PROLEGOMENA,

ET

DISSERTATIONES

IN

S. SCRIPTURAM.

Digitized by Google

Ex legato D. Equitis Antonij Francisci Marmij

Digitized by Google

PROLEGOMENA,
ET
DISSERTATIONES
IN OMNES, ET SINGULOS S. SCRIPTURÆ LIBROS.

AUTHORE

R.P.D. AUGUSTINO CALMET
ORDINIS S. BENEDICTI,

Congregationis SS. VITONI, & HIDULPHI.

Opus Gallicè primùm ab Authore, nunc verò Latinis Literis traditum, & in duos Tomos diſtributum

A JOANNE DOMINICO MANSI

Lucenſi, Congregationis MATRIS DEI.

EMINENTISSIMO, AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

PROSPERO S.R.E.

CARDINALI LAMBERTINO

Tomus Primus.



LUCÆ MDCCXXIX.

Sumptibus LEONARDI VENTURINI.

SUPERIORUM LICENTIA.

Digitized by Google

EMINENTISSIME, & REVERENDISSIME PRINCEPS.

E Sublimi illo dignitatis culmine, quò Te Summi Præſulis totius Eccleſiæ bono invigilantis providentia, atque eximiæ virtutis tuæ meritum evexit, ad præſtantiſſimi Operis hujus oblatum munus oculos demittens, intelliges profectò, LAMBERTINE CARDINALIS, egregia quidem nos & de amplitudine tua æſtimatione teneri, & inter feſtivas Orbis acclamationes, quibus tibi de accepto nuper honore adgratulatur, eam exhibere lætantis animi noſtri, quam nemo alius, ſignificationem. Opus enim, quod immortalitati nominis tui conſecrandum cenſuimus, Viri eſt doctiſſimi, cujus tanta eſt in Sacra Doctrina, eruditione, linguarum peritia, hiſtoria, & geographia laus, quanta & Gallia omnis, & Aquilonares Regiones, & Italia demum reſonat univerſa. Tantus autem Vir ſummus fuit in hac Lucubratione adornanda, quantus in ampliſſimis aliis Voluminibus vix unquam. Non is ego ſum profectò, qui de alterius Operis præ altero præſtantia judicium ferre præſumam; noſtris tamen adhuc inſonat auribus plauſuum rumor, quibus ab Eruditis per Or-

Google

bem viris exceptum eſt. Totum in admirationem rapiunt animum ambitioſa illa honoris elogia, quibus à Viris doctiſſimis inſignitur; inter quæ illud ad invidiam uſque glorioſum, quod Amſtelodamenſis Editionis Curator, vir planè doctus, in fronte Voluminis tituli loco præſcripſit: *Antiquitatis Theſaurus*. Noſti enim, Cardinalis ampliſſime, quantum ſit hodie tituli hujus decus, poſtquam viri inſignes Grævius, & Gronovius ingentibus illis mole & eruditione Voluminibus præfixum veluti conſecrarunt. Quæ de Lucubrationibus hiſce prædicent Ephemeridum Authores, Belgici, Gallici, Trevoltiani, plenis manibus laudes cumulantes, cur tibi in memoriam revocemus, nihil eſt. Quid præla? Nonne illis ſemel, iterum & ſæpiùs, ut Eruditorum votis ſufficerent, in iis recudendis brevi viginti annorum ſpatio fuit laborandum? Poſtquam enim in ampliſſimo Commentariorum univerſæ Scripturæ opere vulgatas ſemel admirati fuerunt Eruditi, intellexeruntque, ſe in uno hoc Opere quid proficerent habere plurimum, votis ſolicitatum & precibus Avenionenſem Typographum adegerunt, ut à Commentariis ſeorſum collectis Diſſertationibus illis, excuſiſque, publicæ utilitati & deſiderio conſuleret. Sed majora erant, quàm ut unica Editione explerentur, vota; quibus proinde Amſtelodamenſes Typi ſuppetias tulerunt. Nec ſatis hæc: iterum poſcuntur ad prælum, iterumque impetrata Editio à Pariſienſibus Impreſſoribus. At orbis deſiderio nondum ſatisfactum: paruerunt rurſus unà cum vaſto Commentariorum opere Pariſiis, anno 1726. Cæteras tandem omnes excipit noſtra hæc Latina Editio; & ita excipit, ut novo ac meliori collocata in lumine, qnantum ab Authore in noſtra prela gloriæ refunditur, tantum ipſe viciſſim ab illis novi fulgoris recipiat. Qui enim antea Gallicas tantùm aures inſtruebat Calmetus, omnibus poſthac omnium Gentium Eruditis utilitati ſervit & deliciis. Quorſum verò tam grandia de erudititiſſimis Lucubrationibus effati ſumus? Nimirum ut conceptam de Te, viro non dignitate tantùm, ſed & ſcientia, ingenio, & probitate Principe, vaſtam illam ideam utcunque totam explicaremus. Quam de Te opinionem jam inde concepimus, cum vetuſtiſſimæ nobilitatis inſignibus, atque parta tot egregiè factis, quot Avorum tuorum memoriam perennant, gloria non contentus, inde virtutis excitamenta ſumpſiſti, undè aliis otii fomentum deducitur. Nobilis ille ad ſtudia, ac præclariſſima quæque ardor cum ingenii perſpicacitate, atque ex-

præſ.

Digitized by Google

preſſa ad virtutem indole conjunctus eò Te revexit, ut in Urbe, quam Scientiæ incolunt & Religio, inferiores multos, pares raros, ſuperiores nullos haberes. Quare ad Virum, in imaginem futuri Principatus jam efformatum, ambitioſæ dignitates ex tunc certatim convolarunt. Statim enim in præclariſſimum Advocatorum Conciſtorialium, uti vocant, Collegium adlectum, ſtatim etiam ad majora evocandum Pontifices Summi cenſuerunt; ex quo munus aliud nacti ſunt ſat dignum, quod tibi, tanto Viro, committerent. Renunciaris ergo à Clemente XI. & Innocentio XIII., juſtis illis meritorum æſtimatoribus, Doctor in Decretis, Fidei Promotor, S. Officii Conſultor, Baſilicæ Vaticanæ Canonicus, ac tandem Sacræ Congregationis Concilii A' ſecretis, ampliſſimi nempe Cœtus, Eccleſiis univerſi, qua latè patet, terrarum orbis jura dantis, aſſerentiſque, Interpres, & veluti oraculum. In ſummo munere ſumma omnium vota, ut modeſtiſſimè dicam, expleſti. Tanta fide, & diligentia excutiebas omnia, tanta perſpicuitate conſulta Patribus exponebas, tanta res arduas circumſpectione tractabas, tanta prudentiæ maturitate conſilia ſuggerebas, quantum planè ſummo ubique per orbem obſequio ſacræ illius Congregationis excepta oracula demonſtrant. Rapiebantur ſumma Eruditorum contentione folia illa Typis impreſſa, in quibus exhibitæ ad conſulendum Patribus quæſtiones tua opera digeſtæ, diſcuſſæ etiam interdum, nec rarò expreſſa ſententia tua, rationibuſque firmata, proponebantur. Stabunt hæc perpetua eruditionis, ſcientiæ, & prudentiæ tuæ monumenta, documento poſteris virtutis tuæ, & doctrinę futura. Unum erat, quod in tanta ſcientiæ, & prudentiæ gloria deſiderare Eruditi viderentur; vel minorem ſcilicet nominis tui famam, vel ſaltem minorem, quàm pro meritis, Antiſtitis Summi in Te favorem; quò ſcilicet æternùm præclaris hiſce ſtudiis addicto Te, grandia mole conficerent è Scriptis illis volumina, grande Bibliothecarum decus, & momentum. At Eccleſiæ commodis ſerviendum erat, committendumque, ut Benedictus XIII. glorioſiſſimis Deceſſoribus ſuis Innocentio XIII. & Clementi XI. in cæteris omnibus non inferior, in Te beneficiis, & honoribus cumulando nequaquam concederet. Theodoſianis proinde Infulis jam auctus, ad Anconitanas meritiſſimus tranſveheris, ſummo bonorum omnium plauſu, id tamen unicè querentium, ita ſcilicet privatæ Eccleſiæ commodis proviſum fuiſſe, ut univerſalis Eccleſiæ, quæ ſibi in Te vindicabat, jura negligerentur. Di-

gna

gna res videbatur Supremi Eccleſiæ Præſulis providentia, nec longa ſanè illi conſultatione opus fuit, ut Purpuram tibi, & inter Eccleſiæ Principes locum decerneret; quò ſcilicet & acceſſio fieret honoris, & univerſalis Eccleſiæ rebus optimè conſuleretur. Delata eſt tandem Viro ſummo Dignitas non impar: vocatus eſt à ſummo Hierarcha in partem curarum totius Eccleſiæ Vir, cui ad tantum pondus ſuſtinendum nihil deerat, non vetuſtiſſimæ nobilitatis decus, non ſcentiæ dignitas, non prudentia ſingularis. Quibus rebus omnibus magna nobis ſperanda, & captato de præteritis omine, & de præſentibus certo pignore tenemus. Præteriti ſunt temporis, ſed & beneficio præſentia, quæ tibi accepto refert Hiſpania; Te enim cum delectis ab Innocentio XIII. eximiis Viris authore, molienteque, laudatiſſima illa prodiit Conſtitutio, univerſi per Hiſpanias Regularis, & Sæcularis Cleri mores ad primævam Sanctitatem refingens. Te Fidei Promotore, duodecim Cælituum conſecratis Nominibus, ac tribus aliis decretis Sanctitatis honoribus ſecundariis, tam felici incremento Religio provecta eſt, quanto antea nè integro quidem ſæculo creverat. Inter præſentia verò Principatus tui decora illud ſanè præclarum reputandum eſt, Te ſcilicet novis ita impendiſſe, ut veteribus etiam non deeſſes. Fidei Promotoris, S. Officii Conſultoris, Advocati Conciſtorialis, S. Congregationis A' ſecretis, Epiſcopi, Cardinalis muneribus, unus omnibus, ſolus tantis diu ſufficis. Magna hæc majoribus extenuas. Quam olim operam Summis Pontificibus, Benedicti XIII. feliciter regnantis Deceſſoribus, in rebus maximi ad Eccleſiam momenti non utilem tantùm, ſed & felicem contuliſti; ea nunc pariter, ſed majori authoritate validiore Pontificias de Eccleſia univerſa ſolicitudines relevas, rebus omnibus contumacibus, etiam & deploratis manum admovens, expediens omnia, ut abſque Te ardui tractetur nihil, nihil tractante Te fallat. Hęc tui ſunt crepundia Principatus, atque his demum initiis, quid nobis de cætero ſperandum ſit, mente faciliùs, quàm verbis aſſequimur. Unum ſupereſt, ut qui Te ad tantæ dignitatis apicem provexit, quò ex eminenti illa ſpecula Eccleſiæ ſuæ bonis longiùs proſpiceres, Te pariter ſoſpitet Deus, parem Fidelium votis, parem neceſſitati vitam largitus.

EMINENTIÆ TUÆ

Humillimus, & Obſequentiſs. Famulus
Leonardus Venturini.

PRÆFATIO INTERPRETIS.

NEminem ſanè arbitror futurum, qui poſt traditum noſtrâ potiſſimum operâ Latinic liceris Viri doctiſſimi R. P. D. Auguſtini Calmet Biblicum Dictionarium, rationem ex me quærat, cur ad Diſſertaciones & Prolegomena in omnes & ſingulos Sacræ Scripturæ Libroc viri ejuſdem longè erudiciſſimi animum applicaverim. Semel enim inito conſilio, noſtros homines in eo ſtudii genere juvandi, id erat nobis pariter committendum, ut poſt inditam rerum Biblicarum generalem quandam ideam, quod in Dictionario egregiè præſtitum eſt, ad ſingula deinde expendenda diſpoſiti jam animi traducerentur. Ea eſt enim ſtudendi ratio abſolutiſſima, ſi omnia priùs generali quadam notione teneantur, tum ad ſingula deinde, ſynthetica, ut ajunt, methodo, exercienda deſcendamus. Hanc Tyronibus regulam in Hiſtoriæ ſtudio præſcribit vir doctus D. Langlet in ſua Methodo ad Hiſtoriæ ſtudium è Gallico Authoris Italicè excuſâ Venetiis, to. 2. in 8. Hanc inſtruit viam ad ſtudium Sacræ Scripturæ Vir eruditiſſimus, cujus modò Opus Latinè traditum damus, in Præfatione ad Bibliothecam Sacram, quam Biblico Dictionario præfixit. Sunt autem Prolegomena & Diſſertationes Biblicæ, quas Latinis auribus recitamus, aptiſſima, ut ſtudioſos Lectores pleniùs inſtruant; cum & elaboratiſſimi Commentarii loco eſſe poſſint, & omnium inſtar ingentium illorum voluminum, quæ de ſingulis Scripturæ difficultatibus viri doctiſſimi omnis, ſed maximè recentioris ætatis ſcripſerunt. Periculum rei faciat, ſi quis volt, unam, quæ fortè occurrerit, è Diſſertationibus hiſce expendendam ſuſcipiens. In Diſſertatione de Synedriis, de ſucceſſionibus Sacerdotum, quid profectò eorum deſideres [ſi moroſas tantùm digreſſiones, & prolixa Orientalium Librorum fragmenta Latinâ adjectâ interpretatione excipias] quæ Seldenus tribus ſpiſſis voluminibus complexus eſt? Quæ ille pariter ſingulari opere de Diis Syris collegit, hæc majoris momenti omnia in Diſſertatione de Numinibus Phœnicum & Chananæorum noſter exhibuit. Laudatiſſima illa Joannis Alberti Fabricii de Apocryphis utriuſque Teſtamenti volumina, minùs utique deſiderantur poſtquam optima quæque, & ſuis diſpoſita locis, ac maximè in Diſſertationibus de Apocryphis Evangeliis, & de Actis Pilati deducta ab Authore, ac ſelecta tenemus. Nec optima tantùm excerpit vir doctiſſimus; ſed meliori collocat in lumine, novis à ſe invectis confirmat, plurima addit, ad criticę trutinam expendit omnia, certa ab incertis ſecernit. Paſſim hæc inter legendum offendas, ut nihil immorandum nobis cenſeamus in peculiaribus Diſſertationibus indicandis. Nova tamen ſi quis deſignari à nobis aliqua voluerit, adeat Diſſertationem de Gog & Magog, de Chronologia, & in Diſſertatione de Numinibus Moabitarum quam affert de luctu ſuper mortuo Hebræis interdicto eruditiſſimam expoſitionem.

Neque is ego ſum, qui laudibus hiſce meis detractum aliquid voluerim de æſtimatione Operis multò quàm volumina hæc noſtra amplioris, perpetuorum nempe in S. Scripturam Commentariorum. In illo enim æquè omnia majoris minoriſque indaginis excuſſa, ingenti ſanè ad eruditionem comparandam, commodo habemus; hic verò majoris tantùm moliminis res

tra-

traduntur. Itineris veluti ſalebræ noſtro hoc opere tolluntur, ut deinde veluti per ſtratam planamque viam in Commentariorum ſtudium procedamus.

Erunt tamen, facilè credimus, ſui in Opere præclariſſimo nævi; quorum aliquos, ſi fortè offendimus, appoſitâ ad marginem breviori notâ vel in ipſo Textu quibuſdam adjectis, deterſimus. In Diſſertatione de Paſchate ea omnia de noſtro adjecimus, quibus communis ſententia de celebrato reipſa à Jeſu Chriſto noviſſimo Paſchate firmatur: quum in rem authores incentoreſque habuimus viros doctiſſimos, communem Eccleſiæ ſententiam retineri oportere arbitrantes. Noſtra verò hic à ceteris Authoris vel ſigno aliquo adſcripto, vel mutato caractere. diſtinguere abs re eſſe cenſuimus, cùm humaniſſimis datis ad nos literis clariſſimus Author ſignificaverit, ea omnia probare ſe, & adoptare, quæ nobis addenda & reformanda viderentur. In Diſſertatione de Septuaginta Septimanis vix admitteremus ſiſtema illud, quo periodi illius terminus in Machabæis conſtituitur; ipſe enim Jeſus Chriſtus id nobis inſinuaſſe videtur, ut abominationem deſolationis, à Daniele prædictam, veluti hebdomadarum illarum complementum in fatis eſſe adhuc doceret: quod ex illis ejus verbis intelligimus: Cum videritis abominationem deſolationis, quæ prædicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto &c. *Novi equidem Authorem 1. Machabæorum 1. 17. aliquid deſignare de abominatione deſolationis, tanquam ſub Antiocho impleta; ſed phraſi illâ,* abominationem deſolationis, *accommodatitio quodam, ut ajunt, ſenſu uſus Author videtur, nec unquam ſignificavit hanc à ſe indicatam abominationem, ipſiſſimam eſſe Danielis oraculo prædictam. Viciſſim autem Chriſtus & abominationem deſolationis, & oraculi Danielis complementum verbis illis ſuis luculentiſſimè exprimit.*

In Prolegomeno ad Evangelium S. Marci breviori notâ indicavimus, quæ de Codice illo Veneto S. Marci ſedulò obſervavit vir Doctiſſimus D. Scipio Maffejus in ſua Hiſtoria Diplomatica, nuper anno 1727. excusâ Mantuæ apud Tumermanum in 4. pag. 79. Cum de Actis Pilati Author noſter diſſereret, Acta illa, quæ ex Lucenſi Codice recitat Florentinius noſter, primò ab ipſo vulgata non obſcurè autumaſſe ſe demonſtrat. Rem ipſe accepit à Fabricio in Apocryphis N. T. Sed animadvertiſſe pariter opus erat, eundem Fabricium errorem ſuum agnitum emendaſſe in Paralipomenis ad Pilati Epiſtolas, pag. 479. in tomo addito ad Codicem Apocryphum N. T. Teſtatur enim hanc eandem Pilati Epiſtolam diu ante Florentinium vulgaſſe Bartholomæum Chaſſanæum in Catalogo Gloriæ mundi, excuſo primùm Venetiis ann. 1571. in fol. Nec ſanè decus ex eo monumento primùm vulgato tantum eſt, ut privari illo in gratiam veritatis Concivem noſtrum doctiſſimum feramus inviti. Ex quo autem de Actis Pilati ſermo incidit, hic obiter adnotamus, Acta quædam Pilati, tanquam ſpuria, & falsò ſcripta ſuggillari à S. Luciano martyre, verba coram Judice pro fide Chriſtiana faciente, apud Rufinum Hiſtor. Eccleſ. l. 9. c. 6. Hunc locum, quòd Authorem noſtrum, imò & oculatiſſimum Fabricium fugerit, notare optimum facta cenſemus. Suſpicamur autem Sanctiſſimum illum Martyrem cenſura hac ſua innuiſſe Acta illa Maximini Imperatoris authoritate vulgata. Alia occurrent legentibus ejus generis à nobis breviori aliquâ ad marginem notâ animadverſa.

Sunt iſta quidem leviora, quanquam ſummi, uti reor, momenti ad argumentum illud nunquam ſatis inſinuatum inculcandum, homines ſcilicet, quamvis doctiſſimos, & in ſummo eruditionis culmine, veluti ſupra ceteros conſtitutos, homines eſſe tamen ſemper, & nunquam ab impoſita ceteris conditione ita eximi, ut errare non poſſint in multis, quin & errent aliquando. Ceterùm Lucubrationes iſtas quanto in pretio Eruditi omnes habuerint, è repetitis ſæpius illarum Editionibus ſat intelligimus. Prodierunt primò in vaſto Commentariorum opere ad ſua ſingulæ loca diſtributæ Pariſiis ab anno 1707. uſque ad 1712. tomis 26. in 4. Sed cùm tanta Librorum ſtrues Eruditos, quorum ſanè cenſus plerumque tenuior eſt, abſterreret, opportuno ſanè conſilio Avenionenſis Typographus Collectionem dedit Diſſertationum & Prolegomenon 5. voluminibus in 8. ann. 1715. excuſam. Excepit hanc editionem nova altera Amſtelodamenſis in 12. in qua novus Lucubrationibus illis ordo. Sed poſt priorem ejus Operis tomum jam vulgatum ſuccedentes omnes adhuc expectantur. Alteram poſt hæc curavit Author ipſe auctiorem accuratioremque, publici juris factam Pariſiis

ann.

ann.1720. in 4. tom.3. apud Emery & Socioc. Tandem ann.1726. prodiit nova & luculenta Commentariorum omnium unà cum Diſſertationibus in ſingulos Scripturæ Libros diſtributis editio, octo in folio tomos referens.

Inter has omnes editiones nos Avenionenſem adhibuimus, non quòd cæteris præſtare arbitraremur, ſed quòd alia in promptu non eſſet. Cum tamen poſt abſolutam jam verſionem ad manus ſerò tandem noſtras veniſſent Commentarii Authoris in univerſam Scripturam recuſi Pariſiis, facta de noſtris hiſce cum excuſis ibi Lucubrationibus collatione, ſuccurrit tandem, quod aliàs etiam in lectione Gallicanarum Ephemeridum didiceramus, ſed neſcio quo fato exciderat, multum adhuc ſupereſſe nobis laborandum, quò totum opus ad ſecundas Authoris curas refingeretur. In ea temporum qua tunc verſabamur anguſtia, illud expeditiſſimum cenſuimus, ſi factâ Latinarum Diſſertationum cum Gallicis illis collatione, prout ſingulæ reformabantur, ſeorſum excudendas Typographo committeremus, reſervatis ad calcem totius operis novis illis Diſſertationibus ab Authore adjectis, ſupplementi ibi loco tradendis. Excuſabunt profectò Lectores eruditi leve hoc in methodo erratum, quippe qui rem tenentes, adſcititia veluti ornamenta, ſi fortè deſint, non vehementer queruntur. Non defuturos cęteroqui arbitramur viros doctos, quibus ſervatus à nobis ordo ſecundùm Librorum ſeriem præ illo arrideat, quo res ſingulæ in ſua veluti capita digeſtæ tractantur. Quanquam enim poſtrema iſta diſtributio ab Authore ipſo ſelecta ſit in Pariſienſi Collectionis hujuſce editione, priorem tamen retinuit in Editione Commentariorum omnium poſtrema, de qua ſupra. Nec ſanè minimè conducit legentibus ſingulos S. Scripturæ Libros, ſi Diſſertationes habeant in promptu, quibus ardua quæque ejus Libri vel miteſcunt, vel penitus tolluntur.

Ut autem aliquid de verſione hac noſtra dicamus, illud iterum profitemur, quod olim pariter in Præfatione Dictionario præfixa expreſſimus, nimirum fidei in vertendo religioſiſſimè inhæſiſſe. Quanquam res nobis felicior planè in novo hoc Opere, quàm in illo olim ceſſit. Cum enim in adornanda Dictionarii verſione inter maximas, quibus diſtinebamur, curas non modicum etiam negocium faceſſerent & prælis quotidianæ flagitationes, & Eruditorum undique ſollicitationes, factum inde ut vix deſcripta ex ore dictantis ab Amanuenſi folia, excudenda ſtatim raperentur, ne dato quidem ſpatio referendi ad Gallicum exemplar extemporale illud Latinum ſcriptum, quò oſcitanter ſive ſcripta, ſive lecta, ſive percepta, ſapientioribus curis reformarentur. E' re quidem Eruditorum feciſſet Venetus Typographus, ſi editionem ſuam noſtri illius operis tantiſper morari ſuſtinuiſſet, quoadusque de conſilio ſuo certiores nos faciens, caſtigationes noſtras, quas libentiſſimè communicaſſemus, opperiretur. Sed ille commodis ſuis omnia habens deteriora, reipsâ tamen rebus ſuis minùs ſervivit; quòd Eruditorum res omnes negligeret.

Defæcatior eſt igitur noſtra hæc verſio præ illa, quòd commodius temporis ſpatium nacti, abſolutum jam Opus ad Gallicum Exemplar ex integro recenſuimus. Qua in re operam nobis ſuam egregiè pręſtitit P. Joſephus Maria Priani, ſicut & ſymbolam contulit P. Septimius Bruni, Genuenſes ambo, ac Inſtituti, ſicut & ſtudiorum ſocietate mihi conjunctiſſimi, quorum poſtremo debent Eruditi Latinam verſionem omnium Diſſertationum ab Epiſtola 1. ad Corinthioc aduſque Apocalypſim; utrique autem eo nomine plurimum debere me, factâ palam beneficii confeſſione, profiteor.

IN PENTATEUCHUM
ATQUE IN
GENESIM POTISSIMUM
PROLEGOMENON.

PENTATEUCHI Opus Moyſi authori deputandum eſſe, poſt tot loculentas in idem argumentum ſcriptas lucubrationes, fruſtra prorsùs à nobis in præſentiarum demonſtraretur. Poſt diuturnam ſanè ultra 3000. annorum poſſeſſionem, nemo in Moyſem litigator admittitur, niſi juris ſui non dubia tantùm & ambigua, ſed evidentia planè & perſpicua documenta protulerit. Nec aliud quidem, quàm apertæ veritatis vis contra vetuſtum adeò Moyſis jus, cui Chriſti, Apoſtolorum & Univerſæ Eccleſiæ conſenſus ſuffragatur, prævaleret.

Quæ autem à recentioribus Incredulis promuntur argumenta, multò illa à perſpicuitate longiſſimè abſunt. Quædam, inquiunt illi, in Peotateucho occurrunt, quæ Moyſes ſcriptis mandare non potuit. Ultrò fatemur; iis enim, qui Operis recenſendi ſibi curam aſſumpſerunt, nonnulla addere, expungere quædam viſum eſt. Iiſdem etiam Authoribus quædam in compeodium redacta videntur; ſicut & quandoque narrationum & orationum ſeries intermittitur; qood quidem de induſtriâ potiùs factum, quàm caſu vel Amanuenſium lapſu contigiſſe apparet. Hiſtoria Lamech alia videtur noſtrâ ætate, ac à Moyſe ſcripta prodierit; priùs enim narraſſe Sacer Hiſtoricus creditur ea, quorum occaſione verba illa Lamechi ad uxores prolata ſunt: *Dixitque Lamech uxoribus ſuis Ada, & Sella: Audite vocem meam uxores Lamech: auſcultate ſermonem meum, quoniam occidi virum in vulnus meum, & adoleſcentulum in livorem meum. Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies. Gen.4. 23.*

Ita poſt Moyſem adjecta videntur illa (*a*): *Chananæus autem tunc erat in terra.* Quædam etiam in Exodo ſunt loca, ubi aliqua in textu Hebræo deſiderari ſuſpicamur. Ita Moyſes (*b*) acephalâ oratione, utì quidem apparet, Pharaonem alloquitur; Samaritanus ibidem defectum Hebræi facilè ſupplet. In eodem Samaritano non modicæ additiones in cap. 20. 17. 19. leguntur, fruſtrà in Hebræo requirendæ; ſicut & variæ etiam in ſequentibus Libris, & in ipſo Deuteronomio plures reſultant. Ex hiſce variantibus inter levia aliqua, quædam etiam majoris momenti exhibentur; adeò autem illa cum tota Textûs ſerie plerumque colligantur, ut vix alienâ manu in Textum irrepſiſſe perſuadeamur. Fragmentum Libri bellorum Domini (*c*), alterius planè à Moyſe Authoris, quemadmodum & initium Deuteronomii, videtur. Occurrunt etiam in eodem Deuteronomio parerga quædam ab aliena manu, quantùm aſſequimur, Operi adjecta, utì dum crebrò certus quorumdam locorum ſitos (*d*) *trans Jordanem* deſignatur; quæ nonniſi Author cis amnem ſcribens animadvertiſſet. Quæ etiam de lecto Og referuntur, qui nempè etiam Scriptoris ætate adhuc in Ramatha monſtrabatur; de urbibus *Sair* (*e*), quod illis nomen diù poſt Moyſem inditum eſt, omnia ſanè hæc recentiori manu obſtetricem agente in Textum irrepſerunt. Sed hæc planè additamenta rara ſunt, & levioris momenti, ab iis, qui Opus Moſaycum recenſuerunt, apposita, non eo conſilio, ut incautis Lectoribus ſingula tanquam ab ipſo Moyſe ſcripta obtruderentur. Ita e.g. ad calcem Deuteronomii hiſtoria obitûs Moyſi recitatur, quam ſanè ipſum Moyſem per ſe non adornaſſe ſatis conſtat (*f*). Porrò ſi quis dolo aliquo malo Opus illud ſub Moyſis nomine obtrudere voluiſſet; illene conſilio ſuo incautus adeo providiſſet, ut ea, quæ poſt Moyſem contigerunt, operi inſerens, fraudem ſuam proderet? Qui tantùm valuiſſet ingenio, ut Pentateuchum procuderet, ille ſanè errori tam craſſo impar fuiſſet. Quid, quòd integræ fidei vir, præter Moyſem nemo, hæc atque ita ſcribere nunquam in animum induxiſſet? Quare ſuos exhibet genuini Operis characteres Pentateuchus, cum nec impoſtorem aliquem, nec virum integræ fidei alium à Moyſe ferat authorem. Fraus nimiùm in aperto eſt, quàm ut Impoſtorem arguat: in viro autem integræ fidei fraudem ſuſpicari non decet. Solos igitor Moyſes, Divino Spiritu afflatus, certus hujus Operis ſcriptor habendus eſt.

a *Gen.* 12. 6.

b *Exod.* 11. 8.

c *Num.* 21. 14.

d *Deut.* 1. & 3. 8. & 11. 30.

e *Num.* 32. 41. *Deut.* 3. 14.

f *Joſephus Antiq. l.* 4. *c.* 8. & *Philo de vit. Moſ. lib.* 3. *autumarunt, ipſum per ſe Moſem obitus ſui hiſtoriam prophetico ſpiritu dictaſſe: ſed ſolis fermè ea ſententia ſtetit.*

Eo planè tempore natus eſt in Ægypto Moyſes, cum in univerſam Regionem, collatis à Patriarchâ Joſepho beneficiis è Regum Ægypti memoriâ deletis, Iſraelitas in immenſum penè auctos, metu ne quid novi molirentur, arctiſſimæ ſervitutis, atque duriſſimæ tyrannidis jugo ipſi Reges oppreſſerant. Lato enim edicto, Obſtetrices omnes Iſraelitarum mares mox à partu exceptos perimere juſſæ ſunt. Ut igitur Moyſes à communi cæterorum infantium fato eximeretur, ſedulâ parentum cautione aliquandiù celatus eſt; deinde viminea in ciſta conditus, & Nili fluento expoſitus, curæ Providentiæ relictus eſt. Ibi Filia Regis Ægypti caſu puerum nacta, enutriendum ſibi, atque omnibus Ægyptiorum literis inſtruendum curavit. Succeſſu temporis, intimo Dei inſtinctu deductus Moyſes, fratribus ſuis ab Ægyptiis oppreſſis ſuppetias ferre conatus eſt: ſed ſuis beneficiis peſſimè à populo repenſis, coactus in Arabiam ſecedere, ibi cum filiâ Sacerdotis & Principis Madian conjugio copulatur. Per viſum autem à Deo in monte Sina monitus, ad populum ſuum ab Ægyptiacâ ſervitute ultra 80. annorum liberandum proficiſcitur.

In Ægyptum igitur Divinâ pollens virtute ſe conferens, prodigiorum vi populorum ſuorum animis in ſe inclinatis, ſimul Pharaonis pervicacem animum fregit. Quare factum eſt, ut ab Ægypto Judæos educere, atque itineri obſiſtentes maris undas prodigio diffidens, in averſam ripam pedeſtres deducere potuerit. Tum in deſertum Sinai ſuccedens, exceptas ibi à Deo Leges, deindè literis mandatas, ad nos uſque tranſmiſit. Quod autem à Terrę Promiſſionis aditu populus excluderetur, ejuſque filii nonniſi poſt 40. annos ab egreſſu ex Ægypto eò introducerentur, populi ejuſdem obmurmurantis crimen in cauſa fuit. Toto eo quadraginta annorum ſpatio Moyſes ab immorigero pervicacique populo multum & querelarum, & oblocutionum, & injuriarum ſuſtinuit; quæ ipſa viciſſim & invictâ patientiâ, atque mirâ injuriis condonandis facilitate rependit. Vixit omnis hypocriſis & ambitionis expers: obiit nullis dignitatis inſignibus familiæ relictis.

Summo vir erat Ingenio, qui proinde rudi populo facilè pro ſuo arbitrio omnia imponere (præter ea, quæ ipſi præſentes aſpexerant) potuiſſet; in iis maximè, quæ cum ipſo tantùm, remotis arbitris, Deus communicabat. Ne tamen niſi vera doceret, fecit inſitæ probitatis atque genuini candoris virtus, cujus in omnibus geſtis ſuis minimè fucata documenta monſtravit. Si humani aliquid paſſus eſt, ſilentio planè rem non obvolvit; quod etiam in referendis Fratris ſui atque Sororis erroribus obſervat. Prodigia ſupra captum hominum ſimplici ſtylo, ac veluti tranquillo vultu deſcribit, ut hominis habitum non planè imponentis, neque grandia, decipiendis incautis, jactitantis exhibeat. Ipſe de ſe, tanquam de alieno in ſua narratione locutus videtur; vel ſi aliquando ſe prodat, ideam tamen exhibet hominis, veluti lateſcere volentis, atque de ſe tanquam de alieno loquentis; bonis ſcilicet, & malis æquè productis, abſque eo quod eas captet rationes, quas ſuperbiæ, & hypocriſis amor ſuggerit, ut ſi quos habeat defectus, legentium obtutibus abſcondat. Nihil turbidum, æquivocum nihil ejus oratio præſefert; procul ambages omnes, atque de induſtria appoſitæ parergæ narrationi digreſſiones, quibus ſubdoli ſcriptores aliquando Lectores ſuos longè à veritate abducunt, quò faciliùs falsa inſinuare, atque mendacium, facilè alioqui in ſimplici & aperta narratione prodendum, incautis ſupponere valeant. Porrò Moyſes rectâ ad ſcopum contendit, ut ſi quid eſſet in ejus narratione falſum, atque repugnans, ſtatim ſentiretur.

Ultro quidem fatemur, in ejus narratione plura extra ſuum locum & temporum ſeriem vagari; ſed hæc potiſſimùm ſunt genuini Operis atque Scriptoris certum indicium; quippè qui omnium oculis explorata ac comperta narrans, non eam ſedulitatem rebus dirigendis affert, quam Author vel non ſinchronus, vel aliud quàm veritatem præ oculis habens.

Pentateuchi Author eo tempore Operi ſuo laborabat, quo Dei nominis cognitio, præter Judæos, cæteros ferme latebat; reliquæ enim per Orbem gentes, glomerantibus ignorantiæ eorum, quæ ad Deum & veram Religionem pertinent, tenebris obvolvebantur. Ipſi etiam Jodæi, quibus Moyſes ſcribebat, homines erant rudes & indociles, prono in idololatriam ingenio ruentes. Accedebat diuturna in regione corruptiſſimâ, & idololatriæ deditâ conſuetudo, animi tenor, duriſſimis quibuſque toleraris, fractus; ac tandem longa ſervitute educati, ſerviles prorſus ſpiritus induerant. Duriſſimo quin etiam jugo oppreſſi, avitam ferè religionem ex animo & mente excuſſerant, ut in dominantem ſuperſtitionem tandem, neque eorum genio neque moribus prorſus abhorrentem, deſcenderint. Hæc omnia præ oculis habuiſſe oportet, ut Moyſis conſilium in ſcribendo intelligatur; oportuit enim ut ad captum rudioris populi, ejuſque præjudicia ſeſe accomodaret, quidquid educationi illius deerat ſuppleret, revocaret in memoriam tum factas Patribus ſuis promiſſiones, cum avitam priſtinamque ingenuitatem, ac tandem aggerem ſe ruenti in vitia populo opponeret. Hæc plenè prę oculis habuiſſe Moyſes debuerat, dum Pentateuchum ſcriberet; huc totum Opus collimat. In Geneſi ſpiritum & cor populi ad Legem, mox tradendam, præparat; Legis enim veluti præfationem in eo libro inſtituit. Porrò ea creationis hiſtoria narratur, quæ omnem penitus opinionem abolet æternitatis Mundi; atque Ægyptios, & Phœnices, cultum aſtris, elementis, atque vilioribus etiam exhibentes, ludibrio exponit. Patriarcharum res geſtæ deſcribuntur, ſelectæ familiæ Abrahami, veluti peculiaris & acceptæ Deo portionis hiſtoria deducitur. Tutus eſt autem Scriptor ſapien-

tiſ.

Digitized by Google

tiſſimus, ut ideam ingerat unici Dei, Cœli Terreque Creatoris, ejuſque amplitudinis, potentiæ, & juſtitię, quò Judæorum animos excipiendæ Legi cultum Divinum præſcribenti compararet. Nec modica illi cura genealogiis deducendis, ac maximè Sethi ante diluvium, & Sem poſt diluvium: hunc enim patrem Judæi habuerant; hunc Salvator, Judæorum expectationem expleturus, generis authorem fuerat habiturus. Poſt relatam hominum diſperſionem, occaſione turris Babelicæ, in unam familiam Phaleg, & Heber hiſtoriam cogit; verſoque ad Abrahamum patrem Hebræorum ſtylo, magnificas promiſſiones ipſi factas à Deo, de futuro Liberatore mittendo, proſequitur, in quem ſanè Liberatorem ſuum Judæorum vota omnia, Legiſque latæ, ac tandem Religionis à Deo per Moyſem ferendæ conſilium, tanquam in unicum ſcopum & complementum collimabant. Quo ſanè nihil erat confirmandis, atque in ſpem erigendis animis, dirigendiſque moribus aptius; nihilque potentiùs in fide Dei, & in obſequio Legis populum indocilem continuiſſet.

Potiſſima Legiſlatoris cura in eo verſatur, ut occaſionem innovandarum, vel conſtituendarum Legum aperiat, utì Legis, Sabbati, & Circumciſionis. Originem morum, qui apud Iſraelitas obtinent, ſedulò indicat, utì abſtinendi à nervo femoris in cibum adhibendo (g). Promiſſiones à Deo factas Abrahamo inculcat; quibus ſcilicet ſe familiam ipſius provecturum, & in Chanaanitidis poſſeſſionem immiſſurum fidem ſuam obligavit. Sacrificiorum atque cæremoniarum occaſiones, hiſtorias rituſque omnes proſequitur; ſicut viciſſim Patrum eorum in Chaldæa idololatriam ſilentio præterit. Vetera Oracula longâ receptâ à Patribus traditione ſervata, ſingula totidem planè verbis refert; uti ex hiſtoriâ oraculorum Jacobi ad obitum decumbentis intelligimus. Quò verò ſe omnibus exploratiſſima retuliſſe demonſtret, ad vetera ſæpe monumenta, vetera proverbia & cantica provocat.

g Gen. 32. 32.

Hìc veterum inter ſe Gentium ſimultates, à ſua deductæ origine, deſcribuntur; hìc legenda Noemi in Chanaam maledictio, quæ potior fuit ratio terram Iſraelitis tradendi. Moabitarum Ammonitarum & Philiſtæorum, populi Dei nunquam non hoſtium, crepundia; jura primoris natu Jacob aſſerta; cui ante & poſt ortum promiſſiones factæ, excluſo Eſau, narrantur.

Omnia hæc Euſebius, de Libris Moyſis agens (h), latè confirmat. Admirabilis, ait, Theologus atque Legiſlator Judæorum religioſam populo ſancire politiam, planeque ſanctam volens, non vulgari atque conſuetâ Præfatione utendum ſibi eſſe cenſuit; ſed pro excelsâ, quam ſibi præſcripſerat, omnibus numeris abſolutæ Legis condendæ ideâ, quam in ſuum ſuccum converteret doctrinam, ea ipſis veteris Theologiæ fontibus derivavit. Quare veluti Præfatione mox tradendæ Legis in Geneſi præſtitutâ, ab Authore & Creatore rerum omnium viſibilium & inviſibilium Opus illud ſuum auſpicatur. Hunc autem veluti Legiſlatorem & Moderatorem, hunc Arbitrum Regemque univerſi vivis coloribus pingens, potentiâ & ſuavitate temperatâ ſapientiâ, veluti ampliſſimæ Urbi, Mundo jura dare atque univerſum qua latis, qua in alto pectore inſculptis Legibus regere deſcribit.

h Præp. l. 7. c. 9. Vide etiam capp. 7. & 8.

Hebræorum Theologia in ipſo ſui veſtibulo (i) potentiſſimam virtutem, vel Authorem rerum omnium exhibet; exhibet, inquam, non ſubtilibus atque artificioſis argumentis, ſed dogmaticâ plane ratione, atque authoritate deductam. Divinitùs enim afflatus Legiſlator, Deum eſſe Cœli terræque verbo tantùm prolato, atque unico voluntatis potentiſſimæ nutu conditorem pronunciat. Nec tamen illud tale tantumque Numen, id unquam committere Moyſes animadvertit, ut Creaturas deſerat, veluti amantiſſimus Pater, qui obitu ſuo orbatos filios, ſuperſtite tamen providentiâ curat; ut ille quidem non Creatoris tantùm & Artificis, ſed deductoris etiam, moderatoris, Principis & Regis Univerſi rationem & munus gerat. Hæc non in Moyſe tantùm ſpectes, virum nempè Coryphæum & primum Theologiæ Hebraicę authorem; ſed & in cæteris poſt ipſum omnibus, eodem Spiritus S. œſtro afflatis, quin & in eximiis ante illum viris veluti Abraham, Melchiſedech & Patriarchis, quos grandia de Deo ejuſque Providentia ſenſiſſe ex lectione Geneſeos intelligimus.

i Idem ibid. c. 11.

Porrò ſi quis paulò diligentiùs conſideret, nihil ad Moyſis conſilium contuliſſe magis animadvertet, quàm ut ſub oculis populi, cui ipſe jura dare Legeſque conſtitueret, grandia illa Patriarcharum geſta exhiberet. Quid enim conducibilius ad providentiam Creatoris adſtruendam, quàm Abrahami, Jacobi, & Joſephi geſta? Quid potentiam Dei commendat magis, quàm creationis hiſtoria? Dei ultio juſtiſſima in Diluvio, & everſione Sodomæ exeritur. Grandia verò grandioribus phraſibus exprimens, vividam rerum ideam excitat. Deus modò prolatis verbis colloquia miſcens, modò rebus agendis intentus, ad flagella modò, nunc ad præmia manum extendens, vigili ſemper oculo puniendæ injuſtitiæ, atque præmio donandę æquitati excubans exhibetur. Juſtitiam Legis Judaicæ, Veterum ante eandem Legem exemplis demonſtrat; quippè qui maxima Legis præcepta ante rogatam Legem coluerant. Religionis vetuſtatem ita commendat, ut ſtultam ſimul novitatem cæterarum tacitus ſuggillet. Hoc planè conſilium æquè per totum Opus regnans, atque felici planè calamo expreſſum, ipſiſſimum fuiſſe Moyſis ſub S. Spiritus ductu, & diſciplinâ conſilium ac ſcopum, nullus dubito.

Moyſem cum cæteris Poetis, & Legiſlatoribus Gentilium conſerens Origenes, ipſum præ Lino, Muſæo, Orpheo, Pherecide, ac cæteris effert [k]. Quid enim, ait, ſcripta virorum, quorum adeò ſapientiam demiramini, ad Moyſis ſcripta comparata, hiſtoriæ ad hiſtorias, narrationes ad narrationes? Quantum illorum documenta præſcri-

k L. 1. cont. Celſ. pag. 15.

ptis ab illo dirigendis moribus, regulis & præceptis concedunt, quantò iſtæ præ illis animis ad bonam frugem revocandis aptiores? Porrò Scriptores illi, populi inſtitutione ferè neglectâ, omnem verſunt coram, ut Sapientibus proſint; quippè qui ſub figurarum & allegoriarum involucris ſingularem abdiderint, his tantùm viris perviam, Philoſophiam.

Verùm Judaicus Legiſlator, diſertiſſimi Oratoris more, orationem ſuam ita in quinque Pentateuchi Libris attemperat, ut doctis æquè ac indoctis rerum, quæ dicuntur, ideam pro ſingulorum indole ingerat; eumque in præceptis tradendis modum ſervavit, ut neque plura ſanciret, quàm rudioris populi imbecillitas ferret, ne ſcilicet tranſgreſſionem ignorantiâ cauſarentur; atque ea præſcriberet, quæ doctorum virorum meditationes, in abditis figurarum ſenſibus ſcrutandis, detinerent. Jure ergo de illo uſurparetur, quod de Catone à T. Livio dictum: *Cujus gloriæ neque profuit quiſquam laudando, nec vituperando quiſquam nocuit, cum utriuſque ſummis præditi fecerint ingeniis*. Fruſtra in illum oblatrarunt Porphyrius, Appio, Julianus, quorum calumniæ viro in majus celebrando valuerunt; ſi enim laudandum illum ſuſcepiſſent, reponi meritò laudantibus potuiſſet: Ut quid vos laudatis hominem, quem nemo reprehendit unquam?

Leges, uti jam innuimus, Moſaycorum operum majorem partem occupant; reliqua ad eundem ſcopum referuntur. Primos omnium Decalogus occurrit, juris divini & naturalis ſumma: præcepta judicialia & cæremonialia ſuccedunt, quæ ſcilicet imbecillioris populi indoli ſerviant. Cum enim regulis illis idem ſemper conſtanſque tenor manere non deberet, ſed pro rerum viciſſitudine immutari atque variari: quinimò cum & ſuum tandem locum veritati, quam tantùm adumbrabant, eſſent facturæ; ideò plura Deus deteriora Iſraelitis indulſit, quæ tamen ipſe abrogari penitùs maluiſſet, uti Polygamiam & Divortium in Lege tolerata. Plurimarum cæremoniarum & rituum, ultrò nullâque peculiari ratione præſcripta obſervantia videtur, nec alius fortaſſe Dei præcipientis ſcopus conſtituendus eſt, quàm Judæorum pervicacia, atque removendi illos ab idololatria, & conſuetudine Gentium conſilium. Pravos etiam ritus, contrariâ invectâ conſuetudine, iis præſcriptis cæremoniis correxit; vel ſi non contrariis invectis, ſaltem prioribus aliquantò immutatis, vel ſalvi illi ad Dei cultum tranſlati, ut ex pravis in religioſas cæremonias deducerentur. Ità enim imbecillioris populi, atque ſanctioris diſciplinæ incapacis ratio habenda fuit. Dura ſiquidem cervix arduo horum præceptorum jugo edomari debuit, quò & elatiores illorum ſpiritus reprimerentur, atque imbecillitatem ſuam experti, Liberatoris neceſſitatem ſentirent.

Omnes fermè à Deo in veteri Lege factæ Judæis promiſſiones, intra bonorum temporalium limites continentur; ſicut & pœnæ tantùm temporariæ atque ſenſibiles in tranſgreſſores indictæ. Præcepta nonniſi ferè in politia civili, vel externo Religionis cultu dirigendo verſantur; præcepto interim amoris Dei ſemel tantùm in tota Lege expreſſo (*l*). Myſterium SS. Trinitatis apertis verbis diſertè nunquam, deductis tamen ex ſententiis ibidem expreſſis conſequentiis quandoque infertur: nullus perſpicuus de pœnarum & præmiorum æternitate, ſicut & de animarum immortalitate textus. Deus plerumque ore ad ſeveritatem, minas, ultionem, atque ad zelum & authoritatem ſuam exerendam compoſito exhibetur. Intimas cordis diſpoſitiones nullas Moyſes exigit, in exterioribus tantùm corporis habitudinibus ſe continens; quòd ſcilicet eâ eſſent cordis mentiſque habitudine Judæi, ut nihil perfectius vel ſapere ipſi, vel affectare valuiſſent. Voluit nimirum Deus, ut Moyſes primas tantùm ſummorum futuræ Religionis præceptorum lineas, atque operis à Jeſu Chriſto dein perficiendi crepundia duceret. Hinc nihil ab illo niſi imperfectum & intra figurarum limites, nihil quod demum à Chriſto Jeſu non perfectionem & complementum acciperet. Potiſſimum Legiſlatoris ſtudium in eo verſatur, ut de futuro Liberatoris adventu, quò ſanè Patriarcharum & populi vota collimabant, oracula etiam atque etiam ingerat. Quare ſtato tantùm tempore perſeveraturæ Leges à Moyſe ſancitæ ſunt, à Meſſia demùm, una cum cordium mentiumque ſenſibus, reformandæ.

Provido verò Divinæ Sapientiæ conſilio ita Leges illæ temperatæ ſunt, ut rudiorum inbecilliorumque viribus congruerent. Qui verò intelligentiæ acumine præſtabant, illi literæ ductu ad penitiorem doctrinam ſcrutandam pervadebant. Ex quo enim Deum talem ſe exhibuiſſe hominibus legerent, ut Deus proderetur, illud etiam facilè poterant intelligere, reipsâ ſibi alium finem præſtitui, quàm qui in Libro Legis rudibus ingeniis conſtitueretur. Deum inſuper omni corporis admiſtione liberum, juſtum, bonum, æternum, non ſolo externo, & ſenſibili cultu, ſed & interno, mente & ſpiritu impenſo, delectari facilè intellexiſſent. Tandem poſt tot ampliſſimas promiſſiones, à Deo Patriarchis exhibitas, quarum, dum illi viverent, fide nunquam ſe liberaſſet, quis, rogo, alterius vitæ & felicitatis certam ſibi ſpem non ſpopondiſſet?

Totus Pentateuchus unius ejuſdemque Authoris opus, unum eundemque finem ſpectat; quin & perpetuâ ſerie univerſa olim Biblia continuari Judæi teſtantur. Quæ modò obtinet in 5. libros diviſio (*m*) ad arbitrium invecta eſt; cum totus æquè liber Geneſis uſque ad cap. 12. Exodi continuari potuiſſet. Tituli Græci ſingulis libris præfixi ſunt. Geneſis ſonat Generatio, hiſtoria nempè genealogiæ & rerum à Patriarchis geſtarum; Exodus redditur Egreſſus, ex Ægypto nempè; Leviticus Leges Sacrificiorum reſpicit; quæ ſcilicet Sacrificia à filiis Levi offerri debuc-

l *Deut. 6. 5.*

m *Pſeudo Philo in lib. de Mundo hanc diviſionem ab ipſo Operis Authore Moyſe repetit; ſed dicti ſui nullam affert rationem. Jeſus Chriſtus & Apoſtoli totum illud Opus nunquam, niſi ſub uno Moyſis vel Legis Moſayca nomine, laudant; quod etiam apud Judæos noſtra ætatis obtinet. Non invitis credimus, Eſdra authori hanc diviſionem in quinque libros tribuendam, quod maximè probat additamentum, præfationis loco, Deuteronomio præpoſitum. Septuaginta hanc diviſionem jam antea inductam ſervarunt.*

buerant; Numerorum liber ex cenſu familiarum, undè Opus inſtituitur, nomen obtinuit: Deuteronomium Græcâ voce ſecundam legem ſignificat; quippè quòd omnes fermè Leges in eodem Libro repetantur. Apud Hebræos tamen ſingulis illis nomen inſcribitur ex voce, quæ in capite Operis occurrit; ita cum prima vox Geneſis in Hebræo legatur *Berēſith*, ex illa nomen Operi impoſitum; eademque methodo Exodus *Veelle Schemot* vocitatur. Uno tamen eodemque contextu quinque illos Libros à Moyſe ſcriptos credimus, ut proindè librorum & capitum diviſio recentiori manu invecta videatur.

Opus iſtud omnes, quotquot ad nos pervenerint, Græcos libros vetuſtate ſuperat. Quin & fictæ illæ earum Gentium hiſtoriæ ex ſacrorum Librorum fonte plerumque deducuntur. Optima etiam quæcumque è libris Moyſis ſuffuratos veteres Philoſophos & Legiſlatores, vulgò SS. Patres arguerunt. *Quis Poetarum* (o), *quis Sophiſtarum, qui non de Prophetarum* (nempè Authorum ſacrorum) *fonte potaverit? Indè igitur Philoſophi ſitim ingenii ſui rigaverunt.*

o *Tertul. cont. Gent. c.* 47.

Non Judæorum tantùm; ſed & Chriſtianorum Religio originem ſuam ex Moſaycis Legibus refert. Dei Filius ideò veniſſe ſe in Mundum profitetur, non ut latas illas abrogaret, ſed ut impleret perficeretque: quod quidem egregiè illum præſtitiſſe, abuſibus, qui tractu temporis irrepſerant, ſublatis, congruis explicationibus adjectis, detortis & à conſilio Divini Legiſlatoris alienis interpretationibus abolitis, ac tandem pedeſtri & carnali cultu Judæorum, in ſublimem & ſpiritualem reformato, omnibus ad certa & inconcuſſa Legis naturalis dogmata, & ad amorem Dei & proximorum redactis.

Samaritanis Palæſtinam aliaſque regiones incolentibus, ſuus eſt, non ſecùs ac Judæis cæteris, Hebraicè ſcriptus Pentateuchus, characteribus ille veteribus Phœniciis exaratus, iis ſcilicet, quibus olim Moyſem ipſum uſum fuiſſe tradunt (*). Porrò ea literarum ratio apud Hebræos ante captivitatem Babylonicam unicè obtinebat. Demum ad propria reſtituti, ſivè priſtinis Phœnicibus, qui in nummis ſub Simone Macchabeo cuſis leguntur, ſivè novis Chaldæis, modò etiam apud Hebræos familiaribus, indiſcriminatim utebantur. Interdum etiam, cum Græcorum lingua in Syria uſurpari cœpta eſt, Græcas literas Judæi non reſpuerunt; ut ex nummis Antigoni, characteribus Hebraicis, vel Phœnicibus & Græcis inſculptis, intelligimus. Sub Herode Magno cuſæ monetæ ſolos Græcos characteres præſeferunt.

* *Hieron. Præfat. in libb. Regum. Samaritani Pentateuchum Moſis totidem literis ſcriptitant, figuris tantùm & apicibus diſcrepantes. Certum eſt Eſdram Scribam & Legis Doctorem, poſt captam Jeroſolymam, & inſtaurationem Templi ſub Zorobabel, alias literas repperiſſe, quibus nunc utimur; cum ad illud uſque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Vide noſtram Diſſertationem in illud argumentum, an Eſdras veterum characterum formam immutarit?

Textus Samaritanus latuit uſque ad Origenem, & S. Hieronymum, à quibus interdum laudatur. Noſtrâ tandem ætate exemplaria quædam ex Oriente deducta ſunt, unde Pentateuchi Samaritani editionem P. Morinus anno 1631. curavit. Utriuſque Textus Hebraici & Samaritani collatio in eam opinionem quoſdam induxit (o), nimirum Samaritanum alteri præferendum. Alii corruptum credunt à Doſitheo, apud Origenem (p) Loca omnia, in quibus Samaritanum Hebraico ſaniorem vel corruptiorem judicat, exactiſſimè notavit D. Clericus in Pentateuch. indice 2. Ita ſaniorem arbitratur Gen. 2. 4. & 7. 2. & 19. 19. & 20. 2. & 23. 39. & 34. 14. & 49. 10. 11. & 50. 26. Exod. 12. & 42.

o *Corruptum à Doſitheo Textum Samaritanum autumat Uſſerius; incorruptiorem Hebraico defendit P. Morinus.*

Analogiam ſervat magis Gen. 31. 39. & 35. 26. & 37. 17. & 41. 34. 43. & 47. 3. Deut. 32. 5.

p *Orig. cont. Celſ. l.* 1. *in Matth. tract.* 27. *in Jo. to.* 54.

Gloſſis & additionibus infercitur Gen. 39. 15. & 30. 36. & 41. 16. Exod. 7. 18. & 8. 23. & 9 5. & 21. 20. & 22. 5. & 23. 19. & 32. 9. Levit. 1. 10. & 17. 4. Deut. 5. 21.

Criticâ quâdam manu correctus videtur Gen. 2. 2. & 4. 10. & 9. 5. & 10. 19. & 11. 21. & 18. 3. & 19. 2. & 20. 16. & 24. 38. 55. & 35. 7. & 36. 6. & 41. 50. Exod. 1. 5. & 13. 6. & 15. 3. Num. 22 32.

Plenior eſt Hebraico Gen. 4. 8. & 11. 31. & 19. 9. & 27. 34. & 39. 4. & 43. 25. Exod. 12. 40. & 40. 17. Num. 4. 14. Deut. 20. 16.

Mendoſus eſt Gen. 20. 16. & 25. 14.

Cum Septuaginta cohæret Gen. 4. 8. & 19. 12. & 20. 16. & 23. 2. & 24. 5. 62. & 26. 18. & 29. 27. & 35 29. & 39. 8. & 41. 16. 43. & 43. 26. & 49. 26. Exod. 8. 3. & alibi ſæpiùs.

Recedit interdum à Septuaginta, quod adverſus Uſſerium valet; quippe qui correptum à Doſitheo ad Textum Septuaginta autumavit. Geneſ. 1. 7. 5. 29 8. 3. 7. 49. 25. Num. 22. 4.

Liber Geneſis hiſtoriam complectitur à Mundi creati exordio uſque ad obitum Joſephi Patriarchæ, annorum ſcilicet 2369. juxta Hebræum textum & Vulgatam. Scriptus creditur à Moyſe in deſertis Arabiæ, cum, poſt murmur populi in Cadesbarne, 40. annis in ea ſolitudine errare cogerentur. In eo verò nomen *Jehovah* exprimit, quod à Deo in viſione ad montem Sinai didicerat; animalium etiam purorum ab impuris diſcrimen, Noemi hiſtoriam deſcribens innuit; ex quo ſatis intelligimus, poſt rogatas eas Leges de animalium diſcrimine, ſicut & ſcriptas Leges ceteras, ac poſt caſtrametationem ad Sinai, operi ſcribendo manum admoviſſe. Cum autem (q) fontem Judicii commemoret; quod ſanè nomen primò poſt ſeditionem populi ibidem ad aquas contradictionis inditum loco videtur (r), nonniſi poſtremo itineris per deſertum biennio eam provinciam ſuſcepiſſe (niſi fortè hæc alienâ manu in textum irrepſerint) deducitur.

q *Gen.* 14. 7.

r *Vide Num.* 20. 8. *&c.*

Primorum capitum Geneſeos literalis interpretatio ardua eſt adeò, in iis potiſſimùm, quæ ad Protoparentum peccatum, ſicut & ad ſententiam in illos & in anguem dictam, ſpectant, ut eorum lectio nonniſi poſt annum ætatis 25. vel 30. Judæis permittatur.

Ut autem vera fateamur, acceptâ à Patribus orali traditione Moyſes ea omnia, quæ de creatione Mundi, diluvio, & Patriarcharum ætate narravit, didiciſſe potuerat. Noe etenim, qui filios & nepotes

Ada-

Adami ſuperſtites viderat, ad ortum circiter Abrabami vitam produxit; & Abrahaam viciſſim cum Sem filio Noe ſuâ ætate nondum vitâ functo, conſuetudinem facilè babuit. Ab Abrabam verò uſque ad Moyſem ſoli tantùm tres viri interceſſerunt, Iſaac, Jacob, & Levi; quare ſervatas in familiis Judaicis earum rerum traditiones, & memorias facilè Moyſes collegerat. Neque enim, niſi ex ſcriptis Familiarum commentariis, Genealogias, rerum geſtarum tempus, biſtoriarum eventus omnes, certumque annorum vitæ Patriarcharum tempus adeò exactè reſciſſe potuerat.

s *Joſu.10.13.*

Liber Juſtorum, in Joſoe (*s*), & in 2. Reg.1. 18. laudatus, ipſiſſima videtur hiſtoria Veterum Patriarcbarum. In 1. Par.7. 20. &c. prælium legimus, cum Judæi in Ægypto eſſent, commiſſum, de quo ne verbum quidem in libris Moyſis; quin & io nominibus, & Genealogiis in pluribus Scripturæ locis varietas, non aliunde fortaſsè, quàm ex Scriptorum & Exemplarium varietate, & multiplicitate originem duxit. Fatemur quidem rariorem fuiſſe ante Moyſem ſcribendi oſum, nec deſunt Gentes quamplurimæ, à quibus ſcribendi ars diutiùs exulavit; ſunt etiam qui Homerum ipſum nihil ſcriptis mandaſſe contendant. Sed quęnam eſt in hiſtoria illorum populorum obſcuritas, & tenebræ? Quot fabellas pro hiſtoriis cjus ætatis, nullâ ſcriptorum monumentorum memoriâ notis, Græcia non obtruſit? Quot io religione & in Genealngiis indigna? Nihil tale apud Hebræos; ſingulis enim ſuus decor, unus & perpetuus narrationis ſolidę & exactæ tenor; quæ ſanè omnia ſcriptis rerum geſtarum Commentariis, à Moyſe conſultis, accepto refercoda ſunt.

Sed quorſum hæc ad eam authoritatem Pentateucho aſſerendam, quam nos Operi tribuimus, niſi etiam Divino Spiritu aſflatum Sacrum Scriptorem dixerimus? Divino, ioquam, Spirito, qui abdita quæque ſcribenti pandebat, obſcura alioqui & incerta; certis verò aſſertiſque, aliorom relatione vel traditione cognitis, Divinam, atque infallibilem authoritatem aſſerebat. Hioc Iſaias cap.44. 7. 8. &c. Dei Iſraelis ſupra cæteros aliarum gentium autboritatem, & majeſtatem exaggerans, populo ſuo ea pandiſſe ex veteribus hiſtoriis narrat, quæ fruſtra alii ab Idolis ſuis requiſiviſſent. *Quis ſimilis mei?* (ait Dominus) *ordinem exponat mihi, ex quo conſtitui populum antiquum: ventura, & quæ futura ſunt annuncient eis ... Ex tunc audire te feci, & annunciavi: Vos eſtis teſtes mei, numquid eſt Deus abſque me, & formator quem ego non noverim?* Eadem apod Origenem legas (*t*). *Unde enim poterat Moyſes, vel quæ ab origine Mundi geſta ſunt, vel quæ in fine ejus gerenda erant, narrare, niſi per inſpirationem Spiritus Dei?*

t *Homil.26. in Num.*

DISSERTATIO

DE MATERIA ET FORMA

VETERUM LIBRORUM,

AC VARIA SCRIBENDI RATIONE.

Vetuſtiſſima omnium ſcribendi ratio, quantùm ſcimus, imaginibus quibuſdam vel literis, in lapide ſignove inſculptis, conſtabat; cujus generis ſcripturam vetuſtiſſima Ægyptiorum & Chaldæorum monumenta exhibent. Hunc ſcribendi morem antè diluvium obtinuiſſe Joſephus (*a*) teſtatur, cum filios Seth contra duplex diluvium, per aquam primum, deinde per ignem, quòd Mundo imminere norant, geminas columnas, lapideam alteram, ut aquarum injuriis reſiſteret, alteram fictilem, ne igne corrumperetur, obſervationibus aſtronomicis, à ſe primùm factis, inſcripſiſſe narret. Has columnas vidiſſe ſe idem Hiſtoricus ſibi perſuaſerat. Noſtras in hunc Joſephi locum conjecturas dedimus in Commentario ad cap.6. Geneſ. verſ.13. Veterum columnarom in Inſula Cretæ extantium, in quibus inſculptis characteribus ritus Sacrificiales Corybantium exhibentur, Porphyrius meminit (*b*). Eubemerus (*c*), Sanchoniato (*d*), Herodotus, Diodorus Siculus, aliique, eaſdem veteres inſcriptiones, hiſtorias ſuas adornaturi, conſuluerant. Characterum vulgarium & communium inventionem Phœnicibus authoribus Lucanus deputat; com antea, ait, Ægyptiorum hieroglyphica lapidibus inſculpta obtinuiſſent (*e*).

a *Antiq. l.1. c.3.*

b *de abſtin.l.2.*

c *Lactan. Inſtit. l.5.*

d *Theodoret. Ser.2. ad Græc.*

e *Lucan. l.5.*

Phœnices primi, famæ ſi creditur, auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris;
Nondum flumineas Memphis contexere Biblos
Noverat: & ſaxis tantùm volucreſque, feræque,

Sculp-

Digitized by Google

Sculptaque ſervabant magicas anima-
lia linguas.

Hæc ſcribendi ratio per inſculptas animalium figuras ſub ſecundo Rege Memphis primò excogitata fertur (*b*). Porrò primus Rex Menes idem ac Cham filius Noe creditur: ſecundus, Thoth; apud Græcos primus Mercurius dictus eſt. Alter Thoth, ſive ſecundus Mercurius quæ hieroglyphicæ ſcripturæ à primo Thoth de medicina commiſſa invenit, ea vulgaribus characteribus tradidit. Undenam verò vulgares literas acceperit ſecundus Mercurius, nullibi apud Hiſtoricos legimus; nec alter ſanè in Ægypto ante illum uſus hiſce characteribus occurrit, niſi fortaſſe Moyſes, qui ſæculo ante hunc ſecundum Mercurium præcedenti, juxta Marshamum, florebat (*c*): facilè autem nonnullis ante utrumque virum ſæculis, Phœnices eum ſcribendi morem invexerant; neque enim Moyſis ætate primò obtinuiſſe videtur. Noſtrâ etiam ætate translatæ ex Ægypto ſtatuæ & columnæ perpetuis inſcriptæ hieroglyphicis ſuperſunt; atque ea ſcribendi ratio, etiam poſt inventas literas in ſacris & publicis monumentis diutiùs perſeveravit. Antiquitati etiam notæ ſunt ſcripturæ in tabulis æneis & plumbeis exaratæ, cujuſmodi in tabulis Heſiodi carmina primò ſcripta, eaſdemque theſauri loco in Templo Muſarum in Bœotia ſervatas narrant (*d*). Earum maximè uſus in ſcribendis fœderum, pactorum, atque legum conditionibus fuit; quemadmodum non rara exempla, ſicut & in Scriptura monumenta Romanorum, Lacedæmonum, & Judæorum exhibita demonſtrant.

Obſervationes aſtronomicæ Chaldæorum 720. annorum tabulis lateritiis mandatæ erant, juxta Epigenem: *Epigenes apud Babylonios 720. annorum obſervationes ſyderum coctilibus laterculis inſcriptas docet, gravis Author inprimis* (*e*). Leges à Solone in tabulis ligneis, authore Plutarcho, Aulo Gellio, & Diogene Laertio, datæ ſunt (*f*); hinc, Suida teſte, *Axones* illas appellari contigit. Supererant etiam Plutarchi ætate earum Legum fragmenta [*g*]; quanquam nonnullas in lapidibus exaratas, extantibus adhuc ſua ætate reliquiis, Harpocration narrat. Quæ igitur generales Leges erant, ſive de Sacrificiis decernebant, illæ lapideis tabulis inſculpebantur; quæ verò particulares, ligneis commiſſæ. Lapideæ tabulæ triangulares, *Kyrbeis* appellabantur; ligneæ, quadrangulares *Axes*, vel *Axones*. Scripturæ genus in illis idem ſervatum eſt, quod *Bouſtrophedon* Græci appellant, nempe verſibus à lęva in dextram, & viciſſim alternatim ductis ad inſtar ſulcorum, quos boves arantes in agro imprimunt. Leges duodecim tabularum apud Romanos roboreis pariter tabulis commiſſas fuiſſe Scaliger autumavit; quamquam *eboreas* textus Pomponii J. C. præferat (*h*).

Tabellæ, ſive pugillares apud ipſum Homerum commemorantur: *Pugillarium uſum fuiſſe etiam ante Trojana tempora invenimus apud Homerum* [*i*]. Porrò pugillaria, in quibus acta Judiciorum ſcribebantur, *Zanides*, Ariſtophanes appellat [*k*]. Longobardi, cum primum in Italiam veniſſent, in pugillaribus tenuiſſimis, & teretibus ſcribebant, quorum aliqua vidiſſe ſe earum gentium characteribus exarata, Pancirolus teſtatur. Solebant autem pugillaria cerâ liniri, atque ferreis ſtilis, ſive æreis, aut oſſeis literæ in eadem cera inſculpi; ſtili verò altera pars acuta ad literas exarandas, altera teres ad lituras inducendas; nec deſunt, quorum caput ad inſtar coclearis rotundi exibeatur, cui inſiſtentes digiti teretem inſtrumenti partem ſupra ceram comprimebant: *Stilus ferreus alia parte, qua ſcribamus, aliâ, qua deleamus, affabrè factus eſt* (*l*). Et Horatius lib. 1 Sat. 10.

Sæpe ſtilum vertas, iterum, quæ digna
legi ſint, Scripturus.

Prudentius etiam *Hymn. 9. de S. Caſſian.*

Inde alii ſtimulos, & acumina ferrea
vibrant;
Qua parte aratis cera ſulcis ſcribitur,
Et qua ſecti apices abolentur, & æquoris
hirti,
Rurſus niteſcens invenitur area.

Ex his tabulis faſciculus ſimul compactus librum conſtituebat, dictum etiam *Codicem*, vel *Caudicem*, nempe ſultum; quod ſcilicet refert ſultum ligneum in tabulas diſſectum: *Antiqui plures tabulas conjunctas, codices dicebant* [*m*]; & Seneca (*n*); *Plurium tabularum contextus, Caudex apud Antiquos dicebatur.* Hiſce tabulis inſcriptæ Epiſtolæ inter amicos miſſitabantur; lineâ tamen telâ involutæ, atque terrâ quadam vel cerâ Aſiaticâ obſignatæ (*o*). Erant etiam buxeæ, & eburneæ tabellæ, ſed non in uſus familiares. Nec deſuerunt tabellæ, ſed rariores, etiam poſtquam charæ, & membranæ uſus invaluit.

Poſt tabellas palmea folia ſucceſſerunt, ac deinde tenuiores & lęviores arborum cortices: *In palmarum foliis primo ſcriptitatum*, ait Plinius (*p*); *deinde quarundam arborum libris.* Et Virgilius ita Sybillam deſcribit:

Inſanam vatem aſpicies, quæ rupe ſub ima
Fata canit, foliiſque notas, & carmi-
na mandat;
Quæcumque in foliis deſcripſit nomina
Virgo,
Digerit in numerum.

S. Iſidorus carmina quædam Cinnæ in foliis deſcripta laudat.

Levis in aridulo malvæ deſcripta libello,
Pruſiacâ vexi munera navicalâ.

Cum verò ea ſcribendi ratio uſui incommoda deprehenderetur, intimus quarundam arborum cortex familiariùs obtinuit, veluti fraxini, ulmi, tiliæ, aceris, fagi, populi, ſilmi &c. Inde verò Libri nomen inditum: *Liber dicitur interior corticis pars, quæ ligno cohæret* [*q*]. Cum autem cortices illi, ut faciliùs transferrentur, in volumen complicari ſolerent; inde voluminis nomen (*r*), quod etiam ad volumina chartacea & membranacea poſtea tranſlatum eſt.

Papyrus genus erat calami, ad Nili ri-
pas

b Marsham. ſæc. 1. ex Syncello.

c Moyſes vivebat Sæc. 9. Thoth ſecundus 10.

d Utilitè des Voyag. de M. Baudelot de d'Airval.

e Plin. l. 7. c. 56.

f Plutarc. & Diogen. in Solon. Gell. in lib. 2. c. 12.

g Vide Menagii Not. in Solon. Diog. Laert.

h De orig. Juris l. 2.

i Plin. l. 13. c. 11.

k In Veſpis pag. 490.

l Aug. de vera Relig. c. 20

m Varr. l. 3 de vita pop. Rom.

n De brevit. vit. c. 21.

o Plautus in Bacchid. ... Affer ergò. Piſt. Quid? Chryſ. Stilum, ceram, tabellas, & linum.

p Lib. 13. c. 11.

q Servius.

r Valla Elegant. l. 6.

pas creſcentis, cujus fuſtum pluribus conſtabat foliis, ſimul compactis, quæ acu quodam ſeparatæ ſopra tabulas aquâ aſperſas ad latitudinem folii extendebantur (s). Ita extenſum folium ſubtili quodam glutine, vel lutulentâ Nili aquâ tepefactâ, & præparatâ liniebatur; ac deinde altero ſuperinducto folio, ſolis ardori exſiccandum totum opus exponebatur. Intima papyri folia delicatiſſima erant, ex quibus *Auguſta papyrus* conſtabat; quæ illis adjungebantur *papyrum Juliam*, minoris illam pretii, reddebant. *Papyrus Claudia* tertii erat generis, inter *papyrum Auguſtam & Julianam* media, quæ Imperatorem Claudium authorem habuit.

s *Salmaſ. not. in Vopiſc.*

Ex his foliis plura ſimul convoluta, quem Latini *Scapum* appellant, componebant. *Scapus* 20. folia ætate Plinii continebat, deinde decem. Ad opera in ævum duratura, folia illa uno tantùm latere ſcripta, in extrema ora ſimul glutine conjungebantur, ut volumen pro longitudine Operis extenderetur; ephemeridibus verò, aliiſque domeſticis uſibus digerendis, utrumque latus ſcripturæ ſerviebat. Ejus papyri uſus ante ipſam Alexandri ætatem invaluiſſe, quidquid Plinius refragetur, Guillandinus demonſtrat; quamquam nonniſi poſt ejus Regis tempora evulgaretur. Servabantur in Bibliothecis volumina baculo circumvoluta, cujus bacilli utraque extremitas pretioſi ligni, ſive eboris ornamentis diſtinguitur. Porrò baculus ille extremæ libri oræ adhærebat, ex quo illud: *ad umbiculum perducere*. Repoſitis verò in armariis Libris, una bacilli extremitas, cui operis titulus inſcriptus eſſet, prodibat. Papyri Ægyptiæ uſus uſque ad decimum ſæculum, rarus tamen, in Europa manſit (t).

t *Mabillon. de re Diplom. l.1. c.8. pag.38.*

Cum Ptolemæus Philadelphus Rex Ægypti inſtructiſſimam Bibliothecam comparaſſet, ejus exemplum Reges Pergami imitâri ſtatuerant; ſed Reges Ægypti rem ferentes iniquiùs, lato edicto, ne papyrus extra Regnum efferretur, caverunt. Quare initâ ratione Pergamæi, chartæ cujuſdam genus excogitarunt, quod ex Urbe Pergami, *Pergamenum*, ſive ex corio membra animalium contegente *Membrana* appellatum eſt.

Ex his chartis duplex Librorum genus conficiebatur; alterum, quod ex pluribus ſimul conjunctis in longum foliis pro Operis longitudine diſtendebatur; alterum, quod ex pluribus conſtabat, ſimul confertis, & compactis foliis, quemadmodum & noſtrâ ætate in Libris ſolemus. Volumina, quę nempè in volumen convolvebantur, cum ex uno tantùm latere characteres exhiberent, ideò majoris erant molis, quàm cæteri ex pluribus confertis foliis Libri, utroque latere ſcripti. Univerſum Livii Opus in parvum quoddam volumen redactum, Martialis commemorat, quod ſi ad volumina redigeretur, integram Bibliothecam occupaſſet.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea vix totum Bibliotheca capit.

Latus illud voluminis, quod unicè inſcribebatur, altero intacto, pagina dictum eſt; quod autem utrumque latus ſcripturæ præbebat, tabellæ, ſive tâbulæ.

Chartæ, qualis nunc obtinet, ex lineis detritis fruſtolis, in pultis liquorem jugi contuſione, aquâ affuſâ, reſolutis, origo adhuc uſque ignoratur. Ante 500. annos invaluiſſe (u) ex teſtimonio Petri Venerabilis, ubi de *raſuris veterum pannorum* inſtructa cartha memoratur, intelligimus (x). Scripturæ lino commiſſæ apud Veteres innotuerunt (y); quin & fruſtula quædam veteris Ægyptiacæ ſcripturæ in chartâ noſtrati ſimili adhuc exhibentur. Parthi ætate Plinii (z), licèt papyracea planta in ripis Euphratis jam innotuiſſet, veterem tamen morem in veſtibus ſuis ſcribendi retinere maluerunt. Eodem etiam Plinio teſte, ante inventam papyrum publica monumenta in tabulis plumbeis, privata verò in lineis exarari conſueverant. *Lintei libri*, in quibus Magiſtratuum Romanorum ſcripta nomina, & Reipublicę Commentarii digeſti, atque in Templo Deæ *Monetæ* ſub Reipublicæ crepundiis aſſervati à Livio memorantur (a). Hi planè libri in uſus ſacros tunc temporis familiares erant.

u *Vide Mabill. de re Diplom. lib. 1. cap.8. pag.38.*
x *Contra Judæ. in Bibliot. Cluniac. pag.1070.*
y *Vide Liv. Dec.1. l.4. & Vopiſc. in Aurelian.*
z *Plin. l.13. c.11.*
a *Decad. 1. l.4. & 10.*

Poſt evulgatos Scaligeri, Bocharti, Voſſii, aliorumque plurium Commentarios, nemo ferè amplius dubitat, quin primi, quibus Moyſes uſus eſt, characteres, Phœnicii fuerint; de illorum tamen origine inter Eruditos non ſatis convenit. Sunt qui illorum inventionem Chaldæis, vel Aſſyriis tribuentes, eorum tamen decus credant ſibi uſurpaſſe Phœnices, in quos quemadmodum & in alias gentes, uſus invaluit, primos ſe earum literarum authores jactitantes. Alii viciſſim in Aſſyrios ipſos & Chaldæos, derivatas à Phœnicibus literas, malunt. Ex hoc ſententiarum diſſidio, quam modò diſcutiendam ſuſcepimus, controverſia emergit; de origine ſcilicet characterum, quibus Moyſes uſus eſt.

Arbitrantur quidem nonnulli, Abrahamum acceptas in Syria literas poſteris Chananæis tradidiſſe; ſed alii Patriarchas ipſos, quas ſemel didicerant in Chananitide literas, in Ægypto unà cum Chananæorum linguâ ſervaſſe, atque in uſus familiares uſurpaſſe contendunt. Verùm abſque eo quod huic implexæ quæſtioni de literarum origine implicemur, ea nobis impreſentiarum ſtatuenda ſunt; nimirum eos, quibus Moyſes uſus eſt, characteres, ipſiſſimas eſſe Ægyptiorum literas, eaſque cum Phœniciis characteribus prorſus confundendas. In hac autem poſtrema hujus noſtræ aſſertionis parte, totam diſputationis vim conſtitui oportere ſatis intelligimus; Moyſem enim earum gentium characteribus uſum eſſe facilè omninò crediderim, quibuſcum Hebræi longo jam commercio, atque ipſis etiam moribus quamplurimis communicaverant; ne quid dicam de Ægyptiorum literatura, qua Moyſes, Regiâ educatione à filia Regis Ægypti filii loco enutritus, imbutus eſt.

Ægyptiorum characteres ipſiſſimos eſſe cum Phœniciis ſive Cadmæis, à Cadmo in

Bœo-

Digitized by Google

Bœotiam tranſlatis, P. Kircherius operosè contendit; ſed ea profert opinionis ſuæ argumenta, quibus ſanè non omnibus æquè Eruditis perſuaſit [b]. Totus eſt Author in expendenda Cophticarum literarum, quas recentiores eſſe, & ex Græcis expreſſas defendit, eum Græcis ſimilitudine. Quidquid ſit; illud fateamur oportet, apud Ægyptios, preter Hieroglyphicos characteres, aliud in uſus vulgares ſcripturæ, & characterum genus obtinuiſſe: cujus licèt formam neque Herodotus (c), neque S. Clemens Alexandrinus (d) expreſſerint; ex eorum tamen ſilentio facilè colligimus, à ratione ſcribendi Gentium finitimarum, in quibus characteres Phœnicios obtinuiſſe non ineptè conjicimus, non abluſiſſe. Narrat Herodotus, Ægyptiorum ſcripturam è dextera in lævam ductam; eamque nodoſis quibuſdam & tortuoſis in modum rotæ implexis apicibus (quod cum Phœniciis characteribus quadrat) expreſſam Apulejus deſcribit (e). Ante invectas Phœnicum literas, ait Lucanus (f), apud Ægyptios nulla erat parandæ papyri ars; inſculpta in lapidibus animalia, & magicæ quædam figuræ unicè pro characteribus habebantur. Poetæ igitur ſententia Ægyptiorum veteres characteres cum Phœniciis confundit. Sub Ageſilao Rege in tumulo Alcmenæ Thebis in Bœotia, tabella quædam ænea inventa eſt, authore Plutarcho (g), veteribus perpetuis characteribus inſcripta, ignotis illis, etiam poſt inſpectas pleniori luce atque à ſitu repurgatas figuras; literæ tantùm barbaræ Ægyptiis ſimillimæ deprehenſæ ſunt. Miſsâ igitur in Ægyptum tabulâ rerum antiquarum peritiſſimus Chonuphis conſultus, poſt excuſſa ſedulò veterum librorum Ægypti monumenta, reſpondit, veteres in ea tabula literas Ægyptiacas, quales ſub Rege Proteo obtinebant, expreſſas eſſe. Veteres ergò illi Cadmæi characteres, à veteribus Ægyptiorum literis non diſtinguebantur; nec proindè ab utriſque Phœniciæ litteræ abhorruiſſe debuerant, ſi verum ſit, uti ne ambigimus quidem, Cadmæas eaſdem fuiſſe ac Phœnicias literas. Voſſius pluribus, nec ſpernendis rationum monumentis firmat, antè Cadmi adventum characterum in Græcia uſum per Cecropem innotuiſſe. Porrò Cecrops Ægyptius genere, non alias detuliſſe in Græciam literas videtur, quàm Ægyptias; ex quo illud conſequitur, Græcas veteres ab origine literas cum Ægyptiis confundi oportere. Apollodorus, aliique ex Veteribus (h) Cadmum ipſum ex Ægypto repetentes, Thebas Ægypti reliquiſſe tradunt, antequam ad Thebas Bœotiæ condendas ſe contuliſſet.

Fatemur quidem, Origenem (i) characteres Hebræos ab Ægyptiis & Phœnicibus diſtinxiſſe; ſed opinionem ille ſuam nullo rationum monumento fulcit, id tantùm demonſtraſſe contentus, Hebræorum vernaculam linguam aliam eſſe ab Ægyptia; quin & in ea fuiſſe ſententia videtur, poſt longam in Ægypto deſuetudinem, tandem Hebræos in egreſſu ab Ægypto veteris linguæ uſum Divino prodigio recepiſſe; quam in rem Prophetam quemdam Hebræum, ſuppreſſo tamen nomine, ignotumque laudat. Sed una Origenis authoritas minùs ſanè, quàm tot rationum monumenta, valet.

Nunc de materia & forma veterum librorum apud Hebræos agendum. Quanquam de libris frequens ſit apud Moyſem ſermo; nullum tamen deſcribit, præter duas illas tabulas, in quibus Dei operâ Decalogus exaratus eſt; quas ille læves & utroque latere inſcriptas exhibet. Quorſum autem duo hæc ſedulò idem Moyſes adnotaſſet; niſi ut planè intelligeremus, eas tabulas à cæteris libris in eo diſcrepare, qui ſcilicet ligneis tantùm tabulis, & uno tantùm latere inſcriptis conſtabant?

Porrò quæ in tabellis ligneis & lapideis ſcribendi obtinebat conſuetudo, omnium vetuſtiſſimam fuiſſe novimus; nec ſanè quoties de libris apud Moyſem agitur, aliquid occurrit, quod commodè de hiſce tabellis explicari non poſſit; nihilque viciſſim legimus, quod corticeorum, papyraceorum, atque membranaceorum voluminum ideam aliquam ingerat. Quarè ut librorum nomine [k] apud Moyſem ex his tabellis compactos libros intelligamus pronum eſt. *Voluminis* enim nomen in Vulgata Pentateuchi tantùm, ſed non in textu Hebræo, ne vel ſemel quidem, legitur. Extat tamen in textu Jeremiæ, Ezechielis, Eſdræ, Pſ. 39. & in Zacharia. Neque Rabbinorum ſententiam moror voluminibus membranaceis, vel papyro Ægyptiâ uſum Moyſem autumantium; cum membranas, atque papyrum Ægyptiam Moyſis ætate longè poſteriores fuiſſe, neminem lateat.

Cum igitur apud Moyſem mentio inducitur de Libris Fœderis, Legis, Repudii, de Libro in quo deſcriptæ priùs maledictiones, deinde in aqua, ad explorandam fœminæ de adulterio ſuſpectæ cauſam, eradebantur; ſicut & cum de reponendo Libro Legis ad latus Arcæ agitur, nonniſi ad tabellas & aſſeres hæc omnia deputamus. Hinc Septuaginta Hebræum *Sepher* conſtanter vertunt *Axones*, quo ſanè nomine appellantur tabulæ, in quibus Leges, uti ſupra diximus, exarabantur. Hunc ipſum ſcribendi in ligneis tabellis morem exprimit Author libri Job: *Quis mihi det, ut exarentur (ſermones mei) in libro ſtilo ferreo, & plumbi laminâ, vel celte ſculpantur in ſilice* [l]? Hæc pro ſcriptura in ligno, plumbo, ſilice exaratâ, apertiſſima ſunt. Nec etiam ambagibus Salomonis verba implicantur, cum miſericordiam & veritatem in tabulis cordis ſculpendas admonuit [m]. Jeremias grandioribus verbis paria exprimens, Judæorum crimen in tabulis cordis eorum ſtilo ferreo & ungue adamantino exaratum pronunciat (n). Quin & Deus minitatur, ſe, poſt everſam Jeroſolymam, inviſæ urbis memoriæ abolendæ ducturum, & reducturum *crebriùs ſtilum ſuper faciem ejus* (o). Minas à ſe in Judæos pronunciatas Iſaiæ ſcri-

b *Vide apud Valton. Proleg. 2. n. 18.*

c *Lib. 2.*

d *Strom. l. 5.*

e *Metam. lib. 11. ad fin. De opertis adyti profert quoſdam libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris hujuſcemodi animalium, concepti ſermonis compendioſa verba ſuggerentes; partim nodoſis & in modum rotæ tortuoſis, capreolatimque condenſis apicibus &c.*

f *Pharſa. l. 3.*

g *De Dam. Socrat.*

h *Euſ. Chron. l. 2. an. 562.*

i *Cont. Celſ. l. 5.*

k *Sepher*

l *Job. 19. 24.*

m *Prov. 3. 3.*

n *Jer. 17. 1.*

o *4. Reg. 21. 13.*

ſcribendas Deus edieit (*p*): *Super buxum, & in libro diligenter exarn illud*. Ezechiel, acceptis ab Ephraimitis aliiſque Tribubus ſibi ſaventibus, ſicut & ea Juda tabellis, Librum compegit, (*q*) quem, ſicut & ſingulas paginas, Librum ligneum appellat. Deos ad Abacuc (*r*): *Scribe viſum, & explana ſuper tabulas, ut percurrat, qui legerit eum*. Scriptę à Davide pro nece Uriæ Epiſtolæ; quemadmodum & Jezabelis, nomine Achabi, litteræ io Naboth datę, *Sepher* in Scriptura nuncupantur (*s*), quæ quidem ipſiſſima eſt pugillarium Hebraica appellatio; ut argumento ſit, ſimilem viguiſſe ſcribendarum, atque obſignandarum epiſtolarum apud Hebræos morem, quem ſupra Græcis & Romanis tribuimus.

p *Iſa.* 30. 8.

q *Ezech.* 37. 19.

r *Abac.* 2. 2.

s 2. *Reg.* 11. 14. & 3. *Reg.* 21. 8.

Principum edicta tabellis, non ſecùs ac epiſtolæ, commiſſa, Regio ſigillo obſignata ad Provincias tranſmittebantur. *Ipſa epiſtola, nomine Regis ſcripta, annulo ipſius obſignata erant, & miſſa per veredarios* (*t*). In foro autem lociſque publicis Urbium ſuſpenſa exponebantur: *Edictum Regis pependit in Suſan &c.* (*u*). Publica inſtrumentorum forma, qualis in rebus vendendis ſervabatur, in hiſtoria empti à Jeremia (*x*) agri Hananeelis exhibetur; ipſe ſcilicet Propheta pacta conventa in tabella digeſſit, atque adhibitis teſtibus, inſtrumentum ſigillo munivit; dein pecunia ad libram perſoluta eſt: *Scripſi in libro* (*y*), *& ſignavi, & adhibui teſtes, & appendi argentum in ſtatera*. Teſtium nomina inſtrumento ſubiecta fuiſſe ex Hebræo, Septuaginta, & Arabico intelligimus: *In conſpectu teſtium, qui ſcripſerant* (*z*). Ex alia tamen Hebraici textus punctuatione, teſtium nomina ſolum à tabellione inſcripta erant inſtrumento, quam legendi rationem ſervant Chaldæus, Syriacus, & Vulgata: *Qui ſcripti erant in libro emptionis &c.* Quæ poſterior lectio præferenda videtur, obtinente hodie uſque in Oriente more, ut inſtrumenta non ſignentur quidem, ſed proprio teſtiumque ſigillo obſignentur. Porrò ſcriptum illud originale ratumque ſigillo ita muniebatur, ut niſi vel diſrupto ſigillo, confractove lino aut filo, quo totum obvolvebatur, nunquam legi potuiſſet; eaque inita ratio eſt, ut omnis in litteris & ſubſcriptionibus dolus malus præcaveretur.

t *Eſth.* 8. 10.

u *Ibid. verſ.* 14.

x *Jerem.* 32. 9. 10.

y *Beſepher verſ.* 12.

z *V.* 12.

Ut autem pro data occaſione conſuli inſtrumentum poſſet; alterum ea autographo tranſcriptum, abſque ſigillo & obvolucris in teſta repoſitum ſervatum eſt, ut non obſcurè in *verſ.* 14. exprimitur: *Sume libros iſtos*, ait ad Baruch Jeremias, *librum emptionis hunc ſignatum, & librum hunc qui apertus eſt*. Duo hìc inſtrumenta memorantur; quorum alterum ab altero, ſigillo tantùm originali appoſito, diſtinguebatur; ut diſertè Syriacus: *accipe ſyngraphas iſtas; ſyngrapham hanc emptionis obſignatam, & ſyngrapham hanc minimè obſignatam*. Inter Commentatores quidem de numero horum inſtrumentorum non ſatis convenit. Arabicus enim unicum tenet: *accipe librum emptionis, qui lectus fuit, & obſigna illum*; Ludovicus de Dieu in *verſ.* 12. tria diſtinguit; nempè: *librum emptionis* (*a*), ſigillo munitum; alterum, cui in Hebræo nomen ineſt *præceptum* (*b*); & tertium, quod *ſtatuta* appellatur (*c*). Verùm nos textui inhærentes, duos tantùm admittimus; eum potiſſimùm & tertium invehere nullâ neceſſitate cogamur.

a *Sepher hammiqneh*.

b *Hamitzvah*.

c *Habaqnim*.

Quo autem Syngrapha illa originalis ſigillo munita eſt? Sunt qui annulo Jeremiæ credant; ſunt qui Tabellionis; ac tandem Grotius, & Prophetæ & teſtium ſigillo obſignatam aſſeruit; gratis omnes. Non defuerunt, qui ad noſtros mores veteres conſuetudines redigentes, appenſam inſtrumento obſignatoriam bullam, publicum ſigillum præferentem, autumaverint; vel ſaltem eo ſigilli genere clauſam, quo apud nos litteræ obſignatæ & breviculi ſolent, in quibus ſive arma, ſivè Regis ad pectus uſque expreſſa imago cernitur. Sed omnia hæc, præterquamquod recentiora ſunt, quàm cum veteribus quadrent, cum voce Hebræa *chatum* minimè congruunt; nihil enim ſonat niſi obſignare, obvolutum, ut in epiſtolis fieri ſolet, aliquid habere.

Geminæ etiam à Deo traditæ Moyſi tabulæ, divini cum populo fœderis jura continentes, hujus conſuetudinis, gemini ſcilicet conficiendi inſtrumenti, ut rerum fides in judiciis atque poſteritati conſtaret, argumento ſunt apertiſſimo. His tabulis recondendis Arca quædam, quam nos Fœderis appellamus, fabricata fuit; eaque in Tabernaculo repoſita, ut ſcilicet commodè, quoties de infidelitate atque violati fœderis crimine populus arguendus eſſet, tabulæ illæ conſulerentur.

Moyſis Liber, in quo Gentis hiſtoria, legum & cæremoniarum canones continebantur, ejuſdem Legiſlatoris juſſu, ad latus ejuſdem Arcæ, quò faciliùs & conſuli, & tranſcribi potuiſſet, reconditus eſt (*d*). Regi enim peculiari lege injunctum à Moyſe eſt, ut ea Legis præceptis ſingula, quæ ad ipſum ſpectarent, ſolerti curâ deſcripta apud ſe retineret (*e*). Cum verò Samuel Regem Iſraelitis conſtituit, ejus rei inſtrumentum unà cum juribus novæ illius politiæ, in Tabernaculo coram Domino depoſuit (*f*).

d *Deut.* 31. 26.

e *Deut.* 17. 18.

f 1. *Reg.* 10. 26.

Quod in Jaremia legimus, de repoſitâ in vaſe fictili ſyngraphâ, ipſiſſimum Gręcia receptum moribus obſervamus. Ariſtophanis Scholiaſtes, ad v. *Echinos* (*g*) vaſi æreo ſive fictili commiſſa tradit inſtrumenta, eaque omnia ſcripta, quibus publica in judiciis fides conſtare debuiſſet. Porrò vaſa illa nec obvium erat ſingulis recludere, nec niſi capitali crimine confringebantur. Eſt etiam de eodem *Echino* apud Demoſthenem, & Ariſtotelem mentio. Ex eodem Ariſtophane factum ſcimus, ut impoſitis oſtreis & ſquammis ſigilla cuſtodirentur, metu ne forte vel delerentur unquam, frangerentur, vel adulterarentur (*h*). In vaſe ſeu dolio fictili inventas legimus ab Origene Verſiones Græcas Scripturæ, quæ ſub quintæ & ſextę nomine innoteſcunt.

g *In Veſpis pag.* 533.

h *Ibid. pag.* 471.

Mos epiſtolas obſignandi, quemadmodum

dum & edicta, atque tabellas, quibus Prophetæ viſiones ſuas committebant, tam notus eſt in Scriptura, quàm quid aliud. Iſaias ad Judæos (i): *Erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati, quem cum dederint ſcienti litteras, dicent: lege iſtum; & reſpondebit, non poſſum; ſignatus eſt enim.* Deus ad eundem Prophetam (k): *liga teſtimonium* (nempè vel filo, vel lino obvolve tabellas, tuis oraculis inſcriptas) *& ſigna* (obſigna) *legem in diſcipulis meis.* Deus ad Danielem (l): *Claude ſermones, & ſigna librum uſque ad tempus.* Prophetarum ſanè oracula veluti epiſtolæ habebantur à Deo ad populum miſſæ, quas recludendi, Dei injuſſu, omnibus interdicta facultas (m): *Vade, Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatique ſermones.* Nec ab his abludebat Liber ſeptem ſigillis obſignatus, quem ſibi in viſione occurriſſe S. Joannes in Apocalypſi teſtatur; ab utroque latere, extimo nempè & intimo, ſcriptus erat codex; ſed lineo panno obvolutus, ſeptemque obſignatus ſigillis lectores avertebat. Notat Plinius lib. 33. cap. 1. belli Trojani ævo rara adhuc ferri ſigilla, quorum loco epiſtolæ variis nexibus obſtringebantur.

i *Iſai. 29. 11. 12.*
k *Iſa. 8. 16.*
l *Dan. 12. 4.*
m *Ibid. verſ. 9.*

In moribus poſitum fuiſſe apud Romanos conſtat, ut (*n*) epiſtolæ tabellis cerâ oblitis committerentur; eaſque panno obvolutas ac ſigillo munitas, dein ad amicos tranſmittebant. Maluerim tamen, hanc ſcribendi rationem in pactionibus, teſtamentis, aliiſque publicis inſtrumentis non ſervatam aſſerere. Illa enim non rarò in tabellis digerebantur; quas deindè tabellas panno obvolutas obſignabant, metu ne fortè adulterari aliquid dolo malo, ſive litteras quacumque demum ratione immutari contingeret; quod ſanè non operosè fieri potuiſſet; nec, ſi ab aliquo præſtaretur, facilè dolus, niſi tantùm ex varia characterum formâ (quam tamen vix animadvertas in ſcriptura à callido veteratore adulterata) deprehendi potuiſſet; cum alioquin ducto ſuper characteres ſtili calce, liturarum ne veſtigium quidem appareret. Cum tamen falſariorum calliditas has omnes artes fruſtraſſet, eò deventum eſt, ut ſub Nerone novâ lege huic malo occurrendum cenſeretur: quare *adverſùs falſarios tunc primùm repertum, ne tabulæ, niſi pertuſæ, ac ter lino per foramina trajecto, obſignarentur* (*o*). Porrò ſi de præcavendis in ſigillo tantummodò fraudibus eâ lege agebatur; fruſtra filum tertiò uſque per foramina tabellæ trajiciendum cavebatur; cum verò de farta tecta habenda ſcriptura res fuerit, conſultò cautum eſt, ut ducto reductoque filo pannus, quo tota obvolvebatur, ſtrictiùs ſcripturæ adjungeretur. Porrò in ſcriptura potiſſimùm corrumpenda, falſariorum omnes artes verſatas fuiſſe, ex eodem Suetonio intelligimus. De Tito enim hæc ſcribit (*p*): *Cum amanuenſibus ſuis per ludum jocumque certantem, imitari chirographa quæcumque vidiſſet; ac profiteri ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe.* Cum verò in eum, quem diximus, modum inſtrumenta atque ſcripturæ panno obvoluta, atque ſigillo clauſa cuſtodirentur, nullus dubito quin ad omnem occaſionem ex originali apographa ſuppeterent. *Pater natam* (hæc Apulejus in Apolog.) *ſibi filiam more cæterorum profeſſus eſt. Tabulæ ejus partim tabulario publico, partim domo aſſervantur: porrige Æmiliano tabulas iſtas, linum conſideret, ſigna quæ impreſſa ſunt, recognoſcat.* Iiſdem moribus Græci & Romani quoad teſtamenta potiſſimùm cenſebantur (*q*).

n *Vide Plaut. in Bacch. Cic. in Catil. Orat. 3. & in Ver. & pro L. Flac.*
o *Suet. in Nerone.*
p *Suet. in Tito.*
q *Vide Laet. l. 5. in Theophr. & Suet. &c.*

Volumina ex arborum cortice vetuſtiſſimâ conſuetudine obtinebant, quantùm ex libro Job colligimus (*r*): *Quis mihi tribuat, ut ... librum ſcribat ipſe, qui judicat, & in humero meo portem illum, & circumdem illum, quaſi coronam mihi?* Epiſtolę Sennacherib, per Rapſacem ad Ezechiam miſſæ, in hiſce voluminibus deſcriptę videntur (*s*): *Tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & aſcendit ad domum Domini, & expandit eos coram Domino.*

r *Job. 31. 35.*
s *Iſa. 37. 14. & 4. Reg. 19.*

De his voluminibus apertior eſt in Pſ. (*t*), in Jeremia (*u*) in Ezechiele (*x*), & Zacharia (*y*) ſermo. Pſalmiſta quidem ſcribit: *In capite libri* (Hebr. *in volumine libri*) *ſcriptum eſt de me:* ac ſi Deo adeò addictum ſe profiteretur, veluti ſi per ſcripturam ſolemni more ſe totum illi devoviſſet. Jeremias (*z*) in vinculis detentus, cùm populo verba facere prohiberetur, Baruch amanuenſi ſuo quædam dictavit, coram populo in atrio Templi legenda. Rex certior eâ de re factus, accito ad ſe Baruch, tres vel quatuor paginis illius ſcripturæ, vel, ut habet textus, tribus vel quatuor portis ejuſdem voluminis coram ſe lectis, ſtatim in ignem injici codicem imperavit. Juſſa Regius Scriba, cultro priùs dilacerato libello, executioni mandavit. Jeremię continuò præcepit Dominus, Librum ex integro reſcriberet. In ea hiſtoria referenda, perpetuò Scriptura utitur voce *Megillath* (volumen ſonat); & ea quæ de coltro Scribæ narrantur, receptum jam tunc morem, calamo & atramento ſcribendi, ſatis demonſtrant. Manet adhuc idem mos in Oriente. Optimæ arundines circa Dauracum ad Sinum Perſicum Menſe Martio leguntur. In faſciculos colligatę in fimo per ſex menſes conduntur; ubi & obdureſcunt, & pelluciđâ illâ ſuperficie ex croceo atroque mixtâ imbuuntur. Ægyptias & Cnidias arundines, eaſque quæ in lacu Anaide in Aſia naſcuntur, omnium optimas habitas fuiſſe Plinius *lib. 16. cap. 36.* eſt author.

t *Pſ. 39. 11.*
u *Jerem. 36.*
x *Ezech. 2. 9.*
y *Zach. 6. 1. 2.*
z *Jerem. 36.*

In eo Jeremiæ textu atramento uſus Baruch perhibetur: *Ego ſcribebam in volumine atramento.* S. Clemens Alexandrinus ſupplicationem quamdam Sacerdotum Ægypti deſcribens *Strom. l. 6.* Sacerdotem inducit plumis in capite ornatum, librum cum regula in manu tenentem, adjecto etiam ad ſcribendum atramento, & junco ad characteres formandos. Apud Græcos & Turcas noſtrâ etiam ætate non pennæ quidem, ſed arundines ad ſcribendum obtinent; quemadmodum apud Romanos olim in uſu fuiſſe ſcimus.

Iaque manat charta, nodoſaque venit
arundo (a).

Quonam inſtrumento ſcriberentur volumina, nuſquam in Scriptura apparet; frequens verò de ſtilis pro tabellis, de quibus nos ſupra egimus, mensio. Porrò ſtili & tabellæ in vagina reconditæ, lateri appenſę deſerebantur; vagioam Hebræi *Keſet*, Gręci *Graphiarium* appellabant. De hoc more apud Hebræos, Græcos, & Latinos oos ſatis in *Commrat. in Ezech.* 9. 2. 3.

Volumina iſta uno tantùm latere ſcribi conſueverant, quemadmodum & Critici omnes cooveniunt, & apud Ezechielem ſatis indicatur (*b*), qui volumen ſcriptum intus & foris, tanquam ſingulare deſcribit: *Ecce manus miſſa ad me, in qua erat involutus liber, & expandit illam coram me, qui erat ſcriptus intus & foris*. Quam verò exhiberent figuram Priſcorum volumina, Zacharias ferè depingit; Oblatum eſt, ait, mihi per viſum (*c*) volumen 20. cubitis longum, 10. latum. Non tamen omnia ejuſdem amplitudinis volumina fuiſſe credimus; ſed planè ſuam extitiſſe oportet inter codicem iſtum, & vulgares proportionem. Ex cortice, ſive papyro Ægyptia omnia hæc conſtitiſſe facilè crediderim. Sunt qui morem ſcribendi in pellibus ex illo Pſalmi deprehendiſſe ſibi viſi ſunt: *Extendens Cælum ſicut pellem* (d); nempè extendens Cælum, velut volomen pellieeum; ſed Hebræa vox apertè ſonat tentorium, vel pellem tentoriis conficiendis. In Tobia (*e*) & 4. Eſdræ, (*) vox *charta* occurrit, quę papyrum Ægyptiam deſignat. Sed cum in Græco Tobię nihil niſi vox *Biblion* pareat, quæ ex eo libro de figura atque materia codicis laudantur teſtimonia incertiſſima ſunt. Sub Macchabæis volumina obtinuiſſe (*f*) phraſis illa ſatis indicat: *Et expanderunt libros Legis*. Eundem morem Judæi olim J. C. ætatè, & hodie uſque in Synagoga ſervant, ingentibus voluminibus ſcriptam Legem & Propbetas cuſtodientes. Hæc apertiſſimè *Luc.* 4. 17. 20. *Traditus eſt ei* (Jeſu) *liber Jſaiæ Prophetæ, & revolvit librum &c. & cum plicaſſet librum, reddidit Miniſtro*. Quæ ſanè verba volumina ferè depiogunt; quemadmodum & illa Apocal. 6. 14. *Cælum receſſit ſicut liber involutus*. De atramento & chartâ mentio occurrit 2. Jo. ℣. 12. & apud S. Paulum (*g*) volumina ex papyro Ægyptiâ, & ex membranis diſtinguuntur egregiè: *Affer tecum & libros, maximè autem membranas*. Quanquam unicus iſte textus eſt, in quo membranæ apertiſſimè exprimuntur. Tabellarum etiam uſus non obſcurè ſe prodit in tabella, quam Zacharias, pater S. Joannis Baptiſtæ, ad ſcribendum pueri nomen poſtulavit (*h*).

a *Perſius*.
b *Ezech.* 2. 9.
c *Zach.* 5. 1. 2.
d *Pſ.* 103. 3.
e *Tob.* 7. 16.
* 4. *Eſdr.* 15. 2.
f 1. *Macch.* 3. 48.
g 2. *Timo.* 4. 13.
h *Luc.* 1. 63.

DISSERTATIO
IN REGIONEM OPHIR.

NUllius fermè in toto Orbe regionis ſitus obſcurior, quique Eruditos exercuerit magis, quàm Ophiretica. Quanquam enim ſæpiùs de illo Scriptura, nec obſcuros ejus à cæteris diſtinguendæ characteres exhibeat; plura tamen in eandem regionem congeſta creduntur, quæ miſerè Geographos confundant. Inſulam eſſe igitur autumant, vel ſaltem regionem maritimam, auro, argento & ebore feracem; pavonibus, ſimiis, pſittacis, lignis pretioſis, & aromaticis, gemmis non infrequentem, mari Rubro triennii itinere adeundam. Hæc planè omnia, dum Geographi in aliquam ex Regionibus maritimis, noſtrâ ætate commercio & earumdem rerum affluentiâ divitibus conferre ſtudent, in varias abiere ſententias, totamque rem implicare coacti ſunt.

Veterum plerique Ophir apud Indos conſtituunt, quorum agmen Joſephus duxit (*a*), perhibens veſtigium nominis Ophir ad ſuam uſque ætatem in Indiis manſiſſe, ubi regio aurea audiebatur. Eo nomine deſigoaſſe creditur hiſtoricus (*b*) Cherſoneſum, de qua Ptolmæus, regionem quam oos Malacham peninſulam, è regione Sumatræ ſitam, appellamus. Lucas Holſtenius, poſt operoſam ejus regionis diſquiſitionem, tandem Indias univerſas vel ſalsem urbem Supar in Regno cognomine io Inſula Celebum, nomine Ophir deſignandam concludit (*c*). Alii in Regnis Malabar, & Zeilan conſignant; Hippurim enim, cui nomen Oppir affine, portus eſt in Zeilan. Alii malunt in Inſula Taprobaoa, veteribus celebratiſſimâ, in quam omnes Ophir characteres quadraſſe animadverteruot; ſed cum eios Inſulæ ſitus, non minùs quàm Opbir, ignotus ſit, nihilo ex ea ſententia inſtructiores efficimur. Eſt apud aliquos Ophir idem ac Ormus in oſtio Sinus Perſici; eſt Eupolemo (*d*) in Inſula *Urphe* ad Erythræum; eſt Maſſæo, in Pegu, cujus regni incolæ ex Judęis exulibus, à Salomone ad fodinas in eas regiones damoatis, originem repetunt; eſt Lipenio, in libro de eodem argumento, ultra Gaogem ad Malacham, Javam, Sumatram, Siam, Bengalam, Pegu &c.

Noo deſunt, qui Ophir ad Americanum tractum depiitarint (*e*). In Inſula Hiſpana conſtitoit Chriſtophorus Columbus, ejuſdem Inſulæ primus inventor, qui inveniſ-

ſe

a *Antiq.* l. 8. c. 2.
b *Riber. Torniel. Adrichom. Marius Niger, Gaſpar Vaſer.*
c *In not. ad Ortel.*
d *Apud Euſ. Præp.* l. 9. c. 30.
e *Arias Montan. Genebr. Vatab.*

ſe ſe Ophis Salomonis paſſim jactitabat; teſtatus in ejus veritatis argumentum, plures deprehendiſſe cavernas ſubterraneas ultra 16. mille paſſus excurrentes, quas ab opificibus Salomonis eruendo auro effoſſas conjectabatur. Sed Poſtellus aliique nonnulli potiùs in regione Peruana ſitam Ophir malunt; eàque illi confidentiâ rem aſſerunt, ut claſſium Salomonis, quaſi ipſi deduxerint, iter totum deſcribant. Nihil eorum ſyſtemate jucundius, nihil tamen futilius.

Alii verò, nec rari, Indias, & Americam nimis adſuiſſe, ſicut & Arabiam nimis ad Aſiongaber, undè claſſis Salomonis ſolvebat, acceſſiſſe rati, Ophir in Africa quærunt. Eorum igitur alii, in Regno Melindæ, vel Sofalæ in plaga Orientali Æthiopiæ Africanæ ſiſtunt [f], cujus Inſulæ traditione, etiam in libris deſcriptâ, inquiunt, receptum eſt, Salomonis claſſem ſingulis trienniis eo, ad aurum aſportandum, cujus eſt regio ditiſſima, veniſſe. Joannes dos Sanctos narrat, in Monomotapa montem eſſe Furam auro optimo egregiè divitem, ubi oppidi (Reginę Sabæ ędes ferunt) veſtigia ſuperſunt; eamque regionem eum Ophir confundendam affirmat. Cornelio à Lapide eſt in *Angola* ad oram Occidentalem Africæ. Quid? nonne aliquibus regio Ophir ipſa eſt Carthago, Urbs 200. ſolidis annis Salomone recentior? Paraphraſtes Jonathan eam regionem in Africa poſuiſſe contentus, nihil ulteriùs determinat. Alii Ophir & Tharſis in Hiſpaniis collocant. Putat Grotius in 3.*Reg*.9.28. naves Salomonis, fortè non ad Indias navigaſſe; ſed ad portum ejus Urbis, quam Arrianus *Aphar*, Plinius *Saphar*, Ptolemęus *Saperam*, Stephanus *Saphirinam* ad Arabiæ litora poſitæ, quam Oceanus alluit, quò Indi merces ſuas deferebant.

f *Ortel. Thom. Lopes.*

D. Huetius in Diſſertatione de Navigationibus Salomonis, ejus Regis claſſes novâ viâ deduxit. Ratus enim ille duo maria Mediterraneum & Erythræum, ducto quodam canali eâ ætate juncta fuiſſe, ut navigia ultro citroque mearent; hanc rationem init explicandi loci 2.*Par*.8. 18. ubi Hiram Rex Tyri navigia nautaſque miſiſſe perhibetur ad Elath in Erythręo, ut Salomonis uſibus ſervirent. Ecquâ enim aliâ viâ, ait, trajicienda fuiſſent navigia, niſi per canale, de quo ſupra, deducerentur?

Neque de canali illo utrumque mare jungente, Veterum apertiſſima teſtimonia deſiderantur: ſed an illud ad Salomonis ætatem pertineret, ſola ſupereſt difficultas. Huic rei probandæ, teſtimonia Arabum Scriptorum quædam affert Huetius, quibus Abrahami ætate Nilus cum Erythręo canali junctus aſſeritur; ſed fortè Arabum Authorum fides, in re vetuſtiſſima & ab eorum ætate remotâ, Eruditis in ſuſpicionem revocabitur, cum potiſſimùm aliorum Scriptorum authoritati adverſetur; quippè qui canale illud recentiori opere ſub Dario, vel etiam ſub Ptolemęis abſolutum perhibuerint. Strabo quidem Seſoſtridem operi manum admoviſſe tradit (g); ſed teſte Ariſtotele (h), & Plinio (i), cum poſtea maris aquas reliquo Ægypti ſolo eminere animadvertiſſet, rem totam infectam dimiſit, metu ne fortè ſuperiores aquæ in imam Ægypti regionem defluentes, totam demergerent, ſimulque amnis aquas, Ægyptiis ad potum neceſſarias, corrumperent. Herodotus & Diodorus ſcripſerunt (k), à Neco filio Pſammetici Rege Ægypti initum canale illud, quod à Dario Hyſtaſpis dein abſolutum tradit Herodotus.

g *Lib.17.*
h *Meteorol. l. 1. c. ult.*
i *Lib.6. c.29.*
k *Herod. l.2. c. 158. Diod. l.1.*

Regionem Ophir Pręſul ille doctiſſimus in plaga Occidentali Africæ, Arabibus *Zanguebar* conſtituit; quanquam nomen illud, ait, parvam regionem Sophala in eodem tractu deſignaret. Claſſes igitur Salomonis, trajecto capite Guadarfuy, Africanas oras abradebant. Porrò omnia quæ de Ophir ſcribuntur, in eodem regionis tractu abundabant.

Goropius Becanus & Bivarius eam claſſem non è mari Rubro, ſed è Mediterraneo ſolviſſe autumarunt. Tyriis enim conſtabat navigiis, teſtante Scriptura 3. Reg. 10. 22. Tharſis locum fuiſſe ad Mediterraneum alibi probatum eſt, quemadmodum & Aſiongaber ad idem adjacebat fretum. Poſtremum hoc de Aſiongaber, quod potiſſimùm difficultatem faceſſit, hiſce argumentis convincitur. Aſiongaber locus erat Idumęæ juxta Scripturam (l); eam verò regionem non mare Rubrum quidem, ſed Mediterraneum, Ptolemæo teſte, alluebat. Ad Mediterraneum etiam, addunt illi, loca ſunt *Gaſion Gaber* apud Strabonem, & *Beto-Gabria*, apud Ptolemęum, Nomen Suph non uſque adeò peculiare eſt mari Rubro, quin reliquis etiam fretis conveniat. Suph enim limitem ſonat; quare mare Suph fretum eſt limitum, quod ita mari rubro aptatur, ut Mediterraneo etiam quadret. Navigatio in Tharſis, & Ophir una eſt & eadem juxta 4. Reg.22. cum 2. Par.20. 36. collatum; Tharſis verò locum eſſe ad Mediterraneum negaverit nemo. Horum conjecturę, quanquam Hornio probatæ (m), quoad ea potiſſimùm, quæ de ſitu Aſiongaber & nomine Suph comminiſcuntur, vanæ ſunt & inanes; cum Aſiongaber portum eſſe Erythræi, cui uni freto nomen Suph adſcribitur, ex Scriptura apertiſſimè conſtet. Potuit equidem Idumęa Geographi Ægyptii ætate ad Mediterraneum uſque protendi; quanquam in Scriptura ſemper inter anguſtiores fines contineatur.

l 3. *Reg*.9.26.
m *De orig. Gent. Americ. l.2. c.18.*

Mirari prorſus ſuberit, dum nos procul à Mediterraneo & Oceano, in Montis Maſii & Saſpyrorum ſivè regionis Tapyrorum ſinu, circa Mediam, Armeniam, & Aſſyriam, Ophireticam regionem requiremus. Sed ipſa Moyſis authoritas in eam nos ſententiam pertraxit, cujus rei ea proferemus documenta, quę ſyſtema noſtrum in eum ſaltem veritatis gradum apud ęquos Lectores conſtituent, quem cætera huc uſque obtinuerunt.

Regionem Ophir ipſiſſimam eſſe, quam Ophir filius Jactan, vel ejus poſteri frequentarunt, non eſt cur ambigamus. Solemne eſt enim in Scriptura, nomen loco ex primo incolarum authore tribuere. De

Ophir

Ophir verò, ejuſque fratrum ſede hæc Moyſes [n]: *De Meſa pergentibus uſque Sephar montem orientalem*. Huc igitur nos conferamus oportet, ſimulque quæramus, num regio ſit his rebus, quibus coemendis claſſis Salomonis adnavigabat, ferax; num trienni itinere adeunda; num ex Aſiongaber per ſinum Arabicum petenda.

Si ea quæ ad Gen. 10. 29. congeſſimus argumenta, ut Meſopotamiæ, Armeniæ, & regionis ultra Tigrim partem, filiorum Jectan ſedem vindicaremus, ullius ſuot roboris, ſi montes Meſa & Sephar ipſiſſimi ſunt montes Maſius & Saſpiri ſivè Tapyrorum; illud conſequatur oportet, Ophireticam regionem non longe à fontibus Euphratis & Tigridis in eo, quem diximus, tractu conſtituendam fuiſſe. Planè qui regionem Ophir procul à mari conſtituerint, plures ante nos occurrunt. Euſebio, & S. Hieronymo (o) inter amnem Cophenem, Indias, & regionem Serum collocatur. Euſtatio Antiocheno (p) in Armenia ſita eſt, cujus opinio his conjecturis fulcitur. Juſtinianus Imperator Armeniam univerſam in quatuor partes diſtribuit; ex his uni nomen fuit *Zophara*; an eadem cum Sophene Strabonis, Sophane Trogi, Sophanene Procopii? Porrò litera R in N facilè barbarorum linguâ tranſmutatur; nec rarò R in fine dictionis quieſcit; ita pro Gadir, uſurpatum eſt Gadis; pro Amilcar, Amilcas; pro Bocchor, Bocchus; ex *pleres* factum eſt *plenus*; ex *doron*, donum; ita *Sopher*, vel *Sophir*, quod idem eſt, facilè in *Sophene* converſum eſt. Scitum eſt autem, Septuaginta Græcoſque pro Ophir legiſſe Sopheir; contigit enim ſæpè, literam S in capite dictionis ſimplicis aſpirationis loco poni. Strabo lib. 11. ad Phaſim amnem Sarapenos collocat, eorumque Metropolim ad eam fluenti partem conſtituit, ubi navigationis impatiens eſſe incipit. Apud Strabonem mentio fit de maxima Armeniæ parte, quam veteres Syſpiretim appellabant, à Chalachena & Adiabena ad tranſmontana uſque Armeniæ protensâ. Sunt ibi, ait, auri fodinæ, atque divitiis regio abundat adeò, ut Alexander Magnus Memnonem cum copiis ad ejus fodinas miſerit. Pingue eſt etiam ſolum, ait, alendis equis, vel ipſis Niſæis arvis in Media nihil concedens (q). Si quis Iſthmum ad ſeptemtrionem penetret, illi certè veſtigia quædam reliqua nominis Ophir occurrent in flumine Opharo, & populis Opharitis (r), Sarmatiam Aſiaticam, Colchidi & Iberię finitimam, incolentibus. Noti ſunt etiam ad Cyrum amnem *Obareni*; de quibus Quadratus (s); eadem facilè gens ac *Iberes* Strabonis, *apud quos torrentes dicuntur aurum deferre, quod barbari perforatis tabulis & villoſis pellibus accipiunt; undè aurati velleris fabula conficta eſt; & fortaſſe Iberes eodem nomine vocantur, quo Occidentales, ab auro quod apud utroſque reperitur* (t). Facilè etiam *Obareni* illi apud Quadratum, ipſi ſunt *Suarni* apud Plinium (u), inter fauces Caſpias, montes Gordyæos, & Pontum Euxinum ſiti. Gens illa, ait, *indomita, auri tantùm metalla fodiunt*. Nomina verò hæc *Obareni*, *Suarni*, *Iberes*, nomini Ophir affinia ſunt, maximè ſi litera B Græcorum more, veluti V conſona ad *Phi* accedens, pronuncietur; redderetur enim *Ophareni*, *Spharni*, *Ipheres*; quod etiam ipſum ſonare poteſt Ophir, juxtà variam pronunciandi ſingulas ejus nominis litteras rationem. Ita planè *aurum obriſum* pro *aurum Ophiriſum* uſurpatum eſt.

n Gen. 10. 30.
o De Loc. Hebr.
p In hexaem.
q Lib. 11. pag. 368.
r Plin. lib. 6. c. 7.
s Lib. 2. Parthic. apud Steph. in Otene.
t Strab. l. 11. pag. 350.
u Plin. l. 6. c. 11.

In hanc autem ſententiam, ut Ophir conſtituamus non procul à Phaſi & regione Sepharvaitarum, quos ipſos credimus Saraparas, incolas Sapavnrtenes, vel montium Saſpirum, ultrò etiam pertrahimur; quòd in Scriptura aurum Ophir idem eſſe ac aurum Parvaim, animadvertamus. In 3. *Reg.* 9. 26. 27. 28. cui 2. *Par.* 8. 18. conſonat, Salomon immenſam auri Ophiretici vim ad Templi ædificium comparaſſe perhibetur; & 1. *Par.* 29. 4. pares ex auro Ophir divitias, in eundem uſum Davidem deſtinaſſe legimus. Cum autem ad opus ventum eſt, inſumpſiſſe Salomonem narrat Scriptura, auri optimi, auri *Phervaim* theſauros; aurum igitur Phervaim ipſum eſt Ophireticum. Porrò *Phervaim*, & *Sepharvaim* idem ſunt nomen, adjectâ literà S aſpirationis loco; quemadmodum eum ex Ophir factum eſt Sophir. Sunt verò Sepharvaim, uti ad *Gen.* 2. 11. oſtendimus, populi inter Colchidem & Mediam conſtituti; quo proindè in loco etiam Ophir ponatur oportet. Notum eſt etiam in Scriptura aurum *Phaz* (x), *Uphaz* [y] & *Ophaz* (z); quæ diverſa nomina unum idemque aurum Phaſidis, quem Moyſes Phiſon appellat, deſignaſſe non invitus crediderim. Colchidis enim divitias, & Phaſidis aurum toti antiquitati celebratiſſima fuiſſe, alibi demonſtravimus. Adde Ophireticum aurum è torrentibus erui conſueviſſe, juxta Authorem libri Job (*), quod ipſum tradunt Veteres de auro, ex ea regione, ubi nos Ophir conſtituimus, advecto. Idem Author 28. 6. 16. 17. 19. ſapientiam rebus quibuſque pretioſiſſimis comparans ait: *Locus Sapphiri lapides ejus* (nempè loci cujuſdam) *& gleba illius aurum*. Sed, proſequitur, ſapientia his omnibus utique præſtat: *non dabitur aurum obrizum pro ea*. (Hebr. aurum Ophir) *nec conferetur lapidi Sardonycho* (Hebr. *Sohem*) *vel Sapphiro. Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vaſa auri*. (*Hebr. Phaz*) *Non adæquabitur ei Topazius de Æthiopia* (Hebr. *Pitdath de Cuſch*) Facilè Author, nomine regionis, aureis arenis, & gemmeis lapidibus divitis eandem deſignavit regionem, quam poſtea ſubſequentibus verſibus, nomine ſuo regionem Ophir, Phaz, & Cuſch, quæ auro, gemmiſque inſignes habebantur, prodidit. Hæc verò omnia, nulli meliùs regioni convenire credimus, quàm Ophireticæ, juxta noſtram hypotheſim in Colchide, & adjacentibus regionibus conſtitutæ. Aurum ibi jam olim notiſſimum erat; neque Sohem, quod ipſiſſimum eſſe ſmaragdum alibi oſtendimus, rarum habebatur. Sapphirus vul-

x Jerem. 10. 9.
y Dan. 10. 5.
z Cant. 5. 11.
* Job. 22. 24.

garis

Digitized by Google

garis eſt in Media, & Armenia minori; optimus in Media, auctore Plinio, eruitur (*a*). Porrò nomen Sapphirus affine eſt cum Saphar monte, quem Moyſes orientalem terminum hæreditatis filiorum Jectan, quorum unus Ophir, conſtituit.

a L.37. c.9.

Non eâ quidem ſumus confidentiâ, ut certum Ophireticæ regioni ſitum, atque locum deſtinemus. In ea, qua laboramus, remotiſſimæ Antiquitatis obſcuritate, regionem circum circa deſignaſſe ſatis fuerit.

At enim quomodo claſſis in Armeniam & Iſthmum inter Mare Caſpium, & Pontum Euxinum adnavigare potuerit? Nonne ſi ea loca ea Judæa adire voluiſſent, navigia breviori & faciliori itinere per Pontum Euxinum iter feciſſent? Nonne Salomoni & Hiram conduxiſſet magis, ſi in aliquo ex Mediterranei portubus, ditionis eorundem Regum, navigia inſtructa per Pontum Euxinum in Colchidem, atque inde per Phaſim in Iſthmum tranſmiſiſſent; conduxiſſet, inquam, magis, quàm ut longiori itinere per Erythræum, Oceanum, & Sinum Perſicum deducerent? Ea verò Regio fuerit quidem auro, metalliſque pretioſis ferax; ſed nunquid in illa ſimiæ etiam frequentes, pavones, aromata, gemmæ, ebur, quæ tamen omnia Salomonis claſſi in Ophir ſuppetebant (*b*)? Has difficultates ita eluimus. 1. Per Oceanum Indicum, & Pontum Euxinum navigatio tum temporis infrequens erat, atque nondum benè explorato freto difficilis. 2. Claſſis Salomonis non ad regionem uſque Ophir perveniebat; ſed in locis commercio eorundem populorum frequentatis ſubſiſtens, mercibus onerabatur ſuis. 3. Neque regionis Ophireticæ tantùm divitias Salomonis navigia comparabant; ſed ſi quid rari in oris Africæ, & Æthiopiæ inter eundum offendiſſent, omnia ſimul deferebant. 4. Tandem eas, quas Plinius & Strabo pro commercio Orientali deſignant, vias, non multùm illas ab itinere, unde navigia Salomonis deducimus, diſcrepaſſe paulò exactiùs demonſtrandum ſuſcipimus.

b *Vide* 3.*Reg.* 10. 22.

Quanquam navigationes vetuſtiſſimæ apud Phœnices habeantur, non tamen ante Salomonis ætatem, ultra mare Mediterraneum, negociationis gratiâ videntur excurriſſe; cum ampliſſima hujus freti litora, vaſtas licèt, eorum cupiditates abundè explerent. Oceanus, & Pontus Euxinus nihil habebant, quod illis in vicinioribus Mediterranei oris non abundè ſuppeteret. Bochartus, qui Phœnicum veſtigia quaqua verſum conquirens, in litore meridionali Ponti Euxini poſteros Gomer, & Aſchenez conſtituit; Bochartus, inquam, poſt Euſebium, unicum tantùm Phœnicum iter in Bythiniam notat; ſed expeditio illa ſucceſſione caruit. Oræ hujus freti ſeptemtrionales nunquam à Phœnicibus frequentatæ leguntur. Aliquantò poſt bellum Trojanum primò auſos fuiſſe Phœnices columnas Herculis pervadere, atque in oris Lybiæ urbes quaſdam ædificare, Strabo teſtatur (*c*). Euxinum fretum, juxta eundem Strabonem,

c Strab. l.1.

non ſecus ac Oceanum Veteres metuebant; ut proinde per Pontum adnavigare res perindè ardua haberetur, ac ſi ultra Herculis columnas navigio petendum fuiſſet. Cum autem, addit, miræ res & ignotæ in majora ſemper opinione augeantur, factum inde, ut fretum illud per excellentiam *Pontus* appellaretur; unde poſtea, ait, nomen illud facilè ad Oceanum tranſiit. Narrat etiam idem Scriptor tum loco laudato, tùm libro 3. ab Homeri ætate primò commercia cum Cymmeriis Septemtrionalibus in Cherſoneſo Taurica inſtitui cœpiſſe: Homerus Salomoni ſuppar erat. Norat quidem Author, quæ de expeditione Jaſonis, cæterorumque pro vellere aureo, aliquantò ante bellum Trojanum, ferebantur; ſed Argonautarum navigatio ſingularis fuit, ſucceſſione carens: quique etiam Cymmerios exploratos habuerunt, non facilè alios adducere potuerunt, ut longam, difficilem, nulliuſque commodi navigationem inirent. Neque enim oras ſeptentrionales Ponti Euxini incolentes populi, divitiis abundant adeò, ut lucro inhiantes mercatores ad ſe allicîant. Scythæ divitias contemnebant; & Aſiæ minoris mercatores expeditius habebant vehendis mercibus ſuis iter, ſi terreſtri, vel fluviali itinere in Joniam, Ciliciam, vel Syriam, commercio florentiſſimas regiones, venirent. Hinc Eratoſthenes apud Strabonem [*d*] obſervat, Pontum Euxinum dictum olim fuiſſe *Axenon*, quòd commerciis prorſus vacaret; ſucceſſu verò temporis rebus immutatis, negocioſo mari inditum nomen *Euxenos*. Nolim ego de veritate hujus etymologiæ contentioſum funem trahere; ſed nobis demonſtraſſe ex ea ſufficiet, fretum iſtud, obſcurum diu atque infrequens manſiſſe. A' Mithridate Eupatore, ejuſque Ducibus (*e*) primùm illius tractûs uſque ad Paludem Mæotidem cognitio cœpit. Alexandri Magni ætate adhuc in obſcuro manebat regio; iſque primus gentes ad ſeptentrionem Græciæ uſque ad Danubium exploravit (*f*). Sub Trajano an Palus Mæotis Oceano juncta eſſet, in ambiguo adhuc res erat, quantùm ex Plinio intelligimus (*g*). Colchis (*h*), & mons Caucaſus in finibus Mundi conſtituti credebantur; atque ad Phaſidem navigatio maritimi itineris ſummum habita eſt. Ciceronis ætate oſtia Ponti Euxini vidiſſe Romanum, pro maximo habebatur. Non eſt igitur cur admiremur, ſi Salomonis, & Hirami claſſes, relicto expeditiori per Pontum, per fretum ignotum, itinere longiori Ophir adnavigarent. Exploremus modò quam potiſſimùm viam claſſis tenuerit, quove in loco comparandis mercibus conſtiterit.

d *Strab. l.1. pag.*38. & *l.*7. *pag.*307.

e *Strab. l.*1. *pag.*12.

f *Id. l.*7. *pag.* 208.

g *Plin. l.*2. *c.*67.

h *Apollon. apud Caſaub. in Theocr. Idyl. c.*9.

Claſſis igitur in portu Aſiongaber in mari Rubro inſtructa, ſolvens inde, Arabiæ latera uſque ad Mechæ ſive Babelmandel facilè abraſit; inde ſecundùm latera meridionalia ejuſdem regionis, in ſinum Perſicum ſuccedens, per Euphratem vel Tigrim adverſo amne deferebatur. Urbs eſt ad Tigrim nomine Opis, emporio celebris, quam è ſinu Perſico navigia, ad-

ver-

verſo amne per Tigrim delata, tenebant (*i*). Huic navigationi impediendæ, aggeribus in amne eacitatis, Perſæ nullum non moverunt lapidem; ſed Alexander Magnus, his omnibus amotis, amnem liberavit. Commoda inde commercia cum omnibus Aſſyriæ, Meſopotamiæ, Armeniæ, ac finitimarum regionum popolis præſtabantur; ſinguli enim per Euphratem, & Tigrim merces ad Emporium tranſvehebant. Poterat etiam claſſis, ultra quàm noſtrâ ætate liceat, ad Euphratis fontes propiùs accedere; neque enim tunc tot ex eo rivi deducebantur [*k*], quot fluvii illios gloriam ætate noſtrâ minuunt. Populi ad fontes Tigris fluviali itinere Babylonem uſque eò deducebantur, teſte Strabnne, nec Herodoto, & Diodoro Siculo refragantibus (*l*). Sunt quidem, qui rapidiorem eſſe amnem, quàm ut navigia patiatur, aſſeruerint; ſed illos authoritate & experientiâ ſuâ Petrus Duval refutat, qui & navigationem in eodem amne inſtituit, & lenioribus, quàm Euphratem, aquis Tigrim fluere teſtatus [*m*].

i *Strab. l.16. Vide Herod. l. 1. c.139.*

k *Plin. l.6 c. 26.*

l *Strab. l.16. Herod. l.1. c. 139. Diod. l.17.*

m *Apud Cellar. Geograph. antiq. l.3.*

Navigia per Euphratem adverſo curſu uſque ad urbem Sipharam, ſive Tapſacum deferri potuiſſe ſatis convenit inter omnes. Porrò Siphara apud Ptolemæum ad amnem ſita eſt, nondum aquarum in diverſos canales divortio fluentem; eſt autem metropolis Sippareniorum, de quibus Abidenus apud Euſebium (*n*). Non deerunt, qui majori, quàm nos, confidentiâ regionem Ophir eò loci conſtituant, nominis affinitate potiſſimùm perſuaſi, atque auri, non quidem genuini regionis, ſed adventitii è vicinis Provinciis, in quibus abundat, affluentiâ.

n *Præp. l.9. c.41. In eadem regione nota eſt urbs Hippurium apud Plin. l. 6. c.26.*

Scitum eſt apud Ariſtobolum, à Strabone laudatum, cives Gerræ (urbs eſt juxta ſinum Arabicum) merces ſuas navigio Babylonem uſque tranſvexiſſe; inde verò per Euphratem Tapſacum uſque aſcendentes, pedeſtri itinere opportunè in Meſopotamiam, Armeniam, & Aſſyriam perveniebant (*o*).

o *Strab. l.16. pag.520.*

Potuit igitur claſſis Salomonis eandem tenens viam, Babylonem uſque, vel Opim, vel Sipharam, quin & Tapſacum uſque adnavigaſſe; inde, advectis ex Judæa mercibus cum auro Ophir commutatis, onere facto rediiſſe.

Cum in ampliſſima regione Salomon jus diceret, nulla etiam in toto orbe regio ſolertiùs, quàm Judæa colebatur; optimis propterea vinis, electo frumento, atque oleo eximio ferax erat. Quare ex Judæa, & Iſraele delata ad nondinas Tyrias, frumentum, balſamum, oleum & reſinam, Ezechiel ſignificat (*p*). Pannis etiam purpureis Phœnicia celebrabatur; ſicut tenuiſſimis telis Ægyptus, & Judæa; Arabia, montes Libani, & Galaad aromata ſufficiebant. His mercibus onuſta claſſis Salomonis, commercia cum populis Meſopotamiæ, Armeniæ, vel Aſſyriæ detinebat. Eunti autem in eas regiones atque redeunti, qui in itinere occurrebant portus, & loca omnia, ad utrumque litus ſinus Perſici, & maris Rubri, pervia fuiſſe poterant. Æthiopia ſimiis præ ceteris totius orbis regionibus frequentatur; quare litora occidentalia maris Rubri claſſis Salomonis adnavigans, ſimias comparabat. Quoad Pavones, apud Veteres aves Mediæ appellabantur, quòd in ea regione, ſicut & in Babylonia, frequentiſſimi eſſent. Bellè autem id congruit cum noſtra hypotheſi, qui Salomonis claſſem ad Tapſacum, Opim, & Babylonem deducimus. Neque fuſiùs nobis agendum eſt de mercibus, ad Aſiongaber ab eadem claſſe relatis, cum ſatis ſuperque de illis 3. *Reg.*10. 22. egerimus. Unum ſupereſt, ut Veterum teſtimonio oſtendamus, iter illud, undè claſſem deduximus, ipſiſſimum in navigationibus ejuſdem & inferioris ætatis per mare Rubrum ſervatum fuiſſe.

p *Ezech. 27. 17.*

Quæ de Gerræis ſupra indicavimus, ex finibus ſinus Arabici Tapſacum uſque per Euphratem aſcendentibus, & merces ſuas tranſvehentibus, manifeſto ſatis exemplo indicant, per ſinum Arabicum navigationem tum temporis inſtitui conſueviſſe. Quin & eodem itinere ex Ægypto Erythræum, atque Indiæ ætate Plinii petebantur (*q*); per Nilum enim adverſo amne delata navigia, Alexandriâ Juliopolim, ſeu potiùs Heliopolim tenebant; inde curſum ad Coptum, celebre Ægyptiorum & Æthiopum Emporium, dirigebatur. Ibi impoſitis ſuper Camelos mercibus, nocturno itinere, æſtuantibus calore diebus, duodecim itineribus Berenicem ad Erythræum perveniebant. Interim opportuno navigationis tempore, ad mediam nempe æſtatem, ante vel ſtatim poſt Caniculam, expectato, conſcenſo navigio 30 navigationis diebus *Ocelim* vel *Canan*, vel *Muzam*, portus Arabiæ, tenebant; ſed euntibus ad Indias *Ocelis* portus commodior. Inſtitutus inde ad *Muzirim* curſus, 40. dierum itinere. Locus ille commercio Indiarum primus habebatur. Alii tamen, relicto Moziri, *Bacar* alium tutiorem, & commodiorem Indiarum portum, adnavigabant. Solebant autem mercatores ineunte *Tybi*, menſe Ægyptiorum, Decembri reſpondente, patriam repetere. Interdum ejuſdem anni ſpatio iter inſtituebatur ſimul & abſolvebatur.

q *Plin. l.6. c.23.*

Minus ſanè expeditiorem Salomonis claſſi curſum fuiſſe, quàm illis, quas Plinius deſcripſit, facilè credimus; tum quòd nautæ eâ ætate eſſent imperitiores, cum quòd in locis plurimis ad commercii opportunitatem, aliquantò fuiſſet immorandum. Quarè tot moris productum iter, non plane citiùs, quàm ſpatio tantùm 26. menſium ad minus confici poterat. Quanquam enim ad Indias uſque claſſis non pertingeret, longiſſima tamen via Sinum Perſicum circumeuntibus, atque non modicum Euphratis atque Tigris tractum dimetientibus decurrenda fuerat; quod ſanè duplo prolixiorem navigationem reddebat. Hinc factum eſt, ut iter, quod è Berenice ad Indias unius anni ſpatio peragebatur, totum triennium vel 25. aut

30.

Digitized by Google

30. menſes, uſqueqnò portum, undè ſolverat, repeteret, Salomonis claſſem detinerent. Quid, quod hyemale tempus navigationi adverſum, otioſum tranſigendum fuerat; quare ter recurrente hyeme, ac bis æſtate, tota expeditio non prius, quàm per triennium abſolvi potuerat?

At enim oiſertis in Scriptura verbis Ophireticam regionem petiiſſe navigia Salomonis exprimuntur? Quæ ſanè minùs cum noſtro ſyſtemate quadrant: non enim niſi ad emporium Ophirçorum, atque finitimarum illis gentium (quod Ophir nonniſi incongruè appellaretur) claſſem appuliſſe autumamus.

Ultrò quidem fatemur, in eâ, qua ſumus, ſententiâ Salomonis claſſes ab Ophir procul ſubſtitiſſe; ſed Scripturæ verba in ſenſu vulgari & communi intellexiſſe ſatis ſuperque habendum eſt. Quare ſicut Hollandiam petiiſſe ille rectiſſimè dicitur, qui ad ejus regionis extremas oras appellens, ab Hollandis negociatorihus, illie verſantibus, merces Hollandicas comparat; ità navigia Salomonis Ophirçorum emporium tenentia, in Ophir ventitaſſe cenſebantur. Nonne planè onerarias naves Alepum negociationis causâ tranſmitti, quotidiano ſermone dicimus, qoæ tamen in portu ejuſdem Urbis, trium dierum itinere diſtanti, ſubſiſtunt (*r*)? Claſſem in Æthiopiam duxiſſe Menelaum Homerus tradit (*s*); quem locum in examen revocans Straho, narrat, plurihus quidem iter illud impoſſibile viſum fuiſſe; alios prolixas adeò claſſi vias deſignaſſe, ut fabellas ſomniaſſe crederentur; ſe verò difficultatem expeditiùs enodaturum, ſi claſſem illam adverſo per Nilum curſu, uſque ad extremas Æthiopiæ oras, & ad proximam uſque Thebarum urhem deducat (*t*). Ita planè Ulyſſes in regionem Cyclopum veniſſe narratur, qui tamen in antro ad ultimas oras illius regionis ſubſtitit. Quid? addit Strabo, nonne Troglodytæ etiam Æthiopes cenſentur? quos adiviſſe Menelaus cenſebatur, ſi Nilum eò uſque, dum populos illos è regione ſpectaret, aſcendiſſet.

r Vide Gab. Sionit. Arabiam cap. 5.
s Odyſſ. l. 4.
t Strab. l. 1. pag. 29.

Hæc planè omnia etiam de expeditione Ophiretica uſurpari rectiſſimè poſſunt. Euphrates & Tigris, flumina in viciniis regionis illius nata, veheodis Aſſyriæ, Meſopotamiæ, Armeniæ, & Colchidis mercihus, famulis aquis ſerviebant. Ioter eos negociatores, Ophiretici, quòd precioſiſſimas auri & argenti merces adveherent, cæteris præſtabant. Quidni igitur in Ophir tetendiſſe claſſis diceretur, cum Opim, Tapſacum, Babylonem, Urhes Ophireticæ finitimas, onerandis Ophireticis mercibus, atque commerciis cum Ophireticis negociatoribus agendis veniret? Joſephus venditus in Ægypio dicitur (*u*), quòd à mercatoribus ejuſdem regionis, in Ægypto iterum vendendus, emptus eſſet.

u Gen. 45. 4.

Sed cui bono maritimum io Armeniam & Meſopotamiam iter inſtitutum eſt, ſolidi triennii ſpatio abſolvendum; cum brevioris temporis & impenſæ terreſtre iter per camelos, ad eum uſum aptiſſimos, ſoppeteret? Hæc ſanè in ſpeciem aptiſſimè obſervantur; ſed animadverſione dignum eſt, iter illud non reſerendo tantummodò auro Ophir fuiſſe inſtitutum, quio & lignis pretioſis, ſimiis, aliiſque Arabiæ felicis & Æthiopiæ mercihus comparandis. Ea inſuper itineris ratio tunc temporis tutiſſima & commodiſſima habebatur; quippè quæ cæteris etiam populis probaretur, uti à Gerræis, quibus alioquin, non ſecus ac Judæis, ad Euphratem terreſtre iter per camelos expeditios fuiſſet.

DISSERTATIO
DE ORIGINE, ET ANTIQUITATE
CIRCUMCISIONIS.

Circumciſionem avitum eſſe ritum, in ſuo ſolo natum, Ægyptii olim jactitarunt. Herodotus, à Sacerdotibus ejuſdém gentis inſtructus, idem Græcis perſuaſerat: & Religionis Chriſtianæ oſores, de opprobrio Judçorum invidiam in illam creare conati, hanc inſtaurarunt objectionem; circumciſionem nempe, non ita peculiarem Judæorum fuiſſe ritum, quin & apud Ægyptios priùs obtineret; ceſſarent proinde prærogativam illam, tanquam ſelecti à Deo populi, ſibi divinitùs datam jactitare. Hæc Celſus in Chriſtianos ingerebat (*a*); cui Origenes reſpondet, Judçis pariter, primos ſe circumciſionis authores aſſerentibus, ſaltem æquum eſſe cum Ægyptiis jus, ut affirmantibus crederetur: Judæorum Circumciſionem aliam planè eſſe ab Ægyptiorum, & Iſmaelitarum, sum illius inſtituendæ fine, tum lege inſtituente, tum etiam initiandorum eo ritu mente ſpectatâ. Judæi enim unam tantùm circumciſionem octavâ die probant; cæteras tanquam vanas, & ſuperfluas abjiciunt.

a Apud Orig. l. 1. & 5. contra Celſum.

Digitized by Google

verſo amne per Tigrim delata, tenebant (*i*). Huic navigationi impediendæ, aggeribus in amne excitatis, Perſæ nullum non moverunt lapidem; ſed Alexander Magnus, bis omnibus amotis, amnem liberavit. Commoda inde commercia cum omnibus Aſſyriæ, Meſopotamiæ, Armeniæ, ac finitimarum regionum populis præſtabantur; ſinguli enim per Euphratem, & Tigrim merces ad Emporium tranſvehebant. Poterat etiam claſſis, ultra quàm noſtrâ ætate liceat, ad Euphratis fontes propiùs accedere; neque enim tunc tot ex eo rivi deducebantur [*k*], quot fluvii illios gloriam ætate noſtrâ minuunt. Populi ad fontes Tigris fluviali itinere Babylonem uſque eò deducebantur, teſte Strabone, nec Herodoto, & Diodoro Siculo refragantibus (*l*). Sunt quidem, qui rapidiorem eſſe amnem, quàm ut navigia patiatur, aſſeruerint; ſed illos authoritate & experientiâ ſuâ Petrus Duval refutat, qui & navigationem in eodem amne inſtituit, & lenioribus, quàm Euphratem, aquis Tigrim fluere teſtatus [*m*].

i *Strab. l.16. Vide Herod. l. 2. c.139.*

k *Plin. l.6. c. 26.*

l *Strab. l.16. Herod. l.1. c. 139. Diod. l.17.*

m *Apud Cellar. Geograph. antiq. l.3.*

Navigia per Euphratem adverſo curſu uſque ad urbem Sipharam, ſive Tapſacum deferri potuiſſe ſatis convenit inter omnes. Porrò Siphara apud Ptolemæum ad amnem ſita eſt, nondum aquarum in diverſos canales divortio fluentem; eſt autem metropolis Sippareniorum, de quibus Abidenus apud Euſebium (*n*). Non deerunt, qui majori, quàm nos, confidentiâ regionem Ophir eò loci conſtituant, nominis affinitate potiſſimùm perſuaſi, atque auri, non quidem genuini regionis, ſed adventitii è vicinis Provinciis, in quibus abundat, affluentiâ.

n *Præp. l.9. c.41. In eadem regione nota eſt urbs Hipporum apud Plin. l. 6. c.26.*

Scitum eſt apud Ariſtobolum, à Strabone laudatum, cives Gerræ (urbs eſt juxta ſinum Arabicum) merces ſuas navigio Babylonem uſque tranſvexiſſe; inde verò per Euphratem Tapſacum uſque aſcendentes, pedeſtri itinere opportunè in Meſopotamiam, Armeniam, & Aſſyriam perveniebant (*o*).

o *Strab. l.16. pag.530.*

Potuit igitur claſſis Salomonis eandem tenens viam, Babylonem uſque, vel Opim, vel Sipharam, quin & Tapſacum uſque adnavigaſſe; inde, advectis ex Judæa mercibus cum auro Ophir commutatis, onere facto rediiſſe.

Cum in ampliſſima regione Salomon jus diceret, nulla etiam in toto orbe regio ſolertiùs, quàm Judæa colebatur; optimis propterea vinis, electo frumento, atque oleo eximio ferax erat. Quare ex Judæa, & Iſraele delata ad nundinas Tyrias, frumentum, balſamum, oleum & reſinam, Ezechiel ſignificat (*p*). Pannis etiam purpureis Phœnicia celebrabatur; ſicut tenuiſſimis telis Ægyptus, & Judæa; Arabia, montes Libani, & Galaad aromata ſufficiebant. His mercibus onuſta claſſis Salomonis, commercia cum populis Meſopotamiæ, Armeniæ, vel Aſſyriæ detinebat. Eunti autem in eas regiones atque redeunti, qui in itinere occurrebant portus, & loca omnia, ad utrumque litus ſinus Perſici, & maris Rubri, pervia fuiſſe poterant. Æthiopia ſimiis præ cæteris totius orbis regionibus frequentatur; quare litora occidentalia maris Rubri claſſis Salomonis adnavigans, ſimias comparabat. Quoad Pavones, apud Veteres aves Mediæ appellabantur, quòd in ea regione, ſicut & in Babylonia, frequentiſſimi eſſent. Bellè autem id congruit cum noſtra hypotheſi, qui Salomonis claſſem ad Tapſacum, Opim, & Babylonem deducimus. Neque fuſiùs nobis agendum eſt de mercibus, ad Aſiomgaber ab eadem claſſe relatis, cum ſatis ſuperque de illis 3. *Reg.*10. 22. egerimus. Unum ſupereſt, ut Veterum teſtimonio oſtendamus, iter illud, undè claſſem deduximus, ipſiſſimum in navigationibus ejuſdem & inferioris ætatis per mare Rubrum ſervatum fuiſſe.

p *Ezech. 27. 17.*

Quæ de Gerræis ſupra indicavimus, ex finibus ſinus Arabici Tapſacum uſque per Euphratem aſcendentibus, & merces ſuas tranſvehentibus, manifeſto ſatis exemplo indicant, per ſinum Arabicum navigationem tum temporis inſtitui conſueviſſe. Quin & eodem itinere ex Ægypto Erythræum, atque Indiæ ætate Plinii petebantur (*q*); per Nilum enim adverſo amne delata navigia, Alexandriâ Juliopolim, ſeu potiùs Heliopolim tenebant; inde curſum ad Coptum, celebre Ægyptiorum & Æthiopum Emporium, dirigebatur. Ibi impoſitis ſuper Camelos mercibus, nocturno itinere, æſtuantibus calore diebus, duodecim itineribus Berenicem ad Erythræum perveniebant. Interim opportuno navigationis tempore, ad mediam nempe æſtatem, ante vel ſtatim poſt Caniculam, expectato, conſcenſo navigio 30 navigationis diebus *Ocelim* vel *Canan*, vel *Muzam*, portus Arabiæ, tenebant; ſed euntibus ad Indias *Ocelis* portus commodior. Inſtitutus inde ad *Muzirim* curſus, 40. dierum itinere. Locus ille commercio Indiarum primus habebatur. Alii tamen, relicto Moziri, *Bacar* alium tutiorem, & commodiorem Indiarum portum, adnavigabant. Solebant autem mercatores ineunte *Tybi*, menſe Ægyptiorum, Decembri reſpondente, patriam repetere. Interdum ejuſdem anni ſpatio iter inſtituebatur ſimul & abſolvebatur.

q *Plin. l.6. c.23.*

Minus ſanè expeditiorem Salomonis claſſi curſum fuiſſe, quàm illis, quas Plinius deſcripſit, facilè credimus; tum quòd nautæ eâ ætate eſſent imperitiores, cum quòd in locis plurimis ad commercii opportunitatem, aliquantò fuiſſet immorandum. Quarè tot moris productum iter, non plane citiùs, quàm ſpatio tantùm 26. menſium ad minus confici poterat. Quanquam enim ad Indias uſque claſſis non pertingeret, longiſſima tamen via Sinum Perſicum circumeuntibus, atque non modicum Euphratis atque Tigris tractum dimetientibus decurrenda fuerat; quod ſanè duplo prolixiorem navigationem reddebat. Hinc factum eſt, ut iter, quod è Berenice ad Indias unius anni ſpatio peragebatur, totum triennium vel 25. aut

30. menſes, uſquequò portum, undè ſolverat, repeteret, Salomonis claſſem detinerent. Quid, quod hyemale tempus navigationi adverſum, otioſum tranſigendum fuerat; quare ter recurrente hyeme, ac bis æſtate, tota expeditio non prius, quàm per triennium abſolvi poterat?

At enim diſertis in Scriptura verbis Ophireticam regionem petiiſſe navigia Salomonis exprimuntur? Quæ ſanè minùs cum noſtro ſyſtemate quadrant: non enim niſi ad emporium Ophiræorum, atque finitimarum illis gentium (quod Ophir nonniſi incongruè appellaretur) claſſem appuliſſe autumamus.

Ultrò quidem fatemur, in eâ, qua ſumus, ſententiâ Salomonis claſſes ab Ophir procul ſubſtitiſſe; ſed Scripturæ verba in ſenſu vulgari & communi intellexiſſe ſatis ſuperque habendum eſt. Quare ſicut Hollandiam petiiſſe ille rectiſſimè dicitur, qui ad ejus regionis extremas oras appellens, ab Hollandis negociatoribus, illic verſantibus, merces Hollandicas comparat; ità navigia Salomonis Ophiræorum emporium tenentia, in Ophir ventitaſſe cenſebantur. Nonne planè onerarias naves Alepum negociationis causâ tranſmitti, quotidiano ſermone dicimus, quæ tamen in porto ejuſdem Urbis, trium dierum itinere diſtanti, ſubſiſtunt (r)? Claſſem in Æthiopiam duxiſſe Menelaum Homerus tradit (s); quem locum in examen revocans Strabo, narrat, pluribus quidem iter illud impoſſibile viſum fuiſſe; alios prolixas adeò claſſi vias deſignaſſe, ut fabellas ſomniaſſe crederentur; ſe verò difficultatem expeditiùs enodaturum, ſi claſſem illam adverſo per Nilum curſu, uſque ad extremas Æthiopiæ oras, & ad proximam uſque Thebaium urbem deducat (t). Ita planè Ulyſſes in regionem Cyclopum veniſſe narratur, qui tamen in antro ad ultimas oras illius regionis ſubſiſtit. Quid? addit Strabo, nonne Troglodytæ etiam Æthiopes cenſentur? quos adiviſſe Menelaus cenſebatur, ſi Nilum eò uſque, dum populos illos è regione ſpectaret, aſcendiſſet.

r Vide Gab. Sionit. Arabiam cap. 5.
s Odyſſ. l. 4.
t Strab. l. 1. pag. 29.

Hæc planè omnia etiam de expeditione Ophiretica uſurpari rectiſſimè poſſunt. Euphrates & Tigris, flumina in viciniis regionis illius nata, vehendis Aſſyriæ, Meſopotamiæ, Armeniæ, & Colchidis mercibus, famulis aquis ſerviebant. Inter eos negociatores, Ophiretici, quòd precioſiſſimas auri & argenti merces adveherent, cæteris præſtabant. Quidni igitur in Ophir tetendiſſe claſſis diceretur, cum Opim, Tapſacum, Babylonem, Urbes Ophireticæ finitimas, onerandis Ophireticis mercibus, atque commerciis cum Ophireticis negociatoribus agendis veniret? Joſephus venditus in Ægypto dicitur (u), quòd à mercatoribus ejuſdem regionis, in Ægypto iterum vendendus, emptus eſſet.

u Gen. 45. 4.

Sed cui bono maritimum in Armeniam & Meſopotamiam iter inſtitutum eſt, ſolidi triennii ſpatio abſolvendum; cum brevioris temporis & impenſæ terreſtre iter per camelos, ad eum uſum aptiſſimos, ſuppeteret? Hæc ſanè in ſpeciem aptiſſimè obſervantur; ſed animadverſione dignum eſt, iter illud non referendo tantummodò auro Ophir fuiſſe inſtitutum, ſed & lignis pretioſis, ſimiis, aliiſque Arabiæ felicis & Æthiopiæ mercibus comparandis. Ea inſuper itineris ratio tunc temporis tutiſſima & commodiſſima habebatur; quippè quæ cæteris etiam populis probaretur, uti à Gerræis, quibus alioquin, non ſecus ac Judæis, ad Euphratem terreſtre iter per camelos expeditius fuiſſet.

DISSERTATIO
DE ORIGINE, ET ANTIQUITATE CIRCUMCISIONIS.

Circumciſionem avitum eſſe ritum, in ſuo ſolo natum, Ægyptii olim jactitarunt. Herodotus, à Sacerdotibus ejuſdem gentis inſtructus, idem Græcia perſuaſerat: & Religionis Chriſtianæ oſores, de opprobrio Judæorum invidiam in illam creare conati, hanc inſtaurarunt objectionem; circumciſionem nempe, non ita peculiarem Judæorum fuiſſe ritum, quin & apud Ægyptios priùs obtineret; ceſſarent proinde prærogativam illam, tanquam ſelecti à Deo populi, ſibi divinitùs datam jactitare. Hæc Celſus in Chriſtianos ingerebat (a); cui Origenes reſpondet, Judæis pariter, primos ſe circumciſionis authores aſſerentibus, ſaltem æquum eſſe cum Ægyptiis jus, ut affirmantibus crederetur: Judæorum Circumciſionem aliam planè eſſe ab Ægyptiorum, & Iſmaelitarum, tum illius inſtituendæ fine, tum lege inſtituente, tum etiam initiandorum eo ritu mente ſpectatâ. Judæi enim unam tantùm circumciſionem octavâ die probant; cæteras tanquam vanas, & ſuperfluas abjiciunt.

a Apud Orig. l. 1. & 5. contra Celſum.

ciunt. Præpoſterè igitur Celſus, ait, varias haſce cæremonias, & ritos confundit. Demooſtrat tandem iniquum eſſe, relevaſos per Jeſum Chriſtum, & Apoſtolos à jugo Legis Fideles iovidiâ Legis Judaicæ onerare. Julianus Imperator tradit, Abrahamum, cum è Chaldęa in Ægyptum veniſſet, circumciſionis ritum ibidem didiciſſe, quem ſanè Chriſtiani, filios ſe genoinos Abrahami jactitantes, recipere tenerentur; cui S. Cyrillus, iis, quæ de Abrahamo ab Apoſtata dicebantor, ne refutatis quidem, reſpondet, cordis & ſpiritûs circumciſionem unicam eſſe, quam Jeſus Chriſtus à Fidelibus exigit; carnalem verò ad ſalutem ſupervacaneam prorſus eſſe & inutilem [b].

b *Cyril. l.10. contra Jul.*

Cum ad hoc uſque temporis Eruditi quidam non deſint (c), qui circumciſionis primò invectæ decus Abrahamo abjudicantes, ab Ægyptiis, ſi noo omnibus, ſaltem Sacerdotibus primitùs uſurpatum credant; ideò laborandum nobis eſt, ut in omnes illos populos ex Judæis derivatam circomciſionem oſtendamus; ea omnia, quę de vetuſtate hujus ritus apud Ægyptios, Æthiopes, & Colchos ab Herodoto aliiſque Authoribus feruntur, vana eſſe & inania demonſtrantes.

c *Marsh. Can. Ægypt. ſæc. 5. Joan.Cleric. in Gen.*

Ægyptios antiquitatem ſuam atque rerum inventionem jactitaſſe tam certum eſt, quàm quid aliud. Hujus gloriæ adeo illos ſtudioſos fuiſſe conſtat, ut cæteros populos prærogativis quibuſdam, maximè in rebus Religionis ſupra ſe efferri nullâ ratione paterentur. Cum autem perſuaſum ſibi haberent, Deorum cultum, & Religionem ex Ægypto cœpiſſe, omnium ſe cæremoniarum, & rituum authores haberi volebant. Hinc nata cum Judæis vetus, & perpetua ſimultas; quam enim Judæi veram aſſertamque præſeferebant antiquitatem, quemadmodum & ſolidam in cæremoniis majeſtatem, puritatem Religionis, & morum, legumque inter utraſque gentes diſcrepantiam, in odii, atque invidiæ fomitem Ægyptii convertebant.

Græcorum Hiſtorici de vetuſtate populorum atque origine rituum acturi, fruſtra ſe alibi, quàm in Ægypto vera ſcrutaturos reputarunt. Doctiſſimi enim in toto orbe Ægyptii habebantur adeò, ut eorum virtutis fama omnes fermè veteres Scriptores è Græcia ad ſe acciverit; unde pariter Græci eas, quas in ſcriptis ſuis inſeruerunt fabellas, unà cum pluribus admixtis veritatibus, hauſerunt.

Herodnti, ſi cujus unquam inter Hiſtoricos, fides io ſuſpicionem revocatur. Manetho, ſcriptor Ægyptius, tanquam fabuloſum authorem, atque antiqnitatis Ægyptiacæ imperitum illum accuſat. Diodorus Siculus, Græcus alioqui ſcriptor, paria in viro reprehendit (d); neque nos illum abſolvere poſſumus, vetuſtatem Circumciſionis Ægyptiis, Æthiopiæ, Colchidis, & Phœnicis populis tribuentem; eo maximè, quòd illius authoritate cæteris deinde Hiſtoricis impoſitum eſt.

d *Diod. l.1.*

Ægyptii, ait idem Author, oppoſitos planè cæteris ferè omnibus mores habent; Circumciſionem admittunt, ritum omnibus igootum, præter iis, ad quos ex Ægypto ſuperſtitio deſcendit (e). Et alibi (f) primos apud quos circumciſio obtineret, indicat Colchos, Ægyptios, & Æthiopes; namque, ait, quoad Phœnices, & Syros Palęſtinam incolentes, ex Ægypto in ipſos derivatum morem, ipſorum conſenſu intelligimus; in cęteros verò Syros ad Thermodoontem, & Parthenium ipſis fatentibus ex Colchide ſuperſtitio propagata eſt. Verùm quod ad Ægyptios, & Æthiopes ſpectat, utri eorum Circumciſionis priùs obtinentis palma deferenda ſit, in medio relinquo; quanquam ex commercio Ægyptiorum & Æthiopum, ab Ægyptiis in illos deveniſſe ritus facilè videtur. Hactenus Herodotus, cujus teſtimonium modò in examen revocandum eſt.

e *l.2. c.35.36.*
f *Ibid. c.104.*

Sibi planè non cohæret Herodotus, dum aſſerit Ægyptios à cæteris populis circumciſione diſcerni, ritu planè cæteris omnibus incognito, præter iis, in quos ex Ægypto devenerit; cum tamen alibi primum illius admiſſæ honorem Colchis, Ægyptiis, & Æthiopibus triboat. Sibi etiam repugnat, cum ambigere ſe profitetur, utris potiùs, Ægyptiiſne, an Æthiopibus circumciſionis inventio depotanda ſit. Cum enim optimè Æthiopes Aſiaticos ab Africanis diſtinguat, ignorare profectò non potuit, Æthiopes Africanos ex India in Ægyptum veniſſe; qui proinde, utpote ex Æthiopibus Aſiaticis (apud quos ignota circumciſio) derivati, nunqoam fieri potuiſſet, ut circumciſionem tanqoam avitam cæremooiam haberent. Quare nullus ambigendi locus erat, an ex Ægyptiis in Æthiopes circumciſio irrepſerit.

Falſus eſt enim Herodotus dum narrat, Phœnices, & Syros, Palæſtinæ incolas, ſuâmet confeſſione, ex Ægyptiis recepiſſe circomciſiooem, profeſſos fuiſſe; nullam enim gentem io Syria circumciſione obſignatam prætar Phœnices, & Judæos novimus; neutra verò recepiſſe ſe circumciſionem ex Ægypto fatetur. Judæi ex Abrahamo, quin potiùs ex ipſomet Deo; Phœnices ex priſco gentis Rege Ilo, ut infra dicemus, repetunt. S. Barnabas in Epiſtola Syros omnes, Arabes & Sacerdotes Ægyptios circumciſione initiari conſueviſſe perhibet. S. Epiphanius hæreſ.30. idem aſſerit de Iſmaelitis, alio nomine Saracenis, Samaritanis, Idumæis, Homeritis; addit & Moabitas, atque Ammonitas S. Hieronymus in Jerem.9. Tuetur S. Ambroſius annot. in Levit. ad Conſtantin. ſeu Epiſt.72. n.6. nov. edit. eo ſtigmate multos fuiſſe non Ægyptios Sacerdotes tantùm, ſed & apud Æthiopes, Arabes, & Phœnices, nonnullos. Gemina legas in libro de Circumciſione inter Opera S. Cypriani.

Illud ergo ex mente horum Authorum exploratæ antiquitatis & authoritatis conſequitur, morem illum per univerſum latè Orientem pervagatum fuiſſe. Nihil modò in Iſmaelitis, Idumæis, Arabibus, Ammonitis & Moabitis immoraodum; potuerunt enim omnes ex Abrahamo circumciſionem recepiſſe. Idumæos circumciſionis ritum à

Joan-

Digitized by Google

Joanne Hircano victore recepiſſe prodit Joſephus Antiq. lib. 13. cap. 17. Eadem facilè Moabitis & Ammonitis accidiſſe potuerunt; nec invitus ſuſpicor, Phœnicum nomine Samaritanos à Scriptoribus illis deſignari, cum S. Epiphanius Samaritanos recenſens de Phœnicibus ſileat. Nullo autem negocio originem circumciſionis apud Samaritanos deprehendimus, cum illi Moſaicæ Legis cæremonias admitterent. Soli ergo manent Ægyptii atque Æthiopes; ſed cum & poſteriores iſti ſuâmet confeſſione decus inventæ circumciſionis à ſe abjudicantes, tenuiſſe illam ex Ægyptiis Hebręiſve ultrò profiteantur, ad unos Ægyptios controverſia cogitur.

Igitur plurium Scriptorum teſtimonio colligitur, nullâ apud Ægyptios lege præceptam eſſe circumciſionem, ejuſque morem in univerſa gente non obtinuiſſe. Cauſas quare circumciſionem admitterent populi, plores enumerat Philo de Circumciſ. pag. 810. Prima, ut eo remedio, peculiare morbi genus, carbunculum dicunt, quod circumciſione evitatur, præcaverent. Secunda, quò, ſordis causâ ſoblatâ, corpus elutum purumque ſervetur; cujus rei gratiâ pilos omnes corporis, metu ne quid impurum detineant, eradunt. Tertia, quæ ſymbolica eſt, à noſtro argumento aliena, ultrò omittitur. Quarta tandem, ut fœcunditas, multum enim circumciſionem ad eam rem conducere arbitrantur, promoveatur.

S. Ambroſius Epiſt. 72. ad Conſtant. n. 5. in ea eſſe ſententia videtur, Ægyptios perſuaſum habere, ſordis neſcio quid Sacerdotibus illis ineſſe, qui circumciſione non eluerentur. Addit inſuper: *Neque Magici carminis ſapientiam, nec Geometriam, nec Aſtronomiam judicant vim ſuam obtinere, ſine circumciſionis ſignaculo*. Veſlingius Syntag. anatomic. 6. Medicus celebratiſſimus, causâ quadam naturali Arabes & Ægyptios, qua mares, qua fœminas ad circumciſionem propelli arbitratur; mares enim, ait, præputium plus nimiò excreſcens neceſſitate magis, quàm Religione, quamvis & Religione etiam aliquâ, vel potiùs ſuperſtitione inducti, amputant. Fœminæ verò quid cauſæ habuerint, cur ad circumciſionem adigerentur, vide Notam infra pag. 20. Certum eſt autem circumciſionis hujus admittendę nullam fuiſſe apud eos populos legem, neque morem illum per totam provinciam obtinuiſſe. Ad arbitrium probabant rejiciebantque omnes, ſi unos excipias mares Mahometicæ Legis ſectatores, quos legis ejuſdem præſcriptum duræ illi neceſſitati ſubdebat.

S. Clemens Alexandrinus Strom. l. 1. refert, Pythagoram, cum in Ægyptum auſcultandis Gentis illius Prophetis veniſſet, circumciſioni ſe ſubjeciſſe, quò & eorum myſteriis initiari, & ad intima philoſophiæ adyta admitti permitteretur. Origenes in Epiſt. ad Rom. 2. 2. & in Jer. hom. 5. exactum ducens catalogum eorum, qui circumciſione in Ægypto initiabantur, recenſet Geometras, Aſtronomos, Aſtrologos judiciarios, Genethliacos, Sacrificulos, extorum Inſpectores, Prophetas quos vocant, Hieroglyphicis ſtudentes, Divinos, Myſteria revelantes, & qui myſteriis initiari volunt. Obſervat Joſephus cont. Appion. l. 2. Sacerdotes Ægyptios omnes circumciſionem admittere, atque à ſuilla abſtinere. Paria de circumciſione Sacerdotum apud S. Epiphanium hær. 30. legas. Quæ omnia apertè demonſtrant circumciſionem ritum fuiſſe ſolis Sacerdotibus peculiarem.

Eja verò quo potiſſimum tempore mos ille ad Ægyptios tranſlatus eſt, inquiramus. Moyſe authore cæremoniam habuiſſe Ægyptios, & Æthiopes Sacerdotes, Artapanus apud Euſebium [g] teſtatur. In eamdem ſententiam deſcendiſſe Origenes viſus eſt [h], tradens cogendarum ad circumciſionem Gentium in cauſa fuiſſe gliſcentem apud illas metum de Angelo quodam Judæorum adverſario, qui parcere circumciſione ſignatis coactus, incircumciſos diræ animadverſioni ſubjicere ferebatur. Quę in illos perſuaſio utique ex hiſtoria, in Exodo relatâ, de Angelo, Moyſi in Ægyptum reduci obviam facto, atque in necem Eliezer filii ipſius irruente, derivata eſt. Tunc enim Sephora, pueri mater, filio ſtatim circumciſione initiato, imminens periculum è capite illius avertit. Malunt alii Ægyptiorum circumciſionem ex Iſraelitis in Ægyptum cum Jacob deſcendentibus repetere. Quamquam enim ambo illi populi, Ægyptii, & Judæi, primò ſe alter ab altero obſervaſſent, ne cibos quidem ſimul capere, neque ambulare ſimul, ſedeſque communes habere, ſuſtinentes; ſucceſſu tamen temporis de veteri utrimque jure receſſum eſt, ut cum ex Ægypto Iſraelitis remeandum fuit, non deeſſent ex populo, qui connubia cum Ægyptiis puellis iniviſſe deprehenderentur; ne quid dicam de tranſlatis Hebręorum in Ægyptiorum Urbes ſedibus, eorumque moribus adoptatis. Quid, quòd avitâ Religione deſertâ, atque paſtoritiâ profeſſione abdicatâ, plures ex Hebræis ad Ægyptiorum ſacra atque conſuetudinem tranſierunt? Inter hęc tamen, ut avitam peculiaremque circumciſionis religionem abjicerent Judæi, nonquam commiſſum eſt. Hujus ergo ritus adeò fuiſſe tenaces videntur, ut ne jungi quidem cum Ægyptiis facilè ſe ſuſtinuerint, niſi eâ tantùm conditione, ut unicam hanc cæremoniam, quam Hebræi uſque adeò obſervaverant, probarent, atque reciperent.

Quamquam hæc plauſibilia videntur, non minùs tamen aliis plauſibilibus conjecturis oppugnari poſſunt. Si Ægyptii circumciſionem admiſerant, ut eâ conditione Iſraelitas in ſuas Urbes atque ſocietatem adducerent; & Iſraelitæ viciſſim & avitum ſolum, & profeſſionem ſimul cum Religione abjecerant; quid tandem prohibuit, ne ſpatio 205. annorum, quo ſimul cohabitarunt, in unam eandemque gentem coaleſcerent? Aliter tamen res habuit ſeſe; pauci ex Iſraelitis cum Ægyptiis connubia miſcuerunt, atque duæ illæ gentes ſuo ſingulæ jure cenſebantur; quin & pro veteri inter ipſas ſimultate factum credimus, ut Rex Ægypti de-

g *Præp. l. 9. c. 28.*

h *Cont. Celſ. l. 5. pag. 263. edit. Cantabrig.*

Iſraelitis exterminandis cogitaret. Circumciſionis indicio agnitus à filia Regis Ægypti Moyſes creditur. Viſum enim in ripa Nili filium, eo ſigno initiatum, ſtatim non Ægyptium, ſed ex Hebræis genus referre judicavit.

Cum Moyſes leges preſcribit, quibus jus Civitatis, & gentis Judaicæ cæteris gentibus permitti poterat, circumciſio primo loco recenſetur; quæ generalis pro omnibus gentibus lex ne Ægyptios quidem excipiebat; ut liquidò intelligamus Circumciſionis cæremoniam nondum apud illos obtinuiſſe. Singulare tantùm populis illis conceſſum eſt privilegium, in gratiam conceſſæ olim Iſraelitis in ſua regione ſedis, ut in tertia demum generatione eorum filii in cœtus Domini introducerentur [i]; utique tamen admiſsâ priùs ab illis circumciſione cæterarumque legum obſervantiâ, uti Commentatores obſervant.

i *Deut.* 23. 7.

Egreſſi ex Ægypto Iſraelitæ, atque per deſerta Arabiæ iter facientes, ab omni externarum gentium conſortio ſegregati (*k*), cum in unam veluti Civitatem coaluiſſent, circumciſionis cæremoniam intermiſerunt; cum enim eo ſigno ſeligere ſibi populum ſuum à cæteris voluiſſet Deus, non erat utique, cur à cæteris ſegregati in deſerto obſignarentur. Vix tamen in Chananitidem, atque inter medios Chananęos ventum eſt, iterum Divino pręcepto pueri, in deſerto nati, circumciſioni ſubjiciuntur. Divinis hiſce juſſionibus à Joſue executioni mandatis, Deus ſtatim ad illum, *Hodie*, ait, *abſtuli opprobrium Ægypti à vobis* [*l*]; ac ſi diceret: quidquid vobis erat cum Ægyptiis commune, probroſum planè & deteſtabile, id modò penitus abſtuli. Filii Jacob detineri ſe, ne cum Sichimitis connubia jungerent, ſignificarunt, illud obtendentes: *Non poſſumus dare ſororem noſtram homini incircumciſo, quod illicitum, & nefarium eſt apud nos* (*m*); id eſt, hominem incircumciſum nos probro ducimus & horrori. Chananæus igitur & Ægyptius æquè opprobrio erant Hebræis; quippe qui neutri circumciſionem recepiſſent.

k *Theodoret. q.* 3. *in Jeſu Nave.*

l *Joſue.* 5. 9.

m *Gen.* 33. 24.

Laudatum è Joſue teſtimonium Marshamus in ſuæ ſententiæ patrocinium convertens, ex eo probare conatur, Moyſis ætate Circumciſionem apud Ægyptios obtinuiſſe; quare Deus illud uſurpans: *Abſtuli opprobrium Ægypti à vobis*, tantumdem effatus eſt, ait idem Scriptor [*n*], ac ſi dixiſſet: Abſtuli quod vobis æquè ac Ægyptiis horrori eſt, & opprobrio; quaſi ſcilicet apud Ægyptios lex illa latè & indiſcriminatim obtineret adeò, ut incircumciſum hominem horrori ducerent, atque ad eam cæremoniam admittendam latis legibus cogerentur. Opprobrium igitur Ægypti, non eſt cur de inſito in ea gente horrore erga homines incircumciſos, quemadmodum Iſraelitis inſitum eſt, interpretemur. Poſt hæc omnia, Moyſis, & Joſue ætate incircumciſos manſiſſe Ægyptios, jurè à nobis aſſerendum arbitramur. Modò ſuccedentia illis tempora examinemus,

n *Canon Ægypt. ſæculi* 5.

Opinio eſt apud Eruditos receptiſſima, ſub Salomone primùm Ægyptios, & Æthiopes circumciſionis ritum admiſiſſe. Ejus rei conjecturas ex commercio atque arctiſſima conſuetudine utriuſque gentis per ea tempora cum Hebræis ducunt; verùm ſi Hebræis in Ægypto commorantibus, adhuc tamen nulla facta eſt utriuſque gentis in circumciſione communio; quînam fieri poterat, ut merum inter utramque gentem commercium ſub Salomone eam haberet vim, quam contubernio, tot annorum ſpatio continuato, denegamus? Quoad Æthiopes, in quos deveniſſe autumant circumciſionem, Reginæ eorum, quæ Salomonem Jeroſolymam convenerat, miniſterio: operæ pretium eſt animadvertamus, eam fœminam non in Æthiopia, de qua loquimur, regnaſſe, ſed in Saba Arabiæ regione; quare iter illius ad Salomonem, atque ea, quam de Rege conceperat, opinio, conciliandæ apud Æthiopes circumciſioni nihil conferre potuerat.

Bochartus & Eruditorum nonnulli non ex Judæis invectam in Ægyptios circumciſionem, ſed ex vicina Arabia derivatam maluerunt. Immanis eſt quidem inter Ægyptiorum, & Judæorum circumciſionem diſcrepantia; ac viciſſim inter Ægyptiorum, & Arabum plurima conſonant. 1. Admittendæ circumciſionis Judæi arctiſſimo adiguntur præcepto, eamque veluti peculiare ſignum & characterem populi Dei, cujus conditione divina in ſe promiſſa implerentur, reſpiciunt; Ægyptii verò ultroneâ in illam religione ita feruntur, ut non à populo univerſo, ſed à certis tantùm Sacerdotibus illam exegerint. 2. Apud Judæos ſolos mares circumciſione, octavâ ſemper à nativitate die, initiare mos eſt; apud Ægyptios viri æquè, ac fœminæ abſcinduntur (*o*); idque tantùm ineunte 14. ætatis anno, juxta S. Ambroſium (*p*). Neque omnes Ægypti fœminas indiſcriminatim Circumciſionis genus hoc admiſiſſe ſatis apud Itinerantes convenit. In nonnullis tantùm Arabiæ & Perſidis regionibus veluti ad Sinum Perſicum, & Mare Rubrum, ea lex obtinet; ubique enim per eas Provincias mos æquè pro maribus & fœminis ſervatur, eo tamen diſcrimine, quòd abſcindendis maribus, quintus, ſextus, vel nonus, vel tertiuſdecimus ætatis annus præſcriptus ſit; cum interim fœminę nonniſi poſt exactam juventutem circumcidantur; nequaquam enim antea caro circumciſione abſcindenda in fœminis excreſcit. Vide *Chardin* Iter *Perſic. tom.* 3. *pag.* 207.

o *Strab. l.* 17.

p *De Abraham lib.* 2. *cap.* 51. *Ægyptii quartodecimo anno circumcidunt Mares, & fœminas eodem anno circumcidi ferunt, quòd abeo videlicet anno incipiat flagrare paſſio virilis, & fœminarum menſtrua ſumat initia.*

3. Judæi in partem initi cum Abrahamo fœderis per Circumciſionem recipiuntur, cum Ægyptii nihilo, quàm honeſtate, & fortè peculiari regionis ſuæ incommodo corporis evitando, maximè in fœminis (*q*), ad eam rem impellantur. Jure proinde meritoque Origenes nihil eſſe inter Ægyptiorum & Hebræorum circumciſionem commune ſuſtinuit. Quamquam, ut vera fatear, tanta iſta non ſunt, ut ex uno eodemque fonte utrumque morem profluxiſſe negemus. Eſto enim ex

q *Huet. not. ad Orig. par.* 5. *Circumciſio fœminarum fit reſectione tes nymphes, quæ pars in Auſtralium præſertim mulieribus ita ex-*

Ara-

Digitized by Google

creſcit, ut ferro coercenda ſit. Ita tradunt Medici inſignes Paulus Ægineta l. 6. cap. 70. Ætius Tetrab. 4. ſer. 4. c. 103., quorum hic ita pergit: Quapropter Ægyptiis viſum eſt, ut antequam exuberet (pars illa corporis) amputetur, præcipuè cùm virgines nubiles ſunt elocandæ .... Quod igitur neceſſitate primùm inventum eſt, Religioni poſtmodùm uſurpatum fuit, quod & aliqui de virili circumciſione opinati ſunt. Porrò hanc conſuetudinem circumcidendarum mulierum hodieque retinere Ægyptios ferunt ii, qui regiones illas luſtraverunt, ignemque ad compeſcendam partis hujus luxuriem adhiberi ſcribit Bellon l. 3. obſerv. c. 28. Morem hunc ſervare fœminas in Perſia, & Cophtas etiam in Æthiopia Chriſti licet nomen profeſſas; Leo Africanus l. 8. narrat Mahummedi lege id præſcribi, quamvis in Ægypto tantùm & Syria obtineat, munuſque id obire vetulas quaſdam, per vicos Cairi miniſterium ſuum venditantes.

Arabia in Ægyptum derivata ſit, ſemper tàmen ad Abrahamum patrem Iſaac & Iſmaelis referentur, idemque ſemper ineluctabile contra vetuſtatem circumciſionis apud Ægyptios argumentum obtinebit.

Ætate Prophetarum Ezechielis & Jeremiæ, Ægyptii, non ſecùs ac Babylonii, & Tyrii, inter gentes incircumciſas recenſentur. Hinc Ezechiel Dei nomine ita Aſſyriorum Regem affatur (r): *Ecce deductus es ad terram ultimam, in medio incircumciſorum dormies, cum eis, qui interfecti ſunt gladio; ipſe eſt Pharao, & omnis multitudo ejus.* Idem Propheta Pharaonem alloquitur in hæc verba, juxta literam Hebraicam (s): *Viſitabo ſuper omnem incircumciſum cum præputio: ſuper Ægyptum & ſuper Juda. Quia omnes gentes habent præputium; omnis autem domus Iſrael incircumciſi ſunt corde.* Negare tamen non auſim, receptam tunc temporis apud Ægyptios quoſdam circumciſionem; cum mos Sacerdotes eo ritu initiandi vetuſtiſſimus apud illos habeatur; quanquam illud non minùs conſtat, Ægyptias gentes inter incircumciſas tunc cenſeri conſuevisse.

Ut ſententiæ de invecta primùm ab Ægyptiis circumciſione nervos prorſùs omnes ſuccidamus, ad hæc animum advertiſſe oportet. 1. Populum univerſum nullâ inductum ratione ſpontè ſe duræ circumciſionis legi ſubjeciſſe, vix poſſumus perſuaderi. Illiberalem cæremoniam, nihil habentem prærogativæ ſingolaris, niſi durum corporis cruciatum, ſimulque novam, vix ex tota gente unus in animum induxiſſet; quid gens univerſa? Facilè quidem nobis perſuademus, primum, qui circumciſionem invexit, validioribus adductum rationibus eam tandem admiſiſſe; validioribus, inquam, quàm de Ægyptiis excogitaverint contrariæ ſententiæ patroni; nempe affectatâ quadam honeſtate, vel ineptiori aliquâ ſuperſtitione, Cynocephalum nempe imitandi, divinum animal, quòd, inquiunt, circumciſum ex utero matris prodit. Deliramenta quidem hæc ſunt vana cogitantium, ne refutanda quidem. Nec meliora tamen aſſerunt Ægyptii, quibus inductos ſe ad circumciſionem perſuadeant; quare primam illis hujus ritus inventionem abjudicandam arbitramur.

2. Obſervare oportet, ritum illum, ſi per univerſam latè Nationem ſemper obtinuiſſet, ejuſque maxima habita fuiſſet ratio, tanquam peculiaris ejus Gentis atque Religionis cæremoniæ, apud omnes etiam gentes ex Ægypto deductas, atque Ægyptiacis ſacris initiatas, deprehendendum fuiſſe. Cur igitur apud Chananæos, Phœnices, & Philiſtæos, variaſque Africanas gentes, genus ex Ægypto referentes, non obtinet? Obtinet quidem apud Phœnices; ſed à Saturno recepta, ut infra dicemus. Prætereo Ægyptiacas ſuperſtitiones per Syriam, Africam, Cyprum, & Græciam latè evulgatas; quanquam nihil ſimile de circumciſione fertur. Quæ ad Colchos ſpectant, eandem, uti ferunt, gentem ac *Caſluim*, poſteros Miſraim ſive Ægyptiorum, infra examinabimus.

Eſt igitur cur aſſeramus, circumciſionis ritum ab Ægyptiis authoribus non cœpiſſe; ſeriùſque apud illos obtinuiſſe, quàm ut Abraham ab ea gente cæremoniam addiſcere poſſet. Reſtat ut Phœnicum conjecturas in medium afferamus, quibus inventæ circumciſionis ſibi honorem adſciſcunt.

Sanchoniato apud Euſebium (t) tradit, Saturno, quem Phœnices Iſraelem nominant, unicum tantùm ex Anobret Nympha filium Jeud fuiſſe, quo in victimam Cœlo patri ſuo oblato, ipſum ſe circumciſione initiaſſe, ſuumque exemplum milites ſequi voluiſſe. Mos inde apud Phœnices inolevit, in difficillimis Regni eventibus Regiorum filiorum victimas immolare; quemadmodum & circumciſionis ritus per totam latè nationem inde facilè obtinuit. Cum tamen inter ſubleſtæ fidei Authores Sanchoniato potiſſimum ſibi vendicet locum, ejuſdem authoritati refutandæ operam non perdimus.

Mos igitur receptæ apud Phœnices circumciſionis, Abrahamo, atque Iſraelitis authoribus deputandus eſt; quanquam non eum fuiſſe ritum credo, ut latè apud omnes illos populos obtineret. Neque enim ſive lege ad eum cogi ſe Phœnices credebant, neque Joſue, quin neque Regum Juda & Iſraelis ætate (quantùm conjicio) adhuc jugum illud ſubierant. Regi Tyri minitatus Ezechiel (u), ait: *Morte incircumciſorum morieris;* ſimili nempè cum cæteris incircumciſis morte, quibus ſpes omnis melioris poſt obitum vitæ præciſa eſt (x). Ab ea tandem cæremonia deſuevisse Phœnices ex inſtituta cum Græcis conſuetudine, Herodotus obſervat (y); quam proinde, neque in deductis ab ea gente Coloniis ad Mediterranei litora, nuſquam receptam videmus. Joſephus etiam luculenter aſſerit, ætate ſuâ Judæos, unicos ex univerſæ Syria populos, circumciſionem ſervaſſe; ex quibus intelligimus, adſcititium externumque morem in Phœnicum ſolo tanquam alieno, citiùs exaruiſſe.

De Colchorum origine fuſiùs alibi differentes, ea, quæ apud Herodotum de Ægyptia ejus gentis origine aſſeruntur, dubiæ eſſe fidei oſtendimus; neque firmiora ſunt, quæ Scriptor de circumciſione apud illos receptâ narrat: ſive enim genuinum avitumque eſſe gentis morem, ſive ex Ægypto receptum contendit, æquè ſemper ſuſpectus eſt. Quare alium quærere fontem tum Colchorum, tum Syrorum, ſuperiora Thermodoontis, & Parthenii incolentium, circumciſionis oportet. Quâ in re, obſcurâ quidem & implexâ, ſi conjecturas propoſuiſſe permittimur, ſuſpicari poſſumus, ex Iſraelitis in eas regiones exulantibus, morem increbuiſſe. Niſi malueris ipſos, qui Circumciſionem admittebant, Iſraelitas per Salmanaſarem, ſivè Teglatphalaſſarem in eas regiones fuiſſe tranſlatos. Cum autem Iſraelitæ illi veterem circumciſionis morem retinuiſſent, atque è viciniis Ægypti deſcendiſſent, fuſcum colorem, criſpantem comam, exter-

nam

r *Ezech.* 31. 18.

s *Id. c.* 32. 19. 21. *&c.*

t *Præp. l.* 1.

u *Ezech.* 28. 10. *&c.*

x *Vide Ezech.* 32. 19. 21. 22. *&c.*

y *Herod. l.* 2.

nam à Colchidis linguam, & cultum bovis aurei, Ægyptiacæ Apidis religioni ſimillimum, referrent, facilè è media Ægypto veniſſe crediti ſunt. Is error Græcis Authoribus ſæpiùs irrepſit, ut Hebræos, ex diuturna cum Ægyptiis morâ, ab Ægypto originem retuliſſe crederent.

His de vetuſtate Circumciſionis apud veteres Paganas gentes deductis, modò aliqua ſuperſunt de circumciſione Hebræorum, ex Scriptura decerpenda. De origine, uſu, & praxi hujus ritus explorata omnia; ejus enim invectæ hiſtoria disertè apud Moyſem legitur, cujus poſteritas conſtanti ſemper uſque hodie ſucceſſione circumciſionem ſervavit. Poſtquam Deus, ait Moyſes, de fide, atque obſequio Abrahami non ſemel periculum feciſſet, fœdus tandem cum illo, ejuſque poſteritate ſe initurum ſignificavit, innovatiſque promiſſionibus, atque benedictionibus ſuis, ita illum affatus eſt (z): *Hoc eſt pactum meum, quod obſervabitis inter me, & vos, & ſemen tuum poſt te; circumcidetur ex vobis omne maſculinum, ut* (circumciſio) *ſit in ſignum fœderis inter me, & vos.* Patrum, Interpretum, quin & ipſius Scripturæ conſenſu illud potiſſimum conſilium inſtituendæ circumciſionis Deum habuiſſe conſtat, ut eo veluti ſigno Abrahami poſteri à cæteris gentibus diſcernerentur. Quòd autem in eam rem incertum, commune nempè vicinis gentibus, quibuſcum Hebræi diutiùs egerant, ſignum elegiſſe Deum, vix eſt quòd credamus. Nonne enim eo accepto ſigno, populus electus atque prophanus, genus Abrahami cum gente Pharaonis, confunderentur miſcerenturque? Nonne contrariam planè ſcopo viam iniviſſet Deus? Fateamur igitur oportet, in ea, quam Moyſes de invecta circumciſione retexit, hiſtoriâ, liquidò ſanè indicaſſe novum eſſe ritum & ad id uſque cæteris incognitum. Hinc rectè Origenes [*] Abrabamum primum eſſe mortalium, qui circumciſionem admitteret, tanquam ex Moyſe relatum, aſſerit; nec ſanè pronior eſt alius Moſaicæ relationis ſenſus.

z Gen. 17. 10. 11.

* *Contra Celſ. l. I. .... Malens Ægyptiis, quam Moyſi credere, qui refert, primum mortalium circumciſum Abrahamum.*

Poſt hæc omnia, primò invectæ circumciſionis gloriam Abrahamo adbuc invidebimus? Abrabamo, inquam, cui omnium vetuſtiſſimus, atque certiſſimus Liber Moyſis ſuffragatur? Abrahamo, qui id ſibi decus tranquillâ 3600. annorum poſſeſſione preſcripſit?

Juris ejuſdem viri certa ſunt argumenta, ſive Deum cirumciſionem præcipientem, ſive Abrahamum Divinis juſſionibus obſequentem ſpectemus. Ejuſdem moris apud Hebræos origo, & ſucceſſio æquè exploratæ ſunt. Nihil eſt, quo perſuaderi Abrahamus potuerit, ut in ea re Ægyptios & Phœnices, ſi fortè apud illos ritus obtinuiſſet, imitaretur; ſemper enim ab eorum ritu, & cultu abhorruit; fœdus cum illis nunquam, niſi neceſſitate cogente, inivit. Ut quid igitur circumciſionem illorum admiſiſſet; præſertim neque apud illos indiſpenſabili lege, nec niſi pudoris cujuſdam gratiâ, obtinentem?

DISQUISITIONES
DE VETUSTATE MONETÆ SIGNATÆ

Ad Gen. 20. 16.

VEtuſtiſſima commerciorum ratio, rerum permutatione fuiſſe creditur; olim enim in commerciis ea tradebat emptor, quæ ſibi inutilia erant, & ſuperflua, ut à venditore viciſſim commoda ſibi, vel neceſſaria reciperet. Cum verò accidiſſet non ſemel, ut ea, quæ ſibi deerant, alteri pariter deeſſent; ſive non deeſſent quidem, ſed alter alteri rerum permutatione tradere recuſaret, factum inde, ut pretioſum aliquid certi & explorati valoris deſignaretur, cujus pretium emendarum mercium valorem determinaret, atque omnibus in rerum permutatione incommodis mederetur. Succurrit deinde, ut pretioſum illud publico aliquo ſigillo obſignatum eſſet, quo certus rei valor, pondus, & uſus in commerciis maneret. Porrò ejus ſigilli nulla olim alia inerat ratio, quàm ut metalli pendendi, atque explorandi incommodo occurreretur. Jus illud monetas obſignandi, certo illis valore atque uſu aſſignato, Reges, atque Reipublicæ Principes ſibi reſervarunt. Hæc tamen omnia non ſimul quidem in univerſo Orbe, ſed ſenſim obtinuiſſe, vix eſt quòd dubitemus. Hinc cuſæ monetæ origo apud varias Gentes variis atque diſſitis temporibus legitur, uti apud Perſas, Græcos, & Romanos; quin & diu poſt inventam monetam, veterem retinuiſſe morem, commercia nempe rerum permutatione inſtituendi, Gentes aliquas ſcimus.

Trojani belli ætate nullus apud Græcos monetæ uſus obtinebat. Apud Homerum, & Heſiodum, qui poſt eam ætatem floruerunt, de aurea atque argentea moneta ne verbum quidem occurrit; ſed rerum valorem ita exprimunt, ut tot bobus, vel arietibus res æſtimari dicant; locupletis hominis cenſum gregum numero metiuntur; atque divitem dicunt regionem, paſcuis & metallis copioſam.

De

De Glauco ſcribit Homeros, arma ſua aurea pro æneis Diomedis dediſſe, quæ ſcilicet arma centum bobus valebant; cum Diomedis nonniſi novem ęſtimarentur [a]. Idem Poeta commercia in caſtris prę Troję mœnibus deſcribens (b), alius, ait, pro vinis Lemniis æs, alius ferrum, alius pelles; erant, qui boves, & qui mancipia erogarent.

De primis Gręcæ monetę authoribus inter veteres recentioreſque Scriptores non convenit. Ejus inventæ honorem Ithono Regi Theſſaliæ, filio Deucalionis, Lucanus vindicavit (c):

Primus Theſſalicæ ductor telluris Ithonus,
In formam calidæ percuſſit pondera maſſæ.
Fudit & argentum flammis, aurumque monetâ
Fregit, & immenſis coxit fornacibus æra.

Alii tamen Erichtonium malunt, qui inventæ uſum Athenienſes, & Lycios docuerit: Erichtonium, inquam, filium Vulcani, à filiabus Cecropis Regis Athenienſis innutritum; ex quo de ętate ejus viri conjectura capienda eſt. Agloſthenes apud Pollucem (d), incolas Inſulæ Naxi præfert; ſed vulgaris ſententia Phidoni Regi Argi, Lycurgo, & Iphito ſuppari, palmam tribuit; à quo, inquiunt, moneta Æginetis tradita eſt [e], ut eo commercio vitam tolerare, atque Inſulæ ſterilitatem utcumque reparare poſſent. Extant noſtrâ ætate quidam hujus Principis nummi, clypeo, qualem Latini *ancile* appellant, in antica excolpti, in poſtica verò lagena vel bothrus exprimitur, cum literis PHIDO (f). Lycurgus, oppoſito planè ab eo Rege conſilio, ut Lacedęmonios à commercio cum exteris averteret, cudi monetam ferream gravemque juſſit, candentem priùs in aceto temperatam, ut omnibus exinde uſibus inepta penitùs redderetur (g). Quin *emi ſingula non pecuniâ*, ait Trogus, *ſed compenſatione mercium juſſit* (h); quare aurum, argentumque omne Lacedęmone exulabant (i). Sub Polydoro Rege, 530. annis poſt Lycurgum, Viduę ejuſdem Regis, in pretium venditę Regię domus, opimus boum grex perſolutus eſt. Poſt captas à Lyſandro Athenas, aurea & argentea moneta Lacedæmonem irrupit; quanquam ad publicas neceſſitates tantùm, cæteris omnibus ejus uſu capitali pœnâ interdicto. Apud Clazomenios, ſicut & Britones nulla, niſi ferrea, moneta invaleſcebat. Biſantinis pariter ferrea nota erat, in cujus religionem ſacramento obſtringebantur [k].

De forma veteris Græcæ monetæ tradit Plutarchus (l), verulos quoſdam ferreos, vel ęneos retuliſſe; ex quo, ait ille, noſtrâ etiam ętate monetę omnium minutiſſimę oboli nomen manet; (obelos enim Græcè veru ſonat) quemadmodum & drachma, ſive pugillus dicitur moneta, quæ ſex obolis, tot nempè verulis quot caperet manus, valet. Fuerunt ex Antiquis, qui monetam in Lydia, ſive in Perſide, antequam in Gręciam tranſiret, obtinuiſſe contenderent. Primos cuſæ monetæ aureæ & argenteæ, qua in commerciis utebantur, Lydios authores fuiſſe tradit Herodotus [m]. Paria apud Xenophanem à Polluce laudatum (n) habes; nullibi tamen epocha inceptę apud Lydios monetę deſignatur. Sub Cręſo nihil adhuc de pecuniis innotuiſſe ſuſpicamur, cum ejus Principis theſauri auro argentoque rudi, atque ejuſdem metalli pulvere replerentur, quod ſanè ex Herodoto licet intelligere (o) in hiſtoria de Alcmæone; permiſſus enim ille à Cręſo tantùm auri ex Regiis theſauris ſibi capere, quantum ſecum deferre poſſet, aureo pulvere ſinum, veſtes, quas ampliſſimas de induſtria ſumpſerat, calceamenta, quin & comam ipſam referſit. Veterum pluraſi auri maſſa *aurum factum*; arena verò & pulvis, qualis ex fodinis ſive auriferis amnibus hauritur, *aurum infectum* appellabatur.

Perſis ante Darium Hyſtaſpem, ignota quidem moneta videtur (p); Rex enim ille argenti tributa ad pondus talenti Babylonici redigenda præſcripſit; aurea verò ad talentum Euboicum. Aurum illud atque argentum Darius ſcorſim eliquanda in vaſis fictilibus tradebat, quibus in maſſam redactis, fracto vaſe, aurum in fruſta, quot ad uſum neceſſaria erant, redigebatur. Addit inſuper Hiſtoricus [q], Regem illum, ut nominis ſui memoriam poſteritati æternam commendaret, aureos quoſdam nummos ex optimo defœcatoque auro cudi juſſiſſe, novo & nunquam apud alios Reges uſurpato more, qui deinde nummi Darici appellati ſunt.

In ea Herodoti hiſtoria nihil eſt, quod cæteri Scriptores reprehendant. Polycritus apud Strabonem (r) teſtatur, argentum omne ex tributis redactum, in Regiam & in arces Perſidis deportari conſueviſſe, ex quo moneta in uſus & ſumptus neceſſaria tantummodò cudebatur. Fiebat indè, ut auri Perſici maxima portio, rudis, ſignata verò modica haberetur. Paria apud Diodorum Siculum traduntur (s), qui ab Alexandro Magno auri non ſignati ultra 40000. talenta, ad urgentiſſimas Regni neceſſitates reſervata, Suſis reperta tradit; Daricorum verò nonniſi 9000. auri talenta eâ occaſione inventa. Q. Curtius ad 50000. talenta *argenti non ſignati formâ, ſed rudi pondere* ſuppotat. Hodie etiam conſuetudo apud Reges Perſidis obtinet, ut nulla cudatur moneta, niſi quam Regnum ineuntes congiario populis dando impendunt; quæ quidem moneta nullo certo pretio conſtantique determinatur. Tandem veteres Parthos in armorum tantùm ornamentum auro argentoque, uti Juſtinus eſt author [t], utebantur.

Poſt Darii Hyſtaſpis Regnum, Daricorum frequens in Græcia uſus, quorum figuram jaculatorem in poſtica exhibuiſſe ex Plutarcho intelligimus (u). Ageſilaus enim Rex Lacedæmoniæ Aſiam deſerere, ut regioni ſuę ſuccurreret, coactus, pelli ſe dicebat à 30000. ſpiculatoribus; quòd ſcilicet Dimocrates 30000. Daricorum pretio Oratoribus Athenienſibus, & Thebanis corruptis, eas Gentes in Lacedæmonios armaverat. Xerſes, è Græcia faceſſens, Mardonium reliquit, *cùm multum auri, tum ſignati, tum non ſignati haberet* (x).

Quę

a Homer. Iliad. Z. Domina Daceria ita reddit Homeri verba, ut Dei inſpiratione Glaucus ad imparem hanc armorum permutationem induceretur.
b Iliad. N.
c Pharſ. lib. 6.
d l. 9. c. 6.
e Strab. l. 8.
f Sperling. de num. non cuſis.
g Plutar. in Lycur.
h Juſtin. l. 3.
i Athen. l. 6. c. 4.
k Ariſtoph. Nubes, act. 1. ſcen. 3.
l Plut. in Lyſandr.
m Herod. l. 1. c. 94.
n Jul. Poll. l. 9. c. 6.
o Herod. l. 6. c. 125.
p Herod. l. 3. c. 89. &c.
q Lib. 4. c. 166.
r Strab. l. 15. ad fin.
s Diod. l. 18.
t Juſtin. l. 41.
u Apophteg. Laconic.
x Herod. l. 9.

Quæ de Dario Hyſtaſpis tradidimus, quaſi omnium Regum primus Daricos fabricaverit, Scriptoribus quibuſdam non probantur; quibus non Darius Hyſtaſpis, ſed alter longè vetuſtior Darius, eandem monetam cudiſſe viſus eſt. Laudatur in eam rem teſtimonium Scholiaſtis Ariſtophanis, & Suidæ, qui veteres Daricos, non Dario patri Xerſis, ſed alteri vetuſtiori tribuunt. Hunc dicunt eſſe aliqui Regem Darium Medum in Scriptura appellatum (*y*), & eodem oomine apud Æſchylum [*z*] notus. Ex eodem vetuſtiſſimo Dario referunt illi monetas illas *1. Eſdr. 2. 69. & 1. Paral. c. 29. 7. Damouim* & *Adarcon* ſub initio Cyri regno appellatas, eaſque eum Daricis confundendas arbitrantur. Sunt etiam qui tradiderint, ſub ipſo Davidis regno *Adarconim* obtinuiſſe [*a*]; ſed Authores alii ſuſtinent, hanc monetam ex rudi metallo conſtaſſe; nempe ex rudibus auri argentive fruſtulis, certis tamen ponderis; quorum nomen ex Græco *Drachma*, non ex voce *Daricus*, derivatur. Utcumque tamen res habet ſeſe, nulla vetus Lydiorum, & Perſarum moneta noſtrâ ætate supereſt, cum vetuſtiſſimæ, quæ inter Cimelia ſerventur, Grecæ ſint; & inter Græcos omnium remotiſſimæ ætatis habeantur nummi Amynthę patris Philippi Macedonis, & avi Alexandri Magni. In hiſtoria mentio occurrit de *Decaboeis*, & *Hecatomboeis*, ſub Theſeo; ſed an illa moneta eſſet rudis, vel ſignata, non conſtat: rudem credit Sperlingius (*b*), certi tamen ponderis, & unius, decem, vel eentium boum valoris.

y *Dan. 5. 31.*
z *Æſchyl. in Perſis.*
a *Vide Sperling. de numm. non cuſis.*
b *De numm. non cuſis.*

Cum igitur ſermo eſt de veteribus monetis Græcorum ante Amyntham, non ſtatim nummi aurei & argentei, inſtar noſtrorum, emblemate quodam vel figurâ inſculpti concipiendi ſunt: facilè enim rudis erat moneta; vel ſi notam aliquam præſetulit, determinando tantùm ponderi, ne ad libram ſemper in commerciis examinaretur, adjecta erat. Nec facilè mihi perſuaſerim, nummos illos aureos Phidonis, de quibus ſupra, ejus ætate in Græcia cuſos fuiſſe; vix enim in animum induxerim auri argentique cuſam monetam in Græcia antea obtinuiſſe, quàm Perſidis moneta ſignata in eam regionem inferretur. Olim enim auri, & argenti metalla in ea Provincia ſopra fidem rariſſima erant. De Philippo Macedoniæ Rege narrat Athenæus, ſemper, dum cubitum iret, aureum quemdam ſcyphum ſub cervicali repoſuiſſe; tanti ſcilicet metallum illud faciebat, quòd rariſſimum fuiſſet [*c*]. Anaximenes Lampſacenus apud eumdem narrat, torquem aureum Eryphilis in tota Græcia eâ tantom de cauſa celebratiſſimum fuiſſe, quòd auri ſumma eſſet in eo Regno caritas; atque ſcyphum quemdam argenteum, tum temporis in Græciam delatum, tamquam rem novam omnes ſuſpexiſſe. Gyges Lydiæ Rex omnium primus auri & argenti munera Templo Delphico obtulit, cum antea ærea tantùm conſueviſſent; obtulit autem non ſtatuas, ſive alia ornamenta, ſed tripodas tantùm, & lebetes. Cum Lacedæmones auro liniendi ſimulacri Apollinis vultum conſilium iniviſſent, conquiſitum per totam Græciam aurum, nuſpiam inventum eſt; quare conſulto Oraculo, ejus indicio, à Cræſo Lydiæ Rege metallum poſtularunt. Hiero Syracuſarum Rex victoriæ ſimulacrum aureumque tripodem Delphis oblatorus, totam Græciam excuſſit; tandem Corinthum veniens, immensâ auri vi apud Architelem, qui ſibi minutis emptionibus totam comparaverat, inventâ, quantùm ſibi ſatis eſſet poſtulavit. Architeles ultra conventum metalli pondus, tantum auri in munus Regi ſuperaddidit, quantum manu ſua contineret. Viri munificentiâ captus Hiero, navem frumento onuſtam, atque plura inſuper munera rependit. Poſt hæc omnia pecuniam auream, atque argenteam vulgarem in Grecia, ſive in Inſulis fuiſſe, quis eredat? Argentum aurumque omne è ſua Republica Lycurgus, & Plato (*d*) eliminantes, monetas ferreas & eneas, eas tantùm ſufficere perſuaſi, ſubſtituerunt. Veterem monetam, tanquam æneis & ferreis virgulis conſtantem Plutarchus deſcribit. In Regno Peruano antehac nonniſi [*e*] ferreas virgulas pro moneta expendebant; quin & plures recenſuimus, atque infra recenſebimus Gentes, apud quas nullus olim erat pecuniæ uſus.

c *Athen. l. 6. c. 4.*
d *Plut. in Lycurgo, Xenoph. de Rep. Lacad. Plato l. 5. de Legib.*
e *Latius apud Horn. l. 3. de orig. Gent. Americ. c. 3.*

Veterum nonnulli (*f*) aureæ monetæ in Italia inventorem Janum conſtituunt; quibus ſuffragari videntur nummi quidam veteres in Italia, Sicilia, & Urbibus quibuſdam Græcis cuſi, Dei figuram ex uno latere, ex altero verò navim preſeferentes. Sed hec minus eerta; cum nummos illos diù poſt Jani etatem poſteritas, ut adventûs Dei in Italiam extaret memoria, percuſſerit.

At bona poſteritas puppim ſignavit in ære,
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

f *Draco Corcyraeus apud Athen. l. 15. c. 14.*

Quanquam autem ſolebant Romani metallis io commercio uti, in agris tamen & armentis proventus omnes ſuos potiſſimos conſtituebant (*g*). Vetus illius gentis moneta ad libram, non ad numeros, pendebatur [*h*]; ereiſque fruſtulis rudibus & infectis conſtabat, *as rude*. Servius Rex, omnium primus, rudem monetam bove & pecude inſculpſit; unde monetę nomen *pecunia* manſit: *Servius ovium boumque effigie primus æs ſignavit* [i]. De eodem Rege hæc addit Varro (*k*): *Nummum argenteum conflatum primùm à Servio Tullio dicunt.* Plinius tamen, quinquennio tantùm ante initum primum Carthaginienſe bellum, ęs Romæ ſignari cœpiſſe tradit: *Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum Regem devictum uſus eſt.* Quare argentea Servii moneta rudis fuiſſe facilè creditur. Quin & eodem Plinio authore, nonniſi poſt 62. annos circiter, uſus cudendæ aureæ monetę obtinuit.

g *Plin. l. 18. c. 3.*
h *Idem l. 33. c. 3.*
i *Plin. l. 8. c. 3.*
k *Apud Chariſ. l. 1.*

Primi Carthaginienſis belli tempore ærea moneta duplex ferebatur; altera gravior (*as grave*) bicipiti Jano in antica, & roſtro navis in poſtica ſignata. In ſextante

na-

Digitized by Google

navigiom cudebatur. Extant etiam monetæ quædam argenteæ bigatæ vel quadrigatæ, ex quo *bigati*, vel *quadrigati* appellatæ ſunt. Plinius, unde hæc omnia hauſimus, innuere videtur, aureos nummos domeſticum tantùm animal quodcunque exhibuiſſe.

Cœpiſſe apud Ægyptios & Phœnices cuſi æris monetas ante Græcorum in Oriente imperium, nullo veteri monimento colligimus; neque enim monetæ ullæ, ſive nummi veterum Phœoicum, & Ægyptiorum ſuperſunt [*l*]. Ante Romanorum in Gallos imperium uſus mooetæ apud eas Gentes nullus apparet. Quod Toloſæ io Templo lociſque ſacris aurum erutum eſt, rude erat, *aurum argentumque inelaboratum* (*m*), nempe maſſæ, vel rotulæ argeoteæ malleo ductę. Cum Julius Cæſar in Inſulas Britannię ingreſſus eſſet, laminę quędam metalli rudes totam regionis monetam reddebant. De illis Gentibus hęc Solinus (*n*): *Nundinas ac nummum refutant; dant res & accipiunt; mutant ibi neceſſaria potiùs, quàm pretiis parant*. Antequam Phœnices Hiſpaniâ potirentur, & diu etiam poſt, apud quaſdam ejus Provincię Gentes nulla erant commercia, ſed rerum permutatio, vel ſaltem aureæ vel argenteę lamioæ portionem pro valore mercium ſolvebant. *Strab. lib.* 3. De Scythis, & Sarmaritis memorię proditum eſt [*o*]: *Auri & argenti maximarum peſtium ignari, vice rerum commercia exercent*. Albaniæ popoli, quemadmodum & Gentes ad Araxem, omnis monetæ, ponderum & menſorarum, quin & calculi ultra centum, rudes erant (*p*). Hodie pariter apud Circaſſos, & Avocaſios moneta exulat omnis. In Æthiopia, & Bengala vilioris monetæ locum tenent teſtulæ ſive conculæ, in litore maris Maldivarum collectæ, ait Breoier to. 2. Commercia omnia in Mingrelia rerum permutatione conſtant, nullumqoe apud eas Gentes argenti pretium eſt certum; & ſi quid habent monetæ ab exteris advehitor. Bern. Epiſt. de ſitu Indoſt. pag. 101. Apud Tartaros medius cortex mori, arte obduratus, atque ſigillo armiſqoe regiis obſignatus pro vulgari moneta expenditur; omniſque in univerſa Tartarorum ditione, vel advenis ipſis, externę monetæ uſus interdictus eſt (*q*). In Regno Cathai narrat Haitonius, papyrum ſive craſſiorem chartam in quadrum abſciſſam vulgarem haberi regionis monetam. Ejus loco fruſtula quædam ſive ligulæ aureæ argenteęque apud Sinas obtinent. Ejus monetæ valorem pondere ſupputaturi Sinenſes, ſtateram ſemper lateri appenſam deferre conſueverunt; ex ære tamen nummulos quoſdam, regionis inſignibus inſculptos, vel annulos, quos deferunt funiculo inſertos, habent.

In Regno Mogolis oſtrea & amigdalæ ſylveſtres loco inferioris monetæ expenduntur; in Regno Siam, & Japonia, æs grave tantummodo non ſignatum; in Mexico fructos Cacai, cujus in chocolata eſt uſus. Laponibus moneta uno ſæculo aotiquior non eſt; in Æthiopiæ Regno aurum, & ſal pro moneta obtinent; aurum nempè in laminas redactum, ſal in tabellas pedales tribus digitis latas, totidemque craſſas. Moneta Regni Lar, Perſarum armis 150. ab hinc annis occupati, filum erat argenteum rotundum, ad calami craſſitudinem, duplatum, & tranſverſo pollice longum. *Itiner. Tavern. & Pauli Venet. lib.* 2. *c.* 22.

l Inter cimelia D. Girardon ſpectavi folium quoddam aureum, veluti folium roſa, ex ore, ut ferunt, Mummia Ægyptiaca deductum. Conſueviſſe quidem Veteres in ore cadaverum naulum Caronti, Inferna navis rectori, pendendum, eponere Lucianus in Dialogg. mortuorum teſtatur.

m *Strab. l.* 4. *pag.* 132.

n *Solin. c.* 35.

o *Mela l.* 2. *c.* 1. *Vide & Strab. lib.* 7. *pag.* 208.

p *Strab. l.* 11. *pag.* 352.

q *Chardin. Voyage de Perſe tom.* 2. *pag.* 92.

Poſt hæc omnia fuſiùs deducta de origine æris ſignati apud Lydios, Græcos, Romanos, aliaſque Gentes, aliquem fuiſſe monetæ ſignatæ apud Hebræos uſum, antequam Gentibus illis innoteſceret, nunquam perſuaderemur. Si autem vera ſint ea, quæ ſupra deduximus, Phœnices nempè, & Ægyptios, gentes Judeę finitimas, & commercio maximè junctas, non niſi poſt vulgatum ex Perſide & Græcia æris ſignandi uſum, monetam cudere cœpiſſe, paria de Judęis ne dubitantes quidem affirmamus. Ezechiel commercia & divitias Tyriorum fuſiùs deſcribens, uode uſum apud illos cuſæ monetæ deducamus, nihil habet. Totus eſt Propheta in exaggerandis auri, argenti, ſtamni, plumbi, æris, & ferri divitiis, quas merces gens illa comportabat (*r*).

Nec argumenta tantùm in eam rem oegativa, ut ajunt, & conjecturæ ſuppetunt, cum in Scriptura de commerciis, & pecuniis veterum Hebræorum ſermo frequens occurrat. An verò pecunia illa cuſa fuerit, in examen revocare oportet.

Abrahami divitias Moyſes exaggerans, greges ipſius, ſervos, aorum argentumque deſcribit (*s*). Vir ille ſpeluncam in ſepulcbrum Saræ uxoris empturus, 400. argenti ſiclos vulgaris mooetę venditori ſolvit (*t*). Abimelechus 1000. argenti nummos, muneris loco, Abrahamo dedit (*u*). Joſephi fratres 20. nummis argenteis fratrem vendiderunt (*x*). Jacob filios ſuos, cum pecunia, emendo in Ægyptum frumento, miſit (*y*); & Ægyptii fami tolerandæ argeotum omne ſuum ad Joſephum detulerunt (*z*). Hæc omnia pecuniam evidentiſſimè oſtendunt; quæ nam illa tamen, an ſignata, & pondere uniformi, utì apud nos; vel tantùm vulgaris, & certi ponderis, ſed rudis & infecta?

Si in ea quæſtione moltitudinis ſoffragiis ageretur, non pondere rationum, æs euſum Abrahami ætate obtinuiſſe, ne ambigeremus quidem; ſed cùm rationibus agendum ſit, cur multorum ſuffragia quęramos, nihil eſt. Ex ipſo Textu, atque appoſitis à Moyſe phraſibus res eſt repetenda. Nihil autem apud illum oiſi nomina tantùm auri, & argenti occurrunt; ſicut & certę monetæ pondera, ſinceritas, atque uſus; quid tamen hæc ad cuſam monetam, de qua ne verbum quidem apud Sacrum Hiſtoricum? Nomina illa Siclus, Talentum, Gera, & Beka pondetum ſunt, noo monetarum; neque ſtatim ac moneta aliqua vulgaris dicitur, ſignata continuò repotanda eſt; cum æs grave ad id uſque temporis, monetæ loco, apud varias Gentes obtineat. Fateamur ergo oportet textus ex Scriptura ſuperiùs laudatos, mooetę Abrahami, & Patriarcharum ętate cuſæ, ne minimùm quidem, faviſſe. Com etiam in Scriptura metallum ad libram appenſum memoratur, vetus ſtatim mos inſiouatus ap-

r *Ezech.* 27. 12. 22.

s *Gen.* 13. 2.

t *Ibid.* 23. 16.

u *Ibid.* 20. 16.

x *Ibid.* 37. 28.

y *Gen.* 42. & 43.

z *Ibid.* 47. 14.

paret, argenti nempè ad libram ſolvendi; qui ſanè uſus ante determinatum monetarum valorem obtinuit.

Abrabam 400. ſiclos argenti in pretium Sepulchri Sarç (*a*) appendit; inventum in oris ſaccolorum argentum fratres Joſephi, ad illum reduces, retulerant; argentum, inquam, ejuſdem ac invenerant ponderis; *argentum in pondere ſuo* (*b*). Siclus & Talentum communia erant rebus omnibus pendendis pondera. Quas Eliezer munus Rebeccę obtulit, armillę decem ſiclorum ponderis habebant; inaures verò duorum (*c*); jubet etiam Moyſes, ex myrrhę 500. ſiclis, & cinnamomi (*d*) 250. ſiclis, pondere Sanctuarii, thymiama confici; atque oblata in uſum Tabernaculi 72000. ęris talenta alibi (*e*) narrat. Porrò æris nullum in commerciis uſum fuiſſe conſtat. Cum Abſalom quotannis comam tonderet, detonſi crines 200. ſiclis pondere erant (*f*). Zacharias maſſam plumbi (*g*) plumbi talentum appellat; talenti enim vox generica habebatur, nec genus ullum monetę vel pecunię certam ſummam neceſſariò exprimebat.

a *Gen.* 23.
b *Gen.* 43. 21.
c *Gen.* 24. 22.
d *Exod.* 30. 23. 24.
e *Exod.* 38. 29.
f 2. *Reg.* 14. 26.
g *Zach.* 5. 7.

In libris poſt Moyſem ſcriptis, cum de pecuniis, aut ſolutionibus agitur, non abſimiles phraſes occurrunt. Impios Iſaias deſcribit argentum ad Idolum conflandum in ſtatera appendentes [*h*]. Jeremias agro quodam emendo, 17. argenti nummos ad libram ſolvit (*i*); quam in rem appenſam ad latera libram, quemadmodum & lapides certi ponderis, vel ſaltem pondera ęrea vel plumbea, quę Scriptura lapides appellat, delata credimus. Moyſes cavet, ne *in eodem ſacculo diverſa pondera* (in Hebræo *lapidem*, & *lapidem*) *majus & minus* deferantur (*k*). Ipſe inſuper Legiſlator mandat, ut Iſraelitæ, naturæ neceſſaria præſtituri, extra caſtra exeuntes, paxillum ſemper præter libram apud ſe habeant (*l*). Avari apud Amos (*m*) de nimia Feſtorum dierum frequentia querentes, ſeſe inſuper hortantur: *Imminuamus menſuram, augeamus ſiclam, ſupponamus ſtateras doloſas*. Dolis evitandis ponderum & menſurarum typus in Templo aſſervabatur; unde pondari exacto deſignando, proverbii loco obtinuit in Sacra Scriptura: *Ad pondus Sanctuarii*. In 2. Reg. 14. 26. *pondus Regium*, ſivè publicum; quòd ſcilicet monetarum, ponderum & menſurarum, totiuſque in commerciis politiæ atque publicæ ſecuritatis cura, Regis providentiæ incumberet. Duo hæc pondera Sanctuarii, & Regis aliud quid planè oppoſitum ponderi extranearum gentium, Phœnicum, Ægyptiorum, & Chananæorum deſignare in Scripturs Sperlingius autumavit; ſiclus ſcilicet Hebraicus cæteris vicinarum gentium, quibuſcum Judæi aſſueverant, pondere præſtitiſſe creditur. Vulgò pariter Commentatores, dum, inter Hebræos, ponderum genera diſtinguunt, ſacrum nempè & vulgare; illud Templi & Sanctuarii dictum, quod duplo alteri pręſtabat; alterum in uſum commercii deſtinatum. Hæc tamen nutare ſententia, futilibus innixa conjecturis, facilè creditur. D. le Pelletier in Diſſert. de pondere comę Abſalonis, *pondus Regis* de Babylonico pondere interpretatur; quo ſcilicet in captivitate Babylonica, & poſt illam, in commerciis Hebręi uterentur. Scriptor enim, qui Regum libros digeſſit, huic captivitati ſive ſuppar, ſivè paulò inferior vixit.

h *Iſai.* 46. 6.
i *Jerem.* 32. 10.
k *Deut.* 25. 13.
l *Ibid.* 23. 13.
m *Amos* 8. 5.

Olim apud Judæos, argenti tantùm & auri in commerciis uſus obtinebat; qui enim nummi ejus Gentis ęnei ſuperſunt, vel adulterini ſunt, vel ſub Simone Macchabęo cuſi. Neque Turcę, Arabes, Ægyptii, & Orientales plerique aliam monetam hodiè uſque norunt (*).

* *Bellon. Obſerv. l.* 2. *c.* 203.

Porrò metalla illa ſive in virgas, ſive in laminas, ſive in maſſam, ut de Sinenſium monetis ſupra innuimus, redigi conſueviſſe credimus. Similes enim phraſes in Pſalmis leguntur: *fragmenta argenti* (*n*), quę potentes viri conculcant, quod facilè de virgulis argenteis dictum explicari poteſt. *Ligamen argenti* legitur Gen. 42. 35. (*o*), quod de virgulis ſeu verulis argenteis, inſtar obolorum Plutarchi, quorum pugillus drachmam reddebat, in faſciculum colligatis facilè uſurpatum eſt. Non tamen negaverim phraſim illam *ligare argentum* (*p*) tantundem ſonare in Scriptura, ac in panno quodam, ſive in marſupio argentum claudere; quod ſanè noſtræ hypotheſi non repugnat. Achan ſpolia Jericho excutiens, in *regulam auream* (Hebr. *linguam auream*) 50. ſiclorum auri, & inſuper in argentum pondere 200. ſiclorum incidit. Crimina ſua Deum recondidiſſe, veluti virgulas argenteas in marſupio, Jobus inſinuat. David collectos auri argenti & æris in virgas & in maſſam theſauros filio reliquit; aurumque illud, quod Moyſi in opus Tabernaculi, Aaroni aureo Vitulo conflando, Joſiæ ad ſarta tecta Templi collatum eſt, in monetam certè cuſum non fuiſſe conſtat.

n *Pſ.* 68. 31.
o *Vide & Prov.* 7. *Vulg. Sacculum argenti. Oſee* 13. 12. *Exod.* 32. 4. *Job.* 14. 17.
p *Agg.* 1. 6.

Poſt inductum in commerciis Hebræorum argentum, adhuc tamen vetus quandoque mos rerum permutandarum ſervatus eſt; ita emiſſe Jacob à filiis Hemor partem agri 100. agnorum pretio in Septuag. Vulgata, Chaldæo, & pleriſque Commentatoribus legimus (*q*). In Hebręo eſt 100. *Keſitah*, cujus vocis ſignificatio obſcuriſſima eſt. Si quis tamen eam vocem de moneta aliqua agni figurâ ſignatâ interpretari maluerit, eamque Abrahami ætate obtinuiſſe contenderit, ſuæ illum opinioni inhæſiſſe per me liceat. Jacob præſtitę Labano ſervitutis non aliam mercedem, quàm gregis portionem poſtulavit [*r*]; nec ipſe viciſſim alterius generis munuſculis Eſau fratrem delinivit (*s*). Quæ rerum permutatione inſtituebantur commercia, in libro Job inſinuantur, cum de homine ſermo eſt, qui *pellem pro pelle, & cuncta quæ habet, dabit pro anima ſua* (*t*). Eadem ſpectans Eccleſiaſticus (*u*), pretioſum adeò nihil eſſe dixit, quod pro ſapiente dari poſſit. Utrumque commercii genus, argenti nempè ſoluto pretio, & rerum permutatione, exactiſſimè deſcribit Iſaias: *Venite*, ait, *emite abſque argento, & abſque ulla permutatione vinum & lac*.

q *Gen.* 33. 19.
r *Gen.* 30. 33.
s *Gen.* 32. 18.
t *Job.* 2. 4.
u *Eccli.* 26. 18.

Qua-

x Iſai. 55. 1. 2. — y Gen. 38. 17. — z 3. Reg. 5. 20. — a Oſe. 3. 2.

Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem veſtrum non in ſaturitate (x)? Gregis ſui hædum Judas ad Thamar detulit (y); Salomon acceptis ab Hiram lignis, frumentum & oleum in pretium rependit (z); Oſeas uxorem ſibi pretio 15. argenteorum, & unius cori cum dimidio, hordei èmit [a].

Obſolevit jam inter Eruditos recepta illa perſuaſio de ſiclis quibuſdam, quos in Judæa cuſos ſub Davide & Salomone jactitabant. Licèt enim cum Moyſis ætate comparati, recentiſſimi nummi illi reputari potuiſſent; tantam nihilominus præſeferrent vetuſtatem, quanta cuſis Græcorum & Perſarum monetis nunquam tribui potuiſſet. Cùm enim Samaritanis characteribus inſcribantur, ſpeciem, quaſi ante captivitatem cuſi eſſent, præſeferunt; hæc enim ſcribendi apud Hebræos ratio poſt captivitatem obſoleviſſe fertur. Cum demùm in uno latere inſculptum legeretur *Jeruſalem Sancta*, in altero *Siclus Iſrael*, certa ſtatim ætas numiſmatum intelligebatur, nempè ante diviſum ſub Jeroboamo Regnum; poſt ſeceſſionem enim factam inter Iſraelem, decem nempè Tribus, & Judam, id eſt Tribum Juda, & Benjamin, Jeruſalem, Iſraelitarum ſeu 10. Tribuum opinione, de veteri religione excidit. Numiſmatum igitur ætatem conſtitui oportebat ante Jeroboami ſchiſma; cum Hebræi omnes uno Iſraelis nomine cenſerentur, unico parêrent è domo David Regi, atque Jeruſalem totius Judaicæ religionis ſedes haberetur.

Sed tam bellæ ratiocinationis fundamenta omnia nutant, ut proinde horum numiſmatum vetuſtas ſpecioſior ſit, quam ſolidior. Veterem ſcribendi rationem poſt captivitatem apud Judæos prorſus obſoleviſſe, obtinentibus pro Samariticis Chaldaicis characteribus, quales hodie in Bibliis ſuis adhibent Judæi, tanquam certum conſtituitur. Sed contra receptam illam perſuaſionem faciunt numiſmata ſub Simone Macchabæo cuſa, Samaritanis characteribus, quos potiùs Phœnicios & Hebræos veteres dixeris, inſculpta. Quin & veteres omnes Chaldæo, vel Hebraico recentiori charactere inſcripti, Antiquariorum omnium aſſenſu ſuppoſititii pronunciantur. Parem feramus ſententiam oportet in numiſmata, quæ Davidis & Salomonis ætatem mentiuntur, cum falſitatis characteres non obſcuros præſeferant; tum quòd recenti cuſa metallo, cùm puerilibus inſculpta ſæpè emblematibus deprehendantur. Nonnulla ex ære conflata ſunt, quo metalli genere nunquam in commercia uſos veteres Hebræos ſupra oſtendimus. Uno vel altero ſæculo vetuſtiora non eſſe aſſerit Sperlingius, atque in virum ſe, illa fabricantem, in Holſatia incidiſſe teſtatur. Inter quamplurimos ſiclos, quos in variis Muſæis Patinus inſpexit, nullum ſibi, qui antiquior eſſet, occurriſſe ſcribit. Veros quidem ſiclos extare, ſed omnes ſub Simone Macchabæo cuſos, ſentit Morellus; quæ ſanè Eruditorum omnium, à nobis conſultorum, eſt una ſententia.

Quare inter apocrypha ſunt numiſmata Abrahami, ſene in antica, & vitulo in poſtica, inſculpta; Moyſis, cum viri imagine cornuta, (quemadmodum imago Alexandri, & quorumdam ex Succeſſoribus exhiberi ſolet) inſcripta ex altero latere illâ ſententiâ: *Non habebitis Deos alienos coram me*; Joſue, taurum hinc, indè monocerotem exhibentia; David, cum regiæ ſedis, & turris figurâ; Mardochæi, cum ſacco & cinere ex uno latere, coronâ verò ex altero. Nec meliora auguramur ſiclia, inter veterum Eccleſiarum cimmelia aſſervatis, quos ipſiſſimos à Juda ſolutos in pretium venditi Servatoris jurant. Nummi ſiquidem illi, caput inſignis Coloſſi, Soli dicati, præſeferentes, indè verò roſâ inſculpti, vetera Rhodiorum numiſmata ſunt.

b 2. Macch. 15.

Quod ad genuinos ſiclos, ſub Simone Macchabæo cuſos, attinet; Summo illi Sacerdoti cudendæ monetæ poteſtas ab Antiocho [b] Sidete Syriæ Rege poteſtas facta eſt: *Permittimus tibi facere percuſſuram proprii numiſmatis in regione tua*. Cum tamen icones omnes & imagines lege Judæorum interdicerentur, emblematibus quibuſdam, ſive vaſe aliquo Templi monetas ſuas Simon inſculpſit; e. g. vaſe, ſcypho, vel lyrâ ex uno latere; ex altero verò palmite vitis cum fructu, pampino, manipulo, ſpicis, vel ſimili; inſcriptio addita erat in uno tantùm latere, *ſiclus* vel *hemiſiclus* (pro monetæ pretio) *Iſrael*; in poſtica legebatur anni nota 1. 2. 3. 4. ſive 5. adjectis verbis, *Liberationis Sion*. Nullæ extant monetæ, in quibus ulterior quàm annorum quinque nota exhibeatur, quanquam ultra 8. ſolidos annos Simon regnavit; atque nullæ circumferuntur Joannis Hircani, qui poſt illum rerum potitus eſt, quanquam 30. annis jus dixerit. Quamobrem aliqui ſuſpicantur, Judæos Simoni ſuggeſſiſſe, hæc cuſa in monetis emblemata, non minùs quàm animantium, hominumque figuras Legi repugnare; qua inductus perſuaſione, facilè Sacerdos conceſſo ſibi privilegio renunciaverit. Non deſunt etiam, qui cuſas credant à Simone monetas non in Judæa, ſed in Urbibus quibuſdam Samaritanis ditionis ſuæ; quòd ſcilicet Samaritanis characteribus, jam apud Judæos obſoletis, inſcriptæ ſint; neque figuram aliquam in monetis inſculpi, in regione ſua Judæi ſuſtinuiſſent. Verùm, ratiocinantur illi, cum inita à Simone ratio, cudendæ ſcilicet in Urbe Samaritana monetæ, quod in Judæa nunquam auſus fuiſſet, cum avita Lege ſemper repugnaſſe deprehenderetur; tandem vir ille religioſus ſuſceptum opus dimiſit. Conjecturæ quidem ſunt iſtæ, ſed non temerè prorſus excogitatæ.

Quid enim moverint Judæi, cum Pilatus Imperatoris imaginem in Urbem invehere tentaret (c), ſatis ſcimus. Cum Vitellius exercitum in Arabes ducens, per Judæam iter habere diſpoſuiſſet, Judæi optimates, ſuſceptâ ad illum legatione, rogarunt, ne vexilla Romanorum Imperatorum imagines exhibentia, in Judæa explicaret.

c Vide Joſeph. Antiq. l. 18. c. 4., & de bello l. 2. c. 8.

Cum Herodes Magnus (d) in ornamentum theatri, Jeroſolymæ à ſe excitati, trophęa erexiſſet, murmurare populus, quòd trophęa illa armatas ſtatuas crederet, nec antea quieſcere, quàm ſublatis armis nuda ligna apparerent. Ornatas figuris ædes Herodes Tetrarcha ſibi Tiberiade conſtruxerat, quas ut Cives ejus Urbis abolerent, Joſephus Hiſtoricus, legatione pro Optimatibus Judæorum functus, etiam atque etiam rogavit [e]. Salomonem violatæ Legis reum agit ipſe Joſephus, eo nomine, quòd boum ſimulacris vas, mare dictum, & in Templo conſtitutum ornaſſet (f). Rumorem etiam Jeroſolymis excitatum occaſione aquilæ aureæ, ſuper Templi januam ab Herode magno conſtitutæ, idem Hiſtoricus alibi narrat (g). De hac Judæorum religione ita etiam Tacitus (h): *Nulla ſimulacra Urbibus ſuis, nedum Templis ſunt, non Regibus hac adulatio; non Cæſaribus honor.* Nulli quin etiam apud Judæos erant imaginum artifices, non ſculptores, non pictores juxta Origenis teſtimonium [i].

Quanquam autem inter ipſos Hebræos Doctores de ſenſu Legis, figuras & imagines interdicentis, non conſtat; atque inter ipſos nonnulli emblemata omnia, & hieroglyphica, quorum nulla in rerum natura ſimilitudo, permitti in Lege contendunt; plerique tamen imagines omnes, vel aſtrorum, etiam ad merum ornatum, interdictas defendunt (k). Nullæ etiam hodie in domibus Hebræorum, & Synagogis extant imagines, Leone Modena teſtante (l); quanquam pecuniis vulgaribus utuntur, quin & imaginibus ab aliis factis, non in commercium tantùm, ſed etiam in ornamentum; & Jeſu Chriſti ætate moneta Romana, Cæſarum effigie cuſa, in Judæa vulgaris habebatur [m].

Hinc conjecturam capere licet, quare Simon ab incœpto cudendæ monetę deſtiterit. Reges tamen Aſmonæi, qui filio ipſius Simonis Joanni Hircano ſucceſſerunt, ab hac avi religione recedentes, monetas cum imagine ſua, adjecto in poſtica emblemate, fertilitatem Judæę ſignificante, cuderunt; qui deinde mos uſque ad excidium Judęę ſub Veſpaſiano obtinuit.

Varia monetarum genera in Scriptura occurrunt; e. g. Talenti, Sicli, Hemiſicli, Hebraicè *beka*, Oboli, Hebraicè *Gerah*. Alia ſunt etiam minus nota, ut *Keſita*, *Adarconim*, ſive *Darcmonim*, *Mina*, vel *Maa*, *Denarius*, *Stater*, quę nomina ſuot extraneę Hebręis monetę. Qui de valore & pondere monetarum Hebraicarum diſſeruerunt Autores, adeò inter ſe varii ſunt & diſcrepantes, ut quæ potiſſimùm ſententia in ea re ſeligatur, diſcerni vix poſſit. Siclos ſub Simone Macchabęo vulgares non idem ſervare pondus, peritiſſimorum virorum relatione, qui plures ad libram examinarunt, didici. Cum tamen certam ſibi determinari ſententiam Lectores plurimi expoſcant, neque inamenæ hujus quæſtionis intima penetrandi ſibi negocium velint aſſumere; hinc calculum D. le Pelletier Rothomagenſis, viri exactiſſimi, & eruditiſſimi, præferendum duximus.

d *Antiq. l.18. c.7.*
e *De vita ſua.*
f *Joſeph. antiq. qu. l.8. c.2.*
g *Antiq. l. 17. c.8.*
h *Hiſtor. l.5.*
i *Contra Celſ. l.4.*
k *Vide Selden. de Jure Natura, & Gent. l. 2. c.6.*
l *Leo Moden. par.5. c.2.*
m *Matth. 22. 17.*

Dabimus etiam, ſupplementi loco, menſurarum, & ponderum Hebraicorum ad Gallicana ſupputationem.

In conferendis autem veteribus, cum noſtris monetis maximè habenda eſt ratio, ut certum monetarum pondus, atque ponderum valor determinetur. Libra Gallicana refert 16. uncias, vel 2. marcha, vel 128. groſſos, vel 324. denarios, vel 9216. grana.

Marcbum 8. uncias continet.

Uncia 8. groſſos; groſſus 3. denarios; denarius 24. grana.

Scutum aureum 63. grana.

Ludoviſium aureum 126.; & Hemiludoviſium 63. grana.

Ludoviſium argenteum ſive ſcutum 21. denarios, 8. grana, ſive 512. grana.

Dimidium Ludoviſium argenteum, ſive dimidium ſcuti, pondere eſt 10. denariorum, 16. granorum, vel 256. gran.

Aureus Hiſpanus 126. granorum, atque aurei dimidium 63. granorum.

Regale Hiſpanicum 2. denar. 56. gran. ſive 640. gran.

Aureum regale 5. denar. 8. gran. ſive 128. gran.

Auri valor ad argentum relatus, pondere collato, eſt veluti 1. ad 14.

Valor monetarum Hebraicarum ad Gallicanas.

Siclus argenteus pondere erat hemiunciæ, vel 4. drachmarum Romaoarum, vel 266. & $\frac{34}{35}$ graoi; quare medium Ludoviſium 12. granis excedebat. Valebat autem 32. ſolidis, 5. denariis, & $\frac{3}{8}$ denarii pecunię noſtratis.

Hemiſiclus argenteus, vel Beka, pondere erat 133. granorum, & $\frac{1}{2}$ valebat 16. ſo- lidis, 2. denariis & $\frac{11}{56}$ denarii monetæ noſtratis.

Tertia ſicli pars, quam Judæi poſt captivitatem Templo capitationem ſolvebant, pondere erat 89. gran. valebat 10. ſolidis, 9. denar. & $\frac{10}{24}$ denarii.

Gerah, ſive obulus Hebraicus, vigeſimam ſicli argentei partem æquabat; nempè pondere erat 53. gran. & $\frac{7}{20}$ grani, valebat 1. ſolido, 7. denar. & $\frac{15}{31}$.

Keſitah, moneta erat aurea 52. circiter librarum & 10. ſolid. monetæ noſtratis, juxta ac D. Le Pelletier opinatur.

Sicli aurei pondus æquabat hemiſiclum argenteum, adeoque 2. drachmas Romanas

mas, vel 133. grana, & $\frac{1.}{2.}$ nempè Ludoviſium aureum 7. granis, & amplius aliquantò excedebat; valebat autem 11. libris, totidem ſolidis, & 9. denariis, ac $\frac{1.}{4.}$ monetę noſtratis.

Darcmonim, vel Adarconim, Darici erant pondere, & valore ſiclum ęquabant. Porrò monetas illas, quoties in Paralipomenis, & in Eſdra occurrunt, Septuaginta verterun drachmas; cum Alexandrinorum drachmæ, quas illi ſupputabant, duas continerent Romanorum drachmas.

Minæ argenteę ſumma ad 60. argenti ſiclos aſcendebat; atque valoris erat 97. librarum, 6. ſolidorum, 10. denariorum, & $\frac{1.}{2.}$ monetæ noſtratis.

Mina aurea 60. ſiclorum auri, valebat 695. libris, 6. ſolidis, 3. denariis monetę noſtratis.

Talentum argenteum 50. minarum argenti, ſivè 3000. ſiclorum argenti, pondere erat 1500. unciarum Romanarum, ſivè 125. librarum Romanarum, & ſupputatum ad noſtrum pondus Marchi 86. librarum, 14. onciarum, & 5. groſſorum, valebat 4867. libris, 3. ſolidis, 9. denariis monetæ noſtratis.

Talentum aureum 100. minarum auri, ſivè 6000. ſiclorum auri, pondere erat 2. drachmarum Romanarum, adeoque 1500. unciarum, ſivè 125. librarum Romanarum, & 86. librarum, 14. unciarum, 5. groſſuum noſtri ponderis marchi; valore erat 69531. librarum, 5. ſolid. monetæ noſtratis.

Menſuræ longitudinum Hebræorum.

Menſuras longitudinis Gallicanæ, ad quas deinde Hebraicas reducamus, primò determinare oportet.

Pes Gallicus 12. pollices, pollex 12. lineas æquat.

Pertica 6. habet pedes; leuca 2000. perticas.

Cubitus Hebraicus 20. pollices $\frac{44.}{89.}$ ſcilicet 20. pollices, & $\frac{1.}{2.}$ circiter.

Zeret, ſivè hemicubitus 10. pollices, $\frac{22.}{89.}$ pollicis.

Tophac ſivè palmus Hebraicus 3. pollicibus $\frac{37.}{49.}$ reſpondet.

Esbah, vel digitus $\frac{76.}{89.}$ pollicis.

Iter, quod Sabbato confici poterat, 2000. cubitos Hebraicos habebat; nempè 569. perticas, pedem 1., 8. pollices $\frac{68.}{89.}$ pollicis menſuræ Pariſienſis.

Stadium Hebraicum, authore Joſepho, habebat 400. cubitos Hebraicos, nempè 683. pedes, 1. pollicem, $\frac{67.}{89.}$ menſuræ noſtratis.

Menſuræ cavæ liquidorum Hebraicæ ad Pariſienſes relatæ.

Dolium Pariſienſe capit 8. pedes cubicos, & dolium alterum (*tonneau*) 24.

Pes cubicus habet 1728. pollices, vel 36. pintas; pinta verò 48. pollices.

Hemipinta capit 24. pollices; medius ſextarius 12. pollices; & quarta pintæ pars 6. pollices cubicos. Quare dolium minus liquidorum Pariſienſe (*le muid*) habet 288. pintas; & dolium 864. pintas.

Dolium idem (*muid*) aridorum Pariſienſe continet 48. pedes cubicos, vel 12. ſextarios.

Sextarius habet 4. pedes cubicos, vel 2. minas.

Mina 2. minas minores, vel 2. pedes cubicos.

Mina parva habet pedem cubicum, vel 9. ſtaria. (*boiſſeaux*).

Starium [*boiſſeau*] 16. quadrantes, (*litrons*) 576. pedes cubicos.

Quadrans (*litron*) 36. pedes cubicos.

Bathus ſivè *epha* Hebraicum, ad noſtras menſuras relatum, habet 1434. pollices cubicos, $\frac{475158.}{704969.}$; adeoque capit 29. pintas, mediamque pintæ partem, hemiſextarium, & octavam pintæ partem, atque inſuper $\frac{475158.}{704969.}$.

Corus, ſive *chomer* Hebraicus habet 10. bathos, nempè 14340. pollices cubicos $\frac{310720.}{704969.}$; vel 298. pintas, ac mediam pintæ, ſextariique partem, & $\frac{310720.}{704969.}$ pollicis cubici.

Lerech, dimidium erat chomer, adeoque habebat 7170. pollices cubicos, & $\frac{155360.}{704959.}$ pollicis, vel 149. pintas cum medio ſextario, octavâ pintæ parte, & $\frac{155360.}{704959.}$ pollicis.

Seah tertiam bathi partem referebat, adeoque habebat 478. pollices cubicos $\frac{158386.}{704969.}$: ſive 9. pintas cum dimidio pintæ & ſextarii, octavâ pintæ parte, ac 4. pollices, & $\frac{158386.}{704969.}$.

Tria ſata, de quibus Gen. 18. 6. ipſiſſimum ſunt epha. Porrò alia eſt hæc menſura à trientali in Pſ. 79. 6. & Iſa. 40. 12.

Gomor, vel aſſaron, decimam ephæ partem habuit, nempe 143. pollices cubicos $\frac{1647517.}{3524845.}$, vel 3. pintas detracto $\frac{1877328.}{3524845.}$ pollicis.

Ca-

Cabus ſexta pars *ſeab* ſivè *ſati*, vel octava pars epha, habebat 79. pollices cubicos & $\frac{406375.}{704969.}$ pollicis, ſivè piotam, mediamqoe & octavam pintæ partem, cum pollice cubico, ac $\frac{496377.}{704969.}$.

Quadrans cabi habebat 19. pollices cubicos $\frac{652821.}{704969.}$, vel medium ſextarium, octavam pintæ partem, pollicem cubicum, & $\frac{652821.}{704969.}$ pollicis cubici. Huic menſuræ alterum eſt nomen *rebah* vel *log*, aut ſextarius *Rabbinicus*. Vide 4. Reg. 6. 25.

Nebel 3. bathos capiebat; quare habuit 4304. pollices, & $\frac{15536.}{704969.}$ vel 87. pintas cum ſemipinta, ſemiſextario, 2. pollicibus cubicis, ac $\frac{15536.}{704969.}$ pollicis.

Hin, ſive tareabus perinde habebator ac medium ſtarium, vel ſemi-ſeab Hebraicum, ſive ſexta pars bathi; habebat 239. pollices $\frac{79193.}{704969.}$, vel 4. pintas, ſemipintam, ſemiſextsriom, octavam pintæ partem, 5. digitos cubicos, & $\frac{79193.}{704969.}$

Dimidiom hin habebat 119. pollices $\frac{392081.}{704969.}$, vel 2. pintas, ſemiſextarium, octavam pintæ partem, 5. polices cubicos, & $\frac{392081.}{704969.}$.

Tertia pars hin cabum æquabat.

Quadrans hio habebat 59. pollices cubicos $\frac{548525.}{704969.}$, vel piotam cum $\frac{1}{8}$, 5. pollices $\frac{548525.}{704969.}$

Sextarius hin, nempè ſexta pars ejus menſuræ 39. pollices cubicos, & $\frac{600673.}{704969.}$. Vide Ezech. 4. 11.

Pondion ſivè dipondion Rabbinicum, menſura, de qua in Miſna, habebat 2. logos, adeoque ſextarium hin æquabat.

Betza vel ovum Rabbinicum habebat, juxta illos, ſextarium log, nempè 3. pollices cubicos, & $\frac{678895.}{2114907.}$.

Cos, vel ſcyphus paſchalis, vas benedictionis, agendis poſt cibum gratiis deſtinatus, habebat 4. pollices cubicos $\frac{691932.}{704969.}$

Rebiith, vel quarta pars log, tantumdem ac crater paſchalis capiebat.

Mikue, vas toto homini lavando deſtinatum, cum Judæi è foro redibant. Marc. 7. Capiebat 40. ſeah, nempè 400. pintarum minus aliquantò.

Semper ac in Septuaginta & Vulgata occurrit metreta, cadus, ceramium, cous, vel chus, vel congius, atque pro menſura uſorpantur, ſemper pro batho, vel epha poſitas eſſe voces reputandum eſt.

DISQUISITIONES IN CHRONOLOGIAM, ANNOS, MENSES, DIES, HORAS ÆGYPTIORUM, GRÆCORUM, ROMANORUM, ET HEBRÆORUM.

CHronologię ſtudium, omnium conſenſu longè utiliſſimum, ſummèque neceſſarium reputatur; ejus enim præſidio deſtituta hiſtoria, inconditâ rerum ſtrue mentem onerat potiùs, confundit, atque corrumpit, quàm ut inſtruere, moreſque & prudentiam dirigere, (quæ ſingularis eſt Hiſtoriæ indoles) valeat. Cum tamen ſcribendæ Hiſtoriæ provinciam ſeriùs, quàm par eſt, veteras iniverint, atque in deſignandis certis rerum geſtarum epochis priorum Scriptorum diligentia deſideretur; factum indè,ut in ſtudio temporum ſalebroſa & ardua via decurrenda ſit; tunc maximè cum Hiſtoria Sancta V.T. cum Authoribus prophanis,veteres Paganorum hiſtorias narrantibus,conciliaoda ſuſcipitur.

Quò autem Lectores ipſi per ſe, pleniùs in rebus Chrooologicis inſtructi, quem ſingulæ certitudinis gradum attingant, æquâ ſententiâ dijudicent, quidquid certi incertive continetur in ChronologiisChaldæorum, Ægyptiorum, Gręcorum,Romanorum, quibus cum maxima fuit Hebręis conſuetudo, in medium proferemus; ad Hebręos deindè deſcendentes, de forma annorum apud ſingulas eas gentes, de temporis diſtribuendi ratione diſſeremus. Hinc variis Scripturę textibus, quorum ſinguli ſeorſim fuſiorem quàm pro noſtro inſtituto, exigerent Commentarium, lux afferetur.

Magni nominis Scriptores quidam, poſt navatam ſedulam atque laborioſam rebus Chronologicis operam, vix profeciſſe quidquam intelligentes, rei tandem deſperatione victi, certam, exactam atque perpetuam ex Hiſtoria Sacra Chronologiam [a] deducere, rem eſſe deploratam, ultrò pronunciarunt. Quid de Hiſtoria prophana, in qua exactitudinis ut plurimùm & authoritatis ſemper eſt minus? Ex variis Joſephi locis colligimus, annos Judicum & captivitatum, quæ ſub Judicibus contigerunt, non continuatâ quidem ſucceſſione jungi, ſed intercedentibus ante captivitates anarchiis intepolari. Paria apud Julium Africanum in Chronologia legas. Porrò in Sacra Hiſtoria, ait Iſaacus Voſſius (b), *captivitates, & anarchia, veluti ſpatia mortua & infauſta, in cenſum temporis politici non veniunt.* Obſervat deindè: *Joſephus non captivitates, ſed ſolas omittit anarchias.* Nec à Voſſio in Chronologia diſſentit Simonius (c); cum enim, ait, Libri Scripturæ ex variis rerum geſtarum narrationibus, fuſioribuſque monumentis per compendium deducti ſint, neque ſemper in illis immediatæ genealogiæ retexantur, conſtantem ex illis Chronologiam derivare fruſtra conaremur. Detruncatæ geoealogiæ exempla plurima ſuppetunt. 1. Eſd. 7. 3. generationes ſex deſiderantur; totidemque deſunt in genealogia J. C. apud S. Matthæum. Hinc S. Hieronymus de Chronologiæ Regum Juda & Jeruſalem diſcrapantiâ agens, *hujuſmodi*, ait, *hærere quæſtionibus, non tam ſtudioſi, quàm otioſi hominis eſſe videtur*; atque in eam rem laudat illud 1. Tim. 1. 4. *Neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis, quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei.* Annos ab ortu Mundi uſque ad Æram Chriſtianam nunquam, niſi per conjecturas, deficiente in annis deſignandis Scripturâ, unico hujus hiſtoriæ foote, P. Petavius (d) deduci tantùm poſſe teſtatur.

Neque per Hiſtoriam prophanam, quàm per Sacram, iter eſt planius; cum in prophanis etiam detruncatæ genealogiæ, atque ſupputationes ſuis numeris minùs abſolutæ non deſint. Ex 23. Macedoniæ Regibus Solinus, ducto catalogo 8. vel 9. tantùm recenſet (e). Juſtinus Aſſyriæ Reges hoc ordine diducit; Belus, Ninus, & Semiramis; ſtatimque ad Sardanapalum tranſit. In Chronicis Perſarum totum temporis ſpatium, poſt obitum Alexandri Magni uſque ad Arſacem, ſilentio præteritur; atque de Arſace ipſo ita agitur, quaſi non de Partho, ſed de Perſa, Dario ſive Artaxerſi ſanguine juncto (f). De ſingulis autem Chronologiarum Chaldaicarum, Ægyptiarum, Græcarum, atque Romanarum difficultatibus, ex iis, quæ infrà daducemus, Lectores inſtruuntur. Nihil planè eſſe in hiſtoria prophana certi, donac exactior in ſcribendo methodus, atque ſupputandarum Olympiadum ratio obtineret, una eſt Eruditorum ſententia.

Quòd ſcientiæ fideive parùm Hiſtoricis prophanis ineſſet, ex eo veluti fonte, ut plurimùm, errores, vel ſaltem in rebus Chronologicis ambiguitates profluxerunt, ut in decernendis temporibus perſpicuitas, vel in exactiſſimis inter illos aliquando de-

ſide-

a *Iſaac. Voſ. Can. Chronol. pag. 236. Pro firmo itaque habeatur, ſacras literas continere tantùm menſurum temporis politici, nec poſſe ex illis colligi menſuram temporis phyſici.*

b *Ibid. pag.* 235.

c *Hiſtoir. Critiq. du V. T. l.* 1. *c.* 5.

d *Ration. temp. par.* 2. *l.* 2. *c.* 5.

e *Solin. c.* 14.

f *Pezron. Antiq. des tems retab. c.* 8. *pag.* 68.

ſideretur. Interdum numeri rotundi gratiâ, ea, quæ intra aliquod temporis ſpatium, incertum tamen quo potiſſimùm anno, contigerunt, appoſito rotundo numero certo tempori aſſigoata ſunt. Hinc pro 304. ſivè 298. annis, annus rotundus 300. deſcriptus eſt. Prioceps qui 19. annis & 6. menſ. regnavit, 20. annis rerum potitus ſcribitur. Accidit indè non rarò, ut 50. annorum ſpatio idem annus ter in ſupputatione recurrat; ut cum Prioceps regnaſſe fertur 20. annis, cum tamen 19. tantùm ac 4. menſibus Regnum habuerit: item ſucceſſoris anni 10. numerantur, cum alioquin 9. ac 6 menſibus regnaverit; è quibus etiam decem illius annis 8. menſes de vigeſimo deceſſoris anno accipiendi eſſent. Ductâ interim omnium ſimul annorum utriuſque Principis ſummâ, ſtatim 30. anni ſupputaotur, cum tam 29. annorum ſpatium non exceſſerint. Numerus fractus, vel anni dimidium io Scriptura, & prophanâ Hiſtoriâ nunqoam ferè exprimuntur; ex quo conjecturam capere licet, accidere potuiſſe non rarò, ut plures anni in ſupputationibus omitterentur, adderenturve; quibos neglectis univerſam Chronologiæ œconomiam turbatam eſſe, jure poſſumus ſuſpieari.

Alteram errandi occaſionem præbuit varia apud varias Gentes dividendi temporis ratio. In Libris quibuſdam apocryphis traditum eſt, ab ortu Mundi uſque ad 160. Henochi, annos non per menſium periodos, ſed per hebdomadas oumerari conſueviſſe; quem calculum Henochus, ab Angelo Uriele instructus de anni temporibus, aſtrorum atque anni revolutionibus, reformarit (*g*). Apud aliquas Gentes anni computati ſunt in menſes; apud alias io ſingulos quadrimeſtres; nonnullas in ſemeſtres; erant qui æſtatem & hyemem in duos annos computarent; item qui annum in ſingulos 10. menſes, qui tandem in ſingulos duodecim. Fuerunt qui annum in quatuor tempora, alii in tria, alii in duo dividerent; his lunares menſes ſunt & anni; illis ſolares. Neque idem apud omnes exordium anni; quem enim plures ab autumno, non pauci à vere, ſicut & alii ab byemis medietate exordiebantur. Dies quoque civilis varius apud varias gentes, illis veſperæ, his media; nox, aliis mane; aliquibus taodem meridies diei caput conſtituitur.

g *Vide Salmaſ. de ann. Climacter.*

Noctis verò & diei quàm multiplex dividendæ ratio; nox enim ſæpè in tres, quandoque in quatuor vigilias diſtincta eſt; diei partes elevatus ſupra borizontem noſtrum Sol pro menſura ſui curſos dimetiebatur. Cùm verò per horas tempus ſupputari cœptum eſt, in horis diſſidium fuit. Minùs cauti atque inſtructi Scriptores, omnes eos annos confundentes, atque variam apud varias gentes annorum rationem ad unam conſtantemque regionis ſuæ conſuetudinem reducentes, incertis annorum notis tempora determinarunt, totamque inde Chronologiam & Hiſtoriam miſcentes turbarunt. Ex eo fonte, ait Plinius, portentoſa Ægyptiorum vetuſtas, quam jactant, profluxit, ſingolis bimeſtribus in annom computatis, ut infra obſervabimus.

Cum Olympiades obtinerent, errores tamen incautis Hiſtoricis obrepſerunt; inſignes eorm hiſtorias Olympiadum numero deſignantes, quo tamen potiſſimùm Olympiadis anno contigerint, ſilentio prçterierunt. Sæpè etiam rei geſtæ tempus ad celebre aliquod factum retulerunt, quantùm ſcilicer inter hæc duo abfuiſſet annorum, ſupputantes; cum interim poſtremæ hujus hiſtoriæ tempus, Scriptorum illorum ætate notiſſimum, noſtrâ ætate lateat; ex quo inextricabiles Lectori ambages. Ita Ezechiel Prophetiam ſuam ad anoum 30. conſignat; ex quo autem ſupputandi hujus calculi exordium capiat, prorſus obſcurum.

Chronologia Ægyptiorum.

Poſtquam de univerſa Chronologia obſervationes noſtras in medium protulimus; modò de ſingulis variarum gentium ſigillatim agendum. Sacerdotibus Ægypti olim ſcribendorom Gentis Annalium provincia onicè demandata erat, qui tantâ apud ſe cautione Commentarios illos ſervabant, ut Externis nonniſi Regis expreſſo præcepro communicarent. Annales illos ſecum detulit Artaxerſes Rex Perſarum; mox verò Eunuchis Bagoas, ingenti pretio accepto, Sacerdotibus illis reſtituit (*h*).

h *Doid. Sicl. lib.* 15.

Quibus ita conſtitutis, non immeritò quis ſuſpicaretur nihil eſſe certius, ſanctiuſque ſervatum hac Ægyptiorum Hiſtoriâ & Chronolngiâ; quippè quòd ejus rei cura doctiſſimorum virorum ſtudio & diligentiæ ita commiſſa eſſet, ot ab omni corruptione depoſitum illud ſervaretur immune. Vix tamen propiùs ad id ſtudium accedimus, confuſa omnia, & præ ceteris etiam aliis corrupta offenduntur. Vetuſtatem ſuam è remotiſſimis adeo fontibus derivant Ægyptii, ut vana commenta ſua Chronologis omnibus ridenda exponant. Horum alii, ut P. Petavius (*i*), Dynaſtias omnes ad meras fabellas amandant; alii immutatas, atque intra anguſtiores limites contractas recipiunt, utì Euſebius, Africanus, Syncellos, Scaliger; alii tandem partim rejectas, partim recipiunt, utì Marshamus, qui ex 36525. annis, quorum periodo 30. Ægyptiorum Dynaſtiæ apud Manetbonem, & Chronicoo Ægyptium, à Syncello laudatum, continentur, 140. annos admittit, cæteros rejicit.

i *De Doctr. tempo. l.* 9. *c.* 15. & *l.* 5. *c.* 17.

Quod autem Chronologiæ Ægyptiorum ſingulare eſt, cum cæterarum gentium vetuſtas brevior ſit eâ, quæ in Moſaicis libris continetur, Ægyptiorum longè Moſaicam illam excedit, ot proinde ſupputationem Scripturæ cum Ægyptiaca conciliaturi Septuaginta Interpretes, juxta quorundam Scriptorum opinionem, ſingulorum Patriarcharum çtatem prorogariot; quæ ſanè virorum indulgentia, Chronologiam ſacram mirè deinde miſcuit, atque turbavit. Joſephus Scaliger cùm Africani diſpoſitioni in periodo Dynaſtiarom Ægypti,

pti, quas ille pro libito obtruncat, inhæſiſſet (*k*), fatetur tandem alteram ſibi periodum Julianam fabricandam eſſe, ut tres in ea Dynaſtias Ægyptias collocaret; cum illæ ſimul junctæ 5336. annis vulgarem periodum excederent. Euſebius, quem Recentiores ducem ſequuntur, nihilo majori, quàm Africanus, quem exſcribit, fide, ex Dynaſtiis, quæ ſibi commoda eſſent, adjecit, retraxitque. De Euſebii audacia altè conqueritur Syncellus, quamquam ipſe ejus exemplum non imitatus tantùm, ſed etiam exceſſiſſe videtur; quippè qui & annos, & Regum ad libitum excogitata nomina adjecerit, cum interim plura retraxiſſet; quare in Chronologia Ægyptiorum turbata omnia, & confuſa.

k Canon. Iſagog. l.2. pag. 92.

Veterum nonnulli, ut ab ea Ægyptiorum antiquitate ſeſe extricarent, Ægyptios annos intra anguſtiores, quàm noſtrorum, terminos reducunt. Obtinuiſſe ab exordio ut Regum tempora per dies apud Ægyptios ſupputarentur, tradit Palæphatus in fragmen. ex Chron. Alex. Ait e. g. poſt obitum Vulcani ejus filius *Helios* regnaſſe notatur 4477. diebus, nempè 12. annis 3. menſ. 4. diebus. Annis apud ipſos tunc primò ſua 12. menſium periodus data eſt, cum in alias gentes Ægyptiorum imperium propagaretur. Plinius lib.7. cap.48. *Quidam Lunæ ſenio,* (annum terminant) *ut Ægyptii; itaque apud eos aliqui & ſingula millia annorum vixiſſe produntur.* Hos annos reformaſſe Piſonem Regem, ait Cenſorinus: *In Ægypto quidem antiquiſſimum ferunt, annum bimeſtrem fuiſſe; poſt deinde à Piſone Rege quadrimeſtrem factum, noviſſimè annum ad 12. menſes & dies 5. produxiſſe.*

Sed annum adeò brevem, atque imperfectum, qualem Scriptores illi teſtantur, apud Ægyptios obtinuiſſe vix in animum induxerim; cum Moyſes, qui in tota Ægyptiorum ſcientia inſtructiſſimus fuit, ipſo fortaſſe Piſone Rege, de quo Cenſorinus, vetuſtior, annum ſemper 12. menſium, & menſes 30. dierum periodo claudat, ſive cum Hiſtorias ante diluvium, ſive poſt illud, ſive cum res in Ægypto actas, ſive alibi deſcribit. 2. (*l*). *Ægyptiis principium anni non Aquarius, ut apud Romanos, ſed Cancer; nam propè Cancrum eſt Sothis, quam Græci canis ſydus dicunt. Neomenia autem eſt ipſius Sothidis ortus, quæ generationis mundi ducit initium.* Perfectus itaque annus apud Ægyptios jam inde conſtabat, cujus primi menſis nomen erat Sothis, antequam huic menſi alterum nomen Thoth, ſive Mercurius inderetur; idem autem menſis & anni, & mundi exordium apud eas gentes conſtituebatur. Porrò non à Mercurio ea obtinuit traditio, ſed penè genti coæva habita eſt; quare ſemper apud Ægyptios ea anni conſuetudo manſit, ut & præcedentis anni finis, & ſubſequentis exordium circa tempus decrementi Nili conſtitueretur; ad exortum ſcilicet canis ſyderis, juxta Plutarchum, fulgentiſſimi. *Iſis apud eos ſydus eſt, quod Ægyptiacè Sothis, Græcè aſtrokuon dicitur, quod in reliquum etiam ſyderum regnare videtur* (*m*).

l Porphyr. de Nymph. antrop. 123. edit. Holl. Vide etiam Solin. Polyhiſt. c.35. & Macrob. l.1. c.21.

m De Iſide. aſtrocyon.

Itaque ſi Thoth ſive Mercurius Ægyptius Moyſis ætate recentior eſt, juxta ac nonnullis Chronologis viſum, auctorem illum anni 365. dierum non eſt quòd habeamus, cum ejuſdem anni ratio in Ægypto ante Moyſem ipſum obtineret.

Non eſt igitur cur magnopere fidei Sacerdotum Thebarum deferamus, qui vetuſtatem gentis ſuæ ſupra Ægyptiacam efferentes, aſſerebant, Mercurium ſive Thoth annum civilem ad ſolis revolutionem reformaſſe, atque inde ejuſdem anni primum menſem de viri illius nomine appellatum (*n*). Facilè tamen Mercurius Ægyptiacum annum ad aliquos ſacros uſus accommodavit; ſingulos ſcilicet duodecim menſes totidem Deorum patrocinio attribuens; ſicut & magni anni 36525. periodum excogitavit. Hujus periodi Mercurium authorem fuiſſe Jamblicus (*o*) ex Manethone teſtatur. Ad Numina ſingulis menſibus præpoſita quod ſpectat, refert Strabo lib.11. Sacerdotes Thebanos omnem directi pro ſacris uſibus anni honorem ad Thoth retuliſſe.

n Diod. Sicul. Bibl. l.1. Strab. l.17.

o De Myſt. Ægypt. de Diis

Hanc à Mercurio invectam (*p*) rationem adeo religiosè Sacerdotes deinde obſervarunt, ut intercalarem diem ſingulis quadrienniis adjici, quanquam opportunum videretur, non ſuſtinerent: quare annus ſacer à civili exorbitabat, nunquam certâ Feſtis eorum ſede manente. Tandem ut ambo illi anni inter ſe ad idem punctum redigerentur, 1461. annorum civilium ſpatium decurrendum erat, intra quod 1460. anni ſacri abſolverentur; cum in 1461. annis civilibus 365. dies intercalares recurrant. Porrò periodus illa magnus annus Ægyptiacus appellatur; iſque annus per 25. multiplicatus, juxta lunarem cyclum, alteram conficit periodum 36525. annorum, de qua ſupra.

p Geminius.

Ad quinque illos dies, poſtremo menſi apud Ægyptios adjectos quod ſpectat, ejus rei authorem determinare difficile arbitramur. Thebani Sacerdotes ejus rei gloriam Thoth vindicant; Cenſorinus Regi Piſoni; Euſebius *Aſeth* Iſaaco ſuppari, juxta eundem, vel Joſue coævo, juxta Marshamum. Hæc Scriptorum diſcrepantia fruſtra aliter conciliaretur, niſi ſi ex *Piſon*, & *Aſeth* unus idemque vir conſtituatur; ſimulque dicatur Mercurius redigendi anni civilis tantùm, ad certum quemdam religionis & cæremoniarum uſum, author fuiſſe. Marshamus demonſtrat, primum (*q*) menſem Thoth, juxta Cenſorini ſupputationem, cum anno 3392. periodi Julianæ concurrere, quod, juxta Uſſerii calculum, Judicum imperio labenti reſpondet. His ſemel admiſſis, illud continuò ſequitur, Moyſis ætate diem intercalarem ſingulis quadrienniis, & facilè etiam quinque dies poſtremo menſi adjectos nondum obtinuiſſe; quanquam & menſes eo tempore 30. diebus conſtitiſſe, & annos ad curſum Solis ordinatos, vix eſt quòd dubitemus.

q Sæc.11. pag. 310.

Annus apud Ægyptios ab autumno exordiebatur; ita enim Horus Ægyptius à Macrobio loquens inducitur: *Explicitis duodecim menſibus, id eſt 360. diebus, reliquos*

quinque dies inter Auguſtum atque Septembrem anno ſuo reddant (r). Quæ veteri gentis perſuaſioni de exordio Mundi ab autumno conſentanea fuiſſe ſatis conſtat: *Quod tempus Sacerdotes natalem Mundi judicaverunt, id eſt tertium decimum Calend. Aug.* (s). Singulis Zodiaci ſignis eundem, quem priùs ab ipſis Mundi crepundiis habuerant, peculiarem Deum aſſerebant. Soli Leo aſſignatus eſt (t), Mercurio Virgo, Veneri Libra, Marti Scorpius, Jovi Sagittarius, Saturno Caper; *ſic factum eſt ut ſinguli eorum ſignorum Domini eſſe dicantur, in quibus, cum Mundus naſceretur, fuiſſe creduntur*. Legendus Cicero de Nat. Deor. l.5. Lactan. Divin. Inſtit. l.1. c.4. Joſephus Antiq. l.1. c.4. qui poſtremus Scriptor, de diluvio agens, eam opinionem inſinuat.

r Macro. Satur. l. 1. fol. 128. Edit. Aldi. Vide Cenſor. de die nat. c.18.
s Solin. Polyh. c.35.
t Macrob. ſom. Scip. l.5. c.31.

Tria anni tempora Ægyptii diſtinguunt; nempè hyemem, ver, & æſtatem, quibus præſidens Pallas ab illis *Tritogenia* appellabatur. Vide Commentarium noſtrum ad *Gen.* 8. 22.

Ab omnibus Orientis populis ab ultima antiquitate uſitatum eſt, ut per ſeptimanas dierum, ſua facerent commercia, quæ Scaligeri verba ſunt. Eodem more homines hodie uſque cenſentur, cum tamen ſeptimanæ exordium varium ſit apud varios; Judæis Sabbatum eſt, Chriſtianis Dominica dies, Gentilibus feria tertia, Mahometanis ſexta. Mos autem iſte ab Ægyptiis in Græcos, Romanos, cæteraſque orbis gentes derivatus eſt; qua de re Dio Caſſius *lib.* 38. *Id inſtitutum ab Ægyptiis, haud ita dudum ad omnes homines dimanavit*. Originem verò ad ſeptem Deos refert, quibus ſingulis Ægyptiorum ſuperſtitio ſingulos ſeptimanæ dies conſecravit; ſunt autem Saturnus, Sol, Mars, Jupiter, Venus, Mercurius, Luna. Sed hujus rei certiora ſunt apud Hebræos, in Hiſtoria conditi Mundi, monumenta; quare Dioni, recentiùs in Orbem invectam conſuetudinem affirmanti, nihil eſt quod credamus. Septimanarum vetuſtatem fuſiùs oſtendit Seldenus de *Jur. Nat. & Gent. l.3. c.10. &c.*

Quem potiſſimum morem in diebus deducendis Ægyptii ſequuti ſint, varia eſt variorum ſententia. *Ægyptii & Hypparcus*, ait Plinius, *à media nocte in mediam noctem* ducunt (u). Alii Chaldæorum rationem, ab exorto ſcilicet Sole, ſecutos maluunt; alii meridiem caput diei conſtituiſſe ex eo colligunt, quòd Ptolemæus Ægyptius, inſignis eorum Aſtronomus, tantundem ſæpè præſtiterit; alii tandem à veſpera in veſperam ductum ab Ægyptiis diem ſuſtinet (x). Haſce variorum Scriptorum opiniones Salmaſius conciliandas aſſumens (y), autumavit, Ægyptiorum annum, ſibi cæteroqui conſtantem, nempè 365. dierum & 6. horarum, non ab eodem ſemper diei naturalis articulo exordium duxiſſe; modò enim in mediam noctem cadebat, ſuccedenti verò anno ſex horis poſt mediam noctem retrahebatur; quæ autem anni caput, eadem & reliquorum anni dierum prima hora habita eſt.

u Plin. l.2. c. 77.
x Alex. ab Alex. l.4. c.20. Genial. dier.
y Exercit. Plin. pag. 552.

Maluerim ego, variatæ ſucceſſu temporis apud Ægyptios conſuetudini totam rem adſcribere; facilè enim, antequam Perſæ & Chaldæi regionem haberent, dies ſuos Ægyptii ad duas veſperas ducebant, pro more finitimarum gentium, utì Arabum, Lybicorum, & Judæorum, Sed inducto genti jugo, primò à Chaldæis ſub Nabuchodonoſore, dein à Perſis ſub Cambyſe, victorum moribus, ad Babyloniorum rationes dies ſuos reformantes, aſſueverunt. Tandem ſub Alexandro Magno, & Ptolemæis, iterum avita temporis dirigendi conſuetudo poſtliminii jure rediit. Facilè tamen Plinii ætate, ducendi à media nocte diei morem à Romanis acceperant. Ptolemæus verò diem à meridie exorditur, qua in re non morem regionis, ſed Aſtronomorum, & Mathematicorum ſequutus eſt.

Diei per horas diviſio in Ægypto priùs, quàm in reliquis orbis regionibus obtinuiſſe, vel ex ipſo horarum nomine diſcimus; *hora* enim eſt ab *Horo*, quod Solis nomen eſt apud Ægyptios. Victorinus ex Cicerone narrat (z), Mercurium Triſmegiſtum ex Cynocephalo duodecies in die æquis temporis intervallis mingente, pariterque certis diei articulis ululante, horarum diviſionem didiciſſe. Hæc quidem hiſtoria, fabellam licèt olere videatur, nec aliter fortè de Cynocephalo ſtatui oporteat, vetuſtatem tamen præſefert majorem, quàm quæ apud alias gentes occurrat; & Triſmegiſtus ille, cui inventæ rei honor tribuitur, paulò eſt Moyſe recentior, ſi Euſebio, & Marshamo ſupputationibus ſtemus.

z Macrob. l. 5. cap. 25. & Pauſan.

Chronologia Chaldæorum.

De Chaldæorum Chronologiâ, niſi juncto ſimul de Aſſyriorum, Medorum, & Perſarum Chronologiis ſermone, vix eſt quod agamus; quare de tribus ampliſſimis Imperiis, eorum origine, & periodo, uno ſermonis contextu nobis loquendum eſt. In hoc verò argumento incerta eſſe omnia, atque Græcorum Hiſtoricorum errores Cl. Boſſuetius in ſua Hiſtoria univerſali demonſtravit (a). Ita ille:
„ Quidquid de primis tribus Imperiis
„ Authorum Græcorum turba ſcriptis man-
„ daverat, ea planè ſapientiſſimis Græ-
„ corum, veluti dubia & incerta, minùs
„ probantur. Sacerdotes Ægyptios de re-
„ bus vetuſtis Græcorum ignorantiam
„ relevantes Plato inducit [b]; & Ari-
„ ſtoteles omnia, quæ de Aſſyriis narran-
„ tur, ad fabellas amandat.
„ Quod enim ſeriùs Græci ad ſcriben-
„ dum ſeſe contuliſſent, vellentque in-
„ genio populi in res novas arrepti blan-
„ diri, factum indè eſt, ut accurata
„ conſulere monumenta negligentes, ea
„ tantùm avidè arriperent, quæ jucun-
„ dam magis, quàm veram efficerent nar-
„ rationem.
„ Ordo planè, quo tria illa Imperia di-
„ ſtri-

a Par. 1. pag. 47.
b In Tim.

Digitized by Google

„ ſtribuuntur, apertæ falſitatis notam præfefert; poſt ſublatum enim Sardanapalum, ejuſque lapſu Imperium Aſſyrium everſum, Medi in ſcenam inducuntur, quibus Perſæ ſuccedunt; quaſi ſcilicet totius Aſſyriæ Monarchiæ heræditas ad Medos deveniſſet, atque in ipſis Medorum ruinis Imperii ſui trophæum erexerint Perſæ.

„ Contra tamen accidit, cum Arbaces, inductis ad defectionem Medis, Aſſyriorum & Sardanapali tantummodò jugum excuſſerit, intacto interim Imperio Aſſyriæ relicto. Primus Medorum Rex Dejoces, 50. ſolidis poſt eam defectionem annis, apud Herodotum, quem peritiſſi Chronologi ſequuntur (c), apparet; ſimulque clariſſimi illius Scriptoris, & Xenophontis, aliorumque teſtimonio ſcitum eſt, florentis Imperii Medorum tempore, potentiſſimos in Aſſyria Reges per totum latè Orientem nominis ſui terrore regnaſſe, quorum Cyrus, captâ Babylone, Imperium evertit. (d).

c Herod. l. 2. c. 26. 27.

d Idem. l. 1. Xenoph. Cyrop. 5. 6. &c.

„ Itaque ſi vulgò apud Græcos, & Latinos Græcorum fidem ſequutos, altum ſit de his Regibus Babyloniæ ſilentium; ſi ampliſſimi illius Imperii nulla habeatur ratio in Monarchiis, conſtanti ſucceſſione apud Hiſtorias continuatis; ſi ne nomina quidem apud illos florentiſſimorum Regum Teglatphalaſaris, Salmanaſaris, Sennacheribi, Nabuchodonoſoris, de quibus mira in S. Scriptura, & in Orientalibus Hiſtoriis, ejus rei ſive Græcorum ignorantiam in cauſa fuiſſe oportet; ſive accuratiſſima Hiſtoriarum Græcarum pars noſtrâ ætate excidit.

„ Profectò Herodotus peculiarem de Aſſyriis hiſtoriam promittit, quæ ſivè temporum injuriâ intercidit, ſivè ſcribendæ tempus Hiſtorico defuit. Nec ſanè de Scriptore illo ſapientiſſimo aliter cenſendum eſt; vix enim alioquin fieri potuiſſet, ut Reges ſecundi Imperii Aſſyriorum omitteret; cum maximè de Sennacheribo, ex illis uno, tanquam de Rege Aſſyriorum, & Arabum, non ſileat.

„ Strabo, qui ſub Auguſto florebat, narrat Megaſtenem veterem Scriptorem, Alexandro ferè ſupparem, de expeditionibus Nabuchodonoſoris Regis Chaldæorum ſcripſiſſe, quem tranſgreſſum Euphratem, in Hiſpaniam, & ad Herculis columnas tranſcurriſſe perhiberet. Apud Ælianum occurrit Tilganus, Rex Aſſyriæ, quem ipſum eſſe Tilgath, vel Teglath Hiſtoriæ Sanctæ nullus dubito; & apud Ptolemæum inter catalogos Principum, quibus ampliſſima Imperia paruerunt, ordine recenſentur quidam Aſſyriæ Reges, Græcis planè incogniti, & cum Sacra Hiſtoria facilè conciliandi.

„ Nimius eſſem, ſi ea producerem in medium, quæ in Annalibus Syriæ, Beroſo, Abideno, Nicolao Damaſceno leguntur. Horum Authorum fragmenta, auro contra penſanda, Joſephus & Euſebius Cæſarienſis ſervarunt, quod etiam de pluribus aliis ab ipſis præſtitum eſt, quorum omnium teſtimonio Scripturæ authoritas de antiquitatibus Orientalibus, & Hiſtoriis Aſſyriis, potiſſimùm confirmatur.

„ Medorum verò Monarchiam, quam vulgò Hiſtorici cum priori continuant, atque à Perſica diſtinguunt, Scriptura ſimul cum illis jungit... Quæ quidem vera eſſe, ex ipſo rerum geſtarum ordine intelligimus. Medorum ante Cyrum gloria, quanquam alioqui gentis potentiſſimæ, florentibus Regum Babyloniorum rebus obſcurabatur; donec Cyrus, junctis ſimul Medorum & Perſarum viribus, quos ille populos jure legitimæ ſucceſſionis, uti ex Xenophonte conſtat, regebat, Babylonios ſub jugum miſit. Ex his planè novæ Monarchiæ, à Cyro erectæ, nomen, non à Medis tantùm, ſed etiam à Perſis imponendum conſtat. Quare Medorum & Perſarum Imperium unum erat idemque; quanquam Cyri gloriâ Perſarum nomen prævaluit.

„ Accidiſſe etiam facilè potuit, Medorum Reges, ſuſceptis versùs Colonias Græcas Aſiæ minoris expeditionibus, nominis ſui gloriam longè lateque apud Græcos provexiſſe; ex quo per totam Aſiam ſoli imperium obtinuiſſe, quippe qui ſoli noti erant, crediti ſunt. Reapſe tamen, licèt Græcis eorumque Hiſtoricis incogniti, Reges Ninive, & Babylonis florentius, quàm Medi, imperium habebant. Factum indè ut totum à Sardanapalo uſque ad Cyrum ſpatium, unum Medorum imperium tenuiſſe vulgaretur.

„ Non eſt itaque, cur Hiſtoriæ prophanæ ac Sacræ conciliandis tantoperè laboremus; ad primum enim Aſſyriorum Imperium quod ſpectat, de illo obiter tantùm unum vel alterum verbum in Scriptura, nihilque in eâ de Nino Monarchiæ authore, neque de aliis poſt ipſum Regibus, uno excepto Phul, occurrit; quòd eorum Hiſtoria nihil habet cum populo Dei commune. Secundi Imperii Aſſyriorum res à Græcis Scriptoribus ſivè prorſus ignoratæ, ſivè non ſatis exploratæ, cum prioris Imperii hiſtoriis miſcentur.

„ Poſt hæc, ſi Græcorum quorundam authoritate oppoſitâ, tres illas Monarchias ordine ſibi ſucceſſiſſe quiſpiam contendat, huic Græcorum in eâ hiſtoriæ parte ignorantiam reponimus; qui ſcilicet non Scripturæ tantùm repugnantes, ſed etiam ſapientiſſimis gentis ſuæ Scriptoribus deprehenduntur.

„ Quod autem uno verbo ſcrupulos omnes evellet, illud eſt, nimirum Authores Sacros & tempore & loco ad Monarchias illas Orientis præ aliis acceſſiſſe. Hiſtoriam inſuper ſcribebant populi, cujus res cum ampliſſimis illis Imperiis conjunctiſſimæ eſſent; ex quo fieri poterat, etſi cætera defuiſſent, ut illis præ Latinis, & Græcis

„ Hiſtoricis fides addiceretur.

„ Poſtrema etiam ſupereſt de obſcuritate veterum Hiſtoricorum cauſa diſpicienda; cum enim Reges Orientis plura ſibi nomina, vel, ſi mavis, titulos, nominis loco uſurpatos, inducere ſolerent, ac populus nomina illa variè redderet, & pro vernaculâ ſingulorum dialecto pronunciaſſet; ſactum inde, ut vetuſtiſſimarum Hiſtoriarum res, quarum nonniſi confuſa ſupererant monumenta, portentosâ caligine obvolverentur. Ex nominum enim confuſione, res ipſas atque homines turbari, facillimè contigit; utî ex difficultate ſuum locum aſſignandi in hiſtoria Græca tot illis Aſſueris, colligimus; quorum tempora, quantò Orientalibus magis, tantò Græcis minùs erant explorata. Quis profectò Cyaxarem ipſum eſſe Aſſuerum crederet, cujus tamen nomen ex *Ki* Dominus & *Axare* compoſitum, ſtatim ad Aſſuerum reducendum conſtat?

Quæcumque tandem fuerit digerendi Monarchias illas ratio, ſemper tamen Chronologia nutabit, quippe quæ ex his tantummodò fontibus deducenda eſt, ſivè ex Scriptura nimirum, ſivè ab Orientalibus, vel à Græcis, & Latinis. Ad Scripturam quod attinet, parcior in illa ſermo, quàm ut perpetuæ Chronologiæ ducendæ ſerviat; de Orientalibus nonniſi fragmenta quædam, dubiæ, ot plurimùm fidei, ſuperſunt. Græci, omnium confeſſione, minùs eas hiſtorias callent; ſeriùſque ad ſcribendum ſe conferentes, adeo inter ſe diſcrepantes ſupputationes & hiſtorias ſequuntur, ut eorum teſtimonio fidere nequaquam audeamus. Tandem Latini, Græcos ſecuti, nihilò majorem præ illis obtinent authoritatem.

Quid enim Scriptura de Aſſyriorum Imperio? De Nembrod, virum fuiſſe venationi deditum & violentum narrat, nominis ſui terrore univerſum Orientem compleviſſe; & liberis antea hominibus ſub jugum miſſis, Imperii ſui ſedem conſtituiſſe Babelem, ſive Babylonem, & in urbes Arach, Achad, & Calanne in terra Sennaar imperaſſe. Addit deinde virum illum Imperii ſui fines, armis in Aſſyrios illatis, prorogaſſe, Ninive, Rohobot, Chale, & Reſen ſubactis. Has urbes vulgò Interpretes ab Aſſur conditas arbitrantur; ſed & omnium confeſſione conſtat, illas non diù poſt ſivè Nembrod, ſive alium, poſt illum, Regem jure armorum occupaſſe, duobus Regnis in unum Regem conciliatis. Hinc Cteſias, & Diodorus Siculus uni eidemque domino urbes Ninive & Babylonis ab initio paruiſſe teſtantur. Ex inde de Regibus Aſſyriæ (*e*) altum eſt in Scriptura, uſque ad Ezechiæ tempora, ſilentium (*f*). Sub Ezechia igitur Merodach filius Baladan, Rex Babel, miſſis ad Regem nunciis, de prodigio, quo Ezechiæ valetudo cælitus fuit demonſtrata, quæſivit. Dein potentiſſimi Aſſyriæ Reges, labentibus Regni Iſraëlitici annis, in Scriptura inducuntur, utî Phul, Teglatphalaſar, Salmanaſar, Sennacherib, & Aſſaradon. Ex quibus ſatis intelligimus, potentiſſimos regnaſſe Babylone Principes Ezechiæ ætate; quibus etiam recentior eſt Nabuchodonoſor, in Libris Sacris notiſſimus. Ad Reges Medos quod attinet, ne verbum quidem de illis, quamquam alioqui florentiſſimum eâ ætate habuiſſe illos Imperium oportet, ſi prophanis Authoribus fides ſit, penès quos viciſſim altum de Aſſyris, & Babylonis ſilentium. Quanquam, ut vera fatear, apud Authores nonnullos caſu aliquid excidit de poſtremis iſtis Regibus, obſcurius tamen, nec magnæ de illis ideæ ingerendæ aptum.

e Vide Gen. 14. 5. Ubi de Rege Babylonis nomine Amraphel.

f Reg. 20. 35. 32.

Conferantur itaque modò ea, quæ in hiſtoria prophana memoriæ prodita ſunt, de ortu & progreſſu, amplitudine & fortunis Imperii Aſſyriorum; conferantur, inquam, cum iis, quæ de eodem argumento in Scriptura traduntur; ſtatimque vel prophani illi ſabuloſa narraſſe convincentur; vel ſaltem de alio Imperio, ſeu alio ejuſdem Imperii exordio, quàm cujus Gen. 10. 10. 11. ſermo fuerit, loquutos dicemus; ex quo conciliandi duas illas hiſtorias provinciam arduam, & humanas excedentem vires nemo prudens dubitaverit. Nec feliciori conatu Hiſtoria prophana ſecum ipſa conſtaret; ſi enim Cteſiæ teſtimonio ſtemus (*g*), ſtatim Herodotum rejiciamus oportet (*h*); admiſſo verò Herodoto, reliquos Hiſtoricos diuturniorem Aſſyriæ Monarchiam, quàm Herodotus, conſtituentes, habebimus adverſarios; neque enim niſi poſt Chaldæorum, & Arabum Imperium, de quibus ne verbum quidem apud alios, Aſſyrios collocat Herodotus.

g Imperium Aſſyriorum 1300. annis ſtetit, juxta Cteſiam.

h Herodotus intra 520. annorum periodum illud concludit. Cteſias Diodorus & Juſtinus ſubarent.

Maneat igitur fixum certumque, Aſſyrios altiùs repetiiſſe Imperium, quàm quod Herodotus concedit; nempe 100. à diluvio anni excurrerant, cum Nembrod ejuſdem Monarchiæ fundamenta jecit, utî ex Scriptura intelligimus. Ejus tamen Imperii primordia anguſtiora fuerant, quàm ut ab Hiſtoricis memoriæ proditum ſit. Hujus rei monumenta ex Scriptura ipſa producimus; quamquam enim de Aſſyriorum Regno ex profeſſo non agit, quæ tamen de Regibus in vicinis Babyloniæ narrat, tenuiores fuiſſe Imperii illius res, ſatis indicant. Abrahami ætate [*i*] Amraphel Babylonis Rex, Codorlahomorem Regem Elam in expeditione Sodomæ unà cum ceteris fœderatis Regibus ſecutus eſt, quem ſanè Regem Elam potentiorem præ Amraphel fuiſſe, facilè credimus; quippe qui Reges haberet uſque in Paleſtina vectigales. Sub Judicibus, Cuſan Rex Meſopotamiæ Iſraelitas ſub jugum miſit (*k*); dein ſuccedente tempore iterum relevatos, Eglon Rex Moab oppreſſit (*l*); quod etiam factum deinde ſub Jabin Rege Chanaan (*m*). Madianitis, Moabitis, & Philiſteis variis temporibus, & eventibus populus ſervivit. David bellum intulit in Hadarezer, Regem Soba, cujus Regnum in Orientali plaga ad Euphratem, in Occidentali ad Damaſcum uſque porrigebatur.

i Gen. 14.

k Judic. 3. 8.

l Judic. 2. 12. 13.

m Judic. 4. 5. &c.

tur. In omnibus illis hiſtoriis Reges Aſſyriæ nunquam prodeuot, nihil his bellis taognntur, nihil rebus ſuis proſpiciunt, quamquam alioqui in ipſis eorum finibus bellam ſit geſtum; non eâ igitur potentiâ florebant, quam Græci Scriptores comminiſcuntur.

Poſt hæc omnia, apertè ſatis conſtare arbitror, ſyſtema illud Chronologicum, quod ex Hiſtoricorum fide hucuſque ſancitum eſt, nihil habere certi, in iis maximè, quæ Hiſtoriam Aſſyriorum, & Medorum tangunt. Quemadmodum in iis, quæ ad Cyri crepundia, & Monarchiam Perſarum pertinent, omnia à noſtris miſceri, atque oppoſita planè multa Danielis Prophetiæ aſſeri, dum conciliare Danielem cum Xenophonte conantur, in Præfatione ad Danielem demonſtrabimus. Quare bac de re nihil peculiarius impræſentiarum attingam.

Cum Aſtronomicę ſcientię famâ Chaldęi ſemper claruerint, loco Magiſtrorum in ſcientia temporam à Græcis habiti ſunt. Aſtronomicæ eorum obſervationes vetuſtatis nomine, dum Alexander Aſiam ſubigeret, celebrabantur, quas tamen, ut ferè fit, in maius fama provexerat. Annorum 472000. vetuſtatem jactitaſſe illos Diodorus lib. 2. teſtatur; ad 470000. redigit Cicero da Divin. lib. 1. ad 720000. Epigenes apud Plinium (n); ſed & hæc multò veritatem excedunt, & Cicero vanitatem atque jactitantiam Chaldæorum multis exaggerar. Ariſtoteles, veritatem comperturus, Calliſthenem rogavit, ut quæ certiora hac de ra inveſtigare poſſet Babylone, ea ad ſe tranſmitteret; renunciavit autem Calliſthenes (o) ab exordio Monarchiæ uſque ad Alexandrum Magnum 1903. annorum obſervationas.

n *Plin. lib. 7. cap. 5. 6. In impreſſis legitur tantùm 720. ſed contextus ſermonis legendum demonſtrat 720000.*

o *Apud Simplic. l. 3. de Cælo.*

Hæc annorum ſumma, ſi eum Scriptura conferatur, ad tempus aonſtructæ Babelicæ turris atque initi Regni à Nembrod, Monarchiæ Aſſyriorum authore, deducimur; ex quo illud aſſeqaimur, jam indè ab ea ætate Chaldæorum annos 12. menſibus, ſeu 365. diebus conſtitiſſa: nec aliam facilè extitiſſe ab ipſo Mundi exordio ejuſdem anni digerendi rationem; vix enim fieri potuiſſe credimus, morem illum Nembrod Babylonici Imperii anthorem ab alio, quàm à primo homine, ejus regionis inculâ, didiciſſe. Hinc conſtans ſemper Chaldæi anni ratio fuit, cum alioqui apud reliquas Gentes omnes nunquam non variaret.

Apud Chaldæos, Babylonios, Perſas, Syros diei caput Sol exoriens (quem etiam divino honore colebant) conſtituebatur. Horarum conſuetudinem, omnium conſenſo apud illos vetuſtiſſimam, an Chaldæi ante Ægyptios acceperint, incertum. Sanè quam Ægyptii aſſignant, hujus invecti moris cauſa fabellam ſubolet, atque à Babyloniis, non ab Ægyptiis invectas in Græciam horas conſtat. Græci, ait Herodotus [p], polum, horologia ſolaria, & 12. diei partes à Babyloniis acceperunt. In Chaldæo Danielis occurrit vox *ſcaeb*, quam Vulgata reddit *hora* (q): *Cœpit cogitare quaſi unâ horâ &c.* ex quo horarum apud Chaldæos vetuſtatem intelligimus. Horarum etiam meminit Vulgata in Tobia, qui ſub Chaldæorum Imperio & in eorum ditione ſcribebat (r). *Suſtinuit quaſi dimidiam ferè horam*; & cap. 12. 22. *proſtrati per horas tres*; ſed nihil ſimile in Græco legitur.

p *Herod. l. 2. cap. 109.*

q *Dan. 4. 16.*

r *Tob. 11. 14.*

Chronologia Græcorum.

Quanquam vetuſtatis, eruditionis, atque ſtudii Hiſtoriarum gloriâ cæteris per Orbem gentibus Græci præſtiterunt, ſpiſſis tamen illi, ſi alii unquam, tenebris de veris gentis ſuæ antiquitatibus tenentur. Quæ ad gentis originem ſpectant, ea in lucem producere ad Gen. 10. conati ſumus; modò de Chronologia & tempore hiſtorico extricandis pauca. Quæ de rebus antè diluvium Ogigis geſta feruntur, ea tanquam maras putaſque fabellas, vel ſublestæ fidei hiſtorias, ipſimet Græci rejiciunt. Quare patriam Hiſtoriam ſivè infra tempus Trojani belli, ut Diodorus Siculus, ſivè reducum Heraclidorum è Peloponneſo, ut Ephorus Cumanus Socratis auditor in ſuo de Lacedæmoniis Regibus Commentario, deduxerunt. Hellanicus Lesbius hiſtoriæ ſuæ Chronologiam digeſſit ad ſeriem fœminarum, quæ Junonis ſacra operabantur; quarum prima ſæculo circiter ante Cecropem initiata eſt. Julius Africanus Chronologiæ Athenienſis epocham determinavit in diluvio Ogigis, quod ſub Phoronæo Rege Argeos, 1020. annis ante primam Olympiadem, contingit. Varro tandem tempus hiſtoricum Gręcorum ab Olympiadibus exorditur.

Cave tamen credas, poſt Olympiades ſaltem, omnem temporibus determinandis diligentiam Græcos contuliſſe. Qui anim ſuperſunt vetuſtiſſimi eorum Hiſtorici, in Scriptis ſuis nihil magis, quàm Chronologiam negligentes, ſivè certas rerum epochas ſivè certas annorum ſucceſſiones omittunt. In aorum cenſum, Marshamo judice, referendi Herodotus, Thucydides, Xenophon, qui Hiſtoricos quidem, non Chronologos, Olympiadum ſucceſſione nondum determinatâ Chronologiâ, referunt. Eſt quidem apud illos brevis de Olympiadibus mentio, ſed vagâ quadam ratione, atque certo earum anno prætermiſſo.

Nomina verò eorum, qui in Olympiacis certaminibus palmam retulerant, ſeriùs recenſeri cœpta ſunt (s); idque non dirigendæ Chronologiæ gratiâ, ſed ut æternam nomini gloriam comparaturi, in certamen juvenes accederentur: Evanoridas quidam, Olympiadu 50. planè non vetuſtior, omnium primus victores Olympicos in catalogum digeſſit [t]. Catalogum certaminum ſeriùs ordinavit (u) Hippias Eleos, qui tamen opus ſuum nullo exhibito monumento probavit. De Hippia quodam ſermo eſt apud Platonem (x); cum Socrate illum colloquentem, atque Olympicis adeſ-

s *Pauſan. Eliac. 1. pag. 354.*

t *Idem Eliac. 2. pag. 538. apud Marsham, ſec. 56.*

u *Plut. in Num.*

x *In Hippia.*

ſe

ſe conſuetum, inducit; ejus tamen authoritas in Olympiadum catalogo ducendo, cum Socrates nonniſi poſt 95. Olympiadem à Coræbo obierit, magni eſſe momenti non poteſt.

Coræbus, omnium primus in catalogo victorum Olympicorum apparet; neque de aliis ante illum inveſtigari aliquem contigit; vicit autem Coræbus Olympiade 27. & exinde Olympiadum epocha, 508. annis circiter ab inſtitutis per Iphitum ludis, ducitur. Corabi illius nomen tumulo ejus inſcriptum apud poſteros manſit; quare de illo quidem conſtat: de cæteris verò poſt ipſum res dubitatione non vacat; cum Daicles, qui ſextus poſt Corabum ponitur, poſt Iphitum, à quo Olympiade ſeptimâ coronam victoris accepit, recenſendus ſit.

Olympiadum verò ſucceſſionis, ut hiſtoriæ ſerviret, Timæus primus author perhibetur; florebat ſub Ptolemæo Philadelpho. Poſt ipſum, Eratoſthenem, & Polybium Græcorum Scriptorum, qui Olympiades in chronologia adhiberent, vetuſtiſſimum, eamdem methodum ſecutos ſcimus; Polybius autem Hiſtoriam Timæi continuavit.

Poſt hæc omnia, ſi Græcorum Chronologia & Hiſtoria dubiæ ſit fidei, quis jurè miretur, cum tempus primarum Olympiadum, quæ totius Chronologiæ robur habentur, obſcurâ caligine obvolvatur? Porrò Olympiadum tres epochæ diſtingui poſſunt; prima ab inſtitutis per Atreum, filium Pelopis, ludis in funere Patris ſui; in his verò victor renunciatus eſt Hercules (y) an. 346. juxta Velleji ſupputationem (z), ante reſtitutos eoſdem ludos ab Iphito, Lycurgo, & Cleoſthene; ſecunda, in reſtitutis illis authoribus ludis, ex quibus uſque ad primam Chronologiſtarum Olympiadem, victoriâ Coræbi inſignem, ſpatium 180. ann. intercedit. Quare vera Olympiadum epocha ultra 400. annis vulgarem præcedit. S. Clemens Alexandrinus 427. Euſebius 430. Syncellus 600. annos inter eas numerat.

y An Hercules filius Jovis & Alcmenæ, vel alter Hercules inter Dactylos Idæ?

z *Vellejus Paterc. lib. 5.*

Condita etiam duo Regna Argi, & Sycionis in Peloponneſo geminæ ſunt epochæ in Hiſtoria Græcorum celebratiſſimæ; in quibus tamen fabellas quamplures & incerta omnia Marshamus oſtendit. Primus Argivorum Rex Phoroneus, filius Inachi, à Pauſania (a) conſtituitur; Inachum verò non viri nomen, ſed amnis eſſe tradit. Anticlides de eodem Phoroneo teſtatur, Regum Græcorum vetuſtiſſimum illum fuiſſe (b); quin & omnium hominum primum Phoroneum Argivum Acuſilas appellat; hic tandem mortalium parens à Phoronide Poetâ dictus eſt (c). Phoroneus etiam, & Niobe in tota Græcia vetuſtiſſimi Platonis ætate habebantur (d); quare nihil ſupra Inachum ejuſque filium Phoroneum, Reges Argivorum, in Hiſtoria Græca referri Syncellus eſt author.

a *Pauſan. l. 2. pag. 112.*

b *Plin. l. 7. c. 56.*

c *Clem. Alex. Strom. 1.*

d *In Timæo.*

Quæ cum ita ſint, Regum Sycioniorum in urbe Telchinia, dein Sycione dictâ, regnantium catalogus fidei eſt ſubleſtæ; ſi enim nullum in Græcia Regnum vetuſtate Argivum ſuperat, Sycionis Reges omnes 200. ann. ſucceſſione deducti, Argivis vetuſtiores, fabuloſa ſunt nomina. In Homero Adraſtus primus Rex Sycionis occurrit (e).

Adraſti nomen legitur in marmore Arondelliano ad annum Atticum 325. Exinde tantùm Regum Sycionis vetuſtas repeti poteſt; qui planè Reges, belli Trojani tempore, Argivorum Regibus parebant (f). Dionyſius Halycarnaſſæus [g] numerum determinat generationum, quarum ſpatio Pelaſgi Peloponneſum, & Theſſaliam habuerunt; ſed earum generationum tempus incertum, & indeterminatum, incertum etiam relinquit, quanto temporis ſpatio Pelaſgi eas regiones tenuerint.

e *Iliad. B. v. 572*

f *Vide Marſham.*

g *Dyon. l. 1.*

Qui autem fieri poſſet, ut Hiſtoria, & Chronologia Græca certum aliquid haberent, quam impares inęqualeſque anni dirigunt? Erant quibus ſinguli quadrimeſtres annum conſtituerent [h]; anni apud Arcades in menſem unicum, deinde in trimeſtrem, nempè in ſingula anni tempora durabant; apud incolas Cariæ, & Acarnaniæ interdum annus menſe determinabatur, ſemeſtri interdum; quanquam Homeri ętate Gręcorum annus ad menſuram 12. menſium lunarium facilè redactus videtur.

h *Cenſor. de die natal.*

Solon, referente Plutarcho (i), lunarium menſium inæqualitate animadverſâ, ſimulque lunam cum ſole non ſemper in idem Cœli punctum convenire intelligens, illam diei partem, quæ ſolis ac lunæ congreſſum præcedit, elapſo menſi, reliquam verò ineunti tribuendam cenſuit; quare poſt eam conjunctionem ſuccedens dies Neomenia, ſive prima dies menſis, appellabatur. Factum inde, ut ſingulis menſibus 30. ſolidi dies, anno verò 360. aſſignarentur. Porrò hæc in verbis Solonis ad Cræſum apud Herodotum [k], & in ænigmate anni authore Cleobulo, viro inter ſeptem Sapientes, apparent: hoc autem ænigma: uni parenti duodecim ſunt filii, quibus ſingulis 30. infantes, colore, & formâ varii, nati ſunt, alii nempè albentes, nigricantes alii; immortales ſinguli, quotidie licèt decedant.

i *Plutar. in Solone.*

k *Herod. l. 1. c. 32.*

Athenienſium annus neque lunaris maximè, neque ſolaris erat; cum enim Solaris 365. diebus, & 5. horis conſtet, Athenienſis 360. claudebatur; quare lunarem 354. dierum excedebat. Itaque cum Macrobius & Solinus Græcorum annum lunarem dicunt, ita intelligendi ſunt, quaſi ſcilicet in dirigendis menſibus, & annis, lunæ potiùs, quàm ſolis ratio à Græcis haberetur. Solonis ætate ſingulis biennis intercalaris menſis recurrebat, annumquo intercalarem *trieteridem* appellabant (l); quaſi ſcilicet ſingulis triennis menſis ille adderetur: ſed quantum ego conjicio, intercalatio illa poſt reformationem anni, ab eodem Legiſlatore inſtitutam, abrogata eſt; cum enim annus 360. dierum periodo clauderetur, ſingulis biennis 10. tantùm dies, non integer menſis ſupereſſe poterat. Ea anni diſpoſitio apud Athenienſes diutiùs obtinuit. Quanquam enim Eudoxius & Plato veram anni redigendi ad curſum ſolis doctrinam, juxta ac Stra-

l *Cenſor. de die natal. c. 28. Herod. l. 2. c. 32. & l. 2. c. 4.*

Digitized by Google

Strabo inſinuat, ab Ægyptiis didiciſſent (*m*); attamen avita conſuetudo diutiùs prævaluit, cùm Demetrii Phalerei ætate annus 360. diebus conſtaret. Huic enim viro *trecentas ſexaginta* (ſtatuas) *ſtatuere, nondum anno hunc numerum excedente* (*n*). Quanquam ſub idem temporis Callippus annum 365. diebus, & 6. horis dimetitur (*o*); facilè tunc Ægyptiacâ in Græciam methodo ſubrepente. Anno 365. diebus conſtanti, dies intercalaris poſt quadriennium addebatur; unde *Penteteris* illi nomen inditum, quaſi ſcilicet ſingulis quinquenniis recurreret. Temporis ſucceſſu, intercalaris diei methodus non ſatis difficultatibus omnibus intereeſſiſſe viſa, cùm temporis adhuc alicujus ſpatium extra anni regulas vagaretur, huic incommodo magni anni Græcorum invecti ſunt, uti Methonis 19. annorum, Philolai 59. Callopi 76. Hipparchi 304.

m Strab. l. 17. *Ignorabatur annus eo tempore apud Græcos, quemadmodum & alia permulta: quouſque juniores Aſtrologi ab iis ea acceperunt, qui Sacerdotum monumenta in Græcam linguam tranſtulerunt.*
n *Plin. l. 34. cap. 6.*
o *Cenſor. cap. 19.*

Apud Achæos exorientes Plejades, æſtate ineunte, anni exordium ducebant; Athenienſibus vernum æquinoctium anni caput habebatur (*p*); dies verò apud illos à veſpera in veſperam ducti ſi annus in quatuor anni tempora diſtributus, ver, æſtatem, autumnum, & hyemem. Horarum diei ratio Homeri ætate nulla erat (*q*), cum noctem ille, diemque in tres partes diſtribuat, atque in die auroræ tantùm ſive mane, meridiei, & veſperarum meminerit (*r*).

p *Atticus occaſum ſpectat, Babylonius ortum, Nox media Auſonio, media at lux perplacet Umbris.*
q *Iliad. K.*
r *Iliad. Ph.*

Diem per horas dimetiendi morem è Babyloniis didiciſſe Anaximenem, & Anaximandrum ſupra innuimus: *Anaximander primus gnomonem invènit, & Lacedæmone ſtatuit in loco captanda umbra idoneo, qui & ſolis converſiones & æquinoctia notaret* (*s*). Mentio eſt quidem apud Homerum de horis, quas ille præ foribus Cœli adſiſtere dicit; ſed eo nomine, pro more apud Græcos veteres recepto, anni tempora appellantur. Apud Latinos Hora inter Deas cenſetur, cui vir adjectus eſt Quirinus. Ovidius.

s *Laertius ex Phavorino.*

Horamque vocat , qua nunc Dea juncta
Quirino .

Huic munus foribus Cœli aſſiſtendi cum Jano tribuitur.

Præſideo foribus Cœli , cum mitibus horis .

Hora ſivè *Herſilia* unica priùs erat, & ſingularis Dea; nomen deinde tribus communicatum eſt, quanquam & peculiare tribus illis horis nomen eſſet, videlicet Eunomia, Dice, Irene (*t*).

Et Jovis , & Themidos Hora de ſemine
nata ,
Eunomia ; atque Dice , atque Irene
dives .

t *Heſiod. Theogon.*

Porrò tres illæ Divæ, tres annis partes deſignant, ver, æſtatem, & hyemem; dein temporis ſucceſſu, cum diem etiam in quinque partes diſtingui contigiſſet, Numina Horarum ad quinque creverunt; eademque occaſione annus in quinque tempora ſecatus eſt. Tandem duodecim horæ totum diei ſpatium diviſerunt, pro quorum numero & religio eſt aucta. Porrò ea ſuperſtitio multò vetuſtior apud Græcos, quàm apud Latinos fuit. Porphyrius, apud Euſebium (*u*), duo horarum genera diſtinguit, Cœleſtium nempè, & terreſtrium; illas Jovis ſervitiis, atque Cæli oſtiarias; has verò in ſatellitium Cereris collocat, caniſtros illi alios floribus plenos, veris emblema, alios ſpicis, ætatis indicium exhibentes conſtituit. Poſt invecta horologia veteri nomine horarum abolito, ſigna appellata ſunt; quæ ſcilicet ſtatis intervallis in horologiis ſolaribus diſtributa, horas deſignabant.

u *Præp. l. 3. c. 11.*

Chronologia Latinorum .

Veterum Italiæ incolarum hiſtoria adeo ſpiſsâ caligine obvolvitur, ut veterum, atque recentiorum Scriptorum ſedulas inquiſitiones prorsùs fugerit. Ipſa urbis Romæ origo, & primorum illius Urbis Regum chronologia adeò in incerto verſatur, ut quam potiſſimùm ineamus viam, ancipites hæreamus. Si Agatoclem Cyzicenum, Strabonem, & Cluverium audiamus, Æneam in Italia nemo vidit unquam; nulli *Numitoris* nepotes, Romulus, & Remus appellati; ac veri Urbis Romæ conditores Arcades illi habendi ſunt, qui in Italiam ab Evandro adducti, ad ripas Tiberis ſubſtiterunt. Conditæ etiam Urbis tempus, non minùs quàm Conditor ipſe, latet; cujus rei in cauſa fuiſſe conſtat, quod nullus apud Romanos Scriptor vetuſtus unquam, ſivè hiſtoriam, ſivè fabulam ſcripſit, uti Dionyſius Halycarnaſſæus, ſedulus præ omnibus antiquitatum Romanarum indagator, animadvertit (*x*). Conditæ Urbis hiſtoria indagari diligentiùs cœpta eſt ſub M. Porcio Catone, qui ſub an 559. U. C. Conſulatum geſſit. Cato verò epocham illam in anno 432. poſt Trojam captam conſtituit. Cum tamen ejus expeditionis tempus, ad primam Olympiadem relatum, non uſque adeo exploratum ſit, nihilo proinde doctiores ex ejus labore circa tempus conditæ Urbis efficimur. Hanc igitur alii 384. annis poſt everſam Trojam conſtituunt, nempè 38. annis ante primam Olympiadem, vel quarto anno primæ Olympiadis, vel tertio, ſivè quarto ſecundæ, ſivè tertio ſextæ, aut primo, vel ſecundo ſeptimæ, & citiùs etiam ſeriùſve; nihil enim in ea re certi.

x *Dionyſ. l. 1.*

Redigendi anni regula una eademque apud omnes æquè Italiæ populos non obtinebat (*y*); apud Lavinos annus 374. dierum; apud Umbros 14. menſium erat. Romulus intra 10. menſium periodum annum clauſit (*z*); eumdemque morem Albani ſecuti ſunt. Ita annus 300. diebus con-

y *Cenſorinus.*
z *Ovid.*
Annus erat, decimum cum Luna receperat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.

ſtabat; cui initium in Martio, exitus in Decembri. Numa Pompilius ad 12. menſes, nempè 355. dies prorogavit; quamquam Junius, apud Cenſorinum, hujus reformationis honorem [in qua duo menſes Januarius, & Februarius cæteris adjecti ſunt] Tarquinio Regi vindicat. Viſum eſt etiam intercalarem diem ſingulis bienniis Februario adjicere, ut ſcilicet civilis annus ad naturalem reduceretur. Eâ ratione incommodo nequicquam occurſum eſt; quare injunctum Sacerdotibus, ut quos opportunos judicarent, intercalares dies aſſignarent. Incuriâ tamen & inſcitiâ Sacerdotum factum eſt, ut anni ratione malè ſucceſſu temporis turbatâ, Julius Cæſar ipſe per ſe novâ anni reformatione ſuſceptâ, annum ad 365. dies, & 6. horas reduceret, aſſignatâ ſingulis quadrienniis die intercalari; hinc anno ad regulas Ægyptias conformato, nomen inditum, annus Julianus.

Olim apud Romanos anni caput in Martio, dein in Januario conſtitutum (a). Quòd autem in Januario Sol ad nos regrediatur, ideò Ovidius.

a *Alex. ab Alex. Genial. dier. cap. 24.*

Principium capiunt Phœbus, & annus idem.

Novi Magiſtratus Provinciam à Januario non ſemper iniverunt. Coſſ. P. Ebutio, & Q. Servilio, Reipublicę ſervitiis addicti, Calendis Auguſti; ſub Decemviris, Idibus Maji; dein uſque ad ſecundum bellum Punicum, Idibus Decembris inaugurabantur; exinde dies deſtinata Magiſtratibus Idibus Martii. Quamquam cum Prefectis ſubinde conſuetudo variavit, modo provinciam ineuntibus Calendis Julii, modò Octobris; tandem ſub Auguſto Calendæ Januarii in eam rem deſtinatæ ſunt. Sub Nerone, Imperatori illiberaliter aſſentante Senatu, novi Magiſtratus ad Decembrem remiſſi ſunt, quò ſcilicet Principis natalis dies honoris acceſſione celebraretur. In rebus Religionis diſciplina ſtabilior manſit, cùm prima ſemper Martii dies, anni Romulei exordium, innovandis laureis corollis ad faſces Conſulis, & ante fores Regis Sacrificuli, Sacerdotum Jovis, & Veſtalium celebris haberetur. Ea etiam dies Veſtalibus perpetuo ſacroque igni incendendo, quem illæ ignem curabant, ſacra fuit.

Inconſtans etiam apud Italos menſium ratio; Albani enim 36. dies Martio aſſignabant, 22. Majo, 28. Auguſto, 16. Septembri; Tuſculani 36. Julio, 32. Octobri; Aricii 39. Octobri.

Martius, olim anni ineuntis caput, poſt reformationem Numæ tertius anni menſis: ut apud Albanos, effectus eſt. Apud Sabinos & Pelignos (Aprutii citerioris populos) idem menſis quartus erat in anno; apud Laurentes, & Phaliſcos quintus; apud Hernicos ſextus; apud Æquiculos decimus (b). Ut menſium nomina ſæpè immutarentur aſſentatio non rarò fuit in cauſa; ita *Quintili* & *Sextili* menſibus nomen Julii, & Auguſti factum eſt; ex Aprili redditus Nero; ex Majo Claudius; ex Octobri Domitianus; ac tandem Tacitus è Septembri. Commodi nomen ab aſſentatoribus quibuſdam menſi Auguſto inditum; tum & Herculem de Septembri, Invincibilem de Octobri fecerunt; ità & Novembrem Exuperatorium appellari, Decembri Amaſonium contigit. Brevì tamen priſcum ſingulis nomen, Julio & Auguſto exceptis, redditum eſt. Anni tempora Romanis quinque fuerunt, ver, autumnus, æſtas, hyems, & ſolſtitium hyemale, ſivè cum dies breviſſimi ſunt: *Bruma*.

b *Ovid. Faſt. l. 3.*
Quod ſi fortè vacat, peregrinos inſpice faſtos:

Menſis in his etiam nomine martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Phaliſcis.
Sextus apud populos Hernica terra tuos.
Inter Aricinos Albanaque tempora conſtat,
Factaque Telegoni mœnia celſa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquiculus acer.
A tribus hunc primum turba forenſis habet.

Septimanæ apud illos ignotæ, ſolitos in tres partes menſes dimetiri; Kalendas, Nonas, & Idus.

Kalendæ in primam ſingulorum menſium diem recurrebant. Menſium Martii, Maji, Julii, Octobris ſex priores dies, ad Nonas pertinebant, cum menſes reliqui quatuor tantùm dies Nonis permitterent. Inter Nonas & Idus conſtans 8. dierum ſpatium erat; poſt Idus omnia ad Kalendas ſuccedentis menſis referebantur.

Mos erat Auſoniis, vetuſtis Italiæ populis, à quibus in Romanos derivatus, ut diei terminos duas medias noctes conſtituerent; meridies in eum uſum ab Umbris & Etruſcis aſſignata. Seriùs horæ invaluerunt, cum nulla de illis mentio in Lege 12. tabularum, juxta Cenſorinum, occurrat; quare 300. annorum ſpatio horæ à Romano ſolo abſente ſunt. Dies itaque apud illos, ſicut & noctes in quatuor diſtributæ partes, horarum defectum ſupplebant; quin & horis demum, clepſydris, atque horologiis introductis, vetus tamen noctis in quatuor vigilias diviſio in caſtris manſit. Neque incognita Romanis conſuetudo, horis ſcilicet 12. inæqualibus diem ab aurora in veſperas, & noctem à veſperis in mane dimetiendi.

Pro varia enim diei noctiumque ratione, modò dies excedentibus noctibus, modò noctes diebus, diurnæ præ nocturnis horis, & viciſſim prorogabantur. Ita verò elaborata veterum horologia ferunt (c), ut horarum varietatem conſtanti ſemper fide monſtrarent, adeo ut ſexta ſemper hora in horologiis meridiano Soli reſponderet. Hujus inventionis honor Anaximeni Mileſio, juxta ac ſupra innuimus, tribuitur.

c *Alex. ab Alex. Gen. dier. l. 4. c. 20.*

Horologia Solaria ex quo potiſſimùm Romæ cœperint, incertum; illud tamen conſtat, publica ex Sicilia tranſlata M. Valerium primùm conſtituiſſe; cum autem, pro Sicilia fabricata, Romano polo malè congruere deprehenderentur, L. Philippus alterum ponendum curavit. P. Corn. Naſica clepſydram conſtituit, qua dilabentes ad menſuram aquæ, cum potiſſimùm nocte ſubeunte, ſivè deficiente Sole horologia ſolaria deeſſent, horas monſtrarent. Exindè cleſpydrę, rudes primùm, exactiores in dies conſtructę ſunt.

Chronologia Hebræorum.

Cum ad Hebræorum Chronologiam illu-

Digitized by Google

illuſtrandam noſtra potiſſimùm ſtudia ferantur, ea quæ in anteceſſum digeſſimus, omnia tanquam ad illam præludia reputanda ſunt. Porro de Chronologiis Chaldæorum, Ægyptiorum, Græcorum, & Romanorum nihil ad nos, niſi ſi quid illis cum S. Scriptura.

Hebræorum populus, ſeorſim à cæteris per Orbem Gentibus ſpectatus, vetuſtate originis ſuæ certâ documentorum fide aſſertâ plurimùm præſtat. Primos enim Gentis Scriptores (ut nihil da ſuperno afflatu dicamus) in ea vixiſſe regione conſtat, in qua rerum ab exordio Mundi geſtarum traditio, quàm alibi uſpiam, incorruptior manſerat: Chaldæi ſcilicet vetuſtatum ſuarum & Aſtronomiæ ſtudioſiſſimi habiti ſunt; nec parùm illis inſtruendis primorum totius Orbis hominum conſuetudo, quorum apud illos ſedes, contulerat.

Abraham 75. annis ibidem immoratus eſt; qui ſanè vir Patriatchas ante diluvium, quibus cum primis illa hom nibus conſuetudo, auſcultaſſe potuit. Iſaac filius Abrahami, Rebeccam fœminam religioſam, in eadem natam regione duxit; natuſque ex ea Jacob in Meſopotamiam veniens, omnia, quæ à patre ſuo didicerat, regionis traditione altiùs impreſſit. Inde in Ægyptum Jacob deſcendens, ipſe unà & familia univerſa ab incolis diſcretos ſemper & ſedibus & conſuetudine ſeſe continuerunt, factam ſibi à Joſepho ſpem viſitationis, & liberationis populi
d Gen. 50. 23. mente (d) verſantes: *Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram, quam juravit Abraham, Iſaac, & Jacob*. In hanc autem ſpem erecti Iſraelitæ, nihil habebant antiquius, quàm ut filios ſuos de rebus à Patriarchis geſtis, eorum ætate, & genealogiis inſtruerent.

Eodem temporis intervallo Deus ſibi virum comparavit, cujus miniſterio populum aſſeretur, & ſingularium veritatum ad poſteros traditio ab incorruptione, & oblivione, jam inter Hebræos gliſcente, ſimplex & integra tranſmitti poſſet. Moyſes, omni Ægyptiorum ſapientiâ inſtructus, in traditione gentis ſuæ ſatis verſatus, ad hæc ſuperno afflatus ſpiritu, Patriarcharum omnium ante & poſt Diluvium ætatem deſcribit, ſingulari fide & diligentiâ proſequutus hiſtoriam omnium, quæ ſive ad Religionem, ſive ad Rempublicam Judæorum, ab exordio Mundi ad ſuam uſque ætatem, pertinerent.

Poſt Moyſem hiſtoriæ ſeries, minùs quidem conſtans, ſatis tamen ad dirigendam chronologiam & hiſtoriam uſque ad Cyrum, perſeverat. A' Cyro uſque ad Darium, & à Dario uſque ad Macchabæos, Sacra Hiſtoria quieſcit. Huic autem Chronologiæ illud potiſſimum commodi accedit, quòd Divino teſtimonio confirmata, omnem ab epochis ſuis, in Scriptura expreſſis, ſuſpicionem removeat; quare fixæ in illa epochæ & certæ plures occurrunt: vix autem quidquam in hiſtoria prophana legitur, quod validis in contrarium argumentis non-impugnetur.

Hiſtoriæ tamen Sacræ & prophanæ conſenſus, res eſt in Hiſtoriæ Sacræ ſtudio operoſiſſima; ſimulque arduum monumenta ſeligere, ad quorum fidem Chronologia Scripturæ ducatur. Cum enim Hebraica veritas, Verſio Septuaginta, ac Textus Samaritanus ſecum ipſi repugnent, quinam potiſſimum inter illos ſeligendus ſit, ægrè admodum diſcernitur.

Quod tamen ad conciliationem utriuſque hiſtoriæ Sacræ, & prophanæ pertinet, non eſt cur res illa magni momenti habeatur; quanquam enim utramque inter ſe in omnibus, ſive in multis convenire, è re Chriſtiana habetur; ſi tamen ejus difficultatis pondere preſſi deficiamus, totius rei invidia in hiſtoriam prophanam recidet, cui de Divinæ Scripturæ authoritate præjudicatum eſt. Studio tamen noſtrorum Chronologorum eò res adducta eſt, ut de fœdere illo tandem conciliando non deſperemus.

Illud etiam fateamur oportet, in re hiſtoricâ, & Chronologicâ ardua, & repugnantia non ſemel occurrere, cum ipſæ inter ſe prophanæ hiſtoriæ repugnent. Quis planè inter ſe conciliet varios de veteribus Imperiis Scriptores, ſicut & de bello Trojano, de expeditione Argonautarom, de primis Græciæ Regnis, de vita Cyri &c.? Ut autem datâ proportione pares in Libris Sacris difficultates occurrere, Deo ſic permittente, contigit, ita plures in illis in ſpeciem repugnantes textus occurrunt, quibus conciliandis omnes ingenii, & ſcientiæ ſuæ nervos Commentatores intendunt. Cave tamen credas, de conciliatione utriuſque hiſtoriæ negocium actum planè eſſe, atque rei difficultatem conatus omnes & ſtudium eludere. Inconſultâ ſanè utuntur religione, qui hiſtoriam prophanam eliminandam prorsùs, nullumque illi cum Sacra commercium permittendum edicunt: *Actum eſſet de Chronologia Sacra*, ait Scaliger, *ſi abſque exoticis monumentis foret. Quod cum ſapientiſſimi Scriptores Tatianus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Africanus, Euſebius, aliique animadvertiſſent, omninò ſine exotica hiſtoria intervalla Sacra deprehendi poſſe deſperarunt. Dicatur igitur tumidis buccis & elato ſupercilio, atrocem injuriam Spiritus S. irrogari, ſi Hiſtoria Sacra ab exotica ſubſidium petat. Quaſi illa magna ignominia ſit, ſi hiſtoria exotica Sacra ancilletur.*

Reſtat ut de eligendo Textu ad dirigendam Chronologiam agatur; in qua tamen troverſia, poſt aſſertam à Concilio Tridentino Vulgatæ authoritatem, maximè cum ab Hebræo textu, quo Judæi utuntur, illa non diſcrepet, nihil eſt quod ambigamus. Neque nos latet, quantùm olim verſioni Septuaginta delatum ſit, cui veteres Patres ferè omnes, & Hiſtorici Eccleſiaſtici accedunt; ſed ejus obſequii in cauſa fuiſſe credimus, quòd eorum ætate Hebraici textus cognitio rariſſima eſſet, atque Verſio Græca, originalis loco apud illos haberetur.

Pauca modo de anno Judæorum; in quam rem, ut ſine ambagibus procedamus, tempora diſtinguantur oportet.

Ante Legem eadem anni ratio apud Hebræos, & Ægyptios obtinebat; in Ægypto enim nutritus, vix aliam annorum formam, quàm Ægyptiam, noſſe potuerat. Moyſes in ſupputatione temporis, quo Diluvium duravit (*e*), anni Hebraici formam ad 365. dies redigendam demonſtrat; annum verò 12. Menſes, menſes 30. dies dimetiebantur; poſtremus menſis 35. diebus conſtabat. Nullus apud illos intercalaris menſis, niſi cum poſt 120. annorum periodum annus 30. ſolidis diebus exorbitaret (*f*); in Scriptura tamen nihil de intercalari, ſive decimo tertio menſe.

e *Gen.* 7.

f *Vide Scalig. de emendat. temp. l.* 3.

Poſt egreſſum ex Ægypto, eodem manente anno civili, alter in uſum religionis, ad ſolares partim partimque ad lunares regulas digeſtus, annis invectus eſt. Ejus caput in vere; atque primi menſis dies decimaquarta (qui nempè menſis ſeptimus erat anni civilis) Paſchali ſolemnitati ſacra habebatur. Quæ tamen anni lunaris forma apud Hebræos, in uſum religionis introducta, nonniſi poſt Alexandrum Magnum productis argumentis demonſtrari poteſt. Ex Eccleſiaſtico (*g*) enim, Macchabæis, Joſepho, Philone intelligimus, Græcorum apud Hebræos annum obtinuiſſe, ſolarem nempè lunaribus menſibus conſtantem (*h*); *Universi Græci annos juxta ſolem, menſes verò, & dies juxta lunam agebant*. Parta apud Maimonidem legas: *Menſes anni, menſes lunæ; anni autem, quos nos computamus, ſunt anni ſolis*. S. Joannes in Apocalypſi 11. 2. 3. & 12. 6. 14. & 13. 5. annos & ipſe ex lunaribus menſibus 30. dierum ſupputat; tres enim annos & dimidium reddere dicit 1260. dies, quot planè reddunt 42. lunares menſes.

g *Eccli.* 43. 6. *Luna oſtenſio temporis, & ſignum ævi: à Luna ſignum diei Feſti.*

h *Gemin. Iſagog. c.* 6.

Nonniſi poſt invectum Talmudem, anni lunares tantùm, ope intercalarium menſium ſingulis trienniis ad ſolares redacti, apud Hebræos obtinuerunt. Menſes illos intercalares *ve-Adar*, vel ſecundos *Adar* appellant. Ad eam normam redigenda ſunt, quæ de annis Hebræorum hodie uſque apud Rabbinos feruntur. Conſtat autem annus ille 12. menſibus cavis & plenis, nempè 29. & 30. dierum alternatim. Porrò menſes illi lunares, juxta Rabbinos, non congreſſu ſolis cum luna, ſed ab ipſa lunæ phaſi ducebantur. Certi enim viri, inquiunt, mercede conducebantur, ut è montium vertice ejuſdem phaſis punctum obſervarent; metu verò ne quid de præcepto feſti ineunte menſe celebrandi negligeretur, gemini, ut quidem ferunt, dies feſti celebrabantur, quorum alterum dies *latentis Lunæ*, alter dies *apparentis Lunæ* appellatus eſt. Scitè admodùm obſervat D. Toinardus Harmon. Evang. not. pag. 154. hæc tantùm ſervari conſueviſſe in Provinciis locíſque ab urbe Jeroſolyma remotis; quæ enim ad Urbem & loca adjacentia ſpectabant, præſcripto Domûs judicii dirigebantur. Opinionem illam ſuam Rabbini fulciunt textu 1. Reg. 20. 5. alibi à nobis examinando. De viris, quibus certum aſſignabatur pretium, ut phaſim aſtrorum ſpecularentur, ſcriptum creditur illud 1. Par. 12. 32. *De filiis Iſſachar viri eruditi, qui noverant ſingula tempora ad præcipiendum, quid facere deberet Iſrael, Principes ducenti: omnes autem reliqua Tribus eorum judicium ſequebatur*.

Anni civilis Hebræi, & Ægyptii ab autumno periodum auſpicabantur; ex quo labentis æſtatis, atque collectorum fructuum tempus, exitus ſivè revolutio anni à Moyſe appellatur (*i*). Apud Ezechielem * ſermo eſt de ineunte anno civili, quod anni tempus Judæi uſque hodie *Roſch haſchana* appellant; ducit autem exordium annus à Tiſri, qui Septembri reſpondet. Diluvium cœpiſſe dicit Joſephus ſecundo menſe anni civilis (*k*); quem Macedones Dios, Hebræi Mareshvam appellant (Octobri ferè reſpondet). Poſt conſtitutum à Moyſe anni Sacri in menſe Niſan caput, priſtina ratio civilis anni ab autumno ducendi manſit. Feſtum Expiationis, quod in diem 10. Tiſri incidebat; (Tiſri Septembri, & Octobri reſpondet) inſtitutum creditur in memoriam lapsûs Adami; quæ ſi vera ſint, mundus ab autumno cœperat.

i *Exod.* 23. 16. & 34. 22.

* *Ezech.* 40. 1.

k *Antiq. l.* 1.

Septimanarum tria ſunt apud Hebræos genera: 1. quæ 7. annorum periodo conſtat, anno Sabbatico dein ſuccedente, quo ſcilicet à terræ cultura feriaretur; 2. annus Jubilæi, 7. annorum ſeptimanas, nempè quadraginta novem annos complectens; 3. tandem ſeptimanæ dierum. Porrò Jubilæi annus tantumdem ferè apud Hebræos habebatur, ac magnus annus apud Ægyptios; æquè autem civilis erat, & ſacer. Dies à veſpera in veſperam agebantur. Moyſes civilem diem, binis commemoratis terminis, deſcribit: *veſpere & mane*; dies enim à veſperis ortus, cum mane, nempè cum die deſinebat. Inter ſacros civileſque dies diſtinctio apud Moyſem nulla; quare Feſtis diebus *à veſpera in veſperam* ductis, *à veſpera in veſperam celebrabitis ſabbata veſtra*; eoſdem diebus civilibus terminos conſtituiſſe oportet. Feſta igitur *inter duas veſperas* inibant, ſole ſcilicet in veſperas declinante. Nec Feſtis tantùm indicandis voces illæ à Moyſe uſurpantur; quin & paribus pro vulgaribus rebus utitur; ita Deum immiſſurum coturnices *inter duas veſperas* prænuntiat (*l*); quas ipſas aves *veſpere* advolitaturas paulò inferiùs repetit; hæ igitur phraſes unum idemque tempus deſignant. Primam ſeptimanæ diem à veſperis init S. *Matth.* 28. 1. *Veſpere autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati*.

l *Exod.* 16. 12.

Mos iſte in ſacris Judæorum cæremoniis nunquam abolitus, ad Chriſtianam Eccleſiam, in qua ſtatum Officio tempus inter duas veſperas conſtituitur, tranſivit. Veteres quin etiam populi plures, exordiendi à veſperis diem conſuetudinem ſervarunt, uti Athenienſes, juxta Gellium (*m*), Galli, Germani, Numidæ, Lybiæ incolæ (*n*). De Gallis enim hæc Cæſar: *Spatia omnis temporis non numero dierum, ſed noctium finiunt; & dies natales, & menſium, & annorum initia ſic obſervant, ut noctem dies ſubſequatur* (*o*). De Germanis Tacitus: *nam agendis rebus*, ait, *hoc* (nempè occaſum Solis) *auſpicatiſſimum ini-*

m *A. Gel. l.* 3. *c.* 2.

n *Apud Nic. Damaſc.*

o *De Bel. Gall. l.* 6.

initium credunt, nec dierum numerum, ut nos, ſed noctium computant; ſic conſtituunt, ſic conducunt; nox ducere diem videtur. Hujus moris veſtigia in nonnullis veterum Germanorum monumentis ſuperſunt, in quibus tres noctes pro diebus totidem numerantur. Hodie etiam apud Anglos eſt in moribus poſitum, ut ſeptimanam nomine *Sennight*, ad literam *ſeptem noctes*, deſignent (*p*). In Bohemia finitimiſque regionibus, quà Poloniam reſpiciunt, hodie uſque dies & horæ 24 à veſpera in veſperam ducuntur. Veteres Poetę ſemper noctem diei præferunt, quod & Moyſes in Geneſi obſervat, & Heſiodus in Theogonia, diem è nocte matre genitum canens, deſignat.

p *Strauch. Brev.Chronol.*

Requiſitus olim Thales Mileſios, (*q*), dieſne, an nox, prior emerſiſſet, noctem diei præceſſiſſe reſpondit. In carminibus Orphei, nox hominum & Deorum matris elogio celebratur.

q *apud Laert. in Thale.*

Thaleti planè oppoſitam ſententiam repoſuit Gymnoſophiſta quidam, ab Alexandro Magno pari quæſtione pulſatus. Reſponſum verò admiranti Regi ait Philoſophus: Ambigua quærenti, ambigua reponimus (*r*).

r *Plut. in Alex.*

Poſt Judæam à Romanis ſubactam, tres apud Hebræos obtinuiſſe dierum rationes ferunt. 1. Diebus Feſtis priſtinus à veſpera in veſperam mos ſervatus eſt. 2. Civiles dies, à media nocte ducti parem habebant exitum. 3. Alios invectos dies à mane in mane contendunt; hi verò dies, inquiunt, in 12. inæquales horas pro temporum diverſitate diſtributi, eademque in noctibus dividendis ſervata conſuetudo. Hæc à Judæis pro more Græcorum & Romanorum ſervata ſunt, quorum ſicut jugum, ita & mores ſubierunt.

Horologia & horarum ratio apud veteres Hebræos nulla apparent. In Moyſe mane tantummodo, meridies, veſpera, & nihil ultra occurrit. Solis declinantis tempus hac phraſi deſignat: *inter duas veſperas*; poſt occaſum Solis: *veſpere*. Alia dividendæ diei ratio in Libris ejus fruſtra requiritur; noctis ſpatium in tres partes diſtinctum legitur, *veſperas*, mediam noctem, & *cuſtodiam matutinam* (*ſ*).

ſ *Exod.* 24.24. *Judic.* 7.19. *Thre.* 2.16. *Vide & Pſ.* 89. & 118. & 148.

Sub Ezechia prima horarum mentio occurrit, cùm ſcilicet de Regio ſolari horologio agitur, in quo ſtyli umbra per gradus quoſdam diſcurrens, horas indicabat (*t*). Si quid aliud ante ea tempora de horis apud Septuaginta legatur, nomen illud non diei partibus, ſed anni temporibus deſignandis, eodem quo apud Homerum, & Heſiodum ſenſu, uſurpatum eſt.

t *Vide noſtrum Comment. in* 4. *Reg.* 20.11.

In N. T. vigiliæ quatuor totum noctis ſpatium diſtinguunt (*u*); quod ita Romanis moribus acceptum eſt, ut apud Græcos aliquandò obtinuerit. Quanquam non rarò pro quatuor tres tantùm noctis vigilias Græci obſervabant. Hanc dividendæ noctis rationem omnium vetuſtiſſimam eſſe, ſupra obſervavimus. De horis diei 12. ſermo eſt Jo. 11. 9. & Matth. 20. 34. 5. ut proindè inæquales diei horas, quales vulgò apud Romanos & Græcos obtinebant, in Judæam quoque invectas intelligamus. Vide noſtrum Comment. in Matt. 27. 45.

u *Matt.* 14.25. *Marc.* 6.48. & 13.35.

IN EXODUM
PROLEGOMENON.

Liber, quem Græcâ voce Exodum, egreſſum ſcilicet, appellamus, ex hiſtoria exitus Iſraelitarum ab Ægypto, nomen obtinuit. Apud Hebręos *Veelle Schemoth* inſcribitur; quòd ſcilicet voces illę primę in Hebræo Libri textu legantur. Hiſtoriam complectitur 145. annorum; quot ſcilicet ab obitu Joſeph ad erectionem uſque Tabernaculi ad radices Sinai decurrerunt. In ipſo hiſtoriæ limine, Moyſes motę in Iſraelitas à Regibus Ægypti perſecutionis cauſas & occaſionem ediſſerit (*a*); dein lata in gentem edicta, maribus eorum à partu extinguendis (quanquam obſtetricum pietas impiis Ægyptiorum conatibus interceſſerit) perſequitur. Poſt hæc omnia, nuptiæ Jacobed cum Amram ſequuntur, quibus parentibus ortus Moyſes in amnis ripa expoſitus, & à Filia Pharaonis inventus, matrem ſuam habuit nutricem. Ab ea in ſpem regiæ domus educatus, relictâ tandem Aulâ, atque ſpe omni Principatûs abjectâ, ad fratres ſuos inviſendos, injuriaſque ab illis depellendas ſe contulit; quare de vita periclitatus, prǽſentiſſimum declinaturus periculum, in Arabiam ſeceſſit. Ibi in domo Jethronis manens, filiam ipſius ſibi deſpondit. Cum autem paſcendis ovibus ſoceri ſui occuparetur (*b*), à Deo per viſionem ſollicitatus, ad revelandum à populo ſuo Ægyptiacæ tyrannidis jugum, divini nominis cognitione, atque patrandorum miraculorum virtute auctus, miſſus eſt. Secedens igitur Moyſes, Sephoram uxorem ſuam, duoſque filios ſecum adducebat; quos tamen deinde, Angeli in necem Eliezer irruentis viſione territus, ad ſocerum remiſit. Occurrerat venienti Aaron; & cùm ambo fratres ad montem Sinai veniſſent, legatione pro ſe fungi iterum à Deo juſſi ſunt. In Ægyptum igitur ſeſe contulerunt (*c*), ibi-

a *Cap.* 1.

b *Cap.* 3. 4.

c *Cap.* 5. 6.

ibique expoſitâ Iſraelitis Dei voluntate, dein coram Pharaone ſe ſiſtentes, dimiſſionem pro populo requiſierunt. Rex detrectare primùm, deinde & populum novis oneribus opprimere; Moyſes viciſſim iterum in Aulam, atque Divinæ virtutis, cujus nomine dimiſſionem Hebræorum petebat, potentiam oſtenſurus, ſtatim projectam virgam in anguem tranſmutavit (d). Verum prodigium non abſimili præſtigio Ægyptiorum Magis eludentibus, factum eſt, ut pervicax Regis animus Hebræorum petitionibus non acquieſceret. Ad plagas igitur ventum eſt, novarumque novis acceſſione nihil tamen à Rege potuit impetrari. Ita aquæ Nili in ſanguinem tranſmutatæ ſunt; ranis primùm, deinde muſcis parvis, atque vulgaribus tota latè regio ebulliit, ut homines, & jumenta omnia ac pecudes deſolarentur *. Tot malis orentia ulcera in pecudibus, & jumentis ſucceſſerunt (e); ſata omnia ruens grando depaſta eſt; undique verò diſcurrentia fulmina, atque reboantia tonitrua terrorem inferebant. Sub hæc, locuſtis infeſta omnia (f), denſiſque tenebris horrida. Nihil tamen de priſtina obſtinatione recedente Regis animo, Divinæ ultionis gladius tandem in necem omnium primogenitorum Ægypti diſcurrit; cum interim apud Hebręos, atque in terra Geſſen, ubi populi ſedes, ſalva eſſent omnia.

d Cap. 7.
* Cap. 8.
e Cap. 9.
f Cap. 10.

Ante hæc omnia, ſegregare ſibi agnum, ut, qua nocte ſeceſſio facienda erat, cibus ſuppeteret populo, Moyſes juſſerat. Quibus autem cæremoniis victima immolanda atque in cibum adhibenda eſſet omnibus deinde ſuccedentibus generationibus, cap. 12. perſequitur. Poſt illatam ab Angelo Dei in omnes Ægyptiorum primogenitos necem, divinâ juſſione ſacros Domino offerre omnes Primogenitos, tam hominum, quàm brutorum, Hebræis injunctum eſt [g]. Poſt hæc diſceſſione factâ ab Ægypto, populus Rameſſen primùm, deinde Soccoth, ac tandem Ethan venerunt. Exinde iter proſequentibus ignea columna, noctis tenebras ſuâ luce depellens, ſolis verò calorem umbrâ ſuâ temperans, viam monſtravit.

g Cap. 13.

Sub hæc, Pharao indulgentiæ ſuæ in populum pœnitens, tumultuario exercitu coacto, abeuntium viam inſiſtens, caſtrametantes in Beelſephon ad Mare rubrum aſſecutus eſt (h). Actum fuiſſet de populo, niſi Moyſes, elatâ virgâ prodigioſâ, in medio pelagi ſinu viam Iſraelitis fugientibus in averſam ripam aperuiſſet. Ægyptii ſtatim abeuntes urgere, audacter & ipſi patentem in mari viam ingredi; vix tamen ingreſſos, recurrentes undæ, omnes, ne uno quidem excepto, abſorbuerunt.

h Cap. 14.

Moyſes è præſentiſſimo periculo liberatos, ſolemnes gratiarum actiones, novo adornato cantico, Domino perſolvit (i). Poſt emenſum tridui itinere deſertum Sur, populo in Mara caſtrametanti, amaricantes loci aquas Moyſes miraculo potabiles exhibuit. Hinc motis caſtris, Elim primùm, deinde in deſertum Sin ventum eſt (k); qui ſanè locus & mannæ pluentis, & coturnicum in eſcam populi volitantium prodigio celebratur. Altera ſtatio ad Raphidim ſuccedit (l), ubi Moyſes aquas è ſilice eduxit, atque inſignem de Amalecitis victoriam Joſue reportavit. De adventu Jethro in caſtra Iſraelitarum, atque præſcriptâ ab illo politiæ diſciplinâ hiſtoriam legimus in cap. 18. quanquam ſeriùs contigiſſe, poſt erectum ſcilicet Tabernaculum, facilè intelligimus. Succedens tandem ad Sinai populus, in ſpem ineundi cum Domino fœderis, ipſo Domino invitante, erectus [m], poſt tridui expectationem, inſedentem montis vertici Dei Majeſtatem ſpectavit. Quare Moyſes, conſcenſo Monte, Decalogum, nempe totius Legis ſummam, ipſo Deo tradente, accepit (n). Alia etiam nonnulla, quæ capp. 21. & 22. & 23. referuntur, eâ occaſione præcepta ſunt; quæ Moyſes ad populum deinde referens, ineundi fœderis, immolatarum in eam rem victimarum ſanguine, author fuit. His peractis iterum Moyſes ad Deum, à quo totius Tabernaculi mox fabricandi ideam, qualis latè capp. 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. deſcribitur, accepit. Cum tamen vir ſanctus longiorem in Sinai moram traheret (o), populus ejus rei faſtidio, tandem in idololatriam, aureo vitulo erecto, prolapſus eſt.

i Cap. 15.
k Cap. 16.
l Cap. 17.
m Cap. 19.
n Cap. 20.
o Cap. 32.

Quod cùm Moyſes, relicto tandem monte, intellexiſſet, rei dolore tabulas lapideas, quas deferebat, in terram alliſit, ſtatimque ad vitulum convolans, dejecit, comminuitque; in prævaricatores verò ſtricto gladio, adjuvantibus inter Levitas qui in fide permanſerant, impium ſcelus 23000. cæſorum ſanguine expiavit. Succedens deinde in montem, veniam, priſtinamque in Hebræos Dei providentiam (p) impetrat. Juſſus verò novas parare lapideas Tabulas, atque ſolitarius iterum aſcendere montem, omnibus actutum executioni mandatis, poſt divinum 40. dierum alloquium, tandem novas Legis Tabulas ad populum contulit. Sed cum novâ coruſcans luce intuentium oculos præſtringeret, haud alacri animo occurrentem populum adhortatione primùm confirmat, dein ad opus Tabernaculi ſpontaneam oblationem offerant ſingulos hortatur (q). Duos intereà Opifices *Beſeleel* & *Hooliab* peritiſſimos, novâ divinitus ſapientiâ inſtructos Deus operi moliendo pares comparaverat (r), quibus uſus Moyſes perfectum tandem Tabernaculum primâ die primi menſis anno ab egreſſu Ægypti ſecundo (s) erexit. Hæc hiſtoriç hujus Libri ſumma.

p Cap. 33.
q Cap. 35.
r Cap. 36. 39.
s Cap. 40.

Quod in hoc Opere Lectores intentos potiſſimùm detinet, fœdus eſt à Deo cum Iſraelitis initum, & politię genus in Republica Hebręorum conſtitutum. Sapientiſſimis legibus ſancitis, tota Reipublicę, & Religionis adminiſtratio directa eſt. Deus Legiſlatoris ſibi, Patroni, Regis, Patris, Dei tandem Hebręorum munus vindicat; vix autem lo Regem agnitus, atque fœderis inſtrumentum ſolem-

lemni cæremoniâ firmatum eſt, ſtatim Deus dignitatem hanc ſuam exereos, toto majeſtatis apparatu edicta rogat, atque exemplo Regum Orientalium inſigne ſibi Tabernaculum in medio populi conſtituit. Ibi numeroſo, regioque ſatellitio ſtipatus, è penetralibus Tabernaculi commiſſa Moyſi ſamulo ſuo juſſa populo edici præcipiebat. Nec alibi oracula de futuris eventibus rebuſque occultis reddebantur, quàm è media veluti ejus loci caligine, quæ Numen occultans, majeſtatem, & terrorem augebat. Hane Numinis tremendam majeſtatem in medio caſtrorum Iſraelis Balaam reſpiciens, ait, (t): *Non eſt augurium in Jacob, nec divinatio in Iſrael. Dominus Deus ejus cum eo eſt, & clangor victoriæ Regis cum illo.*

t *Num.*13.21.

Ea verò conſtituta eſt à Deo populo regendo politia, ut à Deo ejuſque juſſionibus omnia penderent. Ille bellum indicit: ille caſtra metari jubet in deſerto; movendaque juſſu clangentis buccinę imperat. Hebræorum Reipublicę, quam Sciptor qoidam jurè *Theocratiam* ſive divinam politiam appellavit (u), Hebręorum, inquam, Reipublicæ ſubjecti omnes tribus per aonum vicibus coram Rege Deoque ſuo ſiſtere jubebantur, ut ſcilicet ſpontè ſe illi ſubjectos, munerum oblatione (vacuum enim coram Deo apparere neſas) profiterentur. Omnes primóres nati tam bomioum, quàm brutorum, ſicut & primitiæ, ac decimæ non ſructuum tantùm atque meſſium, ſed & decimæ pariter temporis, indictis in eam rem Feſtis ſolemnibuſque diebus, de jure Regis Deique cenſebantur. Quod ſcilicet exemplo Regum Orientalium, paria in ſua ditione exigentium, ſancitum eſt (x); annonas enim & neceſſaria omnia uſibus domeſticis atque exercitui, ſubjecti quilibet populi ſuis ſinguli Regibus ſufficiebant. Ita pariter Deus omnia hæc deſerri juſſit ad Templum, ut in uſum Altaris, Sacerdotum, & Levitarum, quibus tanquam domeſticis & aulicis utebatur, impenderentur. Scitè quidem obſervat Philo, Sacerdotes in Lege Regibus & Principibus comparari, ſi honor illis præſcriptus ſpectetur: deſerri enim ad illos ſancivit ab univerſa gente tributa, decimas nempe, & primitias tam ſructuum omnium, quàm gregum. Studio autem atque voluntati, qua populus ſingula conferebat, nihil erat reliqnum; cum oblationes illas inter ſolemnes gratiarum actiones, fauſtaſque acclamationes ita offerret, ut quæ Miniſtri Dei ab illis acciperent, ipſi recipere ſibi viderentus.

u *Joſeph. l.*2. *contr. Appion.*

x *Reg.*15. 16.

Commiſſa in Legem crimina præ Tabernaculi foribus victimarum mactatione expiabaotur; quo ſcilicet cruoris indicio reos ſe capitalis criminis atque ſubeundę mortis Deo, vitæ authori, profitebantur (y). Mactatas eâ occaſione victimas vel degoſtare quidem neſas, ſed partim Altaris igne conſumptæ partim in eſum Sacerdoti ſacrificium offerenti cedebant; quaſi ſcilicet reus indignum ſe, qui de menſa Dei ſui participaret, agnoſceret. In ſacrificiis pacificis, & euchariſticis hoſtiæ portio coram Domino deguſtanda, ſacrificium procuranti cedebat; altera verò portio Sacerdotibus reſervabatur, ut nempè ſignum eſſet Dei cum populo fœderis, pro recepto apud populos varios more, ut ſcilicet poſt inita fœdera uni ſimul omnes menſæ, pacis, & conjunctionis argumentum, aſſiderent. Ita Iſaac cum Abimeleco (a), Jacob cum Labano (b), Joſue cum Gabaonitis (c) cibos deguſtarunt; ſicut viciſſim, morem illum ſpectans S. Paulus, ab idolotitis fideles abſtinere præcepit (d).

y *Vide Euſeb. Demonſt. lib.*1. c.10 *Theodoret.* q.61. *in Exod.*

a *Gen.*26. 28.
b *Gen.*31. 46.
c *Joſue* 9. 14.
d 1.*Cor.*10.20.

Summum Sacerdotem in domo ſua Principem Dominus conſtituit, cui in Sanctuarium aditus uni patebat; nonniſi tamen ſolemnibus adhibitis cęremoniis, aliiſque obſervatis religionibus, quibus obſequium & religio loco ſancto conciliaretur. Solemnes hujus Miniſtri veſtes, à Domino præſcriptæ, tantæ dignitatis argumentum ſunt & emblema. Super humeros & pectus nomina 12. Tribuum Iſraęl inſculpta deferebat; quippe quòd cura omnis, & adminiſtratio populi ad Sacerdotem pertineret; agendumque illi eſſet cum Deo de univerſi populi rebus, à quo vulgaris populus majeſtatis timore abſterrebator. Laminam auream fronti impoſitam geſtabat, in qua inſculptis literis legebatur: *Sanctum Domino*, quòd ſcilicet, ait Moyſes (e), commiſſa à populo in ſanctitatem loci, in oblationibus, & ſacrifiens crimina expiare ad Sacerdotem pertineat. In rebus arduis Summum Sacerdotem conſolendum Dominus edicit, juſſum proinde in Rationali *Urim*, & *Tummim*, nempe doctrinam, & veritatem, ſeu, ut illa Moyſes appellat, *judicium filiorum Iſrael* (f) geſtare, quod eſt ſupremi populi Dei Judicis inſigne. Porrò ex Urim viros reddendi oraculi petebatur, ita diſponente Deo, ut in judiciis Summi Sacerdotis ſententias pronunciantis pondus oraculi agnoſceretur. Deformes viros à Sacerdotio abſterret (g); quare vitio aliquo corporis infirmos, ſive contemptibiles homunciones rejicit. Parem etiam apud Reges Perſarum conſuetudinem obtinuiſſe in hiſtoria Danielis legimus (h).

e *Exod.*28.36. 38.
f *Exod.*28. 30.
g *Levit.*21.17. 18.
h *Dan.*5. 4.

Subjectis ſibi populis imperio diſpotico uti, atque unicè in illos regnare Principum eſt. Deus itaque, populi ſui libertati ſtudens, alienis perpetuo mancipio ſervire neminem patitur (i); quare mancipia omnia Hebræa Sabbatico ſive Jubilæi anno manumitti præcipit; avitas hæreditates diſtrahere vetat, quippe qui nec vitæ ſuæ, neque bonorum, quorum uſum tantum à Deo haberent, domini eſſent. Operum, & quietis tempus dirigens Deus, anni ineuntis atque menſis exordium, quò ſcilicet ad nutum ejus penderent omnia, determinat. Sacerdotes, & Levitę, veluti domûs Dei ſervitiis addicti, peculiares deſerre veſtes juſſi ſunt; de menſa Domini participant, de victimis ſcilicet, quorum tantùm adeps, & ſanguis Domino libaorur, & de pane in Altari ipſius appoſito. Ita legimus in hiſtoriis, apud Reges Perſa-

i *Exod.*21. & *Levit.*25.

ſarum obtinuiſſe, ut omnia, quę miniſtris deinde regię domûs diſtribuerentur, menſę priùs regię impoſita eſſent; nemo enim, qui Regi ſerviret, niſi de cibo Regi appoſito alebatur (*k*). Peculiaris erat pariter menſa Genio Regis, dapibus aliiſque neceſſariis, inſtar regię menſę, inſtructa. Ita & Deus in parata ſibi menſa panes propoſitionis perpetuos apponi, vino adjecto, pręcepit: quemadmodum & holocauſta matutina, & veſpertina, quotidie in limine Tabernaculi offerenda.

k *Athen. l.6. c.14.*

Quò autem altam de Sanctitate ſua, rerumque ſacrarum religione Hebræis inderet exiſtimationem; vel ipſas, quę invitis obrepſeraot, maculas ſtatis ſacrificiis & precibus eluendas præſcribit. His verò legalibus maculis ſi quis pollueretur, continuò à ſacris tractandis arcebatur, atque ſi quis prudens Tabernaculi religionem legali aliquâ maculâ violaſſet, huic capitali ſupplicio crimen eluendum erat. Populus univerſus eâ diſciplinâ in caſtris Tabernaculo circumfuſis detinebatur; quaſi ſcilicet in aula ſui Principis, vel ſub ipſis Regis oculis poſitus eſſet. Nec ſanè ejus diſciplinæ aliam aſſignat cauſam Deus, quàm quòd ipſius Dei oculis ſubjicerentur: *Sancti eſtote*, ait, (*l*) *quia ego Sanctus ſum; nolite contaminare animas veſtras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi ſitis. Docebitis filios Iſrael*, ait Deus ad Moyſem, *ut caveant immunditiam, & non moriantur in ſordibus ſuis, cum polluerint Tabernaculum meum, quod eſt inter eos.* Jubet etiam, ſingulis annis, die ſolemnis Expiationis, expiari *Sanctuarium ab immunditiis filiorum Iſrael* (*m*). Hæc itaque plurium legalium cæremoniarum unica ratio occurrit, quarum alioquin plurimę futiles eſſent, & vanę, niſi grandioribus hiſce divinis ideis ſervirent. Quid enim aliud tanto rerum terrore, & apparatu inſinuavit Legiſlator, quàm ut per exteroas, ſignificationes intimam purę mentis ſanctitatem magis magiſque commendaret?

l *Levit. 11. 43. 44. & 15. 31.*

m *Levit. 16. 16.*

Illud etiam animadverſione dignum eſt, eundem, qui legem ad populum tulit, Dominum, æquè ſe Deum ac Regem exhibuiſſe. Cum enim abſolutiſſimas & æquiſſimas morales leges ſtatueret; cum legis naturalis præcepta evolveret, atque mortalium in Deum officia explicaret omnia; cum latentium criminum ultionem in ſe reciperet; cum impunè apud homines peccantes ſibi pœnas daturos profiteretur, qoid niſi Divinam exerit authoritatem? Regiâ verò poteſtate politiam univerſam dirigit, Leges ad Reipublicæ adminiſtrationem aptas ita pręſcribit, ut ne minima quidem, ad ſubditorum captum & imbecillitatem ſeſe accomodans, negligat. Cave tameo eas leges nihil ad perfectionem reliqui habuiſſe credas; non enim omnem quæ Deum decebat, perfectionem, ſed omnem pro imbecilli populo diſcretionem præſeferunt. Plura ſanè tanquam Princeps & Rex Hebræorum tolerat, quæ Deus & Judex reprobat atque condemnat; utì uſuras in alienigenas, polygamiam, divortium, quæ ſcilicet omnia naturali lege interdicuntur. Nonnunquam etiam pro data occaſione, prava quædam inſinuaſſe videtur, utì cum Hebræos commodatò ſibi Ægyptiorum res poſcere, eaſque abducere præcipit. Qua tamen in re, juxtà ac Vir ſummus obſervat (*n*), jus Dei, mortalium omnium Regis, quod aliquandò jus per homines exercet, à jure hominum inter ſe diſtinguamos oportet. Quare ſi populus, proprio uſus jure, Ægyptiorum res ſubripuiſſet, meritò quidem violatæ juſtitiæ reus haberetur; ab omni autem crimine jurè eſt abſolvendus, quòd ſcilicet nonniſi Dei præcipientis juſſa exequutioni mandarit. Deo enim præcipieote, furti crimen nullum eſt. Paria de præcepto Divino in Chananæorum exterminio philoſophari licet, quamquam enim nullâ ab iis gentibus acceptâ injuriâ Hebræi in bellum provocarentur, Deus tamen pro ſuo in Orbem univerſum jure illos ad Chananæorum exterminium, quotum ſtatuerat exitium, ultionis ſuæ illos miniſtros armavit.

n *Grot. Proleg. lib. de jure belli & pac. Diſtinguamus accuratè jus Dei, quod Deus per homines aliquando exequitur, & jus hominum inter ſe. Idem l. 1. c. 1. Si Deus res alicui auferri præcipiat, non licitum fiet furtum: qua vox vitium involvit; ſed non erit furtum, quod rerum ſupremo Domino authore fit.*

Interdum majeſtatem ſuam Deus ad Leges quaſdam demittit, quas ſeorſim ſpectatas, vix dignas, ut unum corpus cum cæteris Dei legibus conſtituant, judicaremus; eas tamen, ſi una cum cæteris conjunctas inſpiciamus, integrum quoddam, & conſtans juris ſyſtema conſtituunt, præ cæteris eò uſque ab hominibus latis abſolutiſſimum. Plures etiam ex iis legibus alio quàm literali atque obvio ſenſu explicandæ ſunt, cum abditam atque allegoricam ſignificationem ſub eo verborum involucro Legiſlator occultaverit, quò vitia quædam cautiùs redarguerentur, atque vetarentur. In hunc ſenſum muliebre indumentum viris, & viciſſim virile fœminis interdicitur; vetitum etiam agrum ſerere diverſo ſemine, atque contextam lino lanâque ſimul veſtem geſtare &c. Paria in præceptis quibuſdam tradendis obſervaſſe Philoſophos quoſdam, ambagibus aliquando atque myſteriis ſententias ſuas obvolventes, ſcimus.

Quod autem latas à Deo leges, & Legiſlatorem ipſum cæteris præfert, illud eſt, nimirum Legiſlatores cæteros politiam tantùm, atque Rempublicam ſpectaſſe; de Religione nihil curantes, niſi ſi quid paci, atque felicitati Reipublicę conferre animadvertiſſent. Accidit etiam non rarò, ut populos in rebus omnibus Religionis rudes omninò reliquerint, evellere avitos de natura Divina ejuſque cultu errores, conſultò negligentes: quaſi ſcilicet error & ſuperſtitio continendis in fidem populis; quàm veri Dei cognitio & veritatum ipſius exercitium, plus contuliſſent. Plato Dei occulta myſteria populo detegere è re eſſe noo cenſuit [*o*]. Oppoſitâ planè ratione latæ à Deo leges nihil habent antiquius, quàm ut de Religione decernant, cætera habent acceſſoria; in unum Deum omnia referunt. In eo populi totiuſque Reipublicæ felicitas, in eo univerſi Regni robur conſtituitur, ſi ea, quę ad veram Religionem pertinent, ſalva ſint omnia.

o *Apud Joſeph. Antiq. l. 2. contr. Appion.*

Ai-

Alterum, in quo planè Legiſlatores prophani & Hebraicus diſſentiunt, illud eſt, nimirum Legiſlatores humanos leges tradidiſſe, quibus ad perfectionem reliqui eſſet plurimùm; ut proinde ab implendo Legiſlatoris nomine plurimùm abſtiterint. Moyſes verò, ſive Deus Moyſis miniſterio, omnes Legiſlatoris numeros explet; quippè qui abſolutiſſimum legum corpus tradiderit.

Docendi morum ſcientiam, atque præſcribendarum diſciplinę regularum duplex eſt ratio; per præcepta ſcilicet, & per exercitationem, cum ad normam traditæ legis ſubditi exercentur. Alterutrum ex his docendi genus cæteri Legiſlatores ſelegerunt; nemo utrumque junxit, ait Joſephus (p). Lacedæmones, & Cretenſes moralem doctrinam exercitatione docentes, præcepta negligebant; Athenienſes, & Græci omnia ad præcepta, nihil ad exercitationem deferebant. Moyſes utrumque junxit; legibus namque, & præceptis ita mores direxit, ut generales leges ad ſingulorum etiam mores adtemperarit, quæ cuique peculiaria eſſent, nullâ re eorum arbitriu relictâ, decernens. Suæ de ciborum qualitate leges; ſuæ de quiete, & labore, ſuæ tandem de omnibus, ut maternâ quâdam charitate de minimis quibuſque filiorum, & domeſticorum indigentiis lex providiſſe videatur. Ne quis autem ignorantiam cauſetur, cautum eſt, ut ſingulis ſeptimanis unâ ſaltem die ad ſtudium ſe legis, & ad ejus lectionem in cœtibus Religioſis auſcultandam ſe conferant. Factum inde, ait idem Scriptor, ut alta illa de legibus, officiſque ſuis oblivio, quæ univerſas latè gentes tenet, nulla ſit apud Judæos; una apud illos, & conſtans de Divinitate ſententia, qua in re cæteræ inter ſe gentes committuntur. Hinc etiam conſtans illa morum obſervantia, de qua nobis apud cæteros invidia creatur. Cum enim latam à nobis Deo authore legem teneri perſuaſum habeamus, ne lato quidem ungue ab ea recedere patimur. Quid equidem melius, quid ſanctius, quid æquius decerni potuiſſet? In eo tota Religionis, Legumque noſtrarum ratio verſatur, ut Deum agnoſcat ſummè perfectum, beatiſſimum, omnia continentem, ſibi ſufficientem, qui principium ſit, medium, omniumque rerum finis; bonorum item fons, atque prodigiorum author. Is porrò Deus, quamquam alioqui in operibus ſuis non obſcurè agnitus, hominum tamen captum nimis excedit, quippè qui naturâ, & Majeſtate ſuâ inſcrutabilis habeatur. Hujus autem imaginem nihil, quod ſenſibus ſubjiciatur, exprimere, nulla cogitantis idea exhibere valet. Huic, cui nihil ſanctitate & bonitate par, inhærendum, committendumque, ut virtutum exercitio oculis ipſius placeamus. Hæc puriſſima, hæc unicè vera Religio. Cultus exterior, & ſacrificia in Lege præſcripta, pura ſunt omnia, nihilque cum ſceleſtis Paganorum ſacris habent commune. Vota Deo nuncupari non bonorum poſtulandorum neceſſitas jubet, Deus eſt enim naturâ munificus, ſed ne illis fortaſſe abutamur, votorum nuncupatione poſtulamus. Nihil eſt, quod ad legum Moſaicarum æquitatem deſideremus in iis, quæ de nuptiis præſcribit; ſicut & de mutuis parentum cum liberis, Conjugum, Dominorum cum Famulis, ſubditorum tunc inter ſe cum etiam in Principem officiis; quę planè omnia Deum Legum authorem demonſtrant.

p Contr. Appion. l.2.

Quantò verò Lex Moſaica prophanis cęteris pręeſt, tantò novę per Jeſum Chriſtum & Apoſtolos latę concedit. Licèt enim plura ſint in utraque Lege conſona, neque altera alteri repugnare, ſive cum aliquid præcipiunt, ſive cum interdicunt, convincantur; fateamur tamen oportet, Jeſu Chriſti Legem id perfectionis attingere, ut ei plurimùm Lex Moſaica concedat; quę ſcilicet Moyſes levi tantùm brachio molitus fuerat, hæc Jeſus numeris omnibus abſolvit. Hinc plurima in Lege permiſſa, in Evangelio prohibentur; plura etiam, quæ ſive Moyſes evellere non valuit, ſive Hebræorum Doctores detortis Legis verbis plantaverant, unâ Evangelii Lege præciduntur; vana etiam nonnulla, melioribus ſubſtitutis, loco cedere juſſa ſunt. Sacerdotium, Sacrificia, & cæremonię legales abrogantur, quò ſcilicet & auguſtius Sacerdotium, & præſtantiora Sacramenta, & cęremoniæ ſanctiores, & efficacius Sacrificium conſtituerentur. Figuras tandem, & umbras veritati conceſſiſſe par erat. Moſaica Lex, ad Jeſum Chriſtum veluti pędagogus deducens (q), in illo ſiſtebat. Quidquid juſtum, bonum, perfectum in Lege Moſaica ſancitum eſt, illud in Evangelica perficitur atque explicatur; quidquid etiam mali, charitati & rationi repugnans per Moyſem interdictum eſt, illud etiam per Jeſum Chriſtum gravioribus verbis, pœnis, ſtrictiorique præcepto prohibetur; quidquid tandem in illa mali, neceſſitatis obtentu, vel ſaltem quidquid minùs boni toleratur, in hac planè ſucciditur. Quare nullum in lege Chriſti divortium, nulla polygamia, lex talionis, atque in alienigenas uſura nulla. Frigida illa diſtinctio domeſtici, & alienigenæ exulare jubetur. Nec ultra Deus bonitatis atque miſericordiæ ſuę largitatem cæteris denegans, in unam tantùm gentem atque Regnum profundit; omnes æquè gentes eodem ſimul fœdere eâdemque Eccleſiâ cenſentur. Idem amicitiæ, atque fraternæ charitatis vinculum mortales omnes colligat; quippè qui ad eandem omnes familiam ſub uno patre, eodemque communi fratre Jeſu Chriſto, cujus ſanguine redempti ſunt, cujus morte gratiæ & ſalutis capaces effecti ſunt, pertineant.

q Galat. 3.25.

Tantarum veritatum veluti ſemina jecerat olim Moyſes; ſed literæ cortice obvoluta latebant. Lumina erant ſub modio, & in obſcuro quodam loco ardentes faces. Craſſum quoddam velum ſuper Moſaicos libros oppanſum, Iſraelitas carnales arcebat, veluti litera quædam mortua: proinde Legem habebant Judæi, veluti Lex imperfecta, importabile jugum, præcepta non bona, imbecilliora mandata, & fru-

ſtra-

ſtranea, ideo tandem rejecta, quòd in criminum mortem prolapſis opem vitamque conſerre non poſſent (r). Is Moſayce Legis ſtatus, Jeſum Chriſtum reſpiciens; is etiam dum Hebræos ſpectat; Hebræos, inquam, qui ad novum fœdus, neque cordis habitudine, neque fidei & ſpei vividioris affinitate pertinebant.

In examen modò revocanda eſt agitata jam inter multos quæſtio; an ſcilicet Lex Judæorum ad Ægyptiarum imitationem expreſſa ſit; ſeu potiùs Ægyptiorum ad Judaicam.

Fixum itaque ratumque habendum eſt, apud utriuſque Gentis populos, plures olim fuiſſe leges & cæremonias mutuâ affinitate conjunctiſſimas; nec defuerunt inter Veteres, qui ex Hebræis Ægyptiiſque unum eundemque populum conficerent; rati Hebræos origine, non ſecùs ac moribus Ægyptios eſſe. Ita Pagani Judaicam & Ægyptiam ſuperſtitionem nunquam non jungunt. Cum ſuperſtitiones omnes externas Româ pellere viſum eſt, eodem ſimul decreto Judæi atque Ægyptii obvolvuntur: *Cæremonias externas Ægyptios, Judaicoſque ritus* (s). Tacitus pariter Annal.2. *Dete, ſacris Ægyptiis, Judaiciſque Urbe pellendis*. Viri plures, Antiquitatum Ægyptiacarum peritiſſimi, nihil magis affine in rebus ſpectaſſe ſe unquam profeſſi ſunt, quàm utriuſque hujus populi diſciplinam: *Tantam habent ad ritus, ſacrificia, cæremonias, ſacraſque diſciplinas Ægyptiorum affinitatem*, ait Kircherius in Propyl. c.2. *ut vel Ægyptios Hebraiſantes, vel Hebræos Ægyptiſantes fuiſſe dicas*. Marshamus Can. Ægypt. ſæc.9. & Spencerus de legib. Hebr. ritual. aliam, planè contrariam, & fortè etiam aliquanto exorbitantem à recto, tenentes viam, defenderunt, Judaicarum cæremoniarum pleraſque ex Ægyptiis eſſe repetendas.

Nemo planè dixerit, tantam inter infenſas alioquin gentes affinitatem fortuito caſui deberi; quanquam fateamur oportet, in ea de moribus utriuſque gentis diſquiſitione, hanc utriuſque populi ſimultatem pariter, & in legibus cæremoniiſque affinitatem, negocii plurimum faceſſere. Profitetur non ſemel Deus, reducturum ſe electum populum ſuum à moribus & ſuperſtitionibus Ægyptiorum; ſive imitatione (t), ſive commercio, & fœdere (u) cum illis conjungi vetat; præcipit inſuper, ut ea, quibus Ægyptii cultum impendunt, ſibi immolent in ſacrificium (x). His ergo conſiliis ſuis repugnaſſet Deus, ſi paria invexiſſet inter Judæos, quæ jam apud Ægyptios ſervarentur.

Nec minor erat Ægyptiorum à Judæis averſio, in tantùm ut ne menſâ quidem, Joſephi Patriarchæ ætate, illos dignarentur (y); creveritque deinde in dies odium, ex quo potiſſimùm Moyſes Iſraelem, tanto Ægyptiorum diſpendio, è captivitate reduxit. Infeſtos inter ſe utroſque populos diſſidere Joſephus Hiſtoricus lib.1. cont. Appion. non diffitetur; nec ab ea re abludit Herodotus lib.2. cap.78. teſtatus, legibus ſuis Ægyptios ita inhærere, ut aliàs aliarum gentium admittere non paterentur; quin & commercium illos cum exteris omnibus reſpuere, ne quid alienæ ſuperſtitionis recipere cogantur, teſtatur Chæremo apud Porphyr. de abſtin. l.4. Quis ergo fieri potuiſſe crediderit, ut Religionis & ſuperſtitionis à ſe inventæ, itemque exiſtimationis ſuæ tenax adeo populus, aliena facilè, & maximè Hebraica, quæ nonniſi odio & contemptu proſequebatur, admitteret?

Iſraelitarum verò erga alias gentes habitudo alia planè erat, ac Ægyptiorum; quanquam enim odio & contemptu cæteros averſarentur, ſuiſque inhærerent moribus; inſitâ tamen voluntatis propenſione in idololatriam, & finitimarum ſibi gentium ſuperſtitiones ferebantur. Nihil ea re frequentius in S. Scriptura, cujus Libri, & maximè Prophetici, crebras exhibent in Idololatras Judæos invectivas. Sed, quod mirum eſt, ipſos, quos imitabantur Judæi, populos, incircumciſorum nomine per ſummum contemptum traducebant. Judæos tanquam inſociabilem, & à cæterorum commerciis alienam gentem deſcribunt Hiſtorici. Hæc de illis Tacitus lib.5. hiſt. *Moſes, quo ſibi in poſterùm gentem firmaret, novos ritus contrarioſque cæteris mortalibus indidit. Prophana illis omnia, quæ nos ſacra: rurſum conceſſa apud illos, quæ nobis inceſta... Hi ritus, quoquomodo inducti, antiquitate defenduntur*. Hæc ſententiarum conſiliorumque repugnantia, ritus planè diverſos repugnanteſque, Baal pariter & veri Dei in Hebræos invexit; coegitque invitos pariter & volentes, ſuperſtitionis communione cum infenſis alioqui, & deſpectis à ſe gentibus conjungi. Quibus ita ſe habentibus, ex Ægiptiis potiùs expreſſæ Judaicæ cæremoniæ reputari potuiſſent; quippè quæ, ſemel in populum invectæ, cum excindi non poſſent, in ſacros uſus traducerentur.

Si quis tamen has inter utrumque populum affinitatem pariter & ſimulatatem aliâ planè ratione ſpectare voluerit, viam facilè inibit, ut repugnantes in ſpeciem difficultates conciliet. Vera itaque ſecernantur à falſis, certa ab incertis, quæ jactabunda Ægyptiorum vanitas, ſivè ſtulta Græcorum credulitas in Hiſtorias Ægyptiorum, & Hebræorum invexit commenta, ab iis, quę in Hiſtoria Sacra Deo authore referuntur; ſtatimque, verſâ controverſię facie, Judæos quidem pauca ab Ægyptiis, Ægyptios verò à Judæis plura derivaſſe intelligemus. Factum etiam deprehendemus non rarò, ut leges utrimque repugnantes de induſtria, & æmulationis zelo rogarentur; quin & accidiſſe aliquando, ut moribus & ſententiis fortuito caſu convenirent. Quæ quidem omnia ut planius aſſequamur, utriuſque gentis affines inter ſe leges percurrendę ſunt; ſimulque curandum, ut ſedulò tempora & momenta omnia, quæ utriuſque Reipublicæ ſtatum & politiam immutarunt, diſtinguantur.

Latæ à Moyſe leges omnes ſivè morales ſunt, ſivè judiciales, ſivè cæremoniales. Moralibus ſanciendis unicè ſpectatum ratio-

r *Hebr.7.19. Nihil ad perfectum adducit lex. Ezech. 20.25. Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent. Hebr.7.18. Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem.*

s *Sueton. in Tiber. c.36.*

t *Levit.18.2.3.*

u *Deut.12.30.31.*

x *Exod.8.26.*

y *Gen.43.32.*

Digitized by Google

ſionis dictamen, ſicut & inſita illa boni malique, & Dei, ac ſui ipſius generalis notio. Populos autem inter ſe moribus & genio licèt infeſtiſſimos, in communibus tamen erga Deum & proximum officiis conveniſſe, quis jure miretur?

Leges judiciales ex ratione derivatæ, ad Reipublicæ politiam, atque univerſi populi felicitatem collimant. Quare nullo negocio fieri potuiſſe credimus, ut duo Legiſlatores eundem ſibi finem boni publici præſtituentes, ſivè contraria inter ſe, ſivè affinia duabus diſſitis gentibus pro variis condendarum legum circumſtantiis, edixerint; quanquam alioqui, neque de ſimilibus, neque de repugnantibus legibus præſcribendis vel ſemel quidem cogitaverint. Sivè igitur judiciales Hebræorum leges ad Ægyptias acceſſerint, ſivè longo receſſerint intervallo; Moyſem tamen ad illas ſivè imitandas, ſivè averſandas reſpexiſſe (niſi ſi quando contrariam planè ſanctionem pravis quibuſdam corruptiſque Ægyptiorum moribus opponit) immeritò deduceremus.

Cæremoniales denique Leges circa Religionem verſantes, ita reputandæ ſunt, quaſi ex arbitrio & voluntate Legiſlatoris unicè dependeant, Legiſlatoris, inquam, non temerè illas quidem, ſed ad præſtitutum generalem finem omnes dirigentis (z); ſingulas verò ità præſcribentis, ut rationem cur hæc potiùs, quàm illa præſcripſerit, nemini reddere teneatur.

z Vide S. Thom. 1. 2. q. 102. à cap. 2. uſque ad 3. & Rab. Maim. par. 3.

Itaque ſi Moyſes novæ conſtituendæ Religionis conſilio cœtus indixit, & ſolemnitates; ſi cæremonias item, & ſacrificia ſicut & Sanctuarium ad cultum Domini præſcripſit; ſi tandem Sacerdotes ſtatuit & Altare; ſique in rebus omnibus cum cæteris Legiſlatoribus paria molientibus, ſine quibus homines in unum Religionis corpus vix coirent, conveniſſe deprehendatur, quis rogo inter prodigia deputaverit? Ex quibus planè nemo jure deduxit, omnes illos Legiſlatores, dum politiam quiſque ſuam molirentur, alterum alterius imitationem affectaſſe: ſiqua tamen non in Religione univerſa conſtituenda, ſed in ſingulis cæremoniis & ritibus peculiaribus affinitas & oppoſitio deprehendatur; aliter tunc ſanè de illis philoſophandum, atque ita conſtituendum, ut de induſtria planè, non fortuito caſu ita factum eſſe judicetur. Si affectata igitur quædam ſimilitudo vel oppoſitio in Hebræorum & Ægyptiorum ſingulis cæremoniis appareat, uti cum de Sacrificiis agitur, de veſtibus Sacerdotum, de ſexu, vellere, ætate, cæteriſque victimarum conditionibus; ſicut & de forma ac ſtructura Altaris aliiſque, ab unico Legiſlatoris arbitrio dependentibus; hæc planè omnia datâ operâ atque conſilio invecta cenſenda ſunt. Cum enim legibus illis ſola ſteterit pro ratione Legiſlatoris voluntas, cur illæ potiùs, quàm aliæ ſancitæ fuerint, non alia ſanè ratio, quàm in Legiſlatoris voluntate quærenda eſt. Si quid igitur ejuſmodi aliquando occurrat, atque inter duas gentes varietas ſive affinitas cæremoniarum obſervetur, id totum ſivè ex Legiſlatoris, ſive ex populi electione repetendum eſt. Tota modò difficultatis vis in eo vertitur, uter ex his populis in his cæremoniis ſervandis jure vetuſtatis alteri præſcripſerit. Scitum ex Scriptura (a), Judæos in Ægypto ad Idola declinaſſe, quam fæcem neque ab Ægypto ſecedentes, neque iter per deſertum facientes abjecerant (b). Porrò fictam hanc Numinum religionem jam inde ante Iſraelitas in ea provincia obtinuiſſe (c), ubi omnibus ſuccedentibus ſæculis regnavit, atque ab iis ſuperſtitionibus populum ſuum Dominum removere voluiſſe (d) nullus dubito. Quæ cum ita ſint, continuò fateamur oportet, cæremonias illas & ritus inter utroſque populos diametro oppoſitas, non alio apud Iſraelitas conſilio invectas fuiſſe, quàm ut Ægyptiacis moribus adverſarentur.

a Joſu. 24. 14. Auferte Deos, quibus ſervierunt Patres veſtri in Meſopotamia, & in Ægypto.
b Amos 5. 26. Ezech. 22.
c Exod. 35.
d Vide ad Gen. 43. 56.

Quod ad ritus apud utramque gentem affines attinet, unà Patres conveniunt (e) Diabolo illos authore, quem Divinitatis ſimiam appellant, in Paganos ex Hebræis derivatos fuiſſe. Sed quo bono Satanas ſacras Dei cæremonias in Ægyptum invexerit, quo inſuper conſilio Ægyptii infenſæ ſibi gentis mores adoptaſſent? Quid quod Ægyptiorum Religio vetuſtate Hebræam ſuperat? Nonne inſuper Hebræi ante egreſſum ex Ægypto ad Ægyptias ſuperſtitiones declinaverant, quas etiam ab ea provincia remoti nondum penitus abjecerunt? Hebræi itaque Ægyptiorum potiùs quàm Ægyptii Hebræorum plagiarii accuſantur. Excipiamus tamen ritus nonnullos oportet, quos Hebræi ſecum in Ægyptum invexerunt, ut circumciſionem, quam ex Hebræis in eas gentes derivatam ſupra demonſtravimos (f).

e Tertull. de Praſcr. A Diabolo ſcilicet, cujus ſunt partes intervertendi veritatem, qui ipſas quoque res divinorum Sacramentorum, in Idolorum myſteriis æmulatur. Vide & S. Aug. Epiſt. 102. nov. Edit. q. 3. num. 58. 20.

f Diſſert. de vetuſtate Circumciſ.

DISSERTATIO

DE VERIS FICTISQUE PRODIGIIS, ac Dæmonum & Angelorum in corpora poteſtate.

NIhil in vulgari ſermone frequentius, quàm de prodigiis, atque bonorum malorumque Spirituum per corpus operationibus; nihil eſt etiam, cujus minùs claræ, atque fictæ omninò ideę, quàm de his omnibus rebus ſuppetunt. Viri quidam acri, ut ipſi quidem cenſent, ingenio, ac minimè trepido, omnia quæ de Angelorum poteſtate, & apparitionibus feruntur, ſicut & de præſtigiis, quibus ſenſus hominum fallunt, Dæmonum in corpora infeſtationibus, ſubitiſque tandem per illos actis, cæterarumque rerum immutationibus; ea, inquam, omnia tanquam vana muliercularum terriculamenta reputantes, qui credulam hiſce rebus mentem addixerint, eos pietate & miſeratione proſequuntur. Alii contrariis planè ſtudiis exorbitantes, omnes Dæmonum, Magorum, Veneficarum fabellas probant. Nihil illis in prodigiis, hiſtoriis de apparitionibus Spirituum, atque Dęmonum corpora obſidentium ſuſpectum. Alii tandem, pravâ ſanè & noxiâ ſpiritûs habitudine, quæ de prodigiis, Angelis, Spiritibus &c. feruntur, omnia eo argumento rejiciunt, quòd ſcilicet plura vulgata ſint prodigia vel ficta omninò, vel naturalibus quibuſdam inſuetiſque cauſis, ſed latentibus, tribuenda.

Hanc itaque quęſtionem occaſione eorum, quæ de prodigiis Magorum Pharaonis, de Spiritu Samuelis Sauli exhibito leguntur, nos examinandam aſſumimus. Quæ ut ordine procedant, dicendum prius à nobis de natura, poteſtate atque charactere prodigiorum; dein de Angelorum bonorum malorumque ad prodigia patranda facultate.

Verum prodigium, juxtà inſitam nobis ideam, res eſt regulas naturæ conſuetas tranſcendens. Vir ſuper aquas gradiens, in aera ſuſpenſus, ignotas linguas ſubitò callens, virgæ in anguem ſubitò transformatæ verum prodigium ſeſciunt. Fictum autem prodigium illud concipimus, quod naturæ leges in ſpeciem tantummodò ſuperat; uti coma ſubitò concepto igne deflagrans, quod pingui aliquo humore fortè delibuta eſſet, (uti de coma Iuli aliorumque ferunt) ignem illum intactos relinquere crines &c.; nullo hæc prodigio fieri potuiſſe conſtat; cum in lineo panno vini ſpiritu imbuto, quotidie obſervemus, ignem, abſumpto liquore, linum relinquere. Plura ſanè hiſce ſimilia occurrunt, quibus latens & occulta cauſa prodigii apud nos famam conciliat.

Scitè etiam obſervat S. Auguſtinus ea, quæ nobis prodigia jure meritoque creduntur, naturalia ſimul eſſe, & ſupra naturam; naturalia quidem, cum eandem Dei voluntatem, in qua tota naturæ ratio, habeant authorem; ſupra naturam verò, quod à conſuetis naturæ legibus exorbitent. Addit inſuper: *Nec (a) enim iſta* a *De Gen. ad*
cum fiunt, contra naturam fiunt, niſi nobis, *lit. lib.6. cap.*
quibus aliter natura curſus innotuit, non *13.*
autem Deo, cui hoc eſt natura, quod fecerit. Et alibi [b]. *Quomodo eſt contra* b *De Civ. Dei*
naturam, quod Dei fit voluntate, cum voluntas *l.29. c.8.*
tanti utique Conditoris, condita cujuſque rei natura ſit? Portentum ergo fit, non contra naturam, ſed contra quàm eſt nota natura. Satis profectò conſtat hoc Auguſtini dictum: *Voluntas Dei eſt cujuſque rei natura*, de rebus tantùm naturalibus intelligendum eſſe; cum alioqui alia ſit moralium ratio; quanquam in moralibus æquè ac in phyſicis omnia poſſit Deus. Sed in moralibus agenti gratiæ non inerti quodam modo obſequitur voluntas hominis, ſicuti materia animâ & libertate deſtituta, Creatori.

Spinoſa nunquam prodigia fieri poſſe demonſtraturus, naturæ curſum præverti nunquam poſſe, hoc argumento negat: Naturæ leges ipſiſſima ſunt Dei volentis decreta, quæ ſi immutari unquam contingeret, ipſe immutabilis Deus mutaretur. Stent ergo, ait, ab immoto Deo immotæ naturæ leges; & prodigia, quę naturę prævertunt leges, faceſſant (c).

Hujus Scriptoris de ſummo Deo ſenten- c *Spin. Tract.*
tia eò tendit, ut eodem ſemper tenore, *Theol. polit. c.*
abſoluto, neceſſario, atque generali age- *6.*
re illum conſtituat; ex quo illud conſequitur, naturæ curſus & effectus, qui à Deo diſponente unicè pendent, invariabiles eſſe & immotos; nec fieri unquam poſſe, ut illis vel minimò exorbitantibus, de ratione ſummæ illius Providentię, ſapientiſſimæ, immobilis, ſibique ſemper conſtatis aliquid non deceſſerit.

Hoc Authoris ſyſtema, magnificum primo aſpectu, & Dei, ſibi ſemper conſtantis, ideam omnem implens; re tamen ęquam ſummi illius liberi, ſapientiſſimi atque potentiſſimi ideam penitùs deſtruit. Ejus enim voluntas, quæ fœcunditatem potentiâ metitur, neque ab eventibus pendere, vel rebus ab ipſa productis ſervire

un-

unquam cogitur; ſemper quin potiùs libera, & ſemper ſibi conſtans, decreta ſua ſolo regit arbitrio. Tempus omne, eventus, rerumque circumſtantiæ, motus quin etiam creatę voluntatis quicumque Divinis ab ævo obtutibus exhibentur, ut eorum quæ priùs, quæ modò, quæque in futurum accidare unquam contigerit, nihil ipſi fuerit impervium, nihil occultum. Nihil inſuper præter Deum authorem in Mundo, nullus in corpore motus agitur; quanquam ita rebus omnibus manum admovet, ut in agentibus ſingulis eorum foveat libertatem. Cùm autem novi aliquid in Mundo acciderit, non ita conſtituendum de ipſo, quaſi rem aliquam antehac occultam tunc primò cognoſcens, novum de illa decretum rogaverit. Semel ille omnia ab æterno ita ſtatuit, ut ipſa rerum mutatio ab immutabili illo conſilio ab ævo decreta, æternum manſerit. *Opera mutat, conſilia non mutat* (d). De ſingulis creaturis pro arbitrio citra diſpendium naturæ diſponit, cum non alia ſit rerum natura, quàm ipſa Dei diſponentis voluntas (e). Cauſarum ſecundarum connexio, earum ad generales motuum leges ſubordinatio, partium Univerſi inter ſe diſpoſitio, ſingula hęc ſibi certè adeò fixa & conſtantia ſunt, ut ab uno tamen ſummè libero, cui inexploratum nihil, dirigantur; ab uno illo corpora omnia pendent, & motus, & cum maximè à conſuetis atque præſcriptis ſibi in rerum gubernatione legibus recedit, tunc potiſſimùm libera illa ſuæ voluntatis decreta fixa ab æterno & rata exequitur. Maneat ergo, prodigia Dei providentis alto conſilio diſponi, ipſamque rerum œconomiam fovere potiùs, quàm pervertere.

d *Aug. Conf. l.* 5.

e *Cont. Fauſt. l.* 25. *c.* 5.

Anguſtam prorsùs Spinoſa Divinę voluntatis ideam ſibi præſcripſit, dum conſtantię illius ita conſuluit, ut libertatem negarit. Ludit profectò de nomine *Legis naturæ*, quaſi ſcilicet aliud quàm Dei voluntatem deſignaret, vel prodigia naturæ leges deſtruerent; cum tamen Dei voluntatem ipſiſſimam eſſe rerum naturam, jam oſtenderimus. Prodigia verò liberæ quidem Dei voluntatis ſunt opus; non voluntatis quidem, generales atque conſuetas naturæ leges dirigentis, ſed peculiaris, quæ ſibi pro ſua libertate agenda quædam inſueta reſervat. Hęc vera prodigii notio.

Ex his planè colligi poſſe arbitror, prodigiorum facultatem ſoli Deo reſervari, ut in ejus privilegii communionem neque Angeli, neque Dęmones, neque animæ à corpore ſecretę, venire unquam poſſint. Quamquam eorum precibus aliquando, ſicut & eorum miniſterio atque inſtrumento factum eſt, ut Deus prodigia patraverit; ſicuti de Angelis, & Prophetis in V. T. de Apoſtolis in Novo legimus.

Verùm de malis Spiritibus non ita facilè intelligimus, qui tantùm valuerint, ut prodigia patrarent; neque enim ſive vi ſuâ illa operari, ſivè à Deo precibus impetrare potuerunt. Quare Deum illis ultionis ſuæ adminiſtris uſum in prodigiis exhibendis credimus; niſi fortè nullum à

Dæmonibus verum prodigium factum unquam, ſed omnia ad præſtigia & ad occultam aliquam, ſed naturalem cauſam deputare maluerimus. De hoc igitur in præſentiarum agendum.

Magi Pharaonis, narrante Scripturâ, virgas in angues, aquas in ſanguinem, Moſaica prodigia æmulaturi, tranſmutarunt (f). Ab his Magorum prodigiis ita Moſes cavendum monet, ut ſimul à Dæmone patrari illa non ambiguè ſuadeat (g). *Si ſurrexerit in medio tui Propheter, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum; & evenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos . . . non audies verba Prophetæ illius, aut ſomniatoris, quia tentavit vos Dominus Deus veſter.* Dęmonis Beelſebub poteſtate in pellendis malis Spiritibus uſum Jeſum Chriſtum exprobrantibus Phariſæis, objectam calumniam ipſe Chriſtus diluens, hanc quidem in prodigiis patrandis poteſtatem Dæmoniis non negat; ſed vix fieri potuiſſe dicit, ut Satan Chriſto adverſario ſuo obſequens, ſecum ipſe pugnaret (h). Alibi etiam cavendum nos monet à prodigiis Pſeudo prophetarum (i). Antichriſti ſigna & portenta omnia Apoſtolus perſequitur (k); docet inſuper, Satan in Angelum lucis aliquandò ſe transformare. Plures tandem ex Patribus Magos Pharaonis virgas ſuas in angues verè tranſmutaſſe cenſuerunt; quòd quidem ſine vero prodigio fieri potuiſſe, vix in animum inducimus.

f *Exod.* 5. *&c.*

g *Deut.* 13. 1.

h *Matth.* 9. 34. & 12. 24.

i *Matth.* 24. 24.

k 2. *Theſſal.* 2. 9.

Origenes pari ferè prodigio utrimque contigiſſe, ut Moyſis nimirum & Magorum virgę in angues tranſmutarentur, luculenter aſſeruit (l); quanquam angues in virgas reſtituere Dæmon fruſtrà tentavit; quippè quòd: *Contraria virtus malè quidem facere aliquid poteſt, ſed reſtituere in integrum non poteſt.* Theodoretus calumnias eorum diluens, qui Moyſis prodigia Magiæ accuſabant (m), nihil habet in promptu niſi Magorum Pharaonis de prodigiis illis genuinam confeſſionem: *Digitus Dei eſt hic.* Tandem, ait, ſi Moyſes præſtigiis tantùm intuentes fefelliſſet, Magi, aliis objectis præſtigiis, impoſtorem arguere potuiſſent.

l *Orig. hom.* 13. *in Num. Effecit ſimiliter contraria virtus virgam ſerpentem, ſicut fecerat virtus Dei &c.*

m *Theod. q.* 18.

S. Auguſtinus hac ſibi propoſitâ quęſtione (n), an ſcilicet virgæ Magorum nomen tantùm & inanes angium figuræ, ſeu veri eſſent colubri; reſpondet, ex ipſa Scripturæ phraſi par utrinque, & in Moyſe, & in Magis, prodigium ſatis deſignari. Quid ergo, ait, Dęmones pari cum Deo creandi virtute pollent? Neque enim aliter tam prompta rerum mutatio fieri unquam potuit. Minimè illi quidem, ſequitur Auguſtinus, ſed ſementinum aliquod rerum corporearum principium per omnia latè elementa diffunditur, quod apta offendens agentia, res ſingulas producit. Si quę autem eâ occaſione ses novæ producantur, non creari quidem; non enim è nihilo prodeunt; ſed procreari tantùm, & è materno cauſarum ſuarum ſinu educi cenſendæ ſunt.

n *Quæſt.* 21. *in Exod. Deus verò ſolus verus Creator eſt, qui cauſas ipſas & rationes ſeminarias rebus inſeruit.*

Ita fieri potuiſſe cenſet S. Auguſtinus,

ut projectæ à Magis virgæ momento in angues tranſmutarentur; dicto enim citiùs Dæmones ſolutæ virgarum materiæ aptas cauſas anguibus procreandis applicarunt. Qui verò cauſas & principium illud è nihilo produxerit, ſolum Deum idem Vir Sanctus agnoſcit. Paria repetit in ſuis Libris de Trinitate (o); ſicut & de Civitate Dei (p), ubi probat Dæmones ſinè peculiari Dei auxilio vim ſuam exerere non poſſe; omnem inſuper poteſtatem novas producendi creaturas illis abjudicans, ſolam immutandi creatas à Deo ſpecies virtutem permittit; quare, ait, non tantùm immutare animarum naturas fruſtra conarentur; ſed nec in corpus hominis valent adeò, ut in belluam redigere poſſint. Tandem in Epiſtola ad Deogratias (q), *Quamvis*, ait, *& Dæmones nonnulla faciant Angelis ſanctis ſimilia, non veritate ſed ſpecie; non ſapientiâ, ſed planè fallaciâ*. Quæ facilè de prodigiis Paganorum ab Auguſtino dicta ſunt, non de iis, de quibus S. Scriptura tanquam de veris ac minimè fucatis prodigiis narrat.

o *De Trinit. l.3. c.8.*
p *De Civ. Dei, l.28. c.18.*
q *Ep.102. nov. Edit. q.16. n. 32.*

S. Thomas Auguſtini argumenta & ſententiam adoptans (r), omnes à Dæmonibus inductas rerum immutationes naturæ legibus conſonas oſtendit; novis enim, ait, motibus, vel novâ formâ certæ ſubſtantiæ inditâ, novas ſtare res Dæmones jubent; quæ verò, pergit, aliquando Dæmonum prodigia ſupra naturam apparent, hæc ſanè præſtigia cenſenda ſunt.

r *1. par. q. 104. art. 4.*

Plerique ex Commentatoribus in eandem ſententiam abierunt, cujus tota difficultas in eo verſatur, an ſolâ cauſæ naturalis applicatione fieri potuerit, ut ex virgarum materiâ nova ſubſtantia promptè compingeretur. Toſtatus rem eſſe impoſſibilem judicans, fieri potuiſſe cenſet ut Dæmon, pro ea, qua plurimùm valet, agendi dexteritate, ſubductis clam virgis, veros angues ſubſtituerit (s). Alii malum Dæmonem, cui Moyſis conſilium, jam ab ipſo Moyſe populo revelatum, innotuerat, virgas antea paulatim præparaſſe malunt, ut opportuno tempore in angues tranſmutarentur (t).

s *Toſtat. in Exod. 7. q.20.*
t *Cajet. & Barrad. & Janſ. in Exod.*

Utcumque tamen res contigerit, Patres, & Interpretes nullum interceſſiſſe in ea re prodigium ſatis conveniunt. Miram illi quidem & ſingularem metamorphoſim, naturæ tamen legibus conſonam, fatentur; ſed neque in Scriptura unquam Dæmonum & Pſeudo-prophetarum prodigia, veri prodigii elogio donata animadvertunt. Nunquam etiam malos Spiritus liberâ & independenti poteſtate uſos, ex eadem Scriptura novimus. Apoſtolus quin etiam Antichriſti ſigna ita deſcribit (u): *Cujus eſt adventus ſecundùm operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis in iis, qui pereunt*. Si quando in S. Scriptura Dæmonis prodigia aliqua referuntur, ſtatim à Deo ita permittente, atque malis Spiritibus ultronia ſuæ miniſtris uſo facta dicuntur. In narratione plagarum Ægypti legimus, Deum Magorum virgas in angues, Nili aquas, iiſdem Magis authoribus, in ſanguinem tranſmutari ſiviſſe; ſciniphes verò, Deo renuente, producere illos nequicquam tentaſſe (x). Quid, quod eodem cum cæteris Ægyptiis tanto iiſdem plagis Magi illi affecti ſunt? Deo ita diſponente, ut pro ejus arbitrio & virtutem illi ſuam exeri, & in ordine contineri faterentur.

u *2. Theſſal. 2. 9. 10.*
x *Exod. 8. 18. & 9. 10.*

S. Auguſtinus veros quidem angues è virgis Magorum prodiiſſe conſentit; ſed, ait, *non fuerunt tamen creatores Draconum nec Magi, nec Angeli mali, quibus miniſtris illa operabantur* (y). Satanæ quidem datum eſt, ut occaſionem & cauſas inſtruat rerum productioni aptas; at nova creare uni Deo, à quo ſingulis naturalibus agentibus accepta virtus, reſervatur.

y *In Exod. q. 21.*

Alibi verò docet (z), totam malorum Spirituum poteſtatem in eo ſitam eſſe, ut malos Deo permittente puniant; bonos exerceant: *Nec ideo*, ſequitur, *putandum eſt iſtis tranſgreſſoribus Angelis ad nutum ſervire hanc viſibilium rerum materiam, ſed ſoli Deo*. Paria de virgis in colubros tranſmutatis docens S. Thomas (a), addit deinde: *Non verè habent rationem miraculi, quæ ſunt virtute aliquarum naturalium cauſarum*. Si ergo SS. Auguſtino, & Thomæ fides habeatur, veri patrandi miraculi poteſtas nulli prorsùs creaturæ, ſed Deo tantùm conceditur.

z *De Trin. l.3.*
a *2. 2. quæſt. 178. ar. 1. ad 2.*

Reliqui ex Patribus in iis, quæ ad prodigia ſpectant, malis Spiritibus minus concedunt; quippe qui virgas Magorum mero præſtigio angues ſpectantium oculis exhibuiſſe ſuſtineant. Tradit Philo, Magos illos omnibus artis ſuæ conatibus eludendis veris Moyſis prodigiis laboraſſe; quanquam, ait, alios decipere moliti, ſuis ipſi artibus decepti ſunt; id agente Numine, ut virga Aaronis Magorum angues voraret (b). Licet verò alibi idem Scriptor veros angues ex Magorum virgis productos pro certo conſtituere videatur; addit tamen, virgam Moyſis ſerpentes à Magis productos, & denuo in priſtinam virgæ naturam reſtitutos voraſſe; quo Deus prodigio, ait, iniquos rei æſtimatores docuit, ea, quæ à Moyſe portentà patrata ſunt, non callidi alicujus veteratoris dolos æſtimari debere, ſed Divinæ operationis, cui nihil impoſſibile, vera & genuina miracula (c). Quo ſanè dicto ſatis Author inſinuat, Magorum virgas artis tantùm præſtigio, ſerpentis ſpeciem, non rem exhibuiſſe.

b *De Migrat. Abraham.*
c *Philo. l. 1. de vita Moſ.*

Joſephus loquentem inducit Moyſem ad Pharaonem in eam ſententiam; tranſmutare ſcilicet ſe virgam ſuam in anguem, non mero tantùm præſtigio, ſimplicioribus fallendis, uti à Magis factum fuerat, ſed vero prodigio Divinâ virtute patrato (d). Pſeudo-Juſtinus totum hoc Magorum opus malo Spiritui imputat, qui ſpectatorum oculos præſtigio fallens, anguium & ranarum ſpeciem manem & vacuam exhibuit [e]. S. Juſtinus ea Magorum miracula in eodem cenſu habet cum prodigiis Paganorum, quibus Dæmon ſimplicioribus imponit (f). Quid autem hæc

d *Antiq. l. 2. c. 5.*
e *Quæſt. ad Orthod. q. 22.*
f *In Dialog. cum Tryphon.*

ſunt,

niſi præſtigia? Tertullianus de hoc argumento ita diſſerit: *Corpora videbantur Pharaoni & Ægyptiis Magicarum virgarum dracones; ſed Moſis veritas mendacium devoravit* (g).

Hæc Tertulliani verba pre oculis habuiſſe Hieronymus videtur, de Antichriſti miraculis in hanc ſententiam locutus (h). *Quomodo enim ſignis Dei, quæ operabatur per Moyſen, Magi ſua reſtitere mendaciis, & virga Moyſi devoravit virgas eorum; ita mendacium Antichriſti veritas devorabit.* S. Gregorius Nyſſenus (i), S. Proſper (k), Ambroſiaſter (l), Rupertus Abbas (m), aliique ficta omnia, & mera præſtigia in prodigiis Magorum agnoſcunt.

At enim ſine prodigio fieri non potuit, ut Magorum virgæ ſive occulto & ſubtili Dæmonum artificio novam induerent anguium figuram, ſive adſtantium oculis induiſſe viderentur, quamvis alioqui virgarum naturam in ſe retinerent. 2. Si Deus fallentes iis dolis Dæmones, ſuę voluntatis arbitrio dirigit, commiſſi cum illis criminis reus habendus eſſet; quippè qui mali hominibus irrogandi adjutorem ſeſe præbuiſſet. 3. Si genuina illa prodigia cenſenda ſunt, quæ & certas naturę leges, & agentis naturales vires excedunt, vera à fictis miraculis diſcernendi ratio difficilis hominum pleriſque contingat; quare ſatis certum à miraculis argumentum vix erit quod deducatur; quia enim naturę leges omnes diſcuſſerit?

Hiſce ergo difficultatibus ſingulis iſta reponemus. 1. Quæ ſingulis Angelis, Dęmonibus, animabus à corpore ſecretis, naturalis vis inſit, quidque proindè in corpora valeant, ut naturalia à ſupernaturalibus diſcernantur, vix eſt quod à nobis determinetur. Subtili quadam corporis materiâ, aurâ tenuiori, Angelos, Dęmones, & animas conſtare Veterum nonnulli autumarunt (n); quare, inquiunt, Dęmones ſacrificiorum nidoribus (o), cantilenis, ſanguine victimarum, muliebri enitu delectantur; ſicut & certis adſtringontur temporibus, locis, & ædificiis. Quod autem bonos à malis Angelis apud illos diſtinguebat, pronum erat & obſtinatum in deteriora ſtudium, quo mali Angeli, eiuſdem alioquin cum bonis naturæ, detinentur. Ita planè duos oculos vel aures ex vitio alterutrius diſtinctos diceremus (p). Subtilium illorum corporum dotem eſſe immortalitatem rati, craſſiori reſoluto corpore, tenue illud, quo anima conſtat, & inſtar corporis craſſioris efformatum erat, manere cenſebant. Hoc autem animæ corpus, ab altero craſſiori ſecretum, Veteribus nonnullis *aſtris ſimile* (q), *fulgori ſimile* dicebatur; atque ex luce nonnunquam circa ſepulchra micante, argumentum de animæ immortalitate, de figuræ illius cum corpore affinitate, iiſdemque ſervatis, quas olim in corpore habebant, inclinationibus trahebant. Laudator etiam in eam rem hiſtoria divitis improbi, & Lazari; tum illud S. Thomæ: *Niſi videro in pedibus ejus & manibus fixuram clavorum, non credam.* Perſuaſum enim habebat Apoſtolus, ait Origenes, fieri potuiſſe, ut animę Jeſu Chriſti ea eſſet cum corpore ſimilitudo, qua Apoſtoli facilè deciperentur.

g *De Anim. c. 57.*

h *Hieron. Algaſia c. 2. ad fin.*

i *De Vita Moyſis.*

k *De promiſſ. part. 2. cap. 5.*

l *In 2. Timoth. cap. 3.*

m *in Exod.*

n *Vide Orig. in proœm. l. 1. de princ.*

o *Idem cont. Celſ. l. 7. & l. 8. Vide Spencer. not. in hunc libr.*

p *Orig. t. 23. in Jo.*

q *Orig. con. Celſ. Iren. l. 2. c. 62. & 63. Vide Porph. de abſtin. animal. l. 2. pag. 212. 113. edit. Lugd. 1620.*

Cum tamen alia jam obtinuerit de Angelis ſententia, aliter proinde nobis de Spirituum in corpora operationibus philoſophandum. Si Veterum illa opinio admitteretur, facilè profectò intelligeremus, qui fieri potuiſſet, ut tenue illud Angelorum corpus immutandis organis animalium & elementis valeret. Cum enim corporum noſtrorum ſtructuram, atque cætera naturæ arcana perſpecta haberent, quæ potiſſimùm commoveant organa, quaſve impellant cauſas ſecundas, occultâ quadam & ſubtili vi, corpore tenuiſſimo inſtructi agentes, quibus nec ingenium deeſſet nec ſapientia, noſſe equidem poterant. Quare mira licèt & pręter fidem agere viderentur; nihil tamen præter notas naturæ leges factum intelligeremus. Quid ni enim corpus ſibi non abſimile corpus aliud moverit? Quòd autem tenue ſit & ſubtile, in corpora facilè irrepens, penitiora omnia pervadit; cum interim craſſum aliud corpus in ipſo veluti limine ſubſiſtere cogatur.

Alia eſt igitur nobis via diſputationis tenenda. Spiritus, cui, præter intelligendi & volendi facultatem, omnia deſunt, cur in corpora naturaliter agat, nihil eſt; nihilque illi cum materia commune, ut ei diſponendę per ſe veluti manus poſſit admovere. Quare vel Dæmon aptam ad anguem compingendum materiam in virgis Magorum per ſe diſpoſuiſſe dicatur; vel intuentium oculos præſtigio aliquo ita faſcinaviſſe, ut intueri ſe anguem crederent (quod vel ipſos aſpicientium oculos præſtringendo, vel inane ſpectrum ante obtutum offerendo pręſtari potuiſſet); hęc tamen omnia naturæ purè potèque intellectualis vim omnem ſuperant. Hæc tantùm de Spiritibus ratione magiſtrâ diſcimus; cum verò plura illos in corpora valuiſſe Divinâ revelatione noverimus, ineunda nobis eſt ratio, cur ſine prodigio fieri illa potuiſſe exponamus.

Hiſtoriæ non infrequentes in S. Scriptura leguntur, Dæmoni tantummodò authori imputandæ; uti inflicta Jobo mala, energumeni quamplures in Evangelio; tentatio Jeſu Chriſti per Diabolum, quo vehente ipſe Jeſus primò in verticem excelſi montis, dein in pinnaculum Templi tranſlatus eſt. In his planè conceſſam Dæmoni patrandorum prodigiorum facultatem ab ipſo Deo malis illius conſiliis opem pręſtante, quis non impius & blaſphemus crediderit? Nonne doli tunc & impietatis, quam Satanas meditabatur, reus Numen ageretur, ſi fallere eâ ratione homines, atque perdere volenti prodigiis ſuis ſerviret? Ne igitur malorum author dicatur Deus, inſitam ſibi vim eâ occaſione, Deo permittente, exeruiſſe Dęmonem fateamur oportet, quam ſcilicet Numinis permiſſionem obtinuiſſe cum Jobum affligeret, cum malorum Spirituum legio hominem in Evangelio infeſtaret, liquidò conſtat.

Quæ verò bonis Angelis authoribus in Scriptura geſta leguntur, ſicut & animarum

rum extra corpus per viſum oblatæ ſpecies, ea quoque citra prodigium facta eſſe non raro ſuſpicamur; quòd & in corpora agendi, & elementa ſubigendi inſita ſit ſpiritibus virtus. Profectò ſi quid erit in ea re prodigii, id planè reputandum eſt, quòd Deus rarò ea præſtare Angelos permittat; cum interim familiarem & aſſiduam illam, quam Angeli, & Dæmones in corpora, ſenſus, phantaſiam, atque in cætera, quæ nos circumſtant, poteſtatem exercent, (quamvis nobis aliò intentis & imprudentibus) vix aliquis fuerit, qui inter miracula adſcribat. Cum itaque Angeli deducere nos, atque pericula omnia à nobis ſubducere curaverint; cum pias imagines phantaſiæ ſubjecerint; quemadmodum impię à Dæmonibus exhibentur; cum motus ab iiſdem Dæmonibus pravi in corpore excitantur; cum, inquam, hæc omnia facta novimus, nonniſi naturalem Spirituum vim agnoſcimus. Difficiliora planè iſta non ſunt iis, quæ de tentatione Chriſti in Scriptura narrantur. Nos quidem latenti ſeductore tentamur; Chriſtus ſenſibili ſpecie coram ſe Dæmonem vidit: res cæteroqui congruit: neque enim quòd nobis invisibilis Dæmon inſidietur, minùs in noſtro corpore humores & phantaſiam concitabit.

Explicandum modò, quo fieri poſſit artificio, ut ſpiritus à corpore ſecretus in corpus agat. Cum Dei voluntatem omnium eſſe rerum naturam ſupra conſtituerimus; ſi quando de motione corporum à Spiritibus, in Scriptura legerimus, Deum id voluiſſe, ut ſcilicet Spiritus corpora removeret, inferamus oportet. At enim Spiritum in corpora acturum ad corpora ſeſe applicare neceſſe eſt; quod ſanè de rebus nullâ proportione conjunctis vix concipimus. Nihil planè in ea re novi, nonne corpori movendo anima adjungitur? Porrò anima ſanguinem, ſpiritus animales, totum denique corpus commovere poteſt; quemadmodum viciſſim ſanguinis totiuſque corporis, atque objectorum ſenſibilium excitationibus certæ quædam reſpondent in anima perceptiones & affectus; doloris videlicet, lætitiæ &c. Quid igitur animæ corpus movere pronumerit; Angelis verò, & Dæmonibus non erit?

Ipsâ quidem experientiâ doceri nos fateor, de mutuo quo Deus animam & corpus vinculo alligari voluit; ut ſcilicet animæ & corporis affectiones affinitate quadam jungerentur: quam ſanè experientiam de Angelis & Dæmonibus nullam habemus. Sed eam, quæ corpus animę jungit, dependentiam, ipsâ Dei voluntate inductam fuiſſe, hac nobis ratiocinatione innoteſcit: Nullum corpus & animam naturale vinculum inter ſe alligare poſſet, niſi Divinæ voluntati id totum tribuatur; hanc igitur voluntatem interceſſiſſe oportuit. Paria ergo de Angelis, & Dæmonibus philoſophari planum eſt; ſolo nimirum illa Divinæ voluntatis glutine conjungi potuiſſe. Conjunguntur autem reipſa? voluit ergo Deus ut jungerentur; ita ſcilicet ut ad ſpirituum voluntatem variam variis corpora motionibus agitarentur. Ea eſt igitur ſpirituum natura, ſeu potiùs hæc eſt Dei voluntas, quæ totam actionem ſpirituum in corpora ita conſtituit, ut naturalis aliquando ſit, nec ſemper prodigium referat.

Quod huic noſtræ ſententiæ difficultatem aliquam faciat, illud eſt; nimirum Deum malorum & tentationum, quæ probos viros exercent, authorem futurum: ſiquidem ille voluntate ſuâ volenti Dæmoni aſſequatur. Hanc planè difficultatem anticipatione quadam jam occupavimus; quemadmodum enim Deus malis improborum conſiliis pravas in corpore motiones ſuccedere, ipſo quidem Deo reapſe movente, citra ſanctitatis ſuæ diſpendium ſinit; ità plane de concurſu Dei occaſione ſpirituum philoſophamur. Deus itaque impium aliquod factum ita cauſat, ut non in crimine, ſed in actione ipſa participet; voluntate etenim crimen concipiente, Deus ejus occaſione materiam movet, quemadmodum occaſione probi cujuſdam conſilii, quod voluntas juſtorum ſtatuit, aptum ad id motum in corpore excitat; omnia juxta leges firmati inter corpus & animam fœderis. Non eſt igitur, ut Deus malorum author propterea accuſetur.

Majoris momenti aliud contra eandem noſtram ſententiam objiciunt; nempè inter verum & falſum prodigium ægrè prorſus diſcrimen aliquod, rudioribus ſatis exploratum, conſtitui poſſe. Fateor quidem ultra vulgarium captum rem eſſe; nec inde tamen ſequitur, quod ex prodigiis deducitur argumentum, futile eſſe & inane; ſed illud potiùs, noſcendorum prodigiorum judicium non omnibus vulgò permitti. Facilè enim in ea re decipi populum compertum eſt, ut ſpeciem tantummodò prodigii pro re incautus uſurpet.

Prodigia tamen nonnulla ſuppetunt adeò aperta & explorata, ut imperitiſſimi quique de populo tutò de illis judicare permittantur. Ita planè cum Moyſes elatâ virgâ pelagum pro arbitrio diffidit, reſtituitque; cum è ſilice percuſſâ aquarum venas eduxit, terramque ſubitò hiſcere abſorbendis ſeditioſis præcepit; cum Jeſus Chriſtus Lazarum defunctum quatriduanum, vivum ſtare juſſit, ipſumque ſe tandem reſuſcitavit; nemo ſanè in his omnibus miraculum diffitebitur. Nec Philoſophum ſanè, nec doctum aliquem virum conſuluiſſe oportet, ut hæc in prodigiorum cenſum referamus. Si verò Moyſes & Jeſus Chriſtus uno ſaltem vero prodigio, quod nullâ poſſit pervicaciâ labefactari, claruerunt; ex illo ſanè cæteris omnibus eorum prodigiis minùs apertis & exploratis, ab iiſdem Scriptoribus relatis, & confirmandis iiſdem veritatibus pręjudicatum eſt.

Profectò ſi vir literarum rudis certos Angelicæ, Dæmoniacæ, & Magicæ virtutis limites ignoret, ſi quouſque valeant circulatoriis artibus fallaces quidam homines, non ſatis aſſequatur; habet tamen perſuaſum fieri nunquam poſſe, ut naturalis quicumque agens ipſe ſe revocet ad vitam, ſolem currentem virtute ſuâ remoretur,

pro-

procellas compeſcat. Quando enim cætera omnia ſpirituum ignorarem, hæc tamen facultatem eorum ſuperare planè non dubito: ut enim corpora materiam ſubigant, ut rerum non leves mutationes inducant, tempore opus & apparatu; certæ motûs leges obſervandæ, eaque omnia negligere ſolius eſt agentis ſummi, cui prodigia dicto citiùs obſequuntur. Duo hæc ſedulò diſtinguenda ſunt: Rudiores æquè ac literati viri leges naturæ omnes non callent; Simplices pariter ac docti rem aliquam naturæ vires tranſcendere planè ignorare non poſſunt. Quid ego non valeam, novi equidem; quouſque ſuppetant vires, ignoro; non enim ſum adeo hebes craſſuſque, quin noverim ſagittam, valido excuſſam nervo, nunquam poſſe me currendo pertingere; quanquam quid valeam in curſu, nunquam habuerim exploratum.

Eſt etiam, cum de prodigiis agitur, inter varios hominum gradus ſedulò diſtinguendum. Vir enim à Religione Chriſtiana alienus, propoſitæ ſibi doctrinę, quam prodigia confirmant, acquieſcere tunc cogitur, ſi nihil & in doctrina lumini naturæ repugnans, & in prodigiis fictum ac ſuſpicioſum offenderit. Cui ſi fortè jam credenti, ſecundus alius miraculorum patrator ſuperveniens, priorem illam doctrinam novâ alterâ & oppoſitâ convellat, judicium ille ſuſpendens, in examen utramque revocabit. Hæc Paganus; Chriſtianus verò, jam inſtructus, ſi fortè prodigia patrantes duos inter ſe oppoſitos offenderit, ſedulò conſert 1. uter ab Eccleſia probetur; 2. uter majoribus ſignis commendetur; 3. uter ſaniora & ſinceriora præferat; ſtatimque eo rejecto, cui Eccleſia & Jeſu Chriſti doctrina repugnat, alteri ſibi adhęrendum judicabit.

At enim ratiocinationis quodam circulo eâ in re utimur. Dum enim certa aliqua nota veris ſincerisque prodigiis diſtinguendis exigitur, ſtatim ea eſſe ſincera ſtatuimus, quæ veram ſinceramque doctrinam confirmant. Si quis autem momenta quæſierit veræ doctrinæ inter duos illos Religionum oppoſitarum aſſertores, ſtatim miracula promuntur, quorum indicio alter alteri præferendus ſit; ſi verò ſignis claruerit uterque, Eccleſiæ judicio ſtandum eſt; & ſi viciſſim inter duas oppoſitas Eccleſias ambigamus, facto iterum ad prodigia recurſu, ea dicitur præferenda, quam doctrina & prodigia commendant. En circulus.

Verum hiſce reponimus, totius noſtræ ratiocinationis fundamentum in eo poſitum eſſe, quòd Deus, ſumma illa & inconcuſſa veritas, neque fallere unquam, neque deceptores & mendacia, prodigiorum ſuorum authoritate confirmare, ſicut neque promiſſam ſemel Eccleſiæ ſuæ infallibilitatem negare vel ſemel poteſt. His certò poſitis, quippè quæ in ipſa Divinę naturæ ideâ continentur, illud ſtatim recta conſecutione deducitur, inter varia & oppoſita prodigia ſive ad examen doctrinæ ſive ad Eccleſiæ authoritatem recurrendum eſſe, cum vel Deus fallere unquam non poſſit; vel Eccleſiæ judicium aliter habendum non ſit, quàm S. Spiritûs judicantis oraculum. Eccleſia igitur promiſſionibus Jeſu Chriſti unicè nititur, undè & prodigia pariter & doctrina petuntur; ex quo nexus quidam & catena argumentorum ſibi innexorum, & invicti roboris deducitur.

Magos, Pſeudo-Prophetas, Antichriſtum miris quibuſdam & in ſpeciem prodigia Jeſu Chriſti & Apoſtolorum referentibus ſignis clarere poſſe, nullus dubito; Magos verò, alioſque ſimilis farinæ, tantam miraculorum frequentiam, longâ ſerie continuatam, totque circumſtantiis diſtinctam jactaſſe unquam, non credimus. Fruſtra apud illos parem quæras in prodigiis authoritatem, & celeritatem; fruſtra patrandorum miraculorum prædictiones. An illi cœpta prodigia pro arbitrio abruperunt unquam? an ſigna in adjumentum doctrinæ, Divinitùs datæ, atque veritatis, ad everſionem idololatriæ, ſuperſtitionis, mendacii, ad gloriam Dei promovendam vocarunt?

Numinum Paganorum miracula veris Jeſu Chriſti prodigiis olim Celſus opponebat (r); cui reponens Origenes, quid inter Chriſti moralem ſolidamque doctrinam, & impias atque abſurdas Numinum ſuperſtitiones interſit, planè depingit. Quis, inquit, morum correctionem præſtigiis accepto retulerit? Cui bono prodigia ſua Dæmon, moribus hominum corrigendis, impendiſſet? Arnobius Paganos provocat, ut paria Deorum prodigia proferant, qualia à Jeſu Chriſto, ſolo prolato verbo, vel nutu patrata conſtanti famâ ferebantur. Longâ atque perenni miraculorum ſerie ne mortales fallantur unquam, Divina Providentia intercedet; quę quidem de mortalibus bonæ fidei maximè valent, non de illis, quibus veritatis contemptus & errandi ſtudioſa voluntas tenebras offundunt.

r *Orig. con. Celſ. l. 5. circa fin. l. 2. pag. 89. &c. & l. 3. pag. 126. &c.*

Magi Pharaonis virgas quidem in angues tranſmutarunt, quod ſanè prodigii ſpeciem aliquam præferebat; ſed ſtatim Deus immiſsâ in angues Moſaicâ virgâ & vorari illos, & fraudem indicari voluit. Cum verò Moſaicum prodigium æmulaturi Magi illi ſciniphes educere conarentur, re fruſtra tentatâ, tandem Divinâ virtute valere Moyſem profeſſi ſunt. Quid quòd ulcerum plaga in Ægyptios ſæviens, nec Magis pepercit? Quòd nihil illi incommodi Iſraelitis inferre unquam valuerunt, qui etiam inter tot mala, per Ægyptum graſſantia, altâ ſemper pace fruebantur?

Conferat planè, ſi quis velit, Jeſu Chriſti, Moyſis, & Apoſtolorum, cum prodigiis Magorum Pharaonis, Apollonii Thyanei, & Numinum Paganorum; immanè quantùm diſcrepent inter ſe illa omnia intelliget. Factum ne unquam à Dæmone legimus, ut amnium curſum ſuſpenderet, pelagum diffinderet, amaricantes corrigeſet aquas, potabileſque educeret è ſilice, futura è plurium cauſarum concurſu pendentia diù antea prædiceret, defunctos,

ctos poſt plures ſepulturæ dies revocaret ad vitam? An de Magia vulgatum eſt unquam, quòd ſtratis in undis graderentur, cæcos illuminarent, gibbos, mutoſque à primis crepundiis ſolo nutu reſtituerent? Ea verò, quæcumque ſoerint, Magorum atque Idolorum prodigia quis retulit? Integrâ ne ſide viri, coævi, teſtes oculati, qui earum rerum veritatem ſanguine & vitâ teſtati ſunt?

Tota Dæmonis via in obſidendis divexandiſque corporibus, morbis incutiendis, probis viris tentandis impenditur. Chriſto videndum ſe præboit, quò ſcilicet ab illo imprudente & incauto cultom extorqueret. Poteſtatem ſuam ad malum tantummodo injuriamque inferendam habet expeditam; nunquam non mendacii, ſuperſtitionis, & impietatis patrem ſe probans. Sermones cum Eva miſcet; cui bono, niſi ut dictis illa Dei pervicaciùs obſiſtat? Vim omnem ſuam in Jobum exerit; quò ſcilicet de firmiſſima patientiæ arce in barathrum daſperationis miſerum deturbet. In impietatem tandem atque calamitatem redigendis hominibus, potentiæ ſuæ nervos omnes Dæmon ejuſque miniſtri intendunt.

Angeli itaque tenebrarum pro libito in Angelos ſeſe lucis transforment; Beelſebub malis depellendis ſpiritibus interdum laboret; Pſeudo-prophetæ ſub doloſis prodigiorum muſcipulis vel electis ipſis moliantur inſidias; ſemper tamen veritatis à mendacio diſcernendæ ratio erit explorata: geſta ipſa filiorum mundi & tenebrarum, dogmata, doctrina, fides facem præſerent, ne errare contingat. Rudiores quique ex Fidelibus, judicio atque ſanctionibus Eccleſiæ, ut par eſt, inhærentes, à fictorum prodigiorum dolis minimè ſibi timebont. Eccleſiæ eſt enim de miſſione atque bonorum malorumque Apoſtolorum meritis judicium. Simonem damnat? prodigiis licèt ſupra fidem coruſcanti, Cœli alta petenti, anathema continuò dicimus. Miracula doctrinam, & doctrina miracula fulcit; mutuò illa ſibi juncta atque compacta in unum coaleſcunt. Quare populo judicium, quemadmodum de doctrina, ità de prodigiis interdicitur; utrumque enim amplexa eorum fides, & doctrinæ, quam miracula fulciunt, & miraculis, quibus ſubnexa doctrina, cæco illos obſequio colla ſubmittere jubet. Deductum à miraculis, Eccleſiæ judicio probatis, argumentom, firmum ſemper quà rudioribus, quà doctis Fidelibus ratumque manet; utrique enim in prodigiis Divinæ potentiæ, atque authoritatis Eccleſiæ, miracula probantia, non obſcurum characterem agnoſcimus, atque ſuſpicimus.

Veri itaque miraculi characteres ſunt. 1. vires agentis omnes naturales notas (ſ), ignorataſque excedat. 2. ad Deum & Jeſum Chriſtum dirigat. 3. ne quid in veram doctrinam, pietatem, & Eccleſiam, labis admittat. Rectam hanc miraculorum ideam haboiſſe Phariſæi, Jeſu Chriſti ætate, videntur; ex qua ſcilicet illi argumentum in eundem Jeſum Chriſtum prætendentes, omnes ab illo & doctrinæ & morum characteres abeſſe contendebant. Legem illi eâ occaſione proſerentes in medium, cautum Judæis dicebant, ne prodigiorum ſulgore perſtricti, doctrinam contra Legem aliquam ſubrepere paterentur; omnia quin potiùs Sacerdotum judicio, de Prophetis decernentium, fore reſervanda. Singula autem hæc in Chriſtum urgebant; eum Legis prævaricatorem, damnatam jam Sacerdotum judicio doctrinam ſpargentem arguebant. Quid igitur Jeſu Chriſto abſolvendo apod populum ſupererat? Quis è populo jure meritoque ab ejus conſuetudina non ſe continuiſſet? Nec tamen Jeſus immunes à culpa Judæos, doctrinam ſuam non recipientes, pronunciat; ait enim: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent* (t). Erat igitur cur ex miraculis doctrinæ argumentum caperent; nec Judæi immunes erant à culpa, ſi tantâ miraculorum gloriâ coruſcantem Chriſtum non agnoſcerent. Recta planè Nicodemus philoſophatus eſt, illis ad Chriſtum verbis [*]: *Scimus quod à Deo veniſti Magiſter; nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis; niſi fuerit Deus cum eo.*

Nec planè aliud quærendum eſt nobis argumentum, ut aliquis à Deo miſſus demonſtretur, ſi certis miraculorum ſignis claruerit; ipſis enim impreſſis à Deo & veritate characteribus diſtinguitur adeò, ut qoamvis ſuſpectam doctrinam ſerere videatur, (quam de Chriſto ſuſpicionem facilè Nicodemus admittere poterat, quippe qui Phariſæorum traditiones credebatur evertere) omnes tamen dubitationum tenebras, nitens miraculorum fulgor depellit; neque enim Deus in errorem unqam inducere credendus eſt. Induxiſſe autem in errorem oporteret, ſi corruptæ doctrinæ diſſeminatoribus prodigia ſervirent; niſi tamen ea eſſet doctrina, quæ ipſa ſe falſitatis apertiſſimè argueret; vel ſaltem ab alio, clarioribus patratis prodigiis, non argueretur. Quid enim alioqui in Eccleſia conſtaret? Si nimirum Ariani, Scripturas prætendentes, dogmatum ſuorum ſtipendiaria haberent prodigia; eaque vieiſſim prodigia nulla fuiſſent apud Catholicos, iiſdem alioqui Scripturis inhærentes; tum ſanè prodigiis inſpectis ad pravam Arrianorum doctrinam vel inviti pertraheremur. Hanc igitur invidiam, deducendi ſcilicet in errorem mortales, ſubiiſſet Deus (quod planè ab illo, ſanctitatis & juſtitiæ normâ, alienum eſt) ſi id unquam committeret, ut in ancipiti atque obſcurâ quæſtione miracula in deteriorem partem judicii lancem inclinarent. Si verò utrimque miracula pugnent; tunc ad regulas ſupra à nobis præſcriptas foret recurrendum; nempè ad examen doctrinæ, ad miraculorum characterem; ſpectandi mores illius, qui prodigiis claret; conſulenda Eccleſiæ authoritas, & preces in primis adhibendæ, ut ab omni præſumptione, atque immodico votorum æſtu libera mens, errorem facilè à veritate diſcernat.

ſ Vide Penſees de Paſcal, art. des Miracles.

t Jo. 15. 24.

* Jo. 3. 2.

Sin-

Singulare etiam aliquid in hoc argumento obſervat Tertullianus [*u*]. Deductum à prodigiis argumentum, ait, extenuaſſe Dei Filius viſus eſt, cum illam veritatis dotem etiam mendacio, & Pſeudo-Prophetis communem fieri permiſerit: *Temerariam ſignorum fidem oſtendit, ut etiam apud Pſeudo-Chriſtos facillimorum.* Quæ cum ita ſint, addit Tertullianus, undenam Chriſtus authoritatem prodigio vindicat, ejuſque recipiendum præcipit teſtimonium, ab eodem interim privilegio patrata à Pſeudo-Prophetis miracula excludens? undenam, inquam, niſi quòd cum primus ipſe veniſſet, verique miraculi characteres omnes explicaſſet, ipſe ſibi fidem conciliavit, atque ſibi cordium dominium aſſeruit? Quemadmodum enim primus ad balnea ingrediens, vacuam tenens ſedem, occluſis foribus, locum occupat ſolus; ita pariter Jeſus Chriſtus *fidem occupavit, poſteris quibuſque præripuit*; putâ venturos Pſeudo-Chriſtos prædicens, atque depingens, fidem illis omnem abrogavit.

u Contra Marcion. l. 3.

Donatiſtis Pontii cujuſdam miraculum jactitantibus, factamque divinitùs vocem Donato, dum preces funderet, narrantibus, S. Auguſtinus hæc reponit (*x*); 1. hæreticos ſemetipſos decepiſſe, fabellis fidem addicentes; quibus ſin minus ipſi crederent, illud ſaltem commiſiſſe, ut nos eadem imponendo deciperent. 2. Eſto, ait, miracula penès Donatiſtas fuerint; charitas tamen hæreticis deeſt, ſine qua fides vel ipſos montes transferens, nihil eſt. Charitas autem nulla eſt, ubi unitas ſcinditur. 3. *Contra iſtos mirabiliorios cautum me fecit Deus meus, dicens: In noviſſimis diebus exſurgent Pſeudo-Prophetæ, facientes ſigna, & portenta, ut in errorem inducant, ſi fieri poteſt, etiam electos.* Miles, qui caſtra deſeruit, rudioribus agricolis terrorem poteſt inducere; qui verò agere fidentiùs volunt, obſervant diligenter, num caſtra & ſocios miles ille ſequatur, num militari ille privilegio fruatur adhuc. Si enim à reliquo militum corpore avulſus, nihil ſibi de ſociis promittere poſſit, minas in caſſum intorquet. Eamdem comparationem in medium adducit alibi etiam Auguſtinus (*y*), cum Magorum, & Sanctorum miracula ex fine ab utriſque intento, & patrandorum miraculorum authoritate diſtinguit. Magi enim gloriam ſibi, Sancti verò Deo tantummodò procurant; illi certâ quadam anguſtis limitibus præſcriptâ virtute utuntur; Sanctis verò publica collata facultas ex Cæli terræque Domino derivata conceditur.

x In Joann. tract. 13.

y Lib. 83. qq. q. 79. art. 4. Item. ſerm. 90. & Chryſoſ. in Matth. 7. 22. & alios PP. in eumdem locum.

Latiùs hucuſque de veris, falſiſque prodigiis deducta in ſummam redigentes, aſſerimus, 1. Patrandorum miraculorum authoritatem penès Deum unicè manere; quippè qui contra præſcriptas, atque vulgares naturæ regulas manum ſuam, qua cuncta dirigit, pro arbitrio retrahere unus poſſit. 2. Hominibus, Angelis, maliſque ſpiritibus idem aliquando permitti, Deo ita diſponente, ut creaturis ſuis juſtitiæ ac miſericordiæ ſuæ miniſtris utatur. 3. Spiritus à corpore liberos, in corpora naturaliter agere poſſe. 4. Prodigia illa de Magis Pharaonis relata, mera Dæmonis præſtigia reputanda. 5. Veris miraculis authoritatem externam conciliari tum à populo, tum à doctrina, moribuſque illius cui referuntur accepta, ac tandem ab Eccleſiæ approbantis authoritate.

DISSERTATIO
DE TRANSFRETATIONE ERYTHRÆI Per Hebræos.

INter ea quæ in Sacris Scripturis referuntur prodigia, plura ſunt, quorum magnum adeò ad Religionem momentum eſt, ut illis à licentioſorum cavillis, falſis imperitorum hypotheſibus, vaniſque ratiocinationibus incredulorum liberandis, nunquam ſatis laboraretur. In horum planè cenſum tranſitus maris Rubri habendus eſt; cujus Scriptores Sacri memoriam non ſemel Hebræis refricandam cenſuerunt; quippè, quòd pro veritate Religionis, atque potentiæ Numinis monumentum eſſet inconcuſſum. Nullum ſanè lapidem non movit Spiritus mendacii, ut omni ætate tenebras apertiſſimæ luci offunderet; ſivè inſinuans, ut miraculi vis ad naturæ leges reducta, ab impiis eluderetur; ſivè fabellis aliquibus anilibus veritati admixtis, eò ſuperſtitioſi quidam adducerentur, ut ſpecie Religionis prodigii authoritatem & veritatem imminuerent. Utrique planè veritati opponuntur; quæ ſcilicet veritas ingenuo nitore contenta à fucis omnibus abhorret, tenebraſque depellit. Nos igitur nudam prodigii veritatem aperiemus, dicta in adverſum omnia ſimul refutare conati.

Transfretati Erythræi memoria non apud Hebræos Sacroſque eorum Libros tantùm, ſed apud prophanos quoque, ipſoſque Populi adverſarios manſit. Diodorus Siculus (*a*) de Ichtyophagis circa extremam occidentalemque oram Maris Rubri incolentibus, refert receptum apud illos ferri, pelagum immodici cujuſdam æſtûs impetu

a Bibl. l. 3. c. 3.

in duas partes diſciſſum, imum fundum arentem herbiſque veſtitum exhibuiſſe; refluentes tandem aquas hiatum æquaſſe; quæ ſcilicet aliud, quàm in Hebræorum tranſitu prodigium, ſpectare vix credimus. Sacerdotum Heliopolis in Ægypto eâ de re traditio ad Moſaicam narrationem prorſùs accedit [b]. Moyſes, ait Trogus, pulſis ex Ægypto Hebræis Ducem ſe præbens, ejus Regionis Idola unà ſecum abſtulit; *quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt* (c); quin potiùs improviſo maris refluxu omnes unà cum Rege oppreſſos, ex S. Hiſtoriæ teſtimonio diſcimus.

b *Artapan. apud Euſ. Præp. l.4. c.27.*

c *Juſt. l.36.*

Inter eos, qui de prodigii hujus fide minùs aliquanto meriti ſunt, Joſephus haberi inter primos poteſt; poſtquam enim diviſum pelagum vix elatâ Moyſis virgâ, ſimulque incolumem trajeciſſe populum, duce itineris Moyſe, periiſſe verò recurrentibus aquis Ægyptios narravit, addit deinde (d): *Hæc ego, ut in Sacris codicibus inveni, ità ſingula conſcripſi. Nemo autem mirari debet tanquam incredibilia, ſi priſcis hominibus, ad malitiam etiam tum rudibus, de ſalute periclitantibus, via per mare patuit, ſivè Dei voluntate, ſivè naturâ ſponte; quandoquidem heri, & nudiuſtertius, Alexandri ductu, Macedonibus Pamphilium mare ceſſit; id quod omnes teſtantur, qui res geſtas illius Regis ſcripto prodiderunt.* Hactenus Joſephus, qui ad eam de tranſitu Erythræi hiſtoriam perinde eſſe cenſuit, ſive quis Divinæ Providentiæ conſilio, ſivè naturæ ſpontè contigiſſe crediderit. Hoc autem in Hiſtorico, veritati, & religioni maximè ſtudente, indigniſſimum eſſe quis neget?

d *Antiq. l. 2. c. ult.*

Quæ verò ille de tranſitu Alexandri per mare Pamphylium narrat, aliter prorſùs contigiſſe ex Strabone intelligimus (e). Narrat enim Regem illum Pamphyliæ oras intempeſtivo tempore tenentem, cum arduum per montes tranſitum offendiſſet, ſecundùm regionis latera, captatâ æſtûs maris opportunitate, exercitum deduxiſſe; quamquam, inquit, milites per aquam ad pectus uſque iter habere integrâ die cogerentur. Eamdem rem paulò aliter apud Arrianum relatam legimus (f). Cum, inquit, Alexander è Phaſelide moviſſet, partem exercitus per montes ad Urbem Pergen penetrare, breviori quidem, ſed difficillimo itinere juſſit; reliquam verò eos piarum partem ipſe ſecundùm litus ducere per viam, ſi quando auſter ſtaret imperviam, conſtituit. Illud autem commodè accidit, quòd, averſo vento inſperatò quieſcente, ſecundior alter ſuccederet, non ſine Numinum conſilio, facile iter Macedonibus parantium.

e *Strab. l.14.*

f *Expedit. Alexand. l.1*

Porrò longè aliud eſt, partem exercitûs, qui planè univerſus 35000. virorum non excederet, ſecundùm maris litus, captatâ fluentis pelagi, flaminis ſecundi, fluctuum & aquarum refluentium impetum remorantis opportunitate, per viam planè pacatam plenâ die deducere, quod ab Alexandro factum legimus; aliud autem per diſſectum pelagi ſinum coram ipſis hoſtibus à tergo inſtantibus, noctiſque terrorem augentibus ultra 1000000. hominum traducere, quibus & impedimenta univerſi populi aliò migrantis cum familiâ univerſâ & gregibus, adjicienda ſunt; quod de Moyſe in Sacra Hiſtoria refertur.

Inter Veteres nonnulli apud Gregorium Turonenſem (g), S. Thomas (h), Toſtatus (i), Paulus Burgenſis (k), Genebrardus (l), Grotius (m), Vatablus (n), Abenezra, aliique ex Rabbinis apud Fagium, in ea fuerunt opinione, Hebræos non quidem in adverſam maris ripam evaſiſſe; ſed deſcripto veluti in alveo ſemicirculo, ad ſuperiora ejuſdem litoris contendiſſe. Prodigium illi quidem non negant, nec in aliam à communi ſententia deduci ſe paſſi ſunt, niſi difficultatibus evitandis, quas vulgari opinioni plures apponunt.

g *Hiſt.l.1.c.10.*

h *In 1. Cor. cap.1.*

i *In Exod.14. quæſ.19.*

k *In Exod.14.*

l *In Chron. ad an.2230.*

m *In Exod. 15. 19.*

n *In Exod. 14.*

Primò enim notant, Hebræos vix pelago egreſſos Deſerta Etham, unde præcedenti die moverant, excepiſſe; iis verò tridui itinere tranſgreſſis, Maram venerunt (o). Porrò Deſertum illud ſecundùm latus occidentale Erythrei protenſum nunquam decurrere potuiſſent Hebræi, niſi citrà Erythreum ſe continentes, ad ſuperiora tantùm ejuſdem litoris contendiſſent.

o *Num.33. 8. tranſierunt per medium maris in ſolitudinem, & ambulaverunt tribus diebus per deſertum Etham.*

Verùm urbis Etham certo ſitu deſignato, difficultas tota diſſolvitur. Eam igitur Urbem, (*Buthum* ipſe appellat, quemadmodum & Septuaginta Buthan) Herodotus in Aſia (p) conſtituit, ad locum ſcilicet ubi montes Arabiæ facto divortio vaſtam ad latera Ægypti planitiem mediam excipiunt. Fuit proindè Etham urbs Arabiæ ad extremam maris Rubri oram, viæ inter Rameſſe & Sinai adiacens. Eò Moyſes cum veniſſet, nihil ſibi à Pharaone imminere prævidens, iter ſuum proſequi cogitabat, cum ſubitò viam relegere *Phihahiroth* contendere à Deo juſſus eſt. Ibi transfretato cum exercitu Erythræo, in deſertum Arabiæ, quod 7. vel 8. leucis infra Etham jacens repetebat ex Urbe nomen, evaſit. Nec ſanè novum videri debet; ſi in regione deſerta, ubi Urbes raræ, loca inculta & ſqualentia; nomina ex Urbibus ibidem ſitis derivarentur. Quarè Iſraelitas litus tantùm raſiſſe, ſeque in latere occidentali Erythræi continuiſſe fateri non cogimur, cum Deſertum Etham ſecundùm orientalem plagam potiùs quàm occidentalem protenderetur. Quid, quòd è Phihahiroth, ſive Beelſephon ad Sinai, transfretato Erythræo, via ultra 20. leucas expeditior erat, quàm ſi per extremam freti oram exercitus circumduceretur.

p *lib.2.c.75.*

Addunt inſuper ad eam, quam oppugnamus, ſententiam aſſerendam, Iſraelitas ex alveo reductos cadaveribus à fluctibus rejectis diſſeminatum litus ſpectaſſe; quod nonniſi in latere Ægypto proximo ſtantibus pronum fuiſſet, fluctibus ſemper ad propinquum litus cadavera rejicientibus. Sed utri propinquiores litori demerſi fuerint Ægyptii quis facilè divinaverit? At, inquiunt, in caput Ægyptiorum re-

cen-

eentes aquæ, atque inter ipſos & Iſraelitas iter intercludentes, ſuo delatæ curſu in averſam ab Iſraelitis ripam (ſi Iſraelitę mare fuiſſent tranſgreſſi) cadavera protruſiſſent.

q Exod. 14. 27. Verùm hanc illorum objectionem Moyſes antea occupavit, prodens (q): *Cum extendiſſet Moyſes manum contra mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum, fugientibus Ægyptiis occurrerunt aquæ.* Ruentibus igitur ſuper Ægyptios aquis, atque è latere Ægyptum versùs primùm refluere incipientibus, demerſa virorum cadavera ante ipſos Hebræos projicienda potiùs, quàm in adverſum ipſis litus excutienda fuerant.

Hæc igitur ſententia, quæ Erythræum transfretaſſe Hebræos negat, nullo ſatis firmo innixa fundamento, ideo potiſſimùm obtinuit, quòd deſertum Etham ad occidentem ejuſdem freti malè conſtitueretur. Cæterùm vetuſtiſſimis Hebræorum Joſepho, Philoni aliiſque, quemadmodum & omnibus veteribus Eccleſiæ Patribus, non alia ſedit opinio, quàm quæ Hebræos per medium fretum in adverſum litus deducit.

Iidem Rabbini, quibus Patrum nonnulli, uti Origenes, Euſebius, & S. Epiphanius (r) ſuffragantur, & Recentiores quidam, ut Toſtatus, & Genebrardus (s) non diſſentiunt, duodecim in mari vias pro numero Tribuum patuiſſe ex illo Pſalmi conjiciunt: *Qui diviſit mare rubrum in diviſiones* (t). Verùm hæc commodè de bifidâ aquarum diviſione explicantur, quemadmodum & S. Hieronymo, Theodoreto, Euthymio ac pleriſque Recentiorum viſum eſt (u). Porrò hi omnes Patres atque Interpretes hanc in duodecim vias Rabbinicam diviſionem appellant. Abraham diviſas victimas altari impoſuerat, cum ſubitò ignis, de Cœlo lapſus *tranſiit inter diviſiones illas* (x). Quid inde; an ne plures inter eas victimas diviſiones ſtatuimus? His omnibus ſilentium Moyſis addidiſſe juvat, qui ſanè hanc circumſtantiam poſteritati commendaſſet.

r Orig. hom. 5. in Exod. Euſeb. in Pſal. 135. Epiphan. har. 64.
s Toſt. in Exod. Geneb. in Pſ. 135.
t Pſ. 135. 13.
u Hier. in Oſe. 11. 12. Theod. in Exod. q. 2. & in Pſ. 135. Euthym. in Pſ. 135.
x Gen. 15. 10.

R. Samuel (y) in ea fuit opinione, aquas ſcilicet tranſeuntibus Hebræis ſubſtratas ſolidum obſequium præbuiſſe; in quam rem Pſeudo-Tertullianus conſentiens cecinit:

y Lib. de adven. Meſſiæ.

Calcavit fluctus, hoſtes demerſit in undis.

Sed hęc narrationi Muſaycę planè oppoſita ſeriam nullam refutationem merentur.

Fatemur quidem in Judith 5. 12. neſcio quid de aquis in murum utrimque ſolidatis legi: *Ita ut aquæ hinc inde quaſi murus ſolidarentur.* Quod cum Verſione Septuaginta conſentit ad Exodi 15. 8. *Diviſa eſt aqua, compacta ſunt tanquam murus aquæ;* ſive juxta antiquam interpretationem: *Coagulatæ ſunt undæ in medio mari.* Chaldæus legit: *In verbo oris tui ſapienter congregatæ ſunt aquæ; ſteterunt fluentes ſicuti murus, coagulatæ ſunt abyſſi in corde maris.* Textus Originalis ad literam reddi poteſt: *Coacervatæ ſunt aquæ, ſteterunt ſicut acervi fluenta, condenſata,* ſeu coagulatæ *ſunt* (z) *abyſſi in corde maris.*

z Ita Junius, Mun. Vatab.

Erunt, qui eas phraſes figurato & poetico ſenſu uſurpatas contendant, ut re quidem nil ſignificent aliud, quàm quòd aquæ utrinque veluti glacie concretæ ſubſtiterint: ſed nihil obſtat quominus ad literam ſumantur; conſtat enim voces illas Hebræas pro lacte coagulato, & aquâ glacie concretâ uſurpari conſueviſſe (a). Quare doctiſſimi Interpretes ſubſtitiſſe aquas, in glaicem concretas, ad utrumque Hebræorum pertranſeuntium latus arbitrati ſunt, quorum ſanè opinio plurimum ab altera de itinere Hebræorum ſuper ſolidas ſubſtratasque pelagi undas diſcrepat. Sacerdotes Memphens, referente Artapano [b], in tranſitu Hebræorum per Erythræum prodigium interceſſiſſe negabant; quanquam, ajebant, rudi & imperito populo prodigio ſimile videretur pelagus pedeſtre iter habentibus pervius. Moyſes itaque, dicebant, cùm diutinâ ejuſdem maris obſervatione certum fluentium, & refluentium aquarum articulum, & naturam exploraſſet, captatâ recedentium aquarum opportunitate, vadum tranſeuntibus ita monſtravit, ut deinde eandem viam tentantes Ægyptios aquæ refluentes demergerent.

a Job. 10. 10.
b Apud Euſ. præp. l. 4. cap. 17.

Hæc Sacerdotum Ægyptiorum commenta vehementer quibuſdam arriſerunt, quibus omnis prodigiorum authoritas, utpote omni vulgari credulitate ſuperioribus, gravìſſimè accidit. Sæpe illi quidem ejus ſententiæ patrocinium reſumentes, quæ pro illa afferuntur rationum monumenta validiùs inculcarunt. Noſtrâ etiam ętate non deſunt, qui de prodigio quidem dubii, maturiùs rem totam examinari poſtulant; quò tandem appareat, inquiunt, an Divino prodigio vel tantùm ſolerti in obſervando maris ęſtu Moyſis providentiæ tota ea res tribuatur.

D. Clericus, qui de hoc argumento diſſeruit (c), utramque ſententiam, ut credimus, conciliaturus, eorum nempè, qui æſtum à Moyſe obſervatum, & eorum, qui prodigio Divino rem totam adſcribunt; verum quidem prodigium eâ occaſione factum agnoſcit. Sed quale illud? Deum ſcilicet opportunum ſubitumque ventum excitaſſe, qui & æſtum augeret, & imum maris fundum latiùs recluderet, ſimulque aquas, ne diffluerent, diutiùs contineret. Eo vento flante, facilis Hebræis in adverſum litus trajectio parata eſt, quibus tamen in extremo maris Rubri angulo verſantibus, brevior erat per fretum via decurrenda.

c In diſſert. de traject. maris Idumæi.

Verùm ſi Textum Moſaicum paulò diligentiùs conſideremus, atque cætera Scripturæ loca ejuſdem argumenti conferantur, ſimulque ſyſtema illud de trajectione Erythræi, fluentium aquarum opportunitate captatâ, ſpectetur; facilè inde intelligemus; inſigne in ea trajectione, ſi uſquam alibi, prodigium contigiſſe, cujus veritati tota de æſtu maris hypotheſis apertiſſimè repugnat.

Vix in conſpectum maris venerunt Hebræi, obſideri ſe hinc Pharaonis caſtris è regione locatis, inde verò inacceſſis montibus ſaxiſque præruptis, ac tandem quęque

in fronte habebant pelagum animadvertentes, deficere animis, atque omnem de ſalute ſpem abjicere cœperunt (*). Sublato proinde in Ducem murmure, atque Duce ipſo ad Dominum confugiente (a), Deus, factâ ſpe promptæ liberationis, bono eſſe animo juſſit; addens inſuper, nunquam exinde commiſſurum, ut in conſpectum populi venirent Ægyptii, ſe enim cum illis pugnaturum, Hebræis interim quieſcentibus.

* *Exod.* 14. 10. 11.

a ℣. 15. *Quid clamas ad me?*

Nec mora; juſſu Dei elatâ à Moyſe virgâ pelagus in duas partes diviſus eſt, (b) ſtratiſque hinc inde aquis, trajicientibus Iſraelitis via per alveum patuit: *Erat enim aqua quaſi murus à dextra eorum, & læva.* Trajecit itaque populus, ait Moyſes, per viam fluctibus, utrumque latus munientibus, ſeptam, quod quidem ab illo ſemel, atque iterum in hiſtoria deſcriptum eſt, quaſi de re magni momenti, olim in controverſiam revocandâ, ageretur. In Cantico verò, quod poſt illud memorabile factum cecinit, rem totam vividiùs depingit (c): *Stetit unda fluens, congregatæ ſunt abyſſi in medio mari.* Totam igitur Moyſis hiſtoriam negemus, vel prodigium illud, nulli inter cætera Veteris Teſtamenti ſecundum habeamus oportet.

b *Exod.* 14. 16. *Eleva virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & divide illud. Vide &* ℣. 22.

c *Exod.* 15. 8.

Cæteri Sacri Scriptores, cum eâ de re agendum eſſet, nunquam niſi ſimiles phraſes uſurpant, quemadmodum & in Textu Judith ſupra obſervavimus, & in Pſalmis non rarò occurrit: *Interrupit mare, & perduxit eos, & ſtatuit aquas quaſi in utre* (d). Alibi etiam canit, receſſiſſe mare ante conſpectum Dei [e]; Deum ſibi viam in pelago aperuiſſe, ſuper aquas obambulaſſe, ne gradientis veſtigia ulla ſupereſſent. Nec humiliori ſtilo utitur Iſaias (f). *Ubi eſt, qui eduxit eos de mari, cum paſtoribus gregis ſui? Scidit aquas ante eos, ut faceret ſibi nomen ſempiternum? Qui eduxit eos per abyſſos, quaſi equum in deſerto non impingentem.* Habacuc eâ de re obſtupeſcens, ita loquitur (g). *Nunquid in fluminibus iratus eſt Domine, vel in mari indignatio tua? .... Viderunt te & doluerunt montes, gurges aquarum tranſiit, dedit abyſſus vocem ſuam .... viam feciſti in mari equis tuis in luto aquarum multarum.* Hæcne, rogo, ideam ingerunt ęſtûs obſervati, atque captatæ fluentium aquarum occaſionis? At enim poetica ſunt hæc, & per exaggerationem dicta. Eſto; vera ſunt tamen, nec niſi exprimendæ Moſaicæ narrationi, quæ certè nec poetica eſt, nec mendicatis phraſibus expreſſa, conducunt. Porrò hac Moyſis narratione nihil planius, nihil magis cohærens; nihil præſefert ad genium viri, populi ſui decora efferentis, nihil ad exaggerationem expreſſum; ut ejus ſtilus hiſtoricum vera prodentem non obſcurè demonſtret. Quando, rogo, epithetum ullum ſivè laudis, ſivè vituperationis adjecit unquam? quando augendæ, ſivè imminuendæ virorum, ſivè rerum, de quibus agit, ideæ aliquid ſubjicit? Author tandem Libri Sapientiæ contrariam de ęſtu maris captato ſententiam penitus evertit, cum & in partes ſubitò receſſiſſe aquas, & utrinque ſtetiſſe perhibeat; non enim in ęſtu maris omnia momento peraguntur. Ait igitur Author (h): *Deduxit illos in via mirabili, & tranſtulit illos per mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam:* ait inſuper: *Ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, & in mari Rubro via ſine impedimento, & campus germinans de profundo nimio* (i).

d *Pſal.* 77. 13.

e *Pſal.* 113. 3. 5. *Mare vidit, & fugit &c.*

f *Iſai.* 63. 11.

g *Habacuc.* 3. 8. 15.

h *Sapient.* 10. 17. 18.

i *Sap.* 19. 7.

Hę ſanè phraſes ubique apud Authores Sacros conſtantes, cum eorum opinione, qui à trajectione maris Idumęi omne abeſſe prodigium volunt, prorsùs non quadrant. Apertiora S. Spiritus ipſe per ſe prodit, vim totam prodigii nimis roborat, magiſque tandem noſtram ea de re admirationem extorquet, quàm ut quicquam de prodigio ſuſpicemur. Quis enim ſibi in animum induxerit umquam, in noſtram deceptionem, atque fictum prodigium perſuadendum Scripturas omnes ità conſpiraſſe? Si verò prodigium fateamur oportet, quînam fieri poteſt, ut, levibus innixi conjecturis, ejus gloriam imminuamus? quis Deo plenam ejus rei gloriam, relatione Moſaicâ ad literam acceptâ, inviderit?

Eja verò hanc hypoteſim de ęſtu maris obſervato contra prodigii veritatem funditùs, ſi fieri unquam poſſit, evertamus. Neque in eam rem Erythræi ęſtum omnem, quemadmodum à nonnullis factum eſt (k), negabimus; neque cum Diodoro Siculo (l) ejuſdem ęſtûs ſtatam ſingulis diebus periodum, tertiâ nempè, & nonâ horâ, (ſcilicet nonâ matutinâ horâ, & tertiâ poſt meridiem in ęquinoctio) aſſeremus. Quę ſi vera eſſent, porrò æſtus opportunitatem, cùm noctu fretum trajecerit, captare Moyſes non potuit. Ultrò igitur fatemur, iiſdem, quibus maria cętera Oceano juncta, Erythręum æſtibus agitari: quemadmodum & veterum Geographorum, atque Hiſtoricorum, tum & recentiorum Itinerantium conſenſu certum eſt; quare in examen revocandum ſupereſt, an fluentium aquarum opportunitate captâ Moyſes exercitum trajecerit.

k *Genebr. Chronic. ad an.* 2239.

l *Diod. l.* 4. *c.* 3. *cont.*

Intumeſcere ſenſim in ęſtu pelagum, atque litori toto ſpatio ſex horarum minacem imminere neminem arbitror ignorare. Dein per quartam horę partem quieſcit, averſoque deinde curſu & detumeſcere ſenſim, & à litore recedere pari horarum ſpatio vel ipſis oculis cernitur. Huic, quem refluxum appellant, quies per quartam horę partem ſuccedit; poſt quietem novus iterum fluxus & refluxus, ut ſingulis diebus, eodem ſemper tenore, quanquam non eodem temporis articulo (ſeriùs ſemper tribus horę quadrantibus ac minutis quibuſdam) bis aquę tumeſcant, detumeſcantque. Hęc de maris ęſtu animadvertiſſe juvat.

Quod ad Erythręi ęſtum ſpectat, qui rem ſedulo examinarunt, Viri eruditi produnt (m), ejus aquas cum maximè in æſtu refluunt, 250. vel 300. circiter paſſibus à litore recedere, ita ut imus fundus appareat; atque in extremâ freti orâ Suez ver-

m *Bernier lettre à M. de Chaumont Eveque d' Acqs; & Moerz. Voyage du Mont Sinai l.* 1. *c.* 4.

verſùs, deficiente eâ occaſione aquâ, naves in portu ſubſidunt, & peditibus vadari facilis eſt tractus, uti à pluribus, qui ca loca petierunt, factum legimus (n). Cæterùm medius alvei ſions, aquis vel maximè refluentibus, areſcit nunquam, ut Julius Scaliger (o) obſervat. Ex quo, inquit idem Scaliger, vir oppidò neque facilis neque credulus, colligimus ſacrarum Literarum adverſarios captam à Moyſe æſtûs occaſionem in trajectione ejuſdem freti per ſummam prorſus impudentiam aſſeruiſſe.

n Thevenot Voyage au Levant ch. 25. pag. 351. teſtatur ſicco pede ſe extremam illam maris oram trajeciſſe.
o Apud Druſ. in Exod. 15. 4.

At enim Moyſes, ubi in anguſtum fretum agitur, ad portum Suez, transfretare potuit, ejus enim oræ alveus commodi amnis latitudinem non excedit (p). Diodorus Siculus [q] ad 17. ſtadia prorogat; Petrus della Valle [r] tantam eſſe inter duo litora intercapedinem aſſerit, quanta inter pilas Neapolitani portûs & Pauſilipum; Bellonio verò non amplior alveus, quàm Sequanæ inter Harfleur, & Honfleur fluentis (s). Eja igitur, num captatâ æſtus occaſione hunc freti tractum transvadare exercitus Iſraelitarum unius noctis ſpatio potuerit, examinemus.

p Vide Strab. l. 16.
q Diod. l. 3. c. 3.
r Epiſt. 15.
s Bellon. Obſer. l. 2. 58.

Ne quid autem pro contraria ſententia diſſimulaſſe videamur, adnotare operæ pretium fuerit, Hebræis iter ſuum circa vernum æquinoctium inſtituentibus, atque post triduum mare transvadantibus, æſtum maris eâ tempeſtate maximum facilè contigiſſe. Neque prætereundum, ex Ægypto die decimâquintâ menſis primi egreſſis, facilè nocturnum iter, lunâ micante, in medio freti alveo patuiſſe; ſi tamen menſes eo tempore ad lunæ normam dirigebantur. Quanquam, ſi Moyſi fides, columnâ lucis iter habentibus præeunte, fruſtra lunæ jubar exquiratur.

Pro univerſa freti hujus latitudine, quà maximè alveus cogitur, 300. tantummodo paſſus aſſignemus; neque tamen brevem hunc tractum tranſvadare exercitum potuiſſe credimus eo temporis ſpatio, quod inter fluentes, refluenteſque undas intercedit. Neque hîc mihi iterum commemorandum cenſeo, quantùm adverſariorum illud de æſtu maris ſyſtema relationi Moſaicæ, ipſique planè rationi repugnet, quæ quidem meliùs infra examinanda recurrent. Animadvertendum potiùs diligenter, totum hunc 300. paſſuum tractum, quem in æſtu maris pervium iter habentibus conceſſimus, vix per quartam horæ partem vadum exhibere potuiſſe: ſex enim ſubſequentibus horis ſenſim aquæ ad litus ſuccedunt. Porrò cum primò aquæ receſſerint, in uda arena iter habere arduum eſt, tunc maximè cum arena ſubſidens greſſum fallit, quod de alveo Erythręi, quà in extrema ora in arctum cogitur, Diodorus Siculus aſſeruiſſe videtur. Quare 200. vel ſi quis maluerit 150. paſſibus in maximo aquarum, receſſu perviis 6. vel 8. horarum ſpatio aſſignatis, nullum credo anguſtiorem tractum jure quis à nobis exegerit, ut certum & rotundum calculum, augmentationibus omnibus, & immutationibus detractis, quæ in ea ſupputatione occurrunt frequentes, habeamus.

His ita conſtitutis, turba, ut minimùm, 1000000. & facilè etiam 2000000. hominum, adjectis impedimentis, gregibus, totâque gentis, aliò migrantis, ſupellectili, divitias omnes Ægypti juxta Scripturæ phraſim aſportantis; turba, inquam, hominum immenſa, quînam fieri potuiſſe credimus, ut ſex horarum ſpatio alveum 200. paſſibus, ut minimùm, patentem tranſvadarit? Neque ſi tractus ille mediâ ſui longitudine contraheretur, ac tempus, quo totum iter confici deberet, duplo prorogaretur, facilè tanta hominum multitudo traduceretur.

Quò verò de Iſraelitarum numero juſtam concipiamus ideam, illud animadvertiſſe operæ pretium duximus, in cenſu populi poſt exactum à trajectione Erythræi annum ad 603550. militum capita cenſita fuiſſe (t); quibus omnibus adjiciendi ſunt 22000. Levitarum unius menſis ætate majorum (u), fœminæ omnes, pueri, ſenes grandævi, mancipia, & calonum immenſa turba, tum & Ægyptii cum Hebręis egreſſi (x). Conſtat autem, ipsâ docente experientiâ, ſingulis virorum chiliadibus ſupra vigeſimum ætatis annum (quæ hominum ætas ferendis armis idonea habebatur (y)) fœminarum, puerorum, & ſenum duplo majorem turbam reſpondere; ex quo, calculo exactè deducto, 600000. viri ad arma idonei, 1200000. imbellium turbam inſcrebant; quin & auctior multò is numerus reddebatur, tum ex polygamia, & connubiis, à quibus apud Hebręos nemo abſtinebat, cum ex Levitis, alienigenis, & mancipiis; ut facilè quiſque pes ſe initâ ratione intelligere poſſit, an nos 2000000. virorum recenſentes, exaggeratione aliquâ uſi, populi numerum plus nimiò provexerimus. Animum modò quis advertat, quàm latum agri tractum exercitus 20000. vel 30000. ſeu 200000. virorum occupet, eamque deindè ideam ad exercitum vigeſies majorem transferat; ſuum quin etiam locum gregibus, carris, & impedimentis aſſignet; tantum reputet feſtinationis, tumultûs, & horroris, quantum ſubitus & inopinatus caſus meticuloſo, & aſſueto ſervituti populo ingeſſerat: tum demum fierine unquam potuerit recogitet, ut inſtabilis & arenoſi ſoli 200. circiter paſſus tanta populi turba 6 vel 8. horarum ſpatio tranaverit.

t Num. 1. 46.
u Num. 3. 39.
x Exod. 12. 38.
y Exod. 30. 14.

Hæc planè omnia contra opinionem de capta æſtûs maris occaſione fuſiùs deducta; iis etiam repugnant, qui non transfretaſſe quidem Moyſem putant, ſed litus tantummodò raſiſſe, ut ex inferiori loco ad ſuperiora ejuſdem plagę contenderet. Porrò tantum ſpatii eâ temporis periodo, quæ inter fluentes refluenteſque undas intercedit, confeciſſe populum crediderit nemo. Quare fruſtra ad rei fidem adſtruendam æſtus maris adducitur.

Quod autem penitus ſyſtema evertit, illud eſt, nimirum maris Erythræi æſtum notiorem Iſraelitis, & Egyptiis fuiſſe, quàm ut tranſitus, ea occaſione captatâ à Moyſe, prodigii loco à Judæis haberi potuiſſet. Neque Ægyptii commiſiſſent unquam,

Digitized by Google

quam, ut in alveum ſeſe inſinuantes, refluentibus aquis opprimendos ſe traderent. Poterant autem cum primùm refluentes eaſdem aquas animadvertiſſent (facilè enim aquarum motus prope litus deprehenditur) ab imminenti periculo ſe ſubducere. Quid, quòd juxta hanc hypotheſim, Hebræis noctis ſilentio alveum ſubeuntibus, cum ſcilicet aquæ receſſiſſent, Egyptii adverſariis inſiſtentes, nonniſi ſubeunte mane, aquis fermè reductis, in viam dare ſe debuiſſent? Quis, rogo, crediderit unquam, ſive Egypti Regem, ſive alium quempiam ex Ducibus, vel militibus ad maris regionem ſuam abluentis æſtum nunquam animum advertiſſe? Æſto autem ignoraverint, cum tamen abſorptam jam exercitûs partem animadvertiſſent, quid cæteri morabantur, neque cautâ ſeceſſione ſaluti ſuæ conſulebant?

Ad hæc, transfretandi Iſraelitis conſilium pro datâ ſubitò occaſione, non præmeditato animo, acceptum fuit. Moyſes enim exercitum ex Geſſen ad montem Sinai deducturus, per litus ad extremam oram Maris Rubri, & ad eum fermè montem deducens, viam planè tritam, iter facere ſtatuerat. Hanc ipſe viam tenuerat, cum ex Egypto receſſiſſet; hanc Aaron decurrit, cum regredienti fratri obviam ad montem Domini vênit. Eo conſilio ad Etham uſque, urbem in finibus Arabiæ, proceſſerat; neque in animum inducere unquam poterat, Ægyptios, quibus urgentibus ad ſeceſſionem compulſi fuerant Iſraelitæ, & plura Hebræorum occaſione mala ſubierant, recedentes illos reductum venturos. Deus tamen, cui conſilia Pharaonis omnia exploratiſſima fuerant, flectere ſubitò iter ad meridiem juſſit, atque ſecundum maris litus Beelſephon, & Phihahirot versùs procederent, ne indicatâ quidem viæ mutandæ ratione, præcepit. Vix autem Beelſephon venerunt, in locum nempè montibus ad latera, & Mari in fronte clauſum, neque regrediendi uſpiam, neque procedendi poteſtatem ullam ſibi reliquam eſſe ſenſerunt.

Quod verò Hebræis maximè fuerat eâ occaſione timendum, id illis inopinatò contigit, populo nempè in anguſtiis clauſo Pharaonem cum exercitu ſuperventurum. Eo vix conſpecto, ſubitus Iſraelitarum animos terror invaſit (z). Pharao datam ſibi occaſionem & delendi populi, & relatis ex eo ſpoliis Ægyptios ditandi ſecum tacitus reputabat (a). Quis porrò crediderit, in eas anguſtias populum conſultò ſeſe immiſiſſe? Quis ducem ipſorum eò deduxiſſe exercitum ſibi perſuaſerit, ſpontè nullâque inductum neceſſitate; eò, inquam, deduxiſſe, unde, niſi tranſvadato mari, evadere nunquam potuiſſet? Si Pharao in turbatum ſubitò populum copias immiſiſſet, quid tota Moyſis ſolertia valuiſſet, quid ejus conſilia, captatæ ſcilicet æſtûs maris traducendo populo opportunitatis, valuiſſent? Nec ſanè ſpondere ſibi quiſpiam potuiſſet futurum, ut Ægyptii ab armis ſe ſe eâ ſibi datâ occaſione continuiſſent. Quid? Sub ipſum ineuntis noctis momentum, ut ſuo nempè conſilio faverent, receſſuras aquas Moyſes ſpondere potuit, Ægyptios verò tempus permiſſuros, ſivè ut noctis favore caſtra moverent Hebræi, ſivè ut impunè recederent, abſque eo quòd abeuntibus graves inſtarent? Si enim aliter res contigiſſet, in quas, rogo, anguſtias incauta Moyſis conſilia populum redegiſſent? Si audacter à Moyſe factum id, & nonniſi cogente neceſſitate, contendamus, cui proſper eventus fortuito caſu reſponderit; qua demum ille fronte ſibi de totius rei ſucceſſu ſpondere, atque populo ſuam eâ de re fidem vadari auſus eſſet (b)? Pollicitus eſt enim Deum populo ſuo in Ægyptios ſuppetias laturum, decertaturum pro illis præſentiſſimis miraculis, quin & adjecit mox Ægyptios omnes ex eorum oculis in perpetuum fore ſubducendos. Porrò quicumque hiſtoricum aliquod ſyſtema invehere, atque Sacrorum Scriptorum narrationem carpere audent, id ſaltem committere debent, ut juxta prudentiæ regulas egiſſe hominem ſolertiſſimum, atque gubernandi arte inſtructiſſimum demonſtrent.

z Exod. 14. 10.

a Exod. 15. 19. & 14. 3.

b Exod. 14. 13. 14.

Neque hîc demonſtrare immoror, eam, quam huc uſque refutavi opinionem, cum totâ Moyſis narratione pugnare. Vix enim crediderim futurum, ut ejus aſſertores ſivè Moſaycæ narrationi, ſivè Veterum fidei eâ in re deferre aliquid velint. Illi plano Moſaico præcepto, atque prodigioſæ virgæ nutui morigeras aquas, facto ſtatim inter ſe divortio, patentem in alveo viam populo reliquiſſe negabunt. Sed in animum induxiſſe quis poterit, ingenuum hominem, & planè non rudem, qualem fuiſſe Moyſem novimus, fabellam populo, veritatem non ignoranti, perſuadere voluiſſe? An ne oculatis rei teſtibus prodigium Divinum eâ occaſione obtrudere potuiſſet unquam, vel auſus fuiſſet? Et ſi autem maris æſtum ignoraſſe populum dixerimus; nonne poſtea ſecundùm litus iter habentes, & rem totam poterant deprehendere, & Moyſem malæ fidei hominem arguere; quippè qui naturalem eventum veluti prodigium ingerere voluiſſet? Quomodo etiam 2000000. virorum in animum induxiſſent unquam, recedentium aquarum pigrum lentumque motum & ſubitò & promptè juſſu ac precibus viri contigiſſe? Hæc ſanè ex eo ſyſtemate ſpontè deducta abſorda qui ſerio defendere aggrediatur, neminem fore arbitror.

Poſt refutatas eas opiniones, quas relationi Moſaycæ contrarias cenſuimus, modò ad explicationem obviam, & literalem textûs Moſaici animum adjicere, atque Hebræos poſt mota à Rameſſe caſtra uſque ad locum transfretationis deducere optimum factu credimus.

Geſſen, populo ſedes, regio erat inferioria Ægypti Berſabee inter & Thanim, uti ex itinere Jacob colligimus, qui Berſabee Urbe Paleſtinæ relictâ, in regionem Geſſen vênit, unde adventus ſui nuntios ad Joſephum, facilè Tani inferioria Ægypti Metropoli, commorantem miſit. Regi Ægypti parebat, cujus aſſenſu Jacob, ejuſque familiæ pro collatis à Joſepho in

Re-

Regnum officiis, ſedes aſſignata eſt. Nomen *Geſſen*, quod pluviam ſonat, facilè regioni collatum eſt, quòd à Mediterraneo non longè abeſſet; hæc enim loca pluviis interdum irrigantur; cum meridionaliores cæteræ Ægypti Urbes nunquam imbribus madeant. Apud Septuaginta eo nomine regio quædam Arabica cenſetur.

Rameſſes Urbs eſt Iſraelitarum laboribus ſivè condita vel ſaltem novis acceſſionibus aucta (*e*): eò autem omnes Hebræorum copiæ ante ſeceſſionem ex Ægypto reductæ ſunt. Porrò Urbs illa cæteris facilè Urbibus regionis Geſſen meridionalior fuerat; quanquam certus ejus ſitus, ſilentibus omnibus vetuſtis monumentis, ignoretur. Non longè tamen à Nilo conſtitutam, cui præcipuæ ejuſdem Regionis Urbes omnes proximè accedebant, facilè credimus. Bidui igitur itinere illam ab Erythræo removemus.

e Exod. 1. 11.

E' Rameſſe moventes Hebræi, regiâ viâ ex Ægypto inferiori ad Sinai deducente in *Socoth* venerunt. Porrò nomen illud *Socoth* Hebraicè ſonat tentoria; quare non longè conſtitutum locum cenſemus ab urbe *Scena Veteranorum* apud Geographos.

Socoth relictâ, Etham aſcenderunt *in extremis finibus ſolitudinis* (*d*), in extremâ ſcilicet orâ deſerti, Arabiam Petræam, & Ægyptum interjacentis, quam ſanè vaſtiſſimam eſſe ſolitudinem Geographi omnes conveniunt. Hanc Urbem ipſiſſimam eſſe *Buthum* Herodoti (*e*) nullus dubito; ejus autem ſitum idem Hiſtoricus oculatus teſtis deſcripſit, quippè qui exuviis alatorum anguium inſpiciendis eò ſe contulerat. Septuaginta *Buthan* appellare conſueverunt. Nos de illa ſupra. Vicus eſt ad latus Arabiæ apud Diodorum Siculum, Antea nomine, facilè cum Etham confundendus. Ibi autem caſtra habentibus Iſraelitis, Moyſes iter relegere, atque Phihahirot tendere à Deo juſſus eſt (*f*). Id verò eo conſilio præceperat Deus, quòd Pharaonem, ejuſque clientes utile ſibi Iſraelitarum contubernium ſentientes, conceſſæ illis abeundi veniæ pœnituerat; quare recedentes perſequi viribus omnibus conſtituerant. Nihil tamen ea de re Deus Moyſi prodidit, cum fidei ipſius & Iſraelitarum omnium, ſicut & obedientiæ ſpecimen exhiberi ſibi conſtituiſſet.

d Exod. 13. 20.

e Herod. l. 2. cap. 75.

f Exod. 14. 2. *Reverſi caſtrametentur è regione Phihahirot.*

Ventum eſt igitur Phihahirot, *quæ eſt inter Magdalum, & Mare contra Beelſephon*. Caſtra tamen eo loci non Iſraelitas quidem, ſed Pharaonem habuiſſe legimus (*): *Cuncti Pharaonis, & omnis exercitus erant in Phihahirot, contra Beelſephon*. Alium Iſraelitæ locum tenebant ad Beelſephon, contra Hirot, è regione Magdoli, ſivè Magdali; quemadmodum ex illo intelligimus (†): *Ex Etham egreſſi venerunt contra Phihahirot, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt Magdalum; profectique de Phihahirot tranſierunt per medium mare*. Quare Pharaonis caſtra ad Hirot, Iſraelitarum verò ad Beelſephon conſtituimus; quemadmodum & Magdol ad Septentrionem Hirot & Beelſephon collocamus; ut proinde Urbs Beelſephon hinc haberet mare ad orientem, Hirot ad occidentalem plagam, & Magdalum ad ſeptentrionalem. Quibus ita conſtitutis, unius tantum ex iſtis locis certus ſitus quærendus eſt, ut aliorum colligamus.

* Exod. 14. 9.

† Num. 33. 7. 8.

Phihahirot, ſivè tantùm Hirot, ut in Libro Numerorum, & apud Euſebium, & S. Hieronymum appellatur, ſitum habet variis diverſorum conjecturis incertum. In Commentario noſtro ſententiam quorundam adduximus, qui confundendam cenſent cum urbe Heroum, ad extremam oram ſinûs Arabici, apud veteres Geographos notiſſimâ; quemadmodum & aliorum ſententiam laudavimus, qui ipſiſſimam credunt cum *Phagroriopoli*, Metropoli regionis ejuſdem nominis, & in eadem, ac ſuperior urbs, plagâ ſita (*g*). Septuaginta vertunt: (*h*) *Et caſtrametati ſunt ad os viri*; Syriacus *Ad oſtia foſſæ*; alii *Ad oſtia faucium*. Hanc verſionem confirmant verba Pharaonis (*i*): *Coarctati ſunt in terra, concluſit eos deſertum*. Arabs vertit: *Porta Bebelub*, quod facilè de Babylone Ægypti, ſivè Magnâ Cairo dictum eſt; è regione etenim ejus Urbis vaſta porrigitur via ad mare Rubrum. Ex pluribus autem Itinerariis conſtat, ab extrema maris ora uſque ad eum locum nullam patere viam exercitui deducendo, ut proinde Iſraelitæ facilè eo loci mare tranaſſe credendi ſint.

g Strab. l. 17.

h Facilè legerunt irot, Urbes, pro hirot, foſſa.

i Exod. 14. 3.

Magdalum, è cujus Urbis regione poſita Judæorum caſtra memorantur, nomen eſt loci non longè à Phihahirot. Nomen illud Hebraicè ſonat *turris*. Urbs Magdolum, ſivè Magdalum in Ægypto celebratiſſima, ſæpiùs in Sacra Scriptura memoratur; cum tamen inferioris Ægypti fuiſſe Urbem conſtet (*k*), aliam quæramus Urbem cognominem oportet non longè ab Erythræo, & in extrema ejuſdem maris ora ad meridiem ſitam. In Itinerario Antonini urbs Magdolum 12. milliar. à Peluſio conſtituitur; ſed nihil hæc ad noſtram, quæ 7. vel 8. leucis ab Etham, ad meridiem aſcendentibus occurrere debuerat. Facilè turris erat, juxta ac nominis ſignificatione denotatur, ut proinde nulla Urbis eo loci veſtigia ſuperſint.

k Vide Jerem. 44. 2. 14. Ezec. 39. 10.

Beelſephon ſolâ Moyſis relatione nota Urbs, nihil habet ſivè in Scriptura, ſivè apud Authores prophanos, quo de ejus ſitu quidquam innoteſcat. Grotius, Rabbinorum fidem ſecutus, Idolum in finibus Ægypti tutandæ regionis gratiâ conſtitutum deſignari eo nomine cenſet. Addunt Hebræi eo loci Taliſmannum, ſivè Magicam quandam imaginem conſecratam fuiſſe, canem ex ære conflatum referentem; hujus autem canis latratu, inquiunt, Iſraelitarum fuga prodita fuit. Sed quæ fides Hebræorum fabellis? Nomen Beelſephon reddi poteſt, *Deus abditus*, *Deus vigilans*, *Deus Septentrionis*, *Deus Oraculi*! Porrò *Beel*, & *Baal* nomina ſunt æquè Diis omnibus utriuſque ſexûs communia; & *Zephon*, ſivè *Zaphon* omnia illa, quæ jam innuimus, commodè ſignificant. Hinc Pharao nomen Joſepho impoſuit ex *Zaphenat*, & *Pa anab* conflatum, ſonans virum abdita quæque revelantem

tem (*l*). Potuit igitur urbi Beelſephoo oraculum ibidem conſtitutum nomen indidiſſe.

l Gen.41.45.

Plura fuiſſe in Ægypto Oracula Herodoti relatione diſcimus (*m*), uti Herculis, Apollinis, Minervæ, Dianæ, Martis, Jovis, ac potiſſimùm Latonæ. Nomen autem Beelſephon plurimùm ad Perſephonem, ſivè Proſerpinam accedit; quam ſanè Deam ſub Dianæ nomine ab Ægyptiis cultam, quemadmodum & ſub Iſidis nomine Cererem, Herodotus teſtatur. Huic Cereri Dianam filiam tribuebant, ut proinde facilè hujus Dianæ, ſive Perſephones oraculo urbs Beelſephon dedicari potuerit. Id quidem nos conjecturæ loco dicimus, maturius rei examen aliis relinquentes. Nec eſt cur nomen Beel ſivè Baal fœminæ tributum, negocium in ea re faceſſat, eum in Paganorum Theologia frequentiſſimè nomen Dei omnibus æquè Numinibus utriuſque ſexûs, ac potiſſimùm Lunæ, & Dianæ tribui conſueviſſet. Quod ad nomen *Perſephones* attinet, alterius eſt à Græca originis; quin & omnia fermè Deorum Græcorum nomina ex Ægypto derivari Herodotus animadvertit (*n*).

m Herod. l.2. cap.83.

n Herod. l.2. c.50.

Sed quid hæc ad certum urbis Beelſephon ſitum inveſtigandum? Urbs illa ſita eſt ad Clyſma apud Euſebium (*o*); in verſione ſua S. Hieronymus nomen Clyſma omittit. Eam vocem in Textu Euſebii redundare autumat Bonſrerius, nec illam planè aſſecuti ſunt Operum S. Hieronymi recentiſſimi Editores. Cum tamen recepta apud Antiquos traditio ferat, Hebræos ad Clyſma Erythræum transfretaſſe, certum ejuſdem loci ſitum operæ pretium erit inveſtigare. Euſebius ad Erythræum collocat, ubi verò potiſſimum, ſilet; S. Athanaſius in Arabia [*p*], in plaga ſcilicet Erythræi occidentali, quam Veteres non rarò Arabiæ nomine appellant, ut R. P. D. Bernardus Monſfaucon ejuſdem S. Doctoris mentem ſeitè interpretatus demonſtrat. Rubrum mare, ità deſcribit Philoſtorgius *lib.3. c.6. in duos ſinus dividitur, quorum unus deſinit in Clyſma, andè & nomen ſortitur. Altera verò pars in urbe Elam. Ad Clyſma Iſraelita ſicco pede aquas tranſiit*. S. Gregorio Turonenſi Clyſma orbs eſt ad eundem locum, nempè ad extremam oram ſinûs Suez (*q*). Coſmas Ægyptius Monachus, cujus Opera non ita pridem edita ſunt, transfretaſſe Hebræos ad Clyſma teſtatur, cujus rei fidem, ait, veſtigia curruum & rotarum intra alveam longiùs excurrentia, quæ adhuc manent, apertiſſimè confirmant; porrò locus iſte, addit, euntibus ad Sinai dexter occurrit [*r*]. Exactè ille quidem, ſed exactior in deſignanda plaga ejuſdem maris olteriori ſive citeriori deſideraretur. In Tabulis Peutingeri ad litus occidentale Sinûs illius pertinet; ſed apud Ptolemæum, Itinerarium Antonini, & optimas Tabulas Geographicas, plagam occidentalem ſinûs Arabici inter *Suez* & *Croudel* tenet. Ipſiſſima eſſe creditur cum *Colzuma*, ex qua oræ occidentali maris Rubri nomen inditum; quin & mare ipſum hodie *Bahar el Colſum* appellatur (*s*). Junior Thevenot Itiner. p.2. c.33. ad extremam oram borealis Erythræi ſinus Clyſma collocat; addit inſuper ſe quindecim ſolidis diebus per lìtus ejus freti iter babentem ad montem Sinai, nunquam tamen ampliorem alvei ſinum, quam 8. vel 9. milliarium obſervaſſe. Monaſterium S. Antonii hodie uſque ad Clyſma viſitur. Transfretarunt igitur Hebræi unâ vel dimidiâ leucâ infra extremam Erythræi oram, multò ſupra Tor ad vadum Croudel, quem locum alii Iſraelitis mare trajicientibus aſſignant (*t*).

o In locis.

p Hiſt. Arian. ad Monach. t.1. pag.385.

q Greg. Tur. l.1. c.10. in hujus ſtagni (ſeu brachii) capite Clyſma civitas ædificata eſt.

r Coſm. l.5. pag.149. Vide Præfat. in eund. c.3. §.2.

s Vide Golium in not. ad Alferg. pag.144.

t Joan. de Barros apud Torniel. ad an. M. 2544. art.25.

Porrò viſa olim ad Clyſma veſtigia curruum & rotarum fragmenta Paulus Oroſius, Gregorius Turonenſis, & Coſmas Monachus ſupra laudatus teſtatur. Suâ etiam ætate manſiſſe rotarum veſtigia non in litore tantùm, ſed in immo quoque palagi ſuodo, quantùm oculus perſequi poſſet, ſcribit Oroſius l.1. c.10. ſi quis autem, ait, ſive curioſitate aliquâ, ſive aliâ quacunque de cauſa arenam turbaſſet, veſtigia tamen illa continuò ventis, fluctibuſque reparabantur. Paria, certiſſimorum teſtium fide, Gregorius Turonenſis refert (*u*). Quare etſi fidem ſuperare res illa videatur, poſt tales tamen tantoſque Scriptores ac teſtes, temerè prorſus rejiceretur. Eam opinionem confirmat quod ex plurium oculatorum teſtium relatione compertum eſt [*x*], ſolum nimirum ejus oræ facilè corporibus quibuſcunque cruſtam lapideam inducere, ut non rael occurrant arbores, cymbæ, angues, fructus, cadavera, in lapidem rigeſcentia. An fortè idem accidiſſe contigit tuderibus curruum Pharaonis, quæ ſcilicet in lapidem ſolidata uſque ad quintum, & ſextum ſæculum rei geſtæ monumenta ſervare potuerint? Sed ad Iſraelitas regrediamur.

u Loc. cit.

x Abbas Rouſſeau, Morizon, Voyage l.1. cap. 24.

Vix illi, ſubeunte veſpere, Beelſephon ad Erythræum pervenerant, cum Pharaonis caſtra in conſpectu poſita ad Hirot, non conſpexerunt tantùm, ſed etiam in prælium mane alterius diei parata exhorruerunt. Eo aſpectu rigere ſubito horrore Hebræi, mox in murmur, & querelas contra Moyſem converſi ſunt. Nihil tamen ille his omnibus permotus, fidem ſuam obſtrinxit futurum, ut quantocius à præſentiſſimo periculo liberarentur, ſimulque precibus intimo tantùm, uti quidem credimus, mentis affectu Deo oblatis, Deum ipſum actutum jubentem audivit, porrigere manum, atque per medium pelagi alveum, diviſis utrimque aquis populum traducere. Sub hæc nubes, quæ in fronte exercitûs hucuſque iter monſtraverat, inter caſtra Ægyptiorum, & Iſraelitarum medium ſe collocans, diem Iſraelitis, Ægyptiis verò noctem obſcuram adeò reddebat, ut ab Hebræorum exercitu Pharao prorſus abſterreretur. Tum Moyſes elatâ virgâ, factoque aquarum divortio patentem ſanè viam inter medium pelagum aperuit. Quò verò iter per illam facilè Hebræis pararetur, validus à Deo immiſſus ventus imum maris fundum dicto citiùs ſiccavit. Eâ occaſione aquas utrinque ve-

luti

Digitized by Google

luti in glaciem concreviſſe ex pluribus Sacrorum Librorum phraſibus ſupra ſignificavimus. In libro Sapientiæ legimus (y): *In mari Rubro via ſine impedimento, & campus germinans in profundo, per quem omnis natio tranſivit... Tanquam enim equi depaverunt eſcam, & tanquam agni ſaltaverunt, magnificantes te Domine.*

Fatemur quidem, hæc Sacræ Scripturæ verba ad ſenſum allegoricum facilè detorqueri potuiſſe, quaſi ſcilicet illis exultantis ad prodigium populi gaudium explicaretur. (z). Sed nullam Interpretes metaphoram agnoſcentes, ſubitò quidem germinaſſe Divino prodigio in imo maris fundo herbas defendunt; alii (a) verò, pluribus Authoribus prophanis laudatis (b), demonſtrant, Erythræi alveum, qua maximè ad litus accedit, herbis, & juncis vireſcere, unde pelago illi ab Hebræis nomen inditum *mare Suph*, ſeu mare Juncorum: quin & apud Plinium imus ejus pelagi fundus virentibus arboribus, lauris, olivis fructibus onuſtis, tribus ſaltem cubitis proceris conſitus eſt [c]. Tandem Interpretum alii (d) volunt lapideam cruſtam arenæ per eam occaſionem inditam fuiſſe, quò Iſraelitarum greſſus paterentur,

Sicca peregrinas ſtupuerunt marmora plantas [e].

Quid? Eò pervenerunt alii, ut ſtraviſſe viam Deum crediderint ſubmotis arbuſtis, dejectis ſcopulis, atque foveis æquatis. Sed prodigia ne gratis coacerventur; & cum unum hoc ſatis admirari homines non poſſint, quid nova quærantur in Scripturâ prorsùs incognita?

Caſtra deferentes Iſraelitas & pelagum ſubeuntes, nubes conſequebatur, ut exercitu transfretante, & illa tandem transfretarit. Interim Ægyptii ſub vigiliam matutinam circiter (f), trajeciſſe Hebræos tunc primò ſentientes, & ipſi confeſtim fugientibus inſtare, ne animadverſo quidem itineris periculo, cœperunt. Vix aliquantò proceſſerant, cùm ſubito terrore affecti turbare ordines, & ſe invicem confundere. Tum Deus immiſſis in illos fulminibus, atque ſubitis fragoribus intonans horrendum, turbatos antea adeò perculit, ut mutuò ſe in fugam urgentes verba illa ingeminarent: *Fugiamus Iſraelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Hujus fugæ tumultus terrorem auxit, & deſperationem, nihilque ad ultimas anguſtias redactis ſupererat, quàm ut in adverſam ripam evaderent. Sed fruſtra illi; nam reſolutæ jam aquæ, opplere primùm viam, litus quò tendebant reſpicientem; deinde verò ſuper eorum capita recidentes, omnes oppreſſerunt. Hæc Scriptura, quæ diverſam planè ideam ingerunt, ac recentiores quidam Critici eâ de re obtrudant.

y *Sap.19.7.*

z *Ita Hugo Card. Lyr. Dion. Carth. alii.*

a *Lennor. Marbic art.67.*

b *Diodor l.3. c.3.*

c *Plin. l.13. cap.23.*

d *Phil. de vit. Moſ.l.3.*

e *Statius.*

f *Nempè ſub ortum auroræ, circa quartam horam matutinam.*

DISSERTATIO
DE POESI VETERUM HEBRÆORUM.

EA, quæ ad Poeſim Librorum Sacrorum pertinent, inexplorata hucuſque Scriptoribus, atque impervia fuiſſe variæ diverſorum hac unâ de re opiniones, quin & errores ſatis oſtendunt. Omnium vetuſtiſſimi peritiſſimique Scriptores argumentum illud tractantes, occurrunt Joſephus, Origenes, Euſebius, S. Hieronymus, viri oppidò doctiſſimi, quorum authoritas pleroſque ferè ſubſequentes Scriptores in ſuam ſententiam pertraxit. His ergo viris doctiſſimis authoribus, Moyſis Cantica carmine exarata eſſe conſtat, & carmine heroico, uti Joſephus non rarò teſtatur (g). Paria apud Origenem, & Euſebium legas (h), quibus illud adjiciendum cenſuit Hieronymus (i), nimirum carminibus iambicis, alcaicis, & ſaphicis, inſtar Pindaricorum, & Horatianorum, totum Pſalterium digeſtum eſſe. Cantica verò, ait, Deuteronomii (k), & Iſaiæ, quemadmodum & liber Job & Salomonis, hexametris, pentametriſque verſibus inſtruuntur. Alibi tamen ſentit Cantica Deuteronomii (l) iambis tetrametris adornari; quemadmodum & Pſſ. 118. & 144.; trimetris verò conſtare Pſalmos 110. & 111.; Saphicis tandem aliiſque carminibus trimetris Jeremiæ lamentationes. Tandem ea, quæ de libro Job alibi ſcripſerat, iterum in præfatione ad eundem librum repetens, ſanctè teſtatur, poſt illa verba, *Pereat dies in qua natus ſum*, omnia hexametris, dactylis & ſpondæis conſtantibus, digeri: quanquam interdum, ait, *propter linguæ idioma crebrò recipiant tales pedes, non earumdem ſyllabarum, ſed earundem temporum. Interdum quoque rythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur, numeris pedum ſolutis; quod Metrici magis, quàm ſimplex Lector intelligant.* De libro etiam Pſalmorum lyricis carminibus concinnato, inſtar Pindari, Alcæi, Horatii, Catulli, & Sereni, pluries teſtimonium repetit (m).

Sancti Viri eruditionem, quem veluti Eccleſiæ Doctorem venerari par eſt, meritò quidem omnes ſuſpicimus: fateamur tamen oportet, plures eſſe Hebraicæ linguæ peritiſſimos viros, qui neque in Pſalmis noſtrâ ætate, neque in aliis Hebræorum poeticis ſcriptis quidquam ſubodorantur de metris & numeris, qua-

g *Antiq. l.2. cap. ult. & l.4. cap. ult. & l.7. cap.12.*

h *Euſeb. Præp. l.2. cap.3.*

i *Præfat. in Chron. Euſ.*

k *Deut.32.*

l *Epiſt. ad Paulam Urbicam.*

m *Epiſt. ad Paulin. l. 9. Comment. in cap.30. Ezech. Ferrandus in Præfat. Pſſ. cap. 15. p.9. autumat nec dactylos, nec ſpondæos in Pſalmis deeſſe, quemadmodum ſunt etiam in Homero. Spondaicis etiam carminibus conſtitiſſe ferunt Epitaphium R. Iſaac Alphesi, qui ſæculo undecimo florebat.*

les olim S. Hieronymus ſibi comperiſſe viſus eſt. Quare S. Doctoris ſtudioſiſſimi viri, ejus in ea re mentem explicantes, contendunt, non illum quidem vera hexametra & pentametra carmina in libro Job deprehendiſſe, ſed, inquiunt, *ſimilitudinem quandam heroicorum verſuum intelligere debet, & ſic in cæteris metrorum generibus* (*n*).

n Vide Proleg. in Divin. Bibliot. S. Hieron. nov. edit. art. 5.

Philo de Eſſenis agens, ſervata apud illos tradit veterum Poetarum ſectę ipſorum carmina, (nempè Authorum Sacrorum poetica ſcripta) hæc autem carmina, inquit, variis metris, & numeris conſtant; alia ſunt enim [*] trimetra, in religioſis Templi viſitationibus inter eundum canenda. Alia hymnos referunt, ante Aram in ipſis Sacrificiorum, & libationum oblationibus recitanda; alia tandem quietum exigunt, & immotum cantorem; alia choreis, & choris apta.

** Philo de vit. contempl. ad fin.*

Scaliger nullam numeri legem in hiſce veterum Hebræorum carminibus agnoſcit: *Nam*, ait, *ut in Hebraico, Syriaco, Arabico, & Abyſſino idiomate ulla metri ſpecies concipi poſſit, nemo efficere poteſt; quia id natura ſermonis non patitur* (*o*). Addit autem de Pſalterio, aliiſque: *De Pſalterio magis miror, cum neque in eo, neque in Threnis ullum Canticum ſit metricis legibus adſtrictum, ſed merè ſoluta oratio charactere poetico animata.*

o Scalig. in Chron. Euſeb.

Eadem Auguſtino Eugubino viſa ſunt: *Carmen Hebraicum*, ait, *non idem eſt, atque Græcorum, & Latinorum. Hebraicum nulla tempora, ſed numerum dumtaxat obſervat*. Itaque neque heroicum carmen apud Hebræos extat, neque iambicum, aliaque genera; ſed ſimile quiddam, quale Barbari diverſis ritibus canunt. Hoc poeſeos genus maximè ſimplex, maximè ad naturam accedens, majeſtatis plus habet, & dignitatis, quàm poeſis certis legibus veluti compedibus revincta, vix ſenſis, à Deo hominibus inſpiratis, exprimendis apta; dum enim metri legibus ſervire Poetæ ſtudent, vix fieri poteſt, quin aliquid de grandioribus ſenſis ideiſque detrahant.

Scaligerum peritiſſimi Critici ſecuti ſunt, uti Auguſtinus Eugubinus, Ludovicus Capella, Martinius, Samuel Bohlius, Vaſmutth, Pfeifferius &c. Addendus & Grotius (*p*), addendus, inquam, iis qui Poeſim Hebræorum nec rythmicam, nec numeris adſtrictam arbitrantur; neque ab ea receſſuros Lectores noſtros arbitramur, poſt lectam Diſquiſitionem D. Abbatis Fleury & noſtram hanc Diſſertationem. Eſt igitur nobis in præſentia res cum Authoribus illis, qui in Hebræorum poeſi ſimile quid cum Gręcis, ſivè Latinis, aliiſque linguis hodie obtinentibus, deprehendiſſe ſibi viſi ſunt; eamque opinionem non ex aliorum authoritate, ſed productis de ſuo argumentis ſuſtinuerunt. Omittendos autem eos duximus, qui nihil ſe ea de re aſſecutos, vel aſſequi umquam poſſe ſcripſerunt. Referendi tamen quibus novum aliquod in eo ſyſtema viſum fuit proponendum.

p Grot. in Luc. c. 46. Erant enim rythmi ſive numeri Hebræorum non emmetri, ſed lege ſoluti, cujuſmodi etiam erant, & nunc quoque ſunt eorum ſaltationes.

Mercerus in cap. 3. Job ex aliorum relatione audiviſſe ſe tradit, Franciſcum Vatablum veram methodum carminum libri Job, & Pſalterii non inveniſſe tantùm, ſed etiam digeſtis regulis aliis perviam feciſſe. Vatabli quidem eruditionem neminem arbitror ignorare; ac Mercerus ſperare ſe dixit futurum tandem, ut eximii illius viri ſcripta de eodem argumento publicę expectationi traderentur; ſed ea de re actum eſt jam; nec ſpes tantùm Vatabli ſcripta umquam videndi intercidit; ambigitur quin etiam num Vatablus vel ſcripſerit umquam in idem argumentum, vel ſaltem abſolutum aliquid reliquerit.

Theodorus Herbertus reperiſſe ſe tandem blandiebatur in Sacris libris carmina noſtris ſimillima, metris nempè, & cæſuris, nonnullis, quas ipſe præſcribit, regulis abſtricta. Ex his carminibus quædam, ait, occurrunt in Pſ. 6. 2. & 8. 5. & 105. 20. & 106. 5. & 116. 7. & 118. 25. & 119. 30. & 146. 7. & Job. 21. 4. Prov. 25. 19. Sed quorſum hæc? An ne Poeſim artificialem apud Hebræos ſub Joſue, Job, & Davide innotuiſſe, jure ex eo inferremus? Facilè profectò vel proſâ ſcripta oratio ſara quædam carmina exhibere poteſt.

Doctores quidam Hebræi contendunt rythmicum illud Poeſis genus, hodie Hebræis familiare, vetuſtiſſimum eſſe, utpotè ætate Patrum ſuorum in Palæſtina obtinens; quam in rem epitaphium quoddam Hebraicum & rythmicum laudant, olim in tumulo Præfecti cujuſdam Amaſiæ Regis Juda in Regno Valentiæ legendum (*q*); ſed hæc fabuloſa, nec digna, ut veritatis ſtudioſos viros detineant.

q R. Moſes Ben Charif. Darkenoam.

Meibomius, ætatis noſtræ ſcriptor, ſe unum jactitat, qui poſt 2000. annos ſecretum Poeſis Hebraicæ tenuerit, eoque inſtructus ipſe totum originalem Scripturæ Textum corrigere auſus eſt. Ego, ait ipſe in ſua ad Reges omnes, & Principes Chriſtianos totius Europæ epiſtolâ, novam adornavi Librorum Sacrorum verſionem, cum explicatione difficillimorum locorum, cuius ego laboris vobis in præſentiarum ſpecimen exhibeo. Quod ſi pro meritis agnoſcetis, reliquum Veteris Teſtamenti ſperare vos jubeo, quemadmodum & carminum legem, quibus opus contextum eſt.

In Præfatione gloriatur ſe in Sacro Textu ultra 3000. errores correxiſſe, qui ſenſum corruperant; deprehendiſſe autem ſe illos profitetur infuſo divinitùs lumine, ſicut & ope regularum Hebraicæ Poeſis; quæ ſanè regulæ poſt Jeremiæ, & Danielis ætatem occultæ, Aggæum, & Eſdram latuerant.

Addit inſuper, ipſos Veteres Judæorum Doctores, ſi redire in mundum contingeret, grande illud donum, ſibi divinitùs collatum, admiraturos; Septuaginta verò Seniores fruſtra ſe operam ſuam collocaſſe profeſſuros ingenuè, ſicut & Origenem, relictis Hexaplis, unà cum S. Hieronymo, totos ſe in ejus laudibus occupaturos, qui reliquos omnes Latinos Sacræ Scripturæ Interpretes ſuperaſſes, pro eâ, qua præſtabat, Poeſis Hebraicæ ac Linguæ Sanctę peritiâ. Scri-

Scriptor iſte novo ſuo de Poeſi Hebræorum arcano totam turbat Scripturam; quin parte tantùm minimâ totius ſyſtematis revelatâ, clavem ipſam nobis invidit. Facilè vulgatum illud ſpecimen Publico non arriſit, cum Meibomius huc uſque fidem ſuam liberare diſtulerit.

Franciſcus Gomarus, ſcripto Libro, cui titulum fecit *Davidis Lyra*, carmina Librorum ſacrorum paribus adſtringi legibus cum Græcis, & Latinis demonſtrare conatur; nihilque author ille non molitur, ut regulas, pedes ac carminum genera omnia in Sacro Textu ediſſerat. Bipertitus eſt Liber, cujus pars prior regulas pro ſyllabis Hebraicis dimetiendis aſſignat; tum varia proſequitur Hebræorum carmina pro Græcorum, & Latinorum diverſitate; altera verò, conſtitutis jam regulis, carmina Scripturæ diducit, analyſim format, profert exempla, quæ regulis ſuis, & principiis quadrent. Opus illud ſummorum Virorum laudes primò aſſecutum eſt, veluti Buxtorfii, Ludovici de Dieu, Conſtantini l' Empereur, Heinſii, Hottingeri; mox verò Ludovici Capellii eruditionem in ſe concitavit. Obſervat igitur Cappellius duo ab Authore principia conſtituta eſſe, quæ vix, ac ne vix quidem probaret; primò Hebraica puncta non recens eſſe Hebræorum inventum, ſed ex ipſis Sacris Authoribus derivata; alterum, Sacros Scripturæ Libros nullam prorsùs paſſos fuiſſe, ſivè oſcitantiâ Amanuenſium, ſive temporis diuturnitate corruptionem.

Solemne Gomari principium illud eſt: *Schva non vocalis eſt, ſed illius ſub conſonante mobili abſentia nota*. Hoc Authoris axioma refutaturus Capellius authoritatem plurium Grammaticorum adducit, quibus Scheva vocalis brevis loco habetur. 2. Gomari regulâ ſemel admiſſâ, ait Capellius, plures Hebraicæ voces, vel ab ipſis Barbaris, ne pronunciari quidem poſſent, e. g. *Jerbakn*; quin & plurimæ voces verè triſyllabę in diſſyllabas migrare cogerentur.

3. Gomari principium alteri Hebraicæ Syntaxis repugnat: *Scheva ſub litera, cui adjectum Dages, pronunciatur*. Ita ex voce *Pakkedu* ſive Dages ſubducendum eſt, ſive ratio ineunda, ut quieſcente Scheva in pronunciatione exprimatur.

4. Tandem juxta ac Capellius animadvertit, quo loco nos Scheva legimus, veteres, veluti Septuaginta, & S. Hieronymus, modò unam, modò alteram vocalem legebant; quara non eſt, uti quidem Gomarus contendit, quòd huic puncto vocali tantopere ſerviamus; quin & ſæpiùs contingit, ut in pronunciatione exprimatur.

Alterum Gomari principium eſt: In Hebræo Syllabas omnes longas eſſe, vel breves, ancipitem nullam; neque fieri unquam poſſe, ut breves in longas per poſitionem tranſmutentur, quemadmodum Syllabis Græcorum, & Latinorum frequenter accidere ſatis conſtat. Egregiè ille quidem, ſi lingua Hebræorum eadem cum Gallica, atque vernaculâ omnium fermè Europæ gentium indole, nullam in ſuis carminibus ſyllabarum dimenſionis haberet rationem; cum verò, juxta Authoris mentem, linguæ Hebraicæ genius idem ferè ſit ac Latinæ & Græcę, ac plurima inter carmina omnium illarum gentium inſit ſimilitudo; quî, rogo, fieri poteſt, ut iiſdem ac gentes illę regulis non ſerviat? Neque conſtitutis à ſe regulis Gomarius feliciſſimè ſemper utitur; ſæpè enim barbariſmi criminationem, & objectam in ſe totiès difficultatem pronunciandi inſtaurat. Vix etiam fieri poſſe oſtendit Capellius, ut certa Hebraicarum Syllabarum menſura determinetur, quandiù de vera earum pronunciatione non conſtabit; neque faciliori negocio, ait, verſus Hebraici legerentur, ſi regulas pronunciationis ab Authore traditas ſervemus. Ipſo enim Gomaro fatente, conſtitutę ab illo regulę vix ultra tres verſus ordine ſuccedentes patiuntur. Ex quo illud conſequi animadvertit Capellius, certas de Poeſi Hebræorum regulas fruſtra aſſignari; quemadmodum & fruſtraneo labore torqueremur in regulis poeſeos Græcę, & Latinę aſſignandis, niſi eandem regulam, & methodum ſervantes plures apud illos carmine ſcriptos Libros haberemus. Nonne ridenda planè eſſet viri illius confidentia, qui vagis quibuſdam & irregularibus carminibus ſparſim in Libris Sophoclis & Pindari animadverſis regulas illorum certas præſcribendas ſuſciperet?

Quare dum Gomarus ultrò fatetur, *varia* eſſe inter ſe Hebræorum carmina, *promiſcua*, & *ἄτακτα*, ideſt nullo ſibi invicem ordine ſuccedentia, neque ejuſdem metri plura ſimil continuari, ipſe ſibi imprudens ſui Operis fundamenta ſuffodit; cum incertę adeò & vagantis poeſeos certa & conſtantia principia nulla eſſe potuerint. Scitè etiam animadvertit Capellius, adverſarium ſuum tantam carminum farraginem irregularium, & regularium in uno eodemque Scripturæ Cantico inferre debuiſſe, ut nullo negocio ſimiles verſus in tota pariter Scriptura inveniri potuiſſent; eodemque labore, quo in Pſalterio carmina rimatus fuit, eodem & in univerſa Scriptura inveſtigaſſet. Neque in Scriptura tantùm, ſed orationes omnes Ciceronis, & Demoſthenis, T. Livii, & Thucididis Hiſtorias, non proſa oratione, ſed carmine ſcriptas fuiſſe ex Gomari methodo probaremus. Pſeifferius ejuſdem Gomari carmina vel in ipſo *Pater noſter* ſe adinventurum confidit; nec fruſtra ille; namque ne immutata quidem Sacræ orationis verba variis ejuſdem Scriptoris carminibus ſervire facto ipſo oſtendit (r).

Aliud ejuſdem Poeſis ſyſtema Author Bibliothecæ univerſalis invexit, rythmo ſcilicet adſtricta fuiſſe carmina his potiſſimùm argumentis demonſtrans. 1. Ea eſt Hebraicę linguę, quemadmodum & Gallicæ, indoles, ut verborum contextum inverti nunquam patiatur; quam ſanè verborum inverſionem Græcis & Latinis tam proſâ oratione quàm carmine ſcribentibus fami-

r *Diſſert. de Poeſi Hebr.*

familiarem eſſe novimus. 2. Hebræorum voces eandem ſervant in omnibus caſibus utriuſque numeri terminationem; maſculinæ nempè in plurali habent *im*; fœmininę *oth*; ex quo illud conſequitur, tam pronum eſſe rythmicis verſibus ſermonem, quàm metricis Græcorum & Latinorum more ineptum. 3. Pro numero longarum ſyllabarum rariſſimę ſunt breves apud Hebræos, ut vix in numeros iiſdem, quibus Græcę ac Latinę, legibus adſtringi potuerint; quòd autem inter ſcribendum rythmi evitentur, vix unquam contingit. 4. Fruſtrà tamen ſatis limatum exactumque carmen aliquod apud veteres Hebræos quęri Author animadvertit, cum in artem nondum apud illos redactam fuiſſe Poeſim facilè ſuſpicetur. Quare nec rythmis ſemper felicibus uti illos animadvertit, negligere ſæpè; ſolâ enim concinnâ modulatione contenti, via cætera curaſſe videntur. 5. Rythmorum numerus vagus eſt & incertus, ut non plures ordine ſuccedentes rythmos unius generis, pauci interdum alterius ordinis excipiant; variat etiam ordo & carminum ſtructura; ut ea omnia neglexiſſe Hebræi videantur. 6. Potior apud illos ratio conſonantiæ, atque modulationis verborum, quàm literarum, & ſyllabarum affinitatis. 7. Neque apud Hebræos deeſt, quemadmodum nec apud Græcos, & Latinos, extra præſcriptas poeſis leges divagandi licentia; affinium quin etiam linguarum Chaldaicæ ſcilicet, & Arabicę opem admittunt, ſi fortè Hebræorum voces rythmis impares, externę verò pares fuerint. 8. Quod maximè rythmicæ poeſis ſyſtema confirmat, illud eſt, nimirum nullo negocio fieri poſſe, ut Cantica, ac cætera Scripturę Opera carmine ſcripta, rythmis adſtringantur.

Porrò Author totum Moyſis Canticum rythmicis verſibus tradidit; nec minori ſucceſſu parem in Pſalterio impendiſſe operam profitetur; rythmos etiam in Pœnulo Plauti, ubi prolixum Punicum fragmentum extat, deprehendit. Hoc ſanè poſtremum optimum eſt argumentum, quod in patrocinium ejus controverſię adducatur. Si enim in Operibus Hebræorum carmine ſcriptis rythmi regnaſſe deprehenderentur, nihil eſſet, cur rythmicę poeſis leges innotuiſſe Hebręis negaremus. Cum tamen ad rythmos exprimendos in Pſalmis, & Canticis Scripturę, Textum Sacrum mirè Author diſtorqueat, modò ſententias producens, modò fœdè detruncans, nullâ ſibi propoſitâ methodo, ſivè regulâ; non eſt ſanè cur eadem arte rythmos ex ipſis Ciceronis Orationibus non eliceremus.

Negare tamen non auſim, rythmos interdum & deditâ operâ conquiſitos in Pſalmis, & Libris Scripturæ carmine ſcriptis, recurrere; ex quibus tamen præpoſterè ſanè colligeremus, veteres illos Hebræos rythmicâ poeſi uti conſueviſſe. Porrò ut de rythmis judicium ferretur, verſus notæ terminationis produci opporteret, ne detruncare, ſive producere ad libitum ſententias, rythmi quærendi gratiâ, accuſaremur. Appoſitè igitur ad eam rem Pſalmus 118. ſuccurrit, qui acroſticè concinnatus, ubi potiſſimùm deſinant, undè exordiantur verſus, deſignat. Pſalmus iſte prolixus eſt adeo, ut verſuum indolem facilè demonſtret, ſi quis maximè illos inter ſe comparaverit. Plures igitur in illo rythmi occurrunt, quos tamen datâ operâ conquiſitos fuiſſe affirmare auderet nemo; neque enim certâ methodo, & lege ſibi invicem ſuccedunt. Interdum 4. vel 5. ordine ſequuntur; dein 2. ſive 3. quos 3. vel 4. verſus ſoluti omnes excipiunt; vel ſaltem, ſi non omnes, unus tantùm rythmum habet. Quis, rogo, Pſalmum illum rythmicę poeſeos lege contextum fuiſſe affirmaret? Lamentationes Jeremiæ, acroſticis & ipſæ verſibus digeſtæ, nullos habent uniformes & conſtanti lege ſuccedentes rythmos, quibus artificium aliquod ſatis probaretur. Quare ſi fortè contingat, ut duo rythmi ſibi reſpondeant id caſu eveniſſe, non deditâ operâ credendum eſt.

Ejus rei veritas, ſi unquam alibi, certè in cap. 3. Lamentationum, cujus ſinguli verſus per ſingulas alphabeti literas elementario ordine exordiuntur, maximè apparet, Prima enim duo ejus Operis capita, ſicut & quartum, verſuum terminationem non ita habent exploratam, quòd plus quàm duobus ſimul verſibus ab una & eadem litera incipientibus, litera tamen nonniſi in capite prioris adſcribitur. Recurrunt etiam quandoque in Cantico Canticorum rythmi & concinna quædam verborum harmonia, deditâ facilè operâ procuratæ, ſed non certâ methodo continuatę, neque uniformes, ſicut neque in toto opere regnantes. Porrò Hebraicè ſcribentibus rythmi, etiam non deditâ operâ conquiſiti, vix evitarentur. Periculum loquendi faciat, ſi quis maximè voluerit, & licèt evitare rythmos de induſtriâ ſtuduerit, nunquam tamen, niſi fortè affectatâ verborum circumlocutione utatur, committet ut invito etiam quandoque rythmi non excidant, ſivè ex articulorum copia, ſive ex affinium vocum affluentia ſubrepentes. Idem pro nobis argumentum inſtaur ant Pſſ. 110. & 111. acroſticè quidem ſcripti, ſed incertis & vagantibus ſine lege rythmis. Quarum etiam lucubrationum collatione illud appoſitè ad rem obſervandum contingit, variam eſſe verſuum Hebræorum menſuram; carmina enim Pſalmi 118. & Lamentationum cap. 3. duplò longiora ſunt, quàm poſteriorum Pſalmorum; fieri quin etiam potuit, ut genus quoddam acroſticorum verſuum apud Hebræos obtineret, quorum prior pars uſque ad cæſuram ab una elphabeti litera, ſecunda verò ab altera proximè ſuccedente exordiretur.

Poſtrema hęc ſententia ad rem magis congruere videtur, cum ſenſus uſque ad cæſuram pendens, nonniſi cum altera verſus parte claudatur. Quæcumque tamen verſuum terminatio ſtatuatur, nunquam certum rythmum fixumque exhibebit, ex quo aliquid pro rythmica Hebræorum poeſi jure deducatur.

Poſt latè diſcuſſas variorum de hoc argu-

gumento opiniones, noſtra tandem promeoda eſt. Nobis igitur tota poeſis Hebraicę ratio in eo conſtituta videtur, ſi loquendi genere otaotut vividiori, fervido, pathetico, audacioribus, & longè repetitis figuris ornato. Neque enim ſola carminum ſtruendorom ſcientia Poetas facit, quemadmodum nec numeris adſtricta oratio poeſim. Ex veterum teſtimonio Plato, Florus, aliique nonnulli proſâ oratione poeſim ſcripſerunt; atque ipſo de ſe fatente Horatio, ejus lucubrationes, carmine licèt ſcripię, ad proſam tamen accedebant: *Sermoni propiora*; & Quintiliaoi judicio Lucanus *magis eſt Oratoribus, quàm Poetis annumerandus*.

Duo ſuot poeſis genera, artificialis nempè, & naturalis; quarum ſanè poſtrema parem cum hominibus natalem ſortita fuiſſe credenda eſt. Tranquillus, & rationabilis ſermo ſimplen eſt, nec circumlocutionem affectat; jactatus paſſionibus animus vivido, & ferventi ſermone proditur. Quam igitur poeſim naturalem appello, cui artificialis & methodica ortum debet, ignei ſermonis vis, orationis figuræ, & pro argumenti modo ſublimiores conceptus efficiunt. Hæc verò duplex poeſis, oaturalis ſcilicet, & artificialis, paſſiones, & intimos animi ſenſus ad vivum, & patheticâ oratione depingit; illa quidem, naturalis ſcilicet, ſubito, & tumultuatio ſermone uſa; hæc verò, artificialis nempè, ſelectis ac datâ operâ conquiſitis vocibus, numero etiam atque concionâ modulatione adſtrictis. Quare methodica poeſis ars eſt enprimendarum paſſionum, ſtudio & induſtriâ elaborata; naturalis verò taotondem ſine artificio, tumultuario opere præſtat.

Eſt ſanè ſingulis gentibos, regionibus, & climatibus, ſicut paſſiones ſuæ, ſic ſua quoque rethorica, & naturalis poeſis; nunquam enim iræ, ſororis, gaudii, triſtitię, odii, amoris paſſiones niſi fervore quodam & energiâ exprimuntor: ſecundis curis ars & regulę ſucceſſerunt. Natura ſiquidem prima ſemper ducit lineamenta eorum, quæ arte, & induſtriâ perficiuntur. Cum verò poeſis nunquam apud Veteres à muſica disjungeretur, iſque Muſicus eſſet, qui & Poeta, quin & caotare idem eſſet ac pangere verſus, ſicut & verſus ipſi cantilenæ dicerentur; hinc facilè paria de muſica, ac de poeſi ſtatuamus oportet. Naturâ magiſtrâ muſica primitùs inventa eſt, quam artificialis, naturalem imitata, excepit; ambæ verò illę eundem ſibi finem præſtituentes, intimos animi ſenſus eâ voce, & ſententiis exprimere ſatagunt, quæ ejuſdem animę paſſiones, & quos illa in auditoribus encitare intendit, ſenſus veluti ſub oculis exhibeant intimos.

Veteris hujus naturalis poeſis ante ipſam Moyſis ætatem, ſpecimen exhibetur in verbis Lamech ad uxores ſuas (*s*); quemadmodum & in benedictionibus Noe in Semum, & Japhetum; cùm diris Chanaan (*t*) devoveret; cum Jacob ad mortem decumbens, filios ſuos affatus eſt (*u*); ac tandem in libro Job, ſi ante Moyſem ſcriptus credatur. Hæc, ſcilicet, omoia ſtilum reſeruot poeticum, & veteris hujus naturalis poeſis æternum monomentum manent. Hæc inquam naturalis poeſis ſtilo ſolùm, non pedum numero, efficitur; unicè in illa ratio habebatur figurati, ſublimis, & ſententiis gravis ſermonis, quo eadem plerumque, variâ tamen verborum circumlocutiooe, repeterentur; nec rarò in geminis ejuſdem ſententiæ membris rythmi quoddam & harmoniæ genus, naturaliter tamen fluens, nec invitâ minervâ expreſſum, ſentiebatur.

s *Gen.* 4. 23.
t *Gen.* 9. 25. 26. 27.
u *Gen.* 49.

Hæc eſt Veterum naturalis poeſis, artificiali & methodicæ præludens; cujus apud Græcos, Heſiodi & Homeri ætate inferiores, ſnpor aliquis manſit. Demoſthenes [*x*] aperto ſatis diſcrimine diſtinguit Poetas, regulas artis ſequutos, à reliquis *adomenas* cantilenas ſcribentibus. Eo verò nomine Diogenes Laertius appellare maluit (*y*) veteres illas primorum Græciæ Sapientum ſententias, quas proindè Caſaubonus reliquias eſſe vetuſtiſſimæ ante Homerum poeſeos non incongruè arbittatur. S. Clemens Alexandrinus (*z*) Pſalmos Hebræorum, quantùm ad ſtilum & numeros attinet, cum iis Græcorum cantilenis comparat, quas *Scolia* appellare, & in conviviis cantitare conſueverunt. Porrò verſus etant nullâ metri, ſivè numerorum lege adſtricti, quibus vividâ & conciſâ verborum periodo intimi animi ſenſus enprimebantur. Hujus ſolutæ, & liberæ poeſis fragmenta quædam apud Athenæum ſervantur (*a*); ſed temporis ſucceſſu certis & illa legibus ſervire coacta eſt.

x *Apud Caſaub. in Laert. l.* 1.
y *In Vit. Sept. Sapient.*
z *Pædagog. l.* 2.
a *Dipnoſoph. l.* 10. *c.* 14.

Hæc igitur, meâ quidem ſententiâ, vetus apud Hebræos poeſis ratio obtinebat, libera ſcilicet, & nullis artis regulis ſervieos, ſed unius naturę magiſterio intimos animi ſenſus & paſſiones exprimere edocta, eò res vividiùs pingebat, quò verborum exquiſito ſtudio averti animus minùs cogebatur. In omni orationum genere, poematibus, narrationibus, invectivis, adbortationibus, cantilenis, nihil apud illos affectatum atque emendicatum apparet; binc vivo ſemper, uatorali atque ingenuo ſermone animum afficiunt.

His moribus nihil temporum ſucceſſione detractum fuiſſe ex eo apparet, cum idem ſemper poeſis guſtus ſub Davide, Iſaia, Jeremia, Daniele, qui olim ſub Moyſe, regnaſſe videatur. Quis io animum induxerit unqoam fieri potuiſſe, ut eædem ſemper methodicæ poeſis regulæ, idem ſcribendi artificium & guſtus mille annotum ſpatio ioviolnta maneret?

Quo tempore Moyſes ſcribebat, nulla ſanè fuit, quantùm ſcimus, ullibi gentium poeticæ ars tradita. Chaldæi, & Ægyptii, qui literas omniom primi excoluerunt, ne noviſſe quidem unquam illud poeſis genus videntur, quod certæ ſyllabarum dimenſioni, ſivè certis rythmis & harmoniæ ſervire Poetas jubet.

Ex Orientalium carminibus omnium vetoſtiſſima, quæ ad nos uſque pervenerint, Arabes habent Authores. Illa ſaoè, quo-

rum

rum nonnulla ipſam Mahumedia ætatem ſuperant, ad noſtros quidem rythmos accedunt; de ſyllabarum verò dimenſione nihil. Memoriæ proditum legimus, Harmonium filium Bardeſanis, ſecundo Eccleſiæ ſæculo, muſicas quaſdam cantilenas, & carmina Syriaca ad Græcas leges adornaſſe. Sed quid hæc ad Moyſis ætatem? Antiquius apud Græcos Poema Homeri, & Heſiodi carminibus nullum eſt; quæ ſanè 600. annis Moſaicis ſcriptis recentiora ſunt. Quis, rogo, poſt hæc, Hebræorum Legiſlatorem, Jobum, & Davidem methodicam, & artificialem poeſim ſequutos fuiſſe affirmaverit? Quis poeticas regulas pluribus apud Hebræos ſæculis in ipſo perfectionis culmine obtinuiſſe, antequàm apud cæteras nationes innotuiſſent, ſatis confidenter aſſeruerit?

Porrò ſi quid in pangendis carminibus artis apud veteres Hebræos fuiſſet, id ſanè poſt exultum adeò diligenter ſtudium linguarum Orientalium noſtrâ ætate tandem innotuiſſet. Heroica ſi quæ carmina manerent in Moyſe, Jobo, & Pſalterio, cur nobis, æquè ac Authoribus, qui illa ſe deprehendiſſe arbitrati ſunt, non ſe produnt? Verſuſne eandem ſervantes methodum, leges, numerum, harmoniam, rythmum, tot alioquin oculatiſſimos viros fugerunt? An voces hujus artis peculiares nullæ nunquam Authoribus Sacris excidiſſent; vel ſaltem in fronte Pſalmi, ſeu Cantici, carminis genus & menſuram nunquam adnotare ſuccurrerat iis, qui vel Muſici, & inſtrumenti nomen tam ſæpè adſcripſerunt?

Occaſio etiam pangendorum Canticorum argumento eſt apertiſſimo, quo ars omnis & methodus ex Hebræorum poeſi abfuiſſe demonſtretur. Subitaria enim carmina ſunt, quæ pro re nata ſubito œſtro abreptis Sacri Scriptores effuderant; ut vix ad regulas & artem advertere valuiſſent.

Poetas quidem vivæ quædam in phantaſiâ excitatæ imagines, (œſtrum appellant) ad carmina impellunt; ſed igneus ille, quo feruntur, motus ſolam carminum materiam, & conceptus inſtruit, arte verò & otio opus eſt, quò apto verba ordine digerantur. Omne illud otium & ſtudium Sacris Scriptoribus, extemporaria carmina in ipſo populorum tumultu fundentibus, deerant. Moyſes vix transfretato Erythræo Canticum illud creavit, cujus occaſione hanc nos Diſſertationem ſcripſimus. David in ipſo rerum ſuarum diſcrimine, in ipſa negotiorum agitatione, cum ſcilicet vix, ac ne vix quidem, colligere ſe tantùm nunquam valuiſſet, quantùm poeſis artificioſę occupatio exigeret, plures Pſalmos effudit.

Cantica etiam illa fœminas nôn rarò, vel ſaltem viros nullo excultos ſtudio habent authores, quorum lingua Divini tantummodo Spiritûs organum fuit. An illi fortè ſubitò Poetæ evaſiſſe, atque exacta ad rythmos & numeros carmina ſtatim procudiſſe credendi ſunt? Anna mater Samuelis, Debora, Judith, Tobias, SS. Virgo, Zacharias, Simeon extemporanea carmina ſinè ſtudio planè & arte effuderunt; ſolâ enim naturali poeſi inſtructos illos credi par eſt; quamquam ſi ad S. Spiritum eorum carminum authorem attendimus, genus illud eſſet poeſis ſupernaturalis, ipſaſque adeo artis humanę regulas tranſcendentis. Demonſtrent planè mihi, quicumque potuerint, quid Cantica iſta ab illiteratis Authoribus adornata ab iis differant, quæ Moyſem, Davidem, Iſaiam, viros artis præceptis, ſi aliqua fuiſſent, excultiſſimos, habent Scriptores. Quæ ſi fruſtrà diverſitas exquiratur, fateamur neceſsè eſt, omnem Hebræorum poeſim naturâ tantùm magiſtrâ fluxiſſe, quam ſcilicet naturam S. Spiritus in homines illapſus ſervare ſemper conſuevit. Semper enim S. Spiritus in homines illabens peculiare ſingulorum ingenium ſervat, velut in eloquentibus eloquentiam, in illiteratis primigeniam omnino ruditatem, ut nihil in illis artis, ejuſdem Spiritûs magiſterio reſultet.

Cum verò de ſtilo emphatico, figuris inſtructo grandioribus agitur, nihil eſt à viris nullo quidem ſtudio atque arte excultis, Divino tamen œſtro agitatis, alienum. Cum enim ſtilus ille valdè Orientalibus arrideat, atque naturæ ipſius inclinatione eò propendeant; nihil eſt, quominùs ad ejus leges verba fundere extemplò, totumque demum Opus ſcribere potuerint.

Metrica etiam poeſis coacta eſt, nec ſpontè fluens; eâ enim, qua tenetur, legibus ſuis ſerviendi neceſſitate, frequenter adigitur, ut voces tranſponat, epitheta inuſita etiam accumulet, loquendi phraſes, & voces quotidiano ſermone minùs uſitatas uſurpet, periodos inſlet tunc maximè, cum otio atque meditatione deſtituta ad opus accedit. Hanc autem vocum transpoſitionem, nec voluerunt unquam Hebræi, neque, ſi voluiſſent, eorum lingua pateretur; epitheta rariora ſunt, quàm ut turgentia carmina inſerciant; phraſes etiam ampulloſo verborum ambitu, quas apud Græcos & Latinos poeticarum regularum neceſſitas invexit, abeſſe apud illos jubentur. Si quę rara & minùs uſitata vox interdum offendatur, ſervire illa reputanda eſt vivido, ſublimi, & pathetico Pſalmorum & Canticorum ſtilo ad pompam ſimul, & ſententiarum gravitatem. Facilè etiam in ea ae non quidem Carminis numerus ſed harmonię & muſicę leges ſpectatę ſunt.

Si Hebræorum poeſis Græcam imitaretur, non eſſet cur ars, ejus, & præcepta à Scriptoribus ſubticerentur. Vix enim credimus, quin ars non minimi certè momenti, Scriptorem aliquem nacta fuiſſet, qui curioſitate aliquâ, utilitate, vel ſaltem genio ad idem argumentum illuſtrandum, regulaſque tradendas animum non adjeciſſet. Verùm ne verbum quidem ullum ſive in ſermone, ſivè in hiſtoria Hebræorum occurrit, quo poeticę profeſſores aliquos apud illos fuiſſe inſinuetur. Non defuerunt quidem apud illos Cantica etiam poſt invectam apud Græcos artem poeticam ſcripta; ſed illa ejuſdem omninò artificii videntur,

ac

Digitized by Google

ac Moyſis, & Davidis carmina. Utraque muſicæ ſerviunt, quemadmodum & omnis apud veteres Græcos & Latinos poeſis; eo tamen diſcrimine, quòd Græcorum carmina pro vario metro harmoniam determinabant: Hebræorum verò Cantica ad modos quoſcumque accomodari poterant; quemadmodum in cantu Eccleſiaſtico variis pro libito tonis idem Pſalmus effertur. Quæ verò apud Judæos obtinet cantilenæ ratio, dum Sacrum Textum in Synagogis recitant, vetuſtiſſimam eſſe ex eo credimus, quod notæ in Textu adſcriptæ, tollendam vocem ſive deprimendam deſignantes, remotiſſimæ antiquitatis indicium ſunt apertiſſimum. Idem etiam inſinuat Hebræorum in ritibus ſuis maximè paratu facilioribus tenacitas. Cùm autem muſica illa, non verſibus tantummodo numeroſis, ſed etiam ſine methodo, & regulâ ſcriptis, ipſique adeo ſolutæ orationi convenire poſſit, nihil ſanè ex illa pro contraria opinione de carminibus Hebraicis, numero adſtrictis, deducitur.

Eſt igitur cur credamus ſtili, atque conceptuum granditatem tantummodo in cauſa fuiſſe, cur apud Veteres Hebræos Poetæ ab Oratoribus diſtinguerentur. Accedebant audaciores phraſes, vivus & patheticus, interciſus verò & brevis, floridus & fervens ſtilus, qui rem veluti ſub oculis vividiùs, quàm in vulgari ſermone, poneret. Quare eorum poemata felicis cujuſdam ingenii fœtus ſunt, quod Dei Spiritus animabat, atque pro eo, quo agitabatur œſtro, conceptus ſuos poetico & ſublimiori ſtilo, nunquam tamen legibus, & regulis coacto, effundebat. Hebræis ſanè nunquam non inviſa novitas, neque adeò delicato, ut Græci & Romani, guſtu præſtiterunt; quare acceptâ ab Antiquis poeſi gravi, ſeriâ, patheticâ, jucundâ, cujus omnis fermè in rebus Religionis uſus, contenti, omne methodicæ poeſis, & muſicæ ſtudium neglexerunt.

IN LEVITICUM
PROLEGOMENON.

LEVITICI nomen ex Legibus ad Sacrificia ſpectantibus, muneribuſque Sacerdotum & Levitarum, Libro inditum eſt. Quare alterum ejus apud Rabbinos nomen *Lex Sacerdotum*. In Hebræo ex prima voce in exordio Operis occurrente *Vajicra* appellatur.

Poſt erectum à Moyſe Tabernaculum, Deus tanto majeſtatis apparatu in ſacrum illud tentorium deſcendit, ut ad illud accedere ne Moyſes quidem ipſe auderet, quemadmodum in poſtremo Exodi capite relatum eſt. Sed venire renuentem appellans Deus leges illas docuit, quæ ſeptem prioribus Levitici capitibus continentur. Omnium primùm holocauſti ritus, & cęremonias, tum eas quæ victimas offerendas, cum eas quæ Sacerdotes immolantes ſpectant, præſcribit (*a*). Succedunt panis, vini, placentarum, ſpicarumque vireſcentium oblationes (*b*); eaſque demùm ſacrificia pacifica, vel euchariſtica excipiunt. Omnes deinde ſacrorum cęremoniæ, & victimæ partes, quænam adolendæ potiſſimùm diriguntur (*c*). Hoſtiæ pro expiatione criminis à Summo Sacerdote commiſſi, ſicut & pro criminibus quæ ſivè imprudenti populo univerſo, ſivè etiam aliquibus ex populo obrepſerint, ſuos ſingulæ habent ritus, in cap. 4. diductos. Duo ſuccedentia capita tum eidem argumento, tum percutiendis variis criminum generibus, ſacrificio expiandis, impenduntur. Ibi etiam quæ victimarum partes igne adolendæ, quæ verò Sacerdotibus immolantibus cedant (*d*).

a Cap. 1.
b Cap. 2.
c Cap. 3.
d Cap. 4. 5. 6. 7.

Erecto jam Tabernaculo, Aaron ejuſque filii in Sacerdotes, initiante Moyſe, cui Deus Exod. 29. ejus rei dederat mandatum, conſecrantur. Eâ occaſione ſacra Moyſes operatus eſt, factæ ab illo unctiones, atque ſanguinis ex ritu aſperſiones [*e*]; tum & novorum Sacerdotum, quos ante Aram ſiſtere juſſit, oblatarum in eorum conſecratione victimarum parte manibus impoſitâ, ac demum juſſo Aarone ejuſque filiis totos octo dies in Tabernaculo ſe continere, cæremonia peracta eſt. Aaron ſtatim à conſecratione ſacrum pro ſuis ac filiorum criminibus operatus eſt; & cum alterum pararet in holocauſtum, & in hoſtiam pacificam, ignis ſubitò è Tabernaculo egreſſus, victimas, ſpectante populo, abſumpſit [*f*].

e Cap. 8.
f Cap. 9.

Nadab & Abiu, filios Aaron, prophano igni aliundè, quam ex Altari, accepto, thure impoſito in Sanctuarium ingredi audentes, erumpens ſubito è loco Santo flamma corripuit. Eorum funus ne pater lugeret, editâ Moyſes lege cavit; additum etiam, ut Sacerdotes à vino abſtineant in Tabernaculo (*g*). Excipit hæc omnia animalium purorum ab impuris diſcretio (*h*); purificationis mulierum, ſtatim à puerperio, cęremonia [*i*]; lepræ hominum, ædium, & veſtium indicia [*k*]; ſacrificia pro valetudine à lepra (*l*); præſcriptæ ad eluendos viros qui gonorrhæâ laborarent, & fœminas poſt menſtrua cęremoniæ (*m*). Sequuntur ritus pro feſto Expiationis ſolemnis, quo ſcilicet apparatu Summus Sacerdos in Sanctuarium

g Cap. 10.
h Cap. 11.
i Cap. 12.
k Cap. 13.
l Cap. 14.
m Cap. 15.

rium ingrediatur, quo hircus emittatur (*n*). Cautum eſt Iſraelitis ne alibi quàm in limine Tabernaculi ſacrificia offerant; vetitus ſanguis & morticina (*o*); latæ pro nuptiis leges, quanto nempe cognationis gradu interdicantur. Cum Exteris & Chananæis connubia (*p*) interdicta.

Has leges decori, & ſanctitati Tabernaculi providentes, (quæ ſcilicet Sancti loci veneratio tanta erat, ut pollutis omnis ad illum aditus præcluderetur) Deus, facto veluti omnium præcedentium legum epilogo, claudit. Repetit e. g. de Sabbati obſervatione, de præſtanda parentibus reverentia præceptum; vetat iterum Idololatriam, furtum, perjurium, calumniam, odium in proximos &c. Monet ne excidentes meſſoribus inter metendum ſpicæ colligantur; ſicut & meſſoribus injunctum, ut de induſtria aliquid relinquant, quod egenis, ſpicilegium facientibus, cedat. Satæ arboris fructus quinque prioribus annis in cibum ne adhibeantur. Cautum Iſraelitis, ne proſtitutioni unquam & divinationi, quæcumque demum ea ſit, dedere ſe audeant. Tondendæ comæ, & barbæ ſuperſtitioſus Paganorum uſus populo interdictus. Obſervent ſenes, comiter habeant Advenas [*q*], Moloc filios ne offerant; alioquin Dei vindicis ultioni ſubjectos ſe norint. Maledicta in parentes, adulterium, nuptiæ inceſtæ, crimina nefanda (*r*), ac tandem magiæ & divinationis profeſſio capitalia ſunto. Iſraelitæ omnes, ne Sacerdotibus quidem exceptis, legali aliquâ maculâ polluti à ſacris Dei epulis abſtineant. Sub hæc Moyſes victimarum vitia, quibus ad ſacrificium ineptæ efficiuntur, ſingillatim recenſet (*s*).

Tum conſtitutæ certæ per annum Solemnitates, atque præſcriptæ in ſingulas cæremoniæ (*t*). Sunt autem Paſcha, Pentecoſtes, Feſtum buccinarum, Expiationis, & Tabernaculorum. De ritu parandi lampades Candelabri aurei, ſicut & imponendorum panum in Menſa aurea plura, quæ ante poſita ad Sinai caſtra erectumque Tabernaculum præſcripta fuiſſe facilè ſuſpicamur. Dum his ſanciendis Moyſes occupabatur, vir quidam in judicium adductus eſt, uſurpati impiè Dei nominis reus. Hunc Deus extra caſtra raptum lapidibus confici præcepit; latâ ſimul lege ut eo ſupplicii genere in blaſphemos exindè animadverteretur. Decreta poſt hæc pœna talionis in eos, qui proximo ſuo, vulnere aliquo inflicto, injuriam irrogaverint (*u*). Succedunt leges in monte à Deo Moyſi datæ de ſeptimo quoque anno, nempè anno Sabbatico, obſervando; ſicut & quilibet quadrageſimus nonus annus in Jubilæum deſtinatur; eo verò recurrente decreta libertas Hebraici generis mancipiis, atque avitæ hæreditates ad priores dominos reducuntur. Latæ ſunt in fœneratores leges; additumque ut ſingulis Iſraelitis redimendi fratres ſuos, mancipii lege captivos, facultas permitteretur (*x*). Hæc omnia excipiunt minæ, quibus earundem ſanctionum prævaricatores terrentur; ac viciſſim præmia ſervantibus Legem promiſ-

n *Cap.* 16.
o *Cap.* 17.
p *Cap.* 18.
q *Cap.* 19.
r *Cap.* 20.
s *Cap.* 22.
t *Cap.* 23.
u *Cap.* 24.
x *Cap.* 25.

ſa (*y*). Denique totum Librum claudunt regulæ quædam circa res Deo per votum oblatas, ac decimæ Tabernaculo offerendæ (*z*).

Porrò ſi rituum illorum ſolus veluti cortex, & quid potiſſimum ad cultum Tabernaculi conferant, ſpectetur, nihil de illis magnum concipiamus oportet, ut vix in animum poſſimus inducere, Dominum Sacris, Sanguine, & adipe victimarum conſtantibus delectari voluiſſe. Quantum enim victimas augeamus in Altari; concipiamus licèt Sacerdotes jugi obſequio Tabernaculo deſtinatos; Tabernaculum ipſum omnibus vel minimâ legali labe infectis prohibitum; pompam etiam, & magnificentiam Sancti Loci majorem, quàm ætas illa ferret; hæc ſanè omnia ideam, quam recti rerum æſtimatores de cultu Domino ferendo habent, prorſus non explent. Veris criminibus expiandis majori ſanè piaculo, quàm victimarum ſanguine, atque externis purificationibus eſt opus. Porrò verum Sacrificium corde contrito, & humiliato, voluntate rectâ, & malo affectu vacuâ, juxta Scripturæ phraſim, perficitur (*a*). Oblatis ab impiis Sacrificiis, nedum Deus non delectatur; ſed ſepulta jam longâ oblivione eorum crimina, iterum veluti Divinis oculis ſubjiciuntur. Oblationes Juſtorum numquam non Deo jucundæ; quippè quibus juſtitia, & pietas litarunt. Uno verbo verus Dei cultus probo animi ſenſu, atque religioſo in Deum affectu perficitur [*b*].

Idcircò Prophetæ, quos veluti Divinos veteris Legis Interpretes habeamus oportet, uno omnes ore fatentur, Deum externo Judæorum cultu, quem terrenis rebus adhærentes in Tabernaculo, & Templo impendunt, minùs tangi: *Quo mihi multitudinem victimarum veſtrarum, dicit Dominus?* (Iſai. 1. 11. 12. 13.) *Plenus ſum. Holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Cum veneritis ante conſpectum meum, quis quæſivit hæc de manibus veſtris?* Et alibi idem Deus per Amos 5. 21. 22. *Odi, & projeci Feſtivitates veſtras, & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. Quod ſi obtuleritis mihi, holocautomata & munera veſtra non ſuſcipiam, & vota pinguium veſtrorum non reſpiciam.* Et Jerem. 7. 21. *Holocautomata veſtra addite victimis veſtris, & comedite carnes, quia non ſum locutus cum patribus veſtris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Ægypti.* Ac ſi diceret Deus, non ita ſe victimas exegiſſe, quaſi ſcilicet illis ſivè indigeret, ſivè plurimùm delectaretur; ſed, inquiunt Patres, craſſioris populi captui Deus ſeſe in illis præſcribendis attemperans, gravioris mali metu Sacrificia permiſit. Ne Dæmoni victimas mactarent, inquit S. Chryſoſtomus, Deus victimas ſibi mactari permiſit (*c*). Pronos in malum populos, ſivè corde obduratos, Sacrificiis ſivè detinendos, ſivè flectendos cenſuiſſe Deum S. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone autumavit. Eo, veluti pondere leviores animos, inquit S. Irenæus, firmavit, ſimulque
eam

y *Cap.* 26.
z *Cap.* 28.
a *Pſal.* 50. 19. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* *Vide Jerem.* 35. 15. *Oſee* 14. 2. 3. *Joel.* 2. 12. &c.
b *Philo l.* 3. *de Vit. Moſ.*
c *In Pſal.* 49

eam luere pœnam voluit pro cultu aurei vituli, & affectato in Ægyptum regreſſu [*d*]. Paria apud Origenem legas; qui addit (*e*) horum Sacrorum aliam fortè latentem, & myſticam rationem habere Deum potuiſſe, ut ſcilicet eo veluti aggere oppoſito Judæos in Sacrificiis illis remoraretur, ne in pernicioſa & ſuperſtitioſa Dæmonum provolverentur; eodem ſcilicet artificio, quo aliqui ex venenis antidota parant. In ſententiam Origenis inclinans S. Chryſoſtomus (*f*), ait, Deum Sacrificiorum multitudine detinere Hebræos voluiſſe, ne ſcilicet ſuperſtitionibus vacarent, quemadmodum ſapiens Medicus frigidam permittit ægroto febri laboranti, ne ſcilicet ſitis deſperatione ad interitum adigatur. S. Cyrillus Alexandrinus autumat, ſacrificiis illis percipiendis nullam quidem neceſſitatem in cauſa fuiſſe; quod ex Jeremiæ teſtimonio ſupra à nobis allato demonſtrat (*g*). His omoibus Patribus conſonant Theodoretus (*h*), S. Hieronymus, (*i*) & S. Thomas (*k*).

d Iren. l. 4. cap. 28.
e Hom. 7. in Num.
f Adverſus Judæos.
g Cyrill. Alex. l. 4. cont. Julian.
h De curand. Græc. affect.
i In Ezech. 20.
k S. Tho. 2. 2. q. 102. a. 3.

Non eſt tamen cur ex allata Patrum doctrinâ mala eſſe omnia ſimul hæc ſacrificia, & Deo tantùm tolerante, quemadmodum & malum tolerat aliquandò, permiſſa. Deum enim habent non permittentem tantummodo, ſed & authorem, qui nempè illa conſilio & authoritate ſuaſerit; imò & Deo jubente ad ſacrificia quandoque populus cogebatur. Nonne enim Deo ſanciente holocauſta perpetua veſpere & mane conſtitota ſunt? Nonne ſua pro ſingulis recurrentibus Sabbatis, Neomeniis, Solemnitatibus Paſchatis, Pentecoſtes, Expiationis, & Tabernaculorum? Quis, rogo, ſacra pro eluendis maculis, atque expiandis, quæ imprudentibus accidiſſent, criminibus fovexit? Ipſe Deus oblatas victimas in actionem gratiarum pro acceptis ab eo beneficiis, ſivè novis impetrandis excipit. Cæremonię plerumque à Lege præceptę ſuot, nec niſi Deo invito, atque ulciſente omittebantur; quemadmodum & præmiis ad illas pręſtandas populos alliciebatur.

Sacrificiorum uſus jam inde à Mundi exordio obtiooit. Sanctiſſimi qnique viri, qui & ante Legem, & ſub Lege vixerunt, nihil antiquius habuerunt unquam, quàm ut illa obſervantiæ ſuæ, & reverentię tributa Deo exhiberent. Celebrantur in Scriptura Sacrificia Abelis, Noe, Abrahami, Melchiſedech, Jobi, Jacob, & Iſaac, quę ſanè tantummodo Deum toleraſſe vix credimus: cum & præcepto injunxerit non rarò, atque recipere ſe illa non obſcuris indiciis, veluti miſſo de Cœlo victimis abſumendis igoe, demonſtraverit. Neque Prophetę in Sacrificia quidquam, ſed in eorum abuſum invecti ſunt, Judęorum perſuaſionem reprehendentes, qoi ſolis externis cæremoniis fidentes, Legis interim maxima præcepta, amorem nempè Dei, & proximi, ſicut majora homiois in Deum officia, negligerent. *Si voluiſſes Sacrificium*, ait David, *dediſſem utique; holocauſtis non delectaberis* (*l*). *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus; cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies*. Et alibi (*m*): *Sacrificium, & oblationem noluiſti, aures autem* (ad te auſcultandum) *perfeciſti mihi. Holocauſtum pro peccato non poſtulaſti; tunc dixi: Ecce venio*; nempè cum me iovitares. Et alibi Deus in hæc verba loquitur. *Non accipiam de domo tua vitulos* (*n*), *neque de gregibus tuis hircos; quoniam mea ſunt omnes feræ ſylvarum*. Hæc igitur, ait Deus, ex te quæro: *Immola Deo Sacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua*.

l Pſ. 50. 18.
m Pſ. 39. 7. 8.
n Pſ. 49. 9.

Vetus quidam Author apud S. Auguſtinum, duo eſſe Sacrorum genere in V. T. obſervat; alterum nempè io Lege præceptum; alterum quod ſingulorum religioni impleodum pro arbitrio relinquitur (*o*). Deus igitur, inquit, libera Sacrificia nunquam ab Iſraelitis exegit; quare integrum illis erat, ſi nulla offerre voluiſſent. Si verò aliqua offerre mallent, ratio ab illis erat habenda Dei, cui litaturi accedebant; neque committendum, ut Victimas, quæ ad manum veniſſent, nullâ factâ diſcretione offerrent. Sacra enim illa non litando quidem Deo, ſed in ultionem inſtigaodo valebant; quare apud Malachiam queritur (*p*): *Si offeratis cæcum ad immolandum; nonnè malum eſt? Et ſi offeratis claudum, & languidum; nonnè malum eſt? Offer illud Duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuam, dicit Dominus*.

o Apud Aug. quæſt. ex Utroq. Teſtam. quæſt. 103.
p Malach. 1. 8.

Cur autem potiſſimum à Sacris illis Judæorum Deus abhorreret, cordis non recti habitudo in caoſa fuit. Omnes enim externo cultui, atque ſenſibilibus cæremoniis impendendis intenti, ſoli juſtitiæ ſuæ fidebant; quibus interim Deo potiſſimum litarent, Sacrificia negligentes, puri nempe cordis, & innocentis ſpirituales victimas. Quod cortex erat & extimum Religionis, id maximè Judæi curabant; ombram & figuram veritati ipſi & archetypo præferentes. Vetera Sacrificia Meſſiæ Sacrificio præludebant (*q*). *Celebrabant figuras futuræ rei multi ſcientes, ſed plures ignorantes*. Quot verò erant, qui hoc figurarum arcanum noſſeot? Ad tempus pręſcripta Sacrificia illa ad alteram hoſtiam & Sacrificium deducebant, tanquam via eſſent, & pręparatio ad illud, à quo ſanè dignitate, & præſtantiâ vincerentur. Scitè S. Irenæus [*r*]: *Lex & diſciplina erat illis, & prophetia futurorum*.

q Aug. cont. Fauſt. l. 20. cap. 18. In victimis pecorum, quas offerebant Deo, ſicut re tantâ dignum erat, Prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Chriſtus obtulit. Idem in Pſ. 39. 7.
r L. 4. cap. 28.

Quemadmodum igitur literę, figuræ, & umbrę plus oimio adhærere, neglectâ interim veritate, rationi abſonum fuiſſet; ita jure meritoque Scriptura, & Patres, cùm ſibi de ritibus Judaicis agendum proponereot, carnalium Hebræorum cæremonias, non contempſiſſe tantùm, veluti inutiles, ſed reprehendiſſe, tanquam noxias viſi ſunt; illud interim addentes, Deum nonniſi invitum, & pervicaciæ Judęorum aliquid indulgere volentem, ea Sacrificia toleraſſe. Si quis verò alio aſpectu conſideraodam ſibi legem proponat, eum ſanè ſummo illam bonore dignam habiturum credimus. Legem duplici aſpectu conſiderandam proponit, poſt veteres nonnullos, Origenes (*s*), juxta literam oempè, & ſecundùm Spiritum. De Lege ad literam ſpectatâ illud Prophetarum intelligendum eſt;

s Contra Celſ. l. 7.

eſt: *Præcepta non bona* (t); ſicut & illud Pauli:(*) *Lex mandati carnalis*. De lege verò ſecundùm ſpiritum pronunciatum eſt: *Scimus, quia Lex Spiritualis eſt* (u). Hinc Apoſtolus docet: *Litera occidit, Spiritus autem vivificat* (x).

Quamvis itaque ritus, & Sacra Judæorum, juxta corticem ſpectata, neque Deo placere unquam, neque Judæis ſervili præcepta illa animo obeuntibus juſtitiam promereri potuiſſent; quamvis majeſtate, & ſanctitate Dei inferiora eſſent adeò, ut neque ipſe præcipere, ſivè voluptate ab illis aliquâ affici potuiſſet; in ea tamen, quam ſibi ſtatuerat, ideâ, ſyſtema ſcilicet Religionis apud craſſiorem, & carnalem populum ſtatuendi, ſicut & viam perfectiori ac ſanctiori Religioni præſtruendi, nihil ejus conſilio conduxerat magis, quàm ut externas illas cæremonias, & ritus inveheret, quorum indicem Religionis illius (quod unicè cordi habebat Deus) in cognitionem mortales venirent. Sicut enim ſemper Deus, & Filii ſui ſacrificium, & Legis novę veritatem ſibi ante oculos præſtituit, ita planè & Legis veteris præcepta, & ſacra ritusque omnes injunxiſſe par erat, quibus ad finem intentum via inſtrueretur. Externæ illæ Moſaicæ cæremoniæ futuria indiſpenſabili neceſſitate præludebant: quam quidem figuram non attendentes Judæi, in eo potiſſimùm errarunt; pro ſolida nimisum veritate acceſſorium & umbram ſequuti, atque Legis fine neglecto ipſam tantum Legem ſectati: *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum.... nunquam poteſt accedentes perfectos facere* (y).

t Ezech.20.25.
* Hebr.7.16.
u Rom.7.14.
x 2. Cor.3.6.
y Hebr.10.1.

DISQUISITIONES
DE NATURA, CAUSIS, ET EFFECTIBUS LEPRÆ.

PRælectis, nec incuriosè, iis quæ de Lepra, cujus eſt apud Moyſem ſermo, Interpretes diſſeruerunt, nihil, quod expectationem ea de re noſtram impleat, deprehendiſſe mihi viſi ſunt. Peritiſſimi inter illos ea deduxiſſe contenti, quæ apud Medicos & Philoſophos traduntur, factâ eorum cum Moſaicis collatione, quid potiſſimùm differant, & in quo maximè ambę hę narrationes conveniant, legentibus exhibent. Reliqui verbis Textûs Moſaici tantùm inhærentes, de alia planè quàm vulgari leprâ ſermonem eſſe in S. Scriptura autumarunt. Nec deſunt ex Rabbinis quidam, qui ſaltem lepram veſtium & adium à Deo vindice in Iſraelitas, infidelitatis & murmuris reos, prodigio immiſſam ſuſpicantur (a); quorum ſententiam Patres nonnulli (b) & Commentatores probaſſe ſuffragio ſuo viſi ſunt.

a Maimon. Gerund. Racanate, Sephoradi apud Munſter.
b Theodoret. q.18.

D. Clericus in Diſſertatione de hoc argumento reputaſſe viſus eſt, lepræ morbum inter eos habendum, quos ſtatis quibuſdam temporibus, vel in certa quædam Regna, Dei Providentia immittit. Satis enim ſuperque ſcitum eſt, genera eſſe quędam morborum noſtrâ ætate, quorum nulla fuit apud veteres cognitio; nec poteſt variantis interdum naturæ ratio ulla aſſignari.

Hippocratis authoritas (c), qui lepram non morbum quidem, ſed corporis vitium eſſe aſſeruerat, pleroſque poſt illum Scriptores longè multos in eam ſententiam pertraxit, ut lepram, de qua in utroque Teſtamento, *vitiliginem* quandam, non tractandam ut morbum, ſed repurgandam ut fordes, fuiſſe ſuſpicarentur. Quod item probans Arnobius de Chriſto Leproſum mundante ait (d): *Notas albicantium vitiliginum manu admotâ deterſit*. Eò etiam ſpectans Turnebus (e), leproſos Evangelii maculis quibuſdam vitiatam habuiſſe cutem autumavit. Theodorus Beza (f) aliam fuiſſe lepram cenſet, quàm Græcorum *Elephantiaſim*, morbum planè pervicacem, de quo apud Scriptores frequenter.

c Lib. de affection.
d Arnob. l.1.
e Turneb. l. 15. c.21.
f In Matth.8.

Alii verò (g) ipſiſſimam *Elephantiaſim*, quæ lepræ genus eſt pernicioſiſſimum, in S. Scriptura deſignatam malunt. Alii noſtræ ętatis Scriptores in lepra veterum, ipſum, quem nos Gallicum morbum, inveteratum agnoſcunt; quod D. Tournefortio, leproſorum in ſuis itineribus oculato teſte, viſum eſt. Ex eo morbo vulgaribus remediis rari quidem convaleſcunt; tabeſcunt plerique, quòd humores peccantes corporis harmoniam prorſus corrumpunt. Sanè lepram morbum eſſe, à quo ſibi omnes ſummopere ſemper caverunt, ambigit nemo; ut ne commune quidem leproſorum cum cæteris fuiſſe ſepulchrum ex S. Scriptura intelligamus (h).

g Gloſſ. Cyrilli
h 2. Par.26.23.

Hanc opinionum diſcrepantiam ex eo facilè invehi potuiſſe credimus, quòd nec textus Moſaicus ſedulò examini ſubjectus fuerit, nec ſatis cum Græcorum Authorum eâ de re ſententiis collatus. Quemadmodum enim Moyſem non unius tantùm lepræ genus complexum fuiſſe conſtat, ita quoque nullum ejus morbi remedium indicavit, regulas tantùm conſtituiſſe contentus, quibus virulenta atque contagioſa lepra ab alia purâ, cui virulentum & contagioſum nihil, diſtingueretur. Hac datâ occaſione, corporis etiam alia vitia perfecti-

ſcribit, quæ lepræ quidem ſpeciem, ſed non virus referunt. Nec præterire oportet, in Scriptura, ac in Vulgata potiſſimùm, frequenter contingere, ut lepræ nomine non morbus ipſe, ſed morbi præludia & diſpoſitiones, vel ſaltem indicia morbi, quibus ſuſpicio ingeritur, deſignentur. Scitum eſt tandem, apud Moyſem lepram quandam ædium, & veſtium occurrere, de qua altum apud Authores cæteros ſilentium. Ex quibus omnibus pronum eſt colligamus, vocem illam Hebræam *Zaraat* latius multò quàm Græcum, & Latinum *Lepra* patere; quare è re fore cenſemus, ſi exactam de variis ſignificationibus hujus Hebrææ vocis ideam antea exhibeamus, quàm quidquam de lepra, cujus in Scriptura ſermo, diſſeratur.

Moyſes Levit. 13. varia percurrit incommoda, quæ ad lepram referri aliquâ ſaltem ratione videntur. Primò igitur indicia nonnulla, quibus ſuſpicio morbi ingeritur, deſignat. Omnium primum tumor extimus (*i*); alterum puſtula (*k*) vel ulcus; ſuccedit albens, & candens vel etiam rubeſcens macula; nam rubeſcens macula, quandoque lucens & candens appellatur [*l*]. Omnia hæc indicia ſunt, quibus juſta lepræ ſuſpicio inducitur. Ut autem rei veritas attingeretur, leproſus coram Sacerdotibus ſe ſiſtens, certo quodam in loco 7. vel 14. diebus clauſus detinebatur; quò ſcilicet eo temporis ſpatio morbus explicare ſe, atque certis indiciis deprehendi potuiſſet. Hæc indicia 1. albens, rubeſcens, & lucens in pelle macula; 2. pili eo loco pallentes, & ruſi; 3. locus pro reliqua cute humilior.

i *Sebeet.*
k *Sepahat.*
l *Levanah adamdamet.*

Albeſcens macula, ſi nihil haberet reliqui, minor erat quàm ut lepram indicaret; ſi creviſſet, ſtatim leproſum prodebat. Maculæ illæ interdum *ſcabies* erant (*m*); interdum rubor quidam pellem vitians. Cum totum corpus albo quodam nitore à capite uſque ad pedes candeſceret, *lepra erat mundiſſima*, ait Moyſes (*n*).

m *Levit.* 13.6.
n *Ibid. Verſ.* 12.13.

Cum verò totam pellis faciem puſtulæ albentes fœdarent (*o*), atque puſtulis viva caro ſubeſſet, itemque pili circa illas nativum colorem in album tranſmutaſſent, *lepra vetuſtiſſimæ* indicium erant apertiſſimum.

o *Ibid. Verſ.* 10.15.

Si fortè cicatrix ex vulnere ſeu combuſtione, albo quodam tumore, ſivè maculâ albeſcenti, lucidâ ſiva rubeſcenti obduceretur, tum verò reliquâ cute locus eſſet depreſſior, atque pili palleſcentes flaveſcerent lepram hæc omnia certiſſimam indicabant (*p*).

p *Levit.* 13.19. 20.24.

Tandem ſi quis in capite viri vel fœminæ locus depreſſior occurreret, ibique crines colorem immutaſſant, lepræ ſtatim indicium pronunciabatur [*q*]. Si verò de lepra ſuſpicio tantùm haberetur, ſtatim pili omnes novaculâ radabantur, excepto morbi loco; tum ſeptem dierum experimentum capiebatur. Eo temporis ſpatio aucta in majus macula certum lepræ ſuborientis indicium præbebat, nihil de colore comæ habitâ ratione (*r*).

q *Verſ.* 29.30.
r *Verſ.* 34. 35. 36.

Maculæ albentes, ſeu rubeſcentes, atque reliquâ cute lucidiores, ſi quæ in calvo capite deprehenderentur, lepræ non obſcurum dabant indicium (*s*).

s *Ibid. Verſ.* 45.43.

Hæc de lepra hominum Moyſes, ex quibus certa lepræ indicia quinque colliguntur: 1. albens in cute macula, cui & locus depreſſior & pili in flavum ſive ruſum mutati accedebant.

2. Puſtulæ in cute aſperſæ rubeſcentes in baſi, atque ex viva carne ſuborientes; quod vetuſtiſſimæ lepræ indicium erat.

3. Tumor albus lucens, ſivè ruſus in cicatrice, reliquo corpore humiliori, cui in album mutati pili accederent.

4. In capite locus depreſſior, atque crines in flavum mutati.

5. In calvo capite alba ſivè ruſa macula.

Tria lepræ, *vitiliginis*, genera Celſus diſtinguit (*t*). Harum prima albam appellat, Græcè *alphon*, albam nempè, quòd albâ maculâ in cute hominum efficiatur, ſivè potius albeſcentibus guttis conſtet, quibus tota pellis non continua reddatur, & aſpera. Interdum non una eſt macula, ſed plures; interdum latiùs ſerpunt, atque augentur. Alterum lepræ genus *nigrum* appellat, colore tantùm à priori diverſum. Tertium tandem *leucon*, ſeu album; priori altiùs imprimitur, atque difficiliùs curatur. Pilos in locis corporis leprâ affectis albos efficit, tenues, & lanugini ſimiles. Nec difficilè tantùm, ſed ferè nunquam totum curatur; atque pellis eo morbo ſemel infecta, nativo colori nunquam reſtituitur. Porrò maculæ illæ albeſcentes, quas ſupra ex Moyſe adduximus [*u*], ad primum lepræ à Celſo deſcriptæ genus referri poſſunt. Puſtulæ vivæ (*x*) carni inhærentes ad tertium Celſicæ lepræ genus, quò etiam ſpectat & lepra cicatrices afficiens; verſ. 19. 20. 24.

t *Cel. l.* 5. *cap.* 28.§.17.
u *Levit. c.* 13.
x *Verſ.* 10. 15.

Quod autem ad lepram illam Moſaicam ſpectat, tumore conſtantem albo, in baſi rubro, & ad baſim vivâ carne ad *Elephantiaſim*, lepræ genus pernicioſiſſimum, reſerri poſſe credimus. Ejus morbi veneno caro aſperatur, inæqualis veluti corium elephantis efficitur; cutem abrodens, pruritu eſt moleſtiſſimo. Squammis tota caro obducitur inſtar piſcis, ſcatet ulceribus, veternoſis illis atque pluribus in unum coeuntibus. Is verò ſtupor carni inducitur, ut ubi maxime ſenſuum vis explicatur compuncta caro, nullo doloris ſenſu afficiatur. Pili totius corporis breviores efficiuntur, tenues, rigentes, qui ſi avellantur, unà ſecum trahunt carnem corruptam, cujus aluntur ſanie; avulſos verò ſi iterum ſuboriri contigerit, in capita & mento flavi naſcuntur.

Lepræ adultæ jam, ſicut etiam inveteratæ, indicia hæc potiſſimùm à Medicis aſſignata; ſi vox aſperetur, velut canis poſt diutinam latrationem, è naribus potiùs quàm è labiis expreſſa; ſi pulſus debilis, gravis, lentus fuerit & intricatus; ſi ſanguis prodierit granis quibuſdam veluti milliaceis albentibus, & lucidis admixtus; ad hæc ſcabioſâ quadam ſeroſitate viſcidus, nativo verò humore ita de-

Digitized by Google

ſtitutus, ut nec ſal impoſitum diſſolvat; inſuper areſcit adeò, ut cum aceto ebulliat; ſicut & cæteris quibuſdam filamentis tota ejuſdem maſſa firmiſſimè conſtringitur, ne calcinato plumbo permeabilis; ſi urina appareat cruda, tenuis, cinerea, & turbida, quæ ſubſidentem in immo ſundo furfuraceam farinam demittat. Leproſi vultus inſtar langueſcentis carbonis unctuoſo quodam lucore nitens, inflatuſque rigentibus quibuſdam tumoribus vireſcenti baſe, & albeſcenti acumine diſſeminatur. Fronte eſt amplis rugis ad utraque tempora protenſis ſulcatâ. Oculi prominentes, rigenteſque, rubrum quendam nitorem, ac fulgorem inſtar felis emittunt. Aures tumentes, & rubræ, ulceribus ad baſim depaſcuntur; ulcera verò glandulę ambiunt. Naſus abroſâ vel putreſcenti cartilagine ſimus efficitur; nares hiantes, meatus verò obducti, & in imo ſundo ulceroſi. Lingua areſcens, inflata, ulceroſa, hiolca, contracta, albentibus licèt granulis diſſeminata, nigreſcit. Pelle tandem tegitur inæquali, ruvidâ, & ſtupidâ, quæ ſi pungatur abſcindaturque, pro ſanguine ſaniem quandam reddit, nec rarò aquâ licèt perfuſa ne madeſcit quidem.

Eo morbo affectos vehementi adeò calore æſtuare ferunt, ut recens pomum per horam in manu tenentes, rugoſum & arens velut octo ſolidis diebus ad Solem expoſitum reddant. Tandem naſus, digiti manuum & pedum, & reliqua membra à reliquo corpore ultrò avulſa morte ſuâ morti totius hominis præludunt. Quem morbus iſte peſſimus cauſat, pruritus adeò violentus eſt, ut leproſus non leniter tantùm carnem ſcalpere, ſed ulceribus etiam ſulcare corpus, non citrà vulnerum pernicioſas inflammationes, cogatur.

Ferunt etiam lepram illam diù antè interiora depaſcere, quàm in externum prodeat; eamque Avicennas morbum ſeu cancrum univerſalem appellat. Sunt qui varios in puſtulis leproſorum colores ad variam temperamenti & humorum cum ſanguine harmoniam referant. Rubentes ſanguine efficiuntur melancholico & viſcido, albentes ex admixtione pituitæ viſcidæ, falſæ, nitroſæ, acris, cum ſanguine melancholico. Reliquæ pejores ſunt ex acrimonia, & ignita humorum qualitate; ex his vermes & contagioſum quoddam virus facilè in adſtantes tranſfundendum inducitur. Parentum morbus cum ſanguine in filios transfunditur. Ejus inducendi morbi cauſam ferunt menſtruorum ſive hemorroidum ceſſationem, ſicut & minorem in cibis delectum. Ex his omnibus, quantùm arbitror, ſatis intelligimus, lepram adultam non malam tantummodò corporis habitudinem, ſed reapſe incommodum nobilemque morbum haberi oportere.

Notiſſimus eſt autem in Oriente morbus, cujus nomen *Elephantiaſis*. Ægyptiis peculiarem eſſe Lucretius affirmat (y): *Eſt Elephas morbus, qui præter flumina Nili Gignitur, Ægypto in medio, neque præterea uſquam.*

y *Lucret. l.6.*

Et Plinius (z): *Ægypti peculiare hoc malum*; tum addit contagioſas quaſdam vitiligines Romæ apud optimates graſſantes, nonniſi à Medicis Ægyptiis, qua in regione frequens eſt morbus, curatas fuiſſe. Quod ad lepram *Elephantiaſim* attinet, ignotus erat ante Pompeji ætatem morbus, nec diutiùs ſerpſit. Ineuntis ejus ægritudinis crepundia primò in vultu conſpiciuntur, ubi lenticula quędam ſubitò in naribus oborta, ac paulatim ſeſe per totum corpus explicans, variis aſperſam maculis, inæqualem, aſperam, craſſiorem hinc indè pellem efficit; tandem caro nigreſcit, ac tantùm oſſium nuda protegit. Digiti interim pedum manuumque tumeſcunt. Eo morbo ſi quando Ægypti Reges corripi contigiſſet, balnea ex recenti cæſorum Infantium ſanguine adhibebant.

z *Plin. l.26. c.1.*

Proſper Alpinus (a) obſervat, Elephantiaſim, quo morbi genere potiſſimùm pedes afficiuntur, vulgarem eſſe in Ægypto luem. Peculiarem quendam Phœnicium morbum (lepræ genus eſt) Hippocrates (b) & Galenus (c) notaverunt, & quantùm ex deſcriptione Hippocratis aſſequimur, albeſcentis lepræ morbus ab illis deſignatus eſt. Apud recentiores quoſdam Medicos mentio occurrit lepræ cujuſdam Tyriæ (d). Leproſos quoſdam vidiſſe in Palæſtina Maundrellus teſtatur (e). Eo morbo affectis pedes veluti elephantis redduntur, vel equorum, quorum pedes vermes abroſerint: tumeſcunt coxæ, & ſenſu licèt doloris deſtitutæ, pedibus tamen gradiendi officium præſtare negant.

a *De Medic. Ægypt. lib.1. cap.13.*

b *Hippoc. l.2. Porrhet.*

c *Gloſſa Galeni*

d *Guido Cantiac.*

e *Maundrel Voyage d'Alep à Jeruſalem.*

Veteres quidam (f) narrant, Hebræos eo morbo correptos, ex Ægypto extorres actos fuiſſe. Tacito & Juſtino impoſitum eſt, ut fabellis hiſce ab invidis Ægyptiis in Judæos ſparſis credulitatem ſuam addicerent; ſed à Joſepho ſolidè calumnia refutatur, ſcitèque admodum obſervat, nunquam commiſſurum fuiſſe Moyſem, ut Leges contra leproſos conderet, ſi leproſum ipſe populum & exercitum habuiſſet. Jeſu Chriſti ætate frequentes erant in Judæa leproſi; nec raros in Arabia fuiſſe Avicennas eſt author (g). Perſæ, juxta Herodotum, & Cteſiam (h), leproſos omnes gentis ſuæ ab omni cum civibus commercio, quin & ab Urbium ſuarum ingreſſu interdicebant. Induci morbum autumabant in pœnam violati, quem Numinis loco habebant, Solis. Advenæ hoſpitio apud leproſum recepti ſolum vertere cogebantur.

f *Appio apud Joſeph. l. 1. cont. Appion.*

g *Avicen. l.5. Sen.7. Tract. 2. c.9.*

h *Ita Cteſiae in excerpt. Photii apud Henric. Steph. & Herod. l.*

Sæculo undecimo, duodecimo, cæteriſque ſubſequentibus, frequens habebatur in Europa morbus, quem ex Judæorum frequentia & conſortio inductum aliqui ſuſpicantur. Alii verò malam mercem ex variis expeditionibus Cruce ſignatorum in Syriam comportatam contendunt. Porrò Leproſos appellabant ladros, iiſque curandis magno numero excitata Xenodochia, Ladreriæ dicta. Ex hiſce pio uſui conſtructis ædibus ad 19000. per Europam numerat Matthæus Pariſius. Ne autem virus contagione diffunderetur, appoſito ſigno

Leproſi à cæteris diſtinguebantur; quin & à communi conſortio diſcreti degere, nec rarò ſivè crepitacolis monere populum, ſivè cado quodam io humeris delato morbi ſui indicium exhibere juſſi ſunt.

Porrigo lepræ genus eſt, caput afficiens; nam ſquammis, & cruſtis cinereis, flaveſcentibus quandoque totum caput obducitur, odorem ſimul fœtidum & cadaveroſum exhalans. Hanc facilè lepram Moyſes inſinuavit nomine lepræ comæ, barbæ, tum & morbi illius, quo canum caput corripitur.

Pauca quidem ex lepræ incommodis Moyſes recenſet; quin & ea tantùm attingit, quæ diſcernendo huic morbo à cæteris, indicium certiſſimum Sacerdotibus, quibus ea demandata cura, præbebant. Porrò lepræ morbum indirat tumor quidam albeſcens, qui & paulatim augetur, & carnem ſimul eo loco depreſſiorem reddit. Nec obſcurum ejus ſignum exhibet color albeſcens, & pallidus, quo pili, ubi vitiatum eſt corpus, inficiuntur.

Impetigines quaſi imminentem lepram præcurrere, primumque morti agmen ducere videntur. Primò ſola pellis inæqualitas, atque leviaquidam pruritus corpus afficit, deinde aucta omnia; pellis tota albedine quadam inſtar farinæ inficitur; nec mora ſtatim lepra ſuccedit, cum ſcilicet albedo in cruſtas, & ſquammas, piſcium ſquammas referentes, degenerat. Noxium quoddam impetiginum genus apud Romanos innotuit, quod *mentagram* appellarunt. Ignotum fuiſſe morbum illum ante Tiberium Plinius affirmat; veneno autem erat adeò pernicioſo, ut ſolo oſculo, vel tactu contraheretur. Prima ſuborientis morbi ſigna in vultu, deinde in collo, pectore, & manibus; tandem tota corporis facies furfuraceo quodam colore inficiebatur. Quare Moyſem, alborem quemdam in corpore ſubitò exortum ſedulò obſervari, ac ſcilicet morbus augeatur, ipſius ægroti recluſione præcipientem, impetiginum incommodum præ oculis habuiſſe ne ambigimus quidem.

Decurſis lepræ indiciis & effectibus, modò ad cauſas ejus morbi animum adjiciemus oportet. Igitur ex Medicorum doctrina impetigines, ſcabies, lepre ex lite & diſcordià contrariorum humorum, accedente ſanguine melancholico, viſcido, copioſo, pingui, acri, prorumpunt; hiſce enim peccantibus humoribus abroſa pellis, pruritum cauſat moleſtiſſimum, nullis fricationibus leniendum. Facilè verò, iiſdem Medicis authoribus, de patre in filium cum ſanguine ipſo tranſfunditur; nec modicè morbo contrahendo conducit ſivè minor in cibis delectus, ſivè minor in ratione utendorum ciborum cautio, ſivè tandem corporis, humorum, aeris, cubilium, veſtium mala qualitas & habitudo.

Sed ut vere fatear, hæ de lepræ cauſis Medicorum obſervationes, impares ad conceptam de illa ideam explicandam videntur; vix enim in animum induco, qui fieri poſſit, ut mera atque interne humorum corruptio morbum efficiat, cujus tam promptâ & facili contagione virus communicetur; ſimulque primæ ejus & apertiſſima indicia in extima corporis parte conſpiciantur. Quæ ſanè proportio & analogia inter hominum lepram his derivatam fontibus, & lepram veſtium ac domorum, ut idem utrique nomen, & paria fermè indicia quadrent? Novum igitur ejus rei ſyſtema proponam, quo rationem me initurum confido phyſicam & mechanicam, omnia à Moyſe tradita de lepra hominum, veſtium, & domorum, per generales & communes rerum notiones explicandi.

De lepra igitur, iiſque omnibus, quæ ad lepram aliquâ ratione referri videntur, ut *pſora*, *alopecia*, *porrigine*, *elephantiaſi*, *mentagra*, *lichene &c.*, quin & de omnibus morbis, quibus animalium cutis effecta abroditur, venenoque contagioſo, pruritu violento, pilis atro colore inectis, corpus deglabratur, ac tandem ſtupor in membris inducitur; de his, inquam, omnibus id conſtituo, vermiculos ſcilicet, aſpectum fugientes, inter carnem & pellem primò ſeſe inſinuantes, epidermem & cuticulam, tum & nervorum filamenta, ac tandem carnem depaſcere; ex quibus effectus omnis ineuntis, adulti, & inveterati jam morbi facilè inducuntur.

Porrò rari occurrunt homines ſivè conſtantis, ſivè affectæ ſanitatis, à vermium contagione immunes; ſingula enim hominum & brutorum corpora, per habitum & alimenta admiſſa vermiculorum ſemine nativo calore fovent. Namque aer, quem halitu trahimus, fructus plerique, quibus innutrimur, inſectis ſcatent, qui calore corporum animalium foti carni adhærent, innutriuntur, ac propagatione tandem creſcunt. Res etiam omnes, quæ nos ambiunt, quorum miniſterio utimur, vermium ſæpè ſcatebræ ſunt & nidus, quibus veluti latrunculis incautos nos adorientibus, miſerè fœdèque depopulamur.

Novis Medicorum obſervationibus, quibus ope microſcopii novus tenuiſſimorum inſectorum, aſpectum fugentium, mundus innotuit, inſtruimur, ſua ſingulis corporibus eſſe, ab aliis diverſa, inſectorum genera, in variis varia corporibus, veluti in ſuâ quæque patriâ regnantia. Hiſce incolis aer, terra, piſces, arbores, lapides, poma, mortaria, vitrum ac ſolidiſſima quæque coluntur. Homines frequentantur præ cæteris, quorum nulla fermè corporis pars à vermibus vacat, non inteſtina, non cerebrum, non jecur, cor, ſanguis, veſica, umbilicus, ulcera, pellis; quin & totum denique corpus poſt obitum in vermes abire, ſicut & vermiculari morbo interire plures infantes & adultos, conſtat.

Adoleſcentibus, atque infantibus potiſſimùm lombriculi familiares ſunt; eſt autem vermium genus rotundum, albens, è variis pellis partibus, & è manibus potiſſimùm ſcatens. Porrò vermes illi inter carnem & pellem inſinuantes ſeſe, & carnem depaſcentes, pruritum cauſant moleſtiſſimum. Alii ſunt etiam in ſanibus

ver-

ſtitutus, ut nec ſal impoſitum diſſolvat; inſuper areſcit adeò, ut cum aceto ebulliat; ſicut & cæcis quibuſdam filamentis tota ejuſdem maſſa firmiſſimè conſtringitur, ne calcinato plumbo permeabilis; ſi urine appareat cruda, tenuis, cinerea, & turbida, quæ ſubſidentem in immo fundo furfuraceam farinam demittat, Leproſi vultus inſtar langueſcentis carbonis unctuoſo quodam lucore nitens, inflatuſque rigentibus quibuſdam tumoribus vireſcenti baſa, & albeſcenti acumine diſſeminatur. Fronte eſt amplis rugis ad utreque tempora protenſis ſulcatâ. Oculi prominentes, rigenteſque, rubrum quendam nitorem, ac fulgorem inſtar felis emittunt. Aures tumentes, & rubræ, ulceribus ad baſim depaſcuntur; ulcere verò glandulę ambiunt. Naſus abroſâ vel putreſcenti cartilagine ſimus efficitur; nares biantes, meatus verò obducti, & in imo fundo ulceroſi. Lingua areſcens, inflata, ulceroſa, hiulca, contracta, albentibus licèt granulis diſſeminata, nigreſcit. Pelle tandem tegitur inæquali, ruvidâ, & ſtupidâ, quæ ſi pungatur abſcindaturque, pro ſanguine ſaniem quandam raddit, nec rarò aquâ licèt perfuſa ne madeſcit quidem.

Eo morbo affectos vehementi adeò calore æſtuare ferunt, ut recens pomum per horam in manu tenentes, rugoſum & arens velut octo ſolidis diebus ad Solem expoſitum reddant. Tandem naſus, digiti manuum & pedum, & reliqua membra à reliquo corpore ultrò avulſa, morte ſuâ morti totius hominis præludunt. Quem morbus iſte peſſimus cauſat, pruritus adeò violentus eſt, ut leproſus non leniter tantùm cernem ſcalpere, ſed ulceribus etiam fulcara corpus, non citrà vulnerum pernicioſas inflammationes, cogatur.

Ferunt etiam lepram illam diù antè interiora depaſcere, quàm in externum prodeat; eamque Avicennas morbum ſeu cancrum univerſalem appellat. Sunt qui varios in puſtulis leproſorum colores ad variam temperamenti & humorum cum ſanguine harmoniam referant. Rubentes ſanguine efficiuntur melancholico & viſcido, albentes ex admixtione pituitæ viſcidæ, ſalſæ, nitroſæ, acris, cum ſanguine melancholico. Reliquæ pejores ſunt ex acrimonia, & ignita humorum qualitate; ex his vermes & contagioſum quoddam virus facilè in adſtantes transfundendum inducitur. Parentum morbus cum ſanguine in filios transfunditur. Ejus inducendi morbi cauſam ferunt menſtruorum ſive hemorroidum ceſſationem, ſicut & minorem in cibis delectum. Ex his omnibus, quantùm arbitror, ſatis intelligimus, lapram adultam non malam tantummodò corporis habitudinem, ſed reapſe incommodum noxiumque morbum haberi oportere.

Notiſſimus eſt autem in Oriente morbus, cujus nomen *Elephantiaſis*. Ægyptiis peculierem eſſe Lucretius affirmat [y]:

y *Lucret. l.6.*

Eſt Elephas morbus, qui præter flumina Nili
Gignitur, Ægypto in media, neque præterea uſquam.

Et Plinius (z): *Ægypti peculiare hoc malum*; tam addit contagioſas quaſdam vitiligines Romæ apud optimates graſſantes, nonniſi à Medicis Ægyptiis, qua in regione frequens eſt morbus, curatas fuiſſe. Quod ad lepram *Elephantiaſim* attinet, ignotus erat ante Pompeji ætatem morbus, nec diutiùs ſerpſit. Ineuntis ejus ægritudinis crepundia primò in vultu conſpiciuntur, ubi lenticula quędam ſubitò in naribus oborta, ac paulatim ſeſe per totum corpus explicans, variis aſperſam maculis, inæqualem, aſperam, craſſiorem hinc indè pellem efficit; tandem caro nigreſcit, ac tantùm oſſium unde protegit. Digiti interim pedum manuumque tumeſcunt. Eo morbo ſi quando Ægypti Reges corripi contigiſſet, balnea ex recenti cæſorum Infantum ſanguine adhibebant.

z *Plin. l.26. c.1.*

Proſper Alpinus (a) obſervat, Elephantiaſim, quo morbi genere potiſſimùm pedes afficiuntur, vulgarem eſſe in Ægypto luem. Peculiarem quendam Phœnicium morbum (lepræ genus eſt) Hippocrates (b) & Galenus (c) notaverunt, & quantùm ex deſcriptione Hippocratis aſſequimur, albeſcentis lepræ morbus ab illis deſignatus eſt. Apud recentiores quoſdam Medicos mentio occurrit lepræ cujuſdam Tyriæ (d). Leproſos quoſdam vidiſſe in Palæſtina Maundrellus teſtatur (e). Eo morbo affectis pedes veluti elephantis redduntur, vel equorum, quorum pedes vermes abroſerint: tumeſcunt coxæ, & ſenſu licèt doloris deſtitutæ, pedibus tamen gradiendi officium præſtare negant.

a *De Medic. Ægypt. lib.1. cap.13.*
b *Hippoc. l.2. Porrhet.*
c *Gloſſa Galeni*
d *Guido Caulrac.*
e *Maundrel Voyage d' Alep à Jeruſalem.*

Veteres quidam (f) narrant, Hebræos eo morbo correptos, ex Ægypto extorres actos fuiſſe. Tacito & Juſtino impoſitum eſt, ut fabellis hiſce ab invidis Ægyptiis in Judæos ſparſis credulitatem ſuam adhiberent; ſed à Joſepho ſolidè calumnia refutatur, ſcitèque admodum obſervat, nunquam commiſſurum fuiſſe Moyſem, ut Leges contra leproſos conderet, ſi leproſum ipſe populum & exercitum habuiſſet. Jeſu Chriſti ætate frequentes erant in Judæa leproſi; nec raros in Arabia fuiſſe Avicennas eſt author (g). Perſæ, juxta Herodotum, & Cteſiam (h), leproſos omnes gentis ſuæ ab omni cum civibus commercio, quin & ab Urbium ſuarum ingreſſu interdicebant. Induci morbum autumabant in pœnam violati, quem Numinis loco habebant, Solis. Advenæ hoſpitio apud leproſum recepti ſolum vertere cogebantur.

f *Appio apud Joſeph. l. 1. cont. Appion.*
g *Avicen. l.3. Sen.7. Tract. 2. c.9.*
h *Ita Cteſias in except. Photii apud Henric. Steph. & Herod. l.*

Sæculo undecimo, duodecimo, cæteriſque ſubſequentibus, frequens habebatur in Europa morbus, quem ex Judæorum frequentia & conſortio inductum aliqui ſuſpicantur. Alii verò malam mercem ex variis expeditionibus Cruce ſignatorum in Syriam comportatam contendunt. Porrò Leproſos appellabant ladros, iiſque curandis magno numero excitata Xenodochia, Ladreriæ dicta. Ex hiſce pio uſui conſtructis ædibus ad 19000. per Europam numerat Matthæus Pariſius. Ne autem virus contagione diffunderetur, appoſito ſigno

Le-

leproſi à cæteris diſtinguebantur; quin & à communi conſortio diſcreti degere, nec raró ſivè crepitaculis monere populum, ſivè cado quodam in humeris delato morbi ſui indicium exhibere juſſi ſunt.

Porrigo lepræ genus eſt, caput afficiens; nam ſquammis, & cruſtis cinereis, flaveſcentibus quandoque totum caput obducitur, odorem ſimul fœtidum & cadaveroſum exhalans. Hanc facilè lepram Moyſes inſinuavit nomine lepræ comæ, barbæ, tum & morbi illius, quo canum caput corripitur.

Pauca quidem ex lepræ incommodis Moyſes recenſet; quæ & ea tantùm attingit, quæ diſcernendo huic morbo à cæteris, indicium certiſſimum Sacerdotibus, quibus ea demandata cura, præbebant. Porrò lepræ morbum indicat tumor quidam albeſcens, qui & paulatim augetur, & carnem ſimul eo loco depreſſiorem reddit. Nec obſcurum ejus ſignum exhibet color albeſcans, & pallidus, quo pili, obi vitiatum eſt corpus, inficiuntur.

Impetigines quaſi imminentem lepram præcurrere, primumque morti agmen ducere videntur. Primò ſola pellis inæqualitas, atque lenis quidam pruritus corpus afficit, deinde aucta omnia; pellis tota albedine quadam inſtar farinæ inficitur; nec mora ſtatim lepra ſuccedit, cum ſcilicet albedo in cruſtas, & ſquammas, piſcium ſquammas referentes, degenerat. Noxium quoddam impetiginum genus apud Romanos innotuit, quod *mentagram* appellarunt. Ignotum fuiſſe morbum illum ante Tiberium Plinius affirmat; veneno autem erat adeò pernicioſo, ut ſolo oſculo, vel tactu contraheretur. Prima ſuborientis morbi ſigna in vultu, deinde in collo, pectore, & manibus; tandem tota corporis facies ſurfuraceo quodam colore inficiebatur. Quare Moyſem, alborem quemdam in corpore ſubitò exortum ſedulò obſervari, an ſcilicet morbus augeatur, ipſius ægroti recluſione præcipientem, impetiginum incommodum præ oculis habuiſſe ne ambigimus quidem.

Decurſis lepræ indiciis & effectibus, modò ad cauſas ejus morbi animum adjiciamus oportet. Igitur ex Medicorum doctrina impetigines, ſcabies, lepra ex lite & diſcordiâ contrariorum humorum, accedente ſanguine melancholico, viſcido, copioſo, pingui, acri, prorumpunt; hiſce enim peccantibus humoribus abroſa pellis, pruritum cauſat moleſtiſſimum, nollis fricationibus leniendum. Facilè verò, iiſdem Medicis authoribus, de patre in filium cum ſanguine ipſo transfunditur; nec modicè morbo contrahendo conducit ſivè minor in cibis delectus, ſivè minor in ratione utandorum ciborum cautio, ſivè tandem corporis, humorum, aeris, cubilium, veſtium mala qualitas & habitudo.

Sed ut vera fatear, hæ de lepræ cauſis Medicorum obſervationes, impares ad conceptam de illa ideam explicandam videntur; vix enim in animum induco, qui fieri poſſit, ut mera atque interna humorum corruptio morbum efficiat, cujus tam promptâ & facili contagione virus communicatur; ſimulque prima ejus & apertiſſima indicia in extima corporis parte conſpiciuntur. Quæ ſanè proportio & analogia inter hominum lepram his derivatam fontibus, & lepram veſtium ac domorum, ut idem utrique nomen, & paria fermè indicia quadrent? Novum igitur ejus rei ſyſtema proponam, quo rationem me initurum confido phyſicam & mechanicam, omnia à Moyſe tradita de lepra hominum, veſtium, & domorum, per generales & communes rerum notiones explicandi.

De lepra igitur, iiſque omnibus, quæ ad lepram aliquâ ratione referri videntur, ut *pſora*, *alopecia*, *porrigine*, *elephantiaſi*, *mentagra*, *lichene &c.*, quin & de omnibus morbis, quibus animalium cutis affecta abroditur, veneno que contagioſo, pruritu violento, pilis atro colore infectis, corpus deglabratur, ac tandem ſtupor in membris inducitur; de his, inquam, omnibus id conſtituo, vermiculos ſcilicet, aſpectum fugientes, inter carnem & pellem primò ſeſe inſinuantes, epidermem & cuticulam, tum & nervorum filamenta, ac tandem carnem depaſcere; ex quibus effectus omnis ineuntis, adulti, & inveterati jam morbi facilè inducuntur.

Porrò rari occurrunt homines ſivè conſtantis, ſivè affectæ ſanitatis, à vermium contagione immunes; ſingula enim hominum & brutorum corpora, per habitum & alimenta admiſſa vermiculorum ſemina nativo calore fovent. Namque aer, quem halitu trahimus, fructus plerique, quibus innutrimur, inſectis ſcatent, qui calore corporum animalium foti carni adhærent, innutriuntur, ac propagatione tandem creſcunt. Res etiam omnes, quæ nos ambiunt, quorum miniſterio utimur, vermium ſæpè ſcatebræ ſunt & nidus, quibus veluti latrunculis incautos nos adorientibus, miſerè fœdèque depopulamur.

Novis Medicorum obſervationibus, quibus ope microſcopii novus recondiſſimorum inſectorum, aſpectum fugentium, mundus innotuit, inſtruimur, ſua ſingulis corporibus eſſe, ab aliis diverſa, inſectorum genera; in variis varia corporibus, veluti in ſuâ quæque patriâ regnantia. Hiſce incolis aer, terra, piſces, arbores, lapides, panni, mortaria, vitrum ac ſolidiſſima quæque coluntur. Homines frequentantur præ cæteris, quorum nulla fermè corporis pars à vermibus vacat, non inteſtina, non cerebrum, non jecur, cor, ſanguis, veſica, umbilicus, ulcera, pellis; quin & totum denique corpus poſt obitum in vermes abire, ſicut & vermiculari morbo interire plures infantes & adultos, conſtat.

Adoleſcentibus, atque infantibus potiſſimùm lumbrici familiares ſunt; eſt autem vermium genus rotundum, albens, è variis pellis partibus, & è manibus potiſſimùm ſcatens. Porrò vermes illi intra carnem & pellem inſinuantes ſeſe, & carnem depaſcentes, pruritum cauſant moleſtiſſimum. Alii ſunt etiam infantibus

ver-

vermes, *Crinon* Galli appellant, qui pellem ſuffodientes eos pueros incommodo afficiunt, ut cibo quidem & ſomno refici, proficere verò quidquam non ſinant. Horum figura oculorum judicio brevem rudemque crinem vel ſetam ſuillam exhibet, eum ſcilicet loci calor & mellis affrictus vermes illos in lucem extruſerint. Oculis microſcopio inſtructis cernuntur; colore ſunt cinereo, longioribus cornibus, amplis oculis & rotundis, caudâ oblongâ, & in extremitate villosâ. Plerumque muſculoſas dorſi, ſcapularum, ſurarum partes infeſtant, pruritumque fixum in epidermi, clamores, vigilias, agitationem in pueris inducunt. Huic incommodo infirmiores & delicatuli infantes potiſſimùm obnoxii ſunt. Figuram autem utriuſque, de quibus egimus, inſecti, qualis per microſcopium cernitur, videſis ære inciſam in Actis Eruditorum Lipſienſibus.

Febres, quas putridas vocant, ex vermibus, & eâ, quam appellant putrefactione animata plures accerſunt; ex putri enim maſsâ, inquiunt, ebulliens vermium turba totum excurrunt corpus, aculeis ſuis carnem transfodientes, eaque omnia inducentes incommoda, quæ in febribus cernimus. Vermibus ſcatere variolorum puſtulas ope microſcopii Berillus deprehendit; ſicut & Petrus à Caſtro in lue Neapolitana bubones contagioſos vermium fuiſſe ſcatebras oculatus teſtis affirmavit.

Quid cancer morbus? nonnè vermes ſunt, qui è morticino ulcere ebullientes, novos ex ſe fœtus emittere, novas corrumpere partes nunquam deſiſtunt? Quid peſtis? niſi venenum ſeu inſecta quædam, juxta nonnullorum Medicorum doctrinam, per aera diffuſa, quæ per canalem reſpirationis in animalia ſeſe inſinuare, totumque corpus, ſanguinem, nervos, partes ſolidas turbare noverunt? Hanc inivèrunt ſationem Phyſici recentiores, ut epidemicorum morborum contagionem explicarent; rati nimirum ex bubonibus contagioſis inſecta quædam alis inſtructa in circumfuſum aerem erumpere, quæ adſtantes dum invadunt, invecto ſimul morbo occidunt. Hæc exactiſſimis experimentis comperiſſe ſe ſanctè affirmant.

Proſper Alpinus (1), qui Ægyptios morbos ſeduloexamine diſcuſſit, autumat lepram, quo morbi genere plures è fœce homines afficiuntur, ex eo potiſſimum inductam, quòd putreſcentibus & corruptis aquis in potum utantur, victitent verò carnibus boum, cameli, ſicut & piſcium ſale maceratis jam computreſcentibus, quos lacunoſæ quędam aquæ ſufficiunt; nec modicè conferre ad luem illam alendam cenſet corruptum quendam & ſale maceratum caſeum, cujus viliſſimum pretium egenos quoſque homines invitat.

(1) lib. 5. cap. 14. de Medic. Ægypt.

Quæ cum ità ſint, validum pro veritate noſtri ſyſtematis argumentum deducitur; quemadmodum enim varia hæc morborum genera ad unam eamdemque vermium cauſam referenda ſunt, ita planè lepram à vermibus repetere non incongruum arbitramur. Sed ut rem in apertam veritatis lucem ponamus, ejus morbi effectus omnes ex eâdem causâ commodè derivari poſſe demonſtrandum ſuſcipimus.

Lepræ morbus, ex Medicorum doctrina, non totum ſimul hominem corripit, ſed pedetentim gliſcens, ad eum morbi ſtatum evadit, cujus indolem virulentam latè ſupra deſcripſimus. Primò leniter affecta pellis ægrotum vellicat, hinc ſcalpendi pruritus, ex quo ulcera, unguibus namque diſciſſa caro procacem ad interiora manum invitat. Inductæ indè vulneribus cruſtæ, & ſquammæ totam corporis faciem obducunt. His autem ſquammis alendis fluens purulenti humoris vena aperitur, quæ, veteribus non ſinè dolore è corpore decidentibus, in novas cruſtas concreſcit. Antequam morbus ad ultimam deſperationem deveniens medicas manus recuſet, puſtulas refert albentes, inæquales, lucidas, & albâ cuſpide, rubenti ſivè albenti baſi, quibus totum corpus diſſeminatur. Omnia ſanè hæc noſtro ſyſtemati quadrant.

Namque ſubtiles illi vermiculi in epidermem irrepentes, factâ ſibi per illam viâ ad cuticulam penetrant, eamque, quę tactûs ſedes eſt, aculeis appetentes, pruritum cauſant moleſtiſſimum. Hinc aperto ſibi ad interiora aditu, glandulas papillares ſub cuticula deliteſcentes aggrediuntur; ex quo ferveſcere humores atque in puſtulas illas albenti cacumine, rubrâque baſi ebullire contingit. Hiſce alendis puſtulis humor è glandibus ſtillat perpetuus, & pro vario ægroti temperamento ſivè bilioſo, ſivè ſanguineo, ſivè melancholico, varius indè etiam puſtularum color, ſicut & lepræ genera a Medicis diſtincta. Affectæ carnis color immutatur, pili tenuiores, & flavi redduntur; ſuperficies, quæ lepræ ſubeſt, deprimitur; ac tandem contagioſius eo morbo nihil eſt. Hæc omnia prona ſunt; carnem enim depaſcentes vermiculi, id efficiunt, ne ſanguine ultra & humoribus vegetetur: quare depaſci illa facilis, reparari difficilis: hinc pili ex glandulis corruptis & abroſis difficilè humorem trahentes, colore efficiuntur pallenti, & langueſcunt, veluti plantæ in arido, & petroſo ſolo.

Cum autem vermes motu ſint, aviditate & numero ultra fidem, hinc facilè ex uno in aliud corpus tranſmeant; quare validum vegetumque virum adorti, pruritum ſtatim excitant, ſalvis interea omnibus manentibus, ac ſanguinis & humorum œconomiâ ne minimùm quidem turbatâ. Sed brevis hæc rerum tranquillitas; namque inſecta illa cum primùm ad glandulas penetraverint, omnia turbant, caro ſtatim ſquammis, & cruſtis obducitur, ſanies undique ſtillat. Hujus purulenti humoris materiam ſuppeditant capillares quædam venæ, quarum abroſa à vermibus ora jugem ſtillant ſerum, in ſaniem & ſquammas concreſcens.

Porrò ſanguinem melancholicum pigrum, acrem, viſcidum &c. lepræ cauſam, & originem eſſe vix mihi perſuaſerim; cur enim alioquin non eædem ſanguinis,

&

& humorum diſpoſitiones in omnibus, in quibus prima ſuborientis morbi præludia deprehenderentur? Paria etiam animadverterentur in iis, qui morbum contagione contrahunt; niſi id maluerimus, noxias ſanguinis qualitates unà cum morbo tranſmitti. Hæc autem omnia neque in animum inducere poſſumus, atque ut inducamus experientiâ ipsâ cogimur, quippe quæ contagione quidem contrahi morbum demonſtrat, quanquam nihil primò de tota ſanguinis œconomiâ immutatum appareat. Fateor quidem non defuiſſe Medicos, qui interiora priùs depaſcere morbum, quàm in externum prodeat, ſuſpicantur; ſed mallem opinionis ſuæ certiora ab illis argumenta afferri.

Tantùm profectò abeſt, ut ſanguis ille viſcidus &c. lepram inducat, ut potiùs à lepra ipſe induci videatur. Sanguinem enim melancholicum vitiatus, indigeſtus, ac malè excoctus chymus efficit; indigeſtum chymum reddit tenuis ſtomachi, & ſanguinis calor; quæ planè omnia ex defectu ſpirituum vitalium & admixtione humoris viſcidi, craſſioris, lenti, terreſtris derivata ſcimus. Porrò hæc omnia in noſtra hypotheſi plana ſunt, & ultrò ſequuntur. Morbum hunc cancrum eſſe univerſalem ex Avicenna ſupra animadvertimus; quare ſicut in cancro totius morbi origo ex corruptione glandulæ, cujus turbari œconomiam contigit, repetitur; corruptâ enim in glandulâ diutiùs retenti humores, & fermentari inter ſe, aceſcere, ſimulque corrumpi coguntur; ex quo in venenum mordax tranſmutati, virus in partes ulceri proximas inferunt. Cum autem humor iſte acer ope circulationis in vaſa reducatur, primò quidem tenuem efficit alterationem; ſed brevì vim ſuam exerens, totam ſanguinis maſſam corrumpit; ut ab eo pernicioſo morbo convaleſcendi vix alterum ſuppetat remedium, quàm, ut reſectis morbo affectis partibus, noxia ſanguinis, & humorum qualitas corrigatur.

In lepra tamen ſicuti vis morbi major, ita latior corruptio; omnes enim corporis partes lepra affectæ, vermibus ſcatent, eandemque referunt acris humoris malignitatem, quam ſupra in cancro animadvertimus. Semel autem turbatâ œconomiâ glandularum; quæ per totam corporis faciem infra cuticulam diſſeminantur; ſicut & arteriis, nervis, venis, vaſis lymphaticis, ex quibus conſtitutæ glandulæ, corruptis, ſivè loco ſubmotis, facilè humores aceſcere, atque fermentari contingit. Cum autem humores illi ita affecti ad cor & ad ſanguinis maſſam per circulationem delati fuerint, nihil imperturbatum relinquunt; nec modicum ad eam confuſionem augendam conferre poteſt chymus malè excoctus, & digeſtus defectu caloris, qui patentibus totius corporis poris, unde vitalis humor effluit, vel totus evaporat, vel alimento carens extinguitur.

Ad hæc ſanguinis, inter fluendum, contractæ seroſitates, & ſalſi illi humores, qui per ſudorem diſſlantur, ſimulque fuligines, cum per apertos à natura meatus emitti non poſſint, ſanguinem ipſum acriorem, craſſiorem, ſegnioremque efficiunt. Accidere etiam poteſt, ut ſanguinis calor, contrariis planè cauſis, veluti inſuetâ & violentâ fermentatione, ſeu tranſpiratione plus nimio auctus, in toto corpore vehementem illam humorum conturbationem, qualem lepræ adſcripſimus, inducat.

Ex his omnibus facilè intelligimus, primam lepræ originem ad vitiatam quidem corporis, & ſanguinis habitudinem ita referri potuiſſe, ut propior, & immediata cauſa ex vermiculis epidermim, pellem, glandulas, & carnem depaſcentibus deducatur. His enim accepta referuntur totius ſanguinis corruptio, calor vitioſus, omnia tandem lepræ ſymptomata, ac tanta morbi pervicacia, quæ vix ac ne vix quidem morbo jam veteraſcente medicaminum vi retundatur.

Morbus iſte in noſtris regionibus ſicut & in ſeptentrionalibus rarior, ſub climatibus fervidioribus, & in Oriente frequentior eſt, ubi inſecta illa ſivè copiâ, ſeu vividiori ad nocendum virtute magis pollent. Mala veſtium, cubilium, domorum habitudo plurimum alendo morbo confert, ſicut & leproſorum multitudo morbi contagione lepram propagat. Hinc cautiones illæ à Moyſe præſcriptæ, ut à communi convictu leproſi arcerentur, ut ſordes omnes uſu balneorum detergerentur; ſordibus enim, uti jam innuimus, morbus gaudet.

Veſtium lepram, de qua Moyſes, multò difficiliùs aſſequeremur, variantibus maximè eâ de re variorum ſententiis. Rabbinis nonnullis [Moſe Bar Nachman] placuit, Divino tantùm prodigio lepram veſtium, & in Chanaanitidem tantummodò immiſſam, quo ultionis genere deſciſcentes à fide Judæi punirentur. Maluerunt alii per tranſpirationem, veluti canali quodam, corporum lepram ad veſtes tranſmitti; [Abarbanel] quæ cauſa eſt, inquiunt, cur rubentes, virideſque maculæ in leproſorum veſtibus non rarò appareant. Nec ſanè vitium illud veſtium lepra appellaretur, niſi analogiâ quadam ad lepram corporum referretur; veluti quia veſtium colorem immutet, contagione inter veſtes morbus communicetur, pannos abrodat, ac tandem ſenſim augeatur; hanc enim nobis ejus rei ideam Moyſes ingeſſit (k). Si quis k Levit. 13. 49. &c.
inquit ille, in panno, ſivè in tela, ſivè in pelle quacumque maculas aliquas ſubvirides, vel ſubrubras animadverterit, ſtatim ſuſpicionem aliquam de lepra concipiat. Quare delatus ad Sacerdotem pannus, ejus juſſu ſeptem diebus clauſus aſſervetur; quo temporis ſpatio ſi maculæ creviſſe deprehendantur, ſtatim igni res illa veluti leprâ infecta addicatur.

Si verò, inquit Moyſes, idem in maculis ſtatus manſerit, lotus pannus ad alios ſeptem dies cuſtodiatur; ſi poſt id temporis maculæ non auctæ quidem, permanſiſſe tamen deprehendantur, igni nihilominus res illa tanquam impura tradenda; certum enim lepræ indicium eſt, vel ſaltem macula ipſi ſtamini inhærens, quam ſcilicet

igne

igne expiari oportet. Si verò macula illa, vel locus, qui lepræ ſuſpicionem induxit, eundem exhibeat colorem, eamdemque ſervet habitudinem, quam pannus ille igne crematus haberet (l), nempè locos eſſet reliquâ ſuperficie depreſſior; ſtatim fruſtulum à reliquo panno avellatur. Tandem ſi poſt hæc omnia, indicia lepræ in veſtes gliſcentis deprehendatur, ubi ſcilicet nulla antea obſervata fuerant; tunc veſtis igne damnetur; immunis verò pronuncietur, ſi nulla extent ejus rei indicia; tunc enim ſemel priùs, iterumque lota pura eſto. Hæc de lepra veſtium Moyſes; en noſtræ eâ de re conjecturæ.

l Levit. 13. 16. Hinneb chebab.

Hanc igitur lepram ex eadem vermium pannos vitiantium causâ derivandam cenſeo.

Tineas, quibus panni diutiùs incluſi corrumpuntur, vermes eſſe, res eſt apud omnes exploratiſſima. Scitum eſt etiam malè paratas pelles huic incommodo præ cæteris exponi, quemadmodum & tineis frequenter ſcatent aulæa Arverniæ pinguioribus lanis contexta. Huic malo repoſitis inter panni plicas candelis occurritur; vermes illi pronam ceram nacti, relicto panno, candelam abrodunt. In Regionibus ſoli expoſitis, & eâ potiſſimùm ætate cum parandi pelles & lanas ars minùs erat explorata, majus certè incommodum pannis omnibus, & veſtibus ex tineis timebatur. Cum autem nec veſtes per eam ætatem frequenter immutari conſueviſſent, nec id facilè potuiſſent Iſraclitæ in deſerto iter agentes, ſicut & per eam occaſionem nullus eſſet balneorum uſus; hinc facilè eorum veſtes contrahere ſordes, adeoque & vermes potuerant. Carbaſinis quidem telis præ aliis omnibus tineæ parcere conſueverunt; pannis verò cæteris, ac telæ ex retorto pluribus filamentis ſtamine contextis, plus ab his vermibus, nec minùs ſanè quam cæteris aliis pannis, timendum fuerat. Facilè etiam frequentes erant apud Judæos veſtes illæ, quarum deinde uſum Moyſes inhibuit; ex lino nempè, & lana contextæ, quod certè panni genus contrahendis tineis aptiſſimum eſt.

Eâ hypotheſi ſemel conſtitutâ, ut in lepra veſtium à Moyſe ſignificatâ vermes, veſtes illas & pannos abrodentes, planum eſt concipiamus. Coloris in panno mutatio, macularum virium auctum, depreſſior ſuperficies, veluti ſi igne afflata fuiſſet; hæc, inquam, omnia commodè explicantur, ſi vermes inducamus veſtimenta infeſtantes; dum potiſſimùm morbidiorem aliquam panni partem nacti fuerint. Facilè inſecta illa ex uno in alterum locum tranſmigrant, & dum ſedem immutant, priorem regionem adeò vaſtatam relinquunt, quaſi ſi flammâ afflatus eſſet locus. Craſſiora enim, & ſolida filamenta, ipſaque panni textura manet; cum interim tenuior ſuperficies, ac lanæ villus depaſti ſint.

Jubet igitur Moyſes, veſtes illas, ut primùm certum lepræ indicium exhibuerint, igne abſumi; neque enim fieri potuiſſe credidit, ut à vermibus, quibus ſcatent, repurgarentur; ſicut eam adhibendam cautionem cenſuit, ne lues in reliquas veſtes propagaretur.

Quin & id conſilium habuiſſe Moyſes potuit, ne ſcilicet lues ex veſtibus in homines tranſiret; quanquam enim in noſtro climate & veſtiendi conſuetudine vix contingat veſtium vermes ad homines tranſire, non eſt tamen cur paria de eorum climate arbitremur. In ferventibus enim regionibus inſecta abundant magis, quàm in ſeptentrionalibus; neque Moyſis ætate humanis commodis adeò ars & inventa hominum ſervierant, quemadmodum noſtrâ, qua & cætera omnia, & artes ipſæ mechanicæ in parandis telis, pannis, & pellibus ad ultimam perfectionem devenerunt.

Quicumque Sinicas regiones excurrerunt, quantam Sinenſes illi adhibeant diligentiam curandis veſtibus, & pellibus, ne quid vermium per æſtatis fervorem contrahant, nobis retulerunt. Porrò pelles & pelliceas veſtes frequentes apud Hebræos obtinuiſſe Sacrâ Scripturâ ipſâ referente diſcimus. Earum uſus in velamentis Tabernaculi, in tentoriis militum, in vulgaribus Prophetarum veſtibus occurrit. Moyſes eâ de re ſermonem habet Levit. capp. 11. 32. & 13. 48. 59 & 15. 17. veluti de re in veſtibus, & culcitris uſitatiſſima. Quid Veteres Heroes? Nonne exuviis urſorum, tigridum, leonum, aliarumque belluarum induti pinguntur? veluti, ait Feſtus, ſi eo indicio priorum hominum veſtes nobis deſignarentur. Arabes, Turcæ, Scythæ, Pannones, Moſchi noſtrâ etiam ætate pelle in veſtibus, culcitris, tentoriis, menſis adhibent. Pelles ſanè omnes, & vellera, niſi ſedulâ arte parentur, vermes facilè, eamque, quàm Moyſes vocat lepram veſtium, contrahunt.

Porrò de vermibus, veſtimenta corrumpentibus frequens eſt in Sacra Scriptura ſermo, veluti ſi res eſſet eâ ætate exploratiſſima. Job. c. 13. ait (m). *Quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum quod comeditur à tinea*. Salomon in Prov. 25. 20. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno; ita triſtitia viri nocet cordi*. Iſai. 51. 8. *Sicut veſtimentum, ſic comedet eos vermis, & ſicut lanam, ſic devorabit eos tinea* (n).

m Job. 13. 28.

n *Vide etiam Oſe. 5. 12. Iſai. 50. 9. Pſ. 38. 12. Eccli. 42. 13.*

Ædium Lepra, de qua Levit. 14. &c. Iſraelitis, cum potiſſimum in Ægypto verſarentur, notiſſima creditur; nec ſanè in Chananitide, quò ipſi tranſmigrabant, lues erat extranea; quod enim in deſerto eâ de re Moyſes ſancivit, id ſanè ad futuras gentis ſedes referendum fuerat; cum nullæ tunc eſſent populo ædes, quibus à lepra caveret. Ita verò Moyſes de lepra domorum. Cum in parietibus domûs inæqualis ſuperficies non ſine ſubviridi, vel ſubrubro colore infecta apparuerit; ſtatim eâ de re monitus Sacerdos aſportari omnia è domo, atque vacuam ſeptem diebus clauſam cuſtodiri præcipiet. Eo temporis ſpatio evoluto, ſi indicia morbi creviſſe, atque lues intimiùs penetraſſe deprehendatur, avulſi è pariete lapides in locum extra Urbem immundum

projt-

projiciantur, tum & parietes abradi, & craſum pulverem extra Urbem ſpargi præcipiet. Demum novâ calce oblita interiora domûs, atque puris lapidibus in locum impurorum ſubſtitutis, oblato priùs pro ejus expiatione duorum paſſerum ſacrificio, ſalva erunt omnia. Si quid tamen deinde veteris lepræ occurrerit; tunc inveterati, & pervicacis morbi indicium eſto; quare everſæ ſtatim domus rudera omnia extra Urbem in locum impurum projiciantur. Hæc Moyſes; hæ verò eâ de re noſtræ conjecturæ.

o Vide Journal. des Sçavans an. 1668.

Ope microſcopii (o) vermiculi quidam lapides abrodentes detecti ſunt, quos colore nigricantes, duabus lineis circiter oblongos, tribus lineæ quadrantibus latos, teſtâ ſubnigrâ munitos, deſcribunt. Adduunt etiam tribus illos pedibus capiti proximioribus ex utroque latere inſtructos eſſe, pediculi inſtar, ſicut & caput habere pro reliquo corpore craſſius: gulam ferunt quatuor mandibulis in crucis modum conformatis paratam; has autem mandibulas ſemper habent expeditas, atque inſtar circini quadripartiti lateris removent; oculos tandem gerunt rotundos nigricanteſque. Mortaria pariter vermiculorum, tineis caſei nihilo minorum, exercitus rodit: ſubnigri illi, & quatuor longioribus pedibus ex utroque latere inſtructi. Neque eſt cur eâ de re vehementer miremur, cum nihil frequentiùs occurrat, quàm corallii ramuſculi, atque conchæ pulcherrimæ vermibus perviæ, quin & vitri vermiculati fruſtulum memorant, è cujus plures etiam foraminulis educti vermes. Hæc igitur inſectorum genera, à quibus nec lapides, nec parietes immunes ſunt, cavenda Moyſes edixit. Solent autem vermes illi humidis ædibus, facilè ſuis aculeis perviis, delectari; hinc color ſubviridis vel ſubrubrus inductus: hinc etiam ſitus quidam, & maculæ ex humoris affluentiâ reſultantes. Lapides emarceſcunt, quin & in grana reſolvuntur, poſtquam tenuiores compagines vermes abroſerunt; ita contigit non rarò, ut mortaria ipſa ultrò diſſoluta in ſabulum abeant, poſtquam ſcilicet tenue illud, & imperceptibile gluten vermes devorarunt.

Sunt igitur facilè vermes illi lapidum, & mortariorum, quos Moyſes lepræ domorum nomine deſignatos voluit; quemadmodum & mala ab illis cauſata omnia ipſiſſima ſunt, quæ Moyſes eidem lepræ attribuit. Nec ſanè abs re ſunt cautiones illæ in Lege præſcriptæ, cum noſtrâ hypotheſi apprimè quadrantes. Primò igitur ſedulò obſervandum præcipit, an maculæ illæ ſubvirides, ſeu ſubrubræ ſpatio ſeptem dierum increverint; nempe an vermes opus ſuum vehementer promoverint. Detecto luis argumento, ſtatim avulſi lapides, & craſi parietis pulvis in locum extra Urbem remotum projiciuntur; ne quid ſcilicet ab inſectis illis mali Urbi immineat. Tandem ſi omnes illæ cautiones non ſatis malo occurriſſe deprehendantur, nec peſtis gliſcere deſierit, tunc domus dejicienda; neque enim fieri potuiſſe credidit Moyſes, ut vermium pervicaciæ mitiori remedio occurreretur; quare dejiciendam ædem cenſuit, ne omnes contagione corrumperentur.

Conſule noſtram Diſſertationem in morbum Jobi, ubi eam in rem plura congeſſimus, demonſtrare conati, venereos morbos & lepræ genus eſſe, & apud Veteres non ignotos.

DISSERTATIO
DE MOLOCH DEO
AMMONITARUM.

CUM tria ſint Deorum nomina, quorum in ſcriptis Moſaicis mentio recurrit, nempè Moloch, Phegor, & Chamos; ſingulis diſſertationibus agendum de illis ſeorſum conſtituimus. Par eſt enim ut de vetuſtiſſimis, quæ uſpiam occurrant, Numinibus, quorum alioquin frequens eſt in S. Scripturâ mentio, atque Iſraelitis ſæpiſſimè fuerunt offendiculo, exactiùs aliquid afferatur in medium. Primus igitur prodeat, qui primus etiam in Scriptura legitur, Moloch; de cujus figura, genio, cultu, cultoribus, quemadmodum & de affinitate cum cæteris Paganorum Numinibus, diſquiramus. Qua in re non parvo nobis erunt adjumento doctiſſimorum Virorum [a] de hoc argumento Lucubrationes, quibus novi aliquid de noſtro adjungendum ſuſcipimus.

Cautum eſt Iſraelitis (b), ne filios ſuos per ignem traducere uſquam in cultum Moloch audeant; quod etiam præceptum Moyſes iterum validiùs inculcans (c), lapidum ab univerſo populo injiciendorum ſupplicium in tranſgreſſores edicit; tum Dei verbis hæc addit: *Ego ponam faciem meam contra illum, ſuccidamque illum de medio populi ſui, eo quod dederit de ſemine ſuo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, & polluerit nomen ſanctum meum. Quod ſi negligens populus terra & quaſi parvipendens imperium meum*

a *Selden. Syntag. de Diis Syris. Spencer. de legib. Hebr. ritual. l.2. c. 30. Voſſ. de orig. & progr. Idolol. l.2. c.5.*
b *Levit. 17. 21. De ſemine tuo non dabis ut conſecretur Moloch.*
c *Levit. 20. 2. & c.*

dimiſerit hominem, qui dederit de ſemine ſuo Moloch, nec voluerit eum occidere, ponam faciem meam ſuper hominem illum, & cognationem ejus; ſuccidamque & ipſum & omnes, qui conſenſerunt ei, ut fornicaretur cum Moloch de medio populi ſui. Hujus Numinis cultum adoptaſſe potiſſimam Hebræorum partem, antequam ex Ægypto faceſſerent, facilè credimus;

d *Amos* 5. 26. *Portaſtis tabernaculum Moloch veſtro, & imaginem Idolorum veſtrorum, ſidus Dei veſtri.*

cùm Amos (*d*), & poſt illum S. Stephanus (*e*), delatum in deſertum Tabernaculum Moloch Idoli ſui Judæis exprobraverint; ac Moyſes ita de Numine illo loquatur, quaſi gliſcentem jam abuſum corrigere, atque præſens, non futurum & poſſibile tantùm, malum avertere conaretur.

e *Act.* 7. 43.

Porrò ſi ea fuit Judæorum in Moloch pervicacia, ut authoritati atque ſtudio Moyſis, ſimulque Deo minitanti dira in deſerto reſiſteret; nec deſiiſſe pariter credendum eſt eo temporis intervallo, quod ita *Judic.* 21. 14. deſcribitur: *Non erat Rex in Iſrael, ſed unuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Salomon hoc ſibi decus è crimine quæſivit, ut ſcilicet Templum ſupra montem Jeroſolymæ imminentem Moloch excitaret (*); qua in re æmulatorem habuit Manaſſem: *Erexit* (Manaſſes) *aras Baal, & fecit lucos; & traduxit filium ſuum per ignem* (*f*). Licèt enim hìc de Baal ſermo habeatur, ritus tamen filios per ignem traducendi inter potiores cæremonias Moloch recenſetur; quæ duo ſanè nomina interdum alterum pro altero uſurpari infra demonſtrabimus.

* 3. *Reg.* 11. 7.

f 4. *Reg.* 21. 3. 4.

Neque in Prophetis obſcura apparent veſtigia hujus, non gliſcentis tantùm, ſed & regnantis in populo abusûs. Jeremias vitio vertit Tribui Juda, civibus Jeruſalem, (*g*) ædificaſſe illos *excelſa Baal, ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baal.... Propterea, ait Dominus, ecce dies veniunt, & non vocabitur ampliùs locus iſte Tophet, & vallis filiorum Ennom, ſed vallis occiſionis.* Ambæ ſcilicet valles illæ cultu Moloch prophaniſſimæ erant. Eadem apud Sophoniam legas, qui Dei verbis hæc pronunciat (*h*): *Extendam manum meam ſuper Judam, & ſuper omnes habitantes Jeruſalem; & diſperdam de loco hoc reliquias Baal.... & qui adorant ſuper tecta militiam Cæli, & adorant, & jurant in Domino, & jurant in Melchom.*

g *Jerem.* 19. 5. 6.

h *Soph.* 1. 4. 5.

Ex omnium horum teſtimoniorum collatione Baal pro Moloch uſurpatum eſſe facilè intelligimus; quod etiam ex hiſtoria Joſiæ, in Scriptura relatâ, apertiſſimè confirmatur; is enim Rex [*i*] *contaminavit Topheth, quod eſt in convalle filii Ennom, ut nemo conſecraret filium ſuum, aut filiam per ignem Moloch.* Cum igitur eadem vallis cultui Baal conſecrata ex teſtimonio Jeremiæ ſupra laudato appareat, eidemque Numini oblatos conſtet in holocauſtum filios; hæc nomina Baal, & Moloch unum idemque Numen deſignare ſatis ſuperque intelligimus.

i 4. *Reg.* 23. 10.

Porrò Moloch Numen fuiſſe peculiare, quin & unicum, quod ſciamus, Ammonitarum, ex pluribus Scripturæ teſtimoniis conſtat. Cum David Hanonem Regem ejuſdem gentis debellaſſet, *tulit*, ait Scriptura, *diadema Regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretioſiſſimas, & impoſitum eſt ſuper caput David* (*k*). Eo Scripturæ teſtimonio, cum alio ejuſdem rei in Paralipomenis collato, intelligimus diadema illud è capite Moloch Numinis Ammonitarum, non è capite Regis ejuſdem gentis detractum fuiſſe [*l*]: *Tulit David coronam Melchom de capite ejus.* Cum autem Melchom idem ſit nomen ac Moloch, utrumque autem Regem ſignificet; hinc æquivocationi locus factus eſt. Ea verò circumſtantia, detracti ſcilicet diadematis è capite Moloch Numinis Ammonitarum, formam in idolo humanam, regiamque ſimilitudinem, ſatis demonſtrat; nec proceritatis ipſius obſcurum eſt argumentum, quod de pondere ejus coronæ, ſi tamen capiti impoſita erat, memoriæ proditum eſt. Quantum enim caput, coronam ſuſtinens 86. librarum, 14. unciarum & 5. groſſuum noſtri ponderis marchi? Illud ſanè ut in uſus ſuos David transferret, detracto auro tolerabilius efficere debuit; niſi fortè ponderoſum hoc diadema ſupra thronum ſuum ſuſpendit, quo ſenſu facilè etiam detuliſſe coronam Moloch perhibetur.

k 2. *Reg.* 12. 30.

l 1. *Par.* 20. 2.

Ammonitarum verbis, & ſenſu locuti ſunt Prophetæ, cum eam nobis ingerunt hujus Numinis ideam, veluti Regis, Domini, totiuſque gentis & Regionis arbitri. Futuram earum gentium captivitatem Jeremias, & Amos prædicentes, oracula ſua ita pronuntiant (*m*): *Cur hereditate poſſedit Melchom, Gad?.... Melchom in transmigratione ducetur, Sacerdotes ejus, & Principes ejus ſimul.* Hæc porrò erat miſera eorum Numinum conditio, ut fortunam cultorum ſuorum ſequuta, eodem, quo illi, fato traherentur.

m *Jerem.* 49. 1. 3. *Amos* 1. 14. 15.

Hæc in Scriptura de Moloch; modò de cultu illi impenſo agendum eſt. Ex pluribus Sacrorum Librorum teſtimoniis oblatos huic Numini infantes, & per ignem in ejus honorem traductos intelligimus. Sed quibuſnam cæremoniis ſuperſtitio illa parabatur? Altum eâ de re ſilentium in Scriptura: Scriptorum conjecturæ variæ. Alii flammam ante Numen excitatam ſaltu tranſiliiſſe pueros credunt; alii per medios ignes è regione poſitos, traductos; qua, inquiunt, cæremoniâ pueri initiati, non igne perempti, conſecrabantur. Alii flammis ambuſtos contendunt; qua in re variæ etiam ſunt variorum opiniones. An enim igne poſito ante aram Numinis cremarentur victimæ illæ, an ſcilicet in ulnis ſimulacri repoſitæ, an in armario, in eodem Simulacro excavato, in ejus manibus, vel ſinu, an tandem in manibus Numinis ita depoſitæ, ut inde in ſubjectum ſimulacro ignem deciderent, ambigitur. His variis Authorum ſententiis occaſionem præbent variæ Rabbinorum ejuſdem Numinis deſcriptiones; quas, ut vera fatear, etſi eum veritate congruere non ſtatim pronunciarem, non tamen rejicere continò auderem, cum ab externorum Numinum figuris, à proba-

tiſſi-

ſiſſimis Authoribus deductis, non abludant.

Tradunt igitur Rabbini, ſimulacrum Moloch ex ære fuſo conflatum; Numen verò referre æreo throno aſſidens, regiiſque indutum inſignibus. Capite erat, inquiunt, vitulino, porrectiſque brachiis, veluti ſi ad amplexus invitaret. Cum autem pueri ad Sacrificium deducerentur, ſubjecto intimis ſimulacri penetralibus igne, totum excandebat, quò pueri inter ulnas ejuſdem ſimulacri repoſiti, dicto citiùs cremarentur. Ne quid verò de miſerorum infantium clamore ab adſtantibus exaudiretur, Sacerdotes magno tympanorum, aliorumque Muſicorum inſtrumentorum ſtrepitu prohibebant. Alteram planè diverſam ejuſdem Numinis deſcriptionem Paulus Fagus ex iiſdem Rabbinis acceptam refert. Moloch, ait ille, ſimulacrum erat, quod internè cavum, in plura armaria diſtribuebatur; alterum pro libationibus farinę; alterum pro turturum victimis; tertium pro ove; quartum pro ariete; quintum pro vitulo; ſextum pro bove; poſtremum pro infante, qui excitato in intimis Simulacri penetralibus igne, calore ambuſtus cremabatur. Numinis facies vitulina, manus veluti excipiendo alicui porrectę.

Septem iſtæ cellulæ ſatis cum iis quadrant, quæ de Mitrâ ex veterum relatione diſcimus. Mitra Perſarum erat Numen, cui cruentis victimis, adeoque & humanis litabatur; quod etiam cum ſacrificio infantium, Moloch oblato, congruit. Celebrantur ſeptem oſtia Mitræ, quibus ſeptem planetarum nomina impoſita ſunt; unde facilè Hebræi deſumpſerunt hiſtoriam ſeptem armariorum Moloch (*n*). Nemo, authore Suida, Sacris Mitræ initiabatur, niſi priùs dura, & ardua ſpecimina & puritatis, & *apathia*, vel ſtupiditatis ſuæ exhibuiſſet. Hæc verò ſpecimina ab aliis duodecim (*o*), ab aliis (*p*) 80. enumerantur; inter hæc toleranda fames, ſitis, ignis, frigus, verbera; nec raræ erant humanarum victimarum Sacrificia in atris illis & diris myſteriis, quibus obſcuræ cavernæ terror horrorem crudelitatis augebat.

n *Vid. Orig. contra Celſ. l.5. & Selden. de Diis Syr. Syntag. 1. pag. 169. 170. 171.*

o *Nicetas in Greg. Nazian. Orat. in Sancta Lum.*

p *Vide Nonn. in Greg. Nazian. & Eli. Cret. in ejuſd. 3. invect. v. cont. Julia.*

Saturnus Carthaginienſium plurimùm etiam ad Moloch accedebat. Ejus figuram Diodorus Siculus ita deſcribit (*q*): Simulacrum erat æneum, manibus terram versùs porrectis, ut impoſitus in illis puer ſuo pondere labens in ſubjectum ſimulacro ignem, qui perpetuus in foſſa ad pedes Numinis excavata ardebat, decideret. Porrò hunc ipſiſſimum eſſe credimus Deum, quem gentes illæ *Hamilcam* appellabant; quod ſcilicet nomen ab Athenagora (*r*), relatum, ad Moloch ſatis accedit. Quanquam autem Saturnum Carthaginienſium ex Saturno Phœnicum derivatum vix dubitamus; formâ tamen erant inter ſe prorſus abſimili. Phœnices duo oculorum paria Numini ſuo imponebant (*s*), ante nempè, & retrò; par alterum apertum, alterum clauſum; quatuor alas, par extentum, par reductum; addebant & tertium alarum par in capite. Cæterùm victimis humanis tam apud Carthaginienſes, quàm apud Phœnices Numini litabatur. Infantes Saturno cædi in pluribus Africæ regionibus Minutius Felix teſtatur (*t*); ſicut & apud Tertullianum legimus humanæ victimæ ſacrificia in iis regionibus Saturno, cognomento Crudeli, offerri ſolita, ſub Tiberio primùm deſiiſſe [*u*]. De Saturno verò Phœnicum perhibent, victimis humanis litandi morem ab ipſo primùm authore cœpiſſe, quippe qui Jeud filium ſuum mactaverit; quæ deindè conſuetudo per orbem univerſum longè latèque obtinuit. Ejus rei exempla frequentiſſima apud Phœnices in hiſtoria Sanchoniatonis occurrere Porphyrius [*x*] teſtatur.

q *Apud Euſ. Præp. l.4. c.16.*

r *Legat. pro Chriſtian.*

s *Euſeb. l.1. Præpa. cap. ult.*

t *In Octav.*

u *Apolog. 2.*

x *De abſtin. l.2.*

Ejuſdem cultûs Saturno, ſivè Moloch impenſi veſtigia quædam apud Indos, & Japones deprehendi, ex relatione Numinis ejuſdem gentis intelligimus (*y*). Meaci enim in Japonia Idolum extat cavum, æneum, auro ſuperinducto fulgens, quod in genua licèt aſſideat, 24. pedibus tamen aſſurgit. Hoc autem Simulacrum certis per annum ſolemnitatibus ſubjecto igne accenſum poſitum inter ulnas infantem diris igneiſque amplexibus ſtringens ſuffocat.

y *Vide Horn. de orig. gent. Americ. l. 2. c.13. Chevreau Hiſt. du Monde, to.5. l.8. c. 4. pag. 244.*

Ex his, quantùm arbitror, ſatis intelligimus Moloch ipſiſſimum eſſe Phœnicum & Carthaginienſium Saturnum, quemadmodum ante nos etiam viri doctiſſimi Seldenus, Grotius, Bonfrerius, aliique ſenſerunt (*z*). Sed quid iſta ad Mitram Perſarum, & Baal Phœnicum, quos pariter cum Moloch confundendos ſupra autumavimus? Hæc ſiquidem Numina, non ad Saturnum quidem, ſed ad Solem referri planum eſt. Huic objectioni reponimus, Solem & Saturnum juxta quorumdam opinionem, ſub eodem nomine & formâ olim apud Orientales cultum obtinuiſſe. Aſſyrii, ait Servius [*a*], Saturno, quem Solem putant, cultum impendunt; colebant & Junonem, quæ ſimul omnia Numina in Africam tranſierunt; factum indè ut Punico ſermone *Baal* Deum ſignificet, & apud Aſſyrios Sol & Saturnus ſub eodem *Bel* nomine cenſeantur: *Apud Aſſyrios autem Bel dicitur quadam ſacrorum ratione Saturnus, & Sol.* Paria etiam Macrobio viſa ſunt (*b*), qui Saturnum Græcorum, & Latinorum eundem eſſe cum Sole demonſtraturus, obſervat, eâdem planè ratione, qua Sol elementa moderatur, temporum vices acceſſione & receſſione ſua ordinat; ita ſanè tempus, quod Saturni nomine appellatum Veteres maluerunt, temporum eſt arbiter, uſque certum præſcribit terminum, nihilque, quod Soli tribuitur, à ſe habet alienum. Humanis autem victimis Saturno litatum fuiſſe apud Latinos Græcoſque ignorare neminem credo (*c*). Hoc impii ſacrificii genus ab Hercule ex Hiſpania reduce in Italia abolitum ferunt. Nomina Mitra, Baal, Hamilcas, Moloc, Melebom ſingula æquè Regem, Dominum, Herum ſonant. Græcorum Solis nomen, nempè Helios, ex *Hel*, quod Deum ſignificat, Phœnicum apertiſſimè derivatur. Ita Servius eâ de re: *Omnes in illis partibus*

z *Vide Selden. de Diis Syriæ Syntag. 1. c.6. Grot. in Deut. 18. 10. Bonfrer. ble, Vat. Mariana, & pleroſque apud Toſtat.*

a *Serv. in 1. Æneid.*

b *Macrob. l.1. c.23.*

c *Vide Lact. l.1. de falſ. Relig. c.21.*

tibus

tibus Solem colunt, qui ipſorum linguâ Hel dicitur, undè & Helios. Tradit etiam Euſebius [*d*], in Theologia Phœnicum Saturno inditum eſſe nomen *Ilus*, quod idem eſt ac *El* Hebræorum, nempè Deus.

S. Cyrillus Alexandrinus autumavit, Ammonitas (Moabitas habet memoriæ lapſu) Planetam Veneris in Moloch ſuo coluiſſe; ejuſque Numinis ſupremam frontem gemmâ quâdam pellucidâ inſertâ micuiſſe [*e*] refert. Hanc S. Patris ſententiam, quam Græci quidam adoptarunt, conjecturæ quædam fulciunt, ſtatim à nobis promendæ, ut demonſtremus Moloch Lunam aliquando deſignare, quam ſanè Lunam non rarò Veneris Numen apud Veteres exhibet (*f*).

Arias Montanus Moloch relaturus ad Mercurium, nomen illud ex Hebræo Malac, nuncium, ſeu legatum agere, derivat; quod ſcilicet Mercurio apprimè quadrat. Verùm alia eſt ſcribendi nominis Moloch in lingua originali ratio, quàm quæ Ariæ explicationem patiatur; potiùs enim quàm Legatum Regem exprimit. Neque ſanè unquam victimis humanis litatum Mercurio legimus. Nec æquior eſt Kircherii (*g*) conjectura, autumantis Moloch ipſiſſimum eſſe Martem, & aliquando etiam cum Typhone, & Mitra confuſum. Ejus conjectura ex eo tantùm ducitur, quòd in Commentario Cophtico ad Act. 7. 43. nomen Moloch pro ſydere Martis poſitum ſit. Non unum tantùm, ſed æquè omnes Ammonitarum Deos nomine Moloch deſignari Spencerus contendit [*h*]; quare, inquit, & Sol & clariſſimi quique Heroes eâ ſimul appellatione cenſentur, ut proinde fruſtra quis certam Numinis Moloch figuram determinaverit. Obſervat in eam rem nomen illud indiſcriminatim pro Baal uſurpari; ſicut & Baal nomen eſſe æquè omnibus Orientalibus Numinibus commune, ex illo Iſaiæ demonſtrandum ſuſcipit (*i*): *Dii gentium Gozam, & Haram &c., quos ſubverterunt patres mei, numquid eruerunt eos? Ubi eſt Rex Emath, Rex Arphad, & Rex Sepharvaim.* Quo loco hìc Reges Emath, & Arphad ſcribitur, alibi ita ſcriptum legitur [*k*]; *Ubi eſt Deus Emath, & Arphad?* Adjeciſſe poterat Spencerus, quod ſupra nos animadvertimus, Deum Melchom perinde ac Regem Ammonitarum habitum fuiſſe, cujus captivitatem, ſicut & Sacerdotum ipſius omnium ſervitutem, Prophetæ prænunciarunt.

Gerardus Joannes Voſſius non vagam adeò, ut Spencerus, ſed certiorem ejus Numinis ideam exhibet; namque nomine Moloch deſignatum credit Apollinem vel Solem, Cœlum, Jovem, Saturnum, ſivè Naturam; quanquam potiſſimùm Soli ejus ſimulacrum conſecratum ſuſpicatur (*l*). His autem rationibus nititur. 1. Nomen Moloch idem ſonat, ac Baal, quo poſtremo Sol ipſe apertiſſimè denotatur. 2. In Simulacro Moloch ſeptem erant cellulæ, ſi Hebræis fides; quinque ſcilicet pro ſingulis planetis, duæ reliquæ pro Lunâ, & Sole; Soli autem infans immolabatur.

Poſt adductas haſce doctiſſimorum virorum opiniones unà cum rationibus, quibus fulciuntur, ad noſtram tandem proferendam ſententiam lectorum expectatione invitamur. Nobis igitur ea ſedet ſententia, quæ Moloch cum Sole, ſive cum Luna, vel cum utroque ſimul confundit. Paradoxum aſſerere videmur; ſed hujus noſtræ opinionis eas proferemus conjecturas (neque enim in re ambigua demonſtratio expetenda eſt) quas apud æquos Lectores fidem obtenturas confidimus.

Sol & Luna, vetuſtiſſima ſimul ac notiſſima fuere Paganorum Numina, in quorum cultu; quanquam variis nominibus repræſentarentur, tota Orientalium ſuperſtitio verſabatur. Alterum ex illis Aſtris Regis titulo & nomine, alterum Reginæ Cœli deſignatum eſt. Nec alia ſunt Ægyptiorum Numina, ſub Oſiridis, & Iſidis nomine (*m*), ſicut etiam Ammonia notiſſima. Alexander Magnus, ejuſdem Ammonis Oraculum in Lybia celebratiſſimum conſulturus, Numini ſub titulo *Regis* ſivè *Domini* oblatis ſacris litavit (*n*). Olim apud Phœnices nulla erant alia quæ colerentur Numina, quàm Sol, Luna, Aſtra, & Elementa; Solem autem Baal; Lunam Aſtartem appellabant. Gemini erant Arabibus Dii, Bacchus, & Alilat ſeu Venus Cœleſtis (*o*); in Baccho Solem, in Alilat Lunam agnoſce. Primi Græciæ incolæ nullum norant Numen, ait Plato, quàm quod hodie uſque Barbari noverunt, Solem, Lunam, Terram, Aſtra, Cœlum (*p*).

Veterem hanc religionem Barbari nondum exuerant, cum Græci ſub Alexandro Magno ſuſceptâ in illos expeditione totum Orientale Imperium invaſerunt. Ægyptus excipiatur oportet, ubi vel brutis ipſis decreta ſunt thura & Altaria; ſed & his exceptis Numinibus, etiam apud Ægyptios varia quidem erant Deorum nomina, re tamen Solem & Lunam unicè ab illis cultos non temerè ſuſpicaremur. Cum tamen Græcorum faſtus religionis ſuæ veſtigia in ipsâ Orientalium Theologiâ rimari voluiſſet, factum inde, ut omnia turbaret, Barbariſque Numinibus nomina inderentur Deorum, qui in Græcia colebantur. Ita e. g. neſcio quid ſimilitudinis nacti inter Baal Phœnicum, & Saturnum ſive *Cronon* Græcorum, continuò duo hæc Numina in unum conflantes, Baal Deum Phœnicum ipſiſſimum eſſe Saturnum pronunciarunt; idem Saturno Carthaginenſium accidit. Proſtibula, & ſcortationes in honorem Numinis cujuſdam frequentari apud Orientales animadvertentes, ſtatim eâ ſuperſtitione Venerem coli dixerunt; ſed reclamantibus Orientalibus, atque colere ſe eo ſuperſtitionis ritu Lunam affirmantibus; ideò Venerem Cœleſtem invehere viſum eſt.

Quod autem maximè nos in hanc ſententiam inclinat, ut ſcilicet Moloch cum Sole confundamus, illud eſt, nempè Arabes, inter quos Ammonitæ cenſebantur, Solem, & Lunam pro omnibus Numinibus coluiſſe. Arabes, ait Herodotus (*q*), Dionyſium tantùm, & Deam Cœleſtem colunt; hunc *Ourotalt*, illam *Alilat* appellant. Scitum eſt apud Græcos ipſos Bac-

chum

d *Ex Sanchoniat. l. 1. Præp. c. ult.*

e *In Amos 5. 25. & ex eo Oecum. & Theophylact. in Acta.*

f *Macrob. Saturn. l. 3. c. 8.*

g *Oedip. Ægypt. Syntag. 4. c. 15.*

h *De Leg. Hebr. Ritual. l. 2. cap. 10. ſect. 12.*

i *Iſai. 37. 12. 13.*

k *Iſai. 36. 19.*

l *De orig. & progreſ. Idololat. l. 2. cap. 5.*

m *Vide Euſeb. l. 1. Præp. cap. 10.*

n *Arrian. de Expedit. Alex. lib. 3.*

o *Herod. l. 1. cap. 131.*

p *Plato in Cratylo.*

q *Lib. 3. cap. 8.*

Digitized by Google

chum, Liberum, Dionyſium varia eſſe ejuſdem Numinis, nempè Solis, ſynonima; quod apertiſſimis rationibus Macrobio demonſtratum eſt (r). Apud Ægyptios, Herodoto authore, Dionyſius pro Oſiride uſurpatur (s); Oſiridis autem nomine Solem deſignari quis neſciat? Quadrat nomen Ourotalt, quo Arabes Dionyſium appellant; ſonat enim eorum linguâ Deum luminis; quadrat & cultus Baccho, ſivè Dionyſio impenſus, apprimè ſævus, & immanis; victimis enim humanis pluribus in locis ejus Nomini litabatur: ita in Inſula Chio ante Aram Numinis in fruſta miſeri homines diſcerpebantur. Cives Duma in Idumæa Ammonitis contermini, quemadmodum eſt à nobis ad Levit. 18. demonſtratum, infantem quotannis immolabant; mactarum autem condebant ſub lapide, quo pro Altare ſimul, & Simolacro utebantur. Nec olim apud veteres quamplures alia erant Idola, quàm lapides rudes, vel in columnas redacti: ita Bacchum Thebarum, & Deum Elagabal (Solis erat imago) deſcribunt; ita de Arabum Numinibus ferunt, apud quos quadrata pyramis Lunam exhibebat. Apud recentiores Arabes tamen ſtatuas obtinuiſſe infra demonſtrabimus. Non abs re igitur credimus, Moloch Ammonitarum, & Dionyſium ſive Ourotalt Arabum pro uno eodemque Numine uſurpandos.

r Orotal apud Macrob. l. 1. cap. 18.
s Lib. 2. cap. 44.

Prætereundum hìc ducimus, quod ſupra jam demonſtratum eſt; nempè Mitram Perſarum, & Belum Aſſyriorum ipſum eſſe Solem, & Moloch; addendum tamen cum Herodoto cenſeo, invectam in Perſidem ab Aſſyriis, & Arabibus authoribus religionem (t); quare Perſarum Mitra ipſa eſt Alilat, nempè Luna; qua de re infra ſermo ſedibit, cum Moloch, & Lunam facilè confundendos demonſtrabimus.

t Herod. l. 1. cap. 131.

Potiſſima Phœnicum Numina celebrabantur Baal, & Aſtarte, quorum primus Solem, altera Lunam deſignat. Id cum per ſe apertiſſimum eſt, tum adductis rationibus extrà omnem controverſiam ponemus. Sanchoniato, ab Euſebio relatus, tradit, Solem unicum eſſe apud eas gentes Cœli Dominum, cui proindè nomen ab illis inditum eſt *Baal-Sehemen*, nempè Deus Cœli (u). In Scriptura appellatur *Baal-Sehemes*, nempè Deus Sol, ſic autem habet (x): *Et præcepit, ut projiceret de Templo Domini omnia vaſa, quæ facta fuerant Baal, & in luco* (Hebr. *Aſera*, nempè Aſtarte) *& univerſa militia Cœli*, ... *& delevit qui adolebant incenſum Baal, & Soli*, [Hebr. Baal-ſchemes] *& Lunæ, & duodecim ſignis*. His ſanè verbis Baal, & Baalſemes, ſicut Aſtarte & Luna non obſcurè confunduntur. Porrò Aſtartem cornigeram pingebant, teſte Sanchoniatone; nec alius fuiſſe creditur Baalis habitus, ſi unus idemque cum Sole, Baccho, & Oſiride reputandus eſt. Quæ in Regno Iſraelis ad cultum erecta erant Numinum ſimulacra, ad ſimilitudinem Baalis, Aſtartes, Oſiridis, & Iſidis expreſſa, hæc ſanè in Scriptura Vaccæ ſeu Vituli aurei appellantur (y); quòd ſcilicet vel bovino eſſent capite, vel ſaltem radiis, veluti cornibus, frontem haberent inſtructam. Quod ad Phœnices attinet, fruſtra humanis victimis illos ſuis Numinibus litaſſe oſtenderemus, cum hujus criminis & primi authores, & fautores potiſſimi tum in ſuis Urbibus, cum in ductis à ſe Coloniis habeantur.

u Apud Euſ. præpar. l. 1.
x 4. Reg. 23. 4.
y Vide 3. Reg. 12. & 19. 18. Jerem. 2. 28. & 7. 9. & 11. 13. 17. & 19. 5. & 32. 35. Oſee 2. 8. Sophon. 1. 4. Tob. 1. 5. In Hebræo quoque Vaccæ interdum appellantur: Vaccas (Hebr. eglot) Bethaven coluerunt habitatores Samariæ. Oſee 10.

Nec Syri reliquis finitimis gentibus in cultu Solis quidquam concedebant; cui nomen *Adad* i. e. unus, ſolus, ab illis inditum credimus: quo pariter nomine pleroſque ex eorum Regibus appellatos legimus in Scriptura. Eodem nomine *Adad* maximum gentis Numen ab Aſſyriis appellatum, cui ſocium in ſupremâ rerum omnium poteſtate jungerent Deam *Atargatim*, Macrobius (z) eſt author. Coronam Numini imponebant radiis inclinatis nitentem; Deæ verò radiis in ſublime erectis. Porrò in ea hiſtoria Aſſyrios pro Syris uſurpatos, errore apud Veteres, non ſatis inter duas haſce gentes diſtinguentes, frequentiſſimo, ne ambigimus quidem. Alterum Solis ſimulacrum, habitu planè à Numine Macrobii diverſo, Edeſſæ in Syriæ dedicatum Herodianus deſcribit (a). Dei nomen *Elagabal*; figura verò lapis *ab imo rotundus & ſenſim faſtigiatus*. Antoninus Imperator, cui idem cum Numine erat cognomen, communem utrique ſedem voluit; quare Romam transferri, iiſdemque, quibus antea Edeſſæ, coli honoribus curavit. Qui nam illi? cæſorum puerorum victimis Numini illi ab Imperatore litatum ex Xiphilino habemus. Quare idem facilè Numen fuit *Elagabalus* ac Moloch.

z Saturn. l. 1. c. 23.
a Herod. l. 5.

Alia occurrunt in Scriptura Numina, facilè cum Deo Ammonitarum confundenda; ſcilicet *Anamelec* & *Adramelec*, Dii Sepharvaitarum [populi erant in Samaritidem à Regibus Aſſyriæ loco veterum incolarum tranſlati]. Conjecturam capimus ex more in ea gente recepto, de quo 4. Reg. 17. 31. *Qui erant de Sepharvaim comburebant filios ſuos igni Adramelec, & Anamelec Diis Sepharvaim*. Porrò has gentes veterum Medorum regionem, vel circa incolere potuiſſe in Commentario in Gen. 2. 11. oſtendimus. Nomina *Anamelec*, & *Adramelec* juxta Hebraicam etymologiam reddi poſſunt, illud *Rex Magnificus*, alterum verò *Rex mitis*. Autumat Voſſius, Anamelec deſignare etiam poſſe Deum oracula fundentem, ex *Ana*, quod Hebræis eſt reſpondere (b). Poteſt etiam ex Arabico *gani*, dives, vel *gigna*, divitiæ, reddi, *Rex dives*, ſive *Rex divitiarum*. *Adramelec* eſt Rex, vel Deus magnificus. Ego non invitus crediderim, Anamelec ipſam denotare Deam *Anaim*, in regionibus Aſſyriæ finitimis, ut ex Strabone (c) patet, celebratiſſimam, quæ quidem Dea cum Dianâ, & Lunâ confundenda eſt. Quoad *Adramelec* verò, noniſi Solem deſignaſſe cenſeo; quod ſanè nominis ſignificationi, Dei ſcilicet magnifici, apprimè quadrat.

b Voſſ. de Orig. & progr. Idolol. l. 2. cap. 5.
c Strab. l. 11. pag. 342. & l. 15. 485.

At enim, ſi Anamelec ipſa eſt Dea Anais, quomodo Regis titulus Anamelec, fœminæ nempè, in Sacra Scriptura tribui-

buitur? Quod difficultatem faciat in ea re nihil eſt, ſolemne enim erat Antiquis, ut nullum in Diis ſexum diſtinguerent; quemadmodum neque ſatis diſcrimen illud obſervat S. Scriptura, quæ de Aſtarte, & Dagone agens, Deos utroſque, nullo ſacto diſcrimine, appellat [d]; cum tamen Dagon facilè ipſa eſſet Dea Derceto, ſivè Atergatis; Aſtarte verò Dea eſſet Sydoniorum. Uſitatiſſima etiam erat formula Paganorum inter orandum: *ſive tu Deus es, ſivè tu Dea* (e); quemadmodum etiam conſtat ex relata apud Macrobium prece pro impetranda ope Deorum, quorum patrocinio obſeſſa Urbs ſubdebatur (f). Iſtud autem capitale Paganę Religionis dogma, ſi unquam aliàs, potiſſimùm in Luna obſervabatur, quę utrumque ſexum in ſe conjungere credebatur, ait Plutarchus (g). Non ignota ſunt nomina Deus Lunus, & Dea Luna: quin & Apollo ipſe ſub utriuſque ſexus habito, quemadmodum & Mitra, colebatur. In ſuperioribus obſervavimus ex Herodoti teſtimonio, eamdem Deam, quam Aſſyri Mitram appellabant, hanc ſub nomine Alilat Arabes coluiſſe. Luna apud Syros, Armenos, & in Meſopotamia virile erat Numen. Virilibus veſtibus induta pingebatur, quemadmodum & in Numinis quibuſdam Gręcis hodie uſque apparet, ubi virili etiam titulo, atque Armeno capitis integumento exhibetur. Narrat Spartianus veteres Charrarum in Meſopotamia incolas in ea fuiſſe perſuaſione, ut quicumque Lunam pro Dea haberent, ipſi nunquam uxori ſuæ non ſubderentur; qui verò pro Deo, nunquam non uxores ſuas ſibi morigeras habituros [h]. Addit conſueviſſe quidem Græcos, & Ægyptios muliebri nomine Lunam appellare quandoque; nunquam tamen niſi tanquam Numen virilis ſexûs in myſteriis ſuis habuiſſe: *Myſticè tamen Deum dicunt*. Bacchus quamquam ipſe Sol eſſet, utì ſupra oſtendimus, cornibus tamen inſtructus, atque muliebri amictu, utì ex Porphyrio conſtat, (i) pingebatur.

Eſt igitur ambigendi locus, an Moloch nomen ſit Lunæ potius an Solis, cum Dei ſivè Deę titulus indiſcriminatim uſurpari conſueviſſet. Ex quo etiam illud conſequitur, nihil eſſe cur Lectores mirentur, ſi Anamelec, Numen Regis titulo inſignitum, pro Dea habeamus.

Sed agedum, demonſtremus humanis victimis non Soli tantùm, ſed Lunę etiam litari frequenter conſueviſſe. In regionibus ad Araxem ſitis [ubi Sepharvaitarum patriam conſtituimus] authore Strabone, Luna colebatur, cujus erat Templum inſigne ad Iberum (k). Hujus Fani Sacerdos ſecundam obtinebat poſt Regem dignitatem, frequentem mancipiorum turbam Numini conſecratam in obſequiis habebat. Accidebat autem quotannis, ut ex tanta mancipiorum turba aliquis Divino, utì ferebatur, inſtinctu in lucum ſe ſe ſubduceret, ubi tandiu errabundus vagabatur, donec à Sacerdote captus, catenis oneratus, toto anno lautè in carcere detineretur. Eo anno evoluto, unà cum aliis victimis Numini immolandus adducebatur. Nec alterius erant generis Sacrificia Deę Syriæ, (quam facilè Lunam credimus) ut ex Luciano conſtat. Narrat enim clauſuos in ſaccis pueros delatos à parentibus in Templi pinnaculum, unde præcipites in forum agerentur; lugentes autem caſum ſuum pueros, ita ſolari conſueviſſe parentes, ut dicerent, non à ſe eos genitos fuiſſe, ſed à bobus. Cruenta Dianę ſacrificia, quibus in Taurica Numen colebatur, notiora ſunt, quàm ut in præſentiarum à nobis commemorentur; ejus autem cultum, & ritus in Cappadociam, & Arabiam invectos Strabo teſtatur (l).

Duo ſuperſunt Romæ ſimulacra, in eodem marmore inſculpta, quæ noſtro argumento ſervire poſſunt; extant autem in hortis Farneſianis, & ipſiſſima eſſe Numina credit Seldenus, quæ, referente Zozymo, Palmyrâ Romam ab Aureliano delata ſunt. Inſcripta marmori legitur hæc Græca epigraphe: *Aglibolo, & Malachelo Diis patriis*. Credit autem idem Seldenus, Aglibolum eundem eſſe ac Elagabalum Deum Palmyrenorum, quem Antoninus cognomento Heliogabalus Romam transferendum curavit; derivat autem nomen illud ex Hebręo *Hagla*, rotundus, & *Baal* Dominus; Porro Helagabalus lapis erat rotundus, utì jam ſupra innuimus, & Solem deſignabat. Malachelum verò ita interpretatur, ac Deum Belum; ego tamen maluerim Malachelum Lunam reddere. Fateor quidem nomen illud virile eſſe; ſed non ſemper muliebri nomine appellatam Lunam ſupra oſtendimus; quin & Malachelus plerumque cornua habet Lunæ in dorſo expreſſa, quod Lunæ unicè convenit. Nomen Malachelus ad literam ſonans Deus Rex, ſummam ejus Numinis venerationem demonſtrat, ſimulque probat, quod ſupra à nobis inſinuatum eſt, nempè Moloch, cum Deo Luno confundi.

Tandem in promptu habemus Authorem, qui ſingulare aliquid de Ammonitarum Numine affert. Is eſt celeberrimus Itinerator Benjamin, qui veniſſe ſe Gebal Urbem Ammonitarum referens, vetus inviſit Templum, & in Templo vetus, quod ſupererat, ejuſdem gentis Numen. An mulierem, ſivè marem referret, ſilet omninò; cæterùm, ait, ſimulacrum erat lapideum, auro ſuperinducto nitens, quod throno aſſidens, duas utrinque fœminas, totidem thronis aſſidentes, habebat; ante fœminas Ara poſita in uſum ſacrificiorum, & aromatum. Ex Authoris ſilentio colligimus, nihil novi in Numinis ſimulacro ſpectatum fuiſſe; ex quo adductis ſupra ex Rabbinis deſcriptionibus ſuſpicio non levis. Nec eſt cur diverſa ab eo Numine credamus alia finitimarum gentium; quamquam enim in remotiſſima antiquitate rudes coluiſſe lapides, ſivè columnas populos illos conſtat; ſucceſſu tamen temporis hominum ſimulacra rudes illi lapides ad decus Religionis induerunt. Si autem in medium iterum adducere licet *Helagabalum*, poſſumus non ineptè ejus nomen ex *El* & *Gabal* derivare, ut ſit Deus Gabal, nempè Sol in Urbe Gabal cultus, vel Deus terminorum;

has

d 1. Reg. 3. 7. *Dura eſt manus ejus ſuper nos, & ſuper Dagon noſtrum* 3. Reg. 11. 5. 33. *Adoraverunt Aſtarten Deum Sydoniorum.*

e *Arnob. contra Gentes.*

f *Macrob. Saturn. l. 3. cap. 9.*

g *De Iſide, & Oſiride.*

h *Spartian. in Caracall.*

i *Apud Euſ. Prep. l. 3. cap. 11.*

k *Strab. l. 11.*

l *Strab. l. 12. & l. 16.*

has enim omnes ſignificationes commodè reddit Hebræum Gabal. Poſſet etiam non incongruè derivari ex *Hel-Haggabal*, nempè Deus creator, vel Sol creator, quem ſæpè titulum apud Paganos Sol obtinebat. Porrò *Gabal* Syriacè & *Gabal* Arabicè ſonant creare.

Antequam Diſſertationem claudamus, objectionem occupare oportet, ex eo ſcilicet deductam, quòd negocium facere videantur varia illa nomina uni eidemque Deo juxte noſtram ſententiam indite in regionibus inter ſe finitimus, nec ſermone, neque religione plurimùm inter ſe diſcrepantibus.

Sed his facilè reponimus, varia fuiſſe ejuſdem Dei nomina, nedum apud varias gentea, ſed in une etiem eademque regione. Sed & inter Numina cætera facilè in ea re ſuperant Sol & Luna, quemadmodum & latior illis præ cæteris cultus & religio. Vetus Poëta Græcus (*m*) reſert, Bacchum epud populos ſupra Euphratem Belum eppellari, apud Lybes Ammonem, apud Ægyptios Apim, epud Aſſyrios Jovem. Sol apud Auſonium ita loquens inducitur: Ogygia me Bacchum vocat, Oſirin Ægyptus putat, Arabice gens Adoneum. Nimii eſſemus, ſi omnia Solis nomina à Macrobio recenſita reſerri hîc (*n*) pateremur.

m *Belo ep. Euphretao, Libys caelemenos Ammon.*

Nequo quidquam in ea re Luna Soli concedebat. Diana in Hymno apud Callimacum Jovem rogat, ut ſibi hanc prærogativam, multorum ſcilicet nominum, tatam babere ſemper velit. Luna apud Apulejum (*o*) ita ſe jactitat: Primigenii Phryges Peſinunticam nominant Deûm matrem. Hinc autochthones Attici Cecropiam Minervam: illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem: Cretes ſagittiferi Dictinam Dianam: Siculi trilingues Stygiam Proſerpinam. Nam Eleuſini vetuſtam Deam Cererem. Alii Bellonam, alii Hecaten, Rhamnuſiam alii: & qui naſcentis Dei Solis inchoantibus illuſtrantur radiis Æthiopes, Ariique, priſcâque doctrinâ pollentes Ægyptii, cæremoniis me propriis percolentes, appellant vero nomine Reginam Iſidem.

n *Macrob. l. 1. cap. 18.*

o *Apul. Metamorphoſ. l.*

Poſt hæc omnia non eſt cur Lectores mirentur, ſi Moloch Deum Ammonitarum cum Sole vel Luna confundendum aſſeruerimus; ſi unum etiam eundemque habuerimus cum Baalſemes, & Aſtarte Phoenicum, Oſiride, & Iſide Ægyptiorum, cum Dionyſio & Alilat ſeu Venere Cœleſti Arabum, Mitrâ Perſarum, Belo Aſſyriorum, Anamelech & Adramelech Sepharvaitarum, Anai populorum ad Araxem, Saturno Phœniciæ, Amilcâ Carthaginienſium, Adad & Atergati Syrorum, Elagabalo Palmyrenorum, Deâ Syriâ Jeraplæ, Aglibolo & Malachbelo Palmyrenorum, tandem cum Apolline, Baccho, Adonide, Diana, Venere, Lune, & Luno. Variis hiſce nominibus uni deſignantur Sol & Luna

IN NUMEROS
PROLEGOMENON.

HEbræum hujus Libri nomen ex primis verbis in Textu fortè occurrentibus repetitum eſt; *Vayedabber*. Alii inter Judæos ex quinto ejuſdem Textus verbo appellant *Bemiddebar*, facilè quòd hiſtoriam rerum geſtarum in itinere per deſertum ſpatio 39. annorum contineat. Apud Græcos (*) & Latinos inſcribitur *Numeri*; quòd ſcilicet priore Libri capita cenſum populi & Levitarum referant.

* *Arithmi.*

Perfecto jam & conſecrato Tabernaculo, Moyſes juſſus à Deo cenſum populi habuit [*a*]; ſingulæ Tribus ſingillatim cenſitæ ſunt; omnium poſtrema & ſeorſum Tribus Levi. Cum autem propediem iter in Chanaanitidem maturendum eſſet, Moyſes regulas in caſtrametationibus, & in itinere inter ſingulas Tribus ſervandas, ſicut etiam cujuſque familię Leviticę munera, direxit. Succedunt in quinto, ſexto, octavo & nono capite peculiares leges quamplurimæ, uti de iis, quos contracta aliqua legalis macula extra caſtra amandabat; de aquis Zelotypiæ, de Nazaręis. Deſcripta ſimul leguntur munera à ſingulis Tribuum Principibus Tabernaculo poſt ejus erectionem oblata; ſicut etiam nonnulla repetuntur de partibus Tabernaculi, Sacerdotum conſecratione, & Feſto Paſchatis. Quod tandem ſignum movenda atque figenda caſtra ediceret, in iiſdem capitibus præſcribitur. Caſtra igitur è Sinai mota ſunt (*b*) die vigeſimâ ſecundi menſis anni ſecundi poſt egreſſum ex Ægypto. Eâ occaſione Jethro, qui paulò antè ſupervenerat in caſtra, fruſtrà rogari ſe à Moyſe paſſus, patriam repetiit, filio tamen Hobab cum ſocero relicto. Tridui itinere in Pharen exercitus venerat, cum & viæ tædio (*c*) & mannæ faſtidio, ſeſſæ in murmur abire turbæ cœperunt. Brevì tamen excitato Divinitùs incendio, quo pars caſtrorum abſumpta, repreſſa ſeditio eſt. Tum Deus coturnices cupientibus carnes ſuppeditavit; vixque optatis eſcis paſtos immiſſe ſubitò plaga quemplures exterminavit. Hinc nomen loco inditum *Sepulcra concupiſcentiæ*. Hac occaſione Deus 70. Seniores ex univerſo populo, Spiritus ſui illapſu ſelectos, adjutores Moyſi in regimine Iſraelitarum dedit.

a *Num. 1. & 2. & 3. & 4.*

b *Cap. 10. 11.*

c *Cap. 11.*

Redierat paulò ante ad virum Sephora Moyſis uxor (*d*), quam non rectis oculis aſpicientes Aaron & Maria, neſcio quid adverſus Moyſem obloquuti ſunt. Deus rem tulit indignè; quare immiſſâ in Mariam leprâ ſeptem dierum ſpatio è caſtris exulare coegit.

d *Cap. 12.*

Mo-

Motis tandem caſtris è Sepulcris concupiſcentiæ populus venit in Cadesbarne; unde miſſi à Moyſe in Chanaanitidem exploratores (*e*). Illi ad caſtra regreſſi expeditionis diſcrimen & difficultatem adeò exaggerarunt, ut territus populus in ſeditionem abiret. Hunc motum compeſcere, æquiora narrantes, fruſtra Joſue & Caleb, ambo è numero exploratorum, conati ſunt. Quare Deus reſumpto iterum flagello, ſeditioſos diſperſurus omnes videbatur, niſi Moyſes precibus ſuis interceſſiſſet. Auditâ hac Dei indignatione populus, ſeditione pacatâ, Dominum rogare, petere inſuper ut in hoſtes duceretur. Serò tamen preces; prolatâ enim jam à Deo ſententiâ omnes oppetendâ in deſerto morte ſpatio 40. annorum, quo errabundi per ſolitudinem deducendi erant, damnati ſunt. Audaciores quidem aliqui per anguſtias aditum tentarunt in Chanaanitidem ſed ab incolis, loca ſuperiora occupantibus, pulſi iter vertere coacti ſunt. Spe igitur fruſtratus populus diuturnam in Cadesbarne moram traxit, ubi ſumptum credimus lapidationis ſupplicium de viro violatæ religionis Sabbati, in lignis colligendis, reo (*f*).

e Cap.13.&14.

f Cap.15.

Erratum eſt diutiùs à populo in montibus Seir, variarumque in eo itinere manſionum nomina à Moyſe accuratè recenſentur (*g*). Namque è Cadesbarne ventum eſt in Hazerot; ſuccedunt deindè ordine Recbma, Remnon-Pharez, Lebna, Reſſa, Ceelatha, mons Sepher, Adar vel Arad, Macelot, Tabat, Thare, Metca, Heſmona, Moſerot, Bene-jacan, Gadad, Jetebata, Hebrona, Elat, Aſiongaber, Cadesbarne iterum, Moſera, Salmona, Phunon, Obot, Jebarim, Torrens Zared, Mathana, Nahaliel, Bamoth-Arnon in finibus Moab, & ditionis Sebon. Dum caſtra haberentur ad Jetebata, uti facilè credimus, Core, Dathan & Abiron collatas Moyſi & Aaroni ſupremas Reipublicæ dignitates graviùs ferentes, populi ſeditionem concitarunt, quam ſtatim ſumpta de authoribus graviſſima pœna excepit. Hiſcens enim ſubitò terra Core ejuſque ſocios abſorbuit; tum & delapſo Cœlitùs igne ad 14700. virorum abſorti ſunt. Neque hìc prodigiorum finis, ſed Deus, quò Aaronis Sacerdotium ratum etiam atque etiam maneret (*h*), juſſit virgam ejus in Tabernaculo una cum cæteris Principum ſingularum Tribuum deponi, quam deindè manè alterius diei ſolam virentem & floribus ornatam exhibuit. Hæc 39. annorum ſpatio, quo Iſraelitæ per deſertum errarunt. Traditis antea legibus, ad Religionem, Sacerdotes, & Politiam ſpectantes nonnullæ adjectæ ſunt, de quibus in capp. 18. & 19.

g Num.33.

h Cap.17.

In ſecunda caſtrametatione ad Cades Maria ſoror Moyſis deceſſit [*i*]. Ibi etiam penoriâ aquarum laborans populus murmur in Ducem excitavit; quare Deus juſſit Moyſem ſilicem percutere, è qua ſtatim aquæ erupiſſent. Ille indignatione in populum tam inſigniter infidelem commotus, de fide prodigii aliquantò ſubdubitare ſilicem percutiens, viſus eſt. Culpam pœna ſequuta eſt; namque & extra Terram Promiſſionis obeundum ipſi, & extra illam ſepulcrum ferendum eo uno de crimine fuit. Mox Aaron in caſtrametatione ad Mozera in monte Hor, in finibus Idumæę diem clauſit.

i Cap.20.

Sub hæc Moyſes Regem Idumæę per nuncios rogaverat, ut liberum per regionem ſuam tranſitum in Chanaanitidem Hebræis faceret. Eo recuſante, circumduci exercitum, ut ab altero latere aditus tentaretur, oportuit. Euntibus Arad Rex Chananæus hoſtis occurrit; commiſſoque prælio, inclinare primùm Iſraelitæ, deindè reſumptis viribus plenam de hoſtibus victoriam retulerunt; redactaque in poteſtatem regio, anathemati ſubjecta eſt (*k*).

k Cap.21.

Hujus victoriæ lætitiam luctus excepit; nam pro inſitâ gentis indole ad murmur reverſi Iſraelitæ, immiſſis ſubitò in caſtra ſerpentibus immedicabili morſu afflicti ſunt. Salutare fuit, æneum anguis ſimulacrum, quod in haſta juſſu Moyſi erectum ſanitatem reſpicientibus reſtituebat. Hæc in caſtris ad Salmona contigiſſe creduntur.

Cum ad torrentem Arnon perveniſſent, rurſus tentando in Chanaanitidem tranſitu per regionem Amorrhæorum, nuntii ad Sebon Regem ejuſdem gentis miſſi ſunt. Ille non recuſavit tantùm, ſed exercitum in Hebræos duxit. Victoria Iſraelitis ſtetit, atque victoriæ pretium Regnum fuit. Commiſſum eſt etiam alterum prælium cum Og Rege Baſan, eodem ſucceſſu. Interim Rex Moab, ne quid ſimile ſibi contingeret metuens, (quòd & ipſe tranſitum Iſraelitis negaverat) Balaam celebratiſſimum Præſtigiatorem è Meſopotamia accivit [*]. Sed ille veniens pro maledictis fauſta omnia in populum apprecari coactus eſt.

*Capp.22.23.

Magus hæc ſibi invito accidiſſe, ſimulque & itineris labore, & expectatione præmiorum, quæ ſibi à Rege Moab ſperare poterat, fruſtratum ſe dolens, perniciosum in Iſraelitas, quin & Regem ipſum, atque in ſe tandem malum authorem conſilium eidem Regi ſuggeſſit. Perſuaſit enim, ut miſſis ex Madian & Moab in caſtra hoſtium puellis, ad idololatriam illos & ſcortationem pelliceret. Res pro voto ſucceſſiſſet, niſi gliſcens jam inter Hebræos malum, Levitarum zelus in exdem ſcortantium irruens repreſſiſſet. Eâ occaſione ad 24000. virorum trucidata ſunt (*l*). Juſſit deindè Deus bellum inferri Madianitis, quod tamen uſque poſt peractum non diù poſt populi cenſum (*m*), dilatum eſt. Conſtitutæ etiam à Moyſe leges pro dirigenda hæreditate puellarum, quæ patre ſinè maribus decedente, in bona paterna ſucceſſiſſent, quemadmodum & puellis Salphaad tunc accidiſſe conſtabat. Conſtituta quædam pro Feſtis, Sacris, Votis &c.

l Cap.25.

m Cap.26.

Tandem ad prælium cum Madianitis, quod poſtremum fuit omnium ſub Moyſe geſtorum, proceſſum eſt. Ex hoſtibus nemo,

mo, qui in poteſtatem Hebræorum veniſet, ſervatus eſt, exceptis puellis innuptis; eodemque cum cæteris ſato Balaam ſublatus. Tota regio inter Tribus Ruben, Gad, & dimidiam Manaſſe diſtributa; eâ tamen conditione ut fratribus ſuis in expeditione Chanaaoitidis ſuppetias laturi venirent [*].

* 19. 31.

Cum Moyſes denegari ſibi à Deo Jordanis tranſitom comperto noviſſet, diviſioni Chanaanitidis, latis edictis, antea providit; addito ſimul mandato, tum ut nemini Chananæorum parceretor, cum ut ſors de ſingulis portionibus diſtribuendæ regionis decerneret. Juſſit inſuper ſeparari Urbes in Levitarum ſedem, ex quibus aliquæ jure aſyli pro iis qui imprudentes homioem interemiſſent, ſacræ haberentur. Interdicta taodem connubia illa, quibus diſtributiones agrorum per ſingulas Tribus turbarentur. Hæc Libri Numerorum ſumma.

Hunc Librum digeſtum à Moyſe credunt ſub vitæ ſuæ exitum, ex Ephemeſidibus à ſe antea pro data occaſione ſcriptis.

DISSERTATIO

DE POLITIA SIVE RATIONE JURIS dicundi apud Hebræos & potiſſimum de Sanhedrio.

REipublicæ Hebræorum conſtitutę erepundia ex lata à Deo in Monte Sinai Lege, ſuſceptoque à Moyſe populi regimine, ac tandem invectâ ad normam Divinarum Legum politiâ repetenda ſunt. Fruſtra enim in populo, dum in Ægypto verſabatur, certam politiam, certoſque Judices Iſraelitas pleno jure regnantes exquiramus: quos enim operibus fratrum præpoſitos (a), ſivè quos Seniores appellatos (b) in Scriptura novimos, iis ſpontè quidem populum paruiſſe, nullam tamen eos cogendi habuiſſe authoritatem, planum eſt. Moyſes omnium primus plenum in populum ſuum jus ſupremamque authoritatem obtinuit. Solus omnia Reipublicæ onera ſuſtiouit, donec monente Jethro ſocero ſuo, in partem laboris Selectos ex fratribus accivit. Conſultiſſimus enim ille Senex animadvertens unicum virum joris dicundi inter populum majus ferre pondus quàm ſuſtineri poſſet, ſelectos ſibi viros ut adſeiret Moyſi author fuit (c). Ejus igitur conſilia ſequutus Moyſes (d): *Electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos Principes populi, Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios & Decanos, qui judicabant plebem omni tempore.* Quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodò judicantes.

a *Exod. 5. 6.*
b *Exod. 3. 26.*
c *Num. 11. 16.*
d *Exod. 18. 25. 26.*

Hæc politia parom manſit; ab adventu ſcilicet Jethro in caſtra Iſraelitarum, paulò ante quàm Iſraelitæ è Cadesbarne moverent, uſque ad caſtrametationem ad Sepulcra concupiſcentiæ, quò tridui itinere è monte Sinai popolus venit. Ibi enim Deus Senatum ſeptuaginta virorum ſelegit, quos Divini Spiritûs illapſu inſtructos Moyſi aſſignavit adjutores. Ibi Sanhedrii Defenſores prima conſtituti illius celebratiſſimi Senatûs, de quo nos infrà fuſiùs, fundamenta collocant. En igitur Senatus 70. Senioribus conſtitutus, cui Moyſes præeſſet, omneſque ſimul pro eo, quem à Deo habuerant, prophetiæ ſpiritu jura populo dabant. Manſit tamen ſimul conſtitutâ authore Jethro antea politia; quibus Judicibus collatam credimus authoritatem dirigendi res civiles, ad politiam & militiam pertinentes; quemadmodum & judicia omnia ad Senatum ſeptuaginta deferebantur; exceptis tamen cauſis gravioribus, de quibus Moyſes ipſe cognoſcebat. Malunt tamen Rabbini, nec injuria fortaſſe, hoſce ſeptuaginta Seniores ex ipſo Judicum ſub Jethro conſtituto numero fuiſſe.

Ita conſtitæ res toto itineris per deſertum ſpatio ſcilicet 39. aonis circiter obtinuerunt. Nec ſanè aptior alia politia invehi potuiſſet, imò vix aliter deducendus videbatur popolus, qui in onum veluti cœtum coaleſcens, ambulantis Civitatis ſpeciem referebat. Cœtos faciles erant & communes, litiom pars maxima, quòd agrorum & latifundiorum diviſio nulla eſſet, ſucciſa; quare parvus Judicum numerus totam Rempublicam facilè adminiſtrabat.

Verùm cautè reputans Legiſlator futurum, ut in Terra Promiſſionis ea politiæ ratio haberetur incommoda, juſſit conſtitui in ſingulis Urbibus Judices & Magiſtratus (e) pro cauſis civiom cognoſcendis, ita tamen, ut ſi quid gravius emerſiſſet, illud ad locum à Domino ſelectum deferretur, Sacerdoti de familia Aaron, penès quem tunc temporis ſuprema eſſet authoritas, judicandum: hujus autem judicio non acquieviſſe capitale decrevit (f). Alibi etiam cavet, ſi homicidium aliquod, cujus author lateat, commiſſum deprehendatur, acciri ſtatim Sacerdotes, ad

e *Deut. 16. 18. Judices & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis.*
f *Deut. 17. 8. 9. Si difficile & ambiguum*

apud te Judicium eſſe perſpexeris . . . & Judicum intra portas tuas videris verba variari ; ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit eo tempore, quæriſque ab eis, qui judicabunt tibi judicii veritatem . . . Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille.

ad quos attinet (*Deut.21.5.*) *omne negotium & quidquid mundum vel immundum eſt.* (*Hebr. omnis cauſa, & omnis plaga*); ab illis verò, adhibitis etiam Senioribus vicinioris Urbis, crimen expiandum, tum & ira Dei à populo avertenda. Eadem Sacerdotum judicialis authoritas aſſeritur etiam *Deut.19. 16. Si ſteterit teſtis mendax contra hominem, accuſans eum prævaricationis, ſtabunt ambo, quorum cauſa eſt, ante Dominum in conſpectu Sacerdotum & Judicum qui fuerint in diebus illis ; cumque diligentiſſimè perſcrutantes invenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei, ſicut fratri ſuo facere cogitavit.* Paraphraſtes Onkelos, cujus interpretationes maximi ſunt inter Rabbinos ponderis, verba illa *Deut.33. 9. 10. Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Neſcio vos,* explicat de Sacerdotibus, qui in cauſis judicandis rectam judicii lancem tenent, ut ſolam reſpiciant veritatem, & æquitatem, nihilque in carnem & ſanguinem inclinent; quæ ſanè interpretatio ex ſubſequenti verſiculo confirmatur, cum de filiis Levi ſermo eſt, qui ſervaverunt, ait Moyſes, *judicia tua ò Jacob, & legem tuam ò Iſrael.* In eandem ideam loquitur Ezechiel 44. 24. *Cum fuerit controverſia, ſtabunt in judiciis meis, & judicabunt. Leges meas & præcepta mea in omnibus ſolemnitatibus meis cuſtodient.* Samaritani in ſua ad Scaligerum Epiſtola teſtantur ſummam apud ſe authoritatem eſſe penès Summum Sacerdotem, ad cujus judicium undique ex Urbibus convenirent. Ita porrò ille populum judicat, ut vel in ipſas cogitationes ferat ſententiam: omnia ad ejus nutum terminantur: felicem profectò qui Sacerdotis illius dicto audiens eſt; infelicem, qui jubentem contemnit. Is igitur rerum Judaicarum ſtatus fuit, cum pax & Religio in tranquillo manſerunt.

Nec ſanè aliter Legiſlatoris mentem Joſephus interpretatus eſt, tradens conſtitutos ab illo in ſingulis Urbibus ſeptem Judices, qui adhibitis duobus Levitis jus civibus dicerent. Majoris tamen indaginis cauſæ, ait, ad Urbem à Domino ſelectam, Summo Sacerdoti, Prophetæ, & Senatui cognoſcendæ deferebantur [g]. Ipſi pariter Regi inconſultis Summo Sacerdote & Senatu nihil agere fas erat. Atque in Opere contra Appionem, de politia Hebræorum agens (h), nullam conſtitui unquam poſſe ait Politiam neque æquiorem neque ſanctiorem, quam quæ Deum authorem habet ſupremum rerum arbitrum. Deus autem iſte magnus omnibus ſimul Sacerdotibus rerum ſacrarum majoris momenti adminiſtrationem reliquit; authoritatem in reliquas res omnes penès Summum Sacerdotem eſſe diſpoſuit. Horum igitur curæ datur, addit Joſephus, ut Legis ſanctiones & diſciplinæ ratio ſalvæ perſeverent & integræ: de controverſiis ità judicant, ut & animadvertendi in ſontes jus habeant. Quid igitur ſanctius, quàm Hebræorum politia? Itaque ex Joſephi ſententiâ (i) Judæorum Reſpublica neque ad Monarchiam, neque ad Democratiam referebatur, ſed genus quoddam politiæ conſtituebat, quod Deum habens ſupremum arbitrum, Theocratia jure rectèque appellaretur. Nec ſanè Sacerdotes aliique primores Judices aliter de cauſis cognoſcebant, quàm delegatâ ſibi à Deo authoritate; ejuſque veluti Tribunali aſſidentes, coram Arca & in loco à Deo ſelecto judicia faciebant. In cauſis diſcutiendis Legum oracula conſulebantur; nec raro Judices Divinitùs inſpirati ſententias, tanquam è tripode, proferebant; quin & in cauſis gravioribus Summus Sacerdos non priùs judicabat, quàm Urim & Tummim ferens, à Deo edoceretur. Porrò, ait Joſephus (k), Summo Sacerdoti potiſſimùm incumbebat Leges ſartas tectas ſervare, dijudicare de controverſiis, atque reos ſententiâ damnatos punire; quicumque Sacerdoti parére recuſaſſet, in eum tanquam læſæ majeſtatis Divinæ ultimo ſupplicio animadvertebatur.

Ad hanc politiæ normam Hebræorum Rempublicam nunquam non reformandam curarunt viri illi religioſi, qui hanc provinciam identidem ſuſceperunt. Quare ſi non adeò conſtans ejus ſucceſſio in Hiſtoria populi appareat, in cauſa fuiſſe credendum eſt, quòd nec Judices neque Principes recti ſemper tenaces apud illos regnarunt, ac ſegnior quandoque populus Religionis ſuæ exercitium negligeret, ac tandem bellis non raro regio turbaretur. Quî enim e. g. fieret, ut Leges & judicia ordine à Legiſlatore præſcripto ſervarentur inter perſecutiones & captivitates, quæ Judicibus regnantibus malorum ſucceſſione quadam populum opprimebant? Satiſne religionis ad Leges ſervandas in populo fuiſſe crederetur, dum euſque irreligionis proceſſerat, ut in ſcelera omnia & idololatriam prolaberetur? Fruſtra quis in ea rerum turbatione Legum tranquillum conſtantemque ſtatum requirat; ſatiſque erit ad intentum, ſi pro vario populi in religionem ſtudio, exactior modò, remiſſior aliquando ejus politiæ ratio obtinuiſſe videatur.

Poſt obitum Moyſis, Joſue rerum potitus conſtitutam à Deceſſore Reipublicæ formam in Chanaanitide ſtatim invehere non potuit. Priùs enim ſub jugum mittenda regio fuerat, deinde in Tribus dividenda. Nec poſt eam inductam diviſionem, pactamque provinciam diutiùs Joſue ſupervixit. Sub eo Duce, cui ad ſapientiam ac religionis ſtudium nihil fuit reliqui, leges & politia Hebræorum floruerunt. Antequam is rerum ſtatus conſtitui potuiſſet, ipſo Joſue cum Summo Sacerdote, & Senioribus Iſrael Rempublicam adminiſtrabant. Hinc populus univerſus, quemadmodum olim in verba Moyſis, ita poſt ejus obitum in verba Joſue juravit, (l) ejuſque imperium detrectaſſe capitale fuiſſe ſcribit. Seniores populi una cum Joſue fœdus cum Gabaonitis ſtrinxerunt (m). Ipſe Joſue unà cum Eleazaro Summo Sacerdote diviſioni Chanaanitidis per ſelectos ſingularum Tribuum viros factæ præerant (n); ac tandem ætate jam affectâ Joſue *omnem Iſraelem, majoreſque natu,*

g *Antiq. l. 10. c. ult. coll.*

h *Cont. Appion. l. 2. c. 6.*

i *Idem eod. Lib.*

k *Ibid.*

l *Joſu. 1. 10. 16. 17.*

m *Joſu. 9. 15.*

n. *Joſu. 14. 1. 2.*

ſu, & Principes, ac Duces, & Magiſtros in concionem vocavit (*o*); i. e. Judices & Magiſtratus ea Moyſis præſcripto in regione conſtitutos accerſens, fœdus inter Dominum & Iſraelem innovavit.

o Joſu. 23. 2. & 24. 1.

Ordinatę à Joſue Reipublicę politia tandiù manſit, donec Iſraelitę omni jugo Principatûs excuſſo in funeſtam illam anarchiam deveniſſent, quæ & altam Divinarum Legum oblivionem induxit, & variis captivitatibus, ſub variis identidem populis, miſerrimam gentem oppreſſit. Lætis triſtia viciſſim ſucceſſerunt pro modo criminum, & reſipiſcentiæ, quibus Deus ſivè ad veniam, ſivè ad ultionem excitabatur. In tanta rerum viciſſitudine vix fieri poſſet, ut exacta quædam politiæ ratio apud Hebræos ſpectaretur. Injuriæ in uxorem Levitæ irrogatę hiſtoria, quemadmodum & belli per eamdem occaſionem cum Tribu Benjamin geſti, ideam ingerit populi, qui nullo quàm voluntatis ſinguli ſuæ arbitrio regerentur. Ejuſdem etiam rei argumentum eſt hiſtoria Michę, & Danitarum tranſmigratio; cujus occaſione monet Scriptura, eâ ætate ſingulos ſuæ voluntatis arbitrium ſectatos, ac neminem in Iſraelem Regem conſtitutum fuiſſe.

Judices à Deo pro data occaſione identidem excitati, non ita populum moderabantur, ut deſpoticam ſivè in judiciis, ſive in populum univerſum authoritatem obtinerent. In ea tantùm regionis parte, quam à jugo ſervitutis relevaverant, principatum gerebant; cum interim cæteri ſivè aliis ſervirent, ſivè ſuo regerentur arbitrio. Fateamur etiam oportet, totam regiminis eorum rationem latere nos, nihilque habere exploratum eorum, quæ ad Judicum authoritatem & judicandi Iſraelis politiam pertinerent. Major politicæ gubernationis, & conſtantior ratio ſub Samuele animadvertitur. Judicavit vir ille populum univerſum 20. annis; quotannis totam diſcurrebat provinciam, atque tribunali in Bethel, Galgalis, & Maſphat erecto, de cauſis cognoſcebat (*p*). Porrò in judiciis præſcriptus à Moyſe ordo tunc ſervabatur. Seniores, & Judices populi in cauſis majoris momenti Samuelem conveniſſe leguntur (*q*); Propheta in nomine Domini ſententias pronunciabat. Cum affectæ jam ætatis fuiſſet, filios ſuos Judices conſtituit in Berſabee; ſed recti minùs tenaces juvenes adeò Seniorum Iſraelis animum offenderunt, ut de conſtituendo ſibi Rege cogitare cœptum ſit [*r*]. Rei geſtę hiſtoria explorata eſt.

p 1. Reg. 7. 15. 16.

q Reg. 8. 1. 4.

r 1. Reg. 15. 2. 3. 4.

Tunc conſtituta à Moyſe politia omnis everſa eſt. Norat tamen providus ille Legiſlator, Hebræorum animos tandem in Regem inclinaturos, conquiſitaſque etiam leges Regi ſcripſerat. Verùm ſivè ille leges ad politiam conſtituendam fruſtra crederet futuras, cum Reges pro arbitrio omnia diſponant, ſivè Deus præcepta eâ de re ſua daturum ſibi reſervarit, quòd ſanè in electione Saulis ore Samuelis præſtitit; ſivè tandem Moyſes politiam à ſe conſtitutam cum authoritate & diſpotico Regum imperio conſtare poſſe crederet, nihil ſanè in eam rem peculiare ſancivit. Saul verò ad Regnum evectus nihil niſi res bellicas curaſſe videtur, cætera Judicibus & Sacerdotibus, quemadmodum & ante Regem conſtitutum fieri ſolebat, reſervata ſunt. Samuel quo tempore in vivis manſit, tum a populo univerſo, cum à Rege ipſo ſemper obſervatus eſt, ſummoque in honore habitus, tanquam Propheta Domini, & conſiliorum ipſius interpres; quæ viro authoritas uſque ad inunctum Davidem manſit.

David vix rerum potitus, pacatoque à bellis Regno, nihil antiquius habuit, quàm ut per ſeipſum de cauſis populi cognoſceret. Ipsâ narrante Scripturâ (*s*) ſcimus, Abſalomum ejus filium Regnum affectantem (*t*) præ aulæ januis quotidie conſediſſe, ubi ſingulos ad Regis tribunal venientes alloquens, de eorum negociis ſciſcitabatur, tum æqua eos poſtulare dicebat; *ſed*, addebat, (*u*) *non eſt, qui te audiat conſtitutus à Rege. Quis me conſtituat judicem ſuper terram, ut ad me veniant omnes qui habent negocium, & juſtè judicem?* Joab, adhibitâ fœminâ Thecuite, veniam pro Abſalomo, occiſi fratris reo, à Davide poſtulavit; mulier autem illa aliquid ſe à Rege pro filio ſuo, quem ſubitâ oborta altercatione fratrem occidiſſe dicebat, impetratura ſimulans, coram illo ſtetit.

s Ibid.

t Reg. 14. 7.

u 2. Reg. 15. 3

Salomon patris exemplum ſecutus, pro foribus aulæ jus dicebat. Extat in Libris Sacris conſtructi ab ipſo throni deſcriptio (*x*); tum narratur ſagacitas in judicio ferendo in nota illa duarum fœminarum altercatione, mutuò ſeſe de occiſo alterutrius filio accuſantium (*y*). Legimus etiam Regem ipſum Gabaon ſe contuliſſe *, comitantibus Principibus, Centurionibus, aliiſque Ducibus populi, adeoque & omnibus, qui juxta Moyſis leges in ſingulis Urbibus conſtituti fuerant. Erant apud Salomonem à conſiliis Seniores & ſapientiſſimi quamplures viri, qui poſt ejus obitum prudens Roboamo conſilium ſuggeſſerunt, quod præpoſterè ab ipſo neglectum (*z*) eſt.

x 3. Reg. 10. 18. 19.

y Reg. 3. 16. &c.

* Par. 1. 2.

z 3. Reg. 12. 6. &c.

Diviſo Tribuum Principatu, decem ex Tribubus Jeroboami partes ſecutis, ſicuti res omnes, ita & politiam Iſraelis vehementer turbari contigit. Impius ille Rex tunc demum rebus ſuis conſulturum ſe ratus, ſi omnem Religionem ſubverteret, nihil etiam integrum reſervavit eorum, quæ Moyſes conſtituerat. Quare traditionem & conſtantem veræ diſciplinę & politiæ ſucceſſionem nonniſi in Regno Juda deinceps ſcrutari oportet.

Cum Joſaphat ditionem ſuam reformare ſtatuiſſet, non aliam ſibi propoſuit normam, quàm politiam à Moyſe præſcriptam (*a*): *Conſtituit Judices terræ in cunctis Civitatibus Juda ..... & præcipiens Judicibus: Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite; non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. In Jeruſalem quoque conſtituit Levitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum* (duo ſcilicet tribunalia, alterum ex

a 2. Par. 19. 5.

Sacerdotibus, alterum ex Laicis) *ut judicium, & cauſas Domini judicarent* (nempè Sacerdotes) *ubicumque quæſtio eſt de Lege, de Mandato, de cæremoniis, de juſtificationibus. Amarias autem*, ait, *Sacerdos, & Pontifex veſter in his quæ ad Deum pertineat, præſidebit*. Alterius Tribunalis Princeps erat Zabadias *Dux in domo Juda, ſuper opera, quæ ad Regis officium pertinent*; id eſt, præerat Zabadias cauſis politicis, quæ ad Rempublicam, & cives pertinerent.

* *Jerem.* 26. 8. 10.

Eadem, quæ ſub Joſaphat conſtituta legimus tribunalia, Jeremias, ſub Joakim Rege Juda ſcribens, deſignat (*). Cum enim Prophetam illum Sacerdotes, & Pſeudo-Prophetæ judicio damnaſſent, quòd ſcilicet ſiniſtra aliqua in Templum prænunciaſſet oracula, populus univerſus in Templum ad eam rem convênit. Tunc Principes Juda, certiores de omnibus facti, ex aula Regis, ubi Senatum habere conſueverant, in Templum ſe conferentes à Sacerdotibus, Scribis, & populis cognitam cauſam ad ſe avocarunt. Sacerdotes & Prophetæ reum mortis Jeremiam poſtulabant; ſed Principes eorum ſententias abrogarunt; tum Seniores populi iniquitatem prioris judicii in Prophetam lati pro concione expoſuerunt, aliorum Prophetarum exempla proferentes in medium, qui in Urbem, & Templum impunè oracula pronunciarunt. Ex his omnibus de authoritate Senatorum & Principum aulę argumentum capimus; tum & fabellam arguimus eorum, qui de authoritate Sanhedrii mira venditarunt.

Eâ porro valebant authoritate Principes Juda, ut vel à Regibus timerentur, eâ potiſſimùm ætate, cum politiæ rebus proſtratis, eorum Principum potentiæ neque reſiſtere Reges vellent, nec poſſent. Cum Jeremias expugnandæ à Chaldęis urbis Jeruſalem oraculum pronunciaſſet [*b*], Principes tradi ſibi Prophetam nova ſpargentem in vulgus, à Rege poſtularunt, cumque veluti Reipublicæ hoſtem puniendum dicebant; quibus Sedecias: *Ecce in manibus veſtris eſt*, inquit, *nec enim fas eſt Regem vobis quicquam negare*.

b *Jerem.* 33. 5.

Curſim etiam ſpectanda eſt hac occaſione Summi Sacerdotis authoritas. Semejas, datis Babylone ad Sacerdotem Sephoniam literis, ita ſcribit: *Dominus dedit te Sacerdotem pro Jojada Sacerdote, ut ſis Dux in Domo Domini, ſuper omnem virum arreptitium, & prophetantem, ut mittas eum in nervum, & in carcerem. Et nunc quare non increpaſti Jeremiam, qui prophetat vobis?* (*c*). Et Phaſſur Princeps Domûs Domini, & Sacerdos, triſtia in Urbem prophetantem Jeremiam percutiens in carcerem ſimul detruſit (*d*).

c *Jerem.* 29. 26.

d *Jerem.* 20. 2.

Facilè credimus illos *Septuaginta Viros Seniores* domus Iſrael (*e*), quos Ezechiel thura adolentes coram Idolo per viſum ſpectavit, ſicut & alios 25. Viros, quos inter Templum & Altare holocauſtorum terga vertentes Templo, & pronos orientem Solem adorare vidit; facilè, inquam, credimus Viros illos ſpectatæ dignitatis ipſiſſimos eſſe Judices Templi & Aulæ, de quibus ſupra. Cum autem viri illi clariſſimi eſſent, atque potentiſſimi in tota regione, ideo tranſlati in captivitatem, unà cum Joachim in Scriptura memorantur (*f*): *Tranſtulit Joakim in Babylonem .... & Judices terræ duxit in captivitatem &c.*

e *Ezech.* 8. 11. 16. 17.

f 4. *Reg.* 24. 15.

Hiſtoria judicii in Suſannam lati argumento eſt apertiſſimo, in cauſis cognoſcendis apud Judæos leges aliquas obſervari in captivitate conſueviſſe, ſicut & ſuos fuiſſe vernaculos gentis Judices. Sed quęnam leges illæ? quis Judicum numerus, authoritas, & ordo? Eſdras in Palæſtinam redux (*g*) plenam ab Artaxerſe obtinuit authoritatem Judices in regione conſtituendi, qui de cauſis cognoſcentes, parêre reos vel ipſo ultimi ſupplicii metu cogerent. Joſephus dę hac politia (*h*) poſt captivitatem agens, ait, Ariſtocraticam quamdam Oligarchiâ mixtam Rempublicam conſtitutam fuiſſe, in qua potiſſimæ eſſent Sacerdotum partes; ſtetiſſe autem ait uſque ad Aſmonæos, quo primùm tempore ad Monarchiam Judæi regreſſi ſunt. Hæc omnia quadrant cum hiſtoria Jaddi Summi Sacerdotis, qui Principis Judæorum authoritate & nomine Alexandrum Magnum Jeroſolymam venientem excepit (*i*); quemadmodum & cum literis Arii Regis Spartarum, ad Oniam Summum Sacerdotem, & Ducem gentis Judæorum datis (*k*). Extant etiam ejuſdem ætatis reſcripta Regum Ægypti, & Syriæ pro Judæis utrique Regi ſuccedente tempore ſervientibus, quibus juxta ſuas Leges vivere permiſſum eſſet, ea tamen conditione, ut tributa Regibus debita ſolverent. Verùm in Republica, cujus proſtratæ penitus erant res, certam rectèque diſpoſitam politiam quod exigamus nihil eſt.

g 1. *Eſdr.* 7. 20.

h *Antiq. l.* 11. *c.* 4.

i *Antiq. l.* 11. *cap.* 1.

k 1. *Macc.* 12. 20. & *Joſeph. Antiq. l.* 12. *cap.* 5.

Quæcumque tamen tunc temporis eſſet Reipublicæ Judaicæ œconomia, hanc totam Antiochus Epiphanes, morâ in illos perſecutione, ſubvertit. Afflicta tamen rebus Mathathias ejuſque filii, comparato fidelis populi exercitu, ita ſuccurrerunt, ut certam ſimul Reipublicæ formam redderent. Judas Macchabæus in ſolemni populi concione ad Maſpham Duces populi conſtituit, Tribunos, Centuriones, quemadmodum & Præfectos ſuper quinquaginta, & ſuper decem (*l*). Jonathas, qui fratri Judæ in imperio ſucceſſit, utrâque in ſe conſilatâ Sacerdotali, ſcilicet, & Regiâ dignitate, ita populum moderatus eſt, ut unà cum Senatu, quin & adhibito etiam populo, de rebus deliberaret. Ita ſanè colligimus ex literis Judæorum nomine, ad Romanos & Lacedæmones miſſis. Hebræorum tum temporis politia veram Rempublicam referebat Ariſtocratiâ & Democratiâ mixtam. Ea occaſione Sanhedrin omnium ore celebratiſſimum cœpit.

l 1. *Macch.* 3. 55.

Ariſtobulus, filius Joannis Hircani, Regis nomine & inſignibus aſſumptis, priſtinum fermè ordinem in politia integrum manere paſſus eſt. Magna ſemper ſtetit Senatûs authoritas, quamvis à ſuffragiis ferendis populus tandem excluderetur: ſed

&

& temporis ſucceſſu Regum ea cura fuit, ut authoritatem ſuam etiam atque etiam promoventes, Senatum etiam atque etiam in arctum concluderent. Ita labentes quotidie priſtinæ politiæ res Pompejus tandem, redactâ in ditionem & in Provinciam Romanorum Judæâ, penitus dejecit. Superveniens aliquanto poſt Pompejum Gabinius (m), quinque Tribunalia, ſingula in ſingulis florentiſſimis Provinciæ Urbibus conſtituit hoc ordine: Jeruſalem, Gadaræ, Amath, Jericho, Sephoræ. Sua ſingulis hiſce Tribunalibus attributa in Provincia ditio, è qua ad aſſignatam ſibi Urbem incolæ concurſum facerent.

m *Vide Joſeph. l.14. Antiq. c. §. 9. 10. & de bel. l.1. c.5.*

Julius Cæſar reſtituto in Summum Sacerdotem Hircano jus ſupremum cognoſcendi de cauſis ad Judaicam Legem pertinentibus aſſeruit (n). Herodes, privatæ adhuc authoritatis vir, in jus coram Judicibus Jeruſalem accitus, acceptam ab illis injuriam poſt adeptum Regnum ultus eſt. Omnes ille Judices, excepto Sameâ viro inclito, ultimo ſupplicio damnavit. Jus ſanguinis ademptum Judæis 40. annis ante everſionem Templi vel ipſi Rabbini fatentur; quin & de cauſis pecuniariis 150. annis antea cognoſci deſitum eſſe traditur in Gemarra (o). Defuncto Herode, Archelaus ejus filius à Regno & Patria extorris actus, per Romanos Viennam relegatus eſt; tum & jus gladii omne Judæis ademptum. Legitur etiam Albinus Judææ Procurator graviùs habuiſſe Ananum Summum Sacerdotem, quòd inſcio Procuratore Senatum coegiſſet; idque ut ſibi deinceps permitteretur Judæi, miſſis clam legatis, Agrippæ authoritatem implorarunt.

n *Antiq. l.14. c.17.*

o *Selden. de Synedr. l.2. c. 15. art.15.*

In Libris N. T. Summus Sacerdos Senatui, vel Concilio nunquam non præeſt. Caiphas Concilii Princeps capitalem ſententiam in Jeſum pronunciat: *Expedit ut unus moriatur homo pro populo* (p). Summus Sacerdos ſilentium indicit Apoſtolis in jus coram ſe vel Concilio vocatis (q): datis ad Principes Synagogarum literis perſequendi Fideles Saulo jus aſſeruit [r]. Idem Saulus, è perſecutore in vas electionis transformatus, coram Summo Sacerdote Anania deductus, Pontificis juſſu colapho cæſus fuit. Ananum Pontificem in obſidione Jeroſolymitana belli curas in ſe ſuſcepiſſe ex Joſepho intelligimus (s). Ex hiſce hiſtoriæ monumentis politiæ Judaicæ ſtatus & vices eo temporis tractu, quod inter conſtitutam à Moyſe Rempublicam & everſionem uſque Jeruſalem intercidit, ſatis colligitur.

p *Jo.18.13.14.*

q *Act.4.6.18.*

r *Act.9.1.2.*

s *De bel. l.2.*

Poſt everſum Templum, & Urbem, nulla certæ Reipublicæ forma apud Hebræos uſpiam fuit. Quare Rabbini manſiſſe Sanhedrium in Judæa uſque ad ſæculum poſt Chriſtum quartum, nonniſi per ſummam impudentiam aſſeruerunt. Si quod etenim ejus veſtigium toto illo tractu, qui inter Veſpaſianum & Adrianum interceſſit, fortè deprehendatur; nullus certè judicialis in Judæa cœtus Hebræis manſit, ex quo Adrianus ipſe omnem populo aditum in eam regionem interdixit. Id ſanè probat Seldenus, Sanhedrii in primis fautor, adductiſque Scriptorum exoticorum & Judæorum teſtimoniis ità rem demonſtrat, ut extra controverſiam ponat [t].

t *De Syned. l.2. c.7. art.6. & in addend. pag. 729. & lib. 2. cap.16.*

Hinc de politia Judæorum ideæ ex S. Scriptura & Joſepho conceptæ, vix ac ne vix quidem congruunt ea, quæ à Rabbinis venditantur; quibus proindè falſi non levis ſuſpicio eâ de causâ creatur. Cum enim nullus Rabbinis alius fons illimis præter Scripturam ſuppetat, undè traditiones ſuas derivent; ſi quid Scripturæ abſonum aſſeruiſſe convincantur, ſtatim præjudicio damnati ſunt. Si varia Hebraicæ Reipublicæ tempora inter ſe conferantur, variaſſe etiam apud illos politiam, nec eam quæ à Moyſe ſancita eſt, conſtanti traditione ad Judices & Reges tranſiſſe ſtatim intelligemus. Moyſes Monarchicum fermè imperium exercuit, cui Senatus 70. Judicum, de quibus in Numeris legimus, accedebat. Sub Judicibus varius Reipublicæ ſtatus fuit; modò ſine Principe unuſquiſque ſuo ducebatur arbitrio, modò Judicibus, modò hoſtibus coacti parebant. Veteres Reges Juda per ſemetipſos jus populo dicebant; cujus rei exempla in Davide, Salomone, Jonathan filio Azariæ (u) ſuppetunt. Labente Reipublicæ ſtatu penès Principes populi ſumma fermè authoritas manſit. Poſt captivitatem uſque ad Aſmonæos Summi Sacerdotes rerum potiebantur, Ariſtocraticum Democratico mixtum imperium exercentes. Tandem ſub Aſmonæis Regibus in Monarchiam Reipublicæ ſtatus recidit; donec Romanorum armis & natio & Reſpublica univerſa deleta eſt.

u *4.Reg.15.15*

Hæc ſimul omnia contemplantes, conſilium habuiſſe Moyſem credimus, ut is Reipublicæ ſtatus conſtitueretur, in quo Sacerdotes unà cum Principibus, ſivè Judicibus à Deo ſuſcitatis, nec non inferioribus aliis Judicibus in ſingulis Urbibus præpoſitis res gubernarentur; ita tamen ut Sacerdotes, majori quippè ſcientiâ inſtructi atque minùs rebus gerendis occupati, de cauſis Legis & Religionis cognoſcerent. *Non peribit Lex à Sacerdote*, dicebant apud Jeremiam Judæi (x). Voluit inſuper ut Judicum Summus Princeps, atque ſupremus Judex Summus Sacerdos agnoſceretur, ad quem arduas omnes & majoris momenti cauſas deferri juſſit. Principem occupatum eſſe voluit rebus belli & pacis tractandis, politiâ Legibuſque aſſerendis; ac tandem exerto gladio Legum Divinarum violationem ulciſceretur, etiam atque etiam præcepit. Ità contemperatâ Republicâ, *Regale Sacerdotium*, ſeu mixtum Sacerdote & Rege imperium invexit. Is autem politiæ ſtatus maximè congruebat populo, qui ex Ægypto recens egreſſus, Sacerdotes in altiſſimæ dignitatis culmine conſtitutos noràt. Ipſi enim apud Ægyptios leges præſcribere nedum cæteris, ſed & Regibus conſueverunt; ipſi Reges conſtituere, necnon ſemel conſtitutos proſcribere. Sacerdotium hæreditario jure poſſidebatur, Regnum electione. Juri dicundo Sacerdotes præ-

x *Jerem. 18. 18.*

erant;

Digitized by Google

erant; quin è Sacerdotio ad Regnum non ſemel aditus patuit. Si verò aliunde quàm è Sacerdotum numero Rex aſſumeretur, ſtatim ſacris erat initiandus. Parem Moyſes diſciplinam apud Hebræos invehcre cogitabat; quanquam ejus conſilio vix quidquam delatum fuiſſe ſequiori ævo, ex iis quæ ſupra animadvertimus, ſatis intelligitur.

Si ea tantùm quæ in S. Scriptura traduntur de hoc argumento, Scriptores proſequi voluiſſent, hìc finem Diſſertationi tandem imponeremus; cum verò plura addere Rabbinis in mentem venerit, iiſque plus nimio fidem habuerint Interpretes plurimi nec infimi ſubſellii, eos ab errore revocandi negocium nobis capeſſendum duximus. Qua in re Lectores rogamus, ut non Viros inſpiciant, ſed adducta ab illis argumenta ſedulò perpendant: neque enim in hoc argumenti genere viri authoritas quidquam, ſed dictorum ratio momenti aliquid confert. Rabbinis igitur, quos recentiorum Scriptorum turba magiſtros ſequitur, viſum eſt, prima inſtituti Sanhedrii cunabula in electione 70. Seniorum Iſrael conſtituere. Porrò cœtum iſtum ſemper apud Hebræos manſiſſe ferunt, non ad everſionem Urbis ſub Veſpaſiano tantùm, ſed indè uſque ad Adrianum, & diu etiam ultra. Huic autem Senatui deſpoticam tribuunt authoritatem, tum in gentem univerſam ac Tribus, cum in Regem, Pſeudo Prophetas, Summum Sacerdotem, ac tandem in arduis quibuſcumque tam civilibus quàm Eccleſiaſticis cauſis. Conſlabat 71. Judicibus, ſi unà Moyſes, totius Senatus Princeps, recenſeretur. Quibuſdam tamen Chriſtianis Authoribus viſum eſt 72. Judices, ſex pro ſingulis Tribubus adnumerare. Verùm Doctores Hebræi tantùm 70. recenſent, quibus addunt totius Sanhedrii Principem (y). Nomen *Sanhedrin* ex Græco *Synedrion*, nempè Senatus, ſeu viri ſimul aſſidentes, corrupto derivatur. Apud Macedones adlecti in Senatum Patres *Synedri* appellantur (z).

y *Selden. de Synedr. l. 2. cap. 4. art. 8. 9. 10.*

x *Liv. l. 45. c. 42. Pronunciatum, quod ad Statutam Macedoniæ pertinebat, Senatores, quos Synedros vocant, legendos eſſe, quorum conſilio Reſpublica adminiſtraretur.*

Præerat Sanhedrio *Naſi*, ſeu Princeps, cui ſecundus in dignitate ad dextram Principis aſſidens, ſuccedebat Pater. Sequebantur cæteri Patres in hemicyclum ad lævam Principis aſſidentes, juxta Maimonidem, ſeu potiùs hinc inde ad utrumque Principis latus. Locus habendi Senatûs conſuetus erat Aula Templi dicta *Aula lapidibus ſtrata*; cùm tamen die Sabbati, ſeu feriatâ cogendus eſſet, tunc locus deſtinatus erat Aula in antemurali ſita, in ipſo montis, ubi Templum conditum, ingreſſu. Verùm ſivè iis diebus, ſivè die Solemnitates vel Sabbatum præcedenti, ſicut etiam nocte, nullus judicialis actus fieri permiſſus erat. Quamquam ſi ante noctem aliquid incepiſſent, nocte ſubeunte abſolvere fas erat. Stante adhuc priori Templo, nempè ante captivitatem Babylonicam nulla dies erat a Sanhedrio feriata, ſi feſta excipiantur, quemadmodum & Sabbata, ac dies Solemnitatibus præcedentes. Verùm poſt Eſdram habendo Senatui dies conſtituti ſunt ſecunda, & quinta feria. Porrò Patres primo mane ſub tempus matutini Sacrificii cogebantur, nec niſi ad veſperam ſub tempus Sacrificii veſpertini, ſcilicet ſole occidente, ad propria remeabant. Judicia alia inferiora, ut Conſilium trium, & viginti trium, ſub meridiem ſolvebantur.

Patres in Sanhedrium adlecti ex Judicibus inferioribus, nempè ex cœtu 23. Judicum eligebatur (*). Initiabantur autem manuum impoſitione, qua poteſtas largiendi Spiritum Sanctum conferebatur; adduntque poſt Moyſem numquam commiſſum fuiſſe, ut Spiritus Sanctus charum ſibi Sanhedrium deſereret. Adlegebantur autem ii quorum origo pura & ſine crimine; frequenter è genere Sacerdotum ſivè Levitarum; nullâ tamen lege præceptum erat, ut è Tribu Levi aſſumerentur. Iſraelitæ omnes eligi poterant, quin & ii qui ex matre tantùm genus traherent ab Iſraelitis; filii enim jure Hebraico maternam conditionem ſequuntur.

* De Sanhedrio 23. diximus ad Deut. 23. 18.

Porrò Judices illi in ſcientia Legis ſcriptæ & non ſcriptæ conſultiſſimi eſſe debuerant, nec leviter aſperſi in magia, divinatione, variiſque ſortilegiorum generibus, quò de omnibus hiſce æqua judicare potuiſſent. Nec etiam alienum erat illis ſtudium Medicinę, Aſtrologiæ, Arithmeticæ, & Linguarum; ut traditione certum teneant Judæi, calluiſſe illos 70. idiomata, nempè quotquot in Orbe nota ſunt, cum Judæi 70. tantummodo Linguarum genera diſtinguant. Si quis deformi eſſet corpore; ſi quis Eunuchus, quorum ut plurimùm animus efferatus; ſi quis ætate eſſet grandævus; ſi quis aleator, fœnerator, ſeu fęnus accipiens, hos omnes in Sanhedrium adlegere nefas. Idem jus aſto in eos, qui columbas ad volatum inſtruerent, qui fructus ſeptimi anni negociationi exponerent; tandem in Regem, cui in faciem reſiſtere arduum fuiſſet. Sunt qui crediderint, ſed temerè prorsùs, vel ipſum Summum Sacerdotem à Sanhedrio excluſum fuiſſe. Legimus apud Eccleſiaſticum (a), opifices omnes, veluti fabros lignarios, ferrarios, atque figulos, *ſuper ſellam Judicis non ſedere*. Quare Judicum dotes erant divitiæ, corporis & oris venuſtas, ac tandem ætas provectior.

a *Eccli. 38. 38*

Quantas in omnibus fabellas vendiderint Rabbini, fruſtra nos ob oculos Lectorum poneremus; e. g. eas quæ de ſtudio Magiæ & Sortilegiorum jactitant; quaſi ſcilicet Judices illis inſtructos fuiſſe oporteret. Ejuſdem ſaporis eſt ſcientia 70. Linguarum, quam ſingulos Judices calluiſſe volunt; præterquamquod enim vix eſt, ut tantum Linguarum numerum unius viri memoria complectatur, Joſepho etiam aſſertore novimus, id ſtudii genus Judæos prorſus neglexiſſe (b); & in Libro quodam Hebræorum legimus anathematis formulam in eos, qui filios ſuos ſcientiis Græcorum inſtruunt (c). Novimus etiam quo tempore bellum Romanorum in Judæos ſub Veſpaſiano ardebat, caviſſe Judæos lato decreto, ne filii Hebræorum unquam Græcum ſermonem docerentur. Relatione Evangeli-

b *Antiq. l. 20. cap. ult.*

c *Vide Selden. Synedr. l. 2. cap. 9. art. 2.*

Digitized by Google

geliſtarum notum eſt, Jeſum Chriſtum captum fuiſſe, accuſatum, & damnatum per Sacerdotes Judæos, cum nox proceſſiſſet, quo & die Feſtâ, & eâ Sabbatum præcedenti; quod ſanè juri Hebræorum, ſi Rabbinis fidem habeamus, repugnat.

Conſtanti Judicum Sanhedrii ſucceſſioni à Moyſe uſque ad Chriſtum natum & ultra etiam demonſtrandæ, viri quidam ſcientiâ & eruditione præſtantes, argumentis ex Scriptura congeſtis ſedulò laborarunt. Grotius in ſuis Commentariis nullam labi occaſionem patitur, quam Sanhedrio ingerendo aptam reputaverit; cujus ipſe Sanhedrii veritatem in primo Libro de Jure Belli, & Pacis pluribus firmare conatur (*d*). Seldenus tribus illis de Synedriis voluminibus, quorum poſtremum ne abſolveret mors intercessit, nullum ſibi alium potiorem finem præſcribit. Sanè poſt inſtitutum Sanhedrium, uti illi quidem autumant, anno ab egreſſo ex Ægypto ſecundo, ad Joſue uſque conſtans, & non interrupta ſucceſſio facilè demonſtratur. Poſt obitum Joſue cenſet Bonfreſius (*e*) cœtum illum Virorum loco Principis, quorum nullus in populo conſtitutus erat, ſtetiſſe. Poſt hæc Judices commemorantur; dein Prophetarum, Principum Sanhedrii, ſucceſſio ab Heli Summo Sacerdote per Samuelem, & Davidem deducta, ad captivitatem uſque Babylonicam excurrit. Sunt qui Saulem Principem Sanhedrii, & Jonatham ejus filium, *Patrem* (quæ ſecunda dignitas eſt) conſtituant. Non deſunt, qui huic ſucceſſioni aſſerendæ perpetuos Sanhedrii Principes, Reges Juda fuiſſe arbitrentur. Rabbini Sanhedrii Patres agnoſcunt in cœtu *Cerethi & Pheleti*, qui ſub Davide noti fuerunt; ſicut & in illis 200. viris, qui partes Abſalomi, conſiliorum ipſius ignari, ſecuti ſunt (*f*). In ipſo Cantico Canticorum Salomonis Sanhedrium exploraſſe Paraphraſtes Chaldæus ſibi viſus eſt (*g*). Sanctè affirmant, poſt diviſas decem Tribus à reliquis, adlectos in Sanhedrium Patres ex reliquis duabus Juda, & Benjamin tantùm, quod, inquiunt illi, uſque poſt captivitatem Babylonicam ſervatum eſt. Grotius Sanhedrium agnoſcit in Senatu Jeruſalem, de quo in Judith (*h*), in Judicibus à Joſaphat conſtitutis (*i*), in Principibus à Joram occiſis (*k*), in Principibus Juda, qui damnatum Jeremiam abſolverunt (*l*), in 70. Senioribus, quos Ezechiel per viſum ſpectavit (*m*). Ad eum cœtum pertinebant viri illi 60. numero, quos Nabuzardan captivos in Babyloniam duxit (*n*); ex quibus, ſi fides illis Scriptoribus, ſucceſſio Judicium in captivitate manſit. Sed qui Judices illi damnatæ Suſannæ (*o*) rei? Eos certè in numero Sanhedrinorum haberent, ſi hiſtoria eſſet apud illos canonicæ authoritatis. Contendunt Talmudiſtæ, Scribas illos, qui olim in Jabes Galaad (*p*) ſedem habebant, Patres fuiſſe Sanhedrinos. Quid? eo uſque confidentiæ deventum eſt, ut 70. viri Bethſamitæ percuſſi à Deo in pœnam viſæ ſine integumentis Arcę, ad Sanhedrium ſpectaſſe affirmentur (*q*)? Hæc ſanè omnia miſeratione digna ſunt, atque ſententiam, cui, meliorum defectu, patrocinium ex levioribus hiſce quæritur, deſerendam ſuadent.

d *Lib.1. de Jure Bell. & Pac. cap.3. art.20.*

e *In Joſu.1.*

f *Ita Author Tradit. Hebr. in Paralip. Petr. Damian. Lyr. Grot. &c.*

g *Vide Cant. 7.2.*

h *Judith 15. 8.*

i *2. Par.19.8.*

k *2. Par.21.4.*

l *Jerem.26. 10. 16.*

m *Ezech.8.11.*

n *4. Reg. 25. 18.*

o *Dan.13.*

p *1. Par. 2. 54.*

q *1. Reg.6.19.*

Rebus Judaicis in captivitate Babylonica planè proſtratis, nihil tamen in ſucceſſionem Sanhedrii gravius tentatum fuiſſe Hebræi aſſeruerunt. Baruc, inquiunt illi, ad cœtum illum ante captivitatem pertinens, in Babyloniam deductus ſucceſſorem Eſdram reliquit. Eſdras in Chananitidem reſtitutus, impetratâ à Rege Artaxerſe facultate, & veterem politiam, & ordinem Judiciorum reddidit (*r*). Sunt qui crediderunt, Judicum numerum uſque ad 120. ſub Eſdra prorogatum fuiſſe, qua de re plures Hebræorum Doctores (*s*). Voces *Principes* & *Senatus*, quæ in Libris Macchabæorum leguntur [*t*], apertiſſimè Sanhedrium exprimere Grotius autumavit. Porrò cœtus iſte uſque ad Simonem Juſtum, qui Principem in eo locum tenuit, ſub Alexandro Magno perſeveravit. Vacuam obitu Simonis dignitatem Antigonus Socæus non obtinuit tantùm, ſed & novam Principum ſeriem inſtituit. Antigonum enim excepit Joſue filius Joazar; hunc Joſue filius Perachia, quem virum Rabbini impudentiſſimè aſſerunt Chriſtum habuiſſe Diſcipulum, ſociumque in Ægyptum comitaſſe: ſcilicet vir 550. annis Jeſu Chriſto ſenior, hæc præſtare facilè potuit. Dein Principatus ad Judam filium Tabai tranſivit; ex quo ad Samaiam; hinc ad Hillel; atque ordine demum ad Rabban Jochanan filium Zachai. Aliis tamen placet Simonem filium Hillel poſt patrem Sanhedrio præficere; cui Gamaliel filius ſucceſſit. Porrò Gamaliel, ſi Rabbinis fides, ipſiſſimus eſt, quem S. Paulus Præceptorem audivit. Gamaliele vitâ functo, locus factus eſt Simoni ejus filio, qui eodem cum Jeruſalem fato intercidit. Poſt Simonem ſequitur alter Gamaliel filius Simonis, qui dignitatem Simoni filio Simonis II. reliquit; dein ordine Judas Sanctus filius Simonis, Gamaliel filius Judæ, Judas filius Gamalielis, Hillel ſecundus filius Judæ, Judas filius Hillel, dein alter Hillel filius Judæ (*u*), ac tandem Gamaliel filius Hillel, de quo ſermonem eſſe credunt in *Cod. Theod. tit. 8. lib.16. l.22.*

r *1. Eſdr.7. 9.*

s *Selden. de Syned. l.2. cap. 16. art.6.*

t *1. Macch. 5. 50. & 51. 27.*

u Seldenus putat de hoc Hillel ſermonem eſſe in Epiſt. 25. Juliani Imp.

Per hos gradus Sanhedrium conſtanti ſucceſſione à Moyſe uſque ad initium Chriſtianæ ærę ſæculum quintum deducunt. Quamquam inter Sanhedrii patronos non ſatis etiam hac in re convenit: ſunt enim qui (*x*) exitum hujuſce Senatus conſtituant in cæde Judicum, qua Herodes initiâ ſe Regni gaudia funeſtavit (*y*); ſimulque variis fortunę vicibus factum eſſe credunt, ut conſtans illa Sanhedrii ſucceſſio aliquoties interrumperetur. Sed nihil viciſſitudinibus Rabbini permittunt, integrum ſucceſſionis filum uſque ad tempus jam deſignatum ita ducentes, ut in variâ politię & Reipublicæ fortunâ, idem ſemper manſiſſe Sanhedrium, loco ſolummodo & formâ quandoque variatum, aſtruant.

x *Grot. ad 2. Par.21. 4. Poſtel. de orbi concor. l.4. Galatin. de arcan. l.4. c.6.*

y *Joſeph. Antiq. l.14. c.18.*

Moyſis enim ætate, inquiunt illi, locus

cus

eus habendo Senatui ante ſores Tabernaculi Teſtimonii deſtinatus erat. Poſt conſtitutas in Chanaanitide ſedes, idem erat & Sanhedrii & Tabernaculi Domini locus; quare priùs in Silo, dein ordine in Maſpha, Galgalis, Nobe, Gabaon, in domo Obededon, ac tandem in Jeruſalem Sanhedrini Patres coacti ſunt. Porrò in Jeruſalem, ubi tandem conſtitit, ſedes Concilio aſſignata eſt in *Aula lapidibus ſtrata*, extra quem locum capitalem ſententiam dicere (quod unicè Supremo huic Tribunali cæteris inferioribus denegatum jus relinquebatur) neſas erat, inquiunt Talmudiſtæ. Hinc ſactum eſſe addunt, ut variatâ tandem Sanhedrii ſede, nullam Patres capitalem ſententiam amplius pronunciarint. Contigit ea tranſmigratio 40. annis circiter ante poſtremam Templi everſionem, ſcilicet anno Jeſu Chriſti circiter 30. Quod ſanè cum Evangelio quadrat; cùm in paſſione Chriſti Judæi apertis verbis nullum ſibi eſſe jus hominem ultimo ſupplicio damnandi profeſſi ſint (z). Quamvis id etiam contendant Rabbini, (ea eſt eorum fides & ſinceritas) nimirum in Aulam rediiſſe eâ occaſione Patres, ut Chriſtum damnarent (a). Ex Aula igitur Templi migrarunt Patres Sanhedrici in Hanot, locum in monte, cui Templum inſidet; dein intra Urbem Jeruſalem, poſtea Jamniam, tum Jericho, atque ordine in Uſam, Sepharvaim, Betſanim, Sephorim, ac tandem Tiberiadem tranſlati ſunt. Harum viciſſitudinum cauſam aſſignant Rabbini, non vim aliquam ſeu authoritatem quæ Sanhedrium cogeret, omnia enim eo Tribunali inferiora, ſed totam mali rationem criminibus atque plus nimio frequentibus Judæorum ſceleribus imputandam dicunt; ac ſi Judices & Medicos ideò potiſſimùm deſtituiſſe Urbem par eſſet, quòd illa eorum ope maximè indigeret.

z *Jo.* 18. 31.

a *Toſph. ad Gemar. Babyl. tit. Sanhed. c.* 4.

Sed Rabbinorum faſtus atque inanis jactantia tunc maximè apparet intolerabilis, cùm authoritatem Sanhedrii in immenſum exaggerant. Huic enim, ſi Rabbinos audias, ſubjicitur non univerſa tantùm Gens, ſed & Reges, Summi Sacerdotes, & Prophetę, ſubjiciuntur, inquam, eo ſervitutis genere, ut pro levibus quandoque culpis ipſi Reges flagrorum ſupplicio damnarentur. Illud tamen commodi accedebat, quòd flagrorum illud ſupplicium non ita, quemadmodum apud nos, ſervile apud Judæos haberetur, uti Sanhedrii patronis viſum eſt. Si Rex contra Legem deliquiſſe quidquam convinceretur, ſtatim coram Sanhedrio veſtibus exutus flagrorum ictibus crimen expiabat. Si Rex uxores ultra 18. duxiſſet, ſi equos innutriſſet plures quàm quos currus ab eo poſſeſſi exigerent; ſi auri & argenti plus aliquid comparaſſet, quàm quod in Miniſtros impendendum eſſet, ſtatim ad flagra. Genus id erat exomologeſis, cui Principes eâ occaſione ſubdebantur, ſuoſque ipſi tortores eligebant. Statim à flagris Regiam dignitatem repetebant.

Sed Tribunalis hujus venerabilis maximè forma ſpectabatur; cogebantur enim Patres in Aulam ita conſtructam, ut media extra Templi clauſtra, media verò intra atrium contineretur: cùm autem in atrio Templi aſſidere neſas eſſet, quæ Aulæ pars atrio reſpondebat, hæc oratoribus, qui ſtantes perorabant, deſtinabatur; reliquus interim locus extra ambitum Templi Judicibus reſervatus: quare Judicibus aſſidere permiſſum.

Nunc quid in Sanhedrio juris ſervaretur, exponendum ſupereſt, quanquam plura ejus rei in Commentario noſtro ſuper Leges Moiſacas congeſſimus: en tamen aliquid memorabile, quod de Lege immorigerum in parentes filium (b) puniente latum eſt. Porrò eam Legem maximi ſanè momenti ad politiam rectumque Reipublicæ ordinem ſervandum, eâ qua cæteras omnes odioſas Leges audaciâ, mire deformarunt Hebræi; tot enim illa limitationibus, exceptionibus cavillis reſtringunt, ut ne violari quidem unquam poſſit. Ita ergo ſanciunt Rabbini. Si quis filius in Parentes immorigerus eo de crimine unicè damnandus eſt, hunc oportet decimum tertium ætatis annum exceſſiſſe; eâ enim ætate minores Legi illi non ſubjiciuntur; ita verò ætatem hanc attigiſſe oportet, ut paucis tantùm menſibus Legis imperio parêre cogantur, ſcilicet uſque ad plenæ pubertatis annos. Parcendum cenſeo ab obſcœnis illis indiciis recenſendis, quibus pubertatem aſſequuntur; decori enim & verecundiæ renunciandum eſſet illi, à quo ſcurrilia iſta in medium afferrentur. Puella, addunt illi, huic Legi non ſubditur, ait enim Moyſes: *Si filius*. Oportet inſuper filium hunc lege puniendum, furto ſubripuiſſe Patri tantùm, non cæteris; & eo conſilio aliquid ſubripuiſſe ut crapularetur. Neque id tantùm, ſed eâ aviditate potum cibumque deglutiiſſe, ut totam ſimul buccellam 5. denariorum pondere, & dimidium log vini (c) unico hauſtu abſorbuerit. Si furtum in alterum quàm in Patrem commiſiſſet, nihil à Legibus grave patiebatur; ſicut impunè crimen committebatur, ſi non carnem ſed altilia voraſſet, nec vinum ſed aliud quodcumque hauſiſſet. Si verò filius in judicium adductus, ante pronunciatam ſententiam fugâ ſe ſubtraxiſſet, atque interim pubertatis ipſius indicia paterent, actum erat de judicio. Si ex parentibus alteruter crimen remiſiſſet, nullum alteri permittebatur jus Legis ſeveritatem in filium implorandi; ſcriptum eſt enim: *Pater, & Mater apprehendent eum*. Hinc neque mancì parentes, neque muti, neque tandem ſurdi, neque etiam cæci admittebantur; quòd ſcilicet nec filium apprehendere, nec accuſare, nec filium indicare coram Judice, nec accuſare poſſent, quòd filii vocem nunquam auſcultaſſent. Sexcenta alia hujus ſaporis libens prætereo, quibus ſanè omnibus nihil excogitari poteſt abſurdius, atque majeſtate Divinâ indignius. Quid autem de Tribunali cujus, tales erant judiciorum canones, opinemur? Vix eſt ut in animum inducamus, eò potuiſſe homines

b *Deut.* 21. 18. 19.

c *Log. menſura eſt continens hemiſextarium.*

nes ratione inſtructos, nedum Legum Moſaicarum ſcientiâ conſultiſſimos, dementiæ pervenire, ut his juriſprudentiæ ſanctionibus deduci ſeſe permitterent. Quis tandem Scriptores adeò nugaces, veritatis magiſtros babuerit unquam?

Poſt hæc omnia quid de Sanhedriis credamus, pronum eſt. Nullum ſanè eluſimus ex iis argumentis, quæ ad illud adſtruendum afferuntur. Planè Senatus ille juxtà deſcriptam à Rabbinis formam, nunquam in Republica Hebræorum fuit; merum eſt enim Hebræorum ſomniantiom commentum. Hinc nihil de illo ſatis apertum verbum in Scriptura; nibil in Joſepho, Pbilone, Origene, Euſebio, S. Hieronymo, viris oppidò rerum Judaicarum inſtructiſſimis. Quin & in Scripturâ atque Hiſtoriâ Judæorum plura ſunt planè huic fabellę contraria. Quis unquam, quæſo, ex Regibus Juda, ſivè Saul, ſivè David, Salomon &c. ad Sanhedrium unquam reus adductus fuit? Vel unus ejus rei actus judicialis, ſivè certum proferatur exemplum. Reges Juda, nemine prorſus repugnante, Summos Pontifices exauctorabant; bellum pro arbitrio, nemine conſulto, ſuſcipiebant; Judices conſtituebant, removebantque: uno verbo, Reges agebant, nunquam in negociorum partem Sanhedrio accito; nunquam ejus Senatûs authoritate imploratâ, de Republica pro arbitrio diſponebant; cui eorum authoritati, alioquin immodicæ, coercendæ nunquam Sanhedrium legimus reſtitiſſe. An fortè Patres Sanhedrini tandiu turpi otio elanguerunt, donec conceſsâ ſibi à Rabbinis authoritate valentes, inſuetam alioquin vim exeruerunt?

Quod autem rem penè novam Sanhedrium fuiſſe planè demonſtrat, varietas eſt opinionum, quibus ejus aſſertores, vel ſaltem ipſius veritatem penitùs non reprobantes, inter ſe committuntur. P. Petavius (d), aliique nonnulli ex ætate Gabinii Judæę Præfecti, quo authore Tribunalia in quinque Judæę Urbibus conſtituta ſunt, Senatum illum repetunt. Grotius, aliique (e) ſolutum credunt ſub exordium regni Herodiani. Rabbinos cum Scriptura conciliaturus Sigonius, aliam (f) ſibi de Sanhedrio ideam format, quam quæ Judæis placuerit. Toſtatus neque cum Judæis, neque cum Chriſtianis, de Republica Judæorum ſcribentibus, ſatis convenit (g); qui enim Moyſis ætate 70. Judices conſtituti ſunt, hos putat diſpoticam, ne Moyſi quidem ſubjectam, exercuiſſe authoritatem, ut ab eorum ſententiâ ad ſuperiorem alium provocare negaretur; ſupremam authoritatem penes Sacerdotes fuiſſe; penès Summum Sacerdotem reſediſſe jus Sanhedrio præſidendi: addit tandem inferiores Judices ſive damnandis, ſivè abſolvendis reis nihil potuiſſe, illud tantùm agentes, ut reum ipſum ſententiæ Summi Sacerdotis parêre cogerent; quod etiam arriſit nonnullis Commentatoribus, quò minus in Rabbinorum lectione, eò magis in Recentiorum opinionis ſuæ tenacium ſcriptis, exercitatis.

d De doctr. temp. l. 2. c. 26.

e Grot. ad. 2. Par. 25. 4.

f De Rep. Hebr. l. 6. c. 7.

g In Num. 12. q. 31. 32.

D. Baſnaguis qui paucis ab hinc annis hiſtoriam Judæorum vulgavit, in Sanhedrii origine hæret ambiguus [h]: cum enim primò in ſententiam P. Petavii eam ſub Gabinio ſtatuentis, conceſſiſſet (i), mutatâ demùm ſententiâ ſub Juda vel Jonatha Macchabæis conſtituit; quanquam ſub Jonatha potiùs inclinet. Profectò ſub Macchabæis legimus Senatum unà cum Summo Sacerdote epiſtolam ad Lacedæmones dantem (k). Vetus Author Paraphraſum Chaldaicarum, pro more ætatis ſuę loquutus, luminaribus Sanhedrii ſiſtentem ſe Booz inducit. Legimus apud Rabbinos (l), Alexandrum Jannæum Regem è genere Aſmonęorum, cum in Senatum veniſſet, aſſidere cum cæteris, prohibente licèt Simone filio Scherah è Patrum numero, voluiſſe. Herodi etiam tunc temporis Galilæę Præfecto coram eo Tribunali dies dicta eſt. Interdictum erat etiam (m), Joſepho teſte, ne Reges quidquam inconſulto Senatu moverent. Vox *Synedrion*, quæ Sanhedrio æquivalet, in Evangelio nec ſemel quidem occurrit. Jeſus Chriſtus apud S. Matthæum (n): *Qui dixerit fratri ſuo*, ait, *raka, reus erit Concilio*, nempè Synedrio. Ejuſdem cœtûs meminit S. Marcus (o), ſicut & S. Lucas idem deſignat modò ſub nomine *Seniores populi* (p), modò *Synedrii* [q]; quod etiam poſtremum recurrit Joan. 15. 47. Tandem S. Hilarius agnoſcit Senatum quemdam ex 70. Patribus, quibus & verſam ex Hebræo in Græcum Scripturam tribuit, & depoſitum ſenſûs, ſpiritûs, & doctrinæ Moſaicæ committit. Hiſce rationibus deducti Sanhedrium ſub exitum Reipublicæ admittere cogimur; ne verò ejus originem ante captivitatem Babylonicam prævertamus, tum alia multa, cum maximè ſilentium Scriptorum ſuadent.

h Hiſt. des Juifs l. 1. chap. 4.

i lib. 5. c. 5. art. 12.

k 1. Macchab. 12. 6.

l Vide Gemar. tit. Sanhedr. c. 15.

m Joſeph. de bel. l. 1. c. 6.

n Matth. 5. 2

o Mar. 13. 9. & 14. 55. & 15. 1.

p Luc. 7. 3. & 22. 52. 66.

q Act. 4. 15. & 5. 21.

His etiam planè demonſtratum arbitror, vetuſtam illam Sanhedrii originem, qualem Rabbini commenti ſunt, inter cæteras Rabbinicas fabellas referri oportere; ſicut & dubiæ ſunt fidei ea fermè omnia, quæ de prærogativis, & Juriſprudentiâ ejuſdem Tribunalis venditarunt. Tandem illud conſtituendum eſt, politiam Hebræorum varias ſubiiſſe pro temporum varietate vices, atque agitatiſſimæ, ſi alia uſpiam, Reipublicæ toleraſſe fortunam. Sub Macchabæis autem cœptum Sanhedrium, vires ſuas in dies ſub Regibus Aſmonæis explicavit, ex imbecillioribus crepundiis in tantam adoleſcens authoritatem, ut vel ipſis Regibus metum incuteret. Tandem gloriæ ſuæ pondere fatiſcere coactum eſt; ſuæ enim dignitati timentes Principes, nullam ejus deprimendi occaſionem prætermittebant. Eo conſilio Romani ſingulare ad id uſque Tribunal in quinque diviſerunt; ſtantemque adhuc poſt tot ruinas, vel emergentem iterum Senatum Jeroſolymitanum ſingularibus prærogativis expoliatum eò redegerunt, ut jure gladii adempto, de legalibus tantùm cognoſcere & citra mortem tantummodò punire reos permitteretur. Ita ſanè diù antè ul-

timam everſionem, ejus excidio præluſum eſt; eodem etenim fato cum Urbe, Templo & Judæorum diſperſione, Sanhedrium quoque obvolutum penitùs interiit. Hinc poſt illum memorabilem gentis Judaicæ caſum nullibi locorum auditum eſt Tribunal ſivè Senatus, qui diſpoticam plenamque authoritatem ſuper gentem univerſam exerceret: quare froſtra Sanhedrii veſtigia exquiruntur in cœtibus quibuſdam ex reliquiis Judæorum collectis, qui precariò acceptæ authoritatis umbram exercebant. Hæc viſa ſunt majoris momenti & fidei, quæ de Sanhedrio Judaico, omnium ore celebratiſſimo, referentur.

DISSERTATIO

DE BEEL-PHEGOR, CHAMOS, cæteriſque Moabitarum Diis.

UTriuſque ſimul Numinis Beel-Phegor, & Chamos hunc locum eſſe cenſuimus, quòd ambo inter Moabitarum Deos à Moyſe adoptentur. Nota ſunt etiam in S. Scriptura ejuſdem gentis, uti credimus, Numina *Nebo-Baal-Meon*, & *Baal Dibon*. Hæc ſimul omnia expendere impræſentiarum conſtituimus, ne moleſtâ ſatis repetitione eadem ſæpè oggerere cogeremur; ideò maximè quòd variis hiſce nominibus unum eundemque Solem, Adonidem, Oſiridem deſignari non incongruè autumamus. Eſt autem nobis propoſitum afferendi primùm ea, quæ de hoc argumento Scriptura ſuppeditat, tum conjecturas noſtras eâ de re ſubjiciemus.

Nomen Chamos ex Arabica radice derivatum accelerare ſignificat; eodemque apud Moabitas Numen deſignabatur, quod velut univerſæ gentis ſupremum Regem & Dominum colebant. Hinc ſæpè in Scriptura Moabitæ appellantur *populi Chamos* (*a*), & Prophetæ imminentem in Chamos ejuſque populum captivitatem & mala minitantur (*b*). Tandem Moabitis regionem Amorrhæorum, ab Hebræis ſub Moyſe occupatam, repetentibus [*c*], quòd ſcilicet veteri jure ad ſe pertinuiſſe dicerent, Judæi hæc reponunt: *Nonne ea quæ poſſedit Chamos Deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noſter victor obtinuit, in noſtram cedent poſſeſſionem.* Scitum eſt etiam, Salomone curante, Templum Diis Moabitarum in monte è regione Jeruſalem (*d*) excitatum fuiſſe, quem locum Iſraelitæ frequentaſſe ſæpè, atque cultum Chamos impendiſſe legimus. Quæ verò hujus Numinis eſſet figura, quis ritus, nullibi ſatis expreſſum in S. Scriptura invenitur. Hactenus S. Scriptura de Chamos.

a *Num.* 21. 29. *Jerem.* 48. 46. *Periiſti popule Chamos.*
b *Jerem.* 48. 7. *Ibit Chamos in captivitatem, Sacerdotes ejus & Principes ejus ſimul.*
c *Judic.* 11. 14.
d 3. *Reg.* 11. 7. & 4. *Reg.* 23. 13.

Ex affinitate duorum nominum Ammon ſcilicet & Chamos, unum eundemque Deum utroque appellari vocabulo, illo apud Ægyptios, hoc apud Moabitas, aliqui ſuſpicati ſunt. Macrobius Ammonem & Solem confundendos cenſet (*e*); illius enim cornua, ait, hujus radios deſignant. Porrò Ammonis cultus longè lateque obtinebat per Lybiam, Æthiopiam, Indias, Arabiam, ubi & Moabitæ ſedes habebant (*f*).

e *Macrob. Saturn.* l. 1. c. 25.
f *Lucan. Pharſal.* l. 9.

Quamvis Æthiopum populis, Arabumque beatis
Gentibus, atque Indis unus ſit Jupiter Ammon.

Nomen Chamos celeritatem, expeditumque aliquid ſonans, cum Solis rapido circa terram motu quadrat.

Apud Authores Prophanos nota ſunt ſinonyma Solis, Deus *Homanus*, & *Apollo Chomeus*; cujus poſterioris Numinis ſimulacrum è Templo ſuo in Templum Palatinum, Romæ excitatum, tranſlatum fuiſſe Ammianus teſtatur (*g*). Deo Homano æternum ignem ſervaſſe Orientales, maximè Perſas, & Cappadoces, Strabone authore proditum eſt (*h*). Porrò ignes Soli arſiſſe ignorat nemo, ſervatoſque credo intra ſepta, ſeu in Templis illis ſubdivalibus, de quibus Moyſes ſub nomine Chamanim [*i*], & Strabo voce *Pyreja*, vel *Pyratheja*. Urbes etiam Comanæ in Ponto, Piſidia, & Cappadocia facilè ex Chamos vel Chamanim, nomen derivaſſe ſuum crediderim. In his Urbibus celebre habebatur Templum *Bellonæ*, ejuſdem, quantùm conjicio, Numinis ac *Bel Ana*, ſeu *Anaïs*, Luna, vel Diana (*k*). Hìc autem opportunè recolenda ſunt, quæ in Diſſertatione de Moloch fusè demonſtravimus; de cultu nempè Solis & Lunæ, quemadmodum & de nominibus utriuſque aſtri variè confuſis permixtiſque apud Orientales.

Templa Chamos editis potiſſimùm locis inſidebant, quemadmodum de Templo à Salomone ædificato in ſuperioribus obſervavimus. Ex Templo in ejus honorem ſupra montem Nebo erecto, facilè Numini inditum eſt nomen *Nebo*: & cum Moyſes refert deductum à Rege Moab Balaamum [*l*] ad *excelſa Baal*, facilè pro *excelſa Chamos* poſitum eſt; cum nomen Baal æquè de omnibus uſurpari conſueverit, & Moyſes nonniſi de Chamos ad id uſque habuiſſet ſermonem.

g *Amm.* l. 23. *Avulſum ſedibus ſimulacrum Chomei Apollinis, perlatum Romam in ædi Apollinis Palatini Deorum Antiſtites collocarunt.*
h *Strab.* l. 15.
i *Levit.* 26. 30. & 2. *Par.* 34.
k *Strab.* l. 12. *Cic. de leg. Manil. Hirt. de bell. Alex.* c. 66. *Cæſar venit Comana, vetuſtiſſimum & ſanctiſſimum in Cappadocia Bellonæ Templum, quod tanta religione colitur, ut Sacerdos ejus Deæ majeſtate, imperio & potentiâ ſecundus à Rege conſenſu gentis illius habeatur. Vid. Cellar. Geogr.* l. 3. c. 8. pag. 198.
l *Num.* 22. 41.

Nec

Nec abs re etiam ſuſpicatus fuerim, quæ mea eſt conjectura, Idolum *Chium*, cujus ſecum detuliſſe per deſertum ædiculas Amos vitio vertit Judæis, idem eſſe Numen ac Chamos, cui apud eundem Amos ſocius jungitur Moloch Deus Ammonitarum [m]. Moyſes enim nunquam Hebræis exprobrat cultum Moloch, ſed tantùm Myſteriis Phegor Dei Moabitarum initiatos reprehendit. Nomen *Chium* cum Chamos congruit; Septuaginta, & S. Lucas Actuum 7. 43. pro *Chium* legunt *Rephan*, vel *Rempham*. Facilè, quantùm conjicio, Interpretes illi nomen genericum Idoli pro Chamos ſubſtituerunt. *Rephan* ex eadem radice ac Teraphin deducitur, ablato enim *te*, quod facilè loco articuli poſitum eſt, remanet Rephan, nomen facilè Idoli.

m Amos 5. 26.

Sunt inter Interpretes, qui Chamos, cum *Chomos* confundant, quæ ſanè vox Græcè ſonat Deus crapulæ; ſicut Phegor redditur Deus ſalacitatis. Porrò nomen *Chomos* Baccho ſivè Dionyſio tribuitur, & Phegor Deo Priapo; uterque autem Deus ad Solem refertur. Ita Gerardus Joannes Voſſius l.2. cap.8. de Origine, & progreſſu Idololatriæ. Sed has conjecturas ex harmonia quadam vocis Græcæ cum Hebræo nomine deductas, futiles eſſe neminem latere arbitror.

S. Hieronymus, & Interpretum pleríque in ea ſunt opinione, ut Chamos & Phegor confundant; quod ſanè nobis veriſſimè dictum creditur. Peſiclâ referente ſcimus Idolum Chamos, ex nigra petra conſtans, muliebrem figuram retuliſſe. Nicætas Venerem eſſe arbitratur; omnia fidei ſubleſtæ.

Qui putant Chamos veterem fuiſſe Ammonitarum Principem, ab illis poſt obitum conſecratum, illi ſanè Numini & humanam figuram & Regis inſignia tribuunt. Sed unde nam illi opinionem ſuam derivarunt? Ammonitæ & Moabitæ recentiores ſunt populi, cum Ammon & Moab filii Loth, coævi fuerint Iſaac filio Abrahami; quare eorum poſteritas non priùs in unam gentem adoleviſſe potuit, quàm cum Iſraelitæ ipſi adoleverunt, nempè 100. annis ante obitum Moyſis circiter. Quî igitur fieri potuiſſe credimus, ut ejuſdem Legiſlatoris ætate Principem ſuum jam conſecraverint? Hæ ſunt quæ de Chamos afferuntur conjecturæ; reſtat modò, ut certius aliquid de *Beel-phegor*, ſi quid potuerimus, afferatur.

Beel-phegor, ſivè Deus Phegor eundem eſſe cum Phegor nullus dubito; quod ſanè Origeni & S. Hieronymo priùs viſum, omnibus deinde Recentioribus Interpretibus probatum eſt. Porrò Beel-phegor juxta Origenis interpretationem eſt *Idolum turpitudinis* [n], quam ſanè turpitudinem, verecundiæ parcens, Moyſes apertioribus verbis exprimere noluit. Addit idem Origenes, cultui Numinis mulieres præ cæteris addictas fuiſſe. Et S. Hieronymus poſt illum [o]: *Colentibus maximè fœminis*, ait, *Beel-phegor ob obſcœni magnitudinem, quem nos Priapum poſſumus appellare*. Cenſet autem viros illos effœminatos, & mulieres in cultum Idolorum proſtitutas, de quibus ſæpè in Scriptura, (p), myſteriis Beel-phegor, ſivè Priapi initiatas fuiſſe. Hiſce cæremoniis præſidebat Maacha, mater Regis Aſa, coacta tandem pii filii authoritate Sacerdotium deponere. Tandem ſequitur idem Hieron. in Oſe. 9. *Interpretatur Beel-phegor Idolum tentiginis, habens in ore, id eſt in ſummitate, pellem, ut turpitudinem membri virilis oſtenderet.* Probroſis hiſce cultûs Beel-phegor cæremoniis probroſiorem alteram addentes Rabbini cenſent cum Maimonide, obſcœnorum membrorum revelatione cultum Numini impendi conſueviſſe (q); & cum Jarchi, oblata fuiſſe Deo excrementa, quod vix credimus. Quod autem maximè confirmat opinionem Phegor cum Priapo confundentem, illud eſt, quod Oſe. 9. 10. pudendi Beel-phegor cultus deſcribantur; *Ipſi autem abalienati ſunt in confuſionem, & facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt.* Scitum eſt, quantâ impudentiâ filiæ Moab Iſraelitas ad crimen provocarint (r); nec ſanè ignotum, ſive Priapi Numen, ſivè cultus ei Numini impenſus.

n In Num. cap. 25. Hom. 20. Beelphegor, quod eſt Idolum turpitudinis. Et infrà. Idoli nomen eſt, quod apud Madianitas, præcipuè à mulieribus, colebatur.

o Hieron. in Oſee cap. 4.

p Vide 3. Reg. 15. 13. & 2. Par. 9. 16.

q Vide Maimon. More Neboch. p. 3. cap. 46. & Jarchi in Num. 25. 3.

r Num. 25.

Sunt qui Beel-phegor ad Saturnum referunt, (s) cujus poſtremi Numinis cultui Arabia, in qua Moabitæ, devovebatur. Nomen Beel pariter Phegor & Saturno commune erat, & Saturni Sacerdotes nudos ſe coram Numine fœdè planè ſiſtebant. Hiſce conjecturis opinionem fulciunt, quæ tamen nutat.

s Theodoret. in Pſſ. Apollin. in Caten. in Pſſ. Suidas Maſ. in Joſue. Ottinger. Hiſt. Orient. c. 7.

Alii ex nominis etymologia naturam Phegor deprehendere tentantes, obſervant vocem illam ex Chaldæo deductam, ſonare ventris relaxationem; ex quo conjecturæ locus, Phegor ipſiſſimum eſſe Deum Crepituum ventris, quem apud Ægyptios, unà cum Deo Ructu conſecratum narrant Origenes (t), & S. Hieronymus (u), ſicut & ante illos Minucius Felix (*). Nec ſanè indigna erant ea Numina, quibus ab Ægyptiis divini honores deferrentur, cum apud eas gentes vel ipſi porri, cepæ, crocodili, lupi, febris, procellæ, fulmina, mala fortuna conſecrarentur. Sed fruſtra hiſce conjecturis futilibus arguendis immoraremur.

t Contra Celſ. pag. 255.

u In Iſai. l. 13. Ut taceam de formidoloſo & horribili cepe, & crepitu ventris inflati, quæ Peluſiaca religio eſt.

* Minuc. in Octav. Nec Serapidem magis Ægyptii, quàm ſtrepitus per pudenda corporis expreſſos contremiſcunt.

Aliis inter Eruditos (x) viſum eſt, nomen Beelphegor noniſi per ludibrium Deo Moabitarum tribui; quem enim Moabitæ facilè appellarint *Baal-reem*, Deum tonitrui, hunc ab Hebræis per contemptum Deum crepitûs ventris audiſſe autumant. Ita planè Deum Accaron Judæi appellatum voluerunt *Beelſebub* Deum Muſcarum; & Bethel, Urbem Idolo aureo Jeroboami conſecratam, immutato nomine, *Bethaven*, domum iniquitatis, nuncuparunt.

x Scalig. Bucer. in Pſſ.

Voſſius tandem [y] nomine Beelphegor deſignatum credit Solem, & Priapum, quo poſteriori nomine Solem eundem ſæpiùs denotari in Theologia Paganorum conſtat. Porrò etymon Priapi accerſit ex Hebræo *Ab* Pater, & *Peor* vel *Phegor*; ac ſi diceretur *Deus* vel *Pater Peor*, quomodo uſurpari ſolet apud Paganos Pater Jupiter, Pater Neptunus &c.

y De Orig. & progr. Idolol. l. 2. c. 7.

Rei geſtæ in agris Moabitarum, cum nempè Iſraelitæ in ſuperſtitionem Beelphegor irruperunt deſcribens Pſalmiſta negocium Interpretibus facit (z). *Initiati ſunt Beelphegor, & comederunt ſacrificia mortuorum*. Quinam, rogo, mortuorum nomine deſignantur?

z Pſ. 105. 58.

Sunt qui indicata ipſa Beelphegor ſacrificia crediderint; quippè qui Deus mortuorum appellaretur, Deo Iſraelitarum, Deo ſcilicet viventi planè oppoſitus; quare Pſalmiſtæ verba tantundem ſonare cenſent ac Moyſis illa: *Quæ vocaverunt* (filiæ Moab Iſraelitas) *eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt & adoraverunt Deos earum* [a]. Favet huic opinioni S. Auguſtinus, aliique nonnulli (b), explicantes illud de ſacrificiis mortuorum, pro victimis mortuorum hominum Numinibus oblatis. Hinc Iſraelitæ Divinis honoribus mortuos homines coluerunt; neque enim præter homines vitâ functos Paganorum Deos fuiſſe reputandum eſt.

a Num. 25. 2.

b *Aug. in Pſ. 105. item Caſſiod. Remig. alii*.

Maluerunt alii, Hebræos cæteris criminibus hanc etiam feciſſe acceſſionem, quòd Moabitarum funeribus ſeſe polluiſſent, tum funebribus eorum cæremoniis, tum funereis epulis communicantes; ſcitum eſt enim Paganos oblationes ſuas mortuis ritè ſolviſſe (c); uti eum in media via teſtam relinquebant, corollis ornatam, & violis aſperſam, in qua fruges, ſal, & panis vino mollitus, ſparſis violis. Verùm eas ſuperſtitiones apud Moabitas etiam obtinuiſſe, & ad Hebræos vel minimum pervenuiſſe, affirmare quis auſit?

c *Ovid. Faſt. 2.*
Tegula porrectis ſatis eſt velata coronis,
Et ſparſæ fruges, parvaque mica ſalis.
Inque mero mollita Ceres, violaque ſolutæ.
Hæc habeat mediâ teſta relicta viâ.

Seldenus in ſuo Opere de Diis Syris confundendum autumat Beelphegor cum Plutone, ſive Deo mortuorum, id autem in cauſa fuiſſe, cur Pſalmiſta Numen illud mortuum, ſive Mortem appellaret; ſicut & oblata Manibus ſacrificia, *ſacrificia mortuorum* dicta fuiſſe cenſet (d). Laudat in eam rem Paraphraſim Apollinaris, in qua Hebræi ſe polluiſſe ſacrificiis Beelphegor inducuntur, hecatombes mortuis immolatas degustantes. Apud Sanchoniatonem (e) legimus à Patre Saturno conſecratum fuiſſe *Moth*, ex uxore Rhea natum; hoc autem habuiſſe Numen Phœnices, modò ſub Mortis nomine, modò Plutonis invocatum. Idem Moth tanquam ex primis rerum authoribus, juxta Theologiam Paganorum, apud eundem deſcribitur. Solebat etiam apud Ægyptios Iſis eodem nomine Moth, nempè Mater, authore Plutarcho (f), appellari; eodemque referente ex teſtimonio Archenaci Euboici, & Heraclidis Pontici ſcimus, *Serapidem* ipſiſſimum eſſe Plutonem, ſicut *Iſidem* Proſerpinam. Ex quibus omnibus pronum eſt inferamus, pro eodem uſurpari apud Paganos Jovem, Plutonem, Bacchum, & Solem.

d *De Diis Syr. Syntag. 1. c. 5.*

e *Apud. Euſ. Præp. l. 1. c. 10.*

f *De Iſid. & Oſir.*

Ut certum quid in tanta opinionum varietate ſtatuamus, atque inter futiles & multiplices conjecturas ſatis optimam eligamus, vix fieri poſſe credimus. Ea tamen præ cæteris placet, quæ Chamos, Phegor, & Moloc in unum accenſet, eundemque omnes Solem deſignaſſe credit; quamquam & illud fateamur oportet, cultum Phegor & Chamos alium fuiſſe ab eo, qui Moloc impendebatur. Huic enim humanis hoſtiis litabatur; mitiori autem, uti quidem credimus, ſacrificio Phegor & Chamos gaudebant. Porrò ſacrificia Phegor *ſacrificia mortuorum* appellat Prophete, unde facilis conjectura ducitur, eo nomine Adonidem, ſive Oſirim deſignari, cui funebres cæremoniæ celebrabantur adhibitis lamentationibus, ploratibus, alioque apparatu lugubri. Sed hæc intacta hucuſque apud alios Scriptores, maturiùs inpræſentiarum examinanda ſunt.

Phegor Numen erat notiſſimum in Arabia, & Paleſtina, cujus Numinis myſteriis Hebræi & Initiari ſe, & pollui unà cum filiabus Moab paſſi ſunt. Factum inde, ut Dei illius religionem altè adeò imbiberent Hebræi, ut ſæpiùs deinde in ejus cultum viros & mulieres initiarent. Hæc de Phegor, ejuſque cultu in Scriptura.

Hæc autem cum cæremoniis & cultu Adonidis adeò congruunt, ut vix alterum ab illo Deum fuiſſe Phegor credamus.

Porrò Adonidem ab Ægyptiis, quemadmodum & reliquas fere omnes Paganorum ſuperſtitiones, derivatum fuiſſe, neminem ignorare credo. Iſis ſeu Venus amiſſi conjugis, Oſiridis nempè ſive Adonidis ab apro occiſi deſiderio, Feſtum in ejus honorem inſtituit, quo funera amaſii lugerentur. Poſt luctum tripudia veluti conjuge invento. Ab Ægypto in Judæam ſuperſtitio irrepſit; quare Ezechiel mulieres lugentes Adonidem in Templo per viſum ſpectavit (g). Lucianus eadem ſacrificia, qualia Byblii urbis Phœniciæ ſpectavit, deſcribens, narrat (h) magno luctuum & clamorum per totam viam apparatu funera Adonidis celebrata fuiſſe. Mane alterius diei mutata omnia; ſparſo enim inter populos rumori de vita Numinis, ejus ſimulacrum in aera elatum ſuccedit, crinea abſcindunt, uti in moribus poſitum eſt apud Ægyptios pro morte Apidis. Tantundem ac viri, mulieres quoque obſervant, quarum ſi forte aliqua renuerit, illa in honorem Deæ proſtituere ſe, tum & pretium proſtitutionis conſecrare cogitur. Hujus Feſti ſacrum tempus Vere, cum ſcilicet amnis Adonis liquatis Libani nivibus tumens, atque alvei ſui arenis rubeſcens in mare præceps devolvitur.

g *Ezech. 8. 14.*

h *Dea Syr.*

Facilè etiam credimus, gliſcentes apud Babylonios eaſdem ſuperſtitiones deſignaſſe Baruc, cum Sacerdotes ejus gentis in ſuis ſolemnitatibus ita deſcribit (i): *In domibus eorum* (Deorum) *Sacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita, & barbam raſam, quorum capita nuda ſunt. Rugiunt autem clamantes contra Deos ſuos, ſicuti in cœna mortui*. Eadem apud Aſſyrios obtinuiſſe, apud quos etiam lamentationes Proſerpinæ frequentes, Macrobius commemorat; quin & ab eiſdem gentibus in Phœniciam derivatam ſuperſtitionem ſignificaſſe videtur (k). Addit bis in ſingulis annis Feſtum illud recurriſſe, quo ſcilicet menſe dies decreſcunt, & quo augentur; ſive duorum æquinoctiorum, autumnalis,

i *Baruc. 6. 30. 31.*

k *Satur. l. 1. c. 21.*

&

& verni tempore, nempè lunâ, utì ferunt, decimâ ſeptimâ. Eodem verno tempore Adonidis Feſta Athenis celebrari Plutarchus teſtatur (*l*), narrans impoſita mortuorum ſimulacra in feretris, veluti trophæa in via ſtatui conſueviſſe, qua funebris pompa Adonidis circumferebatur, totâ interim viciniâ luctibus, & ploratibus amaris oppidò inſonante. Alexandrinorum luctum eâ occaſione celebratum, duodecimo menſe, nempè anni Ægyptiaci ab ęquinoctio autumnali exordientis poſtremo, Theocritus deſcribit. Tandem, cum Ezechiel per viſum ſpectavit fœminas plorantes Adonidem, tunc ſextus menſis anni ſancti à Paſchate initium ducentis agebatur (*m*). An eodem ſimul tempore ſolerent Iſraelitę ſacris Beelphegor initiari, modò diſquirendum eſt.

l *Plutarch. in Ant.*

m *Vide Ezech.* 8. 1.

Rex Moabitarum peſſimo conſultore Balaamo prophetâ uſus, miſſis in caſtra Iſraelitarum puellis, hoſtes ad ſacra ſuperſtitioneſque ſuas pellexit. Quo id potiſſimum anni tempore contigerit quanquam nihil Moyſes expreſſerit, factum tamen quinto ante obitum ipſius menſe, nempè ante ineuntem menſem duodecimum anni ſancti, Februario noſtro reſpondentem, facilè credimus. Aaron frater Moyſis diem clauſit menſe quinto anni ſancti, anno Mundi 2552., ejuſque obitus Moſaicum præceſſit 6. vel 7. menſibus; quare deceſſiſſe Aaron debuit labente Julio, ſivè Auguſto ineunte. Secundùm hæc, bellum in Regem Arad ſuſceptum eſt, brevi confectum. Tum Iſraelitæ ſecus montem Hor rectâ ad torrentem Arnon proceſſerunt. Porrò à monte ubi Aaron diem clauſit, uſque ad torrentem illum in finibus ditionis Sehon fluentem, octo tantùm manſiones Moyſes enumerat; iiſque emenſis bellum narrat cum Sehon, alterumque cum Og geſtum. Duobus ſecundis prælis ambo Reges à populo edomiti ſunt; quare non diu expeditio duravit. His auditis, Balac Rex Moabitarum accitum Balaam mali illius conſilii, de quo nuper diximus, authorem habuit. Hæc ſanè omnia eo temporis ſpatio contigiſſe potuerunt, quod inter labentem Julium, & diem 17. ſivè 18. Septembris, Adonidis feſto ſacrum, intercedit.

Occaſione igitur feſti Phegor ſivè Adonidis acceptâ, puellę ejus ſuperſtitionis miniſtrę, in caſtra Iſraelitarum ad Settim in agro Moab venientes, populum ad ſua ſacra invitarunt. Videbantur ex amicâ gente veniſſe, cum Moabitas amicos haberent Judæi, ab armis in eos inferendis à Deo prohibiti; videbantur etiam oris laſcivientis aſpectu juniorem ac victoriis tripudiantem populum plus allexiſſe quàm verbis. Quare facilè ſeducti Judæi, in ſacra atque convivia, poſt luctum Adonidis celebrari ſolita, tum & in eas, quæ ſuperſtitionibus hiſce appendices ſunt, obſcœnas religiones proruerunt.

Vix dubito Moſaicas illas leges, caventes ne *in rotundum attondeant comam, ne radant barbam, neve ſuper mortuo* (vel pro mortuo) *incidant carnem* (*n*), aliò quàm ad Phegor, Oſiridem, & Adonidem (quę tria ſunt ejuſdem Idoli nomina) ſpectaſſe. Cujus rei has in promptu habemus conjecturas. Scitum eſt, in feſto Adonidis eundem ſervari luctum conſueviſſe, qui lugendis chariſſimorum funeribus, ploratus, ejulatus, lamentationes, tunſiones pectoris, veſtium ſciſſiones &c. Solebant viri comas tondere, quas fœminæ paſſas negligebant, quanquam & aliquando avellere crines ſolebant. Apud Bionem in Epitaphio Adonidis Amores inducuntur, Dei funus lugentes, capite abraſo, arcum & ſpicula proculcantes. Sponſa Numinis per nemus oberrans, nudo pede, paſſiſque crinibus, largo fletu ſylvam irrigat. Fœminę Alexandrinę apud Theocritum ſparſis crinibus, aperto ſinu, & veſtibus diſciſſis parent. Apud Ariſtophanem mulieres tecta domorum aſcendunt, quò luctus ſui faciant ſpectaculum. Porrò in lugendis privatis funeribus paria tum apud Paganos, cum apud Hebræos ſervabantur (*o*); quare dum Moyſes cæremonias haſce *ſuper mortuo* interdicit, eâ ſanctione ſuperſtitiones tantummodò Phegor vel Adonidis interdixiſſe cenſendus eſt; nullâ enim lege prohiberi ſibi morem finitimarum gentium, in lugendis parentum funeribus, Iſraelitę unquam perſuaſum habuerunt.

n *Levit.* 19. 27. 28.

* *Vide quæ diximus ad Gen.* 1. 3.

Nec aliò ſpectare crediderim hortos illos ſuperſtitioſos, quos Prophetæ Judæis, nec rarò quidem, exprobrant (*p*). Quis enim hortos Adonidis apud Prophanos non legerit?

p *Iſai.* 1. 29. & 65. 3. *Amoſ.* 4. 9.

In edicto, quo Deus cavet ne Sacerdotes funus neceſſariorum, niſi intra certum gradum neceſſitudinis, lugeant, hæc mandat [*q*]: *Non radent caput, nec barbam, nec in carnibus ſuis facient inciſuras; ſancti erunt Deo ſuo, & non pollluent nomen ejus.* Quæ igitur Sacerdotibus tantùm interdicuntur, hæc ſanè continuò cæteris permiſſa eſſe conſtat. Alibi etiam Moyſes verba facit ad Aaronem ejuſque filios occaſione Nadab & Abiu igne correptorum (*r*): *Capita veſtra*, ait, *nolite nudare* (id eſt radere), *& veſtimenta nolite ſcindere.* [ſcilicet lugentes funus Nadab & Abiu] *Fratres veſtri, & omnis domus Iſrael plangant incendium, quod Dominus ſuſcitavit.* Licebat ergo Iſraelitis & Levitis, quod Sacerdotibus interdictum erat. Tandem jubetur à Domino Jeremias (*s*) renunciare Iſraelitis ſuis verbis: *Abſtuli à populo iſto miſericordiam & miſerationes; & morientur grandes & parvi; in terra iſta non ſepelientur, neque plangentur, & non ſe incident, neque calvitium fiet pro eis.* Cur, rogo, hiſce minis terrerentur Iſraelitæ, ſi ne lugerent eo ritu funera cautum fuiſſet à Lege? An minitatur Deus commiſſurum ſe, ne fiat quod jam abrogatum eſt? Deus etiam ad Ezechielem [*t*]: *Ecce ego*, inquit, *tollo à te deſiderabile oculorum in plaga, & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrimæ tuæ. Ingemiſce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata ſit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.*

q *Levit.* 21. 5. 6.

r *Levit.* 10. 6.

s *Jerem.* 16. 6. 7.

t *Ezech.* 24. 16. 17.

des. Omnia porrò hæc feciſſet Propheta, niſi Dei præceptum obſtitiſſet.

In veterum Legum interpretatione, habenda eſt ratio diligenter de recepta Legis obſervandæ conſuetudine apud illos, quibus indicta eſt. Illud enim reputandum eſt, religioſos ſaltem viros nunquam ſibi à ſpirito & obſervatione ejuſdem recedendi licentiam permiſiſſe. Quod ſanè, ſi de aliquibus unquam, certè de Judæorum viris religioſis præſumendum credimus, legis ſtudioſiſſimis, apud quos à Legis ſanctionibus vel lato ungue recedere religioſum fuerat. Quare cum religioſiſſimorum etiam Judæorum in moribus poſitum noverimus, ut domeſticorum funus comę & barbę abraſione, ſciſſione veſtium &c. lugerent; non eſt cur hæc à Moyſe interdicta ſuſpicemur; aliuſque proinde Legum ſaltem in ſpecie ea interdicentium ſenſus requirendus eſt.

Si quis planè mentem adhibeat Legi in Levitico latæ, qua luctus ſuper mortuo populo interdicitur, is facilè intelliget, Paganam aliquam ſuperſtitionem, apud finitimas gentes obtinentem, Legiſlatorem ſpectaſſe (*u*): *Non augurabimini, neque obſervabitis ſomnia, neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & ſuper mortuo non incidetis carnem veſtram, neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis in vobis &c.* Porrò attonſio comę apud Arabes religioſa erat Baccho; barbam radere, carnes incidere, apparatus erant luctûs, quo Adonidis adeoque & Phegor, uti facilè credimus, funus lugebatur; Stigmata inurere carnibus, frequentiſſima erat per Orientem ſuperſtitio, authore Luciano (*x*).

u *Levit.* 19. 26. 27. 28.

x *De Dea Syra.*

Sed juvat id noſtram ſententiam verba Legiſlatoris recitare, quibus paulò ante obitum eaſdem Leges confirmat (*y*): *Filii eſtote Domini Dei veſtri; non vos incidetis, nec facietis calvitium ſuper mortuo, quoniam populus Sanctus es Domino Deo tuo.* Ita Moyſes ad populum qui cultu Phegor impenſo, religioni ſuæ crimen irrogaverat. Ex ſuperioribus autem ſatis conſtat, Adonidis cultoribus & comam abradere, & carnes incidere familiarem ſuperſtitionem fuiſſe. Alter etiam Deut. 26. 14 locus in hanc rem prætereundus non eſt. Iſraelitæ primitias ſuas Domino oblaturi venientes, hæc profitentur: *Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſeparavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex eis quidquam in re funebri*. Hebr. *nec dedi quidquam mortuo*. Quid hoc eſt, rogo, niſi aperta Iſraelitarum profeſſio omnes ſe primitias ſuas Domino obtuliſſe, nullâ reſervatâ portione pro Iſide Dea, ferendi arbores colendique agros inventrice, juxta Ægyptios, cujus Deæ luctus pro amiſſo Oſiride vernâ meſſe ineunte recurrebat? Quam in rem nihil ſe expendiſſe Hebræi ſivè in uſum ſacrificiorum, ſivè epularum ad cultum mortui, hac ſolemni formulâ profitentur.

y *Deut.* 34. 5.

Quibus ita ſe habentibus, facilè in eam ſententiam deſcendimus, quæ Beelphegor cum Adonide confundit; cumque quem Moabitæ Phegor, ipſum eundem credit ac Oſiridem Ægyptiorum, Adonidem Phœnicum, Athynam Phrygum, Atym Syrorum, & Thammuz Hebræorum. Quo enim loco habet Vulgata: *Plangentes Adonidem*, in Hebræo eſt: *plangentes Thammuz*. Quibus enim Phryges Athynam colebant cæremoniis, [z], iiſdem & Syri ſuum Atym (*a*), Ægyptii Oſiridem, Phœnices Adonidem. Ita varia hæc nomina juxta Paganorum Theologiam ad unum Solem referuntur.

z *Vide Macrob. Satur. l.* 1. *c.* 21.

a *Vide Lucia. de Dea Syr. & alios.*

Facilè etiam deprehendere nobis videmur nominis Phegor, ſivè Pe-or veſtigia in Deo Oro, ex veteri Ægyptiorum Rege in eorum Numinum tranſlato, filio Deę Iſidis, cui etiam inditum cognomen Apollo, ſivè Sol (*b*). Deus ille, authore Diodoro Siculo (*c*), matrem habuit Iſidem, quæ poſt occiſum à Titanibus filium, extincti cadaver in aqua inventum ad vitam revocavit, tum & donavit immortalitate. Ferunt hunc Orum Regum Deorum in Ægypto ſeriem clauſiſſe. Ex Dea parente artem vaticinandi, tum & curandi morbos didicit; ex quo Ori nomen longè latèque per univerſum orbem propagatum eſt. De tanto filio ſibi plaudens mater, in inſcriptione ab eodem Diodoro relatâ, ità decora ſua prædicat: *Ego ſum uxor Oſiridis; ego ſum prima frugum inventrix; ego ſum Ori Regis mater.*

b *Vide Macrob. loc. cit.*

c *Bibl. l.* 1. *c.* 2.

En Pe or Dei Moabitarum origo. *Pe*, ſivè *Pi* Ægyptii articuli loco poſitum eſt; *Or* nomen eſt Dei, cujus funus tum & poſt funus in vitam revocatio celebratur. Extat etiam ejuſdem nominis veſtigium in nomine religioſi illius Abbatis *Peor*, & in nomine *Origenis*, quod ex Ægyptiorum conſuetudine, nomina ſibi Deorum imponentium, repetendum eſt. Nomine *Thammus* noti ſunt Ægyptii quidam in Hiſtoriis (*d*); Thammus autem Adonidem refert. Animadverſione dignum eſt, apud Herodotum nihil quidem legi de Thammus, ſed tantùm de *Ammo* (*e*); ex quo facilè ſuſpicamur T ſivè C in Chammos & Thammus à radice nominis extraneum eſſe.

d *Plato in Phędr. Plutar. de def. Orac.*

e *L.* 2. *c.* 43.

Adoni Hebræis eſt *Dominus*, quo ſanè titulo uxores viros ſuos compellant; ut Sara Abrahamum (*f*). Poteſt ergo Ammus ſeu Thammus peculiare viri Iſidis nomen deſignare, Adonis verò genericum fuiſſe nomen; quemadmodum Beel-phegor, ſive *Baal Peor*, ut eſt in Hebræo vero Dei nomini *Or*, adjunctum habet *Pe* loco articuli, & *Baal* qui dignitatis titulus eſt, ſonans *Deus*. Ipſe autem per contemptum *mortuus* appellatus eſt ab Hebræis.

f *Gen.* 18. 12. *Poſtquam conſenui & Dominus meus (Hebr. Adoni) vetulus eſt.*

Ad complementum Diſſertationis addendum aliquid eſt de cæteris Moabitarum Numinibus, quò omnia ad ejus gentis religionem ſpectantia uno eodemque lucubrationis contextu collecta habeamus. Mentio eſt apud Moyſem de *Baal-meon* (*g*) urbe in veteri Moabitarum ditione, quam ex vetuſto aliquo gentis Idolo nomen derivaſſe ſuum credimus non inviti. Cum verò alterius quàm Chamos & Phegor vel Pe-or Numinis apud eas gentes mentio

g *Num.* 32. 38. *Vide etiam Joſu.* 13. 17. *Ezech.* 25. 9.

nulla

nalls occurrat; hinc facilè credimus alterutri ex iis Numinibus urbis nomen accepto referendum fuiſſe. Porrò nomen illud ſonat: *Commoratio Baal*.

Nabo, alius Moabitarum Deus apud Iſaiam 46. 1. *Confractus eſt Bel, contritus eſt Nabo, facta ſunt ſimulacra eorum beſtiis, & jumentis*. Septuaginta pro Nabo legunt *Dagon*. In urbe Nabo, Dei Chamos alio nomine Beelphegor, ſimulactum conſtitutum S. Hieronymus autumavit (*h*); ex quo facilè contigiſſe potuerat, ut de Urbis nomine Deus appellaretur. Sed ut ingenuè fateamur, Sancti Viri ſententia nullis ſatis validis fulcitur argumentis; atque Prophetæ oracula de caſu Regni Babylonici lata, de Numine quodam borum populorum ultrò explicanda ſe offeruot.

Porrò nomeo Nebo, vel Nabo, aut Nabu, recurrit in Nabuchodonoſor, Nabu zardan, Semgar-Nabu, & Nabu-zesban (*i*), i *Jerem*. 39. 13.
Principibus Babylonicis; deductum verò ex Hebræa etymologia ſonat Prophetam, Vatem. Hinc facilè Oraculum quoddam indicat; an idem ac Nabchaz (*k*) Idolum k 4. *Reg*. 17. 31.
Hevæorum, quam gentem Sennacherib è regione Tranſeuphratæa in Samaritidem traoſtulit? Suſpicatur Voſſius, in loco illo Iſaiæ Bel & Nabo duo diverſa Numina deſignare, illum nempè Solem, hunc Lunam (*l*). Sed commodè etiam duo illa l *De Orig. Idololat. l*. 2. *c*. 2.
confundi poſſunt, ut *Beel* titulus ſit æquè illi cæteriſque Diis communis, & *Nebo*, quod Oraculum ſonat, nomen ſit Numini peculiare.

IN DEUTERONOMIUM PRELOGOMENON.

JUDÆIS inſcribitur *Elle Haddebarim*, nullo alio myſterio quàm quòd in contextu Hebraico Operis prima illa verba occurrant. Inſcribitur etiam à Rabbinis quandoque *Miſna*, quòd ſcilicet repetitionem continet & innovationem Legis. Tandem *Liber Reprehenſionum* (*m*) ab aliis appellatus eſt, cum reprehenſiones à Moyſe factas in Iſraelitas referat. Apud Græcos & Latinos *Deuteronomium* dicitur, ex eo ſcilicet, quòd Legis anteà latæ ſummam complectens, veluti ſecundam Legem exhibeat. Porrò Leges iſtæ pluribus acceſſionibus & interpretationibus in hoc Opere referuntur, in gratiam eorum potiſſimùm, qui, cum primùm Leges rogatæ fuerunt, ſivè nondùm nati, ſivè nondum eâ fuerant ætate, ut rationis compotes eſſe potuerint. Res à Deo & à ſe geſtas in populum Moyſes enarrat; quibus accedit hiſtoria quinque vel ſex hebdomadum, nempe ab ineunte undecimo menſe anni quadrageſimi ex egreſſu ab Ægypto, uſque ad diem ſeptimam duodecimi menſis ejuſdem anni.

An Moyſi Opus tribuendum eſſet, dubitarunt nonnulli (*n*), quòd ſcilicet Moyſis obitum deſcriptum in eo legerint (*o*); tum & ſcriptum videatur ab Authore, dum in occidente Jordanis verſaretur; ita enim res geſtas in caſtris Iſraelitarum deſcribit, quaſi in averſa fluvii ripa contigerint [*p*] *Trans Jordanem*. Hinc aliqui Joſue ſivè Eſdram ejus Libri Authorem voluerunt.

Sed luculenti adeò occurrunt in Opere Moſaicæ lucubrationis characteres, ut æquum Lectorem vix de altero cogitare permittant. Ipſe de ſe Moyſes teſtatur ſcriptis mandaſſe Canticum (*q*), quod Libri partem conſtituit; addìtque inſuper ſcripto iidem redegiſſe omnes à ſe poſitas Leges (*r*), quarum Legum con- r *Ibid*. 9. 24.
textus adeò cum reliquis totius Libri partibus conjungitur, ut divelli poſſit, diſtingui non poſſit. Quòd autem *trans Jordanem* res in eo deſcriptæ contigiſſe ſcribantur, optimi quique Interpretes ſatis conveniunt, Hebræam vocem (*s*) in s *Heber*.
originali occurrentem æquè reddi poſſe *trans* & *cis*; quare ſenſui determinando ſermonis contextus ſpectandus eſt. Quod tandem ſubditur de obitu Moyſis, hæc ab alio Authore ſuppleta & ultrò credimus, & in noſtro Commentario (*t*) demonſtra- t *Ad Deut*. 34. 1.
bimus.

Hæc autem Operis ſumma. Moyſes in ſolemni populi concione, die primâ undecimi menſis anni ab incepto itinere 40. totam hiſtoriam, ab egreſſu ex Ægypto, uſque ad ſtativa in agro Moabitico, poſt relatas de Rege Baſan, Amorrhæis & Madianitis victorias, percurrit. Huic orationi priora Libri capita uſque ad cap. 4. 41. impenduntur; exinde totum quod ſupereſt ejuſdem capitis, hiſtoricum eſt. Narrat ibi Moyſes domitæ regionis à ſe factam diviſionem, tum & tres refugii Urbes conſtituit; quare ſupplementum videtur ex Libro Numerorum deductum, velut ad Moſaicæ orationis complementum. Hoc autem ſive Moyſes ipſe per ſe, ſivè alius ejus opus recenſens, adjecit; nos tamen alteri deputandum arguimus, quòd non ab Authore inſertum videatur, qui explorata ſcribat, ſive res paucis antea menſibus geſtas, quas ipſe antea fuſiùs in eodem Opere expoſuerit. Eadem obſerves in capitis 10. verſibus 4. 5. 6. 7. 8. 9. quos alienâ manu adjectos ſuſpicamur.

Ad caput 5. Moyſes, coacto iterum populo, res ad Sinai geſtas fuſiùs pro concione exponit, latiſque eâ occaſione Legibus plura ſimul adjicit. Sequitur in cap. 27. oratio Seniorum populi, qui unà cum

Moy-

Moyſe Hebræos hortantur, ut Divinis juſſionibus legibuſque per Moyſem à Deo latis, morigeros ſe præbentes, voluntatis in illum ſuæ perpetuum monumentum Altare in Chanaanitide trans Jordanem erigant, in quo victimis oblatis fœdus cum Deo innovent (u), fœderiſque innovati

u Cap. 27. 15. 26.

leges in ejuſdem Altaris lapidibus inſculpant. Monet inſuper, ut bipertito exercitu ſex Tribus utrimque in montibus Hebal & Garizim ſtantes, maledictiones illæ, hæ benedictiones Sacerdotum ore pronontient, reſpondente ad ſingulas populo univerſo.

His ità conſtitutis, Moyſes ad obedientiam Deo præſtandam iterum atque iterum populum hortatur (x), præmiorum ſpe venales animos alliciens, pœnarumque timore contumaces terrens; quæ omnia ſtilo præter morem pathetico & gravi proſequitur.

x Cap. 28.

Fine orationi impoſito, Moyſes cœtu populi coacto (y) vel ſaltem nondum priori cœtu ſoluto; fædus quatuor ante annis in Horeb inter Deum & Iſraelem ſancitum, iterum innovavit. Poſt hęc ad priorem orationem regreſſus (z), eadem inculcat, nec minis parcens, nec promiſſiones præmiorum negligens; iiſque omnibus beneficiorum à Deo acceptorum, grati animi excitamenta adjecit. Demum orationem claudens, expoſuit ſe 120. annorum ætate grandævum, ferendo Reipublicæ & exercitûs ponderi jam imparem eſſe; addens inſuper Divinæ Providentiæ conſilio ingreſſu in Chanaanitidem prohiberi ſe; quare illud reputaſſe, ut à Principatu ſeſe abdicans, Joſue, ſibi à Deo datum ſucceſſorem, ſtatueret; quod actutum executioni mandatum eſt. Poſt hæc dimiſſo populo [a], Moyſes omnia quæ pro concione populo expoſuerat, ſcripto redegit, quem deinde codicem in manu Levitarum & Seniorum populi depoſitum, juſſit ſingulis ſeptenniis in Feſto Tabernaculorum in ſolemni populi concione legi.

y Cap. 29.

z Cap. 30.

a Cap. 31. 8. 9... 14. &c.

Paucis ante obitum diebus, juſſus à Domino unà cum Joſue ad Tabernaculum venit (b), eorum quæ Deus ipſi Joſue ediceret, teſtis futurus. Cum igitur in conſpectum veniſſent, Deus diſceſſurum populum à fide prædixit; juſſit deinde Canticum ſcribere, quo altè in mente Iſraelitarum inſidente, conſtans beneficiorum Dei, atque viciſſim debiti in illum Hebrçorum officii monumentum reſtaret. His executioni mandatis, tum & Cantico coram populo à Moyſe recitato [c], eâdem die Moyſes aſcendere montem Nebo, ubi diem clauderet ſupremum, à Domino jubetur. Aſcenſurus jam ſupremam benedictionem pius pater mœſtiſſimis filiis impertitus eſt, benedictionem, inquam, ſingulis Tribubus peculiarem, in quibus de futuris eventibus ſingularum plurima [d]. Pio illo officio perſoluto, montis cacumen aſcendit, ubi vitâ defunctus eſt (e). Hęc Deuteronomii ſumma.

b Cap. 31. 14. &c.

c Cap. 32.

d Cap. 33.

e Cap. 34.

Additiones in hoc Libros, quibus nonnulla locorum ſenſa implexa efficiuntur frequentiores, quàm in cęteris Libris Moyſis, Exemplarium exſcriptionibus accepto referendas credimus. Non enim Principes tantummodò (f), ſed privatorum etiam ſinguli, illi Dei juſſu, hi verò ſponte ſibi Exemplar deſcribebant. Inter ſcribendum autem Amanuenſes notas voces pro obſoletis ſubſtituebant interdum, uti & obſcurum quandoque Textum nacti, opportunas voces & ſententias perſpicuitatis gratiâ addiderunt. Porrò earum additionum aliç Davidis ſeu proximam illi ętatem referre creduntur, quo potiſſimùm tempore, ut ferè fit in Regno tranquillo, florenti, & pacato, ſtudium Legis & Scripturę viguiſſe inter Hebręos non immeritò conjectamur.

f Deut. 17. 18.

Legis repetitio cœpta eſt à Moyſe die primâ undecimi menſis, anni ab initio itinere per Deſertum quadrageſimi. Obiit autem Legiſlator primâ die menſis duodecimi ejuſdem anni, ętatem agens 120. annorum, A. M. 2553.

Opportunum factu viſum eſt exhibuiſſe hìc ſub unum veluti conſpectum totam legum Hebraicarum naturali ordine deductam ſummam. Cum enim frequentiùs interruptę, nec rariùs repetitæ in Libris Sacris deſcribantur, Lectorem nimis diſtrahunt, quominùs juſtam de illis ideam concipere, atque in unum veluti corpus redigere cogitando poſſit.

Deus Cœli, terræque Creator (g), ex univerſo hominum genere Abrahamo ejuſque familiâ ſelectis in ſuum populum (a), ſœdus cum illis in monte Sinai inivit, Legemque tradidit, in qua ſe Deum unicum (b), ſolum proinde amandum atque colendum declarat (c). Neque amorem utcumque, ſed cui nihil ſit reliquum, exigit: gloriæ verò ſuæ atque juſtitiæ adeò ſtudioſus aſſertor eſt, ut quantum in ſuos miſericors, atque præſtandis promiſſis fidelis, tantundem in animadverſionibus ſeverus, parentes perduelles uſque ad tertiam & quartam generationem puniat, & viciſſim pro patris fidelitate beneficia in mille generationes rependat (d). Juramenta per rei alterius cujuſcomque nomen, niſi tantum Divinum, emitti vetat (e). Quare neque cultu ullo, neque ipſo nomine (f) Deos alienos invocare, nedum imagines ipſorum, ſivè aliorum quorumcumque, etiam brutorum & ſyderum efformare fas eſt (g). Blaſphemia in Deum morti obnoxia adjudicatur (h); neque mitior eſt ſententia in juramenta inania, mendacia, calumnioſa, utpotè quibus crimen in veritatem, & ſanctitatem nominis Dei inferatur (i). Vota vel nulla fieri jubet, vel ſi fiant, ſtatim implenda, dilationem non inultam ſe paſſurum profeſſus (k). Si quis temerè de ſummâ Dei authoritate ſivè periculum facere, ſivè illam in dubium revocare auſus fuerit (l); nec non qui Magos, Ariolos, Pſeudoprophetas de rerum futurarum eventibus conſulant, ſivè ſe ſuperſtitionibus immiſceant, illos reos criminis pronunciat (m). Jubet igitur purum, ſincerum cultum exhiberi, nullam ſomniis fidem (n); nullum cum ritibus eorum, qui comam tondent, commercium; procul eſſe jubet inciſiones, & ſtigmata (o): Magi, Pythones & Pſeudo-Prophetę è populo exterminentur (p);

g Gen. 1. 1.

a Levit. 19. 12. & Deut. 26. 16. 17.

b Exod. 20. 7.

c Deut. 6. 5. & 10. 12. 20.

d Exod. 20. 5. 6. & 34. 6. 7. Deut. 5. 9. 10. & 6. 15.

e Deut. 6. 13. & 10. 20.

f Exod. 23. 13.

g Exod. 20. 3. 4. & 23. 13.

h Levit. 24. 11.

i Exod. 20. 7. Deut. 5. 11.

k Deut. 23. 21. Lev. 27. Num. 30.

l Deut. 6. 16.

m Levit. 19. 31. & 20. 6. 27. & 22. 18. Deut. 18. 10.

n Deut. 18. 13. Levit. 19. 26.

o Lev. 19. 27. &c.

p Lev. 20. 27. Deut. 18. 20. &c.

nihil

nihilque tandem feratur, quod ad idololatriam, ſive pravo exemplo, ſive ſollicitatione inducat; ipſaſque urbes ejus criminis reas vult devoveri [q]. Cavendum inſuper edicitur à luctibus, juxta morem Ethnicorum (r); ab oleo unctionis, & à thymiamate, cujus eſt uſus in Templo, mortis indictâ pœnâ, abſtinendum (s). Manus tandem inſontes atque impollutas ad Deum levent Iſraelitę, uti filios, famulos, & Dei populum decet (t); in Legis meditatione diu noctuque verſentur, eamque ſive brachio, armillarum more, ſive ſupra frontem alligent; in ſuperliminaribus ædium inſcribant (u).

In deſerto Deus tabernaculum ſibi expandi, veluti Regi in caſtris cum populo ſuo verſanti, voluit; cujus papilionis opificio omnes donaria conſerre (x), ſolos verò Sacerdotes ejus obſequiis atque ſervitiis deſtinari; quibus unis ejus aditum permitti (y), nec niſi eo tantùm in loco ſacrificia offerri juſſit (z). Quicquid autem hoſtiarum immolaretur, ſive extra ſive intra atrium Tabernaculi, ſtatim ante fores ejuſdem Tabernaculi ſiſti voluit, ejuſque ſanctionis tranſgreſſores, tanquam homicidas damnari (*). Cum verò Iſraelitæ ad terram ſibi promiſſam pervenerint, ait Deus, ter ſingulis annis urbem à Deo in ſedem ſui Templi ſelectam petant, debitum Domino obſequium (a) munerum oblatione (nefas eſt enim Deo vacuum ſe ſiſtere), exhibituri. Deum autem cultu longè à Chananæis diverſo colant; neque enim ſive ſtatuas erigere, ſive aras paſſim excitare, ſive lucum, ne circa altare quidem Templi, conſecrare Iſraelitis fas eſt [b]. In ſignum autem obtentæ à Deo regionis, quam colunt, primitias & decimas pro Sacris Miniſtris (c) ad Templum deferant, his additis ad Sacerdotem verbis (d): *Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum terram, pro qua juravit patribus noſtris, ut daret eam nobis.* Acceptiſque à Sacerdote oblationibus, ſtatim Iſraelita proſequatur: *Syrus perſequebatur patrem meum, qui deſcendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus eſt in pauciſſimo numero, crevitque in gentem magnam ac robuſtam & infinita multitudine. Affixeruntque nos Ægyptii, & perſequuti ſunt, imponentes onera graviſſima, & clamavimus ad Deum patrum noſtrorum, qui exaudivit nos, & reſpexit humilitatem noſtram & laborem atque anguſtiam; & eduxit nos de Ægypto in manu forti & brachio extento, in ingenti pavore, in ſignis atque portentis, & introduxit ad locum iſtum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem. Et idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi.*

Præter has oblationes, quotannis ſemel religioſa in Templo convivia inſtruere jubebantur Iſraelitæ, à quibus Levita, pauper, vidua, & orphanus non abeſſent (e). Suæ etiam preces his menſis erant, in hæc verba (f): *Abſtuli quod ſanctificatum eſt de domo mea, & dedi illud Levitæ & advenæ & pupillo ac viduæ, ſicut juſſiſti mihi; nec præterivi mandata tua, nec ſum oblitus imperii tui. Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſeparavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quicquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei ... Reſpice de ſanctuario tuo, & de excelſo Cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Iſrael, & terræ, quam dediſti nobis, ſicut juraſti patribus noſtris, terræ lacte & melle mananti.* Hæc tamen convivia ſemel ſingulis trienniis in ſua cuique regione præſtare fas erat.

q Exod. 22. 20. & 23. 24. 25. & 34. 16. Deut. 4. 16. 17. & 13. 6. 50. & 17. 3.
r Deut. 14. 1. 2.
s Exod. 30. 33.
t Exod. 12. 31.
u Deut. 6. 7. &c. & 11. 20.
x Exod. 13. 3. & 15. 5.
y Num. 18. 4.
z Deut. 12. 14.
* Levit. 17. 3. 4.
a Exod. 23. 14. & 24. 20. Deut. 15. & 21. 11. 12.
b Deut. 16. 21. 22.
c Exod. 22. 29. 30. Deut. 31. 1. 2.
d Deut. 26. 4. 5.
e Deut. 14. 23. &c.
f Deut. 26. 13. &c.

Sacerdotes Domini ampliſſimis privilegiis atque muneribus decorabantur: illud inprimis inſigne, quòd ſoli miniſtrarent Altari; adipem & ſanguinem, & quidquid inſuper de victima adolendum eſſet, offerrent; unis inſuper aditus in Sanctum ad imponendum igni thymiama, accendendas lampades, ad innovandos ſingulis Sabbatis panes propoſitionis pateret. Suæ illis erant partes è victimis in ſacrificiis pacificis, & pro peccato, in oblationibus panis, necnon in libamentis, quorum parte in ignem conjectâ, reliqua Sacerdoti cedebat (g). In victimis pacificis armum dexterum, & pectuſculum (h) Sacerdos ſibi reſervabat, adipem tradebat igni, ſanguine ad baſim Altaris effuſo, quod reliquum erat offerenti (i) permittebat. In ſacrificiis pro peccato, renes, cauda, & adeps ilia comprehendens, reticulum jecoris, Domino; reliqua Sacerdoti erant (a). De holocauſtis, igni omnia; vellus tantummodò Sacerdos habebat. Ex hoſtiis pacificis ſive in Templo, ſive in privatis ædibus cum tota familia deguſtare fas erat: poſt alteram verò diem à ſacrificio, ſi ex iis reliquum fuiſſet, igne ſtatim abſumendum [b]. De victimis pro peccato extra Templum ſive deguſtare, ſive efferre quid Sacerdoti nefas (c); aliis verò à Sacerdotibus ne in Templo quidem aliquid ex iis delibare permiſſum: quoad decimas, primitias, primogenita, vota, & oblationes, familia Sacerdotis non excipiebatur (d). Sacerdos, qui ex ſanctificatis aliquid ipſe non purus in cibum caperet, ultimo ſupplicio damnabatur (e). Ex dapibus ſanctificatis operarii mercede conducti, & advenæ non participabant; quamquam mancipia Sacerdotis non excludebantur; filiæ item è Sacerdotali familia viduæ, ſive repudiatæ, amiſſum antea in illas jus recuperabant. Porrò dapes ſanctificatæ cenſebantur, ſive portiones ex victimis pacificis Sacerdotibus cedentes, ſive quæ ex oblationibus Templo factis in uſum eorumdem ſegregabantur; quoad decimas enim & primitias, quę veluti Miniſtrorum proventus habebantur, nihil exceptum; qui enim Levitæ, & Sacerdotes inexpiati ali potuiſſent?

Primogenita tam hominum, quàm pecudum, atque jumentorum univerſa Domino ſegreganda erant [f]; niſi quòd aliqua ex illis redimendi facultas eſſet. Hominum enim quinque ſiclis redimebantur (g); nec alia erat de primis animalium immundorum fœtibus ratio, uti aſini, & cameli. Siquidem pro aſino ovis, ſivè quinque ſicli offerri poterant (h), alioquin ſtatim mactabatur. Animalia pura nullo pretio redimi,

g Levit. 2. 3.
h Levit. 7. 31. &c.
i Ibid. 30. 31.
a Ibid. 1. 2. 3.
b Levit. 7. 18.
c Levit. 6. 26. & 7. 6. Num. 18. 9.
d Levit. 10. 14. Num. 18. 13. &c.
e Levit. 22. 2. &c.
f Exod. 13. 12. &c. & 34. 19.
g Num. 18. 16.
h ℣. 17. 58.

mi, ſed omninò cædi oportebat: quorum tantùm adipe igni tradito, & ſanguine ad baſim Altaris effuſo, reliquum Sacerdotibus cedebat (i). Quos recens planta fructus tribus prioribus annis emiſiſſet, impuros haberi oportebat: quarti anni, omnes Deo conſecrandi; à quinto verò anno eorum uſus permittebatur (k).

Pro iis, quos ſibi Deus ex univerſis primogenitis Iſraelis reſervaverat, Tribum Levi ſubſtituit (l); è quibus familiæ Aaronis Sacerdotio demandato, reliqui inferioribus Templi & Sacerdotum miniſteriis deputati ſunt. Sacerdotum igitur miniſteria circà Altare, Sanctum, & Sanctuarium verſabantur; ignemque, ne extingueretur, in eodem Altari curabant: Levitarum, circa Templi fores, muſicam, ac victimas, quas excoriabant, necnon circà ligna ad Altare afferenda.

i *Levit.* 19. 23. *&c.*
k ℣. 24. 25. 26.
l *Num.* 3. 41.

In Sanctuarium aditus nulli præter Summum Sacerdotem, ipſique die tantùm Expiationis Solemnis, permiſſus [m]. Ea dignitas tum criminibus puniendis, cum Religionis rebus curandis ſummam in unum authoritatem conferebat (n). Ad illam verò aſſumi oportebat virum, cujus pater virginem fœminam, & ejuſdem Tribûs, atque generis duxiſſet (o). Ipſum verò ab omni corporis vitio purum eſſe oportebat (p). Nec ſanè aliter decebat illum, per quem Deus oracula veritatis fundebat; ſiquidem Summus Sacerdos inſignibus ſuæ dignitatis indutus, per Urim, & Tummim quæ in Rationali geſtabat, Dei nomine conſulentibus reſpondebat (a) Neque funera lugere, excepto tamen patris, neque vel locum ingredi, ubi cadaver jaceret, ne quid impuritatis contraheret, permittebatur [b]. Hæc tamen Lex cum Pontifice arctiſſima, aliis inferioribus mitior erat; ſiquidem vulgò Sacerdotes parentum, filiorum, & fratrum funeribus (c), non tamen extraneorum, neque etiam Principis, aſſiſtebant: Levitas verò iis omnibus, quibus cæterus Iſraelitas, adeſſe fas erat. Quo temporis ſpatio Sacerdotes Templi ſervitiis occupabantur, ab uxoribus, & vino temperabant, ſtudioſè ab omnibus ſeſe obſervantes, ne quid unquam impuritatis contraherent (d). Eorum veſtis religioſa, qua in Templo tantùm Sacerdotes utebantur, tunica erat linea talaris (e), femoralibus, cingulo, & capitis operimento itidem lineis adjectis; quæ ſanè veſtis Levitis etiam communis fuit. Comam minimè nutriebant, uti neque barbam in labio ſuperiori: pedibus erant nudis in Templo (f), ubi & cibum, & ſomnum capiebant.

m *Levit.* 16.
n *Deut.* 17. 12. 13.
o *Levit.* 21. 13.
p *Levit.* 21. 17. 18.
a 1. *Reg.* 13. 9. *&* 30. 7.
b *Levit.* 21. 10. *&c.*
c *Levit.* 10. 6. *&* 21. 2. *&c.*
d *Levit.* 10. 9.
e *Exod.* 28. 40. 41.
f *Vide dicta ad Exod.* 40. 29. 30.

Pontifex ſplendidiori ſanè veſte utebatur. Femoralibus [g] lineis, tenuitate, & opere ſpectandis: tunicæ alia ſuperinducta, cærulei coloris, ſimplici opere, ac fortaſſe non manicata, cujus fimbriam tintinnabula aurea, & malogranata variato opere contexta, alternè diſpoſita ornabant. Hanc tunicam cingulus ſtringebat operis phrygii, & variati, cui nomen in S. Scriptura *Ephod*. Porrò Ephod duabus faſciis ſplendidiſſimis conſtabat, quæ utrinque per humeros in anteriora deſcendentes, corpori deinde circumductæ, ante ſtomachum vinciebantur, ſimulque fluentem tunicam continebant. Quà verò faſciæ illæ ex humeris in anteriora deſcendebant, binæ gemmæ inſertæ erant, ſex utrinque nominibus Tribuum Iſraelis inſculptæ: ubi & quo loco ante pectus decuſſabantur, *Rationale* eminebat, nempe pannus ille quadratus 12. digitorum latitudine, duodecim gemmas ſingulis nominibus Tribuum Iſraelis inſculptas præferens.

g *Exod.* 28.

Sacerdotibus cautum erat, ne cum fœmina moribus inhoneſtis, ſivè proſtitutâ, ſivè tandem ab altero repudiatâ, connubia inirent (h); ſi quæ verò filia Sacerdotis in crimine deprehenderetur, utpotè quæ patris famam violaſſet, continuò igne damnabatur. In thure offerendo, alienum ignem adhibere Sacerdotibus nefas, quod Nadab, & Abiu vel morte expiarunt (i). In ſacrificiis ſale quidem ſemper [k], oleo, & fermento nunquam (l) utebantur. Suis impenſis & operâ panes propoſitionis conficiebant; quos ſingulis Sabbathis recentes menſæ aureæ in Sancto apponebant [m], veteribus remotis, de quibus comedere ipſis tantùm fas erat (n). Inſuper holocauſtum perpetuum veſpertinum, & matutinum, cum libationibus Sacerdotes ſufficiebant (o). Vitia corporis, quæ à Sacerdotio, & vitia hoſtiarum, quæ à ſacrificiis arcebant, in Commentariis recenſentur [p].

h *Levit.* 21. 7. *&c.*
i *Levit.* 10. 1. 2.
k *Levit.* 2. 13. *Num.* 15.
l *Levit.* 2. 11.
m *Levit.* 24. 5. *&c.*
n *Matth.* 12. 4.
o *Exod.* 29. 38. *Num.* 28. 3. 4.
p *Levit.* 21. 17. 18. *&* 22. 18. *&c.*

Levitarum, & Sacerdotum proventus non agri quidem, & arva, quorum illis nulla aſſignata ſunt, ſed decimæ, primitię, oblationes, & victimarum participatio ſatis uberes exhibebant (a). Ne verò ſedibus carerent, 48. urbes, atque ſuburbana in circuitu, ſpatio 1000. cubitorum, pro domicilio aſſignata ſunt (b). Domus illorum ruſticæ eodem jure, ac cæterorum Iſraelitarum agri, vendi quidem, ſed reſtituto pretio à Domino nunquam non redimi poterant; imò ne redemptę quidem, anno Jubilæi ad priſtinum dominum redibant (c). Ex eiſdem urbibus, ſex in aſylum (d) iis, qui imprudentes hominem occidiſſent, deſtinatæ erant. E toto numero 13. ad Sacerdotes ſpectabant; cæterę ad Levitas (e). Semper ac farina aquâ ſubigebatur ad panem conficiendum, è tota maſſa portio aliqua pro Levitis juſſu Dei ſegreganda erat: quam portionem majorem quadrageſimâ, minorem ſexageſimâ parte Rabbini præſcripſerunt. Cum animal occidebatur, uterque humerus, ventriculus, & mandibulę dono ad Levitas deferri ſolebant (f), neque ſuâ portione, cum greges tondebantur, ſivè cum præda ex hoſtibus referretur, etiamſi bello non adfuiſſent, fraudabantur (g). Adeſſe tamen bello ſemper Sacerdotes conſueverunt, quorum munus erat tubis clangere (h), ſolemneſque illas formulas coram exercitu recitare (i): *Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis: non pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos; quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra adverſarios dimicabit, ut eruat vos de periculo*. Si quando Arca Fœderis in caſtra reducenda erat, illius deferendæ atque cuſtodiendæ negotium Sacerdotibus com-

a *Num.* 18. 20. 21.
b *Num.* 35. 2.
c *Lev.* 25. 32.
d *Num.* 35. 6. *Joſue* 20. 7. 8.
e *Joſue* 21. 19. *&c.*
f *Deut.* 18. 3. 4.
g *Num.* 29. 30.
h *Num.* 10. 8.
i *Deut.* 20. 3. 4.

committebatur (*k*). Nec rarò etiam Summus Sacerdos cum ſacris ornamentis, Dominum de agendis conſulturus, aderat.

Convivia nulla fermè ſive in Templo, ſivè in urbibus inſtituta, ad quæ Levitæ non accerſerentur; quod quidem Hebræis Deus vicies in S. Scriptura commendat. *Cave*, ait, *ne derelinquas Levitam, qui in Urbibus veſtris commoratur; neque enim habet aliam partem, & poſſeſſionem inter vos* (*l*). Decimæ illis non ex fructibus tantùm ſed etiam ex pecoribus, quodcumque numeranti decimum fortè occurriſſet, ſolvebantur (*m*); liberum tamen erat ſuam decimam oblato pretio, & quintâ inſuper ejus parte, redimere.

Ex collectis apud Levitas primitiis & decimis, pro Sacerdotibus decimæ ſegregabantur (*n*). Sacerdotes & Levitę certâ ætate, nempè annorum 25. ſive 30. miniſterium inibant, atque annum agentes 50. illud dimittebant (*o*). Sub Davide 20. annis nati admitti cœperunt (*p*). In miniſtrando verò mutuò ſibi invicem Sacerdotes Sacerdotibus, & Levitæ Levitis ſuccedebant. Si Levita, relictâ priori ſede, ad Templum veniſſet, ut ejus ſervitiis ſe toto tempore impenderet, illum recipi, & ex proventibus ejuſdem Templi ali oportebat (*q*).

Levitarum, & Sacerdotum munus ſecundum à ſacrificiis, erat populi inſtitutio: quippè qui in cœtu ſolemni univerſæ gentis, die Expiationis, lectionem univerſæ Legis publicè obire tenebantur (*a*). Cum novus Rex inaugurabatur, ejuſdem Legis volumen ab illis recipiebat, ac deinde in ſuum uſum tranſcribendum curabat (*b*). Si quid in judiciis arduum implexumque occurriſſet res ad Sacerdotes deferebatur; eâque occaſione Summi Sacerdotis ſententiæ non acquieviſſe capitale erat (*c*). De lepra judicium (*d*), de expiatione homicidii, cujus author lateret (*e*), de divortio, de aquis zelotypiæ (*f*), de votis Nazaræorum (*g*) ad illos ſpectabat. Tandem ſolemnis populi benedictio, atque Divini nominis ſuper illum invocatio ex ipſis obtinebatur (*h*).

Sacrificia apud Hebræos non unius erant rationis. In holocauſto omnium perfectiſſimo tota victima, detractâ pelle, atque extis, adolebatur. In ſacrificiis pacificis pro obtinendis referendiſve gratiis, ſeu tantùm pro aſſerenda Dei ſuper omnia poteſtate inſtitutis, ſanguis tantùm & adeps Deo, armi & petuſculum Sacerdoti, reliquum offerenti ſacrificium cedebat. In ſacrificiis pro peccato, nihil offerenti, ſed adipe exta continente, reticulo jecoris, & renibus igni traditis, reliquum Sacerdoti remanebat. Victimæ ut plurimum tauri erant, vaccæ, vituli, arietes, oves, verveces, hirci, capræ, & hædi; aves nonniſi in expiatione hominis leprâ mundati (*i*), ejuſque, qui juramentum imprudens tranſgreſſus fuiſſet (*k*), non adhibebantur: eâque occaſione ex duabus avibus oblatis, altera immolari, altera libera in auras dimitti ſolebat. Verùm peculiares de ſingulis Sacrificiis cæremonias recenſere operoſum eſſet nimis;

k 3. *Reg.* 4. 4. *&* 14. 18. *&* 2. *Reg.* 35. 24. 25.
l *Deut.* 12. 18. 19. *& alibi paſſim.*
m *Lev.* 28. 30. 31. 32.
n *Num.* 18. 26.
o *Num.* 8. 24. *&* 4. 3.
p 1. *Par.* 23. 24. *&* 2. *Par.* 31. 17. *&* 2. *Eſdr.* 3. 8.
q *Deut.* 28. 6.
a *Deut.* 35. 10. 21.
b *Deut.* 37. 38.
c *Deut.* 37. 8. *&c.*
d *Levit.* 33-14.
e *Num.* 21. 5.
f *Num.* 5. 14. 25.
g *Num.* 6. 20. 21.
h *Num.* 6. 23. *&c.*
i *Levit.* 14. 4.
k *Lev.* 5. 6. 7.

quare prima Levitici capita conſulantur.

Feſta Iſraelitarum potiſſima, quibus ab anno 12. ætatis viri omnes adeſſe tenebantur, hæc ſunt: Paſcha, Pentecoſte, & Feſtum Tabernaculorum. Nomen *Paſchatis*, quod tranſitus redditur, ejus Feſti inſtitutionem deſignat: Angeli enim exterminatoris memoria recolitur, qui per Ægyptum tranſiens, relictis Hebræis, omnes Ægyptiorum primogenitos occidit, ipsâ nocte exitûs Hebræorum ab Ægypto (*l*). In ea Solemnitate manipulus hordei ſolemni ritu in Templo offerebatur, veluti primitiæ hordeaceæ meſſis, ſtatim à Feſto colligendæ (*m*). Totâ eâ hebdomadâ panis nonniſi azymus adhibebatur (*n*); ipſoque ineuntis Feſti veſpere, in ſingulis familiis, ſive 10. aut 15. convivis coactis, agno, hædove anniculo aſſo (*o*) cum herbis amaris epulum inſtituebatur. Illud quidem non tam convivium, quàm ſpecialis ritûs ſacrificium erat, ad agendas Deo gratias, & ad memoriam liberationis ab Ægypto excitandam: quamquam ſanguis tantùm ad baſim Altaris effundendus offerebatur. Cautum erat, ne hujus agni oſſa ad extrahendam medullam comminuerentur. Alia erant hujus Feſti ſacrificia, quæ hoc loco recenſere non vacat (*p*). Porrò ſi quis Paſcha cum ſuis cæremoniis celebrare neglexiſſet, è populo exterminandus denunciatur (*q*): pro iis tamen, qui ſivè impuritatem aliquam legalem contraxiſſent, ſivè in itinere eſſent, à die 14. primi menſis, ad 14. ſecundi menſis differri poterat (*a*); nec tamen quid de præſcriptis cæremoniis quoad azyma, eorum gratiâ remittebatur.

Diebus 50. à Paſchate, Feſtum Pentecoſtes recurrebat (*b*), oblatione duorum panum ex novo frumento, in ſignum meſſis ſtatim colligendæ (*c*), ſolenne. In eo memoria initi à Deo cum Iſraelitis fœderis, Lege in Sinai traditâ, recolebatur. Sacrificia à Paſchalibus Deo oblatis non diſcrepabant (*d*).

Feſtum Tabernaculorum, in memoriam itineris 40. annorum per deſertum ſub pellibus (*e*), tertium ſuccedebat; quo, labente anno civili celebrato, ſimul & gratię pro obtentis à Deo toto anno beneficiis, collectiſque meſſibus, & uvis, referebantur (*f*). Totâ eâ hebdomadâ populus ſub tentoriis ex arborum ramis contextis, degebat. Stata erant hujus Solemnitatis ſacrificia (*g*).

Decima dies ſeptimi menſis anni ſancti, & prima anni civilis, Expiationi univerſæ gentis deſtinata, & jejunio ſacra ſub pœna mortis indicto, & pœnitentiæ operibus (*h*), addicta & tandem peculiaribus ſacrificiis, ac potiſſimum duorum hircorum (*i*); quorum alter liber dimittebatur, *Azazel* dictus, alter immolatus extra caſtra cremabatur. Eâdem die Summus Sacerdos ſanguinem vituli, atque hirci immolati in Sanctuarium inferebat; alterum ad luſtrandum Sanctuarium, alterum ad populi expiationem (*k*). Eâdem die immolari conſueviſſe credimus vaccam rufam, cujus cineres pollutionem in funeribus contractam expiabant.

Menſium calendę feſtæ ducebantur, quam-

l *Exod.* 12. 34. *&* 13. 15. *Num.* 28. 16. *Deut.* 16.
m *Lev.* 23. 10.
n *Exod.* 12. 19. 20.
o *Ibid.* 8. *&c.*
p *Vide Num.* 28. 19. *&c.*
q *Num.* 9. 13. *Exod.* 12. 29
a *Num.* 9. 6.
b *Exod.* 23. 36. *&* 24. 22.
c *Lev.* 23. 17.
d *Vide Num.* 28. 26. 27. *collatum cum* 28. 39. 20.
e *Lev.* 23. 40. 43
f *Exod.* 23. 36.
g *Lev.* 33. 27. *Num.* 29. 12. 23. *&c.*
h *Num.* 29. 7.
i *Lev.* 16. 6. 7.
k *Num.* 29. 36.

vis nulla eſſet his diebus indicta ob operibus requies. Statis ſacrificiis (*l*), concrepantibus in exordio buccinis, colebantur. Prima dies primi menſis anni civilis, & ſeptimi anni ſacri, quòd anni introitus, præter alias cæremonias, tubis etiam denunciaretur, ſolemnitas tubarum dicta eſt (*m*).

l *Num.* 28. 11.
m *Num.* 29. 1. *&c.*

Feſtum Sabbathi, ab ipſo Deo poſt peractum opus creationis (*n*) dedicatum, omnium S. Scripturæ vetuſtiſſimum eſt; quippè quòd ejus obſervantiam Moyſes, mox ab egreſſu ex Ægypto, antequam ad Sinai veniret, indixit (*o*). Ab operibus ſub pœna mortis [*p*] juſſu Dei vacandum erat; adeò ut neque ignem excitandi parandis cibis facultas daretur (*q*): vacandum verò erat & ipſis mancipiis, brutiſque: omnes enim ejus diei curas obſequiis & laudibus ſuis, Legiſque meditationi Deus volebat impenſas (*r*). Nec deerant, ut in reliquis Feſtis, peculiaria ſacrificia (*s*).

n *Geneſ.* 2. 2.
o *Exod.* 16. 23. 29.
p *Exod* 31. 15. *Num.* 15. 32.
q *Exod.* 35. 3.
r *Exod.* 20. 6.
s *Num.* 28. 9.

Præter ſolemnitates per anni curſum recurrentes, intrà unius ad ſummum hebdomadæ fines concluſas, aliæ poſt certam annorum periodum, atque longiori temporis ſpatio continuatæ celebrabantur. Harum potiſſima annus erat Sabbathicus, quo Hebræi cultum agrorum negligere, & quidquid ii ſpontè produxiſſent, advenis, pauperibus, & orphanis (*t*), quin & brutis ipſis permittere juſſi ſunt. Ad hæc, ſervi Hebræi manumittebantur [*a*]; æris alieni remiſſio (*b*), Legiſque ſolemnis lectio fiebat (*c*).

t *Exod.* 23. 10. 11. *Lev.* 25. 2. *&c.*
a *Deut.* 15. 2.
b *Exod.* 21. 2.
c *Deut.* 31. 10. 15.

Quibus quidem juſſionibus Deus, licèt politiam nonnihil negligere viſus ſit, ſtudioſè tamen æquandis bonis, & conditionibus apud Hebræos, ac infirmorum oppreſſionibus conſulere; quin & labentem jam ex hominum mentibus creationis Mundi memoriam eâ ratione refricare, ſimulque ſuæ in populum authoritatis ſpecimen exhibere voluit. Eodem conſilio, ſingulis 50. ſive potius 49. annis, Jubilæum (*d*) inſtituit, in quo non vacatio tantùm ab agrorum cultu, manumiſſio ſervorum, ærisque alieni remiſſio, ſed poſſeſſiones atque hæreditates ad veteres Dominos regrediebantur. Ejus anni ingreſſus circa menſem Septembris, (quo etiam tempore claudebatur) ſolemnibus cæremoniis, ac tubarum clangore indicebatur. Hoc ſanè monumentum Deus extare voluit ſuæ in univerſam gentem ac regionem poteſtatis; quamvis, ne infirmos alioquin populi animos plus nimio tentaret, pro neglectis integri anni proventibus, ſexto, & quadrageſimo octavo quoque anno tantundem meſſis ſe largiturum pollicetur, ut ad triennium ſufficiat.

d *Levit.* 5. & 8. *&c.*

Quæ Moyſes Regibus, fortè ab Iſraelitis eligendis, præſcribit (*e*), longè alia ſunt, ab iis, quæ Samuel *jus Regis* appellat (*f*). Porrò Rex, juxta Moyſem, è medio populi, non ex alienigenis, ità Deo præcipiente, & populi ſuffragio eligendus erat. Vetitum illi, ne equitum numerum augeat; neve populum illis emendis in Ægyptum regredi cogat; fœminarum gregem, quippè quibus cor facilè avertitur, ne innutriat; comparandis divitiis ne ſtudeat, caveatque, ne tumido in fratres ſit animo. Denique exemplar Legis apud ſe non in manibus tantùm, ſed & in corde retineat, eamque ſibi agendi normam præſcribat. Samuel verò jus Regis Iſraelitis explicans dixit, illum filios Iſraelis aurigas & præcurſores ſuis curribus, quin & ſuos equites facturum. Ad hæc alios Tribunitiâ, & Centurionis dignitate donaturum, alios ad metendos ſerendoſque ſuos agros, nec non ad arma curruſque ſuos fabricandos coacturum. Fullonis verò, & culinæ miniſteriis, conficiendiſque unguentis filias Iſraelis addicet. Servis ſuis ditandis, pinguiores Iſraelitarum poſſeſſiones in illos transferet. Nihil erit tandem, ſivè ex mancipiis, ſivè ex junioribus, ſivè tandem ex jumentis, in quos ipſe manus non injiciat violentas, eo jure, quo ſibi ex gregibus decimas, & populum univerſum in ſervitutem aſſeret.

e *Deut.* 17. 14. 20.
f 1. *Reg.* 8. 11.

Bellum, quod potiſſimum erat Regis munus, non æquo jure cum ſingulis hoſtibus agendum erat; aliâ enim ratione cum Chananæis, aliâ cum cæteris curandum. Quibus bellum indicendum erat, æquis antea conditionibus pax offerebatur (*g*): renuentibus bellum denuntiabatur. Si oppugnanda urbs, atque longior immineret obſidio, contra quam propterea turres & aggeres, pro more illorum temporum, ſtruendi eſſent, cautum erat, ne ullæ arbores frugiferæ, ſive arva cæderentur. Si armorum vi tandem expugnaretur, contra viros quidem victorum iram exercere fas erat: fœminæ, pueri, bruta, & utenſilia in victorum poteſtatem, deindè toto exercitui diſtribuenda, venire debebant. In urbibus Chananæorum omnia, quæ vitam haberent, unâ clade involvebantur (*a*).

g *Deut.* 20. 11. *&c.*
a *Deut.* 20. 16. 17.

Si collatis ſignis certandum fuiſſet, ante prælium Sacerdos, Dei opem adfuturam pollicitus, milites ad certamen incitabat (*b*); deinde Duces, ſuæ ſinguli turmæ, elatâ voce regreſſum indicebant iis, qui ſivè novam domum ædificaſſent, ſeu vineam novam plantaſſent, vel tandem novam nuptam duxiſſent; durum enim nimis futurum videbatur, ſi fortaſsè in bello decedentes, partas ſuis laboribus poſſeſſiones, ne tantillo quidem obtentas, ad alienos tranſmittere cogerentur. Poſt hæc, coram univerſo exercitu (*c*) formidoloſis omnibus, ut ſe à periculo ſubducerent, poteſtas concedebatur, ne ſuo exemplo in alios terrorem inducerent.

b *Deut.* 20. 2. & 25. 5.
c *Deut.* 20. 8.

Relata ex hoſtibus ſpolia Imperator inter milites æquè dividebat, nullo facto diſcrimine inter eos, qui decertaſſent, eoſque qui remanſiſſent ad ſarcinas (*d*). Quin Moyſes relatâ ex Madianitis prædâ, populum univerſum in agro Madianitico tunc verſantem, & unà cum cæteris militibus exercitum ex tota ratione conſtituentem, caruiſſe non tulit. Antequam ſpolia in caſtra reducerentur, previâ purificatione expiabantur hoc ritu: Metalla, & ſi quæ alia ignem paterentur, flammâ, cætera verò aquâ expiationis luſtrari oportebat. Fœminæ alterius, quàm Chananæorum generis, in poteſtatem victorum captivæ cede-

d *Vide Deut.* 31. 27. & 1. *Reg.* 30. 24.

bant

Digitized by Google

e *Deut.* 21. 10. *&c.*

bant (e); è quibus ſiquam herus uxorem ducere voluiſſet, poſt abraſos ejus crines, amputatos ungues, detractas veſtes, cum quibus capta fuit, conceſſumque integri menſis luctum, pro amiſſione parentum deflendâ, ſtatim ſibi copulabat. Si verò ſuccedente tempore, eam tandem uxorem faſtidiſſet, illam manumittere cogebatur.

Sua etiam prædæ portio erat Dei, & Sacerdotum; ac in bello cum Madianitis ex ſingulis quingentis tam mancipiorum, quàm pecudum, quæ militibus ceſſiſſent, ſingula ſibi reſervari; ex præda verò, quæ reliquo populo contigiſſet, quinquageſimam pro Levitis pendi Deus injunxit. Sua etiam erat in ſpoliis, ac ſelecta portio Ducis, uti de Davide (f), & Gedeone (g) conſtat; ac in bello contra Madianitas, Duces Iſraelitarum armillas, & annulos aureos ex hoſtibus acceptus Deo exhibuerunt, fortaſſe tanquam Ducem, & Imperatorem univerſæ expeditionis eâ oblatione illum agnoſcentes (h).

f 1 *Reg.* 30. 9.
g *Judic.* 8. 24.
h *Num.* 31. 49. 50.

Diſciplinę militaris in caſtris Iſraelitarum non ſegnites ratio habebatur; & quem in diſponendis Tribubus circa Tabernaculum in caſtrametationibus per deſertum, quem etiam in profectionibus ordinem ſervaverint, conſtat (i). Sordibus ablegandis, plura conſtituta erant, nempè ut fœminæ abeſſent; imò ſiquis imprudens inter dormiendum pollutionis aliquid contraxiſſet, ille extra caſtra uſque ad veſperam ſe continebat; nec niſi aquâ toto corpore & veſtibus lotus (a), regredi permittebatur. Singuli milites paxillum cingulo appenſum deferebant, ut ſcrobem excavarent, cum è caſtris egrediebantur, ut naturæ neceſſitatibus ſuccurrerent. Poſt prælium, totâ hebdomadâ milites, utpotè contactu cæſorum polluti, à caſtris abſtinebant (b); ante regreſſum verò totum corpus, & veſtes aquâ eluebant, quod in bello contra Madianitas ſcimus, & in aliis obſervari conſueviſſe non dubitamus. Verùm ſi ab univerſis prælium commiſſum fuiſſet, tunc contractâ ab omnibus legali impuritate, alter alterius conſortium vitare non tenebatur: quare omnes ſimul in caſtris verſari potuiſſent.

i *Num.* 2.
a *Deut.* 23. 10. *&c.*
b *Num.* 30. 19. *&c.*

De Hebræorum politia pauca novimus. Ea quæ ad juſtitiam adminiſtrandam pertinent, ac de præcipuis illorum Tribunalibus, in Diſſertatione de hoc argumento egimus. Judicandi poteſtas ſumma penès Reges, & Summum Sacerdotem erat: hinc illud populi ad Samuelem: *Conſtitue nobis Regem, qui judicet nos* (c). Summum Sacerdotem in arduis quibuſcumque ſupremum Judicem Moyſes conſtituit (d). Præterea ſui erant ſingulis Judices urbibus, ſeu urbium portis, juxta phraſim S. Scripturę (e), (is enim erat Judiciorum locus); eoſque ſumma veneratione obſervari Moyſes juſſit. *Diis non detrahes, & Principi populi tui non maledices* (f). Porrò Principes, Judices, & Magiſtratus eodem ac Deus nomine *Elohim* nuncupabantur (g); illi ſiquidem veluti Dei adminiſtri, & aſſeſſores habiti ſunt.

c 1 *Reg.* 8. 5.
d *Deut.* 16. 10. *&c.*
e *Deut.* 16. 18.
f *Exod.* 22. 28.
g *Pſal.* 81. 1. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos* [*Deorum*] *judicat.*

Cautum eſt ne Judicia venalia fiant, puraſque Judices habeant à muneribus manus, quippè quia juſtitia muneribus facilè corrumpitur (h); turbam in deterius non ſequantur (i), nec Vulgi ſententiæ æquitatis diſpendio accedant; ne præpoſterâ in pauperes miſericordiâ, ſivè in divites obſequio, à Juſtitiæ tramite exorbitent; ne inſontem, ſive advenam fraudent; neve tandem cujuſcumque perſonam reſpiciant (k): pater pro crimine filii, & viciſſim filius pro ſcelere patris non puniatur (l). In pœnis exigendis ſummum jus evitetur; quare neque poſt Solis occaſum reorum cadavera in ſupplicio appenſa relinquenda (m); neque fuſte, ſive ad virgas damnatis, ictus ultra 40. inferendi [n]. Si qui in crimine falſi teſtis deprebenduntur, ejuſdem criminis rei habendi, quod fratribus imputarunt (o); vitamque pro vita, oculum pro oculo, omni quoad illos clementiæ aditu præcluſo, pendere cogantur. Verùm reis ſupplicio damnandis non unius tantùm, ſed duorum triumve teſtimonium poſtulandum (p).

h *Exod.* 23. 8.
i *Exod.* 23. 2. *&c.*
k *Lev.* 19. 5. *Vide & Deut.* 16. 18. *&c.*
l *Deut.* 24. 16.
m *Deut.* 21. 22.
n *Deut.* 25. 2 3.
o *Deut.* 19. 18. 19. *Vide & Levit.* 19. 16.
p *Deut.* 59. 56. 17.

Judicandi filios uſque ad Legis promulgatæ ævum, penès ſolos parentes jus erat: quod quidem Moyſes deinde in Judices ità tranſtulit, ut reos violati in parentes obſequii, ſivè verbo (q) ſive percuſſione (r), ſivè contumaciâ & proterviâ (s), ſolâ eorumdem parentum delatione accuſatos, ultimo ſupplicio puniendos juſſerit: quamquam nihil contra parricidas, quaſi contra rem, quæ evenire nequeat, in Lege præſcriptum eſt. Cautum eſt parentibus, ne filios in cultum Moloch per ignem traducant (a); filiis verò, ut parentibus per omnia obſequantur (b). Neceſſitate ad extrema cogente, filios in ſervitutem vendere patri permiſſum; qui tamen alterius filias emebant, non captivas, ſed uxores ſibi vel filiis ſuis comparare cenſebantur (c); ſecùs, illas manumittere cogebantur. Parentes ſanè filias in matrimonium vendere conſueverunt, undè fœminam emere, & cum illa matrimonio copulari, pro eodem uſurpabatur.

q *Levit.* 20. 9.
r *Exod.* 21. 15.
s *Deut.* 21. 18. 19.
a *Lev.* 18. 21. *&* 20. 1. 5. *Deut.* 18. 10.
b *Exod.* 20. 12.
c *Vide Exod.* 21. 7. *&c.*

Homicidii crimen capitale erat [d]. Urbes aſyli tres citra, totidem ultra Jordanem iis, qui imprudenter hominem peremiſſent, confugium prȩſtabant. Qui ad aſylum ſe recepiſſet, cauſam ſuam coram Judicibus loci dicebat (e); deinde propinquis occiſi poſtulantibus, ad locum cædis, datis cuſtodibus, remittebatur: ubi causâ diſcuſsâ, ſi crimen Judices deprehendiſſent, in poteſtatem partis adverſæ remittebatur; ſi verò cædes imprudenti contigiſſe probaretur, iterum ad urbem aſyli remittebatur, ubi ſe uſque ad obitum Summi Sacerdotis ità continere debebat, ut extra urbem deprehenſus, impunè à propinquis occiſi interfici potuiſſet. Porrò Leges illæ non de Iſraelitis tantùm, ſed de advenis etiam latæ ſunt. Crimen homicidii, nullâ conceſsâ pœnę remiſſione, morte puniebatur, vel à propinquis occiſi inferendâ, ſi fortè in occiſorem incidiſſent; nec pecuniâ vitam redimere, neque illam aræ religione defendere hujus criminis reus permittebatur (f).

d *Exod.* 20. 13. *&* 21. 12. 13.
e *Num.* 35. 23. 24. *Deut.* 19. 1. *&c.*
f *Exod.* 21. 14.

Si

Si duobus viris jurgantibus, alter ex illis vulnus alteri ita inflixiſſet, ut decumbere cogeretur, ac deinde ità à vulnere convaluiſſet, ut ſcipione fultus incedere potuiſſet, tunc qui injuriam intulerat, impenſis in medicum, atque operis alteri perſolutis, abſolvebatur [g]. Qui captivum ſuum occidiſſet, crimine homicidii reus habebatur; ſi verò ità vulneraſſet, ut ad unum & alterum diem vitam produceret, impunis abibat herus: ipſe enim mancipium poſſidet, ejuſque diſpendio perit. Si duobus rixantibus, mulier fœta caſu tranſiens, fortè percuſſa, abortum patiatur, tunc fœminâ ſuperſtite, reus mulctam arbitrio viri, & ſelectorum ad eam rem virorum, perſolvat: ſi obierit, vitâ pro vitâ, oculo pro oculo, dente pro dente crimen expiabit. Herus oculum, ſivè dentem mancipio excutiens, illud manumittat (h). Si fœmina viro ſuo rixante accurrens, adverſarii pudenda manu contigerit, manûs abſciſſione mulctabitur (i).

g Exod.21.19.20.
h Deut.35.11.
i Exod.21. 28. &c.

Bos, qui hominem cornibus trasfoderit, lapidibus opprimetur, ejuſque carnibus abſtinendum (k]; Dominus verò, cui petulans bovis ingenium innotuerat, nec illum antea incluſit, vel morte damnabitur, vel requiſitam mulctam perſolvet. Mancipio illata à bove mors, bovis ejuſdem lapidatione, & 30. ſiclorum pretio hero perſoluto expiatur. Si bos bovem transfodiſſet, occiſi carnes pretiumque ſuperſtitis (qui vendendus erat) inter utriuſque dominos æquè dividebatur: Domino tamen, cui ſui bovis petulantia innotuiſſet, neque periculo eumdem claudens in bubili occurriſſet, defunctum animal, ſuperſtes alteri cedebat. Si putei defoſſi os non occluderetur, indeque bos, ſive aſinus in illum incidens periiſſet, domini ejuſdem putei diſpendio peribant; ad quem tamen defunctum animal pertinebat.

k Exod.20.14. Levit.20. 10. Deut.5.18. & 22.21.&c.

Adulterii crimen tam in viris, quàm in fœminis capitale (a); deſponſæ verò ſi quis vitium intuliſſet extra urbem, procus tantummodò interibat; intrà urbem uterque; fœmina enim vim cauſari non poterat, quippè quæ clamando ſeſe ſubducere valuiſſet.

a Levit.18.6.22. & 20. 11. 27.

Inceſtus, ſodomia, & à quibus natura abhorret, crimina, capitali pœnâ puniebantur (b). In proſtituentes pudicitiam tam viros, quàm fœminas graviſſimâ pœnâ animadvertebatur (c); atque infame lucrum ad Templum inferre nefas (d). Si quis fœminæ vitium intuliſſet, illam ducere cogebatur; diſſentiente tamen puellæ patre, dos vitiatæ tantùm perſolvenda. Imò & ad mulctam 50. ſiclorum patri puellæ perſolvendam, & ad nuptias procus adigebatur, ſi re ad Judicium delatâ, vis ab illo aliqua illata fuiſſe probaretur [e]; hoc verò conjugium per repudium ſolvere vetitum. Viris ad uxorem menſtruatam accedere nefas, quod quidem crimen ad judicium delatum capitale erat (f).

b Exod.22.19. Levit.18. 22. & 20. 20. & 20. 11. Deut. 23. 18.
c Exod.22.16.
d Deut.22.11. 18.
e Deut.22.28. cum Exod. 22. 16.
f Exod.20.17. Deut. 5. 20.

Legis quidem præcepta homini in officio continendo, quoad ea, quæ extrinſecùs parent, lata ſunt; non ita tamen, ut cordis deſideria negligat; alterius namque bona, & fœminas concupiſcere inhibitum eſt. Poſt repudium (quod quidem toleratur) ſi fœmina alteri nupſerit, iterum cum illa conjugium nectere prior vir prohibetur (g). Turpia illa, à quibus natura maximè abhorret, his fortaſſe verbis per ænigma prohibentur (h): *Non indueris veſtimento, quod ex lana linoque contextum eſt; non ſeres vineam tuam altero ſemine: non arabis in bove ſimul & aſino; non induetur vir veſte virili*, ac viciſſim.

g Deut.24. 1.
h Deut.22. 5. 9. 10. 11. Levit.19. 19. 20.

De furto nihil non vetitum (i), licèt non iiſdem omnia pœnis prohibita. Liberum hominem in mancipium furto vendere, capitale erat (k): bos ſublatus, quintuplo; ovis quadruplo reſtituenda (l); furto tamen extante, duplo tantùm. Fur nocti vagus, ſuffodiens parietes deprehenſus, impunè occiditur: diurnum verò interficere capitale eſt. Si fur bona non habet, vendatur [m]. Qui alieno agro, ſivè vineæ damnum intulerit, ſive ſuâ culpâ meſſes, ſivè manipulos alterius igne corruperit, de ſuo agro, & vineâ reſarciet. Depoſitum cuſtodis fraude ſublatum, ſi fraus in Judicio probetur, duplo reſtituendum; ſi dolus abfuerit, cuſtos abſolvitur. Si cui pecus alterius creditum eſt, ejuſque incuriâ, ſeu dolo perierit, ſivè furto ſublatum ſit, ipſius diſpendio peribit: ab hoſtibus ſublatum, ſivè ſi fortè occubuiſſet, re in Judicio ſacramento probatâ, cuſtos abſolvitur; ſi tandem à beſtiis voratum fuiſſet, diſcerptæ pecudis reliquiis ad Dominum delatis, inſons idem cuſtos judicatur. Alia verò eſt ratio de commodato, & conducto; conductor enim & commodatarius abſolvitur, ſi coram domino animal perierit; ſecùs ad reſtitutionem adigitur.

i Exod. 20. 15.
k Exod.21.16. & Deut.24. 8.
l Exod. 22. 1. &c.
m Exod.22. 4. 5.

Fœnus à ſuis exigere Iſraelitis nefas, cum externis toleratur (a). Pignus ſi creditor à debitore exegerit, extra fores domûs illius opperiatur quidquid ab altero producetur (b); à molis tamen, quibus triticum teritur, à veſtibus viduæ accipiendis abſtineat; veſtem autem, ſivè culcitram acceptam, ſaltem ante veſperam reſtituat, ut frater nocte dormiens foveatur (c). Mercenariis diurnis ante noctem pretium perſolvendum (d). Divites mutuum dare pauperibus recuſantes, quòd ex illis nihil ſperent lucelli, damnantur (e); mutuam enim opem ſibi Iſraelitæ præſtare debent, ut nemo indigere cogatur. Alieni agri termini ne transferantur (f). In colligendis meſſibus, & uvis non ita ſeduli ſint meſſores, ut racemos & ſpicas pro indigentibus, qui ponè illos conſequuntur, nullas relinquant; & ſi fortè manipulus in agro per oblivionem relictus fuerit, deinde non requiratur. In conviviis religioſis pauperum, viduarum, orphanorum, advenarum, ac Levitarum ratio potiſſimum habenda: *Advenam non contriſtabis* ait Moyſes (g), *advena enim & ipſi fuiſtis in terra Ægypti .... ſcitis enim advenarum animus*. Neque in fratres tantùm & amicos, ſed in adverſarios quoque benevolo eſſe animo Deus jubet, omnem ultionis exigendæ curam ſibi reſervans (h). Hinc ſi adverſarii jumentum ſub ſarcinis ſatiſcat, manus il-

a Exod.22.25. Levit. 25. 37. Deut. 24. 19. 20.
b Deut.24. 6. 20.
c Exod.22.26.
d Deut.24.14. 15. Levit. 19. 13.
e Deut. 15. 4. 8.
f Deut.19. 14.
g Exod.22.21. & 23. 9. Lev. 19. 33. 34. Deu.10.18.
h Lev.19. 18. Deut.32.35.

illi relevando apponenda: ſi pecus illius errabundum offendatur, ad caulas reducendum (*i*). Quæ tamen de Chananæis dicta non intelliguntur, ab Iſraelitis ultionis divinæ miniſtris, igne & aquâ interdicendis (*k*). Racemos ſivè ſpicas fortè occurrentes colligere ad veſcendum fas eſt; ad aſportandum, nefas (*l*).

Penès Iſraelitas mancipiorum duplex erat genus; ex Hebræis nempè, & advenis. Hebræi anno Sabbathico manumittebantur: cæteris æterna ſervitus (*m*). Hebræi verò qui ſervitutem libertati prætuliſſent, Legis privilegio coram Magiſtratibus renunciabant; domum deinde ab hero reducti, cum ad fores perveniſſent, ſubulâ auribus perforabantur. Unà cum conjuge & filiis manumittendus, ſi captivitatem unà cum illis ſubivit; ſi verò in captivitate conjugem ab hero accepit, ſolus ipſe manumittitur. Si vir Iſraelita, egeſtate cogente, libertatem ſuam externo vendiderit, à propinquis redimendus; ſi verò illi tenuis ſubſtantiæ ſint, quiſque Iſraelita redimere poſſit; vel ipſe tandem ſervus pretium pro ſe reſtituat. A quocumque tamen ſolvatur, integra pecunia hero reſtituenda, deductis tamen annis in ſervitute exactis, & ſupputato temporis ſpatio uſque ad annum Jubilæi; Iſraelitis enim ſimul, & extraneis vetitum, ultra Jubilæum captivos, necnon alienas hæreditates diutiùs retinere. Si mancipium ab hero durè habitus, in ditionem Iſraeliticam confugerit, quamcumque tandem urbem elegerit, tutò ibidem agere permittatur (*a*). Filiam ſi quis à patre emerit, vel ipſe, vel filius ipſius in conjugem inferioris ordinis illam habebit; ſecùs, eamdem anno Sabbathico libertati reſtituens, 30. ſiclis juxta Rabbinorum doctrinam donabit. Hanc verò filiam ſemel emptam aliis vendere nefas, neque eidem filiæ ultra annum Sabbaticum ſervitutem ſuam producere permiſſum eſt. Si emptor ſervam filio ſuo nuptum tradidiſſet, integrum illi erat eidem filio novam conjugem adjungere, rato ſemper, ac firmo prioris fœminæ jure. Uxori ſemel emptæ vir domum, victum, veſtitum, & ſi quæ alia conjugem decent, præſtabit: in quibus ſi plus nimio parcior fuerit, fœminæ ſervitutem ſolvere, ne expectato quidem anno Sabbathico, licet.

Hominibus in homines bene afficiendis, humanitatis ſenſus ipſa vel in bruta per Legem inſinuantur. Hinc die Sabbati quies non hominibus tantùm, ſed & jumentis indicta (*b*). Paſcua toto anno Sabbatico omnibus pervia (*c*), ipſis, ut videtur, etiam belluis agreſtibus. Plura etiam in Lege præſcripta ſunt de non coquendo hœdo in lacte matris ſuę (*d*), de non capiendis in nido pullis, ſive ovis unà cum matre (*e*), de non mutilandis brutis (*f*), de non alligando ore bovis triturantis (*g*), de non jungendis ſimul jumentis diverſi generis (*h*). Eoſdem humanitatis ſenſus inducunt Leges, quibus de ſurdo obloquutio interdicitur, ſive ne coram cæco offendiculum ponatur [*i*].

Non omnibus indiſcriminatim animantibus

i Exod. 23. 4. 5. Levit. 19. 17. Deut. 22. 1. &c.
k Exod. 22. 32. 33. & 34. 12. Num. 30. 51. 52. Deut. 7. 2. 16.
l Deut. 23. 24. 25.
m Vide Exod. 21. 2. . . 6. Levit. 25. 39. &c.
a Deut. 23. 15. 16.
b Exod. 23. 12.
c Levit. 25. 7.
d Exod. 13. 20. & 34. 26. Deut. 14. 21.
e Deut. 22. 6.
f Lev. 22. 24.
g Deut. 25. 14.
h Lev. 19. 19. Deut. 22. 10.
i Lev. 19. 14.

Iſraelitis veſci, quin & omnibus æquè avibus, & piſcibus conceſſum; erant quæ impura, erant etiam quæ pura apud illos habebantur. Ex quadrupedibus, quæ tantum ſaltem bifida ungue non eſſent, nec ruminarent, impura (*k*). Ex piſcibus, qui pinnulis, & ſquammis carerent, abjiciendi; ex avibus quoque, & reptilibus plura hujus generis ſuppetunt. Porrò animantia illa, dum vivebant, contingere nullâ Lege interdictum erat; mortua verò ſi quis attigiſſet, inquinabatur, nec niſi ad veſperam, lotis priùs corpore, & veſtibus, contracta macula eluebatur. Nervo femoris cujuſcumque animantis etiam puri veſci minimè permiſſum, quòd Jacobi femur Angelus contigerit (*l*), uti & à morticinis, ſive à bellua carnivora diſcerptis abſtinendum (*m*). Sanguis, & adeps eodem jure vetiti cenſebantur (*n*).

Maſculorum circumciſio die octavâ à nativitate, Abrahamo olim præcepta ad omnes Iſraelitas capitali pœnâ prorogata eſt (*o*). Legales ſordes, quæ ab uſu rerum ſacrarum arcebant, ſive quę ab hominum commercio homines interdicebant, non unius erant rationis. Cadaver contigiſſe, ſive in eadem cum illo domo egiſſe, funeri interfuiſſe, virum per hebdomadam inquinabant, qui dein aquâ expiationis ſub capitali pœna luſtrandus erat [*p*]. Lepra, gonorrhæa, menſtrua non morbum tantùm, ſed & legalem ſordem inducebant, quandiu ægrotus non convaluiſſet (*q*); poſt morbum verò ſacrificium pro expiandis iis criminibus, quæ imprudenti eo temporis ſpatio contigiſſent, indictum erat. Si quis inquinatum, ſive ab illo contactum attigiſſet, diurnam maculam contrahebat [*a*]. Puerpera, quæ maſculum ediſſet, 40. diebus; quæ verò fœminam, quinquagenis impura habebatur (*b*): quo temporis ſpatio neque res ſacras contingere, neque ante Templi atrium ſe ſiſtere permittebatur. Eo verò elapſo, agno, ſive turture, ſive pullo columbarum, (quod paupercularum ſacrificium erat) in ſacrificium oblato, expiabatur.

Exteri quibus circumciſionis nulla erat ratio, ab Iſraelitis impuri habiti ſunt, adeò ut rem inquinatam innuere volantes, *incircumciſam* dicerent. Chananæi, & Amalecitæ anathemati devoti (*c*); Eunuchi, nothi, atque proſtitutæ filii ab Eccleſia Dei uſque ad decimam generationem (*d*), nempe à conſortio privilegiorum Iſraelis, excluſi ſunt. Idem de Ammonitis, & Moabitis in Lege cautum eſt [*e*]; cum quibus etiam populis fœdus, & amicitiam inire vetitum. Idumæi, & Ægyptii, illi quòd Eſau Jacobi germanum patrem habuiſſent; hi quòd Iſraelitas tandiu jure hoſpitii apud ſe habuiſſent, poſt tertiam generationem recipiebantur.

Dolo & fraude in commerciis removendis, plura ſancita ſunt. Vendendo emendoque, exigendo, atque ſolvendo exacta menſura adhibeatur (*f*). Senioribus obſequium præſtandum, neque coram illis aſſidendum (*g*). Anſulæ ad quatuor angulos pallii ab Iſraelitis aſſuendæ, uti & veſtium

extre-

k Levit. 11. 2. &c. & 20. 25. Deut. 14. 4.
l Gen. 32. 32.
m Exod. 22. 31. Levit. 17. 15.
n Gen. 17. 11. &c.
o Lev. 17. 10. Gen. 10. 4. Deut. 12. 23. 24. Levit. 6. 25.
p Num. 5. 2. & 19. 11. &c.
q Lev. 13. 45. 46. & 15. 2. 19.
a Ibid. ℣. 4. 20.
b Lev. 12. 4. &c.
c Exod. 17. 14. Deut. 25. 17.
d Deut. 23. 1. 2.
e Deut. 23. 1. 6.
f Levit. 19. 15. Deut. 25. 13. 14.
g Lev. 19. 32.

extremitatibus ſimbriæ, quò eorum aſpectu Legis memoria reſricetur [*h*]. Deficientibus tantummodò maſculis, fœminæ in jus hæreditatis vocantur (*i*): quibus autem fœminis hæreditas obvenerit, virum ex aliena Tribu ducere probibentur, ne Tribuum poſſeſſiones turbentur (*k*). Defuncto ſinè liberis fratri fratres ſuccedunt, eorumque defectu patrui; ſin minùs, ſanguine propinquiores.

h *Num.*15.38. *Deut.*22.12.
i *Num.*27.5.6. & 26.3. &c.
k *Num.* 27. 8. &c.

Decedente ſinè liberis fratre, frater ſuperſtes relictam ex illo viduam duceret, ut extincti memoriam in prole conſervaret (*l*): qui ſi conjugium renuiſſet, ad portas urbis à fœmina adductus, calceo exuebatur, atque in ore expuebatur, his verbis adjunctis: *Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui.* Siniſtrâ de fide conjugis opinione à viro conceptâ, aquæ ad eam rem deſtinatæ judicio illam ſubdebat (*m*); Deo Hebræorum proterviæ aliquid indulgente, quò majora mala vitarentur. Eâdem etiam indulgentiâ permiſſum eſt, ut conjux uxorem abſque indiciis virginitatis deprehenſam (*n*) judicio ſiſtat: ſi tamen accuſatio falſa probaretur, virgas, ſivè fuſtes accuſator ſubibat, pretio inſuper 100. ſiclorum perſoluto. Viro duplici conjugio copulato, jus primogenituræ filio nato majori acquiſitum, in alterum ex prædilecta conjuge natum transferre, ſivè inviſæ conjugis natum eodem primogeniti jure privare interdictum (*o*).

l *Deut.* 25. 5. &c.
m *Num.*6.54.
n *Deut.*22.14. 15.
o *Deut.*22.15. 16.

Tota Chananitidis regio pro numero Tribuum, ſingulorumque contribulium æquis portionibus dividenda erat (*a*). Ædium culmina muri loricâ ambienda, quò in tectis ad modum ſolarii complanatis, inambulantibus periculum vitaretur (*b*).

a *Num.*33.53. & 34.13.
b *Deut.* 22. 8.

Vota non unius erant generis apud Hebræos: ſivè enim ſe, vel alios devovebant [*c*]. Quo voto adſtricti, pecuniâ redimebantur, variâ illâ quidem, pro ſexûs ætatiſque diſcrimine. Viris enim ab anno ætatis 20. uſque ad 60. mulcta 50. ſiclorum, fœminis 30. indicta. A quinto uſque ad 20. viri 20. ſiclos; fœminæ 10. pendebant. Pauperiores pro facultatum modulo, ad Sacerdotis arbitrium. Animal ſacrificio aptum, voto conſecratum, immolandum omninò, neque à volente redimi poterat: impurum verò ſi offerens redimere velit, pecuniam quæ Sacerdoti videbitur, & quintam inſuper partem adjiciat. Ædes priùs æſtimandæ, deinde Sacerdotis lucro vendendæ; quas ſi Dominus ſibi habere velit, ſuprà pecuniam æſtimatam, quintam adjiciet. Ager voto conſecratus, à Sacerdote de more æſtimandus; ſupputatis redditibus, & ſpatio temporis uſque ad Jubilæum; liberum deinde eſt offerenti illud ſibi emere, ſi pretio quintam addiderit: ſi verò alieno vendatur, neque in Jubilæo ad veterem poſſeſſorem regreditur; cum enim ſanctus ſit ager, & Sacerdotibus acquiſitus, Sacerdoti in Jubilæo reſtituendus. Primogenita ad Dominum ſpectant, quorum proindè per votum conſecratio ſupervacanea eſſet.

c *Levit.*27.2. &c.

Ea, quæ anathemati devovebantur, nullâ conceſsâ redimendi poteſtate, animalia quidem neci tradenda fuerant, ædes verò & poſſeſſiones Sacerdotibus acquirebantur (*d*). Decimæ ex frugibus & pecoribus, ſoluto pretio, & quintâ inſuper parte, redimi poterant. Vota ſtatim & plenâ fide implenda ſunt (*e*). Filia ſub patris diſciplina, ſi voto ſe obſtrinxit, & pater ſciens ſiluit, voti rea eſt; renuente patre, voti religione nequaquam tenetur. Conjugio copulatæ votum, viro intrà diem diſſentiente, ſolvitur; ſi alterâ die vir propoſitum ſuum ſignificaverit, votum nihilo ſeciùs firmum ratumque eſt. Repudiata, & vidua, voti, ſi quo ſe obſtrinxerit, rea eſt.

d *Lev.*27. 28.
e *Num.*30. 3.

Nazaræi genus ſunt virorum Deo devotum, abſtinentiam à vino mera eiſque liquoribus profitentes, quibus intonſa eſt coma, totoque Nazaræatûs tempore ad funera non accedunt (*f*). Elapſo voti tempore, ante fores Templi à Sacerdote ſiſtebantur, ſtatimque agnus in holocauſtum, ovis pro peccato, aries in hoſtiam pacificam offerebatur. Victimis immolatis, Nazaræi coma abradebatur, igne altaris abſumenda: dein traditum ſibi à Sacerdote armum arietis, atque panis & laganæ oblationem Nazaræus iterum Sacerdoti reſtituebat, coram Domino elevandas. His peractis, vini uſus Nazaræo permittebatur. Si voti tempore fortè coram eo vir aliquis occubuiſſet, iterum cæremoniæ Nazaræatûs ab exordio repetendæ erant, atque inſuper duo columbæ in expiationem offerendæ.

f *Num.* 6. 2. &c.

Cum tota antè Chananitis idololatriæ ſuperſtitione teneretur, quo tempore ab Hebræis occupata eſt, omnia fictæ religionis monumenta, quæ unquam occurrerent, ſubverti, lucos, aras, petras, columnas, Deorum ſimulacra Deus juſſit (*a*). Sibi verò primùm aram ex glebis ad radices Sinai excitari (*b*) voluit; deinde alteram ex ligno, excavatam, æreiſque laminis ſuperinductam, & in Tabernaculo collocandam, quæ cratem æneam ad medium cavi ſuſpenſam ſuſtinendo igni continebat (*c*). Portò ad illam per gradus aſcendere vetitum, ne fortè inter aſcendendum ea detegerentur in Sacerdotibus, quæ intuentium pudorem offenderent (*d*). Judæis Terræ promiſſionis limites ingreſſis, juſſit Deus alias ex Tribubus montem Garizim conſcendere, ibique Legem Dei ſervantibus benedictiones precari, alias verò montem Hebal tenentes, dira imprecari in Legis prævaricatores (*e*). Ara deinde ingens erigenda calce oblita, in qua Lex Dei inſcriberetur. Porrò hoc præceptum à Joſue impletum eſt (*f*).

a *Lev.* 26. 1. *Deut.*13. 2. 4.
b *Exod.*20.24. 25.
c *Exod.*27. 8.
d *Exod.*20.26.
e *Deut.*11.29. & 27.23.
f *Joſue* 8. 30. 35.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO
DE DIVORTIIS.

QUæcumqoe gentes connubia jure tantùm politico ſpectantes perindè habuerunt ac meram & ſimplicem pactionem, inter virum & mulierem initam, qua corporum & bonorum communione mutuò conſociarentur; illæ ſanè omnes, quemadmodum mutuo conſenſu conſtare illa, ità divortium, quod connubii ſocietatem abrumpit, mutuo partium recedentiom conſenſu, ſivè prioris aſſenſûs revocatione ab utraque ſimul, vel ab una tantùm ex partibus factâ, induci poſſe autumarunt. Ex hoc autem apud eas gentes illud conſequebatur, ut divortium, tanquam naturali jure ſingulis permiſſum, licitum ſibi qoacumque demum ex cauſa ducerent; quo ſemel facto utrique parti nova inire connubia, noviſque legibus alterum ſibi conjugem adſciſcere integrum erat. Eò tandem licentiæ venerunt, ut alteri ab altero recedere, illo etiam iovitò & renuente fas eſſe dicerent, quod ſanè citrà æquitatis diſpendium nunquam fieri potuiſſe conſtat; niſi eâ tacitâ lege pacta connubialia ſancirentur, ut ſivè uni taotùm ex contrahentibus, ſivè utrique pro arbitrio recedere facultas eſſet.

Verùm ſi Religionis etiam partes in iis connubiis ſpectentur; quæ ſanè Religio juxtà Dei conſilium vinculo quodam indiſſolubili in unam divini humanique juris ſocietatem conjuges jungit (a); tunc prorsùs, quod matrimonium ritè contractum diſſolvat, nihil eſt; atque Divortii libertatem, qualis apud Paganos obtinebat, tanquam ſancitæ à Creatore legis violationem habendam eſſe conſtat.

Cum verò Legiſlatori tolerare divortium, ut imbecilliori populo indulgeret, viſum ſit, tum & Chriſtus dimittendi conjugem, limitatam tamen & ad certas cauſas atque rationes, facultatem permiſerit; operæ pretium duximus in unam ſermonis ſeriem ea omnia redigere, quæ de hoc argumento collegimus: veriti ne ſuis locis ſingula diſtribuentes, Lectorem haberemus nimis diſtractum, quominus totius rei ſeriem teneret.

Eo quidem temporios ſpatio, quod Moſaicam Legem præcedit, rara ſuppetunt exempla divortii. Abraham famulam ſuam Agar conjugem inferioris ordinis, intolerabili mulieris faſtu provocatus repudiavit, ſolâ ſibi reſervata Sarâ, ſterili quidem ſed morigerâ conjuge (b). Onkelos, & Jeroſolymitanus Paraphraſtes, quos Rabbinorum turba ſecuta eſt, totam murmuris Aaronis & Mariæ in Moyſem [c] cauſam tribuunt repudio, ab eodem Moyſe dicto filiæ Regis Æthiopiæ, (Tharbim appellant) de quo conjugio Joſephus (d); alii rejectam ab eo Sephoram malunt. Nos tamen neutram credimus, neque in exemplum divortii veniſſe unquam Moyſem in animum inducere poſſumus; quamvis enim Sephoram ad parentem Jethro remiſiſſet (e), id tamen ad tempus factum eſt, atque veniens in caſtra Jethro uxorem ad virum non reduxit tantùm (f), ſed recedens apud illum reliquit. Fateamur tamen oportet ante Legem divortia tum apud alios cum apud Hebræos obtinuiſſe; cum Jeſus Chriſtus permiſſa fuiſſe à Moyſe divortia affirmaverit, quòd Judæi obfirmato eſſent io illa animo (g), eorumque inhibitione mala pejora timeret.

Seriùs planè Legiſlator Legem de divortiis tulit, non enim priùs rogaſſe eam legimus, quàm eum paulò ante obitum orationem in Deuteronomio relatam ad populum haberet (h). Eo illam. *Si acceperit homo uxorem, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua. Cumque egreſſa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque libellum repudii .... vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta eſt, & abominabilis facta coram Domino.*

Quid ſit autem illud: *Propter aliquam fœditatem;* Hebr. ad literam; *Propter aliquam nuditatem;* *verbum nuditatis*, ſeu *verecundia*, inter veteres, ſicut etiam recentiores Interpretes ambigitur. Nuditatis nomine in S. Scriptura plerumque fœdum aliquid & pudori contrarium deſignatur. *Turpitudinem matris tuæ non diſcooperies*, ait Moyſes Levit. 18. 6. &c. *Prohibe pedem tuum à nuditate*, ait Jeremias (i); & alius Propheta (k): *Oſtendam Gentibus nuditatem tuam*. Septuaginta dictum exponunt de turpi aliquo actu. Tertullianus legit (*): *Impudicum negotium;* in quem etiam ſenſum inclinantes optimi quique Commentatores, eâ taotùm ratione divortia permitti Judæis autumant, ſi adulterium, vel aliquid impudicum commiſſum fuiſſe, non levi quodam rumore & conjecturâ tantùm aliquâ, ſed certis argumentis conſtaret; pro ſola enim ſuſpicione fidei in conjugio violatę, aqnas Zelotypię deſtinatas legimus.

Veterum Iſraelitarum mores huic inter-

a *Matrimonium eſt maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens, divini humanique juris communicatio* L. 1. de Rit. Nupt. & can. 2. cauſ. 27. q. 2.

b Gen. 25. 14.

c *Vide* Num. 12. 1.

d *Antiq.* l. 2. c. 5.

e Exod. 4. 26.

f Exod. 18. 6.

g *Matth.* 19. 8.

h *Deut.* 24. 1. 4.

i *Jere.* 2. 25.

k *Nahum* 3. 5.

* *Cont. Marc.* l. 4.

Digitized by Google

terpretationi planè congruunt; nulla enim aperta & explorata divortii exempla ſub lege ſuppetunt. Docent inſupes Judæi, Davidem ipſum, cum permiſſum decem & octo uxorum numerum impleſſet, ac vellent Abiſag decimamnonam ducere (l) ut id præſtare, ſive ſaltem unâ ex prioſibus uxoribus repudiatâ, puellam ejus loco ſubſtituere permitteretur, nunquam impetrare potuiſſe; quare inter concubinas vel uxores inferioris ordinis illam recipere coactus eſt. Sed ne Rabbinicis commentis immoremur, illud conſtat, Davidem, violatas publico inceſtu ab Abſalone uxores ſuas ne abjeciſſe quidem, intra aulam peſpetuò clauſas eas detinuere contentum (m). Ut uxorem, cui olim ab ineunte adoleſcentia fidem addiximus, perpetuam thori ſociam habeamus, Salomon etiam atque atiam hortatus (n); ſed adulterio ream uxorem penès ſe detinuiſſe ſtolidi eſſe atque impii viri crimen profitetur; quo ſcilicet dicto hanc unam cauſam dimittendi uxorem deſignare videtus. Malachias eo nomine Abrahamum laudat, quòd uxorem ſuam Saram, quamvis ſterilem, ſuſtinuerit; Judæos verò in divortia pronus ira verbis caſtigat (o): *Non reſpiciam ultra ad ſacrificium . . . & dixiſtis: Quam ob cauſam? Quia Dominus teſtificatus eſt inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti; & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.* Et Micheas (p): *Mulieres populi mei ejeciſtis de domo deliciarum ſuarum, à parvulis earum tuliſtis laudem meam in perpetuum.* Tandem Moyſes mentem hac in re ſuam ſatis prodit, cum uxorem antea dimiſſam, & alteri deindè viro nuptam, ad priorem reſtitui thorum poſt obitum ſecundi illius conjugis vetat, eò quòd, ait, *polluta eſt, & abominabilis facta coram Domino;* eaſdemque repudiatas fœminas eodem cum proſtitutis & vitiatis cenſu haberi jubet à Sacerdotibus, injungens ut ab iis ſimul omnibus abſtineant (q). Quid etiam frequentius Prophetia, quàm ſub idea divortii, veras ejus cauſas nempè perfidiam, idololatriam, & crimina Iſraelitarum proſequantur (r)? Tetricum hoc fœminæ à maritali thoro avulſæ ſpectrum ita ſub oculis Salomon exhibet (s): *Ut eruaris à muliere aliena & ab extranea, quæ mollit ſermones ſuos, & relinquit ducem pubertatis ſuæ, & pacti Dei ſui oblita eſt; inclinata eſt enim ad mortem domus ejus, & ad inferos* (ſeu ad ſepulchrum) *ſemita ipſius, omnes qui ingrediuntur ad eam, non revertentur.*

Rabbini in divortium alioqui indulgentiſſimi, id tamen apud ſapientiſſimos & religioſiſſimos gentis ſuæ viros nunquam uſu receptum fuiſſe, omni Legis privilegio renunciantes, ultrò fatentur; ſi quando autem, addunt, à quodam ex illis factum conſtat, id nonniſi ſummo conſilio & cautione admiſſum eſt; maximè ſi de uxore primâ omnium in thorum admiſsâ, in Scriptura *Uxore pubertatis*, dimittendâ ageretur. Quicumque priorem uxorem dimittit, ille ex ipſo Altari lacrymas crimine ſuo exprimit ait Rabbi Eliezer. Laudatur

l Rab. Schamau. Ben Abba in Gemar. Babyl. ad tit. Sanhed. c. 5.

m 2. Reg. 20. 3.

n Prov. 5. 18. 19. 25.

o Malach. 2. 15.

p Mich. 2. 9.

q Levit. 25. 7. 24. Ezech. 44. 22.

r Vide Iſai 50. 1. & 54. 4. & Jerem. 3. 8.

s Prov. 2. 17. 18.

etiam in eam rem vetus paræmia Rabbi Ben Sira: *Abrode os quod tibi projectum eſt;* nempè tene uxorem quæ tibi primò contigit. Varro de hoc argumento: *Uxoris vitium*, ait, *tollat opus eſt, aut ferat. Qui tollit vitium, uxorem commodiuſculam ſibi præſtat; qui fert, ſe meliorem facit.*

Quod tandem apertiſſimè demonſtrat rariora fuiſſe apud veteres Hebræos divortia, illud eſt, nimirùm Leges apud Moyſem dari nonnullas, quibus diverſa prosùs conſuetudo inculcatur. Ità lege injunctum eſt, ut ſi quis vir in uxorem ſuam ſiniſtri aliquid iotentans virginem ad nuptias non veniſſe accuſaverit, fœminæ illius neceſſarii ejus cauſam in judicio defendant; quibus agentibus ſi fortè mulier abſolvatur, vir ejus antea cæſus, injuſtæ accuſationis inſuper pœnam luat 100. ſiclis ejuſdem fœminæ patri ſolvendis (t); tum & omni impoſterum facultate uxorem illam repudiandi privetur. Porrò ſi divortium ad manus fuiſſet, cur inviſam fœminam vir contiouò non dimitteret? Paria de iis conjicio, quibus fides uxoris ſuæ non levites ſuſpecta eſt; hanc enim amaricantium aquarum exprimento probare tantùm in Lege (u) datum eſt, ex quo illud mihi deducendum eſſe videtur, nullam fuiſſe viris dimittendi uxores ſuſpectas poteſtatem. Jubet tandem Legiſlator, virum qui ex binis ſimul ductis uxoribus præ alteram alteram diligat, jure tamen hæreditatis minùs dilectæ uxoris filium non fraudare, ut alterum ex dilectâ genitum, ſed natu minorem, præponat (x): cur inviſam illam fœminam cum natis vis non dimiſiſſet, ſi divortium pronum erat? Jus etiam divortii perpetuò negatum ei, qui violatam à ſe fœminam ducere Judicis ſententiâ damnatus fuerat (y); quaſi ſcilicet poſt inuſtam eam fœminæ notam, quòd illam dimittere permitteretur nihil eſſet.

Ferunt, labentibus jam Reipublicæ Hebrææ annis, paulò ſcilicet ante Chriſti adventum (z), in immenſum jam auctis criminibus, atque divortii malo per univerſam latè Judæam prorogato, acrem inter Hebræos Doctores agitatam fuiſſe controverſiam de ſenſu verborum Moyſis, quibus divortii cauſæ aſſignantur: *propter aliquam fœditatem.* Qua in re Scholæ *Hillel*, & *Sammaia* (Doctores erant celebratiſſimi paulò ante Jeſu Chriſti ætatem, ſcriptis Joſephi (a), & S. Hieronymi (b) noti) partes inter ſe contrarias tuebantur. Sammàias enim in magno Sanhedrio ſecundus à Principe, in ea erat ſententia, ut divortio inducendo obſcœnum aliquid & impudicum, cujus pars repudiata culparetur, interceſſiſſe deberet.

Verùm Hillel inſignis alter Rabbinus, qui Sammaiam habuerat diſcipulum, Scholæ florentiſſimæ moderatos, quæcumque prætenderetur, cauſam ad divortium ſatis haberi contendebat; e. g. ſi carnes plus nimio uxor decoxiſſet, ſi alterâ muliere plus delectaretur vir, poterat prioribus relictis ad optatas nuptias tranſire. In quam ſententiam ita diſtrahebat textum Legis, qua-

t Deut. 22. 13. &c.

u Num. 5. 14.

x Deut. 25. 15. 16. 17.

y Deut. 22. 29.

z Selden. Uxor. Hebr. l. 3. c. 18. & 20.

a Antiq. l. 14. c. 17. & l. 15. c. 1. & 15.

b In Iſai. cap. 8. Sammai & Hillel non multa priùs quàm Dominus naſceretur, orti ſunt in Judæa.

quaſi particula aliqua disjunctiva intercederet, ut eſſet ſenſus; *propter aliquid, ſeu propter fœditatem*. Ejus Doctoris ſententia, malè licèt Textui cohærens, ut vis literæ illata ultrò appareat, ſuos tamen patronos nec raros nacta eſt. Akiba, cujus ſententia in Miſna refertur, ſuo illam ſuffragio non fulſit tantùm, ſed mirè provehens ſufficere ad divortium autumavit, ſi viro uxor non uſquequaque placeret; huic Doctori ita legitur Textus: *Si acceperit homo uxorem, & non invenerit* [uxor] *gratiam coram oculis ejus, ſeu invenerit* (vir) *in ea aliquam fœditatem &c.* Duabus igitur de cauſis divortium permittebatur; ſi uxor marito minùs placeret, & ſi turpe aliquid admiſiſſet.

Tantorum Doctorum nomine & authoritate invaleſcens opinio, cui etiam illud commodi accedebat, ut concupiſcentiæ fręna laxaret, brevì ſuper aliam obtinuit, ut mores Judæorum olim, & noſtrâ etiam ætate vulgaris Rabbinorum ſententia ad eam conformarentur.

Quanquam Salvatoris ætate res pendere adhuc in lance, Sammaiæ opinione nondum penitus abjectâ, videtur. Phariſæi enim ad Chriſtum venientes interrogarunt: *Si licet homini dimittere uxorem ſuam quacumque ex cauſa* (c)? Sed non diu poſt, nempè Joſephi & Philonis ætate, res adeò ad licentiam inclinavit, ut divortium quacumque demum ex cauſa induci poſſe ne ambigerent quidem. In hunc ſenſum Legis verba Philo interpretatus (d), ait: *Si mulier quacumque ex cauſa repudiata*. Et Joſephus (e) paria ſentiens: *Qui à conjuge*, ait, *quacumque de cauſa, ut ſæpè hominibus uſuveniat, disjungi poſtulat, ſcripto ei ſecuritatem faciat*; nec aliam ſe habuiſſe cauſam uxorem ſuam repudiandi, quàm quòd genio ſuo minùs congrueret, in Vita ſua profitetur.

c *Matth.* 19. 3.

d *De Special. legib. ad præc.* 6. 7.

e *Antiq.* l. 4. c. 8.

Judæis noſtræ ætatis idem probatur. Fœminam, morigeram licèt & modeſtam, repudiare, ait Leo Modena [f], viris integrum eſt, ſi fortè tædio aliquo illius teneantur. Sed jus illud tot clauſulis & conditionibus obvolverunt Rabbini, ut divortii cauſa in longum protracta, partibus interim inter ſe compoſitis, vix abſolvatur unquam.

f *Riti Ebraici* p. 4. c. 6.

Traditione receptum tenent Judæi, milites omnes in bellum profecturos repudii libellum uxoribus ſuis miſiſſe, datâ illis facultate, ut elapſo triennio, ſi fortè in hoſtium poteſtatem captivi veniſſent, alias ſibi nuptias procurarent. In hunc ſenſum interpretantur Rabbini illud 1. Reg. 17. 18. *Fratres tuos viſitabis, & cum quibus ordinati ſunt diſces*, Hebr. *& pignus eorum tolles*; id eſt, ut ipſi quidem exponunt, libellos divortii. Eas pariter literas datas comminiſcuntur uxori ab Uria, quibus, ſi forte in hoſtium poteſtatem ipſe veniſſet, eidem fœminæ alias ſibi nuptias conciliare jus eſſet. Veteris hujus moris, dubii planè, &, ne quid gravius dicam, incerti meminit Author Tradit. Hebraic. in libros Regg. & Paralipp.

Facilè, quantum arbitror, ex ipſo Legis textu, à nobis deſcripto, intellexiſſe Lectores poterunt, divortii privilegium ad viros tantùm ſpectaſſe, non ad fœminas. Cum ſanè apud Orientales fœminarum minùs ratio habeatur, ac ſolum veluti neceſſarium vitæ commodum, viriliſque dominii portio reſpiciantur, in ſocietatis jura nunquam venire illas contingit, Legeſque mulieribus faventes nullæ fermè ſanciuntur. Longè alius apud Græcos & Romanos mos erat, penès quos par fœminis, & viris jus in divortia; quare earum exemplo, Judæorum fœminæ ſeſe efferentes, eò licentiæ devenerunt, ut viros ſuos à thoro abjicere auderent. Lex planè nihil fœminis ea in re permittit, ſed nihil viciſſim prohibet; conſuetudo quidem pro illis nulla erat, ſed illuſtris alicujus fœminæ exemplo facilè potuit induci.

Succurrebant rara quædam exempla fœminarum, quæ viros ſuos dimiſerant; ſed hæc divortii potiùs ſpeciem, quàm rem exhibere videbantur. Samſonis uxor contra fidem priorum ſponſalium, ne expectato quidem libello repudii, ad alias nuptias tranſierat (g); ſed Philiſtæ mulieris exempla nihil Judæis conferunt. Ultio quin etiam à Samſone, ſicut & à Philiſtæis ipſis ea de re exacta, ſatis demonſtrat, contra patrias ſaltem leges viſam fuiſſe eam mulierem commiſiſſe, ut alteri nuberet. Levitæ uxor, cujus occaſione acre illud bellum in Tribum Benjamin exarſit (h), dimiſſo viro ad patrem ſuum remeaſſe legitur; eamque repudium dixiſſe viro ſuo Sanctus Ambroſius autumaſſe videtur: *Remiſit claves* (i). Recepta tamen & probata ſententia tenet, fœminam illam ob privatam fortè domeſticamque querelam ſeceſſionem à viro ad tempus tantummodò feciſſe; cujus rei exempla frequentiſſima inter conjuges ſuppetunt. A novis etiam nuptiis abſtinuiſſe illam ex eo colligimus, quòd regredienti viro ſocer uxorem promptè reſtituit, atque in reducem idem, quod priùs, jus conjux retinuit. Michol Davidis uxor alteri viro, nempe Phaltiel, ſuperſtite adhuc Davide, in conjugem data legitur 1. Reg. 25. 44. Divortii id genus fuit; neque enim Saul aliam ſibi authoritatem abſtrahendi filiam à viri thoro uſurpare poterat, quàm quæ lege divortii conceſſa eſt. Davidem ille perinde ac extorrem, perduellem & impium habebat, eamque repudii cauſam prætendit. Sed præſtitit hæc Michol? Silet ea de re Scriptura. Præſtitit David? Minimè ille quidem; fato enim Rege ſublato, uxorem ſuam jure poſtliminii repetiit. Hoc igitur divortii à viro inducti exemplum difficultate non caret; totius enim rei in cauſa fuiſſe creditur Regis authoritas, invitam mulierem ad ſecundas nuptias cogens.

g *Judic.* 14. 20.

h *Judic.* 14. 3.

i *Epiſt.* 6. *in Nov. Edit.*

Salome igitur Herodis magni ſoror, omnium prima præſcriptas mulieribus metas tranſgreſſa, liberam ſibi repudiandi viri facultatem vindicavit. Namque à thori ſocietate Coſtobarum Idumææ & Gazę Præfectum divortio excludens, exemplum

inauditum ad id uſque, ait Joſephus, apud Judæos poſteritati reliquit (*k*); quod enim uxor conjugem ſuum dimittat, reſolutiſve prioribus nuptiis, nec libello repudii accepto, novas conciliet, moribus æquè ac legibus Judæorum, addit idem Joſephus, repugnat. Herodias, cujus eſt in Evangelio ſermo (*), virum, ſuum Philippum repudiaverat, quantùm ex Joſepho Antiq. l.18. c.7. colligimus. Ipſe tandem de ſe Joſephus in vita ſua narrat, ductam poſt ſolutam captivitatem ſuam uxorem, divortio à ſe recedentem habuiſſe. Tres Agrippæ junioris, olim Calcidis, deinde Traconitidis & Batanææ Regis ſorores, tres ſibi junctos viros ſingulæ ſingulos repudiarunt. Berenices natu major, priores nuptias cum Herode Rege Calcidis patruo ſuo conciliatas abrumpens, in thori ſocietatem Polæmonem Regem Ponti adſcivit, cujus pariter viri tædio (*l*) deinde affecta eſt. Altera ejus ſoror Mariamne Archelaum priorem virum nuptiis Demetrii Alabarchæ, ſive Principis Judæorum Alexandrinorum poſthabuit (*m*). Druſilla tandem Azizam Emeſæ Regem & ad circumciſionem & ad ſuas nuptias invitavit; ſed paucis poſt annis adſciſcere ſibi alium virum, Felicem Judææ Præſidem, priori relicto, maluit (*n*).

Hujus à fœminis uſurpatæ libertatis veſtigia nonnulla deprehendiſſe nobis in Evangelio videmur, cùm ſcilicet Chriſtus eam licentiam, veluti quæ facilè obtinere poſſet, præcepto frænandam cenſuit (*o*). *Si uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.* De Samaritana muliere, cui poſt ductos quinque viros virum alium non ſuum adhuc retinuiſſe Jeſus Chriſtus exprobravit, ea fuit Grotii ſententia, ut poſt repudiatos quinque priores viros, nec tamen conjugio cum priori viro ſoluto, utpotè quòd divortium mulieribus lege interdictum eſſet; quem deindè adhuc tenebat vir, tanquam alienus haberi jure meritòque debuerat (*p*). Ne fœminæ *virum dimittant, & ſi habeant virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illis* (*q*), Apoſtolus ſuadet; non ſuaderet autem niſi res eſſet alioqui fœminis permiſſa. Memoriæ etiam traditum eſt de S. Thecla, ejuſdem Apoſtoli diſciplinam ſequuta, quæ poſt datum Chriſtianæ Religioni nomen [habebantur autem Chriſtiani tunc temporis veluti reformati Judaiſmi profeſſores] facto divortio à viro receſſiſſe (*r*).

Mahometani, quos plura à Judæis derivaſſe conſtat, fœminis æquè ac maribus divortium permittunt, quanquam fœminis minus in ea re quàm viris indulgent (*s*). Viri enim nullo majori negocio uxores, quàm nos famulas mutant. Semel repudiatam ad thori ſocietatem revocare bis ſingulis permiſſum, tertiò negatur; licet autem & tertiò, modò poſt divortium ad alienas nuptias non tranſieret. Sed novas haſce nuptias ante tres menſes à Divortio iniviſſe mulieribus nefas. Divortii cauſæ in judicio cognoſcuntur; ſunt autem plerumque ſive corrupti conjugis mores, ſivè ſterilitas mulieris.

k *Antiq. l.15. c.15.*

* *Matth.14.3. Mar.6.17.*

l *Joſeph. Antiq. l.20. c.5. pag. 693.*

m *Ibid.*

n *Ibid.*

o *Mar.10.12.*

p *Jo. 4. 18. Grot. Ibid.*

q *1. Cor.7.10. 13.*

r *S. Epiph. hæreſ.78.*

s *Vide Alcor. Azoar. 2. 4. Anton. Geuſe. l.2. de Turri. Bellon. Obſerv. l.3. & alios.*

Major adhuc in divortia apud Græcos, Romanos, barbaraſque gentes licentia. Cum enim nullâ Dei Lege eorum pruritus refrænaretur, conjugii vinculum ad libitum mutuò diſſolvere, atque ad alienas nuptias tranſire, nullâ ſolemni formulâ obſervatâ, nec divortii causâ adductâ, permiſſum ſibi ducebant. Frequenter miſſo libello repudii divortium indicebatur; quandoque aliter inter partes actum eſt; utì dum contrariis planè verbis, ac quibus conjugia devinxerant, illis reſolvendis utebantur, e. g. *Conditione tuâ non utar:* (*t*) ſivè: *Res tuas tibi habeto* (*u*). Interdum alteruter claves alteri remittebat; ac tandem inſtrumentum conjugii quandoque reſciſſum.

Quod ad cauſas & divortii rationes ſpectat, mutuo interdum conſenſu res agebatur; ſæpè alterutrius voluntate tantùm, nullâ etiam prætensâ causâ. Scitum eſt Æmilii illud (*x*), qui de repudiata à ſe Papiria uxore ſtupentibus, calceum ſuum oſtendit, addens elegantem illum quidem & concinnum videri, ubi autem pedem læderet ſcire neminem.

Quanquam autem Lege duodecim Tabularum divortia Romanis permitterentur, nulla tamen ejus rei exempla ante annum 515. (*y*), ſivè 520. (*z*) ab Urbe condita occurrunt. Spurius Carvilius Ruga omnium primus, ſterilem uxorem repudiavit. Succeſſu temporis laxata licentiæ fræna, ut juxta Tertulliani phraſim *repudium jam votum eſſet, & quaſi matrimonii fructus* (*a*). Eò res ſub imperio Auguſti devenerat (*b*), ut lege latâ modum divortiis imponendum cenſens Imperator ediceret, ne divortia niſi *coram ſeptem teſtibus puberibus atque civibus, Romaniſque* facta admitterentur (*c*). Verùm immodicam licèt divortiorum libertatem reprehenderent honeſtiſſimi quique; atque Senatorem repudiatæ uxoris, quam virginem duxerat, idque ne conſultis quidem amicis, notatum à curia excluſiſſent Cenſores [*d*], nihil tamen eâ ſeveritate impetratum eſt: *Numquid jam ulla (fœmina) repudio erubeſcit, poſtquam illuſtres quædam ac nobiles fœminæ non Conſulum numero, ſed maritorum annos ſuos computant? Exeunt matrimonii causâ, nubunt divortii,* ait Seneca de Beneſ. l.3. c.16. Nec Satyrici mitiùs agunt in divortia (*e*).

Is erat rerum ſtatus apud Hebræos, Græcos, & Romanos, quo potiſſimum tempore Jeſus Chriſtus in Terram deſcendens, matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit; tum & primævæ ſanctitati atque officio conjugia reſtituturus, ſupremi Creatoris id olim fuiſſe conſilium aperuit, ut ſemel conciliatum matrimonium nunquam diſſolveretur; nulluſque pateret divortiis aditus, niſi unâ exceptâ adulterii causâ, in qua tamen à thoro quidem ſecedere integrum eſſet, à conjugio non eſſet. Tunc autem par recedendi jus viro æquè ac mulieri ſtatuit: *Dictum eſt: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornica-*

t *L.1. de Divort.*

u *L.2. §.1. de Divort.*

x *Plut. in Æmil.*

y *Divortium primum Romæ fecit Spurius Carvilius Ruga anno quingenteſimo undecimo poſt Urbem conditam. Aul. Gel. l.16. c. ult.*

z *Valer. Max. l.2. c.1. Repudium inter uxorem & virum à condita Urbe uſque ad vigeſimum & quingenteſimum annum nullum interceſſit.*

a *Adversùs Gent. c.6.*

b *Suet. in Aug. Divortiis modum impoſuit.*

c *Paul. l. Nullum divortium 9. de divort.*

d *Valer. Max. l.2. c.4. L. Antonium Senatu moverunt, quod quàm Virginem in matrimonium duxerat, repudiaſſet, nulla amicorum in conſilium adhibito.*

e *Vide Juven. Satyr.6.*

Digitized by Google

cationis cauſâ, facit eam mœchari; & qui dimiſſam duxerit, adulterat [f]. Et alibi conſultus à Phariſæis liceret ne pro libito uxorem repudiare, reſpondit Creatorem poſt formatos marem & fœminam (g) ita pariter ſtatuiſſe: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una; ita ut non ſint duo, ſed una caro. Quod ergò Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Addit deindè eas leges, quas antea de divortio edixerat, cujus unicam ſemper cauſam permittit, nec ſinè deſignatis ſuprà conditionibus, nempè adulterium.

f Matth. 5. 32.

g Matth. 19. 5.

Cum tamen ſermo eâ occaſione Judæis tantùm à Chriſto fieret, ideò nulla facta eſt ab eo alterius cauſæ, qua divortium permittitur, mentio; ſi ſcilicet ex conjugibus alteruter ad fidem tranſiſſet, altero in errore perſeverante. Hujus diſciplinæ regulas Apoſtolus Paulus præſcribit (h): *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Hactenus Apoſtolus mentem ſupremi Legiſlatoris circa divortium explicat; omne ſcilicet interdici divortium unâ exceptâ adulterii cauſâ; tunc autem divortium quidem permitti, novas autem nuptias conciliare nefas. Addit demum; *Cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum ..... Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi.*

h 1. Cor. 7. 10. &c.

Hæc Apoſtoli & Jeſu Chriſti verba apertiſſima licèt videantur, in varias tamen ſententias Interpretes doctiſſimos diviſerunt. Cujus rei ſive in cauſa fuit recepta Judæorum & Paganorum, qui fidei nomen dabant, conſuetudo; ſive ea invaluit opinio, ut Jeſu Chriſti dictum de Judæis tantummodo, non de univerſa Eccleſia reciperetur, quaſi ſcilicet Eccleſiæ major in ea re permitteretur libertas; ſive tandem vox *fornicationis* variis ſubeſſe ſenſibus cenſeretur. Hinc factum eſt, ut Eccleſiæ in ea re mores diutiùs in incerto errarint.

Cùm Scripturæ ſtilo nomina *fornicatio*, & *adulterium* duplicem ſignificationem admittant, modò enim ad literam crimen ſonant obſcœnum; modò allegorico ſenſu pro Idololatriæ crimine atque creaturarum in Deum perfidia uſurpatur. Non defuerunt qui Jeſu Chriſti verba: *Qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis cauſâ &c.* (i) ſive de adulterio, crimine caſtitati adverſo, ſive de Idololatria, aliiſque criminibus, quæ adulterii nomine in Scriptura cenſentur, indiſcriminatim explicarent. Alii literalem ſignificationem prætulerunt. Ex qua ſententiarum diſcrepantia contrarii etiam mores & diſciplina invecta eſt.

i Matth. 5. 32.

Origenes in ea fuiſſe ſententia viſus eſt, Moyſem quidem illis verbis: *propter aliquam fœditatem &c.* omnia mulierum crimina, ſicut & errores (k) ſignificaſſe; ſed, addit ille, Jeſus Chriſtus anguſtiores nobis limites præſcribit, omni præcluſo ad divortium aditu, exceptâ fornicationis cauſâ. Demum idem Origenes in examen revocat, an ſcilicet fornicationis nomine immania quæcunque crimina cenſeri poſſint; e. g. ſi mulier veneficii crimine, ſi homicidii, ſi filii enecati, ſi furti in virum teneatur; quorſum enim tantis ſceleribus inquinatam uxorem ferre maritus cogatur, qui dimittere adulteram permittitur? Me igitur authore, inquit Origenes, verba illa Jeſu Chriſti; *exceptâ fornicationis cauſâ;* non ita accipienda ſunt, ut eam ſolam divortii cauſam permittat; ſed ea tantùm ut exemplum aſſignata eſt, veluti ſi unum ex iis criminibus deſignaretur, quibus uxorem ſuam repudiare maritus, nihil inde reus, ſi quid uxori ſiniſtrum contigerit, permiſſus eſt.

k Orig. hom. 7. in Matth. Vide Grot. in hunc locum.

Quod ad nuptias poſt divortium contractas pertinent, Origenes quidem ab Epiſcopis nonnullis permiſſas narrat; qua in re contra Scripturæ ſenſum egiſſe illos non diffitetur; verum, ait, peculiares aliquas præ oculis habere rationes poterant, quibus id eorum conſilium excuſaretur; veluti metu majoris mali, incontinentiæ &c. Leges ab Imperatoribus Chriſtianis latæ plures divortii cauſas præter adulterium aſſignant; & ipſo fatente Bedâ viris quàm multis legitima fuit uxores dimittendi ratio, etiam *Dei timor;* id eſt metus ne à fide & Religione ſeducerentur (l). S. Auguſtini ætate, ut ipſe in Retractationibus inſinuat [m], variæ erant variorum in ea Chriſti verba ſententiæ; alii ad literam ſententiam interpretantes, alii verò fornicationis nomine ea omnia cenſebant, quæ ſupra ex Origene deduximus.

l Beda in Marc. 5 citatus in locis collectis in Conc. Aquiſg. 3. Una ſolummodo carnalis cauſa fornicatio, una Spiritualis timor Dei, ut uxor dimittatur, ſicut multi religionis cauſâ feciſſe leguntur.

m Retract. l. 1. c. 9.

Magis tamen recepta, & rata ſententia ea ſemper habita eſt, quæ Evangelii verbis literalem meram puramque ſignificationem attribuit. Ita Chriſti verba interpretantur vulgò Patres, & Commentatores; addentes inſuper, ſeculares leges, ipſaſque adeo Moyſis ſanctiones potuiſſe quidem divortium aliis de cauſis, præter adulterium, inductum tolerare; immune verò à crimine efficere non potuiſſe. *Nullam aliam* ait S. Hilarius (n), *cauſam deſiſtendi à conjugio præſcribunt, quam quæ virum proſtituta uxoris ſocietate pollueret.*

n In Matt. c. 4. n. 22. Vide & Chryſoſ. to. 5. ſer. 19. de lib. l. repud. Theodoret. in 1. ad Cor. Clem. Alex. Strom. l. 2. ad fin.

Supereſt modò in examen revocemus, an inducto demum divortio adulterii cauſâ, novas inire nuptias integrum conjugibus habeatur. Lex Moſaica, ut facilè legentibus animadvertitur, nihil conjuges moratur; nihil etiam ſæculares Catholicorum Imperatorum leges; quemadmodum non rara ſuppetunt ejus rei exempla, tum apud Chriſtianos primorum ſæculorum, cum maximè in Eccleſia Græca, cujus recepta eſt eâ de re conſuetudo (o). Porrò Eccleſiarum illarum doctrina tenet, conjugii Chriſtiani vinculum ſolvi nunquam poſſe, qua in re Chriſtianum à Judaico conjugio maximè diſtinguitur; Chriſtianum, inquam, ad primævam illam matrimonii inſtitutionem rem totam deducens

o Renaudot Perpetuitè de la Foi chap. 5. l. 2. chap. 7. pag. 447. &c.

Digitized by Google

cens: habent tamen Chriſtiani illi perſuaſum, adulterii crimine ream uxorem ita à thoro poſſerepelli, ut alia ejus loco inducatur. Cophtis, Syris, cæteriſque Orientalibus ea Græcorum doctrina probatur; probatur etiam Latinis nonnullis, uti Lactantio Inſtit. l.6. c.23. Tertulliano de Monogam. cujus hæc ſunt verba: *Tam repudio matrimonium dirimitur, quam morte*. Et lib.4. cont. Marcion. *Prater ex cauſa adulterii, nec Creator disjungit, quod ipſe ſcilicet conjunxit*. Vide & lib.2. ad Uxor. c.1 Negat tamen Tertullianus facultatem alterius conjugii iis, qui primum illud divortio reſciderunt, Monog. cap.9. 10. Sed nihil prohibet Lactantius.

Narrat Origenes permitti à quibuſdam Epiſcopis novas nuptias poſt divortium. Concilium Eliberitanum morem illum jam receptum condemnat (*p*): *Fœminę quæ nullâ præcedente cauſâ reliquerunt viros ſuos, & alteris ſe copulaverunt, nec in fine accipiant communionem*. Et *Fidelis fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non priùs accipiat communionem, quàm is quem reliquit, de ſeculo exierit, niſi neceſſitas infirmitatis dare compulerit*. Concilium Arelatenſe primum decernit, ut junioribus conjugibus & fidelibus, qui conjugem adulterio ream dimiſerunt, *conſilium detur, ut viventibus uxoribus ſuis, licèt adulteris, alias non accipiant* (*q*). S. Ambroſius maritos hortatur, ne permiſſâ ſibi à Legibus civilibus in divortia libertate uti velint; addit inſuper eos, qui uxorem repudiarint aliâ, quàm quæ in Evangelio permittitur, cauſâ, (*r*) non ſolum *Cæleſte præceptum; ſed quoddam etiam opus Dei ſolvunt. Paterisne, oro, liberos tuos vivente te eſſe ſub vitrico? aut incolumi matre degere ſub noverca? Pone ſi repudiata non nubat. Et hæc viro tibi potuit diſplicere, cui adultero fidem ſervat? Pone ſi nubat: neceſſitatis illius tuum crimen eſt*. Plura laudantur Concilia, Gallicana potiſſimùm, quę morem illum, novas ſcilicet contrahendi poſt divortium nuptias, vel ſignificant tantùm vel probant (*s*).

Verùm conſuetudo illa nunquam in morem abiit, cùm omnibus retrò ſæculis adverſas habuerit inſignium ferè omnium Eccleſiarum, atque ſapientiſſimorum Antiſtitum ſanctiones. Canones vulgò Apoſtolici ſecundas poſt divortium nuptias, adhuc priori conjuge ſuperſtite, damnant (*t*). Pontifices Siricius, Innocentius, Leo, Stephanus, Zacharias (*u*), in ſuis Decretalibus eas nuptias velut adulterinas damnant. Hiſce SS. Pontificum Conſtitutionibus Eccleſia Romana firmiter inhærens, contractas poſt divortium nuptias ut reciperet nunquam commiſit; quam etiam diſciplinam tandem Eccleſia Gallicana poſt ſæculum octavum amplexa eſt (*x*). Gregorius II. Pontifex in Epiſtola ad Bonifacium Epiſcopum Ultrajectenſem (*y*) ſcripſerat licitum eſſe marito, cujus uxor ne conjugale debitum ſolveret, ægrâ valetudine impediretur, novas inire nuptias, modò uxori ægrotanti non deeſſet; ſed hanc ejus ſanctionem Sacris Canonibus, ipſique Evangelio, & Apoſtolorum doctrinæ planè adverſari Gratianus animadvertit (*a*). Recepta tandem Eccleſiæ Latinę ſententia tenet, conjugii vinculum nunquam, ne divortio quidem, abrumpi. In Concilio Florentino requiſiti à Latinis Græci, cur novas inire nuptias conjugibus divortio ſejunctis permitterent, quamvis nihil æquum pro ſe reponere viderentur, viſum eſt tamen citrà mutuæ pacis diſpendium ſaniora illis ſuadere. In Concilio Tridentino canon propoſitus fuit, quo eodem ſimul anathemate obvolvebantur tum ii, qui conjugii vinculum per divortium diſſolvi, cum ii qui novas poſt divortium iniri poſſe nuptias cederent.

Verùm huic decreto reſtitiſſe Legatos Venetorum in Hiſtoria ejuſdem Concilii legimus (*b*), receptam in Inſulis Reipublicæ Venetiarum ſubjectis, Cypro, Creta, Corcyra, Zacyntho, Cephalenia, Gręcis frequentiſſimis contrariam conſuetudinem afferentes; iniquum autem eſſe dicebant, omnes eas gentes inauditas, & ne ad Concilium quidem appellatas damnare. Quare Patres etiam atque etiam rogarunt, ut illius ſanctionis eam inirent rationem, quę nihil Græcos offenderet. Hiſce Venetorum precibus atque rationibus acquieſcendum eſſe Patres cenſuerunt, cùm maximè non Græcorum erroribus ſed Proteſtantium damnandis Concilium illud coactum fuiſſe animadverterent, ſimulque non defuiſſe Patres huic Græcorum conſuetudini faventes, ex Theologis nonnullis audirent. Ita ergo ſancitum eſt. *Si quis dixerit, Eccleſiam errare cum docuit & docet, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altero conjuge vivente aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimiſſâ adulterâ aliam duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero, alii nupſerit, anathema ſit* (*c*). Ex quibus planè intelligimus, Eccleſiam Romanam, nec promoviſſe unquam Græcorum conſuetudinem, nec damnaſſe.

Quanquam ſatis inter omnes conſtat, adulterii crimen perinde eſſe ſive à viro, ſive à fœmina committatur, tum & conceſſum à Chriſto privilegium divortii æquè utrumque ſexum reſpicere: mos tamen in Eccleſiis varius eâ de re invaluit. Fœminis aliquando in nonnullis Eccleſiis libertas in divortia, viro etiam adulterii crimine reo, interdicta fuit; & S. Baſilius in Epiſtola Canonica ad Amphilochium tradit, legem divortii contrà fœminas de adulterio damnatas inviolatè ſervari (*d*); contrariam tamen quoad fœminas diſciplinam invaluiſſe, quippè quæ viros quantumvis reos dimittere non permitterentur. Demum rem eſſe ancipitem addit, an fœmina illa, quacum maritus, ab uxore repudiatus, nuptias conciliat, adulterii crimine rea teneatur; tota enim hujus conjugii culpa in priorem uxorem transferenda videtur; quippè quæ inducto contra legem

p *Conc. Eliber. capp.8. & 9.*

q *Can.10.*

r *In Luc. lib. 8. art.5. Vide etiam S. Aug. de bono conjug. c.7.*

s *Vide Conc. Aurelian.2. c. 11. Vermer. c. 5. 6. 11. 17. 20. Compend. c.16. Hybern. S. Patric. an.314. c.16.*

t *Can.48.*

u *Siric. ep. ad Himer. Tarracon. Innoc. 1. ep. ad Exuper. Tholoſ. Leo ad Prob. Stephan. II. art.5. Zach. ep.7. ad Pipin. cap.20.*

x *Conc. Compend. an.744. can.18. Sueſſion. cap.9. Forojul. an. 791. can.10. Capitular. Ludov. Pii cap.3. de his, quæ pro lege habenda ſunt.*

y *Art 2. tom. 6. Concil.*

a *Grati.32. q. 7. cap.18. Quod propoſuiſti.*

b *Fra Paolo hiſt. Con. Trid. l.8.*

c *Seſſ.8. can.7.*

d *Can.9.*

gem

gem divortio virum ad crimen impuliſſet. Et ſi in virum mitiùs eâ occaſione animadvertendum eſt, quid non fœminæ indulgendum? Verùm, ſequitur S. Baſilius, ſi divortium à marito factum eſſe conſtet, tum & novas ipſe nuptias inivevit; neque de adulterio damnaretur; quemadmodum & priori uxori tunc ad novas nuptias tranſire integrum eſt. Græci in Canones Apoſtolorum ſcribentes, morem eſſe contendunt ſemper à Chriſtianis ſervatum, ne uxor ſolo adulterii crimine reum virum dimittat (*e*).

e *Vide Grot. ad Matt.* 5.

Sed contrarium invaluiſſe in Eccleſia Latina morem nullo negocio oſtendimus. S. Juſtinus Martyr in Apologia I. ad Senatum Romanum narrat, fœminam ante datum Jeſu Chriſto nomen vitam unâ cum conjuge ſuo libidinosè agere conſuetam, vix ad fidem converſam maritum ſuum à crimine retrahere voluiſſe; cum autem, inquit, fruſtra ſe laborare intelligeret, voluit libellum repudii mittere. Reſiſtentibus tamen fœminę neceſſariis, invita in conjugio manere coacta eſt, nullâ licèt reſipiſcendi ſpe de viro conceptâ. Accidit interim, ut vir iter Alexandriam verſùs ſuſciperet, in quo cùm ille multò deterior factus eſſe diceretur, tandem ad literas repudii mittendas ventum eſt. Exemplum S. Theclæ ſupra laudavimus; cui alterum necti poteſt de Fabiola, quæ poſt dimiſſum virum licentiùs in conjugio viventem, alteri nupſit [*f*]. Hanc autem Hiſtoriam fuſiùs narrans S. Hieronymus, divortium quidem fœminę facilè excuſat; ſecundas verò nuptias tanquam legibus Eccleſiæ repugnantes damnare cogitur; quanquam, ait, & mulieris de legibus Eccleſiaſticis imperitia, & peracta ritè ante fores Eccleſiæ Lateranenſis exomologeſis id præſtiterit, ut tantùm probo exemplo Fidelibus prodeſſet, quantùm pravo nocuiſſet. Æqua igitur fuit repudii libertas penès conjugem utrumque; nec contraria quoad fœminas conſuetudo niſi fortè in Oriente invaluit.

f *S. Hieron. ad Ocean. Epiſt.* 30.

Apoſtoli Pauli monita, uxores fideles cum viro infideli & viciſſim conjugium ſervare ſuadentis, ſi tamen citrà fidei & Religionis diſpendium præſtari id à Fideli conjuge poſſit; monita, inquam, illa ita accipienda ſunt, ut ad conjugium ante ſuſceptam Fidem contractum reſpiciant; quæ enim à Fideli cum infideli contrahuntur matrimonia, eaquè ſemper Eccleſia damnavit, tum & irrita ſemper declaravit & nulla. Vult etiam Apoſtolus divortia illa tum demum legitima haberi, ſi conjugi fideli diſcrimen aliquod fidei immineret: *Occurrit aliquando neceſſitatis articulus*, ait S. Auguſtinus (*g*), *ubi aut uxor dimittatur, aut Chriſtus*. Tandem divortium illud fidelem inter & infidelem conjuges, non conjuges tantùm, ſed & conjugium diſſociat, ut novas iniſe nuptias utrique permittantur. Cùm enim matrimonio inter infideles conciliando nulla Sacramenti authoritas accedere poſſit, mutua partium inter ſe paciſcentium obligatio tanta profectò non eſt, ut vinculum præſtet inſolubile (*h*). Porrò idem jus quod nuptias infidelium conciliat, fidelem cum infideli conſtringit. Alia ſanè eſt de hæreſi alterutrius ex conjugibus ratio; quamquam enim ea ſufficiens cauſa divortio inducendo habetur, nihil tamen contra matrimonium valet. (*i*).

g *Ep.* 157. *nov. edit. n.* 31.

h *Ambroſ. in Luc. l.* 8. *art.* 2 *& S. Uoi eſt impar conjugium, lex Dei non eſt.*

i *Vide Interpp. in* 1. *Cor.* 5. 22.

Quæ olim ſtetit Veteribus nonnullis ſententia nuptias poſt divortium permittens, varia fuit apud varios. Alii enim par utriuſque conjugis jus ſtatuunt; alii viro conceſſum fœminę negant. Viros poſt datum uxori repodium altam ducere fas eſt; fœminę poſt abjectum divortio virum ſuum, alterum adſciſere nefas, ait Ambroſiaſter in 1. Cor. 7. 10. 11. Huic opinioni non adverſatur Concilium Eliberitanum, ſtatuens can. 9. prohibendam à conjugio fœminam, quę adulterum virum abdicavit; ſi contra faxit, ait, à communione ad obitum uſque prioris viri arceatur. Vide Cajetanum in Matth. 19. 11. & Catharinum in 1. Cor. 7. 11. ejus opinionis aſſertores.

Æquum utrique conjugi jus permittit S. Epiphanius hær. 59. ſicut & in eandem ſententiam laudari ſolent Conſtitutiones Apoſtolicę l. 3. c. 1. Origenes in Matth. 19. 8. Pollentius apud S. Auguſtinum de adulterin. conjug. c. 6. Vetus quoddam Pœnitentiale Romanum, Photius Epiſt. 1. Concilium Vermerienſe can. 18.

Placuit id etiam Veterum nonnullis, conjugem violati thori reum ita ab alterius innocentis congreſſu removendum eſſe, ut ne retineri quidem poſſit ab illo etiamſi maximè velit. Dictum in eam rem Sapientis laudabant (*k*): *Qui tenet adulteram, ſtultus eſt & inſipiens*. Concilium Neocæſarienſe (*l*) jubet uxorem Sacerdotis, quæ poſt ejus initiationem conjugii fidem violavit, à viri conſortio prorsùs removeri; & S. Auguſtinus in eo Proverbiorum Textu præceptum contineri crediſſe viſus eſt [*m*]. Verum ſummi Legiſlatoris divortium permittentis ſeoſum Apoſtolus pandens, ait (*n*): *Præcipio uxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*. Vulgò etiam Patres non obſcuris verbis inſinuant, divortium rem eſſe indulgentiæ, non præcepti. Quare in eo ſemper inſtitiſſe viſi ſunt, ut ab eo conjuges retraherent, & tanquam extremum deſperato morbo remedium invitâ prorsùs & reluctanti manu admoveri juſſerunt. Tandem diſſidentes animos conjugum inter ſe reconciliari etiam atque etiam hortati ſunt; quippè quod ea eſſet Jeſu Chriſti doctrina & recepta in Eccleſia conſuetudo.

k *Prov.* 18. 22.

l *Can.* 8.

m *Retract. l.* 1. *cap.* 19. *Idem probari S. Hieron. in Matth. creditur.*

n 1. *Cor.* 7. 10. 11.

Poſt diductas brevioribus verbis ſanctiones Moyſis, Jeſu Chriſti, Apoſtolorum, & Patrum de hoc argumento, ſupereſt ut Imperiales ea de re leges in medium afferamus. Fatendum eſt autem, nihil Eccleſiæ diſciplinam in iis, quę ad divortium ſpectant, corrupiſſe magis, quàm lata in eam rem Imperatorum edicta. Plerumque illa à præſcriptis in Evangelio regulis deviant, ut vix, ac ne vix quidem in animum inducamus de Epiſcoporum

con-

Digitized by Google

conſilio (ſine quibus nihil ejuſmodi ſaociebatur) edici potuiſſe.

Sive igitur malus rei abuſus adeò invaluit, ut tolli vix poſſe cenſeretur; quare eas leges, ægrè licèt aſſentientibus Epiſcopis, ferri oportunum eſt viſum; ſivè pro Paganis inductæ (quorum erat frequens io Imperio numerus); cum ioterim Chriſtianorum res augereotur, ita reformatæ ſunt, quod ad politiam pertinet, ut utriſque ſimul genti quadrarent; relictâ interim Epiſcopis authoritate, ſimulque neceſſitate, ut ſubjectam ſibi Eccleſiam juata Eccleſiaſticas leges, receptaſque apud Chriſtianos traditiones moderarentur: Principibus interim jus tantùm ferendi leges, quas io Tribunalibus politicis Judices ſervarent, ſibi retinentibus. Nec ſanè deſunt exempla in Eccleſia Græca poſt latas etiam ab Imperatoribus eas leges diſciplinæ, ad Legiſlatoris Divini, atque Legis Evangelicæ præſcriptum (*o*). Sed eas leges recitemus.

o Vide Chryſoſ. in Matt. Theophyl. Oecum. cæteros

Conſtantinus Magnus anno 331. cavit, ne fœminæ ſub conquiſitis cauſis viris ſuis repudium dicere auderent; aceuſantes e. g. virum veluti ebrioſum, alcatorem, mulierculariam (*p*). Vetitum etiam viris uxorem ad arbitrium repudiare. Neſas uxoribus divortium à viris poſtulare, niſi fortè homicidis, veneficis, & ſepulchrorum violatoribus; neſas & viris uxorem repudiare *niſi mœcham, medicamentariam, conciliatricem*. Poſt aonos ſex idem Imperator ſancivit, fœminam poſt eapectatum quatuor annis virum bellis implicitum, nulloque de illo accepto ouncio ad alias nuptias tranſire poſſe. Primam Conſtantini ſanctionem Honorius, Theodoſius Junior, & Conſtantius an. 421. confirmarunt. Verùm Imperatores Theodoſius junior, & Valentinianus III. eà abrogatâ veterem divortii libertatem reſtituerunt. Hæc illi. *Imper. Theodoſ. & Valent. Augg. Florentio P. F. P. Conſenſu licita matrimonia poſſe contrahi, contracta nonniſi miſſo repudio diſſolvi præcipimus. Solutionem enim matrimonii difficiliorem debere eſſe favor imperat liberorum. Sed in repudio culpâque divortii perquirendâ, durum eſt legum veterum moderamen excedere. Ideo Conſtitutionibus abrogatis, quæ nunc maritum, nunc mulierem, matrimonio ſoluto, præcipiunt pœnis graviſſimis coerceri, hac conſtitutione repudia, culpas, culparumque coercitiones ad veteres leges, reſponſaque prudentum revocari cenſemus.*

p Placuit Conſtantino Auguſt. ad Ablavium Præf. Prætorio Tit. 26. de repud. Cod. Theod. mulieri non licere propter ſuas pravas cupiditates marito repudium mittere, exquiſitâ cauſâ velut ebrioſo, aut aleatori, aut mulierculario: nec verò maritis per quaſcumque occaſiones uxores ſuas dimittere.

Nec diu fuit quin permiſſæ liceotiæ malum erumperet; quare poſt aliquot anoos, ſcilicet anno 449. iidem Imperatores conceſſæ libertati frænum imponentes (*q*) caverunt, ne fœmina viro diceret repudium, niſi adulterii cauſâ, ſive homicidii, veneficii, criminis falſi, ioitæ alicujus in Imperium conjurationis, vel ſaltem violati ſepolchri, aut rei alicujus ab Eccleſia furto ſublatæ reo, ſicut furum receptori, plagiario, prædoni, malæ conſuetudinis cum fœminis proſtitutis coram uxore ſua habitæ accuſato. Ita pariter ſi uxorem ſuam malè exceperit, ſi veneficio vel ferro, vel alia quacumque machinatione in vitam ipſius attentaverit. Paria de viro erga uxorem, paribuſqua de cauſis datâ proportione ſancita ſunt. Legitimo autem inducto ſemel divortio, novas inire nuptias poſt exactum divortii annum fas erat. Si fœmina illegitimo divortio à viro receſſiſſet, tunc omni in dotem ſuam, & in munera ante nuptias recepta jure multabatur; tum & novas inire nuptias nonniſi poſt exactos quinque annos à divortio permiſſa.

q L. conſenſu 8. cum ſuis §. 55. cod. de repud.

Anaſtaſius Imperator anno 497. priori ſanctione Theodoſii Junioris innovatâ, primam divortii libertatem aſſeruit, omni abrogatâ cautione, ab eodem Imperatore, ſecundâ conſtitutione inductâ. Juſſit autem in divortiis mutuo partium conſenſu factis, fœminæ poſt annum novas ineundi nuptias facultatem eſſe. Hæc divortii diſciplina ab Imperio Conſtantini Magni uſque ad Juſtinianum.

Porrò Juſtinianus (*r*) priſtinis divortii cauſis novam aliam adjecit, nempè ſi poſt exactum in conjugio biennium, alteruter ea conjugibus impos deprebendatur; inſuper ſi fœmina balnea cum viris frequentarit, ſi abortum procurarit, ſi priori viro ſuperſtite ſibi quæſiverit alium. Edicit autem, ut quaodoquidem in rebus humanis nihil ſit uſque adeò firmum, quin reſolvi tandem poſſit, ita & nuptiæ ſuas habeaot cauſas quibus diſſolvantur; nempè, vel mutuos partium conſenſus, vel *per occaſionem rationabilem, quæ cum bona gratia vocatur*, vel *citra omnem cauſam, vel cum cauſa rationabili*. Reſtringit autem ad certas quaſdam cauſas divortii licentiam (*s*); lataſque omnes leges divortium permittentes vel citra omnem cauſam, vel mutuò partium conſenſu, ita abrogat, ut partium conſenſus tuoc demum ad divortium valere ſtatuat, cum alteruter ex conjugibus ſivè religioſæ vitæ profeſſionem ioire, ſivè caſtitatem vovere decreverit.

r, Ann. 528. Tit. de repud. L. 50. novell. 22. cap. 3. & 58.

s Novell. 117. & 134.

Juſtinus Imperator Juſtiniani nepos (*t*), divortia *ex bona gratia*, ſeu mutuo partium conſenſu reſtituit; iſque rerum ſtatus manſit uſque ad Imperatorem Leonem Philoſophum, aooum circiter 900. Jeſu Chriſti, nempè 340. annorum iotercapedine. Ejus Imperatoris juſſu legibus io unum corpus, quod *Baſilicon* appellatum eſt, redactis, Juſtini conſtitutio de divortio ex mutuo partium aſſenſu ſublata eſt.

t An. 556. Novell. 140.

Recepta Eccleſiæ Græcæ oostrâ quidem ætate conſuetudo civilibus hiſce legibus conſentit; quamvis non ita facile eſt definire, quonam potiſſimùm tempore cœperit diſciplina adeò ab Evangelio & veterum Orientalium Patrum doctrinâ diſcrepans. Licèt enim nullum non moveat lapidem Arcudius (*u*), quò Eccleſiæ ſuæ mores defendat, atque in cauſæ patrocinium veteres Patres pertrahere conetur, evincit ille quidem eorum ætate divortia frequentari, non tamen probata unquam demonſtrat, ſed tolerata tantummodò in gratiam Imperialium ſanctionum, à quibus permittebantur. Porrò ſi quis fortè

u De concor. Oriental. Eccleſ. & Occidental. l. 7. capp. 7. 8.

ſi poſt datum ſemel divortium ad novas nuptias tranſiſſe deprehenderetur, is planè neque à culpa neque à crimine immunis habitus eſt. Senſim tamen ejus diſciplinæ vigor remitti cœpit, ut tandem nihil ea divortia curarentur.

Iiſdem moribus reliquæ Græcę communionis gentes, Rutheni vel Moſchovitæ cenſentur, quorum tota admittendi divortii cauſa eſt repudii libellus ab Epiſcopo impetratus (*x*). Solebant etiam non multos ante annos conjuges, quibus facilis ad Epiſcopum aditus non fuiſſet, ambo ſimul in caput bivii ſeſe conferre, ubi mantile quoddam ambo in diverſa trahentes ſcindebant, qua cæremoniâ ſcindi conjugium rati diſſociabantur. Extat tamen inter Canones Joannis cujuſdam eorum Metropolitæ, quem Prophetam appellabant, ſanctio, qua conjuges poſt divortium novis nuptiis impliciti à communione rejiciuntur. Æthiopes ſaltem laici, antequam à Miſſionariis inſtituerentur, divortia habebant arbitraria (*y*).

x *Vide Guaganin. in deſcript. Sarmant. Europ.*

y *Vide Relat. Miſſion. Æthiopia.*

Leges civiles Occidentalium variant; aliæ etenim nimio rigore, aliæ nimiâ facilitate exorbitant; ac raræ ſunt prorsùs, quæ temporum & occaſionum viciſſitudini non ſervierint. Tandem Patribus Tridentinis certam quamdam omnibus Romanæ Eccleſiæ mores ſequutis, diſciplinam conſtituere viſum; cum interim alterius communionis homines huc uſque per arbitrariam ſibi viam oberrent.

Veteres Francorum populi mutuo etiam conſenſu inducta divortia legitima habebant; quid divortia ex juſta causâ factâ? Hujus mutui divortii formulæ extant apud Marculſum (*z*), qui circa medium ſeptimum ſæculum ſcribebat; ex hiſce autem integrum fuiſſe conjugibus poſt divortium novum inire matrimonium intelligimus. *Placuit utriuſque voluntate, ut ſe à conſortio ſeparare deberent; quod ita unuſquiſque ex ipſis ſive ad ſervitium Dei in miniſterio, aut copulæ Matrimonii ſociare ſe velint, licentiam habeant &c.*

z *Lib. 2. form. 30.*

Poſt receptas in Regnum ſub Regibus Carolo Magno, & Ludovico Pio Leges Romanas (*a*), vetus tamen manſit in divortiis diſciplina ad normam Legum Eccleſiaſticarum, Africanorum Conciliorum, & Decretalium Pontificum, quibus omnis, exceptâ adulterii causâ, ad divortium aditus præcluditur. Ita vetus Francorum libertas in divortia ab Eccleſiaſticis legibus repreſſa, nec à Romanis legibus promoveri quidquam potuit.

a *Capital. Caroli & Ludov. l. 1. c. 43. & l. 5. c. 63. & l. 7. c. 55.*

Mancipiorum Chriſtianorum conjugia olim in Gallia, quemadmodum & ubique alibi, maximè non requiſito Dominorum conſenſu conciliata, eorumdem Dominorum arbitrio abrogabantur. Mancipium dum manumitteretur, fœminam in captivitate ductam dimittens, alteri copulabatur, quemadmodum par erat jus fœminis, quæ imprudentes ſervo nupſiſſent (*b*). Quamvis autem temporis ſucceſſu conjugia ſervorum diſſolvi Eccleſiaſticis legibus prohiberentur (*c*), uſus tamen in contrarium etiam poſt nonum ſæculum invalebat.

b *Concil. Vermer. c. 6. & 20.*

c *Cauſ. 29. q. 2.*

In magna Britannia ea potiſſimùm loca, quæ Romanis legibus & ditioni parèrent, priſtinas leges ſequuta fuiſſe in divortiis, etiam poſt receptam Jeſu Chriſti fidem, Seldenus autumavit (*d*). Laudat in eam rem veteres Leges Regis *Howel-dha*, divortia maritis permittentes, ſi fortè uxorem deprehendiſſent liberius aliquid cum altero viro audentem; poſt divortia autem jus in novas nuptias afferunt. Verùm ex literis S. Gregorii Magni ad S. Auguſtinum Apoſtolum Angliæ (*e*), tum & legibus Regum Anglo Saxonum intelligimus, obtinuiſſe ex tunc apud Britannos leges, & diſciplinam Romanorum, à qua deinceps nunquam receſſum eſt.

d *Uxor Hebr. l. 3.*

e *Regeſ. l. 12. Ep. 31. Vide & Bed. Hiſt. Angl. l. 2.*

In Italia Theodoricus Rex veterem Saxonum Legem innuvans [*f*], parem edicto Imperatoris Conſtantini ſupra laudato, morem invexit. Leges Viſigotorum in Hiſpania divortiis iniquiſſimę erant (*g*): nec Rex Euricus mitior fuit, qui omnia ſimul, exceptâ adulterii causâ, prohibuit. Apud Burgundos nullum in divortia jus quacumque demum ex cauſa fœminis permiſſum; viris autem tantùm ex cauſis in Conſtitutione Conſtantini deſignatis (*h*).

f *Cap. 54.*

g *Leg. Viſig. l. 3. tit. 6. c. 2.*

h *Leg. Burgund. c. 34.*

Allemannis conſtitutum erat, ut in repudiandis uxoribus *coram quinque Nominatis, & ſeptem Advocatis* ſolemniter edicerent, eam fœminam repudiari, non quòd vitio aliquo aut defectu notaretur, ſed quòd altera magis amaretur (*i*). Porrò hę leges ſexto ſæculo ſcriptę ſunt; nempe ante receptam ab illis Gentibus Fidem.

i *Leg. Alleman. c. 53.*

Synodus ſecunda Hiberna, can. 26. in poteſtate mariti relinquit, ſi poſt repudiatam priorem fœminam adulterii causâ, ad novas nuptias tranſire voluerit: *Si ducat alteram, velut poſt mortem prioris, non vetant.*

Porrò illarum gentium prona in divortium licentia ex literis Gregorii VII. ad Lanfrancum Archiepiſcopum Cantuarienſem, ſicut etiam ex altera Lanfranci ad Gotricum & Terdevraſtum Regem Hibernię, ac tandem ex altera Anſelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis ad Muriardacum Regem ejuſdem Provincię nota eſt. Vitio enim populis illis vertunt pronam ſicut ad ſocianda, ita & diſſocianda conjugia conſuetudinem; nec ętate noſtrâ meliores ſunt Hibernorum mores, juxta ac Cambdenus animadvertit (*k*).

k *Cambd. Britan. pag. 764. & 791.*

DISSERTATIO
DE SUPPLICIIS,
QUORUM IN SACRA SCRIPTURA MENTIO.

QUÆ Lectorem faciat in hac noſtra diſſertatione, attentum, non una eſt argumenti novitas. Religionem etenim defendimus contra detortas pravo conſilio Judæorum interpretationes; tum & lucem afferrimus iis ſuppliciorum generibus, quibus Jeſus Chriſtus, & inclyti quidam Veteris Teſtamenti Viri martyrium conſummarunt.

Plura quidem fuerant ſuppliciorum genera tum apud Hebræos veteres, cum apud omnes in univerſum Paganos, quorum quidem uſus ſivè rarior modò, ſivè prorſus non obtinet. Solebat enim in crimina animadverti carceribus, vinculis, cruce, lapidibus, gladio, flagellis, igne, equleo, fragminibus teſtarum, ollis ſuccenſis, rotis, aliiſque hujus generis ſexcentis. Non rarò etiam animalium pedibus ſontes proculcabantur, ſub ſpinis quandoque atque molis triticeis conficiebantur; ne quid impræſentiarum memorem exilia, extermiοia & excommunicationes Hebręis peculiares.

Si Judæorum Doctoribus major eſſet fides & authoritas, ab eorum quidem de vetuſtis Judæorum ſuppliciis ſententiâ recedendum non duceremus. Fusè illi de hoc argumenti genere diſſeruerunt, latiùs ſingula diducentes crimina, quæ ſingulis ſuppliciorum generibus, juxta Legis præſcriptum, expiarentur, minimè interim ſilentio prementes qua ſingula ratione & apparatu infligerentur. Verùm quidquid ab illis aſſeritur ſuſpicioſum eſt adeo, ut mirari prorsùs ſubeat viros alioquin eruditos non defuiſſe, qui illorum commentis fucum ſibi fieri permiſerint [a].

a *Vide Caſaub. Exerc. in Baron. Selden. de Synea. l. 2. c. 13. Schikard. jus Reg. &c.*

Quanquam autem in hoc argumenti genere errores minimi eſſe momenti videntur, non deeſſent tamen Religionis Chriſtianæ obtrectatores, invidiam de illis in noſtros cieantes, niſi validâ refutatione eorum cavillationes præoccuparentur. Neque Judæi pariter occaſionem ſibi oblatam omitterent, ut objectas à nobis de Jeſu Chriſto in Crucem acto Prophetias eluderent, obtendentes Crucis ſupplicium neque Patres ſuos uſu recepiſſe unquam, nec noſſe. Opponerent inſuper nullam habere ſe in vernaculo ſermone vocem, quæ ſive Crucem, ſivè ſpirantem adhuc hominem Cruci ſuffixum exprimeret. Siquis autem, adderent, apud noſtros Crucis fuerit uſus, hujus tantùm erat defunctis reorum corporibus ſuſpendendis, non autem ut viventes cruciarentur. Quis, rogo, in animum ſibi potuiſſet inducere, Prophetarum oraculo Meſſiam ad ſupplicium deſtinari à Judæis; ad ſupplicium, inquam, Judæis ignotum, & nunquam apud ipſos uſu receptum? Quis, quæſo crediderit unquam, Dei Filium novum, & extraordinarium ſupplicii genus ſelegiſſe, aliud planè ab eo, quo ſontes perimebantur; cum juxta Pſalmum in paſſione ſua ipſe *cum iniquis deputatus* eſſe voluerit (b)?

b *Luc. 22. 37.*

Vana hæc ſunt, fateor, Judæorum blateramenta; quid ni enim Meſſias ſibi novum & extraordinarium ſupplicii genus à Judæis comparare potuerit? Ut Prophetarum fides conſtet, ſat eſſet profectò, ſi paratum Jeſu Chriſto ſupplicium Crucis dixerimus à Romanis Judicibus; quanquam ejus executio Judæis imputaretur; quippè qui mortis ſententiam à Pilato etiam invito extorſerint. Ita planè omnia conſtarent.

Nihil tamen nobis in hac re Judæis concedendum, quanquam poſſemus impunè. Quare illud edicimus, Jeſum Chriſtum eo mortis genere obiiſſe, quod antea Scripturæ oraculo prædictum fuerat; obtinuiſſe autem ſuſtinemus apud Judæos, quemadmodum & apud alias gentes, ut ſontes vivi agerentur in Crucem. Quando autem cætera in hanc rem nobis deeſſent, unum ſufficeret Pſ. 21. 17. oraculum: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea*; hæc, inquam, apud æquas, & omnibus præjudiciis vacuas mentes ſufficerent. Pſalmus enim apertiſſimè de Meſſia loquitur, ipſis fatentibus Judæis, nec ſanè ſententiam recenter adjectam fuiſſe totius antiquitatis conſenſus, qui integram recitat, quemadmodum & legitur in noſtris Bibliis Græcis & Latinis, demonſtrat. Paucorum ſæculorum fraus eſt, qua Judæi recentiores, uno alterove exemplari corrupto, atque alterâ pro altera litera ſubſtitutâ Textum corruperunt, ut ſit ſenſus: *Velut leo pedes meos, & manus meas, dinumeraverunt omnia oſſa mea*. Manet tamen prior legendi ratio in quibuſdam vetuſtis Hebraicis Bibliis, quorum ſanè authoritas veterum Judæorum conſenſu munita, tum ſententiam noſtram mirè confirmat, tum fraudes adverſariorum confundit.

Neque oraculo minùs aperto Zacharias loquitur, cum ſpectaturos Judæos prædi-

cit

cit in ſuprema judicii die virum illum, quem clavis confixerunt (c): *Aſpicient ad me, quem confixerunt*. Eò ſpectans David rogat (d): *Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui*. Tandem Jeſus Chriſtus in Evangelio, & S. Paulus in Epiſtolis abſolutam vitæ Chriſtianę rationem exhibent ſub idea crucifixionis, quaſi ſcilicet rei apud eas gentes exploratiſſimę. Quis, peto, Chriſti verba percepiſſet, ſuadentis, *qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus* (e): tum: *Si quis vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me* (f), ſi nullus erat crucis apud Judæos uſus? An ænigmata loquebatur, Apoſtolis (g) prænuncians, ire ſe Jeroſolymam, ubi flagella ſibi & crux imminerent? Quid Apoſtolus ad Judæos, monens: *Qui ſunt Jeſu Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis* (h); tum & malos Chriſtianos ſuggillans: *Rurſum crucifigentes ſibi metipſis Filium Dei* (i); ac tandem de ſe profeſſus: *Mihi mundus*, ait, *crucifixus eſt, & ego mundo*? Hæc ſanè omnia per tropos uſurpata verba rem apud Hebræos, quemadmodum & apud alias gentes notiſſimam planè demonſtrant.

c *Zach.* 12. 10. *Vide & Jo.* 19. 37. *Apoc.* 1. 7.
d *Pſ.* 118. 120. *Septuag. Cathelaſon.*
e *Matt.* 10. 38.
f *Matth.* 16. 24. *Vide & Mar.* 8. 34. *Luc.* 9. 23. & 14. 27.
g *Matth.* 16. 21. & 20. 19. & 26. 2.
h *Galat.* 5. 24.
i *Hebr.* 6. 6.

USUS CRUCIFIGENDI APUD JUDÆOS.

SEd operę pretium ducimus morem ſuſpendendi in crucem homines, adhuc vivos, apud Judæos obtinuiſſe deductis ex eorum hiſtoriis argumentis oſtendere. Cultores Phegor (k), Rex Hai [l], poſteri Saul Gabaonitis permiſſi (m), pueri, de quibus Jeremias, in crucem à Chaldęis ſublati (n), omnes in cruce vitam abſolverunt. Narrat Joſephus, Alexandrum Regem Judæorum 800. viros optimates perduellionis reos, in crucem ſuſtuliſſe, ante cruces verò uxores, & filios eorum juſſiſſe trucidari (o), quò ſupplicium miſeris è cruce ſpectantibus augeretur.

In Commentariis in Geneſim (p) ex vulgata ſententia, & Textu Septuaginta ac Vulgatę oſtendimus, Piſtorem Pharaonis priùs capite truncatum, deinde in crucem ſublatum avibus eſcam prębuiſſe: *Auferet caput tuum, ac ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnem tuam*. Si tamen originalis Textus ſedulò excutiatur, ſimulque cum aliis Textibus ſimilia ferentibus comparetur, dubitatio ſuboritur in contrarium, nec peritiſſimi deſunt Interpretes (q) contendentes Piſtorem illum, ſpirantem adhuc, in crucem actum fuiſſe, in qua tandiu defunctum corpus manſiſſe, quandiu ab avibus diſcerperetur. Hęc litera Textûs (r): Joſeph ad Pincernam Pharaonis ait: *Tres adhuc dies ſunt, poſt quos Pharao levabit caput tuum, & reſtituet te in gradum priſtinum*. Ad Piſtorem autem converſus ſomnium ita explicat (s): *Pharao levabit caput tuum ſuper te, ac ſuſpendet te in cruce, ubi lacerabunt volucres carnes tuas*. Utrique igitur prænunciat futurum, ut Rex *eorum caput levet*: ſed huic priſtinum honorem, alteri verò imminentem mortem denunciat; quare phra-

k *Num.* 25. 4.
l *Joſue* 8. 29.
m 2. *Reg.* 21. 9.
n *Jerem. Lament.* 5. 12.
o *Antiq. l.* 13. *cap.* 22.
p *Gen.* 40. 13. 19.
q *Jun. Piſc. Grot. in Gen.* 40. 13. 19. & *Gloſſ.*
r *liſſa eth ſchecha Vaſciſcha ul 'naeba.*
s *ſaparheoh, et reſcheohs Meelha.*

ſis illa *levare caput*, non eſt porrò capite minuere, cum & de Pincerna nullo planè ſupplicio perimendo uſurpetur. Nec eſt cur ſatis eſſe diſcriminis ſuſpicemur, quòd alteri dictum ſit: *Levabit caput tuum*; huic verò: *Levabit caput ſuper te*; ſi enim poſtremum hoc ſupplicium capitale deſignat; par erit alterius phraſis ſenſus, cum voces illę adjectæ *ſuper te* merum exhibeant pleonaſmum; quemadmodum in ſermone vernaculo ſi quis diceret: *Abſcindet caput tuum ſuper te*, tantundem planè ſignificaret, ac *abſcindet caput tuum*. Alius igitur phraſi ſenſus quærendus eſt.

Sæpè in Hebræo *tollere caput*, ſeu *tollere ſummam* valet *cenſum facere*: *Quando tuleris ſummam*, nempè cenſum facies, *filiorum Iſrael juxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino* (t). Expendendum modò, an fortè Joſephi verba ita explicanda ſint, ut cum cenſum eorum, qui in carcere detinentur, vel ſaltem Præfectorum aulę Pharao inſtituerit, tunc & Pincernam libertati, & Piſtorem debito ſupplicio tradiderit. Nihil hac interpretatione pronius, qua ſanè omnis utriuſque vaticinii repugnantia tollitur. Porrò Pręfectus carceris ſumma erat dignitas apud Ægyptios, Hebræos (u), & Romanos. Putiphſar herus Joſephi hanc obtinebat ſub Pharaone (x). Jonathas Scriba, vel Sopher ſub Sedecia Rege Juda (y). Apud Romanos carceris Præfectus, qui Commentarienſis appellabatur, de reis ſibi commiſſis reſpondebat, eorum numerum apud ſe habebat exactum, eoſque ſingulis menſibus, cum ætate & crimine, de quo accuſabantur, Judici repræſentabat (z). Parem credimus obtinuiſſe apud Ægyptios conſuetudinem: quare die natali ſuo celebri Pharao poſtulato reorum catalogo, tum & criminum accuſatione inſpectâ, tempore carceris ſupputato, eorum *caput tulit*, nempè cenſum inſtituit, qua ſimul occaſione Pincernam libertati, Piſtorem ſupplicio tradidit.

Noſtræ huic interpretationi lux affulget exemplo phraſis non abſimilis ex Libro Regum deductæ. Joachim Rex Juda, in captivitatem à Nabuchodonoſor deductus, & Babylonem tranſlatus durum ſubire carcerem coactus eſt. Sed vitâ functo Nabuchodonoſore, Evilmerodach rerum potitus nihil antiquius habuit, quàm ut Regem ſibi amiciſſimum è carcere eductum apud optimates ſuos honoratiſſimo loco haberet. Textus ad literam habet (a): *Sublevavit Evilmerodach caput Joachim Regis Juda, & de carcere eduxit*; i. e. è cenſu captivorum, qui in cuſtodia Præfecti carcerum detinebantur, educens libertati reſtituit. Pari uſus eſt indulgentiâ Pharao erga Pincernam; Piſtorem verò à conſortio quidem cæterorum vinctorum revocavit, ſed ut ſupplicio perimeret; quare *levavit caput* ipſius, nempè è cenſu cæterorum ſubduxit, ut ad ſupplicium raperetur. Poteſt etiam originalis Textus ita reddi, quaſi ſcilicet Pharao virum à conſortio viventium removerit. Ita miſerum hunc hominem inter eos habere poſſumus, qui cru-

t *Exod.* 30. 12. *Vide & Num.* 1. 2. 49. & 4. 2. 22.
u 3. *Reg.* 22. 27. & 2. *Par.* 18. 26.
x *Gen.* 39. 21. & 40. 4.
y *Jerem.* 37. 14.
z *L. de his, ff. de cuſtod. reor. Niſi intra trigeſimum diem ſemper Commentarienſis ingeſſerit numeram perſonarum, varietatem delictorum, clauſorum ordinem, ętatemque vinctorum, officium viginti unum librarum ærario noſtro jubemus inferre.*
a *Reg.* 25. 27.

cis ſupplicium viventes ſubierunt.

Plura etiam alia ſuppetunt exempla tum in Scriptura, cum apud Prophanos Authores. Aman, ejuſque filii in eaſdem cruces acti fuerunt, quas Mardochæo, & Judæis paraverant (*b*). Artaxerſes præcepit eos omnes Chanaanitidis Præfectos, qui operam ſuam in conſtructione Templi Jeroſolymitani negaſſent, in crucem ex trabe ab eorum ædibus deſumpta, agi (*c*). Judæi quamplures, referente Philone [*d*], crucis ſupplicio Alexandriæ perempti leguntur. Alexander Magnus 2000. Tyrios eodem ſupplicii genere abſumpſit (*); eodemque paſſim in reos animadverſum apud Perſas (*e*), Romanos, Ægyptios, & Africanos. Africani autem morem à Phœniciis, unde & genus, derivaverant, eundemque in plectendis ſontibus obſervabant præ cæteris gentibus frequentiùs. Scitum eſt enim ſolemne fuiſſe apud illos vel ipſos leones in crucem levare, quò eorum aſpectu & miſeratione leones coram adducti cicurarentur. Omnes autem per Orbem gentes, quibus crucis ſupplicium familiare erat, nonniſi viventes ſuſpendere noverant: quid igitur Hebræi ſoli inter omnes defunctorum tantùm corpora crucifixerint; cum maximè gens eſſet ſævitiâ, ac effundendi ſanguinis aviditate nulli ſecunda?

b *Eſther* 7. 9. 10.

c *Eſdr.* 6. 11.

d *Philo in Flac.*

* *Diod. Sic. l.* 18. & *Q. Curt.*

e *Vide Lipſ. de Cruce l.* 1. *c.* 15.

Nec tamen negare auſim commiſſum fuiſſe aliquandò, ut necati anteà ſontes deindè in crucem tollerentur. Ita Chananæi Reges à Joſue debellati, ejus juſſu interfecti, in patibulum deinde ſeu in palum ſublati ſunt (*f*). Sicarii Isboſeth manibus pedibuſque truncati in crucem, jubente Davide, juxta piſcinam Heſebon acti ſunt (*g*). Caput & manum Nicanoris viri impii, qui eandem manum in Templum Domini levaverat, levari juſſerunt Macchabæi (*h*) in palum è regione Jeruſalem erectum. Antiochi Epiphanis ſatellites collo & uberibus matrum filios, circumciſione ab ipſis mulieribus initiatos, ſuſpendentes, præcipites deindè è mœnibus miſeras egerunt (*i*). Julius Cæſar, cum in Piratarum manus incidiſſet, impavidus victoribus inſultans, jactabat quaſi per ludum ſeſe (*k*), libertati, ſi ſors daretur, reſtitutum claſſe illos perſequuturum captoſque actutum in crucem. Nec promiſſis defuit; pretio etenim ab ea captivitate liberatus, comparatâ claſſe atque in Piratas invectus, prælio victos capitali ſupplicio damnavit; quanquam humanitatis ab ipſis præſtitæ memor voluit, ut ignominiæ & cruciatui ejus ſupplicii parceretur; quarè contra receptam apud Romanos conſuetudinem, necari tradi priùs quàm in patibulo ſuſpenderentur, imperavit. Tarquinius Priſcus contrario planè conſilio quos violentas manus ſibimet intuliſſe compererat, eorum cadavera palo ſuſpenſa in eſcam beſtiarum relinqui voluit (*l*); ratus ejus rei ignominiam ab infando ſcelere populum revocaturam. Ptolemæo Rege Ægypti paria Cleomenes paſſus eſt (*m*).

f *Joſu.* 10. 6. *Percuſſitque Joſue & interfecit eos atque ſuſpendit ſuper quinque ſtipites, fueruntque ſuſpenſi uſque ad veſperam.*

g 2. *Reg.* 4. 12.

h 1. *Macc.* 7. 47.

i 2. *Macch.* 2. 64. & 6. 10.

k *Suet. in Jul. c.* 74.

l *Plin. l.* 36. *cap.* 15.

m *Plutarch. in Cleom.*

Rabbinorum narratione traditum eſt (*n*) poſt confectos lapidatione reos, frigida eorum cadavera manibus alligata in elato patibulo ſuſpendi ad veſperam uſque conſueviſſe; demum depoſita, inquiunt, ante Solis occaſum ſepulturæ tradebantur, juxta præſcriptum Legis (*o*): *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem die ſepelietur. Quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno.* Ita planè ſervatum eſt in Rege Hai, quinque Regibus Chananæis (*), ac tandem in Jeſu Chriſto, geminiſque latronibus, ante noctem ineuntem ſepulturæ traditis (*p*).

n *Halac Sanhedr. c.* 15.

o *Deut.* 21. 22. 23.

* *Joſue* 8. 29. & 10. 26. 27.

p *Jo.* 19. 31.

Accidit interdum, cum maximè ſpecialis quædam criminis ratio poſtularet, ut horrori ingerendo plurium dierum, quin & menſium ſpatio ſuſpenſa in patibulo cadavera relinquerentur; quod factum legimus à Gabaonitis cum filiis Saul in ſupplicium ſublatis (*q*); eodemque ſpectaſſe credimus Sapientem (*r*) in illo: *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.* Veteres etiam ſi quando aliquem ad ſupplicium depoſcebant, clamitare ſoliti erant: *Ad corvos*. Et Horatius l. 1. Epiſt. ad Curt.

q 2. *Reg.* 21. 8. 9.

r *Prov.* 30. 17.

Non hominem occidi. Non paſces in cruce corvos.

In hanc ſenſum Joſeph ad Piſtorem Pharaonis loquutum ſupra adduximus: *Suſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.* Interdum appoſitis militibus à furtiva corporum rapina miſeri illius hominis in patibulo ſuſpenſi, neceſſarii arcebantur (*s*). Nota eſt hiſtoria Matronæ Epheſinæ (*t*). Regi Lyſimaco crucem minitanti Theodorus Cyrenius reſpondit, eo certè minarum genere terreri Aulicos potuiſſe; ſibi verò perinde eſſe, humi ne an aeri expoſitus computreſceret (*u*).

s *Herod. l.* 2. *c.* 121.

t *Vide Petron. Satyr.*

u *Valer Max. l.* 6. *c.* 2. *extern.* 3

Nomen crucis ſive vernaculo, ſive Latino ſermone nonniſi peculiare ſupplicii genus deſignat; quod variam licèt diverſamque figuram obtineat, ſemper tamen in ſuperiore ſui parte, vel in media, vel ſaltem parum infra verticem, ab altero transverſo ligno decuſſatur, qua in re ſupplicium illud à cæteris aliis ſatis diſtinguitur. Sed Græcum *ſtauros* non ſemper pro eodem uſurpatur; non raro enim ſtipitem, palum, terminum deſignat, ſicut etiam Hebræa vox (*x*), quæ cruci reſpondet, adhuc magis in incertum vagatur, cum lignum, ſive arborem tantùm exprimat. Quare crucem obtinuiſſe apud Hebræos, qualem nos ſolemus, nullo ſatis certo argumento demonſtraretur; quanquam noſtræ crucis figuram, quemadmodum & ſupplicium noviſſe illos vix dubitem. Si enim vetera quælibet monumenta in marmoribus & nummis ſculpta conſulantur, quid porrò illa niſi vulgarem crucem exhibent? Lucianus diem dicit literæ T eo nomine, quòd figurâ ſuâ crucis ideam Tyrannis ſuffecerit (*y*); Vetereſque Patres paſſim Jeſu Chriſti Crucem lite-

x Es *Lignum, arbor.*

y *Lucia. in judicio vocal.*

literæ T comparant. Nulla eſt igitur ea de re ambigendi ratio.

Narrant Rabbini nunquam apud illos commiſſum fuiſſe, ut fontes apud arborem virentem, radicibus adhuc & ramis inſtructam ſuſpenderentur: quippe quòd ſolemne eſſet apud illos patibulum unà cum corpore defuncti ſepulturæ tradere [z]; quanquam, inquiunt, id ſervabatur, ut patibulum non quidem cum corpore, ſed in carcere, ubi olim reus detentus fuerat, ſepeliretur. Sed hæc Rabbinorum eſſe commenta exemplo Jeſu Chriſti, & duorum latronum diſcimus, quorum in eodem ſupplicii loco cruces ſepultæ ſunt. Si quæ autem ratio ſuppetebat, cur homines apud arbores viventes non ſuſpenderentur, ea potiſſimùm fuiſſe creditur, quòd arbores illas, & fructus inde provenientes, pollutos crederent.

z *Vide Halac Sanhedr. c. 55.*

Interdum funibus cruci alligabantur, interdum clavis; Jeſus Chriſtus, ac duo Latrones clavis ſuffixi ſunt; funibus verò alligatum ferunt S. Andream; quò ſcilicet ſupplicii cruciatus prorogaretur (a). De numero clavorum Jeſu Chriſti quæſtio eſt anceps; recepta magis, & probata opinio quatuor numerat. Solebat Crux erigi antequam patientes in eam elevarentur, quod maximè probant phraſes ab Authoribus Græcis, & Latinis uſurpatæ huic ſupplicio deſignando (b). Dicebant enim *elevare hominem in crucem, currere ad crucem, ſuſpendere in cruce, aſcendere in crucem.* Galba candidam crucem cæteris eminentiorem erigi præcepit ſuſpendendo homini, quem Civitatis Romanæ privilegio munitum eſſe ſe clamitabat (c). Baſſus Judæum Eleazarum in obſidione Machæruntis captum, veluti ſi ad crucem ſtatim damnatus eſſet, erectam ante ſe crucem aſpicere coegit (d). Ita planè & cum Jeſu Chriſto ſervatum, ut ſcilicet erectæ jam cruci ſuſpenderetur, Nonnus (e), & S. Gregorius Nazianzenus (f), quin & probata magis ſententia tenent. Si quæ ſunt exempla reorum palo ſive cruci jacenti vinctorum, uti de SS. Pionio, & Metrodoro Smyrnæ (g) memoriæ proditum eſt, hoc cum iis quidem ſervari potuit, qui ad ignem parabantur, atque palis alligandi erant humilioribus cruce, quæ ſcilicet unà cum patientis corpore alligato erigi non potuiſſet, niſi ſummo diſcrimine ut corporis concuſſione & pondere fatiſcere vincula, ipſumque adeò corpus à patibulo revulſum præceps ruere cogeretur.

a *Abdias l. 3. Hiſt. Apoſt. Proconſul mandat quæſtionariis, ut ligatis manibus, & pedibus non clavis affixus, ſuſpenderetur, quo diutino cruciatu deficeret.*
b *Vide Lipſ. l. de Cruce c. 7.*
c *Sueton. in Galb.*
d *Joſeph. l. 7. de bell. c. 25.*
e *Nonn. de Chr.*
f *Nazianz. de Chr. pat.*
g *Acta S. Pionii.*

SUPPLICIUM LAQUEI.

Laquei ſupplicium priſcis Hebræis planè cognitum, aliter ſanè apud Rabbinos deſcriptum eſt (*), quàm nos eo nomine deſignemus. Sunt qui de illo dictum interpretentur, quoties in lege ſupplicium in reos decernitur, nullo tamen certo ejus genere indicato. Infligendi autem ſupplicii hanc tradunt rationem: patientis corpus uſque ad genua in fimo demergebatur, ac deinde obvolutum collo linteum modio in diverſa trahebatur, donec fauces miſeri præcluderet. Sed traditionis neque ex Scriptura, neque ex Joſepho notæ, ſuſpecta nobis eſt fides. Legimus etiam poſt devictum ab Achabo Rege Iſrael Benadad Regem Syriæ, miſerum illum Regem in extremas anguſtias redactum ita quoſdam affatos: *Ecce audivimus, quòd Reges domûs Iſrael clementes ſint: ponamus itaque ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad Regem Iſrael: forſitan ſalvabit animas noſtras* [h]. Quid, rogo, funes illi in capitibus, ſive in collo, niſi indicia ſive promeriti ab ipſis ſupplicii, ſive in ſignum præſtitæ victori ſervitutis, & captivitatis? Achitophel indignus proditor, ejuſque exempla ſequutus Judas Iſcharioth, ſe ipſos ſuſpendentes laqueo ſibi vitam præciderunt (i). Principes Iſrael *manu ſuſpenſos* fuiſſe apud Jeremiam legimus (k), ſive quòd antea capite fuiſſent truncati, ſive quòd illud ſupplicii genus excogitatum fuiſſet, quò diutiùs cruciarentur; quemadmodum & cum Martyribus Chriſtianis ſervatum interdum novimus, ut ſcilicet manu ſuſpenſi, immanique pondere pedibus alligato in aere penduli torquerentur. Hæc nobis dicenda ſuppetunt de varia ratione crucifigendi, vel ſuſpendendi.

* *Vide, ſi lubet, Selden. de Sanedr. l. 2. c. 13.*

h *3. Reg. 20. 30. 31.*
i *2. Reg. 17. 23. Matth. 27. 5. Act. 1. 18.*
k *Lament. 5. 12.*

Cum de homine damnando ageretur, ſummâ id cautione factum eſt, juxta Rabbinorum doctrinam; namque poſt auditos teſtes & diſcuſſam cauſam, judicium in alterum mane differebatur. Interim Judices in ædes quiſque ſuas ſeſe recipientes, parco victu potuque, & abſtemii prorsùs reficiebantur. Secundùm hæc bini, & bini ſeorſum coeuntes, ſecundis curis rem totam in examen revocabant. Manè autem alterius diei judicium adhuc revocari integrum erat, ita tamen ut qui reum in pervigilio crimine damnaverat, abſolvere quidem poſſet; qui verò de illo abſolvendo egerat, mutare ſententiam non poſſet. Si autem prior damnationis ſententia confirmaretur, tunc capitali judicio pronunciato, circa ſolis occaſum reus ad ſupplicium trahebatur. Feralem pompam præcedebat adequitans præco, elatâ voce edicens: Vir iſte tali, vel tali crimine reus damnatur: ſi quis aliqua pro illo habet, accedat. Si fortè aliquis compareret, ſtatim dato ſigno à præcone reus reducebatur. Gemini è Prætorio Judices miſerum ad ſupplicium deductum ſemper comitabantur, ut ſi quid haberet ipſe reus pro ſe, ſedulò audirent dijudicarentque. Reducere autem reum quinquies permiſſum erat.

Hæc Judaicæ pietatis deſcriptio in Miſnâ facta bellè quidem rem explicat, niſi veritate, & ſinceritate careret. Ad libitum enim & de induſtria excogitatum commentum videtur, cujus ne veſtigium quidem apparet ſive in Sacra Scriptura, ſive apud priſcos Judæos. Contraria quin etiam omnia in Talmud leguntur. Ductus ad ſupplicium miſer ſacramento ſe à crimine purgat, teſtes accuſationem retra-

ctant;

pedeſque prodirent (*). Ita verò miſer arctatus, mellis & lactis copiam ſorbere cogebatur, tum & ejus faeies ad ſolem converſa melle linitebatur, quò ſcilicet & muſcarum examina in ſui injuriam alliciens impeditis manibus immotus tædium ſuſtinere cogeretur, & lacte ac melle paſtus venter laſſaretur, excrementiſque corrupta caro vermibus ebulliret, quibus ad ilia uſque penetrantibus univerſum tandem corpus depaſceretur. Verùm nullus dubito, Jeremiam ſive Prophetam illum, cujus ipſe verba refert, vincula potiùs quædam, quibus noxii in carcere premerentur, deſignaſſe.

Præter juga collum eorum, qui detinebantur in carcere, torquentia, familiares erant etiam diſcruciandis pedibus compedes (n). Compedes autem machinas fuiſſe credo ſæpè in hiſtoriis Martyrum recurrentes (o), quibus divaricata crura, in forulis datâ majori, vel minori proportione diſtantibus inſerta, diſtinebantur (p).

Lignoque plantas inſerit
Divaricatis cruribus.

Utitur ſæpè Scriptura hac phraſi *dimittere in nervum* (q), pro in carcerem detrudere, ſive compedibus ſtringere; & apud Prophetam ſermo eſt de manicis ferreis, quibus conſtringendos Reges & Principes gentium Dominus edicit (r). Huc etiam ſpectare poterunt annuli illi, ſive circuli pedes Manaſſis Regis Juda ſtringentes, eum Babylonem captivus transferretur (s).

Tandem mentio occurrit manubiarum, ſive vinculorum, quibus manus ſtringebantur. Hiſce manubiis, ſive catenis manus alligantibus Jeremias oppreſſus relevatus eſt agente Nabuzardano (t). Deus daturum ſe pollicetur in poteſtatem Cyri Ægyptios, & Æthiopes, qui devinctiſ catenâ manibus, ejus Regis triumphum ſequerentur. Ex ære plerumque conflatos annulos illos & catenas, quibus colla manuſque vinctorum conſtringebantur, docet ſolemnis illa Scripturę phraſis: *onerari ære* (u), quæ tantumdem valet ac apud noſtrates, tum & apud Latinos illud ferro onerari, manibus nempè pedibuſque catenis vinciri.

Supplicium Tympani.

INter ſupplicia Veteris Teſtamenti Martyribus excruciandis inventa, Author Epiſtolæ ad Hebræos Tympanum recenſet [x]. Quid autem eo nomine ſignificetur, variant Interpretes. Author Vulgatæ Grecum illud *etympaniſtheſan* reddit *diſtenti ſunt*, unde conjecturam derivarunt Viri quidam non imperiti de equuleo locum interpretandi [y]. Porrò equuleus ſupplicii genus eſt tam apud Latinos olim notum, quàm hodie Eruditis incognitum. Græci, quibus in explicatione vocum ſuarum plus aliquid quàm Latinis deferendum videtur, alio planè ſenſu vocem interpretati ſunt. Alii enim capite plexos reddunt, alii deglubitos, alii fuſte cęſos, alii tandem de quocumque necis genere dictum interpretantur (z). Nec ſanè negari poteſt, eo quandoque ſenſu vocem Græcam uſurpari; ſed Apoſtolum ſingula ſuppliciorum genera recenſentem, vocem ſupplicium in genere ſonantem uſurpare voluiſſe quis credat?

S. Joannes Chryſoſtomus (a), & poſt illum Theophylactus, Oecumenius, Recentioreſque nonnulli ſpectatum malunt ab Apoſtolo S. Joannem Baptiſtam, & Jacobum Apoſtolum, quos ambos capite plexos ſcimus. Addi poteſt Euſebii authoritas reddentis, uti quidem credimus, verbum illud *tympanizeſthe* capite plectere; quemadmodum in ejus hiſtoria Martyrum Lugdunenſium legere eſt (b). In mandatis dederat Imperator, eos quidem qui fidei nuncium remitterent, libertatem obtinere; quemadmodum & juſſionibus Cæſareis pervicaces *tympanizeſthe*. Quare Judex ſi quos Cives Romanos fidei Jeſu Chriſti inhærentes deprehenderet, illos damnabat capitali ſupplicio, cæteros verò beſtiis tradebat. Sed ibi potiùs vocem illam uſurpaſſe Euſebium credimus ultimo ſupplicio utcumque, non certo aliquo ſupplicii generi deſignando: eorum enim, quos *tympanizeſthe* Imperator præceperat, alii quidem capitali ſupplicio, alii beſtiis expoſiti perimebantur.

Manifeſtius aliquid in eam rem reperiſſe nobis videmur apud Caſaubonum in notis ad Athenæum (c). Ephorion Chalcidienſis narrat, conſueviſſe interdum Romanos quinque minarum præmium deſtinari iis, qui *tympaniſmon* ſe toleraturos offerrent; eâ ſcilicet conditione, ut illis eo ſupplicio ſublatis, hæredibus cederet merces. Accidit non raro, inquit idem Author, ut inter ſe plures eâ de re contenderent, quiſque pro ſe certantes, ut capitis ſui diſpendio præmium reportarent. Erat igitur tympaniſmi ſupplicium ipſiſſimum, quod apud nos capitale dicitur, quemadmodum Euſtathius poſt laudatum eumdem Athenæi locum animadvertit (d). An tamen illud *apotympaniſthenai* explicari potiùs debuerit de ultimo ſupplicio utcumque, quæ deindè generalis vox ex ſubſequentibus verbis ad capitale ſupplicium determinetur, æquis Lectoribus dijudicandum relinquimus.

Quod verò Apoſtolus præ oculis habuerit ſupplicium S. Joannis Baptiſtæ, & S. Jacobi, quemadmodum S. Joanni Chryſoſtomo aliiſque Interpretibus eſt viſum, nobis quidem minùs probatur quàm ſententia Theodoreti, & Interpretum ferè omnium, Macchabæos Martyres ſpectatos ab Apoſtolo autumantium. Perſuaſum enim ex contextu ſermonis habemus, nonniſi ad SS. Veteris Teſtamenti Apoſtolum alluſiſſe.

Heſychius, Suidas, Oecumenius vocem de qua agimus, reddere malunt, detractâ pelle occidere; qua in re nullam habent interpretationis ſuæ conjecturam, niſi hanc tantummodo, quia ſcilicet de omnibus æquè ſuppliciis vox illa uſurpata, potuit aliquando etiam peculiare hoc ſignificare. Fatemur quidem, hiſtoriam il-

lam

* *Plutarch. in Artaxerſe, Zonar. tom. 3. Annal. Gallon. de Cruciat. Martyr. c. 1.*

n *Job. 13. 27. & 33. 11. Proverb. 7. 22. Sad (&) hec. hes.*

o *Euſeb. l. 6. c. 32. Hiſtor. & l. 8. c. 11. 12. 24. Niceph. l. 7. c. 9.*

p *Prudent. Hymn. 4.*

q *2. Paralipomen. 37. 10. Iſai. 20. 2. & 29. 37. Hammahpeche th.*

r *Pſal. 149. 8. Ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Bechabilê barzel.*

s *2. Paralip. 33. 11. Bachochim.*

t *Jerem. 40. 1. 4. Nazikkim.*

u *Nechoſchtim.* Vide *2. Reg. 3. 34. Judic. 6. 21. & 4. Reg. 25. 7. & 2. Paralip. 33. & 36. 6. 21. & 52. 11. &c.*

x *Hebr. 11. 35.*

y *D. Th. Cajet. Hammond. in Ep. ad Hebr. Hier. Magius lib. de Equul. c. 10. &c.*

z *Camerar. Gaſtal. Grot. Gataker &c.*

a *In eum locum.*

b *Hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 1.*

c *Athen. l. 4. Dipnoſophiſt. & Ephorion Chalcidien.*

d *Vide & Favorini Lexic. & notas Gotofredi Jungermani in libel. Magii de Equul.*

Digitized by Google

lam Macchabæorum, quam præ oculis habuiſſe Apoſtolus creditur, dum hæc ſeriberet, de cute capitis uni ex adoleſcentibus detractâ juſſu Antiochi exponi, quod ſanè Scriptoribus illis hanc mentem indidit; ſed quænam conjecturæ iſtæ? quàm futiles?

Firmior videtur ſententia vocem illam referens ad virgarum ſeu bacillorum ſupplicium; *tympanum* enim, unde verbum *tympanizein*, muſicum eſt inſtrumentum extenſo corio tectum, quod bacillis pulſatur. Ariſtophanis Scholiaſtes ſupplicium Tympani appellati tradit bacillos, quibus noxii Judicis ſententiâ cæduntur (*e*).

e *Scholiaſt. in Plut. Ariſtoph.*

S. Martyr Eleazarus, cujus potiſſimùm ſpectaſſe ſupplicium Apoſtolus creditur, bacillis confectus eſt. Ita enim Textus [*f*]: *Confeſtim ad ſupplicium* (ad literam *ad tympanum*) *trahebatur. Sed cum plagis perimeretur, ingemuit & dixit: Domine, qui habes ſanctam ſcientiam, manifeſtè tu ſcis, quia cum à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo labores;* nempe ictus virgarum, ſeu bacillorum. Ex collatione textus Apoſtolici cum ſuperiori ſtatim intelligimus, hanc hiſtoriam ab Apoſtolo ſpectatam fuiſſe. *Alii diſtenti ſunt* (ad literam *Etympaniſthesan*) *non ſuſcipientes redemptionem, ut meliorem invenirent reſurrectionem.* Joſephus, qui Macchabæorum hiſtoriam exornavit, virgis cæſum Eleazarum deſcribit (*g*); quanquam illud etiam addit, nimirum candentibus ferreis laminis aduſtum atque ignitis fœtidiſque liquoribus per nares tranſmiſſis confectum. Sed de eo mortis genere nihil legimus in libris Canonicis Macchabæorum; neque ad Joſephi ſcripta, recentiora illa ſanè, ſpectare unquam Author Epiſtolæ ad Hebræos potuit.

f 2. *Macc.* 6. 19.

g *De Macc.* 6. 29.

Neque unus Eleazarus virgas ac flagella ſuſtinuit, cum parem etiam ſupplicii pœnam ſubiiſſe ſeptem fratres Macchabæos legamus (*h*); namque *flagris, & taureis cruciati* Martyrium obierunt. Quare nullus eſt ambigendi locus, Apoſtolum virgarum ſeu bacillorum ſupplicium tympani nomine deſignaſſe. In hanc ſententiam conveniunt peritiſſimi Interpretes Eraſmus, Druſius, Jacobus Capellius, Piſcator, Beza, Eſtius, aliique nonnulli.

h 2. *Macc.* 7. 1.

Hoc ſupplicii genus noſtrâ etiam ætate obtinet apud Turcas (*i*), qui noxium prono in terram corpore ſternentes, pedes bacillo, quem Falkala appellant, alligatos milites detinentes in altum ſuſtinent. Tunc inſtructo baculo pedum plantæ cæduntur, ſicut & humeri, ac dorſum plerumque uſque ad centum ictus. Quibus mille infliguntur, ii ſanè rarò vitam prorogant. Judex interim corollæ cujuſdam Turcicæ calculis ictus numerat, pro quibus ſingulis ſibi à noxio ſolvi jubet monetam, quam nos *pinſtra* vocamus. Romanorum moribus in eo ſupplicio inferendo ita receptum erat, teſte Suetonio in Tiberio, cap. 60. *Exploratorem vix ſtratum humi penè ad necem verberavit.* Non ſatis à vero abludentes ſuſpicaremur, Tribunum illum Romanum hoc ſupplicii genere animadvertere ſtatuiſſe in Apoſtolum Paulum Jeroſolymæ captum. Narrat enim S. Lucas Act. 22. 25. juſſiſſe Tribunum virum illum ad quæſtionem virgarum vinculis alligatum extendi. Qui etiam mos, virgis ſcilicet vel bacillis in noxios animadvertendi, hodie uſque Perſis eſt familiaris.

i Vide *Joan. Montalban. Renat. Turric. P. Eugen. Roger. Terra Sanctal.* 2. c. 17. *pag.* 326.

FLAGRORUM SUPPLICIUM.

Flagrorum pœna non multùm ſanè ab ea, de qua verba fecimus utcumque, abludit. Moyſes præcepit Deut. 25. 2., ut ſi quis dignum aliquid eo ſupplicio commiſiſſet, *Judices proſternerent, & coram ſe facerent verberari. Pro menſura peccati*, addit, *& plagarum modus, ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant, ne fœdè laceratus, ante oculos tuos abeat frater tuus.* Quamquam autem locus æquè referri poteſt ad virgarum & bacillorum ſupplicium, vulgò tamen de flagris interpretantur, quod ſanè ſupplicium familiariùs obtinuiſſe tum & fuiſſe nimiùs omnium illiberale Doctores Judæi teſtantur. Errores uſque ad 160. numerant eo piamine purgandos (*); quin ea omnia crimina, quibus nulla capitalis pœna in Lege decernitur, ſi alioqui pœnâ aliquâ punienda ſint, nonniſi flagellis deleri, nec iis 39. criminibus exceptis, in quæ Deus ſegregatione ſivè excommunicatione animadvertendum decernit. Ea etenim ſententia Doctoribus iſtis arriſit, ut cum nullum certum ſupplicii genus pro hiſce criminibus in Lege ſtatutum legatur, non ſit ſanè, cur gravius aliquid quàm flagella expoſcant, juxta illud odioſa dum fieri poſſit miſeratione lenienda ſunt.

* *Vide Selden. de Synhed. l.* 2. *c.* 13. *Schikard. de jure Reg. cap.* 2. *theor.* 7. *Grot. ad Deut.* 25.

Cum autem noxius judiciali ſententiâ ad flagra damnaretur, ſtatim à tortoribus exutus veſtibus, immò etiam iis diſciſſis, ſi fortè opus fuiſſet, uſque ad ilia nudus patens dorſum taureis quadrifidis (quem etiam morem Romani in eo ſupplicii genere inferendo ſequuti ſunt (*k*) præbebat (*l*). Porrò flagra illa adeò erant producta, ut vel ad pectus pertingerent, quanquam nec deſunt qui affirment, ſexies dorſum, ter inde pectus cædi alternatim conſueviſſe. Alligabatur verò reus ſtrictis vinculo brachiis ad columnam adeò ſanè humilem, ut prono dorſo flagra excipere à tortore in ſuppoſito lapide ad terga ſtante cogeretur. Aderant tres Judices, quorum alter clamabat (*m*). *Niſi cuſtodieris & feceris verba legis hujus, augebit Dominus plagas tuas & plagas ſeminis tui.* Secundus Judex ictus numerabat; poſtremus ad officium tortores provocabat. Eo piamine placari Deus credebatur, ſi tamen noxius crimen ſuum fateri, atque pœnitudine tangi voluiſſet. Qui enim in crimine pervicaces manſiſſent, & poſt flagella ter repetita in maximis criminibus, quater verò in levioribus iterum rediiſſent ad vomitum, in carcerem adeò arctum detrudebantur, ut humanam altitudinem non excederet, ubi nec cubandi locus eſſet. Addebantur jejunia breviori pane, & aquâ tolerata: cum verò noxius confici

k *Act.* 16. 22.

l *Vide Maimon. Halac Sanhed. c.* 17.

m *Deut.* 28. 58.

ſici jam videretur, hordei menſurâ vitam deinceps tolerare uſque ad mortem cogebatur.

n Vide *Abenezra, Druſi. Sılden. loc. cit.*

Sunt qui contendant (*n*) nunquam ſuiſſe commiſſum, ut plus minuſve, quàm triginta novem ictus infligerentur, qui ut Legis præſcripto ſerviretur, ad criminis & arbitrii Judicum normam temperabantur. Schikardos tamen demonſtraſſe ſibi videtur (*o*), in vulgaribus quidem criminibus numerum 39. ictuum aliquando expletum non fuiſſe, ſuperatum verò nunquam, ſpectato ſemper ſontis robore, tum & criminis gravitate; cum verò multiplicari crimina contigiſſet, ſive in reum ſępiùs ſuiſſet animadverſum (eodem, vel alio eâdem pœnâ plectendo commiſſo crimine), tunc vulgarem numerum excedere vel ſaltem ſæpiùs iterare liberum ſuiſſe contendit.

o *De Scev. Reg. c.2. Theor. 7. ex Maimon.*

S. Paulus de ſe tradit, quinquies variis datis occaſionibus vulgarem iſtum ictuum numerum à Judæis ſubiiſſe (*p*). Diſertè etiam ibidem diſtinguit duo illa ſupplicia, virgarum, & flagrorum; bis enim ſubjectum ſe flagris, ter verò virgis prodit. Virgæ tenuiores erant, quàm bacilli (*q*); virgis Synagogę omnes per Romanum Imperium (utpotè Romanis familiaribus) utebantur; cum interim flagra pro veteri more Synagogæ per Judæam retinuiſſent (*r*).

p 2. Cor. 11. 24. *Quinquies quadragenas una minus accepi.*

q *Vide Gallon. de cruciat. martyr. cap. 4.*

r *Baſnag. Hiſt. des Juifs livr. 5. chap. 17.*

Virgarum plura ſunt in Scriptura genera; virga eſt ferrea apud Prophetam: (*s*) *Reges eos in virga ferrea*. Iſraelitis rogantibus, ut impoſito à Patre tributorum jugo relevarentur, reſpondit Roboamus (*t*): *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus*. Hebręum *akrabim* ſonat quidem ſcorpiones, poſitumque eſt pro flagris, cuſpidibus, & ſpinis armatis inſtar ſcorpionis ferientibus. Vulgò Rabbini (*u*) locum explicant de rubis, vel virgis ſpinoſis, nodiſque aſperatis. Paraphraſtes Chaldæus vertit *maragnia*, quod ipſiſſimum eſſe Græcum *maragna* creditur; ſonat autem taurea (*x*). Genus autem iſtud ſupplicii plures Martyres toleraſſe legimus; deſcribitur autem à S. Iſidoro (*y*): *Si nodoſa vel aculeata virga ſit, ſcorpio rectiſſimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere in corpus infligitur.*

s *Pſalm.* 2. 9.

t 3. *Reg.* 12. 21.

u *Sarebi Kimchi Levi ben-Gerſon, Carpzovius &c.*

x *Vide Heſych. & Pollue. & Boch. de anim. ſacr. t.2. l. 4. c.2. & 29.*

y *Etymol. l.6. c. ult.*

Solebant rei ad flagra ſeu virgas damnati in dorſo cædi: *Virga in dorſo ejus, qui indiget corde* (z), ait Salomon; & Propheta de flagellis Meſſiæ locutus, ait (*): *Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores*. Joſephus ſupplicium narrans S. Senis Eleazari refert, nudatum veſtibus, atque in flagra paratum, ex utroque latere virgarum ictibus cæſum fuiſſe, clamantibus interim tortoribus, ut Regis juſſionibus morigerum ſe præberet. Hiſcebat caro, patebant viſcera. Non rarò utroque latere rei cædebantur: *De ſervo peſſimo latus ſanguinare* neceſſe eſt, ait Author Eccli. 42. 6. Interdum virgis cædebatur: *In virga percutient maxillam Judicis Iſrael*, ait Michæas 4. 14. Hunc morem facilè ſpectavit Jeremias; quo enim in loco Vulgata legit: *Mittamus lignum in panem ejus* (*a*),

z *Prover.* 10. 13. & 26. 3.

* *Pſalm.* 128. 3.

a *Jerem.* 11. 19.

Hebræus reddi poteſt: *Mittamus lignum in maxillam ejus*. Porrò illa Prophetarum oracula tunc impleta ſcimus, cum Jeſu Chriſti caput militari licentiâ arundine, quam ipſe in manibus tenebat, cędebatur: *Percutiebant caput ejus arundine* (*b*).

b *Marc.* 11. 19.

Cæterùm flagrorum apud Hebræos ſupplicium haud illiberale habitum fuiſſe docent Rabbini, ut ne probro quidem cuiquam verti, tanquam ignominioſum poſſet. Nemo cujoſcumque generis Iſraelita ſi quid animadverſione dignum commiſiſſet, à flagris eximebatur, non Summus Sacerdos, non Rex, quos ad flagra damnare magno Sanhedrio, tanquam ſupremo omnium Tribunali, fas erat. Ita quidem Rabbini, quibus docti quidam Interpretes adſtipulantur; illud etiam animadvertentes, flagri ſupplicium apud Orientales ingenuum præ cæteris haberi. Nec ſanè apud Mahometanos noſtrâ etiam ætate mos deſiit, ut flagris non mancipia tantùm, ſed liberi etiam homines ſubdantur. Tradunt inſuper, in moribus poſitum fuiſſe olim apud Reges Perſarum, ut leviora quæque errata ab Optimatibus Regiæ menſæ aſſidentibus commiſſa flagris expiarentur; quod ab illis tanquam peculiare aliquod à Rege acceptum beneficium magnâ gratiarum ſignificatione excipiebatur (*c*). Summi quidam Viri apud Græcos memorantur, qui poſt ſubjecta flagellis terga, ampliſſima quęque Patriæ ſuæ munera honoris gratiâ ſibi demandata geſſerunt. Lichas, filius Arceſilai, flagra Littoris manu excepit in pœnam veteris diſciplinæ in bello aliquantò immutatæ, quamquam ſtrenui eâ occaſione Ducis partes omnes expleſſet. Secundùm hæc legationem egit apud Argos (*d*). Addunt, Reges, ſi fortè flagrorum diſciplinæ ſeſe ſubmiſiſſent, id quidem pœnitudinis ſpiritu voluiſſe, ipſos ſibi virum ſelegiſſe, cui terga in flagra ſubmitterent; ita planè de Henrico II. Rege Angliæ memoriæ proditum legimus, flagra ſcilicet ſpontè ſubiiſſe, neci S. Thomæ Cantuarienſis expiandæ.

c *Poſſidon. apud Athen. l. 4. c. 13.* Vide & *Stobæum ſer. 12. ex Nicolao.*

d *Thucidid. l. 5.*

Verùm neque Rabbinorum authoritas, neque recitata hucuſque exempla tanta ſunt, ut ſupplicium illud liberale apud Judæos fuiſſe nobis perſuadeant; nec facilè credimus committi unquam potuiſſe, ut Rex & Summus Sacerdos Sanhedrii ſententiâ flagellarentur. Scitum eſt enim, Reges Juda & Iſrael uni Deo ſubjectos ſe noviſſe, cui uni geſtorum ſuorum rationem reddendam fatebantur; quare David poſt cædem Uriæ, & commiſſum cum Berſabæa crimen, converſus ad Deum dicebat: *Tibi ſoli peccavi* (*e*). Neque exempla ſuppetunt ulla exerciti à Judicibus populi juris in Reges, ſivè in Summum Sacerdotem; cum alioquin ſexcenta occurrant ſupremæ horum Principum authoritatis, tum & in ſummis criminibus impunitatis? Si Reges Perſarum olim ſummos Aulæ Præfectos flagrorum ſupplicio pares habuerunt, quid hæc ad Reges Iſrael, & Summum Domini Sacerdotem ſententiâ Sanhedrii damnandos? Porrò Reges Perſarum ſubjectis ſibi populis æquè omnibus mancipii

e *Pſalm.* 50. 6.

R   iure

jure utebantur. Par uſurpabant jus in ſuos Reges Judæorum, quemadmodum ex hiſtoria gentis intelligimus; quare vix eſt ut nobis perſuadeamus, tantam fuiſſe Judicibus inferioribus authoritatem, ut Reges illos tanquam vulgares è populo cæderent. Credant hæc qui Rabbinorum ſententiis & ſtudio delectantur. Sed hæc omnia ad flagra tantùm illa referenda ſunt, quæ legalibus quibuſdam criminibus expiandis in Synagogis imponebantur, non ad publicum à Judicibus inflictum pro delictis ſupplicium.

Planè Jeſus Chriſtus imminentia ſibi & Diſcipulis ſuis mala prænuncians, aliam nobis de flagris ideam ingerit; illud enim ignominiâ, & dolore plenum ſupplicium nunquam non exaggerat; ac de paſſione ſua loquutus potiſſimo ſemper loco flagella commemorat (*f*). Nec S. Paulus ſupplicium illud omittit, cum mala recenſet pro Chriſto tolerata (*g*); & Philo ſatis ejus ignominiam inſinuat, cum fœdiſſimè habitos à Flacco Judæos Alexandrinos deſcribit (*h*): Flagris, inquit, cæſi ſunt, quod ſupplicii genus ingenuo homini par morti reputatur. Cum Antonius cæſum Antigonum Regem Judæorum, palo dein alligatum capite detruncaſſet, rem egiſſe impotenti homine dignam habitus eſt; quippè quòd ſupplicio hominem ſubdidiſſet, nunquam in Reges Romanis moribus uſurpatum (*i*).

f *Matth.* 20. 19. *Marc.* 10. 34. *Luc.* 18. 32.
g 2. *Corinth.* 11. 24.
h *In Flacc.* & *de Spec. Leg.*
i *Dio. l.* 49. Vide *Joſeph. de bell. Jud. l.* 2. *c.* 13.

In ſuperioribus jam obſervavimus Doctores Judæos flagellis omnia ea crimina ſubjeciſſe, quæ exterminii pœnâ in Lege damnantur; qua in re quædam nobis animadvertenda ſunt. Tria exterminii genera diſtinguenda; primum ex Rabbinorum doctrinâ ipſiſſimum eſt flagrorum ſupplicium, Judicum ſententiâ latum in eos, qui crimina inferiùs recenſenda commiſiſſent; alterum pœna eſt occulta à Deo immiſſa in eos, quos criminibus alioqui exterminio dignis reos, Judices tamen damnare non poſſent; tertium tandem ipſa eſt excommunicatio.

POENA EXTERMINII.

QUæ exterminio plectenda ſubjiciebantur crimina, 36. recenſita ſunt; quorum 15. priora in Levitici cap. 18. [*l*] ubi & de coitu inceſto ſermo, enumerantur; cætera verò hìc damus. Sunt igitur; 1. Magos conſulere (*m*). 2. extra caſtra vel Tabernaculum ſacris operari (*n*). 3. Victimas in limine Tabernaculi non ſiſtere [*o*]. 4. Oleum Sanctum (*p*), vel ſaltem thymiama (*q*) prophanis uſibus parare. 5. Oleum chriſmatis effundere. 7. Diem Sabbati feriatam ab operibus non agere (*r*). 8. Pollutum à ſacris comedendis non abſtinere [*s*]. 9. In Templum ingredi pollutos (*t*). 10. Adipem deguſtare (*u*). 11. Sicut & ſanguinem (*x*). 12. Triduo ab oblato ſacrificio ejus reliquias in cibum aſſumere (*y*). 13. Victimarum carnem extra locum ſacrificii deguſtare [*z*]. 14. Fermentato pane Feſto Paſchatis perſeverante uti (*a*). 15. Jejunium Expiationis ſolemnis negligere (*b*); 16. eandemque diem feriatam non agere (*c*). 17. Feſtum Paſchatis non obſervare (*d*). 18. Circumciſione non initiari (*e*). 19. Blaſphemia (*f*). 20 Idololatria (*g*). 21. Filios offerre Moloc (*h*). In hæc omnia exterminii ſupplicium decretum eſt.

l *Vide Seld. l.* 2. *c.* 7. *de Synhedr. Vet. Hebr.*
m *Levit.* 20. 6.
n *Levit.* 17. 4.
o *Levit* 17. 9.
p *Exod.* 30. 33.
q *Exod.* 30 38.
r *Exod* 31. 14.
s *Levit.* 7. 20.
t *Num.* 19. 13.
u *Levit.* 7. 25.
x *Ibid.* 27. & 17. 10.
y *Levit.* 19. 6.
z *Levit.* 7. 18.
a *Exod.* 12. 15.
b *Levit.* 22. 29.
e *Levit.* 23. 30.
d *Num.* 19. 53.
e *Gen.* 17. 14.
f *Num.* 15. 30. 31.
g *Ibid.*
h *Levit.* 18. 21.

Quæ jam ſedit nonnullis Interpretibus, ſententiam de cæca & diſtricta animadverſione Dei in ſontes exterminio damnatos, alibi in examen revocavimus, videlicet in Exod. 12. 15. Agendum eſt modò de ſupplicio Judicum ſententiâ decreto in eos, qui eorundem criminum rei accuſabantur. Nequid autem Rabbinorum ſententias moremur, illud ſanè conſtituendum arbitramur, gravitate, criminum eo ſupplicio plectendorum, tum & pronâ ac literali Textûs interpretatione inſpectâ, nihilo cum illis mitiùs actum fuiſſe, quàm ut capitali aliquo ſupplicio exterminarentur.

Namque Sabbati violationem, blaſphemiam, oblationem filiorum in ſacrificium Moloc &c. crimina fuiſſe capitalia lato in Lege edicto dubitaverit nemo. Hæc autem exterminio ſimul in Lege damnari compertum eſt, quod argumento eſt apertiſſimo, exterminii pœnam cum ſupplicio capitali omnino confundi. Atne facilè nobis perſuaſerimus, adulterii commiſſi, coitûs cum fœmina menſtruata, conſultorum Magorum crimine reos, quemadmodum & filium in patrem immorigerum capite damnari; eos ad flagra verò tantùm, *qui per ſuperbiam aliquid commiſerint; quoniam adverſus Dominum rebelles fuerint, verbum Domini contempſerint, & præceptum Domini irritum fecerint* (*k*)? Conſtat enim nullam in eos aliam quàm exterminii pœnam in Lege præſcribi: *Idcircò delebitur, & portabit iniquitatem ſuam.* Tantuſne verborum ſtrepitus, tantus minarum terror damnando ad flagra homini, nempè ad ſupplicium mitiſſimum, atque omnium honeſtiſſimum totus impeditur? Cum ſanè Scriptura ſivè excidium Chananæorum deſcribit (*l*), ſive familiæ Jeroboami, in pœnam inducti in Iſraelem criminis [*m*], diſperſionem; ſivè deletam memoriam impiorum, ut nuſpiam, qua latè patet Terrarum orbis, veſtigium ſupereſſet (*n*); ſivè Divinam in gentes impias ultionem, quam Altiſſimus jurato decreverat (*o*); ſivè tandem divortium, quo Deus populum pervicacem, beneficiorum parum memorem & infidelem, à ſuo demum conſortio precidit [*p*]: dum, in quam, hæc omnia Scriptura proſequitur, iiſdem ſemper phraſibus, quibus in damnando ad excidium hominem, utitur. Divortium, exitium, abolitio, everſio, mors, æquè omnia hiſce Scripturæ phraſibus exprimuntur. *Exterminabitur de medio Iſrael*

k *Num.* 15. 31.
l *Deut.* 12. 29.
m 3. *Reg.* 14. 10.
n *Pſ.* 33. 17. & 36. 9. 28. &c.
o *Ezech.* 25. 7. *Jerem.* 48. 2.
p *Iſai.* 50. 1. *Jerem.* 3. 8.

DE EXCOMMUNICATIONE ET CENSURIS.

FAilis ego quidem conceſſerim, non omnia æquè exterminii pœnâ interdicta crimina capitali ſupplicio damnata fuiſſe.

Quid-

Quidquid autem reclament Rabbini, obtinuiſſe tamen apud veteres Hebræos excommunicationis pœnam ne ambigimus quidem. Eſdras è cœtu populi prohibuit eos, qui ductas alienigenas fœminas remittere pervicaciter recuſarunt (q). Scriptor quidam Caraita apud Seldenum (r) tradit, ejus pœnæ infligendæ morem exinde obtinuiſſe, cùm jure animadvertendi in reos Hebræi ſub Infidelium Regno multati ſunt. Baſnagius in ea eſt ſententiâ, Sanhedrium à Macchabæis conſtitutum, jus ſibi in cognoſcendis cauſis Eccleſiaſticis, reiſque puniendis vindicaſſe. Tunc enim mixtos cum Paganis Judæos ne pravâ contagione vitiari unquam contingeret, eâ qua valebant authoritate frequentiùs ſibi utendum Sanhedrini Patres cenſuerunt. Erat igitur aliquis excommunicationis uſus etiam ante Macchabæorum ætatem. Quæ ſi vera ſint, non inaniter ſuſpicamur aliquam planè obtinuiſſe infligendi anathematis diſciplinam apud veteres Hebræos; cum enim iiſdem ac Eſdras Legibus uterentur, eodem etiam Legis remedio frequentibus Legum tranſgreſſionibus mederi illos par erat. Eadem obtinere ſemper lex creditur, ſi nulla obtendi poſſit contra illam prævalens conſuetudo.

q 1. *Eſdr.* 10. 8.

r *De Synedr.*

Obtinuiſſe etiam excommunicationem Jeſu Chriſti ætate ex eo potiſſimùm deducimus, quòd ipſe Jeſus pellendos à Synagoga Apoſtolos, flagriſque damnandos prædicit [s]. Eſſenii, ait Joſephus, ſi quem in crimine deprehenderint, ſtatim à cœtu ſegregant; expulſum autem infelici letho interiiſſe contigit (t). Cum enim votorum, & Sacramentorum Religione à capiendo ab exteris cibo deterreantur, nec quidquam cum ſuis retinere commercii poſſint, herbis victitare belluino more coguntur, quoadusque corrupto corpore, fluentibuſque membris diſſolvantur. Accidit verò quandoque, ut Eſſenii rei miſeratione commoti, in cœtum iterum ejectos recipiant; rati ſatis eſſe ſupplicii, ſi ad id malorum redactos ſe noxit reminiſcantur.

s *Matth.* 10. 17. *Joan.* 9. 22. & 16. 2. *Luc.* 6. 22.

t *De bell. l.* 2. c. 12.

Sed Rabbinorum de excommunicatione ſententia altera planè eſt ab ea, quæ de Eſſeniis fertur. Si enim Doctores illos audiamus, excommunicati obtento priùs jure omni multantur, eo ſcilicet quo tamquam ejuſdem cœtûs, & communionis membra fruebantur [u]. Pœna eſt autem ſive in ſacris, ſive in communibus, ſive in utriſque verſans, jure humano impoſita, ſive puniendo vero, ſive tantùm in ſpeciem crimine; ſpe ſemper relictâ, ut in priſtinum Excommunicatus reſtituatur.

u *Vide Selden. l.* 1. *c.* 7. *de Synedr.*

Duplex erat hujus pœnæ genus apud Hebræos: alteram majorem, alteram minorem excommunicationem appellabant. Prima à cœtu hominum Eccleſiam conſtituentium ſegregabat: altera à parte tantùm ejuſdem cœtus, ab ea ſcilicet, quæ Synagogam conſtituebat, ut propiùs illi aſſidere, quàm per quatuor cubitus, cæteris omnibus, exceptis Uxore & filiis, nefas haberetur. Nefas etiam excommunicatum in decem viros rebus agendis deſtinatos, ſeligere, membrum enim habebatur inutile, quocum nihil poterat haberi commune, non cibus, non potus.

Excommunicationis cauſæ 24. aſſignantur. 1. De viro docto, vel Magiſtro poſt ejus obitum minùs honorificè loqui. 2. Juſtitiæ publicum adminiſtrum indigniùs verbis habere. 3. Ingenuum hominem mancipium appellare. 4. In jure dicundo erratum aliquod committere. 5. Temnere præceptum doctrinæ Scribarum, ſivè Legis. 6. Judicum ſententiæ non acquieſcere. 7. Tenere apud ſe noxium aliquod, veluti rabidum aliquem canem. 8. Agrum Pagano vendere, non repenſato damno, quod alteri ex ea re proveniſſet. 9. In Iſraelitam coram Gentili teſtimonium dicere, quo ſcilicet Iſraelita cogatur ad multam præter Iſraelis conſuetudinem ſolvendam. 10. Sacerdus immolans, non ſegregatâ priùs debitâ cæteris Sacerdotibus portione. 11. Feſtam diem inferioris ordinis in captivitate violare, obtinente etiam violandi conſuetudine. 12. Si quis Paſchales ferias poſt meridiem præcedentis diei non iniverit. 13. Dei numen elatâ voce, ſive hyperbolicè, ſivè incautè, ſivè jurejurando pronunciare. 14. Occaſionem prophanandi Divini nominis populo præbere. 15. Sanctas dapes extra locum ſanctum ut comedat, populo authorem eſſe. 16. Servare & ſupputare menſes annoſque extra Terram Sanctam, aliter ac in illa olim ſoleret. 17. Lapidem offendiculi cæco opponere. 18. Populum ab obſervatione alicujus præcepti deterrere. 19. Sacrificia offerre poſt permiſſam oblationem animalis à beſtia capti, vel dilaniati. 20. Sacrificia mactare ante captum experimentum gladii ſui coram viro perito. 21. Rebus neceſſariis addiſcendis non omnem mentis intentionem contuliſſe. 22. Cum fœminâ repudiata coire, & anſam præbere ſciſſi antea conjugii judiciali ſententiâ redintegrandi. 23. Sapiens, in quem invidia fuerit creata. 24. Excommunicationis ſententiâ aliquem immeritò inuſſiſſe.

Excommunicationem præcedit cenſura (x), qua ſecretò primùm noxius corripitur; ſi pervicaciùs in crimine hæſerit, continuò *Domus judicii*, nempè cœtus Judicum altè intonat, ut tandem reſipiſcat. Tum per quatuor Sabbata cenſura in publicum edicitur, nomine & crimine rei proclamato, quò ſcilicet ad ſaniora conſilia publicæ ignominiæ horrore revocetur. Tandem immorigeri, & refractarii excommunicatione plectuntur. Morem hunc ſpectaſſe Jeſum Chriſtum, cum poſt monitum privatim & ſcorſum fratrem, corripi jubet coram teſtibus, ac deinde ad Eccleſiam rem totam referre: ſi tandem fruſtra hæc omnia fieri contingat, tunc, ait Jeſus, habeatur *tanquam Ethnicus*, & *Publicanus*.

x *Baſnag. Hiſt. des Juifs. l.* 5. *chap.* 18.

Excommunicationis ſententia hac vel ſimili formulâ pronunciabatur: Iſte ſit in ſeparatione, ſivè in *excommunicatione*, vel ſit ſeparatus. Ferebatur autem ſive in vigilia, ſivè in ſomno; nec à Judicibus tantum, ſivè à cœtu, quin etiam à ſingulis, privatiſque perſonis, dummodò quædam ſuppeteret ex cauſis ſupra deductis, reuſque

prævià admonitione ad mentem non fuerit revocatus. Cæterùm domui Judicii, ſivè conſeſſui Juſtitiæ ſolemnis excommunicationis ſententia reſervari ſolebat.

Privatus privatum aliquem excommunicabat, quin etiam, quod mirari ſubit, ipſe in ſe eamdem proferre poterat ſententiam. Ita in Actis (*y*), & apud Eſdram (*z*) legimus, viros quoſdam excommunicationis ſe religione obligaſſe, alii ut Legem Dei ſervarent, alii verò ut Paulum quacumque demum ratione ſivè vivum ſivè mortuum apprehenderent. Nec bruta ipſa ab excommunicatione exempta; cùm vel in ipſos canes valere illam præclari Hebræorum Doctores ſingulari doctrinâ edocerent.

y *Act.* 23. 12.
z 2. *Eſdr.* 10. 29.

Excommunicatio ſomno correptum hominem afficiens, tunc potiſſimùm contrahebatur, cum homo per quietem, ſivè Judicem, ſive privatum aliquem juridicam in ſe excommunicationis ſententiam proferre videre ſibi videbatur. Tunc enim ſomnium ita habebant, quaſi ſi veri rem habuiſſet; potuit enim, dicebant, Deus, ſivè aliquis ex Dei adminiſtris, eo jubente, veram excommunicationis pronunciaſſe ſententiam; quare iiſdem ſe pœnis ſubjectos credebant, quas excommunicatione in vigilantes latâ ſubiiſſent. Ita ſi minor lata fuiſſet excommunicatio, nec intra menſem ſolveretur, ad alterius menſis ſpatium continuò prorogabatur; quo exacto, ſi ſolvi ſe à vinculo negligerent, altera continuò ſuccedebat major excommunicatio interdicto penitùs cum cæteris omnibus commercio. Tunc addiſcendæ ſcientiæ, ſivè docendæ incumbere, conductori aliquid locare, vel conductum jam in conductione relinquere nefas; tandem ad eas anguſtias adducebatur, in quas olim apud veteres Romanos illi, quibus ignis, & aqua interdicta erant. Cibum à certis tantùm hominibus, paucis illis & raris, capere ſi conceſſum, quia & ii, quibus commercium aliquod cum excommunicato eſſet, iiſdem & illi pœnis, vel eâdem excommunicatione juxta ſententiam Judicum obvolvebantur. Interdum in eo excommunicationis genere, quod *Cherem* appellabant, de quo infra, bona omnia noxii fiſco addicta, in uſus ſacros convertebantur. Si fato occumbere interim excommunicatum contigiſſet, funera illius lugere nefas, locuſque ſepulturæ ſivè inſigni aliquo lapide, ſivè lapidum acervo, pro Judicum arbitrio, notabatur.

Sunt qui tria excommunicationis genera tribus iſtis nominibus deſignata diſtinguant (*a*): *Nidui*, *Cherem*, *Schammata*. Primum minoris excommunicationis nomen erat, alterum majoris, tertium maximæ, quam & mortis pœna, & abſolutionis omnis aditus præcluſus, utì quidem ferunt, conſequebatur. Excommunicatio *Nidui* 30. dierum ſpatio finitur; *Cherem* aggravat priorem, homine à Synagoga, & omni civili conſortio interdicto. Tandem *Schammata* 400. buccinarum clangore promulgatur, ſpemque omnem regreſsûs in Synagogam præcludit.

a *Vide Bartolocc. Bibl. Rabb. t.* 3. *pag.* 414.

Seldeni tamen ſententiâ tria iſta nomina unam eandemque pœnam non rarò ſignificant; neque ſi vera fateri voluerimus, ultra duo excommunicationum genera apud Hebræos obtinuiſſe compertum eſt; quanquam enim voces ſegregationis, excommunicationis, & anathematis in Libris Legis occurrunt, non ita tamen de ſingulis conſtituendum eſt, quaſi ſcilicet peculiarem judicii rationem ſingula inferant, ſivè ante Legem, ſive poſt Legem juxta Moyſis præſcriptum ſervatam.

Totum excommunicationis ritum, & jus deducunt Rabbini ex maledicto, quod Debora, & Barac in Meroz (virum fuiſſe credunt, Iſraelitis opem ferre recuſantem) (*b*) pronunciarunt. *Maledicite Meroz, dixit Angelus Domini, maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini in adjutorium fortiſſimorum ejus.* Nihil hìc, ſi Hebræos audiamus (*c*), omiſſum, quod ad excommunicationem pertineat. 1. Maledicta in excommunicatos. 2. Aſſidentes propiùs quàm per 4. cubitorum ſpatium maledictis devoventur. 3. Crimen in publicum edicitur, illud nempè, quòd Meroz in auxilium Domini non veniſſet. 4. Buccinarum clangore ſententia edicitur, quaſi ſcilicet Barac maledictum pronuncians 400. buccinis inſonuiſſet.

b *Vide Judic.* 5. 23.

c *Gemar. Babyl. ad tit. Moed katan. c.* 3.

Fateri tamen oportet, excommunicationem, qualem deſcripſimus, multò poſteriorem eſſe Barac ætate, ut ejus epocha vix longiùs protrahenda quàm tempus captivitatis videatur. Altum eſt enim de illa ſilentium ſub priori Templo, & ante Samaritanos, non niſi poſt tranſlatas decem Tribus in Judæam traductos. Prima ejus veſtigia ſub Eſdra tantùm & Nehemia (*d*) apparent.

d Vide 1. *Eſdr.* 10. 8. & 3. *Eſdr.* 2. 9. & *Antiq. l.* 11. *cap.* 5. & 2. *Eſdr.* 10. 29. & 13. 25. 28.

Quod ad excommunicationis abſolutionem ſpectat, quicumque ſententiam in alium pronunciaverant, illis integrum erat reſipiſcentem & non obſcura pœnitudinis ſuæ argumenta exhibentem abſolvere. Eodem ſæpè tempore anathema infligebatur, inflictumque ſimul remittebatur. Si fortè præſentem quis damnaſſet, præſentem etiam reſtituere jubebatur. Quicumque privati ſententiam ſubierat, dummodo non propter traductum Diſcipulum viri Sapientis, ipſe ad arbitrium, tribus viris ſelectis, ſivè uno ex Judicibus publicis adhibito, abſolutionem ſibi poterat expoſtulare. Suâ ipſe ſententiâ damnatus expedire ſe non poterat, niſi ſi fortè Sapientem aliquem haberet præceptorem, vel ſcientiâ aliquâ ipſe emineret, ſed decem ſelectos è medio populi viros adire tenebatur. Excommunicatus per quietem, eâ quâ ſupra attigimus ratione, non planâ quidem abſolutionis formulâ expediebatur. Decem enim quærendi illi erant viri in Legis, & Talmudis ſcientiâ doctiſſimi, qui ſi fortè in loco deeſſent, intra ambitum quatuor milliarium indagandi erant; eorumque defectum, ſi nuſpiam extarent, ſupplebant totidem viri Pentateuchum ſaltem legere docti; ſin minùs decem viri ejus doctrinæ occurrerent, quicunque tandem eſſent, decem alii, vel ad minus in ſumma penuria tres adſciſcendi.

Qui

Qui injuriæ alteri illatæ pœnâ excommunicationem ſubiiſſet, ille neque abſolutionis beneficium à læſo impetrare, neque ab ullo quocumque cœtu, ipſo læſo non aſſentiente, quandiu idem in vivis erat, poteſtatem habebat. Eo defuncto, integrum erat excommunicato ſivè à tribus ſelectis viris, ſivè à Principe Sanhedrii abſolutionem poſtulare; quemadmodum & eidem Principi Sanhedrii jus datum in Virum ab ignoto aliquo excommunicatione injuſtum.

Plura ſunt in abſolutione ſervanda, levia prorsùs & futilia quæ moleſtè ſatis referrentur; ſed & majora nos retuliſſe pœnitet, quâm quæ æquus Lector patiatur: commenta ſunt enim, non diſciplinæ uſu olim receptæ hiſtoria.

Feſta celebrare excommunicato integrum erat, quemadmodum jus illi ſive ingrediendi in Templum, ſivè in cæteras Religionis cæremonias, ut neque à conviviis in Templo occaſione ſolemnis alicujus Feſti celebratis, excluderentur. Additur tamen in Talmud, excommunicatos à ſiniſtro latere in Templum ingredi, à dextro egredi conſueviſſe, cum cæteri contraria omnia ſervarent.

Tota Rabbinorum juriſprudentia, quanta quanta eſt, nihilo apud nos majorem fidem obtinet, quàm illa merentur, quæ retulimus. Nihil non in ea incertum, nihil vetuſtati & priſtinis Hebræorum moribus ſatis conſonum. Cavilloſa plura & levia, raris quibuſdam veris hiſtoriis admixta, quibus accedunt nova aliqua, poſt Sanhedrium conſtitutum, invecta.

SUPPLICIUM GLADII.

De hoc ſupplicii genere, utpotè frequentiſſimo, nihil eſt cur in præſentiarum dicamus. Caput enſe, ſive ſecuri præcidebatur; ſecuris quàm gladius apud Romanos (*) nobilior. Apud Hebræos tamen nullum ſervatum diſcrimen novimus. Inſigne hujus ſupplicii exemplum præbent 70. filii Gedeonis juſſu Abimelechi ſuper eundem lapidem obtruncati (f), & totidem filii Achab, quorum præciſa Samariæ capita caniſtris impoſita ad Jehu tranſmiſſa ſunt (g).

* *Vide Gallon. de cruc. Martyr. c. ult.*

f *Jud. 9. 11.*

g *4. Reg. 10. 7.*

SUPPLICIUM IGNIS.

Antè latam Hebræis Legem ignis ſupplicium apud eas gentes obtinuiſſe ex eo deducimus, quòd Judas nurum ſuam prægnantem intelligens, voluit tanquam in adulterio deprehenſam igne damnare. Quid autem in eo inferendo ſupplicio potiſſimùm ſervaretur, ignotum: Rabbini ita rem tradunt. In fimo ad genua uſque ſepultus noxius, circumvolutâ lineâ aliquâ longiori faſciâ adeò jugulum ſtringebatur, ut per diducti oris canale liquatum plumbum ad viſcera tranſmiſſum ignem lethumque inferret. Sed in ipſis Libris ſuis hiſtoriam Rabbini narrant, qua ipſi per ſe mendacii convincuntur. Eleazarus refert de filia quadam Sacerdotis, quæ in pœnam commiſſi inceſti igne damnata, congeſtis circum arborum ramis miſerè combuſta eſt, juxta Legis ſanctionem (h). Verum quid opus eſt Rabbinos conſuluiſſe, cum aperta ſuppetant Scripturæ exempla, tum & certæ ex ea deductæ conjecturæ, quibus ignis ſupplicium idem fuiſſe apud Hebræos, quod apud Gentes alias demonſtretur?

h *Levit. 21. 9.*

Judæi idololatræ filios ſuos in ſacrificium Moloch offerentes, intra brachia Numinis torrendos tradebant, vel ſaltem in ulnis Numinis miſeras illas victimas reponentes, inde verò in ſubjectum ignem decidere permittebant. Daniel ejuſque ſocii in ſuccenſam fornacem juſſu Nabuchodonoſoris injecti ſunt (i); & Abrahami ex eodem ſupplicio prodigioſè liberatum narrant (k). Quicunque cum matre, vel filiâ inceſtas nuptias contraxerit, ille unà cum conjuge ignis ſupplicio Moſaicâ Lege damnatur (l): quod ſanè ideam ingerit ignis, non quidem interiora depaſcentis, ſed ultricibus flammis criminoſos adurentis. Septem fratres Macchabæi poſt flagra, poſt linguæ abſciſſionem, poſt capitis pellem detractam, tum & abſciſſis manuum pedumque extremitatibus, tandem in ollis, & ſartaginibus ſuccenſis martyrium conſummatunt (m). Fuſiùs ſingula illorum tormenta Joſephus deſcribens (n) narrat, priori quidem ex fratribus poſt flagella rotam quandam paratam, cui à carnificibus impoſitum, miſerè toto corpore confractum fuiſſe. Sextum non abſimile ſupplicium exercuit, à quo deinde depoſitus, ignis tormentum toleravit, candentibus laminis dorſo applicatis, quibus viam ſibi ad inteſtina adurenda aperientibus, vitæ tandem compages reſolutæ ſunt. Nec tamen Tyranni furor deferbuit, cum & poſt obitum in ollam ſuccenſam injiceretur. Septimus ultrò ſe in ardentem ſartaginem conjiciens interiit.

i *Daniel. 3. 6.*

k *Gen. 11. 31. & 2. Esdr. 9. 7.*

l *Levit. 20. 14.*

m *2. Maccab. 7. 3. &c.*

n *De Maccab. c. 9.*

Hæc Scriptura, & Joſephus de ſuppliciis ſtrenuiſſimorum Martyrum, ex quo diſcruciandi miſeros ignis ſupplicio plures artes intelligimus. Quamquam cum omnis illius tragœdiæ unicus eſſet author Antiochus Epiphanes, ejuſque ſatellites, non eſt ſanè cur invictum ex ea argumentum pro Hebræorum moribus deducatur. Non ita tamen facilè nobis perſuaderemus, Judæos in rebus in medio poſitis, à cæteris aliarum gentium uſibus receſſiſſe, ut ſub iiſdem vocibus, puniendi nempe noxios ignis ſupplicio, aliud apud illos intelligeretur, quàm cæteræ per orbem Nationes deſignarent. Conſueviſſe Chaldæos criminoſos quoſdam in ſuccenſa ſartagine torrere Jeremias inſinuat (o): *Ponat te Dominus ſicut Sedeciam, & ſicut Achab, quos frixit Rex Babylonis in igne, eo quòd mœchati ſunt in uxores amicorum ſuorum.*

o *Jerem. 29. 22. aſcher Kalam melek baſel baeſch.*

Neque viva tantùm hominum corpora cremabantur, ſed cadavera etiam interdum, quod factum cum ſexto fratre Macchabæorum in ollam ſuccenſam poſt obitum injectum ſupra legimus. Sunt qui in pyra crematum Achan poſt lapidationem [p] tradiderint. Oſſa Pſeudo-Prophetarum à Joſia ſuper aram ſacrilegam combuſta ſunt.

p *Joſue 7. 25.*

Au-

(*q*). Author Eccleſiaſtici hæc habet cap. 7. 21. *Vindicta carnis impii ignis, & vermis*; quibus verbis præ oculis habere potuit noxiorum è ſupplicio depoſita cadavera, quæ ſub diu relicta vermium erant vel ignis pabulum. Tradunt enim perpetuum ſervari ignem conſueviſſe in valle *Hinnon* ad Jeruſalem, quo cadavera, ne fortè contagione aerem corrumperent, abſumerentur. Ad hunc Eccleſiaſtici locum ſpectans Jeſus Chriſtus, Infernum ſub *gehenna* nomine ſignans, teſtatur, nec vermem impiorum interiturum unquam, nec ignem exſtinguendum (*r*). Nulla erat miſerabilior atque fœdior pœna apud Judæos, quàm ut corpora inhumata omnibus Cœli Terræque injuriis expoſita relinquerentur. Quemadmodum enim nihil erat domeſticorum fidei magis commendatum, quàm ut mortuorum corpora funere, & ſepulturâ curarent; ita fœdius nihil habebatur, quàm ut projecta ſub dio cadavera avibus, & beſtiis in ludibrium traderentur. Quare inter cætera quibus Deus animadverſurum ſe in populum pervicacem minitatur, miſerrimum hoc addit, relicturum ſcilicet eorum cadavera omnibus Cœli viciſſitudinibus expoſita (*s*). Joſephus perhibet honore ſepulturæ eos tantùm privari, qui ſibi manus violentas intuliſſent [*t*]. Quin & illa totâ die beſtiarum injuriis expoſita, noctu verò ſepulturæ mandabantur. Jeremias eò malorum deventurum Regem Joakim filium Joſiæ prædicit (*u*), ut defunctum ejus corpus *ſepulturâ Aſini* ſepeliratur, i. e. projiceretur in agrum tanquam morticinum aliquod. Animadverſione tamen dignum eſt, Moyſis Lege pœnam illam nunquam decerni, ut ſepulturæ bonore neque privari illos jubeat, qui crucis ſupplicio ſublati ſunt; eos enim ultra diem in ſupplicio vetat relinqui, niſi peculiaris alioqui ratio aliter cum aliquo agendum ſuadeat. Quin nec ulla in Lege excipitur cauſa; quare hujus Legis exceptio ab aliis potiùs adjecta, quam à Moyſe aſſignata cenſenda eſt.

q 4. *Reg.* 23. 2. & 2. *Par.* 34. 8.

r *Mar.* 9. 43. 45. 47.

s *Deuteron.* 32. 24.

t *De bell. l.* 3. *c.* 14.

u *Jerem.* 22. 19.

LAPIDATIO.

HEbræorum Doctores, ingenio ſemper ſuo indulgentes, fabellis venditandis in hoc argumenti genere ſicut in alio quocunque incumbunt (*x*). Lapidibus enim hominem perimere, tantomdem apud illos, ac apud cæteras gentes omnes non ſonat. Damnatus igitur ad lapides, ita rem tradunt Judæi, in ſaxi cujuſdam, altitudine duorum hominum eminentis, crepidine ſtatuebatur, unde à duobus teſtibus præceps agebatur in ſaxa. Si poſt lapſum adhuc ſuperſtes ſpiraret, lapidibus à reliquo populo conficiebatur. Porrò hoc ſupplicii genere 18. crimina plectebantur, quæ ſcilicet in Lege capitali ſupplicio ſubjecta ſunt, nihil tamen de genere mortis adjecto. Infame erat, ſi quod aliud unquam apud eas gentes, quo vel bovem plecti homicidio reum Moyſes in Lege præcepit (*y*). Eodem etiam Moyſe referente, lapidatione confectus eſt vir blaſphemus (*z*), ſicut & alter, qui ligna die Sabbati colligebat [*a*]. Nabot vir juſtus parem ſupplicii pœnam Jezabele mandante toleravit (*b*); parem Adurnam tributorum Præpoſitus ſub Salomone (*c*).

x Vide *Selden. de Synedr. & not etiam in Levit.* 21. *pag.* 261.

y *Exod.* 21. 29. 32.

z *Levit.* 24. 14.

a *Num.* 15. 32. 35.

b 3. *Reg.* 21. 14.

c 2. *Paralip.* 10. 18.

Ex hiſce omnibus exemplis fruſtra argumenta quæreremus Rabbinorum fidei adſtruendæ, cum maximè contraria omnia demonſtrent. Moyſes, juſſus à Deo, cavet, ne quis unquam ad montem Sinai accedere audeat; animadverti in contumaces jubens vel lapidibus ab univerſo populo jactis, vel ſagittis; cavet autem *ne manus tangat eos* (*d*), nec quiſpiam removere illum ab eo loco præſumat. Nihil autem eorum, quæ à Rabbinis produntur, apparet ſive apud Joſephum, ſive apud Philonem. Lapidibus Jeſum Chriſtum conficere vel in ipſo Templo Judæi tentarunt [*e*]; confectus eſt & Stephanus in loco extra urbem Jeruſalem (*f*); penè tandem confectus S. Paulus in urbe Lyſtrâ (*g*). Fœminam adulterii ream, ſibi à Judæis adductam, lapidatione ab eo primùm plecti Jeſus præcepit, qui nullâ criminis conſcientiâ tangeretur (*h*). Quænam, rogo, hìc de noxiis è ſaxo in præceps actis, ex Judæorum ſententia, mentio?

d *Exod.* 19. 13.

e *Joan.* 8. 59.

f *Act.* 7. 57.

g 2. *Cor.* 11. 25. *Act.* 14. 18.

h *Joan.* 7. 8.

Exemplis viri blaſphemi, tum & violati Sabbati rei, ſicuti & Achan & S. Stephani inſtruimur, huic inferendo ſupplicio locum extra Urbem deſignari. Moyſes (*i*) ita cum illo agendum præcipit, qui populum ad idololatriam induxiſſet; id autem vulgò extendendum creditur ad noxios univerſos, ut ſcilicet extra Urbem rapti ultimo ſupplicio perimerentur.

i *Deut.* 18. 6.

Ita etiam cum Jeſu Chriſto ſervatum novimus, qui extra Urbem Jeruſalem crucem toleravit. Non tamen hanc generalem regulam uſque adeo obtinuiſſe crediderim, in lapidatione maximè Judicio, quod Hebræi appellant *zeli*, nec expectatâ quidem Judicum ſententiâ, decretâ.

PRÆCIPITES E' SAXO ACTI.

È Saxo, ſive è turri præcipites acti quidam in Scriptura memorantur, quamvis non illud fuiſſe vulgare, & conſuetum Hebræorum ſupplicium Tribunalibus familiare perſuaſum habemus. Amaſias Rex Juda eo genere mortis 10000. Idumæos in bello captos peremit (*k*); quod idem fatum, ut ſcilicet è ſaxo Horeb præceps ageretur, ſubiiſſe creditur Rex ejuſdem nominis in prælio cum Madianitis à Gedeone commiſſo captus (*l*). Jezabel è mœnibus Iſrael præceps acta eſt mandante Jehu (*m*). E' crepidine montis ſui eamdem inferre necem Jeſu Chriſto Judæi Nazareni tentarunt (*n*). S. Jacobus Juſtus ex editiſſimo Templi loco in vallem ſubjectam dejectus eſt. Zacharias filius Baruch, in ipſo Templi centro à Zelotis occiſus, deinde in voraginem ad radices Templi patentem proturbatus eſt (*o*). Sed hæc extraordinaria ſunt pœnarum exempla, neque Legis, neque certi alicujus Tribunalis authoritate fulta.

k 2. *Paralipom.* 25. 12.

l *Judic.* 7. 25.

m 4. *Reg.* 9. 33.

n *Luc.* 4. 29.

o *De Bell. l.* 5. *c.* 1.

Novum aliquod ſupplicii genus niſpiam in V. T. occurrens, legitur Matth. 18. 6. quo nem-

Digitized by Google

nempè ſontes ampliori aliquo ad collum ſaxo alligato in mare projicerentur, in quem Evangelii locum ſcribentes Grotius & D. Clericus autumant nunquam obtinuiſſe apud Hebræos, ut eo ſupplicio, quod familiare apud Syros cenſent, ſontes perimerent. Profectò vel inuſitatum fuit Hebræis, vel nonniſi poſt Regnum Syrorum in Judæa notum.

SUPPLICIUM SERRÆ.

INſuati ſupplicii, Serræ nempè, exemplum ſimul & argumentum ipſa in ſe Propheta Iſaias exhibet. Apoſtolus de SS. Veteris Teſtamenti agens, qui virtute ſua, & infracto animi robore mortem ipſam & tormenta vicerunt, inter cætera ſerram toleraſſe illos memorat: *Secti ſunt* (*p*); quod ab illo de Iſaia an ſupplicii genere perempto à Manaſſe dictum traditione apud Judæos, æquè ac Chriſtianos receptâ, certum eſt. Id autem ſubiiſſe Prophetam narrant, quòd vidiſſe ſe dominum Throno aſſidentem profeſſus eſt (*q*). Toſtatus in dubium revocare eam traditionem nititur, quòd ſcilicet Propheta in exordio Libri ſui cæteris memoratis Regibus, ſub quibus oracula fudit, nihil habeat de Manaſſe. Sed hæc contra receptam traditionem infirmiora ſunt; potuit enim Propheta morte occubuiſſe vix inito à Manaſſe Regno, cum ſcilicet nulla adhuc fudiſſet ſub eo oracula.

p *Hebr. 11. 37.*

q *Iſai. 6. 1.*

Nec Judæi vetereſque Patres in eo tantùm conveniunt, ut ſerrâ diſſectum Prophetam illum tradant, ſed & inſtrumentum illud ligneum fuiſſe, non ferreum, unanimi conſenſu perhibent. Ita planè memoriæ proditum reliquerunt S. Juſtinus Martyr (*r*), S. Hieronymus, Author Carminis in Marcionem lib. 3. ac tandem totius Eccleſiæ noſtræ ætatis conſenſus, cui temerè prorsùs refragaremur. Hunc porrò Martyrem ſi in duas partes diſſectum ſicâ aliquâ ferreâ crederemus, quemadmodum & cum aliis Martyribus Tyrannorum juſſu factum conſtat (*s*), ut ſcilicet tranſverſo corpore ſecarentur, res eſſet prona & creditu facilis; cum autem ſenis corpus ſicâ ligneâ à ſummo capite ad imum uſque ventrem, ſive ab imo ventre uſque ad caput (*t*) diſciſſum narrent, rem tradunt rationi prorſus repugnantem. Qui enim fieri potuerit, ut oſſa ferreæ prorsùs duritatis, quæ vix ferro cedant, ſicç ligneç pervia fuerint? Ecquis, rogo, ſerram ligneam fabricavit unquam? Cui uſui? ſcindendo ne lapidi, marmori, oſſibus? Quare ita adſerenda eſt huic traditioni fides, qua diſſectus Propheta ſicâ ligneâ tenetur, ut ſimul cum ratione concilietur.

r *In Dial. cum Tryph. pag. 349. Edit. Pariſ. a. 1636. Hieron. in Iſai. l. 15. ad fin.*

s *Vide Baron. in not. ad Martyrol. Rom. Jul. 6. Gallon. de Cruciat. MM. c. ult.*

t *Vide Zenon. Veron. Serm. 28. de Iſai.*

Septuaginta, & S. Hieronymus ſerrarum nomine machinas quaſdam non rarò deſignant ad uſum excutiendi tritici olim fabricatas. Conſtabant autem immanibus quibuſdam trabibus, ferreis cuſpidibus ſivè lapidibus inſtructis, quæ ſuper manipulos trahebantur, vel ſaltem vehicula erant, ferro armata, in eundem uſum. Ita enim Virgilius (*u*).

u *Georgic. 1. Servius in hunc locum. Tribula genus vehiculi, omni ex parte dentatum, unde teruntur frumenta, quo maximè in Africa utebantur. Trahea, vehicula ſine rotis.*

Tardaque Eleuſinæ Matris volventia plauſtra
Tribula trahæque.

Ita etiam Iſaias 41. 15. *Poſui te quaſi plauſtrum novum, habens roſtra ſerrantia.* Et 28. 7. *non in ferris triturabitur gith.* Porrò gith triticum eſt imbecillius, minùs ferens harum machinarum pondera. Paria legimus 2. Reg. 12. 31. quod maximè noſtrum intentum convincit. Poſt relatam à Davide inſignem de Ammonitis victoriam, occupatamque Rabbat ejuſdem regionis Metropolim, victoriâ ſuâ Rex impotenter uſus, *populum adducens ſerravit*, & circumegit *ſuper eos ferrata carpenta*. Ita ferè legunt etiam Septuaginta: *Et populum, qui erat in ea, eduxit & poſuit in ſerra, & in tribulis ferreis, & in ſecuribus ferreis.* Originalis Textus ſine controverſia eadem inſtrumenta exprimit S. Hieronymus ſimilem textum 1. Par. 20. 3. reddit: *Tribulos, & trahas, & ferrata carpenta.*

Non abs re igitur credimus ſerras illas, quibus confectos Veteris Teſtamenti quoſdam juſtos viros Apoſtolus teſtatur, ipſiſſimas eſſe machinas hucuſque deſcriptas. Neque alias deſignaſſe ſerras credimus Judæos, & Patres; cum enim de Iſaia ligneâ ſerrâ perempto teſtatum reliquerunt, aliam planè quàm vulgarem ſerram concipere nos jubent.

At enim vox Græca *epriſbeſa* ad literam ſonat vulgari ſerrâ diſcindi; quare non niſi metaphorico ſenſu expreſſum in Textu Apoſtoli alterius ſupplicii genus videretur; neque enim niſi per metaphoram ſecti dicerentur ii, qui ſub tribulis & trahis conteruntur. Sed hiſce reponimus, potuiſſe Apoſtolum Græco verbo uti, eodem planè ſenſu ac Septuaginta; quare ſicut Interpretes illi eâ voce contritos vivos ſub trahis expreſſerunt; ita planè & S. Paulus in eundem ſenſum vocem uſurpavit. Porrò *ſectum eſſe* idem ſonat Apoſtolo, ac ipſiſſimum verbum apud Vulgatam & Septuaginta, apud quos ſi metaphorico & minùs prono ſenſu acceptum dicatur, idem & de Apoſtolo non injuriâ ſentire poſſumus. Scindat igitur vulgaris ſerra, diffindat lapides & ligna; altera verò, de qua agimus, ſerra conterat, conculcet, comminuat; quid inde? De utraque uſurpatum eſt verbum *ſecare*. Ad hæc oſtendimus in ſuperioribus, illud ſupplicii genus non ignotum Hebræis fuiſſe; quare nihil eſt, quod noſtræ interpretationi adverſetur. Dicere etiam auſim, nunquam fieri potuiſſe, ut res aliter ſe habuerit, alioquin univerſam traditionem abjiciamus oportat.

Si de ſerra ferrea ageretur, aliter quidem à nobis differendum fuiſſet; illud enim ſupplicii genus notum Antiquis ſatis conſtat. De Thracibus ita Valerius Maximus l. 9. cap. 2. exemp. 4. Extern. *Neque vivos homines medios ſecare, neque parentes liberorum veſci corporibus nefas fuit.* Idem etiam aſſignatum ſupplicium certis quibuſdam criminibus puniendis lege duodecim Tabularum inſinuatur; quamquam

rarò

rarò adeò contingeret, ait Aolus Gellius, ut executioni mandaretur, quod neque noſtrâ neque priſcorum ſæculorum memoriâ factum unquam noverimus (x). Scitum eſt tamen, authore Suetonio in Cajo, Imperatorem Cajum Caligulam viros quaodoque non vulgares caveis quibuſdam ferreis detinuiſſe, veluti animalia quadrupeda; interdum etiam ejuſdem generis homines *medios ferrâ diſſecuiſſe*. Huc etiam ſpectarim à Daniele crediderim cap. 13. 55. cùm impiorum illorum Senum alterum allocutus: *Angelus Dei acceptâ ſententiâ ab eo ſcindet te medium*. Malus ille ſervus, de quo Matth. 24. 51. medius abſciſſus eſt, & inter hypocritas ejectus. Sabacus Ægypti Rex per qnietem admonitus eſt, ut Sacerdotes omnes Ægypti medios præcideret, ait Herodotus l. 6. Mulier quædam apud Ariſtophanem præſto ſe eſſe dicit ut media ſcindatur: Nec aliò facilè ſpectant phraſes illæ Scripturæ *concidere in fruſta* (y), quæ pro *occidere* uſurpantur.

x *Aul. Gell. l. 12. Noct. Attic. cap. 2.*

y Vide 1. *Reg.* 15. 31. 33. Exod. 19. 24. & 2. *Reg.* 6. 8.

SUB SPINIS, SIVE ANIMALIUM PEDIBUS CONTERERE.

QUAM Gedeon de civibus Socot exegit, oltio ejuſdem eſſe videtur rationis, ac illata à Davide in Ammonitas, & in Iſaiam à Manaſſe. Cum enim Gedeon victor à Madianitis regrederetur, ejuſdem Urbis Optimates captos, ſub tribulis & ſpinis deſerti contrivit; nempè ſuper tribulos & ſpinas, quas ſuper miſeros illos homines inſtravit, trabes ſivè lapideas trahas induxit (z). Ita planè Romanis moribus receptum, cum noxios *ſub crate necabant*; noxium enim crato operientes, immanes dein lapides ſuperioducebant. Familiare erat ſupplicium apud Romanos (a), nec ignotum Carthaginienſibus (b), ſicut & priſcis Germanis. Solemne enim erat poſtremis hiſce gentibus, ut *ignavos, & imbelles, ex corpore infames cœno ac palude, injectâ inſuper crate mergerent*.

z *Judic.* 8. 16.

a *Tit. Liv. l. 4. Ad vociferationem eorum, quos ſub crate necari juſſerat, concurſu facto.*

b *Plaut. in Pœnulo Scen. Aiu tu &c.* Aug. *Quid agit, aut orat? Expedi* Mi. *Sub cratim ut jubeas ſeſe ſupponi, atque eo lapides imponi multos, ut ſeſe neces.*

Porrò ad unum aliquod ex ſuppliciis hucuſque deſcriptis referenda ſunt ea, quæ Moabitæ prælio victi, à Davide tolerarunt [c]: *Percuſſit Moab, & menſus eſt eos funiculo, coæquans terræ; menſus eſt autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum*. Sed quale iſtud genus mortis in Moabitas decretum? Conjecturis agendum eſt, ſilente Scripturâ; ſed cum in terram proſtratos legamus, facilem ducimus conjecturam ſimili in illos ſupplicio animadverſum fuiſſe, ac olim in Ammonitas; vel ſaltem pedibus beſtiarum fuiſſe proculcatos; quod ſatis priſcis moribus erat familiare. Ita conculcari juſſit pedibus Elephantium Alexandrinos Judæos Ptolemæus Phiſcon Rex Ægypti (d); ſicut & paria in deſertores, & rebelles Reipublicæ tam cives, quàm externos intulit Amilcar, inſignis copiarum Carthaginienſium Imperator (e). Eò ſpectans Michæas Propheta 4. 13. *Dominus*, ait, *congregavit eos quaſi fœnum areæ. Surge, & tritura filia Sion, quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas, & comminues populos multos &c.* Cùm exercitus Alexandri Regis Judæorum in loco iniquo & petroſo in inſidias Arabum incidiſſet, juſſu Obedæ Regis ejuſdem gentis, totus pedibus Camelorum proculcatus eſt (f).

c 2. *Reg.* 8. 2.

d *Vide Joſephum l. 2. contra Appion. in lat.*

e Vide *Porphyr. de Abſtin. l. 2. pag.* 227.

f *Antiq. l. 13. cap. 22.*

IN CINEREM DEJICERE.

IN 2. Macc. 13. 5. aliud ſupplicii genus legimus, quo ſcilicet noxii in cinerem deturbarentur. Turres erant editæ, ad hoc inſtructæ, ut aggeſtum cinerem vel pulverem continerent, in quem noxii præcipites acti ſuffocabantur. Porrò hoc ſupplici genus Hebræis inauditum, cæteris finitimis gentibus familiare erat. Antiochus Eupator (g) ex edita 50. cubitorum turri in ſubjectum cinerem dejici juſſit proditorem Menelaum. Alia ejus generis exempla è prophanis Scriptoribus deducta congeſſimus in noſtro Commentario in Macchabæos. Primus ejus ſupplicii author Darius *Ochus* aſſeritur (h). Sunt qui mendosè *Ochum* pro Dario Hyſtaſpis poſitum aſſeverent. Neque ego quidem alium quàm Darium Hiſtaſpis intelligo, quem & Valerius Maximus *Ochum* appellat, & eo etiam nomine deſignatur Eſth. 1. 1. quo in loco Darius Hyſtaſpis Aſſuerus, vel Achas-veros, (idem eſt ac Ochos) nuncupatur. Darius igitur ille poſt adeptum conjuratione Regnum, cùm ſacramenti arctiſſimi religione ſeu obſtrinxiſſet, ne conjurationis ſocios ullo unquam violentæ mortis genere, non veneno, non ferro, non fame perimeret; vereretur autem, ne quid ſimile in ſeſe attentari pravo illo exemplo contingeret, datę fidei eludendæ conſilio, novum iſtud ſupplicii genus invexit. Parari enim juſſit voraginem quamdam cinere aggeſto oppletam; tum miſeros conſtituit ſuper trabem ad utrumque voraginis latus pertingentem, quo ſcilicet in ſomnum largiori cibo potuque ingeſto reſoluti, in ſubjectum cinerem decidentes ſuffocarentur.

g 2. *Macc.* 13. 5. *Erat in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggeſtum undique habens cineris: hæc proſpectum habebat in præceps, inde in cinerẽ dejici juſſit ſacrilegum.*

h *Valer. Max. l. 9. c. 2. de crudelit. extern. art.* 6.

NOXIOS DECALVARE.

JUDÆI, gens comata, ſolemne habent, ne umquam, niſi in ſummis ærumnis, vel in publico privatoque luctu eamdem comam deponant. Vetitum etiam illis docent nonnulli, ne in funeribus lugendis calvitium inducant, quod ex prava Legis interpretatione inferre ſibi videntur. Ita enim in Lege Deut. 14. 1. *Nec facies calvitium ſuper mortuo*, quod de Adonide, ſive Oſiride ita per contemptum appellato intelligendum eſſe alibi demonſtravimus. Sed in lugendis funeribus comam depoſuiſſe Judæos nullus dubito. Deponere etiam cogebantur noxii, cum ſcilicet probroſâ hac & ſervili notâ afficiendi cenſerentur. Ita à Nehemia factum cum Judæis, qui Philiſthæas Azotitas mulieres duxerant (i): *Objurgavi eos, & maledixi, & cecidi ex eis viros, & decalvavi eos.* Quanto autem probro nota illa duceretur,

i 2. *Eſdr.* 13. 25.

tur, id, ſi alibi uſpiam, in ultione intelligimus à Davide exactâ in Ammunitas reos dimidiatæ barbæ atque detonſæ comæ legatorum ejuſdem Regis. Ille enim bellum ſtatim huic genti indixit, devictoſque habuit iniquiſſimè. Deus calvitium ſe inducturum minitatur in filias Sion (*k*), quo ſcilicet nimium illarum faſtum, & veſtium affectatam pompam ulciſceretur. Judæi in Libro, quem de *Generatione*, ſeu *Vita Jeſu Chriſti*, impudentiſſimis calumniis inſertum obtruſerunt, venditant eâ ignominiæ notâ à patribus ſuis olim Servatorem noſtrum traductum fuiſſe, oblito inſuper neſcio quo liquore vertice, ne ſcilicet comam unquam reparari contingeret. Tandem illud nobis ſilentio premendum non eſt, eandem ignominiæ notam apud cæteras etiam gentes obtinuiſſe. Ita cum SS. Martyribus aliquandò ſervatum; qui pariter interdum dimidio tantum raſi per contemptum producebantur. Glorioſos illos fidei aſſertores affatus S. Cyprianus, *Semitonſi capitis*, ait, *conſpectus horreſcit; ſed cum ſit viri caput Chriſtus, qualecumque illud caput deceat neceſſe eſt, quod ob Domini nomen inſigne eſt* (*l*). Piis S. Præſulis officiis viri illi ſanctiſſimi gratificati, reſponderunt, ipſum plenis Chriſtianâ charitate epiſtolis ſuis id effeciſſe, ut *ſemitonſi capitis capillaturam adæquaret*.

k *Iſai.* 3. 17.

l *Epiſt.* 77. *ad Nemeſian.*

SUINE ERANT HEBRÆIS CARNIFICES?

Ut Diſſertationem hanc noſtram omnibus abſolvamus numeris, brevi agendum eſt de Juſtitiæ adminiſtris apud Hebræos. Carnificum munus tanquam illiberale, & ignominioſum, nunquam, quantum ſcio, in Veteri Teſtamento notatur. Viri quos *Soterim* appellabant [*m*], quique Judicibus dabantur adminiſtri, carnificum loco apud Interpretes benè multos habentur. Aſſiſtunt enim Tribunalibus, flagris, & bacillis armati; quemadmodum & de Lictoribus Romanos Magiſtratus comitantibus, quò puniendis noxiis ubique præſtò eſſent, memoriæ proditum legimus.

m *Vide Comment. in Deut.* 1. 15.

Sed munus illud *Soterim* adeò non vile nec illiberale apud Hebræos habebatur, ut potiùs in eorum ordine recenſeri honorificum ducerent. Sæpè qui illud explerent ex Levitarum familia petiti ſunt; edicenda illis dabantur edicta Principum, & Magiſtratuum, eorumque urgebant exequutionem; nomine & authoritate Principis dabant mandata, atque ut parêrent pœnæ terrore cogebant.

Aliquando apud Hebræos potiſſimùm exequendæ Judicum ſententiæ munus teſtibus ipſis committebatur. Cautum eſt in Lege, virum ſive fœminam Iſraelem ad idololatriam incitantem extra Urbis portas rapiari, quem deinde *manus teſtium prima interficiet; & manus reliqui populi extrema mittetur* (*n*). Ita ſervatum novimus cum S. Stephano, cujus accuſatores, poſitis apud Saulum qui deindè Paulus, veſtibus, paratos ſe injiciendis in virum Sanctum lapidibus præbuerunt (*o*). Jeſus Chriſtus accuſatores fœminæ adulteræ affatus, primum inter eos lapidem injicere in fœminam jubet, qui nullius commiſſi criminis haberet conſcientiam (*p*). Idem factum ſcimus in ſumendo de blaſphemo, atque de Sabbati violatore ſupplicio (*q*); idem & in Achan, & Nabot, quos populus univerſus lapidibus confecit (*r*). Si quis datâ operâ homicidium perpetraſſet, hunc neceſſariis viri defuncti permiſſum, eorum arbitrio occidendum, Moyſes tradit (*s*). Si vir uxorem tanquam ante nuptias corruptam per injuriam accuſaſſet, in hunc ipſis Seniorum Urbis manibus animadvertendum idem Legiſlator edicit (*t*). In his ſanè veſtigium nullum probri apparet, nihil etiam quod ingenuum & liberalem hominem non deceat.

n *Deut.* 17. 5. 6.

o *Act.* 7. 57.

p *Joan.* 8. 7.

q *Levit.* 24. 14. *Num.* 15. 35. 36.

r *Joſue* 7. 25. & 4. *Reg.* 21. 13.

s *Numer.* 25. 19. *Deut.* 19. 12.

t *Deut.* 22. 18.

In ſupplicio ignis inferendo, juxtà Rabbinos, ipſi ſuis manibus teſtes lineam faſciam collo noxii circumvolutam trahebant, quò ſcilicet per diductum os liquatum plumbum in ventrem tranſmitteretur. Noxio etiam jugulando ſunem nemo ſtringebat alius niſi teſtis. Sub Joſue militibus commiſſum fuiſſe creditur, ut quinque Reges Chananæos detruncarent, tum & in patibulo ſuſpenderent (*u*). Samuel alienum non duxit, ſi manus ipſe violentas injiceret in Agag Regem Amalecitarum, cui Saul antea pepercerat (*x*). Ipſe Saul deterreri ſuos virorum dignitate intelligens ne graviùs aliquid in Sacerdotes Domini auderent, Doeg Idumæum in illos incitavit (*y*). Inſanos illos Isboſethi parricidas occidi à ſuis, atque in patibulo ſuſpendi David præcepit (*z*); quam etiam mortis pœnam inferri ab illis voluit in eum, qui de nece Saulis nuncium attulerat (*a*). Gabaonitæ non alio quidem adminiſtro uſi ſunt, dum poſteros Saul coram Domino in crucem agerent, acceptam ab eo Principe injuriam inſigni injuriâ rependentes (*b*). Banajas filius Jojadæ à Rege Salomone juſſus, remoturus Joabum ab aſylo Altaris, abſtractumque ex Regia præcepto gladio confoſſurus venit (*). Sub Regibus Juda & Iſrael militibus plerumque commiſſum, ut capitales ſententias executioni mandarent. Mathathias vir ille fortiſſimus Macchabæorum pater, apprehenſum ſuâ manu virum Judæum in ſacra Idolorum irruentem transfodit (*c*). S. Joannes Baptiſta carnificem expertus eſt Regis Herodis ſpiculatorem (*d*). Tandem Jeſu Chriſto in crucem agendo Romani milites manum admoverunt (*e*). Zelotæ, referente Joſepho, in poſtrema Urbis Jeroſolymitanæ obſidione detentos in carcere Antipam & Sophnam, viros regali ſanguine natos, capitali ſupplicio damnarunt, muneris exequutionem Joanni, viro inter ſuos primario (*f*), unà cum aliis decem committentes.

u *Joſu.* 10. 26.

x 1. *Regum.* 15. 33.

y 1. *Reg.* 22. 18.

z 2. *Reg.* 4. 12.

a 2. *Reg.* 1. 15.

b 2. *Reg.* 21. 9.

* 3. *Reg.* 2. 28.

c 1. *Macchab.* 2. 24. 25.

d *Marc.* 6. 27.

e *Matt.* 27. 27.

f *Joſeph.* l. 4. *de bell.* c. 5. *Latin.* & 12. *Græc.*

Neque Lictorum munus infame apud Romanos unquam habitum eſt; quamquam & alligare reum, & cædere noxios, detruncare, atque in patibulo ſuſpendere capitali ſupplicio damnatos, ad illos pertineret. Hinc ſolemnis illa formula: *I, Lictor,*

ſtor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito [g]. Apud Mahometanos noſtrâ etiam ætate nulli ſunt lictores, ſed eorum vicibus funguntur milites, ſivè Judicum famuli, qui præ aulæ foribus adſiſtentes vix pronunciatam à Judice ſententiam mandant exequutioni (*h*). Non rara ſuppetunt etiam exequendæ juſtitiæ militibus commiſſę in Hiſtoria Romana exempla (*i*); quanquam apud illos nec lictores deerant, neque carnifices. De Claudio Imperatore narrat Suetonius in Claud. c.34. *Cum & ſpectare antiqui moris ſupplicium Tiburi concupiſſet, & deligatis ad palum noxiis Carnifex deeſſet, accitum ab Urbe veſperam uſque opperiri perſeveravit.*

g *Vide Gell. l. 12. c. 3.*

h *Vide P. Roger Terre Sainte l. 2. c. 17. pag. 325.*

i *Suet in Calig. c. 16. Flagellavit veſte detractâ, ſubjectâque militum pedibus, quò firmè verberaturis inſiſterent. Idem c. 32. Miles decollandi artifex, quibuſcumque è cuſtodia capita amputabat.*

IN
LIBRUM JOSUE
PROLEGOMENON.

JOSUE, de cujus nomine Liber appellatus eſt, *Oſee* primùm, nempè Servator, deinde *Jehoſua*, ſeu *Jehoſhuah* i. e. qui ſalutem afferet, vel Servatos à Deo datus, nuncupabatur. Immutati nominis ſive tempus ſivè occaſio prorſus incerta; vel enim in cauſa fuerit belli cum Amalecitis ſtrenuè ac prudenter confecti gloria (*a*), ſivè reditus ab exploranda Chanaanitide, ambigitur (*b*). Solus enim tunc, unà cum Caleb, Dei partes ſequutus eſt, cæteris omnibus ſeditionis & murmuris autoribus populo, vano ab illis metu conſternato, ſeſe præbentibus (*c*). Quaſe Moyſes fidei ipſius in Deum præmium, veteri Oſee nomini alterum forſan adjecit, nempè Joſue, ut deinceps binominis eſſet vir; quemadmodum & de Jacob memoriæ proditum eſt, cui alterum Iſraelis nomen inerat. Patrem habuit Nun è Tribu Ephraim. A' Græcis æquè appellatur *Aure*, vel *Auſen*, ac *Jeſus filius Nave*. I

Totum ſe in clientelam Moyſis jam indè ab egreſſu ex Ægypto addixerat, honorificum ſibi ducens ſi tanti viri obſequiis ſe totum impenderet, pro laudabili felicium eorum temporum more, quo voluntaria & gratuita officia amicitiâ non pecuniâ comparabantur. Quantum autem in viro poſuiſſet fiduciæ & exiſtimationis, non obſcuris rariſque Moyſes oſtendit, exemplis; huic enim expeditionem in Amalecitas commiſit; hunc ſocium adhibuit cum mons Sinai, recipiendæ Legis Divinę gratiâ, ſibi fuit aſcendendus; hunc tandem inter cæteros ad inſpiciendam Chanaanitidem ſelectum voluit. Tandem Joſue poſt exhibitam fidelem Moyſi ſervitutem, dignus eſt habitus, qui Moyſi ſucceſſor in gubernando populo à Deo daretur.

a *Vide Orig. hom. 11. in Exod. Theodoret. q. 34. in Exod. Lact. lib. 4. cap. 17. de vera Sap.*

b *Vide Orig. hom. 2. in Joſu. Epiſt. Barnab. pag. 53. Tertull. l. 3. cont. Jud. Juſtin. Dial. cum Typh. Aug. l. 16. c. 19. cont. Fauſt*

c *Num. 13. 17.*

Fato igitur functo Moyſe, Joſue rerum potitus, per Jordanis vada incolumem exercitum trajecit, eo vel ſimili prodigio, quo Moyſes Erythręum transfretaverat. Nube autem, cujus ductum ad id uſque Iſraelitæ ſequuti fuerant, jam evaneſcente, Joſue pro inſita ſibi à Deo prudentiâ, acceptâque à Deo normâ reliqui itineris ordinem diſpoſuit. Quare poſt celebratum primum Paſcha in Galgalis, indè iter Jericho verſus ſuſceptum eſt. Eò cum perveniſſent, ſeptem ſuccedentibus diebus Urbi exercitus circumactus eſt, ſemel per ſingulos dies; ſeptimâ verò die, Sacerdotalibus buccinis clangentibus mœnia ſpontè corruerunt. Succedentes igitur in Urbem Iſraelitæ flammis omnia compleverunt, & ſtragibus, ut ſola inclytæ Urbis rudera ſupereſſent. Rahab una ex cæteris omnibus Civibus, ejuſque familia univerſa juſſu Ducis ſervata eſt; reliqua omnia anathemati devota; diriſque etiam devotus à Joſue qui reædificandæ Urbis conſilium ſuſcepiſſet; quæ deinde poſt plura ſęcula maledicta Hiel filium Bethel corripuerunt. Poſt captam Jericho, urbs Hai parum ab illa diſtans, anguſta illa oppidò & parva, 3000. militum armis tentata eſt; ſed fruſtrà, namerumpentes ex Urbe cives, hoſtes non ſine cæde repulerunt. Inopinato eventu territus populus animis deſpondebat, cùm Joſue coram Domino proſtratus, inſauſti eventus in cauſa fuiſſe didicit ſervatam à quopiam prædæ Jerichuntinæ anathemati devotæ portionem. Quare jactis ſortibus, Achan criminis reus inventus eſt, quod lapidatione expiare ipſum, cum cæteris rebus omnibus ad illum ſpectantibus, coegerunt.

Tunc prona omnia, namque Hai nullo negocio in poteſtatem venit. Eâ receptâ, juxta præceptum Domini olim per Moyſem traditum, ventum eſt ad verticem duorum montium, Garizin, & Hebal, ubi & monumentum erectum, & innovatum cum Domino fœdus. Cum caſtra ad Galgala ſecundùm hæc populus haberet, Gabaonitæ ſupervenientes, legatione ſe à populo remotiſſimo fungi incautis perſuaſerunt; petere autem ſe, ut fœdus ſecum iniretur, quod inconſulto ab Iſraelitis Domino impetrarunt. Sed brevì fraude deprehenſâ Joſue, intellexit iniviſſe ſe cum populo fœdus anathemati jam devoto; quare ſervitiis Tabernaculi Domini & totius populi gentem illam obligavit.

Hoc

Digitized by Google

Hoc Gabaonitarum cum Iſraelitis fœdus graviùs habentes finitimi Reges, juncto ſimul quinque eorum fœdere, exercitum in Gabaon duxerunt. Joſue fœderatis ſibi populis ſuccurrendum ratus, opportunus cum adveniſſet, hoſtes prœlio fuſos magnâ cæde proſtravit. Hujus prælii occaſione datis de Cœlo prodigiis Deus pro Iſraele pugnavit; nam & lapidibus in Chananæos Cœlum pluit, & Sol ac Luna curſum ſiſtentes ſuum, diem cedendis hoſtibus opportunum Hebræis prorogarunt. Ejus victoriæ fructus tota Chanaanitidis meridionalis regio in Hebræorum poteſtate relicta eſt.

Felici armorum Iſraelitarum ſucceſſu, tum & prodigiorum fama ſollicitati Reges Septemtriooales Chanaanitidis imminenti malo occorrendum ſibi, junctis viribus, duxerunt. Commiſſo prælio victoria ſtetit Hebræis. Tunc Jabin Rex Aſor, reliquos populos Regeſque ſimul collectos in unum exercitum ingentem ſanè ac validum armavit. Caſtra locaverat ad Merom, ubi commiſſo cum Joſue prælio, fuſi fugatique Chananęi terga vertere coacti ſunt. Omnia victoribus cedebant; neque coacti à Deo tot Reges ac populi aliâ de cauſa videbantur, quàm ut majoris victoriæ ſama Duci ac popolo compararetur. Porrò quanta ſuerint bella, quàm magni momenti expeditiones, ex numero devictorum Regum facilè colligimus; namque ad 31. recenſentur, atque juxta Scripturę phraſim, nullus in iis locis Princeps relictus eſt, qui victrices Iſraelitarum manus graves in ſo oon experiretur (*d*).

d Joſue 21. 19.

Poſt receptam in fidem Regionem, Ducis curę omnes intentæ fuere aſſignandæ ſingulis Tribubus portioni, ut nulla præberetur querelis & invidiæ in perpetuum anſa. Primus omninm Caleb præmio donatus eſt, quod illi Deus peculiare fuerat pollicitus, ſpectatâ viri fide delectatus. Jactis deinde ſortibus, ſingulæ portiones ſingulis Tribubus Juda, Ephraim, & dimidiæ Manaſſe (alteri enim dimidię ſuę jam erant ſedes) aſſignatę ſunt.

Ne res perficeretur interceſſit ignota nobis cauſa; nondum enim ſunt aſſignatę portiones Tribubus Benjamin, Simeon, Zabulon, Iſſachar, Aſer, Nephtali, Dan, ſicut & Joſue. Regionis dimenſores per totam provinciam miſſi, ut æquas portiones dividerent, quę deinde ſingulę jactu ſortium diſtributæ ſunt. His peractis, 48. Urbes in ſedem Levitarum aſſignatę, è quibus ſegregatæ ſex in aſylum iis, qui imprudentes hominem peremiſſent. Accidit inter hęc, quod penè Iſraelitas omnes inter ſe commiſerat; namque Tribus Ruben, Gad, & dimidia Manaſſe reduces in aſſignatam ſibi Regionem trans Jordanem, in ripa ejuſdem fluminis Altare erexerunt, perpetuum ſui cum cæteris Iſraelitis conſenſûs monumentum. Rem peſſimè acceperunt Iſraelitarum reliqui, conſtitutam Aram irreligionis, & apoſtaſiæ ſpiritu rati; quare miſſis ad fratres legatis, ecquid rei eſſet quæſiverunt? Reponentibus illis, nihil ſe contra avitam Religionem, & Iſraelitarum concordiam attentare voluiſſe, murmur quievit.

Inclinans jam ad exitum Joſue, collecto in Sichem populo, beneficia priùs omnia à Domioo præſtita expoſuit; tum & fœdus innovari ſancivit, quo ſcilicet in electum Domini populum accepti jam fuerant, ejuſque innovati publicum extare voluit documentum. Diem clauſit, ac deinde ſepulturæ mandatus eſt in Thamnath-Sare, quam urbem in ſedem elegerat. Hęc ſumma hiſtoriæ Libri Joſue.

Operis hujus Author ſine controverſia idem creditur, cujus nomen Liber præſefert; præſefert autem Joſue nomen in omnibus æquè Exemplaribus Hebræis, Græcis, Latinis, cæteriſque. Author Eccleſiaſtici tradit cap. 46. 1. *Joſue ſucceſſor Moyſi in Prophetis*, ſeu ut Græcus habet, *in Prophetiis* i. e. juxta plures, in hiſtoria populi Dei, ſacriſque Libris ſcribendis. In extremo ejuſdem Operis capite cap. 24. 26. hæc leguntur: *Scripſit Joſue omnia verba hæc*, nempe ad minùs omnia, quæ in eodem capite continentur. Si verò poſtremi hujus capitis author credatur Joſue, cur non & reliqui libri, cum in ipſum reliqua omnia quadrent? Quis illo magis norat ſingillatim omnia in eodem libro relata, aut in quem alium unquam omnes ejuſdem Operis characteres conveniant? quis præ illo debuiſſet res ab eo geſtas memorię mandare? Per injuriam prorſus ambigeremus an Opus illud Authorem haberet coęvum; vel ſaltem ſi abaltero recentiori Authore digeſtum reputaretur, ex monumentis tamen alterius Authoris Joſue coævi judicandum eſſet. Eæ ſunt enim temporum, locorum, & perſonarum circumſtantiæ; ea ſunt ſingularium virorum, rerumque nomina expreſſa, atque ſingulares rerum eventus deſignati, ut Authorem omninò prodaot ętate æqualem, qui explorata à ſe omnia poſteritatis memorię commendaverit.

Inficias tamen non iverim, additamenta quędam io Libro notari, ab alterâ, quàm Joſue, manu appoſita; quare facilè concedimus Scriptum hoc, quale habemus, alterum, poſt Joſue, Authorem recenſuiſſe. Hujus operâ locorum nomina, tum & notulæ quædam adiectæ ſunt, rarę tamen, & minoris momenti, ſicut & facilè à reliquo priſci Authoris contextu diſtinguendæ. Par igitur de illis judicium feramus oportet, ac de ſententiis in Libris Moſaicis adjectis; Prophetas ſcilicet, Moyſe & Joſue recentiores, adjiciendum ſibi aliquid cenſuiſſe, quod nihil immutatâ hiſtoriæ fide, atque narrationis ſerie, obſcurè dictis lucem afferret. Profectò ſi ex additamentis iſtis invidiam in reliqua omnia antiquitatis monumenta creare voluerimos, quod unquam Opus à cenſura erit immune? Producatur, quæſo, Liber, cui ab Amanuenſium Lectorumque inſcitiâ, ſive longioris temporis oblivione impoſitum aliquid non fuerit? Hæc ſanè in Libris Prophanorum Authorum maculas appellamus, veneramur in Divinis

Scripturis, perſuaſum habentes nibil in illis niſi Divinom fide, & veneratione dignum contineri. Additamenta illa veluti reliquum Textûs accepta ab eodem Spiritûs fonte, per ſanctiſſimorum Virorum canale, derivantur. Excipimus tandem errata quædam Amanuenſium, quæ in Libris Sacris facile poterant irrepſiſſe; neque enim Religionis authoritate ad ea recipienda adigimur, quin & jubemor rejicere, ſi fortè in apertum prodierint.

Certam recenſiti hujus Libri ætatem vix poſſemus definire; quin & accidiſſe facilè potuit, ut varii variorum temporum Prophetæ ad id opus manum admoverint. Urbs Hai Authoris ætate everſa adbuc jacebat (e); quam tamen reſtitutam ſub Regibus inde conſtat, quòd poſt reditum è captivitate ſubſiſteret (f). Urbem Jeruſalem tenebant Jebuſæi ſimul ac viri Tribûs Juda & Benjamin (g); undè facilis conjectura ducitur, vixiſſe Scriptorem illom ante Davidis ætatem, qoi Urbem, pulſis Jebuſæis, totam vindicavit. Noodum etiam Ephraimitæ Gazer poſſederant (h); ſed priſtinis permiſſam civibus Urbem tributariam habebant. Idem animadvertere licet in Libro Judicum (i); ex quo infertur non immeritò Authorem recenſiti primùm hujus Operis Joſue ſupparem, vel ferè ſupparem ſub Judicibus fortè vixiſſe. Quis enim ſibi facilè perſuaſerit, ſub Davide & Salomone Chananæos quietos in ea Urbe manſiſſe? Facilius ſanè relinqui poterant ſub Joſue, & ſub Judicibus; non enim priſtinos omnes incolas ab avitis ſedibus Joſue expulit. Quæ autem in Libris Judicum de Gazer leguntur, eorum quæ apud Joſue extant, velut repetitio quędam habenda ſunt.

Sed alia ſuppetunt in eodem Libro loca, quæ Authorem ſub Regibos vixiſſe infirmare videntur. Ita ſcriptam legimus hiſtoriam conjugii ab Axa cum Othoniele initi; quod ſanè nonniſi poſt obitum Moyſis, ineuntibus Judicibus, contigiſſe reputatur (*). Expeditio etiam Danitarum in *Lezem*, quamvis in Libro Joſue relata, ad Judices pertinet (k). His omnibus addi poſſunt nomina Ghabul (l), Tyri (m), Galilęæ (n), Luzæ (o) Joctal (p), poſt Judices, uti feruni, cognita. Sunt qui credant Librum Juſtorum, ſæpiùs in eodem Opere laudatum, ſub Regibus tantùm exaratum fuiſſe (q). Tandem hiſtoria obitus Joſue, quæ librum claudit, ab altero ſanè quàm ab ipſo Joſue ſcripta rectiſſimè creditur.

Quamqoam poſt ingenuam, quam præmittimus, confeſſionem de locorum quorumdam additamentis, nihil tamen Fidei & moribos officientibus, nullo ſanè negocio iis, quæ in hunc Librum objeiciuntur, facilis pateret reſponſio; non eſt tamen cur futiles alioqui objectiones iſtas ſine peculiari diſcuſſione negligamus. Terra *Chabul*, de qua ſub Salomone mentio (r), altera quidem creditur ab ea, cujus eſt nomen apud Joſue; illa enim regio erat 20. Vicos complexa; altera verò vicus tantummodo Joſephi ætate oon incognitus (s). Quod ad Tyrum ſpectat, fuſiùs de ætate ejus Urbis conditæ in Commentario diſſeruimus. Nomen Galilęæ in hoc Libro pro finitimâ aliquâ regione uſurpatur; quare argumentum ex hoc nomeo deductum, quaſi ſcilicet Scriptorem prodat longè viro illo recentiorem, ſpontè corruit. An fortè Urbes *Luza*, & *Joctal*, de quibus in hoc Libro, eædem ſunt, ac aliæ cognomines, de quibus in Libris Judicum & Regum? Peritiſſimi Interpretes diſtinguendas cenſent. Quamquam teſtimonium ex Libro Juſtorum ab aliena manu adjectum videtur, fruſtra enim ab Authore laudaretur Liber, qui nibilo majorem, quàm Author qui Opus ſcriberet, exigeret fidem, ac fruſtra teſtimonia congererentur in re tum temporis exploratiſſima; non ægrè tamen crediderim bunc Librum parum ætate Joſue fuiſſe recentiorem. Facilè Commentarii erant publici & vetuſti in Tabernaculo aſſervati, opus Sacerdotum, & Scribarum, quibus id muneris committi ſolebat.

Notus eſt apud Samaritanos Liber Joſue, ſed alter planè à Libro Joſue, de quo nobis in præſentiarum. Samaritanorum ille Chronicon exbibet, vel hiſtoriam, malè congeſtam rerum ſeriem à Moyſis obitu uſque ad Imperium Adriani referentem. Porrò Liber iſte ſub nomine Chronici Samaritani tandiu votis Eruditorum fruſtrà expectatus, in manus Joſephi Scaligeri incidit, cujus ſupremis tabulis, publicę Lugduni Batavorum Bibliothecæ legatus eſt. Vernaculo Arabum ſermonem Samaritaniſque characteribus digeritur. Nunquam Latinè prodiit, cùm Hottingerus, qui verſionem meditabatur, fatis antea functus fuiſſet, quàm conſilium ſuum executioni mandaret.

Hæc Scripti, ſivè hiſtoriæ, quam Joſue imputant, ſumma. In ipſo Operis veſtibolo ſtatus Hebræorum ſub Moyſe primùm in deſerto, dein in Chanaanitide ſub Joſue; ac tandem ſub Judicibus brevi contextu exhibetur; nec illud omittitur de Joſue ac de Eleazaro, quorum illum Legislator populi Ducem alterum verò Sacrorum Principem conſtituit. Succedit in Madianitas expeditio, atque tota Balaami hiſtoria, cujus pernicioſis conſiliis factum eſt, ut Iſraelitæ cum Madianitarum puellis commiſcerentur, quod eorum crimen & ultionem in illos Moyſis & necem in Balaamum provocavit. Plura interim admiſcentur, de quibus altum eſt in ſacris Hebræorum Libris ſilentium.

Excipit hæc omnia obitus Moyſis, cui Joſue non funebri tantùm pompâ, ſed & panegyricâ etiam oratione, ac tandem luctu 30. dierum populus univerſus parentavit. Joſue rerum potitus exploratores ad Jericho mittit, quibus ad exercitum reſtitutis, ipſe unà cum copiis Jordanem, non ſine prodigiis illis, de quibus in Libro Joſue, aliiſque ab Authore adjectis, tranſvadavit. Jericho poſt hæc expugnatur; Achan commiſſi criminis reus punitur; Gabaonitæ Iſraelem circumveniunt; quinque fœderati Reges Gabaon oppuguantes funduntur. Proſperum hunc armorum

e *Joſue* 8. 28. *Succendit Urbem, & fecit eam tumulum ſempiternum.*

f 1. *Eſd.* 2. 28. & 2. *Eſdr.* 8. 32. *Viri Hai, & Bethel centum viginti tres &c.* 2. *Eſdr* 11. 31.

g *Joſue* 15. *ult. Jebuſæi autem habitatorem Jeruſalem non potuerunt filii Juda delere; habitavitque Jebuſæus cum filiis Juda in Jeruſalem uſque in præſentem diem.*

h *Joſue* 16. 20. *Habitavitque Chananæus in medio Ephraim uſque in hanc diem tributarius.*

i *Judic.* 1. 29. *Ephraim non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, ſed habitavit cum eo.*

* *Joſue* 15. 16. &c. & *Judic.* 1. 12. 13.

k *Joſue* 19. 37. *Judic.* 18.

l *Joſue* 19. 27.

m *Ibid. verſ.* 29.

n *Joſue* 13. 2. & 20. 7.

o *Joſue* 16. 2. & 18 13. *collatum cum Judic.* 1. 23. 26.

p 4. *Reg.* 14. 7.

q *Joſue* 10. 13. *collatum cum* 2. *Reg.* 1. 18.

r 3. *Reg.* 9. 13.

s *In lib. de Vita ſua.*

rum

rum ſuorum ſucceſſum Joſue per literas columbæ tanquam veredario commiſſas Eleazaro Summo Sacerdoti nunciavit; addens inſuper, non priùs ſe reverſurum, quàm Chanaanitidem univerſam ſubjugaſſet. Redux jam in montem ſanctum Garizim aſcendit, ubi & populum recenſuit, luſtravit, ſacra obtulit Deo, totamque regionem in duodecim Tribus diviſit.

Data inſuper remeandi ad Transjordana facultas Tribubus Gad, & Ruben, quę ſuppétias laturę fratribus ſuis Chanaanitidem ſubigentibus venerant. Non antea tamen remiſſæ ſunt, quàm illis Rex Nabicbur, cui univerſus pareret Transjordanus populus, præficeretur. Excitavit autem Joſue Templum in monte ſancto Garizim, atque interim tanto ſpatio 20. annorum quieta omnia in Iſraele manſerunt. Secundùm hæc Sauber Rex Perſarum, filius Regis Heman, illius nempè quem Joſue neci tradiderat, bellum indixit in Hebræos, accito ſibi in ſocietatem ingenti Regum numero, ut junctis cum illis armis, patris ſui necem ulciſceretur. Sauberi literæ 10. die ſecondi menſis ad Joſue relatę ſunt, à quo juri dicundo in populo interim occupato, non antea quàm proximo feſto Paſchali ab Iſraele celebrato, in publica optimatum concione expoſitæ ſunt. Tum ſcripto ad hoſtes reſponſo, tumultuarium exercitum 300000. virorum collegit, iterumque coram militibus Sauberi literas recitavit, ſuaſque interim referendas literas Legato fœderatorum Regum, à quibus priores receperat, commiſit. Redux ad ſuos Legatus ille, vires & potentiam Hebræorum adeò exaggeravit, ut nominis Hebraici terrore omnium pectora repleret.

Sed mater Sauberi, adhibito ſibi in ſocium ſeniori quodam Mago, deſpondentes animis confirmavit, adniſurum ſe Mago illo pollicente, ut omni artis ſuæ ope victoriam illis aſſereret. Nec defuit promiſſis; nam productæ Hebræorum copię adeò ſe viri callidi præſtigiis faſcinari expertæ ſunt, ut ſeptem veluti ferro constructis parietibus includi opinarentur. Sed vix inſonante Summi Sacerdotis Eleazari buccinâ, & præſtigia omnia evaneſcere, & hoſtes ſubito terrore corripi, atque in fugam converti viſi fuere. Ante Sacerdotalis buccinæ prodigium, Joſue clauſum ſe tot ferreis parietibus ſentiens, anguſtias ſuas Nabicbur filio patris ſui, & Regi Tribuum Transjordanarum per literas renunciavit, rogans ut ſubſidiarias copias quantociùs mitteret. Nec ille ferendo auxilio ſegnior, valido ſtatim cum exercitu accurrens, ſuâ ipſe manu Regem Sauberum transfôdit, atque inſignem cum exercitu Joſue victoriam de hoſtibus reportavit.

Aliquanto poſt Joſue diem clauſurus, ſucceſſorem reliquit Babelem è Tribu Juda, & Calebi nepotem. Babelem excepit Terfius Ephraimita. Altum eſt apud Authorem de aliis Judicibus Iſrael ſilentium, excepto Samſone. Additur poſt hæc, hiſtoria obitus Eleazari Summi Sacerdotis, tum & altercatio inter filios Phinees, & Heli Summum Sacerdotem pro munere ſacrorum offerendorum; nec omittitur Samuel, ſicut & hiſtoria captæ à Philiſthæis Arcæ, ac tandem Bachtenazis (ita Nabuchodonoſorem appellat) Regis Perſarum, Jaddi & Alexandri Magni, ac tandem obſidio Jeruſalem ſub Adriano Imperatore. Sequitur genealogica ſeries Principum Samaritanorum, quorum hæc ſunt nomina, Akban, Nathanael, Barabba, qui nepotem ſuum Levi addiſcendarum literarum gratiâ Conſtantinopolim miſit. Rediit inde ad montem ſanctum Garizim. Ex his omnibus facilè intelligimus, 1. Librum & hiſtoriam Joſue Samaritanos non latuiſſe; quam tamen veritatem pluribus fabellis inferſerunt. 2. Librum, quem illi Joſue appellant, alterum planè eſſe opus, ac illud à Joſue duce Iſraelitarum ſcriptum. 3. Tandem Librum hunc recentiſſimum eſſe, ſi exordium Operis & finem ad unum eundemque Authorem pertinere conſtituamus.

DIS

DISSERTATIO
DE MANDATO JOSUE,
QUO SOLEM, ET LUNAM REMORATUS EST.

EX quo opinionum ſingularitatem affectare Eruditis ſuccurrit, tum & prodigia omnia ad naturales leges moliti ſunt revocare, nullo ſanè Scripturæ Textu abutuntur magis, nullumque magis detorquent, quàm eum, qui mirabilem Solis & Lunç ſtationem ſub Joſue narrat. Ea eſt quidem prodigii illius fides, adeò perſpicua & aperta in Libris Sacris veritas, ut alterum planè ſenſum verbis dari, quo prodigium eludatur, quàm laborantis phantaſiæ errore, atque verbis ejuſdem Textus planè detortis haud aliter poſſit. Non deſunt tamen Scriptores, qui hoc ſibi negocium aſſumant, ut mirâ prorsùs judicii præverſione, nihil ſupra naturæ ordinem in ea re noſſe ſe profiteantur, tum & verborum ambagibus vim prodigii totam eludant. Ex quibus alii parùm ſanè cauti, ut prodigium omne depellant, alia ſanè majora inſerunt miracula, atque iis ſe difficultatibus obvolvunt, à quibus nunquam expediantur.

Non deſuerunt etiam alii, qui Solem & Lunam nunquam ſanè ſtetiſſe autumarunt, ſed tantùm curſum ſuum retardaſſe (t). Obſervant enim illi non id Joſue præcepiſſe, *ſiſte curſum Sol* (u); ſed tantùm: *Sol ſile*; id eſt juxta Paraphraſtem Chaldæum: *Sol curſum tuum remorare*. Ac ſi aurigam curſum feſtinantem quis juberet, equos compeſcere, atque remorari. De Sole autem, addunt, ſcriptum eſt, non ſtetiſſe quidem illum à curſu, ſed: *Stetit Sol in medio Cœli, & non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei*. Ita teſtimonium Libri Juſtorum in Libro Joſue laudatum (x).

t *R. Levi Ben-Gerſon.*
u *Schemes beſghom dom. Schemeſs begibhon orich.*
x *Joſue 10.13. Vaiahmod haſchſchemes bachatzi haſch. Schamaim. Veloarz laſo Keiom thamim.*

Sed quis neſciat Hebræum *ſilere* idem eſſe ac ſtare, quieſcere, curſum ſiſtere? *Fiant immobiles* (Hebr. ad literam *ſileant*) *quaſi lapis* (y). Et Pſalm. 106. 29. *Statuit procellam ejus in auram*; nempè ſuſpendit in medio aere. Et Jerem (z). *Non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui*; i. e. non ceſſet à lacrymis. Habacuc 2. 19. *Væ qui dicit ligno: Expergiſcere; ſurge, lapidi tacenti*. Paribus utuntur phraſibus Prophani Scriptores: *Statuâ taciturnior*, ait Horatius; & *Luna ſilens* apud Plinium l. 16. cap. 30. & alibi, eſt Luna cum ſcilicet curſum abſolvens lucem nullam demittit. Habacuc Propheta 3. 11. prodigium illud Solis reſpiciens, ita de ipſo apertiſſimè: *Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo, in luce ſagittarum tuarum ibunt*; neque obſcuriùs Author Eccleſiaſtici 46. 5. *An non*, ait, *in iracundia ſua* (Joſue) *impeditus eſt Sol, & una dies facta eſt quaſi duo?* His ſanè apertiſſimis verbis Spiritus S. præveniſſe obtrectatorum cavillos, tum & præjudicato judicio omnes eorum ambages deprehenſas damnare viſus eſt. Quando verò illud concederemus, Solem non penitùs quidem à curſu ſtetiſſe, ſed aliquanto tantùm fuiſſe remoratum, quid hæc pro adverſariis? An ne promius eſt ruentem Solem compeſcere, quàm penitus ſiſtere?

y *Exod. 15. 16. Iiddemu Kaaſen.*
z *Thren. 2. 18. & 3. 49.*

R. Maimonides non imminuiſſe tantum prodigii gloriam contentus, omnem ſubſtulit (a). Cum verſus in preces Joſue Deum rogat, ut Solis & Lunç curſum tandiu ſiſtat, quandiu ſibi opportuna exigendæ de hoſtibus ultionis occaſio faveret, nihil juxta illum Authorem poſtulat, quàm rem planè ſimplicem, & communem. Rogat enim concedi ſibi, ut ante ſubeuntem noctem hoſtes penitus fundat, ac ſi per modum optantis votum ſuum prodens diceret. Opto Solem non quieſcere, donec ego plenè de inimicis meis ulciſcar. Deus roganti acquievit, non quidem curſu Solis, & Lunç retardato, prorogatâ ultra naturæ legem die, ſed breviato victoriæ curſu, ut reliquo naturalis diei ſpatio talem victoriam obtineret, qualem ſi longiùs productâ die pugnaſſet: Namque ante ſubeuntem noctem quinque Reges fuſi, magna acceptâ ſtrage terga vertere coacti ſunt. Huic opinioni Vatablus ſuffragatus, ita Joſue orationem paraphraſticè vertit: Ne, rogo, committas Deus, ut Solis ac Lunæ lumen deficiat, donec plenam de hoſtibus victoriam reportemus.

a *In More Nebochim. par. 2. cap. 35.*

In eandem ferè ſententiam Grotius deſcendit, qui in ſuas partes adducere Authorem Epiſtolæ ad Hebræos conatur; quippè qui altum habuerit de hoc prodigio ſilentium. Porrò in longo miraculorum catalogo, ac inter præclara fidei Veterum Patriarcharum monumenta, de hoc Joſue prodigio ne verbum quidem habet Apoſtolus; quanquam minora ſanè prodigia non ſileat, uti lapſum mœnium Jericho, ac præmium, quo fides Rahab donata eſt (b). Addit etiam Grotius, verba illa Joſue 10. 14. *Obediente Deo voci hominis & pugnante pro Iſrael*, non ita eſſe acci-

b *Hebr. 11. 30. & 31. 32.*

pien-

piendа, quaſi Deus ultrò ſe hominis præcepto ſubmiſerit, eoque jubente, Solem, & Lunam continuerit; ſed tantùm Deum in opem Iſraelitarum veniſſe, indictio illis robore, quo in cædem hoſtium promptam animarentur. Hæc omnia, pergit Grotius, probabiliſſimè quidem aſſerimus, quamquam fieri etiam potuit, ſivè ut contineret Deus in medio Cœli properantem Solem, ſivè etiam poſt occaſum ejus imaginem refractis in objectam nubem radiis ſuper horizontem exhiberet.

Plus aliquid, præ Grotio, audet Spinoſa (c), qui totum prodigium ita extenuat, ut ne intelligi quidem ultra poſſit. Comminiſcitur ille Ducem, ejuſque exercitum parum myſteriis Phyſices, & Aſtronomiæ fuiſſe initiatos; quare ſtetiſſe Solem autumaſſe, cum ſcilicet nonniſi grandinis tunc ruentis refractio ſolito major contingeret. Simili errore Iſaias, addit, Solem aſſeruit in horologio Achaz ſeptem lineis receſſiſſe, ignotum enim illi fuerat, quid parelia in hac re poſſent.

c Tract. Theol. Polit. c. 2. pag. 22. &c.

Author Præadamitarum (d) inſignis planè ſyſtematum inventor prodigiis in Scriptura relatis eludendis, ducet moram illam Solis ſub Joſue aliud quidem fuiſſe, quàm quod vulgò homines opinamur. Erat enim ſimplex quidam meruſque fulgor, qui poſt Solis occaſum diem aliquanto prorogat in Palæſtina, ſivè tantùm in Gabaon, vallibuſque circumfuſis, quas palantes hoſtes petere coacti ſunt; ſed lucis beneficio fugientes inſecutus Joſue, ampla cæde victoriam inſignem reportavit. Cenſet igitur ille, Solem propè fuiſſe ad occaſum, cùm Ducis præcepto ſiſtere curſum juſſus fuit. Sol autem, inquit, nihil jubentem moratus eſt, ſed vicariam ſibi lucem reliquit, reflexione radiorum ex objectu montium Gabaon inductam. Lucem hanc excepit fulgor alius minùs quidem vividus, ſed fulgenti Lunæ ſimillimus, qui maximè ſuper convallem Ajaloo emicuit. Ita ſua fides conſtat hiſce Scripturæ verbis: *Non fuit antea, nec poſtea tam longa dies* (e).

d Præadam. l. 4. cap. 6.

e Joſue 10. 24.

Omnes haſce opiniones in ſuum Commentarium in Joſue D. Clericus collegit, adoptavitque; quin & plus aliquid adjiciendum illi viſum eſt. Aſſerit igitur rotundis verbis, Solem nonniſi in ſpeciem tantummodò ſtetiſſe, re tamen curſum peregiſſe ſuum; quod à ſe dictum his potiſſimùm rationum monumentis adſtruere conatur. 1. Quòd juxta optimos quoſque Aſtronomos non Sol terram, ſed terra Solem circumit: quare non Solis, ſed terræ curſus retardandus fuiſſet. 2. Ut proprio verborum ſenſu loquamur, non erat cui Sol ſupra Gabaon ſiſti potuiſſet; quippe quòd Urbis illius ſitus eclypticæ non ſubjaceat, ſed ad Septentrionem vergeos ad tropicum Cancri ſpectet. 3. Res erat minimi momenti, de qua tunc agebatur; commodius enim ad craſtinam diem differenda fuerat, quàm ut opus fuiſſet prodigio, quo tota intra diei ſpatium abſolveretur. Deus planè non ita miracula profundit, ut pro re minimâ naturæ leges omnes invertat. 4. Hiſtoria illa ex Libro Poetico, nempè *ex Libro Juſtorum*, derivata eſt; ſolemne eſt autem Poetis elato, emphatico, & hyperbolico ſtylo loqui. 5. Quare ejus carminis Author turgenti hac phraſi deſignare voluit, utrumque aſtrum ſegniùs in occaſum ruere eâ die viſum eſſe, ſivè quòd radii utriuſque Syderis inſuetâ quadam refractione diutiùs ſuper horizonte emicuerint, etiam poſt Solis occaſum, uti apud Lapones contingit, ubi perpetua dies in ſolſtitio æſtivo, quamquam alioquin Sol in occidentem demergitur; ſivè quòd Divinâ Virtute, ſeu Angelorum miniſterio factum eſſet, ut micanti aliquo phænomeno Solis & Lunæ defectus ſuppleretur.

Porrò hi omnes Authores, ſi nec de veritate Libri Joſue, nec de Sacrorum Librorum authoritate perſuaſi ſunt, ſupervaneâ ſanè operâ ingenium ſuum detorſerunt. Quod enim ſuſpicioſum, ſive fictom reputamus illud nec refutare ſeriò, nec ſedulò explicare ſtudemus. Si verò de authoritate, ac veritate Scripturæ rectè illi ſentiunt, non feliciori conatu operam ſuam locaront; quandoquidem ſin minùs fateri voluerint Authores Sacros in unum conſpiraſſe, ut credulis nobis in eâ hiſtoriâ referendâ imponerent; conſentire ſaltem oportet, illos de veritate prodigii perſuaſos, eandem nobis ingerere ideam voluiſſe. Quare præpoſtero quidem conatu laborant Scriptores iſti, ot contra fidem Authorum Sacrorum omne ab ea re abfuiſſe prodigium demonſtrare nitantur. Id tamen ſibi demonſtrandum aſſumpſerunt Peireira, & Spinoſa; contenduot enim, Joſue & reliquos Judæos omnes, Phyſices & Aſtronomiæ myſteriis parùm initiatos, tanquam verum prodigium habuiſſe, quod Solarium radiorum refractioni, ſive parelio alicui accepto referendum erat. Se verò omnibus priſcis illis Scriptoribus planè ſapientiores, errorem probè noſſe, vel invito originali Textu, qoi veri prodigii ideam ingerit, omne abeſſe prodigiom jubentes. Reformandum igitor illi aſſumunt ſcriptum coævi Authoris, viſa à ſe & ab omni ſimul exercitu, quin & ab ejus Regionis incolis omnibus, referentis. Paret illis veritas rei, olim Joſue ocolato teſti ignotæ. Tandem ut hypotheſim ſuam ſuſtineant, ad eas anguſtias reducuntur, ut aſſerant Spiritum S. qui Ducem populi Dei illapſu ſuo regebat, non tantùm in errore nec parvi illo momenti virum reliquiſſe, ſed & inſpiratione ſuâ id commiſiſſe, ut poſteritati tranſmitteret commentum imperitiæ illius & phænomeno oon benè eaplorato unicè tribuendum.

Conſulatur modò Textos Libri Joſue, tum & laudatum è Libro Juſtorom Teſtimonium; conferantur loca Habacuc, & Authoris Eccleſiaſtici; requirantur Judæi omnes, & Chriſtiani, qui ad id uſque ſcriptam ejus rei hiſtoriam legerunt (f): ſolæ inſpectæ phraſes, quibus totus rei eventus exprimitur, pronam adeò & vividam prodigii ideam ingerunt, ut bonæ fidei nemo inveniri unquam potuerit, qui non ſtatim ingens aliquod prodigium, nul-

f Vide ſi placet Diſſert. Natal. Alexand. de admirabili ſtatione ſolis imperante Joſue.

nulli, de quibus in Scriptura, ſecundum conceperit. Illud autem obtendere, rei nempè geſtæ hiſtoriam è Libro Juſtorum derivatam eſſa, Libro, uti quidem ferunt, poetico, gemino id aſſeritur errore, quorum ille merum putidumque commentum eſt, alter verò rei incertiſſimæ per ſummam impudentiam adſtruit eertitudinem. Incertiſſimum eſt enim, Librum Juſtorum poetico ſtilo, exaratum ſuiſſe, eum potiùs Commentarius videatur rerum memorabilium à ſummis Judaicæ Reipublicæ viria geſtarum. Mirari autem ſubit, quantâ confidentià nunqoam inſpectus, oeque inſpieiendus Liber ex parvi fragmenti conjecturâ poetico ſtilo, turgido & figurato ſcriptua aſſeratur; quando etiamſi aperta extarent carminum in eo fragmento indicia, non tamen continuò poeticum eſſe opus ſine temeritata affirmaretur; cum & Moyſia Opera, verſibus licèt raſperſa, proſâ oraaione ſcripta eſſe noverimus. Quid autem ſi poeticum eſſe opus figurato ſtilo ſcriptum dieatur? An proinde ita ejus phraſes accipiendæ eſſent, quaſi contrarium quid exprimerent, ae illud cujus faeilem pronamque ideam ingerunt? Tandem merum eſt commentum, omnem ejus hiſtoriæ fidem ex Libro Juſtornm pendere; non enim ex Libro illo rei geſtæ narratio repetitur, ſed in teſtimonium laudatur rei ab ipſo Joſue deſcriptæ. Quare ſi Liber Joſue ſtetiſſe Solem non in ſpeciem tantùm, ſed reapſe prodit; tantumdem & Liber Juſtorum retnliſſe credendus aſt. Si Liber Juſtorum miracolum narrat, narrat & Liber Joſue; quorſum enim alterios ab altero teſtimonium alioqni peteretur? Porrò ſolà textuum inſpectione opus eſt, ut de conſonantia utriuſqua judieiom feratur.

Facilis ego quidem concelſerim, quædam eſſe apud Sacros Authores loca, ubi figuræ, exaggerationes, & poeticæ phraſes occurrunt; ſed contextus, ac tota rei geſtæ narratio ſacrorum Authorum ſinceritatem, ae genuinam loci interpretationem in tuto ponunt. Poſt allegorias enim, & figuras ad planam & ſimplicem orationem regrediuntur, alteri ſententiæ ab altera luce affulgenta. Solent plarumque Scriptores viam parare figuris præcedenti aliquâ oratione; nec niſi rarò contingit, ut figurata locutio diutiùs retineatur. Sunt etiam in figura voces, quæ cum ad literam reddi non poſſint, Lectorem cogunt aptum rebus ſenſum exquirere. Nihil ſimile io præſentiarum. Joſue inclinare jam hoſtes cernens, Deum rogat, ut plenam ſibi de illia victoriam permittat; tum ad Solem & Lunam converſos ſtare jubet, donec de hoſtibua ſuis exigat ultionem. Stetiſſe ad imperium Solem Sacer Hiſtoricus prodit: quò autem omnem ea de re dubitationem excutiat, Teſtimonium laudat ex libro Juſtorum. Demum rei geſtæ narrationem ita claudit: *Non fuit antea, nec poſtea tam longa dies, obediente Deo voci hominis*. Quid requiratur ultra ad orationem ſimplicem, literalem rei geſtæ hiſtoriam planè & ſine figuris narrantem? Nihil fuiſſet magis præpoſterum, quàm ut eo in loco exaggeraaio, & hyperbole reponerentur; quis enim Lector, quaotumvis ingenii acumine præſtans, ab errore immunis abiiſſet? Si enim figuræ & metaphoræ planâ hac ſimplicâ & æquabili oratione exprimantur, actum eſt de veritate.

Sola eſſet natura rei ſivè ſupra fidem, ſivè factu impoſſibilis, ſive impiæ, ſivè repugnantis, quæ nos poſſet ad allegoriam eogere: hæc enim regola à Patribus, & Interpretibus in expoſitione Scripturæ unicè propoſita eſt. Sed in relatione Joſue nihil eſt impium, oihil repugnans, nihil factu impoſſibile. Prodigium narratum, quod agentium quidem naturalium vires, non autem Dei virtutem excedit. Si verò ſemper ac prodigioſum aliquid naturæ leges tranſcendens occurrit, ad allegorias, detortaſque interpretationes confugiendum eſſet, tum & miracula omnia in dubium eſſent revocanda, vel ſaltem excogitato ad arbitrium ſyſtemate, ad naturæ leges redigenda, quid eſſet in tota Scriptura ſalvum? Ita nec Moyſes ſieco pede Erythræum transfretaſſet, ſiccoque item peda Jordanem non tranſvadaſſena Iſraelitæ, nec mœnia Jericho ſpontè corruiſſent, neque taodem Chriſtus Lazarum revocaſſet à mortuis, & ſic de ſingulis.

Si Author Epiſtolæ ad Hebræos fidem ſuam obligaſſet referendis omnibus, ne uno quidem omiſſo, veteris Teſtamenti prodigiis, vel ſaltem ſi omnia retuliſſet, eo uno prætermiſſo, ejus quidem ſilentium magni eſſet ponderis ad prodigium removendum. Verùm ſcitum eſt in ea Epiſtola breviori quidem tractu obiterque prodigia quædam Patriarcharum delibari, ut paucis relatis plurima omittantur. Ex rebus à Moyſe inſigniter geſtis rarę referuoaur; nihil enim de plagis Ægvpii, ac de prodigiis io Deſerto paratis. Joſue ne nomine quidem Epiſtola illa memorat. Præterit Jordanis tranſitum, atoue expeditionem in Terram Sanctam. Uno verbo, ſicut immeriò prorſus revocarentur in dubium veterum Patriarcharum geſta, quòd ſcilicet ab eo Authore ſilentio premantur; ita nihil eſt cur ex eodem ſilentio invidia huic prodigio creetur; ac mirari ſubit Grotium hiſce conjecturis crediſiſſe.

Tota Scriptorum illorum hypotheſis in luce quadam verſatur, quæ Solis jam in occidente demerſi vicibus ſungens, ementitâ Solis ſpecie Iſraelitas feſellit. Non ſatis autem inter eos de cauſa hujus luminis conſtat. Spinoſę viſum eſt, radiorum reflexioni ejua rei cauſam tribuere, reflexioni, inquam, quam grandinis procella efficiebat. Grotius nubem ſtatuit in horizonte, cujus objectu radii in montes propinquos reflectereotur; Peireirus, & Clericus quacumque tandem ex cauſa factum autumant, ut lux illa in vieiniis Gabaon poſt ſolia occaſum appareret.

Hypotheſim hanc nihil moror, cum parelia, reflexiones radiorum Solis in certas Terræ partes, Sole etiam in Occidente demerſo, nunquam ſine prodigio non pareant. Quid etiam eſt aliud Lunæ fulgor, quàm Solis radii objecto ejus Aſtri

diſco

Digitized by Google

diſco reflexi? Potuit autem, quod in Luna quotidie aſpicimus, idem planè & obſecto craſſioris nubis contingere. Re tamen verâ id factum negari, vel ſaltem nullam afferri poſſe tam firmam conjecturam defendo, quæ huic cauſæ accepto referat diem prorogatam in favorem Hebræorum. Quare nonniſi per ſummam audaciam hęc iniri ratio dubia prorsùs, & incerta potuit, ut res certa & apertiſſimis expreſſa verbis deſtrueretur. Planè ſi res eſſet cum hiſtoriâ obſcurâ, incognitâ, verbis ambiguis & variam ioterpretationem patientibus expreſsâ, victas illis manus libenter darem; ſed rem aocipitem, & hypotheſim tantùm poſſibilem opponere, quando de re agitur ootiſſima & evidenti; id ſanè legibus bonæ fidei omnibus repugnare contendo. Docet Scriptura Solem ſtetiſſe, Deum verò morigerum ſe præbuiſſe hominis imperio, diem illam præ cæteris omnibus, quæ ad id uſque paruerint, longiorem fuiſſe, ut duplicis diei ſpatium æquaret. En factum omnibus characteribus expreſſum, cui Iſrael univerſus teſtis adfuit, & Joſue, cæterique poſt illum ratum aſſertumque prodigium habuerunt. His ego monumentis tutus adverſariorum conatus opperior. Populus, inquiunt illi, univerſus falsâ ductus credulitate demerſum jam in occidente Solem ſuper horizontem vidiſſe ſibi viſus eſt; fieri enim potuit, ut Solis radii rei alicujus objectu refracti proximis Gabaonitarum montibus affulſerint. Repono ego, nihil moratus propoſitam hypotheſim, vix ac ne vix quidem fieri potuiſſe, ut Solem ſibi videre populus univerſus videretur, quem reapſe non cerneret; quantumvis enim aſtronomiæ fuerit imperitus, non eſt tamen cur multùm Libri terantur, ut Sol in horizonte ſpectari poſſit, itque plenè vigilantibus appareat, diem ſingularem duos vulgares dies ęquaſſe.

Quin & falſa ſibi perſuadent Authores illi, qui Joſue declinantem in occaſum Solem continuiſſe aſſeruerunt. Namque Scriptura inſinuare potiùs videtur ſtetiſſe Solem in ipſo Cœli meditullio, cum ſcilicet curſum mediâ ſui parte tantùm confeciſſet. Sommo enim mane Joſue ad mœnia Gabaonis ſuccedens, (noctem enim in itinere à Galgalis ad eam uſque Urbem confecerat (g)), prælium in hoſtes iniit, eoſque in fugam verſos non ad aſcenſum Bethoron tantum inſequutus eſt, ſed indè etiam procedens excurrit uſque ad Azecam & Macedam. Cum hoſtes ad aſcenſum Bethoron perveniſſent, immiſsâ lapidum pluviâ cælitùs oppreſſi ſunt. In eo rerum articulo Joſue ad preces converſus ſtationem Soli denunciavit, jubens ſimul ne Luna contra convallem Ajalon aſcenderet. Locus igitur patrati à Joſue prodigii inter Bethoron, & Gabaon conſtituendus eſt, Bethoron habens ad occidentem, Gabaon ad orientem. Definienda modò horum locorum diſtantia: quod enim Azecam & Macedam uſque excurriſſe Joſue legitur, id ſanè poſt Solis ſtationem, & pluviam lapidum contigit; ambę enim Urbes remotiores ſunt quam Ajalon, & Bethoron.

Gabaon urbs erat 40. vel 50. ſtadiis ab Jeruſalem ſeptentrionem versùs; Joſephus enim Antiq. l.7. c.10. ſtadiis 40. ab ea urbe removet; ſed de Bello l.3. cap.38. ſtadiis 50. idem ſpatium dimetitur. Solet autem 5. ſtadia pro ſingulis milliaris aſſignare, quare ſtadia 50. milliaria 10. vel leucas 3. efficiunt.

Bethoron inferior, (altera erat enim Bethoron ſuperior, de qua nihil ad nos) in viciois Gabaon & Ajalon ſita, in via inter Jeruſalem, & Cęſaream, 20. ſtadiis à Jeruſalem diſtabat. Potuit igitur 5. leucis à Gabaon removeri ſeptentrionem, & occidentem versùs. In edito loco conſtituta, teſte Joſepho, aſcenſui Bethoron item & deſcenſui nomen fecit apud Joſue 10. 10. &c. Hoſtes igitur fugientes per aſcenſum Bethoron Joſue inſecutus eſt, eoſque deſcendentes ex urbe lapidum pluviâ Dominus corripuit, confecitque. Veritus autem Joſue, ne promptâ fugâ ſeſe ab ultione ſubducerent, ſiſtere curſum Soli pręcepit. Non igitur ultra quinque circiter horæ excurrerant, ex quo hoſtes in fugam ineunte mane verſos Judęi inſequebantur, nec Sol niſi mediam curſus ſui partem confecisse poterat. Juſſit proinde Joſue ne Gabaon propriùs accederet Sol, qui ex oriente ad eandem Urbem aſcendebat, quę pariter Urbs copias Iſraeliticas habebat occidentales.

Ajalon, de qua in eodem loco, *Luna contra vallem Ajalon*, ex Daniticis erat (h), ſita ad occidentem Gabaon. Variant tamen Authores in aſſignando ejuſdem Urbis ſitu, ſeu potiùs varias Urbes cognomines innuunt. S. Hieronymus Urbem hanc ſitam perhibet non longè à Gabaon (i); & alibi illam collocat 2. milliar. ab Emmaus, qua parte Jeruſalem ſpectat (k). Sunt ergo Gabaon & Ajalon à Jeroſolyma ęquâ diſtantiâ remotę, altera ad orientem, alia ad meridiem, ſeu inter medium & occidentem Joſue. Quare aſcendens Sol ex oriente ad Gabaon, ſtationem agere juſſus eſt; ſicut & morari curſum Luna convalli Ajalon imminens. Tunc autem ad occaſum Luna jam vergebat; alioqui etenim manè & ante meridiem nunquam provectior quàm Sol apparuiſſet.

Ex his omnibus fuſiùs deductis illud conſequitur, nec diem adeò proceſſiſſe, nec Solem in occaſum inclinaſſe, cùm pręcepto Joſue ſtationem agere juſſus eſt. Poteſt etiam non incongruè ad literam accipi teſtimonium Libri Juſtorum: *Stetit Sol in medio Cœli.* Apparet etiam, ſi Hiſtorię contextum ſequamur, emensâque locorum diſtantiâ, quæ Iſraelitæ excurrerunt, tum & confecto ab illis poſt hæc geſta itinere, plurium adhuc horarum viam ſuperfuiſſe. A' Bethoron, Azecam & Macedam uſque conficiendum illis erat iter ultra quatuor vel quinque leucarum, ſi fides ſit Hieronymo Azecam 9. milliar. Macedam 8. milliar. ſeptentrionem versùs ab Eleutheropoli removenti. Nam certior factus Joſue (l), quinque Reges in antro Macedæ delituiſſe, obtrudi ingentibus ſa-

g *Joſue 10. 9. Irruit Joſue ſuper eos repente totâ nocte aſcendens de Galgalis.*

h *Joſue 19.42. & Judic.1.43.*

i *In Epitaph. Paulæ Aſcendit ad Bethoron inferiorem .... ad dexteram aſpiciens Ajalon, & Gabaon.*

k *In Locis*,

l *Joſue 10. 16. &c.*

xis ſpeluncæ præcepit, ne quos ab urgendis hoſtibus detinerentur. Poſt hæc diutius adhuc exercitus Chananæorum fugientium veſtigia premens cum palantes omnes cecidiſſet, Macedam reverſus eſt. Ibi eductì è ſpelunca Reges coram omnibus transfoſſi in patibulum aguntur, ubi ad veſperum uſque ſuſpenſi, depoſiti demum in eadem ſpelunca conduntur. Iſtane omnia breviſſimo temporis ſpatio, quanto concedunt adverſarii, prȩſtari potuiſſent? An fortè parelium, ſivè lumen ex reſractis Solis radiis 7. vel 8. horis poſt occaſum Solis diem prorogaſſet? Nonne qui hoc affirmaret, in eamdem incidiſſet Phyſices & Aſtronomiæ imperitiam, quam illi per ſummam audaciam Joſue cæteriſque Iſraelitis imputant? An fortè dicturi ſunt, Sole jam in occidente demerſo, favore luminis parelio, vel refractione radiorum inductos id præſtitiſſe, ut à Bethoron Macedam uſque, & longiùs ultra Iſraelitæ fugientes hoſtes inſequerentur; ac deinde diù ante Solis occaſum Macedam regredi potuiſſent? Sed quis, rogo, Sol ille Iſraelitis Macedam jam regreſſis occiduus? Tandem quaſcumque comminiſcantur illi reflexiones, & refractiones radiorum, Sol Antipodum hemiſphærium illuminans, nonniſi pluribus ſuccedentibus reflexionibus radios ad nos uſque obliquare poſſet; quod ſanè lumen plus nimio dilutum fuiſſet, quàm ut objectâ Solis ſpecie fallere poſſet aſpicientes. Porrò hujus opinionis aſſertores cauſam ipſi ſuam produnt, Solem invehentes occiduum; quantò enim brevius conficiendum erat ſpatium Soli, tantò diei portio brevior reſtabat, tot agendis rebus prorsùs impar.

Sed reponet fortè aliquis, quid adeò urgebat Ducem, ut diem prorogari miraculo poſtularet, cum alioquin ejuſdem diei tanta adhuc portio remaneret? Ut quid Sole nonniſi in meridie poſito, cum defuturus dies rebus agendis nullâ conjecturâ ſuaderetur, augeri diem poſtulat? Nonne tentari Deus ejuſque clementiæ minùs fidere hæc rogans videretur? Cur miracula ſine neceſſitate poſtulat? An vota & preces temerè exhibitas exauditurum ſe Deus indicavit unquam; cum maximè de re agatur mirâ prorsùs & inauditâ, totamque naturæ œconomiam turbante?

Hanc Joſue ſollicitudinem, ut dies prorogaretur, cum nulla appareret hujus prodigii neceſſitas, non eam quidem ſivè diffidentiæ ipſius, ſive inani concepto timori tribui neceſſe eſt; ſed ſtudii potiùs ipſius in delendis Dei hoſtibus argumentum eſt apertiſſimum. Juvenili animi ardore, tum & virilis pectoris actus virtute, ingentis relatæ victoriæ fructum ne amitteret, ſollicitatus eſt ut diem prorogari poſtularet, ne priùs adeſſet, quam ipſe Divino operi finem imponeret. Deus qui pronis auribus vota ejus excepit, antea ſanè vota illa in imo viri pectore formaverat. Spiritu enim Sancto, ut poſtularet, excitabatur. Certos autem fines virtuti, & Sapientiæ Divinæ præſcribere, atque de ſingulis rerum articulis judicare, quibus com brachii ſui vim Deus exercere, vel continere debeat, audaciæ eſt neqoaquam ferendæ. Quid opus fuit viam in mari aperire, ut ſicco pede fretum populus trajiceret? Nonne planior fuiſſet via, ſi panico injecto terrore in exercitum Pharaonis totus diſſiparetur, vel ſaltem ſi paolò contractiores aquæ redderentur, quàm ſolerent in Maris æſtu, quò populus facilis transfretaret? Quid inſoper opus fuit per medium Jordanis alveum arentem ſtratamque viam patefacere, vel mœnia Jericho dejicere? Nonne tranſvadari amnis poſſet, ubi aptius eſſet vadum, vel aquæ minores, & Jericho vi expugnari? O' homo, quis eſt tu, qui velis rationem ponere cum Deo? Quis conſiliarius ejus fuit, cui Providentiæ Divinæ abdita reſerata ſint? Nonne pronius eſſet & totius, ſi nobiſcum ita reputaremus? Docet Scriptura Hebræum Joſue curſum Solis retinuiſſe; conducebat igitur ad Dei gloriam ut prodigium illud patraretur. Si enim aliter res haberet ſeſe nunquam commiſſum fuiſſet ut fieret.

Quo id tempore anni contigerit, Scripturâ licet ſilente docent tamen Judæi, Solſtitio nempè ȩſtivo [m], quartâ die menſis Thammus, quarti anni Sancti, & Junio reſpondentis. Malunt tamen alii diem Dominicam menſis tertii deſtinare (n). Uſſerius, die & menſe prætermiſſo, autumnum habet, autumnum nempe prioris anni introitûs Iſraelitarum in Chanaanitidem (o); quinque vel ſex menſibus poſt tranſvadatum Jordanem. Qua ſemel ſtabilitâ hypothesi, de longitudine ejus diei judicium ferre licet, ſi quod plerumque Scriptoribus viſum eſt, neque à Scripturæ Textu abludit, prodigium in meridie contigit: *Stetit itaque Sol in medio Cœli*. Quare ſi emenſum diei ſpatium ſol duplo auxit, dies illa 18. 20. ſive 24. horarum periodo terminata eſt.

Judæus Author, *Sebem-tob* i. e. Pulchrum, ſive Bonum nomen, creaſſe Deum eâ occaſione autumat novum lucis corpus, cui Solis jam in occidente demerſi vicarium munus committeretur in favorem Iſraelitarum, plenam de hoſtibus victoriam reportantium. David Kimchi, ejuſque pater Joſeph Kimchi lucidum illud corpus ipſam fuiſſe Lunam defendunt vicibus Solis ea occaſione fungentem. Sed novi atque lucidi corporis prompta creatio, prodigium eſt nihilò minus operoſum, quàm ſi Solis & Lunæ curſus ſiſtatur. Si ergo minuendo prodigiorum numero ratio illa à Judæis initur, cur ad miraculum adhuc confugiunt? An fortè Scriptura imponere hominibus ſtudeat, tot apertiſſimis phraſibus inculcans, ſtetiſſe ſolem, nec occumbere feſtinaſſe; occubuiſſe denique poſt depoſitos è patibulo quinque Reges, atque ſepulturæ mandatos? De lucido hoc corpore ubinam, cedo mihi, in Scriptura ſermo. Quid inſuper eo opus fuiſſet, cum nulli hoſtes cædendi ſupereſſent, regrediente jam à cæde exercitu [p]?

Huic noſtrȩ ſententiæ opponunt, 1. Prophanorum Authorum ſilentium, quos memorandum hoc prodigium penitùs latuit. 2. Rem eſſe Aſtronomiæ regulis repugnantem

m *Vide Rabb. in Seder Olam cap.* 11. *Genebr. Arias*, *Lyran.*

n *Serrar. in Joſue* 10. *quaſt.* 22. *Bonfr. in Joſue* 10.

o *Uſſer. ad fin. anni M.*2553.

p *Joſue*.10.20. 21.

ſem. 3. Si imperio Ducis Sol paruiſſet, ipſum imperii ſui Ducem pœnituiſſet, cujus exercitus æſtui longioris ſolis expoſitus adeò laboraſſet, ut nedum inſequi hoſtes ſed neque reſiſtere illis ultra potuiſſet. 4. ſi Joſue eo inclaruiſſet prodigio, ipſi Moyſi majori prodigiorum gloriâ præſtaret nec enim par à Moyſe geſtum eſt unquam:
q Deut. 34. 10. aſſerit autem Scriptura (q): *Non ſurrexit ultra Propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis, atque portentis, quæ miſit per eum ut faceret in terra Ægypti Pharaoni &c.*

Sed hiſce omnibus facile patet reſponſum. Quod ad Prophanorum ſilentium ſpectat, non eſt cur vehementer miremur; qui enim noſtrâ ætate ſuperſunt Authores, recentiores ſunt quàm ut vetuſtiſſimum hoc prodigium noſcere potuerint: excedit enim Joſue antiquitate omnes Græcorum Authores, & tempus quod ipſi appellant hiſtoricum. Prodigium quidem adeò inſigne, totique, qua latè patet, Orbi expoſitum nemo ſanè ignoraverit; ſed nunquid propterea poſteritatis memoriæ in publicis monumentis tranſmitendum fuerat? Quota rerum maximarum pars noſtrâ ętate intercidit? Fortè veteris hiſtoriæ monumenta hujus quidem prodigii memoriam ſervaverant; ſed illis pereuntibus eam quoque interiiſſe neceſſe fuit; vel ſaltem ſub ementitis fabularum velamentis tam altè occulitur, ut deprehendi veritas nunquam poſſit. Ita in fabulis proditum eſt de nocte duplo prolixiore, ut deliciæ Jovis cum Alcmena prorogarentur; & apud S. Auguſtinum de Civit. *l.* 21. c. 8. ex Varrone legimus de Veneris planetæ curſu, colore, & figurâ ſub Regis Ogygis ætatem tranſmutatis. Unde vis illa Magis tributa apud Poetas, ſiſtendi ſcilicet aſtra, niſi ex inducta perſuaſione id olim reapſe executioni fuiſſe mandatum, nec Dei virtutem factum illud excedere? Lucanus Pharſal. l. 6.

Ceſſavere vices rerum, dilataque longâ
Hæſit nocte dies: legi non paruit Æther,
Torpuit & præceps audito carmine Mundus.

r Odyſſ. 23. 5. 242. 243. Noctem illam, qua Ulyſſes (*r*) procos inſequutus trucidavit, ſeque ipſum agnoſcendum Penelopi præbuit, plus juſto prorogaſſe Minervam Homerus fabulatur: apud
s Odyſſ. 12. 5. 382. quem pariter (*s*) Sol, cui nex ſuorum boum ab Ulyſſis ſociis inducta, gravius acciderat, minitatur denegaturum ſe deinceps Terræ lumen, Regno tantùm Plutonis illuſtrato.

Denique argumentum ex Authorum ſilentio deductum, omnium maximè imbecille habendum eſt; niſi fortè de Hiſtorico agatur, cui res fuerit explorata, qui innuere de illa aliquid ex inſtituto teneretur, ejuſque ſcripta omnia ſuperſint, ac tandem in ejus ſcriptis quædam legantur rebus ſilentio preſſis planè repugnantia. Abſunt verò hæc ſimul omnia à prodigio Joſue. Authoribus enim prophanis neque de illo quidquam debuit innotuiſſe; neque, ſi noſſent, memoriæ tradere cogebantur; nec tandem omnia eorum ſcripta ad nos pervenerunt: ſi quæ autem ſervata ſunt, hæc ſanè nihil habent veritati ejuſdem prodigii repugnans. Non eſt igitur cur eorum ſilentium alicujus eſſe momenti credatur.

Ad hæc, ſi naturalis æquitatis rectæque rationis, tum & cujuſdam juris gentium ratio poſtulat, ut in hiſtoriis ſingularum gentium atque regionum iis potiſſimùm fides habeatur Hiſtoricis, qui ad eam gentem & regionem ſpectantes, avitarum rerum cognitione præ exteris omnibus inſtructi cenſentur; cur Hebræis ſua narrantibus refragemur, cum maximè in eorum ſcriptis tot appareant ſinceritatis & ſapientiæ characteres, etiam inſpiratione Divinâ poſthabitâ quæ ſuperiorem cæteris omnibus authoritatem illis conciliat?

At enim prodigium illud factu eſt impoſſibile, omnibuſque Aſtronomię regulis repugnat. Quod etiam ſi contigiſſet, nihil Judæis commodi, plurimùm attuliſſet incommodi; inſueto enim æſtu laſſati nedum hoſtibus inſiſtere, ſed neque reſiſtere valuiſſent. Sed eſto omnia, addunt, è re Judæis ſuccederent, quæ prodigii fuit neceſſitas? Ita planè Adverſarii, quorum ſi argumenta conſtarent, utique prodigium omne negare non inviti cogeremur. Scitum eſt enim Deum ſibi planè repugnare, ac conſtitutas à ſe leges infringere nec velle unquam nec poſſe; ſicut nec prodigia multiplicanda unquam, cum & ſinè prodigio æquè obtineri finis poſſit Divinâ ſemper Sapientiâ id præferente quod planius eſt ſimpliciius. His tamen ratis manentibus principiis, ſalva tamen manere ſimul ea, quæ ad prodigium pertinent, defendimus. Nihil in illo repugnans, nihil Deo factu impoſſibile. Qui enim Aſtris omnibus è nihilo prodire juſſis, motum ſingulis peculiarem impreſſit; eorum ille continere curſum ad arbitrium non poterit? Cum Dei voluntas ipſiſſima ſit rerum omnium natura; poteſt utique Deus, cum è re ſua eſſe intellexerit, & ad motum ſingula impellere, atque dum maximè volvuntur, retinere. Nobis fateor res videtur difficilis; ſed numquid proindè quando difficultatibus obvolveretur, non in ſpeciem tantùm, ſed reipsâ validis, ut aciem ipſam humani intellectûs retunderent, fidei authoritatem ſivè excutere nos, ſivè conquiſitis ratiunculis eludere par eſſet? Deo prona ſunt, quæ etiam cogitantibus
nobis impervia (*t*). t *Vide Aug. de Civ. Dei l.* 21. *c.* 5. *n.* 3. & *c.* 7. *n.* 2.

Prodigia Divinitùs facta alterius naturæ ſunt à rebus communibus & naturalibus; hiſce enim poſtremis intelligendis per conſtitutas Phyſicæ regulas, ac cæterarum rerum, quas habemus exploratas, analogiam nitimur. In prodigiis autem id præſtandum, ut quantum illa à præſcriptis naturæ regulis exorbitent intelligamus, ſimul etiam demonſtrantes, ex ſpectata ad regulas extraordinarias cohærentiâ factu eſſe poſſibilia, quæ Deo tantùm authore geſta ſunt. In eo planè hypotheſes omnes prodigiis explicandis excogitatæ verſantur. Ita e. g. concipimus Deum valido

quodam vento immiſſo continens freti æquor diſſidiſſe, tum & diffuſas undas naturali fluiditate exſpoliaſſe, ut veluti in glaciem concretę ad utrumque latus immotæ perſiſterent. Moyſis virgam in anguem tranſmutatam conjectamur ex reſolutâ priùs ligni materiâ, ac deindè in anguem coagmentatâ. Res ſanè nec factu impoſſibilis eſt, ut aeris validiori impreſſione cedentes undæ in glaciem concreſcant, quemadmodum byemali tempeſtate accidere videmus; ſicut neque lignum in alterius rei naturam tranſmutari; ſed hæc promptè fieri & nullo agentis naturalis miniſterio interpoſito, id planè regulas naturæ omnes excedens, prodigium conſtituit. Ita in rem noſtram philoſophari oportet: corpus motu aliquo agitatum, immotum tandem manere, id nequaquam mirum videbitur; quod autem nemine obſtante à curſu retineatur, id ſanè Divino prodigio deputandum eſt. Modò id ſupereſt demonſtrandum, Solis ſtationem nihil habere naturæ legibus repugnans, quamvis longè illas excedat.

Syſtemati quod circa terram in centro Mundi conſtitutam Solem & Lunam torquet, illud commodi accedit, quod & Scripturæ verbis præ cęteris cohæreat, & planius atque ad populi captum magis accomodatum fit. Illud ſibi Scriptores Sacri pręſtituunt, nullique alteri Judęi jam indè ab exordio aſſueverunt. In ea igitur perſuaſione tum & Joſue loquutus eſt, cum & Judęi Solis ſtationem ſpectarunt. Porrò in ea rerum conſtitutione prona ſunt & plana omnia; Sol & Luna ſimul eodem tempore ſteterunt, quieſcentibus interim cæteris Mundi partibus, veluti in harmoniâ optimè conſtitutâ. Quies illa, & ſilentium aſtrorum in Mundi harmoniâ nihil planè turbavit; intermiſſum enim curſum omnibus deindè ſimul reſumentibus, veteres functiones redierunt.

Verùm Paganorum Philoſophi ſimplex illud ac populare ſyſtema de terræ quiete atque Solis motu, adeò extraneis ſyſtematibus, variis aſtrorum motibus explicandis, inferſerunt, ut & phænomenon illud, de quo in præſentiarum eſt ſermo, multis difficultatibus implicarint. Nec erat ſanè, cur illi Divinarum Scripturarum authoritatem nihil morati, multùm laborarent ut opinionum ſuarum placita cum ipſis Scripturis conciliare ſatagerent. Statuerunt igitur Solem, Lunam, ſtellaſque fixas omnes impreſſo ſibi à firmamento motu ex occidente in orientem torqueri; cui geminum alterum in ſtellis fixis junxerunt motum à primo mobili communicatum, quo ſcilicet ex oriente in occideotem rapiebantur. Singulis hiſce ſtellis, ſicut & Soli, Lunæ, ac Planetis ſingulos Cœlos attribuunt; illud etiam addentes inſitum adeò eſſe ſingulis motum, ut motu intereunte interiiſſe etiam ipſa Cœli corpora neceſſe ſit; ea namque ſimul omnia adeò colligantur, ut alterum ſine altero ſtare non poſſit. Denique in ea ſunt ſententia, ut ſi fortè accidiſſet unquam Cœleſtia corpora ſemel quieſcere, tunc rigor & ſtupor ſublunaria omnia inceſſeret, eaque rerum turbatio ſequeretur, quæ primigenium chaos reduceret.

His ſemel perperam au ſecus conſtitutis, ſexcentis cavillis noſtri prodigii fidem in dubium revocare nituntur. Quibus depellendis tenebris, perperam ſanè offuſis, pluribus fuit laborandum, quò ſcilicet difficultates ſolverentur, ex conficto ad arbitrium ſyſtemate deductæ. In hanc rem aſſignatæ ſunt ſingulis aſtrorum motibus Intelligentiæ quædam, Solis & Lunæ motum repreſſuræ, conatibus aliorum Cœlorum mirâ quadam, & Cœleſti vi reſiſtentes. Tandem ſeriò allaboratam eſt conciliandæ hiſtoriæ Sacræ cum ſyſtemate, quod merè ad arbitrium invectum nullâ niſi Philoſophorum, à quibus inductum eſt, authoritate fulcitur.

Non defuerunt, qui conquiſitis ratiunculis demonſtrarent, Solem, ſi fortè ſtationem agere coactus fuiſſet, diem nedum non prorogaturum, ſed & multò breviorem redditurum. Nullo negocio ex Ptolemæi ſyſtemate rem demonſtrant. Sol, inquiunt illi, ſuum habet inſitum motum ex Occidente io Orientem, ſolidi anni periodo terminandum; rapitur autem ſimul 24. horarum ſpatio ex Oriente in Occidentem, primo mobili contra inſitam à natura inclinationem parère coactus. Quare ſi fortè aſtri motus ex occidente in orientem ſuſpendatur, in contrarium à primo mobili raperetur, ſimulque citiùs ſingulis diebus occideret, eâ itineris portione, quam ſingulis diebus inſito motu percurreret, nempè trecenteſimâ ſexageſimâ quintâ portione ſui curſus. Ita dies Joſue non tantùm cæteris diebus prolixior non fuiſſet ſed & à cæteris vinceretur. Huic occurrendo incommodo motum continuiſſe omnium ſimul corporum Cœleſtium opus fuit; quod ſanè prodigium plus nimio, quàm Scripturæ verbis cogamur, exaggeravit.

Philoſophi recentiores novo fabricato ſyſtemate novis etiam explicationibus phęnomenon illud expoſuerunt. Rati itaque terram circa immotum Solem torqueri, ſtetiſſe terram, non Solem, imperio Joſue autumarunt. Cum verò, inquiunt, Scriptura vulgarium captui accomodare ſe conſueverit, ac rerum naturalium ſpeciem, non rem ipſam ſectetur; ſactum inde, ut ſtetiſſe potius Solem, quam terram perhibeat. Eâdem cautione ſolet quandoque ſenſum aſtris, intelligentiam brutis, Deo paſſiones, ſpiritibus corpora tribuere. Addunt inſuper, literalem ejus hiſtoriæ interpretationem magis futuram abſurdis, & incommodis obnoxiam, ac denique perinde eſſe ſive Sol, ſive terra ſtare dicatur, eodem ſemper effectu contingente. Porrò ſyſtema illud noſtrâ quidem ætate vulgò apud Doctos tanquam hypotheſis admittitur, eoque ſimul omnia noſtri phænomeni ſalvantur. Sed duplici incommodo adversùs illam deducto occurrendum eſt. 1. Innatans in turbine Solis terra, ejuſque motu verſata, vix eſt, quòd ſubitò perſiſtat immota; nec modico id temporis ſpatio fieri poteſt, ut terra illa velut aggerem ſeſe opponat mate-

riæ

riæ Solaris torrenti, qui toto impetu in illam rapitur. Præſtaret igitur, Solem unà cum terra, quin & omnia inſuper corpora Cœleſtia, quæ eodem cum Sole turbine feruntur, ſiſtere. Sed in immenſum tunc multiplicari prodigia nullâ neceſſitate cogeremur, quod ſanè alteri ſyſtemati invidiam creare ſupra animadvertimus.

2. Si terra in vortice Solis immota inſitum ſibi motum circa proprium centrum ſita continuiſſet, ut communi motu intra materiam ſolarem ageretur, ſolemque ſemper ex eodem latere ſpectaſſet, illud conſequutum fuiſſet incommodi, ut longioris diei æſtui expoſitus Judæorum exercitus, vix, ac ne vix quidem ferre ardorem potuiſſet. Adeò enim incaleſcere terrę portionem illam ſub torridâ Cœli plagâ poſitam contigiſſet, ut calore ambuſti homines & bruta defeciſſent, abſumerentur plantę, omnia in vaporem abirent: Ecquid eſt aliud incendium Phaetontęum in Mundum invehere?

Hoc quidem poſtremum incommodum adverſus omnes ęquè ſententias valeret, cui tamen duplici ratione occurrimus. Solem ſtare potuiſſe credimus, cum ſuper horizontem modicè adhuc elevatus vim omnem ſuam non adeo explicaverat, ac plenâ meridie; quantum enim à meridie ſol abfuiſſet, tantum eâ occaſione æſtûs remittauretur. Quantum autem ex contextu Scripturæ intelligimus, aberat adhuc à meridie Sol, cum ſtationem agere juſſus uſt. 2. Immodicus licèt & minimè ferendus calor nobis habeatur, non idem tamen judicium ferendum eſt de populis in ardenti climate enutritis, ſummi æſtûs aſſuetudinem patientibus. Experimentum in nobis ipſis capere eâ de re licet. Si fortè diem aliquam æſtivam duplo prorogari, & meridianum Solis ardorem aliquibus horis perſeverare contingeret, iis affligeremur incommodis, quæ tuducenda olim ſub Joſue jactantur? Elapſis nuper annis gravioris ſolis inclementiam, quantam alia nulla in Orbe loca, majorem experti ſumus; nec tamen ea toleravimus incommoda, quæ fortè aliquis timuiſſet.

Ad ſecundum illud incommodum quod ſpectat, fieri nempè vix potuiſſe, ut ruentis materiæ impetum turra immobilis ſuſtineret, reponendum, 1. Id quidem cæteris omnibus, non Deo factu impoſſibile: poteſt enim Deus ad arbitrium effectus naturales corporum ſuſpendere, quæ ſcilicet ipſiſſima uſt prodigii natura. 2. Ut terra immobilis in vortice Solis ſiſtatur, ſuo etiam Soli cæteriſque aſtris motu relicto, ita materiæ Solaris motus contemperandus eſt, ut æquo ſimul impetu ſupra & infra terram feratur; ita enim fiet, ut fluxuum inęqualitate ceſſante (per quos altero rapiente, altero aliquantò remorante terra torquebatur) æquabili motu circa Solem acta immota ſimul in ſuo centro conſiſtat. Nihil hìc legibus naturalibus repugnans, quanquam inſuetus iſte materiæ ſolaris fluxus conſuetam naturæ rationem non ſequitur; quare prodigium eſt apertiſſimum.

Id unum tantummodò ſupereſt, quòd nullum ex huc uſque adductis Syſtematibus ſatis convincit, qui ſcilicet fieri potuerit, ut exercitus totius noctis itinere feſſus, & cæderu totâ die hoſtes, iiſque fugientibus inſiſtere 18. ſivè 24. vel etiam juxta aliquos 36. horarum ſpatio ſufficeret? Si verò Iſraelitæ curando corpori, reficiendis viribus, ciboque capiendo (u) deſiſtere ab armis coacti ſunt, quid prorogare profuit? Si verò nunquam ab armis ceſſatum eſt, quomodo inſuetum laborem tulerunt? Non deſuerunt inter Patres, qui crederent Hebræos totâ illâ die inediam prorogaſſe (x); quod non ſine novo miraculo factum eſſet, Deo ſcilicet laſſi atque laboribus confecti populi vires reparante, vacui ſtomachi moleſtiâ temperatâ. Malumus tamen, prodigio indulgentes, exercitum de more illorum temporum commeatu ſuo oneratum fugientes hoſtes inſequutum credere. Quarè ſimul & perſequi hoſtes, & cibo curare corpora poterant; ſingulis opportunum ad eam rem pro datâ occaſione tempus captantibus. Ne cibo reficeretur exercitus nunquam caverat Imperator, atque ſingularium militum mora per data intervalla nihil totius exercitus iter retardabat. Scitum eſt, Philiſthæos inſequentem Saulem (y) inediam ſub capitis interminatione edixiſſe, quæ Regis juſſa tanquam intempeſtivè lata Jonathas reprehendit, quòd refectis cibo viribus meliori ſucceſſu fugientes hoſtes inſequi exercitus valuiſſet.

u *Juſtin. in Dialog. cum Tryph.*

x *Tertull. lib. de Jejunio c. 10. Jeſum Nave debellantem Amorrhaos, prandiſſe illa die exiſtimamus, qua ipſis elementis ſtationem imperavit? Jeron. lib. 2 contra Jovinian. Jeſus Filius Nave ſtationem imperavit Soli, & Luna, & inediam pluſquam unius diei victoris exercitus protelavit.*

y 1. *Reg.* 14. 24. 25.

Quæ poſtremo loco in noſtram ſententiam objecta ſunt de Moyſis ſupra Joſue præſtantiâ, vix cum veritate tanti prodigii, quale nos agnoſcimus, cohærente, hæc quidem alicujus eſſent momenti, ſi ut in prodigii gloriâ ita & in cæteris præſtare Joſue contenderemus. Quid eſt autem incommodi, ſi in ſingulari tantùm prodigio majorem, in reliquis verò omnibus inferiorem habeamus? Nonne Eliſeus prodigiorum gloriâ Eliam vicit? Apoſtolorum ſigna majora habita ſunt quàm Jeſu Chriſti quædam? Quæ Deus hominum miniſterio operatur prodigia minora ſunt, quàm ut ex illis certum aliquod de hominum præſtantiâ deducatur judicium. Quando igitur Moyſes minori quadam prodigiorum gloriâ præ Joſue claruiſſet, ſemper tamen illum & merito ſuo & dignitate præcedit. Quid eſt tandem, rogo, quod prodigium auget, minuitque? an ejus patrandi quoad nos difficultas major? Hæc ſanè in omnibus æquè prodigiis valet; æquè enim omnia vires noſtras ſuperant: quod autem vires excedit, varium licèt & diverſum, pro eodem tamen habetur; quemadmodum & de infinito atque æterno conſtat. An verò Dei virtute magis præſtat Joſue prodigium quàm Moſaica? Hæc ſanè nonniſi per ſummam impudentiam, nec ſine errore prorſus dicerentur; Deo enim ęquè omnia prona ſunt.

DIS-

DISSERTATIO
DE PLUVIA LAPIDUM IN CHANANÆOS.

Ad Joſue 10. 11.

Poſt initum à Joſue prælium cum quinque Regibus Chananæis Gabaonem obſidione prementibus, actos in fugam hoſtes Bethoron verſùs inſequutus eſt. Cum ad Urbis deſcenſum perveniſſent, *Deus*, inquit Textus ſacer, *miſit ſuper eos* (nempè Chananęos) *lapides magnos de Cœlo uſque ad Azeca: & mortui ſunt multò plures lapidibus grandinis; quam quos gladio percuſſerant filii Iſrael*. Hæc Scripturę verba negocium Sacris Interpretibus fecerunt adeò, ut in varias abeuntes ſententias, alii quidem de procella grandinis alibi de procella lapidum dictum expoſuerint Hoc Diſſertationis hujus noſtræ argumentum eſt.

Receptior inter Expoſitores ſententia tenet, Deum (*a*) fugientes Chananæos oppreſſiſſe ingenti grandinis procellâ, quæ valido delata vento in miſerorum capita devoluta eſt. Favet interpretationi Textus, in quo poſt narratam lapidum pluviam, *Miſit ſuper eos lapides magnos*, tum additur, quaſi luculentioris expoſitionis gratiâ: *Mortui ſunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos percuſſerant filii Iſrael*. Septuaginta geminum hunc Textum reddunt, *Lapides grandinis* (*b*). Suffragatur Author Eccli 46. 6. *In ſaxis grandinis virtus valdè fortis*. Et alibi cap. 43. 16. tanquam Divinæ virtutis argumentum affert illud: *In magnitudine ſua poſuit nubes, & confracti ſunt lapides grandinis*. Ex quo animadvertere juvat, ſolemni Hebræorum phraſi grandinem lapidum nomine, vel *lapidum grandinis* exprimi, quemadmodum & pro glebis (*c*) *lapides luteos*, & pro plumbo erigendis ad libellam muris *lapidem ſtanneum* (*d*) uſurpant. Iis qui malè compactum murum ædificant eumque terrâ ſine paleis obliniunt, Ezechiel denunciat, cùm valido ventorum turbine pluvia corruerit, & ingentium lapidum procellâ ingruente ædificium lapſurum (*e*). Luculentior Iſaias 30. 30. immiſſurum in Aſſyrios Deum miniatur *turbinem & lapidem grandinis*, quibus allidantur. Ezechiel Domini judicium in Gog prænuncians, animadverſurum in illum ait lue, ſanguine, pluviâ vehementi, & *lapidibus immenſis*; ſulphure inſuper & igne è Cœlo demiſſis (*f*). Aptè proindè hiſtoria Judicium de procella grandinis in cædem Chananæorum ſæviente exponitur. Præter grandinem addunt Prophetæ Abacuc 3. & Joſepus (*) tonitrua, fulgura, & imbrem quæ in Textu Joſue deſiderantur.

a *Vide Joſeph. Antiqu. l. 2. c. 5. Lyr. Menoch. Tir. Dionyſ. Carth. Toſt. in Joſue 10. q. 9. Salian. Vatabl. Cleri. Alii.*

b *Lithous Chalazes. Hebr. beaſne barad.*

c *Eccli. 22. 1. In lapide luteo lapidatus eſt piger.*

d *Zach. 4. 10. Videbunt lapidem ſtanneum in manu Zorobabel.*

e *Ezech. 13. 11. 13.*

f *Ezech. 38. 22.*

* *Antiq. l. 5. c. 1.*

Oppoſita huic ſententia, quæ de pluvia lapidum ad literam Textum interpretatur, neque ſuis deficit conjecturis, neque eruditiſſimorum Authorum ſuffragio. Maſius, Grotius, Bonfrerius, Gerardus Joannes Voſſius [*g*], aliique nonnulli in eam rem conveniunt, tanquam unum ex prodigiis Dei Iſraelis hiſtoriam illam reputantes. Eam ſtatim ideam verba Textûs ingerunt; quod autem ſubditur de grandine lapidum ad ſuperiora illa referendum videtur, nimirum ad lapides, quibus Chananæi confecti oppreſſique ſunt. Neque de nomine *grandinis* adjecto lapidibus ſollicitos nos eſſe oportet, cum uſurpari illud commodè potuerit de furioſa lapidum procella, quæ tanquam grandinis turbo in caput miſerorum inſonuit. Ita pariter reddi poſſunt verba Eccleſiaſtici, Iſaiæ, & Ezechielis, ſicut & familiari ſermone paſſim uſurpare ſolemus: Deturbata eſt in miſerum lapidum, ictuum, ſagittarum grando. Porrò ſi grandinem tantummodò vulgarem ſignificare voluiſſent Prophetę, quid opus fuiſſet hac verborum granditate rem familiarem exprimere? Negocium hìc tantùm facit genus, & natura lapidum, qua illi ratione concreverint &c. quod in præſentiarum nobis diſcutiendum ſupereſt.

g *De Idololat. l. 1. c. 26.*

Lapidum imbres non ita naturæ vires ſuperant, ut continuò ad prodigium referendi ſint. Moyſes Deut 28. 24. pluviam quandam pulveris, & arenæ à Domino immittendam in populum refractarium denunciat: *Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de Cœlo deſcendat ſuper te cinis, donec conteraris*. Exempla rem produnt. Accidit non rarò, ut in inſuetis terræ concuſſionibus, ventis intima terræ quatientibus, pulveris, & arenæ nimbus in Cœlum efferratur, inde verò in ſubjecta arva recidens ſpiritum animalibus intercludat, agris ſterilitatem inducat. Id contigiſſe ferunt juxta vicum *Tripergola* in Italia anno 1538. ubi validis ſuccuſſionibus agitato ſolo, ſubito nimbo obductum Cœlum lapidibus & pulvere pluit; poſt biduum novus creviſſe mons in medio lacûs *Lucrini* ſpectatus eſt (*h*). Majora ejus generis prodigia anno 1707. narrantur; nova enim Inſula ex imo maris emergens in Archipelago, ſtupente ad prodigium Europâ, apparuit. In Relationibus ejus phęnomeni legimus ante plures dies velut ingentes pi-

h *Montfauc. Diar. Ital. cap. 21. pag. 358.*

læ

læ bombardæ ſtrepitus exauditos fuiſſe, tum plures ignitos lapides in aerem ad immenſam altitudinem ejaculatos, proprio deinde pondere recidentes, in ſubjectum veluti accenſos pulveris radios pelagum, & in omnem latè agrum ſpatio ultra quinque milliarium recidiſſe. Ad hæc ater nigerque fumus, cinereo quodam furfure teter attollebatur, ita craſſus, ut vix à recurrenti aere diſſolveretur; qui tandem validis ejuſdem aeris concuſſionibus paulatim diſſectus, in pulverem tenuem abibat, indeque veluti niger efformatus imber in ſubjectas terras ita exonerabatur, ut totum ſolum obduceret. Interdum cum fumo juſtæ magnitudinis lapides igniti intorquebantur, adeò ingenti copiâ, ut non ſemel tota brevis Inſulæ facies tegeretur.

Romani, quibus monſtri loco habebatur, ſi quando Cœlum lapidibus pluiſſet, ejus rei exempla plurima in ſuis hiſtoriis ſervarunt. Sub Tullo Hoſtilio (*i*) renunciatum eſt, in Urbe lapidibus ſuper montem Albæ pluiſſe; res fabellæ loco primùm accepta eſt, nunquam enim memoriâ hominum fuerat auditum, de Cœlo lapides demiſſos; dein certi homines legati ſunt, ut rei veritatem explorarent; renunciarunt illi: *haud aliter, quàm cum grandinem venti glomeratam in terram agunt, crebri cecidere de Cœlo lapides*. Temporis ſucceſſo prodigium illud familiare redditum eſt, ut veluti in re frequenti minùs ad illam horrerent (*k*). Similis pluviæ exemplum extat apud Authorem belli Africani (*l*).

i *Liv. l. 1. decad. 1. pag. 12.*

k *Vide Liv. l. 25. pag. 264. Idem l. 30. pag. 305. & lib. 34. pag. 416.*

l *Cap. 47. Nimbus cum ſaxea grandine ſubitò exortus eſt ingens.*

Aliquanto poſt prælium Cannenſe, bidui ſpatio in eodem Albæ monte, ſimile imbris prodigium innovatum eſt. Paria alibi leguntur veluti Ariciæ (*m*), Capuæ Romæ, Lavinii, Amiternis, in Marchia Anconitana, & alibi. Interdum ignei lapidea Cœlo cadebant, interdum glebæ, interdum vulgares lapides. Hæc autem adeò explorata ſunt, publica, & ſingularibus rerum eventibus confirmata, ſicut & præſtantiſſimorum Scriptorum fide, & copiâ aſſerta, ut non ſine temeritate negarentur.

m *Liv. l. 22. pag. 120., & l. 35. pag. 422. & alibi paſſim. Vide & Appian l. 4. belli Civ. & Aug. l. 3. de Civit. cap. 31.*

Quod autem ſupra fidem videretur illud eſt, nimirum non imbrem tantum lapidum, terræ, atque arenæ è Cœlo decidiſſe, ſed etiam ingentium lapidum moles varias diutius per aerem jactatas, tandem fuiſſe præcipites.

Plutarchus in vita Lyſandri fuſiùs narrat hiſtoriam lapidis fulminei, olim in fluvium Ægos in Thracia dilapſi. Anaxagoras Philoſophus, qui in ea erat ſententia, Solem ingentem eſſe lapidem igne candentem, futurum prædixit, ut lapis iſte è reliquo ſaxo avulſus corrueret (*n*); Damacus animadvertit (*o*), ſolidis illis 75. diebus, quot à reddito Anaxagoræ oraculo, uſque ad lapidis lapſum interceſſerunt, aeris faciem flammeum quemdam nimbum occupaſſe, in varias hinc inde partes variè agitatum; ex eo verò ſub inde lapidea quædam fruſtula veluti favillas avulſa, tamquam ſtellas erraticas ex uno in alterum locum actas; corruentem tandem lapidem deferbuiſſe ab igne, imminutâ quin etiam plurimùm ſaxi mole. Ariſtoteles (*p*) ſuſpicabatur lapidem illum è ſaxo aliquo, vel monte vi ventorum avulſum, atque in aera ſublatum, poſt varias hinc inde tum inſiti motûs tum & aeris agitationes corruiſſe tandem juxta Anaxagoræ Oraculum; quam ejus opinionem vix probari ſibi Plutarchus ſignificat, cum juxta Damachi relationem lapis 75. dierum ſpatio in aere ſuſtentaretur. Plinius æquaſſe illum ait mole vehiculum, colore autem fuiſſe atro, & aduſto (*q*); illum verò narrat ad ſuam uſque ætatem tanquam inſigne aliquod Religionis monumentum ſervari.

n *Diogen. in Anaxag. Vide Not. Menag. in Laertium.*

o *In lib. de Relig. apud Plut. dicto loco.*

p *Meteorolog. l. 1. cap. 7.*

q *Plin. l. 2. cap. 68. Qui lapis etiam nunc oſtenditur magnitudine vehis, colore aduſto.*

Malchus in vita Pythagoræ refert, Philoſophum illum in Creta expiatum fuiſſe, lapide fulmineo in eam rem adhibito. Deus Elagabalus nihil erat aliud, quàm lapis ſubniger è Cœlo dilapſus. Comes Marcellinus anno Chriſti 452. tres ingentes lapides è Cœlo in Thraciam deturbatos narrat. Anno 1492. die 7. Novembris mixtus cum grandine ingens lapis, quem nos oculati teſtes in Eccleſia Parochiali Enſishem in Alſatia ſpectavimus, decidit; fluviatilem lapidem nec exiguum refert, ſubnigrum, & veluti igne aduſtum, inæquali, & aſperâ ſuperficie, qua veluti fruſtula fuiſſent avulſa; pondere eſſe narrant circiter 300. librarum (*r*).

r *Vide Geſnerum, & Anſel. de Boot hiſt. lapid. & gemm.*

D. Gaſſendus (*ſ*) narrat, die 29. Novembris anni 1637. circa horam decimam matutinam læto & ſereno aere, cum forte duo viri in agro eſſent ſuper imminentem Varſonis montem ſitum inter Urbes Guillelmum, & Sedunum, ingentem ignitumque vidiſſe lapidem in medeo aere ſuſpenſum; tum audiiſ ingentes veluti è tormento bellico ſtrepitus duo potiſſimum, quorum alter altero horribilior. Viſus deinde circa petram circulus multicolor, diametro circiter quatuor pedum. Volitavit autem lapis 100. circiter paſſibus à Viris diſtans, ſupra terram circiter 5. perticis elevatus. Sibilus comitabatur volitantem, ei ſimilis, quem ignitus accenſus pulvis refert, tum & odorem ſpargebat veluti aduſti ſulphuris. Tandem in terram decidit 300. circiter paſſibus ab iis viris, qui rei eventum ſpectabant, non ſinè aliquo veluti è bombarda ſtrepitu, atque fumo lætam Cœli faciem obſcurante. Concurrentes ad ſtrepitum ex adjacentibus regionibus incolæ ſpatium viderunt diametro circiter 5. pedum liquatis nivibus diſtinctum, in quo foſſa pede lata, atque tribus pedibus profunda aperiebatur. Jacentes circum lapides vi caloris in calcem redacti ſpectabantur, atque in imo foſſæ delapſus lapis inventus eſt paulò vitulino capite minor, & humano non abſimilis, pondere 54. librarum, colore verò fuſco, extremâ duritie. Servatur adhuc Aquis Sextiis in Provincia. Fuſiùs ſingula deſcribere viſum eſt, ut tutiùs infra tum de hoc phænomeno cum de pluvia lapidum diſſeramus.

ſ *In Lib. 10. Diog. Laert. de Meteor. Epicur. &c.*

Anno 1510. (*t*) in agro non longè ab Abdua grando lapidum 1200. numero, odore ſulphureo, & duritie extremâ cecidit.

t *Cardan. de Variet. l. 14. c. 72.*

dit. E' nimbo flammeo ante doas horas in Cœlo verſante dilapſi ſunt, quorum unos io ſtatera pondus reddidit 120. librarum, alter 60.

Ex *Cerauniis* ſeu lapidibus fulmineis, de quibus agit Anſelmus de Boot (*u*), aliqui inter Curioſorom Cimelia ſervati aſciæ formam, alii vomeris, mallei, malleoli, cunei referunt. Quod ad rem ſpectat, genus creduntur ſocarii lapidis; colore variant. Forulis autem inſtructi quibuſdam plerumque oon caſu ſed de induſtria, uti quidem ſuſpieari licèt ſactis, & manubria quondam habuiſſe ſua, & in varios agreſtium oſus adhibiti videntur.

u Lapid. & Gemm. cap. 261.

E' nubibus cum fulgure diſploſi lapides illi vulgò creduntur; ſed moltò ad rem propius in uſus veterum Barbarorum tum bellicos, tum domeſticos agreſteſque addictos autumant Eruditi. Scitum eſt enim conſueviſſe olim Veteres, ſolido quodam lapide & ferè impenetrabili tum cultros, cum arma conficere. Æthiopes apud Herodotum (*x*) præduro quodam lapide & ſagittas armabant, & ſigilla inſculpebant. Foramina lapidum in loco, ubi manubria erant inferenda, variis olim uſibus ferviſſe argumento ſunt apertiſſimo.

x Herod. l. 7. c. 69.

In vico quodam Normandiæ, cui nomen *Conquerelle*, tumulus veterum Barbarorum anoo 1685. (*y*) detectus eſt, in quo poſitæ ſuper capita defunctorum haſciæ ex præduro lapide, ac colore variæ, inventæ ſunt; nihil autem illæ à Ceraupiis erant abſimiles.

y Montfauc. Diar. Ital. cap. 28. pag. 440.

Aſſueta ſub ſabularum velamentis vera celare vetuſtas refert, Herculem ſuſeeptâ in filios Neptuni expeditione, lapideam graodinem à Jove impetraſſe, qua io hoſtes deturbatâ omnes oppreſſi ſunt (*z*). Hujus ſabellæ oon aliam ſacilè hiſtoriam quæras, quàm quæ de Joſue in Scriptura narratur; filii enim Neptuoi aptiſſimè Chananæos, ſivè Phœnices commercio & navigationi deditos deſignant. Solemni Scripturæ phraſi filii maris, terræ, arcûs non alios deſignant, quàm navigationibus, cultui terræ, jaculationibus addictos viros. Herculis nomen multis inſignibus viris commune eſt; vel ſaltem res à multis præclariſſimis viris inſigniter geſtæ, quidquid inſuper memorabile habebat vetuſtas, hæc in Hereulem collecta ſunt. Factum indè, ut in unum eum virum ea ſimul conveniſſe deprehendaotur quæ de Moyſe, Joſue, Samſone &c. memoriæ mandata ſunt.

z Vide Melam l. 2. Gall. Narbon. Plin. l. 3. Strab. l. 4. Æſchylus à Strabone laudatus contigiſſe illa teſtatur in bello Herculis Liguſtico, Solin. cap. 2. In Liguria quoque lapidarios campos, quod ibi eo (Hercule) dimicante, creduntur pluiſſe ſaxa.

Nuclei ſulmioei genus eſſe lapidis creduntur, facilè à noſtro argumento non alieni. Nucleus eoim iſte materiâ qoadam conſtat ſulphureâ, & nitroſâ ex terræ halitu in oube roridâ conſtipato varièque ſubacto & agitato. Ejuſdem naturæ partes coeuntes in corpus ſolidiſſimum conſtringuntur, quod agitatione & compreſſione nubis igneſcens, in liberiorem aerem diſjecto nubis ſinu, qua facilior via eſt, evadit. Accidit autem brevì (quandoquidem ex ſulphurea & oitroſâ materiâ totus conſtat, paucis terræ & craſſioris materiæ, ignis vim retuodeotis, partibus admixtus) ut totus abeat in flammas, atque poſtquam erravit in libera aeris regione diutiùs, veluti accenſi pulveris radios nihil poſt ſe relinquat, niſi odorem, fumum, & colorem quemdam aduſtum in locis à fulmine tactis. Huc ſpectare facilè potoit Ezechiel in loco ſupra laudato, ubi de *lapidibus Gabiſch* (*a*) vel pyropi, quæ gemma eſt colore & fulgore igneo.

a Ezech. 13. 11. aſne elgabiſch.

Aliud eſt genus lapideæ pluviæ naturale, rariſſimum tamen; eum nempè lapides è petra aliqna in editis montium jugis divulſi, io aeta, ventorum vi ſublati tolluntur, ac deinde vento reſideote ionato in terram pondere deturbantur. Id io noſtris quidem regionibus inuſitatom, frequenter ſpectari narrant Itioeraria in quibuſdam Africæ tractibus, ubi procellę familiares. Cum Perſę ad Templum Delphicum diripiendum veoiſſent, ſurens ſobitò imbrium procella, & fulmina ſimul & lapides è petris avulſos iotorquens, in ſacra impiorum capita ingruens, tantã in illos cæde ſæviit, ut exercitum diſſiparet atque deleret. Ità Diodorus (*b*). Paria accidiſſe Perſis violentas manus in direptionem ejuſdem Fani injicere volentibus, Pauſanias eſt author (*c*); lapides, inquit ille, mootis Parnaſſi, vi procellæ avulſi, in Gallorum capita reeidentes miſerè attonitos opprimebant. Hanc lapidum avulſionem noo procellæ furenti, ſed terræ ſucceſſioni violentæ tribuit Juſtinus [*d*]. *Præſentiam Dei & ipſi ſtatim ſenſere; nam & terræ motu portio montis abrupta Gallorum ſtravit exercitum.*

b Diodor. Sicul. Bibl. l. 11. Vide & Herodot. l. 8. c. 27.

c Pauſan. l. 1.

d Lib. 24. ad finem.

Hæc lapidei imbris exempla ſuccurrunt; reſtat modò ut genus determinetur, quod potiſſimum retuliſſe lapidea grando ſub Joſue, noſtrâ quidem ſententiâ, viſa eſt. Porrò ex iis, quæ de lapidibus fulmineis ſupra digeſſimus, facilè Lectores intellexerint, omnia ad ſabulas potiùs, quàm ad hiſtoriam amandari. Nucleum in præſeotiarum abs re prorſus eſſe ex eo conſtat, quòd lapis eſt quidem, ſed alterius cæterorum à lapidibus in Chananæos naturæ. Illi enim grandineo imbre ruentes Chananeos à deſeenſu Bethoron uſque Azecam longiſſimo temporis & locorum ſpatio proſequuti ſunt: quid hæc ad nucleum, ſivè ad fulgur? Tandem alieni à noſtro argumento habentur ignoti illi lapides in aere aliquantò ſuſpenſi, dein in varia terrę loca ruentes; hæc enim mira quædam & inſueta phænomena vix ac ne vix quidem grando lapidum appellari aptè potuiſſent.

Verùm ſi pondera illa immania adeò & compacta valido veotorum robore in aere ſuſtineri, atque huc illuc volui potuerunt; ſi petere ſublimia ignis ſivè ſubterraneæ exhalationis vi coacta ſuot; vel ſaltem ſi in aeris regione terreis, aqueis & ſulphureis particulis ſimul conſtipatis compingi potuerunt; quidni contigerit, ut lapides, mole quidem minores, ſed copiâ majores, quales in Scriptura inſinuantur, ſivè in ipſo aere formarentur, ſivè ſaltem in aera ſublati lapideam grandinem gravem Chananæis reddiderint?

Deſitum eſt jam diu ioter Doctos opina-

Digitized by Google

nari cum Anaxagora, lapides è Cœlo interdum dilapſos, fruſtula eſſe ex lapideâ Solis ſivè aſtrorum maſsâ divulſa; neque enim pronius eſt ut credamus, potuiſſe è Sole vel aſtris lapides divelli in terram provolendos, quàm quod lapides ipſi è maſſa montium in æthera protrudi potuerint, quò ſe cum aliis ſolidis corporibus in vaſto materiæ æthereæ, æquore natantibus conjungerent.

Cum verò exploratum habeatur, accidiſſe quandoque ut immanes lapides in medio aere flammas conciperent, ac deindè proprio pondere in terram ruerent, ſicut & viſas interdum lapideas procellas; non eſt planè cur de veritate prodigii Joſue ambigamus. Res eſt enim nihilo majorem extorquens fidem, quàm cætera rata ſine dubio, & omnium aſſenſu certiſſima. Hiſce autem formandis lapidibus neque prodigium, neque Angelorum miniſterium comminiſci cogimur, quod à Maſio, & Bonfrerio factum eſt; cùm Phyſicæ regulis uti ſalvâ adhuc prodigii veritate poſſimus. Neque enim imbre lapideo pluiſſe Cœlum mirandum eſt, ſed id potiùs monſtri loco habendum, ut procella eâ datâ oportunitate hoſtes corripuerit, ut ad eam rem pararentur lapides, ut tandem cauſæ ſecundæ ad illum rei eventum diſponerentur, atque dato temporis articulo nimbus excuteretur in Chananæorum perniciem. Solet plerumque Deus res & cauſas naturales in prodigia ordinare, cùm ſcilicet novâ inditâ diſpoſitione ſuis implendis conſiliis determinat. Non creaturas ille novas educit, ſed novam creaturis diſpoſitionem indit. Cum in Hebræorum caſtra induceret coturnices, cum in Ægyptios muſcas immitteret, num ille novas in Orbem creaturas invexit, & non potiùs diſperſas per univerſam Orbis faciem prodigio congregavit?

Concipimus non inviti valido furente venti turbine avelli è petra potuiſſe lapides, atque longiſſimè transferri. Ignis etiam ſeu venti intra terræ viſcera compreſſi vel clauſus in ſpecu aer lapſu quodam ſive humi, ſivè petræ alicujus in arctum redactus, ſi quà fortè aditum in parentem aerem perrumpant, obvia quæque omnia abripiunt, veluti inflammatus in bombarda pulvis, vel compreſſus in eadem bombarda aer globum ſecum rapit. Contigit id non rarò in monte Veſuvio, & Ætna, undè ejaculati longiſſimè lapides, arenæ & cineres in ipſo voraginis orificio jacentes, longè lateque terrorem intulerunt. Id igitur fortè & in imbre lapidum accidit: lapides in aera ſive turbine rapti, ſivè erumpentis è terra aeris vel ignis vi protruſi, proprio deindè pondere in terram reciderunt. Divinæ autem Providentiæ virtute factum eſt, ut in eo effectu producendo certum temporis articulum & opportunitatem cauſæ ſecundæ ſervarent. Nihil hac hypotheſi aptius, ut prodigii veritas cum naturæ operationibus conſtaret.

Res eſt minùs quidem cogitantibus prona, non tamen factu impoſſibilis, ut lapides in ipſis nubibus coaluiſſe concipiantur. Potuit enim pulvis, arena, terra turbine quodam commota in aera protrudi, quod iteratis exemplis quotidie contingere quis ignoret? Rore autem nubis pulvis ille madeſcens conſtipari primùm, deinde admixtione partium ſulphurearum, bituminoſarum, oleoſarum dureſcere; tum proprio adoiteote pondere, vel cadentis nubis alliſa in terram ruens, adjecto vento & procellæ impetu, adeò gravis in capita Chananæorum impingi, ut paſſim miſeros occideret. Hucuſque prona ſunt omnia, nihilque naturæ leges tranſcendens. Prodigii autem vis in eo potiſſimum ſpectatur, quòd adeò diſpoſita Dei juſſu, & Angelorum directione ſingula hæc contigerint, ut in ipſo deſcenſu Bethoron hoſtes corriperent.

Nec ego facilis in animum induxerim, lapideas pluvias in veteri Romanorum hiſtoria non infrequentes, in ſupernaturalium cauſarum cenſum referendas eſſe; ut nimiâ pietate laborare videantur Scriptores illi, qui Cacodæmonis aſtu factùm id arbitrantur; quaſi ſcilicet Dei æmulatione quadam, & continendis in ſuperſtitione populis prodigii ſpecie fallere incautos voluiſſet (*); quòd nempè ſolemne eſſet Gentilibus lapideæ pluviæ prodigium ſacro Novendiali averruncare (e).

Quò verò ex duobus hiſce ſyſtematibus unum aliquod præferamus, ſive illud quod in textu Joſue vulgarem grandinem, vel quod lapideam pluviam agnoſcit, credimus poſtremum ad literam magis, & ad mentem Sacri Scriptoris accedere. Neque enim Scriptura grandinem tantummodo ſignificatura illis uteretur phraſibus: *Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de Cœlo*. Nimis enim ardua eſſet interpretatio, ſi lapidum nomine grandinem intelligere cogeremur cum maximè ſola literæ inſpectio lapidum non grandinis ideam lectoribus ingerat. Ad hæc: *Cum pluit terrâ, cum pluit cretâ, cum pluit lapidibus, non ut grando appellari ſolet hoc nomine, ſed omninò lapidibus. Hac profectò etiam graviter lædere potuérunt*. Ita S. Auguſtinus (f). Si ergo de grandine tantùm ageretur, nunquam planè uſurpatum fuiſſet nomen lapidum, & magnorum lapidum, neque lapidibus pluiſſe ſcriberetur. Addit poſt hæc omnia Scriptura, lapideæ grandinis procellam multò plures abſumpſiſſe ex Chananæis, quàm quos Iſraelitarum gladius abſtulerat; quæ quidem de lapidibus, quàm de grandine multò proniùs intelliguntur.

Nec me fugit, contigiſſe aliquando, ut vi procellæ immanis quædam grando excuteretur, qua valida etiam animalia ſternerentur; quemadmodum memoriæ proditum eſt de grandine à Deo in Ægyptum excuſsâ, quæ homines, & pecudes ſub dio deprehenſos occidit (g). Sed quæ exercitum percuſſerit grando, majori in illum factâ cæde, quàm quæ victorum hoſtium gladio integrâ die omnium, quotquot unquam fuerunt, longiſſimâ induceretur, nulla unquam occurrit. Nonnè pronius eſt ut credamus eam cædem ad lapideam grandinem eſſe] referendam, quæ miſeros 6. vel

* *Maſius in Joſue* 10. 11.

e *Alex. ab Alex. Gen. Dier.* l. 5. *cap.* 27.

f *De Civit.* l. 3. *cap.* 31.

g *Exod.* 9. 22.

7. horarum itinere, quantùm deſcenſos Bethoron diſtat ab Azeca, perſecuta ſit? Voces illæ apud Hebræos *lapides grandinis*, non grandinem tantummodò ſignificant duritie & magnitudine lapides referentem, quemadmodum contrariç ſententiç Authores inſinuare videntur; ſed prono ſeoſu exprimunt grandinem lapidum, ſive lapides inſtar grandinis, eodem nempe impeto & copiâ ruentes. Plura ſuppetunt ſimilium expreſſionum, & tranſpoſitionum exempla; ita pro lampade incensâ *lampas ignis*, pro zelo ardenti *ignis zeli*, pro igne Urbi ſubjecto *Urbem in ignem convertere* uſurpatur.

Tandem ea generalis regula revocanda eſt, nunquam ſcilicet figuratò, & improprio ſenſu utendum eſſe, cùm litera ſatis pronum & naturalem alterum exhibet. Eſt autem, quam nos producimus, interpretatio literæ magis conſona; quippe quæ Textum legentibus prima occurrit, nihilque habet in contrarium, quod non facilè diſſolvatur. Lapideam pluviam ad Phyſicæ regulas ita revocare conati ſumus, ut habeamus perſuaſum, nihil contra illam opponi, quod etiam contra grandinem non poſſit. In hoc autem hypotheſim de grandine ſuperat, quod Scripturæ literam pro ſe habeat. Quid igitur nos ab illa retraxerit?

DISSERTATIO

DE REGIONE IN QUAM CHANANÆI PULSI A' JOSUE SESE RECEPERUNT.

BELLUM à Joſue cum Chananęis geſtum, viceſque, quibus mox ab Iſraelitarum ingreſſu univerſa illorum regio agitata fuit, majoris momenti res eſt, quę ipsâ granditate ſuâ ac ſingularitate in lectionu hujus hiſtorię occupatos animos maximè teneat. Integra gens florentiſſima & potentiſſima jam inde à pluribus ſęculis ad excidium ſententiâ damnata, peti ſe inopinatò ſenſit ab exercitu 600000. virorum, quos Imperator agebat à Deo conſtitutus, ejuſque authoritate munitus, juſſionibus directus, ac tandem favore pollens. Quem inſuper aſtra, & elementa revererentur, qui vel ipſa prodigia militare pro ſe in hoſtes Domini ſui coegit. Accedebat Deus ipſe ſuminè potens exertâ manu in Chananęos pugnans, terrorem in eorum exercitum incutiens; tum autem corda eorum obdurans, oculos ad ſaniora diſcernenda conſilia obcæcans, ac tandem in tantis rerum anguſtiis arma ſumere cogens, quò ſcilicet in manus populi ſui illos traderet. Captos autem jubet Deus anathemati devoveri, cavens, ne quis unquam ex illis excidio totius gentis ſuperſtes eſſe permittatur, quin & omnia ferro & igni expiari, ne quid reliqui maneret de gente, cujus crimina ad ſummum malorum deducta Cœlum ipſum ſollicitaverant.

In ea Chananæarum rerum turbatione, partim ad arma pro defenſione rerum ſuarum confugerunt, atque æſtu belli abſumpti ſunt, partim præſentiſſimum periculum declinaturi ſpontaneo exilio ſolum verterunt. Poſtquam igitur in noſtro Commentario bellorum Domini, atque armorum Joſue eventus omnes proſecuti ſumus, rectus rerum ordo poſtulat, ut de illis ſermonem faciamus, qui promptâ in alias regiones ſeceſſione ſaluti ſuæ conſuluerunt. Cum autem nuſpiam in Libris ſacris certa appareant loca, quò populus ille tranſmigrarit, nos varias orbis regiones percurrentes illarum veſtigia, ſi quæ poterimus, detegere conabimur.

Qui de hoc argumento egerunt, non ſatis conveniunt inter ſe; alii enim in Ægyptum receſſiſſe Chananęos autumant, alii in regiones Africæ Laterales, qua parte Occidentem, & Septentrionem reſpicit. Sunt qui Europam tenuiſſe, ſunt qui Americam maluerint. Suſpicantur tandem alii per varias Mediterranei Inſulas, & continentis loca varia ſparſos illos ſedes fixiſſe ſuas, quibus favere Scriptura 2. Eſd. 9. 22. videtur, ubi diſperſos dicit Chananæos per varia Mundi clymata (a). Sed aliis unum omnibus locum aſſignare viſum eſt. Sunt qui ex ſeptem populis Chanaanitidem tenentibus ex ſingulis portionem aliquam fugiſſe Iſraelitas teneant; ſunt viciſſim qui ſolos Jebuſæos, & Gergeſæos id cœpiſſe conſilium ſtatuant. Hęc omnia modò in examen revocanda ſunt.

a *Tachkekem lephcab*.

Authores Judæi narrant (b), ſob ipſum Chanaanitidis ingreſſum tria hęc populorum optioni à Joſue propoſita. Primum, ut libera eſſet ſingulis, qui maximè voluiſſent, recedendi facultas. Secundum, ſe recepturum eos, qui pacem poſtulaſſent, fœduſque ſe cum illis initurum. Tertium tandem, quicumque propoſitis conditionibus non annuiſſet, illis indicere ſe bellum ſcirent. Unus ſuper triginta Chananæorum Reges, bellum paci præferentes exterminati ſunt. Gabaonitæ pacem elegerunt, & fœdus. Gergeſæi fugam in Africam. Paria fermè Maimonides prodit [c]. Jo-

b *Gemarr. Jeroſol. tit. Schebiit c. 6.*

c *Halac. Melc. c. 6.*

ſue

Digitized by Google

ſue, inquit ille, miſſis ad Principes Chananæorum caduceatoribus, hæc variis epiſtolis ſcripta denunciari mandavit. Ex illis aliæ babebant: *Fugam capiut ſi quiſ maluerit*: aliæ: *Dedat ſe quicumque voluerit*; poſtremæ tandem: *Bellum eligat quicumque bello delectatur*. Addit autem ſolos Getgeſæos, Domini verbis fidem habentes, in Africam ſeceſſiſſe. Inter Hevæos, reliquis omnibus pacis conditiones propoſitas ſtatim recuſantibus, uni Gabaooitæ fœdus per dolum à Joſue ſubduxerunt. Cæteri omnes io bellum converſi ſunt.

Sed quem potiſſimùm Africæ locum ſelegerunt Gergeſæi? Silent id quidem Rabbini, illud tanmmmodò prodentes, ſub Alexandro Magno (*d*) veniſſe illos poſtulatum à Rege, ut in propriam regionem, ab Hebræis olim uſurpatam, reſtituerentur. Vocati ad dicendum cauſam Judęi reſponderunt, nihil ſe quidem Gergeſæis debere; quin potiùs ſibi reſtituendos eſſe Gergeſæos tanquam mancipia fugitiva Dominis; reficienda inſuper damna, quæ fraudatâ tot annorum ſervitute populo iotuliſſent. Probant eam quidem Gergeſæorum ſervitutem ex maledicto Noemi in Chanaan, ex quo Gergeſæi deſcendiſſent: *Maledictus Chanaan: ſervus ſervorum erit* (*e*). Significarunt autem nihil eſſe exploratum magis, quàm quòd fugâ ſe ſubduxiſſent. Stabat jam Hebræis ſententia, cum Gergeſæi de cauſa ſuâ deſperaotes damnationem promptâ ſeceſſione eluſerunt. Hæc quidem Rabbini, nec ſanè aliam mereotur fidem, quam quæ præclaris tot fabularum fabricatoribus debetur. Joſue ipſe de ſe teſtatur Getgeſæos viciſſe (*f*), quorum reliquiæ adhuc Jeſu Chriſti ætate reſtabant (*g*). Sed hæc ſaltem, quamquam non vera, veterem demonſtrant traditionem, Gergeſæos ſcilicet io Africam tranſmigraſſe.

Narrant ex Rabbinis quidam (*b*), ſparſo de adventu Hebræorum in ſuam provinciam rumore, atque eas illi deſtinari ſedes intelligentes, in fugam verſos, arva reliquiſſe cæſis arboribus, & obſtructis fontibus deſerta, evertiſſe Urbes, ut novis incolis nibil præter ſolum maneret. Harum facilè gentium (*i*) pars in Ægyptum, pars io Africam, Germaniam, & Illyricum ſeceſſit. Hanc de Germania opinionem propugnat Genebrardus, contendens, vaſtam illam regionem, non ſecus ac occidentalem omnem tractum, deſerta fuiſſe loca, quo tempore Chananæi diſperſi per Orbem errabundi vagabantur. Chananæos autem in ea tranſmigraſſe deſerta probat ex rudi illa extremaque barbarie veterum Germanorum, quos inter Scythas Plinius accenſet [*k*]. Genebrardi judicium minus probaſſe Serrarius videtur (*), in eo maximè quòd ille in veteres Germanos iniquior fuiſſet, quanquam alioqni idem Serrarius ultro fatetur Rabbioum Abenezram, alioſque antè illum, conſtituiſſe in Germania Chananæos; ſicut & vernaculam Germanorum linguam aliquid habere cum Hebræa & cum Chaldaica potiſſimum affinitatis animadvertit. Sed quam illi viam in Germaniam contendentes tenuerint? Caſune an datâ operâ eò ſe contulerunt? Quam illi Germaniæ regionem frequentarunt? Qua tandem conjecturâ de illorum in eam regionem adventu inſtruimur? An Rabbinis ſolo verbo aſſerentibus credendum?

Non deſunt, [*l*] qui Chananæorum incommodo in longiori via percurrendâ parcentes, noo aliò migraſſe illos credant, ſed agris cultis atque commodis locis relictis in ardua contendiſſe, ibique excisis in ſaxo ædibus ab Hebræorum armis in tutum ſe recepiſſe. Ex his cavernis, quæ veteri traditione effugium Chananæis præbuerant, noonullas extaſſe ad Jericho ſuâ etiam ætate prodit Hiſtoriæ Lauſiacæ Scriptor Palladius. Sed hanc opinionem licèt probabiliſſimam cenſeam, facilè enim Chananæi in montibus ſeſe continentes diutiùs ſedes ſuas defeoderunt, quàm cæteri inferiora incolentes loca; vix tamen in animum induxerim, nihil ultra deferendum eſſe vetuſtiſſimæ de fuga Chananæorum traditioni, quàm ut diffugiſſe illos ex ioferioribus ad ſuperiora credamus. Quare gentis colonias in locis ab Hebræorum cognitione diſſitis quærendas nobis proponimus.

Recepta magis, quæque majorem veri ſpeciem præſeferat ſententia tenet, Chananęos fugâ dilapſos in Africam migraſſe. Conſentiunt in hanc rem vetuſtiſſima Hebręorum ſcripta, quibus erudítiſſimi Interpretes ſuffragantur. Convenit & Gemarra Jeroſolymitana, cujus in ſuperioribus ſententiam produximus. Diffugiſſe primùm in Ægyptum tradit Procopius (*m*), ubi plus nimio aucti, cum ſibi in ea regione permiſſas ſedes anguſtiores pro numero hominum experirentur, in imas Africę regiones migrarunt; ubi excitatis Urbibus quamplurimis, atque per adjacentes regiones omnes dilatati totum latè tractum ab Ægypto uſque ad Columnas Herculis occuparunt, veteri ſemper retento ſermone, aliquantò tamen corrupto, ſed non ità prorſus, ut Phœniciam originem non referat apertiſſimè. Ejus gentis perpetuum monumentum, addit idem Procopius, extant in vetuſtiſſima urbe Tingitana ab ipſis condita, marmoreę candidæ columnę duę juxta majorem fontem erectę hanc pręferentes Phœniciis characteribus inſcriptionem: *Nos gens ſumus, qui prædonem Jeſu filium Nave fugientes in tutum recepti ſumus*. Porrò hos Tingitanæ urbis incolas regionem illam & ſedem & matrem habuiſſe, ut ex ea nati non eò tranſlati fuiſſent, recepta erat Africanorum traditio, inde facile ducens originem, quòd nulli hominum illis vetuſtiores agnoſcerentur. Ferebant autem Antæum primum eorum Regem è terra prognatum ſingulari prælio cum Hercule certaſſe.

Si vera prodat Procopius, fateamur oportet, ejus ſaltem ætate opinionem, quæ Tingitanos ex Chananæis fugâ dilapſis ſub Joſue accerſit, obtinuiſſe; quin & ea tra-

d *Talmudici Perek Chelech apud Schikard. de Jure Regni pag. 121.*

e *Gen. 9. 24.*

f *Joſue 24. 11.*

g *Matth. 8. 28.*

b *Targ. in cap. 3. 5. Cant.*

i *Vide in Seder Olam & Genebr. Chron. ad an. 2709.*

k *Plin. l. 4. cap. 12.*

* *In Joſue cap. 11. q. 6.*

l *Pallad. Hiſt. Lauſ. cap. 106.*

m *De Bello Vandal. l. 2. c. 10.*

ditio jam inde à tempore erectæ geminæ columnæ (quas ſanè multò vetuſtiores Procopio eredere pær eſt) repetenda videtur. Scitum eſt Africæ laterales plagas coloniis Phœnicum frequentatas fuiſſe, cum & linguæ, & moris, & Religionis, uno verbo originis Phœnicæ & Chananææ non obſcura extent in iis locis veſtigia, quin & de coloniis earum gentium varia maneant in biſtoriis monumenta. Negocium facit tantummodò, quod tempora non ſemper concordant; vel ductæ coloniæ illæ multo quàm Joſue ſeriùs leguntur, vel ſaltem omnia ſunt illarum incerta, & fabulis obvoluta.

Sed hiſce reponimus, 1. Chananæos ſingillatim non ſimul omnes tranſmigraſſe. Fugâ dilapſos plures ante Hebræorum in Chanaanitidem ingreſſum verbis illis Dei facilè inſinuatur (n): *Terrorem meum immittam in præcurſum tuum, & occidam omnem populum ad quem ingrederis, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam. Emittens crabrones priùs, qui fugabunt Hevæum, & Chananæum, & Hethæum antequàm introeas. Non ejiciam eos à facie tua anno uno, ne terra in ſolitudinem redigatur. Paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec augearis, & poſſideas terram.* Alibi verò Deus præceſſurum ſe populo ſuo pollicetur, igniſque depopulantis more Chananæos correpturum (o). Et Author libri Sapientiæ [p]: *Miſiſti antecesſores exercitus tui veſpas ut illos paulatim exterminarent; non quia impotens eras in bello ſubjicere impios juſtis, aut beſtiis ſævis, aut bello duro ſimul exterminare; ſed partibus judicans dabas locum pœnitentię.* Facilè igitur vix ex Ægypto egreſſis Judæis terror Chananæos inceſſit, ut fugâ partim dilapſi ſaluti ſuæ conſulentes in alias Provincias migrarint.

n Exod. 23. 28. 29.

o Deut. 9. 3. Vide & Deut. 33. 27.

p Sap. 12. 8.

2. Non ingruente tantùm bello per Joſue geſto, ſed & poſt ejus obitum, variis datis occaſionibus, Chananęi ſolum vertere facilè potuerunt. Pari enim gradu Iſraelitarum res florentes, ac proſtratę Chananęorum procedebant; illis enim paulatim creſcentibus, hi arctius ſemper concluſi metu imminentis mortis vel ſervitutis, ad alias ſedes facilè diverterunt; cùm maximè tutum haberent mari effugium, cujus penès ipſos ſemper, quà Phœniciam alluit, dominium, tum ante cum poſt Joſue obitum, manſiſſet.

Deductę inde colonię Phœnicum in Africam, Aſiam minorem, Hiſpanias, Grçciam, omneſque Mediterranei Inſulas. Quis enim in animum induxerit unquam unas Tyri, & Sidonis Urbes, quarum etiam prior Joſue fortaſſe poſterior eſt (q), tot tantiſque coloniis ſufficiendis valuiſſe? Phœnicia, juxtà indicatos in Scriptura fines, intra montes Libanum & Carmelum tota claudebatur, anguſtiſque oppidò limitibus continebatur in extrema ſui ora, quà ad Jordanem inclinabat; quare vix eſt ut tot regiones miſſis coloniis frequentare potuerit. Exercebantur etiam Phœnices in navigationibus, quarum tunc temporis peritia minor, & diſcrimen erat majus, cum & ſcientiâ imperitiores eſſent, & navigiorum fabricandorum rudior adhuc eſſet ars; quod quidem ejus gentis propagationi obſtitiſſe plurimùm debuit. Cum autem alioqui exploratum habeatur, Phœnices circa ętatem Joſue infinitas penè colonias variis regionibus frequentandis miſiſſe; ductas illas ex Chananęis vix ambigimus; ex Chananæis, inquam, qui graviſſimo ab Hebręis incommodo affecti, Sidonias conſcendentes naves aliò migrare coacti ſunt.

q Vide Commentar. in Joſue 19. 29.

3. Eſto, incertum ſit tempus coloniarum Phœnicum: illas tamen omnes vetuſtiſſimas fuiſſe, & pleraſque bello Trojano antiquiores indè intelligimus, quòd Grçci è bello reduces ad quęcumque appellerent loca (r), coli jam indè à veteri ętate à Phœnicibus audiebant. Ita planè nobiſcum Grçcorum Hiſtorici conveniunt. Porrò bellum Trojanum poſt 240. annos ab obitu Joſue conſignatur; quare ſi eâ temporis intercapedine inter Joſue & Salomonem, conſtitutas omnes illas colonias, & ex Chananęis fugâ pręſentiſſimo ob Hebræos in dies magis ſeſe per Chanaanitidem diffundentes, periculo ſubductis, conſtanter dixerimus, nemo falſi in nos crimen dixerit.

r Vide Bochar. Chanaan & Horn. de Orig. Gent. Americ. l. 2. c. 3. & 4.

Salluſtius ex vetuſtis Commentariis Regum Numidię, Punicè ſcriptis, refert veterem Africanorum traditionem de adventu in Africam Herculis Tyrii vel Libys, cum exercitu Medorum, Perſarum, & Armenorum; deferendæ autem regionis ſuę in cauſa fuiſſe tradit bella civilia ſive domeſtica; addit inſuper, quos ſecum Hercules ducebat milites, mixto cum fœminis Lybicis connubio, ab aviti ſermonis puritate ſenſim degenerantes, eò redactos fuiſſe ut neque priora retinentes nomina, Medi & Armani mirâ prorſus, & inſuetâ nominis corruptione *Mauri* appellarentur (s).

s Salluſt. de Bel. Jugurth.

Hornius [*], ad eum Salluſtii locum meditamenta adjungens ſua, animadvertit, genuinum Herculis Africani nomen fuiſſe *Macerin*, teſte Pauſania (t). Porrò nomen illud derivari potuit ex Hebræo, ſivè Phœnicio *Mechoker*, ſapiens, perſcrutator. Armeni illi, de quibus Salluſtius, facilè pro Aramæis vel Syris, ſeu potius Amorrhæis ſub Hercule duce in Africam deductis uſurpandi ſunt; cum autem Salluſtius gentem illam ne audiſſet quidem unquam, quippè quòd nomen ipſum vel in propria illarum Regione jam obſoleviſſet, facilè cum Armenis confudit; minùs animadvertens nomen *Mauri*, quo appellabantur, ſatis ad Amorrhæos acceſſiſſe. Quæ cum Salluſtium, uti jam diximus, fugerent, ejus nominis originem deductâ longè etymologiâ petivit, cum in promptu haberet originem, ſi rerum Chananęarum hiſtoriam noſſet. Quid Medi, niſi *Madianitæ*? Quid, Perſæ, niſi *Pherezæi*? Perſarum enim & Medorum nomen Herculis Africani ætate nondum increbuerat.

* Loc. cit. l. 2. c. 3. pag. 75.

t In Phocicis.

Gomeres, populi noſtrâ etiam ætate in Mauritania noti (u), ex quibus regio Gomeritis in Lybia, & Gomera Inſula inter Canarias; Gomeres, inquam, ex Amorrheis nomen ſuum derivaſſe Hornius autumat; quemadmodum & Canariæ Inſu-

u Vide Anton. Nebriſſ. Decad. 2. Rer. Hiſpan.

lę

Digitized by Google

læ, alio nomine Fortunatæ, ex Chananæis eidem Scriptori probantur (x).

Ad bella civilia & domeſtica Herculem in alienam regionem propellentia quod ſpectat, non abs re prorſus ipſiſſima eſſe creduntur ab Iſraelitis identidem in reliquias Chananæorum poſt obitum Joſue geſta. Memoriæ proditum eſt bellum Juda, & Simeonis in Jebuſæos, Hethæos & Phereſ̧eos, qui aſſignatam iiſdem Tribubus ſortem occupabant (y). Nec fortè ab aliis Tribubus in ſua ſingulis ſorte à bello ceſſatum eſt. Nota ſunt prælia Deboræ, & Barac in Jabin Regem Aſor (z); Gedeonis in Madianitas (a), tum & alia plura. His afflicti bellis Chananæi, ut libertati ſuæ conſulerent, ſolum vertere coacti ſunt. Potuit etiam Deus, ut ſua in impias gentes decreta executioni mandaret, eos inter ſe populos committere, ex quo fieret ut etiam ante Hebræorum adventum alius alium ab avitis ſedibus pelleret.

Porrò ſententia Chananæos in Africam invehens, nec nova eſt, nec incerta. Vetera Urbium hujus regionis nomina fermè omnia Phœnicia ſunt. Ardani., Hippona, Leptis, Utica, Tiogis, aliæque plures coloniæ ſunt Phœnicum, nemine refragante. Carthaginem omitto, Urbem nonniſi poſt Salomonis ætatem ædificatam. S. Auguſtini ætate Africani de origine ſua requiſiti, Chananæos ſe (*Canani*) prodebant (b). Arabes hodiedum tenent, Barbaros Africæ ex vetuſtis Palæſtinæ populis, qui in eas confugerint Regiones, repetendos eſſe. S. Hieronymus (c), S. Auguſtinus (d) & recentiores Critici agnoſcunt veteris linguæ Punicæ, & Chananææ conſenſum; ut plura in eam rem congerere fruſtraneus prorsùs ſit & inutilis labor. Quare non ſine firmis conjecturis concludimus, Chananeos ferè omnes Iſraelitarum arma fugâ declinantes in Africæ regiones ſeſe recepiſſe.

Quæ tamen à nobis dicta non ita accipienda eſſe contendimus, ut alia petiiſſe loca Chananæorum nulli credantur; quamquam enim vaſtiſſimus ejus terræ tractus, omnibus in ſedem ſuffeciſſet, alia tamen ab aliis ſelecta loca credi par eſt. Ita Cappadoces, Colchos, Georgianos ſive Gurgeſtanos ex Caphtoritis, & Gergeſæis derivant (e). Cilicum Author fuiſſe creditur Cilix, frater Cadmi, dux Cadmonæorum. Nec deſunt qui veteres Gigantes Sueviæ, & Norvegiæ ex ſtirpe Gigantum Chananæorum ſatos credant (f). Sinæi in Scriptura noti, facilè patres fuerunt Sinenſium. Inſulæ Siciliæ, Sardiniæ, Meliтæ, Cypri, Corcyræ, Balearides, Gaditanæ, aliæque plures, incolas habuerunt Phœnices. Sardiniæ nomen derivatur à Sardo filio Herculis Africani (g). Author anonymus ſub Alexandro Severo ſcribens, primos Balearidum, & Gadium incolas ex Chananæis, & Jebuſæis à Joſue pulſis accerſit. Ex his poſtremis nomen inditum eſt Ebuſæ Inſulæ non longè ab Hiſpania (h). Cadmus Thebarum conditor, patrem habuit, juxta Suidam, Agenorem ſive Ogygem, qui ipſiſſimus eſt Og Rex Baſan. Inachides, ſeu filii Inaci in tota Græcia celebratiſſimi non alii creduntur ab *Enacim*, ſeu filiis Enach, robore virium, & ſtrenuitate in Scriptura notiſſimis (i). Phœnicium, ſivè *Penicim*, nomen olim toto orbe clarum, ex Hebræo *Beneanak* aliqui accerſunt. Nec tamen fidem meam obligaverim, ut hæc omnia, quæ de origine earum gentium retulimus, quaſi ſcilicet ex Chananæis ab Hebræis pulſis deriventur, rata ſint & firma; verùm liquido conſtat, eas conjecturas plerumque veritati hiſtoricæ in nihilo prorſus repugnare; & ſi minùs quidem in promptu ſit demonſtrare omnes eas colonias ætate Joſue fuiſſe deductas, negaverit tamen nemo ſaniorem illarum partem ex Chananæis eſſe accerſendas, non diu poſt ſummi illius Ducis obitum conſtitutas.

In hiſtoria, vel ſi mavis fabella Cadmi tot deprehenduntur originis Chananææ veſtigia, ut ſcrupulos ea de re omnes evellant. Tempus deductæ coloniæ cum ingreſſu Joſue in Chanaanitidem ferè congruit; narrat enim jacta à Cadmo unà cum fratre Phœnice Regni Tyrii & Sidonii fundamenta A. M. 2549. ante Chriſtum 1455. qui nempe annus congruit cum anno 37. itineris Hebræorum per deſertum ſub Moyſe duce; ac triennio ante ingreſſum Joſue in Chanaanitidem, Cadmus ipſe in Græciam ſeſe recepit. Conſignatur idem ejus adventus in Græciam, & conditæ Thebarum Urbis epocha in marmore Arundelliano ad ann. 64. æræ Atticæ, nempe ann. 3195. Periodi Julianæ, & ante Chriſtum 1519. Sub hæc tempora Moyſes apud ſocerum ſuum Jethro in Madianitide verſabatur. Qua ſemel admiſſâ ſupputatione, immeritò prorsùs reputaremus Cadmum Hebræorum metu è Chananitide ſeſe ſubduxiſſe, cum nulla adhuc expeditionis Hebræorum in eam regionem conſilia prodiiſſent. Prior eſt ergo epocha retinenda, vel deſerenda opinio, quæ inter transfugas Chanaanitidis virum accenſet. Facilè ſe ab hac expediunt difficultate illi, Hebræorum in Ægypto moram ad 430. ſolidos annos prorogant; ſed nullo noſtro periculo defendere nos cogimur Ducis hujus in Græciam itineris in cauſa fuiſſe illata à Joſue in Chanaanitidem arma.

Extat inſcriptio quædam Herculis Maguſani legenda Weſcappel, qui portus eſt Zeelandiæ, in Inſula Walcheren; hunc autem Herculem D. Gallæus coævum Moyſi facit, ductoremque eorum, qui Palæſtinam ad ingreſſum Joſue filium Num deſeruerunt. Ab illo verò poſitas ferunt columnas illas Herculis Gaditanas. Referebat pictus imaginem veteris cujuſdam navis gubernatoris, ſemicalvâ fronte, facie veluti ſole aduſtâ. Ritu Phœnicio veluti Numen colebatur in Templo, in eadem urbe Weſcappel ædificato. Porrò nomen Maguſanus ex Chaldæo *Genz* derivatum ſonat *abſcindere*, & per metaphoram eſt *tranſire* ſeu *pertranſire*; ita naves & vadum fluminis Chaldæi appellant *megiza*. Legitur etiam 2. Reg. 19. 17. & 1. Eſdr. 16. 2. vox *megiſan* pro *tranſvadare*. Nullus eſt profectò ambigen-

x *Vide Hornium l. 2. cap. 9.*
y *Judic. 1. 34. &c.*
z *Judic. 4. & 5.*
a *Judic. 6. & 7.*
b *Expoſit. inchoat. Ep. ad Rom. Interrogati ruſtici noſtri, quid ſint, Punicè reſpondent Canani.*
c *Tradit. Hebr. in Gen. Idem in Jerem. cap. 25. &c.*
d *In Judic. q. 16. & ſerm. 35. de verb. Domini.*
e *Vide Horn. de orig. gent. Americ. lib. 2. c. 3. pag. 73. 74.*
f *Arngrimus Jonas apud eundem.*
g *Vide Pauſan. in Phoc.*
h *Boch. Chanaan. l. 4. c. 36.*
i *Vide Grot. in Num. 14. 23.*

gendi locus, Herculem Gaditanum, ſive è poſteris ejus aliquem, vel ſaltem quempiam ex Phœnicibus, cui par eſſet cognomen, ultra Gaditanum fretum excurriſſe; narrant enim de Hercule, totum ab illo orbis ambitum maritimo itinere decurſum, cui etiam Diodorus Alectam Septimaniæ urbem conditam tribuit.

De origine gentium Armenicarum hucuſque diſceptatum eſt apud Doctos, & omnes licèt eruditionis ſuę nervos in eam rem contulerint, nihil vel parum adhuc profecerunt. Obſcura ſunt omnia, & incerta. Cum tamen ex Chananæis è Palęſtina egreſſis deriventur à pluribus, eorum nos ſententiam modò diſcutiendam proponimus.

In ipſo autem limine operæ pretium ducimus adnotare inter eos etiam, qui ſententiam illam propugnant, de ratione Chananæos in Americam tranſvehendi non ſatis convenire. Sunt qui autument populos illos conſcenſis Sydoniis navibus fortuito caſu tempeſtate aliquâ jactatos ex Mediterraneo in Oceanum, inde verò in Americam depulſos (k). Iſte maris trajectus, quòd longior plus nimio, atque difficilis videatur, ita à nonnullis contrahitor; namque appuliſſe illos primò in Africam credunt, deinde ad inſulas Canarias, è quibus recta in Americam (l).

k Vide l' Eſcarbot hiſtoir. Nov. Franc. l. 1. c. 3.

l Vide Grot. in Deut. 18. 10. & Notas Joan. de Laet. in diſſert. Hugon. Grot. & aliorum de orig. gent. Americ. & Horn. de orig. gent. Americ. l. 5. c. 5.

Conjecturæ pro aſſerenda Americanorum ex Phœnicibus origine, plerumque ex morum, linguę, & Religionis inter utraſque gentes affinitate petuntur. Mexicanorum Numina Saturno Phœnicum, Moloch Ammonitarum ex æquo reſpondent (m). Æreum eſt ſimulacrum monſtroſum ſubjecto igne candeſcens, cui humanis victimis litatur. Familiare eſt etiam apud Americanos, quod etiam obtinuiſſe apud Phœnices ex Scriptura compertum eſt, ut per ignem tranſiliant, quod ipſiſſimum eſt *luſtrari per ignem*; recurrens ſæpe in Scriptura (n). Ipſa etiam Chananæorum crimina in novum Mundum tranſvecta ſunt; impudicæ, & inceſtę commixtiones, ſodomia, polygamia, divortia; neque ignotus ipſis, quemadmodum olim Phœnicibus, Solis, & Lunę cultus. Gigantes apud Americanos ſpectantur. Stigmata ſibi inducunt, tum & acervos lapidum in honorem Numinum erigunt. Qui tandem Americanę linguę ſtudio delectantur plurium vocum cum Hebræa, & Phœnicia conſonantiam animadvertunt (o). Omnia ſimul hæc non exigui ſunt in hanc ſententiam momenti; ſed illud operoſum eſt maximè, qui nempe fieri potuerit ut tam vaſtum interjecti maris ſpatium trajicerent.

m Vide noſtr. diſſert. de Moloch

n Deuter. 18. 10. & 2. Paralip. 28. 3.

o Vide Horn. l. 1. c. 10. 11.

D. Huctius Epiſcopus Abrincenſis (p), caſu id factum cenſet; cum enim, inquit, fretum Gaditanum populi illi ſæpiùs trajicere conſuevirent, quò in Oceanum ad Africę, ſive Europę litora tranſirent, factum ſemel, ut prorogata navigatione ſub ipſam uſque lineam pervaderent; cum autem ventorum arbitrio nunquam quieſcentium & ex oriente in occidentem flantium ducerentur, ad Americam uſque, ne cogitantes quidem, evecti ſunt. Ut Regionem tenuerunt, loci amœnitate illecti, atque infauſtæ navigationis timore à regreſſu deterriti, cum maximè venti ferè ſemper flarent adverſi, moram ibi ſuam conſtituerunt. Ex quo factum, ut novis incolis propagaretur regio, quorum ne nuncius quidem ad nos veniſſet.

p Demonſtr. Evang. propoſ. 4. ar. 6. pag. 83.

Hornius in ea eſt ſententia (q), navigationem ex Africa, & Hiſpaniis in Americam ſæpiùs à Phœnicibus iteratam; adductoque Strabonis teſtimonio demonſtrat, longas navigationes ejus gentis in Oceano Atlantico tota antiquitate celebratas fuiſſe. Addit inſuper ex eodem Strabone, Eudoxio ex ſinu Arabico ad Indias, & Æthiopiam naviganti, viſam proram Phœniciam miſerum naufragæ navis indicium. Porrò Phœniciam fuiſſe navim ex inſculpto equino capite agnovit, & Gaditæ Negociatores unum eſſe affirmarunt ex navigiis piſcatoriis. Veteres Scriptores Phœnicias claſſes omnia latè maria percurriſſe teſtantur. Quam autem Hanoo Charthaginienſis obivit circum Africam navigationem hanc magis arduam fuiſſe defendit Hornius, quàm quæ ex Africa in Americam inſtituitur. Namque ex Inſulis Fortunatis in Americam 15. dierum navigatione ſecundiori vento flante trajici poſſe Acoſta teſtatur. Porrò Phœnices Inſulas Fortunatas frequentaſſe ignorat nemo; potuerunt autem inde ſolventes ſive induſtriâ, ſive caſu in Americam adnavigare. Paria fermè Laetius animadvertit (r). Phœnices ex Africa ad Canarias ferri, inde ad Inſulas Fortunatas, unde in Americam. Ipſum Canarium nomen ex Chananæis derivaſſe Hornium ſupra notavimus.

q Lib. cit. c. 5.

r Obſerv. 10 pag. 136. in Brerevodi ſententiam.

Neque poſſibilem tantummodò Phœnicum in Americam trajectum ipſe Hornius demonſtrare conatur; quin & accidiſſe ut tres ad illam navigationes reipsâ inſtituerent, ita planè oſtendit. Prima ad ea loca navigatio ſub Atlantibus, poſteris nempè clariſſimi Atlantis, conſignanda eſt; cum enim, inquit, populi illi Oceanum emetirentur, nomen pelago ſuum reliquerunt; (Oceanum Atlanticum) huc autem illucque per vaſtum pelagi tractum diſcurrentes, accidit tandem, ut Inſulas novi Orbis tenerent, quas Atlantidas de ſuo nomine appellarunt. Porrò idem Inſularum nomen didiciſſe conſtat Platonem ex Sacerdotibus Egyptiis, qui totius antiquitatis depoſitum ſanctè cuſtodiebant (s). Diodorus Siculus non ſatis eas Inſulas à Canariis diſtinxit (*). Diluvium autem illud, cujus apud Americanos traditio ſervatur, ipſum eſſe Hornius ſuſpicatur, quod in Inſula Atlantica contigiſſe iidem Sacerdotes affirmarunt; addentes integro unius diei & noctis ſpatio totam eam Inſulam aquis demerſam latuiſſe.

s Plato in Timæo & in Critia.

** Diod. lib. 5.*

Altera Phœnicum in Americam navigatio (t) apud Diodorum Siculum ita fermè deſcribitur (*). In remotiſſima hominum ætate Phœnices Herculis columnas navigatione tranſgreſſi, cùm furenti ventorum rabie ſubitò abrepti ſuſtinere adhuc navigia non poſſent, tempeſtatis arbitrio ſeſe permittentes in ulteriora Oceani raptati, poſt varias huc illuc agitationes tandem

t Hor. l. 6. cit. 7.

** Diod. l. 5. c. 19.*

in Inſulam Oceani Atlantici plurium dierum navigatione à Lybia diſtantem; occidentem versùs, jactati ſunt; ubi ferax nacti ſolum, amnes navigia patientes, ac magnificas ædes. Ex his novæ inventæ Inſulæ ſama & cognitio ad Carthaginienſes & Tyrrhenos; inter quos populos, Carthaginienſes cùm frequentibus Tyrrhenorum aliorumque populorum Mauritaniæ irruptionibus quotidiano premerentur incommodo, inſtructâ claſſe, & Gaditanum tranſgreſſi fretum, coloniam ad novam illam Inſulam deduxerunt, re interim omnes celatâ, eo ſcilicet conſilio, ut ab impetu hoſtili ſi quando adigerentur, tutum illic haberent effugium. Narrant alii inventam caſu Inſulam Carthaginienſes plures injuſſu Magiſtratuum frequentaſſe, re autem intellectâ Magiſtratus, metu ne ſenſim tota Urbs in novas ſedes migraret, ne quis ultra eò adnavigaret capitali pœnâ prohibuiſſe.

Tertiò tandem Phœnicias Salomonis claſſes in Americam adnavigaſſe tenet; ſivè illę è Mediterraneo ſolverint, uti maluerunt nonnulli [u], ſivè ex Erythręo, uti communis habet opinio. Utrinque enim triennali navigatione in Americam commode trajicitur. Virum autem rerum cognitione expertiſſimum Salomonem hujus non infimę, atque tot naturę portentis illuſtris terrarum orbis portionis ſitum ignoraſſe vix credimus. Scitum eſt, plures eruditione pręſtantes Interpretes ad eas uſque regiones Salomonis claſſem deduxiſſe (x). Columbus fodinas ſe, & profundiſſimos ſpecus vidiſſe teſtatur, unde erutum credit aurum onerandis claſſibus ejuſdem Principis. Hæ potiſſimæ ſunt conjecturæ, quibus probant Chananæos è Palęſtina ab Hebræis pulſos, in Africam primùm, deinde in Americam divertiſſe; quibus ita conſtitutis, ita nos philoſophamur.

u Horn. Ibid. c.8

x Vatab. Arias Montanus &c.

1. Vix contigiſſe credimus, ut Chananæi è portubus Sidoniis ſolventes, unà cum uxoribus, & filiis vi tempeſtatis in Americam uſque jactarentur; longo enim & arduo maris tractui percurrendo in ſumma ſurentis & pelagi, & venti agitatione nunquam paria fuiſſent navigia rudi pro ætate arte fabricata; neque etiam commeatus tam longæ navigationi ſufficientes comparaſſe illos credimus, cum maximè navigia haberent impedimentis vehendis minùs apta. Hæc citra prodigium contingere debuerant; neque enim de prodigio ullâ probabili conjecturâ ſuademur; atque ii omnes, qui de tranſmigratione Chananæorum ſyſtemata excogitarunt, nunquam ſibi ad prodigium confugiendum duxerunt.

2. Ultrò quidem fatemur, ex Africa in Americam tranſitum re quidem fuiſſe poſſibilem; ſed nullâ ſatis firmâ conjecturâ probatur Phœnices, vel Africanos in eas regiones penetraſſe. Eſto non omnia quæ à Platone produntur, ſint fabuloſa; ſed vera à falſis ſecernere quis poſſit? Inſula, de qua Diodorus, una erat ex Canariis, quò ſanè Phœnices penetraſſe nullus dubito; ſed quid Canariæ, ad Americam? Tandem certum aliquid vix deduceretur è re incertiſſimâ, qualis certè habendus eſt locus claſſibus Salomonis frequentatus; quæ etiamſi vera eſſe ſtatuantur, quid inde? An Phœnices ſive ante ſive poſt navigationem illam Americam frequentarunt, quòd illuc quandoque ventitarent? Maneat igitur incertum, primos Americæ cultores Phœnices reputandos; incertiſſimum Chananæos, ſive arma Iſraelitarum fugientes eò uſque penetraſſe.

Non deſunt etiam, qui ſuſpicentur, Chananæos, gentem anathemati devotam, nunquam regionem ſuam deſeruiſſe, quò ſcilicet Divini gladii, & armorum Hebræorum ultioni ſubjicerentur. Ea ſanè res Scripturæ verbis in ambiguo relinquitur (y): *Multo tempore pugnavit Joſue contra Reges iſtos; non fuit Civitas, quæ ſe non traderet filiis Iſrael, præter Hevæum, qui habitabat in Gabaon; omnes enim bellando cœpit. Domini enim ſententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* Hæc ſanè expreſſa videntur in eos, qui partem Chananæorum fugâ dilapſos abiiſſe tuentur. Congruit huic opinioni & fides hiſtoriæ. Ex omnibus Chananęę populis ne unus quidem legitur, qui manus vel cum Moyſe, vel cum Joſue non conſeruerit. Amorrhęos domuit Moyſes in prędio Transjordanico (z); Hevęos, Chananęos, Phereſęos, Jebuſæos, Hethęos, & Amorrhęorum partem qui ſub Jabin, aliiſque fœderatis Regibus pugnabant, ſecundis prœliis Joſue proſtravit (a). Enacim, montium Hebron & adjacentis regionis incolę deleti ſunt (b). Adonibeſech Rex Jeruſalem ſive Jebuſęorum, fœderati quinque Regum exercitûs Imperator unà cum ſociis Regibus, & reliquo exercitu in obſidione Gabaon commiſſo prędio interiit (c). Tandem Joſue ducto cenſu devictorum Regum 31. enumerat, quorum regio inter Iſraelitas diviſa eſt (d). Hiſce Regibus, uti ex eadem Scriptura conſtat, parebant Hethęi, Amorrhęi, Chananęi, Phereſęi, Hevęi, & Jebuſęi. Tandem idem Joſue victorias Hebręorum pro concione ad populum exponens, Gergeſęos hiſce omnibus devictis populis accenſet (e). Indigitet mihi quicunque voluerit, regionem aliquam, ſive Urbem, quę ab incolis, vel civibus deſerta, à victoribus Iſraelitis occuparetur: facilius planè continget, ut veteres cives occurrant, qui vel ipſis invitis Hebręis ſedes ſuas retinuerint. Videbatur etiam divinæ Providentię conſilio conduxiſſe magis, ut populus in regione pervicaciùs manens, omnes criminum ſuorum pœnas pro merito exſolveret, quod ſanè à Domino prędictum antea, Hebręis executioni mandandum committebatur.

y *Joſue* 11.18. 19. 20.

z *Vide Num.* 21. 21. *&c.*

a *Joſue* 11. 3.

b *Ibid. ver.* 21.

c *Joſue* 10.23.

d *Joſue* 13. 9. *&c.*

e *Joſue* 24.11.

Sed hiſce adhuc reponi poteſt, non omnes quidem ſimul Chananęos, prioribus relictis ſedibus aliò migraſſe; quare contingere potuit, ut ex ſingulis portio in ſua regione maneret. Supra jam animadvertimus Chananitarum partem ante ip-

ſum

ſum Joſue adventum ſolum facilè vertiſſe; verterunt, & alii cùm bellom Joſue Chanaoęos urgeret, quorum etiam exemplum fortaſſe alii ſecuti ſunt poſt Ducis illius obitum. Certum ejus tranſmigrationis tempus noonifi temerè definiretur, ſilente Scriptura; ſed tranſmigraſſe reipſâ vix eſt cur in apertiſſimo Scripturę teſtimonio oegemus (*f*): *Emittens crabrones priùs, qui fugabunt Hevaum &c.*; quę verba alibi etiam inculcantur (*g*); atque executioni mandata fuiſſe Dei promiſſa Joſue (*h*) & Author Sapientię teſtantur: *Tranſiſtis Jordanem, & veniſtis ad Jericho. Pugnaverunt contra vos viri civitatis ejus Amorrhęus, Pheręſaus, Chananaus, Hethaus, Gergeſaus, Hevaus, & Jebuſaus, & tradidi illos in manus veſtras, miſique ante vos crabrones, & ejeci eos de locis ſuis, duos Reges Amorrhaorum, non in gladio, nec in arcu tuo,*

f Exod. 23. 28.

g Deut. 7. 20.
h Joſue 24. 12.
& Sap. 12. 8.

Nullus dubito, Deom promiſſiones ſuas Iſraelitis factas ita planè executioni mandaſſe, quomodo fidem ſuam obligaverat; depuliſſe nempe hoſtes *paulatim, atque per partes*, quod ſanè ab illo præſtitum eſt noo tantùm cum Regibus Sehon, & Og, quemadmodum textus Joſue ioſiooare videtur, ſed etiam cum Chananæis cęteris, quemadmodum Moyſes pro concione ad populum loeutus paulò ante obitum ſuum, & aliquanto poſt devictos duos Reges Amorrhæorum demonſtrat (*k*). In ea oratione Legiſlator Divinas promiſſiones, quibus Deus fidem ſuam Iſraelitis caſtra habentibus ad Sinai, ante quadragiota annos obligaverat, in memoriam revocat,

k Deut. 7. 20. 21. 22.

Non eſt igitur eur miremur, ſi nullæ Urbes, & regiones continuò occurrant dilapſo habitatore deſertæ, hæc eoim ſenſim facta ſunt, nullâ interim regione ita derelicta ut in deſertum tranſmutaretur.

Nec diſſimili ratione factum eſt, ut Joſue tor devictos Chananæos Reges receoſere potuerit, oulluſque relinqueretur in ea gente populus Hebræorum armis intactus. Quemadmodum eoim Gabaonitæ è reliquis Hevæis diviſi fœdus cum Iſraelitis ſanxerunt; ita etiam contingere poterat, ut pars Gergeſæorum, & Jebuſæorom, à reliquis ſeeedens, ſaluti ſuæ fugâ conſuleret; eum ioterim cæteri cooſerendis cum populo Dei manibus occuparentur. In vacuas eorum ſedes alii Chananæorum ſuccedebant, quorum corda Deus obfirmaverat, ne datâ ſibi reſipiſcendi opportunitate uterentor. Providentia autem Dei, quæ miro occultoque conſilio publicas plerumqoe calamitates magnis ſervire vicibus populorum, gentium, nationum & regionum jubet, iogreſſum Iſraelitarum in Chanaanitidem ſervire voluit diſpergendis in varia loca, ac potiſſimùm in Ioſulas Mediterranei, & in Africam Chananæis; iiſqoe conditoribus elariſſimorum Imperiorum, ſimulque infrequentium antea regionum frequentatoribus uſa eſt. Hæc ad noſtram Diſſertationem, tum & argumentum quod tractamus, maximè conducere viſa ſuot. Quæ de origine Americanorum à Judæis derivatâ feruntur, in alteram Diſſertationem rejicimus (*l*).

l *Vide Diſſert. in Regionem, quò decem Tribus ſeſe receperunt.*

I N
LIBRUM JUDICUM
PROLEGOMENON.

JUDICES, quorum hìc examinandam hiſtoriam proponimus, jura populo Dei dabant, Rempublicam Iſraelis moderates eâ temporis intercapedine, quæ inter Moyſem & Joſue, uſque ad conſtitutos Reges interceſſit. Quare nomen illud non ita ad literam uſurpatur, quaſi juri dicundo conſtitutum virum ſignificet, ſive tantùm politię Pręfectom, vel Magiſtratum, cum penès illos ſumma eſſet, tum pacis eùm belli poteſtas. Tyrii poſt veterem Urbem cognomioem everſam, atque novam alteram conditam, *Judices* loco Regum conſtituerunt (*m*); & Carthaginienſes, quę colonia erat Tyriorum, Summos Reipublicę Principes non alio appellatos nomine volverunt, quàm *Judices*, Phœnicio nomine *Suffetes* (*n*), vel *Sufetim*, quod noo multùm abludit ab Hebræo *Schophetim*, quo in Scriptura Judices, de quibus in pręſentiarum, nuncupantur. Suſpicantur viri quidam Eruditi (*o*) *Archontes* Athenienſiom, & *Dictatores* Romanorum ad Judices Iſraelitas referendos; nec deſunt qui Rempublicam Iſraelis ſub Judicibus comparent politię Germanorum, Gallorum, ac Britannorum ante imoiutatas à Romanis Leges (*p*). Grotius in ea eſt ſententiâ Judices Iſraelitarum nihilo ſuiſſe Regibus minores, niſi uno excepto Regio faſtu & apparatu, cęterùm enim poteſtate pares fuiſſe; quemadmodum in Ioterregno Regni Adminiſtratores, ſive Dictatores in Republica Romana (*q*).

m *Joſeph. l. 1. contra Appion.*

n *Liv. Decad. 3. l. 8. Suffetes Summus erat Pœnis Magiſtratus.*

o *Vide Serar. in Judic. 3. 2. qu. 5. &c.*

p *Grot. in Judic. 5.*

q *Idem in Deut. 17. 9.*

Monus Judicum non hæreditario jore, nec electione poſſidebatur; vices autem in adminiſtratione Reipublicæ Dei, Summi ejus gentis arbitri, gerebant. Cum aotem hanc ſummam in populum authoritatem retinere ſibi Deus ſummopere vellet, ſuſcitatos identidem Judices nonniſi in partem modicam, & anguſtam authoritatis vocabat. Cum Samuel urgeretur à populo,

ut

ut Regem conſtitueret, Deus illatam injuriam in ſe ſuſcepit; quaſi ſcilicet Regnum ſuum recuſaſſent, cum alterum ſibi conſtituendum poſtularent: *Non te*, ait idem Deus ad Samuelem, *abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos*. Gedeon offerenti ſibi ac poſteris Regnum populo reſpondit. *Non dominaber veſtri, nec dominabitur in vobis filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus* (r). Perpetua erat ad obitum uſque dignitas, quamvis uni defuncto non ſtatim alter ſufficeretur, ut ſeries eſſet per intervalla diviſa: ſuomet arbitrio identidem ſibi imperantibus populis, identidem alterius imperio ſervientibus. Id autem ut populus nullius imperio ſubigeretur, tunc primùm invectum in Rempublicam creditur, poſtquam Joſue, & Seniores cum illo rerum potiti fato functi ſunt. Cum autem neceſſitas poſtulabat ſuſcitatus à Deo Liberator populum defendendum ſuſcipiebat.

r Judic. 8. 22.

Quædam tamen ſuppetunt pro data occaſione exempla delati Reipublicę imperii, non à Deo ſenſibili deſtinatione, ſed populi conſentientis voluntate. Ita ſuffragiis populi univerſi Jephte deſtinatus eſt, ut populum contra Ammonitas defenderet (s). In iis autem electionibus ratus, nec immeritò, populus eum potiſſimùm virum afflictis rebus relevandis deſtinari Divinitùs, qui inſigni corporis robore animique virtute præſtaret, ſummo omnium conſenſu imperium illi totius Reipublicæ conferebat. Sæpè Ducis electio à parte tantum Iſraelitarum, non ab univerſo populo facta eſt, cui proinde in partem, non in totam Rempublicam imperium demandabatur. Eadem datâ proportione politia in Duces à Deo deſtinatos ſervabatur, quippè qui non raro parti tantùm Iſraelitarum præeſſent; parti, inquam, quæ alterius Principis tyrannidi ſubjecta liberatore indigebat; cum interim reliqui pacis deliciis fruerentur. Electi autem non quidem ad tempus erant: imperium per totam vitam prorogabant, jori dicundo continuò ſeſe occupantes. Cæterùm ſine pompa, fuco, & ſatellitio; niſi ſi faſtum propriis ſumptibus, & ambitione, non dignitatis neceſſitate adſciſcerent. Dignitatem enim gerebant puram & ſimplicem, ſine theſauro facilè & proventibus. Jair Scriptura notante (t), *habebat triginta filios, ſedentes ſupra triginta pullos aſinarum*. Abdon, qui præfuit 8. annis, filios habuit 40. & nepotes 30. ſingulis aſello ſuo inſidentibus (u). Hęc autem duorum Judicum decora, & apparatus non dignitatis illius fuiſſe ex verbis Deboræ in Cantico colligimus, in quo divites, & Principes Iſrael ita affatur (x): *Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos, & ſedetis in judicio, & ambulatis in via, benedicite Domino*. Nulli ſanè tum temporis Judices erant in Iſraele conſtituti pręter Deboram ipſam, & Barac, quocum Debora vel Canticum concinnavit, vel cecinit (y); neque iis verbis ipſam ſe Deboram vel Barac hortari voluiſſe, facilè credimus.

s Judic. 11.

t Judic. 10. 4.

u Judic. 12. 14.

x Judic. 5. 10.

y Ibid. v. 11. *Cecineruntque in illo die Debora & Barac .... dicentes.*

Summa erat penès Judices poteſtas in rebus belli, & pacis, uti belli indicendi, atque nomine totius gentis gerendi; de cauſis ſingulorum definitâ ſententiâ judicandi. Ad novas condendas leges imponendaque onera quod attinet, hanc Deus ſibi reſervaverat poteſtatem, ut ipſi ſe & populum regere ad Dei nutum, legem & voluntatem ore Sacerdotum, & Urim & Thummim oraculo manifeſtatam tenerentur. Aſſertores tamen erant Legum, & Religionis, criminum ultores, ac Idololatriæ potiſſimùm, quę ne irreperet unquam invigilare, aut jam invecta ne ultra gliſceret, vi obſiſtere debuerant.

Animadverſione etiam dignum eſt, Scripturam muneri Regum deſignando uti verbo *judicare*. Iſraelitę ad Samuelem: *Conſtitue*, inquiunt, *nobis Regem ut judicet nos* (z). Salomon eam à Deo poſtulat ſapientiam, qua *populum judicare poſſit* (a). Joathan filius Azariæ Regis, vicibus patris functus, *gubernabat palatium, & judicabat populum terræ* (b). Non abs re etiam ambigimus, an ex Judicibus Iſrael nonnulli aliud præter bellicas res curarent, ut nulla eſſet penès illos poteſtas de Iſraelitarum cauſis judicandi. Debora jus populo dicebat ſub Judice Barac; & Summus Sacerdos Heli ſub Samſone, quem planè Samſonem nunquam judiciale munus egiſſe novimus in S. Scriptura.

z 1. Reg. 8. 5. 6.

a 3. Reg. 3. 9.

b 4. Reg. 15. 5.

Tempus adminiſtratæ Reipublicę à Judicibus 339. annorum intercapedine continetur. Liber Judicum hiſtoriam omnium eorum Principum uſque ad Samſonem complectitur; quare nihil in eo de Heli & Samuele: obiit autem Samſon A. M. 2887. juxta quem calculum in Libro Judicum hiſtoria exhibetur 317. annorum. Horum tamen annorum ſupputatio crucem figit Chronologis. Major ipſorum & Interpretum pars autumat, ſemper ac in Scriptura pacis alicujus certa aliqua temporis periodus deſignatur, non ita eſſe ſupputationem inſtituendam, ut annorum numerus à pace per illum Judicem, de quo ibi ſermo eſt, procuratâ ducatur, ſed calculum exordiendum eſſe poſt finem pacis alterius Judicis pręcedentis. Quare intra deſignatam annorum periodum non tempus tantummodò adminiſtratæ Reipublicæ à Judice illo, de quo agitur, contineatur; quin etiam unà recenſendum tempus præcedentis oppreſſionis, quod pacem ab antecedenti Judice procuratam excepit. Quæ planè digerendorum annorum ratio & conſuetudini repugnat, omnemque vocum naturalem ſignificationem turbat; cum enim dicimus e. g. Princeps depulſis hoſtibus regionem pacavit, quę ſanè pax 40. annis duravit; quis planè hanc annorum ſupputationem non exordiretur à pace primùm ab eodem Principe procurata? Sed in Libro Judicum omnia planè variare contendunt.

Quò ſe ab ea difficultate expediret Marſhamus (c), rationem inivit commodam oppidò, & quantum conjicimus, plauſibilem. Suſpicatur ille ſuos eſſe Judices planè diverſos ultra & citra Jordanem, ſicut & ſua fuiſſe bella ulterioris & citerioris regionis. His conſtitutis, obſervat poſt egreſ-

c *Canon. Chronic. Ægypt. &c. pag. 201. edit. Londin.*

ſum ab Ægypto uſque ad conditum Salomonis Templum 480. annos in Scriptura numerari (*d*); tam & poſt occupatas ab Iſraelitas Transjordanicas ſedes uſque ad Jephte calculum reddi 300. annorum (*e*). Si quis autem omnium ſimul Judicum annos contrahat uſque ad Jair deceſſorem Jephte, numerum planè 300. annis majorem inveniet; ſicut & major eſt quàm annorum 80. intercapedo inter Jephte & quartum Salomonis annum, cum ſcilicet Templum ab eodem Rege excitatum fuit. Eſt igitur ratio ineunda variantibus hiſce annorum ſupputationibus conciliandis, vel certè epochæ iſtę deferendæ ſunt; quod poſtremum cum fieri nequaquam poſſit, ideo temperamento aliquo uti nos oportet. Duplex occurrit; alterum quod vulgo Interpretes ſequuntur; aliud quod maximè Marshamo arridet. Nos geminas Tabulas Chronologicas exhibebimus, ad Uſſerii nempè, & ad Marshami normam; datâ Lectoribus æquâ utrinque facultate, ut quodcumque maluerint ſyſtema ſequantur.

d 3. *Reg.* 6. 1.

e *Judic.* 11. 26.

Fatis functo Joſue, Tribuum Seniores ſuam ſingulos Tribum adminiſtraſſe creduntur; ita videlicet ut coacto in Silo totius gentis concilio, Domini juſſiones, oraculo Summi Sacerdotis ſignificatas, attenderent. Accidit ut ſemel coactus in Concilium populus Dominum conſuleret, quænam inter Tribus omnium prima arma ſuſciperet in Chananæos, quos cervicibus Iſraelis inſultantes metuebant. Tribus Juda oraculo deſtinata eſt, quæ in expeditionis ſocietatem Tribu Simeon advocatâ, ſecundo prælio Adonibeſechum, victoriâ 70. Regum ſuperbientem, fregit. Verſis deinde in Chananæos fortis ſuæ armis, Urbes plurimas expugnarunt, qua facilè occaſione, (niſi ad Joſue ætatem revocandam hiſtoriam maluerimus) Caleb expugnationem Cariat-ſepher virtuti Othonielis acceptam referens, in præmium expugnatę per illum Urbis thorum filiæ ſuę Axæ viro conceſſit. Eo ſucceſſu animata Tribus Ephraim ſumptis armis urbem Bethel aggreſſa, in poteſtatem recepit. Nec cæterę Tribus ſegniores; namque in hoſtes ſingulæ ſortis ſuæ verſę, aliæ quidem validos atque copioſos nactæ adverſarios, viribus ſe impares ſentientes, re infecta receſſerunt; alię non infelici eventu pugnantes, delere hoſtes cum maximè poſſent, ſervare maluerunt, tributo tantummodò illis indicto; quod deinde origo fuit & caput malorum in Iſraele. Senſim enim Hebræi ad idololatriam declinantes, cum fruſtra à Domino per Angelum (*f*) ſive per Prophetam monerentur, duram à Domino ultionem, multis variiſque identidem captivitatibus & oppreſſionibus afflicti, in ſuum caput provocarunt.

f *Judic.* 2. 1. *Aſcendit Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium.*

Primò igitur octennis ſervitutis jugo à Chuſan Raſathaim, Rege Meſopotamiæ oppreſſi ſunt (*g*); à quo Othoniel, à Domino excitatus, armis in eum Principem motis, miſeros relevavit. Poſt 40. annorum pacem iterum ad ſervitutem ſub Eglon Rege Moab (*h*); tum iterum ad libertatem per Aod procuratam. Hunc Judicem excepit Samgar, qui percuſſis vomere 600. Philiſtæis Iſraelem defendit (*i*).

g *Judic.* 3. 8.

h *Ibid. ver.* 12.

i *Ibid. ver.* 31.

Jabin Rex Aſor ſeptentrionales Judæos ſub jugo tenuit 20. annis (*k*), donec ſuſcitata à Deo Debora, quæ in monte Ephraim jura dabat Iſraelitis, accituſque ab illa Barac exercitum compararunt in monte Thabor; commiſſoque cum Siſara Duce exercitus Jabin prælio victoriam ſibi, libertatem Iſraelitis pepererunt. Ejus victoriæ epinicium cecinit Debora, cujus exemplar in Scriptura adhuc manet (*l*).

k *Judic.* 4.

l *Judic.* 5.

Dura dein ſervitute, quæ ſeptennio perſeveravit, oppreſſi Iſraelitæ à Madianitis, tandem relevati ſunt à Gedeone. Angeli enim ſibi per viſum apparentis monitu, crebriſque factis ab illo prodigiis de juſſione Divina Gedeon certior factus, comparatis undique copiis exercitum inſtruxit. Sed juſſus à Deo ex hiſce reformatis copiis 300. tantummodo ſelegit, cæteris rejectis. Tum inter ſonitum buccinarum, & incenſarum facium apparatum, quarum priùs lumen intra lagenas figlinas clauſum iis diſruptis ſtatim apparuit, caſtra undique in ipſo noctis ſilentio Iſraelitæ aggreſſi ſunt. Inopinato ſtrepitu atque Hebræorum aſpectu territi hoſtes, ne re quidem tentata, ſtatim in fugam effuſi ſunt; neque hìc ceſſatum, ſed verſis in ſubita trepidatione in ſuos armis, mutuâ inter ſe cęde ſævierunt. Ruentes in fugam Gedeon inſecutus eſt in ulteriora regionis Transjordanicę. Redux deinde duras de civibus Soccot, & Phanuel pœnas ſumpſit, quippè qui inſequenti antea hoſtes commeatus denegaverant.

Nihil eâ victoriâ elatus Gedeon, cum à viris Ephraim per ſummam audaciam requireretur quid illos in belli Madianitici ſocietatem non advocaſſet? demiſsè reſpondit, nihil ſe præſtitiſſe, quod rebus ab Ephrainitis geſtis poſſet ęquari (*m*): *Nonne melior eſt racemus Ephraim vindemiis Abjezer?* Porrò Abjezer author erat familię Gedeonis. Cùm autem Ducis virtute, & prudentiâ capti milites regiam illi poſteriſque dignitatem deferre cogitarent, ille qua erat animi magnanimitate reſpondit (*n*): *Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vobis filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.* De ſpoliis verò, conceſſis ſibi hoſtium inauribus contentus cætera rejecit. Felici ſenectute diem clauſit, relictis 70. filiis; quæ numeroſa adeò, & florens poſteritas tota brevi intercidit, uno excepto Joathamo, qui ſublatis cæteris ab Abimelecho, altero filio ejuſdem Gedeonis, piâ fraude ſervatus eſt. Abimelech igitur rerum potitus, poſt exactum triennii regnum in Sichem, gravem ſuorum defectionem paſſus eſt. Seditioſis ducem ſe præbuerat Gaal, quocum inito ab Abimelecho prælio, victor Abimelechus devictum Gaal interfecit, Sichimitas prælio fudit; tum & capta everſaque Urbe raſum ejus ſolum ſale diſſeminavit. Dein ad obſidionem Thebes victor ſuccedens, demiſsâ è mœnibus turris Urbis obeſſæ per fœminam molâ macinariâ percuſſus, cum in extremis laboraret, armigeri in ſe gladium imploravit: ne ſcilicet, inquit, audiatur unquam Abimelechum, tantum Ducem, muliebri manu intercidiſſe (*o*).

m *Judic.* 8. 2.

n *Judic.* 8. 23.

o *Judic.* 9. 50. 53.

Sair

Abimelechum exceperunt ordine Thola, Jair (*p*), Abeſan, Ahjalon, Abdon, Samſon (*q*), ſub quibus non ita ſemper rebus ſelicibus uſi ſunt Iſraelitæ, quin ab Ammonitis hinc (*r*), inde à Philiſthęis ideoiidem affligerentur; non ita quidem ut regio in hoſtium poteſtatem veniret; ſed ita tamen, ut tota excurreretur, diripereturque, eaque omnia experiretur mala, quæ à potentioribus hoſtibus timere ſolent imbecilliores.

p Judic. 10. 1. 3.
q Judic. 12. 9.
r Judic. 20.

Ammonitæ Jordanis vada tranſgreſſi ditionem Juda, Benjamin, & Ephraim excurrerunt, quanquam hæc levia ſunt ſi cum irrogatis ab ea gente malis in Judæos Transjordanes conferentur. Adnitebantur porrò illi, ut de poſſeſſis diutiùs ſedibus Judæos expellerent, quorum afflictiſſimis rebus juvandis accitus Jephte cum fratribus (*s*), poſt tentatas ab illo fruſtra pacis conditiones, ad arma converſus, prælioque hoſtes aggeſſus inſignem victoriam reportavit. Cùm tamen voto ſe inconſulto obſtrinxiſſet, immolandi ſcilicet quidquid ſibi è victoria reduci primùm occurreret, & fortè regredienti patri nemo priùs quàm filia accurriſſet obvia, ejus ſe voti reum teneri antumavit. Neque id tantùm victoriæ lętitiam temperavit, ſed reduci etiam occurrentes Ephraimitæ incendio ſe ejus ædes abſumpturos minitati ſunt; quippe quòd ſocios ad bellum Ephraimitas non advocaſſet (*t*). Res ad bellum uſque proceſſit; quare conſertis utrinque manibus, cùm victoria Jephti ſtetiſſet, Ephraimitæ in ſugam converſi ſunt; ſed obſeſſo à Galaaditis Jordanis vado, quicunque tranſgreſſuri accedebant, ſi interrogati minùs rectè nomen ſchibbolet proſerrent, pro Ephraimitis agniti ſtatim trucidabantur. Samſonis Hiſtoria nihil niſi inauditum & ſupra fidem prodit. Viri ortum Angelus prænunciat (*u*); ejus cum fœmina Philiſthæa connubia anſam viro præbuerunt aſſiduis bellis hoſtes populi Dei vexandi. Eorum meſſes coactis 300. vulpibus, quas incenſas faces trahentes in agros immiſerat, miſero incendio vaſtavit. Exertâ aſini mandibulâ uno impetu 1000. hoſtes trucidavit. Portarum Gazæ vectes foreſque è cardinibus revulſas aſportavit. Tandem meretricem deperiens, ejus precibus importuniſque querelis devictus, roboris ſui ſecretum omne revelavit; narrans ex intonſa coma, Nazaręatûs, & conſecrationis ſuæ inſigni, proveniſſe illud, quod tantopere horrebant Philiſthæi, robur infractum. Fœmina ſtatim cæſarie viri amputatâ, capitis honorem ſimul abſtulit, & libertatem. Namque ab illa in manus Philiſthinorum traditus, lumine ſtatim captus, in atrum carcerem detruſus eſt. Sed viri injuria caro ſtetit Philiſthæis; Feſtum enim diem ſimul in Templo Dei ſui celebrantibus, cùm ſpectaculo populis exhibendo captivus productus fuiſſet, ille invocatâ priùs Dei ope, columnis Templi innixus, adeò valido apprehenſas lacerto concuſſit, ut tota fabricæ machina ſubſidens caſu ſuo omnes opprimeret. Ita moriens Samſon majori fuit Philiſtæis exitio, quàm vivens fuiſſet; quippe qui unâ ſecum ruinâ Principes omnes viros ejus gentis involverit.

s Judic. 11. 13.
t Judic. 12.
u Judic. 13.

Ad calcem Libri Judicum tres rejiciuntur hiſtoriæ, quas contigiſſe credunt Interpretes temporis ſpatio inter obitum Joſue, & Judicem Othonielem medio. Omnium prima occurrit hiſtoria Michæ, qui erigi ſibi Idolum, & ejus ſervitiis initiari priùs filium, deindè juniorem Levitam Bethleemitem curavit. Succedit Danitarum hiſtoria, in expeditionem Lais, ſivè Dan, ad extremam ſeptentrionalem oram Chanaanitidis, profectorum. Tertiò paret bellum filiorum Iſrael cum Benjamitis, in ultionem injuriæ à viris ejuſdem Tribûs in urbe Gabaa uxori Levitæ cujuſdam irrogatę. Hæc ſumma Libri Judicum.

De hujus Operis Authore ambigitur; alii enim Judices ipſos ſuæ ſingulos hiſtoriæ Scriptores aſſignant; alii Phineem, vel Samuelem, vel Ezechiam, aut Eſdram. Sed unum eundem eſſe totius Operis Authorem, qui poſt Judicum ætatem floreret, ſatis produnt ea, quæ ad cap. 2. 10. & deinceps leguntur; ubi totius Hiſtoriæ generalis quædam idea & ſumma exhibetur, Obſervat enim Author, poſt Joſue & Seniorum illi coævorum obitum, novam quamdam ſucceſſiſſe generationem, nec Domini nec beneficiorum ipſius in Iſraelem ſatis memorem. Ex oblivione crimina & Idololatria derivata; tum Dei ultio & hoſtium ingruentium calamitas. Oppreſſis relevandis Deus identidem, ſequitur idem Scriptor, Judices ſuſcitavit, qui ſimul & rebus providerent afflictis, & Rempublicam curarent. Deo cum libertate ſimul reſtituebantur; mox verò inclinante in deteriora naturâ ſtudia priora repetebant &c. Hi omnes characteres ſunt Authoris qui univerſam ſimul hiſtoriam Judicum prę oculis habeat, non partem tantummodò.

Quæ Operis hujus Authorem conſtituit Samuelem opinio, his potiſſimum, ſulcitur rationibus non contemnendis. 1. Operis Scriptor tunc florebat, cum Jeruſalem à Jebuſæis teneretur (*x*), adeoque ante Davidis regnum. 2. Reipublicæ Hebraicæ adminiſtrationem ejuſdem Authoris ętate penès Reges extitiſſe ex eo intelligimus, quòd toties inculcat ſub Judicibus, nullum fuiſſe Hebræis Regem; id autem cum Samuele planè quadrat, quippè qui ſub Saule agens, politiam ſuæ ętatis à politia ſub Judicibus quantùm diſtaret, ſinceriſſimâ illâ narratione demonſtrare volebat.

x Judic. 1. 21. Jebuſæum autem habitatorem Jeruſalem non deleverunt filii Benjamin.

Sed contra hanc ſententiam quædam opponunt. 1. In eo Libro occurrere nomen *Nabi*, deſignando Prophetę uſurpatum; quod ſanè ab ętate Samuelis alienum erat; namque ait Author 1. Reg. 9. 9. *Propheta dicitur hodie* (Hebraicè Nabi) *vocabatur olim Videns*. Sub Davide etiam, diu equidem poſt Samuelem, uſurpatum nomen Videntis legimur (*y*): *O' Videns revertere in Civitatem in pace*. Sed pro hac ſententiâ reponi poſſet, Samuelem utriuſque operis Judicum, & primi Regum Authorem utrobique vocem *Nabi* ætate ſuâ obtinentem adhibuiſſe; tunc autem

y 2. Reg. 15. 27.

aliod etiam nomen *Videns* non omninò obſoleviſſe, quanquam itararum eſſet, ut opportunè duxerit animadvertendum eos quos ſuâ ætate Nabi, olim Videntes appellari conſueviſſe.

2. Obſervant in eodem Libro mentionem occurrere *Domûs Domini*, quæ ſanè phraſis poſt coostructum à Salomone Templum obtinere cœperuot. Sed eodem etiam nomine deſigoatum Tabernaculum conſtat ex teſtimooio Moyſis, Libri Joſue, primi Regom, & quorundam Pſalmorum Davidis.

3. In eodem Libro Silo urbem eſſe in terra Chanaan exprimitur. Quæ autem neceſſitat, inquiunt, Samuelem coegiſſet, ut in Chanaanitide ſeribens, & eoſdem allocutus populos, ſitum ejuſdem Urbis tam exactè deſcriberet? *Inventa ſunt*, inqnit, *de Jabes Galaad quadringenta Virgines, quæ neſcierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad caſtra in Silo in terra Chanaan*. Sed facilè reponitur, nomen ibi Chanaanitidia per oppoſitionem adjectom eſſe ad Urbem Jabes, quæ Urbs eſt Transjordaniea. Quis, rogo, miretur, ſi ad tranſitum ex una provincia in aliam deſignandum, utriuſque Regionis nomioa exprimantur.

4. Negocium facit potiſſimùm in hanc ſententiam teſtimonium ex Judic. 18. 30. 31. *Poſuerunt ſibi ſculptile, & Jonathan filium Gerſam, ac alios filios ejus Sacerdotes in Tribu Dan, uſque ad diem captivitatis ſuæ. Manſitque apud eum Idolum Micha omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo*. Fuſiùs hunc locum examinavimus in noſtro Commentario; ubi etiam certam legendi Textûs Hebraici rationem inivimus, qua indicatum ibi tempus cum ætate Samuelis, & liberatione à jugo Philiſthæorum componeretur. Fatemur tamen ingenuè, teſtimonium illud, ſi fortè ad captivitatem Tribuum Zabulon, & Nephtali ſub Teglat-phalaſſare, ſive aliarum Tribuum ſub Salmanaſſare referatur, alium poſtulare Operis Authorem, à Samuele plane diverſum; niſi fortè ſcriptum Samuelis recenſuiſſe Eſdram [quod fieri potuit] admiſerimus. Sed prætereundum non eſt, illum eundem textum, ſi vulgari ſenſu uſurpetur, neſcio quid præſeferre repugnans & adverſum. Namque cultus Idoli Michę ſublatus diceretur tempore remotæ Arcæ à Silo; ſimulque idem cultus perſeveraſſe uſque ad tempus tranſmigrationis ſeu captivitatis Danitarum, nempè, ut citiùs, poſt 369. annos à capta per Philiſthæos Arcâ. Si ceſſavit Prophetæ Samuelis ætate; quomodo uſque ad Teglatphalaſſar, ſivè Salmanaſſarem perſeveraret?

DISSERTATIO

DE PRISCIS HEBRÆORUM ÆDIBUS.

a *Horat. l. 1. Sat. 3.*
Cum prorepſerunt primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glande, atque cubilia; propter,
Unguibus, & pugnis dein, fuſtibus, atque ita porro
Pugnabāt armis, quæ poſt fabricaverat uſus;
Donec verba, quibus voces, ſenſuſque notarent,
Nominaque invenere. Dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire, & condere leges &c.

SI quis in moribut & conſuetudinibus veterum Orientalium gnaviter ſe ſe ſtudendo exercuerit, ille planè ad interpretationem literalem Scripturæ non modicom inde adjumenti ſe retraxiſſe intelliget. Cum Libri Sancti, & remotiſſimam præſeferant antiquitatem, & in Regione ſcripti ſint à oostria uſibus maximè alieoâ, vix Scriptorum ſenſus, mentem, & conſilium aſſequemur, niſi loca illa, ſi non corpore, ſaltem mente, ut ita dicam, percurrentes, remotam antiquitatem veluti ponamus ſub oculis. Experimento planè doctiſſimorum Interpretum, qui egregium rei uſum fecerunt, plenè docemur, nunquam ſatis nos habere cum veteribut commercii, omnique cautione ſtudendum, ut à noſtris vacuam præjudiciis mentem ad exteroorum mores diſcutiendos afferamus. Quæ cum ita fiot, operæ pretium nos facturos duximus, ſi variam ſtruendarum ędium rationem, ipſarumque ædium formam apud Veteres Hebræos uſurpatam cum ea quæ nunc obtinet apud noſtrates, comparemus.

Productos olim è terra homines inſtar plantarum autumarunt Prophani (a); eos verò ſenſim & per gradus profeciſſe dicebant, ut ratione uterentur; tum & poſt plura ſæcula miſcendi ſermonis artem invenirent; ac poſtremò omnium factum eſt, inquiunt, ut abjecto erraticæ vitæ ac belluinæ genere antra ſibi homines, & cavernas procurarent. Poſt antra, tentoria ſucceſſeruot & caſæ; caſis ędes cemento conſtructę. In Scriptura tamen primus homo inducitur ſapientiâ planè ſingulari inſtructus, & ſub ipſa conditi mundi crepundia domus occurrunt, & Urbes, iis ſimillimæ, quę poſt plurium ſæculorum experientiam conſtruere ſibi homines noverunt. Cain Urbem filio ſuo natu majori cognominem ædificavit (b). Metallorum ratio, & uſus, ſicut & Muſica inſtrumenta diù ante diluvium obtinuerunt (c). Nec imperitus planè architectus cenſendus eſt Noe, cui ideam & dimenſiones Arcæ ab ipſo conſtruendæ Dominus deſignavit. Paulò poſt diluvium homines uno conſilio turrim, & Urbem Babelis conſtruendam aſſumpſerunt; qui verò potuiſſent ſi nullam noſſent conſtruendæ fabricæ rationem? Si autem poſt ea tempora, ſicut & hodie uſque extant populi & gentes ſub tentoriis, ſivè in antris degentes, non continuò tamen cenſendum eſt, nullam apud ipſos ędificandarum ędium, & condendarum

b *Gen. 4. 17.*
c *Gen. 4. 21. 22.*

rum Urbium ideam fuiſſe. Habitudine, & educatione ſactum eſt, ut eam ſibi vitę rationem familiarem habuerint; facilè etiam earum regionum elima permittit, ſivè poſtulat, ut commodum ſibi habeant genus illud vitę, nobis inuſitatum, & incommodum, quòd ſub Cæli plagâ degamus diverſâ & planè nppoſitâ.

Venienti in Chanaanitidem Abrahamo regio tota florentibus Urbibus diſſeminata ſeſe obtulit, ut faciles illi ſede in aliqua ex multis fuiſſent, quemadmodum Loth Sodomam conceſſerat; potuit etiam ſibi & florentiſſimæ familię ędes fabricare; ſed campeſtri vitę genere electo, in tentoriis degere maluit; quod ab illo acceptum ejus poſteri tam ex Iſaac, quàm ex Agar, & Cethurâ ſervarunt. Neque hodienum plerique ex his populis commodius vitæ genus quęſiverunt; nihil ſibi conducibilius ad ſuavem vitam rati, quàm ſi in deſertis & agris vagantes, nulli libertatem ſuam habeant addictam.

Poſt adeptam ab Iſraelitis Chanaanitidem, non ſtatim papilionibus amotis ędes ſibi populus fabricavit, adhuc enim in Galgalis ſub tentoriis degerunt. Verùm elapſo ab ingreſſu in eam regionem ſeptennio, cùm ſingulis Tribubus peculiares ſedes tunc primò aſſignatæ fuiſſent, ex agro in Urbes, ex tentoriis in ædes migrarunt. Sed à Cinæis nihil de priſtino more variatum eſt; neglectis enim Urbibus, in agro & ſub tentoriis, utì antea, immorati ſunt, ſivè in media regione Chanaan, utì Heber Cinæus (d), ſivè in media Amàlecitide, utì cæteri ex poſteris Jethro [e], ſivè tandem in medio Regni Juda, utì Rechabitæ, qui Jeremiæ etiam ætate conſtitutis ſibi ab Authore ſuo legibus inhærentes, & ab ædibus, & ab oſu vini, ac tandem ab agricultura abſtinebant. (f).

d *Judic.* 4. 17.
e 5. *Reg.* 55. 6.
f *Jerem.* 25. 6. 7.

Porrò in iis regionibus, de quibus nuper egimus, cavernæ & petræ non tutum erant tantùmmodo in bellis rebuſque turbatis effugium, ſed jucundæ etiam, commodę, & vulgares incolarum ædes. Nullæ erant commodiores ſedes gentibus quibuſdam, ad Erytbræi litora, ad ſinum Perſicum, ad montes Armeniæ, Inſulis Balearibus, & Melitæ, quas gentes Græco nomine Troglodytas appellabant, nempe viros in cavernis latentes (g). Hiſce ſpeluncis diſſeminati erant montes Arabiæ, Judææ & Phœniciæ; ac teſte Strabone in Ituræa immania quædam antra occurrebant 4000. hominum continendis aptiſſima [h]. Apud Joſephum mentio fit de imperviis Galilææ ſpecubus, quibus ſe continentes prædones nunquam potuerunt ab Herode exterminari, niſi cùm demiſſi ope machinarum ex alto in ſportis milites ad oſtia cavernarum ſucceſſerunt (i). Habebant receſſus illi anguſtum & difficilem aditum, vix capientem ſingulos, interiora verò ampla & ſpatioſa, ut homines plurimos cum annonâ ad multos dies continerent.

g *Vide Plin. l.* 6. *c.* 29. *Strab. l.* 11. & 56. *Diod. l.* 5.
h *Strab. l.* 16. *pag.* 510.
i *Antiq. l.* 54. *c.* 27. & *l.* 15.

In Scriptura occurrunt ſpelunca Loth, quò vir ille & tota familia (k) è Sodoma dilapſi ſeſe receperunt; ſpelunca Maceda, quinque Regum ab armis victricibus Joſue & Iſraelis effugium (l); ſpelunca Ethan (m) in qua Samſon ſeſe continuit; Odollam, & Engadd Davide ejuſque exercitu celato notiſſimæ (n). Aliæ leguntur ab Iſraelitis Madianitas (o) & Philiſthæos (p) fugientibus exciſæ. Abdias oeconomus Achabi in cavernis reconditos 100. Prophetas tenuit, quò furentis Jezabelis gladio ſubducerentur (q). Macchabæi Antiochum Epiphanem declinaturi, in ſpeluncis ſeſe contutabantur (r). Quò tandem niſi ad ſpeluncas confugiebant Prophetæ & Juſti ab impiorum perſequutionibus in tutum ſeſe recipientes (s)? Pacatis Urbibus adhuc tamen exciſa ſaxa petebantur, à Mundi corruptione effugium; commodiſſimas eas inſuper ſedes rati, ubi rerum Divinarum contemplationibus, & pietatis operibus exercendis liberiùs vacarent. Succurrunt in eam rem Eliæ, S. Joannis Baptiſtæ, & Jeſu Chriſti exempla. Extat hodienum una ex his ſpeluncis tribus leucis à Sidone (t), quam ita deſcribunt. Immane eſt ſaxum præalti montis portio, in quo plurimi exciſi ſpecus, partim abſimilis inter ſe formæ. Aditus duobus circiter pedibus in quadro patet, interiora ad 200. continent exciſas cellas, 12. pedum in quadro. Oſtium unum cellæ latus occupat, reliqua tria cellulæ, vel armaria quædam tenent duobus pedibus à ſolo elevata; patent autem quædam 3. pedibus in quadro, quædam hac dimenſione majora ſunt, quædam minora. Super oſtium cujuſcumque cellulæ canale eſt in ſaxo exciſum, efferendis aquis de fornice ſtillantibus opportunum. Cum verò aliæ ſupra alias cellas incumbant, ex inferioribus ad ſuperiores per gradus in ſaxo expreſſos aſcenſus datur. Tandem ad baſim præalti ſaxi plures exciſæ ſunt ciſternæ, ſervandis aquis deſtinatæ. Ex hac ſpelunca de reliquis judicium eſto.

k *Gen.* 59. 30.
l *Joſue* 10. 16.
m *Judic.* 15. 8.
n 1. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.
o *Judic.* 6. 2.
p 1. *Reg.* 13. 6.
q 3. *Reg.* 18. 4.
r 2. *Macc.* 6. 11. & 10. 6.
s *Hebr.* 55. 38.
t *Maundrel Voyag. de Jeruſal. p.* 198.

Ciſternæ colligendis aquis pluvialibus deſtinatæ, ſive quę vino poſt vindemiam ſervando in ipſis vineis, aut juxta illas effoſſæ, cavernarum loco quandoque tutum miſeris effugium atque ſedem prębuerunt. Patriarcha Joſeph in ciſternam Dothain à fratribus demiſſus legitur [u]. Iſraelitæ cùm Philiſthæos moleſtiſſimos dominos ſuſtinerent, in ciſternis ſeſe continebant [x]. Vir quidam ex fortiſſimis in exercitu David leonem in arentem ciſternam prolapſum occidit (y). Ciſternam arentem pro carcere toleravit Jeremias (z). Zeb vir inter Madiamitas facilè princeps, in torculari delituerat, ſeu potius in ſubterraneo quodam receptaculo ſervando vino, antequam in lagenas pro more illorum temporum reponeretur (a). Fratres Regis Ochoziæ quadraginta numero in ciſterna deprehenſi omnes mandante Jehu neci traditi ſunt (b). Loca tamen illa neque Hebręis unquam, neque finitimis populis domeſticas ſedes prębuerunt. Verùm cum de Hebręorum ędibus ſermo à nobis habeatur, hęc omnia animadvertiſſe operę pretium fuit, adeò à noſtris moribus aliena, ut vix factu poſſibilia videri poſſint, ſi Palęſtina veluti regio irrigua concipiatur, in qua rarę viſerentur ciſternę, prę̨ter-

u *Gen.* 37. 16. &c.
x 5. *Reg.* 13. 6.
y 2. *Reg.* 23. 20.
z *Jerem.* 38. 8.
a *Judic.* 7. 25.
b 4. *Reg.* 10. 15.

quam

Digitized by Google

in Urbibus Montanis, ubi rari fontes & putei; ſicut etiam ſi vinum ſervatum credatur apud illos, quemadmodum apud nos, in doliis, cellis Vinariis, & cavernis.

In Palęſtinam ſuccedentibus Hebręis nullę erant Urbes, niſi quas pulſis Chananęis, armis ſibi occuparunt: Deus enim eam regionem poſſidendam cum Urbibus conceſſerat, cum Urbibus, inquam, alienâ manu ædificatis, & cum vineis, & olivetis ab aliis ſanè dominis conſitis (c). Porrò Chananæę Urbes iſtę validis munitionibus cingebantur, ac mœnibus ita prælaltis, ut de illis uſurparetur: *Urbes ad Cœlum uſque muratas* (d). Arces ſeu munitiſſimæ Urbes editis collibus inſidebant, duplici interdum, & triplici quandoque mœnium ambitu protectæ. Sed unus erat præ cæteris firmior murus, turribus per interjecta ſpatia munitus, quem excavata foſſa, ac deinde antemurale, de quo frequenter Scriptura (e), defenſabant. Antemurale illud humilior erat murus, quem tantùm aggeſta terra & propugnacula tutabantur. Altitudinis, & craſſitudinis veterum mœnium ſpecimen exhibent ambientes Babylonem muri 500. cubitis è ſolo aſſurgentes, & 50. habentes craſſitudinis (f). Vir qui noſtra ætate rem oculatus teſtis inſpexit, teſtatur, extantia adhuc rudera veterum mœnium urbis Ninive, murum exhibere 30. pedibus latum, & prælaltum adeo, ut jactus ab homine ſurſum lapis vix altius evolaret [g]. Cum Romani Jeroſolymam expugnarunt, triplici mœnium ambitu urbs cingebatur (h). Paria ferunt de Urbibus Babylonis, & Carthaginis. Ecbatana ſeptemplici muro protegebatur (k). Sed non mœnibus & arcibus, ut loci ſitu, munitiſſimæ erant Urbes Palęſtinæ; in crepidine enim ardui montis conſtitutæ, omnes eludebant hoſtium conatus; ſi quæ autem minus tutæ loci naturâ fuiſſent, in naturæ adjumentum arte acciâ, murum excitabant immane, adeò & validum, ut ne tentari quidem ab hoſtibus poſſet. Videſis noſtram Diſſertationem de militia Hebræorum.

Urbes habebant, quemadmodum hodie uſque in Oriente, nullo ſtratas lapide, ſed mundiſſimas, nullâ in ea re cautione prætermiſſâ. Fruſtra enim in illis quęrerentur vel ſanguinis macula, ſive projecta beſtiarum morticina, ſive aliud quodcumque aeri corrumpendo, ſive inficiendis legali maculâ Iſraelitis noxium: ſcita ſunt enim, quæ Moyſes his ſordibus amovendis pręſcripſit (l); nec ignotus Judęorum horror in ſanguinem (m). Quantum autem munditiæ ſtuderet populus, ſatis demonſtrant ablutiones tam privatæ (n) quàm publicæ apud illos frequentiſſimæ. Nulla quidem offendere licèt apud illos publica ædificia balneis deſtinata, quemadmodum plura erant Græcis & Romanis, ſicut & hodie Mahometanis (o); ſed præceptum tamen ſingulis à Moyſe legimus, ut balneis & lotionibus pro certis rerum eventibus uterentur; nempe pro eluendis legalibus & quotidianis maculis, quæ vix ac ne vix quidem vel à cautiſſimis evitarentur.

c *Deut.* 6. 55. 12.
d *Deut.* 9. 5.
e 3. Reg. 55. 23. & 2. Reg. 20. 15. Pſ. 48. 14. *Iſai.* 8. 4. & 26. 1. *Jerem. Lament.* 2. 8. *Nahum* 3. 8.
f *Herod. l.* 1. *cap.* 178.
g *Paul Lucas Voyage du Levant l.* 2. *ch.* 21. *pag.* 56.
h *Joſeph de bello l.* 16. *cap.* 6. *Lat.* & 13. *in Grac.*
i *Herod. l.* 5. *cap.* 98.
l *Deut.* 23. 12.
m *Gen.* 9. 4. *Levit.* 7. 26. &c.
n *Marc.* 7. 2. 3.
o *Vide Thevenot.* c. 23.

Non is erat Hebræorum Urbibus publicorum ædificiorum, & Templorum numerus & ſplendor, qualis in aliis Urbibus cæterorum populorum ſpectabatur. Unicum erat in toto Regno Templum, magnificentiſſimum tamen adeò, ut cætera aliarum gentium ſuperaret. Poſt ſchiſma Jeroboami, gemina alia ab eodem Principe excitata ſunt, alterum in Dan, juxta fontes Jordanis, alterum in Bethel, ſingulis aureis vitulis dedicata (p). Salomon nonnulla excitaverat Diis alienigenis, impio fœminarum amori indulgens (q); pravoque exemplo cæteros deinde Reges ad ſimile facinus induxit. In Iſraelis Regno majori licentiâ crimen pervagatum eſt. Sub Achab & Jezabele præter gemina aureorum vitulorum Templa, alia quoque adjecta ſunt Baal, & Aſtaroth Phœniciis Numinibus, quorum cultum Jezabel in Iſraelem invexerat (r). Synagogæ in Urbibus nonniſi poſt captivitatem occurrunt (s). Jeſu Chriſti ætate frequentes erant, quas magnificentiâ, & amplitudine ſuâ munificentiæ conditorum & Urbium reſpondiſſe facilè credimus.

Juri dicendo plerumque Urbis fores deſtinatæ. *Ne cogerentur agricolæ intrare Urbes, & aliquod ſubire diſpendium, Judices in portis reſidebant, ut tam urbanos quàm ruſticos in exitu & introitu urbis audirent, & finito negotio unuſquiſque confeſtim ad proprias reverteretur*, ait S. Hieronymus. Ædificia in eam rem deſtinata ipſis Urbium foribus adhærebant. Cùm verò ſcriptis parceretur ætate illâ ſummaria fuiſſe judicia credimus, nullis fermè ſervatis judicialibus formis, ſoliſque adhibitis teſtimoniis, quorum nunquam abſuiſſe poterat in patentibus urbis foribus copia. Si quid venderetur, emereturque, aut pactione tractaretur in Urbis foribus & coram teſtibus, id ſanè ratum erat & firmum. Abraham pretio ſibi ſpeluncam & agrum Ephronis, ut Saram ſepeliret, empturus (t), præ foribus Urbis Hebron ſe conſtituens, cum Ephrone convênit, ſolutoque pretio coram omnibus Urbem ingredientibus, *confirmatus eſt ager quondam Ephronis Abrahæ in poſſeſſionem videntibus filiis Heth, & cunctis, qui intrabant portam Civitatis illius*. Quid autem potiſſimum ſervaretur in Judiciis ibidem ferendis, ex hiſtoria Ruth (u) ſatis intelligimus. Foribus ergo Urbis ædificium imminebat cum ſpeculâ. In bello Abſalomi cum Davide, pius Pater, dum pręlium committeretur, (x) ſedebat *inter duas portas*; ſpeculator verò in edito loco proſpiciens, eum fortè aliquem è prælio venientem ſpectaſſet, clamabat. David poſt auditum de nece filii ſui nuncium, ut paterno dolori fræna liberiùs laxaret, *aſcendit in cœnaculum portæ*.

Foribus accedebat platea, cogendis populis (y), & nundinis celebrandis deſtinata (z). Eliſæus Propheta futurum prædixit Joramo Regi Samariæ, ut poſt ſolutam ab obſidione Urbem mane alterius diei farinæ modius præ foribus, ſive in foro, ſiclo veniret. Uſuram, & dolos nunquam receſſiſſe è foro Jeruſalem Pſalmiſta conque-

p 3. *Reg.* 12. 30.
q 3. *Reg.* 11. 7.
r 4. *Reg.* 16. 31. 32.
s *Vide quę diſſeruimus* 1. *Macchab.* 13. 42.
t *Gen.* 23. 10. 58.
u *Ruth* 4. 5. & *Deut.* 25. 6. 7.
x 2. *Reg.* 18. 24. 33.
y *Vide* 2. *Paralip.* 18. 9. *In area juxta portam Samariæ.* Et 2. *Par.* 32. 6. *In platea portæ Civitatis.*
z *Iſai.* 27. 25. & 2. *Eſd.* 3. 3. 4. *Reg.* 7. 1.

Digitized by Google

a Pſal. 56. 12. queritur (a). Quæ ſacrificiis uſui eſſe poterant, in ipſo Templi atrio vendebantur, unde Jeſus Chriſtus impios licitatores depulit; indignum clamitans, domum orationis
b Matth. 20. 13. ſpeluncam latronum effici [b]. Plateæ iſtæ vendendis rebus deſtinatæ, reſpondebant hodiernis Bazariis orientalibus, qui atria ſunt porticibus perpetuæ, & faſtigiatæ ambitu cincta; ſub porticibus verò officinæ mercatorum patent. Viri mercaturam exercebant; fœminas enim vel in officiois parere nefas, qui etiam mos hodie dum apud Orientales manet. Solebant non rarò advenæ, fruſtrà quæſito apud cives hoſpitio, noctem in foribus agere; diverſoria enim tunc temporis rara habebantur, & frequenter nulla. Angeli Sodomam miſſi ut Lothum educerent, acturi totam
c Gen. 19. 2. noctem in foro videbantur (c). Levita ille, cujus uxor injuriam à Gabaonitis acceperat, ad multam noctem in platea ſuſtinuerat, nullum inveniens benevolum hoſpi-
d Judic. 19. 5. tem (d). Diverſoria quidem alicubi occurrebant, quæ à fœminis deploratæ famæ habebantur. Fratres Joſeph ex Egypto reduces in diverſorium, nocte ſubeunte, ſeſe rece-
e Gen. 42. 27. perunt (e). Exploratores Jerichuntem miſſi
f Joſue 2. 1. apud Rahab diverterunt (f). Samſon cum Gazam veniſſet, in hoſpitio, quo cæteri ad-
g Judic. 16. 1. venæ, receptus eſt (g).

Præter aulas, & areas cogendis populis ſivè juri dicundo præ foribus Urbis deſtinatas, alia erant atria, & aulæ ad eam rem in Templo, in ædibus Principum, ubi Præfecti Regis, & Miniſtri Domini de cauſis cognoſcebant, ſuam ſinguli exercentes poteſtatem, juxta politiam à Moyſe conſtitutam. Cum in Jeremiam capitalis eſſet dicta ſententia in cœtu Sacerdotum, & populi in ipſo Templo congregato (h), Præfecti
h Jerem. 26. & Judices Regii in Templum coeuntes, cauſâ rei iterum cognitâ, damnatum antea novo judicio abſolverunt. De throno Salomonis, & atrio juri dicundo deſtinato legeſis 3. Reg. 10. 18. &c. & 7. 7. 8.

Ex omnibus publicis Hebræorum ædificiis, magnificentiſſimę poſt Domum Domini, cujus alibi fabricam latè deſcripſimus, ædes occurrunt Regum Juda, & Iſraelis. De ędibus Salomonis, veluti omnium pro eâ ætate ſplendidiſſimis ſermo eſt in Scriptura
i 3. Reg. 7. (i). Ædificium erat 100. cubitis longum, 50. latum, 30. aſſurgens; tres columnarum ordines, ex quibus tres faſtigiatæ porticus ante conclavium faciem regnantes, totum ornabant. Latera etiam fulciebant porticus, columnæ & conclavia. Ædes Reginæ Sponſæ Salomonis & Filiæ Regis Ægypti, ejuſdem erant ſtructuræ & magnificentiæ. In primo Regiæ Domus atrio conſtitutus erat thronus Regi, cum maximè jus diceret, deſtinatus. Marmoreo conſtabat lapide, ad quem cedrinis ſuperinductis aſſeribus ornatum, per gradus aſcenſus patebat, quemadmodum fuſiùs in 3. Reg. 7. 11. Thronum ambiebant columnæ, porticûs circum regnantis & teſtudinis ſpeciem quamdam referentes.

Columnæ illæ cedro conſtabant, nec alterius erant vilioris materiæ trabes, & baſes porticuum; unde nomen ædibus *domus ſaltûs Libani*. Porrò huic ædificio conſtruendo non niſi *lapides pretioſi*, juxta Scripturæ phraſim, in uſu fuerunt (k), k 3. Reg. 7. 11.
nempe exquiſitiſſima marmora ſedulâ arte expolita. Ab imo enim fundamento uſque ad verticem, lęvigati ſective lapides utrimque quadrati, octo ſive decem pedum, ſplendebant. In eo quippè veteris magnificentię ratio poſita erat, ſi grandiores lapides in ædificiis conſtituerentur, ad normam elaborati, & ſcitè adeo connexi, ut nullo cæmento, ſive bitumine juncti ſimul viderentur; uno verbo, ut ædificium ſolidum eſſet, & compactum. Id autem maximè obſervant hodie uſque quicumque loca illa Itinerantes petunt, ut in veluſtiſſimis remotioris antiquitatis ruderibus in Ægypto, Palęſtina, & Syria totum ſpiret ſoliditate, & compactum aliquid in ſtructura.

Periſtylia verò illa & porticus perpetuò circà ædes regnantia duplici erant commodo; primò id efficiebant, ne Solis radii rectà in parietes incidentes immodico æſtu torrerent; ſecundò ut ex una ædium parte ad aliam liber daretur aditus, ab injuriis Solis & pluviæ immunis. In atriis Principum milites Prætorii, cæterique qui rerum tractandarum cauſâ ventitabant, ſub hiſce porticibus commodam moram trahebant. Palatia Principum Orientalium hodie uſque ad hanc normam conſtructa ſunt, nec alterius fuiſſe architecturæ videtur ædes Eglon Regis Moabitarum in Jericho; namque Aod poſt occiſum proditione Regem, periſtylium tranſgreſſus, ubi diſpoſiti erant milites Regiæ domus cuſtodes, evaſit [l]. l Judic. 3. 23. 24.

Materia omnis in ædificiis ejus ætatis vilior habebatur præ cedro. David conſilium ſuum de conſtruendo Templo Domini Nathano communicans (m): Cernis, m 2. Reg. 7. 2.
inquit, me pretioſas è cedro ædes incolere, cum interim Arca Domini ſub pellibus detineatur? Salomon cedrinis aſſeribus Templum veſtivit; cedro ſimul & marmore intermixtis inſtravit atrium interius Templi, veſtibulum item Sancti, & atrium Regiæ Domus, ut totum pavimentum triplici conſtaret ordine lapidum, & altero cedrino; ſed de cedri uſu nos alibi fuſiùs n 3. Reg. 6. 36.
(n). Quid? columnę porticus Regiarum & 7. 12.
Ædium fulcientes nonne cedrinæ? Jeremias in luxum Joakim Regis Juda invectus, ait: *Facit laquearia cedrina, pingitque ſinopide* (o). De picturis ceratis o Jerem. 22. 13.
mentio occurrit 2. Macch. 2. 30. Ductę 14.
picturæ illæ in ligno vel pariete, dein liquatâ cerâ oblitæ ſetis pannove fricabantur, qua de re Vitruvius l. 7. c. 5. ſicut & aurata cerataque laquearia porticuum in Templo legas apud Joſephum l. 15. c. 14. Tandem Scriptura quoties ædificii alicujus magnifici ideam ingerit, ſemper cedrinas ædes vel cedro veſtitas memorat (§). *Fa-* (§) Cant. 1.
brica noſtra lateritię corruerunt; ità impu- 16. & 8. 9.
dentiſſimè jactitabant Samaritani; *nos pro lateribus nitentes & expolitos lapides ſubſtituemus; ædificia noſtra è ſycomoro everterunt; cedrina ædificabimus* [*]. * Iſai. 9. 10.

Nec cedrus tantummodò, ſed ligna alia

pre-

pretioſa, & ebur in ædificiis Salomonis ſpectabantur. Thronum juri dicundo deſtinatum auro micantem & ebore excitavit (p); ſicut & cedro aliiſque pretioſis & aliundè aſportatis lignis conſtabant fulcra porticûs Regias Ædes eum Templo jungentis (q). Aeabo Regi Iſrael Ædes erant ex eboris copia eburneæ appellatæ (r). Amos in divites Iſraelis invectus (s), everſurum Deum minitatur domus hyemales, æſtivaſque, ædeſque eburneas ſubverſurum. Domus eburneæ mentio occurrit etiam Pſ. 44. 9. quanquam ſermo ibi potius de arculis, quàm de ædibus eburneis creditur.

Ad domus æſtivas & hyemales apud Amos commemoratas quod attinet, operę pretium eſt animadvertere, nullum fuiſſe eaminorum apud Hebræus uſum. Vix ad ignem accedebant; & ſi quando frigore adigerentur, prunæ in clibanum inferebantur, adjectis olivarum nucleis vel ſimili quodam ſomento. Regi Joakim ſedenti ad prunas in conclavi hyemali & in arula ante ſe poſitas oblatum eſt volumen Jeremiæ, quod ab illo cultro diſciſſum, igni traditum eſt. De olivarum nucleis ad ignem fovendum in ſummo hyemis algore ſermo eſt apud Barueh (t). Interdum in medio atrii ignis excitabatur, quod factum conſtat qua nocte Jeſus Chriſtus ad Summum Sacerdotem raptus fuit [u]. Templi culinæ atria erant 40. cubitorum in longum, & 30. in latum, quæ circum habebant diſpoſitos focos coquendis victimis ſacrificiorum paeificorum, quarum fumus libero aeri expoſitus nullo camini ductu efferebatur. Apud Oſee 13. 3. ſermo eſt de feneſtris ſivè foculis undè fumus exhalabat: *Sicut fumus de fumario.*

Domûs æſtivæ variæ erant formæ, ſeu potiùs ęſtûs mitigandi varia inita fuit ratio. Interdum ſubterranea parabantur loca Solis radiis impervia: *Subeſt cryptoporticus ſubterraneæ ſimilis, æſtate incluſo frigore riget* (x). Sępè porticus erant amplæ qua parte venti flabant patentes; qua verò Soli perviæ, pariete obductæ (y). Auras captantem in peryſtilio Antiochum Epiphanem Prolemæus pro Menelao deprecaturus convênit [z]. Eglonem in ęſtiva domo agentem Aod interfecit [a]. Ægyptiorum aulę, de quibus Vitruvius, cum in ſuperioribus tantùm patentes ſuperiores auras captarent, refrigeratum aera diutiùs continere cenſebantur. Perſę, authore Xenophonte (b), non inductum tantummodo à natura refrigerium ex arburum umbra & petrarum algore ſibi procurabant; ſed loca etiam parabant umbroſa & algentia in ipſis domeſticarum ędium fabricis. Ammianus Marcellinus (c) vidiſſe ſe perhibet Canopi in Ægypto conclavia ventorum flamine refrigerata. Loca erant patentia Zephyris perflata in maximo etiam æſtu. Conclavia ęſtiva hodie etiam apud Orientales frequentia in quadro conſtructa ſunt, opere concamerato, paulò elatiora, ut per gradus aſcenſus pateat; auras verò captant ex ſuperiori foramine, ex inferiori oſtio demittunt (d). Patuiſſe autem ædificia illa à ſeptentrione tantummodo, ex Varrone, & Columella, ac Palladio intelligimus (e).

p 3. Reg. 10. 18. & 2. Par. 9. 17.
q 3. Reg. 10. 12.
r 3. Reg. 22. 39.
s Amos 3. 15.
t Baruch. 6. 42.
u Luc. 22. 55.
x Plin. in villa deſcript.
y Juvenal. Satyr. 7. Parte alia longis Numidarum fulta columnis, Surgat & algentem rapiat cœnatio Solem.
z 2. Macc. 4. 46.
a Judic. 3. 24.
b In Cyrop. l. 8.
c Ammian. l. 22.
d Leo Afric. Deſcript. Afric. l. 8 Cap. 4. Tavern. Voyage de Perſe l. 2. chap. 4. pag. 255.
e Varro de Re ruſt. Colum. l. 5. c. 6. Pallad. l. 5. tit. 11.

Privatæ Hebræorum ædes nihil à finitimorum populorum diſtabant; nec variaſſe credimus ab iis, quæ hodie uſque in Palæſtina, Arabia, ac Syria obtinent. Exterior earum facies ſimplex, culmen in aream complanatum, ſolario quodam inſtratum eſt ex compreſſa terra, regnantique circum loricâ, ut labendi periculum omne amoveatur, juxta ac Moyſes edixerat Deut. 22. 8. ambitur; Tecta enim frequentabant Hebræi, tum auris captandis, cum etiam dum cœnarent, ac tandem quieti capiendæ. David in tecto domûs obambulans, uxorem Uriæ in vicina æde lavantem proſpexit (f). Gemini exploratores à Joſue miſſi ſub tecto domûs Rahab cubarunt (g); cubavit & Saul hoc illi loco à Samuele parato (h); Abſalom inducendas juſſit uxores David patris ſui ſub tentoria in tecto Regiæ domus expanſa (i). Cum Samſon Fanum Dagonis evertit, ingens hominum turba in tecto ejuſdem ædificii verſabatur (k). In tecto item Regiæ domûs Achaz Altare erigendum præcepit (l). Sacrificia ſuper tecta oblata vitio Iſraelitis vertuntur apud Prophetas [m]. Eundem morem ſpectaſſe creditur Jeſus Chriſtus illis verbis: *Quę in aure auditis, prædicate ſuper tecta* (n).

Scalas quibus in tecta aſcenderetur, non intra domeſticos parietes, ſed extra ædificium ſub dio poſitas ferunt. Viri illi, de quibus Luc. 5. 19. cum inferre per oſtium paraliticum turbâ hominum fores obſidente prohiberentur, conſcenſo tecto ægrum funibus alligatum ante Jeſum demiſerunt. Jeſus Chriſtus Matth. 24. 17. *Qui in tecto eſt*, ait, *non deſcendat tollere aliquid de domo ſua.* Deſcendendum quidem erat ad fugam capiendam; ſed vetat deſcenſum in domum. Elpena apud Homerum Odyſſ. 11. v. 63. 64. è tecto per exteriores ſcalas deſcendens, quòd pes falleret, præceps è ſcalis corruens interiit.

Feneſtræ non vitris obducebantur, ſed velamentis ſive cancellis; quare per cancellos in conclave Sponſæ reſpexiſſe Sponſus in Cant. 2. 9. dicitur; & Eccli. 21. 26. Stultus in alienas domus introduci poſtulans, obſervat per cancellos janitorem; cum vir prudens extra domum ſuſtineat. Cum in ſacro Textu recludi feneſtras legimus, de cancellis ſeu velamentis reductis dictum intelligendum eſt. Cum verò mulieres rarò domo exirent, & in conclavi ſuo clauſæ retinerentur, ſępè è feneſtris ſpectabant. Mater Siſaræ è feneſtra reſpiciens, adventum filii ſui præſtolabatur [o]. Michol pompam tranſlationis Arcæ è feneſtra ſpectabat (p); ſicut & Jezabel ingredientem Jehu Samariam (q). Mulier impudica de feneſtra domus ſuę per cancellos in via tranſeuntes obſervat (r). Cum Heliodorus juſſu Seleuci ad expilandum Templum Jeroſolymitanum veniſſet, puellę & fœminę euntem proſpiciebant, alię è mœnibus, aliæ è feneſtris (s).

Ten-

f 2. Reg. 11. 2.
g Joſue 2. 6.
h 1. Reg. 9. 25.
i 2. Reg. 16. 22.
k Judic. 16. 27.
l 4. Reg. 23. 12.
m Jerem. 19. 13. Sophon. 1. 5.
n Matth. 10. 27.
o Judic. 5. 28.
p 2. Reg. 6. 16.
q 4. Reg. 9. 30.
r Prov. 7. 6.
s 2. Macc. 3. 19.

Digitized by Google

Tentoria,& ædes mulierum ſeorſum erant à viris; ita tentoria Saræ, Rachelis & Liç diſtincta fuiſſe legimus à tentoriis Abraham, Iſaac, & Jacob. Salomon ædes çdificavit uxori ſuç, filiç Regis Ægypti (u). Jahel uxor Heber Cinçi ſuum habebat tentorium ſeorſum à viro; ſuam etiam domum Sponſa in Canticis. Quin nec menſam habebant communem fœminç cum viris ſuis, ſi quando conviviis prçter domeſticos aliqui intereſſent. Cum Abraham convivio excepiſſet tres Angelos, nunquam Sara apparuit; ſicut nec Rebecca, cùm Eliezer ab Abrahamo miſſus de conjugio ejuſdem puellæ cum domeſticis ipſius inter cœnandum ageret. Scitum eſt, quid Regina Vaſthi reponeret Aſſuero, ut convivio aſſiſteret invitanti (x). Sed fruſtra in eam rem exempla ex Libris Sanctis congerimus, cum hodie uſque eadem conſuetudo in toto Oriente, & in Europa frequentiſſimè maneat.

u 3. Reg. 7. 8.

x Eſth. 1. 11. 12.

Mos eſt in Palçſtina hodie uſque perſeverans, ut çdificiorum omnium etiam magnificentiſſimorum, & publicorum fores humiles ſint adeo (quemadmodum & ſimile quid veteres quçdam Eccleſiç prçſeferunt,) ut nonniſi incurvo corpore aditus pateat. Ejus rei in cauſa fuiſſe dicunt Arabum equitum excurſiones, ne fortè equitantes per Eccleſias, ſive domos diſcurrerent. Cum tamen nihil ſimile contingeret, dum Hebræi regionem illam pacificâ poſſeſſione tenebant; hinc facilè credimus eorum çdificiis appoſitas fuiſſe januas pro reliqua ſtructurç magnificentia. Sanè quç in Scriptura, & apud Joſephum deſcribuntur, fores magnificentiſſimç ſunt, quanquam non domorum illç fuerunt, ſed Templi. Patuiſſe nonnullas teſtatur Joſephus uſque ad 60. cubitos in altum, & 20. in latum (y); alibi verò uſque ad 50. cubitos in altum, & 40. in latum, obductas laminis aureis, & argenteis deſcribit (z). Janua Orientalis ex çre conſtans adeo immanis erat, & oneroſa, ut non minus quàm 20. adhibitis viris clauderetur, recludereturque (a). Vectibus ferro inſertis fores clauſç continebantur, additus & peſſulus, altiùs ſtipitibus ex integra ſolidiſſimaque petra conſtantibus, inſertus. Laminas aureas, & argenteas à Templi foribus revellere, quò integrum exactum à Sennacheribo pretium ſolveret Ezechias coactus eſt (b). Januæ Gazæ, quas Samſon revulſas ſecum tulit, ligneæ erant, lignoque pariter conſtabant ſtipites & ſuperliminaria (c). Hæ totius Orientis vulgarium nobiliorumque domorum fores. Poſtes & ſuperliminaria lignea. Porrigitur in ſuperiori & inferiori parte aliquid, cujus appoſitis aptè forulis inſertæ ita ſuſtinentur, ut in ſeipſas veluti in cardine revolvantur. Nullus illic ferri uſus niſi in obducta foribus catena, quæ ferreo ſimul peſſulo continetur. Occurrunt etiam alicubi ex unico marmore fores in marmore inſuper in cardine girantes, qua in re nihil ſpectatur auguſtius januis ſepulchrorum Regum Juda; unico enim perpetuo lapide, in eodem ſaxo ſtipites, ſuperliminaria, cardines exciſa conſtant.

y Joſeph. l. 2. contr. Appio. pag. 1067.

z De bello l. 6. cap. 6.

a De bello l. 7. cap. 12.

b 4. Reg. 18. 16.

c Judic. 16. 3.

Porrò valvæ iſtæ interiùs obfirmabantur oppoſito ligneo, ſive metallino vecte cum peſſulis. Vectes continebant annuli ærei, ſive ferreæ catenæ. Urbes illæ Baſanitidis, Avothjair dictæ, firmis mœnibus, æreiſque vectibus muniebantur (d). Eadem vox Hebræa, quæ caligas inducere ſonat, uſurpatur etiam de foribus occluſis, ut idem ſit ac valvas objecto vecte æreis vinculis adſtricto obfirmare; quemadmodum enim olim caligæ ligulis adſtrictæ pedibus revinciebantur, ita & vinculis vectes. Quare locus Deut. 33. 25. *ferrum, & æs calceamentum tuum*, commodè etiam reddi poteſt: ferreus, & æreus vectis eſt peſſulus tuus.

d 3. Reg. 4. 13. *ſeras æras* Legas pariter Pſ. 106. 16. Vide & Iſai. 45. 2.

Quo autem vincula illa ſolvi, & vectes removeri poſſent, clavi utebantur veteres, incertum tamen cujus artificii. In poſtrema Jeroſolymæ obſidione Idumæi ad ferendam opem à Zelotis acciti, in Templum introducti ſunt, ſicâ abſciſſis vectibus januas obfirmantibus (e). Satis igitur non erat intus in domo eſſe foribus illis recludendis, ſed clavi etiam reſolvenda erant vincula, quò vectis amoveretur. Paria colligimus ex hiſtoria Eglon. Cum enim aulæ miniſtri aperire januas ab Aod occluſas non poſſent, clavis requirenda fuit, vinculis peſſulum continentibus reſolvendis (f). Morem hunc alligandi, & reſolvendi vectes ſæpiſſimè innuit Scriptura. Balthaſar Rex Babyloniæ ad Danielem (g): *Ego audivi de te, quod poſſis obſcura interpretari, & ligata diſſolvere*, i. e. occluſa recludere; & JeſusChriſtus Matth. 16. 19.: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cçlis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cçlis*; nempe fores Regni Cœlorum pro tuo arbitrio occludentur recludenturque.

e Joſephus de bello l. 4. cap. 7. pag. 881.

f Judic. 3. 25.

g Dan. 5. 16.

Nullum ſatis expreſſum in Scriptura compertum habeo teſtimonium de uſu ferarum apud veteres Hebræos. Namque vox *minhul*, quam reddunt plerumque *ſera*, deſignare potiùs creditur vincula vectes continentia. Jungi ſolet voci *Beriah*, ideſt vectis, ſive peſſulus. Formæ horum vinculorum, & vectium concipiendæ nonnihil ex Cant. 5. 5. 6. deducimus; ait enim Sponſa dilectum ſuum immiſſo per foramen januæ digito adventus ſui indicium præbuiſſe, cum verò, inquit, ego ſtatim reſolutura *ligaminum* (h) *ora* cucurriſſem, rorantia myrrham ab eo diſtillatam comperi. Erat ergo in medio januæ foramen brachio inſerendo, quò ſcilicet introductâ clavi interior vectis reſolveretur. *Intus*, ait Scholiaſtes Arati, *inſeri claves veteri more receptum eſt; nec enim exteriùs, ut) nunc, ſolebant olim claves inducere Ægyptii & Lacones*. Nec difficilè credimus eundem in ea re, ſicut & in aliis pluribus, fuiſſe Ægyptiorum, & Hebræorum morem. Addit Sponſa apprehendiſſe ſe ora ſive manubria vinculorum, Hebræus ad literam *manus minhul*, ideſt manus calceamenti januç, nempè extremam oram vinculorum vectis.

h Kapoth hamanoul Cant. 5. 5. 6.

Euſtathius obſervat gemina fuiſſe vectis ligamina, ad dexteram nempè, & ad ſiniſtram, hinc inde per certa foramina pendentia, quò ſcilicet claudi recludive oſtium poſſet (i). Totum aperiendi oſtii artificium, ſicut & clavium formam, Homerus

i Euſtat. in Odyſſ. A. ad fin.

rus concinnè deſcribit, ita Penelopem domeſticum oſtium aperientem inducens (k). *Accepit clavem benè flexam manu fortè, pulchram, æream, manubrium autem eboris inerat... Statim lorum ſolvit annuli; clavem at immiſit, januarum autem pepulit ſeras ante prudenter pemovenda: hæ autem reſonuerunt velut taurus paſcens prata, tantùm ſonuerunt pulchra porta percuſſę clavi. Aperta ſunt citò.* Quare clavis ad vincula reſolvenda multo quàm hodie major, lignea que erat vel eburnea in falcis modum retorta qua involucro liberatus vectis removebatur. Claves quidem retortæ apud ruſticos adhuc manent; quamquam nonniſi ad removendum peſſulum aut vectem ligneum, qui intra murum reconditus, eductus deinde ac foribus appoſitus januam occluſam firmat. Tandem foramen illud in medio januæ patens ad brachium inferendum apertiſſimè in Apuleio paret (l): *Lamachus ſpectata virtutis ſua fiducia, qua clavi immittenda foramen, ſenſim immiſſa manu, clauſtrum evellere geſtiebat.* Et alibi ita de peſſulo (m): *Subditâ clavi peſſulos reduco.* Porrò januæ exteriùs, & interiùs obſerabatur, nullo adhibito clavis uſu. Aod egreſſus è cubiculo Eglonis oſtium clauſit, non incuriosè, nullâ appoſitâ clavi, uti S. Auguſtinus obſervat [n]; quamquam ſine clavi oſtium illud aperiri deinceps non potuiſſet; cujuſmodi ſunt apud nos ſeræ, quæ *verſutatę* dicuntur. Homerus Penelopem deſcribit unam tantummodo oſtii partem claudentem (o). *Januam attraxit annulo argenteo, inſuper autem peſſulum obtendit loro.*

Præter eas claves alias etiam obtinuiſſe, docet Salmaſius (p), quibus alterius generis vectis retineretur & ad januam adſtringeretur. Clavo in cocleæ modum perforato vectis inſertus, cui deinde removendo recludendiſque foribus clavis in promptu erat ſpiralis, quæ ſpirali item circumvolutione intra clavum inſerta ac deinde retracta ſimul & clavum reducebat. Ita apertæ valvæ amotu, ſive ſpontè decidente vecte. Porrò clavem illam appellabant *Balanagran*, & clavum *Balanon*, quæ omnia Ariſtophanes ejuſque Scholiaſtes inſinuant non obſcurè; *Seram aut vectem diligenter inſpice, ac peſſulorum clauſtra* (Græcè *balanoa*) *poſſit rodere* (q). Succeſſu temporum Laconicarum clavium uſus proniſſimus & tutiſſimus omnium ad id uſque obtinuit; quibus oſtium exteriùs claudi potuiſſet abſque eo quod per foramen januæ brachium, uti prius, inſereretur. Crucis formam referentes (r), tribus erant dentibus inſtructæ; & ſi quando claudi aliquem intra domum contigiſſet, nulla illi aperiendi fores erat poteſtas, niſi exteriùs recluderentur. Autumat Suidas (s) vectem ſive peſſulum in Laconicis ſeris exterius appoſitum fuiſſe, ut ſi quis domum ingredi vellet, nunquam poſſet, niſi clavi immiſſa. Porrò artificium illud minùs condocebat fœminis, quæ in his regionibus, ædibus clauſæ tenebantur. Quare ita apud Ariſtophanem conqueruntur (t): *Non ultra nobis licet, uti antehac, viros decipere. Viri enim jam clavieulas ipſi geſtant occultas, callidiſſimas, ac maximè malignas, Laconicas quaſdam tres habentes clavieulos. Sed prius quidem certè licebat aperire fores facientibus annulum triobolo, & vili precio. Nunc verò iſte ipſos verna Euripides docuit minata, & quaſi teneis corroſa habere ſigilla appenſa habentes.* Porrò claves haſce vermiculis abroſas, vera eſſe lignea fruſtula carioſa contendunt Scholiaſtæ, quæ ſcilicet ligna ceræ applicata ſigilli loco eſſent, immò & ſigilli tutioris, quippè quod falſari ſigillum poſſet, ligni illius impreſſa figura non poſſet (u). Sed vix ego crediderim pro ſigillis ligna carioſa obtinuiſſe; facilius enim autumarem in annulis geſtata ſigilla, quæ formam referrent ligni carioſi. Contigit inſuper mihi ſpectare inter cymelia D. Abbatis Faurel anulos quoſdam æreos, habentes pro ſigillo plura varia, & inæqualiter aſſurgentia puncta, quę ſanè in cera varias imprimere punctiones, vix adulterandas, nec malè carioſi ligni figuras referentes debuerunt.

Cæterum de anulis multis forulis diſtinctis, ac de clavibus Laconicis, nihil in Scriptura expreſſum; ſed anuli obſignandis foribus non rarò occurrunt. Daniel fores Templi Beli Regio Darii anulo obſignavit (x); eodemque inſuper obſignabatur oſtium laci leonum (y). Moyſes Domini verbis ait; *Nonne hęc condita ſunt apud me* (nempè pœnæ ab impiis ſolvendæ) *& ſignata in theſauris meis* (z)? Job. 9. 7. de Deo; *Stellas claudit quaſi ſub ſignaculo.* Sponſa in Cantic. 8. 6. optat poni ſe veluti ſigillum in ſinu, & brachiis Sponſi ſui; cumque viciſſim Sponſus comparat fonti obſignato (a). Eccli. 22. 33. optat cuſtodiam ori ſuo opponi, & ſigillum labiis; ac tandem tumulus Jeſu Chriſti ſigillo obfirmatus eſt (b). Hunc anulorum rebus condendis uſum poſt bellum Trojanum obtinuiſſe Plinius contendit; namque ait tunc *conditas arcis veſtes, vaſaque aurea, & argentea, & ea colligata nodi non anuli vota Homerus iudicat* (c). Sed falli virum ex adducto Moyſis teſtimonio apertè convincimus. Plerumque Veteres claves ęreę ſunt, noſtris breviores, quod mirè conjecturæ illorum favet, qui catenarias ſeras olim & frequentiſſimè obtinuiſſe arbitrantur. Conſtat id, quantum aſſequor, ex Petronio:

Dum loquimur, ſera ſua ſponte decidit.

Manere adhuc noſtrâ ætate in Oriente, plurium ea loca peragrantium teſtimonio ſcimus (d). Et in Muſæis DD. Foucaut Fauvel & Girardon Pariſiis anuli ærei ſpectantur, ferentes clavim ſigilli loco; quæ ſanè claves vix alium habere uſum poſſent, quàm pro catenariis feris vel arculis.

In toto Oriente feræ, & claves ligno conſtant (*). Clavibus autem aliquando brachii craſſitudinem æquantibus, plerumque pollicis, utuntur; quadratæ ſunt, oblongæ, cuſpidibus ferreis 5. vel 6. per intervalla diſpoſitis armatæ. Porrò claves illæ in feras immittuntur non directè ſed per latera, & in obliquo; quibus autem armantur

k *Odyſſ. Ph. initio.*

l *Aſini l. 4.*

m *Idem l. 1.*

n *In Judic. q. 23. Aut talis clauſura grave fuit, quod ſine clavi poſſet claudi, nec ſine clavi aperiri, nam ſunt quadam talia, ſicut ea, quę Veruelata dicuntur.*

o *Odyſſ. A. v. antepen....*

p *In Solin.*

q *Ariſtoph. in Veſp. act. 2. ſc. 2.*

r *Vide Salmaſ. in Solin.*

s *In v. Laconicas.*

t *In Teſmophoriaz.*

u *Biſet. in Ariſtoph. pag. 790. & Suidas in Thripedeſin. Pauſan.*

x *Dan. 14. 13. 14.*

y *Dan. 6. 16. 17.*

z *Deut. 32. 34.*

a *Cantic. 4. 12.*

b *Matth. 7. 66.*

c *Plin. l. 33. cap. 1.*

d *Tavern. cap. 4. pag. 43.*

* *Vide Cotovic. c. 11. Villemont l. 2. c. 32. Morizon. l. 1. c. 11. Tavern. Voyag. de Perſe c. 4.*

tur clavi in clavos intra ſeram poſitos implicati vectem ducunt, reducuntque, prout fores claudendæ ſunt vel recludendæ. Seram illam parvum referre irpicem teſtatur Chardin [*Gouvern. polit. des Perſes to.2. p.79.*] quo in lignum quoddam exteriorem immiſſo valvas obſerari; ſuperiùs autem demiſſam clavem ferreis cuſpidibus armatam irpicem attollere. Vide etiam Dandini. (*Voyag. du Mont Liban p.7. c.14.*) Cujus ſint antiquitatis claves iſtæ prorſus neſcimus; ſed apud Iſaiam Dominus fidem ſuam

e *Iſai.22. 21. 22.* obligat Eliacim filio Helciæ (*e*), *daturum ſe clavem domus David ſuper humerum ejus.* Extant etiam imagines veteres ex Ægypto relatæ, in quibus viri exhibentur impoſitam humeris geſtantes clavim retortam, vel etiam clavim ferè ſola magnitudine à noſtris diverſam. Ad eas facilè grandiores ligneaſque claves ſpectare potuit Iſaias.

Magnificam domorum ſupellectilem nunquam amarunt Hebræi; neque hodie uſque finitimi Judææ populi uſum norunt aulæorum, ſellarum, cubilium, picturarum, atque ſtatuarum, tum & ſimilium. Tota domorum ſupellex conſtat ampliori tapete ſuper pavimentum inſtrato, atque ditiſſimis nonnullis pulvinaribus ſuper Sopham poſitis. In ſtrato ad veſperam tapete lectus paratur pannis, & culcitris; manè omnia removentur, ut vacuum per diem cubiculum appareat. Hi mores omnium fermè Orientalium à quibus aliquantò receſſiſſe Hebræos conſtat, apud quos nec ſedilia deerant, nec tumultuaria erant cubilia. Salomoni Regum opulentiſſimo, auro miniſtrabatur; nihilque ipſe ſibi ad corporis & animi delicias reliquum fecit (*f*); nihil tamen

f *Eccl. 2. 8. & 3. Reg. 10. 21.* de ſupellectile Regiæ ipſius domus ſcriptum ſupereſt. Rex Tyri cujus opulentiam & faſtum Ezechiel. 28.13. deſcribit, gemmis & auro ipſe, pretioſis metallis Regia domus nitebat. Urbem Tyri ditabant panni, gemmæ, & mercium pretioſiſſima quæque. Naves ejus geminis ebore diſtinctæ erant, & velis purpureis. Quo ſanè tempore Iſraelitarum opes increverant adeò, ut argentum non minus quàm lapides ſuppeteret (*g*); ſupellectiles etiam divitiis reſpon- g *3. Reg. 10. 27.*

diſſe debuerant; ſed nos conſuetos Iſraelitarum mores, non intuetam temporis alicujus conditionem reſpicimus. Quid igitur ſolerent Hebræi colligimus ex hoſpitio à Sunamitide Eliſeo parato (*h*):

Faciamus, inquit, *ei cœnaculum parvum, & ponamus in eo lectulum & menſam, & ſellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.* Gravioribus quidem verbis exaggerant Prophetæ & pompas ornamentorum, & veſtium cultus, ac tandem ædificiorum ſuperbiam; nihil tamen unquam de ſupellectilium apparatu exprobrarunt. Occurrit aliquandò mentio de ſtratis ſub pedibus pannis, quibus aſſidere, vel de pulvinaribus quibus inniti conſueviſſent. Amos 2.8. verbis caſtigat divites, qui *ſuper veſtimentis pignoratis* (nempè in pignus ab egenis receptis) *accubuerunt.* Ezechiel 13.18. in Pſeudo Prophetas invehitur, qui, ait, pernicioſâ aſſentatione molle pulminar omnium brachiis ſubjiciunt. In toto Oriente manet hodie uſque tapetum & pulvinarium uſus. Fœmina proſtituta Prov.7.16. amaſium ſuum his verbis invitat: *Intexui funibus lectulum meum, ſtravi tapetibus pictis ex Ægypto, aſperſi cubile meum myrrhâ, aloe & cynnamomo.* Porrò lectulorum uſus non in Cant. 3.7. tantummodò, ubi de lecto Salomonis ſermo, ſed alibi etiam frequenter in S. Scriptura, quemadmodum & ſellarum, apparet. Apparent etiam apud Ezechielem 23.41. lectuli, menſæ, unguenta ſuper menſas poſita: *Sediſti in lectulo pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante te. Thymiama meum & argentum meum poſuiſti ſuper eam.* Invehitur Amos 6.4. in divites ſuper eburneos lectulos cubantes, quorum omnia luxum ſpirant & voluptates.

h *4. Reg. 4. 10.*

DISSERTATIO
DE VOTO JEPHTE.

VAriæ de voto Jephte agitantur quæſtiones, ſingulæ in hac Diſſertatione diſcutiendæ. 1. Quid potiſſimum voverit. 2. An jure voverit. 3. An voti fidem exſolverit. 4. An exolvens peccaverit?

Quamquam Scripturæ textus apertiſſimè voti hujus geous exprimere videatur, non deſunt tamen, quibus ipſa Scripturę hiſtoria negocium faciat. Narrat igitur Judic. 11. 29. &c. *Factus eſt ſuper Jephte ſpiritus Domini, circumiens* (Jephte) *Galaad & Manaſſe* obivit, cogendis ſcilicet in expeditionem Ammoniticam copiis: *Votum vovit*, ſequitur S. Scriptura, *Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino*. Vovit igitur Jephte ſe in holocauſtum oblaturum hominem illum, quicumque demum fuerit, qui è bello reduci, è domo ejuſdem Jephte egrediens, ipſi primus occurreret; non enim ait, *quæ res prima occurrerit*, ſed: *quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit* (a). Alioquin autem uti ſcitè S. Auguſtinus obſervat (*), *Neque enim eſt, aut fuit conſuetudinis, ut redeuntibus de bello ducibus pecora occurrerent*. Niſi fortè præ oculis habuiſſe Jephte maloerimus, canem, qui venienti Domino adblandiens, occurrere ſolet; quod eſſet voti genus tum per ſe ridiculum, cum in holocauſtum offerre impium. Tandem Jephte fidem ſuam obſtrinxit non dedicaturum ſe tantùm quem primum obvium habuiſſet, ſed & in holocauſtum oblaturum: *Eum holocauſtum offeram Domino*; quem ſenſum reddit litera Textûs: *Erit Domino, & offeram in holocauſtum* (b). Ita etiam reddiderunt Patres uno omnes aſſenſu; nec ſanè aliter poſſet nullâ vi Textui origioali illatâ, ut infrà.

a *Vehajah haijotze aſcher Jetze middalbe bbetbi*. *Septuag. Cai eſtai o euporevomenos, os an exelthe upo tes thyras &c.*

* *In Judic. q.* 49.

b *Velajah ladonai Vehanlith hu holah.*

Sed Textu licèt invito non deſunt recentiores quidam Interpretes ad alium planè ſenſum verba detorquentes. Horum alii Hebræum ita vertunt [c]. *Erit egrediens, quod egreſſum fuerit è foribus domus meæ, in occurſum meum, erit Domino, & offeram illud in holocauſtum*. Voto igitur, inquiunt illi, dicavit Domino, quidquid primum ſibi redeunti obvium ſeſe obtuliſſet ſivè homo ſivè brutum; ita tamen ut homines dedicaturum ſe Domino, bruta verò in holocauſtum daturum polliceretur. Nec eodem bruta omnia ritu oblaturum ſpondet; ſed pecora & ſiquæ alia ſacrificio apta, hæc quidem holocauſto, cætera verò neci tantummodò deſtinabat. Uno verbo ſingula ritè devovit. Ità vertunt Hebræi ac recentiorum Interpretum (d) plerique.

c *Pagnin. Mont.*

d *Joſeph Kimchi, & alii Rabb. apud Munſt. Vat. Clar. Druſ. Geor. Lyra, Mariana, alii.*

Quicumque priorem literæ interpretationem ſequuntur, ii ſanè fateri coacti ſunt, Jephte filiam deindè ſuam Domino immolaſſe, quod rudem profectò ignorantiam, vel etiam hebetudinem in Judice Iſraelis, vel impium & infandum facinus argueret. Anne verò facilè ignorare potuit Deum humanas victimas deteſtari [e]? *Non facies Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes quas averſatur Dominus, fecerunt* (Chananæi) *Diis ſuis, offerentes filios & filias & comburentes igni*. Nonne execrari ſe Deus impia illa & inhumana ſacrificia altè adeò edixit, ut ejus rei ignoratio prætendi poſſit à nemine? Paranti autem impium votum offerre, nonne cæteri reſtitiſſent omnes Sacerdotes, Principes populi, cæterique? Poſt hæc autem genus illud voti, tanquam gratum aliquid Numini, nuncupaſſe Jephte credemus?

e *Deut. 12. 31. Num. 21. 1. 2. 3.*

Tandem quod nos de voto Jephte rectius ſentire perſuadet, illud eſt, nimirum oblatam ab illo filiam in holocauſtum nuſpiam in Textu legi. In Scriptura tantummodò apparet, puellam poſt impetratam à patre facultatem lugendi virginitatem ſuam duorum menſium ſpatio, eo elapſo termino rediiſſe; deindè, ſequitur Scriptura, *Fecit ei* (pater) *ſicut voverat, quæ ignorabat virum*; i. e. recluſam ac cœlibem vitam vivere adegit; quippe quæ ſervitiis Templi Domini in Silo ſub imperio Summi Sacerdotis mancipata eſt. Patrem rogaverat puella, ſibi facultatem concedi non mortem, ſed virginitatem plorandi. Norat igitur ſe à Patre non in necem, ſed ad vitam cœlibem deſtinari; quod ſanè ejus ætatis moribus probroſum habebatur & triſte.

Denique, addunt, ſi quid tale in filiam pater commiſiſſet, ut natæ ſuæ unicæ in holocauſtum immolandæ voti ſe reum arbitraretur, uſurum ſanè fuiſſe Legis privilegio, deſtinato ſcilicet pretio tam carum ſibi caput redimendi, quis non facilè autumarit? Ita enim edicitur Lev. 27. 2. 3. *Homo qui votum fecerit, & ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium. Si fuerit maſculus, à vigeſimo anno uſque ad ſexageſimum annum dabit quinquaginta ſiclos argenti ad menſuram Sanctua-*

ſtuarii: ſi mulier, triginta. A quinto anno uſque ad vigeſimum maſculus dabit viginti ſiclos, fœmina decem. Porrò hujus Legis ſanctio quotidiano communique uſu commendata vix à Jephte ignorata crederetur. Fac autem ignoraſſe illum; annon ſpatio duorum menſium, quo voti exequutio dilata eſt, voti, inquam, tam celebris, nemini unquam ſuccurrit? Hæc potiſſima ſunt, quibus ſententia negans oblatam a Jephte filiam in holocauſtum fulcitur.

Sed hiſce reponere poſſumus. 1. Quanquam Hebraicus Textus commodè redditus fuit: *Quod egreſſum fuerit è foribus Domus meæ in occurſum meum, erit Domino, ſive offeram illud in holocauſtum*; non eſt tamen cur à verſione Vulgatæ, Septuaginta, Syriaci, & Arabici recedamus, quæ ſimul omnes habent; *Quicumque primus fuerit egreſſus, eum holocauſtum offeram Domino.* Porrò ea ſe res ultro prodit. An fortè ſperare poterat Jephte occurſurum ſibi obviam bovem aliquem, aut ovem, aut capram? Nonne res eſt manifeſta, homines tantummodo de victoriis ab amico relatis gratulatum venire? nec homines utcumque, ſed amici potiſſimum, & neceſſarii, qui in aliquam gloriæ partem adveniunt. Alternativa illa, ſive disjunctio perperam, contra fidem originalis Textûs invehitur; habet enim: *Erit Domino, & immolabitur in holocauſtum.* Nec me fugit particulam. Et aliquando pro *ſeu* uſurpari; ſed in hoc ſenſu accipiendam, quænam ibi ratio ſuadeat? Cum ſanè Jephte votum ſuum nuncupavit, extraordinarium aliquid, & ſingulare Domino offerre cogitabat; nihil enim uſitatum nihil vulgare voluit. Quid autem novi voviſſet, ſi primum ex pecudibus, ſibi fortè è victoria reduci obvium in holocauſtum voviſſet? Aliò igitur vir ille ſpectabat, cujus merito impetraturum ſe à Deo victoriam ſperabat; voluit nempe voto tradere quidquid ſibi maximè carum, & pretioſum fuiſſet.

Ad alteram rationem reponimus, 1. Nos quidem non ita eſſe comparatos, ut Jephte ab omni crimine abſolvamus. Non enim ad hanc rem in examen revocandam acceſſimus. Fatebimur ultrò ejus voto nihil maximè defuiſſe, quàm ſcientiam, & diſcretionem. Quod impræſentiarum agitur, eſt, quid nam potiſſimùm vir ille voverit, atque necem devoviſſe contendimus illius, qui primus victori occurriſſet. 2. Quanquam Deus humanas victimas deteſtari ſe, & Chananæorum ſacra abhorrere non ſemel in Scriptura ſignificavit; non continuò tamen omnia vota tradendi ſe in necem in Lege prohiberi cenſenda ſunt. Scitum eſt enim integros quandoque hoſtium exercitus, & gentes devoveri conſueviſſe. Iſraelitæ prælio victi à Rege Arad, cum hoſtes habuiſſent à tergo inſequentes uſque Horma, promereri ſibi Domini opem volentes, anathemati devoverunt ſeu exterminio totam latè ejus Regis ditionem & gentem (*f*). Amalecitæ, & Chananæi pariter ſimili anathematis religiooi juſſu Domioi traditi

f *Num.* 21. 1. 2. 3.

erant; atque Levit. 27. 28. 29. ſancitur: *Omne, quod Domino conſecratur, ſivè homo fuerit, ſive animal, ſive ager non vendetur, nec redimi poterit ...... omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.* Cum igitur Deus cavet, ne humanis victimis ſibi litetur, illud prohibuiſſe tantummodo cenſendus eſt, ne cruenta ſacrificia Idolis offerantur, neve paria ſibi victimarum holocauſta mactentur; ſed vota ex hominibus, & pecudibus, nec hominibus tantùm hoſtibus populi Dei, ſed neque domeſticis, filiis, mancipiis, & ſubditis interdixiſſe unquam ſignificat. Porrò vota illa ad necem alia planè erant à ſacrificiis humanarum victimarum Legis ſanctione cavendis: ſedulò etiam diſtinguendum eſt inter perſonas ſimplici voto Deo conſecratas, quas redimi pecuniâ dabatur [*g*]; & res anathemati devotas, quas nec redimi, nec à nece ſubduci permiſſum (*h*). Porrò ſi Jephte ſimplici voto filiam ſuam obligaſſet, uſus deinde Legis privilegio, ſolutione 10. ſiclorum ſi fortè puella decimum ætatis annum excedens nondum vigeſimum expleverat, carum ſibi caput ab imminenti nece ſubduxiſſet; neque enim tam rudem fuiſſe credimus virum ut Legem ea de re ignoraret. Sed voti ab ipſo nuncupati illud erat genus, ut redimendi omnem viam præcluderet; nempe anathemate, ſive ut loquitur Hebræus, *Cherem* ſeſe obſtrinxerat, cujus generis res devotæ *non redimentur, ſed morte morientur.* Fruſtra Interpretes quidam exceptiones in hac Lege aliquas inferre tentarunt, quarum nulla extant in Lege veſtigia. In Textu duo votorum genera liquidò diſtinguuntur, ſimplex nempe & anathematis, in utroque homines, bruta, & res inanimæ devoventur, hîc factâ redimendi ſpe, illic verò ſublatâ. Hic pronus eſt Textûs originalis ſenſus.

g *Levit.* 27. 2. *iſch Ki Japhli neder beer Kecha nephaſchoth ladonai.*
h *Ibid. ver.* 28. *Kol cherem aſcher Jacharim iſch ladonai.*

At enim Legum illarum ſanctio dura prorſus eſt, nec ſine crimine executioni mandanda. An fortè Jephte filiam ſuam in holocauſtum Domino immolaverit, quo voti genere acceptum ſe Domino præſtiterit? Iterum reponam; non hîc agitur de facto, ſed de ſenſu Legis. Möyſes apertiſſimè pro nece rerum omnium voto obligatarum loquitur; votum illud Deus nunquam præcipit, ſed tolerat; ſemel ac verò aliquis eâ ſe promiſſione obſtrinxerit, ac deinde fidem ſuam ad literam ſolverit, nihil hîc quantum ad Deum attinet minùs juſtum. Deus tolerat divortium, legem talionis, aquas Zelotypiæ, Polygamiam, ultionem: an igitur hæc omnia vel probat, vel exigit? Si quid igitur in hoc voti genere impii, & inhumani, totum ejus rei crimen non in Deum quidem, ſed in voventem regerendum eſt.

Cæterùm non ii ſumus, qui eo voti genere conceſſam ſingulis quibuſque facultatem credamus, ut homines Deo devotos privatâ authoritate & pro libito morti addicant. Devovere niſi perſonas ſibi ſubjectas nemini fas erat; permittebantur autem eo jure uti parentes in filios, Domini in famulos, quippe quibus jus eſſet

vi-

vitæ & necis in ſuos. Par erat authoritas viri in uxorem, non verò inferiorum in inferiores. Ad hæc vix credimus more, & conſuetudine duram alioqui legem ſucceſſu temporis temperatam fuiſſe, appoſitis exceptionibus, & limitationibus neque apud Moyſem expreſſis, neque nobis ſatis cognitis. Communis Reipublicæ, & familiarum ratio exigebat, ut ſui eſſent Judices rebus hiſce cognoſcendis, & dirigendis conſtituti, qui eventus diſcernerent varios; quando ſcilicet ad literam impleri vota illa, quando relaxatione ſolvi debuiſſent. Facilè hæc omnia ad Sacerdotes deferebantur; quemadmodum & cæteræ quæſtiones arduæ & implexæ. Tandem facilè credimus rarò quidem de his rebus negocium factum fuiſſe Judicibus.

Quæ verò feruntur de conſecratione filiæ Jephte, atque ipſius ad cœlibatum abdicatione, hæc nobis ad arbitrium merè excogitata creduntur, cum ne verbum quidem in Lege ea de re occurrat, neque ea afferantur monumenta, quæ rem extra controverſiam poſuerint. Nonne in Scriptura rotundis verbis aſſeruntur executioni mandata à Jephte omnia, quæ voverat? *Et fecit ei ſicut voverat*. Pollicitus fuerat holocauſtum; holocauſtum ergo obtulit. Quanquam non ii ſumus, qui reputemus immolatam puellam cæterarum hoſtiarum more, in Tabernaculo, & ſuper Altare Domini; facilè enim potuit fidem ſuam liberare pater, mactando filiam in regione ſua, & in Montanis Galaad. Nec facile divinaremus, quo ritu Sacrificium celebratum ſit, quanquam etſi ritum neſcimus, factum tamen conſtat.

Devotus Deo per vim & coactè cœlibatus, neque Deo quidem gratus, neque Divina juſſione præcipi magis poteſt, quàm cruenta humanarum victimarum Sacrificia: & ſi patris viſcera immitia adeò ut filiam perimant vix concipimus, nec ſanè facilè intelligimus etiam potuiſſe illum invitam filiam cogere ad cœlibatum, cujus illa ſingulis annis duram neceſſitatem cum ſociis puellis defleret. Proferatur eâ de re vel unum exemplum in toto Veteri Teſtamento. Nullum tamen extare potuit rei quam jus æquè naturale, & Divinum damnat. Coactum obſequium Deus non ſuſcipit; neque cœlibis vitæ ſtatus res eſt, quæ præcepto nolentibus injungatur. Cœlibis, inquam, vitæ ſtatus qui non in pœnam ſed in exercitium virtutis & pietatis injunctus ſit. Quod autem obſervant ex Libro Judicum, de eadem filia Jephte deplorante non interitum, ſed *Virginitatem ſuam*, eâque reverſâ feciſſe ei patrem *ſicut voverat, quæ ignorabat virum*; hæc quidem nunquam evincunt ſubductam à nece puellam, ad cœlibis vitæ propoſitum enactam ac ſervitiis Tabernaculi perpetuò addictam fuiſſe. Defleт enim unà cum ſociis puellis duram neceſſitatem qua cogitur mortem ſubire antequam conjugii pignora viduato parenti ferre potuerit, filium nempè, qui patrem in poſteris perennaret. Ea erat ejus temporis conditio, ut ſterilitas probro haberetur & maledicto; ac puella præcoci morte ante vitam claudens, quàm probrum illud à ſe depellere potuiſſet, miſeranda reliquo populo & maximè coævis puellis habebatur. Cùm igitur voto ſeſe obſtrinxiſſet Jephte, oblaturum in holocauſtum quicumque primus regredienti è victoria obvius proceſſiſſet, ſatis erat poſtea expreſſiſſe Scripturam voti illum ſui fidem ſolviſſe, ut credamus filiam neci traditam reipsâ interiiſſe. Quod autem additur, *Quæ ignorabat virum*, denotat tantummodò obiiſſe puellam antequam conjugio copularetur.

Conveniunt in hanc ſententiam Veteres Hebræi, Patres Eccleſiæ, & eruditiſſimi quique Veteres recentioreſque Interpretes. Joſephus rotundis verbis oblatam in holocauſtum puellam aſſerit (i). Chaldæus Paraphraſtes aſſerit immolatam à Jephte filiam, inconſulto Phinees Summo Sacerdote, à quo ſane inſtructus pretio redempturus fuiſſet puellam. Author carminis in Marcionem inter Opera Tertulliani l.3. canit.

i *Antiq. l. 5. cap. 9.*

Peccati votum violentâ morte coperuit.

S. Ambroſius Offic. l. 3. cap. 12. *Dura promiſſio, acerbior ſolutio, quam neceſſe habuit lugere etiam ipſe qui fecit*. Permiſſam hanc necem in pœnam voti temerè nuncupati autumaſſe videtur S. Hieronymus in Jovinian. l. 1. *Ut qui improſpectè voverat, errorem votorum in filia morte ſentiret*. S. Auguſtinus certam tenens necem puellæ, factum improbat; namque, ait, *fecit quod & Lege vetabatur, & nullo ſpeciali jubebatur imperio* (k). Tandem concludit, quandoquidem nihil de viri facto dijudicat S. Scriptura, integrum nobis relictum eſſe, ut in ea re, quidquid ſibi viſum fuerit, quiſque arbitretur, cenſeatque minùs placuiſſe Deo votum illud; quare in pœnam temerè emiſſi voti permiſſam puellæ necem: quò ſcilicet intelligant parentes, nihil ſe Deo gratum exhibituros, ſi humanis victimis, & maximè filiorum, cruentum ſacrificium offerant; nec inſuper ad fictas exhibendas promiſſiones ferantur, eâ ſpe ducti, futurum ut Deus prodigiis ſuis, ſicut olim Abrahamo, & filiorum incolumitati ſuccurrat, & parentum fidem liberet.

k *In Judic. q. 49.*

Hanc S. Auguſtini ſententiam luculentiùs exponit S. Joannes Chryſoſtomus, obſervans, ſacrificium Jephte (l), quod SS. Librorum adverſarii tanquam inhumanum & impium criminantur, argumentum eſſe apertiſſimum providentiæ Dei, ejuſque in homines bonitatis. Si enim, inquit, patrem prohibuiſſet, ne temerè nuncupatum votum exſolveret, eò ſenſim deveniſſent homines, ut pravum viri exemplum imitati, filios tandem ſuos indiſcriminatim neci traderent. Quare Deus unius nece permiſsâ id effecit, ne pravum exemplum in poſteris perennaretur. Pſeudo-Juſtinus in Quæſtionibus ad Orthodoxos [m], & Theodoretus in Judic. q. 20. idem eâ de re judicantes, permiſſam credunt necem filiæ Jephte à Deo, quò ſcilicet nos cautè nuncupare vota inſtrueremur. Patri-

l *Hom. 14. ad populum.*

m *Inter Opera S. Juſtini q. 99.*

Digitized by Google

tribus accenſere poſſumus etiam turbam recentiorum Interpretum, qui votum Jephte ad literam interpretantes, filiæ necem ultrò admiſerunt (a). Ludovicus Capellus integra Diſſertatione demonſtrat, hanc eſſe opinionem inter Catholicos Interpretes regnantem; ſed cum in facto conveniant, in jure diſſident, an ſcilicet votum illud viri religioſum, an ſecus habendum ſit.

a Serar. Tirin. Salian. Genebr. Cajet.

Quidam ex Patribus laudibus proſequuntur & votum, & poſt votum rem executioni mandatam, factumque dicunt, ut in præmium religionis victoria de hoſtibus glorioſa Viro Divinitùs decerneretur; tum & laudes, quibus S. Paulus Hebr. 11. 32. 33. Virum proſequitur, elogium eſſe autumarunt, viro fidem ſervanti debitum. Animos in ejus favorem præparare videtur S. Scriptura, cum narrandam hiſtoriam ita ſuſcipit: *Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini* (o): poſt hæc verba proſequitur obliviſſe illum regionem cogendis in bellum copiis, & votum Deo, de quo agimus, nuncupaſſe. S. Paulus inter Heroes Veteris Teſtamenti Gedeonem, Baruc, Samſonem, Samuelem, Prophetas, & Jephte recenſet, *qui omnes viri*, ait, *per fidem devicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones*. Author quæſtionum ad Orthodoxos q. 49. ne dubitans quidem aſſerit, viri erga Deum religioſi fuiſſe ut filiam ſacrificaret, ex quo, inquit, in catalogum Juſtorum ab Apoſtolo meruit accenſeri. S. Hieronymus Ep. ad Julian. ſcribit: *Jephte obtulit filiam Virginem, & idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apoſtolo ponitur*. Poſſent & alii nonnulli tum veteres, cum recentiores ejus ſententiæ patroni laudari. Scriptura inſuper nullibi factum damnat, quin & primos viri impulſus ad S. Spiritum referre viſa eſt, exordio illo narrandam hiſtoriam ſuſcipiens. *Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini*. S. Thomas, quanquam alioqui minùs viro favens, quippe qui votum ſtultitiæ, voti verò executionem impietatis condemnat; S. Thomas, inquam, fatetur fidem, & religionem Viri, quibus in votum adactus fuit, Spiritûs Sancti motioni accepto referendam fuiſſe, ex quo, inquit ipſe, in enumeratione Juſtorum ab Apoſtolo meruit recenſeri (p). Sed, addit, militaris animi ardore extra præſcriptas à Deo metas advectus, præproperè nimis & incautè votum emiſit, quod ſanè præpoſterâ religione & fide deinde executioni mandavit. Hæc nobis æquior eâ de re videtur ſententia, Scripturæ magis, & Patribus conſona. *Si Jephte obtulit filiam ſuam Virginem Deo*, ait S. Hieronymus in cap. 7. Jerem. *non Sacrificium placet, ſed animus offerentis*; & S. Ambroſius Offic. l. 3. cap. 12. *Non poſſum accuſare virum, qui neceſſe habet implere, quæ voverat; ſed tamen miſerabilis neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio*. Nec tamen hiſce omnibus prohibemur, quin inter cæteros Sanctos, & Juſtos V. T. ſuum viro locum ſtatuamus. *Propter bonam fidelemque vitam, in qua tum credendum eſt eſſe defunctum, tale meruit teſtimonium*, ait S. Auguſtinus q. 49. in Judices.

o Judic. 11. 29.

p D. Th. 2. 2. q. 88. a. 2. in reſp. ad Sec.

IN LIBRUM RUTH PROLEGOMENON.

Liber Ruth appendicis loco libro Judicum accedit, ſimulque & præfatio quædam habenda eſt Libris Regum præpoſita. Judæi, teſte S. Hieronymo, *in Librum* (Judicum) *compingunt Ruth, quia in diebus Judicum facta ejus narratur hiſtoria* (a). Plures inſuper Patres ſeptimum Sacrorum Librorum ſtatuunt Librum *Judicum*, & *Ruth* (b). Sed Libri argumentum ejuſque titulus diſtinctum & ſeparatum opus à Libris Judicum & Regum, quamquam utrique connexione factorum, & rerum geſtarum ſerie connexum, demonſtrant. Veterem Librorum Sacræ Scripturæ ordinem recentiores Judæi turbarunt; quare ſtatim poſt Moyſem quinque libros collocant, quos ipſi appellant *quinque Megillot*, videlicet Canticum Canticorum, Ruth, Lamentationes Jeremiæ, Eccleſiaſtem, Eſther. Interdum tamen Ruth primus, interdum quintus ſtatuitur (c); arbitraria omnia.

a Hieron. Prolog. Galeat. Vide Ruth 1. 1.
b Vide Hilar. Prolog. in Pſ. Euſ. ex Orig. l. 6. Hiſt. cap. 25. Epiph. Hæreſ. 8. & l. 1. de pond. Damaſc. l. 4. cap. 18. Fidei Orthod. S. Bened. Regul. c. 55.
c Vide ſi lubet Serar. in Ruth. 1. Prolog.

In hac porrò hiſtoria legimus, Elimelech relictâ patriâ ſuâ Bethlehem in Moabitidem, una cum Noemi uxore, & geminis filiis Mahalon, & Chelion tranſmigraſſe, graſſantem in regione ſuâ famem declinaturum. Noemi duas fœminas Moabitides geminis filiis copulavit, Mahalonem tradidit Ruth, & Chelionem Orphæ. Aliquanto poſt accidit, ut ambo fratres diem clauderent, duæque nurus Noemi curæ relinquerentur. Cum autem illa ſuum in patriam regreſſum ſtatuiſſet, fœminas rogavit, quandoquidem ſocrum ſecuturę videbantur, ut manerent. Roganti altera ægrè tandem acquievit; Ruth verò ſecuturam ſe ſocrum ſuam ſanctè atteſtata eſt. Ambæ igitur venerunt Betlehem; & cum interim accidiſſet, ut Ruth captandis ſpicis in agro Booz neceſſarii ſoceri ſui occuparetur; Booz intellectâ fœminę illius conditione refici illam cibo juſſit, monens inſuper ne aliò carpendis ſpicis, quàm apud ſe diverteret. Cum autem manipuli in area parari eſſent, Ruth hortante Noemi furtim ante pedes Booz noctu cubatura ſeſe inſinuavit. Senſit vir:

qui

qui diligentiùs fœminam interrogatam novit cognationis vinculo ad ſe pertinere; tum & Legis præcepto teneri ſe dixit ad ineundum cum illa conjugium. Verùm, inquit, alter eſt vir jure cognationis propinquior, qui ſi conjugium tecum inire noluerit, ego conditionem non recuſo. Mane igitur alterius dici Booz virum conveniens, interrogavit num vellet Ruth in conjugem adſciſcere, ſive potiùs omne in ſucceſſionem Elimelech jus à ſe abjicere? recuſavit ille conjugium ſolemni proteſtatione ante fores Bethlehem; ſtatimque conjugium Ruth cum Booz initium eſt; ex quo natus filius Obed, pater Iſai patris David Regis.

Facilè inſtitutum Authoris, & intentum in eo Libro ſcribendo intelligimus; quippè qui genealogiam David deſcribere ſibi propoſuerit. Ex quo facilem ducimus conjecturam, eundem Scriptorem illum, qui res geſtas ejuſdem Principis literis mandavit, eundem, inquam, & parvum hoc Opuſculum digeſſiſſe, tanquam ſupplementum eorum, quæ de Regia Judæ familiâ in Opere illo ſiluiſſet; cum omnia in Libris Regum proſequi nimis à ſcopo, & à narrationis ſerie alienum videretur.

Sed quiſnam, rogo, Author iſte, & cujus ætatis? Nihil certi in ea re habemus. Sunt qui Samuelem, ſunt qui Ezechiam, qui Eſdram credant; vulgata tamen & magis recepta opinio Samuelem præfert; nihil enim ab illo alienum. Mihi quidem in Opere duæ occurrunt loquendi phraſes ſingulares, fruſtra in præcedentibus Libris requirendæ; frequentes verò in Libris Regum. Prima eſt, *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat*, quæ in Ruth 1. 17. legitur, & in 1. Reg. 3. 16. & 14. 44. & 25. 22. & 2. Reg. 3. 9. 35. & 19. 13. & 3. Reg. 2. 23. & 19. 2. & 20. 10. & 4. Reg. 6. 31. recurrit. Altera eſt; *Revelavi auriculam*, pro te monui, tibi dixi; hæc autem ſeſe offert Ruth. 4. 4. iterum legere eſt 1. Reg. 20. 2. & 2. Reg. 7. 27. Si igitur certò conſtaret, Samuelem ſcriptis mandaſſe priorem Librum Regum & partem ſecundi, certa etiam de Authore hujus Libri ſententia ferenda eſſet.

Tempus ſcripti Operis non magis quàm Scriptor innoteſcit. Legimus quidem hiſtoriam illam contigiſſe ſub Imperio Judicum. *In diebus unius Judicis, quando Judices præerant* (d). Porrò eo exordio ſatis inſinuatur, ſcriptum Librum poſtquam in Republica Judicum Imperium abrogatum eſſet; quod etiam ex cap. 4. 22. ejuſdem Libri confirmatur, ubi expreſſum Davidis nomen legitur.

d *Ruth* 1. 1.

Contendunt Rabbini, Booz ipſiſſimum eſſe Abeſan Judicem Iſraelis (e); & Joſephus Antiq. l. 5. cap. 12. famem, de qua in eo Libro mentio, ſub Sacerdotio Heli conſignat. Magnum Chronicon Judæorum totam eam hiſtoriam refert ad tempus Aod, & ad captivitatem Iſraelitarum ſub Eglon Rege Moab. Alii malunt ſub Gedeone; alii ſub Barac; alii ſub Abimelech; Uſſerius, quem & nos ſequimur, ſub Samgar; nempè 120. annis circiter poſt Joſue.

e *Judic.* 12. 8.

GENEALOGIA DAVID.

Natus anno 2249.	JUDA,
2288.	PHAREZ, & ZARA.
	ESRON filius Pharez.
	ARAM.
	AMINADAB.
	NAASSON.
Raab duxit 2553.	SALMON,
	BOOZ.
	OBED.
	JESSE, vel ISAI.
Natus an. 2919.	DAVID.

Inter conjugium Salmon, & Davidem ortum intercapedo eſt 366. annorum.

IN DUOS PRIORES
LIBROS REGUM
PROLEGOMENON.

GEMINI hi Libri in unum olim in Bibliis Hebraicis continuabantur; quemadmodum & unam textûs ſeriem conſtituiſſe in Verſione S. Hieronymi ex Hebræo ideò colligimus, quòd in veteribus ejuſdem Exemplaribus titulorum omnium utriuſque Libri capitum indiculus priori Libro præfixus legatur, tum & marginales numeri, varia textus membra diſtinguentes, perpetuo ductu uſque ad calcem ſecundi libri regnent. Sed brevì in Exemplaribus Latinis vetus ordo, bipartiti ſcilicet Operis, rediit, manente cæteroqui Verſione S. Hieronymi.

Primus Liber hiſtoriam complectitur ab orto Samuele uſque ad Sacerdotium Heli. Philiſthæi prælio victis Iſraelitis cum ſibi in præmium victoriæ obtigiſſet Arca Domini, nobile trophæum in Templo Dagon collocandum duxerunt. Dominus verò acceptæ ex illis injuriæ ultionem aſſumens, gravis adeò in ipſos Deumque eorum factus eſt, ut Arcam coacti, nec indonatam illam, dimiſerint. Samuel longo temporis experimento vir probatus, gubernandum populum aſſumens, prudentiâ & pietate ſingulari Philiſthæos bello fregit. Sed liberorum ipſius ſcelera graviùs ferens populus, tandem ad Regem ſibi depoſcendum devênit. Deus Saulem elegit, qui nempè Saul deperditas patris ſui aſinas quæritans, pro aſinis inſperatò Regnum invênit. Sed novo honore plus nimiò elatus, cum Dei juſſionibus acquieſcere recuſaſſet, brevì id commiſit, ut David in Regem inungeretur. Porrò David relatâ ex Goliat victoriâ inſignis, eo præclaro facinore & apud populum gloriam, & apud Saulem invidiam in ſe comparavit. Quare à Rege in necem conquiſitus, quò ſe à præſentiſſimo periculo liberaret, modò apud Moabitas, modò apud Philiſthæos, modò ad cavernas in montanis Juda fugitabat; & cum ſemper ad latera haberet inſequentem Saulem, ſemper tamen expertus eſt præſentiſſimâ providentiâ Deum protectorem. Tandem Saul à Philiſthæis hoſtibus laceſſitus in prælium, cum demeruiſſe ſe Dei auxilium intelligeret, ad Magorum opem confugiens, evocari ſibi animam Samuelis voluit. Sed fruſtra omnia; namque prælio victus, in ultima rerum deſperatione ipſe ſibi necem in montibus Gelboe intulit. Hæc in primo Regum.

Secundus hiſtoriam fusè proſequitur initi à Davide Regni, quem Tribus Juda primùm, deindè poſt necem Isboſeth filii Saulis, Iſrael univerſus ſalutavit in Regem. Urbem Jeruſalem à ſe captam, & Regni & Arcæ Fœderis ſedem conſtituit; ubi & Templum excitare decreverat, niſi honorem illum filio reſervari à Nathan Propheta didiciſſet. Nihil huic viro ad felicitatem, & ad victorias in hoſtes erat reliquum; cùm ex crimine in Bethſabeam, & Uriam commiſſo tanta rerum mutatio orta eſt, ut omnium mortalium infeliciſſimus haberetur. Namque Amnon ejus filius commiſſo in Thamar ex patre ſororem inceſtu, fratrem ſuum ex patre, & Thamaris germanum, Abſalomum in ſe animavit. Hinc Amnonis cædes, tum & conjuratio Abſalomi in patrem, qui fuga ſeſe ſubducere à furore filii coactus, tandem verſis in illum armis victoriam quidem è prælio retulit, ſed nimium patri ex filii nece funeſtam. Tot afflictum malis dira etiam lues, quæ miserè in Iſraele graſſata eſt, in ultionem censûs invito Deo in populum indicti, oppreſſit. Hæc ſumma ſecundi Libri Regum ſivè Samuelis.

Nomen Samuelis, tanquam Authoris Operis, in fronte utriuſque Libri in Hebræis Exemplaribus apparet. Sed eum titulum in ſuis Exemplaribus non legiſſe Græcos Interpretes ſuſpicamur; apud quos conſtanter inſcribuntur *Libri Regum*, ſeu potiùs *Regnorum*. Judæi Authores (*a*) ſcripſiſſe tantùm Samuelem produnt 27. priora capita; totam nempe hiſtoriam geſtarum à ſe rerum, tum adminiſtrationis ſuæ ſicut & eorum omnium, quorum ſub Davide & Saule ipſe, dum eſſet in vivis, notitiam comparavit; reliqua proſecutos Prophetas Gad, & Nathan autumant. Laudant in eam rem 1. Par. 29. 29. *Geſta autem David Regis priora, & noviſſima ſcripta ſunt in Libro Samuelis Videntis, & in Libro Nathan Prophetæ, atque in volumine Gad Videntis*. Hæc ſanè opinio vulgò arriſit (*b*), ſed ſuas patitur difficultates, ut infra. Alii verò recentiorem his omnibus Prophetis Authorem Operis (*c*) credunt; quanquam digeſtum illud ſuſpicantur ex Ephemeridibus ab illis Prophetis relictis. Sed quis iſte Author? Grotius prodit à Judæorum doctiſſimis Jeremiam credi, cujus ſe ſtilum in opere ſubodoratos confidunt; ejuſque nomine laudari teſtimonia in Concilio Francfordienſi (*d*). Idem

a *Talmud. & Kimchi.*

b *Vide Iſid. Orig. l. 6. cap. 11. Procopius Toſt. Cajet. Lyr. Serar. Mendoza, Cornel. Vatabl. &c.*

c *Theodoret. Præf. in Libb. Reg. Theodor. Tarſenſ. Greg. Magn. Sanct. Mart. &c.*

d *Nihil tale inveni in geminis Conciliis Francfordienſibus.*

e *Grot. 3. Reg. 6. 2.*

etiam Author alibi obſervat (*e*), menſium nomina quæ in Libris Regum leguntur, Authoris recentiorem ætatem prodere; quippe quæ recentiora ſint nomina illa apud Hebræos. Suſpicantur alii Davidem, ſeu Regem Ezechiam Operis Authores fuiſſe, vel ſaltem recenſuiſſe illud Eſdram Scribam, è captivitate reſtitutum. Sed futiles horum omnium ſunt conjecturæ; quin & totum Opus unius eſſe Authoris creditur, non quidem coævi, ſed qui relictis ab aliis Commentariis uſus fuerit, ita tamen ut iis in unum corpus digeſtis, nihil addiderit niſi latiores quaſdam explicationes, de reliquo vel ipſis primigeniis vocibus ſervatis.

Conſtans ubique ſtilus, elogia in Samuelem collata, rerum connexio, atque perpetua ſeries, teſtimonia quædam aliorum laudata, annotationes hiſtoriis quibuſdam adjectæ, apertiſſima ſunt hujus rei argumenta: ſæpè phraſes quædam occurrunt, quę Authorem coævum produnt, aliæ verò quę recentiorem. Ita 1. Reg. 3. 1. legitur ſub Heli Summo Sacerdote: *Sermo Domini erat pretioſus in diebus illis, & non erat viſio manifeſta*. Qua igitur ętate Scriptor Operis vivebat, Prophetiæ donum erat frequentius; quemadmodum & frequentiſſimum fuit poſt Samuelem ſub Davide cæteriſque deinde Regibus. Ejuſdem Hiſtorici ætate urbi *Bethel* nomen erat *Bethaven* (*f*), ſeu domus iniquitatis; quod Urbi nomen inditum eſt per contemptum, poſt conſtitutum in illa à Jeroboamo vitulum aureum. Tandem narrans Author excurriſſe Davidem regionem Geſſur & Gerſe, notat ibid. 27. 8. *Hi pagi habitabantur in terra antiquitus euntibus Sur, uſque in terram Ægypti*. Ex quo intelligimus, diù ante Authoris ętatem totam illam regionem everſam in ſolitudinem redactam fuiſſe.

f *Ibid. 13. 5. Caſtrametati ſunt in Machmas ad Orientem Bethaven.*

Alibi etiam 1 Reg. 6. 18. prodit Arcam Domini ad ætatem uſque ſuam manſiſſe in agro Joſue Bethſamitæ; & paulò infra de Samuele loquitur tanquam de viro fatis functo (*g*), cujus ipſe laudes in regimine Iſraelis proſequitur (*). Quis autem in animum induxerit talia de ſe Samuelem ſcribere vel cogitaſſe, vel potuiſſe? Hæc planè ſunt, quæ Authorem coævum, quæve recentiorem produnt. Alibi inſuper narrat, 1. Reg. 27. 6. urbem Siceleg ſemper in poteſtate Regum Juda manſiſſe, ex quo, tradente Achis Rege Philiſthæorum, David Urbem illam in ſedem obtinuerat; quæ Scriptoris obſervatio ſatis inſinuat inductam jam inter Regna Juda & Iſrael diviſionem; & quanquam alioqui Tribus Simeon Regno Iſraelis accenſeretur, urbem tamen Siceleg in ea Tribu ſitam ad Reges Juda pertinuiſſe.

g *1. Reg. 7. 15. Judicabat quoque Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ, & ibat per ſingulos annos circumiens Bethel, & Galgala … & revertebatur in Ramatha, ibi enim erat domus ejus.*

* *Ibid. 2. 26. Puer Samuel proficiebat atque creſcebat, & placebat tam Domino, quàm hominibus. Ibid. 3. 19. &c.*

Paria etiam animadvertere licet in 1. Reg. 30. 24. 25. ubi poſt commemoratam Davidis legem, qua æquam prædę portionem conſtituerat militibus remanentibus ad impedimenta, cæteriſque in prælio decertantibus, tandem concluditur: *Factum eſt hoc ex illa die, & deinceps.. quaſi lex in Iſrael, uſque in diem hanc*. Hæc planè nec Samueli, ſub hæc tempora vita functo, nec Nathano, & Gad ſub Davide viventibus conveniunt. Notat etiam idem Scriptor, Dagonis Sacerdotes ne ambularent in ſuperliminaribus Templi religione prohiberi, memores quid cum idolo factum eſſet coram Arca Domini conſtituto: id autem, inquit, ſervant Sacerdotes illi *uſque in hodiernum diem* (*h*). Scribebat igitur dici poſt eam ætatem. Addit idem Scriptor 1. Reg. 9. 9. *Olim in Iſrael ſic loquebatur unuſquiſque … Venite & eamus ad Videntem, qui enim Propheta* [Hebr. *Nabi*] *dicitur hodie, vocabatur olim Videns*. Porrò Videntes appellabantur Prophetæ Saulis & Samuelis ætate; utitur autem Scriptor altero, quod ipſe Samuelis ætate recentius nomen agnoſcit, nempè *Nabi*, ſivè *Propheta*. Erat igitur Scriptor Samuele recentior. Tandem *Librum Juſtorum* idem Author laudat 2. Reg. 1. 18. ità enim de Davide habet: *Et præcepit ut docerent filios Juda arcum*, (Cantici titulus erat) *ſicut ſcriptum eſt in Libro Juſtorum*. Quis, rogo, coævus Author ſynchronum Opus teſtem laudaret; cum maximè Opus illud, neque majorem quàm Author ille habere poſſet authoritatem, neque res illas magis haberet exploratas?

h *1. Reg. 5. 5.*

His ità conſtitutis, tria deducenda nobis videmus. 1. Ambos hoſce libros ex originalibus authenticis, & coævis monumentis fuiſſe digeſtos. 2. Operis Authorem coævum quidem non eſſe, ac ſerius, incertum tamen quo tempore, ſcripſiſſe. 3. Quis potiſſimùm Author ille fuerit, latere.

Hujus ſcribendi Operis conſilium tum Authori, cùm cæteris, quorum Commentariis ipſe profecit, non illud fuiſſe cenſendum eſt, ut Hiſtoriam civilem & politicam intexeret, neque ut res præclarè geſtas à viris illuſtribus pro merito efferret; ſed illum ſibi ſcopum præſtituerant, ut Hiſtoriam planè ſanctam darent, qua Deus ſummus Reipublicæ adminiſtrator, rerumque arbiter exhiberetur. Uno verbo nunquam oculos avertit Scriptor ille à Deo Iſraelis, Lege, Religione, Virtute, Juſtitiâ ipſius. Nec minùs ſtudet tum Davidi, cum Regiæ ipſius familiæ; namque totum priorem Librum geſtis ab illo rebus conſecrat, ne verbo quidem fermè de 40. annis regni Saulis facto, niſi cùm res Davidis unà implicitæ eſſent. Nihil habet antiquius, quàm ut ea commemoret, quę ad Arcam Domini, Tabernaculum, Sacroſque Miniſtros ſpectant; eos ſivè laudibus efferens, ſivè vituperatione deprimens, qui pro ſuo in Legem ſtudio, & contemptu laudes vel ſecus meruiſſent. Nec injuriâ prorsùs, cùm ea unica ſit & vera ratio Sacrum Hiſtoricum ſibi promerendi, ſi quis pietatis & religionis curas habeat potiſſimas.

Hoc ſanè, ſupra cæteras omnes Hiſtorias, noſtri Operis meritum efferret; in Prophanis enim pinguntur hominum vitia, paſſiones, ambitio, ſævitia, injuſtitia; in hac Deus nunquam non juſtus apparet, nunquam non ſapiens, nihil negligens, omnia dirigens atque diſponens, vel ipſis hominum vitiis ad ſua conſilia & judicia implenda uſus. Hæc, fateor, omnia in omni-

bus

bus æquè prophanis hiſtoriis ultrò ſpectanda ſeu produnt; ſed illud nihilo ſecius diſcrimen inter ſacram, & prophanam hiſtoriam intercedit, quòd illa quidem ſemper ad Deum revocet, ejuſque Providentiam nunquam ſubducat ab oculis; victricem in omnibus Divinam Sapientiam & Virtutem demonſtret; cui perpetuæ contemplationi intenti Lectores vix poſſunt aliò mentis oculos avertere, fortuitis cauſis tribuentes, quæ Deus, ſecretâ quidem, ſed mirâ providentiâ, in certos fines diſponit. Nihil in hac Hiſtoria Scriptoris arbitrio relictum eſt, ut dictorum veritati explorandæ, Scriptoris priùs indolem indagari oporteat. Unus eſt Spiritus Sanctus qui rerum narrationem proſequitur, qui veritatem puram putamque ſecernit; Scriptoris tantùm humani miniſterio uſus, ipſe cæteroqui unus hiſtoriæ, ejuſque dirigendæ Author.

Contraria omnia in cæteris Hiſtoricis: quantocunque enim veritatis amore teneantur, quantam adhibeant cautionem, ne ſplendidis mendaciis decipiantur, aganturque in tranſverſum; aguntur nihilominus non rarò, inviti licèt, & imprudentes. Rerum ignoratione, præjudiciis, altâ earumdem rerum caligine tum ab antiquitate offuſâ, cum ab inſito hominum latendi, atque occultandi ſua, ſi quæ maximè probro ipſis fuerint, ingenio, illud non rarò committitur, ut tot velamentis obducta veritas vix pareat. Volenti, ſive nolenti Hiſtorico plura excident, quibus ipſe deceptus Lectores decipiet. Abſunt hæc omnia à ſacris Hiſtoriis; nihil enim hìc ſive de fide Scriptoris, ſive de veritate hiſtoriæ timendum; cum potiſſimus ejus Operis Author, ſcilicet Sanctus Spiritus, ipſe ſit veritatis, & Sapientiæ fons, cui unicè fidentes reſtat, ut excuſſo omni timore par cum voluptate ſecuritas Lectores habeat. De ſingulis, quæ inter legendum offendimus, rerum eventibus tutum proferimus certumque judicium; quippe qui Sancti Spiritus teſtimonio fulcimur, pro ſingulorum merito laudes, ſive vituperationes impertientis. Nihil hìc ſceleribus Principum indultum, nihil detractum de laudibus piorum; quanquam & laudes feruntur non homini, ſed ejus tantùm virtutibus. Abuſus omnis abeſt, excuſandi ſcilicet vitia glorioſi tituli adulatione, aſperumque ulcus blando verborum linimento molliendi. Peccat David; ejus crimen vividis atriſque coloribus depingitur; à ſcelere reſipiſcit, commiſſumque peccatum pœnitudine eluit; meritis laudibus non fraudatur.

Neque Divinis hiſce Scripturis mores tantummodo inſtruuntur iis, quas ad literam exhibent, rerum geſtarum narrationibus; non enim fidem tantùm & pium Samuelis ſtudium, non clementiam, & reſipiſcentiam Davidis tantùm admiramur: altius eſt aliquid, atque auguſtius, quod nos detinet. Siquidem in hiſtoriis, rerumque geſtarum narrationibus, futurorum quædam oracula ſpectamus, vera adeò & exacta, ut nulla ſit major Propheticorum verborum fides. Deus enim humanorum omnium arbiter, non factorum minùs, quàm verborum doctrinâ nos inſtruit, eâque diſpoſuit omnes rerum geſtarum ſeries providentiâ, & conſilio, ut ad Religionis Chriſtianæ myſteria, ſimulque res à Chriſto Jeſu, & in Eccleſia gerendas præluderent. Ita ſub eo aſpectu conſiderata Regum hiſtoria fuſam quamdam parabolam exhiber ex hiſtoriæ veritate repetitam.

Iſraelitarum conſilium de petendo Rege à Samuele Judice, Reipublicæ ſtatum ſummoperè turbavit, novamque politiam in Regnum invexit. Rerum ad id uſque arbitri fuerant Judices à Deo ſuſcitati; populus ſuo plerumque regebatur arbitrio; eamque perpetuam ſervaſſet libertatem, ſi maximè voluiſſet; nihil illi fuiſſet ad felicitatem præ omni totius Orbis gente reliquum, ſiquidem Deo parêre, ejuſque Legi morem gerere non renuiſſet. Sed humani ingenii vertibilitas, quæ felicitatis quandoque ſuæ prolixitate laſſatur, & finitimarum gentium, quæ diſpotico Regum imperio parebant, exemplum eò impulit Iſraelitas, ut ſimile politiæ genus expoſcerent. Deus irrogari ſibi injuriam eo populi conſilio queſtus eſt, atque læſæ majeſtatis ſuæ reis Saulem in Regem conſtituit (*i*); quo ſemel ad Iſraelis Thronum evecto, experimento didicit populus victoriam, & quietem Regni non à Principu ſed à Deo unicè expectandam.

i *Oſee* 13. 10. 11. *Dabo tibi Regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.*

Cum aotem Deus Regem Iſraelitis daret, id maximè iotendit, ut juſſiunum ſuarum miniſtrum traderet, qui nomine ſuo jus diceret, ſimulque Rempublicam adminiſtraret (*k*). Princeps Hebræorum exercitum ducens vice Domini imperabat, prælia Domini gerebat, ejus nutu expeditiones ſuſcipiebat; nonniſi conſulto Oraculo inibat prælium, expletiſque Divinis juſſionibus reducebat exercitum. Cæterum communes habens Rex ille cum cæteris è vulgo natales, communes Leges & Religionem, nullo externarum copiarum robore fultus, duo ſimul & ſemel referebat; nempè Unctum Domini, ejuſque miniſtrum, & ſubjectarum ſibi gentium fratrem; Ducem copiarum, & Judicem Iſraelis, tum & Iſraelitarum civem, atque domeſticum. Sed officiorum immemor Saul, cùm diſpotico imperio ſubjecto ſibi populo jura dare voluiſſet, & faſtu inſoleſceret iotolerabili, jure merituque Deum habuit depreſſorem, quem olim ex humili loco ad Throoum Iſraelis aſcendendi habuit authorem.

k 1. *Reg.* 25. 28. *Prælia Domini, Domine mi tu præliaris.*

Res David feliciores expertus eſt, modeſto Princeps animo, & religioſo. Ante illum Reges populi ſuffragio eligebantur; ſed virtutum ipſius merito factum eſt, ut ſucceſſione in ejus familiâ Regnum Deo volente aſſereretur. Ad id uſque rari fuerant in Iſraele Prophetæ, nec ſuper ſingulares rerum eventus, niſi Summus Sacerdos per Urim & Thummim, conſulebatur; nec David ipſe aliquo temporis ſpatio aliter Divinam voluntatem exploravit: exinde conſuli Prophetę cæpti ſunt. Nullę majoris momenti res inconſultis Prophetis ſuſceptę, ſivè quid facto opus eſſet ſuadentibus, ſivè reprehenſione digna ver-

bis caſtigantibus vel Reges ipſi dicto erant audientes.

Quatuor Libri Regum hiſtoriam continent Judęorum 571. annorum, nempè ab orto Samuele A. M. 2849. uſque ad traoſmigrationem Juda A. 3420.

Primus Liber hiſtoriam complectitur 100 annorum, ab a. 2849. uſque ad obitum Saul a. 2949.

Secundus Liber excurrit 40. annos Regni Davidis, nempe ab A. 2949. uſque ad 2989.

DISSERTATIO
DE ORIGINE, ET NUMINIBUS
PHILISTHÆORUM.

a *Amos* 9. 7. *Jerem.* 47. 4.

PHiliſthæorum origo in varias Criticos diſtraxit ſententias. Convenit inter omnes, populos illos alienigenas Palæſtinæ fuiſſe; quos Prophetæ ex inſula Caphtor deducunt (a). Sed quænam hæc Inſula apud Veteres novoſque Geographos æquè incognita? In noſtro Commentario in Geneſim 10. 14. conjecturas pro Inſula Cypri congeſſimus. Sed ut ingenuè fateamur, adductæ aliàs conjecturę modò diſplicent, quippe qui originem Numinum Philiſthęorum ſcrutantes, veram ſimul ejuſdem gentis patriam in Inſula Cretę offendiſſe oobis blandimur. Quę nos in eam opinionem adducunt rationes in mediom proferentes, Eruditorum cenſurę & judicio relinquimus.

Philiſthęorom nomen alienigenas ſonat; quod Septuaginta reddere conſueverunt *Allophyli*, gens quę ex alia in aliam regionem tranſmigravit. Genuinum illius populi nomen erat *Cerethim*; quemadmodum ex teſtimoniis Ezechielis, Sophonię aliiſque colligimus. In 1. Reg. 30. 14. legimus Amalecitas irrupiſſe in plagam meridionalem regionis *Cerethim*, nempe Philiſthęorum, uti ex hiſtoria conſtat; cœpiſſe inſuper, & vaſtaſſe Sieeleg, Urbem in plaga meridionali Philiſthęorum, Davidi ſedem ab Achis conceſſam. David, cęterique poſt ipſum Reges Juda, corporis cuſtodes habuerunt milites alienigenas *Cerethim* & *Phelethim*, qui è numero erant Philiſthęorum (b), Davidis partes ſecuti, eum perſequentem Saulem in regionem Philiſthęam declinavit. Ezechiel 25. 16. ita Philiſthęos alloquitur: *Ecce ego extendam manum meam ſuper Philiſthæos, & interficiam interfectores* (Hebr. *Cerethim*) *& perdam reliquias maritimæ regionis*. Sophonias 2. 5. ita in eoſdem populos invehitur: *Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum* (*gens Cerethim*). Unus igitur idemque populus habendus eſt Philiſthęi & Cerethim; illud populum alienigenam deſignans, hoc patriam. Primum per contemptum nomen genti manſit; alterum avitum eſt, & genuinum.

b 2. *Reg.* 15. 18. *Legiones Cerethi & Phelethi & omnes Gethæi, qui ſecuti eum fuerant de Geth. Vide Hebræum, & noſtrum Commentarium in hunc locum.*

c *Ezech.* 25. 16. *Sophon.* 2. 5. 6.

Septuaginta (c) reddunt nomen *Cerethim*, *Cretenſes*, & *Cereth*, *Creta*. Theodoretus in Sophoniam partem Philiſthæorum ex Inſula Creta noo invitum accerſiturum ſe ſignificat. Sed plerique Interpretum derivare gentem ex Cappadocia malunt, ubi Inſula Caphtor ſtatuitur, è qua Moyſes, Amos, & Jeremias Philiſthæos deducunt. Moyſes enim liquidò prodit (d), Mizraim inter cęteros filios etiam Caphtorim habuiſſe, *de quibus*, inquit, *egreſſi ſunt Philiſthim*. Jerem. 47. 4 *Depopulatus eſt Dominus Paleſtinos reliquias Inſulæ Cappadociæ* (Hebraicè Caphtor). Amos 9. 7. *Numquid non Iſrael aſcendere feci de terra Ægypti, & Paleſtinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?* (Hebraicè *Philiſthæos de Caphtor, & Aramæos de Kir*). Sed qui Cappadocia, quę regio eſt continentis, Inſula vocaretur? Ideò fortè, inquiunt illi, quòd ex uno latere Mari Nigro ſivè Ponto Euxino alluitur; poſitum eſt autem in moribus apud Hebræos, ut Regiones omnes Maritimę indiſcriminatim Inſulæ appellentur. Sed hæc quàm facilè dicuntur, non ita facilè adductis rationibus probarentur; hoc enim ſenſu etiam Palæſtina, Phœnicia, Arabia, Ægyptus Inſulæ dicerentur. Ne autem in hæc incidamus abſurda, dicamus oportet diſſitas quidem à Palæſtina regiones, onde non facile niſi mari tranſvectis iter eſt, Inſulas ab Hebræis rerum Geometricarum imperitis haberi ſimul, & vocari. Sed hæc nulli minùs, quàm Cappadociæ conveniunt. Quærenda eſt Inſula Caphtor in Mediterraneo, non in Oceano, ubi inſrequentior erat navigatio, quo tempore Philiſthæi in Palæſtinam traſmigrarunt. Inter cætera ſaltem Mediterranei Inſulas nulli magis, quàm Inſulæ Cretæ, ea quæ dicta ſunt omnia quadrant.

d *Geneſ.* 10. 14.

Quærenda eſt nempe Inſula Palæſtinis pervia, ampla, populorum numero florens, incolas autem habens vetuſtiſſimos, atque emittendis aliò non inſrequentibus coloniis aptos, ſermone verò parum à Phœnicio abludente, ſicut & conſonis cum illis moribus, legibus, & religione; cujus tandem nomen ad *Cerethim*, *Ceroth*, *Caphtor* reducatur. Hæc autem omnia in Inſula Cretę ultrò ſe offerunt. Urbs eſt ibi vetuſtiſſima,

&

& inclyta *Aphtera* (*e*), cujus portus Siſamus. Notæ ſunt etiam io eadem Inſula Urbes *Teraphne*, *Tharra*, *Mons Tityrus*, & Satyri. Caphtor in Hebræo ſonat pomum, ſive malum granatum; atque malum cotonium Græcè *cydonium* appellatur. Porrò populi *Cydonie*, & Urbs cognominis, in eadem Inſula celebres, amplum ejus regionis tractum occupabant. Facilè Græci *Cydonee* ſeu *Cydonios* appellarunt, quos Hebræi Caphtorim. Cupreſſus arbor eſt frequens in ea Inſula, & tanquam ejus ſoli avitam arborem deſcribunt veteres (*f*); hanc Græci appellant *Kupariton*; quod ſatis accedit ad *Caphtor*. Sed meliùs nominis *Cerethim* veſtigia in ipſo Cretæ nomine ſervantur; quæ ſanè Inſula nonniſi ſub eo nomine Græcis innotuit. Primum tamen ejus nomen fuiſſe *Aeriam* Plinius lib. 4. cap. 12. refert; deinde *Curetim*. Populi *Curetee* totâ prophanâ antiquitate celebrantur, quòd Jovem in ſpecu montis Idæ innutriverint. Ex eodem fonte derivantur Urbs *Gortina*, & annis *Karath* (*g*), in quibus planè omnibus veſtigia deprehenduntur nominis *Ceret*, *Ceroth*, *Cerethim*.

Inſula Cretæ florentiſſima olim & numero Urbium, & populorum habebatur (*h*). *Ingene, & centum quondam Urbibus habitata Crete*. Et Virgilius Æneid. *l.* 3. v. 104.

Centum Urbes habitant magnas, ubertima Regna.

Homerus in cathalogo Navigiorum eam appellat Inſulam centum Urbium; quamquam alibi 90. tantummodo agnoſcat (*i*). Primi omnium maris imperium habuiſſe creduntur (*k*), omniumque ferè Numinum matrem fuiſſe regionem hiſtoriæ veteres habenti, ubì Cereris, Veneris, Dianæ, Apollinis, Jovis, Bacchi, Herculis. Cretenſes ſub Rege Minoe & deinde ſub Rhadamantho longè lateque dominationem ſuam ad Inſulas Archipelagi, & ad continentem prorogarunt (*l*); ſicut & plures in varia loca miſerunt colonias. Inter has non immeritò Cerethim, & Phelethim recenſemus. Sanè nominis Cerethim in eadem Inſula veſtigia deprehendimus non obſcura; ſicut & clara apparent nominis Phelethim in *Pleto* ſive *Pluto*, quem virum hiſtoriæ Tripoli in Creta (*m*) ortum ferunt, quod etiam nomen ſonat in urbe Phalaſarne.

Urbem Gazam in Palęſtina *Minoam* olim appellatam tradit Stephanus; quòd ſcilicet Minos Rex Cretæ una cum fratribus Eaco, & Rhadamantho in Palæſtinam veniens nomen Urbi ſuum reliquiſſet *Minoam*, ac ſi diceretur Urbs Minois. Hæc in remotiſſima ętate veſtigia ſuperſunt deductę ex Cretenſibus Philiſthæorum originis.

Jupiter in Caſio monte in finibus Ægypti & Palæſtinæ cultus, malum punicum [quem Hebræi Caphtor, Græci Rhoian appellant] gerens exprimebatur, ait Achilles Tatius l. 3.

Porrò Cretenſes gens ſunt omnium, quas quidem noverimus, vetuſtiſſima (*): primitus eam Regionem tenuerunt, *Eteo-Cretes*, dicti etiam *Autochtonee* i. e. è terra nati, quippè quorum origo lateret. Succeſ-

e Strab. l. 10. pag. 330. Plin. Apteron. Ptolom. Apteria.

f Plin. l. 16. cap. 33. Cupreſſus . . . . . . huic patrēa Inſula Creta.

g Callimach. Hymn. i Dian.

h Mela l. 2. cap. 7.

i Odyſſ. T. 174.

k Diod. l. 5. pag. 238. ſeu 345. Vide & Strab. l. 10. pag. 331.

l Vide Diod. ibid. & Herod. l. 5. c. 137.

m Diod. ibid. pag. 236. 237.

* Diod. Sic. l. 5. pag. 230.

ſerunt Pelaſgi; deinde Dorici, quos exceperunt Barbaræ gentes variæ (*n*). Numero incolarum, & potentiâ florebant plurimùm tempore belli Trojani, utì in ſuperioribus obſervavimus. Facilè etiam conjicimus, veterem gentis linguam Phœniciam fuiſſe, vel ſaltem ad illam acceſſiſſe plurimùm, quemadmodum ex nomine Urbium, & locorum intelligi poteſt. In iia enim Phœnicia origo facilè deprehenditur, qua de re Bochartus. Porrò Philiſthęorum lingua Hebræa erat, ſive Phœnicia, & cæterarum gentium ejus tractûs, & Inſularum Mediterranei ferè omnium. Herodotus (*o*) conſentit Cretenſes omnes origine Barbarus eſſe, non Græcos. De Creta hæc Homerus Odyſſ. T. ver. 175. *In ipſa quidem Achivè, in ea autem Eteocretes, Cydonee, Dorenſeſque, Tricaiees divinique Pelaſgè*. Pelaſgorum nomine deſignari Philiſthæos idcircò ſuſpicamur, quòd duorum ejuſmodi nominum ſonus non abſimilis, eadem fermè ſignificatio habeatur; ſonant enim advenas, errabundos. Porrò nec in Græcia, Italia, Aſia, Creta, obſidione Troję deerant Pelaſgi. Vernacula *Eteocretum*, ſeu Cretenſium genuinorum, ſicut & Pelaſgorum lingua non multum ab Hebræa abludebat, & conſueto Hebręorum ſermone, qui Philiſthæi ipſi pariter Ceretim, Cretenſes, & Phelethim appellabantur.

Quanquam autem de Philiſthæorum moribus, & Religione pauca memoriæ commiſſa ſuperſunt, quæ tamen reſtant ſatis ſuperque conſenſum produnt cum legibus & cultu Cretenſium. De Cretenſibus memoriæ proditum eſt, viros fuiſſe bellicoſos, laborum belli jam inde ab ineunte ętate patientes (*p*). Arcu, & jaculis pro armia utebantur; Rempublicam adminiſtrabant ſex Principes; & in rebus majoris momenti Senatum ea de re collectum conſulebant. In Connubiis Lacædemonum leges ſervatæ, adoleſcentes in claſſes diviſi victum habebant & vitam communem; quod ſanè cum hiſtoria Samſonis quadrat, ad cujus pompam connubii Philiſthæi 40. adoleſcentes aſſignarunt. Principes Cretenſes populi ſuffragio electi Philiſthęorum Satrapas ſatis referunt; ac bellicoſa hujus populi indoles in Libris Sacris ultrò ſe prodit. Cretenſium pronum ad vitia, mendacia potiſſimum & ignaviam, ingenium quis neſciat? Paria Philiſthæis exprobraremus, ſolis conſultis Hiſtoriæ Sanctæ Libris. Celebrantur apud Prophanos Cretenſea & Dactyli montis Idę, tanquam viri corporis robore, & ſtrenuitate præſtantes; nec deerant in Inſula Cretæ Gigantes, quibuſcum Jupiter manus conſeruit (*q*). Scitum eſt autem è Philiſthæis plures prodiiſſe Gigantes; & plerique milites è turma *Cerethi & Pelethi*, Davidis partes ſequuti, viri erant rerum ſtrenuè geſtarum famâ præſtantes. Ex prælio autem Gelboe intelligimus, arcu & ſagittis certaſſe Philiſthæos (*r*).

Quinque Philiſthæorum Numina occurrunt s. Dagon, Deus in Gaza (*ſ*), Azotho (*t*) & alibi cultus; eſt enim apud Joſue 15. 41. & 19. 27. mentio duarum Urbium *Beth-Da-*

n Ibid. pag. 238.

o Herod. l. 5. c. 173.

p Strab. l. 10. pag. 635. & c.

q Diod. l. 5. pag. 234.

r 1. Reg. 31. 3. *Conſequuti ſunt eum viri ſagittarii.*

s Judic. 16. 12. 23.

t 1. Reg. 4. 1. & c.

Beth-Dagon, i. e. Templum Dagonis. 2. *Beel-ſebub* Deus muſcarum, in Accaron venerationi expoſitus (*u*) 3. *Aſtaroth* facilè confundendus cum *Venere Cœleſti*, Templo Aſcalone erecto, teſte Herodoto l.1. c.105. celebri. 4. Marnas Idolum quidem Scripturâ ignotum, ſed apud alios tanquam peculiare Gazæ Numen celebratum (*x*). 5. *Berith* ſive *Baal-Berith*. Porrò hæc omnia Numina, ſi veteribus Scriptoribus fides, originem referunt ex Inſula Cretæ. Dagon Philiſthæorum ipſa eſt Dea *Dictynna* Cretenſium; quæ ſanè *Dic-tinna* confundenda eſt cum *Dig-tin* ſive *Dag-tan*; Dag & Dagon in Hebræo ſonant, *Piſcis*; *Than* ſive *Thannim*, magnus piſcis cetaceus. Tradunt Cretenſes nomine illo Dianam appellatam fuiſſe (*y*); quippè quæ inſequentem Minoem fugitans cum in pelagum ſe projeciſſet, ſubjectis piſcantium retibus excepta fuit (*z*). *Beel ſebub* facilè ſub muſcæ ſimulacro effingebatur, in memoriam innutriti Jovis in Monte Ida inter mediaa apes; cum autem apes illæ atram haberent muſcarum formam, Deus in præmium accepti ab illis officii pullum colorem in aureum immutavit. Officii, inquam, accepti, cum illæ in nutriendo puero mella Nymphis ſufficerent (*a*). Cum autem mona Ida celſiſſimo ſit vertice, ventiſque validioribus concuſſus, tum & ſæviſſimo frigori ſubjectus, alterum acceſſit à Jove inſectis illis beneficium; nempè ut reſiſtendi ventis haberent vim, tum & frigoris omnem ſenſum abſtulit, quò ſcilicet dulcem in monte trahere moram poſſent. Si Aſtaroth cum Venere confundenda eſt, & Cretenſes avitum eſſe Numen illud rati, ſummâ ſemper religione domeſticam Deam coluerunt (*b*); non eſt cur rationes inveſtigemus culti à Philiſthæis, quæ colonia eſt Cretenſium, Numinis. Tandem Stephanus Geographus teſtatur Marnam Gazæ ipſum eſſe Jovem Cretenſium.

Ex his omnibus facilè colligimus, Philiſthæorum originem à Creta repetendam eſſe, quemadmodum ex nomine, moribus, armis, legibus, politiâ, linguâ, religione utriuſque gentis probatur. Supereſt modò ut fuſiùs de ſingulis Numinibus Philiſthæorum diſſeramus.

Noſtram hanc de origine Philiſthęorum ſententiam Criticorum nonnulli improbandam ſuſceperunt (*c*), quibuſcum contentioſum trahere funem in re adeò obſcurâ & problematicè in utramque partem agitanda recuſamus. Quę tamen afferunt adverſus nos rationum pondera, non ea planè cenſenda ſunt, quę in aliam nos ſententiam pertrahant.

Obſervant igitur 1. Seſoſtridem Ægypti Regem tot inſignium expeditionum gloriâ clarum perſecutionem omnium primum in Hebręos moviſſe non diu ante natum Moyſem (*d*). Obiit ille poſt 59. Regni annos, quem Rameſſes ejus filios excipiens 66. annis regnavit. Sub Amenophi, qui poſt Rameſſem Ægypto pręfuit, Hebręi regionem illam deſeruerunt. Chronologicum hoc ſyſtema placet iis quibus noſtra diſplicent; neque nos refutandum

u 4. Reg. 1. 2. &c.

x Hieron. ad Lat.

y Dicaarch. in Cret.

z Vide Diod. l. 5. pag. 236. 237.

a Idem pag. 233.

b Diod. l. 5. pag. 234.

c Journal de Trevoux menſis Auguſti 1722. pag. 1376. &c.

d Vide P. Tournemine Diſſert. in Marſhamum Aprilis 1701.

ſuſcipiemus, quandiu illi non ut certam Chronologię hypotheſim, ſed ut probabilem tantummodo invexerint.

2. Authoritate Herodoti ſtatuunt Ægyptiorum coloniam à Seſoſtride in Colchide relictam (*e*); ipſamque coloniam à Moyſe nomine Caſluhim deſignatam. Ex his deducti Caphtorim in vicinam Colchidi Cappadociam, àc maximè in *Siden* vel *Sidenam* Cappadocię parvam quidem regionem tranſmigrarunt. Probat hęc nomen *Siden*, quod Græcis eſt malum punicum, ſicut Caphtor Hebræis.

3. Quæ deinde regio, inquiunt illi, Chanaan & Judæa dicta eſt, appellabatur olim Palæſtina; quòd in prima terrarum Orbis diviſione Aſiam ab Africa, portionem Cham à portione Sem, diſterminaret. Poſt Chananęorum invaſionem vetus Palæſtinæ nomen finitimæ Ægypto regioni manſit; quam ſanè regionem ætate Abraham & Iſaac tenebant Principes Hevæi ſub Philiſthæorum nomine in *capp.* 10. & 26. Geneſis deſignati.

4. Addunt, quâ ducti ratione ignoro, Caphtorim, relictâ Cappadociâ, irruptionem feciſſe in Hevæos, quibus pulſis ejectiſque, totam illam ſibi regionem, neque regionem tantùm, ſed & nomen Philiſthæorum (Hevæis peculiare) uſurpaſſe, eâ planè ratione, inquiunt illi, quomodo Gothi domitâ Hiſpaniâ nomen ſibi à devicta regione aſciverunt.

5. Ad *Cerethim*, vel *Cretim*, à Scriptura interdum Philiſthæos appellatos, quod attinet, nomen illi deducunt ſivè ex colonia Cretenſium in Palæſtinam tranſlatâ, ſive ex ſingulari Philiſthæorum in jaculando peritiâ, ſivè tandem ex Philiſthæorum colonia in Cretam deductâ; undè facilè morum illa, & Numinum utriuſque gentes affinitas.

Antequam in hanc ſententiam quidquam moveamus, animadvertere juvat omnia hæc meram eſſe puramque hypotheſim, non hiſtoriam rei, cujus nulla ſuppetant monumenta. Nec quidquam moveor Herodoti authoritate de Ægyptiorum colonia à Seſoſtride in Colchide relictâ, poſt ea maximè, quæ nos ad Gen. 10. 14 obſervavimus, & quæ pariter adverſus hanc Herodoti hiſtoriam congeſſit Bochartus. Cum enim Seſoſtris prælio victus eſſet à Colchis, coloniam in eâ regione ſtatuiſſe ſuam quis credat? Fac autem reliquerit; an illa ex Caſlubim conſtabat? an illi nomen Colchidi ſuum commodarunt? Scitum eſt, Colchidis nomen ante Seſoſtridem regioni fuiſſe. Quo inſuper argumento evincitur, Caphtorim relictâ Colchide in Sidenam, inde in Palæſtinam, brevi 100. annorum ſpatio migraſſe? Neque enim poſt ortum Moyſem, quem ſub Seſoſtride natum ſtatuunt, uſque ad Hebræorum ex Ægypto ſeceſſionem, niſi 80. annorum ſpatium intercedit; & poſt 40. annos Philiſthæi, è Capthorim deducti, in Palæſtina florebant.

Tandem Jeremias 47. 4. & Amos 9. 7. Philiſthæos ex Inſula Caphtor acceſſunt. Quis, rogo, unquam Cappadociam Inſulæ

e Herodot. lib. 2. cap. 103. 104.

on-

Digitized by Google

nomine appellavit? Solemne eſt quidem Hebræis, Inſulæ nomen regionibus tranſmarinis, locis quæ mari alluuntur peninſulis, & regionibus nonniſi maritimo itinere à Judęa petendis tribuere. Ita de Jonia, Macedonia, Græcia, & Aſia minori conſtat; nemo tamen aſſereret, omnibus maritimis regionibus commune Inſularum nomen ab illis inditum. Alioqui enim Judæa, Ægyptus, Arabia, Inſulæ dicerentur, quod nemini adhuc venit in mentem. Nemo unus, qui linguam & ſtilum Hebræorum calluerit, affirmandum ſuſcepit, regiones omnes maritimas à Judæis communi Inſularum nomine appellari.

Tenuis eſt prorſus conjectura, quæ ex Græca ſignificatione nominis *Side* deducitur, ad probandam Caphtorim è Palæſtinis originem. Potuit enim Urbi nomen indidiſſe ſive malis puniceis ferax ſolum, ſive Urbis forma: etymon quin etiam illud aliundè fortè quàm ex Græco derivatur. Res enim dubitatione non vacat, an Moyſis vel Seſoſtridis & Rameſſis ætate Græcus vernaculus ſermo in ea regione obtineret. Corruit autem illico tota adverſariorum fabrica, ſi nomen *Side* aliundè quàm ex Caphtorim deductum eſt.

At enim Septuaginta & poſt illos Interpretum turba, *Caphtorim* reddunt Cappadoces, quos ſanè viros de origine Caphtorim inſtructos probè credere par eſt.

Hiſce ego repono, 1. Septuaginta inter ſe committens, nempe Interpretes Græcos Pentateuchi, cum Interpretibus Ezechielis 25. 26. & Sophoniæ 2. 5. 6. qui ſanè poſteriores nomen Cerethim (Philiſtæis ſinonymum) reddunt Cretenſes. 2. Joſephus (f) Cappadoces deducit ex *Moſoch* filio Japheti, cum interim Caphtorim, & Caſluchim ſolo nomine ſibi innoteſcere teſtetur. 3. Aquila, origine Judæus, & clariſſimus Scripturæ interpres, nomen Caphtor, & Caphtorim in Textu ſervavit. 4. Tandem Bochartus (g) Scriptores Judæos inter ſe non convenire demonſtrat, ut Cappadoces pro Caphtorim conſtanter uſurpent.

f *Antiquit. lib. 1. cap. 6.*

g *Chanaan lib. 4 cap. 36.*

Quæ verò eſt adverſariorum perſuaſio, Philiſthæos conſtituens primos Paleſtinę incolas ante Chananæos, tanquam Scripturæ repugnans prorſus abjicitur. Accerſit enim Scriptura (h) Philiſthæos ex Capthorim Inſulę Caphtor incolis (i) ſicut & pulſi è ſedibus Hevæi à Philiſthæis produntur Deut. 2. v. 23. Legimus etiam non ſemel & iterum, ſed pluries Hevæos populos eſſe Chananæos. Ex quibus omnibus tria deducuntur: 1. Vetuſtiſſimos omnium Paleſtinæ incolas haberi Chananæos. 2. Priores illos terræ cultores excepiſſe Philiſthæorum coloniam, quam, uti tertio loco obſervamus, ex Inſula Caphtorim deducendam conſtat.

h *Gen.* 10. 14.
i *Amos* 9. 7. *Jerem.* 47. 4.

Nunquam evicerunt, neque evincent adverſarii, primigenium Chananææ nomen *Palæſtinam* fuiſſe. Nihil enim tale produnt Herodotus, Plinius, Mela, Ptolemæus in hanc ſententiam laudati: & ſi quid proderent, eos teſtes rerum, quas minimè norant, abjiciemus. Nunquam non inſinuat Scriptura Chananæos vetuſtiſſimos eſſe regionis incolas. Docet Moyſes Deut. 2. 10. Moabitas è ſedibus ſuis *Emmim* expuliſſe; Ammonitas *Zonzommim* (k); Idumæos regionem ſibi *Horræorum* uſurpaſſe, (l); ac tandem Caphtorim totam occupaſſe Hevæorum regionem (m). Quæ omnia operæ pretium Sacro Scriptori viſum eſt animadvertiſſe, ut Hebræis ad occupandam Chanaanitidem, promiſſam illis à Deo regionem, animos adderet. Res ergo poſcebat, ut ſimul & ſemel demonſtraret, Chananæos ipſos veteres Philiſthęos è ſedibus ſuis depuliſſe, nec tamen eâ de re quidquam prodit.

k *Deut.* 2. 20.
l *Deut.* 2. 22.
m *Deut.* 2. 23.

Exactiſſimus Chronologiæ calculus nullam aliam gentem Chananæis vetuſtiorem in Palęſtina conſtitui patitur. Chanaan, quo authore gens prodiit, non diu poſt diluvium natus eſt; quippe qui ætate eſſet jam grandior, ut maledictionem in ſe avi auſcultaret; cum avus ipſe Noe Vineam implantavit (n). Ex Chanaan undecim filii nati ſunt (o). Quæ in conſtructione turris Babelicæ diviſio accidit, ad 250. ſive 300. poſt diluvium annum conſignatur. Ex tunc autem florentiſſimam totius Orbis gentem Chananæam eredi par eſt, quam alias habuiſſe ſedes præter Palęſtinam nullibi legimus. Abrahami ætate, 250. annis circiter poſt turrim Babelicam, Chananæi jamdiu à pluribus annis quietam habebant regionis illius poſſeſſionem. Indicent ergo adverſarii quando venerint, & quos regionis incolas depulerint.

n *Gen.* 9. 25. 26.
o *Gen.* 10. 15. *&c.*

Philiſthæi jam inde ab ætate Abrahami potentiſſima erant populorum natio, quibus nec innumerę deerant urbes, nec Reges, vetereſque regionis incolas Hevæos jam omnes depulerant. Erant ergo Hævei gens ex Chananæis referens originem, primigenii Palęſtinæ incolæ; quare vetuſtate ſuperant illam, ab adverſariis invectam, Caſluchim, à Seſoſtride in Colchidem miſſam coloniam: adeoque & multo præcedunt tempore Caphtorim è Cappadocia deductos. At enim Philiſthęi illi Abrahamo, & Iſaac coævi, ipſiſſimi ſunt Hevæi poſteri Chanaan, qui pariter *Philiſthæi, nempe ſegregatores*, ideo appellabantur, quòd portiones Cham & Sem medii diſtinguerent ſegregarentque. Bella ratiocinatio! 1. Cur inter ſe confundantur, quos Moyſes non incurioſè diſtinguit? Cur Philiſthæi ſimul cum Chananęis admiſceantur, cùm Scriptura ſolerter admoneat, Philiſthæos ſecundos ab Hevæis incolas in regionem veniſſe? 2. Philiſthæorum nomen, quo ſenſu ab adverſariis uſurpatur, fruſtra in vetuſtis qua ſacris, qua prophanis monumentis quęras. Gratis invehunt adverſarii, quin & contra omnem veri ſpeciem, cuſtodiam illam finium regionis Cham & Sem, tum & nomen *Philiſthæi* datum populis regionem tenentibus in Africa & Aſia inter Cham, & Sem, quicumque tandem populi illi eſſent ſivè Chananæi ſive Caphtorim origine.

Nihil moror ſi quis cum Theodoreto, ſuſpicetur (p) Cretenſium coloniam la-

p *In Sophon.* 2.

tera Mediteranei, & Palæſtinam frequentaſſe, ſivè fortè Philiſthæos quoſdam in Cretam transſmigraſſe: ac tandem Cerethim, ſivè Cretim deſignare viros jaculandi periziſſimos. Hæc enim nobis militant potiùs quàm contra nos, cum in eam deducant ſententiam, Philiſthæos Cretenſes eſſe origioe, & Inſulam Caphtor cum Inſula Cretæ confundendam, quod totâ hac Diſſertatione noſtra probavimus. Neque mearum eſſe partium duco, ut quatuor adverſariorum aſſerta falſi convincam, videlicet Inſulam Caphtor in Cappadocia ſitam eſſe; Philiſthæos ex Caphtoritis *Side* in Cappadocia deducendos; coloniam Ægyptiorum à Seſoſtride in Colchide relictam monumentum eſſe hiſtorieum ſatis aſſertum; ac tandem Palæſtinam ante tenuiſſe Philiſthæos, quàm à Caphtorim & Chananæis occuparetur. Hetæoſque Abrahamo coævos ipſiſſimos eſſe Philiſthæos, vetuſtiſſimos regionis incolas. Quatuor hæc ſimul mera eſſe commeota cum veritate numquam componenda contendo.

Aſſeruerunt etiam contra meam ſenteotiam cultum Beelzebub Dei muſcarum ex Colchide in Sueciam deveniſſe, quod probandum ſibi aſſumunt ex hiſtoria muſcarum, unde ſuperſtitiones ſuas deducebant Suecorum Magi, teſte Rudbekio. Ingentem Magi illi captivam Dæmonum turbam, muſcas quaſdam æratis talis inſtructas refetenrem, ſuper humeros geſtabant, quas illi Muſcas prodigium aliquod operaturi, juſſionum ſuarum miniſtras miſſitabaot. Affirmabant Dæmonem, quem ſub nomine Thor colebant, ſummum habere in Dæmones omnes muſcas imperium. Porrò hunc muſcam Dæmonem è Suecia in Palæſtinam cum Suecorum colonia deducit Rudbekius. Malunt tamen noſtræ ſententię impugnatores ſuperſtitionem ex Colchide in Sueciam per virum quandam Odinum nomine, paulò Jeſu Chriſti adventu antiquiorem, tranſmittere.

Quid inde illi? An demonſtraſſe ſibi perſuadent, muſcarum cultum è Suecia in Palæſtinam, vel potiùs è Colchide in Sueciam migraſſe? Mihi ſanè ad intentum convincendum luculentiora deſiderarentur argumenta, & otioſi eſſe hominis reputo diutiùs io hypotheſi hac ſubvertenda immorari. Quo, rogo, argumento probatur, muſcarum ſuperſtitionem ſive in Suecia, ſive in Colchide nnquam obtinuiſſe? Veneficorum Suecorum hiſtoria cultumne à Suecis Dæmoni impenſum demonſtrat? Dæmoni, inquam, quem ita tenebant captivum, ut ad ſuum tantùm arbitrium, ſuiſque commodis dimitterent? Quid inſuper hæc ad Philiſthæos, Babylonicâ captivitate, ipſoque adeò Jeſu Chriſti adventu vetuſtiores, & cultui Beelſebub addictos? Nihil igitur hiſce in contrarium adductis argumentis è veteri ſententia retrahimur; ratumque manet apud nos, Philiſthæos ex Inſula Cretâ in Palæſtinam tranſmigraſſe.

Seriùs modò de Numinibus Philiſthęorum diſſerendum.

PHILISTHÆORUM NUMINA.

INſitâ quadam Religione Philiſthæi cultui ſuorum Numinum vehementer addictos fuiſſe ex ipſo Scripturæ teſtimonio intelligimus. In expeditionibus ſuſcipiendis nihil habebant antiquius, quàm ut ſecum Idola referrent, vanâ ſpe ducti, non parum ſibi momenti ex ipſorum ope in hoſtes futurum. Capta olim à Davide nonnulla ex iis Idolis igoi tradita ſunt (q). Poſt devictum in prælio Gelboe extinctumque Saulem, victores Philiſthæi: *Miſerunt in terram Philiſthinorum per circuitum, ut annuntiaretur in Templo Idolorum & in populis* (r). Cum Samſon in eorum manus incidiſſet, in carcere detentus aliquandiù, deindè in Templum Dagon (s) in actionem gratiarum Diis ejuſdem gentis productus fuit: eo ſimul aſpectu volentes præſentem in Templo turbam delectare adverſarium longè terribiliſſimum intuentem, à quo nihil ſibi ultra timendum haberet. Arca Domini in prælio ſub Heli Summo Sacerdote capta, in Templu Dagon depoſita eſt [*]; ſicut & ibi ſuſpenſum Saulis caput; arma verò ipſius Regia in Templo Aſtaroth (t) trophęum exhibuerunt. Hæc de ſuperſtitione, & religione Philiſthæorum monumenta ſunt apertiſſima.

q *Vide* 1. *Reg*. 5. 21. & 1. *Paralip*. 14. 12.
r 1. *Reg*. 31. 9.
s *Judic*. 16. 23. 24.
* 1. *Reg*. 5. 2.
t 1. *Reg*. 31. 10. & 1. *Par*. 9. 10.

D A G O N

CElebratiſſimum Philiſthæorum Numen, cujus auguſtiſſimum erat Samſonis ętate Gazę Templum; namque vir ille ſtrenuus eo quo præſtabat corporis robore dejectâ ædificii mole, ultra 3000. hoſtes partim ſuper tectum, partim in Templo ſtantes oppreſſit (a). Huic non ſecundum alterum Fanum Azothi excitatum erat, ubi Area Domini depoſita tantam prodigiorum procellam in Idolum excoſſit, ut confractum ſimulacrum coram illa conciderit, & Numinis caput manuſque in limine Templi projecta jacuerint; quod deinde ad limen accedentes Philiſthæi, ne conculcantes tangerent, ſed ſaltu tranſilirent, religioſè caverunt (b). Diù ſuperſtitio illa manſit, cùm Philiſthæos hiſce characteribus deſignet Sophonias, 1. 9. *Viſitabo ſuper omnem qui arroganter ingreditur ſuper limen*. Extabat adhuc Templum Dagonis Azothi ſub Macchabæis; namque direptum ibi combuſtumque Templum à Jonatha legimus 1. Macc. 10. 83. 84.

a *Judic*. 16. 27.
b 1. *Reg*. 5. 5.

Qua potiſſimùm formâ Idolum exhiberetur id diu multumque Interpretes torſit. Judæorum Doctores de hoc argumento ſcribentes adeò inter ſe variant, ut temerè & ad arbitrium ſcripſiſſe ſtatim intelligantur. Sunt qui ſuperiora hominis, inferiora piſcis habuiſſe dicant (c); alii ordine inverſo piſcem ſtatuunt in ſuperioribus, infra verò à ſemore hominem (d). Alii homine excluſo piſcem per omnia (*); ſicut alii viciſſim nihil non humanum conſtituunt (e). Id conſtat, nec manus nec caput Numini defuiſſe; Scripturâ enim narrante 1. Reg. 5. 4. *Caput Dagon & duæ palma*

c *Kimchi*.
d *Abarbanel*.
* *Rab. Salomon*.
e *Rab. Levi. Vide ſi lubet Andr. Beyer addit. ad Seld. de Diis Syr*.

ma

Digitized by Google

ma ejus abſciſſa erant ſuper limen. Porrò Dagon ſolus truncus remanſerat in loco ſuo. Septuaginta, pedes quoque unà cum manibus & capite projectos habent (*f*). Nos igitur non inviti ſuſpicamur, Deum hunc ſive Deam (carent enim Hebræi fœminino nomine Deabus deſignandis) ipſiſſimum eſſe Ægyptium Numen, quod D. Vaillant (*g*) ex Nummo Urbis Menelai exhibuit. Refert autem fœminam mediâ corporis parte expreſſam, cornucopiam tenentem, inferiora habet piſcis, cauda in dorſum replicatâ, pedibuſque à piſce non abludentibus, veluti crocodilli, ſeu vituli marini. Veneris Numen ſub piſcis forma coluerunt Ægyptii; quod in prælio Typhoeos cum Diis

f Septuag. ibid.

g Append. Hiſt. Ptolemaorum.

Piſce Venus latuit (h).

h Ovid. Metam. 5. fab. 5.

Porrò nomen *Dagon*, ſive *Dag*, Hebraicè ſonat piſcem; quod ſanè animalium genus Syri, Phœnices, Perſæ, Ægyptii, Cretenſes ſummâ veneratione colentes, Deos Deaſque ſuas in piſcem non rarò transformabant. Hunc igitur finitimarum gentium ritum tenuiſſe etiam Philiſthæos facilè credimus. Ut quid alioqui piſcis nomen Deo ſuo tribuiſſent, ſi cæteris circa illos populis Numinum ſuorum ſob piſcium formâ exhibentibus ſimulacra, ſoli piſcem non adorarent? Diodorus Siculus (*i*) tradit, Aſcalone, quæ Urbs erat florentiſſima Philiſthæorum, Deam coli *Derceto* ſive *Atergatim*, cujus ſimulacrum vultum habens fœminę in piſcem deſinebat; addit inſuper non longè ab Urbe altum eſſe lacum piſcibus refertiſſimum, quos ſacros habent Incolæ, iotactoſqoe ſervant, rati Venerem in lacum ſe projicientem qoondam in piſcem tranſiiſſe.

i Lib. 2. pag. 65. ſive 92.

Nomen *Derceto*, ſive *Atergatis* ex *Dag*, & *Adir* derivatum, ſunat *piſcis magnificus*. Libenter autem Pagani elogium illud *magnificus* addunt Diis & Regibus; ita Deus Sepharvaim appellatus eſt *Adramelech*, ſeu *Adar-melech*, Rex magnificus (*k*). Philiſthæi audito ouncio deductę in caſtra Hebræorum Arcę Domini, exclamarunt (*l*): *Quis nos ſalvabit de manu Regum ſublimium iſtorum?* Verum Deum ſæpè hoc eodem titulo inſigoiunt Hebræi (*m*). Lucianus, qui Deam Syriam oculatus teſtis inſpexit (*n*), ſimulacrum pingit mulieris in piſcem deſinentis; quemadmodum & Nereides apod Poetas deſcribi coofueverunt. Deam Eurynome filiam Oceani colebant Arcades in Templo in urbe Phygale erecto, quod ſemel tantùm in anno reclndi conſueviſſe ferunt. Numinis ſimulacrum aureis devinctum catenis in Temolo velut in carcere detinebatur. A' capite ad imum uſque pectus venuſtam referebat puellam, inferiora deſinebant in piſcem. Porrò Numen illud è Creta in Peloponneſum facilè tranſiit.

k 4. Reg. 17. 31.

l 1. Reg. 4. 8.

m Vide Exod. 15. 11. Pſſ. 7. 2. 10. & 75. 5. &c.

n De Dea Syr.

Abſtinuiſſe Syros à piſcibus quibuſdam, ſatis ex Veterum teſtimonio conſtat, ſivè indignum ratos ea in cibum adhibere, quę io Altaribus Numina colebant, uti Diodorus Siculus, S. Clemens Alexandrious, alique nonnulli autumant; ſive Gatis, vel Atergatis Reginæ edicto abſterritos, quippè quæ piſcium avidiſſima, omnes ſibi reſervari, vetito cæteris illorum uſu conſtituit, quod malunt Antipater Tharſenſis, & Mnaſeas ab Athenæo laudati (*o*). Mos inde obtinuit, de quo Athenæus ipſe (*p*), aureos & argenteos piſces in ejus Templa inferendi, ut perpetua eſſent religionis monumenta; ſicut & ex piſcibus aſſatis elixatiſque menſas in ejus aris inſtruendi, quę poſtea ſibi omnia rapiebant Sacerdotes. Malunt alii ſacros fuiſſe Derceto piſces (*q*), quòd Deam in aquas prolapſam à præſentiſſimo periculo liberarint. Similemque habuiſſe de Dictynnâ Deâ ſuâ opinionem Cretenſes ex teſtimonio Diodori ſupra laudato videntur; oamque extractam illam è mari piſcatoriis retibus narrabant. Alii tamen contendunt, abſtinendi à piſcibus in cauſa Syris fuiſſe, quòd (*r*) tormina ſibi quædam viſcerum & jecoris, ſicut & ulcera crurium, totiuſque corporis metuerent à Derceto infligenda in pœnam, quòd ſacros Deæ piſces violaſſent [*s*]

o Dipnoſoph. l. 8. c. 8.

p Ibid.

q Theo in Orat. Selde. de Diis Syr. Syntag. 2. c. 3.

r Menand. apud Porphyr. l. 4. de Abſtin. Vide & Plut. de ſuperſt.

s Ovid. Faſt. l. 2.

. . . . Gentis hoc imponere menſis
Ne violent timidi piſcibus ora Syri.

Manilius *Aſtronom.* 4. aliique plures autumant injuriam Veneri irrogari, ſi piſces in cibum adhibeantur.

Scilicet in piſcem ſeſe Cytherea novavit,
Cum Babyloniacas ſubmerſa profugit in undas,
Inſeruitque ſuos ſquammoſis piſcibus ignes.

Sed quæcunque demum fuerit Syriacę ſuperſtitionis cauſa, extra controverſiam eſt conſecraſſe illos in Altaribus piſces; ſicut & Deam Derceto fœminam quidem in ſuperioribus, inferiora verò piſcis exibibuiſſe; ipſam autem eſſe credimus Dagonem illum in Libris Sacris celebratiſſimum. Porrò Numen illud, quod mulierem effingebaot Syri, & Cretenſes, maſculino Dei nomine Perſæ venerabantur. De *Oanne* Numioe Babylonis, Derceto non abſimili, ſermo eſt apud Beroſum (*t*). Namque capite erat & pedibus humanis; infra verò humanam altera aſſurgebat piſcea cervix; pedes autem homiois prodibant ex ampliſſimâ piſcis caudâ, quæ in dorſum revolvebatur. Mira jactitabant de monſtro; manè de mari Rubro vel ſinu Perſico emergere, & poſt actam Babylone totam diem, ſub veſperas iterum in aquis demergi. Amphibium erat humanoque ſermone inſtructum. Plurimarum, nec inutilium quidem ad vitam rerum primus author ferebatur, uti ſcribendi, ædificandi, agroſque colendi &c. Quatuor ejuſdem figurę & oominis Apollodorus recenſet, omnes è mari Rubro emergentes (*u*); addit inſuper nonnullis ante diluvium ſæculis novom aliud mooſtrum cęteris non diſſimile ex eodem loco prodiiſſe, oomine *Odacon*. Quis, rogo, oominis *Dagonis* veſtigia non agnoſcat? Neqoe Septuaginta Numen illud igooraſſe viſi ſunt, quippè qui *Nebo* Deum Babyloniorum Dagonem reddiderunt Iſai.

t Apud Euſeb.

u Vid. Selden. de Diis Syris Syntagma 2. cap. 3.

46. 2. Quod autem vix fidem extorquet, atque Religionis, & Theologię Paganæ abſurdum omne relevat, illud eſt, nimirum eandem Dianam, quam Cretenſes *Dictynnæ* nomine colebant, cultum apud Perſas, cæteraſque barbaras gentes obtinuiſſe ſub nomine *Dianæ Perſicæ* (x). Manilius ubi ſupra, Venerem in piſcem tranſmutatam teſtatur.

x *Diod. l. 5. pag. 237.*

Cum Babyloniacas ſubmerſa profugit in undas.

Merſam in Euphrate, Palæſtinę, ut ipſe quidem automaſſe creditur, amne habet Ovidius Faſt. l.2. ver.460.

Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo,
Inque Palæſtinæ margine ſedit aquæ.

Et Metam. l.4. fab.5. repetit verſam illam in piſcem, vel ſaltem ita ferri apud Babylonios, & perſuaſum eſſe Palęſtinis:

De te Babylonia narrant
Derceſe, quam verſâ ſquammis velantibus artus
Stagna Palæſtini credunt coluiſſe figurâ.

Fieri utique potuit ut apud Babylonios, cultus *Derceto*, *Dianę*, ſive *Dagoni* ſub piſcis ſimulacro impenderetur.

A' vero pariter non abludit, Deam Hierapolis in Syria, de qua plura Lucianus, eandem eſſe quæ Diana Perſica, ipſam demum Derceto, ſeu Dagon, ſeu Dictynnam, aut Dianam. Lucianus (y) narrat non deluiſſe, qui ædificati Templi Deæ Syriæ honorem tribuerent Reginę Semiramidi; quæ ſcilicet parenti ſuæ Derceto Fanum illud erexerit; populos verò Urbis à columbis abſtinuiſſe, quòd aves ſiot Semiramidi ſacræ, & à piſcibus, quòd Derceto dicati habeaotur. Strabo l.16. oon obſcurè tradit, coli Herapoli Deam *Atergatim*. Plinius paria refert l.5. c.23. *Ibi prodigioſa Atergatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur*. Et quod maximè ad rem facit, Aſcalonitæ cultui Derceto addictiſſimi, columbas ſummoperè obſervabant, eas aves ſanctas, eas ſacras habentes, quas ſi quis fortè in cibum adhibuiſſet, is Deos ſuos vorandi diſcrimen ſubibat (z)

y *De Dea Syr.*

z *Sibullus.*

Quid referam ut volitet crebras intacta per Urbes
Alba Palæſtino ſancta columba Syro?

Vidiſſe etiam ſe teſtatur Philo (a), dum Aſcalone eſſet, infinitum propemodùm harum avium numerum, quem ſummâ diligentiâ & obſequio alebant.

a *Apud Euſeb. Præpar.*

A S T A R O T H.

ALterum erat Philiſthæorum Numen, cui Regia Saulis arma in tropbæum ſuſpenderunt: *Poſuerunt arma ejus in Templo Aſtaroth, corpus verò ejus ſuſpenderunt in muro Betſan* (b). Incertum tamen qua potiſſimùm in Urbe coleretur, niſi fortè Aſcalone credamus, ubi Veneris Cæleſtis Templum, omnium ejuſdem Deæ vetuſtiſſimum habitum juxta Herodotum (c), ſpectabatnr. Cyri & Cytheræ incolę, Veneri devota gens, religionem ſuam Aſcalonitis debent. Sed quænam hæc Dea Aſtaroth? Nos confundendam credimus cum Derceto, Atergati, Venere Cæleſti, uno verbo, cum Dagone, Dianâ, Atharâ, Deâ nemorum, de qua ſæpè in Scriptura (d). Fuſiùs nobis de hoc argumento agendum eſt in diſſertatione de Numinibus Phœnicum; hìc tamen duas vel tres coojecturas afferendas cenſemus. Strabo de corruptis nominibus barbaris agens obſervat (e), ex Atergata factum Athara, quam Cteſias appellat Derceto. Tradit Artemidorus Syros à piſcibus non abſtinere, exceptis quibuſdam paucis Deam Aſtartem colentibus [f]; ex quo confuſas intelligimus ab eodem Scriptore geminas illas Deas, Aſtartem, & Derceto, cùm alteri tribuat, quod ad priorem tantùm referendum eſt. Tandem 2. Macch.12. 26. ſermo eſt de *Aſtaroth Carnaim* orbe transjordanica, ubi Templum *Atergata* (Atergateion) fuiſſe perhibetur.

b 1. *Reg.* 31. 10.

c *Herod. l.* 1. *cap.* 105.

d *Aſera Aſeberab. Vide* 4. *Reg.* 21. 7. & 23. 4. 6. & 2. *Paralip.* 33. 3.

e *Lib.* 16. *verſ. fin.*

f *Oneiroc. l.* 1. *c.* 9.

Quanquam autem ea, quæ huc uſque digeſſimus de Dagone & Derceto veri aliquam ſpeciem habere videntur, ſuis tameo obnoxia ſunt difficultatibus, imò & prorſus repellenda eſſent, ſi teſtimonium Sanchoniatonis, Authoris, Phœnicii ante bellum Trojanum, admittatur. Scriptor enim ille, qui patriam religionem noſſe debuerat præ Luciano, Diodoro, aliiſque planè recentioribus Græcis, & Latinis, eo maximè tempore florentibus quo Græci totam Orientalium Theologiam Diis Græcorum iovectis turbaverant, Scriptor, inquam, ille tradit (g), Cælum pluribus editis filiis, inter cæteros Dagon habuiſſe, cujos nomen ex Phœnicio *Dagan*, *frumentum*, derivatur; eum autem, addit, hic aratri & frumenti uſum inveniſſet, nomen obtinuit *Jovis Agricolæ*, ſivè *Jovis ad aratrum*. Saturnus uxorem tradidit Dagoni unam ex uxoribus Cæli, quam ipſe Saturnus in bello à ſe in Cœlum illato captivam babuerat. Hæc Sancboniato, omoia bue uſque præſtituta à nobis authoritate ſuâ evertens. Singula hæc probaſſe Bochartus viſus eſt; ea verò rejicit omnia quæ de Simulacro Dagonis Rabbini comminiſcuntur (h).

g *Apud Euſ. Prep. l.* 2. *cap. ult.*

h *De Anim. ſacr. p.* 1. *l.* 2. *c.* 16.

Sed duo hæc Sanchoniatoni reponenda. 1. Hiſtoriæ veritas, 2. nomen Dagon ex Phœnicio Dagan, frumentum, derivatum negatur. Sancboniatoois oomine inſcriptum Opus fabella eſt ad arbitrium ſuppoſita, ſive fraude Porphyrii, qui detrahendi Sacris Libris conſilio (ita erat in Chriſtianos animatus) omnia ex Theologia Phœnicum ſuffuratos fuiſſe Sacros Authores demonſtraturus, Libellum facilè procudit. Nemo certè ante Euſebium, nec poſt illum aliquis hujus Authoris Scriptum vidit unquam. Quin nec ipſe Euſebius integrum illius Opus legiſſe videtur; ſed quæ apud Porphyrium extabant fragmenta, in ſuum Opus tranſtulit, cùm forte nec ipſe Porphyrius integrum Opus ſupponere auſus, quædam

tan-

tantùm fragmento in ſuo Libro inſeruerit; fraude non planè felici, cum ipſe ſe non ſemel prodat, omniaque inſerſerit abſurdis adeò putidiſque erratis & fabellis, ut vulgo hujus ætatis Eruditos præſtitæ olim hiſce fragmentis fidei pudeat. Nominis etymologia ex *Dagan* probari utique poſſet, ſi alicujus Hiſtoriæ vel probati Scriptoris authoritati inniteretur. Sed quis, rogo, Deus Jupiter iſte Agricola? ubi locorum cultus? quod ejus Numinis Templum? cultoreſque quales? Fragmenta illa procudenti præ oculis erant Libri Sacri, ex quibus nomina propria colligens ad literam tranſlata, in certas genealogias, obtruſis fabellis ſervientes, digerebat. Ita cum inter legendum offendiſſet *Sadai*, Deum agrorum vertit, quòd ſcilicet *Sade* ad literam ſonet agri. Sed Hebræi, qui planè vocabulorum ſuorum vim norant, vocem illam reddunt: *Deus, qui ſibi ſufficit*. Sed fuſiùs de Theologia Sanehoniatonis recurret ſermo, cum de Numinibus Phœniciis, ſive Chananæis agemus.

BEEL-SEBUB.

BEel-ſebub i. e. *Deus Muſcarum*, ſivè Deus Muſcæ, Philiſthæos habuit cultores, & Templum celeberrimum in Accaron, ubi & oracula reddebantur. Ochozias Rex Iſrael lapſus è tecto domus in cœnaculum, gravi vulnere affectus, conſultum de valetudine ſua Beelſebub Deum Accaron miſit. Euntibus Regiis legatis occurrens juſſu Domini Elias, gravioribus verbis ita eſt (i) compellatus: *Numquid non eſt Deus in Iſrael, ut eatis ad conſulendum Beelſebub Deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes*. In Novo Teſtamento Beelſebub Princeps Dæmonum appellatur. Phariſæi de Jeſu: *In Beel-ſebub principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia* (k); alii inſuper de eodem Jeſu (l) *Dicebant quoniam Beel-ſebub habet, & quia in principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia*.

i 4. *Reg.* 1. 2. &c.

k *Matth.* 12. 24. *Luc.* 11. 15.

l *Marc.* 3. 22.

Sed quale hujus Numinis ſimulacrum? Inter varias variorum tres tantummodò opiniones referemus. Prima nomen Beelſebub inditum Numini per contemptum opinatur; cujus genuina eſſet appellatio *Beel-ſamin*, Deus Cœli. Secunda autumat, Numen fuiſſe tutelare Philiſthæis, cujus potiſſimùm opem in muſcas implorarent, quemadmodum & Græci colebant Herculem muſcarum venatorem. Tertia contendit, conſecratas à Philiſthæis muſcas, quarum erectum in altaribus colerent ſimulacrum. Quæ pro ſingulis hiſce ſententiis afferuntur, conjecturas promamus.

Obtinuiſſe apud Hebræos morem exterporum Deorum nomina corrumpendi ex Sacris Libris intelligimus. Quo enim horrore Numina illa proſequebantur, eodem & nomina deteſtantes, ne proferre quidem illa, vel deſignare ſuſtinebant. Urbs *Bethel*, quæ vox *Domum Dei* ſonat, non rarò immutato nomine *Bethaven*, domus iniquitatis, vanitatis, nihili appellatur, ex quo aurei vituli à Jeroboamo fabricati ſedes effecta eſt (m). Monti Olivarum montis offenſionis nomen (n) acceſſit, quòd erecti ibidem Fani ſedes effectus eſt. Valli Heliopolis in Cœleſyria, Templo Solis ſivè Baal infami nomen vallis iniquitatis ab Amos tribuitur (o). Isbaal, Miphibaal, filii Saul, variato nomine in Scriptura appellantur *Isboſeth* & *Miphiboſeth*, i. e. vir confuſionis, os confuſionis, quo prophanum nomen Baal evitaretur. Dominus Oſee 2. 16. 17. profitetur commiſſurum ſe, ne ultra nomen Baal in ore populi ſui verſaretur, ut nec uxor quidem cum viro ſuo familiariùs loquens, illud uſurpare noſceret; neque enim, inquit, ultra appellabit conjux virum ſuum *Baali*, i. e. Dominum meum, ſed *Iſchi*, virum meum, ſponſum meum. Non abs re igitur ſuſpicaremur, Hebræos recepto more nomen *Beel-ſamin*, Deum Cœli, reddidiſſe *Beel-ſebub*, Deum Muſcam, vel *Beel-ſobub*, Deum ſalacitatis, quemadmodum legunt pleraque Græca Exemplaria & Veteres Interpretes.

m 1. *Reg.* 13. 5. & 14. 23. *Oſe.* 4. 15. & 5. 8. & 10. 5.

n 4. *Reg.* 23. 13.

o *Amos* 1. 5. *Habitatorem de campo Idoli Mibbakath aven.*

Sed cur nomen *Beel-ſamin* in *Beel-ſebub* transferendum maluerunt? Ideo, inquiunt, quòd victimarum cruore ablutum ſimulacrum muſcas accerſeret, quibus etiam ebulliebat Templum, invitante odore carnium & ſanguine hoſtiarum. A' Templo Salomonis, ſi Rabbinis fides, omnis exulare Muſca Divino prodigio juſſa eſt. Sed hæc frivola ſunt, nec majorem merentur fidem, quæ de Templo Salomonis à muſcis immuni jactitant. Quin & ex Textu quarti Regum ſupra laudato ſatis intelligimus, nomen illud peculiare eſſe, non deridiculo impoſitum; neque enim alloqui Ochozias Numinis opem imploraturus mittens, eo Deum illum nomine compellaſſet.

Altera proximè ſuccedens ſententia, muſcarum aucupio occupari Deum autumans, nihilo melioris eſt fidei. Tota enim innititur futilibus, & à longe deductis conjecturis, quæ in ſpeciem quidem aliquid, re tamen nihil probant. Adducunt Jovem muſcarum aucupem ab Eleis cultum, ſicut & apud Romanos Hercules item auceps muſcarum notus erat (p). Plinius narrat (q) in Olympiæ ſacris tauro litatum fuiſſe Numini aucupi muſcarum, quo ſacrificio vix ablato, inquit, ſtatim abactæ muſcæ extra territorium turmatim evolant. Author ſacrorum Hercules habetur, qui cùm Olympiam veniſſet, & ſacrum Jovi paraſſet, quo moleſto muſcarum tædio liberaretur, Jovi muſcarum aucupi litavit: nec mora, ſtatim moleſtorum inſectorum examina faceſſere loco, & trans Alpheum avolare viſa ſunt. In Fano Apollinis ad Actium eidem incommodo occurſum, mactato muſcis tauro, illiſque ſanguine relicto, ſtatim enim veluti ſacrificio contentæ abibant [r]. Præſentiſſimum etiam habebatur Herculis Numen in culices; unde nomen indictum Deo *Conopion*.

p *Clem. Alex. in Protrept.*

q *Plin. l.* 29. *c.* 6. *Olympiæ ſacro certamine, nubes earum immolato tauro, Deo, quem Myodem vocant, extra territorium id abiere.*

r *Clemens in Protrept. pag.* 25. *Vide Rhodigin Alex. Dalecamp. in Plin. l.* 29. *c. ult.*

Cyrenaici, inquit Plin. l. 10. c. 27. *Achorem Deum invocant, muſcarum multitudine peſtilentiam afferente: quæ protinus intereunt, poſtquam litatum eſt illi Deo*. Por-

rò Deum *Acbor* ſive *Accaron* ipſum eſſe Beel-ſebub non inviti ſuſpicaremur; quamquam de re prorſus incognita (neque enim aliud de illo memoriæ proditum eſt) melius judicium omne ſuſpenditur. Illud tantummodò addendum nobis, vix poſſe in animum noſtrum induci, ſolam, quæ Deo tribuitur, muſcas depellendi virtutem, in cauſa fuiſſe, cur *Beel-ſebub* appellaretur; ſcimus enim Jovem, & Herculem, Deos ambos in Muſcas tutelares, tantæ virtutis merito nomen ſibi promeruiſſe aucupis muſcarum. Ita planè cujus Numen præſentiſſimum ſentitur in mures, & ſerpentes, non continuò *Deus mus*, & *Deus Anguis* nuncupatur. Quæ tandem ratio ſuadet *Beel-ſebub* Numen fuiſſe in muſcas prodigioſum? Nihil ea de re in Sacra Hiſtoria, & nè verbum quidem in prophana. Scitum eſt tantummodò Oraculum ejus in Accaron reddendis futurorum oraculis celebratum fuiſſe; quare Ochozias non impetrandæ à morbo ſanitati, ſed de morbi eventu conſulturus Legatos eò miſit.

Tertia tandem ſententia ex Numine muſcam facit, Divinis honoribus ab Accaronitis cultam, vel hominem muſcam habentem ſive in manu, ſivè in capite, ſivè ad latera. Scitum eſt enim obtinuiſſe apud Gentiles, ac maximè Ægyptios, morem, ut vera animalia conſecrarentur, ut puta taurus, aves, crocodilus, vel ſaltem eorum ſimulacra aurea, argentea lignea, ænea imponerentur Altaribus. Sæpè tamen Numinibus ſuis bruti aliquid coagmentabant; utì Iſidi caput felis aptatum eſt, Anubi caninus vertex, Derceto cauda piſcis, Ammoni cornua arietis, & ſic de ſingulis. Tandem capiti ſivè manibus Numinum bruta animalia imponebantur, virtutis ſingulorum hieroglyphicum; utì piſcis, accipiter, cervus. Vide hac de re Nummos Ægyptios, & tabulam Iſiacam. Apes in veteri ſimulacro Dianæ Epheſinæ inſculptas licet ſpectare in Muſæo Farocſiano Romæ (*s*).

Porrò muſcis non minus planè erat meritum, quam felibus, lupis, crocodilis, anguibus, ibicibus, formicis, muribus (*) febri, tempeſtati, cepis, porris, quæ omnia veſana Gentilitas Aris impoſita conſecraverat. Author Sapientiæ 12. 8. immiſſas narrans à Deo in Amorrhæos & Chananæos veſpas & muſcas, à quibus paulatim è ſedibus illi ſuis repellerentur; addit deinde illa habuiſſe adverſaria, quibus divinos honores impenderent. Colebant ergo muſcas vel ſaltem muſcarum ſimulacra. Vide Sap. 12. 23. 24. Teſtimonium Diodori l. 5. de repenſis à Jove beneficiis in muſcas, ſive apes infantiæ ſuæ in monte Ida beneficas altrices, ſuprà retulimus. Beneficiorum Deus ille non immemor, aureum æneo admixtum colorem largitus eſt, ſimulque indulſit ut perniencioſiſſimo cæteris morſu ſe ipſas defenderent. Genus autem illud muſcarum diutiùs in monte perennatum fuiſſe Ælianus *Hiſt. Anim. l. 17. cap. 35.* eſt author. Ad cantharides alluſiſſe creditur. Author ille, ſicut & Diodorus, ita inſecta deſcribunt, ut cantharidas pinxiſſe videantur; illis enim venenatus morſus, illis aureus color quadrant. Plerique tamen Scriptores illos interpretantur de apibus. Dignius etiam aliquid munificentiæ ſuæ donum liberaliſſimus Jopiter muſcis contulit, ut *ſcilicet haberent liberos*, ait Servius in Virg. Georg. l. 4. *ſine ullo concubitu*. Virgilius narrat non defuiſſe, qui viſo ordine atque politia apum animâ illas, intelligentiâ, & portione Divinitatis quadam præditas fuiſſe ſuſpicarentur (*t*).

His quidam ſignis atque hæc exempla ſecuti.
Eſſe apibus partem Divinæ mentis, & hauſtus
Ætherios dixere.

Symbolum habebantur immortalitatis, quippe quæ ſibi ipſis poſt interitum vitam redonarent, neque gignendis & reparandis apibus commixtione utriuſque ſexus opus [*u*] haberent.

Illum adeò placuiſſe apibus mirabere morem,
Quòd nec concubitu indulgent &c.
Verùm ipſæ foliis natos, & ſuavibus herbis
Ore legunt.

Didymus apud Lactantium de falſa relig. l. 2. cap. 22. prodit, Meliſſo Regi Cretæ geminas fuiſſe filias Amaltheam, & Meliſſam, quarum illa lacte, altera melle infantem Jovem pavetit. Fabula hiſtorię accedens, ex *Amalthea* capellam, uberibus ſuis puerum lactantem fecit, ex *Meliſſa* apem, mellis ſui dulcedine infanti blandientem; illi in præmium officii Divini honores ceſſerunt, cur verò eodem præmio & altera fraudaretur?

Scarabæus ſivè cervus volans, quem non immeritò in muſcarum cenſu habemus, inter Deos etiam ab Ægyptiis agnoſcebatur (*x*). Probrum hoc depulſurus à gente ſua Appio Grammaticus, obſervat ſcarabæum Solis opera æmulari, quippe qui ſtercoreum globum vertens ſeipſum reproducit, nam poſt depoſitum in globo illo ſemen omnia ſub terra recondit, quouſque foto jam ſemine novus exſurgat in dias auras ſcarabæus. Tanta erat olim pro inſecto illo militum Ægyptiorum veneratio, ut in annulis exſculptum geſtarent (*y*). In tabulis ſcarabæus & alterius etiam generis muſcæ non rarò ſpectantur; varia enim muſcarum genera colebant Ægyptii. Non eſt igitur cur Philiſthæi ſimiles honores muſcæ ejus generis, vel ſimili denegaverint. Ita planè ſententiam de hoc Numine ſuam ferunt Septuaginta (*), & Patrum Græcorum benè multi (*z*), & vir quadam Eruditus (*a*) muſcam in veteri nummo Phœnicio obſervavit. Quin & muſcæ cultum diutiùs etiam poſt invectam Chriſtianam Religionem, Accarone manſiſſe Philaſtrius inſinuare videtur, eum de hæreſi Judęorum muſcas colentium in Accaron agit *hæreſ.* 13.

Jeſus Chriſtus Matt. 12. 24. Luc. 2. 15. Marc. 3. 22. Beel-ſebub Principis Dęmoniorum titulo notavit, unde conjectura facilis deduceretur, inſinuatum eo nomine Jovem, in cætera Paganorum Numina, tanquam omnium Principem, regnantem.

Po-

s *Vide Antiq. Græc. Græv. & Grenov. t. 7. pag. 382. & 383.*

* *Clemens in Protrept. ad Græc. pag. 25.*

t *Virg. Georg. 4.*

u *Ibid.*

x *Plin. l. 30. cap. 11. Propter hoc Ægypti magna pars ſcarabæos inter Numina colit &c.* Vide & *Plutarch. Sympoſiac. l. 4. c. 5. & Pierii Jeroglyph. l. 8. c. 54.*

y *Aelian. Hiſt. Anim. l. 19. c. 15.*

* *4. Reg. 1. 2.*

z *Greg. Nazian. Orat. 2. contra Julian. Theodoret. q. 3. in 4. Reg. Procop. Gazæus.*

a *Joan. Erneſt. Gerard. Analect. ad Matt. 12. 24. pag. 621.*

Digitized by Google

Poteſt autem non incongruè Jovi nomen *Baal muſcarum* aptari, eâ ſcilicet ratione, quam ſupra inſinuavimus, quippe qui muſcas Idæas & aureo colore & mirâ quâdam virgineâ fœcunditate donarit. Prophetæ titulo ideò gaudere poteſt Jupiter, quòd oraculum haberet in Accaron. Ita *Beelſebub* ipſe eſt *Jupiter Idæus* ſive *Dictæus* muſcarum ſatellitio ſtipatus (c)

. . . . . Apes . . . . . .
Curetum ſonitum crepitantiaque æra ſecutæ,
Dictæo Cæli Regem pavere ſub antro.

Profectò ſi in Paganorum Theologia ſuus fuit cultus corvis, capellis, picis, quæ ab impoſtoribus doctæ ſua edebant reſponſa, & Oracula (d); cur non idem honor fuerit muſcis Numini Jovi dicatis?

c *Georg.* l. 4.

d *Clem. Alex. ad Gentes* pag. 9.

M A R N A S.

Nihil de Marna in Scriptura, quod ſanè Numeo cultum in Gaza urbe Philiſthæorum tradunt S Hieronymus, & Prophanorum nonnulli. Servantur etiam nummi, in quibus Gaza titulo *Marna* inſignitur (e). De Numinis illius Templo ita S. Hieronymus in Epiſt. ad Lætam: *Marnas Gazæ luget incluſus, & everſionem Templi pertimeſcit*. Legitur in vita S. Hilarionis, ludos, & curriculorum agitationes in ejus honorem inſtitutas. Stephanus Geographus (f) autumat, *Marnam* eundem eſſe ac Jovem Cretenſem. Marna Syriacè, qui vernaculus erat in Palæſtina ſermo poſt captivitatem Babylonicam, vel ſaltem poſt Macchabæos, ſonat *Dominus*; quod Jovi optimè quadrat. Sed nec immeritò eodem denotari Solem, vel Apollinem maximum totius Orientis Numen ſuſpicaremur. Templum Apollinis in Gaza ſenatui cogendo deſtinatum legimus apud Joſephum (g). Nec Cretenſibus incognitum erat nomen *Maran* & Marna, cum puellæ apud eas gentes *Marna* titulo, ac ſi diceretur *Domina*, decorarentur. Ejuſdem veſtigia in eadem Inſula deprehendas non obſcura, ut in *Marathuſa*, Marathi &c.

e *Apud Spanhem.* pag. 669.

f *In Gaza*.

g *Antiq.* l. 13. c. 21.

BERITH SIVE BAAL-BERITH

Deus eſt ex Libro tantùm Judicum notus, ubi poſt relatum Gedeonis obitum (h) legimus, Iſraelitas relicto Domino coram Baal ſupplices ſeſe provolviſſe: *Et poſuerunt ſibi Baal-Berith in Deum* (ita Hebræus). Templum erat ejus Numinis celebre in Sichimis, unde eductam pecuniam Sichimitæ Abimelecho filio Gedeonis penderunt (i); eò etiam confugerunt poſt negatam Abimelecho obedientiam (k); ibi tandem Abimelechus ipſe molâ macinariâ à fœmina deturbatâ eliſus interiit. Noſtras de illo conjecturas dedimus in Commentario Judic. 8. 33. quibus has etiam addendas cenſemus, probantes Numen illud è Philiſthæis, vel Cretenſibus deductum, ipſum eſſe Dagonem vel Derceto. Diodorus Siculus lib. 5. tradit, Cretenſes religioſo cultu Deam *Britomartim* adoraſſe, quam ſanè natam dicit è Jove & Carme, cognomento autem appellatam Dictynnam, quòd inventrix haberetur venatorii retis, ſivè quod Neptunum procacem amatorem fugiens, cum ſe in pelagum projeciſſet, ſubjectis piſcatoriis retibus excepta eſt. Dictynnæ verum etymon ex Hebræo *Dag-tannim*, magnus piſcis, deducendum jam à nobis demonſtratum eſt; nec *Britomartis* nomen aliunde repetendum quàm ex *Berith* & *Marath*, Dea fœderis. Author à nobis ſupra laudatus, & Solinus Deam illam confundendam cum Diana cenſent, quod nobis etiam probatur, cùm Dictynna, Derceto, & Atergatis nihil ſint aliud quàm Luna ſub Dianæ nomine à Græcis culta. Sermo eſt apud Macrobium (l) de Baccho ſive Libero *Briſæo*, non alio ſanè quam Sole, cujus pariter nomen deducitur ex Berith ſive *Beris*, juxta Chaldæam pronunciandi rationem. Ita Deus ſivè Dea Berith, cui Templum Sichimitæ dedicaverant, ex vicinis Philiſthæis accitum erat Numen; origine verò à Creta, quemadmodum & cætera ejuſdem gentis, derivatum.

h *Judic.* 8. 33. *Averſi ſunt filii Iſrael, & fornicati ſunt cum Baalim, percuſſerunt-que cum Baal fœdus, ut eſſet eis in Deum.*

i *Judic.* 9. 4.

k *Ibid.* 14.

l *Saturn.* l. 1. c. 18.

DIS-

DISSERTATIO

DE SAMUELE PER VISUM SAULI objecto ad 1. Reg. 28. 11. 12.

JAM inde à primis Eccleſiæ ſæculis quæſtio de Samuele per viſum ſpectato viros doctos in partes diſtraxit. Inter maximos Doctores, & ſapientiſſimos Patres non ſatis ea de re unquam convenit, & Eccleſia, eâ qua preſtat ſapientiâ & diſcretione hodie uſque tolerat varias in hoc argumento & diſcrepantes opiniones, quibus alioqui nullum inferatur vitium unitati charitatis, fidei, morumque. Sunt qui contendaot fraude mulieris Pythoniſſæ factum eſſe, ut loqui ſe cum Samuele Saul opinaretur, ejuſque ante ſe aſpectum habere perſuaderet; quamquam alioqui nihil ante ſe haberet, nec reſpondentem audiret. Alii malunt Samuelem verè Sauli ſpectandum ſeſe præboiſſe.

Quanquam nec inter patronos hujus opinionis ſatis convenit. Plerique enim contendunt, non vi quidem præſtigii, nec magicorum carminum deductum è Cœlo Prophetam ſtetiſſe coram Rege; ſed, inquiunt, Dei permiſſione factum eſt, ut neque voluntate veneficæ mulieris, neque magicorum carminum vi attentâ, Propheta in conſpectum Saulis veniret, ejuſque oraculo impius Rex diſceret, quanta in caput ſuum ex denegatâ Deo obedientiâ evocaſſet mala. Alii verò aſſerere non dubitarunt, quandoquidem Sanctorum Animæ, quemadmodum & impiorum, nondum obtentâ per Jeſum Chriſtum libertate ſub Principis tenebrarum poteſtate eſſent, ejus imperio coactum fuiſſe Samuelem, ut magicorum carminum invitationibus parêret.

Nec, ſi Eccleſiæ Patres diſſident, Rabbini magis conveniunt inter ſe. Ludibrium eſſe & merum Pythoniſſæ fallendi artificium tenet R. Samuel Hophni. Cum enim reprobatum à Deo Regem, tum & inunctum à Samoele in Regem eundem Saulem mulier vaferrima noſſet, nihil ſe tamen ſcire ne vultum quidem Regis agnoſcere ſimulavit; & per ſuppoſitum callidè virum, antea de omnibus inſtructum, totum rei eventum, qualem jam conjiciebat futurum, trepidanti Regi, ac Samuelem ſe audire autumanti nunciavit.

Saadia Gaon, & R. Hai docent fieri nunquam potuiſſe, ut Pythoniſſæ virtute, niſi à Deo ipſo in vivis revocaretur, Samuel videndum ſeſe præberet. Quis autem credat, addunt illi, Deum in gratiam Saolis Prophetam revocaſſe ad vitam; Deum, inquam, qui conſulenti per Urim & Thummim (præſcripto nempe conſuleodi Deum ritu) nihil reponere unquam voluit?

Levi Ben-Gerſon omnia errantis phaotaſiæ ludibrio acta eſſe in mente Regis contendit. Minas enim Samuelis, de removendo ſcilicet à ſe Regno, in mente verſans Saul, earum terrore altè menti impreſſo factum eſt, ut verſari ſibi ante oculos Samuelem ipſum & dura minitantem crederet.

Abarbanel perſuaſum habet, Dæmonem ſub ementitis Prophetæ ſpoliis hæc omnia Sauli intimaſſe, quæ ipſe eventura conjectando aſſequebatur. Omnes æquè ſententias illas reprobat Menaſſe Ben-Iſrael (a), ſed Libri Zohar opinionem adoptans, autumat ſpiritus eſſe quoſdam, quibus mira vis eſt ſuper animas mortuorum, ut ad arbitrium illis utantor, cogantque quodcumque juſſerint corpus animare. Hæc tamen eâ tantùm conditione agere permittuntur, ſi primus à morte annus nondum exierit, quo ſcilicet temporis periodo nondum penitùs refriguiſſe animarum in corpora amorem, ita docent Rabbini, ut ſæpiùs inviſere illa atque ſovere, uno verbo, non penitus deſeruiſſe corpus videantur. Eo igitur temporis ſpatio permiſſum animabus iter ſibi io corpus perrumpere; quod ut reipſa fieret, coactus à Pythoniſſa Dæmon præſtitit. Certum igitur tenet Rabbinus primum à morte Samuelis annum nondum exiſſe; quod noſtræ Chronologiæ, biennium ab ejuſdem Prophetæ obitu ſtatuenti, repugnat.

[a] *Reſurrect. mortuor. l. 2. c. 6.*

Tertia tandem opinio tenet, Dæmooem ſub ementitis Prophetæ ſpoliis, & Sauli & Pythoniſſæ impoſuiſſe. Sunt tandem qui contendant, nec Samuelis nec Dæmonis quidquam Regi objectum, ſed ejus loco ſpectrum aliquod ſive figuram ejuſdem Prophetæ, Angelorum miniſterio, ſivè ab ipſo per ſe Deo exhibitam.

Poſt diſcuſſam latè quæſtiooem à viris Doctiſſimis, vix eſſet, quod nobis novi aliquid dicendum reſtaret. Singularum igitur opinionum rationes potiſſimas deduxiſſe contenti, quæ maximè nobis probatur opinio ſeligetur, nullâ aliorum ſententiam, quam alioquin Eccleſia tolerandam duxerit, notantes cenſurâ.

Eorum qui evocati magicorum carminum vi Prophetæ ſententiam aſſeruerunt, agmen ducit Origenes, quippè qui licèt opinionem non primus invexerit, authoritate tamen ſuâ valdè promovit atque commendavit. Namque ante Origenem laudatur S. Juſtinus Martyr (b), qui ſcriptis tra-

[b] *In Dial.*

Google

tradiderat, Dæmonem poteſtatem ſuam in animas etiam Juſtorum & Prophetarum exeruiſſe, quas interdum evocationibus Magicis parêre jubebat. Vir tamen ille Sanctus non aſſeruiſſe de induſtria opinionem, ſed tantùm per tranſennam propoſuiſſe videtur, cum Origenes & prudens ſciensque illam ſæpiùs inculcans pervicaciter defenderit. Quod ſanè nobis inſinuatur ab Euſtathii Antiocheni de Engaſtrimytho Diſſertatione, vitio Origeni opinionem illam vertente, quæ modò ex ſcriptis ipſius eraſa nuſpiam apparet (c). Ita hanc ſententiam ex Origene præfert Euſtathius. *Origenes dixit, Dæmonem non animum tantùm Prophetæ reduxiſſe, ſed eduxiſſe pariter (ex inferis) alias Sanctorum Prophetarum animas.* Quanquam in loco ubi Origenes eam tractat quæſtionem, hæc tantùm hodie nobis leguntur (d): *Si ergo talis tantuſque vir erat ſub terra, & à Pythoniſſa evocatus eſt; fateamur oportet Dæmonem poteſtatem in Prophetæ animam obtinuiſſe.* Deinde orationem ſuam promovens, addit, quandoquidem Scriptura, ſeu Spiritus Sanctus Scripturæ Author evocatum à Pythoniſſa Samuelem aſſerit, nullum ſupereſſe de rei veritate ambigendi locum. Mirum autem nemini jure videri poterit, ſi apud inferos anima Samuelis aliorumque Prophetarum conſtituta dicatur, cùm eò deſcendiſſe Chriſtum legamus (e).

c *Euſtat.*

d *Orig. in* 2. *Reg.* 28.

e *Vide eundem to.* 27. *in Jo.*

Origeni geminus accedit Anaſtaſius Antiochenus, contendens (f): *Sanctorum pariter & impiorum animæ in manu Dæmonis erant, antequam Dominus ad Inferna deſcendens exire inde juſtos præciperet.* Et S. Auguſtinus ad Simplicianum ea de re conſultus l. 2. Diverſ. qq. q. 4. (g) reſcribens, nihil ſe magis admirari, ait, potuiſſe Dæmonem Samuelis animam coram Saule ſtatuere, quàm Sathanam colloquia cum Domino miſcuiſſe, facultatem petiiſſe ab illo manum in Jobum injiciendi, ac tandem ipſum Chriſtum abreptum in pinnaculum Templi elevaſſe. Si Chriſtus, citrà diſpendium majeſtatis & potentiæ ſuæ Diabolum tentantem ſuſtinuit; ſi Judæos ignominiam vinculorum & Crucis inferentes toleravit; quid ſanè nequiverit ſecretâ providentiæ & ſapientiæ ſuæ diſpenſatione committere ut magicis evocationibus anima Prophetæ pareret? *Cur*, proſequitur idem S. D. *anima boni hominis à malis viris evocata ſi venerit, amittere videatur dignitatem ſuam, cum & viri plerique boni vocati ad malos veniant .... ſervato atque inconcuſſo decore virtutis ſuæ?* Sed in lib. de Cura pro mort. cap. 15. agnoſcit Auguſtinus Samuelis animam reapſe in conſpectum Saulis veniſſe.

f *Anaſt. Antioch. in Odego q.* 22.

g *Vide & de Doctr. Chri. c.* 32.

Rationes eorum qui Samuelem verè Regi apparuiſſe negant, hæ potiſſimùm adducuntur. 1. Cum Dæmon nihil in animas Juſtorum poſſit, quid ſanè valuerit in Samuelem Pythoniſſa? Quamquam igitur contrariæ ſententiæ favere creditur litera Textûs, ita tamen exponenda videtur, ut non Samuel ſed ſpectrum aliquod Prophetam referens Regi verba feciſſe atque minas terruiſſe intelligatur. Neque Scriptoribus Sacris accidit infrequenter, ut de rebus loquantur non ad veritatem, ſed ad ſpeciem (h). Ita de Magis Pharaonis ſcriptum legimus, produxiſſe illos, Moyſis prodigia æmulatos, angues, ranas, ſanguinem, ſcyniphes &c. An forte reipsâ Dæmon hæc omnia produxit, non ſecus ac Moyſes? Minimè ille quidem; neque enim Divina Moyſis prodigia pari cum præſtigiis Magorum paſſu proceſſiſſe credenda ſunt. Porrò humano modo locuti SS. Scriptores rem narrarunt.

h *Vide Euſtat. Gre. Nyſſen. Epiſt. ad Theod. Epiſc.*

2. Vix in animum inducimus, Deum poſt rejectum jam olim Saulem, denegataque ipſi oracula ſivè per Prophetas, ſivè per ſomnia (i), acquieviſſe tandem ut Samuelem concederet, cum maximè per crimen, nempè conſultis Magis (quod antea ejuſdem Saulis edicto vetitum erat) peteretur. Igitur ſi neque Deus Prophetam emiſiſſe creditur, neque Dæmon quidquam eâ in re poterat; reſtat ut ipſe ſe Propheta ultrò in conſpectu Regis conſtituerit, vel ſaltem, quod malumus, Prophetę ſpectrum credulo Sauli illuſiſſe. Siquidem, ſi veniſſe dicatur, vel invitus & magicis incantationibus coactus deſcendit, vel ſpontè, vel ſaltem Divinis juſſionibus morem gerens. Nihil horum admittitur; ſolum ergo pro Samuele ſpectrum Regi exhibituin eſt.

i 1. *Reg.* 28. 15.

3. Si Samuel Regem conveniſſet, vel corpore accinctus vênit, vel ſpiritalem tantùm animam ſitit. Si corpore; quid ſola Pythoniſſa notum Sauli cæteriſque virum agnovit? Si Spiritus vênit; quo privilegio mulier ſpiritum vidit, adſtantibus omnibus inviſibilem? Quid autem deſcendiſſet Propheta, ſi aſpectum ſuum illi denegabat, cujus gratiâ accitus venerat? Si inviſibilis adſuit; fruſtra ille quidem veniſſet; ſi viſibilis, par erat Saulem virum noſſe & audiſſe citiùs, quàm Fœminam præſtigiatricem, cui nihil erat cum Samuele.

4. In rei geſtæ hiſtoria à Scriptura deſcriptâ ſatis habemus argumenti, cur ſive fraudi mulieris, ſivè ſpectro alicui vano à Dæmone objecto res tota deputetur. Namque Sacer Hiſtoricus ſermonem Prophetę quidquid tandem vir ille eſſet, referens, ſatis demonſtrat, aliud planè eſſe quod loquebatur, quàm Prophetam, cujus alioqui perſonam gerebat. Ut quid enim Propheta hæc verba loquens induceretur: *Quare inquietaſti me, ut ſuſcitarer?* Quaſi ſcilicet Prophetæ quies magicis evocationibus turbari potuiſſet, atque invitus à ſomno excitari. Viventium ſcelera, malaque Dæmonum conſilia nunquam committent, ut tranquillum in altera vita juſtorum ſtatum conturbent. Falſum igitur præſeferebant aliquid verba illa, quaſi ſcilicet invitus Samuel è ſinu Abrahæ extractus eò deductus fuiſſet. Ubi autem Prophetæ religio, cùm adorantem ſe Saulem ſuſtinuit? v. 14. *Inclinavit ſe Saul ſuper faciem ſuam in terram, & adoravit.* Egregius iſte Propheta diſſimulato viri facinore, de conſultis nempè Dæmonibus, atque de obfirmato in impietate animo, omiſſis inſuper

per

peroppportunis monitis, ut ad Deum tandem regrederetur, miſero potiùs inſultat, atque in ultimam deſperationem deducens, edicit nihil manere illi à Deo auxilii; quare necem ſibi filiiſque tum & exercitui univerſo imminere intelligeret. Hiſcene indiciis Divious Spiritus agnoſceretur, atque pietas Viri, qui, teſte Scripturâ, Saulem vel ab ipſo Deum reprobatum deflere non deſtitit (k)? Inſuper ſi impetrari illud potuiſſet, ut vi carminum magicorum Samuel evocaretur, nonne id eſſet Necromantiam commendare, atque homines ad illam pronos magis, magiſque invitare? Fruſtra autem reponeretur, non id factum magicorum carminum vi; populus enim non factum ipſum, ſed quod maximè factum apparet, obſervat. Non abs re igitur eredimus, alterum planè à Samuele evocanti Regi adſtitiſſe; præcaveote Deo, ne hoc exemplo pietas & fides populi ſui in diſcrimen veniret.

k 1. Reg. 15. 35.

Fruſtra autem opponuntur futurorum oracula, ab illo, quicunque taodem eſſet, ſivè ſpectro, ſivè Propheta, pronunciata. Quod eoim ab illo pandebatur, ſive mendacium erat, ſive incertum, ſive aliunde cognitum; nihil autem ſuperabat ſive Dęmonis, ſive etiam fœminę Pythoniſſę ſcientiam. Saulis reprobatio. Davidis ſubſtitutio res erant in toto latè Iſraele ootiſſimę; quin & partim jam impletę, partim verò jam jam perficiendæ expectabantur. Affectę Saulis res, deſpondentes militum animi, ipſe Rex ad ultimas deſperationes adductus; hæc, inquam, omnia latere neminem poterant. Hanc animi ſui anguſtiam, ſummumque rerum ſuarum diſcrimeo Saul ipſe cum fœmina collocutus prodidit. Poſt hæc autem omnia, admirationi locus erit, ſi de ſiniſtro belli eventu certum oraculum pronunciavit? Sunt etiam, qui in ejus verbis mendacium deprehendant; quippè quæ manè alterius diei patrem cum Filiis occidendos prædixerit; contendunt enim prælium ad tertiam diem dilatum fuiſſe. Quomodo autem adjungere poterat oraculum, Saulem ejuſque filios mane alterius diei foturos eum Samuele? Scimus enim virum illum obfirmato in impietate animo diem clauſiſſe, quare ad inferna fuerat deputandus; cum interim Samuel requie juſtorum frueretur, penès quem appoſitus etiam Jonathas, filius Saulis, & amicus Davidis piè creditur. Sed face ea omnia veritati congruerent; an igitur continuò à Samuele pronunciata credenda ſunt (l)? Nonne accidit ſæpè, ut Angelus tenebrarum in Angelum lucis transformetur, & Satan mendacii pater vera edicat? Nonne ejus ſunt de Jeſu Chriſto in Evangelio pronunciata elogia (m); ſicut & Actuum 16. 16. 17. de Paulo & Sila altè edicit: *Iſti homines ſervi Dei Excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis?*

l *Vide Aug. l. 2. ad Simplic. q. 4.*

m *Marc.* 3. 11. *& Luc.* 4. 41.

Favent huic opinioni PP. plurimi, & Ioterpretes non rari. Euſtathius Antiochenus Diſſertationem de hoc argumento in Origeoem adornavit, nihil in ea hiſtoria niſi dolum, atque illuſionem Pythoniſſæ agnoſcens. Pſeudo Juſtinus q. 52. ad Orthodoxos, apparuiſſe negat verum Samuelem Regi expectanti, ſed falſo præſtigio, inquit, Dæmon perſonâ Prophetæ aſſumptâ adſtantibus impoſuit, permiſſuſque à Deo contra inſitam ad mendacium indolem, vera prodidit. S. Piooius Martyr (*); Tertullianus de Anim. cap. 57. S. Baſilius Magnus in Iſai. 8. S. Gregorius Nyſſenus Ep. ad Theodoſ. Epiſc. paria ſuſtinent. Quin & S. Nyſſenus autumat, Dæmonem ſub Prophetæ ſpecie, ſatellitio aliorum Dæmonum ſtipatum videndum ſe præbuiſſe, ex quo factum, ut Maga (n) elamitans diceret: *Deos vidi aſcendentes de terra*. S. Hieronymus (o) ita meotem ſuam prodit: *Saul per incantationes, & artes magicas viſus eſt ſuſcitaſſe Samuelem*. Et in Matth. 6. *In Samuelis phantaſmate Pythoniſſa loquitur ad Saulem*. Fruſtra autem in hanc rem congereremus non diſſimiles ſententias S. Cyrilli Alexandrini (p), Authoris qq. in V. & N. T. q. 26. Pſeudo-Auguſtini de Mirabilibus Sacræ Scripturæ l. 2. c. 2. ſicut aliorum plurium ex priſcis, recentibuſque Interpretibus (q).

* *In Actis illius.*

n 1. *Reg.* 28. 13.

o *In cap.* 7. *Iſai. Et in cap.* 13. *Ezech. Qualis fuit illa, qua viſa eſt ſuſcitaſſe animam Samuelis.*

p *De Ador. in Spir. & Verit. l. 6.*

Sed inter fautores hujus ſententiæ, quidam indignum rati, Dæmonem vim habuiſſe efformandi ſpectri ſimilitudinem Prophetæ referentis, Deus, ioquiunt, ſive ipſe per ſe ſive Angelorum miniſterio compactum phantaſma coram Saule ſtatuit, eoque divinitùs loquente, futurorum eventus Rex miſer audivit. Hęc opinio tam altè ſedit Theodoreto, ut adverſæ ſententiæ omnes ſtultitiæ arguat (r); namque, ait, eo deducuntur, ut Dæmonem juſſa Dei exponentem Sauli inducant; quod ſanè repugnat illi 1. Par. 10. 13. juxta Septuaginta: *Mortuus eſt Saul in ſuis iniquitatibus, quibus injuſtè egit Deo, ſuper verbum Domini, quoniam non obſervavit; quia interrogavit Saul in ventriloquo ad quærendum, & reſpondit ei Samuel Propheta*. Leo Patriarcha Præfectus Cariclææ apud Allatium (s), aliique noonulli eandem ſeotentiam tuentur.

q *Vide & Method. Patriarc. adverſ. Orig. de Python. Philaſtr. de Hereſ. cap. 26. Syncel. Chronic. Procop. Gazæum, Rupert. l. 2. in 1. Reg. 27. & alios plures apud Allatium de Engaſtrimy. c. 11. Ita & Vat. Grot. Jun. Cleric. ulti.*

r *Quæſt.* 63. *in 1. Reg.*

s *De Engaſtr. c. 9. Vide & Procop. Gaz. in 28. Reg. Anaſt. Antioch.*

At ſanè incongruum videtur, ea omnia, quę Samueli in Scriptura tribuuntur, Dæmonis tantùm operationi referri, ne præmonitis quidem de fraude ſubdoli artificii Lectoribus; cum maximè ratum habuere videatur ac firmum, eum, qui cum Saule ſermones miſcuit, ac futurorum oracula aperuit, vel ipſum fuiſſe Samuelem, vel ſaltem ſpectrum ipſius, ejus ſpiritu, & oomine, non ſine Dei jubentis voluntate agens. Ad mendacia, & abſurda in eo oraculo aliquibus animadverſa quod ſpectat, facilè demonſtraretur, quemadmodum & in Commentario notavimus, nihil contra veritatem, verumque Samuelis characterem, ſicut nec contra rerum geſtarum eveotus, pronunciatum fuiſſe.

Duplicis tantùm mendacii reus ſermo ille arguitur; 1. quòd committendum prænunciaverit prælium mane alterius diei. 2. quòd Saul, ejuſque Filii apponendi eſſent cum Samuele. Primum duplici ratione excuſamus: vox illa cras, non ſemper certum aliquem temporis articulum deſignat; ſed non raro pro futuro incertoque uſorpatur;

ita

Digitized by Google

ita Exod. 13. 14. illud: *Cum interrogaverit te filius tuus cras.* Eſto autem pro certo tempore uſurparetur, nihil contra veritatem hiſtoriæ inde contigiſſet. Saul exactâ cum Pythoniſſa nocte, potuit facilè in caſtra, non longè ab Endor poſita, ſe reſtituere; eâdemque die potuit à Philiſthæis prælium committi. Fuſo ſuorum exercitu Rex ad ultimam deſperationem adductus, gladio ſe confodit. Quid hîc factu non poſſibile? Alterum mendacium in verbis Samuelis verſatur: *Cras tu & filii tui mecum eritis;* quæ ſanè verba vel reddi poſſunt: cras inter mortuos vos, ſicut & ego ſum, ſeferemini; vel vos mecum eritis in ſinu Abraham. Cum autem poſtrema hæc interpretatio impium aliquid præſeferat, ut ſcilicet vir impius & in ſcelere obſtimatus æquo ſit jure cum Juſtis & Prophetis; ideò prior ſententia præferenda, ut verbâ Prophetæ *non ad æqualitatem felicitatis, ſed ad parem conditionem mortis referantur,* ait S. Auguſt. ad Simplic. l. 2. q. 44.

Adde, opinionem illam, quæ Diabolico præſtigio factum deputat, nihil habere ſolidi in S. Scriptura. Nec vocula quidem eâ de re in Textu animadvertitur: ſi quid incongruum apparet in Hiſtoria, id facilè ſtatim è medio ſubducitur. Nihil nos ad eas anguſtias cogit, ut evocatum vi magicorum carminum Prophetam, atque authoritatem ſuam Dæmonem in animas ſanctorum exeruiſſe fateamur. Deus occulto providentiæ & ſapientiæ ſuæ conſilio poterat eo temporis articulo ſtatuiſſe coram Rege Prophetam, nullo habito vel ad Dæmonem vel ad Pythoniſſam reſpectu; quemadmodum & à Balaamo Pſeudo Propheta, vel ipſo Rege Balac invito, vera futuro-
* Num. 23. 7. rum oracula expreſſit [*]; & Caiphæ verba in Chriſtum prolata ad oraculum detorſit
u Jo. 11. 51. 52. (*u*). Ita planè eâ occaſione ſervatum: Deus magicas artes præveniens Prophetam ſuſcitavit, antequam Pythoniſſa excantationes ſuas omnes expleſſet, ut ex Scriptura conſtat; eâ planè ratione ac Elias Propheta
x 4. Reg. 1. 3. 4. [x] viros à Rege Ochozia miſſos ad conſulendum Beel-zebub Deum Accaron, præoccupans, quæ à Numine audituri veniebant expoſuit: *Numquid non eſt Deus in Iſrael, ut eatis ad conſulendum Beel-zebub Deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes.*

Hæc planè omnia in Scriptura apertiſſimè inſinuantur, cùm ſcilicet Pythoniſſa inhorruiſſe legitur ad Samuelis aſpectum
y 1. Reg. 28. 12. (*y*): *Cum vidiſſet mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul. Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei Rex: Noli timere: quid vidiſti? Et ait ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra.* Cur pavet mulier, niſi inſuetæ viſionis horrore? Porrò Dæmones impiorumque tantùm animas magicis incantationibus evocatas ſpectare aſſueta, novum planè aliquod, nempe auguſtum & divinum aliquod ſpirans Samuelis os intuita, ferre non potuit. Samuel inexpectatus ſeſe obtulit ante peractas mulieris excantationes; unde facilis conjectura ducitur alterius, non magicâ virtute factum eſſe ut Samuel coram Rege ſtatueretur; inde terror inde clamores Veneficæ.

Rejecerat quidem Saulem Deus, conſultuſque nihil ſivè per ſomnia ſivè per Prophetas reſpondit; ſed quæ huc uſque denegaverat, tunc ſaltem potuit concedere. Nonne in furore aliqua interdum permittit, quæ olim indulgens negavit? Poſt tolerata diu crimina, tandem iram ſuam in eos exerit, qui diutinâ beneficiorum abuſione ſceleris ſui menſuram impleverunt. Quæritur cum Saule Samuel: *Quare inquietaſti me?* Quæ humanis moribus uſitata dicendi formula eſt, rigidè non expendenda.

Regi ne verò an Pythoniſſæ ſpectandum ſe præbuerit Samuel, nihil ad rem, cum unicus veniſſet exprobrandis Regis criminibus, atque imminenti à Deo ultioni prænunciandæ, quæ quidem ſivè ſuis ſivè aliorum verbis præſtaret, perindè fuiſſet. Imo ad Prophetæ dignitatem conduxiſſet magis, ſi aliorum miniſterio uſus, nolle ſe ne verbo quidem impium Regem dignari demonſtraret. Quod verò addunt, alienum fuiſſe ab indole Samuelis, ut miſero adeò acerbus inſultaret, nec tandem committendum fuiſſe à Propheta, ut à Rege Divinis honoribus coleretur; ad illa reponimus, 1. Profundâ quidem ſalutatione venientem Prophetam ſalutaſſe Regem, quæ in re non cultum aliquem impendiſſe; quare adoratio illa civilis erat, non religioſa. 2. Conceſſo ad pœnitendum tempore cum Saul abuſus fuiſſet, reliquum erat, ut miſeratione depoſitâ Propheta ſeveritate & zelo armaretur in virum pervicacem, qui veteribus criminibus immane illud addiderat, nempè Magos & Ariolos conſulendi.

His refutatis rationibus, cæteræ minoris ſanè roboris ſivè victæ ſe ultro tradunt, ſivè ex argumentis infra addendis conficientur.

Si autem neque Spiritus aliquis nequam, neque ſpectrum aliquod à Dæmone ſuppoſitum in ſcenam prodivit, fateamur oportet, ipſum per ſe Samuelem deſcendiſſe; ejus verba pura fuiſſe oracula, atque Textum Scripturæ prono & maximè literali ſenſu accipiendum eſſe. Quod poſtremo dictum fuſiùs jam demonſtrandum ſuſcipimus.

Res eſt omnium confeſſione exploratiſſima, in expoſitione Sacrarum Scripturarum ſimplici ac maximè prono literæ ſenſui ſemper eſſe inhærendum, niſi ſi quid fidei vel pietati abſonum ex eo reſciatur. Nihil eſt autem Fidei & pietati repugnans in hac hiſtoria; niſi quòd Dæmoni atque magicis carminibus vis tribuatur in animas Juſtorum & Sanctos. Hoc uno ſalvo; quidquid ad fidem & pietatem ſpectat, integrum eſt. Porrò tria eſſe quæ difficultatem illam tollunt, ſupra inſinuavimus. 1. Si Deum magicas evocationes præveniſſe, Prophetam ſtatuendo coram Rege ante completum impium à Pythoniſſa ritum, dixerimus. 2. Si eo temporis articulo ſuſcitandum Deus Prophetam cen-

peroppportunis monitis, ut ad Deum tandem regrederetur, miſero potiùs inſultat, atque in ultimam deſperationem deducens, edicit nihil manere illi à Deo auxilii; quare necem ſibi filiiſque ſuis & exercitui univerſo imminere intelligeret. Hiſcene indiciis Divinus Spiritus agnoſceretur, atque pietas Viri, qui, teſte Scripturâ, Saulem vel ab ipſo Deum reprobatum deflere non deſtitit (k)? Inſuper ſi impetrari illud potuiſſet, ut vi carminum magicorum Samuel evocaretur, nonne id eſſet Necromantiam commendare, atque homines ad illam pronos magis, magiſque invitare? Fruſtra autem reponeretur, non id factum magicorum carminum vi; populus enim non factum ipſum, ſed quod maximè factum apparet, obſervat. Non abs re igitur credimus, alterum planè à Samuele evocanti Regi adſtitiſſe; præcavente Deo, ne hoc exemplo pietas & fides populi ſui in diſcrimen veniret.

k 1. Reg. 15. 35.

Fruſtra autem opponuntur futurorum oracula, ab illo, quicunque tandem eſſet, ſivè ſpectro, ſivè Propheta, pronunciata. Quod enim ab illo pandebatur, ſive mendacium erat, ſive incertum, ſive aliunde cognitum; nihil autem ſuperabat ſive Dęmonis, ſive etiam fœminę Pythoniſſę ſcientiam. Saulis reprobatio, Davidis ſubſtitutio res erant in toto latè Iſraele notiſſimę; quin & partim jam impletę, partim verò jam jam perficiendæ expectabantur. Affectę Saulis res, deſpondentes militum animi, ipſe Rex ad ultimas deſperationes adductus; hæc, inquam, omnia latere neminem poterant. Hanc animi ſui anguſtiam, ſummumque rerum ſuarum diſcrimen Saul ipſe cum fœmina collocutus prodidit. Poſt hæc autem omnia, admirationi locus erit, ſi de ſiniſtro belli eventu certum oraculum pronunciavit? Sunt etiam, qui in ejus verbis mendacium deprehendant; quippè quæ manè alterius diei patrem cum Filiis occidendos prædixerit; contendunt enim prælium ad tertiam diem dilatum fuiſſe. Quomodo autem adjungere poterat oraculum, Saulem ejuſque filios mane alterius diei futuros cum Samuele? Scimus enim virum illum obfirmato in impietate animo diem clauſiſſe, quare ad inferna fuerat deputandus; cum interim Samuel requie juſtorum frueretur, penès quem appoſitus etiam Jonathas, filius Saulis, & amicus Davidis piè creditur. Sed fac ea omnia veritati congruerent; an igitur continuò à Samuele pronunciata credenda ſunt (l)? Nonne accidit ſæpè, ut Angelus tenebrarum in Angelum lucis transformetur, & Satan mendacii pater vera edicat? Nonne ejus ſunt de Jeſo Chriſto in Evangelio pronunciata elogia (m); ſicut & Actuum 16. 16. 17. de Paulo & Sila altè edicit: *Iſti homines ſervi Dei Excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis?*

l *Vide Aug. l. 2. ad Simplic. q. 4.*

m *Marc. 3. 11. & Luc. 4. 41.*

Favent huic opinioni PP. plurimi, & Interpretes non rari. Euſtathius Antiochenus Diſſertationem de hoc argumento in Origenem adornavit, nihil in ea hiſtoria niſi dolum, atque illuſionem Pythoniſſæ agnoſcens. Pſeudo Juſtinus q. 52. ad Orthodoxos, apparuiſſe negat verum Samuelem Regi expectanti, ſed falſo præſtigio, inquit, Dæmon perſonâ Prophetæ aſſumptâ adſtantibus impoſuit, permiſſuſque à Deo contra inſitam ad mendacium indolem, vera prodidit. S. Pionius Martyr (*); Tertullianus de Anim. cap. 57. S. Baſilius Magnus in Iſai. 8. S. Gregorius Nyſſenus Ep. ad Theodoſ. Epiſc. paria ſuſtinent. Quin & S. Nyſſenus autumat, Dæmonem ſub Prophetæ ſpecie, ſatellitio aliorum Dæmonum ſtipatum videndum ſe præbuiſſe, ex quo factum, ut Maga (n) clamitans diceret: *Deos vidi aſcendentes de terra*. S. Hieronymus (o) ita mentem ſuam prodit: *Saul per incantationes, & artes magicas viſus eſt ſuſcitaſſe Samuelem*. Et in Matth. 6. *In Samuelis phantaſmate Pythoniſſa loquitur ad Saulem*. Fruſtra autem in hanc rem congereremus non diſſimiles ſententias S. Cyrilli Alexandrini (p), Authoris qq. in V. & N. T. q. 26. Pſeudo-Auguſtini de Mirabilibus Sacræ Scripturæ l. 2. c. 2. ſicut aliorum plurium ex priſcis, recentibuſque Interpretibus (q).

* *In Actis illius.*

n *1. Reg. 28. 13.*

o *In cap. 7. Iſai. Et in cap. 13. Ezech. Qualis fuit illa, quæ viſa eſt ſuſcitaſſe animam Samuelis.*

p *De Ador. in Spir. & Verit. l. 6.*

q *Vide & Method. Patriarc. adverſ. Orig. de Python. Philaſtr. de Hereſ. cap. 26. Syncel. Chronic. Procop. Gazaum, Rupert. l. 2. in 1. Reg. 17. & alios plures apud Allatium de Engaſtrimy. c. 21. Ita & Vat. Grot. Jun. Clerie. alii.*

Sed inter fautores hujus ſententiæ, quidam indignum rati, Dæmonem vim habuiſſe efformandi ſpectri ſimilitudinem Prophetæ referentis, Deus, inquiunt, ſive ipſe per ſe ſive Angelorum miniſterio compactum phantaſma coram Saule ſtatuit, eoque divinitùs loquente, futurorum eventus Rex miſer audivit. Hęc opinio tam altè ſedit Theodoreto, ut adverſæ ſententiæ omnes ſtultitiæ arguat (r); namque, ait, eo deducuntur, ut Dæmonem juſſa Dei exponentem Sauli inducant; quod ſanè repugnat illi 1. Par. 10. 13. juxta Septuaginta: *Mortuus eſt Saul in ſuis iniquitatibus, quibus injuſtè egit Deo, ſuper verbum Domini, quoniam non obſervavit; quia interrogavit Saul in ventriloquo ad quærendum, & reſpondit ei Samuel Propheta*. Leo Patriarcha Præfectus Cariclææ apud Allatium (s), aliique nonnulli eandem ſententiam tuentur.

r *Quæſt. 63. in 1. Reg.*

s *De Engaſtr. c. 9. Vide & Procop. Gaz. in 28. Reg. Anaſt. Antioch.*

At ſanè incongruum videtur, ea omnia, quę Samueli in Scriptura tribuuntur, Dæmonis tantùm operationi referri, nè præmonitis quidem de fraude ſubdoli artificii Lectoribus; cum maximè rationem habere videatur ac firmum, eum, qui cum Saule ſermones miſcuit, ac futurorum oracula aperuit, vel ipſum fuiſſe Samuelem, vel ſaltem ſpectrum ipſius, ejus ſpiritu, & nomine, non ſine Dei jubentis voluntate agens. Ad mendacia, & abſurda in eo oraculo aliquibus animadverſa quod ſpectat, facilè demonſtraretur, quemadmodum & in Commentario notavimus, nihil contra veritatem, verumque Samuelis characterem, ſicut nec contra rerum geſtarum eventus, pronunciatum fuiſſe.

Duplicis tantùm mendacii reus ſermo ille arguitur; 1. quòd committendum prænunciaverit prælium mane alterius diei. 2. quòd Saul, ejuſque Filii apponendi eſſent cum Samuele. Primum duplici ratione excuſamus: vox illa cras, non ſemper certum aliquem temporis articulum deſignat; ſed non rarò pro futuro incertoque uſurpatur;

ita

ſta Exod. 13. 14. illud: *Cum interrogaverit te filius tuus cras*. Eſto autem pro certo tempore uſurparetur, nihil contra veritatem hiſtoriæ inde contigiſſet. Saul exactâ cum Pythoniſſa nocte, potuit facilè in caſtra, non longè ab Endor poſita, ſe reſtituere; eâdemque die potuit à Philiſthæis prælium committi. Fuſo ſuorum exercitu Rex ad ultimam deſperationem adductus, gladio ſe confodit. Quid hic factu non poſſibile? Alterum mendacium in verbis Samuelis verſatur: *Cras tu & filii tui mecum eritis*; quæ ſanè verba vel reddi poſſunt: cras inter mortuos vos, ſicut & ego ſum, referemini; vel vos mecum eritis in ſinu Abraham. Cum autem poſtrema hæc interpretatio impium aliquid præſeferat, ut ſcilicet vir impius & in ſcelere obſirmatus æquo ſit jure cum Juſtis & Prophetis; ideò prior ſententia præferenda, ut verba Prophetæ *non ad æqualitatem felicitatis, ſed ad parem conditionem mortis referantur*, ait S. Auguſt. ad Simplic. l. 2. q. 44.

Adde, opinionem illam, quæ Diabolico præſtigio factum deputat, nihil habere ſolidi in S. Scriptura. Nec vocula quidem eâ de re in Textu animadvertitur: ſi quid incongruum apparet in Hiſtoria, id facilè ſtatim è medio ſubducitur. Nihil nos ad eas anguſtias cogit, ut evocatum vi magicorum carminum Prophetam, atque authoritatem ſuam Dæmonem in animas ſanctorum exeruiſſe fateamur. Deus occulto providentiæ & ſapientiæ ſuæ conſilio poterat eo temporis articulo ſtatuiſſe coram Rege Prophetam, nullo habito vel ad Dæmonem vel ad Pythoniſſam reſpectu; quemadmodum & à Balaamo Pſeudo Propheta, vel ipſo Rege Balac invito, vera futurorum oracula expreſſit [*]; & Caiphæ verba in Chriſtum prolata ad oraculum detorſit (u). Ita planè eâ occaſione ſervatum: Deus magicas artes præveniens Prophetam ſuſcitavit, antequam Pythoniſſa excantationes ſuas omnes expleſſet, ut ex Scriptura conſtat; eâ planè ratione ac Elias Propheta [x] viros à Rege Ochozia miſſos ad conſulendum Beel-zebub Deum Accaron præoccupans, quæ à Numine audituri veniebant expoſuit: *Numquid non eſt Deus in Iſrael, ut eatis ad conſulendum Beel-zebub Deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes.*

* Num. 23. 7.

u Jo. 11. 51.

x 4. Reg. 1. 3. 4.

Hæc planè omnia in Scriptura apertiſſimè inſinuantur, cùm ſcilicet Pythoniſſa inhorruiſſe legitur ad Samuelis aſpectum (y): *Cum vidiſſet mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul. Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei Rex: Noli timere: quid vidiſti? Et ait ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra.* Cur pavet mulier, niſi inſuetæ viſionis horrore? Porrò Dæmones impiorumque tantùm animas magicis incantationibus evocatas ſpectare aſſueta, novum planè aliquod, nempe auguſtum & divinum aliquod ſpirans Samuelis os intuita, ferre non potuit. Samuel inexpectatus ſeſe obtulit ante peractas mulieris excantationes; unde facilis conjectura ducitur alterius, non magicâ virtute factum eſſe ut Samuel coram Rege ſtatueretur; inde terror inde clamores Veneficæ.

y 1. Reg. 28. 12.

Rejecerat quidem Saulem Deus, conſultuſque nihil ſivè per ſomnia ſivè per Prophetas reſpondit; ſed quæ huc uſque denegaverat, tunc ſaltem potuit concedere. Nonne in furore aliqua interdum permittit, quæ olim indulgens negavit? Poſt tolerata diu crimina, tandem iram ſuam in eos exerit, qui diuturnâ beneficiorum abuſione ſceleris ſui menſuram impleverunt. Quæritur cum Saule Samuel: *Quare inquietaſti me?* Quæ humanis moribus uſitata dicendi formula eſt, rigidè non expendenda.

Regi ne verò an Pythoniſſæ ſpectandum ſe præbuerit Samuel, nihil ad rem, cum unicus veniſſet exprobrandis Regis criminibus, atque imminenti à Deo ultioni prænunciandæ, quæ quidem ſivè ſuis ſivè aliorum verbis præſtaret, perindè fuiſſet. Imo ad Prophetæ dignitatem conduxiſſet magis, ſi aliorum miniſterio uſus, nolle ſe ne verbo quidem impium Regem dignari demonſtraret. Quod verò addunt, alienum fuiſſe ab indole Samuelis, ut miſero adeò acerbus inſultaret, nec tandem committendum fuiſſe à Propheta, ut à Rege Divinis honoribus coleretur; ad illa reponimus, 1. Profundâ quidem ſalutatione venientem Prophetam ſalutaſſe Regem, qua in re non cultum aliquem impendiſſe; quare adoratio illa civilis erat, non religioſa. 2. Conceſſo ad pœnitendum tempore cum Saul abuſus fuiſſet, reliquum erat, ut miſeratione depoſitâ Propheta ſeveritate & zelo armaretur in virum pervicacem, qui veteribus criminibus immane illud addiderat, nempè Magos & Ariolos conſulendi.

His refutatis rationibus, cæteræ minoris ſanè roboris ſivè victæ ſe ultro tradunt, ſivè ex argumentis infra addendis conficientur.

Si autem neque Spiritus aliquis nequam, neque ſpectrum aliquod à Dæmone ſuppoſitum in ſcenam prodivit, fateamur oportet, ipſum per ſe Samuelem deſcendiſſe; ejus verba pura fuiſſe oracula, atque Textum Scripturæ prono & maximè literali ſenſu accipiendum eſſe. Quod poſtremo dictum fuſiùs jam demonſtrandum ſuſcipimus.

Res eſt omnium confeſſione exploratiſſima, in expoſitione Sacrarum Scripturarum ſimplici ac maximè prono literæ ſenſui ſemper eſſe inhærendum, niſi ſi quid fidei vel pietati abſonum ex eo referatur. Nihil eſt autem Fidei & pietati repugnans in hac hiſtoria, niſi quòd Dæmoni atque magicis carminibus vis tribuatur in animas Juſtorum & Sanctos. Hoc uno ſalvo; quidquid ad fidem & pietatem ſpectat, integrum eſt. Porrò tria eſſe quæ difficultatem illam tollunt, ſupra inſinuavimus. 1. Si Deum magicas evocationes præveniſſe, Prophetam ſtatuendo coram Rege ante completum impium à Pythoniſſa ritum, dixerimus. 2. Si eo temporis articulo ſuſcitandum Deus Prophetam cen-

ſuerit, ſuo ſuſus arbitrio, non magicis evocationibus ſervire coactus. 3. Si Deus, vel Angelus ejus juſſu, phantaſma aliquod pro Samuele exhibuerit. Poſtremam hanc interpretationem, S. Auguſtino debemus: quæcumque autem ex hiſce tribus eligatur, ęquè omnia ſalvat, neque à litera Textus divertere quidquam cogit. Namque & mulier intenta operi neſario, & Samuel, vel ejus umbra cum Rege colloquia miſcere, omniaque illa Dei juſſu peragi agnoſcuntur.

Atqui umbra Samuelis nunquam verus Samuel dici potuiſſet. Vel ſemel admiſsâ phantaſticâ ejuſdem prophetæ viſione, actum eſt de Veritate Textus Sacri, in quo non ſemel viſus Samuel, ac cum Rege colloquia miſcuiſſe legitur. Hæc objicientibus reponimus, moribus uſurpatum eſſe, ut viſo nummo, ſive imagine pictâ, vel phantaſmate Cæſaris, aut Virgilii, ipſe conſpectus Cæſar, Virgiliuſque dicatur; quemadmodum viſo per quietem homine, conſpectus homo dicitur. Ita planè viſus phantaſmate Samuel à Rege, tanquam verus Samuel haberi poterat, ac de Propheta uſurpari, quæ ejus umbræ deputabantur.

Eſt igitur cur à litera Scripturæ, appoſitâ quam ſupra adduximus cautione, non recedatur. Spiritus eſt enim Divinus, qui Opus dictavit, ejuſque veritatem authoritate ſuâ confirmat: nunquam autem ille contra veritatem literalem cautos nos fecit. Si ergo reliqua hiſtoria ad literam accipienda eſt; cur hæc tantummodo portio aliò fuerit detorquendu? Legat quicumque hiſtoriam illam, & primo intuitu nunquam legenti ſuccurret, niſi vera Prophetiæ viſio. Nonniſi ſeria ejus hiſtoriæ meditatio, metuſque ne quid concedatur necromantiæ, utque Dæmonis in animas Juſtorum authoritati, Authores quoſdam ad alias meditationes deduxit. Facilè etiam pruritus contradicendi Origeni, ejuſque ſententiam abſonum alioqui & erroneam confutandi, in contrarium planè ſtudium pertraxit. Sanè ſi fas eſſet Scripturæ ſenſum torquere, atque adeò violentum in modum diſtrahere, ſi fortè obſcurum in illa aliquid deprehendatur; actum eſſet de Hiſtoriis Sanctiſſimis totius Scriptoræ. Hìc Samuel in Dæmonem tranſformatur, Propheta in Angelum tenebraſum, ejus oracula in mendaciu, ſermoni ipſius abſurda quædam & incongrua appinguntur. O miram ſanè metamorphoſim! Porrò ad eas anguſtias in explicatione Scripturæ non niſi ſummâ neceſſitate cogente adducamur oportet; agitur enim de Scriptura Divinitus inſpirata, cujus veritas cæteras humanus veritutes longè antecellit. Tandem Prophetæ vices Diabolo demandare nunquam citra injuriam Prophetæ permiſſum eſt. Ludibrio quin etiam licentioſorum exponitur veritas, & authoritas Divinurum Scripturarum, ſi ad ſenſum detorqueantur planè literæ repugnantem.

Fatemur quidem, pluribus inter veteres Patres eam opinionem arriſiſſe, quos tamen ab impiis ejuſdem ſententiæ conſecutionibus longè abfuiſſe ne dubitamus quidem. Videntur illi planè non ſatis advertiſſe ad Textum Eccli. 46. 23. qui de tota quæſtione ſententiam ferre in favorem veræ & minimè fucatæ viſionis Propheticæ videtur. Potuit ſcribentibus facile excidiſſe ſententia illa, vel ſaltem non eadem erat ejuſdem Operis tum temporis authoritas, qualem noſtrâ demum ætate obtinuit. Illud conſtat, nunquam apud illos in eum rem laudari, juxta ac Allatius obſervavit (z). En igitur locus Eccleſiaſtici: *Poſt hoc dormivit, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltavit vocem ſuam de terra in prophetia, delere impietatem gentis.*

z *In Euſtat. de Engaſtr.* cap. 24.

Non ſanè dicet aliquis, Scriptorum de objecto ſub ſpecie Samuelis Diabolo egiſſe, neque exprimere illum res ad ſpeciem tantùm, non ad veritatem. Committine unquam potuiſſet, ut recurrentu toties in Scriptura ejuſdem hiſtoriæ mentione, nuſpiam tamen ne verbulum quidem occurreret, præſtigium Dæmonis inſinuans? Eſtne planè certum Dæmoni ipſi tantam ineſſe potuſtatem, ut ipſe per ſe viſibilem ſpeciem viri Sancti poſſet exhibere? In 1. Par. 10. 13. ubi eadem hiſtoria compendio refertur, nihil æquè ac in Eccleſiaſtico occurrit, quod non verum Samuelem loquentem, & ſeſe exhibentem prodat. *Mortuus eſt ergo Saul propter iniquitates ſuas, eo quòd prævaricatus ſit mandatum Domini, quod præceperat, & non cuſtodierit illud, ſed inſuper etiam Pythoniſſam conſuluerit, nec ſperaverit in Domino.* Septuaginta habent, uti ex Theodoreto ſupra obſervavimus: *Quia interrogavit in ventriloquo ad quærendum, & reſpondit ei Samuel Propheta.*

Sola literæ inſpectio tam altam impreſſit de veritate Propheticæ viſionis ideam in mente Veterum ferè omnium, ut aliquos in eas extremitates quondam pertraxerit, quas caviſſe nos omnino malumus. Faſſi enim Samuelem reipſa coram Rege ſtetiſſe, Dæmonis, & magicorum carminum vim plus nimio extulerunt. Laudantur in eam ſententiam S. Juſtinus Martyr, Origenes, & Anaſtaſius Antiochenus. Verùm S. Auguſtinus poſt libratas judicii lance varias de hoc argumento ſententias, in eam tandem inclinat, quę Propheticæ Viſionis veritati ſuvet (a), & S. Ambroſius in Luc. c. 1. *Samuel*, ait, *poſt mortem, ſecundùm Scripturæ Teſtimonium, futura non tacuit.* Author carminis in Marcionem l. 3.

a *Aug. de Cura pro mortuis* cap. 15. *Nam Samuel Propheta defunctus vivo Sauli etiam Regi futura prædixit.*

Mirificus Samuel cui Reges ungere primum,
Talibus in vita ſpatio laudabilis exit,
Ut quoque poſt requiem Prophetica jura teneret.

Zeno Epiſcopus Veronenſis Serm. de Reſur. ait, Samuelem poſt obitum non tantùm coram Saule ſtetiſſe, ſed colloquia miſcuiſſe cum illo, liberiùs poſt obitum carpens, quàm vivus fecerat. S. Thomas (b), ab Auguſtino magiſtro nunquam recedens, & ab Eccleſiaſtici textu perſuaſus

b 2. 2. q. 174. ar. 5. ad 4. Vide eundem 1. p. q. 89. a. 8. ad 2.

ſus ſcribit, Samuelis animam de belli eventu ſibi à Deo revelato, certiorem Regem feciſſe: addit oraculum illud verè Propheticum hebendum eſſe, cum Samuel ad ſtatum beatitudinis æternę nondum perveniſſet. His omnibus jungimus Severum Sulpicium (c), Rabanum Maurum (d), Theodoretum (e), Iſidorum Hiſpalenſem, Eucherium, Anſelmum Monachum, alioſque, qui S. Auguſtinum excripſerunt. Paria tradunt duce Joſepho Hebręo, omnes fermè Rabbini (f), & Commentatores Catholici plerique, Lyranus, Dionyſius Catthuſianus, Cajetanus, Sanctius, Steuchus, Bellarminus, Salianus, Serrarius, Eſtius, Coccius, Caſtro, Galatinus, Soto, Franciſcus Valeſius, & alii ſexcenti [g].

c Hiſt. Sacr. l. 1.
d in Eccle. l. 10. cap. 12.
e q. 63. in 1. Reg. Vide & Beda in Reg. l. 4.
f Joſeph. Antiq. l. 6. cap. 15.
g Vide ſi lubet apud Allat. cap. 22. in Euſtat. de Engaſtr.

Sola Authoris Sacri lectio de ſententię hujus veritate perſuaſos nos facit. Vix Pythoniſſa evocandum ſibi aſſumpſerat poſtulatum à Rege Samuelem, cùm ſubitò & inſperatò obvium habens virum gravem, exclamavit, & dixit ad Saul: *Quare impoſuiſti mihi? tu es enim Saul*. Quantum porrò ingenium, & verba Textûs torquenda ſunt, ut ſenſus exprimatur planè verbis contrarios, objectum nempè ſub aſpectu Prophetæ Dæmonem fœminam terruiſſe? Requiſita à Rege, quid ſibi monſtri occurriſſet, reſpondit: *Deos vidi aſcendentes de terra*, nempè Judicem, Principem, Magiſtratum: *Vir ſenex amictus pallio*. Actutum Rex his indiciis Samuelem agnoſcens, pronus in terram, anguſtias, quibus tenebatur, expoſuit. Cui Propheta: *Quid interrogas me, cum Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & dabit illud proximo tuo David . . . . . . Et dabit Dominus etiam Iſrael tecum in manus Philiſthiim: Cras autem tu, & filii tui mecum eritis*. Hæc omnia Scriptura, quæ loquentem Samuelem, non Sagam inducit. Si quis reponat, fœminam credulo Regi imponendo Propheticam vocem ementitam fuiſſe; quid, rogo, infauſta omnia prædicit, quorum alioqui incertus erat eventus? Nonne pronum eſt ut credamus, ſubdolam Mulierem eam occaſionem capturam, ut Regi aſſentaretur, eumque deſpondentem animis factâ proſperi eventûs ſpe relevaret? An illa Principum indolem ignorabat, qui graves, & inviſas veritates minùs æquis auribus excipiunt? An fortè cum Rege impio, & furibundo agere ſe non intelligebat? Cœterùm vix eſt ut credamus, adeò potuiſſe fœminam vocem ſuam transformare, ut neque Saul, neque aſtantium quiſquam dolum ſubodoraretur.

Dicat pro arbitrio quiſpiam, potuiſſe Dęmonem præſtigiis ſuis & præſentibus omnibus, & mulieri imponere. Nihil ipſe moror hanc Dæmonis poteſtatem: ſed quis, rogo, facilis crediderit, ſpiritum hunc nequam tam ſæpè atque impunè Domini nomen uſurpare potuiſſe (h); nomen, inquam, illud ſanctum & terribile, cujus unica pronunciatio reverentiam incutit, & terrorem? Quis Deo ſatis ſtuduiſſe perpetuum illum Dei adverſarium ac crimina Sauli exprobraviſſe, quæ ipſo authore commiſerat, in animum ſibi induxerit? Tandem vix committi potuiſſe credimus, ut pater ille mendacii tam certa atque aſſerta futuri eventus oracula proderet. Eſto, noverit ille & Saulis reprobationem, & Davidis electionem, quarum longè latèque ſeſe ſama diffuderat; ſed infauſtum eventum prælii mane alterius diei committendi, quonam revelante norat? Quid etiam in ea rerum conſtitutione magis incertum, quàm prælii eventus, atque Saulis totiuſque Regiæ familię interitus? Poterat ſanè Rex caſtris exui, non vitâ; poterat ipſe eodem cum prælio caſu obvolvi, familiâ interim eâ die incolumi. Abſonum etiam videbatur, Saulem de imminenti ſibi ſuiſque copiis fato præmonitum, nullâ ratione ſuæ cæterorumque ſaluti conſulendum curaſſe. Solus igitur rerum arbiter & moderator poterat certâ ratione futuros rerum eventus dignoſcere, rata futurorum oracula promens.

h Nomen Jehoval ſexies legitur uſurpatum in eo colloquio à Samuele 1. Reg. 28. 15. 16. 17. 18.

Dæmonem futuros rerum eventus latere, eoſque nonniſi per conjecturas augurari tam certum eſt quàm quid aliud. Nunc autem qui Samuelis perſonam induit, non per conjecturas tantùm loquitur, ſed ex certa ſcientia, ut tempus ipſum atque circumſtantias implendi oraculi deſignet. Non eſt igitur ulius ambigendi locus, vero eſſe Samueli deputandam colloquii cum Saule hiſtoriam. An verò *ſivè in corpore ſivè extra corpus* Regi ſeſe obtulerit, neſcire nos ingenuè fatemur. Quocumque autem habitu adſtiterit, nunquam tamen Dæmonis vel Pythoniſſę præſtigiis rem eſſe deputandam, quin potiùs omnia Deo ſummo vivorum & mortuorum Domino referenda, certiſſimè conſtat.

Digitized by Google

IN TERTIUM ET QUARTUM
LIBROS REGUM
PROLEGOMENON.

Duo poſtremi Regum Libri olim apud Hebræos perpetuâ contextûs ſerie juncti in unum ſingularem coaleſcebant; ſed cum prolixior videretur Liber, ideo ſucceſſu temporis Judæis ex uno duos reddere, bipartito Opere ad noſtram imitationem viſum eſt. Priori parti nomen manſit: *primus Regum*; alteri inditum: *ſecundus Regum*, apud Septuaginta verò inſcribuntur *Sertius & quartus Regum*. Origeni laudentur ſub nomine *Librorum Regum*; quamquam à Judæis in fronte Operis poſita animedvertit priora verba Textûs tertii Libri *Vammelech David* (a). Ex qua Origenis relatione duo colligimus: 1. Ambos hoſce Libros unum adhuc conſtituiſſe in Exemplaribus Hebræis. 2. Nondum apud Judæos inſcriptum Opus Libri Regum. Ipſa etiam S. Hieronymi ætate ex quatuor Libris Regum Judæi duo tantùm conſtituebant (b); ſicut & in hodiernis Hebraicis Bibliis duo iſti poſtremi perpetuâ Textûs ſerie junguntur; quamquam ad initium quarti novæ ciſræ marginales capitulis recenſendis appoſitæ ſunt, ſicut & in ſuprema paginarum ore ſcriptum legitur: *Primus Regum*, & deinde *ſecundus Regum* (c). In Græcis vetuſtis Scholiis animadvertitur (d), correctiſſima Septuaginta Exemplaria eundem, quem nos, terminum ſecundo Regum Libro conſtituere, ducto tertii exordio ab hiſtoria Abiſag-Sunamitidis; ſed Diodorus & Theodoretus poſt Davidis obitum inſtituunt.

Utriuſque Libri Author ignoratur; ſutilibus tantùm conjecturis res egitur, quibus nihil magis quàm evidentiæ deſideratur. Sunt qui Davidem rerum à ſe geſtarum Scriptorem credant, cui ſenè hiſtoriæ in ipſo tertii Regum exordio finis imponitur. Malunt alii variis totum Opus Scriptoribus tribuendum, uti Prophetis Jeremiæ, Iſaiæ, Regi Ezechiæ, quorum ſinguli coævam ſcripſerint hiſtoriam. Laudent in eam rem illud 2. Par. 32. 32. [e] *Reliqua ſermonum Ezechiæ, & miſericordiarum ejus ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filii Amos Prophetæ, & in Libro Regum Juda, & Iſrael*. Leguntur etiam capite quædam in Iſaia (f), & Jeremia (g), quæ ſimul recurrunt in quarto Libro Regum, unde conjectura ducitur, ambo hæc unius eſſe ejuſdemque Scriptoris fœtum genuinum.

a Origen. apud Euſeb. Præp. l. 6. c. 11. Et apud eundem Euſeb. Hiſt. Eccleſ. l. 6. c. 25

b Hieron Prologo Galeato Tertius ſequitur Samuel, quem nos Regnorum primum, & ſecundum dicimus Quartus Malachim, qui tertio, & quarto Regum volumine continetur.

c Vide Bibl. edit. Rabinic. Venet. impreſſarum a. 1564.

d Vide nov. edit. Hexapl. t. 1. pag. 348. 349. & Theodoret. q. in 3. Reg. p. 299.

e Vide ſi placet. Theodoret. Præfat. in quæſt. Libri Regum.

f Iſai. 31. & 38. collata cum 4. Reg. 19. & 20.

g Jerem. 52. 1. collatum cum 4. Reg. 24. 16. & 25. 1. &c.

Nos verò in ea ſumus perſuaſione, ea quæ apud Iſaiam de hiſtoria Ezechiæ leguntur, alienâ manu & ex quarto libro Regum ſuppleta fuiſſe, quemadmodum in Commentariis in eundem Prophetam demonſtrabimus. Nec tamen facilè negaverim, ſcripſiſſe Jeremiam Commentarios quoſdam Regni Ezechiæ, juxta ac in Paralipomenis expreſſum legimus. Sed hiſtoria illa, ſicut & Annales Regum Juda, & Iſrael, in eodem Scripturæ loco laudati, interciderunt. Idem ferendum judicium de poſtremo capite Jeremiæ è poſtremo quarti Regum deducto. Hiſtoriam refert enim nullâ contextûs ſerie cum ſuperioribus ejuſdem Prophetæ continuatam. Quin & ante illam hæc leguntur verba: *Hucuſque verba Jeremiæ*; quibus finis impoſitus Operi hujus Prophetæ, & alienum inde continuari ſatis apertè demonſtratur.

Vulgò creditur Eſdras hiſtoriam hanc ſcriptis redegiſſe; namque unius ejuſdemque Scriptoris Opus eſſe multis argumentis demonſtratur. 1. Stilo exarata eſt conſtanti; perpetuaque rerum geſtarum ſeries per totum Opus regnat. 2. Scriptori ad manus erant veteres Commentarii, quos & laudat frequenter, & lectores non tarò ad illos remittit, profeſſus ſe compendio retuliſſe, quæ fuſiùs ibi narrantur; unde phraſes non rarò occurrentes: *Reliqua verborum &c. ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum Regum Juda*, vel *Iſrael*. 3. Scribebat vel ipsâ ſtante captivitate, vel poſt; quippe qui in poſtremo capite quarti Regum illam apertiſſimè exprimat. Alibi etiam narrat (h) eâ ætate adhuc decem Tribus in Aſſyria captivas teneri, pœnas luentes criminum, & Oracula Prophetarum eâ de re implentes. 4. Nonnulla obſervat quandoque, ſicut & repetit ſummatim, quæ omnia indicia ſunt Authoris non coævi, ſed qui veterum monumentorum fidem ſecutus, quæ ſcribat priùs meditatur. Vide 4. Reg. 17. 6. &c. uſque ad 24. ubi poſt narratam everſionem Regni decem Tribuum per Salmanaſarem, ſicut & tranſlatas in Aſſyriam eaſdem Tribus, ubi ſuâ etiam ætate captivæ tenebantur, obſervat populum illum refractarium jam inde à ſecta è Juda diviſione, numquam ab idololatria, cæteriſque criminibus ceſſaſſe; fruſtra ſummiſſos identidem à Deo Prophetas, quorum perſuaſionibus ad ſaniora conſilia revocarentur. Quare, inquit, cum in

h 4 Reg. 17. 23.

im-

impietate animum haberent obſirmatum; neque ſceleri modum aliquem imponerent, id commiſerunt, ut tandem rejecti à Deo in poteſtatem hoſtium permitterentur; hinc unum tantùm in Paleſtina Regnum Juda Hebræis manſit. Sed, addit, nec Juda melior fuit in Deum fides; namque peſſimum Iſraelis exemplum ſecutus, meruit tandem, ut ſimili pœnæ ſubjiceretur; ex quo factum ut Iſraelitarum genus omne Deus tandem abjecerit. Hæc ſanè omnia meditamenta ſunt Authoris, poſt captivitatem Juda, & decem Tribuum ſcribentis, cui tota rerum cataſtrophes ſub oculis verſaretur. 5. Scriptor ille munere Sacerdotis, quantùm conjicimus, fungebatur; quare hiſtoriam politicam aliquanto negligens, ſicut & breviori tradens compendio ea, quæ expeditionum granditatem, militum virtutem; atque penitiorem politicæ artem relevarent; fuſiùs proſequitur ea, quæ ad Templum, Religionem, cæremonias, Solemnia, cultum Domini, pietatem Principum, conſtantiam Prophetarum, punitionem criminum, & retributionem Juſtorum pertinent. Gloriæ domûs David ſtudet inprimis. De Regibus Iſrael veluti per tranſennam & in decurſu agens, curas ſuas omnes vertit rebus Regni Juda narrandis. Hæc obſervatione digna in eo Opere occurrunt, quantum ad capiendam de Scriptore conjecturam pertinet.

Porrò characteres hi omnes nemini meliùs, quàm Eſdræ conveniunt, cui ſanè nullus non quadrat; quare Operis Scriptor non improbabiliter haberi poteſt. Fatemur quidem, occurrere quædam ab ætate Eſdræ aliena, uti quæ 3. Reg. 8. 8. narrantur de Arca Domini adhuc in Templo manente; quæ 3. Reg. 12. 19. leguntur de ſeparatione duorum Regnorum Juda, & Iſrael, quaſi utraque adhuc ſubſiſterent; ſicut & 3. Reg. 6. v. 38. duo menſium nomina Sif, & Bul occurrunt, neque Hebræa illa, neque Chaldaica, ac tandem à ſermone Eſdræ ætate vernaculo aliena. Tandem Author ſuæ ætatis hiſtoriam ſcribere videtur, ac mihi perſonam coævi Scriptoris deponit. Quid hæc porrò ad Eſdram?

Sed hæc facilè conciliantur, ſi ita digeſtum Opus ad Eſdra dixerimus, ut non raro ex veteribus monumentis non hiſtoriam tantùm, ſed & verba deſumpſerit, atque in ſuum Commentarium tranſtulerit. Quæ indoles eſt ſinceri Scriptoris, & veracitatis argumentum apertiſſimum; tantâ enim religione fidem hiſtoriæ in veteribus monumentis narratæ ſervavit, ut ne verba quidem immutare ſuſtinuerit.

Tertius Liber Regum hiſtoriam complectitur 119. annorum, nempe ab A. M. 2989. uſque ad 3108. Poſt narratum ibi Davidis obitum, & Regni Salomonis hiſtoriam, fuſiùs exponuntur ea, quæ ad conſtructionem Templi, ædiumque Regalium pertinent; ſicut nec ſilentio premitur mira Regis ſapientia, cum regiâ planè magnificentiâ conjuncta; quemadmodum & lapſus ſanè miſerabilis. Secundùm hæc, Regnum ſub Roboamo diſſinditur; decem Tribus Jeroboamo adhærentes, Idololatriæ ſe dedunt. Juda, Benjamin, & Levi in fide Roboami manſerunt. Succedit invaſio Seſac Regis Ægypti, qui Templum diripit. Nec Jeroboami res quietas eſſe permiſit Baaſa, Regnum Iſrael occupans. Excidium Baaſç Jehu prædicit. Achab conjugem ſibi adſciſcit impiam Jeſabelem, totuſque in perſecutionem Prophetarum vertitur. Sub eo Rege Elias apparet, gloriâ miraculorum in toto Iſraele clarus. Jeſabelis furorem declinat; regreditur tandem, atque trucidandorum Pſeudo-Prophetarum Baal in Monte Carmelo populo eſt author. Benadad Rex Syriæ copias in obſidionem Samariæ adducit; ſed mox reducere cogitur. Nabot juſtus impiâ Jeſabele moliente neci traditur. Achabus commiſſo cum Syris prælio, mutatis licèt veſtibus ut lateret, gravi tamen vulnere confoditur. Hæc ſumma tertii Regum.

DIS.

DISSERTATIO

DE THESAURIS Á DAVIDE SALOMONI RELICTIS.

QUicumque Judæos Principes Reges fuiſſe humiliores arbitrantur, rati nihil eſſe potuiſſe magnificum illis, qui in populo regnarent obſcuri nominis, & cenſûs, cujus ſolæ opes ex proventibus terræ, & gregum conſtarent, nihil ſentirent magnificum, nihil voluptuoſum, nihil niſi humile, inſignium geſtorum gloriâ rarò ſe diſtinguendos præberent, nec niſi cum tota ditione ſua in prælium armatâ expeditiones ſuſciperent, ac tandem Regnum haberent anguſtiſſimis finibus contractum, magnis agendis, ſivè præſtandis impar; quicumque, inquam, ita de Regibus Juda ſenſerunt, falli illos certiſſimis argumentis in hac Diſſertatione adductis demonſtrabimus. Immenſæ planè divitiæ à Davide cumulatæ, ut Templo ædificando ſervirent, res ſunt, quæ præ omnibus hiſtoriis priſcis, & recentioribus Lectorum admirationem extorquent; ut doctiſſimi quique Scripturæ Interpretes, ii maximè, qui ad ſtudium ponderum & menſurarum, ſicut & rei nummariæ veterum, totos ſe contulerunt, admirationes ea de re ſuas continere vix poſſint (*a*). Incredibilis adeo viſa res eſt nonnullis, ut rei granditate exterriti rationes inivèrint ſanè ingenioſas, quibus immanis hic divitiarum theſaurus ad captum Lectorum reformaretur.

a Vide ſi placet *Budaum de Aſſe, L. 4. Fidem res illa habitura non videtur hominum quidem ſenſu, etiamſi authoritati Sacroſanctæ id creditur.*

Autumarunt nonnulli exaggerationis aliquid in verbis Scripturæ haberi. Sed quî fieri potuiſſet, ut David per exaggerationem loqueretur, cum etiam atque etiam oblatiunculam ſuam extenuare conatus ſit? *Ecce ego in paupertate mea præparavi impenſas* (*b*)? An fortè eum per exaggerationem loquitur quiſpiam, numerum unquam certum fixumque, pondus divitiarum, & auri determinat? Alii verò mendum irrepſiſſe in numero talentorum ſuſpicantur. Sed quàm illi conjecturæ ſuæ rationem afferunt? an Textum aliquem, an Verſiones, an Exemplaria proferunt ulla, quibus ſuſpicionem ſuam fulciant? Ad libitum mendum ſuſpicari, & non potiùs expreſſâ neceſſitate premente, quiſque permittitur? Actum eſſet de integritate Sacri Textus, ſi cum maximè extraordinarium aliquod occurrat, mendum ſuſpicari licuerit. Plerique tandem, relicto talentorum numero, manus inferunt in valorem, theſauri pretium extenuantes; autumant enim, ea quæ David Salomoni legavit talenta, minoris æſtimanda fuiſſe, quàm reliqua quæcumque. Horum nos opinionem in examen revocandam modò ſuſcipimus.

b 1. *Par.* 22. 14.

Fatis ceſſurus David, Salomoni filio ſuo, Scripturâ narrante, legavit (*c*) *Auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum*. Præter hæc de cumulatis à ſe pecuniis reliquit *tria millia talenta auri de auro Ophir, & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi* (*). Inſuper Principes Aulæ David in opus illud contulerunt (*d*) *auri talenta quinque millia, & ſolidos decem mille, argenti talenta decem millia*.

c 1. *Par.* 22. 14.

* 1. *Par.* 29. 4.

d 1. *Par.* 29. 7.

Porrò argenti talentum præciſè valebat 3000. ſiclis, quemadmodum ex teſtimonio Exod. 38. 25. 26. apertiſſimè conſtat. Narratur enim ibi, Iſraelitas 603550. numero ſemiſiclum viritim pendiſſe; quod ſummam conficiebat 300. talentorum argenti, & 1775. ſiclorum. Siclus autem reddit 32. ſolidos, 5. denarios, & 3. denarii quadrantes, cum octava denarii parte. Valet igitur argenti talentum ad noſtram monetam ſupputatum 4867. libris, tribus ſolidis, 9. denariis. Talentum auri aſcendit ad 69531. libras, 5. ſolidos monetæ noſtratis. Ita 100000. auri talenta à Davide relicta, ſummam conficiunt 6953125000. librarum ex auro. Adde his ſummam 3000. talentorum auri ab eodem Davide comparatam, quæ refert 208593750. libras monetæ noſtratis.

Ex argento legavit 1000000. talentorum nempe 4857187500. librarum monetæ noſtratis. Præter hæc, donavit ex reſiduis ſibi pecuniis 7000. talenta argenti, ſcilicet 34007031 2. Hæc negocium conficiunt; an nempe fieri potuiſſet, ut David tantam argenti, & pecuniæ vim cumularet, immaniſque adeo divitiarum theſaurus totus profundendus eſſet in ea, quam animo complexus fuerat, ædificii mole.

Paraſſe Davidem omnia, quæ ad deſtinatum opus neceſſaria arbitrabatur, neminem in dubium revocaturum credo; ipſe enim ſæpiùs mentem ea de re ſuam expreſſerat (*e*). Schemma etiam, atque totius ædificii modulum in manibus Salomonis reliquit, quem ſanè reſpondiſſe conce-

e 1. *Par.* 22. 5. & 28. 1. & 20. 2. 19. & 2. *Par.* 8. 16.

ptæ

ptæ de Deo opinioni, cujus Numini æquam, quantom fieri poſſet, domum conſtruere parabat, ne ambigimus quidem. Supremi illios Numinis majeſtatem reſpicere ſe David ipſe proteſtatos eſt, cùm ea ſe parare ſignificavit, quæ tenuitatis ſuæ modulus pateretur; qua verborum phraſi ſatis expreſſit, nullâ ædis majeſtate, quæcomque tandem illa futura eſſet, immenſi Numinis majeſtatem illam ſure aſſequuturum.

Paternas haſce ideas expreſſiſſe Salomonem, atqoe operis eaequutione conceptam à Davide magnificentiam æquaſſe ſatis conſtat. Quin & multò exceſſit; namque erecti ædificii moles multò fuit auguſtior, quàm moduli, & ſchemmatis à Davide relicti ratio exigeret. Nihil eſt in tota antiqoitate ſumptuoſius, nihil auguſtius, quàm Salomonis Templum. In hoc pretioſiſſima metalla, ligna, & marmora rariſſima proſuſa ſont; non ſumptibus parcebatur, quò peritiſſimi Artifices conducerentor, ut exquiſitiſſimi artificii excellentia materiam ipſam vinceret, atque ad invidiam certarent & metalli & artificii præſtantia. Verùm his ita conſtitùtis, Eruditi noſtrates ounquam tamen in animum poſſunt inducere, tantam divitiarum vim cumulaſſe Davidem, neque totam in opere Salomonem profudiſſe. Superat, inquit ex illis qoiſpiam, opulentiam omnem, & theſauros ditiſſimorum Regum, quorum ſit apud Hiſtoricos mentio; *Sufficiſſet in aliquot centena ſplendidiſſima Templa ædificanda (f)*. Nullæ quidem ſuppetebant Davidi avitæ relictæ à Parentibus divitiæ; nec tam immanes ſufficere poterat ditionis illius anguſtos ſanè tractus. Interim cumulaſſe dicitur tantam auri, argentique vim, quantam nunquam poſſederunt avidiſſimi quique Reges Perſarum, Græcorum, & Romanorum [g]. Et quidem, inquit Brerevoodus, opus, quod meditabatur, minus erat, quàm tot immenſos ſumptus efflagitaret. Quando muri omnes è fuſo argentu conſtarent, quando eodem metallo totom Templi pavimentum ſterneretur, quando ædificii tectum totum eſſet aureom, eodemque metallo veſtirentur interiores Templi parietes, conflarentor vaſa in uſum Templi neceſſaria, adjectis etiam ſumptibus in Artifices, adhuc tamen reliqui multum ſupereſſet. Ego quantâ potui ſedulitate, addit ille, atque animi contentione dimeoſiones omnes Templi expeodi, tum & factâ comparatione cum auri, & argenti theſauro, qui in opus inſumendus eſſet, ſi omnia auro, argentoque conſtarent, poſt hæc, inquam, omnia, theſauros à Davide relictos ſuperfluere animadverti. Itaqoe, conclodit ille, fateamur oportet aliud in hoc loco ſignificare talentum quàm quod vulgò uſurpatur apud Moyſem, & reliquos Scripturæ Libros. Ita Brerevoodus in ſuo Opere de Comparat. veterum, atque recent. monetarum.

f *Joan. Cleric. hic.*

g *Brerewood. de Ponderib. c. 7.*

Vehemeotiùs idem argumeotum inculcans Mariana inſigni ſtultitiæ elogio donandos cenſet eos, qui Davidis talenta Moſaicis æquare præſumerent (*h*): *Furor profectò furor, Davidis talenta Moſaicis æquare.* Summam ille reformat ad 127500000. auri, & totidem fortè argenti, quod in unum collectum, ſummam conficit 255000000. Joſephus difficultatem extorquendę à Lectoribus fidei ea de re ſentiens, relictam à Davide ingentem auri vim, ac 100000. talenta argenti adnotans, cætera omittit (*i*). Eupo'emus (*k*) redigit talenta illa ad ſiclorum valorem, ut pro 100000. talentis auri & 1000000. talentorum argenti, par numerus ſiclorum auri argentique ſupputandus ſit. Nec ſanè major ſumma, juxta quoſdam Interpretes, ædificando Templo exigebatur.

h *Mariana. tract. de Pond.*

i *Antiq. l. 7. cap. 12.*

k *Apud Euſeb. Præpar. l. 9. c. 34.*

Maluerunt aliî pondus Sanctuarii, de quo apud Moyſem, duplo pondus illud, de quo impræſentiarum, exceſſiſſe. Addont, talento auri aliud eſſe pondus quàm argenti; ſicut & argenti ſiclum duplo aureum excedere. Jacobus Capellius diſtinxit talentum *Statmicum*, nempe Moſaicum à *Numiſmatico*, quod vocat, minori ſanè pondere, & pretio inferiori. Staniſlaus Greſerpſius (*l*) non duo tantùm talentorum genera invehit, nempe commune, & numiſmaticum, quod ſextam tantùm partem prioris, & duodecimam Talenti Sanctuarii continere cenſet; ſed & alia plura diſtinguit, nempe publicum, privatum, Regale. Addit inſuper, decimam, quandoque duodecimam, centeſimam, & millenam talenti partem talentum ſine addito nuncupari. Ita planè auguſtam ſibi viam inſtruit variis variorum conjecturis, ſummam auri Davidici ſupputantium, adoptandis.

l *De diverſis ſiclis.*

Inter omnes conſtat, talenti nummum non æquabilem ſemper habuiſſe valorem apud varios populos, penes quos obtinebat. Ægyptium 80. librarum pondus retuliſſe ferunt (*m*); Rōmanum 70.; Siculum 2400. drachmis valebat; Etruſcum 120. libris; Syrum pondere erat 15. librarum, cum 7. unciis, & 4. drachmis; Æginetum 10. drachmarum; Alexandrinum 31. librarum, cum 3. unciis; Athenienſe 60. minis valebat, vel 600. drachmis. D. du Cange obſervat, nomen talenti uſurpari interdum pro 100. libris, quandoque pro 50. & adhuc pro Marcho 20. ſolidorum. Homerus tradit, propoſita ab Achille pro ludis Patrocli in præmium fœminam, & tripodem (*n*); deinde ſecondum præmium erat equa mulo fœta; in tertium novum ahenum; quarto loco duo auri talenta. Erat igitur horum talentorum (ultimo quippe loco propoſitorum) minor, quàm cæterorum omnium valor. Ibidem etiam in præmium curſûs donat 1. ingentem argenti craterem exquiſiti artificii, & capientem 6. menſuras; 2. vitulum ſaginatum; 3. hemitalentum auri, quod ſane minùs valebat quàm bos. Virgilius duo talentorum genera, majus nempe, & minus diſtinguit (*o*). Vox Hebræa *Kikkar* exprimit maſſam, ſive tortulam auri, argentive. Legimus 2. Reg. 12. 30. & 1. Par. 20. 2. Davidem impoſuiſſe ſibi diadema, è capite Regis vel Dei Moab-

m Vide *Plin. l. 33. cap. 3. & Buda. de Aſſe.*

n *Iliad. Ψ.*

o *Æneid. 5. Argenti magnum dat ferre talentum.*

bi-

bitarum detractum, quod talenti erat pondere. Quis autem facilè eredat ſuſtinuiſſe Regem in capite 125. libras Romanas? Meritò igitur cum Budæo inferendum videtur (*p*), talentum Hebraicum, quemadmodum & cætera aliarum gentium, non ſibi ſemper conſtare. Hæ potiſſimæ afferuntur rationes pro minuendis Davidis theſauris, & ad æquiorem ſummam pecuniis illius omnibus redigendis.

Sed eas nihil morati vulgò Commentatores omnes, totam Sacri Textûs Hiſtoriam ad literam recipiendam cenſent. Verum quidem eſt, plures inter illos perſunctoriè tantùm rem totam tractaſſe, neque id contuliſſe ſedulitatis, & curæ, quod cæteri de ponderibus, & re nummaria ſcribentes; ſed alii viciſſim plures huic ſententiæ acceſſerunt, non planè imparati; & rei nummariæ licèt inſtructiſſimi, adhuc tamen literam Textûs excipiendam cenſuerunt, abſque eo quod prodigiorum numero tantam divitiarum vim crederent adſcribendam. Villalpandus, quem ſanè virum imprudentem rem effutiiſſe accuſaverit nemo, non tantùm expreſſas in Scriptura pecuniarum ſummas recipit omnes; ſed multum etiam adjeciſſe de ſuo Salomonem in ædificio ejuſdem Templi autumavit (*q*). Impendiſſe namque eredit Salomonem 108000. talentorum auri (*r*), & 1000000. talentorum argenti (*s*); quæ tanta auri ſumma erogata ſtatuitur in uno Templi ædificio, omiſſis pecuniis ad mercedem & convictum artificum, ſicut & impenſis exoticis. Quare ſi totum illud aurum in maſſam conflatum in quadratum cubicum redigeretur, tanta ejus eſſe moles, ut vix eam caperet conclave 10. cubitorum in quadrum, & 5. in altum; argentum verò in ſimilem maſſam redactum, facilè totum Sanctuarium occupaſſet, quod 20. cubitis quaquaverſum porrigebatur. Addit idem Author, adhibitos ad ſtructuram Templi 401900. Artifices ex Iſraelitis, Tyriis, Sidoniis, Ægyptiis conductos, quibus poſt abſolutum opus, atque congruam mercedem ſolutam, 10. ſicli auri in munus adjecti ſunt (*t*). Præter hæc, Tyriia Opificibus annuatim ſolvebantur 602850. *cori* [*u*] frumenti, totidem hordei & menſuræ vini (*x*), ſicut & totidem olei *ſata* (*y*). Eadem datâ proportione Sidoniis, & Ægyptiia aſſignata, ſive io auro, ſive quacumque demum ratione ſolvenda. Menſę Regis Tyri conferebat 20000. menſuras frumenti, & olei totidem (*). Singula fusè proſequitur Villalpandus, quæ nos ultro præterimus, metu ne ab argumento plus nimio abducamur. Monendum tamen cenſemus, nihil legi in Scriptura de Opificibus Ægyptiia, neque de ſiclia aureis poſt abſolutum opus ſingulis Operariis adjectis. Hæc ab Eupolemo narrantur [z].

Quæ de inęqualitate talentorum apud varias gentes adducta ſunt, nihil pro Hebræorum talentis probant; neque enim veſtigium ullum deprehenditur, ſive in Scriptura, ſive in Hiſtoria, varia apud eas gentes, ſaltem ante captivitatem Babylonicam obtinuiſſe talenta, & apertiſſimo Librorum Moſaicorum teſtimonio probatur (*) Hebraicum illud talentum valuiſſe 3000. ſiclis. Exemplum Davidis, qui capiti impoſuit diadema talenti pondere, nihil probat, cùm fortè diadema illud in aere ſupra thronum ſuſpenſum teneretur; vel ſaltem valore erat talenti, quippe quod diviti gemmarum theſauro ornaretur. Cętera omnia loca, ubi ſermo eſt de talento, ingentem eo nomine ſummam exprimi demonſtrant. Amaſias Rex Juda exercitum ſibi èmit à Rege Iſrael 100000. hominum, ſoluto pretio 100. talentorum [*a*]. Profectò ſi talentum minùs valuiſſet quàm 3000. ſiclis, quantum viritim ſinguli milites obtinuiſſent? Ammonitæ pro conductia 32000. curribus, ſeu facilè 32000. equis currus trahentibus, ſimulque copiis Meſopotamiæ in regionibus Maacha, Rohob, & Soba collectis, ſolverunt 1000. argenti talenta (*). Amri Rex Iſrael duobus auri talentis montem èmit, in quo urbem Samariam ædificavit (*b*). Cum Sennacheribus ab Ezechia exegiſſet 300. talenta argenti, & totidem auri (*c*), pius ille Rex ingenti ſummæ conficiendæ non Æraria tantùm omnia Regia, & Sacra excuſſit, ſed laminas etiam aureas evulſit, Templi fores veſtientes. Giezi poſtulatum vènit è Naamo, falsò obtento Eliſei nomine, duo argenti talenta (*d*), quæ Naaman deferenda tradidit duobus domeſticia ſuis, geminis ſaccis onuſtis. Profectò ſi ea pecuniæ ſumma, & pondus minora fuiſſent, quàm quæ Giezi ſuſtinere potuiſſet, conducebat ſanè viro illi ſecum omnia ferre, metu ne fortè res in cognitionem Eliſei veniret. Captæ à Necao Rege Ægypti Judęæ tributum impoſitum eſt 100. talentorum argenti, & 1. auri (*e*), quam ſummam ut conficeret Joachim, extraordinarium vectigal imponere populo, ut pro viribus quiſque ſolveret, coactus eſt. An & Scriptura hæc narrare, & Rex ad eas anguſtias redigi ſuſtinuiſſet, ſi talentum multò minus valeret, quàm Moſaica? Manahem Rex Iſrael annuale tributum 1000. talentorum Phul Regi Aſſyriæ ſoluturus, 50. ſiclis ditiſſimos quoſque ſuæ ditionis, cæteros verò ſingulos pro datis facultatibus cenſuit. Talentum igitur Hebraicum modicam illam ſummam profectò non conficiebat, quam adverſæ ſententiæ Authores comminiſcuntur; neque varii apud illos fuiſſe valoris, vel legimus unquam, vel conjecturâ aſſequimur, cum ſemper ingentem pecuniæ ſummam reddant.

At enim talentorum Davidicorum ſumma immanis erat, & multò, quàm quæ ædificando Templo exigeretur, major. Grandem fuiſſe pecuniam fatemur, ſed impenſis non ſanè minoribus æquanda erat. Profectò ſi totum illud aurum, argentumque authore Villalpando pro interioribus Templi ornamentis, ſacriſque vaſis erogatum fuit, tantùm abfuit, ut David majora ſumptibus præſtaret, ut multo etiam minora reliquerit. Sed eſto, concedamus Brerevoodo hanc auri argentique immenſam vim ex auro, argentove conflato Tem-

plo

p *Bud. de Aſſe l.4. fol.110. Edit. Aſcenſian. Talenti ſignificationem non unam fuiſſe apud Hebræos puto, quomodo & apud alias gentes nonnullas.* Vide, ſi placet, *Brerewood de Ponderib. c.6.*

q *Villalp. t.3. p. 2. de pond. & menſ. 33.*

r Reddunt, juxta ejus ſupputationem, 1817654024. aureos Monetæ Romanæ.

s Reddunt 2464480000.

t Decem Sicli auri ſummam conficiunt circiter 116. librarum.

u Corus capit 298. pintas, cum dimidia, ſemiſextarium, & plus aliquid.

x Menſura ſive Batbus continet 29. pintas cum dimidia, ſemiſextarium & plus aliquid.

y Satum continet 9. pintas, ac dimidiam, quartam pintę partem, & plus aliquid.

* 2. *Par. 2. 10. & 3. Reg. 5. 11.*

z *Eupolem. apud Euſ. Præpar. l. 9.*

* *Exod. 38. 25. 26.*

a 2. *Par. 25. 6.*

* 2. *Par. 19. 6. 7. & 2. Reg. 20. 6.*

b 3. *Reg. 16. 24.*

c 4. *Reg. 18. 15.*

d 4. *Reg. 5. 22.*

e 4. *Reg. 23. 33. 35.*

plo æquè, ac Salomonico auguſto ſatis futuram: noone ex illo merces pendenda erat infinitis propemodum Artificibus, integro ſeptennio in opus inſudantibus? Quantum planè ſolvendum pro rebus traoſvehendis, pro lignorum ſtrue, lapidibus, marmore, gemmis, aliiſque, quæ nonniſi experti omnia ſcire potuiſſent? Si dimidium bujus theſauri hiſce erogatum dixerimus, minus fortè, quàm res tulerit, coocederemus; tunc autem negotium duplo minoris difficultatis Authori fiet, atque æquioribus oculis ſummam duplo minorem reſpiciet.

Reponunt, fieri nuoquam potuiſſe, ut David, nullis avitis facultatibus locuples, in anguſtiſſimo Regno tantam auri vim cumularet. Sed animadvertiſſe oportuit, diutiùs virum regnaſſe, longè latèque & terrorem ſui nominis, & arma, & victorias, ac tandem ditionem ſuam prorogaſſe. Ditiſſimos populos habebat tributarios, nec ſanè multùm ſuis commodis inſumebat, ac viciſſim multa retrahebat ex gregibus, agris, vineis, olivetis. Regnum prorogavit ad 40. annos poſt obitum Saulis; tum & ſuperſtite adhuc Saule ipſe validâ ſibi manu adlectâ, hoſtilem regionem non ſine reductâ ingenti prædâ excurrebat (*f*). Jura dedit deinde Tribui Juda in Hebron integro ſexennio; ſucceſſit Regium in univerſum Iſraelem 34. annorum. Toto eo temporis ſpatio nihil ſibi permiſit reliquum cogendis pecuniis, quibus tunc maximè ſe totum impendit, ex quo ædificandi Templi Domini conſilium aſſumpſerat; quamquam honorem illum reſervari filio, Domino revelante, didiciſſet. Bellum intulit Syris, Philiſthæis, Ammonitis, Moabitis, Idumæis, & nunquam adverſam fortunam expertus eſt. Regrediebatur enim ſemper non gloriâ tantùm, ſed ſpoliis devictorum Regum direptis, raptiſque eorum theſauris ovans. Hæc enim conſtituta tunc temporis belli lex, ut devicti Regis theſauri, ſicut & tota hoſtilis regionis præda, quin & captivi ipſi, victori Regi manerent. Victos enim hoſtes veluti captivos habebant, quibus ea tantùm conditione vita ſervabatur, ſi tributa nec modica planè ſolvere non renuiſſent. Sed quænam regiones illæ victori tributariæ? opulentiſſimæ illæ, & plerumque metalli fodinarum feraciſſimæ. Arabiam totam ſibi fecerat vectigalem: quis autem regionis illius, ac maximè Arabiæ felicis divitias ignoret (*g*)? In Idumæa celebrantur apud Prophanos etiam uſque poſt Jeſu Chriſti ætatem fodinæ Phinon (*h*); celebraotur & Phœniciæ à Moyſe indicatæ (*i*), & ſucceſſu temporis SS. Martyribus frequentatæ (*k*). Cùm tandem devicto Rege Adarezer totam Syriam ditioni ſuæ David adjeciſſet, immanem ex illa metallorum vim retraxiſſe Scripturâ teſtante intelligimus [*l*]. Eodem fato ſubjecti ſunt populi Tranſeuphratæi, fœdere juncti Syris, & Ammonitis (*m*).

Profectò ſi omnia hæc cumulentur, tributa nempè ſubjectarum gentium, ſpolia Regum, Regni ſui jura & Iſraelitarum vectigalia, rei familiaris parſimonia, cui per

f 1. Reg. 27. 8. 9.

g *Plin. l. 6. c. 28. In univerſum gentes ditiſſimæ, ut apud quas maximè opes Romanorum, Parthorumque ſubſiſtant.*

h *Vide noſt. Comment. in Num. 33. 43.*

i Deut. 33. 25.

k *Euſ. Hiſt. Eccle.*

l 2. Reg. 8. 7. 8.

m 1. Reg. 10. 16. 29. & 8. 3. & 3. Reg. 1. 4. & 1. *Eſd.* 40.

eam ætatem non privati tantùm, ſed Principes ipſi ſtudebant, ſi, inquam, hæc omnia ſimul ſpectentur, monſtri loco facilè non habebitur, ſi immanes hoſce theſauros comparaſſe David aſſeratur. Si quis conferat inter ſe tributa in Scriptura deſcripta, tum & illa, quæ à devictis gentibus Rex exegiſſe creditur, is facilè intelliget, eâ ſolâ ratione divitias in immenſum creſcere potuiſſe. Manahem Rex Iſrael argenti talenta mille Phul Regi Aſſyriorum pendebat (*n*). Arabes, ea nempe Arabiæ portio, quæ ad oram meridionalem maris Mortui pertinet, tributum ſolvebant Joſaphat 7700. arietes, & hircos totidem [*o*]; Ammonitæ Joathan Regi Juda 100. talenta argenti, & 10000. menſuras frumenti, ſicut & hordei totidem (*p*). Rex Aſſyriæ tributum impoſuit Ezechiæ 300. talenta argenti, & 30. auri (*q*). Rex Moab tributum dabat Regi Iſrael 100000. agnos, & totidem lanigeros arietes [*r*]. Quid autem Ammonitarum, Moabitarum, Iſrael etiam & Juda ſeorsùm ſpectatæ ditiones cum latiſſimo Davidis Regno? Sub eo etenim Principe promiſſæ à Deo ditionis fide ſolutâ (*s*), totum habuit tractum inter mediterraneum, & Nilum; ut ipsâ hoſtium Judaici nominis confeſſione poſt plura ſæcula adhuc fama Davidis, & Salomonis, tanquam potentiſſimorum Regum, fines Regni ſui uſque ad Euphratem prorogantium maneret (*t*). Scimus etiam ex 2. Reg. 10. 16. 19. & Pſ. 59. 1. Meſopotamiam ipſam habuiſſe tributariam; qua etiam de re conveniunt Rabbini in *Siphre* fol. 38. & Maimon. *Hilchot Jerumoth.* c. 1. *Halac.*

Recitantur in Scriptura nomina Præfectorum David, quibus regiarum facultatum œconomia commiſſa erat; undè non futilis conjectura ducitur immanium redituum ditiſſimi illius Regis (*u*). Erant enim Præfecti, qui agriculturam curabant; erant & ſuper greges boum, caprarum, ovium, camelorum, aſinorum; ſuper vineas etiam, oliveta, & ficus. Præſtabant autem illi, ut agrorum cultura procederet, ſtata nempè ſervarentur tempora, & maturi fructus colligerentur, vinum, & oleum probè ſervarentur, ac tandem ſuo venderentur tempore. Diutiois operis colebantur à ſubditis agri; quod unum erat ex juribus Regum à Propheta Samuele deductis (*x*). Præter hæc diurna ſubditorum ſervitia, pendebantur Regi decimæ fructuum & frumenti. Eupolemo etiam authore ſcimus, Davidem inſtructas claſſes miſiſſe *Urphen* in mari Rubro, unde aurum referebat (*y*). Tandem Rex ille nunquam theſauros ſuos aliò diſtraxit, frugi enim erat, & modeſtus: *Magnum eſt vectigal parſimonia.*

Quò autem exactiorem ideam de redditibus Davidis concipiamus, theſauros Salomonis, de quibus in Scriptura nonnulla, mente verſare oportet. Porrò Rex ille neque potentiâ erat majori neque parſimoniâ: Regnum quale à Patre acceperat, ſervabat; ſingulis autem triennis claſſem mittebat in Ophir, quæ dives revertebatur 450. talentis auri, lignorum,

n 4. *Reg.* 15. 20.

o 2. *Par.* 17. 11.

p 2. *Par.* 27. 5.

q 4. *Reg.* 16. 7. 14.

r 4. *Reg.* 3. 4.

s *Gen.* 15. 18.

t 1. *Eſdr.* 4. 20. *Nam & Reges fortiſſimi fuerunt in Jeruſalem, qui & dominati ſunt omni Regioni, quæ trans flumen eſt; tributum quoque, & vectigal, & reditus accipiebant.*

u 1. *Par.* 27. 25. 31.

x 1. *Reg.* 8. 12.

y *Eupolem. apud Euſ. Præp. l. 9. cap.* 30.

avium, & rariſſimorum animalium (z). Sed hæc Salomonis Præfecti non gratis comparabant, at pretio auri, ſive mercium permutatione.

z 3. Reg.10. 22. &c.

Si autem fides ſit Eupolemo, paria ſaltem David præſtabat, cum & ipſe claſſes ſuas mitteret in Ophir aurum tantùm referentes, neque enim ipſe curioſis aliis mercibus ſtudebat. Si verò huic Authori ex Scripturæ ſilentio fides denegetur, æquum eſt tamen fateamur, Davidem mercaturam earum rerum in ſua regione exercuiſſe, quarum Salomon in aliena faciebat. Si quis immanem illam frumenti, vini, & olei copiam, quam Salomon Tyriis, cæteriſque Opificibus Templi ſolvebat, venditioni expoſuiſſet, quos ſanè non retuliſſet theſauros? Proximum erat Davidi Mediterraneum, unde tutum, commodumque detineret commercium cum Phœnicibus Ægyptiis, Syris, & Philiſthæis, ex quo facilis data via vendendis non infimo pretio camelis, aſinis, bobus, ovibus, vino, frumento, oleo, fructibus, non de ſuo fundo tantùm, ſed etiam ex tributis collectis.

Irrefragabili Scripturæ teſtimonio compertum eſt, tantùm opes Iſraelitarum ſub Salomone creviſſe, ut *argentum in diebus illis pro nihilo reputaretur (a); & tanta eſſet abundantia argenti in Jeruſalem, quanta & lapidum (b)*. Sint autem hæc per exaggerationem & hyperbolicè dicta, re tamen immanem Regni opulentiam produnt, ſatiſque demonſtrant ſatis fuiſſe tunc temporis vulgare in eadem regione argentum. Sed nec obſcuro ſunt hæc indicio, Davidem tantam comparaſſe divitiarum vim, quæ Regni miram illam opulentiam detineret. Quî enim fieri potuiſſet unquam, ut Salomoni omnia ſuppeterent, quæ nempè profunderet in ædificiis, exercitibus equgendis curribus domeſticis, utenſilibus, hortis, equis, pro menſa item Regia; uxorum copia, quas totidem Reginas dixiſſes (c), & in quas adeò inclinabat; quî inquam, fieri potuiſſet, ut poſt ingentes adeò ſumptus, adhuc tamen tot tantique ſupereſſent theſauri, niſi immenſi penè ex patria hæreditate filio proveniſſent? Neque enim filio major erat præ David ditio, ampliora latifundia, & proventus. Quanta quanta autem eſſet Regis opulentia, adhuc tamen vaſtiſſimo operi imparia fuerunt Regis Æraria, cum in ipſo ædificandi ardore 120. talenta ab Hiram Rege Tyri mutuo acceperit (d), & poſt obitum Salomonis immodicis vectigalibus gravatos ſe ab illo Iſraelitæ conquererentur (e).

a 2. Par.9.20.

b 2. Par.10.27.

c Cant.6. 7. 8. *Sexagintæ ſunt Reginæ, octoginta concubinæ.*

d 3. Reg.9.14.

e 3. Reg.12.4.

Sed eja ad proventus Salomonis explorandos propiùs accedamus. In 3. Reg.10. 24. hæc legimus. *Erat autem pondus auri, quod offerebatur Salomoni per annos ſingulos, ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum, excepto eo, quod offerebant viri, qui ſuper vectigalia erant, & negociatores, univerſique ſcruta vendentes, & omnes Reges Arabiæ Duceſque terræ.* Hæc 666. auri talenta reddunt 4629780. libras. Autumat autem Villalpandus (f) tantum auri ex tributis devictarum gentium collectum; quare, inquit, præter hæc in Æraria Regia inferebantur ſingulis annis ex vectigalibus duodecim Tribuum 1440. auri talenta, inſuper ſingulis trienniis ex claſſe Ophiretica accedebant 450. ſivè 420. talenta auri. Quid verò portoria Iſraelitici, cæterorumque ſubjectorum Regnorum, argenti æriſque fodinæ; mercium decimæ, proventus ex Arabia, atque ex Præfectis Provinciarum, qui ſanè multum hæc omnia ſuperabant? Quæ cum ita ſe haberent, non planè inviti crederemus, Davidem ſolido 40. annorum Regni ſpatio potuiſſe 100000. auri talenta & 1000000. argenti in Regios Theſauros inferre, cum & æquos haberet redditus, quos Salomon, & minores planè ſumptus. Confert ad eam rem teſtimonium Eupolemi (g) tradentis, impenſa à Salomone in opere duarum æ nearum columnarum, & Templi 4600000. talentorum auri, in clavis verò aliiſque operibus 1232. talentorum argenti, quæ planè ſumma multùm relictos à Davide theſauros ſuperat. Sed Villalpandus (h) utramque & Scripturæ, & Eupolemi authoritatem conciliat, adnotans Eupolemum Græcum Scriptorem talentum quidem argenti probè noſſe, neſcire verò quid rei eſſet aureum talentum, cujus nulla eſt apud Hiſtoricos Græcos mentio. Quare cum de aureo talento agit, præ oculis habet talentum argenteum Atticum, ad auri valorem redigens totum id, quod in fabricam Templi erogatum eſt. Talentum Atticum duplo minus Hebraico, atque duodecim argentea talenta aureum unum reddebant. Ita 1000000. talenta Hebraica reddit Attica 2000000. & 100000. talenta auri per duodecim multiplicata, quò ſumma talentorum argenti reddatur, deinde tota ſumma duplicata, quò talentis Atticis reſpondeat, refert 2400000.; quod cum Eupolemi calculo quadrat. Si quis exactius aliquid voluerit, Authorem adeat.

f De Templ.

g Apud Euſ. Præp. l.9.c.34.

h De Ponder. diſpat.4. l.2. c.33.

Quò ultima Diſſertationi manus imponatur, reliquum eſt, ut exempla non imparium, quin & majorum divitiarum afferantur. Quidni enim potuerit David, quod alios potuiſſe, nihilo majores habentes proventus, conſtat? Sardanapalus Rex Aſſyriæ, authore Cteſiâ (i), in Urbe Metropoli obſidione arctiſſimâ clauſus, cum ad ultimas anguſtias redactum ſe intelligeret, ingentem pyram incendit, cui quidquid divitiarum haberet, totum igne abſumendum tradidit, ne quidquam in manus hoſtium veniret; deinde ſe in pretioſiſſimum rogum conjecit. Abſumpta ſunt eo igne 150. lecti aurei, totidem aureæ menſæ, 1000000. talentorum auri, & decies totidem argenti, cum veſtibus pretioſiſſimis, purpureis pannis, aliiſque id generis. Præter hæc, ineunte obſidione, filios ſuos è Ninive ſubduxerat, dato illis commeatu 3000. talentorum auri. Exaggeret quis modò pro arbitrio ditionis hujus Regis, & Imperii Aſſyrii amplitudinem; contendimus enim nihilo anguſtiorem fuiſſe Davidicam ditionem, quæ inſuper exquiſitiori culturâ ſoli, & inco-

i Cteſiæ fragment.

la-

larum numero, Aſſyriæ præſtabat. Conſentit Joſephus (*b*), neminem unqoam Orbis Principem, ſivè apud Hebræos, ſivè apud exteros, Davidicis locupletiores theſauros reliquiſſe. Illatas inſuper teſtatur in ſepulchrum ipſius divitias planè ingentes, quas deinde effoſſas & ipſe narrat, & nos alibi in examen revocabimus (*).

b *Antiq.* l. 7. c. 12.

* Vide 3. *Reg.* 2. 10.

Theſauri, quos inventos narrant in altero orbe, fidem ſanè adſtruunt iis, quæ de theſauris Davidis in Scriptura narrantur. In Urbe Peruana parietes (*l*) Templi aureis laminis obductæ nitebant, quibus fulgor accedebat ex inſertis ſmaragdis & cyanis. Solis ſimulacrum fulgore pretioſi metalli oculos perſtringebat; fontes juxta Templum ſpectabantur, quorum canales, & urnæ ſolido auro conflatæ erant. Hortus Templi in Cuſco auro totus, & argento conſitus; iiſdemque nitebant metallis horti Regiæ domûs in eadem regione. Namque infinitis propemodum arboribus, plantis, floribus, ex ſolido auro argentoque diſpoſiti erant, nec viliori metallo expreſſa reptilia, aves, & cujuſcumque generis animaoiia. Patebant campi aureis leguminibus diſſeminati; totam verò ambiebant meſſem aureæ ſepes ex virgis ejuſdem metalli intextæ. Spectabantur ſtatuæ proceræ hominum utriuſque ſexûs, ſicut & infantium; horrea quin etiam aureum triticum recondentia; omnia ex ſolido auro. Vaſa Templi cætero cultui reſpondebant; nec ſanè viliora inſtrumenta in uſum agricolarum. Cæterùm Fana omnia Urbis Peruanæ nihilo huie concedebant, ſicut & parùm aberant Regiæ Yncarum ædes; ubi illud ſingulare ſpectabatur, nempè continendis lapidibos pro cemento fuiſſe aurum, argentum, & plumbum ſimul fuſa.

l *Vide Chevreau Hiſtoir. du Monde to. 4. l. 8. chap. 3. pag. 238.*

Atabalipa Peroanus Rex obtulit Pizarro Hiſpanorum militum Imperatori ſtipendium, tot auri, argentique vaſa, quot continere poſſet aula illa, quò venerant collocuturi, vel juxtà alios, quot caperet atrium quadratum Palatii *Caxamalca*, ad eam uſque altitudinem cumulata, quà manus extenta pertingeret. Promptè acceptavit Pizarrus, nec promiſſis quidquam defuit Atabalipa; quamquam nec his contentus Hiſpanus Urbe Cuſco direptâ, tantam auri prædam retraxit, quanta ipſum Regis ſtipendium ſuperaret.

Ædes magni Mogolis, teſte Mandeſlo, 4. circiter leucis girabant, nec Regis Æraria minùs, quàm 150000000. nummorùm ſcutatorum æſtimabantur; proventus annui, juxta Herbertum, ad 25000000. pertingunt. Sinarum Regi annui cenſus aſſignant 55000000. ſcutorum; ac memoriæ proditum eſt à P. Gruber in obitu Principis eodem cum illo cogo cremari theſauros ipſius omnes, quos in obitu cujuſdam è noviſſimis Regibus aſcendiſſe perhibet ad 40000000000. igne conſumpta. Quæ ſi vera ſint, apertiſſimè planè demonſtrant, potuiſſe Davidem 40. annorum ſpatio 100000. talentorum auri, & 1000000. talentorum argenti cumulaſſe in ampliſſimo planè Regno, eoque ditiſſimo, tum incolarum numero frequentiſſimo, poſt relatas maximè tot de hoſtibus victorias, & opima ſpolia, adjectis tributis, & in tanta Regis parſimonia.

Nihil moror divitias totâ antiquitate celebratas Midæ, & Cræſi; facilè enim fabuloſa vetuſtas adjiciendum aliquid veritati cenſuit. Narrant tamen Cyrum, poſt domitam Aſiam, retuliſſe 34000. pondo auri, *præter vaſa aurea* (verba ſunt Plinii l. 35. c. 3.) *auramque factam, & in eo folia, ac platanum, vitemque. Qua victoriâ, argeate quinque millea talentorum aſportavit, & craterem Semiramidis, cujus pondus 15. talenta colligebat.* Apud eundem Authorem legimus de ſolariis, ſeo fornicibus concameratis, argenteiſquo trabibus, columnis, & pilis, omnibus ex ſolido auro in ædibus Salaucis Regis Colchidis.

Quale ferendum ſit judicium de theſauris Regum Perſarum, ex Athenæi relatione pronum eſt (*m*). Aſſurgebat in Regiis ædibus aurea vitis, & platanus; & in cubiculo ad Regii cubilis caput, ſervabantur 5000. talentorum auri; ſicut & in alio conclavi infra cubile 3000. argenti continebantuc. Quotidie in aula Regiis impenſis, ac menſa detinebantur 15000. virorum, erogatis in eam rem 400. taleotis in ſingulos dies, nempe 337781950. libris in ſingulos annos & 925430. in ſingulos dies (*n*). Rex Artaxerſes vota nuncupans pro ſanitate Atoſſæ uxoris ſuç [*o*] coram Junone, ſolemniter fidem ſuam tactâ terrâ, quæ jorisjurandi ſolemnis eſt formula, obligavit, tantum ſe auri, argenti, purpuræ, & equorum pec manus amicorum, & Satraparum in ſacra Templi æraria illaturum, quantum interjectum inter Templum, & Regias ædes ſpatium caperet; porrigebatur autem ſpatium illud ad 11. ſtadia, nemoe 1375. paſſus.

m *Athen.* l. 12.

n *Ibid.* l. 3. c. 10. & *Herod.* l. 7. c. 117. 118. 119.

o *Plut. in Artaxer.*

Anguſtior eſt hæc divitiarum idea præ illa, quam de Alexandri Magni theſaucis ingerunt Scriptores. Invictus ille Rex ex Damaſcena regione retulit 2600. talentorum argenti ſignati, & 500. pondo taleotorum tudis argenti, cum 7000. equis, ſive mulis onuſtis (*p*). Cum autem Suſas veniſſet, oblata Regi narrat Arrianus (*q*) 1500. talenta argenti cuſi; addit Q. Curtius par argenti gravis pondus; ſed Diodorus Siculus aſcendiſſe hanc ſummam tradit argenti gravis ad 40000. talentorum, & auci in Daricos cuſi ad 9000.; Plutarchus verò habet 40000. talentorum argenti, & purporæ ad 5000. talentorum.

p *Q. Curt.* l. 3.

q *Arrian.* l. 3.

Occupatâ Perſepoli, in fiſcum Regium illata ſunt 120000. talentorum, juxta Diodorum, & Cortium l. 5. c. 13. Ex Perſide, & Suſis retuliſſe illum 40000. talentorum, author eſt Strabo l. 16. vel juxta alios 50000. Sunt etiam qui ſcriptum reliquerint, totam argenti ſummam Ecbatana tedactam, aſcendiſſe ad 180000. talentorum, præter id, quod Babvionem aſportatum eſt, ſicut & 8000. talenta à Darii interfectoribus ſublata.

Poſt prælium ad Arbelam oblata ſunt Alexandro 3000. talentorum argenti, juxta

Arrianum, vel 4000. juxta Curtium, quot nempe in caſtris Darii inventa ſunt. Diodorus l.17. teſtatur, in Ærariis Ecbatanis non minùs quàm 120000. talentorum auri fuiſſe, cum Alexander Urbem invaſit. Plura etiam inveniſſe in theſautis Babylonis inde colligimus, quòd ex occupato ibi theſauro, ſingulis equitibus exercitus ſui Rex ſex minas, externis verò equitibus 5. peditibus duas viritim diſtribuerit [r]. His omnibus theſauris inſpiciendis 30. vel 40. dies inſumptos narrant. Acceſſerunt his 6000. talentorum argenti ex Paſergade recepta. Erant Dario præter hęc omnia 7000. vel 8000. talentorum, ab interſectoribus ipſius Regis ſublata; quanquam eâ ſummâ imminutâ adhuc tamen Æraria victori reſervarunt 23000. talentorum, ab Alexandro inter copias ſuas diſtributa. Pręfectus Ægypti opima hæc ſpolia 800. talentis, & omnibus ſupellectilibus Darii cumulavit. Hæc omnia in unum collecta ſummam excedunt 185000. talentorum argenti, non computatis theſauris Babylone inventis, & inter milites diſtributis; & 129000. talentorum auri. Stilus deficit Polybio l.10. magnificentiam pariter & ſuperbiam Regum Ecbatanæ deſcripturo. Cedro omnia, & cipreſſo induebantur; auro quin etiam vel argento obducti erant trabes, ſolaria, concamerati fornices, columnæ porticuum, & periſtylia, aureę & tegulę culminis. Harum laminarum pleręque ętate Alexandri Magni avulſę, plures etiam ſub aliis poſt ipſum Regibus manſerunt; & Antiochus Epiphanes in Templo Deę Anneę, ſive Anaidis columnas adhuc ſpectavit auro obductas, tegulas argenteas, lateres aureos, & argenteos longè plures, quæ omnia in monetam, ſummâ 4000 talentorum, excudit.

r Minæ valor aſcendebat ad 97. lib.6. ſol. 10. den. & $\frac{1}{2}$ monetæ noſtratis.

Taleota illa Attico erant valore, nempe 2400. librarum monetæ Gallicæ. Portò omnia hæc exempla, adjectâ inſuper amplitudine ditionis Davidicæ, aliiſque, quæ Regi ſuppetebant, cogendarum divitiarum commodis, Lectores revocant ad fidem Davidicæ opulentiæ, omnemque removent à Sacris Libris ſuſpicionem corruptionis, & exaggerationis.

DISSERTATIO
DE TEMPLIS VETERUM.

NULLA apud homines Religio ſubſiſtere unquam poteſt ſine cultu aliquo ſenſibili, externarumque cęremoniarum ritu, cujus exercitio, veluti teſſerâ quadam, veræ religionis cultores inter ſe convenientes ab exteris diſcernantur (a). Quare non immeritò credimus Templa, & loca religioſa, quò ſimul homines ejuſdem Religionis coirent, ipſi Mundo æquęva, pares cum illo natales ſortita fuiſſe; quippe quæ portio ſunt Religionis naturalis, atque ſupremi, & indiſpenſabilis hominum officii neceſſariæ quædam conſequutiones.

a *Aug. l. 19. contra Fauſt. In nullum nomen Religionis, ſeu verum ſeu falſum coagulari poſſunt homines, niſi aliquo ſignaculorum, ſeu ſacramentorum viſibili conſortio colligantur.*

Templorum tamen neceſſitas non quidem ex Dei natura; ſive indigentia aliqua, neque ex ipſius aliquo præcepto conſequitur. Namque ea licèt loca Numinis majeſtas inſideat maximè, & clementiæ atque pręſentiæ ſuæ majora ibi exhibeat documenta; detrahunt cæteroqui aliquid majeſtati, & gloriæ, qua ſimul omnia Numine ſuo implet, cum nullis alioqui limitibus clauſum ad certos quoſdam limites redigere, quique omnia ſimul unico intuitu luſtrans ubique pręſto eſt, intra certi loci anguſtias continere videantur. Quare conſtruendorum Templorum, & nominis illis imponendi, Domûs ſcilicet Dei, primus Author non ſatis auguſtæ Numinis Majeſtati conſuluiſſe non tantum nobis, ſed & Prophanis ipſis creditur (b): *Non opus eſt, Fana ædificare. Fanum enim quod non ſit magni pretii & ſanctum, nihil eſt exiſtimandum. Nullum autem magni pretii & ſanctum eſt ædificatorum opus, & illiberalium opificum.* O ſtupidi profectò mortales, inquit Heraclitus, dicite quid Numen illud fuerit, quod vos intra murorum anguſtias clauditis? Lateine vos Deum neque corpore conſtare, neque opus eſſe manuum hominis, ſed totum ſibi Mundum in Templum dedicaſſe? Privata illa Templa omnia interdixit Plato de Legib. l.12. namque, ait, totus Mundus Diis omnibus commune eſt Templum. Si quæ autem ille ædificanda Diis Templa permitteret, ab iis volebat aurum, argentum, ebur, ferrum, æs omne abeſſe. Veteres PP. quibus vitio vertebant Pagani nulla habuiſſe Dei Templa, reponebant ſe peculiaribus carere, quod unicum haberent verum Dei Templum Mundum univerſum; ſicut & deliciæ Numinis non loca muris clauſa fuiſſe, ſed hominum pectus. *Nonne*, addit Arnobius l.6. contra Gentes, *prima, & maxima contumelia eſt, habitationibus Deos habere deſtrictos?* Salomon poſt excitatum Numini Templum longè, quàm cætera quæcumque, auguſtiſſimum, ultro fatetur (c): *Cœlum & Cœli Cœlorum te capere non poſſunt; quanto magis Domus hæc, quam ædificavi?* Deus ipſe Iſai.66. v.2. hanc de Templis ideam ingerit: *Cœlum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum; quæ eſt iſta Domus, quam ædificabitis mihi? & quis eſt iſte locus quietis meæ?* David conſilium inivit auguſti Domino Templi excitan-

b *Zeno apud Clem. Strom. l. 5.*

c 3. *Reg.* 8. 27.

Digitized by Google

tandi; Salomon pium illud opus exequutioni mandavit: *Sed non Excelſus in manufactis habitat*, ait S. Steph. Act. 7. 47. 48.

Noſtræ igitur indulgens tenuitati Deus noſtriſque commodis ſerviens, orationis loca ſibi conſecrari permiſit, ubi à mortalibus oblata ſacrificia acceptans & vota, dum noſtrorum nos memores ſumus officiorum, beneficiorum eſt ille non immemor (*d*). Non ità nos Templa excitamus, quo à temporum injuriis, pluviis, ventis, procellis Deus in tuto ponatur (*e*); neque Miniſtrorum atque Sacerdotum indigens eos à nobis repoſcit. Nos eâ ratione debitis conſuluimus noſtræ religionis officiis; nos ibi ad illum erigimus; inſitamque erga Numen reverentiam & obſequium altiùs imbibimus. Uno verbo totus cæremoniarum apparatus, & extrinſeca Religionis gloria internæ Religioni ſervit; atque viſibile iſtud Templum ædificationi intimi in cordibus noſtris Templi confert; ubi ſanè in ſpiritu & veritate Deus, quo unico delectatur obſequio, colitur.

Primi illi mortales in Religionis exercitio minùs externam pompam faſtumque curabant: cultus erat illis ſimplex, & purus; ſincerior etiam illis, quantùm conjicimus, religio, atque in intimo cordis receſſu ſe continens, minùs in externum effluebat. Pii illi & religioſi viri paucis externę Religionis ſummam complexi, intimis cordis obſequiis ſe totos addixerunt. Rara tum temporis loca religioſa, ubi Altiſſimo litaretur; neque uſu adhuc probata Templa, ſucceſſu temporis dedicata (*f*). Externarum cæremoniarum affluentia cultum intimum, quod caput eſt, Religionis obruerat; neque monſtri illud adhuc apparuerat, ut quod inferius eſt, potiſſimum locum obtineret. Ante diluvium Aris tantùm erectis totum conficiebatur; nec major fuit Religionis apparatus diu poſt ea tempora. Abel, Noe, Abraham, Jacob, viri illi profectò religioſiſſimi, nulla tamen adhuc Templa norant. Altare ſimplex, in loco puro, & ſeorſum poſito, erectum, abſque ſimulacris, ornamentis, divitiis Deo ſtatuebatur; circum habebat ſive lucum vel horrorem aliquem religioſum; vel ſaltem in edito quodam colle eminebat: eò fideles redigebantur officiis ſuis Domino præſtandis.

Nec magis conſtat, an victimarum immolandarum ritus ante diluvium obtinuerit; facilè enim res dilata uſque poſt permiſſam Noemo eſcam ex animantibus. Ex tunc conceſſam ſibi etiam facultatem offerendi ſanguinis, & carnem victimarum vir ille Sanctus autumavit. Ante hæc tempora ex annuis proventibus aliquid Domino dedicabatur, huic primitiæ fructuum, huic lac, adeps, & armentorum lanę. Hęc Scriptura de Religione ejus ætatis. Hæc veteres tradunt, primævam illam Religionem celebrantes, veluti cujus ſanctitati, ſimplicitati, & innocentię nihil eſſet reliquum (*g*). Altaria olim, canit vetus Poeta, nullo taurorum ſanguine cruentabantur. Pecus aliquod de grege neci tradere, ut carnes in eſcam pararentur, nefas habebatur; aberant thura, procul victimæ cruentæ, oleribus litabatur priùs in altum elevatis, veluti ut eſſent in oblationem Authori naturę, deinde ignibus impoſitis. Religio hæc adeò frugi facilè ſine Templorum, & ingentium molium faſtu miniſtrorumque ſatellitio tranſigebatur. Aræ ipſæ ſimplices, & ſolâ religione ornatę. Quam Jacob, viſione recreatus in Betbel, cum iret in Meſopotamiam, erexit, rudi conſtabat lapide, quem ille capiti ſuo jam ſuppoſuerat. Ex lapide in Altare ſtatim tranſivit, cùm ſimplici oleo dedicaretur (*h*). E' Meſopotamiâ verò rediens locum repetiit voti antea nuncupati reus, ibique decimas omnium bonorum perſolvit. E' rudi pariter lapide Altaria Domini fabricanda Moyſes edixit, Exod. 20. 25. Deut. 27. 5.

Abraham venerationem conciliaturus Altari à ſe excitato in Berſabee, lucum implantavit (*i*); quod ejus ætatis moribus veluti Templi quoddam genus habebatur; eumque locum religionis, atque ſacrificiorum causâ, unà cum tota familia frequens adibat. An hæc vir ille pius è Chananæorum, quibuſcum habitabat, religione derivarit, vel potius intimum animi ductum, Deique intimè monentis ſuggeſtionem in eo luco conſerendo ſecutus fuerit, incertum. Sed planè conſtat, nihil poſt Aras vetuſtiùs occurrere, quam lucos religioſos. Nihil apertum in Moyſe de Templis; frequenter verò de lucis, Idolis conſecratis. Jubet Iſraelitas Aras omnes ſubvertere, vaſtare lucos, deſtruere monumenta ſacra, ſive Chananęorum ſtatuas; nihil tamen uſpiam habet de Templis; habuiſſet autem, ſi frequentia in regione fuiſſent. Et quidem nunquam legimus, in devictis citra Jordanem regionibus Templa ulla ab ipſo everſa, quanquam totus ille tractus cultui Numinum Phegor, Moloch, & Chamos additiſſimus eſſet.

Profectò Idola illa nulla habuiſſe Templa videntur præter lucos, ſive Ædiculas vel Tabernacula, quibus eorum ſtatuę circumferebantur, juxta ac Amos deſcribit (*k*). Sunt etiam, qui in dubium revocaverint, an ſtatuæ ipſæ moribus earum gentium receptę fuiſſent. Veteres agentes de primis illis Idolis Arabum, inter quos Moabitę, & Ammonitæ cenſebantur, illa depingunt tanquam lapidibus rudibus, ſive ferro expolitis, ſed non in ſimulacrum humanum conſtarent. Vetuſtiſſima Phœnicum Numina virgæ erant, vel baſtę, & columnæ in honorem Deorum & erectæ (*l*), ait Sanchoniato. Ideirco, ait Trogus, noſtrâ ætate obtinet, ut haſtæ ſive ſceptra manibus Numinum imponantur (*m*): *Nam ab origine rerum pro Diis immortalibus Veteres haſtas habuere.* Apud Joſephum mentio inducitur de columnis pretioſis in veteri Templo Tyri conſecratis (*n*). Septuaginta plerumque reddunt vocem Hebręam *Matzaba*, quam alii ſtatuas interpretantur, reddunt, inquam, columnas, quod ſanè melius vim originalis nominis exprimere videtur.

Satis etiam conſtat de vetuſtate cultûs ſacris lucis, non minùs quàm Idolis in iiſdem locis erectis, exhibiti. Gedeon lucum

cum

d *Non propter locum gentem, ſed propter gentem locum Deus elegit.* 2. Macc. 5. 19. Vide etiam 2. Par. 6. 19.

e *Non idcirco attribuimus Diis Templa, tanquam humides ab his imbres, ventos, pluviaſque arceamus aut ſoles, ſed ut eos poſſimus coram & cominus intueri, affari de proximo, & cum præſentibus quodammodo venerationum colloquia miſcere.* Arnob. l. 6. cont. Gent.

f Euſ. Præp. l. 1. c. 9.

g Vide Theophraſt. apud Porphyr. de Abſtin. l. 2. & 4.

h Gen. 28. 18.

i Gen. 21. 33.

k Am. 5. 26. *Portaſtis Tabernaculum Moloch veſtro, & Imaginem Idolorum veſtrorum, ſydus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis.*

l *Sanchoniat.* ſeu *Porphyr.* apud *Euſeb. Præp.* l. 1. c. ult.

m Juſtin. l. 48.

n *Contra Appion.* l. 1.

eum Baal vaſtavit (o); & Reges Iſrael, & Juda viciſſim plures Numinibus conſecraverunt (p); quos tandem ab aliis Regibus ſuccisos, everſis ſimul Aris & Idolis, ſcimus. Non aliunde ſanè derivabantur ſcelera illa, & abominationes, quas non rarò Prophetę Judæis exprobrant. De lucis pro Templis ab Ægyptiis implantatis ſermo eſt apud S. Clementem Alexandrinum. Templum Jovis Ammonis circum ambiebat lucus, ſicut & Templum aliud Carthaginis, de quo Virgilius:

Lucus in Urbe fuit media......

Quidam etiam luci ſacri in Arabia à Geographis deſcribuntur, inter quos celebratur lucus palmarum, qui ipſiſſimus eſſe lucus Elim, ubi Iſraelitæ caſtrametati ſunt poſt transfretatum Erythræum, vulgò creditur. Locum certo Numini ſacrum cuſtodiebant Sacerdos duplex, mas nempè & fœmina [q]. Celebrantur & lucus Daphnes in Suburbiis Antiochiæ, ubi oraculum Apollinis, & Dianæ (r). Apud Indos religioſæ erant arbores, quarum ſanctitatem nemo non maximè impius violaſſet (s). Apud Græcos par erat cultus in quercus, & in Oraculum Dodonæum. In monte Vaticano, ait Plinius (t), vetuſtior erat Urbe Ilex ante inaugurationem Urbis ſacra. Erant & veternoſæ arbores vittis redimitæ, quibus ipſe de ſe Arnobius teſtatur, ante ejurata Idololatriæ ſacra cultum impendiſſe (u). Priſcis Gallis, quantùm ſcimus, pro Templis luci tantummodo erant, in quibus erectæ rudi opere ſtatuæ ſuper arborum truncos, pro baſibus conſtitutos (x)

......Simulacraque mæſta Deorum
Arte carent caſiſque extant informia truncis.

Germani, craſſior olim gens, ſapienter tamen nec *cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris ſpeciem aſſimilare ex magnitudine Cœleſtium arbitrantur*, ait Tacitus de morib. Germ. Nec tamen deerant genti Numina, & ſtatuæ, ſed *ex ſtipitibus rudibus & impolito lapide*. Hæc autem ſigna, ſequitur idem Tacitus, *detracta lucis in prælium ferunt*. Templis carebant, defectum ſupplentibus ſylvis, quarum horror, & ſilentium pro Deo ab ea gente habebatur. Quot inſuper florentiſſimi populi diutiùs ſine Templis, Aris, & Statuis manſerunt? Cum Celſus in Chriſtianos ſcriberet, Sæculo nempè Chriſti ſecundo, omnis Scytharum, & Nomadum Africanorum, ac Serum religio veterem hanc diſciplinam referebat (y). Eodem jure cenſebantur olim Perſæ, qui ſub dio in editis collibus, non ſtatuis, ſed Cœlo, aut Lunę, aut Soli, quin & ventis, aquæ, igni, terræ litabant; ratique Deum animâ & vitâ animantis tantùm delectari, reliquam victimam inter ſe dividebant (z). Xerſes & Cambyſes aſſerendo Numinum honori, quibus irrogatam injuriam dictitabant, quòd præpoſterâ religione in Templo clauſa detinebantur, omnia ſubrui Templa alter in

o Judic. 6. 27.
p 3. Reg. 14. 15. 23. & 15. 13. & 16. 33. & 4. Reg. 13. 6. & 18. 10. & paſſim.
q Strab. l. 16.
r Idem l. 16.
s Q. Curt. l. 5.
t Vetuſtior Urbe in Vaticano Ilex, in qua titulus æreis literis Hetruſcis, religione arborem jam tum dignam fuiſſe ſignificat. Plin. l. 16. cap. 51.
u Arnob. l. 5. pag. 22. Picturatas veternoſis in arboribus tænias, ſi quando conſpexeram &c.
x Lucan.
y Vide Orig. contra Celſ. l. 7. pag. 373.
z Herod. l. 5. & Strab. l. 15.

Græcia, alter in Ægypto juſſerunt.

Perſarum Templa ſatis reſpondent *Chamanim* Scripturæ (a), quæ loca erant ſub dio, murorum tantùm ambitu clauſa, ubi in honorem Solis ignis perpetuus alebatur: unde apud Strabonem non rarò *Pyreiorum* nomine deſignata ſunt (*). Extant autem in Oriente ex iis ædificiis quędam, veteris ſuperſtitionis documentum, Soli, ut vulgò creduntur, conſecrata.

Poſt arbores & lucos nihil, quantùm ſcio, in Pagana religione vetuſtius Ædiculis geſtatoriis, & laribus. Ex bis laribus creduntur Teraphim Labani. Ad ædiculas referenda cenſeo Tabernacula Moloch, quas Iſraelitæ per deſertum ſecum in itinere portarunt (b), & Ephod Gedeonis (c), & Michæ [d]. Frequens erat in Ægypto mos. Quotannis ædicula Jovis trans Nilum devecta in Lybiam comportabatur, tum & poſt aliquod temporis in Ægyptum reſtituebatur (e). Narrat Q. Curtius l 4. Sacerdotes Jovis Ammonis Numen aureæ navi, ad utrumque latus plurimis lancibus argenteis appenſis ornatæ, imponere conſueviſſe. Iſidis ſimulacrum geſtabant humeris Sacerdotes, umbellâ ſericâ ſuper caput pendente; nec aliter quàm ſuper humerum miniſtri vehebatur Vacca illa Sacra, Miniſtri, inquam, gravi interim paſſu, quaſi Numinis majeſtatem æmularetur, procedentis (f). Apud Baruc cap. ult. 3. ſermo eſt de Numinibus quibuſdam Babylonis, quæ velo tecta purpureo, ſolemni apparatu circumferebantur. Euſtathius in Iliad. 1. tradit, conſueviſſe apud Veteres Templa plauſtris impoſita transferri. An hæc ad imitationem Arcæ & Tabernaculi Domini Paganorum moribus uſurparentur, vel Deus genio, indoli, & habitudini Judæorum indulgens, conſecrari ſibi veterem hanc Ægyptiorum ſuperſtitionem voluerit, cujus ſcilicet ſuperſtitionis in Ægypto acceptæ memoriam altè retinerent, incertum.

Ex more deferendi Numina in plauſtris, equis, ſivè humeris impoſita, tum & ex domeſticis illis Sacellis, ſenſim obtinuit ingens ille Templorum numerus, ſeu potiùs ædicularum, thecarum, vel ſellarum geſtatoriarum, quas in tota antiquitate frequentes legimus. Act. 19. 24. mentio inducitur de ædiculis argenteis Dianę Epheſinę, quarum ingens inſtituta erat Epheſi negociatio. De ędiculis Plinius frequentiſſimè (g); de thecis aureis ab Oſiride dedicatis Jovi, aliiſque Numinibus adeas Diodorum Siculum Biblioth. l. 1. Apud Herodotum l. 2. c. 63. ſermo eſt de ſtatua Solis plauſtro devecta in urbe Papremide, jumentorum officio viris fungentibus. Pro veteri Jani Templo ſtabat anguſtum ſacellum, binis æneis januis anguſtis oppidò inſtructum; claudebantur autem fores illæ, cum pacatum eſſet Imperium. Porrò ęnei hujus ſacelli & quadrati tam ſublime erat faſtigium quantum Numinis ſimulacrum ſtans, ad quinque pedes tantummodò aſſurgens contineret. Julio Ceſari *aurata ædes ad ſimulacrum Templi Veneris genitricis collocata eſt*, ait Sueton. in Jul. c. 84. Memoriæ etiam

a Levit. 26. 30. & 2. Par. 14. 4. & 34. 4. Iſai 17. 8. & 27. 9. Ezech. 6. 4. 6.
* Strab. l. 15.
b Amos 5. 26.
c Judic. 8. 27.
d Ibid. 17. 4.
e Diod. Sicul. apud Euſ. Præpar. l. 10. c. 8.
f Apul. lib. 15. Aſini aurei.
g Plin. l. 36. 5.

Digitized by Google

etiam proditum de ænea Jovis ędicula (h) Spartæ, ſicut & de alia Delphis (i); ac tandem de Minerveo Romæ ejuſdem operis & materiæ.

h Vide Pauſ. in Lacon.
i Idem lib 10.

Fruſtrà verò quis certam ædificandorum Templorum epocham quærat. Jam inde à vetuſtiſſima ętate cępiſſe morem conſtat: ſed ea eſt antiquiſſimarum conſuetudinum indoles, ut originem habeant obſcuram, cujus inductæ honorem variæ ſibi gentes vindicent. Planè ſi eo nomine deſignatum voluerimus locum quemcumque Deo ſacrum, vel ille cancellis ſepiretur, vel muris, vel coriaceis ligulis, vel ſub dio expoſitus pateret, vel culmine tegeretur; ſi, inquam, ea omnia nomine Templi uſurpentur, ipſi coęva Religioni Templa credi par eſt. Luci circum Altare implantati; loca Cæli injuriis patentia, & circumſepta, ubi in honorem Solis perpetuus ignis detinebatur; clauſtra cancellata, uti de Templo Gaditarum in honorem Herculis memoriæ proditum eſt (k), & Junonis in Inſula Samo ad amnem Imbraſum (l), Templi nomine jure cenſentur; non ſecus ac Tabernaculum Dei Iſrael, junctis ſimul aſſeribus conſtans, atque velamentis opertum (m). S. Clemens Alexandrinus Strom. l.5. obtinuiſſe refert apud Sacerdotes Ægyptios, ut Minervea ędificarent omni remoto tecto patentia, & abſque ſimulacris. Hæc omnia ſub uno Templi nomine conſtant. Sed nobis impræſentiarum origo Templorum exquirenda eſt, quæ ad modum ædium ędificata ſuo teguntur culmine, ut ab injuriis Idola conſtituerentur in tuto, & populi in religionis cœtus coirent. Templa ſanè ita uſurpata ſuam facilè debent originem ſimulacris & Idolis, quibus ſpiritale Numen caducis velatum exuviis, in ſenſibilium rerum cenſum ita redactum eſt, ut culmine Templis impoſito laborandum eſſet mortalibus, ut injurias ab illo aeris, & temporis propulſarent. Porrò viri illi rudiores aſpectu ſe tantillorum materialium Numinum ſolabantur, quare viſum eſt certo aliquo in loco Deum detinere, quò ſemper hominum indigentiis præſto eſſet, & pervius obſequiis. Quandiu alia de Numine idea manſit, quod nempè immenſum, infinitum, omnia replens loca, & nullibi non præſto haberetur; tunc nec Templa, neque religioſas ædes condere homines laborarunt. Ubique Dei Majeſtas & ſentiebatur, & colebatur.

k Sil. Italic. l.3.
l Strab. l.3.
m *Templum non ſolum quod poteſt claudi, verùm etiam quod palis, aut aliqua tali re, & lineis aut loris, aut ſimili re ſeptum eſt. Serv. in 4. Æneid.*

Cautiorem ea de re populum ſuum fieri Deus Iſrael voluit, cum ſibi Templum ędificari poſtulantibus, permitteret. Profeſſus eſt enim ſe Cælum, & Terram ſuo Numine implere, longèque proinde abeſſe, ut in conſtructis humanâ induſtriâ ædificiis contineretur; indulgere ſe tamen voluiſſe inſtabili rudioris gentis ingenio, ut ſcilicet fixum aliquod haberet, certumque Templum, neque pro arbitrio per alia finitimarum gentium Numina vagaretur. Unicum tamen ſibi erigi ſtatuit, quo Numinis ſingularitas magis magiſque inſinuaretur. Eò venire juſſit populum, ſemel, iterum, & tertiò ſingulis annis, tanquam præſtandis vero, & legitimo Domino obſequiis. Cavit tandem, ne alibi quàm in Templo ſacrificia offerrentur, etiam atque etiam contra Deorum pluralitatem, atque Idololatriam populum ſuum præmoniens. Quare Templum illud velut aula Regis, & ſummi totius Iſraelis Moderatoris habendum erat, quò convenire Populi in obſequia Regis jubebantur.

Antequam tamen condendi Templi vero Deo conſilium caperetur, plura jam ſibi conſtrui Dæmon curaverat, in Ægypto maximè, conſtitutæ primùm Idololatriæ ſede. Sunt etiam qui ante diluvium ædificata quædam in honorem aſtrorum crediderint, quem ſanè cultum ab Enos inventum ferunt (n). Templi Deæ Syriæ originem ad Deucalionem, cujus ætate diluvium contigit, referri à nonnullis Lucianus, de Dea Syra, eſt author. Porrò Deucalion non rarò cum Noemo confunditur; quare vir iſte pius Templorum primus author crederetur. Sed quid Noe deputandum ſit, ex Gen.8.20. intelligimus: *Ædificavit Noe Altare Domino*, poſt diluvium: nihil hìc profectò de Templo. Conſtitutorum Templorum in Ægypto honor Oſiridi tributus à Diodoro l.1. videtur; narrat enim Principem illum, deinde inter primores regionis Deos habitum, Templum erexiſſe auguſtum, & magnificum utrique parenti, Jovi nempè, & Junoni; geminas inſuper ædiculas aureas Jovi conſecraſſe, ampliorem Jovi Cœleſti, minorem alteram Jovi Ammoni; adjeciſſe inſuper alias aureas aliis Numinibus. Arnobius adverſ. Gentes l.6. mavult à Phoroneo, ſive Merope Templa Ægyptia repetenda. Porrò Phoroneus Abrahamo coævus creditur Euſebio, qui Apim ejus ſucceſſorem circa Iſaaci tempora conſignat. Artapanus (o) Lyſimachus, Joſephus, & Rabbini ſuſtinent, Templa jam inde à Moyſis ætate familiaria in Ægypto fuiſſe; ex quibus Templa Athos, & Heliopolis ab Hebræis, cogentibus Ægyptiis, ædificata Artapanus eſt author. Addit inſuper, in ipſo ſeceſſionis Iſraelitarum ab Ægypto articulo omnia ſimul religionis Templa corruiſſe; ſicut & in obſequium Virgæ Moſaicæ, de qua mira ferebantur, plures non diſſimiles virgas Ægyptios in omnibus Templis conſecraſſe. Lyſimachus apud Joſephum (p) narrat, Moyſem una cum Hebræorum exercitu omnia, quæcumque obvia habuerunt in itinere, ſubruiſſe. Illud Exod. 12. 12. *In cunctis Diis Ægypti faciam judicia* (q), ita interpretantur Judæi, quaſi omnia Ægyptiorum Templa Iſraelitæ in ſua ad Ægypto ſeceſſione ſubverterint, Joſephus (r) ita Deum Iſraelitas alloquentem inducit: Jubeo vos igne, & ferro vaſtare lucos, Aras, & Templa Chananæorum, ut ne veſtigium quidem ſuperſit. De Templo, vel æde Phegor ſermo eſt Deut. 34. 6. & Joſu. 15. 41. ibidem etiam mentio injicitur *Bethſames*, quæ facilè ſibi nomen à Templo Solis accivit (s). Plura ſub Judicibus occurrunt in Chananitide Templa, ut Baal-Berit (t), Dagon (u), & alterum à Samſone in Urbe Gaza ſubverſum (x).

Quam-

n *Maimonid. de Idolol. c. 1. §.2. apud Spencer. de Legib. ritual. l.3. diſſert.6. c.1.*
o *Artapan. apud Euſ. l. 9. Præp. c.23. & 29.*
p *Lyſim. apud Joſeph. contra Appion. l. 1. &c.*
q Vide *etiam Num.33. 4.*
r *Antiq. l. 4. cap.8. p. 120*
s *Joſu. 13. 20.*
t *Judic. 9. 46.*
u 1. *Reg. 5. 2.*
x *Judic. 16. 27.*

Digitized by Google

Quamquam hæc ita ſe habent, illud tamen conſtat, nunquam apertam Templorum mentionem apud Moyſem legi; namque vocem *Betphegor*, ſeu Templum Phegor, in Deuteronomio adjectam conſtat, cum Opus poſt obitum Legiſlatoris recenſeretur. Sermo apud ipſum tantùm occurrit de lucis, aris, collibus, monumentis, & Chamanim, nempe clauſtris Soli dicatis, ubi ignis perpetuus detinebatur; quemadmodum ex Levit. 26. 30. intelligitur. Faciles etiam credimus nulla fuiſſe in Ægypto eâ ætate Templa, exceptis ædiculis, vel geſtatoriis thecis, plurimum quidem & formâ, & uſu ad Tabernaculum Domini accedentibus. Nec inviti quidem ſuſpicamur, eos, qui vetuſtiſſimam Templis originem aſſeruerunt, vulgatum ſecutos fuiſſe errorem, quo Religioni, Regno, Urbi, Templo, totam vetuſtatem conciliant, rebus debitam, quibus ipſa ſubſtituta ſunt. Exemplum ſuccurrit in Templo Deæ Syriæ, quod, teſte Luciano, alii à Deucalione repetebant, alii à Semiramide, vel Atte, vel Baccho; quamquam ipſe oculatus teſtis affirmat, Templum illud, quale ſpectavit, vetuſtius non fuiſſe Combabo, viro ſanè præ illis omnibus recentiori. Sed hæc tamen, inquit ipſe, nihil de vetuſtate hujus Templi præ cæteris omnibus totius Orientis detrahebant, cum ſuper rudera conſtructum diceretur, vel ſaltem juxta vetus aliud Templum; fortè geſtatoriis ædiculis Deæ Syriæ ſucceſſerat. Quidquid tamen ſit, faciles concedimus Ægyptiis primum ædificatorum Templorum Diis honorem, quem ipſi ſibi apud Herodotum (*y*) vindicant; qua de re nos contentioſum cum illis funem trahere recuſamus.

y *Herod. l. 2. cap.4.*

Fateamur tamen oportet, Chaldæorum, Phœnicum, & Syrorum Templa antiquitatis gloriâ nihilo Ægyptiis conceſſiſſe; quemadmodum de Templo Deæ Syriæ nuper obſervavimus. Parem cum priori illo jactitat antiquitatem Templum Aſtartis in Phœnicia, ſeu Aſcalone, quod vetuſtiſſimum eſſe omnium hujus Deæ ex fama in ea regione conſtanti aſſerit Herodotus l.1.c.105. Templum Herculis Senioris in urbe Tyro inter primora ejuſdem regionis celebratur (*z*). Huic jungas Jnvis Templum in monte Caſio à Nepotibus Caſtoris, & Pollucis, ut ferunt, dedicatum (*a*). Pſeudo-Sanchoniato agit etiam de ædiculis geſtatoriis Dei Agrotis, cui maximi omnium Numinis titulum vetera Phœnicum monumenta tribuunt (*b*). Circumferebatur ejus ſimulacrum aureum in plauſtro, quod plura boum juga trahebant. Alterum occurrit apud Lucianum Templum Veneris, à Cynira in monte Libano conſtructum (*c*). Templum Beli Babylone pari cum reliquis antiquitatis gloriâ certabat. Ex his omnibus pleraque eodem antiquitatis gradu cum Templis Ægyptiis procedere poterant.

z *Herod. l. 2. c.44.*

a *Euſeb. Præp. l.1. c. 10.*

b *Sanchon. apud Euſeb. loc. cit.*

c *Lucian. de Dea Syr.*

Frequentia erant apud Græcos Templa belli Trojani ætate; cum jam inde & duodecim magni Dii, & plures Heroes inter Deos relati, ejus gentis Religionem omnibus numeris abſolviſſent. Porrò inventorum Templorum gloriam inter Græcos tribuendam credit Arnobius l.6. contra Gentes, *Æaco* filio Jovis; alii malunt Epimenidi inter primores Cretæ Philoſophos (*d*). Sed Philoſophus iſte multò eſt Æaco & Trojano bello recentior. Sanè Pythagoras Epimenide vetuſtior ſæpè de Templis agit (*e*); atque traditione acceptum narrant, Aborim Philoſophum Hyperboreum noctem in his locis religioſam ducere conſueviſſe. Narrant etiam alii (*f*) Cretem, primum Inſulæ ejus nominis Regem, Templum in ſua ditione Cybeli Deorum matri dedicaſſe; quem ſanè virum Epimenide multò antiquiorem fateri cogimur, ſi Philoſophus iſte circa Olympiadem 47. floruiſſe credatur. Memoriæ etiam proditum legimus, Templi Apollinis in Inſula Delo authorem fuiſſe Eriſichthonem, filium Cecropis Regis Athenarum; Cecrops autem mille fermè annis Epimenide vetuſtior eſt. Hæc de vetuſtate Templorum apud Græcos, quos ſanè plurima, ſicut in aliis rebus, ita & in religione potiſſimùm ex Ægyptiis derivaſſe Herodotus animadvertit (*g*). Ex eo fonte deductum in Græciam Oraculum Dodonæum vetuſtiſſimum omnium in ea regione; ex eo nomina duodecim Deorum: an ex illis etiam conſuetudo Altarium, & Templorum?

d *Laert. l.7.*

e Vide *Jamblic. vita Pythag.*

f Vide *Euſeb. Cronic.*

g *Herod. l.2. c.49. 50. 51. 52.*

Macrobius Saturn. l.1. cap.9. ex Zenone narrat, *Janum in Italia primum Diis Templa feciſſe, & ritus inſtituiſſe Sacrorum.* Ferunt Romanos vacuam habuiſſe à ſimulacris religionem non modico temporis ſpatio; donec ſub Tarquinio Priſco circa annum 170. ab U. C. in vacuis Templis ſimulacra conſtitui primò cœpta ſunt (*h*). Romolus Templum ſtatuerat Jovi Feretrio; Numa religionem Romanam formaverat; ſed religionem frugi, & ſimplicem, nudis ſcilicet Templis contentam, & ſimplicibus ſacrificiis ſine faſtu, impietate, & diſſolutione.

h Vide *Plut. in Numa Dyoni. Halycarnaſſ. Tertull. Apolog. cap. 25. Aug. de Civit. l. 4.cap.31.*

Cum Numinum Paganorum ferè omnia ex mortalibus fuiſſent conſecrata, quos ſanè mortales in cenſum Deorum ſuperſtitio tranſtulerat, ita potior Templorum pars Maſolæa veriùs referebat, ſupra eorum ſepulchra erecta, quàm Templa; quod ſanè documentum erat apertiſſimum cultûs recenter invecti, ſimulque ejuſdem cultûs prodebat vanitatem, cum ſæpè Divinis honoribus colerentur homines corruptiſſimi, quorum ne memoriam quidem manſiſſe par erat. Quam enim in ſuperſtites habebant obſervantiam, hanc ne poſt mortem quidem deponentes, tranſferebant in cineres, & exutos corpore ſpiritus; quare minùs ſetentes errare illas animas ſine laribus & ſedibus vagantes; illas, inquam, animas, quas ſubtili quodam corpore conſtantes, arctoque amicitiæ fœdere exuviis corporeis conjunctas, atque priſtinarum ſedium amore detentas opinabantur; conſulendum illis autumarunt, ædium quarumdam ædificio, quas illæ incolerent, & ſacrificiis, atque aromatum odoramentis tædium levare moraſque dulces trahere poſſent (*i*).

i Vide *Spencer. de Legib. Ritual. l. 3. cap.1. Diſſert. 6. ſect. 5.*

Quæ

Quæ jam innuimus de monumentis virorum clariſſimorum, præpoſterâ religione in Templa conſecratis, reddituſque in loco ſepulturæ Divinis honoribus, authoritate veterum Patrum Eccleſiæ fulciuntur, utì S. Clementis Alexandrini in Protreptico, pag. 29. Euſebii Præp. l. 2. cap. 5. Arnobii adverſus gentes l. 6. S. Cyrilli Alexandrini contra Julianum; aſſentiuntur & recentiorum Authorum plerique: longam Templorum hujus generis ſeriem diducentes. Templum Minervæ Lariſſæum, monumentum erat Acriſii; alterum in arce Athenarum, monumentum Cecropis. Templum Peliadis, Erichtonii; & Eleuſinæ, Iſmari ſepulchrum habebantur. Duæ illæ mulieres Hyperboreæ, ſcilicet Hyporoche & Laodicee ſua habebant Mauſolæa in æde Dianæ intra Templum Apollinis Delphici. Hæc ex Clemente Alexandrino delibavimus. Arnobius etiam aſſerit, hòrum Templorum partem non modicam, quorum ſuperbirent auro ſolaria, atque culmina adeò erigerentur, nonniſi humiles condidiſſe cineres, & oſſa; nec nobiliori excitata eſſe officio, quam ut eſſent cadaverum ſepulchra; quemadmodum, ait idem ad Paganos converſus, ex veſtris ipſorum ſcriptis convincere poſſumus. Argumentum inde trahit apertiſſimum contra Paganorum cultum; quippe qui inexpiabilis ſceleris rei eſſent, mortales homines Divinis honoribus colentes, atque crimen in Deos inferrent, quorum excitata Templa ſuper tumulos mortalium voluiſſent. Ita fermè & Euſebius philoſophatur, contendens ſi ipſi repetantur Idololatriæ fontes, atque ſuperſtitio ad ſuam revocetur originem, facilè demonſtrari poſſe, primos invectæ religionis Paganorum authores, fuiſſe homines perditiſſimos, qui metu quodam & avaritiâ, vel etiam præpoſterâ quadam in patronos ſuos obſervantiâ, eorum memoriam perennatam voluerunt; qua in re, inquit ipſe, excuſatione digni fuiſſent, ſi eouſque furoris non proceſſiſſent, ut è mortalium conditione tranſlatos viros, ſibi vel Patriæ beneficos, in ipſas Deorum immortalium Sedes invehere non auſi fuiſſent. Acceptæ à patribus ſuis religionis, ſequitur idem Euſebius, cum filios puduiſſet, quò ſe ab omni crimine ponerent in tuto, novam invexerunt Theologiam, qua omnia ad figuras, & myſteria pertraherent; obtendentes, ſub ementito Deorum nomine nihil quidem mortale deſignatum fuiſſe, ſed naturales maximorum in tota natura effectuum cauſas, utì Solem, terram, aera, ventos &c. Celebris illa turris à Belo Babylone conſtructa, inter Orbis portenta olim habita, ejuſdem Beli monumentum erat, authore Strabone l. 16. De Templis verò Romanorum univerſis hæc Prudentius (k).

Et tot Templa Deûm Roma, quot in Urbe
Sepulchra
Heroum numerare licet.

Nec alia erat Ægypti diſciplina, apud quos nolla facilè Templa carebant Sepulchris, ſivè Deûm, ſivè animalium quorumdam Sacrorum. De his tumulis ſermo eſt apud Herodotum, & Diodorum; quamquam ſubobſcurè Herodotus loquitur; quippe qui myſterium ſilentio premendum ſibi in ea re autumaverit.

Ex his omnibus fuſiùs à nobis hucuſque digeſtis facilè intelligimus, omnium Templorum, quorum ad nos cognitio certa devênit, vetuſtatem præ Moyſe minorem fuiſſe; quamquam ambigendi locus de Templis Ægypti manet; cum nec de Phoroneo tamquam primo conditorum in Ægypto Templorum authore conſtet, neque, ſi conſtaret, de ætate ejuſdem Principis certi aliquid habemus. Reliqua omnia Templa Chaldaica, Syriaca, Phœnicia, Græca, Inſularum Italiæ, & populorum, quos Barbaros appellant, vetuſtate Moyſi concedunt. Quando enim ædificati Templi Deæ Syriæ author Deucalion haberetur, non tamen Moyſe vetuſtius eſſet; cum diluvii Deucalionei epocham circa receſſum Iſraelitarum ex Ægypto conſtituamus. Celebratiſſimum illud Babylonis Templum Belo ſacrum, de quo nos infra, ante Nabuchodonoſorem quidem, incertum tamen quo Authore, conditum erat: ſunt qui à Semiramide credant, nempè multo poſt Moyſem tempore. Jupiter, cæterique Dii coævi, ſicut & ejus filii, ut Æacus, authores Templorum in Græcia &c. 500. annis à Moyſe ſuperantur. Janus ſuppar erat Saturno patri Jovis. Templum Herculis Tyrii non ſanè majorem jactare poterat vetuſtatem, quàm Urbs poſt obitum Moyſis condita. De reliquis Templis Phœniciæ, & Philiſthæorum, in ea qua ſumus obſcuritate, nihil certi afferimus. Apud Strabonem l. 11. celebratur Templum Leucotheæ in Colchide, quod à Phryxo repetit; ſcitum eſt autem Phryxum paulò ante Argonautas in regionem veniſſe; & Argonautarum expeditio ad ætatem Gedeonis circiter refertur. Apud Ovidium celebre eſt Templum Dianæ in Taurica, in quod cælitus delapſum, utì ferebatur, ſimulacrum (l). Quo tempore Pylades, & ejus amicus Oreſtes eò adoraturi venerunt, Iphigenia Oreſtis ſoror ſacris præerat. Porrò hi omnes viri bello Trojano poſteriores ſunt; quare etiamſi ante ducentos annos Templum illud conditum habeatur; adhuc tamen Moyſis ætate inferius eſſet. Itaque id ratum haberi poteſt & firmum, nullum nobis Templum Moyſe vetuſtius innotuiſſe.

Non abs re ducimus modò aliquid de forma & habitudine veterum Templorum, quò Salomonico comparentur, afferre. Hæc de Templis Ægyptiis apud Strabonem leguntur (m). Obvia primùm occurrit quadrata & inſtrata lapidibus area, jugero circiter patens, & quadruplo vel ſaltem triplo porrectior, quam anguſta tria veſtibula, alterum poſt alterum, excipiebant. Ex his aditus in atrium amplum ſatis & magnificum, in cujus fronte Templum aſſurgebat, mediocre illud mole, atque ſimulacris omnibus vacuum, niſi for-

k l. 1. *contra Symmach.*

l *De Ponto* 3. *eleg.* 2.

m *Strab.* l. 17. Vide *Herod.* l. 2.

forte figuras quorumdam ſacrorum apud Ægyptios animalium exhibuerit. Omnia itaque religionem & magnificentiam ſpirabant, luci ſacri, atria, porticus, areæ, cæremoniæ myſticæ. Miniſtri religioſâ quadam gravitate rebus ſacris operabantur.

In tanto religionis apparatu Templum demùm ingreſſis offerebatur felis, canis, ſimia, hircus, crocodilus, vel quid ſimile. Similem Templorum ſtructuram deſcribens

n Pædag. l. 3. c. 2.

S. Clemens Alexandrinus (*n*), magnificentiam lucorum, atriorum, & porticuum celebrat; atria & veſtibula ornari teſtatur magnificis columnis, parietes lapidibus raris & pretioſis incruſtari; interiora Templi oculos præſtingere fulgore auri, argenti, & pretioſi illius metalli quod *Electrum* appellant. Penetralia verò, ait, à reliquo ædificio ſeparant aulæa intexta. Sed cum locum ingreſſi de Deo quærunt, tunc Sacerdos ad majeſtatem compoſitâ gravitate velum reducens, felem, vel crocodilum, vel cicuratum aliquem anguem ſuper ditiſſimum purpureum tapetem reptantem exhibet.

Simandius Rex Ægypti rerum à ſe geſtarum perpetuum monumentum poſteris relicturus, Templum conſtruxit, ſive magnificum ad miraculum uſque ſepulchrum, ita à Diodoro deſcriptum l. 2. c. 1. Totum ædificium in quadro poſitum, ſpatium 10. ſtadiorum habebat. Primus ad illum aditus lapide variegato ornatus jugeris 2. porrigebatur, & 45. cubitis aſſurgebat. Succedebat atrium 4. jugerorum in quadro, quem faſtigiatum periſtylium ambiebat; cujus periſtylii columnæ ſingulæ altæ 16. cubitis, & priſco opere in animantium figuram inſculptæ perpetuo lapide conſtabant. Excipiebat deinde aliud atrium ejuſdem amplitudinis, ſed ditius ſculpturis, & pretioſo columnarum lapide, ac artificio. Ibi expreſſis ad magnitudinem coloſſi ſtatuis bellum Simandii contra Bactrianos exhibebatur. Succedebat Templum, ubi expreſsâ in ligno ſculpturâ cœtus Judicum ſpectabatur, inter quos medius aſſidebat Præſes, imaginem veritatis è collo ſuſpenſam geſtans. Indè egreſſis occurrit ejuſdem ſtructuræ magnum aliquod ædificium, imminens vaſto atrio, quod periſtylium ornat. Longiùs aliquanto ſurgit Bibliotheca, hanc habens in fronte inſcriptam epigraphen *Animæ Medicamentum*. Succedit Bibliothecæ Templum, ubi ad 20. uſque enumerantur pulvinaria Jovis, & Junonis, ſpectandumque ſe Regis hujus ædificii conditoris ſimulacrum exhibet. Non unam etiam Templorum Ægypti deſcriptionem

o L. 2. c. 138. 155. 170. 175. 176.

habet Herodotus (*o*), ubi Latonæ, Vulcani, Minervæ, & Dianæ, ſed nihil ab ea, quam ſupra ex Diodoro retulimus, differunt. Unius Serapii Alexandrini afferemus, quod cum ad ætatem uſque Theodoſii Magni ſtaret, ejuſdem Principis juſſu in Chriſtianorum Templum conſecratum eſt. Hæc de illo Rufinus Hiſt. l. 2. c. 23. *Non naturâ, ſed manu & conſtructione, per centum aut amplius gradus in ſublime ſuſpenſus, quadratis & ingentibus ſpatiis omni ex parte diſtentus. Cuncta verò quo ad ſummum pavimentorum evadatur, opere forniceo conſtructa, quæ immenſis deſuper luminaribus, & occultis aditibus invicem diſtincta, uſum diverſis miniſteriis & clandeſtinis officiis exhibebant. Jam verò in ſuperioribus extrema totius ambitus ſpatia occupant exhedra, & paſtophoria, domuſque in excelſum porrecta, in quibus vel æditui, vel hi quos appellabant agnevontas, id eſt qui ſe caſtificant, commanere ſoliti erant. Porticus quoque poſt hæc omnem ambitum quadratis ordinibus diſtincta intrinſecus circumibant. In medio totius ſpatii ædes erat, pretioſis edita columnis, & marmoris ſaxo extrinſecus amplè magnificèque conſtructa. Interiores delubri parietes laminis primò aureis veſtiti. Super hæc argenteis; ad poſtremum æreis habebant, quæ munimento pretioſioribus metallis forent.* Congeſta ſuper concamerato fornice non modicis ſumptibus terra, in amplam aream porrigebatur, cujus medium inſidebat Templum. Hujus Templi pretium augebat inſignis Ptolemæorum Bibliotheca. Sacro quodam horrore, quemadmodum ferè omnia Veterum Templa, locus tenebatur; tenuis enim lux ea forulo ad orientem patenti ita admittebatur, ut orientis ſolis radii ipſum Idoli os è regione in capite Templi poſiti ferirent. Ex hac deſcriptione intelligimus hujus ædificii ſtructuram Græci fuiſſe saporis, alteriuſque à priſcis Ægyptiorum ædificiis architecturæ. Hoc planè fuit Ptolomæorum opus.

Ægyptiacis Templis alterum non abſimile, & in vicinis poſitum, Jovis nempe Ammonis, jungimus. Erigebatur illud in medio ſacri luci, Templum ſimul, & arx pro finitimis circum populis. Tribus totum ædificium ambiebatur muris, quorum prior ambitus claudebat veteres Regis ejus regionis ædes, ſecundum Gynecæum fœminarum, ubi & ſedes filiorum ejus Principis. Ibi etiam aſſurgebat Templum, & Oraculum Dei Ammonis. Intrà tertium tandem ambitum continebantur ædes militum & aliorum Aulæ cuſtodum. Templa Syriæ, & Arabiæ ejuſdem erant cum Ægyptiis architecturæ. Priſcis Arabibus, quemadmodum cæteris fermè omnibus gentibus, Templa omnia deerant. Maximus Tyrius Diſſert. 38. vidiſſe ſe tradit ejuſdem gentis ſimulacrum nullo exquiſitiori artificio, quàm lapidis quadrati, elaboratum. Sed altam prorsùs ideam de majeſtate Templorum Arabiæ, & Numinum ejuſdem gentis Diodorus ingerere conatur l. 6. c. 10. Hæc ille de Templo Jovis Triphylii in Inſula Panchæa. Ædificium eſt, inquit, in medio agri læti, & fertilis, quem fruteta, & arbores ornant. Templum non antiquitate minus, quàm divitiis, magnificentiâ, & loci ſitu præſtat. Duobus jugeris in quadro patet. Niveis lapidibus conſtat ſtructura, quam fulciunt immanes quædam columnæ, ſculpturâ inſignes. Simulacris Deorum nihil eſt reliquum, ſivè ſtatura ſpectetur, ſivè ſculpturæ artificium. Sacerdotibus ſervitiis ejuſdem Templi deſtinatis ædes circa Templum poſitę ſunt. Templo ſuccedit Circus quatuor ſtadiis in longum, & jugero in la-

tum

lum: duo Circi latera ornant æneæ giganteæ ſtatuę ſupra quadratas baſes conſtitutæ. Hoc magnifici Templi Ædificium. Ejuſdem architecturæ guſtum aliquem ſervat Templum Mecbæ bodie uſque manens. Templum, quod *Beitullah*, Domus Dei, dicitur, ædificium eſt 15. circiter paſſibus in longitudine, 11. vel 12. latum, & 5. brachiis circiter aſſurgens. Regnat circum turris in quadro, quam ambiunt parietes cum triplici columnarum ordine, faſtigiatiſque internè patentibus porticibus, quatuor Mahometanorum ſectis ad orationem ſeorſum deſtinatis. Scitum eſt, Abrahamum ædificii hujus authorem à Mahometanis reputari. Ejuſdem ſtructuræ aliquid referunt ſplendidiſſima illa Templi Palmyreni veſtigia [p].

p Theven. 3. Voyage 1. Levant, 2. part. c. 21.

Apud Veteres celebrantur Templa Aſcalonis, & Herculis Tyrii, quorum nulla ſupereſt ſatis exacta, & fidelis deſcriptio. Sermo in Scriptura occurrit de Templo Dagonis in Urbe Philiſthęa Azoto; ſed altum de ejus ſtructura ſilentium, niſi ſi quid in hiſtoria Samſonis legatur, quod conjecturam præbet ejuſdem fuiſſe cum Ægyptiis architecturæ; amplo etenim atrio periſtylio ornato imminebat, namque populus ad ſpectaculum Samſonis accitus, & porticus omnes occupabat, & tecta Templi, & periſtylii, quæ omnia vir ille inſigni robore præſtans ſubvertit.

Neque ſilentio nobis premendum Templum Hierapolis Deæ Syrię inter primora totius Orientis habitum. In colle modicè quidem aſſurgente, ait Lucianus de Dea Syr. medium totius Urbis tenet. Duplici muro totum ædificium ambitur. Templi veſtibula ſeorſum ad boream directa ſunt, centum ulnarum magnitudine. Templum ad orientalem plagam, quemadmodum Joniæ Templa omnia vergit. In ſolo 2. paſſibus prominenti, unde per gradus aſcenſus, ædes collocatur. Veſtibulum ſtatim intuentium rapit admirationem, detinent etiam accedentes aureæ januę, & templum fulvo metallo coruſcans. Imum Templi ſpacium conclave aliquanto prominens ſemper clauſum, & nunquam patens tenet. Intima Templi nonniſi Sacerdotibus pervia; neque Sacerdotibus indiſcriminatim omnibus. Erant in loco ſacro geminæ aureæ ſtatuæ, Junonis hæc, altera Jovis; quamquam diverſo deſignarentur nomine. Juno exhibebatur Leonibus aſſidens, Jupiter tauris; tertius alter Deus nulli ſimilis Numini, ſed ex omnibus aliquid præſeferens, geminis illis accedebat. Huic Numini Aſſyrii nullum aliud nomen aſſignant, quàm quod ſtatuam, ſive figuram exprimit (q). In Templum ingredientes ad lævam offendunt thronum vacuum, Solis dicunt; vacuum autem, quòd aſtrum illud per ſe notiſſimum nullo indigeat alio, quo exprimatur ſimulacro. Succedebat thronus Apollinis, cujus aliud erat apud illos, quàm apud Græcos ſimulacrum; barbatum enim, & veſtitum Numen pręferebat; cum apud Græcos & Numen ſit nudum, & imberbe. Hæc Lucianus de

q Semeion.

Templo Deæ Syriæ celebratiſſimo.

Ab his omnibus recedebat ſtructura Templi Beli Babylone. Quadratum enim erat ędificium, teſte Herodoto, ſpatium tenens ex omni latere 2. ſtadiorum, ſeu 250. paſſuum (r). In medio hujus ſpatii ſurgebat turris baſim habens ſtadio patentem in quadro. Porrò turris illa ſeptem aliis turribus minoribus, alterâ ſuper alteram impoſitâ, conſtabat. In ſuprema, & eminentiſſima turri Templum erat, in quo magnificum pulvinar cum tabula aurea, nullum autem ſimulacrum. In ima turri ad porticûs ſolarium aurea Jovis aſſidentis figura 12. cubitis procera ſpectabatur; accedebat & amplior aurea menſa cum ſede, & ſcabello ejuſdem metalli; accedebat & aureum Altare, ſicut & auguſtius aliud perfectis ſacrificiis, ſive majoribus victimis offerendis. Perſæ, qui nec Templa norant, nec ſimulacra, cum ſibi armorum jure Babylonem ſubegiſſent, everſo Templo theſauros omnes abripuerunt. Id factum Xerſi tribuunt Herodotus, & Arrianus. Alexander Magnus everſum jam ædificium reſtituendum ſuſcepit, ſed morte intercedente ab opere deſiſtere coactus eſt (s).

r Herod. l. 1. c. 181. 182.

s Arrian. l. 3. & 7. & Strab. l. 16.

Aliam ejuſdem Templi ideam ſubjicit Diodorus l. 3. c. 10. namque à Semiramide ædificatum autumat, ejuſque altitudinem neminem ad id uſque ſatis exactè definiſſe contendit. Sed, inquit, tam altè porrigitur ædificium, ut in ejus culmen aſcendentes Chaldæi obſervationes ſuas aſtronomicas ad Orientem, & Occidentem perficiant. In vertice ejuſdem Templi tria ſurgunt aurea ſimulacra, Jovis, Junonis, Opis, quorum prius & poſtremum mille talentorum Babyloniorum pondus æquabant. Supererat adbuc Diodori ætate Jovis ſimulacrum 40. pedibus procerum. Opis throno aureo aſſidebat, habens ad genua duos Leones, penès quos ſequebantur immanes totidem argentei ſerpentes. Junonis ſimulacrum 800. talentorum pondere, ſerpentis caput dextrâ tenebat, alterâ ſceptrum lapideum. Ante Numina poſita aurea menſa 40. pedibus in longum, & 12. in latum, 500. talentorum pondere. Communis erat tribus; quemadmodum & gemini ampli crateres, naviculæ figuram exhibentes, ac duo vaſa adolendis aromatibus deſtinata; Præter hæc, tres poſiti erant crateres, quorum unus Jovi dicatus, pondere erat 1200. talentorum.

Templum Dianæ Epheſinæ inter celeberrima totius antiquitatis jure meritoque habetur. Hujus ædificii ſtructura, neque ad Ægyptiacam, neque ad Syriacam accedens, quatuor ad latera exteriora alis, geminis utrinque, diſtinguebatur; nempè duplici columnarum ordine circum regnante, octo ad geminas frontes ante, & retro replicabantur (t). Porrigebatur totum opus ad 425. pedes, in latitudine verò excurrebat ad 220. Viginti ſeptem ſupra centum Reges ſinguli ſingulas columnas donaverant 60. pedibus altas, inter quas 36. anaglyphico opere inſculptæ.

t Vitruv. l. 3. c. 10.

Januas habebat cypreſſinas, cujus arbo-

ris ligoum, neque corrumpi unquam, neque à priſtino nitore decedere contigit. Quç fabri lignarii opere conſtabant, omnia è cedro erant; atque ad ſuperiora aſcenſus patebat per gradus ex ſuſte quodam vitis, è Cipro advecto. Longum eſſem ſi rara & pretioſa ſingula ornamenta celebratiſſimi hujus Templi recenſerem. Sumptus univerſâ Aſiâ conferente, 220. annorum ſpatio tandem totum opus abſolutum eſt.

Græcorum Templa, quod ad figuram pertinet, ſatis ad Epheſinum accedebant. Plerumque faſtigiatis porticibus, vel ſaltem periſtyliis ambiebantur; alia ſimplex periſtylium, vel porticum, alia duplex periſtylium babebant.

Quamquam Templorum ſtructura varia fuerit apud varias gentes, communes quædam regulæ; æquè ab omnibus in ea re ſervabantur. Scimus enim plurium Hiſtoricorum teſtimonio Ægyptiorum Templa plerumque januas babuiſſe ad Orientem, adeoque & Templum & Sanctuarium ad Occidentem. Porticus Vulcani ab Aſychi Rege Ægypti conſtructa orientem reſpiciebat (u); ſicut & ad eamdem Cœli plagam patebat Templum Memphis (x), opus Pſammetichi. Idem ſervatum & in cæteris veterum Templis Porphyrius cum aliis nonnullis eſt author (y); utpotè quia ſingulorum aditus ad Orientem patebat: orantes verò in Templo ſpectabant Occidentem. Nec Templum Deæ Syriæ ab aliis ea in re diſtinguebatur.

Senſim tamen morem illum obſolevîſſe, ex Hygino Auguſti Liberto, intelligimus [z]; ille enim ad Occidentem Templi ingreſſum ſtatuit, ut Numinis Simulacrum io caput Templi erectum ad Orientalem plagam ſpectet; ſicut & ad eandem plagam Numen in Templo adoraturi reſpiciant. Ex quo Vitruvius de Architect. l.5. c 5. *Sigaum quod erit in cella collocatum, ſpectet ad veſpertinam Cæli regionem, ut qui adeant ad aram immolantes, aut ſacrificia facientes, ſpectent ad partem Cæli orientis, & ſimulacrum, quod erit in Æde ... ipſaque ſimulacra videantur ex oriente contueri ſupplicantes.* Hanc ſtructuræ habitudinem in priſcis Chriſtianorum Templis ſpectari conſlat; ſemper enim fores babent ad occidentem patentes, ut Ara, & Sanctuarium in adverſam partem reſpiciant. Hujua autem moris vetuſtas in altero paris antiquitatis more elucet; cum apud veteres Cbriſtianos obtinuiſſet, Deum adoraturos orientem ſpectare: ex qun vetus Paganorum calumnia de cultu Soli à Cbriſtiania præſtito.

Nihil eâ traditione vetuſtius in Eecleſia Occidentali, unde facilis conjectura trahitur, morem illum ex gentibus ad Chriſtianos tranſiſſe; cum priſci illi Fideles ejuratis Paganorum ſacris ad fidem accedentea, ritum hunc ex Paganiſmo receptum ad meliorem uſum retinere maluiſſent. Favet huic opinioni, quòd contraria planè diſciplina apud Judæos ſervetur, quorum mores faciliùs adoptaſſent Apoſtoli, niſi huic alteri aſſueviſſe Fideles animadvertentes, ooluiſſent io re minimè mala conſuetudini adverſari.

u Herod. l. 2. cap. 136.
x Diod. l. 5.
y Porphyr. de antro Nympharum. Item Dion. Thrax l. 3. de Pharis, apud Spencer. de Legib. Ritual. l. 3. c. 2. Differt. 6. ſect. 4.
z De Agrorum limit. conſtituen. l. 1. Antiqui Architecti en occidentem Templa ſpectare rectè ſcripſerunt, poſtea placuit omnem religionem eò convertere, ex qua parte Cœli terra illuminatur.

Nihil planè ſimile in Eccleſiis Orientalibus, apud quas Judæorum mores invaluerunt, ſicut & veteres ſervatæ ſunt regulç Templorum Ægypti, & Syriæ. Aditum illæ ſtatuebant Templorum ad Orientem, Aras ad Occidentem. Extat hujus moris veſtigium in Templo Tyri conſecrato, latè ab Euſebio Cæſarienſi deſcripto (a): extat & in aliis recentioris ævi in eadem regione Templis. Nulla enim à conſtitutâ illâ regulâ recedunt, quam ex altiori fonte repetiiſſe eorundem Templorum Authores facilè credimus. Amplo murorum clauſtro locus Sanctus ambiebatur; ad orientem patebat amplior & faſtigiata porta, cujus longè latequè proſpectus. Datus hinc aditus in atrium ingens, & quadratum, perpetuo quadruplici porticuum columnatarum ambitu ornatum. Medium ejus atrii è regione Templi duo tenebaot ditibus aquis ſontes, quò puri Fideles Templum ſubirent. Tres amplæ fores ad Orientem, quarum mediæ ampliores, lateralea duç inferiores; ſiogolç repagulis æoeis ferreis maniceis obſtrictis oon ſine ſculpturis ornabaotur. Ex majori porta aditus dabatur in navem Baſilicæ, ex duabus aliis in latera. In capite erigebatur Epiſcopi thronus, aliique pro Sacerdotibus, qui ſemicirculo unà cum Epiſcopo circum Altare in medio hujus ſpatii poſitum aſſidebaot. Sanctuarium à reliqua Eccleſia ſeparabant tranſennæ quædam ſive caocellata lignea, ſculpturis exquiſitiſſimè ornata. Hæc Eccleſiæ Tyri, & Orientalium omnium ſtructura.

a Euſeb. l. 10. c. 4.

Sed non ita conſtituendum eſt, ut certæ quædam regulæ in Templis omnibus condendis ſervandç ſtatuerentur. Plerumque certè, non verò neceſſariò iis ſe conformabant, tunc maximè, cum nullam baberent variandæ architecturæ occaſionem. Namque teſtatur Vitruvius l.4. c.5. *Sin loci natura interpellarit, tunc convertenda ſunt earum Ædium conſtitutiones, uti quamplurima pars mœnium è Templis Deorum conſpiciatur.* Si verò in ripa amnia Templum excitandum fuiſſet; ædificium fluenti alveum, ſicut & veſtibulum ſpectabant. Ita apud Ægyptios ubi Templa potiſſimum in ripa Nili ædificabantur, eo artificio Sacræ illæ ædes conſtructæ erant, ut veſtibulum habereot ad flumen; adeoque quæ in ripa eſſent orieotali Templa orientem anteriori fronte, occidentem poſteriori ſpectabant; ſicut & viciſſim quæ io adverſa ripa ædificata eſſent, Occidentem babebant in fronte, Orientem à tergo. Si tandem viæ imminerent, veſtibulum patebat in via, quò ſcilicet facilis daretur tranſeuntibus aditus, & Numina per tranſitum ſalutarentur. Hæc Vitruvius. Scholiaſtes Pindari hanc regulam io univerſum conſtituit de ea, qoam orantes ſervent, ſitus habitudine: Numina adoraturi, inquit, ad Orientem convertuntur; qui verò Heroas, ad Occidentem.

Quare pro Deorum varietate varia etiam ſervabatur Templorum architectura. Sacrç Jovi Ædes in loogum magis, quàm in

Ia-

latum prorogabantur; ſæpè erant ſub dio (*b*), & elatis muris ſublimes; quò ſcilicet magis magiſque Numinis amplitudo, & ſuper cæteros præſtantia eluceret. Templa etiam Cœli, Solis, Lunæ, Fulguris, ſine culmine plerumque patebant; quòd ſcilicet luci hæc omnia pateant. Idem ſortè ſignificatum voluerunt Iſraelitæ, cum Solem, Lunam, & Aſtra ſuper tecta adorarent (*c*). Ceres, Veſta, Sol, Bacchus, cçterique Dii, quorum Numen ad terram refertur, terræ rotunditatem in Templis affectabant; quippe quę ſive rotunda eſſent, ſive 6. vel 7. vel 8. lateribus angulata. Janus quadrato ædificio gaudebat; Pluto, cæterique Dii Inferni ſubterraneis fornicibus, ſicut etiam Aris in terra defoſſis. Numina Urbis tutelaria in editiſſimo ejuſdem loco erecto Templo præſidebant; quemadmodum ex Templis Trojæ, Minerveo Athenarum, & Capitolio Romano intelligimus. Dei etiam artibus, virtutibus, paci pręſides in locis frequentiſſimis Urbis erecto Templo colebantur. Mercurio, Iſidi, Serapidi Templum ſtabat in foro. Voluptatum Numina, e. g. Venus; belli, utì Mars, & Bellona; ignis & incendii, utì Vulcanus extra Urbem ſuas habebant conſtitutas ſedes; Neptuni Templum mari imminebat; Æſculapii in loco Urbis vel ruris amœniſſimo (*d*); Apollinis & Bacchi Theatro continuabantur; Herculis à Circo non remota, Cereris in agro, quòd ſcilicet hujus religio locum puriſſimum exigat (*e*).

b *Vitruv. l. 1. c. 2. Jovi, Fulguri, & Cœlo, & Soli, & Lunæ ædificia ſub divo hypetraque conſtituentur, horum enim Deorum, & ſpecies, & effectus in aperto mundo, atque lucenti præſentes videmus.*

c *Sophon.* 1. 5. *Eos qui adorant ſuper tecta militiam Cœli.*

d *Vitruv. l.* 1. *c.* 2.

e Vide *eund. l.* 2. *c.* 7.

Præſcribit etiam Vitruvius l. 1. c. 2. ſuam variis Numinibus architecturam: *Minervæ*, ait, *Marti, Herculi ædes Doricæ fient; his enim Diis propter virtutem ſine deliciis ædificia conſtitui decet. Veneri, Floræ, Proſerpinæ, fontium Nymphis, Corynthio genere conſtituta, aptas videbuntur habere proprietates, quòd delicioſa ſint magis & faſtoſa.* Jonico delectabantur Juno, Diana, & Liber; quòd is ordo medius ſit inter auſteritatem Doricam, & luxum Corinthium. Plerumque unicâ tantùm portâ inſtructa erant Templa illa, ante quam erectum ſtabat Altare, & cum Templa culmine tegerentur, Altare ſub dio manebat; quemadmodum & in Templo Domini Jeroſolymæ animadvertimus.

Apud Scriptores Græcos ſermo eſt de alio Templorum genere, atrio tantùm ſeu clauſtro conſtantium, quod perpetuò periſtylii ambitu ita cingebatur, ut undique ſubeuntibus aditus in Templum pateret. Templum Junonis ejuſdem ſtructuræ occurrebat ſecus viam, euntibus Phalero Athenas. Vide Pauſan. in Atticis. Idem & in Eliac. alterum deſcribit nullis ſeptum parietibus, quod forum urbis Elçæ occupaverat. Legimus etiam de Templo quodam noſtræ ætatis Athenis, non parietibus, ſed tantum periſtylio ſeptum: Templum eſt Jeſu Chriſto Crucifixo ſacrum (*f*). Quibuſdam apud Vitruvium Templis duplex eſt aditus in utraque fronte (*g*), cujus ſtructuræ nulla, inquit ille, ſunt Romæ exempla; Athenis verò in Templo Jovis Olympii occurrunt; occurrunt etiam noſtrâ ætate in elegantiſſimo Templo, quod vocant, Invalidorum Pariſiis.

f Vide *Palæogr. Græc. l.* 2. *c.* 4.

g *Vitruv. l.* 3. *c.* 1. *ad fin.*

Si quis modò ſtructuram Templorum Ægyptiacorum, Syriacorumque cum Jeroſolymitano à Salomone conſtructo comparare voluerit, plura ſanè ejuſdem ſaporis utrimque deprehendet. Paucis hìc totam hujus Templi œconomiam dabimus, qualem nobis Ezechiel, & Libri Regum, & Paralipomenon ſervarunt. Variat Joſephus, qui non Salomonicum, ſed ab Herode reædificatum Templum deſcribit; quod ſanè alterius erat à Salomonico, & à Templo poſt captivitatem reſtituto, guſtûs, & ſtructuræ magnificentioris; quanquam Salomonicum divitiis longè præſtaret. Immanes illi muri totum ambientes montem, cui Templum inſedebat, ad eandem cum monte altitudinem pertingentes, ad aggeſtam terram continendam ædificati, opus erant Salomone multò recentius (*h*). De atrio Gentium nihil ſatis exploratum habemus ante captivitatem (*i*). Quæ apud Rabbinos legimus de aſſignatis certos ad quoſdam uſus variis Templi partibus, ſicut & de ſingulari aularum ſtructurâ, aliiſque, & apud Ezechielem & apud Scripturam reliquam prorsùs deſiderantur: quare cum ſolum habeant authorem ſervatam apud eas gentes traditionem, poſſent eodem apud nos loco haberi, quo multa planè eorum ab eodem fonte derivata. Tandem quam exhibet Villalpandus ejuſdem ædificii œconomiam, paulò exaggeratam judicamus. Vir enim ille in ea, qua tenebatur, perſuaſione, nihil Salomonico ædificio quoad magnificentiam & guſtum reliqui fuiſſe, ideam ſubjicit ædis ad omnes veteris architecturæ regulas conformatæ, ut exquiſitiſſimum ſit opus, & totus architecturæ prodigium. Videſis cenſuram Ludovici Capelli Senioris in Templum Willalpandi in Præfat. Verſionis ſuæ Operis Maimonidis de Templo. Fabric. Bibliograph. Antiq. cap. 9. pag. 285.

h *Joſeph. de Bel. l.* 6. *c.* 14. *in Græc.*

i *Ezech.* 42. 20.

Complanatus in aream 500. cubitorum in quadro Moriæ clivus, aptum excipiendo Templo ſpatium exhibuit. Non ita tamen ad libellam locus æquatus, quin aliquantò molliter aſcendens, aditum in atrium per gradus exigeret. Patebant ad quatuor latera, orientem, occidentem, ſeptentrionem, & meridiem, januæ. Atrium Sacerdotum ſuas habebat ad orientem, ſeptentrionem, & meridiem portas, è regione aditûs in atrium Populi, rectâque omnes deducebant ad veſtibulum loci ſancti, ferè altari holocauſtorum obverſæ.

Ædificii hujus pars, quæ Templi nomine potiſſimum deſignabatur, tamquam ſedes Dei peculiaris habita, ſupernam fermè ædificii partem, & Sacerdotum atrio occidentalem, tenebat. Patens ab oriente veſtibulum, ut adoraturi ad occidentem ſpectare cogerentur. Tres diſtribuebatur in partes: Sanctuarium, Sanctum, & Veſtibulum. Sanctuarium 20. cubitos dimetiebatur in quadrum; Sanctum 20. in latum, 40. in longum, & 30. in altum;

Ve-

Digitized by Google

Veſtibulum oblongum habebat 20. cubitos 10 latum, bis totidem tam in longum, quàm in altum. Totius hujus ædificii menſura 70. cubitorum in longum; latitudo in corpore ædis 20. cubitorum, & altitudo 30. Lateralibus parietibus adhærebant conclavia 5. cubitorum altitudinis, triplici ſolariorum ordine diſpoſita. Trabes ſolaria illa fulcientes hinc lateralibus Templi parietibus, inde parieti extimo conclavium incumbebant. Primus ordo 5. cubitos quaquaverſum dimetiebatur; ſecundus uno cubito latior, quòd tantundem ſpatii parietes Templi ſenſim recedentes permitterent; qua pariter ratione ſeptem latitudinis cubiti tertio ordini relicti.

Porrò conclavia circum Templum ad Meridiem, Occidentem, & Septentrionem regnabant. Quare totum hoc ædificium unà ſimul cum aliis adhærentibus, aream tenebat 70. pedum ab Oriente in Occidentem; in latitudinem verò, unà ſimul computatâ murorum craſſitudine, 40. cubitorum circiter. Altitudo in mediâ æde 30. cubitorum; 15. verò in lateralibus ordinibus. Reliqua ædificii altitudo, media ſcilicet, quæ ſupra laterum altitudinem erigebatur, feneſtris luci demittendæ in Sanctum, & Sanctuarium dabat. Scalæ in ſcrobis modum fabricatæ ad extremas ſolariorum oras, aditum dabant è veſtibulo in conclavia. Porrò laterales illæ fabricæ alatis Græcorum Templis non ineptè compararentur; quanquam Græcorum illæ porticibus faſtigiatis, & columnis inſtructis, ipſam æquantibus Templi altitudinem, triplici aliquando, modò duplici, vel etiam ſimplici columnarum geminatione conſtabant; hæ verò Salomonis, licèt triplæ eſſent in altitudine, ſimplices tamen erant in latitudine. Ex his Templo, nudis alioqui lateribus minùs auguſto, majeſtas conciliabatur.

Sanctum, locus erat clauſus, & à reliquo Templo diſtinctus, quem Sacerdos deſtinatus bis in ſingulos dies manè, & veſpere adire tum offerendo thymiamati, tum incendendis extinguendiſque lampadibus, tenebatur. Sanctuarii aditus cæteris præcluſus Sacerdotibus, uni tantùm Pontifici die Expiationis ſolemnis ſemel in anno patebat. Atrium ex anteriori parte recluſum duas habebat ante ſe poſitas ingentes, & magnificentiſſimas æneas columnas, quarum habetur deſcriptio in Scriptura.

Templum ambiebant duo vaſta atria, quorum intimum, & anguſtius, in exteriori ambitu habens 200. cubitos in quadro, Sacerdotibus deſtinatum erat. Cæterùm eo uno excepto, quòd periſtylium in latere occidentali nullum, ſed murum tantùm (k) haberet, cætera, quod ad ornamenta, & ſtructuram pertinet, nihil cedebat extimo, & ampliori atrio, populo reſervato. Erant autem hæc atria lapidibus, elegantiſſimè ſtrata, magnificis porticibus, quas columnæ non infimi pretii fulciebant, ornata. Cellulæ pro Sacerdotibus, ſervandiſque rebus in uſum Templi, uti vino, oleo, frumento, & veſtibus, alia occupabant ædificia circum atria diſpoſita. Tandem ſi quid erat vel ad ornamentum, vel ad uſum, vel ad ſplendorem, & magnificientiam Domûs Dei, hujus ſanè nihil in eo ædificio deſiderabatur. Veſtes ipſæ, cellæ, cibi Miniſtrorum, pro Numinis Majeſtate ſufficiebantur.

k Vide *Joſeph. de Bel. l.6.c.* 14.

Neque ii ſumus, qui ſingula hæc impræſentiarum proſequi ſtatuerimus, ſatis habentes demonſtraſſe quantùm fuerit affinitatis inter Templa gentium Judæis finitimarum, & Templum Domini. Nihil fermè inter utraque hæc diſcriminis, niſi quòd multùm religione Numinis ſimul & ſtructuræ magnificentiâ Salomonicum illud præſtaret. Cæterùm utrinque recurrit Sanctuarium inacceſſibile, inviolabile, in ipſis ædificii penetralibus abditum, atriis uno vel pluribus non ſine ambitu columnarum cinctum, & ædes in uſum Sacerdotum.

IN IV. LIBRUM REGUM PROLEGOMENON.

ANTE tertium librum Regum Prolegomenon inſtruximus utrique Libro, nempe tertio, & quarto commune; ubi de Authore utriuſque Operis, & ætate diſſeruimus. Quartus liber Hiſtoriam habet 300. annorum, ab obitu ſcilicet Joſaphat A.M. 3115. uſque ad everſionem Regni Juda A. 3416. In ſerie Regum Juda pauci veterem pietate coluiſſe referuntur, reliqui omni abjecto cultu, & Religione, in vitia prolapſi ſunt. Sed hæc præ ſceleribus Regni Iſrael tolerabiliora; nihil enim in ejus Regibus niſi vitia, atque impietatis, impotentiæ, & idololatriæ exempla deteſtanda. Elias, & Eliſeus murum ſe oppoſuerunt contra impios, & ſceleſtos Reges, quò reliquias ſaltem Religionis in Regno detinerent. Tandem ultor Domini gladius primùm in Iſraelem, deinde in Judam exertus eſt. Namque Regnum Iſrael diu jactatum, variiſque inteſtinis, externiſque bellis diſcerptum, tandem armis Regum Aſſyriæ cedere coactum eſt; à quibus populo in captivitatem abducto, nova externarum gentium colonia in regionem miſſæ.

Regnum Juda aliquo adhuc tempore ſuperſtes manſit; ſed eo accepto divinitùs bene-

Digitized by Google

beneficio abuſum, neglectiſque minis, atque adhortationibus Prophetarum, quin & laxatis in vitia habenis, eodem tandem fato cum Regno Iſrael obvolutum eſt. Divinæ in contumaces populos ultioni ſuſpendendæ uno eo fuit momento pietas Regum Joſaphat, Ezechiæ, & Joſiæ, ſicut & reſipiſcentis Manaſſis lachrymæ, unà cum precibus Prophetarum; ſed vincente tandem impietate religionem, Domini furor in miſerum Regnum erupit, totâque vaſtatâ ditione, everſâ Jeroſolymâ, Templum igni, populus captivitati traditus eſt.

DISSERTATIO

QUID NAAMAN CONCEDI SIBI poſtulat ab Eliſeo, ut coram Idolo Remmon ſeſe proſternere liceat?

NAAMAN copiarum Regis Syriæ Imperator, poſt receptam à morbo lepræ prodigioſam valetudinem, loto ex præſcripto Eliſei aquis Jordanis corpore, Prophetam ipſum conveniens ditiſſima obtulit munera, ſimulque rogavit concedi ſibi, ut duos onuſtos mulos terrâ ejus regionis
a 4. Reg. 5. 17. referret (*a*): *Non enim*, ait, *faciet ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam Diis alienis, niſi Domino. Hoc autem ſolùm eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo, quando ingreditur Dominus meus Templum Remmon, & illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in Templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in pace.*

Sub ipſo hujus hiſtoriæ limine puſilli Lectores offenduntur. Qui fidei ardor & ſtudium in Proſelyto! Simul ſe veri Numinis cultui addictum profitetur, unàque rogat, ut externo Deo cultum impendere permittatur. Quàm indigna autem Prophetâ aſſentatio, ut ſcilicet rogatus de permiſſione Idololatriæ à Naamano, veniam facilis, & pacem concesſerit? Si crimen ſcandali vel homicidio deteſtabilius habetur, quid de facto Naamani cenſendum eſt, unde ſcandalum inductum? quid de indulgentia Eliſei, quæ ſcandalum authoritate ſua probavit? Si Filius Dei profitetur dedignaturum ſe hominem, qui omnis Dei confeſſionem probro duxerit
b Matth. 10. 33. Luc. 9. 26. coram hominibus (*b*), quid de Proſelyto, & Propheta fiet? At enim Naaman ſolâ externâ cultûs ſignificatione intimos animi ſenſus occulit. Sed hæc indigna viro fideli ſimulatio, quæ ſanè nunquam deteſtabilior reputanda eſt, quàm in cauſa Religionis. Si Idololatria crimina ſuperat omnia; ſi hypocriſis vitium eſt Dei oculis deteſtabile, quidnam de Naamano, & Eliſeo reputandum? Etenim vel criminoſam hanc ſibi erga Idolum venerationem Naaman arbitratus eſt, vel opus licitum, ſeu indifferens judicavit. Si licitum, & indifferens; cur ab Eliſeo peteret, ut à Deo ſibi impetraret ejus rei veniam? Si iniquum, & idololatrum duxit; cur rogat, nec renuente Eliſeo, permitti ſibi ejus rei facultatem? Apoſtolus jubet, fideles non tantùm abſtinere ab omni malo, ſed etiam *ab omni ſpecie mali* (*c*); quod ſanè præceptum æquè Judæos ſpectat ac Chriſtianos. Naaman, & Eliſeus nil præceptum illud curant; alter adorat, vel ſaltem adorationis ſpecimen præbet; alter probat, vel ſaltem diſſimulat, nec prohibet. Num licet duobus Dominis ſervire, Dei cultu cum Belial admixto? Debuit planè Naaman omnia tolerare; Præfecturâ exauctorari potiùs, quàm externâ ſignificatione coram Idolo proſtratum apparere, etiamſi eâ cultûs ſimulatione nihil religioni ſuæ metuere poſſet; vel eâ ſolâ ratione, ut uni tantùm puſillorum ſcandalo conſuleret. Quàm ſanè glorioſum viro, ſi Principi cultum impium jubenti in faciem ita reſtitiſſet, ut vitam ipſam pro tam bonâ cauſâ non recuſaſſet impendere? id, inquam, magis glorioſum viro, quàm ut indignâ ac illiberali indulgentiâ Regi aſſentaretur. Hæc commentantur nonnulli de Naamani, & Eliſei conſilio.

c Theſſal. 5. 22. Ab omni ſpecie mali abſtinete vos.

Plerique tamen non inter Veteres tantùm, ſed & Recentiores omnem impendunt operam, quò ab Idololatriæ, & ſimulationis ſuſpicione utrumque virum purgent. Varii tamen varias ineunt rationes, quamquam omnium idem eſt ſcopus, ut vel utrumque, vel Eliſeum ſaltem abſolvant. Qui Prophetam defendunt, Naamanum tanquam in vera Religione Neophytum deferendum ducunt; rati illud criminis indulgendum viro, qui recèns ab Idololatria deſciſcens, conceptas in illa ideas de ſimulanda religione, ut olim in exordio Mundi, non penitus exuerat. Negant illi acquieviſſe Prophetam precibus Naamani, nec quidquam ab illo indultum contendunt veræ Religionis diſpendio: ſed, inquiunt, roganti viro reſpondit tantùm: *Vade in pace*, ac ſi diceret: Vade, nec ultra cogites de Remmon, ejuſque cultu, ſed curas omnes verte in Deum pacis, quem rogo nunquam committat, ut te in Idolo-

lolatriæ ſcelus prolabi ſinat.

Fateamur quidem oportet, datum ab Eliſeo reſponſum nihil ſatis expreſſum præſeferre de permiſſione Numinis adorandi; ſed nihilominus alium verbis ſenſum indere vix poſſumus, niſi apertiſſimâ vi Textui illatâ. Nec alioquin Eliſeus immunis omninò eſſet à crimine, ſi Proſelytum, quamvis non confirmaverit, in errore tamen reliquerit. Præpoſterâ ſanè diſſimulatione uſus fuiſſet, indignâ prorſus viro alieni profectûs ſtudioſo, & Prophetâ. Nonne Neophyti diſſimulationem imitatus fuiſſet, ejuſdemque cum illo criminis particeps videretur, ſi obſcuris quibuſdam ambagibus dicta involvens, tenebras viro incauto offudiſſet? neque enim Naaman Prophetæ verba aliter accepiſſe creditur, quàm quomodo huc uſque fere omnes ex hiſtoriæ lectione accipimus.

Conveniunt Rabbini, omnem externi cultus ſignificationem (d) Idolis impenſam Judæis prohiberi; cum verò Naaman Judæus non eſſet genere, ſed tantùm Proſelytus domicilii, ideo, inquiunt, illi neque palam, neque privatim interdici poterat, quin externam Idolo cultûs ſignificationem impenderet, utpotè qui extra Iſraeliticam ditionem, & Iſraelitarum cœtum verſaretur. Quare juxta illorum Doctorum ſententiam, potuit Eliſeus externum cultum Idoli Proſelyto ſuo permittere. Vix & ne vix quidem poſſet ſolidis rationibus è Scriptura petitis, Rabbinorum dogma firmari, cùm Idololatria æquè ac hypocriſis apertè ubique damnentur, & adverſum habeant contra ſe jus naturale, ipſumque adeo rationis lumen. Debitum Creatori cultum in creaturam transferre, quacumque tandem ratione id fiat, nunquam tamen à crimine, & injuſtitiâ vacuum eſt, & immune: quin & multò res eſt deteſtabilior, quando poſt agnitam Numinis veritatem & palàm aſſertam, poſt interdicta ſibi publicâ profeſſione Sacrificia idolis impenſa, poſt admiſſam veram Religionem, invitâ licet, & reluctante conſcientiâ externus Idoli cultus adoptatur.

d *Maimon. Vide Grot. hic, & Seld. de jure N. & G. l. 2. c. 10.*

Vir Criticæ peritiſſimus æquè ac illuſtris (e), automat, his Naamani verbis, non veniam deprecari illum pro cultu Numini impoſterum impendendo, ſed pro eo, qui ante hac exhibitus fuiſſet. Hunc ſenſum non malè referre videntur verba Textus Hebraici, ita planè ad literam reddenda: *Ut ignoſcat mihi Dominus pro hac re, quando ingrediebatur Dominus meus Templum Remmon, ut adoraret, & illo innitente ſuper manum meam, & ſi adoravi in Templo Remmon* (f). Conſonum etiam magis videtur, ſi venia rogetur à Domino pro crimine commiſſo, quàm pro committendo; pœnitudo enim præterita reſpicit: ac ſi venia pro crimine, quod jam committendum decrevimus, deprecemur, nonnè ipſi nobis viam ad veniam præcludimus? Hæ vero Naamani preces multò etiam magis præpoſteræ apparent, quòd poſt miſſum idololatriæ nuncium, atque unicæ Religionis profeſſione juratâ, adhuc tamen veniam poſtulat pro idololatria iterum recipienda.

e *Bochart. Epiſt. ſeu Diſſert. in hunc locum, t. 1. Operum ejus, Edit. Lug. Batav. an. 1692. pag. 892.*

f *Lidaſar hazzeh iſlâhh: adonni leaſdecha, befo adonni bbethrimmô lehiſch. thachavoch ſchammah, vehû, &c.*

Vulgaris tamen ratio utrumque virum à crimine abſolvendi hæc nititur (g). Inter omnes convenit, deberi viris Principibus, ac in dignitate conſtitutis reverentiam, & obſequium à ſubditis; debere autem non in locis tantùm prophanis, ſed etiam in ſacris, quantùm tamen officium, & religio patitur. Quare Naaman potuit euntem Regem ad Templum comitari, potuit innitentem brachio ſuſtentare, potuit unà cum illo procedere, ſtare, proſternere ſe; quippè qui non in cultum Idoli hæc exequeretur, ſed in obſequium Principis, nec ut religioni ſuæ, ſed ut muneri faceret ſatis.

g *Vide Lyran. Sanct. Menoc. Vatabl. Serar. Cajet. Natal. Alex. t. 2. hiſt. V. T. Diſſert. 7.*

Ita occaſione parum diſſimili Tertullianus permiſit Chriſtianis, euntes ad Templa Paganos heros proſequi: *Licebit adeſſe in quibuſdam, quæ nos homini, non Idolo officioſos habet* (h). Si quis autem, addit ille, ad Sacerdotium me, aut ad ſacrificium invitarit, huic ego morem nunquam geram; quod hæc in Idolum præſtentur officia: ſed ſi jure alio Sacrificulo obſtrictus tenear, inter ſpectatores ſacrificio adſiſtam. Quid enim alioqui fieret de ſervis, libertis, atque domeſticis fidelibus, cum heros, ſivè patronos habent ſacrificia præſtantes? Fas eſt igitur viro Chriſtiano eadem præſtare in Principes, & Magiſtratus officia, quæ olim Patriarchæ, & Prophetæ nonnulli toto vitæ tempore ſervitiis Paganorum addicti exhibuerunt. Ita Daniel in aula Babylonis, Joſeph in Ægyptiaca vitam traduxerunt.

h *Tertull. de Idolol. c. 16. 17.*

Profectò ſi adoratio intimo cordis obſequio ſummum Dei dominium agnoſcentis exhibetur; quiſnam poſt ſolemnem factam à Naamano proteſtationem omnem ſe reſpuere Idolorum cultum profitente, de fide illius dubitaverit unquam? Proſternebatur quidem coram Idolo, ſignificationem quamdam cultûs præſeferebat, quæ tamen nullum haberet adjunctum erga Numen devoti cordis obſequium, in quo uno ratio adorationis conſiſtit. Externus corporis habitus nihil eſt, nuippè qui ſolùm adjuncto proni cordis affectu vituperationem meretur vel præmium. Eliſeus autem non is erat vir, qui permittere ſivè tolerare, vel diſſimulare ſaltem cultum impium, atque veri Dei cultui repugnantem poſſet. Quin & Theodoretus autumavit, eâdem externâ corporis veneratione, qua cultum impendere in Idolum videbatur Naamanus, intimo tamen animi ſenſu vero Deo proſternere ſe intendiſſe (i). Quæ tamen viri docti ſententia in abſurdas planè conſectiones pertrahi potuiſſet, quaſi ſcilicet fas eſſet thura Idolis offerre, externi cultus ſignificationem exhibere, modò intimus mentis oculus fixus in Deum intendatur. Apage hæc abſurda à Patre piiſſimo æquè ac doctiſſimo.

i *Theod. Q. 19. in 4. Reg.*

Quam huc uſque expoſuimus ſententiam cave credas ſuis carere difficultatibus. 1. Si Naaman poſt ſolemnem cultûs veri Numinis profeſſionem, unà cum Rege Idololatra coram Remmon proſtratus appareret, maximo ſanè ſcandalo totius rei non igna-

ros

ros affeciſſet. 2. Cur res illa à crimine abſolvatur, quam ipſe Naaman damnandam cenſens, veniam de illa deprecatur? 3. Si Sacrificio tanquam Miniſter aſſiſtere nemo poteſt ſine crimine; ſi, ut ait Tertullianus ubi ſupra, *Ad Sacerdotium & Sacrificium vocatus non ibo; proprium enim Idoli officium eſt: Sed neque conſilio, neque ſumptu aliâve operâ in ejuſmodi fungar;* quid ſanè plus de Idololatria participat, quàm inclinatio, & adoratio coram Idolo? Nec tamen Naaman ea cavet: inclinantem ſe Regem, & ſuſtinet brachio, & ſimul ipſe inclinatur, ac tandem externâ corporis habitudine nihil ille, quod à Rege factum ſit, omittit. *Si merum quis Sacrificanti tradiderit, ſi verbo aliquo ſacrificio neceſſario adjuverit, miniſter habebitur Idololatriæ (k).* Et poſt hæc Naaman abſolvendus?

k *Tertull. ibid.*

Fruſtra verò quis reponeret, virum illum ſatis mentem ſuam in cultum Dei propenſam expoſuiſſe, cui proinde de externa cultûs idoli ſignificatione, nulla potuiſſet invidia creari. Cum enim viri profeſſio omnibus fuiſſet explorata, ſi poſt hæc coram Numine proſtratus, ut obſequium Regi ſuo præſtaret, videretur, ſtatim agi omnes intelligebant non de cultu religioſo, ſed de officio in Regem exequendo. Sed ideo potiſſimùm debuit Naamanus prohiberi, ne quid populum de ejus religione perſuaſum offenderet, neve diverſam inderet iotuentibus ideam, quàm quæ antea de illo concepta erat. An Judæus religionis ſuæ ſtudioſus præſtitiſſet onquam quę ipſe præſtitit? An verò quæ Judæo crearent iovidiam, eadem Naamanum abſolvunt? Profectò ſi Daniel in aula Nabuchodonoſoris, ſi pius ſenex Eleazar coram Præfectis Regis Antiochi, ſi S. Paulus ante Paganorum tribunalia Naamani exemplum imitari maluiſſent, res illorum fuiſſent ſalvæ, ac Daniel (*l*) ad concentum inſtrumentorum muſicorum ſe ſtatim coram Idolo proſtraſſet, non quidem ut cultum Numini impenderet, ſed ut Regi civili obſequio morigerum ſe præberet; ſicut etiam Eleazar puram carnem deguſtare ſuſtinuiſſet, (*m*) falsò Paganis perſuadens ſe ex idolotytis participaſſe; ac tandem S. Paulus nullâ habitâ ratione Idoli, quippè quod nihil eſſet, neque ſcandali puſillorum, carnes indiſcriminatim adhibuiſſet in cibum, quamvis ſciens prudenſque immolatas fuiſſe Idolis noſſet (*n*). Uſus enim ille eâ occaſione fuiſſet liberate omnibus permiſsâ, quippè qui averſam babebat ab idololatria mentem; ejuſque rei nulla creari poterat in Apoſtolum, cujus ſententiam omnes exploratam habebant, invidia.

l *Dan.* 3. 12.

m 2. *Macch.* 6. 21. *&c.*

n 1. Cor. 8. 13. *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.*

Tandem ſi nos immunem à crimine Naamanum, & Eliſeum aſſeramus, cum alter coram Numine proſternebatur, alter eam cultûs ſignificationem permiſit; cur eos damnaverimus, qui proximæ peccandi occaſioni ſe exponunt, qui dicto, vel facto aliquo in ſcandali diſcrimen pusillos adducunt, qui loca frequentant, vel ſocios famæ deploratæ, qui tandem cum de religione agitur, fidem ſuam ſimulatione aliqua occultant. Habeant viri illi optimam cordis habitudinem, nihil ſe mali vel cogitare vel optare ſanctè profiteantur; nihil tamen apud prudentes pioſque Chriſtianos proficient. Si officium geris, quod ſine crimine non præſtatur, vel ſaltem ſine externa criminis ſignificatione, ut ſcandalum ingerat puſillis, retrahe te ſtatim, neve committas unquam, ut laqueum & offendiculum fratribus compares. Hæc Chriſtianis æquè ac Judęis injuncta ſunt.

Ut abſurdas haſce conſecutiones evitemus, mihi ſanè probaretur ratio illa legendi Textum originalem, qua de crimine jam commiſſo veniam deprecatus Naamanus exprimitur: vel ſaltem rogaſſe Naaman potuit, ut pravam hanc, cui aſſueverat, adorandi nempè in Templo Remmon unà cum Rege habitudinem, exuere tandem ſibi precibus Eliſei daretur. Textus enim originalis non legit, Regem proſternere ſe, ac proinde Naamanum cui innitebatur ſecum ad proſtrandum cogere, ſed tantummodo habet: *Quando ingreditur Dominus meus Templum Remmon, ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam, ego adoravi in templo Remmon. Cum igitur ego adoravi in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re.* Ratio legendi, quam Septuaginta & Author Vulgatæ prætulerunt, pronior eſt, me etiam fatente (*o*): *Si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco.*

o *S. Hieron. legit behiſchthaco (pro) thachavithi. Septuag. en to proſeynein auton en oico Remmon.*

Quæ poſterior lectio ſi retineatur, maluerim ego Naaman criminis, atque Eliſeum indebitæ reum indulgentiæ damnare. Hæc opinio non ita ſingularis eſt, ut doctos, peritoſque Scriptores nonnullos non habeat aſſertores (*p*). Vel potiùs Naaman veniam commiſſi criminis deprecatur, cum ſcilicet unà cum Rege ſuo ſupplex coram Remmon ſeſe proſtraverat. Hæc poſterior interpretatio planior mihi, & genuina creditur, magiſque Hebræo, & Chaldæo conſona. Syriacus, & Arabicus interrogationem interponunt: *Ignoſcet mihi Dominus ſervo tuo, ſi quando ingreditur Dominus meus Templum Remmon, ut adoret, illo innitente ſupra manum meam, ſi adoravero in Templo Remmon, adorante eo in eodem loco? Cum, inquam, ego adoravero in eodem loco, ignoſcet mihi Dominus ſervo tuo pro hac re? Qui dixit ei: Vade in pace.* Servatur hìc eadem lectio ac in Hebræo, & Chaldæo in illa voce *ſi adoravero;* dein verò ad alium ſenſum divertitur duriorem planè ac in Vulgata, & Septuaginta. Interrogat enim juxtà eam lectionem Naaman, num impetraturus ſit à Domino veniam, ſi unà cum Rege coram Idolo ſe proſtraverit?

p *Vide Pet. Martyr. hìc, & Hugon. & Greg. de Valent. apud Corn. à Lap. hìc.*

Noſtræ hujus Diſſertationis articulum quendam repreheodere viſum eſt nonnullis (*). Arduum enim & indignom putarunt adoptari à oobis *ſingularem Boeharti ſententiam*, de poſtulata ſcilicet, à Naamo commiſſi jam criminis veniâ, cum potiùs rogaſſe virum illum dicant Prophetam, ut ſibi adeſſe daretur facultas unà cum Rege Syriæ in Templo Remmon, & coram Idolo unà cum Principe ejus bra-

* *Memoir. de Trevoux. Martii* 1713.

Digitized by Google

brachio innitenti poſtrari. Hanc autem noſtram ſententiam contendunt nullo argumento evinci poſſe. Numquid enim, addunt, Naaman nullum aliud Idololatriæ ſpecimen exhibuerat, quàm ut in Templo Remmon unà tantum cum Rege ſe proſterneret? Et ſi plura commiſerat Idololatriæ crimina, cur de uno tantummodò hoc veniam poſtulat? *Nullum ejus rei argumentum ſatis convincens adducetur. Adde, Textus omnes & Verſiones præſentem vel futurum nunquam præteritum ferre. Tenenda eſt igitur omnium Catholicorum Interpretum ſententia.* Hæc in noſtram ſententiam objiciunt, quibus aliquid reponendum eſt.

Hanc ſententiam, quam Bocharti ſingularem dicunt, Scriptores longè plures eruditione linguæ ſanctæ & phraſis Scripturæ ſcientiâ inſignes defendunt. Videſis Joannem Andream Quen-ſtedium in Diſſertatione ſingulari de hoc argumento (q). Laudat ille in eandem ſententiam Saubertum, Valterium, Glaſſium, Dorſchæum, Danhaverum, Calovium, Dilherum, alioſque nonnullos; quibus addi poſſunt Vantilius & Cene in ſuo *Specimine Verſionis*; nequid dicamus de Bocharto, cujus nos ſententiam ſecuti ſumus in noſtra Diſſertatione.

Porrò Scriptores iſti omnes indignum rati, ſi poſtulatam à Naamo (quantum verbis primo intuitu præſefertur) facultatem approbarent; nec minùs pernicioſas conſecutiones timentes, quæ ſtatim deducerentur, ſi poſtulata omnia ab Eliſeo permiſſa dicantur, proſternendi ſe ſcilicet coram Idolo; adoptandam noſtram hanc interpretationem cenſuerunt. Affirmare etiam nos jurato poſſumus, viros plures mentis acumine præſtantiſſimos offendiſſe, quibus cum vulgaris interpretatio Catholicorum minùs probaretur, de ſententia hujus loci mirè angebantur.

Inconſultò profectò addunt criminatores noſtri, rejectam in Diſſertatione ſententiam Catholicis omnibus Interpretibus probati. Gregorius de Valentia Jeſuita non obſcuri nominis (r), hanc Naamani petitionem, ſi fortè adeundi Idoli facultatem poſtulavit, criminis, quod etiam à nobis factum eſt, condemnat. Condemnat etiam Hugo de S-Caro Cardinalis in 4.Reg. 5. 18. cui etiam Eliſei indulgentia criminis arguitur. Hac autem indulgentiâ uſum Prophetam autumat in favorem Judaicę Religionis, ita tamen ut viri fidem obligaverit, ut omnem tandem infidelis Principis famulatum abjiceret, cum opportunum tempus offendiſſet; nec interim aliâ ratione diſſimulandum cum illo cenſuiſſe credit Prophetam, quàm quòd è re Judæorum futurum videretur, ſi in Aula Regis Damaſci vir aliquis veræ Judaicæ religionis res promoveret. Æquos Judices appello, an hæc ſatis habenda ſint, ad permittendam Naamano in Aula Regis Idololatræ moram, tum & ad afferendam illi facultatem, externam cultûs ſignificationem Idolo impendendi. Poſt damnatos Eccleſiæ ſententiâ Sinenſes ritus, quis talia defendat?

Addunt, nullo ſatis idoneo argumento convinci poſſe, nullam aliam Idololatrię ſignificationem exhibuiſſe Naamanum, quàm quòd coram Idolo unà cum Rege proſtraretur, quæ noſtræ ſententiæ conſecutio eſt apertiſſima. Poſſem ego totam hanc conſecutionem negare. Numquid enim non poteſt quis grandioris alicujus criminis veniam petere, in quo cætera minora veluti contineantur, nullâ factâ de minoribus illis mentione? Fac virum aliquem, ſpectatæ alioquin vitæ, ſed Idololatriæ criminis reum, veniam poſtulet de impenſo publico aliquo & ſingulari ſcandalo Idolis cultu; nonne & de minoribus quoque Idololatriæ facinoribus idem præſtitiſſe unà ſimul cenſendus eſt? Quid in ea re non conſuetum, quid abſonum rationi? An intolerabilia aſſerimus?

At enim Textus & Verſiones præſens & futurum nunquam præteritum habent. Qui ſanè hæc aſſerunt, nunquam Chaldæum, nunquam originalem Textum conſuluerunt. Ita præteritum legit Hebræus: *Quando ingreditur Dominus meus Templum Remmon, ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam, ego adoravi in Templo Remmon. Cum igitur ego adoravi in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re. Eliſeus dixit ei: Vade in pace.* Si hanc Textûs authoritatem ſequamur, de crimine antè ejuratam Idololatriam commiſſo veniam poſtulaſſe Naamanum aſſeremus. Nec ſanè aliter verba illa interpretari pronum eſt, cùm una eademque in Textu vox cultum Naamani & Regis æquè deſignet. Scitum eſt autem, Regem illum non externam tantùm cultûs ſignificationem Idolo impendiſſe; tantundem ergo & Naaman de ſe fatetur.

Si quis verò contendat utrumque virum cultum ſuum ex animi ſententiâ impendiſſe, Regem Idolo, Naamanum verò, in Fano licèt & coram Idolo proſtratum, Deo Judæorum, ut unius ejuſdemque externâ ſpecie actionis alter alterius eſſet finis; illi ſanè cavendum, ne Religionem ipſam in diſcrimen adducat. Ejus certè doctrinam Chriſtianorum probarit nemo, quibus id religione ſanctum, ut omnem in fide & præcipuo cultu ſimulationem tamquam prævaricationem quamdam abjiciant: *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in majeſtate ſua* (s). Reſtat igitur, ut dicant, Naamanum ad Templum unà cum Rege ſe conferentem, obſequium Principi debitum, non cultum Numini impendiſſe. Imbecillitatem meam fateor; hanc ego ſententiam, cujus pernicioſas timeo conſecutiones, ferre non poſſum; nec in animum unquam inducam, virum ejus probitatis, ſcientiæ, & in Religionem ſuam ſtudii, qualem Eliſeum credimus, id commiſiſſe, ut rem illam ſuffragio ſuo confirmaret.

q *In 4. Reg. 5. 18. In theſaur. Diſſer. Theol. Philol. Saubert. Vivartenſes Paraphraſte in Bibliot. Noremberg. Valter. Centur. Miſcell. Theolog. artic. 6. Glaſſius ab Hakſpan de hoc loco conſultus. Dorſchaus Theolog. Zacch. par. 6. Danhaver. Conſciential. tom. 2. pag. 2. Calov. Annot. Antigrot. in 4. Reg. 5. 18. Dilher. Diſput. Academic. t. 1. Diſput. 16. & 22. Vantil. Medulla pag. 436. Cene Project. de Traduction. pag. 471.*

r *Tract. de Fide & Fides profeſſione Diſp. 1. Quæſt. 3. p. 2. ad 3. apud Cornelium à Lapide in 4. Reg. 5. 18.*

s *Luc.* 10. 26.

DIS-

DISSERTATIO
DE RETROGRADATIONE SOLIS in horologio Achaz.

CELEBRE illud ſub Ezechia prodigium, cui Diſſertatio hæc noſtra debetur, non ſimplex prodigium tantummodo cenſendum eſt, cujus veritas contra impios, & abſurdos obtrectatores aſſerenda ſit, ſed pluribus miraculis conſtans prodigium, de quibus ſingulis pia fidelium ſtudia explere, ſiquidem fieri poſſit, eorumque inſtruere fidem, & Religionem, ſicut etiam philoſophantes quaſdam mentes paſcere opus eſt. Nos igitur impræſentiarum ſenſum textûs in examen revocabimus, varias exponemus ſententias, ac tandem totum prodigium evolvemus; inquirentes inſuper an per univerſum latè Orbem ſpectabile ſe illud exhibuerit, vel ſolùm in Palæſtina; an Sol retrogrado curſu iter converterit, vel tantùm horologii umbra receſſerit; an ea contigerit retrogradatio ſenſim, vel in inſtanti; ac tandem ad horologiorum originem divertemus.

Cum Rex Ezechias graviſſimo laboraret morbo, Iſaias juſſu Domini ad ægrotum veniens, incolumitatem infra triduum annunciavit, & eam incolumitatem, ut ſtatim poſſet ad Templum aſcendere. Certo quodam ſigno dictorum fidem adſtrui ſibi Ezechias popoſcit. Cui Iſaias propoſuit, malletne Solis umbram 10. lineis procedere, vel tantumdem ſpatii recedere: Tum Rex, nullo, inquit, negocio fieri poteſt, ut umbra decem lineis acceleretur. Alterum igitur præfero. Nec mora, ſtatim enim verſo in preces Prophetâ, umbra decurſas jam decem lineas in horologio Achaz, iterum verſo curſu repetiit. Hæc hiſtoria legitur in 4. Reg.20.11. In 2. Par.32.24. prodigium illud tantùm indicatur, exactiori ſingularum rerum deſcriptione prætermiſsâ. Iſaias 38. 7. 8. ſingula juxtà fidem Libri Regum proſequitur; quanquam non ſolam umbram receſſiſſe memorat, quemadmodum in Libro Regum, ſed & Solem: *Et reverſus eſt Sol decem lineis gradus, quos deſcenderat.* In Textu Latino Iſaiæ exprimitur horologium Achaz, de quo etiam in libro Regum. Sed Textus originalis habet tantummodo gradus Achaz (*a*). S. Hieronymus fatetur Symmachi ſe fidem ſequutum vertiſſe horologium, & lineas, quod Textus habet gradus, & ſcalas. Jonathan reddit *lapidem horarium.*

Variant Interpretes in explicanda ſtructura horologii Achaz. S. Hieronymus (*c*) hæc habet: *Sive ita extructi erant gradus arte mechanica, ut per ſingulos umbra deſcendens horarum ſpatia terminaret.* Paria ſenſit etiam S. Cyrillus Alexandrinus (*d*). Sequuntur hos Authores plerique recentiores Interpretes (*f*), inter quos non deſunt, qui autumaverint, potuiſſe Ezechiam è ſuo conclavi, ac lecto facilè horologium ſpectare, ut totius prodigii teſtis eſſet oculatus.

Aliis verò creditur, verum horologium ſolare inſtar primigeniorum illorum, quę olim obtinuerunt in Græcia, & in Italia, ita à Veteribus deſcripta, quaſi columna eſſent in medio areæ erecta, quam ſcilicet aream variis lineis diſtinguebant. Percurrens igitur umbra columnæ varias illas lineas, horas diei notabat. Cùm autem vetuſtiſſima dividendi horas ratio totam diem in 12. horas diſpeſceret, pro diebus variis & anni temporibus variaſſe etiam horas oportebat; quare horologii illius lineæ quamplures notari debuerant, quippe quæ non horis tantummodo reſponderent, ſed inæqualibus etiam horis pro ſingulis anni temporibus ſervirent. Hinc certum linearum in horologio Achaz numerum definire vix poſſumus, nec certum notare ſpatium retrogradationis. Sunt qui 12. lineas notant; ſunt qui 24.; alii malunt 28. (*g*); alii etiam numerum augent.

Totam hujus horologii rationem ex R. Elia Chomer ita Grotius deſcribit. Concavus erat, atque hemiſphæricus globus, alterum in medio complectens globum, cujus umbra in varias lineas in hemiſphęrio notatas incidebat, quæ ſanè lineæ, inquit, 28. erant numero. Hoc horologium Græci *Scaphen*, nempe navim, vel *hemiſphæron* appellant, cujus inventi honorem Beroſo Chaldæo tribuit Vitruvius l.9. c.9. Nos infra oſtendemus multò faciliùs credi, horologium Achaz ad Chaldæorum imitationem expreſſum fuiſſe. Similis fermè horologii inventionem, cujus poſtea formam deſcribemus, Moyſi tribuiſſe Appio videtur. Lineæ in ſpherica concavitate ſignatæ multùm ad gradus referri videbantur. Sed quæcunque fuerit hujus horologii ſtructura, convenit inter omnes, opus illud horis diſtinguendis ſerviſſe; ſicut & indicio umbræ retrogradæ hujus

a *Maaloth Ahaz Septuag. bathmoi, gradus.*

c *In Iſai.* 38.

d *In Iſai. l.* 3. *t.* 4. *pag.* 496.

f *Vatabl. Pagn.*

g Vide ſi placet *Grot. in hunc locum & Praadam. part.* 2. *cap.* 4.

machinæ fidem dictorum ſuorum Iſaiam adſtruxiſſe.

Sed negocium facit hujus retrogradationis ratio. Duplex eſt potiſſimùm inter Catholicos Interpretes ſententia; alii Solem ipſum curſum vertiſſe tenent; receſſiſſe tantummodo umbram alii malunt. Ambo hæc in examen revocanda. Patres, ſicut & Interpretum plerique (h), literam Scripturæ tantùm ſequuti, nihil indè objectas difficultates ſivè alicujus momenti, ſivè in ſpeciem tantùm morantur. Ita enim philoſophantur: Res æquè ac prodigium conſtat; ut quid phyſicâ ratione explicandum laboremus, quod ſupra naturam eſt? Idem ejuſdem rei Author, ipſe etiam ſe illam feciſſe prodidit; quem ſanè ſapientiſſimum novimus, ut incommoda omnia, quæ objiciuntur, præcavere potuerit; ſicut etiam virtute pollet plurimâ, qua hæc omnia ſuperet.

h Vide ſi placet *Sanct. a.* 19. *Tir. Jun. Piſc. Perer. Nat. Alex. Diſſ.* 8. *t.* 2. *in V. T. &c. Procop. Lyran. Hug. Haimon. Adam. in Iſai. Serar. in Joſu.*

Pſeudo-Dionyſio Areopagitæ (i) viſum eſt, eam diem productiorem cæteris fuiſſe, in quam etiam ſententiam S. Gregorius Nazianzenus [k] inclinavit: utrique proindè ea ſedit opinio, ut Sol retrogrado curſu iter converterit. S. Hieronymus in Iſai. c. 38. ad orientale horizontis punctum remeaſſe Solem cenſuit. *Ut quomodò Sol reverteretur ad exordium ſui, ità Ezechia vita ad detextos annos rediret.* Peria meditatus eſt S. Auguſtinus de Civ. l. 2 s. e. 8. *Retroverſum maximum ſidus regnante Ezechia.* Eadem fert Author de mirabilibus S. Scrip. l. 2. c. 28. *Solis in ortum ab occaſu per decem horas curſum recidivo Deus tramite retorquet;* additque inſuper: *Sol in procinctu occaſus ſui poſitus, in diei initium reducitur.* Hanc Solis retrogradationem univerſum, qua latè patet, terrarum Orbem ſenſiſſe Theodoretus eſt author, cujus, inquit, rei circumſtantias omnes & cauſas diſcere cupiens Rex Babyloniæ, Legatos ſuos Jeroſolymam miſit. (l)

i *Ep.* 7. *ad. Polycarp.*

k *Orat.* 19. *in laudem Patr. & Elius Creten.*

l *Theodore. q.* 52. *in* 4. *Reg.*

Huic ſententiæ plurimum conferre videtur tum expreſſa Scripturæ authoritas, ac PP. & Interpretum ſuffragium, cum etiam quòd captui & menti vulgò Fidelium magis ſedeat. Cum autem S. Spiritus potiſſimus Sacrorum Librorum Author, ſimplicium captui attemperare ſe decreverit, ideo dum certum quemdam ſenſum exprimit, non niſi per ſummam audaciam & impietatem ejus verba aliò detorquerentur, niſi fortè vel abſurda quædam atque repugnantia alia Scripturæ loca aliter perſuaſiſſent. Quæ verò in hanc ſententiam afferuntur incommoda, hæc ex variis Philoſophiæ ſyſtematibus petuntur. Sed quæ à Philoſophis de diſpoſitione partium Univerſi, quantùm ſpectat ad terram, ad arbitrium excogitata, adeò mera ſunt figmenta, ut jure Patres atque Eccleſiaſticorum Interpretum plerique nihil ſibi ab illis præcavendum cenſuerint. Cæterùm quando de rebus obſcuris, ſyſtematibus, atque meris opinionibus agitur, ſemper illud præferendum videtur, quod planius eſt & ſimplicius, tum & magis cum Scriptura, & communibus notionibus quadrat, quamvis non ea ſit ſententia quæ à difficultatibus eximatur. Si de Philoſophorum placitis nobis negotium fiat, quid eos magiſtros nos ſequi compellit? quid eorum figmenta cum S. Scriptura conciliare cogit? Nonne æquior ratio poſtulat, ut Philoſophia potiùs ad revelationem, quàm revelatio ad philoſophiam pertrahatur? & id maximè cum Scripturæ verba aperta ſint & explorata, & Philoſophia nonniſi hypotheſes incertas habeat, quippè quæ corpora cæleſtia longiſſimo diſſita intervallo vix proſpiciat, atque naturæ ſecreta fruſtra hactenus tentaverit. Uni igitur Scripturæ & revelationi inhærendum, vel invitis philoſophicis ſyſtematibus, nullo niſi humanâ ratiocinatione, rebuſque exploratis per ſenſus fultis.

Hiſce tamen reponunt, Scripturam minùs & philoſophiam & naturæ arcana edocenda curare: quare uti non rarò phraſibus vix aliter explicandis, niſi ad regulas rationis, & Philoſophorum ratiocinationes revocarentur. Inter ſyſtemata verò Philoſophiæ, addunt, quædam occurrunt certa adeò, & ſenſibus atque experientiæ probata, ut inter claras metaphyſicæ notiones jure meritoque reponenda ſint. Naturæ Author vias ſemper affectat ſimplices & naturæ conſonas, atque prodigia nonniſi ſummâ neceſſitate multiplicanda ſunt, niſi fortè perniciosè fictorum miraculorum ſarcinâ Religionem onerari voluerimus. Prodigia illa, quorum illuſtre eſt in S. Scriptura monumentum, maximique ſunt ad fidem noſtram momenti, cum legibus naturæ nunquam non quadrant, id agente Deo, ut inſitæ humanis mentibus credendi res ſupernaturales repugnantiæ, quantum fieri poteſt, minùs averſetur. Porrò Solis retrogradationem ſi quis ad literam voluerit interpretari, hic ſtatas à natura leges in motu Solis ſubverterit omnes, univerſi Oeconomiam turbaverit, tabulas & obſervationes omnes Aſtronomicas ſubruerit. Namque vel unus Sol retrogrado curſu decem lineas repetiit, cæteris interim aſtris curſum ſuum tenentibus, quod legibus motûs repugnat, cùm impreſſo ſibi à curſu ſuperiorum Cælorum impetu Solem rapi neceſſe ſit; vel unà cum Sole reliqua ſimul aſtra iter verterunt, quod non minùs veritati repugnat. Præſtat igitur ut retrogradationem illam umbræ tantummodò horologio Achaz deputemus; tunc enim promiſſorum Iſaiæ fides liberatur, atque verba Scripturæ in Libris Regum ad literam ſervantur. Fatemur quidem, Iſaiam expreſſiſſe receſſum umbræ ſimul & Solis; ſed *Sol* in eo Scripturæ loco uſurpari facilè potuit pro luce, radiis, atque umbra ab iis reſultante. Præſtat enim obſcuram phraſim per apertiores & expreſſiores alias explicare.

Sed umbram receſſiſſe concipere non poſſumus, ni corpus aliquod opacum aliâ quàm priùs ratione luci opponatur, vel à loco dimoveatur, vel ſaltem eo immoto corpus ipſum lucidum removeatur. Poſterius hoc prodigium nihilo minorem fidem extorquet, quàm prius illud: utrimque foveæ ſunt, incommoda utrinque. Si

à So-

à Sole abſtineatur manus, fatemur quidem omnibus Cœli aſtris parci, ne contrario motu retroverti cogantur; ſed malę tunc quis de rationis lumine & experientiâ communi omnis ætatis mereretur.

Scriptor inter acerrimos prodigiorum S. Scripturæ adverſarios (*m*), prodigium tamen vel invitus agnoſcere in receſſu umbræ, Sole non recedente, cogitur. *Contra ordinem*, ait, *& naturalem effectum Solis & umbræ, miraculo, & modo hominibus ignoto umbra reducta fuerit retrorſum decem gradibus*. Iſaias & Ezechias, addit ille, bonâ fide autumantes Solem circa terram torqueri, viſam umbræ retrogradationem ad aſtrum tranſtulerunt. His authoribus, cæteris per Orbem gentibus impoſitum eſt. Sed neque à Propheta, neque à Rege, & populis Aſtronomiæ peritia repetenda eſt, totumque prodigii myſterium non à Sole, ſed umbrâ decem lineis recedente efficiebatur. Hoc unum prodigium eſt.

m *Tractat. Jer.* 1. *c.* 4.

Audacior adhuc Scriptor alius (*n*) eà de re loquitur generoſiùs. Primùm enim ſimplicitatem illorum ridet, qui de Sole retrogrado fabellam crediderunt, cum, inquit ille, umbra tantum horologii decem lineis receſſiſſe viſa ſit. Unde verò hujus umbræ receſſus? ecce in promptu: è parelio, ait ille, ſive nube, quæ è regione Solis conſtituta exceptos ejus radios in ſtylum horologii ita regerebat, ut umbram efficeret decem lineis recedentem. Evaneſcunt hìc omnia prodigia, prona ſunt omnia, & naturæ legibus conſentanea; ut ſi quid prodigii creditum fuerit, id non rei ipſi, ſed vulgaris rudiſque populi credulitati deputandum ſit. Neque Iſaias cæteris doctior fuit; quippè qui de parheliis ne per ſomnium quidem cogitaverat, factaque eſt ad ipſum juxta ejus captum revelatio; atque in ea erat ſimul cum Rege Ezechia perſuaſione, ut Sol circa terram torqueretur. Quidni igitur prodigio rem ſibi ignotam deputarent?

n *Auth. Tract. Theologico-Polit. c.* 2. *pag.* 22. *Eſaiæ ſignum umbræ retrogradæ ad ipſius captum revelatū fuit, . . . & de parheliis fortè nunquam nec per ſomnium cogitaverat, quod nobis ſine ullo ſcrupulo ſtatuere licet.*

Felix planè ſæculum noſtrum, quo Spinoſam vivere contigit, virum Prophetis & Authoribus Theodidactis, inſignibus Synagogæ Doctoribus, Patribus Eccleſiæ eruditiſſimis, noſtris Commentatoribus doctiorem; quippè qui unus intellexerit, quod illi unanimi conſenſu huc uſque præ mentis imbecillitate, prodigio, & quidem maximo in paucis totius Scripturę, deputarunt. Viri Babylonis Aſtronomiæ licet peritiſſimi, quam unam ſcientiam tot ſæculis nunquam intermiſſo ſtudio excoluerant, in Schola hujus docti Increduli infima auditorum ſubſellia tenuiſſent; eoque viro doctiſſimo audito, ab itinere Jeruſalem capiendo abſtinuiſſent, diſcentes inopinatum eventum parelio deputari. Unde verò tam opportunum accidit phænomenon illud? unde eum temporis articulum expectavit, ut precibus Iſaiæ, atque promiſſorum ab illo fidei aſſerendæ inductum videretur? Plus ſanè in ea temporis circumſtantia, quam in re ipſa apparet prodigii. Docet quidem Author noſter alio in loco (*o*), *Prophetas ſemper ſignum aliquod habuiſſe, quo certi fiebant de rebus, quas prophetiçè imaginabantur*. Norat profectò, addit ille, Ezechias prophetię dono Iſaiam claruiſſe, ejuſque de rebus diu poſtea futuris oracula ſciebat: ſed in hac occaſione vult certo aliquo ſigno de veritate illius oraculi fieri certior. Verùm ſi datum illud ab Iſaia ſignum communes naturæ leges non tranſcendebat, quì fieri poterat, ut prophetiæ certam, & infallibilem veritatem demonſtraret; prophetiæ, inquam, quæ tota, juxta Spinoſam, è Prophetæ imaginatione repetenda erat? Non erat planè ſignum illud ipsâ, quam indicabat, re certius: cum utriuſque eadem eſſet natura; quin & ſignum re ipſa quodammodo erat obſcurius; namque, juxta eundem, neque Propheta neque Rex veram ejus cauſam noverunt. Neque eſt cur dixerimus, Deum revelaſſe Prophetæ veluti ſupernaturale aliquid, quod re ipſa naturalis ordinis effectus eſſet; nam quis credat Deum imponere voluiſſe Prophetis & populis, certę & infallibilis veritatis ſignum adducens neque certum, neque ſupernaturale?

o *Auth. Tract. Theolog. Polit. c.* 2. *pag.* 16.

Authores Catholici, qui umbram tantùm non Solem receſſiſſe ſuſpicati ſunt, modeſtius de tota hac controverſia ſenſerunt (*p*). Cum planè illi animadvertiſſent incommoda hujus opinionis ſupra diducta, omnem verterunt curam, ut Scripturam cum Philoſophia conciliantes, veritatem hiſtoriæ unà ſimul cum miraculi fide componerent. Notant igitur, 1. Textum Scripturæ disertè ſatis pluribus in locis exprimere Solis umbram receſſiſſe. Porrò ſi receſſus Soli tribuendus fuiſſet, præpoſterè ſanè receſſiſſe umbra perhiberetur. Fatentur quidem alibi expreſſam legi retrogradationem Solis; ſed Solis nomen pro umbra ab eodem aſtro in horologio reſultante uſurpatum eſt; quemadmodum contigit ſæpiſſimè, ut effectus pro cauſa, & ſignum pro re ſignificata ponatur. Ita Jon. 3. dicitur: *Percuſſit Sol ſuper caput Jonę, & æſtuabat*; ubi Sol pro radiis Solis ponitur. Ita etiam cùm Eccli. 48. 26. habetur: *In diebus ipſius* (Ezechiæ) *retrò rediit Sol, & addidit Regi vitam*, quo in loco diffitetur nemo Solem, ſive umbram ſignum tantùm fuiſſe valetudinis Ezechiæ. 2. Animadvertunt prodigium illud ad unum Ezechiam deſtinari, ejuſque in horologio fuiſſe ſpectandum; quare opus non fuit, ut in univerſo Orbis theatro conſpicuum præberetur. Erat enim Divinę Sapientię, ut quod paucis perficere poterat, multis non ageret, parcit enim Deus Omnipotentiæ ſuę, neque à legibus naturæ, niſi quantum neceſſitas poſcit, ſibi ducit recedendum. 3. Legati Regis Babyloniæ Jeruſalem venerunt, *Ut interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram* (*q*); nempè in Judæa, quæ terræ nomine conſuetâ phraſi deſignatur. Porrò ſi hæc Babylone ęquè ac Jeroſolymæ contigiſſent; quid opus fuit ad veritatem exquirendam Jeroſolymam adiviſſe? 4. Si res univerſum orbem habuiſſet ſpectatorem, vix fieri potuiſſe credimus, ut nullus de illa Scriptor extaret. 5. Si Sol poſt decurſas decem lineas iterum verſo curſu eaſdem repetiiſſet, ut ite-

p Vide ſi placet, *Burgenſ. Mont. Val. Tir. Sa, Sanct. ad* 4. *Reg.* 20. 11. *art.* 11. . . 16. 17. *& ex Acathol. Grot. Bochar. Chanaan l.* 1. *c.* 14. *Voſſ. de Orig. & progr. Idolol. l.* 2. *c.* 9. *& alios.*

q 2. *Par.* 32. 31.

iterum illas emetiretur, dies illa profectò longior fuiſſet, quàm quæ ſub Joſue; illa enim duplo major fuit quàm pro more, nempè 24. horarum; hæc verò ad 32. deveniſſet. Disertè autem Scriptura exprimit, nullam diem priori illâ productiorem unquam fuiſſe ſivè antea, ſivè poſtea (r). 6. Tandem omnia recurrunt incommoda ſupra fuſiùs diducta, nempè corporum Cœleſtium harmonia turbata violento illo, & irregulari motu &c.

r *Joſue* 10. 14. *Non fuit antea nec poſtea tam longa dies.*

Qua verò ratione retrogradatio iſta in horologio contigerit, ita Scriptores illi rem deſcribunt. Potuit Deus motum ſuſpendere, Solisque radios ita determinare, ut umbra non à Sole averſa demitteretur, ſed quemadmodum oriente ſole fieri contingit in conclavi ad Occidentem patente, umbra ipſa, quamquam ab orientis Solis radiis reſultans, orientem ipſum ſpectat; ita prodigii ratio in eo ſita erat, ut radii Solis reflexi in ſtylum horologii, umbram, ſecus ac fieri debuiſſet, demitterent. Porrò reflexio illa radiorum ex compacto ſubitaneo opere corpore reſultare potuit; quo ſcilicet ſubitò radiis oppoſito, obſtructâ conſuetâ luci viâ aliam planè diverſam teneret. Si hujus ſententiæ momenta omnia non æquè ejuſdem ponderis ſunt, non ita planè ſe habent, ut penitus rejici mereantur, & ſuâ pariter authoritate, ſicut & Scriptorum merito veri aliquam ſpeciem, & ſimilitudinem obtinent.

Recentiores Philoſophi, qui Solem in centro Mundi habitabilis conſtituunt, ac terram in vortice ejuſdem aſtri perpetuo agitant motu, utramque hujus prodigii ſententiam æquè amplectuntur; perinde enim eſt illis, ſivè Solis radii ex objecto corporis averſi dicantur, ut umbram detorquerent; ſive Patrum interpretatio præſeferatur, Solem averſo curſu priorem viam repetiiſſe ſtatuentium; namque quod ad nos, atque noſtros ſenſus attinet, iidem reſultant effectus ſive Sol circa terram, ſive terra circa Solem torqueatur. Debuit planè umbra habitudinem mutaſſe in horologio, ſi terra, averſo planè à motu ſuo diurno curſu torqueri ſtatuatur. De prodigio ſub Joſue agentes, aliam in hoc ſyſtemate de motu terræ hypotheſim adduximus, quam ibidem Lectores conſulant.

Agendum modò quanto temporis ſpatio duraverit dies illa, quæ Prophetici Oraculi veritatem Ezechiæ aſſeruit. Hæc quidem aliena ſunt ab iis, qui totam prodigii rationem in horologio conſtituunt; quippè qui nihil acceſſiſſe Solis curſui, vel receſſiſſe contendunt. Qui verò malunt Solem retrorſum vertere, illis non una ſedit eâ de re ſententia; alii enim diem illam intra 32. horarum ſpatium concludunt. Primus vel ſaltem potiſſimus hujus opinionis Author innotuit Pſeudo-Dionyſius, eandemque tanquam ſuâ ætate communem amplexus videtur (s). Tradit ille diem 20. ſolidis horis cæteris diuturniorem fuiſſe; quare eum juxta veterem ſupputandi rationem in horas 12. diem diſpeſcat, atque emenſum tam Solem ſpatium 20. horarum ac decem inſuper horas in receſſu inſumpſiſſe conſtituat, totam deinde ſummam in 32. horas colligit (t).

s *Dion. Ep.* 7. *ad Polycarp.*
t *Ita S. Maxim. Scholiaſt. Dion. & Georg. Pachymer.*

Autumant alii, lineas illas ſive gradus apud Iſaiam non horas deſignare, ſed ſemi horas, ſivè quartas horæ partes, cujus opinionis has proferunt conjecturas. Optionem præbet Propheta Ezechiæ ægrotanti, malueritne umbram decem lineis in horologio anticipare, vel totidem lineis recedere. Si Ezechias priorem conditionem acceptaſſet, dies emenſo jam Sole decem lineas, ſive decem horas, ad 20. horarum ſpatium productus fuiſſet; cum autem in Palæſtinâ nulla dies unquam tantum temporis ſpatium duret, non potuit ſanè in horologio tot horarum nota deſignari. Ita Solaria horologia horas notabant, ut multum, 16., quin & debebant tantùm 12. deſignaſſe, ſervatâ Hebræorum, tum temporis obtinente, ſupputatione, diem in totidem horas dividente. Statuamus ergo oportet, lineas illas apud Iſaiam non horas tantùm, ſed & ſemihoras, quin & quartas, imo & octavas horæ partes deſignare, quod planè neceſſarium erat in Judæa, ut receptæ in ea methodo, dividendi diem in 12. horas inæquales, ſerviretur (u).

Alii nihil huic diei præ aliis tribuunt, quàm 5., vel ad ſummum 10. horas (x). Statuunt illi ſingulos gradus horam vel ſemihoram notare, totiuſque diei ſpatium intra 12. horas concludi; tum & Solem uno ſimul momento totum receſſionis ſuæ 5. vel 10. horarum, pro valore nempè linearum, ſpatium confeciſſe; quare, inquiunt, confectum antea ſpatium iterum reſumens, totidem horis, quot priùs, ad idem punctum horizontis pervenit.

u *Vide, ſi placet, Sanct. Tirin., & apud eum Bed. & Euther.*
x *Andreas Maſius in Joſue, c.* 10. *Cajet. Malvend. Bertram. alii plerique.*

Subita hæc & prompta retrogradatio Philoſophos habet adverſarios, quippè quibus ægrè concipiatur immane illud ſolare corpus tam promptè vaſtum adeò, & interminabile ſpatium conficere potuiſſe; quæ ſanè res eſt non ſupra naturæ leges tantummodo, ſed planè, ut illis quidem videtur, contraria. Ut quid, inquiunt illi, novum hoc & incertum miraculum ſilente Scripturâ adſciatur? Corporis ex alio in alium locum tranſvectio nunquam ſine motu locali, & ſucceſſivo fieri poteſt. Corporum penetratio nulla eſt; quare ut è loco dimoveatur, alia etiam commoveri opus eſt, atque relictum ab uno ſpatium ab alio ſtatim occupari. Ad hæc, localis corporis motus ſuum habet celeritatis certum & determinatum gradum; quippè quod oppoſita naciſcatur in via corpora alia curſum ſuum remorantia, quibus de ſuo motu communicare aliquid neceſſe habet. Iter ergo illud, quod à Sole in iſtanti confectum ſtatueretur, incredibilem planè rapiditatem exigeret, cui etſi multum deceſſiſſe opus eſſet ex communicato immanibus illis corporibus in via occurrentibus motu, tantundem tamen remanſiſſet, ut interminabile illud ſpatium momento tranſigeret. Quanta porrò tunc in œconomia Univerſi turbatio? quanta legum motus ſubverſio?

Sed ſi retrogradatio admittatur lenta, & ſucceſſiva, intra plures tantùm horas peragenda, quomodo potuit Ezechias oraculi Prophetici veritatem ſtatim intelligere? Optio Regi data erat, utrum mallet Solem de-

Digitized by Google

decem lineis anticipare diem, ſive tantundem ſpatii producere. Si primum acceptaſſet, ac Sol 10. illas lineas ſucceſſivo lentoque motu diurno, & ordinario percurriſſet, qui locus fuiſſet prodigio? Planè voluiſſet ille, ut uno impetu umbra aſcenderet, adeoque & eâdem celeritate deſcendere illam voluit. Debuit ergo totum fieri in momento, neque receſſum umbræ aliâ ratione ſelegit, quàm quòd difficiliùs contingere poſſe judicavit, ut umbra deſcenderet, quàm quòd aſcenderet (y). *Facile eſt umbram creſcere 10. lineis; nec hoc volo ut fiat, ſed ut revertatur retrorſum 10. gradibus.*

y 4. *Reg.* 20. 10.

Itaque utrinque recurrunt incommoda; æquè enim naturæ legibus repugnans videtur, ut corpus uno temporis momento ex uno in alium locum transferatur, abſque eo quòd per interjectum ſpatium traducendum ſit; cùm maximè corpus illud immane fuerit, & duo illi termini vaſtiſſimo diſtent intervallo, quemadmodum impræſentiarum contingere debuerat. Videtur etiam Ezechias autumaſſe, illam in horologio variationem momento fieri; neque eâ ſpe fruſtratus apparet. Qui totam prodigii rationem in receſſu umbræ conſtituunt, nihil de Sole ſtatuentes, incommoda hæc omnia facilè evitant. Alii verò quid hiſce reponere poſſint, non ſatis intelligo; utrinque enim illis anguſtiæ, vel Solem lento motu, ſive promptè receſſiſſe ſtatuerint. Sed poſt hæc omnia neutram ſequi opinionem cogimur, quò prodigii veritatem ſtatuamus. Satis eſt enim ad prodigium, ut umbra Achaz receſſiſſe divinitùs, & merito precum Iſaiæ dicatur. Ad hæc tantummodò expreſſis Scripturæ verbis cogimur.

Uſſerius in ea eſt ſententia, ut Solem unà cum cæteris aſtris totaque Cœleſti machina retrovertat (z); quanquam id ſimul conſtituit, ut ſalvæ ſint omnes obſervationes aſtronomicæ, ſpatium illud diei accedens à nocte detractum fuiſſe, Divinâ id agente, & diſponente Providentiâ. Ita planè, inquit ille, noſtrâ etiam ætate Eclipſes Lunæ à Ptolemæo notatæ, Regum Ezechiæ præcedentes, cum eodem puncto componuntur, juxta calculum noſtrorum Aſtronomorum, cui diu ante aſſignatæ ſunt à Chaldæis. Totum igitur hujus diei ſpatium, compoſitis ſimul die nocteque, conſuetum diurnum tempus non exceſſit. Sed hæc viri docti ſententia ſua habet incommoda; namque dum Iſaias ad Ezechiam loquebatur, noctis jam ſpatio evoluto dies ſucceſſerat. Quare quod acceſſit diei è nocte detrahi minimè potuit; ſi ille ſubſequentem noctem breviorem fuiſſe contendat, miraculum addidit, de quo altum in Scriptura ſilentium, illudque inducere nullâ cogimur neceſſitate, cùm ſolvendi prodigii aliæ rationes occurrant.

z *Ad Ann. M.* 3291.

Rabbini, fœcundi temperamentorum parentes, aliam ineunt rationem, ut Aſtronomicas obſervationes ſalvent, ſtatuentes in obitu Achaz patris Ezechiæ diem 10. horis curſum breviaſſe ſuum, ne ſcilicet ſpatium daretur impio Regi parentandi. Volunt autem eas horas reſtitutas diei ſub Ezechia, ut proinde in ſuas ſedes reſtituerentur aſtronomicæ obſervationes, ſalvaque eſſent omnia.

Modò ne quid unquam omittamus contra opinionem de receſſu Solis, in examen revocandum eſt, an apud veteres Authores quidquam ea de re occurrat. Vix enim fieri potuiſſe creditur, ut inauditi illius, atque in univerſo orbis theatro ſpectabilis prodigii memoria nulla apud poſteros manſerit; eamque neglexerint in ſuis obſervationibus aſtronomicis, & in calculo Eclipſium Sapientes illi Babylonici, qui de re tota audituri Jeroſolymam ſe contulerunt. Extabant adhuc Alexandri ætate (a), & poſt ipſum etiam (b), eorum obſervationes, jam inde ſupra Ezechiæ ætatem ab Æra, ut minùs, Nabonaſſaris circa A. M. 3257. repetitæ. Quis autem crediderit, Græcos, ſivè Romanos, tam curioſos veteris hiſtoriæ ſcrutatores, numquam in hiſtoria Chaldæorum rem adeò mirabilem animadvertiſſe, vel animadverſam poſteritatis memoriæ invidiſſe?

a *Ariſtot. apud Simplicium l.* 3. *de Cœlo.*
b Vide *Diod. Bibl. l.* 2. *Cic. de Divinat. l.* 2.

Hiſce tamen plura reponenda. 1. Multa è veteribus monumentis concidiſſe, ac potiſſimùm Chaldaica, Phœnicia, & Ægyptiaca, ex quibus aliquid ea de re peti debuiſſet. 2. Novum non eſt, Veteres prodigium illud ſilentio preſſiſſe, cùm plura etiam memoriâ digniſſima tenebris & oblivione ſepeliverint. 3. Præcaviſſe ſatis ſeſe ab hac Veterum negligentiâ Divina Providentia viſa eſt, prodigii memoriam in tribus Sacris Libris ſervari diſponens. Notatur enim in Libris Regum, Iſaiæ, & Paralipomenis; nec etiam obſcurè de illa ſermo eſt apud Authorem Eccleſiaſtici, diu poſt captivitatem in vivis agentem.

4. Herodotus (c) vetuſtiſſimus Græcorum hiſtoricus ſubodoratus aliquid ea de re videtur; narrat enim ex Ægyptiis didiciſſe ſe, intra ſpatium 10340. ann. Solem quatuor vicibus inſitatâ quadam ratione ex horizonte emerſiſſe; bis ſcilicet ſurrexiſſe ex Occidente, bis in Oriente occidiſſe. Verùm ſi rectè attendamus, Author iſte plura in unum confundenda diſtinguit; debuit enim tantùm dicere Solem bis verſo curſu ex occidente orientem repetiiſſe, quod quidem ſemel ſub Joſue, iterumque ſub Ezechia factum novimus. Paria, ſed minùs etiam credibilia & multò exaggeratiora, traditione ex Ægyptiis accepta refert Solinus cap. 45. his verbis: *Ferunt à primis gentis ſuæ avis traditum, ubi nunc occaſus eſt, quondam ibi ortum Solis fuiſſe.*

c *Lib.* 2. *cap.* 142.

5. Tandem Pſeudo-Dionyſius Areopagita (d) contendit, hujus prodigii memoriam manſiſſe apud Perſas in cultu *Mitræ*, vel Solis cognomenti Triplicis; cujus nominis in cauſa fuit, inquit, quòd dies ſub Ezechia triplo major fuit, nempè juxta illum Authorem 32. horarum. Quare, inquit, Perſæ prodigium illud celebraturi, Deum ſuum ſpecioſo *Triplicis* elogio inſigniverunt (e). Sed periti ſſimi noſtræ ætatis Critici (f), nec ſatis conveniunt de titulo hoc Mitræ, neque de cauſa. Quando autem Numini

d *Ep. ad Polycarp.*
e *Ita Pachym. & Maxim. & Corder. Interpret. Dionyſ.*
f Vide *Voſſiū de Idolol. l.* 2. *cap.* 9.

Tri-

Triplicis cognomen adjectum eſſet, potuit ejus rei alia fuiſſe, quàm quæ Dionyſio aſſignata eſt, cauſa; facilè id nominis inditum ex calore, luce, & diſcretione temporum, vel ſi mavis, ex ſapientia, virtute, & charitate Nominis, &c.

Antequam ultimum Diſſertationi modum imponamus, pauca de origine horologiorum diſſerenda ſunt, ſicut & de ratione horas ſupputaodi; quò Authoris Vulgatæ interpretationem vindicemus, reddentis eo loco *Horologium Achaz*, ſicut & pro gradibus nomen *linearum* ſubſtituentis. Non deſunt enim Viri alioquin doctiſſimi (*g*), ſuſtinentes horologia, ſicut & diei horas, nulla fuiſſe Hebræis ante captivitatem; quorum ſanè Hypotheſis omnia evertit, quæ hucuſque à nobis de horologio Solari Achaz diſputata ſunt. Fatemur quidem longo temporis ſpatio nullas fuiſſe Hebræis voces peculiares horologiis deſignandis; ſicut & nomen horas exprimens deſiderari in Libris, qui adhuc extant, Hebraicè ſcriptis ante captivitatem Babylonicam. Sed hæc tanta non ſunt, quæ latuiſſe Hebræos horologia demonſtrent; ſicut neque ignotum fuiſſe genti uſum diſtinguendi horas per lineas, ſivè gradus, quod in hiſtoria prodigii ſub Ezechia legimus. Tobias Ninive ſcribebat ſub Manaſſe Rege Juda, in cujus exemplari Chaldaïcè ſcripto, quod ad manus habebat S. Hieronymus, diſertè horarum nomen exprimitur cap. 12. 22. *Proſtrati per tres horas*. Unanimis eſt etiam veterum, & novorum Interpretum ſententia, lineas in horologio Achaz horas deſignaſſe, quorum opinio hiſtoriæ monumentis abundè fulcitur.

g Uſſer. ad A. Mund. 2391. & Jaquelot. Diſſert. 1. in Exiſtentiam Dei, c. 16. pag. 190. 191.

Nihil hìc moror Appionis teſtimonium tradentis: *Moyſes, ut accepi, Heliopolitanus erat, qui patriis inſtitutus moribus, ſubdivales precationes ad Septa, qualia Civitas habebat, reduxit, ad Subſolanum autem omnia convertebat. Ita enim Heliopolis ſita eſt. Pro obeliſcis verò ſtatuit columnas, ſub quibus cea pelvis forma exprimebatur. Super columnam figura hominis poſita eumdem ſemper cum Sole curſum circumvolvebat* (*h*); nempè, quantum conjicio, umbra figuræ ſupra ſtilum conſtitutæ Solis circumverſionem obſervabat in ſubjectam pelvim incidens, ita facilè varias diei horas diſtinguebat. Alioquin quid opus fuiſſet figuram ſtatuere ſuper columnam unà cum Sole gyrantem? Opus non eſt impræſentiarum, adverſarium iſtum Judæorum refutemus, cum ſatis inter omnes conveniat, nihil tale Moyſem umquam ſtatuiſſe, neque Judæis poſitum in moribus, ut ſubſolanas precationes obſervarent; atque ejuſdem Legiſlatoris ætate, & diù etiam poſt nullas fuiſſe Judæis certas horas, & horologia, quemadmodum ex Libris ab eo ſcriptis ejuſque legibus certo certiùs intelligimus.

h Apud Joſeph. l. 2. contra Appion.

Ægyptii jactabondi ſemper, & nullum lapidem non moventes, quò vetuſtatis, & ſcientiæ ſuæ famam augerent, contenderunt, jam inde à remotiſſima ætate horologia fuiſſe in ſuâ regione familiaria. Erat, inquiunt, Achante, urbe ad Nilum, vas quoddam ingens, quod ſingulis diebus aquâ opplebatur, ejuſque certo, & uniformi defluxu variæ diei horæ diſtinguebantur (*i*). Ad eam normam poſtea fabricatæ ſunt apud Græcos, & Romanos Clepſydræ, uſu deinde familiariſſimæ. Horæ nomen à Deo Horo, quod Solis eſt, derivant; ac tandem apud Ciceronem ſermo eſt de Cynocephalo (*k*) duodecies per ſingulos dies æquis obſervatis temporis interſtitiis mingente; ex quo ſuccurrit Triſmegiſtro, ut diem in 12. horas diſtingueret. Triſmegiſtrum hunc paulò Moyſe recentiorem ſtatuunt (*l*). Hæc de horologiorum, & horarum antiquitate occurrunt, quamquam ſicut antiquiſſima non ita planè certiſſima videntur.

i Vide, ſi placet Diod. l. 1. pag. 61. & Strab.

k Tull. apud Victorin. à Macrobio cita. l. 5. cap. 25.

l Marſh. Sac. 50. Can. Ægypt. pag. 241. Edit. Lypſ. 1676.

Nihil ſatis expreſſum de horologiis apud Homerum, in cujus tamen Odyſſea duo recurrunt verſus, qui de horologiis explicari poſſe videntur (*m*): *Inſula quadam Syria vocatur, ſicubi audis, Ortygia deſuper, ubi mutationes Solis.* Hæc Inſula una eſt ex Cycladibus, ubi, ſi fides ſit veteri cuidam Scholiaſtæ, ſpelunca erat ſatis opportunè accedentem, & recedentem ad noſtrum Meridianum Solem demonſtrans. Sunt inter Eruditos qui ſuſpicantur, Poetam eo loci ſermonem habere de horologio Solari; & Diogenes Laertius in vita Pherecydis Philoſophi author eſt, manſiſſe etiam ſuâ ætate in Inſula Syro Solare horologium ejuſdem Philoſophi (*n*). Hoc autem Pherecydis horologium ipſiſſimum eſſe Homericum quidam ſuſpicantur, quòd ſcilicet Philoſophus ille ſivè reſtituerit, ſivè perfecerit; quæ ſi vera ſint, uſum horologiorum in Græcia ipsâ belli Trojani ætate demonſtrant. Sed nihil certi ſtatuendum ex ambiguo teſtimonio; quare ſolidius aliquid quærendum.

m Odiſſ. O. V. 402.

n Diogen. in Pherec.

Herodotus affirmat (*o*), invaluiſſe apud Græcos morem horologiorum Solarium, & Stylorum ex Babyloniis deductum; ipſorumque Græcorum confeſſione Anaximander horas diſtinxit, atque horologia Solaria in Græciam invexit (*p*). Fallitur autem Plinius, cum eius rei honorem Anaximeni tribuit. Emortualem Anaximandri annum Uſſerius componit cum A. M 3457. premente jam captivitate Babylonicâ, & ſub Cyro. Porrò Philoſophus iſte ex itinere in Chaldæam potuit horologiorum rationem didiciſſe.

o L. 2. cap. 109.

p Laert. l. 2.

Ex eodem, quantùm conjicimus, fonte derivatum creditur ab Achaz horologium, de quo nunc ſermo; docente enim Scripturâ ſcimus, ſatis inter illum & Theglatphalaſſarem Regem Aſſyriæ conveniſſe, quem poſtremum Regem in auxilium alter adſcivit contra irruptionem Regis Syriæ, & Samariæ, ejus religionem adoptavit adeò, ut Aram Damaſcenæ ſimilem, (quam ipſe Achaz inviſendum Regem conveniens ſpectaverat) Jeroſolymæ erigendam curaret. Horologiorum Solarium inventio nova erat tum temporis, & utilis; quare eam libens occaſionem accepit Achaz, ut ſimile procuraret in palatio ſuo Jeroſolymæ. Nonniſi autem te-

me-

Digitized by Google

merè certi aliquid de ejus ſigura affirmaretur; verùm cùm Scriptura conſtanter voce *Maalot*, quæ gradus ſonat, utatur, quantum aſſequimur conjecturâ, facilè credimus, nihil habuiſſe horologium illud ſimilitudinis cum Græcorum, & Romanorum, ac facilè concavam quamdam ſphæram retuliſſe, quemadmodum Græca illa *Scaphe* appellata.

Rudis primùm horologiorum ars perfici paulatim, ac ſucceſſivè cœpit. Ita quæ primùm diurnas tantùm horas diſtinguebant horologia, in uſum deinde noctis etiam ſabricata ſunt, ut de Platonis horologio Athenæus l. 4. animadvertit. Facilè nocturna hæc Clepſydræ erant, ſivè horologia arenaria. Deſcribit Poeta quidam Græcus (*q*) Philoſophum gerronem, & avarum ſubinde ampullam quamdam oleo plenam ſollicitè ſpectantem, ac ſi horologium portaret. Scipio Naſica (*r*) Clepſydram dedicavit ſub tecto A. U. C. 595. cum ad id uſque Populus Romanus in nocturnis, diurniſque horis, cum Sol non appareret, incertus vagaretur. Apud Vitruvium l. 9. cap. 9. fuſiùs agitur de horologiis Solaribus, & Clepſydris.

q *Ratio apud Caſaub. in Athenæum l. 4. cap. 17.*

r *Plin. l. 7. cap. 60.*

Ante horologia diſtinguendo tempori pedes ſerviebant, unuſquiſque enim umbram ſui corporis dimetiebatur; qui planè uſus diutiùs manſit ruri, quemadmodum ex Palladio, Authore ſecundi ſæculi, intelligimus, apud quem ſinguli duodecim libri *de re ruſtica* clauduntur cum menſura Solis ſingulorum menſium, quæ horas ejuſdem menſis pedum dimenſione diſtingueret. Eadem occurrunt in tractatu de horologiis inter Opera Bedæ Venerabilis. Varia eſt quidem corporum menſura, ſed tamen nihil ex eo incommodi in horarum æqualitatem, cùm pedum menſura plerumque corporis habitudinem ſequatur. Computabatur umbra uſque ad 20. pedes, atque horæ conveniendi cum amicis, horæ prandii &c. ad talem pedem deſtinabantur, quemadmodum apud nos ad talem horam certæ quædam res peragendæ conſtituuntur. Vir quidam ad prandium invitatus ad 12. pedes, cum nocte intempeſtâ è lecto ſurrexiſſet, ad lunæ micantis ſulgorem, (Solem ratus) umbram dimenſus, condictam pedum menſuram deprehendit, quare ſtatim ad prandium ante exortum Solis in amici domum convolavit (*s*).

s *Menander.*

IN DUOS LIBROS PARALIPOMENON PROLEGOMENON.

Geminos Paralipomenon Libros unâ contextûs ſerie jungebant olim Hebræi (*a*); hodiè in Bibliis ad ſuum uſum pro noſtro more diſtinguunt; facilè ne uſum Concordantiarum, quas à Latinis acceperunt, ſibi interdicerent. Totum Opus inſcribunt: *Verba dierum* (*b*), ſivè Annales, veteres illas Ephemerides ſæpiùs in Libris Regum laudatas ſpectantes: *Nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum?* Falluntur illi tamen, ſiquidem veteres illos Commentarios Regum Juda & Iſrael cum Paralipomenis confundendos cenſuerint; ſæpè enim in Paralipomenis (*c*) ad eoſdem Annales Lectores remittuntur; quos fuſiùs hiſtorias retuliſſe, & alia plura, fruſtra in Paralipomenis quærenda, continuiſſe conſtat. Nos Græco vocabulo *Paralipomena* appellamus, nempè *prætermiſſa*; eſt enim Opus veluti cæteris Scripturæ Libris adjectum ſupplementum, plura continens in aliis omiſſa. Sed, ut infra demonſtrabimus, longè alius fuit Authoris hujus Libri ſcopus, quàm ut cæteris S. Scripturæ Libris ſupplementum ſcriberet.

a *Hieron. ad Domnion. & Rogatian.*

b *Dibbre Hajamim.*

c *Par. 16. 2. & 24. 27. & 25. 26. & 27. 27. & 28. 26. & 32. 32. & 33. 56. & 35. 27.*

Quis potiſſimùm Opus adornaverit, incertum. Sunt qui eidem Authori ac Libros Regum tribuerint, cum & eoſdem utrimque Annales laudet, & eaſdem non rarò phraſes retineat. Verùm quid unum eodemque Authorem induxerit, ut eaſdem utrimque hiſtorias, & iiſdem ſæpè verbis recitaret, ac viciſſim in adſcriptionibus temporum, in rerum circumſtantiis, genealogiis, atque nominibus propriis variaret? Idemne Scriptor negotium nobis faceſſere per ludum ſuſcepiſſet, noſtrum torquens ingenium, utpotè quibus nulla ſuppeteret ratio, cur tantùm in utroque Opere variare maluiſſet? Cum interim ſi duos Authores, ambos ſuo marte ſcribentes, producamus, planum ſit cur alter fuſiùs, alter ſtrictiùs hiſtoriam referat; cur inſuper alter alteram chronologiam pro varia dicendorum annorum æra ſinè erratı ſuſpicione ſequatur.

Judæi, & Interpretes noſtrates ab Eſdra ſcriptum Librum arbitrantur, cùm nimirum captivitate ſolutâ (*d*), dirigentibus Aggæo & Zacharia, Operi ſcribendo otium nactus eſt. Favet huic opinioni, 1. Quòd unicus Authoris opus eſſe ſtili æquabilitas, perpetua contextûs ſeries, hiſtoriarum fuſiùs antè expoſitarum identidem ſubjectæ complexiones, & appoſitæ ad res animadverſiones ſatis demonſtrant. 2. Poſt captivitatem ſcriptum arguit edictum Cyri de Judæis in poſſeſſionem Jeruſalem, ſolutâ tandem captivitate, immittendis (*e*); ge-

d *Lyran. in 1. Par. 7. 12.*

e *2. Par. ult.*

nealogia à Davide aduſque Zorobabelem, immò & infra, ſi Vulgatę Textum ſequamur [*f*], deducta. Porrò Zorobabelem in Judæam veniſſe poſt factam à Cyro redeundi copiam quis neſciat? Mentio quin etiam 1. Par. 9. inducitur de primis Jeroſolymę incolis; imo & de aliis (*g*), ſolutâ captivitate. Proſequitur etiam Author rerum Judaicarum labentium ſub poſtremis Regibus Juda hiſtoriam, univerſum Judam Joſię funus ploraſſe dicit; qua occaſione ſcriptę Jeremię lamentationes in ore omnium Cantorum & Cantatricum, ait, verſantur (*h*). Jeremias verò Templi everſionem, & populi captivitatem oculatus teſtis ſpectavit. 3. Plures ibidem voces occurrunt, ſivè recentiùs quàm ante captivitatem invectæ, vel ſaltem fruſtra in Libris ante eandem captivitatem ſcriptis quærendæ (*i*), cùm viciſſim plura Eſdræ peculiaria ſivè in vocibus, ſivè in ſyntaxi occurrant.

f 1. *Par*. 3. 19. *&c.*

g 1. *Par*. 2.

h 2. *Par*. 35. 25.

i *Kephore, crater*, 1. *Eſdr.* 2. 10. & 8. 27. & 1. *Par*. 28. 17. *Adarkemonī, dracma* 1. *Par*. 29. 17. & 1. *Eſdr*. 2. 69. & 2. *Eſdr*. 7. 70. *raphodoth, rates* 2. *Par*. 2. 16. *merkalatta, collectores* 4. *Reg*. 27. 4.

Hæc quidem pro Eſdra; nunc verò quę contra ipſum promamus. Proſequitur Author genealogiam Zorobabelis ab eo viro aduſque duodecimam generationem. Zorobabel, Ananias, Phaltias, Hieſeias, Raphaia, Arnan, Obdia, Sechenias, Semeias, Naarra, Elioenai, Oduia. Hæc ſanè ſpatium, ut minùs, 300. annorum exigentia, ſatis demonſtrant Operis Authorem multo quàm Zorobabelem ipſumque adeò Eſdram, recentiorem fuiſſe; niſi ab altero ſcripto jamdudum Operi eandem genealogiam adjectam maluerimus.

Hiſce tamen facilè reponere poſſumus, ſimulque repugnantia omnia conciliare. 1. Quæcumque in medium adducta ſunt ad evertendam ſententiam, qua Libri Regum & Paralipomenon uni eidemque Scriptori tribuuntur, promptè evaneſcunt, ſi quis ſtatuat Eſdram ex pluribus, quos ad manus habebat, Commentariis quædam in ſuum Opus, ne immutatâ quidem verborum phraſi, inſeruiſſe; nihil interim curantem repugnantia inter ſe conciliare, nihil repetitas hiſtorias monentem, nihil unius ejuſdemque narrationem modò fuſiùs, modò contractiùs repetitam.

2. Quæcumque adverſus Eſdram congeruntur, illa ſanè inienium evincerent, ſi Opus, quale nos habemus, ab Eſdra digeſtum conſtituatur. Nulla tamen ſunt, ſi fortè admittamus, poſt ejus viri obitum quędam alienâ manu Operi acceſſiſſe, quod eo conſilio fieri poterat, quo ipſe pariter Eſdras Operi ex pluribus aliis Commentariis à ſe digeſto quędam è ſuo marte cenſuit adiicienda. Non eſt igitur, cur temerè ab ea ſententia recedamus, quæ unum eundemque Eſdram utriuſque Operis, Regum & Paralipomenon habet Authorem.

Porrò ejus Libri Scriptor non ætatis ſuę hiſtoriam digeſſit, ſed ab aliis jam memoriæ prodita in unam veluti ſummam colligebat. Poſt captivitatem vixiſſe, ſupra jam animadvertimus; loquutum tamen veluti ſi multo captivitatem ipſam præceſſiſſet, ſtatim adductis argumentis demonſtrabimus. Commentariorum fidem, quorum ope utitur, vel ipſis eorum verbis adductis, obſervat; & quanquam alioqui ætati, qua ſcribebat, verba illa repugnarent, maluit tamen ſingula exſcribere, ut veritati potiùs, quàm aliquibus demptis ſtilo ſerviret. Vel ipſas interdum genealogias parum in ſpeciem inter ſe conſtantes refert, quas ne conciliare quidem, imo nec monere quidem eâ de re Lectores audet; quod illi quidem, extantibus adhuc veteribus monumentis, tam pronum fuiſſet, quàm nobis poſt tot ſæculorum oblivionem, & veterum monumentorum defectum arduum. Ubique verò ſinceritatis, fidelitatis, & religionis ejus Scriptoris illuſtria exhibentur documenta; hiſtoriæ ſuæ veritatem ex limpidiſſimis fontibus deductam illæſam ſervat, ut nulla indè ſuſpicio in illum creari jure meritoque potuerit. Ætate ſuâ adhuc in Sanctuario cum vectibus Arcam ſervari, quemadmodum jam ſub Salomone, perhibuit (*); conſtat autem poſt captivitatem Arcam ſivè prorſus in Templo non fuiſſe, ſivè aliter ac olim ſub Salomone poſitam.

* 2. *Par*. 5. 9. & 3. *Reg*. 8. 9.

Narrat 1. Par 4. 41. filios Simeon, depulſis poſteris Cham, eorum regionem occupaſſe, quam ad ætatem uſque ſuam tenebant; & ibid. 43. refert expeditionem ejus Tribus in Amalecitas, quam ſub Ezechia ſuſceptam ſcimus. Porrò, ait Author, devictam olim regionem illam hodie etiam poſſident; nempè antequam Salmanaſar Simeonem unà cum aliis Tribubus in captivitatem traduceret. Quamquam eâ in re dubia quædam occurrunt, nobis in Commentariis ad examen revocanda. Deinde proximè ſuccedenti capite (*k*), de captivitate decem Tribuum agitur, quam ſua uſque ætate perſeverare idem Author teſtatur. Cùm 2. Par. 8. 8. de ſubjectis à Salomone Chananæis illis, quibus Iſraelitæ pepercerant, ſermo eſt, ait idem Scriptor: *Subjugavit illos Salomon in tributarios uſque in diem hanc*. Stabat igitur ejus ętate Regnum Juda. Tandem 2. Par. 21. 10. excuſſum memorat ab Idumæis Hebræorum jugum; nec illos, ait, uſque ad hanc diem Dominos agnoſcunt; quaſi ſcilicet eâ ætate adhuc Reges Juda Regnum obtinerent. Porrò ex deductis huc uſque ſatis intelligimus, ſcripſiſſe quidem Authorem poſt captivitatem, ſed non rarò verba Authorum diu antea ſcribentium in ſuum Commentarium derivaſſe.

k 1. *Par*. 5. 22. 26.

Potiſſimus verò ipſius ſcopus non eò ſpectat, ut ſupplementum cæterorum Librorum Sacræ Scripturæ daret. Fusè repetit hiſtorias antea deſcriptas; quin rara admodum nova recenſet, & plura viciſſim omittit, quorum alioqui cognitio maximi eſſet ad hiſtoriam ſacram momenti. 2. Neque Annales ſcribere meditabatur, quibus rerum geſtarum hiſtoria fuſiùs pariter & exactiùs unâ contextûs ſerie, quàm in hiſtoriis præcedentibus, exhiberetur, adjectâ inſuper certiori temporum, atque perpetuâ adſcriptione. Nihil enim in toto Opere apparet, quod Authoris in ea re conſilium demonſtret. 3. Neque id præ oculis habuiſſe videtur, eo uno in Opere cæteros Hiſtoricos Veteris Teſtamenti Libros

in

Digitized by Google

in epitomen complecti voluiſſe; cum plurima ſileat in Moyſe, Joſue, Judicibus, & in Libris Regum relata. Hiſtoriam ſuam potiſſimùm ex obitu Saulis deducit; plura enim, nec minoris ſanè momenti, ad Regnum Davidis ſpectantia omittit; ut Principis cum Bethſabee crimen, & quæ deinde ſequuta eſt calamitatem; inceſtum Amonis cum Thamar, totamque Abſalomi hiſtoriam. Rarus apud illum ſermo de rebus Regum Iſrael, cæteriſque ad illud Regnum pertinentibus; ſilentio enim obvolvit totam ejus rei hiſtoriam poſt captum Amaſiam Regem Juda (*l*) per Joas Regem Iſrael. Profectò ſi Libros Regum in epitomen redigere meditaretur, debuerat ſaltem non omiſiſſe poſtrema Regum Iſrael bella, quæ deinde captivitas decem Tribuum conſequuta eſt. 4. Neque id voluiſſe Author creditur, ut in primis Operis capitibus exactas aliquas genealogias deduceret; bis genealogiam Juda deſcribit, nempè in cap. 2. & cap. 4. ubi per duos veluti ramos Pharez & Sela eandem deducit. Ut quid hæc, ſi ad Davidem tantummodo pertigiſſe volebat? Ut quid nomina Urbium & locorum Tribûs Juda tam exactè deſcribit? Quid hanc genealogiam per duos ramos ad uſque captivitatem non digerit? Semel etiam & iterum genealogiam Benjamin (*m*), ſicut & Saul (*n*), repetit, variam utrimque; nihilque magis ſtuduiſſe videtur in ea re, quàm ut ſedem & ſortem ſingulorum exactè deſcriberet.

Potiſſimum igitur Authoris ſcopum in eo poſitum credimus, ut ſub ipſis legentium oculis exhiberet, quis olim ante captivitatem, ac deinde poſt eam ſolutam familiarum ſtatus fuerit, quæ hæreditas, quò ſcilicet jure poſt liminii ſinguli ſuis rebus reſtituerentur. Conſtitutum enim erat jam inde ab initio, ut ſingulæ Tribus relatas in tabulas haberent agrorum per ſingulas domos dimenſiones, quarum fide annis Sabbaticis & Jubilæis omnia veteribus Dominis integrè aſſererentur, nec unquam in alienas manus familię bona tranſirent. Quarè id potiſſimùm curavit Author, ut Urbium, & locorum nomina potiùs quàm hominum exprimeret. Quod verò potiſſimas Authoris curas occupabat, aliud cenſendum eſt, nimirum ut munera, genealogias, familias, & ordines Sacerdotum, & Levitarum fuſiùs deſcriberet (*o*); res enim erat maximi poſt captivitatem momenti, ut ſingulis vetus ordo priora munera, & avita hæreditas juxta veterum tabularum normam conſtarent (*p*). Quæ proinde ad Regionem, cultum Domini & Templum pertinerent, totum Authorem occupant. Maxima illi cura in deſcribendis vaſis Domûs Dei, Principibuſque indicandis, quorum authoritate Idololatria ſive ſtetit, ſive ſtare permiſſa eſt; iiſque viciſſim, quorum pietas veram Religionem aſſeruit. Eas regulas ſequutus, laudes vituperationeſque diſtribuit: de reliquis nihil attingitur.

Quicunque tandem opus Paralipomenon digeſſit, huic plures Commentarii, Scripta, & vetera Monumenta ſuppetebant; quantâ olim ſedulitate, & curâ veteres Hebræi Reipublicæ ſuæ vetera monumenta ſervarent, documentum. Qua pariter conjecturâ intelligimus, quantùm eorum hiſtoria cæteris præſtaret, ſi tanta Scriptorum lux in ſera tandem ætate non occidiſſet. Laudantur ſæpè in Paralipomenis (*q*) Libri *Juda & Iſrael*, quos Commentarios credimus vel Ephemerides, memoriæ rerum in Republica ſive Religione geſtarum conſervandæ. Scribebant autem Commentarios iſtos non conducti mercede Scriptores, qui decora tantùm & glorioſa, quæquæ maximè Principi placerent in Annales referrent; plerumque enim id muneris agebant Prophetæ viri doctiſſimi ęquè & ſapientiſſimi, ſpectatę pietatis, & fidei, qui nihil ſive aſſentationi, ſive quæſtui dari unquam toleraſſent.

Sub Davide cæteriſque deinde Regibus Juda, ſemper Prophetæ Annales de rebus geſtis ætatis ſuæ conficiendos ſuſcipiebant. Regni Davidis hiſtoriam ſcriptis mandarunt Samuel, Nathan, & Gad (*r*). Salomonis hiſtoria debetur Prophetis Nathan, Gad, Addo, & Abiæ (*s*). Addo pariter & Semeias hiſtoriam Roboami dederunt (*t*), è quibus primus etiam Abiæ hiſtoriam proſecutus eſt (*u*). Hanani ſub Aſa id muneris exercebat (*x*), ejuſque filius Jehu & Joſaphat & Hiſtoriam Regum Judæ dirigebat, id expreſsè tradente Scripturâ 2. Par. 20. 34. *Reliqua geſtorum Joſaphat ſcripta ſunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digeſſit in Libros Regum Iſrael*. Sub eodem Joſaphat agebant hiſtoricos Prophetæ Eliezer (*y*), & Jahaziel (*z*). Iſaias res geſtas ſub Ozia primùm (*a*), deinde ſub Ezechia [*b*] ad poſteros tranſmiſit. Idem publicis negotiis admotus eſt ſub Achaz, cujus totam fermè hiſtoriam in Libro oraculorum ſuorum ſcriptam reliquit (*c*). Oſai Commentarios ſub Manaſſe ſcribebat (*d*), & Jeremias ſub Oſia ejuſque filiis Regum Juda poſtremis (*e*). En ſeries Prophetarum Hiſtorias & Annales Regni Juda ſcribentium.

Regnum Iſrael, quanquam alioqui ſchiſmate à vera Eccleſia in Regno Juda avulſum, non ita tamen Deum expertum eſt adverſarium, quin viros probos quàmplures inter malos longè plurimos ſervaret. Miſſi ſæpè ad illud Prophetæ, ut veros Iſraelitas ad officium revocarent; ut cogitanti olim Eliæ, unum ſe Prophetam Domini vivere in medio Iſraelis, Deus revelaret ſervaſſe ſe turbam 7000. hominum, quæ fidem ſuam cultu Baal non violaſſet (*f*). Ahias Silonites ſub Jeroboamo filio Nabat (*g*), & Jehu filius Hanani ſub Baaſa paruit (*h*). Elias aliique Prophetæ permulti ad Regnum Achab pertinent continuato Prophetæ munere ſub Eliſeo, & Jona, aliiſque. Oded Prophetam agebat ſub Phacee (*i*) in urbe Samariæ; quos omnes quamquam nullo Scripturæ teſtimonio ſcripſiſſe temporum ſuorum hiſtorias noverimus, veroſimili tamen conjecturâ autumamus, quemadmodum in Regno Juda, ita etiam in Regno

l 2. Par. 25. 17. &c.
m 1. Par. 7. & 8.
n 1. Par. 8. & 9.
o Vide 1. Par. 2. 54.
p 1. Eſd. 12. 22. 25.
q 2. Par. 16. 2. & 24. 27. & 24. 26. & 27. 27. &c.
r 2. Par. 29. 29.
s 2. Par. 9. 29.
t 2. Par. 12. 25.
u 2. Par. 13. 22.
x 2. Par. 16. 7.
y 2. Par. 20. 37.
z 2. Par. 20. 24.
a 2. Par. 26. 22.
b 2. Par. 32. 32.
c Iſai. 7. 8. 9.
d 2. Par. 33. 19.
e Jerem. 17 & ſequ. ferè uſque ad finem, & 2. Par. 35. 25.
f 3. Reg. 19. 18.
g 3. Reg. 12. 29.
h 3. Reg. 16. 7.
i 2. Par. 28. 9.

gno Iſrael id muneris præſtandum Prophetis commiſſum fuiſſe. Præter eos Annales à Prophetis digeſtos, alii etiam ſuppetebant Commentarii Sacerdotum ſive Scribarum aulæ Regum Juda & Iſrael. Hos viros appellabant à Secretis ſivè *Maſcberim*, ac ſi diceretur *à libellis*, quorum potiſſimum munus erat, ut ſingulorum dierum eventus, qui majoris ad Rempublicam momenti cenſerentur, in Tabulas referrent. Memoratur ſub Davide & Salomone [*k*] Joſaphat filius Ahilud *à commentariis*; idemque munus ſub Ezechia præſtitiſſe Joahe filium Aſaph (*l*), ſub Joſia Joha filium Joachaz (*m*) legimus.

k 2. *Reg.* 8. 16. & 1. *Par.* 18. 15. & 3. *Reg.* 4. 13.
l 4. *Reg.* 18. 18.
m 2. *Par.* 34. 8.

Quanquam Regni Salomonici hiſtoriam fuſiori ſtilo Prophetæ Nathan, Gad, Addo, & Ahias digeſſerunt, eam tamen in publicas etiam tabulas relatam fuiſſe ſcimus, quas tabulas deſignari credimus illo 3. Reg. 11. 41. *In Libro verborum dierum Salomonis*. Idem ſervatum ſcimus in hiſtoria Joſaphat, quam licèt Jehu filius Hanani literis conſignaverit, laudantur tamen, tanquam geſta ſub eo Rege continentes, Annales Regum Juda (*n*). Tandem quo loco 2. Par. 32. 32. ſcriptam legimus ab Iſaia Ezechiæ Regis hiſtoriam, ibi pariter eadem hiſtoria ex Annalibus Regum Juda laudatur. Hiſtoria rerum Manaſſis & in Annalibus Regum Juda, & in Commentario Prophetæ Hozai ſcripta inſinuatur 2. Par. 33. 18. 19. Ibi etiam Author laudat orationem ejuſdem Principis, dum arctò in carcere detineretur, quę noſtrâ etate intercidit; cum altera in noſtris Bibliis inſerta apocryphi notâ rejicienda ſit. En igitur duo Commentariorum genera, quæ Auctori Paralipomenon ſuppetebant; alia nempe à Prophetis, alia à publicis Scribis adornata, quorum opera ſcripti erant memorati ſæpè in Scriptura Annales Regnum Juda & Iſrael. Facilè autem credimus Regni Iſraelis Annales poſt captivitatem decem Tribuum in Regnum Juda tranſlatos ſervari, quò ſcilicet plures è Regno Iſraelis transfugæ ſeſe receperant.

n 3. *Reg.* 22. 46.

Suppetebant etiam Authori Paralipomenom cenſus variis temporibus in populo inſtituti; ſicut etiam ſcripta, quæ ſub nomine *verborum veterum* (*o*), nempe veterum traditionum, laudat. Quatuor ex his cenſibus refert, nempe ſub Davide [*p*], ſub Jeroboamo (*q*), ſub Joathan (*r*), & in captivitate decem Tribuum (*s*). Innuit etiam cenſum juſſu Davidis operâ Joabi inſtitutum, ſed intercedente Domini furore intermiſſum. Præter hæc, ad manus erant tabulæ genealogicæ Tribuum, & clariſſimarum familiarum, quarum poſteros deſcribit.

o 1. *Par.* 7. 2.
p 1. *Par.* 5. 17.
q *Ibidem.*
r 1. *Par.* 9. 1.
s 1. *Par.* 27. 24.

Probè ex his intelligimus, quanto ſtudio olim Judæi vetera hiſtoriarum ſuarum monumenta ſervarent, quam Patrum ſuorum curam meritò effert Joſephus, ut ſcilicet veritatem & ſinceritatem hiſtoriæ gentis ſuæ contra adverſarios Judaici nominis aſſereret. Maximum, ait ille, argumentum hiſtoriæ Judæorum veritatem demonſtrans, illud eſt, nimirum inter varios illorum Scriptores non varium de ipſis rebus teſtimonium; neque enim Græcis aliena ſcribentibus eadem adhibenda eſt fides, quæ ſuas hiſtorias referentibus debetur, quod per ſe certum, ad evidentiam pariter demonſtrat eorum inter ſe diſſenſus, dum alienas hiſtorias referendas ſuſcipiunt. Ægypiiis & Babyloniis peculiares erant regionis ſuæ hiſtoriæ, fidei & vetuſtatis exploratiſſimæ, operà Sacerdotum, & Philoſophorum ejuſdem gentis digeſtæ. Quod verò, addit ille, hiſtoriam noſtram ſuper cæteras omnes commendat, illud eſt, nimirum ſcribendis rerum noſtrarum commentariis addictos eſſe viros ampliſſimos, Sacerdotes, & Prophetas, quorum ſtudia, & in ſcribendo fidem ipſe ſcribendi ſtilus, narratio accurata, tum & inter varios Scriptores conſenſus ſatis demonſtrant. Quæ omnia tantam iiſdem ſcriptis apud gentem noſtram venerationem conciliant, ut tamquam divina ſuſpiciant, & addere illis aliquid ſivè detrahere ducant religioſum. Porrò paucos illos, quos ejus generis habemus, Libros tantâ veneratione, & religione ſervamus, ut alienum aliquid in Textum irrepſiſſe vix ac ne vix quidem poſſit.

Laudat etiam ibidem ſummam Sacerdotum curam in ſervandis ſine adulterinâ admixtione gentis ſuæ integras inviolataſque genealogias; quod non ita Sacerdotibus Hebræis in Judæa tantùm peculiare erat; ſed ea demum cura illos ſive in Ægypto, ſive Babylone conſtitutos ſequebatur. Scrutabantur enim Jeroſolymis genealogias mulierum, ſi quando cum aliquibus connubia miſcere meditarentur; & ſi fortè ſiniſtri aliquid Judæis quò diſpergi illos accidiſſet, ſumma tunc Sacerdotibus cura erat, ut veteres tabulas innovarent, & ſi quis contra Legis perſcriptum alienigenas fœminas duxiſſe convinceretur, ille continuò è miniſterio Altaris & jure Sacerdotii excidebat. Suffragatur huic Joſephi authoritati Liber Eſdræ, in quo poſt ſolutam captivitatem amotos à Sacerdotio legimus tam eos, qui genealogias ſuas fide publicarum tabularum non probaſſent (*t*), quàm qui connubia cum alienigenis fœminis miſcuiſſent (*u*). Iis tantùm vetera jura Sacerdotum, & Levitarum manebant, qui ſcripti erant in Libro *verborum dierum* (*x*). Ex 1. Macch. 16. 23. 24. teſtimonio intelligimus pariter, res geſtas Summorum Pontificum publicæ memoriæ mandari conſueviſſe, juxta illud: *Scripta ſunt in Libro dierum Sacerdotii ejus*, quod tamen cum illis factum cenſeo, qui utrumque Principatum & Sacerdotii & Reipublicæ tenerent. Ex hiſce poſtremis Commentariis Joſephus gentis ſuæ poſt Macchabæos hiſtoriam deduxit.

t 1. *Eſdr.* 2. 61. 62.
u 1. *Eſdr.* 13. 28. 29.
x 2. *Eſdr.* 12. 22. 23.

Quod ſpectat ad Commentarios de rebus ſub ſingulis Regibus geſtis, mos erat utilis adeò, & commendabilis, ut non apud ſolos Iſraelitas obtineret; paria enim ſervabantur apud Chaldæos, Aſſyrios, Phœnices, Ægyptios, Græcos, & Romanos. Perſarum ſub Cyro, & Dario Annales laudantur 1. Eſdr. 4. 15. &

6. 1,

& 6. 1. 2. ſicuti etiam eadem conſuetudo ſub Aſſuero legitur Eſther 10. 2. Commentarios rerum Alexandri Magni Plutarchus in ejus vita laudat; Ægyptiorum Herodotus lib. 2. cap. 2. & Diodorus lib. 2. quemadmodum fragmenta quædam hiſtoricorum ejuſdem gentis Joſephus (y) ſervavit. Tradit autem ille de Manethone agens, omnia ejuſdem viri è Libris ſacris Ægyptiorum deducta fuiſſe. Sacerdos quidam Ægyptius in Timæo Platonis morem in gente ſuâ obtinuiſſe teſtatur, ut res majoris momenti tam in Ægypto, quàm alibi ubicumquo contingentes in Annales referrent. Beroſus literis mandavit hiſtoriam Chaldæorum, ſicut & Syrorum: Nicolaus Damaſcenus, & Dio, Phœnicum. Unde verò illis rerum geſtarum monumenta, niſi ex Annalibus, ac tabulis earum gentium? Menander Epheſius uno fuſiori Commentario complexus erat hiſtoriam omnium, quà Græciæ, quà cæteratum gentium Regum, conſultis ſingularum regionum monumentis. Frequentes in noſtris Bibliothecis (z) occurrunt Græcorum hiſtoriæ. De Romanis ait Tacitus Annal. 13. *Ex dignitate Populi Romani repertum eſt, res illuſtres Annalibus, talia (vulgaria) diurnis Urbis actis mandare.*

y *Lib. 1. cont. Appion. ubi Manethon citat.*

z *Joſeph. Ibid.*

Interpretes leviori brachio res Paralipomenon attigerunt, ea falsâ perſuaſione ducti, parùm ibi in Libris Regum intactum referri. Fateamur tamen oportet, juxta S. Hieronymi teſtimonium in Ep. ad Domnionem: *Omnem eruditionem Scripturarum in hoc Libro contineri*; & ut addit ille Ep. ad Paulin. ſive in Prolog. Galeat. *Paralipomenon Liber. i. e. Inſtrumenti veteris epitome, tantus ac talis eſt, ut abſque illo ſi quis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſe ipſum irrideat.* Tandem veriſſimè S. Doctor adjecit, *in eo Libro innumerabiles Evangelii explicantur quæſtiones.* His igitur rationibus inducti, ſolerter & pro viribus Librum exponendum ſuſcepimus, iis tamen omiſſis, quæ antea in Libris Regum in examen revocavimus. Primus Liber hiſtoriæ Sanctæ per generationes deductæ ab ortu Mundi adusque Davidis obitum A. M. 2990. ſummam complectitur: Alter hiſtoriam deſcribit Regum Juda, & partim etiam Regni Iſrael ab exordio Salomonis ſine ſocio regnantis A. 2990. uſque ad ſolutam captivitatem A. 3468.

Variantia quædam in nominibus, locisque deſignandis inter Libros Regum & Paralipomenon reſultant; ſicut etiam numerus quandoque annorum, cenſus, & nomina virorum diſcrepant, unde contra Librorum Sacrorum authoritatem Sacrarum Scripturarum adverſarii deducunt, quorum cavilli, ſi tandem evicerint, ut authoritas Librorum in dubium revocetur, quæ tandem erit ſatis explorata, & ab omni ſuſpicione immunis hiſtoria? Nihil enim magis ſpectatæ antiquitatis, & fidei in hiſtoria uſpiam occurrit, quàm quæ de expeditionibus Alexandri Magni poſteritati commiſſa eſt; quot enim viri ampliſſimi ſapientiâ, fide, & diligentiâ inſignes coæva ſcribentes, ſtrenui illius Ducis decora ſcribere non ſuſceperunt? eos tamen vel in cenſu copiarum ipſius, in ſubjectarum Urbium dinumeratione, ſicut & in occiſorum hoſtium ſummâ, atque devictarum gentium & Urbium nominibus nunquam conveniſſe conſtat. Quis autem hiſtoriam ejus Principis ſuſpicionis arguere, vel in dubium revocare audeat?

Quanquam alia planè eſt hiſtoriæ ſacræ authoritas. Sancti Spiritûs ductu, eodemque ſuggerente, Divini Scriptores Opus dictabant, nec tamen eodem Spiritu prohibebantur, quin & varia ſimul monumenta conſulerent, atque hiſtorias ſcriptis mandandas ex illis veluti fontibus ita derivarent, ut ſingulorum veluti ſententias deſcriberent. Nec tamen varia ab illis in eodem Opere relata teſtimonia niſi in ſpecie tantùm repugnant; multiplex enim ſingula conciliandi ratio ſuppetit. Adde, audaciæ eſſe nunquam ferendæ, ſi quis de rebus longâ ætate remotis, exploratæ alioqui authoritatis, judicium ferre ex arduis nonnullis occurrentibus præſumpſerit. An fortè ſupra fidem eſt, Libros tam longâ traditione atque ſæculorum ſucceſſione ad nos tranſmiſſos, corruptionis aliquid in adſcriptionibus temporum & numerorum notulis contraxiſſe? Cum de Sacris Scripturis, rebuſque ad religionem pertinentibus agitur, nihil illi indulgendum arbitrantur, cùm interim reliquis omnibus parcant. Leviſſima quæque pro licentiâ adſtruenda argumenta, & quidquid tandem fuerit quo religioni invidia creetur, illud tanquam maximi momenti imbecilles illas mentes terret; cùm alioqui nullo ſolidiſſimo pro religione adducto argumento moveantur. Libros & hiſtorias facilè omnes ſuſcipiunt; cùm verò de Sacris Libris recipiendis agitur, res eſt argumentorum validiſſimorum armis evincenda; ſemper enim imponi ſibi aliquid ſuſpicantur.

Digitized by Google

vabant, eorumque conſiliis ducebantur. Ita Ulyſſi monitor aderat *Myiſcus* Cephalonicus (*b*), Achilli Noemon, Patroclo Ecedorus, Hectori Dares, Proteſilao Dardanus, & Antilocho Chalcon ejus armiger. Hiſce, quantum conjicio, reſpondebant apud Perſas viri illi, quos Regis oculos & aures appellabant (*c*), quibus nihil inauditum, & inexploratum, ut de omnibus Regem facerent certiorem. Ptolemæo Philopatori, quantum ex 3. Macc. 5. intelligimus, ſuus erat Monitor, ſingulis diebus Regem quid facto opus eſſet inſtruens. Reges Ægypti ita deſcribit Diodorus Siculus, quaſi in media Sapientiſſimorum coronâ aſſiderent, qui, ne aliquid contra leges molirentur, authoritate ſuâ prohibebant. Cum mane è lecto viri illi ſurgerent, nihil habebant antiquius, quàm ut ſtatim literas undique ſe ad delatas legerent (*d*). Erant igitur *Maſcchir* apud Reges Juda iidem planè viri, quantùm conjecturâ aſſequimur, ac Oculi apud Reges Perſarum, Monitores apud Veteres Heroas, & Viri à ſecretis apud Reges Ægypti.

b *Ptolem. Hepheſt. l. 2.*

c *Vide Xenoph. l. 8. Cyrop. Ariſtid. Orat. Paneg. Cyzic.*

d *Diodor. Sicul. l. 1. p. 44. ſeu 63.*

Viri Regi à Secretis pleromque in Scriptora Scribis juncti memorantur (*e*). De munere Scribarum, ſivè virorum à Secretis fuſiùs in librum Judicum (*f*) diſputavimus. Tria illorum genera diſtinguuntur; alii Tabelliones erant, publica monumenta, & privatas Scripturas in tabulas referentes. Alii verò ſcriptis excipiebant, ſimulque exponebant Sacros Libros; ut proinde tanquam Doctores Judæorum haberentur. Tertium Scribarum genus referebant illi, qui à ſecretis erant Regum, quorum eſt impræſentiarum mentio. Regis edicta, & diplomata ſcriptis excipiebant; cenſum ſervabant, quà copiarum, quà Urbium, ſicut etiam proventuum, ſumptuumque rationem. Eorum æquè munus in Aula & in exercitu neceſſarium (*g*), ex quo de amplitudine illius Magiſtratus, argumentum capere licet. Suæ illis ſedes in Aula deſtinatæ erant, viro à Secretis Regis proximè, apud quos ſummi totius Reipublicæ & militiæ Præfecti conveniſſe videntur (*h*). De Præfecto *ſuper bellatores viros* ſermo eſt 4. Reg. 25. 19. cujus erat munus exercendi milites in arma, ſeu copias in bellum educendi, vel ſaltem copiarum omnium regionis cenſum ſervandi. Rationem omnem apud illos turrium, & arcium Regis ſervari Iſai. 33. 18. inſinuatur. *Ubi eſt Legis verba ponderans* (Hebr. *ponderans*, ſcilicet argentum, & cenſus) *doctor parvulorum?* (Hebr. *numerans turres*) Apertiùs adhuc de illo legitur 1. Mac. 5. 42. Judas Præfectos armorum mandatis oneravit, ut ſecus torrentem manentes, neminem ex militibus ultra aquas relinquerent, ſed omnes ad tranſitum cogerent. Porrò viri illi ampliſſima erant & ſpectata Reipublicæ portio, ſummam, ſi aliàs unquam, authoritatem ſolutâ jam captivitate obtinentes. Ita ſub Juda Macchabæo omnes ſimul Alcimum, & Bacchidem conveniſſe, ut populi nomine agerent, legimus 1. Mac. 7. 12.

e *Haſſopherim.*

f *Judic. 5. 14.*

g Vide, ſi placet, *notas Conſtant. l' Emper. in cap. 10. Bertram. de Rep. Hebr.*

h *Jerem. 36. 12.*

Paria in Aula Regum Perſarum obſervamus. Cum Xerſes exercitum ſuum luſtraſſet, ſingulas variarum gentium, quibus conſtabat, copias oculis inſpecturus, conſcenſo curru per ſingulas turmas diſcurrebat, cujus eſſent regionis gentiſque ſciſcitatus; quid ſingulæ reſpondiſſent, Regis Scribis ſcripto interim redigentibus (*k*). De Scribis Aſſueri ejus edicta in Tabulas referentibus, ſermo eſt Eſth. 3. 12. & 8. 9.

k *Herod. l. 7. c. 100.*

Amicus Regis peculiaris dignitatis titulus non erat, ſed fortunæ, cujus beneficio nunquam in Aula defuerunt, quibus Regius favor velificaretur. Ex alto licèt Reges Orientis ſubjectos ſibi populos deſpicerent, quamvis torvo dominorum potiùs ſupercilio, quàm leni patris oculo illos intuerentur, ſuperbas tamen rigidaſque mentes blanda ſemper amoris voluptas edomuit; qui ſi fortè ad eos, quorum amore tenebantur, ſeſe demittere recuſaſſent, eos tamen congeſtis honoribus, dignitatibus, & opibus, ad ſe quodammodò elevare conati ſunt. Memoratur in Gen. 26. 26. Ochozath amicus Abimelechi Regis Geraræ: de Chuſai amico David legimus 2. Reg. 15. 37. & 16. 16. De Zabud filio Nathan *Sacerdote* ſeu Principe, & *amico* Regis Salomonis, 3. Reg. 4. 5. In Vulgata 3. Eſd. 8. 11. & 1. Eſd. 7. 14. ſeptem illi viri ampliſſimi, qui Regis lateri ſemper aſſiſtebant, *amicorum Regis* titulo deſignantur. Aman ad ſummos honores, favore Regis velificante, evectus, novo titulo *pater Regis* appellabatur [*l*].

l *Eſth. 16. 11.*

Alia dignitas in Scriptura memoratur eo titulo: *Secundus à Rege*. Hanc obtinebat Elchanan ſub Achaz Rege Juda (*m*); hanc Joſeph ſub Pharaone Rege Ægypti (*n*); Aman ſub Aſſuero Rege Perſarum [*o*]. Jonathas ad Davidem loquutus dicebat: *Tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus* (*p*). Poſt dejectum Aman, ejus dignitatem in Aula Aſſueri Mardochæus obtinuit (*q*). Sed quænam hujus dignitatis privilegia? Vix illa certò definire poſſumus; ampliſſima tamen fuiſſe oportet. Aſſidebat Secundus à Rege in loco poſt Regem honoratiſſimo (*r*), authoritatemque ſuam, quà latè patebat Regis ditio, parum infrà Regem, & ſuper omnes Regios Prefectos obtinebat. Quin etiam cùm Reges Orientis intra privatos palatii ſui cancellos ſeſe facilè continerent, totamque Regni adminiſtrationem per Præfectos exercerent; ideo non inviti credimus, Regis Secundum eodem planè apud illos in gerendis rebus loco fuiſſe, ac apud nos eſt primus Regni Miniſter, ad quem omnia Regni negocia deferuntur. Nihil equè favorem & authoritatem horum Prefectorum magis demonſtrat, quàm quæ de Holoferne, ſecundo à Nabuchodonoſore Rege Ninive, legimus (*s*). Viro enim illi ad Regium cultum, & magnificentiam nihil deerat. Zerſes, ſi Regnum ſibi concederetur, Secundi dignitatem fratri ſuo Ariameni pollicitus eſt (*t*).

m *2. Par. 28. 7.*

n *Geneſ. 41. 42.*

o *Eſther 13. 3. 6. & 15. 2.*

p *1. Reg. 23. 17.*

q *Eſther. 10. 3.*

r *3. Eſdr. 3. 7. Joſeph. Antiqui. 11. c. 4.*

s *Judith. 2. 4. in Græc.*

t *Plutarchus.*

Erant etiam in Aula Regum Juda, & Iſrael Sacerdotes, & Prophetæ, qui ſpeciali titulo Sacerdotes & Prophetæ Regis ap-

vaſa convivii Regis erant aurea. In menſa Regum Juda & Iſrael appoſitas eredimus dapes omnes, quæ deinde inter Præfectos Aulæ diſtribuerentur, quorum adeò immenſa erat multitudo, ut ſi fides ſit Scriptoribus alioqui exactiſſimis (*x*), ad 48600 ſive 50000 in Aula Salamonis numerareotur. Jezabel præter Aulæ Præfectos, ſuis ſumptibus, ac Regiæ menſæ dapibus alebat 850. Pſeudo-Prophetas Baal, & Aſtartes (*y*). Reges Perſarum ſingulis diebus cibum ſuppeditabant 15000. viris in Aulæ obſequiis manentibus (*z*); quibus ex appoſitis in Regia menſa cibis miniſtrabatur (*a*).

x *Villalpan. & Calviſius*.

y 4. *Reg*. 18. 19.

z *Herodot. lib*. 7. 17. *Athen. l*. 10. *c*. 50.

a *Athen. lib*. 6. *cap*. 24.

Samuel exponens pro concione Iſraelitis jus ejus, quem ſibi poſcebant, Regis, cogendas ab illo dixit filias Iſraelitarum, ut ſibi unguenta, cibos, & cætera omnia ad victum neceſſaria pararent. Ad hæc uſurpaturum ſibi eorum famulos, famulaſque, coacturum inſuper Iſraelitarum juvenes, ut Regios agros colerent, ſicut & cætera præſtarent opera, quibus nihil à mancipio diſtarent. Hæc ille pro recepta inter Reges Orientis conſuetudine, ut ſubjectis ſibi populis mancipii loco utentes, graviſſimis impoſitis vectigalibus, quà in ſingulorum proventus, quà in capita virorum manus iojicerent. His omnibus exigendis ſui erant Prefecti deſtinati.

Poſtremo in Aula loco erant Eunuchi, quo nomine in Scriptura deſignantur mancipia miniſtrando Regi ſive Reginæ deſtinata. Neque enim ſemper id nomen verum Eunuchum exprimit, cum Hebræis cautum eſſet, ne gentilem ſuum quemquam ſecarent; miniſterin tamen alienigeni Eunuchi pro arbitrio utebantur. Erant igitur Eunuchi eo planè loco, quo famuli à cubiculis & à pedibus. Cum verò illis Regem conveniendi pro arbitrio facultas eſſet, ideò favore pollebant plurimùm, nec raiò ſervilem conditionem cum ſumma quacumque dignitate mutabant. Deus Iſaiæ verbis denunciat Ezechiæ commiſſurum ſe, ut poſteri ipſius Regi Babylonis ſervire coacti, in Aula illius Eunuchos ſeſe præſtarent; quod ſanè Principibus ſummo probro erat futurum (*b*). Nec ſanè eventus fefellit oraculum, namque Danielem, Ananiam, Miſaelem, & Azariam eâ conditione in Aula Babylonis miniſtraſſe ſcimus (*c*). Eonucho Regis Sedeciæ demandatum copiarum imperium legimus 4. Reg. 25. 19. quo etiam in loco de famulis, *qui ſtetevant eorum Rege*, mentio occurrit, nempè de Eunuchis Regi à cubiculis. In fœdere ab eo Rege inito cum Domino ſubeunte anno Sabatico & undecimo ejuſdem Regis: *Principes Juda, Eunuchi, & Sacerdotes, & omnis populus terræ tranſierunt inter diviſiones vituli* in Sacrificium mactati; quod planè ſummam Eunuehorum authoritatem & potentiam demonſtrat. Ita etiam Eſther 1. 10. deſcribit Præfectos Regi Aſſuero aſſiſtentes, quò ad ejus nutum præſto eſſent. Tandem Oſtiarii Principum, quos alios planè credimus à militibus pre foribus cum armis excubantibus, Eunuchi appellantur.

b 4. *Reg*. 20. 18. *Iſai*. 39. 7.

c *Dan*. 1. 6.

Eunuchi igitur Oſtiarii, ſivè *liminaria aditum cuſtodientes* juxtà Hebræum, excubabant potiſſimùm præ foribus conclavis ſivè cubiculi Regii, utì de Oſtiariis Aod Regis Moab legimus Judic. 3. 24. Interdum virorum loco fœminę ſubſtituebaotur. Ita ſicarii captatâ occaſione abſentiæ oſtiariæ emundando frumento occupatæ, in conclave Isboſeth filii Saul ingreſſi virum transfoderunt (*e*). Eunuchos præ foribus Holophernis excubantes deſcribit Judith. 10. 18. in Gręco & 12. 6. & 14. 9. ſicut & alios aotè fores Aſſueri legas Eſther 2. 21. & 12. 1. Apud Herodotum lib. 3. cap. 72. 78. conſilium initum à ſeptem conjuratis, ut clam in palatium irrepentes, necem Mago Perſidis Tyranno inferrent, deſcribitor, ubi non obſcurè milites præ foribus eum armis ſtantes ab oſtiariis vel Eunuchis, ſeu, quemadmodum ille appellat, *Eunuchis reſponſa ferentibus* diſtinguuntur. Nabuzardan Dux copiarum Nabuchodonoſoris tres Oſtiarios Sedeciæ ad eundem Regem in Reblai verſantem deſtinavit (*f*). Cur Eunuchis cuſtodiam ſuam committeret Cyrus, plura in cauſa fuiſſe Xenophon Cyrop. lib. 7. commemorat; illud potiſſimùm, quòd ſcilicet à mulierum & liberorum, quin etiam ſæpe à parentum, furtivo coim connubio plures nati erant, curâ liberi, toto Dominos ſuos animi affectu proſequuntur, quos unicos fortunarum ſuarum authores cognoſcerent. Adde inſuper humili loco natis ſuperbos & ambitioſos ſpiritus defuiſſe. Tandem in ſervili corpore ingenuum manere animum exemplo animalium, quibus vigor etiam abſciſſis idem manet, Cyrus docebat.

e 2. *Reg*. 4. 5. 6. *Vulg. & Græc*.

f 4. *Reg*. 25. 18.

Milites corporis, ſeu Regis, & Regiarum Ædium cuſtodes, magis ingenuum majoriſque momenti munus gerebant; quemadmodum & de iis frequentior in Scriptura mentio.

Achis Rex Geth, David tutelam quęrenti 1. Reg. 28. 2. *Ego*, ait, *cuſtodem capitis mei ponam te cunctis diebus*. In eum ordinem feligebantur viri bellicâ virtute, tum & fide præſtantiſſimi; ita Abner Dux copiarum ſub Saule, idem pariter inter Regii corporis cuſtodes adlectus erat (*g*). Banaias idem geſſiſſe munus ſub Davide à nonnullis creditur (*h*); quamquam enim Vulgata habet: *Fecit eum ſibi David auricularium à ſecretis*, Hebræus tamen commodè reddi poteſt: *In obſequium adduxit*; nempè coram ſe ſtatuit, ut ad nutum pręſtò eſſet. Banaias Pręfectus erat Cerethi, & Pelethi, nempè cuſtodum corporis Regii (*i*). Præter eas cuſtodias, 24000. in ſingulos menſes deſtinati erant, ut Regi excubias agerent, præſtoque eſſent, ſi quid Rex imperaret (*k*); ſuus illis Præfectus vir ſtrenuus, & è numero Heroum, quos bellici facinoris laus aliqua commendaſſet. Nihil tamen de iis militibus, niſi ſub Davide, & Salomone; qui enim deinceps conſequuti ſunt Reges, minori gloriæ apparatu contenti, eum facilè numerum extenuaſſe credendi ſunt. Rex Joſaphat plures milites *ſub manu*, ut ait Textus, nempè ſub ſignis Jeroſolymis detinebat; quibus tamen non duodecim, ſed quinque tan-

g 1. *Reg*. 26. 15.

h 2. *Reg*. 23. 23.

i 2. *Reg*. 20. 23.

k 1. *Par*. 27. 1. 2. *&c*.

tùm viros præfecerat (*l*). Salomonem domo prodeuntem 300. militum pompa comitabatur, à quibus, dum Rex ad Templum iret, 300. aurei clypei, & 200. itidem aureæ haſtæ ex armamentario Regio deſumptæ, cum eundum eſſet, ibidemque depoſitæ cum rediiſſent (*m*), deferebantur (*n*). Eondem & in numero militum, & clypeorum apparatum Roboamus ſervavit; quamquam poſt direptos a Seſac clypeos aureos Salomonis, ille aureorum defectum æneis ſupplevit (*o*). Tandem in Cant. 3. 8. mentio occurrit de 60. *Fortibus* gladio accinctis, lectum ſive thorum Salomonis cuſtodientibus. Quid deinde in militibus Aulę cuſtodibus apud Reges Judæos ſervaretur, inſinuare poteſt Xenophon Cyropæd. lib. 7. milites cuſtodes Aulæ Perſarum juxta Cyri Magni diſpoſitiones deſcribens. Præter Eunuchos uſtiarios, & milites interiorum conclavium cuſtodes, de quibus jam ſupra; manus erat 10000. Perſarum, lanceis, ſive jaculis inſtructa, quæ diurnas nocturnaſque excubias circa Palatium agebat, lateri Regis cum prodiret adequitans. Illis è Regio Ærario ſuppeditabantur veſtes, quantum fieri poterat magnificentiſſimæ (*p*). Cum Rex in publicum procederet hinc inde viarum latera longus equitum peditumque ordo fulciebat, ſed equites deſcenſis equis ſtabant, manuſque habebant extra manicas, pro certo in ea regione more. Accedebat pręterea lictorum manus, flagellis inſtructa, qui plus nimio ad pompam accedentes, ordinemque turbantes, ictu flagrorum in ordinem cogebant. Quo autem paſſu Regius currus procederet, eo etiam ad latera 4000 milites cuſtodes ſequebantur. Succedebat his 300. aliorum militum turma bacillis inſtructa, quos excipiebant 2000. haſtati, utrumque deinde agmen claudebant quatuor Perſarum equitum cohortes, ſingulæ 10000. Perſis equitibus conſtantes pręter alias etiam cohortes externarum gentium, tam pedeſtres, quàm equeſtres.

Seceſſiſſe Salomonem ſingulis diebus in amœnam quandam domum fontibus, lucisque ornatam, & in pomœrio extra Jeroſolymam ſitam, Joſephus Antiq. lib. 8. cap. 2. eſt author. Procedentem autem comitabatur manus 20000. equitum non inſignibus tantùm magnique pretii equis ſpectanda; ſed etiam multò elegantior ſcitâ corporis habitudine atque flore juventę, qua ſinguli ſeſſores præſtabant. Quid veſtes? ſinguli Tyria purpurâ nitebant, comâ promiſſâ luxuriabantur cui fulgorem addebat inſperſus aureus pulvis, radios ſolis longè latèque reverberans. Armorum loco geſtabant ſpicula, eâ ſpecie quaſi ad jaculandum ſemper inſtructi.

Hiſce militibus Regem comitantibus, nomen plerumque *Præcurſorum* tribuitur, quod illis ex agilitate inditum credo, vel fortè quòd ad nutum Regis eius juſſiones deferrent, quemadmodum etiam noſtrâ ętate de *Hayducis* Principum Germaniæ ferunt. Samuel jus Regis exponens Iſraelitis, cogendos ab eo filios illorum denunciat, ut ſibi Præcurſorum obſequium præſtarent, (*q*).

l 2. *Par.* 57. 12. 54. & *ſequ.*
m 3. *Reg.* 10. 57.
n 3. *Reg.* 14. 28.
o *Ibid.* 26. 27. 28.
p Vide eund. *lib.* 8. *Cyropæd. pag.* 213. &c.
q 1. *Reg.* 8. 2.

Eodem nomine appellatos milites cuſtodes Saulis ſcimus (*r*); eodem milites Abſalonem (*s*), & Adoniam (*t*), tamquàm poſt Patris obitum Reges futuros, honoris gratiâ comitantes. Roboamus conflari æneos clypeos juſſit pro Ducibus præcurſorum ſuorum, cæteriſque Aulæ excubias agentibus (*u*). Tandem conclavia militum cuſtodum *conclavia præcurſorum* (*x*) appellantur. Pręcurſores illi ſub Ezechia per ſingulas Urbes diſcurrebant Regis edicta, quibus ſinguli ad Feſtum Paſchæ, & ad Templum Domini invitarentur, deferentes (*y*).

Nunc tandem ad Præfectos militares Hebræorum accedamus. *Princeps militiæ*, quem nos Imperatorem appellaremus, ſecundus à Rege copiis præerat. Munus illud ſub Saule geſſit Abner (*z*); ſub Davide Joab (*a*); ſub Salomone Banaias (*b*). Eodem nomine ſolent Hebræi deſignare Duces externarum copiarum; ita de Siſara Principe copiarum Jabin legitur 1. Reg. 12. 9. & Sobac Principe exercitus Adarezer Regis Syriæ 2. Reg. 10. 16. Legitur etiam nomen Naaman Ducis copiarum Damaſcenarum (*c*); Nabuzardani militum Nabuchodnoſoris Magni (*d*), & Holophernis copiarum alterius Nabuchodonoſoris (*e*). Omnes Regni copiæ in expeditionem procedentes, Præfectis hiſce parebant; militibus enim Principis cuſtodibus ſuos fuiſſe peculiares Duces, ex iis, quæ de Regno Davidis & Salomonis legimus, ſatis inſinuatur. Illis enim rerum potientibus aderant 12. Duces copiarum, ſinguli 24000. militum manum ſub ſignis habentes, ut pro ſuo quique menſe miniſtraret; ſui etiam Duces erant militibus Cerethi, & Pelethi, alii planè à Joab & Banaia (*f*), copiarum ſub Davide, & Salomone Imperatoribus.

Principes vectigalium ſuæ ſinguli Provinciæ ordines ducebant. Appellantur interdum Principes Patrum, ſive familiarum, vel Principes Iſrael (*g*). Non inviti credimus ſubjectas illis tamquam peculiaribus Ducibus ſingulas Tribus, quas per ſecundarios miniſtros agebant; norant enim illi ſingulorum meritum, & virtutem; nec aliter melius caſtrorum diſciplina conſtare potuiſſet: cum Duces Supremi ſingulorum militum, quos nunquam in obſequiis habuiſſent, noſſe meritum, niſi ab iis Ducibus inſtruerentur, poſſent. Hos facilè Duces & Tribunos inſinuatos credimus 1. Par. 25. 1. cum in exercitu David memorantur *Magiſtratus exercitus*, [juxta verſionem S. Hieronymi] quorum Magiſtratuum ope Rex ordines Miniſtrorum in obſequium Templi direxit. Porrò Principes iſti Tribuum in bello Duces, in pace verò Præfectos & Magiſtratus Principes tam in rebus ſacris, quàm politicis gerebant.

Chiliarchæ ſeu mille militum Præfecti, vel Tribuni, Centuriones, Præfectique 50. virorum, Schaliſchim ſivè Tertiani, ac tandem Decuriones, munera erant Supremo Duce inferiora. Totus exercitus in Tribus diſtinguebatur; viri enim ſingularum Tribuum cum militarem ætatem at-

r 1. *Reg.* 22. 17. *Vulg. Curſores.*
s 2. *Reg.* 15. 1.
t 3. *Reg.* 1. 5.
u 3. *Reg.* 14. 27.
x *Ibid. ver.* 28.
y 2. *Par.* 30. 10.
z 1. *Reg.* 17. 55.
a 2. *Reg.* 8. 16.
b 1. *Par.* 21. 6. & 3. *Reg.* 4. 4.
c 3. *Reg.* 2. 32.
d 4. *Reg.* 25. 52.
e *Judith.* 2. 4.
f 1. *Par.* 27.
g 1. *Par.* 28. 1. & 27. 26.

Digitized by Google

attigiſſent, bello adſcripti arma ferre cogebantur. Tribus variis cohortibus ex 1000. militibus conſtabant, familiarum & Urbium, quantum fieri poterat, diſtinctione ſervatâ; cohortes Tribuno ex eadem Urbe ſeu familia lecto parebant, cui ſecundi erant Præfecti, de quibus jam ſupra. Unaquæque verò militum manus plerumque 50. non excedebat. Hujus rei documentum exhibent Duces illi, qui aſſumptâ 50. militum manu ſemel & iterum ad Eliam venerunt (*h*), ut virum ad Regem Ochoziam deducerent. De Schaliſchim ſivè Tertianis ſatis egimus ad Exod. 14. 7. quorum munus licèt bellicum fuiſſe apud Hebræos & Ægyptios conſtet, quid potiſſimùm fuerit, nuſpiam apparet. Horum omnium Ducum nomina legimus Exod. 19. 25. & Deut. 1. 15. quæ poſt longam temporum ſucceſſionem adhuc manſiſſe ex 1. Macc. 3. 55. intelligimus.

h 4. *Reg.* 1. 9. 10.

Apud Perſas præter Imperatores noti ſunt Duces 10000. Duces 1000. Centuriones, & Decuriones. Porrò Centuriones ſuos & Decuriones Dux quiſque decem millium legebat, referente Herodoto l. 7. cap. 81.

Fusè jam actum de *Scribis exercitûs* (*i*), qui copiarum, & Præfectorum Regis cenſum ſervabant; addit etiam aliud eorum munus Scriptura 2. Par. 8. 10. & 26. 11. *Qui probabant tyrones de populo terra*; quod ego dictum crediderim, non quaſi per initamenta belli recens adlectos milites inſtruerent; ſed quaſi in ſingulis Tribubus & Urbibus Iſrael, quos maximè ad bellum cogerent, quos verò ſacramento ſolverent, judicarent; poſitum enim erat in moribus ejus ætatis, ut ad militiam etiam invitos cogerent. Sivè igitur Princeps univerſis ſubjectis ſibi populis bellum imperaret, ſivè parti tantùm, ſemper milites legere ad Scribas pro ſua ſingulos ſorte pertinebat. Quarè munus Scribarum maximi erat momenti. Horum Præfectorum nomina ſub Regibus Juda & Iſrael merentium pleraque leguntur in Sacra Scriptura (*k*). Nec ignotum erat munus in Aula veterum Perſarum, apud quos honoris inſigne baculus, ſivè ſceptrum à Scribis geſtabatur (*).

i Supra cum de Scribis Regis ageretur, & ad Judic. 5. 24.

k Vide Comment. in *Judic.* 5. 14. pag. 75. 76.

* Vide *Judic.* 5. 14. *in Hebr.* & *in Græc.*

Cum Rex ipſe per ſe bellum gereret, pedeſter olim veluti quidam è vulgo miles procedebat, cui ad latera aderant Armigeri Regia arma deferentes. David victoriæ de Goliath relatæ merito, Armigeri munus apud Saulem geſſit (*l*). Suus etiam Armiger Abimelecho filio Gedeonis (*m*), Jonathæ (*n*), Joabo [*], & apud Philiſthæos Goliath (*o*). Meminit etiam Scriptura decem Armigerorum Joab (*p*). Sed poſtquam Reges conſcenſo curru in bella procedere mos obtinuit, nulla deinceps Armigerorum mentio: unus tantùm currus vacuus præſtò euntibus aderat; quem ſi quid ſiniſtri accideret, ſtatim conſcenderent.

l 1. *Reg.* 14. 25.

m *Judic.* 9. 54.

n 1. *Reg.* 14. 21.

* 2. *Reg.* 23. 37. & 1. *Par.* 10. 4.

o 1. *Reg.* 17. 7.

p 2. *Reg.* 18. 15.

Soterim Præfecti erant, quorum nomina, & munus, dum Hebræi in Ægypto verſarentur, nota erant (*q*). Servavit & Moyſes in deſerto; ut illi ſuper commiſſas ſibi turmas authoritatem, poteſtatemque ſuam exercerent. Fuſiùs eâ de re egimus Deut. 1. 15. & Joſue 1. 10. Judicis etiam interdum munere fungebantur, interdum Caduceatoris, Præconis, & Lictoris. Sui erant Soterim in Templo (*r*), & in Aula (*); quorum poſtremi ſub ordinum Ductoribus, & Centurionibus merebant. Ita ſervatum intelligimus in manu 24000. virorum, ſingulis menſibus Salomoni miniſtrantium. Plerumque adjunctos legimus Scribis vel *Soterim*. 2. Par. 26. 11. copiæ Oziæ Regis Juda erant *ſub manu Jehiel Scribæ, & Maaſia Doctoris* (Hebr. *Soter*, quod idem eſt ac *Soterim*) *ſub manu Hananiæ, qui erat de Ducibus Regis*. Ex quo conjectura facilis ducitur, Soterim viros fuiſſe ampliſſimos, quorum dignitas non iiſdem prorſus limitibus terminaretur. Idem etiam inſinuat Salomon Prov. 6. 7. ubi de formica ait: *Cum non habeat Ducem, nec præceptorem* (Soterim) *nec Principem, parat in æſtate cibum ſibi &c.*

q *Exod.* 5. 6. 10.

r 1. *Par.* 23. 4. & 26. 29.

* 1. *Par.* 27. 1.

Non invitus crediderim milites Cyri, quos Xenophon (*s*) flagellis, bacillis, vel haſtis inſtructos inducit, ipſos fuiſſe Soterim. Memorant etiam Itineraria inter Præfectos Aulæ Perſarum Schateres, ſive Chateres (*t*). Tandem Præcones Principum in obſidione Trojæ verſantium ipſos referebant Soterim Scripturæ, quo nomine facilè deſignantur Præfecti, qui Principibus ſemper præſtò adſunt, ut ad nutum pareant. His porrò, tanquam Miniſtris Superûm hominumque, honorem cæteri deferebant (*u*), & illos tangere, ſeu violare omnibus nefas. Illis diſponendarum in prælium copiarum, illis juſſionum Principum, ſivè Ducum referendarum munus commiſſum (*x*). Miniſtrabant, cum ſolemnia Sacrificia offerrentur, victimas prope Altare adducebant, vina in libationibus miſcebant, & aquam, cùm Reges lavarent, affundebant.

s *Xenophon. lib.* 7. *Cyropæd. pag.* 314. & *pag.* 315.

t *Tavernier Tom.* 1. *cap.* 5. *pag.* 356. & *lib.* 4.

u Vide *Iliad.* *A.*

x *Iliad.* *Pſ.*

DISSERTATIO

DE REGIONIBUS, IN QUAS DECEM Tribus Iſrael traductæ ſunt, & quem potiſſimum locum noſtra ætate teneant.

NIHIL in hiſtoria frequentius, quàm gentis univerſæ in alios mores, ſermonem, religionem, fœdera, ac regiones tranſmigratio; ita ut vix aliquid de priori cultu retineotes ipſæ ſuos fallant ioventores. Magna Imperia mioora abſorbuerunt, & inclyti illi Debellatores populorum, quos Dei providentis latens conſilium identidem ſuſcitavit, rapido quodam victoriarum impetu, per Provincias diſcurrentes, obvia quæque in torrentis modum ita rapiebant, ut io varias diſtractæ partes, diſſociatæque gentes, & populi, aliò alii traducerentur. Factum etiam, ut plures fortunam, religionem, & linguam victoris, vel ſaltem mores ejus gentis, ad quas impetu victoriç ferebantur, ſecutæ, priſtinum cultum omnem abjicerent. Raræ ſunt io Orbe gentes, quas idem fortunç caſus non jactaverit: ſed nullum æquè ejus rei magis illuſtre documentum, quàm decem Tribuum, de quibus imptçſentiarum, exhibitum fuiſſe arbitror.

Regnum igitur decem Tribuum poſt varias quà externorum, quà inteſtinorum bellorum viciſſitudines, & calamitates, tandem ultimum excidium diu ante Divinis Oraculis prænunciatum expertum eſt; coactique vertere, vacuas ſedes gentibus Tranſeuphratæis reliquerunt. Raro quidem Deus ita punit, quin ſimul rigorem plurimà lenitate temperet; & vix unquam contingit, ut primo ſtatim flagelli ictu miſeros conficiat. Pro inſito ergo ingenio Deus minoribus flagellis ſummæ ultioni præluſit. Theglatphalaſſar Rex Aſſyriæ ab Achaz Rege Juda invitatus, in ditionem Phacee Regis Iſrael ſeſe fudit, à quo belli impetu, fortiſſimæ Urbes Syriæ latera ſpectantes raptæ, deductæque in captivitatem Tribus Nephtali (a), Ruben, Gad, & dimidia Manaſſe, quæ Tranſjordanam regionem tenebant, in Lahela, Habor, & Hara tranſlatæ ſunt (b).

a 4. *Reg.* 55. 29.

b 5. *Par.* 5. 26.

Poſt annos 20. ab ea expeditione, circa A. M. 3283. Salmanaſar, qui proximè illi Regi ſucceſſit, ducto in Samariam exercitu, poſt triennii obſidionem, captà Urbe populos omnes infelicis Regni reſiduos in Tranſeuphrathæa traduxit, ſedeſque illis in Aſſyria aſſignavit *Hala Habor regionem juxtà fluvium Gozan, & Civitates Medorum* (c). Nunc igitur certus harum Regionum ſitus definiendus eſt.

c 4. *Reg.* 17. 6. & 18. 10.

Animadvertiſſe operæ pretium eſt, eumdem locum devictis Tribubus aſſignaſſe Salmaoaſarem, quò olim priores illas Theglatphalaſſar tranſtulerat. Nomen quidem Hara in ſecunda tranſmigratione deeſt, in qua viciſſim legitur de Urbibus Medorum, nuſpiam in prima notatum. Lahela, & Hale idem ſunt nomen, & Gozan locus erat Chabor, ſive Chaboræ planè contiguus.

Hale ſive Lahela eundem eſſe locum credimus ac Hevila, de quo Gen. 2. 11 nempè Colchidem, cujus incolas, quòd circumciſionem admiſerint, origioem ab Ægypto referre Herod. l. 2. cap. 104. autumavit. Cur non eodem argumento potiùs Hebræi origine probarentur, cùm illis tantùm ex univerſis Orbis gentibus circumciſionis præceptum lege indiſpenſabili poſitum ſit? Nec à vero abludit, Colchos circumciſionem admittentes cum Iſraelitis decem Tribuum confundendos, quod etiam cenſemus de Syris, Cappadocibus, & ſuperiora amnis Thermodoontis tenentibus, circumciſionem admitrentibus (d), utpotè qui colonia eſſent Iſraelitarum Colchidis, ſive juxta Chaboram non longè à Cappadocia incolentium. Ad illos facilè Iſraelitas Cappadoces Epiſtolam ſuam S. Petrus dedit (e): *Advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ.* Nota ſunt etiam in Meſopotamia nomina *Chalonitidis provinciæ*; & in Syria Septentrionali occurrit provincia *Calacina*, quæ ſanè voces non abſurdè ex *Chale* ſivè *Lachela* deducerentur.

d *Herodot. ibidem.*

e 1. *Petri* 1. 1.

Habor, ſive *Chabor* nomen eſt amnem Chaboram in Scriptura, & apud Prophanos notiſſimum referens. Suot etiam ejuſdem nominis ad orientem Ninive montes; influens enim in Euphratem Chaboras è monte Maſio (cujus facilè portiones erant montes Chabores) apud Ptolemæum defluit. Perluit amnis provinciam Gozan juxta 4. Reg. 18. 2. (f) cujus nominis regio verſus Tigridis fontes porrigitur. Plinio dicitur (g) *Elegozina*, ac ſi diceretur Elonii Goza. Alibi verò idem Plinius (h) Elonios ſtatuit prope montes Gordios. Meminit Ptolemæus Gauzanitidis in Meſopotamia; & regionem *Gozan* [ita appellat],

Con-

f 4. *Reg.* 18. 2. *In Habor fluvii Gozan. Et* 4. *Reg.* 17. 6. *In Habor, juxta fluvium Gozan.*

g *Plin. lib.* 6. *cap.* 17.

h *Plin. lib.* 6. *cap.* 26.

Digitized by Google

Conſtantinos Porphyrogenitus in minori Armenia collocat. Eſt etiam regio Ganzan in Media inter amnes Cyrum, & Cambyſem. Rabbini nomine Gozan deſignatum credunt ſabulis non minùs, quàm nomine celebrem amnem Sabbaticum, qui ex India, oon longè à ſontibus Gangis, ſupra Calchas originem ſuam refert. Hunc amnem venditant magno impetu tota hebdomadâ provolvi, cum interim ſive arens inerſque, vel ſaltem tacitis aquis die Sabbati quieſcat, obſitaſque habet eâdem die igne ripas, ne quis unquam accedere audeat. Benjamin Tudelenſis Gozan in Media ſtatuit, quatridui itinere ab Hemdam. Quo etiam loco Ptolemæus urbem Gauzaniam conſtituit. Ita de hoc argumento variant Scsiptores; quamquam ab iis, quas inquitimus, regionibus nemo multum aberrat. *Hara* ſivè *Ara* altera eſt regio Iſraelitis decem Tribuum aſſignata. Hunc locum in Media conſtitucodum ex eo ſuſpicamur, quòd 1. Par.5. 26. legitur *Ara*, cujus loco in 4. Reg.17. 6. eſt *Civitates Medorum*. Porrò Arræi populi ſunt Mediæ apud Geographos, & *Aria* Provincia Perſidis terminatur ad Septentrionem Bactrorum & Margianorum regione; quare in veteri Media facilè continebatur, vel ſaltem Medis regio illa paruit. Hebræum *Har* ſonat mons, & Septuaginta in Textu Regum reddunt *montes*, quo loco nos legimus, *Civitatibus Medorum*. Amos deducendos Iſraelitas in captivitatem ultra montes Armeniæ minitatur: *Projiciemini in Armon, dicit Dominus* (i). Talmudiſtæ fratres ſuos in Media collocant, in cujus montibus 50. Urbes ab Iſraelitis cultas Benjamin Tudelenſis recenſet (k). Judæos nonnullos ſedem circa montes Caſpios habentes Eſdras (l), ut ſecum in Judæam regrederentur, invitavit. Scitum eſt autem montes illos, authore Ptolemæo, Mediam, & Parthiam interjacere. Ex Tobiæ 1.12. & 3.7. 5. 8. frequentes eſſe Iſraelitas in Aſſyria, Perſide, Suſiana, Ninive, Rages Medorum, Suſis, & Ecbatanis intelligimus. Quibus olim limitibus Media terminaretur, incertum; & nomina *Civitates Medorum* deſignare non incongruè regionem crederentur, quam olim Aſſyriæ Reges pulſis Medis ſubegerunt.

Captaſſe Aſſyrios occaſionem Anarchiæ inter obitum Arbacis & initum à Dejoce Regnum, quo ſcilicet intervallo occupatam olim à Medis regionem ſuam vindicarent, autumat Uſſerius ad A. 3283.

Univerſam Tribum Nephtali unà ſecum Ninive traductam Tobias 1. 11. 16. teſtatur. Ezechiel oracula fundebat juxta flumen Chaboram (m). Mardochæus & Eſther Suſis morabantur; & univerſæ Imperii Aſſyrii regiones Judæis frequentabantur (n). Frequentabantur autem poſt ſolutam captivitatem; ut ex eo facilis conjectura ducatur, Judæos illos ad decem Tribus ſpectaſſe, admixtis etiam nonnullis ex Juda, & Benjamin. Jeſu Chriſti ætate per totum latè Orientem Iſraelitæ diſpergebantur (o); ita Perſidem, Mediam, Elamitidem, Meſopotamiam, Cappadociam, Pontum, Aſiam, Phrygiam, Pamphyliam, Ægyptum, Cyreoaicam, Inſulam Cretam, & Arabiam tenebanr; undique enim ex his regionibus Judæi Jeroſolymam ad Feſtum Pentecoſtes, quod poſt Jeſu Chriſti reſurrectionem proximè ſucceſſit, convenerant. Eos verò omnes ad Tribum Juda, & Benjamin ſpectaſſe, nemo rerum peritus dixerit; pluries enim Iſraelitæ avitam religionem reſumpſerant, & Templum etiam ante captivitatem adibant. S. Petrus Epiſtolam primam Canonicam dirigit ad Judæos diſperſos in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia; & S. Jacobus alteram dedit ad duodecim Tribus diſperſionis (p). Joſephus decem illas Tribus ſuâ adhuc ætate in provinciis Tranſeuphratæis numero hominum floruiſſe plurimùm teſtatur (q); addens inſuper, ſolas Tribus Juda, & Benjamin ex univerſa Judæorum gente tam in Aſia, quàm in Europa, Romanis parere. Floruiſſe etiam in toto Oriente, Bithynia, & Imperio Perſarum, Philo, Legat. ad Cajum teſtatur. Sanctus Hieronymus in Ezech.23. init. author eſt, ſuâ adhuc ætate decem Tribus captivas in montibus & Urbibus Mediæ, olim in ſedes aſſignatis, manere; quod ille ex traditione Judæorum & Chriſtianorum ſuæ ætatis aſſeruiſſe credendus eſt.

Author Lib.4. Eſdræ cap.13. 41. &c. vir planè Chriſtianus, quique juxta opinionem Judæorum ætatis ſuæ ſcribebat, deductos à Salmanaſare Judæos in Tranſeuphratæa narrat. Cum verò, ait, inter gentes medios verſari ſe cernerent, conſilium religione ſuâ planè dignum ſuſceperunt; ne quid enim corruptionis ex eorum commercio contraherent, in novas terras ſecedere novaſque ſibi procurare ſedes in regionibus planè deſertis moliti ſunt; quò ſcilicet nihil de Lege & Religione periclitarentur. Tantum profectò Legis ſtudium ſuſpicioſum eſt in populo cultu vituli inſami, quique ſceleris ſui merito priſtinas ſedes amiſerat. Sed hæc ultrò Scriptori concedamus. Religioſus ergo populus, ait ille, vada Jordanis ſicco pede per anguſtos planè canales tranſgreſſus, cùm Dominus amnis aquas prodigio in arctum redegiſſet, poſt longas viarum ambages exactumque itineris annum & ſemis, tandem *Arſeret* pervenerunt. Eò loci ſedes fixere nunquam ampliùs revellendas, donec ab Altiſſimo revocati, per Euphratis vada eodem prodigio pervia reducerentur. Negocium eſt modò quid per regionem *Arſeret* deſignetur.

Nota eſt ad oſtium Araxis ad mare Caſpium Urbs *Arzarat* (r); ſicut etiam *Arzarie* & *Arzice* in minori Armenia; ac tandem provincia *Arzanena* in Meſopotamia. Sed loca illa minùs diſtant quàm anni & ſemis itinere ab Euphrate ſive Regione illâ quò decem Tribus primùm juſſu Salmanaſaris deductæ ſunt. Notior eſt etiam & frequentior adhuc ante hunc Principem regio. Nos tamen nullam aliam regionem Arzaret uſpiam audivimus. Non ita Judæi, quibus ea ſedet opinio, hodie etiam decem Tribus in incognita & inacceſſibili regione perſeverare, vel ſaltem per Orbis faciem

i *Amos* 4.3. *Hebr.*

k *Bereſchit. Rabb.* ſect.33.

l 1. *Eſdr.*8.16. 17.

m *Ezech.*1. 1.

n *Eſth.*3.8.

o *Act.* 9. 10. 11.

p *Jacob.* 1. 1.

q *Antiq. lib.* 11. *cap.*5.

r *Ptolem. l.*5. *pag.*135.

tiem diſperſas periiſſe. Celebratiſſimus Joſippon lib.2. cap.10. quem virum poſtremę Jeroſolymorum obſidioni coævum jactitant, narrat Alexandrum Magnum cum manu 1300. militum tranſitum *montium tenebricorum*, regionem illam ab omnibus aliis diſterminantium, tentaſſe, quò ſcilicet ad terram filiorum Jonathan, & Bechal pervaderet; ab incæpto tamen deſiſtere coactum ſubitâ clamantis voce, ne aditum in domum Dei moliretur. Felicior ſeu potiùs audacior Alexandro Benjamin Tudelenſis, qui iter ſuum per Septemtrionalem plagam inſtituens, poſt 22. dierum viam tandem ad Regnum Rechabitarum pervênit. Regio erat 16. dierum itinere porrecta, Urbibus frequentiſſima, quarum exactè hiſtoriam deſcribit: omnia Geographis, atque iter facientibus incognita. Sed neque Benjamin, neque alii Rabbini, omnes Tribus in eo à conſortio hominum remotiſſimo loco verſari ſibi perſuadent.

Secretis ab hiſtoria quarti Eſdræ fabellis, cęteriſque cum veritate non planè congruentibus, ſententia Authoris facilè apparet; inſinuat enim urbem Arſeret Iſraelitis frequentari maximè. Neque rerum perito latet noſtrâ etiam ætate in Media pro 100. familiis Judæorum vix 40. Chriſtianorum reſpondere, ejuſque gentis frequentiſſimas ſedes potiſſimùm ſecundùm mare Caſpium, aduſque radices Caucaſi ſpectari; ac tandem Reges Mengreliæ originem ſuam ad Davidem referre (s). Eadem venditabant veteres Reges Georgiæ, ſicut & Reges Imirettæ. Nec temerè illi prorsùs; namque Julius Africanus apud Syncellum refert, Artaxerſem Ochum confectâ expeditione ſuâ in Ægyptum, plures Judæos captivos ſecum abduxiſſe, quorum alios collocaverit in Hyrcania ad mare Caſpium, alios in Babylonia, juxta ac plures Græci Authores memoriæ prodiderunt. Gemina habet Paulus Oroſius lib.3. cap. 7. addens ſuâ etiam ætate Iſraelitas eadem loca numero hominum valdè frequentes tenere, unde educi ſe tandem ſperant. Ex his facilè Judæis Hyrcanis Reges Georgiæ originem ſuam retulerunt. Verùm nihil hæc Judæis decem Tribuum favent, cum Judęi ſuperiora maris Caſpii tenentes ex eorum fuerint numero, quos Cyrus liberos in Judaam remiſerat, quique excuſſo tandem ſervitutis jugo, hoc in caput ſuum infortunium provocarunt; infortunium, inquam, à Joſepho prętermiſſum, quamquam alioqui certiſſimum videtur, cum Joſephus ipſe in primo contra Appionem, locum ex Hecatæo Abderita laudet, ubi Judæi frequenti numero in Babyloniam captivi à Perſis deducti leguntur, quod vix aliter, quàm de expeditione Ochi, intelligi potuiſſet.

Allatius, & Grotius in 4. Reg. nomine *Chabor* & *Chalah* deſignatam credunt Iberiam & Colchidem. Fullerus Miſcell.2. cap.5. *Gelas* ad Araxem & *Cadusios* originem à Judæis retuliſſe ex nominis etymo demonſtrat. *Gela* ſonat advenas, & *Cadusii* Sanctos; *Arſeret* reddi poteſt *Urbs refugii*. De circumciſione Colchorum ſatis ſupra egimus. Apud Plinium lib.6. cap.17. legimus, parvam quandam regionem Armeniam versùs *Palaſtinam*, ſive *Calaſtinam*, & urbem *Sabbatam* ſive Sabbaticam appellatam. Tandem Eſdræ (t) teſtimonio diſcimus, montes Caſpios Judęorum ſedes fuiſſe; & vaticinio Amos 4.3. transferendos ultra montes Armon ſive Armeniæ Judæos prædictum eſt. Beroſus Rex Perſidis Nephtalites (u) ſive Eutalites (x), populum finitimum Mediſque fœderatum bello afflixit. Huic genti peculiaris Rex imperabat, regionemque jam inde à multis ſæculis tenebat; nec deſunt qui reliquias illos crediderint Judæorum Tribûs Nephtali (y). Author Hiſtoriæ Scolaſticæ in Eſther 5. & Vincentius Bellovacenſis in Specul. hiſt. lib.30. cap.89. narrant, Alexandrum Magnum parte regionis Iſraelitas decem Tribuum multatos intra montes Caſpios incluſiſſe. Omnia hæc loca populique, neque *Arſeret* excepta, ſive intra Mediam, ſive finitima jacent; ibique Iſraelitarum decem Tribuum veſtigia præ cæteris altiùs ſervata fuiſſe fatendum eſt.

In eadem regione conſtituendum credimus Regnum Cozar, Rabbinorum ſcriptis celebratiſſimum, quamquam illi, pro inſito gentis ingenio omnia in majus efferendi, fabelliſque narrationem ſuam inſerciendi, in fabulam veram hiſtoriam transformarunt. Narrant igitur, Regem Cozar Judaicę Religioni, octavo Chriſtianæ æræ ſæculo nomen ſuum addixiſſe, nihil moratum ſive Chriſtianam, ſive Mahometanam, ſive Naturalem Philoſophorum religionem, quamquam ſedulâ diſcuſſione ſingulas illas in examen ante revocaſſet (z). Quod maximè in ea hiſtoria negocium facit, illud eſt, nimirum ubinam potiſſimùm Regnum Cozar ſtatuatur. Alii collocandum malunt in Tartaria, alii ab eadem provincia linguâ Maris interjectâ diſterminant. Urbs ejus Metropolis Togorma ſita eſt in montibus Arazat, ait Judæus quidam, qui 18. dierum morâ Regnum illud luſtraſſe ſe aſſeverabat. Alii verò totum illud Regnum genio ludendi à Rabbinis fabricatum, nullibi locorum niſi in vacua errantium mente collocandum cenſent. Nos tamen, ſi veritatis aliquid in fabella fuerit, ad litus meridionale maris Caſpii, & intra Mediam conſtitueremus. Mare Caſpium Arabibus eſt *Cuſar*, nos verò ad Gen.2.13. oſtendimus regionem *Cos* vel *Cuſch* ipſam eſſe *Araxenen*. *Coſchir*, ſive *Coſri* poteſt urbem Chuſchi deſignare. R. Petachia, quem laudavimus, Tartariam à Cozar interjectâ maris linguâ diſterminat, additque Regnum intrà duo maria definitum, ſeptem ingentibus fluminibus perlui, ejuſque Metropolim in montibus Arazat conſtituit. Ineptè ille quidem; ſed ejus deſcriptio nulli locorum magis, quàm Mediæ, & Iberiæ quadrat.

Ex his regionibus Iſraelitæ in Tartariam migrarunt, ubi alta adeò veſtigia decem Tribuum ſuperſunt, ut Doctiſſimorum quorundam judicio, noſtrâ etiam ætate decem Tribus eum locum tenuiſſe credantur (a). Exindè cenſent derivatos Judæos in Ruſſiam, Moſcoviam, Poloniam, Lituaniam, quas regiones crebriores quàm alibi uſpiam

piam

s *Chardin Voyag. de Perſe.*

t 1. *Eſdr.* 8. 16.17.

u *Agathias lib.* 4.

x *Procop. de bello Perſica lib.* 1. *cap.* 3.

y *Schikard. Tarich. pag.* 130.

z *An.* 740. *circiter.* Vide *Baſnag. Hiſto. des Juifs. l.* 7. *c.* 1. *a.* 5.

a *Philipp. Mornaus de Verit. Relig. Chriſt. cap.* 26. *Geneb. Chron. Author Religion. Mundi c.* 2.

piam in Europa Judæi frequentant. Plures manent apud Tartaros recepti ex Judæis mores; quique ex illis duce Cingi è regione ſua profecti anno 1200. Imperium Magni Cham conſtituerunt, circumciſionem, etiam ante adoptatam Mahometanam ſuperſtitionem, admittebant. Polygamia apud illos obtinet, & ſi fortè vir conjuge adhuc ſterile obierit, defuncti frater ſive propinquior ſuſcitare ſemen fratris ſui cogitur. A ſuillis abſtinent, & circumciſione nono ætatis anno initiantur (b). Legimus apud Daviti (c), Regem Thabor in Tartaria, Franciſco I. regnante, in Galliam veniſſe eo conſilio, ut Regi Judaicam ſuperſtitionem perſuaderet; paria cum Carolo V. cæteriſque Europæ Principibus præſtiterat; nullo itinerum laborumque ſuorum fructu, niſi quòd malè exceptus ab omnibus, temeritatis ſuæ pœnas reportaverit.

b *Itinerar. ex Europa Lutetiam 1698.*

c *Etats du Turc en Aſie pag. 524. & 168.*

Manaſſe Ben-Iſraël (d) celebris poſtremi ſæculi Rabbinus, obviis manibus opinionem de tranſitu decem Tribuum in Tartariam excepit, ſimulque conſtitutum apud ſe habuit, provinciam Thabor, quam ille in finibus Mediæ collocat, ipſam eſſe Chabor, quò tranſmigrare coactos Iſraelitas in libb. Reg. legimus. E' Tartaria verò ad Sinas fratres ſuos deducit. Ortelius in ſua Tartaria ſeu Tabula 62. Regnum Arſeret, de quo in 4. Eſdræ, intra Tartariam collocat. Decem Tribus, ait ille, Scytharum eadem loca incolentium ſedes occuparunt, indito ſibi novo *Gaurbeorum* nomine, quo eorum ſtudium pro Dei gloria deſignaretur; totique regioni nomen Cathai manſit. Celebris ille Geographus ſtatuit in Tartaria Nephtalitas, ſive Ephtalitas. Dacas verò ſive Danos, Tartaros Septentrionales, ex Tribu Dan nomen ſuum derivaſſe arbitratur. Tandem Regnum Thabor in meditullio Tartariæ collocat; *Thabor* enim in Hebræo ſonat *umbilicum*, ſive *meditullium*; ipſumque etiam Tartarorum nomen quod pronunciandum *Totares*, i. e. Presbyter, contendit, ex Hebræo accerſit. Poſtellus Authorem Armenum tranſcripſerat (e), qui tranſmigraſſe in Tartariam Iſraelitas docuerat; cujus aothoritas ipſum Poſtellum in eandem ſententiam pertraxit.

d Vide *Baſnage Hiſt. des Juifs tom. 4. c. 3. l. 6.*

e *Poſtel. Deſcript. Syria.*

Author recentior, qui ſententiam hanc de tranſmigratione Iſraelitarum in Tartariam ad examen revocaverat (f), ſolidis rationibus illam refutandam aggreſſus, demonſtrat, nunquam id committere potuiſſe Iſraelitas, ut ſuſceptâ in Scythas expeditione eaſdem gentes, ſive Tartaros delerent. Gens enim illa Idololatriæ cultui uſque adeo addicta permanſit, donec ejus ſacris ejuratis, ad Mahometanam Religionem deficeret; cum qua & circumciſionem, cæteroſque Judaicos ritus Mahometanis communes ſuſceperunt. Nomina Eutalitæ ſive *Ephtalita*, & *Dani* leviſſimo ſunt pro Tribubus Nephtali, & Dan argumento, niſi majora alia documenta acceſſerint. Ego quidem negare non auſim Iſraelitarum nonnullos in Tartariam, quòd facilè poterant, migraſſe; vix enim crediderim gentem longè latèque per univerſam orbis faciem diſperſam, ſolam Tartariam intactam reliquiſſe: non niſi tamen per ſummam impudentiam aſſereretur, decem Tribus plerumque intra Tartariæ fines contineri, ibique rerum noſtrâ etiam ætate potiri.

f *Banaſg. Hiſt. tom. 4. lib. 6. cap. 3. art. 55.*

E' Tartaria facilis in Sinas tranſitus, unde migraſſe plures familias è decem Tribubus, ſuperato muro utramque ditionem diſterminante, hujus opinionis aſſertores contendunt. Nonnullas Judæorum Synagogas ibidem conſtitutas inveniſſe ſe P. Ricci teſtatur; addens retineri ab illis Iſraelitarum nomen, quamvis Judæorum ignorent. Ex quo facilis conjectura, è decem Tribubus, non è Juda, originem illos duxiſſe. Servant volumen Legis ſine punctis vocalibus, ante 600. annos ſcriptum. Hebræus, quo idem Pater utebatur, narrabat, in urbe Hamcher Metropoli Chequiam plures erectas eſſe Synagogas, ſicut & Iſraelitis locum frequentari plurimùm. Quam Hebræus ille ignorabat Scripturam Hebraicam, longâ deſuetudine eo ſtudii genere neglecto, ejus frater callebat, cui Synagogę adminiſtratio demandabatur. Notat ille pariter hiſtoriam Veteris Teſtamenti, maximè Abrahami, Judith, Eſther; exhibitumque à P. Ricci Virginis ſimulacrum, quod Liæ uxoris Jacob per ſimulationem dixit, ſupplex provolutus adoravit. Jeſuita alter (g) nomine Gozani, inveniſſe aliam Synagogam in Honan provincia Sinarum teſtatus, deductos in regionem Judæos ante Jeſum Chriſtum autumat. Norânt illi Eſdram, & Jeſum filium Sidrach (Authorem Eccleſiaſtici credo); eandemque in ſuis interpretationibus ſervabant methodum, ac Talmudiſtæ. Hæc omnia minùs cum Iſraelitis decem Tribuum è Tartaria in Sinas derivatos, quàm cum Judæis è Regno Perſidis in eam regionem diu antea digreſſis quadrant.

g *Journal de Sçavans, Ann. 1707. 7. Maji*

Extat prolixior Epiſtola Judęorum Coquinenſium ad Synagogam Amſtelodamenſem (h), qua veniſſe ſe ad Indos perhibent, quo tempore Romanorum armis Palæſtina occupata eſt. Narrant inſuper, Judæos mille annorum ſpatio ita apud Sinas floruiſſe, ut 72. Reges continuatâ ſucceſſione numerarent. Cum verò duo fratres de Regno inter ſe diſputarent, oborto inter illos diſſidio, eâ diviſione Judęorum viribus in partes diſtractis, finitimi Reges, motis in illos armis, gentem ſubegerunt; quorum deinde jugum ſemper ad id uſque paſſi ſunt. Cum verò novis Dominis inviolabili fide & obſequio ſemper paruiſſent, ejus virtutis merito plurimùm apud eas gentes æſtimationis & laudis ſibi conciliarunt; ut anno 1640. Samuel quidam ex eorum fratribus, Præfecturam Coquinenſem potitus obierit, muneriſque ſui & nominis ſucceſſorem Judæum alterum reliquerit. Menaſſe filius Iſrael (i), perſuaſus Iſraelitas frequentiſſimos apud Sinas verſari, vaticinium illis Iſaiæ 49. 12. vindicat, quo ſcilicet oraculo Hebræi redituri in avitas ſedes de *terra Auſtrali* (Hebr. *Meerets Sinim*) nempe ut ipſe quidem interpretatur, è regione Sinarum, per-

h *Baſnag. tom. 5. l. 7. c. 33.*

i *In Libro de Spe Iſrael.*

perhibeotur. Sed Hebræus Author ignorare non debuit, vocem *Sin* Hebraicè lutum ſonare; & Brochartus ſcitè demonſtravit, Urbem Peluſium ex lutoſo ſitu olim *Sin* appellatam; ex quo etiam derivatum nomen *Peluſium*, cum Grecè *Pelos* lutum ſonet.

Hæc omnia ſatis quidem demonſtrant, Sinas nonnullis Synagogis Judeorum, & Iſraelitarum frequentari. Quid ergo? an proinde decem Tribus, ſive omnes, ſive potiſſima illarum pars ad Sioas migrarunt? Profectò eodem argumento demooſtraretur, Perſidem, Germaniam, Turcarum ditionem ipſas fuiſſe Iſraelitarum ſedes, cum plures ibi quàm apud Sioas Synagogæ ſpectentur. Modò quæ de tranſitu earum in Americam feruntur, in examen revocanda.

R. Menaſſe, de quo ſupra, neque unicus eſt nec primus, qui Americanas terras ab Iſraelitis frequentatas autumaverit. Grotius de Orig. Gent. Americ. pluribus Scriptoribus eam ſtetiſſe ſententiam teſtatur, ut Iſraelitas decem Tribuum primùm in Mediam, ac deinde in Tartariam, demum ad Americanas regiones deduxerint. Id autem ſibi jure aſſerendum arbitrantur, ex quo mores nonnullos Judaicos Americanis innotuiſſe compererint. Sed Grotio infirmior ea argumentandi ratio videtur, quàm ut ſententiam ſuffragio ſuo fulciendam cenſuerit. Monteſinus in ſua narratione ad Menaſſe, deprehendiſſe ſe narrat non infrequentem Judæorum in populum collectorum turbam poſt montes Cordilleras, regionem Chily in America terminantes. Cum enim, ait ille, in eam Regionem aliquanto altiùs penetraſſem, amnis occurrit, è cujus ripa dato ſigno ſtatim prodeuntes è latebris offendi viros quamplurimos, Hebraicè pronunciantes illud Deuter. 5. 1 *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter ipſe eſt Dominus*. Norant Abrahami, Iſaac, & Jacob nomina, quos viros tanquam Patres ſuos ſuſpiciebant, genus ſuum ad Rubem referentes: Deductos ſe io eam Regionem ſpeciali quodam Dei conſilio nec ſine prodigiis teſtabantur; cum verò Indos nacti fuiſſent adverſarios, accidit tandem, ut ipſos perſecutores ſuos in manus Hiſpanorum lapſos ultio conſequeretur. Addebant Magorum inſtigatione ſemel, iterum, & tertio bello afflictos fuiſſe, io quo tamen cum hoſtibus congreſſi, fuſis illis diſſipatiſque, inſignem victoriam reportarint; ex Magis verò quicumque ultionem evitaſſent veritate tandem coactos fuiſſe, ut Deum Iſraelis ſolum eſſe Numen, addictamque illi gentem tandem in exitu ſeculorum univerſum latè Orbem imperio ſuo ſubacturam faterentur. Hæc Monteſinii narratio, quæ pura putaque fabella videtur, Manaſſi impoſuit; & cum ita naturâ comparatum ſit, ut dulci rerum, quas maximè optamus, ſpe nos ipſos & decipiamus frequenter, & aliorum deceptionem amemus; blandâ rerum ſpecies ob oculos Hebræi obverſante, Librum ſuum de *Spe Iſrael* dictavit, in quo tanquam certum conſtituit, Aſiam olim & Americam jugi continentis tractu continuari, quas deinde Deus ſinu Aniani interjecto diſterminarit. Ante eam diviſionem, ait, Judæi in Americam migrantes, ſedes ibi ſuas adverſùs veteres regionis incolas munierunt. Nec deſunt Authori Scripturæ in rem ſuam teſtimonia. Iſaias 51. 5. *Me* (Dominum) *Inſulæ expectabunt*; Et 42. 4. *Legem ejus Inſulæ expectabunt*. Inſulæ Judæos expectantis nomen Americam deſignat.

Eques Pen in ſua Epiſtola de præſenti ſtatu Regionum Anglicanarum in America, inveniſſe ſe Judæos in ea regione ſibi perſuadet ex eo potiſſimùm, quòd incolarum vultus, maximè puerorum, Hebræorum ora adeò refert, ut quicunque illos intueretur, Judæos ſe vidiſſe crederet. Computum ſuum per Lunas inſtituunt, primitias fructuum offerunt, Feſtum Tabernaculis ſimile celebrant; Altare erigunt ex 12. lapidibus; funus lugent in annum. Fœminarum mores Judæarum exprimunt; ſermone utuntur virili, conciſo, vivido, brevi, non redundanti, quaſi & Hebræi, quorum unum verbum pro tribus valet, cum reliqua audientes per ſe ſuppleant.

Tradunt inſuper, obtinere apud Mexicanos circumciſionem (*k*), floruiſſe olim apud illos Gigantes; diluvii ideam aliquam ſervare, quamvis ejus hiſtoria variè à variis narretur. Eductos ſe jactitant è pelago, quod de transfretatione maris Idumæe dictum intelligendum eſt. Solemne eſt etiam alicubi in Regno Peruano, ut niveus agnus mactetur, ejuſque cruore farina ſubacta in populos diſtribuatur, è qua in domorum liminaribus ſanguineâ impreſſâ notâ pingantur. Sunt qui & reſurrectionem probent, perpetuum ignem in cultum Domini ſerveot, annum Jubilæi poſt quinque annorum decades, & Sabbatum poſt evolutos ſex dies, colant. Solent pariter Caraibæ clamore vocis aliiſque lætitiæ ſignificationibus innovatæ in ſingulos menſes Lunæ plaudere; à ſuilla abſtinere; & apud Peruanos ſacrificiis quibuſdam agnus, ritu ab Hebræis non abſimili, immolatur. Mulieres menſtruo incommodo affectæ, à virorum interim commercio abſtinent. Incolæ Machoe contactu cadaveris ſordem contractam aquâ eluunt. Nec deſunt apud illos, quibus poſt mortem fratris conjugium cum uxore ipſius lege præceptum eſt. Connubiales etiam leges apud Peruanos ferè ſimiles ac apud Hebræos vigent, cum de fratre agitur, ſuſcitare ſemen fratri ſuo recuſante (*l*). Mos eſt apud illos, ut fœmina calceamenta ſponſo inducat; & fœminæ mox à puerperio impuræ cenſentur. Tanta morum, legum, & ſententiarum conſonantia de induſtria inducta, non caſu accidiſſe videtur. Ex hoc autem apertiſſimo documento deducitur, Iſraelitas in Americanas regiones penetraſſe, ſive per Sinas, ſivè per Tartariam, ſive claſſe ex Hiſpania & Gallia devectos, juxta nonnullos Rabbinos, qui in eam ſententiam laudant Abdiæ verſ. 20. vaticinium, quo juxta Hebræam veritatem eo-

k *Vide, ſi lubet, Acoſtam. & alios Rer. American. Scriptores. Huet. Demonſtr. prop. 4. &c. Baſna. Hiſt. des Juifs.*

l *Deut. 25. 7.*

eorum Patres exilio in Hiſpaniam [*Sepharat*] & in Galliam (*Sarphat*) depulſos, migraturos inde in regiones meridionales prędictum eſt; quas Meridionales regiones Americanas illi quidem interpretantur (*m*). Verùm hæc argumenta quo plus in ſpecie, in re tanto minus habent ſoliditatis. Quibus enim in locis ſimiles Hebræorum mores ſpectantur, plures etiam obtinent illis planè repugnantes. Ut aliquid in eam rem ſolidi adduceretur, monſtranda eſſet integra gens, provincia, regio moribus, & cultu, quantùm ab aliis omnibus planè diſcreta, tantùm Iſraelitis conjuncta. Quòd enim alibi à ſuilla abſtineant, alibi ſeptimam quamque diem obſervent, alibi agnum mactent &c. id planè levius eſt, quàm ut Americanorum origo ad Iſraelitas referatur. Ecquis populus, ſi hæc valeant, non Hebræam habeat originem? Quem, rogo, oſtenderint in vaſtis illis regionibus terrarum tractum, ubi nomina Abraham, Iſaac, & Jacob innotuerint; circumciſionis ritus generatim obtineat; ubi Scripturæ genus & Hebræorum vernaculus ſermo utcumque maneat; Sabbati obſervatio unanimi, & conſtanti ritu vigeat? Hiſce enim characteribus genus Judaicum ita exprimitur, ut ubicunque Hebræi fuerint, ibi ſtatim ultrò ſe prodat. Populus enim in ipſa depreſſione ſua ſuperbos, ſemper ab aliis ſe populis ſecernit, negatoque cum cæteris commercio, in unum cœtum coaleſcit. An ſimile aliquid in America deprehendere potuerunt, quicumque dubia Judaiſmi veſtigia ibidem legerunt? Nec tamen negavero ſivè affirmare auſim, Hebræos per totam latè orbis faciem diſperſos, gentem lucro inhiantem, ſępiùſque ab avitis ſedibus depulſam, fortunæ quodam jactu, ſeu potiùs Divinæ Providentiæ conſilio, parvo numero in Americanas regiones perveniſſe, ibique temporis ſucceſſu cæteris admixtas, in Idololatriam, cæteroſque Paganorum mores, elapsâ originis linguæ, & legis ſuę memoriâ, tranſire non potuiſſe.

m *Vide in eam ſententiam Opus Gallicum de conſonantia morum inter Indos Orientales Judæoſque, Authore Domino de la C.. Bruxell. 1704. in 12. ſicut & Anglicum alterii de eodem argumento Thomæ Thorowgood, alioſque nonnullos, apud Fabricium Bibliograph. Antiquar. pag. 26. &c.*

Docet non obſcurè nec ſemel tantùm Scriptura (*n*); Iſraelitas decem Tribuum, poſt everſum Regnum Samariæ in Ægyptum ſeceſſiſſe; cum nullum haberent alium ſive commodiorem, ſivè tutiorem effugii locum. Erat enim regio Palæſtinæ finitima; & Suam Regem Ægypti Iſraelitis faviſſe par erat, ſi nullâ aliâ impellente ratione, ſaltem quòd Oſee Rex Iſrael ejus partibus ſtuduerit plurimùm, conſiliumque ſuſceperit, ut fœdus cum illo iniret, quò ſe à jugo Aſſyriorum ſubduceret (*o*), ejuſque rei merito bellum Salmanaſaris, onde ultimum excidium inductum, in caput ſuum provocaverat. Verùm idem Propheta, ex quo ſeceſſiſſe in Ægyptum plures compertum habemus (*p*), gentem tamen univerſam in Transeuphratheâ captivitatem toleraſſe teſtatur; addens inſuper, ex iis, qui in Ægyptum contenderant, pleroſque miſero lethi genere interiiſſe (*q*). Tandem vaticinatur, reliquias ejus gentis, quæcunque excidio ſupererat, ad propria tandem remeaturas (*r*): *Ipſe* (Dominus) *rugiet, & avolabunt quaſi aves ex Ægypto*. Fruſtrà igitur in Ægypto reliquiæ decem Tribuum quærantur; quarum ſi plures in ea regione ſub Regibus Ptolemæis deprehendantur, migraſſe eò poſt obitum Alexandri Magni credendæ ſunt. Hecatæo enim teſte, poſt ejus Principis obitum plures Judæorum myriades ex Judæa in Ægyptum tranſlatæ ſunt (*s*).

n *Oſee* 8. 13. & 9. 3. & 11. 5.

o 4. *Reg.* 17. 4.

p *Oſee* 5. 13. & 8. 9. & 10. 6. & 11. 5. & 9. 3.

q *Oſee* 9. 6.

r *Oſee*. 11. 11.

s *Apud Joſeph. contra App. lib.* 1.

Quærendi ſunt etiam Iſraelitæ in Æthiopia, ubi jam inde à pluribus ſæculis ſedes ſuas habuerunt. Quicumque Reginam Sabam Jeroſolymam ad inviſendum Salomonem venientem ex Æthiopia accerſunt, illi ab ejuſdem Reginæ ætate Judæos in ea regione conſtituunt. R. Eldad è Tribu Dan, Author noni, ſivè juxta alios decimitertii ſæculi, (*t*) autumat, ſub ipſo Jeroboami Regno Tribum Dan in Æthiopiam conceſſiſſe, initoque cum incolis fœdere ibidem coaluiſſe. Eorum deinde veſtigia Tribus Nephtali, Gad, & Aſer ſequutas tradit; quibus idem Rabbinus accenſet Tribum Moyſis, cujus nominis, niſi ſi fortè Tribus Levi deſignetur, quæ alioqui nunquam in eam regionem migravit, juxta ac pluribus Scripturæ, & hiſtoriæ Judaicæ argumentis docemur, nullam fuiſſe conſtat. Hæc Moyſis Tribus, ſi Rabbinum audiamus, Idololatriæ primùm cultui addicta, cum tandem reſipuiſſet, ſuperbas in ea regione ædes ſibi parandas ſuſcepit. Porrò univerſis illis Judæis præerat è gente ipſa ſelectus Rex, viribus potens, ſub cujus ſignis ad nutum ſtare potuiſſet exercitus 120000. equitum, & 100000. peditum. Sed aniles fabellas omittamus, quò etiam amandanda ſunt ab eodem Rabbino tradita de Tribu Iſſachar Perſarum & Medorum dominationi ſubjectâ; ſicut & de Zabulone, cujus ſedes à montibus Pharan adusque Euphratem porrigerentur. Nec meliorem fidem merentur, quæ apud illum legimus de Ruben retrò poſt Pharan commorante, atque vernaculo Arabum ſermone utente; de Ephraim, & dimidiâ Tribu Manaſſe in ulteriora ad meridiem penetrantibus; ac tandem de Simeone, & Juda in Regno Chozar numero hominum, atque ſibi vectigalibus 25. finitimis Regibus florente. Hæc augendæ gentis gloriæ temerè procuſa pro hiſtoriis venditantur, ut proinde diutiùs talia proſequentes Lectorum patientiâ abuti videremur. Quod extra controverſiam arbitror, illud eſt, nimirum plures hodie in Æthiopia Judæos verſari, viros ſtrenuos & bellicoſos, potentes adeò, ut elapſi ſæculi dimidio eorum quidam Regnum ſibi modicæ regionis inter montes ſitæ, & acceſſu difficilis uſurpare tentaverit, quemadmodum ex duobus Legatis Regis Ethiopiæ D. Bernier in Aula Mogolis didiciſſe ſe refert (*u*). An verò Judæi illi ad decem Tribus ſpectent, nonniſi temerè aſſereretur; quin & illi ſuam ad Judam originem referunt, quanquam nullâ fide. Conſtat autem aliò quàm in Æthiopiam decem Tribus tranſlatas à Salmanaſare veniſſe.

t Vide *Bartolocci Biblioth. Rabinic. tom.* 1. *pag.* 559.

Benjamin Tudelenſis (*x*) temerè prorſus

u *Voyage de Karchemir to.* 4. *pag.* 218.

x *Benjamin Itiner. pag.* 77. 81. & 87. *Edit. Plantin.* 1575.

ſus Tribus Ruben, Gad, & Manaſſe, in *Cebar* conſtituit, loco tridui itinere à *Telimaſſa* diſtanti, ultra quem, ſequitur, horrida quædam ſolitudo 18. dierum itinere porrecta. Dan, Zabulon, Aſer, Nephtali ſedem habent ſecundum flumen *Gozan* in montibus *Nisbor*. Meminit etiam montium Hhaphton, quos Iſraelitarum portio à Salmanaſare tranſlata occupaverat. Fides harum rerum eſto penès Authorem; cui ſi quis credere recuſaverit, illi loca petere, ibique Tribus quærere licet; ductore tamen itineris perito opus eſt, ſedulòque priùs in Tabulis Geographicis quærenda *Cebar*, montes *Nisbor*, & *Hhaptbon*.

Olaus Rudbeckius, filius Cl. Rudbeckii Authoris Atlantici, in ſua *Laponia illuſtrata* defendit, non aliò quàm in ultima Septentrionali, nempè in patria ſua Laponia, quærendas decem Tribuum reliquias, cujus opinionis generales quaſdam affert conjecturas, & ritus quoſdam æquè apud Judæos Laponeſque obtinentes. Quæ ſi valuerint, nulla non regio decem illis Tribubus aſſignaretur. Legeſis Vitſium Diſſertatione 2. qua probat Evangelium non ante ad Americanos deductum, quàm poſt frequentatas eorum regiones ab Europęis.

Poſtquam igitur fruſtra quærendis decem Tribubus ſub his Ducibus varia loca luſtravimus, nihil niſi ſubleſtæ fidei conjecturas nacti, hæc habemus, quæ ex itinere referamus. Decem Tribus nulla habent certa in Orbe loca, quantùm novimus, ubi ſimul omnes in unum populum coaleſcant; neque ſeorſum ſingulæ certam habent fixamque ſedem, quam ita teneant, ut à cæteris diſtinctum populum conſtituant. Sed variis in locis & regionibus, reliquias infelicis populi cernere licet, qui in varias diſperſus partes, nec gentem amplius, nec populum ab aliis diſcretum efficit, juxta vaticinium Iſai.7. 8.: *Deſinet Ephraim eſſe populus*. Jacent ubique inglorii ſine Rege, ſine Principe, ſine Sacrificio, Temploque, nullo Sacerdotii, & Numinis honore, ut neque Judæos amplius, neque Paganos referant, juxta illud Oſee 3. 4. *Dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, ſine Principe, ſine Sacrificio, ſine Altari, ſine Ephod, ſine Teraphim*. Fruſtra illi vanam potentiam extra regionem ſuam, qua nunquam extra regionem ſuam præſtiterunt, jactitant. Quos Reges, & Principes genti conſtitutos venditant, illi nonniſi in errantium cerebro Regnum, & authoritatem obtinuerunt. Jam inde à tranſmigratione ad noſtram uſque ætatem, ſine capite, & ſine Republica lacerati membra cadaveris diſperguntur. Si quid autem in medio gentium, & variis jactatum perſecutionibus, veteris populi ſpectrum manſit, id Divinæ Providentiæ beneficio accepto referendum eſt, quæ populi ſui miſeratione tangitur, & infelicem populum illuſtre ſtatuit documentum, ſicut de veritate Religionis, ita etiam de futura in refractarios ultione.

Diſperſos tamen alioqui, & in aliarum gentium nomen & corpus tranſlatus populus, adhuc tamen altiora ſui veſtigia, ſimulque apertiora ſui exhibet documenta in iis locis, quæ olim, transferente Salmanaſare, incolere coactus eſt, uti in Aſſyriâ, Mediâ, Meſopotamiâ, ad Euphratem, & circumjacentibus regionibus. Jactas olim in eo ſolo radices, tam altè demiſit gens Judæa, ut neque plures recurrentes viciſſitudines, atque 24. ſæculorum incurſus nunquam extirpare annoſam arborem potuerint. Exinde caſu impellente ea latè loca penetrarunt, in quibus nominis Iſraelitici veſtigia aliqua deprehendimus. Quamquam non ii ſimus, qui omnia ea loca Iſraelitis decem Tribuum frequentari autumemus; potuit enim facilè maxima illorum portio ex Judęis derivare. Tribus Juda, & Benjamin ita Judæam repetiiſſe ductibus Zorobabele, Eſdra, & Nehemia leguntur, ut plures inter Aſſyrios remanerent. In cenſu populi apud Eſdram minor ſanè populi numerus refertur, quàm ut omnes duarum Tribuum populos complectatur. Quanta enim hominum turba per totam Aſſueri ditionem diſperſa eſſet ex lectione libri Eſther ſatis intelligimus. Legimus etiam in hiſtoriis frequentiſſimam tranſmigrationem Judæorum, quam Artaxerſes Ochus, poſt ſubactam Phœniciam & Ægyptum imperavit; quibus aſſignata regio ad mare Caſpium, in Hyrcania, & Babylonia (y). Judæi Jeroſolymitani Alexandrum Magnum rogarunt, ut liberum Legis, & Religionis exercitium permitteret Judæis Mediam, & Babyloniam tenentibus (z).

y Jul. African. apud Georg. Syncell. Oroſ. lib. 3. cap. 7.

z Joſeph. Antiq. lib. 11. cap. ult.

Conceſſa quidem à Cyro Tribubus Juda, & Benjamin facultas in patriam remeandi; favor, quo univerſa Judæorum gens ſub felici, & diuturno Aſſueri Regno per orientem fruebatur, conciliante illis gratiam Eſther Regis conjuge, & Mardochæo qui Regi proximus imperabat; ac tandem patriæ ubertas, quam Principis privilegia cumulabant; hæc ſimul omnia plures Iſraelitarum, ut in Palæſtinam reditum optarent, vehementer impellebant. Inſitus eſt enim mortalibus omnibus in patriam amor; quo Hebræi, ſi quis alius populus, tenebantur magis, utpotè promiſſæ patribus ſuis terræ ſtudentes. Hæc verò conceſſa duabus Tribubus facultas non anguſtis ita limitibus terminabatur, ut vel ſub ejus nominis obtentu, vel quacumque tandem alia de cauſa ad cæteras non propagaretur. Id autem compendio ſuo Judas reputabat, ſi reliquas Tribus è ſervitute liberaret; in unum enim populum Judæis omnibus coaleſcentibus, quanto major populi turba regrediebatur, tanto viribus & potentiâ augendus fuerat; ſicut viciſſim majori munimento ſe contra Samaritanos veteres regionis occupatores tueretur. Serviendum erat inſuper Divinę Providentiæ conſiliis, quibus ita diſponendæ res fuerant, ut vaticiniis Prophetarum non obſcurè nec ſemel reditum decem Tribuum prænunciantibus, ſua fides conſtaret. Quomodo etiam Jeſus Chriſtus fidem univerſo Iſraeli annunciare potuiſſet, ſi in Judæam veniente illo, inſignis ejus gentis portio alibi verſaretur? Nonnè

ne debuiſſet Chriſtus, qui miſſum ſe ad oves, quæ perierant domus Iſrael, profitebatur (*a*), remotas illas regiones adire, quò ſcilicet miſeris illis gentibus, & in umbra mortis verſantibus lætum exortæ lucis nuncium afferret? Nonnè ita Apoſtolos egiſſe, ac locutos ſcimus, ac ſi cum omnibus Judæis rem habere ſe perſuaderentur? Nonne in eam ſententiam vaticinia de Ephraim (*b*), Nephtali & Zabulon (*c*) expoſuerunt, quaſi ſcilicet ſingulas eas Tribus avitas hæreditates tenere perſuaderentur?

a *Matt.* 10. 6.

b *Matt.* 2. 18.

c *Matt.* 4. 13. 15.

His omnibus gemina opponunt. 1. De reditu in patriam decem Tribuum nihil ſatis expreſſum uſpiam in Scriptura legi. 2. Decem eas Tribus adhuc in diſperſione manerè compertum eſſe. Quibus ego reſpondeo: 1. Nuſpiam in Scriptura quidem ejus rei hiſtoria legitur; nuſpiam etiam apparet edictum aliquod Regum Chaldæorum, ſivè Perſarum hanc populo facultatem induigens. Sed ejus rei defectum ſupplent non obſcura Prophetarum oracula (*d*), quibus de reditu illorum, quemadmodum & de Juda, nihil ambigendum relinquitur. Nec tamen Iſraelitas omnes decem Tribuum in Palæſtinam rediiſſe contendimus, quemadmodum nec ex Juda, & Benjamin omnes ſub Zorobabele, Eſdra, & Nehemia avitas ſedes repetierunt. 2. Potuit ſenſim, & per turmas populus rediiſſe, ut nulla ſatis frequens tranſmigratio in Annales referenda contigerit. 3. Id potiſſimùm ad Alexandrum Magnum referri poteſt, à quo, referente Joſepho, Judæis omnibus conceſſa facultas avitas ſedes repetendi (*e*). 4. Non levibus argumentis docemur, Jeſu Chriſti, & Apoſtolorum ætate Judæam omnium Tribuum Hebræis frequentari.

d Vide *Oſee* 2. 10. & 11. 10. 11. 12. *Ezech.* 4. 5. & 37. & 38. & 39. *Amos* 9. 4. &c.

e *Joſeph. lib.* 2. *contra Appion.*

Iis quæ ſecundo loco objiciebant, ita reſpondeo, ut argumentum in adverſarios regeram. Compertum tenemus poſt Cyri, & Darii Regnum non infrequentes è Tribubus Juda, & Benjamin Judæos per omnem latè Europam, Aſiam, & Ægyptum vagatos; quid ergo? an ſub Zorobabele Eſdra, & Nehemia Tribus illę Judæam non repetierunt? Plus nimio, vel nihil argumentum probat. Quod noſtræ opinioni de illo invidia creetur nihil eſt; poterant enim Iſraelitæ decem Tribuum magno numero rediiſſe, pluribus aliis relictis. Leviori brachio hæc attigimus, peculiari Diſſertatione alibi diſcutienda.

IN PRIOREM LIBRUM

E S D R Æ

PROLEGOMENON.

INter Principes viros, qui politiæ Reipublicæ Judaicæ in melius reformandæ atque cultui Domini reſtituendo poſt ſolutam captivitatem Babylonicam utilem operam impenderunt, Eſdras jure meritòque conſtituendus eſt. Præſtita genti ſuæ maximi momenti obſequia, peritia Legis, quæ viro immortale nomen pepererat, id apud mortales valuerunt, ut plurium inſignium facinorum gloria temporis ſucceſſu ampliſſimo viro tribueretur. Acceſſit inſitum Judæis ingenium omnia in majus efferendi, quo ſummi viri laudes etiam veritatis diſpendio amplificarentur. Ita Malachiam cum Eſdra confundendum arbitrantur (*a*); huic inventæ Maſoræ, & punctorum vocalium honorem; hunc reparatorem Sacrarum Scripturarum, Authorem Canonis Hebraici, quo Libri Sacri ad 22. determinantur, autumarunt. Sunt tandem qui veteres Scripturas Hebraicas novis Chaldæis characteribus ab illo traditas credant; quibus de rebus omnibus legendi Virorum eruditorum Tractatus, & Diſſertationes noſtro huic Prolegomeno ſubjiciendę.

a Vide *Proleg. in Malac.*

Eſdræ è Sacerdotali genere nato pater fuiſſe à nonnullis creditur *Saraia* Summus Sacerdos neci traditus à Nabuchodonoſore in Reblata poſt captam Jeroſolymam; faciliùs tamen credimus eum virum vel avum, vel proavum Eſdræ fuiſſe; vix enim aliter temporum ratio patitur, niſi fortè virum illum ultra 150. annos vitam prorogaſſe dixerimus. Venisse primùm Jeroſolymam unà cum Zorobabele creditur, repetenſque deinde, uti ferunt, Babylonem, quò proſequendę ædificationis Templi negotium urgeret, dein anno 7. Artaxerſis iterum Jeroſolymam ſe contulit. Studio Legis à teneris addictus, adeò in eo ſcientiæ genere excelluit, ut *Scriba velox* (*b*) in Scriptura appellaretur; quod viro nomen non ex facilitate ſcribendi, ſed ex intima patriæ legis cognitione inditum conſtat. Anno ſeptimo Artaxerſis Longimani, bonâ Principis veniâ, Judææ iter unâ cum voluntariis ejus viæ ſociis inivit, factâ ſimul à Rege copiâ deferendi Jeroſolymam aurum, & argentum ex oblationibus populi collecta, unà cum vaſis auri, & argenti in uſum Templi, mandatis inſuper oneratis Regii Ærarii Præfectis per Syriam, ut quæcumque neceſſaria in obſequium Domini, auri argentique, frumenti, vini, olei, & ſalis ad ſacrificia, abundè ſufficerent. Conceſſa pariter Sa-

b 1. *Eſdr.* 7. 6. *Sopher mahir.*

cerdotibus, cæteriſque Templi miniſtris à vectigalibus, & oneribus omnibus immunitas; permiſſum Eſdræ Judices, & Præſides conſtituere, quibus in civium necem vitamque, ſi quid in legem, vel Principum juſſiones attentaſſent iniquiùs, jus eſſet.

Tot igitur privilegiis auctus Eſdras iter unà cum ſociis aggreſſus eſt, & cum ad amnem Ava perveniſſet, luſtratâ ſuorum manu, neminem Levitici generis deprehendit; quare miſſis ad montes Caſpios Legatis, qui eoſdem montes tenebant Judæos, ut unà ſecum Jeroſolymam venirent, invitavit. Horum acceſſione 38. Levitæ & 200. Nathinæi in obſequium Templi collecti ſunt. Secundùm hæc, Dei ope precibus, & jejunio imploratâ, reſumpto itinere Jeroſolymam pervênit. Ibi ſacrificia obtulit, & vaſa oblationeſque pariter omnes in ærarium Templi ſepoſuit; tum verſæ illius curæ tollendis abuſibus, qui in populum irrepſerant.

Cum ex optimatum relatione audiſſet, inter Iſraelitas plurimos connubia cum fœminis, quibuſcum interdicta commercia miſcuiſſe, altè eo nuncio ſauciatus, veſtes doloris ſenſu actus dilaceravit, evulſiſque crinibus, & barbâ, terræ aſſidens, qua lacrymis, qua jejunio veniam à Domino deprecabatur. Inſueto viri habitu populus permotus in Templo illum convênit. Tum Eſdras mœroris ſui cauſâ indicatâ, quid facto opus eſſet conſultavit. Viſum eſt Optimatibus, ut innovato cum Domino fœdere mulieres alienigenæ, & nati ex illis liberi remitterentur. Nec mora, publicato per univerſam Provinciam edicto Hebræi Jeroſolymæ ſe ſiſtere jubentur: ſi quis contra faxit, omnibus bonis ſuis, & jure gentis multandus.

Condictâ igitur die omnes in unum cœtum collecti, quæcumque ab Eſdra ſancirentur, ſervaturos ſe polliciti ſunt. Cum tamen gravius anni tempus jam invaleſceret, neque ædes ſuppeterent, quibus ſe ab injuriis Cœli in tutum populus reciperet, ſelectis ad eam rem viris negocium commiſſum eſt, ut per Urbes diſcurrentes ab alienigenarum fœminarum malo loca purgarent.

Secundùm hæc, Eſdras totum ſe inſtruendo populo, & exponendæ Legi, quæ illi potiſſima fuit reliquæ vitæ occupatio, ſe contulit. Ita ſub Nehemia religioſo huic miniſterio, legendi nempè, & exponendi Legem in frequenti populi concione potiſſimis recurrentibus anni ſolemnitatibus in Atrio Templi, intentum videmus [c]. Reliqua ejus viri geſta omnia latent, neque enim habendum hic ſermonem cenſemus de iis, quæ in quarto Libro Eſdræ nomine inſcripto leguntur. Ejus Operis Authorem ampliſſimi viri nomen impudenter ementitum infra demonſtrabimus. Hunc non minùs gloriâ, quàm annis plenum obiiſſe, & magnifico funeris genere defuncto ejus corpori Jeroſolimæ parentatum Joſephus eſt author (d). Ejus obitum ante inductum de Nehemia ſermonem idem Joſephus deſcribit, quamquam habemus compertum Eſdram ſub eo Principe vixiſſe, atque in cæremonia dedicationis Mœnium Jeroſolymæ inter viros ampliſſimos locum habuiſſe (e). Quicumque Babylone reducem primâ vice unà cum Zorobabele virum conſtituunt, illi vitam ejus ultra 120. annos prorogant. Vide Comment. in 2. Eſdr. 12. 2. In Perſide obiiſſe cum ſecundò ad Artaxerſem repeteret, à Judæis literis mandatum eſt, ejuſque tumulum in ejus regionis urbe Samuza oſtendunt.

c 2. *Eſdr.* 8. 2.

d *Antiq.* *l.* 11. *cap.* 5.

e 2. *Eſdr.* 12. 26. 35.

Extant ſub ejus nomine quatuor Libri, quorum duo priores unâ contextus ſerie apud Hebræos continuati, in Canonem univerſæ Eccleſiæ ſummo omnium aſſenſu recepti ſunt. Duo poſteriores ad apocrypha ab Eccleſia Latina rejecti, in conſtituendis Religionis dogmatibus authoritatem obtinent nullam; quanquam apud Græcos tertius cum geminis prioribus in Canone recenſetur. De ſingulis ſeorſum agemus. Primus Liber, cujus nomine inſcribitur, ejuſdem genuinus creditur, in quo plura ſibi oculato teſti explorata, quorum ipſe potiſſimus Author fuerat, Eſdras literis conſignat. Sex priora capita hiſtoriam complectuntur libertatis à Cyro Judæis conceſſæ, adventûs Zorobabelis Jeruſalem, reſtitutionis ſacrorum in Templo, ſicut & ſacri illius ædificii reparati, plura interim adverſariis Judæorum in contrarium molientibus; intermiſſi etiam operis Artaxerſe jubente, implentibus viciſſim Prophetis Aggæo, & Zacharia, ut ædificium reſumeretur; ac tandem Darii Literas abſolvendum permittentis.

Aderat inter cæteros Author, cum Legati Regis Perſarum Jeroſolymam venientes quæſiverunt, qua facultate Judæi intermiſſum opus reſumerent (f): *Ad quod reſpondimus eis*, addit, *quæ eſſent nomina hominum authorum ædificationis illius*. Cum pariter hiſtoriam narrat reditûs Eſdræ in Judæam, copiâ redeundi per Artaxerſem factâ, Scriptor de ſe nunquam non loquitur, quaſi Hiſtoricus ſimul & potiſſimus rei author. *Benedictus Deus patrum noſtrorum, qui dedit hoc in corde Regis &c. & in me inclinavit miſericordiam ſuam &c. & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Iſrael Principes* (g). Eadem ſemper phraſis uſque ad exitum Libri regnat. Ex quo aperto ſatis argumento diſcimus, totum ab exordio Librum Eſdræ authori tribuendum. Quædam tamen in hanc ſententiam opponunt.

f 1. *Eſdr.* 5. 3.

g 1. *Eſdr.* 7. 27. 28.

1. Author Operis Jeroſolymæ verſabatur, cum miſſi à Rege Perſarum Legati Judæos de reſumpta ædificatione interpellarunt (h), ut in ſuperioribus demonſtravimus. Porrò Eſdras nonniſi diu poſt Zorobabelem rediit; quare cum Perſæ Jeroſolymam venirent, abfuiſſe debuerat (i). Huic argumento duo reponimus. 1. Eſdras potuit ſemel & iterum Jeroſolymam veniſſe, primò cum Zorobabele, ac deinde iterum Babylonem repetens facultatem ædificandi Templi à Rege impetraturus, tandem eâ obtentâ, iterum ſe in Patriam contuliſſe (k). 2. Quando ille abfuiſſet, adhuc

h 1. *Eſdr.* 5. 4.

i *Huet.* *Demonſtrat.* *Evang.* *propoſit.* 4. *pag.* 166.

k Vide *Commentar.* *noſtr.* *in* 2. *Eſdr.* 12. 1.

tamen quaſi præſens loqui potuerat, recepto ſatis more, ut Scriptor e. g. Judæus, Romanus, Gallus ita de rebus gentis ſuæ quaſi de propriis agat, & abſens alioqui quaſi præſens loquatur. Hoc ita familiari ſermone uſurpatur: *Diximus*, *locuti ſumus*, *vidimus*, *&c.* quæ loquendi formulæ non ſemper Scriptoris præſentiam rebus ab eo narratis, ſed tantum ſententiarum, motum plerumque cum illis, qui præſentes fuerunt conjunctiones deſignant.

Objiciunt ſecundò, Authorem primi Eſdræ cenſum retuliſſe ſub Nehemia tantùm inſtitutum; qui etiam ferè totidem verbis in Libro ejuſdem Nehemiæ nomine in Hebræo inſcripto legitur. Hujus igitur hiſtoriæ, quæ in exordio Libri occurrit, alterum ab Eſdra Authorem fuiſſe oportet. Hanc objectionem in Commentario occupavimus; duo tantùm addenda. 1. Quando hunc cenſum totum ad Nehemiam pertinere concederemus, potuit tamen non incongruè ab Eſdra, qui ad Nehemiæ ætatem vitam produxit, in ſcriptis referri; familiare eſt enim Scriptoribus, ut alter ab altero ejus generis documenta mutuetur. 2. Nehemias plura ſe ex veteri ſcripto ſub Zorobabele derivaſſe profitetur, 2. Eſdr. 7. 5. *Inveni librum cenſûs eorum qui aſcenderant primùm* (*Haolim bariſchonah*). Huic cenſui ipſe nomina eorum adjecit, qui ſecum, & facilè etiam quicumque cum Eſdra aſcenderant. Nec additamentum ſuum diſſimulat, ita enim cenſum exorditur: *Iſti filii, qui aſcenderunt de captivitate cum Zorobabel, Joſue, Nehemia, Azaria &c.* Summam igitur præcedentium cenſuum retexuiſſe Author videtur.

At enim cur cenſus Eſdræ inde exordium ducit, unde & Nehemias? qui utrinque virorum ſumma conſtat ad 42360. (*l*)? Ideo fortaſſe, quia Eſdras cenſum Nehemiæ ipſis penè verbis deſcripſerit. Facilè etiam Amanuenſis aliquis prioris cenſum jam ductum ad normam Nehemiæ fuſiorem, & numero hominum majorem reformare potuit, & ut major conſtaret ſimilitudo, eundem titulum, quem in cenſu Nehemiæ nactus eſt, adſcribere alteri voluit.

l 1. *Eſdr.* 2. 64.

3. Si Eſdras præcedentes cenſus ſub Zorobabele, & Eſdra complexus eſt, cur utrinque Eſdræ nomen ſiletur, cum tamen nec Zorobabelis, nec Joſue Summi Sacerdotis, ac Nehemiæ deſideretur? Reſpondeo, nomen Eſdræ in alteru cenſu ſeorſùm à Nehemia (*m*) relato, in quo nomina Sacerdotum, & Levitarum cum Zorobabele aſcendentium, adſcribi. Quin etiam Eſdras ipſe ſatis ſe in fronte cenſûs eorum, qui ſecum aſcenderunt, appoſuit (*n*): *Hi ſunt Principes Familiarum, qui aſcenderunt mecum de Babylone.*

m 2. *Eſdr.* 12. 1.

n 1. *Eſdr.* 8. 1. *& ſeq.*

4. Tandem ſi prima Libri capita Eſdræ Authori tribuantur, atque rediiſſe ſub Zorobabele ſtatuatur, debuit vitam ad 120. annos producere. Eſto; an homines id ætatis vixiſſe impoſſibile eſt? Eſdras ineunte juventâ è Babylonia primum rediit; deinde quòd ætatis robore, ſicut & agendi dexteritate valeret, ut rediret deſtinatus eſt. Omnia hæc prona ſunt.

Autumant nonnulli, utrumque Librum Eſdræ eidem Authori tribuendum, cum ambo unâ contextûs ſerie apud Hebræos continuentur (*). Author prioris Libri, addunt illi, refert uno in cenſu viros, qui nonniſi ſub Nehemia aſcenderunt; & Author ſecundi meminit Darii Condomani, ab Alexandro Magno Regno exuti, & Jeddoæ, ſivè Jaddi, qui victorem illum Regem Jeroſolymæ excepit; quare alterum fuiſſe oportet Librorum Authorem ab Eſdra, & Nehemia, & cum Alexandri Magni ætate, vel etiam poſt Macchabæos componendum (*o*); quanquam ut nominis veneratione gratiam ſibi apud Judæos conciliaret, Eſdræ ſibi nomen adoptavit.

* *Vaſſor De la Verité de la Religion, l.* 2. *par.* 3. *c.* 6. *Author Tract. Theologico-Polit. c.* 4.

o *Ita Auth. Tract. Theologico Politic.*

Has objectiones antea ſatis occupavimus. Junguntur Libri apud Hebræos ex connexa utrinque rerum ſerie. Olim Biblia univerſa unum ferè perpetuum volumen conſtituebant; deinde ad arbitrium pleraque in Libros diſſecta ſunt. Potuit Amanuenſium operâ irrepſiſſe in Textum Nehemiæ locus de Dario, Jeddoa, & Sanaballat. De cenſu ſatis ſupra mentem noſtram explicavimus.

Primus Eſdræ hiſtoriam complectitur 82. annorum, ab initio Cyri in Babylonios Regno A. M. 3468. aduſque 29. Artaxerſis Longimani, qui Nehemiam Jeroſolymam miſit A. M. 3550.

Epiſtola *Reum*, & *Samſai* ad Regem Artaxerſem adverſus Judæos (*p*), quemadmodum & altera Regis ad ipſos, ac tandem capp. 5. & 6. uſque ad ver. 19. Chaldaicè ſcripta ſunt. Ita pariter exaratum eſt edictum Artaxerſis Eſdræ traditum (*q*); reliqua Hebraico ſermone conſtant.

p 1. *Eſdr.* 4. 7. 8. *ad cap.* 5.

q 1. *Eſdr.* 7. 12. *uſque ad ver.* 27.

Digitized by Google

DISSERTATIO
IN TERTIUM LIBRUM
E S D R Æ.

DUO poſtremi Eſdrę oomine inſcripti Libri, communi Eccleſiæ Latinæ conſenſu noſtrâ ætate inter apocrypha rejiciuntur. Remotâ tamen adeò antiquitate præſtant, atque à Patribus Eccleſiæ adeò frequenter laudantur, ut eorum de illis opinionem in examen revocare operæ pretium duxerimus, adjectâ inſuper diſquiſitione de Authore, tempore ſcripti Operis, & de iis quæ majoris momenti in hiſtoria occurrunt.

De tertii Eſdræ authoritate Eccleſia Græca à Latina diſcrepat; Græci enim eodem venerationis gradu, quo duos priores, recipiunt. Exemplaria Græca vetuſtiſſima & probatiſſima, veluti Romanum, ita ſeriem Librorum conſtituunt, ut primo loco tertium Librum Eſdræ præſeferant, ſecundus Nehemiæ, tertius primo Eſdræ locus datur. Alter quidem ordo in nonnullis Græcis Editionibus ſervatur (a), ut tertius Eſdræ ſeorſum poſitus ſit poſt Canticum trium puerorum in fornace, & ante Sapientiam Salomonis; in aliis itidem Græcis idem Liber omnino deſideratur (b). Verùm extra controverſiam poſitum eſt, juxta ac Sixtus Senenſis lib. 4. animadvertit, Patres Græcos tertium Eſdræ ante Nehemiam conſtitutum tamquam canonicum habuiſſe.

a *Editio Græca Francofurti an. 1597. & Baſilreaſ. an. 1545.*
b *Editio Aldi Venet. anno 1518.*

Neque magis ac apud Græcos in veteribus Mſſ. & Editionibus Latinis ea in re conſtat. In nonnullis Mſſ. (c) priori Eſdræ Nehemias, huic ſecundus Eſdræ (ita, quem oos tertium, appellant) ſuccedit; in aliis tertius Eſdræ omninò deſideratur; in aliis vetuſtioribus io nova Editione S. Ambroſii (d) laudatis, multo magis etiam à noſtris Editionibus receſſum eſt. In vetuſtiſſimo Mſ. S. Germani à Pratis poſt duos Libros Canonicos Eſdræ unâ ſerie continuatos ſuccedit hiſtoria trium cuſtodum corporis Darii, & problema ab iis Regi propoſitum. Dein ſtatim ſequitur quartus Eſdræ in hæc verba: *Incipit Liber Eſdra Propheta ſecundus*, cui poſt duo priora capita continuatur tertius Eſdræ exceptâ hiſtoriâ trium corporis cuſtodum Darii; tum quartus Eſdræ hoc titulo adſcripto: *Liber Ezra quartus: anno triceſimo ruina civitatis, eram in Babylone ego Salathiel, qui & Ezra*, ac deinceps ad finem uſque. In alterum incidi notatum 775. in quo Eſdrę quartus à Capite tertio exorditur.

c *Manuſcript. Monaſterii S. Michael. in Lotharing. Item duo alia S. Germani.*
d *Admonit. in Lib. Ambroſ. Bono mortis.*

D. Faber, Ludovici XIII. præceptor, quartum Librum Eſdrę valdè à prioribus diſcrepantem invenerat, cujus variantia ad Cardinalem Baronium cenſuit tranſmittenda. In veteribus Bibliis Latinis impreſſis plerumque tres Libri Eſdrę ordine adſcribuntur; ita ut primo ſuccedat Liber Nehemię, ac deinde tertius, vel, ut nonnulla ſeruot Exemplaria, ſecundus Eſdrę. Is ordo manſit uſque ad Biblia Sixti V. ex quo tertium, & quartum extra ordinem Canonicorum amandari viſum eſt.

Apud Hebręos duo priores Eſdrę, vel ſi mavis, primus Eſdrę, & alter Nehemiæ unicum Librum conſtituunt. Paria Græci ſervant; in eo tamen diſſident, quòd primus Eſdræ in Exemplaribus Græcis, & in pluribus Latinorum idem, qui apud nos tertius, conſtituatur. Eum ordinem Patres ſequuntur, quemadmodum ſatis intelligimus ex Origene in fine Hom. 9. in Joſue, Pſeudo-Athanaſio in Synopſi, ex S. Auguſtino (e), & S. Cypriano (*), qui duo poſteriores problema trium Præfectorum Darii tamquam à vero Eſdra deſcriptum laudant. Laudat & S. Athanaſius, ſeu Author Synopſis, de quo nihil quod miremur, cum recepta ſatis apud Græcos opinio, & probatiſſima illorum ac vetuſtiſſima Exemplaria idem problema in primo Libro legant. Legebat & Joſephus hiſtoricus Antiq. lib. 11. cap. 3. omnium illorum Patrum vetuſtiſſimus; quare conſtitutum babeamus oportet, ante Verſionem S. Hieronymi tertium Librum Eſdræ in univerſa Eccleſia Canonicum reputatum fuiſſe; cum Exemplaria Græca, in quibus princeps locus ei Libro datus, vel ſaltem Latina Verſio ex Græca, obtinerent. Cum verò Patres, & Concilia priorum ſæculorum (f) geminos Libros Eſdræ in Canone recenſent, id intelligamus oportet tum de primo Eſdræ, & Nehemiæ in unum eundemque Librum continuatis, & tertio Eſdræ, quem ipſi priorem conſtituebant.

Solemne eſt etiam PP. Græcis (g) & Latinis (h), ut tertium Eſdræ contra Hæreticos, & in aſſerendis Fidei dogmatibus, ne cunctanter quidem laudent. Tandem

e *Auguſt. lib. 18. de Civit. Dei cap. 36. Niſi fortè Eſdras in eo Chriſtum prophetuſſe intelligendus eſt, quòd inter Juvenes quoſdam ortâ quæſtione quid amplius valeret in rebus; cum Regem unus dixiſſet, alter vinum, tertius mulieres, idem tamen tertius veritatem ſuper omnia demonſtravit eſſe victricem.*
* *Epiſ. ad Pompejum. Apud Eſdram veritas vincit.*
f *Conc. Carthag. 3. can. 47. Canon. Apoſtol. can. 83. Laodicen. can. ult. D. Aug. de Doctr. Chriſt. l. 2. c. 8. Innoc. 1. Ep. 3. art. 7.*
g *Athanaſ. Orat. 3. contra Arrianos. Juſtin. Martyr, Dialog. cum Tryphon. pag. 297. & alii paſſim.*
h *Auguſt. lib. 18. de Civit. cap. 36. Cyprian. ad Pompejan.*

dem

dem cum Liber iſta nihil fermè contineat, quàm hiſtoriam in primo Libro narratam, paucis immutatis, adjectâ tantùm narratione problematis à tribus corporis cuſtodibus Dario propoſiti (i), arduum planè videretur, ut ad apocrypha prorsùs amandaretur Opus, quod alioqui totius Eccleſię Grecę conſenſu probatum eſt. Ad hæc, nihil habet fidei, & bonis moribus abſonum; & hiſtoriam problematis ſuffragio ſuo tanquam veram aſſertamque recipiunt Patres, & vetuſtiſſimi plures, ac recentiores Scriptores Eccleſiaſtici. Hæc omnia Genebrardo perſuaſerunt, ut pro authoritate ejus Libri adniteretur (k). Hebræi quidem è cenſu primorum Canonicorum Librum abdjudicant, ſimul tamen inter *Deuterocanonicos* ſummo aſſenſu recipiunt. Hęc in Libri favorem congeri potuerunt.

i 3. *Eſdr.* 3. 4. 5.

k *Genebrar. in Chronico ad ann.* 3730. *pag.* 95. 69.

Verùm Eccleſiæ Latinæ authoritas Opus rejecit, apocryphum pronuncians, quod ſatis eſſe cenſeo, ut de ejus authoritate quæſtio inſtitui neutiquam poſſit. An fortè Græcorum opinione moribuſque tamquam lege ducamur, præſertim repugnante Concilii Florentini ſanctione, qua ſolis Libro Eſdræ, & Nehemiæ authoritas aſſeritur? Veterum P.P. plerique, qui Librum tamquam Canonicum laudaverunt, ignorare poterant, & facilè etiam ignorarunt multò illum ab Hæbræo Textu diſcrepare; quæ ſi noviſſent, multò cautiores fuiſſent, ne Opus reciperent, toties profeſſi, neminem ſe probare Librum, quem Canonis Hebraici authoritas reſpuerat.

His rebus inſtructiſſimus S. Hieronymus, de illo pronunciat Ep. ad Domnion. & Rogatian. *Nec apocryphorum tertii, & quarti Eſdræ ſomniis delectetur*. Quidquid, addit ille, ab Exemplaribus Judæorum abeſt, ſivè à 24. Seniorum authoritate non derivatur, id nobis reprobandum eſt. Si quis verò Septuaginta authoritatem opponat, tanta eſt in eorum Exemplaribus varietas, ut corrupta illa & fœdè deturbata ſatis demonſtret. Neque enim Scripto tam vario, ac parum inter ſe conſtanti poteſt veritas ulla rata & conſtans haberi: *Nec poteſt utique aſſeri quod diverſum eſt*. Agnoſcit ergo S. Hieronymus tertium hunc Librum à Græcis probari, ipſe tamen tamquam à Textûs Hebraici fide aberrantem penitùs rejiciendum cenſet. Quando autem nulla alia ſuſpicionis cauſa ſubeſſet, invidiæ in illum creandæ ſatis haberetur problema Regi Dario propoſitum. Totam hanc hiſtoriam ad arbitrium confictam, pluraque veritati hiſtoriæ Eſdræ repugnantia continere infra demonſtrabimus.

Quod ad Authorem tertii Eſdræ ſpectat, vetuſtiſſimum fuiſſe, quamvis ignotum, ex eo conſtat, quòd Joſephus, & vetera Græca Exemplaria hiſtoriam problematis in eo Libro relatam legant. Judæum Helleniſtam credimus, qui fabellis plurimis adjectis & Zorobabelis famam promovere, & Lectorem rerum varietate paſcere voluerit. Noluerim ego virum doli mali in iis, quæ addenda de ſuo cenſuit accuſare; potuit enim facilè conſtanti apud ſuos traditione acceptam, hiſtoriæ Eſdræ, ratum ſe nonniſi vera referre, fabellam hanc adjunxiſſe. Sed traditionibus hiſce popularibus veritas non ſemper aſſerta; quibus interdum veris rerum eventibus plurium fabellarum acceſſione authoritas detrahitur. Ita impræſentiarum accidiſſe reputandum eſt; mendacium ultrò ſe prodit, quemadmodum infrà demonſtrabimus; & in eo ſanè Author accuſandus, qui multiplici veritatis diſpendio fabellam ſuam aſſeruit, ne quis unquam fraudem ſubodoraretur.

Continet ergo Liber deſcriptionem ſolemnis Paſchatis ſub Joſia celebrati (l). Additur deinde ejus Principis obitus, & cæterorum poſt ipſum Regum uſque ad everſionem Jeruſalem hiſtoria. Hæc omnia è duobus poſtremis capitibus Paralip. derivata. Secundum caput refert hiſtoriam ſolutæ Cyro authore captivitatis Judaicæ, & vaſorum ſacrorum reſtitutionem, quantiſque deinde conatibus hoſtes Judæorum Templi ædificationem oppugnarint. Addit eorum ad Artaxerſem & viciſſim Principis ad illos Epiſtolas (m). In tertio capite Darius Regio convivio excipit Aulæ ſuæ Optimates, Mediæ pariter, & Perſidis Magiſtratus, adjectis etiam Præfectis 127. ditionis ſuæ Provinciarum. Cum verò Rex largiori cibo recreatus in ſomnum reſolutus dormiret, tres corporis cuſtodes excubias agentes, propoſito problemate, conſtituto etiam victori præmio, quale à Rege traderetur, ſe invicem tentarunt. Quicumque enim, dicebant, ingenio vicerit ille purpurâ veſtietur, auro potabit, auro inſuper quieſcet, deductuſque in curru magnifico, equis auro phaleratis, aureo pariter torque & *Cydari*, nempe capitis integumento nonniſi honoratiſſimis conceſſo, ornabitur. Locus quin etiam illi erit ſub Dario, & Regis neceſſarius appellabitur. Eâ igitur ſpe delinıti ſinguli problema ſuum ſcriptum, annuloque obſignatum ſub Regis cervicali depoſuerunt. Alter ex illis tuebatur vinum eſſe omnium fortiſſimum; ſecundus Regem, tertius fœminas valere plurimùm, veritatem tamen omnibus præſtare affirmabat. Expertectus tandem Rex ſingulorum ſcripta tenuit.

l 3. *Eſdr.* 1. convenit cum duobus poſtremis capp. Paralipp.

m 2. Caput uſque ad ver. 54. idem eſt ac primum cap. 1. Eſdræ; à ver. 14. uſque ad exitum convenit cum quarto primi Eſdræ verſ. 9. &c.

Convocatis igitur omnibus Aulæ Optimatibus, & Provinciarum Præfectis, in eo cœtu lectum ſingulorum problema, tum ſtare ſinguli juſſi, quid pro ſua ſententia afferrent, auditi. Primus pro vino diſſerens, ejus potentiam ſuper mortalium mentes oſtendit; vinum enim miſeriarum ſenſum hebetat, voluptatem, lætitiam, animi vigorem & liberalitatem conciliat, nec rarò furorem incendit. Alter proximè ſuccedens, potentiam Regis mari æquè & terris imperantis extulit, cujus nutu tremerent gentes, cujus armis faſtigium ſuum montes demitterent, elatæ turres, & mœnia deprimerentur, omnia cædibus, ſanguine, & terrore replerentur; iſque viciſſim, adjecit, indulget, confirmat, ſuſtentat. Subjectæ illi gentes

Digitized by Google

tes laborum ſuorum tributa certatim afferunt, hoſtes terrore proſternuntur, Mundus univerſus in obſequium inclinatur.

Tertius ſucceſſit Zorobabel, qui fœminarum potentiam pluribus commendavit; illis enim, inquit, ſubjecti vulgares æquè ac Reges; illis puſilli æquè ac ſummi quique Viri originem ſuam ferunt accepto; ac tandem quicumque vineam colunt, vinumque potant, nunquam ſine fœminis viſam tolerare potuiſſent. Unde veſtes, & precioſa quæque ornamenta? Nonne homines deſerto patre, amicis, & Patria fœminæ adhærent? Mulierum beneficio feroces ſpiritus miteſcunt; effrenes quique ad officium redeunt. Reges ipſi, quamvis alioqui omnibus dare jura noverint, iniquiùs quandoque à fœmina, quam depereunt, haberi ſe ferunt patienter. Vidi ego Apemam Filiam Beſaci, quæ dexteræ Regis aſſidens, ex ejus capite detractum diadema ſuo impoſuit, Regemque ipſum lævâ manu blandè percuſſit.

Verùm, ait ille, quamvis fœmina potens, multò tamen muliercularum blanditiis potentior veritas, cui gentes omnes deferre, quam invocare ſinguli noverunt. Cælum veritati fauſta apprecatur, terra timet, & colit. Vinum, Rex, mulieres poſſunt quandoque ad ſcelera & licentiam excurrere; incorrupta ſemper æternumque manens veritas; nec enim temporariâ virtute pollet, nec viciſſitudinibus obnoxia. Nunquam illa alteri præ aliis favet injuſtè, ſemper in judiciis ſuis rectam æquitatis lancem ſervans. Ex illa vis, ex illa decor, ex illa omnium ſæculorum potentia. *Benedictus ſit Dominus veritatis*. Excepta ſummo Auditorum plauſu viri oratio, acclamantibus omnibus: *Magna ſanè veritatis vis*.

Tum Rex cauſæ victoriam differenti pro veritate adjudicavit; cumque non iis tantummodo, quæ ſibi certantes ſpoponderant, præmiis cumulatum voluit, ſed & quæcumque poſceret omnia ſe daturum pollicitus eſt. Tum Zorobabel in genua provolutus, rogavit ut in memoriam Darius reduceret votum, quo ſe olim, antequam Regnum capeſſeret, obſtrinxerat, reſtituendi ſcilicet Templi, ab Idumęis (qua occaſione Urbs à Chaldæis expugnabatur) incendio vaſtati; ſicut etiam remittendi vaſa ſacra, à Cyro, dum Babylone potiretur, Jeroſolymam ut referrentur deſtinata; id autem adjecit ſe cujuſvis præmii loco recepturum. Supplicem complexus Darius, poſtulata omnia conceſſit, Præfectis Provinciarum Tranſeuphratæis juſſionibus oneratis, ne gravius quidquam in Judæos auderent; ſed quietam regionis ſuæ poſſeſſionem immunemque illis relinquerent; quin & Idumæos Urbes, quas olim occupaverant, vacuas illis remittere cogerent; curarent inſuper, ut neceſſaria è Libano materia Jeroſolymam ſubveheretur; quæcomque ad victum, & veſtes ſacras Levitarum, & Miniſtrorum Templi requirerentur, ſufficerent, donec Urbs, & Templum perficerentur. Adjecit inſuper, ut 20. talenta è Regiis proventibus quotannis ædificationi Templi promovendæ penderentur, ſicut & alia decem tolerandis impendiis jugis Sacrificii, matutini ſcilicet & veſpertini. Ad hæc omnia eſſe voluit Judęis privilegium perpetuæ libertatis, tum & Urbis metropolis reſtituendæ. His privilegiis auctus Zorobabel Jeroſolymam veniens, nihil antiquius habuit, quàm ut de omnibus Regios provinciarum Præfectos faceret certiores; eorumque præſidium compararet 42340. Judæis, quos una ſecum, adjectâ immenſâ captivorum multitudine, adduxerat. Hæc ſumma capp. 3. & 4. & 5. tertii Eſdræ, ſimulque eorum quæ pariter in toto Libro majoris momenti occurrunt, eorumque tandem in quibus potiſſimùm à primo Libro Eſdræ tertius iſte diſcrepat.

De univerſa hac trium corporis Regii cuſtodum hiſtoria hanc ſententiam ferimus. Primò plurimum abhorret ab hiſtoria genuina Eſdræ in Libris Hebræorum, & in Exemplaribus Canonicis relata. Si Darius Judæos unà cum Zorobabele Jeroſolymam remittens, Regias pro illis literas ad Præfectos Tranſeuphratæos dediſſet, nunquam illi interrogatum veniſſent Judæos, qua poteſtate reſtituendum Templum ſuſcepiſſent? Nota illis Regia Edicta, quibus pariter impenſas in idem opus ſufficere cogerentur. Cur etiam novam hanc facultatem non obtendiſſet Zorobabel, (n) potiùs, quàm veterem à Cyro datam? Conſtituit etiam Author, reducendi in Judæam gentiles ſuos, cum primùm à Cyro facta eſt regrediendi facultas, Ducem alterum fuiſſe à Zorobabele. Ecquem illum? Salmanaſſarem nimirùm Judęæ Pręfectum (o). Hæc omnia perperam ad veritatem (p). 3. Altaris conſecrationem, atque reſtitutorum ſacrificiorum epocham cum ipſo Zorobabelis reditu, ſecundo Darii anno, componit (*), cum genuinus Eſdras hæc omnia poſt ſeptem menſes ſub ipſo Cyri Regno, ante intermiſſam Templi ædificationem juſſu Artaxerſis, facta commemorat (q). 4. Silet Epiſtolas à Præfectis Tranſeuphratæis ad Darium datas, quibus permotus Rex quæri in Archiviis Edicti Cyri pro Judæis exemplar præcepit, eoque invento, intermiſſum Opus reſumendum permiſit (r). 5. Duo inſuper Author fide ſuâ tantùm certa narrat: primùm Zorobabelem inter corporis Regii cuſtodes Babylone verſari, cum interim Jeroſolymæ fuiſſe certo conſtet (s). Secundum nihilo meliori fide aſſertum eſt, Darium ante initum Regnum reſtituendo Templo Jeroſolymitano voti religione ſeſe obſtrinxiſſe. Quæ ſi veritati conſtarent, cur excuti tabularia juſſerat, quò certior fieret de permiſſa à Cyro ejus rei facultate? 6. Darii beneficio conceſſam Judæis aſſerit ab oneribus omnibus immunitatem, cum alioqui tributorum acceſſione oppreſſos Hebræos 2. Eſdr. 5. 4. & 9. 37. noverimus. 7. Nehemiam, & Atherſatam tanquam duos viros diſtinguit (t); cum alioqui Atherſata non viri peculiare, ſed officii, pincernæ nempè (u), quo Nehemias in Aula Artaxerſis fungebatur, nomen ſit. 8. Putidum eſt mendacium, ſecum-

n 3. *Eſdr.* 5. 53.
o 3. *Eſdr.* 2. 55.
q 1. *Eſdr.* 1.
* *Eſdr.* 5. 48.
p 3. *Eſdr.* 3. 1. 2. 3. & 4. 13.
r 1. *Eſdr.* 5. 6. & 6. 1. &c.
s 3. *Eſdr.* 5. 2.
t 3. *Eſdr.* 5. 40.
u Vide 2. *Eſdr.* 8. 9.

Digitized by Google

cumque pugnat, quod ab Authore aſſeritur de Zorobabele Darium rogante, ut Jeroſolymam remitteret ſacra vaſa, olim ad eam rem à Cyro deſtinata (x). Quaſi ſcilicet Cyrus nihil remiſiſſet; cum alioqui appoſitum apud Eſdram, & etiam apud hujus libri Authorem cap. 2. 11. 12. 13 19. legatur. Idumæos invidiâ incenſi Templi, qua reipſa liberandi videntur, onerat (y). 9. Omnem chronologiæ rerumque geſtarum ordinem turbat, volens ſingula in hiſtoria Eſdræ relata colligere. Ad calcem poſtremi capitis rejicit hiſtoriam (z) nonniſi ſub Nehemia, in cujus tantùm Libro relata eſt, conſignandam (*). 10. Præſidium mille equitum Judæis à Dario aſſignatum narrat, quibus tutum illis iter Jeroſolymam pararetur; quaſi ſcilicet 50000. circiter hominum aliquid timendum fuiſſet. 11. Univerſæ tandem hiſtoriæ ſuæ fabulæ ſuſpicionem creat, cum tres illos viros dignitates ſibi deſtinaſſe refert; quaſi ſcilicet neceſſitatem Regi impoſituros, or in problemate victorem conſtitutis ab illis præmiis remuneraretur. Et quænam illa? Summa planè, & exceſſiva: quid enim aliud ſperare potuiſſet ſupremus aliquis Exercitûs Imperator poſt adjectas Regno provincias, & confectam glorioſam aliquam expeditionem? Quæ deinde vera in libro referuntur, vel ſaltem quidquid verum & argumenti connexione conſtans eſt, totidem penè verbis è primo Eſdræ derivatur, ut proinde ab eo referendo temperemus. Perſuaſum igitur habemus, Authorem ejus Libri Judæum aliquem Helleniſtam habendum, qui hiſtoriæ problematis fidem conciliaturus, opportunum cenſuit, ſi Textui veri Eſdræ narrationem ſuam adnecteret. Cum verò majus eſſet quàm pro ejus viribus opus, in aperta mendacia identidem incidit, quod in cauſa fuit, cur jure meritoque ab Eccleſia rejiceretur, Textûs Hebræi, cujus apud Hebræos uſus, & veterum Exemplarium Græcorum fidem ſequuta, in quibus nihil tale legitur.

x 3. Eſdr. 4. 24. *Omnia vaſa remittere, quæ ſeparavit Cyrus, quando mactavit Babylonium, & voluit ea remittere.* Vide etiam ver. 57.
y 3. Eſdr. 2. 45.
z 3. Eſdr. 9. 37. & ſeq.
* 2. Eſdr. 8. 1. & ſeq.

DISSERTATIO
IN QUARTUM LIBRUM
E S D R Æ.

De quarto Eſdræ non eadem ſedet omnibus ſententia. Eccleſia ejus verba in Eccleſiaſticis Officiis uſurpans probaſſe viſa eſt. Introitum feriæ tertiæ Pentecoſtes ex 4. Eſdræ 2. 36. 37. derivatum eſt: *Accipite jucunditatem gloriæ veſtræ.... Commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei, qui vos ad Cæleſtia Regna vocavit.* Et in Officio Paſchali Martyrum: *Lux perpetua lucebit vobis (a) per æternitatem temporum.* Et: *Hi ſunt qui mortalem tunicam depoſuerunt.. modò coronantur, & accipiunt palmam (b).*

a 4. Eſd. 2. 35.
b 4. Eſdr. 2. 45.

S. Barnabas Ep. c. 12. hæc verba tanquam Authoris Sacri laudat: *Et quando hæc conſummabuntur? & dicit Dominus: cum lignum inclinatum fuerit, & reſurrexerit, & cum de ligno ſanguis ſtillaverit.* Eo ſpectare pariter S. Joannes Apoc. 6. 9. viſus eſt: *Vidi ſub Altare animas interfectorum propter verbum Dei ... & clamabant voce magna, dicentes: Uſquequo Domine, ſanctus, & verus, non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum?* Confer hæc Apoſtoli verba cum 4. Eſdr. 4. 35. *Nonne de his interrogaverunt animæ juſtorum in promptuariis ſuis, dicentes: Uſquequo ſpero ſic? Et quando veniet fructus area mercedis noſtræ?* Faciliùs tamen crediderim, non Apoſtolum ab Eſdra, ſed Eſdram ab Apoſtolo ſpectatum fuiſſe.

Veteres PP. Græci & Latini, non ſine addito elogio Authoris Divino Spiritu afflati, idem Opus laudarunt. S. Ambroſius de Bono Mortis cap. 10. n. 45. ſententiam ex eo, tanquam è Libris Eſdræ derivatam ideo ſe laudare proteſtatur, ut intelligant Pagani quæcumque habeant in Libris ſuis probata, noſtris Libris debere. Et cap. 11. n. 51. ſequntum Apoſtolum dicit non Platonis, ſed Eſdræ Divino Spiritu afflati dogmata: Eſdras, ait, multò ſuperior Philoſophis omnibus habendus eſt. Pari emphaſi opinionem ſuam exprimit De Spiritu Sancto l. 2. Orat. de obitu Satyri cap. 7. Epiſt. 38. ad Horontian. in qua lectionem ejus Operis ſuadet, ut anima præſtantioris eſſe quàm corpus naturæ intelligatur. Ubique Eſdram non ſine adjecto ſacri Authoris elogio commemorat.

Tertullianus idem Opus, ſed nomine & elogio ſuppreſſo, tamquam Sacram Scripturam laudat (c). S. Clemens Alexandrinus Strom. lib. 1. Danielis vaticinium exponens, Eſdræ teſtimonio utitur, quod tamen fruſtra in Eſdra quæras. En autem ad literam: *In Eſdra ſcriptum eſt: Et ſic fuit Chriſtus Rex, Dux Judæorum, cum impleta eſſent ſeptem hebdomades in Jeruſalem, & in ſexaginta duabus hebdomadis quievit univerſa Judæa, & fuit abſque bellis, & Dominus noſter Chriſtus Sanctus Sanctorum cum veniſſet, & viſionem impleſſet, & Prophetam, in carne unctus eſt Patris ſui Spiritu.*

c *Tertul. de Præſcript. initio* hæc citat. *Oculi Domini altè ex* 4. *Eſdr.* 8. 20. & *contra Marcion. lib.* 4. illud: *Loquere in aures audientium, ex* 4. *Eſdr.* 15. 1. Differt quidem aliquanto Vulgata, ſed ſententiam retinet.

vitu. Eundem etiam Scriptorem unà cum Jeremia tanquam authoritate pares adducit Strom. lib.4. ex 4. Eſdr.5. 35. Pſeudo-Athanaſius in Synopſi hunc Librum in recenſendis Canonicis præterit; illud tantummodo poſt laudatos duos alios Eſdræ Libros addens, memoriæ proditum eſſe Eſdram ſervaſſe ſimulque in publicum protuliſſe Libros Sacræ Scripturæ: quod tamen non ex ſua, ſed ex vulgi ſententia, in nullo authentico libro expreſsâ, retuliſſe videtur. Author Operis imperfecti in Matthæum (*d*) hæc habet: *Dicit enim Propheta Eſdras, omnium Sanctorum numerum eſſe quaſi coronam.*

Ea tandem ſententia, quæ olim S. Cypriano (*e*) aliiſque ſedit, de imminenti mundi exitu, è quarto Eſdræ tanquam canonico libro derivata fuiſſe videtur. Nec aliunde pariter accepta eorum ſententia, qui Eſdram dictaſſe iterum, & reſtauraſſe Sacras Scripturas affirmarunt (*f*); neque enim alibi unquam, quàm in Libris Eſdræ paria leguntur. Genebrardus, qui Opus illud vindicandum ſuſcepit (*g*), author eſt à Pico Mirandulano ſervari Mſ. Hebraicè inter ſeptuaginta duo de ſcientia rerum occultarum, quæ idem Eſdras dictaſſe ſe profitetur. S. Hieronymus tertio & quarto Libris Eſdræ alioquin infenſior, ejus tamen authoritatem non penitus rejeciſſe videtur in libro adverſ. Helvid. *Sive Moſen volueris Authorem Pentateuchi, ſive Eſdram ejuſdem inſtauratorem, non recuſo.* His potiſſimùm rationum momentis hujus Operis authoritas fulcitur.

His omnibus unum tantùm, ſed peremptorium apponimus; nimirum Græcorum & Latinorum omnium ſuffragio è Canone excludi. Rejicit etiam Author Synopſis, rejiciunt Patres, & Concilia, in quorum catalogo nonniſi duo Libri Eſdræ commemorantur. Tandem Hieronymus ſtilo cenſorio duos poſtremos Eſdræ configit in Præfatione ad Libros Canonicos ejuſdem Authoris (*h*); pariterque in Opere adverſus Vigilantium hæc habet: *Tu Vigilans dormis, & dormiens ſcribis, & proponis Librum apocryphum, qui ſub nomine Eſdra à te, & à tui ſimilibus legitur* (*i*); addit deinde nunquam ſe idem opus legere acquieviſſe; cui enim bono Librum ab Eccleſia reprobatum legendum ſuſcepiſſet?

Nec parum ad eum reprobandum facit alta ejus Libri apud Græcos oblivio, in quorum lingua nulla ſuppetunt ejuſdem Operis jamdiu à pluribus annis exemplaria; quanquam alioqui à veteribus Patribus Græcis laudaretur; & Latinorum de illo incuria ex eo potiſſimùm deducitur, quòd rarò in veteribus Exemplaribus vetuſtiſque Mſſ. occurrat (*k*) Hæc omnia non obſcuro planè argumento demonſtrans, plurium ſæculorum eâ de re ſententiam; ſi quos autem Veterum Eſdræ nomen in errorem adduxit, is tamen error brevi correctus eſt.

Non ſemel Genebrardus in eo Libro vindicando fallitur. Primò errat cum apud Picum Hebraicum ejus Libri Exemplar ſervari tradit; laudat enim Picus (*l*) tantummodo quartum Eſdræ; cujus Authoris Hebraicum Exemplar 70. Librorum de ſcientia occulta, quos Eſdras dictaſſe ſe profitetur, ſervare ſe tradit. Secundò minùs appoſitè 72. Libros recenſet, ut congruant confictо ad arbitrium numero Patrum Magnæ Synagogæ, quorum dogmata Eſdram totidem libris complexum fuiſſe narrat. Inter hos Libros quartum Eſdræ recenſet; quamquam eâ de re nihil apud Picum; qui potiùs contrarium inſinuat; laudat enim idem Opus tanquam authoritatem conciliatores ſuis Libris de ſcientia occulta Hebræorum. Eſto verò, inter eos Libros ſuos locus quarto Eſdræ aſſignetur: an proinde Canonicum erit Opus, & divinum? Quale nam judicium de Cabala, & ſcientia occulta Hebræorum feratur, planum eſt.

Nec minùs à rejiciendo Opere veritatis amatores impelleret, quòd Liber erroribus ſcateat. Animas Sanctorum in infernis detineri, quoadusque numero Juſtorum abſoluto dies Judicii ſuccedat, impiiſſimè aſſerit. Poſthac omnes Animæ manumittendæ (*m*). Diem judicii coronæ ſive annulo comparat, in quo nullum neque initium neque exitus. Ità omnes ſimul Animæ in felicitatem æternam recipientur; priores æquè, & poſtremæ omnes ſimul ingredientur, alterâ alteram ne gradu quidem præcedente (*n*). Bella ſanè capitis 6. commentatio, de creatis ſcilicet ab ipſo mundi exordio duobus immanibus monſtris, quorum alteri nomen Henoch, alteri Leviathan. Cum autem ambo ſimul intrà ſeptimę partis Terræ ſpatium contineri non poſſent, Deus utroque ſegregato, Henoch in tractu terræ 5000. montibus frequenti collocavit; Leviathan verò in mari conſtituit, ubi diligenti cuſtodiâ aſſervatur, eſca convivio Electorum tandem inſtituendo electa. Hæc de Rabbinorum traditione derivata conſtat. Sententiam hujus Authoris de proximè imminenti die Judicii, ſicut & de tranſmigratione decem Tribuum in Regionem Arſeret (*o*); ac tandem de reſtauratione Sacrarum Scripturarum authore Eſdra, alibi adduximus.

His omnibus acceſſionem errorum facit Genealogia Eſdræ in exordio Operis deducta, quæ ab Aarone 19. generationibus digeritur, qua in re nec ſatis convenit cum tertio (*p*), nec cum primo (*q*) Eſdræ. Hæc inter utrumque Opus diſcrepantia ſuſpicionem nonnullis Veterum induxit, utriuſque Authorem nomine quidem eundem, re tamen alium fuiſſe. Vetus Mſ. Abbatiæ S. Germani hujus quarti Libri Authorem in exordio ejuſdem Libri, quod in Impreſſis capite tertio legitur (*), hæc habet: *Anno triceſimo ruinæ Civitatis eram in Babylone, ego Salathiel qui & Ezras* &c. Verùm ejuſdem Operis Author ipſe ſe genuinum Eſdram venditat in fronte capitis primi, ubi genealogiam ſuam per Eleazarum filium Aaronis deducit.

Putido ſanè mendacio aſſerit, Deum populi ſui nuper ex Egypto egreſſi rebus conſulturus, duas provincias Tyri, & Si-

do-

d *Author Operis imperfecti in Matth. Hom.* 34. ut videtur *ex* 4. *Eſdr.*5.42. vel fortè legendum *Propheta Eſaias* ex Iſai. 28. & 62.3.

e *Cyprian. ad Demetrian. circa initium*. Vide ſi placet 4. *Eſdr.cap.*5.

f Vide *noſtr. Diſſert. in idem argumentum*.

g Vide *Genebr. in Chron. lib.* 1. *ad A.* 3730. Et 4. *Eſdr. cap.*14.46.

h *Hieron. Epiſ. ad Domnion. & Rogat.*

i *Laudaverat Vigilantius teſtimonium ex* 4. *Eſd.*7.36. 44.

k Rariſſimum eſt in antiquis Mſſ. in Editionibus non ante Nurimbergenſem 1521. legitur.

l *Pic. Apolog. pag.* 117.118.

m 4. *Eſdr.*4. 41.42.

n *Ibid. cap.*5. *ver.*42.

o Vide *noſtram Diſſ. de Regione, quò decem Tribus ſe ſe receperunt*.

p 3. *Eſdr.*8.1. 2.

q 1. *Eſdr.*7. 1.2.

* 4. *Eſdr.*3.1. & 4.1. *A. M.* 3446.

Digitized by Google

donis diſſipaſſe (*r*); & paulo ioſra verſ. 12.23. *In deſerto*, ait, *cum eſſetis in flumine Amorrhæo ſitientes, & blaſphemantes nomen meum, non ignem vobis pro blaſphemiis dedi; ſed mittens lignum in aquam dulce feci flumen.* Semel & iterum meminit prodigii, cujus ne verbum quidem apud Moyſem; niſi fortè duo plane diverſa ab illo confundi maluerimus; nempe correctum ſaporem aquarum in Mara paulò poſt egreſſum ex Egypto (*s*), & alterum prodigium ad Torrentem Arnon in finibus Amorrhæorum (*t*). In cap.1. 39. duodecim Prophetas minores commemorat, quorum nonnulli, oti Aggeus, Zacharias, & Malachias, nonniſi poſt exitum captivitatis munus ſuum exercuerunt; ſeriùs proiodè quàm ut ab Eſdra ad fidem adſtruendam vaticinio in eodem Libro expreſſo (*x*) laudari potuerint. Ordinem etiam in iis Prophetis recenſendis Græcorum Bibliorum ſervat; diverſum ſanè ab eo, quem in Hebraicis tenemus.

r 4. *Eſdr.*1.11. *In Oriente Provinciarum duarum populos Tyri & Sidonis diſſipavi.*
s *Exod.*15.14. 25.
t *Num.*21.16.
x *Ibid. c.*1.39.

Hiſtoriam itineris ſui neſcio cujus ad montem Horeb (*y*) inſtituit, quod ſanè ineundum oec ratio ulla ſuadebat; nec ſucceſſus aliquis, ut poſteritati illius memoria conſignaretur, impellebat. Memoriam poſtremi Judicii jam imminentis pluries oggerit; utì cum ex duodecim portionibus, quibus totum ſæculorum tractum diſtinguit, decem & ſemis ætate ſuâ, & ante captivitatem elapſas jam inſinuat (*z*), ex quo, ſi exactè computus ducatur, quamcumque tandem tempora ſupputandi rationem incamus, debuit ſæculorum exitus jam inde à pluribus ſæculis adeſſe. Si fortè vaticinari ioſtituat, vel præterita jam vel ab allis Prophetis prænunciata vatis ſupercilio pronunciat. Ita aliis verbis, & ſub allegoria aquilæ è mari volitantis Danielis vaticinium ingerit (*a*). Quam viſionem ſuam his verbis, quæ per ſummam impudentiam Deo attribuere non veretur, concludit: *Aquilam quam vidiſti aſcendentem de mari, hoc eſt Regnum, quod viſum eſt in viſione Danieli featri tuo.* Res erat planè non difficilis rerum præteritarum oracula fundere, & res antea geſtas ſub vaticiniorum ſpecie indoctis obtrudere. Aliud etiam viri commentum reputanda ſunt ea, quæ de Arca Domini à Caldęis captâ ibidem leguntur (*b*); cum à communi Judæorum fato exemptam illam & in ſpelunca occultatam Jeremiæ Prophetæ eautione ex 2. Macc.2. 4. conſtet.

y 4. *Eſdr.*12. 33.
z 4. *Eſdr.*14. 11.12.
a 4. *Eſdr.*11. & 12.
b 4. *Eſdr.*10. 22. *Arca Teſtamenti noſtri direpta eſt.*

Quod verò hujus Authoris ſingulare ingenium eſt, errorem ipſe ſuum prodit æquè & cum vera, & cum etiam à veritate aliena commemorat. Adeò in Teſtimonio de advento Jeſu Chriſti, ejuſque obitu, & reſurrectione ferendo ſine ambagibus loquitur, ut ſi fortè à Judęis ſivè Paganis Opus illud alicujus authoritatis haberetur, actum eſſet de illis. Tam etiam frequenter ſententiæ Evangelicis pares recurrunt, ut alterutrum ſtatuamus oportet, ſivè nimirum Libri Authorem ex Evangelio, vel ex illo Evangelium excerpſiſſe. Ita e. g. ait: *Revelabitur Filius meus Jeſus cum his, qui cum eo ſunt, & jucundabuntur, qui relicti ſunt in annis quadringentis. Et erit poſt annos hos, & morietur filius meus Chriſtus, & omnes qui ſpiramentum habent homines. Et convertetur ſæculum in antiquum ſilentium diebus ſeptem, ſicut in prioribus judiciis, ita ut nemo derelinquatur. Et erit poſt dies ſeptem, & excitabitur quod nondum vigilat ſæculum, & morietur corruptum. & terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis qui in eo ſilentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendata ſunt animæ. Et revelabitur Altiſſimus ſuper ſedem judicii & pertranſibunt miſeria, & longanimitas congregabitur. Judicium autem ſolum remanebit, veritas ſtabit, & fides convaleſcet* (*c*) .... *Dies enim judicii erit finis temporis hujus, & initium temporis futuræ immortalitatis.* Et cap.2. 34. *Expectate Paſtorem veſtrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo eſt ille, qui in fine ſæculi adveniet.* Et de Martyribus ibid. 46. *Et dixi Angelo: Quis eſt qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? Et reſpondens dixit: Ipſe eſt filius Dei, quem in ſæculo confeſſi ſunt.* De gentium vocatione non ſemel ita loquitur, ut Prophetiæ omnis caligo abeſſe videatur (*d*). Paria de reſurrectione mortuorum (*e*), & de peccato originis (*f*) legas: *O' tu quid feciſti Adam? Si enim tu peccaſti, non eſt factus ſolius tuus caſus, ſed & noſter, qui ex te advenimus.* Sæpè verbis Evangelii apertiſſimè præluſum, ut in illo cap.2. 23. *Dabo tibi primam ſeſſionem in reſurrectione mea*; & infra cap.2. 26. *Servos, quos tibi dedi, nemo ex eis interiet.* Et de præcurſoribus diei ultionis hæc legas cap.5.9. *Amici ſemetipſos expugnabant*; & cap.6. 24. *Debellabunt amici amicos ut inimici.* Geminas etiam vias inducit, anguſtiorem illam, latiorem alteram (*g*); duodecim arbores fructibus onuſtas, & totidem fontes fluentes lacte & melle (*h*), nempe duodecim Apoſtolos.

c 4. *Eſdr.*7.28. 29.30. *& ſeq.* Vide etiam ſi lubet *cap.*8. 18. 10.61. & 9.1. & 3. & 3.36. & 14. 10.11.
d 4. *Eſdr.*1. 14. & 2.9.10.
e *Ibid. ver.*31.
f 4. *Eſdr.*7.48.
g *Ibid.*7. 18.
h. *Ibid.*2. 18.

Eſt igitur cur hujus ſcripti Authorem Chriſtianum aliquem facilè ex Judæo reputemus; qui reducere ad fidem Iſraelitas Jeſu Chriſto repugnantes aggreſſus Opus illud ſub ementito Eſdræ nomine, quo venerationem illi conciliaret, procudit. Ut enim à Judæo ſcriptum autumemus, perſuadent plura in eo Opere ex traditionibus Rabbinicis derivata; ut de Paradiſo terreſtri ante Mundum producto (*i*), de Angelo Domini cum Malachia confundendo (*k*), de Leviathan à Domino ſub ipſum Mundi exordium producto (*l*), & alia ſexcenta hujus ſaporis. Viri fides, & pro Judæorum converſione ſtudium ubique ultrò ſe prodit (*m*). Quanquam à probę fidei Chriſtiano alienum videtur, ſimplicitatem & æquitatem Evangelii pari fraude doloque corrumpere, ot iis artibus Judæi ad ſaniorem mentem revocentur. Piæ illæ fraudes ſalubrem decepto errorem ferentes, eſto interdum permittantur; nunquam tamen niſi per ſummam audaciam, & contra præſcriptas Chriſtiano regulas id committeretur, ut confictis ad arbitrium

i 4. *Eſdr.*3.6.
k 4. *Eſdr.*1. 40.
l 4. *Eſd.*6. 49. 50.
m Vide potiſſimùm *cap.*8. 15. &c.

verbis Sanctus Spiritus locutus inducatur, & commentitia quædam oracula venditentur.

Credimus etiam non inviti, vixiſſe Scriptorem furentibus adhuc primis in Chriſtianos perſecutionibus, cum de Martyribus (n) motiſque in veræ Fidei aſſertores perſecutionibus ſermonem habeat.

n 4. Eſdr. 2. 34. &c. & 6. 25. alibi.

Objectum ſibi per viſum hominem narrat cap. 13. 1. &c. è mari emergentem, qui Mundi univerſi œconomiâ turbatâ, è quatuor Cœli ventis adverſarios in ſe provocabat. Sculpſit ille ſibi impervium & inacceſſibilem montem, quo tutus ab adverſariorum conatibiis evaſit; unde verò mons ille exciſus prodierit, fruſtra indagatum eſt. Subeuntes adverſarios ſuos vir ille oris halitu exſufflavit. Tum hominum turbam pacis amantem ad ſe invitavit.... *Ipſe eſt quem conſervat Altiſſimus, qui per ſeipſum liberavit creaturam ſuam....... Ecce dies veniunt quando incipiet Altiſſimus liberare eos, qui ſuper terram ſunt; & alii alios cogitabunt debellare, Civitas Civitatem, locus locum, & gens adverſus gentem, & Regnum adversùs Regnum. Ipſe autem Filius meus arguet, quæ adinvenerunt gentes.* Sermonem babet de bello quodam & clade futurâ Judææ, multò quàm quæ ſub Caldæis contigit fædiori [o]; ea occaſione ait: *De ligno ſtillabit ſanguis, & lapis dabit vocem ſuam, & populi commovebuntur, & regnabit quem non ſperabunt.*

o 4. Eſdr. 5. 2. & ſeque.

Quid hìc Author inſinuet, ſine gloſſa intelligimus. Extat locus iſte tanquam è Propheta aliquo relatus in Epiſtola S. Barnabæ oomine ſcripta, quanquam ſententia paulò à Vulgata diſcrepat: *Et quando hæc conſummabuntur? & dicit Dominus: Cum lignum inclinatum fuerit, & reſurrexerit, & cum de ligno ſanguis ſtillaverit.* Non inviti ſuſpicamur fieri potuiſſe, ut Epiſtolæ Author, ſicut & Scriptor Libri ſub Eſdræ nomine vulgati, ex uno eodemque fonte, ſcilicet vel ex opere quodam apocrypho, vel è traditione aliqua oraculum derivarint. Si quis contendat, Scriptorem Epiſtolæ ad locum 4. Eſdræ ſpectaſſe, novum ille habebit argumentum adverſus Epiſtolæ ſinceritatem, tanquam ſub ementito Apoſtoli nomine procuſæ; vel ſaltem multo retrahenda illi erit ætas Authoris Libri 4. Eſdræ, & cum initio vel ſaltem dimidio ſecundi ſæculi componenda. Porrò Author iſte Libri recentiùs, quàm ſub exitum ſecundi ſæculi, nequaquam conſtituendus, utpote cujus Opus legerint S. Irenæus, Tertullianus, S. Clemens Alexandrinus, & S. Cyprianus tertii ſæculi Scriptores.

DISSERTATIO

AN ESDRAS SCRIPSERIT SIVE reſtauraverit Libros Sacros.

SI quarti Eſdræ aſſerta haberetur in Eccleſia authoritas, nihil eſſet quare honor reſtauratorum Sacrorum Bibliorum Eſdræ invideretur; apertior eſt enim ejus Libri ſententia, quàm ut per ambages aliò deflectatur. Accedit etiam conſenſus compluriom Patrum & Scriptorum Eccleſiaſticorum, quibus una ſedit ſententia, Libros omnes veteris Teſtamenti ante captivitatem ſcriptos, cum incendio ſive ignoto alio caſu periiſſent, Eſdra Divino Spiritu afflato authore iterum Scriptis mandatos fuiſſe. Cum verò prioris hujus ſententiæ Authoris fides ſublesta ſit in Eccleſia, nihil eſt cur eorum qui illum ſecuti ſunt, ſuffragium alicujus momenti habeatur; quin etiam perniciosæ ex illa conſecutiones facilè deducendæ in cauſa fuerunt, cur nos exemplum & authoritatem præſtantiſſimorum Theologorum ſecuti, omnibus viribus refutandum commentum ſuſcipiamus (a).

a Vide Bellarm. a. de verbo Dei lib. 2. c. 1. Natal. Alex. tom. 1. in Vet. Teſtam. Marian. Victor. in Epiſt. S. Hieronym. ad Paulin. Valton. Prolegomen. &c.

Tres ejus rei ſententiæ in vulgus feruntur. Prima tenet Eſdram Sacros Libros, qui captivitatis tempore prorſus intereiderant, iterum ſcriptis mandaſſe, & poſteritati deinde tradidiſſe. Altera, virum illum à communi cæterorum fato Sacrum Exemplar ſervaſſe, quod deinde à ſe poſt captivitatem tranſcriptum Hebræorum manibus commiſerit. Tertia tandem, recenſuiſſe illum, & reſtituiſſe vetera Originalia, quorum pro viribus ita verba ſervavit, ut illis tamen non ſerviret; in unum etiam corpus omnia redegiſſe, cum alioquin antea nullo inter ſe vincta fœdere jungerentur. Tres iſtæ opiniones in eo potiſſimùm conveniunt, Scripturas omnes Divinas ſivè unius, ſive plurium Opus habeantur, uni tamen eſſe Sancti Spiritûs operationi deputandas; ut proinde nihil in Libris Canonicis habeatur, cui Divina & infallibilis authoritas deſit.

Author quarti Eſdræ fons eſt, & unicum momentum opinionis de abolitione Sacrorum Librorum, eorumque Eſdra authore reparatione. Narrat Author cap. 14. 19. 20. 21. ſe cum fortè Domino adſiſteret, vocem invitantis audiſſe, qua inſtruere fratres ſuos jubebatur. Repoſuit ille „ Ecce ego abibo ſicut præcepiſti mi-
„ hi, & corripiam præſentem populum.
„ Qui autem interim nati fuerint, quis
„ comnonebit? Poſitum eſt ergo ſæculum
„ in tenebris, & qui in habitant in eo
„ ſine

„ ſine lumine; quoniam lex tua incenſa „ eſt; propter quod nemo ſcit, quæ à te „ facta ſunt, vel quæ incipient opera. „ Si enim inveni in te gratiam, immitte „ in me Spiritum Sanctum, & ſcribam „ omne quod factum eſt in ſæculo ab initio, „ quæ erant in Lege tua ſcripta, ut „ poſſint homines invenire ſemitam, & „ qui voluerint vivere in noviſſimis, vi- „ vant. Et reſpondit ad me, & dixit: „ Vadens congrega populum, & dices ad „ eos, ut non quærant te diebus quadra- „ ginta. Tu autem prępara tibi buxos „ moltos, & accipe tecum Saream, Da- „ briam, Salemiam, Echanum, & Aſiel, „ quinque hos qui parati ſunt ad ſcriben- „ dum velociter, & venias huc, & ego „ accendam in corde lucernam intellectûs, „ quę non extinguetur quoadusque finian- „ tur, quę incipies ſcribere. Et tunc per- „ fectis quędam palam facies, quędam ſa- „ pientibus abſconsè trades; in craſtinum „ enim hac horâ incipies ſcribere.

In frequenti ergo populi concione Eſdras populo omnia expoſuit, injunxitque ne toto 40. dierum ſpatio quiſpiam ad ſe accedere auderet. Aſſumptis deinde viris ad eam rem deſtinatis, mane alterius diei vocem audivit invitantis, ut aperto ore oblatam portionem hauriret. Ille ore ſtatim inhianti aqueum liquorem, colore tamen ignem referentem, potavit: quo hauſto, nimio veluti intelligentiæ æſtu viri cor exundabat, ſapientiâ pectus redundabat, ſpiritum nunquam memoria deſtituit, apertumque ad loquendum os nunquam quievit. Eodem intelligentiæ Spiritu quinque illi viri ab Altiſſimo donati, qui dictantis verba ita excipiebant, ut ne obſcuris quidem ſcripto referendis deeſſent. Cibum ad noctem differebant, cum interim Eſdras diu noctuque loquendo nunquam laſſaretur. Ita ſpatio 40. dierum non minùs quàm 204. Libri ſcripto exarati ſunt. „ Et cum compleviſſent quadraginta dies, „ locutus eſt Altiſſimus dicens: Priora quę „ ſcripſiſti, in palam pone, & legant digni „ & indigni. Noviſſimos autem ſeptua- „ ginta conſervabis, ut tradas eos ſapien- „ tibus de populo, in his eſt enim vena „ intellectûs, & ſapientiæ fons, & ſcien- „ tiæ flumen.

An 100. priores Libri Veteris Teſtamenti ſcripta, 70. verò reliqui Novi Teſtamenti deſignent, incertum. Illud conſtat, Patres & Authores Eccleſiaſticos opinionem inde ſuam de adornatis iterum ab Eſdra Sacris Libris hauſiſſe. Sententiam illorum qui Eſdræ, & Senioribus ejus ætatis adornatam Pſalmorum collectionem tribuunt, cum quiſque ſi quæ memoria teneret in medium conferret, apud Origenem legas (†). S. Clemens Alexandrinus intercidiſſe prorſus Sacros Libros in captivitate Babylonica autumat, quos deinde Eſdras Spiritu Dei afflatus reſtituerit (b). S. Baſilius Magnus (c) oſtendi adhuc in Judæa planitiem narrat, in quam Eſdras recudendis Sacris Scripturis ad omnium gentium utilitatem ſeceſſit. Leontius (d), S. Iſidorus, (e) & recentiorum Authorum plurimi huic viſioni fidem adhibuerunt, cujus unicum momentum eſt opinio de abſumptis incendio Sacris Libris injuriâ Chaldæorum, vel ſaltem incuriâ Hebræorum ſivè in excidio Jeruſalem, ſive in captivitate Babylonica amiſſis, cujus opinionis fidem ſubleſtam infra arguemus. Optatus Milevitanus autumat, Antiochum Epiphanem Sacros Libros igne aboleviſſe, quos tamen Eſdras memoriâ ſuggerente omnes reparaverit: *Ut per unum hominem Eſdram tota Lex, ſicut antea fuerat, ad apicem dictaretur* (f). Sed craſſo planè errore Eſdras eum Antiochi Epiphanis ætate componitur; facilè autem viro impoſuiſſe potuit Textus 2. Maccb. 8. 23. ubi *Eſdras* pro *Eleazaro* legitur. Vel ſi mavis, Eſdram ſub Macchabæis florentem cum altero Eſdra in captivitate Babylonica agente confundit.

S. Baſilius cæterique Patres afflatum Eſdram S. Spiritu, ut reparandis ſacris Libris par eſſet, poſt ſolutam captivitatem, & reditum in Palæſtinam ſtatuunt. Sed ex ipſo Authoris Textu planum eſt, vel ſaltem credulis Lectoribus inſinuatur, Opus ab eo ſuſceptum in agro Babylonico, 30. annis ante captivitatem (g); ſimulque ex lectione veri Eſdræ intelligimus, cum in Judæam veniſſet, Dei legem in manibus ſuis habuiſſe. Ita enim ad illum Artaxerſes (h): *Miſſus es ut viſites Judæam, & Jeruſalem in Lege Dei tui, quæ eſt in manu tua.*

Reliqui verò Patres hinc Textûs evidentiâ, & authoritate quarti Eſdræ, quem Librum ſuſpiciunt & obſervant, permoti, veriti pariter, ne ex priori illa opinione ſuſpicionis aliquid perniciuſæ creetur; perſuaſique demùm Sacros Libros nunquam penitùs intercidiſſe, mediam ſententiam elegerunt, rati Eſdram quidem Sacros Libros reparaſſe ſimul, & evulgaſſe, non quidem iterum procudendo, ſed recenſendo, atque à mendis, quæ ſive Amanuenſium incuriâ, ſive longâ ſæculorum oblivione irrepſerant, uno verbo, è naufragio illos ſervaſſe, collectiſque preciosis reliquiis nova Exemplaria tranſcripſiſſe, vetera pluribus in locis priſtino nitori, adjectis etiam, ſi fortè opus erat, explicationibus reſtituiſſe. S. Irenæus lib. 3. cap. 25. poſt inſtitorum de Septuaginta Interpretibus, quos S. Spiritu afflatos credit, ſermonem, ut huic hiſtoriæ fidem conciliet, ait, Sacris Scriptoris in captivitate fœdè corruptis, poſt elapſos ſervitutis annos Eſdram Divino Spiritu afflatum virum, à Deo ſub Artaxerſe excitatum, *prateritorum Prophetarum omnes rememoraſſe ſermones, & reſtituiſſe populo eam Legem, quæ data eſſet per Moyſem.* Hunc Irenæi locum integrum retulit Euſebius (i). Sed major videtur Textûs Græci originalis quàm Latini S. Irenæi energia; exprimit enim Eſdram iterum veteres Prophetas recenſuiſſe, & Libros Moyſis reſtituiſſe. Quare eorum unus haberi poteſt, qui primam opinionem de refectis ex integro Sacris Libris ab Eſdra tuentur; & dum corruptionem Scripturarum appellat, non Textûs aliquam depra-

va-

† *In fragmento in Hexaplis D. Bernar. Montefaucon.*
b *Strom. lib.* 1. *& poſtea pag.* 342.
c *Epiſt. ad Chilonem.*
d *Leont. lib. de ſectis. act.* 2.
e *Iſidor. lib.* 6. *Origin. c.* 1. *Raban. Maur. Lir an. Genebr. Sixt. Senenſ. lib.* 1. *& Joban. de Raguſio orat. habitâ in Concil. Conſtant.*
f *Optat. lib.* 7. *pag.* 114. *Edit. V. C. D. Dupin.*
g Vide 4. *Eſdra* 10. 44. *&c.* & 12. 40. *&c.* & 14. 1.
h 1. *Eſdr.* 5. 21. 14.
i *Hiſt. Eccl. l.* 5. *cap.* 8.

vationem inſinuat, ſed integrum illius excidium, quaſi prorſus interierit. Idem Euſebius in Commentario in Pſalmos (k), non ſemel eâ ſe perſuaſione teneri inſinuat, quaſi Judæi ſub Regibus impiis tam altâ Sacrarum Scripturarum oblivione tenerentur, ut nulla apud illos Legis Moſaicæ Exemplaria, ſicut etiam avitæ pietatis monumenta reſtarent. Et in Chronico ad A. 740. ait: *Fuit Eſdras eruditiſſimus Legis Divinæ, & clarus omnium Judæorum magiſter, qui de captivitate regreſſi fuerant in Judæam; affirmaturque divinas Scripturas memoriter* (& ſine ope Librorum) *condidiſſe; & ut Samaritanis non miſcerent, litteras Judaicas commutaſſe.*

k *Idem Præfat. in Pſſ. & Comment. in Pſal.62.*

An in eandem ſententiam conſenſiſſe credendi ſint Tertullianus, & S. Hieronymus, ambigo; ille enim de Cultu fœminarum lib.1. cap.3. ait: *Omne Inſtrumentum Judaicæ literaturæ per Eſdram conſtat reſtauratum;* alter verò adversùs Helvidium ſcribit: *Sive Moſem volueris Authorem Pentateuchi, ſive Eſdram ejuſdem inſtauratorem, non recuſo.* Apertior eſt S. Chryſoſtomus pro ſententia de reparatis tantummodo Sacris Libris, & extantibus adhuc Exemplaribus in unum corpus, cum antea ſeparati vagarentur, digeſtis (*l*). *Ingruit bellum*, ait ille, *omnes ſuſtulerunt, conſciderunt: exuſtæ fuerunt tabulæ: alium rurſum virum inſpiravit admirabilem, ut eas ederet, Eſdram, inquam, & ex reliquis ab eo componi fecit.*

l *Chryſ. hom. 8. in Ep. ad Heb.*

Parcior etiam de Eſdra Theodoretus, ſcribens tantùm virum illum Dei gratiâ plenum Sacros Libros, corruptos incuriâ Judæorum, & malignitate Babyloniorum, recenſuiſſe; factumque ita ut Dei Spiritu vir ille afflatus Sacrarum Scripturarum memoriam innovaret (*m*). Sed alio in loco ipſe in eorum ſententiam conſentit, qui intercidiſſe Sacras Scripturas ſæviente captivitate contendunt. Ait enim Præfatione in Cantica Canticorum: *Cum Libri Sacri penitus intercidiſſent, quâ ſcelere Manaſſis incendio Exemplariorum partem corrumpentis, quâ captivitatis infortunio: poſt aliquot annos evolutos, reſtituto jam è captivitate populo, divinus Eſdras Sancto Spiritu afflatus omnes inſtauravit; hanc nobis planè neceſſariam operam præſtans, ut ejus dono haberemus non Moyſem tantummodo, ſed & Joſue, Judices, hiſtoriam Regum, Librum Job, Pſalmoſque, ſexdecim Prophetas, Proverbia, Eccleſiaſtem, & Cantica Canticorum. Si ergo*, addit ille, *Eſdras nullâ Exemplariorum ope, ſed ſolâ Sancti Spiritus gratiâ adjutus potuit omnium mortalium commodis Libros iſtos Scripturæ mandare; quâ vos audacia negatis, hunc Librum Cantici Canticorum ſpiritualem non eſſe? &c.* Hîc ſanè remotis ambagibus loquitur: quare & ipſe cum cæteris, S. Baſilio, S. Clemente Alexandrino, in ſententiam de inſtauratis ex integro ſacris Libris conceſſiſſe putandus eſt; non enim potuit apertioribus verbis mentem ſuam exprimere, ut quæ alibi obſcurè protulerat, ex his debeant lucem accipere. Itaque unus ex omnibus Patribus S. Chryſoſtomus in ea fuiſſe ſententia videtur, quæ diſperſos antea Sacros Libros recenſitos, & in unum corpus redactos, repurgatoſque ad Eſdra autumavit.

m *Præfat. in Pſſ.*

Hæc tamen ſententia, a rectioribus licèt finibus adſtricta, nobis adhuc minùs arridet; vix enim perſuademur ſacros Libros V. T. omnes incendio corruptos fuiſſe, ac viciſſim è relictis exuviis quibuſdam Eſdram totum deinde Sacrorum Bibliorum corpus inſtauraviſſe. Ex his enim neceſſariâ quadam conſequutione deduceretur, Sacros, qui nunc extant, Libros rudera quædam eſſe, & reliquias veterum, qui interciderunt; vel ſi integros habemus, id nos Eſdræ Reparatori, & ea quæ deerant ſupplenti accepto referre debuiſſe. Quis in animum induceret, ante ejus viri in Judæam adventum, Zorobabelem, Summumque Sacerdotem Joſue Exemplaribus Legis, collectione Pſalmorum, Annalibus gentis ſuæ, & Scriptis Prophetarum ſaltem præcipuis caruiſſe? Ut quid gentem univerſam tantæ incuriæ deſidiæque accuſemus? Non deerant profectò in captivitate homines & ſtudio Legis addicti, & in eo ſcientiæ genere peritiſſimi, qui nihil habebant antiquiùs, quàm ut ejus Exemplaria conſervarent. Vix credimus Ezechielem, Danielem, Mardochæum, Eſther, Tobiam, alioſque illuſtres captivos id committere potuiſſe, ut Legem Sacroſque gentis Libros in manus gentium permitterent. Ubi unquam legimus, Chaldæos, bello in Sacras Scripturas indicto, Exemplaria igni & exitio tradidiſſe? Quâ olim curâ Jeremias, & Sacerdotes tenebantur, ut ignem ſacrum, & Arcam cum Altari thymiamatum, & Candelabro aureo in latebris ſervarent, eam ne fortè ad Sacras etiam Scripturas extendere neglexiſſent; Scripturas, inquam, & ſui pretio & hominum æſtimatione illis rebus omnibus præſtantiores? Tandem quò potiſſimùm ſpectat elogium, in Sacra Scriptura, & Regis Pagani teſtimonio in Eſdram collatum (*n*), *Scribæ* nempe *velocis & in ſermonibus Domini eruditi*, ſi vel nullum Legis tunc temporis monumentum, vel ſaltem nonniſi rudera quædam, & reſiduæ ex igne reliquiæ ſupererant?

n *Eſdr.7.6. Ipſe Scriba velox in Lege Moyſi & verſ.11. Eſdræ Sacerdoti Scribæ erudito in ſermonibus præceptis Domini. & verſ.12. Scribæ Legis Dei doctiſſimo.*

Qui verò ſervatos tantummodò ab Eſdra Sacros libros digeſtos ſanctèque cuſtoditos, quo tempore populus malorum captivitatis cura occupatus alia omnia negligebat, qui, inquam, eâ ſententiâ tenentur, illi plurimùm ab authoritate quarti Eſdræ, abolitos omnes pœnitùs Sacros libros teſtantis, recedunt. Pſeudo-Athanaſius ſententiam ex alio, uti quidem inſinuare videtur, acceptam præſert (*o*). Idem Author, quemadmodum etiam S. Hilarius Præfat. in Pſſ honorem collectorum Pſalmorum in unum corpus, quale hodienum extat, Eſdræ vindicat; nihil tamen addunt, quo ita conditos ab illo Pſalmos deſignent, ac Author Libri quarti Eſdræ teſtatur.

o *Narratur & hoc de Eſdra, quòd cum Libri per incuriam populi ac diuturnam captivitatem periiſſent, ipſe illos cum vir eſſet honeſti ſtudioſus, & induſtrius Lector, apud ſe omnes cuſtodierit, & tandem protulerit, omnibuſque tradiderit, atque ita ſervaverit.*

Sunt tamen huic opinioni, non ſecus ac præcedentibus, ſua incommoda. Statuit enim Exemplaria Sacrorum librorum omnia, excepto Eſdræ, penitùs intercidiſſe; quod veritati repugnare infra demonſtrabimus. Ad

hæc,

hæc, perſuaſum habent ejus aſſertores, Libros Sacros jam omnes ſcriptos fuiſſe ante captivitatem, atque ita digeſtos, quomodo nunc etiam leguntur; quod repugnat rebus antea à nobis conſtitutis in Prolegomenis ad Joſue, Judices, Reges, Paralipomena, optimiſque Criticæ regulis, quarum ope plurima in iis Libris deprehendimus, non niſi poſt captivitatem adjecta.

Aliter eſt igitur ea de re nobis philoſophandum. Primò nullum ſuppetere certum, aſſertumque rationis monumentum, quo ſive recuſos, ſive collectos, ſive inſtauratos Sacros Libros ab Eſdra doceamur: omnia enim ex authoritate quarti Eſdræ tenemus, Libri fidei ſubleſtæ, ſicut & teſtimonio Hebræorum, autumantium eruditum illum Scribam Canonem Librorum Sacrorum recenſuiſſe; ſimulque eorum numerum definiiſſe aſſenſu totius Cœtûs, quem ipſi *magnam Synagogam* appellant; qua quidem in re neque Authores noſtri inter ſe, neque Judæi ſecum ipſi conveniunt (*p*). Neque Patres hanc opinionem ſequuti, aliam poſſunt illi authoritatem aſſerere, quàm quæ à primo Authore, unde cæteri hauſerunt, derivatur. Quare nulla major habenda eſt illis, quàm quæ Pſeudo-Eſdræ fides: his verò ſubmotis, recentiorum Authorum teſtimonium ultrò corruit.

p Vide Genebr. in Chronic. Serar. Valton. Simon. Hiſt. Critic. V. T.

2. Si quis poſt captivitatem Libros ſacros in unum corpus collegerit, id potiùs Nehemiæ, quàm cæteris omnibus tribuendum, quem Bibliothecam collegiſſe 2. Macch. 2. 13. 14. legimus (*q*). Paria de Juda Macchabæo, nuſpiam verò de Eſdra legas.

q Conſtruens Bibliothecam, congregavit de regionibus Libros & Prophetarum, & David, & Epiſtolas Regum, & de donariis.

3. Nehemiæ ſtudium æmulatus Judas Macchabæus Libros, & monumenta omnia gentis ſuæ ſedulò conquiſivit. 4. Ex ipſis Sacris Libris, quales hodie extant, argumentum in adverſam opinionem deducimus; docemur enim nuſpiam Sacros Libros ita in captivitate intercidiſſe, ut ab Eſdra inſtaurari debuerint; quemadmodum etiam eorum teſtimonio, neque ſervatas ab ipſo in Exemplarium clade reliquias, nec intercidentibus omnibus unum ejus Exemplar intactum perſtitiſſe intelligimus. 5. Inter S. Scripturæ Libros alii nunquam è Judæorum manibus receſſerunt toto eo ſpatio, quod à Moyſe ad noſtram uſque ætatem effluxit; alii verò quanquam ſeriùs, ante captivitatem tamen & deinceps innotuerunt; nonnulli tandem poſt captivitatem ſcripti, Authorem habent incertum; facilè tamen ab Eſdra ope veterum monumentorum adornari potuerunt.

Horum, quæ huc uſque deduximus, partem in Prolegomenis ad ſingulos Eſdræ Libros adductis argumentis jam probavimus. Pentateuchus jam inde à Moyſe nunquam apud Judæos ceſſavit. Poſt Joſue, Judices, & Reges ſemper præſto fuerunt Annales, ſive rerum ejus gentis memorabilium Commentarii. Davide authore major Pſalmorum pars conſtat, quæ deindè perpetuâ ſucceſſione ad nos uſque devênit. Salomonis ætate, cùm Librorum copia plus nimio creviſſet, malum illud ſapientiſſimus Princeps deplorat (*r*). Ipſe tamen plurimos dictavit, quos adhuc tenemus. Prophetarum ſcripta quis ignoravit unquam, cum vel ipſam editorum oraculorum ætatem & tempus noſſent? Scripta vix exemplaria ardenti populi ſtudio rapiebantur transcribebanturque. Omnis ætas tulit apud Judæos viros ſcientiâ & Religione ampliſſimos, quibus nec ſtudium deerat nec pietas ſervandæ Hiſtoriæ, Legum, Hymnorum, & Canticorum, quorum erat in Templo uſus; quemadmodum & Propheticarum lucubrationum, maximè ad hiſtoriam gentium conferentium. Supereſt hæc omnia fuſiùs diſcutiamus.

r Eccl. 12. 12.

Scitum eſt, Moyſem tum Leges dictaſſe cum pariter hiſtoriam veterum Patriarcharum, rerumque à ſe & in Reipublicæ adminiſtratione geſtarum. Ambigunt tamen nonnulli, an Libri nomen viri præſeferentes genuinum illius Opus habendi ſint; Author enim apocryphus ſub Eſdræ nomine latens, periiſſe genuinas Moyſis lucubrationes, earumque loco alteras ab Eſdra ſubſtitutas autumat. Alii ſervata quidem Moyſis Opera, ſed contracta, interpolata & refecta cenſent. Utramque opinionem nos everſuros confidimus, id ſemel oſtendentes, Hebræos ſemper ad manus habuiſſe Pentateuchum, quod Moyſi Opus tribuerunt; nec unquam fieri potuiſſe, ut idem Opus, quantum ad fidem hiſtoriæ ſpectat, ſive interciderit, ſive corrumperetur. His autem probandis duo conſtituimus omnium confeſſione certiſſima: 1. Moyſem Leges & Hiſtoriam ſcripſiſſe: 2. Jeſu Chriſti ætate caſdem fuiſſe Leges, & Hiſtoriam, quæ hodie Moyſis nomine inſcripta ſupereſt. Reliquum eſt igitur, ut totâ temporis intercapedine inter Jeſum Chriſtum, & Moyſem nunquam eos Libros ſive corruptos, ſive abolitos, ſivè iterum prorſus fuiſſe demonſtremus. Nihil tamen moror levia quædam, quæ ſive longioris temporis, ſive Amanuenſium incuriâ, ſive tandem privatorum quorumdam audaciâ in Textum irrepſerunt. Id enim vitii Libris Moſaicis, quemadmodum & omnibus aliis, quorum eſt remotiſſima antiquitas, commune eſt.

Omnis verò hiſtoria, Religio, & politia Hebræorum his potiſſimùm Moſaicis Libris accepto referenda eſt. Vix ergo in animum inducere poſſumus, eos Libros ſive periiſſe, ſive corrumpendos Judæorum incuriam permiſiſſe, quo maximè tempore politia, Religio, & hiſtoria gentis adhuc manebat. Quando verò hæc omnia à Moyſe uſque ad Jeſum Chriſtum defierunt? Ratum igitur habeamus, nunquam eâ temporis intercapedine incommodi aliquid Moſaicos Libros ſenſiſſe. Prima hujus argumenti propoſitio rata eſt & inconcuſſa; alioqui enim nulla hiſtoriæ & Genealogiarum apud Hebræos ratio, ſi nempè Moſaici Libri amoverentur, conſtaret. Univerſa illorum Reſpublica, tum & Religio ad Legum Moſaicarum normam dirigebantur. Qui verò integra Judæorum natio, florentiſſima illa, Legumque & privilegiorum ſuorum tenaciſſima, id committere potuiſſet, ut Leges illas ſuas, tanti porrò ad politiam momenti, intercidere pateretur?

Fac

Fac autem Sacerdotes & Levitas, quorum dignitas & proventus omnes ex eo Libro pendebant, illum tamen neglexiſſe; au proinde Judiees, Magiſtratus, Principes, privatique omnes, qui & callere ipſi & filios ſuos docere Legem debuerant, qui verba Legis in ſuperliminaribus domorum inſeulpere, qui brachio & fronti alligatam tenere, qui denique Regna, Urbes, Provincias, familiam, ac ſe ipſos tandem ad normam ejuſdem legis dirigere jobebantur, intercidere illam perioiſiſſent? Debuerant profectò ſtudio in ſe, in Patriam, in Religionem renuntiaſſe priùs, quàm eò deſidiæ pervenirent. Debuerat univerſus Iſrael terga ſimul Domino vertere, atque in extremum ſurorem, ſtultitiam & impietatem devenire.

Totam quidem Iſraelitici Regni ſeriem iotervalla quædam obſcura & tenebroſa interceperunt, uti ſub Regibus impiis, idololatris, Sacerdotibus corruptis, populis licentiſſimis & Domino perduellibus: nunquam tamen diu licentia, nec longè lateque obtinuit. Deus enim nunquam non ſivè Principes, ſive Sacerdotes, ſivè Prophetas ſtudioſos pioſque ſubmiſit, qui afflictis Religionis rebus ſuccurrerent, ſcandalum repararent, tanquam muros firmiſſimos impietati & corruptioni ſeſe opponentes. Populus quamquam alioqui Legibus Divinis refractarius, in vitia præceps & licentiam, Legibus tamen in nonnullis deferebat animo adeò obfirmato, ut dimoveri nequaquam potuerit. Neque enim deſerere Deum penitùs voluerat, ſed ejus obſequiis pro arbitrio ſervire: & in ipſa licentia cultuque ejus ſuperſtitioſo, quicumque tamen ſive Moyſi ſive ejus gloriæ detrahere quidquam vel ſaltem minimam aliquam literulam è textu Legis abradere, ipſamve Legem in aliquo reprebendere auſus fuiſſet, extremum vitæ periculum in ſuum caput ab univerſo populo excivisſet. Id enim naturâ apud pleroſque mortales comparatum eſt, ut ſuperſtitionem in impietate retineant, ſtudiumque profiteantur ejus Religionis, quam moribus deturpant; & ad inſaniam uſque Legibus vindicandis ferantur, quas moribus tamen deſtituunt. Hæc Hebræorum imago.

Nihil antiquius hibet Moyſes, quàm ut ſtudium & meditationem Legis commendet. Jubet tranſcriptum ejus Exemplar Regem apud ſe retinere (s); ſingulis ſeptenniis in Feſto Tabernaculorum altè coram populo legi (t); ejus Originale in religioſiſſimo loco Tabernaculi, in Sanctuario ſcilicet, aſſervari (u). Cavet ne minimum quid addatur detrahaturve (x). Sacerdotes Legem callere jubebantur, quippe qui & cæremonias miniſterii ſui præſtare debuerant, exhibere ordinis ſui genealogias, Sacerdotii privilegia; ſcire quin etiam res ad judicandas controverſias pertinentes, juri populo dicundo à Moyſe addicti. Privati verò Iſraelitæ, ne fœminis quidem exceptis, Legem noſſe debuerant, cum plura ſervare juberentur; nec ex illis aliqua ignorare ſine capitis diſpeodio licebat. Patresfamiliâs ita inſtruere filios ſuos tenebantur, ut ſimul ipſi omnia noſſent, cum Moyſis Lex veluti municipalis apud Judæos haberetur.

s *Deut.* 17. 18.
t *Deut.* 31. 10. 11.
u *Deut.* 31. 26.
x *Deut.* 4. 2.

Vix Joſue gubernandum populum ſuſcepit, hæc habuit à Domino commiſſa (y): *Non recedat volumen Legis hujus ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus.* Idem verò Chananitidem diviſit, expeditionemque in Chananæos juxtà Moyſis præſcriptum ſuſcepit. Frequenter ſummi illius Viri ejuſque facinorum, & Legum mentionem ingerit; nec ſilet diviſionem ab eo factam regionis Tranſjordanicæ, pulſis Regibus Amorrhæorum, devictę (z). Si Altaria erigit in monte Hebal, & Garizim (a), juſſionibus Moyſi paret; ſi Urbes Sacerdotibus, & Caleb deſtinat, Legiſlatori obſequitur (b); uno verbo nihil omiſiſſe eorum, quæ à Moyſe ſtatuta fuerant, maxima Viri hujus in Sacra Scriptura laus eſt (c). Paulò ante mortem populum in hæc verba hortatur (d): *Eſtote ſolliciti, ut cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt in volumine Legis Moyſi.* In poſtremo tandem Operis capite (e) totam hiſtoriam revocat à Thare patre Abrahami uſque ad Moyſem & Aaronem, in qua ſtrictim perſequitur geſta omnia Moyſis, quæque deinceps Deo authore ipſe Joſue in populi favorem præſtiterat. Legitur ibidem hiſtoria innovati inter Deum & populum fœderis, quod populus fide ſuâ obligatâ nunquam à Lege & præceptis Moſaicis recedendi veluti obſignaverat. Erat igitur ſub Joſue Lex Moyſis omnibus æquè Iſraelitis exploratiſſima, cujus præſcripto dirigebantur. Ipſi tandem Chananæi Moyſi teſtimonium perhibent; fatentur enim Deum Moyſi ſervo ſuo Chanaanitidem promiſiſſe (f).

y *Joſue* 1. 8.
z *Joſue* 1. 13. ... 17.
a *Joſue* 8. 31. ... 35. *Deut.* 28. 5.
b *Joſue* 15. 13.
c *Joſue* 11. 12. ... 15.
d *Joſue* 33. 6.
e *Joſue* 34. 2. & 26. *Scripſit omnia verba hæc in volumine Legis Domini.*
f *Joſue* 9. 24.

Sub Judicibus frequens mentio occurrit de exitu ab Ægypto, de Legibus Domini, atque ultione de tranſgreſſoribus exactâ. Deus adverſariorum manibus Iſraelitas permiſit, ait Scriptura (g), *ut in ipſis experiretur Iſrael utrum audiret mandata Domini, quæ præceperat Patribus eorum per manum Moyſi.* Jephte fusè proſequitur res geſtas à Moyſe cum Ammonitis, Moabitis, & Idumæis, cum ſcilicet Iſraelitas in Chanaanitidem duceret; quo valido argumento jus Iſraelitarum adſtruebat in ea regione poſſidenda, quam reipſa poſſediſſe illos vel hoſtes ipſi Moſaicorum Operum lectione noſſe poterant (h). Quantum etiam valerent Leges ne dum in Sacris ſed etiam in politia, illuſtri ſanè teſtimonio apud Ruth (i) intelligimus. Contraria omnia ex hiſtoria Summi Sacerdotis Heli (k) parent, cujus filii Divinas Leges ſuſdeque miſcuerant; quanquam ex animadverſione Dei, tum & querelis populi in illos ſatis etiam demonſtretur, quid maximè Iſraelitæ per id temporis obſervarent. Samuel (l) ad normam Legum Moſaicarum jura populo dabat, eâ integritatis & prudentiæ famâ, ut impunè exprobare populo ingrati animi vitium non in præſtita tantùm à ſe beneficia poſſet, ſed in ea pariter, quæ Dominus contulerat, cujus

g 1. *Judic.* 3. 14.
h *Judic.* 11. 12. &c.
i *Ruth.* 4. 7. *Deut.* 25. 7.
k 1. *Reg.* 2. 22. & *ſeq.*
l 2. *Reg.* 7. 3.

bene-

beneficio ex Ægypto eductus in Chanaa-
nitidis poſſeſſionem devenerat. Tandem
m 1. Reg.12. 6. &c.
ſub Judicibus, & Regibus (*m*) nunquam
non revocatur in memoriam Iſraelitarum
vel ſeceſſus ab Ægypto, vel prodigia à
Moyſe patrata, vel ejus Leges, ad qua-
rum etiam normam reformanda politia
ſuſcepta eſt. Harum legum ſivè contem-
ptum, ſivè omiſſionem Deus ſeverâ ani-
madverſione punivit. Erant igitur apud
univerſum latè populum aſſertæ Leges, &
exploratæ.

Nibil antiquius habuit David, quàm
ut Divinas illas juſſiones ſanctiſſimè ſer-
vans, cuſtodiendas pariter religiosè filio
ſuo Salomoni pauld antè mortem commen-
n 3. Reg.2.3. & 1. P.22.13.
daret (*n*): *Ut cuſtodias eaeemonias ejus,
& praeceptn ejus, & judicia, & teſtimo-
nia, ficut ſcriptum eſt in Lege Moyſi.* Sa-
o Prover.1.8. & 3.1.21. & 4. 2. & 6.20. & 28.4.7.9. &c.
lomon in Proverbiis (*o*) frequenter Legis
mentionem adjecto etiam elogio indu-
cit; ejus lectionem, ſtudium ſimul, &
exercitium commeodans; tum verò in ſua
ad Deum poſt dedicationem Templi pre-
ce ampliſſimis verbis exaggerat liberatam
à Deo fidem omnem promiſſionum, quibus
p 3. Reg.8.52. 53.
Moyſes ſeſe populo obſtrinxerat (*p*). Men-
q 1. Par.22. 29. & 2. Par. 1. 3.
tio etiam ſub eo Rege oceurrit Taberna-
culi à Moyſe in deſerto erecti (*q*); ni-
bilqoe in Arca ſervari traditur quàm ta-
r 3. Reg.8.9. & 2. Par.5.10.
bulas legis Moſaicæ (*r*). Tandem Tem-
plum, vaſa ſaera, & ſacri Miniſterii ordo
teſtimonium pto Lege ferunt apertiſ-
ſimum.

Cum Joas in Regem inauguratus eſt,
*impoſuerunt ei diadema & teſtimonium,
dederuntque in manu ejus tenendam Legem*
s 2. Par.23.11.
(*s*). Amaſias filius Joas necem conſtituit
in ſicarios patris ſui, filiis verò ipſorum
t 4. Reg.14.6. & 2. Par.25.4.
pepercit (*t*), *juxta quod ſcriptum eſt in
Lege Moyſi: Non morientur patees pro filiie,
neque filii morientur pro pateibus.* Tan-
dem Ezecbias amoliri juſſit ſerpentem
æneum olim à Moyſe in deſerto erectum;
quippe qui Iſraelitis offendieulo & cultûs
u 4. Reg.18.4. Num.21.
ſuperſtitioſi occaſio fuerat (*u*).

Quæ de Exemplari libri Legis ſub Jo-
ſia reperto feruntur 4. Reg.22. 8. & 2. Pa-
ralip. 34. 14. omnibus exploratiſſima eſſe
arbitror. Porrò Rex ille Legum Moſaica-
x 4. Reg.23. 25.
rum tenaciſſimus eelebratur (*x*); & cum
reformandam Religionem atque politiam
ſuſcepiſſet, ſolam Legum Moſaicarum nor-
y Vide 2. Par. 23.18. & 24. 6. & 30.16. & 31.2.3. & 35. 6.12.
mam ſibi propoſoit [*y*]. Joſaphat refor-
mandæ provinciæ conſilio aſſumpto, miſit
Optimates, Sacerdotes & Levitas per om-
nes urbes Juda & Benjamin, *habentes li-
brum Legis Domini*, ut conſona Legi Mo-
z 2. Par.17.9.
ſaicæ docerent atque conſtituercnt (*z*).

Cum Jeremias fratres ſuos in captivi-
tatem mox adducendos conveniſſet, librum
illis Legis ſecum deferendum aſſervandum-
a 2. Macch.2. 2.
que tradidit (*a*). Non deſunt inter Eruditos
* Vide ad 4. Reg.17.27. & ſeq.
[*] qui credant, datum Cothæis Legis
Moſaicæ exemplar ante eaptivitatem; con-
ſtat enim hodie uſque apud illos ſervari
Legem veteribus Hebraicis eharacteribus,
quorum erat ante captivitatem uſus, ſcri-
ptam; illud enim à Judæis recepiſſe vix
credimus, eum infeſtiſſimi ejus gentis ad-
verſarii haberentur. Verſabantur igitur

libri Legis in manibos Principum & populi
ſub Regibus Juda uſque ad captivitatem;
ex quo ſanè intelligimus, nunquam ad id
temporis committi potuiſſe, ut ejus exem-
plaria corrumperentur, abolirenturve.

Quanquam major eſſet in Regno Iſrae-
lis præ Juda licentia, non ita tamen re-
putandum eſt, quaſi Lex prorſus apud
eas gentes interiiſſet. Florebant enim apud
illos magno oumero Prophetæ, ejus ſtu-
dio & obſervantiæ penitùs addicti. Elias,
Eliſeus, eorumque diſcipuli, frequentes illi
oppidò (*b*), nihil antiquius habebant, b 4. Reg.14. 38.
quàm ut in Prophetarum cœtu Libros ſa-
eros incorruptos ſervarent. Oſee, Ahias,
Jonas, Amos, aliique plures in eodem Re-
gno verſabantur; & cum rerum potire-
tur Aehab corruptiſſimus ſi quis alius Prin-
eeps, quo tempore alta erat ſi, unquam alio,
Legis oblivio, plures tamen Iſraelitarum
myriades integram incorruptamque Reli-
gionem ſuam & in Dominum fidem ſerva-
veraot (*c*). Cœtus frequentabaotur reli- c 3. Reg. 19. 18.
gioſi apud Prophetas ſingulis recurrenti-
bus Sabbatis & Neomeniis (*d*), in quibus d 4. Reg.22. 23.
lectioni & expoſitioni Legis Domini popu-
lus vacabat. Joram filius Ochoziæ, & Joas
filius Joachaz nullo certè virtutis ſingula-
ris merito diſtinguebantur; colebant tamen
Dominom, Prophetas obſervabant, neque
ſub iis Regibus Domini memoria penitus
obſoleverat. Sub Jeroboamo II. publicus
Legis cultus inquibuſdam obtinebat (*e*). e Amos 2. 2.
Saerificia in celſis locis offerebantur, & 22. & 4.5. &
religioſæ peregrinationes inſtituebantur 5.22.23. & 7.
ad loca viſionibus Domini, ſive morâ 3.5.10.
Patriarcharom religioſa (*f*); primitiarum, f Amos 7.9.13.
& deeimarum tributum ratum ſanctumque & 8.14. & 5.
babebatur; feſta & Sabbata ſervabantur, 5. Oſe.6.8.14.
Canticiſque Domini loca Sacra inſtrepe-
bant. Anne igitur reputabimus probos
illos Iſraelitas, viros prophetiâ ampliſſi-
mos, Eliam, Eliſeom, Oſee, Amos,
Ahiam, Jonam, Tobiam, Mardocheum
Giezi, Conjuges hoſpites Eliſei, alioſquo
plurimos auxilio Librorum Sacrorum ita de-
ſtitutos, ut ne Sacras quidem hiſtorias noſ-
ſent? Nihil moror Annales Regum Iſrae-
litarum, quos velut incorrupta eertiſſimæ
fidei monumenta in Regno decem Tribuum
ſervatos conſtat; nec ſemel in Regibus &
Paralipomenis laudantur (*g*). Tandem Sacer- g 4. Reg.17. 27.
dos ſive Levita ab Aſſaradone ad docen-
dos Cuthæos vel Samaritanos miſſus, Le-
gis codicem, quem ad noſtram uſque æta-
tem ſervant, populis illis tradidiſſe ſcimus.
Eraot igitur apud Iſraelitas captivos,
apud quos Sacerdos ille tenebatur, Legis
Domini exemplaria.

Frequens in Pſalmis mentio de Legibus
& de hiſtoria Judæorum, ex quo illuſtri
ſatis documento intelligimus, ipſa Davi-
dis cæterorumque, qui Divina illa Cantı-
ca ſcripſerunt, ætate Leges, & hiſtorias
Hebræorum exploratiſſimas in Republica
Judaica habitas. Idem non uno in loco
inſinuant Libri Prophetarum (*h*); nun- h Vide v. g. Iſai. 63. 10.
quam illi non caſtigant Iſraelitarum in &c. Jerem.15.
Legem pervicacium crimina, populoſque 1. Mich.6. 4.
ab iis Legibus exorbitantes ad viam revo-
cant; hortantur, ut ad Deum tandem con-

Kk ver-

verſi priſtina conſilia ſuſcipiant; ingerunt exempla veterum Patrum. Prophetarum verò oracula nec obſcura erant nec incognita; cum pro concione palam in Templis & in Cœtibus religioſis præ foribus Aulæ, & Urbis, ſivè in plateis loquerentur. Porrò vaticinia ſua ſcribebant Prophetæ adjectis temporum adſcriptionibus; cujuſmodi Operum genera omnium manibus atterebantur. Nonnulla etiam illorum oracula in Annalibus gentis relata ſervabantur; nec in Annalibus tantùm, ſed privati quique Exemplaria apud ſe habere ſtudebant, quemadmodum olim apud Prophanos ſummâ curâ colligebantur oracula de rebus majoris momenti, puta de politia Urbium, de Provinciis, Regnis, & clariſſimis familiis vulgata. Poſt tantam impenſam Libris Prophetarum ſervandis eoram, intercidere ne unquam Libri illi potuerunt? Porrò Judæi in ipſa captivitate, ne talia negligerent, multo impenſiori curâ efficere debuerant, cum de Libris ageretur, in quibus ſicut oracula de imminentibus in gentem malis & captivitate relata fuerant, ita etiam de futura mox præſtituto tempore felicitate expreſſis Vaticiniis admonebantur.

Faciunt etiam in noſtrum argumentum Proverbia Salomonis, & Genealogiæ in Paralipomenis inſertæ; ſed argumenta huc uſque ex hiſtoriis deducta ſatis intentum evincere arbitror.

Quod ſpectat ad hiſtorias Joſue, Judicum, Regum, manſiſſe illas incorruptâ fide uſque ad captivitatem, nullo negocio demonſtraretur. Nihil enim in omnibus hiſtoricis monumentis frequentius, quàm invecta olim Tribuum diſpoſitio; nunquam non Urbes certæ Tribui, cui olim addictæ fuerant, aſſignantur; quæ ſi fortè in ſortem aliarum Tribuum tranſierint, id ſanè ſolerter in eiſdem Libris exprimitur. Ita Siceleg urbs olim Simeonis, deinde munere Achis Regis Geth in ſortem Davidis adeòque & Regum Juda tranſivit (*i*).
i 1. *Reg.*27.6.
Priſtina Iſraelitarum hiſtoria non rarò percurritur; ita Samuel totam fermè illius ſeriem proſequitur (*k*); David Abimelechum filium Gedeonis in exemplum adducit (*l*).
k 1. *Reg.*13. 11.
l 3. *Reg.*11.21.
*Judic.*9.53.
Revocantur etiam in memoriam maledicta à Joſue in eos pronunciata qui reædificandæ Jericho conſilium iniviſſent; quæ omnia in caput Hiel de Bethel recidiſſe narrantur (*m*). In Pſalmis tota prorſus hiſtoria Judæorum ſtrictim percurritur (*n*).
m 3. *Reg.*17. 34.
o Vide *Pſ.*56. 21. & 98.6. & 102. & 104. & 105. & 82. & 77.1.
Paralipomena, quæ ex veteribus coævisque monumentis expreſſa ne dubitamus quidem, paucis verbis plura Veterum hiſtoriarum facta commemorant. Quare omni remotâ dubitatione aſſerendum eſt, univerſam Judæorum hiſtoriam perpetuâ connexam ſerie ſibi optimè conſtare, eique ſcribendæ operam impendiſſe viros coævos, & fide ſpectatos; manſiſſe verò illam incorruptam, ſaltem in iis Commentariis atque publicis Annalibus, manſiſſe, inquam, ad eam uſque ætatem, quâ Libri ad nos uſque derivati adornandi à Sacris Authoribus ſuſcepti ſunt. Cum igitur Libri Regum, & Paralipomenon poſt captivitatem primò literis mandati fuerint, quemadmodum nos in Prolegomenis ad ſingula illa Opera demonſtravimus; ineluctabili planè argumento conſtat, Annales incorruptos, & Originales ejus gentis uſque poſt captivitatem inviolatos manſiſſe. Hos autem Annales conſulebat, eoſdemque modò laudabat, modò deſcribebat, modò conſulendos Lectoribus indicabat Author, cum lucubrationes illas daret.

Poſt demonſtratam integram aſſertamque Librorum Sacrorum apud Judæos, à Moyſe uſque ad captivitatem Babylonicam poſſeſſionem, facili deinde negocio eandem traditionem à captivitate uſque ad Jeſum Chriſtum deducemus. Supra jam animadvertimus, ne verbo quidem in Sacra Scriptura inſinuari Reges impios, ſive qui apud Judæos, ſivè qui apud hoſtes ejuſdem gentis regnarunt, bellum, quemadmodum in gentem, ita etiam in Libros Sacros indixiſſe. Jeremias, uti ſupra innuimus, Judæis mox Babylonem in captivitatem traducendis volumen Legis commiſit, cujus aliqua exemplaria ſibi cæteriſque, qui ſecum manebant, retinuiſſe facilè cenſemus. Sacerdotes, & Levitæ nunquam iis Libris caruiſſe credendi ſunt; cum ſingulis de illis conſulentibus paratos ſeſe exhibere tenerentur (*o*).
o *Malach.*2.7. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus.*
Servaſſe etiam illos conſtat muſicas illas cantilenas, quemadmodum & muſica inſtrumenta in uſum Templi olim deſtinata; Babylone enim verſantes Judæi exquirebantur in Pſalmo 132. 1. &c. *Hymnum cantate nobis de Canticis Sion? Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena?* Ultrò fatetur Daniel omnia, quæ in caput impiorum pronunciantur in Lege Moyſis mala, in caput reipsâ Judæorum recidiſſe (*p*).
p *Daniel.*9.11. 13.
Baruch ad captivos Babyloniæ loquutus, Moyſis Legem, tum & hiſtoriam univerſam populi Dei laudat, & in memoriam revocat (*q*). Daniel oracula Jeremiæ legens, penitiores ſenſus ſcrutabatur (*r*).
q *Baruch* 1.19. & 2.1. &c.
r *Daniel.*9.2.
Regi Cyro indicatum fuiſſe Iſaiæ (*s*) vaticinium, quo idem Rex vel nomine deſignabatur, Joſephus Antiquit. lib. 11. cap. 1. eſt author.
s *Iſai.*14.28. & 25.1.
Cum judicialis poteſtas apud Judæos in Babylonia verſantes maneret [*t*], deſtitutos illos Legibus Moſaicis, ad quarum normam omnis eorum politia dirigebatur, quis credat? Vix perſuademur fieri potuiſſe, ut Mardochæus, Eſther, Tobias, Ezechiel iis libris, quemadmodum & gentis ſuæ hiſtoriâ carerent; cum maximè de Suſanna apud Danielem legamus, inſtitutam ſcilicet illam ad Legum Moſaicarum præcepta, latamque in ejus accuſatores juxta præſcriptum ejuſdem Legis ſententiam; quippè quod juxta Moyſis ſanctiones falſi teſtes pœnâ talionis damnati ſunt [*u*].
t *Dan.*13.3. & 62.
u *Deut.*19.18. 19.

Unde verò molienti Libros Regum & Paralipomenon ſuppetebant, quæ in ordinem redigeret, vetera monumenta, ſi nulla in captivitate ſupererant? In Epiſtola Artaxerſis teſtimonium ferri de Eſdra, quaſi de viro aſſiduè Legem Dei ſui verſante, ſupra animadvertimus [*x*]. Cavet inſuper idem Rex, ut dicto ejuſdem Legis morigeros ſe præbeant, atque judicia ſua confor-
x 1. *Eſdr.*7. 14.25.

ſorment Hebræi; ac tandem ipſe de ſe Eſdras (*y*) teſtatur, eum Babylone verſaretur, paraſſe cor ſuum, *ut inveſtigaret Legem Domini, & faceret, & doceret in Iſrael præceptum, & judicium*. Inde glorioſus viro titulus, *Scriba velocis* ſeu Legem Dei ſui callentis. Cum verò ille Jeroſolymam repeteret, unà ſecum Exemplaria Legis attulit, & poſt reditum Nehemiæ hæc legimus 2. Eſdræ 8. 1. &c. *Dixerunt Eſdræ Scribæ, ut afferret librum Legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraeli. Attulit ergo Eſdras Legem coram multitudine, &c.* Malachias omnium Prophetarum ordine temporum noviſſimus, quippè qui poſt captivitatem ſcribebat, populum hortatur illis verbis cap. 4. 4. *Mementote Legis Moyſi, ſervi mei, quam mandavi ei in Horeb.*

y *Ibid. ver.* 10.

Nehemias, ut in ſuperioribus obſervavimus, Bibliothecam Jeroſolymæ inſtruxit, in qua nihil deſideratum omnium quæcumque ad Reges, Prophetas, & David pertinerent (*z*). Circa A. M. 3872. Joſeph filius Oziel ex Hebræo in Græcum tranſtulit avi ſui Jeſu filii Sirach Librum, *Eccleſiaſticum* inſcriptum, in quo ſtrictim veluti Legis, Prophetarum, & hiſtoriæ Judaicæ ſumma continetur. In eo Opere poſt conſtitutas optimas quamplures dirigendorum morum regulas hiſtoricum elogium inſtituitur complurium præſtantiſſimorum virorum Veteris Teſtamenti (*a*). Characteres ibi, & decora exhibentur Henochi, Noemi, Abrahami, Moyſis, Aaronis, Phineis. Joſue, Caleb, Samuelis, Nathani, Davidis, Salomonis, Eliæ, Eliſei, Ezechiæ, Iſaiæ, Joſiæ, Jeremiæ, Ezechielis, duodecim minorum Prophetarum, Zorobabelis, Jehu filii Joſedechi, Nehemiæ, Enochi, Sethi, Semi, Simonis filii Oniæ Summi Sacerdotis, ac tandem Jeſu filii Sirach Authoris ejuſdem Libri, & avi illius, qui Opus vertendum ſuſcepit. Judas Machabæus Bibliothecam inſtruxit (*b*) in qua Libros omnes colligendos curavit, qui poſt belli cladem ſupererant.

z 2. *Macch.* 2. 13.

a Vide à *cap.* 44. *uſque ad cap.* 50.

b 2. *Macch.* 2. 14.

Sub ipſa tandem Antiochi Epiphanis perſecutione factum eſt, quod aliàs nunquam acciderat, ut bello in Sacras Scripturas indicto, exemplaria omnia igne abſumenda, dilaceranda (*c*), ſivè imaginibus Deorum adpictis violanda [*d*] ſedulò inquirerentur. Cum autem Macchabæi in Maſpha cœtus indixiſſent, ibi coram Domino Libros ſacros ab adverſariorum furore ſubtractos aperuerunt (*e*); datiſque ad Lacedæmonios literis ſignificarunt, nihil ſe capere poſſe tot malis afflictos ſolatii, niſi in lectione Sacrorum Librorum (*f*). Habebant igitur Macchabæi Divinarum Scripturarum collectionem.

c 1. *Macch.* 1. 59.

d 1. *Macch.* 2. 48.

e *Ibid.*

f 1. *Macch.* 12. 9.

Verſio Græca Septuaginta adornata A. M. 3727. ſive illa omnes æquè ſacros Judæorum Libros contineret, uti Veterum plerique autumarunt (*g*), ſivè tantùm 5. Libros Moyſis, quæ aliis ſedit opinio (*h*); (nihil ego in ea re affirmandum cenſuerim) illuſtri ſatis documento Libros Hebræorum jam inde ante Jeſu Chriſti ętatem Græcis innotuiſſe demonſtrat. Conſtat autem inter omnes eâ jam ętate certum fuiſſe illorum Librorum numerum, & quem appellant *Canonem Scripturarum* exactum abſolutumque obtinuiſſe.

g *Juſtin. Cohort. ad Gent. Iren. l.* 3. *Tertul. Apolog. c.* 18. *Clem. Alex. Strom. l.* 1. *Cyrill. Catech.* 4. *&c.*

h *Joſeph Proœm. Antiq. & lib.* 12. *c.* 2. *Cont. Appion. Hieron. Quæſt. Hebr. in Gen. Talmudici.*

Hac perpetua traditionum, & authoritatum ſerie docemur, à Moyſe ad uſque Jeſu Chriſti ętatem ſemper apud Judæos Librorum Sacrorum depoſitum manſiſſe, ut quicumque illorum authorem Eſdram invehunt, repugnantia illi planè & falſa contendant. Nunquam enim apud Hebræos Scriptura deſiit, neque ut fœdiùs corrumperetur, ſive prorſus ſupprimeretur, fieri unquam potuerat. Si à Moyſe ſcripti Libri ad captivitatem uſque manſerunt, quid alios procudiſſe cogebat? Si integrum Opus manebat; ut quid in compendium, quod Criticis nonnullis viſum fuerat, redigendum? Profectò quicumque Operis alicujus epitomen adornat, ille repetitiones omnes, quæ tamen apud Moyſem frequentes, evitat, ſemper enim ad ulteriora ſtylum urget, nihilque parergon in Opus adducit. Planè ſi Moſaicum opus breviare Author voluiſſet, poterant equidem Moſaicæ omnes repetitiones impunè omitti. Si quis verò Operi manum admovere, ſivè correcturus, ſivè ſenſus immutaturus, ſive tandem aliquid ſubducturus adjecturuſque, auſus fuiſſet, ille certè populi univerſi excitatum furorem in ſuum caput provocaſſet. Debuiſſet ille, qui tantum opus moliretur, omnia apud ſe Exemplaria ſervare, vel ſaltem tantum obtinuiſſe authoritatis, quantum opus fuiſſet, ut caſtigationes ſuas approbaret recipiendaſque curaret omnibus per univerſum latè orbem diſperſis Judęis Exemplaria ſervantibus, uti per Ægyptum, Babyloniam, Perſidem, Mediam, Syriam, Cappadociam, Inſulas, Palæſtinam, cum Eſdrę ętate Judęorum gens omnia loca penetraſſet.

DISSERTATIO

AN ESDRAS VETERIBUS CHARACTERIBUS HEBRAICIS CHALDÆOS SUBSTITUERIT?

Quæſtio de origine & vetuſtate characterum, quibus Judæi noſtræ ętatis utuntur, viros doctiſſimos in partes jam inde à pluribus annis, & nunc etiam diſtraxit. Nec magis inter Doctores Hebręos ea in re convenit, quàm inter eruditiſſimos Chriſtianos utriuſque communionis Scriptores; adhuc enim inter Proteſtantes, ſicut & inter Catholicos in medio res eſt, & arduum problema, diu multumque diſcuſſum, in medio relinquitur. Quæ cum ita ſint, audaci prorſus conſilio ſententiam in eâ re noſtram, tanquam litem diremptur, ferendam ſuſciperemus, quaſi ſcilicet poſt doctiſſimas tot ampliſſimorum virorum lucubrationes, qui argumentum plenè excuſſerunt, addendum aliquid de noſtro haberemus. Id ergo potiſſimùm nobis impręſentiarum ſtatuendum eſt, ut alterum criticæ punctum huic veluti ſuccedens, in examen revocemus. Diſcutiendum eſt igitur nobis, an Eſdras eam characterum Hebraicorum, quam contigiſſe autumant, immutationem primus author invexerit. Fruſtra erimus Scriptoribus illis, qui eandem ſcribendi rationem ſemper apud Judæos obtinuiſſe contendunt; cum viciſſim plurimùm in ea momenti poſituri ſint adverſæ opinionis aſſertores, qui nimirum recentes Judęorum characteres primùm invectos credunt poſt abolitos veteres, Phœnicios, qui apud Judęos ante captivitatem obtinebant, & modò etiam apud Samaritanos Palęſtinę vulgari uſu feruntur. In eo autem quęſtionis ſtatu id à nobis præſtandum eſſe, ut in ipſo examinandæ quæſtionis limine utriuſque ſententię monumenta afferamus, facilè lectores intelligent.

Si præjudiciis res ageretur potior ſanè habenda eſſet illorum cauſa, qui nunquam apud Judæos immutatam ſcribendi rationem ſuſtinent. Gentis enim ſuperſtitioſæ ferè in exceſſum indoles vix aliis moribus aſſueſcere, quàm ſuis, poſſet: neque enim tot ſæculorum, quot cum exteris mixti fuere, ſpatio, neque perſecutionum, neque bellorum, atque publicarum privatarumque calamitatum vi id unquam evictum fuit, ut veteribus conſuetudinibus abolitis alienas reciperent. Manet apud illos receptum à Patribus ſuis Sacrorum Librorum depoſitum, eâ plane formâ, qua ab illis traditum eſt, & cum alias Librorum formas uſus induxerit, cum typograhiæ ars à tędio exſcribendi Libros nos liberaverit, comparatâ etiam tam promptâ multiplicandorum Exemplarium facilitate; cum inſuper punctuationis beneficium, quo clariſſimi etiam Judæorum Doctores uſi ſunt, & lectionis difficultatem minuerit, & ſenſuum vagam alioqui ſignificationem magis determinaverit; nihilo tamen ſeciùs in Synagogis Judæorum Librorum Sacrorum, & uno quidem latere tantùm atque ſinè punctis vocalibus, manu deſcriptæ membranæ longo volumine circumvolutæ ſervantur; impurum rati illud Exemplar, quod ſive alienigenarum manibus deſcriptum, ſivè typis excuſum Synagogæ uſibus fortè deſtinaretur. Gens igitur eò uſque præjudiciis ſuis inhærens, potuiſſetne id committere, ut veteribus, quibus utebatur, characteribus neglectis, extraneos alios & patribus ſuis incognitos admitteret?

Fac autem id gentis ſuperſtitionem permiſiſſe: an facilè res exequutioni mandari poterat, eo vel maxime tempore, quo contigiſſe vulgò arbitrantur, nempè poſt ſolutam captivitatem, cum ſcilicet per univerſam Orientis faciem Judęi diſperſi vagarentur? Judæos quidem in Chaldæa verſantes, regionis literas didiciſſe nec factu impoſſibile nec arduum cenſemus; ſed & paria Judæos in Ægypto Phœniciâ, Syriâ, in Inſulis aliiſque remotiſſimis Regionibus, quò per Nabuchodonoſorem tranſlatæ ſunt, agentes uno veluti conſenſu præſtitiſſe quis credat? Neque enim ità reputandum eſt, quaſi Judæi omnes, & Iſraelitæ decem Tribuum ſimul omnes è captivitate redierint, unàque in regionem convenerint; longiſſimi enim temporis opus illud fuit, nec unquam factum eſt ut omnes regrederentur. Quot enim Hebræorum avitâ regione ſemel deſertâ, Provincias Aſiæ nec facto unquam in Patriam regreſſu frequentarunt? Hos verò inductam ab Eſdra characterum mutationem ne noſſe quidem, nedum probaſſe, credimus. Quin potius facilè contigiſſe arbitramur, ut Levitam eadem molientem ſi fortè audiſſent, ſceleris & inexpiabilis in Libros Sacros violationis reum accuſarent.

Profectò ſi in medio prolixæ captivitatis fine exterarum fæce, linguæ ſuæ puritatem Hebræi ſervare potuerunt, ut Ezechiel,

ebiel, Eſther, Daniel, & Eſdras ipſe, Aggæus, Zacharias, Malachias ſub ipſa captivitate vel paulò poſt ſcribentes, non alio quàm Hebræo ſermone, qualis ante captivitatem obtinebat, uterentur; eos deinde temere ſivè leviſſimis tantummodò de cauſis priſtinos caracteres penitùs abjeciſſe vix in animum inducimus. Utrum, rogo, magis arduum, ſermoniſne puritatem inviolatam, an ſcribendi rationem priſtinam ſervare? Cui inſuper bono characteres immutandi ſuſciperentur? Si quis verò Chaldaicè loquendi ſcribendique pruritus Judæos, ut commerciis ſervirent, vellicabat, poterant ſimul utriuſque linguæ uſum conciliare; alterius quidem in ſermone familiari, alterius in Religione. Ita planè noſtrâ ætate conſtanti conſuetudine ſervant, ut per varias diſperſi gentes Judæi vernaculo ſermone in commercio, Hebraico in Religione utantur.

His argumentis ex rei æquitate ductis accedit etiam teſtimonium vetuſtiſſimorum apud Judæos Authorum, qui veteres ſemper manſiſſe apud gentem ſuam characteres conſentiunt; eoſdemque qui modò obtinent, priſcâ etiam ætate adhibitos contendunt. Quam enim Moyſes ſive Deus ipſe probavit ſcribendi rationem, hanc, dicont, non ſinè ſcelere inexpiabili Eſdras, vir, alioqui ſanctiſſimus, tam levi maximè ratione inductus immutaſſet. Laudant in eam rem *Judam Sanctum*, qui *Miſnam* collegit, Opus ipſo Origene, primo ex fidelibus adverſæ ſententiæ aſſertore, vetuſtius. Gemina tradunt ambo RR. Eliezer in Talmude laudatiſſimi; quos deinde ponè ſequitur turba Rabbinorum in Gemarra, & Buxtorfius, quem ducem plures viri doctiſſimi ſibi in ea re ſtatuerunt. Porrò cum de facto aliquo agitur, ut Judæis de ſuis rebus teſtantibus, major quàm cæteris omnibus fides habeatur, ratio ipſa ſuadet. Hæc majoris momenti argumenta in hanc opinionem aſſeruntur.

Huic planè adverſa ſententia nec authoritatum, nec argumentorum minori pondere ſtatuitur. Quibus jamdiu utebantur Judæi characteres, neque ipſis tantùm peculiares erant, nec gentis prærogativa ſingularis. Quam enim Moyſes in Ægypto didicerat ſcribendi rationem, hanc Phœnices omnes & Palæſtini ante Joſue in regionem adventum familiarem habebant. Qui verò noſtrâ ætate obtinent apud Judęos characteres, à veteribus Phœniciis literis ſeu veteribus Ægyptiis planè diſcrepant (quòd enim ab ipſa origine eadem eſſet Ægyptiorum, & Phœnicum ſcribendi ratio in Proleg. in Gen. demonſtravimus). Alii ſunt ergo veterum, & recentiorum Hebræorum characteres. Cum verò Samaritanorum literæ veteribus Phœniciis affines ſint, illud conſtituamus oportet, veterum Hebræorum characteres à Samaritanis noſtræ ætatis non abluſiſſe. Hanc autem literarum immutationem cum nullo alio tempore opportuniùs fieri potuiſſe intelligamus, quàm quo ſolutâ primùm captivitate Judæi unà cum Eſdra patriam repetierunt; ideo jure meritoque ſuſpicamur, cum eâ potiſſimùm ætate veterum characterum immutatorum epocham componendam.

Quando verò concederemus, Ægyptiorum literas Moyſis ætate à Phœniciis planè diſcrepaſſe, non ideo tamen evinceretur, veterem ſcribendi apud Hebræos rationem à Phœnicia, vel Chananæa abluſiſſe. Namque ſi Moyſes in omni ſapientiâ Ægyptiorum excultiſſimus, & in Ægypto innutritus, aliis quàm vernaculis Ægyptiorum literis in lucubrationibus ſuis ſcribendis uſus eſt, non alias ſanè potuit, quàm Phœnicum adhibuiſſe, quas à Patribus ſuis in Ægyptum tranſmigrantibus acceptas tenebat. Quemadmodum enim viri illi vernaculum Chananæorum vel Phœnicium ſermonem retinuerunt, ita & literas eaſdem nullo negocio potuiſſent. Re tamen utraque ſententia convenit, ſi id conſtituamus, nimirum Ægyptios & Phœnicios characteres ab origine non diſcrepaſſe.

Samaritanas literas, quales hodie in Pentateucho Samaritanorum ſpectantur, ipſiſſimas eſſe veteres Phœnicum, à nemine, qui oculatus illas teſtis inſpexerit, negaretur. Portò literas illas, quemadmodum & Legem ipſam Moyſis non aliunde planè, quàm ex Sacerdote Iſraelitâ Samaritani receperunt; Sacerdote, inquam, ab Aſſaradone Regē Aſſyriæ illis inſtituendis miſſo, quo tempore res Judæorum, & Phœnicum florentiſſimæ habebantur, neque alia ſcribendi ratio, quàm quæ ab ipſa origine obtinebat. Iterum ergo conſtitutum habeamus, Samaritanōs characteres ipſiſſimos eſſe Hebræorum ante captivitatem. Nullos alios norat Sacerdos vel Levita ad eos populos miſſus; neque aliter deſcriptam Legem Moyſis, quàm literis in univerſa Palæſtina unicè obtinentibus, habere potuerat. Interim Samaritani in medio duarum florentiſſimarum gentium, Hebræorum ſcilicet, & Phœnicum, pauci ipſi rarique conſtituti, eorum linguam atque ſcribendi rationem adoptare nolentes volenteſque coacti ſunt. Neque ſemel acceptum morem dimiſiſſe illos conjecturâ ullâ ſatis firmâ ſive argumento diſcimus. Manent ergo apud illos hodienum veteres characteres cum vetuſtis Hebraicis ſive Phœniciis confundendi.

Si verò Hebræorum noſtræ ætatis characteres alii habeantur à Chaldaicis, illud evinceretur, ſcribendi apud Chaldæos rationem, quamquam alioqui propiùs noſtra tempora obtinuerit, maneantque non raræ eo ſermone ſcriptæ Lucubrationes, ita penitus intercidiſſe, ut ne fama quidem ſuperſit. Eò etiam deveniendum eſſet, ut Authores in media Chaldæa ſcribentes, quo tempore literæ Chaldæorum florebant, aliud ſanè à Chaldaico ſcribendi genus adoptaſſent. Ardua ſunt hæc & vix ferenda; ut proinde in animum inducendum ſit, characteres apud Judæos noſtrâ ætate familiares ipſiſſimos fuiſſe, quibus Chaldæi utebantur, cum eoſdem præſeferant ſcripta primitus Chaldaicè Opera, non ea tantùm quæ in Chaldæa, ſed etiam in Judæa, & alibi quocumque exarata ſunt.

Si quis argumentum iſtud retorquere ma-

maluerit, regerens Chaldæas quidem & Hebraicas literas planè in unum coofundendas, cujus tamen rei in eauſa fuiſſe, quòd Chaldaieum Hebraicis characteribus ſcripturæ genus obtinuiſſet, quem olim morem Abraham Chaldæus origine in poſteros, & illi deinceps in ſucceſſores perpetuâ conſtantique traditione derivarint: His ego reſpondeo: 1. Vix in animum induci poſſet, Iſaacum, Jacob, cæteroſque Patriarchas diutiùs in Chananæa verſantes, cujus vernaculum ſermonem adoptarunt, quorum virorum poſteri poſt Joſue cum Phœniciis & Chananęis commercii conſuetudinem habuere, extraneam & ignotam in ea regione ſcribendi rationem ſervaſſe. Si enim avito patrum ſuorum ſermone abjecto, vernaculo regionis aſſueveruot, ut quid etiam à Chaldæorum in ſcribendo more, ut ad Phęnicum tranſirent non deſuerunt? 2. Quam Legem Samaritani à Judæis receperunt, hanc Phœniciis characteribus deſcriptam, quemadmodum noſtrâ etiam ætate ſervatur, acceperunt. Eadem ergo ſcribendi ratio apud Iſraelitas erat. 3. Judæi in hanc ſententiam omnes conſpirant, quorum eò minus ſuſpicinſum habendum eſt teſtimonium, quò occultandæ veritati non ſolùm nullâ utilitate ducuntur; verùm etiam è re ipſorum fuiſſe videtur, ſi tenebras offundere poſſent hiſtoriæ, quam hodie probro aliquin ducunt. Neque enim id committere hodie aoſi fuiſſent, quod olim ſub Eſdra accidiſſe multis probatur, ut nimirum veterem ſcribendæ Legis rationem immutarent; quod hodie ſacious capite luendum ducerent.

Judæi; inquam, vetuſtiſſimi ultro fatentur, poſt ſolutam captivitatem è veteri ſcribendi ratione gentem ſuam receſſiſſe. Eam ſententiam R. Joſe in Miſna adverſus Judam Sanctum, & utrumque Eliezer defendit, contendens Hebraicas recentiores literas Aſſyrias apud Judæos appellari, quippe quæ ab Aſſyria originem duxerint. Suffragantur Joſe R. Muſuſra in Gemarra, & alter Judæorum Doctor, ſicut & R. Moſes Nachman, qui ante 500. annos florebat. Gemina pariter habent eruditiſſimorum Eccleſiæ Patrum trias, Origenes, Euſebius, & S. Hieronymus, quibus recentiorum Criticorum doctiſſimi accedunt. Refert Origenes in fragmento recens edito à P. Montſaucon (*i*), in exemplaribos Hebraicis ſui temporis ſpectari nomen *Jehovah* veteribus Hebraieis characteribus, aliis ſanè à vulgaribus ejus ætatis, deſcriptum; ferunt enim, ait, Eſdram veteri ſcribendi more abrogato, novum poſt captivitatem ſubſtituiſſe. Eadem nec obſcurè ſcribit Euſebius in Chronic. ad A. 4740. addens, tanquam omnibus exploratiſſimum, Eſdram, quò omne intercideret Judæos inter & Samaritanos commercium, abrogatâ veteri ſcribendi ratione, novam Hebræis induxiſſe. Paria nec ſemel nec obiter, & tamquam rem exploratiſſimam, inculcat S. Hieronymus: *Samaritani*, ait ille Præf. in Libros Reg. *etiam Pentateuchum Moyſis totidem literis ſcriptitant, figuris tantùm & apicibus diſcrepantes*. Addit inſuper: *Certum eſt, Eſdram Scribam alias literas reperiſſe, quibus nunc utimur, cum ad illud uſque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint*. Et in illud Ezech. 9. *Signa Thau in frontibus eorum* &c. tamquam certum conſtituit: *Antiquis Hebræorum literis, quibus uſque hodie utuntur Samaritani, extrema thau litera Crucis habet ſimilitudinem*. Origenes in eondem locum ex teſtimonio Judæi ad fidem converſi aſſerit, veterem Thau formam Crucis exhiboiſſe; quod planè conſonat cum Veteribus elementaribus literis Samaritanis, typis expreſſis, in quibus Thau rudem quandam Crucem præfefert (*k*).

i *Palæograph. Græc. lib.* 2. *c.* 1. *pag.* 559. *Origen.*

k Vide *Palęograph. Græc. lib.* 2. *cap.* 1.

Ita ſententiæ hujus veritas non authoritate tantùm veterum PP. notæ eruditionis fulcitur, ſed etiam Rabbinorum teſtimonio, veterumque adeò Librorum Hebraicorum fide, in quibus Origenis ævo nomen Jehovah veteribus gentis characteribus præferebatur. Neque enim Origenes aliorum teſtimonio, dum hæc aſſereret, nitebatur; ſed ipſe, vir alioqui eo ſcientiæ genere excultiſſimus, oculis à ſe exploratæ memotiæ prodebat. Ita pariter S. Hieronymus non cunctabundus, ſed certâ aſſertione mentem ſuam prodidit. Res erat igitur eorum PP. ætate exploratiſſima, nec ipſis Judæis diffitentibus. Agedum modò ſententiæ oppoſitæ momenta expendamus.

Fateamur quidem oportet, Judæos literæ Legis ſummâ adeò religione ſemper inhęſiſſe, ut ſi quis hodiè aliquid de characteribus Librorum Sacrorum immutandum ſuſciperet, ſupremum ille diſcrimen in ſe provocaret. Si quis verò apud ſe reputet, 1. Hanc veterum Phœnicum characterum in Chaldæos tranſmutationem nihil in rebus, ſed tantùm in apicibus & literis aliquid innovare; cum characterum Chaldæorum vis, numerus, valor cum Hebraicis prorſus conveniant, ut alii in alios tranſmutari integrâ ſenſuum omnium fide facilè poſſint. Quare multò proniùs erat hujus reformationis negocium, quàm ſi de tranſformandis Hebraicis in Græcos characteres, quod ab Origene in Hexaplis factum eſt, ageretur, ſivè ſubſtituendorum Latinorum characterum Hebraicis, quod aliquando in favorem Hebraicas literas ignorantium ſolemus, res eſſet. 2. Judæorum cum Samaritanis ſimultas vetus erat & omnium ſæculorum experimento probata; neque enim unquam inter utroſque populos convenire potuit. Quare nonniſi inveroſimiliter crederemus, Judæos, cum non poſſent à veterum characterum poſſeſſione Samaritanos deturbare, alienos adoptaſſe, ne quid unquam commune inter utramque gentem intercederet. Facilè politica quædam, vel etiam, ſi mavis, Religionis ratio, quemadmodum Euſebius in loco ſupra telato inſinuat, momenti aliquid ad eam tranſmutationem adjecit. Potuerunt enim gentes Optimates eâ cautione commercium omne cum Samaritanis Judęis intercidere, metu ne tandem Samaritanorum conſuetudine, ſub communis Legis

præ-

prętextu introductâ, tandem Judęi corrumperentur .3. Subita quidem characterum immutatio, veteribus, quibus ad id uſque ſcripta lex fuerat, abolitis, novos incognitos & inuſitatos ſubſtituens privatâ quadam authoritate, oonquam in populo maximè ſuperſtitioſiſſimo & veterum conſuetudinum tenaciſſimo induceretur; ſed ſenſim veluti per gradus inducta mutatio, authoritate legitimâ & viri clariſſimi opinione fulta, potuit quietis omnibus introduci; quemadmodum ferè ſimili exemplo contingere facilè poſſet, ut è manibus populi Novum Tęſtamentum literis Gothicis ſcriptum, & obſoleto Gallico ſermone ętatis Caroli V. traditum ſubduceretur, quò luculenta nitidis characteribus & puritate ſermonis Editio ſuſtitueretur.

Inclioabat autem animis univerſus populus Judaicus in literas Chaldaicas, quibus longo uſu, com in captivitate Babylonica teneretur, in civili ac familiari commercio aſſueverat. Quid igitur obſtare poterat, quin etiam in uſus ſacros & in Libros Scripturæ adoptaret; cum maximè Eſdras & viri quinque in univerſo populo amoliſſimi uovani Librorum Sacrorum collectionem, novumque Canonem adornarent? Hunc verò Canonem inſtituerunt illi, ot exactius darent correctiuſque Sacrarum Scripturarum corous, Chaldaicis inſcripium literis, potiſſimis illis, & præ veteri Phœnicum charactere maximè familiaribus, iis potiſſimùm qui Tranſeuphrathæa tenerent.

Nequu ardum videbatur, ut recepta illa Jeroſolymis immutatio ſenſim ad Judæos per varias provincias diſperſos transfunderetur. Plerumque enim loca, quæ Judęis diſperſis frequentabaotur, Regum Chaldęę ac deinde Regum Perſidis, quibus tandem Chaldæa acceſſit, imperio ſubjiciebantur. Quare Chaldaico vel Syriaco ſive Arameo (unus erat iis omnibus) ſermone, tamquam principi & in Aula Chaldææ, & Perſidis familiari, potiſſimùm utebantur. Hujus erat in commercio per univerſum Imperium uſus; nec alio ſcripta ſunt edicta Regum Chaldæorum & Perſidis in Daniele (*l*), & Eſdra (*m*), ſicut & Epiſtolæ ad eoſdem Principes apud Eſdram pariter (*n*) relatę. In eo ſtatu res manſerunt uſque ad Alexandrum Magnum cæteroſque poſt ipſum Reges Græcos, obtinente ubique in Meſopotamia, Palæſtina, Phœnicia, Syria & cæteris Aſiæ regionibus pleriſque Chaldæi vel Syriaci ſermonis conſuetudine. Quibus ita ſe habentibus, facilè Judæi per uoiverſas latè regiones diſperſi inductam publica authoritate à viris in gente ſua Principibus reformationem, non ſtatim quidem totam, ſed ſenſim, & per gradus, quemadmodum in hiſce rerum immutationibus accidit, adoptare potuerunt. Nec ſanè Judæus aliquis ſive Iſraelita non opportunam ſibi hanc reformationem reputaſſet, quippe quibus magis familiaribus deſcriptę literis Sacrę Scripturæ tum primò ſuppeterent. Cum verò tunc primò certus Librorum Sacrorum oumerus conſtitui, atque oova Sacrorum Exemplarium recenſio ſuſcepta eſſet, omnes ſanè oblatam ſibi occaſionem arripuere, ut ad normam reſtituti publicâ authoritate à Viris doctiſſimis Exemplaris ſua etiam reformarent recuderentque. Simili exemplo noſtrâ etiam ætate accidi ut Chriſtiani avidiùs conquirant Verſionem Librorum Sacrorum io vernacolam linguam. Minor eſt autem innovatio, Sacros Libros ignoto quodam charactere aotea deſcriptos notioribos literis tradere, quàm ſi ex veteri Originali linguæ populo ignotę, quę pluribus ante ſæculis obtinuit, nova quædam in vernaculam linguam Verſio tradatur.

l Dan. 2. 4. &c. & 3. 24. 91. 94. & 5. & 6. & 7.

m 1. Eſd. 7. 12. 28.

n 1. Eſd. 4. 7. 8. &c.

Quanquam autem Prophetæ Ezechiel, Daniel, & poſt ipſos Eſdras, Nehemias, Aggæus, Zacharias, & Malachias purum putumque Hebraicum ſermonem io Lucubrationibus ſuis adhibuerunt, ubique tamen apud omnes æquè Judæos captivos obtinuiſſe, ot Hebraicæ linguæ puritatem retinerent, nullo argomento probatur. Quemadmodum & ſi fortè acciderit, ut in Occidente ad noſtram uſque ætatem Libri Latinis literis frequentiùs mandarentur, ejuſdemque ſermonis uſum Eccleſia Latina nunc etiam in Solemni Officio retinuerit, oon inde tamen eſt, ejuſdem linguę uſum familiariter apud omnes æquè obtinuiſſe. Quod verò nobis aperto ſatis argumento demonſtrat, populum Chaldæo æquè ac puro putoque Hebræo aſſueviſſe, illud eſt, nimirum in Daniele, & Eſdra ingentia ſupereſſe fragmenta Chaldaicè ſcripta, nullâ adjectâ interpretatione. Tandem vix poteſt in dubium revocari, Danielem e. g. & Nehemiam, qol ſuprema quæque munia in Aula gerebant, Chaldæum ſermonem non ignoraſſe, quanquam alioqui Lucubrationes ſuas Hebraicis literis tradere maluerunt. Utramque ergo callebant: quid autem non etiam utramqoe cæteri Iſraelitæ, qoibus maximè cum finitimis gentibus commercium detinendum erat, nec alio planè quàm Chaldaico ſermone apud illas gentes vernaculo? Quare cum nullâ appoſitâ limitatione aſſeritur, Hebræos in captivitate detentos Hebraicæ linguæ puritatem ſervaſſe, ex quo opportunâ ſatis conſecutione inferunt, nonquam ab illis commiſſum, ut literarum apices reformarent, illud tamquam certum ſtatuitur, quod maximè dubium, ne dixerim falſum, reputandum eſt; ex quo nihilo melior argumentatio deducitor.

Poſt conſtitotam igitur veterum characterom apud Hebræos in novos aliquos, quibus Chaldæi hodie uſque utuntur, immutationem, reſtat ut in examen revocemus, quonam Aothore mutatio iſta acciderit, qui potiſſimus eſt hujus Diſſertationis ſcopus S. Hieronymum, Origenem, & Euſebium ejos rei honorem Eſdræ vindicaſſe ſupra animadvertimos. Suffragantur inter recentiores Criticos plerique, qui ſubſtitutas Chaldaicas literas Phœniciis vel Samaritanis contendunt; ut contra traditionem communi ſuffragio probatam conſtantemque repugnare vix ac ne vix quidem poſſe videamur. At enim qui fieri unquam potuit, ut Eſdras, vir privatæ authoritatis,

tis,

Digitized by Google

tis, excogitatam à ſe immutationem ſuâque authuritate tantùm inductam Hebræis omnibus per univerſum latè Orbem diſperſis adprobaverit? Minimè id quidem; nam Eſdras non privatæ authoritatis vir erat, neque minimi apud ſuos nominis; omnea enim virum verebantur, tanquam morum probitate, & rerum geſtarum gloriâ, ſicut etiam literarum ſtudiis, inſignem: cujus nomen apud ipſos Paganos clariſſimum habebatur; qui ſummâ ſultus authoritate ab ipſo Rege Perſidis in Judæam (o) miſſus, ut gentem ſuam juxta patrias Leges gubernaret, atque reſractarios in ordinem cogeret. Uno verbo Eſdras tamquam Summus Judæorum Doctor, & Divino Spiritu aſſlatus Vir apud omnes meritò habebatur. Taotus igitur tantuſque cum eſſet, & poſt exactam ſummâ cum populi approbatione vitam, accedente inſuper Nehemiæ cæterorumque virorum Principum authoritate, miramurne, ſi novam hanc characterum reformationem in Libris ſacris perſuadere Judæis univerſis potuerit?

o r. *Eſd.* 8. 11. 12. *&c.*

Hieronymns nunqnam illud authoritatis culmen in Eccleſia Latina, quod Eſdras in Synagoga, attigit. Hieronymus, inquam, Verſionem Veteris Teſtamenti ex Hebræo adornavit, qua in re adverſarios quamplurimos nactus eſt, nec ipſe quidem aliam in Eccleſia implebat dignitatem, quàm Sacerdotis. His tamen nequidquam obſtantibus, eadem Verſio in publicis Eccleſię Lectionibus recepta eſt, ſenſimque apod Fideles obtinens, eò autboritatis devênit, ut nullo licèt aditente Concilio, nullâque ſupremâ authoritate cogente, ſupra cæteras omnes ſola intrà brevioris temporis ſpatium regnaret. Nec regnavit tantùm, ſed ita ejus luce vetera Exemplaria diſcuſſa ſunt, ut hodie vetus integrum vix & ne vix quidem inveniatur. Tandem eo deventum eſt, ut poſtremum generale Concilium unam eam Verſionem authenticam declararit, abjudicatâ novis omnibus verſionibus causâ. S. Hieronymus, dicam iterum, minori eruditionis famâ, minori authoritate, & dicere etiam audeam, minori intelligentiâ quàm Eſdras pollebat; nunquam enim S. Doctor Divino Spiritu aſſlatus ad ſcribendum ſe contulit; nihilo tamen ſeciùs Verſionem ſuam Eccleſiæ Latinæ univerſæ ita potuit commendare, ut cæteris abolitis ſola regnaret. Quæ cum ita ſint, cur Eſdræ Authori Divino Spiritu afflato, viro ſui temporis doctiſſimo, & prophetiæ dono inſigni, non tantùm tribuerimus, ut univerſæ Judaicæ Eccleſiæ perſuadere potuerit levem hanc characterum immutationem, qua, ſalvâ Textûs veritate, Phœniciis apicibus novos alios ſubſtituerit?

Aliud etiam in eam rem non prætereundum argumentum accedit, quòd Eſdræ ætate Judæi, ſi unquam aliàs, ad eam tranſmutationem recipiendam aptiſſimi cenſebantur; ut eam exigere, quin & poſcere videri potuiſſent. Hebræorum enim quicumque in Tranſeuphratæis, & Syrię regionibus verſabantur, Chaldaicis literis, & ſermoni potiſſimùm ità aſſueverant, ut ſoli inter eos viri literis addicti veterem ſcribendi rationem noſſent. Quare ſi Textus notis populo literis redderetur, via inſtruebatur pronior, ut vulgaribus omnibus lectio, & ſtudium Legis pateret. Semel etiam ab incommodo diſcendi geminum characterum genus onere relevatus populus, eodem quo utebatur ſtudio in diſcendis literis Chaldaicis pro ſamiliari commercio, ipſo pariter ad lectionem S. Scripturæ, iiſdem deſcriptæ characteribus, juvabatur. Poſcebant ergo Judæi, ſummiſque votis hanc characterum immutationem flagitabant.

Tandem in obſcuro licèt verſetur tota hujus tranſmutationis hiſtoria, cujus altum eſt in S. Scriptura ſilentium, neque inter Judæos ipſos de illa ſatis conſtet: certam licèt ejus rei epocham, & quantum inſuper Eſdræ laborandum ſuerit, ut conſilium ſuum univerſo populo perſuaderet, ignoremus; facilè tamen credimus, neque brevioris temporis rem illam fuiſſe, nec operæ; nulloque magis adjumento eam immutationem promotam, quàm inſito Judæorum in Samaritanos odio. Quòd enim penès Samaritanos eſſet, Pentateuchus veteribus Phœnicum characteribus deſcriptus, id vel unicum in cauſa fuiſſe poterat, cur Judęi priſtinum ſcribendę Legis morem deſerentes, novum adoptarent.

Cęterum ea, quam hactenus ſtatuimus, reformatio, quamvis nec Eſdra vetuſtior, nec multò recentior illo credatur, non ita tamen ejus rei certam epocham definire audemus, quin exorbitare ab illa per nos minimè liceat. Neque ita Eſdras ejus rei author conſtituitur, ut etiam operam in illa ſuam impendiſſe Principes totius gentis viros negaverim. Totum etiam hujus ſubſtitutionis opus non ita ſtatim abſolutum perſectumque eſt, quin veſtigia plurima veteris Scripturæ in Sacris Libris manerent. Ita Origenis ætate vetera quędam Exemplaria ſuppetebant, in quibus nomen *Jehovah* veteribus ſcriptum characteribus exhibebatur; & ſub Simone Macchabæo excuſos nummos veteribus Samaritanis characteribus conſtat. Quare eâ etiam ætate negocium reſormationis non adeò proceſſerat, quin veteris Scripturæ veſtigia aliqua manerent. Cujus rei ſivè in cauſa ſuiſſe potuit, quòd Artificibus Phœniciis, quibus regionis characteres ignoti eſſent, Simon uteretur; ſivè quòd ætati ſuæ quandam vetuſtatis authoritatem conciliare volebat, priſtinos gentis ſuę characteres iterum revocans, quemadmodum apud noſtros Reges in moribus poſitum eſt, ut Latinam adſcriptionem in nummis excudendam ſtatuant, quamquam vernaculus Regni ſermo alter ſit à Latino. Quæcumque tandem Simonem impulerit ratio, vix tamen credimus committere potuiſſe, ut characteres populo prorſus ignotos excudendos in nummis curaret.

Nihil igitur moramur totam hanc Samaritanorum characterum, quos vernaculos fuiſſe uſque ad captivitatem Babylonicam credimus, in Chaldaicas literas tranſmutationem (quam populo, Chal-

dæo-

Digitized by Google

ſdæotum moribus aſſueto, Eſdras cæterique viri in tota gente Principes perſuaſerint) non ſtatim quidem totam, ſed ſenſim, & veluti per gradus inductam, pro veterlbus characteribus novis paulatim ſuccedentibus.

IN SECUNDUM
ESDRÆ
PROLEGOMENON.

a Vide 1. *Eſd.* 2.63. & 2. *Eſd.* 7.65.

NEhemias cognomento *Atherſata* (*a*) nempe *Pincerna*, à munere quod in Aula Artaxerſis Longimani Regis Perſidis obibat; Nehemias, inquam, Author hujus Operis vulgò reputatur. E' familia Levi, & ex ordine Sacerdotali originem ducens, juxtà quorundam ſententiam (*b*), ſivè è Tribu Juda juxta alios (*c*), patrem habuit Helciam ſivè Chelciam. Quicumque è genere Sacerdotali virum arceſſunt, laudant in eam rem illud 2. Macch. 1. 18. 21. *Juſſit Sacerdos Nehemias aſpergi Sacrificia aquâ*: ac illud: *Ædificato Templo & Altari obtulit Sacrificia*: ad hæc in eodem Libro 10. 1. *Signatores autem fuerunt, Nehemias, Sedecias, Saraias &c.* ver. 10. *Hi Sacerdotes*.

b *Malv. Eſl. Tirin. Menoch.*
c *Euſeb. Iſidor. Genebr. in Chronic. Rab. Arab. in Cabbala, Scaliger ad Euſeb. Chronic.*

Eo tamen Macchabæorum teſtimonio nequidquam obſtante, quæ virum ad Tribum Juda revocat opinio, tum apud Veteres ferè omnes, cum apud pleroſque Recentiores obtinuit. Perſuaſum enim habebant Veteres, eos omnes qui populo è captivitate reſtituto jura dederunt uſque ad Aſmonæos, ad Tribum Juda ſpectaſſe. Nehemias ipſe fratres ſuos, *Hanani*, & alios è Tribu Juda Judæam repetentes, fratres appellat: *Venit Hanani, unus de fratribus meis, ipſe, & viri ex Juda*. Pincernæ munus illuſtre erat eâ ætate, nec niſi viris clari generis demandabatur, ut proinde viros principes è Tribu Juda deceret. Tandem Nehemias ne in Templum ingrederetur ſe continuit, quaſi ſcilicet viro non initiato ingredi nefas reputaret (*d*): *Et quis ut ego, ingredietur Templum & vivet? Non ingrediar*.

d 2. *Eſdr.* 6. 21.

Authoritati autem ex Macchabæis adductæ reponunt, 1. Nehemiam à Sacrificiis per ſe offerendis abſtinuiſſe, juſſiſſe tamen veluti totius gentis Principem, à Sacerdotibus offerri: familiari enim ſermone uſurpamus, ut quæ ab aliis, authoribus nobis, facta ſunt, eadem à nobis facta habeantur. 2. Textus Græcus nihil legit de Sacerdotali viri dignitate, habet enim: *Juſſit, Sacerdotes Nehemias aſpergere aquâ* (craſſâ ſcilicet, è puteo, ubi olim ignem abdiderant, hauſtâ) *ipſa* (ſacrificia) *& ligna &c.* quo aperto ſatis documento intelligimus, non Sacerdotalem ſeu Leviticam dignitatem egiſſe virum, ſed ſuper omnem populum ſæcularem, & ſupremam. 3. Si nomen ſuum in adſcriptionibus primum ante Sacerdotes, & Levitas poſuit, illud in cauſa fuit, quòd ſummum in Republica locum, veluti Regis Perſidis nomine regionem adminiſtrati, ſibi deberi arbitraretur. 4. Tandem viri nomen nuſquam in cenſu Sacerdotum ſive apud Eſdram, ſivo apud Paralipomena legitur.

Cum Nehemias afflictas eſſe proſtrataſque res Jeroſolymæ, Babylone agens, didiciſſet; certior inſuper factus mœnibus dejectis, incenſiſque portis, Judæos in ſummo luctu, & gentium omnium opprobrio verſari; effuſus in preces, & corpus jejuniis macerans, tempus opperiebatur, quo & muneri ſuo præſtando, & Regi ſupplicaturus pro Urbe ſua accederet (*e*). Diſcumbenti igitur Regi, ille muneri ſuo præſtando adſuit, & cum ſolito triſtior videretur, (*f*) Rex primo intuitu ſiniſtrum aliquid moliri ſuſpicatus eſt; ſed certior ab illo factus, Patriæ ſe vices dolere, copiam fecit ut in Judæam reverteretur, eâ tamen conditione, ut intra præſcriptum tempus rediret; quod propenſionis in illum Regiæ certiſſimum erat argumentum. Scriptæ inſuper pro viro Regis Epiſtolæ ad Præfectos Provinciarum trans Euphratem, quibus ligna omnia præſtari Nehemiæ jubebantur, quotquot opus eſſet in uſum Templi, mœnium, & ædium Præfecti regionis.

e 2. *Eſdr.* 1. 2. *& ſeq.*
f 2. *Eſd.* 2. 1. *&c.*

Venit itaque Nehemias Jeruſalem (*g*), totoque triduo conſilium ſuum ſuppreſſit. Nocte tertiæ diei Urbem totam circumivit, mœnia luſtrans, ut eorum ſtatum omnem haberet exploratum. Sub hæc, Optimatibus ad concionem evocatis authoritatem ſuam omnem, & adventûs conſilium aperuit. Cum omnes aſſentientes & favorem pollicentes nactus eſſet, ipſe quidem cæterique omnes ſummo conſenſu ad opus ſuſcipiendum ſe contulerunt. Qua re gentis adverſarii ſtatim cognitâ, eâ qua tenebantur in Judæos invidiâ, ſtatim ad inhibendam ædificationem procurrerunt; ſed Regis juſſionibus prohibiti in irriſiones verſi (*h*) illud ſecum invicem dictitabant. Quid Judæi ſtrue hac cæmenti, & lapidum moliuntur? Si vulpes ſuffodiendos illos muros ſuſceperint, profectò fabricam om-

g 2. *Eſdr.* 2. 11. 12. *&c.*
h 2. *Eſdr.* 2. 19. & 5. 2. 2.

nem dejicient? Cum verò reparatos muros, recuſamque Urbem ceinerent, verſo tunc conſilio, omni ſibi operâ adnitendum cenſuerunt, ut Nehemiam è medio tollerent. Fruſtrà tamen omnia; namque inſidiis omnibus viro revelatis (*i*), ipſe armari ſuos, atque militari ordine adverſarios opperiri juſſit. Quare illi cum ſe proditos intellexiſſent, abjectu conſilio receſſerunt. Exinde Nehemias civium ſuorum partem ſemper ſub armis tenuit, cum interim cæteri orgendo operi incumberent; juſſit etiam populum ità ędificationi incumbere, ut ſimul tamen ſuis armis accinctus ſemper preſtò eſſet ad prelium (*k*).

i 2. *Eſd.*4.7. &c.

k 2. *Eſdr.*4. 16. &c.

Nec tamen propterea Sanaballat cæterique gentis adverſarii animis deſpondentes, inſidias in Nehemiam moliti ſunt. Fœderis igitur ſanciendi ſpecie virum invitarunt, ut ſecum in agrum conveniret; quibus tamen invitantibus reſpondendum ille mandavit (*l*), præſentiam ſuam opus exigere, nec aliò divertere interim poſſe; quod non ſemel, & iterum, ſed quartò, repoſuit; viroſque ab eo miſſos ſimili ſemper reſponſo vacuos Nehemias remiſit.

l 2. *Eſd* 6.2. &c.

Tandem Sanaballat ejuſque clientes datis ad Virum literis ſignificarunt, ſparſo in populum rumore vulgatum eſſe, illum res novas in Regem moliri, eoque conſilio mœnia Urbis ſarcire. Ferebant inſuper, accuſari illum de ſuſcitatis ſibi Prophetis, qui populum ad eligendum ſe gentis Regem excitarent. Suadebant proindè, utì invidiam in ſe conceptam amoliturus, ſimul opportuniora conſilia ſuſcepturi convenirent [*m*]. Nihil his commotus Nehemias reſpondit, omnes in ſe accuſationes mera eſſe & ad arbitrium excogitata commenta. Conſulendum tamen cenſuit Semaiam, quem Prophetam reputabat; quo hortante ut in Templum ſeſe reciperet, futurum enim ut proximâ nocte in illius cędem armati adverſarii clam ſupervenirent; tenuit Nehemias, & brevì didicit, virum illum adverſariorum arte corruptum, conficta oracula venditaſſe. Plures etiam ex Optimatibus Jeruſalem junctis cum adverſariis illius conſiliis, ſecretò in ejus necem conſpiraverant [*n*]. Nihil tamen retrahere virum ab opere tam incepto valuit; brevìque ejus potiſſimùm operâ intra 52. dierum ſpatio tota moles ſtetit (*o*).

m *Ibid. ver.*6. & 7.

n 2. *Eſdr.*6.8. 17.18.

o 2. *Eſdr.*6.15.

Celebrata deinde abſolutorum mœnium dedicatio, eo apparatu, quem tantum opus exigebat (*p*). Diviſi igitur in duas alas Sacerdotes, Levitæ, Principes, cæterique populi; ambæ ſeorſum procedebant, altera meridionale latus, altera ſeptentrionale mœnium tenentes, omnibus interim perſtrepentibus, quà muſicis cantilenis, quà inſtrumentorum concentu, donec Templum ingrederentur, ubi duæ ſimul alæ in unum corpus coaluerunt. Facta ibi lectio Moſaicæ Legis, oblata ſacrificia, nullaque omiſſa ingentis gaudii ſignificatio. Cum verò in ea fortè tempora incidiſſet Feſtum Tabernaculorum, geminata ſolemnitas gaudium cumulavit.

p 2. *Eſdr.*12.

Amplior erat reſtitutæ Urbis ambitus, quàm ut incolarum rarior numerus exigeret; quare illi augendo juſſit Nehemias Optimates omnes ædes ſuas Jeroſolymis excitare, atque inſuper decimam totius populi portionem jactu ſortium diſcretam eò migrare cogit. His artibus tum ex iis, quibus ſortitò Urbs obtigit, tum ex iis, qui ſponte venerant, ſatis frequens civium numerus comparatus eſt (*q*). Milites excubias præ foribus Urbis agentes adjecit Nehemias, ne quid ab hoſtibus, ſemper in excidium novę Urbis paratis, incurſionis pateretur (*r*). Ex quibus ſatis ab externorum injuriis tutus, curas ſuas omnes reformandis, qui irrepſerant, in populo abuſibus vertit.

q 2. *Eſdr.*11.

r 2. *Eſdr.*7.1. 2. &c.

Illi præ omnibus exſcindendo laboravit, qui maximè deteſtandus videbatur; impotentiæ nempè, qua divites in tenuiores cæteros furebant; eò enim crudelitatis proceſſerant, ut eorum filios, & filias mancipiorum jure ſervitiis ſuis addicerent; eorumque ſubſtantias omnes abligurriebant (*s*). Tot miſerorum clamoribus excitatus Nehemias, in frequenti Optimatum, & Magiſtratuum cœtu eorum immanitatem pluribus deteſtatus eſt; cum enim, inquit, nos fratres, & ſorores noſtras è captivitate redemptos in hanc regionem reduxerimus, vos iterum excuſſæ captivitatis jugum imponitis. An iterum redimere captivos nos cogetis? Ego meique plura mutuo dedimus: jus noſtrum omne remittimus; remittatis & vos ſuadeo, quæque oppignorata ſervatis, ultro reſtituite. Dicentem pronis auribus auſcultarunt Iſraelitæ, ſtatimque ęs alienum omne remiſſum, manumiſſa Hebræorum mancipia, reſtitutæ oppignorantibus poſſeſſiones.

s 2. *Eſdr.*5.1.

Alter reſtabat pernicioſus maximè, & inveteratus in populo abuſus, quem Eſdras deleturus laboraverat; connubia nempè Iſraelitarum cum fœminis alienigenis. Felici in illum ſucceſſu declamavit Nehemias, quo ſuadente omnes præcepto Legis morem geſturi, alienigenas uxores unà cum filiis eo connubio genitis, remiſerunt (*t*). Verùm cum abeſſe deinde Urbe atque Babylonem contendere duodecimo anno Præfecturæ ſuæ cogeretur (*u*), non defuerunt, qui ejus abſentiæ occaſione captatâ, priſtinas uxores reſumerent; quin & Joiadas ipſe filius Eliaſib Summi Sacerdotis filium ſuum connubio cum filia Sanaballat Moabitide junxerat. Eam rem iniquiſſimè ferens Nehemias, ſtudio Legis armatus, illum Urbe extruſit, ſicut & utenſilia omnia Tobiæ in domo Domini commorantis, ejicienda præcepit è Templo, quippè qui ejuſdem criminis reus tenebatur; cæteroſque deinde Iſraelitas omnes coegit, ut reductis iterum fœminis repudium darent.

t 2. *Eſdr.*9.1.2.

u 2. *Eſdr.*13. 6. &c.

Cum Sacerdotibus, & Levitis priſtina ſtipendia deeſſent, atque adjunctas Templo ædes ſibi deſtinatas à Tobia occupari cernerent, deſertis Templi ſervitiis aliò quique diverterant (*x*). Nehemię operâ omnia in ſuum locum reſtituta ſunt; coactus populus ſtipendia Miniſtris Domini præſtare, & ipſi viciſſim Miniſtri ad priſtina munia revocati. Præſcriptæ inſuper

x 2. *Eſd.*10. 11. &c.

Sa-

Sacerdotum obſequiis, & tempori illorum miniſterii regulæ, juxta conſtitutam olim à Davide, & Salomone normam; reddita Sabbato ſua religio, ad eam uſque diem Jeroſolymis neglecta, clauſiſque Urbis foribus prohibiti alienigenæ, ne quid vendere eâ die auderent.

Quò autem rectiſſimus politiæ ordo conſtaret, inductaque in Iſraele morum reformatio diutiùs retineretur, innovatum ſolemni ritu inter Deum, & Populum fœdus, jurantibus in verba Domini Nehemia, Sacerdotibus, cæteriſque Optimatibus. Sancitum eſt ut juſſionibus Domini morigeros ſe Iſraelitę præſtarent, Legem Moſaicam ſanctè cuſtodirent, connubia cum alienigenis fœminis ne conciliarent, neve quid venderent, emerentque die Sabbati; ſeptimo quoque anno terra feriaretur; ſinguliſque annis tertia ſicli pars pro ſartis tectis Templi Domini penderetur, ligna in uſum ſacrificiorum conferrentur, primitię fructuum penderentur, ac tandem pretium ſolveretur primoribus natu redimendis &c. Hęc ſtatim poſt mœnium ędificationem facta ſunt (y). Huc uſque ſecundus Liber Eſdrę de rebus Nehemię.

Nonnulla etiam ejus viri in Libris Macchabæorum (z). Legimus enim ibi Nehemiam ad quærendum miſiſſe ſacrum ignem, quem Sacerdotes in arenti & alto puteo occultaverant; inventâque pro igne aquâ lutulentâ Aram omnem aſperſiſt; & cum radiis ſolis incalentibus aqua illa ferveret, excitatus ſubitò non ſine divino prodigio ignis victimas ſuper Aram abſumpſit. Certior de his factus Rex Perſidis, prodigio attonitus plura Iſraelitis conceſſit (a). Auxit Sacerdotum Urbis proventus, ejuſque præcepto locus, ubi ignis delituerat, novorum mœnium ambitu clauſus eſt.

Tandem Nehemias, ut de poſteris ſuis omnibus optimè mereret, Bibliothecam inſtruxit (b), omnibus, quotquot unquam reperiri potuerunt, Libris Prophetarum, Davidis, & Principum, qui munera Templo obtulerant, refertam. Tandem felici ſenectute diem clauſit extremum Jeroſolymis, poſt adminiſtratam 30. circiter annorum ſpatio Rempublicam.

Quò autem ad Librum Nehemiæ regrediamur, communi licèt ſententiâ genuinum ejuſdem Authoris Opus, cujus nomen in primi capitis fronte præfefert, habeatur, cum maximè in prima perſona veluti de ſe Author loquatur, plura tamen nec contemnenda rationum monumenta in dubium revocant, num ſaltem Liber, qualis nunc extat, ad Nehemiam authorem pertineat. Quamquam enim in re ejus genuinum Opus habetur, ſuſpicioni tamen locus relinquitur, num ex relictis ab eo Commentariis alterius labore derivatum ſit. Primò enim obſervant, in Textu Hebræo unâ ſerie cum præcedenti Libro olim continuatum fuiſſe [e]; quaſi ſcilicet ad unum eundemque Authorem uterque pertineat.

2. Commentarii Nehemiæ in Macchabæis laudantur (d); relataque ibi verba in Libris ejuſdem nomine inſcriptis nuſpiam occurrunt; quare alterutrum è duobus ſtatuamus oportet, ſive partem tantùm vel ſummam operum Nehemiæ noſtrâ ętate ſupereſſe; ſive qui in Macchabęis laudantur Libri, alios eſſe ab iis, quos idem Author ſub titulo *Verba Nehemiæ* dictavit. Id autem vix contingere potuiſſe perſuademur, ut ſcilicet duos de eodem argumento Libros Nehemias ſcriberet.

3. Liber Nehemiæ, qualis nunc extat, plura continet à Nehemia planè aliena. Laudat e. g. Memorias ſive Commentarios, in quibus nomina referebantur Sacerdotum, & Levitarum, pertinentium ad ætatem Jonathan filii Eliaſib, quin & Jeddoę Summi Sacerdotis, Regiſque Darii Condomani (e), qui ambo, utpote ad ætatem Alexandri Magni pertinentes, ultra 120. annos poſt Nehemiæ in Judæam adventum recentiores ſunt. Non eſt igitur cur ejus capitis author Nehemias habeatur. Cui inſuper bono Commentarii illi laudarentur? An fortè ut conſtaret fides rebus omnibus eâ ætate exploratiſſimis? Hujus generis teſtimonia tum potiſſimùm exiguntur, cum ſupra fidem vel incognita narranda ſunt, vel ſaltem cum de rebus agitur tempore ab ætate Scriptoris diſſitis.

4. Agit etiam ibidem Author de Nehemia quaſi de alieno aliquo, & de Viro tanquam longâ jam ætate ſatis functo: *Hi in diebus Joachim filii Joſue, & in diebus Nehemiæ ducis, & Eſdræ Sacerdotis Scribæque* (f).

5 In hiſtoriæ ſerie multa extra ſuam ſedem vagantur. Ita dedicatio mœnium extra locum aberrat [g]; aberrat caput quintum, in quo Nehemias de rebus geſtis anno duodecimo adminiſtrationis ſuæ agit, quanquam capite proximè ſequenti, & præcedenti hiſtoriam complectitur ab initio Præfecturæ uſque ad quinquageſimum inde diem. Ex quo illud ſtatuendum, ſiquidem Nehemiam operis Authorem arbitrentur, ſaltem verſus 22. uſque ad totum 26. totumque adeò verſum 26. capitis duodecimi alienâ manu in Textum irrepſiſſe (h); ſivè potiùs Nehemiam exactas adminiſtrationis ſuæ Ephemerides reliquiſſe ad ævum uſque Macchabæorum ſuperſtites; ex quibus univerſum hoc Opus, ipſis etiam Nehemiæ phraſibus ſervatis, quanquam non rerum ſerie, nec tempore, quin etiam pluribus omiſſis, derivatum fuiſſe. Quam poſteriorem ſententiam præ aliis probamus. Hujus Libri Authorem Eſdram reputandum eſſe Genebrardus autumavit; qui ſanè debuit ad multos annos vitam prorogare, ut hæc literis mandaret. Adde inter utroſque Libros Eſdræ, & Nehemiæ adeò multa in iiſdem cenſibus familiarum referendis variare, ut neque unius ejuſdemque Authoris Opus, neque eadem utrinque ſuppetere Veterum monumenta appareat.

Nehemiæ Liber hiſtoriam continet 30. annorum circiter, quot nempe excurrunt à primo ejus viri in Judæam adventu A.3550. uſque ad A.3580. emortualem ipſius.

y 2. *Eſdr.* 9. & 10.
z 2. *Macchab.* 2.19.20.
a *Ibid. ver.* 34. 35.
b 2. *Macchab.* 2. 13.
c *Hieron. Præfat. in Eſdr. & alii paſſim.*
d 2. *Maccab.* 2. 13. *Inferebantur autem in deſcriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem.*
e 2. *Eſd.* 12. 27.
f 2. *Eſdr.* 12. 26.
g 2. *Eſd.* 12. 27.
h Vide *Capel. Chronol. Sacr.*

IN TOBIAM PROLEGOMENON.

Tobias è Tribu & urbe Nephtali in ſuperiori Galilęa, & ſtudio in Legem ſuo, & pietate à prima juventa ſupra cæteros Iſraelitas præſtitit. Statis enim per annum temporibus ad Templum cum primis ventitabat, decimas primitiaſque ſuas perſoluturus; cum interim cæteri Iſraelitæ in Regno Samariæ verſantes Vitulos aureos frequentarent. Poſt captam Samariam, in captivitatem à rege Salmanaſare tranſlatus, Ninivem incoluit, ubi in Aula Regis munus obivit Præfecti annonæ, non ſine integritatis & juſtitię laude, qua favorem in ſe Principis conciliavit. Cum fortè Ecbatanis verſaretur, rogatus à Gabelo Iſraelita ſummam 10. talentorum argenti, mutui nomine contulit; de fratribus enim ſuis, qua erat humanitate, benemereri non dubitabat.

Poſt obitum Salmanaſaris rerum potitus Sennacherib, neminem habuit prę Judæis inviſum, quare exauctoratum Tobiam remiſit. Et cum in immenſum exercviſſet Regis in Judæos furor, poſt infelicem expeditionis ipſius in Ezechiam Regem Juda exitum, nihilque jam ad miſeros opprimendos feciſſet reliqui, Tobias undique impavidus diſcurrens, jacentium defunctorum cadavera ſepulturæ mandabat, tantâ pietatis ſollicitudine, ut ne reficiendo quidem corpori vacaret. Certior de omnibus factus Sennacherib virum conquirendum juſſit ad necem. Præ nimio tamen populi in eum ſtudio factum eſt, ut facilè Regis ſolertia eluderetur. Accidit interim, ut Rex poſt breve temporis ſpatium violentâ nece ſublatus interiret, quo veluti aggere remoto, Tobias in priſtina ſtudia effuſior procucurrit. Dum his occuparetur, caſu factum eſt, ut poſt demandatum nocte intempeſtâ ſepulturæ cadaver, reliquum ejuſdem noctis in atrio domus ſuæ ante murum quemdam, acrem durumque ſomnum capturus, ageret. Cum autem reſupino vultu dormiret, hirundo quædam in ſuperiori muri parte nidificans, excrementi ſui partem quandam in dormientis oculos demiſit, ex quo ſtatim cæcitas viro inducta. Adverſæ fortunæ caſum eâ animi habitudine tolleravit, qua deinde querelas & inſultus tum neceſſariorum, tum etiam uxoris ſuæ plurima in faciem exprobrantis.

Ratus verò exitum vitæ imminere, filium ſuum ad Gabelum miſit, pecuniæ olim viro mutuo datæ repetendę. Cum ſocius itineris quęreretur, Angelus Raphael in ipſo Urbis foro ſeſe offerens, aſſumptâ viri in primo ætatis flore ſpecie, ſe comitem exhibuit. Primâ itineris die immanis quidam piſcis minacibus faucibus in juvenem Tobiam in Tigri amne lavantem jamjam inſiliebat; cum animis à Raphaele confirmatus apprehenſam ſtrenuè belluam ad ſe reduxit extenteravitque, felle, corde, & jecore in uſum mox referendum ſervans. Cum non longè eſſent ab Ecbatanis, Raphael Tobię aperuit filię Raguelis illi conjugia reſervari; filię, inquam, Raguelis Sarę, cujus ſeptem priores conjuges Dęmon Aſmodęus ipsâ nuptiarum nocte pręſocaverat. Elegantiſſima erat puella, & locuples, quin & Tobię arctiſſimo prę omnibus aliis neceſſitudinis vinculo adſtricta; quare juxtà Legis Moſaicę reſcriptum & puellę nuptię, & hęreditas ad illum ſpectabant. Secretum revelavit Angelus, quò Demonum aſtum & tyrannidem eluderet. Nuptiarum pompa celebrata eſt, incenſique cordis, & jecoris extenterati piſcis fumus Dęmonem Aſmodęum fugavit, quem deinde malum Dæmonem in deſertum ſuperioris Ægypti relegatum legimus.

Dum Ecbatanis hæc agerentur, Raphael in Rages contendens pecuniam à Gabelo recepit. Dein Tobias ad Patrem ſe referens, virum & præſentiâ, & reſtitutâ collyrio fellis ejuſdem piſcis, quo oculos inunxit, luminum valetudine, geminato gaudio cumulavit. Raphael ſuo munere functus, coram utroque Tobia conditionem ſuam (hominem enim ad eam uſque diem reputaverant) aperuit, qua rei novitate attonitos ſubitò evaneſcens deſeruit. Poſt 42. annos Tobias Senior in ipſo mortis limine conſtitutus, filios ſuos, & ex filiis nepotes ad ſe accitos ſalutaribus multis præceptis inſtituit; admonuit etiam tum de proximo Ninives excidio, tum de futura Jeroſolymæ reſtitutione. Quare Tobias junior ſtatim poſt parentum ſuorum obitum relictâ Ninive, Ecbatanas ſeſe recepit, ubi poſt 99. vitæ annos, quo temporis ſpatio impleta patris ſui in Ninive oracula oculatus teſtis ſpectavit, diem clauſit extremum.

Liber Tobiæ nomine inſcriptus utrumque Tobiam habuit Authorem, vel ſaltem ipſi monumenta reliquerunt, quibus inſpectis recentior quidam Author Librum hunc digeſſit, omnibus ferè phraſibus prio-

rum

rum Scriptorum ſervatis. Tobias pater ſemper tamquam de ſe loquitur in Exemplaribus Græcis, Syriacis, & Hebraicis, à primo, uſque ad quartum Operis caput. In Græco, & Hebræo capite 12. legimus, Raphaelem mandatis viros illos oneraſſe, ut totam hanc hiſtoriam literis traderent; & in capite 13. eorumdem Textuum legimus ſcriptum à ſeniori Tobia Canticum, quod ſtatim ibidem ſubjungitur. Qui verò Opus digeſſit, quaſdam ſuo marte animadverſiones ſubdidit, tum & in exitu poſtremi capitis adjecit: *Completis annis nonaginta novem in timore Domini cum gaudio ſepelierunt eum. Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & in ſancta converſatione permanſit, ita ut accepti eſſent tam Deo, quàm hominibus & cunctis habitantibus in ea.* Hæc probabiliſſima viſa ſunt eorum, quæ de Authore Operis feruntur. Eſtius perſuaſum habet, Opus illud primò poſt captivitatem Babyloniam ſcriptum, quòd in eo clarius exprimatur dogma de vita æterna, & beatitudine (a). In quam etiam rem facere videntur nomina Gabriel, & Michael, ſicut & nomina menſium, quæ omnia è Babylonia derivata Judæi opinantur (b). Sed hęc omnia ęquè iis favent, qui ſcriptum pręmente captivitate Librum arbitrati ſunt.

Fruſtrà quis diſcernendum aſſumeret, quæ ab utroque Tobia ſcripta ſunt, ab iis, quę Operis Authori debentur, totum enim unicâ ſtili, rerum, & animadverſionum ſerie conſtat. Ferunt 12. priora capita ad Patrem, reliqua ad Filium pertinere; duo poſtremi verſus ad Collectorem ſine controverſia ſpectant. Cum verò in diverſis ejuſdem Libri Textibus fuſiores brevioreſque tum orationes, cum hiſtoriæ relatę occurrant, ſi quis à Scriptoribus Sacris diverſis vicibus recenſitum Opus contenderit, variis ſemper adjectis vocibus, ſententiiſque, in nihilo tamen hiſtoriæ fidem labefactantibus, unoquoque pro eo quo agebatur Spiritu, per me liceat velim.

Si duo Tobiæ Opus illud adornarunt, in Aſſyria ſive Medorum regione verſantes, quemadmodum certum conſtituunt, uſos illos vernaculo regionis ſermone, nempè Chaldæo, & Syriaco, ſatis credimus. S. Hieronymus, cum fortè Exemplar Chaldaicum nactus eſſet, Originale dubio procul exiſtimavit; ſtatimque Latinè vertendum ſuſcepit; miniſterio uſus viri in ea lingua inſtructiſſimi, quo Hebraicè Librum reddente, à S. Hieronymo Latinis literis actutum excipiebatur (c). Hæc Latina Verſio modò obtinet, cui Divina authoritas per Concilium Tridentinum aſſerta eſt. Simpliciſſima eſt omnium, & præ cæteris perſpicua, ab iis circumſtantiis, quibus ſuſpicionis aliquid induceretur, immunis. Abeſt proinde ab omni corruptionis invidia, cui cæterę omnes Editiones, uti ſtatim obſervabimus, obnoxiæ ſunt.

Vetuſtiſſima, quæ ſuperſit, verſio Græca reputanda eſt; cujus ſive tempus ſive Author ignoratur. Neque Joſephus, neque Philo Tobiam norant, vel ſaltem de illo nihil memoriæ prodiderunt; nihil etiam eſt de re in ſcriptis Apoſtolorum; plura tamen apud veteres Chriſtianos Authores. Opus uno conſenſu receperunt Pſeudo-Clemens in Conſtitutionibus Apoſt. lib. 1. cap. 1. & lib. 3. cap. 15. & lib. 7. cap. 2. S. Polycarpus Epiſt. ad Philipp. S. Clemens Alexandrinus Strom. lib. 1. ceterique tum Gręci, tum Latini Patres [d], & Scriptores. Vetus Latina Verſio olim ante S. Hieronymum obtinens ex Græco adornata, ſola ante S. Doctorem Canonica habebatur. Dom. Huetius hanc Græcam Verſionem prę omnibus maximè puram, & originali conformem autumavit (e). Cur tamen S. Hieronymus novam verſionem è Chaldęo ſuſcepiſſet, quæ maximè à Græco non uno in loco recedit? Cur S. Auguſtinus in Speculo novam hanc S. Hieronymi verſionem prætulit; cum ipſe antea veteri Vulgatæ ex Græco Verſioni aſſueverit? Cur tandem Eccleſia Latina pro Verſione S. Hieronymi ſententiam tulit, quam in diſputationibus pro Religione unicè Canonicam haberi juſſit?

Summam deberi fatemur reverentiam Verſioni Græcę à Patribus primorum ſæculorum probatæ, cui noſtrâ etiam ętate à Græcis primę deferuntur. Neque aliò collimare ſcimus argumenta pro authoritate Libri Tobię, ex teſtimonio Scriptorum Eccleſiaſticorum, & Conciliorum ante S. Hieronymum deducta, quàm ut Libri Gręcè ſcripti & in Latinum ex Gręco traditi authorem efferant. Non eſt tamen cur inde Gręcus Textus, ſeu Vetus Vulgata, prę Verſione S. Hieronymi potior habeatur: hęc enim claritate, puritate, & accuratione cæteris præſtat. Ex quibus fontibus Verſionem ſuam derivarit S. Hieronymus, ſcimus; undè verò Græca, ignoratur; neque enim ad Verſionem Septuaginta ſpectaſſe crediderim, cum & à Canone Hebræorum Liber abfuerit, latueritque veteres Judæos Authores, Joſephum, & Philonem. Ita pariter à Verſione Theodotionis aliena eſt, cum à S. Polycarpo, Theodotione ipſo vetuſtiori, laudetur. Poſt Septuaginta tamen adornata ex eo convincitur, quòd illud Gen. 2. 18. (f): *Faciamus ei adjutorium ſimile ſibi*, ex Verſione Septuaginta laudet. Quædam etiam in Libro ſententiæ occurrunt, totidem ferè verbis in Daniele (g), in Eccleſiaſtico (h), quin & in Evangelio recurrentes, ut illa: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne aliquando tu alteri (i) facias*; ex quibus tamen nihil de ætate ſcripti Operis jure meritoque inferretur; fieri enim æquè potuit, ut ſivè digeſti Libri Tobiæ Author è Daniele, Eccleſiaſtico & Evangelio aliquid hauſerit; ſivè viciſſim illorum Librorum Authores Opus illud præ oculis ſibi ſtatuerint; ſivè tandem S. Spiritus eadem omnibus ſuggeſſerit. Suſpicamur ergo eam Verſionem Judæo cuidam Helleniſtæ, Chaldæo Exemplari uſo, accepto referendam. Cum tamen in ea Verſione adornanda liberiùs, quàm quod Interpreti permiſſum, vagaretur, novam alteram ſibi ex Originali pro-

a Tob. 2. 18. & 12. 9.

b Bereſchit. Rabb. & Talmud. Jeroſol.

c Hieron. ad Chromatium & Heliodorum. Quidquid ille mihi Hebraicis verbis expreſſit, hoc ego accito Notario ſermonibus Latinis expoſui.

d Iren. lib. 1. cap. 30. Cypr. l. de opere & Eleemoſyna, Auguſt. lib. 3. de Doctrina Chriſt. & in Speculo, Ambr. lib. de Tobiâ, & 3. Offic. Hilar. in Pſal. 129. num. 7.

e Huet. Demonſt. Evang. propoſ. 4. de Libro Tobiæ n. 4.

f Tob. 8. 8.

g Tob. 4. 11. Dan. 14. 24.

h Eccle. 3. 33. & 17. 18. & 29. 16.

i Matth. 7. 2. Luc. 6. 31. Tob. 4. 16.

Digitized by Google

procurandam S. Hieronymus arbitratus eſt.

Vetus Latina Verſio, olim ante S. Hieronymum obtinens, cujus aliqua in Scriptis Veterum Patrum ſuperſunt fragmenta, varia erat in variis Exemplaribus. R. P. Martianęus integrum ejus Exemplar ex Autographo Mſ. Bibliothecæ S. Germani Pratenſis nobiſcum communicavit, ſatis quidem illud Græcę ex Romanâ editione conforme, difforme tamen in multis; modò enim narrationis ſeries contractior, modò productior exhibetur; plura ſupprimit, quæ in Græco & Vulgata leguntur; plura viciſſim addit, fruſtrà utrimque quærenda, qua facilè conjecturâ intelligimus, adornatam Verſionem, ſive ex Originali Græco à cæteris diverſo, ſive ejus Authorem minùs literæ ſervire voluiſſe. Satis barbaro etiam ſtilo, digeritur, & ſummam Latinæ linguæ corruptionem vel in nominibus propriis exhibet. Ita pro Sennacherib legit *Altavim*, & pro Nabat *Navis* (*k*). Inſinuare videtur Sennacheribum è Judæa reducem in Urbe Charan ſive *Nacharim* neci traditum fuiſſe. Legimus etiam ibidem *Amos* oracula fudiſſe in Bethlehem; tandem duo poſtrema Operis capita, ſicut & duodecimi partem ſupprimit.

k *Tob.* 11. 20.

Quò ſpecimen hîc aliquod variantium inter Græcum, & Chaldæum exhibeatur, animadvertendum ducimus in capite primo Græcam Verſionem inſinuare (uti quidem credimus) deſtinatam eſſe Aram, ſuper quam primitiæ omnes deponerentur, ſivè quæ è fructibus terræ, ſivè quæ è gregibus pendebantur (*). In cap. 3. 11. loquens Sara inducitur impio planè ſermone; ſe enim laqueo præfocaturam mulier illa clamitat, *niſi* infamis ſibi mœrore mortem parentibus ſuis ſe inducturam timeret. Legimus etiam cap. 6. 14. Dæmones Saram puellam deperiiſſe. In annis vitæ utriuſque Tobiæ referendis, ſicut & in præſcribenda cæcitatis Senioris Tobiæ periodo, Gręca variat à Vulgata. Gabelum depoſiti loco pecuniam à Tobia recepiſſe, eamque ſigillo ejuſdem Tobię in ſacculo munitam reſtituiſſe Raphaeli legimus [*l*] in Gręco; cum Vulgata mutui nomine receptam à Gabelo ſummam diſertè habeat. Tobiam juniorem eâdem die ad patrem perveniſſe, qua Sara ejus uxor (*m*) in eodem Gręco traditur; capitale fuiſſe Raguęli, ſi filiam ſuam Tobię elocare detrectaſſet (*n*). Nihil in illo de tribus noctibus continenter ab utroque conjuge exactis (*o*); conventum fuiſſe ante ſuſceptum iter cum Raphaele de mercede ſolvenda, unius nempè drachmę in ſingulos dies, adjectis quotidianis alimentis, & aliquo in pręmium confecti feliciter itineris (*p*); tandem tamquam hiſtorię parergon additur viciſſitudinum Amani hiſtoria, quem acerrimum Judæorum perſecutorem in tetrum deindè carcerem truſum, & ſupplicio traditum ibidem legimus; cum interim Achiachar neceſſarius Tobię è tenebris deductus ad ſummas dignitates veheretur (*q*). Nihil ſanè eâ additione magis prępoſterum, cum hiſtoria Amani multò ſeriùs poſt captivitatem Babylonicam, & obitum utriuſque Tobię contigerit. Docemur autem his omnibus, Gręcis Helleniſtis & fidem, & accurationem in eo vertendo Opere defuiſſe.

* *Tob.* 1. 7.

l *Tob.* 1. 16. 17.

m *Tob.* 11. 18.

n *Ibid.* 6. 14.

o *Tob.* 6. 19. 20. 21. & 8. 4. 5.

p *Tob.* 7. 19. & 12. 1.

q *Tob. ultimo ver.* 12.

Hebraicum hujus Libri Exemplar non unum habemus; ſed illud de omnibus ſtatuendum, neque Originales eſſe Tobiæ Textus, neque verſiones ante Jeſu Chriſti ætatem ex Originali adornatas. Certior factus fuerat Origenes, Libros Tobię & Judith in ſua lingua legere Judæos, eoſque inter Apocrypha rejicere, ſcriptoſque adeò poſt confectum jam ab Eſdra Hebraicarum Scripturarum Canonem (*r*). Iſtud verò Hebraicum Tobiæ Exemplar, de quo Origenes, ipſiſſimum fuiſſe Originale Chaldaicum, quo S. Hieronymus uſus eſt, ſuſpicamur (*s*); nullum enim Hebraicum Tobiæ Exemplar S. Hieronymus laudat; quod ſanè nonquam ab eo omiſſum credimus, ſiquidem aliquod in ea lingua ſcriptum ſuperfuiſſet. Hebraica lingua uſurpatur in Operibus recentiùs ſcriptis, ex quo ſcilicet Chaldæus pro Hebræo puro apud Judæos jam obtinere cæpit. Quare non inviti ſuſpicamur, Exemplar Hebraicum Tobiæ ipſiſſimum eſſe ac Chaldaicum S. Hieronymi.

r *Orig. Epiſt. ad Afric.*

s Ita *ſentit D. Huet. Demonſt. Evang. Prop.* 4.

Quod ſpectat ad Textus Hebraicos ejuſdem Libri à Sebaſtiano Munſtero, & Paulo Fagio variis temporibus publici juris factos, tanquam Exemplaria quædam ſeu Verſiones recentiſſimas ex Græco, vel Latino adornatas, liberiùs ab utroque quandoque divagantes, habendos eſſe credimus. Editio Hebraica Fagii Septuaginta conformior, exactior, & caſtigatior eſt, quàm Munſteri. Hujus poſterioris hæc ſunt variantia. Tobias [*t*] marſupium à Gabelo accepit, veluti pignus & cautionem reſtituendæ ad nutum pecuniæ, quam depoſiti loco idem Gabelus acceperat. Jeremiam laudat (*u*) Prophetam, qui poſt Tobiæ obitum floruit. Tobiam contractam maculam non ſtatim eluiſſe in terra impura, ut potuiſſet in terra Iſrael: quaſi ſcilicet contracta ex tactu cadaveris macula etiam in terra Iſrael ſtatim expiaretur [*x*]; Tobiam ante 20. annos pecuniam ſuam Gabelo contuliſſe (*y*); ſolidum pro diurna Raphaelis mercede aſſignatum; ſolidum autem ne nomine quidem Aſſyrii norant. Tandem in ea Verſione plures deprehenduntur, nec levioris momenti additiones; multò etiam plura omiſſa, uti in cap. 12. totum deeſt poſt verſum 16. uſque ad 20. totumque demum caput 14. quod manco Exemplari minimè tribuendum conſtat ex illis verbis in fine Operis appoſitis: *Benedictus ſit Deus in æternitate. Amen, Amen. Finis Libri Tobiæ filii Tobiel. Laus Deo.*

t *Tob.* 5. 3. & 9. 6.

u *Tob.* 11. 10.

x *Ibid. ver.* 9. 10.

y *Tob.* 3. 3. 19.

Hebraicum Exemplar à Fagio vulgatum, multò Græco conformius, omnia ferè ſervat, quæ nos ſupra ex Græco annotavimus; addit tamen quædam ſingularia, uti de tertio decimarum genere, quod à Tobia Jeroſolymam allatum conviviis in Templo inſtruendis cedebat (z); id autem nullâ Legis ſanctione præceptum eſt. Inſinuare

z *Tob.* 1. 7.

etiam

etiam videtur cap.9. 9. Raphaelem unius diei itinere è Rages Ecbatana veniſſe, quod Hebræo Munſteri repugnat (a), bidui iter inter duas illas urbes ſtatuenti. In cap.5. 15. legimus Tobiam ſeniorem, poſtquam è Regis Sennacheribi favore exciderat, iter Elymaidem versùs inſtituiſſe (Germaniam habet Textus, ſed nos corrigendum Elymaidem juxtà fidem Græci Textûs cenſemus). In ea Regione ſita erant Ecbatana, quæ etiam *Elymate* appellabantur. Legimus pariter cap.5. 19. Azariæ, qui ſocium ſe itineris Tobiæ eunti Jeruſalem exibuit, genealogiam; quæ omnia in Græco quidem, in Syriaco, aliiſque editionibus ex Hebraico, non autem in Vulgata apparent. Ibi etiam Urbs illa, quò Tobias & Azarias primâ itineris nocte pervenerunt, Laodicæa appellatur (b). Tandem ſermo ibi de maxima captivitate (c), poſt everſionem ſecundi Templi futura; quam deinde ſequeretur univerſi Iſraelis libertas, reſtitutio Jeroſolymæ, Templique in majorem amplitudinem & magnificentiam, abſque eo quòd evertendum Templum deinceps unquam deferendumque timeretur. Quæ iſta captivitas, niſi maxima illa tot jam annorum patientiâ tolerata, quam inani ſpe ſolvendam tandem ſibi blandiuntur?

D. Huetius olim Epiſcopus Abrincenſis (d) Hebraicum Tobiæ Mſ. ſervat, quamquam ab utroque iſto, de quo jam egimus, planè diverſum, multò tamen Munſteriano Exemplari conformius. Verſio Syriaca ad Græcam adeò accedit, ut ſivè altera ex altera, ſivè ambæ ex uno eodemque Originali adornatæ videantur. Variantia tamen utrinque nec leviora. Sed ubi non? Inter ipſa Græca Exemplaria non uno in loco plura reſultant. Fabianus Juſtiniani in Tob. *Præfat.* n.6. perſuaſum habet, Textum Syriacum, ſibi olim in Bibliotheca Medicæa Romæ viſum, in nonnullis ab altero in Polyglottis Anglicis excuſo diſcrepantem, à Tobia Seniori in uſum Chaldæorum, & Judæorum deſcriptum fuiſſe; Textum verò Chaldaicum, Latinè à S. Hieronymo verſum, Tobiam filium Authorem habuiſſe; ex quo duo ejuſdem hiſtoriæ Originalia ſtatuenda eſſent; Chaldaicum nempè, & Syriacum; quorum primum Latina verſio, ſecundum Græca præſeferret. Sed cui bono bis eadem hiſtoria literis mandaretur; ſemel à Tobia parente Syriacè, iterumque à Tobia filio Chaldaicè? An fortè illorum ætate Chaldaicum, & Syriacum eloquium diſtinguebantur? Ad hæc cum Syriaca eadem menda, quæ Græca, præſeferat, veluti ex Græco Verſio mendoſa planè, & minùs accurata jure meritoque reputatur.

Non duo, ſed tria Tobiæ Originalia admittit Serarius; Chaldæum nempè, junctâ ſimul operâ ab utroque Tobia de mandato Angeli ſcriptum; & gemina alia Hebraica à ſingulis illis viris ſeorſum. Suſpecta tamen eſt tot Originalium unius ejuſdemque hiſtoriæ, nullâ fermè neceſſitate eogente, multiplicitas. Commodè enim intentum haberi potuerat, ſi unius ejuſdemque plurima Exemplaria ſcriberentur.

a Tob.5.8.

b Tob.6.5.

c Tob.14.7.

d *Huet. Demonſtr. Propoſ.* 4.

Sola quin etiam Originalium, uti quidem autumant, Hebraicarum lectio ſatis convincit, ea quæ Originalia Hebraica Serarius appellat, nonniſi meras putaſque verſiones eſſe Græci ſivè Latini recentiſſimè adornatas, & liberiùs, pluribus ad arbitrium adjectis, quàm Interpreti par ſit, excurrentes. Editio Conſtantinopoli delata Græcum Originale præſefert, cui ferè in omnibus adhæret. Germana à Munſtero vulgata Latinn Textui inhæſiſſe videtur, quem tamen pluribus adjectis interpolavit. Sola ejus lectio everſione Jeroſolymitana recentiorem eſſe abundè demonſtrat.

Laudat interdum Juſtiniani Verſionem quandam Arabicam ſibi communicatam à Victorio Maronita, Theologiam in Univerſitate Romana profitenti. Opus illud nunquam lucem aſpexit, ſed referre dicitur Vulgatam, quaſi ambæ ex uno eodemque Originali expreſſæ; niſi fortè, quod malumus, è Vulgata ipſa Opus adornatum ſit.

Liber Tobiæ deeſt in Canone Judæorum, perindè ac in vetuſtiſſimis Sanctorum Librorum Catalogis. S. Hieronymus in Præfatione in Tobiam ſcribit: *Arguunt nos ſtudia Hebræorum, & imputant nobis contra ſuum Canonem Latinis auribus iſta transferre.* Inter Canonicos ſacroſque Libros non apparet apud Melitonem, Origenem, Concilium Laodicenum, 6. Athanaſium (e), S. Cyrillum Jeroſolymitanum Catech.4. S. Gregorium Nazianzenum carmine de verit. Script. S. Epiphanium de Ponder. & Menſur. S. Hilarium in Prolog. Pſal. & S. Hieronymum (f). Non ſatis etiam à quibuſdam Recentioribus obſervatur; quorum aliqui in tantam venerunt audaciam, ut non veram hiſtoriam, ſed fabellam aliquam piam, & dirigendis moribus aptam referre Opus arbitrarentur (g); quaſi ſcilicet gemini Tobiæ perſonam referant probi parentis ac filii morigeri, quorum vices depingant, quæ ſint à Deo præmia pro bonorum operum exercitio, eleemoſinâ maximè & ſepulturâ mortuorum.

Quamvis Opus iſtud in priorem Judæorum Canonem, eos tantùm Libros Hebraicè ſcriptos continentem, non cooptetur; quamvis Patres qui ſolum Canonem Hebræorum retulerunt, nullum illi locum aſſignaverint, certum tamen ratumque habendum eſt, Libro Tobiæ Divinam manſiſſe tùm apud Hebræos cum apud Eccleſiam Chriſtianam authoritatem. S. Cyprianus non ſemel Tobiam velut Opus Divinum, & à Spiritu S. dictatum laudat (i). S. Polycarpus in ſua Epiſt. S. Clemens Alexandrinus, Origenes (k), Author Conſtitutionum Apoſtolicarum lib.5. cap.1. & lib.3. cap.15. S. Baſilius Hom. de avarit. S. Ambroſius (l), S. Hieronymus Epiſt. ad Chromatium, S. Auguſtinus (m), aliique Patres unà cum cæteris Sacrorum Librorum Tobiæ authoritate uſi ſunt. Recenſetur in Catalogis Librorum Canonicorum Concilii Hipponenſis [n] Carthaginienſis III. (o), Epiſt. Innocentii I. ad

Exu-

e *Athanaſ. Epiſt. Feſtali, & in Synopſi.*

f *Hieron. Prolog.Galeat. Tobias & Paſtor non ſunt in Canone; Et Præfat. in Libb. Salom. Judith, & Tobia, . . . Legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit.* Vide & in cap.8. *Dan. & Præfat. in Joan.*

g Vide ſi placet *Epiſ. Pelargi ad Eraſm.*

h *Paul. Fagius.*

i *Cyprian. lib.* 3. *Teſtimon. & lib. de Opere & eleemoſ.*

k *Origen. contra Celſ. lib.*5. *Myſterium Regis celare bonum eſt.*

l *Ambroſ. lib.* 6. *in Hexaemer. lib. de Tobia & lib.*3. *de Officiis cap.*16.

m *Auguſt. lib.* 2. *de doctri. Chriſt. cap.*8. *& lib.*3. *cap.* 18. *& in Speculo &c.*

n *An.*393. *can.* 38.

o *An.*397. *can.* 47.

Exuperium, Synodi Romanæ ſub Gelaſio; & deinceps apud omnes probatur, uti Caſſiodorum, Rabanum Maurum, S. Iſidorum Hiſpalenſem, & in decreto Unionis ſub Eugenio IV. ac tandem in Concilio Tridentino Seſſ. 4.

Quod ad Judæos ſpectat, hæc de illis refert S. Hieronymus (*p*): *Quem Hebræi de Catalogo Divinarum Scripturarum ſecantes, his quæ Hagiographa memorant, mancipaverunt*. Lectum ab illis Tobiam Hebraicè, id eſt Chaldaicè, Origenem in Epiſt. ad Africanum tradidiſſe, ſupra retulimus. Summè tandem Opus illud à Judæis obſervatum & tanquam veram hiſtoriam habitum dubitaverit nemo (*q*). Nec ſanè niſi veræ hiſtoriæ colorem exhibet ſive narrationis contextus, ſivè digerendæ illius ratio; ſi enim tota rejiciendi alicujus Operis cauſa habendum eſſet mirum aliquid & prodigioſum factum, quod in hiſtoria occurreret; quis, rogo, Sacer Liber admitteretur? Plura ſunt, fateor, in Libro Tobiæ ardua; ſed in quo non? Singula nos in decurſu Commentarii explicare pro viribus ſtuduimus. Poſtquam nomina propria perſonarum, locorum, temporum ratio, atque ſexcenta alia veram hiſtoriam produnt, fruſtrà quis invidiam in illam crearit; nec citra infamiæ inuſtæ Scripturam irrogatæ notam, non veram hiſtoriam, ſed fabellam prodi assereretur.

p Epiſt. ad Chromat. & Heliod.

q Grot. Præfat. in Tob. Sixt. Senenſ. Bibliot. lib. 8.

DISSERTATIO
IN DÆMONEM ASMODÆUM.

CUM ſæpè adeò in Scriptura de bonis maliſque Angelis, eorumque per viſum objectâ ſpecie, geſtis prodigiiſque mentio recurrat, mirari ſubit cur rarus admodum in illâ ſermo habeatur de donibus, viribus, gloriâ, agendi poteſtate, ſicut & ratione qua Spiritus illi, nobiliſſimum Dei producentis opus, ſeſe cæteris communicant. Quidquid autem eâ de re in Sacris Libris occurrit, ad tria potiſſimùm capita revocandum eſt: Dari omnium bonos maloſque Spiritus: Illos qua ſemel in creatione donati ſunt gratiâ retentâ, Creatori pariter ſuo morigeros ſe præbentes deſtinatâ ſibi gloriâ frui: Hos verò typho ſuperbiæ inflatos è loco ſuo excidiſſe, & in tartara detruſos acerbiſſimas ambitionis ſuæ pœnas dare; furorem quin etiam ſuum in miſeros mortales exercere, nullamque omittere artem, quò nos eodem unà ſupplicio obvolvant. Tandem bonos Angelos beneficiis & gratiis Divinis ad nos deferendis miniſtros eſſe deſtinatos; ſicut & Dæmones Divinæ ſe ultionis & juſtitiæ exequutores impendere. Inter Dæmones verò & Angelos eam conſtitui politiam, cujus tamen leges ignorantur, qua alter alteri ſubdatur; agere pariter utroſque in corpora & in ſpiritus ſubtiliori quadam ratione, quam ne mente quidem aſſequi, nedum verbis effari valemus: Singulis Regnis, quin & ſingulis hominibus ſuos eſſe Angelos Præſides, qui noſtris rebus & conſervationi advigilant; illud potiſſimùm adnitentes, ut ſalutem nobis procurent, modò ne quid obſtaculi Divinis à ſe delatis gratiis per nos, pervicaciùs malo inhærentes, ponatur.

Sed in iis etiam quę Deo revelante novimus, quot ſanè obſcura, quot tenebris obſita? Angeli & Dęmones nunquam fermè niſi corpore aliquo conſtantes exhibentur. Quæ inſuper de illis narrantur hiſtoriolę, parabolę veriùs quàm genuinę hiſtorię ſaporem plerumque habere videntur. Si quis enim hiſtoriam pellectæ ad crimen Evę, ſicut & alteram Angeli minitantis necem aſino Balaami; Dęmonis Aſmodęi de quo in pręſentiarum: Dęmonis Jeſum Chriſtum in deſerto tentantis; ac tandem Jobi tentatione probati; ſi quis, inquam, eas omnes hiſtorias ſedulò perpenderit, nonne augeri potiùs ſcrupulos & dubitationes, quàm depelli ignorantiam ſentiet? Id egiſſe Deus videtur, ut anguſtioribus terminis humanę curioſitati pręſcriptis, ab eorum cognitione nos revocaret, quę impunè prorsùs ignorarentur, ut ſcilicet totam mentis intentionem rebus majoris momenti & noſtræ utilitati magis conducentibus impenderemus.

Nec ſanè multum in exploranda Angelorum naturâ Judęi olim ante captivitatem ſtudii contulerunt. Nullum etiam ad eam uſque ętatem illis impendiſſe cultum ſivè legitimum, ſive ſuperſtitioſum legimus; quin ne nomina quidem illis tribuere norant. Quę enim deinde collata ſunt Angelis nomina, ipſis fatentibus de ſe Judęis, non Hebręi ipſi per ſe excogitarunt, ſed è Chaldęorum diſciplina diſcentes, uſurpata voluerunt nomina Michaelis, Gabrielis, & Raphaelis; ſicut & ex eodem fonte ſeptem Angeli Principes Throno Dei adſiſtentes derivati ſunt. Neque plus aliquid de malis Angelis norant; nomen enim *Satan*, quod alicubi occurrit, nonniſi *adverſarium* ſignificat; & *Beel-ſebub* peculiaris Idoli nomen eſt. Apud Iſaiam 14. 12. ſermo de eſt de Luciſero; ſed eo nomine matutinum ſidus nuncupatum, nec niſi figuratâ quadam locutione ad Dęmonem tranſlatum eſt. Primum omnium mali Angeli nomen Aſmodęus occurrit; quamquam & dubitationis locus eſt, an peculiare aliquid Dęmonis nomen voce illâ deſignetur; po-

teſt

eſt enim Tobię locus 3. 8. reddi, *Dęmon exterminator*, cum in Vulgata habeatur: *Dæmonium nomine Aſmodęus occiderat eos*. Fateamur tamen oportet, receptum in Vulgata ſenſum proniorem eſſe & maximè ad literam Textûs, ſi Aſmodęus pro ſingulari Dęmonis alicujus nomine uſurpetur. Græcus legit: *Aſmodęus malus Dæmon*; S. Proſper (*a*) *Aſmodæum nequiſſimum*; Hebręus Munſteri: *Aſmodai Rex Dæmonum* (*b*).

Inter varias nominis *Aſmodęus* etymologias hęc jure meritoque ſeligenda eſt, quę vocem derivat ex *Seamad* (*c*), deſtruere, exterminare, perdere, deſolare; quę ſanè ejuſdem vocis ſignificationes omnes quadrant cum Dæmone id potiſſimum intendente, ut animas omnes perdat, virtutis & pietatis opera deſtruat, proba etiam conſilia ſummoveat omnia, uno verbo in partem glorię & honoris ducente, ſi quos potuerit criminibus & ſceleribus implicare, ſuſdeque omnem mundi œconomiam vertere. S. Joannes in Apoc. 9. 11. meminit Dęmonis, cui nomen in Hebręo *Abdon*, in Gręco *Apolluon*, in Latino *Exterminans*. Angelus iſte exterminans ultionem Domini in Ægyptum intuliſſe, excuſſo decem plagarum flagello, creditur (*d*); eodemque gladium ſtringente animadverſum ferunt in Iſraelitas, perduellionis & murmuris reos in deſerto (*e*); quemadmodum & ejus gladio exercitum Sennacherib in Palęſtinis agris deletum (*f*). Ecquis alius perſecutores Eccleſię in Fideles animavit; quis Hęreticos & impios, ut pravis dogmatibus Fidei ſanctitatem corrumpant, incitavit, & nunc etiam incitat?

Cum verò nomen Exterminans ęquè omnibus malis Angelis commune eſſe potuerit; adhuc quęſtioni locus eſt, quiſnam Angelus ille malus, qui Saram obſidebat, graviſque inſtitit ſeptem viris ad puellę thalamum accedentibus? Scitum eſt enim plures eſſe, nec unius generis, Dęmones (*g*); horum enim alii primas inter ſuos obtinent; alii ſubiectorum jure ſerviunt. Sunt qui avaritiæ, ſunt qui ebrietati, licentiæ, gulæ præſideant. Illis cura eſt, ut futurorum Oracula procudant venditentque; illi tentandis hominibus graves inſtant; illi mali hoſpites hominibus inſident. Non deſunt, qui morbos excitent; & eam de illis opinionem habere Judæos in Evangelio intelligimus, ut morbos ferè omnes Dęmonibus ferant accepto. Tandem vulgò creditur, Dæmonum aliquos aerem obſidere, alios deſerta, alios Provincias, & Regna. Quis ergo Dæmon Aſmodæus?

Hebræum, ſupra à nobis laudatum, *Regis Dæmonum* titulo illum diſtinguit, ſed inter malos illos Angelos Regis titulus multis communis eſt. Chriſtum in *Beelſebub Principe Dæmoniorum ejicere Dæmonia* Judæi ſpargebant in vulgus (*h*). S. Hieronymus in Habac. 3. Principem Dæmonum ex doctrina Hebræorum *Reſcheph* appellat; ſonat autem vox prunas, ſcintillas, ſagittam, quæ omnia cum Diabolo, ſivè illius expedita in omnibus agendi ratio, ſive diræ in illum à Deo pronunciatæ poſt pellectam ad crimen Evam reſpiciantur, optimè quadrant. Eundem Dęmonum Principem S. Chryſoſtomus appellat *Sathael*, ac ſi diceretur, qui terga Deo tanquam inviſo vertit (*i*).

S. Joannes in Apoc. 12. 9. pluribus illum ſuggillat, ubi *Draconis magni, ſerpentis antiqui, Diaboli, Sathanæ, qui ſeducit univerſum orbem*. Apud Job. 1. 6. & Matt. 4. 10. *Sathan* vocatur, quo nomine nihil aptius alto in illo odio adverſus homines & veritatem exprimendo; ſonat enim hoſtis, adverſarius, calumniator; in quam etiam ſignificationem convenit vox Græca *Diabolos*, quæ adverſarium injuſtum, & ſycophantam, calumniatorem exprimit. Depingitur 1. Petri 5. 8. veluti Leo rugiens undique pererrans, ut prædam aliquam, quam voret, nanciſcatur. Tandem non ſemel Principi Dæmoniorum nomen tributum eſt *Lucifer* (*k*). Sunt qui credant, Aſmodæum Principem eſſe Dæmonum Mediæ, quâ in regione ſuam exerceret poteſtatem; quemadmodum Dæmon ille apud Dan. 10. 13. Perſidi imperans S. Michaeli populi Dei patrono aliquantùm reſtitit. Sanè nomen Aſmodæus derivari poteſt ex Hebræo *Eſeb-Madai*, ignis Mediæ, impuras enim flammas fovet. Natus eſt ex Rabbinorum doctrina ex connubio Noemæ ſororis Tubalcain cum Simron: ipſiſſimus eſt Simron cum Sammael, de quo in Targum ad cap. 28. Job. Docent inſuper Talmudiſtæ, Aſmodæum ſuper Dæmones univerſos principem locum tenere (*l*).

Quæ tamen opinio præ cæteris probatur Aſmodæum libidinis Dæmonem conſtituit; an verò Regem ſupra cęteros Dęmones agat, quod cum Hebręis affirmemus nihil eſt, cum in ſacra Scriptura id muneris egiſſe legatur, quod facilè inferior quiſque Dęmon obire potuiſſet. Namque permiſsâ à Deo poteſtate, quicumque procaciores ad Sarę thalamum accederent, illos neci tradebat; nihil tamen habebat virium in honeſtiſſimam probamque puellam, atque invitus reluctanſque, quin & rei exitum ignorans, in felicitatem illius, ſicut & Tobię, etiam atque etiam conferebat. Nimirum ambo illi motum affinitate ſeſe invicem repoſcebant; quos proinde alto providentię ſuo conſilio reſpiciens Deus, neminem alterum ad puellę thorum accedere permiſit, quam inviolatam lectiſſimo conjugi reſervabat.

Hujus necis cauſam omnem Raphael ipſe juveni Tobiæ, Tob. 6. 17. aperuit: *Oſtendam tibi, qui ſunt, quibus prævalere poteſt Dęmonium. Hi namque, qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem Dęmonium ſuper eos*. Nec Sara aliter ſuſpicata eſt, Tob. 3. 19. *Aut ego indigna fui illis, aut illi forſitan me non fuerunt digni*. Ita planè; neque enim digni erant eo conjugio brutales viri, quamquam non ea ſola fuit eorum necis ratio, niſi etiam procacioris libidinis crimen ultionem in ipſos Divinam provocaſſet.

a *Proſper. de Promiſſis par. 2. cap. 39. Aſmodæum Dæmonium nequiſſimum expulit.*

b *Hebr. Munſt.*

c *In Niphil.*

d *Exod. 8. 9. 10. 12. & Sap. 11.*

e *1. Cor. 10. 10. & Judith. 8. 24. 25. Exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt.*

f *4. Reg. 19. 35.*

g Vide ſi placet 1. *Cor. 15. 24. Cum evacuaverit omnem Principatum, & poteſtatem, & virtutem. Et Abb. Seren. apud Caſſianum Collat. 8. cap. 14. & Serar. ad Tobiam 3. qu. 4. Origen. contra Celſ. lib. 8.*

h *Matt. 9. 34. & 12. 24. Marc. 3. 22. Luc. 11. 15.*

i *S. Chryſ. Hom. de lapſu primi hom.*

k *Iſai. 14. 12.*

l Vide ſi lubet *Serar. quæſ. 9. Eliam Levitam Thisbi, Targum in Job. 28. & in Eccle. 1. 1.*

Quod in hac re negocium faceſſere videtur, illud eſt, nimirum Dæmonem Aſmodæum è fumo de jecore, & corde piſcis prunis impoſitis ſublato depulſum fuiſſe (*m*). Quomodo enim ſivè fumus, ſivè odor, ſivè aliud quodcumque corporeum, & è corpore expreſſum gravius eſſe Spiritibus poterat? Quamquam enim procedentes à corpore impreſſiones, ſi fortè in ſenſus impingant, ſtatim horroris voluptatiſve ſenſum in anima excitant; quo ſanè horrore, & voluptate etiam ſpiritus à materia ſecretos tangi poſſe intelligimus; nunquam tamen re ipſa tangi perſuademur, ſi omne abfuerit Divinum prodigium, quo Deus ſupremus rerum omnium arbiter potentiâ ſuâ jubeat, occaſione quarumdam corporearum impreſſionum, quæ in corpora, ab illis Spiritibus planè ſecreta, fierent, ſimiles motus in Spiritibus reſpondere. Ita in torquendis apud Inferos Dæmonibus & impiorum animabus ſervatum intelligimus; ut ſcilicet occaſione ignis, ubi illi medii verſantur, ſenſus quidam doloris, Deo ita volente, in ipſis excitetur; quemadmodum ſolet, cùm ſpiritus, vitali cum corpore junctus fœdere, ejus dolore tangitur. In hunc planè modum Dæmones, & impiorum animas materiali igne in Inferno torqueri creduntur; non enim vorax illud elementum cremandis animabus impenditur; ſed eo poſito, Dei omnia potentis voluntate tam intimo doloris ſenſu anima tangitur, veluti ſi corpore induta igne torreſcentibus membris angeretur.

m *Tob.* 6. 8. *Cordis particulam ſi ſuper carbones ponas, extricat omne genus Dæmoniorum ſivè à viro ſivè à muliere.* Alibi verò cordi jungitur jecur; quemadmodum etiam utrumque in Græco exprimitur. S. Proſper nihil habet niſi de felle, memoriæ, uti credimus, lapſu. par. 3. cap. 29. Promiſſ.

Faciliori negotio ab ea ſe difficultate extricabant Pagani, quorum ſolemnis erat ſententia, Dæmones ſubtili ac tenui quodam corpore, veluti è puriori æthere conſtare; rati inſuper liquoribus illos, qui ſibi libarentur, paſci (*n*); ſicut etiam nidore carnium, quæ in victimas cremabantur; ac tandem fumo illos thuris & aromatum, & cruore victimarum nutriri. Verùm, ait Porphyrius, vir ſapiens ab hiſce ſacrificiis plurimùm cavebit, metu ne forte Dæmones, omnis mali authores, ad ſe alliciat. Una huic cura ſedebit, ut animam ab omni macula eluat; neque enim in animam omnis corruptionis expertem nequiſſimi illi Cacodæmones aliquid poſſunt. Eadem planè ſenſiſſe credimus Chaldæos, apud quos Liber Tobiæ ſcriptis mandatus eſt; ſicut & Iſraelitas, pro quibus ſcribendum Author hunc Librum ſuſcepit: ambo enim populi Dæmones à materia non omnino ſecretos arbitrati, ſenſus illis, & impreſſiones, quales nonniſi corpora paterentur, aptabant. Horum proinde opinioni, & populi præjudiciis ſeſe accomodans Tobias, Raphaelem alloquens (*o*) dicebat, Dæmonem Aſmodæum Saram deperire, i. e. tam cautè blandam elegantemque puellam cuſtodire, ut neminem ad illam accedere permitteret. Hìc ſanè, ſi aliàs unquam, valet illud S. Hieronymi in Jerem. cap. 28. *Multa in Scripturis Sanctis dicuntur juxta opinionem illius temporis, quo geſta referuntur, & non juxtà quod rei veritas continebat* (*p*). Neque errorem illum veteres Eccleſiæ Patres prorsùs depoſuiſſe conſtat, cùm Dæmones ſubtili corpore conſtare, ut delicatis odoribus cæteriſque tenuioribus ſenſuum functionibus aptum eſſet, arbitrarentur. Origenes tamquam extra controverſiam poſitum conſtituit, Dæmones liquoribus & aſſarum carnium ſapore delectari (*q*); interdum aſſumptâ Sanctiſſimorum Virorum atque bonorum Angelorum perſonâ ſimplicioribus illudere, impuris cupiditatibus & ſono muſicorum inſtrumentorum tangi (*), locoque pelli tam carminum quàm herbarum ac imaguncularum occultâ vi, quæ medendis morbis, ab illis cauſatis, pharmacum ſunt præſtantiſſimum. Hæc ſanè omnia tum vetuſtate tum authoritate & numero eorum, quorum ſuffragio fulciuntur, probatiſſima ſunt (*r*); & quamquam alia Eccleſiæ ſe diſſe ſententia videatur, non deſunt tamen noſtrâ quoque ætate Viri eruditi, genus quoddam corporis Angelis omnibus ſivè bonis ſivè malis tribuentes. Non ſe continet Grotius in Pſal. 103. quin de fautoribus Ariſtotelis amarius conqueratur, quem Philoſophum ille primum authorem rerum omnis corporis expertium arbitratur. Si igitur hæc conſtituantur, nihil planè nos movebit, dum Angelis & Dæmonibus ſive corporea forma, ſivè potiùs & eibi uſus, ſive cauſandorum atque depellendorum morborum efficacitas tribuatur: eſt enim naturæ maximè conſentaneum, ut corpus in ſenſus & corpora agat.

n *Porphyr. de abſtin. lib.* 2.

o *Tob.* 6. 19.

p Vide & *in Math.* 14. & *in Helvidiam*

q *Origen contra Celſ. lib.* 3. *pag.* 28. & *pag.* 33.

* *Idem lib.* 8. *pag.* 417. & 418. *Edit Cantabrig.*

r Vide Huet. *Origenian. l.* 2. *cap.* 2. *quaſ.* 5.

Quomodo ab hac ſe expediant ſententia quicumque nidorem aſſati cordis, & jecoris Dæmonem vi ſuâ expuliſſe autumarunt, non facilè conceperim (*s*). Quantum enim viri illi philoſophico acumine connitantur, nunquam tamen evincent, eam, quam conſtituunt, inter Aſmodæum & nidorem iſtum antipathiam id efficere potuiſſe, ut Spiritus fumo depelleretur. Cùm enim antipathia omnis qualitatum inter ſe oppoſitione & repugnantiâ inducatur, nulla planè erit inter ſpiritus & corpus, quos inter nulla ratio communis eſt, antipathia; alioqui etenim non unus vel alter ſpiritus ſimultatem exerceret in corpora, ſed omnes planè ſpiritus æquè corpora horrerent; æquè enim omnes ingenium habent à corpore abhorrens.

s *Bart. Fajus in Energumeno; & P. G. Tholoſan. Syntagm. juris l.* 24. *cap.* 22.

Si quis verò totam hujus nidoris efficacitatem conſtituere voluerit in ſenſu, quo non Spiritus quidem, ſed junctum Spiritui corpus afficitur; cum nimirum ſubitâ humorum & ſanguinis agitatione pravæ in corpore affectiones, quibus Dæmon affligendo corpore utitur, corriguntur; ſi quis, inquam, eam ſententiam maluerit, ille ſanè opinionis ſuæ nec religioſiſſimos Theologos, nec delicatiſſimos exactiſſimoſque Philoſophos refragatores habebit. Profectò ſi tetro melancholiæ morbo correptos Saul angebatur, poterat ſanè David inſanientem humorem leni plectro compeſcere, atque inteſtino eorumdem humorum bello ſublato, inſtrumenta nocendi Diabolo ſubduxiſſe; ex quo illud conſequebatur, ut muſicis cantilenis depelli Dæmonem rectiſſimè diceretur. Paria de radicibus apud Joſephum Antiquit. lib. 8. cap. 2.

Digitized by Google

cap.2. & de Bello lib.7. cap.53. philoſopharemur; illis enim vix manibus oblatis Dęmon, utì quidem ferebatur, è corpore hominum abibat, quo præſentiſſimo in Dæmoniacos pharmaco uſos fuiſſe Judæos inſtructore Salomone narrabant. Similem depellendi arcendive Dæmones vim habuiſſe radices plurimas, herbas, plantas, petras, & alia legimus (t), quibus omnibus illud S. Auguſtini de fumo, quo pelli Dæmones creduntur, optimè quadrat: *Non quia nidore ac fumo, ſicut nonnulli vani opinantur, ſed hominum paſcuntur erroribus* (u). Non equidem fumo, herbis ſivè lapidibus Dæmones pelluntur vel alliciuntur, ſed vanâ hominum, qui eo tenentur errore, ſuperſtitione; illis enim in pravis hiſce opinionibus detinendis alliciendiſque ſolent interdum Dæmones eorum votis obſecundare; ut quantum detrimenti ex eo quòd pellantur, accipiunt, tantùm ſibi lucri ex ſuperſtitione & errore, quem foverunt, comparent.

t Vide *Serar. in Tob.* 8. *q.* 8. *art.*2.3.4. *&c.*

u *De Civit.* l.2. c.22.

Quod autem ad verba quædam & notas magicas, ſicut etiam genus quoddam plantarum ſpectat, aliter planè nobis philoſophandum eſt. Solent enim Dæmones ultro ſibi legem imponere, ut nihil ſibi niſi ad nutum clientulorum agendum permittant: in eo ſiquidem imperii ſui impii ſævique rationem conſtituentes, ut nocentibus ad nocendum ſerviant; illud maximum lucrum ſuum rati, ſi hominibus famulatum exhibentes, illos ſibi etiam atque etiam devoveant. Sed hæc omnia nihil planè in rem præſentem faciunt; certò enim conſtat, nihil in hiſtoria Tobiæ & Dæmonis magicæ ſuperſtitionis interceſſiſſe.

Inter duas haſce opiniones, illam nempè quæ naturali virtute, & illam quæ Divinâ pulſum Dæmonem conſtituunt, mediam ſibi viam tenendam Serarius in Tob.8. q.31. arbitratur. Obſervat ille rem aliquam fieri potuiſſe, ſivè boni ſivè tantùm pravi Angeli operatione, ſive ſolo nutu & imperio Dei, nullo Angeli vel alterius cujuſcumque naturalis agentis miniſterio utentis; vel tandem huic præſtando poſſe Deum Angelum ſive Dæmonem mittere, qui Divinis juſſionibus implendis inſtrumento aliquo naturali uterentur; uterentur autem ſive neceſſitate quadam coacti, ſivè ſpontè, vel inſtrumentum illud rei producendæ naturâ aptum ſit vel ineptum. His autem conſtitutis, opinatur Serarius, fumum jecoris vi quadam naturali pellendo Dæmoni aptum fuiſſe; cujus rei argumentum eſſe dicit Angeli cum Tobia colloquium, qui humano loquendi more inſitam jecori piſcis virtutem pellendi Dæmonem narravit [x]. Nec aliter quàm quomodo dictum hominis accipi ſolet, junior Tobias Raphaelis, quem merum hominem arbitrabatur, dictum ſuſcepit; nec aliter volebat idem Tobias, cum de virtute ejuſdem jecoris Angelum interrogaret (y): ad cujus proinde mentem eundem Angelum reſpondiſſe par eſt. Cenſet igitur idem Author, Deum, cum mundum crearet, plantis quibuſdam virtutem coercendi Dæmonem, cujus jam inde perſpectam in

x *Tob.* 6. 8.

y *Tob.*6.7.

homines nequitiam habebat, indidiſſe. Aliquid tamen ſupra naturam in eodem fumo agnoſcit, ex eo ſcilicet quòd Angelus inter loquendum Tobiæ revelavit, pulſum ſemel Dæmonem jecoris fumo nunquam deinceps reverti, quod ſane prodigioſum eſt & prorſus ſupra pharmaci naturam. Hujus prodigii in cauſa fuiſſe cenſet tum junioris Tobiæ continentiam, & precandi ſtudium, cùm pium duorum conjugum in conjugio ineundo conſilium; ac tandem Angeli Raphaelis præſentiam non modicè in eam rem contuliſſe ſibi perſuadet.

Totam hanc hiſtoriam ad parabolam & Rhetorum allegoriam Grotius redegiſſe videtur (z); neque enim Dæmonem ſive prodigium aliquod in liberatione Saræ agnoſcit. Quem Scriptura Aſmodæum, ſeptem priores Saræ viros occidentem, nominat, nihil eſt Grotio, præter noxia quædam in corpore ejuſdem fœminæ qualitas, qua viri illi correpti interimerentur. Solemne eſt enim Hebræis, ut morbi omnes & incommoda, quorum latuerint cauſæ, Diabolo deputent; ut ſuos eſſe ſurditatis Dæmones, ſuos ſilentii, quibus homines & muti & ſurdi redderentur, crediderint [a]. Epileptici, & ignotis aliis morbis pharmacis omnibus contumacibus laborantes, Dæmonibus, ut illi quidem autumabant, torquentibus angebantur. Ejus opinionis dogmata in Evangelio habemus perſpecta. Eo igitur morbo Sara laborabat, cui à ſe depellendo plurimum contulit tum ejuſdem Tobiæ continentia, tum fumus, quo conclave univerſum, quo lectus, quo cætera omnia purgarentur. Ita Grotius nodum indiſſolubilem pręcidit, & unico calami tractu probatiſſimam, & omnium tam Judæorum, quàm Chriſtianorum aſſenſu probatam hiſtoriam evertit; probatam, inquam, totius Eccleſiæ Chriſtianæ conſenſu, neque enim alicuius eſſe momenti reputanda eſt quorumdam recentiorum Interpretum ſingularis opinio, qui nullo ſatis firmo ducti argumento, de illius veritate dubitarunt.

z *Ad Tob.*3.8. *&* 6.8.

a *Luc.*11.14. *Matt.* 9. 32. *Grot. ad. Matt.* 4. 24.

Quicumque divinâ virtute pulſum Aſmodæum judicant, illi ſanè inter ſe minimè conveniunt. Sunt enim, qui cenſeant (*b*) fumum illum non niſi ſymbolum quoddam fuiſſe precum Tobiæ & Saræ, quibus unicè totum valetudinis prodigium tribuendum; quemadmodum olim in luto, quo cæci oculos linivit Jeſus, accidiſſe legimus; vix enim lutis in piſcina Siloe ejus viri luminibus, ſtatim videndi facultas reſtituta eſt, non luti ſivè aquarum, ſed ipſius Jeſu virtute. Ex eo erat Dæmonum genere Aſmodæus, qui continentiâ & oratione pelluntur, quemadmodum Dæmones, de quibus in Evangelio, non niſi prece & jejunio ejiciebantur. Maluntalii (*c*), Raphaelem unum Aſmodæum depuliſſe, qui ne prodigium ſentiretur, jecur adhibuerit; ejus enim obtentu Angelus latere Tobiam voluit, ne quis eſſet (latere enim Deus Angelum volebat quoadusque Tobias regrederetur) viro proderet. S. Proſper omnia ad Jeſum Chriſtum piſcem myſticum (*d*) Dæmones expellentem, & nos à morbis

b *Lyran. ad cap.*6. *Manſ. ad Tob.*8.3. *Tirin. ad* 6. 8.

c *Valeſ. Philoſ. Sac. cap.* 38. *Eſt. ad Tob.*8 2. Vide ſi lubet *Guillel. Pariſ. De Univerſo, Carthuſ. ad Tob.* 8. *Serar. ibid. q.* 2.

d *Proſp. de promiſſ. p.* 2. *cap.* 39. *Ichthys* Græcè eſt piſcis, & etiam monogramma Jeſu Chriſti; nec infrequenter Jeſus piſci apud Veteres comparatur. Vide *Tertull. de Bapt. Hieron. ad Bonoſ. Optatum lib.*8. *Aug. de Civit. l.*18.

curantem deflectit. Sed myſticum ſenſum proſequi ſe idem Pater declarar, ut proindè hæc ejus opinio è literalium expoſitionum cenſu expungenda ſit.

Quicumque hac ſententiâ de pulſo Divinâ virtute Aſmodæo tenentur, bis potiſſimum argumentis valent. 1. Multum inter ſe duo hæc abhorrent, ſpiritus oempe & fumus, craſſus ille, corporeus & ſenſibilis. 2. Multum etiam abhorrent inter ſe morbus ille & pharmacum. Solent quidem in morbis contrariæ indolis medicamenta adhiberi, vel ſaltem peccantes humores emiſſione compeſci, vel recta ſanguinis & humorum œconomia reſtitui, quod non unâ ratione confici poteſt; ſivè in humores ipſos agendo, ſivè causâ peccandi illis ſublatâ, ſivè reſtitutâ ſpiritui priſtinâ quiete & tranquillitate; ſemel enim ac ille acquieverit, continuò quies omnis & tranquillitas ſanguinis & humorum reſtituatur oportet, totaque deindè inſtauretur corporis habitudo. Tandem poteſt morbus deſtitutione ſpirituum induci, cui depellendo unicè prodeſt ſpirituum igniculos excitare, aptoque adhibito nutrimento ſanguinem & humores nimiâ effuſione erogatos reparare.

Nihil ſimile in præſentia. Uxor junioris Tobiæ nullo, quantùm ſcimus, corporis vitio laborabat. Id unicè præſtandum erat, ut Dæmon, quo puella obſidebatur, eâque illesâ in procaces ejus amatores debacchabatur, pulſus abiret. Porrò neque fumus in Dæmonem corpore deſtitutum agere poterar, neqoe in ſpiritum mulieris: quid enim corpus ad ſpiritum? 3. Si quid fumus in Saram valuiſſet, ut quid in aliis ad ſimiles effectus non valeat? Suffumigia & odoramenta omnia, quæcumque tandem fuerint, nunquam pellendo Dæmoni, ſive è corpore ſive è loco virtute ſuâ valuerunt. Si fortè in Exorciſmis quibuſdam [e] ſulphur & alia acerrimi odoris cremanda præſcribuntur, non odori tamen ſed precibus, quibus ea cæremonia abſolvitur, Dæmonis expulſio tribuenda eſt. Tandem ſi fumus pellendo Dæmoni ſe ſolo valuiſſet, ut quid orare atque continentiam ſervare conjuges jubentur? Ut quid Raphael Tobiam admonuit in eos tantùm valere Dæmones, qui brutales voluptates unicè ſectantur? Naturalis medicina nullam exigebat recti cordis habitudinem.

e Vide *Dæmonorum flagell. Exorciſ.* 4. & 6. Quamquam eos ritus unà cum Libro cenſurâ muſſiſſe S. R. Eccleſia videtur.

Inter tot varias repugnanteſque ſententias illud nobis ſtatuendum jure meritoque arbitramur; 1. Fumum jecoris piſcis nihil inſitâ virtute in Demonem valuiſſe. 2. Nihil illum potuiſſe niſi in ſenſus Tobię & Saræ, in quibus fortè calentis voluptatis titillationes compeſcens, continentiæ ſervandæ plurimum contulit; quam ſanè virtutem certis quibuſdam plantis, ſuccinis, & odoribus tribuendam Naturalis hiſtoriæ Scriptores omnes norunt (f). Factum inde, ut obſtructâ Dæmoni nocendi viâ nihil in Tobiam valuerit, neque illi perimendo, quemadmodum in cæteros ante ipſum, quidquam virium habuerit; ac proindè victus ac rubore ſuffuſus è loco ſe proripiens in ſuperiorem Ægyptum impiis artibus exercendis ſeſe tranſferret. Nec modicè illi depellendo contulit duorum conjugum in ſtudio caſtæ precis, & vigiliarum per tres ſuccedentes noctes conſenſus. 3. Tandem Angelus Raphael non minimum victoriæ in Aſmodæum momentum fuit, quippe qui & artem vincendo Dæmoni revelavit, atque conſtitutam vero Iſraelitæ in conjugio ineundo diſciplinam docuit; ac tandem eâ qua pollebat virtute, Dæmonem, ut victas daret manus, coegit. Maximam enim victoriæ partem eidem Angelo tribuendam ſatis inſinuat Scriptura, narrans catenis revinctum Aſmodæum in ultimam Ægyptum à Raphaele amandatum fuiſſe. Id planè, ut catenis Dæmonem vinciret, neque fumo è jecore piſcis, neque precibus, neque Tobiæ continentiæ tribueretur. Quare tota hujus prodigii ratio tribus potiſſimùm conſtar. In revelatione ſingularis atque prorſus extraordinarii pharmaci. 2. Quòd Raphael veram cauſam mortis priorum Saræ conjugum aperuerit, ſimul oſtendens quid facto opus eſſer, ut ſimile malum evitaretur. 3. In ope à Raphaele præſtitâ, quò Dæmoni arcendo atque in perpetuum eliminaodo Tobias valerer.

f *Plin. l.24. c. 9. de Salice & Amerina, lib. 25. cap.13. & lib.26. cap.10. de Nymphæa, & lib.30. cap. 15. & 32. Ovidius de Remed. Amor. l.1.*

Reliquum eſt diſquiramus relegationis Aſmodæi rationem, cauſam, & locum; rem enim tantummodo narrans Scriptura, cætera omnia ſiler (g). *Tunc Raphael apprehendit Dæmonium, & religavit illud in deſerto ſuperioris Ægypti.* Hebræus legit Aſmodæum vix odore jecoris percepto in ſuperiorem Ægyptum ſeſe proripuiſſe; catenis ab Angelo religatum in Græco additur; quòd verò idem Angelus Dæmonem apprehenderit, in neutro, ſed in Vulgata quidem legimus. Inſinuat autem eadem Vulgata, Angelum hæc omnia in ædibus Raguelis præſtitiſſe, devinctumque veluti ad carcerem in deſerta Thebaidis deduxiſſe. Utcinque res habuerit ſeſe, illud conſtat, hujus hiſtorię narrationem aliter accipiendam, quàm quomodo rigidus literæ ſonus deſignat. Qui Dæmon alligaretur, quî certo alicui loco addiceretur? quî apprehenderetur & veluti captivus, detruderetur in carcerem? Verbum igitur *alligare* in pręſentia eodem ſenſu uſurpandum eſſe conſtat, quemadmodum & alibi ſępè in Sacra Scriptura, ubi iiſdem ferè verbis de Cacodęmone agitur. Ita Jeſus Chriſtus nunquam è cuſtodia viri fortis detrahi arma & vaſtari ędes poſſe dicit, *niſi quis priùs*, ait, *alligaverit fortem* (h): & in Apoc. 20. 2. *Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus & Satan, & alligavit eos per annos mille*. S. Petrus Ep. 2. cap. 2. 4. de lapſu Angelorum perduellium ait: *Rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos, in judicium reſervavit.* S. Judas de Angelis *qui non ſervaverunt ſuum Principatum* ſcribit: *In judicii magni diei vinculis ęternis ſub caligine reſervavit.* Has omnes phraſes aliter planè intelligamus oportet, quàm de reali quadam alligatione, qua veris catenis vincti Dęmones detinerentur, cùm potiùs vim quamdam ſuperiorem inſinuent,

g *Tob.8.* 3.

h *Matt.12.29. Mar.3.*

cujus

cujus poteſtate impius Dęmonum furor coercetur, atque inviti in tormentis detinentur.

i *De Civit. l.20. c.7. & 8.*

S. Auguſtinus [*i*] totam hanc alligationis Dęmonis rationem ita exponit: *Alligatio Diaboli eſt non permitti exercere totam tentationem, quam poteſt, vel vi, vel dolo ad ſeducendos homines.* Detinetur modò vinculis alligatus in inferno Diabolus, cùm exercere vires ſuas fallendis hominibus per Idololatriam, quemadmodum olim ante prędicationem Jeſu Chriſti per univerſum mundum, prohibeatur. Hunc fortem Chriſtus alligavit, arcem illius expugnavit, arma diripuit omnia, & ſpolia diviſit. Raphael cum Aſmodæo, quemadmodum cum victo, diſpoticè egit, ut veluti in vinculis captivum atque in extremam ignotamque oram relegatum habuerit. Juſſit enim de mandato Domini è loco ſecedere, ſublatamque illi ſignificavit conceſſam antea ſęviendi in viros procaces ad thorum Sarę accedentes facultatem. Hæc omnia uno illo verbulo *religavit* deſignantur. Cum enim Dæmon nihil injuſſu Domini valeat, eo permiſſam facultatem revocante veluti alligatur. Scitè enim Pſeudo-Auguſtinus (*k*) illum cani alligato comparat: *Alligatus eſt, tanquam innexus catenis canis: neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe illi mortiferâ ſecuritate conjunxerit ... Latrare poteſt, ſollicitare poteſt, mordere non poteſt, niſi volentem.*

k *Ser.197. de Temp. nunc 37. Append. nov. Edit.*

Verùm quinam fieri poteſt, ut Dæmon uni certo loco addictus teneatur? Nonne æquè repugnat ſive ſpiritus uno certo in loco claudatur, ſive vinculis alligetur, quorum utrumque à natura intellectuali penitùs abhorret? Reſpondemus tamen utrumque nullo negocio fieri potuiſſe: ſicut enim Dæmon alligatus dicitur, cùm ejus nocendi potentia certis quibuſdam finibus Deo jubente coarctatur; ita pariter idem Spiritus uno certo in loco teneri diceretur, cùm Dei juſſu nihil agere niſi certo in loco, rebus, & perſonis permitteretur. Quare cum Aſmodæus antea uni Saræ alligatus detineretur, ut nihil poſſet, niſi in eos, qui pravâ cordis habitudine ad puellæ thorum accederent; inde poſtea depulſus in deſerta ſuperioris Ægypti amandatus fuit, non ut ibi veluti in carcere clauderetur, ſed ut eum locum veluti theatrum exerendæ virtutis ſuæ haberet, ſeu potiùs ut ibi veluti in deſerto incultoque loco nemini noxius detineretur. Igitur clauſus in loco Dæmon nihil eſt aliud, quàm Dæmon intra certi loci ſpatia agere permiſſus. Dæmon, cui Deus tentare aliquem permittit, ille eo in loco clauſus, ubi vir ille degit, rectiſſimè diceretur.

Qui malis ſpiritibus ita imperet, ut ad arbitrium atque ſupremo jure poſſit illos certis quibuſdam locis & temporum articulis addicere, finibus eorum nequitiæ pręſtitutis, & ne ultra noceant inhibere, unus eſt Deus. Fatemur tamen Angelos interdum & homines eâdem poteſtate uſos, ut Dæmones certo quodam in loco religarent, atque impotentem illorum furorem frangerent; ſed nemo unquam inventus eſt ſivè homo ſivè Angelus, qui propriâ virtute in Dæmones valuerit, uno tantùm Dei nomine prævalens; eo nomine pollens Raphael; eo S. Michael Sathanam corpus Moyſis rapere audentem coercuit (*l*): *Imperet tibi Dominus.* Tandem ſi quid SS. Martyres, Confeſſores, & Exorciſtæ noſtrâ ætate coercendo Dæmoni poſſunt, id unicè virtuti & nomini Jeſu Chriſti tribuendum.

l *Juda Epiſ. ver.9.*

Alia verò eſt de Magis, qui poſſe ſe in Dæmones aliquid gloriantur, ratio. Si quid enim illi veri aſſerant, cum alligatos geſtare Dęmones in annulis, in cubiculis, aliiſque locis habere ferunt; non illi quidem nominis Dei ſive invito Deo propriâ virtute agere credendi ſunt; ſed ſive vanâ & chimericâ poteſtate in Dęmones utuntur, ſive Deus latenti quodam & terribili providentiæ ſuę conſilio permittit, ut infelices illi, qui ab obſequiis Dei receſſerunt, deteſtabili ſervitute malis Angelis addicantur, ſpecie quadam authoritatis, qua ſibi aliquid in Dęmones poſſe videntur, allecti; cum interim ſpecie imperii indignâ & impia ſervitute opprimantur. Facilè etiam opinaremur, Dæmonum Principem quodam imperii genere in ſuos uſum, ſubjectos ſibi ſpiritus cogere, ut Magorum, qui Dæmoni ſe totos addixerunt, voluntati obſequantur. Utcumque tamen res habeat ſeſe, ſemper tamen tum rectæ rationis ſenſu, tum religione ipſâ docemur, neque Principes Dæmonum, neque ſubjectos illis Dæmones, neque tandem Magos diſpoticam & abſolutam authoritatem exercere; tota enim Dęmonis virtus & actio ad nutum Summi Spirituum Principis, qui infinitâ poteſtate ſuâ & ſapientiâ dirigit & conſervat omnia, dependet.

Extorri Dęmoni ſuperior Ægyptus arens planè, ſterilis, arenoſa, inculta & habitatoribus penè vacua regio aſſignata eſt. Cum enim Ægypti ſolum nullo Cœli imbre irrigetur (*m*), atque exundantis Nili aquę, ne ſuperiorem regionem fœcundent, objectu montium & ſoli altitudine prohibeantur, areſcere illam, atque ſqualleſcere neceſſe eſt. Quin & ſerpentibus venenatiſque beſtiis totam teneri S. Hieronymus in Ezechielem cap.30. autumavit. Profectò horrentia illa & deſerta loca in oblivione & horrore ſemper manſiſſent, niſi SS. Eremicolarum frequentiâ celebrarentur; quorum religione & virtute factum eſt, ut quæ olim horrori habebatur regio, deinde tanquam deliciarum Paradiſus & terra ſelecta, ubi inſignium virtutum exempla floreſcerent, ſuſpiceretur. Quare Dæmon ab univerſo quà latè patet orbe virtute Crucis excluſus, cum ad extrema illa loca confugiens in tuto ſe crederet, inde etiam virtute & auſteritate veterum Solitariorum ſecedere coactus eſt. In hanc arenam deſcendentes Antonius, Pacomius, Macarius, Paphnucius, cęterique plures, ſæpiùs cum Dæmone congreſſi de hoſte, quanquam alioqui furibundo, feroci, atque aſſignati ſibi loci ſtrenuo defenſore, inſignes nec raras victorias reportarunt.

m Vide *Herod. l.2. Diod. l.2. Ptolem. Strabo &c.*

Quan-

Digitized by Google

Quantum temporis religatus Aſmodæus in Ægypto detineretur, in Scriptura quidem non legimus; ſuſpicandi tamen locus eſt, toto vitæ Tobiæ & Saræ tempore in exilio manſiſſe, cum Tob. 6. 8. ſtegamus Dæmonem ſemel ea arte, quæ ibidem exprimitur, expulſum, nunquam ad illos reverti potuiſſe: *Ita ut ultra non accedat ad eos*. An verò eo elapſo termino denegata priùs facultas nocendi iterum Dæmoni conceſſa ſit, altum eſt Providentiæ arcanum, cujus conſilium ſcrutari nemini licet. Animadvertiſſe juvat Jeſum Chriſtum Matt. 12. 43. inſinuare, vulgatam hanc eſſe Judæorum perſuaſionem, Dæmonem ſcilicet ex hominibus, quos obſidebat, depulſum, loca petere ſqualentia & deſerta, donec aptum rei tempus nactus, priſtinum illud hominis contubernium repetat. Ita pulſus è Saule Dæmon per intervalla redibat. Septuaginta illud Iſaiæ 13. 21. 22. ita reddunt, quaſi Babylonem in ſolitudinem ab hoſtibus redactam habitaturæ eſſent Sirenes & Centauri, eodemque choreas ducturi Dæmones ventitarent.

Mira quædam narrantur (*n*) de angue in ſpelunca ſuperioris Ægypti verſante; quæ ſanè naturæ vires ſuperare facilè quiſque in animum induceret. Latet enim in ſpecu montis è regione urbis Saata, centum leucis ſupra Cairum ad ripam occidentalem Nili. Nemini nocet bellua, ſed ſingulis ſe palpandam, quin etiam occidendam atque in fruſta ſecandam præbet. Si fortè in diſſitas plurium dierum itinere regiones transferatur, adhuc tamen occiſus reviviſcit, atque in charo ſibi ſpecu quærentibus invenitur. Sentire illum crederes; obvius enim occurrentibus procurrit, longiſque ſpiris complectitur; cum interim aliorum conſpectum evitet promptoſque diffugiat. Tandem ſi vera ſunt, quæ de hoc ſerpente narrantur, prodigioſum aliquid in illo agnoſcere cogimur. Sunt qui ipſiſſimum eſſe Aſmodæum in ſuperiori Ægypto religatum opinentur. Sed optandum eſſet certum tempus indicaretur, ex quo in eas regiones anguis apparuit, de quo altum eſt apud Veteres ſilentium. An fortè hæc fabella ad imponendum credulis fallendumque otioſorum tempus procuſa eſt?

n Vide *Voyag. de Paul Luc. de Levant*, t. 2, c. 9. & 14.

IN LIBRUM JUDITH PROLEGOMENON.

LIBER Judith hiſtoriam potiſſimùm complectitur liberatæ Bethuliæ ab obſidione Aſſyriorum, quibus Holofernes præfuerat. Nabuchodonoſor Rex Ninives relatâ de Arphaxad Rege Medorum victoriâ tumens, univerſas ſibi orbis gentes ſubigere, ſolumque ſe Numen ab univerſis latè populis colendum præſtare molitus eſt. Eo conſilio Holophernem immani inſtructum exercitu ad imponendum Cappadociæ, Ciliciæ, Arabiæ, Meſopotamiæ, Syriæ, Phœniciæ, & Paleſtinæ jugum miſit. In tanto rerum terrore contremiſcere omnia, ultrò colla ſubmittere, abolitiſque undique avitæ religionis monumentis, aræ quaquaverſum Nabuchodonoſori tanquam Numini erigi.

Tot finitimarum gentium ærumnis docti Judæi, atque victoriâ cæterarum per circuitum gentium tumentiorem impotentioremque hoſtem animadvertentes, conſilium in ſpeciem quidem temerarium & præpoſterum, re tamen & eventu ſalubre inierunt. Bethulia Urbs viæ ad Ægyptum imminens, occluſis foribus victoris legem recuſavit. Obſtinatis frangendis obſidio Urbis ab Holoferne ſuſcepta eſt, opportuniſque circa illam locis occupatis, fontes potiſſimùm, unde aquæ Bethuliam derivabantur, obſtruxit. Quare in ultimas anguſtias redactis civibus, ad tumultum vergere omnia, paſſimque in Optimates exclamare, ut intra quinque dies, niſi interim obſeſſis auxilium extrinſecùs obveniſſet, deditionem polliceri cogerentur.

Inter hæc Judith vidua Manaſſe relicta, ſpectatæ virtutis & nominis fœmina, optimates ad ſe accitos pluribus objurgavit, quippè qui tempus auxilio Dei præſcribere auſi fuiſſent. Adjecit, ſtatuiſſe ſe populum ab iis, quibus premebatur, anguſtiis, in caſtra hoſtium ſeſe conferens, relevare. Nec mora: aſſumptis ſplendidiſſimis veſtibus totoque muliebri apparatu compta, caſtra hoſtium & Holofernem convênit, quem & vultûs elegantiâ, ſapientique de induſtriâ compoſito ſermone ita cepit, ut ſtrenuus ille miles nihil ultra cogitaret, quàm ut fœminâ potiretur. Eam nacta occaſionem Judith, ad cœnam in tentorio Holofernis invitata, conſenſit, ſolaque poſt cibum unà cum illo manens, largiori vino madentem & in ſomnum reſolutum obtruncavit, raptimque Bethuliam ſeſe recepit. His ſimul geſtis, Judæi clamantes undique in Aſſyrios proruerunt, qui ſubitâ hoſtium effuſione attoniti, concurſu ad Holofernem facto, Ducis juſſiones exquiſituri venerunt; ſed illum obtruncatum nacti, ſubitâ ſtatim conſternatione omnia turbarunt, & uti in re trepidâ, ſua omnes quærere, ſalutemque fugâ procurare coacti ſunt. Terga vertentes hoſtes Judæi Damaſcum uſque proſecuti ſunt, ingentibus de illis ſpoliis relatis. Tantæ victoriæ ſolemnes Deo gratias Judith Cantico recitato perſolvit, to-

totamque illam diem ſingulíſque deinde recurrentibus annis ſolemnem Judæi habuerunt.

Hujus Libri Author omnium Interpretum conſenſu latet (a): doctiores ſumus de tempore, quo eadem hiſtoria referenda, ſicut & quo potiſſimùm ſermone primitus conſcriberetur. Sunt qui cum Regno Manaſſis ante captivitatem Babylonicam componant; ſunt qui cum Regno Sedeciæ Regis Juda. Alii malunt poſt captivitatem ſub Dario, Xerſe, Cambiſe: ſunt tandem qui ab omni ſe difficultate expedientes, totam hanc hiſtoriam meram putamque fabellam ſivè parabolam, quæ ſub emeotitis nominibus victoriam Eccleſiæ Judaicæ in adverſarios ſuos, ac potiſſimùm in Antiochum Epiphanem celebraretur, autumaverint. Singula hæc fuſius in examen revocanda ſunt.

a Vide *Serar. Prolegom. in Judith, Huet. Demonſt. Evangel. propoſ.4. Nutul. Alex. Hiſtor. Vet. Teſtam. Diſſert.7. art. 4. Interpp. paſſim.*

Interpretum plerique ſuſpicantur, Summum Sacerdotem Joacim ſive Eliacim, cujus eſt in eo Libro ſermo, genuinum illius Authorem habendum eſſe. Hujus tamen opinionis ſolæ ſunt veriſimiles conjecturæ. Munus erat Sacerdotum Judæorum, ut geſta omnia gentis ſuæ, quæ maximè memorabilia viderentur, in commentarios redigerent (b). Ad Summum Sacerdotem Joacim, ſi ad alium unquam, liberatio Betbuliæ ſpectabat, quare potuit rei geſtæ hiſtoriam ſcriptis redegiſſe. Sed levia hæc; ſi quid enim ex eo argumento liceret, illud ſtatim conſequeretur, Summos Sacerdotes omnes eos Scripturæ Hiſtoricos Libros dictaſſe, quorum Author in ipſis Libris non legitur. Suſpicantur alii Joſue filium Joſedeeb Summum Sacerdotem Judæorum, ætatis ſuæ hiſtoriam ſcriptis redegiſſe (c). S. Hieronymus in Agg.c.6. inſinuare videtur, Judith geſta à ſe omnia ſcripſiſſe; ſed opinionis ſuæ nullum documentum affert. Animadverſione dignum eſt, Authorem, licèt in deſcribenda hiſtoria non ſegnem nec oſcitantem, nunquam tamen, nec obiter, prodidiſſe nullumque reliquiſſe indicium, quo coævam ſe hiſtoriam ſcribere inſinuaret. Quin & contrarium nobis deprehendiſſe videmur, cum legimus ejus Authoris tempore adhuc familiam Achior in Iſraele verſatam fuiſſe (d), & feſtum victoriæ Judith adhuc celebrari (e); hæc enim omnia deſignare rem ſuperiori ætate geſtam videntur.

b *Joſeph. lib.2. contra Appion.*

c *Ita Pſeudo-Philo lib. de temporibus, Rab. Azarias Sixt. Senenſ. Julr. Roger. de Libb. Canonic. cap.20.*

d *Judith.14.6.*

e *Judith. 25. 31.*

Si aliquid certi definiri potuiſſet de tempore incepti ſive abſoluti hujus Feſti, facilè etiam ejuſdem hiſtoriæ tempus colligeretur; ſed in omnibus vetuſtis Calendariis, cęteriſque Hebręorum monumentis deſideratur. Cæterùm ſi nihil aliud ex eo erueretur, vetuſtiſſimum tamen eſſe Librum certò conſtat; agit enim de Feſto, cujus nulla eſt memoria in monumentis poſt captivitatem Babylonicam.

Apud Joſephum, Philonem, & Scriptores N. T. altum eſt de Judith ejuſque Libro ſilentium, cujus tamen non magni facienda eſt ratio, neque enim id ſibi negotii Authores illi ſuſceperunt, ut de hiſtoria univerſa Judaica agerent; & Joſephus nihil ſibi ſcribendum aſſumpſit, quam quod in Libris Hebraicè ſcriptis inveniſſet (f). In Novo Teſtamento quædam occurrunt, quæ ex eo Libro tranſcripta videntur, uti 1. Cor.10. 9. 10. *Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum, & perierunt ab Exterminatore;* reſpondet enim illi Judith 8. 24. 25. *Illi autem, qui tentationes non ſuſceperant... & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerant, exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt;* & quæ S. Eliſabeth ad Virginem dixit: *Benedicta tu inter mulieres,* expreſſum videtur ex illo Oſiæ ad Judith: *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelſo, præ omnibus mulieribus ſuper terram.* Originale hujus Operis Chaldaicè ſcriptum fuiſſe S. Hieronymus Pręfat. in Judith aſſeruit, teſtatus inſuper ſe variantibus quàm plurimis olim in variis Exemplaribus ejuſdem Libri reſultantibus reſecatis, uni Textui Chaldaico in Latinum transferendo inhęſiſſe; *Magis autem ſenſum ſenſu, quàm ex verbo verbum* expreſſiſſe. Profectò ſi Chaldaicè Liber ſcriptus eſt, non inviti opinaremur, ipſo captivitatis tempore exaratum fuiſſe, vel ſaltem poſt ſolutam captivitatem, ſuppetentibus Authori veteribus Commentariis ſub Manaſſe, & Summo Sacerdote Eliacim ſcriptis.

f *Joſeph. in Prolog. Antiq. l.10. c.11.*

Verſio Græca, quæ modò ſupereſt, à noſtra Vulgata diſcrepat, adeoque nec ſatis conſtare poteſt cum Chaldæo, quod jam intercidit, ut ambas iſtas Verſiones ex uno eodemque Originali expreſſas vix ac ne vix quidem credamus. Niſi fortè Græcus Interpres non Verſionem genuinam & literalem ſuſcepiſſe dixerimus, ſed paraphraſim variis & ad arbitrium excogitatis circumſtantiis ornatam; vel ſaltem S. Hieronymum, qui in eo Opere, quemadmodum & in verſione Tobię Interprete uſus eſt Hebraicè exponente quę ipſe Latinè ſcriptis exciperet; vel ſaltem, inquam, S. Hieronymum ſive Interpretem in compendium redegiſſe hiſtoriam credamus, pluribus de ſuo adjectis, ut pronior ſenſus efficeretur. Nemo enim ad certum definire poteſt, quomodo verba illa S Doctoris accipienda ſint: *Magis ſenſum è ſenſu quàm ex verbo verbum transferens.* Verſionem Syriacam è Gręco expreſſam ſatis conſtat tum collatione utriuſque Textûs, tum ex variantibus quibuſdam ex variâ legendi verba quędam Gręca ratione reſultantibus (g). Quicumque in eam Verſionem laborarunt, correctioribus Gręcis Exemplaribus, quàm quę modò ſuppetant, utebantur. Nomina in illis Urbium exactiſſima erant, cum modò corruptiſſima in noſtris Editionibus legantur; redundant etiam nonnulla, deſiderantutque in Gręco in Syriaco ſaniora.

g *Ita* cap.8. 21. Græcum legit, *Epidriaomethu*; cum Syriacus legerit, *Epidexometha*, nos recepimus. Et cap.9.2. verbum *mitran* vitta, ſivè cingulus virginalis, pro crinium vitta ſivè mitra uſurpatur.

Quod ad variantia Veterum Latinorum Exemplarium ſpectat, de quibus tam altè S. Hieronymus conqueritur, jure illum queri ſatis intelligimus, ſi vetera M. SS. Vulgatę ante S. Hieronymum receptę, & hodie uſque extantia, ſicut & teſtimonia Veterum Patrum, ex iis relata conſulantur. Author novę Editionis S. Hieronymi Exemplar nobis communicavit ſatis

qui-

Digitized by Google

quidem ad Grçcum Romanç editionis accedens, ſed & in pluribus diſcrepans. Interdum propiùs ad noſtram Vulgatam accedens à Grçco recedit. Exemplar illud nomine Veteris Latinç Verſionis ſivè Italicç, ſeu Veteris Vulgatç laudatur. Veteres Patres ſolent plerumque teſtimonia è Græco laudare, quanquam non ſinè variantibus. Ita Origenes refert ex Judith: *Prævaricationem invocabo, & invocabit prævaricationem* (*b*). quæ verba nec in Vulgata, nec in Græco leguntur. S. Fulgentius Ep.2. ad Gallam refert genealogiam Manaſſis viri Judith, cujus ne verbum quidem in Scriptura. Sunt etiam Eruditi quidam, qui dubitent, an Latinus Textus ipſa ſit S. Hieronymi Verſio, cùm phraſibus quibuſdam redundet, quæ Verſionem potiùs ex Græco, quàm è Chaldæo adornatam ſubolent. Ita quæ leguntur cap.9. 13. *Percute eum labiis charitatis meæ*, mendum aliquod inſinuare videntur ex corrupta Græci lectione, cum Interpres *Agapes* legerit pro *Apates*, uti hodie uſque in Exemplaribus Græcis, & in Syriaco olim lectum eſt. Ita pariter Judith 10. 3. legimus: *Unxit ſe myro* (ſivè, ut in veteribus Exemplaribus, *myrto*) *optimo*, expreſſum eſt ex Græco *myron*, unguentum. In eodem etiam verſiculo eſt *mitra* Græca vox.

b Origen. hom. 29. in Jerem.

Origenis ætate Hebraicum Exemplar apud Judæos ferebatur [*i*]; ſed Hebrçum hîc pro Chaldaico, quod ſequiori ætate cum Hebræo confuſum eſt, facilè uſurpatur. Si enim Hebraicum Originale, vel ſaltem optimum Exemplar ætate Sancti Hieronymi ſuperfuiſſet, nec vir ille doctus ignoraſſet, nec neglexiſſet. Cum igitur è Chaldæo Verſionem ſuam adornare coactus eſſet, nullum planè extitiſſe Judæorum linguâ ſcriptum dicamus oportet. Sebaſtianus Munſterus Præfat. in Tob. Hebr. ne dubitare quidem ſe dicit, Judæos Conſtantinopolitanos, qui noſtrâ ætate Hebraicum Libri Exemplar ſervant, Opus illud typis vulgaſſe; ſed falli virum credimus, cum nullum unquam Hebraicè ſcriptum publicam lucem aſpexerit. Quare nullum de illo judicium ferre poſſimus, an ſcilicet ad Vulgatam, an ad Græcum accedat.

i Orig. ad Afric.

Tempus hiſtoriæ Judith res eſt omnium operoſiſſima, undè potiſſimùm cætera pendent, quæ de opere illo ambiguntur. Semel enim ac rei geſtæ epocha ſtatuatur, cur ſuſpicionem aliquam in veritatem ejus Libri creare adverſarii laborent, nihil eſt. Recepta olim Euſebii ætate Hebrçorum traditio tenebat, Nabuchodonoſorem II. ipſum fuiſſe Cambyſem (*k*), quo rerum potiente Judith hiſtoria contigerit. In eamdem ſententiam plures abierunt (*l*), uti legere eſt apud Suidam (*m*), Bedam Venerabilem, Rabanum Maurum, Othonem Friſingenſem, Hugonem Cardinalem, Lyranum, Magiſtrum hiſtoriæ Scholaſticæ, aliosque. S. Auguſtinus de Civit. lib.18. cap.26. nomen Principis ſilet, ſed hiſtoriam conſtituit inter Cyrum, & Darium, quos inter unus Cambyſes regnavit. Sed huic opinioni plura refragantur. 1. Metropolis Regni ſub Cambyſe non Ninive, ſed Babylon conſtituta erat. 2. Cambyſes 7. annis ac tribus menſibus regnavit (*n*), cùm interim Nabuchodonoſor anno 13. Regni ſui expeditionem in Arphaxadum ſuſcepiſſe legatur. 3. Omnia tandem loca, quæ Holofernes ditioni Regis ſubjecit, omnia, inquam, Cambyſi in exordio Regni patebant, & nunquam jugum excuſſerunt, ne Judæâ quidem exceptâ.

k Euſ. Chronic.
l Hiſtor. Schol. Dion. Carthuſ. in Suidas verbo Holofernes.
m
n Herodot. l.3. cap.66.

Malunt alii hiſtoriam Judith cum Regno Xerſis componere, cujus opinionis aſſertores laudantur Julius Africanus apud Suidam v. Judith, Tornellus ad A. M. 3572. Ribera in Nahum 2. P. Alexander hiſt. V. T. Diſſert.9. aliique nonnulli. Addunt illi Xerſem, poſt infelicem in Græciam expeditionem, in contemptum tam hoſtium, quàm gentilium ſuorum veniſſe; quare Nabuchodonoſor, tum urbis Ninive Præfectus, ſuis ad defectionem ſollicitatis, bellum in Arphaxad Regem Medorum intuliſſe, cujus victoriâ tumens de ſubigendo ſibi terrarum orbe conſilium agitaſſe narratur. Sed hæc fabella de Imperio Nabuchodonoſoris in Ninive ad arbitrium procuſa eſt; neque enim Tornellus verbo rem aſſerens fidem extorquet. Legimus quidem apud Juſtinum (*o*), afflictis Perſidis rebus ſub Xerſe *Artabanum* occaſionem nactum Imperii occupandi conſilium agitaſſe; ſed vir ille Regnum Medorum ſeu Ninives adminiſtraſſe, nuſpiam apud eundem Juſtinum legitur. Cum de rebus hiſtoricis agitur, nulla habenda eſt illarum ratio, cæteris omnibus in ſpeciem licèt veroſimilibus, cum ille, de quo potiſſimùm agendum eſt, ſivè nuſpiam in rerum natura extitiſſe, vel ſaltem non extiterit, ambigendi locus eſſe demonſtratur; quemadmodum in præſentia de Nabuchodonoſore accidit.

o Juſtin. lib.3. Xerſes Rex Perſarum, terror antea gentium, bello in Græcia infeliciter geſto, etiam ſuis contemptui eſſe cepit. Quippe Artabanus Præfectus ejus in ſpem Regni adductus eſt.

Eſtius in Judith 1. aliique nonnulli hiſtoriam illam rejiciunt ad Darium filium Hyſtaſpis, cujus edicto Templum reparare Hebræi permiſſi ſunt; ſtetiſſe enim Templum ſub Judith vix ambigimus. Seriùs etiam, nempè ad Regnum Artaxerſis Ochi, amandat Sulpicius Severus hiſt. Sacr. lib.2. ex eo potiſſimùm ductus, quòd Ochus Princeps eſſet violentus, & Eunuchus ille, qui Regem interemit, Bagoas appellaretur. Porrò Rex ille bellum amavit, expeditionemque in Ægyptum ſuſcepit, occupavit Jericho, & Judæos magno numero captivos adduxit (*p*). Sed non omnia ejus Principis in rem præſentem quadrant: nomen Bagoæ æquè omnibus Eunuchis commune eſt; ille verò, de quo apud Judith, Holoferni non Nabuchodonoſori ſerviebat. Ad hæc, Regnum Darii filii Hyſtaſpis, ſivè Ochi cum Nabuchodonoſoris geſtis componi vix poteſt. Hi enim neque Ninive regnabant, neque in Aſſyrios, nullamque in Reges Medorum expeditionem ſuſcepiſſe leguntur. Quis audivit unquam Reges illos Cappadociam, Ciliciam, Syriam, Arabiam, Meſopotamiam, Phœniciam ditioni ſuç adjeciſſe; cum potiùs omnes illas regiones hçreditario jure à deceſſoribus ſuis acceptas tenerent?

p Solin. cap.35. Syncell. ex Jul. Afric. Oroſ. lib. 3. cap.7.

Recepta magis, quæque noſtrâ ætate apud optimos Chronologos invaluit, ſenten-

tentia [q] tenet, hiſtoriam haoc cum tempore ante captivitatem componendam; quamquam nec ſatis inter ejus aſſertores conveniat. Aliis enim ſtatuitur ſub Manaſſe, aliis ſub Sedecia, cujus poſtremæ opinionis patronus Genebrardus miſſum credit in Judæam Holofernem à Nabucbodonoſore regni ſui aono 13. cum interim ipſe Rex ſexennio poſt exercitu in Jeruſalem ducto, Urbe captâ Templum evertit. Sed plura in eâ ſententiâ reprehendenda. Quomodo in eâ hypotbeſi longa paeis per pluxes annos quies explicaretur, quam pacem à victoria Judith partam uſque ad ejus vitæ exitum, & diu etiam poſt manſiſſe legimus Judith 16. 30.? Quicumque ſub Manaſſe conſtituunt, illi inter ſe committuntur; ſunt (r) enim, qui tempori captivitatis ejus Principis in Babylonia aſſignent, quibus ſuffragari Scriptura in eo videtur, quòd uullum in Juda Regem nominet, & alterum rebus gerendis præfuiſſe neminem ſignificet, niſi unum Summum Sacerdotem Eliacim ſivè Joacim (s), cujus nutu omnia gerebantur, nee alter totius gentis nomine gratias Judith acturus vênit. Revocatum jam è captivitate eundem Regem alii malunt, quem tamen nullis ſe Reipublicæ negociis immiſcuiſſe eà occaſione dicunt, tum quòd palam cum Regibus Aſſyriæ ſe committere alienum rebus ſuis crederet, tum quòd totum ſe pœnitudini, atque implorandæ de criminibus ſuis veniæ addixiſſet. Hæc poſterior ſententia, quam melioribus ſultam rationibus eredimus, cæteris omnibus à nobis præferenda.

q Salian. ad A.M.3335. Genebrar. Uſſer. Vide Serar. in Judith 1.q.2.3.

r Vide Melch. Can. Bellar. Huet.

s Judith.4. 5. 6.7. & 2. 5.9. 10.

In tanta opinionum diverſitate negocium etiam facit non leve, quis potiſſimùm Summus Sacerdos tum ſacris præeſſet, qua de re in Diſſertatione de ſucceſſione Summorum Sacerdotum apud Judæos.

Duo etiam nec levioris momenti pro evertenda totius Libri authoritate oppoountur (t). 1. Librum eſſe apocryphum cujus nulla in controverſiis de Religione auıboritas. 2. Non hiſtoriam veram continere, ſed fabellam ſivè parabolam elegantem, ſcitam, ſed veritate vacuam, ut proindè fruſtrà ſit, quicumque tntam illam cum biſtoria generali ſivè particulari Judæorum, vel Aſſyriorum componere laboraverit. Nunquam Author, inquiunt illi, ſive temporum ordini, ſive Geographiæ, vel Chronologiæ ſerviendum ſibi ſumpſit, eo ſolo contentus, ſi characterem eorum quos in ſcenam adducebat, quàm egregiè ſervaret. Fabella eſt, ait Grotius Præfat. Comment. in Lib. Judith, ſub perſecutione Antiochi Epiphanis ante violatam ab eodem Principe, Idolo conſtituto, Templi Religionem procuſa. Ejus ſcribendæ conſilium ſuit, ut Judæi prompti auxilii ſpe erigerentur. *Judith* ſonat Judæa (u); *Bethulia*, Templum ſive Domus Dei (x); gladius Bethulia egrediens ipſę ſunt ſanctorum preces; *Nabuchodonoſor* eſt Diabolus; *Aſſyria*, faſtus ſive audacia. Antiochus Epiphanes Diaboli ſævientis miniſter erat, quem proinde Scriptor nomine *Holofernis* obſcura quadam ambage deſignavit; reddi enim poteſt nomen illud lictor, ſatelles ſerpentis (y). Summus Sacerdos *Eliacim* ſive *Joachim* (z) ſonat Dominus exurget, ſuſcitabit (nempè auxiliatorem). Judith in ea hiſtoria vidua elegans & ſpectatæ virtutis depingitur, ut veluti facie agnoſceretur Judæa ſub Antiochi perſecutione. Gloriatur Judith nunquam ſe prævaricationem Patrum ſuorum imitatam externis Numinibus propbanâ manu litaſſe (*).

t Anabaptiſtæ. Luther, Vitzaker. Chytreus, Beroald. Reineccius &c.

u Judaa Jehudith.

x Beth el jah. Domus Domini Dei.

y Halpher Nachach. Lictor ſerpentis, ſeu Diaboli.

z Ejthakim, ſive Joakim. Dominus exurget, ſuſcitabit, ſupple, auxiliatorem.

* Judith 8.18.

Hæc ingenioſè quidem dicta nihil præter ingenium viri docti demonſtrant; quamvis enim acutè, quamvis feliciter excogitata ſint, nunquam tamen ſidem extorſerint, niſi ejuſdem opinionis ſolida argumenta afferantur. Tam bellum enim Grotii ædificium totum uno hoc verbulo, *nego*, evertitur; ſi enim ſemel ejus methodus admittatur, continuò hiſtoria Patriarchæ Joſeph, Moyſis, Davidis, & Salomonis æquè parabolis deputarentur. Nunquam ad alluſiones detorquendi omnia occaſio deeſſet, ſemel ac quis myſterium aliquod, ſive figuram in hiſtoria quærere animo deſtinavit. Iſtæ, quas laudavimus, hiſtorię nec minori arte, nec minori rerum connexione, quàm narratio Judith referuntur. Vel igitur omnes ad fabellas amandandæ ſunt, vel omnes probandæ. Demonſtrentur in hiſtoria Judith, ſi qua ſunt, veris Judæorum hiſtoriis totius Orbis conſenſu probatis repugnantia, ſtatimque nos fabellam clamabimus. Id verò nunquam ab obtrectatoribus ejuſdem Libri factum eſt, quanquam nec ſegniter laborarunt, ſi quid reperiri poſſet, quod ſuo intentui ſerviret.

In ipſo Operis veſtibulo ipſum ſe prodere Authorem ejuſdem obtrectatores contendunt; quippe qui de Nabuchodonoſore Rege Aſſyriorum agat, cujus nominis nemo in Ninive, ſed in Babylonia tantùm regnaſſe legitur. Meminit etiam Arphaxad Ecbatanorum conditoris, quam Urbem ſundaſſe Dejocem in Herodoto l.1. c.8. 9. legimus. Addit, Arphaxadum bello victum à Nabuchodonoſore gladio victoris interiiſſe, cum alioqui Dejoces plenus annorum, & gloriæ diem clauſerit. Varia illa loca, quæ præliis Nabuchodonoſoris cum Arphaxad celebrantur, nec aptè aſſignata ſunt, nec verè; ſunt enim ſivè ignota, ſivè inter ſe immodicè diſtantia. In adſcriptionibus etiam annorum menda plurima; quo enim loco Latinus habet anno 13. Nabuchodonoſoris, Græcus ponit 17. [a]. Poſt deductos ab Authore in ſcenam duos illos Principes, qui ante captivitatem regnarunt, eam perſonam agentem Judith, Summum Sacerdotem & Achiorem ipſum inducit, quaſi poſt ſolutam captivitatem, & reſtitutum Templum viverent (b). De Regibus Juda, atque Præfectis eorum militaribus ne verbum quidem apud illum; omnia ad nutum Summi Sacerdotis, ejuſque Sanhedrii aguntur. Porrò Senatus ille, vel Sanhedrin recens inventum eſt, nec Macchabæis antiquius. Quod autem majoris eſt momenti, vixque ferendum, ita agentem perſonam ſuam Holofernem induci, ut

a Vide *Græc. cap.* 1.1. .... 12. & 2.1.

b Vide *cap.*4. 2.22. & 5.22. 23.

mores omnes Perſarum imitaretur, cum hujus, quicumque fuerit, Nabuchonodoſoris ætate ne nomen quidem Perſarum notum eſſet. Hæc planè ad ſenſum repugnant nullâque vi cohæreant; nec minus incongrua in Chronologia affert. Imperium Aſſyriorum ante captivitatem cum Imperio Regum Juda; & hæc duo cum adminiſtratione Summorum Sacerdotum, poſt ſolutam captivitatem ſimul miſcentur.

In Geographia lapſus plures. Bethulia conſtituitur non longè à Baalmeon, & Bethmaſta, ac Dothaim, nec non à valle Eſdrelon, & torrente Ciſſon; quod nunquam poteſt, ſi eadem Urbs in Tribu Simeon, & viæ è Judæa in Ægyptum imminens ſtatuatur. Si Authori fides, ſolo trium menſium ſpatio Holoſernes tam vaſtum regionis ſpatium occupavit, quantum nemo unquam non minùs valido inſtructus exercitu vix percurreret. Poſt tot emenſas victoriis ſuis regiones, poſt ſelicem per tot itineris ſpatia armorum curſum, victorem exercitum minima quædam Urbs remorata eſt, cui obſidendæ integro menſe, & etiam altero & ultra, juxta Græcum, iners, & ne aggreſſione quidem tentatâ, ſed tantùm occupatis ſontibus, ſubſiſtit. Addit idem Author, Holoſernem diſruptis aquæductibus aquam in Urbem prohibuiſſe, quaſi ſcilicet ex inferiori in ſuperiorem locum per aquæductus, & canales aqua deduceretur. Dum quietus in obſidione Bethuliæ Holoſernes morabatur, Summus Sacerdos Judæorum omnem in ſe belli molem ſuſcipit, omnia per totam regionem diſponit. In Genealogia Judith turbata omnia (c); gemini Textus inter ſe nunquam non diſcrepant. E Simeone, & Ruben Judith contra hiſtoriæ fidem deducitur. Sepulchrum Manaſſis viri Judith inter Baalmeon, & Dothaim ſitum legitur, cum Vulgata etiam atque iterum ſepulturæ Bethuliæ mandatum habeat (d). Repugnantia virtuti ejus verba, & facta Judith tribuuntur; non ſemel enim mendax eſt (e); & fœminam agit affrictæ frontis, quæ Holoſerni teneriores amores inſtillat, atque minus caſta cogitantem, molientemque non caſtè ſovet. Hiſtoria deductæ Judith in tentorium Holoſernis implicata eſt (f). In Græco ipſe Dux è tentorio egreditur, ſimulque fœmina ingreditur. Tandem frequentiſſimæ adeò variantes inter Græcum, & Latinum (g) reſultant, ut ſuſpicionem maximam, ſin minùs in Librum, ſaltem in fidem Interpretum creent. Si enim uterque, tam Latinus nempe quàm Grecus, unum idemque Originale ſub oculis habebant, alterutrius fidem in diſcrimen venire oportet; ſi verò utrique diverſa ſuppetebant, quomodo una & eadem hiſtoria aliter & aliter deſcripta eſt?

e Vide Judith. 8.2.

d Ibid. ver. 3.

e Vide capp. 9. & 11.

f cap. 10. 17. 19.

g Confer capp. 8. & 9. & 13. & 14.

His potiſſimùm cavillis veritatem hiſtoriæ Judith impetunt adverſarii; ſed Authores Catholicos non movent. Nec unus aut alter ejus Libri authoritatem vindicandam ſuſcepit; turba eſt, quæ nihil in illo ſivè Scripturæ ſivè hiſtoriæ repugnare aggreſſa eſt demoſtrandum. Eandem ſpartam, nec infeliciter, adornarunt Sixtus Senenſis Bib. Sacr. lib. 8. Bellarminius de Verbo Dei l. 1. cap 12. (h) Huetius Epiſcopus Abrincenſis Demonſt. prop. 4. & omnium poſtremus D. Montfaucon in Opere de hoc argumento. Nos etiam pleraſque ex his objectionibus in Commentario ſolvimus, quas illic fuſiùs deductas nos hic in compendium afferemus. Nomen Nabuchodonoſori Regi Ninive attributum mendum eſt, ſi Hiſtoriæ rigor attendatur; ſed ſtilus, & conſuetudo Judæorum tale aliquid patitur; ſolebant enim poſt captivitatem eo nomine appellare omnes, qui in Tranſeuphrathæa regnabant; quod adeò verum eſt, ut in Tobia eodem appelletur Nabopolaſſar, ſicut & Aſſueri nomine Aſtyages nuncupatus eſt (i). Eſdras etiam, cujus Libri veritas omnibus aſſerta eſt, Darium Hyſtaſpis *Regem Aſſur* denominat, (k) quanquam alioqui Aſſyriorum Regnum tum temporis Perſarum Monarchiæ accederet. Tandem nomen Aſſueri Artaxerſi collatum apud Eſther etiam legitur. Quid? Nonne in Veteri Teſtamento Reges Ægypti Pharaonis nomine ubique deſignantur? Erit igitur ſupra fidem, ſi nomini Saoſduchin in Libro Judith ſubſtitutum ſit nomen Nabuchodonoſoris; cum maximè eâ ætate viveret hujus Libri Scriptor, quo nominis magni Nabuchodonoſoris gloria cæterorum nomina offuſcaverat?

h Vide & Serar. Proleg. in Judith.

i Tob. ult. ver. 26. & ſeq. in Græco.

k 1. Eſd. 6. 22.

Quod ſequimur ſyſtema hiſtoricum, fide optimorum Scriptorum fulcitur. Regnum Aſſaradonis Babylone, quò Manaſſem duxerat captivum, optimè componi poteſt cum Nabuchodonoſoris Ninive; utrinque enim Reges illos imperaſſe eâ ætate conſtat. Si quæ vero ſivè in adſcriptionibus temporum, ſive locorum minùs congrua, id unicè tribuendum eſt, quòd plurium annorum ſpatio continuatum bellum plura habuit & pluribus in locis commiſſa prælia, ex quibus locorum varietas reſultat.

Ad captivitates, & diſperſiones Judæorum quod ſpectat, plures diſtinguere oportet captivitates particulares, & brevioris temporis, longè ab aliis captivitatibus diuturnioribus & majoribus diverſas. In mentem etiam revocandum eſt, Græcam Verſionem circumſtantiis nonnullis, nominibus Urbium & hominum, ac adſcriptionibus temporum redundare, quæ neque in Vulgata, nec facilè in Originali legebantur. Hæc omnia ſivè incuriâ Amanuenſium ſivè audaciâ correctorum in Textum irrepentia improbum defendendi laborem non ſuſcipimus (l). Menda ſunt: quod dictum iis volumus, qui in nominibus locorum corrupta, ſivè confuſa omnia clamant; ſicut etiam iis, qui paria reprehendunt in Genealogia Judith, in ſepulchro Manaſſis aliiſque hujus generis. Ex collatione Originalis Chaldaici, ſi noſtrâ ætate ſupereſſet, de ſinceritate utriuſque Verſionis judicium ferre poſſemus. Cum verò jam inde interciderit, hiſtoriam omnibus veritatis characteribus diſtinctam ex mendo aliquo, ſivè corrupto Textûs ſenſu, quod incuriæ Amanuenſium tribui jure meritoque potuerit, nemo præjudicius

l Bellar. l. 1. c. 12. de Verbo Dei. Serar. in Judith 8. q. 1.

eiis vacuus rejecerit. Quot enim alioqui Authores veteres Græci, & Latini hodie in ſitu & ſquallore relinquerentur, niſi viri aliqui periti repurgandos illos è barbarie, & mendis, quibus incuriâ & temeritate Amanuenſium redundabant, ſuſcepiſſent? Simile aliquid non inani labore tentaretur, ſi Verſionum Græcarum copia ſuppeteret. Syriaca Verſio pluribus in locis Græcis noſtris Editionibus correctior eſt, quòd ejus Author vetuſtius, & correctius Exemplar ſub oculis haberet, quo documento quid nobis ſperandum eſſet intelligimus, ſi Optimorum Exemplarium copiâ inſtrueremur. Quid ſi etiam Originale ſupereſſet? Uno oculi ictu omnia depellerentur, quæ ab adverſariis ex varietate nominum, & adſcriptionum annorum in apertam ejus Libri lucem affuſa ſunt.

At enim Holofernes non unum ex Perſarum moribus imitatus eſt. Eſto. Sed hæc Perſarum conſuetudo æquè apud Aſſyriç Reges obtinebat. Græci, quorum tantùm relatione aliqua de moribus Orientalium ſcimus, non niſi poſt Regnum Perſarum ad ſcribendum ſeſe conferentes, nonniſi de Perſis exacti aliquid ſivè peculiariùs egerunt. Aliorum Imperia ſolo nomine norant. Numquid propterea, quæ Perſarum conſuetudo fuiſſe ſcribitur, hæc aliis communis fuiſſe non poterat? Supra fidem arbitrantur celerem victoriarum Holofernis curſum, quo tot terrarum ſpatia emenſus eſt: ſed quicumque talia mirantur, illis animadvertendum, nihil victorem exercitum retardaſſe, niſi unam Bethuliam. Plus ſibi negocii in Ægypto futurum credebant; quare in Palæſtina immorandum aliquanto cenſuerunt, tum ut copias uſque majores ſcriberent, tum ut feſſum exercitum curarent. Hæc Imperatori ſuadebant, ut in obſidione Bethuliæ ſegnior immoraretur, veritus ne exercitum fatigaret, cum maximè res habenda eſſet inter anfractus viarum, & cum adverſariis obſtinatiſſimis, qui prælium in montanis inſtruentes, facilè poterant exercitum non levi incommodo afficere. Quod ad Judith ſpectat, quamquam ejus fœminæ agendi rationem plures doctiſſimi Interpretes defendendam non aſpernandis rationibus ſuſceperint, eorum tamen conſilium nobis in præſentia probandum eſſe non duximus. Quo enim tenemur, veritatis amor ultro fateri nos cogit, in conſilio hujus fœminæ aliquid eſſe reprehendendum, quippè cui & mendacium fuiſſet vitandum, minùſque ſe Holoferni amoribus indulgentiorem præbere opus fuiſſet. Sed ea, qua ſe ad facinus diſpoſuit, cordis habitudo, prodigium illud, quo Deus fœminę conſilium adjuvit, & proſper rei eventus ſatis demonſtrant, hanc ſibi mentem à Deo inditam fuiſſe, totamque rei gerendæ rationem eodem docente didiciſſe. Cujus tamen ſententiæ vades nos præſtare nolumus.

Quando verò plures in eo Libro difficultates coacti agnoſceremus (cum revera nullæ occurrant) quibus vix ac ne vix quidem ſatis fieret; quid inde contra illius veritatem & authoritatem? Semper nobis id pateret, ut totam ejus rei invidiam in Exemplarium corruptionem, quæ alicubi manifeſtiſſimè apparet, refunderemus. Quis, rogo, liber ſivè prophanus ſive ſacer ab his difficultatibus, non aliundè derivatis quàm ex ea, in qua verſamur, Veteris hiſtoriæ omnium gentium ignoratione, immunis? Si Annales Regum Juda, & Iſrael ſæpiùs in Scriptura laudati ſuppeterent, quantum ex illis lucis ignorantiæ noſtræ affulgeret? Si Veteres Commentarii gentis Judaicę, quibus geſtorum omnium majoris momenti apud illos memoria ad poſteros tranſmittebatur, non intercidiſſent; quot agitatæ modò controverſiæ ſopirentur, quot depellerentur obſcura? Paria philoſophemur oportet de veteribus hiſtoriis Chaldæorum, Perſarum, Aſſyriorum, Medorum, & Ægyptiorum, quibus omnibus gentibus nihil antiquius fuiſſe, quàm ut hiſtorias ſuas ſervarent, ex Scriptura intelligimus (*m*). Jure ne reprobationis ſententia feratur in ea, quæ priſca omnis ætas veluti authentica ad nos tranſmiſit; quæ Judæi, apud quos res geſta eſt, vera arbitrantur; quæ apertiſſimos veritatis characteres exhibent; uti e. g. cum familiam Achior adhuc ætate Authoris inter Judęos diſtinctam narrant; cum de feſto in memoriam victoriæ Judith inſtituto agunt; cum nomina locorum, & perſonarum exactè exprimunt; cum adſcriptiones ipſas temporum, & rerum circumſtantias, ac tandem epinicium victoriæ Judith non omittunt?

m 1. *Eſdr.* 4. 19. 20. *Eſth.* 1. 2. 23.

Quando verò ea protuliſſent rationum monumenta adverſarii, quibus cogeremur totam hanc hiſtoriam ad parabolam, ſivè ad fabellam, ſolandis afflictis Judæis procuſam, & ad exhibendam in Judith minimè fucatæ virtutis ideam deflectere; quid proinde illis ad infirmandam ejuſdem Operis authoritatem? An propterea in eo ſcribendo Opere Author Divini Spiritùs afflatu deſtitueretur? An Patres, qui ex eo teſtimonia laudarunt, Concilia quæ in Canonem Scripturarum cooptarunt, Eccleſia que Opus probavit, ſivè in errore verſari, ſive in diſcrimen Religionem adduxiſſe crederentur? Novum Teſtamentum redondat parabolis; redundat & Vetus, eâ diligentiâ & accuratione ſcriptis, ut poſſent pro veris hiſtoriis haberi. Non defuerunt etiam viri docti, qui in parabolis Jeſu Chriſti hiſtoricum aliquid ſuſpicati ſunt; quamquam alioqui plus eſſe quàm parabolas, nullo argumento perſuademur. Cum Nathan Davidem alloquens parabolam inducit divitis ovem pauperis rapientis, ut convivium ſupervenienti amico inſtrueret (*n*); cum fœmina Thecoitis eundem Regem detinuit, parabolam narrans duorum filiorum, quorum alter ab altero vulneribus affectus occiſus eſt, ſuperſtitem verò Judices ad necem quærerent (*o*); cum Jeſus Chriſtus parabolam proſequitur Lazari & Divitis improbi (*p*); cum hominis in itinere è Jeruſalem Jericho in latrones incidentis (*q*); cum inquam, hæc omnia quis ad parabolas deflexerit, an propterea ille minus rectè de Religione ſenſiſſe cre-

n 2. *Reg.* 12. 1. 2. &c.

o 2. *Reg.* 14. 6.

p *Luc.* 16. 20. &c.

q *Luc.* 10. 30. &c.

deretur? An earum parabolarum veritati, & authoritati quiſpiam propterea derogatum cenſeret, quòd parabolæ ſint moribus inſtituendis aptiſſimæ? Niſi quis abſurdum aliquid ſivè perniciosum dogma in eo Libro contineri demonſtraverit, nunquam evincet contra eius veritatem. Id ante nos obſervavit contrariæ opinionis aſſertor præcipuus (r), cujus ſententiâ Liber optimus eſt, egregius, ſanctus, utilis, dignus qui Chriſtianis omnibus in deliciis ſit; quidquid in eo legitur tanquam ſancti alicujus Vatis ſivè Prophetæ Sancto Spiritu afflati ſermo habendus eſt, quo ad mores informamur, deductis veluti in ſcenam perſonis, quas aptiſſimas in eam rem cenſuit. Si hiſtoria Judith, ait ille paulò ſuperiùs, potuiſſet certis, & probatiſſimis hiſtoriis fulciri, dignus ſanè Liber eſſet, qui cum cæteris Sacris Libris in Canonem referretur.

r Luther. Præfat. in Lib. Judith. Germanicè.

Cum itaque Liber Judith nihil habeat probatiſſimis hiſtoriis repugnans, & veritatis characteres plores, nec obſcuros, quemadmodum huc uſque demonſtratum eſt, præſeferat, tamquam probatiſſimam & genuinam hiſtoriam recipiendum eſſe nullus dubito. Nullo verò negocio extrinſeca illa authoritas, ex acceptatione Eccleſiæ deducta, eidem Operi aſſereretur. Quamquam ut vera fatear, de illo ſubdubitatum fuit aliquando, apud quamplurimos Authores, quo tempore eius authoritas nondum Eccleſiæ fuerat explorata. Deſideratur in Catalogis Divinarum Scripturarum apud Melitonem, Origenem, S. Athanaſium in ejus Epiſtola Paſchali, S. Hilarium, S. Gregorium Nazianzenum, S. Cyrillum Jeroſolymitanum, & Concilium Laodicenum. Origenes inſuper in Epiſtola ad Africanum diſertè teſtatur, apud Judæos nec legi nec inter ſacros, ſed inter apocryphos tantùm recenſeri. S. Hieronymus Præfat. in Libb. Salomonis hæc habet de illo: *Legit Eccleſia ad ædificationem plebis, non ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam*. Et Præfat. in Judith ex nov. edit. confirmat ſuperiorem ſententiam de Judæis, quos dicit eum Librum legere *inter apocrypha*, ſivè iuxta alia Exemplaria, *inter hagiographa*; nec tamen dijudicandis de religione controverſiis ex eo teſtimonia peti. Hiſtoriæ tamen veritatem ab illis probari dicit, eiuſque Exemplar Chaldæum ſervari.

Verùm ante S. Hieronymum vetuſtiſſimi PP. tamquam Canonicam Scripturam Opus laudarunt, velusi S. Clemens Papa in Epiſt. ad Corint. Pſeudo Clemens in Conſtitutionibus Apoſtolicis, Origenes Hom. 19. in Jeremiam, & in Joannem lib. 3. Africanus, S. Clemcos Alexandrinus Strom. lib. 4. Tertullianus de Monogam. cap. 17. & S. Ambroſius de Offic. lib. 3. & de Viduis, qui omnes in publicis ad populum catecheſibus Judith in exemplum virtutis proponunt. Paria apud S. Hieronymum Epiſt. ad Furiam ſervata intelligimus, eundemque Librum à Concilio Nicæno receptum agnoſcit, non quidem expreſſo eâ de re ſancito decreto, ſed facilè quòd hujus Concilii Patres nonnulla teſtimonia ex illo laudent (s). Pſeudo Athanaſius in Synopſi conſpectum exhibet eius Libri, ſicut & cæterorum Sacræ Scripturæ. S. Auguſtinus (t) ſicut & Eccleſia Africana univerſa expreſſo canone (u) probat. Gemina præſtant Innocentius I. in Epiſt. ad Exuperium, & Gelaſius in Concilio Romano. Laudatur à S. Fulgentio Epiſt. 2. ad Gallam, & à geminis vetuſtis Scriptoribus, quorum Sermones io Appendice 5. to. S. Auguſtini leguntur (x). Longam tandem & tot annorum ſerie continuatam eius Libri poſſeſſionem, ut Canonicus & Divinus haberetur, Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. firmavit.

Quicumque ex Patribus Opus illud è ſuis Catalogis remotum voluerunt, Canonem illi ſolummodo Hebræorum inſtituendi (in quo ſanè omnes aliâ quam Judæorum linguâ ſcripti Libri deſiderantur) propoſitum habebant. Nihil tamen prohibet, quin illam etiam hiſtoriam tanquam genuinam agnoſcerent, neque S. Spiritûs afflatu ſcriptum Librum unquam negarunt. Judæi, qua ſunt io veteres Scripturas ſuas ſuperſtitione, addere aliquid veteri Scripturarum ſuarum catalogo religioſum duxerunt; quare recentiorum Authorum operâ ſcripti Libri, quamquam eorum etiam confeſſione ſacri & probati, è cenſu Sacrorum ablegantur. Eas leges nunquam ſibi præſcribens Eccleſia Catholica, Canonem ſuum ita inſtruxit, ut plures etiam alios Libros authenticos omnes complecteretur.

s Vide Not. *Mariani & D. Jo. Martianæi in Præfat. Hieron. in Judith. Idem Epiſt. ad Princip. Ruth, Eſther, & Judith tanta gloria ſunt, ut ſacris voluminibus nomina dederint.*

t De Doctr. Chriſt. l. 2. c. 8.

u Conc. Cart. 3. can. 47.

x Serm. 48. & 49. nov. Edit.

DISSERTATIO

DE ORDINE ET SUCCESSIONE Summorum Sacerdotum apud Judęos.

EUM ſemper in Republica Hebræorum gradum tenuit Sacerdotium, eamque in rebus tam religioſis quàm politicis authoritatem obtinuit, ut Sacerdotum privilegiis, muneribus, & ſerie inexploratis, plenior de Republica & Religione illorum idea concipi nunquam poſſit. Porrò Sacerdotii dignitas uni Tribui Leviticæ, & familiæ Aaron reſervabatur. Neque enim ſacra illa dignitas vel ſuffragio totius populi, ſive authoritate Principum, ſive ambitu & induſtriâ, ſed nec virtutum merito, at generis tantùm privilegio petebatur. Factum inde, ut viri eius familiæ omnem intenderent curam tabulis Genealogicis ſervandis, ne unquam contingeret, ut in ſæculorum caligine alienus aliquis ſurtim io familiam irreperet.

Nec minor illis cura, ait Joſephus, ne unquam cum aliarum Tribuum fœminis jungerent connubia (*a*), quod non ab incolis tantùm Judææ, ſed etiam ab aliis in Babylonia, Ægypto, & alibi verſantibus ſervatum eſt. Mulierum enim, quibuſcum connubia jungere volebant, Genealogias, & avorum nomina ſcrutaturi Jeroſolymam mittebant; vel ſin minùs Genealogias, viros tamen earum rerum peritos ſedulò interrogabant. Si quid fortè ſiniſtri in regione accidiſſet, veluti cum regio bellis vaſtaretur, quemadmodum ſub Antiocho Epiphane, Pompeio Magno, Quintilio Varo, & potiſſimùm ſub Tito & Veſpaſiano; Sacerdotes qui fortè ſupererant, veteribus Catalogis reparandis, atque nominibus fœminarum, quæ publicę calamitati ſupervixerant in Tabulis referendis intendebant; neque enim captivas fœminas ducebant unquam, quarum nuptias potiùs, non ſecus ac alienigenarum abhorrebant. Factum inde, addit Joſephus, ut *judicium integritatis hoc maximum ſit, quia Pontifices apud nos à duobus millibus annis denominati filii à patre conſcripti ſunt.*

a *Joſeph. contra Appion. lib. 5.*

Sacerdotium apud Hebræos nullum Reipublicę munus à ſe alienum cenſebat, non juris dicundi, non militiæ, non ſæcularis cuiuſque dignitatis. Erant enim Sacerdotes in exercitu, modò copiarum Ductores, modò Scribę, interdum milites. Ecquis alius quàm Sacerdotes buccinis in exercitu canebat? Joiada Sacerdos (*b*) & Sadoch sub Davide (*c*) manui lectiſſimæ, & ad omnes uſus belli inſtructiſſimæ Sacerdotum & Levitarum præerant. Achimas filius Sadoch ſub Salomone Regiarum ædium œconomum gerebat, tum & impenſas per unum anni menſem Regiæ menſę curabat (*d*). Banajas filius Joiadæ Sacerdotis præerat manui 24000. Prætorianorum, ſuo menſe Aulæ excubias agentium (*e*). Sub Ezechia Præfectus aulæ Regiæ Eliacim filius Helcię Summi Sacerdotis legitur. Machabæi, quorum eſt inclytum in armis nomen, & quorum operâ uſus eſt Deus, ut prolapſum cultum & Religionem ſuam reſtitueret, non ipſi tantùm, ſed maxima etiam copiarum ipſorum pars genus ex Aarone referebant. Joſephus hiſtoricus tum rerum geſtarum cum Scriptorum gloriâ inſignis, unus erat ex Ducibus. Omnia ferme Iſraelis Tribunalia à Sacerdotibus tenebantur, qui ad præſcriptam Moſaicarum Legum normam jus populo dicebant (*f*). Sed potiſſimum ęquè ac nobiliſſimum ipſorum munus illud ſine controverſia habendum eſt, quòd miniſterium Altaris, populi inſtitutio, & ſtudium Legis ad Sacerdotes unicè ſpectaret.

b 1. *Par.* 12. 23.
c *Ibid. ver.* 28.
d 3. *Reg.* 4. 15.
e 3. *Reg.* 26. 5.
f Vide *noſtram Differt. de politia Veterum Hebræorum.*

Tres nati ſunt è Levi filii, Gerſon, Caath, & Merari, ex quibus totidem numero hominum florentiſſimæ familiæ, Dei ſervitiis addictæ, non eodem tamen ſingulæ honore & dignitate, derivatę ſunt. Namque Aaron è poſteris Caath electus fuit a Deo, ut ipſe primus, cæterique deinde ejus poſteri Sacerdotii munus in Iſraele obirent; cum interim reliqui ex eadem familia, ſicut & Gerſonitæ ac Meraritæ, inferiores minoris momenti dignitates obtinerent. Aaronis igitur poſteris electis unis ex omnibus in Sacerdotes Domini commiſſum munus, ut ſoli ad Altare Domini thymiamati & Sacrificiis offerendis accederent. Caathitæ, Gerſonitæ & Meraritæ intra Levitarum ordinem tantùm, ad Sacerdotum nutum miniſtrantium, & ab illis ſecundi ſeſe continuerunt. Singulorum munera, ordo & gradus fuſiùs in Sacra Scriptura exponuntur.

Univerſo Clero præerat Summus Sacerdos, qui totius Religionis cardo & vertex habebatur. Permiſſus illi in Sanctuarium ingreſſus, cujus aditus cæteris omnibus claudebatur; quin nec Summo Sacerdoti niſi ſemel in anno, recurrente ſolemnis Expiationis die, patebat (*g*). Summa illi in Judiciis poteſtas (*h*) & arbitrium in con-

g *Levit.* 16.
h *Deut.* 17. 12. 13.

controverſiis de Religione majoris momenti. Non niſi puris ortus natalibus in Summum Sacerdotem eligebatur; cautumque ne quis certis quibuſdam corporis vitiis, de quibus in Lege, affectus aſſumeretur (*i*). Funus illi lugere nefas (*k*). Deus illi ſingulari privilegio Oraculum veritatis contulerat (*l*), quo futurorum eventus reſeraret, cum Sacerdotalibus veſtibus inſigniretur. Veſtes illæ, quibus in Templo utebatur, Regali dignitate ſplendebant, nec imparibus, quàm Summum Sacerdotem deceret, proventibus ditabatur. Levitis decima cedebat omnium proventuum Iſraelis, cum ipſi viciſſim earum decimarum decimas ſolvere Sacerdotibus juberentur; ſemper tamen opimior portio ad Summum Sacerdotem ſpectabat.

i *Levit.* 21. 17. 18.
k *Levit.* 21. 10. 11. 12.
l Vide 1. *Reg.* 23. 9. & 30. 7. *Exod.* 28. 30.

Ampliſſimis hiſce privilegiis muneribuſque tanta Summo Sacerdoti authoritas conciliabatur, ut ne ipſi quidem Regi plurimùm concederet. Accidit etiam interdum ut ambæ illæ dignitates, ſacra nempè & civilis, in unam perſonam coaleſcerent. Phinees & Heli unà ſimul Principes erant & Reipublicæ & Sacrorum. Rerum potiente Joas, Summi Sacerdoti Jojadæ ampliſſima habebatur in univerſa gente authoritas, Summus Sacerdos Heliacim antequam ad ſupremam dignitatem elevaretur Aulæ Præfectus erat ſub Ezechia; ad Sacerdotium deinde elevatus arbiter fuiſſe Reipublicæ ſub Manaſſe legitur. Poſt ſolutam captivitatem, nempe poſt Joſue filium Joſedech aduſque Antiochi Epiphanis perſequutionem Summorum Sacerdotum authoritas plurimum inter Judæos obſervabatur; donec poſt obitum ejuſdem Principis delatum ad Aſmonæos Sacerdotium, cum ſuprema Reipublicæ dignitate ſociatum eſt. Herodes Magnus è re ſua judicavit ſi à Sacerdotio eâdem familiâ amotâ arbitrariam & ad nutum Principis conferendam eam dignitatem præſtaret.

Conſtat ſeries Summorum Sacerdotum ab Aarone fratre Moyſis aduſque Phanniam à Zelotis in poſtrema Urbis obſidione per Titum electum, quæ ſcilicet ſeries 78. Sacerdotum ſucceſſione conſtans 1511. annorum ſpatium occupat. Expanſum hic omnium catalogum exhibebimus ſedolo pro viribus annotantes, tum obitus, tum Sacerdotii annos.

LATERCULUM CHRONOLOGICUM SUMMORUM SACERDOTUM HEBRÆORUM.

Series ex variis Sacrorum Librorum locis deducta.	*Series ex 1. Par. 6. 3. 4. 5. 6. &c.*	*Series ex Joſepho Antiquit. lib. 5. cap. 15.*	*Series ex Chronico Judæorum inſcripto* Seder Olam Zuta.
1. Aaron frater Moyſis, obiit A. M. 2552. juxta Uſſerium.	1. Aaron.	1. Aaron.	1. Aaron.
2. Eleazar, obiit circa A. 2571.	2. Eleazarus.	2. Eleazarus.	2. Eleazarus.
3. Phinees, obiit circa A. 2500.	3. Phinees.	3. Phinees.	3. Phinees.
4. Abiezer ſive Abiſue. } ſub Judicibus.	4. Abiſue.	4. Abiezer.	
5. Bocci. }	5. Bocci.	5. Bocci.	
6. Uzi. }	6. Uzi.	6. Ozi.	
7. Heli è familia Ithamari, aſſumptus A. 2848. obiit circa 2888.	7. Zaraias.	7. Heli.	4. Heli.
8. Achitob.	8. Meraiot.	8. Achitob.	
9. Achia 1. Reg. 14. 18. circa A. 2011. ſivè 2012. vitam agebat.	9. Amarias.	9. Achimelec.	
10. Achimelec ſive Abiathar à Saule occiſus A. 2044	10. Achitob.		5. Achitob.
11. Abiathar, ſivè Achimelec, ſivè Abimelech ſub Davide ab A. 2044. uſque ad A. 2080.		10. Abiatbar.	6. Abiathar ſub Davide.
12. Sadoc ſub Saule, Davide, & Salomone ab A. 2094. uſque ad 3000.	21. Sadoc.	11. Sadoc.	7. Sadoc ſub Salomone.
13. Achimas ſub Roboamo ab an. 3030.	12. Achimas.	12. Achimas.	8. Achima ſub Roboamo.

LA-

LATERCULUM CHRONOLOGICUM SUMMORUM SACERDOTUM HEBRÆORUM.

Series ex variis Sacrorum Librorum locis deducta.	*Series ex 1. Par. 6. 3. 4. 5. 6. &c.*	*Series ex Joſepho Antiquit. lib. 5. cap. 15.*	*Series ex Chronico Judæorum inſcripto* Seder Olam Zuta.
14. Azarias ſub Joſaphat idem fortè ac Amarias 2. Par. 19. 11. circa A. 3092.	13. Azarias.	13. Azarias.	9. Azarias ſub Abia.
15. Johanan, fortè Jojada ſub Joas 2. Par. 24. 15. circa an. 3126. annis 130. grandævus obiit.	14. Johanan.	14. Joram.	10. Joachaz ſub Joſaphat.
16. Azaria facilè idem cum Zacharia filio Jojadę occiſus an. 3164.	15. Azarias.	15. Iſſos.	11. Jojarib ſub Joram.
17. Amarias, fortè Azarias ſub Ozia ano. 3121.	16. Amarias.	16. Axiora.	12. Joſaphat ſub Ochozia.
		17. Phideas.	
18. Achitob II.) ſub Jonathan Re-	17. Achitob.	18. Sudeas.	13. Jojada.) ſub
19. Sadoc II.) ge Juda.	18. Sadoc.	19. Julus.	14. Phadea.) Joas.
20. Urias ſub Achaz florebat an. 3265.		20. Jothan.	15. Sedecias ſub Amaſia.
21. Sellum pater Azariæ, & avus Helciæ.	19. Sellum.	21. Urias. 22. Nerias.	16. Joel ſub Ozia.
22. Azarias qui ſub Ezechia florebat 2. Par. 31. 10. circa an. 3278.		23. Odeas. 24. Saldum.	17. Jothan ſub Joathan.
23. Helcias ſub Ezechia, 24. filium habuit Eliacim, ſivè Joakim, qui florebat ſub Manaſſe, & obſidionis Bethuliæ tempore rerum adminiſtrationem gerebat circa ann. 3348. etiam ſub Joſia præfuit ann. 3380. & ultra etiam ſub nomine Helcię. Vide Baruc. 1. 7.	20. Hil. ſivè Helcias,	25. Elcias.	18. Uria ſub Achaz. 19. Neria ſub Ezechia. 20. Hoſaiah ſub Manaſſe.
25. Azarias facilè Nerias pater Saraiæ & Baruc.	21. Azarias.		21. Sellum ſub Amone. 22. Helcias ſub Joſia.
26. Saraias noviſſimus Pontifex ante captivitatem, occiſus anno 3414.	22. Saraias.	26. Sareas.	23. Azarias ſub Joachim & Sedecia.
27. Joſedech in captivitate Babylonica ab an. 3414. uſque ad 3469.	23. Joſedech.	27. Joſedech.	24. Joſedech poſt captam Jeroſolymam.
28. Joſue redux Babylone ann. 3468.	24. Joſue.	28. Jeſus vel Joſue.	25. Jeſus filius Joſedech poſt captivitatem.

29. Joachim Xerxe regnante. Antiq. l. 11. c. 5.
30. Eliaſib, ſeu Joaſib, ſive Chaſib, ſub Nehemia a0. 3550.
31. Jojadas, ſivè Judas. 2. Eſdr. 12. 10.
32. Jonathan, ſive Joaones.
33. Jeddoa, ſive Jaddus. Jeroſolymis excepit Alexandrum Magnum ann. 3673. Mortuus an. 3682.
34 Onias I. aſſumptus a. 3682. regnat ann. 22. moritur a. 3702.
35. Simon I. cognomento Juſtus, aſſumptus a. 3702. ſeo 3703. mortuus a. 3711.
36. Eleazarus aſſumptus a. 3712. Sub eo Pontifice Verſio Septuaginta adornata fertur a. 3727. Mortuus a. 3744.

37. Ma-

Digitized by Google

37. Manaſſe aſſumptus a.3745. mortuus a.3771.
38. Onias II. aſſumptus a.3775. mortuus a.3786.
39. Simon II. aſſumptus a.3785. mortuus a.3805.
40. Onias III. aſſumptus a.3805. exautoratus a.3829. mortous a.3834.
41. Jeſus ſive Jaſon a.3830. exautoratus a.3832.
42. Ooias IV. ſive Menelaus a.3832. interemptus a.3842.
43. Lyſimachus Menelai Vicarius occiſus a.3834.
44. Alcimus ſeu Jacim, vel Joachim aſſumptus a.3842. mortuus a.3844.
45. Onias V. io Ægypto; Templum ibi ædificavit a.3854.
46. Judas Macchabæus Altare, & ſacrificia reſtituit a.3840.
47. Jonathas Aſmonæus, aſſumptus a.3852.
48. Simon a.3860. mortuus a.3860.
49. Joannes Hircanus mortuus a.3898.
50. Ariſtobulus mortuos a.3899.
51. Alexander Jannæus regnat annis 27. moritur a.3926.
52. Hircanus 32. aon. Summmus Sacerdos. Mortuus a.3974. Antigonus ejus oepos Pontificatum occupavit a.3964. Occiſus a.3967.
53. Ananelus Babylonius aſſumptus a.3968.
54. Ariſtobulus Aſmonæorum poſtremus mortuos a.3970. unius anni Pontifex. Iterum Ananelus a.3971.
55. Jeſus Phabi filius exautoratus a.3981.
56. Simon Boethi aſſumptus a.3985. exauctoratus a.3999.
57. Matthias filius Theopbili aſſumptus a.3999. cojus Sacerdotium Ellem unicâ die intercepit.
58. Joazar filius Simonis filii Boethi aſſumptus a.4003.
59. Eleazar frater Joazar 4002. ſeu 4008.
60. Jeſus filius Siab aſſompios circa a.4007. ſeu 4008. Joazar ſecundò a.4050.
61. Ananus filius Seth a.4056. aduſque 4027. annis 11. Pontifex.
62. Iſmael filius Phabi aſſumptus a.4027.
63. Eleazarus Anani filius aſſumptus a.4027.
64. Simon filius Camithi a.4028.
65. Joſeph cognomento Caiphas a.4029.
66. Jooatbas filius Anani aſſumptus a.4038.
67. Theopbilus filius Jonathæ aſſumptus a.4040. exautoratus a.4044.
68. Simon Cantharus filius Simonis I. aſſumptus a.4044.
69. Mathias filius Anaoi a.4045.
70. Ælioozus a.4047.
Simon Cantharus ſecundò a.4048. exautoratus eodem aono.
71. Joſephus filius Canei a.4048.
72. Ananias filius Nebedæi a.4050.
73. Iſmael filius Phabei a.4066.
74. Joſephus cognomento Chabei a.4066.
75. Ananus filius Anani a.4066.
76. Jeſus filius Amnæi a.4067.
77. Jeſus filius Gamalielis a.4067.
78. Mathias filius Theophili a.4068.
79. Phannias filius Samuelis a.4073.

Summi Saeerdotii munus egiſſe Moyſem in deſerto, com ſcilieet Aaronem ejuſque filios initiavit, ex Levit.8.2. ſatis conſtat. Sed ejus dignitas cum morte abſoluta ad poſteros non tranſivit.

Aaroni gemini filii nati ſunt, ex quibus geminæ familiæ ſuo ſingulæ tempore ſaeris præfuerunt. Eleazar natu major paternam dignitatem obtinuit, quam ad poſteros tranſmiſit (*m*): ſub Heli è genere Ithamari Sacerdotium io eam familiam tranſlatum eſt (*n*).

Tempus Saeerdotii veterum Pontificum exactè definiri non poteſt; quare ſi 23. (*o*), ſive 25. [*p*] Sacerdotii Phinees, qui poſt Eleazarum Sacris præfuit, à nonnullis tribuantur, id arbitrio tantummodò factum eſt. Chronicon Judæorum nonniſi duos, Eleazarum nempè & Phioees, inter Aaronem & Heli conſtituit, cui proinde iotercapedini replendę plura vitæ Phinees ſæcula, RR. comminiſeuntur. Suot etiam qui non hominem illum fuiſſe ſuſpicentur, ſed Angelum mortalibus artubus indutum, qui pro libito io mundum veniret abiretque. Illum eundem Phinees dieunt ad Summum Sacerdotem Heli veniſſe (*q*) ultionis à Deo in ipſum eiuſque familiam nuncium triſtiſſimum: Hunc iterum ſub Salomone (*r*) paruiſſe, aſſumpto Phioees filii Eleazari nomioe; hunc tandem venturum expectant poſtremâ ſeculorum die, priori quidem nomine retento, ſed perſonam Eliæ Prophetæ ementitum. Apage Rabbinicas fabellas. Opinati ſuot alii, Phinees & Heli gemioa eſſe unius ejuſdemque Pontificis nomina. Sunt qui tradiderint, Phineem ſuper votum ſuum à Jephte conſultum (*s*), nollâ diſpenſatione rigidum literę ſenſum temperare voluiſſe; quare à Sacerdotio amotus vacuam dignitatem Heli permiſit. Sed hiſce conjecturis nullum eſt in Scriptura fuodamentum. Illud conſtat, Eleazarum eodem fermè tempore ac Joſue obiiſſe (*t*); poſt quem ſuprema dignitas ad Phinees

m *Num.* 20. 28.29.
n *Ita Joſeph. Antiq. l.5. c. 15.& poſt eum Chronologi & Interpp. paſſim.*
o *Theſaur. tempor.*
p *Suid. Eatricid.*
q 1. *Reg.*2.27. *Author Tradit. Hebr. in Libb. Reg.* 1 2. *Par.*9.20.
s Vide *Selden. lib. de Succeſſ. in Pontif. & Comment. noſt. in Judic.*
t *Joſue* 24. *ult.*

ejus

Digitized by Google

ejus filium pervenerit, tunc temporis Pontificem, cum bellum undecim Tribuum in Benjamin caleret (*u*). Poſt illud tempus altum de ipſo ſilentium in Scriptura.

u *Judic.* 20. 28.

Patris honor in filium *Abiſua* vel Abiſue, Joſepho *Abiezer* (*x*), tranſivit. Hunc Abiſue Chronicon Alexandrinum composuit cum Judice *Aod*, ſicut & Bocci cum Samgar, & *Uzi* cum Thola. Poſt Uzi abrogatum à familia Eleazari Sacerdotium, Heli è familia Ithamaris demandatum eſſe ex Joſepho [*y*] intelligimus. Ex eodem Joſepho Antiq. lib. 8. cap. 1. diſcimus, à Phineea, quo Sacerdotali dignitate potiente idem honor è familia Eleazari ad Ithamari tranſivit, ſeriem numerari poſterorum Phinees, qui à Sacerdotio amoti ſunt; ſunt autem *Vocar* ſivè *Bocciat* filius Joſephi Summi Sacerdotis, *Jonathan* ſive Joathan filius Vocar, *Mareoth* ſivè Marajorh filius Jonathan, *Aſoph* ſivè Arophæus filius Mareoth, & *Achitob* filius Aſoph. Porrò ex Achitob natus eſt Sadoc, qui Davide regnante munus ſuum inivit. Itaque à Phineea uſque ad Sadoc nemo è genere Eleazari Summus Sacerdos occurrit, qui ſupremæ dignitatis munus exercuerit.

x *Antiq. l.* 5. *c. ult.*

y *Antiq. lib.* 5. *cap. ult. ad finem.*

Tabulæ genealogicæ, de quibus 1. Par. 6. 3. non omnibus numeris abſolutiſſimæ videntur, cum in aliis Scripturæ Libris (*z*) Summi Sacerdotes quidam appareant, quorum nomina in eo catalogo deſiderantur. Diſcrepat etiam chronologia illa ab altera apud Joſephum deductâ.

z *Urias* 4. *Reg.* 16. 16.

Utramque ſupremam dignitatem, civilem & ſacram, Heli 40. annorum ſpatio habuit (*a*), cujus vergentibus ad exitum annis, Ophni & Phinees filii potiſſimis Sacerdotii muneribus functi ſunt. Verùm Sacrâ dignitate turpiſſimè abutentes, ipſi quidem condignâ nece pœnas ſolverunt acerbiſſimas; Arca in poteſtatem hoſtium venit, ipſi cecidere, & Heli eorum parens è ſella prolapſus, cervice confractâ diſperiit (*b*). Quis potiſſimùm vacuam ejus obitu cathedram aſcenderit, variis varia ſentientibus non ſatis conſtat. Joſephus [*c*], quem alii plures ſequuntur, maluit Achitob tertium ejus filium; alii *Achiam* ſub exordio Regni Saulis ſat notum (*d*); qui tamen potuit optimè Achitob patri ſuo in Summo Sacerdotio ſucceſſiſſe.

a 1. *Reg.* 4. 8.

b *Ibid. verſ.* 18.

c *Antiq. l.* 6. *c.* 7. *Niceph. Georg. Monac. & alii.*

d 1. *Reg.* 14. 18.

Achiæ ſubſtitutus eſt Achimelech alter filius Achitob, quo perempto unà cum aliis Sacerdotibus fortè præſentibus in Nobe Saulis juſſu (*e*), Abjathar ejus filius ſævientem gladium clam evitans ad Davidem in deſertum dilapſus eſt. Hic Abjathar interdum etiam Achimelech & Abimelech (*f*) appellatur, quemadmodum parenti ipſius nomen Abiathar manet Marc. 2. 26.

e 1. *Reg.* 22. 16. 17. *&c.*

f 2. *Reg.* 8. 17. *&* 1. *Par.* 18. 16.

Cæſis igitur juſſu Saulis omnibus Sacerdotibus fortè in Nobe verſantibus, ſivè odio Regis in Achimelech è familia Ithamari, ſivè quòd nemo eſſet in ditione Saulis ex eadem familia, cui ſuprema dignitas demandaretur, Sacerdotium ad Sadoc & familiam Eleazari tranſivit (*g*). Hebræorum nonnulli inter Abjathar & Sadoc *Jojadam*, conſtituunt de quo 1. Par. 12. 27. & 27. 5. ſed hunc credimus potiùs Principem Levitarum & Tribus ſuæ, quam olim dignitatem Eleazarus ſub Aarone obtinebat (*h*).

g Vide 2. *Par.* 6. 53.

h *Num.* 3. 32.

Veterum plurimi (*i*) Samuelem in cenſum Summorum Sacerdotum retulerunt; ſed pius ille vir Propheta & Judex Iſraelis à genere Aaronis alienus non niſi Levitam agebat (*k*).

i *Aug. Ambroſ. Chryſoſ. Greg. Magn. Sulpit. Sev. Bern. & alii.*

k Vide *noſt. Comment. in* 1. *Reg.* 25.

Cum David duobus Sacerdotibus ad duas Sacerdotales familias ſpectantibus, Abjathar & Sadoc, beneficiis devinctus æquè faveretur, inauditum in Iſraelem exemplum invexit. Quemadmodum enim in ſe unum duo Regna Juda, & Iſrael ita conjunxerat, ut ſolus in univerſa gente regnaret; ita pariter voluit, ut Sacerdotio in utraque familia Eleazari & Ithamari retento, uterque ſimul ſacra curarent (*l*). Ambo illi Pontifices ſacrum munus eodem tempore exercebant, Sadoc quidem in Ara Gabaon (*m*), Abjathar in Tabernaculo Jeroſolymæ à Davide excitato.

l 2. *Reg.* 8. 27. *&* 1. *Par.* 18. 16. *Antiq. l.* 7. *c.* 6.

m 2. *Par.* 16. 39.

Sed vergentibus Regni Davidis annis, cum Abjathar deſtituto Salomone, quem Deus ad Regnum deſtinaverat, partes Adoniæ ſequutus fuiſſet, eumque ſacrâ unctione initiaſſet in Regem (*n*), è favore Regis excidens, Sacerdotio amotus eſt; ſoluſque deinceps Sadoc ſub Salomone Sacris præfuit (*o*). In hunc modum ſua veritas oraculis geminis conſtitit, quorum alterum Heli futurum prænunciavit, ut ejus familia honore Summi Sacerdotii privaretur (*p*); alterum perpetuum ſpondebat Phinees, viro zelo Legis & obſequio in Deum præſtantiſſimo, Sacerdotium (*q*).

n 3. *Reg.* 1. 7. 19.

o 3. *Reg.* 2. 26. 27.

p 1. *Reg.* 2. 30. 35. 36.

q *Num.* 25. 53.

Poſt Sadoc ad uſque captivitatem Babylonicam perpetua ſeries Summorum Pontificum ex eodem fonte profluxit; quem tamen ordinem inter ſe tenuerint, quo ſinguli tempore vixerint, ex incertis, quæ ſuperſunt, monumentis in incerto vagatur. Factum inde, ut nos varios illorum catalogos deduceremus. Ex illis unus in Paralipomenis deductus eſt, alter in Eſdra, non ſatis inter ſe conſtantes; incertum an error in nominibus irrepſerit, an generationes altera alteram proximè ſequatur; non enim detruncatæ & mancæ genealogiæ exempla in Scripturis deſunt. Tertium tandem catalogum Joſephus proſecutus eſt (*r*), quem nos vitioſum ſuſpicamur, cum ipſe idem alio in loco disertè annotaverit 83. Summos Sacerdotes ab Aarone omnium Principe adusque Phanniam, à Zelotis in poſtrema Jeroſolymæ obſidione aſſumptum (*s*). Tredecim enumerat ab Aarone ad uſque Salomonem, ac deinde 18. à Salomone uſque ad everſionem Templi per Nabuchodonoſorem; 15. poſt Joſue filium Joſedech, primum poſt ſolutam captivitatem Pontificem uſque ad Antiochum Epiphanem. Spatium inter Epiphanem & Herodem Magnum 9. habuit; & 28. inter Herodem & extremum Urbis excidium. Hæc Joſephus, cum interim in catalogo eorumdem Sacerdotum ab Aarone undecimum Sadoc conſtituit, & 15. ab illo uſque ad Joſedechum, eodem tamen Joſedecho & Sadoc excluſis. Namque Joſedech ſacræ dignitatis functiones

r *Antiq. l.* 5. *c.* 15.

s *Antiq. lib.* 20. *cap.* 8.

nes Jeroſolymæ nunquam obivit, cum ante mortem patris in captivitatem tranſlatus, ibi vitam abſolverit.

Chronicon Hebræorum inſcriptum *Seder-olam-zata* ſingulos Summos Sacerdotes ſub ſingulis Principibus in ordinem digeſſit. Locupletior eſt Catalogus, quàm Paralipomenon & Eſdræ, ſatiſque cum altero Joſephi componi poteſt; ſede tantùm quorundam nominum in Joſepho tranſmutatâ, atque nonnullis ex illis nominibus in alia tranſlatis. Qui apud Joſephum eſt *Joram*, in Seder-olam eſt *Joſarib*; ſicut & *Iſſus* Joſephi, *Joabaz* in Chronico appellatur; quare in Hiſtorico ſimplex tantùm duorum nominum tranſpoſitio notabitur. *Axioram* Joſephi nunquam congruere videtur neque cum *Joſaphat*, neque cum *Jojada* Chronici: ipſiſſimum ſuſpicor cum *Azaria* Paralipomenon, vel cum Joſaphat viro forti binomine. *Sadeas* Joſephi reſpondet Jojadę Chronici, quamquam hiſtoricus tranſpoſitione ordinem prævertit. Poſt *Phideam* aduſque Joſedechum omnia plana ſunt apud Joſephum, ſolo ſubſtituto nomine *Sedechia*, qui deeſſe in Textu videtur. *Julas* idem eſt ac *Joel*; *Odea* idem ac *Hoſaiah*; *Saldum* idem ac *Sellum*; *Eleias* idem ac *Helkiahu*; *Sareas* ac *Azarias*.

Quantum ad *Jojada*, quem virum nos cum *Sadas* Joſephi confundendum cenſemus: quamquam ejus nomen in Libris Regum & Paralipomenon Sacerdotis titulo adſcribitur (t); deeſt tamen in catalogo Summorum Sacerdotum in Paralipomenis & in Eſdra; nec in Scriptura unquam nomine Summi Sacerdotis appellatus eſt. Alioqui tamen ex univerſa ejus hiſtoria ſatis inſinuatur, omnem illum Pontificis authoritatem & dignitatem obtinuiſſe. Summum Sacerdotem agnoſcunt Joſephus (u) & vulgò omnes Interpretes, quorum opinioni nihil uſpiam repugnans occurrit. Licèt enim Hiſtoricus Judæus *Joaden* nominet, quod multum à *Sadęa* diſcrepat, ſat tamen notum, quantum ſibi licere arbitrentur Græci Scriptores, cum de nominibus barbaris res eſt.

Quod ſtupere liceat illud eſt, nimirum Zachariam filium Jojadæ inter Templum & Altare occiſum (x) apud Summos Sacerdotes nuſpiam apparere. Quin ne nomen quidem legitur ſive in Joſepho, ſivè in Chronico Judæorum, ſive in Catalogo Paralipomenon. Sed ex eorum albo expungendum non eſſe, ſtatuendumque ſicut filium ità & ſucceſſorem Jojadæ, nullus dubito; nec aliter facilè eſt ab Azaria filio Johanan, de quo in Paralipomenis.

Magno etiam diſcrimine inter ſe abſunt duo Catalogi Paralipomenon, & Eſdræ, ſivè numerus, ſivè ordo Pontificum ſpectetur. Apud Eſdram medius inter *Marajoth* & *Amariam* *Azarias* conſtituitur, de quo tamen nihil in Paralipomenis. Octo priores & ſex poſteriores utrimque ſatis conſtant. Eſdras alterum ab Amaria conſtituit Achitob II. patrem Sadoc II. ſeptem aliis Pontificibus ſilentio preſſis. Proſequitur indè ſeriem ſuam ad exitum uſque per *Sellum*, *Helciam* (in Paralipomenis Hil) *Azariam*, *Saraiam*, *Eſdram* deducens. Poſterior iſte, quanquam alioqui non deſint, qui eum inter Pontifices reponant, ſacrum tamen munus exercuiſſe nuſpiam legitur. Locus eſt etiam ambigendi, num Summum Sacerdotem Saraiam à Nabuchodonoſore occiſum parentem habuerit; ſunt enim qui avum potiùs illum ſuſpicentur, cum Eſdras diù etiam poſt cum Nehemia vixerit. En genealogia Eſdrę juxta Authorem Libri quarti Eſdræ: Aaron, Eleazar, Phinees, Abiſai, Borith, Ozia, Arna, Marimoth, Aziel, Ameria, Heli, Phinees, Achia, Achitob, Sadoc, Sadania, Helcia, Azarai, Sarei, Eſdras. Sed hujus Authoris fides ſuſpecta eſt.

Authores Hebræi neque cum Joſepho neque cum Scriptura in numero Summorum Sacerdotum conveniunt, nonnulli enim ex RR. 80. Summos Sacerdotes enumerant, in ſecundo Templo munus ſacrum obeuntes (y); malunt alii 81. alii 82. & alii deinceps uſque ad 85. quin nec defuiſſe teſtatur Gemarra Babylonica viros doctos, qui ultra 300. Pontifices recenſeant inter ſolutam captivitatem & everſionem Templi per Titum. Chronicon Judæorum 18. conſtituit Sacerdotes, qui Templo à Salomone conſtructo præfuerint à Sadoc uſque ad Joſue filium Joſedech, qua in re ſatis cum Joſepho convenit. Paralipomena 12. tantùm agnoſcunt [z], & 8. Talmudiſtæ; 12. R. Salomon (a), juxta Codices impreſſos; ſed corruptum eſſe eo loci textum R. Azarias contendit (b), addens utrumque Talmud, & veteres Hebræorum Libros omnes cum Joſepho conſentientes 18. recenſere. Nomen *Sadoc* ſub Salomone ſatis notum eſt; nec magis ignotum nomen *Achimaas* ejus filii natu majoris (c). *Azarias* filius Achimaas legitur tantùm 1. Par.6. 9. niſi fortè confundendus cenſeatur cum *Amaria* Scripturæ (d) & Amaſia Joſephi (e). Sub Joſaphat Johanan legitur in Paralipomenis loco laudato, quem confundendum nonnulli arbitrantur cum *Jojada* viro ſub Joas celeberrimo. Horum opinio nihil habet Chronologiæ repugnans.

Azarias filius Johanan, inſigni quodam honoris elogio in Scriptura celebratur; ſed locus ille mirè torquet Interpretes: *Ipſe eſt qui Sacerdotio functus eſt in domo, quam ędificavit Salomon in Jeruſalem* [*]. Dubium eſt an verba illa ad Johanan, an ad Azariam referantur; pronius tamen eſt ut ad poſtremum hunc ſpectent. Malunt autem nonnulli his verbis deſignari Azariam ſub Salomone vixiſſe, quod tamen vix ac ne vix quidem probarent (f).

Autumant alii hunc Pontificem ſub Ozia Rege Juda vixiſſe, eidemque Principi in faciem reſtitiſſe, cum prophanis manibus thus in Templo offerre præſumeret (g). Hæc poſterior opinio communior eſt, & rationi congruentior, ſua tamen habet incommoda, cum Ozias Rex Juda, cui ſtrenuè reſtitiſſe Azarias dicitur, temerarium auſum aggreſſus eſt A.3221., & Zacharias filius Jojada, quem cum Azaria confundendum, quemadmodum & Jojada cum

Jo-

t 4. *Reg.*12.2. & 2. *Par.*24.2.

u *Antiq. lib.* 9. *cap.*7.

x 2. *Par.*24.21.

y *Talmud.* 8. *Jeroſ. tract. Joma cap. in Gemar.*

z 1. *Par.*6.

a Vide *Salom. Jarchi in* 1. *Par.*6. *Gmar. in Talmud, tract. Joma c.* 1. *Vajikra Raba & in Siph. ſect. Phineaz.*

b *R. Azarias Meor Enaim.* c.20.

c 2. *Reg.*15.27 36. & 17.17. &c. 1. *Par.*6.8.

d 2. *Par.*10.20.11.

e *Antiquit. l.* 9. *cap.*1.

* 1. *Par.*6.10.

f Vide *ſi placet Selden de ſucceſſ. in Pontif. Hebr. l.* 2. *c.*5.

g 2. *Par.*27.27.18.

Johanan arbitramur, neci traditus fuerit A.3264.

Hæc tamen omnia ſalva erunt, ſi ſtatuatur Scripturam voluiſſe quidem elogium Zacharię, alio nomine Azarię, proſequi, perhibendo geſſiſſe illum ſacrum munus in Templo Salomonico; Azariam verò Oziæ coævum eundem eſſe ac Amariam in eodem catalogo. Hæc planè ſententia noſtrę Chronologię meliùs cohæret. Achitob II. & Sadoc II. conſtitui poſſunt ſub Rege Joathan ab anno 3221. uſque ad 3264. ſivè 3265. qui nempe annus Sacerdotio Uriæ ſub Achaz conſignatur (*h*). Hujus nomen, quod antè *Sellum* conſtituimus, in noſtro catalogo è Paralipomenis & Eſdra deſideratur. Sub Ezechia mentio fit Helciæ (*i*) Summi Sacerdotis, cujus filius Eliacim ſub Manaſſe (*k*) Sacris præfuit. Sacerdotio fungebatur Jeroſolymæ, cum Holoſernes obſidionem Bethuliæ aggreſſus eſt (*l*). Nos unà cum aliis nonnullis doctiſſimis Interpretibus hunc ipſum Eliacim credimus (*m*), de quo Iſai.22. 20. *Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ, & induam illum tunicâ & cingulo tuo; confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus, & erit quaſi pater habitantibus Jeruſalem & domui Juda; dabo clavem domus David ſuper humerum ejus, & erit in ſolium gloriæ domus patris ejus.* His phraſibus deſignari ſupremam Sacerdotii dignitatem vix dubitaverim (*n*). Quibus ſemel conſtitutis, nomen Eliacim ſivè Joachim adſcribendum eſt poſt Helciam, ſive Eliacim ſub Ezechia ſummum Sacerdotem; ſtatuendumque Eliacim illum, Manaſſi & Judith ſupparem, eundem eſſe ac Helciam, qui ad Joſiam (*o*) uſque & deinceps [*p*] vitam prorogavit. Neque ſupra fidem res eſt, nam ambos illos Reges non niſi biennale Amonis Regnum diſterminat. Nomina *Hil* ſive *Helcias* ſatis cum Eliacim quadrant; poſitumque eſt in moribus apud Hebræos, ut nomina, ea maximè in quibus nomen Dei adjungitur, variè tranſmutent.

Nonnibil ea opinio carpitur, quòd genealogiis è Paralipomenis, & Baruch deductis repugnet, in quibus Helcias filius Sellum, & pater *Azariæ*, alio nomine Joachim, apud Baruch conſtanter appellatur (*); minùs etiam cohærere videtur cum teſtimonio Regum, & Paralipomenon, quo Helcias filius Azariæ ſtatuitur. (*q*)

His omnibus reſpondemus: 1. Fieri optimè potuiſſe, ut quemadmodum ſupra indiſcriminatim uſurpari nomina patris pro filio, & viciſſim, in Abjathar, Abimelech, & Achimelech animadvertimus; ita etiam duo hæc nomina Eliacim & Helcias inter ſe confunderentur. 2. Nomina patris, & filii in præſentia, quemadmodum & alibi ſæpè, pro avo & nepote poni. Quibus ſemel conſtitutis, ſtatim conſequitur Sellum patrem eſſe potuiſſe Azarię, alio nomine Helcię, qui ſub Ezechia paruit. Azariam verò hunc ſivè Helciam filium habuiſſe alterum Helciam, alio nomine Eliacim ſivè Joachim Pontificem ſub Manaſſe primùm, deinde ſub Joſia; ex eo verò natum eſſe Azariam ſivè Neriam patrem Saraiæ, qui Sacerdotum numerum ante captivitatem clauſit.

h 4. *Reg.*16. 10. *Iſai.*8. 2.

i 4. *Reg.*18. 18.26.37.

k *Iſai.*22.20. 21.

l *Judith* 4.5.

m Vide *Serar. in Judith* 4.9. 2. *Bellar. de Verbo Dei l.*1. *c.*12. *Tirin. & Niceph. Chron.*

n *Ita Cyrill. Alex. in Iſai. Hieron. in Iſai.* 21. 21. *Procop. & Recentiores plerique.*

o 4. *Reg.*22.4. *&* 2. *Par.*34. 9.

p *Baruch* 1. 7.

* 1. *Par.*6.13. *Baruch* 1.7.

q 4. *Reg.* 22. 4. *&* 1. *Par.* 6.13.*&*.19.11.

Ad catalogos Joſephi, & Chronici Judęorum quod ſpectat, neque defendendos illos, neque conciliandos cum vetuſtis monumentis genealogiæ Judæorum ſuſcipimus. Suppetebant quidem Joſepho probatiſſimæ genealogicæ tabulæ, quæ ætate noſtrâ interciderunt; ſed neutiquam juſtum cenſemus, Paralipomenon, & Librorum Regum fidem eâ in re deſerere, ut eum Hiſtoricum ducem ſequamur, cujus maximè Textum pluribus in locis corruptum non immeritò ſuſpicamur. Ultrò tandem fatendum eſt, fieri vix ac ne vix quidem poſſe, ut in ea, qua offundimur, tam veterum ac intricatiſſimarum rerum caligine ſatis certi aliquid diſpiciatur.

Joſedech filius Saraiæ Summi Sacerdotis in exilio, & facilè ante regnum Cyri, diem clauſit extremum; Jeſus tamen, ſive Joſue ejus filius conceſſâ à Cyro Hebræis libertate opportunè uſus, in Judęam regreſſus plurium annorum Sacerdotio functus eſt. Ejus nomen frequenter in Eſdra & Nehemia recurrit; legitur etiam in Aggæo [*r*], & Zacharia (*s*). Sacris pręfuerunt poſt illum Joachim, Eliaſib, Jojada, Jonathan, Jeddoa, quorum ſucceſſionem 2. Eſd. 12. 11. legas.

Sunt qui hiſtoriam Judith poſt captivitatem Babylonicam revocantes (*t*) autument, Eliacim ſivè Joachim, qui in obſidione Bethuliæ per Holoſernem ſacris præfuiſſe legitur, ipſum eſſe Joachim filium Joſue, cui fratrem alii ſtatuunt Eliaſib Joachimi ſucceſſorem (*u*). Porro Eliaſib alio nomine interdum appellatur Joaſib, & Caſib, cujus filius Johanan (*x*), an idem ſit ac Jojada ejus ſucceſſor, ambigo. Jonatham Pontifex poſt Jojada, appellatur Joannes apud Joſephum [*y*], Euſebium (*z*) & S. Hieronymum (*a*); quorum primus fratrem illi tribuit Jeſum, de quo narrat, fidem ſuam de ſummo Sacerdotio illi tradendo Vagoſum Præfectum Judęæ ab Artaxerxe Mnemone datum obligaſſe; quibus audacior factus Jeſus, fratrem ſuum in Templo conveniſſe, injuriiſque ultrò provocatum invitum coegiſſe, ut ſe armis, ac nece ejuſdem Jeſu defenderet. Joanni ſivè Jonathan ſucceſſor datus eſt Jeddoa ſivè Jaddus, cujus nomen, honore ab Alexandro Magno Jeroſolymam venienti accepto, ſat in hiſtoria celebratur. Hanc hiſtoriam fusè deſcribit Joſephus (*b*); è quo deinceps ſeriem Summorum Sacerdotum derivare cogimur, Scripturâ in Jeddoa deſinente. Rara tamen quædam in Libris Macchabæorum de Summis Pontificibus ejus ætatis occurrunt. Hiſtoriam Alexandri Magni obſequium Summo Sacerdoti pręſtantis, non ad Jaddum, quemadmodum Joſephus, ſed ad Simonem Juſtum, quem interdum Jaddum, vel Iddo appellant, Rabbini revocandam contendunt; nobis verò plus aliquid deferendum videtur Joſepho, qui illos & vetuſtate ſuperat, & monumentis abundabat,

r *Agg.*1.1.12. *&* 2.3.5.

s *Zach.*3.1.3. 6.8.9. *&* 6.2.

t *Vide Torniel. ad A. M.* 3572. *Selden. de ſucceſſ. in Pontific. Natal. Alexand. tom.*2. *Hiſt. V. T.*

u *Apud Lyran. in* 2. *Eſdra* 3. 2.

x 1. *Eſdr.*10. 6. *& Joſeph. Antiq. l.*11. *cap.*5.

y *Joſeph. Antiq. l.*11. *cap.* 7.

z *Euſeb. Chronic. & lib.*18. *Demonſt.*

a *Hieron. in Dan.*9.

b *Joſeph. Antiq. lib.*11. *cap.*8.

eorum ætate jamdiù abſumptis; ne quid dicam de Authoris fide, & ſinceritate, cui Rabbini omnes longiſſimè concedunt.

c *Joſeph. Antiq. lib. 11. cap. ult. ad finem.*

Poſt Jaddum filius Onias (c), Simeonis & Eleazari pater, ad Sacerdotium aſcendit, cujus obitu vacuam dignitatem habuit Simon Juſtus, & poſt illum Onias II. puer ætate adhuc imbecilli. Quare ſacro muneri loco illius fungendo deſtinatus eſt Eleazarus ejus patruus, donec ipſe per ſe Pontifex ætate valeret. Ad hujus Pontificis ætatem revocant plerique (d) Verſionem Septuaginta Interpretum, Ptolemæo Philadelpho res Ægyptiacas curante. Hecatæus apud Joſephum (e), tradit *Ezechiam* Summum Sacerdotem Judęorum 66. annorum ætate grandęvum in Ægyptum veniſſe ſalutatum Ptolemæum filium Lagi, (patrem Philadelphi) qui poſt victum in pręlio ad Gazam Palęſtinę Demetrium Poliorcetem, Syriam ſibi univerſam vindicaverat. Nemo in ſerie Summorum Sacerdotum ejus nominis occurrit à Joſue filio Joſedech uſque ad Eleazarum filium Onię; quarè vel binominem fuiſſe Ezechiam oportet, vel inter Sacerdotes Jeroſolymitanos primas tenens Summi Sacerdotis titulum apud Hecatęum obtinuit. Hoc ſanè obſcurum; illud conſtat, Eleazarum poſt continuatum 30. circiter annorum ſpatio Sacerdotium, vitam cum morte commutaſſe; datum ejus dignitatis ſucceſſorem, non Oniam II. ejus nepotem, ad quem de jure ſpectabat, ſed Manaſſem I. avi fratrem, & Jaddi germanum [f], qui propter contractas antea nuptias cum muliere extranea filia Sanaballat, cedere ſolo, & Samariam ad ſocerum ſuum divertere coactus fuerat (g).

d *Joſeph. Antiq. lib. 12. cap. 2.*
e *Contra Appion. lib. 1. pag. 1048.*
f *Joſeph. Antiq. lib. 12. cap. 3. ad finem.*
g *Idem lib. 11. cap. 7.*

Tandem avitam dignitatem Onias II. poſt Manaſſem I. recepit, vir ingenio puſillo, quem honoris nullus ſenſus tangeret, & pecuniæ avidiſſimus. Temnit virum deſpicabilem Joſephus, pluribus ejus imbecillitatem, quæ in extremum diſcrimen deduxit Judæam, relevans (h). Non deſunt tamen, qui hunc ipſum credant Oniam, quem nomine Simeonis appellatum inſigni elogio Jeſus filius Sirach in Eccleſiaſtico cap. 50. celebrat. Eidem pariter ſcriptam dicunt Epiſtolam Lacedæmonum, apud Joſephum Antiq. lib. 12. cap. 5. relatam. Sed meliùs ipſe Joſephus ad Oniam III. hujus nepotem datam credit ab Areo Rege Lacedæmonum; ad Oniam III., inquam, cujus viri elogium pluribus, nec ſemel Scriptura proſequitur [i].

h *Idem lib. 12. cap. 4.*

Simon II. Oniam II. excepit (k). De illo 3. Macchab. 2. 1. Succeſſit Onias III. Oniæ II. filius, cujus virtutem, & ſapientiam ipſi demum hoſtes admirati ſunt (l). Quis deinde ad Sacerdotium aſcenderit, res eſt in ancipiti; aliter enim traditur à Joſepho, aliter ab Authore 2. Macchabæorum. Narrat Hiſtoricus Judæus, fatis functo Onia III. Jaſonem ejus fratrem prohibito Onia IV. prioris Oniæ filio, & hęrede dignitatem occupaſſe, cujus pacificam poſſeſſionem ab Antiocho Epiphane ingenti oblatâ pecuniarum ſummâ emiſſet. Verùm ſucceſſu temporis eum è favore Antiochi Jaſon excidiſſet, cedere Sacerdotio vacuamque dignitatem Oniæ fratri ſuo linquere coactus eſt. Sacris igitur præfectus eſt Onias, non alio ſummam illam dignitatem meritus, quàm quòd majori oblatâ ſummâ emiſſet; ſtatimque ab obtento Sacerdotio, priori abrogato, Menelai nomen aſſumpſit. Ita tres fratres Onias III. Jaſon, & Menelaus raro felicitatis exemplo continuo ordine regnarunt; cum interim Onias IV. ad quem hæreditario jure dignitas pertinebat, in Ægypto privatam fortunam agere cogeretur; ubi deinde Templum Onion ædificavit.

i *Eccli. 50. & 2. Macch. 1. 2. & 15. 12.*
k *Antiq. l. 12. cap 4. ad fin.*
l *2. Macch. 4. 37.*

Aliter planè rem totam narrant Author 2. Macchab. 2. 23. &c. Cum, inquit, Onias III. diuturnum Sacerdotium ageret, moræ pertæſus Jaſon ejus frater exauthorandi illum ſeque promovendi apud Antiochum Epiphanem negocium aſſumpſit. Quare grandi pecuniarum nundinatione emptam ab eodem Anthiocho ſacram dignitatem à fratre in ſe tranſtulit. Secundùm hęc Menelaos Judæus è Tribu Benjamin frater Simonis Præfecti Templi Antiochiam à Pontifice miſſus, negocium ſuum tantâ dexteritate in Aula proſecutus eſt, ut majori ſummâ pecuniæ Regi promiſſâ, & Jaſonem loco pelli, ſe verò intrudi obtineret. Expectabatur à Rege pecunia, cui ſolvendæ impar Menelaus Antiochiam ad cauſam ſuam dicendam appellatus eſt. Paruit ille, ac relicto Jeroſolymis muneris ſui Vicario Lyſimacho fratre, ad Regem ſe contulit. Interim Lyſimachus authoritate ſuâ abuſus, precioſiſſima Templi vaſa è ſacro Ærario detrahens, ad Menelaum mittebat; quod cum iniquiſſimè populus ferret, tandem in ſeditionem commotus, Lyſimachum non longè ab Ærario Templi trucidavit. Vaſorum partem Menelaus tum pecuniæ comparandæ gratiâ, tum corrumpendis Aulę optimatibus diſtraxit.

Agebat tunc temporis Antiochiæ Onias III ante aliquot annos à Sacerdotio amotus, qui totius ſacrilegii in expilatione Templi invidiâ Menelaum oneravit. Cum tamen metu ne quid in ſe grave tentaretur, in Aſylo Daphnitico juxta Urbem ſeſe contineret, inde fraude Andronici tandem abſtractus ſtatim trucidatus eſt. Miſerandum viri, cujus virtutem perſpectam habebat, caſum doluit Antiochus, qui tunc aberat Antiochiâ, juſſitque ſeverè in Andronicum reum proditionis animadverti; nec ſimilem ultionem evitaſſet Menelaus, niſi authoritate Ptolæmei filii Dorimenis protectus fuiſſet.

Reliquos Regni Epiphanis annos quietus in Pontificatu egit Menelaus, nec iniquiores expertus eſt priores annos Eupatoris poſt Epiphanem regnantis. Quamquam ſacrum munus parvo temporis ſpatio egit, prophanato ſub Antiocho Epiphane Templo, ac integro triennio ſacrificiis intermiſſis. Poſt triennium expiato per Judam Templo, Menelaus, qui velut intruſus à Sacerdotibus habebatur, abſtinendum ſibi cenſuit ab illo.

Altero jam anno regnabat Eupator, com-

compoſitâque cum Judęis pace, Menelaum omnium in Judæa turbarum, uti quidem ferebatur, authorem interimi inſtigante Lyſia pręcepit. Præceps igitur in turrim cineribus plenam ex alto dejectus eſt, & in vacuam ejus dignitatem immiſſus à Rege Alcimus, Sacerdotali quidem familiâ natus, ſed non earum, quæ primas obtinens inter avos Sacerdotes Summos numeraret (m).

m Antiq. lib. 20. cap. 8.

Sollicitus apud Demetrium Eupatoris ſucceſſorem inſtabat Alcimus, ut validâ ſibi manu poſſeſſionem dignitatis ſuę ineunti aſſiſteret; quare in Judæam cum Bacchide primùm, deinde cum Nicanore inſtructiſſimo ſemper protectus exercitu miſſus venit. Fruſtrà tamen ſemper, Juda hoſtiles conatus iteratis prælus nunquam non diſſipante. Sed Juda tandem in prælio adverſus Bacchidem ſublato, Alcimus optatâ dignitate potitus eſt; donec eum evertere murum atrii inferioris, per Prophetas ędificatum, aggreſſus eſſet, impium conatum Deus ulturus, immiſsâ in virum impium paralyſi, poſt tres vel quatuor Pontificatùs annos (n) oppreſſit. Hæc in Libris Macchabæorum meliori planè fide quàm apud Joſephum.

n A. M. 3844. Tres habet Joſephus lib. 20. cap. penult. quatuor verò notat lib. 12. cap. 17.

Poſt Alcimum præfuit quidem, ſed non ſtatim ab ejus obitu Jonathas, cum interregnum ſeptem annorum turbis Judææ cauſatum Joſephus conſtituat (o). Antequam tamen geſta Jonathæ, & Sacerdotium deſcribamus, nonnulla hìc expendenda, quæ ad Sacerdotium Judæ Macchabæi pertinent. Author eſt Joſephus, poſt Alcimi obitum ſacram dignitatem deferente populo Judę collatam fuiſſe (p), quam triennio habuit (q). Sed errare virum conſtat, cum Judas ante Alcimum obierit, juxta ac 1. Macch. 9. 54 55. 56. intelligimus. Quare ſi Judas Sacerdotii Summi dignitatem obtinuit, ut ambigendi nullus eſt locus; geſſiſſe illam poſt obitum Menelai oportet. Idem ex Scriptura conſtat, cum Alcimus queſtum veniſſet ad Demetrium de Nicanore, qui Judam in Summum Sacerdotem agnoverat (r).

o Lib. 20. c. 8.

p Idem lib. 12. cap. 17.

q Idem cap. 18.

r 2. Macch. 14. 26.

Veterum nonnulli (s), ſicut & multi ex Recentioribus (t) autumarunt, Mathatiam patrem Macchabæorum ſummam Sacerdotii dignitatem geſſiſſe; quorum tamen opinio neque Scripturæ, neque Joſephi ſuffragio fulta hodie à viris doctiſſimis improbatur.

s Euſ. Frag. Georg. Syncell. Gemar. Babyl. ad tit. Megill. c. 1.

t Vide ſi placet Joſeph. Scalig. de Emendat. temp. l. 10. cap. 52. Selden. de ſucceſſ. in Pontif.

Opinio, nec futilibus innixa conjecturis, tenet Sacerdotes Aſmonęos genus è Phinee retuliſſe: *Phinees pater noſter*, ait ad filios ſuos Mathatias, *zelando zelum Dei accepit teſtamentum Sacerdotii eterni* (u). Et alibi (x) de genere Joiarib, qui ſanè ad familiam Phinees pertinuiſſe creditur (y), aſſeruntur.

u 1. Maccab. 2. 54.

x 1. Maccab. 2. 1.

y 1. Par. 24. 7.

Ut autem ad Jonatham regrediamur, vir ille ſeptennium poſt Alcimi obitum anno 160. Seleucidarum, & Mundi 3852. ſacram dignitatem adivit (z); ex quo factum eſt, ut duo illa culmina honoris, civilis nempe & ſacri, olim diviſa in unam perſonam coaleſcerent. Namque idem ipſe & Summus Sacerdos & Princeps gentis ſuæ duplicem Principatum novennio tenuit (a). Succeſſor ei datus eſt Simon frater ipſius, cui poſt 8. annorum & 3. circiter menſium (b) Principatum Joannes cognomento Hircanus ejus filius ſubrogatus eſt. Viginti & novem annis Hircanus præfuit (c).

z 1 Maccab. 10. 21.

a Uſſer. ad A. M. 3860.

b Idem ad A. M. 3869.

Quinque ex Hircano liberi relicti, quorum natu maximus Ariſtobulus, Regio diademate aſſumpto, anni ſpatio rerum potitus eſt. Tres ille fratres, & matrem arctâ cuſtodiâ incluſos habuit: unum Antigonum, alterum ex fratribus, amare plurimùm, ſociato cum illo imperio, viſus eſt [d]. Verùm dolo adverſariorum ipſius Antigoni deinde circumventus, proditione illum perimendum curavit. Fratris obitum brevì ejuſdem Ariſtobuli mors ſecuta eſt, relicto dignitatis hærede Alexandro Jannæo fratre ſuo. Novus Rex unum ex fratribus ſibi inſidias molientem peremit, poſtremum verò fratrem, qui ſupererat, Abſalomum, quòd in vitæ privatæ quiete ſe contineret, bonis plurimis cumulavit (e).

c Idem ad A. 3898. Ubi probat, Joſephum modò 33. vitę annos, modò 31. eidem tribuere. Euſebius, & S. Hieronymus legerunt 29. annos. Euſ. Demonſt. lib. 8. cap. 2. Hieron. ad Daniel. 9.

d Joſeph. lib. 1. de bello cap. 3. & Antiq. lib. 13. cap. 19.

e Idem Antiq. lib. 13. cap. 20. & 24. cap. 8.

Alexander Jannæus diuturno 27. annorum geſto Principatu fatis ceſſurus, Salomem ſivè Alexandram uxorem ſuam Regni adminiſtratricem reliquit, ejus arbitrio permittens utri ex filiis Summum Sacerdotium conferret. Illa Hircanum prætulit, virum ingenio ſegni & apatho (f), qui ſacram dignitatem novennio tenuit, civili verò integrâ matris adminiſtrationi remiſsâ. Poſt Alexandræ obitum Hircanus titulum & authoritatem Regis capeſſere tentavit [g]; ſed ab Ariſtobulo fratre, viro indolis planè oppoſitæ, ſolo trium menſium bello in ordinem redactus eſt. Hæc fratrum ſimultas mala in Religionem plurima invexit, Romanis maximè armis in illam inductis (h). Ariſtobulus in poteſtatem Pompeji veniens Romam deductus eſt; Hircanus Regno, & ſacræ dignitati permiſſus, modò tamen à diademate abſtineret.

f Idem Antiq. lib. 13. cap. 23. & 20. cap. 8. & lib. de bello cap. 8.

g Idem Antiq. lib. 14. cap. 1. & de bello lib. 1. cap. 4

h Tacit. lib. 5. Hiſt. cap. 9. Flor. Hiſt. lib. 3. cap. 5. Diodor. lib. 37. Joſeph. de bello lib. 1. cap. 4. & Antiquit. lib. 20. cap. 8.

Antigonus filius Ariſtobuli, copiis & ſuis & Parthorum in Hircanum patruum ſuum ductis, adverſario potitus eſt, eumque præciſis auribus impotentem ſacro muneri gerendo effecit [i]. In hunc modum Antigonus occupatâ Judæâ, Regnum biennio nonnulliſque inſuper menſibus tenuit, donec captus M. Antonii juſſu Antiochię capitali ſupplicio affectus eſt (k). Hircanus verò Babylonem deductus Phraortem Regem Parthorum humaniſſimum expertus eſt; tum & Judæos in ea regione magno numero diſperſos adeò habuit obſequentes, ut ab illis non ſecus ac Rex & Pontifex ſuſpiceretur (l). Tandem Jeroſolymam redux, ſummo quidem honore ab Herode filio Antipatri exceptus eſt, abſtentus tamen à Regno & à Sacerdotio, & aliquantò poſt (m) ab eodem Hircano accuſatus de ſecreta cum hoſte conſpiratione, atque de tentatâ ad Regem Arabiæ unà cum ſua familia cæteriſque ſuarum partium fugâ, neci traditus eſt (n). Pontificem egit 32. annis, quamvis magnis interſtitiis Sacrum munus intermittere cogeretur.

i Joſeph. Antiq. lib. 14. cap. 24. 25. & de bello lib. 1. c. 1. in Græco.

k Joſeph. Antiq. lib. 14. cap. ult. lib. 15. 1. & 29. 8 & de bello lib. 1. cap. 13.

l Joſeph. Antiquit. lib. 15. cap. 2. 3.

m A. M. 3974.

n Joſeph. Antiq. lib. 15. cap. 9.

Na-

Nata erat Hircano filia Alexandra, quę Alexandro filio Ariſtobuli, & fratri Antigoni nupſit; eodemque conjugio filius Ariſtobulus, & filia Mariamne nata eſt. Hæc Herodi Magno conjugio copulata (o). Porrò Herodes Summam Pontificum authoritatem metuens, in ordinem illam redigendi abrogatis Aſmonæis conſilio, ex hæreditaria electivam ad ſuum arbitrium reddidit. Quare accitum Babylone *Hananelum* (p), virum Sacerdotali quidem, ſed infimâ inter eas familiâ natum, ad ſummam dignitatem evexit. Ita abſtentum à Sacerdotio habuit Ariſtobulum fratrem Mariamnes uxoris ſuæ, ad quem hæreditario jure honor pertinebat. Sed inſtante demum Alexandrâ ſocru ſuâ & accedentibus Mariamnes uxoris precibus, ut dignitas in Ariſtobulum rediret, tandem Herodes acquievit (q). Nec diu eo honore potitus eſt junior ille Princeps, cui nimium populi ſtudium & elegans corporis habitudo invidiam apud Regem creavit. Ejus proinde juſſu, cum forte in urbe Jericho animi recreandi gratiâ innataret, aquis demerſus interiit (r); revocatuſque ad Sacerdotium Hananelus [s]. Ita ſeries Pontifi um Aſmonæorum deſiit.

o *Joſeph. Antiq. lib. 14. cap. 27.*
p *Antiq. lib. 15. cap. 2.*
q *Joſeph. Antiq. lib. 15. cap. 2. 3.*
r Annum agebat ætatis 18. & annum in Pontificatu habuit.
s *Joſeph. Antiq. lib. 15. cap. 3.*

Strabo lib. 16. non obſcurè tradit, Auguſtum ſupremam Sacerdotii dignitatem in Herodem contuliſſe, qui tantam ſibi vindicarit authoritatem, tantumque ſibi de privilegiis Sacerdotii ſumpſerit, quantum ad id uſque nemo alius. Straboni adſtipulatur S. Juſtinus Martyr in Dial. cum Tryphone, in eo potiſſimùm Herodianorum errorem verſari animadvertens, quòd Herodem tanquam Pontificem Summum haberent. Nunquam tamen, ut vera fatear, Herodes Summum Sacerdotem egit, contentus tantùm Sacerdotalia ornamenta in turri Antonia ſervare (t), ſibi authoritate vindicatâ aſſumendi abrogandique ad arbitrium Pontifices.

t *Antiqui. lib. 15. cap. 14.*

Exinde nemo non inauſpicatos, ſeu contra Legis præſcriptum ſacram dignitatem adire viſus eſt; cum omnes ad tempus Pontifices eligerentur, ad nutum Principum & Præfectorum Provinciæ abrogandi, nihil neque familiæ genere, neque virtute eligendorum ſpectatâ. Qui in electionibus genus Aaronicum exigeret, nemo erat. Curſim hos omnes Pontifices attingemus, eom breviſſimum Sacerdotium, & arctiſſimis authoritatis limitibus concluſum geſſerint; ut proinde nihil memorabile ex illis referatur.

Loco cedens Hananelus, dignitatem Jeſu filio Phabi [u], viro obſcuri nominis, reliquit. Huic ſuffectus eſt Simon filius Boethi Alexandrinus; quem Herodes ad ſummam dignitatem elevavit, quò nuptias ſuas cum ejus filia Marianne honeſtiores redderet (x).

u *Antiq. lib. 15. cap. 12. Græc.*
x *Joſeph. Ibid.*

Simon conſpiraſſe in proditionem Herodis cum Antipatro in ſuſpicionem veniens, exauctoratus eſt, ſubſtituto in ejus locum Mathia filio Theophili (y). Huic Pontifici crimini datum, quòd unà cum ſociis ad removendam Aquilam auream ſupra Templi fores ab Herodę conſtitutam conſpiraverit; ſtatimque ſacris interdictus eſt (z). Cum adhuc Sacerdotio ſungeretur, nocte Expiationem ſolemnem præcedenti, qua ſcilicet die Pontifex ingredi Sanctuarium jubetur, vitii aliquid Mathiæ contingit, quo agendis ſacris muneribus inauſpicatus efficeretur; quare ad eam rem Joſeph filius Ellem diurno Sacerdotio (a) agendo ſuffectus eſt. Poſt Mathiam ſacris præfuit Joazar frater Mariamnes filiæ Simonis, & uxoris Herodis (b). Joazar ſive Azar Pontifice Jeſus Chriſtus humanâ carne indutus in Mundo apparuit (c).

y *Antiq. lib. 17. cap. 6.*
z *Ibid. cap. 8.*
a *Joſeph. ibid. Gemar. Jeroſ. tit. Jomæ cap. 1.*
b *Antiq. lib. 17. cap. 8.*
c *Uſſer. ad A. M.* 4000.

Archelao Tetrarchâ Judæę rerum potiente, Eleazar frater Joazaris Pontifex creatus eſt (d); amovendi enim Joazaris eam cauſam prætendit Archelaus, quòd contra ſe conſpirantium partes ſequutum diceret. Brevi Sacerdotio functus eſt Eleazarus; quem deinde agente Archelao Jeſus filius Sia excepit [e]. Aliquantò poſt Joazar, jam poſt Mathiam Pontifex, qui Romanorum partibus ſeſe dedidiſſet, cum ſcilicet de accuſando Archelao atque innovandis politiæ rebus ageretur, iterum eorum favore ad ſupremam dignitatem evectus eſt; iterumque Cyrenio, qui in provinciam venerat, cogente, quippè cui minùs faveret populus, loco ceſſit, relicto Anano dignitatis ſucceſſore (f).

d *Joſeph. Antiq. lib. 17. cap. 15. aut 59. Latinè.*
e *Joſeph. Ibid.*
f *Joſeph. Antiq. lib. 18. cap. 1. 3.*

Ananus, in Evangelio [g] Annas, diuturniorem cæteris deceſſoribus ſuis atque ſucceſſoribus Pontificatum agens, ad 11. annos ſacro munere functus eſt; quin & poſt demiſſam dignitatem adhuc & titulum & authoritatis partem retinuiſſe ex Evangelio (h) intelligimus. Appellatur enim Pontifex unà cum Caipha, quo tempore S. Joannes Baptiſta miniſterium ſuum inivit; cum ſcilicet alter planè ab Anna Pontifex regnaret. Notat Joſephus (i), hunc virum omnium gentis ſuæ feliciſſimum habitum; quippe qui & ipſe diuturnum Sacerdotium egit, novo planè exemplo, & ex quinque liberis totidem Pontifices nactus eſſet.

g *Luc. 3. 2. & Joan. 18. 13. 24.*
h *Luc. 3. 2.* Vide *Baſnag. hiſt. des Juifs l. 3. c 5. art. 4. & 5.*
i *Joſephus Antiq. lib. 10. cap. 8. in Græc.*

Iſmael filius Phabi poſt Ananum Sacerdos (k), brevì Eleazaro filio Anani locum ceſſit; qui viciſſim Simonem filium Camith habuit ſucceſſorem. Omnes iſtę Sacerdotum ſucceſſiones artibus Valerii Grati debentur. Nondum annum egerat in Sacerdotio Simon, cum operâ ejuſdem Grati Joſeph Caiphas (l), ſatis in Evangelio (m) notus, elevatus eſt. Eo Pontifice Jeſus Chriſtus neci traditus fuit. Octo vel novem annis ſacris præfuit, eidemque tandem operâ Vitellii Judæę Pręſidis (n) amoto, Jonathas filius Anani Summi Sacerdotis ſuffectus eſt; Jonathas viciſſim Theophilo fratri dignitatem invitus reſignavit (o); huic enim Vitellius Jeroſolymâ pertranſiens, cum in expeditionem Arabicam pergeret, dignitatem conceſſerat.

k *Joſeph. Antiq. lib. 18. cap. 3.*
l *Idem Ibid.*
m *Luc. 3. 2.*
n *Antiq. lib. 18. c. 6. Græc.*
o *Ibid. cap. 7.*

Simon filius Simonis Boethi, de quo in ſuperioribus, Cantharas cognomento, ad ſacram dignitatem iterum evectus, ſub Imperatore Claudio Herodem Agrippam habuit Sacerdotii ſui procuratorem (p). Poſt il-

p *Antiq. lib. 19. cap. 12.*

illum ſacra dignitas Mathiæ filio Anani Pontificis delata eſt. Conſilium quidem agitabat Herodes Agrippa raſtituendi Jonatham filium Anani, de quo ſupra; ſed ille gratiis Regi actis, Mathiam fratrem ſuum exhibuit, quem virum dicebat eo honore magis dignum (q), quarè Mathias ipſe electus eſt.

q *Antiq. lib. 19. c.6.*

Alionæus ſive Elionæus filius Cithæi Mathiæ ſubrogatus (r), dein ab Herode Rege Chalcidis fratre Agrippæ, qui jus nominandi Pontifices eo tempore ab Imperatore Claudio obtinuerat, exauctoratus (s), Joſepho filio Cami ſivè Canæi vel Camithæ locum fecit. Hunc excepit Ananias filius Zebedæi, ab eodem Principe promotus (t). Porrò jus illud nominandi Pontifices Herodi conceſſum in ſucceſſores tranſiit.

r *Antiq. l.20. c.ult.*

s *Antiq. l.20. c.1.*

t *Idem Ibid. c.3.*

Sublatum Ananiæ Sacerdotium Iſmael filius Phabæi occupavit. Cum illo cæteri Pontifices exauthorati conſentientes, ad ſe jure dominii pertinere contendebant decimas, & oblationes reliquis Sacerdotibus deſtinatas. Eam vim à ſe propulſaturi Sacerdotes, Optimatibus in auxilium accitis, turbas in illos Jeroſolymæ etiam & in ipſo Templo exciverunt. Commiſſis igitur inter ſe utrimque, ad jurgia primùm & minas, dein etiam ad plagas ventum eſt. Iter etiam Romanum Iſmael ſuſcepit ad Agrippam II. delaturus de tentata abolitione parietis Templi, qui aſpectum ex Aula in Templum prohibebat. Poſtulata quidem ſua omnia Pontifex impetravit Pompeji, qui Judæis favebat, authoritate; ſed Romæ in cuſtodia detentus, Summo etiam Sacerdotio ab Agrippa multatus eſt. Ejus loco electus Joſeph filius Simonis (u), cognomento Cabæi ſivè Gaddis, breve Sacerdotium obtinuit.

u *Joſeph. Antiq. lib. 20. cap. 55. Latin. 7. Græc.*

Ananus Simonis ſucceſſor [x], ſectâ Sadducæus, vir ingenio truci & acerbo, favorem populi ſibi conciliaturum ſperans, S. Jacobum, in Scriptura nomine Jacobi fratris Domini notum, ſupplicio affecit; quod ejus facinus pro favore publicam invidiam in ipſum concitavit. Sacerdotium inſuper poſt tres menſes abdicare coactus eſt.

x *Ibid. cap.8.*

Subſtitutus ab Agrippa *Jeſus filius Damnei* (y), qui eum paucis elapſis menſibus alterum haberet, ab eodem Agrippa datum, dignitatis æmulum Jeſum filium Gamalielis, ſumptis armis dignitatem ſuam defendere aggreſſus eſt. Turbis ſedandis utroque exauctorato, Matthiæ filio Theophili dignitas collata (z); quo Pontifice poſtremum Judæorum bellum exarſit [a].

y *Joſeph. Ibid. & Euſeb. Hiſt. Eccle. l.2. cap. 22.*

z *Idem de bello lib.6. cap. 25.*

a *Antiq. lib. 20. cap.8.*

Zelotæ vel Seditioſi in tantam devenerant audaciam, ut occupato Templo jus ſibi eligendi Pontifices arrogarent. Electio ſortis arbitrio commiſſa in Phanniam ſivè Phanam recidit (b). Luctuoſum ejus Pontificis Sacerdotium fuit, eversâ Urbe, Templo cremato, & dejecto. Notat Joſephus Zelotas illos hanc prætendiſſe facti ſui; Sacerdotes nempe ſortitò eligendi, excuſationem, quòd ſortes olim in electionibus adhiberentur. Rectè illi quidem, ſi de ordine & diſpoſitione familiarum Sacerdotalium Templo in ſuo gradu miniſtrantium (c) ageretur. Sed quid hæc ad Summum Sacerdotium? Quin & plures ab iis conſtitutos Pontifices idem Author inſinuare videtur (d), à Phannia non diſſimiles, indoctos, rudes, obſcuris natalibus, & Sacerdotio penitus indignos; quamquam idem Joſeph nullum præter Phanniam nominat, nec nos alterum noſcimus.

b *Idem de Bello lib.4. cap.5.*

c *1. Par.24.7.*

d *Joſeph. lib.4. de Bello cap. 5.*

Is finis impoſitus eſt Sacerdotio Judæorum, ſummi Sacerdotii umbræ, quod in tantis rerum turbis & vicibus ſemper tamen in genere Aaronis manſit. Labare potiſſimùm cœpit ſub Herode Magno, cujus operâ Ananelus evectus eſt. Corruit ſub Veſpaſiano Imperatore; ac tandem cum ipſis Templi ruinis ſepultum, locum fecit Sacerdotio Jeſu Chriſti, æterni ſecundùm Ordinem Melchiſedech Sacerdotis.

Ge-

GENEALOGIA SUMMORUM PONTIFICUM,
qui ſacris præfuerunt poſt captivitatem Babylonicam uſque ad Antiochum Epiphanem & Macchabæos.

JOSUE.
JOACHIM.
JOJADA.
JONATHAS ſive JOANNES.

JADDUS. — MANASSE.

ONIAS I. — MANASSE II.

SIMON I. — ELEAZARUS.

TOBIAS qui Filiam Simonis I. duxit. — ONIAS II.

SIMON II.

JOSEPH HIRCANUS.

HIRCANUS. — ONIAS III. JASON, MENELAUS, LYSIMACHUS, ALCIMUS è Sacerdotali genere.

GENEALOGIA ASSAMONÆORUM.

MATTHATHIAS.

JUDAS MACCHABÆUS, ELEAZARUS, JONATHAN, JOANNES, SIMON, JOANNES HIRCANUS.

JUDAS ARISTOBULUS. ALEXANDER JANNÆUS.

HIRCANUS II. ARISTOBULUS II.

ALEXANDRA. ALEXANDER II. ANTIGONUS.

MARIAMNE. ARISTOBULUS junior.

IN

IN LIBRUM ESTHER PROLEGOMENON.

ASSUERUS, alio nomine Darius, filius Hyſtaſpis, Rex Perſarum, magnifico convivio Optimates Regni ſui ſolidis 18. diebus excepit. Menſas etiam inſtruxit per hebdomadam univerſo populo Suſarum, urbis imperii ſui Metropolis. Septimâ convivii die largiori vino lætus Reginam Vaſthi, uti ſpectaculum ſui præberet convivis, accivit. Cùm illa venire perviaciùs recuſaſſet, Regii Conſilii decreto ſtatutum eſt, ut è thoro Regis excidens ad privatam fortunam redigeretur; datis inſuper literis per univerſum Regnum, ut fœminæ deinceps viris ſuis per omnia ſubmitterentur.

Secundùm hæc, alteri fœminæ in locum repudiatæ ſubſtituendæ, formâ inſignes puellæ undique per provincias conquiſitę, Suſas deductæ ſunt. Præſtare cæteris viſa eſt oculis Aſſueri Ediſſa vel Eſther, fœmina Judæa, neptis ſivè conſobrina germana Mardochæi è Tribu Beniamin. Hæc igitur puella in vacuum Regis thorum aſſumpta eſt.

Regio favore eo tempore pollebat Aman, qui, divinos, honores quemadmodum ſibi cęteri ſolebant, reddere Mardochęo Judæo recuſante, adeò in virum excanduit, ut excidium ipſius & univerſæ nationis Judaicæ ſacramento decreverit. Edictum à Rege impetratum, ut quotquot in Regno verſati contigiſſet, Judæi omnes bonis expoliati trucidarentur. Decreta in eam rem dies decima quarta menſis Adar; cùm edictum illud anno fermè ante, die nempè 13. Niſan, datum eſſet. Hæc diei præfinitio ſorte quidem, ſed non ſinè latentis Divinæ providentiæ voluntate conſtitota eſt.

Re auditâ Mardochæus, ſimulque reputans ſe unum in cauſa necis populo imminentis fuiſſe, quippe qui debitos Deo honores Amano impendere recuſaſſet; de omnibus certiorem fieri Eſther curavit, rogavitque, ut Regem adiens edicti abolitionem poſceret. Illa tridui priùs jejunio, ac oratione præmiſsâ, (quemadmodum & à cæteris Suſarum Judæis præſtitum eſt) Regem convenit poſtulans, ut ad ſe venire unà cum Amano prandendi gratiâ dignaretur. Acquievit Rex; abſolotoque convivio, ut alterâ die rediret rogans Eſther impetravit.

Statuerat eâdem die Aman in trabe in atrio domus ſuæ ſuſpenſum Mardochęum infami ſopplicio perimere. Eo conſilio mane ſummo Regem adivit. Caſu quodam contigerat, ut Rex eâ nocte inſomnii tędium levaturus, legi ſibi Commentarios Regni ſui juſſiſſet, auditâque conſpiratione, quam Mardochæi indicio ipſe detexerat, ſimulque intelligens nihil adhuc pręmii virum recepiſſe; ſtatuit viri fidem regali munere donare. Quid autem Rex largiretur, Aman ipſe imprudens deſignare coactus eſt; quin & teſtis ſtare juſſus honoris in Mardochæum collati, cujus ipſe inſtrumentum fuit,& momentum. Præcepit enim Amano Aſſuerus, ut virum illum deduceret per fora Suſarum, claràque voce vulgare, eo honore virum donari, cujus fidei Rex plurimùm ſe debere profitebatur.

Aderat jam convivii hora, cùm Rex unà cum Amano ad Reginam ſeſe conferens, lauto ab illa convivio exceptus eſt. Eſther occaſionem nacta Regis largiori cibo potuque hilareſcentis, ſimulque pollicentis omnia ſe illi, quæcunque poſceret, collaturum; quæ Judæis imminebant mala omnia, eorumque innocentiam, tum & malum Amani animum reſeravit. Nec mora: eâdem die Aman de trabe ſuſpenſus eſt, quam ipſe priùs Mardochæo paraverat; revocata inſuper quæ à Rege priùs dolo malo impetrata fuerant adversùs Judæos edicta. Permiſſi tandem Judæi Suſis & in omnibus Regni Provinciis verſantes, die 14. Adar eorum cædi antea deſtinatâ, impunè in adverſarios ſuos ſævire. Hæc dies per annos ſingulos recurrens feſta, quam *Purim*, ideſt ſortes appellarunt, habita eſt. Hęc ſumma hiſtoriæ Eſther.

Inſcribitur Hebraicè Opus: *Volumen Eſther* (a), & inter canonicos Judæorum non accenſetur tantùm, quin & magni ſemper factum eſt, tanquam inter omnia eximium. Ejus præſtantiæ concedere autumant ipſa Danielis, & Iſaiæ ſcripta. Addunt, omnes quidem Prophetarum & Hagiographorum Libros in advento Meſſiæ fore abolendos, uno tantùm Libro Eſther incolumi, cui parem cum Libris Moyſis æternitatem adſtruunt. (*Maimon. Hilcot. Megillah cap.* 2. §. 18. *Vide Sikard. Not. in orati de Purim*) Licèt autem veterum gentis malorum ne memoria quidem perſeverare ultra illud temporis debeat, ſua nihilominus ſolemnia Feſto Sortium ſtabunt, ſtabit & lectio ejus Libri, juxta fidem oraculi Eſth. 9. 28. *Iſti ſunt dies, quos nulla unquam delebit oblivio.*

a *Megillath Eſther.*

Verſio Græca hujus ſatis ab Hebræo diſcre-

ſcrepat, è qua additiones plurimæ in veterem Vulgatam ante S. Hieronymum derivatæ ſunt; ac deindè in noſtris Editionibus Latinis etiam poſt verſionem S. Doctoris manſerunt, quamquam rejectæ ad calcem Libri, & è reliquo Textu ex Hebræo adornato avulſæ. Porrò additiones iſtæ in Græco diſſeminatæ ſunt, parentque e. g. ante primum caput (*), to quo de ſomnio Mardochæi, & proditâ conſpiratione duorum Eunuchorum (b), & cap. 3. poſt ver. 13. (c) legitur epiſtola Aſſueri pro exterminandis in universâ ditione ſuâ Judæis data; & cap. 4. poſt ver. 17. (d) oratio Mardochæi, ac deinde Eſther pro ſalote univerſæ gentis Judaicę à Deo impetrandâ (e): cap. 4. poſt verſ. 8. legitur parva quædam additio, inſerta io cap. 15. verſ. 2. 3. noſtræ Vulgatæ. Græcus cap. 5. (f), ubi aditi ab Eſther Aſſueri biſtoria, ſatis diſerepat tum ab Hebræi, tum à Vulgatæ narratione. In nonnullis Græcia Exemplaribus ad cap. 6. poſt verſ. 10. quędam leguntur, fruſtrà quærenda in Hebræo & in noſtra pariter Vulgata; nec in fragmentis ad calcem ejus Libri in eadem Vulgata legenda; quin & deſunt in editione Græca Complutenſi. Edictum Regis pro Judæis legas cap 8. (g) poſt verſ. 12. Cap. 10. poſt verſ. 3. uſque ad exitum capitis (h) legitur interpretatio ſomnii, quod Mardochæo per quietem contigit, tum & inſtitutio Feſti *Purim*. Ibidem pariter annus adſcribitur, quo Verſio Græca ejus Libri è Jeruſalem in Ægyptum tranſlata fuit [i]. Fuſiùs hæc adnotavimus, quò ſi fortè libuerit, conſerantur inter ſe additamenta ex Græco, & veteri Vulgata cum Textu Latino, & ad ſuum ſingula locum revocari poſſint, ut da variis ejus hiſtoriæ circumſtantiis earumque connexione judicium feratur.

** Vide in Vulgata cap. 11.*
b *Vide in Vulgata cap. 12. 2. &c. per totum.*
c *Vulgat. cap. 13. 17.*
d *Vulg. cap. 13. 8. &c.*
e *cap. 14. per totum.*
f *Convenit per omnia cum cap. 15. 4. &c. noſtra Vulgata.*
g Vide *cap. 16.*
h Vide *Vulgat. cap. 10. 4. &c.*
i *Vulg. cap. 11.*

Verſiones etiam Græcę inter ſe non penitus conſentiunt. Editio Romana, & ea quam Uſſerius nobis procuravit, *Obelis & Aſteriſcis* Origenis notam, ſatis inter ſe conveniunt; fuſiores tamen ſunt quàm alia Verſio Græca, ab eodem Uſſerio è regione Origenianæ publici juris facta. Editio Complutenſis minùs variat à Romana.

Vetus Latina Verſio S. Hieronymo vetuſtior, cujus P. Martianęus Exemplar Mſ. ab altero vetuſtiſſimo Exemplari S. Germani Pratenſis derivatum nobis communicavit, plurimùm & ab Hebræo, & à Verſionibus Græcis abhorret. Variantia in eâ plurima, tum & addita atque detracta quædam non levioris momenti. Sæpè illam laudavimus ſub nomine Veteris Vulgatæ, ſeu Veteris Latinæ, ſivè Italicæ Verſionis. Plures ſanè ferebantur in Eccleſiis Latinæ verſiones non minùs quàm noſtrę ętatis Græcę, inter ſe diſcrepantes. Porrò hæc Latina Verſio, de qua modò, mirâ interdum barbaria, & obſcuritate horret. Ita quę leguntur ibidem de ſecundo Artaxerſis edicto, vix Lector aſſequitur.

Quis potiſſimùm Græcam illam Verſionem adornaverit, res eſt apud Eruditos ambigua. Veterum nonnulli (k), cum pluribus Recentiorum (l) opinati ſunt, Septuaginta Interpretes unà cum cæteris Hebraicè ſcriptis Libris hanc etiam biſtoriam vertiſſe. Moventur autem potiſſimùm, quòd Interpretes illi Græcę fidei reddidiſſe leguntur quidquid in Canone Judęorum, ętate Ptolemęi Philadelphi relatum erat. Porrò in Canonem eâ ętate digeſtum Librum Eſther cooptatum fuiſſe ne ambigunt quidem.

k *Origen. ad African. & in Joan. tom. 2.* Vide *& Hieron. Præfat. in Joſue, & in Eſther & Annot. ad fragm. Eſther.*
l *Huet. prop. 4. Demonſt. Nat. Alex. alii.*

Sed opinio illa ipſi planè Textui Eſther repugnare videtur, cum in Gręco ejuſdem Operis cap. 11. 1. hęc legantur: *Anno quarto, regnantibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt Doſithæus, qui ſe Sacerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus hanc epiſtolam Phurim, quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachum Ptolemæi filium in Jeruſalem.* Porrò ſi nomine Regis & Reginæ Ægypti Ptolemæus Philometor ejuſque conjux Cleopatra ſignificantur, illud conſtituamus oportet, diu poſt Septuaginta Interpretes; ſiquidem illi ſub Ptolemæo Philadelpho claruerunt [m]; Verſionem hujus Libri in Græcum à Lyſimacho fuiſſe adornatam; ut quid enim alioqui è Jeruſalem in Ægyptum transſarandum fuiſſet Opus, quod diu antea operâ Septuaginta ibidem innotuiſſet? Si quis verò quartum hujus Ptolemæi annum, de quo in ſuperiori textu, non ad Philometorem, ſed ad Philadelphum referendum contendat (n), cenſeatque Verſionem ante Septuaginta in Ægyptum advectam; ut quid Interpretes illi vertendo Operi jam in Græcum à Lyſimacho tranſlato laboraſſent? Fac autem vertiſſent, nihil ad nos: quæ enim ſupereſt Verſio, hæc non niſi à Doſithæo in Ægyptum tranſlata videtur, quemadmodum verba ſupra relata ſatis inſinuant.

m *Obiit Philadelphus A. M. 3758. & Philometor A. 3861.*
n *Ita Huet. Propoſ. 4. num. 3.*

Eidem Lyſimacho authori facilè tribuendas credimus additiones frequentes, de quibus ſatis in ſuperioribus. Cave etiam credas eundem Lyſimachum religioſè adeò verbis Textûs inhæſiſſe, quemadmodum ab aliis vetuſtis Sacrorum Librorum Interpretibus ſervatum eſt. Liberiùs non rarò excurrit; nec tamen Opus minùs probatum eſt, neque ab authoritate ſuâ excidit, cùm nihil ab illo adjectum ſit ſivè Textui, ſivè veritati repugnans. Quicumque in ea fuerunt ſententia, illa ſcilicet omnia quæ in Græco ſupra Hebræum redundant, varietati Exemplarium Originalium (varia enim fuiſſe credunt) tribui oportere; illi ſanè nullum dicti ſui documentum ſolidum exhiberent. Hæc enim varia Exemplaria nemo, neque S. Hieronymus, neque Origenes, vetereſque Scripturæ Interpretes, Aquila, Symmachus, & Theodotion unquam novarunt. Joſephus Gorionis in ſua Hiſtoria Judaica l. 1. c. 2. eas omnes additiones probat, & in Opus ſuum transfert. Nihil de illis Joſephus Hiſtoricus, quòd in ſuo Græco Exemplari deeſſent.

Cùm S. Hieronymus verſionem hujus Operis ex Hebræo ſuſcepit, Textum hunc tamquam originalem unicè habendum ne ambigebat quidem. In ejus ſententiam

con-

conveniſſe Eccleſiam, ex probata S. Doctoris Verſione, atque in canonem receptâ ſatis conſtat. Eruditiſſimi etiam Scriptores noſtrates [a] animadvertunt, Lyſimachum in ſua verſione adornanda ingenio ſuo plus nimio obſecundaſſe; uti e. g. cum in edicto Aſſueri pro Judæis loquentem inducit eundem Regem, veluti tempore belli Perſarum in Macedones vixiſſet, his verbis: *Aman animo & gente Macedo* (*p*); cogitaſſe inſuper *Regnum Perſarum transferre in Macedonas*. Obſervat etiam S. Hieronymus (*q*), Amanuenſes hujus Operis plus nimio ſibi indulſiſſe, cùm non rarò viros in eadem hiſtoria loquentes induxerint, quemadmodum ſibi aptiſſimum videbatur: *Sicut ſolitum eſt Scholaribus diſciplinis, ſumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit, qui injuriam paſſus eſt, vel qui injuriam fecit*. Luculentum hujus rei exemplum præbet Mſ. veteris Vulgatæ, è quo plura nos animadvertimus; tum & Græci Textus additamenta.

Nec tamen jure quis in ſuſpicionem revocaverit tanquam minimè canonica fragmenta illa, quæ in noſtris Bibliis poſt cap. 10. 4. ad exitum uſque Libri leguntur (*r*): Eccleſia, & Patres in tot Exemplarium & additamentorum quæ Amanuenſium ingenio in Opus irrepſerunt, varietate, ſatis diſtinguere potuerunt quid legitimum, verum, & Dei afflatu dictatum, quidve ſecus habendum eſſet. S. Hieronymus, quamquam alioqui Hebraicæ veritati addictiſſimus, quamquam è re ipſius fuiſſet, ut verſionem ſuam ex eodem Textu adornatam magis magiſque omnibus adprobaret; ea tamen additamenta religioſiùs ſervanda ratus, in calce Verſionis ſuæ appoſuit, ſimul notans quem locum in Græco Textu tenerent. Ea inſuper omnia, quæ neceſſaria ad authoritatem creduntur, in fragmentis illis minimè deſiderari conſtat. Nihil habent veritati hiſtoriæ repugnans, nihil falſi, nihil fidei boniſque moribus abſonum. Nunquam non probata ab Eccleſia, (*s*) in Canone Scripturarum & in ejus Officio (*t*) recepta ſunt. Laudantur à Patribus (*u*), probantur à Conciliis, & antequam Verſio Latina S. Hieronymi in Eccleſia obtineret, & modò etiam in Eccleſia Græca à reliquo Libri Textu non diſtinguebantur. In Catalogis Divinorum Librorum ante S. Hieronymum adornatis, Liber Eſther cum additamentis receptus eſt; nec poſt S. Doctorem additamenta illa expuncta ſunt.

Vix igitur, ac ne vix quidem audaciam illorum probamus, qui de authoritate illorum fragmentorum dubitaſſe viſi ſunt; multiſque pariter improbamus illorum arrogantiam, qui totum Librum Eſther non niſi confictam ad libitum fabellam, & veluti Tragediam, in qua tanquam in theatro plures ementitæ perſonæ ludant, arbitrantur (*x*). Ut invidiam Operi conflent, Authoris ejuſdem Libri imperitiam affectatâ exemplorum conquiſitione exaggerant. Nec prætereundum ſibi ducunt repugnantia in ſpeciem quædam inter Textum Græcum, & Hebraicum; uti e. g. quod in Græco legitur de muneribus Mardochæo collatis (*y*) in præmium proditæ conſpirationis duorum Eunuchorum; cum in Hebræo nihil illi repenſum, quo tempore conjurationem revelavit, luculenter exprimatur (*z*). Aliter etiam utrinque inſtituitur narratio de adito ab Eſther Aſſuero (*a*). In Græco legitur decreta necis Judæorum dies 14. Adar; in Hebræo dies 13. (*b*). Hebræus ſupplicium ſumptum legit de filiis Aman die 13. Adar (*c*); cum interim in edicto Regis 8., vel 9. menſibus antea vulgato legitur in Græco, Amanum ejuſque filios infami ſupplicio præ foribus Suſarum ſuſpenſos vitam jam abſolviſſe (*d*). Ita tandem loquitur in edicto illo Aſſuerus, quomodo non Perſam ſed Judæum prorſus deceret (*e*). Stilus etiam utriuſque edicti qui originalem ſubolet, neque genium Hebraicum, neque ſervitutem Verſionis ſatis refert (*f*). Mentio eſt ibidem de Macedonibus, veluti de gente potentiâ, & viribus florentiſſimâ; unde genus referre Aman narratur (*g*). Jubet Aſſuerus Feſtum Sortium à Perſis omnibus tamquam diem illis ſanctiſſimam celebrari (*h*); quaſi ſcilicet Judæorum felicitas multum Perſis conferret; quibus potiùs probro ea dies fuiſſet, quàm decori. Exitus verò hujus hiſtoriæ adeò ſingularis eſt, ut fabellam magis referat, quam hiſtoriam. Quam diem Aman ſupplicio Mardochæi deſtinaverat, ipſe ſupplicio ſuo in eadem, quam æmulo paraverat, trabe ſuſpenſus, infauſtam reddidit; quæ pariter neci Judæorum deſtinata erat dies, hæc in adverſarios illorum recidit; quo potiſſimùm tempore Mardochæus imminens in ſuum caput exitium horrebat, ad ſummos honores evadit, inſperato & felici ſupra fidem eventu. In Libris Eſdræ, canonicis illis quidem omnium aſſenſu, Mardochæus inter cæteros è captivitate Babylonica reduces legitur; nihil tamen de admirabili illa, de qua in præſentia, hiſtoriâ. Tandem crimini datur, quòd Dei nomen nuſpiam in Textu Hebraico adſcribitur; & in canone Scripturarum à nonnullis Veteribus Liber omittitur (*i*).

Hæc majoris momenti adverſus hiſtoriæ hujus veritatem opponuntur. Quæ tamen in medium deducta ſunt repugnantia, pleramque in ſpeciem tantùm diſſident. Exiguis adeo muneribus Mardochæi in Regem fides donata fuerat, ut ne referenda quidem in Annalibus viderentur. Hiſtoria Reginæ coram Aſſuero ſeſe ſiſtentis fuſiùs hic, breviùs ille Textus proſequutus eſt. Græcus Interpres narrationem ſuam ornandam ſibi aſſumpſit, pluribus adjectis circumſtantiis, fruſtra quidem in Hebræo quærendis, ſed hiſtoricæ veritati ne minimum quidem repugnantibus. Fieri potuiſſe concedimus, ut mendum in Græcum irrepens pro die 13. diem 14. reddiderit; neque enim uſque adeò ſincerum eum Textum defendimus, quin vitii aliquid contraxiſſe potuerit. Decem filii Aman poterant eodem tempore ac ſupplicio cum patre extingui, quamquam in Textu tum pri-

o *Huet. Demonſtr. Evangelic. Propoſ. 4. de libro Eſther. Natal. Alexan. Hiſt. V. T. tom.2. art.5. de libro Eſther propoſ. 1.*

p *Eſther* 15. 10.14.

q *Hieron. ad Paulam & Euſtoch. Præfat. in Eſther. Ita Grot. in hunc Librum, & Six. Senen. lib.8. Bibliothecæ.*

r *Non canonica cenſent Hugo Card. Lyran. Carthuſ. Six. Senenſ. & ex Reformatis plures.*

s *Origen. Expoſit. Pſal.1. apud Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 6. cap.25. Cyril. Jeroſol. Epiſcopus. de Ponder. & Menſur. cap.28. Damaſc. de fide Orthodox. lib. 4. cap.18. Hilar. præfat. in Pſal. Hieron. Prolog. Galeato, & Ep. ad Paulin. & Præfat. in Eſther. Auguſt. lib.2. Doct. C. cap.8. Conc. Laod. cap. ult. Concil. Carthag. 3. canon. 47. Innoc.1. Epiſ. ad Exuper. Gelaſ. I. Synod. Rom. Eugen. I. in Inſtruct. Arm. Concil. Trid. ſeſſ.4.*

t *Fer.4. poſt Dom.2. Quadr. ex cap.13. Eſther, & in Miſſa contra Paganos, & in Miſſa Dom. 25. poſt Pentecoſ. ex Eſther. cap. 14.*

Vide ſi placeet, *Ruper. lib.18. cap.12. de victoria Verbi Dei, & lib.12. de divin. Offic. cap.* 15.

u Vide *Orig. Epiſt. ad Afric. & to.2. in Jo. c.14. Baſil. contra Eunom. Chryſoſ. hom. 3. ad Antiochenos, Auguſt. Epiſt.*262. *nov. edit. Hieron. in Epiſt. ad Galat. cap.* 5. *&c.*

x *Lutherani quidam & Anabaptiſtæ, & Author ſcripti Gallici, cui titulus: Sentimens de quelques Theologiens de Hollande lett.* 8. *&* 11.

y *Eſther* 12.5.

z *Eſther* 6.3.

a *Conf. Eſther* 5.2. *cum* 15. 4. *&c.*

b Conf. *cap.* 13.6. *cum* 3. 12. *&* 9. 1. *&* 8. 12.

c *Eſther* 9. 6.

d *Eſther* 16. 18.

e *Eſther* 16.16.

f Vide *potiſſimùm capp.*13. *&* 16.

g *Cap.* 16.10. 14.

h *Ibid. ver.*22. 23.

i Vide *Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 4. cap.26. de Melitone Athanaſ. Epiſ.* 39. *Feſtali, Greg. Nazian. carm. de Script. SS.*

mò mentio ejus rei fiat, cum de nece hoſtium Judaici nominis Suſis narratur. Repetitio eſt enim & veluti ſumma eorum quæ antea contigerant.

Ultro quidem ſatemur ſtilum Græci Interpretis aliquando, in iis maximè quæ de ſuo ingenio inſerenda ad ornamentum hiſtoriæ cenſuit, cultiorem eſſe & elegantiorem, quàm pro more cæterarum Verſionum literalium Sacræ Scripturæ. Sed numquid propterea totum Opus ad fabellas amandandum, ejuſque additamenta non niſi humani ingenii fœtus habenda ſunt? Quædam interdum occurrunt (k) ex Hebræo ſatis manifeſtè derivata, ſtilumque referunt Helleniſtarum, & guſtum Sacrorum Scriptorum, qua in periodis, qua in phraſibus expreſſum. Nec monſtri loco habendum eſt, Aſſuerum Deum Iſraelis obſervaſſe, cum non minùs de illo religioſè locuti ſint Nabuchodonoſor apud Danielem (l), & Cyrus apud Eſdram (m). Plura ſanè oculis Regis Perſarum obverſata fuerant Divinæ potentiȩ documenta, quibus ea edoceri de Deo, quæ in ſuo edicto fatetur, potuiſſet. Quin & illud jure meritoque aſſerendum nobis videtur, Mardochæum, quo authore edictum illud prodiit, nec à debita in Regem obſervantia receſſurum ſe quidquam credidiſſe, neque contra Regis voluntatem acturum, ſi pios item & obſequii plenos in Deum ſenſus exprimeret. Quæ ad genus Amani è Macedonibus relatum, quæque ad conſilium ipſius transferendi Imperium Perſarum ad Reges Macedoniæ pertinent, ſatis alibi diſcuſſa ſunt (n).

Aſſueri edictum Perſis omnibus obſervantiam *Feſti Sortium* edicens, non ad religionem, ſed ad politiam pertinebat. Summæ enim felicitatis loco habendum erat, ab Amani tyrannide viri ſuperbi & impotentis imperium relevari. Quòd autem prodigioſa quædam & mira in hiſtoria vel Sacra vel Prophana contineantur, nunquam adeò valuerunt, ut falſitatis ſuſpicionem in hiſtorias crearent. Actum eſſet enim de certiſſimis & aſſertis quibuſque Hiſtoriis, ſi illis rejiciendis prodigioſa aliqua ſivè mira continens narratio ſatis haberetur. Quid tunc fieret de hiſtoria Joſephi Patriarchæ, Moyſis, Saulis, Davidis, aliiſque? An Mardochæus apud Eſdram idem ſit cum noſtro, ambigimus. Fac autem eſſet; quid inde? Nonniſi ante triennium à ſecunda Templi Jeroſolymitani dedicatione in tantam fortunam Eſther devenit (o). Potuit autem Mardochæus Jeroſolymam ſe contuliſſe ſivè ante, ſivè poſt obtentam ſupremam dignitatem, ac deinde Suſas repetiſſe, ubi fatis functum credimus.

Ultrò quidem concedimus, nec Eſdram neque Jeſum filium Sirach, neque Authores Librorum N. T. mentionem ullam de hiſtoria Eſther intuliſſe. Sed quæ inferendi neceſſitas? In 2. Macchab. 15. 37. ſermo eſt *de die Mardochæi*, nempè de Feſto Sortium. Porrò Feſtum illud poſt eventum, de quo in Libro Eſther, inſtitutum, ac deinde ſemper apud Judæos religioſè ſervatum, pro veritate ejuſdem hiſtoriæ argumentum eſt apertiſſimum. An fortè Feſtum aliquod inſtituitur ad fabellæ alicujus memoriam in poſteros perennandam? Si Dei nomen nuſpiam in Exemplaribus Hebraicis legitur, id caſui tribuendum eſt; cum alioqui tota narrationis ſeries luculentiſſimos divinitatis & veritatis characteres exhibeat; quin & venerabile illud nomen, ſin minus in Hebraico, certè in additionibus in calce Operis appoſitis, quas canonicas recipimus, ſæpiùs repetitum eſt. Rari tandem Scriptores illi, qui in cenſu Sacrorum Librorum Eſther non retulerunt, quid valeant adversùs teſtium phalangem, quam nos in favoram Operis produximus; quibus accedit unanimis Judæorum & Chriſtianorum ferè omnium conſenſus, veritatem hiſtoriæ ejuſque authoritatem agnoſcens? Quorumdam Patrum ambiguitas nullius planè momenti habenda eſt adverſus tot ſapientiſſimorum virorum expreſſam aſſertamque authoritatem.

De Authore hujus Operis non ſatis convenit. Sunt qui Eſdram ſtatuant (p). Eſdrâ recentiorem autumat Euſebius; quis tamen iſte Author recentior, ſilet. Pſeudo-Philo Judæus in Chronico, tradit Joachimum ſummum Sacerdotem Judæorum filium Joſue Opus illud rogante Mardochȩo ſuſcepiſſe. Magnæ Synagogæ tribuunt Hebrȩorum plures (q). Conſtat autem confecto Canone Judæorum vetuſtiorem eſſe librum, cum in eodem contineatur. Porrò Canon ille ante obitum Eſdræ, regnante Artaxerſe Longimano, abſolutus eſt; quare ſivè Eſdras ſive magna Synagoga Author Operis ſtatuatur, nihil prohibet. Plerique tamen Criticorum (r) autumant, Mardochæum ipſum quæcumque ſe potiſſimùm authore geſta ſunt, ſcribenda ſuſcepiſſe. Huic ſanè unà cum Eſther tribuendam conſtat Epiſtolam ad omnes undique Judæos miſſam pro Feſti Sortium celebratione (s). Porrò Epiſtolam illam, levioribus quibuſdam adjectis, Librum conficere, ex lectione cap. 9. Eſther ſatis intelligimus. Jure igitur Eſther & Mardochæus Libri hujus Authores potiſſimi habentur.

Potiſſimi, inquam; nonnulla enim in Opere occurrunt, quæ ſanè ab Epiſtola *Purim* aliena, & recentiori manu adjecta conſtat; ut illud (t): *Suſceperunt Judæi in ſolemnem ritum cuncta, quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat ..... Atque ex illo tempore dies iſti appellati ſunt Purim, id eſt ſortium, eo quod Phur, id eſt Sors, in urnam miſſa fuerat. Quæque ſuſtinuerunt, & deinceps immutata ſunt, ſuſceperunt Judæi ſuper ſe, & ſuper ſemen ſuum, & ſuper cunctos, qui Religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies abſque ſolemnitate tranſigere, quos Scriptura teſtatur, & certa expetunt tempora annis ſibi jugiter ſuccedentibus.* Verba illa & cætera deinceps in Textu Hebræo ad exitum uſque Libri adjecta, eſſe veluti epilogum Epiſtolæ Eſther & Mardochæi, ut Epiſtolæ Libri forma daretur, nemo ſanè non videt. Ibi de Mardochæo, tanquam de viro extraneo agitur; Epiſtola Sortium lau-

k Vide *Eſther.* 14. 15. *N-tradas ſceptrum tuum his, qui non ſunt.* Et *cap.* 16. ubi *paramythia* uſurpatur pro *ultrione*. In examen etiam revocâdus eſt ſtilus orationis Mardochȩi & Eſther.

l *Dan.* 2. 47. *&c.* & 3. 65. 96.

m 1. *Eſdr.* 1. 2. 3.

n *Eſther* 16. 10.

o *Templum dedicatum eſt A. M.* 3489. *& convivium Aſſueri incidit in A.* 3486.

p *Epiphan. de Ponder. & Menſur. Auguſ. de Civit. lib.* 8. *cap.* 36. *Iſidor. Origen. lib.* 6. *cap.* 2.

q *Talmudiſtæ in Baba Batra cap.* 1. *Rabb. plures.* Vide *Huet. Demonſtr. Evang. propoſ.* 4. *de Libro Eſther, art.* 2.

r *Clemens Alex. lib.* 1. *Strom.* *Abenezra, Abraha. Sapiens, Bonfrer. Serar. & alii.*

s *Eſther* 9. 20. 23. 25. & 11. 1. & 12 4. *Scripſit Mardochȩus omnia hæc, & literis comprehenſa miſit ad Judæos .... & ſuſceperunt Judæi in ſolemnem ritum cuncta, quæ Mardochæus literis facienda mandaverat .... Cuncta, quæ geſta ſunt, Epiſtola id eſt Libri hujus vol. continentur.*

t *Eſther.* 9. 23. 26. *&c.*

laudatur, ſimulque inſinuatur majorem Operis partem ex illa conſtare (u). Tandem ad Annales Regum Perſarum & Medorum provocatur, ut certum haberi poſſit teſtimonium de gloria, authoritate, & potentia ab Aſſuero in Mardochæum collatis. Huic igitur, quicumque tandem eſſet, Authori vetera ſuppetebant monumenta, eoque ſcribebat tempore, quo & Epiſtola *Purim*, & Annales Perſarum intacti adhuc ſervabantur. Quare ſi minùs coæva ſcriberet, certè tamen ex probatiſſimis monumentis Eſther & Mardochæi ęta ta ſcriptis, quæ literis mandaret, excerpebat; ut nihil prorſus illi defuiſſe authoritatis conſtaret, etiamſi ſuo tantùm marte, & non Dei Spiritu afflatus ſcriberet. Rerum, de quibus in hac Hiſtoria, geſtarum tempus crucem figit Eruditis. Multi alii ante ſolutam captivitatem conſtituere; alii poſt ſolutam. Harum etiam opinionum Authores in varias abeunt ſententias; ſunt (x) enim qui Aſſuerum hunc Scripturæ ipſum credant *Aſtyagem* patrem Darii Medi (y), ſive Darium ipſum (z). P. Harduinus (a) contendit, *Aſſuerum* hunc filium eſſe Cyaxaris, & fratrem Aſtyagis Medi, qui Perſidem univerſam ſubegit, & tributariam reddidit Babylonem, ſatis jam functis Nabuchodonoſore & Balthaſſare.

Qui poſt ſolutam captivitatem hiſtoriam illam revocant, alii quidem *Aſſuerum* hunc (b) confundunt cum *Cambyſe*, alio nomine *Aſuero*, ſivè *Artaxerſe*, qui ædificationi Templi Jeruſalem interceſſit (c). Ex illo parente ſtatuunt Darium, qui anno Regni ſecundo intermiſſam Templi ędificationem permiſit (d). Alii *Xerſem* malunt (e); alii *Artaxerxem* Longimanum (f); hi (g) *Mnemonem*, ac tandem *Ochum* (h). Recepta tamen hodie opinio Darium Hyſtaſpis tenet (i); ad cujus ætatem vitam prorogaſſe potuit Mardochæus, unà cum Jechonia in captivitatem Babylonicam deductus (k). Stetiſſe Templum ſub Eſther ſatis conſtat ex cap. 14. 9. In univerſa ditione Aſſueri frequentiſſimi erant Judæi pariter & Iſraelitæ, omnes Regio favore pollentes, ex quo Eſther & Mardochæus ad Summas dignitates evecti ſunt. In Aula hujus Principis nihil non Perſarum indolem refert. Hiſce conjecturis de ætate hujus hiſtoriæ indicium capiendum eſt, omneſque Regno Darii Hyſtaſpis quadrant.

u *Eſther* 9. 20. 23. 20. 32.

x *Mercator. in Chronolog.*
y Vide *Joſeph. Antiq. lib.* 10. *cap.* 22.
z *Ita Cedren.*
a *Harduin. Chronol. V. T. pag.* 102.

b *Hebr. in Seder. Olam. Genebr. Chronol. Vatab.*
c 1. *Eſdr.* 4. 6.
d 1. *Eſdr.* 6. 1. *&c.*
e *Joſeph Scalig. Emend. temporum lib.* 6. *Druſ. in Eſther* 1. *Calviſius Sikard.*
f *Bellar. de Verbo Dei lib.* 2. *Joſeph. Antiq. lib.* 11. *cap.* 6. *Nicephor. Chronic. Suid. Zonar. Salian. Menoch. Cajet. Petav.*
g *Euſeb. Chronic. Beda Hieron. in Ezech.* 4. *& in Dan.* 8. *Sulpit. lib.* 2. *Hiſt. Sixt. Sen. lib.* 8. *Bibl. alii.*
h *Serur. in Eſther, Gordon. Chronic.*
i *Rab. Sulom. Abenezra Lyr. Fevard. Tirin. Cornelius Bonfrer. Uſſer. Lancellot.* Nos etiam hanc prætulimus in Commentariis.
k *Eſth.* 2. 6. 55. 4.

DISSERTATIO
DE RE MILITARI VETERUM HEBRÆORUM.

QUÆ hodie contempta jacet & deſpecta Judæorum gens, olim potentiâ, virtute, atque rei militaris peritiâ bellicoſiſſimos omnes per orbem populos vincebat. Sivè enim bellorum multitudo ſpectetur, ſivè devictorum hoſtium potentia, ſivè copiarum numerus, ſivè tam hoſtium quàm peculiares illorum vires, rarus erit populus, qui Hebræorum glorię non concedat. Plura in Iſraele anterior ætas ſpectavit virtutis roboriſque ſpecimina, plura impavidi cordis facinora, plura exempla ſapientiæ ſimul, & prudentię, quorum memoria multo ſanè dignior eſt, ut cedro tradatur, quàm quæ de aliis populis vetuſtate celebrante ad poſteros tranſmiſſa ſunt. Quin & hiſtorię fortiter ab illis ſtrenuèque facta narrantes, eò cęteris Heroum hiſtoriis pręferendę ſunt, quòd multò pręillis certiſſimę ſint, multòque abſint ab aſſentationis, erroris, ignorantię, tum & exaggerationis ſuſpicione. Neque enim ſivè Romanenſes fabulę ſivè Heroum poetica commenta in illis narrantur. Vanos triumphorum titulos non jactantia hìc & populorum aſſentatio, ſed res fortiter geſta contulit; procul Urbium & Provinciarum prędones, quibus gerendi belli non alia ratio ſuppetit, quàm vincendi aliorumque bona diripiendi cupiditas. Viri ſunt plerumque bellicę virtutis & ſapientię gloriâ pręſtantes à Deo ejuſque Spiritu excitati animatique, ut ejus ultionem adversùs crimina, & defenſionem innocentium proſequerentur. Clara ſunt inter illos nomina Joſue, Calebi, Gedeonis, Jephte, Samſonis, Davidis, & Macchabęorum, quorum nomina ęternitati paria durabunt.

Validi Hebræorum exercitus.

Ea ſolet Judæorum ratio haberi, quaſi gens rara, brevioribus in Aſia clauſa limitibus, opprobrium & contemptum cæterorum populorum ſuſtineret. Quicumque talia de Judæis opinaretur, ille certè longiſſimè à vero aberraret. Eos enim ſcribebant exercitus Hebræi, quos Græci nunquam, nec Romani. Potentiſſimis quibuſque Aſiæ Regibus populiſque ſivè copiarum numero, ſeu virtute nihil concedebant; quin & ſuperaſſe illos aliquando, ingentibus de his omnibus relatis victoriis, viſi ſunt. Abia Rex Juda exercitum adversùs Jeroboamum Regem Iſrael duxit 400000. viris inſtructum, cum viciſſim Jeroboamus ſub armis haberet 800000. commiſſoque inter eos prælio ad 500000. è militibus Jeroboami cæſi ſunt (a). Phacee filius Romeliæ (b) Rex Iſrael uno ius dici

a Vide 2. *Par.* 13. 3. 17.
b 2. *Par.* 28. 6.

diei ſpatio trucidavit 120000. virorum ex copiis Juda. Zara Rex Æthiopiæ, ſeu potiùs Arabiæ exercitum in ditionem Juda 1000000. militibus ac 300. curribus conſtantem duxerat, cui 600000. fortiſſimorum Rex Juda oppoſuit (*c*), cujus prælii victoria penès Judæos ſtetit. David, & Salomon ſub ſignis jugiter habebant ultra 300000. virorum (*d*); & Joſaphat præſto fuiſſe leguntur 1160000. militum, quem numerum diſpoſiti in arcibus cuſtodes milites augebant (*e*). Quale, rogo, noſtræ ætatis Imperium jam validum, florentemque ſcribere potuiſſet? Eo copiarum robore Chananæa omnis natio jugum ſubire coacta eſt, tum & diſſipari illam contigit; eo Syri, Philiſthæi, Idumæi, Arabes, Amalecitæ, Madianitæ, Moabitæ pluribus prælijs fracti, dejecti, diſſipati ſunt. His viribus æquâ diu lance pugnatum eſt cum Ægyptiis, Aſſyriis, Chaldæis, Syris, & Romanis; quin & non ignobiles de illis omnibus relatæ ſunt victoriæ, nec ante ſuccumbere Judæis accidit quàm infami criminum, & impietatum ſuarum ponderi ſuccubuiſſent.

c 2. Par. 14. 9. 13.

d Vide 1. Par. 27.

e 2. Par. 17. 14. 19.

Hebræorum in armis virtus.

Tanta Hebræorum potentia ſivè Perſas, ſive Græcos, Romanoſve non latuit. Artaxerſes Rex Perſarum 1. Eſdr. 4. 19. 20. bellicoſiſſimam eſſe Judæorum gentem & extraneæ dominationis impatientem, cum Regibus ſuis bellicoſiſſimis parère didiciſſet, ultro fatetur. In florentiſſimo illo Xerxis adverſus Græcos exercitu inter innumeras, quibus conſtabat, gentes, Hebræos glorioſo *Solymorum* nomine ſupra cæteros omnes gentes diſtinctos fuiſſe Joſephus eſt author (*f*). Militum Hebræorum virtutem ſimul & fidem in pretio habuiſſe Alexandrum ſatis conſtat (*g*); illos proinde habere in exercitu ſtuduit; illis ab eo Rege conceſſa privilegia, tum & ſexcentæ amoris in eos ſui datæ ſignificationes. Demetrius Soter ad 30000. Hebræorum in exercitu ſuo ſcribi, ſi totidem potuiſſent, imperavit (*h*). Reges Ægypti Alexandri ſucceſſores, eodem, quo author Imperii ſui, amore Judæos proſequuti ſunt; non ſemel enim armorum illis imperium commiſerunt (*i*), corporis cuſtodiam, tum & maximi momenti arces. Quid Macchabæi in armis poſſent, Antiochus Epiphanes & Demetrius Syriæ Reges diſpendio ſuo experti ſunt.

f Joſeph. cont. Appion. l. 1.

g Antiq. l. 11. cap. ult. & cont. Appion. l. 1. & 2.

h 1. Macc. 10. 36.

i Joſeph. in Appion. lib. 2. narrat Oniam, & Doſithæum Imperatores copiarum Egypti à Philometore conſtitutos. Et *de Macch. lib. 4. cap. 5. de* Helcia & Anania ducibus pariter à Cleopatra matre Ptolemæi Lathuri conſtitutis.

Virtutem & conſtantiam Judæorum inſigni laudis elogio Diodorus Siculus commendans (*k*) teſtatur, Moyſem inſignem prudentiâ Ducem id præſtitiſſe, ut commiſſus ſibi populus ab ineuntibus annis belli artibus & tolerandis militaribus laboribus ſe traderet; ſuſcepiſſe autem illum bella in finitimos populos, quibus florentiſſimâ regione exutis, Judæis locum amœniſſimum fecerit. Tacitus etiam Hiſt. lib. 6. hoc de illis teſtimonium tulit: *Animas præliis peremptorum æternas putant; hinc generandi amor & moriendi contemptus.*

k Diod. Eclog. 6. Photii ex l. 40.

Quod igitur tractamus argumentum, nec minoris momenti eſt, nec Lectorum ſedulitate indignum; quin & eò majorem exigit animi intentionem, quò expeditiones plurimæ ab ipſo Deo ſuſcipiebantur (*l*). Univerſa belli gerendi diſciplina ad normam Legis Moſaicæ penè dirigebatur. Duces plerumque dati ſunt viri non militari tantùm, ſed etiam probitatis laude inſignes; ut jure meritoque Diſſertatio hæc noſtra inſcribi potuiſſet: *Tractatus bellorum Domini*; nihilque ſanctius ad rectè gerendi belli inſtitutionem præſcribi potuiſſet, quàm bella illa, de quibus in præſentia, ſiquidem Reges à præſcripta ſibi ea in re diſciplina, nunquam exorbitent.

l 2. Par. 13. 12. In exercitu noſtro Dux Deus eſt, & Sacerdotes ejus qui clangunt tubis: inquit Abias Rex Juda. Vide etiam 2. Par. 14. 18.

Prodigia in bellis Judæorum.

Quandiu Iſraelitis in Domini obſequio & fide manere viſum eſt, proſpero ſemper ſucceſſu bella geſſerunt. Quæ enim Domini juſſu ſuſceptæ expeditiones, illæ ſemper ſub ſignis habuiſſe prodigia victoriæ prænuntia leguntur. Semper Dei manus pugnantibus aderat, quæ robur victoribus, terrorem victis ingerebat. Elementa ipſa in Pharaonem ejuſque exercitum in tranſfretatione Erythræi militare viſa ſunt. Occultâ manu perculſus Amalec, cedere coactus eſt; occultâ, inquam, manu, quæ Moyſis in monte orantis protenſæ manus motum ſequi videbatur; Moyſe enim ad preces puras manus tendente, Joſue cum hoſte manus conſerens prævalebat. Iſraelem ſpatio 40. annorum in deſerto iter habentem per mediam Arabiam & Idumæam hoſtes ſtupentibus ſimiles immoti ſpectarunt. Edom, & Moab Divinorum armorum fulgore perſtricti hærere viſi ſunt. Og & Sehon Reges Amorrhæorum finitimarum gentium terrores, territi ipſi, ne reſiſtere quidem Moyſi auſi ſunt. Quid Joſue geſta poſt obitum Moyſis? nonne perpetua victoriarum ſeries? Idem ſemper virium & felicitatis tenor perſeveravit in expeditionibus Othonielis, Calebi, Gedeonis, Barach, Jephte, Samſonis, Saulis, & David, cum illi juſſu Domini arma ſumpſerunt.

Cum verò pro arbitrio rem gerendam Reges illi ſuſceperunt, excuſſoque Domini jugo omnia impotenter agere, omnia ad libitum diſponere, bella, quæ maximè voluiſſent, gerere cæperunt, tunc Deus omnem à ſe curam rei ad proſperum exitum deducendæ amovit. Reges illi ſævâ impotentiâ in proſperitate & pace feroces, cum bellis præmerentur imbecilles, hebetes, infelices in ludibrium & contemptum hoſtium venerunt.

Duo bellorum genera.

Duo apud Hebræos bellorum genera diſtinguuntur; alia enim juſſu Domini gerebantur; alia ſpontè ſivè Regum, ſivè populi voluntate ſuſcepta ſunt. Deo jubente manus conſerta eſt potiſſimùm cum Chananæis, Amalecitis, quæ duæ gentes diro anathemati devotæ fuerant. Juſſi proindè Hebræi exterminio illos delere; cautum ne fœdus ullum ferire quiſpiam ſivè in fidem recipere auderet. Reliqua in hoſtes Iſraelis ſuſcepta bella arbitrio eorum, qui Rempublicam adminiſtrabant, permittebantur. Juſtis probatiſque de cauſis poterant adversùs hoſtes arma capere, ſuppetias ſociis ferre, injuriam propulſare, de crimine ſive injuria ultionem expoſcere; uno verbo, quod aliis in ſuſcipiendo

bel-

Digitized by Google

bello permiſſum, id neque Judęis interdictum.

Indicendi belli ratio.

Politioribus quibuſque populis jure & moribus inſitum eſt, ne bellum priùs ſuſcipiatur, quàm ſive hoſtibus indicetur, ſive debita injuriæ reparatio poſcatur. Non antea iniri bellum Moyſes præcepit, quàm ut priùs æquę pacis conditiones hoſtibus proponantur (m). *Si quando acceſſeris ad expugnandam Civitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo; ſin autem fœdus inire noluerit & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam; cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omnes, quod in ea generis maſculini eſt in ore gladii, abſque mulieribus & infantibus, jumentis, & cæteris, quę in Civitate ſunt. Omnem prædam exercitui divides, comedes de ſpoliis hoſtium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi; ſic facies cunctis Civitatibus, quæ à te procul valdè ſunt, & non ſunt de his Urbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem Civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere, ſed interficies in ore gladii.*

m *Deut.* 20. 10. *uſque ad* 14.

Hæc igitur ad alia ſpectabant bella, quàm adversùs Chananæos; in illis enim non aliæ Iſraelis partes erant, quàm ut pronunciatum olim in illos anathema executioni mandaret. Neque enim gentis adversùs gentem res erat, ad præſcriptas humanitatis leges, & veluti ex ęquo gerenda. Dei erant omnia; parêre tantùm Iſraelitę juſſi. Ad inevitabile tunc malum è ſuo capite avertendum, datum antea Chananæis tempus: ſi rebus illi ſuis per pœnitentiam conſulere recuſarunt, id ſibi fuerat imputandum; norant enim quid grave in ſe diu ante fuerit ſtatutum. Ita nihil præter æquum ſivè Deus juſſit, ſivè egiſſe Iſraelitæ viſi ſunt, dum juſſionibus divinis obtemperarent.

In bellis indicendis nulla ſolemnis & conſueta forma præſcripta erat. Jephte ab Iſraelitis Transiordanicis in Ducem accitus, renunciandum juſſit Ammonitis arma in Iſraelitas ferentibus: *Quid mihi & tibi eſt, quia veniſti contra me, ut vaſtares terram meam?* Querentibus iiſdem Ammonitis de Judæis, tamquam debitam ſibi regionem occupantibus, Jephte poſt repulſam eorum calumniam, ita tandem concluſit: *Judicet Dominus arbiter hujus diei inter Iſrael & inter filios Ammon* (n). His ſimul dictis, conſertis cum hoſte manibus illum fudit fugavitque. Cum Philiſthęi infeſta arma in ditionem Juda tuliſſent, ultionem pro incenſis meſſibus ſuis à Samſone repetituri; ejuſdem Tribûs viri illos rogatum venerunt (o): *Cur aſcendiſtis adversùs nos?* Datâ autem ab illis fide de tradendo Samſone, Philiſthæi pedem retulerunt. Poſt deteſtabile illud crimen violatæ uxoris Leviticæ à Gabaonitis, Iſrael in unum cœtum coactus ultionem expetendam ſtatuit; miſſi tamen priùs ad Tribum Benjamin, qui tradendos ſibi noxios infami ſupplicio in medio Iſraelis perimendos, ut opprobrium univerſæ gentis tolleretur, poſtularent (p). Nec niſi poſtquam Benjamitæ poſtulata facere recuſarunt, arma in illos mota ſunt.

n *Judic.* 11. 32.

o *Judic.* 15. 10. &c.

p *Judic.* 20. 12.

Similem indicendi belli morem legimus, cum inter exercitum David, cui Joab imperabat, & exercitum Isboſeth, cui Abner, manus conſerenda fuit (q): *Surgant pueri, & ludant coram nobis*, ait Abner ad Joab: *Surgant*; reſpondit Joab; ſtatimque prima veluti prælii velitatio inter duodecim utrinque ſelectiſſimos commiſſa eſt. Amaſias Rex Juda proſpero quodam armorum ſucceſſu adversùs Idumæos elato tumens (r), miſit ad Joas Regem Iſrael, qui ſuo nomine invitarent: *Veni, & videamus nos.* Cui Rex Iſrael renunciari juſſit: *Carduus Libani miſit ad cedrum, quæ eſt in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Tranſieruntque beſtiæ ſaltus, quæ ſunt in Libano, & conculcaverunt carduum. Percutiens invaluiſti ſuper Edom, & ſublevavit te cor tuum: contentus eſto gloriâ, & ſede in domo tua.* His minimè acquieſcens Amaſias arma popoſcit, commiſſoque utrinque in Bethſames prælio, victoria penès Regem Iſrael ſtetit. Majori faſtu bellum indixit Benadad Rex Syriæ, cùm arma adversùs Achab ſuſciperet (s); caſtris enim è regione Samariæ poſitis, Feciales ad Regem Iſrael miſit, poſtulatum: *Argentum tuum, & aurum tuum meum eſt; & uxores tuæ & filii tui optimi mei ſunt.* Cui Achab imparem ſe reſiſtendo ſentiens, renunciari juſſit; *Juxta verbum tuum Domine mi Rex tuus ſum ego & omnia mea.* Eo reſponſo tumentior Benadad per Feciales iterum edixit: *Argentum tuum, & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi. Cras igitur eâdem horâ mittam ſervos meos ad te, & ſcrutabuntur domum tuam, & domum ſervorum tuorum, & omne quod eis placuerit, ponent in manibus ſuis, & auferent.* Eâ iniquitate commotis tum Achab eùm viri Regi à conſiliis, bellum decernendum atque tolerandam obſidionem cenſuerunt; quam tamen deinde non ſine ingenti ſuorum diſpendio ſolvere Benadad coactus eſt. Nechao Rex Ægypti in expeditionem Charcamarum pergens, tranſitum per regionem Juda tentavit. Joſias fines ſuos valido exercitu defendit; cui proinde Nechao edicendum juſſit: *Quid mihi & tibi eſt Rex Juda? Non adverſum te hodie venio, ſed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus feſtinatò ire præcepit. Deſiſte adverſum Deum facere, qui mecum eſt, ne interficiat te.* In incępto perſiſtens Joſias, arma in ſe Ægyptiorum provocavit, quibus victus lethalique vulnere affectus eſt.

q 2. *Reg.* 2. 14.

r 4. *Reg.* 14. 8. 9. 10.

s 3. *Reg.* 20. 1. &c.

Copiæ Hebræorum.

Decreto jam bello, qui genti præerat ſive univerſo populo, arma capere jubebat ſi res ita poſceret, vel ſelectiſſimos quoſque mittebat in expeditionem, ſi minori molitione res agenda fuiſſet. Joſue cum ſelectiſſimis, jubente Moyſe, manus cum Amalecitis conſeruit (t). Univerſus Domini Exercitus cum Sehon Rege Amorrhæorum, & Og Rege Baſan congreſſus eſt

t *Exod.* 17. 9.

Digitized by Google

eſt (*u*); com interim adverſùs Madianitas non niſi cum 12000. ſelectiſſimis procederetur (*x*). Copiæ Iſraelis omnes obſidionem Jericho ſuſceperunt (*y*), cum in alteram Hai expeditionem non oiſi 3000. primùm deſtinareotur (*z*); deinde verò omnis exercitus adductus eſt (*a*). Euodem gereodi morem ſecutus eſt Joſue, cùm Gabaonitis adverſùs 5. Reges Chananæorum ſuppetias ferret (*b*); ſicut & cum bellum agendum eſſet in Jabin cæteroſqueReges plagę Chanaanitidis ſeptemtrionalis (*c*). Raræ ſub Judicibus leguntur expeditiones ab univerſo Iſraele ſuſceptæ. Prius enim bellum in Adonibeſechum à geminis Tribubus Juda & Simeon illatum eſt (*d*). Aod cum Ephraimitis jugo ſervitutis Moabiticæ Iſraelem relevavit (*e*). Sub ſignis Barac & Deboræ nunquam Tribus Ruben, Gad, Dan, & Aſer militaſſe leguntur; unicis taotùm Tribubus Iſſachar, Zabulon, & Neptali res illa commiſſa videtur (*f*). Ex 21000. quos in ſuo exercitu numerabat Gedeoo è Tribu Manaſſe, Aſer, Zabulon, Nephthali collectos, ſolos 300. in expeditionem adverſùs Madianitas, nec improſpero eventu, duxit (*g*). Exercitu ex Traosjordanicis Iſraelitis conſtante, Jephte maous cum hoſtibus conſeruit (*h*). Unicum ejus ætatis bellum ab uoiverſo Iſraele ſuſceptum, illud eſt, quod communi decreto adverſùs Tribum Benjamin ſtatuerunt. Eâ expeditione confectâ, cum ſolos ex omnibus cives Jabes in Galaaditide abſtinuiſſe ab armis animadvertiſſeot, ſtatim manus 10000. virorum immiſſa eſt regioni depopulandæ, diripiendæ Urbi, neci tradendis viris, fœminis & maribus omnibus, ſolis exceptis puellis, quæ deinde nuptui reliquis Tribubus Benjamin conceſſæ (*i*).

Sub Regibus, univerſo Iſraele uoo ſub Principe coaleſceote, inſtructiores erant exercitus, majoris momenti & gloriæ expeditiones, militaris diſciplinæ rigor exactior. Saul in ipſo Regni ſui exordio, cum ab arandâ terrâ regrederetur, certior factus Ammonitas arctâ obſidione urbem Jabes vallaſſe, ſtatim in fruſta diſcerpto, quem ducebat, bove, ejus diſſecti partes per univerſas regiones miſit, ſimul edicens: *Quicumque non exierit, ſic fiet bobus ejus* (*k*). Idem Rex, juſſus à Domino, arma delendis Amalecitis capere præcepit omnibus, & *recenſuit eos quaſi agnos* (*l*), tum & copias ex omnibus collectas in expeditionem adduxit. Qui poſtea regnarunt Principes, immanes illos exercitus inſtruxerunt, de quibus in ſuperioribus.

Dux omnium ſupremus in Exercitu Iſraelis Dominus habebatur, cui proindè nomen inditum *Deus exercituum*; quemadmodum & copiæ Iſraelis non ſemel à Moyſe appellantur *exercitus Domini*. Totus in bellum non exercitus ſed populus Deo Duce movebatur. Noo ſemel ejus Arca, Dei præſentis ſymbolum, in mediis caſtris ſiſtebatur; exaudiebatur buccinarum Aulę Domini ſonitus, quas Sacerdotes Deique miniſtri inflabant. Copiarum Imperator non niſi Dei ſupremi Imperatoris vicibus fungebatur; ipſe verò, qui in exercitu Imperator, in Republica Rex, Judex, Princeps habitus eſt. Milites ad bellum procedeotes, in ædibus ſuis uxores filioſque, tamquam obſides fidei ſuæ, relioquebant. Semper in bellum ad progrediendum expediti felici quadam neceſſitate egregiè præſtandi muneris ſui tenebantur, cùm pro Patria & Religiooe pugoaodum illis fuerit, quę charorum omnium in muodo chariſſima habebant. Ex agris & campeſtribus exercitationibus ad militiam aſſumpti, *neſcio quomodo minus mortem timebant, qui minus deliciarum noverunt in vita*, ut verba Vegetii lib. 1. cap. 3. uſurpem. Ita ſob manu exercitus inſtructiſſimi ſimul & florentiſſimi parabantur. Stipendium ſolvendi militibus primum Authorem fuiſſe Joannem Hircanum Joſephus Aotiq. lib. 13. cao. 16. teſtator.

Exercitûs Domini Imperator.

u Num. 25. 23. 24.
x Num. 31. 4. 5.
y Joſue 6. 7.
z Joſue 7. 3. 4.
a Joſue 8. 1. *Tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum.*
b Joſue 10. 7.
c Joſue 15. 7.
d Judic. 1. 3. 4.
e Judic. 3. 27.
f Judic. 5. 15. &c.
g Judic. 6. 35. & 7. 3. 6.
h Judic. 12. 29. & 22. &c.
i Judic. 25. 9. 10.
k 1. Reg. 15. 7.
l 1. Reg. 15. 4.

Moribus Iſraelitarum nunquam olim receptum fuerat, ſivè ut militia ad vitæ profeſſionem redigeretur, ſive merceoarii milites publicâ impensâ detinerentur; milites ſimul erant & cives vel agricultores, vel artifices. Sub Davide primùm obtinere cepit, ut milites perpetuò ſub ſignis haberentur Priocipis impenſis (*m*). Legimus 2. Par. 25. 6. Regem Juda olim ſibi 100000. Iſraelitarum ſoluto 100. talentorum pretio comoaraſſe. Sed hæc pecuniarum ſumma non militibus ſed Regi ſolvebator. Plerumque, qui ſcriberentur, ſuis impenſis ad bellum procedebant, ſinguli de ſuo armis inſtroebantur, ſinguli cibos impendio ſuo parabant, nec aliud laborum ſuorum præmium expectandum illis fuerat, quàm hoſtium ſpolia poſt victoriam. Militaris hæc diſciolina, quæ ſub Moyſe, Joſue, & Judicibus ſervabatur, ſub Regibos manſit, nec deſiit poſt captivitatem ſub Macchabæis, donec Simon unà ſimul Summus Sacerdos, & Princeps gentis ſuę mercenarios milites ſub ſignis ſemper habendos conſcripſit. Vide 1. Macch. 14. 32. Eadem recepta fuiſſe olim apud Romanos, Græcoſque in hiſtoriis legimus, iiſdemque moribus cenſeri conſueviſſe Orientales arbitror. De conſcribendorum militum ętatę nihil certi. Apud Romanos 17. annorum ætate juvenes ſacramento militię adigebantur.

Iſai patri David tres erant in exercitu Saulis liberi; David natu minimus paſcendis gregibus patris ſui domi manſerat, eumque ſubinde pater ad deferendas fratribus neceſſarias annonas (*n*), nempè 10. panes, & menſuram ciceris toſti (vulgaris eo tempore cibus erat) in caſtra mittebat. Delatæ etiam à Davide, à patre commiſſa munera, ad Imperatorem 10. rotulæ caſei. Ipſe David coactus tumultuariam fugam Jeroſolymâ capere, metu ne ab Abſalone ſupprimeretur, oblatos ſibi à Siba famulo Miphiboſeth commeatus in itinere recepit [*o*] 200. panes, utrem vini, 100. alligaturas uvæ paſſæ, & totidem maſſas palatharum, ſeu dactylorum. Subventum eſt etiam laboranti Principi ab amicis, qui in Transjordanis verſanti neceſſaria ſuppeditarunt (*p*), tam de ſtra-

tis,

Hebræorum milites.

m Vide 2. Reg. 13. & 1. Par. 11. & 2. Par. 18.
n 1. Reg. 57. 13.
o 2. Reg. 56. 2.
p 2. Reg. 17. 28.

Digitized by Google

tis, tapetibus, vaſis fictilibus, quàm de hordeo, frumento, farinâ, frixis ciceribus, & frixo item tritico, melle, butyro, ovibus, vitulisque ſaginatis. His exemplis quæ potiſſimum annona ſufficeretur militibus apparet.

Arma

Arma quiſque ſua providebat. Armamentaria publica construendi mos primùm poſt Davidem obtinuit; ſub Judicibus & prioribus Saulis annis rariſſima erant in Iſraele arma. Scitum eſt Samgar 600. Philiſthæos ſtricto vomere peremiſſe (*q*). Debora in ſuo Cantico victoriam celebrat Iſraelitarum, quorum exercitus 40000. militibus conſtans lanceis & ſcuto carebat (*r*). Conſuetis armis uſum Samſonem nunquam legimus; quidquid enim primùm ad manum veniebat, ſtringebat in hoſtes, ſivè mandibulam aſini ſivè clavam &c. In bellis Saulis adversùs Philiſthæos, ſoli in toto exercitu Iſraelis Rex, & Jonathas ejus filius gladio & lanceis armati apparent. Omnem ponebant curam Philiſthæi, qui Hebræos opprimebant, ne ullus unquam armorum Artifex in regionem veniret; ut ſi quid fortè vitii inſtrumenta colonica contraxiſſent, illis corrigendis venire in regionem Philiſtæorum oporteret.

q *Judic.* 3.31.

r *Judic.* 5.8.

Equi & currus.

Sed non diù poſt Saul Regium ſibi ſatellitium inſtruens, ſuos armavit corporis cuſtodes (*s*), ſuoſque exercitibus Duces conſtituit. Abner copiarum ipſius Imperator, militibus etiam ſub Isboſeth filio Saulis præfuit (*t*). Copiarum Davidis Præfectus datus eſt Joab (*u*); Salomonis Banaja (*x*). Davide regnante ſub ſignis perpetuò habent 288000. virorum, adjectis inſuper Cerethim & Phelethim, qui ex Philiſthæis milites ducti Regi ſerviebant. Ejuſdem Regis cuſtodiæ aſſignati erant 24000. virorum ſingulis menſibus (*y*). Nihil de numero militum detractum ſub Salomone; quin & adjecti equi plures & currus. Ad 40000. præſepia equorum currilium (*z*) & 12000. equeſtrium enumerat Scriptura; ſeu ut alibi etiam annotatum eſt (*a*), 1400. currus & 12000. equites inſtructos habebat, quorum partem in Urbes munitiſſimas diſtribuit, partem ad cuſtodiam Aulæ retinuit. Rex iſte, qui pacifici elogio donatur, ſolus eſt inter Reges Hebræos, qui equites & bellatores currus detineret; neque enim ſive Davidis patris ipſius, ſive Regum poſt ipſum luxus eò uſque proceſſerat, ſed vel ſolis contenti erant peditibus, vel curribus quidem, ut à Regibus Salomonis ſucceſſoribus factum, ſed rarioribus & exercitui formando imparibus. Quin & adeo à curribus abhorrebat David, ut quos olim è Syris ceperat currus & equos, illos quidem cremaverit, hos verò præciſis crurium nervis ad omnes uſus inutiles effecerit (*b*). Rapſaces unus ex Præfectis Sennacherib hæc Judæis exprobabat (*c*): *Dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis aſcenſores eorum*. Græci pariter & Romani olim ſolis peditibus bella gerebant; lege etiam vetitum fuerat, Imperatores equo vehi; huic in favorem Fabii Maximi derogatum eſt (*d*).

s 1. *Reg.* 22.7.

t 1. *Reg.* 26.7. 14. & 2. *Reg.* 2.8.

u 2. *Reg.* 8.16.

x 3. *Reg.* 2.35.

y 1. *Par.* 28.

z *Reg.* 4.26.

a 3. *Reg.* 10. 26. & 2. *Par.* 9.25.

b 2. *Reg.* 8.4.

c 4. *Reg.* 18.23.

d *Plutar. in Fabio.*

Reges ipſi per ſe bellum gerebant.

Solebant ipſi per ſe Reges in bella procedere, & inter pedites, non ſecùs ac vulgaris quiſque miles, manus conſerere. An Saul & David equitibus ſivè curribus uterentur, nullibi conſtat. Ut ſtudium ejuſdem David, conſerendi ſcilicet per ſe cum hoſtibus manus, & vitâ ſuâ ſæpiùs in ardore pugnæ periclitandi univerſus Hebræorum populus reprimeret, etiam atque etiam rogando vix impetravit (*e*). Verùm ſequioribus annis Reges Juda & Iſrael, omni Regio cultu ſpectabiles, de curru pugnabant. Sequebatur plerumque Regium illum currum vacuus alter, vel oſtentationis gratiâ, vel ut in omnes eventus Regi præſto haberetur (*f*). Cùm Achab & Joſaphat junctis viribus in Syros certarent, Rex Syriæ mandatis ſuos oneraverat, ut omnem pugnæ impetum in unum Achabum verterent. Achab vaticinium Michææ Prophetæ, quo ſibi mortem portendi audierat, eluſurus, ementitis veſtibus, & nullo à cæteris diſtincto cultu, in pugnam proceſſerat. Solus qui Regiis inſignibus micaret, Joſaphat ſpectabatur; cujus prono de aſpectu decepti Syri omnem in illum pugnæ impetum verterunt. Sed clamoris ſublati indicio agnitus à Joſaphat, deflectentibus aliò hoſtibus diſcrimen evaſit. Interim caſu projecta ſagitta Achabum in pectore transfodit, qui ſe vulneratum ſentiens Aurigæ injunxit: *Verte manum tuam & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus ſum* (*g*). Joſias tranſitum Regi Ægypti in expeditionem Aſſiriæ proficiſcenti per terras ſuas prohibiturus, ementitis veſtibus & nullo Regio cultu inſignis in pugnam prodivit; nec tamen his omnibus cautionibus vitavit, quin lethali vulnere afficeretur; ſtatimque confoſſus domeſticorum operâ tranſlatu *de curru in alterum currum, qui ſequebatur eum more regio* (*h*). Abſalom mulum adequitans certabat fatale illud prælium, in quo ipſe ex arbore ſuſpenſus demum enecatus eſt (*i*). Amalecita ille, qui nuncius de occiſo à ſe Rege Saule ad Davidem venerat, ſublatam ab eodem Saule armillam & baltheum Regium detulit (*k*); his ergo ornamentis inſignis Saul in pugnam ad Gelboe proceſſerat.

e 2. *Reg.* 21. 24.

f 2. *Par.* 35.24.

g 3. *Reg.* 22. 34.

h 2. *Par.* 35. 23.24.

i 2. *Reg.* 18.9.

k 2. *Reg.* 1.10.

Militares Judæorum Præfecti.

De Imperatoribus exercitûs Iſraelitici & Præfectis ſecundariis fuſiùs hìc agendum non ducimus, cum alibi de illis longiùs nos acturos ſperemus. Illud tantummodo animadvertendum, præter *ſupremum Ducem*, quod olim munus ſub Saule præſtabat *Abner*, ſub Davide *Joab*, ſub Salomone *Banaja*, notum fuiſſe in Exercitu *Chiliarcham* ſeu mille viris Præfectum, quem Vulgata plerumque Tribuni nomine deſignat. Alter ab illo ſuccedebat *Centurio*, cui inferiores *Chamiſchim*, ſivè Præfecti quinquaginta. Erant etiam inter cæteros *Schaliſchim*, quorum præciſum munus adhuc latet (*l*). Decuriones in Exod. 18. 25. & 1. Macch. 3. 55. leguntur. Recenſentur etiam inter militares Præfectos *Scribæ* vel *Legati*, & *Soterim*, Feciales. Hi militiæ Iſraeliticæ Præfecti, de quibus fuſiùs in Diſſertatione de Præfectis Regum Juda.

l Vide *noſtrum Comment. in Exod.* 14.7.

Bella non longiùs protracta apud Hæbræos.

Expeditiones, de quibus in Scriptura, plerumque brevi temporis ſpatio abſolvebantur; nec majori potuiſſent immanes adeò exercitus detineri, cum maximè nulla compararetur annona, quam ſinguli ſibi parare ac ſecum deferre cogebantur, niſi fortè aliquam nacti fuiſſent in agro & ex hoſtili rapinam. Tota inſuper regio miſerè vaſtata jacuiſſet & deſerta, ſi universus ille exercitus plurium menſium moram in agro traxiſſet. Bellum Moyſis in Amalec intra unius diei periodum abſolutum eſt. Unius prælii cum Og & alterius cum Sehon præmium fuit utriuſque Principis ditio, quam ſtatim à victoria Iſraelitæ poſſederunt. Cum enim in moribus poſitum eſſet ætate illa, ut copias omnes Regni in prælium deducerent, poſt infelicem illius exitum, nihil erat quo alterum prælium inſtaurare poſſent. Pauciſſimorum etiam dierum res fuerunt, per Joſue ſuſceptæ expeditiones. Anguſta erat regio, hoſtes in fronte, & prælium poſcentes, ut diutiùs quærendi non eſſent; ſtatim manus conſerenda, inſtruendumque prælium plerumque acre & cruentum, quo de re tota ſtatim decernebatur. Nec rarò poſt eam victoriam actum erat de victis. Moabitis è Paleſtina pellendis, ſicut & Madianitis regione ſuâ exuendis unicum prælium, illud ab Aod, hoc à Gedeone commiſſum, valuit. Celeberrima, undecim Tribuum in Benjamin expeditio paucarum hebdomadarum ſpatio decreta, ſimul ſuſcepta, & abſoluta eſt. Omnium quotquot intra Palæſtinæ limites geſtæ ſunt, expeditionum diuturniſſima fuit, qua olìm Goliath Iſraeliticis copiis petulans inſultabat. Utrique enim hoſtes, Philiſthæi ſcilicet & Hebræi, in caſtris è conſpectu poſitis 40. ſolidis diebus hæſerant, cùm David in caſtra veniens ſingulare cum Gigante certamen inivit. Bellum Abſalonis in David, tum Regum Iſrael & Juda ſivè inter ſe, ſivè cum Philiſthæis non menſibus & annis, ſed diebus tantùm durabat. Cum verò ſivè formandæ obſidiones, ſivè in remotas regiones expeditio ſuſcipienda erat, tunc diuturniora erant bella & ardua, comportandæ maximè annonæ difficultate. Peracto bello, populus, ne expectatâ quidem regrediendi facultate, proprias ædes & artes repetebat.

Ordo aciei in prælium inſtruendæ.

Quo ordine acies in prælium inſtruerentur apud Hebræos ignotum. His ſæpè phraſibus Scriptura utitur: *Dirigere aciem; inſtruere aciem* (m): *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata* (n). Textus ad literam habet, *ut chorus in campo*. Legimus 1. Par. 12. 38. fugienti Saulis furorem Davidi manum ſtrenuiſſimorum virorum *expedientiam ad pugnam*, vel juxta vim originalis, *qui acies veluti greges inſtruebant*, ſeſe adjunxiſſe. Legimus in ſuperioribus Saulem *recenſuiſſe ſuos quaſi agnos* (o); & 3. Reg. 20. 27. ſermo eſt de Syris, qui validiſſimum exercitum in Iſraelem duxerant; cum viciſſim Iſraelitæ caſtra adversùs illos poſuiſſent, *quaſi duo parvi greges caprarum*. Eâdem etiam phraſi uſus Jeremias 6. 3. Aſſyrios deſcribens, venturos dicit: *Adversùs Sion paſtores & greges eorum fixerunt in ea tentoria in circuitu, paſcet unuſquiſque eos, qui ſub manu ſua ſunt*. Aciem inſtruentes Duces veluti Paſtores gregem ordinantes Homerus pariter inducit (p).

m *Gen.* 14. 8. *Judic.* 20. 22. & 1. *Reg.* 4. 2. & 17. 21.
n *Cantic.* 6. 3.
o 1. *Reg.* 15. 4.
p *Iliad.* B.

Portò ſine controverſia receptum eſt, Orientales olim acies ſatis inconditas in pugnam produxiſſe; maximumque prælii momentum poſuiſſe in impetu quodam, ardore, & virtute militum potiùs, quàm in apta ordinum diſpoſitione, & militari ad Ducis imperium ſanctè cuſtoditâ diſciplinâ. Egregia ſanè virtutis & roboris documenta exhibita ab illis miramur; ſed peccatum in his non rarò adversùs optimam belli gerendi diſciplinam.

Arcus, funda, curſus maximi apud Iſraelitas habita.

Agilis in jaculando projiciendiſque fundâ lapidibus peritia, ſicut & in curſu pernicitas plurimùm habebantur; qua in re (nempè quòd validis tanquam æneus arcus lacertis inſtructus eſſet, & pernicitate quantâ cervos æquaret) quòd maximè præſtaret David gratias Deo agit (q). Azael frater Joab pernicitate omnes ſui temporis vincebat, quem proindè Scriptura *capreis quæ morantur in ſylvis*, comparat (r). Lecta erat in Tribu Benjamin nec infrequens manus hominum fortiſſimorum, qui utrâque manu expeditiſſimè utebantur (s). Viri illi fortiſſimi, qui Davidi Saulem fugienti ſeſe adjunxerunt robuſtiſſimi dicuntur, & *pugnatores optimi tenentes clypeum & haſtam; facies eorum quaſi facies leonis, & veloces quaſi capreæ in montibus* (t). Eodem fermè epitheto Homerus Achillem donat: *curſu promptus*. Hac una in re ſupra Ajacem præſtitiſſe Achillem, cùm virtus utrique eſſet non impar, Idomeneus ingenuè profitetur (u). Heroes illi, qui in præliis maximè ſub Davide excellebant, inſigni aliquo virtutis facinore diſtinguebantur; illis autem gloriæ dabatur leones non gladio, ſed fuſte interemiſſe; his, tribus tantùm viris, per media hoſtium caſtra impunè tranſiſſe; erant quos 300. hominum uno ſingulari certamine interſectorum gloria commendabat, quos 800. ac tandem tertius his omnibus præſtabat, qui ſolus exercitui Philiſtæorum ingruenti reſtitiſſet. Nec minor in eo honoris certamine à Macchabæis gloria relata eſt, quorum fortiter non minùs ac piè & religiosè geſta ſolâ hiſtoriarum Judæ, Eleazari, Jonathæ & Simonis lectione ſe produnt.

q *Pſal.* 17. 34.
r 2. *Reg.* 2. 18.
s *Judic.* 20. 16. & 1. *Par.* 12. 2.
t 1. *Par.* 12. 8.
u *Homer. Iliad.* N.

Quid ante prælium ediceretur.

Sub ipſum ineundi prælii articulum, vel fortè antequam in hoſtes progrederetur, ante ſingulas turmas edicebatur (x): „ Quis eſt homo, qui ædificavit domum „ novam, & non dedicavit eam? vadat & „ revertatur in domum ſuam, ne fortè „ moriatur in bello & alius dedicet eam. „ Quis eſt homo, qui plantavit vineam, „ nec dum fecit eam communem, de qua „ veſci omnibus liceat? vadat & revertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo ejus fungatur „ officio. Quis eſt homo, qui deſpondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & revertatur in domum ſuam, ne

x *Deut.* 20. 5.

for-

„ fortè moriatur in bello, & alius homo „ excipiat eam. Quis eſt homo formidoloſus & corde pavido? vadat & revertatur in domum ſuam, ne pavere faciat „ corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt. His ſimul dictis, con„ tinuò Sacerdos ante ipſam aciem ſtans denunciat: *Audi Iſrael: vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis: non pertimeſcant cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos; quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra adverſarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.* Hujus diſciplinæ exemplum habes 1. Macc. 3. 56. Tradunt RR. retrò poſt militum ordines ſtatui conſueviſſe fortiſſimos quoſque Duces ſecundarios cum falcibus & aſciis, ut ſi qui fortè terga vertere auſi fuiſſent, ſtatim ab illis trucidarentur. Sed hæc ſilente Scripturâ, tamquam Rabbinica commenta deridenda ſunt. Ex nonnullis Scripturæ teſtimoniis ſuſpicor, ſignum prælii non à ſtantibus ſed ab aſſidentibus militibus auditum (y); quod pluribus aliis populis commune fuiſſe ſatis conſtat.

y 1. Reg. 17. 48. & 2. Reg. 2. 14.

Signum committendi prælii à Sacerdotibus clangore buccinarum dabatur: *Filii Aaron Sacerdotes clangent tubis*, ait Moyſes Num. 10. 8. *eritque hoc legitimum ſempiternum in generationibus veſtris. Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes, qui dimicant adversùs vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Domino Deo veſtro, ut eruamini de manibus inimicorum veſtrorum.* Sacræ habebantur buccinæ apud Ægyptios, cæteroſque populos; quin & apud eaſdem gentes ſacris hiſce inſtrumentis uti niſi ingenuis nefas, ampliſſimi etiam quique viri è dignitate ſua arbitrabantur, ſi buccinis clangerent (z). Ad bellum in Madianitas Phinees filius Eleazari Summi Sacerdotis miſſus eſt, *ut vaſa ſancta & tubas ad clangendum* (a) in exercitu haberet. Clangor buccinæ præſtandæ à Deo opis & divinæ præſentiæ veluti pignus reputabatur. Balaam ſub oculis habens ſubjecta Iſraelitarum caſtra exclamavit (b): *Non eſt Idolum in Jacob. Dominus Deus ejus cum eo eſt, & clangor victoriæ Regis in illo.* Abia Rex Juda his verbis copias Regis Iſrael affatos eſt (c): *In exercitu noſtro Dux Deus eſt, & Sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & reſonant contra vos. Filii Iſrael nolite pugnare contra Dominum.* Proceſſum inde ad pugnam, in qua præſtantiores licèt viribus & numero copiæ Jeroboam, quamvis univerſum per circuitum exercitum hoſtium clauſiſſent, verſis tamen militibus Abiæ in pugnam, atque ſacrarum buccinarum clangore confirmatis, tantus repente terror Iſraelitas inceſſit, ut in fugam ſtatim effuſi paſſim ab hoſtibus cæderentur, deſideratis eâ pugnâ ex illis 500000. virorum. Scitum eſt quid in obſidione Jericho inſonantibus ſacris buccinis monſtri acciderit; repente enim corruentes muri aditum in Urbem hoſti fecerunt. Joſaphat Rex Juda in expeditionem adversùs Moabitas, Idumæos, & Ammonitas procedens, Levitas cum muſicis Templi inſtrumentis in ipſa aciei fronte ſtatuit, veluti ſi ad triumphum proficiſcendum fuiſſet; certam enim ſibi ſpondebat victoriam, quam Jobaziel Propheta oraculo prædixerat (d). Succeſſu temporis Joannes, & Juda Machabæi filii Simonis Summi Sacerdotis exercitum Cendebæi non aliis armis quàm buccinarum clangore fugarunt. 1. *Macch.* 16. 8.

z Vide *Lipſ. de Milit. Rom. l.* 4. *cap.* 10.
a *Num.* 31. 6.
b *Num.* 23. 21.
c 2. *Par.* 13. 12.
d 2. *Par.* 20. 14. 21.

Duces cornibus clangebant.

Sedulò tamen diſtinguenda ſunt duo buccinarum genera; alterum, de quibus modò, ſolis Sacerdotibus permiſſum; alterum, quod ipſiſſima erant cornua in uſum Ducum, cogendis militibus & canendo receptui deſtinata. Aod poſt occiſum Eglonem Regem Moab, montes Ephraim diſcurrit, inflato cornu copias ad pugnam cogens, collectâque militum manu impetum in Moabitas fecit (e). Simili apparatu Gedeon milites in Madianitas coegit (f). Saul cornu in Philiſthæos ſignum prælii dedit, deletis antea à Jonatha hoſtibus Gabaam defendentibus (g). Joab pariter cornu receptui cecinit, ut ardorem inſequendi hoſtes ſuorum reprimeret (h). Idem præſtitum in prælio adversùs Abſalon (i). Seba filius Bochri populum ut unà ſecum arma caperet, inflato cornu excitavit (k). Hac arte facilè ingens copiarum numerus cogebatur; longè enim latèque diſcurrens ſonus omnes excibat, cùm maximè regio eſſet anguſtis limitibus clauſa, incolis frequens, ſeu vicis parum inter ſe diſtantibus conſita; ac tandem populus rebus novis ſtuderet.

e *Judic.* 3. 27. *Statim inſonuit buccinâ in monte Ephraim, deſcenderunt cum eo filii Iſrael.*
f *Judic.* 6. 34.
g 1. *Reg.* 13. 3.
h 2. *Reg.* 2. 28.
i 2. *Reg.* 18. 16.
k 2. *Reg.* 20. 1.

Speculæ & ſigna in æditis turribus, & montibus.

Receptum etiam apud Palæſtinos, ſpeculatores in turribus editiſque locis conſtituere, qui ſi fortè hoſtes proſpexiſſent, ſivè clangore buccinæ, ſivè malo aliquo in cacumine levato indicium ejus rei civibus præbeant: *Si clanget tubâ in civitate, & populus non expaveſcet?* ait Amos 3. 6. *Si ſpeculator viderit gladium venientem*, ait Ezechiel 33. 3. 4. *& non inſonuerit buccinâ, & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate ſua captus eſt.* Et Jeremias 6. 1. *In Thecua clangite buccinâ; & ſuper Bethaven levate vexillum, quia malum viſum eſt ab Aquilone.* Porrò ſignum illud in editis montibus ſtatuebatur; lucis enim cacumina montium veſtiebantur, quorum arbores accenſis in faſtigio ignibus ardebant, vel panno aliquo, cujus longè proſpectus foret, diſtinguebantur: *Omnes habitatores Orbis, qui moramini in terra*, ait Iſaias 18. 2. 3. *cum elevatum fuerit ſignum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis.* Et alibi (l): *Laxati ſunt funiculi tui, ſic erit malus tuus, & dilatare ſignum non queunt.* Abſalon Regnum affectans ſocios conſpirationis admonuit, ut cùm primùm tubam clangentem audirent, ſtatim ab omnibus clamaretur: *Vivat Abſalon* (m). Salomonem (n), & Jehu (o) venientes tubæ clangentis indicio agniti ſunt. Cum Holofernes in obſidionem Bethuliæ proceſſiſſet, conſtituti in montibus & anguſtiis viarum milites, tum & in omnibus Urbium turribus ignes accenſi (p).

l *Iſai.* 33. 23. Vide, ſi lubet, & *Iſai.* 5. 26. & 11. 12. & 13. 3. & 30. 17. & 49. 22. *Jerem.* 4. 7. &c.
m 2. *Reg.* 15. 10.
n 3. *Reg.* 1. 34.
o 4. *Reg.* 19. 13.
p *Judith* 7. 5.

Currus bellici

Modò de armis Hebræorum agendum. Currus ferrei ſivè falcati armorum genus erat, quod maximè in prælus apud Antiquos timeretur. Duo ſunt in Scriptura currium bellicorum genera; alii vehendis tantùm Principibus, Ducibuſque, alii ferro armati, ut in ſtragem peditum adversùs hoſtes urgerentur. Omnium vetuſtiſſimi memorantur currus à Pharaone adversùs Iſraelem ex Ægypto digredientem ducti; qui omnes currus Erythræi vorticibus 600. numero abſorpti ſunt (q). An verò armis inſtruerentur, ſive tantùm vectorii eſſent currus, Moyſe ſilente non conſtat. Chananæi, quibuſcum Joſue manus ad aquas Merom conſeruit, habebant in exercitu *equos & currus immenſæ multitudinis* (r). Nunquam Tribus Juda valuit in expugnatione Urbium agri Chananæi; qui pè quæ armatis ſivè ferratis curribus defenderentur [s]. Siſara Dux copiarum Jabin Regis Aſor 900. currus in exercitu ſuo ducebat [t]. Sed omnium maximè terribilis erat, quantum ad currus attinet, exercitus Philiſthæorum, qui ad 30000. currus (niſi mendum ſit in numero) & 6000. equos in Saulem armaſſe leguntur (u). Omne exercitûs Syriæ robur, cus ſæpiùs cum Davide res fuit, curribus erat potiſſimùm. David captos 5000. currus Regis Adarezer (x), præciſis equorum nervis inutiles reddidit, ac 900. igne abſumpſit; ut ex omnibus 500. tantummodò ſibi reſervaret. Alio prælio ad 700. currus ex hoſtibus cæpit (y). Cum Benadad Rex Syriæ inſigni clade, in qua 500000. virorum deſiderata, à Rege Iſrael affectus eſſet, ſuggerentes ſuos auſcultavit: *Dii montium ſunt Dii eorum, ideò ſuperaverunt nos; ſed melius eſt ut pugnemus contra eos in campeſtribus. Tu ergo inſtaura numerum militum, qui ceciderunt, & equos ſecundùm equos priſtinos, & currus ſecundùm currus, & videbis quòd obtinebimus eos.* Vanum igitur Syrorum robur, currus nempè & equos, reddiderant Iſraelitæ, prælium in montanis conſerentes. Sed altero illo prælio in agro commiſſo, id effecit Deus, ut illuſtri documento demonſtraretur, victoriæ unicum momentum non currus & equos, non locum & tempus, ſed Deum eſſe. His machinis uſos Hebræorum Reges nullibi apparet; quamquam enim plures inſtruxerat Salomon, nunquam tamen ille bella amavit, nihilque de militaribus ejus geſtis in Scriptura proditur.

q *Exod.* 14.7.
r *Joſue* 55.4.
s *Judic.* 5.59.
t *Judic.* 4.3.
u 1. *Reg.* 13.5. ſunt qui 3000. currus totidem equorum paribus tractos legant Vide Commentar.
x 1. *Par.* 18. 4. & 2. *Reg.* 8. 4.
y 3. *Reg.* 20. 28.

Bellatorum currium origo.

Curruum bellatorum origo incerta. Diodorus Siculus [z] ex teſtimonio Cteſiæ tradit, Semiramidem in Bactrianos armaſſe ad 600. currus falcatos. Xenophon (a) inſinuare videtur, Medos, Syros, & Arabes in prælium duxiſſe currus duobus equorum paribus tractos, quibus unus tantùm miles inſidebat; quem morem Cyrus reformaturus, rotas eorundem currium falcibus inſtruxit. Heroes omnes expeditionis Trojanę apud Homerum curru vecti prodeunt, quos tamen currus armis inſtructos nunquam legimus. Currus ſimplici, vel bino equorum pari tracti peculiares erant Heroum. Equos ducebat ſingularis Auriga, inferendo, & propulſando bello idoneus. Darius Rex Perſarum his machinis in Alexandrum pugnavit (b); his etiam Mithridates inſtructus erat; his Antiochus Magnus in Romanos (c); his Galli in Julium Cæſarem (d); his, quamquam an falcibus armatis incertum, veteres Britanni in hoſtes [e]. Alexander Severus ſignis collatis cum Artaxerxe Rege Perſarum, 700. Elephantis, & 1800. falcatis curribus valido, decertavit (f). His omnibus documentis origo & progreſſus hujus machinæ ſatis demonſtratur, cujus tamen uſus deinde, quòd ſcilicet minùs expeditus eſſet, & incommodis longè pluribus obnoxius, non ſemel malo, quod in hoſtes parabatur, in eos qui parabant, verſo, obſolevit.

z *Bibliot.* *l.* 2.
a *Cyropæd.* *l.* 6.
b *Curt.* *l.* 4. *Diod.* *l.* 17.
c *Veget.* *l.* 3. *c.* 24.
d *Frontin. Strateg.* *l.* 2.
e *Tacit. Vit. Agric. Quædam nationes, è curru præliantur. Honeſtior auriga; clientes propugnant.*
f *Lamprid. in Alexand.*

Bellicorum currium deſcriptio.

Forma curruum varia varias etiam eorum deſcriptiones apud Authores effecit. Diodorus Siculus lib. 17. ita depingit. Jugum equi utriuſque binis cuſpidibus tribus cubitis porrectis armatum erat, quæ ſcilicet cuſpides antrorſum extentæ in ora hoſtium urgebantur. Verubus pari numero, formâ, & ad latus iiſdem verſis, quanquam longioribus, & in falces ad extremitates definentibus, axis horrebat. Plus aliquid Q. Curtius lib. 4. addit. Porrectę ab extremitate temonis eminebant haſtæ ſimul & cuſpides; utramque jugi extremitatem efferebant gladii utrinque extantes, inter rotarum radios ſpicula quædam eminebant, ſicut & in rotarum circulo falces inſertæ obviis quibuſcumque ſecandis aptæ. Validis inſtructos rotis curros illos Xenophon (g) teſtatur; ut ſcilicet impetum, quo in hoſtes urgebantur, ſuſtinerent. Axem habebant longiorem, ut minùs facilè everterentur; auriga catafractus & omni armorum genere inſtructus, ligneę cuidam turri ſed firmæ & ad medium pectus ſurgenti, aſſidebat. Cum verò militares curros quatuor inſidere rotis amplioribus & firmioribus, quàm vulgares ſolerent; milites plurimos jacula & ſagittas ex eminenti intorquentes patiebantur. Alterius generis currus erant, nemini quidem ferendo deſtinati, ſed geminis equis catafractis totidem equites inſidebant item catafracti, ad certamen expediti (h). Interdum pro geminis unus erat & equus & eques. Huius poſtremi generis currus geminis tantùm rotis jugoque inſtructi erant, gladiis & falcibus utrinque prominentibus aſperis. Porrectæ ex axe falces eâ paratę erant arte, ut in gyrum torquerentur, quidquid inter gyrandum aſſequerentur ſecantes; interdum flagra eo artificio diſpoſita erant, ut dum rotis hærerent, ſimul in ictus equorum moverentur.

g *Cyropæd.* *l.* 6. & *lib.* 5. *Anabaſis.*
h Vide *Libellum de Rep. bellic. poſt Notit. Imper.*

Ex his omnibus ſatis intelligendum datur, quantam latè cædem in hoſtes ederent machinæ illæ, antequam ſatis valida tuitio adversùs vim & impetum illarum opponeretur. Eleganter ſuo more rem proſequitur Lucretius, argumentum ex eo capiens de animarum dividuâ ſubſtantiâ (i):

Falciferos memorant currus abſcindere membra

i *De Rer. Nat.* *l.* 3.

Sęè

Sæpè ita deſubitò permixtâ cæde calentes;
Ut tremere in terra videatur ab artubus id, quod
Decidit abſciſſum: cum mens tamen atque hominum vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem:
Et caput abſciſſum, calido viventeque trunco,
Servat humi vultum vitalem, oculoſque patentes,
Donec relliquias animai reddidit omnes.

Adi noſtrum Comment. in primum Regum cap. 13. V. 5.

Iiſdem armis in prælium armabantur Hebræi ac finitimæ nationes exteræ; nihil enim ignotum, non gladii, non jacula, non lanceæ, non haſtæ, arcus, ſagittæ, fundæ. Uſu receptæ apud illos galeæ, loricæ, ſcutum, ocreæ. Virum armatum neminem exactiùs, quàm Goliath Scriptura deſcribit; cum enim pondere & magnitudine armorum cæteros omnes immaniſſimum illud monſtrum vinceret, debuit pariter exactiùs ſingula illa perſequi Divinus Hiſtoricus. Illud autem generatim animadvertendum, ærea fuiſſe arma; cujus rei teſtimonia nonnulla in medium afferenda ſunt, ut illorum error planè convincatur, autumantium in deſcriptione armorum *æreum* appellari, quod ex cujoſvis generis metallo, ſivè ferro, ſivè calybe conſtat. Fatemur quidem, æris nomen interdum pro ferro uſurpari (*k*); ſed illud tum primùm commiſſum eſt, cùm ferri & calybis tum & cæterorum metallorum uſus ita vulgatus eſt, quemadmodum olim æs ferebatur.

k *Voſſ. Lexic. Etymolog. v. Æs. Æs pro ferro cæpit accipi poſtquam ferrea arma in uſu eſſe cæperunt. At pro ære ſumebatur cum ærea ſolùm obtinuerint.*

Arma ære conflata.

In eâ, quæ apud Heſiodum legitur, primarum mundi ætatum diſtributione (*l*), primas aurum tenet, ſecundæ partes argento, tertiæ æri, poſtremæ demùm ferro aſſignantur. Cum ad æris ætatem ventum eſt, teſtatur, non arma tantùm & colonica inſtrumenta ex eo metallo conflata, quin & æneas fuiſſe domos, nondum ferro in uſus vulgares ſubſtituto. Proculus unus ex Commentatoribus ejuſdem Poetæ, apud veteres artem quandam obtinuiſſe tradit, duritiem ferri & calybis æri inducendi; quod ſecretum noſtrâ ætate, qua ferrum invaluit, penitùs exeidit: Ejus rei documentum præbent veterum arma quædam caſo reperta, ſicut etiam clavi calybis duritiem æmulantia (*m*). Ærei etiam forfices inventi ſunt, firmæ adeò temperaturæ, ut æreas laminas ſcinderent (*n*). Sunt etiam ejus metalli claves, lances, pateræ, ſcyphi, foculi, gladii, aſciæ, haſtarum cuſpides, & ſexcenta hujus generis. In architecturis nihil vulgarius, quàm æs; ferrum enim minùs aptum habebatur, quòd rubiginem contrahens facilè abſumeretur. Arcus egregiæ planè temperaturæ hodie ex calybe, tunc verò ex ære conſtabant.

l *Heſiod. Opera & dies.*

m Vide *D. Bernard. de Montfaucon. Diar. Italic. cap 5.*

n *Flamin. Vacca apud eundem cap. 12.*

Primò omnium inventa aurum & argentum, è quibus inſtrumenta omnia & arma parata ſint, Lucretius autumavit; dein (*o*)

o *Lucret. lib. 5.*

Poſteriùs ferri vis eſt, ariſque reperta
Et prior æris erat, quàm ferri cognitus uſus.
Indè minutatim proceſſit ferreus enſis,
Verſaque in opprobrium ſpecies eſt falcis ahenæ.

Item de ſortilegis canit Poeta (*p*).

p *Virgil. Æneid. 4.*

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ &c.

Notat Servius, in moribus olim poſitum fuiſſe, ut in rebus Religionis ære potiùs quàm aliâ quacumque re uterentur, ſervatumque ex veteri conſuetudine Romæ, ut coma Sacerdotis Jovis æreo forfice præcideretur. Id ab illo obſervatum, occaſione carminis Virgiliani de Templo à Didone Carthagine excitato (*q*).

q *Virgil. Æneid. 1.*

Ærea cui gradibus ſurgebant limina, nexæ
Ære trabes, foribus cardo ſtridebat ahenis.

Quidquid noſtrâ ætate ſupereſt de Sacrificiorum veterum inſtrumentis, ænea ſunt omnia. Animadverſione etiam dignum eſt, Moyſem, ſicut & Salomonem, non niſi aurum, argentum, & æs, illud pro vaſis Tabernacoli, hoc Templi adhibuiſſe.

Colonica inſtrumenta ex ære conflata Homerus commemorat (*r*). Legitur apud illum deſcriptus currus ferreo axe, æneo rotarum circulo, æneiſque ornamentis omnibus inſtructus; leguntur dein milites alii ænea arma, alii ferrea geſtantes. Apud Maſſagetas non ſecures tantùm, ſed & haſtæ, pharetræ, aſciæ ex eodem erant metallo (*s*). Sæpiùs de armis ejuſdem metalli ſermo recurrit apud Xenophontem, ubi de loricis galeiſque æreis Perſis familiaribus (*t*). Ocreæ & enſes ænei ſunt apud Alcæum. Sparſerat in vulgus Philippus Rex Macedoniæ, velle ſe Religionis gratiâ in ipſa Danubii ripa Herculis ſtatuam conſecrare (*x*). Renunciari illi juſſerunt Scythæ ſeſe eam dedicaturos; ſi verò ipſis invitis conſtituiſſet, ſcire Regem ex eo metallo totidem ſe ſagittarum cuſpides conflaturos. Virgilius tandem nihil frequentiùs quàm ærea arma commemorat [*y*].

r *Homer. Iliad. E.*

s *Herodot. l. 1. c. 215.*

t *Xenophon lib. 7. Cyropæd.* Vide *eundem Anabaſ. lib. 4.*

u *Apud Athen.*

x *Juſtin. lib. 9.*

y *Æneid. 7.*

Æratæque micant peltæ, micat æreus enſis.

Et Æneid. 8.

.... Fluit æs rivis auríque metallum,
Vulnificuſque calybs vaſtâ fornace liqueſcit.

Nec infrequentiùs ſivè obſcuriùs eâ de re Scriptura. Scitæ ſunt apud illam fores, & vectes ænei (*z*), ſcuta itidem, galeæ, & arcus (*a*); quin & vincula ac catenæ [*b*]; rotæ inſuper & axes (*c*); ocreæ tandem ex eodem metallo (*d*). Porrò ſi eo nomine ſemper ferrum ſive calybem deſignare voluiſſet, ut quid eandem ſemper vocem uſurpavit, ne ſemel quidem proprio ferri nomine expreſſo? Tolerabiliùs id quidem concederetur, ſi æris nomen in ſcriptis tantùm poeticis recurreret, in quibus ſcilicet major loquendi licen-

z 3. *Reg.* 4. 13.

a *Job* 20. 24. *Pſal.* 17. 35. & 3. *Reg.* 14. 27.

b *Daniel.* 4. 2.

c 3. *Reg.* 7 30.

d *Deut.* 28. 25.

centia & figuratæ dictiones crebiores; id enim prophanis quidem Vatibus concederetur, minuſque acriter reprehenderetur in ſacris. Quod verò in Libris hiſtoricis Scripturæ, in quibus nulla loquendi licentia, ſed ſimplex quædam & inornata narratio quæritur, vix tolerari potuiſſet, ſi nimirum alieno ſemper nomine & nunquam proprio ferrum deſignaretur.

Enſis.

Agendum modò de ſingulis armorum generibus. Præ omnibus ſpectandus venit enſis, quem femori appenſum Hebræi ferebant (e): *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum*. Sexaginta viri in Iſraele fortiſſimi gladio in femore accincti pre thoro Salomonis excubabant (f). Moyſes ob impenſum vitulo aureo cultum furore excandeſcens ad Levitas converſus (g): *Ponat vir gladium ſuper femur ſuum*, ait. *Ite & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum*. Siniſtro lateri appenſum geſtari conſueviſſe inde ſuſpicamur quòd Aod pugionem ſuum *ſuper ſagum in dextro femore* occultavit (*). Præter enſem appenſum lateri tenebant cultrum vel ſicam vaginâ reconditam. Eſau venatum pergens, *accinxit gladium ſuum juxtà vaginam enſis ſui* (h). Receptum eſt pariter noſtrâ ætate apud Arabes militiam profitentes, ut latiorem enſem lateri, ſicam vel gladium cingulo appenſu geſtent (i). Idem pariter de militibus Romanis & Perſis traditum [k]. Agamemnon apud Homerum gladium educit, quem ſemper juxta enſem appenſum geſtabat (l).

Cingulum, vel baltheus.

Militare cingulum, unde enſis dependebat, & cui gladius inſertus, non ex utroque humero ad pectus deſcendebat, quemadmodum olim apud Græcos, ſed renes tantùm ſtringebat (m). Omnibus qui ædificandis mœnibus Jeruſalem operam præſtabant, edicit Nehemias, ut *gladio accinctos renes habeant*. Baltheus plerumque pretioſus militibus aliquandò in præmium rei egregiè geſtę dabatur. Ita Jonathas Davidem baltheo donavit (n), Joab cum viro, qui ſuſpenſum Abſalonem in arbore viderat, loquutus ait: *Si vidiſti, quare non confodiſti eum cum terra, & ego dediſſem tibi decem argenti ſiclos, & unum baltheum* (o)? Dei potentiam & majeſtatem laudibus celebrans Jobus, *baltheum Regum diſſolvere* illum dicit, *& præcingere fune renes eorum* (p).

Lancea, haſta, ſpicula.

Familiares pariter Hebræis ferebantur haſtæ, ſpicula, lanceæ. Lancea lignum erat, ferreâ vel æreâ cuſpide apti ad ferendum ponderis armatum. Goliath ferream haſtam pondere 600. Siclorum tractabat (q). Jesbibenob alter ex Gigantibus ferreâ itidem haſtâ 300. ſiclorum armabatur (r). Haſta ſivè lancea ſive ſceptrum, quemadmodum & Antiquitatis Heroes ſolebant, familiaris erat Sauli, eamque non ſemel, dum morbo inſaniret, in Davidem vibravit (s). Porrò intorquebantur jacula & lanceæ in adverſarios, in quem uſum plures quandoque manibus geſtabantur. Joab tres aſſumpſit ut Abſalonem comâ capitis ſui ex arbore ſuſpenſum transfoderet (t). Notum erat Antiquis jaculi genus, quod longiori corrigię alligatum, corrigiam illam interim tenente jaculatore, vibrabatur (u). An jaculum illud deſignetur illis Davidis verbis (x)? *Gladius Saul non eſt reverſus inanis*. Et Pſal. 7. 13. *Niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit*. Gladii enim nomen æquè de omnibus armis apud Hebræos uſurpabatur.

e Pſal. 44. 4.
f Cant. 3. 8.
g Exod. 32. 27.
* Judic. 3. 16. *Accinctus eſt eo ſuper ſagum in dextero femore.*
h Geneſ. 27. 3. Vulg. *Sume arma tua, pharetram & arcum.*
i Rogerus *Terr. Sanct. l. 2. c. 2. pag 239. & alii.*
k Vide *Lipſ. de milit. Rom. 3. Dialog. 3. & Analect. cap. 3.*
l *Homer. Iliad. D.*
m 2. *Reg. 10. 8. & 2. Eſdr. 4. 18. Ezech. 33. 15. Iſai 5. 2.*
n 1. *Reg. 18. 4.*
o 2. *Reg. 18. 2.*
p *Job. 12. 18.*
q 1. *Reg. 17. 7.*
r 2. *Reg. 21. 16.*
s 1. *Reg. 18. 10. & 19. 9.*
t 2. *Reg. 18. 14.*
u Vide *Homer. Iliad. B. Xenophon. lib. 3. & 4. de Exped. Cyri, & Servius in Æneid. 7. in Aleides.*
x 2. *Reg. 1. 22.*

Aliud militaris jaculi genus erat, de quo apud Statium (a):

Spiculaque & multâ crinitam miſſile flammâ.

Et apud Virgilium Æneid.

Jamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.

Hiſce flammeis jaculis, quibus alligata pix & alia ignis fomenta, in Urbium obſidione maximè Veteres utebantur (b). Recentiſſimè etiam idem belli tormentum in obſidionibus valuit. Nec Hebræos eadem latuiſſe inſinuare videtur Scriptura (c): *Paravit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit*; & Pſalm. 119. 4. *Sagitta potentis acuta cum carbonibus deſolatoriis*. Familiare eſt apud Prophetas, ut fulgura *ſagittas Domini* (d) appellent, veluti ſi ad flammeas illas ſagittas ſpectarint. Lampades illæ ſeu funalia, quæ Gedeon in Madianitas excogitavit (e), & quorum ignem lagenis clauſum abſcondit, donec inito prelio ſtatim prodiitus adverſarios ſubito rei novę pavore perſtringeret, ad ignita hęc jacula non incongruè referrentur.

Arcus, ſagittæ, pharetra.

Arcus, ſagittarum, & pharetrę nomina ſæpiùs in Libris Sacris leguntur, cùm nihil vulgarius in armis Judæi haberent. Porrò hujus generis arma adeò nota ſunt omnibus, ut nihil peculiare de Iſraelitis occurrat. Arcus & pharetræ plerumque ære conſtabant (f). Arcum hebetem & inertem *appellabant arcum mendacii* (g). Cùm una arcus extremitas ad eundem intendendum comprimeretur, conterere pedibus arcum dicebatur. Explodendis ex arcu ad certam metam ſagittis loca extra Urbem ſeligebantur (h); huic enim tunc, & noſtrâ etiam ætate in Oriente exercitio maximè vacant. Scopus ille luteus eſt murus, madeſcens ſemper de induſtria, quò faciliùs & excipere ſagittas valeat & detinere. Agilem in jaculando Jonathæ amici ſui peritiam David commendans ait: *Sagitta Jonathæ nunquam rediit retrorſum* (i). Nec Jonathas tantùm, ſed & omnes paſſim Hebræi plurimùm in jaculando (quod potiſſimum erat apud illos armorum genus) valebant.

Funda in pretio erat & uſu apud Hebræos, quemadmodum, & fortè etiam ampliùs quàm apud cæteras Orbis nationes. Sunt enim in eorum hiſtoria funditorum præclara adeò ſpecimina, ut eorum, qui apud prophanos leguntur, gloriam ſuperent. Quid in ea re David valeret, etiam antequam tractare arma noſſet, dejectus ab illo uno fundæ ictu Goliath abundè

a *Stat. l. 5.* Vide *Lipſ. Poliorcet. l. 4. Dial. 4.*
b *Du Cange Notes ſur l' hiſtoire de S. Louis par Joinville.*
c *Pſal. 7. 14.*
d *Vide Habac. 3. 2. Pſ. 17. 1.*
e *Judic. 7. 7. 20.*
f *Pſal. 17. Job. 20. 24.*
g *Jerem. 9. 3.*
h 1. *Reg. 20. 20. & Jerem. Thren 3. 12.*
i 2. *Reg. 1. 22.*

dè demonſtrat. Peritiam in ea re Beniamitarum iis phraſibus celebrat Scriptura, ut hiperbolem ſuſpicemur, ſed eam hiperbolem, quæ veritatis habet plurimum. Certum enim adeò ictum ad ſcopum direxiſſe illos perhibet, ut vel erinem exploſo è funda lapide peterent (*k*). Addit etiam de illia utrâque dexterâ valuiſſe. Narrat etiam Scriptura 1. Par. 12. 2. Davidem in Siceleg verſantem duos expertiſſimos funditores conveniſſe, qui lapidem è fundâ utrâque manu exploderent. Fundæ uſus maximè in præliis eminus commiſſis valebat, nec inutilis in obſidionibus, arcendis à muro militibus (*l*). Earum copia in armamentariis, non ſecùs ac cæterorum armorum, à Regibus parabatur [*m*].

k *Judic.* 20. 16. Vide *noſtrum Comment. ibid.*
l 4. *Reg.* 3. 25.
m 2. *Par.* 26. 27.

Funes trahendo proſternendoque hoſti.

An familiares eſſet Hebræis alterum, apud veteres conſuetum, armorum genus, incertum. Narrat Herodotus lib. 7. cap. 85. populos illos, quos *Sagartes* appellat, neque ferrum, neque æs in armis noſſe, quorum defectum ſupplerent laqueis quibuſdam è funium plexu, qui in haſtæ modum vibrati colla hominum, ſivè equorum excurrenti nodo ſtringebant; & ita demum miſeri illi veluti vincti ad adverſarios trahebantur. Alii implicandis dejiciendiſque hoſtibus retia vibrabant. Solemne id maximè apud Perſas, Græcos, & Alanos. Pittacus unus è ſeptem Græciæ ſapientibus, his laqueis implicitum hoſtem ſtravit (*n*). Ex quibuſdam Scripturæ phraſibus paria apud Hebræos præſtita inſinuatur. Ezechiel 12. 13. (*o*) de Sedecia: *Extendam rete meum ſuper eum.* Paria frequenter apud illum legas de laqueis ad capiendos incautos ſubdolè paratis, ſicut & de funibus, retibus, cæciſque in terra foveis in perniciem prætereuntium. Quibus omnibus ſatis inſinuatur, iiſdem artibus, quibus belluæ, homines olim in bello captos; utrique enim venatorio quodam more petebantur. *Funes peccatorum circumplexi ſunt me* (*p*); & Pſal. 10. 7. *Pluet ſuper peccatores laqueos*, & Pſal. 17. 6. *Præoccupaverunt me laquei mortis*, nempè adverſariorum vitæ meę inſidiantium laquei. Tandem Pſ. 7. 14. *Incidit in foveam, quam fecit*; & Pſal. 56. 7. *Foderunt ante faciem meam foveam, & inciderunt in eam.* Iſaias etiam cap. 24. 16. 17. *Formido & fovea & laqueus ſuper te, qui habitator es terræ. Et erit; qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam; & qui ſe explicaverit de fovea, tenebitur laqueo.* Jeremias 5. 27. Judæis vitio vertit fuiſſe inter eos viros adeò impios, qui occultos laqueos hominibus intenderint, eo planè modo, quo retia avibus capiendis explicantur. Sexcenta hujus generis occurrunt; nec deſunt viri Eruditi, qui dictum illud de Nemrod ad literam accipiant (*q*): *Erat robuſtus venator coram Domino; i. e. tyrannus, & hominum venator.* Theſeus, referente Plutarcho, venatorem quendam ſuum occidit, qui arborum ramos in viam Regiam deflectens, occultos laqueos capiendis hominibus abdebat.

n *Laert. lib.* 1. Vide *notas in eum locum.*
o Vide etiam *Ezech.* 17. 20. & 19. 8. & 32. 3.
p *Pſal.* 118. 61.
q *Gen.* 10. 9.

Clypeus.

Inter arma propulſandæ injuriæ parata, non infimo loco ſcutum habebatur; cui deſignando Hebræis quatuor varia nomina ſuppetunt, ſingula enim clypeum ſignificare conſtat; quamvis inter varia ſcuta aliquid haberetur ſivè in forma ſivè in materia diſcriminis. Scitum, quod Goliath in humerum levatum portabat (*r*), & alterum [*s*], quod Joſue in prælio ad Hai in altum porrigens ſignum latentibus in inſidiis exhibuit, eâdem in Scriptura voce expreſsâ *Chidon* appellantur. An eo nomine clypeus deſignetur, in utramque partem ambigitur. Vide Joſu. 3. 18. Job. 41. 20.

r 1. *Reg.* 18. 6. *Chidon.*
s *Joſue* 8. 18.

Clypei aureis laminis obducti, quos in Templo Salomon conſecravit (*) *Zinna* dicti ſunt; alii verò auro item obducti, eâdem, qua vulgares clypei, voce *Magen* appellati. Scutum *Zinna* totum protexiſſe hominem, obſcurè ſignificaſſe Propheta videtur: *Ut ſcuto bonæ voluntatis tuę coronaſti nos* (*t*). Ita pariter apud Homerum ampli illi clypei turri ab eodem comparati leguntur, quos ille apto hoc epitheto donat, *clypeos totum undique hominem protegentes*. Et Virgilius Æneid. 2.

* 3. *Reg.* 10. 16. 17. *Zinan.*
t *Pſ.* 5. 13.

..... *clypeique ſub orbe teguntur.*

Amos [*u*] Dei verbis ita Iſraelitas effatur: *Levabunt vos in contis*, (Hebr. in clypeis) *& reliquias veſtras in ollis ferventibus.* Morem hunc efferendi levata in clypeis cadavera innuit Virgilius, ita de funere Pallantis canens Æneid. 10.

u *Amos* 4. 2.

...... *At ſocii multo gemitu lacrymiſque*
Impoſitum ſcuto referunt Pallanta frequentes.

Datum ſecundæ centuriæ militibus apud Romanos narrat Livius lib. 1. clypeum adeò amplum patentemque, ut cùm loricâ carerent, *ſcutum & clypei, & loricæ loco eſſet, & totum corpus protegeret.*

Apud Pſalmiſtam ſcutum *Zinna* ab altero, quod *Soharah* appellat, diſtinguitur, facilè quòd diverſæ eſſet figuræ (*). *Soharah* lunam ſonat, & lunatæ Amazonum peltæ notæ ſunt apud Virgilium Æneid. 1.

* *Pſ.* 90. 4.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Conſtabant verò clypei ſivè ligno ſivè calybe vel corio, adjectâ metalli laminâ, quo totum tegeretur vel ſaltem metallo, quo extremus ejus limbus muniretur. Iſaias 21. 5. ſermonem habens ad populum è Babylone reducendum, *Surgite*, ait, *Principes, & arripite* (Hebr. impinguate) *clypeum.* Porrò impinguate clypeum nonniſi de coriaceo diceretur. Pſalmus 45. 10. *Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igni.* Aureis laminis obducta ejus generis arma conſtruenda Salomon curavit (*x*), æneis Roboamus [*y*] ejus filius. Nahum (*z*) de clypeis ſtrenuiſſimorum in exercitu Chaldęo Virorum habet: *Clypeus fortium ejus ignitus.* (Hebr. *rubricatus*, ſive colore ſanguineo, ſivè tandem igneo fulgore micans) Huc etiam pertinet illud Virgilii Æneid. 10.

x 3. *Reg.* 10. 16.
y 3. *Reg.* 14. 27.
z *Nahum* 2. 3.

...... *Vaſtos umbo vomit aureus ignes.*

Lęvâ manu ſentum tenebatur io prælio; cum verò ab exercitu proficiſcendum eſſet, portabatur in humero. Goliath ad inſultandum Iſraeliticis copiis venientis, *Clypeus greus tegebat humeror ejus* (*a*). Solent etiam Arabes noſtræ ætatis corrigiâ ad humerum ſuſpenſos umbooes portare (*b*); quod ex more vetuſtiſſimo petitum eſſe ſexcentis Homeri teſtimoniis docemur. Suſpenſos etiam ad collum, & in armum lęvum rejectos clypeos memorat Herodotus (*c*). Omnium primi, qui inſerendis brachiis anſulas clypeo addiderunt, Carii feruntur. Scutum Patrocli in humeros levatum depingit Homerus (*d*). *Triarii*, ait Livius l.7. *ſub vexillis conſidebant, ſiniſtro crure projecto, ſcuta innixa humeris &c.* Veteres Luſitani ſcuta item in humero, ſed antrorſum pendentia geſtabant.

a 1. *Reg*.17.6.

b Vide P. Roger. Iter Terrę Sanctę *pag*. 239.

c *Herod. lib*.1. *cap*.171.

d *Homer. Iliad. P.*

Galea.

Hebræorum galea, quemadmodum & exterarum geotium, ærea; ærea item galea Goliath (*e*), & Saulis (*f*), ſicut & militum Antiochi Eupatoris apud Macchabæos (*g*); ac tandem veluti ſi omnes ex ęre fuiſſent, galeas deſcribit Polybius. Plura hìc congerenda fuiſſeot de forma, & materiâ veterum galearum, niſi à noſtro argumeoto nimis longè abduceremur.

e 1. *Reg*.17.5.
f 1. *Reg*.17. 39.
g 1. *Macc*.5. 35.39.

Lorica è metallo.

Fuſiùs de lorica agendum, eujus non ſemel in Scriptura mentio. Varii erant generis; lineæ, ſivè è goſſypio, ſivè ex lana compacta inſtar eoactilium; eraot etiam quæ ex ſolido metallo, ære, ferro dureſcerent. Nec poſtremi hujus generis loricæ ejuſdem erant artificii; alias enim tegebant laminæ ioſtar ſquammarum, alię alias admordentes, veluti ſquammæ io piſcibus; aliæ ferreis liciis textæ; aliæ tandem ex duplici æris, ſive calybis laminâ, anteriorem, & poſteriorem pectoris dorſique partem ſtringeotes. De his omnibus Scriptura. *Loricâ ſquammatâ*, juxta vim Textûs originalis, Goliath veſtiebatur (*), loricâ nempè, quam laminæ ferreæ plures aliæ ſuper alias incumbentes inſtar piſcis ſquammati reddebant. Putant alii eam loricam minutis quibuſdam annulis aliis alios connexis intextam. Hujus loricę genus 1. Macch.6. 35. appellatur: *Lorica concatenata*; Latinis *lorica ſquammea*, quam vocem retinuit etiam Author Vulgatæ. Virgilius Æneid.9.

* 1. *Reg*.17.5.

Nec duplici ſquammâ lorica fidelis, & auro.
Et Silius lib.5.

Loricam induitur: tortos huic nexilis hamos
Ferro ſquamma rudi, permixtoque aſperat auro.

Sed quæ neceſſitas, ut propriam & literalem vocum in originali ſignificatione deſeramus, quæ luculeoter exprimunt *loricam ſquammis conſtantem?* Nonne ejus loricæ genus ęquè priſcis innotuerat? Perſæ apud Herodotum loricis veſtiebantur ferreis, quas ejuſdem metalli laminæ, veluti piſcem ſquammæ, veſtiebant (*h*). Narrat etiam alibi (*i*), Maſiſtium copiarum Perſidis Imperatorem aureâ loricâ veluti ſquammatâ micuiſſe.

h *Herod. l*.7. *cap*.61.
i *Idem lib*.9. *cap*.22.

Lineę loricę.

De loricis lineis, ſive ex goſſipio lanâve, exemplum habemus in Scriptura, cùm Saulis in pręlio Gelboe arma deſcribit (*k*). Amalecita ille, qui nuncius de obitu ejuſdem Regis ad Davidem venerat, narravit incumbentem illum vidiſſe ſuper enſem ſuum, ut ſibi necem conſciſceret, ſed lineam loricam gladio transfodere non valuiſſe. Vox Originalis non uſque adeò explorata eſt; ſed egregii plures Interpretes eodem, quo diximus, ſenſu uſurpant, & pro veſte ſivè tela acceptam conſtat Exod. 28. 3. (*l*) & Pſalm.44. 14. Nec ignotæ hujus generis loricæ apud Perſas, Græcos, & Romanos. Peculiarem fuiſſe Perſis veſtem inſinuare Xenophon videtur (*m*). Ajax & Adaſtros apud Homerum *Linothoracum* epitheto donantur (*n*). In expeditione Trojana Heroas lineo thorace armatos Plinius commemorat (*o*). Otho Romanorum Imperator eodem armabatur. Iphicrates Dux Athenienſium milites ſuos coegit, à loricis ferreis ad lineas tranſire (*p*); ex quo factum, ut in conſerenda manu expeditiores & ad motum agiliores eſſent, minori enim pondere premebantur. Nihil autem deerat hiſce armis de ferri æriſque ſoliditate. Porrò non ex lino tantùm, ſed etiam ex lana conficiebantur. Totum lineas texendi artificium explicans Nicetas (*q*), paratum anteà linum longâ in aceto maceratione adjecto ſale deculcari narrat, veluti cùm lana conficiendis pileis apud nos ſubigitur. Craſſa erat plerumque lorica octies vel decies quàm vulgares. Ferro contumaces reſiſtebant, eùm tamen ſuum corpori motum expeditum permittereot. Eodem artificio laneæ parabantur (*r*).

k. 2. *Reg*.1.9.

l Vide *Noſt. Commeat. in hunc locum.*

m *Xenophon Cyropæd.*

n *Iliad. B.*

o *Plin. lib*.19. *cap*.1. *Bella Trojano thoracibus lineis, paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus.*

p *Cornel. Nepos in Iphicrate. Idem genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque aneis lineas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidet, nam pondere detracto, ut æquè corpus tegeret & leves eſſent, curavit.*

Ocreę.

Ocrearum ænearum mentio tantùm in Scriptura, eùm arma Goliath deſcribuntur. Solebant veteres Græci apud Homerum tibialibus æneis pedem pariter & crus defendentibus armari (*s*); qua de re fuſiùs diſſeruimus in Deut.33. 24. ad illa Moyſis verba, quibus Tribum Aſer affatur: *Ferrum & æs calceamentum tuum*. Vox Originalis caligas Goliath deſignans, anteriorem tantùm cruris partem tectam inſinuare videtur (*t*); ſonat enim frontem. In columna Antonini Romæ, milites inſculpti apparent, latiorem quandam metalli laminam in anteriori crurium parte præſeferentes. Tradit Vegetius milites Romanos primorum ordinum caligis quibuſdam ferreis in levo crore armari (*); quod ego inſinuatum credo veteri illo nomine *milites gravioris armaturæ*.

q *Nicet. in vita Iſac. Angeli lib*.1. Vide ſi placet *Notas Caſaub. in Sueton. pag*.292.

r *Vide Juſtum Lipſium de milit. Rom. lib*.3. *Dialog.*

s *Iliad. H.*

t 1. *Reg*.17.6. *Ocreas æreas in pedibus.*

* *Veget. l*. 2. *cap*.20.

Poſt decurſa noſtrâ hac diſſertatione varia armorum populi Dei genera, oune de armamentariis pauca. Ex iis, quæ hucuſque deduximus, ſatis demonſtratum arbitror, ſub ipſis Reipublicæ crepundiis nulla fuiſſe ſervandis armis ſimul omnibus loca deſtinata. Singuli de ſuo milites, quantum pro viribus poterant, armabantur. Cum Saul Regnum iniret, vix tanto Regi ejuſque filio Jonathę arma neceſſaria ſuppetebant. Sub Davide & Salomone tantùm inſtructiſſima armamentaria parari cœpta ſunt. Ingentem armorum copiam à ſe collectam David in Tabernaculo dedicavit.

cavit. Summus Sacerdns Jnjada è Theſauro Templi arma, quot armando populo ſufficerent, qua die Joas in Regem ſalutatus eſt, protulit (*u*). Moribus etiam receptum, ut arma & ſcuta è turribus ſuſpenderentur, ſicut de turri David, unde illi clypei pendebant, in Cant. 4. 4. legimus. Milites copiarum Tyriarum, Perſidis, Lybiæ, & Lydiæ ſcuta ſua & galeas præ mœnibus Tyri ad Urbis ornatum ſuſpendiſſe Ezechiel perhibuit (*x*). Quas Salomon vectigales fecit, nationes finitimas ad arma pendenda coegit (*y*). Erat in Palatio ſaltûs Libani ab eodem Principe conſtructo amplior aula omni armorum genere referta, in qua potiſſimùm 300. clypei & 200. haſtæ aureis laminis obductæ ſpectabantur (*z*). Tantum armorum apparatum unius prælii cum Seſac Rege Ægypti inſelici exitu Roboamus amiſit; quam jacturam ſubſtitutis totidem æneis armis utcumque reparavit (*a*). Adjecit etiam Salomon in ſingulis Urbibus Juda, quas munitionibus firmaverat, opportuna armamentaria (*b*). Sed in ejus generis fabricis conſtruendis, nemo Oziç Regis Juda ſedulitatem vicit [*c*]; ejus enim curâ non vulgaria tantùm militum arma comparata, uti lanceæ, galeæ, clypei, loricæ, enſes, arcus, fundæ; ſed machinæ etiam plures ferendis obſidionibus opportunæ. Nec minùs ſtudioſus Ezechias univerſi generis arma congregaſſe legitur 2. Par. 32. 27. (*d*). De machinis obſidionalibus infra agemus. Sub Macchabæis, Jonathas & Simon omnem intenderunt curam, ut armorum quàm maximam vim compararent, quibus deindè Syriæ reſiſtere valuerunt (*e*).

u 2. *Par.* 23. 9.

x *Ezech.* 27. 10. *Perſa & Lydii, & Lybia viri bellatores tui clypeum & galeam ſuſpenderunt in te pro ornatu tuo.*

y 3. *Reg.* 10. 25.

z 3. *Reg.* 10. 16.

a 2. *Par.* 12. 10.

b 2. *Par.* 11. 12. *ſed in ſingulis Urbibus fecit Armamentarium ſcutorum & haſtarum, firmavitque eas ſummâ diligentiâ.*

c 2. *Par.* 26. 14.

d Vide & *Iſai.* 22. 8.

e Vide 1. *Macch.* 10. 21. & 15. 27.

Tesseræ militares.

Teſſeræ vocalis uſum in hiſtoria Jephte deprehendiſſe ſibi nonnulli viſi ſunt. Cùm enim relatæ ab illo inſignis ex Ammonitis victoriæ gloriam invido animo Ephraimitæ ſuſpicerent, ejuſque rei causâ querelam in Virum moviſſent; ad arma tandem ventum eſt, conſertâque manu Ephraimitas victos fugatoſque aſſecuturi milites Jephte, vada Jordanis obſederunt. Accedebant tranſvadaturi Ephraimitæ, interrogatique an Ephraimitæ eſſent; ſi negaſſent ſe ad eam Tribum ſpectare, ſtatim teſſeram vocalem reddere jubebantur, nempe pronunciare *Schibbolet* (*f*). Si ejus loco *Sibbolet*, vitio linguæ eidem Tribui inſito, protuliſſent, ſtatim veluti ſi à teſſera reddenda defuiſſent, interficiebantur. Faciliùs tamen credimus, hanc vocem *Schibbolet* non teſſeram fuiſſe, ſed vernaculi idiomatis tentamentum. In bello undecim Tribuum adversùs Benjamim vocem *Enſis* in teſſeram datum militibus Iſraelitis in inſidias conſtitutis autumant Septuaginta (*g*).

f *Judic.* 12. 6. *Vide Septuag. in Edit. Baſileen.*

g *Judic.* 20. 38.

Bellicus clamor.

Bellici clamoris genus creditur quod Gedeon turbis edixit (*h*): *Conclamantes Domino & Gedeoni*. Scita ſunt, quæ de inſignibus Macchabæorum feruntur; inſcriptam enim geſtaſſe dicunt in inſignibus illam Exodi ſententiam (*i*): *Quis ſimilis tui in fortibus, Domine?* Hnc autem verborum compendio uſos dicunt, ut primas tantùm literas ſingularum Hebraicarum vocum adſcriberent; ex quibus, ſi conjunctim legerentur, nomen reddebatur, *Macchabai*; quod deinde viris illis perpetuò manſit. Sed hæc incerta. Legimus 2. Macch. 8. 23. Judam Macchabæum in prælio adversùs Nicanorem eâ teſſerâ uſum: *Adjutorium Dei*; ſicut & in prælio cum Lyſia: *Victoria Dei* (*k*).

h *Judic.* 7. 18.

i *Exod.* 15. 11.

k 2. *Macch.* 13. 15.

Militaria ſigna.

De inſignibus patrum ſuorum ſub Moyſe fuſiſſimè agunt Hebræi; ſed quò fuſiores & exactiores, eò magis ſuſpecti (*l*). Singulis Tribubus ſua erant inſignia, & ſingulæ acies ex tribus conſtantes commune alterum vexillum habebant. Juda, Iſſachar, Zabulon pictum levabant in inſignibus leunculum, adſcripto lemmate: *Exurgat Deus & diſſipentur inimici ejus*. Ruben, Simon, & Gad emblema cervi præferebant cum inſcriptione: *Audi Iſrael: Dominus Deus tuus Deus ſolus eſt*. Ephraim, Manaſſe, & Benjamin puerum phrygio opere pictum ſuſtulerant cum adſcriptione: *Dominus in columna nubis præcedebat eos per diem*. Tandem Dan, Aſer, & Nephtali Aquilam prætulerunt, eâ ſententia adjectâ: *Revertere Domine ad multitudinem exercitûs Iſrael*.

l De ſingulis illis ex eorum fide egimus *in Comment. in Num.*

Certius aliquid in Textu Scripturæ occurrit. Poſt relatam de Amalecitis victoriam Moyſes Aram excitavit, appoſito lemmate: *Dominus exultatio* (Hebr. vexillum) *mea* (*m*). Joſue in ſummo haſtæ clypeum ſuum levavit, ſignum militibus ſuis exhibiturus (*n*). Pſalmiſta ita Deum affatur (*o*): *Lętabimur in ſalutari tuo, & in nomine Dei noſtri magnificabimur*. Hebr. *Levabimus vexillum nominis Domini*. Sponſus in Canticis de Sponſa: *Terribilis ut caſtrorum acies cum vexillis*, ſive ut Vulgata, *ut caſtrorum acies ordinata* (*p*). Sponſa viciſſim Sponſum comparat *electo ex millibus*, nempè ſignifero in exercitu inſtructiſſimo vexillum ferenti (*q*). Iſaias 5. 26. in figura ſolutæ captivitatis Babylonicæ Meſſiæ Regnum deſcribens, *Deus*, ait, *elevabit ſignum in nationibus procul*. Et cap. 11. 10. 12. *Radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum populorum &c.* Quid vexilla hęc, an galea, an haſta, an clypeus, an lorica in ſummo haſtę elevata, vel quid ſimile? Neque enim in eam rem adhuc velorum uſus obtinuerat. Eorum origo latet in incerto; neque enim cùm Græci Trojam obſiderent, invaluerant. Agamemnon diſperſos milites ſuos collecturus, purpureum velamen in altum porrexit, quò ab omnibus proſpiceretur (*r*).

m *Exod.* 17. 15.

n *Joſue* 8. 18. *Leva clypeum, qui in manu tua eſt, contra urbem Hai.*

o *Pſ.* 19. 6.

p *Cant.* 6. 4. 9

q *Cant.* 5. 10.

r *Iliad.* 8.

Arca Fœderis in caſtra.

Poſt Moyſem uſque ad Regnum Salomonis, quo Templum conſtructum, Arcam Fœderis in caſtra deferendi mos erat receptiſſimus. Cum in deſerto iter haberetur, in medio caſtrorum ſuus erat Arcæ locus conſtitutus. Sed poſt impenſum Vitulo aureo cultum (*s*), Moyſes in ultionem criminis Tabernaculum longè à caſtris tranſtulit. Cum Hebræi terras Chananæorum pervadere, prohibente Domino, aggreſſi fuiſſent, animadverſione dignum eſt, neque Arcam Domini, neque Moyſem caſtra deſeruiſſe (*t*).

s *Exod.* 33. 7.

t *Num.* 14. 44.

Certiſſimum hoc Divinæ opis pignus Joſue nunquam à ſe remotum voluit. Cùm Iſraelitæ inſigni clade à Philiſthæis affecti ſub Heli Summo Sacerdote diſperſi fugerent, ſeniores populi nihil habuerunt antiquius, quàm ut Arcam Domini in caſtra deferrent (u). Ejus aſpectu confirmati Iſraelitæ, in ultimam conſternationem Philiſthæi dejecti. Sed Divinæ providentiæ conſilio in ultionem criminum, latè per Sacerdotes & populum pervagantium, factum eſt, ut Arca in poteſtatem hoſtium veniret, & inſigni victoriâ à Philiſthæis Iſraelitæ frangerentur. Quo tempore Saul offerendis Sacrificiis prophanas manus extendit, Arcæ Domini locus erat, uti facilè credimus, in Galgalis conſtitutus (x); rogavit enim Rex paulo poſt Abjatharem Sacerdotem, ut ad Dominum coram Arca conſulendum iret. (y). Transferendam illam pariter in caſtra ad Rabbath Davidem curaviſſe, ſatis inſinuat Urias illis verbis: *Arca Domini Dei Iſrael & Juda habitat in papilionibus, & Dominus meus Joab ſuper faciem terræ manet; & ego ingrediar domum meam, ut comendam & bibam* (z)? Tandem ipſe David furorem Abſalomi declinare coactus, Arcam Domini ad ſe operâ Sadoc Sacerdotis delatam excipere recuſavit mandans Jeroſolymam referri [a]. Mos iſte Numina in caſtra deferendi, non peculiare tantùm Hebræis, ſed commune etiam ceteris habebatur. Sua detuliſſe Philiſthęos legimus 1. Par. 14. 12. Vitulos etiam aureos delatos ab Iſraelitis decem Tribuum conſtat ex 2. Par. 13. 8.

u 1. *Reg.* 4. 5.

x Vide 1. *Reg.* 13. 9.

y 1. *Reg.* 14. 18. 19.

z 2. *Reg* 12. 11.

a 2. *Reg.* 15. 24.

Caſtra Iſraelitarum in deſerto ita diſpoſita erant, ut Dominus, ſive ejus Tabernaculum, ſive Arca omnium Tribuum media verſaretur. Tres igitur Tribus orientem ſpectabant; totidem occidentem; patilique numero ſeptemtrionem, & meridiem (b). Tribus Levi circum Tabernaculum diſpoſita. Eundem ordinem manſiſſe credimus, quoties Arcam Domini in caſtra transferri contingeret. In medio pariter caſtrorum Aras & Statuas Deorum collocat Homerus (c); in medio, inquam, ubi & jus reddi & annona vendi conſueverat. Ex quo verò certior in Chanaanitide aſſignari Arcæ locus cępit, quo ſolerent caſtra ordine diſponi incertum; facilè tamen tentorium Regis ſive Ducis eundem tenebat locum, quem Domini Tabernaculum. David in caſtra Saul per quietem noctis ingreſſus, jacentes circa Regem milites offendit (d). En pariter exempla diſcimus, excubias tum temporis negligenter admodum ſervatas, cum in ipſum caſtrorum centrum penetrare inobſervato liceret.

b *Num.* 2. 2. *&c.*

c *Iliad.* 11.

d 1. *Reg.* 26. 15.

Tentoria è pellibus confecta.

Tentoria plerumque tum apud Hebræos, cum apud cæteras nationes, pellibus conficiebantur. David ædificandi Deo Templi conſilium agitans, dicebat Nathan Prophetę: *Ego habito in domo cedrina; Arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt* (e). Erat equidem Tabernaculum, ſive Tentorium fœderis à Moyſe in deſerto excitatum perpetuis pellibus in exteriori facie protectum. Cęlum inſtar magnifici Tentorii Pſalmiſta deſcribit [f]. Et Iſaias profitetur, Deum Cęli convexa ducere veluti carbaſum, vel ex pilis camelorum ſeù capræ contextu pannum ſubnigri coloris (g). Huc etiam ſpectat illud Sponſæ Cantic. 1. 4. *Nigra ſum ſicut Tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.* Cedaritę populi erant Arabiæ, in tentoriis habitantes, ſicut olim Madianitæ, de quibus Habacuc cap. 63. 7. *Pro iniquitate vidi Tentoria Æthiopiæ, (Hebr. Cuſch) turbabuntur pelles terræ Madian.* Iſaias cap. 54. 2. de Iſraelitis: *Dilata locum tentorii tui, & pelles Tabernaculorum extende; longos fac funiculos tuos, & clavos tuos conſolida.*

e 2. *Reg.* 7. 2. *&* 1. *Par.* 17. 1.

f *Pſ.* 103. 3. *Extendens Cælum ſicut pellem.*

g *Iſai.* 40. 22. *Extendit veluti nihilum Cœlos. Hebr. velut tenue.*

Leges Domini in tumultu bellorum ſervatę.

In ipſis bellorum tumultibus leges tamen ab Hebræis ſanctè ſervabantur. Nunquam ab obſervantia Sabbati ceſſatum; nec rarò contigit, univerſum Iſraelis exercitum in ipſo itinere gradum ſtitiſſe, expeditionibus etiam majoris momenti ſelictis, ne quidquam à Legibus recedere cogerentur. Accidit etiam quandoque, ut hoſtes mores eorum probè callentes, qui neque operis aliquid, neque itineris die Sabbati ſuſcipere auderent, eam nacti ſint occaſionem, ut collapſa munimenta reficerent, expedirent opera, quin & illud impetum ferendi tempus captarent. Ptolemęus Lagi, nemine reſiſtente, Jeroſolymis potitus eſt, quam feſtâ Sabbati die tentaverat (h). Macchabęi pariter diutiùs quietos ſe adversùs inſilientes hoſtes eâ die continuerunt; ex quo cædi plures in abditis montium ab hoſtibus inventos contigit, cum ne obſtruere quidem ſpeluncæ oſtium ſibi permitterent (i). Statutum eſt tamen communi decreto, ut ſi fortè eâ die hoſtes aggrederentur, injuria propulſaretur; nihil tamen de veteri diſciplina immutatum, cum de inferendis armis, non verò de propulſandis ageretur. Arma igitur adversùs inſilientes hoſtes vitæ conſervandæ gratiâ capiebant; hoſtis verò opera eâ die ſubvertere ſivè prohibere ducebant religioni. Illuſtre hujus rei documentum in obſidione Jeruſalem Pompeji armis ſuppetit. Dux ille diem Sabbati urgendis operibus & machinis, aggeribuſque conſtruendis elegerat, nihil ab hoſtibus tentandum eâ die ſecurus (k).

h *Joſeph. Antiq. l.* 12. *cap.* 1. *& Agatharcid. apud eundem ibid. l.* 1. *contra Appion.*

i *Macc.* 2. 38. 41 *Joſeph. Antiq. l.* 12. *cap.* 8.

k *Antiq. l.* 14. *cap.* 8; *& de bello l.* 1. *cap.* 5.

Nulla adeò moleſta res erat, veluti lex purificationis pro minima quacumque macula contracta, quæ moùs ſanctè in caſtris ſervaretur. Eos omnes, quibus caſu aliquo & imprudentibus vitii aliquid in ſomno obreperet, recedere è caſtris atque ab illis longiùs ſe continere, nec priùs redire, quàm ut frigidâ totum corpus & veſtes eluerent, Moyſes Deut. 23. 10. edicit. Mulieribus aditus in caſtra nunquam permiſſus. Quicumque cum hoſte fortè congreſſi ejus ſanguinem fudiſſent, eandem contrahebant maculam, ac defunctum corpus tangentes. His omnibus interdicta caſtra, niſi poſt evolutis ſeptem dies, & poſt conſuetas luſtrationes, iis qui funeribus adfuiſſent, præſcriptas (l). In prælio adversùs Madianitas aliter ſervatum. Victor de hoſtibus exercitus univerſus,

l *Num.* 31. 20.

cùm

cùm omnes pariter milites legalem maculam contraxiſſent, nihil cum illis cautum; neque enim alter ab altero tanquam purus ab impuro obſervare ſe debuiſſent. Jubet etiam Moyſes, ſingulos milites cùm exonerando ventri è caſtris egrederentur, paxillum deferre, ut effoſsâ terrâ ac deinde aggeſtâ excrementa tegerentur [*m*].

m *Deut.*23.12. 13.

Impotentis ſeveritatis exempla in hoſtes.

Licèt autem in ſacra hiſtoria monſtruoſa quȩdam crudelitatis in hoſtes exempla occurrant; jurè tamen meritoque aſſerundum eſt nobis, nihil magis à Lege, & mente Legislatoris aliènum fuiſſe, quàm ut impotenter devicti hoſtes haberentur. Quȩ humanitatis legibus averſantur, omnia Moyſes ita interdicit, ut arboribus etiam agrorum in obſidione Urbium, cùm maximus eſt lignorum in machinis conſtruendis uſus, parcendum edicat (*n*). Si quando Deus ſȩva quædam & acerba ſive jubere ſive permittere viſus, eſt, id ſemper ab illo ſummâ æquitate, cujus aliquando jura nos latuerunt, factum eſt. Ita eùm David medios Moabitarum populos à ſe victos lapidibus carpentiſque (*o*) ſerratis (qualibus ad excutiendum triticum Veteres utebantur) contrivit; cùm pari ſeveritatis rigore in Ammonitas animadvertit (*p*); Scriptura quidem acerbum illud factum nuſpiam laudat; ſed cùm reprehendere quidem nullibi deprehendatur, ideò non inviti ſuſpicamur, rem totam permiſiſſe Deum, ſuoque nomine Davidi à Prophetis indici juſſiſſe. Joſaphat Rex Juda, & Joram Rex Iſrael junctis viribus Moabitas à Rege Juda deſciſcentes gravi bello affiixerunt (*q*). Direptæ arces, incenſi agri, præciſæ arbores fructuariæ, obſtructi fontes, & optima quæcumque arva lapidibus diſſeminata, ac tandem exercitus trucidatus. Rex cum reliquis copiis in Metropolim ſuam ſeſe recepit, & cum propè eſſet ut in hoſtium manum veniret, abreptum filium ſuum in conſpectu hoſtium immolavit; cujus rei horror tantus invaſit Hebrȩos, ut ſolutâ obſidione actutum receſſerint. Hoc bello nihil in ſpeciem ſævius, inhumanius nihil. Sed juſſu Domini ſuſceptum, geſtaque in eo omnia ex Dei per Prophetam præſcripto, facta Scripturâ docente intelligimus. Gedeon ſpinis contrivit Optimates Socoth, negatæ ſibi annonæ reos (*r*); & Amaſias Rex Juda ex alto ſcopuli deturbari juſſit 10000. Idumæos in bello captos (*s*): quis facta illa probet, quæ Scriptura nunquam laudavit?

n *Deut.*20.19.

o 2. *Reg.*8.2.

p 2. *Reg.*12. 31.

q 4. *Reg.*3.19. 27.

r *Judic.*8.16.

s 2.*Par.*25.12.

Humanitatis in bello exempla.

Rariora occurrunt humanitatis exempla, quamquam frequentiſſima in præliis Iſraelitarum præberentur. Præpoſteram Chananæis impenſam humanitatem reprehendit Scriptura; quos enim Deus exterminandos prȩceperat, illos in regione ſua toleratos voluerunt Hebræi. Achab Rex Iſrael inſignem victoriam non ſine Dei prodigio de Benadad Rege Syriæ retulerat; quem Regem ille non commendabili clementiâ non ſuperſtitem tantùm, ſed & fœderatum voluit (*t*); hanc illi rem vitio Deus vertens, edicendum ſuo nomine per Prophetam præcepit: *Quia dimiſiſti Virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.* Manus quȩdam Syrorum ad ſupprimendum Eliſȩum miſſa: ille imploratâ à Deo ope eam caliginem in oculos hoſtium induxit, ut imprudentes mediam uſque Samariam adduceret (*u*). Cùm igitur infeſtiſſimos hoſtes inclutos haberet Rex Iſrael, ecquid facto opus eſſet Prophetam rogavit. Cui ille ab omni injuria abſtinendum edicens, cibo refectos, liberos permitti voluit. Iſraelitæ decem Tribuum pluribus incommodis ditionem Juda adeo affiixerant, ut 200000. ex eorum fœminis & pueris captivos Samariam deducerent: venientibus occurrens (*x*) Oded Propheta Dei vindictam minitatus eſt, niſi prædam omnem & captivos remitterent. Quare veſtibus donati, cibo refecti, tum & ſuppeditatis, ſi quibus opus haberent, equis, omnes in ditionem Juda deducti ſunt.

t 3. *Reg.* 20. 27.

u 4. *Reg.*6.21. 22.

x 2. *Par.*28.8. 9. *&c.*

Urbium obſidiones.

Quæ Judæorum eſſet in obſidionibus Urbium diſciplina, modò in examen revocanda eſt; quæ enim olim obtinebat obſidendarum Urbium ſimul & muniendarum ratio, multùm à noſtris moribus abhorret. Munitiſſimæ arces in præruptis editiſque locis ſtatuebantur, validis illȩ muris inſtructȩ, ut neque ab ariete quati, neque machinarum proceritate ſuperari poſſent. Machinæ illæ præaltæ mobileſque turres erant, vel aggeres, quæ obſeſſores in capita defenſorum graves redderent. Mœnia verò muri erant in obliquo varièque ſinuoſi, quò patens nullum latus ſatis amplum ictibus arietis præberetur. Id potiſſimùm in mœnibus Jeruſalem obſervatum à Tacito hiſtor. lib. 5. *Claudebant muri per artem obliqui, aut introrſum ſinuati, ne latera oppugnantium ad ictus pateſcerent.* Id etiam apud omnes æquè Veteres receptum Vegetius lib. 4. cap. 2. teſtatur: *Ambitum muri directum Veteres duci noluerunt, ne ad ictus arietum eſſet diſpoſitus; ſed ſinuoſis anfractibus jactis fundamentis clauſere Urbes.* Inter regulas egregiè conſtitutæ munitionis has ſtatuit Vitruvius lib. 1. c. 5. *Turres ſunt projiciendæ in exteriorem partem, ut cùm ad murum hoſtes impetu velit appropinquare, à turribus dextrâ & ſiniſtrâ, apertis telis vulneretur.* Quod autem ad portas attinet, præſcribit, *ut non rectum & apertum aditum exhibeant, ſed occultum, contectumque.* Cautum ne Urbes in quadro, ſive pluribus inſtructæ angulis muniantur, ne quatienti arieti pateant; *ſed ità circumdandum ad loca præcipitia, & excogitandum, ut portarum itinera non ſint directa, ſed ſcæva. Collocanda autem oppida ſunt*, addit, *non quadrata nec procurrentibus angulis, ſed circuitionibus, uti hoſtis ex pluribus locis conſpiciatur.* Eas regulas à peritiſſimo illo Architecto præſcriptas ſervaſſe adamuſſim Hebrȩos ſatis conſtat. Regum Hebræorum plerique inter Regni curas maximam habuerunt, ut quam plurimas Urbes munirent. Salomon (*y*), Roboam (*z*), Aſa (*a*), Joſaphat (*b*), Ozias (*c*), Ezechias (*d*) eo nomine plurimùm in Scriptura celebrantur. Inſtructiſſima armamentaria, & poſtremis

y 2. *Par.*7.4.
z 2. *Par.*11.5. 6.
a 2. *Par.*14.7.
b 2. *Par.*7.17. 18.
c 2. *Par.*26.6.
d 2. *Par.*32. 28.29.

Reipublicę ſęculis machinę etiam paratæ, do quibus infra. Porrò in munitionibus Jeroſolymæ oibil fermè deſideratum eſt eorum, quæ ad egregiè conſtitutam munitionem Veteres requirunt. Sed tempora ſolerter diſtinguenda; neque enim omnia ſimul eodem tempore obtinuerunt, & vetuſtior ætas aliam tulit diſciplinam, quam proximè ſubſequens abrogavit.

Vallum quo obſeſſæ Urbes cingebantur.

e Deut. 20. 19. 20.

Quæ ſub Moyſe obtinebat obſidendarum Urbium ratio, eadem pluribus poſt illum ſæculis manſit. Sub Moyſe tamen deerant machinæ, qoas recentior ætas invexit [e]: *Quando obſederis Civitatem, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, neu, ſuccides arbores, de quibus veſci poteſt; nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem: quoniam lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantium augere numerum. Si qua autem ligna non ſunt pomifera, ſed agreſtia, ſuccide & inſtrue machinas.* Stringebantur igitur Urbes foſſa, aggeribus, ſudibus; mœnibus quin etiam & turribus, omnem ex Urbe exitum probibentibus. Non rarò ad deditionem ſame cogebantur cives, ne expectantes quidem, ut ſive mœnia ariete qoaterentor, ſive ſcalis in ſuperiora hoſtes evaderent; ac tandem eapiendi Urbes mille tum ab induſtria, cum à neceſſitate excogiratæ ſunt artes. Abſtinuiſſe veteres à muris foſſiſque, quibus omnis obſeſſarum Urbium ambitus clauderetur, docent RR. ſanctè aſſerentes, ſemper liberum quoddam ſpatium patuiſſe, unde volentibus in tutum ſe recipere exitus daretur. Sed hujus diſeiplioæ nullum extat in Scriptura veſtigium. Neque foſsâ neque aggere urbs Trojæ ab aggreſſoribus intercluſa uſpiam apparet.

Machinæ obſidionales.

Uſus & origo machinarum in obſcuro manet. In omnibus obſidionibus à Joſue uſque ad Joſiam Regem Juda, ne veſtigium quidem earum in biſtoria Sacra ullum ſupereſt; ſola ibi de foſſis, valliſquo mentio; ſcalarum, & ligonum uſus ubique proditur. Joſue urbem Hai ſtratagemate cœpit (*f*): eùm enim ſugam ſimulantes Hebræos è patentibus Urbis januis erumpentes deſenſores inſequerentur, inſidiæ interim juxta Urbem diſpoſitæ vacua mœnia ſubierunt. Eadem ſervata diſciplina ad urbem Gabaa (*g*); nec alia facilè in Amalec (*h*). Hæc belli gerendi ratio plurimi apud Veteres habebatur, fortiſſimi quique ut in inſidias locarentur electi. Vide Homerum Iliad. 1. & 13. David Jeroſolymam vi cœpit, pollicirus in præmium militi, qui primus in Urbem evaderet, ſupremum in exercitu imperium. Joab primus omnium ſcandit (*i*). Porrò Dux ille Abelam (*k*), & Rabath (*l*) ductâ ad regulam obſidione vallavit, neque enim ſive foſſæ, ſive vallum, ſive aggeres deſuerant: nihil de machinis traditum. Homerus omnium Græcorum de Urbium obſidione agentium vetuſtiſſimus, vallum deſcribit mœnibus & turribus per intervalla diſpoſitis, ſicut & foſſâ ſudibus inſtructâ firmatum; nihil tamen ſive de vallo obſidionali, ſive de machinis, quamquam opportuna oon ſemel occaſio, maximè in deſcriptione obſidionis Trojanæ, ſuppeteret. Sardanapalus, celebre inter Aſſyriæ Reges nomen, obſidionem Ninives ſeptennio ſuſtiouit, quòd ſeilicet nullis machinis Urbs premeretur; non enim adhuc obtinuerant, ait Diodorus Siculus lib. 2. Nullæ tunc baliſtæ intorquendis lapidibus, oullæ teſtudines ſuffodiendis mœnibus, nulli arietes dejiciendis. Aliquanto poſt obſidio Samarię à Salmanaſſare ſuſcepta triennio duravit (*m*), altera Azoti per Pſammitichum 20. (†). Seitum eſt, quantum annorum in obſidenda Troja Gręci inſumpſerint. Hujus morę cauſa omnis in machinarum defectum referenda eſt.

f Joſuę 8. 2. 4.

g Judic. 20. 29.

h 1. Reg. 15. 5.

i 2. Reg. 5. 6. 7.

k 2. Reg. 20. 5.

l 2. Reg. 11. & 12.

m 4. Reg. 17. 5.

† Ariſteas de 70. Interpp.

Oſias bellicarum quarumdam machinarum inventor.

n 2. Par. 26. 14.

Oſias Rex Juda, cujus Regnum ab A. M. 3194. uſque ad 3247. duravit, ac ferè proinde ſuppar Sardanapalo, qui poſt 20. Regni anoos diem clauſit A. 3257. Oſias, inquam, inſtructiſſima armamentaria comparavit (*n*); in quibus clypei, & haſtæ & galeæ, loricæ & ſundæ ad jaciendos lapides. *Fecit etiam Jeroſolymis diverſi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent ſagittas & ſaxa grandia; egreſſumque eſt nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroboraſſet illum.* Rex igitur ille machinarum ejuſmodi primus antbor babendus, ot nihil ſimile ſuperior ætas viderit. Poſt ſeptuaginta annos earum uſus aoertè in Scriptura exprimitur, quas à Regibus Chaldæis adhibitas legimus. Nabuchodonoſor in obſidione Jeruſalem An. 3416. & Tyri triennio poſt An. 3419. baliſtis & arietibus obſeſſos premebat. Ita futuram Jeruſalem obſidionem deſcribit Deus apud Ezechielem (*o*): *Sume tibi laterem, & deſcribes in eo Civitatem Jeruſalem, & ordinabis adverſùs eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro.* Alia etiam de arietibus mentio apud eundem Prophetam, cum Nabuchodonoſorem inducit (*p*) deliberantem, & virgas divinatorias commoventem, num obſidio Jeroſolymæ ſuſcipienda, & urgendi in occluſas ejus fores aggeres. Vox Hebræa originalis, ſicut Græcæ, Latinæ, ac Gallicæ Verſiones, verum arietem ſignificant; quod ſanè præpoſterum eſt ut ad literam intelligatur. Vox Hebræa eſt *car*, è qua *Carcamuſes*, vetus arietis nomen apud Gallos: *Carcamuſas arietes vulgò reſonatos*, ait Ablo in Hiſtoria obſidionis Pariſienſis.

o Ezech. 4. 1. 2.

p Ezech. 21. 22.

q Ezech. 26. 8. 9.

Idem Ezechiel Tyri obſidionem, quam prophetico oraculo prædicit, ita planè ſuſcipit deſcribendam (*q*): *Circumdabit te munitionibus, comportabit aggerem in gyro, & elevabit contra te clypeum, & vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas deſtruet.* His phraſibus: *Elevabit contra te clypeum*, inſinuari facilè credimus teſtudinem, cum nempe militum manus, conſertis ſupra caput ſcutis, quandam teſtudinis ſpeciem ictibus imperviam efficientes, tuti ad mœnia ſuccedunt, Urbis fundamenta foreſve ſubruituri, vel ignem injecturi. Porrò bæc clypeorum teſtudo, quibus veluti piſcium ſquammatę loricę ſpe-

cies

ciés exprimebatur, adeò ſolidæ erat texturæ, ut interdum pavimentum alteri militum manui ſuper illam in prælium gradienti præberet. Quin & equos & currus tutò ſuper illam procurriſſe aliquando plures teſtantur (r).

r Vide, ſi placet, *Lipſium Poliorcet. Dial.5. & Liv. l.44.*

Quod ad machinas ſuoibus inſtructas, quarum in Propheta mentio, ſpectat, de baliſtis ſivè catapultis Interpretum plerique dictum interpretantor; de machinis nempè, quibus ſagittæ telaque vel etiam immanes lapides ejaculabantur. Non incongruè pariter de ariete uſurparetur; immani nempe trabe æneo arietis capite in extremitate armatâ, (s) quæ cùm à militibus in murum ſolidiſſimæ etiam ſtructurę urgeretur, nihil erat tam firmum, quod non diſſolveretur. Interdum omnibus amotis ſunibus, ipſi per ſe milites machinam inferebant; interdum funibus ſuſpenſa, vel ſubjectis cylindris rotata impellebatur. Porrigebantur trabes illæ aliquando ad 80. interdum ad 100. & ad 120. pedes. Quem Appianus in obſidione Carthaginis deſcribit, aries immanis erat, adeò ut non minus quàm 6000. militibus urgeretur. Ejuſdem machinæ inventæ honorem Epeo in obſidione Trojæ Plinius tribuendum cenſet (t); ſed Vitruvius lib.10. cap.19. & Tertullianus de Pallio aliique à Carthaginienſibus repetunt. De primo ejus Authore nihil quidem in Scriptura; ſed ejus uſum in obſidione Jeruſalem, & facilè etiam Tyri per Nabuchodonoſorem obtinuiſſe ſatis ex illa intelligimus. Tandem *funicea illę machina* exponi poſſunt, unci ſive manicæ ferreæ, quæ longum trahentes ſunem in ſuperiora mœnia projiciebantur, dejiciendæ ſive mœnium ipſorum luricæ, ſive deſenſoribus deturbandis. Noti enim erant apud veteres corvi ſive manicæ ferreæ in obſidionibus ad eundem uſum opportunæ (u). Huc pariter ſpectaſſe potuit locus 2. Reg.17. 13. Achitophel Abſalumo ſuggeſſerat, ut imparatum adhuc, & ne dato quidem ſe colligendi tempore, Davidem aggrederetur, ſtatimque prælio fractum, & in Urbe quacumque ditionis ſuæ ſeſe continentem premeret obſidione; tunc enim, pergebat, *circumdabit omnis Iſrael Civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea.* Trojanos caſtra Græcorum aggreſſos deſcribens Homerus (x), avulſas ab iis dicit pinnas murorum, ſicut & turrium fundamenta ſuffoſſa.

s *Vide Joſeph. de Bello l.3. cap.9.*

t *Plin. lib.7. cap.56.*

u *Diodor. lib. 17.*

x *Iliad. M.*

Victorum crudelitas.

In Urbibus vi captis alta furoris ſui veſtigia relinquebant victores. Quæ olim inſuetæ crudelitatis exempla in Chanaanitide ediderunt Hebræi, illa Divinæ ultionis Juſtitia ab omni criminis ſuſpicione excuſat. Cavet enim Deus, ne præpoſterâ miſericordiâ in hoſtes illos tangerentur [y]: *De his Civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omninò permittes vivere, ſed interficies in ore gladii.* Id ſi alias unquam, adversùs Jericho à Joſue præſtitum (z), quam Urbem ille funditus evertit; cives omnes trucidavit, atque diris devotus, qui illius reſtituendæ conſilium ſuſcepiſſet. Abimelechus ultionem in urbem Sichem tam acerbè proſequutus eſt, ut ejus ruinas ſale diſſeminaverit (*). Nec clementiores Iſraelitæ, quibus non rarò furor & impotentia funeſta in devictas Palæſtinæ Urbes, & in fratres etiam ſuos conſilia ſuggerebant. Sed nihil magis ſive à Legibus Judaicis, ſivè à juſſionibus Divinis abhorrens. Vidiſſes illos mites, pioſque in Chananæus, quos perdere jubebantur; acerbos verò ſævoſque in fratres ſuos; quemadmodum & aliàs non rarò, ſed potiſſimùm in bellis inter Reges Juda & Iſrael, ſicut & inteſtinis domeſticiſque ſpectatum eſt.

y *Deut.20.16.*

z *Joſue 6.26.*

* *Judic.9.45.*

Quid potiſſimùm in dividenda præda ſervaretur, alibi fuſiùs proſecuti ſumus (a). Opimior portio Duci cedebat. Si quid fuiſſet ditiſſimum, illud munus Domino in Templo conſecrandum reſervabatur. Quidquid reliquum erat, æquis portionibus inter milites, tam eos qui manum conſeruerant, quàm qui ad ſarcinas manſerant, dividebatur. Plus aliquid ſibi pręſtandum cenſuit Judas Macchabæus, miſſâ de manubiis Nicanoris ad ægrotos, viduas, & orphanos portione, (b). Quid præmio aliquo virtus, & prudentia Judith donaretur, omnia quæ ad Holofernem pertinebant, tentoria, veſtes, aurum, argentum, illi à populo collata. Reliqua æquis portionibus diſtributa ſunt. Judith 15. 14. &c.

a *Num.31.27. & 1. Reg.30. 24.25.*

b 2. *Macch.8. 28.*

Præmia militaria.

Repenſa militibus præmia varia fuerunt pro rei geſtę, & circumſtantiarum varietate. Quicunque Goliath Gigantem viciſſet, illum locupletem gazam, nuptias regias, & omnem à vectigalibus immunitatem ſperare Saul juſſerat. David ſingulari prælio victoriam reportavit; Saul tamen gloriæ ſuæ derogaturum ſe ratus, ſi præſtitam fidem religiosè liberaſſet, virum coegit, ut antequam optatis nuptiis potiretur, centum ex occiſis Philiſthæis præputia rependeret. David Regno potitus, copiarum ſuarum imperium viro illi ſpopondit, qui primus in mœnia Jeruſalem, pulſis Jebuſæis, evaſiſſet (c). Joab eam conditionem implevit, & pręmia reportavit. In bello Abſalon adversùs Davidem miles quidam vidiſſe ſe Abſalonem ex arbore ſuſpenſum Joabo renunciavit; cui ille (d): *Si vidiſti, quare non confodiſti eum cum terra? & ego dediſſem tibi decem argenti ſiclos, & unum balteum.* Supremâ in Iſraelitas, qui Transiordana tenebant, authoritate potiundi Jepthe in cauſa fuit, quòd popularium ſuorum animos, liberatâ à tyrannide Ammonitarum regione, ſibi obſtrinxiſſet (e). Præmii militaris genus ſunt etiam epinicia, quæ in laudem victorum à fœminis puelliſque cantabantur. Jephte è prælio regredienti occurrit filia cum puellarum choro, cantilenas choreaſque ducens (f); & fœminarum Iſraelis chori in honorem Davidis ingeminabant [g]: *Percuſſit Saul mille, & David decem millia.*

c 2. *Reg.5.8.*

d 2. *Reg.8.11.*

e *Judic.* 11.8. 9.

f *Judic.* 11.34. *Occurrit ei unigenita filia ſua cum tympanis & choris.*

g 1. *Reg.15. 12.*

Trophęa.

An apud Hebræos receptus fuerit mos erigendi trophæa, & perpetua relatæ victoriæ monumenta, ex Scriptura non diſcimus. Unicum tamen ejus rei exem-

plum

Digitized by Google

plum ſuppetit de Saule, eo oomine reprebenſo, quòd ſibi fornicem triumphalem in Carmelo erexiſſet [*h*]. Hebræus exprimit tantùm: *Manus*; quod ſive de columna, ſive de alio quocunque monumento non incongruè interpretaremur. Religioſior Moyſes non prophanum aliquod monomentum, ſed Aram Domino de victoria in Amalecitas relata monumentum conſecravit, eo adjecto lemmate (*i*): *Dominus vexillum meum*. Eandem Legiſlatoris mentem ſecutus David, Gigantis gladium, & reliqua arma omnia trophæum Domino in Tabernaculo ſuſpendit; quemadmodum & ditiſſima quæque boſtium ſpolia in ſaera Ærarìa ab illo relata legimus; legimuſque pariter de Samuele, Saule, & religioſiſſimis quibuſque eorum ſucceſſoribus (*k*). Ita relatus de proſpero armorum ſucceſſu in Deum bonor, agnituſque ipſe eo veluti tributo ſummus armorum omninm arbiter, & Dominus.

h 1. Reg. 15. 12. *Quòd veniſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ibi fornicem triumphalem. Hebr. Hinni matzif lo.*
i 4. Reg. 15. 30.
k 1. Par. 26. 26. 27. 28.

IN LIBRUM JOB PROLEGOMENON.

CUM Job laudabilem in rebus pietatis, & religionis vitam plurinm annorum ſpatio (*a*) exegiſſet, permiſſus à Deo Satanas, ut virum tentaturus bonis omnibus exſpoliaret, filiis orbaret, domum everteret, neceſſarios tandem omnes arceret. Datum illi pariter, ut ſævo morbo, & adversùs omnes medicinas contumaci corpuſculum illins depaſceret, eo rigore, ut citra mortem nibil relinqueret intentatum. Pius ille vir ſuorum omnium auxilio deſtitutus, ad extremas rei familiaris anguſtias redactus, perpetuo ulcere contabeſcens, ſubſtrato fimo decumbens, & fluentem toto corpore ſaniem teſtâ tadens, nunquam tamen tot ingruentibus malis tentatus animo dejectus eſt. His accedebant viliſſimorum hominum inſultos (*b*), uxoris nunquam non rectè pièque facta viri exprobrantis moleſtiæ (*c*); ecquid non? Nunquam tamen à Dei plagas infligentis manu puræ mentis oculos Jobus avertit.

a Job 13. 16. *Vide Commentarium.*
b Job 30. 9. *Filii ſtultorum & ignobilium, & in terra penitùs non parentes, nunc in eorum canticum verſus ſum.*
c Job 2. 9. 10.

Sparſa jam longè latèque calamitatis illins fama quatuor ex ejus amicis ad luctuoſum ſpectaculum accivit. Cùm primùm veniſſent, ulceribus ſcatentem nacti, vix notum vultum agnoſcere valuerunt. Septem integros dies in ſilentio utrinque perſeveratum eſt; hærentibus viris illis ad triſte miſerandumque ſpectaculum. Tandem primus Job longum ſilentium abrumpens, acerbas eas viciſſitudines altè indoluit. Tunc amici, quibus illud (abſurdum alioqui) conſtitutum erat, neminem malo aliquo immeritum premi; nec ſedulò diſtinguentes inter pœnas à Deo periculi faciendi virtutis amicorum ſuorum gratiâ immiſſas, cæteraſque quibus in crimina animadvertebatur; viri ſancti querelas veluti animi humaoum aliquid in tot malorum anguſtiis patientis habuerunt, ſeriòque hortati ſunt, ut criminum pœnitudine, atque devoti animi ſubjectione inflicta à Deo mala portaret; ſciret enim neminem niſi pro meritis puniri. Job vitæ à ſe actæ probè conſcius, & eo conſcientiæ ſuæ teſtimonio ſecurus, contendebat, omnia, quibus premebatur, mala graviora eſſe, quàm pati pro meritis debuiſſet; falli proinde amicos, ſi eas omnes, quas homines patiuntur, pœnas pro meritis repenſas eredetent. Quæ cùm plenus fiduciæ diſſereret, nihil ſe timere dixit, ſi coram Divino tribunali vocatus cauſam ſuam dicere cogeretur. Dicto illo offenſi amici, pro eo, ut virum blandioribus verbis ſolandum aggrederentur, velut impium & blaſphemum duriùs reprehenderunt.

Totum igitur Libri argumentum in agitanda maximi momenti quæſtione illâ verſatur: an ſcilicet Deus viros tantùm impios, ſibique adverſarios inflictis in hac vita malis puniat, quos inter Jobus jure meritoque accenſeatur. Affirmabant Amici. Contrà verò Job pluribus contendebat, ſæpè viros etiam amicos malorum experimento à Deo probari; ſe autem nullâ graviſſimorum adeò criminum conſcientiâ reprehendi, ut tam acerbè ſecum à Deo agi mereretur. Huic controverſiæ tandem finiendæ Deus è nube ſpectandum ſe præbens, pronunciavit, vera quidem Jobum defendiſſe; non tamen probare ſe ſignificavit, ea, quæ inter diſputandum, & in æſtu doloris minùs accurata Jobo exciderant. Simul autem amicos illos reprehendit, injungens, ut ſacrificiis crimen ſuum expiarent. Secundùm hæc, juſſus à Deo Satan à viro ſancto tandem abſtinere; ſtatimque à morbo convaleſcens, tum & priſtinam ſanitatem, cùm & duplo locupletiorem, quàm olim potiebatur, gazam, tum & filios recepit, &, quod caput eſt, felici exitu vitam ille ſuam meritis plenam clauſit. Hæc Libri Job ſumma.

Ea quondam, & noſtrâ pariter ætate, falſa quidem & abſurda per univerſum fermè Orientem obtinet perſuaſio, neminem niſi criminum ſuorum merito puniri, ut nihil nobis mali contingat, niſi quod in nos antea crimínibus provocaverimus. Is autem ex metempſycoſis in illis regionibus longè latèque pervagatâ opinione malæ radicis malus ſurculus prodivit. Nec

ab

ab ea re in ſpecie quidem plauſibili abhorruiſſe plurimùm Hebræi videbantur; ut non minimi momenti rem moliretur, ſi quis arguendum errorem ſuſcepiſſet. In hunc ſcopum collimant hiſtoriæ Tobiæ, & Job, ambæ viros juſtos malis plurimis iiſque graviſſimis oppreſſos exhibentes. Porrò documenta illa & exempla ſemper quidem neceſſaria habenda ſunt, tunc verò maximè, cum perſecutiones & publicæ calamitates deſæviunt. Invaluit indè opinio hunc Librum in ipſa Ægyptiaca ſive Babylonica captivitate adornatum fuiſſe, quò Hebræi ſolatio aliquo levarentur.

Nullus eſt in Sacra Scriptura Liber adeò adverſariorum obtrectationibus præ Libro Jobi obnoxius, nullus implexior; quibus dubitationibus ſubmovendis parum lucis in ipſo Opere affulget. De Jobo ipſo quis, & an fuerit, quo vixerit tempore, quave in regione, ambigitur; obſcura etiam viri origo, Religio, Operis Author, ſcribendi occaſio, veritas & authoritas. Earum quæſtionum partem in Commentariis excuſſimus, pars verò in examen modò revocanda eſt.

An Idumæum, vel Arabicum, vel Syrum, vel Iſraeliticum genus retulerit Jobus, non ſatis convenit. Duæ tamen præ cæteris & numero Scriptorum & authoritate probantur opiniones. 1. Ab Eſau, 2. à Nachor virum illum acceſſit. Utriuſque opinionis aſſertores viri doctiſſimi, nec infirma rationum monumenta afferuntur; quibus tamen cave credas ut certi aliquid exploratumque habeatur. S. Hieronymus QQ. Hebr. in Gen. Alcuinus, Beda (d), S. Iſidorus (e), Rupertus in Gen. 22. & 36. Lyranus, Spanhemius (f) è genere Nachor repetunt. Reliqui Patres Græci, Latinique (g) & vulgò Commentatores (h) contrariam oppinionem defendunt; quibus ſuffragatur vetuſtiſſima additio in calce Exemplarium Septuaginta, & Veteris Vulgatæ Latinæ, qua diſertiſſimè Jobab quintus ab Abraham è genere Eſau ſtatuitur. Euſebius Præpar. lib. 9. cap. 17. ex Alexandro Polyhiſtore refert Ariſteæ ſententiam, ex eadem additione deductam. Porrò additio illa neque in Hebræo legitur, nec in Aquila & Symmacho; ſed Teodotion, qui fidem Exemplarium Septuaginta religioſiùs ſequitur, nihil in ea re ſibi licere arbitratus, ſanctè illam ſervavit. Quare ut opinionem tantâ vetuſtatis aſſertione munitam deſeramus nihil apud nos valere poterit, niſi major aliqua & omnino irrefragabilis authoritas. Quæ ſanè tam longè abeſt ut ab Aſſertoribus contrariæ opinionis afferatur, ut nihil habeant tam firmum, quod ſolvi minimè poſſit. Eam verò ſequutis hypotheſin, quæ ad Jobum ejuſque amicos pertinent omnia prona ſunt & aperta.

Qua vixerit ætate Jobus, res eſt in ambiguo. Sunt qui coævum ſtatuant Patriarchis, & Moyſe vetuſtiorem (i); ſunt qui Moyſi, & ſervituti Ægyptiacæ Hebræorum ſupparem, malunt; alii eum tempore itineris Iſraelitici per deſertum, ſive eum Judicum ætate componunt (k). Revocant alii ad Davidis & Salomonis tempora (l); alii ad uſque captivitatem Babylonicam, vel eâ durante circiter. Tandem ſub Aſſuero Rege & Eſther vixiſſe, atque ſcholam Tyberiadis in Palæſtina rexiſſe, antequam captivus Babylonem duceretur Rabbinorum quorumdam eſt ſententia (m). Sanior tamen Judæorum pars natalem ejus annum componunt cum priori Patrum ſuorum in Ægyptum ingreſſu; obiiſſe verò dicunt, quo anno ipſos loco cedere contigit. Ad illum verò ſpectare credunt locum Numerorum 14. 9. *Receſſit ab eis omne præſidium.* (Hebraic. *umbraculum*) Deus enim, inquiunt, educto è Gentilibus Job, omni illos præſidio nudavit (n). Recepta magis opinio (o) ad Moyſis ætatem revocat, ut hiſtoria Jobi inter Geneſim Exodumque media ſtatuatur; ac proindè calamitas viri accidiſſe credenda eſt, antequam Iſraelitas ex Ægypto faceſſere contingeret. Sed in ejuſdem Libri contextu animadvertiſſe quædam autumamus, quibus noſſe Jobum prodigium in transfretatione Erythræi, & de Lege Domini quædam probaretur. Quare certam oppreſſi malis Jobi epocham poſt aliquot ab egreſſu ex Ægypto annos ſtatuimus.

Alterum, quod negotium faceſſit, illud eſt, nimirum quis potiſſimùm Libri Author habendus ſit. Sunt qui Jobum ipſum de ſe ſcripſiſſe crediderint (p); ſunt qui Eliu maluerint, vel ſaltem Jobum ipſum cum amicis; ſunt etiam, qui Moyſem, vel Salomonem, Iſaiam, aut recentiorem adhuc Scriptorem. Nihil ſanè in Textu occurrit, quod ſatis apertè Authorem prodat; neque an ipſe de ſe Jobus ſive alius quicumque, Judæuſne, vel aliam profeſſus Religionem, ſcripſerit. Cæterùm quis hæc ſcripſerit, ut verbis S. Gregorii Magni Præſ. Moral. in Job utar, *valdè ſupervacuè quæritur, cum tamen Author Libri Spiritus Sanctus fideliter credatur.*

Origenes contra Celſum lib. 6. teſtatur Opus illud eſſe Moyſe ipſo vetuſtius; nec Syros ab ea ſententia receſſiſſe credimus, quippe qui omnium Librorum canonicorum primum Jobum ſtatuant. Pſeudo-Origenes in Comment. in Job, ejuſdem viri operâ Syriacè ſcriptum Librum autumat; à Moyſe verò ita Hebraicè translatum, ut literæ non ſerviret. Nonnulla enim de ſuo adjicere ſibi viſus eſt, veluti de obitu Jobi hiſtoriam, ſicut & alteram in ipſo Libri exordio de Satan, qui coram Deo in cœtu Angelorum, ſive filiorum Dei ſtetit; ecquis enim alius, inquit ille, præter Moyſem, noſcere rem illam poterat? Addit inſuper, Operis illius lectionem diebus jejunii, ſicut & cùm Paſſioni Domini, cujus Jobus figuram exhibet, ſactum tempus recurrit, in Eccleſia fieri.

Alius etiam Jobi Interpres ſub ementito Origenis nomine latens (q), luculentiùs aſſerit, Moyſem ipſum eum Librum literis mandaſſe; quæ etiam ſententia noſtræ ætatis pleriſque probatur (r). Scriptum au-

d *Beda ſeu quis alius in Job. 1.*
e *Iſidor. ſeu alter de vita & obitu Patrum.*
f *Spanheim Hiſtor. Jobi cap. 4. & alibi frequenter. Vide & Bellarm. de ſcriptor. Eccleſ.*
g *Athanaſ. in Synopſ. Chryſoſt. Hom. 2. de patientia. Auguſt. lib. 8. de Civit. cap. 47 Ita Euſeb. Apollinar. & alii paſſim.*
h *Abul. Pined. Sanct. Sixt. Senenſ. Genebr. Torniel. Salian. Cornel. alii innumeri.*
i *Chald. alii, qui Dinæ ſponſum eſſe volunt.*
k *Gregor. Magn. Rabb. Eliezer, & Juchanan, Talmud. tract. Baba Batra, alii in Catena apud Chryſoſt. & Polychron.*
l *Talmudiſta, & alii apud Maim. more Nebochim cap. 22.*
m *Vide Talmud, Tract. Baba Batra.*
n *Vide Talmud loc. cit. cap. 1. Juchaſin Olam Rabba cap 3.*
o *Ita Chronica & Hiſt. Hebr. Arabum, Orientalium. Petav. Uſſer. Voſſ. Sixt. Senenſ. alii paſſim. Vide Spanhem. Hiſtor. Jobi cap. 6. pag. 106.*
p *Gregor. Magn. Præfat. in Job. Pſeudo-Origen. Sixt. Senenſ. Dom. Bern. Præfat. in Morali Greg. alii plures apud Spanhem. Hiſt. Jobi cap. 13. pag. 221.*
q *Comm. in Job à Perionio Latinè editur*
r *Talmud in Baba Batra, Kimchi, Polychron. Philipp. Abul. Iſidor. Julian. Halicarnaſſ. Torniell. Salian. Bellarm. Mercer. Bolduc. Huet. Origenian. lib. 3. in appendice & alii innumeri.*

Digitized by Google

autem cenſent à Legiſlatore, quo tempore io Ægypto populus opprimebatur, vel ſaltem cum tædio longioris peregrinationis affligeretur, ut eo ſolatio moleſtiam levaret. Verùm ſi Moyſi Authori ſine controverſia tribuendum eſſet Opus, nunquam Judæi de illius Authore inter ſe diſceptaſſent. Cur in Veteri Teſtamento ante Ezechielem, & Tobiam ne oomen quidem Jobi legitur? Unde tanta barbararum vocum eluvies, undè Chaldaicarum, Syriacarum, & Arabicarum, cum Pentateuchus puriſſimè fluat?

Opinio quæ Salomonem Operis Authorem conſtituit, jam inde à pluribus ſæculis cœpit, cum & aſſertorem habeat Gregorium Nazianzenum Orat. ad Exequatorem, & Polychronium (*s*), alioſque nonnullos; inter Recentiores verò defenditur à Spanhemio Hiſt. Job, Jaqueloto (*t*), & P. Harduino (*u*). Porrò Harduinus annum emortualem Jobi conſtituit anno 35. Davidis; ſcriptique Operis à Salomone epocham confert in anoum 30. ejus Regni. Verùm quando probaretur ea hypotheſis, Opus illud Salomoni tribuens, ut Jobum ſub Regno Davidis, ſive Salomonis collocaremus quis cogeret? Habemus planè perſuaſum, virum illum Sanctum utroque eo Principe multò eſſe vetuſtiorem.

Quod eam opinionem de Salomone invexit, illud potiſſimùm fuiſſe videtur, multam ſcilicet ſententiarum, vocum, & phraſium ejus Libri cum Libris Salomonicis, Proverbiorum, & Eccleſiaſtæ conſenſionem: utrinque enim inſigne Sapientiæ elogium texitur (*x*); vera Sapientia in eo conſtituitur, ſi timor in Deum teneatur; ejuſdemque Sapientiæ ſolus author Deus ab Authore utriuſque Operis aſſeritur (*y*). Ad hęc, phraſium & vocum conſenſus utrinque ſummus (*z*). Sermonem habet Jobus de mortuorum ſtatu: idem fermè apud Salomonem recurrit (*a*). Patere oculis Dei ſepulchrum, & Infernum habet Jobus, habet & Salomon (*b*). Bibere iniquitatem velut aquam, phraſis eſt utriuſque (*c*). Invehitur tam Jobus quàm Salomom in eos, qui muneribus ſtudent æquitatis diſpendio (*d*). Spiritus ſeu ventos appendere Deum utrinque legimus [*e*]. Jobus ad amicos dicebat, ex eorum ſilentio, ſi nullam unquam vocem emiſiſſent, judicium de ipſorum ſapientia capiendum fuiſſe; ſtultum ſilentem tanquam ſapientem haberi Salomom docuit (*f*). Gigantes in inferno collocat Jobus: cœtum ſive locum Gigantum infernum denominat Salomon (*g*). Divitiis iniquè collectis nunquam juvari virum impium, ſed illas in manus Juſtorum dilabi, ait Jobus; ait & Salomon (*h*). Tumidæ mentis audaciam humilitatem conſequi plerumque, ſæpiùs inculcat Salomon: quod ipſum & Jobus aſſeruit (*i*). De creatione terræ, mariſque paria utrinque ſpectes (*k*). Periturum impium ejuſque memoriam, futurum tandem ut malè oleat, veluti dapes corruptæ uterque profitetur (*l*).

s *Polychron. in Catena.*
t Jacquelot. *Diſſert. de exiſtent. Dei c.* 23.
u *Chronol. Vet. Teſt.*
x *Job* 38. 12. *Prover.* 8. 31.
y *Proverb.* 1. 57. *Job* 38. 28.
z *E. G. thuſchijah Job* 5. 12. & 6. 13 & 55. 6. 12. 26. & 26. 2. & 30. 22. *Prover.* 7. 3. & 3. 21. & 8. 14. & 18. 1. *Item havab, pravitas, Job* 6. 2. 30. & 30. 13. & *Prover.* 10. 3. 11. 6. & 17. 4. & 19. 13. *Item thaskhu loth. Prover.* 2. 5. *Job* 37. 12. *Item pothe Job.* 5. 2. *Proverb. paſſim. Item avadon ſcheol Job.* 26. 6. & 38. 22. & 30. 2. *Prover.* 27. 20. & 15. 11. &c. Grot. notavit in Eccleſiaſte voces quaſdam Chaldaicas. Vide Præfat. in hunc Librum.
a Confer *Job* 21. 33. & 26. 5. & 12. 22. *cum Prover.* 9. 18.
b *Job* 26. 6. *Prover.* 15. 11.
c *Job* 35. 16. & 34. 7. *Prov.* 26.
d *Job* 15. 34. *Prover.* 55. 27.
e *Job* 28. 25. *Prov.* 16. 2.
f *Prover.* 18. 28. *Job* 13. 5.
g *Prov.* 9. *ult.* & 11. 18. & 15. 16. *Job* 25. 5. & 21. 32.
h *Job* 27. 16. 57. *Prover.* 28. 8.
i *Prover.* 16. 28. & 18. 12. & 29. 13. *Job* 12. 29.

Plura hujus ſaporis congerenda fuiſſent; qoanquam ea quæ ad moralem ſpectant diſciplinam, minùs argumentum urgere videntur. Quod autem in rem pręſentem facit, illud eſt, plura utrinque ſpectari principia, ſententias, & voces; voces, ioquam, quarum partem fruſtrà alibi quàm apud Jobum, & Salomooem quæras. Porrò de hac priocipiorum Jobi & Salomonis conſenſione alibi etiam ſermo redibit. Ad hæc ſtilus florentior, ſublimitas ſententiarum, argumenti digoitas, digerendi ratio, eruditionis pompa, & ingeoii fœcunditas ſatis produnt Salomonem.

Veram in Libro hiſtoriam contineri Grotius fatetur (*m*). Vixiſſe autem Jobum credit in Auſitide; Idumęam originem trahere; atque ad tempus illud ſpectaſſe, quo Judæi iter habebant in deſerto. Authorem Operis conſtituit Judæum aliquem Davide, & Salomone recentiorem, cùm plures in eo phraſes, & ſententias animadverterit è Pſalmis, & Proverbiis derivatas. Scribendi verò Operis conſilium fuiſſe credit, ut Idumęi in captivitate Babylonica tabeſcentes, ſolatio aliqoo levarentur, ſimulque in cultu Domini confirmarentur. Quare Operis ſcriptor Idumæus aliquis habendus eſſet, poſtremis Nabuchodonoſoris annis floreſcens: hæc enim ab Authore conſtituta Idumæorum captivitas nonniſi poſt quintum ejus Principis annum (*n*) contigiſſe videtur.

Verùm captivitatis hujus nullum extat in S. Scriptura veſtigium. Minitantur quidem Idumæos Prophetæ futurum, ut bellis, diſperſione, ac extremis quibuſque malis opprimantur; nihil tamen habent de captivitate: & cùm ſermo eſt apud illos de gentibus è Babylonia regredientibus, filiorum Eſau ne nomen qoidem exprimunt. Videſis noſtram Diſſertationem de regreſſu è captivitate Ammonitarum, Moabitarum, aliorumque. Ad hæc, Ezechiel everſionem Jeroſolymæ ante aliquot obſidionis à Nabuchodonoſore ſuſceptæ annos prænuncians, ſermonem habet de Jobo, veluti de Viro jam longè latèque famâ notiſſimo. Nec de viro adhuc in viris agente loqnutus fuiſſe Propheta credendus eſt, quemadmodum & Danielem tunę temporis Babylooe verſantem commemorat: nam præterquam quòd ea Jobi ætas ſyſtemati Grotii repugnaret, autumantis virum illum Hebræis iter per deſertum agentibus ſupparem fuiſſe; Tobias, qui pluribus ante Ezechielem annis in orbe Ninive florebat, calamitates Job, veluti hiſtoriam quæ jam inde à pluribus annis contigiſſet, commemorat. Rejiciamus igitur eorum opinionem oportet, qui Jobum ſive Operis illius Authorem conſtituunt, vel ſtatim ante captivitatem, ſive ipſâ jam premente, vel jam ſolutâ; nec melior reputanda, quæ adversùs omnem veri ſpeciem cum ætate Aſſueri, alio nomioe Darii filii Hiſtaſpis, Jobum componit.

Codurcus in eo cum Grotio conſentit, quòd Opus illud diu poſt Jobum literis mandatum fuiſſe teneat. Vir ille Sanctus, inquit, Moyſe ipſo recentior fuit; ſed re-

rum

k Confer *Job* 38. 4. 8. *Prov.* 30. 4. & 8. 26. 27.
l *Job.* 20. 7. & *Prover.* 10. 7.
m *Grotius Proleg. in Job.*
n Vide *Joſeph. Antiq. lib.* 10. *cap.* 15. *pag.* 345.

rum ab ipſo geſtarum hiſtoria multò eâ ætate recentior eſt, cùm ad Pſalmos Davidis & Proverbia Salomonis non ſemel ſpectaſſe deprehendatur; illis utatur vocibus, quæ non priùs quàm poſt illos duos Reges obtinuerunt. Quæ de Angelis Satan apud Authorem legas, hæc cum ætate noviſſimorum Regum Juda ſatis congruunt. Voces ultra centum occurrunt in veteribus Libris Hebræorum planè ignotæ, quarum ſignificatio nonniſi è Chaldæo, Syriaco, & Arabico ac recentioribus Judæorum Scriptis repetenda eſt. Nec minoris in eam rem momenti habenda ſunt expreſſa aſtrorum nomina, & ornamenta ſermonis, veteribus Judæis inſueta. Hæc Codurcum movent, ut Authorem hujus Operis ſuſpicetur ſive Prophetam aliquem Idumæum (o), ſive Iſaiam Prophetam; ſcriptum enim circa ea tempora Opus arbitratur. Eruditio, ſententiarum, & ſtili majeſtas, ac eloquentia ſatis cum Iſaia quadrant; recurrunt etiam voces nonnullæ eidem Prophetæ familiares. Ipſum Iſaiæ nomen ſub verborum quibuſdam ambagibus latens in ipſo Libri exordio deprehendiſſe ſibi Codurcus blanditur, in primis illis Textus originalis verbis *Iſch-haiah*, vir fuit &c. Bellum argumentum.

o *Namque Idumæos aliquos prophetas fuiſſe autumat ut Abdiam. Vide noſt. Præfat. in illum.*

S. Gregorius Magnus to. 1. p. 110. & 665. tradit, Librum hunc Latinè ex Hebræo, & Arabico verſum fuiſſe; & S. Hieronymus in Præfatione in eundem Librum, ſcriptum eſſe teſtatur Hebraicè, Syriacè, & Arabicè, vel ſaltem trium illorum ſpecimina quædam unum idemque Exemplar præferre.

Ligifootus aliique nonnulli Opus vindicant Eliu amico & arctiſſimæ cognationis vinculo cum Jobo conjuncto, ſi uterque è Nachor, uti creditur aliquibus, deducatur. Huic opinioni favet utcumque locus Job 32. 16. 17. ubi ita loquens Eliu inducitur: *Extimuerunt, nec reſponderunt ultra. Quoniam igitur expectavi, & non ſunt loquuti; reſpondebo & ego partem meam*. His verbis tamquam Operis Authorem deſignare ſe Eliu videtur. Sed quid facient ejus opinionis aſſertores, cùm non ille tantùm ſed & ubique in toto Opere ipſi de ſe viri amici Jobi loquentes inducuntur, quaſi actores in ſcena? Spinoſa Jobum hunc [p] Paganum quendam eſſe ſuſpicatur, qui è ſuperiori loco in humilem fortunam recidens, ac tandem priori reſtitutus, de Providentia Divina diſceptandi occaſionem pluribus exhibuerit & materiam: ipſum verò Operis Authorem credit Librum ſcribendum per otium ſuſcepiſſe, non verba quidem Jobi referentem, ſed varias aliorum ſententias. Quò autem magis magiſque Opus placeret, ad normam Poeticarum Lucubrationum formaſſe, cœtum Deorum, cui ſe Momus vel Satan exhibuerit, in medium adducendo. Opus eſt igitur, ſi Authori credamus, à Pagano ſcriptum, quod tamen Hebræus aliquis recenſuiſſe debuit, cum & nomen Jehovah ſcriptum legatur (q); & ab Idololatria quacumque, eâ pariter, quæ Soli & Lunæ cultum minùs illum reprehenſibilem impendit, Lectorem arceat (r).

p *Tract. Theol. Polit. c. 20. pag. 830.*

q *Job 12. 9. Item cap. 1. 21. & 42. 11. ſæpiùs.*

r *Job. 31. 26.*

Profectò ſi Pagani nomine vir aliquis ſignificaretur, qui nec Moſaicam Legem, neque cæremonias rituſque ſervarit, concedimus non inviti Jobum tanquam Paganum aliquem haberi potuiſſe, quod vulgò Commentatoribus maximè probatur. Si quis tamen Idololatram aliquem deſignari contenderit, qui nec Deum noverit, neque cultum ipſi purum impenderit, nec vitæ ſanctimoniam coluerit; illi planè Paganum appellare Jobum nunquam per nos licuerit.

Quicumque tandem habeatur Operis hujuſce Scriptor, illud exploratum certumque eſt: 1. Authorem eſſe Dei Spiritu afflatum cujus mente Divino irradiatâ lumine, manus & ſpiritus dirigebatur, ut viri ſancti geſta omnia & ſermones religioſè ſanctèque referret. 2. Judæum eſſe, eloquentiâ & ſcientiâ & philoſophiâ inſignem, qui de Numine nec abſurda nec vulgaria ſentiebat. 3. Relatos ab illo ſenſus omnes Jobi ejuſque Amicorum, quos ipſe deductis ex Scriptura vocibus ita exprimit, ut characteres omnes loquentium, ætatem, religionem, ſenſus, præjudicia, mores, ſitum regionis ſervarit. 4. Utitur plerumque nominibus *El*, *Eloha*, *Elohi*, *Saddai*, cùm loquentem Job ejuſque Amicos inducit; rarò verò nomine Jehovah, niſi cùm perſonam Hiſtorici ipſe per ſe agit. Deum pariter deſignat eâ phraſi: *Perfecta ſcientia*: quæ ſanè Authori peculiaris eſt cæteriſque inſueta (s). 5. Arabes Scenitas pro ſtylo Hebræorum (t) *Orientales* appellat (u). 6. Procellam à meridie ingruere dicit (x). 7. Aurum à Septentrione (y). 8. Sidera poli meridionalis in abdito latere [z]. Hæc planè omnia ſivè in Idumæum ſive in Palæſtinum quadrant. 9. Jordanem tanquam proximum celebratiſſimumque amnem commemorat. 10. Animalia omnia, plantas, gemmas, aves, quorum ibi mentio, in Idumæa, Judæa, finitimiſque regionibus notiſſima ſunt. Hiſce characteribus Hebræum quendam Authorem Operis agnoſcas, qui Idumæum ſivè Arabem aliquem loquentem inducit.

s *Job 36. 4. Themim deoth immach: ben el. Kabir, velo jimas. & 37. 16. miphleoth themim deim.*

t *Matth. 2. 1.*

u *Job. 1. 3.*

x *Job. 37. 9. Confer, Zach. 9. 14.*

y *Job. 36. 22.*

z *Job. 9. 9. & 23. 9. & 37.*

Solemne eſſe Arabibus, inter quos Idumæi cenſebantur, defunctorum ſuorum curam negligere, priſcis Scriptoribus referentibus diſcimus (a). Defuncta corpora, ait Strabo, ſivè inhumata relinquebant, ſivè fimo tegebant, locisve immundis tradebant ſepelienda, contra ac apud Ægyptios, & pleroſque Orientales ſoleret. Veteris hujus indolentiæ veſtigia cernimus in Jobo, apud quem de ſanie & vermibus, quibus defunctorum corpora ſcatent, mentio (b). Sermo eſt etiam viciſſim apud illum de ſepulcbris in petra exciſis, & in ſolitudine conſtitutis; ex quo morem illum apud omnes æquè Arabes non obtinuiſſe ſuſpicamur. Vide Job 2. 14.

a *Strabo lib. 16.*

b *Job 17. 14. & 21. 26. & 24. 20. &c.*

Receptum erat apud Hebræos, ut paternam hæreditatem, cùm mares ſuppeterent, fœminæ non adirent (c). Contraria omnia apud Arabes, quod Author ſedulò notat, narrans Jobum æquis portioni-

c *Num. 27. 8.*

bus hæreditatem ſuam inter filios filiaſque diſtribuiſſe (*d*). Elegantem veteris moris imaginem idem Author in rerum à Jobo geſtarum ſerie depingit. Ipſe per ſe vir ſanctus ſacrificia pro familia ſuâ univerſâ filiiſque offert, nec niſi holocauſta (*e*). Ipſe per ſe juri dicendo præ foribus urbis adeſt (*f*). Ditiſſimæ domûs proventus nonniſi in gregibus onerariiſque cenſentur. Greges camelorum, boum, caprarum, aſinarum; nihil de equis; mancipiorum ingens turba. Dominus ſpectandum ſe præbet frequenter (*g*); Jobus vitam ad multos annos prorogat. His omnibus elegantem vetuſtæ ætatis ideam habemus; nondum ſuperſtitionibus, impietatibus cæteriſque criminibus, quæ deinde in mundum irrepſerunt, corruptis hominum moribus. In omnibus æquè ſivè Jobi ſivè amicorum ſermonibus pura regnat ratiocinatio, ex inditis à natura Dei notionibus, debitoque in illum officio deducta: exhibetur inſuper ſapientiæ Patriarcharum Legem præcedentium ſpecimen illuſtre. Rarò ex revelatione & Scriptura petita aliqua adducuntur; quæ ſi fortè referri contingat, ſemper tanquam naturâ ipſâ & experientiâ ſuggerente promuntur.

d *Job* 42. 15.

e *Job*. 1. 5.

f *Job*. 29. 7. 8. 9.

g *Job*. 4. 12. & 33. 15. & 38. 1. *&c.*

Ejus Libri authoritatem omnes æquè Chriſtianorum Eccleſiæ profitentur (*h*). Hebræorum nonnulli (*i*) & Chriſtianorum etiam aliqui (*k*) in dubium revocarunt; ſed rari illi, nec multę apud ſuos authoritatis. Theodorus Mopſneſtenus nihil de Jobo, ſed tantùm de Operis Authore obloquitur. Illum enim accuſat quaſi degeneri quâdam & fœdâ ſapientiæ ſuæ oſtentandę vanitate, ſimul ut omnem, quam comparaverat, fabularum & prophanarum hiſtoriarum mercem expanderet, Jobum ipſum abſurda & tanto viro ejuſque Religione indigna loquentem induxerit: quibus non morum ædificationi, ſed potiùs corruptioni ſerviret. Addit ipſos Tragœdiarum Authores Scriptorem illum expreſſiſſe, qui petitum ex hiſtoria argumentum pluribus de ſuo adjectis corrumpunt veriùs quàm ornant, contenti admirationem potiùs quàm laudem ſibi ab æquis Lectoribus comparaſſe. Ità planè, inquit, Author Libri Job minùs curavit, ut res geſtas viri ſanctiſſimi ſincerâ narratione exprimeret, quàm ut conceptum in mente ſua Heroem daret.

h Vide *Natal. Alexand. Hiſt. Vet. Teſt. Diſſer.* 13. *propoſ.* 3. *& Concil. & PP. ab eo citat.*

i Vide *in Talmud. Tract. Baba Batra par.* 4. *Maimon. More Nebochim*, *R. Schem Tob.*

k *Theodor. Mopſueſt.* Vide *Synod.* 5. *Oecumen. Coll.* 4. *art.* 63. *Jul. African. Anabaptiſtæ & Luther. ſerm. Conviv. red. de Luthero negant Scultet. & Spanhem.*

Hujus opinionis ſuæ momentum conſtituit Theodorus in iis, quæ in poſtremo Operis capite leguntur, de impoſito ſcilicet filiæ Jobi nomine, *Cornu abundantia* ſive *Cornu Amalthea*. Sed quid faciet audax ille Criticus, cùm in Textu Hebræo non Cornu abundantiæ, ſed *cornu* ſeù *vas pigmenti* legatur? Nec cætera ejus momenta meliora ſunt; Author enim Operis quicumque tandem cenſeatur, Jobum exhibuit, (quem ipſe maximè in ſcribendo ſcopum intendebat) tanquam illuſtre juſtitiæ & patientiæ documentum. Id nobis ſemper ratum erit certumque, Eccleſiæ maximè conſenſu noſtram banc ſententiam probante, quoad uſque contrarium omnino Theodorus non demonſtraverit.

Præter Judæorum & Chriſtianorum eâ de re conſenſum, poſſent etiam veritati probandæ Sacrorum Authorum teſtimonia proferri. S. Paulus 1. Cor. 3. 19. hanc ex Jobo ſententiam laudat: *Comprehendam ſapientes in aſtutia ſua* (*l*). Alibi etiam in Novo Teſtamento ad noſtrum hunc Librum aperiè ſpectatum. Confer e. g. illud Rom. 2. 11. *Non eſt acceptio perſonarum apud Deum*, cum altero Job 34. 19. *Qui non accipit perſonam Principum*; illud etiam 1. Timot. 6. 7. *Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium quòd nec auferre quid poſſimus*, cum altero Job 1. 21. *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc*: illud Hebr. 12. 5. *Fili mi noli negligere diſciplinam Domini neque fatigeris cum ab eo argueris*, cum illo Job 5. 17. *Beatus homo, qui corripitur à Deo; increpationem ergo Domini ne reprobes*. Tandem Author Libri Sapientiæ ad idem Opus alludit, vel potiùs apertius aliquanto ſpectat (*m*).

l *Job*. 5. 13. *habet*: Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum.

m *Job*. 28. 12. *& ſeq. Sapientia vero ubi invenitur? . . neſcit homo pretium ejus. . . non dabitur aurum obryzum pro ea nec appendetur argentum in commutatione ejus &c. & Sapien.* 8. 9. *Propoſui illam Regnis & Sedibus, & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum exiſtimabitur in conſpectu illius. Job* 34. *Qui non accipit Perſonas Principum, nec cognovit Tyrannum, cùm diſceptaret contra pauperem. Opus enim manuum ejus ſunt univerſi. Sap.* 6. 8. *Non enim ſubtrahet perſonam cujuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujuſquã quoniam puſillum & magnitudinem ipſe fecit.*

Salvâ tamen Libri authoritate non defuerunt plures (*n*), qui de hiſtoriæ veritate ambigerent, rati, quæ in eo continentur, omnia ad parabolas & allegorias detorquenda. Job igitur, ſi illos audias Scriptores, Eliphaz, Eliu, cæterique Jobi amici, ementita ſunt nomina, non ſecùs ac mixta inter illos colloquia, omniaque ingenium ſapiunt viri alicujus docti, qui non veram hiſtoriam, ſed veræ hiſtoriæ imitamentum, non quid contigerit, ſed quid potuit contigiſſe, exponendum ſuſcepit. Ut fidem opinioni ſuæ Scriptores illi aſtruant, omnia reducunt in medium, quæ in hiſtoria majoris admirationis, & minùs communia afferuntur. Princeps quidam ditiſſimus, potentiâ & fortunâ pollens, numeroſâ ſobole felix, ſubitæ fortunæ caſu in extremas rei familiaris miſerias dejectus, malis omnibus oppreſſus, in ulcera ſaniemque defluens, ſuorum auxilio deſtitutus, orbatus filiis, & extremæ indigentiæ mala omnia ſuſtinens; animo tamen ille infractus manet; & cùm ab Amicis qui inviſendum miſerum hominem convenerant, impietatis & hypocriſis argueretur, innocentiam ipſe ſuam acriter defendendam ſuſcipit. Inter has diſceptationes, Deus è nube, ſeu juxta veterem paræmiam: *Deus è machina* ſpectandum ſe præbens, Jobo litem adjudicat, amicos condemnat, ac tandem miſerum in prioris fortunæ ſtatum reſtituit. Quæ, rogo, Tragædia ſi hęc non habeatur? Nihil hinc abeſt, non Actus, non Scenæ, non Actores, non rerum viciſſitudines, non mirabile illud quòd ſcena expoſcit. Tria priora Operis capita veluti ineundi Operis ſcenam parant; argumentum exponunt, & actores (*o*). Primus, quem vocant, Actus exorditur à cap. 3. & in cap. 15. deſinit. Secundum Actum aperit caput 15. & claudit cap. 22. Tertium tandem ducit cap. 22. deſinit vero in cap. 30. cum ſcilicet Deus è machina ſpectandum ſe præbens, Tragœdiæ nodum exſolvit.

n *Rabb. quidã in Talmud Tract. Baba Batra Maimon. & Anabaptiſta, Salmaſ. in familiari colloquio apud Spanhem. Hiſt. Jobi.*

o Vide *Mercer. in exordio cap.* 15.

Inter duas haſce extremas ſententias medii Scriptores nonnulli (*p*) fatentur, Jobum quidem in vivis egiſſe, ejuſque

p *Grot. Prolog. in Job*, *Spanhem. Hiſt. Jobi cap.* 2. *p.* 17. *Menaſſe Ben. Iſrael. Alii.*

Li-

Librum canonicum, ſicut ejus hiſtoriam re quidem genuinam habendam: an verò colloquia illa inter Jobum ejuſque Amicos ingenio Authoris deputanda ſiot, ambigunt. Habent igitur perſuaſum, ſaporem aliquem Tragœdiæ ab Authore Dialogis illis inſperſum, adſcititiis quibuſdam oroamentis adjectis; ut ſingulos loquentes adducat ætati ſuæ & rebus conſona, ſalvâ tamen ſemper conceptuum & hiſtoriæ veritate.

Poſteriores iſti Critici quandiu in hiſce ſe limitibus continuerint, nibil niſi quod maximè probatur afferre videntur. Priorum ſententia ium & veritatis babet parum, cùm & periculi plurimum, rationum verò, quibus opinionem ſuam probent, nihil; totamque tandem ex Opere proventuram utilitatem ſubducunt. Quis enim viri patientiſſimi, itemque piiſſimi exemplo moveretur, ſi hæc omnia phantaſiæ ſomniantis ludibria habenda ſint? Quî inter Canonicas Scripturas reciperetur Opus ad arbitrium confictum & allegoricum, cujus nihil utilitatis tanquam ex hiſtoria minimè verâ proveniret? Meriiò proindè ſententiam illam indignantes rejiciuot quicumque veritatis & Religionis amore tenentur; rejiciunt autem fermè omnes Interpretes Catbolici, Judæi, Proteſtantes.

Porrò ad rejiciendam hiſtoriæ veritatem moventur illi potiſſimùm ſilentio Philonis, & Joſephi, quorum poſtremus in catalogo Divinorum Librorum Librum Job penitùs omittit (q). Verùm eodem in loco Joſephus agnoſcit prubatque, oon ſecus ac Judæi omnes, 22. Libros Canonicos, qui planè numerus nunquam conſtabit, oiſi in cenſum Jobus referatur. Quæ autem neceſſitas Joſepho, & Philoni de Jobo loquendi? An omnes Scripturæ Libros referre, ſingulosque laudare profitebantur? Si gemini Judæi Authores ſilent, ſatis loquuntur Ezechiel (r), Tobias (s), S. Jacobus (t), Ariſtæas (u), apud quos aperta de Jobo mentio. Multum etiam in eam rem confert aſſenſus veterum Interpretum Græcorum, Chaldæorum, & Syrorum, tum & Judęorum in Canonem Librum illum recipientium, & Hiſtoriæ veritatem agnoſcentium. Omnes tandem Patres, Origenes [x], Tertullianus (y), S. Cyprianus (z), S. Baſilius (a), S. Chryſoſtomus (b), S. Auguſtinus (c), S. Hieronymus (d), S. Ambroſius (e), S. Gregorius Magnus: uno verbo, Judæi omnes, Chriſtiani Eccleſiæ Græcæ pariter & Latinæ Catholicæ, & Proteſtantes, non interruptæ traditionis ſeriem pro veritate hujus hiſtoriæ conſtituunt: exemplum Viri Sancti laudant, Feſtam illius diem celebrant, opem implorant; ſolis iterum duobus tribuſve entuſiaſtis temerè prorsùs reclamaſſe ſuccurrit, contra omnium Eccleſiarum, Synagogarum, eùm & Sapientiſſimorum Doctorum conſenſum, reclamaſſe, inquam, ſuccurrit, ac Viros Sapientiſſimos falſa venditaſſe, hiſtoriam illam tamquam geouinam tradendo jactaſſe. Quis tantam audaciam ferat?

q Cont. Appion. l.1. pag. 1035.
r Ezech. 14. 14. Si fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job.
s Tob. 2. 12. 15. Hanc tentationem ideò permiſit Dominus evenire illi, ut poſteris daretur exemplū patientię ejus, ſicut & Sancti Job .... nam ſicut beato Job inſultant Reges &c.
t Jacob. 5. 11. Sufferentiam beati Job audiſtis &c.
u Ariſtæ. apud Alexan. Polybiſt. apud Euſ. l. 9. Prep. cap. 25.
x Hom. 4. in Ezech.
y De patient. c. 24.
z De Bono Patient.
a Hom. 4. de Grat. actionu.
b Hom. 5. ad populum & hom. 3. de B. Job.
d Serm. 81. & 92. & 343. nov. Edit. Epiſt. 203.
e Ambroſ. lib. de Paradiſo c. 2. & Enarrat. in Pſ. 37.

At enim multa ſunt in ſermonibus Jobi ejuſque Amicorum abſona, quæ veram pietatem corrumpunt magis quàm confirment. Veterum hæc quæcumque tandem delicatulos boſce offendunt abſurda, hæc, inquam, non in exemplum legentibus proponuntur. Ubinam ſcriptum legimus, quęcumque mala in Scriptura tanquam ab impiis facta dictaque traduntur, hæc in exemplum Lectoribus proponi? Ao impiorum dicta omnia, quòd in Scriptura referantor, probare oportuerit? Deus quin etiam ipſe, ſi quæ minùs recta Jobo ejuſque Amicis inter loquendum exciderant, bæc ſuis verbis corrigenda ſuſcepit.

Quæcumque ardua de Jobo ipſo ejuſque ætate, origioe, regione, Religione congeruntur, hæc ſanè nuoquam inter mortales egiſſe virum evincent. Quot enim occurrunt in hiſtoria Viri, quot Scriptorum Opera, quorum tamen regio, profeſſio, ætas, omnia latent? Profectò ſi inſueti aliquid retuliſſe ad damnandam falſitatis hiſtoriam ſatis habebitur; ſi intricati rerum nodi eventu aliquo ſubito excuſſi, ſi inſperata & prodigioſa valetudo ſuſpicioni falſitatis ingerendæ ſufficiunt; actum planè erit do hiſtoriis Iſaac, Joſephi, Moyſis, Samſonis, Saulis, Davidis, Danielis, aliiſque ſexcentis.

Quod autem in hiſtoria Job, & Amicorum ipſius ſermonibus indolem aliquam Tragœdiæ ſpectemus; nihil eſt quod miremur. Nihil enim ad verum accedit magis quâm veri ſpecies. Tragœdiæ argumentum ſemper ex hiſtoria repetitur [f]. Quot enim Tragœdiæ formatæ ſunt ex hiſtoria Joſephi, Eſther, Mardochæi, Cyri, Oedipi, Druſi, quos ſanè inter mortales egiſſe conſtat?

f Ariſt. Poetic.

Nec tamen probanda ſunt nobis Theodori Mopſueſteni commenta, Hiſtoricum Sacrom poeticæ cujuſdam libertatis accuſaotis, quippè qui vera falſis admiſcuerit, pro vero fabuloſum Heroem, pro genuina confictam hiſtoriam effecerit. Veram enim ad literam Jobi hiſtoriam tuemur; nihilque in ejus ſermonibus quod non exactè veros illius cooceptus expreſſerit, contineri profitemur; quamquam proſâ ab illis oratione dicta, hæc Sacer Hiſtoricus non verbo verbum reddens, metro alligata maluit referre. Quibus alia ſedet opinio, illis verbo aſſerentibus, nullam ſibi fidem præſtandam noverint, quin priùs dicti ſui non futiles tantùm conjecturas, ſed argumenta ſolida, non eâdem confidentiâ neganda, qua proponuntur, attulerint.

Poſt deductas fuſiùs tot ſententiarum varietates, atque intricatiſſimas quæſtiones ſedulo examine diſcuſſas, certiora modò aliqua promenda ſunt de Jobo cæteriſque ad illum pertinentibus. Totâ igitur antiquitate aſſertionis noſtræ fidem vindicante, aſſerimus, Jobum eundem eſſe virum ac *Jobab* (g) è genere Edom in Auſitide Idumęæ Orientalis regione (quæ ſub Arabiæ deſertæ nomine innoteſcit) regnantis. Cultum Deo vero Cæli terræque authori, cultum, inquam, purum im-

g Gen. 36. 31. 35. & 1. Par. 1. 43. 44.

pendebat; morum etiam ſanctitate vitam excolebat puram, & ad normam Legis naturalis, lumine fidei & revelatione præeuntibus ductam; abſque eo quòd tamen Legis Moſaicæ juſſionibus ſerviret. Florebat, quantùm conjicimus, Moyſi & Hebræis iter per deſertum habentibus ſuppar (*h*). Hæc ex ejus hiſtoria ac colloquiis certiora collegiſſe nobis videmur, ut ſententiam de illis omnibus à nobis antea conſtitutam firmemus.

h *Ita communiter Hebræi, Arabes Oriental. Petav. Uſſer. Spanhem. alii.*

Paruit Jobus, quo tempore veri Dei cognitio è mentibus Idumæorum non penitùs exciderat. Erant verò in turba, qui ad primum ſolis & lunæ aſpectum manus ſuas oſculabantur (*i*), cultum aſtris impendebant; ſed illas omnes ſuperſtitiones Jobus & ejus Amici deteſtabantur. Summo enim illi obſequio, ut ex eorum colloquiis intelligimus, tenebantur erga Deum, ejuſque juſtitiam, miſericordiam, poteſtatem, providentiam. In ſapientiæ, & Religionis ſtudio unicè occupabantur; nihil niſi grave, ſententioſum, & ſublime promebant in verbis. Porrò Idumæi, & Arabes, & omnium maximè Themanitæ (*k*), ſapientes audiebant. Solebat etiam eâ ætate Deus facilè ſe hominibus communicare, ſive per quietem, ſive per nocturnas viſiones, ſivè tandem ſenſibus ſeſe offerens (*l*). Ea ſedebat amicis Jobi ſententia, hodie uſque in Oriente familiaris, nihil ſcilicet contingere hominibus mali, niſi crimine aliquo promeruerint. Sapientior Jobus ſedulò diſtinguebat inter mala tentandi gratiâ inflicta, & inter pœnas; conſueviſſe nimirum Deum experimenti capiendi gratiâ amicos ſuos flagellis cædere iis ſimillimis, quibus in ſontes animadvertit; quod ab illo eo conſilio præſtari credendum eſt, ut opera deinde ſua magis magiſque manifeſtet.

i *Job* 31.26.

k *Jerem.*49.7. *Baruc* 3.22.

l *Job* 4.12. & 15.17. & 33. 15. & 38.1. *&c.*

Abhorrere ſe plurimùm ab Idololatria (*m*), blaſphemiâ (*n*), & injuſtitiâ (*o*), Jobus ipſe diſertiſſimis verbis expoſuit. Deteſtabatur vir ille ſanctus non adulterium tantummodò, & ſalacia quæque crimina, ſed vel ipſas turpes cogitationes; ipſum quin etiam pernicioſum rerum aſpectum evitaſſe ſignificat. Pactum cum oculis ſuis inierat, ne virginem vel aſpicere ſuſtinerent (*p*). Luculentam de creatione mundi ideam ſibi formaſſe, ſicut & de diluvio, incendio Sodomæ, tranſitu Erythræi, & ipſâ pariter Lege Divinâ ſatis apparet. Quamquam enim veritates illas pro more Poetarum figurarum velamentis & hyperbolicis ambagibus obduxit, tranſlucet tamen ſubinde rectus viri ſenſus. Quæ cùm ſummi momenti eſſe videantur, atque adverſarios habeant Interpretes pleroſque, adductis in medium argumentis demonſtranda ſuſcipimus.

m *Job* 31.26.
n *Job* 1.5.
o *Job* 29.7.

p *Job* 31.9.

Deus Jobum affatus, iiſdem ferè verbis mundi, aquarum, & animantium creationem exponit, quibus apud Moyſem exprimitur (*q*): *Ubi eras, quando ponebam fundamenta terræ; cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* (Angeli) *Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat, quaſi de vulva procedens? Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia, & dixi: Uſque huc venies, & non procedes ampliùs, & hîc confringes tumentes fluctus tuos* (*r*). Et infra verſ.38. *Quando fundebatur pulvis in terra, & gleba compingebantur?* Quibus verbis ſpectatur terreſtris materies, cum ab aquis in diverſa abiret, & ſolidâ cruſtâ obduceretur.

q *Job* 38. 4.

r Confer *Job* 7.12. & 26. 10. *Pſ.*103.9. *&c.*

Alibi verò Eliphaz non obſcurè diluvium deſignat (*): *Numquid ſemitam ſæculorum cuſtodire cupitis, quam calcaverunt viri iniqui? Qui ſublati ſunt ante tempus ſuum, & fluvius ſubvertit fundamentum eorum. Qui dicebant Deo: Recede à nobis ..... Videbunt Juſti, & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos.* Divinæ in impios ultionis teſtes Noemum, ejuſque familiam deſignat, additque (*s*): *Nonne ſucciſa eſt erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?* Hęc ad cives Sodomæ, & Gomorræ dignos Gigantum antediluvianorum ſucceſſores ſpectant. Alibi etiam cap.28. 5. eadem ſubverſio inſinuatur: *Terra, de qua oriebatur panis, in loco ſuo igne ſubverſa eſt.* Cùm autem cap.26. 5. de Gigantibus, qui *gemunt ſub aquis*, ſermo, nonne ad diluvium ſpectatum eo ſermonis tropo, quo non rarò vetuſtiſſimi etiam Pagani Scriptores utuntur?

* *Job* 22. 15. 16. 17.

s *Job* 22.20.

Spiritus Domini hominem ab exordio vivificans, *inſpirationis Domini* nomine ſæpiùs inſinuatur (*t*). De transfretatione maris Idumææ hæc habes Job.26. 12. *In formidine illius repentè maria congregata ſunt* (*intumuerunt, obriguerunt*) *& prudentia ejus percuſſit ſuperbum.* Hanc hiſtoriam iiſdem phraſibus exprimunt Iſaias & Pſalmiſta, quod in rem noſtram maximè facit (*u*): *Conſurge, induere fortitudine brachium Domini: conſurge, ſicut in diebus antiquis. Numquid non tu percuſſiſti ſuperbum, vulneraſti draconem? Numquid non tu ſiccaſti mare &c.?* Et Pſal.88. 11. *Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas: Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicam tuam.* Et in cap.15.24. 25. Jobi, pervicacia Pharaonis ſolo tantùm ſuppreſſo ejus Regis nomine exprimitur: *Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut Regem, qui præparatur ad prælium. Tetendit enim adverſùs Deum manum ſuam & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit adverſùs eum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt.*

t *Job.*12.10. & 26.3. & 32. 8. & 34.4.

u *Iſai.*51.9.

Primus homo & ejus crimen inſinuatum videtur illis verbis (*x*): *Si abſcondi, quaſi homo* (Hebr. quaſi Adam) *peccatum meum.* Omnia Dei Spiritu pariente nata prodiiſſe Job 26. 13. docet: *Spiritus ejus ornavit Cælos, & obſtetricante manu ejus eductus eſt coluber tortuoſus;* quę ſanè conſona ſunt Gen. 1. 2. & 2. 7. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ.* Sicut & Pſalmo 32. 6. *Verbo Domini Cęli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

x *Job* 31.33.

Plures etiam occurrunt phraſes in Jobo, quę aliis Scripturę, & maximè Pſalmorum,

Je-

(y), Jeremiæ, & Proverbiorum (a) reſpondent. Cælum tamquam Sedem incolere Deum & nubibus veluti tentorio uti habet Job: *Nubes latibulum ejus* (b). Altera illius phraſis: *Concepit dolorem & peperit iniquitatem*, ipſis verbis in Hebræorum Libris recurrit (c). Defunctum viri corpus tamquam ædem priſtino habitatore deſertam & in perpetuum derelictam exhibet. *Memento* (d), *quia ventus eſt vita mea, & non revertetur oculus meus ut videat bona, nec aſpiciat me viſus hominis; oculi tui in me, & non ſubſiſtam. Sicut conſumitur nubes, & pertranſit; ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendit.* Et cap. 20. 8. *Velut ſomnium avolans non invenietur, tranſiet ſicut viſio nocturna: oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus ſuus.* De loco mortuorum & Gigantum non aliter apud illum, ac apud Salomonem, & Prophetas ſermo (e). Figuratam eam loquendi rationem habendam potiùs crederem, tanquam popularis opinionis expreſſionem, quàm genuinam præſtantiſſimorum virorum ſententiam. Sed in rem noſtram ſola ſpectatur phraſium utrinque conſonantia.

Majori etiam animadverſione digna ſunt, quæ de Lege Domini Sophar in cap. 11. 5. 6. commentatur. *Utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi, ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex ejus, & intelligeres, quòd multo minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.* Et Eliphaz Job 22. 22. *Suſcipe ex ore illius legem, & pone ſermones ejus in corde tuo. Si reverſus fueris ad Omnipotentem ædificaberis & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.* Ipſe tandem Job ad Eliphaz ait cap. 23. 11. 12. *Veſtigia ejus ſecutus eſt pes meus, viam ejus cuſtodivi, & non declinavi ex ea; à mandatis labiorum ejus non receſſi, & in ſinu meo abſcondi verba oris ejus.* Ultrane aliquid ab Iſraelita jure exigeremus? Hæc omnia ſatis probant Jobum, ſi non Judaicę Legi (neque enim tantum affirmare audemus) certè in nonnullis aliquid detuliſſe, illam tandem noſſe; quippe qui Moyſi ſuppar vixerit; & quo tempore Judæi iter habebant per deſerta Idumeæ proxima, commercii aliquid cum illis detinuiſſe potuit. Minùs equidem fieri potuiſſe credimus, ut prodigia, quibus Deus gentis Hebraicæ nomen longè latèque vulgaverat à finitimis circà nationibus ignorarentur; neque ille, quo Jobus ejuſque amici in ſapientiam flagrabant, amor illos ad Legem ipſo dictante Deo in monte Sinai ſcriptam intimè noſcendam impelleret. Factum indè, ut ea, quæ moribus corrigendis, optima norant, in ſuum veluti ſuccum transferrent; cætera ad politiam & ritus pertinentia remitterent Hebræis.

Erit qui noſtris hiſce conjecturis reſponderit, Judæum Operis hujus Auctorem loquentem Jobum juxta ſua gentiſque Judaicæ præjudicia moreſque induxiſſe; neque illos, quos ſupra laudavimus, ſenſus Jobum ſatis ſpectare, quippe qui nullâ neceſſitate ad obſervantiam Divinarum, quę ſcripto traditæ eſſent, Legum cogeretur; nec alium habuiſſe Jobum vitæ ſuæ ducem inſtructoremque, quàm rationis & gratiæ ductum. Ita philoſophanti reſpondemus, vix poſſe nos in animum inducere, Scriptorem, qui in cæteris omnibus proprios viri à gente ſua & à Lege Judaica extranei characteres expreſſerit, in ea primùm occaſione defuiſſe, & propria ſequutum præjudicia, conſilium priſtinum deſeruiſſe; quippe qui ex alieno homine Judæum in avita Judæorum hiſtoria Legeque inſtructum effecerit. Itaque dum in hęc verba loquutum Jobum inducit, in cauſa fuiſſe credendum eſt, quòd Jobus ipſe, tamquam Moyſi coævus, plura noverit de hiſtoria creati mundi, de crimine Adami, ac de transfretatione Erythræi. Quod ad loca ex Proverbiis, Pſalmis, Jeremiâ imitatione expreſſa ſpectat, hæc jure meritoque in Operis Scriptorem referuntur, qui Hebraicè loquenti Jobo Hebraicas phraſes adprobavit, ac ſententias ſuas Scripturæ vocibus tradentem induxit. Quod autem ad rem ſpectat, nihil in illo de Hiſtorici ſinceritate deſideratur.

In toto etiam Operis decurſu perſuaſum habuiſſe Jobus videtur, manere pro hominum merito pœnas & præmia in alterâ, quam expectamus, vitâ; fusè enim proſequitur (f) accidiſſe non rarò, ut viri quique ſceleſtiſſimi lætos totius vitæ dies ducant; cum interim viri juſti luctum nunquam non trahant; quod ſanè Deum argueret injuſtitiæ, omnemque Religionem non niſi errantis phantaſiæ ludibrium eſſe demonſtraret, niſi in altera vita præmia & pœnæ pro ſingulorum merito expectarentur. Luculenter etiam Jobus teſtimonium fert de bonis maliſque Angelis; namque Satanam exhibet infeſtiſſimum ſanctorum virorum adverſarium, & Deo in malis inferendis adminiſtrum; cum interim bonos Angelos ſemper in obſequio eſſe, & miſericordiæ Divinæ miniſterium impendere aſſerat. Quid orando poſſint pro nobis Angeli & viri quique Sancti demonſtrat cap. 33. 23. De futura corporum reſurrectione dogma traditur cap. 19. 25. & ſub allegoria reſtitutæ valetudinis ſuæ, reparatæ jam amiſſæ poſteritatis, futurus noſtrorum corporum ſtatus poſt reſurrectionem exprimitur. Eam veritatem optimè norant, quicumque additamentum Græcum in calce Libri Job appoſitum adornarunt. Sermo etiam apud eundem Jobum de Redemptore Mundi (g), ſpe & ſalute hominum. Quod autem Jobus ipſe exhibuit in ſe ſanctiſſimæ vitę, tum virtutis & in malis perferendis longanimitatis documentum, illuſtre futuri erat præſagium; futuri, inquam, Jeſu Chriſti, hoſtiam ſe paternæ juſtitiæ puram exhibentis, & illuſtre veritati teſtimonium uſque ad mortem Crucis perhibentis, nequidquam cum inferno viris omnibus impiis furentibus.

Perſuaſam habuiſſe Jobum eam veritatem conſtat. Deum nempè eâ, qua pollet in mundum univerſum authoritate, de hominibus pro arbitrio, nec expectatis me-

ritis

y Job 15. 27. *Operuit faciē ejus craſſitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.* Pſal. 16. 10. *Adipem ſuum concluſerunt, os eorum locutum eſt ſuperbiam.* Vide & Pſal. 72. 7. *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum.* Job 34. 14. *Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius, & flatū ad ſe trahet.* Pſal. 103. 29. *Avertente autem te faciem turbabantur, auferes ſpiritum eorum, & deficient.* Job 21. 9. *Domus eorum ſecura ſunt & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos.* Pſal. 72. 5. *In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Job 21. 10. *Bos eorum concepit, & non abortivit, vacca concepit, & non eſt privata fœtu ſuo.* Pſal. 143. 14. *Oves eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis, boves eorum craſſæ &c.* Job 21. 18. *Erunt ſicut palea ante faciem venti, & ſicut favilla, quam turbo diſpergit.* Pſal. 1. 4. *Non ſic impii, non ſic, ſed tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.* Job 22. 19. *Videbunt juſti, & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos.* Pſal. 57. 11. 12. *Lætabitur juſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris.* Job 38. 41. *Qui preparat corvo eſcam ſuam, quando pulli ejus clamant ad Deum.* Pſal. 146. 9. *Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Job 12. 21. *Effundit deſpectionem ſuper Principes, & eos qui oppreſſi fuerant, relevans.* Pſal. 106. 40. *Effuſa eſt contemptio ſuper Principes, & adjuvit pauperem de inopia.*

a Job 3. 2. *Job maledixit diei ſuo, & locutus eſt: Pereat dies in qua natus ſum.* Jerem. 20. 14. *Maledicta dies in qua natus ſum, dies in qua peperit me mater mea, & non ſit benedicta.* Job 21. 7. *Quare ergo impii vivunt ſublevati ſunt, confortatique divitiis?* Jerem. 12. 1. 2. *Quare via impiorum proſperatur, benè eſt omnibus, qui prævaricantur? &c.* Job 28. 12. *Sapientia verò ubi invenitur, & quis eſt locus intelligentiæ?* (13) *Neſcit homo pretium ejus, & non*

pendebat; morum etiam ſanctitate vitam excolebat puram, & ad normam Legis naturalis, lumine fidei & revelatione præeuntibus ductam; abſque eo quòd tamen Legis Moſaicæ juſſionibus ſerviret. Florebat, quantùm conjicimus, Moyſi & Hebræis iter per deſertum habentibus ſuppar (*h*). Hæc ex ejus hiſtoria ac colloquiis certiora collegiſſe nobis videmur, ut ſententiam de illis omnibus à nobis antea conſtitutam firmemus.

h *Ita communiter Hebræi, Arabes Oriental. Petav. Uſſer. Spanhem. alii.*

Paruit Jobus, quo tempore veri Dei cognitio è mentibus Idumæorum non penitùs exciderat. Erant verò in turba, qui ad primum ſolis & lunæ aſpectum manus ſuas oſculabantur (*i*), cultum aſtris impendebant; ſed illas omnes ſuperſtitiones Jobus & ejus Amici deteſtabantur. Summo enim illi obſequio, ut ex eorum colloquiis intelligimus, tenebantur erga Deum, ejuſque juſtitiam, miſericordiam, poteſtatem, providentiam. In ſapientiæ, & Religionis ſtudio unicè occupabantur; nihil niſi grave, ſententioſum, & ſublime promebant in verbis. Porrò Idumæi, & Arabes, & omnium maximè Themanitæ (*k*), ſapientes audiebant. Solebat etiam eâ ætate Deus facilè ſe hominibus communicare, ſive per quietem, ſive per nocturnas viſiones, ſivè tandem ſenſibus ſeſe offerens (*l*). Ea ſedebat amicis Jobi ſententia, hodie uſque in Oriente familiaris, nihil ſcilicet contingere hominibus mali, niſi crimine aliquo promeruerint. Sapientior Jobus ſedulò diſtinguebat inter mala tentandi gratiâ inflicta, & inter pœnas; conſueviſſe nimirum Deum experimenti capiendi gratiâ amicos ſuos flagellis cædere iis ſimillimis, quibus in ſontes animadvertit; quod ab illo eo conſilio præſtari credendum eſt, ut opera deinde ſua magis magiſque manifeſtet.

i *Job* 31.26.

k *Jerem.* 49.7. *Baruc* 3.22.

l *Job* 4.12. & 15.17. & 33.15. & 38.1. &c.

Abhorrere ſe plurimùm ab Idololatria (*m*), blaſphemiâ (*n*), & injuſtitiâ (*o*), Jobus ipſe diſertiſſimis verbis expoſuit. Deteſtabatur vir ille ſanctus non adulterium tantummodò, & ſalacia quæque crimina, ſed vel ipſas turpes cogitationes; ipſum quin etiam pernicioſum rerum aſpectum evitaſſe ſignificat. Pactum cum oculis ſuis ſecerat, ne virginem vel aſpicere ſuſtinerent (*p*). Luculentam de creatione mundi ideam ſibi formaſſe, ſicut & de diluvio, incendio Sodomæ, tranſitu Erythræi, & ipsâ pariter Lege Divinâ ſatis apparet. Quamquam enim veritates illas pro more Poetarum figurarum velamentis & hyperbolicis ambagibus obduxit, tranſlucet tamen ſubinde rectus viri ſenſus. Quæ cùm ſummi momenti eſſe videantur, atque adverſarios habeant Interpretes pleroſque, adductis in medium argumentis demonſtranda ſuſcipimus.

m *Job* 31.26.
n *Job* 1.5.
o *Job* 29.7.

p *Job* 31.9.

Deus Jobum affatus, iiſdem ferè verbis mundi, aquarum, & animantium creationem exponit, quibus apud Moyſem exprimitur (*q*): *Ubi eras, quando ponebam fundamenta terræ; cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* (Angeli) *Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat, quaſi de vulva procedens? Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia, & dixi: Uſque huc venies, & non procedes ampliùs, & hic confringes tumentes fluctus tuos* (*r*). Et infra verſ. 38. *Quando fundebatur pulvis in terra, & gleba compingebantur?* Quibus verbis ſpectatur terreſtris materies, cùm ab aquis in diverſa abiret, & ſolidâ cruſtâ obduceretur.

q *Job* 38. 4.

r Confer *Job* 7.12. & 26.10. *Pſ.* 103.9. &c.

Alibi verò Eliphaz non obſcurè diluvium deſignat (*): *Numquid ſemitam ſæculorum cuſtodire cupitis, quam calcaverunt viri iniqui? Qui ſublati ſunt ante tempus ſuum, & fluvius ſubvertit fundamentum eorum. Qui dicebant Deo: Recede à nobis . . . . . Videbunt Juſti, & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos.* Divinæ in impios ultionis teſtes Noemum, ejuſque familiam deſignat, additque (*s*): *Nonne ſuccisa eſt erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?* Hęc ad cives Sodomæ, & Gomorræ dignos Gigantum antediluvianorum ſucceſſores ſpectant. Alibi etiam cap. 28. 5. eadem ſubverſio inſinuatur: *Terra, de qua oriebatur panis, in loco ſuo igne ſubverſa eſt.* Cùm autem cap. 26. 5. de Gigantibus, qui *gemunt ſub aquis*, ſermo, nonne ad diluvium ſpectatum eo ſermonis tropo, quo non rarò vetuſtiſſimi etiam Pagani Scriptores utuntur?

* *Job* 22. 15. 16. 17.

s *Job* 22.20.

Spiritus Domini hominem ab exordio vivificans, *inſpirationis Domini* nomine ſæpiùs inſinuatur (*t*). De transfretatione maris Idumææ hæc habes Job. 26. 12. *In fortitudine illius repentè maria congregata ſunt* (*intumuerunt, obriguerunt*) *& prudentia ejus percuſſit ſuperbum.* Hanc hiſtoriam iiſdem phraſibus exprimunt Iſaias & Pſalmiſta, quod in rem noſtram maximè facit (*u*): *Conſurge, induere fortitudine brachium Domini: conſurge, ſicut in diebus antiquis. Numquid non tu percuſſiſti ſuperbum, vulneraſti draconem? Numquid non tu ſiccaſti mare &c.?* Et Pſal. 88. 11. *Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas: Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.* Et in cap. 15. 24. 25. Jobi, pervicacia Pharaonis ſolo tantùm ſuppreſſo ejus Regis nomine exprimitur: *Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut Regem, qui præparatur ad prælium. Tetendit enim adverſùs Deum manum ſuam & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit adverſùs eum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt.*

t *Job.* 12.10. & 26.3. & 32.8. & 34.4.

u *Iſai.* 51.9.

Primus homo & ejus crimen inſinuatum videtur illis verbis (*x*): *Si abſcondi, quaſi homo* (Hebr. quaſi Adam) *peccatum meum.* Omnia Dei Spiritu pariente nata produiſſe Job 26. 13. docet: *Spiritus ejus ornavit Cælos, & obſtetricante manu ejus eductus eſt coluber tortuoſus*; quę ſanè conſona ſunt Gen. 1. 2. & 2. 7. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ.* Sicut & Pſalmo 32. 6. *Verbo Domini Cęli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

x *Job* 31.33.

Plures etiam occurrunt phraſes in Jobo, quę aliis Scripturę, & maximè Pſalmorum,

Je-

y *Job 15. 27. Operuit faciē ejus craſſitudo, & de lateribus ejus arvina dependet. Pſal. 16. 10. Adipem ſuum concluſerunt, os eorum locutum eſt ſuperbiam. Vide & Pſal. 72.7. Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum. Job 34. 14. Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius, & flatū ad ſe trahet. Pſal. 103. 29. Avertente autem te faciem turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient. Job 21.9. Domus eorum ſecura ſunt & pacata, & non eſt virga Dei ſuper illos. Pſal. 72. 5. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Job 21. 10. Bos eorum concepit, & non abortivit, vacca concepit, & non eſt privata fœtu ſuo. Pſal. 143. 14. Oves eorum fœtoſa, abundantes in egreſſibus ſuis, boves eorum craſſa &c. Job 21. 18. Erunt ſicut palea antè faciem venti, & ſicut favilla, quam turbo diſpergit. Pſal. 1. 4. Non ſic impii, non ſic, ſed tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terra. Job 22. 19. Videbunt juſti, & læta-*

(y), Jeremiæ, & Proverbiorum (a) reſpondent. Cælum tamquam Sedem incolere Deum & nubibus veluti tentorio uti habet Job: *Nubes latibulum ejus* (b). Altera illius phraſis: *Concepit dolorem & peperit iniquitatem*, ipſis verbis in Hebræorum Libris recurrit (c). Defunctum viri corpus tamquam ædem priſtino habitatore deſertam & in perpetuum derelictam exhibet. *Memento* (d), *quia ventus eſt vita mea, & non revertetur oculus meus ut videat bona, nec aſpiciat me viſus hominis; oculi tui in me, & non ſubſiſtam. Sicut conſumitur nubes, & pertranſit; ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendit*. Et cap. 10. 8. *Velut ſomnium avolans non invenietur, tranſiet ſicut viſio nocturna: oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus ſuus*. De loco mortuorum & Gigantum non aliter apud illum, ac apud Salomonem, & Prophetas ſermo (e). Figuratam eam loquendi rationem habendam potiùs crederem, tanquam popularis opinionis expreſſionem, quàm genuinam præſtantiſſimorum virorum ſententiam. Sed in rem noſtram ſola ſpectatur phraſium utrinque conſonantia.

Majori etiam animadverſione digna ſunt, quæ de Lege Domini Sophar in cap. 11. 5. 6. commentatur. *Utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi, ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex ejus, & intelligeres, quòd multo minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua*. Et Eliphaz Job 22. 22. *Suſcipe ex ore illius legem, & pone ſermones ejus in corde tuo. Si reverſus fueris ad Omnipotentem ædificaberis & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo*. Ipſe tandem Job ad Eliphaz ait cap. 23. 11. 12. *Veſtigia ejus ſequutus eſt pes meus, viam ejus cuſtodivi, & non declinavi ex ea; à mandatis labiorum ejus non receſſi, & in ſinu meo abſcondi verba oris ejus*. Ultràne aliquid ab Iſraelita jure exigeremus? Hæc omnia ſatis probant Jobum, ſi non Judaicę Legi (neque enim tantum affirmare audemus) certè in nonnullis aliquid detuliſſe, illam tandem noſſe; quippe qui Moyſi ſoppar vixerit; & quo tempore Judæi iter habebant per deſerta Idumęæ proxima, commercii aliquid cum illis detinuiſſe potuit. Minùs equidem fieri potuiſſe credimus, ut prodigia, quibus Deus gentis Hebraicæ nomen longè latèque vulgaverat à finitimis circà nationibus ignorarentur; neque ille, quo Jobus ejuſque amici in ſapientiam flagrabant, amor illos ad Legem ipſo dictante Deo in monte Sinai ſcriptam intimè noſcendam impelleret. Factum indè, ut ea, quæ moribus corrigendis, optima notant, in ſuum veluti ſuccum transferrent; cætera ad politiam & ritus pertinentia remitterent Hebræis.

Erit qui noſtris hiſce conjecturis reſponderit, Judæum Operis hujus Authorem loquentem Jobum juxta ſua gentiſque Judaicæ præjudicia moreſque induxiſſe; neque illos, quos ſupra laudavimus, ſenſus Jobum ſatis ſpectare, quippe qui nullâ neceſſitate ad obſervantiam Divinarum, quę ſcripto traditæ eſſent, Legum cogeretur; nec alium habuiſſe Jobum vitæ ſuæ ducem inſtructoremque, quàm rationis & gratiæ ductum. Ita philoſophanti reſpondemus, vix poſſe nos in animum inducere, Scriptorem, qui in cæteris omnibus proprios viri à gente ſua & à Lege Judaica extranei characteres expreſſerit, in ea primùm occaſione defuiſſe, & propria ſequutum præjudicia, conſilium priſtinum deſeruiſſe; quippe qui ex alieno homine Judæum in avita Judæorum hiſtoria Legeque inſtructum effecerit. Itaque dum in hęc verba loquutum Jobum inducit, in cauſa fuiſſe credendum eſt, quòd Jobus ipſe, tamquam Moyſi coævus, plura noverit de hiſtoria creati mundi, de crimine Adami, ac de transfretatione Erythræi. Quod ad loca ex Proverbiis, Pſalmis, Jeremiâ imitatione expreſſa ſpectat, hæc jure meritoque in Operis Scriptorem referuntur, qui Hebraicè loquenti Jobo Hebraicas phraſes adprobavit, ac ſententias ſuas Scripturæ vocibus tradentem induxit. Quod autem ad rem ſpectat, nihil in illo de Hiſtorici ſinceritate deſideratur.

In toto etiam Operis decurſu perſuaſum habuiſſe Jobus videtur, manere pro hominum merito pœnas & præmia in alterâ, quam expectamus, vitâ; fusè enim proſequitur (f) accidiſſe non rarò, ut viri quique ſceleſtiſſimi lætos totius vitæ dies ducant; cum interim viri juſti luctum nunquam non trahant; quod ſanè Deum argueret injuſtitiæ, omnemque Religionem non niſi errantis phantaſiæ ludibrium eſſe demonſtraret, niſi in altera vita præmia & pœnæ pro ſingulorum merito expectarentur. Luculenter etiam Jobus teſtimonium fert de bonis maliſque Angelis; namque Satanam exhibet infeſtiſſimum ſanctorum virorum adverſarium, & Deo in malis inferendis adminiſtrum; cum interim bonos Angelos ſemper in obſequio eſſe, & miſericordiæ Divinæ miniſterium impendere aſſerat. Quid orando poſſint pro nobis Angeli & viri quique Sancti demonſtrat cap. 33. 23. De futura corporum reſurrectione dogma traditur cap. 19. 25. & ſub allegoria reſtitutæ valetudinis ſuæ, reparatæ jam amiſſæ poſteritatis, futurus noſtrorum corporum ſtatus poſt reſurrectionem exprimitur. Eam veritatem optimè norant, quicumque additamentum Græcum in calce Libri Job appoſitum adornarunt. Sermo etiam apud eundem Jobum de Redemptore Mundi (g), ſpe & ſalute hominum. Quod autem Jobus ipſe exhibuit in ſe ſanctiſſimæ vitę, tum virtutis & in malis perferendis longanimitatis documentum, illuſtre futuri erat præſagium; futuri, inquam, Jeſu Chriſti, hoſtiam ſe paternæ juſtitiæ puram exhibentis, & illuſtre veritati teſtimonium uſque ad mortem Crucis perhibentis, nequidquam cum inferno viris omnibus impiis furentibus.

Perſuaſam habuiſſe Jobum eam veritatem conſtat. Deum nempè eâ, qua pollet in mundum univerſum authoritate, de hominibus pro arbitrio, nec expectatis meritis

bantur, & innocens ſubſannabit eos. Pſal. 57. 11. 12. Lætabitur juſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris. Job 38. 41. Qui preparat corvo eſcam ſuam, quando pulli ejus clamant ad Deum. Pſal. 146. 9. Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum. Job 12.21. Effundit deſpectionem ſuper Principes, & eos qui oppreſſi fuerant, relevans. Pſal. 106. 40. Effuſa eſt contemptio ſuper Principes, & adjuvit pauperem de inopia.

a *Job 3. 2. Job maledixit diei ſuo, & locutus eſt: Pereat dies in qua natus ſum. Jerem. 20. 14. Maledicta dies in qua natus ſum, dies in qua peperit me mater mea, & non ſit benedicta. Job 21. 7. Quare ergo impii vivunt ſublevati ſunt, confortatique divitiis? Jerem. 12. 1. 2. Quare via impiorum proſperatur, benè eſt omnibus, qui prævaricantur? &c. Job 28. 12. Sapientia verò ubi invenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? (13) Neſcit homo pretium ejus, & non*

ritis ſingulorum, diſponere. *Unum eſt quod loquutus ſum: & innocentem & impium ipſe* (Deus) *conſumit* (*b*). Et cap. 10. 15. *Si juſtus* (fuero), *non levabo caput, ſaturatus afflictione & miſeriâ. Si impius fuero, væ mihi eſt*. Et Job 9. 15. *Etiamſi habuero quidpiam juſtum, nec reſpondebo; ſed meum judicem deprecabor*. Idem luculentiùs inſinuat Eccleſiaſtes (*i*), quod conjecturam illorum, ſcriptum à Solomone Opus autumantium, confirmat.

Contraria planè ſedebat opinio Eliphaz cæteriſque Amicis, id evincere argumentis conantibus, Deum pro merito hominum de illorum utraque fortuna diſponere: *Numquid timens Deus arguet te, & veniet tecum in judicium, & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?*

Myſterium etiam Trinitatis deprehendiſſe ſibi in eo Libro Veteres nonnulli ſibi viſi ſunt (*k*). Agit enim de Deo Creatore, de Omnipotente, & de Spiritu Dei. Conſtat quidem Jobum de Creatore Deo, de Omnipotente, de Redemptore, qui è pulvere ſeſe efferret, de Sancto Spiritu vivificante non obſcurè locutum. Hæc majoris momenti nobis viſa ſunt, quæ in medium proferrentur è Libro Job, ad Virum ipſum, dogmata, & religionem ſpectantia. Opus eſt partim ſolutâ, partim ſtrictâ oratione digeſtum. Duo prima capita & poſtremi quidquid excurrit poſt verſ. 7. proſâ oratione ſcripta, quidquid hiſtoricum in Opere continetur, complectuntur. Reliqua poeticis legibus adſtricta. Sed hujus Poeſis artificium omne nos latet, & alibi demonſtrandum ſuſcepimus (*l*), nihil illam habuiſſe cum Græcorum, & Romanorum commune; & quamquam rythmi indolem aliquam referre videtur, an rythmum ſemper ſervarit, certiſque quibuſdam ſyllabarum numeris adſtricta fuerit, nihil certi proferre nos potuiſſe. Uno verbo, Hebraicæ linguæ peritia, & genuina ejus pronunciandi ratio majori ſui parte nos latet, ut nemo ſibi quantumvis ſapiens blandiri jure meritoque poſſit, certi aliquid de natura Poeſis veterum Hebræorum aſſecuturum.

Ad calcem Bibliorum Græcorum & Arabicorum additio quædam rejecta eſt, Jobi genealogiam, & alia nonnulla ad avitam ejus regionem pertinentia, fruſtrà in Textu Hebræo quærenda, complectens. Invidiam in illam creare Recentiores quidam conati ſunt (*m*), pluribus demonſtrantes meram eſſe ad libitum confictam fabellam. Nec plurimùm illi detuliſſe Origenes (*n*), S. Hieronymus (*o*), & Polychronius (*p*) viſi ſunt; & nos etiam, quidquid pro illa vindicanda afferatur, fateamur oportet, neque in Canone recenſeri, neque omnibus numeris certam aſſertamque haberi poſſe. Quod autem in illa relatum eſt de Genealogia, & Patria Jobi, id veriſſimè adeò dictum credimus, ut nihil verius alibi uſpiam legatur; ne quid dicamus de authoritate, quam apud nos obtinet Antiquitas, additamentum illud, & ejus hypotheſim ſectata. Quæ ſanè ratio tandiu apud nos valebit, quandiu validis argumentis erroris non arguemur.

Veteres Patres, velut Origenes, & S. Hieronymus, curas ſuas omnes vertentes Textui Septuaginta, & Hebraico inter ſe conferendis, variantia plurima hodie etiam ſpectanda deprehenderunt. Plura congerit Origenes (*) quibus demonſtret, addita, & detracta plura in Exemplaribus Græcis, contra fidem Originalis. Notat enim poſt relata plura additionum exempla, accidere non raró, ut tres, & quatuor, interdum etiam 14. 16. & 19. verſus in Septuaginta deſint, qui in Hebræo ordine ſibi ſuccedentes leguntur. Et S. Hieronymus Præfat. in Librum Job hæc à ſe obſervata notavit: *Apud Latinos ante eam tranſlationem, quam ſub aſteriſcis & obelis nuper edidimus, ſeptingenti ferè aut octingenti verſus deſunt, ut decurtatus & laceratus corroſuſque Liber fœditatem ſui publicè legentibus exhibeat*. Ejus querelæ documenta noſtrâ etiam ætate exhibent Græca Exemplaria, & Latinum Veteris Italicæ, pluribus diſcrepaſſe ab Exemplaribus Latinis ex Hebræo operâ S. Hieronymi adornatis, quæ ſola in Canonem Concilii Tridentini authoritate relata ſunt.

Cùm certa Jobi ætas lateat in obſcuro, ut de emortuali ipſius anno certi aliquid ſtatuamus, vix eſt. Conſtitutâ tamen ejus calamitatis epochâ ad nonnullos poſt exitum Hebræorum ex Ægypto annos, vitam produxiſſe potuit ad uſque Judicem Othonielem (*q*). Diem clauſiſſe credimus Denabæ in Arabia deſerta, ubi Regnum ipſius conſtituitur. Non uno in loco viri ſancti monumentum colebatur: celebratiſſimum erat in Trachonitide regione Transiordanica ad fontes amnis, quo in loco pluribus ſæculis pyramidale monumentum, quod Jobi ferebatur, ſteterat (*r*). Locus hujus pyramidis conſtituitur inter Urbis Themam, Sueth, & Naamath, quas olim ſpectaſſe ad Eliphaz, Baldad, & Sophar amicos David viros inſignes fama eſt. Sed regionem Hus multò ab iis locis abfuiſſe ſatis demonſtratum arbitror in Commentariis.

Paraphraſtes Chaldæus Joſephus Cæcus Jobum ex Armenia deducit, ubi ejus tumulum monſtrari, qui per ea loca iter habuerunt, teſtantur. Verùm Jobus iſte Mahometanus quidam copiarum Ductor creditur, noſtro multò recentior (*s*). Paraphraſtes alius Chaldæus è Conſtantinopoli Jobum accerſit (*t*); unde facilè error autumantium, Jobi lypſana condita eſſe Conſtantinopoli, quò ex Arabia tranſlata Eruditi quidam autumarunt; ſed vulgò cæteri ibi primùm ſepulturæ mandata aſſeruerunt. Hæc autem opinio non in Chriſtianis tantùm, ſed & in Turcis pariter invaluit [*u*]. Verùm ſatis deinde demonſtratum eſt (*x*), virum illum, cujus ſepulchrum in Suburbiis Conſtantinopolis monſtrabatur, Arabem fuiſſe ejuſdem nominis, in obſidione Conſtantinopolis anno 672. occiſum, & ſub ipſis Ur-

bis

inveniter in terra ſuaviter viventium. (12) *Unde ergo ſapientia venit, & quis eſt locus intelligentiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium viventium.* Baruc. 3. 14. *Diſce ubi ſit prudentia, ubi ſit virtus...* (15) *Quis invenit locum ejus, & quis intravit in theſauros ejus?* (29) *Quis aſcendit in Cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus*

b Confer *Job* 22. 14. & 26. 9. & *Pſal.* 17. 12.

c *Job* 5. 6. & 37. 35. *cum Pſal.* 7. 15. *Iſai.* 59. 4.

d Confer *Job* 7. 7. *cum Pſal.* 28. 14. & *Job* 7. 10. *cum Pſal.* 10. 2. 16. *ne tandem Job* 20. 8. 9. *cum Pſal.* 10. 2. 14. *Vide etiam Job* 24. 11. 12.

e Confer *Job* 38. 17. 31. 32. 33. *cum Ezechiele* 32. 28. 29. 30. *Iſai.* 16. 9. *Prover.* 2. 28. & 10. 18.

f *Job* 12. 5. &c. & 21. 7. &c.

g *Job* 19. 25.

h *Job* 9. 22.

i *Eccle.* 6. 8. *Quid habet amplius ſapiens à ſtulto?* Et 7. 16. *Juſtus perit in juſtitia ſua, & impius multo vivit tempore.* Et 3. 17. *Dixi in corde meo, juſtum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.* Et 8. 14. *Eſt & alia vanitas, quæ fit ſuper terram; ſunt juſti, quibus mala proveniunt, quaſi opera egerint impiorum; & ſunt impii, qui ita ſecuri ſunt, quaſi juſtorum facta habeant.* Et 9. 1. 2. *Sunt juſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo utrum amore an odio dignus.*

k *Job* 27. 2. *Vivit Deus, qui abſtulit judicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.* 3. *Quia donec ſupereſt halitus in me, & Spiritus Dei in naribus meis.* Job. 33. 4. *Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculum Omnipotentis vivificavit me.*

l *In Diſſert. de Poeſi Hebr. ad Exod.*

m *Spanhem. Hiſt. Job. cap.* 4. *n.* 6. *p.* 62. &c.

n *Origen. ad African.*

o *Hieron. Præfat. in Dan. & in Job & QQ. Hebr. in Geneſim.*

p *Polychron. in Catena.*

* *Origen. ad Africanu.*

q *Collato enim calamitatis ipſius exordio in annum* 2520. & 7. *ab exitu ex Ægypto, & vitâ Jobi prorogatâ poſt adeptam valetudinem adhuc ad* 140.

annis, mortua altera ejus anno incidit in annum 1660. biennio ante obitum Othomanni.

r Vide Brocard. Adricom. Molet. Tirin. Montan. Ziegler. Cotovi. Brot. La Rue, &c.

s Vide Spanhem. Hiſt. Jobi cap. 3. pag. 32. apud eum Druſi. Hottinger. VValton. Thevenot, cap. 31.

t Paraphr. Chald. in Bibl. Regiis & Venetis.

u Ricaut de Imperio Othoman. l. 1. pag. 16. Elmacin. Hiſt. Sarracen. l. 1. c. 7.

x Du Change Conſtantinop. Chron. lib 4. pag. 104. n. 18.

bis mœnibus terræ illatum. Extat adhuc eo loci Templum, quod Moſcheam dicunt, ubi & Ducis illius ſepulchrum non minori religione, quàm Sultanorum ſepulchra, frequentatum. Vide Tournefortium Itineris Oriental. tom. 1. Epiſt. ult. ad finem.

Ejus reliquias Romæ ſervari plurium ſæculorum perſuaſio tenuit; verùm jam inde à 90. annis ſacra ea lypſana furto ſublata nuſpiam apparuerunt. Sancti viri nomen legitur in vetuſtis Martyrologiis, (y) adjecto Prophetæ, Sancti, & Martyris titulo; ejus verò cultus in Italia & Hiſpania maximè obtinet. Plures etiam Eccleſiæ & Noſocomia in ejus honorem erecta ſunt; & ſæculo ſeptimo ejus nomine Eccleſia, & Monaſterium Conſtantinopoli ſpectabatur.

y Baillet Vitar. SS. Vet. Teſt. 10. Maji.

DISSERTATIO

IN MORBUM JOBI.

Nigris adeo coloribus Jobi morbo oppreſſi imago in Libris ſacris depingitur, ut horridum viri ſpectaculum ſuſtineri vix poſſit. Non una tantùm morbi ſpecies, ſed morborum veluti exercitus feſſum tot malis corpus aggreſſus eſt, exertiſque ſinguli viribus lacerare, torquere alius alium efferare; quique uni ferendo impar fuiſſet habitus, omnium ſimul furorem ſuſtinere cogebatur. Quando etiam nihil ultra eâ de re memoriæ proditum fuiſſet, niſi illud tantummodo, furenti nempe Satanæ viri ſancti corpus torquendum permiſſum fuiſſe, id ſatis haberetur, ut extrema omnia ominaremur. Victus ſæpè pluribus cum illo commiſſis certaminibus Dæmon, corporis tandem torquendi permiſſam à Deo poteſtatem obtinuit. *Ecce in manu tua eſt*, ait Dominus Job 2. 6. 7. 8. *veruntamen animam illius* (vitam nempe) *ſerva. Egreſſus igitur Satan à facie Domini percuſſit Job ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem ejus, qui teſtâ ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio*, vel juxtà Hebræum: *Tulit teſtam ad ſcalpendum ſe ab ea*. Hæc de morbo Jobi Scriptura; ſed in Operis decurſu plura eâ de re Jobus ipſe commemorat, quæ nos ſimul omnia oculis Lectorum in hac noſtra Diſſertatione ſubjiciemus, quò de calamitate Jobi nihil nobis inexploratum relinquatur.

Pineda (*a*) qui hoc argumenti genus ſubtiliſſime pariter & exactè tractavit, ad 31. ſivè 32. variorum morborum genera in Jobo enumerat. Sunt quidem plures ſolo inter ſe nomine diſtincti, & multò etiam minor ſumma reſultaret, ſi morbos ſingulos ad ſuos veluti fontes & capita referremus. Bartholinus minus exactè eandem rem proſecutus (*b*) ad 12. circiter deprehendit; ſed & numerum multò ampliorem morborum recenſere pronum eſſet, ſi quis ſparſim à Commentatoribus omnibus obſervata in cenſum referre voluiſſet. Neque prætereundum eſt, virum illum inſigne patientiæ exemplar, ſolidi anni ſpatio tot malis tolerandis parem fuiſſe. Sunt etiam qui ſolido triennio eas anguſtias ſuſtinuiſſe contendant; ſunt pariter qui integrum ſeptennium; nec deſunt qui decennium maluerint. Eo temporis intervallo intentatum aliquid reliquiſſe Satanam, & partem vel minimam corporis tam intimam quàm extimam incolumem permiſiſſe quis credat? Nihil à nequiſſimo Spiritu ſceleris alienum reputandum eſt. Acceſſiſſe his omnibus credimus affectæ tot malis animæ tædium, irrequietæ conſcientiæ agitationes, tentationes, & ſi quæ alia torquendæ animę opportuna; ut quantum corpus externis malis angebatur, tantum, & magis etiam, anima premeretur. Tandem S. Joannes Chryſoſtomus aſſerendum ſibi arbitratur, omnia quæcumque torquendo homini mala unquam illata ſunt, eorum nihil à Jobo alienum fuiſſe; nihilque tolerabile paſſum, Dæmone furorem ſuum omnem in illum exercere permiſſo; quare, ait, omnia mundi mala unius viri corpuſculum expertum eſt.

a Piard. in Job. 2. 6. 7.

b Bartholin. de Morbis Biblic. cap. 7.

Quando igitur in Scriptura legimus, viri ſancti corpus perpetuo ulcere à vertice uſque ad pedes (*c*) inhorruiſſe, quamquam nihil tollerabile concipiendum exhibeat, plus tamen multò Jobus toleraſſe credendus eſt. Eo proinde nomine varia illa mala omnia comprehendi cenſenda ſunt, quæ Moyſes *infirmitates Ægypti peſſimas* appellat (*d*); ulcera illa, quibus crura, & os miſerè depaſcebantur, morbi genus in Syria & Ægypto, juxtà Veterum teſtimonium, familiare; uno verbo quidquid *elephantiaſis* nomine cenſetur, nempè morborum phalanx, id totum Jobum invaſerat.

Ipſe de ſe vir ſanctus perhibet, 1. totum corpus perpetuo ulcere contectum (*); ictuſque ingeminaſſe adverſarium, ne dato quidem reſpirandi intervallo (*e*). 2. Ulcera illius ſcatuiſſe vermibus & ſanie (*f*). Quæ de vermibus diximus ſemel tantum in Textu Hebręo & Vulgata expreſſa ſunt; ſæpiùs tamen apud Septuaginta, & vermibus ulcera omnia Job ſcatuiſſe vulgò Patres autumarunt. 3. Eo malorum devenerat Jobus, ut ulcera ſua teſtâ raderet (*g*); etenim ne manus admoveret ſive metus irritandi morbi, ſive

c Job 5. 7. Jab eth ajuf haſchchajin. vag.

d Deut. 17. 57. Percutiat te Dominus ulcere Ægypti &c. & verſ. 35. Percutiat te Dominus ulcere peſſimo in genibus, & in ſuris, ſanarique non poſſis, à planta pedis uſque ad verticem. Et verſ. 60. Item cap. 7. 15.

* Job 11. 7. Percuſſit Job ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem.

e Concidit me vulnere ſuper vulnus.

f Job 7. 5. Induta eſt caro mea putredine & ſordibus pulveris. Et 17. 4. Et 30. 27. & verſ. 18. Vide & cap. 2. poſt verſ. 9. in Græc.

g Job 2. 8. Teſta ſaniem radebat ſedens in ſterquilinio.

ve

ve ulcera ipſa omnis contactûs impatientia, ſive tandem intolerabilis ulcerum tumor in cauſa erat. 4. Intimo quodam & noxio calore, ut in febribus acutis ſolet, torrebatur (*h*). 5. Tandem macie & ariditate cutis reducta, atro quodam colore inficiebatur; rugiſque toto corpore ſulcato, nihil è priſtina partium œconomia remanſiſſe videbatur, niſi circa dentes labia (*i*); quidquid denique cutis contegeret, ſola relicta erant oſſa. 6. Halitum reddebat fœtentem; ut ne ab uxore quidem toleraretur, omneſque circa ſe domeſticos depuliſſet (*k*); quare extra Urbem rejectus ſolus dolores tolerare cogebatur. 7. Ne priſtina quidem viri forma remanſerat, ut ab amicis reſpicientibus non agnoſceretur (*l*). 8. Dirâ pariter anginâ ſuffocabatur adeo, ut faucibus eliſis promptæ ſibi mortis levamen optaſſet (*m*). 9. Mortali languore per noctes dieſque continuato, & intolerabili rerum omnium tædio (*n*), moleſtiam augentibus triſtiſſimis ſomniis [*o*], angebatur. 10. Vexabant feſſum tormina, & renum dolores (*p*). 11. Os fœdè intumuerat, & nunquam à lacrymis ceſſantes oculi caligaverant (*q*). 12. Tandem terrebat aſpera vox, ut non humanum loqui, ſed ferinum rugire crederetur (*r*). His omnibus malis tentata eſt patientiſſimi viri conſtantia, & hæc ægritudinis illius varia ſymptomata, unde de natura morbi conjectura capienda eſt. Poſitum autem extra controverſiam cenſeo, horum malorum partem maximam lepræ quadrare; quemadmodum ex afferendis à nobis documentis apertiſſimè demonſtrabitur.

Ineuntis lepræ prima indicia in ore ſpectari, succreſcente in naribus noxio quodam tumore inſtar lenticulæ, Plinius l.26. c.1. eſt author. Explicatur deinde fœdiſſimi morbi vis, totamque inficit cutem aſperam, fœdis maculis varii coloris aſperſam reddens; coriaceâ quin etiam cutis ipſa ſoliditate obdureſcit, cùm interim variis corporis locis exilis, ſubtiliſque gracileſcat. Tandem atro, torridoque colore totum leproſi corpus horreſcit. Accedit his omnibus corpus fœdiſſimè exedens macies, ut oſſa tantùm pelle contecta ſpectantibus appareant. Pedum, manuumque articuli enormiter intumeſcunt. Peculiaris eſt Ægyptiis morbus; & cùm Reges leprâ affici contigerit, proſequitur Plinius, è quo totam hanc morbi hiſtoriam hauſimus, balneo ex infantum ſanguine remedium morbo paratur. Teſtatur Galenus (*s*), contigiſſe aliquando, ut lepra in ulcera degeneraret, ex quo tota oris œconomia turbatur. Naſus, cujus radices leprâ abroduntur, ſimus efficitur; aures ſenſim decreſcunt; quòd glandulæ illas ambientes, noxio morbi viro corripiantur; labia horrendè intumeſcunt; ex quibus omnibus inditum morbo nomen, *Satiriſmus*, quòd ſcilicet humana in Satyri faciem tranſiſſe videatur. Nihil eſſe in corpore leproſi à morbo illæſum, Celſus teſtatur, ne oſſibus quidem, & intimis quibuſque partibus intactis (*t*). Pellis variis puſtulis maculiſque ſubrubris deformatur; extima verò ſuperficies inæqualis, craſſior hic, illic exilior, lævis, rudis, dura, molleſcens. Quæ loca maximè leprâ inficiuntur, aſperiora ſunt, horrentibuſque cruſtis obducta. Corporis macies & exilitas extrema; pedes, & ſuræ tumeſcunt; & morbo jam veteraſcente, articuli manuum pedumque pariter intumeſcunt; lentæ tandem febris calor ſanguinis maſſam incendit, affectumque tot malis corpus tandem abſumit.

Quicumque noſtrâ hac ætate iter per Palæſtinam Ægyptumque habuerunt, gemina de morbo narrant; nec alia tradunt, qui de lepra, morbo plurium ſæculorum ſpatio in Europa familiariſſimo, egerunt. Anglus quidam (*u*) itineris ſui per Palæſtinam habiti Scriptor narrat, vidiſſe ſe hujus regionis leproſos diverſo planè morbi genere affectos, ac leproſos in Britannia. Illorum enim morbus, ait, perpetuâ atrâque cruſtâ extimam corporis ſuperficiem obducit; fœdè tumente juncturæ omnes, & quà maximè manus cum brachio continuatur: tali turgeſcunt, feroſum pariter humorem ſtillantes, ut eorum crura veteraſcentium equorum pedes, quos morbi virus corrupit, videantur. Tandem ea eſt morbi hujus vis, ut ſuperſtitis corporis maxima corruptio haberi jure meritoque poſſit.

Porrò hæc omnia, quibus lepræ morbus proditur, ad unum in Jobo deprehenduntur. Si Rabbinos audias, primâ contractæ ægritudinis die viri ſancti corpus rubræ quædam maculæ veluti impetigines affecerunt; ſucceſſit deinde maculis tumor, qui ſecundâ die prodiens, tertiâ in extremum accrevit; quartâ puſtulæ atrum liventemque colorem induerunt; quintâ rubenti quodam & corrupto liquore turgeſcere viſæ ſunt; ſextâ humor in ſaniem degeneravit; ſeptimâ tandem in vermes ebulliit. Hæc, nullâ licèt Scripturæ authoritate fulta, rectiſſimè tamen dicta videri potuiſſent, ſi de cauſis per effectus cæteriſque, quæ morbum præceſſerunt ac deinde conſecuta ſunt, indiciis conjectura ducatur; vix enim fieri potuiſſe credimus, ut ulcera illa, quibus totum Jobi corpus obducebatur, primo morbi impetu erumperent.

Explorato jam & in apertum prodeunte morbo, cum percuſſus à Deo Jobus palam intelligeretur, his enim phraſibus utitur Scriptura, cum de leproſis eſt ſermo (*x*), ex Urbe ſubducere ſe, & è conſortio hominum remotos ſolitariam agere vitam, & in pulvere verſari (*y*) veluti deploratę jam vitę homo, & ipſis domeſticis ſuis ac viliſſimis quibuſque è populo habitus horrori, coactus eſt (*z*). Quæri ille, alios dare ejulatus, tot ſimul malorum pondus minimè ferens. Filiorum orbitas, bonorum amiſſio, procacioris conjugis inſultus nihil emovendo homini valuerunt; ſed ad primum ſęviſſimi morbi aſpectum inhorreſcens, è ſtatu infractæ mentis dimotus eſt. Lugebant illum Amici tamquam mortuum, veſtes ſcindebant ſuas, cinere

aſper-

h *Job* 30. 30. *Oſſa mea aruerunt præ caumate. Et verſ.* 16. *In memetipſo marceſcit anima mea.*

i *Job* 7. 5. *Cutis mea aruit & contracta eſt. Et* 16. 8. *Ad nihilum redacti ſunt omnes artus mei, rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. Et cap.* 19. 20. *Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum, derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. Vide & cap.* 30. 15. 30.

k *Job* 19. 17. *Halitum meum horruit uxor mea.*

l *Job* 2. 12. *Cum elevaſſent oculos, non cognoverunt eum.*

m *Job* 7. 15. *Suſpendium elegit anima mea, & mortem oſſa mea.*

n *Job* 6. 11. 12. 13. & 14. 13. & 7. 4. 13. 14. & 17. 1. & 30. 16. 17.

o *Job* 6. 4. *Terrores Domini militant contra me. Et* 7. 14. *Terrebis me per ſomnia.*

p *Job* 16. 14. *Convulneravit lumbos meos, effudit in terra viſcera mea. Vide &* 30. 27. *Interiora mea efferbuerunt abſque ulla requie, prævenerunt me dies afflictionis.*

q *Job* 16. 17. *Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ mea caligaverunt.*

r *Job* 3. 24. *Tanquam inundantes aqua, ſic rugitus meus.*

s *De cauſis morbor. c.* 7.

t *Celſ. l.* 3. *c.* 23.

u *Maundr. Iter Jeroſoly. pag.* 249.

x *Iſai.* 53. 3. *Reputavimus eum quaſi leproſum; Hebr. quaſi tactum.* Vide 2. *Par.* 26. 21. *&c.*

y *Job* 2. 8.

z *Job* 6. 15. *Ecce non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt à me. Fratres mei prætererunt me, ſicut torrens, qui raptim tranſit.*

aſpergebant, veluti ſi funus lugerent.

Scitum eſt, quanto horrore populi quidem omnes, ſed Orientales maximè lepram habuerint, qui cum leproſis egerint, metu ne halitu ſuo, ſi propiores accederent, inficerentur. Apud Perſas (*a*), & apud Hebræos (*b*) ex Urbibus pellebantur, & tanquam virulento morbo laborantes ne accedere quidem ad ſe ſuſtinebant; eo oculo leproſos reſpicientes, quaſi Deo æquè & hominibus horrori fuiſſent. Non deſunt apud Judæos Regum exempla, qui eo morbo affecti (*c*) Regia ponere inſigna, ſeque à Republica & Aula interdicere cogebantur, longè ab hominum conſortio ſe continentes; quin, nec poſt obitum quidem Regiorum ſepulchrorum honore digni facti ſunt, veluti ſi peſtilentis morbi virus defunctis etiam timeretur.

a *Herodot. lib.* 1. *cap.* 138.

b *Levit.* 13. 45.

c 2. *Par.* 26. 2. 21. 22. 23. *De Aſa Rege Juda.*

In ſingulari ejus argumenti Diſſertatione (*d*) demonſtrandum ſuſcepimus, in docendæ lepræ cauſam tribuendam eſſe, cæcis quibuſdam vermiculis, ex ipſo leproſi corpore ebullientibus, qui cutem exedentes abrodentesque, fœda ulcera ſcabiemque, qua corpus aſperatur, inducunt. Totum ſe ,io ſaniem defluere & paſtum dari vermibus Jobus non ſemel conqueritur, ut ad vermes converſus quandoque diceret: *Soror mea & Mater mea vos* (*e*). *Qui me comedunt*, inquit ille, *non dormiunt* (*f*); ac tandem, *In multitudine eorum*, addit, *conſumitur veſtimentum meum, & quaſi capitio tunica ſuccinxerunt me* (*g*). Corpus tandem ſuum perinde habet, ac ſi tumulo jam illatum marceſceret, nec ſpe ſibi ullâ valetudinis blandiebatur. Nulla equidem eâ ætate ſævientis jam lepræ remedia ſuccurrebant, quorum ſanè & hodie nulla ſuppetunt, morbo jam veteraſcente. Teſtatur tandem vir ſanctus pellem habere ſe in ulcera & ſaniem defluentem, areſcentemque, atram, liventem. Quis tot ſimul expreſſis characteribus non lepram agnoverit?

d *Diſſert. de Lepra ad Exodum.*

e *Job* 17. 4.

f *Job* 30. 17.

g *Job* 30. 18.

Lepræ etiam ſævientis indicia ſunt apertiſſima tormina illa, tædia, inſomnia, terrores, quibus vir Sanctus angebatur. Hæc ejus verba cap. 7. 3. 4. 13. 14.: *Noctes laborioſas enumeravi mihi. Si dormiero, dicam: Quando conſurgam? Et rurſus expectabo veſperam, & replebor doloribus uſque ad tenebras...... Si dixero: Conſolabitur me lectulus meus...... Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties. Quam ob rem elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea. Deſperavi; nequaquam ultra jam vivam.* Et cap. 6. 4. *Sagittæ Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum, & terrores Domini militant contra me.* Et cap. 30. 16. *In memetipſo marceſcit anima mea, & poſſident me dies afflictionis; nocte os meum perforatur doloribus &c.* Hiſce coloribus, quibus animus angebatur, pœnas expreſſit patientiſſimus; cùm enim immaniſſima in corpore toleraret, quibus tota ſanguinis, & humorum maſſa turbata intimum doloris ſenſum in animam refundebat, eâ triſtitiæ nube immotæ mentis ſerenitate obductâ, ſævam undique malorum procellam in ſuum caput excuſſam dolebat.

His ſimul omnibus permoti Patres, qua expreſſis, qua tacitis verbis Jobum lepræ morbo affectum ſignificarunt. In eam ſententiam itum eſt à S. Chryſoſtomo (*h*), Polychronio (*i*), Apollinario (*k*), Philippo Presbytero, Ven. Beda, & Authore Sermonis 32. ad Fratres in eremo ſub S. Auguſtini nomine latente, à Pineda, Bartholino cæteriſque plurimis ex Commentatoribus. Inclinaſſe etiam Eccleſia viſa eſt, quippe quæ Aras longè plurimas, ædiculas, & picturas S. Jobo ſive in Noſocomiis ſive aliis ſimilibus locis, leproſis juvandis deſtinatis, dedicavit. Quicomque pariter leprâ vel ſimili aliquo morbo afficiuntur, illi opem S. viri imploraturi accedunt; quaſi ſcilicet unum illum habeant ab Eccleſia ſibi patronum aſſignatum [*l*]. Præſentiſſimum etiam ejus patrocinium cenſetur pro obtinenda à morbo venereo valetudine, cui pariter olim nomen inditum, morbus S. Jobi.

h *Chryſoſt. in Catena pag.* 76.

i *Polychron. Ibid.*

k *Apollin. Ibid.*

l Vide *Baillet Vit. SS. Vet. Teſt.* 10. *Maji.*

Porrò morbi genus illud, quod attigimus, ipſa eſt, ex plurium ſententia (*m*), lepra, iiſdem ſymptomatibus obnoxia, iiſdem indiciis, eâdem indole, iiſdemque pariter medicaminibus levanda, ſi morbi vis nondum planè explicata medicaminibus hebetanda aſſumatur; quam fruſtrà, poſtquam vires exeruerit ſuas, totamque ſanguinis & humoris maſſam ſubegerit, edomandam ſuſciperes. Pluribus nec obſcuri nominis Commentatoribus viſum eſt, Jobum probroſo eo morbo laboraſſe. Vatablus (*n*), Cyprianus (*o*) Ciſtercienſis, Pineda [*p*], Bolducus (*q*) aliique nonnulli (*r*) totidem verbis ſententiam hanc ſuam propoſuerunt. Bartholino (*s*) contraria ſedit opinio, autumanti nonniſi per ſummam injuriam de viro ſanctiſſimo aſſertum, eamdem illum toleraſſe, quæ impios pœna infamis criminis à Deo vindice manet. Addunt, morbi genus illud Jobo ipſo multò recentiorem originem habuiſſe, cum in Europa non ante innotuerit, quàm poſt Americanas regiones detectas. Malam illam mercem Hiſpani ex illis regionibus ad noſtras deportarunt, Galliſque in obſidione Neapolitana verſantibus ſub Friderico V. Imperatore & Carolo VIII. Rege Galliæ communicarunt. Inde morbo nomen apud Gallos quidem *Morbus Neapolitanus*, apud Italos, *Morbus Gallicus*. Sed hiſce eorum argumentationibus facilis paratur reſponſio. Nullo enim negocio demonſtraretur, probroſum hunc morbum, tot variis nominibus deſignatum, & quem effari ſæpiùs pudor ipſe prohibet, unum eumdemque fuiſſe cum leprâ, morbo totâ antiquitate notiſſimo. Quod autem ad Virum Sanctiſſimum attinet, nullam creari in illum invidiam credimus, ſi Dæmonis operâ ſæviſſimum hunc & teterrimum morbum incuſſum illi dicamus. Sed hæc fuſiori examine jam diſcutienda.

m *Gaſſend. Gaffarel. Tournefor. Vide noſtram Diſſert. in Lepram.*

n *Vatabl. in Job* 2. *Scabie fœdiſſimâ, quam vocant Indicam.*

o *Cyprian. Ciſterc. Comment. in Job Edit. Complut.* 1582.

p *Pineda in Job cap.* 2. *verſ.* 7. *pag.* 143.

q *Boldac. in Job* 30. 30. *pag.* 290.

r *Deſgonnes Epiſt. Medicinal. Hiſt. de lue venerea.*

s *De Morb. Biblic. cap.* 7.

Morbus, quem Neapolitanum vocamus, quanquam fœdas plerumque voluptates conſequi, & nimiâ in venerem procacitate induci contingat, non ſemper tamen

malæ hujus radicis ſurculus cenſendus eſt. Virulentus eſt maximè morbus, & contagioſus, ut cum lacte ipſo ab infante trahatur, ſi fortè nutrix eo incommodo laboraverit; ſicut viciſſim infantis virus ex infecto parentum ſanguine derivatus in nutricem transfunditur. Vir itaque ſanctus quicumque luem illam contrahere poteſt imprudens, ſi cum aliquo eâ peſte infecto vel communem habeat lectum, vel poculum vel mappulam vel induſium aut veſtes; cui maximè vitio obnoxii ſunt, quicumque delicato quodam, & imbecilli temperamento gracileſcimus. & cùm rebus illis utendum ſuſcipimus, tactu corruptiſſimarum partium antea infectis. Chardinus Itineris in Perſidem tom. s. part. s. cap. ult. teſtatur, in Oriente & apud Perſas maximè pernicioſam eſſe quandoque loquendi ipſam conſuetudinem cum hominibus eo morbo infectis, cujus rei in cauſa eſſe dicit, quòd ex aduſto calidoque clymate ac balneorum frequenti uſu, excipiendo morbo patentibus undique poris corpora ſint aptiſſima.

Non eſt igitur cur probro viro ſanctiſſimo fuerit, ſi pernicioſo hujus morbi viro infectus dicatur, neque immodica Dæmoni tribueretur poteſtas, ſi in corpus illius adeò valuiſſe credatur, ut turbatâ humorum harmoniâ lepram luemque veneream induxerit. Salvo igitur, quod in virum Sanctum profitemur, obſequio, neque ſummâ poteſtate Dæmoni permiſsâ, aſſerendi nobis jus eſt contingere facilè potuiſſe, ut Jobus luem contraheret, ſivè veſtis alterius lue infecti contactu, ſive in eodem illius lecto decubitu; quæ omnia Dæmon opportunè ſuppeditaverit. Juvat enim animadvertiſſe, hæc omnia viro ſancto non antea proveniſſe, quàm poſt ultimas anguſtias rei familiaris. His planè limitibus poteſtatem illius omnem terminamus. Infeſtus ille virtuti adverſarius potuit Jobi patientiam in diſcrimen adducere eo inducto morbo, cujus indolem ſæviſſimam & maximè probroſam norat. *Hæc lues quicquid in aliis eſt horrendum, unà ſecum trahit*, ait Eraſmus Epiſt. 92. ad Regni Polon. Cancellar. Multorum etiam opinio tenet, Sophar, ex Amicis Jobi, nihil tale meritum virum de incontinentia ſuggillaſſe illis verbis cap. 20. 11. *Oſſa ejus implebuntur vitiis adoleſcentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient*. Verùm imponi eam opinionem Sophar arbitramur; non enim probroſo commercio induci morbum olim autumaſſe Veteres credimus. Nihil in Lege de lepra præſcriptum, quod ſuſpicionem ejus rei promoveat, niſi unum tantummodo, cùm ſcilicet capitali ſupplicio animadvertendum edicit in maritum ad uxorem menſtruatam accedentem (t). Nihil gravius de leproſis apud Judæos cenſebatur, quam quòd irato Deo pœnas dare crederentur acerbiſſimas.

Morbum illum, quem variolas dicunt, ex Medicorum doctrina ulcera non rarò, vel ſaltem puſtulæ comitantur in corpore diſſeminatæ, miſerè affectum hominem angentes. Porrò morbi illius virus non extimam tantùm carnis ſuperficiem pellemque inficit, ſed ad intima uſque oſſa pervadens, abditas partes ſimul & ſanguinem & humorem depopulatur. Prodeunt autem in externum rotundæ quædam cruſtulæ, in medio quidem planiores circum protuberantes, quarum ſubflavus color nigreſcit. Decidunt ſponte interdum barba, ſupercilia, comę, atque ſecretam quandam in corpore gliſcentem corruptionem febris tandem, ni prompto remedio ægroto fuerit ſubventum, conſequitur; qua vitales partes depaſcente, brevì exeſum corpus abſumitur. Cum itaque eorum nihil à lepra alienum cenſeatur, illud ſtatuamus oportet, luem veneream lepræ cujuſdam genus habendam; & cùm leprâ laborare Jobum, eâque peſſimâ ſupra demonſtraverimus, probroſi etiam morbi veterno correptus fuiſſe credendus eſt. Quanquam ejus contrahendi morbi alia fuerit Viro honeſtiſſimo, alia cæteris ſalacibus hominibus cauſa.

Quæ ſi vera ſtatuantur, illud conſequitur, quod ſine controverſia verum eſſe arbitramur, probroſi illius morbi virus jam inde à vetuſtiſſimis ſæculis gliſcere in mortalium perniciem cœpiſſe; cùm lepræ morbus totâ adeò antiquitate innotuerit, ut frequentiſſimam fuiſſe luem, veterum omnium tam Sacrorum, quàm prophanorum Scriptorum teſtimonio diſcamus. Profectò ſi mala iſta venereæ luis merces ex ſalaci commercio comparatur, quis vetuſtiſſimum non eſſe malum crediderit; cùm probroſiſſimarum voluptatum monſtra tot elapſa retro ſæcula ſpectarint? Plures ſanè inter eos, quorum in venerem procliviorem fuiſſe licentiam ex hiſtoria novimus, eo genere morbi interiiſſe legimus, quo impuriſſimos quoſque noſtræ ætatis videmus. Quare ſin minus probroſi morbi nomen, rem tamen antiquitati innotuiſſe ſatis conſtat (u).

Hunc eundem morbum Lucianus in Pſeudo-Logiſta *morbum Lesbium* appellat; quòd ſcilicet Lesbiorum in Archipelago mores corruptiſſimi eſſent. Morbum Campanum appellat Horatius (x), quòd Campanorum & maximè Capuanorum licentia eâ ætate eſſet inſignis; ut proinde de Capua dictum illud à Cicerone feratur: *Domicilium impudicitiæ* (y). Eodem ſpectat Auſonii ille morbus quem *Luxum Nolanum* (z) nuncupat. Nec alio laboraſſe Auguſtum credimus, cui proindè levando olei ſæpiùs adhibita fomenta, cum ſudore ad flammam provocato, & gelidæ poſt ſudorem affuſionibus (a). Nequidquam tamen iis remediis Princeps convaluit, cùm certis anni temporibus reſidui morbi veſtigia quædam apparerent, & languores, malæ hujus radicis mala germina. Tiberius omnium, quotquot unquam fuerunt, ſalaciſſimus Princeps malis hiſce impudicitiæ comitibus tanquam ſatellitio ſemper ſtipatus eſt, ejus plerumque facie ulceribus exeſâ, emplaſtris ceratiſque fœdata (b). Quod effuſiſſimi in venerem Principis probrum Julianus Imperator in ſuis

t *Levit.* 18. 19. & 20. 18.

u *Vide Eccli.* 19. 3. *Qui ſe junget fornicariis, erit nequam; putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus;* ſive juxta alia Exemplaria, *Exſiccabitur, ut ſtatuatur in exemplum. Et Prov.* 5. 10. *Ne des alienis* (Heb. *alienæ mulieri*) *honorem tuum & annos tuos crudeli.* (fœminæ) *Ne forte gemas in noviſſimis, quando conſumpſeris carnes tuas, & corpus tuum.*

x *Horat. lib.* 1. *Satyr.* 5. *Campanum in morbum permulta jocatur.*

y *Tull. Orat. in Rullum.*

z *Auſon. Epigr.* 70. *de Criſpa.*

a *Sueton. in Auguſt. Authore Antonio Muſa* (Medico) *unctum ſæpiùs ſudaſſe ad flammam, deinde perfuſum gelidâ.*

b *Tacit. Annal. lib.* 4.

Cæ-

Cæſaribus non ſilens, cicatrices, olcera, tumores, impetigines lepræ omnes, & cætera incontinentiæ argumenta exprobrat. De Cleopatra hæc habet Horatius lib. 1. Od. 37.

Funus & imperio parabat
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum . . . .

Neque hæc in Regina Ægypti miranda, cùm lues ſit in Ægypto nunquam non familiaris. Eundem morbum iis verbis inſinuat Juvenalis Satyr. 11.

. . . . Podice lævi
Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariſcæ.

Cur Medicus rideat, dum ſecat, in promptu cauſa eſt; quòd ſcilicet morbi probroſam originem non ignoret. Semel & iterum ea de re Apuleius; ita enim habet Aſini aurei lib. 10. *Mercator ad cauponariam divertebat; illa Virgine peritâ illum cubili applicant ſuo, ſtatim ut cum iſta acquievit, ab unico congreſſu peſtilentem & æruginoſam contraxit affectionem.* Et lib. 5. *Ut quidam ſæpiùs ſibi mortem ſuâ conſciſcere manu voluerit, priuſquam inquinato Uxoris contagio macularetur.* Valerius Maximus lib. 3. de Pulchro filio Claudii ſcribit: *Perdito amore meretricis infamis, erubeſcendo morbi genere conſumptus fuit; abdomine enim avidè devorato, fœda ac ſordido intemperantiæ ſpiritum reddidit.* Vide quæ Julianus probro vertit Tiberio; vide Suetonium in vita Auguſti, & Tacitum Annal. lib. 4. de Tiberio, ac tandem conſule medicinales theſes, quas Pariſiis defendit in hoc argumentum D. Alliot de Muſſey A. 1717.

Is igitor morbus nomine ignotus, re tamen notiſſimus erat apud Veteres; neque recens eſt malum, ſed *veterum morborum farrago (c).* Quæ de allata lue hac ex America in Europam ab Hiſpanis narrantur, neque fidei ſunt inconcuſſæ; atque non longè à vero ſuſpicari quis poſſit, non ab America in Hiſpaniam, ſed ab Hiſpania in Americam, quod ab Herrera aſſeritur, transfretaſſe; ipſumque eſſe morbum cum lepra, actorum retro ſeculorum lue familiariſſimâ, quæ annorum ſucceſſione plures in nominibus vices experta ſit. In eo planè ætatis noſtræ morbus veteri felicior eſt, quòd medicamina patiatur, olim remediorum omnium impatientiſſimus. Factum indè ut leproſorum turba & Noſocomia augerentur frequentarenturque.

c *Lang. Epiſt. Medic. to. 2. Epiſt. 54.*

His omnibus morbis, quibus patientiſſimus opprimebatur [*d*], addunt nonnulli olcera in faucibus ſivè in glandulis, quas amygdalinas vocant, frequens in Syria vitium, teſte Aretæo (*e*). Miſerè eo morbo affecti torquentur calore, non ſecus ac igniti carbonis, fauces torrente. Halitus atram ſpirat mephitim, ex imo pectore provenientem, qua ipſi ſibi miſeri graves redduntur. Oris facies pallens liven ſque. Moleſta angit ſitis; acuta tandem torrenſque febris intima depaſcitur.

d *Bartholin. de Morbis Biblic. Art. 7.*
e *Aretæus lib. 1. de Cauſ. & Sign. Acutorum morb. cap. 9.*

Quarè veluti ſi in medio igne verſentur, ardere ſe undique ſentiunt, ſublato illis potûs levamine, quòd ulceratæ glandulæ amygdalinæ liquoris ſenſum vix patiantur. Cùm primùm in lecto quieverint, continuò ſtratum deſerere coacti, ſeſſionem quærunt; dein ſeſſione pariter abjectâ, cubituri corpora ſternunt, ſtantes plerumque ambulant, quietem aliquam venaturi; hinc fugere ſolitudinem, ſocietatem amare, quò intimos dolores fallant. Longa trahunt ſuſpiria, paulatim & veluti per partes reſpirantes. Vox eſt rauca, & inæqualis, hæretque non ſemel.

Eo morbo laboraſſe Jobum inde ſuſpicari daretur, quòd ægrè ſe cibum capere profitetur (*f*): *Antequam comedam, ſuſpiro*; deglutire ſalivam non ſine incommodo ſignificat [*g*]; inteſtino calore torreri (*h*); neque morbo ſuo levamen ullum ſive ſtantem ſive quieſcentem continuatis diebus noctibuſque experiri (*i*).

f *Job* 3. 24.
g *Job* 7. 19.
h *Job* 30. 30.
i *Job* 7. 3. 4. 13. 14.

Acceſſiſſe his omnibus anginam & maximè ſcorbutum autumat Bartholinus. Porrò quæ de priori illo morbo aſſeruntur, hæc teſtimonio Jobi probari poſſent, qui eo ſe dolore vexari profitetur, ut tolerabiliùs ſecum agi putaret, ſi præciſis laqueo faucibus promptâ morte prolixis adeò impotentibuſque cruciatibus ſubduceretur [*k*]. Conferunt etiam in eam rem, quæ ſupra de cibi potûſque capiendi difficultate obſervavimus. Conjecturæ de ſcorbuto capiendæ occaſionem præbuit Medico Scriptori depravata humorum Jobi œconomia, teter melancholiæ humor, & ægritudo, quibus oppreſſum virum credit; accedente inſuper promiſcui cibi notritione; his enim cauſis ſcorbutus debetur. Profectò ſi Dæmoni pro arbitrio ſæviendi facultas data eſt, neque morbi illud genus prætermiſſum facilè credimus; cum maximè morbi indoles omnis in illo ſpectaretur. Halitûs mephitis, quæ domeſticos omnes arcebat (*l*): ſtridor dentium, gingivarum corruptio, capiendi cibi difficultas, arens, torridum, & exile corpus (*m*); hæc de ſcorbuto æquè ac de Jobo feruntur. Hanc capiendi cibi difficultatem ſtridori dentium, & gingivarum ulceribus tribuendam Bartholinus arbitratur; malunt alii ulceribus oris: quin & ipſe Bartholinus ſuperiùs ex glandulis amygdalinis exeſis repetebat.

k *Job* 7. 15. *Elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea.*
l *Job* 19. 17.
m *Job* 30. 30.

Longam hanc malorum iliadem refert Pineda, neque his omnibus cæteriſque malis illorum comitibus, nempe eryſipelate, ſcabie, impetiginibus, prurit u violento, ulceribus toto corpore diſſeminatis, ficis, igne ſacro aliiſque contentus, chiragram etiam, podagram, Iſchiademque cenſuit adjiciendas. Nec ſanè fuerant poſtrema hæc omittenda, ſi illud ſemel conſtituatur, nihil eſſe in morbis maximè violentum, quod vim ſuam in Jobum non exerceret. Conjecturæ ſuæ indicia derivat Auctor ex illo Job 13. 27. *Poſuiſti in nervo pedem meum*; ſicut & cum alibi (*n*) teſtatur, membra ſua omnia abſumpta eſſe & in nihilum redacta. Animadvertimus etiam in ſuperioribus ve-

n *Job* 33. 21.

• *Job 16. 16.*

(o) veteraſcentem lepram pedibus manibuſque maximè prodi, quos ſcilicet diris adeò tumoribus inflat, ut chiragræ atquæ podagræ ſpeciem intuentibus exhibeat. Quid valeant conjecturę iſtæ, Lectoribus judicandum relinquimus.

Poſt eas omnes adductas conjecturas & ſententias, quid maximè de Jobi morbo ſentiri oportet, definire quiſque potuerit. Modò, ut totum expleamus argumentum, reliquum eſt differamus de natura, cauſis & effectibus ſingulorum morborum. Sed nimis longiùs, quàm pro modulo diſſertationis, adduceremur, & minor nobis medicinæ peritia quàm argumenti dignitas exigat. Ad hæc conjecturas noſtras de Lepra, cujus eſt apud Moyſem ſermo, alibi congeſſimus facilè ad præſens intentum accomodandas. Unum tantùm in præſentia addendum, morbum illum Jobi, quamvis rarum & inſolentem, non adeò tamen prodigioſum haberi debuiſſe, quin ullius cauſæ naturalis miniſterio inductus credatur. Petenti Dæmoni illud tantummodo Deus indulſit, ut cauſas plures morbi naturales comparans, in virum ſanctum omnes immitteret, earumque vim magis magiſque promoveret; vivere tamen illum ſemper, ſed longam trahendo mortem, permiſit.

Quædam modo de reſtituta viro ſancto valetudine diſcutienda ſunt. Nihil eâ de re in Scriptura, ita verò narrant Orientales (p). Cùm tandem imponere longæ calamitati finem ſtatuiſſet Deus, Angelum Gabrielem miſit, ſurgere virum Sanctum jubentem; qui Angelicis præceptis actutum obſecutus, ſtrato relicto, ſtetit. Tum Angelus ſtare iterum in pedes juſſit, & frigidâ corpus lavare, vinique potu affectum corpus reficere. Nihil à Jobo omiſſum, ſtatimque ęgritudine depulsâ convaluit. Inter hæc, dives ſubitò fons ante pedes ejus exiluit, ex quo torrens cœpit excurrere, aquis lacteo candore, mellis dulcedine, & gratiſſimum ſpirantibus fluens. Vix aquis illis epotis ſtatim abire vermes, nec ultra ad virum ſanctum accedere. Juſſi ſimul amici Job illum convenerunt, provocatum in ſe Dominum qua implorato Jobi patrocinio, qua ſacrificiis placarunt; provocatum, in quam, quippe qui inconſultis & iniquioribus verbis plura effutierant. Ipſis etiam amicis rogantibus erroremque ſuum agnoſcentibus data facilis à Jobo venia, qui teſtes illos reſtitutæ ſibi à Deo priſtinæ valetudinis & fortunarum nactus eſt.

p *Kerſeus in excerpt. Arabic. Mſ. apud Spanhem. Hiſtor. Jobi cap. 8. pag. 124.*

Orientalium ingenium pronum eſt maximè in prodigia jactanda, neque ſi plura cumulaverint, & maxima ad arbitrium effinxerint, religioni maximè ducunt. Quare nullum eſt certum alioqui aſſertumque in Scriptura prodigium, quod plurium, & plurium miraculorum acceſſione promovendum non aggrediantur. Qua in re & indolem ipſi ſuam, & habitudinem ſequuntur, rati tum maximè divino honori & decori Religionis ſe conſulturos, ſi plurium fabellarum ſatellitium illi adjunxerint. Principium, ſi quod aliud unquam, maximè pernicioſum, in ſuperſtitionem & irreligionem rectâ deducens. Cautiores multò Sacri Scriptores nullum niſi maximè neceſſarium prodigium conſtituunt; eas ſimul addentes circumſtantias, quibus facilè Lectores perſuaderentur, quando etiam nihil Scriptoribus illis fuiſſe divinum crederent. Cum igitur de prodigio miraculiſque nihil in ea hiſtoria legamus, ut quid incerta & ſubleſtæ fidei agnoſcenda cogeremur?

Quò longiùs à prodigiis recederet Bartholinus, novam ille reſtitutæ Jobo valetudinis rationem excogitavit, cujus adeò nulla fides, ut nullam etiam veri ſpeciem exhibeat. Cineri aſſidebat Jobus [q], tum ut humilitatem ſuam eo indicio demonſtraret, tum pariter ut ulceribus ſuis prompto remedio occurreret, ait idem Bartholinus. Veriſſimè ille quidem de humilitate; mos enim obtinuerat, ut crimen aliquod admiſſum lugentes, cineri, & terræ aſſiderent: quicumque etiam funera lugebant, caput vultumque pulvere, & cinere fœdabant. Ipſe pariter Jobus gravioribus verbis à Deo caſtigatus, quòd inconſulta plurima effutiiſſet: *Ago*, ait, *pœnitentiam in favilla & cinere* [r]. Sed quis, rogo, niſi delirans, ſibi in animum induxerit, Jobum remedium ulceribus quęrendum in cinere cogitaſſe? Sed noxium cinis exſiccat humorem, ait Dioſcorides, lib. 5. cap. 135. & exſiccandis ulceribus tum & cruſtæ inducendæ cinis ſarmentorum aliis contemperatus medicaminibus valet. Cruori è recenti vulnere fluenti ſiſtendo cineres pręſentiſſimos eſſe teſtatur Galenus (s). Ulcera Syrorum, ſivè ulcera faucium vel glandularum amygdalinarum, noxius in primis & vulgatus in Syria morbus, teſte Aretæo (t), aſperſis plumâ cineribus tractatur. Exſiccandis igitur ulceribus, & lepræ curandæ eodem remedio Jobus utebatur. Bella argumentatio! Nonne præſtaret ſilentio rem præteriiſſe, potiùs quàm talia ſeriò attuliſſe?

q *Job 2. 8. Jaſchav betoch haepher.*

r *Job 42. 6. nichamthi al aphar. Vaepher.*

s *Galen. ſeu alius Author libel. de Simplicibus Medicam.*

t *Aretæus lib. 1. de Curat. Acut. Morb. cap. 9.*

Nos igitur de ratione valetudinis à Jobo receptæ rem integram tranſigemus, cùm neque conjecturæ neque Scripturæ teſtimonia aliqua ſuppetant. Nihil etiam nobis de prodigiis; æquum eſt enim ut ab inutili labore fruſtrà illa inveſtigandi Lectorem relevemus. Jobum ſatis promptè convaluiſſe illud demonſtrat, quòd ſtatim pro amicis ſacrificia obtuliſſe legitur; vix enim leproſus & morbo oppreſſus præſtandis ſacrificiis parem ſe exhibuiſſet. Sed prodigio illius ſanitatem reſtitutam quis dixerit? Ex quo enim Dominus conceſſam priùs Dæmoni poteſtatem retraxit; ex quo Virum Sanctum cæleſti ſolamine ſpectandum ſe præbens recreavit; (ad id enim abſcondiſſe faciem ſuam viſus eſt Deus, atque averſo illum oculo reſpexiſſe, quò magiſmagiſque de patientia illius periculum faceret) ex quo pariter obſtructi morborum fontes; tum pronum viro Sancto fuit, ut naturali aliquo remedio, ſive balneo, vel ſucco aliquo herbarum affectum corpus foveret, faniem de-

ter-

tergeret, abigeret vermes, ac tandem cibi aliquo delectu ſervato priſtinam humorum harmoniam potuit reparare. Vix enim credimus, quin prompta eſſent & ad manum remedia in morbo earum regionum planè vulgari & frequenti. Cùm tamen diuturniorem morbum illum vitiatamque penitùs humorum maſſam nos in ſuperioribus nec immeritò ſtatuerimus, ſi quis bonorum Angelorum miniſterium aliquod acceſiſſe voluerit, ut quemadmodum mali Angeli artibus morbus inductus eſt, ita bonorum Angelorum miniſteriò depelleretur, per nos liceat. Potuit enim bonus Angelus prompta & opportuna remedia viro ſuggerere, potuit admonitu ſuo à noxiis arcere; qua in re nullum aliud interceſſiſſe prodigium agnoſcendum eſt, quàm quo nos quotidie juvamur; bonis Angelis recta quæque ſuadentibus & ſuggerentibus, ut ad morum honeſtatem promoveamur; tum etiam ſedulò invigilantibus, ut nos ſive à noxiis arceant, ſive ut à malis, quæ in caput noſtrum induximus, liberemur.

DISSERTATIO
IN ILLUD JOBI 29. 18.
Sicut palma multiplicabo dies.

Quem exponendum hìc ſuſcipimus Textum, neque maximi eſt in ſe momenti, neque rectum illius ſenſum aſſequi ad nos maximè ſpectat. Cùm tamen argumentum ex eo ad probandam reſurrectionem adduxiſſe Veteribus ſuccurrerit, ac in varias ejus occaſione ſententias Interpretes diſtrahantur; ideo aliqua de illo in medium afferre ad nos maximè pertinere arbitramur. Scitum eſt, Jobum verbis illis longioris vitæ felicitatem ſibi augurari; an verò producere ſibi vitam palmæ, vel potiùs Phœnici parem optaverit, vel tandem tot ſibi vitæ annos, quot in mari arenæ deprecatus ſit, ambigitur; uno verbo, an ſimilitudo ex Phœnice, vel palmâ, vel arenâ in litore maris deducta ſit, inter Authores diſceptatur. Hæc nobis in præſentia diſcutienda.

Profectò ſi Hebraici Textûs verba ſatis haberentur explorata (*a*), nullus eſſet controverſiæ locus; ſola enim ſententiæ ad literam expoſitio Interpretes omnes in concordiam adduceret; nec multum inde curaretur quid Veteres pravam interpretationem ſecuti autumaverint; ſolis illis Interpretibus inter Veteres adhærentibus nobis, qui maximè rem aſſecuti deprehenderentur. Cùm verò Rabbini, & Veteres Interpretes, quorum ſententiam in Scripturæ verſione maximè ſequimur, nec ſatis inter ſe conſtent, & incertam vagantemque vocum ſignificationem reliquerint, integer nobis manet labor Textum & potiſſimas Verſiones excutiendi; quò inter varias illorum ſententias meliorem pro viribus ſeligamus.

Quam in eo Textu vertendo rationem ſecuti ſunt Septuaginta, variis tot opinionibus occaſionem præbuit & fomentum. Utuntur enim voce *Phœnix*, quę in Gręco tria vel quatoor maximè diverſa ſignificat; palmam nempè, Phœnicem avem, & Phœnicium nempè Phœniciæ incolam, ac tandem herbam, quam nos *lolium murinum* appellamus (*b*). Hanc æquivocationem ſenſiſſe illi, & ſubducere voluiſſe viſi ſunt, addentes vocem *truncus*: *Et ſicut truncus Phœnicis* (ſive Palmæ) *multiplicabo dies*. Ecquæ enim alia voci Phœnix congruere poteſt ſignificatio, niſi palmæ ſi vox truncus addatur? His tamen minimè convicti plures, locum interpretati ſunt, de Phœnice ave, totam ſententiam legentes (*c*): *Sicut corpus* (vel fœtus) *Phœnicis multiplicabo dies*. Tam uberem verò ſpiritualium conceptuum materiam hinc nacti ſunt, ut non rarò pro reſurrectione mortuorum argumentum ex illa derivarint. Erroris fomentum præbuerunt verba immediatè antea in Textu legenda: *Dixi: In nidulo meo moriar, & ſicut Phœnix multiplicabo dies*. Pronum eſt enim ut nidus de ave exponatur, & de ave potiſſimùm ejus nominis totâ antiquitate celebratiſſimâ, deducendis figuris & allegoriis maximè opportunâ.

Porrò de Phœnice ave Arabiæ hæc tradit Solinus cap. 42. *Phœnix aquila magnitudine, capite ornato, in conum plumis extantibus, criſtatis faucibus, circa colla fulgore aureo, poſtera parte purpureus, atque cauda, in qua roſeis pennis cæruleus interſcribitur nitor* (*d*). Addunt ſidera in oculis micare, unicum eſſe in mundo (*e*); vitam juxta aliquos ad 500. annos (*f*); juxtà alios ad 1000. [*g*] nec deſunt qui credant ad 7000. producere (*h*). Vivit, ait Plinius lib. 10. cap. 2. ad 660. 560. ſeu 521. annis; variant enim Exemplaria. Solino verò 540. annorum avis eſt. Supparem novem Corvorum generationibus autumat Heſiodus; corvum verò 9. humanis generationibus parem conſtituit. Albertus Magnus intra 340. annos Phœnicis vitam definit.

Non

a *Chachol arbeh jamim, ſchariſchi phathuah elemajim.*

b *Vide Dioſcorid. lib. 4. cap. 39.*

c *Mercer. & Tir. in hunc locum. Hebræi apud Vat. Grot. Codurc. Druſ.*

d *Vide & Plin. lib. 10. c. 2. & l. 13. c. 4.*

e *Tacit. lib. 6. Annal. Unum in terris. Mela lib. 3. cap. 9. Avis ſemper unica.*

f *Horus Jeroglyph. 33. Senec. Ep. 42. Tacit. Annal. 6. Herodot. lib. 2. cap. 3.*

g *Author Poemat. de Phœnice ſub nomine Lactant. & Claudian. &c.*

h *Chæremon apud Tzetz.*

Non deſiiſſe qui 1460. annorum vitam avi tribuerent, Tacitus eſt author Annal. lib.6. ſe verò credere, intra 500. annorum ſpatium ætatem illius terminandam; addit tandem incertam eſſe avis ætatem. Narrat, tanquam ſuâ ætate vulgatum, primum omnium Phœnicem ea Ægypto allatum ſub Seſoſtride paruiſſe; ſecundum ſub Amaſi; tertium ſub Ptolemæo III. nempè Evergete; quartum tandem vidiſſe Romam rerum potiente Tiberio ſub Coſſ. P. Fabio & L. Vitellio A. V. C. 787. Verùm, ait idem Tacitus, inter Ptolemæum III. & Tiberium Imperatorem breve tantùm 250. annorum intervallum vix interceſſit; ut proinde quæ de ejus ętate feruntur, vel minùs cum veritate conſtent, vel eadem avis ſæpiùs in vita ſua paruiſſe credenda eſt. Addit tandem: *Unde nonnulli falſum hunc Phœnicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque uſurpaſſe ex his quæ vetus memoria firmavit.* Hęc Taciti ſupputatio annorum inter Evergetem & Tiberium veritati quidem non cohæret, ſed nunquam 500. anni eâ temporis intercapedine fluxerunt. Quare falſa licèt autumaverit, ſemper tamen veriſſimè aſſerit, eorum opinionem, qui nonniſi poſt evolutos 500. annos Phœnicem redeunt, fidei eſſe ſubleſtæ. Quin & ſi unus tantùm Phœnix in mundo eſſe credatur, quod Antiquorum conſenſu aſſertum eſt, cùm nullus amplius poſt Tiberii ętatem paruerit, deſiiſſe Phœnicem jam certiſſimè ſtatuendum. Singulas recurrentis anni, quem Aſtronomi magnum vocant, periodos Phœnicem pariter reducere tradit Manilius [i]; quam Veterum nonnullorum fuiſſe ſententiam Solinus cap. 42. animadvertit. Sed quis, rogo, crediderit avem producere vitam potuiſſe non ad 500. tantùm annos, quæ ſanè ætas fidem excedit, ſed ad 12954. quot periodum magni anni conficiunt; cum nempè Cæli omnes & corpora cæleſtia ad idem recurrunt punctum, veluti ſi tunc primò motum ſuum exordirentur?

Plinius lib.10. cap.2. ex Cornelio Valeriano tradit, Phœnicem per Ægyptum volitaſſe ſub Coſſ. Q. Plautio & Sex. Papinio. Phœnicem Romam delatum ſub Claudio anno 800. ab V. C. idem Author aſſeruit, cujus, inquit, in Senatu acta in publicas tabulas redacta ſunt; ſed, addit idem Plinius, fictam eſſe avem dubitavit nemo.

Nec minùs de genere mortis atque de reparata iterum poſt funus vita, res eſt inter varias Authorum ſententias ambigua. Cùm ad vitæ exitum evolutâ annorum, quos natura conſtituit, periodo devenerit, ſeque in mortem urgeri provida avis intellexerit, ipſa ſibi ex odoris arborum ramis feralem rogum conſtruit. In cineres reſolutâ, ex oſſibus & medullâ primò vermiculus innaſcitur, qui paulatim creſcens, tandem tranſmutatur in avem; & cùm primùm volatui explicando ſe parem experitur, cineribus parentis ſuæ, & nidulo ubi vitam abſolvit onuſtus, omnia defert ad Solis Aram, juxtà Inſulam Panchæam in Oceano (k), ſive in Provincia ejus nominis in Arabia Felici (l), ſivè in Troglodytide (m), ſive in Ægypto juxta Heliopolim [n]; eo enim de ſitu Panchææ Veteribus celebratiſſimæ in incerto verſamur.

Herodotus lib.2. cap.73. delatum tantummodò à juniori ave parentis corpus in myrrhino feretro impoſitum, ad Templum Solis in Heliopoli Ægypti urbe reſtatur, nihil addens ſive de morte, ſive de reparatæ vitæ ratione. Addunt nonnulli, Phœnicem poſt conſtructum ex gummiferis aromaticiſque lignis nidum, excuſſione alarum ignem excitare; quo abſumptum & in cinerem redactum, iterum in vermiculi ſpeciem innaſci, paulatimque explicari in Phœnicem. Rem illam aliter ſibi narrandam ſuſcipit Tacitus Annal. lib.6. Conſtructa ab ave nidus, ait, virtute quadam generandi fœtumque Phœnicis emittendi inſpergitur, ſtatimquè priori ave vitâ functâ nova emergit. Vix autem in lucem emiſſus Phœnix nihil habet antiquius, quàm ut parentis funus curet; quare myrrhâ obvolutum cadaver ad Aram Solis deferr, igne abſumendum gratum Numini ſacrificium. Hæc Tacitus, qui totam narrationem ſuam ita concludit: *Hęc incerta, & fabulis aucta. Cęterùm*, addit, *aſpici aliquando in Ægypto eam volucrem non ambigitur.*

Gemina Herodoto de Phœnice habet Origenes (o); ſed avem non negans, ambigere tamen de illa plurimum demonſtrat. S. Clemens in priori ad Corinthios Epiſtola, Pſeudo Lactantius in Carmine de Phœnice, S. Baſilius Magnus in Hexaemeron lib. 8. S. Cyrillus Hieroſolymitanus Cateches.18. S. Ambroſius (p) veritatem ejuſdem avis perſuaſiſſimam habuiſſe viſi ſunt; tum & ex illa argumentum pro reſurrectione derivarunt; ac inter illos S. Ambroſius tanquam rem ex Scriptura indubitatam aſſerit. *Hoc relatione crebrâ & Scripturarum authoritate cognovimus &c.* (q). Hæc planè S. Doctoris verba non alium Scripturæ teſtimonium ſpectaſſe videntur, quàm Jobi illud; relatæ à nobis hiſtoriæ ſatis congruens: *Sicut Phœnix multiplicabo dies*; quemadmodum enim avis illa in cineres diſſoluta iterum compingitur; ita mecum pariter præſtandum erit; & ſicut è ſinu mortis ad novam vitam reparatur Phœnix, ita ego poſt oblatum Deo vitæ meæ ſacrificium iterum innovabor.

Phœnicis exemplum inſinuant pariter ad reſurrectionem probandam Tertullianus de Reſur. carnis, & S. Epiphanius in Anchorato. Idem pro adſtruendâ virginitate beatæ Mariæ, & pręter mortalium conſuetudinem Jeſu Chriſti natali, laudat S. Cyprianus in Symbolo. Fruſtra eſſem, ſi omnium teſtimonia eâ in re ſuſciperem congerenda. Profectò ſi tot probatiſſimi teſtes ad adſtruendam Phœnicis veritatem impares habentur, quę præterea à nobis addi potuiſſent, minoris ſemper momenti viderentur.

Sed, ut vera fatear, de Phœnicis veritate-

i *Manil apud Plin. lib. 10. cap.2.*

k *Vide Euhem. apud Euſeb. Præpar. lib. 11. cap.2.*

l *Virgil. Georgic.2. Servius ibid.*

m *Voſſ. ex Mela lib.3. cap.8.*

n *Plin. 10. cap.2. Harduin. in eund.*

o *Origen. lib. 4. contra Celſ. ad finem.*

p *Ambroſ. Hexaemer. lib.6. cap. 23. Idem in Pſal. 118. ſerm 19. n.13. Phœnix coitus corporeos ignorat, libidinis neſcit illecebras; ſed de ſuo reſurgit rogo, ſibi avis ſuperſtes, ipſa & ſui hæres corporis, & cineris ſui factus.*

q *Ambroſ. lib. 2. de Fide Reſurrect. n.59.*

ritate, ſicut & tot hiſtoriarum fide plurimum nec immeritò ambigitur (r). Quicunque Scriptores eâ de re egerunt, inter ſe non conſtant, aliis alia narrantibus, tum de vitę diuturnitate, tum de genere mortis, tum etiam de reparandæ vitæ ratione. Alii dubitationes eâ de re ſuas non ſilent; alii fabellas veritati plures admixtas agnoſcunt; ac tandem ipſa avis hiſtoria adeò ſingularis eſt, & ſupra fidem, ut humanam credulitatem ſuperet. An' fortè tamen Phœnix, fabuloſa, uti quidem credimus, avis, cum ave Paradiſi, cujus veritatem omnes fatentur, confuſa eſt?

r Vide Borb. de anim. Sacr. par. 2. lib. 6. cap. 5.

Avis Paradiſi plumarum elegantiâ inſignis (s), iiſdem plumis octo digitis longis ornatur. Cauda ad Pavonem accedens, colore aureo, varietate inſigni coruſcat. Collo eſt quàm par ſit breviori, ut deeſſe prorsùs videatur. Capite & roſtro ampliori, tenuique, cujus radices in alis ipſis deſiguntur. Ejuſdem plumis inſtruuntur Principes Inſularum, quas Moluccas vocant, iiſque tutos ſe à vulneribus arbitrantur. Turcarum criſtę illis pariter ornantur. Magnitudine eſt pulli è gallo gallinaceo. Ferunt Paradiſi avem ſemper in motu & libratis in aera pennis verſari, cùm pedibus careat; paſci verò rore ex aere matutino ſtillanti. Fabellas huic hiſtoriæ admiſceri plurimas non ambigimus. Hæc certiora: figura & plumæ avis alterius planè ſunt à cæteris formæ; vix in ramis quieſcit; pedibus ſivè brevioribus utitur ſive penitùs caret; inſectis quibuſdam, vel gratum ſpirantibus floribus innutritur. Ferunt juxta ramos arborum quietem capere, quibus vel plumis vel filamentis quibuſdam nigris circa caudam adſtringitur. An vera ſit avis, ne ambigitur quidem, cum ejus exuviæ inter cymelia PP. Jeſuitarum Romæ ſpectentur. Sola ſupereſſet dubitandi ratio, num ætate Scriptorum de Phœnice agentium innotuerit; neque enim de ætate Jobi quidquam dixerim, cùm ille nec de Phœnice nec de ave Paradiſi facilè unquam cogitaverit. Verùm ſi Indiæ & Oceanus Indicus jam inde à Salomonis ætate exploratiſſimi erant; cur nota in illis regionibus avis, Græcos Romanoſque, apud quos de Phœnice ſermo, latuerit? Fic autem noverint; quis prohibet quin eiuſdem avis hiſtoriam ſub Phœnicis nomine tradiderint? Hæc occaſione verſionis illius Textûs: *Et ſicut Phœnix multiplicabo dies*: diſputanda fuerant.

s Vide ſi lubet Bellon. Obſervat. lib. 3. cap. 25. Cardan. de Subtilitate lib. 10. Georg. de Sepibus, de Rom. Societ. Jeſu Muſæo.

Altera Verſio: *Et ſicut palma multiplicabo dies*, majori aſſenſu probatur. Ita legunt Septuaginta, Vulgata, Vetus Itala, & tota fermè vetuſtas, cum pluribus Recentioribus. Quin & ſatis expreſſum in Antiquitate teſtimonium pro lectione de Phœnice an ſatis demonſtrari poſſet ambigitur. Quidquid in toto Jobi Textu legitur, ſatis cum palma quadrat. Arbor eſt maximè annoſa, ſucciſa facilè germinat (t), & ad miraculum uſque fœcunda. Ipſum Phœnicis nomen ex palma derivatum ferunt; quòd arbor illa annoſa ſit, & veluti poſt cineres renaſcens; cùm in cineres redacto trunco, nova è radice germina erumpant (u). Ferunt inſuper proceras palmas circum habere ingentium arborum ſylvam, (uſque ad 24. enumerant) ex eadem radice, quamquam inter ſe diſtinguantur, ſuccreſcentium (x): *Procerioribus ſylva arbore ex ipſa*, ait eâ de re Plinius lib. 13. cap. 4. Vir quidam fide digniſſimus, qui decennio in locis palmiferis ſubſtitit, teſtatur nunquam è radice palmæ germina ſuccreſcere; ſed è nucleis in terram decidentibus, non tamen niſi in locis humentibus, vel niſi fortè humore aliquo irrigatis, innaſci. Vix ſatam radices emittere idem Plinius eſt author: *Et ab radice avulſa vitalis eſt ſatus & rumorum teuerrimis. Gaudet & riguis totoque anno bibere*. Quod maximè cum Scriptura hìc verſ. 19. congruit: *Radix mea aperta eſt ſecùs aquas, & ros morabitur in meſſione mea*.

t Plin. lib. 13. cap. 4. Sunt & caduæ palmarum quoque ſilvæ, germinantes rurſus ab radice ſucciſæ.

u Plin. lib. 13. cap. 4. Mirum de ea accepimus cum Phœnice ave, quæ putatur ex hujus palmę (Syagrorum) argumento, nomen accepiſſe emori ac renaſci à ſeipſa.

x Bellon. lib. 2. cap. 25. Obſervat.

Ad palmæ ętatem quod attinet, juventam ſuam arborem emiſſis germinibus reparare, & ad radices uſque ſucciſam iterum ſuccreſcere jam obſervavimus. Longiſſimo ævo durare illam aſſerit Theophraſtus (*); & de palma Deli hæc Plinius lib. 16. cap. 44. *Ab ejuſdem Dei* (Apollinis) *ætate conſpicitur*. Magna ſunt hæc & exaggeratione fortè in majus aucta; ſed communem ſaltem perſuaſionem de longiſſimâ ejus arboris ætate ſatis demonſtrant. Hæc plauſibiliora pro vindicanda Verſionis hujus veritate afferuntur; Verſionis, inquam, hujus, qua Jobus annos ſibi palmæ ſuppares ominatur, quamquam alioqui doloribus & infirmitate oppreſſus mortem capiti ſuo imminentem cerneret. Nec Authoribus Sacris novum eſt & inſuetum, ut ſimilitudinem è palma, arbore in Judæa & Arabia celebratiſſimâ, derivent: *Juſtus ut palma florebit* (y). Sponſus in Canticis Sponſæ ſuæ proceram ſtaturam palmæ comparat (z). Sponſæ coma ramis palmarum ſimilis eſſe dicitur Cantic. 5. 11. Ipſa de ſe Sapientia cætera omnia infra ſe deſpicere, veluti palma in agro Cades, habet Eccli. 24. 18. Filii Aaron Sacerdotes inſigni coronâ Oniam Summum Sacerdotem ambiunt, veluti proceram aliquam arborem palmæ circum implantatæ Eccli. 1. 14.

** Teophraſt. de cauſis lib. 2. cap. 16.*

y Pſal. 91. 13.

z Cant. 7. 7.

His omnibus, quæ in rem præſentem congruere videntur, unum opponunt, quod pluribus æquivalet; nempè vocem Hebræam *Chol* nullibi locorum in Scriptura palmæ deſignandę occurrere (a). Sępiùs quidem de palma arbore in Palæſtina frequentiſſimâ apud Authores Sacros, nec niſi nomine Thamar uſos illos legimus. Frequenter apud illos quidem vox Chol recurrit; nunquam tamen pro palma. Nec Septuaginta vocem *Chol* alibi unquam, quam in hoc Jobi loco, palmam reddiderunt. Aliena eſt etiam ea nominis ſignificatio in lingua Chaldaica, Syriaca, & Arabica Hebraicę affinibus, ex quibus radicum Hebraicarum vis interdum exprimitur. Quare ſive aliam Hebraici Textûs lectionem ſecutos fuiſſe Septuaginta, ſive

a Chachol arbeb jamim.

men-

mendoſè legiſſe illos fateamur oportet, quod etiam ante nos Recentiores quique Interpretes agnoſcentes, duces illos eâ in re deſeruerunt.

Tertia ſupereſt lectio in hunc ſenſum (*b*). *Dicebam: In nidulo meo moriar, & ſicut arena multiplicabo dies.* Quemadmodum enim Jobus florentibus rebus ſuis, & vitam proborum operum exercitio felicem ducens, lætam ſibi mortem quietamque in æde ſua & lectulo filiorum coronâ cincto ominabatur: ita pariter, cum in ſummas anguſtias malis opreſſus, leprâ affectus, vermibus exeſus deveniſſet, nullam ſibi lætam diem ſperare audebat; cum tamen averſos à calamitate ſua oculos in Deum figebat, extinctæ ſpei igniculos aliquos excitans, lętiora ſibi & augurabatur, & ſperabat; tum & futuram vitam animo contemplatus, carnis ſuæ reſurrectionem & immortalem poſt corruptionem vitam ſibi ſpondebat. Neque hæc tantùm, ſed & Jeſu Chriſti reſurrectionem oraculo ſuſcipit prædicendam, qui è pulvere & favilla ſepulchri vitæ igniculum excitans, reſurrectionis ſuæ exemplo cæteros in ſpem reſurrectionis perenniſque vitæ erigeret.

b *Vaamar im Kinni egvab Vechachol arbeh Jamim.*

Porrò interpretationem illam vindicant 1. Ipſa rei evidentia. Deducta enim ab arena ſimilitudo pro annorum & bonorum multitudine exprimendâ, Scripturæ maximè familiaris eſt. 2. Genuina verborum Originalis ſignificatio, quæ variis Scripturæ locis conſonat. 3. Peritiſſimorum Interpretum eâ in re conſenſus, ut Chaldæi, Syriaci, Arabici, Montani, Pagnini, Munſteri, Caſtalionis, Junii, Tremellii, Merceri, Vatabli, Codurci, & plurium aliorum. 4. Tandem Rabbini, qui vocem Chol reddunt avem quandam immortalem, quæ à vetito fructu abſtinuerit, fabellam venditant adeò putidam, ut nullam fidem, nihilque ſibi deferri mereantur. Poſtrema igitur hęc explicatio præferenda cæteris videtur.

IN DUOS LIBROS MACCHABÆORUM.

PROLEGOMENON.

POſt reſtitutos in priores ſedes Babyloniçâ captivitate ſolutâ Judæos, nova planè Reipublicæ forma à veteri diverſa inducta eſt. Manſit enim regio Perſis, quorum beneficio libertatem receperat, tributaria, & Præfectis eorum arbitrio conſtitutis ſubmiſſa. Præfuit igitur omnium primus Saſſabaſar à Cyro datus, quem Perſam, & planè à Zorobabele diverſum eſſe arbitramur (*a*). Manſit ille in provincia uſque ad Regnum Aſſueri, alio nomine Smerdis Magi, qui juſſos ab ædificio Templi abſtinere Judæos, Syriæ Præſidi regendos aſſignavit (*b*). Secundùm hæc, Eſdras facultate *Artaxerſis Longimani*, præfecturâ regionis auctus in Judæam venit (*c*); ſed adverſarios gentis ſuæ æmulos nactus, ſive quòd Aulæ Perſarum in expeditione Ægyptiaca occupatæ præſidio deſtitueretur, ſive tandem quòd neceſſaria tanto muneri authoritas viro defuiſſet, inquietam magniſque turbis agitatam habuit Rempublicam.

a *Vide* 1. *Eſdr.* 58. 11. *& Commentar. ibid.*

b *Vide* 1. *Eſdr.* 14. 6. 7. *&c &* 17. 18. 22. 23. *&* 5. 3. *&c. &* 6. 13.

c *Vide* 1. *Eſdr.* 7. 25.

Labentes res populi ſui intelligens Nehemias, ab eodem Artaxerſe Rege Perſarum eâdem præfecturâ impetratâ in regionem ſe contulit (*d*), poteſtate pariter conſtruendorum mœnium & portarum Jeruſalem auctus. Commiſſum ſibi munus tantâ virtutis & ſapientię laude obivit, ut de Republica ſummâ authoritate diſponeret, neque populo oneri eſſet, quemadmodum cæteri ante ipſum Perſę regionis Præſides dati; quibus 40. ſiclorum vectigal dietim pendebatur (*e*). Neque cæteros tantùm è populo, ſed & Sacerdotes ipſos habebat ſubjectos, quos ſive extorres agere, ſive mulctæ ſubjicere pro meritis poterat (*f*). Ex quo apertè ſanè intelligimus, politicam Reipublicæ adminiſtrationem populo permiſſam non eſſe, quemadmodum Scriptoribus nonnullis affirmandum ſuccurrit. Quin nec temporis ſucceſſu ſuprema illi authoritas relicta eſt. Zacharias 6. 11. 12. 13. authoritatem Summi Sacerdotis, & Zorobabelis apertè diſtinguit; illum enim dicit populum in rebus ad Legem pertinentibus habuiſſe ſubjectum; cùm Princeps Nationis omnia in regione neceſſaria curaret ad nutum Regis & Præſidum Provinciæ (*g*).

d 2. *Eſdr.* 1. 10. *&* 3. 7. 8. *&* 6. 2.

e 2. *Eſdr.* 5. 15.

f 2. *Eſdr.* 13. 4. 8. 9. 28.

g *Vide noſt. Comment. in Zach.* 3. 7.

Poſt Nehemiam nonnulli etiam Pagani Præſides ſubjectam Perſarum Regibus Judæam habuerunt; inter quos Bagoſes, ab Artaxerſe miſſus, præter conſueta regionis tributa 50. etiam drachmas pro ſingulis agnis in Templo oblatis pendenda edixit; quin & in Summum Sacerdotium manum extendere tentans, ſacram illam dignitatem Jeſu fratri Joannis, ſive Jonathæ Summi Sacerdotis pollicitus eſt. Jeſus cum fratre & æmulo ſuo altercatus in Templo, cum res ad manum veniſſet, ab eodem fratre ibidem occiſus eſt (*h*); quod Præſidi novam in Sacrum locum & in libertatem populi audendi præbuit occaſionem. Domum itaque ſanctam pervaſit, Judæoſque genere quodam ſervitutis ſubmiſſos habuit toto eo ſeptennii ſpatio, quo poſt obitum Jeſu provinciam adminiſtravit.

h *Joſeph. lib.* 11. *cap.* 7. *Antiq.*

Artaxerſes Ochus domitæ Phœniciæ & Ægy-

Ægypti ſpolia pluribus in captivitatem adductis Judæis auxit; quos ad incolendam miſit Hircaniam, regionem Maris Caſpii, & ipſam pariter Babylonem; ibique manſiſſe etiam Judæos diu poſt Jeſu Chriſti ætatem, reducendoſque tandem ſtatâ divinitus die Veteres quidam autumarunt (*i*).

i Georg. Syncell. ex Jul. African. Oroſ. lib. 31. cap. 7. Vide & Uſſer. ad annum 3654.

Toto temporis ſpatio Reipublicæ adminiſtratio Summis Sacerdotibus relicta videtur, cùm Alexander Magnus in Syriam veniens, Jaddum Summum eorum Sacerdotem ad deditionem ſollicitarit, iiſdem propoſitis conditionibus oneribuſque, quibus ad id uſque Dario ſervierat. Recuſavit Jaddus, Perſarum Regibus fidem ſuam ſacramento obligaſſe cauſatus (*k*). Dein verò parendum victori cenſuit, cum & nihil præſidii manere ſibi in Perſis intelligeret, & victoris armis ſuſtinendis impares eſſent Judæi. Manſit igitur ſubjecta Macedonibus regio, quemadmodum olim Perſarum Regibus paruit.

k Joſeph. Antiq. lib. 11. cap. 8.

Sublato Alexandro, Judæa fortunam Syriæ, cujus illa portio habebatur, ſecuta eſt; & cum inter Syriam & Ægyptum media verſaretur regio, utriuſque provinciæ vices, quas ſive ambitio regnandi ſive duorum ampliſſimorum Regum potentia inducebat, experta eſt. Perdiccas & Antipater primò regendam commiſerunt Laomedonti Mitylenæo, quem Ptolemæus Lagi Rex Ægypti pecuniâ corrumpere fruſtra tentavit. Cum igitur nihil pecuniâ valuiſſet Ægyptius, Nicanorem unum ex amicis ſuis ad edomandam Syriam & Phœniciam non improſpero ſucceſſu miſit. Interim Ptolemæus copias in Judæam ducens, dolo Jeroſolymam cœpit, everſiſque mœnibus triumphantis more 100000. Judæorum trahens, in Ægyptum regreſſus eſt. Ex his Judæis 30000. circiter ſelectiſſimos in ſuum exercitum adſcivit, potiſſimarum quoque arcium cuſtodiâ illis commiſſâ (*l*). Poſt 5. vel 6. annos Antigonus eaſdem provincias ditioni ſuæ adjecit; ſed cum defendendas reliquiſſet Demetrio filio ſuo, ille à Ptolemæo victus in prædam victoris omnia reliquit (*m*). Accurrens ſtatim Antigonus, pulſo Ptolemæo ditionem ſuam vindicavit (*n*). Succeſſu temporis Seleucus Nicanor tributariam ſibi eandem provinciam reddens, adminiſtrandam reliquit Summis Sacerdotibus Judæorum, impoſito 300. talentorum tributo (*o*). Judæum populum ſummis beneficiis devinciendum ſibi Ptolemæus Philadelphus Rex Ægypti ſuſcepit (*p*). Ad eundem Regem pertinuiſſe tum temporis Provinciam & hiſtoria Septuaginta inſinuat, & S. Hieronymus in Ezechielem 25. apertè teſtatur. Patris in Judæos amorem æmulatus eſt Ptolemæus Evergetes, qui Jeruſalem veniens, plurima in Templo munera conſecravit (*q*). Antiochus Magnus Syriâ, Phœniciâ, & Palæſtinâ Philopatorem exſpoliavit, ſicut & ille viciſſim ab eodem Philopatore deinde exſpoliatus eſt, inſigni prælio victus juxta Raphiam urbem in finibus Ægypti (*r*). De proſpero hujus victoriæ ſucceſſu gratias acturus Philopator, Jeroſolymam ſacrificia oblaturus venit; ſed ab aditu penetralium Templi à Sacerdotibus excluſus, adeò in Judæos exarſit, ut in Ægyptum redux ejus regionis Judæos omnes perdendos ſuſceperit, quemadmodum in tertio Macchabæorum relatum eſt. Deus tamen fidiſſimi ſibi populi patronum ſe exhibens, id commiſit, ut Rex & voluntatem mutaret & conſilia.

l Vide Uſſer. ad A. M. 3684. Diodor. cum Appiano in Syriac. pag. 119. 121. Pauſania in Attic. pag. 5. Joſeph. Antiq. lib. 12. cap. 1. Ariſteas de 70. Interpret.

m Vide Diodor. Sicul. Olymp. 117. A. M. 3692. & 3693.

n Vide Uſſer. ad A. M. 3723.

o Sever. Sulpit. hiſt. Sacr. lib. 2.

p Idem lib. 12. cap. 2.

q Joſeph. lib. 2. contra Appion.

r 3. Macc 1. Polyb. lib. 5. pag. 422. &c.

Dum in vivis egit Philopator, quieta omnia ab Antiocho; ſed illo fatis functo, Aſiæ provincias Regibus Ægypti ſubjectas invaſit. Averſis deinde aliò armis vacuam regionem Scopas à Ptolemæo Epiphane cum exercitu miſſus recepit, occupato interim Antiocho in bello cum Attalo Rege Pergami (*s*). Brevì tamen ille Scopam in ordinem redegit, & cum inter primores, qui ad partes ſuas tranſierant, Summum Sacerdotem Judæorum habuiſſet, receptuſque ab illo Jeroſolymam veniſſet, præſtitum ſibi obſequium pluribus collatis beneficiis rependit.

s Vide Joſeph. Antiq. lib. 12. cap. 3. & Vaillant. pag. 109.

Conciliatis interim ab Antiocho inter Cleopatram filiam ſuam & Ptolemæum Epiphanem Regem Ægypti nuptiis, genero attribuit Phœniciam, Judæam, Cœleſyriam, & Samariam, eâ tamen conditione ut tributa æquis portionibus inter Syriæ & Ægypti Reges dividerentur (*t*).

t Vide Joſeph. Antiq. lib. 12. cap. 5. 2. Macc. 3. Hieron. in Dan. 11.

Is rerum ſtatus aliquanto manſit, quietis interim manentibus Judææ rebus ſub Antiocho Magno, & *Seleuco Philopatore*, qui in Regno ſucceſſit. Quanquam poſtremo iſto rerum potiente, ad expilandum Sacrum Ærarium Heliodorus Jeroſolymam miſſus eſt; ſed diræ animadverſioni ab Angelo ſubjectus re infectâ abiit, & cum à Rege tentare iterum inceptum juberetur, *Si quem habes hoſtem, mitte illuc* (*u*), repoſuit.

u 2. Macc. 3. v. 38.

Antiochus Epiphanes, quo rerum potiente maxima rerum, quæ in Libris Canonicis Macchabæorum referuntur, portio contigit, Seleuco Eupatori ſucceſſerat. Manſerat ille aliquanto Romæ obſes pro Antiocho Magno parente; ſed frater ipſius Seleucus Rex Syriæ conſilium agitans vindicandi ſibi quæcumque pater ſuus Regibus Ægypti ceſſerat, reſtitui ſibi Epiphanem, miſſo in ejus locum Demetrio filio ſuo, à Senatu Romano precariò obtinuit. Epiphane reduce, Seleucus interim diem clauſit; quare Epiphanes ipſe ſatis opportunè in Regnum veniens, & Regia inſignia capere, & continere in officio Ægypti Duces, Syriam invadere tentantes, valuit. Namque comparato in illos exercitu, non ab incepto tantùm invadendi alienam regionem abſtinere, ſed ſuam potiùs defenſionem parare coegit.

Interim Jaſon frater Oniæ III. Summi Sacerdotis grandi pecuniâ ſacram item & civilem gentis ſuæ dignitatem ab Epiphane emerat. Ejus operâ conſtructum Jeroſolymis gymnaſium in uſum Græcarum exercitationum, ex quo & in mores extraneos ſtudium, & in proprias Leges avitoſque mores & religionem contemptus inductus eſt. Antiochus agitatum olim conſilium, adjiciendi ſcilicet ditioni ſuæ Ægyptum, menti altiùs imprimens, ex quo rebus præeſſe infantem, & diſponi inte-

rim ab Eunuchis de Republica intellexit, hanc ſibi movendi arma cauſam prætendit; ad ſe nempe tanquam pupilli patruum & tutelam Regis & Regni adminiſtrationem, donec ille præ ætate valeret, pertinuiſſe. Regni Ægypti Adminiſtratores tentarunt viciſſim conceſſam jam à Ptolemæo Epiphane infantis Regis patre Cœleſyriam ab Antiochi manibus vindicare. Ita bellum inter Syriam & Ægyptum exarſit. Antiochus Phœniciam ingreſſus, cum Jeroſolymam uſque proceſſiſſet, ſummo honore à Jaſone exceptus eſt. Altero anno cum Ptolemæo intrà Ægypti fines manum conſeruit, non improſpero ſucceſſu. Locus pugnæ intra montem Caſſium & Peluſium. Tertio anno majori apparatu bellum redintegravit, ſubactâque provinciâ confecit.

Cum in ea expeditione occuparetur, falſus de ejus cæde vulgatus rumor Jeroſolymam delatus, non ingratis auribus exceptus eſt; quod Regi anſam præbuit & diripiendæ ditionis, & expilandi Templi, undè 1800. talentorum prædam aſportavit. Paulò poſt Apollonium miſit, mandatis onerans ſubvertendi Urbem, perdendi incolas, totamque deinde gentem deſerere Moſaicam Legem cogendi, ac Numen Jovis Olympi in Templo ſtatuendi. Nihil ab Apollonio omiſſum; qua occaſione Judęos dira quæcumque paſſos conſtat. Scitum eſt etiam quantâ virtutis & fidei in Legem Domini exempla oſtenſa ſint inter frequentiſſima impietatis, & apoſtaſiæ ſcandala. Celebre ſibi nomen fecit Senior Eleazarus, ſeptemque Fratres Macchabæi unà cum Matre; qui immaniſſimis ſuppliciis ab Antiocho illatis pro aſſerenda Religionis ſuæ Sanctitate pares ſe præbuerunt. Mathathias cum filiis aliiſque nonnullis ad ardua montium confugientes, agreſtem cum belluis vitam, ne auſi quidem cæteris ſe prodere, agere ſuſtinuerunt.

Inter hæc Mathathias ipſe animam acturus, Judæ Macchabæo filio ſuo tutelam gentis Hebraicæ commendavit. Nec ſegnis Judas; vix enim Ducem ſe populo ſuo præbuit, cùm parvam ſuorum manum per regionem ducere, confirmans eos, quos in ſervando Religionis depoſito fideles nanciſcebatur; apoſtatas verò neci tradens. Ejus nominis terror Antiochiam uſque perveniens, non modicè Epiphanem turbavit. Porrò Rex ille vacuo jam largiſſimis profuſionibus Ærario in Perſidem contenderat; Ptolemæum verò Nicanorem & Gorgiam in Judæam miſit, juſſos gentem omnem exterminare; ſed victi illi & diſſipati à Macchabæo. Idem cum Timotheo & Bacchide, quibuſcum manum in eodem loco conſeruit, à Juda præſtitum, cujus planè viri pietatis & religionis par cum virtute laus ſemper emicuit.

Hujus victoriæ fructus, & ſubacta Judæ Jeroſolyma, & Templi eâ die triennio ante à Paganis prophanati expiatio fuit. Improſperum armorum ſuorum eventum intelligens, cum in Perſide verſaretur, Epiphanes, animo altè ſauciatus, Judæorum exterminium, cædem, ſtragemque juratò decrevit; ſed res ex alto ita diſpoſita, ut crimen ſuum fruſtrà confeſſus dolenſque, miſerrimæ mortis pœnas daret. Eupator paterni Regni ſucceſſor Lyſiam, quo inſtigante in eandem gentem animabatur, in Judæam miſit; cujus expeditioni eventus nihilo prioribus felicior ceſſit. Poſt aliquid temporis Rex ipſe Judææ felicitatem admiratus, validiſſimo inſtructus exercitu in eandem provinciam deſcendens, Jeroſolymam arctâ obſidione vallavit. Sed coactus vertere in Philippum arma, qui & deturbare ab adminiſtratione Regni Lyſiam ſeque intrudere moliebatur, pacem eum Judæis compoſuit.

Sub idem tempus, cùm Lyſias omnium Judææ turbarum authorem habendum Menelaum Summum Sacerdotem Regi indicaſſet, ejus animum ad necem Menelai induxit; quo ſublato Sacra dignitas à Rege in Alcimum collata. Alcimus vix rerum potitus, Demetrium Eupatoris ſucceſſorem obnixis precibus ſollicitavit, mitteret quantociùs exercitum, quo in ſuam regionem deduceretur. Miſſum tamen ad eam rem Bacchidem cum Alcimo Judas prælio fudit fugavitque; paria deinde cum Nicanore majoribus inſtructum viribus ad eam rem venientem præſtans. Hìc ſecundus Macchabæorum Liber abſolvitur. Tandem Judas poſt ſancitum cum Romanis fœdus, omnes in ſuum caput Syriæ vires obverſas duce Bacchide expertus eſt; nec tamen pugnam cum 800. tantùm ſuorum vir fortis recuſavit; ſtrenuè manus cum hoſte confert, ordines frangit, impellentibus reſiſtit, omnia invictiſſimi Ducis munia obit; ſed ingruentium hoſtium multitudine victus, inter cæſorum à ſe corporum ſtruem tandem opprimitur.

Poſt ejus obitum utraque dignitas ſacra, & civilis in Jonatham ejus fratrem collata eſt, quem cum exercitu in Transjordana ſeſe continentem Bacchides inſecutus eſt, commiſſoque in ripa Jordanis prælio, Judæus, poſt occiſos 1000. ex hoſtibus, ipſe ſpectantibus adverſariis neque reſiſtere audentibus, natatu flumen trajecit. Quieta deinde omnia per biennium, circa ejus prælii tempus Alcimo fatis concedente. Dein accitus ab adverſariis Macchabæi Bacchides, factâ ſpe dolo Jonatham ſupprimendi promptus venit, exceptuſque à Jonatha & Simone cum exercitu & conſilia ſua omnia deſerere, & relictâ in prælio multitudine ſuorum fœdus ſancire coactus eſt.

Interea bellum in Syria inter duos Regni æmulos ardebat. Demetrius Soter, & Alexander Bala primò inter ſe commiſſi ſunt; tum Demetrius Nicanor, & Antiochus Deus, ac tandem Trypho eas in regione turbas exciverunt, quas funeſtiſſimas Syria tantummodo experta eſt. Judæi etenim cum hoſtes mutuis ſe bellis conficere intelligerent, inter utroſque medii verſantes, quem potiſſimùm Regem ſequerentur, deliberarunt; ejuſque tandem partes

tes ſecuti ſunt, cujus & favores & amicitias magis è Republica ſua eſſe cenſuerunt. Tandem omne externæ dominationis jugum ſub Simone Summo Sacerdote excuſſerunt. Porrò Simon neci traditus eſt à Ptolemæo genero ſuo A. M. 3869. In ejus obitu primus Macchabæorum Liber deſinit.

Joannes Hircanus poſt illum Reipublicę moderator, Simonis patris ſui duorumque fratrum necem ulturus, in Ptolemæum movit. Sed miſeratione matris, quam Ptolemæus in ſummis mœnibus arcis *Doc* conſtitutam, cùm Hircanus oppidum invaderet, dirè cædebat, copias reducere coactus eſt. Antiochus Sidetes in Judæam veniens, Hircanum Jeroſolymæ obſedit. Eo temporis intervallo Feſtum Tabernaculorum incidit, cujus Feſti celebrandi gratiâ Hircanus octo dierum inducias rogavit; nec impetravit tantùm, ſed etiam conceſſæ à Rege munificentiſſimè victimæ & aromata in eum uſum neceſſaria. Movit ea res maximè Judęos, qui ſtatim pacis conditiones propoſuerunt ab Antiocho acceptas. Initum ergo inter Antiochum & Hircanum fœdus; Regem in expeditionem Perſicam proficiſcentem Hircanus cum copiis proſecutus eſt. Periit cum univerſo exercitu Antiochus, & Hircanus eâ opportunitate uſus, omne Syriæ jugum excuſſit. Bellum ille nec improſperum adversùs infeſtiſſimos gentis ſuæ hoſtes Samaritanos & Idumæos ſuſcepit; quorum illos duriſſimè habuit, omnibus eorum Urbibus & Templo à fundamentis everſis; hos verò fecit tributarios, atque recipere circumciſionem coegit. Tandem poſt 31. Regni annos vitam cum morte commutavit (*x*). Hæc ſumma quarti Libri Macchabęorum.

x *Joſeph. & 4. Macc. Sed Uſſer. Euſeb. S. Hieron.* 29. *an aſſignant.*

Ex quatuor ſub Macchabæorum nomine vulgatis Libris duo priores tantùm inter Canonicos; tertius & quartus apocryphi habentur. Rerum ſerie & temporum ordine tertius omnibus prævertitur; ſecundus primo præferendus eſt, & primus quarto. Ita, ut ſuus naturalis ordo conſtet, primus in locum tertii, & viciſſim, conſtituendus. Modò aliqua de Authoribus duorum Canonicorum. Primus Hebræum habet Authorem, quemadmodum ex ſtilo intelligimus, ejuſque titulum Hebraicum, qualis olim in fronte Operis legebatur, hunc refert Origenes: *Sarbet* (*y*). *Sarbane-el*, i. e. *ſceptrum Principis filiorum Dei*; ſive *ſceptrum rebellium Domini*, quo inſinuatur ſumma poteſtas, authoritas, & Regnum Macchabæorum, nempè Principum filiorum Dei. Viderat etiam S. Hieronymus idem Opus (*z*) Hebraicè ſcriptum vel Syriacè, quæ vernacula erat Judæorum lingua ſub Macchabæis (*a*); nullum tamen apud Judęos noſtrâ ætate exemplar ſupereſt; ſed laudatum videtur à Joſepho Gorionide ſub nomine Librorum Aſſamonæorum (*b*). Nec fidem ſuperat, hunc Authorem ad undecimum ſęculum pertinentem, Hebraicum Exemplar vidiſſe. Græcus Textus hodie Originalis habetur, unde veterem Latinam Verſionem adhuc extantem deſumptam conſtat.

y *Origen. apud Euſeb. lib.* 6. *cap. ult. hiſt. Eccleſ. ſeu potiùs, ſarbes ſarbe el.*

z *Hieron. Proleg. Galeato. Macchabæorum primum librum Hebraicum reperi.*

a *Ita Druſ. Præfat. in Libb. V. T. Huet. Demonſtrat. Evangel. propoſ.* 4.

b *Sepher haſchamonim. Vide Druſ. Præfat. in hos Libb.*

Porrò ea Verſio vetuſtiſſima eſt, cum olim in Eccleſia ante S. Hieronymum obtineret. Aliam vir ille Sanctus nullam adornavit, quamquam omnes fermè Scripturę Libros vertit.

Perſuaſum habemus, Opus illud ex publicis Tabulis digeſtum fuiſſe; in quas ſcilicet Tabulas quæcumque majoris momenti in Republica acciderant, referebantur. Judę in eam rem ſolertem curam commendat Scriptura, qui nempè diſperſa gentis ſuę tot bellorum viciſſitudinibus monumenta colligenda curavit (*c*); & ejus Operis Author in calce Libri (*d*) Commentarios laudat Sacerdotii Joannis Hircani, unde dictorum à ſe omnium fuſior hiſtoria repeteretur. Non defuerunt qui crederent, Hircanum ipſum Librum hunc Macchabęorum ſcribendum ſuſcepiſſe; ſed non niſi futilibus innixi conjecturis in eam illi opinionem devenerunt. Porrò ejuſdem Operis Author in ſupputationibus Chronologiam Gręcorum & rationem Hebraicam numerandi annos ſecutus eſt; annum enim ſuum ducit ex menſe Niſan, ſex menſibus citiùs quàm apud Gręcos, ex Octobri annum repetentes, ſoleret.

c 2. *Macc.* 2. 14.

d 1. *Macc.* 16. *ult.*

Hiſtoriam complectitur 40. annorum ab Antiocho Epiphane adusque obitum Simonis Summi Sacerdotis; & oculatum teſtem ſcribere potuiſſe Authorem facilè credimus; quippè qui poſt Sacerdotium Joannis Hircani (*e*) viveret; namque ab inita Epiphanis perſecutione adusque Hircani obitum 64. annorum ſpatium intercedit.

e 1. *Macc.* 16. *ult.*

Secundus Macchabęorum Liber ſummam exhibet perſecutionum Epiphanis & Eupatoris adversùs Judæos (*f*), in qua Author 5. Libros fuſiùs à Jaſone ſcriptos complexus eſt. Porrò hujus Authoris nomen latet, ſicut & integrum Jaſonis Opus intercidit. Uterque Græcus eſt, uterque rationem ſupputandi annos Seleucidarum in Syria vulgarem ſectatur. Neque ejus Libri Author ita ſibi Jaſonis Opus propoſuit, quin de ſuo aliquid addiderit. Daturum ſe unicè profitetur hiſtoriam Judæ Macchabæi & fratrum ipſius, expiati Templi, dedicati Altaris, præliorum Antiochi Epiphanis ejuſque filii Eupatoris in Judæos, & ſignorum, quæ per ea tempora in aere ſupra urbem Metropolim paruerunt (*g*); cum interim in capite tertio & ineunte quarto hiſtoriam pariter referat divinæ ultionis in Heliodorum ſub Seleuco Epiphanis deceſſore. Hæc duo capita hiſtoriam pariter complectuntur rerum quarumdam geſtarum ſub Demetrio Sotere, qui poſt Eupatorem regnavit. Verùm cum hæc omnia Judæ Macchabæi ætate contigerint, non eſt, cur à conſilio Jaſonis, & noſtri Authoris aliena cenſeantur. Quamquam horum duorum capitum ſtilus à cæteris diſcrepare tum & in narratione, tum & ſermonis ratione ita videtur, ut alterius à Jaſone Scriptoris meritò credi potuerit (*h*).

f 2. *Maccab.* 16. *ult.* S. Clemens Alexandrinus *Strom. lib.* 5. *p.* 595. Opus illud appellat Macchabæorum Epitomen.

g 2. *Macc.* 2. 20. 21. 22. 23. 24.

h *Vide Grot. ad* 2. *Macc. Præfat. & Comment. ad* 12. 2. & 11. 1. 19. 21. 22. 23. 26. & 14. 21. *Vide & Huet. Demonſtrat. Evangel. propoſ.* 4.

Licèt autem ſecundus iſte Macchabæorum Liber eadem fermè ac primus retulerit, uterque tamen Author ne noſſe quidem Opera mutuò ſua videntur. Ita alter

cum altero congruit, ut neque ſe invicem exſcripſiſſe, neque imitatione expreſſiſſe credantur.

Contracti Operis Author Præfationem inſtruxit (*i*), qua Lectores monet, ſe in tanta Librorum de hoc argumento multitudine, & in tanta inſtruendi ſe ſingulorum inſpectione difficultate, ut eorum commodis ſerviret, redigere in compendium Opus illud ſuſcepiſſe. Primò omnium recitat Epiſtolam à Judæis Jeroſolymitanis ad fratres ſuos Alexandriæ verſantes (*k*) datam, inſtruendis illis de celebratione Feſti Expiationis Templi per Judam Macchabæum. Additur & ſecunda ejuſdem argumenti (*l*) à Senatu Jeroſolymitano unà cum Juda ad Ariſtobulum Regis Ptolemæi præceptorem ſcripta in idem argumentum. Poſterior hæc epiſtola pertinet ad A. M. 3880. Joanne Hircano rerum potiente; ad quam etiam ætatem hujus Libri Author refertur. Porrò totam Libri hiſtoriam ſpatium 25. annorum metitur, à ſuſcepta ab Heliodoro Sacri Ærarii expilatione uſque ad devictum per Judam Macchabæum Nicanorem.

Scripti Operis elegantia ſuſpicandi occaſionem præbuit nonnullis, ut Philonis Judæi ſivè Joſephi (*m*) fœtum crederent; cui etiam Joſepho tribuitur Opuſculum de *Macchabæis* ſive de *Imperio rationis*. Sed ſcriptum illud longè diverſum eſt ab altero, de quo in præſentia. Philonis verò ſtilus adeò huic Operi parùm congruit, & rerum Macchabæarum tam parùm ille inſtructus videtur, ut non niſi per ſummam temeritatem Author Operis ſtatuendus fuiſſet. Tandem in recenſendis Operibus Philonis, nihil de illo apud Euſebium & S. Hieronymum legas. Serarius (*n*) maluit, Judam Eſſenium vaticiniis ſuis apud Joſephum notiſſimum; quem virum inſinuari credit 2. Macch. 2. illis verbis: *Judas ea quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & ſunt apud nos.* Verùm his Judam Macchabæum inſinuari faciliùs credimus; nunquam autem perſuademur ſatis eſſe argmenti, ut ſcripta à Juda Eſſenio ſivè à Juda Macchabæo hæc hiſtoria probaretur. Nihilo validioribus conjecturis Simonem Macchabæum Summum Sacerdotem Opus digeſſiſſe Leo Allatius de Simeonib. probavit.

Suſpicati ſunt nonnulli, non Librum eſſe ſed Epiſtolam à Senatu Jeroſolymitano ad Judæos Ægyptios miſſam; & D. Coteleriua veterem Epitomen hujus Libri laudat, in qua in formam epiſtolæ digeſtum eſſe Opus aſſeritur. Sed epiſtola à Senatu Jeroſolymitano miſſa apertè ſatis à reliqua hiſtoria, tum ex præfatione illi præmiſſâ, tum & inſtitutâ aliter narrationis ſerie, ſatis diſtinguitur.

Qui ab Eccleſia Romana ſeceſſionem fecerunt, Canonicam Libris Macchabæorum authoritatem detrahunt. Productis enim in medium veterum Authorum Eccleſiaſticorum ad apocrypha illos rejicientibus judiciis, ita conſtituunt, ut quemadmodum non inſpiratum Opus nullâ Eccleſiæ authoritate inſpiratione donaretur; ita pariter neque ab initio rejectum accedente deinde ejuſdem Eccleſiæ judicio admitteretur: uno verbo, Eccleſiæ ſententia rei naturam nunquam immutat, ſed veritate ejuſdem rei jam antea conſtitutâ, ejus deinde judicium accedit; quod proinde Authoritati Divinæ Operi tribuendæ, ſin minus ipſum Divinum fuerit, nihil confert.

Poſtremum hoc aſſertum ab omnibus æquè Theologis admitteretur; quare unicè in præſentia laborandum, ut ſedulò verborum æquivocatio tollatur. Fatemur quidem, illud vetuſtatis judicium, ſiquidem uniforme & conſtans deprehenderetur, ſi primores & ampliſſimæ tum authoritate, tum Fidelium numero Eccleſiæ in ſuis cœtibus Opus illud è canone expungendum cenſuiſſent, maximi habendum fuiſſe momenti; vix enim rejectum ab illis Opus hodie probaretur. Rata eſt enim & aſſerta illa S. Auguſtini regula (*o*), ea nimirum inter Canonicas Scripturas habenda, quæ ſivè maximus Eccleſiarum numerus probavit, ſive Eccleſiæ Apoſtolicæ, & quæ datas ſibi ab Apoſtolis Epiſtolas receperunt, & ad nos tranſmiſerunt. Scripturæ illæ omnium Catholicarum Eccleſiarum conſenſu probatæ, primas obtinere debent inter eas, quæ nonnullorum judicio olim rejectæ ſunt; inter has verò poſteriores potior illarum eſt ratio, in quas major numerus, & authoritas inclinat. Quamquam igitur è Canone Sacrorum Librorum Macchabæi expungantur apud Melitonem, Concilium Laodicenum, Pſeudo-Athanaſium in Synopſi, S. Cyrillum Jeroſolymitanum, S. Hilarium, S. Gregorium Nazianzenum, S. Gregorium Magnum [*p*], S. Joannem Damaſcenum (*q*); his tamen major numerus opponeretur Veterum Authorum, tum & Concilia quædam ſuo judicio Opus probantia. In Epiſtola ad Hebræos non obſcurè ſupplicium Sancti ſenis Eleazari innuitur; cum ſcilicet inter Martyres Veteris Teſtamenti ſanguine ſuo veritati Fidei illuſtre teſtimonium ferentes, eorum aliquis recenſetur, qui *tympani* ſupplicio affectus eſt, nempè S. ille Senex acerbo illo ſupplicio abſumptus (*r*). Author Canonum Apoſtolicorum (*ſ*), Tertullianus (*t*), S. Cyprianus (*u*), Lucifer Calaritanus (*x*), S. Hilarius (*y*), S. Ambroſius (*z*), S. Auguſtinus (*a*), Caſſiodorus, Rabanus Maurus, Bellator Presbyter, S. Iſidorus Hiſpalenſis, aliique nonnulli tanquam Divinas Scripturas Macchabæos laudarunt. Tandem in Canone receptus eſt tum apud Concilium Carthaginienſe (*b*), ab Innocentio I. (*c*), tum pariter à Concilio Tridentino. In decreto Gelaſii unus Macchabæorum Liber Canonicus recenſetur, quantum ad impreſſa Exemplaria; ſed in nonnullis optimis Mſs. duos haberi tradunt.

Conſultò teſtimonia Origenis, & S. Hieronymi prætermiſimus, cum non ſibi ſatis conſtare & neſcio quid ſibi repugnans præſeferre videantur. Origenes in ſua Præfatione in Pſſ. geminos Macchabæorum Libros è numero Scripturarum excludit,

ipſe

i 2. *Macc.* 2. 25. *&c.*

k 2. *Macc.* 1. 1. *&c.*

l 2. *Macc.* 1. *verſ.* 10. *ad verſ.* 19.

m *Honor. Auguſtod. de Scriptor. Eccl. in Philone.*

n 2. *Strar. Prolog.* 2. *in Macc. & in cap.* 1. *&* 2. *lib.* 2. *Macc. Vide & Rupert. de Victoria Verbi.*

o *Auguſt. De Doctr. Chriſt. lib.* 2. *cap.* 8. *In Canonicis Scripturis Eccleſiarum Catholicarum quàm plurium authoritatem ſequatur, inter quas illa ſanè ſunt, quæ Apoſtolicas Sedes tenere & epiſtolas habere meruerunt, &c.*

p *Greg. Moral. lib.* 19. *cap.* 21. *num* 34. *nov. edit. vide Præfat. General. punct.* 12. *art.* 16.

q *De Fide Orthod. l.* 4. *cap.* 18. *Quamquam ipſe in Orat. de dormit. Fidel. laudat librum Secundum Macchabæorum, tamquam Scripturas Divinas.*

r 2. *Macc.* 6. 19.

s *Canon. Apoſt.* 84. *ſeu* 85.

t *Adverſus Jud. cap.* 4.

u *Cyprian. lib. de exhort. ad Martyr. cap.* 2. *& lib.* 3. *Teſtimon. ad Quirin. cap.* 15. *& ep.* 55. *ad Cornel. Pap.*

x *Lucifer Calarit. de non parcendo in Deum delinquentibus.*

y *Hilar. in Pſal.* 134. *&c. Lib. contra Conſtan. Imperator.*

z *Ambroſ. lib.* 2. *de Jacob & vita beata cap.* 10. 11. 12. *& lib.* 1. *de Offic. cap.* 40. 41. *& lib.* 3. *cap.* 29.

a *Auguſt. lib. de cura gerenda pro mortuis cap.* 1. *& lib.* 2. *de Doctr. Chriſt. & lib.* 18. *de Civitat. cap.* 36. *& lib.* 1. *contra Gaudent. Donatiſt cap.* 31.

b *Concil. Carthag.* 3. *Canon.* 47.

c *Innocent. I. ad Exuper.*

ipſe tamen tamquam Divinas Scripturas & paris cum cæteris authoritatis laudat, de Princip. cap. 1. & in Commentario ad cap. 5. Epiſt. ad Rom. tanquam de Opere agit inſpirato, & paris cum cæteris aliis Canoneis Libris authoritatis. S. Hieronymus in Præfatione ſua ad Libros Salomonis tradit, Macchabæorum Libros legi quidem ab Eccleſia, *Sed eos inter Canonicas Scripturas non recipi:* alibi verò (*d*) ipſos eoſdem Libros tamquam Divinam Scripturam laudat.

d Lib. 5. Comment. ad Iſai. cap. 23. Item Comment. in cap. 7. & 9. Eccl. & in cap. 8. Daniel.

Tandem non incuriosè animadvertendum eſt pleroſque ex Patribus è Canone Macchabæos expungentibus, in Judæorum tantùm ſententia apud quos hodie etiam reſiciuntur locutos fuiſſe; alios verò neque ſatis accuratos, neque ſatis ſibi ipſis conſtantes deprehendi, cum non rarò contigerit, ut ipſum Opus è Canone excluſerint, ſimulque tamquam Divinum laudarint; quod jam de S. Hieronymo, & Origene obſervavimus. Alii verò in Canonem receperunt Opera jam diu conſenſu Eccleſiæ unanimi excluſa, ut de Canonibus Apoſtolorum S. Clementi tributis apud S. Joannem Damaſcenum legas. Fuerunt qui in Catalogis ſuis eos quoque omitterent Libros, quos Judæorum, & Catholicorum unanimis conſenſus probabat; veluti de Libro Eſther conſtat, omiſſo à Melitone, S. Athanaſio ſive Authore Synopſis, S. Gregorio Nazianzeno, Leontio, Nicephoro.

Non eſt igitur cur in tanta opinionum varietate invidia in Libros Macchabæorum Canonicos creetur, quos major Scriptorum numerus, & authoritas ab omni apocryphi ſuſpicione purgat. Plura in Chronologia vitia in Sacros illos Libros notantur. Repugnantia etiam quædam in rerum narratione & circumſtantiis hiſtoriæ contra eorum veritatem objicere fruſtra conati ſunt adverſarii; ſed eorum cavillationes ſatis ſuperque in Commentario arguimus.

DISSERTATIO
DE COGNATIONE JUDÆORUM ET LACEDÆMONUM.

NUllius in Orbe populi illuſtrior, vetuſtior, magis conſtans & rata, quàm Judaicæ gentis origo aſſeritur. Perpetuam Avorum ſeriem à primis illis mortalibus deducunt, inter majores ſuos referentes vetuſtiſſimos quoſque Patriarchas & maximarum gentium Authores. Eorum hiſtoria atque Genealogiæ cum neque obſcuræ ſint, neque recentes, neque fabulis corruptæ, non interruptam neque doloſam earum rerum poſſeſſionem vindicant, cùm originis veritatem ex ipſis vetuſtiſſimis & maximè omnium probatiſſimis Scripturis aſſeverent; ex Libris nempè Sacris, de Legibus, & Religione Hebræorum ſcriptis. Porrò Codicibus illis præ cæteris omnibus populis vetuſtatis laudem Judæis invidentibus privilegium illud manet, quòd nempè apud Judæos tanquam inviolabilis authoritatis, & Divini Spiritûs Opera habeantur. Nec minori in illos obſequio tenentur reliquæ gentes quæcumque veram religionem ſuſceperunt; nec qui à ſacris Judæorum alieni ſunt, ullum neque errorem, neque commentum, & ſi maximè voluerint, deprehendere unquam poſſunt. Quandiu Divinum illud Opus Judaicè tantùm, cæteris ignotâ linguâ, ſcriptum manſit, alta rerum Judaicarum ignoratio cæteras omnes Orbis nationes tenuit; ut nihil niſi chimæricum, & ſupra fidem de illis ſuſpicarentur. Ex quo verò in alias linguas tranſlata Sacra illa volumina veluti reſerata ſunt, originem quæque gens ſuam in illis ſcrutari certavit.

Sub Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege primùm Hebræorum Scripturæ apud Græcos vulgari cœperunt. Cùm enim Rex ille novarum ſcientiarum cupidus Libros Hebraicos in Græcum tranſlatos in inſtructiſſima Bibliotheca ſua Alexandriæ collocaſſet, eorum inde lectio in cæteros derivata eſt. Græci novitatis amantes ad ignotam ſibi Hiſtoriam obſtupeſcere; exiſtimare inde Judæos, quos olim contempſerant; & ignota ad id uſque ac deſpicatiſſima gentibus natio in pretio deinde cœpit haberi, tanquam vetuſtiſſimæ & illuſtriſſimæ originis. Hæc ſaltem ſententia viris quibuſque ampliſſimis & præſtantiſſimis de illis ſedit; vetera enim aliorum præjudicia penitùs exſcindere res erat ardua & prorsùs impoſſibilis.

Lacedæmonum gens in primis gravis, ſapientiâ ac virtute inter Græciæ populos præſtans, cùm tabularum ſuarum inſpectione noſſent, arcto neceſſitudinis vinculo teneri ſe cum Hebræis, utrique enim genti comunem fuiſſe parentem Abrahamum, de ejus originis honore ſibi blandientes, quamquam alioqui ſeverioris eſſent indolis, utpote Græci & Spartani, præclarè tamen ſecum agi putarunt, ſi vetuſtiſſimam illam ac nobiliſſimam affinitatem etiam atque etiam foventes, ipſi primi cognati fœderis amicitiam promoverent. Aræus Spartiatum Rex literas ad

Oniam

Oniam Summum Sacerdotem & gentis Judaicæ Principem dedit (*e*) in eam ſententiam, nimirum compertum habuiſſe Lacedęmones, arcto ſe neceſſitudinis vinculo cum Judæis conjunctos, utpote genus ex Abrahamo utrique reſerentes; rogare proinde, ut de rebus ipſi ſuis certiores Lacedæmones facerent; teſtari autem ſe eo conſilio literas ad ipſos dediſſe, quò & ſuam cum Judęis conſenſionem teſtarentur, illiſque ſua omnia tamquam dominis permitterent.

Quid Onias reſcripſerit, incertum; ſed ex hiſtoriæ ſerie intelligimus, utramque gentem nunquam cognati fœderis juribus violatis, ſemper fraternæ charitatis vinculo conjunctas fuiſſe. Jaſon Summus Sacerdos coactus è patrio Judęæ ſolo, & ex Arabia, quò conſugerat, faceſſere, tutum apud Lacedæmones effugium nactus eſt (*f*). Pluribus poſt ſcriptas Aræi literas annis, Jonathas Summus Sacerdos frater Judæ Macchabæi, datis ad Senatum Populumque Spartiatum literis, ſancitum olim fœdus innovavit (*g*). Quare neceſſitudinis vinculo adſtrictos ſeſe reputaſſe cum Spartanis Judæos, utriſque genus ex Abrahamo reſerre gloriantibus, res eſt exploratiſſima.

e 1. *Macch.* 12. 20. Latinus ſcriptas prius à Judæis ad Lacedęmones epiſtolas, habet; à quibus hoc datum reſponſum: *Benefacitis ſcribentes nobis de pace veſtra &c.* Verùm Græcus ſcriptas à Lacedæmonibus primò has literas ad Judæos habet: *Bene facietis ſcribentes nobis de veſtra pace. Et nos reſcribemus vobis.* Joſephus plurimùm à Vulgata diſcrepat. Vide Commentar. 1. *Macc.* 12. 20.

f 2. *Macc.* 5. 9.

g 2. *Macc.* 12. 6.

Quamquam autem hæc ita ſe habent, nec in reliquis tamen noſtrâ ætate extantibus Sacrarum Scripturarum monumentis, nec in ſcriptis veterum Gręcorum ſive extraneorum Authorum explorati ſatiſque ſolidi teoemus aliquid, quo de origine utriuſque gentis ex Abrahamo repetendâ doceamur. Quare viris quibuſdam Eruditis perſuaſum eſt, ea quæ de cognatione illa ferebantur, chimærica fuiſſe errantis phantaſiæ ludibria (*h*). Alii veram credunt hiſtoriam, alii dubiam & incertam. Quæcumque tandem ſententia teneatur, ſatis tamen conſtare arbitror, Hebræos æquè ac Spartanos eâ de re ſatis fuiſſe perſuaſos, quos proinde plauſibiles aliquæ & veri ſpeciem præſeferentes rationes in eam perſuaſionem inducere debuerant.

h *Joſeph. Scalig. Can. Iſagog. l.* 3. *pag.* 331. *Reineccius de Regno Spartan. pag.* 335. *Rainold. de Libb. apocryph. pag.* 104. *Bochart. Canaan. lib.* 5. *cap.* 22.

Nos quidem in eam penitùs ſententiam deſcendere, qua cognatio illa in dubium revocatur, vix poſſmus. Profectò ſi Judæis & Spartanis nulla perſuaſionis ſuæ, qua utrique ex Abrahamo genus referre credebant, nulla, inquam, ſuppetebat ratio, quàm quæ in eorum literis, tum & in reliquis Scripturarum Divinarum, atque Prophanorum Scriptorum monumentis hodie patet, cur in eam opinionem deveniſſent nihil erat; cùm verò plura illis ſuppetere potuiſſent ætate noſtrâ penitùs ignota, ideò quæ de hac origine feruntur, ad fabellas amandare nec poſſumus nec debemus. Judicare enim quę neſcias, nemini permiſſum; injuſtum verò ſuſpicari populos integros, levibus tantùm inductos argumentis, talia in animum induxiſſe. Conſonum proinde æquitati cenſemus, ſi rem eſſe nobis incognitam fateamur.

Solæ ſuperſunt in examen revocandæ conjecturæ, quibus perſuaderi potuiſſe Lacedæmones de origine ſua ex Abrahamo repetendâ videntur. Autumarunt nonnulli (*i*), eos populos apud Moyſem legentes [*k*] Ebal unum ex filiis Jectan filii Phaleg & nepotis Heber, nomen illud confundendum cenſuiſſe cum Ebalo patre Tyndari & avo Caſtoris, Pollucis, & Elenæ. Hæc tamen opinio pluribus redarguitur. 1. Ebal patrem habuit Jectan filium Heber; Abraham verò filius Tharæ ſex generationum ab Heber diſtat intervallo (*l*). Quare Ebal ex Abrahamo repetere vix poſſumus, cum avum haberet Heber ſex gradibus ab Abrahamo remotum. 2. Hebal & Abraham ad geminas familias ex Heber deductas pertinebant. Porrò ex Heber, Phaleg, & Jectan prognati geminæ hujus familiæ authores fuerunt, quarum primæ Abraham, ſecundæ Ebal accenſebatur. 3. Tandem Ebal filius Jectan pluribus ſæculis Ebalum Tyndari patrem præceſſit, quod facilè, ſi res poſceret, demonſtraremus.

i *Quidam apud Joſeph. Scaliger. Can. Iſagog. lib.* 3. *pag.* 332. & *apud Salian. ad A.* 3825.

k *Gen.* 10. 28.

l *Gen.* 11. 16. 17. & *ſeq. Reu, Sarug, Nachor, Phaleg, Thare, Abraham.*

Author Commentariorum in Macchabęos ſub nomine S. Thomæ vulgatus, hanc opinionem referendam cenſet ad inductam apud Spartanos opinionem, ſe nempe originem ſuam debere Agar, ſive Cethuræ, quæ ambæ Abrahamo nupſerunt, & varias in Arabia gentes propagarunt. Hęc opinio ſatis hodie vulgaris in eo tamen peccat, quòd populos, unde Lacedæmones deducti fuerint, non indicat. Nomen Lacedæmones derivari poteſt ex Hebræo *Leummim Kedmonim*, populi Orientis. Porrò utraque gens conjecturam popularem & favorabilem, rei veritate non ſatis exploratâ, ſequi facilè potuit. Sexcenta occurrunt hujus generis in vetuſtis populi & priorum Veterum familiarum traditionibus, quæ è patre in filium perpetuantur, abſque eo quod opinionis illius aliud ſuppetat fundamentum, quàm quòd res habeatur à patribus accepta; eamque defendere & pro viribus ſervare tamquam ſibi traditum depoſitum nepotes religioſum ſibi arbitrantur. Ita originem ſuam Troianis debere ſe Romani, æquè ac veteres Galliæ Reges, certiſſimum tenebant.

Grotius ſuſpicatus eſt cognationem illam (*m*) Judæos inter & Spartiatas ex eo repeti, quòd Lacedęmones prognatos ſe è Doribus, & illi viciſſim è Pelaſgis crederent; cùm verò Pelaſgi è finibus Syriæ, ſive Arabiæ veniſſent, caſu in eam opinionem deſcenſum eſt, Lacedęmones pariter & Judæos tanquam gentiles populos ex eodem facilè fonte derivatos. Notat etiam idem Author, plures in Dorica Dialecto ſupereſſe voces ex Hebręa radice, quæ priſtinam gentis originem produnt.

m *In* 1. *Macc.* 12. 20.

Verum D. Morinus (*n*) contra Grotium obſervat, 1. Pelaſgos ex Arabia in Græciam veniſſe ante initas Abrahami cum Cethura nuptias; ut proinde genus ex eodem Patriarcha referre minimè poſſint. 2. Defendit autem ex Ædonibus vel Ædoniis populis Thraciæ potiùs derivandam Idumæos inter & Judæos neceſſitudinem. Ædonios autem illos ſurculum eſſe cenſet Idumæorum, quemadmodum nomine ipſo inſinuatur. 3. Tandem defendit, opinionem

n *Vide Tom.* 1. *Reſp. Liter.*

Digitized by Google

nem ſuam ſemper cum veritate conſtare, admiſsâ etiam ultro Lacedæmoniorum origine ex Pelaſgis; cum Pelaſgi moram aliquam in Thracia duxiſſent, antequàm in Peloponneſum venirent; ex quo factum, ut facilè cum Ædoniis coeuntes, in unum cum illis populum coaleſcerent. Quibus ſemel conſtitutis, Lacedæmones originem ſuam repeterent ab Eſau per Ædonios, & à Pelaſgis cum Ædoniis conjunctis. Eutychius Patriarcha Alexandrinus eandem pariter cognationem ab Eſau acceſſit; ſed aliâ planè initâ ratione, Edomo uxorem tribuit præter mulierem Chananæam, Græcam aliam fœminam; ex quo factum, ut genus Abrahami Græcique eodem neceſſitudinis vinculo inter ſe conjungerentur.

Verùm hæc omnia nimis longè petuntur. Ædonios ex Edom vel Eſau derivatos quis probat? Quis Lacedæmones ex Ædoniis ſive Pelaſgis; quiſve utramque gentem in unum populum coaluiſſe? Videſis quæ de Pelaſgis ad Gen. 10. diſſeruimus. Quæ tandem veri ſpecies, Eſau uxorem ſibi è Græcia conquiſiviſſe, quemadmodum Eutychio viſum?

Non deſunt qui autumaverint, Lacedæmones totam hanc cum Judæis neceſſitudinem ex eo repetere, quòd Cadmus Phœnicius genere, & itineris ſui ſocios habens Arabes (o), ex ea regione venerit, quam totam fermè Abrahami poſteri frequentarunt. Græci antem, re non ſatis diſcuſsâ, in eam opinionem deſcendiſſe potuerunt, Cadmum ejuſque ſocios Judaicam originem referre. Porrò Cadmus urbis Spartę ſive Lacedæmonis author habetur. Ipſum etiam nominis Spartę etymon ex eo repetitur, quòd Cadmus ibi, quemadmodum Thebis, draconis dentes diſſeminaverit, unde homines nati. Hanc opinionem venditat Euſtathius in primum librum Odyſſæę.

o *Ita Strabo lib. 11. Vide, ſi lubet, Dikinſon Delphi Phœniciżant. cap. 12.*

Aliter rem narrat Apollodorus (p); ait enim, Cadmum poſt diſſeminatos Spartanos, armatorum hominum è terra germinantium aſpectu territum, lapides in illos proieciſſe, quos illi lapides colligentes ſecum invicem eorum jactu committi cæperunt, mutuiſque lapidibus contuſi omnes perierunt, *Udæo* tantùm cum aliis 5. ſociis excepto. Potuit autem nullo negocio *Udæus* tanquam pater Judæorum, *Judæus* reputari, ſicut & Spartæ pro conditoribus Lacedæmonię haberi.

p *Ex Pherecide lib. 3. Bibl. cap. 4.*

Aliam ad eam rem conjecturam Diodorus Siculus [q] ſuppeditat. Advenarum turba Ægypto ſeſe ſuperinſuderat, invectiſque novis barbariſque cæremoniis, veteribus regionis legibus & ritibus corruptionem jam jam inducebat. Quare gliſcenti malo tollendo Ægyptii alienigenas omnes depulerunt, quorum pars virtute & potentiâ cæteris præſtantiores, Ductoribus Danao & Cadmo in Græciam venerunt; pars verò Moyſem ſequentes, Judæam tum temporis deſertam regionem incolendam ſuſceperunt. Hæc Diodorus Siculus, vulgarem de origine Judæorum opinionem referens, unde ſatis intelligimus Græcos perindè cenſere populos, qui in Græciam ſub Cadmo, & Danao venerunt, quaſi ad eandem regionem & originem cum Judæis pertinuiſſent. Fabellæ ſunt quidem; ſed nos conjecturas tantum plauſibiles quærimus, quibus populari huic opinioni occaſio præberetur; opinioni, inquam, primò à Spartianis inſinuatæ, dein adoptatæ à Judæis (r).

q *Diodor. Eclog. ex lib. 40.*

r *Vide Bochar. Canaan. pag. 458.*

Spartanæ urbis authorem conſtituunt alii Spartonem virum Judæum, expeditionum & itinerum Bacchi comitem; alii Spartum filium Phoronæi; quidam Inachum; nonnulli Amyclam. Sunt qui nomen Spartæ derivent ex filia Regis Eurotæ, quæ Regi Lacedæmonis nupſit. Hujus controverſię examen tanquam à noſtro argumento alienum prętterimus, ea tantùm quæ de Spartone Bacchi comite, & Lacedęmonis conditore, tanquam viro Judęo genere, feruntur, animadvertere in rem pręſentem juvat (s). Semel enim hiſtoriâ illâ admiſsâ, Lacedęmones communem habere cum Judæis originem jurè meritoque jactarentur. Verùm affirmare poſſumus audacter, Spartonem hunc nihil ad Judæos pertinuiſſe; ſicut & quæ de condita ab eo Lacedæmone feruntur, ambigua eſſe & incerta; cum ne noſſe quidem virum Lacedæmones conſtet apud Pauſaniam in Corinthiacis.

s *Vide Claud. Jolaum apud. Steph. Bizant. v. Judæa*, qui Spartoni filios tribuit *Judam*, & *Idumaam*.

D. Huetius (t) olim Epiſcopus Abrincenſis arbitratus eſt, Reges Lacedæmoniæ, qui ſe ab Heraclidis prognatos rebantur, eâdem fortè perſuaſione inductos fuiſſe, ut originem Judaicam referrent. Hercules Phœnicius nomen ſatis celebre non rarò cum Hercule Thebano confunditur; nec ſatis diſtinguebantur à Phœniciis Judæi, utpotè gentes ad eandem provinciam pertinentes. Ut quid igitur in re arbitraria, & Regibus Lacedæmoniæ honorificâ non facilè deſcenderetur in eam opinionem, cui nihil fuiſſe impoſſibile, nihil repugnans crederetur? Juvat enim in quibuſdam erraſſe, & imponi nobis aliquando non inviti toleramus.

t *Demonſt. prop. 4. de lib. Joſue art. 14.*

Idem Antiſtes aliam proponit conjecturam, quam præ altera probamus (u). Judæos originem ſuam è Creta referre vetus erat opinio, de qua Tacitus (x): *Judaeos Cretâ Inſulâ profugos noviſſima Lybiæ inſediſſe: argumentum è nomine peti; inclytum in Creta Idam montem; accolas Idaeos aucto in barbarum cognomento, Judaeos vocari*. Porrò nomen *Ida* ſatis convenit cum *Juda*, & *Idai* cum *Judæis*: ſicut & amnis *Jarden* cum *Jordane* flumine Palęſtinæ, unde facilis traditioni occaſio data; cui etiam illud accedebat, Cretenſes pariter ac Judæos peculiares habuiſſe leges, quæ omnium vetuſtiſſimæ habebantur; illas dedit Minos, has Moyſes. Porrò vulgari rumori ſpargendo, & in majus efferendo leviſſima quæque ſufficiunt.

u *Prop. 4. cap. 4. art. ult.*
x *Hiſtor. l. 5. init. Vide ſi lubet, Conon. narrat. 36. & 47.*

Adjeciſſe potuit vir doctus, Septuaginta Interpretes in ea fuiſſe perſuaſione, Philiſthæos ex inſula Cretæ originem duxiſſe. In Sophonia 2. 5. legimus de Philiſthæis, in Vulgata quidem, *Gens perditorum*; apud Septuaginta, *Advena Cretenſium*; & in Hebræo, *Goi Cherethim*. Ple-

Digitized by Google

taque Urbium, montium, & amnium hujus Inſulæ nomina Hebraicam ſive Phœniciam originem referunt; & Inſulam Caphtor unde Amos 9. 7. Philiſthæos acceſſit, ipſam eſſe Cretam alibi (y) demonſtravimus. Sæpè etiam ea, quæ Hebræis peculiaria habebantur, Palæſtinis Philiſthęis tributa ſunt; quorum gens Macchabæorum ætate adeò obſcuri nominis erat, ut facilè contigiſſe potuerit, ut Lacedæmones, qui in Ægyptum venerant (z), ubi originem Philiſthæorum poterant didiciſſe, eos populos cum Hebræis eâ ætate victoriis Judæ Macchabæi inclytis confuderint. Diſſidium vertebatur olim inter Cretenſes, & Lacedæmones, utri ab alteris leges ſuas imitatione expreſſiſſent. Primum receptæ legis honorem ſibi vindicabant Lacedęmones; ſe verò authoribus accepiſſe Cretenſes (a). Fruſtra tamen illi, cùm Cretenſium leges ad Lacedæmones derivatas conſtet; Lycurgus enim Spartanorum Legiſlator, poſt longiorem in Creta moram protractam, leges & politiam didicit, quam deinde ſuos edocuit [b]. Urbes quidem nonnullæ Cretenſium deductis è Lacedæmonia coloniis frequentabantur; ſed numquid propterea Inſula univerſa incolas legeſque debet Lacedæmonibus, cùm maximè apertiſſimè conſtet, Lycurgum multò quàm Legiſlatorem Cretenſium recentiorem fuiſſe?

y In Diſſert. de orig. Philiſth.

z 2. Macc. 5. 9.

a Vide Ephorum apud Strab. lib. 10. pag. 335.

b Plato lib. 5. de Legibus Ariſt. lib. 2. Politic.

Sed in ea fuiſſe perſuaſione Lacedæmones, ſat nobis in præſentia; fieri enim potuerat, ita ſemel perſuaſos illos, ſimulque reputantes Philiſthæos Cretenſem originem referre, eoſdemque Philiſthæos cum Judæis præposterè confundentes, communem ſe eum Judæis patrem Abrahamum habere reputaſſe. Utriuſque populi Leges, mores, & diſciplina ſatis conveniebant. Ut quid igitur perſuaderi hiſce non potuiſſet Aræus Rex Lacedæmonium, quippè qui in Creta, quò veniſſe conſtat (c), Judæos & Spartanos ad Cretenſem originem ſpectare audierat; ut datis ad Judæos literis ſive certior eâ de re fieri poſtularet, ſive ut opinionem illam inter duos populos magis magiſque foveret? Neque affirmandum mihi ſuſciperem, Regem illum eorum, quæ ſcriberet, firmâ perſuaſione teneri: verùm cùm ea ſit hominum in rebus ejuſmodi indoles, ut quæ ſibi maximè probantur faveotque, in ea maximè inclinent; idem Rex opinionem illam promovit, nullo alio fultam argumento, quàm Scripto quodam, cujus nec titulum laudat, nec Authorem (d). Judæi verò in ea quam ad Spartanos pluribus poſt annis Jonatha gentis Principe dederunt, Epiſtolâ, narrant tantummodò, Oniam Summum Sacerdotem, miſſas à Lacedæmonibus Epiſtolas de cognatione & fœdere utriuſque gentis ſummo honore excepiſſe; ſe verò, quanquam alioqui nullius externæ opis indigentes, utpote quibus Sacri Libri pro omnibus eſſent, committere tamen noluiſſe, quin miſsâ legatione veteris amicitiæ fœdera innovarent. Tradit Herodotus lib. 5. cap. 105. veteres Inſulæ Cytheræ incolas originem indè ſuam repetiiſſe, ubi Aſcalon (urbs Philiſthæorum) ſita erat. Porrò Inſula illa velut hæreditaria Lacedæmonum habita, Spartanis Magiſtratibus parebat. E' Cytheræis & Lacedæmonibus velut una eademque gens coaluerat; potuit ergo Cytheræorum origo Lacedęmonibus deputari.

c Vide Plutarch. in Pyrrho.

d 1. Macc. 12. 21. Inventum in Scriptura de Spartiatis & Judæis, quoniam ſunt fratres &c. Joſeph Antiq. l. 12. cap. 5.

Hanc in epiſtola Jonathę ſententiam longè aliter interpretatus Joſephus, in eum ſenſum verba exponit, quaſi Judęi ideò ſe nullius externi teſtimonii indigos dicerent, quippè qui hanc cum Judęis & Spartiatis neceſſitudinem non aliundè diſcere expectarent, ſed Librorum Sacrorum teſtimonio ſatis haberent exploratam. Suffragantur Joſepho doctiſſimi plures Interpretes; nec monſtri loco habendum eſt, Judęos hanc Spartanorum ex Abrahamo originem cognitam ſibi ex Libris Sacris credidiſſe. Semel enim conſtituto, [quemadmodum & pluribus non indoctis Interpretibus creditum ſcimus] Lacedęmones Idumęam ſive Arabicam originem referre, illud ſtatim conſequebatur, ex ipſis Scripturis utrique populo eundem Abrahamum patrem probari.

Utcumque tandem res habuerit ſeſe, illud tamen conſtat, Scripturas Sacras, quę hodie in noſtris manibus, eaſdem planè quę olim in manibus Judęorum verſabantur, nihil habere ſatis explorati de utriuſque gentis neceſſitudine. An verò aliquid in eorum ſcriptis Lacedęmonibus ſuppeteret, cùm noſtrâ ętate vetera illorum plura monumenta interciderint, judicium ſuſpendendum eſt. Ipſi planè originem ſuam meliùs quàm cęteri omnes noſſe debuerant; & cum de hiſtoriis ejuſmodi agitur, ęquum eſt, ut ſingulorum populorum peculiaribus traditionibus deferatur. Id enim communis ęquitatis ratio poſtulat, ut niſi apertiſſima & invictiſſima obſtiterint argumenta, è veteri poſſeſſione, in iis quę ad originem & affinitates ſpectant, populum ſive familiam deturbare iniquum habeatur. Ipſis tamquam depoſitum hiſtoriarum & antiquitatum ſuarum fides commiſſa eſt.

Tanta alioqui eſt Judęos inter & Lacedęmones rerum omnium affinitas, ut ex eodem ambos prognatos patre quiſque facilè perſuaderetur; neque alii ægrè in eandem inducerentur ſententiam, alii, inquam, quibus difficultatem illam ſedulò diſcutere non vacat. Apud utrumque populum illę in dimenſionibus agrorum leges ſervabantur, ut portiones ęquas ex ęquo obtinerent; interdictumque ſingulis, ne perpetuo jure ſibi aliorum poſſeſſiones acquirerent. Hæ ſervatę apud Hebræos in mancipia leges, ut nemo ad perpetuam ſervitutem cogeretur. Libertatis ſuæ ęquè ſtudioſi erant Lacedęmones & Judæi; dos in connubiis nec apud Spartanos, nec apud Judęos à puellis viro ſolvebatur. Commercia à Judæis ęquè ac Lacedæmonibus aliena. Vita frugi, & Senes utrinque in honore; uſus frequens balneorum, unctionum, & ſtudium in leges moreſque ſanctum & inviolabile. Hęc ſimul omnia facilè in eam perſuaſionem inclinant, utroſ-

utroſque populos, qui iiſdem moribus cenſebantur, originem quoque habuiſſe communem. Judæorum populus Philoſophi Syriæ appellantur (e); & Lacedæmonum ſapientia ac in leges religio per univerſam late Græciam celebrabatur. Si quid igitur uterque populus in eam perſuaſionem, ut ſe fratres haberent, inclinaſſet, facilè tantâ morum utrinque conſonantiâ inſpectâ in illa ſententia obfirmarentur. Rem totam ſedulò diſcutiendi neutri fortè ſibi negotium ſuſceperunt; nec facilè dictum ad literæ rigorem accipiendum voluerunt. Neque enim res illa ſedulum & literale examen expoſcit.

e *Clearchus Philoſ. Ariſtot. Diſcip. apud Joſeph. cont. Appion. l.1.*

Honorius Auguſtodunenſis autumaverat, Cecropem urbis Lacedæmonis authorem fuiſſe (f). Porrò hunc Cecropem ſæpiùs in hiſtoria cum Moyſe confuſum D. Huetius animadvertit; ut proinde quæ illius erant, huic facilè tribuerentur. Sed hæc omnia incerta ſunt adeo & ambigua, ut certitudinis nihil, imò etiam veri nullam ſpeciem huic neceſſitudini, de qua modò, addiderint. Quare optimum factu, ſi conſtitutam antea ſententiam teneamus, nempe Judæos inter & Spartanos neceſſitudinem rem eſſe incertam, nec ipſis quidem Judæis Spartanisque tamquam certam aliquam exploratamque veritatem creditam.

f *De Imag. Mund. l.3.*

DISSERTATIO

AN ARCA FOEDERIS TEMPLO reſtituta ſit poſt captivitatem Babylonicam.

INito ſemel Deum inter & Iſraelitas fœdere, receptiſque à Judæis datis à Deo & lapideis tabulis inſcriptis Legibus, nihil in tota Hebræorum Religione magis ſanctum, ac venerabile præ Arca, cuſtodiendis Sacris illis Tabulis deſtinatâ. Hoc apertiſſimum habebant Dei ad curas populi ſui vigilantis argumentum, ejus opis certiſſimum pignus, & conſuetum Divinorum prodigiorum inſtrumentum; nec aliis oculis Arca ſuſpiciebatur, quàm Divinitatis Symbolum, & velut ſupremæ illius Majeſtatis thronus. Locus illi deſtinatus in penetralibus Sanctuarii; quæ ſanè pars erat Templi maximè ſacra, & inacceſſibilis. Nunquam niſi velaminibus tecta aſpicienda permittebatur, conceſſo ſemel tantùm in anno Summo Sacerdoti in ſacra adyta ingreſſu. Coram Arca fœdus cum Domino innovabatur; nec oraculis à Deo excipiendis alius erat quàm juxta illam locus deſtinatus; ejus tandem præſentiâ ſatis habere ſe muniminis, ne à quoquam vinceretur, populus perſuadebatur. Is ergo erat in Arcam Domini Judæorum cultus, & religio, ut nihil ſibi ad obſequium reliquum feciſſent, ſolo excepto Divinitati peculiari cultu, & adoratione. Deus Sacerdotum criminibus iraſcens, ſacram dignitatem obtinente Heli, ut in manus Philiſthæorum ſacrum illud religionis depoſitum veniret, permiſit. Philiſthæi prodigiorum gloriâ, quam oculati teſtes inſpexerant, perſtricti, ſimulque gravem in ſe manum Domini experti ad Iſraelitas Arcam illam remiſerunt; manſitque inde diutiùs in Cariatarim; ex quo tranſlata priùs à Davide in regias ædes in Sion à ſe conſtructas, tandem ſedes illi in Templo Salomonis conſtituta.

Porrò Rex Salomon cùm omnia à Moyſe in uſum Tabernaculi fabricata inſtrumenta in majus augenda curaſſet, Arcam tantùm reliquit intactam, ſacram adeò rem neque corrumpere, neque violare ullâ factâ innovatione audens. Manſit igitur in Templo eâ veneratione, & religione culta, quam maximè deceret, uſque ad poſtremos Regum Juda annos (a), qui omnibus ad impietatem laxatis habenis, id tandem commiſerunt, ut loci ſacri religio Idolorum erectione deturparetur. Quam abominationem non ferentes Sacerdotes, ſublatum ſacrum pignus è Templo aliò atque aliò ſuſſurati ſunt, quò avariſſimorum æquè ac impiiſſimorum Principum furori ſubducerent. Joſias reſtitui Sanctuario juſſit, cavens inſuper, ne deinceps per regiones transferenda, quod antea factum conſtabat (b), educeretur.

a Uſque ad Regnum Achaz, ſive Manaſſe.

b 2. *Par.35. 3. Ponite Arcam in Sanctuario Templi, nunquam enim eam ultra portabitis.*

Tandem aliquanto ante captivitatem Babylonicam Jeremias Propheta, juſſus à Domino (c), Arcam & Tabernaculum Fœderis in eo monte detulit occultandam, è cujus vertice Moyſes omnem hæreditatis Domini ſubjectam oculis terram ſpectavit (d). Huc autem Propheta non Arcam tantùm & Tabernaculum, ſed etiam Altare Thymiamatis contulit, omnibus in ſpelunca ſolerter deinde occluſâ celatis. Comitabantur virum ſanctum Sacerdotes, qui locum ſibi notare volentes, ut rei memoria ſervaretur, conquiſitum nunquam reperere. Curioſitatis illos arguit Jeremias, futurum denuncians, ut locus ignotus omnibus maneret, donec diſperſum populum ſuum Dominus iterum congregare, & veniam pacemque rogantibus indulgere dignaretur.

c 2. *Macc.2.4. 9.*

d *Deut.34.1.*

Talmudiſtæ, quibus hiſtoria illa improbatur, narrant (e), Salomonem cum à Prophetis quibuſdam vaticinantibus au-

e *Vide Galatin. de Arcan. l.4. c.9. Genebr. Chronolog. l.2. &c. RR. Juda, & Abraham in Daniel. Maimon. alios.*

diſſet, Templum à ſe ædificatum ab Aſſyriis tandem igne abſumendum, cameram ſubtus terram defodiendam curaſſe, in qua, ſi fortè neceſſitas ferret, preetioſiſſima & ſacra Templi abderentur. Ibi à Rege Joſia celatam Arcam Fœderis, virgam Aaron, vas mannæ, pectorale Summi Sacerdotis & oleum Sanctum; quæ deinde omnia in ſecundo Templo deſiderabantur. Affirmant alii, Nabuchodonoſorem Arcam unà cum cæteris Templi pretioſiſſimis vaſis Babylonem tranſtuliſſe. S. Cyrillus Jeroſolomytanus Catech. 2. S. Iſidorus Peluſiota Arcam Fœderis & Cherubinos fractos diſſipatoſque ab eodem Nabuchodonoſore tradunt, nec diſſimilia legas apud S. Cyrillum Alexandrinum. Vide S. Auguſtinum. Malunt nonnulli, Manaſſem ante conſecratum in Templo Idolum, Arcam inde amoviſſe, nunquam deinde loco ſacro reſtitutam. In Gemarta Jeroſolymitana legimus (*f*), quinque ſecundo Templo defuiſſe, nempe Arcam, Ignem cæleſtem, Urim & Thummim, S. Spiritum, & Oleum Sanctum. Ea pariter ita recenſet Gemarra Babylonica (*g*): Arca, Urim, Ignis cæleſtis, Majeſtas Divina, & S. Spiritus. Spectant autem hæc omnia parente futuro Meſſiâ reſtituenda. Videſis Comment. Abarbanelis in Dan. 9. Ex variis hiſce RR. opinionibus ſatis intelligimus, Arcam Domini poſt reſtitutum è captivitate populum nunquam rediiſſe.

f Gemar. Jeroſol. Maccot. Vide Friſchmut Differt. de non ſperanda Arcæ fœderis reſtit. g Tit. Joma cap. 1. & Kimchi in Pſ. 85.

Author quarti Eſdræ cap. 10. 22. Judæos captivos quærentes inducit, quòd ſcilicet Arca fœderis direpto à Chaldæis Templo ſpolium hoſtibus ceſſerit; qua in re neque cum Rabbinis ſatis, neque cum ſecundo Macchabæorum conſentit. Sed cùm Scriptoris hujus authoritas nulla ſit, cur ejus ſententiam ſequamur, nulla cogit neceſſitas. Sanctior eſt nobis fides Authoris ſecundi Macchabæorum, abditam à Jeremia Arcam teſtantis. Admittimus pariter Prophetæ oraculum, quo ignota omnibus manſura Arca prædicta eſt, donec è captivitate liberatus populus in gratiam cum Domino rediiſſet. Tota ſupereſt quæſtio, an Prophetæ oraculum illud impletum, & Arca ſecundo Templo reſtituta ſit.

Qua in re tres feruntur ſententiæ. Sunt qui credant repertum ſacrum pignus ſub Nehemia, manſiſſe deindè apud Judæos uſque ad ſubverſum à Romanis Templum. Malunt alii, veterem illam Arcam ſemper in obſcuro fuiſſe, ut ad noſtram uſque ætatem maneat occulta; ſed ejus loco novam alteram in Templo ſubſtitutam. Tertia tandem ſententia tenet, nullam ſeu veterem ſeu novam in ſecundo Templo Arcam repoſitam. Tandem ſunt qui ſuſpicentur, vaticinium illud Jeremiæ de futura Arcæ fœderis revelatione, myſticâ quadam ratione in promulgatione Evangelii & manifeſtatione Jeſu Chriſti in carne impletum fuiſſe. Singula modò ad examen.

h Salian. ad A. M. 3609. n. 85. Torniel. ad an. 3610. Menoch. hîc, Canus de locis l. 2. c. 11. Ribera in Aggæi 1. num. 14. Quanquam duo poſteriores nihil certi affirmantes contrariam etiam opinionem admittunt.

Qui Arcam fœderis reſtituto è captivitate populo rediiſſe defendunt (*h*), in ſuam ſententiam pertrahunt Authorem ſecundi Macchabæorum, quem dicunt tacitè idem inſinuaſſe, cùm poſt narratam ignis ſacri inventionem ſubdit deinde ſtatim hiſtoriam Arcæ à Jeremia occultatæ. Utquid enim alioqui eo in loco hiſtoriam retuliſſet, niſi ut inſinuaret Arcam illam unà cum igne ſacro ſeſe tandem quærentibus prodidiſſe? Ecquando aliàs fides Prophetici oraculi exſolveretur, prænunciantis: *Ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat?* Nonne oraculo illo reſtitutio populi è captivitate prorsùs depingitur? Profectò ſacrum illud depoſitum eo ſemper loco habitum eſt, quo res Templi maximè ſacra, & veluti Religionis & cultûs Judaici centrum. Quis in animum induxerit, populum literæ adeò, & ceremoniarum tenacem, Arcam à Jeremia occultatam vel quærendam neglexiſſe, vel ejus revelationem à Deo non impetraſſe, quo tempore Deus ipſe præſentiſſimum pro innovatione ignis ſacri prodigium exhibebat? Quæ gloria & privilegium ſecundi Templi ſupra primum juxta Aggæi (*i*) vaticinium, ſi Arcæ Domini gloriâ deſtituebatur? Jeremias Propheta læta Meſſiæ & vocationis gentium ad fidem tempora prænuncians, ait: *Non dicent ultra: Arca teſtamenti Domini; neque aſcendet ſuper cor, neque recordabuntur illius.* Qui, rogo, ſigno illo certum adventûs Meſſiæ tempus deſignaretur, ſi ante 600. annos Arca apud Judæos & deſiiſſet & è memoria penitùs excidiſſet?

i Agg. 2. 4.

Reduces è Babylonia captivi ſactâ ſibi reſtituendi Templi ſpe erigebantur, iiſdemque ſe mutuò vocibus (*k*) invitabant, quibus olim Judæi, cùm Arca in Templo à Salomone conſtructo collocaretur. *Surge Domine in requiem tuam, tu & Arca Sanctificationis tuæ* (*l*). Author ſecundi Paralipomenon, qui poſt ſolutam captivitatem ſcribebat, teſtatur ſuâ etiam ætate Arcam in Templo manſiſſe: *Fuit Arca ibi uſque in præſentem diem* (*m*). Tandem ſub Antiocho Epiphane Altare Thymiamatis, candelabrum aureum, & menſam panum propoſitionum in Templo fuiſſe luculenter aſſeritur (*n*). An fortè Arca Domini minùs erat neceſſaria, eamque neglexiſſent Judæi, cùm cetera minoris momenti adeò curaſſent? Itaque ſi Epiphanes Arcam fœderis cum cæteris Templi rebus non tranſtulit, id curæ Sacerdotum, qui conſultò eam injuriam cautâ ſubductione à Sacro illo depoſito averterunt, tribuendum. Cum Judas coram populi concione in Maſpha lectionem Sacrorum Librorum auſcultaret, ſteiſſe illum coram Sanctuario habet Syriacus. Hæc potiſſima rationum monumenta, pro adſtruenda Arca fœderis in ſecundo Templo afferuntur.

k Pſ. 131. 8. qui unus eſt ex Gradualibus, ſcriptus, uti creditur, poſt ſolutam captivitatem. *l 2. Par. 6. 41. m 2. Par. 5. 9. n 1. Macc. 1. 23.*

Profectò teſtimonium ſecundi Paralipomenon controverſiam omnem dirimeret, ſi certus illius Author Eſdras haberetur. Sed Authoris eſſe ipsâ captivitate & everſione Templi vetuſtioris, multò veroſimiliùs credendum eſt. Non ita quidem Libros Paralipomenon digeſſit Eſdras, ut om-

omnia quæcumque ibi leguntur, ipſi ſerantur accepto. Sequitur enim & tranſcribit nec rarò veteres & coævos Authores.

Ad ſuperiorem opinionem referenda videtur altera ſententia de ſubſtituto in Templo novo Arcæ typo ad exemplas veteris amiſſæ. Utramque illam opinionem, Judæorum ſcilicet, qui non defuiſſe ſecundo Templo Arcam Moyſis defendunt, & Catholicorum quorumdam, qui reſtitutam negant, ita conciliandam ſibi Genebrardus aſſumit (p).

Recepta tamen & frequens tum apud Recentiores, cum apud Veteres ſeotentia tenet, Arcam ita in occulto manſiſſe, ot ſecundi Templi religioni deeſſet. Vaticinium illud Jeremiæ 3. 16. quo ſcilicet ſpondet futurum, ne ultra dicatur: *Arca teſtamenti Domini, neque aſcendet ſuper cor;* vaticinium illud, inquam, prono magis & vulgari ſenſu de tempore captivitati Babylonicæ ſuccedenti exponitur à Judæis, Theodoreto, S. Thoma, Hugone Cardinali, & Sanctio; tunc enim omnem de Arca Domini ſermonem & memoriam ceſſaturam edicit Propheta. In hsnc ſententiam concedunt Pſeudo Epiphanius de vita Prop. Jerem. Dorothæus in Synopſ. Filius Gorionis lib.1. cap. 17. Patres nonnulli & Theologorum noſtræ ætatis plures (q) his potiſſimùm argumentis perſuaſi. Silentium Eſdræ, Nehemiæ, Macchabæorum, & Joſephi msximi eſt in eam rem momenti; nihil enim apud illos de Arca, cujus meminiſſe non ſemel dabatur occaſio; ut puta cùm de Templi dedicatione ſub Nehemia ageretur, ſicut & de ejus expiatione ſub Juda Macchabæo; cùm de reſtitutione ſacrorum poſt ſolutam captivitatem; cùm de prophanatione & direptione vaſorum ſacrorum ſub Epiphane; cùm de incendio Templi ſub Tito, & omnium maximè in recenſione ſpoliorum Templi Jeroſolymitani ſub Epiphane, Pompejo, Craſſo, & Tito. Ecquid enim maximè inter ſpolia recenſeri debuiſſet, quàm Arca fœderis? Disertè etiam teſtatur Joſephus, in direptione Templi poſt captam Jeruſalem vacuum omnino Sanctuarium patuiſſe (r). In deſcriptione triumphi Veſpaſiani & Titi ſolemni ceremonià delata quidem leguntur menſa aures, & ſeptiforme candelabrum, ac tandem, ait Joſephus [s], *portabatur Lex Judæorum noviſſima ſpoliorum.* Quibus verbis facilè volumina Sacrorum Librorum deſignat.

Nec me fugit, Scriptores nonnullos (t) inſpectam à Pompejo in Templo narraſſe Aresm, & Cherubim illis per omnia ſimiles, quæ Moyſes fabricaverat (u); tum & delatam addunt inter cetera ſpolia triumphi à Veſpaſiano ſcti Arcam fœderis, quam uſque hodie inſculptam in Arcu Titi Romæ ſpectaſſe ſibi videntur (x). Alii tamen Scriptores exactiſſimi pariter & oculati, qui rem ſuiſmet oculis axsminarunt, nihil ſe tale in eodem Arcu deprehendiſſe teſtantur (y). Quam enim aliqui Arcam autumaverant, illi menſam propoſitionis aſſerunt; quod maximè inſinuat Joſephus, ſcribens, poſtremo loco Legem Judæorum in pompa triumphi delatam. Porrò quod illi Arcam autumarunt, Arcam re quidem exhibet, ſed veroſimiliter asm formam referebat atiam menſa panum propoſitionis ſiva Altare Thymiamatis, cum in pompa candelabrum aureum præcedat. Nec ſatis morari nos debent ea, quæ Authoribus nonnullis da ſervatâ hodie Romæ Arcâ fœderis, veluti ſacro aliquo monumento, traduntur. Summa eſt quidem nobis erga ſacias reliquias obſervantia; ſed iniquum videtur nullo prævio exsmine recipere, quod nullo demonſtratum argumento traditur.

His omnibus accedit Veterum authoritas, ſecundo Templo Arcam fœderis defuiſſe aſſerentium. Narrat Pſeudo-Epiphanius in vita Jerem. ſanctum illum Virum imminenti Templi everſione prævisâ, Arcam fœderis, ut ſupra etiam innuimus, in caverna quadam occultaſſe, oblatiſque Deo precibus impetraſſe, ut illa hiſcente ſubito terrâ abſorberetur abſconderetur que. Tum verſus ad Sacerdotes & Seniores Propheta, ait: *Deus è Monte Sion in Cœlum aſcendit; unde ſtatâ die cæleſtem ſecum exercitum trahens deſcenſurus eſt, cujus adventûs ſignum erit cultus ab omnibus per orbem Nationibus memoribus impenſus.* Adjecit inſuper, nemini deinceps locum occultatæ Arcæ Domini reſerandum, niſi Moyſi Prophetę Domini. Sicut omnibus quà Sacerdotibus quà Prophetis tabulas ibidem ſervatas occluſum iri, præter quàm Aaroni electo Domini. In prima verò reſurrectione, ait, Arca è latebris ſeſe efferens in monte Sina conſtituetur, & circum eam coacti viri ſancti regredientem Dominum, & in defenſionem ejuſdem Arcæ adverſùs hoſtes illi inſidiantes venientem opperientur. Tum vir ſanctus petram illam ſigillo ſuo obſignavit, digitis in illa ſuis Dei nomine ita inſculpto, quaſi ſi ferro impreſſiſſet. Dum hæc agerentur, ſtatim nubes quædam tenebroſa impreſſas nominis Dei literas eâ caligine texit, ut ne hodie uſque appareant. Quare ignotus eſt omnibus locus, & nemini lectio Divini nominis conceſſa; cùm tamen ſingulis noctibus micare ſuper antrum nubes illa lucida conſpiciatur, quaſi hoc indicio deſignans, Dei gloriam nunquam Legem ſuam deſeruiſſe. Sita eſt autem ſpelunca intra duos montes obitu Moyſi & Aaronis inclytos.

Dorothæus, qui S. Epiphanii hiſtoriam exſcripſit, paria de Jeremia refert. Author Commentarii in Macchabæos ſub S. Thomę nomine vulgati, & Richardus à S. Victore lib.4. except. cap.11. illis omnibus adſtipulantur.

Fatemur quidem non inviti, hiſtoriam hanc omnem fidei eſſe ſubleſtæ, nec ſeverioris examinis quæſtionem ſuſtinere, plures ex Scriptoribus demonſtrarunt; ſed illa quidem ſatis indicat veterem opinionem, veluti traditione quadam manſiſſe apud Judæos ad Chriſtiana ſacra tranſlatos. Joſephus filius Gorionis (z) vir Judæus,

p *Chronolog. l.2. ad A. 3730. Vide & Hegeſippum l. 1. c.17. ubi dicit Arcam & Cherubinos prioribus ſimiles à Pompejo viſos in Templo.*

q *Serar. in 2. Macc.2. q.17. 18. Villalp. to. 2. par.2. l.5. c.70. A Caſtro in Jerem.3.2. 20. Porbet n. pac. victoria cont. Hebr. c. 7. Galat. in l.7. c.4. Toſtat. in Exod. q.2. & 24. & in Deut. 20. q.2. & alibi. Lyra. Richar. à S. Vict. Rupert. Carthuſ. Mariana, Tirin. & alii non pauci.*

r *De bello l.5. c.14. in Græc. l.6. c.6. in Latino.*

s *Ibid. l.7. c. 17.*

t *Hegeſipp. l.1. c.17.*

u *Pet. Comeſt. Hiſt. Judit c.3.*

x *Marlian. de Arcu Titi l.3 c.6. Vide Bartholocci Bibl. Rabbin. to.3. pag.257. Torniel ad A. M. 3585.*

y *Ribe. in Aggæum 2. Villalp. alii plures.*

z *Joſ. Ben Gor. l.5. c.57.*

qui Macchabæorum hiſtoriam legerat, de Jeremia narrat, virum illum poſt celatam Arcam, & velamina Tabernaculi Moyſis, Sacerdotibus, quibuſcum ad locum venerat, de latebra illis interrogantibus, pandiſſe, Deum juratum ſanxiſſe, nemini locum illum referandum indicandumque, donec ipſe & Iſaias Propheta in mundum regrederentur. Tunc autem reſtituendam Sanctuario & ſub alis Cherubin Arcam. Tandem quamquam recepta apud Judæos traditio non ſatis conſtans deprehendatur, quemadmodum ex dictis à nobis ſupra de quinque illis rebus, quæ in ſecundo Templo deſiderabantur, ſatis apparet; in eo tamen omnes conveniſſe intelligimus, nunquam poſt ſolutam captivitatem Arcam fœderis paruiſſe; ejuſque loco conſtitutum in Sanctuario credunt lapidem fundamenti, quem olim in medio montis ſancti poſitum fuiſſe autumant.

S. Ambroſius, poſt narratam hiſtoriam Arcæ à Jeremia abditæ, & Prophetę eâ occaſione oraculum, hęc addit (a), inſinuans ejus oraculi fidem non niſi in adventu Meſſię impletum iri: *Congregationem populi tenemus, propitiationem Dei noſtri agnoſcimus, quam propitiator in ſua operatus eſt Paſſione. Arbitror quòd nec ignem iſtum poſſimus ignorare, cum legerimus quia baptizat Dominus Jeſus in Spiritu Sancto & igne.* Ita pariter diſſerens Rupertus Abbas, fruſtra opperiri Judęos carnales dicit eventum vaticinii Jeremię, de ſolvenda certo aliquo tempore neſcio qua captivitate, atque reſtituendo materiali Jeroſolymæ Templo. Nos ejus veritatem impletam in eo experimur, quòd Jeſus Chriſtus mortem obierit, *ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum* (*); nos gloriam Servatoris è ſepulchro ad vitam reſurgentis ſpectavimus; ad id uſque teſte Jeremia Tabernaculum, Arca, & Altare, ignorantiæ nube tecta manſerunt (b).

a Offic. l. 3. c. 17. 18. nov. Edit.

* Jo. 11. 51. 52.

b Ruper. de Vict. Verbi lib. 10. c. 21.

S. Joannes Apoc. 11. 19. vidiſſe ſe perhibet in Templo Dei, nempè in Cœlo, Arcam Teſtamenti; vix autem eo Templo reſerato, ſtatim obverſantia ante oculos ſpectaſſe fulmina & grandines, audiſſe tonitrua, ſenſiſſe diros concuſſę terrę motus. Porrò Arca illa in Templo Cœli conſtituta ipſe creditur Jeſus Chriſtus, Mediator, & Fœderis utriuſque novi veteriſque Conciliator, omnia juſtitiæ in ſe uno & veritatis jura continens, tota Legis & Evangelii perfectio. Judæi in expectationem Arcæ materialis lapideas illas Tabulas olim Moyſi traditas continentis intenti, hunc ſenſum donarunt oraculo Jeremiæ, de Arca tandiù latebris tegendâ, quandiù populum & in unum cogi, & in gratiam Domini redire contigerit. Judæi è captivitate reduces conceptâ ſpe de implenda ſtatim vaticinii fide ſibi blandiebantur; ſed alter oraculi ſenſus. Neque Aggæus, neque Zacharias, & Malachias latentem Moyſis Arcam è ſpelunca eduxerunt; inſtare jam adventum *Angeli Teſtamenti, & dominatoris, quem ipſi vellent*, prænunciarunt (c). Conſtituto tempore Jeſus Chriſtus in mundum veniens, Legem è latebris & caligine ignorantię in lucem ſolemque extraxit, occulta myſteriorum revelans, figuras implens, & pro Lege lapidea, lignea in Arca clausâ, Legem rogavit amoris in cordibus hominum deſcriptam; ſed ejus ſenſum minimè aſſecuti ſunt Judæi. Semper illi literæ, & figuræ inhærentes, nunquam ſibi induxerunt in animum, veram hanc eſſe Arcam, ex Jeremiæ vaticinio mox revelandam; re ac exemplari minùs contenti ſignum tantùm & figuram quærebant.

c Malac. 3. 1.

Si fides aliqua Recentiorum narrationibus haberetur, & Moyſis ſepulchrum patuiſſe jam conſtaret; nec de revelatione pariter Arcæ fœderis in ſpelunca montis Nebo occultatæ jam foret deſperandum. Hornius teſtatur, anno 1655. capellas aliquas ſeorſum à reliquo grege aberrantes, ad locum hujus montis paſcendo deveniſſe; unde dein reduces odorati neſcio quid retuliſſe paſtori viſæ ſunt: quare prodigium aliquod ſuſpicatus paſtor, *Mataxat* Patriarcham Maronitarum certiorem ſtatim de omnibus fecit; à quo duo Monachi montis Libani continuò miſſi. Illi ſedulò locum obſervantes, ſepulchrum quoddam invenerunt, cum epigraphe: *Moyſes ſervus Domini* (d). Ejus rei fama longè latèque vulgata Judæos accivit, qui ad ſe pertinere monumentum contendebant; Mahometani viciſſim ſui eſſe juris dicebant; nec Chriſtiani ſegniores ſuum vindicabant, ac tandem potiti, amoto lapide vacuum invenerunt.

d Horn. hiſt. Eccl. Vide Baſnag. Hiſt. des Juifs, l. 3. & 4. c. 17. art. 13.

Qui verò totam hanc hiſtoriam ſolerter diſcuſſerunt, fabellam venditari ſuſpicati ſunt. Patriarcham Maronitarum anni 1655. non Mataxat, ſed Joannem oſtendit Bartholoccius; cui, nempè Joanni, ſucceſſor datus eſt 1. die Januarii an. 1657. Georgius Bethehel, qui in inventione ejus monumenti ſtrenuè certavit. Profectò ſi Moyſis corpus ſepulchro demandatum fuiſſet tam prono & deductu facili, dubitationem omnem adjectâ epigraphe ſubducente, quinam fieri potuiſſet, ut ad noſtram uſque ætatem lateret, Judæorum ſolertiam, & in Legiſlatorem ſuum venerationem trium millium annorum ſpatio fallens? Sed ad noſtrum argumentum.

Ex iis, quæ hucuſque deduximus, illud conſequitur, Arcam fœderis poſt captivitatem Babylonicam nunquam ultra paruiſſe; ut maximè ſilentium Eſdrę, Nehemiæ, Macchabæorum, & Joſephi evincit. Accedit in eam rem Judæorum ſimul & Chriſtianorum traditio. Nec Arcę fœderis religio in re præſenti quidem neceſſaria fuiſſet, quò Judæorum cultus determinaretur, ſive quò de præſtandis ab ipſis officiis inſtruerentur. Lex enim Domini & tota Religionis Judaicæ ratio in eo verſatur, ut præcepta Dei noſcerent, & executione complerent; quod facilè etiam ſine Tabulis lapideis obtineri poterat. Cum verò ad ſuperſtitionem uſque religioſus eſſet populus, vix commiſiſſe niſi ſpeciali Dei revelatione credimus, ut novam Arcam & novas lapideas Tabulas pro veteribus

ribus fabricarent. Paulatim deſueſcere populum à figuris volebat Deus, quò erecto è materialibus animo magis magiſque ad ſpiritualia ferretur, legemque amoris optaret, novumque expoſceret fœdus, quo non vetus abrogari, ſed perfici compleri que debuerat. Inſinuare videtur Zorobabel in ſecundo Templo, poſt reſtitutum è captivitate populum, inter ornamenta Sacerdotis maximum & precioſiſſimum, nempè Urim & Thummim, deſideratum fuiſſe; noluit enim ille Sacerdotes, qui ſe è genere Aaronico aſſerentes, dicti ſui fidem defectu Tabularum Genealogicarum adſtruere non poterant; noluit, inquam, ſanctificatas dapes deguſtare, *donec ſurgeret Sacerdos doctus atque perfectus* (Hebræus, *qui ferret Urim & Thummim*) (e). Sacram dignitatem gerebat tunc Jeſus ſeu Joſue, quem proinde Urim & Thummim maximo Sacerdotis ornamento deſtitutum facilè credimus; cujus ſi defectus in ſecundo Templo toleratus eſt, ut quid Arcæ fœderis abſentia non toleraretur?

e 1. *Eſd.* 2.63. Vide, ſi lubet, *Spencer. de Urim & Thummim.*

IN TERTIUM LIBRUM MACCHABÆORUM

PROLEGOMENON.

QUi tertii Libri Macchabæorum nomine cenſetur Liber, hiſtoriam continet motæ à Ptolemæo Philopatore in Judæos Ægyptios perſecutionis. Poſt confectam adverſùs Antiochum Epiphanem expeditionem, Ptolemæus gratiarum actionis in Templo Domini ſacrificia oblaturus Jeroſolymam ſe contulit. Poſt ſacra, cùm in Sanctuarium aditum tentaret, & à Sacerdotibus pariter ac populo prohibitus vim eſſet illaturus, inviſibili quâdam manu rejectus, tanto impetu in terram adactus eſt, ut ne moveri quidem poſſet. Redux igitur in Ægyptum, quem in Judæos conceperat furorem in eoſdem Judæos Ægyptios vertit. Quare in Hippodromo clauſos, elephantis conterendos omnes tradidit; ſed Deus eo prodigio, quod in eodem Libro narratur, populo ſuo opportunus ſuccurrit.

Præpoſterè ſanè Libro titulus tertii Macchabæorum inditus eſt; cum neque de Macchabæis quidquam, neque de rebus illorum ætate geſtis, ſive de perſequutione Regum Syriæ, cujus occaſione Macchabæorum nomen inclytum, aliquid contineat. Quare ſimilitudinis tantùm ratio in cauſa fuiſſe potuit, cur Macchabæorum nomen præfigeretur; quem enim religionis ſuæ amorem & virtutem Judæi Alexandrini ſub Philopatore oſtentarunt, eundem Macchabæi & Judæi Palæſtinæ ſub Antiocho Epiphane ejuſque ſucceſſore claruerunt.

Idem, qualem hodie habemus, Liber innotuiſſe Joſepho nunquam videtur; cum de perſequutione Philopatoris in Judæos Ægyptios ne verbum quidem in ejus hiſtoria; & quæ in veteri Latinâ Verſione ſecundi Libri contra Appionem (a) à Rufino adornatâ leguntur, adeò male digeſtam narrant fabellam, ut ex relatione potiùs aliorum retuliſſe Joſephus videatur, quàm lectam de illa hiſtoriam deſcribere. Narrat enim, Ptolæmeum Phyſconem filium Ptolemæi Philometoris, cum poſt patris deceſſum Regnum invadere, amotâ à rerum adminiſtratione matre Cleopatrâ, tentaret, auſis ſuis reſiſtentem Oniam copiarum Ægypti à Philometore conſtitutum Imperatorem habuiſſe. Quare ille exercitu coacto, Judæos omnes Alexandrinos mares, fœminas, pueros nudos & catenis vinctos in Amphitheatro expoſuit, ac elephantibus, quos vini hauſtu propterea efferaverat, conterendos tradidit. Sed fruſtra ille; immanes enim belluæ relictis Judæis furore in amicos Regis converſo plures occiderunt, cum interim Regi vir quidam horrendo aſpectu obviam factus minitabundus indixit, intactos relinqueret Judæos. Idem obnixis precibus rogabat Ithaca vel Irene Regis concubina, cui Rex facilè obſequutus, Judæos abire liberos permiſit, furoris in illos ſui pœnitens. Ea dies evolutâ anni periodo recurrens, feſta à Judæis Alexandrinis conſtituta eſt. Hæc Joſephus.

Hujus fabellæ prima pars, in qua de invaſo à Phyſcone Regno, amotâ Cleopatrâ, atque de vindicatis Cleopatræ juribus ab Onia, veriſſima omnia refert. Sed in reliquis plura ſunt, quæ reprehendas. 1. Phyſcon non parentem habuit Ptolemæum, ſed fratrem. 2. Regnum non fratribus rapere, ſed nepoti ſuo filio Philometoris & Cleopatræ tentavit. 3. Perſequutio in Judæos Alexandrinos longè anterior eſt Phyſcone, ſub Philopatore ſcilicet, ut ex tertio Macchabæorum conſtat. 4. Plures malè cohærentes circumſtantiæ adjectæ leguntur apud Joſephum. Hæc omnia ſatis demonſtrant vel Hiſtorico ignotum fuiſſe Librum, vel Rufinum malè Hiſtoricum illum vertiſſe. Profectò in duobus illis lineis Græcis, quæ ſolæ de textu Joſephi, quantùm ad eam hiſtoriam, ſuperſunt, diſertè legimus: *Phyſcon poſt obitum fratris ſui Philometoris è Cyrene in Cleopatram movit.* Si reliqua Græci textus, nobis ſuppeterent,

a *Edit. Froben. an.* 1524. *pag.* 824.

rent, certiorem eâ de re judicium ferre pronum eſſet (*b*).

b D. Boyvin Senior aſſeruit nobis, D. Perreſchium poſſediſſe Joſephi hiſtoriam Græcam, cum eodem fragmento; & Carolum Labbeum J.C. ſcribere ad D. Bigottum, integrum in manu Scaligeri ſervatum. Legimus in Naudæana pag. 168. ſecundę editionis, D. Schurtz Fleich Vittembergenſem Joſephum Scaligeri poſſidere. Quæ ſi vera ſunt, rem faciet Eruditis omnibus gratiſſimam, ſi integrum Hiſtoricum illum publico permittat.

Veteres Græci catalogi referunt interdum quatuor Libros Macchabæorum, aliquando tres, *ſæpè* duos. Canon 84. Apoſtolorum tanquam Librum ſacrum agnoſcit tertium Macchabæorum. Tanquam Scripturam Sacram laudat Theodoretus in Dan. 11. 7. In eodem cenſu ac tres alios Libros Macchabæorum recenſet Author Synopſeos inter Opera S. Athanaſii; quos omnes Libros in eorum numero collocat, *quibus contradicitur*; nempè unanimi Eccleſiæ conſenſu non probantur. Geminam legas apud Nicephorum Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum in fine Chronographiæ, qui tamen non niſi tres Macchabæorum Libros agnoſcit. Euſebius in Chron. ad A. 1800. notat tertium Macchabæorum, nihil addens, quo de authoritate ipſius dubitemus; illud tantummodo obſervat, præpoſterè locum illi aſſignatum poſt geminos Libros Macchabæorum: hiſtoriam quidem reapſe continet Macchabæis vetuſtiorem. Fatemur quidem Euſebium ipſum in Chron. ad An. 1580. omnes æquè Libros Macchabæorum è Canone, quantùm apparet, expunxiſſe; obſervat enim, Divinas Scripturas ſub Nehemia finem habuiſſe; & quæ deinde ſuccedunt, deſompſiſſe ſe ex Macchabæis, Joſepho, & Africano. Philoſtorgius Hiſt. lib. 1. cap. 1. apud Photium, primum quidem Macchabæorum expreſsè recipit; ſecundum pariter admiſiſſe videtur: tertium autem rejicit, portentoſum eum vocans, nihilque ſimile primo narrantem. Sed eſto portentoſus ſit; an propterea Scripturę contrarius? an repugnantia veritati hiſtoriæ, fidei, & morum continet? Tandem veteres quidam catalogi inter vetera Græca Monumenta D. Cotelerii (*c*) quatuor Libros Macchabæorum inter eos recenſent, qui *apud Septuaginta deſunt*.

c Vide *Coteler. Not. in Can. Apoſt. pag.* 117. 158. & 338.

Ex his omnibus ſtatuendum eſt, ancipitem aliquandiu hæſiſſe antiquitatem, num tertium Macchabæorum admitteret; quem deinde hodie uno conſenſu Græca & Latina Eccleſię ad apocrypha amandarunt; non quòd fictam aliquam hiſtoriam contineat, ſed quòd à Divinarum Scripturarum authoritate excidat.

Neque commemorandum mihi in pręſentia, Librum hunc plerumque Latinos fugiſſe; à quibus nunquam, quantum ſcio, laudatur; & in Mſs. omnibus æquè ac in veteribus Bibliis impreſſis deſideratur. Paruit Liber primùm in Frobeniana A. 1538.

Scriptum à Grotio creditur Opus paulò poſt Eccleſiaſticum (*d*) à Jeſu filio Sirach digeſtum; inſcriptum autem titulo tertii Macchabæorum, quòd poſt duos priores apud Chriſtianos innotuerit; quibus tamen minor fuerit hujus, quàm illorum authoritas. Elegans eſſe Opus, ſed parùm cognitum Joſephus Scaliger (*e*) animadvertit. Stilus tumet, Tragœdiarum non abſimilis, cæterùm ſublimis eſt in ſententiis, pius pariter & cultus. Supereſt Syriaca quædam Verſio minùs accurata. Porrò Lucubrationem hanc Gallicis literis tradere, quod à nullo adhuc factum ſit, optimum factu adjectis adnotationibus duximus.

d *Grot. in hunc Librum.*

e *Animadverſ. in Euſeb. Chron. p.* 527.

IN QUARTUM LIBRUM MACCHABÆORUM

PROLEGOMENON.

QUamquam apud veteres de quarto hoc Macchabæorum Libro ſermo occurrat (*a*), rarò tamen illo uſos maximè Latinos adeò conſtat, ut quid potiſſimùm Operis eo nomine ab illis deſignaretur, hodie fermè Eruditos lateat, & in omnibus æquè Bibliis Latinis ne inter Apocrypha quidem appareat. Quin & ejus memoria jam inde à pluribus annis obſolevиſſe, atque inter deperditos deploratoſque Libros habitus fuiſſe videtur.

a *Athanaſ. in Synopſ. Syncell. Philaſtr. alii plures. Vide Coteler. not. in Canon. Apoſt. pag.* 117. 218. 338.

Cum Sixtus Senenſis (*b*) in Mſ. quoddam Græcum incidiſſet, ad Bibliothecam Sanctis Pagnini apud Dominicanos Lugdunenſes ſpectans, inveniſſe ſibi quartum Macchabęorum ita perſuaſit, ut in ſocietatem erroris vulgò Eruditos adduceret. Poſt aliquot indè annos incendio abſumi Bibliothecam illam contigit (*c*), unàque intercidit Codex facilè unicus, cum neque Lugduni, neque alibi uſpiam geminus alter unquam inventus ſit. Plena ejus rei cognitio fruſtrà alias ſperabatur, nec de ejus amiſſione alia ſupererat ſolandi Eruditos ratio, niſi quòd hiſtoria Sacerdotii Joannis Hircani (hanc enim exhibebat Mſ. Opus) ſatis exactè à Joſepho deſcripta Antiquit. lib. 13. haberetur.

b *Sixt. Senenſ. Biblioth. l.* 5.

c *Ita Selden. de ſucceſſ. in Pontif. ex Poſſevino.*

Cùm verò poſt aliquot annos D. le Jay in Polyglottis Pariſienſibus hiſtoriam Arabicam Macchabæorum poſt Regnum Seleuci filii Antiochi Magni uſque ad tempora Jeſu Chriſti continuatam, & ex Gręco, uti quidem apparet, adornatam vulgaverit, nacti ſibi in illa quartum Macchabæorum tanto temporis ſpatio deſideratum Eruditi ſibi viſi ſunt. In illud planè Arabicum Exemplar omnia quadrant, quæ Sixtus Senenſis in Græco ſuo animadvertit; utriuſque narratio ab illis ver-

bis

Digitized by Google

bis orditur: *Conſtituerat Simon, ipſo vivente, ducem filium ſuum Jochanan, id eſt Joannem, dare &c.* Quare P. de la Haye idem Opus Latinè redditum in ſuis *Bibliis maximis* dare ſub titulo quarti Macchabæorum operæ pretium duxit.

Porrò Sacerdotium Hircani hiſtoriam continet Judæorum 29. vel 30. vel 35. annis continuatam, neque enim ſatis in ea re convenit (*d*). Hujus diſſidii in cauſa eſt, quòd alii Regni ipſius exordium ducunt à communicata illi à Simone parente Reipublicæ adminiſtratione, miſſoque per oras Palæſtinæ Præfecto finibus Judeæ defendendis; cum interim alii ab obitu ejuſdem Simonis Regnum ipſius ducendum putent. Lucubrationem iſtam nos adnotationibus nonnullis illuſtratam Gallicis literis traditam damus; quanquam alioqui habemus perſuaſum, abeſſe illam plurimùm à quarto Macchabæorum, quemadmodum infra adductis argumentis fiet planius. Damus autem Gallicè non totum Arabicum Scriptum à D. Le Jay vulgatum, ſed omiſſis 59. prioribus capitibus, & 32. poſterioribus; illud tantummodo retuliſſe contenti, quod olim Sixtus Senenſis pro quarto Macchabæorum uſurpavit. Totum Gallicè vertit D. Baubrun, impreſſumque legitur in tertio volumine Bibliorum Gallicanorum Pariſiis apud Deſprez. Commodum autem ſibi ducent Lectores, ſi totam hìc hiſtoriæ ejus ætatis ſeriem nanciſcantur.

d *Vide Uſſer. ad A. M.* 3898.

Scriptum primò Hebraicè Opus intelligimus, cùm in guſtu, periodis, & phraſibus Hebræum ſapiat. Paria in ſuo Græco Exemplari Sixtus Senenſis animadvertit; & indolem omnem Hebraicam Arabicus ſervavit. Textus Originalis Hebræus idem erat facilè ac Commentarii de Sacerdotio ſingulorum Pontificum ſcripti. Poſt captivitatem enim Babylonicam idem mos ſub Sacerdotibus Summis ſervatus, qui olim ſub Regibus, in publicas nempe Tabulas redigendi quæ majoris momenti ſub illis acciderant; quemadmodum ex primo Macchabæorum intelligimus (*e*). Ex his fontibus hiſtoriam hauſit Joſephus, poſt Macchabæorum ætatem uſque ad Regnum Herodis Magni continuatam. Author, de quo modò, ſeù potius Arabicus ejuſdem hiſtoriæ Interpres, vel ſi mavis Græcus, ex quo verſionem ſuam Arabicus adornavit, ſeriùs, & non niſi poſt everſionem ſecundi Templi à Romanis florebat. Obſervat ille, Idumæos ab Hircano ſub jugum ductos religionem Judaicam uſque ad everſionem ſecundi Templi retinuiſſe (*f*). Samariam plerumque *Sebaſten*, & Sichem *Neapolim* vocat; quæ ſanè nomina diu poſt Hircanum obtinuerunt.

e 1. *Macc.* 16. 24. *Ecce hæc ſcripta ſunt in Libro Sacerdotii ejus, (Joannis) ex quo factus eſt Princeps Sacerdotum poſt patrem ſuum.*

f *Vide* 4. *Macc.* 2.

A' Joſepho in pluribus diſcrepat; ubi cùm *Hircani* nomine plerumque appellat, qui Joſepho & primo Macchabæorum *Cendebæus* nuncupatur (*g*); hiſtoriam latentis in ſepulchro Davidis theſauri aliter ac Joſephus enarrat (*h*). Regis titulum à Senatu Romano conceſſum Hircano tradit (*i*); numerum Senatorum Romanorum ad 320. determinat [*k*]; tres tantùm liberos Hircano tribuit [*l*], Joſephus quinque. Milites Syros & Ægyptios plerumque nomine Macedonum appellat; ſicut & quem nos montem *Garizim*, ille montem Jezabel. In exitu verò hiſtoriæ quædam notat, quibus ſcribere ſe diu poſt primum Operis Authorem prodit (*m*). Namque poſt narratas tres illas potiſſimas Judæorum ſectas, quæ ſub Hircano emerſerunt, addit de *Haſdanim: Nec meminit Author Libri inſtitutum ipſorum, ſed quatenus hoc dicitur ex nomine; incumbebant enim iis operibus, quæ ad præſtantiores virtutes accedebant.*

g 1. *Macc.* 15. 38. & 16. 1. 4. 8.
h 4. *Macc.* 2.
i 4. *Macc. cap.* 3.
k *Ibidem.*
l 4. *Macc. ult.*
m 4. *Macc.* 6.

Negocium facit, an Liber iſte quartus Macchabæorum habendus ſit. Obſtat ſilentium Græcorum, & Latinorum, qui neglexiſſe Opus, atque in ſitu & oblivione reliquiſſe videntur; nec ſanè ulla ejus rei memoria ſupereſſet, niſi tradentibus Arabibus haberemus. Adde, Veteres quartum Macchabæorum laudantes nunquam Opus ita deſignaſſe, ut ipſiſſimum eſſe cum hac hiſtoria inſinuent. Tandem affirmandum nobis ſuſcipimus, Veteres illos, qui Opus præ manibus habebant, noſtrum hoc ne noſſe quidem unquam; quare duo hæc Scripta inter ſe credimus diſtinguenda. Euſebius (*n*), & S. Hieronymus (*o*) poſt productam uſque ad exitum Simonis hiſtoriam, è primo Macchabæorum derivatam, de filio ipſius Hircano narrandum ſuſcipiunt, quarto hoc Libro ne indicato quidem. Idem Euſebius, Sulpicius Severus, Cedrenus, aliique plures (*p*) de *Hircano* ſermonem habentes, ejus nominis rationem derivant ex *Hircanis*, quos populos ille prælio fudit in expeditione Antiochi Sidetis, cùm nempe Regem illum in Perſidem proficiſcentem comitaretur; quæ ſanè repugnant teſtimonio Scriptoris hujus Libri, inditum viro nomen è devicto *Hircano*, quem nos *Cendebæum* appellamus, tradentis.

n *Euſeb. Demonſtr. lib.* 8. *cap.* 2.
o *Hieron. in Dan.* 9.
p *Vide Euſeb. in Chronic. Sulpit. Sever. lib* 2. *hiſt. Cedren. alios Antiquos & Recentes apud Jul. Scalig. not. in Euſeb. Chronic.*

Alius igitur quærendus eſt quartus Macchabæorum Liber, quem ipſiſſimum credimus cum Lucubratione Joſephi, inſcriptâ de *Imperio rationis*; cujus Operis argumentum eſt rationis imperium ſupra paſſiones aſſertum, quo pietas juvatur, nihilque eſt tam difficile, cujus felicem exitum ratio non inveniat. Pleraque Græcorum Bibliorum Mſs. hunc Librum tribus aliis Macchabæorum continuant [*q*]. In nonnullis is legitur præfixus titulus: *Joſephi de Imperio rationis, ſive quartus Macchabæorum*; in aliis verò tantùm: *Quartus Macchabæorum*. In Bibliis Græcis Baſileenſibus Hervagianis 1545. & Francofurtenſibus Wechelianis A. 1597. poſt tres priores Macchabæorum Liber iſte ſubjungitur, adjecto titulo: *Liber Joſippi in Macchabæos*. Vetus Mſ. laudat D. Cotelerius (*r*), in quo Macchabæorum quartus inſcribitur: *De imperio rationis*. In Bibliothecâ Regiâ (*s*), & Coiſlinianâ (*t*) quædam extant ejuſdem Joſephi Operis Mſs. quarti Macchabæorum præfixa titulo. Neque alium quartum Macchabæorum novit Philoſtratus (*u*), qui Opus illud Joſepho Hiſtorico vindicat; quemadmodum etiam Eu-

q *Vide not. Combefis in Joſeph. lib. de Imperio rationis.*
r *Coteler. not. in Canon. Apoſt. p.* 339.
s *Manuſcript. Bibliot. Reg. n.* 1875.
t *Coiſlin. Mſs. duo.*
u *Philoſt. hiſt. Eccleſ. noſtro.*

x Euſeb. hiſt. Eccleſ. l. 3. c. 10.
y Hieron. de Scriptor. Eccleſ. & lib. 2. contra Pelag.
z Chryſoſt. hom. 2. in SS. Macchab.

Euſebius (*x*) & S. Hieronymus (*y*). S. Gregorius Nazianzenus Orat. de Macchab. S. Ambroſius lib. 2. de Vita beata cap. 10. 11. 12. & S. Chryſoſtomus in elogiis ſuis de Sancto ſene Eleazaro, & ſeptem fratribus Macchabæis non obſcurè ex eodem Joſephi fonte hauſerunt (*z*). Marius Victorinus Africanus, qui Romæ ſub Conſtantio florebat, hunc eundem Librum carminibus adſtrinxit; ſed ille liberiùs aliquanto excurrens, plura de ſuo adjecit. Vide tom. 4. Bibliot. PP. pag. 297. &c. Ex his omnibus facilè in eam ſententiam deſcendimus, quartum Macchabæorum à Veteribus laudatum, ipſum eſſe Joſephi Opus de Imperio rationis.

a Heb. 11. per totum.
b Rom. 5. 15.

Author hujus Operis in ſententiam Stoicorum deſcendiſſe viſus eſt, apud quos mira de prærogativis virtutis humanæ, & rationis, qua ſolâ præſtari omnia potuiſſe defendebant; ſed hæc omnia in unam tantùm fidem (*a*) Dei gratia fultam (*b*) quadrare, Religione Chriſtianâ docente diſcimus; ſi quid enim boni ſupernaturalis, ſi quid ſancti præſtamus, id unicè fidei, gratiæ & charitatis merito accepto referendum eſt; quibus amotis nunquam eò adniti poſſumus, ut Deo placeamus. Robur & virtutem Martyrum Macchabæorum potiſſimùm fidei accepto referendam ſuadet Apoſtolus 11. 3. *Per fidem vicerunt Regna &c.* Aliud Stoicorum dogma, quod adoptaſſe Author videtur, æqualitas eſt criminum; ita enim loquentem inducit ſenem Eleazarum cap. 2. *Sive in parvis, ſive in magnis peræquè eſt prævaricari.* Dogma iſtud æquè & in veram Religionem, & in rationem pugnat. Inſinuat alibi, & ſine ambagibus, natorum animas è parentibus derivari (*c*), juxta ſatis receptam apud Veteres opinionem, nec ſatis è mentibus quorundam Patrum excuſſam, hodie tamen è Scholis prorſus eliminatam. Totam autem rem geſtam conſtituit Jeroſolymæ ſub ipſis Antiochi oculis; quod non ſatis in ſecundo Macchabæorum exprimitur.

c Cap. 2. & cap. 12.

d Confer 2. Macc. 2. 3. 7. 8. cum c. 1. hujus Libri.

In eo tamen fidei ſecundi Macchabæorum apertè repugnat, quòd miſſum à Seleuco Nicanore tradit Apollonium Præſidem Syriæ, & Phœniciæ ad ſacrum Ærarium expilandum (*d*), cum non Apollonium habeat Textus Macchabæorum, ſed Heliodorum; nec *Seleucum Nicanorem* ſive *Nicatorem* primum inter Seleucidas, ſed *Seleucum Philopatorem*, inter illos Reges ſeptimum. Errat pariter intolerabiliùs (*e*), cum Antiochum Epiphanem Seleuci filium ſtatuit, frater enim erat natu minor.

e 4. Macc. 2.

Indignam tanto Rege mentem Davidi imputat; quippe quem conſtituiſſe apud ſe dicit nullâ adactum neceſſitate, nunquam ſe ſitim, qua dirè excruciabatur, levaturum, niſi certi cujuſdam fontis aquâ epotâ (*f*). Nihil tale in Libris Regum;

f 4. Macc. Præfat.

g 2. Reg. 23. 14. 15.

legimus enim ibidem (*g*), David ſiti adactum obiter tantùm indicaſſe, gratum ſibi futurum, ſi aquam è ciſterna Bethel potare daretur; qua Regis voluntate intellectâ, tres viri fortiſſimi apertâ ſibi per media Philiſthæorum caſtra viâ hauſtam lympham ad Regem detulerunt. Peccat etiam in ea referenda hiſtoria Author, cum duos tantùm non tres viros fortiſſimos notat; cum etiam aquam illam diutiùs conquiſiviſſe viros illos affirmat; ac tandem in mediis hoſtium caſtris inveniſſe teſtator.

h 4. Macc. Præfat.
i 4. Macc. cap. 16.
k 4. Macc. ibid.

Confundit etiam alio in loco (*h*) annum ſabbaticum cum anno Jubilæi. Errat, cum Antiochum ſæviſſe Judæis poſt occiſum Eleazarum ſeptemque fratres (*i*), & cum ſuſceptam ab eo Principe in Perſidem expeditionem dicit (*k*); fidem ſuperat ingens pecuniarum ſumma à Jaſone ad Seleucum miſſa, quam enumerat ad 3660. talentorum, monetæ noſtratis 5781.3904. librarum circiter; unde nam tantum pecuniæ Jaſoni? Patrem (*l*) ſeptem fratrum Macchabæorum apud illum quidem, non autem in Libris Canonicis legas; ſicut & ſeptimi fratris ſupplicium matriſque ille ſolus refert. Fruſtrà apud Moyſem quæras, quæ de Angelo exterminatore Iſraelitarum caſtra igne abſumpturo (*m*), niſi opportunè interceſſiſſet cum thymiamate Aaron, narrat (*n*). Eadem inſinuaſſe videtur Apoſtolus 1. Cor. 10. 10... Nihil hîc ego de ſtilo turgido, & longè petitis figuris affectato; quorum tædium & in orationibus prolixitatem nemo ex Lectoribus non ſentiet. Hæc facilè vitia in cauſa fuerunt, cur ad Apocrypha Opus rejiceretur. Joſephum illius Authorem fuiſſe vix in animum induxerim; neque enim ineptiis hiſce & erroribus par eſt Scriptor inſignis (*o*); qui in alienis Scriptis laudandis minimè parcus, de Scripto iſto ne verbum quidem habet. Stilus & cætera omnia ejuſdem Operis aliena ſunt à tanto Hiſtorico; ut illius nomine famam Operi ſuo conciliare voluiſſe Author videatur.

l 4. Macc. cap. ult.
m 4. Macc. 4.
n Num. 16. 46.
o Grotius in Luc. 16. 10. abjudicat hoc Opus à Joſepho Hiſtorico.

Pluries recuſus eſt *de Imperio rationis* Liber. Legitur in Collectione Operum Joſephi, & in Bibliis Græcis nonnullis. Vetus Latina Verſio à Rufino adornata ejuſdem eſt cum cæteris illius Authoris indolis & ſaporis, ut correctionem & diligentiam deſideret. Liberiùs vertit Rufinus & liberrimè Eraſmus, qui paraphraſim ſuam non ex Græco ſed ex Latino Rufini adornavit. Altera vulgata eſt Verſio Cornelii à Lapide; altera P. Combefis, quæ poſtrema ad literam eſt magis & exactior. Verſio Gallica D. Andilli elegantiſſima eſt; nos quantum fieri potuit, noſtram hanc literę tenaciorem reddimus. Notæ rariores ſunt, quòd perſpicuus ſit textus, & Commentarii loco Præfatio habeatur.

IN

Digitized by Google

IN UNIVERSUM PSALMORUM LIBRUM
PROLEGOMENON.

I.

Elogium Pſalmorum, præſtantia, & utilitas.

UNiverſa licèt Scriptura, *Divinitùs inſpirata utilis ſit ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia* (a); plus tamen aliquid contuliſſe Deus benedictionis & virtutis Divinę in Pſalmos viſus eſt. Sacer iſte Liber, tanquam uberrimus vitę fons, ſalutares ad omnia vitæ commoda aquas largus effundit. Totus veluti ſummam omnium, quę in Scriptura continentur, utilium complectitur: *Pſalmorum Liber quæcumque utilia ſunt ex omnibus, continet*, ait S. Auguſtinus (b). Veteres in illo hiſtorię ab ipſo Mundi exordio, Leges à Deo hominibus datæ, exempla Sanctiſſimorum Patriarcharum, de adventu Meſſię, vocatione Gentium, Eccleſię conſtitutione oracula; uno verbo *communis quidam doctrinæ theſaurus eſt, apertè ſingulis neceſſaria ſubminiſtrans*, ait idem Pater ibidem. Dolore opprimeris? relevat; perplexitatibus angeris? dubitationes omnes ſubducit. Vulneratę menti & altè licèt ſauciatę pharmacum eſt, inveteratis quibuſque ulceribus ſanandis prę́ſentiſſimum. In tędio, in dejectione animi, in metu omne ab illo ſolatium, robur omne & virtus ſuaviter blandèque ſuppeditantur. Id enim Divino Providentię conſilio factum eſt, ut dulci eloquentię & poeſis ſapore conditę veritates traderentur, quò delicias ſimul cum pharmaco potarent Lectores; inſtar Medici ſapientiſſimi, qui utili dulcia miſcens, crateris lymbum, quo remedium porrigit, melle circumlinit.

Omni hominum ætati, omnium aptæ ſtatui, & conditionibus remedia exhibentur in Pſalmis. Lapideâ firmitate contumacia corda tanguntur, & in fluenta lacrymarum Pſalmorum lectione reſolvimur. Si quando cantandos ſive meditatione verſandos Pſalmos ſuſcipimus, adſiſtere nobis Angelorum choris videmur, ait S. Chryſoſtomus (c). Nulla Libri utilior lectio, nulla omnibus aptior. *In hoc Libro*, ait Caſſiodorus (d), *ſpiritualis Bibliotheca inſtructa eſt*. Additque mel eſſe dulce, vividum lumen, patentem & inexhauſtum theſaurum, Librum ſuperno lumine radiantem, veritatum fontem, vas cœleſtis liquoris, hortum delicatiſſimorom fructuum.

Lex docet, ait S. Ambroſius Præſat. in Pſal. hiſtoria inſtruit, futura reſerat, prophetiâ impii redarguuntur, moralis ſuadet; *In Libro Pſalmorum profectus eſt omnium, & medicina quædam ſalutis humanæ*. Jure meritoque appellaretur *Dei laus, plebis laudatio, ſermo univerſorum, vox Eccleſiæ, fidei canora confeſſio*. In Pſalmis, ait idem Sanctus, omnia ſimul Religionis meæ teſtimonia percurro, omnia Prophetarum oracula; per ſingula diſcurro adventûs & reſurrectionis Jeſu Chriſti argumenta. Vitare peccata inſtruor, neo pœnitentiam deprecare. Tanti Principis unà ſimul & vatis exemplo, ne in crimina proruam, retineor; ad criminis jam admiſſi confeſſionem urgeor, & lapſus jam in peccati barathrum relevor.

Præter hæc ſuavia cordium blandimenta, quibus illę tantùm animæ tanguntur, quæ ædificationem, & Religionis pabulum in Pſalmis quærunt, alia ſunt etiam ad eorum guſtum, qui amœnioribus & elegantioribus delectantur. Inter ſapientiſſimos æquè ac doctiſſimos Scriptores ſatis convenit, ingenuæ & minimè fucatę eloquentiæ exemplar in Pſalmis prę́ſerri; neque enim grandia deſunt & ſublimia, non pathetica & blanda; non delicatæ & ſimul expreſſivę loquendi phraſes; omnia argumento apta, & perfectę totius generis eloquentiæ exemplaria. In moralibus verò diſciplinis tradendis quid juſtius, quid magis purum abſolutumque? Tenerrimę pietatis ſenſus delicatos, & verè divinos inſpirant; abdita quæque & maximi momenti Religionis myſteria pandunt.

Tandem, ut verbis S. Ambroſii utar, *certat in Pſalmo doctrina cum gratia; ſimul cantatur ad delectationem, diſcitur ad eruditionem*. Jam inde à Davidis ad noſtram uſque ętatem Pſalmorum lectio in deliciis piarum animarum habetur; inſonant quotidie Pſalmorum cantilenis Domini Templa; nec ab exordio Religionis ad noſtra uſque tempora adhuc ceſſatur. Nullum aliud orationum exemplar perfectius poſteris ſuis tradendum ſibi Apoſto-

a 2. *Timot.* 3. 16.

b *Auguſt. Præfat. in Pſal. Vide & Ambroſ. Præfat. in Pſal. n.* 4. *& Baſil. item Præfat. in Pſal. Athan. Ep. ad Marcellin.*

c *Vide Chryſoſt. in Pſal.* 137. *& Auguſt. Præfat. in Pſal.*

d *Caſſiod. Præfat. in Pſal. ſparſim.*

li reputarunt; nihil ad inſtructionem ſolidius propoſuerunt, quàm quod ipſe Dei Spiritus è corde Regis omnium ſanctiſſimi expreſſerat. In illud autem conſilium eò libentiùs venerunt, quòd in uno hoc Libro ſingulis apta perſonis & ſtatibus, quę maximè deſiderari poſſunt, colliguntur. Sive etenim Dei ſummi Judicis miſericordia imploranda, ſive laudes in majeſtatem & potentiam Dei congerendæ, ſive gratiarum actiones ſolemnes præſtandæ, ſive Dei auxilium in bello vel in morbo atque calamitate implorandum; ſive inſtruendus deducenduſve ad fidem, corrigendus reprehendenduſque populus; tot ſimul omnibus unus Pſalmorum Liber ſufficiet.

Hinc obſequium Fidelium in Divina illa cantica, ardor, quo ad Sanctum illud ſtudium ferebantur. Lex erat ſingulis Epiſcopis Eccleſiaſticis & Monachis propoſita, ut Pſalmos memoriter addiſcerent (e); plures etiam vel Laici ſuppetebant, qui Pſalmos in Eccleſiis, in ædibus, in itinere, operi incumbentes, in menſa, in agro cantitarent (f). Nec fœminę, quamquam alioqui ne in Eccleſiis loquerentur ab Apoſtolo prohibitæ, ab eo privilegio excludebantur, nil in cantandis Pſalmis ſuas virorum vocibus miſcerent. Cœpta dies & abſoluta, & nondum à Pſalmorum recitatione ceſſatum. *Cum Pſalmus legitur*, ait S. Ambroſius (g), *ipſe ſibi effector eſt ſilentii*. Ignoraverint licèt Fideles è populo vel ipſa quandoque Sacrorum quorumdam Librorum nomina, qui tamen Pſalmos vel aliquos ſaltem memoriter non recitaret, nemo erat, ait S. Chryſoſtomus in Iſaiæ cap. 5. & Theodoretus Prolog. in Pſal. Manè ſurgentes cantitabant Pſalmum 62. *Deus Deus meus, ad te de luce &c.* veſperis Pſal. 140. *Domine clamavi ad te, exaudi me &c.* quibus proinde Pſalmis inditum nomen, *Pſalmi quotidiani*.

Euſebius Pręfat. in Pſal. & Theodoretus item Præfat. in Pſ. Pſalterium tanquam primum poſt Moſaicos inſpiratum Librum, ordine temporum ſervato, habuerunt; ex quo diviſum in quinque partes Librum, veluti novum Pentateuchum, aliqui ſuſpicantur. Quæ tamen in eo Libro exponitur doctrina multò, quam ſcientia Legiſlatoris Hebraici, ſublimior eſt. Oſtendit enim David, ait Euſebius, nulla eſſe ſacrificia, novamque colendi Dei per laudes & cantica Religionem inducit. Ex eo tandem Libro crebriora pro aſtruenda Religionis Chriſtianę veritate argumenta Jeſus Chriſtus, & Apoſtoli deduxerunt.

e *Vide Gregor. Mag. lib. 4. Ep. 45. lib. 8. Ep. 34. lib. 12. Ep. 6. Hieron. 4. ad Ruſtic. Ep. 8. & 18. alios paſſim. Vide Ferrand. Præfat. in Pſal. c. 2.*

f *Ambroſ. Præfat. in Pſal. Certant clamare ſinguli, quod omnibus proficit. Domi Pſalmus canitur, foris recenſetur &c. Et in Hexaem. lib. 5. cap. 12. Quis enim ſenſum hominis gerens, non erubeſcat ſine Pſalmorum celebritate diem claudere?*

g *Ambroſ. Præfat. in Pſal. n. 9.*

I I.

Nomen Pſalterii, & diviſio. Ordo Pſalmorum inter ſe.

Liber Pſalmorum inſcribitur in Hebręo *Sepher tehillim*, *Liber hymnorum* vel *laudum*, quòd ſcilicet ſanior eorum pars & auguſtior laudes Dei proſequatur; auguſtior, inquam, cæteri enim querelas ærumnoſi vel pœnitentis vel intimo dolore ſauciati animi exprimentes Pſalmi, multò prioribus illis concedunt. Apud Græcos eſt *Pſalterium* ſeu *Liber Pſalmorum*, quod etiam in noſtris Bibliis Latinis nomen ſervatum eſt. Porrò *Pſalterium* muſicum eſt inſtrumentum, alibi à nobis deſcribendum; ejus nominis etymon, ſicut & *Pſalmus*, deducitur ex Græco *pſallo*, inſtrumentis cano. In Evangelio ſub hoc titulo laudatur (a): *Liber Pſalmorum* ſive *Propheta* (b). David enim Author Pſalmorum potiſſimus, Propheta ob excellentiam appellatur.

Totum Pſalterium in quinque partes diſtribui, recepta eſt apud Hebræos conſuetudo; quod ab antiqua traditione tenere illos ex facta illius apud PP. mentione conſtat (c). Probat S. Gregorius Nyſſenus Tract. 1. in Pſſ. cap. 5. & vetuſtiſſimam agnoſcit S. Epiphanius De menſuris num. 5. nec rejicit Euſebius, S. Ambroſius, & Pſeudo-Hieronymus Comment. in Pſſ. Servari illam in Originali Hebræo & optimis Græcis Exemplaribus teſtatur Euſebius; & S. Ambroſius reſutandam cenſet illorum ſententiam, qui diviſionem hanc reprobant, eo quòd in Scriptura de Pſalterio veluti de Libro ſingulari agatur. Sed eâ potiſſimùm ratione reprobandam dijudicant S. Hilarius Præfat. in Pſſ. genuinus S. Hieronymus (d), & S. Auguſtinus (e); nec inter ſe minùs Interpretes noſtrates committuntur; laudant enim alii, & tamquam ab ipſis Pſalmorum Collectoribus inductam commendant (f); alii recentiorem eſſe ætate Apoſtolorum (g), nulliuſque propterea authoritatis contendunt. Res eſt tamen nullius momenti, cum omnes ad arbitrium invectam, nec ex ordine temporum rerumve connexionis petitam conveniant. Sola eſt enim Lectorum ratio habita, ut ſcilicet longioris Libri tædio factâ diviſione levaretur.

Quod autem maximè inſinuare poſſet, diviſionem illam ab ipſis Pſalmorum Collectoribus inductam fuiſſe, illud eſt, nimirum ſingulos Libros eâdem concluſione verborum terminari, quæ de induſtria adjecta videretur vel ab Eſdra, vel à Patribus Magni Synedrii, quorum authoritate certus Librorum Canonicorum numerus definitus eſt. In hanc ſententiam convenit Muis ad Pſ. 11. aliique nonnulli. Cęterum in recenſione omnium ſimul Sacrorum Librorum tum apud Hebræos, cum apud Chriſtianos, Pſalterium tanquam unicum Librum, etiamſi in quinque diſpeſceretur partes habitum eſſe conſtat.

Quicumque ex Patribus Latinis hanc Pſalterii in quinque Libros diviſionem rejiciendam cenſuerunt, aliam ſibi invehendam non minùs ac priorem illam arbitrariam duxerunt. Totum illi Librum in tres partes, ſingulis Pſalmorum quinquagenis conſtantes, diſtinguunt; quam Pſalterii diviſionem non oſcitanter, ſed maturè & conſultò à Septuaginta invectam S. Hilarius autumavit; namque, ait, in ſingulis quinquagenis, Sanctiſſimis illis viris conſilium fuit, ut ordinem à nobis in-

aſſe-

a *Luc. 20. 40.*

b *Matt. 13. 35. Quod dictum erat per Prophetam. Et 27. 35. Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam.*

c *Euſeb. Hieron. Hilar. Amb. in Pſal. 9. Item Euſeb. in argumento Pſal. & in Pſ. 33. Caſſiodor. Præfat. in Pſal c. 2. Hieron. ad Marcell. & in Prologo galeato, & Epiſt. ad Cyprium.*

d *Hieronym. Præfat. in Pſal. ad Sophron. Vide & ad Cyp.*

e *Auguſt. in Pſal. 150. t. 4. par. 2. p. 1604. Vide & Caſſiodor*

f *Muis, Genebr. Syr. Arab. alii paſſim, maximè qui Hebræico Textui addicti ſunt.*

g *Natal Alexand. Diſſert. 24. Ferrand. Præf. c. 9. Du Pin Præf. n. 21.*

aſſequutione Beatitudinis & in progreſſu virtutum tenendum demonſtrarent: *Ex ratione ac numero beata illius noſtra expectationis* (*h*). Plura in eam diſtributionem ternariam obſervat, quæ ad guſtum alterius ætatis, non quidem noſtræ congruerent; nec equidem ſolida videntur & gravia. Myſterium in ordine Pſalmorum latens [latere enim aliquod arbitratur] numquam aſſequi valuiſſe ſe S. Auguſtinus in Pſ.150. profitetur; ſuſpicari autem non ineptè; tres illas quinquagenas ad vocationem, juſtificationem, glorificationem Juſtorum pertinere; priora enim quinquagena, ait, ad pœnitentiam hortantur; altera proximè ſuccedentia miſericordiam pariter, & judicium exhibent; poſtrema Dei laudes in Sanctis ſuis proſequuntur. Priores Pſalmos triſte plerumque argumentum tractare animadvertit S. Chryſoſtomus in Pſ.51. poſtremos verò ſolatii & gaudii plena argumenta verſare.

h *Hilar. Præfat. in Pſal. n.8. 9. 10.*

Verùm nullus erit arbitrariis animadverſionibus modus, quæcumque tandem diviſio induatur. S. Gregorius Nyſſenus (*i*) moralia plura in diviſione Pſalterii in quinque Libros proſequitur. Aliter res Genebrardo viſa (*k*), cui prior Pſalterii pars ex quadragenis conſtans circa triſtiora verſatur, omneſque illos Pſalmos Davidi tribuendos cenſet: ſuccedit altera pars 31. Pſalmos lætiores complectens & à Core potiſſimùm, quamquam & ab aliis Authoribus nonnullos, ſcriptos. Tertia Pſalmorum portio ex 17. conſtans ingenii Aſaph ut plurimùm fœtus, ingratum habet argumentum; gratius eſt quod Pſalmi 17. quartam conſtituentes partem, proſequuntur: pluribus illa Scriptoribus debetur. Quinta pars, quam totam dictaſſe Davidem credit, triſtia quandoque & læta pariter exhibet. Huic diviſioni exactior altera deſideraretur. Primus Liber juxta Hebræos clauditur in Pſalmo apud nos 40. ſecundus in 71. tertius in 88 quartus in 105. poſtremus cum Pſalterio terminatur. Quatuor prioribus Libris hæc in Hebræo clauſula inſcribitur: *Amen, amen*; in Latino: *Fiat, fiat*. Operæ pretium eſt animadvertere hanc in quinque Libros diviſionem apud Hebræos diutius in incerto vagatam; ut S. Hieronymi ætate adhuc eſſent inter Judæos, à quibus prorſus rejiceretur (*l*): *Nos*, ait ille, *Hebræorum authoritatem ſequuti & maximè Apoſtolorum .... unum aſſerimus Pſalmorum Volumen*. Kimchi ætate, duodecimo nempè ſæculo, res adhuc ſub Judice pendebat; quin recentiorem Hebraicum Codicem elegantiſſimè ſcriptum apud D. Præſidentem Meſme ſervari tradit D. Ferrandus (*m*), in quo ne veſtigium quidem hujus diviſionis apparet. Latuiſſe illam Origenem ſuſpicor, cujus fragmentum in fronte ſecundi Pſalmi exſcripſimus, quo in loco aſſerit, in Hebraicis Bibliis nullam Pſalmorum diviſionem, quin nec numeralem notam aliquam, puta 1. 2. 3. &c. inſcribi.

i *Greg. Nyſſen. in Pſal. Tract. 1. cap. 5.*

k *Genebr. in Pſal. 40. 15.*

l *Hieronym. Epiſt. ad Sophr. ſeu Præfat. in Pſalmos.*

m *Ferrand. Præfat. in Pſ. cap. 9. p. 88.*

Nec minus eſt inter Judæos & Chriſtianos diſſidium in ſecundariis eorumdem Pſalmorum diviſionibus; licèt enim utrique in 150. diſtribuant, non tamen in dividendi ratione conveniunt. Pſalmum 9. in geminos diſpeſcunt Hebræi. Pſalmum decimum à verſ.22. *Ut quid Domine receſſiſti longè &c.* exordiuntur; exinde verò numerus Pſalmorum à noſtro & Græcorum aberrans, unitate præcedit: qui illis eſt e.g. Pſalmus 20. nobis eſt 19. Pſalmum 113. *In exitu Iſrael de Ægypto &c.* in duos diſtinguunt, ad illa verba Pſalmum 114. exordientes: *Non nobis Domine, non nobis &c.* Hinc Pſalmo 114. Græcorum & Latinorum 116. Hebræorum reſpondet. Proximè ad noſtrum ordinem accedunt, cum duos Pſalmos 114. *Dilexi, quoniam exaudiet*, & 115. *Credidi propter quod &c.* in unum conſociantur. Tandem uno tantùm numero à noſtro ordine diſcrepantes, junctis pariter in unum duobus Pſalmis 146. *Laudate Dominum quoniam bonus* & 147. *Lauda Jeruſalem Dominum &c.* nobiſcum deinceps congruunt.

Hunc in Verſionibus ſuis ex Hebræo ordinem ſecuti Proteſtantes, non alterum quàm Judæorum in ſuis Operibus laudant. Diſtributionem Septuaginta Catholici præferunt; quanquam vetera Græca & Latina Exemplaria in diviſione duorum priorum Pſalmorum nonnihil diſcrepant; alia enim diſtinguunt, alia jungunt. Videſis quæ à nobis ante ſecundum Pſalmum diſputatur. Porrò hanc Judæorum in diviſione Pſalmorum rationem neque authoritatis habere plurimum nec vetuſtatis ex eo potiſſimùm deducitur, quòd Septuaginta Interpretes latuerit; & cùm vacuâ præjudiciis mente Pſalmi ipſi ſedulò in examen revocantur, ingenuè fatendum eſt, neutram diviſionem, ſive quæ apud Septuaginta, ſive quæ apud Hebræos, exactiſſimam apparere. Jurè illi quidem e.g. Pſalmum 9. in duos poſt verſ.22. diſtinguunt, cum novum exinde argumentum ſuccedat, nullo connexionis vinculo ad primum referendum; ſed minùs illi rem aſſecuti videntur in diviſione Pſalmi 113. ut in Commentariis demonſtravimus.

Accidit non rarò, ut unus Pſalmi contextus in tres diſtribueretur, quòd e.g. Alleluja, vel ſimilis aliqua clauſula interdum recurreret. Sæpè dividendo in plures partes Pſalmo unica fuit ratio, quòd in priori ejus parte ſermo ad Deum pro ejus ope in tribulatione impetrandâ dirigeretur; ac deinde veluti de impetrato ejus auxilio ſermo eſſet, & tandem eâ de re gratiæ agerentur; tot ſimul diverſa argumenta, timoris, doloris, ſpei, gaudii, actionis gratiarum in uno eodemque Pſalmo jungere incongruum viſum eſt. Sed quod illi incongruum, id omnibus Authoribus Pſalmorum familiariſſimum eſt, quemadmodum ex pluribus Pſalmis plura ſimul triſtia, ingrata &c. continentibus intelligimus. Conſule Pſs.3. & 6. & 17. & 21. & 53. ac noſtram Diſſertationem de Authoribus Pſalmorum, ſicut & Præfationem in Pſ.3.

Quæ de præpoſtera Pſalmorum diviſione affirmavimus, nonnullis adductis exemplis demonſtranda ſunt. Pſalmi 11. & 12.

& 13. tres videntur ex uno. Author qui Babylone captivus tenebatur, viocula ſibi à Deo ſolvi poſtulat; neque enim diuturniorem pateretur moram in medio populi doloſi, impii, & infidelis, divinarum poſt hæc promiſſionum ſpe confirmatur; unicè verò ejus miſericordiæ fidere ſe proteſtatur; iterum inde ad querelas io exordio Pſalmi 12. vertitur; iterumque ſpe ſibi auxilii Divini blanditor. Fuſiùs poſt hæc in Pſalmo 13. Babyloniorum ſcelera proſequitur, totumque Pſalmum claudens, futurum ominatur, ut Iſrael perfectam jam libertatem aſſecutus Dei laudes ingeminet.

Pſalmus 59. oratio eſt pro Rege expeditionem aliquam ſuſceptuio, ut proſper armis ſuis exitus impetretur; de recepta mox victoria io eodem bello gratiarum actiones aguntur. Io Pſalmo 20. Captivi Babylone verſantes unum Canticum in tres, nempè 25. & 26. & 27. diſtributum proſequuntur. Hujus argumentum vota ſunt Domum Dei quàmprimùm videndi; tum & de iniquitate hoſtium querelæ; propoſitum de frequentando Templo, & grati animi argumenta in illo præſtandi poſt ſolutam captivitatem; taodem veluti compos voti ſui factus Author, debitas gratiarum actiones exſolvit. Ejuſdem argumenti & temporis ſunt gemini Pſalmi 31. & 32. quibus Juſtorum ſelicitas multis exaggeratur; ad ingeminandas Dei laudes ſuadentur; tandem quid eorum ſtatus ab impiorum diſcrepet, ſub ipſis veluti oculis exhibetur. Morbo aliquo affectus ac tandem convaleſcens David, valetudinem ſimul Deum rogat, & pro obtenta gratiarum laudes exſolvit quatuor pariter Pſalmis 37. & 38. & 39. & 40. Filii Core poſt hoſtilem exercitum fuſum, ſolutâ jam Babylooicâ captivitate Canticum pangunt gratiarum actionis in Pſs. 45. & 46. & 47. Patriæ ſuę à Chaldæis everſę ærumnas deplorat Aſapb in Pſs. 78. & 79. In dedicatione ſecundi Templi vel mœnium Jeruſalem poſt ſolutam captivitatem gratiæ facilè referuntur perpetuo Caotico toto Pſalmo 95. & 96. & 97. & 98. eodem enim quatuor illi Pſalmi ſpiritu & argumento nectuntur. Pſalmi 112. & 553. uſque ad verſ. 9. ſolemni pompâ gratiarum actiones pro ſoluta captivitate celebrant; inde verò, nempè à verſ. 9. novum initur Caoticum per tres Pſalmos 214. & 155. & 156. decurrens, cujus amplioris carminis portio facilè ſunt Pſs. 112. & 513.

Ad permiſſam à Dario Hyſtaſpis reſtituendi mœnia Jeruſalem facultatem pertinent Pſs. 145. & 146. & 547. in cujus Cantici exordio agit Pſalmiſta de revocato edicto antea à Cyro conceſſo, mœnia nempè & Templum reſtituendi; ſuccedit dein ſermo de imbre à Deo immiſſo, cum populus interceptum opus reſumpſit; tandem in gratiarum actiones totus reſolvitur Author per Pſalmos 548. & 549. & 150 excurrens: prolixum ſanè Canticum, quod facilè in dedicatione mœnium Jeruſalem decantatum eſt. Tandem Pſs. 102. & 102. ac ſinguli deinceps uſque ad totum 107. ſunt etiam ampliſſimus Pſalmus gratiarum actionis, in quo primò Author, veluti ſi in ipſa captivitate ageret, ſermonem inſtituit; dein votorum compotem factum ſe à Deo, ejus miſericordiâ liberatum profitetur; ſuccedunt actiones gratiarum, nec ſine methodo; namque io ipſo veſtibulo, nempè in Pſalmo 502. laudes Divioorum attributorum, miſericordiæ, veritatis, & juſtitiæ exhibentur; in Pſalmo 103. Dei opera in ſcenam producta, Mundi creatio, & in vivis ſervata animantia; ſelectus poſt hæc Abraham ejuſque familiæ genus, auxilium à Deo Patriarchis præſtitum, Joſephi & Jacob in Ægyptum deſcenſus, Hebræorum ex ea regione Duce Moyſe egreſſus, iter per deſertum, ac tandem in Terram Promiſſionis introitus. Hæc ſumma Pſalmi 544. Tandem in Pſalmo 145. crimina ſua Author fatetur, veniam pro commiſſis à ſe & patribus ſuis deprecans; habere enim perſuaſum ſignificat, eorum omnium criminum merito tot inducta in Iſraelem mala, quæ ſolâ Dei miſericordiâ ſublata deinde fuiſſent, quemadmodum ipſe profitetur in Pſalmo 546. & 547.

III.

Author Collectionis Pſalterii. Numerus Pſalmorum.

QUis potiſſimùm colligendorum, & in ordinem digerendorum Pſalmorum Author fuerit, incertum. Eſdræ tribuit ſanior quà veterum, quà novorum Interpretum pars; ſed verbo tantùm opinionem illam affirmantes, de ratione etiam ſactæ hujus Collectionis non ſatis ſibi conſtare videntur. Afflatu Dei Eſdram univerſos ſacros Libros iterum ſcribendos ſuſcepiſſe Theodoretus eſt author (a); quare & Pſalmos Judæorum negligentiâ vel Babyloniorum impietate ſive amiſſos, ſive corruptos, iterum ab illo recenſitos autumavit. Scriptos tamen primùm Pſalmos à Davide credit, ſed ordinem, quem modò tenent, ab alio acceptum arbitratur. Idem, non aſſerto tamen, affirmaodum ſibi Euſebius cenſet [b], cui vel Eſdras, vel alius quiſpiam hujus Collectionis eſt Author; quanquam nullum ſervatum ab illo ordinem, ſed ut quiſque ſeſe offerebat, Pſalmum deſcripſiſſe credit. Ex veteri traditione receptum tenere ſe ducit S. Hilarius Prolog. in Pſs. Eſdram tumultuario opere Pſalmos collegiſſe: *Pſalmos incompoſitos, & pro Authorum ac temporum diverſitate diſperſos in Volumen unum collegiſſe ac retuliſſe*. Diſpoſitos eodem, quo à Patribus ſuis acceperant, ordine à viris ſapientiſſimis Judæis Philaſtrius (c) aſſeruit; eorum operâ ſervata ſacra illa Cantica è manibus adverſariorum & perſecutorum affirmans. Hos Collectores non Spiritu quidem Dei afflatos credit; ſed ſapientiâ quadam & probitate tanquam viros doctiſſimos & Sacerdotes. Eſdras Author

a *Theodoret. Præfat. in Pſ.*

b *Euſ. Pſ.* 65. *&* 86.

c *Philaſt. Her.* 78.

Digitized by Google

thor eſt Collectionis Pſalmorum juxta Pſeudo-Athanaſium in Synopſi. Genuinus tamen S. Athanaſius in Argumentis Pſalmorum [*d*] neminem deſignat; ſed Opus eſſe dicit veteris Prophetæ rerum Synagogę peritiſſimi, qui nullum ſibi temporum ordinem in ſua Collectione ſervandum cenſuerit. Favet pariter Eſdræ Beda Venerabilis. Huic Patres magnæ Synagogæ adjutores accenſent recentiores quidam Interpretes, qui ſententiâ ſuâ Opus ab eo digeſtum authenticum & Canonicum declaraverint. Receptam apud Judæos opinionem hanc de collectis ab Eſdra Pſalmis nullo ſe indicio deprehendere potuiſſe affirmat Munſterus; ſed vulgatam hanc eſſe illorum traditionem aſſerit, præter Euſebium (*e*) etiam S. Hilarius.

d *Argument. Pſ. in 2. tom. Collect. vet. PP. pag. 70.*

e *Euſeb. ad Pſal. 84. pag. 537.*

Non abs re tamen ſuſpicamur, plures eidem Operi, nec eodem tempore, laboraſſe, ut non niſi ſeriùs totum Pſalterium abſolveretur. Sub Ezechia quamdam Pſalmorum Collectionem obtinuiſſe facilè credimus; ſcriptum enim de illo legitur, cultum Domini in Templo reſtituiſſe, eam Pſalmos David juſſiſſe ad normam inſtrumentorum, quæ olim ſanctiſſimus Princeps in uſum Domini adhibenda ſtatuerat (*f*). Ex 3000. Pſalmis à Davide ſcriptis, 550. ſelectos ab amicis Regis Ezechiæ, cæteris aliis ſuppreſſis, affirmat Pſeudo-Athanaſius in Synopſi, quod tenere ſe dicit ex auctoritate Libri Paralipomenon, cùm tamen nihil tale eâ de re hodie ſuperſit. Porrò quantùm Ezechias ſtudii & diligentiæ in Sacris Scriptis piiſſimorum virorum & Prophetarum colligendis contulerit pluribus aliis exemplis intelligibus. Digeſtas ejus juſſu Sapientum ſententias (†), quarum pars in Proverbiis ſupereſt, ex Scriptura docemur. Nehemias Bibliothecam ſacram Jeroſolymis inſtruxit, in quam redacta Davidis Opera disertè legimus 2. Macchab. 2. 13. Ejus exemplum ſequutus Judas Macchabæus diſperſos bellorum, atque perſecutionum tumultu Libros colligendos curavit (*g*). Nec ſegniorem fuiſſe Eſdram credimus, redigendis ſcilicet in unum ſacris monumentis gentis ſuæ; cùm illius viri eâ in re ſedulitati Judæorum æquè & Chriſtianorum traditio, ſilente licèt Scripturâ, teſtimonium abundè reddiderit.

f *2. Par. 29. 25. &c.*

† *Prover. 25. 1.*

g *Ibid. verſ. 14.*

Quæ cum ita ſint, ſi minus ordinis in Pſalmis animadvertatur, non eſt cur vehementer miremur. Non enim curę erat Prophetis, ait S. Hieronymus in Jerem. cap. 25. *tempora conſervare, quæ hiſtoriæ leges deſiderant, ſed ſcribere quodcumque audientibus atque lectoris utile noverunt.* Negligunt plerumque Prophetę ordinem Chronologicum, ſolam Lectorum utilitatem, cui parùm temporum adſcriptiones conducunt, præ oculis habentes. Unde & in Pſalterio, addit idem S. Doctor, *malè quidam juxta Textum hiſtoriæ, Pſalmorum requirunt ordinem, qui in Lyrico carmine non obſervatur.*

Profectò ſi hujus Collectionis Authores ordinem quemdam ſive Chronologię, ſive rerum ſervandum ſibi propoſuiſſent, nunquam id commiſſum ab illis fuiſſet, ut bis iidem Pſalmi iiſdem penè vocibus variis in locis recurrerent; e. g. Pſſ. 13. & 52. Confer etiam Pſ. 10. ſive juxta Hebræum 11. & Pſ. 15. & 35. cum duobus illis jam expreſſis. Pſalmus 107. eadem repetit, quæ in fine Pſ. 56. leguntur, adjectis verſiculis 7. 8. 9. . . . . . 14. Pſalmi 59. Pſalmus 69. ferè totus repetitur in fine Pſ. 34. & 39. Tres priores verſiculi Pſalmi 30. totidem ferè verbis leguntur in Pſ. 70. 1. 2. 3. Unicum illud Canticum inſertum 1. Par. 16. 8. in duos Pſalmos diviſum eſt; ut Pſalmus 104. ex priori parte hujus Cantici uſque ad illa verba: *Nolite tangere Chriſtos meos*, conſtet; & Pſalmus 95. ab illis exordiatur: *Cantate Domino omnis terra*. Pſalmus 86. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis*, ex alterius Pſalmi ignoti portione derivatus videtur. Pſalmus 135. totam revocat priorem partem Pſalmi 134. adjectis ad ſingulos verſiculos: *Quoniam in æternum miſericordia ejus.*

Quicumque Collectionis hujus adornandæ conſilium inierunt, tanto illi in divina hæc carmina obſequio tenebantur, ut quæcumque veniebant in manus, hæc ſummâ fide deſcribenda curarint, nulli alteri rei intenti, quàm ut ſacrum à prophano diſcernerent. Cùm autem ipſi Divino Spiritu, uti credimus, afflarentur, illud facilè uſurpare potuerunt, ut quædam vel in fronte vel in calce quorundam Pſalmorum adderent; ut puta titulos & clauſulas quibus ſinguli quinque Pſalterii Libri terminantur; videlicet: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, à ſæculo & uſque in ſæculum: Fiat, fiat.* Potuit & illorum eſſe clauſula illa Pſ. 71. *Defecerunt laudes David filii Jeſſe*; ſicut & illa Pſ. 105. 47. 48. *Salvos nos fac Domine Deus noſter, & congrega nos de nationibus, ut confiteamur nomini ſancto tuo*; quę verba ſunt addita in fine Cantici è Paralipomenis deducti (*h*). Vide exitum Pſalmi 50. & noſtrum argumentum in eundem Pſalmum, ſicut & in Pſalmo 24. & 33. quædam enim adjecta in fine utriuſque hujus Pſalmi acroſtyci ſuſpicamur.

h *1. Par. 16. 34. 35. 36.*

S. Hilarius (*i*), cæterique ejus ſententiam de ordine Pſalmorum ſecuti (*k*) autumarunt, ordinem illum, quicunque tandem fuerit, in Pſalterio, totum Septuaginta Interpretibus ſeu vetuſtis collectionum Pſalmorum Authoribus tribuendum, qui certâ ſibi argumentorum & conceptuum ſerie propoſitâ, quorundam de induſtria ſedem, ut ſuo conſilio ſervirent, mutaverint. Ita Pſalmus 3. ad defectionem Abſalomi ſpectans de induſtria præponitur Pſ. 51. & 53. & 55. & 56. & 58. quos diu anteà ſcriptos conſtat. Pſ. 50. ad tempus ſuſcepti in Ammonitas belli pertinet, ordine tamen præcedit cæteros de perſecutione Saulis in Davidem.

i *Hilar. Prolog. Pſal.*

k *Vide Ambro. Apol. David. cap. 8. n. 41. Non tam ordinem ordini, quàm myſteriorum geſtis voluit convenire. Vide Origen. in Epiſt. ad Rom. lib. 3. cap. 3. p. 317.*

Si tamen Eſdras, vel Septuaginta ſeriem quandam ſive temporum, ſive rerum, ſive Authorum ſibi propoſuerunt, multùm illos à conſilio ſuo aberraſſe dubitaverit nemo. Ne integra quidem 15. ſive 20.

Pſal-

Google

Pſalmorum ſeries occurrit, qui omnes ad eundem Scriptorem, ad unum temporum aut argumenti ordinem pertineant. Quare aliam fuiſſe Collectionis bujuſce Authoribus mentem, quàm ut talem ordinem ſibi proponerent, apertiſſimè conſtat. Hujus verò ordinis ſi Authores Septuaginta teneamus; illis etiam tribuamus oportet Hebraicum eorundem Pſalmorum ordinem, cum idem ferè ſit utrinque; vel ſaltem illud conſequitur, ordinem illum Hebraicom, recentiori quàm Septuaginta Authori Hebræo probatum, è Septuaginta expreſſum fuiſſe, quod vix, ac ne vix quidem credimus.

Singularem de ordine Pſalmorum ſententiam Euthymius (*l*) ſequutus eſt; à primis enim hujus Collectionis Authoribus digeſtos juxta ordinem Solemnium, & temporom, quibus in Templo cantarentur, autumavit. Cùm tamen ordine ſibi ſuccedentes Pſalmi adeò parum congruere inter ſe deprehendantur, ſatis illud eſt argumenti, parùm cantandis in ſingulis Solemnitatibus Pſalmis ordinem illum contuliſſe. Apud Græcos in ſuis Liturgiis & deſtinatis in uſum Eccleſiæ Libris, vetus obtinet diviſio Pſalterii in 20. *Cathiſmata* vel *Seſſiones*; qui apud illos receptus mos Hebræis & Latinis incognitus, nec niſi Choro & cæremoniis Eccleſiaſticis Græcorum accomodatus eſt.

l *Prolog. in Pſ.*

Pſalmorum numerus ad 150. uti ſupra innuimus, apud omnes Hebræos pariter & Chriſtianos definitur. Nec niſi ut ſingulares videantur aliqui eum numerum ad 149. alii ad 147. reſtringunt (*m*): illi enim duos priores in unum conjunguot; hi verò myſticum numerum 147. annorum Patriarchæ Jacob ad Pſalmorum numerum referre voluerunt. Nec abs re crediderim fore etiam, ut numerus multò in anguſtius redigeretur, ſi omnes ad arbitrium diviſi Pſalmi jungerentur, & ſingulis ſua redderetur amplitudo. Sed res eſt nobis inpræſentia de receptâ, & Eccleſiæ uſu probatâ diviſione, qua certus 150. Pſalmorum numerus determinatur. Unus additur in pluribus Exemplaribus Græcis, & Latinis, ſicut & in Syriaco, & Arabico; ſed nunquam ille ſivè in Hebręo ſive in Canone Librorum Sacrorum receptus eſt. Vide noſtrum argumentum in eundem Pſalmum ad calcem Pſalterii.

m *Apud Hotting. Theſ. Philol. l. 2. Sectiom. 3. p 491.*

Legimus in Syriaco adjectos à nonnullis 12. Pſalmos; quos ille tamquam inutiles & nullius authoritatis rejiciendos arbitratur. Proximè elapſo ſæculo reperta in Bibliotheca Argentoratenſi Collectio Græca 18. Pſalmorum Hebraiſmis refertiſſima, & ſtilo non multùm à Septuaginta abhorrente; publici juris facta eſt à P. Ludovico de la Cerda Soc. Jeſu, ſub eo titulo: *Pſalterium Salomonis*; rebatur enim Editor potuiſſe ad eum Principem ſpectare, quem Scripturæ teſtimonio (*n*) ad 5000. carmina dictaſſe compertum eſt. Vulgò tamen aliter creditum, receptumque apud Eruditos, potuiſſe Opus ad Helleniſtam aliquem Græcam linguam & maximè ſtilum Septuaginta callentem pertinere. Porrò Operis hujuſce Author imitandos ſibi perpetuò, nec rarò exſcribendos veteres Pſalmos ducit opportunum, quorum ramentis Opus ſuum conflavit (*o*). Illud ſibi facilè conſilium propoſuerat, ut poſtremam Jeroſolymæ everſionem, rerum ſacrarum prophanationem, diſperſionem Judæorum deploraret, phraſibus & verbis mutuatis ex Pſalmis everſionem Jeroſolymæ per Chaldæos & captivitatem Babyloniam lugentibus. Minùs calluiſſe Hebræum ex eo intelligimus, quòd octavo Pſalmo titulum adſcribat: *Canticum Salomonis pro victoriis*; volens Græcos imitari, qui Hebræum *Lamnaſeach*, quod recentiores Interpretes reddunt, *muſicæ Præfectus*, tranſtulerunt *Victor*. Adde, nullum alium titulum minùs Salomoni quadrare, Principi, ſi quis alius, pacifico & nullis ſuſceptis bellis inclyto. Tandem quale, rogo, Pſalmiſtæ conſilium, qui Canticum Victoriæ daturum ſe in titulo pollicitus, nihil niſi querelas & luctus pro deſolatione Jeroſolymæ & exilio Judæorum in carmine proſequatur?

n *3. Reg. 4. 32.*

o *Vide in Pſalter. P. de la Cerda Pſſ. 1. & 8. & 9. & 11. & 12. & 13. & 15. & 16.*

Suſpicatur D. Ferrandus Opus illud facilè Authori Synopſeos compertum fuiſſe; quippè qui ſermonem de illo fortè habuerit, cùm Salomonis Pſalmos inter dubios Libros adſcribit [*p*]. Vix equidem nobis perſuaderetur, Collectionem illam, ſiquidem authoritatis aliquid obtineret, tandiu potuiſſe in tenebris & ſitu jacere, & à Sanctis Patribus manere illaudatam. S. Ambroſius in Præfat. in primum Pſalmum, aſſerendum ſibi cenſuit, ex omnibus Salomonis Canticis unum Canticum Canticorum ab Eccleſia probari. Et nos ultrò fatemur, primos Sacrorum Carminum Collectores ex pluribus ſibi propoſitis, ſelectos tantùm probaſſe, iis rejectis, quos oblivioni tradendos & indignos, ut ad poſteros transferrentur, eâ quâ præſtabant judicii diſcretione, reputarunt.

p *Ferrand. in Pſal. Præfat. cap. ult. ex Synopſ. Athanaſ.*

IV.

Authoritas Libri Pſalmorum. Argumentum vel Idea hujus Libri. Vaticinia Meſſiæ.

TOtam hanc 150. Pſalmorum Collectionem, quibus Pſalterium conſtat, tanquam Divinum & S. Spiritûs afflatu Scriptum Opus Synagoga æquè & Eccleſia Chriſtiana nunquam non ſuſpexerunt. A' Davide tamen & à S. Spiritu abdicarunt cum Nicolaitis, & Gnoſticis, etiam Manichæi, referente Philaſtrio; & Paulo Samoſateno ea fuit audacia, ut Pſalmis in Eccleſia cantari conſuetis ſuppreſſis, alios in ſui honorem ſubſtituerit; hanc audaciæ ſuæ cauſationem afferens, Pſalmos nempe nec ſatis probatos habuiſſe Authores nec veteres (*a*). Ambigunt tamen, nec immeritò quidem, an Pſalmi iſti, quos Paulus abrogavit, Sacra ne eſſent & in Canonem recepta Cantica, an potiùs hymni quidam à primis Chriſtianis in hono-

a *Antioche. Synod. adverſ. Paul. Samoſat. apud Euſeb Hiſt. Eccl. l. 7. c. 30. Edit. Valeſii.*

norem Jeſu Chriſti digeſti. Anabaptiſtarom etiam nonnulli impietatis ſuæ eſſe cenſuerunt, ſi cum Sacroſanctis omoibus etiam Pſalmos Davidis rejicerent. Sed quem Hæretici iſti omnes habuerunt in ſacra hæc carmina horrorem, eodem impios illos Eccleſia ſemper deteſtata eſt.

In aliis ſingulorum Librorum Sacræ Scripturæ Prolegomenis partium noſtrarum eſſe duximus, ſi Operis argumentum, ſùm & ſcribendi conſilium panderemus. Fruſtra hìc par methodus ſervaretur; neque enim ſingularis Authoris Opus cenſendi ſunt Pſalmi, neque argumenti. Singula planè carmina ſuum babent peculiare argumentum, & novum referuot ſcribendi conſilium. Quare huic incommodo pro viribus ſupplendo, ſingulis Pſalmis ſuum præfiximus Argumentum, in quo ſimul & de Authore & de tempore & conſilio ſcribendi, ſtilo, ideâ, quęſitum. Quibus ſedulò diſcuſſis, certam quamdam interpretationem ſeligimus tenemuſque, ne relatis ac refutatis quidem aliarum, metu ne earum numero confuſionem Lectoribus ingeramus, atque tot varietatibus diſtractus animos minùs ad ſcopum Pſalmi intendatur. In ambiguo errantem animum habere nemo cupit, ſed certam viam tenere malunt omnes. Quibus expoſitiones noſtræ non arriſerint, illis aliam ſeligere pronum eſt, iodicante ſingulas Argumento ſingulis Pſalmis præfixo. Quando ſemel certum aliquod hiſtoricum Syſtema in expoſitione alicujus Pſalmi conſtitutum eſt, nullę deinde in expoſitione literæ ſalebræ currentem diu retinent.

In ea Collectione Pſalmi occurrunt merè hiſtorici, veluti quibus agitur de egreſſu ex Ægypto, & Iſraelitarum per deſertum itinere; alii futurorum oracula reſerantes, utì Pſ. 2. *Quare fremuerunt gentes &c.* & 21. *Deus Deus meus reſpice in me;* & 44. *Eructavit cor meum verbum bonum;* & 71. *Deus judicium tuum Regi da;* & 109. *Dixit Dominus Domino meo;* aliique nonnulli ad Meſſiam, ejus Natalia, Regnum & Paſſionem ſpectantes. Alii partim ad hiſtorias partim ad vaticinia pertinent; nempe memorabile aliquod factum de geſtis David ſive de Republica Hebræorum ad literam narrantes, vaticinia ſimul de Jeſu Chriſto ſive Eccleſiâ pandunt. Quidam normam præſcribunt moribus dirigendis; alii preces ingruentibus ærumnis, & perſecutionibus depellendis. Gratiarum actiones vel epinicia aliqui proſequuntur; nec deſunt Epithalamia, Cantica bellica, ſacra pro Templo in cæremoniis dedicationum, in Feſto Tabernaculorum, cùm primitiæ ad Domum Sanctam deferrentur. Invehuntur quidam in crimina; largum benedictionum imbrem in pios & religioſos viros alii effundunt. Tandem argumentorum & conceptuum varietas multiplex eſt & penè infinita, aliis ad virtutem incitamenta, aliis vitiorum fręna exhibentibus, aliis tandem in minas effuſis. Proſpera & adverſa tempora ſuos æquè habent Pſalmos; ſi quis domi, ſi quis in itinere, in exilio, in ægritudine verſetur, ſuos habet aptos & peculiares Pſalmos, tum laudibus Deo agendis, tum veniæ deprecandæ, tum miſericordiæ impetrandæ; quin & hæc ſimul omnia interdum uoum idemque carmen complectitur. Quare ſtatuendum eſt, conſilium Sancti Spiritus potiſſimi Operis Authoris illud fuiſſe, nimirùm ut totius diſciplinæ moralis ſummam daret, in qua uoà quidquid ad inſtructionem & ædificationem aptiſſimum eſſet, contineretur.

Pſalmorum lectione diſcimus unum eſſe & ſingularem Deum, cujus vanum ſpectrum exhibent Idola; eundemque verò Deum ſummæ eſſe potentiæ, ſapientiæ & juſtitiæ, nihilque ſacere ad miſerationem reliqui. In ampliſſimo ejus Providentiæ ſinû omnes creaturæ foventur, ejus ditioni nemo unquam ſive Angelus ſive homo non ſubjicitur; favoribus preſtandis nunquam oon propenſus, defenſandis juſtis & maximè electo ſibi populo nunquam non advigilans; & debitæ de impiis ultioni exigendæ nunquam ſegnis. Per omnia retro ſęcula patrata ab Altiſſimo prodigia in theatrom producuntur. Mortales omnes & diſperſæ per Orbem gentes ad ejus laudes celebrandas invitaotur, ſuadenturque ut ſpes omnes in illo collocent, nunquam ab agendis gratiarum actionibus ceſſent, utpote quem unum habuerint omnium bonorum authorem; dicto fideles morigeroſque ſe præbeant, utpote cui dominii jure ſubjiciantur. Quantâ ille diſtrictione in impios animadvertat, ſolidis argumentis luculentiſque exemplis demonſtratur. Ecquis alius amorem noſtrum omnem & grati animi ſignificationes præ illo promeretur? Quod ad felicitatem ſpectat, ſinceram illam puramque fruſtra alibi quàm apud juſtos quæras, cùm felicitatis ſpeciem tantummodo non rem impii teneant. Prava impiorum conſilia authorum malo implentur, cum in eos, quos aliis paraverint, laqueos incidant plerumque. Poſt hanc mortalem, altera nobis manet vita perennis in Cælo, cujus imaginem exprimunt Pſalmi inſtar felicitatis cujuſdam temporalis, pacis, diuturnæ vitæ, & terræ viventium, quæ ſimul omnia in præmium conſtituta ſunt veris Iſraelitis in hoc mundo. Specimina interdum exhibentur moralis doctrinæ, ſolidæ, planæ & ſinceræ, & ab ea fœce limpidæ, qua plerumque carnalium Hebræorum ſcientia inficitur. Manu & arte conſtructa Templa non habitat Deus; non victimas, non holocauſta poſcit; ſed contrito & humili corde, interno cultu & inſonti vitâ delectatur. Non deſunt ad clementiam, ad remittendas injurias, divitiarum contemptum, amorem ioimicorum, intentam in ſe ipſum curam, ſtudium Divinæ Legis, in rebus adverſis conſtaotiam, de admiſſis criminibus dolorem, & iogenuam etiam de occultiſſimis confeſſionem hortamenta. Omnibus æquè quæ juſta ſuot reddantur, votorum fides liberetur, dolus, fraus, uſura, odium in proximos, & hypocriſis horrori habeantur.

Unum eſt, quod piorum animos offende-

Digitized by Google

dere videtur; nimirum mala interdum in adverſarios ſuos apprecari Pſalmiſtam, & extremis quibuſque miſerum eorum caput devovere [b]. Quam SS. PP. afferunt, pro Pſalmiſta excuſatio in eo plerumque verſatur, quòd dicta illius potiùs tanquam vaticinia & minæ, quàm ultionis vota habenda ſint; injuriâ enim in Deum illatâ offenſus Propheta, inquiunt, dira in ſe omnia opperiri impios jubet, verbis in ea re uſus, qualibus intimum animi ſui dolorem & amorem in Deum ſuum exprimeret. Malunt alii, vota hęc omnia Prophetæ conditione aliquâ temperata fuiſſe, ac ſi diceret: Pereant, niſi reſipuerint, & commiſſa in Deum mala condignâ ſatisfactione non expiarint. Volunt aliqui rem eſſe cum obfirmatis in impietate animis, quibus fruſtrà meliorem vitam deſideres. S. Chryſoſtomus in Pſalmum 136. 11. non ſuo ſpiritu dicta hæc à Propheta autumavit, ſed aliorum minùs pios ſenſus & verba retuliſſe. S. Athanaſius (c) in adverſarios inviſibiles non mortales homines illata hæc omnia arbitratur. Tandem non abs re ſoſpicaremor, Davidem vel alios quoſcumque Pſalmorum Authores unius juſtitiæ Dei ſpeculationi intentos, ne minimùm quidem illatam ſibi injuriam ſpectaſſe; oblatas proinde ab illis ad Deum preces, quò injuriam ille ſuam ulciſci, & juſtos ab oppreſſione relevare dignaretur; neque ideo gaudere illos, quaſi de fratrum ſuorum malo ſolatium ſibi quærerent; ſed de ſublato à juſtis oppreſſionum jugo, atque publicâ tranquillitate reſtitutâ, Divino honore reparato ſibi plauſiſſe. Scribebant illi, ut verbis S. Auguſtini Ser. 2. in Pſal.34. 6. utar, *certo judicio bono, juſto, ſancto, tranquillo, non perturbati irâ, non amaro zelo, non animo inimicitiarum exercendarum, ſed juſtitiâ vitiorum puniendorum.*

b Vide in eam rem Præfat. D. Boſſuet. Epiſ. Meldenſis in Pſalt. & noſt. Comment. in Pſ. 34. Argum.

c Argum. in Pſſ. pag.72. nov. collect. 30.2.

Cum autem ad Meſſiam veloti ad ſcopum Libri omnes V.T. colliment, ideo utramque ille paginam implet. Leges, hiſtoriæ, prophetiæ, Pſalmi Divinum hunc Liberatorem loquuntur. Quòd autem Pſalmorum uſitatior & vulgaris uſus futurus extitiſſet, majora in illis venturi Reparatoris argumenta exhibita ſunt. Ejuſdem Chriſti imaginem in omnibus vitæ ſuæ geſtis David expreſſit; quòd enim inter fratres ad Regnum Juda ipſe eligeretur, quòd in amoti Saulis locum aſcenderet, quòd impium illum ſævum ſuſpicioſumque Regem acerrimum adverſarium nanciſceretur, quòd ſemper ſui ſimilis & inter media pericula & ſævæ fortunæ impetus animo maneret conſtanti, quòd Regnum egerit feliciſſimum ſupra omnes gentis ſuæ Principes, quid aliud in his omnibus referebat, quàm Jeſum Chriſtum à Judæis fratribus ſuis ad necem uſque adactum, quos tandem omnes & mortem ipſam, glorioſâ à mortuis Reſurrectione ſuperavit? Regnum Salomonis ſub emblemate in Pſ.71. expreſſum; ejus epithalamium myſticum oppidò in Pſ.44. decantatum, ipſum depinguot Jeſu Chriſti ſuper univerſas terrarum orbis nationes imperium, ſicut & ejus cum Eccleſia connubium, tot fructibus, quot ſuccedentibus ſæculis prodierunt fideles, feraciſſimum. Captivitas Babylonica, & ab exilio revocatio, non ſemel apud Prophetas & in Pſalmis inculcatæ, malum & reprobationem in caput Judæorum imminens portendebant; tum & lætiſſima erant oracula futuræ Eccleſiæ ex Gentilibus felicitatis, quippe quæ è tenebris mortis & captivitate Dæmonis ad nuptias cum Deo & favorem illius evocanda eſſet. Hæc in omnibus Pſalmis majoris momenti occurrunt.

Si quis autem ad diſpicienda ſingula animum applicaverit, ſtatim ob oculos obverſabitur in Pſal.109. 3. æterna Verbi generatio, non obſcurè his verbis expreſſa: *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum. Ex utero ante luciferum genui te.* Ejus in tempore nati veritas maximè ſpectatur in Pſal.2. 7. 8. *Dixit Dominus ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Quæ verba tum ab Authoribus N. T. de Jeſu Chriſto exponuntur (d); cùm de Meſſia dicta Hebræorum Scriptores vulgò conſentiunt (e). Pſal.21. luculenter adeo & difertè de Paſſione Domini ejuſque morte ſingula proſequitur, ut rei geſtæ potiùs narratio, quàm gerendæ vaticinium videri potuiſſet. Nec obſcuriùs in eodem Pſalmo aliiſque pluribus de Reſurrectione Domini diſſeritur. Ita illud (f): *Ego dormivi & ſomnum cæpi*, de obitu ipſius ſpontè admiſſo accipiendum eſt; ſicut & de Reſurrectione ſequentia proximè verba dicta conſtat: *Exurrexi quia Dominus ſuſcepit me.* De ſepultura Domini hæc legas (g): *Lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno,* (in ſepulchro) *nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo.*

d Acta 4.24. & 13. 32. 33. Hebr.1. 4. 5. & 5. 5.

e Talmud Succah c.5. R. Sal. Jarchi Bereſith Rabba. Abenezra R. Kimchi R. Simeon in Jalkut Midras Tehillim Tryphon apud Juſtin. M.

f Pſ.3.6. Vide Aug. de Civit. l.17.c.18.

g Pſ.15.9.10. Acta 2. 24. &c.

De Regno Chriſti in terris hæc diſertè in Pſalmis [h]: *Quid eſt homo, quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis, gloriâ & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.* Porrò de Servatore ſingula hæc accipienda fuiſſe non noſtrâ ſententiâ nos, ſed unanimi Apoſtolorum, & Patrum ab ipſo Eccleſię exordio conſenſu aſſerimus; adversùs quam rerum evidentiam nequidquam dolus & furor Judæorum valuerunt. Gentium vocatio non minùs quàm cætera, luculenta habet in eodem Libro teſtimonia (i). *Reminiſcentur* (nempe prodigiorum Dei) *& convertentur ad Dominum univerſi fines terræ; & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ gentium; quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium;* & alibi (k): *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi; virga directionis virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Et Pſal.88. *Et ponam*

in

h Pſ.8.5. Vide Hebr.2.8. & 1. Cor. 15.26.

i Pſ.21.28.29.

k Pſ. 44. 7. Hebr.1.8.

in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus. Ipſe invocabit me: Pater meus es tu, Deas meus & ſuſceptor ſalutis meæ. Et ego primogenitum ponam illum, excelſum præ Regibus terræ. In æternum ſervabo illi miſericordiam meam, & teſtamentum meum fidele ipſi. Miſericordiam meam non diſpergam ab eo, neque nocebo in veritate mea. Et Pſal. 71. 5. 6. *Permanebit cum ſole & ante lunam in generatione & generationem. Deſcendet ſicut pluvia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Orietur in diebus ejus juſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna. Et dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.*

De Sacerdotio Chriſti hæc accipe. Pſal. 109. 4. 5. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Et Pſal. 39. 7. 8. *Sacrificium & oblationem noluiſti; holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti; tunc dixi: Ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei.* Et Pſal. 50. 18. *Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique; holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Totum denique exſcribendum eſſet Pſalterium, ſi omnia de Jeſu Chriſto teſtimonia promerentur. Neque enim obſtruendo adverſariorum ori una vel altera carpenda ex eo divino Libro ſententia, & veluti cento ex pluribus ſimul conſarcinatis ſententiis formandus; ſed quemadmodum ſcitè S. Auguſtinus obſervat (*l*), totum promendum eſt Opus, tanquam unicè ad hunc ſcopum collimans, cujus ſingula Cantica aliquid de Meſſia ipſius S. Spiritûs primario conſilio pandunt. Id planè demonſtraretur ad ſenſum, relatis illis Pſalmis, ex quibus nos ſententias decerpſimus. Unicè enim Jeſu Chriſto ſerviunt, quæ prima eſt & potiſſima verborum ab ipſis Scriptoribus intenta ſignificatio.

V.

Obſcuritas Pſalmorum. Variæ exponendorum methodi.

PSalterii expoſitionem rem eſſe præ obſcuritate arduam nihil magis probat, quàm immenſa Commentariorum multitudo, in hoc argumentum laborans. Obvoluto Libri alicujus Textu pandendo nunquam major Scriptorum copia vulgata eſt, nunquam magnis conatibus infauſtior eventus reſpondit. Nemo ſuo in Pſalmos Scripto contentus eſt. Hic juſto fuſior; ille brevior; alter nimis ſervit Hebræo; ſunt qui Septuaginta, & Vulgatam in locis etiam apertiſſimè corruptis defendant. Patres, inquiunt aliqui, ſenſui morali & ſpirituali plus juſto deferunt. Hanc ſibi methodum proponunt S. Hilarius, S. Ambroſius, & Pſeudo-Hieronymus, Caſſiodorus, Beda aliique Latinorum ſexcenti. Literam magis ſequuntur Græci; inter quos Origenes Scholia dictavit in Pſalmos, cujus Operis ſola fragmenta in Recentiorum ſcriptis & Catenis Græcis ſervata hodie ſuperſunt. Minùs temporum injuriam ſenſerunt Commentarii Euſebii, & S. Athanaſii non ita pridem vulgati; in quibus ſanè Euſebius prolixior quidem, ſed in pluribus non inutilis deprehenditur. Exactus S. Hieronymus, literalis, præciſus, & bono ſenſu plenus; ad moralia & ſpiritualia non niſi poſt excuſſum literalem ſenſum excurrit; ſed pauca tanti viri occurrunt. Brevior Theodoretus, & Textûs ſtudioſior, nec facilè propoſitum ſibi objectum deſerens, ſed non ſemper in ſuis hypotheſibus ſelix. Theodori Mopſueſtenus, & Heracleenſis, ac Diodorus Tharſenſis idem in ſcribendo conſilium ſervarunt; quorum reliqua noſtrâ ætate Scripta & interpretationes literales deſiderium pro amiſſis inducunt. Audaciorem tamen quandoque criticen amant; ſed ſingulares pandunt ſenſus: non rarò veritatis indices, cujus interdum veritatis per vulgares tritaſque vias ne veſtigia quidem deprehendes. Quæ à me dicta, de aliis quàm de rebus ad fidem pertinentibus accipias, veluti de critica & litera Textûs.

Poſt illos ſummos & primi ordinis Interpretes, turba hominum ſuccedit ingens, & ſupra fidem immenſa (*a*). Sunt qui ultra 500. enumeraverint. P. Le Long Sacerdos Oratorii, ſedulus, ſi quis alius, & exactus earum rerum perſcrutator, expanſis tabulis ad 630. recenſuit, iis demptis qui ſuper univerſam Scripturam Commentarios dederunt, tum & iis qui Pſalterii ſolummodo partem proſequuti ſunt; ut proinde omnibus collectis, ad 1000. Scriptorum in Pſalmos ſumma conſtaret. At enim cur iterum eadem Sparta adornetur? Meliorem ne ſucceſſum nobis auguramur, & plus aliquid nos inventuros quàm tot præſtantes Viri ſperamus? Non id quidem nobis conſilium, ſed ea eſt, uti optimè Cardinalis Bellarminus reſpondet (*b*), Pſalmorum obſcuritas, & profundo adeò ſenſu latent, ut nullus ſuperfluus labor videatur, etſi plures in eodem pandendo ſenſu operam ſuam collocaverint. Ager eſt vaſtiſſimus, æquè ac fœcundiſſimus, quem colendum ſuſcipimus, ut plurium ſimul meſſorum operam patiatur. Singulis ſua eſt methodus & conſilium; nec iniquo oculo eos aſpexit Eccleſia, qui ad id ſtudii operam ſuam omnem contulerunt; quò enim majores illa operarios in eum agrum miſerit, eò præclariùs ſecum agi reputat. Neque invidia in Librum creari poterit, quòd minùs aptum nanciſcatur Interpretem: cui ſi impar votis eventus ſucceſſerit, aggreſſus ille quidem aliquid ſupra vires, nec quid maximè poſſet prævidiſſe, accuſaretur, ſed de audacia ipſius nihil in Originale invidiæ conflatum; quin & ejus Authoris conatus ſuum habent aliquod bonæ voluntatis meritum pariter & præmium.

Porrò Commentarios in Pſalmos non una taotùm ratio arduos efficit & penè im-

l *Auguſt. de Civit. Dei lib. 17. cap. 15. Quia teſtimonium quod profertur de contextione totius Pſalmi, debet habere ſuffragium, ut certè nihil ſit, quod ei refragetur. Ne more centonum ad rem quam volumus, tanquam verſiculos decerpere videamur; veluti de grandi carmine, quod non de re illa, ſed de alia longè diverſa, videatur eſſe conſcriptum.*

a *Bocchius Comment. in Pſſ.* pag. 806. *&c. David. Bibliotb. claſſ.* pag. 522. *&c.*

b *Epiſt. ad Paul. V. in cap. Comment. Pſſ.*

impoſſibiles. Omniom maxima obſcuritàs eſt Textûs Hebraici; ſtilus etiam Pſalmorum negocium facit; nec conceptuum & argumenti ſublimitas parum id ſtudii genus remoratur. Ad hæc, linguæ Hebraicę ignota plura, ut quantumvis nonnullarum vocum ſignificationi pervadendæ laboraveris, nunquam tamen earum vim aſſequaris. Deſunt etiam plura, quibus ad certam rerum cognitionem deduceremur; rari etenim io ea lingua Libri, nulla vetus ſyntaxis, oollum Dictionarium; vetuſtiſſimi ejus linguæ & Textûs Interpretes inter ſe oon rarò committuntur; nec major eſt inter Recentiores conſenſos. Quî ergo certus in Textu adeò obſcuro & dubio ſenſus exprimatur? Hebræus, qualem hodie in noſtris Bibliis legimus, non uno in loco apertiſſimè corruptus eſt, cujus rei certiſſima argumenta præbet diverſa legendi ratio, quam Septuaginta, Syriacus, & S. Hieronymus præſeferunt. Sæpè illi inter ſe variant; nec rarò plurimùm diſcrepant à Rabbinis recentioris Textûs fidem ſeqoentibus. Menda ſunt in Hebræo vetuſtiſſima; menda ſunt pariter alia, quæ recentiùs invecta creduntur. Vox *Cari* pro *Caru*, *foderunt*, in Pſal. 21. 17. ſubſtituta, S. Hieronymo recentior eſt; vetuſtior expunctio verſiculi 14. Pſalmi 144. Neque enim jure quis in dubium revocaverit, verſiculum illum olim in Hebræo lectum fuiſſe, cùm hodie uſque in Septuaginta ſervetur; & cum Pſalmus acroſtico artificio digeſtus ſit, verſum deeſſe ſatis demonſtrat. Percurrator Commentarius, in quo varia ſuppetunt ejus generis exempla & variantia, quibus ad ſenſum demonſtratur, jam inde à veteri ętate Pſalterium Hebraicum menda aliqua admiſiſſe, nec ſenſum Textûs noſtrę ætatis adeò pronum eſſe ac Originale olim à Septuaginta & primis illis Græcis Interpretibus viſum.

Eſt quidem per ſe Poeſis ſolutâ oratione implexior; & inter cætera carminum genera Lyricum obſcuritate ſuperat. Poetarum enthuſiaſmus, ſubiti illi impetus, conceptuum ſublimitas, figuræ audaciores & frequentes, libertas, quam ſibi artis privilegio vindicant, voces penè ſingulares, quibus in gratiam metri ſive numeri uti aliquando coguntur; omnia hæc ſimul ad carminis obſcuritatem augendam conferunt. Erit enim neque Ciceronis neque Titi Livii ſermo negocium faciat, qui tamen in lectione Virgilii & Horatii hærebit; ſicut & Xenophontem atque Demoſthenem iooffenſo pede excurrat, & in Homero & Pindaro ceſpitet. In linguis Orientalibus maximè difficultas augetur, quorum proſa pariter oratio eas patitur figuras, quas rarò & cautiſſimè Latinorum poeſis admitteret. Illorum verò carminis ea eſt audacia, & ſublimitas, cui multò & Græcorum & Romanorum concedit.

Suot autem Pſalmi vetoſtiſſimum quoddam Poeſis genus, in Templo & in cœtibus religioſis decantandum. Authores habeot Viros Sanctiſſimos, Divioi Spiritûs œſtro afflatos, Divino & ſupernaturali igne incenſos, qui tamen peculiares gentis ſuæ ſpiritus ſervabant, igneam indolem, quæ metaphoris & metaphoricis vocibus maximè delectaretur. Ejuſdem guſtûs & indolis habebant Lectores, argumento ſerviebant, ſi quod aliud, ſublimi, cui nihil ex ornamentis linguæ & Poeſi peculiaribus alienum. Quare motus illi ſubiti, & frequentes, quibus Scriptores illi rapiebantur, tempora alia pro aliis uſurpata, ignea quædam veluti fulgura, quæ rapiditate ſuà ſpiritum ſimul excitant, & evaneſcunt, ut interdum ne ſentiri quidem, niſi maximè intento ſpiritui contingit; impetu fluens elocutio, impetuoſę indolis indicium; hæc ſimul omnia pigriorem noſtrorum Interpretum mentem & intelligentiam fugiunt. Accedit ignorata vis particularum contextum orationis colligantium; quin & aliquando ab Authore in argumenti magnitudine prorſus occupato eædem particulę omiſſæ, Lectorem in incerto vagantem relinquunt; neque enim veſtigia tenere poteſt Prophetę, qui raptim ex uno in alterum argumentum diſſilit. Angimur hinc frequenter, ut contextum & orationis ſeriem aſſequamur.

Sancti Spiritûs loquentis ſermo eſt Sacra Scriptura, ſermo planè myſteriis creber, profundus, & hebeti intelligentiæ oculo impervius. Divina enim Majeſtas caligine quadam mortalibus occultanda fuerat; idque etiam præſtandum, ut eà ratione attemperatus Divinitatis fulgor, imbecillioribus mortalium oculis coruſcaret. Debuit ergo Deus in Divinis Scripturis imbecillitati noſtrę & neceſſitati conſulere; quod eo artificio præſtitit, ait Auguſtinus (c), *ut magnificè & ſalubriter Scripturas Sacras modificaret, ut locis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret*. Voluit, ait idem S. Doctor, ut *animos non tantùm manifeſtâ paſcant, ſed etiam ſecretâ exerceant veritate* (d). Porrò quæ ex Scripturæ obſcuritate nobis commoda referuntur, plura ſunt; ne alta de nobis præſumamus efficiunt; ſicut etiam, ut ejuſdem S. Auguſtini verbis utar (e), *Nonnulla verba Scripturarum obſcuritate ſuâ hoc profuerunt, quòd multas intelligentias protulerunt.*

Hæc de univerſa Scriptura veriſſimè dicta, multò etiam apertiùs in Pſalmis parent. Eſt enim Pſalterium omnium Sacræ Scripturæ profundiſſimi & implexi ſenſus Liber, in quo non myſteria tantùm maximè ſublimia, ſed vaticinia etiam plura obſcuriſſima pariter & ænigmaticè propoſita (f). Ne permittendum quidem cenſuit S. Spiritus, ut Authorem & tempus ſcriptorum Pſalmorum plerumque ſciremus: quod ſanè multùm difficultatem inquiſitionis levaret; neque enim aliter conſtare poteſt ſive de ſcopo, ſive de Scriptoris conſilio. Perſuaſum quidem habemus, plura contineri in Pſalmis futurorum oracula, & præter literalem lectoribus obvium, penitiorem alium eſſe & ſub figurarum velaminibus latentem ſenſum; ſed quæ io ſingulis potiſſimùm vaticinia quis con-

c *De Doctr. Chriſ. l. 2. c. 9.*

d *Epiſt. 137. ad Voluſian. n. 18.*

e *In Pſ. 18. Enarr. 2. n. 4.*

f *Vide Hilar. Prolog. in Pſal. num. 5. & in Pſal. 142. pag. 545. 547. & Caſſiodor. concluſ. Commeat. in Pſal.*

continuatur ſenſus ignotus.

Illud tamen præ Judæis commodi habemus, quòd poſt Jeſu Chriſti in Mundum adventum, veluti reducto figurarum velo latentia plurima vaticinia, in eo potiſſimùm impleta, prodierint. Suppetunt etiam certiſſimæ ad pervadenda obſcuriſſima locorum plures regulæ, Scriptis Patrum, & Eccleſię traditione firmatæ (g). Hæc tamen facem præſeferunt rei ſub figurarum velaminibus latenti pandendæ, cùm interim figura tenebris glomerantibus lateat. Scimus e. g. hæc vel illa Jeſum Chriſtum figurato ſenſu referre; quorum tamen literalis ſenſus adhuc manet in ambiguo; incertum eſt enim, an Salomonem præſeferant, vel Davidem, ſive Ezechiam, Joſiam, ſive Zorobabelem; unum etenim, quicumque tandem fuerit, reſpicere literali & hiſtorico ſenſu certiſſimè conſtat. *His ipſis quæ ſpiritualem ſenſum intimant rerum geſta connexa ſunt*, ait S. Hilarius in Pſal. 55.

g *Vide Hilar. Prolog. in Pſſ. pag. 4. n. 5. & in Pſ. 142. n. 1. & in Pſſ. Gradual. Prolog. pag. 366. 367. n. 1. & in Pſ. 1. pag. 15. n. 2. Sed ubi & quando ad Chriſtum prophetia ipſius ſermo ſe referat, rationabilis ſcientia diſcernendum eſt veritate.*

h *Apud Huet. to. 1. pag. 39.*

Origenes in ipſo Commentarii ſui in Pſalmos limine (*h*), quædam de obſcuritate univerſæ ſimul Scripturæ ex Judæo quodam refert, quæ maximè Pſalterio quadrarent. Scriptura, ait ille, veluti magnificum quoddam & ſuperbum ædificium habenda eſt, in varia diſtributum membra, clauſtra, & porticus, quorum ſingula ſingulari clavi reſerantur. Cùm verò claves iſtas omnes in unum confundi contigerit, pandendis foribus confuſio illa negocium facit. Singulæ proinde applicandæ ſunt claves, & ſi fortè aptam inveniri fortuito caſu detur, ſedulò tene, namque foribus illis recluſis ad interiora quandoque via panditur. Ita quidem interdum; ſed accidit etiam non rarò, ut non ſua clavis foramini inſerta, & ſeram & clavem in diverſa diſtorqueat, & aditu in ædem prohibito errare coegerit. Quare in expoſitione Pſalmorum ac cæterorum omnium Sacrorum Librorum illud unicè ſpectandum eſt, ut inter varios ſenſus optimus ſeligatur. Eo enim ſemel electo facilis ad ſecundum aditus præſtruitur; ſed apta clavis adhibenda eſt. Jeſus Chriſtus clavis eſt foribus ſingulis aptiſſima; ſed altera quærenda pro ſenſu literali & hiſtorico. Hæc Judæi commentatio arriſit etiam S. Hilario Prolog. in Pſs. num. 24. & veteri cuidam Authori ſub S. Hieronymi nomine vulgato (*i*).

i *Hieron. Præfat. in Pſal. pag. 523. nov. Edit.*

Optaſſent quidem nonnulli ut paraphraſim in Pſalterium daremus, quò poſſet & conceptuum ſeries, & verſuum inter ſe connexio veluti ſub oculos exhiberi. Nec ſanè minimæ eſſet utilitatis optima quędam paraphraſis, ut faciliùs loquentis Poetæ ſenſus teneretur; cùm maximè ſtilo utatur breviſſimo, & deſultorio, raptim ex uno in alterum argumentum diſſiliente. Sed his paraphraſum commodis majora etiam incommoda reſpondent, quæ nos ab ea re ſuſcipienda deterruerunt. Omnium maximum illud eſt, hujus generis Scriptores commentationes ſuas non rarò veris Authorum, quos loquentes inducunt, conceptibus ſubſtituere; quos facilè incautus Lector in ipſa lectione ebibit, ratuſque ſe Authorem tenere, Interpretem tantummodo aſſequitur. Ingenioſa enim paraphraſis, quæ maxime Scriptori libuerit Authori ſupponit. Si quis ejus rei periculum facere voluerit, ille difficiliorem aliquem Pſalmum decem variis Scriptoribus paraphraſticè vertendum tradat; ſtatimque intelliget, decem illos ſuis ſingulos ſyſtematibus ejuſdem Textûs verba ſive invitâ ſive facili Minervâ aptaſſe. Itaque ut verus teneatur ſenſus, poſt lectam paraphraſim iterum Textus conſulendus erit & Commentarius. Quare nulla ex difficultatibus in expoſitione Scripturarum evitandis paraphraſticâ verſione reapſe evitatur; & ſi quid præbere videatur facilitatis, ſub ejus obtentu occulti veluti laquei parantur, ut ad unum tantùm ſenſum incognitâ causâ Lector determinetur, cum interim Textus plures admittat.

Quicumque igitur ad Pſalmum aliquem exponendum animum applicat, illi primùm integer percurrendus eſt; mente ſingula perpendenda; tum & intelligentiæ oculis ſpectandum tempus, & ſcribendi occaſio; ac tandem poſt hæc omnia ſenſus maximè probatus ſeligendus. Fruſtra enim quis totius Pſalmi ſenſum ſe pervaſurum blandiatur, ſi ſolâ Commentariorum lectione contentus, verſiculos hinc inde deſultorio more decurrat. Si quis fortè minùs per ſe hæc omnia præſtare valuerit, ille parato ſibi adjumento in Argumentis Pſalmorum uſus, unam aliquam ſeligat interpretationem è multis ibidem propoſitis. Integrum deinde percurrat Pſalmum, in locis difficilioribus identidem adeat Commentarios; neque enim vel Commentarios tantummodo lectitans, ſeu verſiculos deſultorio more tranſcurrens, id unquam aſſequetur, ut Pſalmi interpretationem teneat. Id maximè adnitendum, ut generalis totius Cantici idea concipiatur; integrum ſtatuatur ſyſtema; & genius atque mens Authoris veluti induatur. Ad hæc, argumentum præ oculis ſtatuendum; tum & in ipſis verſandum locis rerumque circumſtantiis, in quibus Author, dum ſcriberet, verſabatur. Plus hìc docilitate ingenii, reverentiâ, pietate, fide & religione, quàm ſubtilitate & ſcientiâ proficitur; plus corde laborandum quàm mente.

DISSERTATIO
IN TITULOS PSALMORUM.

Titulorum, qui in fronte cujuſlibet Pſalmi inſcribuntur, expoſitio crucem figit Interpretibus. His enim tenebris obvoluti ſunt tituli, ut eorum myſterium intimè pervaſiſſe nemo ſibi huc uſque arrogaverit; quin & Rabbini ipſi, quamvis alioqui certam de rebus ſententiam ferre conſueverint, nihil in ea re magis quàm cæteri Scriptores ſcire ſe non raró profitentur (*a*). Cæteri Commentatores eruditiſſimi æquè & ſapientiſſimi unà conveniunt, incertius nihil eſſe, quàm quod eâ de re apud Interpretes legitur; quanquam ut verbis ſapientiſſimi De Muis in Pſal.8. utar, *Parum eſt damni in hujus vocis (haggittith) ignoratione; cùm illa, ut & alia ſimiles, quæ poſſim occurrunt in titulis Pſalmorum, ad argumentum & materiam Carminis nihil prorsùs pertineant.*

(a) *Muis in Pſal.4. 1. Hebrei ſæpè fatentur ſe nihil ſcire de Titulis Pſalmorum.*

Hanc in adſcriptionibus Pſalmorum obſcuritatem faſſi etiam SS. Patres, aliter tamen de ipſorum uſu & authóritate philoſophati ſunt. Rati enim utiliſſimas eſſe ad totius Cantici intelligentiam, operæ pretium cenſuerunt, ſi eorum myſteriis pandendis omni conatu intenderent. *Quid eſt Titulus, niſi clavis? In Domum non ingreditur, niſi per clavem: Ita & uniuſcujuſque Pſalmi intellectus per clavem, hoc eſt, per titulum intelligitur*, ait Hieronymiaſter in Prolog. Pſ. *Titulus Pſalmi tanquam præco Pſalmi eſt*, ait S. Auguſtinus in Pſal.139. *Titulus & Pſalmus duo ſunt*, ait S. Hilarius in Pſ.129. *quorum alter ab altero minimè divellendus, ſibi enim invicem authoritatem præſtant: debilis eſt ſermo, ſi de aliquo eorum abſque altero diſſeratur.* Per Pſalmorum viam decurrentibus titulus veluti ducem ſe præſtat; rectuſque ejus ſenſus ex recta Tituli expoſitione petitur; inde pendet omnis verſus, qui cantatur. *Si quis cognoſcat quod in domus fronte poſitum eſt, ſecurus intrat*, ait S. Auguſtinus in Pſal.53.

Plus aliquid addit, cum de inſcriptionibus Pſalmorum tamquam de cæteris Divinis Scripturis agendum ſuſcipit. In exordio Expoſitionis ſuæ in Pſalmum 54. cujus eſt titulus: *Canticum Jeremiæ & Ezechielis ex populo tranſmigrationis, cum inciperent exire*; hæc habet: *Agnoſcenda eſt vox Sanctæ Prophetiæ ex ipſo titulo Pſalmi hujus*: & in Pſal 50. cujus eſt Titulus: *Pſalmus ipſi David, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethſabee; ait: Hoc in ipſo Pſalmo non legitur; in Libro autem Regnorum plenius legitur: utraque autem Scriptura Canonica eſt.*

Gemina fermè habet Theodoretus Præfat. in Pſ. *Quoniam Inſcriptiones Pſalmorum quidam falſas eſſe dixerunt, neceſſarium puto etiam de his pauca percurrere. Mihi quidem temeritas videtur, invertere inſcriptiones, quæ à prima origine uſque ad Ptolemæi tempora delatæ ſunt, qui poſt Alexandrum in Ægypto regnavit: quas inſcriptiones Septuaginta omnes Seniores in Græcam linguam tranſtulere, ſicut alias omnes Scripturas. Supra centum & quinquaginta annos ante interpretationem Ptolomaicam mirabilis ille Eſdras edidit in lucem Libros cœleſtis gratia plenos, qui quidem cùm propter Judæorum incuriam, tum verò ob impietatem Babyloniorum diutiùs depravati permanſere. Si igitur Eſdras divino numine afflatus horum voluminum memoriam illis hominibus renovavit; etiam hi ſeptuaginta viri non ſine S. Spiritu hæc Opera in Græcum ſermonem converterunt. Inter cætera verò ſacra volumina etiam inſcriptiones interpretati ſunt. Rem quidem nimia temeritatis & confidentiæ plenam arbitror falſas illas exiſtimare, & noſtras rationes vi S. Spiritûs ſapientiores judicare.* Et initio Expoſit. in Pſal.5. ait: *Facile eſt cognoſcere, quòd antiquitùs apud Hebræos, qui invenerunt inſcriptiones & Divinas Scripturas interpretati ſunt, eas in linguam Græcam tranſtulerunt; hunc enim Pſalmum, & eum qui proximè ſequitur, ſine inſcriptione reliquerunt, non audent à ſe ipſis aliquid adjungere verbis Spiritus Sancti.*

Ad id uſque viri illi ſanctiſſimi obſequium ſuum in Titulos Pſalmorum provexerunt. Judæi pariter in Synagogis veluti portionem quandam Pſalmi recipere illos videntur; quippè qui utroſque indiſcriminatim cantare conſueverint. Eorum Interpretes non ſecùs ac apud noſtros plures, nihil habuerunt antiquiùs, quàm ut illorum expoſitioni veluti potiſſimæ Operis parti adlaborarent. Septuaginta, & Vulgata ſemper illos & legerunt, & in ſuis Textibus inviolatos ſervarunt; quaſi ſcilicet pandendo Authori, argumento, tempori, & conſilio ſcribendi unicè valerent. Profectò niſi Tituli ductu inter Pſalmos Davidis, filiorum Core, & aliorum diſtinguere quis poſſet? Tandem D. Boſ-

ſuet

ſuet Epiſcopus Meldenſis in Diſſertatione de Pſs. cap.6. hæc ſibi cenſuit aſſerenda: *Pſalmorum titulos divinitus traditos conſervatoſque dicimus, ut Pſalmorum Authores & argumenta noſcerentur.* Addit pariter: *Neque verò ulla ratio ſinit, ut Titulos à reliquo Scripturarum corpore amputemus, cùm eodem tenore legantur cum reliquis, atque in Textu pariter, & in omnibus Verſionibus poſiti legantur.* Pariter vide Præfat. D. Du Pio in Pſs. art.3.

Si quis tamen omnibus æquè Titulis Divinam, Canonicam, aſſertamque authoritatem tribuendam cenſeret, ille certè piâ hac credulitate plus nimio abuteretur. Patres enim, quamquam alioqui Inſcriptionibus quàm maximè faverent, faſſi ſunt tamen interdum, nihil illas habere cum litera Pſalmi affinitatis. Ita S. Hilarius in Pſal. 59. num.2. fatetur, ejus Pſalmi titulum hiſtoriæ repugnare: *Quo Pſalmus omnis ab hiſtoria* (tituli) *diſſidet.* Inſcribitur enim Pſalmus: *Cum ſuccendit David Meſopotamiam Syriæ & percuſſit Iduмæam &c.* cum interim *Pſalmus totus* (triumphali licèt titulo inſcriptus) *triſtis & mœſtus ſit.* Nonnulla etiam diſcrepare obſervat inter hiſtoriam Regnorum & Textum tituli; ac tandem concludit, Septuaginta Interpretes futura ſub Jeſu Chriſto præ oculis habentes, eâ appoſitâ Inſcriptione, tum ſcripti Pſalmi tempus, cùm Authoris conſilium, converſionem Gentium ad fidem meditantis, inſinuare voluiſſe.

Eadem repetit in Pſ.63. n.2. *Cum ipſi illi Pſalmi, qui ſecundùm titulorum inſcriptiones res geſtas continere creduntur, in plurimis à tituli ſui, & rerum, ac perſonarum proprietate diſſentiunt, magis per editiones nominum atque geſtorum ſpiritualium operationum ſignificent effectus &c.* Tandem in noviſſimum Pſalmum credere ſe innuit, ut non tantùm inſcriptiones, quæ maximè literæ Pſalmorum repugnare videntur, myſterium aliquod contineant, ſed vacuas non eſſe autumat à myſterio cæteras etiam, quæ apud Septuaginta ab Hebræo Textu diſſentiunt, eaſque pariter, quæ in Græco tantùm non verò in Originali leguntur.

Qua in re ſatis ille ab opinione Theodoreti recedit, cum ille ad criticæ libram Titulos Pſalmorum plerumque diſcutiens, eos omnes rejiciat, quos Hebræus & Septuaginta non admittunt. Ita reprobandum cenſet Titulum Pſalmi 64. cum nec in Hebræo, nec in priſcis Interpretibus Græcis Aquilâ, Symmacho, & Theodotione, ſicut & in Textu Septuaginta in Hexaplis legatur. Putat verò ille eum Titulum recentioris alicujus Scriptoris ſatis hiſtoriæ & Pſalmorum ſensûs imperiti operâ adjectum fuiſſe. Imperitiæ pariter & ſtultitiæ accuſat illos, qui Pſal.136. titulum, cum in Hebræo nullus appareat, adjecerunt. Eaſdem alibi querelas innovat, audaciam reprehendens illorum, qui plus ſuo ſenſui, quàm debitæ in Scripturas reverentiæ detulerunt (*b*); abjectiſque eorum commentationibus, ipſe quærendum ſuſcipit in litera ejuſdem Pſalmi & argumentum, & ſcriptæ Lucubrationis tempus.

b *Vide & in Pſal.138. & 143. & 145. &c.*

S. Auguſtinus, perſuaſiſſimus alioqui de authoritate Titulorum, quos in Exemplaribus ſuis legebat, fateri nihilominus cogitur, aliò illos interdum referri, quàm quò Canticum ſpectet. Ita Pſalmum 89. quamvis in Hebræo, Septuaginta, & Vulgatâ Moyſi inſcriptum, alterius eſſe opus autumavit: *Non enim credendum eſt, ab ipſo omninò Moyſe ipſum Pſalmum fuiſſe conſcriptum, qui ullis ejus literis inditus non eſt.* Si enim, addit, Moyſem haberet Authorem, cur inter alia ejus ſcripta, in quibus nec Cantica deſunt, non accenſetur? Quare in eo titulo inſcribendo aliò ſpectatum eſt, atque nomine ampliſſimi illius viri ad magnum aliquod & ſublime Lector deducitur. Et in expoſitione Pſalmi 95. cujus eſt titulus: *Quando domus ædificabatur poſt captivitatem;* obſervat nullius ædis conſtructionem in Pſalmo deſignari: *Non ergo conſonat Pſalmus titulo ſuo; & aliud portat in fronte, aliud in voce. Immo nihil aliud, ſed intellectores quærit; agitur enim in Pſalmo de Templo, ſed planè à Salomonico diverſo.*

Idem Pater in Pſalmum 59. ait: *Verumtamen ſicut ſolet Propheticus Spiritus in Pſalmi titulis recedere aliquantum ab expreſſione rerum geſtarum, & aliquid dicere, quod in hiſtoria non invenitur; & hinc potiùs admonere, non propter cognoſcendas res geſtas eſſe hujuſmodi titulos inſcriptos, ſed propter futura præfiguranda.* Caſſiodorus pro ſuo more Auguſtinum præceptorem ſecutus, habet: *Si literam conſideres, extraneum eſt, cùm ea non invenias in Pſalmis, quæ continentur in titulis.* Tunc ſolùm conſonant inter ſe Pſalmus & Titulus, cùm ſenſus myſticus & ſpiritualis panditur. Sunt autem, addit ille, Inſcriptiones veluti oppanſa velamina ante fores Pſalmi, quæ procul ſpectata ſenſum obducunt; accedens verò & per interjecta filamentorum ſpatia introſpiciens, intimum penitioremque ſenſum pervadet.

His ita conſtitutis, illud ſtatim conſequitur, 1. Patres cæteroſque, qui eos magiſtros ſecuti ſunt, divinam aſſertamque authoritatem Pſalmorum Inſcriptionibus, quæ è Textu originali repeterentur, tribuiſſe; cæteris verò recentiorum Authorum operâ adjectis nihil detuliſſe. S. Hilarius perſuaſum quidem habebat, maximam illarum partem ad Septuaginta ſpectare; ſed Theodoretus, qui ſeveriori examine cuncta diſcuſſit, falſa illum commentatum fuiſſe oſtendit, nihil ratum habendum eſſe inſcriptionibus arbitratus, quàm quod ſive in Originali extaret, ſive cum Textu Pſalmi literali & hiſtorico, vel ſaltem ſpirituali & myſtico ſenſu congrueret (*c*). 2. Inſcriptiones illas quandoque à litera Pſalmorum abhorrere. 3. Semper earum examen permiſſum fuiſſe, datumque omnibus, ut cum Textu, & hiſtoria conferrent, cui quantum ad ſenſum literalem nihil deferendum, ſiquidem à litera Cantici, ſive ab hiſtoria diſcrepare deprehenderentur.

c *Vide Theod. in Pſal.59.*

Quod

Digitized by Google

Quod autem à Patribus illis traditum eſt, oimirum Inſcriptiones, non minùs ac reliquum Pſalmi contextum, Spiritu Sancto afflante dictatas fuiſſe, eoque proinde habendas loco, quo cæteræ Canonicæ Scripturæ; eorum privatam ſententiam nunquam adoptaſſe Eccleſia videtur, cùm hodie uſque eruditiſſimi plures Theologi demonſtrandum ſibi aggrediantur, titulos illos nec Divini Spiritus Opus habendos, nec in cenſum Divinarum Scripturarum cooptandos (d). Cenſent etiam nonnulli, gloſſas eſſe Textui diù poſt primævos Pſalmorum Authores adjectas. Porrò ſi certum eſſet, quod Veterum nonnullis viſum, Eſdram, cui Pſalmorum Collectio tribuitur, Titulos etiam adjeciſſe (e), in eam facilis ſenteotiam concederem, quæ Divinam illis authoritatem vindicat. Sed potuit nuo modica eorum pars ante ipſam Eſdræ ætatem Pſalmis acceſſiſſe ab ignota quadam nec aſſertæ nec divinæ authoritatis manu. Fortè enim inter legendum viſus eſt ignotis illis Aothoribus Inſcriptionem illam Pſalmus exigere, quam ſtatim Exemplaribus ſuis præfixerunt. Exemplaria autem illa nactus Eſdras, ſervanda omnia cenſuit, nihil probans, nihilque pariter rejiciens. Facilè etiam poſt doctum illum Scribam Tituli recentiori manu io Textum irrepſerunt, quos deindè Septuaginta in ſuam Verſionem tranſtulerint; undè factum, ut in Originali ſimul & in Græco legerentor. Sed vetuſtiſſimi licèt, nihil tamen aotboritatis mererentur, niſi ſi fortè cum textu Pſalmi, & cum hiſtoriæ veritate congruerint.

d *Vide Natal. Alexand. Hiſtor. V. T. Diſſert. 24. q. 2. art. 1. & Ferrand. Præfat. in Pſal. & alios.*

e *Vide Theodoret. Præfat. in Pſal. & Bedam item Prolog. in Pſa.*

Quod etiam ad ſenſum demonſtrat, nihil ſatis certi pro Divina Titulorum authoritate in Eccleſia Græca pariter & Latina receptum fuiſſe, libera eſt, quam ſibi vindicarunt, facultas novos addendi, & veteres abolendi, eorumque authoritatem pro arbitrio ſequendi deſerendique. Patres inter ſe ferè ſemper committuntur; & Interpretes integrum ſibi ducunt, ut privatam ſinguli ſententiam ſequantur, ſuas ſinguli in limine cujuſlibet Pſalmi proponentes conjecturas, tunc maximè cum de ſenſu literali & hiſtorico agitur. Percurrenda in eam rem, ne moroſi ſimus in præſentia, argumenta ſingulis Pſalmis à oobis præfixa, eorumque lectione ſtatim quiſpiam intelliget, quanta lectionum in iis titulis ſit varietas, quanta io aſſignaodo Pſalmi argumento & Authore inter Scriptores diſcrepantia, quantam ſibi quiſque ſumat licentiam ſyſtema aliquod ſtatuendi in genuinum Textùs ſenſum; nihil inſcriptiones morati, ſiquidem illæ alieoum quid à reliquo contextu indicare viderentur.

Profectò ſi Eccleſia Titulos in canonem recipiendos cenſeret, modum aliquem impoſuiſſet tantæ Commentatorum licentiæ, ac extra præſcriptos in fronte Pſalmi limites prætergredi quempiam non tuliſſet impune. Nunquam inſuper commiſiſſet, quin in Officio publiciſque Pſalmorum recitationibus cantarentur. Uno verbo, exactitudo illa, quæ in pluribus ipſorum conſiderator, Titulorum cum reliquo contextu repugnantia, alterius quàm S. Spiritûs eſſe Opus, documento ſunt apertiſſimo. Si quam Authores Sacri Inſcriptionem appoſuerunt (nonnullas enim appoſuiſſe non ambigo) fateamur oportet, eas cum cæteris immixtas confuſaſque non ſatis poſſe diſtingui, ut proinde in ea, qua ſumus, ambiguitate neque rejicere omnes, neque probare audeamos. Ultro igitur admittimus eas, quæ cum hiſtoriæ veritate, & ſenſu Pſalmorum congruunt; cæteras à reliquo contextu abludentes, incunctaoter rejicimus. Satis convenit inter Theologos, non omnes æquè Librorum ſacrorum Titulos pro inſpiratis habendos. Agnoſcunt etiam ex Patribus quidam, Inſcriptiones illas nibil conducere ad literam & argumentum Pſalmorum pandendum; ſicut & nomina virorum quæ io fronte Caotici leguntur, non ſemper genuinum Lucubrationis Authorem prodere. Quicumque etiam ex iiſdem Patribus omnes uni Davidi Pſalmos vindicarunt, illis certè Titulis parum detulere, cum in illis non rarò alter à ſanctiſſimo Rege Scriptor præferatur.

Quæ in diviſione Pſalterii, ſicut & Pſalmorum inter ſe, apud diverſos obtinet varietas, alterum eſt argumentum pro abroganda ſuprema authoritate Inſcriptionibus Pſalmorum. Obſervavimus in Prolegomeno, variam adoptaſſe Patres Pſalterii diſtributionem; cùm alii pro Hebræorum more in quinque Libros diſpeſcuerint; alii in tres; aliis ſingularem eſſe Librum, nec diviſione ullâ deformandum ſtatuentibus. Qui apud aliquos unicus eſt Pſalmus, in duos ab aliis diſtinguitur. Sunt qui Titulum Pſalmo præfixum legant, cui Titulus in aliis Exemplaribus deeſt. Syriacus Hebraici Exemplaris fidem ſæpiſſimè deſerit; Septuaginta ſingularem lectionem ſervant diſcrepantem ab Hebræo, Syriaco, & Vulgatâ; nec infrequens eſt inter ipſa Septuaginta Exemplaria varietas. Pſalteria vetera Latinorum abhorrent quandoque à Græco, & Vulgatâ. An hæc Textui Canonico & legitimo, cujus invariata eſt veritas, quadrent? Cùm ex pluribus Pſalmis unus integer conflatus eſt, cùm duo ſimul juncti, erantne ſingulis uniformes & invariabiles tituli inſcripti? Quot apud Vulgatam leguntor, quos fruſtrà in Hebræo quæras; & quot pariter in noſtris recentioribus Bibliis, cùm olim nulli? Pſalmus 90. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi*, ſine titulo eſt apud Hebræos; defuit etiam in Exemplaribus Euſebii, Theodoreti, Euthymii, & Hieronymaſtri; cùm tamen hodie ſuus Pſalmo Titulus legatur in Septuaginta, & Vulgatâ.

Cùm Tridentinum Concilium Vulgatæ authoritatem aſſeruerit, nullâ factâ inter Titulos Pſalmorum diſtinctione, omnibus æquè eandem aothoritatem conciliavit (f). Vix autem credimus voluiſſe illud divinam vindicare authoritatem iis Titulis, qui & hodie & ante hac ſemper in Hebræo defuerunt; ſicut & iis, qui & ipſi per ſe apertiſſimè & unanimi Patrum conſen-

f *Vide Ferrand. Præfat. in Pſ. c. 7.*

ſen-

ſenſu, hiſtoriæ ſive reliquo Pſalmorum contextui repugnare noſcuntur. Statuendum eſt igitur, omnes æquè generatim Pſalmorum Titulos nullam obtinere Divinam & Canonicam authoritatem, eoſque proinde in examen revocare, rejicere etiam cùm alterum meliorem ſenſum litera Pſalmi offert, ſingulis eſſe permiſſum. Adhuc tamen eùm eorum authoritatem deferendam nobis ſuſcipimus, integrum tamen ratumque ſervare jubemur in illos obſequium, utpote quos Eccleſia ſervandos in ſacris Scriptis cenſuit, & non infima ipſorum pars ad aſſequendum Pſalmi ſenſum plurimùm confert.

Quantumvis tamen ſummam adhibuerimus in eo examine curam, plures fuiſſe nihilominus Titulos fatemur, quorum implexior ſenſus conatus omnes noſtros fefellit; quod etiam ante nos ingenuè primi ordinis Interpretes faſſi ſunt. Flaminius (g) deſcruiſſe ſe majorem Titulorum partem inexplicatam profitetur, quòd neque ipſe de ſuo aliquid promere valuiſſet, neque aliquid inveniſſet apud Interpretes Latinos, quod ſibi probaretur; nec Rabbinos aliter in ea re commentatos, quàm quòd ſuſpicari ſe ſignificarent, inextricabiles illas voces plerumque ſive inſtrumenta muſica deſignare vel muſicas notas & cantilenas, ad quarum normam Levitæ ſacros hymnos in Templo concinerent. Cenſuit hinc Flaminius optimum factu eſſe, ſi voces illas Hebræas in ſua Verſione retineret, exemplum ſecutus doctiſſimorum Interpretum ex Hebræo Latinam Sacrorum Librorum Verſionem adornantium. Iſidorus Clarius Præfat. in Pſs. fatetur pariter, unà cum Rabbinis doctiſſimis, Inſcriptiones illas, iis exceptis quę hiſtoriam aliquam ſatis notam indicant, inexploratas eſſe, eorumque ſenſum fruſtrà tentandum, quòd vetus Hebræorum muſica noſtrâ ætate penitus exciderit, ut neque inſtrumenta illorum ſatis noſcamus, neque notas muſicas iis Titulis deſignatas habeamus perſpectas. Hæc cum Rabbinis Clarius.

g *Præfat. in Paraphr. Pſs. pag.14.*

Fuſiùs præ cæteris ea de re diſſerit Genebrardus (*h*). Maxima Inſcriptionum pars, ait ille, adeò implexa eſt & obſcura, ut brevioribus ſcholiis evolvi totæ vix poſſint. Ad hæc, minor eſt eorum in expoſitione literæ utilitas, quàm ut labori Scriptoris reſpondeat; ſunt enim plerumque notæ veteris Hebræorum muſicæ, noſtrâ ætate penitus incognitæ. Illis tanquam clavibus utebantur Hebræi, ut varios in cantando tonos dirigerent; quemadmodum apud nos prima antiphonæ vox totam deinde cantilenam moderatur, atque totius Pſalmi modulationi normam præſcribit. Rarò Inſcriptionibus illis tempus & occaſio Scripti Operis indicatur; & ſi quando indicari contingat, non ſemper tamen verus Textûs ſenſus ex illis repetendus. Sunt enim ſæpè figuræ quędam Rethoricæ ſive inopinum Divinæ inſpirationis œſtrum, quo Author in occulta myſteriorum abripitur, quorum hiſtoriâ in titulo indicata, figura tantùm habenda eſt. Igitur titulus literale Pſalmi argumentum non pandit; ſed à temporali ad ſpiritualia, à figura ad veritatem tranſgrediendi, intento in Divina ſpiritus præbet occaſionem.

h *In Pſ.4. s.*

Perſuaſum habuiſſe idem Author (*i*) videtur, inſcriptiones, quæ in Septuaginta quidem non verò in Hebræo leguntur, Judæis *Cabala* ſivè traditionis myſteria ſectatis, tribuendas fuiſſe. S. Gregorius Nyſſenus tract.2. in *Pſ.1.c.8.* omiſſas credit Inſcriptiones, cum Pſalmus planior eſſet, quàm ut adſcriptione aliquâ explicaretur; ſi quid verò Eccleſia addendum cenſuerit, quod in Originali deeſſet, id illam eo conſilio præſtitiſſe, ut latens aliquod myſterium in Pſalmis detegeret. Hoſce ab Eccleſia adiectos Titulos *Eccleſiaſticos*, & *myſticos* appellat. Eoſdem non ab Eccleſia ſed à Septuaginta adſcriptos S. Hilarius, utì ſuprà obſervatum eſt, autumavit; ſed minorem obtinent apud Theodoretum authoritatem, cui temeritate quorundam prophanorum irrepſiſſe in Sacram Scripturam creduntur, & veluti pura hominum inventa abjiciuntur reprobanturque. Nicolaus Lyranus (*k*), receptâ apud Latinos opinione, Eſdræ collectionis Pſalmorum Authori deputari ſcribit; ille enim, ait, Præfationem in Pſalterium adornavit, cujus locum tenet primus Pſalmus, cæteros verò, prout neceſſitas ferebat, peculiari titulo inſcripſit. Quoad titulos ab originali Hebræo alienos, hæc idem Lyranus in Pſ. 62. *De titulo Pſalmi parum eſt curandum, niſi pro quanto accipiuntur immediatè ab Hebræo, vel translatione Hieronymi juxta Hebræum, quia in aliis multa ſunt appoſita ſecundùm phantaſias Expoſitorum* (*l*). Docet tandem in Prolog. ſuper Pſs. *Apud Hebræos authentici ſunt* [Tituli] *ſicut Pſalmi cæteri*.

i *Genebr. in Pſal.80. & in Pſal.93.*

k *Prolog. in Pſs.*

l *Vide & Du Pin Præf. in Pſs. n.14.*

Nec majori cautione mentem ſuam produnt eâ de re P. Alexander in Diſſertatione in Pſs. & D. Ferrandus in ſua Præfatione ad Pſalterium. Ex quibus omnibus illud nobis jure meritoque aſſerendum, Titulorum authoritatem nunquam tanquam dogma ſatis certum exploratumque receptam fuiſſe; ut ejus rei veritas earum loco haberi poſſit, quas ſalvâ Eccleſiæ reverentiâ diſſidium Theologorum & Interpretum ingeniis exercendis in medio relinquit.

Recepta apud Judæos traditio, relata pariter & probata ab Origene [*m*], Euſebio in Pſ.27. S. Hieronymo Ep. ad Cypr. & in Malach. S. Hilario Prolog. in Pſs. pag.34. S. Athanaſio Prolog. in Pſs. tom. 2. p.70. tenet Pſalmos nullo inſcriptos titulo, ad Authores in præcedenti Pſalmo expreſſos referri. Hanc ſententiam ſuſpicionis arguunt recentiores Interpretes; & falſam diſertè appellat Bellarminus Præfat. in Pſs. S. Hilarius tamen ab Eſdra derivandam aſſerit, Collectore Pſalmorum poſt ſolutam captivitatem, quemadmodum ſuprà innuimus. Fuſiùs nos eâ de re in Diſſert. de Authoribus Pſalmorum.

m *Origen. in Opuſculo nuper edito in Hexaplis D. Bernardi de Montfaucon.*

DIS-

DISSERTATIO

IN GEMINAS ILLAS HEBRÆAS VOCES LAMNAZEACH, & SELA.

ARTICULUS PRIMUS.

DE LAMNAZEACH.

FRequentiſſimè in fronte Pſalmorum vox illa inſeribitur, redditurque à Vulgata: *In finem*. Cum viciſſim vox *Sela* ſæpiùs recurrat in textu Pſalmorum, nunquam tamen in fine verſiculi, & poſt abſolutam ſententiam.

Porrò *Lamnazeach* redditur à Septuaginta: *In finem*, vel *pro fine*, quod Interpretes plures morali & myſtico ſenſu referunt ad Jeſu Chriſti adventum; veniſſe enim in fine ſæculorum Apoſtolus illis verbia 1. Cor. 10. 11. inſinuat: *In quos fines ſæculorum devenerunt*. Spectare etiam ad Meſſiam, exitum & conſummationem Scripturarum, Rabbinorum nonnulli (*a*) docuerunt. Interpretantur alii de vocatione gentium & reprobatione Judæorum; alii de æternitate vel Judicio poſtremo, vel de Reſurrectione Jeſu Chriſti. Alii uſurpata credunt ea verba: *In finem*, pro ſemper [*b*]; quaſi ſcilicet deſignaretur, nunquam à cantando eo Pſalmo à viris Dei ſervitiis addictis ceſſandum fuiſſe. Chaldæus vertit: *Pro laudando*, ſive *in laudem*; qua omnia ſatis probant, de ſenſu hujus vocis ne inter Judæos quidem convenire.

a *Kimchi ex Talmud. Rab. Simeon in lib. Jalkut.*

b *Saadaias Gaon, & Fer rand. hic & Muis, quaſi lenezah, non lamnazeach.*

Interpretes Græci, qui poſt Septuaginta paruerunt, in ea vertenda diſcrepant. Aquila reddit: *Victoriam danti*; Theodotion: *In Victoriam*; Symmachus: *Carmen victoriæ*. Sed relicto ſemel titulo, & mente ad examen Pſalmi revocatâ, vix occurrit aliquid titulo illi congruens; tantùm enim abeſt ut gratiarum actiones, & læta pro victoria carmina pangantur, ut ſæpiùs non niſi querelæ luctuſque ac triſtia, lugubri potiùs titulo quàm læto deſignanda, occurrant. Sed hanc objectionem (*c*) occupant reponentes, eo titulo: *Carmen victoriæ*: ſolum deſignari, in eo Pſalmo decantando ingeminandam eſſe vocem, ut ad eam tollendam quantâ majori contentione Cantores inter ſe veluti provocari videantur; quemadmodum & in Hymnis ac Proſis Eccleſiaſticis noſtrâ etiam ætate quandoque ſervatur, ut duæ chori partes ad tollendam altiſſimè vocem ſe invicem provocent; cujus deinde remiſſio ac nova inſuper elevatio ſuccedit. Deſignari etiam potuiſſe credunt, eos Pſalmos veluti in præmium Muſicis illis datos, pro relata de fratribus ſuis in cantandi certamine victoriâ. Sed hæc ad libitum conficta, ultrò etiam negarentur.

c *Perez, Forſter.*

Sanior recentiorum Interpretum pars poſt Rabbinos autumat, eam vocem reddendam: *Præfecto Muſices*; Levitæ nempe qui canentibus in Templo præerat. Hujus opinionis, quam præ cæteris probamus, hæc ſunt momenta. Hebræum *Nazach*, primitivum vocis *Lamnazeach*, ſonat præeſſe Operibus (*d*) vel Operariis; Cantorum, vel Cantatricum, vel tandem muſicis inſtrumentis canentium, ſeu virorum, vel puellarum (*e*) turmas deducere. Nulla profectò in titulis Pſalmorum difficultas, quæ, poſtremâ hac ſignificatione conſtitutâ, non ſtatim facilis ſolvatur. Veram igitur non immeritò arbitramur; poſtquàm maximè cæteras literali ſenſui minùs congruere demonſtravimus.

d 2. *Par.* 23. 4. & 2. *Par.* 2. 2. 18. & 34. 13. & 1. *Eſdr.* 3. 8. 9. *Dan.* 6. 3.

e 1. *Par.* 15. 21. *Abac.* 13. 19. & 2. *Par.* 2. 2. *Pſal.* 11. 1. & 45. 2. & 59. 2. & *paſſim*.

Erant in Templo Domini Levitæ ſanè frequentes, laudibus Domini celebrandis atque muſicis inſtrumentis canendo deſtinati. Omnes Levitarum familiæ in eo munere, ſive in cuſtodiendis finibus, & excubiis in Templo agendis, vel tandem in obſequium Presbyterorum, dum ſacro miniſterio vacarent, occupabantur. Singulis illis familiis ſuus erat Præfectus, vel Princeps, cui Præfecti alii plures parebant. Horum cenſum fuſiùs deductum legas 1. Par. 6. 32. in hæc verba deſinentem: *Iſti ſunt, quos conſtituit David ſuper Cantores Domûs Domini*. Potiſſimi inter illos Aſaph, Heman, Ethan, & Idithum. Porrò Aſaph cæterique ſimilis peritiæ, canendis pangendiſque carminibus occupabantur; utrumque enim in ſe conjunxerant munus, & Prophetæ nempe & Cantoris [*f*]. Singulæ Cantorum claſſes muſicorum inſtrumentorum varietate diſtinguebantur; & peritiſſimus quiſque Præfectus, quem *Mnazeach* appellabant, conſtitutus. Laudatur in 1. Par. 15. 22. Chonenias, tanquam ſo-

f 1. *Par.* 29. 30.

ſonorâ & eleganti voce inſignis. *Chonenias Princeps Levitarum praerat ad pracinendam melodiam.*

In vetari Muſica ona tantùm melodiæ pars innotuerat, erat enim varietata tonorum, & harmoniâ ex pluribus vocibus reſultanta, quæ noſtrâ ætate delectat, deſtituta. Idem vocibus omnibus & inſtrumentis in harmonia tonus & tenor; ſcribere enim parùm norant, notaſque muſicas penitùs ignorabant. Veteres illi (recentius eſt enim Stratonici inventum) (*g*) ſolo uſu & auſcultatione Magiſtri artem diecebant, quemadmodum fermè noſtrâ etiam ætate pueri apud Turcas ad cantandum inſtruuntur. Itaque in publicis cæremoniis Præcentore opus erat, qui claſſem ſuam vel chorum validâ robuſtâque voce deduceret; qua tantundem præſtabat quantùm hodie muſices Præfecti aptâ ad numeros geſticulatione. Non abs re pariter credimus, frequentes fuiſſe in ea muſica repetitas carminum complexiones; nec rarò præeuntis magiſtri ductum ſuccinenti modulatione chorum ſequi conſueviſſe.

g *Ereſius Phanias apud Caſaubon. in Athen. lib.8. cap.12.*

Receptum olim apud Græcos [*h*], ut qui carmina ſcriberet Vates, ipſe canendi normam, quam ſibi carmen exigera videretur, præſcriberet, ad cujus deinde leges à Muſico ſive ab inſtrumentorum perito mercede ab illo conducto cantabatur. An idem apud Hebræos ſervatum? Quin potiùs Vates apud illos carmen ſuum dirigere videbatur ad muſicæ peritos, veluti ad Aſaph, Heman, & Idithum, ut ad numeros redigerent. Id ſaltem tenent Interpretes, quorum opinionem nullum ſatis firmum argumentum falſitatis evincit.

h *Vide Plutar. de Muſica & Origen. in Pſ. 38.*

Claſſes ſub ſingulis Muſicæ Præfectis ex ordine, quem inter ſe tenebant, interdum diſtinguebantur, ut claſſis octava, tertia &c. Interdum ex muſicis inſtrumentis. Hinc in Titulis Pſalmorum quandoque legitur (*i*): *Lamnazeach bal haſchemenith*, nempè Præfecto muſices pro octava; quandoque etiam: *Præfecto in Neginoth* (*k*), quod muſicum inſtrumentum fidicularia digitis pulſandum denotat. In ſolemnibus Religionis cæremoniis, veluti cùm Arca Domini deducebatur &c. ſicut & cùm pro victoria de hoſtibus relata triumphus ageretur, ſolemnem pompam non Levitæ tantùm, ſed etiam fœminæ cantilenis ſuis ſub Præcentore aliquo docto augebant. Nec me fugit, tradere Rabbinos, cautum fuiſſe viris, ne cum fœmina in Templo cantarent: cum fœmina enim in loco ſancto modulari, inquiunt, crimen eſt, quo nihil turpius; ſed eorum ſuperſtitio falſi ab ipſa Scriptura arguitur, quæ in ſolemni Arcæ Jeroſolymam tranſlatione Banatam commemorat choros puellarum ſive Cantatricum deducentem (*l*) Leguntur etiam in Pſal.67. 26. Puellarum chori ſub viro perito ſuccinentes. Sed fuſiùs eâ de re agendum in Diſſertatione de Muſica Hebræorum.

i *Pſal.* 11. 1.

k *Pſal.*3.1. & 5.1.

l 1. *Par.*15. 18.20. *Pſal.*9. 1.

Neque muſicæ Præcentores illi, ſive *Mnazeach* in cœtibus tantùm religioſis choreas & cantilenas præibant; erant enim pariter in Aula Principum choris tam Cantorum, quam Cantatricum Præfecti; neque debito erga Canonicas Scripturas obſequio detractum aliquid credimus, ſi ſacros aliquos Pſalmos decantatos quandoque in cæremoniis civilibus ſuſpicemur, ut in triumpho Principis, vel cùm lætum illi expeditionis ſuſcipiendæ omen fieret, vel tandem cùm nuptiarum illius ſive initi Regni pompa celebranda eſſet; qui deinde Pſalmi in eos uſus ſcripti ad ſacras cæremonias tranſlati ſunt.

Cùm iidem eſſent pleromque Prophetæ pariter & Poetæ, & populi Regumque ſtudia omnia ad pietatem & religionem tenderent, quæ primùm ſcripta erant carmina in uſus civiles & minimè ſacros, à ſuis tamen Authoribus Dei Spiritu afflatis conſecrabantur. Nihil enim viri illi ſanctiſſimi æquè intendebant ac Dei laudes & preces. Quare in Templum & uſus ſacros transferri, quod prohiberet nihil erat; neque Præfecti muſicæ ſacræ religione ullâ abſterrebantur, quin aulicas vel civiles pompas, ſacras illas inprimis & religioſas deducerent, præirentque. Suus erat *Mnazeach* in lugubri pompa, in victoria aliqua, ſive in Feſto aliquo publico celebrando. Inter Pſalmos enim muſicæ Præfectis inſcriptos cum lætis pariter & jucundis lugubres miſcentur & triſtes. Et noſtrâ etiam ætate vetuſtiſſimâ receptum conſuetudine obtinet apud Orientales, ut in lugubri pompa validâ præ omnibus præſtans voce deducendis ſeligatur choris eorum, qui defuncti laudes proſequuntur, & funera lugent (*m*). Viri fœminæve arctiori neceſſitudinis vinculo cum defuncto conjuncti, lamentationibus præibant, quibus deinde adſtantium omnium chori ſuccinebant. In claris funeribus lugubri cæremoniæ deducendæ lamentatorum tam virorum quàm mulierum turma conducebatur (*n*). Imitari ſe dicebat Diogenes Philoſophus apud Laertium lib.6. eos qui choris muſicorum præibant, majori ſemper vocis contentione inclamantes, ut inclinanti per ſe voci maximè in cantu violento & elato ſuccurrerent.

m *Bellon. Obſerv. l.4.*

n *Joſeph. lib.3. cap.15. de bello in Latin. aut cap.30. in Græco.*

Scriptum à ſe carmen David plerumque ad Aſaph notis muſicis tradendum, concinendumque à clientibus ipſius in Templo mittebat (*o*); hinc datum viro in Scriptura nomen: *Prophetans juxta Regem* (*p*). Ita pariter receptum apud Græcos, ut qui carmina ſcriberet, cui maximè vellet, Muſico ad numeros canenda traderet: accidebat autem non rarò in ſolemnibus populi concionibus, cùm pretium Muſices diſtribueretur, ut carminis Author indonatus abiret, cùm interim Muſicus ad cantandum electus, magnifico præmio & coronâ donaretur. Ita pariter ait Origenes ad Pſ.38. Hom.1. init. cum in Scriptura legimus: *Victori Idithum* (ita enim vertit cum Græcis Interpretibus vocem *Lamnazeach*) non Idithum Pſalmi Author deſignari credendus eſt, ſed Muſicus artis ſuæ peritiſſimus habendus, cui Rex ſapientiſſimus canendi victoriam adjudicavit. Ita ſentit Origenes.

o 1. *Par.*16.7. *juxta Hebr.*

p 1. *Par.*25.2.

Quantum ex inſcriptionibus plurium Pſalmorum colligimus, David ipſe, tantus Rex, à ſua dignitate alienum non cenſuit, ſi canentibus ipſa præiret, & ad muſicas notas ſacra illa carmina concinenda ſuſciperet. Muſicam ille quidem amabat, omniaque norat ejus artis myſteria; nec ſanè canendi muſicis inſtrumentis imperitus, ipſe pariter divinæ Majeſtatis gloriâ adeò totus rapiebatur, ut à majeſtate ſuâ alienum non cenſeret, ſi & ludere inſtrumentis coram Domino, & præire Cantoribus in quibuſdam anni Solemnitatibus videretur. Hanc opinionem inſinuat inſcriptio Pſalmi 35. *Servo Domini ipſi David Præfecto muſices*; & altera Pſalmi 10. *David Præfecto Muſices*. Vide etiam Titulos Pſs. 13 & 18. & 19. & 20. & 21. &c.

ARTICULUS II.

DE SELA.

VOx Sela ſeptuagies in Textu Hebræo Pſalmorum, & ter in Habacuc (*a*) recurrit. Frequentiùs legerunt Septuaginta in ſuo Exemplari Hebræo; cum ſemel apud illos in Pſ. 2. 3. & ſemel pariter in Pſal. 3. 6. legatur, quo in loco nihil apud Hebræos (*b*). Scribunt etiam in Pſal. 9. 17. *Ode Diapſalmatis*, quod respondet Hebræo: *Canticum Sela*; cum tamen in eodem Hebræo nihil tale occurrat. Variant quidem inter ſe aliquantulum eâ in re Editiones & Exemplaria Græca, ſed quam innuimus lectionem optimæ quæque Editiones ſervant. Quærendum modò de vocis uſu & ſignificatione.

Septuaginta reddere ſolens plerumque *Diapſalma* (*c*), quod *interpoſitum in canendo ſilentium ſignificat*, juxta S. Auguſtinum in Pſal. 4. ſeu vocis inflexionem juxta Suidam (*d*) & Theodoretum. Malunt alii novum eâ voce ſenſum, ſive novi carminis genus deſignari (*e*); ſive pauſationem vocum, ſolis interim ludentibus inſtrumentis; ſeu viciſſim inſtrumentorum ceſſationem, voce cantilenas proſequente; namque authore S. Hieronymo ibid. Pſalmi *tunc temporis junctâ voce ad organum canebantur*. Addit demum idem S. Doctor, *hoc verbum* (Sela) *ſuperiora pariter inferioraque connectere, aut certè docere ſempiterna eſſe* (nempe nunquam è memoria excutienda) *quæ dicta ſunt*. Reddit ille plerumque eam vocem *ſemper*; quod etiam ab Aquila, quintâ & ſextâ Editione, à Symmacho in Habacuc 3. 3. ſervatum eſt. Targum pariter in Pſalmos vertit: *In perpetuum*.

Quidam apud Theodoretum (*f*) autumarunt, pauſationem eſſe Spiritus Sancti in Prophetis; alii pauſationem potiùs cantûs in muſica, quod maximè apud Veteres probatum eſt. Accidit enim non rarò, ait Coſmas Monachus (*g*), ut Pſalmus ab alio choro inceptus alteri canendus traderatur. Poſterior hæc pars *Diapſalma*, prior *Canticum Diapſalmatis* appellabatur. Sui autem credunt deſtinati Cantores, ut pretioſos illos Pſalmos cantarent. S. Hilarius Prolog. in Pſs. minùs exactè ſcribit, *Diapſalma*, ita enim reddit vocem Sela, deſignare immutationem vel Cantorum vel ſenſuum ſive cantûs. Gemina fermè habet Caſſiodorus Præfat. in Pſal. cap. 11. *Diapſalma ſermonum rupta continuatio; docent ubicumque fuerit, aut perſonarum, aut rerum fieri permutationem*.

Euſebius Cæſarienſis in Pſs. tantâ confidentiâ Diapſalma exponendum ſuſcipit, quantâ neque oculatus teſtis aſſeveraret. *Non eſt*, ait, *ita vox ſuſcipienda, quaſi à Davide ſive S. Spiritu ſcripta fuiſſet; ſed tantùm ceſſationi divinæ inſpirationis deſignandæ appoſita ſit*. Muſicæ Præfecti, quorum medius in Sanctuario David verſabatur, eam notam adſcribebant. Canebant illi ſimul laudes Domini, fidicularia unà pariter inſtrumenta pulſantes, cymbalum, lyram, Pſalterium, ductum afflantis Spiritûs ſequentibus ſingulis. Qui primus œſtro illo Divino afflabatur, Canticum ad numeros canendum ſuſcipiebat, cæteris tantùm Alleluja ſuccinentibus. Cùm inſpiratio ceſſaret, ceſſantibus pariter inſtrumentis, *Sela* ſive *Diapſalma* in Codice adſcribebatur. Magis appoſitè idem Euſebius in Pſal. 4. in eam ſententiam concedit, quæ vocem *Diapſalma* pro immutatione ſensûs, inflexione vocis, metri variatione, & concinnâ complexione exponit (*h*). S. Gregorius Nyſſenus Præf. in Pſs. autumavit, vocem illam *Sela* intimum quemdam & inſuetum Divini Spiritûs afflatum, & ſuavem ad pietatem motum in Propheta deſignare. Cùm autem tota ea fuerit S. Spiritûs operatio, pro arbitrio Prophetam agentis, ideo *Sela* interdum in medio, ſæpè in fine, frequentiùs aliquando, rariùs interdum in Pſs. adſcribitur. Hæc Veterum ſententia de ſenſu, & uſu vocis *Sela*.

Recentiorum ſententiæ nec inter ſe ſatis, neque cum Patribus conveniunt. Sunt qui credant, nullum eſſe alium vocis *Sela* uſum, & ſenſum, quàm vocis *Evovae* in Libris ad uſum Chori deſtinatis; adſcribitur enim in fine Antiphonæ, ut Pſalmi cantum deſignet. Porrò *Evovae* uſurpatur pro *ſæculorum amén*; neque cantatur unquam, ſed Præcentori dirigendo ſervit. Ita *Sela* ex illorum ſententiâ nota eſt muſica veterum Hebræorum, cujus hodie uſus ignoratur. Redundat equidem vox illa in Pſalmis, neque, ſi expungatur, ſenſus uſquam vel ſermonis ſeries turbatur (*i*).

Kimchi, De Muis, Grotius, Genebrardus, Mariana, aliique plures notam eſſe muſicam defendunt, qua vocis elevatio deſignetur; ut proinde eò deveniens Cantor, vel Lector intendere vocem, vel triſtem, vel lætam, juxta Pſalmi naturam moneatur. Derivant illi vocem *Sela* à verbo Hebræo *Salal*, quod ſonat viam in aggere ſtruere, aggerem elevare. Addunt aliqui (*k*), inſinuari pariter eâ voce ſenſus quoſdam admirationis, miſerationis, indignationis, & gaudii, juxta Carminis indolem

a *Habac.* 3. 3. 9. 13.

b *Vide Septuag. apud Euſeb. & Hilar. in Pſal.* 2. 3. Quamvis nihil legatur neque in Romana, neque in Complutenſi Editione. Codex Reg. 212. legit *Diapſalma in verſ.* 2. *Pſal.* 1. *Vide nov. Edit. Hexaplor. in Pſal.* 2. *verſ.* 4.

c *Ita Sym. & Theodotion, apud Origen. citatum à Hieron. Ep. ad Marcellam.*

d *Suidas. Ita & Theodoret. Præfat. in Pſ.*

e *Hieron. ad Marcel. de voce Diapſalma. Quidam Diapſalma dixerunt eſſe commutationem metri, alii pauſationem Spiritûs, nonnulli alterius ſenſûs exordium; ſunt qui rythmi diſtinctionem.*

f *Theodoret. Præfat. in Pſalmos. Ita Euſeb. Præfat. in Pſal. pag.* 8.

g *Coſmas Monach. pag.* 223. *nov. Collect. Græc. PP. tom.* 2.

h *Vide & in Pſ.* 23. *&* 88. *pag.* 582.

i *Vide Geier. Hammond. Forſter. Buxtorf. &c.*

k *Vatabl. Genebr.*

ſem; ut *Sela* loco noſtrarum interjectionum adſcribatur, veluti *ô Deus!* quale infortunium! qualem dementiam! qualem injuſtitiam! vel illud: *mirabile dictu!* Buchananus in Pſ.9. ita reddit: *O res pectoris altis condenda in penetralibus!* Calovius plerumque Grotio adverſus (*l*) contendit, notam eſſe deprimendæ vocis, veluti ſi auditores invitarentur ad lectionem illam ſeriò reputandam, ac tranquillâ ſedatâque mente ſpectandam.

l Calovius Antigrot. hic.

Abenezra, quem Recentiorum aliqui ducem in ea re ſequuntur (*m*), confundendum cenſet *Sela* cum *Amen*, qua poſteriori voce preces claudi conſueverunt. Epitaphia ſua Judæi hac adſcriptâ clauſulâ terminant: *Ejus anima in Cœlo alligetur: Amen, Sela*; vel tantùm: *Amen*. In calce Librorum quatuor hæc compendiariis literis adnotant: *Amen, Nezach, Sela, Vaad*; i. e. *Amen ſemper; amen in perpetuum*; vel *Amen in finem, ſemper, in perpetuum*; neque enim certa vocis Sela ſignificatio conſtat. Junius & Tremellius præcedenti verborum contextui vocem illam adjungunt; ſed cùm verborum ſenſus minùs aliquando adjectionem illam patiatur, variare interdum coguntur. Cæterùm illorum opinione *Sela* rei vim, excellentiam, granditatem, & neceſſitatem deſignat.

m Vide Calv. Gejer. Fag. Vide & Hieron. ad Marcellam: Apud Hebræos in fine librorum aut è tribus ſubnecti ſolet, aut Amen, aut Sela, aut Salom.

Poſt fuſiorem hanc ſententiarum expoſitionem, reliquum eſt modò ut noſtram etiam proferamus, in cujus potiſſimùm partem inclinemus indicantes. Profectò ſi poſt certum verſuum, vel Pſalmorum numerum vox illa recurreret, eo indicio ſtropharum vel Pſalmorum diſtinctionem denotari non immeritò ſuſpicaremur. Sed nihil vagatur incertiùs; obſervat enim S. Hieronymus ad Marcell. in prolixis quandoque Pſalmis ne ſemel quidem adſcribi; cùm interim breviſſimi repetitam ſæpiùs interdum exhibeant. Si poſt abſolutum aliquem ſenſum æquè in omnibus Pſalmis appoſita legeretur, ſcire aliquid de uſu illius & ſignificatione daretur; facileſque in ſententiam Patrum, clauſulam eſſe ſententiæ vel ſenſûs autumantium, concederemus. Verùm ſi paulò attentiùs Pſalmus legatur, apparebit interdum, in ipſo argumenti contextu vocem illam mediam adſcribi; ut ipſi quandoque Patres præpoſterè conſtitutam eſſe (*n*) fateri cogantur. Paret etiam quandoque in fine Pſalmi, ubi ſcilicet terminandam eſſe & melodiam & ſententiam fruſtra moneremur.

n Vide Euſeb. in Pſal.2.

Quæ de notâ muſicâ voce *Sela* expreſsâ ſolo verbo aſſeruntur, verbo pariter negarentur. Nec melior eſt eorum opinio, qui notam eſſe tollendæ deprimendæque vocis autumarunt; quo enim jure illi indicium eſſe flectendæ vocis aſſererent, eo pariter alii continendæ eſſe vocis ſive ſuſtinendæ contenderent. Qui verò reddunt *Sela, ſemper*, ſeu patheticam aliquam exclamationem deſignari eâ voce ſuſpicantur, illis planè mens adhibenda fuiſſet, recurrere ſæpiſſimè vocem, quo loco nec *ſemper*, nec exclamatio aliqua quadraret. Ad hæc, vox certam illam ſignificationem exprimens cur nuſpiam alibi, quàm in Pſalmis, & in Cantico Habacuc legeretur? Quæ inſuper lingua unâ aliquâ generali voce exclamationes ſimul omnes admirationis, gaudii, doloris, & indignationis exprimeret? Notæ ſunt apud Hebræos voces variæ variis paſſionibus deſignandis; cur ergo variis hiſce exprimendis una eademque vox *Sela*, vagæ, incertæ latentiſque ſignificationis adhibita eſt?

Qui tandem, uti Vulgata, Syriacus, Arabicus, & plurima Exemplaria Septuaginta, ſicut & vetera Latina Mſs. (*o*), ſæpiùs *Diapſalma* vel *Sela*, tamquam ſuperfluam aliquam redundantemque in Textu vocem, omittunt, æquiùs illi facilè judicaſſe videntur. Cùm enim verbum ſit obſcuriſſimum, cujus interpretatio fruſtra tentaretur; ſit æquè prorſùs in Textu redundans, ut nihil exponendo ſenſui conferat; neque ratio Pſalmorum poetica hodie noſcatur; his facilè momentis in eam ſententiam duceremur. Origenes, & S. Hieronymus poſt ſedulum ejus rei examen, veterem ambiguitatem exuere nunquam potuerunt. *Cujus* (Origenis) *malumus in hac diſputatione dumtaxat imperitiam ſequi, quàm ſtultam habere ſcientiam neſcientium*, ait S. Hieronymus Ep. ad Marcellam de voce *Diapſalma*. Scitè ad modum in eam rem D. de Muis: *Hic ſine periculo erratur, cùm ea res nihil aut parum ad ſenſum pertineat.*

o Vetera Pſalteria Mſs. S. Germani, Carthuſiæ, Romanum & Fab. Stapulenſis legunt Diapſalma. Vetus alterum apud eundem Fabrum & alia plura in Bibliotheca Regis, & Colbertinum omittunt Semper & Diapſalma. *Gallicanus, & Codex D. de Meſmes legunt:* Semper.

Si ſemel ſtatuatur, olim Pſalterium unicâ contextûs ſerie continuatum fuiſſe, variamque tum obtinuiſſe dividendorum Pſalmorum rationem; ſyſtema aliquod non inveriſimile de *Sela* formandum nobis videtur; nempè ejus vocis adſcriptione dirigi ſive Lectores, ſive Levitas canentes, ut pauſentur; quemadmodum in nonnullis vetuſtis Librorum ad uſum Eccleſiæ Græcæ Mſs. quo loco exordienda eſſet Epiſtolæ, ſeu Evangelii lectio, vox *Arche* nempè initium, quo verò terminanda, *Telos* nempè finis, adſcribebatur (*p*). Erat tum temporis maximè neceſſaria cautio, cùm in Officio Eccleſiæ lectiones ex ipſo Bibliorum Codice, vel è Novo Teſtamento, nullâ capitum diviſione diſtincto, legerentur. Monendus fuerat Lector, quo loco exordienda, quo loco claudenda lectio fuiſſet.

p Simon Hiſt. Critic. N. T. c.33.

Olim, & nunc pariter, Sacri Hebræorum Libri uno Scripturæ tenore abſque capitum & verſiculorum diſtinctione continuabantur. Pſalterium eandem fortè rationem ac cæteri Libri ſervabat; quare unde exordienda eſſet lectio, adſcriptione aliquâ fuerat demonſtrandum. Quòd autem notæ illæ tum pariter, quando eorum nullus erat uſus, ſervarentur, ſuperſtitio fecit, vel imperitia. Ipsâ Kimchi ætate, ſæculo nempè 12. ſatis certa Pſalmorum diſtributio non adhuc obtinebat.

In nonnullis Exemplaribus Hebraicis Pentateuchi geminæ hæ voces leguntur, *Sameh*, & *Phe*; quarum prima, juxta Rabbinos, deſignat ſpatium aliquod clauſum ſive terminatum; altera verò ſpatium patens, ſive principium. Litera *Sameh* facilè

eilè compendioſa nota eſt vocis *Sela*; quam Judæi in fine Lucubrationum ſuarum adſcripſerunt, veluti ſi finem operis deſignaret; litera verò *Phe* compendioſa eſt nota vocis *Pathach*, aperire, quę in exordio lectionis adnotaretur. Idem & in Pſalterio ſervatum, cui vox *Sela* in exordio lectionis ſive cantûs adſcribitur. Cùm autem lectionum illa diſtributio ſatis vaga fuerit & incerta, & ad arbitrium Præſidum Synagogæ; hinc *Sela* non exactè ſemper recurrit, ſed varias & inæquales lectiones deſignat. Id planè demonſtrant variantia, quæ inter Exemplaria Græca & Hebraica obſervantur. Euſebius & S. Hilarius in *Pſ. 2.* inſinuare videntur, Interpretum Græcorum operâ vocem illam *Diapſalma* in Pſalterio adſcriptam; maluerim tamen ego Judæis, & Principibus Synagogæ tribuere. Nemo, quantùm ſcio, ipſis Pſalmorum Authoribus vindicat, niſi unus fortè Euſebius in Præfatione ſuprà à nobis laudatâ, cujus ſanè authoritas eâ in re minor eſt, quàm ut fidem extorqueat.

DISSERTATIO

IN ILLUD PSALMI XXI. ℣.18. Foderunt manus meas, & pedes meos.

VEteres Eccleſiæ Patres de ſublatis ſive corruptis quibuſdam Scripturarum ſententiis, quos Chriſtianis favere, ſibi autem averſas norant, Judæos poſtularunt (*a*). Vetus illa accuſatio poſtremâ hac ætate ingenti animi ardore & eruditionis niſu reſtaurata eſt; ſed minori, quàm pro tanto apparatu, ſucceſſu, quòd documenta deeſſent neceſſaria, ut tanti operis accuſatio, uti par eſſet, urgeretur; cùm maximè Originalia Hebraica, quæ noſtris in manibus verſantur, plura adeò & apertiora exhibeant de Jeſu Chriſto teſtimonia, quàm quæ ſuppreſſiſſe Judæi accuſantur; ut proinde omnium incautiſſimè egiſſent Judæi, ſi ſemel aggreſſi arma Scripturarum è manibus noſtris tollere, ea tantùm ſubduxiſſent, quæ ſuperflua utcumque cenſebantur, pluribus interim aliis relictis, & maximi præ illis momenti, & apertiſſimi. Prætereo inſuper operis, quod ſuſcipiebant, arduitatem, corrumpendi nempè Libros per omnes latè Judæos, gentem ſuperſtitioſiſſimam, & Scripturarum ſuarum tenacem, vulgatos. Prætereo tandem ſupervacaneo illos labore exſudaturos; Verſionibus authenticis Textûs in noſtris manibus ſervatis, quarum ope detecta fraus & dolus revinceretur.

In eo verſu, cujus examen Diſſertatione hac noſtrâ ſuſcipimus, quo ſanè nihil expreſſius de Paſſione, & Crucifixione Jeſu Chriſti, ſatis variant inter ſe Hebræus, Septuaginta, & Vulgata; cùm interim nemo ex Antiquis vitium eâ in re Judæis verterit. Non ſatis etiam convenit inter Recentiores; cùm ex Fidelibus nonnulli ſcriptis Lucubrationibus contenderint, integrum eſſe Textûs Hebraici locum, omnemque à Judęis infidelitatis ſuſpicionem amoverint. Nobis ſanè alia ſedet opinio; demonſtrare enim ſuſcipimus, mendoſum eſſe Textum Hebraicum, ſive Rabbinorum iniquitate, ſive malo illorum conſilio pravâ lectione ſelectâ, quæ nullum ſatis diſtinctum ſenſum exprimeret, poſthabitâ interim alterâ meliori & vetuſtiſſimâ, quam ipſi quidem parùm norant. Hæc modò probanda.

Textus Septuaginta & Vulgata ferunt: *Foderunt manus meas, & pedes meos, & dinumeraverunt omnia oſſa mea*; quæ ſanè verba Chriſtiani Jeſu Chriſto cruci ſuffixo probè vindicant. In hanc mentem Antiquitas univerſa ſententiam illam interpretata eſt; nec alterum ſenſum quærere Evangeliſtæ permittunt (*b*). Tam apertum aſſertumque veritatis teſtimonium ęgrè ferentes Judæi, maluerunt unius literulæ tranſmutatione, legentes *Caari* pro *Caaru*, veterique punctorum ratione vel diſtributione verſuum turbatâ corrumpere, ita hanc ſententiam reddentes: *Concilium malignantium obſedit me, ſicut leo manus & pedes meos*; cum debuiſſent ita verſiculos diſtinguere (verſ. 17): *Circumdederunt me canes multi; concilium malignantium obſedit me.* (verſ. 18.) *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea.* Quàm prona ſit & aperta ſecunda hęc diſtributio præ illa, quam Judæi incongruam & obſcuram ſubſtituerunt, ſolâ lectione demonſtratur.

Confuſionem ſuam ſatis prodiderunt Rabbini, implexam ejuſdem ſententiæ expoſitionem dantes. Kimchi fabellam hanc venditat. Cùm leo prædam quæſiturus deſertum pererrat, ampliorem quemdam circulum caudâ deſcribit, intrà cujus ambitum veluti retibus clauſæ ejuſdem ſaltûs feræ detinentur. Tremere illas nec audere deſcriptum à leone circulum prætergredi; ſed toto contractæ corpore, & pedibus ſupra ventrem complicatis, ſævum immaniſſimæ feræ dentem immotæ expectant. Ita pariter, ait Rabbinus, res Judæorum poſt diſperſionem habentur; velut enim intrà circulum concluſi detinemur,

a *Vide, ſi placet, Juſtin. in Dial. Iren. l. 3. c. 24. & l. 4. c. 25. Orig. contra Celſum & hom 12. in Jerem. Epiphan. de ponder. & Menſur. c. 15. 16. & alios.*

b *Matth. 20. 19. & 26. 2. & 27. 31. 35. 38. Ita Marc. Luc. Joan. Act. 2. 36. & 4. 10. Jo. 20. 25. Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum &c.*

mur, unde egredi nemini permiſſum, qui ſiva in manus *Iſmaelitarum*, nempè Turcarum, ſive *Incircumciſorum*, nempè Chriſtianorum incidere noluerit. Timore, veluti compedibus manicisque, vincti hæremus immoti, negant enim officium ſuum ad fugam pedes, ad deſenſionem manus. Io eandem ſententiam locutus Abenezra, ait, Davidem illis verbis, *Adverſarii circumdederunt manus meas, & pedes meos*, omnem ſibi intercluſam fugam & deſenſionem ſignificaſſe. R. Salomon Jarchi ita dictum illud reddit: *Pedes mei & manus meæ ſunt veluti leo*, nempè veluti ſi à leone diſcerperentur, veluti ſi præda eſſem leonis.

Profectò ſi cujuſque arbitrio permittatur, ut verſiculorum ordo immutetur, & quid quid maximè placuerit dematur è Textu, quid non poſſet Scripturæ imputari? Cur leonis ſimilitudo paulò ante ſuperioribus verſiculis inſinuata, iterum repetatur (c)? Nihil moror futilem ridendamque Kimchi opinionem. Interpretatio Jarchi Textum nimis detorquet. Fruſtrà verò R. Lipman in ſuo *Nitzachon* objicit, nunquam receptum apud Veteres Judæos, ut ſuperſtites homines cruci ſuffigerentur clavis, quemadmodum nos de Jeſo Chriſto affirmamus, & ſatis in eo Pſalmorum teſtimonio demonſtrari deſendimus. Nunquam, ait ille, commiſiſſet David, ut incognitum gentis ſuæ morem inſinuaret; quis enim alioqui ejus verba aſſequutus fuiſſet? Abjicienda eſt igitur, addit ille, lectio: *Foderunt manus meas & pedes meos*; & retinenda altera, de qua in Hebræo: *Tamquam leo pedes mei, & manus meæ.*

c *Pſ. 21. 14. Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens, & rugiens.*

Sed Rabbino tria opponimus: 1. Non Judæos ſed Romanos, Judæis inſtigantibus, in crucem Jeſum Chriſtum egiſſe. Romanorum autem in moribus poſitum eſſe, ut ſuperſtites homines in cruce clavis affigerentur, tam certum eſt quàm quid aliud. 2. Falſum eſt, nunquam obtinuiſſe apud Hebræos, ut levatos in crucem reos ſuperſtites clavis affigerent ſupplicio. Crucis ſupplicium Judæi æquè ac finitimæ iis gentes, norant; utrimque verò eadem torquendi ſontes ratio ſervabatur; vel ſi alia erat apud Judæos, hæc manet adverſariis demonſtranda. Videſis noſtram Diſſertationem de ſuppliciis veterum Hebræorum. 3. Quando etiam concederemus, apud Hebræos non niſi reorum cadavera in crucem agi conſuevìſſe, poterat nihilominus David ſupplicium Jeſu Chriſti prophetico Spiritu noſſe ſimul, & prænunciaſſe. Habuiſſe enim præ oculis poterat inuſitatam quidem gentis ſuæ in crucem agendi rationem, ſed ſatis cognitam ex recepto apud finitimas gentes, Phœnices, Syros, & Ægyptios morem. Tandem Jeſum Chriſtum ſupplicio ſuo clavis affixum fuiſſe nemo, ne adverſariis quidem refragantibus, dubitat. Davidicum ergo vaticinium eo, quo nos accipimus, ſenſu ad literam implevit.

Perniciosior eſt præ Judæis Theodorus Mopſueſtenus, Scriptor Chriſtianus Sæculi quarti, quippè cujus interpretatio ingenioſa magis & plauſibilior, veritati plurimùm officit (d). Agnovit ille veritatem lectionis Vulgatæ, & Septuaginta; neque enim tum temporis alteram illam à Judæis diu poſt invectam norant. Sed verbum illud *foderunt*, uſurpari quandoque obſervat pro ſedulò & doloſè inveſtigare ſcrutarique; illud autem, *Pedes meos & manus meas*, omnes hominum actiones & geſta commodè deſignare. Potuiſſe ergo Prophetam de ſe ipſo locutum, cùm ab Abſalomo premeretur, non incongruè quæri, ac ſi à conſilio malignantium pedibus manibuſque transfoderetur; i. e adverſarios ſuos iniquâ ſcrutatione omnia vitæ ſuæ geſta indagaſſe, ut creatâ in illum invidiâ, deſectionis illi ſuæ cauſam aliquam prætexerent.

d *Theodor. Mopſueſ. Collat. 4. Concil. 4. Conſtantinopol.*

Sed audacem illum Criticum provocamus, ut vel unum Scripturæ locum exhibeat, quo ſenſum hunc ſuum defendat. Legitur quidem verbum *fodere* pro inquirere & in examen revocare; ſed altera eſt illius quàm in Pſalmo ſyntaxis. Queritur Job (e) de amicis ſuis, qui *ſubvertere* (Hebr. *fodere*) niterentur amicum ſuum. Et Salomon in Proverbiis (f): *Vir impius fodit malum.* Pſalmiſta ſæpiùs (g), & Jeremias 18. 20. 22. de impiis habent: *Foderunt foveam, ut caperent me.* Sed hanc loquendi rationem, *foderunt pedes meos & manus meas*, in eo ſenſu uſurpatam, ut geſta omnia ſedulò ſcrutata deſignet, nunquam legimus. Amant quidem Hebræi figuras & exaggerationes, ſed non violentas, & nonniſi communi uſu receptas. Quis autem audivit unquam, *fodere manum hominis*, uſurpatum pro *in ejus vitam & mores inquirere?* Nunquam hæc; ſcimus autem exploratumque tenemus, propriam & literalem hujus vocis ſignificationem omnem in Jeſu Chriſto impletam fuiſſe. Fruſtrà igitur Theodorus Mopſueſtenus ad Davidem literam ejus Textûs detorquet, qui nihil tale ac Jeſus Chriſtus paſſus fuiſſe legitur.

e *Job. 6. 27.*

f *Prov. 16. 27.*

g *Pſ. 6. 16. & 56. 7. & 93. 13. & 118.*

Contendunt alii, ejuſdem ſententiæ literam Davidi, Saulis vel Abſalomi perſecutione oppreſſo, tribuendam; qua in re exaggeratione uſum Vatem dicunt, ut pro transfoſſione manuum pedumque labores fugæ cæterorumque malorum deſignaret, quibus veluti in crucem pedibus manibuſque transfixus ageretur. Sed nihil illi contra nos; faſſi ultro nunquam ejus prophetiæ literam in Davide impletam fuiſſe. Nec ſanè, niſi ſummâ vi Textui illatâ, in ſenſu metaphorico & figurato verba illa afflicto Regi tribuerentur. Ecquis enim, rogo, ſatis aptè loqueretur, cùm hominem itineris laboribus afflictum deſignaturus diceret, virum illum pedes habere manuſque transfoſſas? Semel ac verò ad Jeſum Chriſtum mentis oculos convertimus, plana ſunt omnia, verba Textûs clara ſunt & aperta.

Quæ Judæi aliique nonnulli Interpretes moliuntur, ut alienum à pia fidelium opinione ſenſum verbis illis appingant, documento ſunt apertiſſimo, eorum omnes interpretationes falſas eſſe & mendoſas.

Digitized by Google

ſas, Textus aliquis clarus apertuſque in obvium primò ſenſum, & ſimplicem interpretationem Lectorem, naturâ ipsâ agente, ita deducit, ut alterum facilè non admittat. Omnes Rabbinorum expoſitiones parum adhuc profecerunt; & quamvis ſumma hodie obtineat in Religione & Interpretatione Scripturarum licentia, nemo tamen hucuſque Rabbinorum opinionem defendendam aliquâ animi contentione ſuſcepit. Nimis enim diſtorta eſt, & à communi ſenſu aliena.

Sed abſurda contrariæ ſententiç & implexa demonſtraſſe non ſatis ducimus: ipſa tandem Hebraïci Textûs lectio novitatis revincenda eſt; ex quo facilè de falſitate ipſius argumentum capietur. Si enim altera ſit noſtrâ ætate Textûs lectio, quàm quæ olim in Codicibus extaret; mendoſa ſine controverſiâ habenda eſt. Certam quidem hujus corruptionis epocham ſtatui vix poſſe credimus, quanquam recentiùs invecta nullo negocio demonſtretur. Scitum eſt, Septuaginta legiſſe *Caara*, foderunt, non *Caari*, velut leo. Aquila, Judæus licèt pervicaciſſimus, qui Verſionem ſuam, ut invidiam, crearet in Chriſtianos, adornavit, eandem lectionem ſervans, pro eo quòd ſenſum extenuaret, confirmavit potiùs, vertens: *Deturpaverunt* [i. e. dilaceraverunt] *manus meas, & pedes meos*. Symmachus, Theodotion, & cæteræ antiquæ Verſiones ſatis ad Septuaginta accedebant; nihil enim variaſſe eâ in re à Patribus unquam obſervatum ſcimus. S. Juſtini Martyris ætate, nempe ſecundo Eccleſiæ ſæculo, Textus & Verſiones ſatis conveniebant: cùm idem Pater Tryphoni Judæo opponens ſententiam illam (h), *Foderunt manus meas*, & *pedes meos*, nihil Judæis exprobret, quanquam alioqui falſitatis in aliis pluribus arguit. Paria obſervare licet in Patribus ſequentis ætatis (i), apud quos ne veſtigium quidem diſcrepantiæ in lectione Textûs occurrit. Sed ſummo ſemper conſenſu verba illa contra Judæos uſurparunt, nunquam interim imponi ſibi Judæis querentibus, nunquam Controverſiarum Scriptoribus dubitationis aliquid de ſinceritate hujus lectionis innuentibus.

Origenes, & S. Hieronymus, in Hebræo æquè ac lectione Librorum Judaicorum verſatiſſimi, impoſturam tandem noſſent ac detexiſſent; pluribus lectionem Septuaginta, & Vulgatæ ab Eccleſia receptam confirmaturi, ſiquid diſcrepantiæ inter eorum Exemplaria & Hebræorum animadvertiſſent. Idem S. Hieronymus, qui literas Judaicas ſub Hebræo præceptore didicit, & Pſalterium ad fidem Originalis Textûs exactè adeò expreſſit, ut ad judicium Judæorum provocare non dubitet [k], expreſſiùs etiam quàm Septuaginta, legit: *Fixerunt manus meas & pedes meos*.

Paraphraſtes Chaldæus [l] in Editione Complutenſi ſive Philippi II. legit tantùm: *Momorderunt pedes meos, & manus meas* (m); ſed in aliis Editionibus (n) additur nomen leonis: *Momorderunt, veluti leo, manus meas*. Hanc paraphraſim adornaſſe creditur Joſephus cæcus, qui ſæculo quarto in Academia *Sora* in Tranſeuphratea clarebat. S. Hieronymi ſilentium falſitatis ſuſpicionem movet in illud: *Sicut leo*, quod in Exemplari editionis Anglicanæ legitur. Nihil enim tale S. Doctor legit in Hebræo; neque pariter legunt in Chaldæo Pſalmorum Editiones Complutenſis, & Antuerpienſis. Quæ ſanè neceſſitas, ut duæ ſimul lectiones in eadem paraphraſi jungerentur, verterenturque? *Momorderunt, veluti leones, pedes meos & manus meas*? Satis erat juxta Editionem Complutenſem legiſſe: *Momorderunt pedes meos & manus meas*; ſive juxta RR. Recentiores, duobus ſimul verſiculis junctis: *Concilium malignantium circumdedit pedes meos, & manus*. Nec deſunt Judaicæ libertatis in recenſendis ſuis Paraphraſibus exempla, quibus etiam imputandam hanc corruptionem non immeritò ſuſpicamur. Quod ad vetuſtatem hujus Paraphraſis earumque Authores ſpectat, res eſt non inexplorata tantùm, ſed & viris doctiſſimis perſuaſum, ignotam eſſe hujus generis Operum ætatem, ac multò recentiora quàm à Judæis jactentur, habenda.

Rabbini qui Maſſoræ allaborarunt, varietatem lectionis in eo Textu, ipſo fatente Jacob Ben-chaim (o) agnoverunt. Eorum ætate, nempè ſæculo 10. vel 11. legebatur in Textu *Caaru*, & ad oram quorundam Exemplarium *Caari* [p]. Ex orâ deinde in Textum vox illa, utpote quæ Judæorum præjudiciis maximè faveret, irrepſit, quam proinde RR. Kimchi, Salomon Jarchi, Abenezra, aliique Scriptores ſæculi poſterioris probandam, ac alteri, nempe *Caara*, præferendam cenſuerunt. Noſcunt tamen Kimchi, & Ezra varietatem *Caari*, & *Caaru* in vetuſtiſſimis Hebræorum Codicibus; & diù pòſt R. Joannes Iſaac, adversùs Lindanum ſcribens, lib.2. fatetur: *Idem ego ipſâ veritate & conſcientiâ bonâ teſtari poſſum, quod hujuſmodi Pſalterium apud Avum meum viderim, ubi in Textu ſcriptum erat Kara, & in margine Kari*. Buxtorfius (q), Capito (r) & Galatinus (s) teſtantur, legiſſe ſe Hebraica Mſs. quæ ſive in Textu ſive in orâ codicis vocem *Caaru* præferebant. Andrada in Defenſione Concilii Tridentini lib.4. paria ſe Exemplaria vidiſſe teſtatur; ſicut & alterum non diſſimile verſatum ſibi in manibus tradit Gerardus Veltuick apud Genebrardum in Pſ.21. 18. in quo *Caaru* legebatur. P. Martianæus (t) eandem lectionem offendit in Codice 626. Colbertino. In eo Exemplari primùm ſcriptum legebatur *Caari*; ſed ipſe Amanuenſis ſcriptum ſuum correxit, virgulâ Jod longiùs productâ. D. Simon in eam Mſ. correctionem inſurgens, Chriſtiani alicujus fraudem inductam contendit. Cùm verò P. Martianæus Mſ. illud judicio duorum peritiſſimorum Judæorum permiſiſſet, falſi ſunt Judæi, correctionem illam Hebræi Amanuenſis opus, quemadmodum reliquum ejuſdem vocis habendum, qua de re authen-

h *Juſtin. Dialogo cum Tryphon. pag. 325. 332. & Apolog. 2. p. 77.*

i *Vide Tertullian. Cyprian. Athanaſ. Chryſoſt. Apollinar. aliosque paſſim, ubi ſcribunt contra Judæos.*

k *Hieron. Epiſt. ad Sophron. in capite Pſalterii.*

l *Chald. in Polyglot. Antuerp. akethu ajedai veraglai.*

m *Ganz Tzemach. David. ad 513. ſive 353.*

n *Chald. in aliis Exemplar. akethin Kaaruja, ajdai veraglai.*

o *Rab. Benchaim. benikzath ſeparim meduikim mazathi Ketbiſ Kaaru, Vekeri Kaari.*

p *Maſſora Marginal. & in Maſſora textuali in Num. 24. 9.*

q *Buxt. Vindic. lib. 2. cap. 8.*

r *Capito Inſtitut. Hebr. lib. 1. cap. 13.*

s *Galatin. de Arcan. Cath. verit. lib. 8. cap. 17.*

t *Martian. Contra D. Simon. p. 159. Gallicè.*

thenticum teſtimonium exhibuerunt. Porrò Mſ. illud in uſum Judæorum à Judæo Scriptore ſæculi decimitertii adornatum eſt.

Cùm vetera Hebræa Mſs. ante Maſſoram rariſſima ſint, Judæis parùm vetuſtati Codicum ſtudentibus; hinc rara admodùm noſtrâ ætate ſuppetunt veterem genuinamque lectionem ſervantia: id præſtantibus ſummâ curâ Judæis, ut Codices ſuos ad Exemplaria Maſſoretarum, quæ correctiſſima habentur, emendent. Cùm Cardinalis Ximenius imprimenda Polyglotta Complutenſia omnium prima curavit, genuinam lectionem *Caaru*, *foderunt*, reſtituit. Bombergius clariſſimus Venetus Typographus idem ſibi præſtandum cenſuit in Libris Hebraicis, quos imprimendos ſuſceperat. Volentem prohibuit Judæus, ſpeciminibus corrigendis deſtinatus; minitatus, ſi in incæpto perſiſteret, id commiſſurum ſe, ut nemo Judæorum Exemplaria ſibi emeret. Hanc hiſtoriam ex Druſio ſæpiùs audiſſe ſe Amama teſtatur (u).

u *Amama Biblici Antibarbar. lib. 3.*

Verſiones Orientales vetuſtiſſimæ cum Græcis Latiniſque conveniunt. Utramque lectionem conjungere Chaldæum ſuprà animadvertimus. Verſio Syriaca vetuſtiſſima, & Apoſtolorum, uti quidem creditur, ætatis, habet: *Foderunt pedes meos & manus meas.* Prætereo Arabicas, & Æthiopicas, utpotè è Septuaginta expreſſas, & nihil ab illis diſcrepantes. Tertullianus legebat (x): *Exterminaverunt manus meas & pedes meos.* S. Cyprianus lib. 2. Teſtimon. *Effoderunt.* Ex quibus omnibus illud nobis ſtatuendum, 1. Lectionem quam ſervant Septuaginta, & Vulgata, *Foderunt pedes meos, & manus meas*, veterem eſſe & genuinam Textûs Hebraici. 2. Alteram lectionem *Cari*, *quaſi leo*, poſt Maſſoretas, nempe poſt ſæculum undecimum, præferri cæpiſſe. 3. Nequidquam in contrarium molientibus Rabbinis, veſtigia quædam *Caaru* poſtremo ſæculo manſiſſe. 4. Tandem fraude & iniquitate Judæorum factum eſt, ut lectio *Cari*, quæ caſu aliquo in Textum irrepſiſſe potuit, confirmaretur probareturque, genuinâ alterâ *Caaru* abolitâ penitùs & abjectâ.

x *Tertull. contra Judæos cap. 1. & 10. & 13. Quaſi ab exorſaa. Tamen cap. 10. ejuſdem Libri legit: Foderunt manus meas & pedes meos; qua propria eſt atrocitas Crucis.*

Hæc, ſolidiſſimis licèt aſſerta rationibus, opinio ſtrenuos habet impugnatores, non ex Judæis tantùm, ſed quod maximè mireris, etiam ex Chriſtianis; quorum alii Hebræorum lectionem & interpretationem pronis manibus excipiunt; alii inter nos & Judæos medii conciliare utramque ſententiam nituntur; alii tandem in ipſa Maſſoretarum lectione ſe inveniſſe & Chriſtianorum interpretationem & lectionem Septuaginta, ac Vulgatæ ſibi blandiuntur.

Inter fautores Judæorum primas tenet Leuſdenus (y), lectionem *Caari*, quam omnia vel fermè omnia Hebræorum Exemplaria præferunt, genuinam defendens, demonſtranſque nihil abſurdi continere lectionem illam Rabbinorum: *Concilium malignantium circumdedit me; quaſi leo, pedes meos & manus meas.* Immania illa, quę in Hebræos exequuntur, virum, omni diſpendio paratum defendere Rabbinicam lectionem, non terrent. Nihil in eo Authore deſideramus, niſi dociliorem mentem ſanioremque. Neque iterum hîc repetenda, quæ in expoſitiones Rabbinicas ſuprà congeſſimus; & æquiſſimo animo patimur reprobari noſtram ſententiam ab iis, quibus talia probantur.

y *Leuſden. Philolog. Hebr. Differt. 7. Edit. ſecunda.*

Chaldæus vertens, *Momorderunt quaſi leo pedes meos, & manus meas*, in aliam opinionem Scriptores quoſdam induxit (z); viros alioqui Hebraici ſermonis non imperitos, gnaroſque vocem *Caari* ſimplicem quidem videri, re tamen compoſitam eſſe, & ex pluribus aliis conſtantem. In *Cari*, deprehendunt illi *Caru*, & *Cari*: *Foderunt quaſi leo pedes meos, & manus meas.* Verùm deſideranda eſſent exempla, quibus de inſueta illa geminæ vocis compoſitione doceremur. Quæ, rogo, neceſſitas remedium illud ſuadet? An fortè conciliare nobiſcum ſperant Judæos, ut tandem vaticinium Jeſu Chriſti crucì ſuffixi agnoſcant? Nonne cauſam eos viciſſe fatebuntur, ſemel abdicatâ lectione, quam Eccleſiæ Græcæ pariter, & Latinæ, tum & ſæculorum omnium interpretatio, ac tandem vaticinium in Jeſu Chriſto ad literam impletum conſecrarunt?

z *Arias Montan. apud Rivet. Avenarii Lexicon. Helvic. Vendic. Locor. V.T. Nicol. Petreus Lexic. Hebraic. Vaſmuth. &c.*

Auguſtinus Pfeifferius alteram ſolvendę (a) difficultatis rationem proponit, magis illam Textui & ſyntaxi Hebraicæ conformem. Habet igitur perſuaſum, *Cari* poſitum eſſe loco *Carim*, *fodientes*. Nec ſanè novum eſt, ut in conſtructione aliquando *M* finalis elidatur: ita pro *anaſchim* ſcribitur *anaſchei*. Laudat ille in ſuam ſententiam Geſnerum, Pocokium, Altingium, alioſque nonnullos; quam ſi Judæi pariter probare voluerint, quod inter nos illoſque diſterminet nihil erit. Nos tamen nihil adversùs Judæos proficiemus, ex quo ultrò illis vox *Cari* deferatur; quin & noſtrâ eâ confeſſione præclarè ſecum agi putabunt, rationes noſtras & interpretationes deridentes. Eſt itaque vetus lectio *Caru* retinenda; corruptuſque ab illis Textus demonſtrandus; neque committendum, ut temperamento ullo aliquid detuliſſe adverſariis videamur. Profectò in rebus Religionis mediam viam tenere non tutum eſt conſilium, ſæpiùſque contingit, ut neutri parti ſatisfiat. Judæi legendum volunt *Caari*, negant autem vertendum *fodientes*, nec à nomine ipſo abhorrent, ſed à ſignificatione. Chriſtiani totâ animi contentione defendunt, prophetiam de ſupplicio Jeſu Chriſti eo loci contineri; neque ſatis in tuto ſententiam hanc ſuam opinantur, niſi ſimul demonſtraverint, veterem probatamque Textûs originalis lectionem eam fuiſſe, quam hodie Textus Latinus & Græcus retinent.

a *Differt. de voce Kari.*

Animadvertiſſe juvat, Authores, quorum modò propoſitas ſententias refutavimus, è Proteſtantium numero eſſe, veteribus præjudiciis defendendæ Textûs Hebraici integritati addictos. Sed illorum in eâ re dogma, & quam defendunt Textûs integritatem, ſicut & eorum interpretationem, tum validè falſitatis revincunt ratio.

tiones, tùm plurima congeſta corruptionum in Textu Hebraico exempla. Communis eſt ea quidem Chriſtianorum omnium cujuſcumque communionis cauſa, ut integritatem Textûs originalis defendant; ſed ab omni immunem mendo demonſtrare nemo cogitur. Plura enim irrepſiſſe vel ipsâ lectione conſtat; plura etiam ope veterum Græcorum & Latinorum Interpretum deprehenduntur, quæ methodus eſt Capellii. His autem & nos mendoſam eſſe lectionem *Caari* pro *Caru* demonſtravimos.

Neque de induſtria corruptum à Judæis Textum Originalem ego quidem crediderim (*b*). Nihil frequentiùs occurrit in Hebræo, quàm ut *Jod* pro *Vau* irrepat; quemadmodum ſexcentis Scripturæ demonſtratur (*c*). Vix autem excuſandam credimus eorum pervicaciam, dum lectionem planè mendoſam defendendam ſuſcipiunt, apertiſſimâ alterâ & pronâ rejectâ; quòd hæc præ illâ veritati de ſupplicio Jeſu Chriſti teſtimonium ferre deprehendatur. Ex quo verò Authores Maſſoræ veteres RR. legiſſe *Caru* profitentur; cur, rogo, veterem hanc lectionem ſive in Texto ſive in margine non retinuerunt? Quod verò ad Chriſtianos attinet, potuiſſene illos ſinè prævaricationis notâ credimus tam apertum aſſertumque in priſcis Verſionibus oraculum deſerere, ut novam lectionem ſequantur, ab adverſariis Jeſu Chriſti productam, quorum ſemper fides ſuſpicioſa fuit; cùm res eſt de Textibus, & interpretationibus noſtræ Religionis veritati faventibus?

b *Vide Genebrar. in hunc locum, & Boch. de Animalibus Sacr. par. 2. l. 3. cap. 6.*

c *Vide Glaſſium Philol. l. 1. Tract. 1. Avenar. Grammat. l. 3. p. 583. Marin. Brixi. Arca Noe fol. 332.*

DISSERTATIO

DE EXCANTATIS SERPENTIBUS ad Pſal. 57. 5.

Solemne eſt Scriptoribus Sacris, quamquam alioqui Divino, ſupernaturali, & infallibili lumine illuſtratis, ut vulgarem loquendi rationem aliquando ſectentur, admiſſis præjudiciis, atque popularibus erroribus, quò ſe ad captum & indolem vulgi accommodent. Hinc legimus non raró in Scriptura amorem, odium, iram Dei, ejuſque oculos, manus, & pedes; legimus tributas animalibus brutis laudes prudentiæ, intelligentiæ, & grati animi; legimus Cælos, Aſtra, Solem, Lunam, Stellas veluti ſub ſignis ad nutum Domini ſtare, ejus juſſionibus obſequi, dicto eſſe audientes, voluntatem ejus venerari, laudes promulgare. Audire Deus legitur voces pulli corvorum ad ipſum clamantis (*a*): interdum columbæ ſimplicitas, & anguis prudentia promitur in exemplum (*b*); interdum Deus fœdus inire dicitur cum Noe ejuſque filiis, & brutis omnibus animantibus (*c*). Quatuor eſſe ſuper terram ſcribit Salomon in Prov. 30. 28. quæ minima licèt, ſapientiâ tamen vel ipſos ſapientes viros ſuperant; nempe formica, mus quidam amplior nomine ſchaphan, locuſta, & lacerta. In Pſ. 57. 5. monemur, furorem impii eſſe ad ſimilitudinem ſerpentis, *& ſicut aſpidis ſurdæ obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter*. Hunc igitur Textum modò illuſtrandum ſuſcipimus, revocantes in examen, 1. an ſerpentes aliqui ſurditate laborent; 2. an aures aliquando obſtruant, ne excantantium vocem auſcultent.

a *Pſal. 146. 9.*

b *Matth. 10. 16.*

c *Geneſ. 9. 9. 10.*

Illud certiſſimum conſtituimus, angues, non ſecus ac cætera bruta omnia, ratione prorſus & intelligentiâ deſtitui, ut eorum omnis calliditas ad inſtinctum & machinam quandam cæcâ prorſus ratione agentem referatur. Agnoſcimus tandem in Magis & Dæmonibus vim certis tantùm liminibus terminatam, & Divinæ voluntati per omnia ſubjectam. Quæ ſanè omnia adeò explorata ſunt & aperta, ut eorum examine reſecato, ad ea quæ maioris indaginis videntur, Diſſertationem hanc noſtram cogamus.

Textus Hebraicus hujus loci habet ad literam: *Venenum eorum* (*d*), ſivè furor, *venenum eſt ſerpentis*, velut *aſpidis ſurdæ*; ſivè juxta alios (*e*), *Baſiliſci ſurdi, obdurantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantis, & venefici incantantis ſapienter*; ad literam: *Vocem obmurmurantium*, & veluti ſibilantis *& cogentis, qui ſerpentes cogit*. Chaldæus habet. *Venenum eorum venenum ſerpentis aſpidis ſurdæ, quæ non exaudiet vocem & verba venefici alligantis ſerpentes*; qui nempe ſtuporem illis inducit ne mordeant. Septuaginta habent (*f*): Furor illis veluti aſpidis ſurdæ, obdurantis aures ſuas, quæ non exaudiat vocem incantantium.

In eo Textu duo animadvertenda, 1. *muſſitatio* incantantis; 2. Medicamen quo ſerpens demulcetur. Sed de magicâ hac offâ nihil in Textu Hebraico. Juvat tamen ſingula adnotaſſe, ut variæ incantandi ſerpentis artes apud Veteres uſitatæ intelligantur, de quibus etiam infra.

Primùm igitur in examen revocandum eſt, quid pro ſurditate ſerpentis aſpidis, obdurantis aures ſuas, deſignetur; an ſurditas illa naturâ inducta ſit, vel artificio obtu-

d *Chamath lamò Kidmoth chamoth, paſchaſch Kenò Phethen cheveſch jates oſnò. Aſcher lò Jiſchmag le Kol melachaſchim choſer chaſarim mechukam.*

e *Syr. Hieron.*

f *Auguſt. Vocem incantantium, & medicamenti medicati à Sapiente. Edit. Complut. Vox Incantatoris & ſtuporem inducentis, & qui à ſapiente excantatur.*

Google

obturatis arte quadam auribus, quomodo de ſociis Ulyſſis narrat Homerus Odyſſ. 12., cùm nempe clariſſimus ille Heros aures illorum cerâ obſtruxit, ne Sirenum muſicâ caperentur; ſive quomodo apud Sacerdotes Idolorum receptum erat, ut aures ſuas thure occuparent, ne in carminum ſacrorum recitatione ex ſublato circum rumore diſtraherentur (*g*). Quidam ex Rabbinis docent (*h*), vetulam aſpidem ſurditatem unâ aure contrahere; alteram verò terræ opponere, ne quid unquam de Venefici excantatione audire contingat, eâque demum arte Veneficum eludere. Volunt autem Hebræum *Peten*, quod ibidem legitur, deſignare vetulam aſpidem & alterutrâ aure ſurdam. Opinantur alii, hebetem eſſe aurium ſenſum in aſpide; ex quo, inquiunt, ſurda jure meritoque appellatur [*i*]. Nec fruſtra illi; cùm genus anguis quoddam memoretur ſurdi quidem, ſed inter aſpides perniciosiſſimi. Verùm ſi naturali ſurditate laborat aſpis, de qua in Scriptura, quòd aures ad Venefici carmina occluderet nihil erat. Ex peritiſſimorum etiam Scriptorum de rebus naturalibus teſtimonio (*k*) ſcimus, aſpidum genus acerrimo, ſicut & cæteri ferè omnes angues, aurium ſenſu præſtare.

g Caſſiodor. in Pſal. 57. 4. Obturare à Sacerdotibus tractum eſt, qui aures ſuas thure replebant, ne peregrinis verbis intercedentibus confuſa carminum memoria turbaretur.

h R. Salomon. & Kabuenaki.

i Buſtamant. lib. 3. cap. 2. deſcript. animal.

k Vide Nicandr. Theriac. v. 162. Plin. lib. 8. cap. 23. Mercurial. apud Bochart. de Animal. Sacr. p. 2. lib. 3. cap. 6.

Patres & ſanior Interpretum pars Textum hunc primo & obvio ſenſu expoſuerunt. S. Auguſtinus, Caſſiodorus, Beda, S. Iſidorus aliique plures in ea fuerunt perſuaſione, aſpidem vix ad primum Magicorum carminum ſeſe è latebris evocantium ſuſurrum, alteram autem terræ applicare, alteram verò caudæ ſummitate occludere, donec evocatio abſolvatur. Patres Græci, uti Euſebius, S. Athanaſius, Theodoretus, callidâ quadam arte ſurditatem ſibi inducere ſerpentem credunt; ſed quam potiſſimùm non explicant. Bochartus, qui omnes conſuetæ eruditionis ſuę nervos in hoc argumentum intendit, demonſtrat notos fuiſſe apud Veteres angues, qui venefici artem omnem eluderent. Cujus rei duplicem cauſam potiſſimùm ſtatuit; 1. cùm Anguis horrenti quodam ſibilo elato, Incantantis vocem vel ſuperat, vel ſaltem æquat; ſeu potiùs ſerpens ſibilatione vel murmure ſuo evocanti Mago & reſpondet, & illum rudi quadam imitatione æmulatur, quod à Latinis verbo *recanere* exprimitur [*l*]. Illud equidem animadvertendum, in Hebræo Scripturæ poſitam eſſe vocem, quę murmur, & ſibilationem deſignat, cùm de Venefico evocante agitur. 2. Cùm ſerpens naturali ſurditate laborat, ſive veneni ſui malignitate vim Magicorum carminum ſuperat. Sermo eſt apud Veteres de anguibus fruſtrà ab Incantatoribus tentandis (*m*); & apud Arabes, angues ſurdi genus ſunt ſerpentum [*n*], quorum venenum inſanabile, præſentiſſimum & lethale; quique vim omnem magici carminis ita eludunt, veluti ſi occupatas haberent aures. Eo poſteriori ſenſu Kimchi Textum hunc interpretatur, quemadmodum vulgari ſermone uſurpari ſolet, impios au-

l Plin. lib. 28. cap. 30. Non pauci credunt ipſas recanere.

m Ælian. lib. 1. cap. 54. Hiſtor. Animal.

n Vide Boch. loc. cit.

res obducere clamoribus pauperum, & æquum aliquem Judicem ſupplicum vocibus obſurdeſcere; qua phraſi id innuimus, alterum nullâ miſeratione tangi, alterum nullâ arte labefactari, quin judicii æquitatem tueatur.

Antequam mentem noſtram prodamus, ſedulo examini rem illam ſubjiciendam & altiùs repetendam cenſemus. Extra omnem dubitationem poſitum eſt, plures fuiſſe apud Hebræos incantandi ſerpentes artes. Interdum adeò demulcebantur, ut mordere ampliùs non poſſent; ſæpè etiam vulnus ipſum à ſerpente factum magicis carminibus tractabatur: *Mittam vobis ſerpentes regulos* (Hebr. perniciosos) *quibus non eſt incantatio*, ait Jerem. 8. 17. & Eccle. 10. 11. *Si mordeat ſerpens abſque incantatione* (Vulg. in ſilentio). Hebræum gemini hujus Textûs exponi poteſt ſeu de veneficio in angues parato, ſive de magico medicamine, tractandis vulneribus ab angue inflictis. Apertiſſimè Jobus excantationum anguiferarum, & anguium vi magicorum carminum necem expreſſit, cum de Leviathan (Crocodilum intelligimus) agens (*o*), ait: *Concident eum amici?* (Hebr. *Diſrumpet Veneficus?*) Author Eccleſiaſtici 12. 13. *Quis miſerabitur incantatori à ſerpente percuſſo?* Eandem rem non obſcurè Pſalmiſta in eo, quem tractamus, Textu deſignat.

o Job. 40. 25.

Duplex hæc ratio incantandi ſerpentes, & vulnera ab illis inflicta, totâ antiquitate omnibus fermè populis notiſſima fuit. Vi carminum Medeæ monſtrum illud velleris aurei cuſtodem alligatum fuiſſe tradit Apollonius Argonaut. lib. 4. Fabellas excantatorum anguium, tum & excantandi rationes plures accumulat Lucanus lib. 9. Interdum ſolâ carminum obmurmuratione res agebatur (*p*).

p Lucan. lib. 9. verſ. 913.

Primùm quas valli ſpatium comprendit arenas,
Expurgat cantu verbiſque fugantibus angues.

Interdum depuliſſe angues ſat erat; ſæpè pariter exterminabantur [*q*].

q Virgil. Ecleg. 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et Ovidius Metam. l. 7. v. 203. de Medea.

Vipereas rumpo verbis & carmine fauces.

Solebant etiam vi carminum hebetari vel cicurari angues, ut vel manibus tractari potuiſſent (r).

r Virg. Æneid. 7.

Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat.

Et Silius Italicus lib. 5.

. . . . *Tactuque graves ſopire chelydros.*

Magorum ſui temporis meminit Origenes Hom. 20. in Joſue, qui ſerpentes è latebris evocatos ſecuri tractabant. Paria narrat Euſebius in Pſ. 53. de Palæſtina, & finitimis regionibus: *Sunt*, inquit ille,

magica quadam carmina, quæ ſi quis in reptilia venenata obmurmuraverit, tanto illa cogit algere rigore, ut interdum ad mortem etiam inducat.

Erant, qui verbis ſuffumigia & medicamina, magicâ quadam arte & cæremoniis parata, lapides & metalli laminas ſub certa quadam conſtellatione ductas, taliſmannicas, & ſuperſtitioſas alias figuras adderent. His ſe amuletis vel præſidiis in tuto credebant Urbes quædam & loca ab anguium, ſcorpionum, & venenatæ cujuſque belluæ infeſtatione. Emeſam, ut quidem ferunt, ſecuram reddebat à ſerpentibus & ſcorpionibus taliſmannica quædam figura, ut aliunde etiam ad eam Urbem ſive juxta mœnia comportata, illa ſtatim interirent (s).

s Grægraph. Nub. climate 3. parte 5.

Incantandi ſerpentes uſus adeò frequens olim obtinebat, ut gentes etiam aliquæ ſecretum illud poſſidere ſe gloriarentur. Incantabant bellnas, evocabant è latebris, vulnera ab illis inducta ſugebant; tractabant inſuper angues, enecabant pariter, ſecuri ſemper & nihil ſibi ab eorum veneno timentes: *Nam & putantur intelligere & audire ſerpentes verba Marſorum*, ait S. Auguſtinus de Gen. ad lit. l. 11. c. 28. *ut eis incantantibus proſiliant plerumque de latebris*. Id verò idem S. Doctor operationi mali Spiritûs tribuendum cenſet, cui Deus imperium in venenatas omnes belluas, ſed in angues maximè permiſerit: veluti ſi, ait, inſinuaret Deus (t), quam olim Dæmon in anguem exercuerat malo primæ mulieris authoritatem, eandem nunc retinuiſſe; ut illi quaſi ſupplicio ſerpens addictus præ omnibus belluis incantationum vim ſentire cogeretur.

t Auguſt. Reſponſ. ad qu. 55. qu. 44.

Quamvis autem noſtrâ ætate ab cæ evocandi angues ſuperſtitione homines deſueverint, non penitùs tamen ceſſarunt. Teſtatur Scaliger (u) vidiſſe ſe homines, qui magicorum carminum obmurmuratione ſerpentes accirent; & Pomponacius (x) viri cujuſdam Mutinæ verſantis meminit, angues tractantis, veluti gallinæ pullum anus quædam tractaret; ſed cum fortè ſemel virtutis ſuæ in immanem aliquem & virulentiorem anguem dare ſpecimen vellet, ſubito morſu correptus diros inter cruciatus interiit. D. Bernier (y) teſtimonio didicimus, in Regno Cachemiræ non deeſſe, qui artem illam excantandi belluas venenatas profiteantur. Serpentes vidiſſe ſe non rarò profitetur Texeira [z] apud Indus, ipſo aſpectu & immanitate terribiles, qui incantatione cicurati impunè tractantur, heros ſuos, quà domi, quà foris, tanquam domeſticum quoddam animal ſequentes: canunt etiam ad tibiam edocti, variiſque corporis & capitis agitationibus ſpectatores oblectant. Sunt qui crediderint, veneno omni ſerpentes illos deſtitui; ſed contrarium experimento probatum eſt, namque percitæ interdum belluæ, omni magicâ incantatione ſuperatâ, veneni ſui triſtia latè exhibent documenta.

u Scalig. in lib. Animal. lib. 1. cap. 28. ſect. 153. apud Bochart.
x De Incant. cap. 4. pag. 52.
y Itiner. Cachemira to. 4. pag. 162. Gallicè.
z Hiſt. Perſica lib. 2. c. 29.

Scriptor alius, qui novi Orbis regiones percucurrit (a), narrat, in Regno Peruano occaſione cujuſdam Feſti juvenem ſpectatum, unâ manu jaculum tenentem, alterâ pendentem viperam prætuliſſe; cùm interim ipſe magnificè paludatus, tutus hilarique vultu ſederet, nihil ab anguis morſu offenſus. Nepos Principis Budomel, authore & teſte oculato Cadamuſto Navigat. cap. 28. detinendi ſerpentes, ac in certo quodam loco intra lineam à ſe deſcriptam coercendi artem norat. Celeberrimi cujuſdam Salisburgenſis Magi meminit Del Rio [b], qui redigendi intra foſſam angues omnes unius milliarii ſpatio circum palantes aggreſſus, re quidem magno numero coegit; ſed virulentioris cujuſdam ſerpentis morſu ictus, miſerè eo vulnere interiit.

a De Orbe novo Spitil. in Collectaneis apud Bochart.
b Del Rio Diſquiſit. Magic. lib. 2. quæſ. 13.

Veneficas artes ſanguini ſiſtendo, obducendis cicatricibus, & veneno atque morſibus ſerpentium curandis, tota callebat Antiquitas. Recitavimus teſtimonia Jeremiæ 8. 17. & Eccleſiaſtici 10. 11. de morſu ſerpentum omnibus veneficorum artibus contumaci. Chironem Centaurum plures veneficio ſanaſſe morbos refert Pindarus Pythic. Ode 4. Diſtorſionibus medendis opportuna quædam verba recitat Cato (c); & fabula illa, deductam ex Inferis ab Orphæo conjugem Euridicem anguis morſu extinctam narrans, nihil aliud inſinuat, quàm quòd excantato medicamine fœmina illa viri ope convaluerit (d). Nec alterum adversùs anguium morſus remedium, quàm incantationes, noſſe Indos, Nearchus, qui Alexandrum Magnum in ſuis expeditionibus comitabatur, eſt author. Eam artem qui apud illos profiterentur, per regiones diſcurrentes remedio ſuo venenatis ictibus mederi conſueverant (e).

c Cato de re Ruſtic. cap. 160. *Luxum ſi quod eſt, hac cantione ſanum fiet. Arundinem prende tibi viridem p. 4. aut 5. longam, mediam diffinde, & duo homines teneant ad coxendices; incipe cantare in alio. S. F. motas vaeta Daries dardaries aſtataries diſſunapiter uſque dum coeant.*
d Vide Tzetz. Chiliad. 2. hiſt. 54.
e Nearch. apud Strabon. lib. 15.

Pſyllorum & Marſorum ars medendi arcendique & ſugendo & laminarum amuletis, vulnera ac plagas, celebratur: *Adversùs ictus noxios, & venenatos colubrarum morſus remedia ſæpè conquirimus, & protegimus nos laminis, Marſis & Pſyllis vendentibus* (f). Cùm aſpidis morſu ſponte ſibi Cleopatra necem molita fuiſſet, vulneri ſugendo ſtatim Pſylli ab Auguſto acciti (g); ſerò tamen, & fruſtra. Nec unum tantùm Marſi remedium in angues norant; parabant enim infandis artibus herbas & alia ſexcenta, quibus vel angues ipſi obrigerent, vel eorum dentes hebetarentur [h]; quæ omnia è Circe fœminâ veneficiis celebratiſſimâ retuliſſe, unde & genus repetebant ſuum, jactabant.

f Arnob. lib. 2.
g Sueton. in Auguſt. cap. 17. *Etiam Pſyllos admovit, qui venenum ac virus exugerent, quòd periiſſe morſu aſpidis putabatur.*
h Sil. Ital. lib. 8. ver. 497.

.... Marſica pubes
Et bellare manu, & Chelydris cantare ſoporem,
Viperevmque herbis hebetare & carmine dentem.

Porrò Pſyllis inſitum eſſe odorem quendam veneno excantando hebetandoque, naturale ſemperque paratum amuletum, Plinius l. 7. cap. 2. autumavit: *Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, ut cujus odore ſopirent eas.* Nec ab adultis tantùm, ſed & infantibus inſeris ferebatur gravis ille ſerpentibus odor (l), ut experimento capiendo, num editus puer ge-

l Strab. lib. 17. pag. 560. Lucan. lib. 9. v. 804. *Ipſe cruor tutus nullumque admittere virus, Vel cantu ceſſante, poteſt.*

genuinus eſſet Pſyllorum, angnibus exponeretur: *Mos verò liberos genitos protinus objiciendi ſæviſſimis earum, eoque genere pudicitiam conjugum experiendi* (m). Cives urbis *Parium* medendi ſolo contactu viperarum ictibus periti ſunt, apud Strabonem l.13. Cùm autem, addit ille, excantationibus valeant plurimùm, ipſum in ſe liventem ægroti colorem, & ipſam vulnerum inflammationem transferunt.

m *Plin. loc. citat.*

n *Celſ. lib.5. c.27.*

o *Homer. Iliad.4.*

Sed ingenuè fatendum, harum hiſtoriarum pleraſque fidei eſſe ſubleſtæ; reliquas verò non mali Spiritûs operationi, ſed naturalibus artibus deputandas. Quæ verò de Pſyllis, & Marſis, tanquam inſito quodam odore ſerpentes depellant, commenta ſunt vaniſſima reputanda. Celſus vir emunctæ naris, & medicis artibus excultiſſimus, nihil illis præter audaciam, & temeritatem tribuit (n), qua ſecuri venarentur angues & occiderent. Plagas verò venenatas exſugere tutò poteſt quiſque; neque enim exceptum ore venenum, ſi ſtatim exſpuatur, nocet. Vulnera jam inde ab obſidione Trojæ ſugendo curabantur (o); neque hodie remedium illud, nullâ turpi arte paratum, deeſt; præſentiſſimum eſt autem medendo ictibus ſerpentis quacumque tandem temporis circumſtantiâ illatis. Scitum eſt, optimum pro venenatis morſibus remedium eſſe, ut ſanguis è vulnere trahatur, prohibeaturque, ne infectus jam veneno cruor cor totamque ſanguinis maſſam corrumpat.

p *Ælian. l.7. c.27.*

q *Idem l.6. c.32.*

r *Pomponat. de Incantat. c.6. pag.92.*

s *Ælian. l.12. c.46.*

t *Ælian. l.2. c.11. & l.12. c.44.*

u *Plin. l.8. c.16.*

Soporandi autem, pellendi, evocandi, excantandi angues & cætera animantia, plures artes ſunt naturales & minimè turpes. Muſica & inſtrumentorum ſonus mira in homines præſtat, movet enim, agitat, compeſcit, ſerenat; irritat pariter, commovet paſſiones pro varia cantûs ratione. Perſuaſum habent Arabes, greges ſuos plus ſono inſtrumentorum, quàm herbarum paſtu pingueſcere (p). Capiendis quibuſdam piſcibus paludis Mœris in Ægypto inſtrumenta pulſabantur (q). Sylveſtres equi in Africa eorumdem inſtrumentorum ſonitu mulcebantur; feruntque (r), ova tunc melius excludi, cùm incubantem gallinam blando inſtrumentorum ſono fovemus. Tibiâ canentes, apros cervoſque alliciunt venatores (s): voce hominis cantantis cicuratur elephas, qui & inſtrumentis ludentibus ſaltare diſcit ad numerum (t). Nec anguibus mulcendis minùs valet harmonia (u); ut proinde feris illis deliniendis cicurandiſque, ſi quis inſtrumentorum melodiâ utatur, ille nihil novum, nihil vanum præſtiterit. Plures in Italia Matronas innoxios angues fovere tam notum eſt quàm quid aliud. Virorum graviſſimorum aſſeveratione comperi, viſos ab illis aliquando viros, qui ſerpentes evocarent velut aves ad ſibilum. Anguem illi in ferrea quadam cavea clauſum in medio agro conſtituunt, incenſiſque circum ſarmentorum faſciculis, ignis calore offenſa bellua ſibilum inconditumque ſtridorem edere cogitur. Eo audito, accurrere ſerpentes omnes è vicinis, conjicere ſe in ignem, promptâ ope ſuccurrere laboranti colubro tentantes. Si quando igitur ſibilum illum ſerpentis quiſpiam æmuletur, ſerpentes ille velut aves ad ſibilum evocabit. Ferunt etiam invitari ſerpentes audito tibiæ ſonitu, ludentibuſque mites blandoſque adjacere.

Fidem ergo non ſuperat, ſi evocatos è latebris ſerpentes omni amoto veneficio & factum olim, & nunc etiam fieri poſſe credamus. Præter vocem & ſonitum inſtrumentorum, juvant in eam rem odores, ſuffumigia, & medicamina quædam arte parata. Semel enim comperto quid amare magis belluæ illæ videantur, ſtatim captu faciles ſub manum habebimus. Quoad ſanitatem vulnerum anguiferorum, non imparata ſunt naturæ remedia; norunt enim doctiſſimi Medici quid adversùs ictus quarumdam venenatarum belluarum inſtrumenta muſica valeant; quibus nullum eſt etiam pharmacum præſentius phreneſi, melancoliæ & furori compeſcendo; quemadmodum exemplo Saulis docemur. Iſchiadicum & coxendicum morbum muſicâ curabat Iſmenias Thebanus; eodemque pharmaco peſtem depulſurus Thales Cretenſis in Lacedæmoniam venerat. Quod probè noſcentes Græci, cùm in obſidione Trojæ inopinâ lue affligerentur, dies integros pulſando lyram in honorem Apollinis traducebant (x). Quos ſtellio momorderit, illos ſonitus inſtrumentorum juvat. Cùm enim lætos excitet ſpiritus muſica, totumque inſuetis motionibus agitet corpus, amplum evaporandis humoribus oſtium aperitur, quibuſcum ſimul veneni virus egeritur.

x *Homer. Iliad.1.*

Quod ſuſpicionem falſi in eam, quam jactitant, Magorum in angues virtutem confirmat, illud eſt, nimirum primùm perniciosę huic arti nihil eſſe certi exploratique. Convenit inter omnes, quorumdam anguium virus excantationum malignitatem vincere; & iis pariter, in quos Magi aliquid poſſunt, ſopor quidam ad tempus tantùm, non perpetuus inducitur. Adduximus ſupra exempla tragica Magorum, quos excantati ſerpentes vorarunt (y).

y *Alcim. l.2. de Peccato orig.*

Interdum perit incantans, ſi callida ſurdus
Adjuratoris contempſit carmina Serpens.

Tentet Incantator furentem anguem carminibus mulcere; fruſtra ille conabitur; ſanguinis enim & ſpirituum major eſt agitatio, quàm ut momento compeſcatur. Dęmon, cujus virtute valere plurimum Magi creduntur, plura ſanè non poteſt; ſed cauſarum ſecundarum applicatione rem præſtare coactus, ſegniori utitur inſtrumento, quàm ut in momento rem peragat. Excantatum ſerpentem ſae provoces, ſtatimque excuſſo ſopore ſibilantem ſurentemque, quemadmodum experientiâ in ſuperioribus demonſtratum eſt, exhorrebis.

Non abs re igitur ſuſpicaremur, Authores Sacros, cum de excantatis anguibus ſermonem inducentes, rem illam magicis carminibus tribuiſſe videntur, ad captum vulgi populariter loquutos fuiſſe; & cùm pa-

pariter Pſalmiſta aſpidis meminit, obturantis aures, ne murmur Incantantis audiat, nihil aliud inſinuare voluiſſe, quàm ut vincere venefici malignitatem anguem illum deſignet. Excuſationem ille Veneficorum prætendiſſe videtur, quippè quis impotentiam artis ſuæ & imperitiam excuſaturi, cur minùs incantationes valeant anguem ipſum effeciſſe, ſurdas carminibus aures præbentem, ſpargunt. Non tamen prorsùs negaverim, Magiam omnem & incantationes nec intercedere poſſe unquam, nec in angues veterum quorumdam operâ interceſſiſſe; ſed rarius illud quàm pro opinione. Profectò plus nimio Diaboli virtuti tribuiſſe perniciosum eſt; ſed in aliam extremitatem recidiſſe, ut ſcilicet omnia ad phyſicæ & naturæ leges explicentur, non minùs eſt exitiale. Suis terminatur limitibus Dæmonis potentia, nec quidquam niſi ad nutum Creatoris agere permiſſus eſt. Annuente Deo Magi Pharaonis virgas in angues tranſmutarunt; ſed eo renuente nunquam Magorum colubri Moſaicum vorare potuerunt, à quo tamen illi vorati ſunt (z). Simili prodigio Magi illi aquas in ſanguinem verterunt (a), ebullire terram in ranas juſſerunt (b); ſed in muſcis producendis virtus illorum defecit (c), coactique tandem & inviti faſſi ſunt: *Digitus Dei eſt hic*. Ita planè Deus permittit interdum Dæmoni Magiſque, ut angues excantent; ſimulque præſcriptis eorum poteſtati limitibus, aliqua, quæ maximè vellent, rogantibus non indulget. Accidit etiam non rarò, ut juſto Providentiæ conſilio idem Magus ipſum pernicioſæ artis exercitium exitiale ſibi experiatur. Dæmon quippè, qui hominum exitio nunquam non ſtudet, Magorum juſſionibus contemptis credulos ſæpè decipit, incautoſque in foveam præcipitat.

z *Exod.* 7. 11. 12.

a *Ibid. ver.* 19. 21.

b *Ibid. cap.* 8. 3. 7.

c *Ibid. verſ.* 18.

Cæterùm facilè, quantùm aſſequor, intelligimus, omnia quæ in Scriptura de Magia & incantationibus referri poſſunt, nihil authoritatis exitiali illi arti vel Artificibus conciliare. Quod enim re malum eſt, nunquam licitum efficeretur. Porrò mala eſſe incantamenta & maleficia, quæ Deus expreſſo mandato & capitali pœnâ in Lege prohibuit, (d) quis neget? Nihil juſtitiæ & æquitati naturali Creatoris magis repugnat. Si res in Scripturis relata, & quodammodo etiam laudata ſatis daret ad malum agendum facultatis, liberum eſſet cuique Judicem illum in Scriptura memoratum imitari, qui nec Deum alioqui nec homines reveritus, importunitate tamen rogantium conceſſit, quod æquitati negaverat (e); ſive ſamulum illum infidelem, qui amicos ſibi è facultatibus Domini ſui concilians, prudentiæ à Domino laudatur (f).

d *Deut.* 18. 11.

e *Luc.* 18.

f *Luc.* 16. 1.

DISSERTATIO

IN AUTHORES PSALMORUM.

OMnium Poeticarum Lucubrationum Collectionem, quam novorimus, vetuſtiſſimam eſſe Pſalterium negaverit nemo. Ipſi horum Carminum Authores & carmina, multò carmina & Poetas totâ vetuſtate celebratiſſimos ſuperant. Vetuſtiſſimorum Græcorum carminum argumentum in Theologia quadam & Religione commentitiâ æquè & ſtultâ, vel ſaltem in expeditionibus ad arbitrium confictis, aut in chimærica quadam virtute, inſanis amoribus, agriculturâ, ludiſque ſolâ vanitate & levitate Græcorum celebratis verſatur. Sunt, quas præſcribunt, imperfectiſſimæ moralis regulæ, quibus vitia ipſa ſuorum Authorum plurimum derogant; ſuper hæc, carmina quædam corruptiſſimorum Numinum laudes celebrant, quorum vitia flagitium quodcumque humanum ſuperant. Eò potiſſimùm collimant carmina omnia Paganorum. Quales verò eorum Poetæ? gens interdum obſcuris orta natalibus; in eo ſemper vitioſa, quòd nobiliſſimum ingenium & calamum ſœdis amoribus vitiiſque inſinuandis deturpaverint; quibus ſuperſtitioni cultus conciliabatur, quibus debitæ virtuti laudes, crimini tribuerentur, veneri, ambitioni, audaciæ, impietati.

Nihil ſimile apud Hebræos, quorum Vates Divino Spiritu afflati viri, morum ſanctitate, ingenii præſtantiâ, corde puro, integrâ religione, ſpectatâ virtute, & ſapientiâ, natalium etiam claritate commendabantur. Recenſentur enim inter Poetas Sacros Heroes, Reges, Principes. Quod verò carminum argumentum? Religio, Numen, opera Dei ejuſque attributa, laudes, myſteria, Leges & moralis diſciplinæ regulæ; hiſtoria populi Dei ſervitiis addicti, quam ferè totam Divina hæc Scripta complectuntur. Epinicia ſunt relatæ victoriæ, & grati animi à Regibus, Ducibuſque religioſiſſimis poſita monumenta. Accedunt vaticinia adventûs, Regni, rerum geſtarum, mortis, & reſurrectionis Jeſu Chriſti hominum Servatoris: Moralis diſciplinæ gravis puræque dogmata ſunt, ſolida pariter & ſancta; omnia tandem ad religionem, pietatem, virtutem, ſapientiam compoſita. Hæc Librorum ſacrorum carmina; nec alios populum Dei decet Poetas.

Licèt autem ad inquirendos ſingulorum Pſalmorum Authores nullâ utilitatis nec-

ceſ-

ceſſitate adigamur, quemadmodum Sancti Patres animadvertunt [*a*], cùm ſatis ſuperque habeatur, omnia Divino Spiritui aſſlanti tribuenda: *Cum ejus*, ait S. Gregorius in Job cap. 1. n. 2. *rei Spiritum Sanctum authorem tenemus, quia Scriptorem quærimus, quid aliud agimus, niſi legentes literas de calamo percontamur?* non eſt tamen cur reprehendatur eorum ſtudium, qui ad inquirendum de Authoribus Divino Spiritu aſſlatis operam ſuam conſerunt; quorum in ea re labor non ædificationi tantùm noſtræ, ſed & inſtructioni conſerre plurimùm noſcitur. Non enim Deus ad munus Propheticum homines vocat plerumque, niſi quorum vita morum diſciplina eſt; nihilque cum illis intentatum relinquit, quò ad ſanctitatis & perfectionis culmen deducat. Viam illis ſtruit per mediam aquam & ignem, deprimit, extollit, vexat, quò magis magiſque perficiantur; & in omnibus vitæ ſtatibus viros illos exercens, exemplar omnium hominum conditioni & omni pariter vitæ ſtatui proponit. Amanuenſem quidem Epiſtolæ ſeu Scripti alicujus, quamvis eximii, cur ſeduló quæramus nihil eſt; nihil pariter de calamo, quem potiſſimùm Scriptor adhibuit; ſed qua occaſione, qua de cauſa, qua temporis circumſtantiâ, quis Author Divino Spiritu afflatus, quem ſibi finem ſcribendo propoſuit, intellexiſſe non modicè confert. Vix enim alioqui verus Scripti Operis ſenſus penetraretur; & Liber, quem his omnibus inexploratis legendum ſuſcipimus, velut Liber habendus eſt ſigillo obſignatus, qui literas ignoranti legendus traditur. David, vel quis alius Pſalmorum Author, ſibi potiſſimùm ſcribebat, & quos in ſe experiebatur, obſequii, amoris, fidei, charitatis erga Deum ſenſus promebat; ipſe ſe inſtruit, ſuæ laborat ędificationi, & in laudibus Creatoris ſui ſe ipſum exercet. Æquè tamen & nobis ſcribebat, ut ejus mentem noſſe ad nos pariter ſpectet. Quî autem poterimus, dum Scriptorem ignoremus? Perinde ne habebitur ſeu Levita vel merus Propheta ſpectetur, qui coram Domino provolutus crimen ſuum profitetur, ac tantus Rex, qui regio ſaſtu abjecto, humilem criminis ſui confeſſionem proſequitur?

a Theodoret. Præfat. in Pſſ.

In aſſignandis Pſalmorum Authoribus varia eſt Patrum ſententia; aliis uni Davidi omnes tribuentibus; aliis tribuendos negantibus. S. Chryſoſtomus in Pſ. 50. S. Ambroſius Pręf. in Pſ. 1. S. Auguſtinus de Civit. lib. 17. cap. 14. Theodoretus Pręf. in Pſs. Caſſiodorus Prolog. in Pſs. Euthymius Præf. in Pſs. Philaſtrius Hęr. 79. priorem ſententiam defendunt; poſteriorem S. Hilarius Prolog. in Pſs. Pſeudo Athanaſius in Synopſi, S. Hieronymus Ep. ad Sophron. & Ep. ad Cypr. aliique ſexcenti. Utraque hæc opinio Scriptorum turbâ defenditur; modò ſingularum rationes expendendę.

Quæ Davidem totius Pſalterii Authorem defendit ſententia, illud habet præ alia commodi, quòd nnnquam in Novo Teſtamento ex Pſalmis ſententiæ laudentur, niſi ſub Davidis nomine (*b*). Ita ſanè locutos ſcimus Jeſum Chriſtum & Apoſtolum Petrum ad Judæos (*c*), ad carpendum ſi quid abſonum audiſſent inteniſſimos. Nec prætereundum eſt, Apoſtolum Petrum ſub Davidis oomine laudaſſe ſententiam ex ſecundo Pſalmo, qui ſanè in originali Sancti Regis nomine non inſcribitur. Recepta igitur tunc temporis opinio apud Judæos ferebat, totius Pſalterii Authorem habendum eſſe inclytum hunc Vatem & Pſaltem Iſraelis, quo duplici titulo ipſe ſibi placet 2. Reg. 22. 1.: *Dicit David filius Iſai, egregius Pſaltes Iſrael: Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo ejus per linguam meam.*

b Matth. 22. 41. Luc. 20. 41. Marc. 12. 35.

c Act. 2. 25. 35. Vide & Acta 4. 24. 25.

In ſolemni Templi Salomonici dedicatione nullos alios hymnos norant Cantores quàm Davidis: *Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David Rex ad laudandum Dominum .... Hymnos David canentes per manus ſuas* (*d*). Cùm Ezechias Divinum in Templo Jeroſolymitano cultum reſtituendum ſuſcepiſſet, præcepit *Levitis, ut laudarent Dominum ſermonibus David & Aſaph Videntis* (*e*). Porrò Aſaph Princeps erat Cantórum ſub Davide. Poſt captivitatem Babylonicam ſecundi Templi dedicatio laudibus Domini celebratur in Canticis Davidicis, & inſtrumentorum, quibus Rex ille uſus fuerat, harmoniâ [*f*]. Nehemias inito colligendorum ſacrorum Librorum conſilio, Pſalmos David (*) cum ſcriptis Prophetarum & Literis Regum collegiſſe legitur. Davidis ſtudium in conſtituendis Cantoribus ſacriſque Canticis pangendis in uſum Altaris Domini, commendat Eccli. 47. 10. *Sturr fecit Cantores contra Altare, & in ſono eorum dulces fecit modos.*

d 2. *Par.* 7. 6. *Vide etiam* 1. *Par.* 23. 5.

e 2. *Par.* 29. 30.

f 1. *Eſdr.* 3. 10. 11. & 2. *Eſd.* 12. 35. 39.
* 2. *Eſdr.* 2. 13.

Perpetuus Eccleſiæ & Eccleſiaſticorum Authorum ſtilus Pſalterium nomine *Pſalmorum Davidis* deſignat, laudatque non ſemel eum Librum vel ſingulari *Prophetæ* nomine vel Davidis (*g*). Id porrò vetuſtâ adeò & uniformi conſuetudine obtinens, non niſi ex receptâ apud omnes perſuaſione repetendum eſt, quæ totius Pſalterii Authorem Davidem tenet. Plus aliquid audet Philaſtrius Hæreſ. 79. cui Hæreticum audit, quicumque aliis Authoribus præterquàm uni Davidi Pſalmos tribuerit. Theodoretos poſt relatam eorum ſententiam, qui Core, Ethan, Aſaph, alioſque Authores ſtatuunt eorum Carminum, quæ illorum nominibus inſcribuntur; poſt diſcuſſa inſuper rationum in eam rem momenta, concludit tandem: *Vincat plurium ſententia; plures enim Scriptores Davidis aſſerunt eſſe* [*h*]. Idem nihilominus Theodoretus in Titulum Pſalmi 72. eam opinionem non ſatis aſſertam habuiſſe deſignat; fatetur enim nihil certi definire ſe, ſive quòd Aſaph Author ejus Pſalmi, ſive quòd muſicus tantùm credatur. S. Chryſoſtomus in Pſal. 50. obſervat, Davidem in ſuis Pſalmis non res tantùm à ſe geſtas, non bonam tantùm malamque fortunam ſuam deſcripſiſſe, ſed & vices expreſſiſſe Judęorum, qui à Nabuchodonoſore in captivitatem deducti ſunt; ſicut & vitam, mortem, & reſurrectionem Jeſu Chri-

g Caſſiodor. Præfat. in Pſal. *Uſus Eccleſiæ Catholicæ Spiritûs S. inſpiratione generaliter & immobiliter tenet, ut quorumque eorum Pſalmorum cantandus fuerit, Lector aliud prædicare non audeat, niſi Pſalmos David.*

h Præf. in Pſſ.

Chriſti? *Nam*, ait, *omnes quidem Pſalmi ab eo* (Davide) *dicti ſunt; at non omnes de eo*. S. Ambroſius Præfat. in Pſal.1. *David principaliter ad hoc munus ſelectus eſt* (nempe Pſalmos ſcribendi), *ut quod in aliis varum præminere aliquo opere videtur, in hoc juge & continuum refulgeret*. S. Auguſtinum utriuſque ſententiæ fautores in partes ſuas trahunt; namque in Annot. in Pſ.1. luculenter aſſerit: *Non omnes Pſalmi à David editi ſunt. David ſolus novem Pſalmos ore proprio cecinit; reliquos autem ab illis quatuor Principibus* (Aſaph, Eman, Idithum, Ethan) *juxta titulorum inſcriptiones ſunt dicti*. Verùm hæc è Textu Auguſtini verba, tanquam alienâ manu intruſa, à peritiſſimis Criticis rejiciuntur. Deſunt enim in omnibus Mſſ. & ipſi etiam S. Doctoris menti repugnant; quippe qui in lib.17. cap.14. de Civit. Dei poſt refutatam eorum opinionem, qui Davidi tantùm tribuendos eos Pſalmos arbitrabantur eâ ſuſcriptione notatos, *Ipſius David*, ſuam promit ſententiam in hæc verba: *Mihi credibiliùs videntur exiſtimare, qui omnes illos centum & quinquaginta Pſalmos ejus operi tribuunt*. Addit deinde, Davidem eo conſilio ſacra illa Carmina nomine Prophetarum ſuâ etiam ætate recentiorum inſcribi voluiſſe, quòd in eam rem hortatorem habuiſſet intimum, quo afflabatur, Spiritum, magna & hominibus ignota molientem. Revelavit Deus Sancto Regi Prophetas poſt longam ætatem futuros; quemadmodum olim ſuo Prophetæ nomen Joſiæ aperuit, diu antequàm pius ille Rex in mundum veniret (*i*). Caſſiodorus, opinionum Auguſtini tenaciſſimus, ab ejus mente non recedens, alteri, quàm Davidi Pſalmos tribuere piaculo dignam opinionem aſſerit (*k*). Tandem Euthymius ſententiam eorum redarguit, qui Pſalmum Moyſi, iterumque alterum Salomoni, ſicut & Aſaph, Core, Eman, Ethan, juxta tituli inſcriptionem tribuunt; omnium enim unum Davidem authorem habendum eſſe arbitratur (*l*). Gemina habent Coſmas Monachus (*m*) & Beda venerabilis.

i 3. *Reg.13.2.*

k *Præfat. in Pſſ. c.11.*

l *Præfat. in Pſſ.*

m *Coſmus Ægyp. to.2. nov. Collect. Græc. PP. pag. 223.*

S. Hieronymus in Præfat. in Pſs. non obſcurè eandem ſententiam præfert: *Quamvis David omnes Pſalmos cantaſſet; tamen omnes Pſalmi in perſona Chriſti perſinent*. Sed hujus Scripti authorem alterum eſſe à S. Doctore jam innuimus, & veram ejus mentem infra aperiemus. Joſephum Hiſtoricum & Paraphraſtem Jonathan cum omnibus priſcis Judæis eandem ſententiam defendere teſtatur Perez Comment. in Pſs. quamvis, ait, Rabbini deſerendam cenſuerint, ut ſe ab objectionibus Origenis, ex ipſis Pſalterii teſtimoniis petitis, expedirent. Hæc ſi vera eſſent, Origenes ipſe inter fautores contrariæ ſententiæ haberetur; quod tamen in ejus Operum lectione luculenter non paret. Neque Joſephus mentem ſuam ſatis exprimit; id ſolum reſtatus, Davidem pacatis rebus ad pangenda carmina & hymnos varii metri, alios nempe trimetros, alios pentrametros, ſe totum convertiſſe. Extra controverſiam poſitum eſt, Authores Talmud cæteroſque Rabbinos non Davidi tantùm, ſed aliis etiam pluribus Pſalterium tribuere; quam hodie opinionem Hebræos tueri Genebrardus in Pſal.1. eſt author.

Opinionem tanto Scriptorum ſuffragio fultam, rejiciendam tamen alii nec minori numero & authoritate ſuſcipiunt, contendentes, non Davidi tantùm, ſed aliis etiam Sacris Scriptoribus honorem ſcriptorum Pſalmorum tribuendum. Quare ſi authoritate res agenda eſſet, ancipites verſaremur; ſed cùm Textus Scripturæ, Patrum teſtimonia, & Eccleſiæ traditio nihil in ea re ſatis certi habeant & conſtantis; ideo poſt ſedulam diſcuſſionem, quę magis probatur, ſententiam tenere ſingulis permiſſum.

S. Hilarius (*n*) Judaicam Pſalterii diviſionem in quinque Libros rejiciens, ſimul reprobat poſitam ab illis Pſalterii inſcriptionem: *Pſalmi David*. Mallet enim inſcribi Opus: *Liber Pſalmorum*; totidemque illius Authores agnoſcendos, quot nomina in fronte Pſalmorum leguntur: *Unde abſurdum eſt Pſalmos David dicere vel nominare, cum ibi Authores eorum ipſis inſcriptionum titulis commendantur*. S. Hieronymus in Operibus ſuis genuinis diſertè ſcribit: *Pſalmos omnes eorum teſtamur Authorum, qui ponuntur in titulis* (*o*). Et Ep.139. ad Cypr. *Sciamus errare omnes, qui omnes Pſalmos David arbitrantur, & non eorum, quorum nominibus inſcripti ſunt*.

n *Præfat. in Pſſ. & in Pſ. 131. pag.446. n.2.*

o *Epiſt. ad Sophron.134.*

Nec minùs cum ea ſententia Græci Patres congruunt. Pſeudo-Athanaſius in Synopſi eriſim inſtituens Pſalterii, diſertè aſſerit, Librum illum, quamvis Davidis nomen præſeferentem, plures tamen Pſalmos complecti aliorum operâ ſcriptos; uti Aſaph, Idithum, filiorum Core, Aggæi, Zachariæ, & Eman, quin & plurium Authorum ſimul, uti omnes *Alleluja* in titulo præferentes. Quod autem Operi titulum *Pſalmi David* conciliavit, illud in cauſa fuiſſe credit, quòd nempe David omnium primus ejus generis carmina ſcribere aggreſſus ſit; ordinem pariter, tempora, & munera aliorum quorundam Scriptorum, quorum nomina in iiſdem titulis leguntur, digeſſerit. Eadem fermè legas Præfat. in Pſs. ſub ejus nomine paucis ab hinc annis publici juris factâ (*p*), in qua opinionem eorum, qui Davidi totum Pſalterium vindicant, rejiciendam Author arbitratur; tum & Pſalmos, quorum in titulis nullius nomen præfertur, ad præcedentis Pſalmi Authorem refert; ac tandem 72. tantùm Davidi tribuit.

p *To.2.Collect. Græc. PP. pag. 70.*

Euſebius Cæſarienſis [*q*] tam longè abeſt ut Pſalterium univerſum Davidi tribuat, ut & Principem illum in medio afflatorum Divino Spiritu Vatum conſtituat, ſingulis ſuo ordine cantantibus, prout Spiritu Sancto animabantur. Canentem autem Vatem alios omnes tacitos & tantùm *Alleluja* reſpondentes auſcultaſſe, ne David quidem excepto, teſtatur. Scriptos à Davide memorat tantùm 72. Pſalmos, un-

q *Euſeb. Præfat. in Pſal. pag.7. 8. & Præfat. in inſcript.Pſal.p.2. Vide & in Pſſ. 41. & 60. & 62.*

undceim à filiis Core, 12. ab Aſaph, 2. à Salomone, unum à Moyſe ſicut & alterum ab Ethan Jezraita. Superſunt 19. nullo inſcripti titulo; 15. habentes in fronte *Alleluja*; 17. nullum Authoris peculiaris nomen præſeferentes. S. Iſidorus Pelusiota lib. 4. Ep. 182. perſuaſum haber, Pſalmorum Cantores illis pangendis operam non impendiſſe; ſicut qui pangerent, à canendis abſtinuiſſe; interdum tamen utrumque munus ab uno eodemque præſtitum. Cum igitur David carmina ſua cantaret, inſcripſiſſe credit: *Ode David*, cum verò tantùm ſcriberet, *Pſalmus David*.

His Patrum authoritatibus accedit recentiorum Scriptorum turba; Rabbini ferè omnes & recentiorum Interpretum utriuſque communionis plerique, inter Pſalmos plures agnoſcunt ætate ſanctiſſimi Regis inferiores; nonnullos etiam Davide ipſo vetuſtiores credunt, uti qui nomine Moyſis, & Core inſcribuntur. Nec ſanè aliter ſuadent Pſalmorum inſcriptiones, & quæ in illis leguntor res geſtæ, ac temporum notæ, quàm quòd illis Pſalmis ſcribendis plures Authores ab ætate Davidis remotiſſimi operam ſuam contulerint. Idem etiam Scriptura inſinuaſſe viſa eſt, cùm pari gradu quo Davidem, Aſaph conſtituat. Legimus enim 2. Par. 29. 30. præcepiſſe Ezechiam Levitis, ut *laudarent Dominum ſermonibus David & Aſaph videntis ſive Prophetæ*. Heman pariter & Idithum gradum tenent Prophetarum ejuſdem Principis (r), non ideo tantùm quòd ſcriptos à Davide hymnos cantarent; ſed ipſi pariter Divino Spiritu afflati canendos ſcriberent.

r 2. *Par.* 35.

Salomon qui Scripturâ teſte ad 5000. Pſalmos ſcripſit (s), cur unam vel alteram ingenii ſui Lucubrationem in Collectione Pſalmorum ad uſum Templi deſtinatâ habere non potuiſſet? Nec abs re credimus, Iſaiam, Jeremiam, Ezechielem, Eſdram, Aggæum, Zachariam carminibus pangendis operam navaſſe, ſolandis inſtruendiſque populis, muniendiſque adversùs utriuſque fortunæ conatus, felices triſteſque, pro variis temporum vicibus.

s 3. *Reg.* 4. 32.

Daniel & Ezechiel in ipſa captivitate ſcribere aliquid potuerunt, quemadmodum Aggæus & Zacharias; ad quæ potiſſimùm tempora ſpectare legimus plures Pſalmos, quorum Authores ignorantur: neque enim fidem habendam credimus inſcriptionibus Originali Hebræo præfixis. Pſalmos nomina Adam, Melchiſedech, Abraham, & Moyſis præſeferentes horum fœtus eſſe probandum Authoribus earum Inſcriptionum relinquimus. Viderint Rabbini eorumque clientes, qui decem Pſalmorum Authores recenſent (t) videlicet Adamum, Melchiſedechum, Abrahamum, Moyſem, filios Core, Davidem, Salomonem, Aſaph, Idithum, Ethan. Filios Core ante Davidem conſtituunt, rati liberos eſſe è Core ipſo genitos, quos Scripturâ teſte Divinum prodigium, hiſcente ad devorandum ipſorum parentem terrâ, ſervavit. Porrò ſi eos Scriptores audias, Adam Pſalmum 91. digeſſit, Melchiſedech 109. Moyſes 89. Salomon. 71.

t *Vide Rab. Salom. Lyran. Druſ. quæſt. Epiſt.* 59.

Ut aliquid Authorum contrariæ ſententiæ rationibus reponamus, illud afferendum eſt, vulgares illas denominationes, quibus familiari ſermone totum Pſalterium deſignari dicimus: *Pſalmi David*; *David* ſive *Propheta* ait; minoris eſſe authoritatis: familiare eſt enim ſcitumque, ut nomina ex potiſſimâ rerum parte deducantur. Nonne Epiſtolas Ciceronis appellamus, S. Auguſtini, S. Bernardi præſtantium illorum Virorum collectiones, quamquam alioqui plures complectantur Epiſtolas, vel ab aliis ad illos ſcriptas, vel etiam ab illis prorsùs alienas, ſed argumento ſervientes? Ita pariter altera pars N. T. qua ſimul continentur Epiſtolę S. Pauli, aliorumque, *Apoſtolum* vel *Epiſtolas S. Pauli* nuncupamus. Poſſumus etiam authoritatem authoritate, uſum uſu revincere. Non deſunt cum Veteribus quàm plurimis (u) ſanior Recentiorum pars, qui *Pſalterium* ſolo eo nomine, vel ſaltem *Libri Pſalmorum*, nullâ factâ Davidis mentione deſignent. *Pſalterium* etiam, Davidis nomine ſuppreſſo pluries in N. T. laudatur (x). Ultro quidem fatemur, majorem ſacrorum Carminum partem, quorum Author innotuerit ad Davidem ſpectare; ſed omnes eidem Authori tribuendos nullo excepto, vix & ne vix quidem credimus.

u *Origen. Hilar. Gregor. Nazian. Cyril. Jeroſolym. Conc. Laodic. Epiph. Hieron. Innoc. I. Damaſc. Niceph. &c.*

x *Act.* 1. 2. *Luc.* 24. 44. *Epheſ.* 3. 19. *Coloſſ.* 3. 16.

Inducenda eſſent alioqui prodigia, quę non niſi ſummâ neceſſitate jubente admittere oportet. Plures etiam Pſalmorum inſcriptiones ſive rejiciendæ ſive ad violentum & minùs pronum ſenſum detorquendæ. Quis credat Davidem Prophetiæ Spiritu abreptum, non ad prædicendam tantùm captivitatem Babylonicam ſe conferre, ſed deſcribendam pariter, & veluti in medio captivorum verſandum, implorandamque à Deo veniam, quaſi ſcilicet ſceleribus ſuis illum in ſe turbinem provocaſſet; pingere etiam Babyloniorum crimina; de injuſta eorum oppreſſione queri; rogare Dominum ut obſtrictam olim Davidi fidem ſuam liberet, illius Principis genus Regno reſtituat, Iſraelem in ſuam regionem reducat; futuram decem Tribuum cum Juda conjunctionem prædicere; Levitarum querelas ſuper everſione Templi, eorumque ad Babylonios, ad canenda carmina Sion invitantes, reſponſa narrare? Quis ſcriptos à Davide Pſalmos crederet, ut Domino gratularetur de recepto conceſſę à Cyro libertatis nuncio; ſicut & alios recreandis in itinere Iſraelitarum è captivitate redeuntium animis? Quis Davidem Authorem dixerit Carminis pro adventu Iſraelitarum in Palæſtinam, dedicatione Secundi Templi, & reparatione ac dedicatione mœnium Jeruſalem? Tanta ne facilè Lectorum animi capient? tanta meos æquo de rebus judicio ferendo aſſ[illegible]cta patietur? Nihil horum quidem impoſſibile, fateor; ſed plura ſunt, quæ fieri cum poſſint, vix tamen, ac

ne

Digitized by Google

ne vix quidem menlem ad credendum adducerent.

Rarum eſt enim & fermè inauditum, Deum Prophetis ſuis exigendam de populo ſuo ultionem revelaſſe, antequam populus ille criminibus implicaretur, quorum merito eam in ſe ultionem provocaſſet. Cùm Iſaias anounciandam Judæis captivitatem Babylonicam ſuſcepit; cùm everſionem Urbis & Templi prædiceret; cum tandem ad lætiora converſus poſt ultionem veniam ſperandam, ſolutâ captivitate per Liberatorem ideſt Cyrum à Domino excitandum, edicit, cæperat jam iniquitatis myſterium revelari; crimen, impietas, Idololatria Regum & populi Juda & Iſrael eò devenerant, ut inſignem quandam ultionem à Domino extorquerent; implendæ malorum menſuræ nihil expectabatur reliqui. Scelera Roboami, Abiæ, Athaliæ, & Achaz Dominum in Regnum Juda animaverant. Nihil tale Davidis ætate; ipſum Salomonis lapſum & Iſraelis à Juda ſeceſſionem, quamvis alioqui ſub ipſis Sancti Regis oculis complenda mala, ne noſſe quidem prophetico lumine ſat clarè videtur. Minari contentus Deus ultionem ſuam in poſteros ſancti Regis, quos dicto audientes non habuiſſet, nihil tamen expreſſum voluit, quo eorum futura prævaricatio deſignaretur. Alienum igitur à vero cenſemus, Davidem Pſalmos ad captivitatem Babylonicam ſpectantes ſcripſiſſe, nedum eos qui ad ſolutæ ejus captivitatis tempora pertinent.

Sunt qui nomina Aſaph, Core, Eman, Idithum &c. in inſcriptionibus Pſalmorum, Muſicos quibus canendas lucubrationes ſuas traderet David, deſignaſſe crediderint; nec ſanè vera illos ſuſpicari quandoque ipſe quidem negaverim. Sed hæc omnibus nominibus, quæ fortè in titulis leguntur, quadrare minime conceſſerim. Profectò ſi inſcriptionum nomina nunquam carminis Authorem deſignant, neque ipſe S. Vates eorum Author habendus erit, quorum titulo adſcribitur; æquè enim Davidis nomen legitur quemadmodum Aſaph, & filiorum Core. Si quid Davidi præ illis faveret, illud eſſet, nimirum Sanctum Regem Divino Spiritu afflatum fuiſſe ſed afflatos æquè filios Core, cæteroſque elogia *Videntis & Propheta* à Sacra Scriptura referentes, tum Scriptura ipſa, cùm plurium Patrum authoritas ne dubitare quidem permittunt. Quoad nomina Aggæi, Zachariæ, Ezechielis, Jeremiæ, & Moyſis, quæ in nonnullis inſcriptionibus leguntur, alterius diſquiſitionis res eſt, in argumentis Pſalmorum tractanda. De titulis eos tantùm & non ſine prævio examine probamus, quos Hebraica veritas ſervat retinetque.

Perſuaſum etiam tenemus, unius tituli indicium minus eſſe, quàm ut judicium ex illo ſive de Authore ſive de Carminis argumento petatur; niſi fortè reſpondere titulo ipſæ Textûs ſententiæ deprehendantur. Plures leguntur Pſalmi Davidis nomine inſcripti, alterius tamen ab illo Authoris; & plures viciſſim alterius vel ſaltem nullius nomen præferunt, Davidi tribuendi; ut ſemel admiſſo eo ordine chronologico, quem nos inſtituimus, 50. tantùm ab eo Principe ſcripti admittantur, intra illud temporis ſpatium quod à mota per Saulem perſecutione uſque ad initium à Salomone Regnum intercedit; non excluſis pariter ab eo numero omnibus fermè Pſalmis morales inſtitutiones complexis, qui nullâ temporis adſcriptâ notâ vagantur. Sancto Regi omnes aſſignamus, quos ejus ætate, & ſub ejus Regno ſcriptos ſuſpicamur, quamvis non incongruè reputari potuerit, Aſaph, Eman, Idithum nonnullos pariter edidiſſe, vel ejus Regis laudibus celebrandis, vel in Epinicium relatæ ab illo de hoſtibus victoriæ, vel opi à Deo implorandæ.

Pſalmi omnes, Aſaph, Eman, aliorumque Cantorum, qui ſub Davide celebrabantur, nomen præſeferentes, illis tamen Authoribus tribuere omnes vix poſſumus; niſi ſi fortè eorum vita uſque poſt captivitatem producatur; cùm plerique ſive ad tempus captivitatis, ſive ad eam ſolutam pertineant. Compertum habemus plures fuiſſe in Juda Cantores nomine Aſaph appellatos, cùm familiare apud Judæos fuiſſe, quemadmodum apud nos etiam obtinet, credamus, ut ejuſdem familiæ plures poſteri avorum illuſtre aliquod nomen perpetuarent. Contigit etiam aliquando, ut nomen illud in familiæ appellationem tranſiret; quemadmodum de Cæſaribus apud Imperatores conſtat. Facilè etiam nomen Aſaph in titulo poſitum deſignat, qui potiſſimùm Cantorum ordo huic Pſalmo canendo deſtinaretur; notus erat enim ordo Aſaph inter Cantores; vel ſaltem eo titulo ſcriptum proditur carmen ab aliquo ex genere Aſaph, qui illuſtre in familia ſua nomen ſuæ lucubrationi adſcripſit. Illud ſaltem ſine controverſia poſitum judico, plures Pſalmos nomen illud præſeferentes, ætatis eſſe & ab Aſaph, & inter ſe remotiſſimæ; neque etiam dubitare permittimur, à Davide uſque ad noviſſimam Hebræorum & Templi everſionem per Romanos, ordinibus Levitarum veterum ſuorum Authorum nomina manſiſſe. Qua ſemel hypotheſi conſtitutâ, poſteris Aſaph omnes eos Pſalmos tribuendos cenſemus, Aſaph nomen præſeferentes, qui ad 12. recenſentur. Pſalmus 77. victoriam canit relatam ab Aſa in Regem Iſrael, ſive in decem Tribus. Pſal. 72. alteram à Joſaphat in Ammonitas & Idumæos. Excidium exercitûs Aſſyrii ſub Sennacherib celebratur in Pſ. 75. Cæteri verò Pſalmi ad captivitatem Babylonicam pertinent. Tandem Pſalmus 80. nullum temporis indicium præſefert; ſed facilè ſive ante ſive captivitatis tempora ſive poſt eam ſolutam aſſignandus.

Legimus filiis Core Pſalmos inſcriptos, quos ſanè ab ipſis Core liberis è paterno infortunio Divino prodigio ſervatis ſcriptos ſupra improbavimus. Qui ergo nomine illo deſignantur, Levitæ ejuſdem Core poſteri cenſendi ſunt. Omnium primus eo nomine inſcriptus occurrit Pſalmus 44. ad nuptias Salomonis, uti quidem creditur, per-

Digitized by Google

pertinens; alii captivitatis Babylonicæ ætatem referunt; nonnulli ut Pſs. 45. & 46. & 47. & 86. uſque poſt eandem captivitatem retrahendi. Singularis eorum indoles in ſolandis, molliendis animis, atque lætitiæ inſpirandæ, quod maximè in hiſce Pſalmis apparet, ſpectabatur.

Pſalmus 89. *Deus refugium factus es nobis*, alterum à Moyſe, cujus nomen in titulo præfefert, Authorem flagitat; facilè, uti quidem cum peritiſſimis Interpretibus opinamur, aliquem ex ejus poſteris ordinem Levitarum tenentibus, quorum erat canendorum Domino carminum munus. Novem ordine ſuccedentes nullo Scriptoris nomine inſcripti, ad eoſdem filios Moyſis facilè pertinent, & captivitatis ætatem produnt. Non abs re ſuſpicamur Pſs. 95. & 96. & 97. & 98. & 99. ſimul omnes ad dedicationem ſecundi Templi ſub Zorobabele referendos. Pſalmum 90. inter eos rejecimus, quorum nullum apparet ætatis veſtigium; ſed facilè cum captivitate ſive poſt ipſam componeretur. Porrò ſcripti à Moyſis poſteris Pſalmi elegantiſſimi & ſublimes, Authoris produnt in res poeticas ingenium.

Idithum, cujus eſt nomen in fronte Pſs. 38. & 61. & 76. clarus habetur in Libris Paralipomenon (*y*), & peritiæ ſuæ in canendo inſigna exhibuit documenta ſub Davide & Salomone. Ethan inter filios Merari appellatur 1. Par. 6. 44 Huic canendum dediſſe Davidem ſcriptum à ſe Pſalmum 31. credimus, cujus carminis argumentum verſatur in valetudine à Deo implorandâ, cùm gravi morbo, de quo tamen nihil in hiſtoriis, laboraret. Pſ. 61. ad motam Abſalomi in Davidem perſequutionem ſpectat. In fronte Pſalmi 76. duo nomina Aſaph & Idithum leguntur, quamvis ex ſyntaxis Hebrææ conſtructione ad Aſaph potiùs referendum cenſeam. Scriptus eſt captivitatis Babylonicæ tempore.

y 1. *Par.* 16. 41. 42. & 25. 2. 3. 6.

Ethan Ezraita vir ſapientiæ laude ſub Davide & Salomone inclytus [*z*], & primas inter Cantores Templi tenens, apparet in fronte Pſ. 78. *Miſer cordias Domini in æternum &c.* quamvis alioqui ad captivitatem Babylonicam pertineat. Quare ex ejus poſteris aliquem carmen adornaſſe, ejuſque nomine inſcripſiſſe opus eſt. Aggæo, Zachariæ, Ezechieli & Jeremiæ tribuuntur Pſalmi nonnulli in Græco & in Vulgata, qua de re vide quid in ſingulis eorum Pſalmorum argumentis contulimus.

z 3. *Reg.* 4. 31. & 1. *Par.* 6.

Duo nobis in examen revocanda ſuperſunt: 1. An Pſalmorum Authores immeditati, an potiùs ſtudio ante parata cantarent. 2. An Pſalmi nullo titulo inſcripti, quorum ætatis nullum supereſt veſtigium, ad præcedentium Pſalmorum Authores & tempus referantur.

Ad primum quod ſpectat, Euſebius, & S. Athanaſius (*a*) imparatum Pſalmos dictare ſanctum Regem & immeditatum cantare autumarunt. Euſebius itaque e. g. Pſalmum 56. *Miſerere mei Deus, miſerere mei*, è veſtigio ſcriptum à Davide credit dum in caverna Odollam latitaret; ſicut & in altera caverna Engaddi ſe continente alterum 141. *Voce meâ ad Dominum clamavi, voce meâ ad Dominum deprecatus ſum.* Fatetur tamen, in noviſſimo hoc carmine pangendo nec lyram pulſare ſanctum Regem, neque Pſalmum ipſum cantare permiſſum, metu ne eo indicio à Saule proderetur. In eadem caverna Odollam ſuorum armis protectus alterum Pſalmum 56. cantavit, poſtquam ex aula Achis ſeſe ſubduxiſſet. Tradit idem Euſebius in Pſ. 53. ſanctum Regem nunquam in itineribus ſuis lyram, charum ſibi inſtrumentum, non detuliſſe, unde in pangendis canendiſque Dei ſui laudibus afflicto ſibi quæreret ſolatium. Et in Præfat. in Pſs. tuetur, Davidem, veluti Prophetarum omnium Coryphæum, ſemper in Tabernaculo verſari, lyram pulſantem, & carmina cum cæteris Prophetis & Cantoribus fundentem, audientemque, juxta quòd ſingulos Divinus Spiritus animaret.

a In Pſalmos.

S. Athanaſius in Pſ. 53. narrat Davidem, cùm Sauli ſe proditum à Civibus Ziph intelligeret, atque affulgente ſibi Spiritûs Sancti lumine evaſurum ſe manus perſequutoris haberet compertum, lyram pulſantem ceciniſſe è veſtigio Pſalmum: *Deus in nomine tuo ſalvum me fac.* Æqua Patres illi opinantur, in ea qua tenentur perſuaſione, Prophetas non niſi organa eſſe Spiritûs Sancti; eoſque ſemel divino œſtro abreptos totos ſe illi permiſiſſe, ut ore ſuo & voce ad arbitrium uteretur.

Sed hæc ne ultro admittantur facit, 1. Pſalmorum Davidis pleroſque ſævientis cujuſdam mali occaſione dictatos; & in ipſo veſtibulo Vatem terrorem ſuum prodere, tum malum illud veluti ſi oculis ſpectaret depingere; tandem Dei opem implorare, atque de impetrata à Deo liberatione lætari. Quod nos in plurium Pſalmorum Præfatione ſedulò animadvertimus [*b*]. Scripta ſunt igitur carmina in gratiarum actionem poſt ſubductam procellam, & veluti cùm in tuto res eſſent.

b Vide argum. Pſſ. 3. & 6. & 17. & 25. & 52.

2. Spiritus Prophetiæ otium quærit & mentem ab affectuum tempeſtate tranquillam; vix enim cum indignatione, dolore, & timore conſiſtit; quemadmodum exemplo Eliſei Prophetæ 4. Regum 3. 15. demonſtratur. Acciri enim juſſit inſtrumentis cantorem, ut agitatum ſpiritum ſedaret, atque in tranquillum animus illabenti Spiritui Sancto excipiendo compararetur. Quæ cum ita ſint, quomodo David tot malorum turbis agitatus, veluti ſi in tranquillitate & quiete verſaretur, potuit carmina ſcribere ſive cantare? Nonne magis congruè opinaremur, nonniſi poſt diſcuſſam procellam in otio & quiete carmina illa dictaſſe?

Tertiam aliam rationem addit D. Ferrandus ex ipſa carminum indole petitam (*c*). Eſt enim illud metri genus, ſtudium poſtulans & vacuam à curis mentem.

c Præfat. in Pſſ. c. 52.

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Divini Spiritûs afflatos non ita ſemper mentibus hominum illabitur, ut ſtudium omne & meditationem prævertat; neque

enim deſtruendis hominum affectionibus atque naturalibus corporis habitudinibus, ſed perficiendis, & in uſum convertendis deſcendit. Ipſe manum, ipſe ſpiritum Vatis deducens, artem ipſius ſuo operi ſervire cogit. Quædam ex ſacris Carminibus acroſtico artificio concinnata ſunt, quod ſtudium flagitat & meditationem. Tandem nunquam à ſe impetrare valet idem Author, Davidem exulem, proſcriptum, inter cavernas pererrantem, & è deſerto in deſerta dilabentem, tantam pro lyra ſua curam habuiſſe, ut nunquam illam dimitteret; ſed paratam ſemper haberet ad melodiam aliter planè quàm afflictæ ejus res flagitabant.

Ad alteram quæſtionem quod ſpectat, an ſcilicet Pſalmi nullo Authoris nomine inſcripti ad præcedentium Authores referendi ſint; eam ſanè opinionem aſſe Patrum, & vetuſtâ Judæorum traditione teneri, quæ paria opinatur de ſcriptis Prophetarum nullo Authoris titulo præfixis, & de Prophetis, quorum miſſionis certus annus nullus legitur in Operis fronte, alibi animavertimus (d). Regulam illam ſibi pariter proponendam cenſent doctiſſimi Interpretes, & nos etiam plerumque adoptamus; niſi ſi fortè evidens Textûs veritas deſerendam quandoque perſuaſerit. Uſi ſumus e. g. cùm poſteris Moyſis tribueremus decem Pſs. poſt Pſ. 89. *Domine refugium factus es nobis*, proximè ſuccedentes. Axioma eſt tamen ſuis exceptionibus obnoxium, nec tamen minùs verum, cum ibi, ſicut in cæteris, exceptio regulam firmet (e).

d *Diſſert. de Titulis Pſ.*

e Vide, ſi placet, Comment. in Prophetas minores, in quo ſæpiùs ab hac regula recedimus; nec unquam niſi poſt ſerium examen admittimus.

DISSERTATIO
IN TEXTUM ET VETERES PSALMORUM VERSIONES.

ARTICULUS PRIMUS.

Textus Hebraicus Pſalmorum.

QUÆ ad Textus & antiquas Pſalmorum Verſiones ſpectant omnia, non ita diſcutienda ſuſcipimus, ut rem omnem tractemus: id enim non Diſſertationem ſed Volumen flagitaret. Ideam quandam totius rei utcumque formandi conſilium agitamus. Lectores minùs earum rerum inſtructos, vocum ſaltem, quas in Commentario adhibemus, ſignificationem doceamus; vocum, inquam, ſæpiùs recurrentium, dum criſim Textuum & variantia referimus.

Textum originalem Pſalmorum Hebraicum eſſe negaverit nemo. Eò proinde Verſiones omnes referendæ, ut par de ſingularum merito judicium feratur, pro variâ cum eodem Texto congruentiâ vel difformitate. Nec ideo tamen quòd diſcrepantia aliqua inter Hebræum & verſiones deprehendatur, ſtatim judicium damnationis ferendum eſt, cùm ex Verſionum fide interdum Textus ipſe fuerit corrigendus; ſed in pari cauſa & cùm nihil ſuſpicionis in Textûs integritatem creari poteſt, cjus ſemper fides Verſionibus præferenda.

Nullus eſſet poſtremæ huic exceptioni locus, ſiquidem Textûs Hebraici in noſtris Bibliis integra maneret fides, quam olim, cum ab ipſis Authoribus ſcriberetur, præſeferebat. Omni tunc abjectâ morâ ad fontem recurrendum eſſet, atque ex ejus puritate ſinceritas Verſionum reſtituenda. Sed cùm intercidentibus jam inde Authographis, deſcripta ex illis tantùm maneant Exemplaria, quæ eodem fermè ac cæteri Libri omnes fato, per manus hominum longâ temporum ſerie decurrentes, eam fæcem contraxerint, quam ignorantia, præcipitatio, audacia Amanuenſium induxit; ideo ſuſpicio aliqua de corruptione Textûs admittenda eſt, ſed parcè admodùm nec ſine cautione ſententia proferenda. Quare & Verſionum indicio opus eſt, ut corruptiones illas Textûs deprehendamus corrigamuſque; & viciſſim Textu reformandis Verſionibus juvemur, cum à vero originali ſenſu deviarint, ſive Interpretum oſcitantiâ, ſive Amanuenſium negligentiâ.

Inter omnes Scripturę Libros Pſalterium, obſcuriſſimum illud, frequentiſſimè tranſcribi contigit; quæ duplex ratio, obſcuritatis nempe & exſcriptionis in cauſa fuit, quare miſerè præ omnibus ab Amanuenſibus fœdaretur & mendis ſcateat in Hebræo frequentioribus, quàm reliqui Scripturæ Libri omnes. Diſcrepat in omnibus ferè Pſalmis aliquid Hebræum inter & Septuaginta; quod ſcilicet ad aliam, quàm quę hodie præfertur, legendi Textûs Originalis rationem, referendum eſſe vix dubito. Neque omnium optimam Septuaginta Verſionem defendendam ſuſcipimus; ſed fateri tamen cogimur, eorum lectio-

ctionem & pronum magis & naturalem ſenſum exhibere; ſicut & varias fuiſſe olim Hebræi lectiones apertiſſimo documento monſtratur. Ex quo falſi arguitur Hebræorum jactantia, nunquam non integritatem ſuorum Librorum erepantium; ſimulque adversùs illos criticæ uſus probandis ſecerneodiſque optimis lectionibus defenditur.

Subjicienda ſunt modò eorum omnium, quæ diximus, exempla. Luculentum dedimus in Diſſertatione ad illud Pſ.21. 18. quo loco Judæi legunt: *Quaſi Leo pedes meos, & manus meas*; cùm Septuaginta; Vulgata, & Veteres alii Interpretes habeant: *Foderunt pedes meos, & manus meas*. In Pſ.36. 28. acroſtico artificio, ſive per alphabetum digeſto, litera *Hain* deeſt in Hebræo; legitur verò in Septuaginta, quorum Textus præfert: *Injuſti punientur &c.* Simili mendo in Pſ.144. 14. acroſtico deeſt litera *Nun*, quam ſervant Septuaginta & Vulgata, legentes: *Fidelis Dominus in omnibus verbis, & Sanctus in omnibus operibus ſuis*. In Pſ.34. 27. legit Hebræus noſtræ ætatis: *Et dicant ſemper: Magnificetur Dominus, qui vult pacem ſervi ſui*; quo loco Septuaginta & Vulgata reponunt: Et dicant ſemper: *Magnificetur Dominus qui volunt pacem ſervi ejus*; quæ ſententia alteri ex Pſalmo 39. 17. reſpondet in Hebræo, Septuaginta, & Vulgatâ his verbis conceptæ: *Dicant ſemper: Magnificetur Dominus qui diligunt ſalutare tuum*. Mendoſa eſt igitur prioris Textûs in Hebræo lectio.

Nec ſuſpicione vacat illud Pſ.146. 8. *Et herbam ſervituti hominum*, quod in Hebræo deſideratur Amanuenſium oſcitantiâ, cum in Septuaginta æquè & Vulgatâ legatur. Parallela duo loca in Pſs.103. 14. & 41. 7. apertum pariter mendum exhibent, quod maximè apparet, ſi ambo hi Textus conſerantur eum verſiculis poſtremis ejuſdem & proximè ſequentis Pſalmi; habent autem: *Confitebor illi ſalutare vultus mei*, cum in Hebræo ſit; *Confitebor ſalutare vultus mei*; quod planè alterum ſenſum reddit. In Pſal.48.13. Hebræi lectio mendoſa pro *Jalin* præfert *Jabin*, ut ſit ſenſus: *Homo in honore non pernoctavit*, cùm potiùs juxta Septuaginta, & Vulgatam reddendum fuiſſet: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit*. Contextûs ſeries in Pſal.48. 12. fert, juxta ac Septuaginta, & Vulgata legunt: *Sepulchra eorum domus illorum in perpetuum*; pro eo quod malè in Hebræo eſt: *Interiora domus ſua in ſæculo*; quod abſurdam planè ſententiam reddit, non minùs ac illa ejuſdem Pſ. verſ.19. *Laudabunt te cum benefeceris tibi*; cujus loco rectè Septuaginta, & Vulgata: *Confitebitur tibi cum benefeceris ei*.

Nec minùs vitioſus eſt Hebræus in Pſal. 41. 5. cum pro eo quod benè in Vulgata, & Septuaginta redditur: *Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis*, ferat: *Tranſibo in numerum, incedam cum eis*. Titulus Pſal.9. habet apud nos: *Pro occultis filii*: In Hebræo verò *pro morte filii*; perpetam unâ voce *Almoth*, quæ ſonat ibi *puellas*, in duas voces diviſâ. In Pſ.2. 12. Hebræus *Oſculamini filium*; Septuaginta *Apprehendite diſciplinam*: uter mendoſus? In Pſ 3 8. *Dentes peccatorum contriviſti*, legit Hebræus; Septuaginta, *Contriviſti dentes eorum, qui inimicantur mihi fruſtrà*; utriuſque ſententiæ ſenſus Textui congruit; ſed quæ præferenda? Ex eo ſanè argumentum deducitur apertiſſimum, Textûs, quo Septuaginta utebantur, aliam fuiſſe lectionem à noſtræ ætatis Hebræo. Nec ego tamen diſſimulaverim, vetuſtos illos Interpretes corruptiorem aliquando Textum habuiſſe præ noſtro; cùm jam inde ab eorum ætate menda in Textum originalem gliſcere cœpiſſent. Sed purior erat tamen præ Hebræo noſtræ ætatis. Apertiſſimum eſt etiam mendum in Hebræo Pſ 4. 3. cùm lectionem Septuaginta & Vulgatæ: *Filii hominum uſquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem?* ita depravet, *Beth* in *Caph* tranſmutato: *Filii hominum uſquequo inclyti mei ignominioſè diligetis vanitatem?* Paria obſerves in Pſ.78. 13. Septuaginta: *Operui in jejunio animam meam*; & Hebræus: *Ploravi in jejunio animam meam*.

Uter melius, Hebræuſne an Septuaginta legerint illud Pſal.7. 5. ambigo: Hebræus ita: *Si reddidi amico mala, & dimiſi hoſtes meos vacuos*; id eſt, tantùm abfuit ut proximo nocerem, ut ne hoſtibus quidem gravis eſſe ſuſtinuerim. Septuaginta: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam ab inimicis meis*, ſeu potiùs, *Decidam ab inimicis meis inanis*.

Et in eodem Pſal. verſ.12. Septuaginta & Vulgatæ hæc lectio: *Deus Judex juſtus, fortis, & patiens; nunquid iraſcitur per ſingulos dies?* Hebræi verò: *Deus Judex juſtus iraſcitur per ſingulos dies*. Pſ.106. 17. Hebræus: *Stulti facti ſunt propter vias ſuas*; Vulg. *humiliati ſunt*. In Pſ.11. 7. genuinam crediderim lectionem: *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum*; cujus loco habet Hebræus & Septuaginta: *Eloquia Domini eloquia munda, argentum conflatum à Domino terra, purgatum ſeptempliciter*. In Pſal.143. 12. hanc Vulgatæ ſententiam: *Eorum filiæ circumornatæ ut ſimilitudo Templi*; ita exprimit Hebræus: *Noſtra filia ornata quaſi anguli Templi* vel Palatii. Ego verò eandem ſententiam reddiderim: *Filia noſtra ſicut oliva, ornata ut Templi ædificium*. Hæc ſatis: plura ſi quis velit, adeat Commentarium, cujus utraque pagina ſimilia præfert exempla.

ARTICULUS II.

Septuaginta Interpretum, & aliæ Græcæ Verſiones.

QUÆ Septuaginta vulgari nomine præfertur Verſio, omnium ſinè controverſiâ vetuſtiſſima, appellationem ſuam debet ſeptuaginta & duobus Hebræis ſapientiſſimis, quos accitos ferunt 300. circiter

ante Chriſtum natum annis in Ægyptum à Rege Ptolemæo Philadelpho, Hebraicis Scripturis in Græcum vertendis. Hujus hiſtoriæ veritatem, quòd pluribus redarguatur, diſcutere non eſt hujus loci; ſatis enim ſuperque habemus, ſi ejus Verſionis ætas vetuſtiſſima præ omnibus habeatur. Hic autem agendi de illa ſumpſimus occaſionem, quòd Latina Pſalmorum vulgata Verſio ex Græca Septuaginta adornata ſit. Hujus igitur Verſionis Pſalterium modò excutiendum.

Editiones Septuaginta plures etiam apud Veteres ferebantur. Omnium optima habebatur, quam emendatam à ſe in Hexaplis ſuis Origenes conſtituerat. Hanc cæteris corrigendis & maximè Editioni, quam appellant *Communem*, Theodoretus (*a*) & S. Hieronymus (*b*) adhibuerunt. Quæ autem loca manca in Editione Septuaginta offendit Origenes, ex Verſione Theodotionis ita ſupplevit, ut obelo ſeu veru illa notarit, quò facilè à reliquo Septuaginta contextu diſtinguerentur. Heſychius Epiſcopus in Ægypto, & Lucianus Presbyter Antiochenus reformandis Græcis Septuaginta Editionibus aliquanto poſt Originem operam dederunt. Quæ noſtrâ ætate ſuppetunt Editiones, variant inter ſe; nulla tamen ita ac Romana cum Complutenſi collata. Poſterior hæc ferè congruit cum Hebræo, & Vulgata; ut non immeritò ſuſpicemur, eos, qui illam recenſendam in ſe ſuſceperunt, plus operis contuliſſe ut Latino conformarent, quàm ut ad vetera Mſs. Græcorum, quæ in eâ ferè neglecta videntur, fidem redigerent. Romana plus conſonat cum vetuſtis Pſalteriis Latinis, cæteriſque teſtimoniis laudatis à Patribus Latinis, S. Hieronymo vetuſtioribus, vel ejus Verſione minimè uſis. Plus etiam reſpondet Textui Græcorum Patrum, & Mſs. ut proinde non immeritò ſola genuina & vetus Septuaginta Verſio à Viris doctis reputetur; cum interim Complutenſem iterum in Polyglottis Antuerpienſibus, & Pariſienſibus impreſſam, tanquam corruptam aliquam Verſionem, & rapſodicam quandam lucubrationem nullius authoritatis rejiciant.

Græcam Septuaginta nonnullæ ſecutæ ſunt novæ à Græcis adornatę verſiones, quas omnes editio Aquilæ, ad ſecundum Eccleſiæ ſæculum pertinens, nempè ad A. C. 138. & Adriani 12. (*c*) vetuſtate ſuperat. Porrò Interpres ille vel ipſas vocum etymologias ſervat (*d*); *nec contentioſius, ut quidam putant, ſed ſtudioſius verbum interpretatur ad verbum* (*e*). Poſt Aquilam prodiit Theodotion, vir Ponticus, qui à Marcionitis ad Judæos deficiens, circumciſione initiatus eſt. Septuaginta magis quàm Aquilæ inhæret (*f*); mediumque verſari inter ſervilem illius interpretationem & libertatem Septuaginta (qui ſenſum Authoris retuliſſe contenti, nihil de verbis curant) S. Hieronymus (*g*) animadvertit. Poſt aliquod temporis, nempè ſub Severo, novam Bibliorum interpretationem Symmachus aggreſſus eſt, præ Aquila & Theodotione liberiorem; plus enim de ſenſu curat, quàm de verbis Textûs. Quanti Verſionem illam æſtimaret S. Hieronymus, ſatis demonſtrat, cùm eam ducem in ſua V. T. interpretatione ferè ſemper ſequatur. Porrò vir ille ex Samaritanis ad Judæorum ſacra tranſierat.

Præter has Verſiones, quorum Authorum nomina noſcuntur, duæ etiam à Judæis Authoribus, ſed ignotis, adornatæ in Hexaplis legebantur. Laudantur illæ ſub nomine *Quinta & Sexta Editionis*. Sextam regnante Alexandro filio Mammeę invenit Origenes in doliis vel in lagenis fictilibus, olim continendis Libris & ſcriptis deſtinatis; invenit, inquam, Nicopoli in Macedonia juxta Actium. Simile vas in Jericho Palæſtinæ ſub Caracalla filio Severi, *Quintam Editionem* Origeni ſuffecit. Omnium earum Verſionum, exceptâ Septuaginta ſolâ, ſuperſunt fragmenta; ut de eorum methodo dotibuſque nihil exacti poſſit definiri. Fuſiùs idem argumentum tractat R. P. D. Bernardus Montfaucon in nova Editione Hexaplorum. Leviùs nos, & quantum ſcire ſat eſt iis, quos fontes conſuluiſſe non vacat, egiſſe non pœnitet.

Porrò Verſiones iſtæ omnes univerſam Scripturam complectuntur; ſeptima alia Verſio, Pſalterii tantummodo, innotuerat. Omnes collegit Origenes, & in Codice in ſex columnas è regione ſeſe ſpectantes diſtributas hoc ordine collocavit. 1. Septuaginta legebantur. 2. Aquila. 3. Theodotion. 4. Symmachus. 5. Quinta Editio. 6. Sexta Editio. Hiſce conſtabant Hexapla totâ antiquitate celebriſſima. Accedebat his omnibus ſcriptus literis Hebraicis Textus originalis; tum & idem Textus Græcis literis, in gratiam Hebraica elementa ignorantium, expreſſus. Nec deerat ſeptima Verſio Pſalterii, ſed cum unius tantùm Libri Tranſlationem referret, ideo tanquam parergon aliquod ſcriptum reputatum eſt. Quare totum Originis Opus licèt ſeptem columnas in Pſalterio haberet, adhuc tamen Hexaplorum nomen retinuit.

D. Ferrandus Præfat. in Pſ. cap. 5. §. 2. defendit, Verſionem Latinam Pſalmorum ex veteri Septuaginta expreſſam fuiſſe, antequam hæc ab Origene, Heſychio, & Luciano recenſeretur. Id ſanè negare audeat nemo, cùm ante Origenem cæteroſque obtineret in Eccleſiis Latinis Verſio, ex eo proinde Textu expreſſa, in quem nihil Viri illi doctiſſimi contulerant. Sed eâ pariter aſſertione fatendum eſt, Latinam Pſalmorum Verſionem, qua utimur, alteram fuiſſe ab ea, quam Latini PP. adhibuerunt; quemadmodum ex vetuſtis Pſalteriis impreſſis pariter & Mſs. à Vulgata non rarò diſcrepantibus, luce clariùs in Notis ad oram inferiorem noſtri Commentarii rejectis demonſtramus. Fuſiùs eâ de re, cùm de Verſionibus Latinis agendum eſt.

Verſio Græca Septuaginta magis pronum

a *Theodoret. in Pſſ. ſæpiùs.*
b *Epiſt. ad Suniam, & Fretell. Ex Editio, quæ habetur in Hexaplis, & quam nos vertimus, ipſa eſt, quæ in Eruditorum Libris incorrupta & immaculata Septuaginta Interpretum tranſlatio reſervatur.*
c *Epiph. de Ponder. & Menſur.*
d *Hieron. lib. 2. adver. Ruſin. ad finem, & Epiſt. ad Pammach. de optimo genere interpretandi.*
e *Hieron. ad Damaſ. t. 2. nov. Edit. pag. 567.*
f *Epiph. de Ponder. & Menſur.*
g *In Ruſin. l. 2. Præf. in Evangg. ad Damaſum.*

num aliquando, apertum, & naturalem ſenſum præ Hebræo noſtræ ętatis, Verſionibus Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis præfefert; quo documento intelligimus, Textum Hebræum poſteriorum illorum Interpretum ætate eundem fermè corruptionis gradum, quem hodie tenet, attigiſſe. Additamenta quædam, maximè in titulis Pſalmorum, Græci ſibi adjungenda præter fidem Hebraici Textûs, cenſuerunt; quod alii ipſis Septuaginta deputant; alii ex Hebræo Originali derivata arbitrantur. Sed non abs re ſuſpicamur, inera eſſe Judæorum Helleniſtarum invente; quos ſanè Judæos uſos conſtat Verſione Septuaginta, tum ante Jeſu Chriſti ętatem, cùm aliquanto etiam poſt, tradente Tertulliano, legi illam ętate ſuâ in Synagogis conſueviſſe (*h*). Sunt etiam ex iis inſcriptionibus, quæ poſt inceptam Religionem Chriſtianam manu Chriſtiani alicujus inſertæ ſunt (*i*). Quæ autem in ea re variantia inter Exemplaria Septuaginta deprehenduntur, Græcorum libertatem in recenſendis Sacris Codicibus ſatis produnt. Plura enim immutata, plura omiſſa; capitum & titulorum, quin & Textuum pariter (*k*) ordo præpoſterè inverſus. Majori religione Latini integritati Sacri Textûs ſtuduerunt. Ad Pſalmos quod ſpectat, Septuaginta Editionis Romanæ ſatis congruunt cum vetuſtis Patribus Græcis, & Latinis; ſed non immeritò ſuſpicamur, S. Hieronymum, tum maximè cùm ſecundis curis Vulgatam reformavit, ad fidem Hebraicę veritatis reddidiſſe, iis ex variis lectionibus Septuaginta retentis, quæ maximè Originali congruerent.

Nec prætereundum, ex variantibus plura non niſi è diverſa unius ejuſdemque Grecę vocis lectione reſultare. Ita uſurpatur interdùm *miſericordia* pro *unctio*, & *oleum*; quòd Grecum *eleos* miſericordia, ſatis conſonet voci *elaion*, oleum (*l*); quemadmodum oſcitantiâ Amanuenſium legitur *gradibus* pro *gravibus* (*m*). Græcum *bareis* ęquè deſignat & ędem aliquam magnificam & pondus; quare Interpres poſtremum ſenſum præpoſterè ſequutus, Latinè reddidit *gravibus*; & cùm nihil ea vox in contextu ſonaret, levi transmutatione, ſed non levi mendo, ſubſtitutum eſt *gradibus*. In Pſ. 4. 5. quo loco nos legimus: *Compungimini*, ex levi literarum transmutatione S. Auguſtinus legebat: *Aperite* (*n*); ſicut & in eodem Pſalmo ex eadem ratione habet: *A tempore frumenti*; pro *A fructu frumenti* (*o*). Et in Pſal. 16. 15. hæc Vulgatæ verba: *A paucis de terra divide eos*, reddita ſunt: *Perdes eos de terra*; alii habent: *Dimittens eos de terra*, Græco *Apollnon*, perdens, ſive *Apoluon*, dimittens, ſubſtituto alteri Græco *Apo oligon*, à paucis. Ita pariter ubi nos legimus, *Saturati ſunt filiis*, Veterum plures habebant: *Saturati ſunt porcina*; mendo ex literarum hallucinatione derivato. Alio in loco Græcum *Diakenes*, ſupervacuè, redditum eſt *Dianekes* inceſſanter (*p*). In Pſalmo 38. ubi nos: *In manibus tuis ſortes meæ*, habent alii ſcripturæ mendo de-

h *Apolog. c. 18.*

i *Pſ. 66. Canticum Pſalmi Reſurrectionis*

k Confer *inverſiones in Libris Regum, Proverbiis Salomonis & Verſionibus Iſaiæ & Jobi.*

l *Pſ. 91. Eleo pioni: Miſericordiâ pingui. Oleo pingui.*

m *Pſ. 44. 9. A domibus eburneis. Legunt Veterum plures à gradibus eburneis. Septuag. Apo bareon elephantinon.*

n *Aug. in Pſ. 4. Aperite. Legebat ille Catanoigete pro Catanygete: Compungimini.*

o *Apo cairon pro Apo carpon.*

p *Pſ. 24. 3.*

cepti: *In manibus tuis tempora mea*. Quid? Illud Pſalmi 28. 1. *Afferte Domino filii Dei, afferte Domino filios arietum*, nonne ex gemina unius & ejuſdem vocis in originali poſitæ ſignificatione factum eſt illud *filii Dei filios arietum*? una enim Originalis vox reddi poteſt *filios Dei*, & *filios arietum*.

Legeſis Epiſtolam S. Hieronymi ad Suniam & Fretellam, in qua plura variantium ejuſmodi exempla, tum & criticæ quædam animadverſiones in Textum Septuaginta & Vulgatæ. Ex ea Epiſtola axioma illud derivamus, quo claudendum hunc noſtrum articulum arbitramur. *Sic omnino pſallendum, ut fit in Eccleſia; & tamen ſciendum quid Hebraica veritas habeat: atque aliud eſſe propter vetuſtatem in Eccleſia decantandum, aliud ſciendum propter eruditionem Scripturarum.*

ARTICULUS III.

Verſiones Latinæ Pſalmorum.

QUamquam frequentiſſimi ante Jeſu Chriſti ętatem in Italia pariter & in Urbe verſarentur Judæi, nullam tamen Latinam Bibliorum Verſionem habuiſſe ante conſtitutam Eccleſiam Chriſtianam videntur. Lectionem illi audiebant Sacrarum Scripturarum ex Codicibus Hebraicis vel ſaltem Græcis, quo ſermone nullus magis familiaris tum Romæ, cùm Judæis, qui omnes ex Orientalibus & Græcię maximè regionibus illuc tranſmigraverant, habebatur. Prima Latina Pſalterii Verſio à Chriſtiano adornata creditur in gratiam eorum, qui Hebraicas Græcaſque literas ignorabant; quæ ſanè Verſio caliginoſam adeò vetuſtatem præfefert, ut nequa de Authore quidquam, neque de ętate innoteſcat. Expreſſam tantùm conſtat ex Græco, ab ipſo Apoſtolorum ſæculo, & in Eccleſia Latina uſque ad Verſionem S. Hieronymi obtinuiſſe. Nec alteram norat in publico Officio Eccleſia Romana, uſque ad S. Pium V. qui Veteris Italicæ uſu Romæ abolito, (eâ tamen nonnullis in locis, ubi hodie etiam manet relictâ) Vulgatam ſubſtituit.

Fruſtrà ad invidiam in ejus vetuſtatem creandam, barbariem Verſionis illius opponunt; ultrò enim concedimus, voces quaſdam occurrere non defœcatę Latinitatis; neque repugnamus Neronis, Veſpaſiani, Domitiani, & Trajani ętate viros ingenuos & politioris literaturę, ſicut & Latinam originem referentes, ac tandem Latinis literis excultos, puriori Latinitatis eloquio uſos, quàm quo Author in vertendis Scripturis. Sed Apoſtoli eorumque Diſcipuli parum de ſtilo & eloquii puritate curabant; eo ſolùm contenti, ſi veritatis vim totam exprimerent; quin & dignitati myſteriorum congruere arbitrabantur, ut ſolâ majeſtate ſuâ, non adſcititiis humanæ eloquentiæ ornamentis niterent (*q*): *Loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina Spiritus.* Hanc

q *1. Cor. 2. 13.*

Hanc igitur ſtili elegantiam perinde ratus ac nihil Scripturarum Interpres illa, cenſuit abjiciendam; nec abs re etiam ſuſpicaremur, Interpretem illum, cùm originem Latinam non referret, plus literas Græcas, quàm Latinas calluiſſe. Non ſanè aliud ſtabat illi conſilium, quàm ut integrâ fide exactèque Textum redderet, quam in rem periodorum artificium, vocum elegantia, eloquii puritas nihil contuliſſet. Hanc fideliſſimi Interpretis ideam noſter explevit omnem, & alio quocumque facilè perfectiùs, qui ſeligendis collocandiſque verbis majori religione ſtuduiſſet. Intentus ille verbis verbo reddendis nec ingenium ſuom elegantiamque commendare cogitavit unquam, quem ſingularem eſſe Sacrorum Authorum characterem exterorumque priorum Latinorum Scripturæ Interpretum conſtat. Dei verbum præ omni elegantia cultuque elegantius eſt & comptius. Quid? priores illi Græci V.T. Interpretes, quamquam ad auream literarum Græcarum ætatem ſpectantes, elegantiam ne proinde puritatemque ſermonis affectarunt? Non arbitror; ſed vim illi totam Originalis ſui reddere ſtuduerunt.

Sunt qui quærant, an Pſalterium, cujus eſt hodie in Officio Eccleſiæ Latinę familiaris uſus, idem ſit ac Apoſtolicum; quibuſque gradibus ad eam authoritatis dignitatem aſcenderit, in qua collocat Tridentinum, ipſam eandem Editionem eſſe inſinuans, quæ *longo tot ſeculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt*. Quorum interrogationi ut fiat ſatis, operæ pretium eſt animadvertiſſe, S. Hieronymum, cùm Romam veniſſet circa A. 382. hortatorem habuiſſe Damaſum Pontificem corrigendæ Editionis Latinæ Pſalmorum ad fidem Græci Septuaginta, à quo non ſemel diſcrepabat. Paruit Vir Sanctus, ſed tumultuario opere. *Licèt curſim magna illud ex parte correxi* (r). Eo Codice uſa primùm Eccleſia Romana; deinde ad alias Eccleſias ſed minori ſucceſſu delatus eſt. Populi enim longo uſu antiquæ aſſueti Verſioni Sancti Doctoris correctiones negligebant, ut non multo poſt tempore totum Opus mendis ſcateret. *Quod quia rurſus videtis*, ſcribit ille ad Paulam & Euſtochium, *Scriptorum vitio depravatum, pluſque antiquum errorem, quàm novam emendationem valere*. Quare à duabus hiſce Matronis rogatus, circa A. 384. novam ipſe Verſionem Latinam, cùm Bethleem verſaretur, è Textu Septuaginta expreſſam ſuſcepit. Nihil eo Opere accuratius; namque inter obelum aut veru (÷) & duo puncta (:) totum illud clauſit, quod in Septuaginta ſedundabat; ac viciſſim quidquid ex Hebræo & Verſione Theodotionis addiderat, intra aſteriſcum (*) & duo puncta complexus eſt. De editione hac ſua ſcribit ille ad Sophronium: *Quoniam* (Septuaginta) *tranſlationem diligentiſſimè emendatam olim mea lingua hominibus dedi*.

r Hieron. Ep. ad Paulam in capite Pſalterii. Vide & Præfat. ad Sophron.

Tandem aliquot elapſis annis, eodem Sophronio hortante, totum Pſalterium ex Hebræa veritate exprimendum aggreſſus eſt; experimento enim norat idem Sophronius, ſibi cum Judæo quodam diſputanti plura Pſalmorum teſtimonia è Septuaginta deducta à Judæo negari, contendente aliter legi in Hebræo. Hanc igitur provinciam aggreſſus S. Hieronymus ita confecit, quemadmodum hodie etiam apparet in veteribus Mſs. & Impreſſis ejuſdem Sancti Doctoris. Altera ab iſta Verſione cenſenda eſt illa, quæ hodie ſub Vulgatæ nomine obtinet; multumque ab illa abludit; quare cum alterutrâ confundi oportet, ſive nempè cum priori Romæ, ſive cum altera in Bethleem adornatâ.

Sed & emendatum Romæ Pſalterium diverſum eſſe à Vulgata conſtat; illud enim in eadem Eccleſia pluribus ſæculis obtinuiſſe, & modò etiam in Eccleſia Vaticana receptum ſcimus. Legitur etiam in pluribus Impreſſis & Mſs. ut ipſo oculorum teſtimonio diverſum eſſe à Vulgata liqueat. Itaque ſtatuendum eſt, Vulgatum, & Concilii Tridentini definitione probatum Pſalterium cum ſecunda Verſione S. Hieronymi confundendum. Scribit quidem vir Sanctus ad Paulam & Euſtochium ſe veterem editionem correxiſſe, quòd ſcilicet veteris ejuſdem Editionis verba, quantum res patiebatur, ſervaſſet. Sed in Epiſtola ad Suniam & Fretellam idem opus apertè *novam Verſionem* appellat; quòd nempè adeo priorem reformaverat, ut nova jura meritoque dici potuiſſet, expreſſa è Textu Hexaplorum, eâ ætate probatiſſimo.

Cùm tamen maximi ea res momenti habeatur, & opiniones de illa varient plurimùm, fuſiùs in præſentia diſcutienda eſt. Ac in ipſo inquirendi limine animadvertendum eſt, menda quædam in poſtremam hanc Verſionem poſt S. Hieronymi ætatem lapſu ſæculorum irrepſiſſe; unde factum, ut ſententiæ ex illa laudatæ cum primæva illa Tranſlatione ab ipſo adornatâ non ſatis congruere deprehendantur. Quod P. Martianæo (s) perſuaſit, noſtram Pſalterii Vulgatam aliam planè eſſe à Veteri Italica, ante S. Hieronymum obtinente, & à nova Tranſlatione Latina ab ipſo S. Doctore in Bethleem adornatâ, quippe quæ ex utriuſque admixtione conſtet: Arduum erat equidem & operoſum ex hominum manu totam ſimul abripuiſſe Scripturam, cui longo ſæculorum uſu aſſueverat; quòd autem in ejus generis Opere parum aliquid reformaretur, pro nihilo habebatur (t). Nobis idem eſſe Opus ſat eſt; nihilque moramur variantia quædam in Tranſlationibus Scripturæ nunquam evitanda.

s Proleg. in t. 1. nov. Edit. S. Hieron.

t Vide Præfat. ad tom. 4. nov. Edit. S. Hier.

Valfridus Strabo diſertè aſſerit, ætate ſuâ (u) (ſæculo decimo) Eccleſiam Romanam Pſalterium legiſſe *ſecundùm Septuaginta Interpretes; Galli, & Germani*, addit, *aliqui ſecundùm emendationem, quam Hieronymus Pater de Septuaginta editione compoſuit, Pſalterium cantant*. Subjungit demum, S. Gregorium Turonenſem ex Urbe in Gallias contuliſſe Pſalterium è Græco Septuaginta à S. Hierony-

u De Reb. Eccleſiaſt. c. 25.

mo

mo expreſſum. En igitur duo Pſalteria planè diverſa, alterum in uſum Eccleſiæ Romanæ, alterum Gallicanæ; utrumque ad normam Septuaginta; ſed primum tantummodo emendatum, alterum verò de integro tranſlatum: *Quam Hieronymus Pater de Septuaginta Editione compoſuit*.

Berno Abbas Augienſis [x], ſæculi undecimi Scriptor, tradit pariter, S. Hieronymum tranſlatum operâ ſuâ è Græco in Latinum Pſalterinm Eccleſiis Galliæ & nonnullis Germaniæ cantandum tradiſſe; unde huic Tranſlationi nomen, *Pſalterium Gallicanum. Romanis verò*, addit ille, *adhuc ex corrupta Vulgata Editione Pſalterium canentibus*. Porrò ipſa eadem eſt Verſio, quam S. Hieronymus juſſu Damaſi Pontificis reformandam ſuſceperat; in qua deinde ſucceſſu temporis idem S. Doctor faſſus eſt, *Plus antiquum errorem quàm novam emendationem valere*. Narrat inſuper idem Berno, Romanos Pſalmorum cantandorum morem in Gallias invexiſſe; ex quo factum, ut in Divinis Officiis ex Veteri Vulgata Romana quędam in Pſalterium Gallicanum irrepſerint quæ nec facilè diſtingui poſſint, addit ille, & eam varietatem ignorantibus non parùm negocii faceſſant.

x *Epiſt. inedita ad Meginfrid. & Bennonem, apud Mabillon. deſquiſ. de Curſu Gallic. §. 2. pag. 396.*

Idem planè in noſtro Eccleſiaſtico Officio animadvertere licet; in quo Pſ. *Venite exultemus* e. g. integer legitur juxta Pſalterium Romanum; quòd ſcilicet olim Pſalms iſte velut Hymnus quidam habitus ſemper cantaretur. Antiphonæ Veſperarum, Matutini, & Laudom maximè in Officiis Sanctorum ex Romano Breviario deſumptis, Introitus Miſſarum, & potiſſimùm Antiphonæ & Reſponſoria tridui poſtremi Hebdomadæ ſanctæ, cum Gradualibus & Tractibus eorundem dierum, ſatis à noſtra Vulgata diſcrepant, quòd ex Pſalterio Romano, integro 15. ſęculorum ſpatio Romę obtinente, derivati ſint.

Aliud pariter nec minoris momenti idem Berno animadvertit; inde nimirum factum eſſe, quòd io nonnullis Bibliis Pſalmi in tres columnas digererentur; quarum primam occopabat Pſalterium Gallicanum; alteram Romanum; tertiam Hebręum. Id equidem ſpectatur in veteribus nonnullis Mſs. quorum duo ſunt in Abbatia S. Petri Carnotenſis, & alterum in Bibliotheca Sorbonica. Manuſcripta etiam quędam duabus columnis deſcripta habent Pſalterium Romanum & Gallicanum; Hebræo ex Verſione S. Hieronymi neglecto. In duplici illo Mſ. Carnotenſi, prioris columnę frons titulum pręfefert: *Secundùm Hebr.* Alterius: *Secundùm LXX.* Tertię: *Secundùm Grae.* Medię columnę titulus: *Secundùm Septuaginta* indicat Vulgatam vel Pſalterium Gallicanum cum ſuis obelis & aſteriſcis, quos S. Hieronymus adſcripſerat. Tertię columnę Textus ſine obelis & aſteriſcis Pſalterium Romanum pręfert ſatis conſonum Veteri Vulgatę ante S. Hieronymum obtinenti; idemque Opus, quod S. Doctor Romę verſans infelici ſucceſſu correxerat.

In Codice Sorbonico pręfixa Pſalterio trium columnarum hęc in rem pręſentem leguntur: *Pſalterium quod ſecundùm Septuaginta Interpretes in omnibus Eccleſiis cantabatur, Hieronymus correxit; quo iterum vitiato Pſalterium novum compoſuit, quod à Septuaginta Interpretum editione non multùm diſcordaret, & cum Hebraico multùm concordaret. Hoc Pſalterium*, addit, *Damaſus Papa rogatu Hieronymi in Gallicanis Eccleſiis cantari inſtituit; & propter hoc Gallicanum vocatur: Romanis Pſalterium ſecundùm Septuaginta retinentibus ſibi, propter quod Romanum vocatur* [y].

y *Apud Martianaum tom. 1. nov. Edit. S. Hieron. p. 1222.*

Bruno Signienſis (z), alio nomine Aſtenſis, qui diem clauſit A. 1125. cùm Pſalterium ex alia Verſione quàm Romanâ juvenis adhuc expoſuiſſet; Romani Pſalterii deinde Commentarium novum inſtituit, profeſſus ſclicet plures quidem fuiſſe in prius illud Commentatores, neminem tamen, quem ſciret, in Romanum. En igitur duo Pſalteria luculenter planèque varia inter ſe ac diſtincta. Romanum à Commentatoribus ad id uſque intentatum; & alterum, quod varios exercuerat. Quid hoc niſi Pſalterium Gallicanum ſeu Vulgata noſtræ ætatis, ab omnibus fermè Commentatoribus S. Hieronymo recentioribus, tanquam perſpicuum magis & Hebraicæ veritati conformius, illuſtratum? Cum viciſſim Romanum nullum ad id uſque nactum fuiſſet Commentatorem, niſi fortè inter ejus Interpretes habeamus Scriptores S. Hieronymo vetuſtiores, qui in antiquam Vulgatam toto Occidente receptam laborarunt.

z *Expoſit. Pſalter. initio.*

His ita ſe habentibus, facilè convincimur, Vulgatam Concilii Tridentini authoritate probatam, tum & in publico Latinæ Eccleſiæ Officio receptam, alteram planè eſſe à veteri Vulgata ſive Italica ante S. Hieronymum receptâ, & cum ea denique Tranſlatione confundendam, quam S. Doctor in Bethleem verſans precibus Paulæ & Euſtochii correxit. Tandem unum idemque cum illa reputandum Pſalterium Gallicanum, ante 8. vel 9. ſæcula in Eccleſiis ejus provinciæ receptum. Nihil enim certi definire audemus, quo potiſſimùm tempore Pſalterium illud in Galliis cœperit obtinere. Ejus invecti authorem Gregorium Turonenſem ſtatuit Valfridus Strabo, ipſum S. Hieronymum Berno, Damaſum Author annotationis Pſalterio Sorbonico præfixę. Quę Authorum diſcrepantia & rem eſſe eâ ætate ambiguam, & vetuſtam adeò, ut originem haberet obſcuram, ſatis demonſtrat. R. P. Mabillon (a) poſt improbatam illorum ſententiam, qui invectum in Gallias hoc Pſalterium à Gregorio Turonenſi autumant, cum ipſe ex Veteri Romano Pſalterio plerumque laudet teſtimonia, tandem demonſtrat, receptum illud eo temporis intervallo, quòd Gregorium Turonenſem inter & Valfridum Strabonem continetur; nec alterum facilè in eas Provincias, ſicut & in Germaniam, detuliſſe, quàm S. Boniſacium Archiepiſcopum Moguntinum.

a *Diſquiſ. de curſu Gallic. §. 12. pag. 297.*

Por-

Porrò S. Bonifacius obiit A.754. Pſalterium Gallicanum vulgatum fuiſſe conſtat in Galliis ętate Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis, qui in ſuis Operibus ex Pſalmis teſtimonia, quemadmodum in noſtris Bibliis legimus, nunquam non laudat. Antiphonas & Reſponſoria ex Romana accepit Eccleſia Gallicana ſub Pipino Rege & Paulo (b) Pontifice, circa octavi ſæculi dimidium; ut proinde novum Pſalterium novumque Antiphonarium eodem fermè tempore in Galliam venerint. Pſalterium Romanum Romæ à Paulo V. ſuppreſſum, manet tamen in Eccleſia Vaticana, S. Marci Venetiarum, & diſcrepans licèt aliquanto, in Eccleſia Mediolanenſi. His inſignibus Eccleſiis exceptis, alibi ubique obtinet Vulgata; quanquam & in Toletana Eccleſia ritum Moſarabicum retinente secitari Pſalterium Romanum fertur.

b *Mabill. ibid.*

Si quis roget quid factum ſit de Veteri Tranſlatione Latina Pſalmorum, Apoſtolorum ætate & in tota Eccleſia Occidentali uſque ad S. Hieronymum vulgatâ; reſpondebimus, 1. Non ita reputandum, quaſi ante S. Doctorem unum eſſet idemque in Eccleſiis Pſalterium; adeò enim variabant inter ſe vetera Exemplaria, ut vix duo convenirent; nemine non adjiciendi aliquid immutandique in ſuo Pſalterio, quin & vertendi iterum ex Græco, ſibi poteſtatem arrogante (c). Neque enim certa erat conſtituta Textûs regula; quemadmodum ex Scriptis Patrum eandem ſententiam variè laudantium ſatis intelligimus. Ita ſæpè Tertullianus, S. Cyprianus, S. Auguſtinus, Africani omnes in ejuſdem ſententiæ verbis referendis diſcrepabant. Nec magis conſtant inter ſe S. Hilarius, S. Ambroſius, & vetuſta Pſalteria.

c *Aug. Epiſt. 75. Hieronymo, p. 161. n. 6. nov. Edit. Plurimùm profueris, ſi Græcam Scripturam Latinæ veritati reddideris; quæ in diverſis Codicibus ita varia eſt, ut tolerari non poſſit. Idem de Doctr. Chriſt. l. 2. c. 11. Qui Scripturas ex Hebræa lingua in Græcam verterunt, numerari poſſunt, Latini autem Interpretes nullo modo.*

2. Veterem illam Verſionem S. Hieronymo vetuſtiorem facilè in priſtinam integritatem reſtitui poſſe credimus ope ſententiarum & fragmentorum Patrum, de quibus nos in ſuperioribus, ſicut & Pſalteriorum veterum, quæ alicubi ſervantur; uti illius, quo olim uſum credunt S. Germanum Epiſcopum Pariſienſem, in ejus Abbatia viſendi, argenteis characteribus in membrana purpurea deſcripti, & Pſalteriorum Romanorum, quæ variis temporibus impreſſa ſunt. Nec ita tamen ſatis certo perſuaderemur, manere nobis priſcam Verſionem adeò puram, quemadmodum olim in ſua origine ſub ipſis Eccleſiæ crepundiis; cùm ſtatim, uti jam animadvertimus, variari inter ſe Exemplaria, & novas Tranſlationes inundare contigerit. Adde, Patres memoriâ ſuggerente quandoque eaſdem ſententias referre; ſenſus potiùs quàm verba promere; ut proindè poſt collectam ex eorum Operibus magnam ſententiarum ſtruem, genuina Bibliorum lectio vix ac ne vix quidem diſcerneretur.

3. Tandem non immeritò ſtatuendum credimus, ſaniorem antiquę Vulgatę partem manere adhuc in Pſalterio Romano, cujus plures ſuppetunt, ſed non ſatis uniformes, Editiones. Unam adornavit Jacobus Faber Stapulenſis A. 1508. in Abbatiâ S. Germani Pratenſis. Altera Mediolani prodiit A. 1555. altera Romæ 1663. nequid illam memorem, quæ in Textu Septuaginta Pariſiis 1628. excuſo ad Romanæ Editionis normam legitur. Mſs. etiam plura ſuperſunt. Porrò Exemplaria iſta omnia frequenter diſcrepant inter ſe; quemadmodum etiam variare deprehenduntur ſententiæ ex eodem Pſalterio petitæ, quas in noſtris Antiphonis, & Reſponſoriis legas. Cujus diſcriminis in cauſa fuiſſe judico Exemplarium diſcrepantiam, quæ varia erat in variis Eccleſiis. Mediolani etenim aliud legebatur ac Romæ; & poſt S. Hieronymum erant pariter qui plures, erant qui minori numero ex ejus correctionibus ſervaſſent. Hìc Vetus Italica Verſio ferè intacta, illic minùs pura manebat; quemadmodum in Opere, cujus correctio ſingulis permitteretur, contingere potuiſſe facilè intelligimus. Profectò niſi ſupremâ & receptâ in Eccleſiâ Catholicâ authoritate huic malo occurſum fuiſſet, certâ ratâque Vulgatæ Editione conſtitutâ, hæc lectionum varietas noſtras pariter Editiones inundaſſet.

Cæterùm hæc noſtra de Pſalterio Gallicano ſententia ſedit pariter Jacobo Fabro Stapulenſi in Epiſt. Dedicat. ad Card. Briconnetum, ſapientiſſimis Editoribus novę Edit. S. Auguſtini in Præf. ad tom. 4. R. P. Mabillonio in ſuo Opere de *Curſu Gallicano*, aliiſque pluribus.

D. Pithæus, & D. Ferrandus (d) Vulgatam noſtræ ætatis cum veteri Italica ante S. Hieronymum toto Occidente receptâ componendam cenſuerunt. Ejus opinionis potiſſimum argumentum ducit D. Ferrandus ex illis Concilii Tridentini verbis: *Hæc ipſa vetus* (eſt) *& Vulgata Editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt*. Sed hæc à Concilio de univerſa Scriptura, non de uno tantùm Pſalterio dicta eſſe conſtat. Scitum eſt tamen, non omnes Sacræ Scripturæ Libros ad veterem illam Vulgatam ante S. Hieronymum notam pertinuiſſe; cùm maximam noſtræ Vulgatæ partem ex Tranſlatione S. Doctoris habere nos conſtet. Quare ſi Tridentini verba de omnibus aliis ſimul Scripturæ Libris non convincunt, nullum ex illis certum de Pſalterio argumentum deducitur.

d *Pithæus de Latin. Bib. Interpp. p. 6. & Ferrand. Præfat. in Pſ. c. 6. pag. 70. 71.*

Quamquam autem Pſalterium Gallicanum ex Interpretum confeſſione ab omnibus æquè mendis immune habendum non ſit; inter omnes tamen optimam eſſe tranſlationem abſque controverſiâ poſitum cenſeo. Recedit illud quidem ſæpè ab Hebræo; ſed ideò quòd corruptum ſit Originale. Quò Verſionem hanc ſuam omnibus numeris abſolutam redderet S. Hieronymus, nihil fecit reliqui, ut proinde elogia tam Veterum, quàm Recentiorum Opus illud promeruerit. Nec ſatis mirari poſſumus Proteſtantium occupatam prejudiciis mentem, qui genio Eccleſiæ Catholicæ averſandi, invidiam in Vulgatam creare ſatagunt, paſſim commendatâ Textûs Hebraici lectione, tunc etiam cum cor-

ru-

Digitized by Google

ruptionis ſuæ non levem præbet ſuſpicionem. Profectò ſi Pſalterium noſtrum cum Hebraico uſquequaque non congruit, hujus rei in cauſa eſſe potuit, quòd non ex Hebræo, ſed è Græco Septuaginta fuerit adornatum; ut ſiquid habeat mendi, & variantium, hæc omnia in Græcos, non in Latinum Interpretem transfundenda ſint. Altera recepta eſt in Eccleſia Latina Verſio ex Hebręo; cui eadem Eccleſia plurimum ſemper detulit. Authorem habuit S. Hieronymum, qui hortante Sophronio inſigne Opus ſuſcepit; non canonicum illud quidem, ſed exactum adeò, ut cæteris poſſit diligentiæ & ſedulitatis normam præſcribere. Cęterùm non eſt, cur invidia in Eccleſiam creetur, quaſi ſcilicet fontibus neglectis rivos tenuerit. Aſſuetus enim longo uſu populus uni Pſalterio, vix ac ne vix quidem deſueviſſet. Nec parvi fuiſſe negocii credimus ipſum eò adigere, ut altero abjecto Pſalterium Gallicanum reciperet; quanquam alioqui ſolers ille, & Sapientiſſimus Interpres phraſes omnes, & voces veteris Tranſlationis ab Apoſtolis, eorumque Diſcipulis probatas ſervare pro viribus ſtuduerit.

ARTICULUS IV.

De Verſionibus Syriacis, Arabicis, Æthiopicis, & Paraphraſi Chaldaica.

---

§. I.

Verſio Syriaca.

SUA eſt apud Syros Verſio univerſæ Scripturæ, quæ vetuſtiſſima Orientalium omnium creditur. Prodiit illa primùm in Polyglottis Pariſienſibus, deindè in Anglicanis recuſa. Altera eſt etiam apud eas gentes ex Græco adornata, quamquam non in omnes Scripturæ Libros (e). Prior illa per univerſam Syriam maximè in uſus publicos regnat. Narrant Maronitæ, ex recepta patrum ſuorum traditione, maximam ejus Operis partem ad Salomonis ætatem, alteram verò ad Abgari Regis Edeſſæ ſpectare (f). Hiram Rex Tyri amicus Salomonis, inquiunt illi, Regem Salomonem poſtulavit, ut Syris literarum & characterum uſum concedens, adderet pariter Syriacis literis traditos Libros Scripturæ tunc temporis vulgatos, ſcilicet Pentateuchum, Joſue, Judices, Ruth, Libros Samuelis, ſive primum, & ſecundum Regum, Pſalmos, Proverbia, Eccleſiaſtem, Canticum Canticorum, & Job. Poſt Salomonem adúſque Evangelium Verſio Syriaca intià eos limites manſit; ſed cùm Apoſtoli S. Thaddæi prædicatione, quem miſſum dicunt ſtatim poſt Aſcenſionem J. C. ad Chriſtiana ſacra tranſiſſet Rex Abgarus, quem noviſſe dicunt J. C. ante paſſionem ſuam, ejus juſſu reliquorum Scripturæ Librorum Verſio Syriaca ſuſcepta eſt.

e *Vide Biblioth. Sacra Jacobi le Long. p. 241.*

f *Gabr. Sionit. Præf. in Pſalter. Syr. & Arab. Echell. in Not. ad Lib. Chald. Hebed Jeſu.*

Sed ea de Verſione Syriacâ ab Hirami ætate à Salomone, ſive aliquo Judæorum Doctore ejuſdem Salomonis juſſu ſuſceptâ hiſtoriola ad fabellas jure meritoque amandatur. Neque meliori fide creduntur ea, quæ de altera Verſionis parte ex Abgari ætate repetitâ narrant. Fatendum tamen, eam Verſionem omnium eſſe vetuſtiſſimam; cum Syriacam quandam Verſionem laudent ſæpè Patres Græci, veluti S. Chryſoſtomus, Theodoretus, aliique, quorum in Catenis fragmenta ſervantur. Eam quidem alterum eſſe Opus à Verſione noſtrâ ætate vulgatâ, Voſſius autumavit (g); nec deſunt qui Tranſlationem illam à SS. Patribus laudatam Græcam eſſe ex Syriaco expreſſam ſuſpicentur. Conſtat inſuper, non ſemper cum illa congruere quæ in noſtris Polyglottis legitur; quamquam, ut vera fateamur, non ſatis ex eo demonſtratur, duo eſſe planè diverſa Opera; cùm rara ſint utrinque variantia, & minoris momenti, ut facilè ex diverſitate Exemplarium, vel etiam ex varia ratione unam eandemque vocem Græcè reddendi, derivari potuerint. Vix etiam credimus, Eccleſias Syriacas tam longam ætatem ſine ullâ Veteris Teſtamenti Translatione egiſſe; neque eâ deſtitutas ab ipſo Eccleſiæ Catholicæ exordio fuiſſe perſuaderemur, quanquam certum ejus tempus & Author ignoratur.

g *Diſſert. de Septuag. Interpp. c. 27.*

Contendit inſuper Voſſius Syriacas haſce Verſiones noſtrâ ætate vulgatas 5. vel 6. retro ſæculis vetuſtiores non eſſe. Autumat inſuper plures fuiſſe variis temporibus apud Syros, nullamque penès ipſos fuiſſe unquam receptam & ab omnibus æquè probatam Tranſlationem. Sed Viri docti eâ in re authoritas nullius momenti habenda eſt, cùm & Syriacas literas ignoraverit, nec commercii quicquam cum Scriptoribus ejus generis habuerit (h). Verſionem quandam Thomæ Heracleenſis, Authoris nomine tantùm ſibi cogniti, Pocokius Præfat. gen. in Job laudat; fatetur tamen vetuſtiorem alteram apud eas gentes obtinuiſſe (i). Abbas Renaudot tradit (k) hunc Thomam ad Jacobitarum, ſive Dioſcoritarum ſectam pertinuiſſe, quem tamen Verſioni Syriacę operam navaſſe, nullo argumento convinci; narrari tantùm de illo, in Ægyptum veniſſe, ibique ad veteres Cœnobii S. Antonii Codices Syriaca Exemplaria recenſuiſſe, ut ab eâ ætate omnes fermè Bibliorum Syriacorum Editiones, maximè Novi Teſtamenti, ex recenſione ejuſdem Thomæ conſtent.

h *Vide Addit. ad Biblioth. Sacr. P. Le Long. pag. 659.*

i *Pocok. Præf. gener. in Job ex Dionyſio quodam.*

k *Vide Adden. ad Biblioth. Sacr. pag. 659.*

Sermo eſt etiam apud Mariom (l) de Tranſlatione alia Syriaca, à Theodoro quodam, viro per univerſam latè Syriam inclyto, adornatâ, quam Eccleſiæ omnes Syriacæ probant retinentque: ſed Theodorus iſte idem eſt ac Theodorus Mopſueſtenus, qui excellentiæ gratiâ apud Syros Interpres appellatur; Interpres, inquam, non quòd Libros Sacros verterit, ſed quòd Commentario illuſtraverit, quos quidem à Neſtorianis Syriacis literis traditos Liberatus Brev. cap. 10. eſt author.

l *In Prooem. Comment. in Barcepha de Paradiſo.*

Tandem altera laudatur Syriaca Verſio per *Mar-abba*; (m), Sed ex Græco adornatam conſtat.

m *Vide Hebed Jeſu, in Catalog. Libb. Chaldæorum.*

Multò vetuſtiorem alteram, itidem ex Græco adornatam, Maſius [n] obtinuiſſe dicit, additque viſos ſibi Libros Joſue, Judicum, Regum, Paralipomenon, Eſdræ, Judith, Tobiæ & Deuteronomii, Syriacis literis ex Græco traditos A. J. C. 615. expreſſoſque ex Codicibus ab Origene emendatis; in quibus Libris, inquit ille, nihil deſideratum ex obelis & aſteriſcis ab eodem Authore adſcriptis. Cùm verò diu conquiſitis Exemplaribus iis, ne unum quidem reperiſſe contigerit, ſuſpicio ex ea re quædam in Maſii fidem creatur. Arduum eſt etiam obelos & aſteriſcos ex Græco in Syriacum, adeò inter ſe diſcrepantes linguas, tranſiſſe. Porrò hoc Maſii, viri alioqui ingenui & eruditi, teſtimonium viris in linguis Orientalibus doctiſſimis negotium facit.

n *Proœm. Comment. in Bar-cepha de Paradiſo, & Ep. Nuncupat. Comment. in Joſue, & in Præfat. Annot.*

Inter Textum Hebraicum & Syriacam Tranſlationem variantia plurima deprehenduntur, è variâ legendi eundem Textum ratione omnia fermè derivata, ut argumento ſint apertiſſimo, Opus illud ante conſtitutam lectionem Hebræi per vocalia puncta, adornatum fuiſſe; quare ſanctæ vetuſtatis venerabile Exemplar reputandum eſt. Sed modò quædam ex hiſce variantibus delibanda.

In Pſal. 2. 11 legit Hebræus & Septuaginta: *Exultate ei cum tremore*; Syriacus verò: *Tenete eum cum tremore*. In Pſ. 4. 3. quo loco habent Septuaginta: *Uſque quo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem?* & Hebræus, *Filii hominis quouſque gloriam meam affigetis probro, levitatem amabitis?* Syriacus legit: *Uſque quo gloriam meam celabitis, diligitis vanitatem?* In Pſalmo 7. 5. Septuaginta, *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam ab inimicis meis inanis*: Hebræus, *Dimiſi hoſtes meos vacuos*; Syriacus, *Si oppreſſi adverſarios meos ſine cauſa*. In eodem Pſal. verſ. 12. Septuaginta, *Nunquid iraſcitur Deus per ſingulos dies? Niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit*: Hebræus, *Comminans totâ die. Non convertenti Dominus gladium ſuum acuet*; Syriacus, *Non iraſcitur ſingulis diebus, ſed convertitur, gladium ſuum expolit*. In Pſal. 9. 7. Septuaginta, *Inimici defecerunt frameæ in finem*; Hebræus, *Inimici completi ſunt gladii*, vel *ſolitudines*; Syriacus, *Hoſtes mei defecerunt gladio*. In Pſal. 10. 10. Vulgata & Septuaginta, *Cadet cum dominatus fuerit pauperum*; Hebræus, *Et confractum ſubjiciet, & irruet viribus ſuis valenter*; Syriacus, *Ipſe humiliabitur & cadet; & in oſſibus ejus morbi doloreſque*. Pſ. 11. 9. *Secundùm altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum*; Hebræus, *Cum exaltati fuerint viliſſimi filiorum hominum*; Syriacus, *Ambulant quaſi altitudo obſcœna filiorum hominum*. Pſ. 15. 2. *Bonorum meorum non eges*: Hebræus, *Bonum meum ad te non pervenit*; Syriacus, *Bonum meum non procedit niſi à te*. Pſal. 67. 19. Septuaginta, & Hebr. *Accepiſti dona in hominibus*; Syriacus, *Dediſti dona filiis hominum*, quam etiam lectionem ſequitur Apoſtolus Eph. 4. 8. Poſſent alia plurima nec levioris momenti congeri, cum vel in ſingulis Pſalmis quædam occurrant; ſed hæc ad ſpecimen ſufficiant.

Inſcriptiones Pſalmorum, quæ in Hebræo & Septuaginta leguntur, deſunt fermè omnes in Syriaco, aliis planè diverſis ſubrogatis. Nullius tamen ſunt authoritatis; nec niſi poſt invectam fidem Chriſtianam adjectas ex eo intelligimus, quòd Pſalmos plures Jeſu Chriſto ejuſque Eccleſiæ vindicent. In numero verſiculorum à dividendi Textûs ratione Syriaca Exemplaria ſæpiſſimè ab Hebræo variant; quemadmodum Septuaginta pariter & Vulgata ab Hebræo & Syriaco non ſemel diſcrepant. Et meritò id quidem, cùm & Textus Hebræus varios patiatur ſenſus, nec ullâ unquam ratione ad certam aliquam lectionem & punctationem determinatus fuerit.

§. II.

Paraphraſes Chaldaicæ.

IN aſſignanda Paraphraſum Chaldaicarum ætate, varia eſt Criticorum ſententia; ſunt qui ante Jeſum Chriſtum; qui à Jeſu Chriſto, vel à ſecundo Eccleſiæ ſæculo repetant. Nullum certum terminum alii ſtatuentes, obtinuiſſe defendunt poſt S. Hieronymum & poſt Talmudem (o). Conſtat equidem neque Origenem, neque S. Epiphanium, ac S. Hieronymum illius meminiſſe unquam, nec noſſe; ſermonem in illis haberi de Turcis & Urbe Conſtantinopoli, quorum nomina Jeſu Chriſti ætate ne audiri quidem adhuc contigerat. Nec magis eâ de re inter Judæos convenit (p). Optimæ omnium & vetuſtiſſimæ ſunt Paraphraſes Onkelos in Pentateuchum, & Jonathan filii Uziel in majores Prophetas. Puriori fluunt ſtilo & magis ad Chaldæi illius indolem, qui in Daniele & Eſdra paret; breviores ſunt etiam & exactiores quàm Paraphraſes in alios Libros (q): quod majoris præ illis vetuſtatis argumentum eſt apertiſſimum.

o *Morin. Exercit. Bibl. exerc. 8. c. 2.*

p *Elias Levita Præfat. in Meturgamun, in Adden. ad Biblioth. Sacr. P. Le Long, p. 657.*

q *Huet. de Claris Interpretibus §. 6.*

Paraphraſis in Pſalmos Author creditur Joſephus Cæcus, quod ab aliis tamen negatur (r); atque inferioris notæ & minùs exacta cenſenda eſt, quàm quæ ſive in Pentateuchum ſive in majores Prophetas leguntur. Porro Joſeph Cæcus (s) profeſſor fuiſſe in Academia *Sora* trans Euphratem fertur. Viſu carebat, at ſapientiâ affluebat plurimùm, ut à Judæis glorioſo titulo *Sabinabur*, magnum lumen, donaretur; dictus etiam *Sinai*, quòd ſcilicet Traditiones omnes noſſet Moyſi in Monte Sinai commiſſas.

r *Hottinger. l. 1. Theſaur. Philolog. c. 3. ſect. 2.*

s *Ganz. Tzemuch David ad an. 153. vel 353. Vide Baſnag. Hiſt. Judæor. Gallicè.*

Paraphraſis in Pſalmos, cujuſcumque tandem Authoris Opus habenda ſit, tota Rabbinorum interpretationibus & dogmatibus ſcatet; eorum Traditiones ſequitur, & eas maximè quæ tempus ſcripti Pſalmi, quale à Rabbinis conſtituitur, deſignant. Credit e. g. Author, Pſalmum 90.

jux-

Google

juxta Hebræos vel 89. juxta Vulgatam Moyſi in Originali inſcriptum, genuinum eſſe ejuſdem Legiſlatoris; ſicut & alios nomina filiorum Core præferentes in titulo, ab iiſdem è patris infortunio ſervatis ſcriptos. Tandem nullam rejicit ex fabellis & deliramentis Judæorum.

In illud Pſalmi 21. 17. *Foderunt manus meas*, variant Exemplaria Chaldæa. In Complutenſi tantùm legitur: *Momorderunt manus meas & pedes meos*. In Anglicana: *Momorderunt quaſi leo pedes meos & manus meas*. Et in Pſalm. 49. 11. 12. Editio Complutenſis ita legit. *Mea ſunt omnia animalia terreſtria nemorum, & præparavi inſtis in horto deliciarum animalia munda, & bovem ſylveſtrem, qui paſcitur quotidie montes mille; cognovi omnia volatilia agri, & gallus ſylveſter cantat coram me*. Plus aliquid addit Paraphraſtes in Anglicana: *Gallus ſylveſter, cujus pedes quieſcunt in terra, & cujus caput attingit Cælum &c.* Spectat autem ad fabellam in Thalmud decantatam de convivio à Domino juſtis in altera vita parato, dapibus ex eo tauro inſtructis, qui ſingulis diebus mille montium herbis paſcitur, & Phaſiano, cujus procerum caput ad Cælum uſque porrigitur.

§. III.

Verſiones Arabicæ, & Æthiopicæ.

GEminas obtinere apud Chriſtianos Orientales Arabicas Verſiones V. T. alteram ad uſum Eccleſiæ Antiochenæ, alteram Alexandrinæ, Valtonius Proleg. 14. §. 18. teſtatur. Utraque è Septuaginta expreſſa Chriſtianos habet Authores. Illarum Exemplaria reperiſſe ſe in Bibliotheca M. Ducis Etruriæ autumavit Cornelius à Lapide in argum. Comment. ad Proph. Min. ſed D. Abbas Renaudot (t) in publico Eccleſiæ Alexandrinæ Officio receptam eſſe aſſerit linguam Græcam, & Verſionem Septuaginta; extra uſum verò Eccleſiæ alteram illis ſuppetere Verſionem Arabicam, ex ipſis Septuaginta expreſſam. Addit inſuper, Græcos Antiochenos vel Syros Melchitas publicis uſibus habere Syriacam Verſionem, privatis verò Arabicam, ex Syriaco; quam proinde Arabicam Verſionem multum ad Hebrçum, unde Syriaca Verſio repetitur, accedere neceſſe eſt. Biblia Arabica publici juris facta in univerſam Scripturam, nec unius Authoris, nec unius Operis ſunt; Amanuenſes enim ſive Impreſſores ex plurium rameotis unam procuderunt, interpolatam etiam à ſe quandoque & corruptam; nihil morati an unius eſſet vel plurium, an ex Originali Textu expreſſum Opus, vel ſecùs. Factum inde, ait Pocokokius Præfat. in Polyglotte Londin. Tom. 6. occurrere ſub inde Librum ex Græco, & alterum deinde ex Syriaco ſive Hebræo expreſſum.

t Apud P. Le Long Bibl. Sac. c. 2. ſect. 5. pag. 176.

Habere etiam Judæos ſuis uſibus Tranſlationem aliquam Arabicam Simonius teſtatur (u). Verùm neque Chriſtianorum neque Judæorum opera, nec vetuſtate ac proinde nec authoritate plurimùm præſtat. Ex quo enim obtinere deſiit lingua Syriaca, & populi Saracenicæ dominationis jugum ſubeuntes victoris populi idiomati aſſueverunt, Verſionibus illis operam navatam conſtat. Tradit etiam Hottingerus (x), Tranſlationes Judæorum recentiſſimas eſſe, & non niſi poſt Abulfedam, qui ſæculo 13. vel 14. Eccleſiæ florebat, obtinuiſſe. Scriptor enim ille de Libris Hebræorum ſermonem habens, teſtatur, nullum adhuc ſuâ ætate Arabicis literis traditum fuiſſe; ſed Scriptoris Judęi mentem Hottingerus planè non aſſequitur; id enim tantùm ejus verbis inſinuatum eſt: nimirum Judæos Tranſlationes ſuas Arabicas non Arabicis, ſed Hebraicis characteribus ſcripſiſſe. Qua tamen in re falli Judæum conſtat, cum in Bibliothecis Exemplaria quædam Bibliorum Arabica ipſo Abulfedâ vetuſtiora ſerventur.

u Hiſt. Critic. V. T. Gallicè

x Diſſert. 3. de tranſlat. Bibl. in Linguas Vernac. pag. 120.

Vaſæus [y], & Mariana (z) adornatam narrant à Joanne Epiſcopo Hiſpalenſi circa A. J. C. 717. Arabicam Bibliorum Verſionem ex Hebræo, cujus plura Exemplaria ſuppetere adhuc in Hiſpaniis idem Mariana teſtatur. Sed hæc omnia uno innituntur teſtimonio Roderici Ximenii Archiepiſcopi Toletani, defuncti A. 1208. qui illuſtratas Catholicis Commentariis Arabicè ſcriptis Sacras Scripturas à Joanne narrat: *Sacras Scripturas Catholicis expoſitionibus declaravit, quas ad informationem poſterorum Arabicè conſcriptas reliquit.* Quid hæc ad Tranſlationem Arabicam?

y Hiſpan. Chron. ad 717. pag. 698. Hiſp. illuſtrata.

z De Rebus Hiſpan. ad an. 737.

Tradit Erpenius (a), R. Saadiam Gaon vertiſſe ex Hebræo in Arabicum univerſos S. Scripturæ Libros in gratiam gentilium ſuorum per varias Imperii Saracenici Aſiæ & Africæ provincias diſperſorum, cujus viri teſtimonium ſuo confirmant ſuffragio Abenezra, Pocockius, & Guido Fabricius Boderianus (b). D. Abbas Renaudot loc. cit. teſtatur, vetuſtiſſimam æquè & probatiſſimam inter Verſiones Arabicas Scripturæ adornatam fuiſſe ex Septuaginta, operâ *Hareth filii Senan*. Legitur in Eccleſiis Chriſtianis Orientalibus, nec aliâ uti ſolent plerumque Theologi; ſed variant adeò ejus Exemplaria, ut vix duo inter ſe congruere deprehendantur. Aliæ plures, ſed minùs celebres Verſiones Arabicæ feruntur; quamquam geminæ illæ, de quibus jam egimus, communiori uſu & præſtantiâ probantur, illa quidem apud Judæos, hæc apud Chriſtianos. Fuſiùs hoc argumentum proſequi noſtri non eſt inſtituti; id ſolùm annotaſſe contenti quod Lectori ideam aliquam harum Verſionum exhibuerit. Pſalterium in Polyglottis Pariſienſibus & Londinenſibus excuſum opus eſt *Hareth* è Septuaginta expreſſum.

a Præfat. in Pentat. Arabicum.

b Vide P. Le Long, Biblioth. Sacra c. 2. Sect. 5. pag. 280.

Verſio Æthiopica è Septuaginta pariter adornata eſt, uti ex Codicum Grçcorum, & potiſſimùm ex Mſ. Alexandrini (c) collatione conſtat; nec minùs obſcurè idem produnt capita & Pſalmorum inſcriptiones, eædem planè quæ in Græco ſervatæ. De tempore ac de Authore hujus Tranſlationis ambigitur. *Salama* qui con-

c Ludol. Hiſt. Æthiop. c. 4.

ſundendus creditur cum *Frumentio* Apoſtolo Æthiopiæ à S. Athanaſio miſſo, tribuendam Æthiopes arbitrantor; eidemque pariter vindicat Martyrologium Abyſſinorum, in quo Æthiopicis literis traditas ab ipſo Scripturas legimus. Malunt alii (*d*) novem primis gentia illius Apoſtolis deputare; manentque in Libria Æthiopicis verſus eam Verſionem Æthiopicam ex Arabico indicantes. Sed Ludolpho ea ſedet opinio, nimirum nomine *Librorum Sacrorum* deſignari tantùm Conſtitutiones, & Canones Apoſtolorum, quas ex Arabicis Exemplaribus deſumptas conſtat. Profectò ſi de Libris Scripturæ nomen illud uſurparetur, teſtimonium Martyrologii deferendum credimus, cùm S. Athanaſii & Frumentii ætate nulli adhuc Arabici Bibliorum Codices noſcerentur.

Conſultum eſt igitur, ſi cum D. Abbate Renaudot (*e*), & D. Simone (*f*) verſionem Æthiopicam noſtræ ætatis derivatam ſtatuamus, ex Cophtica; quam cùm ex Septuaginta deſumptam conſtet, cur Græco reſpondeat Æthyopica nemo jure mirabitur. Scitum eſt ſanè poſt ſubjectam jugo Mahometanico Ægiptum, Eccleſiam Æthiopicam in jos Eccleſię Cophtorum in Ægypto conceſſiſſe & ab illa pariter Sacros Libros recepiſſe. Verſio Æthyopica Pſalmorum, cujus interdum ſententiaa in medium adduximus, nihil habet obſervatione aliquâ majoris momenti dignum; neque aliā de cauſa à nobis laudatur, quàm ut certam ſtatuamus quorundam locorum Septuaginta lectionem, ſimulque demonſtremus, ita pariter lectum in Exemplaribus, è quibus expreſſa Verſio Cophtica ſive Ægyptia, ex qua Æthiopica derivata eſt.

d *Epiſt. PP. Societ. de an.* 1607. 1608. *c.* 15. *pag.* 28.

e *Apud P. Le Long in Adden. Biblio. Sac. pag.*666.

f *Hiſt. Critic. V. T. Gallicè.*

EXERCITATIO

IN POESIM UNIVERSAM, ET HEBRÆORUM POTISSIMÙM

D. ABBATIS FLEURY.

D. Abbas Fleury hanc Exercitationem pluribus ab hinc annis ſcripſerat, inſerendam Operi, quod meditabatur, de Poeſi Veterum. Eandem nobis, pro ea qua eſt comitate, participans operâ noſtrâ publico tradendam conceſſit.

Noſtram Sententiam de Poeſi Hebræorum expoſuimus in peculiari Diſſertatione inſertâ in hac noſtra Collectione, ubi Diſſertationes ad Exodum ſpectantes dedimus.

QUemadmodum in rerum quibuſdam articulis ad motua minime ſimplices facileſque, ſaltandi, cantandi, clamandi, naturâ urgente impelli ſolemus; ita pariter magnia quandoque paſſionibus agitati ad ea ciemur, quæ ſedato mentis oculo intuentibus audacia in figuria & ſimilitudinibus, inſueta in ſermone & exaggerata videntur. Quo verò impetu ad cantum movemur, eo pariter ad ſervandas certas in ſermonibus rationes ducimur; ut ſcilicet obſervatâ dimenſione ſyllabarum, harmoniæ & muſicæ numeris facilior cantus fluat & commodior. Hinc verſus, & cantilenarum rythmi, ſicut & grandiora illa verba, audacioreſque figuræ, quæ maximè in carminibus ſpectantur. Non eſt igitur eur vehementer miremur, ſi nulla unquam tempora, nullæ per Orbem gentes poeſeos ignatæ, quemadmodum nec cantandi & ſaltandi ſcperiantur. Nec ipſi omnium confeſſione barbaricis moribus incultiſſimi populi, eum à ſe cultum duxerunt alienum; quemadmodum olim in Gallis & Germanis Muſicam & Poeſim amantibus à Priſcis obſervatum, & hodie pariter io Nigris, Caribua & Iroquis ſcitum eſt.

Cum Orientales omnium primi vitæ cultui expoliendo ſtuduerint ſemper, & acri polleant ingenio, tum & paſſionibus agitentur plurimùm, omnium primi inſitam hanc naturæ propenſionem ad artis regulas redigendam curarunt. Ægyptiorum & Syrorum memoriam maximè in ſcriptis ſuis eâ in re ſervandam Græci cenſuerunt. Extat etiam inter Poetarum Græcorum carmen in obitu Adonidis (*a*), quod ab eo videtur expreſſum, cujus eſt in Ezechiele 8. 14. mentio; & Syram habet, quemadmodum & tota illa fabella, originem. Regnaſſe autem pariter apud eas gentes muſicam, ſatis indicaot Dei per eundem Prophetam cap. 26. 13. in Tyrios oracula, minitantis ſcilicet, omnia ſe & cantica & citharas ſuppreſſurum. Huc etiam

ſpe-

a *Theocrit. & Bion.*

ſpectat illud Iſaiæ 23. 16. Tyrias meretrices citharam pulſantes canentesque ad vias Urbis percurrendas invitantis.

Ad Ægyptios quod attinet, Muſicam, quo nomine etiam Poeſis deſignatur, jam inde à vetuſtiſſima ætate apud eas geotes obtinuiſſe, ſummoque ſemper ſtudio cultam, veluti Religionis avitæ Legumque portionem, ex Platone de Legibus lib. 2. docemur. Tradit inſuper, ſingola muſicæ & chorearum genera numinibus quibuſdam ab illis aſſignata fuiſſe, certis conſtitutis diebus & cæremoniis, quibus ſingula illa exercerentur; quod apud illos inviolatum erat, & ſanctum adeò, ut ſi quis innovare aliquid teotaret, à Sacerdotibus tam viris quàm mulieribus imploratâ Magiſtratuum ope prohiberetur, impietatiſque notâ reliquo vitæ ſpatio inureretur, ſiquidem pervicaciùs obſiſteret.

Veterum omnium Orientalium ſcripta, unde aliquid de Poeſi doceremur, omnia præterquam Hebræorum interciderunt; quare veteris apud eoſdem Orientales Poeſis uoum reſtat Sacræ Scripturæ ſpecimen. Ejus lectione intelligimus conſecratam ab illis poeſim uſibus Religionis: & quamquam prophana apud illos carmina non deeſſent, colligendum tamen nobis arbitramur, eaſdem obtinuiſſe penès hoſce populos quæ apud Ægyptios, leges, ſive illæ in Ægyptum ex Hebræia derivatæ fueriot, ſive ad utroſque ex eodem fonte deductæ. Paria philoſophari licet de cæteria gentibus vetuſtiſſimæ originis; Græcorum enim Poeſis maximumerat Religionis ejuſdem gentis momentum, & in ipſo ſui exordio tamquam ſacrum aliquid & Divinum ſuſpiciebatur.

Quidquid Poeticum habetor in Sacra Scriptura, ſive Cantica ſunt, quibus variæ animi affectiones exprimuntur, vel ſententiarum Collectiones, quibus inſtruimur. Prolixum vetuſtiſſimumque Carmen exhibet Liber Job, utriuſque generis Poeſim complecteos, cùm eò potiſſimùm collimet, ut inſinuet, viros quandoque probos exercere Deum, noo ut puniat, ſed ot probet probatoſque coronet. Itaqoe fuſiùs in eo conſtituuotur dogmata ad juſtitiam, & providentiam Divinam pertinentia, tum ad præmium virtutis & criminum pœnam, ac tandem ad debitam juſſionibua Divinis ſubmiſſionem præſtandam, & bonæ conſcientiæ ſecuritatem tuendam; neque hęc tantùm, ſed & vivida etiam tùm malorum Job cùm indignationis amicorum ipſius pictura exhibetor.

Salomonis Proverbia, ſicoti & Pſalmorum plures ſolas tantùm moralis diſciplinæ regulas pręſcribunt; cùm viciſſim ſanior pars Pſalmorum & Cantica omnia paſſim in Scriptura occurrentia intimos animi affectus vel erga Deum vel erga homines pręſeferant. Ad Deum pertinet majeſtatis ipſius admiratio, laudes, obſequium, pro acceptis beneficiis gratiarum relatio, implorata criminum venia, poſtulata quædam ſive ſpiritûs ſive corporis commoda: quæ ſcilicet quatuor omnium ſermè illorum ſacrorum carminum argumentum complectuntur. Pingitur etiam dolor, gaudium, indignatio, ira, & alię quædam paſſiones, ſive ad ipſum qui loquitur, ſive ad alios homines ſive pios ſive impios pertinentes.

Porrò tam pathetica poeſeos ratio vividas plorimas figuras & expreſſiones exhibuiſſe credenda eſt; ſiquidem figuratum vis & ſtili non ampulloſa granditas paſſionibus debetur. In eo igitur maxima ſpectatur Poeſis Hebraicæ gravitas, & decor, ut nihil ſit ejus geoeris, qood Lucubrationes illas vel æquet vel ſuperet. Nihil in illis niſi figuratum, & crebiò raptimque aliam alia figuram excipit; nec minùs crebrò raptimque loquentium perſonæ alię aliis ſubſtituuntur.

Modò Propheta loquitur, ſtatim Deus, dein vir juſtus, vel impius, ſæpè pariter inanimata, veluti montes & flumina, vocem ſimul & ſermonem uſurpant. Quàm expreſſis coloribus Deus majeſtatis depingitur, Cherubinis aſſidens, & nubibus vectus, qui uno oculorum ſuorum ictu terram concutit, cujus furore ipſa montium fundamenta quatiuntur, qui profundum abyſſi intuetur. Crebras adhibent Sacri Vates ſimilitudines, ex rebus maximè familiaribus iis, ad quos directa carmina, deductas. Quid enim, maximè in Palæſtina, familiariùs, quàm palmæ, cedri, leones, aquilæ? Non eſt igitor, cur noſtris ideis comparationes illas metiamur, quò certum de earum dignitate judicium feratur; neque id conſtituendum, quaſi ſingula verba ad ſimilitudinem referantur. Plerumque enim tota comparationis ratio ad unum tantùm reſtringitur, reliquis, quæ adjiciuntur, omnibus non comparationi ſervientibus, ſed rei, onde deducta ſimilitudo, ſub oculis exhibendæ. *Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcendunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas*, i. e. dentes tui albo ſunt decore micantes, ęqoales & ordine continuato.

Stilus adeo à proſa oratione abhorret, ut idioma planè diverſum videatur. Quare ſiquis fortè tantum Hebraicas literas callnerit quantum ad hiſtoriam ſatis, poſt evolutam Geneſim, cùm benedictiones Jacob legerit, nihil prorſus aſſequitur; nihilque ex Libro Job, præter exordium & exitum, tenet.

Hujus rei in cauſa ſont voces aliæ planè in ſolutâ, aliæ in adſtricta oratione familiares, ſicut & frequens metaphoræ atqoe audacior uſus; Syntaxis etiam irregularitas, qua verba plurima à legentibus ſupplenda reſecantur. Eſt etiam ſtilus repetitionibus redundans, ut eadem geminatâ & diverſâ verborum circumlocutione repetantur. *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam; & ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam* (b). In reliquis etiam ejuſdem Pſalmi eadem ſpecies. Id autem ſibi præſtandum ducebant, quò ſinguli conceptus commodiùs deguſtarentur, ſive quòd Cantica duplici choro alternarentur, ſive aliâ quadam ex cauſâ.

b *Pſ.* 50.

Quidqoid tamen ſit, repetitiones illæ

aper-

apertiſſimum & ſamiliarem ſtili poetici characterem exhibent. Eo indicio ſermonem Lameeh eum utraque Uxore ſua de occiſo à ſe Cain poeticum agnoſco; quod planè, ſiquidem vera opioer, omnium, quę noverimus, earmen vetuſtiſſimum habendum eſt. Qui eo verborum & figurarum apparatu panduntur conceptus, non ad veritatem tantùm, gravitatem, & utilitatem compoſiti ſunt, utpotè Spiritu Sancto aſſlante inſpirati, ſed nihil faciunt reliqui interdum ad elegantiam, & nitorem, ſublimius oihil & exquiſitius.

Illuſtre hujus exemplum præfert Pſ. 138. ſcientiam Dei, quam nihil latet unquam, veluti ſub oculis exhibens. In Pſ. 18. Vir juſtus intimos animæ ſuæ aliorumque ad ſe attinentium receſſus ſcrutans, in medium adducitur. In 103. magnifica ſimul & jucunda de Natura, &, quæ illam gubernat, Providentiâ Divinâ. Longus eſſem ſi cæteros hujus ſaporis omnes percurrerem. Nec temerè ſacros Vates conceptus ſuos effutiiſſe eredas; cùm potiùs maximo ſingula artificio diſpoſita ſint. Pſalmus, & Carmen quodcumque lucubrationem exhibet abſolutiſſimam, in qua ſuus partibus ordo, & naturalis contextùs ſeries. Interdum alter altero continuatur, ut Pſſ. 102. 103. 104. 105. 106. unius ejuſdemque Carminis in gratiarum actionem concinnati portiones. Namque Pſ. 102. Deum laudat pro bonis gratię acceptis, 103. pro bonis naturæ, 104. pro impetratis à Deo beneficiis, 105. implorat criminum ſuorum veniam, & ambo hi Pſalmi unam hiſtorię ſeriem continuant, 106. grates Deo rependit omnium mortalium nomine pro collata ipſis ope in quatuor ſummis vitæ humanę caſibus, ſame, captivitate, morbo, & naufragio. Speciale argumentum maximè proſequuntur Pſs. 17. & 18. & 21. & 77. & 88. & 90. duo item Cantica Moyſis, alterum nempè in Exodo poſt transfretationem Erythræi, alium in Deuteronomio paulò antè obitum ipſius.

In carminibus, quorum nullus niſi ad arbitrium ordo, utpotè quæ ſivè intimos paſſionum motus exprimerent, ſivè quæ morales aliquas regulas nullo inter ſe neceſſario vinculo connexas referrent; acroſtichum artificium, nempè juxta ſeriem literarum alphabeti, juvandæ facilè memoriæ gratiâ, ſervatum eſt. Hujus ſunt generis Lamentationes Jeremiæ, Pſs. 33. & 98. aliique nonnulli, ac tandem Mulier illa fortis in exitu Libri Proverbiorum.

Nec prætereundum eſt, in Libro Proverbiorum, cæteriſque Carminibus ad moralem facultatem pertinentibus, veluti in Pſs. 1. & 54. & 36. aliiſque pluribus, ſicut & in maxima Libri Jobi parte parum quidem de pathetico, multum autem viciſſim de metaphoris, ſimilitudinibus, vividiſque deſcriptionibus, unde nomen Parabolæ, Proverbia, Ænigmata, derivatum eſt. Ejus ſtili obſcuritas exercendis gratâ occupatione ingeniis tantummodo ſervit; ſed altiùs penetrandæ ſunt magnæ illæ veritates vividis ſimplicibuſque imaginibus expreſſæ. Ita ego quidem de re totâ judicaverim: Moyſis poeſim robuſtiorem eſſe, & virilem, Salomonis verò dulcem, & comptam. Videat, ſi cui libuerit, quomodo variis Pręfationis ſuæ in Proverbia locis varia mulierculatum artificia, capiendis incautis adoleſcentibus, depingat. Nihil ibi deſideratum, non igniculi amoris, non vincula, non ſpicula, quibus corda ſaucientur, non alæ, quibus uti volatu quodam incauti amatores in retia ferantur; nihilque quod in proſana poeſi molles ſpirat amores prætermiſſum eſt; eo tamen diſcrimine, quòd in illa turpes amores inſinuantur, apud Salomonem verò abſterrendis adoleſcentolis exprimuntur. Hæc argumenta, conſilia, ideæ, figuræ, elocutio in Poeſi Hebræorum ſpectantur. Quanquam ad elocutionem quod attinet, ejus judicium vix alius quàm qui Hebraicæ linguæ myſteria omnia habet explorata, ferre potuerit; cùm alii non niſi per oppanſum Tranſlationis velamen reſpicientes, totam ejus elegantiam ſpectare oculis non poſſint; maximè in Pſalmis duplici velamine obtectis. Vulgata enim illorum Verſio ex alterâ Græcâ Septuaginta expreſſa eſt. Periculum ejuſdem rei fiat in literali aliquâ Tranſlatione locorum quorumlibet elegantiſſimorum, quæ apud Latinos Poetas occurrunt. Et quò meliùs comparatio deducatur, literis Gallicis tradantur Interpretationes Latinæ Poetarum Gręcorum; ſtatimque quàm differat ab Originali tranſlatio illa, intelligemus; eodemque pariter judicio æſtimanda erit elegantia Poeſis Hebraicæ, cujus ſaporem aliquem libant illi pariter, qui nonniſi Latinis literis traditam deguſtant.

Plures adhuc erant olim nec minoris momenti in eâ Poeſi gratiæ, quas nemo noſtrâ ætate, ne Judæi quidem rerum ſuarum peritiſſimi, norunt. Cùm enim, ut in cæteris linguis, quarum deſiit uſus, contigit, ita pariter Hebraicæ linguæ vetus pronunciandi ratio interciderit, omnis quoque in verbis harmonia, in ſyllabis numerus, unde maxima carminibus gratia manet, inexplorata eſt. Deſiderantur etiam regulæ, ut, ſicut & in Græco & in Latino, certa ſyllabarum quantitas, nomina, & numeros pedum, verſuum Syntaxis teneatur, quamquam omnia hæc ſervata fuiſſe ab Hebræis ignoraverit nemo. Spectantur enim in eorum carminibus adjectæ literæ vel reſecatæ in fine dictionis, quibus menſuræ ſyllabarum ſerviretur; recurrit etiam ſæpè vox *Sela*, quam vacuo cuidam ſpatio replendo poſitam crediderim. Tandem S. Hieronymus, veluti ſi exploratò noſſet, de verſibus Hebraicis ita loquitur, ut Libri Job verſus hexametris comparet, Pſalmorum, Lamentationum, Canticorum carminibus Horatii, Pindari, cæteriſque Lyricorum Græcorum. Verùm poſt S. Doctoris ætatem vetus metrica apud Judæos ars penitùs intercidit, locuſque novæ alteri, ex Arabibus deſumptæ, datus eſt.

Nec minùs latent, quæ ad Muſicam & choreas, à carminibus Hebræorum nunquam diviſas, pertinent. Non enim niſi ad cantandum verſus pangebantur; quemadmodum ex ipſo nomine *Sir* vel Cantica, & *Mizmor*

mor

Digitized by Google

mor, ſive Pſalmi, exprimitur. Ipſa pariter Eccleſiaſtica hiſtoria decantata quandoque carmina narrat, ut in tranſitu Maris rubri docemur; ac tandem idem planè demonſtrant Pſalmorum inſcriptiones, nomina quorundam muſicæ Præfectorum præſeferentes. De ejus muſicæ harmonia ex ipſa carminum elegantia, cæteriſque quæ huc uſque deduximus, non iniquum judicium ferendum eſt.

Junctas etiam cantilenis choreas quis neſciat? cùm illi, quorum ſæpè in Scriptura mentio, chori ex mulieribus viriſque ſaltandi peritis conſtarent. Sermo eſt etiam in eadem Scriptura de choreis in publica aliqua ſolemnitate, ut puta pro relata victoria ipſiſque etiam Religionis cæremoniis, veluti in ſolemni Arcæ Fœderis in Sion traductione ſub Davide, in dedicatione Jeruſalem ſub Nehemia, cùm ſcilicet duo canentium chori alternatis modulis in mœnibus Urbis canentes, juncto deinde ſimul cœtu, in Templo cantarunt. Multa ſunt igitur nobis de Poeſi Hebręorum incognita, cùm nudam tantùm literam omnibus extrinſecis ornamentis deſtitutam ſpectemus. Alia profectò erat ſpecies carminis in ore Muſicorum in ipſa ſolemnitatum pompa. In medio Templi Salomonici & inter populorum turbas, aulas omnes & Templum opplentes, verſari oporteret; ſtatuendaque coram oculis Ara victimis onuſta, candidâ Sacerdotum coronâ cincta, & paulò remotiùs Levitas in plures choros diſtributos, alios inſtrumentis, alios cantilenis, alios ad modeſtiam & gravitatem compoſitis choreis ludentes, aſpicere: horum, inquam, medium verſari oporteret, quò decora illius Poeſis omnia explorata haberentur.

Nunquam apud Hebræos, quantum ſcimus, obtinuerunt Comœdiæ, Tragœdiæ, carmina Epica, neque aliud ejus Poeſis genus, quod Plato imitationis appellat. Canticum Salomonis, Dramatici carminis genus eſt, in quo variæ eloquentes perſonæ inducuntur. Idem & in Pſalmis aliiſque Poeticis Scripturæ Operibus, nullo excepto, ſpectatur. Ad hæc, Cantica non ſeriem quandam rerum, ſed intimos animi ſenſus exprimunt; quod omnibus imitationis carminibus peculiare credimus: nihil poeticum in Scriptura, quod non Cantica ſint, Pſalmi, Odæ; quæ omnia jam inde à priſtinis ſæculis ſola obtinuiſſe Plato teſtatur. Nec aliunde quidem accepiſſe Græci Dramatica carmina videntur; omneſque ejus generis Vates captivitate Babylonicâ recentiores ſunt.

Pſalterium Collectio eſt 150. Carminum variorum Scriptorum, & argumenti, quæ ſi quis animo minùs advertens percurrerit, eadem ſemper ſe legiſſe crediderit; quò verò accuratior ſeriaque magis lectio, eò plura deprehenduntur & varia, noviſque figuris ornata. Hæc porrò varietas in optimis quibuſque vetuſtis carminibus regnat; rarior eſt apud Recentiores, quorum plerumque Lucubrationes poeticæ moroſitatis habent plurimùm. Figuræ autem illæ vividæ quidem ſunt, ſed naturales: interrogationes, apoſtrophæ, exclamationes.

Pſalmi in quibus unum regnat Scriptoris conſilium, certam habent connexamque rerum ideam. Ita Pſal. 17. quo gratiarum actiones Deo pro depulſo hoſtium metu à Davide perſolvuntur, primùm omnium Vatis ærumnas exhibet; continuò ad preces convertitur; tum exauditum ſe à Deo profitetur; proviſumque cælitùs dicit, ut imminens ſibi malum depelleretur. Poteſtatem hìc Dei, quæ naturam omnem concutit, poeticis coloribus depingit. Actos deinde in fugam à Deo hoſtes, ſeque à metu liberatum cantat. Cur verò hæc omnia? quò juſtitia & virtus David ſuo præmio donaretur. Verſo tunc ſtilo, florentem rerum ſuarum ſtatum, & ſuper adverſarios ſuos in ultimas calamitates redactos proſtratoſque victoriam Deo refert acceptam. Plura etiam deinceps ſperat; ac tandem priſtinas laudes reſumens, ſimilem exordio orationi epilogum imponit. Porrò hæc omnia, eodemque ordine Pſalmus complectitur; qua nulla aptior methodus, ut ſcilicet primò omnium oppreſſio exponatur, dein preces, tum impetratæ opis confeſſio: quænam illa? Nimirum devicti hoſtes, innocens relevatus, ipſe non ab eorum oppreſſione tantùm, ſed & ſupra illos èvectus; paria mala in hoſtes ipſos converſa.

In Pſalmis hiſtoricis narrationis ſeries alia planè quàm in vulgaris hiſtoriis texitur. Illuſtria tantùm facta & majoris momenti in medium adducuntur; & ſi quid occurrat ad genium Carminis, in eo ſanè Poetæ ingenium exercetur.

Joſephi hiſtoria in Pſ. 104. ita deſcribitur. *Deus vocavit famem ſuper terram, omne firmamentum panis contrivit; miſit ante eos* (filios Jacob de quibus egerat in ſuperioribus) *virum. In ſervum venundatus eſt Joſeph.* Grande hìc Scriptoris ingenium, ipſum Dei conſilium attingens, & nobili figuræ proprietate exponens in ipſo narrationis limine licet ſpectare. Fami præcipit, & tanquam mortalium aliquem alloquitur Deus. Quæ de *firmamento panis* expreſſa ſunt, nullâ vernaculi ſermonis voce ſatis exæquaremus. Hìc enim Scriptura, ſicut & alibi, panem i. e. cibum comparat ſcipioni, cui ſenex innixus laſſata membra ſuſtentat; ut panem homini ſubducere perinde habeatur, ac ſenem, quo ſuſtinetur, ſcipione privare. Quas verborum circumlocutiones reſecans Scriptura, conciſè & ad genium linguæ ait, famem omne panis firmamentum (ſcipionem) contererе.

Exhibens deindè Pſalmus Joſephum ferro onuſtum, ejus in carcere moram pingit; tum verſus ad Deum ſtilus, qui verbo & ſapientiâ ſuâ donatum virum illum libertati reſtituit: *Miſit*, ait, *Rex & liberavit eum, Princeps populorum, & dimiſit eum; conſtituit eum Dominum domûs ſuæ, & Principem omnis poſſeſſionis ſuæ: ut erudiret principes ejus ſicut ſemetipſum. & ſenes ejus* (viros Reipublicæ ampliſſimos) *prudentiam doceret.* Eo tota Joſephi hiſtoria, captivitas, liberatio, potentia data

à Deo,

Digitized by Google

à Deo, omnia ſub oculis expoſita. Hujus generis narrationes apud Virgilium ſpectantur, qui illuſtriſſima Romanæ hiſtoriæ monumenta in deſcriptione clypei Æneæ ſub uno veluti conſpectu exhibet.

Sublimes æquè & delicatos conceptus ſi quis velit, illud animadvertat: *Domine probaſti me, & cognoviſti me; tu cognoviſti ſeſſionem meam & reſurrectionem meam.* Porrò *ſeſſionis* nomine quies deſignatur; *reſurrectionis* verò, actio, juxta illud: *Surge Domine in requiem tuam* (Hebr. *poſt requiem*) id eſt, poſt requiem ad agendum ſurge. Deus igitur externos actus habet exploratos; neque eos tantùm, ſed *Intellexiſti cogitationes meas de longe; ſemitam meam & funiculum meum inveſtigaſti.* Ad hæc: *Et omnes vias meas prævidiſti, quia non eſt ſermo in lingua mea* (me etiam ſilente). *Ecce Domine tu cognoviſti omnia, noviſſima & antiqua,* (futura & præterita) & ex communibus ad ſingularia deſcendens: *Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam,* ut me ſervares pariter, & deduceres: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me;* immenſa eſt adeò ut cogitatione illam aſſequi non poſſim. Tum novo raptus œſtro repentè exclamat: *Quò ibo à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam?* Omneſque latè Mundi dimenſiones complexus: *Si aſcendero in Cœlum, tu illic es; ſi deſcendero in Infernum, ades.* Tum & figurâ etiam ſplendidiori uſus: *Si ſumpſero pennas meas diluculo; & habitavero in extremis maris,* (in extremis Orbis qui pelago terminatur) ſive juxta Hebrǽum, *Si ſumpſero pennas Auroræ.*

Quid verò tunc, cum ad extrema Orbis Vates receſſiſſet? Non hîc tantùm quemadmodum in ſuperioribus, inventurum ſe Deum dicit; ſed delicatâ magis, & doctâ phraſi mentem ſuam ita exprimit, quaſi ſi à viro aliquo temeritatis & ſtultitiæ accuſaretur, quippè qui latebras ab obtutu Dei quæreret; tantùm enim abeſt, ut à Deo ſeſe ſubduceret, quin potiùs *Illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Quantum enim cogitatione aſſequi poſſim, nunquam tamen eò pervenerim, ut abſque Deo me aliquid præſtiturum eredam. Quando etiam alis inſtructus, uti jam innui, volarem, tu me deduceres, ac ſuppoſitâ dexterâ ſuſtineres. Nihil his addendum ſupererat; ſed novam ſtatim penitiorem prodit ideam, latebris quærendis: *Et dixi: Forſitam tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis* [nocte oblector, ut alii luce]. Sed ſtulta reputavi; *Tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur; ſicut tenebræ ejus* (noctis); *ita & lumen ejus* (diei).

Exerant nunc cenſoriam virgam quicumque noſtræ ætatis ſibi de ingenio plaudunt, & bonos illos Palæſtinę agricolas ruditatis damnent; quin ex Authoribus prophanis ſublimius aliquid & magis limatum depromant; ne quid memorem abditas illas Theologiæ ſpeculationes, & ſolidæ pietatis ſenſus, qui verbis illis inſinuantur. Reliqua ejus Pſalmi non vulgaria pandunt de fœtu hominis in utero matris, & prædeſtinatione; exinde vates ad exhibendas obſequii ſui in Juſtos, & contemptûs in impios ſignificationes excurrit.

Figurarum varietas per omnes æquè Divinos hoſce Pſalmos, ſed maximè in Canticis, ad inſtructionem & ad preces factis, pluſquam in hiſtoriis regnat. In Pſ. 90. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi*, nobis, ſi quis alius, familiariſſimo, Vates primò argumentum ſuum pandit, Divinas nempè erga homines curas aggreditur exponendas, ſuamque illam ideam binis aſſumptis phraſibus, quarum ſibi invicem verba juſtiſſimè reſpondent, exequitur. Namque duplici proximè ſuccedente verſiculo, hominem eo beneficio donatum loquentem inducit; & ita inducit, ut geminâ uſus figurâ in ſecundo verſiculo hominem exhibeat ad Deum verba facientem; in altero verò vates ipſe, veluti tertius aliquis eâ de re loquatur. In quinto Vates ſuis verbis hominem Dei protectione munitum affatur, novas ſemper promens metaphoras & ſimilitudines, variaque decurrens opis præſtitæ à Deo genera. Sed in nono verſiculo vir Juſtus loquentem intercipiens, veluti eorum quæ dicta ſunt rationem aſſignaturus, exclamat: *Tu es Domine ſpes mea;* ſtatimque excipiens Poeta: *Altiſſimum poſuiſti refugium tuum, non accedet ad te malum &c.* Pergenſque per quatuor ſuccedentes verſiculos, majora ſemper de protectione Divinâ apud virum Juſtum prædicat. Inter hæc, Dei ope protectum nec Angelorum auxilio deſtitui; nihil eum Dæmones, beſtias illas venenatas lædere. Tandem tribus noviſſimis verſiculis ipſe Deus verbis ſuis illum confirmat, rata ſimul habens quæcumque toto eo Pſalmo diſputata ſunt; alia ſimul de protectione ſuâ pandit, totamque demùm orationem factâ vitę æternę & viſionis beatificæ promiſſione claudit. Qui de Poetis aliquid legerunt, norunt quid ſit, cur ex altera ad alteram perſonam, ne dato quidem Lectori animadvertendi ſpatio, tranſitus fiat; nihil enim frequentius apud Horatium non in Odis tantùm, ſed in Epiſtolis & Satyris; ut proinde minimè neceſſarium ſit eum Pſalmum 90. inter Dramaticos cenſeri; plerique enim alioqui ejus generis haberentur.

Pauca iſta ſufficient, ut ad alia ejus generis cognoſcenda deducamur; paſſim enim recurrunt non in Pſalmis tantùm, ſed & in Job, cujus carminis genus vividius eſt magiſque ſplendidum cæteris Lucubrationibus Poeticis in Scriptura legendis. Conſule, ſi placet, Canticum in calce Deuteronomii, & Canticum Barach & Deborę.

Quamquam hæc ita ſe habent, non tota tamen Operum nobis ſpectata pulchritudo; ne quid memorem morum, & idearum ejuſdem rei inter nos & Hebræos diſcrepantiam. Profectò conſilium tantummodo, conceptos, & figuræ ſolæ nobis ex omnibus in Poeſi illâ panduntur; eloquutio viris tantùm Hebraici peritis dijudicanda; reliqua, harmoniam nempè verbo-

Digitized by Google

borum, carminis, & muſicæ numeros, ne uni quidem ex omnibus in toto Orbe cognita deſcodo. Quanti autem hæc omnia ſint ad Poeſim momenti, neminem ignorare arbitror.

Genuina Hebraicæ linguæ pronunciatio, quemadmodum & Græcę, Latinæ cęterarumque, quarum uſus jam deſiit, prorsùs ignoratur. Intercidiſſe verò jam indè à pluribus ſæculis ex eo diſcimus, quòd Septuaginta, S. Hieronymus, aliique Veteres eaſdem voces variè Latinis Græciſque literis expreſſerint. Quod in Græcis Latiniſque carminibus manet, verſuum ſcilicet numerus & ſyllabarum menſura, in Hebræis deſideratur. Nec pariter de muſico eorundem carminum numero non apud Hebræos tantùm, ſed & Græcos Latinoſque, quidquam exploratum; cùm tamen alioqui ad muſicam deſtinarentur, quemadmodum ex Hiſtoria & Pſalmorum Inſcriptionibus diſcimus.

Plato enim, quod ſanctum erat bonæ illius Antiquitatis dogma, conſtituit, nunquam committendum, ut carmen à muſica ſejungeretur; neque carmina ad alios, quàm ad cantandum, uſus ſcribere, ſive muſicam ſine carminibus ſolis inſtrumentis canere, citrà piaculum licere arbitrabatur. Sed quis muſicus eorum carminum numerus? elegans oppidò, ut ex hiſce potiſſimùm argumentis deducitur. 1. Elegantia verborum & Carminum artificium paria ſibi cætera fuiſſe ſignificant. 2. Inſtrumentorum varietas variis in S. Scriptura occurrentibus nominibus proditur. 3. Chori Muſicorum refertiſſimi, qui à parentibus ſuis, uti credimus, inſtructi facultatem illam maximum profeſſionis ſuæ momentum habebant, multùm ad eam rem contuliſſe credendi ſunt; cum de tam multis ſaltem aliquos peritiſſimos evaſiſſe vix dubitemus.

Porrò ſi de re obſcura judicium ferre permittimur, Muſicam illam ſimplicem maximè ſuſpicor, ut harmoniam omnem non muſicus aliquis numerus, ſed apta exprimendis animi ſenſibus, emovendis cordibus, inſinuandiſque Poetæ conceptibus verba conficerent. Deerat proinde illa ex variis muſicæ partibus conſonantia lepoſque, qualis in muſica noſtræ ętatis ſentitur: divinans tamen hæc diſſero, non explorati quidquam affirmo.

De verborum elegantiâ unde judicium feramus nihil eſt; cùm, uti ſupra inſinuavimus, ſimpliciſſimæ nimiſque literæ ſervientes ſuppetant Tranſlationes. Porrò ſi quis vernaculâ linguâ Odas Horatii ad literam reddiderit, lepos aberit omnis. *L'argent n'a point de couleur, Criſpe Saluſte, ennemi de la lame cachèe dans les terres avares, s'il n'eſt èclairci par un uſage moderè* (a). Stropham hanc quòd fortuito occurrerit, in medium adduxi; ſed omnium primam inter ejus Opera afferamus: *Mècenas deſcendu d'ayeuls Rois, ô mon appui, & mon doux ornement. Il y en a qui ſe plaiſent d'avoir amaſſè en courant la pouſſiere Olympique, & que la borne èvitèe par le roues, & la palme illuſtre èleve aux Dieux maîtres des terres* (c). Cùm hæc duo fortuitò elegerim, in cæteris idem facilè obſervari potuiſſe autumo. Cæterùm Latinam verborum collocationem, quam Gallica lingua vix patitur, perverti: nonnulla etiam magis ad literam reddere potuiſſem, uti illud: *Il n'y a nulle couleur à l'argent* (d); verti *L'argent n'a point de couleur*; & illud *Ma garniſon* (e), reddidi: *Mon appui*. Debuit profectò plus aliquid conveniſſe inter Gallicum & Latinum, quorum ille ab altero derivatus eſt, quàm inter Græcum ſive Latinum & Hebraicum, qui nullo affinitatis, quantùm ſcimus, vinculo conjunguntur. Noſtra pariter tranſlatio ex Latino in Gallicum facta eſt; quare Pſalmorum Verſionem meliùs exhibet carmen aliquod Pindari ex Latina interpretatione Gallicis literis traditum. En aliquod nec ſanè arduum.

Hymnee regnans ſur le Luth, quel Dieu, quel Hèros, quel homme loüerons nous? Certainement Piſe eſt à Jupiter, & Hercule à inſtituè le combat Olympique, le prèmices du butin de la guerre: Mais c'eſt Theron, qui il faut chanter de la voix, à cauſe de ſa courſe dans un char à quatre chevaux vainqueur. Ce juſte hôtè appui d'Agrigente, fleur d'Ancètres illuſtres, Gouverneur des Villes (*). Plura hujus ſaporis in Pindaro legas, quæ ſine paraphraſi reddita nullum aptum ſenſum referunt.

Quæ huc uſque à nobis de Originalis elegantiâ diſputata ſunt, debitum erga Vulgatam obſequium noſtrum non minuunt. Fatum eſt planè inevitabile, quemadmodum ex adductis huc uſque exemplis planè demonſtratur; nimirum Lucubrationes Poeticas, ſi in alteram linguam vertantur, plurimùm ingenui leporis citra vitium Interpretis demittere.

Septuaginta, Græcè Scripturam tradentes, literæ pro viribus ſerviendum duxerunt; veriti ne paraphraſis aliquid Textûs integritati officeret. Profectò niſi idem in Pſalmis conſilium ſervaſſent, nihil in illis de figuris & phraſibus Originalis agnoſceretur; nec abs re prorſus ambigeremus, ne fortè pro ſenſu Prophetiæ, Interpretis ſenſus legenti ſubreperet. Cùm verò primi illi Fideles Romæ cæteriſque in regionibus Latinè loquentibus literas Hebraicas ignorarent, Scripturarum Tranſlationem è Græco Septuaginta adornandam ſuſceperunt; quam illorum Verſionem toto eo ſpatio, quoaduſque ſcilicet Verſio S. Hieronymi non reciperetur, 600. ſcilicet annis circiter, in Eccleſia obtinuiſſe conſtat. Quare cum univerſus Chriſtianus populus tam longâ ætate recitandis ex ea Tranſlatione Pſalmis aſſueviſſet; & ab omni, etiam exteriorum rerum, mutatione ſemper abhorreret Eccleſia Catholica, Verſionem ipſam è Græco expreſſam retinendam judicavit. Diſſidet illa quidem ſæpiùs à Textu Hebraico, qualis hodie, & qualis etiam S. Hieronymi ætate legebatur; nonnulla etiam obſcuriora, & magis ardua continet; ſed viciſſim in pluribus etiam meliora Exemplaria ſive meliorem lectio-

a *Italicè ſic:* L'argento non ha alcuno colore Criſpo Saluſtio inimico della lama naſcoſta nelle terre avare, ſe non ſplende per un'uſo moderato.

c Mecenate diſceſo da Avi Regi, O mio appoggio, o mio dolce ornamento. Vi è chi ſi diletta di aver raccolto correndo la polvere Olimpica, e che la meta irritata dalle ruote, e la palma illuſtre eleva a'Dei padroni delle terre.

d *Italicè* a Neſſun colore è all'argento.

L'argento non ha alcun colore.

e Mia difeſa. Mio appoggio.

* *Italicè:* Inni regnanti ſopra il Leuto, qual Dio qual Eroe, qual uomo loderemo noi? Certo Piſa è di Giove; Ercole ha iſtituito il combattimento Olimpico, le primizie della preda della guerra. Ma è Therone quello di cui biſogna cantare colla voce, a cauſa del ſuo corſo in un carro a quattro cavalli vincitore. Queſto giuſto oſpite, appoggio di Agrigento, fiore di Antichi illuſtri, Governator di Città.

nem ſecutos Septuaginta conſtat. Nunquam Verſio hæc noſtra niſi Catholicum ſanumque ſenſum præſefert; quod ſatis habendum arbitror. Neque eidem Verſioni admittendæ difficiliores nos præbere par eſt piæ tot Viris Sanctiſſimis, qui jam inde ab ipſis Eccleſiæ crepundiis ex ipſa eadem Verſione & precum & instructionum ſuarum ad populum argumenta deduxerunt.

Neque ingratum accidit Eccleſiæ, ſi quis è ſuis filiis ad varios conſulendos Textus ſe conferat, quò ſcilicet ſenſus omnes atque totum Pſalmorum lepôrem ſub oculis ponat, quemadmodum inter cæteros Cardinalem Bellarminium preſtitiſſe conſtat. Cæteras Poeticas Scripturæ Lucubrationes ex Verſione S. Hieronymi ex Hebræo expreſſas habemus.

Non eſt autem cur vehementer miremur, ſi in rebus Poeticis alius planè ſit noſtrę ætatis, ac veterum genius. Ut enim aſſentatio omnis abeat, fatendum eſt, Poeſim hanc noſtram multò vetuſtæ illi concedere; quamqoam enim cultiori utamur eloquio, & naturę magis ſtudeamus, quàm veteres illi, & elapſi ſæculi Poetæ; in rebus tamen multum illis deferimus. Potiſſima enim Poetarum occupatio ſuot blandi quidam, & molliuſculi amores, crapula, & alia hujus generis, ut non niſi voluptatem carmina ſpirent; atque id tandem commiſſum, eſt invito licèt antiquitatis, quam imitatione exprimendam ſuſcipiunt, genio, ut infames illæ cupidines cum toto vitiorum ſeſe comitantium ſatellitio in Tragœdiam & Heroica carmina irrumpant; quæque ad gravitatem componenda erant carmina, hæc adoleſcentulorum animis laſciviam inſtillarent; nihil morantes variorum Poeticorum characterum adeò religioſè à Priſcis ſervatam diſtinctionem.

Ego quidem nunquam in animum induxerim, dignam hanc eſſe nobilium ingeniorum occupationem. Quis credat Deum ad hoc potiſſimùm homines quoſdam inſtruxiſſe acri quâdam imaginandi facultate, vividis rerum ideis, gratiâ, in feligendis verbis felicitate, ac tandem cæteris omnibus, quibus Poeta formatur, quò prę claris hiſce animi dotibus jucundè nugari, & criminoſas quaſdam voluptates dulciùs inſinuare permittantur? Crediderim potiùs tot ſimul veluti linimentis ſeverioris veritatis dogmata mulceri voluiſſe, quò faciliùs ſorberentur, & veluti cibus ſapimentis, ita pariter utiliſſima ad mores inſtruendos dogmata carminis blandimentis condirentur.

Ut quid tandem utile ſeparetur à dulci? Ut quid doctrina ſalutis, & pietatis, ſtili inelegantiâ & prolixitate, in medicamina quædam ingrata vel in cibos inſuaves & triſtes paretur; quos cùm guſtare cogaris, validâ mentis rationiſque intentione te præmuniri neceſſe ſit? Cum interim genius, ſtudium, politiores artes impendantur ſapimentis pharmaciſque componendis, quorum illecebris pellecta juventus virus exſorbet? Sive igitur Poeticas artes omnes damnare oportet, quod ſapientium nemini probabitur; ſive digniori argumento reddere, & cum genuinâ illa probatatâque Philoſophiâ, nempè cum morali doctrinâ & ſolidâ pietate, componere. Novum illud quidem eſſet ſcribendi noſtris literis genus, neque enim vulgata ſunt hactenus Opera ſatis digna, quorum eſſet Chriſtianum argumentum; ſatiſque ſcio ſæculi hujus corruptionem atque nimiam ingeniorum licentiam totum undique Orbem pervagantem, magni adverſùs Lucubrationes illas futuras momenti: ſed facilè etiam eâ io re nonnihil ab Authoribus peccatum eſt. Neminem ego quidem offendi, qui Cantica ejuſdem characteris ac in Scriptura pangerent, & in ipſis, quorom Tranſlatio adornata eſt, Pſalmis non ſatis proviſum eſt, ut figuræ omnes, quæ potiſſima eſt elegantia hujus generis Operum, ſervarentur. Quidquid Tranſlatio appellatur, illud paraphraſum adeò prolixarum genus eſt, ot ſenſus Prophetæ non niſi aliis plurimis intermixtus oppreſſuſque tradatur. Quare facilè præſtaret imitatione illos potiùs, quàm vertendo exprimere; & cùm ejus generis carminibus plura contineaotur à noſtris uſibus moribuſque abhorrentia, laborandum eſſet proinde, ut paria ad noſtros mores conderentur. Nimirum in myſteria novæ Legis, ejus conſtitutionem, & ſucceſſum, in geſta Sanctorum; in beneficia, quæ genti noſtræ, regioni, Urbi Divinitùs collata ſunt; in axiomata doctrinæ moralis, in felicitatem juſtorum, in contemptum divitiarum &c.

In ſuſcipiendis ejus generis Operibus an arduum aliquid occurſurum ſit, me penitùs fugit. Conſilium tamen illud optimum fuiſſe quis negaverit? Et ſi quis de ſuis viribus eâ in re deſperet, non eſt tamen cur liventi oculo meliori ſucceſſu in idem argumentum laborantes ſuſpiciat. Plurimi igitur æſtimanda eſt Poeſis Hebræorum, quando etiam de ejus imitatione deſperaretur.

Digitized by Google

DISSERTATIO

IN MUSICAM VETERUM, & POTISSIMUM HEBRÆORUM.

CUm de muſica Veterum ac potiſſimùm Hebræorum agendum cogitamus, ſimplex ſtatim aliquid ac rude ſuccurrit: ſemel enim falsâ illâ perſuaſione occupati, mortalium res omnes perfici in dies, & ſæculum noſtrum politiorum artium cultu earumque cognitione omnibus retro ſæculis præſtare; ita pariter de Muſica philoſophamur, rati noſtris in eam rem inventis Veterum harmoniam & ruditatem multùm concedere. Ex quo tamen ipſum vetuſtatis limen attingitur, ſtatim hæc omnia è mente faceſſunt, & præjudicatis opinionibus ipsâ rei veritate derogatur. Neque enim bona illa vetuſtas ingenio nobis quicquam ac rerum inventione cedebat. Vincebant etiam ſtudio in muſicam ſuo noſtros in illam amores. Plus erat pariter eâ ætate Muſicis conceſſum quà honoris, quà divitiarum, quàm hodie ejus generis hominibus tribuatur. Illud denique conſtat, admiranda & prodigioſa fermè de veterum muſica referri, quæ fruſtra à noſtra quæras. Eſt itaque ambigendi locus, an muſica noſtrorum temporum ejuſdem ſit cum veteri perfectionis.

Veteris muſicæ ſimplicitatem, tanquam rudioris adhuc facultatis defectum, plures quidem reputarunt: nos tamen jam perfectæ dotem illam fuiſſe defendimus. Quò enim ad naturam ars aliqua magis acceſſerit, eò perfectior habenda eſt: ſimplicem autem muſicam ad naturam magis accedere, & hominis vocem ejuſque paſſiones meliùs imitari quis neget? Labitur illa faciliùs in intima cordis, movendiſque affectibus nihil aptius, uno verbo, ſingulares muſicæ effectus, blandiendi nempè cordiſque emovendi, tutiùs aſſequitur. Fallimur etiam in ea, quam Muſicæ Veterum tribuimus, ſimplicitatis notione. Simpliciſſima enim erat unàque pariter numeroſiſſima. Quàm multa enim norant Veteres inſtrumenta hodie nobis incognita, cùm interim neque ſimphoniæ ratio, neque vocis harmonia illos lateret (*a*)? Illud etiam commodi Muſicæ illi præ noſtræ accidebat, quod inſtrumentorum ſonus verba non obrueret ſed adjuvaret; unaque ſimul melodia aures mulceret, & cor pariter blandâ titillatione emoveretur, cùm interim ſpiritus carminis elegantiâ, ſuavitate, & granditate caperetur. Impreſſæ à carminibus ideæ menti ſpectaculo erant, ac ſymphonia interim aures, & corda oblectabatur. Nihil eſt proinde cur miremur, ſi de muſicæ veteris effectibus mira ferantur; juncta enim ſimul habebat, quæ in noſtris theatris non niſi diviſa delectant.

a *Senec. epiſt. 48. Nonne vides quàm multorum vocibus chorus conſtet? Unus tamen ex omnibus ſonus redditur. Aliqua illic acuta eſt, aliqua gravis, aliqua media. Accedunt viris fœminæ, interponuntur tibiæ. Singulorum ibi latent voces, omnium apparent.*

Nec minùs falluntur, qui muſicam tanquam recens inventum ſuſpicientes, perfici ſemper ulteriùs credunt, ut quò magis in dies adoleſcit, eò majores gratias acquirat. Vetuſtiſſima eſt enim muſicæ facultas, & ſæpiùs è culmine ſuo excidit; ut proinde in præſentia magis priſtino ſtatui recipiendo, quàm novo alicui acquirendo laboret. Noti erant ante Diluvium & Muſici, & muſica inſtrumenta, cujus ętatis fragmenta quędam Poetica, canenda ſanè à Muſicis (cùm olim carmina omnia muſicis uſibus deſtinarentur) ſuperſunt. Jubal (*b*) *fuit pater* (docuit nempe) *canentium citharâ, & organo*, Hebr. *Kinnor*, quod facilè lyram deſignat, & *Huggab*, nempe vetus organum, de quo infra. Porrò Jubal ſextum à Cain parentem habuit Lamechum, ejuſque ætate nonam jam generationem, ſi Adam & Jubal computentur, Mundus à creatione ſua numerabat. Eſt igitur muſicæ epocha ante Diluvium conſtituenda, vetuſtiſſima oppidò & nunquam longiùs repetenda. Quod ſanè mirari ſubit de muſica facultate, vitæ uſibus prorſus non neceſſariâ. Paret ejuſdem artis vetuſtas etiam ex hiſtoria Jacob, qui ſocero ſuo Labano clam relicto aufugerat; hunc enim Labanus deinde proſecutus, cum in montibus Galaad tenuiſſet, his verbis Jacob objurgavit [*c*]: *Cur ignorante me fugere voluiſti, nec indicare mihi, ut proſequerer te cum gaudio & canticis, & tympanis, & citharis?* De ſingulis hiſce inſtrumentis peculiari Diſſertatione agemus.

b *Geneſ. 4. 21.*

c *Geneſ. 31. 27.*

Aliud de vetuſtate Muſicę argumentum deducitur ex ipſa Poeſis antiquitate; altera enim ab altera olim non ſejungebatur (*d*). Nullum enim erat carmen, quod muſicę uſibus non deſtinaretur, idemque habebatur carmen cantare ac recitare. Porrò nullis ſęculis nulliſque gentibus ignotam fuiſſe Poeſim ſatis conſtat. Illud Lamechi ad geminas uxores ſuas Adam, & Sellam [*e*]: *Audite voces meas, uxores Lamech, auſcultate ſermonem meum: Quoniam occidi virum in vulnus meum, &*

d *Plutarch. Libello de Muſica.*

e *Geneſ. 4. 23.*

adoleſcentulum in livorem meum, ſeptuplum ultio dabitur de Cain; de Lamech verò ſeptuagies ſepties: verba, inquam, hæc vetuſtum carmen referunt, quemadmodum & benedictiones, quas Noe in Semum, Japhetum, & maledicta, quæ ille in Chanaan [*f*] imprecatus eſt. Carmen pariter reddunt poſtrema Jacobi morituri verba (*g*). Carmen magis elimatum magiſque ad regulas muſicæ prompſit Moyſes in Cantico, quod occaſione transfretationis Erythræi cecinit.

f *Geneſ* 9. 25. 26. 27.
g *Geneſ*. 49.

Vetuſtiſſimi omnium Græciæ Scriptores Poetæ ſunt (*h*), ut ſcripta proſâ oratione Opera nonniſi poſt carmina obtinerent. Quin & primi illi ſolutæ orationis Scriptores poeticum guſtum & phraſim, eandemque in tractandis argumentis rationem ſervarunt, ut ſolo numero, & ſono eorum Lucubrationes à Poeticis diſtinguerentur. Cæterùm eadem erat utrinque, in ornamentis ſcilicet & poeticis fabellis admiſcendis, licentia. Hinc Herodotus e. g. omnium primus, quorum hiſtoria ad nos tranſierit, Opus ſuum novem Muſis inſcripſit, & plurimis, quæ fabellam ſapiunt, Opus illud inſerſit. Cadmus Mileſius primus legitur, qui hiſtoriam proſâ oratione ſcripſerit (*i*). *Pherecides Syro Inſula oriundus, qui primus verſuum nexu repudiato, conſcribere auſus eſt paſſis verſibus ſoluto loquutu; proſâ oratione*, ait Apulejus, in Flor.

h *Strabo Geograph. lib.* 1.
i *Plin. lib.* 7. *Proſam orationem condere Pherecides Syrius inſtituit; Cyri Regis ætate Hiſtoriam Cadmus Mileſius.*

Portò vetus hoc Poeſis genus nihil habebat cum poſteriori Græcorum, & Romanorum commune, neque enim fabularum quodam contexto fluens oratio otioſorum animos detinebat, ſed philoſophicum quiddam ſpirans unà ſimul delectabat pariter & docebat (*k*). Quare ſcitè admodum veteres Græci ſtudiorum exordium filiis ſuis Poeſim ſtatuebant (*l*). Muſici, cæterique canendo inſtrumentis periti aptiſſimi etiam puerorum inſtitutores habebantur, cùm artem excolerent quàm opportunam continendis in ordinem paſſionibus, & animis ad moderationem & ſapientiam formandis; quod ſolemne erat Pythagoricorum axioma. Porrò Philoſophus ille tanquam Divinum aliquid & Cæleſte muſicam ſuſpiciebar, ſedandis mulcendiſque animi paſſionibus linimentum; inde auſpicari diem mandabat, inde meditationem & precem, ut ſpiritus in tranquillo conſtitutus inde ſe turbis negotiorum daret. Argumenta carminum non fabuloſę tantùm origines Deorum, & Heroum, & laudes præbebant, ſed facta etiam hiſtorica, leges populorum (*m*) & Triumphatorum præclarè atque inſigniter geſta, triumphi, funera, & nuptiæ. Tandem Poeſis & muſicæ ſtudium poſt militares exercitationes maximè ſeria reputabatur, & virorum inſignium digniſſima apud veteres occupatio (*n*).

k *Plato lib.* 2. *de legibus.*
l *Strab. lib.* 1. *pag.* 2.
m *Vide Ariſtot. problem. n.* 19. 50. *Cicero Tuſcul. l.* 4.

Heroes illi, quorum apud Veteres memoria, Muſicam colebant omnes, ut artem illam ignoraſſe probro apud eos duceretur. Chiron, Hercules, Achilles inſtrumentis ludere docti erant. Themiſtocles oblatam ſibi in convivio lyram recuſans, illiberalis educationis ſuſpicionem prębuit; eò uſque animos hominum tenuerat perſuaſio, muſicam formandis hominibus neceſſariam eſſe. Optimè conſtituta urbium politia habebatur, quæ plus ſtudii in muſicam contuliſſet, ait Plutarchus lib. de muſica. Suus erat Muſicę uſus in bellis, in cœtibus religioſis, in feſtis; & ſuus pariter in ſtudio Politices, Moralis, & Legiſprudentiæ. Muſicus enim perinde habebatur ac ſapiens (*o*), ſicut & imperitus aliquis rudiſque eo nomine exprimebatur: *Amouſos*. Is Gręcorum guſtus.

n *Cicero Tuſcul. lib.* 1. *Themiſtocles in epulis cum recuſaſſet lyram, habitus eſt indoctior.*
o *Quintilian. lib.* 1. *Gellius lib.* 20. *cap.* 11.

Apud Ægyptios minor erat muſicæ honor, cum juxta Diodorum [*p*] Ægyptiis interdicta eſſet, ſtudiumque illud non tanquam inutile tantùm, ſed etiam pernicioſum haberetur. Inclinaſſe tamen in illam Ægyptiorum animos, maximè in cæremonns Religionis, S. Clemens Alexandrinus (*q*) inſinuans, ſupplicationem quandam Sacerdotum Ægypti deſcribit, cui Muſicus, Symbolum facultatis ſuæ ferens, quique memoriâ duos libros Mercurii teneret (primum nempe hymnorum in laudem Numinum, alterum inſtitutionum Regum) præibat. Quare non inviti credimus, Diodori teſtimonium referendum eſſe ad Muſicam, qualis ætate ſuâ obtinebat, non ad veterem illam; cùm teſte Platone de Leg. lib. 2. ſummo ſtudio incumberent Ægyptii ſervandæ Muſicæ à Patribus ſuis Numinibus conſecratę, in qua non minima Religionis & Politiæ portio. Job, qui apud Idumęos Moyſis ætate florebat, non ſolùm muſicę & cantûs, ſed & inſtrumentorum pariter meminit [*r*]. Urbs Tyri muſicam amavit, quemadmodum ex Iſaia 23. 16. & Ezechiele 26. 13. intelligimus.

p *Diodor. Sicul. Biblioth. lib.* 1. *pag.* 51.
q *Clemens Alexandr. lib.* 6. *Strom.*
r *Job* 21. 55. 12.

Barbarę gentes nihil quidem literis mandabant, ſed hiſtorias ſuas, genealogias, & Religionem carminibus complexę, ſervandas memorię tradebant, ut de Druidis apud Gallos, & Bardis apud Germanos & Britones relatum eſt; eorumque Sacerdotes inſtrumento non abſimili lyrę uſos Diodorus Siculus eſt author. Cęterum Gręcorum veterum muſica nihil theatris ſerviebat; nec magis apta mollibus quibuſdam paſſionibus excitandis habebatur; ſed maſculo vigore pollens, infręnabat paſſiones, mores formabat, animum confirmabat, ac tandem in Deum & ſancta quęcumque reverentiam inſpirabat. Molle illud & pernicioſum Muſicę genus recens obtinuiſſe, Plutarchus lib. de Muſica animadvertit; obſervans Platonem ideò potiſſimùm muſicam è Republica ſua eliminaſſe, quòd additionibus pluribus & tranſmutationibus depravatam noſſet; i. e. abuſu muſicę ętatis ſuę deterritum.

Modò ad muſicam Hebręorum, quos ſanè in ſtudio muſices nulli gentium ceſſiſſe ſatis conſtat. Paulò poſt relatum ex Ægypto pedem, Moyſes Canticum digeſſit, de prodigioſa transfretatione Erythręi gratias acturus; illud autem in cœtu Virorum concinit, cùm interim Maria ejus ſoror tympanum, quale apud Veteres obtinebat, pulſans, idem Canticum pſallens, choreas pariter cum ſono inſtrumentorum miſceret (*s*). Poſt impenſum aureo vitulo cul-

s *Exod.* 15. 1. 20.

Digitized by Google

cultum. *Populus ſedit manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere*, uti legimus Exod. 32. 6.

Animadverſione dignum eſt, Moyſem nihil in Legibus de muſicâ in Sacrificiis & ſolemniis Religionis adhibenda edixiſſe; juſſit tantùm, itinere per deſertum penè abſoluto, tubas (*t*) fabricari; tribus diverſis uſibus deſtinatas: 1. Ut ſacrificiorum ſolemnium & religioſorum conviviorum pompam augerent: 2. Ut exordium anni Jubilæi, Sabbatici, & menſium annunciarent: 3. In bellis adhibebantur, quò militibus pugnandi ardor augeretur, eo veluti ſigno Divinæ præſentiæ opiſque ab eo præſtandæ exhibito. Hos tantùm religioſos muſicæ uſus in Libris Moyſis invenimus. Nihil autem eâ de re Levitis à Legiſlatore injunctum, quibus unicè mandatum eſt, ut ad nutum Sacerdotum Tabernaculo Domini ſervirent. Nihil illis de tubis permiſſum, quibus canere ſoli Sacerdotes juſſi ſunt; nec ſanè id muneris ab aliis præſtitum tum in bello adversùs Madianitas, cùm in circumducendis copiis Jericho, & alibi ſæpiùs. Is rerum ſtatus aduſque Davidis ætatem manſit.

t Num. 10. 2.

Rex ille pietate inſignis, cùm maximè in muſicam inclinaret, & inſtrumentis peritiſſimè luderet, ejuſdem muſicæ uſum in Tabernaculum Domini invehere conſtituit. Reputabat enim multùm eâ re ad pompam & majeſtatem divini cultûs tum & leniendos populi mores collaturum. Ad hæc, auctor in immenſum Levitarum numero, è re eſſe videbatur, ut ſingulis aptas miniſterio ſuo, quo Domini obſequiis deſtinabantur, occupationes traderet. Cantica igitur ſcripſit, inſtrumenta etiam muſica conſtruenda curavit, quæ Levitis pulſanda tradens, juſſit inſuper carmina illa canere ante Dominum in ejus Tabernaculo, cæteriſque Religionis cæremoniis. Poſt ædificatum Templum res meliori ordine & pompâ proceſſit, atque intermiſſus in captivitate Babylonica uſus, eâ ſolutâ reſtitutus eſt, manſitque tandiu, quoaduſque univerſa Judæorum Reſpublica à Romanis non exſcinderetur.

Quò autem juſta concipiatur idea tum Hebræorum in muſicam æſtimationis, cùm uſus illius in rebus ſacris & Templi; in medium proferenda cenſemus ea, quæ à Davide de ordine, numero, & diſtributione Cantorum ſancita ſunt. Inter duodecim Tribus Levitica Domini ſervitiis & cultui tota & unicè deſtinata erat. Ex omnibus verò ejuſdem Tribus familiis Aaronica tantùm Sacerdotio ejuſque muneribus addicta; cæteræ ſecundaria miniſteria ad nutum Sacerdotum præſtabant. Ex illis alii præ foribus Templi excubabant; alii verò occupabantur, quà laudibus Domini, quà inſtrumentis canendo. Erant qui victimas ad Sacrificium pararent, hoſtias deglubentes, lavantes, concidentes, decoquentes, ac tandem ligna in uſum Altaris parantes.

Frequens ſemper Cantorum turba Templi ſervitiis aderat; nec raò inter Cantores nomen ſuum addebant Levitæ foribus Templi præſidentes; uti de Levitis è familia Core janitorum munus gerentibus memoriæ proditum legimus (*u*), cantaſſe nimirum illos, ſicut etiam dictaſſe plures Pſalmos, eorum nomine inſcriptos. Leguntur etiam Coritæ inter Cantores ſub Joſaphat Rege (*x*). Obſequiis Templi addicti erant 4000. Janitores, totidem Cantores, & prætere 24000. Levitæ, variis gerendis miniſteriis occupati. Singuli alterno ordine miniſtrabant; ſed Præcentorum, & Janitorum perpetuum erat munus. Porrò ſerviebant in Templo 24. claſſes tam Sacerdotum, quàm Levitarum, quibus ſinguli 12. viri præerant, ut totus Præfectorum numerus impleret 288. Præfectos Sacerdotum, Cantorum, Janitorum cæterorumque Miniſtrorum Templi (*y*). Ex eo Principum numero certum deduci poteſt argumentum de numero cæterorum Sacerdotum, & Levitarum, ex quo maximè labente Davidis Regno ſcribi cœpti ſunt viri ab anno ætatis vigeſimo.

u 1. Par. 26. 1

x 2. Par. 20. 19.

y 1. Par. 15. 7.

Rebus muſicis in Templo præerant ſub Davide, & Salomone Aſaph, Heman, Idithum; ex quibus Aſaph quatuor erant liberi; Idithum ſex; Heman 14. omnes verò illi 24. numero, totidem muſicorum claſſibus ſinguli ſingulis præfecti ſunt. Parebant cuilibet undecim alii Præfecti ſecundarii, vulgares Muſicos regentes ſimul & erudientes. Non abs re credimus, claſſes illas variorum inſtrumentorum ludendi peritiâ (*z*), ſimul & diverſo Templi, quam tenebant, loco diſtingui. Medium occupabant Caathitæ: lævam Meraritæ; dexteram Gerſonitæ (*a*). Filii Idithum canebant *Kinnor*; filii Aſaph *Nabal*, vel *Pſalteria*; filii Heman *Mezilothaim*, quod tintinnabuli cujuſdam genus credimus. Ita uni tantùm inſtrumento occupati, curas omnes ſuas eò intendentes, nec ad alia diſtracti, commodiùs perficiebantur. Certis proventibus eorum ſuſtentationi à Domino proviſum; & cùm artem illam velut avitam in familia ſua haberent, ejuſque ſpecimen coram univerſo populo tribus vicibus quotannis ad Templum ventitantes exhibere cogerentur, his veluti ſtimulis ad perfectionem artis incitatos fuiſſe credimus.

z Vide 1. Par. 25. 1. 3.

a 1. Par. 4. 33. 34. 39.

Profectò ſi publica Græciæ certamina, quæ totius Orbis ſpectatores evocabant, in quibus decreti victoribus honores & præmia, tantum ad perficiendas artes & gymnaſtica exercitamenta valebant; quis credat parum ad perficiendos Muſicos Templi contuliſſe, quòd ludere cogerentur coram univerſæ gentis concione; cùm maximè peritiæ ſuæ hoc ſibi præmium ſpondere potuiſſent, potiundi nempè totius claſſis ſuæ præfecturâ, quod non infimum habebatur familiæ decus & ornamentum? Erat etiam Levitarum Hebræorum nomen inter externos Muſicos inclytum. Plurimam illorum turbam transferendam curavit in Transeuphrathæa Nabuchodonoſor, poſt everſam Jeroſolymam, eos verò Babylonii non incurioſè rogabant, ut Pſalmos Sion cantarent. Sed Viri illi ſervitutem lugentes ſuam, muſica inſtrumenta,

ta, quæ ſecum detulerant, ſalicibus in ſignum deſertæ profeſſionis ſuſpenderant; flagitantibuſque reponebant. *Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena?* (*b*) Cantabant illi quidem interdum, ſed ſoli inter ſe vices regionis ſuæ, & Templi everſionem deplorantes; pangebant carmina lugentibus mœſtiſque fratribus relevandis; Domini opem implorabant, ſub ejus oculis exhibentes veterum promiſſionum fidem, quarum tandem memor afflictis parceret. Fatebantur tamen, humilem depoſcentes veniam, criminum ſuorum granditatem; rogabant ut ſolutâ tandem captivitate, tot malis finem imponeret. Hæc argumenta carminum, quæ in captivitate Babylonica ſcripſerunt Hebræi, triſtia illa plerumque & lugubria.

b *Pſ.* 136.

Nondum conſtat inter Commentatores an Templi obſequiis vel ſaltem extraordinariâ aliquâ occaſione fœminę Cantatrices vel inſtrumentis ludere doctę ſervierint. Id enim indecorum maximè Rabbinis videtur; neque indecorum tantùm, ſed rem plenam periculi rebantur, ſi Miniſtrorum ſanctitas fœminarum conſuetudine in diſcrimen poneretur. Quare non niſi extraordinariâ quadam occaſione adhibitas fuiſſe fœminas Cantatrices in cæremoniis Religionis, & non niſi cùm illæ extra Templum agerent, Sanctius, Cornelius à Lapide, & Interpretes plerique autumarunt. Ita luſiſſe fœminas legimus poſt transfretationem Erythræi, poſt relatam à Davide de Goliath victoriam, cùm Arca Jeroſolymam deduceretur, in triſti Regia Joſiæ funere, dum ſcilicet Cantores omnes & Cantatrices Hebræas Jeremiæ Lamentationes eâ de re ſcriptas cantantes luxiſſe ſcriptum eſt 2. Par. 35. 25.

Contraria tamen nobis unà cum doctiſſimis aliis Interpretibus ſedet opinio; nimirum in magnis per annum Solemnitatibus adhiberi conſueviſſe fœminas Cantatrices, ſub Præfectis, Hebræo nomine *Manazeach* appellatis, ſervientes; de quibus Præfectis nos alibi fuſiùs (*c*). Porrò his viris tanquam Præcentoribus fœminæ illę utebantur; nec plerumque earum puellarum choros niſi fœminę Levitarum implebant. Summâ tamen cautione & modeſtiâ, ea quæ ad fœminas pertinebant, agebantur; ab aliis enim Muſicis diſcretæ, diviſam à viris claſſem conſtituebant. Singularis in ſpeciem ſententia optimis Scripturæ documentis demonſtratur. In cenſu filiorum Heman, viri inter tres primores muſicæ Templi Præfectos, 12. filii, & tres filiæ numerantur (*d*). Ut quid, rogo, recenſerentur præter Scripturæ morem fœminę, niſi quòd illæ idem cum fratribus canendi munus coram Domino pręſtarent? Cùm Arca è Cariath-Jarim inſigni pompâ Jeroſolymam deduceretur (*e*), puellarum chori ſub Præcentoribus ſolemnitatem augebant. In cenſu eorum, quos Eſdras è captivitate Babylonica reduxit, 200. inter viros fœminaſque Muſicæ peritos numerantur, quos ſanè Templi ſervitiis deſtinatos fuiſſe nullus dubito (*f*). Hanc ſententiam tuetur Lyranus ad 1. Eſdr. 2. 66. laudans teſtimonium ex Paralipomenis à nobis ſupra deductum de tribus puellis Heman.

c *Vide Diſſertationem in Lamanzeach.*

d 1. *Par.* 25. 5.

e *Pſal.* 67. 26.

f 1. *Eſdr* 2. 66. 67. *&c.* 2. *Eſd.* 7. 67.

Paraphraſtes Chaldæus in Eccle. 2. 8. diſertè tradit, conſtitutos à Salomone in Templo Cantores pariter & Cantatrices. Gemina cenſent Toſtatus, & Menochius (*g*); quemadmodum & Grotius, & Caſtalio in 1. Par. 15. 20. quo in loco Hebræus legit Zachariam, Ozielem, Semiramoth, alioſque ſeptimę claſſi muſicorum ex puellis conſtanti præfuiſſe (*h*). Pſal. 9. inſcribitur *Ben* ſive *Banaja Præfecto Muſices in Choro puellarum* (*i*). Porrò Templum Domini veluti Aula Domini Iſraelis habitum, plures in obſequium ſui, tanquam Domino præſente, miniſtros exigebat. Nihil ibi deſideratum pro more Regum Orientalium, non menſa, non aromata, thronus, conclavia, Pręfecti, Chori Muſicorum tam virorum quàm puellarum.

g *Toſtat. quæſ.* 14. *in* 1. *Paral.* 25. *Menoch. ibidem.*

h 1. *Par.* 15. 20. *Binfalim al almoth.*

i *Vide Comment. in Pſ.* 8. 1. *in Argam.*

Philo de Vita contempl. narrans choreas & cantilenas, quibus Therapeutæ ſolemnium dierum pompam celebrabant, in duos diviſos choros cantaſſe illos tradit. Omnibus præcinebat totamque ducebat muſicam vir aliquis ad id conſtitutus, ac poſt cantum, viri fœminæque, ſeorſum tamen, choreas ſparſim hic & illic inſtituebant; ſubitoque veluti repentino œſtro divinitùs abrepti & voces ſimul & choreas jungebant, mixtumque ex viris fœminiſque melos gratum harmoniæ genus auribus præbebat. Potuit itaque non abſimili cæremonia in Templo rebuſque ſacris ſervari, quam Therapeutæ, viri in primis graves ſapienteſque, à cœtu ſuo non ducebant alienam. Narrat pariter idem Philo, ſervari apud Judæos omnis generis & metri carmina, quæ coram Altare, aliis ſtantibus immotis, aliis choreas ducentibus, cantarentur.

Præter muſicam Templi ſuus erat chorus Muſicorum, Regiæ Aulæ ſervitiis deſtinatus: *Numquid audire poſſum ultra vocem Cantatorum, atque Cantatricum?* ait Berzellai ad Davidem, ſe in Aulam invitantem (*k*). Salomon, qui cùm nihil ſibi ad voluptatem reliquum feciſſet, muſicam pariter amavit, *feciſſe ſibi* ſcribit *Cantores & Cantatrices* (*l*). Regiæ huic muſicę ſub Davide præfuiſſe Aſaph crediderim; quippe qui 1. Par. 25. 2. de illo ſcriptum legitur: *Prophetantis juxta Regem;* Heber. *Ad manum Regis.* Porrò Regiæ erat magnificentiæ apud Orientales, ſi puellis canendi peritis ad ſolatium in quiete noctis & in conviviis inſtructiſſimam Aulam haberent. Tono vocis & ſuavitate cæteris præſtans puella præcinebat, reliquis ſuccinentibus (*m*). Has fœminas Perſę appellabant *Zarbu*, vel *Barza* (*n*). Parmenio de capta à ſe Damaſco Alexandrum per literas faciens certiorem, ſimul nunciavit, recepiſſe inter captivas 329. puellas ex Aula Darii muſicæ peritas (*o*). Porrò aliæ ludendi inſtrumentis, aliæ canendi, ac tandem alię canendi ſimul & voce & inſtrumentis doctæ habebantur (*p*). Hunc luxum & pompam Aulæ Perſarum adoptarunt Parthi;

k 2. *Reg.* 19. 35.

l *Eccleſ.* 2. 8.

m *Athen. lib.* 3. *&* 12.

n *Suidas, in Mouſourgos.*

o *Apud Athen. l.* 13. *c.* 9.

p *Suidas Ibid.*

&

q Plutarch. in Craſſo. Vide Briſſon. de Regno Perſar. lib. 1.

(q); & referente Herodoto lib. 1. cap. 17. legimus Halrattem Regem Lydiæ in expeditione adversùs Mileſios habuiſſe in exercitu ſuo viros pariter & mulieres inſtrumentis canendis doctas. Strabo Rex Sidoniorum voluptooſiſſimus ſi quis alius in hiſtoria Princeps, inter frequentiſſimos ſemper choros ſœminarum muſicarum, quæ inſtrumentis canere & choreas ducere norant medius verſabatur (r).

r Theopomp. Hiſt. lib. 15. apud Athen. lib. 12. cap. 8.

Notum fuiſſe apud Hebræos uſum muſicæ in theatris atque ſpectaculis, nuſpiam in Scriptura apparet; neque enim id genus voluptatis norant, cùm apud Græcos pariter recens habeatur inventum. Cæterùm alterius cujuſcumque generis carmina, adeoque & muſicam, gentem illam oon latuiſſe conſtat. Leguntur io Scriptura Epinicia, carmina, invectivæ, actiones gratiarum, epithalamia, cantica mœroris & gaudii, tum & moralia & deprecatoria. Dramaticum genus refert Canticum Canticorum, quamquam non ex illis, quæ ſpectaculom præbere poſſint audientibus; cuius pariter artificii ſunt Pſalmi, in quibus Deus & Pſalmiſta ſive Juſtus in Dialogi morem loquentes inducuntur. Liber Juſtorum interdum apud Joſue (s), & Reges (t) laudatus, hiſtoria carmine ſcripta creditur, carmine, inquam, veteri, eujus generis fragmeota quædam ſuperſunt in ſententiis veterum Philoſophorum (u). De vindemialibus cantilenis (x); ſicut etiam iis, quæ vinum potantes effundebant, ſermo eſt in Scriptura: *In me pſallebant qui bibebant vinum* (y). *Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia & vinum in conviviis veſtris*, ait Iſai. 5. 12., *& opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum ejus conſideratis*. Et Amos 6. 5. *Qui canitis ad vocem Pſalterii. Sicut David, putaverunt ſe habere vaſa cantici*, (peritiam nempe inſtrumentis canendi) *bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph*. Non niſi per abuſum muſica ad eum ſlatum devenerat in Iſraele; ſed maximum fuiſſe ejuſdem Muſicæ uſum apud Judęos eo apertiſſimo argumento demonſtratur. Disertè etiam idem mos exprimitur in Eccleſiaſtico pluries. Vide Eccli. 32. 5. 6. 7. & 40. 20. & 49. 2.

s Joſue 10. 13.
t 2. Reg. 1. 18.
u Laert. l. 1.
x Iſai. 16. 3. 10. & 24. 7. 8.
y Pſ. 68. 13.

Poeſis, muſica, & inſtrumenta in funeribus Hebræorum obtinebant. Omnium vetuſtiſſimum funebre carmen illud legitur, quo David funus Saulis & Jonathæ luxit (z); altero idem Rex funus Abner proſecutus eſt (a); cantico pariter celebratiſſimo funus Regis Joſiæ Jeremias ingemuit, (b); eodem funeris genere Judæ Macchabæo Hebræi parentarunt. Iſaias prophetico lumine lapſum Imperii Babylonici & funeſtum Regis illius obitum intuens, funebrem quamdam orationem inſtruxit, his verbis: *Quomodo ceſſavit exactor, quievit tributum! Contrivit Dominus virgam Dominantium, baculum impiorum* ...... *Quomodo cecidiſti de Cœlo lucifer qui mane oriebaris &c.* (c). Porrò ſolemni apparatu Cantica illa recitabantur ſive à neceſſariis defuncti viris fœminiſque, ſive à lamentatricibus & lamentatoribus mercede conductis (d). Si funebris aliqua pompa alicui fortè occurriſſet, negociis ſuis omnibus relictis, addere ſe cæteris, atque communi ſe dolore miſcere tenebatur, quò ſpectat illud Evangelii (e); *Lamentavimus & non ploraſtis* Jeſu Chriſti ætate addebantur in claris funeribus ad pompam augendam tibicines (f). Sed eâ de re fusiùs in diſſertatione de luctu Hebræorum.

z 2. Reg. 1. 19.
a 2. Reg. 3. 33.
b 2. Par. 35. 25.
c Iſai. 14. 4. 5. 12.
d Jerem. 9. 17. Amos 26. 17.
e Luc. 7. 32. Matth. 11. 17.
f Matth. 9. 23.

Quæ de muſicæ effectibus mira apud Hebræos referuntur, cæteris à Scriptoribus prophanis traditis eâ de re fidem aſtruunt. Convaluiſſe quoſdam ab infirmitate ſolo muſicorum inſtrumentorum ſono; viris quibuſdam emotæ mentis ſive ſpiritu conturbatis ſalubrem fuiſſe muſicam legimus; ſopitus aliquando furor, ſeditioſæ interdum factiones compoſitæ; mitigatæ violentiſſimæ alioqui paſſiones. Nihil eorum ſupra fidem reputandum eſt, poſtquam in Scriptura legimus, Saulem tetrâ quadam melancholiâ agitatum, cui pariter Dæmon ſtimulos torquendo miſuro adjiciebat, lyræ à Davide pulſatæ ſonitum præſentiſſimum à morbo ſuo remedium expertum fuiſſe (g). Quare ſi de Aleaandro Magno legimus, modò arripientem arma, modò aſſumpta deponantem, prout Artigenides Muſicus vario ludendi inſtrumenti ſui artificio mite aliquid ſive martiale inſpiraret (h); ſi furentes inſaniâ & libidine juvenes, atque ad effringendas fores ad honeſtæque cuidam fœminæ vim inferendam procurrentes, Pythagoras ſiſtere gradum & arma ponere coegit, ſeria tantùm canere inſtrumento ſuo Muſicum quendam jubens, vix erit ut hæc omnia incredulos Lectores nanciſcantur; quippe qui norint Saulem in cœtu Prophetarum varii generis inſtrumentis ludentium exceptum (i), divino quodam Spiritu ſubito animatum in alium virum tranſiſſe, cæteriſque Prophetis comitem ſe cantando & prophetando adjeciſſe. Idem pariter Rex certior factus, Davidem apud Samuelem in Naioth Ramathæ (k) divertiſſe, manum ſuorum miſit, qui concentu Propheticorum inſtrumentorum ſimul & vocum audito, divino repentè œſtro abrepti, canentibus ſeſe adjunxerunt. Manum alteram ſubmiſit Saul, qua pariter ad ſimilia ſtudia converſâ, ipſe tandem Rex vênit, nec tamen aliter cum illo ac cum cæteris factum eſt; Divino enim inſiliente Spiritu agitatus, antequam ad cœtum Prophetarum veniret, in Prophetam quà geſtu corporis, quà motibus, quà etiam propheticâ loquendi ratione tranſmutatus eſt. Vix autem ad Prophetas illos pervênit, veſtibus poſitis, in prophetando i. e. in cantando atque propheticis motibus ſeſe agitando diem integram noctemque traduxit.

g 1. Reg. 16. 23.
h Plutar. de Fortuna Alexand. l. 2. Senec. l. 1. de ira c. 2. *Alexandrum ajunt Xenophante canente* [ita Muſicum hunc appellat] *manum ad arma miſiſſe*.
i 1. Reg. 10. 6.
k 1. Reg. 19. 23. 24.

Monſtri loco habenda ſunt ea, quæ contigiſſe narrantur in exercitu Joram Regis Iſrael, Joſaphat Regis Juda, & Regis Idumæę. Cum tres illi Principes per deſerta Moab exercitum ducentes, extremâ & inevitabili aquarum penuriâ laborarent; Joſaphat omnium ſociorum Regum religio-

gioſiſſimus quæſivit, num Propheta aliquis Domini in exercitu occurreret. Adeſſe Eliſeum renunciatum eſt, quem convenientibus tribus ſimul Regibus, vir ſanctus viſo Rege Iſraelis, nihil habere ſe cum illo negocii dixit; iret, & maternos Prophetas conſuleret. Reſpondit Joram, numquid id fieri potuiſſet, ut Deus tres ſimul Reges in manus Moabitarum tradendos eò deduxiſſet? Tunc ſtatim Propheta revereri ſe dixit Joſaphat Regem Juda, cæteros alioquin ſe ne aſpectu quidem dignaturum. Nunc verò, ait, adducatur ad me vir canendi inſtrumentis peritus. Cùm veniſſet, atque inſtrumento ſuo luderet, ſtatim Spiritu Sancto in Prophetam inſiliente, vir ſanctus in propheticas voces effuſus eſt (*l*). Porrò aſpectus Regis Iſraelis ejuſque voces Prophetam aliquantò commoverant; ſed in priſtinum mentis ſtatum ſono inſtrumenti reſtitutus, Divini Spiritûs impreſſionibus excipiendis ſeſe camparavit.

l 4. *Reg.* 3. 25.

En alterius generis exemplum, quo bellicos ſpiritus militibus Joſaphat excitatos, atque terrorem hoſtibus incuſſum diſcimus. Cum Ammonitæ, Moabitæ, aliique Arabiæ populi junctis ſimul armis in ditionem Joſaphat irrupiſſent, Rex ille Domini opem imploratum ſe contulit, Deique verbis Propheta Jahaziel victoriam roganti ſpopondit. Eâ ſpe plenus, exercitu in hoſtes ducto, aciem ita inſtruxit, ut Cantores Domini eundem, quem in Templo, ordinem tenentes, & muſicis inſtrumentis canentes, primi in exercitu procederent. Vix ad primum inſtrumentorum concentum hoſtes ſubito terrore perculſi ſunt, & verſis inter ſe armis mutuis vulneribus conciderunt; Moab, & Ammon in Idumæos procurrerunt; quibus deletis ipſi tandem inter ſe commiſſi ſunt. Quare omnibus occiſis, hoſtium arma omnia & præda ultrò Hebræis ceſſere.

Simile exemplum occurrit in bello Abiæ Regis Juda in Jeroboamum Regem Iſrael (*m*). Regis Juda exercitum ſequebantur juxta Moyſis præceptum (*n*) Sacerdotes cum ſaeris tubis, quo indicio Domini præſentia deſignabatur: *Ergo in exercitu noſtro Dux Deus eſt, & Sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & reſonant contra vos*. Vix ſacrorum inſtrumentorum ſono, & clamore populi Juda ab hoſtibus audito, tantus illorum animos terror inceſſit, ut in fugam omnes dilaberentur. Prætereo quæ in obſidione Jericho contigiſſe leguntur, cùm ſacrarum buccinarum clangore & clamoribus Hebræorum mœnia Urbis concuſſa corruerint (*o*); res eſt enim potiùs inter prodigia quàm inter peculiares muſicæ effectus cenſenda.

m 2. *Par.* 13. 12.
n *Num.* 10. 9. *Si exieritis ad bellum de terra veſtra, contra hoſtes, qui dimicant adverſùm vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Domino Deo veſtro.*
o *Joſue* 6. 5. 20.

Quæ de Saule narrantur ſono inſtrumenti & vocis Davidicæ relevato, nihil habent ſupra naturam; ſicut etiam nonniſi juxta naturæ leges contigiſſe poterat, ut Saul, cæterique ab eo miſſi ad capiendum Davidem, inter Prophetas ſtatim Prophetæ redderentur; quemadmodum & illud Eliſei, quo ſe ad illapſum Sancti Spiritûs excipiendum comparavit: influit enim muſica in ſanguinem & ſpiritus, quos leni quadam & dulci agitatione molliens, noxios ideò humores & melancholiam, quin & pigrioris ſanguinis hebetudinem diſſipat. Omnis ætatis remedium fuit, ut melancholia, phreneſis, furor, cæteraque ejus generis, lætis & jucundis curarentur; eſt etiam naturæ conſonum maximè, ut in cœtu ludentium & cantantium ad ludum & cantum excitemur. Ita enim naturâ comparatum habemus, ut aliorum, quos ante oculos intuemur, motus atque inſtrumentorum impreſſiones ſequamur. Porrò *prophetare* Scripturæ ſtilo uſurpatur non rarò pro ſubita quadam excitatione, qua ad imitandos motus & agitationes Prophetarum inducimur. Tandem animi emotio atque conturbatio, ira, & cætera ejus generis vix pati potuiſſent Divini Spiritûs tranquillum illapſum, niſi priùs inſtrumentorum ſono compeſcerentur; ex quo factum ut Eliſeus ad Divinum Spiritum recipiendum ſe comparans, virum ludendi inſtrumentis peritum accerſeret. Balaam, ut ſe colligeret, atque diſperſos diſſipatoſque in cœtu hominum ſpiritus reduceret [*p*], in privatum ſecedens, aliquo temporis ſpatio ſolitarius manſit.

p *Num.* 23. 3. 26. & 26. 1. 2.

Atqui nulli ſpectantur pares in muſica noſtrorum temporum effectus. Cujuſne vitio ea res deputanda; an muſicæ, Muſiciſve, vel inſtrumentis? An potiùs nos blandis minùs tangimur, minùſque præ Veteribus illis movemur; vel fortè paſſionum noſtrarum motibus cautiores invigilamus; aut tandem longa quædam habitudo Stoicum neſcio quem ſtuporem in naturam transformavit? Fieri quidem poteſt, ut nos animum habeamus præ illis firmiorem, & habitudine atque educatione aliquid in paſſionibus & ſenſibus noſtris ſive immutatum ſive diſſimulatum fuiſſe; re tamen iiſdem ſemper nobis iidem pariter ſpiritus & paſſiones manent. Sit eſto aliquis, qui ſeriâ mentis intentione paſſionum quorumdam motibus reſiſtat; quot verò liberos ſe illis permittunt, id unicè quærentes, ut animis emoveantur; nec muſicam moroſam ſæpè aliâ de causâ auſcultant, niſi ut ſe leni quodam blandoque motu mulceri ſentiant? Alia eſt igitur cauſa hujus rei in muſicâ ipsâ quærenda. Vetus eſt ante mille annos cæpta querela, miram illam muſicæ vim deſiiſſe, ejuſque rei invidiâ jam inde ab ea ætate muſicam ipſam onerabant. Dolebat peritus quiſque res muſicas corruptas, turbatas, nihil de genuina illa nobilitate ampliùs ſervare.

Voſſius in ſuo Opere de *Poematum cantu, & viribus Rythmi*, fuſiùs demonſtrat, & ſæpiùs inculcat hanc rei Muſicalis ruinam, hebetatamque illam, qua olim pollebat, virtutem contemptui optimæ Poeſis, quantitatis ſyllabarum, numeri & ejus, quæ verba inter & cantum ſervanda eſt, proportionis imputandam. Defecit etiam, addit, vis illa verborum, qua maximè ſpiritus moveretur, periit ſcilicet genuina illa pronunciandi ratio & carminum aptiſſimum metrum; muſicis notis tradun-

tur

tur ſtrophæ, quarum ne verba quidem aſſequimur. Quare blanda licèt & ſuaviſſima carmina, cum ne audiri quidem poſſint, nihil movendis cordibus valent. Dum aures melodiæ ſuavitate mulcentur, errare in incertum ſpiritus cogitur; quippe qui nihil ſatis certum & diſtinctum aſſequatur. Hinc nulla ſatis plena voluptas, & cor in duas partes diſtrahitur; cùm melodiâ quidem, non verò ſenſu carminis afficiatur. Profectò ſi unà ſimul vox, harmonia, & ſenſus patens verborum in ſpiritum influeret, aliter ſanè quàm quòd noſtrâ ætate ſoleat, moveretur; quemadmodum virtus unita plus valet, quàm diviſa. Id in primis ſpectabant Veteres, ne quid unquam de carmine, quod cantabatur, excideret: quod per quàm commodè contingebat, cum multiplex ille vocum numerus in eadem verba conſonaret, omneſque ſimul Cantores à validiori Præcentoris voce ducerentur. Reſpondebat apta verbis & ſenſui harmonia; id agentibus peritiſſimis illis viris, ut quàm poſſent maximè, naturam & vocem hominis in iis rerum circumſtantiis, quas carmina exprimebant, imitarentur. Chori in Comœdiis & Tragœdiis Veterum nunquam ſupra naturalem loquendi modum vocem elevabant. Porrò quantum ratio illa cantandi animis capiendis valeret, ſtatis demonſtrat eloquentiſſimi alicujus Declamatoris oratio, qui naturam imitari, & aptum verbis geſtum jungere norit. Quis, rogo, vim ejus orationis non ſentit? Ita pariter reputandum eſt de Muſica naturali & in ipſa ſimplicitate ſuâ numeroſiſſimâ.

Addenda modò eſſent quædam de muſicis Hebræorum inſtrumentis, variis cantandi rationibus, totoque demum muſicæ artificio. At de inſtrumentis quidem in proximè ſuccedenti Diſſertatione tractabimus; de reliquis vix eſt in tanto Sacrorum Librorum ſilentio, ut certi aliquid & explorati afferatur. Verùm ſi muſicæ elegantiam majeſtati & numero carminum congruere oporteat; illud nobis jure meritoque affirmandum, nihil grandius, nihil gravius, nihil auguſtius Templi muſicâ unquam auditum.

Servant hodie uſque Judæi in Synagogis ſuis quoddam Muſicæ genus, patrum facilè traditione receptum. Si tamen res eorum Muſicas tantum proſterni quantum noſtras contigit, cur ex iſta recentiori certi aliquid pro veteri deducatur, nihil eſt; longiſſimo enim diſtant intervallo. Simpliciſſimam quidem Muſicam hodie pariter ſervant Hebræi, qua in re veteri ſatis reſpondet; ſed tot inter miſeræ gentis vices, tot rerum & temporum circumvolutiones, intactam illam manſiſſe quis credat? Recentiori Hebræorum Muſicæ P. Kircherius exponendæ laboravit; ſed illam cum Muſica Templi Salomonis conferre ne cogitavit quidem.

Licèt autem confuſa nobis maneat idea plurium Muſicæ inſtrumentorum, quorum in Templo uſus; varietas tamen & variam fuiſſe Muſicam illam ſatis demonſtrat. Et quidem variam fuiſſe oportet, cum Pſalmi, qui noſtrâ ſuperſunt ætate, tam varii ſint argumenti; ſicut & variæ adeò ſolemnitates peculiarem ſingulæ exegerint apparatum. In Paſchate Deo grates agebantur pro recepta è ſervitute Ægyptiaca libertate. In Pentecoſte traditæ à Deo in monte Sina Legis ſolemnis memoria recolebatur. In Feſto Expiationis jejunio pariter, & animi ſupplicis humilitate venia de commiſſis criminibus poſcebatur. In Feſto Tabernaculorum iter per Deſertum velut ſub oculos revocatum eſt; grateſque Deo pro meſſe recepta impenſæ.

S. Clemens Alexandrinus (q), antiquitatis inprimis veterumque morum inſtructiſſimus, tradit, ſacram Hebræorum Muſicam in Templo plerumque Doricum retuliſſe, quod graviſſimum eſt, & vetuſtiſſimum muſicæ genus, totum fermè in ſpondeis, & productioribus ſyllabis verſans: Dominum proindè maximè decebat, cui in timore ſervire jubemur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Is Veterum guſtus, quorum Muſica, cùm maximè in rebus ſacris impenderetur, nonniſi gravitatem, & majeſtatem ſpirabat; cùm interim noſtrâ ætate Eccleſias non rarò theatralibus harmoniis obſtrepere contingat.

q *Strom. l. 6.*

DISSERTATIO

IN MUSICA INSTRUMENTA HEBRÆORUM.

GEnio tantùm indulgendi populo ſuo permiſiſſe Deum in Templo Muſicam & inſtrumenta S. Chryſoſtomus & Theodoretus autumarunt (*a*). Nihil eâ de re in Lege conſtitutum, lóngoque temporis ſpatio muſica in Tabernaculo ſiluit. David omnium primus novam in ea re diſciplinam invexit, & Cantores voce pariter & inſtrumentis Domino cenſuit conſecrandos; quâ in re genio rudioris populi conſultum eſt, quò in Religionem reſque ſacras pelliceretur, magiſque ab Idololatria, & ſuperſtitione removeretur. In Ecclesia Chriſtiana primorum ſæculorum, & cùm res pietatis maximè florerent, nihil auditum in cętibus religionis de muſica muſicisve inſtrumentis; nihilque eâ in re de priſtino diſciplinæ tenore remiſſum fuiſſet, niſi imbecillitati Fidelium (quorum pietas externis hiſce fulcienda erat, & cor in Deum reſque Divinas erigendum) conſulendum fuiſſet.

a *Chryſoſt. & Theodoret. in Pſal. 150.*

Quò verò totus iſte muſicæ, & inſtrumentorum apparatus à cultu omnibus numeris abſoluto, atque eximiâ illâ, quam Deus à ſuis repoſcit, animi ſanctitate diſtat, eò reliquis cæremoniis legalibus, cruentiſque Sacrificiis ſupereminet. Tam piam atque utilem diſciplinam curas ſuas omnes repoſcere ſapientiſſimi quique, & ſanctiſſimi Veteris Legis Heroes arbitrati ſunt; atque inter præcipuas reformati divini cultûs leges, muſicæ in Templo reſtitutionem nunquam non reputarunt. Quàm ſæpè Deus ipſe Sacra Cantica, & laudis ſacrificia cruentis victimis prætulit? *Sacrificium laudis honorificabit me* (*b*). Quàm ſæpè Prophetę populum hortabantur, ut loco victimarum, & pinguiſſimorum arietum pura laudum holocauſta, & Sacrificia gratiarum actionis offerrent? Monebant tamen non ſegniter, eas laudes, & muſicas cantilenas jungi oportere cum juſtitia, & pietate, ut concinnum auribus Dei melos exhiberent; ſiquidem tædio ſunt Deo cantilenæ, & harmonia, quas vitæ Sanctitas & innocentia non animat (*c*): *Aufer à me tumultum carminum tuorum, & Cantica lyræ tuæ non audiam.*

b *Pſal. 49. 23.*

c *Amos 5. 23.*

Poſt diſcuſſum in præcedenti diſſertatione de Muſica Veterum Hebræorum argumentum, nonnulla modò de muſicis illorum inſtrumentis afferenda ſunt. Quod ſanè argumentum curioſum alioqui, & maximè utile: ſatis hucuſque neglectum miramur pariter, & dolemus. Interpretum enim plerique ſeriâ rei diſcuſſione omiſsâ, ſatis habent inſinuare, hanc de muſicis inſtrumentis Hebręorum cognitionem in oblivionis tenebris altè defoſſam, conatus omnes laborantium fallere. Sed oportebat pariter demonſtrare, voces illas, quibus plerumque inſtrumenta deſignata creduntur, re tamen aliud præter inſtrumenta ſignificaſſe; cùm interim quæ muſica illa inſtrumenta verè deſignant, minùs lateant, quàm vulgo creditur. Si quid tandem nos fugit in nominibus Hebraicis, nunquid ne ſanè non aſſequimur ea, quæ apud Septuaginta & Vulgatam poſita ſunt? Nec ingratum accidit ſedulo Lectori didiciſſe, quid maximè fuerit *Pſalterium*, *Tympanum*, *Nablum*, *Siſtrum*, *Cythara*, & *Lyra* Veterum. Profectò ſi omnia Hebræorum inſtrumenta deſcribere non obvenit nobis, illud ſaltem præmii loco habebimus, quòd de nonnullis non inveroſimiles conjecturas aſſerre contigerit; plura ſimul obſcura Sacræ Scripturæ loca noſtris hiſce obſervationibus de Veterum inſtrumentis pandentes.

Atque in ipſo diſputationis limine animadvertere juvat, Muſica inſtrumenta in Græcos Latinoſque nonniſi ab Orientalibus veniſſe, ut proindè plurimùm ad Hebraica acceſſiſſe credenda ſint. Hebraica verò eadem reputanda cum inſtrumentis muſicis Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum, & Syrorum. Non eſt igitur, cur animis deſpondeamus, fontem in rivis quærentes, atque ſedulò inveſtigantes tandem fiet, ut figuram & uſum inſtrumentorum, quibus Judęi, & Orientales utebantur, apud Græcos, & Romanos ſaltem adumbratam deprehendamus. Vani ſemper, & propriæ glorię unicè ſtudentes Græci, ſparſerunt in vulgus, recepta apud ipſos inſtrumenta nonniſi Diis, ſivè vetuſtis eorum Vatibus deberi. Nunquam fermè Apollinem, Minervam, Mercurium Pana, niſi Muſica aliqua inſtrumenta geſtantes exprimunt. Sed jactabundæ gentis ambitionem Scriptura ipſa revincit. Religio, Numina, Muſica, Poeſis non in Græcia nata, ſed aliunde in eam Regionem venerunt. Majori fide Latini faſſi ſunt, muſica ſe inſtrumenta ex Oriente recepiſſe. Juvenalis Sat. 3.

Jam-

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit.

Titus Livius narrat, nonniſi poſt bellum Romanum cum Antiocho Magno receptas in Urbe turbas fœminarum inſtrumentis ludentium, & in conviviis adjecta ſymphoniarum oblectamenta (*d*).

d Livius l. 39. Tunc Pſalteria, Sambucistria, & convivialia ludorum oblectamenta addita epulis.

Græci pariter, repugnante licèt inſito gentis ſtudio mentiendi, & in majus ſeſe efferendi, quò veram plurium ſuorum muſicorum inſtrumentorum originem ſcrutentur, aliunde illa repetiiſſe coguntur. Itaque è Phrygia interdum ſive è Lidia, ſępe è Syria vel Ægypto, ſive Perſide derivant. Quod ad Judæos ſpectat, recepiſſe illos muſica inſtrumenta conſtat ex Chaldæis, quibus originem ſuam debent, & ex Ægyptiis, apud quos diutiùs commorati ſunt, ac tandem ex Phœnicibus cæteriſque Arabiæ & Syriæ populis, quorum media eorum regio continebatur. Nunquam illi rei inventæ honorem ſibi vindicandum ſuſceperunt; quanquam perfectæ atque in ſacros, & laudabiles uſus, Dei nempe laudes celebrandi, traductæ illis jure meritoque tribuatur. Quæ ſanè gentis pręrogativa illam à cæteris omnibus diſtinguit, quæ in uſus quidem Religionis muſicam adhibuerunt, ſed non eâ aſſiduitate, pompâ, & curâ, qua ſemper Judęi.

Si qua fides Rabbinis atque Interpretum pleriſque, major vindicanda eſſet Hebræis inſtrumentorum copia, quàm quæ apud alias gentes innoteſcat. Recenſent illi non minùs quàm 34. quo de numero nos uno penne ductu 54. ſubducimus. Hęc nomina.

1. *Neghinot*, quam vocem Septuaginta reddunt *Hymni*, Vulgata *Canticum*. Hebręus ad literam ſonat, Inſtrumentis ludentes ſivè carmina ad muſica inſtrumenta cantanda. Collatis autem ſimul omnibus textibus, in quibus vox illa recurrit, has tantùm geminas ſignificationes reperio, e. g. Job 30. 9. *Nunc in eorum Canticum (Neghinot) verſus ſum;* Pſal. 68. 13. *In me pſallebant, qui bibebant vinum;* & in pluribus titulis Pſalmorum (*e*). *Ad muſica moderatorem; Qui inſtrumentis fidicularibus, præeſt.*

e Pſal. 60. 1. Lamnatzeach al neghinot.

2. *Hannechiloth* apud Septuaginta, & Vulgatam redditur, *Quæ hæreditatem conſequitur* (*f*). Recentiores Interpretes plerique muſicum aliquod inſtrumentum eo nomine deſignatum malunt, quòd ſcilicet ex radice derivetur exprimente perforare, tibiâ ludere; ut proinde. *Nechiloth* ſonet tibiam ſeu ſimile quodcumque inſtrumentum. Nos tamen reddendum autumamus choreas & muliercularum ſaltantium chorus; in quem ſenſum etiam reddimus vocem *Machaloth* in titulis Pſalmorum 52. & 77. occurrentem; & ex eodem verbo derivanda eſt. Ita pariter vertit Chaldæus, & genuina vocis *Chalal* ſignificatio ſonat choreas ducere.

f Pſal. 5. 1.

3. *Haſchemiuth*, octava (*g*), quo deſignatum credunt inſtrumentum octo fidibus inſtructum; ſed in Paralipomenis occurrit octava claſſis Muſicorum Templi (*h*), quam facilè hoc in loco deſignatam credimus nomine *Schemiuth*. *Mathathiæ & Eliphalu &c. in citharis pro octava canebant* (Hebr. *Al-Haſchemiuth*.)

g Pſal. 6. 1. & 11. 5.

h 1. Par. 15. 21. bekinaroth al haſchemeuith.

4. *Siggaion*, quod Septuaginta vertunt tantùm *Pſalmus David*; alii, *Pro ignoratione:* (nempe crimine ex ignorantia commiſſo) ſonat potius *Canticum ſolaminis in luctu*, ac ſi diceretur *Triſtia* vel *Elegia*. Vide noſtrum argumentum in Pſal. 7. & titulum tertii capitis Habacuc, in quo vox *Siggaionoth* ex eâdem radice ac *Siggaion*. Notæ ſunt apud Turcas noſtrâ etiam ætate fœminæ inſtrumentis ludentes & ſaltatrices, quas appellant *Tſchingenes* (*i*).

i Thevenoth. Vide c. 41. & 25.

5. *Gittith* (*k*) Septuaginta *pro torculari*, quaſi ſcilicet pro *Gittith* legerint *Gittoth*. Porrò *Gittith* ſonat *Gethæam*, qua voce muſicum aliquod inſtrumentum deſignari nullo argumento probatur; & Syntaxis Hebraica inſinuare videtur Pſalmos ita inſcriptos ad Pręfectum Chori Gethęorum dirigi, ſivè quòd Gethęas Cantatrices David in Aula detineret; quemadmodum ex eadem gente corporis cuſtodes habebat; ſive quòd Cantatrices Iſraeliticæ ignotâ aliquâ de causâ eo nomine appellarentur. Porrò fœminas Cantatrices uſibus Aulæ non ſecus ac Templi addictas fuiſſe in Diſſertatione de muſica Hebręorum demonſtravimus.

k Pſal. 8. 1. al gittith Vide Pſal. 80. & 83.

6. *Almoth* ſive *Alamoth* vel *Hal-moth*. Septuaginta *Pro occultis*. Chaldæus, S. Hieronymus, & Symmachus: *In mortem filii*. In Pſal. 9. redditur ea vox, *Puella*; quo eodem ſenſu uſurpatur in 1. Par. 15. 18. 20. De muſico inſtrumento exponendam nihil ſuadet.

7. *Michtam* Septuaginta, & Vulgata reddunt, *Tituli inſcriptio* (*l*): Aquila, Symmachus, & S. Hieronymus, *Pſalmus humili, & ſimplicis David;* ſonat: *Pſalmus nomine David inſcriptus* (*m*). Quicumque muſicum inſtrumentum reddunt, illi ignorantiæ & incurioſitatis ſuæ cauſationem quærunt.

l Pſal. 15. 1.

m Vide Argumm. Pſſ. 15. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60.

8. *Ajeleth Haſchachar* (*n*), redditur à Septuaginta, *Auxilium matutinum*; à pleriſque ex Recentioribus, *Serpens matutinus*. Nomen eſt etiam claſſis Cantorum, vel Cantatricum, quemadmodum ſyntaxis Textûs ſatis demonſtrat; quamvis alioqui ejus nominis ratio penitùs ignoretur.

n Pſal. 21. 1. al ajeleth haſchachar. Vulgat. pro ſuſceptione matutina.

9. *Schoſchanim* Vulgata & Septuaginta reddunt (*o*), *Pro iis qui commutabantur*. S. Hieronymus & Aquila, *Pro liliis*; Symmachus, *Pro floribus*; recentiores Interpretes plerique Inſtrumentum ſex fidibus inſtructum. Porrò Textus Hebraicus Tituli Pſalmi 44. in quo vox illa legitur, reddi poteſt: *Pſalmus didaſcalicus ad Præfectum muſicæ filiorum Core, ad inſtrumentum ſex fidibus inſtructum decantandus. Canticum dilectorum*, vel potiùs. *Pſalmus didaſcalicus ad Præcentorem filiorum Core, qui gaudiis præeſt*. Eſt equidem nuptiale carmen, gaudii & tripudii. Quemadmodum &

o Pſal. 44. 1. Lamnazeach al Schoſchanim ſeſuè Koreh.

ejuſdem ſunt argumenti cæteri Pſalmi eodem titulo inſcripti, & nonniſi vi quâdam verbis illatâ *Schoſanim à Schesch*, ſex, derivaretur. Sonat autem, nemine ambigente, tripudium; & Hebraica Syntaxis obvio ſenſu exprimit Chorum adoleſcentulorum, qui feſtum aliquod veluti nuptiale celebrant, vel ſaltem ſimilis feſti occaſione cantant. Diſertè etiam Textus exprimit *Canticum dilectorum*, nempe epithalamium à puellis nuptiarum die cantatum.

10. *Machalat*, ſivè *Maoleth*, ut habent Septuaginta & Vulgata, ſonat *Chorea*. Eſt igitur inſcriptus Pſalmus muſicæ Præfecto; choreas illas religioſas, de quibus ſæpè in Scriptura, curante. Choreas ductas legimus poſt transfretationem Erythræi (*p*); choreas habebant puellæ ad Tabernaculum Silo venientes [*q*]; choreis itidem celebrarunt relatam à Davide de Goliath victoriam [*r*]; cùm Regnum à Salomone iniretur (*s*); ac tandem cum in tranſlatione Arcæ Jeroſolymam puellæ feſtas choreas egerunt (*).

p *Exod.* 15. 20.
q *Judic.* 21. 21.
r 1. *Reg.* 18. 6.
s 3. *Reg.* 1. 40.
* *Pſ.* 67. 26.

11. *Jonath-Elem rechokim* redditur à Septuaginta (*t*), *Pro populo qui à Sanctis longè factus eſt*; & à cætera ferè omnibus, *In columbam mutam elongationum*. Pluribus noſtræ ætatis Interpretibus eſt muſicum inſtrumentum, cujus tamen nullam mentionem aut veſtigium reperio neque in Textu originali, neque in cæteris Scripturæ locis, ubi de inſtrumentis ſermo. Crediderim potiùs nomen eſſe certæ muſicorum claſſis, cujus appellationis cauſa prorſus ignoratur.

t *Pſal.* 55. 1.

12. *Higgaion* legitur Pſ. 21. 17. & Pſ. 19. 15. & Pſ. 91. 4. Plerique tam recentiores quàm veteres Interpretes exponunt de meditatione ſivè Cantico; nec aliam ego magis genuinam vocis interpretationem quæſiverim, quippe quæ ex radice derivetur ſonante meditari, ſive meditata loqui. In Pſalmo 91. 4. jungitur *Kinnor*, quod nomen eſt muſici inſtrumenti, & ſynonimum videtur inſtrumenti decacordi: *In decacordo Pſalterio* (*Haſur Nebel*) *cum Cantica* (*Higgaion*) *& Cithara* (Kinnor). Is unus Textus favere poteſt ſententiæ, quæ vocem illam de muſico inſtrumento interpretatur.

13. *Maſchchil* (*u*) ſonat ad literam, *qui docet*; quare voci Miſmor junctam reddi poſſe credimus, *Pſalmus didaſcalicus*. Legitur is titulus in fronte duodecim Pſalmorum (*x*); in Pſalmo 46. 8. deſignare videtur peritum Cantorem: *Pſallite ſapienter* (Pſallita *Maſchchil*, ut periti ſcilicet doctique Cantores).

u *Pſal.* 31. 1.
x *Pſal.* 41. & 42. & 43. & 44. & 52. & 73. & 77. & 87. & 88. & 141. 1.

14. *Al-taſchchet*, *Ne diſperdas*; legitur in inſcriptionibus quatuor Pſalmorum (*y*), eoque facilè præcavemur ſedulò carmen illud ſervare, neque immutari quidquam permittere. Inſtrumentum aliquod muſicum deſignare Interpretes quidem nonnulli opinantur, ſed temerè, quantùm capio.

y *Pſal.* 56. & 57. & 58. & 74.

Nullum huc uſque ſatis certum muſici inſtrumenti nomen deprehendimus. Ita ex 34. quot à pluribus recenſentur, 14. ſubductis, remanent viginti nobis jam diſcutienda. Ex quo numero quædam fortè occurrent nomina ſynonima, & ad eandem cathegoriam reducenda, ut variorum inſtrumentorum numerus adhuc extenuetur. Omnia verò nos in tres claſſes diſtribuimus. Primam tenent fidicularia inſtrumenta. 2. Pneumatica. 3. Tympana, & Crepitacula.

Fidicularia inſtrumenta 8. recenſentur: 1. *Nablum*; 2. *Kinnor*; 3. *Haſur*, ſivè inſtrumentum decacordum; 4. *Cythara*; 5. *Pſalterium*; 6. *Symphonia*; 7. *Sambuca*; 8. *Minnim* ſive *Maaim*. Sed decacordum inſtrumentum & *cytharam* confundenda cenſemus, quemadmodum & *Nebel* cum *Pſalterio* ſive *Pſanteron*, ut proinde ex 8. ſex reddantur.

Tibiarum tubarumque ſeptem ſunt genera. 1. *Chazozeroth*; 2. *Schophar* Buccina; 3. *Keren* Cornu; 4. *Huggab* Organum; 5. *Maſrokitha* Tibia; 6. *Machalat* Chorus, Tibiam utricularem interpretantur; 7. *Chalil* Tibia. Addunt nonnulli *Jobel* ſive *Jubal*, quod de buccina quadam uſurpant; ſed hanc opinionem alibi refutavimus [z]. Non abs re ſuſpicamur, *Chalil* & *Maſrokitha* unum idemque ſignificare; atque poſtremum illud confundendum cum *Syringe* Græcorum, quæ Tibiam ſonat. Itaque ſola ſuperſunt hujus generis ſex varia inſtrumenta.

z *Vide Comment. in Levit.* 25. 10.

Sunt tandem quatuor alia omnino à prioribus illis diverſa; 1. *Tuph* Tympanum; 2. *Zelzelim* Siſtrum; 3. *Schaliſchim*, quod facilè Trigonum deſignat; 4. *Mezilothaim*, fortè crepitaculum.

In Scriptis Moſaicis ſeptem tantummodo inſtrumenta leguntur: *Kinnor*, *Huggab*, *Tuph*, *Machalat*, *Chazozeroth*, *Schophar*, & *Jobel*. In Libris Regum, Prophetarum, & Paralipomenon, præter hæc, parent *Nebelim*, *Mezilothaim*, *Menaanim*, & *Zalzelim*. Daniel tibias addit ſive *Maſrokitha*, *Cytharam*, *Sambucam*, *Pſalterion*, & *Symphoniam*, nomina fruſtra alibi quærenda. Tandem omnia fermè recurrunt in Pſalmis, exceptis iis, quæ apud unum Danielem parent, & quorum nomina è Græco derivantur. Modò de ſingulis aliqua.

Fidicularia Inſtrumenta.

NAblum ſivè *Nebel* inſtrumentum eſt ligneum (*a*), quod plerumque in Scriptura jungitur *Kinnor*, tympano (*), & *Mezilothaim* (*b*). Ejus uſus in pompis & cæremoniis Religionis. Ex tribus Pſalmorum locis (*c*) harmoniam feciſſe plerumque apparet cum *Aſur* ſive inſtrumento decacordo; & unum idemque reputari potuiſſent *Nebel* & *Aſur*, niſi in Pſal. 91. diſertè diſtinguerentur: *In Pſalterio decacordo* (*In Aſur & Nebel*). Hæc in Scriptura de *Nebel*, quam vocem Septuaginta ſæpiùs reddunt *Pſalterion*, rarò *Naulum* ſive *Nablum*.

Porrò *Nablum* Veterum inſtrumentum erat fidiculare, teſte Sopatro apud Athenæum (*d*), dictum etiam *Sidonium*, quòd Phœnicium inventum crederetur. Conſtituſſe

a 3. *Reg.* 10. 12. & 2. *Par.* 9. 11.
* 2. *Reg.* 6. 5. & 1. *Par.* 13. 8.
b 1. *Par.* 15. 16. & 35. 1. 6. & 2. *Par.* 5. 12. & 2. *Eſdr.* 12. 17.
c *Pſal.* 32. 2. *Benevel aſur* Simmu lo, & *Pſal.* 143. 9.
d *Athen.* *lib.* 4. *cap.* 23. *pag.* 175.

ciſſe tradit Author ille ex cavo quodam ligno, ad latera & è regione tenſarum cordarum defixo, quo harmonicus quidam ſonus reddebatur. *Nablum* fidiculare eſſe inſtrumentum, ſicut cytharam, Euſebius in Pſ.80. eſt author. Utrâque manu pulſari tradit Ovidius de Arte lib.3.

Diſce etiam duplici genialia Nablia palmâ
Plectere: conveniant dulcibus illa modis.

e Hieronymiaſter in Pſal.33.
f Caſſiodor. Præfat. in Pſal.
g Auguſt. in Pſal.32.

Tandem Septuaginta reddere amant hanc vocem *Pſalterion*, quo nomine fidiculare inſtrumentum in lyræ modum intelligimus. Pſalterium, ait S. Hieronymus [e], Caſſiodorus (*f*), & S. Iſidorus, delta Græcorum exprimens, cavum habet in ſuperioribus ventrem; fides ex inferioribus ad ſuperiora protenſæ, inferiùs pulſatæ ſuperiùs reſonant: cùm cytharam in ſuperioribus pulſari, in inferioribus reſonare notum ſit. Ità S. Auguſtinus (*g*), S. Baſilius in Pſ.1. S. Hieronymus in Pſs.149. & 150. S. Hieronymus Prol. in Pſs. Caſſiodorus Præf. in Pſs. & S. Hilarius Prol. in Pſs. Plectro pulſari Pſalterium tradit Caſſiodorus, quod teſtimonio ſupra ex Ovidio laudato de Nablo utrâque manu pulſato nihil repugnat; cùm ejus generis inſtrumenta ſive pennâ ſive virgulâ ſive digitis æquè plecterentur.

h Joſeph. Antiquit. lib.8. cap. 2. pag. 262.
i 3. Reg.10. 12.
k 2. Par.9.2.

Nablum Templi Jeroſolymitani ex *electro*, metallo, ſi quod aliud, precioſiſſimo conflatum narrat Joſephus (*h*). Potuit id quidem ejus ætate; cæterùm à Salomone in uſum Templi fabricatum Nablum ex ligno *Almugim*, teſtimonio Regum (*i*), & Paralipomenon (*k*), docemur. Idem Joſephus Antiq. l.7. c.10. pag.243. duodecim fidibus inſtructum idem inſtrumentum digitis pulſari teſtatur. Pſalterium plurimis fidibus inſtructum Græci modulabantur; cujus generis inſtrumentum fidibus numeroſiſſimum, ut nobiliſſimum inventionis ſuæ monumentum ſtaret, Alexander Cythereus in Templo Epheſino dedicavit, teſte Juba apud Athenæum lib.4. cap.25. Meminit idem Athenæus ibid. alterius Pſalterii, cui nomen *Lyrophœnix*, ſive Epigonicum è nomine Inventoris, quod deinde inſtrumentum tranſmutatum fuit in *Pſalterium rectum*, apud Varronem *Orthopſallicum*, quòd facilè ex inferioribus ad ſuperiora aſcendendo, ut vetus Nebel, pulſaretur.

Noſtræ ætatis Pſalterium plectro pulſatur, nempè virgulâ quâdam ferreâ, ſeu recurvo quodam ligno. Inſtrumentum eſt planum, figuram exhibens trianguli ſive trapezii. Inſtruitur 13. ordinibus fidium è ferro ſive aoricalcho, ad uniſonum ſive ad octavam tenſis, & fulcro ad duo inſtrumenti latera commiſſis, ut proinde fides ad utrumque latus protendantur. Quare aliud planè eſt inſtrumentum à veteri Pſalterio, cujus fides è ſuperioribus ad inferiora tendebantur.

l Dan.3. 5. 7. 10.

Cythara vetus, cujus ſæpè in Scriptura mentio, apud Danielem *Kitros* (*l*), ita pluribus referentibus Patribus depingitur. Inſtrumentum erat triangulare, fidibus ex ſuperioribus ad inferiora tenſis, ventre cavo inferiùs reboantique inſtructum; in ſuperioribus manu ſive plectro, uti ſupra innuimus, tangebatur. Inſtrumentum decacordum Hebræorum, quod illi vernaculo ſermone *Aſur*, i. e. *decimus*, appellabant, idem fuiſſe credimus cum veteri cythara. Ejus imago plures fides exhibet, harpæ noſtrati, recentiori planè inſtrumento, non abſimiles. Pſeudo-Hieronymus in Pſs. ſex fidibus inſtructam cytharam perhibet; attribuit Author Epiſtolæ ad Dardanum, inter Opera ejuſdem Patris, & digitis pulſari inſtrumentum illud teſtatur. Profectò fidium numerus nunquam ſatis certus conſtitutus eſt, & digitis interdùm, quemadmodum & plectro quodam, ſæpè pulſabatur.

m Gen.4.21.
n 3. Reg. 10. 12. &c. & 1. Par.9.11.
o Iſai.23.16.
p Ezechiel.26. 13. Iſai. loc. citat.
q 1. Par.15. 21.

Kinnor redditur à Septuaginta *Kynir*, *Pſalterion*, & *Cythara*. Ejus uſus jam inde ante diluvium (*m*); eodemque coram Saule Davidem luſiſſe legimus 1. Reg.16. 16. 23. Ligneum erat inſtrumentum, quemadmodum & *Nebel* (*n*), de quo ſupra. *Kinnor* ſalicibus in ripa Jordanis ſuſpendiſſe ſeſe captivi Babyloniæ profitentur Pſal.136. 2. Eo fœminæ utebantur [*o*], & vulgatiſſimum erat apud Tyrios inſtrumentum (*p*); quemadmodum & peculiare octavæ claſſis Muſicorum in Tabernaculo ſub Davide (*q*). Triſtem & reboantem ſonum edidiſſe Iſaias ſignificare viſus eſt illis verbis 16. 11. *Venter meus quaſi Cythara* (Hebr. Kinnor) *ſonabit*. Et *Kinnyros* in Græco triſte aliquid & lamentabile ſonare Heſychius teſtatur. Horatius lib.3. Od.11.

Non loquax olim, neque grata: nunc &
Divitum menſis, & amica Templis.

Cynnaram Templi decacordum fuiſſe, & plectro pulſari Joſephus Antiq. lib.7. cap. 10. pag.243. eſt author. Alibi verò nempè lib.8. cap.2. narrat, ex *Electro* quamplurima ejus generis inſtrumenta Salomonem comparaſſe; quod Scripturæ teſtimonio repugnat, ubi legimus *Cynnaras* Salomonis ex ligno non metallo conſtitiſſe. Porrò duo eſſe planè diverſa inſtrumenta *Cynnaram*, & *Cytharam* ex eo intelligimus, quòd 1. Macchab. 4. 54. & 13. 51. ambo illa eodem in loco recenſeantur.

Sed operæ pretium eſt hîc adnotare cum Euphorione apud Athenæum lib.14. cap.4. vetera fidibus ditiſſima inſtrumenta confundi ſæpè, ſoloque nomine non rarò diſtingui. Cùm enim longâ jam obtinuerint ætate, accidit non rarò, ut variè immutata varias etiam denominationes obtinuerint; quamvis re quidem eadem ſemper, & parum diverſa manſerint. Ita ſi quando apud aliquos tribus fidibus inſtructa legimus, apud alios ſeptem, 10. 12. 24. ſi ab aliquibus pulſari digitis perhibeantur, ab aliis plectro; ſi quidam deſcribunt chordis è ſuperiori ad inferiora protenſis, alii verò per tranſverſum & in plano; non continuò tamen plura inter ſe diverſa inſtrumenta reputanda ſunt; quanquam alioqui, cum adeò inter ſe varient, diverſum etiam nomen obtinere debuerint. Accidit non rarò, ut ſæpè vel

uno

uno generali nomine plura inter ſe non diſſimilia ſignificentur ſicut & peculiari ſingula deſignentur. Conferat, ſi quis vult, vetera monumenta, & varias diſcet Lyrę vel Cytharæ Veterum picturas, varia etiam nomina deprehendet. Scimus profectò, Septuaginta Hebræorum *Kinnor* reddidiſſe *Cynyram, Cytharam, Pſalterion*, idemque inſtrumentum apud Græcos æquè appellatum conſtat *Kinnyram, Lyram, Forminagem, Cytharam, Chelym, Pectinum, Barbiton*; quibus nominibus Romani addiderunt *Teſtudinem*. Idem ipſum inſtrumentum Gallicè exprimere ſolemus: *Lien vetat*.

Inventæ Lyræ honor tribuitur Mercurio, ſive Apollini, ſive Orpheo. Vel fortè dicatam à Mercurio Lyram ſuam Apollini (r), ejus Numini conſecrari, eique deinde vindicari contigit. Primò tribus fidibus inſtructa, deinde ſeptem (s): interdum plectro, ſepè digito pulſabatur (t).

Sive chelyn digitis, & eburno verbere pulſat.

Vetus Lyra Mercurii inventum (u), è ſquamma teſtudinis conſtabat. Mercurius enim ſuper inventam fortè teſtam hujuſmodi ſubtilem aliquam pellem extendit; adjecit deinde duo porrecta ad utramque extremitatem brachia, ſuperiùs tranſverſo aliquo ligno inſtar furcæ conjuncta. Supra pellem jacebat arundo in duas partes ſciſſa, cui ſeptem fides è ſuperioribus ad inferiora protenſæ commendabantur. Hæc vetus *Chelys* ſive *Lyra* Mercurii, inter aſtra deinde in Cœlo collocata, à teſtudinis figura non abſimilis. Ex informi hoc rudique inſtrumento Lyram deſcendiſſe ferunt, quam expreſſam cernimus in manibus Apollinis, Herculis, Arionis &c. in marmoribus & nummis antiquis. Duplici fruſtulo inſtar duplicis SS in ſuperioribus & inferioribus junctis conſtat. Porrò ſuperiora non niſi lignum exhibent; inferioribus cavum refert ventrem reboantem. Quare ejus forma ſcarabæo non abſimilis ſtatueretur, cujus cornua referunt utraque inſtrumenti latera, manubrium, cui junctæ fides, ſuſtinentia; corpus ſcarabæi ipſe eſt cavus inſtrumenti venter. Nullus eſt ejus noſtrâ ętate uſus.

Pulſabatur ſive plectro ſive digitis fides vellicantibus. Apollini cytharâ ludenti plectrum tribuit Homerus (x). Hercules eo inſtrumento canendi artem ſub Lino præceptore diſcens, plectri ictu magiſtrum ſuum transfodiſſe fertur (y). In vetuſtis marmoribus idem Apollo Lyram vellicans, quemadmodum nos harpam, exhibetur interdum, ſæpè verò plectrum tenens. Lyra primùm tribus fidibus conſtabat (z), deinde quatuor, tandem ſeptem. Timotheus Lacedęmonem veniens, 600. circiter annis ante Chriſtum natum, tres adjecit, quod piaculare viro fuit; decreta eſt enim in illum multa ab Ephoris ſeu Magiſtratibus Spartanis, coactuſque tres illas ſubducere in plena populi concione; neque id ſatis, ſed ſuſpenſâ in loco publico lyrâ Timotheum Spartâ exulare publico decreto ſancitum eſt. Hæc decreti verba animadverſione digna (a). *Cum Timotheus Meleſius in Urbem noſtram veniens, contra veterem canendi muſices inſtrumentis conſuetudinem, receptamque Lyræ ſepticordis morem, majori fidium invecto numero novitate hac ſuâ juvenum aures corruperit, formam & naturam muſica immutaverit, ex ſimplici & gravi variam nimis & interciſam reddens; cum inſuper accuſetur de ſparſâ pernicioſâ quadam doctrinâ in Ludis Cereris Eleuſina, ac de exhibito indecorè coram adoleſcentulis Semelis, dum eniteretur, angore; viſum eſt Regi Ephoriſque, ut Timotheus abſcindere cæteras, ſeptem tantummodo relictis in Lyra fidibus damnetur, ut animadverſionis hujus exemplo diſcant Juvenes, ne pravum aliquem morem Lacedæmonem invehant, ac ſuus maneat Ludis honor.*

Paria ſtatuerunt in Terpandrum, & Phrynidem inſtrumentis Cantores; quare Lacędemones ſemel, iterum & tertiò ſervatam à ſe muſicam gloriabantur. Ea populi ſeveritas, & veteris conſuetudinis ſervandę ſtudium. Pindaro nonniſi ſepticorde inſtrumentum eſt, ſicut & Horatio lib. 3. Od. 11.

Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida nervis.

Octavam addidiſſe Simonides fertur, ſicut & Timotheus tenuem (b). Cæterùm non ignoratione quidem & ruditate Veteres illi plures addere fides inſtrumentis renuebant; delicato enim aurium ſenſu mentiſque guſtu præſtantes viri, norant id maximè ad harmoniam contuliſſe, ait Plutarchus de muſica; ſed muſicæ genus roboſtum & grave amabant, aptum in veritatem, & Religionem amorem & obſequium inſpirando.

Hæc maximè de muſica Græcorum dicta accipienda ſunt; quod enim ad Hebræos attinet, muſica illorum inſtrumenta ſub Davide & Salomone cæteriſque poſt ipſum Regibus perfectionem ſuam in dies obtinuiſſe, neque utilia in eam rem inventa apud alias gentes obtinentia neglecta ab illis fuiſſe conſtat.

In veteribus nummis ad ætatem Simonis Summi Sacerdotis ſpectantibus, cuſa ſpectabatur Lyra vetus, ejuſdem formæ ac inſtrumentum in Apollinis manu expreſſum. Sed certum fidium numerum in iis diſtinguere vix poſſumus. Ex Lyra veteri ſive *Kinnor*, accepto referenda ſunt fidicularia ferè omnia inſtrumenta nobis non incognita, ſive quæ digitis, ſive quæ plectro pulſantur, ſive quæ fidibus in tranſverſum tenſis, ſive quæ ea ſuperioribus ad inferiora extenſis conſtant, uti *Luth* (c), inſtrumenti genus, cavum habens ventrem, cui ſingulare manubrium jungitur, unde ex recurva extremitate fides demittuntur, claviculis in eo infixis intendendæ ad arbitrium & remittendæ. Fortunatianus Lyram tribuit Romanis, Barbaris harpam, poſtremum hoc inſtrumentum bar-

r Serv. Æneid. 4.
s Diodor. Sical. lib. 5. p. 50.
t Ovid. ad Piſones.
u Hymnus in honorem Mercurii inter opera Homeri.
x Homer. hymn. in Mercur.
y Ælian. lib. 3.
z Diodor. lib. 2.
a Extant Græcè in fin. l. 1. Boetii de Muſica, & apud Caſaubon. in Athen. l. 8. c. 11.
b Plin. lib. 7. cap. 56.
c Italicè *Liuto*.

Digitized by Google

barbarum eſſe inventum inſinuans.

Romanuſque lyrâ plaudat tibi, Barbarus harpâ

Inſtrumenta illa, quæ vocant *violon, vielle, labaſſe viole* (d), ex eadem origine derivantur. Variæ etiam Lyræ apud Turcas noſtrâ ætate noſcuntur (e), octo fidibus ut maximè inſtructæ; aliæ ſeptem; omnium minimæ tribus. Porrò trium fidium inſtrumenta ſimpliciſſima ſunt, cùm unico manubrio duobus cubitis oblongo conſtent; eorum figuram non malè compares cocleari, manubrio longiori, quadrato, ampliori. Porrò eo inſtrumento canentes ſive digito, ſive plumâ fides vellicant. Cavus inſtrumenti reſonans venter pelle piſcis, quem *Glanion* recentiores Græci appellant obducitur. Cythara Gallicè *Guitarre* (f), ſicut & *Luth* (g) ex Hiſpania à Mauris, ſive Arabibus originem referunt. Illa quatuor olim fidibus conſtabat, hodie ad decem creverunt: nominis etymon facilè è cytharæ derivatur.

Symphonia muſici inſtrumenti nomen eſt, quod nuſpiam in Textu Hebræo, ſed tantùm in Chaldæo Danielis cap.3. 15. legitur. Deſignare Lyram illam, quam *Vielle* (h), ferunt, quod ſanè inſtrumentum minimi noſtrâ ætate æſtimatur. S. Iſidorus Orig. l.3. c.31. interpretatur vocem illam tympanum quoddam, quod utroque latere pulſatum, ſonum edebat gravem, & acutum, gratam auribus harmoniam referens. Verùm cùm nomen *ſymphonia* apud Danielem è Græco derivetur, non aliunde ejus ſignificationem repetendam credimus. Eſt autem *Symphonia* apud Græcos plurium vocum, ſive inſtrumentorum concentus (i), vel ſaltem unum inſtrumentum plures reddens tonos, cujus generis ſunt omnia pluribus fidium ordinibus inſtructa, utì *la Vielle* (k), de qua ſupra.

Sambuca legitur apud Danielem, & ad inſtrumenta fidicularia referenda, quanquam alioqui S. Iſidorus Orig. l.3. nomen illud deducat ex *Sambuco*, quo ligni genere inſtrumentum fabricari arbitratur. Athenæus (l), Vitruvius l.6. c.1., & Feſtus fidiculare inſtrumentum deſcribunt, acutum ſonans, & quatuor fidibus armatum. A' fœminis potiſſimùm pulſabatur. Inventum illud S. Clemens Alexandrinus Troglodytis vindicat (m); Juba Phœnicibus [n]; Neanthus Cyzicenus Ibico cuidam Rhegienſi; alii Sambuco (o). Quantum ex Athenæo colligimus, idem eſſe creditur inſtrumentum cum *Magadi*, *Pecti*, & *Trigono*, quæ fidicularia ſunt inſtrumenta, figuræ non ſatis cognitæ, ſed facilè non abludentis à Pſalterio noſtræ ętatis, quanquam minori fidium numero. Eſt etiam *Sambuca* genus bellicæ machinę, in obſidionibus Urbium, & navalibus præliis adhibendæ: ſed hæc noſtri non ſunt inſtituti.

Minnim, ſive *Mnanaim* genus tibiæ ſunt aliquibus; re tamen potiùs inſtrumenta ſunt fidicularia, de quibus infra, cum de tibiis agemus, ſermo recurret.

d *Italis* Violone, Viola, Violoncello.
e *Bellon. Obſervat.* lib.3. cap.48.
f *Italis* Chitarra.
g Liuto.
h La Viola.
i *Ælian. Platonic. Comment. in Timæum.*
k La Viola.
l *Athen.* lib. 14. cap.3. p. 633. ex *Ephorione de Iſthmiis.*
m *Clemens Alex.* lib.1. *Strom.* pag. 307.
n *Juba* lib.4. *Hiſtor. Theatri apud Athen.* lib.4. cap. 23. pag.175.
o *Apud Athen. Ibid.*

PNEUMATICA INSTRUMENTA

Tubæ.

MOdò ad varia tubarum, & tibiarum genera ſermo vertendus. Id generis organa uno generali nomine Hebræi deſignant, appellantes *Scophar*. Eorum duo erant apud illos genera; hæc nuncupabantur *Chazozeroth*; illa *Cornua*; quòd ſcilicet materiam, & formam ex cornibus referrent. Moyſes ſermonem habens de ſono illo, inſtar tonitru, quo adventus Domini in Sinai ad ferendam Legem deſcendentis ſignum datum eſt (p), ſcribit, auditum clangorem *Schophar*, ſive buccinę ſenſim in majus creſcentem. Eodem nomine deſignat inſtrumentum, quo ſignum edebatur ineuntis anni remiſſionis ſeu Jubilæi, i. e. anni quinquageſimi. Porrò *Schophar* in publicis cæremoniis ludere Sacerdotibus tantùm reſervabatur. In caſtris ad Jericho ſeptem *Schophar* clangebant, iiſdemque inſonantibus mœnia Urbis corruerunt [q].

Vulgare fuiſſe in ea regione inſtrumenti genus ideò credimus, quòd Gedeon 300. Viris ſelectiſſimis ad inferendum Madianitis prælium aſſumptis ſuum ſingolis aſſignavit (r). *Schophar* ad cogendos milites, excitandos in hoſtes, & receptum indicandum, canere ad Imperatorem ſpectabat. Ita ceciniſſe leguntur Aod (s), Saul (t), Joab (u). Cum Salomon (x) & Jehu (y) Regnum inirent, Regis ſolio clangentibus *Schophar* primò aſſederunt. Nihil tandem eo frequentius in Scriptura ſive cum de præliis agitur, cœtibuſque publicis, ſive cum de Feſtis, ſive in Templo, ſive in fœdere. De ejus tamen forma & materia nihil.

Tubas illas, quas Moyſes in deſerto conflandas curavit, *Chazozeroth* appellat Scriptura Num.10. 1. 8.9. 10. Duò erant è ſolido argento, totidem ex ære. Earum uſus in cogendo ad concionem juſſu Domini populo, in bellis, diebus, quibus ſolemnis aliqua cæremonia præſtanda, utì diebus Neomeniæ, & cum publicum aliquod & ſolemne Sacrificium offerendum erat. Porrò frequentiſſimè eo organo uſos Hebræos, maximè in Templo, ex Scriptura conſtat. Sive rectę erant tubæ illæ, ſive recurvæ; nihil tamen de illis in Scriptura: & quæ apud alias gentes obtinebant tubæ, ab Authoribus deſcriptæ, neque ſatis hiſce, de quibus agimus, affines ſunt, neque ſatis inter ſe uniformes habentur. Crediderim ego, *Chazozeroth* oblongas fuiſſe rectaſque, quo à cornibus recurvis planè diſtinguerentur.

Sermo eſt apud Rabbinos de *Jobel*, nempè juxtà quod illi interpretantur, *cornu arietis*. Sed hanc eorum interpretationem refutavimus in Levit.25. 10. Annus *Jobel* ſignificat annum remiſſionis, quòd ſcilicet avitæ poſſeſſiones Dominis ſuis remitterentur, ſervi item manumitterentur.

p *Exod.*19.16. 19. & 20.18.
q *Joſue* 6.3. 4. 5.
r *Judic.*7. 18. 19.
s *Judic.*3.27.
t 1. *Reg.*13.3.
u 2. *Reg.*2.28. & 18. 16.
x 3. *Reg.* 1. 34. 39.
y 4. *Reg.*9 13.

Ti-

Varia Tibiarum Genera.

VAriæ apud Hebræos obtinuerunt tibiæ, quarum aliæ ſimplices, atque compoſitæ: illas appellant Chalil (z), veluti ſi dicerent perforatas vel ſaltatrices; radix enim *Chalil* æquè ſonat perforare, & ſaltare. Legitur etiam in Hebræo (a), *Machalath*, quod reddi ſolet *chorus*, & deſignaſſe creditur interdum tibiam utricularem, Gallicè *corne-muſe*. Nullus tamen in Scriptura textus, in quo ea vox recurrat, non commodè de choro puellarum Cantantium ſive ſaltantium uſurparetur. Notiſſimæ ſiquidem erant apud Hebræos & in cæremoniis etiam Religionis (b), ac facilè etiam in Templo ſaltationes iſtæ muliercularum. Levitas & Iſraelitas ſimul omnes invitat Pſalmiſta ad cantandas laudes Domini in Templo in *tympano*, & *choro*. Vide Pſal. 149. 3. & 150. 4.

z *Chalil Iſai.* 5. 12. *thoph Vechalil. Vide & Iſ.* 30. 29. *Jerem.* 48. 36.
a *Exod.* 15. 20. *& paſſim.*
b *Exod.* 32. 19. *Judic.* 21. 21. *Pſal.* 86. 7. & 149. 3. & 150. 4.

Maſrokithe apud Danielem 3. 5. aliud eſt tibiæ nomen, derivatum ex radice ſonante, ſibilare. Idem facilè eſt cum inſtrumento muſico Græcorum *Syrigmou* (c) ex *ſyrizein* ſibilare, ſive tibiâ ludere. Salmaſius in Solinum obſervat, antiquas illas tibias nonniſi uno vel duplici foramine inſtructas fuiſſe; unde duplici inſtrumento plerumque ludebant Veteres, alterum nempe dextro, aliud ſiniſtro oris lateri admoventes. Tibia dextera uno foramine inſtructa grave ſonabat, ſiniſtra duplici, magis acutum. Porrò diſparibus hiſce inſtrumentis canentes, *ludere tibiis imparibus* dicebantur; ſicut viciſſim *paribus*, qui ambas tibias vel unico foramine, vel duplici inſtructas ori admoverent. Porrò cùm utrique unicum eſſet foramen, ſonus ille *modus Doricus*, gravior planè & ſeverus, dicebatur; cùm duplex, *modus Phrygius*. Contraria quàm Salmaſio ſententia Voſſio ſedet; arbitratur enim, tibias illas, quæ junctim ori admovebantur tribus vel quatuor foraminibus inſtructas fuiſſe; ſed cùm longitudine quidem æquales, altera tamen alterâ craſſior eſſet, quæque minor graviorem ederet ſonum, quæ major tenuiorem, indè diverſorum nominum inducta varietas. Paradoxa quidem iſta videntur; ſed non ineptè demonſtranda ſuſcipit idem Voſſius in ſuo Libro de *Poematum cantu & viribus rythmi* pag. 108. &c. Porrò tibias dextrum oris latus tenentes tenuiores fuiſſe, idem Author ex Plinio l. 16. c. 36. & Theophraſto de Plantis l. 4. demonſtrat; ex quo ſibi inferendum arbitratur, Tibias dextras graviorem edidiſſe ſonum, quàm ſiniſtras.

c *Athen. lib.* 14. *cap.* 9. *pag.* 638.

Huggab reddi ſolet in Vulgata, *Organum*. Septuaginta variant; modò enim vertunt *Cytharu* (d), vel *Pſalmus*; modò *Organum*; quam poſteriorem lectionem Interpretes ferè omnes ſequuntur. Sed non ita reputandum, quaſi noſtræ ætatis organa deſignata ſint. Inſtrumentum enim erat pluribus fiſtulis ſimul glutine quodam hærentibus conſtans, quæ ſingulæ ordine ludentium ori applicatæ ſonum edebant, quemadmodum Vagi quidam per compita Urbium diſcurrentes noſtrâ ætate ludere inſtrumento ſolent. Porrò *Huggab* jam inde ante diluvium obtinuiſſe Moyſes Gen. 4. 21. teſtatur. Ejuſdem inſtrumenti bis meminit Job (e), & ſemel in ultimo Pſalmo recurrit. Nihil ultra in Scriptura. Vox illa ex radice derivatur ſonante, *Deperire*; unde etiam Græcum *agapan*, amare.

d *Gen.* 4. 21. *Vulg. Organum. Job* 21. 12. *Septuag. Pſalmus. Vulg. Organum Pſ.* 150. 4. *Sept. & Vulg. Organum.*
e *Job* 21. 12. & 31. 31.

Variant Prophani in aſſignando Organorum Authore; alii enim Deum Pana arbitrantur (f).

f *Virgil. Eclog.* 2.

Pan primus calamos cerâ conjungere plures
Inſtituit . . . .

Alii (*) Marſiam; Pindarus Minervam prætuliſſe viſus eſt (g). Sed hæc opinionum varietas ad ignorantiam veræ hiſtoriæ, & vetuſtatis hujus inſtrumenti referenda eſt, quod Græci ex Orientalibus retulerunt.

* *Vide Athen. lib.* 4. *pag.* 184.
g *Pindar. Pyth. Ode* 12. *de Pallade.*

Fiſtulæ Organi cerâ conjungebantur, longitudine quidem impares, pares verò craſſitudine. Labro per ſingulas diſcurrente ſonum edebant [h].

h *Lucret. lib.* 4.

Unco ſæpè labro calamos percurrit hiantes.

Solent Organa illa in manibus Satyrorum expreſſa in vetuſtis marmoribus ſpectari. Paſtores collo appenſa plerumque ferebant. Virgilius de Polyphemo Æneid. 3.

Solamenque mali de collo fiſtula pendet.

Plerumque ſeptem calamis conſtabat (i).

i *Virg. Eclog.* 2.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula . . .

In vetuſtis tamen marmoribus ad decem etiam junctæ ſpectantur; & Paſtor quidam apud Theocritum habere ſe dicit ſyringem novem foraminum (*). Ferunt (k), apud Turcas modò etiam obtinere Organa 24. & 25. fiſtulis compacta, quæ illi vernaculo ſermone *Muſcal*, Græci verò *Muſcagli* appellant. In fiſtulis olim nulla patebant foramina, ut tota ſoni varietas ex fiſtulis diſparibus proveniret; adjecta dein varia. Acutum ſtridere organorum calamos ex Horatio lib. 1. Od. 12. intelligimus.

* *Idil.* 8.
k *Pet. de Valla Epiſt. pag.* 62. *Italicè.*

Quem virum aut heroa, lyrâ vel acri
Tibiâ ſumes celebrare Clio?

Primo ex arundine conſtabant, in quam rem maximè celebrantur arundines Lacûs Orchomenii in Græcia (l); dein ſubſtituta metalla, quòd ſcilicet arundines ſonorum minùs tenaces, ſollicitum ſemper Muſicum exigerent. Tandem cùm tibia pluribus foraminibus inſtructa idem & minori negotio ac organa præſtare intelligeretur, fiſtularum varietas tibiæ ceſſit. E' tibiis verò hiſce originem ſuam debent organa, quæ maximum ſunt & præ omnibus harmonicum è muſicis inſtrumentis, cujus ferè omnis uſus Eccleſiæ reſervatus eſt.

l *Plin. l.* 16. *c.* 36.

Por-

Porrò Organorum vetuſtior eſt quàm ut vulgo credatur, origo. Ejus inventi honor tribui ſolet Cteſibio inclyto Alexandriç Mathematico ſub Ptolemæo Phyſcone 120. annis circiter ante Chriſtum natum. Tertullianus ad Archimedem, virum illum omnium ſermone celebrem, refert (*m*). Totam machinam exactè deſcribunt Hero, & Vitruvius (*n*); quamquam apud illos, ſicut & cæteros, ſermo ſit tantùm de organis Hydraulicis aliis planè à noſtris, quæ non aquâ ſed vento inflantur. Lucretius ita de organo agit (*o*), quaſi çtate ſuâ primùm obtinere cœpiſſet. In dies, inquit ille, artes perficiuntur,

m Tert. l. de Anima.

n Vitruv. lib. 10. cap. 13.

o Lib. 5.

Modò organici melicos peperere ſonore

Sed falli virum ex ſupra deductis ſat conſtat. *Diei partem reliquam Nero per Organa hydraulica novi ignotique operis circumduxit*, ait Suetonius in Nerone. Ejuſdem inſtrumenti non meminit tantùm, ſed etiam prolixam ejus deſcriptionem adornat Porphyrius in Panegyri Conſtantini; ſed non niſi de organis hydraulicis ſermonem eſſe apud illum conſtat.

Sub quibus unda latens properantibus incita ventis,
Quos viſibus crebris juvenum labor haud ſibi diſcors
Hinc, atque hinc animaque agitant.

Julianus Imperator epigramma in laudem organi ſcripſit. Eandem machinam deſcribit Claudianus veluti artificio & ſono ingenti.

Vel qui magna levi detrudens murmura tactu
Innumeras voces ſegetis modulatur ahenæ;
Intonat erranti digito, penituſque trabali
Vecte laborantes, in carmina concitat undas.

Sponius vidiſſe ſe Conſtantinopoli (*p*) anaglypticum quoddam opus aſſerit, exhibens hydraulicum quoddam velut organum ſupra columnam, cui figura quædam Imperatoris Theodoſii impoſita ſpectabatur.

p Spon Iter Conſtantinop. pag. 234.

Organa hæc hydraulica, quorum fiſtulç vento à lapſu & pondere aquæ producto inflabantur, tandiu obtinuerunt, quandiù Romanorum Imperium in Italia manſit. Pereuntibus enim tunc optimis quibuſque artibus, Barbaris univerſum latè Imperium totamque Europam vaſtantibus ſimul & inundantibus, nihil de priſtina gloria relictum eſt (*q*). Illis reſtituendis laboratum eſt aliquando, ſed fruſtrà; quare organa follibus inflanda, qualia hodie in noſtris Eccleſiis, retinere neceſſitas juſſit. Nulla, præter hçc, norat S. Auguſtinus in Pſ. 56. & 150. *Non ſolùm illud organum dicitur, quod grande eſt & inflatur follibus &c.* Caſſiodorus in Pſ. 150. organum inſtar turris magnam fiſtularum varietatem, & copiam referentem deſcribit; *quibus*, ait, *flata follium vox copioſiſſima deſtinatur &c.* S. Hieronymus (*r*), meminit cujuſdam organi duodecim follium, ligulam habentium è duplicato Elephantum corio. Huic machinæ 15. erant fiſtulæ æreæ ingentemque latè ſonum ad mille paſſus edebat.

q Vide Voſſ. de Poematum cantu & Rythmi viribus pag. 105.

r Hieron. ſeu alius epiſt. ad Dardan. tom. 9. p. 156.

Fama eſt, delata primùm organa in Gallias anno 757 (*s*), & oblata eodem anno Pipino tunc temporis Compendii verſanti. A. 826. juſſu Ludovici Pii Imperatoris fabricatum eſt organum hydraulicum Aquiſgrani. Sed hæc alia planè ſunt inſtrumenta ab *Huggab* Scripturæ.

s Annal. Francorum.

Porrò vox iſta à Chaldço redditur *abuba*, quod confunditur cum *ambubaja* apud Horatium (*t*), & Suetonium (*u*). Erant autem *ambubajæ* tibiarum quoddam ſive Organorum genus è Syria deductum; unde etiam nomen in Viros ejus ludendi inſtrumenti peritos derivabatur (*x*).

t Horat. lib. 1. Satyr. 2. Ambubajarum collegia.

u Sueton. in Nerone cap. 27. Inter Scortorum totius urbis, Ambubajarumque miniſteria.

x Vide ſi lubet Interpp. Horat. & Caſaub. in Sueton.

Minnim & *Mnanaim* duo ſunt varia inſtrumenta incertæ ſignificationis, ab aliis inter fidicularia, ab aliis inter pneumatica relata. Primum occurrit in Pſ. 150. 4. alterum 2. Reg. 6. 5. Septuaginta, & Vulgata cum Interpretum pleriſque reddunt *Minnim* fides, idemque ſignificare ſentiunt Chaldæum *bardchlin*. Verſio Tigurina & Junius reddunt, *organa*. Malunt alii deſignari eâ voce quodcumque fidiculare, alii verò ſtatuunt quodcumque tandem pneumaticum inſtrumentum. *Mnanaim* redditur à S. Hieronymo *ſiſtra*, à Septuaginta *cymbala*.

Crediderim ego, ambo hæc nomina idem ſignificare, confundenda verò cum *Magadi* Græcorum, vel ſi mavis Syrorum, ex quibus in Græcia innotuerunt (*y*). Congruunt enim inter ſe iſta duo nomina; & ſi *hain* veluti g pronuncietur, quod ſæpè Hebræi conſueverunt, dicunt enim *Gaza* & *Segor*, pro *Haza* & *Sehor*, pro *Mnanaim* erit *Mnganim*. Ex *Mnganim* facilè reddetur *Magadis* vel *mingadis*. Eſt autem *Magadis* inſtrumentum totâ antiquitate celebratiſſimum, cujus duo fuiſſe genera videntur, alterum nempe tibiam referens, alterum inſtrumentum aliquod fidiculare.

y Strab. lib. 10. pag. 324.

Primum, juxta Athenæum, acutum & gravem ſonum reddebat [*z*], alteri Anacreon 20. fides tribuiſſe viſus eſt (*a*). Ex Magadi expreſſam refert Euphorianus ſerò tandem ſambucam, quæ tamen jam inde ab ætate Nabuchodonoſoris in Chaldæa obtinebat. Magadim, & pectinem idem eſſe contendit Menæchmus; & utrumque inſtrumentum plectro pulſari tradit Ariſtoxenes. In eo tantùm ambo illa variare obſervat Phillis Delius, quòd pectine jambica tantùm carmina cantarentur; Magadis verò omnibus tonis, & ſymphoniis quadraret. Inſtrumentum illud, cui fides Timotheus adiecit. Magadim fuiſſe Artemon arbitratur. Quinque fidibus inſtructum perhibet Teleſtus, tangique digitis ab una ad alteram extremitatem decurrentibus, teſtatur. Utroque latere pulſari, adeoque & fides habere è ſuperioribus ad inferiora protenſas, Diogenes Tragicus inſinuat, quod etiam ex Apollodoro confirmatur, afferente inſtrumentum illud à veteri Pſalterio non abluiſſe. Hæc omnia apud Athenæum l. 14. c. 9. p. 63. leges. Undè ſententia illorum facilè conciliatur, qui vocem *Minnim* reddunt fides; & eorum pariter, qui *Mnanaim* cum Magadi confundunt; utrumque enim fidiculare eſt in-

z Athen. lib. 4. cap. 25. p. 582. ex Alexandride. Oplomach. Vide & lib. 14. cap. 3. p. 634. ex Thio. Omphale.

a Idem ibid ex Anacreonte.

inſtrumentum. Quanquam tanta iſta non ſunt, ut certum aliquod judicium ferendum ſuadeant de forma hujus muſici inſtrumenti.

Tympanorum, Cymbalorum, & Siſtrorum &c. varia genera.

TYmpana æquè omnia uno generali nomine apud Hebræos *Taph* appellantur; undè Græcum, & Latinum *Tympanum*. Vetuſtiſſimum eſſe inſtrumentum verba Labani ad Jacob Gen.31. 27. demonſtrant: *Cur ignorante me fugere voluiſti, nec indicare mihi, ut proſequerer te cum gaudio & canticis, & tympanis, & citharâ &c.?* Filia Jephte reduci è victoria patri occurrit cum tympanis aliiſque muſicis inſtrumentis (*b*). Maria ſoror Moyſis transfretationem Erythræi cantilenis, tympani pulſatione, & choreis unà cum aliis gentilibus puellis celebravit (*). Ejuſdem inſtrumenti meminit etiam Job (*c*); nec deeſt in omnibus ſolemnibus Religionis cæremoniis; non rarò à puellis, & fœminis pulſatur: nulla ejus in preliis mentio. Undè facilis conjectura, aliud fuiſſe à tympano noſtræ ætatis, ut potiùs lætis quibuſque feſtis, choreis, & religionis cæremoniis congrueret. Hæc omnia ſatis quadrant tympano veteri, æquè & cymbalis noſtræ ætatis, quæ nimirum in cribri modum ſubjectam habent faſciæ cuidam ligneæ pellem. Ita pariter deſcribunt tympanum S. Iſidorus (*d*), & Papias, ejuſdemque generis tympanum Cybele mater Deorum tenens inducitur.

b *Judic.*11. 34.

* *Exod.* 15. 20.

c *Job* 17.6. & 21.12.

d *Iſidor. Orig. lib.*2. *cap.*21. *Timpanum, eſt pellis vel corium ligno ex una parte extenſum, eſt enim pars media in ſimilitudinem cribri.*

Tympana habet Cybele; ſunt & mihi tympana cribri.

Sed vetus *tympanum*, cujus in bellis publiciſque ſolemniis, maximè Bacchi uſus erat, ad noſtra tympana magis referebatur, niſi quòd formæ eſſet minoris. Non abs re ſuſpicor, *tuph* ſivè *tympanum* vetus Hebræorum ad parva illa tympana acceſſiſſe, modò etiam apud Turcas & Arabes in bellis, & publicis ſolemniis obtinentia. Fœminæ apud Phrygas Feſtum Matrum Deorum agebant, tympana & manu & virgulis æreis pulſantes; ita enim moris erat ludere inſtrumento. Catullus de Nuptiis Pelei & Tethidis.

Plangebant alii proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

Eadem inſinuat Lucretius, ſimul deſignans undique, & per circuitum tympana pulſari.

Tympana tenta ſonant palmis, & cymbala circum
Concava &c.

S. Clemens Alexandrinus (*e*) author eſt, Ægyptios tympano uſos fuiſſe in bello; Arabes verò cymbalo; cujus figura ad noſtra accedebat, quanquam minus eſſet mole, uti ſupra inſinuavimus. Uniones illæ, *quibus una tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, averſis planities, ob id tympania appellantur*, ait Plinius lib.9. cap.35.

e *Clemens Alexand. Stro. lib.*2. *pag.*264.

Tympana, quorum nunc in bellis uſus, recentiſſima quidem in Europa, vetuſtiſſima in Oriente ferebantur. Salmoneus, de quo in fabulis (*f*), tonitru Jovis exprimere artificio aliquo molitus, poſt currum ſuum tympana trahebat, quorum ſupra cavum ventrem extenſa pellis porrigebatur. Plutarchus tympana Perſarum in Vita Craſſi depingit, quos populos neque cornibus, neque tubis claſſicum ceciniſſe teſtis eſt Arrianus (*g*), tradens ejus loco uſos lancibus quibuſdam amplioribus caviſque, extenſâ ſupra pelle æneiſque clavibus defixâ contectis. Percuſſæ undique lances illæ ſurdum quemdam horribilemque ſonum inſtar tonitru reddebant. Ampliora illa tympana in Hiſpanias Arabes attulerunt. Cùm Ladiſlaus Rex Poloniæ Legationem quandam in Galliam miſiſſet A.1457. ejus Legatos ſubſtitiſſe Nancii refert Author Chronici Lorenenſis, ibique admiratos ampliora illa tympana quæ impoſita equis veherentur. *On n'avoit au mi onques vû des tambourains comme des gros chauderons, qui ils faiſoient porter ſur des chevaux* (*h*).

f *Appollodor lib.*1. *Biblioth.*

g *De bello Civili Rom.*

h Nullibi gentium ſpectarant tympana ad ingentis aheni modum quibus facinis equi onerarentur.

Zalzelim à Septuaginta, & Vulgata redduntur *cymbala*; & quæcumque tandem illa eſſent inſtrumenta, validum planè ſonum longiùs auditum edidiſſe, ſatis in Scriptura inſinuatur (*i*). Erant in Ægypto quædam alis quibuſdam inſtructa (*k*). Nomen illud ex radice derivatur ſonante acutum aliquem ſonum, quo aures tinnitu pulſentur [*l*]. Hæc de *Zalzelim* Scriptura. Recentiores Interpretes plerique reddunt *Siſtrum*, quam controverſiam nos in medio relinquentes, an ſcilicet vox illa *cymbala* potiùs vel *ſiſtrum* ſignificet, utrumque inſtrumentorum deſcribemus.

i *Pſal.* 40.5.

k *Iſai* 18.1.

l 2. *Reg.*3.2. *Vide* & 4. *Reg.*11.12. & *Jerem.*29.3.

Cymbalum vetus æneum eſt inſtrumentum inſtar pileoli acutiſſimè ſtridens. Porrò duo cymbala, alterum dexterâ, alterum ſiniſtrâ manu apprehenſa contra ſe agebantur: *Cymbala dant ſtrictu ſonitum*, ait Auſonius Ep.25. Quò verò commodè apprehenderentur, faciebat ſive annulus pollici, vel anſula ſummæ manui inſerendæ, vel prominens aliquid in vertice inſtrumenti inſtar cuſpidis. Celebris eorum uſus potiſſimùm in ſolemniis Bacchi, & Cybeles, quemadmodum in Tabulis pompas illas exhibentibus adhuc ſpectatur, & Horatius lib.1. Od.16.

. . . . . . Non acuta
Sic geminant Corybantes æra.

Ita pariter noſtram hanc ſententiam S. Iſidorus Orig. l.2. c.21. confirmat. *Cymbala acetabula quædam ſunt, quæ percuſſa invicem ſe tangant, & ſonum faciunt.* Obtinent hodie pariter apud Armenos in eorum Liturgiis; cymbala enim cantantes affricant & ſimul invicem agunt (*m*). Siſtrum familiare Ægyptiis inſtrumentum figurâ ovali, ſive arcuatum inſtar hemicycli habens verticem, utroque latere longius deſcendens ad modum baltbei; tranſverſum autem ſecant æreæ quædam virgulæ ita lateralibus inſtrumenti parietibus utrâque extremitate inſertæ, ut ſimul virgulis quibuſdam metalli agitatæ gyrarent & gyrando ſonum acutum ederent ſtridentemque.

m *Roger. Terr. Sanct. lib.*2. *cap.*7. *pag.* 393. & 418. & *D. Bernard. de Montfaucon not. in tract. Therapeut. Galicè.*

Iſta

Digitized by Google

Iſiatos agitant Mareotica ſiſtra tumultus.

Idem inſtrumeotum deſignaſſe creditur Iſaias voce illa *zalzel*, *alatum*. Siſtrum aureum in pompa Cybeles delatum ita deſcribit Apulejus (*u*): *Dexterâ quidem gerebat aureum crepitaculum, cujus per anguſtam laminam in modum baltbei recurvatam, trajecta media pauca virgula, criſpante brachio trigeminos jactus, reddebant acutum ſonum.* Plura ejus generis inſtrumenta inter cymmelia Eruditorum ſervantur. Siſtri inventi honor Iſidi tribuitur, cujus Sacerdotes in ſacris Numinis cæremoniis ſiſtra detuliſſe legimus apod Ovid. de Ponto.

u Metam.l.11.

Jactantem Phariâ tinnula ſiſtra manu.

Schaliſchim aliud eſt muſicum inſtrumentum, quod Septuaginta reddunt *cymbala*, S. Hieronymus *ſiſtra*. Semel tantùm occurrit in Sacra Scriptura, occaſione triumphi Davidici pro relata è Gigante Goliath victoria (*o*). Fœminæ venientibus Sauli, & Davidi occurreruot cum tympanis & *ſchaliſchim*. Porrò vox illa derivatur è radice, quæ tres ſonat. Sunt verò qui de fidiculari inſtrumento nomen illud interpretentur; alii triagonale quoddam inſtrumentum malunt; alii ſiſtrum. Qui noſtrâ ætate eo lyræ genere, quod Galli *Vielle* (*p*), ludunt, ſolebant ad harmoniam jungere triagonale quoddam è filo calybis inſtrumentum, cui inſerti quinque annuli virgulâ quadam ferreâ agitantur. Simul enim & annuli & inſtrumentum, quod annulum habens in vertice, dextrâ manu ſuſtentatum in aere pendet liberum, agitati ſonum edunt. Ejuſdem inſtrumenti figuram quamdam non triagonalem, ſed in vertice ovalem, exhibet Pignorius de Servis pag 88. cui plures annuli virgulâ metalli jactandi inſerti ſunt. Num eò ſpectant *ſchaliſchim* Scripturæ?

o 1. Reg. 18.6.

p Itali Viola.

De *Trigono* Muſicu quodam inſtrumento ſermo eſt apud Veteres, quod è Syris Juba derivat (*q*); alii epithetum illi addunt Phrygii, vel Perſici (*r*). Novem fidibus inſtructum, plectro à puellis ut plurimùm pulſabatur (*s*). Diogenes Tragicus apud Athenæum author eſt, Bactrianas & Phrygias puellas Dianę Numen in atris nemoribus venerari conſueviſſe, pectine & trigono Perſarum inter ſacra ludentes. Joſeppos [*t*] Græcus Author tradit, Sacerdotes Ægyptios eodem inſtrumento oti in convivtis & feſtis. Trigonum verò Plato è Republica ſua exulare juſſerat (*u*). Mihi tamen ea ſtat ſententia, quæ Hebræum *ſchaliſchim* de ſiſtro, ſeu de veteri illo inſtrumento triagonali, de quo in ſuperioribus, interpretatur; melius enim cum illo quadrant omnia, quæ in Scripturis do *ſchaliſchim* leguntur.

q Apud Athen. lib.4. c.23. p. 175.

r Vide eundem lib.14. cap.19. pag. 636.

s Athen. Ibid.

t Joſeppos apud Thom. Galle not. ad Jamblic.

u Plato de Republica lib.3.

Supereſt ut de *Mezilothaim* aliquid afferamus, cujus inſtrumenti frequens eſt in Sacra Scriptura mentio; & ſonum acceſſiſſe credimus ad *Zalzelim* ſive cymbala, ſupra à nobis deſcripta; utrumque enim nomen ex eadem radice derivatur. Porrò ſonum edebat acutum & ſtridentem adeò, ut longiſſimè pervaderet (*x*). Æreum erat: uſus ejus in Templo publiciſque ſolemniis. Reddi ſolet plerumque nomen illud, *Cymbala*; ut proinde quęcumque de cymbalis diximus, huc etiam referenda ſint. Narrat Joſephus Antiq. lib.7. cap.10. plura à Davide ex ęre cymbala ampliſſima & latiſſima conflata.

x Par.15. 19.

Alii verò eandem vocem, reddunt, *Tintinnabula*, quâ voce cave ut tintinnabula noſtri moris deſignata credas; recentiora ſunt enim; ſed potiùs lances ſunt quædam, quæ percuſſæ tinnitu ſuo aerem longè latèque commovent. Narrant Muſicum quemdam olim in Inſula Iſſo coram frequenti populo cantaſſe, cùm ſubitò dato ſigno vendendorum piſcium tintinnabuli pulſu, faceſſere confeſtim omnes, Cantore ſolitario relicto, perſeverante uno tantùm ſurdaſtro, qui melos ægris licèt auribus captabat. Rei indignitate permotus Cantor, plura in populum jactare, auditorem verò, qui unus, cæteris ad piſces dilapſis, manſerat, pluribus gratiis cumulare. Interrogavit ille, num vendendi piſcis ſignum tintionabulo datum eſſet. Affirmante Muſico, ille ſtatim terga vertens ad piſces convolavit. Hanc ſivè fabellam malueris vel hiſtoriam, apud Strabonem (*z*) legas; quod tamen ab eodem Anthore tanquam veterus aliqua hiſtoria relatum, inſtrumenti hujus vetuſtatem probat. Narrat alibi idem Strabo lib.16. tintinnabulum jumentorum collo ſuſpendere, in muribus apud Troglodytas poſitum fuiſſe, cujus ſono carnivoræ belluæ, ne quid nocerent, arcerentur. Solebat alicubi tintinnabulum vigilanti ſuper excubias tradi, quo ſcilicet experrectas illas haberet (*a*). Porrò de tintinnabulis ſermo eſt apud Dionem, Polybium, Plutarchum, & Joſephum.

z Strab. lib. 14.253.

a Vide, Gluber, Henric. Steph. Theſaur. in Codonophoros, & Ariſtoph. in Avibus.

Ut quid verò aliena pro vetuſtate tintinnabulorum quærantur, cùm apud Moyſem ſuppetant, cujus juſſu extremus tunicę Summi Sacerdotis Judæorum limbus tintinnabulis ornabatur (*b*)? Addebantur pariter & phaleris equorum, qui belli uſibus parabantur, ut ſcilicet fragori aſſueſcerent (*c*). Zacharias morem hunc deſignare viſus eſt (*d*), futurum prœnuncians, ut clamari contingat ſuper *Mezileth* equi, clamari, inquam, hæc verba: *Sanctum Domino*; i. e. aurum omne argentumque, quo phaleræ equorum ornantur, eorumque *mezileth* ſivè *mezilothaim* præ cæteris Deo conſecrabuntur. Equus qui tintinnabulum non audiſſet, dicebatur apud Græços equus belli uſibus ineptus, quippe qui tintinnabulo aures non attemperaverat, quo ſcilicet equi ad ſuſtinendos belli tumultus fragoreſque formabantur (*e*). Probatur itaque mihi ea vocis *mezilothaim* interpretatio, quæ de tintinnabulo magnos cœtus populi indicente dictam uſurpat. De forma ejus inſtrumenti nihil in Scriptura.

b Exod.28.

c Vide Scholiaſt. Ariſtoph. in Ranis & Henric. Stephan. Theſaur. in Codonophalarotolos & in Codonizo.

d Zach.14. 20.

e Etymolog.

Hæc ſuppetebant, quæ de hoc argumento ſcriberemus, pauca ſane; ſed argumentum tractamus, in quo ſolas attuliſſe non inveroſimiles conjecturas ſatis reputandum eſt. Peritioribus interim, quæ libavimus tantùm, reliquimus perficienda.

DISSERTATIO

IN QUINDECIM PSALMOS GRADUALES.

TAnta eſt de Pſalmis Gradualibus ſententiarum inter varios Scriptores varietas, ut operæ pretium nos facturos arbitremur, ſi fuſiùs hac Diſſertatione noſtrâ idem argumentum dignum ſanè Diſſertatione, tum merito ſuo, cùm arduitate, tractaremus. Illud ergo agendum eſt nobis, ut certius, ſi fieri poteſt, Author, finis, occaſio, tempuſque ſcribendi, quibus incognitis vix Pſalmos illos intellectu aſſequeremur, determinetur.

Titulus ipſe in hæc verba conceptus, *Canticum graduum*, plura obſervanda proponit. Theodotion vertit, *Cantica aſcenſuum;* nec abludunt Aquila, & Symmachus, reddentes, *Cantica pro aſcenſibus*. Chaldæus habet: *Canticum in gradibus abyſſi*. Obſcura planè inſcriptio, quæ Hebræorum traditione in Thalmud relatâ explicatur (*a*). Narrant igitur Hebræi, quo tempore ſecundi Templi fundamenta, ſolutâ jam captivitate, jaciebantur, oberrimam aquarum venam è terra pullulaſſe, ut ad altitudinem 1500. cubitorum aſſurgentes jam aquæ, totius mundi demerſionem minitarentur, niſi Achitophel (vir ille celebris, qui laqueo ſibi fauces præcidit ſub Davide nempe 400. annis ante ſolutam captivitatem) promptè accurrens, opportunè ineffabile Dei nomen ſtans ſuper 15. gradus Templi deſcripſiſſet. Is velut agger aquis creſcentibus appoſitus eſt. Totam hanc fabellam conſtruunt Hebræi ſuper illa verba Pſalmi 129. *De profundis clamavi ad te, Domine*. Validum ſanè fundamentum genti, quæ in procuſas à patribus ſuis fabellas cæcorum more feruntur. Junius, & Tremellius reddunt Hebræum illud, *Cantica excellentiarum;* quod De Muis, aliiſque nonnullis peritis Interpretibus non diſplicet. Vulgo tamen receptior eſt lectio, *Canticum graduum*.

a Talmud. Tract. Succab. c. 5. Sect. 4. Kimchi, alii Pſeudo-Evang. de Virginis Nativitate n. 6. inſinuat, 15. Pſalmos in 15. gradibus cantari. Receptum id eſt Hebræorum traditione.

Sed qui gradus iſti, unde quindecim Pſalmis titulus? Non alio quærendos illos Interpretes reputarunt, quàm in Templo Jeroſolymitano; & cùm quindecim Pſalmi eâ inſcriptione donentur, totidem etiam gradus in Templo inveſtigandos ſuſceperunt. Minùs opportunè Ezechiel nonniſi ſeptem ſtatuit, pro ſingulis quatuor januis, atrii populi (*b*), & octo pro atrio Sacerdotum (*c*), totidemque tandem ex atrio Sacerdotum ad Templi veſtibulum, eodem Ezechiele authore, aſcendebatur (*). Cùm igitur nihil ſuppetat opportunum in Scriptura, ad Joſephum confugiunt, cujus teſtimonio conſtat, ex atrio mulierum per quindecim gradus ad magnum atrium aſcendi; iſti autem gradus, ait, humiliores erant aliis quinque, quibus ad alias portas aſcendebatur; addit demum, in Sanctuarium per 13. gradus aſcendi (*d*). Itaque ſuper quindecim hoſce gradus è clauſtro mulierum ad magnum atrium deducentes, inquiunt hujus ſententiæ patroni [*e*], quindecim iſti Pſalmi cantabantur. Affirmandum tamen mihi ſumo, nullius cenſuram timens, nunquam Levitas eo loci cantaſſe. An quindecim iſti gradus ejuſdem eſſent ætatis ac Authores Pſalmorum; an pariter Levitæ eò loci unquam ſtare ad cantandum conſueverint, nemo ſanè demonſtraverit. Conſuetus cantandi locus conſtitutus erat in atrio Sacerdotum, & quandoque pariter, uti facilè credimus, in ſuperiori atrii Iſrael parte, è regione portę ad atrium Sacerdotum deducentis.

b Ezechiel 40. 22. 26.
c Ezechiel 40. 31. 37.
* Ezechiel. 40. 49.
d Joſeph. l. 15. c. 14. in Græc. pag. 727.
e Raſi, Kimchi, alii.

Alii decantatos Pſalmos illos credunt (*f*) ſuper quindecim gradus ad veſtibulum Sancti. Verùm gradus in Sanctum deducentes Ezechiel ſuâ ætate 8. Joſephus 12. enumerat; ex quo ſententiæ illius fundamentum omne corruit. At enim in Templo Salomonis quindecim erant gradus. Eſto, fuerint; ſed primò quindecim iſti Pſalmi Salomonis ætate poſteriores ſunt. 2. Quindecim gradibus ex atrio Sacerdotum ad veſtibulum Sancti aditum patuiſſe in Templo Salomonis, quo indicio demonſtratur? Res eſt igitur incerta, adeoque propoſito noſtro minùs ſervit; principio enim incerto poſito, nihil certi deduci poteſt.

f Hilar. Heracleot. Pineda. Menoch. Grot. &c.

Sunt qui gradus illos non in Templo quidem, ſed per totam Urbem diſcurrentes, tandem in vertice montis Sancti repererint. Recentior quidam Author (*g*) cenſuit, Pſalmos illos decantandos fuiſſe à Levitis excubias in Domo Dei agentibus, ſuper aſcenſum ex Urbe ad Templum. Per ſingulas noctis horas Levita excubias agens Pſalmum cantabat, quo fratres ſuos ad vigilandum laudandumque Dominum hortaretur. Porrò hujus adhortationis formula legitur in Pſal. 133. qui unus eſt ex Gradualibus. Sed, ut cætera admittamus de Levitis excubias in Templo agentibus,

g Vide Epiſtolam Anonymi in lib. Memoires pour ſervir a l' hiſtoire de la Republique des Lettres, mois de Novembre 1705. pag. 515.

quod

h *Vide* 1. *Par.* 23. 30. 31. 32. *Malac.* 2. 1. 2.

quod in Scriptora pariter inſinuatur (*h*); affirmandum non abs re ſuſciperemus, Caotica illa nibil præſeferre congruens aſcenſui illi ex Urbe ad Templum; ſicut etiam nullo argumento probari, Levitas per varias noctis horas varia carmina decaotaſſe; ac tandem in eum uſum quindecim iſtos Pſalmos deſtinatos.

Nec moror eorum ſententiam, qui ſpectatos credunt in inſcriptionibus iſtis gradus Templi Salomonici, ſive Horologii Achaz; temerè bæc omnia effutiuntur, & quò magis Pſalmi illi diſcutiuntur, eò minùs biſce conjecturis credimus.

* 2. *Eſdr.* 9. 4. *Vide Lyran. Moller. Hamm.*

Quicumque in ea fuerunt ſententia, Pſalmos illos ideo potiſſimùm aſcenſuum ſive elevationis inſcriptos, quòd à Levitis in promioenti aliquo ſuggeſtu in Templo poſito cantarentor; egregiè illi quidem demonſtrant; poſt ſolutam captivitatem in ſuperiori atrii Iſrael parte ſuggeſtum quoddam fuiſſe, unde à Levitis Textus Legis legebatur pariter & explicabatur (*); quemadmodum noſtrâ etiam ætate Sacri Oratores è ſuggeſtu verbum Dei annunciant, & Diaconus Evangelium legit. Sed illis demonſtrandum pariter ſupereſt, eo loci decantari Pſalmos conſueviſſe, & potiſſimùm quindecim, de quibus impręſentiarum; quod nunquam evincent.

i *Expoſitione* 2. *in Pſal.* 119. *pag.* 514. *nov. E.*

Hieronymaſter (*i*) tradit, in Templo Jeroſolymitano plures fuiſſe diguitatum gradus, quibus ſingulis diſtinctus in Templo locus conſtitueretur. Supremus, qui & decimus quintus, ſummo Sacerdoti deſtinatus; ſecundum tenebant inter Sacerdotes Viri ampliſſimi, alterum à Summo Pontifice dignitatis gradum obtinentes. Tertius erat Sacerdotibus; quartus Levitis, inter quos variæ claſſes cętera implebant loca à quarto uſque ad poſtremum. Totum hoc ſyſtema merum eſt commentum; fac autem verum fuiſſe; quid hęc ad quindecim Pſalmos? mentem ſuam in ea re confusè adeò & parum exactè explicat Author ille, ut inexplorata oee ſatia ſibi credita loqui videatur.

k *Saadiae.*

l *Vide Hamm. Vat. Gatak. du Pin, Ainſvort.*

Rabbioorum nonnulli (*k*), quos Commentatores plurimi ſequuntur (*l*), vertendum credunt, *Pſalmus elevationis*, qua ſcilcet inſcriptione deſignetur, Pſalmos illos elaiiſſimâ voce cantandos; ſive quòd Cantores ſenſim vocem ſuam ad ſingula Cantica intendereot; ut decimoſqointus Pſalmus totidem muſicis notis altiùs quàm primus cantaretur. Malunt alii (*m*),

m *Vide Rabb. Kimchi, Levi, Aben eſra, Le Blanc, Ferrand. hic.*

vocem *Mahaloth*, quæ in Originali Hebręo legitur, deſignare, ſive muſicum inſtrumentum Judęis peculiare, ſive vulgarem quandam, ad cuius normam Pſalmi cantus dirigeretur, cantileoam, vel muſicam quamdam eius decantandi Pſalmi ratiooem: vana omnia & frivola.

Nec minùs committuntur inter ſe Scriptores in aſſignanda eorum Carminum ſcribendorum occaſione. Perſuaſum habent nonnulli, decantatos eos Pſalmos tribus majoribus aom Solemnitatibus, Paſchatis, Pentecoſtes, & Tabernaculorum; cùm ſcilicèt populus aſcenderet ſeu veniret ex univerſa undique regione Jeroſolymam; vel ſaltem cùm inde ad propria remearet; ex quo, inquiunt, inditum Pſalmis illis nomen *Cantica graduum*. Statuuot alii, Davidem carmina illa dictaſſe, cùm adverſarium haberet Saulem (*n*), ſive cùm arma in ſe Abſalomi experiretur; vel cùm Arcam ad Tabernaculum in Urbe Jeruſalem conſtitutum traduceret; vel tandem in variis rerum vitæ ſuæ eventibus: neque enim ſatis convenit, omnes iſtos Pſalmos ad idem tempus idemque argumentum ſpectare. Credunt alii (*o*), celebrata illis prodigia in egreſſu ab Ægypto, & captivitatem, in ea regione ab Iſraelitis toleratam, in toto eorum Pſalmorum contextu ſpectari. Origenes Salomoni tribuit, ratus ab eodem Principe elucubratos, cùm Arcam ſolemni pompâ in Templum à ſe conſtructum deduceret (*p*). R. Salomon (*q*) ad diſperſionem Judæorum revocat, triſtemque rerum quem nunc habent ſtatum; cùm ſcilicet poſt everſionem Templi & Urbis per Romanos, per omnem terrarum orbis faciem palantes diſpergantur.

n *Moller. Muis.*

o *Vide Riberam & Vellepand.*

p *Origen. lib.* 3. *de Principiis.*

q *Apud Lyran. hic.*

Ex Patribus plerique literæ Pſalmorum inhærentes, in toto eorum contextu animadvertunt captivorum Babyloniæ ſenſus, modò vices ſuas longumque exilium dolentium, modò libertatem à Deo flagitantium, modò de conceſſa ſibi eâ libertate gratias agentium, modò Feſtum celebrantium pro dedicatione Templi; ac tandem Sacerdotes, & Levitas ad ſervitia Domino præſtanda hortantium: hęc enim omnia io Pſalmis iſtis apparent. S. Athanaſius, S. Chryſoſtomus, Theodoretus, Euthymios, vetus Paraphraſtes Græcus ſæpiùs à oobis laudatus, Beda, Syriacus, aliique plures veteres Interpretes à S. Hilario laudati; & inter Recentiores, Geoebrardus, Vatablus, Ferrandus, D. Boſſuet Epiſcopus Meldenſis, aliique plures eandem ſententiam adoptarunt; quod etiam à nobis præſtandum, & adductis è re ipſa argumentis demonſtrandum eſt.

Solemne eſt Hebræis, quoties reditum ſuum è Babylone exprimunt, verbum *aſcendere* uſurpare. Ita Cyrus copiam faciens Judæis ad propria remeandi (*r*), ait: *Quis eſt in vobis de univerſo populo ejus? Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa.* Eâ ſactâ à Rege poteſtate, *ſurrexerant ut aſcenderent ad ædificandum Templum Domini.* Et Saſſabaſar diſceſſit cum iis, *qui aſcenderant de captivitate, quam tranſtulerat Nabuchodonoſor in Babylonem* (*s*). *Hi ſunt autem provinciæ filii, qui aſcenderunt* (*t*). Ipſe Eſdras de Babylonia alios ſecum magno numero adducens, *primo die menſis primi cæpit aſcendere de Babylone* (*u*). Porrò hæc vox *aſcendere* ideò potiſſimùm in rem præſentem animadvertenda, quòd eadem recurrit in inſcriptione horum Pſalmorum. In Pſ. 121. uno è Gradualibus, Author ædificatam dicit Jeruſalem, velut novam aliquam civitatem; *illuc enim aſcenderunt Tribus, Tribus Domini ad confitendum nomini Domini.* Jeremias è captivitate Judæos regreſſuros his verbis prædicit: *In Babylonem transferentur, & ibi erunt uſque ad diem viſitationis ſuæ; & auferrr*

r 1. *Eſdr.* 1. 3. 5. 11. & 2. *Eſdr.* 7. 5. 6.

s 1. *Eſdr.* 2. 1. 2.

t 1. *Eſdr.* 7. 6. 7.

u *Ibid. verſ.* 9.

Digitized by Google

x Jerem. 22. 22. *vi faciam eam* (aſcendere faciam) *& reſtitui ea loco iſto* (x). Pronum eſt igitur, ut Pſalmum *aſcenſuum* decantatum eredamus à Judæis è captivitate regredientibus; congruunt enim quà voces, quà phraſium analogia, quà eventuum deſignatio.

Validius aliud argumentum ex eo deducitur, quod eâ ſemel interpretatione admiſsâ, prona ſunt in quindecim illis Pſalmis omnia. Porrò in eo argumenti genere ſi tandem ſyſtema aliquod ſtatuatur, quo poſito tota Textûs interpretatio prona & naturalis fluat, ipſumque verò ſyſtema hiſtoriæ maximè congruat, nihilque habeat ſive temporum ſive locorum, ſive perſonarum circumſtantiis repugnans; illud ſine controverſia probatur. Plus aliquid in rem noſtram additur; non enim eo ſemel ſyſtemate conſtituto, prona fluunt omnia; ſed vix aliter exponi poſſunt plurium Pſalmorum loca, niſi miſerè detortis ſententiæ verbis, ſiquidem aliò quàm ad captivitatem Babylonicam diſtrahantur. Lege e. g. illud Pſalmi 119. 5. *Ad Dominum cùm tribularer clamavi, & exaudivit me . . . Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt! habitavi cum habitantibus Cedar* (Hebraicè Meſech & Cedar): *multum incola fuit anima mea*. Et Pſal. 120. 1. *Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit Cœlum & terram*. Et Pſal. 121. 1. &c. *Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in Domum Domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Jeruſalem! Jeruſalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipſum. Illuc enim aſcenderunt Tribus, Tribus Domini, teſtimonium Iſrael, ad confitendum nomini Domini. Illic ſederunt ſedes in Judicio, ſedes ſuper domum David*. Et Pſal. 122. 1. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in Cœlis*. Et verſ. 3. *Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Miſerere noſtri, Domine, miſerere noſtri, quia multùm repleti ſumus deſpectione, quia multùm repleta eſt anima noſtra opprobrium abundantibus* [divitibus] *& deſpectio ſuperbis*. Superborum nomine Babylonios deſignari non ſemel obſervavimus (y).

y Pſ. 118. 21. 51. 66. 78. 122. In Pſalmo 123. fatentur Hebræi futurum fuiſſe, ut ab hominibus vivi deglutirentur & aquâ abſorberentur, niſi ſpeciali Domini protectione defenſi fuiſſent. Reſpexiſſe Deum profitentur in Pſalmo 124. ad eam, quam in ipſo repoſuerant, omnem fiduciam; id ſcilicèt committendo, ne diutiùs ſubjici virgæ peccatorum cogerentur. Tandem in Pſalmo 125. apertiùs etiam produnt: *In convertendo Dominus captivitatem Sion facti ſumus ſicut conſolati. Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exultatione*. Cùm tamen non omnes è Babylonia rediiſſent, addunt: *Converte Domine captivitatem noſtram, ſicut torrens in auſtro. Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent* (ibant in captivitatem lugentes, redibunt exultantes). De reſtitutione Templi poſt captivitatem, toleratiſque Samaritanorum perſecutionibus hæc legas in Pſal. 126. *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam*. Deſcribunt deinde in eodem Pſalmo & ſequenti felicem timentium Deum ſtatum, florentem eorum poſteritatem, læta connubia, proſperum laborum ſuorum & expeditionum eventum, novaſque conſtitutas in Jeroſolyma ſedes & politiam.

Sermone deinde ad populum è captivitate receptum converſo, hæc habet Pſalmus 128. *Sæpè expugnaverunt me à juventute meâ, dicat nunc Iſrael. Sæpè expugnaverunt me à juventute mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem ſuam. Dominus juſtus concidet cervices peccatorum*. Quibus poſtremis verbis excidium Babylonis, ac Babyloniorum ſub Cyro ſervitus inſinuatur. In Pſ. 129. Iſrael veluti de carcere vel ab ipſo ſepulchro clamans ad Deum, crimen ſuum confitetur, à quo tandem ſperare ſe dicit futurum, ut *redimat Iſrael ex omnibus iniquitatibus ejus*; ex omnibus nempè malis, quæ criminum merito in ſe induxit. Eadem confeſſio proximè ſequenti Pſalmo continuatur, & venia ſperatur à Deo, cujus oculi ad humiles animos demittuntur.

Iſraelitæ in captivitate Deum rogant in Pſal. 131. ut promiſſionum, quibus fidem ſuam Davidi obſtrinxerat, memor, de Templo ſcilicet in æternum permanſuro, ac de Regno in familia Davidis in perpetuum aſſerendo, id tandem committat, ut Templum dejectum reſtituatur, ac thronum Davidis proſtratum relevet. Poteſt etiam non incongruè idem Pſalmus haberi tanquam oratio Hebræorum è captivitate Babylonica reducum, & tanquam carmen in dedicatione ſecundi Templi decantatum; quemadmodum etiam aptè de duobus proximè ſequentibus Pſalmis ſuſpicaremur. In Pſ. 132. pulchra Sacerdotum, & Levitarum in Templo Domini concordia ſpectatur; & in Pſ. 133. poſtremo è Gradualibus, populus Levitas hortatur ad agendas in laudibus Domini noctes, opemque Divinam ſuper Iſraelem implorandam. Hæc ſumma Gradualium. Aperti in illis planè exprimuntur characteres, qui reditui è captivitate Babylonica congruunt, nihilque continent huic ſyſtemati repugnans. Quare ſcriptos illos labente jam, & ſolutâ etiam captivitate nonniſi probabiliſſimè ſuſpicaremur. Deſcribit in illis Pſalmiſta, juxta ac Theodoretus obſervat, mala omnia quæ tolerari in exilio contigit, tum & gaudium de recepto libertatis nuncio, lætumque ad propria regreſſu, Templi reſtitutione, & quæ in eo moliendo ab Adverſariis illata ſunt mala.

Vix autem, & ne vix quidem, certus omnium horum Carminum Vates deſignaretur; an etiam omnia ad unum, eundemque Scriptorem pertineant, ambiguum. Qui Davidis opus credunt, ſcripta ab Authore prophetico ſpiritu ſibi perſuadent; quippè qui vices omnes Iſraelitarum tum in captivitate Babylonica, cùm & reditum ipſorum ad propria divinitùs revelata

lata proſpexerit (z). Veterum nonnulli Salomoni tribuerunt (a); facilè quòd Pſalmus 127. in nonnullis Exemplaribus ejuſdem Regis nomine inſcribitur. Malunt alii partim Davidi, partim Salomoni, partim autem vindicare Authoribus Sacris, captivitate poſterioribus, utì Eſdræ, Aggæo, Zachariæ, Malachiæ. Pſs.122. & 124. & 131. & 133. Davidis nomen in Hebræo præſeferunt, ſicut & 137. Salomonis. Quod autem ſuſpicionem in titulos illos creat, illud eſt, nimirum neque in Septuaginta, neque in Vulgata legi; unde non levis anſa ſuſpicandi datur, recentiùs in Exemplaria Hebræa inſcriptiones illas irrepſiſſe.

Quicunque tandem Author lucubrationes illas ſcripſerit, poſt ſolutam captivitatem Babylonicam vitam produxiſſe conſtat. Neque enim oracula fundit, at ſenſus doloris, tædii, gaudii, actionis gratiarum, populi captivi, in libertatem reſtituti, libertatem ſperantis, ſive de recepta ſecum plaudentis, exprimit. Nec tamen minùs Spiritu Sancto afflante ſcribit, quàm ſi præterita, ſive futura vaticinaret.

Stilo ſunt eleganti, jucundo, florentique; brevibuſque conceptus ſuos omnes, maximè patheticos, ſed luculenter exprimit Author. Simili artificio, atque elegantiâ lucubrationes haſce ſuas ſcripſit, qua ſolent epigrammata; brevibus enim ingentem aliquem ſenſum complectitur. Plurimi ſemper facta ſunt Cantica illa ab Eccleſia, cujus in Officio tum frequenter leguntur, cum etiam in capite potiſſimùm ejuſdem Officii nocturni pluribus anni diebus recitanda præſcripſit. S. Benedictus inter vetuſtiſſimos Scriptores, qui certam Pſalmorum per anni circulum decantandorum regulam ſtatuerit, novem priores Pſalmos Graduales diſtribuit in Horas, Tertiam, Sextam, & Nonam totâ hebdomadâ recitandas, exceptâ tantùm Dominicâ, & feriâ ſecundâ, quibus diebus Pſalmus 118. in varias partes diſtributus totum Horarium Officium tenet [b].

z Vide S. Chryſoſt. & Theodor.
a Origen. de Princip. l.3.

Patres, qui intra ſenſûs ſpiritualis fines ſeſe continuere (c), quindecim illos Pſalmos perinde habent, ac totidem gradus, quibus ad virtutem, æternitatemque deducimur. Præclara in illis ad mores formandos documenta, eximii religioſæ animæ conceptus, atque ad omnem vitæ ſtatum accommoda exempla. Sive enim pondere molis corporeæ oppreſſa ingemiſcat anima, ſive ad ſuperna adſpiret, ſive de acceptis à Deo beneficiis grati animi ſenſus exprimat, ſive promovendæ gloriæ Domini, & decoris Domûs Dei ardeat amore, quibus vota hæc ſua omnia expleat, abundè eorum Pſalmorum penus ſufficiet.

b S. Bened. Regul. c.18.
c Auguſt. Hieron. Hilar. Vide & Chryſoſt.

SERIES CHRONOLOGICA
PSALMORUM.

Pſalmi nullo temporis charactere diſtincti.

PSal. 1. *Beatus vir, qui non abiit in concilio impiorum.* Totius Pſalterii veluti præfationem inſtituit. Authorem habuiſſe creditur vel Davidem, vel Eſdram, quem Pſalmorum Collectorem autumant.

Pſ. 5. *Verba mea auribus percipe.* Piæ animæ in medio corrupti ſæculi ſuſpiria. Preces veſpertinæ.

Pſ. 8. *Domine Dominus noſter.* Hominis decora, Jeſu Chriſti gloria.

Pſ. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei.* Divinæ Legis elogium. Laudes Creatoris ex inſpectis rebus creatis, Cœlis, & Aſtris.

Pſ. 80. *Exultate Deo adjutori noſtro.* Pſalmus iſte olim cantabatur in Templo in Feſto Buccinarum, anni ineuntis, & Tabernaculorum. Aſaph Authori tribuitur.

Pſ. 90. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi.* Morale hoc carmen ſcripſerunt Filii Moyſis, felicitatem illorum proſequentes, qui ſpem ſuam omnem in Domino collocaſſent. Certum ejus tempus definiri poteſt ſive poſt, ſive in ipſa captivitate.

Pſ. 109. *Dixit Dominus Domino meo.* Adventus, Regnum, Sacerdotium, Generatio Meſſiæ. Scriptus à David.

Pſ. 138. *Domine probaſti me, & cognoviſti me.* Moralis inſtructio de providentia & ſapientia Dei.

Pſ. 144. *Exaltabo te Deus meus Rex.* Canticum laudis & gratiarum actionis pro beneficiis ſimul omnibus à Deo collatis.

Pſalmi à Davide ſcripti in ipſa Saulis perſecutione.

PS. 10. *In Domino confido &c.* Cum in ipſa Saulis aula adhuc moraretur David, ſollicitatus ab amicis ut promptâ receſſione ſaluti ſuæ conſuleret, totam ſpem ſuam in Domino reponere ſe profitetur.

Pſ. 30. *In te Domine ſperavi, non confundar in æternum.* David proſcriptus ex aula Regis ſecedere cogitur.

Pſ. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore.* David in aula Achis agnitus, ſtultitiam ſimulans, liberatur.

Pſ. 55. *Miſerere mei Deus, quia conculcavit me homo.* David ex aula Achis aufugiens,

Digitized by Google

giens, in ſpeluncam Odollam ſeſe recipit.

Pſ.15. *Conſerva me Domine, quoniam ſperavi in te.* Inſequentem Saulem David declinaturus, ad Moabitas, & Philiſtæos divertit.

Pſ.13. *Deus in nomine tuo ſalvum me fac.* Saul fugienti Davidi in deſerto Ziph imminens, ad repellenda Philiſthæorum arma pedem vertere cogitur. Actio gratiarum Davidis. 1. Reg.23. &c.

Pſ.51. *Quid gloriaris in malitia.* Ita David cantabat, de Urbis Nobe direptione & excidio Sacerdotum certior factus. 1. Reg. 22. 1. &c.

Pſ.108. *Deus laudem meam ne tacueris.* Invehitur David in Doeg, cæteroſque adverſarios.

Pſ.16. *Exaudi Domine juſtitiam meam.* Preces Davidis, cùm maximè perſequutionis Saulis æſtus ferveret.

Pſ.21. *Deus Deus meus reſpice in me.* Premente Saule David, ipſam in ſe exprimit imaginem Jeſu Chriſti Judæorum furore neci traditi.

Pſ.34. *Judica Domine nocentes me.* In eâdem perſequutione.

Pſ.56. *Miſerere mei Deus miſerere mei &c.* David in ſpelunca Engaddi deliteſcens. 1. Reg.24.

Pſ.57. *Si verè utique juſtitiam loquimini.* Continuatio præcedentis. In malos Saulis conſiliarios querelę.

Pſ.141. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce meâ ad Dominum &c.* David in ſpelunca Engaddi. 1. Reg.24.

Pſ.139. *Eripe me Domine ab homine malo.* David iis urgentibus perſequutionibus, Dei opem implorat.

Pſ.140. *Domine clamavi ad te, exaudi me &c.* Continuatio præcedentis.

Pſ.7. *Domine Deus meus in te ſperavi.* Cùm David infeſtiſſimum haberet adverſarium Saulem.

Pſalmi poſt initum à Davide Regnum, & poſt Saulis obitum.

Pſalm.2. *Quare fremuerunt gentes &c.* David frementibus adverſariis, Regni ſui ſedem Jeroſolymis conſtituit. De Regno Jeſu Chriſti oraculum.

Pſ.9. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua &c.* Cùm David ſolemni pompâ Arcam è domo Obededom in Sion transferret.

Pſ.23. *Domini eſt terra & plenitudo ejus.* Eâdem occaſione.

Pſ.67. *Exurgat Deus & diſſipentur inimici ejus.* Cùm Arca è Cariath jarim Jeroſolymam deduceretur.

Pſ.100. *Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* Exponit David quantùm ſibi in Regni adminiſtratione æquitas & juſtitia curæ eſſent.

Pſ. 28. *Afferte Domino filii Dei &c.* Actio gratiarum Davidis pro imbre tunc dilapſo, cùm ille ultionem è ſtirpe Saul pro Gabaonitis ab eodem Rege injuriâ affectis exegiſſet. 2. Reg.21. 1. &c.

Pſ.19. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis.* David ad expeditionem profecturos in duos fœderatos populos, Ammonitas ſcilicet & Syros. 2. Reg.10. 16.

Pſ.20. *Domine in virtute tua lætabitur Rex.* Gratiarum actio pro victoria de Ammonitis. Continuatio præcedentis.

Pſ.37. *Domine ne in furore tuo arguas me . . . quoniam ſagittæ.* Cùm David ægrotaret, & poſt crimen cum Bethſabee. De hoc morbo nihil in hiſtoria Regum; ſed ab omnibus fermè Interpretibus admittitur.

Pſ.38. *Dixi: Cuſtodiam vias meas &c.* Continuatio præcedentis. Pſalmus ab Idithum cantandus.

Pſ.39. *Expectans expectavi Dominum.* Gratiarum actio pro recepta valetudine.

Pſ.40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* Continuatio præcedentis.

Pſ.6. *Domine ne in furore tuo .... Miſerere mei Domine. quoniam infirmus ſum.* David poſt commiſſum cum Bethſabee crimen ægrotans.

Pſ.50. *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam.* Hunc Pſalmum ſcripſit David, poſtquam de commiſſo à ſe crimine à Nathano acrioribus verbis caſtigatus fuit. 2. Reg.12.

Pſ.31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* Ejuſdem temporis, & argumenti.

Pſ.32. *Exultate juſti in Domino.* Continuatio præcedentis.

Pſalmi in defectione Abſalomi.

Pſalm.3. *Domine, quid multiplicati ſunt qui tribulant me?* David ex Urbe Metropoli ab Abſalomo pulſus.

Pſ.4. *Cum invocarem &c.* Ejuſdem temporis, & argumenti.

Pſ.54. *Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam.* David venientem Jeroſolymam Abſalomum fugiens.

Pſ.61. *Nonne Deo ſubjecta erit anima mea?* Furente Abſalomo, David ſeſe ad patientiam hortatur. Pſalmus nomine Idithum inſcriptus.

Pſ.69. *Deus in adjutorium meum intende.* Oratio David cùm ab Abſalomo urgeretur. Præfatio eſt ſuccedentis Pſalmi.

Pſ.70. *In te Domine ſperavi, non confundar in æternum.* Continuatio præcedentis.

Pſ.142. *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meam.* Premente bello Abſalomi.

Pſ.143. *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad &c.* Actio gratiarum pro victoria de Abſalomo, Seba filio Bochri, aliiſque perduellibus.

Pſalmi poſt defectionem Abſalomi aduſque captivitatem Babylonicam.

Pſalm. 17. *Diligam te Domine fortitudo mea.* Solemnis gratiarum actio Davidis pro omnibus à Deo receptis beneficiis. 2. Reg.22.

Pſ.29.

Pſ.29. *Exaltabo te, Domine, quoniam ſuſcepiſti me.* In dedicatione Areæ Ornan. 1. Reg. 24. 25.

Pſ.71. *Deus judicium tuum Regi da.* Cùm de filio ſuo Salomone ad Regnum evecto David ſecum ipſe gratularetur.

Pſ.44. *Eructavit cor meum verbum bonum.* Pſalmus filiorum Core in pompa nuptiarum Salomonis.

Pſ.77. *Attendite popule meus Legem meam.* Chorus Aſaph epinicium canit victoriæ ab Aſa da Regem Iſrael relatæ. 2. Par. 14. 4. 6.

Pſ.81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum.* Ad Judices ſub Joſaphat Rege Juda admonitio.

Pſ.82. *Deus quis ſimilis erit tibi?* Epinicium pro victoriis Joſaphat Regis Juda de Ammonitis, Idumæis, aliiſque. 2. Par. 20. 1. &c. Pſalmus Aſaph.

Pſ.75. *Notus in Judæa Deus.* Scriptus vel ſaltem canendus à claſſe Aſaph, poſt deletum exercitum Sennacheribi.

Pſ.73. *Ut quid Deus repuliſti in finem?* Gemit Aſaph Templi Jeroſolymitani deſolationem ab armis Nabuchodonoſoris. Ipsâ ſacilè premente captivitate ſcriptus eſt.

Pſ.78. *Deus venerunt gentes &c.* Ejuſdem argumenti.

Pſalmi premente captivitate ſcripti.

PSalm.9. vel 10. 1. juxta Hebræos. *Ut quid Domine receſſiſti longè?* Gemitus captivorum.

Pſ.11. *Salvum me fac Deus, quoniam defecit ſanctus.* Scriptus à Judæis in captivitate, qui Babyloniorum impietatem ſub oculos exhibent. Confer hunc Pſalmum cum Pſ.13.

Pſ.12. *Uſquequo Domine oblivīſceris me in finem.* Proſequitur captivorum querelas.

Pſ.13. *Dixit inſipiens in corde ſuo.* Vota captivorum. Scelera Babyloniorum.

Pſ.52. *Dixit inſipiens in corde ſuo &c.* Scelera Babyloniorum veluti ſub oculos exhibentur. Idem eſt ac præcedens 13.

Pſ.14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* Quid ab illis exigatur, quibus & reditus è captivitate & ingreſſus in Templum concedendus eſt.

Pſ.24. *Ad te Domine levavi animam meam.* Oratio captivorum pro libertate impetrandâ.

Pſ.25. *Judica me Domine, quoniam ego in innocentia &c.* Continuatio præcedentis.

Pſ.26. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea.* Fiducia Captivorum.

Pſ.27. *Ad te Domine clamabo.* Vota & actiones gratiarum in captivitate.

Pſ.35. *Dixit injuſtus ut delinquat in ſemetipſo.* Querelæ captivorum de Babyloniis.

Pſ.36. *Noli æmulari in malignantibus.* Canticum ſolaminis pro captivis.

Pſ.41. *Quemadmodum deſiderat cervus.* Canticum filiorum Core in captivitate.

Pſ.42. *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* Ejuſdem argumenti.

Pſ.43. *Deus auribus noſtris audivimus.* Ejuſdem argumenti continuatio.

Pſ.48. *Audite hæc omnes gentes.* Filiorum Core. Solamen captivorum.

Pſ.49. *Deus Deorum Dominus locutus eſt.* Deus captivum populum ſuum judicat; docens inſuper veram cultûs Divini rationem. Pſalmus Aſaph, vel potiùs alicujus ex ejus poſteris.

Pſ.59. *Deus repuliſti nos & deſtruxiſti nos.* Captivi Judæi promptâ libertatis ſpe ſibi blandiuntur.

Pſ.63. *Exaudi Deus orationem meam cùm deprecor.* Captivi duros dominos Babylonios experti lugent.

Pſ.68. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ.* Levitarum eâ de re querelæ.

Pſ.72. *Quam bonus Iſrael Deus.* Aſaph fratres ſuos conſolatur, optimis ſimul inſtitutionibus muniens adversùs prava malorum exempla, & ne quid ſcandali patiantur impiorum felicitatem ſpectantes. Vide Pſ.36.

Pſ.74. *Confitebimur tibi Deus.* Aſaph populi libertatem efflagitat.

Pſ.76. *Voce meâ ad Dominum clamavi.* Aſaph de captivitatis prolixitate conqueritur. Inſcribitur etiam Pſalmus nomine *Idithum.*

Pſ.79. *Qui Regis Iſrael, intende.* Aſaph, ut ſuum populum viſitet, à Deo poſtulat, & de captivitate educat.

Pſ.83. *Quàm dilecta tabernacula tua.* Vota Filiorum Core pro captivitatis reditu.

Pſ.85. *Inclina Domine aurem tuam.* Idem.

Pſ.87. *Domine Deus ſalutis meæ.* Idem.

Pſ.88. *Miſericordias Domini.* Ethan Eſraites Deum rogat pro libertate populi in ſervitute poſiti.

Pſ.89. *Domine refugium factus es nobis.* Levitæ è poſteris Moyſis reditum è captivitate flagitant.

Pſ.91. *Bonum eſt confiteri Domino.* Idem.

Pſ.92. *Dominus regnavit, decorem indutus eſt.* Idem.

Pſ.93. *Deus ultionum Dominus.* Idem.

Pſ.94. *Venite exultemus &c.* Idem.

Pſ.118. *Beati immaculati.* Oratio Danielis vel alterius Prophetæ ad populi inſtitutionem.

Pſ.119. *Ad Dominum cum tribularer.* Captivi liberationem petunt.

Pſ.120. *Levavi oculos meos.* Idem.

Pſ.122. *Ad te levavi oculos meos.* Idem.

Pſ.129. *De profundis clamavi.* Idem.

Pſ.130. *Domine, non eſt exaltatum cor meum.* Captivi Judæorum proceres pro reditu orant.

Pſ.131. *Memento, Domine, David.* Oratio Judæorum captivorum pro familia David.

Pſalmi poſt Edictum Cyri pro reditu è captivitate.

PS.121. *Lætatus ſum in his.* Canticum lætitiæ Judæorum captivorum auditâ libertate per Cyrum conceſsâ.

Hhh Pſ.60.

Pſ.60. *Exaudi Deus deprecationem meam, intende orationi.* Gratiarum actio Judæorum, cùm iter Jeruſalem ſuſcepturi eſſent.

Pſ.62. *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo.* Captivi in itinere Jeroſolymam, ardorem viſendæ patriæ ac Templi Domini teſtantur.

Pſ.123. *Niſi quia Dominus erat in nobis.* Canticum Judæorum captivorum dum iter inirent.

Pſ.22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* Gratiarum actio Judæorum captivitate ſolutâ.

Pſ.86. *Fundamenta ejus in montibus Sanctis.* Elogium Jeroſolymæ per filios Core paulò poſt regreſſum in patriam.

Pſ.84. *Benedixiſti, Domine, terram tuam.* Gratiarum actio pro reditu in patriam.

Pſ.45. *Deus noſter refugium & virtus.* Ita canebant filii Core in ſecundi Templi dedicatione.

Pſ.47. *Magnus Dominus & laudabilis nimis.* Continuatio præcedentis. Gratiarum actio de pace Iſraeli conceſſâ.

Pſ.95. *Cantate Domino canticum novum .... omnis terra.* Ita in dedicatione ſecundi Templi filii Moyſis cantabant.

Pſ.96. *Dominus regnavit, exultet terra.* Gratiarum actio pro Judæorum libertate. Continuatio præcedentis.

Pſ.97. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia.* In dadicatione ſecundi Templi filii Moyſis cantabant. Continuatio præcedentis.

Pſ.98. *Dominus regnavit, iraſcantur populi.* Eædem cæremoniæ per eoſdem Authores.

Pſ.99. *Jubilate Deo omnis terra, ſervite Domino.* Idem in eadem dedicatione.

Pſ.101. *Domine exaudi orationem meam .... non avertas faciem tuam.* Babylonicæ captivitatis narratio. Gratiarum actiones Judæorum pro libertate.

Pſ.102. *Benedic anima mea Domino.* Continuatio præcedentis.

Pſ.103. *Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus.* Idem.

Pſ.104. *Confitemini Domino & invocate nomen ejus.* Gratiarum actio in reditu è captivitate.

Pſ.105. *Confitemini Domino, quoniam bonus .... Quis loquetur potentias Domini?* Idem. Quæ pro Iſraele tam in Ægypto quàm in Deſerto Deus operatus eſt.

Pſ.106. *Confitemini Domino, quoniam bonus ..... Dicant qui redempti ſunt à Domino &c.* Deſcriptio poetica malorum, quæ in captivitate tolerata ſunt. Continuatio præcedentis.

Pſ.107. *Paratum cor meum, Deus.* Judæi è captivitate ſoluti pro fratribus orant adhuc trans Euphratem manentibus.

Pſ.110. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo in conſilio juſtorum.* Gratiarum actio Judæorum paulò poſt liberationem.

Pſ.111. *Beatus vir qui timet Dominum.* Continuatio præcedentis.

Pſ.112. *Laudate pueri Dominum.* Gratiarum actio pro reditu è captivitate.

Pſ.113. *In exitu Iſrael de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro.* Idem.

Pſ.114. *Dilexi quoniam exaudiet Dominus.* Continuatio præcedentis.

Pſ.115. *Credidi propter quod locutus ſum: ego autem humiliatus ſum nimis.* Idem.

Pſ.116. *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Idem.

Pſ.125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion.* Judæi, captivitate ſolutâ, ut reducat fratres qui in diſperſione erant, Deum rogant.

Pſ.132. *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum.* Concordia Sacerdotum & Levitarum in Templo, paulò poſt reditum è captivitate.

Pſ.133. *Ecce nunc benedicite Dominum.* Exhortatio vigilandi & in Templo orandi, Sacerdotibus, & Levitis poſt ſolutam captivitatem. Continuatio præcedentis.

Pſ.134. *Laudate nomen Domini: laudate ſervi Dominum.* Ejuſdem argumenti.

Pſ.135. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum.* Continuatio ejuſdem.

Pſ.136. *Super flumina Babylonis.* Levitæ è Babylone reduces narrant, rogatos ſe à Babyloniis; ut muſicam Templi cantarent.

Pſ.148. *Laudate Dominum de Cœlis.* Gratiarum actio Judæorum poſt ſolutam captivitatem.

Pſ. 149. *Cantate Domino canticum novum, laus ejus in Eccleſia Sanctorum.* Idem. Omnes populi laudibus perſolvendis Deo convocantur.

Pſ.150. *Laudate Dominum in Sanctis ejus.* Continuatio præcedentis.

Pſ.145. *Lauda anima mea Dominum.* Canticum Aggæi; & Zachariæ poſt Edicti Cyri revocationem, quo ædificandi Templum, & mœnia Jeruſalem copia facta erat. Pſalmus conſolationis.

Pſ.146. *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt pſalmus.* Gratiarum actio illorum Prophetarum poſt longam ſterilitatem, de qua Aggæus.

Pſ.147. *Lauda Jeruſalem Dominum.* Continuatio præcedentis pro dedicatione mœnium Jeruſalem.

Pſ.58. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus.* Eâdem fortè occaſione. 2. Eſdr. 4. &c.

Pſ.64. *Te decet hymnus, Deus, in Sion.* Canticum Aggæi, & Zachariæ, poſtquam Dominus pluviam per Aggæum prænunciatam miſit, & cùm reparationis Templi opus primò ſuſciperetur. Vide Pſ.146.

Pſ.65. *Jubilate Deo omnis terra, pſalmum dicite nomini.* Continuatio Pſalmi præcedentis.

Pſ.66. *Deus miſereatur noſtri & benedicat nobis, illuminet.* Idem.

Pſ.117. *Confitemini Domino quoniam bonus ..... Dicat nunc Iſrael.* Canticum victoriæ poſt obitum Cambyſis, ſive in dedicatione mœnium Jeruſalem per Nehemiam.

Pſ.124. *Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion.* Judæi ſe invicem hortantur ut fortiter reſiſtant Sanaballat, Tobiæ, Ammonitis, cæteriſque adverſariis.

Pſ.126. *Niſi Dominus ædificaverit domum.*

Po-

Populum confirmat, ut ſtrenuam operam ædificandis mœnibus Jeruſalem impendant; ſe verò totos Domino committant.

Pſ.127. *Beati omnes qui timent Dominum*. Exhortatio ad timorem Dei. Continuatio præcedentis.

Pſ.128. *Sæpè expugnaverunt me à juventute mea*. Narratio pacis, felicitatis & gaudii Judæorum poſt captivitatem ſub Dario filio Hyſtaſpis.

Pſ.137. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo ..... in conſpectu Angelorum &c.* Ejuſdem argumenti. Gratiarum actio pro ea, qua fruuntur, pace.

IN PROVERBIA SALOMONIS
PROLEGOMENON.

OMnium, quotquot unquam ſcripta fuerint, Operum elegantiſſimum ac majoris momenti Proverbia Salomonis cenſenda eſſe arbitror; continet enim Liber theſaurum omnem Divinæ illius ſapientiæ, qua eximius ille Scriptor, & Sapientiæ veluti Sacrarium affatim ditabatur. Ipſe de ſe ultro fatetur, Lucubrationes illas fructum eſſe & conſummatæ prudentiæ ſuæ, & altiſſimarum meditationum, pluraque ſecretum inveſtigaſſe tum aſſiduo ſtudendi labore didiciſſe, antequam ad ſcribendas Parabolas animum, manumque conferret (a). *Manifeſtum eſt*, ait S. Hieronymus in Eccle.12. 9. *Proverbiorum Librum non, ut ſimplices arbitrantur, patentia habere præcepta, ſed quaſi in terra aurum.* Hinc excellentiæ quadam appellatione apud veteres Patres *Πανάρετος* nomine appellatur, ac ſi diceretur ſumma totius moralis facultatis & ad virtutes omnes inſtitutio. Eo titulo etiam inſcribuntur ſimilis argumenti Libri, Sapientiæ nempe & Eccleſiaſtici.

a *Eccle.12. 9. Cum eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes docuit populum, & narravit quæ fecerat; & inveſtigans compoſuit parabolas multas.*

Proverbiorum nomen aliter quàm vulgari ſenſu hìc uſurpandum eſt; deſignat enim ſententias, axiomata, & lectiones aliquas breves ad mores informandos aptas, & in ſententiæ morem vibratas. *Parabola*, quo titulo à Græcis Liber inſcibitur, ſatis conſonat Hebræo *Miſle*, quadrat autem admodum cum ſaniori ſententiarum ejus Libri parte, parabolico & figurato ſtilo propoſitâ. Similitudines autem ſuas Author plerumque derivat è rebus ad manum & naturalibus; quibus ſolidas & maximè utiles Lectoribus inſtitutiones accommodat. Profectò moralia documenta tùm maximè in ſpiritum faciliùs influunt, cùm figurarum velamentis adumbrata, quàm cùm nudè propoſita traduntur.

Eandem methodum Veteres ſectati, nunquam fermè dogmata ſua niſi ſub figuris propoſuerunt. Obtinebat id maximè inter Pythagoricos, qui ænigmatico ſermone ceu vernaculo utebantur (b). Idem fermè & à Sacerdotibus Ægyptiis, ſicut & Gymnoſophiſtis Indorum, & Druidis Gallorum præſtitum (c). Eundem etiam Orientalium morem primi Græciæ Sapientes adoptarunt, quos inter Cleobulus, ejus filia Cleobulina, ænigmatibus ſuis & gryphis (eo etenim nomine deſignabantur breves quædam & vibratæ ſententiæ in conviviis maximè familiares) per totam Græciam claruerunt. Cleobulus enim, authore Diogene Laertio, ſcripſit ad 3000. carmina, & Gryphos; & Cleobulinam carmina pariter ænigmatica ſcripſiſſe, eodem teſte compertum eſt. Nihil ab earum Lucubrationum genere alienum, non religio, non politica, non moralis, non œconomica, non ludicra etiam quandoque. Cephiſodotus Iſocratis auditor (d) vitio vertit Ariſtoteli, quòd vetera proverbia colligenda neglexiſſet. Tandem Sanctus Clemens Alexandrinus non ſemel teſtatur (e), hanc docendi rationem breviorem eſſe, graviorem, & vetuſtiſſimam, facilem etiam tutamque, utpote quæ omnium captui maximè congruat, memoriæ faciliùs, cùm brevis ſit & aperta, mandetur. Quare nulla hominum ſtatus ad vitæ & morum ſuorum rationem ducendam hiſce doctrinis non juvatur.

b *Vide Diogen. Laert. lib.8.*

c *Clemens Alexandr. lib. 6. & Laert. lib. 1.*

d *Athen. lib. 2. cap.17.*

e *Vide lib.1. Strom. pag. 299. & lib.2. initio & lib. 6., pag.677.*

Salomonis ætate Parabolarum & ænigmatum ſtudium potiſſima erat Sapientum virorum occupatio: *Audiens Sapiens ſapientior erit. & intelligens gubernacula poſſidebit. Animadvertet parabolam & interpretationem, verba Sapientum, & ænigmata eorum* (f). Author Eccli.39. 1. 2. &c. *Sapientiam omnium Antiquorum exquiret Sapiens, & in Prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conſervabit, & in verſutias parabolarum ſimul introibit. Occulta proverbiorum exquiret, & in abſconditis parabolarum converſabitur. In medio Magnatorum miniſtrabit, & in conſpectu Præſidis apparebit. In terram alienigenarum gentium pertranſiet, bona enim & mala in hominibus tentabit.* Eo ſtudii genere occupabantur ſapientiſſimi illi viri. Regina Saba ab ultimis terræ finibus Regem Salomonem conſultura Jeroſolymam vênit (g). Hiram Rex Tyri (h), qui referente Menandro, & Dione, literarum conſuetudine cum Salomone familiariter egit, propoſitis ænigmatibus ſapientiam illius tentavit, iiſdemque ab eodem Rege provocatus aptas interpretationes reponebat.

f *Prov.1.6. 7.*

g *3.Reg.10.1. & Matt.12. 42. Joſeph. lib.8. cap.2. Antiquit.*

h *Joſeph. Antiquit. lib.8. cap.2.*

Salomon, quod Patres etiam animad-

i *Theodoret. in Cant. Præfat. Hieron. in Eccle. s.s. Orig. Prolog. in Cant. Baſil. hom.1. in Prov. Ambroſ. in Ps.35. &c.*

vertiſſe conſtat (*i*), in tribus, qui ex ipſo ſuperſunt, Libris aptas ſingulis hominum ſtatibus inſtitutiones præſcribit. Proverbia ſimplicium & tyronum in virtute captui accommodantur. Adoleſcentibus inſcribuntur, & quem Salomon inſtituit diſcipulum, eodem ſæpè nomine compellat. Eccleſiaſtes virum inſtruit, rerum hujus mundi vanitatem demonſtrans. Cantica perfectas jam animas, quæ de carne, & ſanguine nihil, omnia verò de ſpiritu ſapiant. Primum Opus ferè reſpondet *Ethica* Philoſophorum, id eſt ſcientiæ morum, ſecundum Phyſicæ, id eſt ſcientiæ *natura*, tertium Logicæ i. e. ſcientiæ rationis perficiendæ; ſive juxta Teodoretum, tota Salomonis doctrina tribus veluti gradibus conſtat, morali, naturali, & myſtico. S. Iſidorus Peluſiota lib.4. Ep.40. tres illos Libros tribus Templi partibus comparat; Proverbia atrii exterioris Iſraelitis omnibus patentis loco ſunt; Eccleſiaſtes cum Sancto conferendus, quem locum velamenta præ foribus oppanſa prophanorom oculis abſcondunt, neque adire quenquam niſi Sacerdotes initiatos fas eſt. Canticum Canticorom Sanctuarium, ſive Sanctum Sanctorum refert, unde excluſi omnes, etiam Sacerdotes, unuſque ſemel in anno admiſſus Antiſtes ſupremus, nec niſi priùs variis ritibus & luſtrationibus expiatus. Omnes ad Proverbiorum ſtudium invitantur, rari ad Eccleſiaſtem, rariſſimi penetralia Cantici Canticorum pervadunt.

Omnium conditioni aptam vivendi normam Proverbia ſtatuunt, Regibus, Aulicis, mundi commerciis occupatis itemque ab omni commercio ſecretis, heris, famulis, viris, uxoribus. Regulæ in eo Libro moralis, politicæ, & œconomicæ. Hortamenta quandoque pietatis, interdum decoris, utilitatis, amoris, timoris, & naturâ inſitæ charitatis. Potiſſima Authoris cura eò tendit, ut grandem aliquam Numinis ideam & judiciorum ipſius metum ingeneret; tom ardens io virtutem & ſapientiam amor incenditur, cujus & virtutis, & ſapientiæ elegantes ſanè imagines, ſæpiſſimè depingit. Delineat etiam injuſtitiam, impietatem, licentiam, inertiam, imprudentiam, & ita delineat, ut earum horrore omnes qui famæ ſuæ & decoris aliquo ſtudio tenentur, maximè arceat. Cum verò nihil æquè ab amore ſapientiæ, & bonorum operum exercitio homines, & maximè adoleſcentes, abducat, quàm crapula & laxatum in voluptates frænum, id ſibi potiſſimùm ſuſcipit Authot, ut diſcipulum ſuum, ne voluptatum illecebris, & laqueis mulierculárum capiatur, cautum efficiat. Uno verbo, pulcherrima ibi morum documenta ad omnes vitæ ſtatus traduntur, tantâ varietate, ut ne unus quidem Lectorum vacuus diſcedat.

Scriptum à Salomone Opus vulgo creditur, cùm ejus nomen in fronte Libri apparens, in contextu etiam recurrat [*k*]. Conveniunt eâ in re Synagoga pariter & Eccleſia. Fuerunt identidem tractu temporis Critici, qui eâ de re ambigendum ſibi arbitrarentur; quod mirari non ſubit in

k *Prov.25.1.*

tanta Scriptorum copia, & eo, quo incitantur, prurritu, ut opinionum novitate ſingularitatem affectent. Collectas eo Opere eximias, quæ apud Judæos ferrentur, ſententias Grotius autumavit [*l*]; collectas autem juſſu Salomonis è vetuſtiſſimis quà Poetis quà Hiſtoricis, quemadmodum recentiori ætate Imperatores Conſtantinopolitani non diſſimili exemplo ſingularia quæque optimorum Authorum in unum colligenda juſſerunt. Sub Ezechia verò, addit (*m*), huic Collectioni additamentum aliquod factum eſt ex iis ſententiis, quæ à Sapientibus Judæorum prolatæ utiliſſimæ videbantur. Eâ verò confidentiâ hæc narrat Grotius, ut nomina ipſa Collectorum adnotet, nempe Eliacim, Sobna & Joake, quorum meminit 4. Reg.18. 26. Porrò Scriptor iſte Rabbinorum fidem ſubleſtam planè, & nullius ponderis ſecutus eſt; itaque verbo affirmanti verbo omnia, quoadusque dicti ſui certiora documenta non exhibeat, negabimus. Præſtat enim ſectari Eccleſiæ, Patrum & Interpretum authoritatem, uno conſenſu Salomoni unico omnium Proverbiorum Authori Opus vindicantium, duobus tantùm exceptis poſterioribus capitibus, facilè Agur, & Lamueli tribuendis. Porrò Librum iſtum portionem eſſe 3000. Parabolarum, quas ab eodem Rege dictatas novimus (*n*), ne ambigimus quidem.

l *Grot. in 3. Reg.4. 32. & Præfat. in Proverb.*

m *Grot. ad Prover.24.23.*

n *3. Reg.4.32.*

Ad Parabolarum ordinem quod attinet, eandem manere, quæ olim ſub Salomone, diſpoſitionem aliqui opinantur. Fragmenta quędam amplioris cujuſdam Collectionis ſupereſſe malunt alii, quorum opinioni maximè favet Textus Operis, in quo variæ ſparſim occurrunt inſcriptiones. Continuata rerum ſeries ab exordio uſque ad caput 10. ſingularis veluti Præfationis Operi præfixæ loco habenda eſt (*o*). Exinde priori titulo, *Parabolæ Salomonis*, repetito, novo ſtilo Liber incipit. Sunt autem breves quædam ſententiæ, nullâ inter ſe rerum connexione junctæ, antithetis plerumque, & alienas hiſtorias ſpectantibus verbis, ac tandem ſimilitudinibus propoſitæ: ſingulæ autem ſenſum præſeferunt abſolutum & planè ab alia ſeparatum. Hęc lucubrationis ratio uſque ad cap 22. 17. obtinet. Excipit deinde alius rerum tenor, ſtilo magis prioribus novem capitibus uniformi. In cap.24. 23. nova hæc inſcriptio promitur: *Hæc quoque Sapientibus*, i.e. pro Sapientibus vel Sapientum dicta, tum conciſus & ſententioſus ſtilus uti priùs in cap.10. &c. recurrit. Cap.25. novam collectionem his verbis exorditur: *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ Regis Juda*. Definit cæterum ſeries in cap.30. in cujus exordio hæc legas: *Verba Agur filii Jake*. (ita Hebr.) Tandem cap.31. inſcribitur: *Verba Lamuelis Regis*.

o *Mercer. Grot. Manſt. alii paſſim.*

Ex quibus omnibus ſatis demonſtratum arbitror, Proverbiorum collectionem, qualis modò extat, è variis Salomonis ſententiis adornatam nec unius eſſe Authoris nec ... poris; redegiſſe verò illas in un...

Eſdram ſive alium quemcum...

Sscros recenſendos, & in eum ſtatum, quem modò teoent, redigendos poſt captivitatem Babylonicam ſuſcepit. Ex quo data Interpretibus quibuſdam occaſio, totum Opus in tres Libios diſtribuendi. Priorem librum definit Baynus intra decimum caput; decimum, & deineeps uſque ad csp. 23. 57. ſecundum conſtituit; tertium celiqus oceupant.

Aliud argumentum, quod collectum plurium Authorum curâ Opus illud demonſtrar, crebra eſt verſuum & ſententiarum repetitio (p). Vix enim perſuademur, ſingularem Authorem non intermiſsè ſeribentem eadem ſæpiùs repetere, veluti priorum oblitum, ſuſcepiſſe. Nihil moroc hìc ſententias in Textu quidem Septuaginta & Vulgatæ legendas, quæ in Hebræo deſiderantur; 55. vel 13. ſimiles leguntuc Latino Textui poſt S. Hieronymum adjectæ (q).

R. Kimchi Collectionem illam Iſaiæ authori tribuendam cenſuit; alii Helciæ, & Sobnæ Præfecturam ſub Ezechia agentibus. Et ſanè Ezechiam ſingulares Salomonis ac fortè etiam Sapientum aliorum virorum ſententias colligendas mandaſſe, conſtat; quo verò tempore, quomodo, quo ſiue, quid tsndem Opus illud contineret, an hodie ſuperſit, incerta omnia, S. Hyppolitus, ab Ansſtaſio Nicæno (r) laudatus, tradit, ſub Rege Ezechia laboratum à viris lectiſſimis quibuſdam Operibus Salomonis excerpendis, ralictis iis quæ minùs utilia, & minùs formandis moribus populiſque inſtituendis eſſe arbitrarentur. E' Csnticis igitur unum Canticum Canticorum ſelectum eſt; è Parabolis illæ diſcretę, quę in hac Collectione leguntur. Paria fermè tradit Euſebius Cæſarienſis ab eodem Scriptore laudatus; autumat enim ſub Ezechia laborstum fuiſſe, ut ſelectiſſimis quibuſque è Libris Salomonis excerptis, cætaia omnia ſupprimerentur; ne ſcilicet populus, quod jam fieri à multis contigerat, Volumina illa ſtudioſiis pro remediis affectę valetudinis quærendis conſulens, ad impetrandsm à Deo opem minùs ſe promptè conſerret. Porrò quæ Ezechia eurante reſervata ſunt, inquioot illi, hæc ad noſtram oſque ętatem manſerunt. In esndem ferè ſententiam conceduot Rabbini, Ezechiæ tres illos Libros collectos tribuentes (s), ac viciſſim ab illo plura Salomonis volumina ſuppreſſs aſſerentes.

De rempore ſcripti à Salomone Operis non ſaris convenit. Judæi quidam tenent (t), Caoticum Canticorum primâ ętatis juventâ ſcriptum; Proverbia maturo jam Scriptore; in extrum jam inclinsnti Eccleſiaſtem deberi: id Judæis illis ex ipſis eorumdem Operum inſcriptionibus affirmandum ſuccurrit. In fronte enim Proverbiorom Regis Iſrael ſibi titulum Author vindicat; in Eccleſiaſte verò Regis Jeruſalem. Solida planè argumenta. Rabbinorum aliis (u) viſum eſt, non priùs quàm in ſenectute, paulò ante obitum, Salomonem ad ſcribendum applicare; cum ſcilicet hebetatum antea molliſſimæ vitæ ccebris ingenium ſingulari Deus beneſiero viro reſtituit. S. Hieronymos in Ezech. 43. luculenter aſſerit, Salomooem poſt commiſſum crimen Proverbia ſua dictaſſe; ſed veroſimiliùs credimos, tunc potiſſimùm ad Proverbis ſe applicaſſe Salomonem, cùm in maximo eſſet ſapientiæ culmine; ſapientiæ, ioquam, cujus præ cæteris omnibus univerſi Orbis Regibus ſumma fuit viro laus. Proverbia ſua laudat ille in Eccleſiaſte (x); unde facilis conjectura, Proverbia illa Eccleſiaſtem præceſſiſſe. Carmine ſcriptum eſſe Opus S. Hieronymus (y) aſſeruit, id fortè ſignificans, vel carmina illa oullis fuiſſe legimis adſtricta, vel ſtilum reſerra poeticum, quemadmodum veterum Philoſophocum ſententiæ onines (z).

De authoritate ejus Libri ambigit nemo; unus apud Veteres Theodorus Mopſueſtenus (a) ambigendum illo de ſuſcipiens contendit, ſcriptum à Salomone Opus, naturali tantùm ſapientiâ inſtructo; neque enim divinum accedere lumen debuit viro uſque adeò naturalibus ingenii dotibus orosto. Hanc opioionem inſtauravit Author in Specimine opinionum Theologorum quorumdsm Hollandorum de inſpiratione Sacrorum Librorum. Sed de parſimonia illorum, nihil ad Deum; & Eccleſia, quam Divinus Spiritus inſtruit pariter & moderatur, Proverbiorum Librum in cenſum Sacrorum nunquam non habuit. Laudarunt illum, nec infrequenter, Scriptores ſacri N. T. (b); quare ut in authoritatem hujus Libri io dubium revocemus, nihil eſt.

Verſio Proverbiorom ſive à Septuaginta adornata, vel ſaltem ſub eorum nomine vulgata, laudata ab Apoſtolis vetuſtiſſimiſque Patribus, ab origioali frequentiſſimè diſcrepat; continet enim plures ſententias fruſtra quidem in Hebræo quærendas, ſed in libro Eccleſiaſtici, ſaltem ex illis quaſdam, recurrentes. Verſiones Syriacæ, & Arabicæ, & quod ſingulare eſt, Paraphraſis Chaldaica nonnullis in locis è Græco expreſſa videtor. Io Textu Romanæ Editionis tranſpoſita quædam, maximè à cap. 24. 22. quo in loco interſerit 54. priores verſiculos cap. 30. ſequitur deio caput 31. ac cap. 25. & ſubſequentia aduſque totum 59. verſiculum, Librum elaudentem. Minoris momenti tranſpoſita quædam, ſicut & variantia in ſingulis capitibus, quòd crebriora ſint, prætermitto. Quid earum rerum fuerit in csuſa, non facile aſt divinare. Viri quidam docti (c) ſuſpicantur, plures olim obtinuiſſe variorum temporum & Authorum non ſatis uniformes inter ſe collectiones: cum igitur aliæ slium tenerent ordinem, inde varia pariter ſeries capitum, dogmstum, axiomstum, & ſententisrum. Cave tamen hęc de Originali, quod nonquam variavit, ſed tantùm de Græca Verſione credas. Authores Helleniſtę primi omnium hæc facilè invexerunt; nec abs re ſuſpicamur, Interpretem ad uſum privatum ſcribentem, quid ſibi maximè liberet, boc io Opere adornando ſecutum. Sed hæc incerta.

Præter tria hęc Opera, Proverbia, Eccleſia-

p *Vide cap. 24. 2. 16. 55. Item cap. 11. 2. & 56. 18. & 18. 22. Item cap. 12. 14. & 13. 2. & 58. 50. Item 6. 19. & 19. 59. Item 23. 11. & 20. 21. 53. Item 20. 50. 23. Item 21. 9. & 25. 24. & 19. 24. & 26. 15.*

q *Vide Notas ad Præfat. Prov. in priori volumine Operum S. Hieron. nov. Edit.*

r *Anaſt. Nican. quæſ. 39. in Script. Vide in cap. 25. 1. Cornel. à Lapid. Toſtat. in 3. Reg. cap. 4. quæſ. 8. Vatabl. in cap. 24. 23. Proverb. Et Salazar in cap. 21. 57.*

s *Vide Bayn. in Prov. 25. 1. & Talmudiſt. apud Mercer. Præfat. in Prov.*

t *Vide Bayn. ibi, Cornel. a Lap.*

u *Zemach David p. 33. Seder Olam Rabbae. 15.*

x *Eccle. 12. 9. Compoſuit Parabolas multas.*

y *Præfat. in Iſai.*

z *Laert. lib. 1. in Adomena Vide not. Caſaub.*

a *Vide Concil. CP. IV. Collat. 4. art. 63.*

b *Vide Hebr. 12. 5. 6. Canis reverſus ad vomitum. Ex Proverb. 26. 11. Jacob. 4. 6. Humilibus dat gratiam. Ex Proverb. 3. 34. Apoc. 59. 3. Ego quos amo, corrigo & caſtigo. Ex Proverb. 3. 52.*

c *Grot. in cap. 15. 33. & Boſſuet Præfat. in Prov. pag. 56.*

i *Theodoret. in Cant. Præfat. Hieron. in Eccle. ſ.ſ. Orig. Prolog. in Canten. Baſil. hom. I. in Prov. Ambroſ. in Ps.36. &c.*

vertiſſe conſtat (*i*), in tribus, qui ax ipſo ſuperſunt, Libris aptas ſingulis hominum ſtatibus inſtitutiones præſcribit. Proverbia ſimplicium & tyronum in virtute captui accommodantur. Adoleſcentibus inſcribuntur, & quem Salomon inſtituit diſcipulum, eodem ſæpè nomine compellat. Eccleſiaſtes virum inſtruit, rerum hujus mundi vanitatem demonſtrans. Cantica perfectas jam animas, quæ de carne, & ſanguine nihil, omnia verò de ſpiritu ſapiant. Primum Opus ferè reſpondet *Ethicæ* Philoſophorum, id eſt ſcientiæ morum, ſecundum Phyſicæ, id eſt ſcientiæ *naturæ*, tertium Logicæ i. e. ſcientiæ rationis perficiendæ; ſive juxta Teodoretum, trina Salomonis doctrina tribus veluti gradibus conſtat, morali, naturali, & myſtico. S. Iſidorus Peluſiota lib.4. Ep.40. tres illos Libros tribus Templi partibus comparat; Proverbia atrii exterioris Iſraelitis omnibus patentis loco ſunt; Eccleſiaſtes cum Sancto conferendus, quem locum velamenta præ foribus oppanſa prophanorum oculis abſcondunt, neque adire quenquam niſi Sacerdotes initiatos fas eſt. Canticum Canticorum Sanctuarium, ſive Sanctum Sanctorum refert, unde excluſi omnes, etiam Sacerdotes, unuſque ſemel in anno admiſſus Antiſtes ſupremus, nec niſi priùs variis ritibus & luſtrationibus expiatus. Omnes ad Proverbiorum ſtudium invitantur, rari ad Eccleſiaſtem, rariſſimi penetralia Cantici Canticorum pervadunt.

Omnium conditioni aptam vivendi normam Proverbia ſtatuunt, Regibus, Aulicis, mundi commerciis occupatis itemque ab omni commercio ſecretis, heris, famulis, viris, uxoribus. Regulæ in eo Libro moralis, politicæ, & œconomicæ. Hortamenta quandoque pietatis, interdum decoris, utilitatis, amoris, timoris, & naturâ inſitæ charitatis. Potiſſima Authoris cura eò tendit, ut grandem aliquam Numinis ideam & judiciorum ipſius metum ingenerei; tum ardens in virtutem & ſapientiam amor incenditur, cujus & virtutis, & ſapientiæ elegantes ſanè imagines, ſæpiſſimè depingit. Delineat etiam injuſtitiam, impietatem, licentiam, inertiam, imprudantiam, & ita delineat, ut earum horroro omnes qui famæ ſuæ & decoris aliquo ſtudio tenentur, maximè arceat. Cum verò nihil æquè ab amore ſapientiæ, & bonorum operum exercitio homines, & maximè adoleſcentes, abducat, quàm crapula & laxatum in voluptates frænum, id ſibi potiſſimùm ſuſcipit Author, ut diſcipulum ſuum, ne voluptatum illecebris, & laqueis muliercularum capiatur, cautum efficiat. Uno verbo, pulcherrima ibi morum documenta ad omnes vitæ ſtatus traduntur, tantâ varietate, ut ne unus quidem Lectorum vacuus diſcedat.

Scriptum à Salmone Opus vulgo creditur, cùm ejus nomen in fronte Libri apparens, in contextu etiam recurrat [*k*]. Conveniunt eâ in re Synagoga pariter & Eccleſia. Fuerunt identidem tractu temporis Critici, qui eâ de re ambigendum ſibi arbitrarentur; quod mirari non ſubit in

k *Prov.25.5.*

tanta Scriptorum copia, & eo, quo incitantur, pruritu, ut opinionum novitate ſingularitatem affectent. Collectas eo Opere eximias, quæ apud Judæos ferrentur, ſententias Grotius autumavit [*l*]; collectas autem juſſu Salomonis è vetuſtiſſimis quà Poetis quà Hiſtoricis, quemadmodum recentiori ætate Imperatores Conſtantinopolitani non diſſimili exemplo ſingularia quæque optimorum Authorum in unum colligenda juſſerunt. Sub Ezechia verò, addit (*m*), huic Collectioni additamentum aliquod factum eſt ex iis ſententiis, quæ à Sapientibus Judæorum prolatæ utiliſſimæ videbantur. Eâ verò confidentiâ hæc narrat Grotius, ut nomina ipſa Collectorum adnotet, nempe Eliaeim, Sobna & Joake, quorum meminit 4. Reg.18.26. Porrò Scriptor iſte Rabbinorum fidem ſubleſtam planè, & nullius ponderis ſecutus eſt; itaque verbo affirmanti verbo omnia, quoadusque dicti ſui certiora documenta non exhibeat, negabimus. Præſtat enim ſectari Eccleſiæ, Patrum & Interpretum authoritatem, uno conſenſu Salomoni unico omnium Proverbiorum Authori Opus vindicantium, duobus tantùm exceptis poſterioribus capitibus, facilè Agur, & Lamueli tribuendis. Porrò Librum iſtum portionem eſſe 3000. Parabolarum, quas ab eodem Rege dictatas novimus (*n*), ne ambigimus quidem.

l *Grot. in 3. Reg.4. 32. & Præfat. in Proverb.*

m *Grot. ad Prover.24.23.*

n *3. Reg.4.32.*

Ad Parabolarum ordinem quod attinet, eandem manere, quæ olim ſub Salomone, diſpoſitionem aliqui opinantur. Fragmenta quædam amplioris cujuſdam Collectionis ſupereſſe malunt alii, quorum opinioni maximè favet Textus Operis, in quo variæ ſparſim occurrunt inſcriptiones. Continuata rerum ſeries ab exordio uſque ad caput 10. ſingularis veluti Præfationis Operi præfixæ loco habenda eſt (*o*). Exinde priori titulo, *Parabolæ Salomonis*, repetito, novo ſtilo Liber incipit. Sunt autem breves quædam ſententiæ, nullâ inter ſe rerum connexione junctæ, antithetis plerumque, & alienas hiſtorias ſpectantibus verbis, ac tandem ſimilitudinibus propoſitæ: ſingulæ autem ſenſum præſeferunt abſolutum & planè ab alia ſeparatum. Hæc lucubrationis ratio uſque ad cap 22. 17. obtinet. Excipit deinde alius rerum tenor, ſtilo magis prioribus novem capitibus uniformi. In cap.24. 23. nova hæc inſcriptio promitur: *Hæ quoque Sapientibus*, i.e. pro Sapientibus vel Sapientum dicta, tum conciſus & ſententioſus ſtilus uti priùs in cap.10. &c. recurrit. Cap.25. novam collectionem his verbis exorditur: *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ Regis Juda*. Deſinit ea rerum ſeries in cap.30. in cujus exordio hæc legas: *Verba Agur filii Jake*. (ita Hebr.) Tandem cap.31. inſcribitur: *Verba Lamuelis Regis*.

o *Mercer. Grot. Munſt. alii paſſim.*

Ex quibus omnibus ſatis demonſtratum arbitror, Proverbiorum collectionem, qualis modò extat, è variis Salomonis ſententiis adornatam nec unius eſſe Authoris nec temporis; redegiſſe verò illas in unum corpus Eſdram ſive alium quemcumque, qui Libros

Sa-

Sacros recenſendos, & in eum ſtatum, quem modò tenent, redigendos poſt captivitatem Babylonicam ſuſcepit. Ex quo data Interpretibus quibuſdam occaſio, totum Opus in tres Libros diſtribuendi. Priorem librum definit Baynus intra decimum caput; decimum, & deinceps uſque ad cap. 23. 17. ſecundum conſtituit; tertium reliqua occupant.

Aliud argumentum, quod collectum plurium Authorum curâ Opus illud demonſtrat, crebra eſt verſuum & ſententiarum repetitio (p). Vix enim perſuademur, ſingularem Authorem non intermiſſè ſcribentem eadem ſæpiùs repetere, veluti priorum oblitum, ſuſcepiſſe. Nihil moror hîc ſententias in Textu quidem Septuaginta & Vulgatæ legendas, quæ in Hebræo deſiderantur; 12. vel 13. ſimiles leguntur Latino Textui poſt S. Hieronymum adjectæ (q).

p Vide cap. 14. 12. 16. 25. Item cap. 11. 2. & 16. 18. & 18. 12. Item cap. 12. 14. & 13. 2. & 18. 20. Item 6. 19. & 19. 5. 9. Item 13. 11. & 20. 21. 13. Item 20. 10. 13. Item 21. 9. & 25. 14. & 19. 24. & 26. 15.

q Vide Notas ad Præfat. Prov. in priori volumine Operum S. Hieron. nov. Edit.

R. Kimchi Collectionem illam Iſaiæ authori tribuendam cenſuit; alii Helciæ, & Sobnæ Præfecturam ſub Ezechia agentibus. Et ſanè Ezechiam ſingulares Salomonis ac fortè etiam Sapientum aliorum virorum ſententias colligendas mandaſſe conſtat; quo verò tempore, quomodo, quo fine, quid tandem Opus illud contineret, an hodie ſuperſit, incerta omnia. S. Hyppolitus, ab Anaſtaſio Nicæno (r) laudatus, tradit, ſub Rege Ezechia laboratum à viris lectiſſimis quibuſdam Operibus Salomonis excerpendis, relictis iis quæ minùs utilia, & minùs formandis moribus populiſque inſtituendis eſſe arbitrarentur. E' Canticis igitur unum Canticum Canticorum ſelectum eſt; è Parabolis illæ diſcretę, quę in hac Collectione leguntur. Paria fermè tradit Euſebius Cæſarienſis ab eodem Scriptore laudatus; autumat enim ſub Ezechia laboratum fuiſſe, ut ſelectiſſimis quibuſque è Libris Salomonis excerptis, cætera omnia ſupprimerentur; ne ſcilicet populus, quod jam fieri à multis contigerat, Volumina illa ſtudioſiùs pro remediis affectę valetudinis quærendis conſulens, ad impetrandam à Deo opem minùs ſe promptè conferret. Porrò quæ Ezechia curante reſervata ſunt, inquiunt illi, hæc ad noſtram uſque ętatem manſerunt. In eandem ferè ſententiam concedunt Rabbini, Ezechiæ tres illos Libros collectos tribuentes (s), ac viciſſim ab illo plura Salomonis volumina ſuppreſſa aſſerentes.

r Anaſt. Nicæn. quæſt. 39. in Script. Vide in cap. 25. 1. Cornel. à Lapid. Teſtat. in 3. Reg. cap. 4. quæſt. 8. Vatabl. in cap. 24. 23. Proverb. Et Salazar in cap. 21. 17.

s Vide Bayn. in Prov. 15. 1. & Talmudic. apud Mercer. Præfat. in Prov.

De tempore ſcripti à Salomone Operis non ſatis convenit. Judæi quidam tenent (r), Canticum Canticorum primâ ętatis juventâ ſcriptum; Proverbia maturo jam Scriptore; in exitum jam inclinanti Eccleſiaſtem deberi: id Judæis illis ex ipſis eorumdem Operum inſcriptionibus affirmandum ſuccurrit. In fronte enim Proverbiorum Regis Iſrael ſibi titulum Author vindicat; in Eccleſiaſte verò Regis Jeruſalem. Solida planè argumenta. Rabbinorum aliis (u) viſum eſt, non priùs quàm in ſenectute, paulò ante obitum, Salomonem ad ſcribendum applicare; cum ſcilicet hebetatum antea molliſſimæ vitæ illecebris ingenium ſingularis Deus beneficio viro reſtituit. S. Hieronymus in Ezech. 43. luculenter aſſerit, Salomonem poſt commiſſum crimen Proverbia ſua dictaſſe; ſed veroſimiliùs credimus, tunc potiſſimùm ad Proverbia ſe applicaſſe Salomonem, cùm in maximo eſſet ſapientiæ culmine; ſapientiæ, inquam, cujus præ cætera omnibus univerſi Orbis Regibus ſumma fuit viro laus. Proverbia ſua laudat ille in Eccleſiaſte (x); unde facilis conjectura, Proverbia illa Eccleſiaſtem præceſſiſſe. Carmine ſcriptum eſſe Opus S. Hieronymus (y) aſſeruit, id fortè ſignificans, vel carmina illa nullis fuiſſe legibus adſtricta, vel ſtilum referre poeticum, quemadmodum veterum Philoſophorum ſententiæ omnes (z).

t Vide Bayn. ibi, Cornel. à Lap.

u Zemach David p. 33. Seder Olam Rabba c. 15.

x Eccle. 12. 9. Compoſuit Parabolas multas.

y Præfat. in Iſai.

z Laert. lib. 1. in Admena. Vide not. Caſaub.

De authoritate ejus Libri ambigit nemo; unus apud Veteres Theodorus Mopſueſtenus (a) ambigendum illo de ſuſcipiens contendit, ſcriptum à Salomone Opus, naturali tantùm ſapientiâ inſtructo; neque enim divinum accedere lumen debuit viro uſque adeò naturalibus ingenii dotibus ornato. Hanc opinionem inſtauravit Author in Specimine opinionum Theologorum quorumdam Hollandorum de inſpiratione Sacrorum Librorum. Sed de parſimonia illorum, nihil ad Deum; & Eccleſia, quam Divinus Spiritus inſtruit pariter & moderatur, Proverbiorum Librum in cenſum Sacrorum nunquam non habuit. Laudarunt illum, nec infrequenter, Scriptores ſacri N. T. (b); quare uti authoritatem hujus Libri in dubium revocemus, nihil eſt.

a Vide Concil. CP. IV. Collat. 4. art. 63.

b Vide Hebr. 12. 5. 6. Canis reverſus ad vomitum. Ex Proverb. 26. 11. Jacob. 4. 6. Humilibus dat gratiam. Ex Proverb. 3. 34. Apoc. 19. 3. Ego quos amo, corrigo & caſtigo. Ex Proverb. 3. 12.

Verſio Proverbiorum ſive à Septuaginta adornata, vel ſaltem ſub eorum nomine vulgata, laudata ab Apoſtolis vetuſtiſſimiſque Patribus, ab originali frequentiſſimè diſcrepat; continet enim plures ſententias fruſtra quidem in Hebræo quærendas, ſed in libro Eccleſiaſtici, ſaltem ex illis quaſdam, recurrentes. Verſiones Syriacæ, & Arabicæ, & quod ſingulare eſt, Paraphraſis Chaldaica nonnullis in locis è Græco expreſſa videtur. In Textu Romanæ Editionis tranſpoſita quædam, maximè à cap. 24. 12. quo in loco interſerit 14. priores verſiculos cap. 30. ſequitur dein caput 31. ac cap. 25. & ſubſequentia aduſque totum 19. verſiculum, Librum claudentem. Minoris momenti tranſpoſita quædam, ſicut & variantia in ſingulis capitibus, quòd crebriora ſint, prætermitto. Quid earum rerum fuerit in cauſa, non facile eſt divinare. Viri quidam docti (c) ſuſpicantur, plures olim obtinuiſſe variorum temporum & Authorum non ſatis uniformes inter ſe collectiones: cum igitur aliæ alium tenerent ordinem, inde varia pariter ſeries capitum, dogmatum, axiomatum, & ſententiarum. Cave tamen hęc de Originali, quod nunquam variavit, ſed tantùm de Græca Verſione credas. Authores Helleniſtę primi omnium hæc facilè invexerunt; nec abs re ſuſpicamur, Interpretem ad uſum privatum ſcribentem, quid ſibi maximè liberet, hoc in Opere adornando, ſecutum. Sed hæc incerta.

c Grot. in cap. 25. 33. & Boſſuet Præfat. in Prov. pag. 26.

Præter tria hęc Opera, Proverbia, Eccleſia-

ſia-

Digitized by Google

ſiaſtem, & Canticum Canticorum, genuinos Salomonis fœtus, ſequiorum temporum impoſturâ nonnulla etiam eidem Authori Opera pernicioſa maximè, & magiam plerumque continentia affinguntur; quo ſcilicet ſub tanti nominis obtentu majori confidentiâ merces illæ pravæ venderentur. Ita Salomonis nomine inſcribitur *Liber de remedio morborum* apud Kimchi; *Contradictio Salomonis*, à Gelaſio cenſurâ inuſtus; *Teſtamentum Salomonis*, Gaulmino notum. Tanto etiam nomine inſcribuntur 5. Libri apud Albertum Magnum in *Speculo Aſtrologia*, quorum 1. *Liber Almadad*. 2. *Liber quatuor annulorum*. 3. *Liber de novem Candariis*. 4. *De tribus figuris Spirituum*. 5. *De Sigillis ad Dæmoniacos*. Quatuor alios memorat Trithemius, 1. *Clavicalam Salomonis ad filium Roboamum*. 2. *Librum Lamene*. 3. *Librum Pentaculorum*, fortè *Pentagonorum*. 4. *De Officiis Spirituum*. Laudatur à Reuclino Liber *Raziel*, & à Chico alter de *Nigromantia ad filium Roboamum*. Apage hæc à viro ſapientiſſimo.

Porrò hæc vetuſtiſſima eſt fraus, cùm ipſe de Salomone Joſephus Antiq. l. 8. c. 2. perſuadere credulis nitatur, ſcripſiſſe illum pellendis morbis atque Dæmonibus potentiſſimas adjurationes, quæ adhuc Joſephi ætate valerent. Teſtatur autem, Eleazarum quemdam plures expuliſſe Dæmones coram Veſpaſiano, applicatâ tantùm radice quadam à Salomone indicatâ, quam in annulo geſtabat, & ejuſdem Principis nomine invocato. Omnia hæc Salomonis Opera, ſicut & Epiſtolæ Salomonis ad Hiram, & Hiram ad Salomonem, quamvis Joſepho probatæ, inter apocrypha rejiciuntur.

DISSERTATIO

AN VETERES LEGISLATORES & Philoſophi è Scriptura Leges ſuas, & Moralem ſcientiam hauſerint.

Rectam in ſcriptis Polemicis lancem tenere, & in æſtu diſputationis in adverſam veritati partem tantùm non abripi, arduum eſt pariter & infrequens. Certæ ætatis opinio fuit, id omnibus viribus enitens, ut demonſtraret veteres Philoſophos plura & optima quæque tum in legibus, tum in ſcriptis ſuis è Sacris Judæorum Libris expreſſiſſe. Accidit etiam non infrequenter, ut variatis temporum circumſtantiis contraria probarentur, nihilque intactum relinqueretur, quò intelligerent homines, nihil noſſe de Scripturis Philoſophos; quippè qui mentem haberent & ſpiritum, non ſecus ac reliqui omnes Ethnici, errorum tenebris obvolutam, atque in incertum ſpiritûs vagarentur; ut ſi quid inter eorum Libros & Moſaicos Propheticoſque congruere deprehenderetur, id unicè caſui, & ſcintillæ naturalis luminis, omnibus æquè mortalibus à Deo conceſſi, tribuendum fuiſſet. Eo tandem, quo verſamur, ſæculo Scriptores quidam id ſibi, in aliam extremitatem abrepti, probandum ſuſceperunt (*a*), Moyſem ipſum leges ſuas & cæremonias Ægyptiis debuiſſe; quippè qui in Ægypto inſtitutus, quæ ibi didicerat optima (erat enim juxta S. Stephanum (*b*), *eruditus omni ſapientiâ Ægyptiorum*) in ſuccum ſuum tranſtulerit. Poſtremam hanc opinionem refutandam ſuſcepimus in Prolegomeno ad Exodum. Modò aliorum opiniones in examen revocandæ ſunt.

a *Marsham. Canon. Ægyptiac. & Spencer. de Legibus Hebræorum Ritual.*
b *Act. 7. 22.*

Ex quo Judæi Ægypti ſolum deſeruerunt, uſque ad extremam Regni Juda & Iſraelis ætatem, in ſua ſemper regione ſe continentes, colendis agris & terræ ubertati, quæ lacte, & melle manabat, promovendæ laboribus ſuis occupati, tum & curas ſuas omnes nutriendis parvulis filiis, meditationi, & exercitationi Legis intentas habentes; diſcreti ſemper ab externarum gentium conſortio; mari, quantùm commodis ſuis ſat, eſſet propinqui, ſed quantùm corruptioni morum ex aliorum commercio avertendæ ſatis remoti; cùm neque connubia, neque Religionem haberent cum Idololatris gentibus communem; ſingularem tandem vitæ tenorem ſectati, quo & odio erant & contemptui cæteris per orbem gentibus; his, inquam, omnibus perpetuo inter ſe charitatis fœdere ita conjungebantur, ut ſimul nihil haberent cum cæteris gentibus commercii. Hanc de populo ſuo ideam ſubjicit Joſephus (*c*): eamdemque de illis prophani quique Scriptores habebant. Tacit. Hiſtor. lib. 5 *Inſtituta ſiniſtra, fœda, pravitate valuere .... apud ipſos fides obſtinata; adverſus omnes alios hoſtile odium .... Judæorum mos abſurdus ſordidaſque.*

c *Joſeph. lib. 1. contra Appion. pag. 1038.*

Poſt reſtitutam è captivitate gentem, minùs & claritate nominis & potentiâ valuerunt; viciſſim tamen plus ſtudii poſitum, tum in colendis veteribus cæremoniis, cùm pariter à commercio exterorum ſeſe continendis. Cùm tamen frequentibus populi tranſmigrationibus & exiliis factum eſſet, ut per univerſam terrarum

Or-

orbis faciem longè latèque plores è Judæis diſperderentur, nullaque eſſet in toto Oriente, Ægypto, Africâ, Inſulis Mediterranei, Græciæ, & Italiæ regio Judæis habitatoribus vacua; Hebræi, gens licèt omnibus contempta, ſingulari vitæ genere & politiâ admirationem in ſe omnium gentium, quas inter verſabantur, converterunt. Tum omnium verſa ſtudia inquirendæ eorum origini, hiſtoriis, & Legibus. Tandem ſub Ptolemæo Philadelpho Rege Ægypti Verſio Legis ex Hebræo in Græcum ſuſcepta eſt; ex quo deinde veluti traditi in manus Libri Philoſophorum ſtudia exercuerunt. Nihil tamen certi eâ de re affirmandum ſuſcipimus; neque enim extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, hunc Ægypti Regem, vel Bibliothecæ ipſius Curatorem eam Pentateuchi Verſionem procuraſſe; quidquid enim aſſeverent Ariſtæas, Philo, Joſephus de Verſione à Septuaginta adornatâ, facilè tamen contingere potuiſſe credimus, ut Judæus aliquis ſponte illam ſuſceperit. Tradit Philo de vita Moſis, Judæos Inſulæ Phari ſolemnem ejus rei memoriam ſingulis recurrentibus annis celebraſſe; cum interim alii Judæi ſolemne ad diem 8. Thebet jejunium indixiſſent; quod etiam noſtræ ætatis Calendaria notant. Addunt Judæi, eo prophanatæ Legis horrore, tridui tenebras Orbis univerſi faciem obduxiſſe. Vide Joſeph. Scal. in Calend. Jud. in Can. Iſagog. l. 1. Vide & Selden. de jure Nat. & Gent. l. 3. c. 3. Judæos vetus Teſtamentum in Græcum tranſtuliſſe, Judæis cæteris invitis, Ligfootus autumavit.

Tunc Philoſophi, quibus opportunè accidit, ut vernacula eorum lingua, Græca ſcilicet, per totum ferè Orientem poſt conſtitutum Imperium Alexandri Magni cæterorumque poſt ipſum, vulgaretur, nec aggreſſi ſunt, quò extra Patriam ſuam viros doctos, unde aliquid diſcerent, convenirent. Ægyptus jam inde à pluribus ſæculis inter primores ſapientiæ laude florentes nationes princeps habebatur. Eò proinde frequentiùs ventum eſt. Ipſi pariter Hebræi, externorum morum diſcendorum avidi, itinera eâ de re & peregrinationes ſuſcipere non recuſarunt; quod exemplo diſcimus Jeſu filii Sirach, Authoris Eccleſiaſtici; qui plures ſe regiones excurriſſe perhibens, idem cæteris præſtandi author eſt (d).

d *Eccli. 34. 12. & 16. 23. & 39. 5.*

Eo temporis intervallo, quod inter ſolutam captivitatem & Jeſu Chriſti adventum continetur, fama eſt, Paganos Philoſophos è Sacris Scripturis in rem ſuam derivaſſe optima quæque moralia præcepta, quæ in eorum ſcriptis admiramur; tum & grandia, quæ de Deo ipſi ſentire & gemina cum Moyſe loqui viſi ſunt. Ex his fontibus Pythagoras, Plato, aliique plures optimam abſolutiſſimæ Reipublicæ ſuæ politiam derivarunt; ex his Solon majorem legum ſuarum partem. Pythagoras, qui longè latèque diſcurriſſe fertur, Jeremiam in Ægypto, ut fama eſt, vidit (e), Ezechielem in Chaldæa (f). Illum autem non Judæos tantùm oſſe, ſed & ex eorum Legibus plures in ſuam Philoſophiam tranſtuliſſe, Hermippus apud Joſephum eſt author (g). Idem pariter Joſephus obſervat (h), Platonem ad Moyſis imitationem incubuiſſe, ut patriarum Legum tabulas aſſiduè cives manibus verſarent.

e *Auguſt. lib. 2. de Doctr. n. Chriſt. c. 28. & lib. 8. de Civit. cap. 11.*

f *Quidam apud Clem. Alex. lib. 1. Strom.*

g *Lib. 1. contra Appion. pag. 1046.*

h *Idem Ibid. l. 2. pag. 1079.*

Clemens Alexandrinus (i) Paganos alloquutus, aſſerit, Leges Platonis aliorumque Legiſlatorum, Hebræis pro ſaniori earum parte deberi; undè etiam optima quæque & beatam illam eloquii ubertatem hauſerint (k). Plura ejus rei exempla ſatis conformem utrioque exprimendi rationem teſtantia in medium adducit. S. Juſtinus Martyr (l) perſuaſum habet, veteres illos Paganos Philoſophos non tanquam primos præſtantiſſimarum veritatum, quæ in eorum ſcriptis demiramur, Authores habendos; vix enim hæc homini in mentem venire poterant; ſed omnia ad Scripturas Divinas, quæ illi in rem ſuam traduxerint, referenda. Singula autem propiùs diſpiciens, demonſtrat, Orpheum, Homerum, Solonem, Pythagoram, Platonem, alioſque plures, cum per Ægyptum peregrinarentur, in Libros Moſaicos incidiſſe, quorum lectione plurimùm in cognitione Divinæ naturæ profecerint. Contendit etiam alibi (m), Philoſophos omnes Græcos, quæ de animæ immortalitate, & quæ de pœnis impiorum ſcripſerunt, non aliunde, quàm ex Scriptis Propheticis repetiiſſe; additque eam, quæ inter Platonem & Moyſem, ſimul utriuſque ſcriptis collatis, apparet, diſcrepantiam Platoni tribuendam, qui Moſaicorum Scriptorum ſenſum minùs rectè fuerit aſſecutus (n). Si quid ergo, ait, commune nos inter & vos in doctrina fuerit; non illud noſtri ex veſtris, ſed vos ex noſtris accepiſtis.

i *Clemens Alex. Admonitione ad gentes p. 46.*

k *Idem ibid. p. 47. 48.*

l *Juſtin. Apolog. 1. pag. 15. Edit. Pariſ. an. 1636.*

m *Juſtin. 5. Apolg. p. 81. 82.*

n *Juſtin. 2. Apolog. p. 93.*

Hanc inter Platonem cum Moyſe cæteriſque Judæorum Prophetis conſonantiam Celſus pariter agnoſcens (o), Judæos è Platone didiciſſe concludit. Sed ejus calumnias refutaturus Origenes, demonſtrat, è Moyſe potiùs cæteriſque Prophetis, utpotè Platone vetuſtioribus, Philoſophi illius doctrinam derivandam fuiſſe. Aliud in ſpeciem quidem plauſibilius Celſus addebat; cui bono, inquiens, Authores Judæos conſulamus, cùm eadem apud Platonem concinniùs apertiuſque exprimantur? Cui reponit Origenes, Sacros quidem Authores plus curarum poſuiſſe, ut prodeſſent, quàm ut Lectores delectarent; quare ſtilo uſos fuiſſe ad multitudinis captum accommodo; cùm interim Pagani nonniſi viris doctis ſcribentes, anguſtos ſtudiis ſuis atque utilitati exindè hominibus obventuræ fines conſtituerint. Factum indè, ut parciùs plerumque Philoſophorum ſcripta legerentur; ſicut frequentiſſimè viciſſim Sacrorum Scriptorum Lucubrationes, quæ multitudinis captui quadrarent. His cauſis propagationem Evangelii deberi, cùm interim Plato neglectus maneret, & ſolitarius.

o *Vide Origen. lib. 6. contra Celſum.*

Tertullianus (p), poſt conſtitutam Legum Moſaicarum cæterarumque Scripturarum vetuſtatem, tandem addit: *Scitis ipſas Leges quoque veſtras, quæ videntur*

p *Tertullian. Apologet. Edit. Rigalt. pag. 19. 39. 41.*

ad

ad innocentiam pergere, de Divina Lege, ut antiquiore, formam mutuatur. Subdit deinde: *Quis Poetarum, quis Sophiſtarum, qui non de Prophetarum fonte potaverint? Inde igitur & Philoſophi ſitim ingenii ſui rigaverunt.* Sed, ait idem Tertullianus, tantâ earum luce perſtricti, in medio licèt luminis verſantes, totam earum elegantiam pulchritudinemque intueri non potuerunt; cæci pariter & præſumptuoſi, earum veritatem ſuis præjudiciis conformare volentes, corruperunt, opiniones ſua & ambages divinis certiſque Sacrorum Oraculorum veritatibus intermiſcentes: *Nec mirum, ſi Vetus Inſtrumentum ingenia Philoſophorum interverterunt.*

q *Idem Apologet. pag. 21. & 42.*

Dæmones, ait alibi [q], de induſtria in ſcripta Poetarum quædam è Scripturis Divinis vera fabellis admixta induxerunt; eodemque Spiritu erroris factum eſt, ut in Philoſophorum Scripta, quædam à Religione noſtrâ non aliena irreperent; quò ſcilicet inſidiæ in veritatem pararentur, cùm tempore à Divina Providentia conſtituto in mundo manifeſtari contingeret. Semel enim falſis hiſce ideis & fabellis Poetarum animi hominum occupati, quid inter veritatem & mendacium intercederet diſcriminis, mente diſtinguere vix poterant. Pernicioſum planè artificium, quod tamen in eos tantùm valuit, qui errori pervicaciùs inhærentes deponera illum recuſarunt. Ita factum eſt, ut *omnia adversùs veritatem de ipſa veritate conſtruerentur.* Veritas fabellis delibuta, vim omnem juvandi amittit. Mendacio enim fides omnis detrahitur, & Apoſtolis ad deſtruendos Paganorum errores, atque ſuperſtitiones laborantibus, unà ſimul factum eſt, ut eodem veluti fato veritates, arcto quodam cum illis vinculo conjunctæ, interciderent: *Ut quis ideo non putet Chriſtianis credendum, quia nec Poetis nec Philoſophis.*

Hæc à Tertulliano fuſiùs diſputata, exprimit pariter S. Juſtinus Martyr in ſecunda Apologia; habet enim perſuaſum mali cujuſdam Genii artificio factum eſſe, ut Poetis quædam exciderent vera, ad Jeſum Chriſtum pertinentia, atque in eorum Operibus plurima deprehenderentur ex Jeſu Chriſti geſtis, ſed fabularum quodam guſtu tradita, & Paganorum Numinibus applicata. Doli enim artifex Spiritus ille, probè noſcens lata de Jeſu Chriſto Oracula, præoccupandas in illum mentes hominum ratus, omnia fabellis, & rebus ſupra fidem prodigioſis inſerſit, quò ſcilicet, cum in mundum venire Redemptorem contingeret, homines fabellis fictiſque prodigiis aſſueti, minùs eſſent recipiendis veritatibus, quæ in Evangelio referendæ arant, comparati; atque difficultata & arduitate examinis diſtinguendi vera à falſis abſterriti, omnia æquè quà vera, quà falſa, utpotè quæ omnia fabuloſa ſibi viderentur, rejicerent.

S. Cyrillus Alexandrinus adversùs Julianum ſcribens l. 1. diſertè aſſerit, veteres Philoſophos, per univerſam maximè Græciam celebratos, cùm longâ ætate eſſent Moyſe poſteriores, plura ex ejus Libris in ſuccum ſuum, quamvis non felici ſemper ſucceſſu, convertiſſe. Cùm enim hebetiori eſſent ingenii acumine, quàm ut Legiſlatoris Hebraici genuinum ſenſum pervaderent, falſa quædam, vel minùs ſaltem perfecta de Natura Divina ſuppoſuerunt. Addit pariter, ex iis Philoſophis aliquos Prophetis Judæorum recentiores, id ſibi ſuſcepiſſe, ut plura ex illis Divinis Authoribus exſcriberent. Ecquis enim, ait, in animum ſibi potuiſſet inducere, Philoſophos illos, qui longas adeò peregrinationes, & maximè in Ægyptum, diſcendi gratiâ ſuſceperunt, illud neglexiſſe, quod magis & eorum vota, & ardens inquirendæ veritatis ſtudium expleret? Quæ tandem apparet inter illos, cùm maximè de generalibus rerum notionibus agitur, conſonantia, ea ſanè argumentum eſt apertiſſimum, omnes pariter ex eodem fonte potaſſe; cùm in rebus cæteris, in quibus ſinguli ingenium ſuum ſectati ſunt, nunquam inter ſe non committantur. Excutienda deinde ſuſcipit eorum dogmata de creatione, naturâ, & attributis Divinis, de Verbo, Spiritu Sancto, & animâ Mundi.

Theodoretus in ſuo Opere adversùs Græcos ſive Gentiles, Hiſtoricorum teſtimonio (r) probat, Veteres Philoſophos, ut Pherecidem, Pythagoram, Thaletem, Solonem, Platonem peragraſſe Ægyptum, Siciliam, & Italiam, nullamque fuiſſe ſive gentem ſive locum adeò remotum, à moribus abhorrentem propriis, diverſis licèt ſervientem Regibus, quò illi ſeſe conferre inquirendæ veritatis gratiâ renuerint; ut ubicumque noſſent Sapientes aliquos viros verſari, eò ſtatim advolarent: ex quo factum, ut non Ægyptiorum tantùm, ſed etiam Hebræorum doctrinâ profecerint adeo, ut Pythagoras alienum ſibi non duceret, ſi circumciſione, quam Ægyptii ex Judæis receperant, ſeſe initiandum præberet. Laudat in eam rem teſtimonium Porphyrii Philoſopi, Chriſtiani nominis oſoris, qui è Delphico quodam Oraculo probat, demonſtrandi itineris ad Deos deducentis (s) authores fuiſſe Chaldæos, Ægyptios, Phœnices, Lydos, & Hebræos; eam verò doctrinam, quam è Barbaris tenebant, exripuiſſe tantùm Græcos, quin & corrupiſſe quandoque. Ex Prophetis igitur Judæorum, ipſius Oraculi teſtimonio, prima veritatis & veræ Philoſophiæ origo repetenda eſt. Si quos verò populos alios, nempe Chaldæos, Ægyptios, & Phœnices Apollinis Oraculum Hebræis jungit, operæ pretium eſt animadvertere, ait Theodoretus, veritatis cognitiones in eas gentes non niſi à Judæis deveniſſe. Debent enim doctrinam ſuam Phœnices commercio cum finitimis Judæis, debent Chaldæi Judæis in ſuâ regione captivis. Quibus enim prodigiis Deus Danieli ejuſque ſociis favit, illis pariter inſinuata pluribus Chaldæorum veritas. Ipſe pariter Cyrus in vera Religione inſtitutorem habuit Danielem, virum in Aula ſua principem. A Cyro verò ſubacti Lydi, Legem pariter & veram Religionem acceperunt. Contuber-

r Laudat Porphyrium Chriſtianorũ acerrimum adverſarium, Numenium Pythagoricum, Plutarchum, alioſque plures,

s *Theodoret. ex Porphyr. loc. cit. pag. 472.*

bernium tandem veterum Hebræorum in Ægypto, geotibus illis profuit, quò diſcerent eorum de natura Divina cæteriſque ad Religiooem pertinentibus dogmata.

Idem fuſiùs demonſtrat Euſebius toto Libro undecimo Præparationis Evangelicæ, probans (*t*), Platonem potiſſima Philoſophiæ, & Theologiæ ſuæ dogmata è Sacris Libris derivaſſe. Nititur etiam demooſtrare, ſententias ejus Philoſophi plores cum Scriptura convenire, longo ordine recenſens ea, quæ à Platone de Verbi Divinitate ſcripta ſunt, de ideis, de ſummo bono, virtute, animæ immortalitate, creatione mundi, reſurrectione, Deique judicio &c. Si autem, addit ille, Græci Platonem Ducem ſecoti ſunt, ipſe verò Hebræos, tota eſt Græcorum Philoſophia ex Hebræis repetenda. Eandem collationem proſequitur toto libro duodecimo, & parte decimi tertii, ubi teſtimonium Ariſtobuli laudat, ingenuè fatentis, Platonem leges & diſciplinam, ſive cæremonias & mores Hebræorum expreſſiſſe. Tradit inſuper, ante Alexandrum Magnum & Perſarum Imperium vulgatam fuiſſe Græcam Pentateuchi Verſionem, quæ cùm minùs exacta, nec numeris omnibus abſoluta deprehenderetur, alteram Demetrio Phaleræn inſtante, ſub Rege Ptolemæo Philadelpho ſuſceptam fuiſſe. Priori illa Verſione, ait, Pythagoras, Plato, Socrates, aliique plures ante Philadelphum io ſcientia Divinitatis, provideotiæ, & ereationis mondi profecerunt. Laudat deinde Euſebius teſtimonium S. Clementis Alexandrini, non ſemel nec obſcurè perhibentis (*u*) Veteres Philoſophos, & potiſſimùm Pythagoram, ac Platonem optima quæque ſua, quemadmodum ex plurium ſententiarum collatione demonſtrat, lectioni Moſaicorum, & Propheticorum Librorum debere.

Gemina legas non ſemel apud S. Ambroſium (*x*), qui affirmandum ſibi ducit, Pythagoram & Platonem, cum in Ægypto verſareotor, plura ditandis Operibus ſuis è Sacris Libris decerpſiſſe. Inſinuat etiam eam inter primas Platonis curas veniendi in Ægyptum foiſſe, ut ſcilicet res geſtas Moyſis, ejuſque Legem, & oracula Prophetarum diſceret (*): *Eruditionis gratiâ in Ægyptum profectus, ut Moyſis geſta, Legis oracula, Prophetarum dicta cognoſceret.* Exciderat aliquando S. Auguſtino (*y*), Platonem, cum in Ægyptum veniſſet, Jeremiam noſſe, vel ſaltem ejus ſcripta legiſſe; ſed rem pauld attentiùs excutiens, palinodiam cecinit (*z*), cùm Jeremias ante Platonem fato ceſſiſſet, nec Sacræ Scripturæ Græcis literis, niſi poſt obitum ejus Philoſophi, traditæ fuerint. Quare, ait, cur ſacras Scripturas Græcè legeret, nihil erat: facilè tamen potuit, addit, Hebræo interprete legendis Hebraicis Libris uti, quemadmodum & Ægyptio legendis Ægyptiis uſus eſt: quin & id conſilii ſecutum demonſtrant ea, quæ de creatione Mundi paria apud ipſum & Moyſem leguntur; ſicut & quæ Plato verbis ipſis Moſaicis de Numine locutus eſt (*a*): *Ego ſum, qui ſum:*

t Item lib. 12. & 13.

u Vide Clemen. Alexan. Strom. lib. 1. pag. 299. 342. &c. & lib. 5. pag. 559. &c. & 592. &c. Ita lib. 6. & Exhortat. ad Gentes.

x Ambroſ. in Pſalm. 118. Serm. 2. n. 5. & 13. & de fuga ſæculi c. 8. n. 47. de bono mortis cap. 10. n. 45. & cap. 11. n. 51. de Noe & Arca cap. 8.

* Idem in Pſal. 118. n. 4.

y Lib. 2. cap. 28. de doctrin. Chriſt. & lib. 8. cap. 11. de Civit.

z Retract. lib. 2. cap. 4. n. 1.

a Exod. 3. 14.

ſic dices filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos. Addit verò alibi (*b*). *Multo credibilius eſt, iſtos potiùs de literis noſtris habuiſſe, quæcumque bona & vera dixerunt, quàm de Platonis Dominum Jeſum Chriſtum, quod dementiſſimum eſt credere.*

Hæc habent majoris momeoti argumenta quicumque eâ tenentur perſuaſione, veteres Græcorum Philoſophos ſaniorem Philoſophiæ ſuæ partem è Sacris Literis Hebræorum hauſiſſe. Sed cùm de re aliquâ geſtâ queſtio agitatur, nihilque Divinitùs revelatum, ſive ad Religionem ſaltem obliquè ſpectans in ea re habetur; unicè ſpectandæ ſunt rationes, quibus id ſibi aſſerendum Patres cenſuerunt. Porrò rationes illæ ad duo potiſſimùm capita reducendæ ſunt; 1. Philoſophos plura noſſe, quæ io Sacris Libris leguntur. 2. Eorum plures iter in Ægyptum habuiſſe, ubi frequentiſſimos Judæos verſari contigit. Hiſce tamen omnibus tria reponenda; 1. Neque Philoſophos, nec alios quoſque Scriptores coævos unquam faſſos, ſe vel Judæos preceptores audiſſe, vel Libros eorum legiſſe; 2. Quæ inter utroſque Scriptores apparet ſententiarum convenientia, unde potiſſimum ejus ſententiæ argumentum petitor, intentum minùs illa quidem quàm pro recepta opinione probat; potuit enim ex altera, quàm quæ conſtitoitur, causâ originem trahere. 3. Philoſophos, de quibus modò, cum ante Verſionem Græcam ſacrorum Librorum floruiſſent, eorum Librorum lectione nihil profeciſſe poterant. Non tamen negaverim, aliâ viâ, traditione nempe, potuiſſe earum veritatum notionem ad illos deſcendere; ſed de facto ipſo, quod certum alii ſtatuont, dubitationem movemus.

Si verò authoritas authoritati opponenda, minori quidem Scriptorum numero adverſa ſententia fulcietur; ſed majores illi viciſſim & ſolidiores rationes. Demetrius Phaleræus, Ariſtæas, Ariſtobulus, & Joſephus plus favent ſententiæ neganti, aliquid è Sacris Libris Philoſophis innotuiſſe, quàm affirmanti. Origenes, Tertullianus, S. Auguſtinus, quos poſterior iſta opinio inter ſuos vindicat, adverſam ſtrenuè propugnant. Tandem Lactantius demonſtrandum ſibi, nec levibus & facilè revincendis rationibus ſuſcepit, Divinas Scripturas prorſus Philoſophos latuiſſe. Sed pleniùs eâ de re agendum.

Philo Judæus (*c*), ægrè adeò ſibi perſuadebat, Philoſophos è Sacris Scripturis aliquid deduxiſſe, ut luculenter aſſerat, ante Verſionem Græcam ſub Ptolemæo Philadelpho Gentiles nihil de Sacris Judæorum Libris noſſe. Cui Scriptoris aſſertioni eò major in ea re fides adhibenda eſt, quò in ſtudio Platonis excultior erat, ut de illo obtineret: *Sive Philo platonizat, ſive Plato philonizat* (*d*). Qui tandem inter ſenteotias Platonis & Moyſis conſenſus ſtatoitur in iis, quæ ad creationem Mundi pertinent, ille ſanè impetrare ab eodem Scriptore non potuit, ut crederet Platonem Moyſem exprimere intendiſſe; vulgatum enim eſſe ait, Platonem ſuam illam ſenten-

b Auguſt. de Doctrin. Chriſtian. cap. 28. num. 43.

c Philo lib. 2. de Vita Moſi pag. 657. 658.

d Hieron. in Catalog. Scriptorum Eccleſiaſt.

tiam eb Heſiodo deduxiſſe. Verùm, addit Philo (e), *Longè antiquior Moſes legiſer docuit Judæos, mundum eſſe genitum & incorruptibilem, quod ſcriptum reliquit in ſacris Voluminibus.*

e Philo lib. Quod mundus ſit incorruptus pag. 940. 941.

Ariſtæas, ex quo Ariſtobulus, Philo, Joſephus, cæterique poſt illos Patres hauſerunt omnia, quæ de Verſione Sacrorum Librorum ex Hebræo in Græcum ſub Ptolemæo Philadelpho literis mandarunt, Ariſtæas, inquam (f), nunquam in mentem ſibi induxerat, Philoſophos Moſaicorum Scriptorum aliquid adoptaſſe, quamquam alioqui aſſereret, ante Ptolemæum Verſionem aliam, minùs quidem probatam, portionis ſaltem Scripturarum obtinuiſſe. Namque Demetrium Phalaræum loquentem inducit, Hebrçorum ſcilicet Libros eò plùs Regias ſibi curas & theſauros mereri debuiſſe, quò Leges contineant Sanctitate & Divinitate cæteris omnibus prçſtantiores. Hujus verò doctrinç, ait, ſi nulla unquam mentio occurrit apud Scriptores, Poetas & Hiſtoricos cçteros, id in cauſa fuit, teſte Hecatço Abderitâ, quòd puritate & ſublimitate ſuâ nimis extollerentur. Ex quo verò adornatç jam Verſionis lectio facta eſt coram Rege, admirari ſe dixit idem Rex Demetrium allocutus, Opus illud, verè divinum, Philoſophos omnes & Poetas fugiſſe. Cui Demetrius Legis illius Sanctitatem & Divinitatem nunquam violari prophanorum ore debuiſſe, reſpondit; unde Scriptores quoſdam aliquid ex illis in ſua Scripta traducere ſatagentes, Divinç ultioni pœnas dare coactos ab incœpto deſtitiſſe.

f Ariſteas de Septuaginta Interpp.

Adjecit Demetrius, Theopompum, quòd talia auderet, è ſtatu mentis ſubitò decidiſſe, nec niſi poſt menſem ſui compotem factum. Cùm autem lucido aliquo intervallo eo temporis ſpatio uteretur, rogareique interim Deum, ut cauſam inflicti ſibi morbi tandem aperiret, per quietem certior factus eſt, id in ſuum caput ultionis provocaſſe, quòd ſecreta & digna ſilentio pandere auſus fuiſſet. Quare ab incçpto ſtatim deſiſtens, ſanitati mentique actutum reſtitutus eſt. Ita pariter, addidit Demetrius, referentes audivi, Theodectum Poetam Tragicum volentem in ſua carmina aliquid de Libris Moſaicis traducere, ſtatim luminibus captum temeritatis ſuæ luiſſe pœnas, nec niſi precatum ſanitatem recepiſſe.

Non ego quidem pro hiſtoria Ariſtçæ & relatis ab eo exemplis vadem me exhiberem, neque enim me fugit quid contra ejus hiſtoriç veritatem ſcripſerint ſapientiſſimi plures viri, uti Valeſius, Cardinalis Bona, Joſephus Scaliger, Hody, Vandale, aliique plures, ad ſabellam quantam quantam illam amandantes. Nec ſane facili negocio objecta ab illis in eam hiſtoriam plura diluerentur; e. g. quòd Ariſtæas Græcum ſe, Paganum, & Præfectum in Aule Regis Ptolemæi Philadelphi jactitaverit, cùm interim nunquam ſe non Judæum quà in verbis quà in ſtilo Hebraiſmis redundanti demonſtret: teſtatur inſuper, Demetrium Phalaræum Bibliothecam Regis curaſſe, cùm teſtimonio Hermippi apud Diogenem Laertium conſtet, Demetrium, quòd partibus Ptolomæi Soteris adversùs Philadelphum faviſſet, in exilium actum aſpidis morſu ſibi necem conſciviſſe, Philadelpho Regnum ineunte. Ad hæc, Demetrium, Græcorum ſuâ ætate eloquentiſſimum, barbaro quodam eloquio differentem inducit Ariſtæas, & indigna viri ingenio, eloquentiâ, & eloquii puritate effutientem. Laudat etiam Demetrius apud eundem Ariſtæam teſtimonium Hecatæi, tanquam Authoris vetuſti, cùm alioqui ſuppar eſſet ætate. Eptaſtadium commemorat, quod tamen poſt Philadelphi Regnum conſtructum eſt. Meminit pariter victoriæ Regis Ægypti ex Antigono, tamquam eo tempore relatæ, quo Septuaginta Alexandriam venerant, cum factum illud ad Regnum alterius Ptolemæi pluribus poſt Philadelphum annis pertineat. Literæ ad Eleazarum Sacerdotem Summum, ſicut viciſſim Eleazari ad Regem, Demetrii pariter ſermones eundem ſimpliciſſimum ſtilum referunt. Plura etiam in rem præſentem obſervari potuiſſent, quibus ſabellæ ſuſpicio promoveretur. Quod autem noſtrum intentum maximè evincit, illud eſt, nimirum Scriptorem illum Judæum planè, & quidem vetuſtiſſimum, quippe cujus Scripta norit Philo & Joſephus, nequid dicamus de Ariſtobulo & Alexandro Polyhiſtore, quorum eſt dubia authoritas, Authorem, inquam, illum nunquam ſibi perſuaſiſſe, prophanos Authores Sacris Judæorum Scripturis aliquid debere. Quæ de antiqua Græca Scripturæ Verſione ante Ptolemçum Philadelphum in eodem Libro aſſeruntur, infra in examen revocabimus.

Porrò hoc Scriptoris teſtimonium, negantis Paganos aliquid de Scripturis Divinis noſſe, eò pluris faciendum eſt, quòd Joſephus (g), Clemens Alexandrinus (h), Euſebius (i) aliique plures poſt ipſum, & adoptandum ſibi illum & non ſine elogio referendum duxerunt. Origenes non concedit quidem Celſo (k), Platonem aliquid è Scriptis Moſaicis expreſſiſſe, ſed illud tantummodò ſibi demonſtrandum ſuſcipit, Moyſem & Prophetas multò eſſe Philoſopho illo vetuſtiores, ut non niſi per ſummam impudentiam aſſereretur, Scriptores Hebræos Platonem ætate ſe planè inferiorem imitatos fuiſſe; idemque Origenes in ſuo Commentario in Canticum Canticorum, (l) quem S. Hieronymus è Grçco in Latinum tranſtulit, hçc habet: *Nunc Moyſi nomen auditur, quod prius Judæa tantùm claudebatur anguſtiis. Neque etiam Græcorum quiſpiam meminit ejus, neque in ulla gentilium literarum hiſtoria de illo ſeu cæteris ſcriptum aliquid invenimus.* Novit pariter Joſephus Grçcorum Hiſtoricorum eâ de re ſilentium (m), cujus rei hanc ſibi rationem cenſuit reddendam, nimirum nunquam illos noſtros Libros legiſſe; additque Demetrium Phalaræum, veterem Philonem, & Eupolemum, de illis aliquid, ſed minùs exactè & ſincerè tradidiſſe; quòd ſcilicèt neque il-

g Antiq. l. 12. c. 2.
h Strom. l. 1.
i Præp. l. 12.
k Cont. Cel. l. 6.

l Apud Hier. to. 2. pag. 812. nov. edit.

m Adv. Apion. l. 1. pag. 1055.

illorum hiſtorias conſuluiſſent, neque ad res ejuſdem gentis animum applicaſſent.

Tertullianus, cujus ſupra mentem expreſſimus (n), aperto licèt teſtimonio aſſeruiſſet, Prophetas & Philoſophos aliquid unde diſcerent & Opera ornarent ſua, è Scripturis Sanctis quæſiviſſe; alibi tamen eam loquendi rationem uſurpat, ut priorem illam ſententiam num ſatis ipſo probaverit, incertum relinquat. Quemadmodum, ait, per obſcuræ noctis opaca atque per oppanſas Cælo nubes furtivus aliquis lucis radius tranſpirat; ſicut mille fluctibus agitata navis, atque inſano tempeſtatis furore jactata *proſpero* interdum *errore* in portum inſperatò depellitur; ita pariter Paganis Authoribus radius ſubindè quidam affulget, qui cæcâ nocte agentibus, cæcâ quadam, ut ita dicam, felicitate vera nonnulla demonſtrat: *ſed & naturâ pleraque ſuggeruntur quaſi de publico ſenſu.* Non inde tamen jure infertur, eos qui talia loquuntur, Prophetas Judæorum conſuluiſſe; *plus enim diverſitatis invenias inter Philoſophos quàm ſocietatis, cum & in ipſa ſocietate diverſitas eorum deprehendatur.* Addit pariter: *vera quoque & conſonantia Prophetis aut aliunde commendant, aut aliorſum ſubornant cum maxima injuria veritatis, quam efficiunt aut adjuvari falſis, aut patrocinari.*

n De Anim. pag. 305. 306.

S. Auguſtinus quanquam alioqui ſententiarum affinitatem inter Platonem & Scripturam admiraretur, nec ſemel ſignificaverit non alienum eſſe ſe ab ea opinione, potuiſſe à Philoſophis quædam è Libris Sacris decerpi; non ita tamen patronum ſe ejus ſententiæ conſtituit, quin contrariam etiam quandoque demonſtrandam ſuſcipiat. Philoſophi hujus mundi, ait ipſe, (o) æternam & immutabilem veritatem proſpexerunt quidem, ſed iter ad illam deducens penitus ignorarunt. Creatorem per creaturas detexere, & in cognitionem Authoris mundi ex eodem mundo venerunt; ſed *veritatem in iniquitate detinent.* Non illis Deus ſive Lege ſive revelatione manifeſtatus eſt; ſed *invisibilia ejus per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpexerunt.* Nihil igitur ad Philoſophorum illorum doctrinam ſive Lex, ſive Scripturæ Judæorum, quas, ipſo eodem S. Doctore fatente, Græcorum literis eorum ætate nondum traditas fuiſſe conſtat [p].

o Serm. 141. de Ver. Jo. 10. 5. pag. 682. 683. nov. edit.

Potuiſſe Platonem, cæteroſque dogmata ſua è Scriptis præcedentium Philoſophorum, & Poetarum derivare, idem S. D. alibi (q) agnoſcit. Nec abs re quidem ſuſpicaremur, Platonem plura, quæ in Scriptis ſuis expreſſit, è Schola Socratis didiciſſe; Socrates verò, cùm in Ægyptum veniſſet, viros doctos, & Sacerdotes ejus gentis conſuluerat. Anaxagoræ, & Euripidi eadem ſedebat opinio de creatione Mundi ac Ægyptiis, nec multum ab illa Ariſtophanes abhorruit (r). Quis autem dixit unquam Scriptores illos Sacra Hebræorum Scripta ſuffuratos? Anaxagoras Socrate vetuſtior erat; Euripides, & Plato eundem Socratem audierunt; ad eandem ætatem Ariſtophanes pertinebat. Non erat igitur cur Plato ex urbe Athenarum digrederetur, quò dogmata illa in Scriptis ſuis expreſſa diſceret; dogmata, inquam, illa, quæ nonniſi è Scriptura repetere illum potuiſſe adverſæ ſententiæ aſſertores contendunt. Omni ætate, & apud omnes æquè gentes veteres quædam traditiones obtinuerunt de natura Dei, de creatione Mundi, & diluvio, quæ nulla rerum viciſſitudo è mentibus hominum excutere valuit; ſed traditiones illæ majori fide apud Barbaros ſervatæ ſunt, quàm apud Græcos, quemadmodum ab Auguſtino obſervatum eſt (s).

p De Civit. l. 8. cap. 11.

q Ibid. l. 8. c. 12.

r In Avibus.

s Auguſt. lib. 18. cap. 37. de Civit.

Confuſam earum rerum variis Scriptorum opinionibus notionem Lactantius (t) ſcitè admodum explicans, non negat ille quidem plura eſſe quà in verbis, quà in rebus inter Poetas, & Philoſophos cum Scripturis affinia; ſed hæc omnia aliunde repetenda eſſe demonſtrat, quàm ut è Sacris Libris ſuffurati Pagani crederentur. Profectò illi *nullas literas veritatis attigerant*; ſed ſemina quædam veritatis è fabellis, & priſcis Populorum traditionibus, quæ in ſcriptis ſuis deinde ſererent, ſedulò collegerunt: *Quæ Prophetarum vaticinio tradita in ſacrario Dei continebantur, ea de fabulis, & obſcura opinione collecta, & depravata, ut veritas à vulgo ſolet ...... terminibus ſuis comprehenderunt.*

t Lactant. de Origine Erroris lib. 2. cap. 11.

Mirari ſe alibi ſignificat (u), Pythagoram, & Platonem, qui diſcendi gratiâ Ægyptum, Chaldæam, & Perſidem decurrerunt, quò varios eorum populorum mores, & religionem ſpectarent, ut in Judæam venirent, ubi ſitim ſuam diſcendi extinguere maximè potuiſſent, ne cogitaſſe quidem: *ſed averſor eſſe*, inquit ille, *arbitror Divinâ providentiâ, ne ſcire poſſent veritatem, quia nondum fas erat alienigenis hominibus religionem Dei veri, juſtitiamque noteſcere.* Tanta enim hominibus reſerare, ſupremi erat hominum Inſtitutoris, qui venturus expectabatur.

u De vera Sap. l. 4. c. 2.

Quæcumque igitur ſpectetur ſententiarum affinitas inter Philoſophos, & Sacros Authores, nunquam tamen certum ex ea deduci potuiſſe arbitror argumentum, quo plagii reos Philoſophos illos accuſemus. Poterant utrique ex uno eodemque fonte hauſiſſe: Deus veritatum omnium author eſt, & origo. Scripſerint licèt Sacri Authores peculiari quodam Spiritu afflati, non eo tamen prohibebantur, quin plura noſcerent, ſive ſtudio, ſive experientiâ, ſive meditatione, ſive ſenſuum conſcientiâ. Lumen naturale æquè omnibus hominibus affulget, & ſummus omnium Præceptor, quicumque ejus verbis intimam cordis aurem præbent, omnes docet. Quæ mortales circumſtant, hæc intentos auditores docent omnes. Inter ea quæ in Philoſophorum lectione animum percellunt, num geſtorum narratio aliqua, rerum circumſtantiæ, nomina, adſcriptiones temporum, & ſingulares quædam loquendi rationes nonniſi è Sacris Libris derivandæ occurrerunt unquam? Profectò exceptis generalibus quibuſdam notionibus de natura Dei, de lege naturali, de officiis, imbecillitate, atque magnitudine hominis, quo affini-

tas illa ſpectetur nihil erit. His autem omnibus detegendis ſolâ meditatione naturali lumine admoto opus eſt.

Nulla vel ferè nulla in Religione veritas occurrit, quæ ſectam aliquam Philoſophorum in ſui patrocinium non vindicaverit, juxta ac Lactantius animadvertit (x): *Nam particulatim veritas ab his tota comprehenſa eſt*. Sed quemadmodum idem Scriptor adjecit, *totam veritatem, & omne Religionis arcanum Philoſophi attigerunt; ſed aliis refellentibus, defendere id, quod invenerant, nequiverunt; quia ſingulis ratio non quadravit*. Profectò ſi omnes è Scripturis decerpta tradidiſſent, cur inter ſe diſcreparent, nihil eſſet. Religionis ſyſtema unico jungitur contextu in Sacra Scriptura, parum ſibi conſtat apud Philoſophos.

x *Lactant. de Divino præmio l. 7. cap. 7.*

Supereſt modò in examen revocemus, num ante Ptolemęi Philadelphi Regnum vetus quædam obtinerent Græca, ſive omnium ſive partis tantùm Scripturarum Verſio, ab ea prorsùs diverſa, quæ hodie nomine Septuaginta vulgata eſt. Eam ſententiam tenuiſſe fictum illum Ariſtæam in ſuperioribus animadvertimus; loquentem enim inducit Demetrium Phaleræum, quaſi ſcilicet audiviſſet, Theopompum quemdam decerpere quædam voluiſſe è Verſione jam inde adornatâ, quamvis minùs exactâ neque omnibus numeris abſolutâ, ſtatimque è ſtatu mentis emotum pœnas luiſſe. Rem quidem neque aſſertò narrat Ariſtæas, neque documentis probat; ſed aliorum relatione audita ſcribit. Plus aliquid addit Ariſtobulus [y], diſertiſſimis verbis aſſerens, ante Demetrium Phaleræum, quin & ante Imperium Perſarum, & Regnum Alexandri Magni, adornatam fuiſſe Græcam ſacrorum Librorum Verſionem; qua Græcis literis traderetur hiſtoria exeuntis ex Ægypto populi, cùm & omnium, quæ à Deo pro Hebræis edita ſunt, prodigiorum, Legis Moſaicæ, & traditæ in poteſtatem populi Chanaanitidis; quibus verbis non obſcurè ſignificantur Libri omnes Moyſis, & Joſue, ac Judices.

y *Ariſtobulus apud Clement. Alex. Strom. lib. 5.*

Verùm minor eſt etiam hujus Scriptoris quàm Ariſtęæ fides. Si quæ fuerat Græca potiſſimorum Scripturę Librorum verſio, Platoni, cæteriſque Philoſophis non incognita; cur tantis verbis Demetrius neceſſitatem & arduitatem novę hujus Verſionis exaggerat? Ut quid procurandæ novæ eorumdem Librorum Verſioni Regia Ægypti theſauri impenderentur? Si enim ad unam ſummam redigantur quę per eam occaſionem profuſa ab Ariſtæa narrantur, profectò non minor conſtabit quàm ultra 5200. talentorum, nempe 3225600. librarum, pro ſingulis talentis Ægyptiis 2688. libris computatis: intolerabilis eâ ætate etiam pro Rege Ægypti profuſio. Adde Verſionem Græcam Sacrorum Librorum ante Cyri & Perſarum Regnum nulli bono futuram; neque enim ſive Judæorum ultra Euphratem ſive in Ægypto verſantium uſui fuiſſet, neutri enim Græcam linguam callebant; Græcum enim eloquium in illis regionibus non niſi poſt Alexandrum, & Imperii Perſarum everſionem obtinuit. At enim valebat pro Græcis ſub Cyro in Aſia Minori degentibus? Eſto, ſed quibuſnam argumentis laboratum eſſe pro illis demonſtretur? Quin & Græci illi ſi quando in ſuam linguam tranſlatos Sacros Libros habuiſſent, nunquam ſanè quærendos illos in Ægypto ſuſcepiſſent; neque eâ ignoratione rerum Judaicarum tenerentur, ut ne nominis quidem illorum in ſuis Operibus meminerint. Fabulam planè ſapiunt ea, quæ de ultione Divina in Theopompum, & Theodectum, quædam de ſacris Libris exſcribere in ſuis Operibus tentantes, ab Ariſtæa referuntur. Eſt igitur dubitandi locus, num Philoſophi Ptolemæo Philadelpho vetuſtiores de Lege Dei diviniſque Scripturis aliquid noverint; vel ſi quid audierant, id ſanè leve admodum & confuſum potiùs ex relatione & conſuetudine cum Hebræis, quàm ex lectione eorum Librorum deductum creditur. Hęc, quantùm ſapimus, probabiliſſima de quęſtione hac ambiguâ dicenda ſuppetebant.

IN

IN ECCLESIASTEM
PROLEGOMENON.

HEbraicè inſcribitur Liber: *Coheleth*, quod fœmininum nomen eſt, ad literam ſonans, quæ *publicum alloquitur*, ſeu cœtum convocat. Sed genere nominis neglecto, Septuaginta, & poſt illos Latini verterunt *Eccleſiaſtes*, quo Græco nomine Orator, ſeu pro concione loquens vir indicatur. Illud ſibi nomen, in toto operis decurſu uſurpat Salomon, iiſque ſe characteribus exprimit, qui ſoli quadrant, ubi illud tituli: *Verba Eccleſiaſtæ* (Coheleth) *filii David Regis Iſrael.*
a *Eccle.* 2. 4. 5. 6. Opera ſua, divitias, ædificia (*a*), Scripta pariter, & maximè parabolas (*b*) non ſi-
b *Eccle.* 12. 9. let. Sententioſus ejus ſtilus ubique regnat, ſeque præcedentium omnium, qui in Jeruſalem floruerunt ſapientiſſimum, ditiſſimumque perhibet; quibus omnibus dubitatio de illo univerſa ſubducitur.

Non defuerunt tamen è Criticis, qui falsò inſcriptum Salomoni Opus ſuſpicarentur, ejuſque Regis perſonam induiſſe Scriptorem, doctum alioqui, qui exercendi ingenii gratiâ Opus illud ſuſcepit, Salomonis omnia, ſtilum nempe, & res ipſas exprimens; quemadmodum Græcus Author Libri Sapientiæ eodem conſilio ſtilum & conceptus Salomonis in ſuo Opere affectat. Diù poſt Salomonem ſcriptum Opus Grotius Præfat. in Eccleſ. ſuſpicatur; & ali-
c *In Eccleſ.* 12. 12. 22. bi (*c*) ab aliquo Viro docto juſſu Zorobabelis digeſtum credit, ut æternum pœnitentiæ Salomonis monumentum ſtaret: in capite verò 12. 12. ad filium ejus Abiud ſermonem converti ſuſpicatur illis verbis: *His amplius, fili mi, ne requiras.* Movetur autem, quòd in eo Scripto plurima deprehendat aliena à puritate eloquii Judaici, quæ nonniſi in Eſdra & Daniele recurrunt. Sed Calovius, qui omnia ſedulò examinavit, collectis pariter vocibus Chaldæis, quas ſparſim Grotius in ſuo Commentario annotavit, nonniſi quatuor
d *Eccleſ.* 7. 6. *Sir* (*per Samech*) *Olla* 12. 5. *aſijonab* 8. 1. *peſchar* 10. 8. *lemats.* offendit; (*d*) è quibus duo pariter ex Hebræo dubio procul deducuntur. Duæ reliquæ Chaldaæ quidem vel Arabicæ ſunt voces, facilè apud Hebræos ætate Salomonis obtinentes; cùm enim quantùm latè pateret Hebraica lingua noſtro ſæculo ignoretur, contingere facilè potuit, ut plura contineret, quæ hodie nonniſi in linguis Chaldæa & Arabica perſeverant. Quid inſuper prohibet, Salomonem aliquas finitimarum gentium voces uſurpaſſe?

Author opinionum quorumdam Hollandorum Theologorum teſtatur, non deeſſe qui credant, Dialogum toto eo Libro ſcribi inter pium aliquem virum, & impium dogmata Sadducæorum defendentem. Occurrunt quidem in illo, ait, plura inter ſe repugnantia, quæ ab uno eodemque vix ſcriberentur. Sed quod æqui bonique faciant Scriptores illi, affirmandum ſuſcipimus, ne veſtigium quidem Dialogi in eodem Opere deprehendi. Plura quidem ſanè repugnantia ſcripta ab Authore fatemur; ſed Oratoria ille perſonam gerit & Principis, qui pro concione populum ſuum inſtituens, impiorum cavillos proponendos ſibi & refutandos ſuſcipit; vel ſi mavis ſuos ille prioris ætatis ſenſus prodit, quàm abſurda & ridenda olim ſaperet ſimul demonſtrans. Uno verbo viri ſapientis perſonam gerit in utramque partem diſputantis, qui poſt expoſitas varias alicujus rei ſententias, omnia ponderat, omnia diſcutit, & æquâ judicii lance utriuſque partis momenta librans, tandem in ſaniorem inclinat. Occurrunt in eo quidem Sadducæorum & impiorum opiniones, quibus tamen Author nunquam adhæret; alteram vitam agnoſcit (*e*); ſimul & præ- e *Eccleſ.* 11. 8. 9.
mia pœnaſque poſt obitum [*f*]. Laudibus
proſequitur ſapientiam, virtutem, juſti- f *Eccleſ.* 12. 14.
tiam; Orationem ſuam claudens, in eo totam hominis rationem ſitam eſſe prodit, ſi Deum timeat, ejuſque præceptis obſequatur (*g*). g *Eccleſ.* 12. 13.

Verùm ne ultra immoremur cavillis refutandis & conjecturis, quas turbidæ quædam mentes, inquietæ, ſuperbæ, ſua tantùm ſtudentes, promovent, de quibus Apoſtolus (*h*) prodit, in ſpeciem tantùm do- h 2. *Timoth.* 3. 5. *&c.*
ctrinam & pietatem colere; blaſphemiis verò proſcindere, quæ minùs aſſequuntur; & divinas Scripturas ac Libros quoſque prophanos perinde habent; in proferendis illi conjecturis ſuis de Authoribus Sacris, in rejiciendâ Eccleſiæ & probatiſſimæ vetuſtatis authoritate procaciores ſunt, quàm ſi de proferendo in Authorem aliquem claſſicum judicio ageretur. Deferendum enim illi aliquid tunc ſaltem cenſerent judicio Criticorum & diuturnæ ac nunquam turbatæ Scriptoris, cui Opus aliquod longâ ætate vindicatum eſt, poſſeſſioni. Cùm verò de Libro aliquo Divino res eſt, nullam ſibi regulam præter malum illum genium Criticum & cenſorem agendi, tùm & ſupra cæteros parendi, conſtituunt. En Eccleſiæ Jeſu Chriſti reformatores, ſuæ pariter communionis viris odioſi, imbecillioribus pernicioſi, nec cæteris omnibus minùs noxii, qui minùs cautè nullum dolum ſuſpicati ad eorum ſcripta legenda ſe conferunt! Veh illis, qui cæco contra Moſaicum præceptum offendiculum ponunt (*i*). Salva enim ſunt omnia vi- i *Levit.* 19. 14.

ris

ris doctis, judicium per ſe de rebus ferre valentibus, quibus rationes ab adverſariis prolatæ, utpote leviores planè & nullius ponderis, nihil timentur.

De tempore ſcripti Operis incerta omnia. Fletum eſſe Salomonis reſipiſcentis, qui ſub vitę exitum, cum tandem rerum hujus mondi vanitatem noſſet, ſeque in viam reſtitueret, ſcribendum Opus illud ſuſceperit, Hebræi, S. Hierooymus & Commentatores plerique (k) autumarunt. Cenſoit Rex ille ſapientiſſimus ſibi committendum eſſe, ut perpetuum reſipiſcentiæ ſuæ monumentum ſtaret, quo ſimul poſteri monerentur, ne vanitate rerum ſe atque voluptatum aſſentatione, ambitiooe, & amore divitiarum ſeducendos præberent; ſed omnium maximè præcavendos cenſuit ab amore mulierum (l), quem ſibi funeſtiſſimum expertus fuerat. Hujus ſententiæ documenta in ipſo eodem Libro ſpectantur; ita eoim loquitur Salomon, quaſi vir per omnia expertus, qui ad voluptatem nihil ſibi reliqui fecerit, nihilque intentatum reliquerit, quod ſibi maximè homines optant, ædificia, locupletem gazam, convivia, voluptates, ſcientiam, oblectamenta, uno verbo quidquid hominis vota explet; ſed in his omnibus nihil ſe pręter vanitatem offendiſſe profitetur. Ipſum etiam ſcripti Operis tempus quodammodo definire viſus eſt, prodens ad illud ſe contuliſſe, cum jam *compoſuiſſet parabolas multas* (m).

k *Jeron. in Eccleſ. 1. 12. Pineda, à Lapide, Geier. Mercer. alii plerique.*

l *Eccleſ. 7. 27.*

m *Eccleſ. 12. 9.*

Contraria tamen opinio, ſcriptum à Salomone Opus ante admiſſa liberioris vitę crimina, neque rationum momentis neque authoritate deſtituitur (n). Si enim, inquiunt illius ſententiæ patroni, Salomon Opus illud poſt crimioſę vitę licentiam ſuſcepiſſet, quo ęternum reſipiſcentię ſuę monumentum ſtaret; cur tanta de ęterna ipſius ſalute caligo & ambiguitas? Patres, & Commentatores argumentum illud in utramque partem tractant. Hęc ſanè illorum ratiocinatio planè intentum evincit, demonſtrans ſaltem nunquam in Eccleſia eam opinionem obtinuiſſe, quæ Scriptum à Salomone poſt ejus reſipiſcentiam Opus conſtituit. Exploratum nc pariter habemus, Dei Spiritum nunquam deſeruiſſe hominem, quo tempore ille à recta via aberravit? Fateamur tamen oportet, priorem illam ſententiam & majori rationum & authoritatum pondere fulciri, ac tandem mitiora defendere; adeoque & nos in ſuas partes nonnihil inclinare: deſtituitur tamen eâ aſſeveratione, quæ dubitationem omnem ſubducit. De ſalute Salomonis ejuſque reſipiſcentia quæſtio determinanda non hominum judicio, ſed Divino reliquitur.

n *Vide Bellarm. Bonfrer. Delrio in Cantic. Iſagog.*

Judæorum Scriptores docent (o), & S. Hieronymus poſt illos confirmat (p), Doctores Judæorum, qui Sacrorum Librorum Canonem deſcribere juſſi ſunt, de Libro Eccleſiaſte aliquandiù ſuſpenſos hæſiſſe. Deliberatum eſt inter illos, num ſupprimi Opus præſtaret, quòd repugnantia quædam, & noxia aliqua contineret, quibus imbecillioribus offendiculum pararetur, & nonnihil error de mortalitate animarum juvaretur. Verùm poſt longam rei diſcuſſionem tandem ſuſcipiendum Opos cenſueruot, quòd ſcilicet in eam ſententiam clauderetur, oportere nimirum Dei timorem & Legibus ipſius obſequium exhibere. Quodcumqoe tandem judicium de hac traditione feratur, illud conſtat, apud Judæos æquè & apud Chriſtianos divinam eſſe Operis hujuſce authoritatem.

o *Hebræi in Midras.*

p *Hieron. in Eccleſ. 12. 12. 13. 14.*

Non ſemper tameo idem fuit erga Divinum illud Opus obſequiùm. Quid Grotius & Amanuenſis Theologorum Hollandiæ ſenſerint in ſuperioribus obſervavimus. Theodorus Mopſueſtenus (q) perſuaſum habebat, Salomonem pro eo, quo pręſtabat naturalis ſive ſtudio comparatę ſapientiæ acumine, nullâ intercedente S. Spiritûs revelatione, Opus illud ſcripſiſſe. Hæreticorum nonnulli, de quibus Philaſtrius (r), tanquam Epicureis ſavens rejiciebant. Lutherus (s) pro innatâ illâ obtrectandi libertate, ſive potiùs audaciâ, Authorem hujus Operis *neque ocreis neque calcaribus indutum eſſe* dicit; Opus eſſe Thalmud per quàm ſimillimum, nempe ex pluribus aliis ſarctum; collecta in eo quæ Salomoo inter cœnandum effutierat, ſive quæ in ſuis ſcriptis ſparſerat. Hæc celebratiſſimi hujus Reformatoris ſententia, quem virum Deus ſuſcitaſſe dicitur, ut in priſtinam ſanctitatem Eccleſiam Chriſtianam reſtitueret. Venia nobis profectò dabitur, ſi talia effutientibus neglectis, traditionem omneoi Eccleſiarum præferamus, cui ipſi pariter Proteſtantes deferendum arbitrati, Opus illud inter Canonica recipiunt.

q *Vide Synod. V. C. P. Act. 4.*

r *Philaſtr. Hæres. 131.*

s *Luther. Colloq. convival.*

Porrò Liber iſte veluti perpetua quædam oratio cenſenda eſt, in qua Salomon demonſtrandum ſuſcipit, omnia hujus mundi vanitatis habere plurimùm & moleſtiæ; unum tantùm ex omnibus ſupereſſe, in quo ſibi homines fidant, timorem Dei nempè, & debitum ejus Legibus obſequium, & judiciis ipſius reverentiam. Primam illam Operis partem fuſiùs demonſtrandam aſſumens, longo ordine recenſet vana omnia & ficta, quæ homioes in errorem indueunt. Per omnes vitę conditiones recurrit, abuſus omnes relevat, ſtulta plurima hominum detegit, & de vanitate creaturarum, divitiarum, ac voluptatum diſputat; illa exemplo ſuo & experientiâ propoſitâ omnia demonſtrat. Eò res adigit, quò vix effrænis quiſpiam deduceret; plauſibiliora eorum argumenta, qui fræoum in voluptatem laxant, providentiam, & animæ immortalitatem negant io medium ita affert, ut totam eorum vim explicet, ex quibus audaciſſimas conſequutiones deducit; expoſitas tamen deinde refellit, & ad ſua revocans principia, vana eſſe omnia demonſtrat, voluptatem, gaudium, oblectamenta, uno verbo quidquid homines detinet, ſuci habere plurimum, rei nihil, oſtendit. Tandem poſtquàm Lectores diu multùmque per amœna iſta deduxit, & auditorem ſuum vulgaribus & ad omnium captum accommodatis rationibus exercuit, tandem fate-

Digitized by Google

ri cogit, nihil eſſe in hoc mundo quod æſtimemus, ſive amorem noſtrum & ſtudium detinere mereatur; nihil ſolidum, tranſeunt enim omnia, & evaneſcunt, ne exceptâ quidem hominis ſapientiâ, & ſolidis quibuſque rerum notionibus. Unum tandem eſſe probat ſolidum perpetuumque, cui maximè inoitamor, virtutem, timorem Dei, pietatem atque fidele Divinis Legibus obſequium.

t Gregor. Mag. lib. 4. Dialog. cap. 4.

Salomon in eo Opere, ait S. Gregorius Magnus (t), Oratoris ſeu Philoſophi pro concione loquentis perſonam aſſumens, veluti motam aliquam ſeditionem pacaturus, vel emotæ alicujus turbæ ſpiritus ad quietem revocaturus, ita orationem ſuam inſtruit, ut priùs blandè in auditorum corda influat, varias eorum opiniones diſtinguens pariter & exponens. Ita verò exponit, ut ſingularum vim totam ſimul explicet, ſimulque ita ſe omnibus veſtit, quaſi partes ſuas propugnet. Hæc autem omnia ſommo artificio diſponit, quò eorum cavillos omnes faciliùs diſſipet, ſupprimat paſſiones: ſubitò enim nihil talia cogitantibus laqueum ſtringit, ſparſamque orationem velut in unum cogens, *Finem loquendi*, ait, *omnes pariter audiamus. Deum time & mandata ejus obſerva; hoc eſt enim omnis homo*. Ad eum unicè ſcopum Author collimat.

u Mercer. Geier. Præf. in Eccleſ. &c.

Arduus eſt in paucis intellectu Liber, peritiſſimorum Criticorum judicio (u). Quod quidem non ex ſtilo tantùm brevio ri & maximè conciſo repetendum eſt, ſed maximè ex ſententiis inter ſe pugnantibus; laborandum quippè eſt Lectoribus; ut argumenta ad ſua revocent principia, quò Salomonis mentem aſſequantur, ſeduloque diſtinguant, quæ ipſe per ſe, quæque perſonam agens impiorum loquatur; quæ vis ejus argumentis tribuenda, ſive intra quos limites determinanda; quid conceſſerit, quid negarit Author, & quouſque pariter & negandum fuerit, & concedendum. Nec minus negotii facit, quid maximè de rerum hujus mundi vanitate, atque uſu oblectamentorum ſtatuendum ſit; duo enim ſunt latentes utrimque ſcopuli æquè pernicioſi: *omnia vanitas* eſt; &: *Ego dixi vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis*. Impegerunt in illod Manichæi, duo ſtatuentes in mundo principia, quorum alterum malum cenſebant. Abutebantur ſecundo Epicurei, finem hominis voluptatem definientes.

Quod à Salomone aſſeritur, nihil eſſe ſcilicet in mundo novi, ſemper enim fuiſſe quidquid modò eſt, aliud eſt errorum ſeminarium, ſi ad literam teneatur; rectâ enim ad mundi æternitatem conducit, quod eſt veterum plurium Philoſophorum aſſertum. Hi ſcopuli in lectione ejus Libri evitandi, quibus labendi occaſio impiorum compluribus facta eſt, contra Sacri Scriptoris mentem, graphicè rerum vanitatem ideo depingendam aſſumentis, non *utique ob aliud, niſi ut eam vitam deſideremus, quæ vanitatem non habet ſub hoc ſole, ſed veritatem ſub illo, qui fecit hunc ſolem*, ait S. Aug. de Civ. l. 20. c. 3.

IN CANTICUM CANTICORUM

PROLEGOMENON.

Liber, quem modò diſcutiendum aſſumimus, inſcriptus eſt, *Canticum Canticorum*; nempè eximium & omnium excellentiſſimum Canticum. Solent enim Hebræi exaggerationis gratiâ in eum modum effari: *Deus Deorum*, *Rex Regum*, *Mons Montium*, *Cælum Cælorum*. Plurali nomine laudat in ſuo Officio Eccleſia, *Cantica Canticorum*, quam phraſim improbat Origenes (a), tanquam originali Textui contrariam; legit enim ſingulari numero (b): *Canticum Canticorum Salomonis*. Sed facilè eo plurali nomine inſinuatum eſt, plura eo Opere collecta ſimul Cantica & carmina contineri; reapſe enim plura apparent, cùm ſedulò in examen revocatur. Unum eſt inter plurima à Salomone ſcripta Cantica, quod noſtrâ ætate ſuperſit. Scripſerat enim Salomon uſque ad 5000. [c] Cantica, quæ omnia pariter interciderunt, præter unicum illud, de quo impræſentiarum, & alia fortè nonnulla in collectione Pſalmorum legenda (d).

a In Cantic.

b Sir haſirim aſcher leſcelomoh.

c 3. Reg. 4. 32.

d Pſal. 127. nomine Salomonis in Hebræo inſcribitur; cui pariter à Rabbinis tribuitur Pſal. 71.

Patres, & vulgò Interpretes Judæi pariter & Chriſtiani Opus Salomoni vindicant. Rabbinorum nonnulli, quorum tamen opinio ſingularis eſt, Iſaiæ arbitrantur. Porrò ipſe Salomon, tum in fronte Operis cùm in Textu, nomine ſeſe exprimit (e): *Venite & videte*, ait ille ad filias Jeruſalem, *Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua*. Ejuſdem Sponſi nomen pariter & Regiam dignitatem non ſilet pluribus in locis Sponſa. *Introduxit me Rex in cellaria ſua* (f); & *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum* (g). &.. *Vinea fuit pacifico* (Salomoni nempè) (h). Meminit etiam 60. cuſtodum Salomonis [i], ejus thalami, curtûs, 60. uxorum primi ordinis, & 80. ſecundi (k).

e 4. Can. 3. 2.

f Cant. 2. 3.

g Cant. 1. 2.

h Cant. 7. 11. 12.

i Cant. 3. 7.

k Cant. 6. 7.

De tempore & occaſione ſcripti Operis diffident Scriptores; alii enim adornatum in ipſo ineundi Regni exordio credunt, quo tempore totus ſapientiæ amore tenebatur, & in vivis adhuc agebat mater ipſius Bethſabee, quam fœminam deſignari dicunt cap. 3. 11. *Venite & videte Regem Salomonem*

in

l *Vide Delrio in Cant. Iſag. 4.*

in diademate, quo coronavit eum mater ſua (*l*). Contra verò alii ſuſpicantur, Regem, cum provectioris eſſet ætatis, & à muliercularum illecebris animum mentemque jam extricaſſet, ad ſcribendum ſeſe contuliſſe. Moventur autem, quòd argumentum tractet in eo Cantico ſublime, & puræ mentis Lectorem exigat. Plerique tamen perſuaſum habent, ſcriptum occaſione nuptiarum Salomonis cum filia Pharaonis Regis Ægypti (*m*), ac proinde florentibus adhuc ejus Principis annis. Hæc opinio cùm & authoritate Scriptorum, tùm etiam rationum pondere præ omnibus probatur. Porrò mulierem illam tenero præ omnibus amore à ſponſo dilectam Scriptura ipſa teſtatur. Ejus enim uſibus magnificeotiſſimas ædes conſtruxit (*n*). Ex ipſa pariter carminis lectione intelligimus, Salomnnis voluptatibus præſto tantùm fuiſſe 60. conjuges, & 80. uxores ſecundi ordinis [*o*], quem deinde numerum adeo prorogavit, ut ad 1000. fœminas creverit (*p*). Sponſa, de qua in eo Opere Sponſus admirans dicebat (*q*): *Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis!* ſuperabat illa filias Iſraelis qua oris elegantiâ, qua digoitate, qoa oatalium claritudine.

m 3. *Reg.* 3. 1.
n 3. *Reg.* 7. 8.
o *Cant.* 6. 7.
p 3. *Reg.* 11. 3.
q *Cant.* 7. 1.

Nec me, fugit non deſuiſſe qui credereot caotari eo carmine epithalamium pro nuptiis Regis cum Tyria aliqua puella; cujus geotis, quemadmodum & Phœnicum, mulieres deperiſſe Salomonem in 3. Reg. 11. 5. 5. legimus. Invitat ibi Rex Sponſam ſuam, ut è Libano veniat [*r*]; aqois defluentibus è Libano (*s*), ficut & turri Libani (*t*) comparat. Porrò nuptiarum Salomonis pompam auxiſſe filias Tyri, & munera ſponſæ obtuliſſe legimus in Pſal. 44. Nuptiæ igitur cum puella aliqua Tyria celebrabantur.

r *Cant.* 4. 8.
s *Cant.* 4. 15.
t *Cant.* 7. 4.

Malunt alii Sponſam è Jeruſalem, vel Sunam, vel ſaltem è circumjacenti Jeroſolymæ regione accerſere. Invitat ſemel atque iterum Sponſa dilectum ſuum (*u*) in domum matris ſuæ, & in cubiculum genitricis ſuæ. Et Salomon cap. 8. 5. hortum in agro Jeroſolymitano deſignat, locum ejuſdem Sponſę ſuæ natalitium. Illam pariter appellat *Sulamitidem*, ſive juxta plurium exemplaria [*x*] *Sunamitidem*; unde anſa quibuſdam ſuſpicandi data eſt, deſignari *Abiſag Sunamitidem*, quæ ſenem Davidem ſovit (*y*), quam & Adonias in uxorem popoſcerat (*z*). Credunt enim ejus ſententiæ aſſertores, quod tamen vix perſuaderetur, Salomonem ſœminam eum Rege patre ſuo antea nuptam, poſt ejus obitum duxiſſe. Evertendæ autem opinioni, quæ ſponſam eum filia Pharaonis confundit, illud etiam addunt, nimirum, io eo Opere deſignari ſœminam, quæ paſtoritiam exercuerit, & à fratribus ſuis gregum curam haberet commiſſam, & quæ ſolis radiis offuſcaretur (*a*). In vineam pariter, & agros ſe confert, quin & in avitam domum Sponſum invitans, munus pollicetur fructuum omnis generis, tum & vini aromatibus conditi (*b*). Quid hæc ad principem ſœminam, & maxime ad Regis Ægypti filiam? Nec minùs ab illa abludit, quòd Sponſa noctu ſurrexiſſe narratur, ac per urbem diſcurrens pluribus à militibus cuſtodibus injuriis affecta eſſe, qui vel pallium illi ſuum abripuerint (*c*). Regina ne ſola, & incognita per Urbem diſcurreret conjugem ſuum quæſitura?

u *Cant.* 3. 4.
x *Cant.* 6. 12. & 7. 3.
y 3. *Reg.* 1. 3.
z 3. *Reg.* 55. 17.
a *Cant.* 1. 4. 5. 6.
b *Cant.* 7. 13. & 8. 1. 2.
c *Cant.* 5. 5. &c. & 2. 1. 3. 4.

Sed facilè hæc omoia diluuntur. Non enim ita Canticum illud ſuſpiciendum eſt, quaſi hiſtoriam contineat, vel epithalamium inſtar Gfæcorum, & Romanorum, quorum moribus receptum eſt, nuptiales puellas laudes Sponſi, & connubii ſelicitatem carminibus decantare. Sponſus ibi & Sponſa oon raro ſolitarii, & abſque teſtibus loquuotur. Variandi autem gratiâ, quò uberiores eſſent dulciorum colloquiorum ſontes, ad varias rerum circumſtantias, fictas licèt, coofugere viſum eſt, & in varias formas Dilectos tranſmutare. Ita ſæpè tanquam Rex cum Regina loquuntur, modò paſtor eſt cum puella paſtoritiam agente; modò vir cum puella aliqua agreſti; ſolitarii ſæpè, interdum coram teſtibus ſecum invicem agunt. Hinc errandi anſa pluribus data, qui de indole ejus Libri, ejuſque argumento acturi, ſeriem quandam actionum, & perſonarum ſibi inveſtigandam duxerunt. Fruſtra tamen illi; non enim norant varias diſtinguere partes, in quas totum Opus diſtribuitur, non varia tempora, non Scriptoris artificium.

Quò igitur totam Operis œconomicam pleniùs aſſequamur, animadvertere oportet, 1. Apud Judæos, quemadmodum & apud Lacedæmones (*d*), receptum fuiſſe, ſtatim ab initio matrimonio viros oovas nuptas modeſtâ quadam continentiâ totâ maximè ſeptimanâ ſuſcipere. Prima nuptiarum dies apud Lacedæmones modeſtè frugique à veneris cibique uſu acta; poſt frugalem verò menſam, cum amicis novam nuptam vir conveniebat, & poſt brevem cum illa moram cum ſociis cubatum redibat; atque ita reliquum diei noctiſque pars cum coævis amicis agebatur, nunqoam ad nuptas niſi ſummâ cautione & modeſtiâ accedentes, metu ne domeſtici familiareſque in eadem domo manentes aliquid ſentirent. Sponſa viciſſim ſedulę Sponſi ſui diligentiæ ſavebat, id maximè curans, ut videri ab illo furtim potuiſſet. Ea cautio non biduo tantùm durabat, ſed contiogebat non rarò, ut priùs liberos è conjugo viri ſuſciperent, quàm uxorem ſuam publicè noſcerent. Idem pariter à Judæis obſervatum, prioribus ſaltem ab inito matrimonio diebus, quod non ſolo Cantici, ſed etiam aliarum Scripturarum teſtimonio diſcimus. Ita Prov. 8. 17. 34. Sapientia perſonam gerit Sponſæ pro iis ſollicitę, qui ſummo manè præ foribus ædium ſuarum vigilant. Gemina pariter legas ibid. 4. 14. 55. Eccli. 4. 13. & 14. 25. Quibus ſemel in animo poſitis, ſi quis deinde ad Cantici lectionem accedet, idem pariter animadvertet. Sponſus nonniſi per quietem noctis ad Sponſam accedit, raptim ab illa ſummâque cautione diffugit, vix primo adventante diluculo. Amicorum cœtum & occupa-

d *Plutarch. in Lycurgo.*

cupationes ſuas omnes noctu deſerit, ſtatimque ſe illis ſummo mane reſtituit.

2. Septem hîc noctes vel ſeptem dies non obſcurè diſtinguuntur. Porrò totâ ſeptimanâ nuptiarum cæremonias apud Hebræos duraſſe, pluribus exemplis demonſtratur. Labanus, poſtquàm in thorum Jacob Liam pro Rachele ſurtim induxiſſet, ait ad illum (e): *Imple hebdomadam hujus copulæ*, qua deinde abſolutâ alteram tibi ſororem conjungam. Pompa nuptialis Samſonis 7. diebus duravit (f), totidemque altera Tobiæ cum Sara. Hinc autem Tobiam Raguel ejus ſocer rogavit, ut ſaltem unà ſecum 14. dies moraretur (g), duplici nempè ſpatio quàm nuptiarum ſolemnitas poſceret; retinere enim apud ſe generum meditabatur. Mos ille ſemper apud Judæos manſit in tantum, ut pro ſingulis, quas duceret Hebræus quiſpiam, uxoribus ſeptimanam nuptiarum celebrare teneretur, ſi Rabbinis fides (h).

e *Gen.19. 22.*

f *Judic.14. 12. 15. 17.*

g *Tob.8. 23.*

h *R. Eliezer Pirke Aboth. c.16.*

Priori Operis capite Sponſus & Sponſa perſonam agunt paſtoris; hæc virum interrogat, quà gregem eſſet deducturus; ecquem locum ſallendis meridianis ardoribus ſeligeret, metuens ne fortè ipſa alia imprudens quærens paſcua, à Sponſo elongaretur. Primę huic diei nox ſuccedit cap.2. 3. 4. 5. 6. Sponſus ſummo mane è lectulo ſurgens, ſopitam Sponſam deſerit, furtimque in agrum ſecedit, verſ.7.

Succedit altera nox cap 2. 8. 9. Sponſus ad feneſtram ſponſæ accedens, vix ab illa agnitus aperto oſtio introducitur; manè ad campeſtria vel paſtoralia exercitia ſeſe reſtituit verſ.17.

Cùm tertiâ nocte plus juſto Sponſus diſferret, anxia Sponſa è lectulo ſurgens, ad quærendum de illo à cuſtodibus Urbis ſe ſe confert. Vix ab illis proceſſit, cùm Sponſum habet obvium, ſtatimque illum in clauſtra introducit cap.3. 1. 2. 3. 4. Summo mane raptim Sponſus diffugit in montes, Sponſâ nec præ ſomno ſentiente verſ. 5. Secundùm hæc, ſurgens Sponſa in agrum digreditur verſ.6.

Cap.4. Sponſus dilectæ ſuæ venuſtam oris, totiuſque corporis elegantiam pluribus laudat; quod ab ipſo familiari cum illa ſermone in agro factum legentibus apparet. Hæc dilectum conjugem, ut ad ſe veniat inviſendam, appellat (i). Ille ab amicis, quibuſcum cibos capiebat, dilabens, ad fores Sponſæ advolat (k); ſed illâ ne aperiret neſcio quid remorante, in hortum ſeſe reſtituit. Egreditur ſtatim Sponſa, de Sponſo milites Urbis cuſtodes interrogat, à quibus vulnere & injuriis affecta, recedens indè, filias Jeruſalem de dilecto ſuo quæſitura convenit (l). Tandem inter eundum amatum virum offendit (m), unàque regrediuntur cap.6. 9. Hæc quartæ noctis hiſtoria.

i *Cant.5. 5.*

k *Cant.5. 2.*

l *Ibid. verſ.3. &c.*

m *Cant.6.5.2. &c.*

Succedenti proximè nocte, de qua cap.7. 1. &c. Sponſus paria in uxore ſua, quæ Sponſa de illo in præcedentibus capitibus, laudat; mane verò ambo agrum petunt verſ.11. 12. 13.

Sexta nox in agro vicoque, in æde matris Sponſæ acta eſt [n]. Invitat Sponſum ſuum Dilecta, exquiſitos fructus, & vinum optimum pollicita. Mane Sponſus ſopitam Dilectam relinquens, ad montana ſe confert cap.8. 4.

n *Cant.7. 13. & 8.1. 2. 3.*

Septima nox in horto acta. Poſt cap.8. 5. totum deinde Librum occupant dulcia inter Dilectos colloquia. Mane Sponſus, cum ab amicis obſervari ſe animadvertiſſet, ſecedendi veniam rogat à Sponſa, cui illa: *Fuge Dilecte mi, aſſimilare capreæ hinnuloque cervorum, ſuper montes aromatum* cap.8. 13. 14. Hæc, quantùm aſſequi potuimus, tota hujus Operis idea, quæ in 7. vel 8. ſcenas ſive dialogos commodè diſtribueretur (o); undè facilis conjectura, fruſtrà epithalamium aliquod ſatis ſibi conſtans ab aliquibus quæri (p).

o *Vide ſi lubet, D. Boſſuet qui ſimili ferè œconomiâ Cantica in ſeptem noctes diſtribuit.*

p *Origenes in duplici Comment. ſuper Cant. Mercerus Sanct. Durham. &c. Theodor. hanc ſententiam refutat in Cant. pag.984.*

Totam connubiorum cæremoniam inveniſſe in eo Opere Sanctus ſibi plaudebat. In prima enim ſcena inſinuari credit à Sponſa votum ſuum amato potiundi (q). In ſecunda anxiam ſe de ejus abſentia prębet (r). Succedit deinde in tertiâ tota connubii cæremonia; annulo ſponſa donatur, convivium inſtruitur (s). In quartâ Sponſa ſolemni pompâ ad Sponſi ædes deducitur; cum interim in via omnia utriuſque conjugis laudibus inſonent (t). In quintâ ſcenâ Sponſa præ foribus dilecti ſtans, quæ maximè decent puellas recèns nuptas, docetur (u). Verùm ut hæc omnia in Opere inveniantur, plura in litera Textûs tranſmutanda ſunt, totuſque capitum ordo invertendus; quod ſi ſemel concedatur, quid non Authoribus affingetur?

q *Cant.2. & 5.*

r *Cant.6. 3.*

s *Cant.2.*

t *Cant.3. uſque ad cap.8.*

u *Cant.8.*

Generalis hæc, quam huc uſque lineavimus, totius Operis idea, re tamen nonniſi Libri cortex habenda eſt & ſuperficies. Aliud enim longè ſublimius conſilium fuit Spiritui Sancto, quod maximè Eccleſia & Patres aſſecuti ſunt. Cantandum enim ſuſcipit Author caſtiſſimum illud connubium Jeſu Chriſti cum noſtra hominum natura, cum Eccleſia, atque anima ſingulorum Juſtorum. Eò mens erigenda eſt & ſpiritus, cum ad lectionem hujus Libri nos ipſos conferimus. Quicumque enim prophanis oculis & minùs caſto corde ad illum accedit, pro ſpiritu vivificante occidentem literam offendit. Sapienter proinde cautèque Judæi lege caverunt, ne quis ante 30. ætatis annum carmen illud legeret [x]. Norant quidem viri illi ſapientiſſimi, Sanctum eſſe & divinitus inſpiratum Opus, unde *Sancti Sanctorum* nomine deſignabant; ſed imbecilliores & prophanos arcendos cenſuerunt, grandius eſt enim quàm ut illorum imbecillitas ferat, ſanctius quàm ut ab aliis violetur. Teſtatur etiam Gerſon, apud Chriſtianos & Doctores etiam ſuæ ætatis obtinuiſſe, ut ante eam ætatem ab ejus lectione abſtinerent. Quin & interdictam apud Veteres prorſus ſpiritibus carnem tantùm & ſanguinem ſapientibus, qui ſpiritualibus & myſticis impares eſſent, S. Iſidorus Hiſpalenſis cap.7. Regulæ eſt author.

x *Origen. & Theodoret. Præf. in Cant. Hieron. ſæpè, maximè Præfat. in Ezech.*

Summo, quo tenebantur in ſenſus myſticos abditoſque hujus Operis, obſequio, eò adacti ſunt Patrum (y), & Commenta-

y *Vide Præfat. Theodoret. in Cant.*

z Calov. hic Vat. Durham.

tatorum nonnulli (z), ut nullum quærendom ſenſum literalem & hiſtoricum dicerent; fruſtra aotem referri ad temporale Salomoniſcum fœmina Ægyptia vel Judæa connubium, quæ nonniſi de Spirituali Jeſu Chriſti cum Eccleſia fœdere ſcripta ſunt. Fatemur quidem ultro, citra temeritatis & impudentiæ notam nunquam committi potuiſſe, ut omnia ad literam, ſpirituali ſenſu excluſo, exponereotur. Id enim præterquàm quòd offendiculo eſſet inevitabili legentibus, tantundem haberetur ac ſi quis toto ex lectione ejus Operis fructu ſe ipſum privaret. Si quid tamen minus eſt periculi in opinione, quæ omnia de Jeſu Chriſto ad literam interpretatur, quàm in eâ quæ omnia ad literam de Salomone exponit, priorem tamen opinionem non continuò certam aſſertamque & ab omni immunem diſcrimine cenſemus. In veteri Lege res omnes ſub figurarom umbraculo latebant. Vetus Teſtamentum adeoque & Canticum Canticorom perpetuâ allegoriâ intexitor, allegoriâ, inquam, duplici inſtructâ ſenſu. Primum affert Judæis carnalibus, ſecundum ſpiritalibus; ille præſentia, hic futura reſpiciebat; iſte Jeſum Chriſtum, alius Salomonem deſignabat. Judæi Canticum exponunt de caſto Domini cum Synagoga totaque Judæorum gente connubio. Chriſtiani de fœdere Jeſu Chriſti cum Eccleſia.

a Concil. CP. II. Collat. 4. art. 68. 69. 70. 71. & Epiſt. Pelagii 2. Cùm Theodorus Canticum Canticorum vellet exponere, & non ad commenta, ſed potiùs ad deliramenta laboraret, per hunc librum Æthiopiſſa Regina blanditum eſſe profeſſus eſt.

Ex quo Coocilium Conſtantinopolitanum II. (a), deliria Theodori Mnpſueſteni, ejuſque io Cantica Commentarium damnavit, quo in Opere vir ille impius omnia ad nuptias Salomonis cum filia Regis Ægypti devolvebat; imponendum tantummodo frænum cenſuit eorum licentiæ, qui totos ſe ad literalem ſenſum tradebant, nihil ſenſum ſpiritualem morati, quem maximè intendiſſe S. Spiritum conſtat. Nunquam tamen rejiciendos improbandoſque cenſet Patres illos & Interpretes, qui ſenſu literali & hiſtorico admiſſo ſpiritalem maximè præferunt, ſuamque interpretationem Jeſu Chriſto accommodant. Haoc methodum ſibi conſtituerunt veterum & recentiorum Interpretum plerique; haoc nos etiam poſt ipſos ſequemur.

** Conc. CP. II. collat. 4. ar. 71.*

b Ibid. art. 68. 69.

Hujus Operis authoritas Judæis æquè & Chriſtianis probatur; unumque inter Veteres refragatorem habuiſſe legimus Theodorum Mopſueſtenum. Scriptor ille per ſummam impudentiam aſſerere non dubitavit (*), nunquam in Eccleſia & Synagoga ejus Scripti lectionem permiſſam fuiſſe; carmen verò eſſe convivale potiùs & nuptiale, ſimile Dialogo, quod olim Plato de Amore ſcripſit. Nihil in eo propheticum Jeſum Chriſtum reſpiciens contineri (b); nihil de hiſtoria Regni Salomnnis; nihil ad formandos mores, ſapientiamque; ſed meram putamque apologiam initi à Salomone cum Ægyptia muliere connubii; cuius rei invidiam purgandam apud populum ſuum Rex ſapientiſſimus ita ſuſcepit, ut Spooſæ ſuæ eo ſcripto carmine blandiretur. Dubitatum eſt etiam de ejus authoritate apud Rabbinos nonnullos; ſicut & rejicitur ab Anabaptiſtis, non ſioè addito Libri peſſimi elogio. *Plagitioſum Librum* babuiſſe fertur Caſtalio (c); alii, quòd nunquam ſeriptum Dei oomeo præſeferat, inter apocrypha amandant; quæ potiſſima erat pariter ejuſdem rejiciendi Theodoro Mopſueſteno ratio.

c Scaligeriana.

d Præfat. in hunc Lib.

Grotius, vir ille celebris, qui ſibi tantùm licentiæ in eum Librom uſurpavit, quantum caſtæ Lectorum aures, quique debitum ſervare noruot in Scripturam obſequium, vix ac ne vix quidem patiuntur, id primò contendit (d), ſecretum aliqood Salomonis cum filia Regis Ægypti colloquium eo Opere contineri, cujus colloquii, inqoit, teſtes adbibiti ſunt juvenes Sponſi ſocii, & puellæ ſponſæ comites. Optimè iſta quidem. Addit deinde, Salomonem totum rei maritalis arcanum honeſto quodam verborum involucro occultaſſe; ex qoo factum, inquit, ut Judæi ejus Libri lectionem nonniſi nubili ætate viris permittaot. Ad ſe verò quod attinet, ſedulò ipſe quidem in ſuo Commentario aggreditur arcanum illud, à Sapieotiſſimo Principe caſto verborum amictu velatum, denudare. Quare ſalaciſſima omnia in medium prodoeit, Salomoni plurima affingens, quæ neque ſine horrore audirentur, neque cogitaſſe ipſum onquam, dum ſeriberet, perſuaſum habemus. Hæc detegere profectò nonniſi corrupto corde & Spirito Author potuiſſet. Si Rex ille ſapientiſſimus ea doceret in ſoo Opere, quæ Grotius obſervat, ejus carminis lectio non viris tantùm infra trigeſimum ætatis annum, ſed ſexagenariis etiam & matrimonio copulatis interdicenda fuiſſet. Æternæ oblivioni tradi oporteret ſalaciſſimum Librum, ex quo virus potiùs quàm puri latices potarentur. Hanc de Sanctiſſimo Opere ideam avertat à nobis Deus. Sed illud monendum ceoſemus, plus cautionis quàm ſoleat plerumque adhibendum eſſe adversùs Scriptorem iſtum magni virum nominis, qui ſub obtentu modeſtiæ & vaſtiſſimæ eruditionis, perniciem Religioni molitur, io dubiom revocans tùm finem, cùm exitum oraculorum; quæ omnia à Jeſu Chriſto avertens, & pernicioſas plerumque Rabbioorum expoſitiones adoptans, omnia ad factum aliquod Veteris Teſtamenti divertit.

Neque id ſatis; ſed addit de eodem Cantico Canticorum idem Grotius. Creditur, ait, Salomon, quò Operi huic ſuo vulgi æſtimationem conciliaret, *quò magis perennaret hoc ſcriptum*, eo illud artificio digeſſiſſe, ut nullâ Textui illatâ vi omnia ad allegoriam de amore Dei erga populum ſuum detorqueri poſſent; quem proinde ſenſum Paraphraſtes Chaldæus, & R. Maimonides adoptarunt. Cùm verò Dei in Synagogam amor Symbolica quædam habeatur imago caſti alterius amoris Jeſu Chriſti cum Eccleſia; hinc non improſpero ſucceſſu Authores Catholici eundem ſenſum in Opere inveſtigarunt. Quæ Grotii ſententia perinde valet, ac ſi diſertis verbis fateremur, Salomonem Synagogæ æquè & Eccleſiæ illuſiſſe, utramque dolo malo ſefelliſſe in re maximè ſeriâ & majoris momenti, probandum veluti authoritatis

Di-

Divinę Opus tradendo, in quo nihil prȩter laſcivientes amores & connubiales agereiur. Quis eredat decipi potuiſſe à calidiſſimo Rege omnes Judȩos pariter & Chriſtianos Scriptores, Concilia omnia, & ipſum quodammodo Deum, in eo maximè providentiâ ſuâ invigilantem, ne unquam propbanum aliquod vel non Divinum Scriptum tamquam divinitùs inſpiratum haberetur, neve in Canonem Sacrorum Librorum recenſerentur Scripta, quibus maximè virus diffunderetur? Quid dictu magis horrendum? Ecquis unquam crederet id auſum fuiſſe Doctorem Chriſtianum, Canticum illud tamquam Divinum Opus adeò probantem, ut Commentario ſuo exponendum aliis aggrederetur? Tantum ſibi Grotius ſuſcepit, quem tamen virum & laudare omnes & legere ſtudent. Eò virum deduxit libertas, & ſingularitate opinionum ſuarum parendi amor.

His exceſſibus authoritatem opponimos omnium Eccleſiarum quà ex Catholicis, quà ex Proteſtantibus, Judæorum pariter omnium ſæculorum, Conciliorum omnium, Patrum, Interpretum uno aſſenſu Opus inter canonica & fide Divinâ aſſerta recipientium. Si Dei nomen nullibi legitur, ejus rei in cauſa fuiſſe poteſt, quòd perpetua in eo Scripto regnet allegoria, in qua Sponſi nomine Deus ipſe & Jeſus Chriſtus deſignetur, eò enim maximè ſpectaſſe Author creditur; ipſaque Operis natura poſcebat, ut latens ſub allegoria ſenſus nunquam proderetur. Porrò velamina illa ſubducere nudamque veritatem demonſtrare ad nos, qui Commentaria ſcribimus, pertinet. Frequentiſſimæ ſunt hujus generis in Scriptura allegoriæ, quemadmodum toties Synagoga & Eccleſia ſub idea vineæ [e], vel Sponſæ (f) exhibitæ ſatis demonſtrant. Quis autem talia legens in Scriptura, expreſſum Dei nomen poſtularet, Dei nempe, bujus Sponſæ viri & hujus vineæ poſſeſſoris? Relictum id curæ Scriptorum, qui latentes Scripturæ ſenſus promendos ſuſceperunt.

Ejus Operis ſtilus rebus maximè reſpondet, vividus, mollis, blandus; ut ipſum per ſe Opus omnibus numeris abſolutum, nullâ etiam divinâ revelatione accedente haberetur. Ambo conjuges conceptus ſuos figuris, ænigmatibus, comparationibus ex agro deductis ornant. Nihil frequentius occurrit quàm unguenta, aromata, fructus, vinum, horti, fontes, ejus regionis deliciæ. Apparent quidem interdum longiùs deductæ, & vehementiores figuræ; ſed indulgendum aliquid quà ingenio Orientalium, quà calentis amoris igniculis.

Cùm noſtrâ ætate Caſtalio Librum illum nimis affectatâ vocularum blanditie vertiſſet, quas ille voces ex prophanis Authoribus mutuans, perniciofas quaſque paſſiones veluti depingere juſſerat, ejus conſilium Theologi omnes, etiam Proteſtantes, improbarunt. Viſus eſt enim debito in Opus illud Sacrum obſequio defuiſſe, & ſannis impiorum expoſuiſſe opus venerabile; loquentes nimirum exhibens Sponſum & Sponſam tanquam duos perditos amantes, qui prophana plurima mutuis colloquiis effutirent. Theodorus Beza, Caſtalioni in primis averſus, quem in alio reprebendebat errorem, ipſe pariter adoptavit; parvo quodam elegantique libello Latinis carminibus Canticum tradens. Porrò ſcriptor ille indignâ adeo Scripturæ gravitate verba utrique Conjugi affingit, ut honeſtiſſimorum quorumcumque invidiam in ſe provocaret (g). Gilbertus Genebrardus, cui maximè indignus videbatur in re tam ſeriâ luſus, eo quo tenebatur pro defenſione Catholicæ Religionis zelo, probroſum illud Bezæ Scriptum exagitandum ſuſcepit, dedecus omne relevans, errores detegens, & prolixâ Scriptâ epiſtolâ coram Miniſtris Calvinianis Scriptorem accuſans, tum carmina carminibus opponens, pro mollibus laſcivientibuſque ſeria & elegantiſſima dedit, doctiſſimo pariter in Canticum adjecto Commentario.

Paraphraſis Chaldæa ejus Operis prolixam refert & moroſam omnium, quæ in Cantico leguntur, cum hiſtoria Judæorum compoſitionem. Græca Verſio exactiſſima eſt. Du Bos in nova editione Septuaginta Franeckeræ 1709. Verſionem Cantici ipſum eſſe Symmachi Opus arbitratur.

e *Pſal.* 79. 9. *Iſai.* 5. 1. &c. *Jerem.* 2. 21. *Ezechiel.* 17.

f *Matt.* 20. 1. 21. 33. &c. *Vide Iſai.* 54. 5. & 61. 10. & 62. 4. 5. *Jerem.* 2. 32. *Ezechiel.* 16. 8. *Oſee* 2. 16. *Matt.* 9. 15. & 22. 2. & 25. 5. *Joan.* 2. 29. & 2. *Cor.* 11. 2. *Ephes.* 5. 24. *Apoc.* 19. 7. & 21. 2. 7.

g Legitur e. g. *Ecce tu belliſſima,* *His columba prædita* *Patulis ocellulis.* *Hinc & inde pendulis* *Criſpulis cincinnulis* Paulò poſt. *Talis eſt tibi coma.* *Mollicella criſpula.* Et alibi. .... *Callida,* *Altero me patulo* *Contuens ocellulo,* *Alterum cervicula. &c.* Et Infra. *Hiſce me quàm blandulis,* *Unicè charus mihi* *Excitavit voculis.* *Tu mea ô ſororcula,* *Tu mea ô columba.* Et alia ejuſdem ſaporis.

Digitized by Google

DISSERTATIO
DE CONNUBIIS HEBRÆORUM.

DE connubiis tractatio adeò latè porrigitur, ut unicâ Diſſertatione totam complecti nunquam poſſemus. Quare nec ut Juriſconſulti tanquam civile aliquod pactum, nec ut Theologi tamquam morale aliquod ſive religionis opus Dei nominis invocatione ſacrum reſpiciemus; at de ſolis nuptialibus ritibus diſſerendum erit nobis in præſentia, tum & de pactis ſponſalitiis, in quæ omnia priſcos recenteſque mores quantùm ſat eſt, ut Commentario in Canticum Canticorum ſerviant, percurremos.

Præcociſſima erant apud Hebræos connubia: virorum ætas à Rabbinis præſcribitur 18. annorum (*h*), quam ætatem ſi quis cęlebs exegerit, ille criminis reus eſt, pręceptum illud Dei ad primos homines tranſgreſſus: *Creſcite & multiplicamini* (*i*). Liberum tamen cuique ætatem illam pręvenire. Quod ad puellas attinet, citiſſimè quidem ſponſalibus obligabantur; nuptiæ verò tandiu dilatæ quandiu pubertatis, quam vocabant, ætatem, nempe duodecim annorum & unius quoque diei (*k*), non abſolviſſent. Hinc phraſes illæ in Scriptura familiares: *Uxor pubertatis meæ* (*l*), quibus priores in adoleſcentia nuptię deſignantur, & illud, *Dux pubertatis* [*m*], quod de Sponſo uſurpatum eſt.

h *Leo Moden. Cærem. Jud. cap.* 3.
i *Gen.* 1. 28.
k *Selden. Uxor Hebr. l.* 2. *c.* 3.
l *Joel.* 1. 8. *Super virum pubertatis tuæ. Et Malac.* 2. 14. *Uxorem pubertatis tuæ.*
m *Proverb.* 2. 17. *Reliquit ducem pubertatis ſuæ.*

Facilè hinc intelligimus, cur virginitas opprobrio eſſet Iſraelitis, ut inſignis pre omnibus probri loco ducerent Hebræi, ſi domum patris ſui inædificatam reliquiſſe, neque eorum nomen in Iſrael ſuſcitaſſe ſibi exprobraretur. Hinc luctus filiæ Jephte, virginitatem ſuam non ſecus ac funus lugentis (*n*); diem enim ſuam virgo claudebat, nullo patri hærede relicto. Hinc etiam Dei adversùs Iſraelitas minæ apud Iſaiam (*o*), futurum nempe prædicit, cùm rari adeò in Iſraele viri occurrerent, ut ſeptem fœminæ uni ſingulari viro elocarentur, contra receptum apud omnes gentes morem, nihil ab illo poſtulantes. *Panem noſtrum comedemus & veſtimentis noſtris operiemur, tantummodo invocetur nomen tuum ſuper nos, aufer opprobrium noſtrum:* ac ſi diceret, id tantùm volumus, ut uxores tuæ appellemur, & virginitatis à nobis opprobrium avertatur. Dilecta in Canticis cap. 8. 1. ita charum ſibi virum affatur: *Quis mihi det, ut inveniam te foris & deoſculer te, & ducam in domum matris meæ, & jam me nemo deſpiciat?* i. e. quando, rogo, continget, ut ego uxor & mater facta, duplex à me ſterilitatis & cælibatûs opprobrium depellam? id enim deſignat Sponſi in maternam Sponſę domum introductio.

n *Judic.* 11. 37.
o *Iſai.* 4. 1. *Vide & Jerem.* 31. 22. *Mulier circumdabit virum.*

Cùm verò mulieres & maximè puellæ in clauſtris domûs ſuæ ab omni externo commercio prohibitę detinerentur; plerumque alicujus puellæ connubia petebantur antequàm conjuges mox futuri ſe mutuò cognoſcerent. Puella ante conjugium *alma* appellabatur, i.e. latens; & cùm Scriptura grande aliquod malum (*p*), vel novum quid totum ciens Urbis populum exprimit, ipſas è clauſtris puellas accurriſſe dicit: *Filia Patris abſcondita* (in domo nempe patris) *eſt vigilia & ſollicitudo ejus, aufert ſomnum; ne fortè in adoleſcentia ſua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat*, ait Eccli. 42. 9. Et in Cantico 8. 8. *Soror noſtra parvula, & ubera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt?* i.e. quando nuptiæ ipſius poſtulandæ, ſive quando coram dilecto ſuo producenda; quemadmodum producta eſt Rebecca coram Eliezer Iſaaci pronubo, num in eas nuptias conſentiret, interroganda. *Si murus eſt*, addit Canticum, *ædificemus ſuper eam propugnacula argentea; ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis*, i. e. veſtibus ſplendidiſſimis, atque muliebri cultu ejus decorem elegantiamque promoveamus.

p 2. *Macc.* 3. 19. & 3. *Macc.*

Hemor pater Sichem, & ipſe per ſe Sichem nuptias Dinę filię à Jacob parente poſtularunt (*q*), & Samſon viſę à ſe mulieris in Thannata, genere Philiſtinorum, ſpecie captus, ejus nuptias optare ſe patri ſuo ſignificavit. His auditis, parentes & ipſe Samſon ejus puellæ parentes eâ de re rogarunt, pactaque nuptialia ſancita ſunt. Nuptiæ tamen diù prorogatæ; cum enim Samſon ad Sponſam ſeſe conferret, leonis à ſe extincti, cùm primò Thamnatam iret, cadaver ſolutum jam offendit, & in nudâ oſſium compage apes inſediſſe. Hoc exemplo doctrina Judæorum confirmatur, pacta nimirum ſponſalia diutiùs connubium pręcedere, nimirum 6. menſium vel toto anni ſpatio (*r*). Id tamen non uſque adeo receptum, è Tobiæ junioris hiſtoria (*s*) docemur; quippe qui ſtatim à poſtulatis nuptiis matrimonium inivit. Tradunt Rabbini, quibus tamen aſſerentibus vix credimus (*t*), integrum non fuiſſe parentibus, ſi fortè ab aliquo filiarum nuptiæ po-

q *Gen.* 34. 4.
r *Leo Moden. Cæremon. Judæor. c.* 3.
s *Tob.* 7. 14. 15.
t *Maimon. Halach. Iſchoth. c.* 3. 14.

poſtularentur, recuſare, modò puella certam pubertatis ætatem, duodecim nempe annorum & unius diei, exegiſſet. Contrarium planè à Scriptura inſinuatum credimus, in qua ſemper filiæ in parentum poteſtate permittuntur, & pro arbitrio ipſorum nemine repugnante, elocantur. Idem obſervare licèt in connubio Rebeccæ, & Saræ uxoris Tobiæ junioris, quæ ſanè puellæ legitimam ætatem attigerant: licet etiam ſpectare in Thamar nuru Juda, quę ſine ſoceri aſſenſu connubio jungi interdicebatur.

Pacta Sponſalia ſive ſcripto ſive traditâ à Sponſo argenteâ aliquâ monetâ puellę, vel ſaltem cohabitatione & conjugali commercio firmabantur (u). Hæc inſtrumenti formula. Tali feriâ, tali die menſis N. Anno tali à creatione Mundi, juxta ſupputationem, qua nos utimur &c. *Quo tempore Talis, filius Talis, dixit Tali puellæ, filiæ Talis. Sit mihi Sponſa, juxta inſtitutionem Moſis, & Iſraelitarum, & dabo tibi dotem virginitatis tuæ, argentum ſcilicet 200. zuzorum, quæ ſumma competens eſt tibi ex ipſa Lege. Et aſſenſum præbuit Talis* (puella), *ut ejus jam eſſet Sponſa. Ideoque Sponſę huic ſua promiſit dotem ſcripto ei conſtituere diebus eorum Nuptialibus. Inſuperque dixit: In me ſuſcipio, utque in hæredes meos poſteroſque, præſtare quod in hoc Libello ſponſalitio continetur, etiam ex pallio, quod in humeris meis, idque ſive vivam ſive moriar. Quin & ſuſcepit in ſe Talis* (Sponſus) *præſtandi quod in Libello hoc Sponſalitio continetur onus, juxta ea, quæ ex more attinent ad alios ejuſmodi Iſraelitidum libellos Sponſalitios &c. Teſtes* N. N. N. Pacta verò traditione monetæ & ſine ſcripto firmata coram Teſtibus agebantur; illis enim adhibitis vir puellæ monetam tradens profitebatur: *Ecce tu mihi ex hoc Sponſa ſis.* Oppignerationes per coitum, Lege quidem permitti docent RR. (x); à Patribus verò interdici, quòd matrimoniorum clandeſtinorum incommoda & licentię anſam præſtarent (y).

u *Selden. lib.* 2. *c.* 2. *Uxoris Hebraicæ.*

x *Deut.* 24. 2.

y *Vide Selden. loc. citat.*

Conciliatis ſemel ſponſalibus, mutuò virum inter & mulierem familiaritas, ad id uſque interdicta (z), non tamen licentia, permittebatur. Si quid deinde vitii Sponſa cum alio quàm cum Sponſo contraxiſſet, adulterii rea cenſebatur (*). Sunt qui oppigneratam tantùm S. Joſepho B. V. Mariam Jeſu Chriſto fœtam credant; quæ ſi fortè criminis, cujus ex tumore ventris ſuſpicionem myſterium ignaris præbebat, rea deprehenſa fuiſſet, potuiſſet à viro continuò non remitti tantùm, dato repudii libello, ſed & de adulterio punienda Magiſtratibus deferri. Eſto enim mutua inter ſponſos familiaritas permitteretur, non ea tamen, quæ conjugibus poſt celebratas reapſe nuptias, data facultas. Ita enim Patrum edicto cautum habebatur, arctioribus concluſâ finibus Legis in ea re juxta illorum interpretationem licentiâ; è re publicâ enim viſum eſt, eâ inhibitione publicæ honeſtati & morum integritati conſulere. Si quis fortè hujus præcepti reus damnaretur, flagrorum animadverſionem ſubibat.

z *Leo Moden. c.* 3.

* *Selden. lib.* 2. *Uxoris Hebr. cap.* 1.

Receptum erat apud Hebræos, ut Sponſus ſoluto pretio Sponſam emeret, qua de re conveniebat inter partes, ſicut etiam de cęteris nuptiarum conditionibus; de dote à viro ſolvendâ, de muneribus etiam parentibus, & fratribus Sponſę tradendis, antequam pacta Sponſalia rata haberentur. Vadem horum omnium exhibemus hiſtoriam Jacob. Conventum eſt primò inter ipſum & Labanum ſeptennii de famulatu, quo ipſe Jacob pro emendo ſibi Rachelis conjugio ſerviret; totidemque inſuper ſervivit pro eadem Rachele, cum priores nuptiæ cum Lia pro Rachele fraude Labani conciliatę fuiſſent (a). Queruntur autem ambę conjuges de Jacob, quòd debitam ſibi dotem parens uſurpaſſet (b); quarum in ea re querelæ ſive Labanum injuſtitię accuſant, ſive minoris in filias indulgentiæ; neque enim tanquam aliena rapientem reſtitutionis reum peragunt. Saul filiam ſuam Davidi vendidit centum præputiis Philiſtinorum (c). Sichem filius Hemor Dinæ nuptias poſtulans, hæc ad fratres puellæ dicebat: *Inveniam gratiam coram vobis, & quæcumque ſtatueritis, dabo. Augete dotem & munera poſtulate, & libenter tradam quod petitis: tantùm date mihi puellam hanc uxorem* (d). Quindecim nummis argenti hordeique menſurâ cum dimidia, Oſee conjugem ëmit (e). Nec tamen propterea abſtinebat pater, quin pro modo conditionis ſuæ munera daret filiæ, ſumptui in cultum puellarem & ſolemnem in domum Sponſi traductionem ſufficiendo. Moribus receptum erat, ut munera illa 50. zuzim non excederent. Porrò zuzim moneta erat viliſſima, unico argenteo denario juxta RR. reſpondens, i. e. (f) quartæ ſicli argentei parti, ſive 8. ſolidis circiter monetæ noſtratis (g).

a *Gen.* 29. 26.

b *Gen.* 31. 15.

c 2. *Reg.* 18. 25.

d *Gen.* 34. 12.

e *Oſee* 3. 2.

Hæc formula inſtrumenti nuptialis apud Hebræos (h). *Die N. Menſis N. anno juxta calculum nobis in uſu &c. Ad fluvium N. N. filius N. dixit N. Filiæ N. Virgini: Sponſa ſis mihi in uxorem, juxta inſtitutum Moſis & Iſraelitarum. Et ego, Deo volente, colam, honorabo, ſuſtentabo, cibabo, alamque, & veſtiam te juxta morem Maritorum Judæorum, qui honorant, ſuſtentant, cibant, alunt veſtiuntque uxores ſuas, ut decet. Do etiam tibi, ut virginitatis tuæ dotem, argentum CC. Zuzorum zuzos argenti* (i), *qui tibi ex Lege competunt; præſtiturus etiam tibi alimenta tua, & veſtimenta tua, & quæ tibi ſufficiant, & concubitum tecum juxta morem univerſæ terræ. Aſſenſum item præbuit illa N. ut eſſet illi N. in uxorem. Voluit etiam & adjecit ille illi in principalis dotis incrementum ſummam N. Et bona quæ attulit ipſa Sponſa, æſtimantur ſumma N. Totum autem Sponſo huic acceptum, in ejus poſſeſſionem tranſit, & illius ſit poteſtatis, atque ut creditum ex ejuſce fide pendet. Et ſic nobis dixit Sponſus ille N. In me recipio præſtare, in me recipio præſtationem totius ipſius, dotis etiam & bonorum quæ ſecum ipſa Sponſa attulerit, aut poſt modicum ſibi acquiſierit; item & dotis incrementi conditionumque qualiumcumque ad dotem attinentium; nec in me ſolum*

ſed

f *Miſna tit. Ketuboth c.* 6. *Vide Selden. lib.* 2. *Uxoris Hebr. c.* 10.

g *Selden. Uxor. Heb. lib.* 2.

h *Maimon. Hilac Jebom Vechaliza c.* 4. *apud Selden. lib.* 2. *cap.* 10. *Uxor. Hebr.*

i Summam conficiunt 50. ſiclorum argenti, ſeu 8 ɩ. librarum monetæ noſtratis.

ſed etiam in hæredes meos, qui mihi ſucceſſerint, & in omnem ſubſtantiam meam pretioſiorem, poſſeſſioneſque meas qualeſcumque ſub Cælo, quæ ſive nunc mihi ſunt, ſive in poſterum fuerint, idque, ſive res fuerint mobiles, ſive immobiles; quæ univerſa pignori ſunt atque hypothecæ doti jam dictæ toti, ac rebus quas ſecum attulit, ſeu poſtmodum acquiſierit Sponſa, & incremento dotis, ut exinde hæc præſtentur, ſive dum ſuperſtes fuero, ſive poſtquam ſim mortuus. Quod & de pallio ſuper humeris meis dictum volo. Quia & obligatio omnium rerum, quæ ſupra ſcribuntur, memoratarumque implendarum, non quæ probatio ſuppetat deficiatve, ſeu pro Libelli formula vi, ſed juxta vim & effectum omnium Libellorum dotalium, qui in uſu apud Iſraelitas, & ſecundùm id quod receperant & ordinarant Rabbini noſtri piæ memoriæ. Et ſignavimus Libellum, ſeu Syngrapham hunc dotalem, tempore ſupra memorato. Reſque tota ſit manifeſta rata ac firma.

Cùm inter partes de noptiis contrahendis conveniſſet, certa in eam rem dies decreta. Quartam feriam vel ſextam pro puella, quintam pro vidua ſolent Judæi recentiores (*k*). Præcedenti ad eam rem die Sponſa ad balnea ſe confert, indeque ſtrepentibus circum variis culinariis inſtrumentis, quibus de nuptiis vicinus quiſque moneatur, ſolemni pompâ deducitur. Collatis ſimul quæ Seldenus, Buxtorfius, & Leo Modena in eam rem ſcripſerunt, cùm non ſatis illi inter ſe convenerint, ſuſpicor non eundem ubique apud Judæos morem obtinuiſſe, ſed pro varia regione in pluribus variari. Qua die celebrandum aſt matrimonium, Sponſa mundo omni muliebri ornanda, ſolemni pompâ & inter puellarum nuptialium cantilenas in ædem ad eam rem deſtinatam daducitur. Deus ipſe, ſi fides RR. (*l*) à ſe alienum non cenſuit, ſi ſuis ipſe veluti manibus Evam comeret, mox ad nuptias Adami producendam. Quare ornata Dei miniſterio Sponſa, atque ſplendidiſſimis veſtibus fulgens Sponſo coram aſtitit. Ludebant interim Angeli, omnium inſtrumentorum concentu, primis illis nuptiis plaudentes; cum interim Deus triumphalem umbellam ſub qua nuptię contrahendæ, ſufficeret. Bella rudioris craſſioriſque populi commenta!

k *Leo Moden. cæremon. Judæor. c.3.*

l *Rabb. in Talmud. Vide Buxtorf. loco citat.*

Cæremonia nuptialis plerumque in atrio, horto, vel agro, ſub dio ſemper celebratur (*m*); aliquando tamen aula velamentis ornata in eam rem inſtruitur, ait Leo Modena cap.3. Deducendis autem Sponſis nec inſtrumenta muſica deſunt, nec triumphala velum quatuor adoleſcentulis ſuſtentatum. Nigrum flammeum vultui Sponſæ obducitur, quo in memoriam reducitur velum Rebeccæ, quo ſibi faciem velavit, cùm procedentem obviam Sponſum ſuum Iſaacum proſpexit (*n*): eodem velo obnubitur Sponſus, in memoriam, ut ferunt, averſionis Templi Jeroſolymitani. Deinde utriuſque conjugis capiti imponitur *Taled*, quadratum nempè velum, totidem floccis ad quatuor angulos ornatum; id autem ejus rei gratiâ præſtitum docent RR. quòd Ruth ad Booz dixerit: *Extende pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es*; & Ezechiel.16. 8. ubi Deus de Iſraelitis, quos veluti Sponſam exhibet, loquitur: *Tranſivi per te, & vidi te, & expandi amictum meum ſuper te, & operui ignominiam tuam; & juravi tibi & ingreſſus ſum pactum meum, & facta es mihi.*

m *Buxtorf. ibidem.*

n *Gen. 24.*

Tunc Rabbinus loci Præfectus, ſive Cantor Synagogæ, vel ſaltem propinquior conſanguineus, craterem ſeu vas plenum vino aſſumens, pronunciatâ priùs in hæc verba benedictione: *Benedictus ſit Deus, qui creaſti marem & fœminam, & matrimonium injunxiſti &c.* Sponſo priùs, deinde Sponſæ deguſtandum poculum propinat. Secundùm hæc, Sponſus annulum digito Sponſæ coram teſtibus, Rabbinis plerumque, inſerit, hæc ſimul verba pronuncians: *Ecce mihi Sponſa ſit ex hoc annulo, ſecundùm inſtitutum Moyſis & Iſrael.* E ſolido auro paratum annulum, nullo adjecto gemmæ ornamento, Buxtorfius deſcribit, docens ſimul, Sponſum univerſo cœtui aureum eſſe illum & juſti valoris adprobare. Excipit deindè lectio inſtrumenti nuptialis, quod ſponſus puellæ conſanguineis ſervandum tradit. Iterum poſt hæc vinum ſive in vitro ſive in fragilis materiæ vaſe aliquo, poſt decantatas ſex benedictiones, (ſeptem cum priori, de qua ſupra, apprecandæ ſunt) iterum novis conjugibus propinatur, quod reſtat, in ſignum lætitię effuſo. Abreptum autem vas Sponſus vi quadam in murum ſive in terram elidit, cujus confracti ſymbolum Templi Jeroſolymitani deſolationem exprimit. Solet alicubi cinere ejus rei gratiâ Sponſi caput inſpergi. Juſtinrem alii moralemque interpretationem ejus cæremoniæ promunt, nimirum ut ſymbolum aliquod mortis ejus feſti lætitiam diluat, eâque veluti imagine fragilem labilemque naturam ſuam in vitro expreſſam homines intueantur. Eò pariter ſpectare dicunt atra illa velamina, quibus utriuſque Sponſi caput obnubitur (*p*). Velamina illa linea, & omnibus phrygiis ornamentis, gemmis auro argentoque ornata, Seldenus poſt RR. præſcribit (*q*).

p Confer *Buxtorf. & Leon. Moden. loc. cit.*

q *Seldan. Uxor. Hebr. l.2. c.5.*

Idem Seldenus nonnulla, non abs re prorſus, hìc referenda, in hæc omnia obſervat. 1. Poſt contracta Sponſalia, & obſignatum maritale inſtrumentum, integrum eſſe Sponſo Sponſam in ædes deducere, atque nuptias maturare. Id tamen non ſine exceptione quadam viris permiſſum. 2. Si puella duodecim ætatis annum unâ die nondum exceſſiſſet, cautum Sponſo ne è domo patris educeret, neve matrimonium conſummaret, niſi patre, & puellâ ſimul annuentibus; & quando etiam utrique aſſenſum ſuum præbuiſſent, integrum erat puellæ anni dilationem petere, quo pariter jure eadem puella jam puber cenſebatur; quippè cui uno anno matrimonium differre integrum manebat. Quanquam ſi pacta Sponſalia integro anno poſt filię pubertatem celebrarentur, tunc ad unum tantùm menſem dilatio permiſſa. Fas etiam Sponſę ad implendas nuptias Sponſum cogere; qui viciſſim eodem jure ac Sponſa,

in

Digitized by Google

in differendo nempe matrimonio, cenſebatur. Si ultra conceſſum tempus nuptię protraherentur, alere ſuis impenſis Sponſam uſque ad nuptias Vir in pœnam tenebatur. Hæc diſertè quidem nunquam in Scriptura; quæ tamen certum aliquod tempus, intra quod Sponſalia definienda eſſent, non obſcurè deſignat, narrans, Jacob poſt impletum certum tempus nuptias Rachelis à Labano exegiſſe (r): *Da mihi uxorem meam, quia jam tempus impletum eſt, ut ingrediar ad illam.*

r *Gen.* 29. 21.

Feſtis diebus & Sabbato, à Sponſalibus & connubiis ineundis apud Judæos feriatum; ſunt etiam qui privilegium diei feſti ad præcedentem Sabbato diem & ſubſequentem (s) prorogent; quod teſtimonio Leonis Modena repugnat, ex cujus fide ſelectam ad eam rem ſextam feriam ſupra retulimus. Nulla tamen Sabbati religio morabatur nuptialia illa feſta, ſeptem dierum ad minus ſpatio celebrata; quemadmodum exemplis Liæ (t), Saræ junioris Tobiæ ſponſæ [u], & Samſonis (x) docemur. Ad eam nuptialem pompam vir ſanctè adeò adigebatur, ut plures licèt fœminas eàdem die duxiſſet, nihil de ſeptem illis diebus demere permitteretur, inquiunt Rabbini.

s *Selden. ibid. l.* 2. *c.* 22.

t *Geneſ.* 29. 27.
u *Tob.* 13. 23.
x *Judic.* 14. 15.

Annulum ſponſalitium, quo ſibi Sponſus puellam oppignerabat, vetuſtiſſimam eſſe & ad rem conjugii pertinentem cæremoniam plures autumarunt, ejuſque ritûs vetuſtas ex altiſſimis repetita fontibus deducitur. Seldenus tamen recentiorem eſſe ex eo demonſtrat, quòd ejus mentio in ritualibus quidem Libris Hebræorum frequens, nuſpiam tamen in Talmud occurrat; neque de annulis connubialibus quidquam in Scriptura; laudat etiam Opus Mſ. Leonis Modena de cæremoniis Judaicis, in quo deſiiſſe jam annulos in connubiis Hebræorum diſertis verbis aſſeritur. Editio Itala habet plerumque eum morem neglectum; ſed verſio Gallica D. Simonis impoſitum digito Sponſæ à Sponſo coram duobus teſtibus annulum legit. Addit Seldenus, præſcriptam in Ritualibus eam cæremoniam loco veteris alterius jam abrogatæ, tradendi nempè Sponſæ argenteâ aliquâ vel aureâ monetâ arrhas ſponſalitias. Hinc ait virum illum, qui toti cęremonię præeſt, noſtrâ etiam ætate, teſtes rogare conſueviſſe, num ille, quem monſtrat, annulus nummum argenteum valeat; quibus affirmantibus, quærit item, num Sponſalia præceſſerint, iiſdemque annuentibus, ſtatim Sponſæ digito annulus inſeritur. Porrò quæ de annulis nuptialibus S. Annæ, S. Joachim, S. Virginis Mariæ, S. Joſeph feruntur, ad fabellas non immeritò rejicias. In cæremonia nuptiali Tobiæ junioris, Raguel Sponſæ parens apprehenſam filiæ ſuę manum intra Tobiæ manus repoſuit, addens (y): *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob vobiſcum ſit, & ipſe conjungat vos, impleatque benedictionem ſuam in vobis.*

y *Tob.* 7. 15.

Coronæ nuptialis vetuſtior ritus, cui petita è Scriptura exempla non deſunt. Docent Judęi (z) coronas olim in cæremonia nuptiali utrumqua conjugem geſtaſſe; Sponſus quidem auream vel argenteam, vel roſis ſeu myrto, vel olivæ ramo contextam; Sponſa vero auream, vel argenteam. Utriuſque forma coronas Matris deorum, turritas nempè referebat. Ejus rei uſum interdictum fuiſſe ajunt poſt Jeroſolymæ à Romanis everſionem. De corona Sponſæ nihil in Scriptura, niſi fortè eò ſpectare credatur illud Cant. 4. 8. *Veni de Libano, veni, coronaberis.* Sed nihil de corona in Hebræo. De Sponſi verò corona hæc apud Iſaiam 61. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, qui induit me veſtimentis ſalutis, & indumento juſtitia circumdedit me quaſi Sponſum decoratum coronâ, & quaſi Sponſam ornatam monilibus ſuis.* Sponſa in Cantic. 3. 11. *Videte filia Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater ſua in die deſponſationis illius.* Tandem Author 3. Macchab. deſcribit adoleſcentes Sponſos catenarum ponderi pro coronis nuptialibus colla ſubdentes.

z *Selden Uxor. Hebr. l.* 2. *c.* 15. *Ex Gemar. & aliis.*

Solent noſtrę ætatis Judæi ſuper duorum conjugum, & maximè Sponſæ, caput frumentum plenis manibus ſpargere, illud interim apprecantes: *Creſcite & multiplicamini.* Adduntur alicubi nonnullæ argenteæ monetę, quæ pauperibus colligendæ permittuntur. Olim verò in moribus poſitum fuiſſe tradunt Rabbinorum nonnulli, ut utrique conjugi terrâ refertę ciſtę, in quibus ſatum antea hordeum jam germinaret, traderentur; additâ ſimul precatione illâ, creſcerent nempè illi & augerentur, veluti frumentum illud, quod cæterorum frumentorum præcociſſimum eſt. Non abludit cæremonia illa ab hortis Adonidis, quo nomine vimineæ quædam ſive argenteæ ad viminearum modum contextę ciſtæ, in quibus ſatæ quædam herbæ (a) germinantes jam deſignabantur. Solebant plerumque in feſtis Adonidis deferri, velut indicium quoddam cæremonię nuptialis. Mane tamen alterius diei ejuſdem Numinis funus lugebatur.

a *Theocrit. Idyll.* 15.

Illud etiam apud Hebræos ſingulare obtinebat, ut cum primùm Sponſus ad umbellam, ſub qua pacta nuptialia celebranda, perveniſſet, Sponſa à fœminis deductater circum Sponſum gyraret, juxta illud Jeremiæ 31. 22. *Fœmina circumdabit virum.* Dein verò Sponſus Sponſam manibus tenens, ſemel tantùm circa umbellam ducebat (b). Ridenda hæc quidem, nec ſanè minùs ineptè Jeremiæ locus ad pompam nuptialem accommodatur; id enim tantùm inſinuat Propheta, futurum, ut poſt ſolutam captivitatem, felicia adeo laberentur tempora, atque civium numerus adeo floreſceret, ut nulla fœmina de quærendo ſibi viro atque gignendis filiis ſollicitudine aliquâ teneretur.

b *Buxtor. Synag. Jud. c.* 28.

Adjectum Sponſo Paranymphum, quem Jeſus Chriſtus *amicum Sponſi* (c) appellat, ex Evangelio intelligimus. Juvenum etiam nobilis comitatus ſelectus in obſequium illius ſolemni nuptiarum die. Nec ſimili pompâ Sponſa deſtituebatur. Porrò nuptiarum ſocii ſpectantur in hi-

c *Joh.* 3. 29.

d Judic.14.11. e Cant.5.1. & 8.13. f Cant.1.4. & 2.7. & 3.5. 11. & 5. 8. 16. & 8. 4.

hiſtoria Samſonis (d), & in Cantico Canticorum [e], amicæ Sponſæ non ſemel etiam in eodem Canticorum Libro parent (f), ſicut & in Pſ.44. 8. 13. 15. Docent Rabbini, obtinuiſſe jam, ut in Judæa, non verò in Galilæa, duo Paranymphi, Sponſo nempè & Sponſæ ſinguli ſingulis aſſignati, ab eorum lateribus nunquam, neque cùm ambo cubarent in lecto, abſcederent, omnis nimirum doli inter utrumque conjugem circa lineum pannum ſanguine tinctum, & virginitatis indicia, de quibus Moyſes (*), præcavendi gratiâ. Hæc non ęgrè minùs crederentur, quàm præſtarentur impudenter (g). Maluerim potiùs, quod etiam ex Cantici Canticorum lectione non obſcurè inſinuatur, novos Conjuges toto ſeptimanæ nuptialis ſpatio nunquam niſi furtim & obſcuræ noctis favore, ſive dubio adhuc diluculi albore conveniſſe, quod etiam in Prolegomeno ad eum Librum fuſiùs à nobis demonſtratum eſt. Porrò Rabbinorum commentum illud confuſâ ſolùm de circumſpectione ejus populi erga fæminas ideâ ſatis ſuperque arguitur. Nihil tale ſive ex lectione Cantici, ſive in nuptiis Jacob cum Lia, junioris Tobiæ cum Sara, Samſonis &c. occurrit.

* *Deut.22.15.*

g *Auguſt. lib. 14. c.18. de Civit. Dei. Remotum ab arbitris cubile conquirit, omneſque famulos atque ipſos etiam Paranymphos, & quoſcumque ingredi qualibet neceſſitudo permiſerat, ante mittit foras, quàm vel blandiri conjux conjugi incipiat.*

In Solemnitate nuptiarum puellæ ſemper novę nuptæ comites adſtabant, neque mixtim pueri puellæque confuſi unquam ſpectabantur. In Cantico Salomonis ſemper puellæ cum Sponſa tripudiant, ſive ante clauſtrum illius agunt excubias. Et cùm ſummo mane Sponſus ſurgens abſcedit, numquam puellis nuptialibus, ut ſedulò obſequiis dilectę ſuæ invigilent, donec ipſa è lectulo ſurgat, non commendat (h). Sponſus ipſe furtim ſeſe amicis ſubducit, quò Sponſam noctu conveniat (i): rogatur autem ab illa ut ſubmiſsè loquatur, auſcultari enim à pueris nuptialibus obſervarique animadvertit (k). Nuſpiam hîc Sponſę Paranymphus, neque etiam Sponſi, qui ab ejus latere ne cubantis quidem recedat. Paranymphi munus habebatur ut nuptias Sponſi loco curaret. Cùm enim Sponſus rerum gerendarum multitudine occuparetur, nec per ſe omnia præſtare poſſet, ejus vicibus & ſecundus ab illo fungebatur Paranymphus. *Qui habet Sponſam, Sponſus eſt:* (ait S. Joannes de Chriſto) *Amicus autem Sponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem Sponſi* (l). Porrò vir Sanctus Paranymphum ſe Jeſu Chriſti præſtabat. Apud Græcos præ foribus nuptialis cubiculi Paranymphus vigilabat (m), convivium atque nuptialem omnem pompam curans. Sunt qui credant *Architriclinum* illum apud S. Joannem ipſum fuiſſe inter Sponſi amicos, cui tota convivii inſtruendi, præſtandique nequid deeſſet, cura commiſſa. Id maximè ſpectatur in convivio in Cana, cui Jeſus Chriſtus, ejuſque Mater affuerunt (n). S. Gaudentius Brixianus Tract.9. ex Veterum traditione receptum dicit, hunc convivii Præfectum è Sacerdotum numero ſelectum, *qui morem diſciplina legitima gubernaret, curamque pudoris ageret conjugalis: ſimul & conviviorum apparatum, miniſtros atque ordinem diſpenſaret.*

h *Cant.2.7. & 3.5. & 5.8.*
i *Cant.5.2.*
k *Cant.8.13.*
l *Joan.3. 29.*
m *Jul. Pollux.*
n *Joan.2.9.*

Idem viciſſim & à puellis nuptialibus cum Sponſa præſtitum. Honoris gratiâ deducebant, muliebri cultu ornabant, aderant cuſtodes, & totius feſti atque ludorum conſortes; non enim moribus ejus regionis permittebatur, ut mixtim cum juvenibus puellæ eidem menſæ accumberent. Ad eaſdem puellas etiam attinebat epithalamium ſive cantilenam Sponſæ congruam cantare, ipsâ ſponſalitiæ ſolemnitatis nocte, qua ſcilicet fauſta novis nuptis apprecarentur. Hinc Pſal. 44. in quo epithalamium inſtruitur, hanc præſcfert inſcriptionem: *Canticum gaudii pro dilecto.* Porrò duo erant epithalamii carminis genera (o), *matutinum* nempè & *veſpertinum*: Illud excitandiş à ſomno, hoc conſopiendis Conjugibus. Sponſus facilè puellas nuptiales rogat, ne matutinum epithalamium cantent, illis verbis: *Ne evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.* Veſpertini meminit Pindarus Pyth. Od.3. utriuſque Theocritus Idyl.18.

o *Scoliaſt. in Theocrit. Idyll.18.*

Cum Sponſus conjugem in ſuas ædes reduceret, quod plerumque totâ ſeptimanâ nuptiarum in domo ſponſæ actâ differebatur, amicæ Sponſæ illam comitabantur, omnibus interim feſtivis cantilenis reſonantibus. Ad eam pompam nocturnum potiſſimùm tempus deſtinatum; ex quo intelligimus, cur Virgines illæ, quæ in occurſum conjugum feſtinabant, cum fortè poſt datam ſomno brevem aliquam quietem ad ſtrepitum venientis Sponſi evigilantes, quę lampades ſuas habebant inſtructas, à Sponſis deductæ ſint; quæ verò emendo ſibi oleo diverterant, pompâ jam procedente & in domum Sponsâ receptâ à convivio nuptiali excluſæ ſint (p).

Similis cæremoniæ deſcriptio in Libris Macchabęorum (q) legitur. Cum filii Jamri ſolemnes nuptias in Medaba urbe transjordanâ celebraſſent; quòd ex illis quidam filiam Principis Chananæi duxiſſet; & Sponſa in ędes viri ſolemni pompâ deduceretur, inſtrepentibus circum omnibus, quà muſicorum inſtrumentorum, quà armorum fragore, ſupervenientes in nuptialem illum comitatum Macchabæi, omnes diſſiparunt. Facilè autem credimus, Jeſum Chriſtum illâ decem Virginum parabolâ ad eas potiùs ſpectaſſe Virgines, quę venienti in ædes viri Sponſę occurrerunt, non verò ad eas, quæ tota ſeptimanâ nuptiali Sponſam illam comitatę ſunt. Ceterum illud etiam animadvertendum eſt, occaſione hujus pompę nuptialis filiorum Jamri & Samſonis, qui Philiſthęam conjugem duxit, illos Hebręorum in nuptiis mores apud finitimas etiam gentes obtinuiſſe; nec ſatis abludit Orientalis noſtræ ætatis conſuetudo, quemadmodum in ea re, ſic etiam in aliis pluribus, de quibus Scriptura.

p *Matt.25. 1. &c.*
q *1. Macc.9. 37. & Joſeph. l.13. c.1. Antiq.*

Obſervatum eſt in ſuperioribus, conſueviſſe Judæos ante cæremonias nuptiales & deductos utroſque conjuges ſub nuptiali umbella, & ſyngrapham maritalem ſignare, & de cæteris omnibus, ſicut etiam de dote ſolvendâ, convenire. Spectavimus etiam poſt factam ejus ſyngraphę lectionem,

&

Digitized by Google

& poſt datum puellæ annulum, Scripturam illam parentum Sponſæ manibus traditam. Alia tamen cæremonia in nuptiis Tobiæ ſervata. Raguel enim poſt præſtitum connubio aſſenſum, continuò manus puellæ filiæ ſuę Sponſi manibus jungit, collatâque benedictione, connubium abſolutum eſt. Poſt hæc omnia, ſcripta ſyngrapha maritalis, quam adſcriptione ſuâ teſtes firmarunt. Nihil tale apud Judæos recentiores ejus regionis incolas, quamquam apud illos nuptiæ junioris Tobiæ & cæremoniæ ejuſdem conjugii tamquam exemplar feliciſſimi & optimè inſtituti connubii habeantur.

Singulæ gaudii ſignificationes, quibus totius nuptialis ceremoniæ pompa eo ſeptimanę ſpatio plaudebatur, recenſeri vix poſſent. Illud ſanè conſtat, nihil oblectamentorum prætermiſſum à Judæis, niſi quod Lege interdiceretur. Ænigma à Samſone adoleſcentibus nuptialibus propoſitum, tum & illi ſingulare eſt (r), cùm genium illius populi de acumine ingenii præſumentis demonſtrat; ex quo pariter intelligimus; junctas conviviis cæteriſque corporis blandimentis etiam ingenii delicias. Inambulationes in hortis & vineis obſerves in Cantico Canticorum (s): *Mane ſurgamus ad vineas*; venationes (t): *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas*; commeſſationes (u): *Comedite amici & inebriamini chariſſimi*. Mutuis ſe munuſculis in hortis provocabant Sponſi (x): *Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum. Veni in hortum meum, ſoror mea Sponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis; comedi favum cum melle meo. Bibi vinum meum cum lacte meo*. Et alibi introductam ſe narrat Sponſa in cellaria dilecti ſui, ubi vina & fructus ſervabantur (y). Porrò è mente excutienda ſunt ea, quibus de magnificentia noſtri temporis occupamur, præjudicia, & è magnarum Urbium ſuperbia excedendum, quò de innocentibus illis oblectamentis judicium feratur. Sponſus clam nocte intempeſtâ Sponſam convenit, & ſummo mane recedit; Sponſa viciſſim in tenebris errabunda dilectum quęrit, incidit ſæpè in milites Urbis cuſtodes, qui ei inſultant; non rarò filias Jeruſalem offendit. Earum viciſſitudinum blanda narratio, & eventus pars erat oblectamentorum, quibus tota ſeptimana nuptialis agebatur. Quod tamen hebdomadę ſpatium nullâ adeò ſive lege, ſive conſuetudine definiebatur, quin parentum arbitrio prorogari non poſſet. Raguel ad duas ſeptimanas nuptias filiæ cum juniori Tobia produxit (z); quamquam pro viduæ nuptiis, qualis Sara habebatur, tres tantùm dies præſcriptæ à Rabbinis leges aſſignent.

r *Judic.* 14. 12.
s *Cant.* 7. 12. & 2. 11. 12.
t *Cant.* 2. 15.
u *Cant.* 5. 2.
x *Cant.* 5. 1.
y *Cant.* 2. 4. 5.
z *Tob.* 8. 23.

Tradit Buxtorfius Synag. cap. 28. poſt celebratam ſub umbella cæremoniam nuptialem, totum neceſſariorum comitatum una cum ſponſis in domum ſeſe recipere, ac menſam continuò inſtrui. Tum Sponſus quantâ poteſt venuſtate prolixam ſatis benedictionem Hebraicam cantat, eâque demum abſolutâ, primò cocta pullaſtra,

& crudum ovum menſæ apponitur. Hujus pullaſtræ parte aliquâ modicâ Sponſa donatur à Sponſo, ſtatimque veluti dato ſigno cæteri convivæ omnes in reliquam illam dapem ſeſe immittunt, disjiciunt, lacerantque, ac ſibi invicem illam diripientes effuſeque ridentes, ovum mutuò in ora projiciunt. Poſt convivium, inter omnes digniſſimus manu Sponſum apprehendit; ejuſque viciſſim manum ſecundus tenet, illius tertius, omneſque ſimul conſertis inter ſe manibus, choream inſtruunt in rotundum. Surgunt pariter fœminæ ad ſaltandum, ſeorſum tamen à viris, honeſtiſſimâ manum Sponſæ tenente. Porrò hujus choreæ genus vetuſtiſſimâ traditione apud Judęos obtinet. *Chorum præcepti* appellant, quòd Dei præcepto pro conjugali feſto injunctam ferant.

Deductio Sponſæ in thalamum, Rabbinorum judicio (a), ipſum eſt ultimum conjugii complementum; neque enim abſolvitur ſive benedictione, cæteriſve ante illam cęremoniis. Porrò ante ſolemnem illam deductionem puella nomen *Iſcha gemurah*, nempe Sponſæ perfectæ non obtinet; eâ verò accedente, etiamſi conſummari matrimonium, occurrente aliquo impedimento, non contigerit, uti ſi fortè puella menſtruis laboraverit, quo tempore ad illam accedere viro capitale erat (b), nihilo tamen ſeciùs conjux habebatur. Si quid igitur ſimile contigerit, deductio mera eſt cęremonia; quę deinde poſt receptam ab eadem fœmina valetudinem iteratur. Ante deductionem illam benedictio in hęc verba coram decem viris maturâ ętate, non mancipiis recitatur.

a *Maimonid. Halach Iſchoth; & ſcultham urueh, & ultì apud Selden. Uxor. Hebr.* l. 2. c. 13.

b *Levit.* 20. 18.

Benedictus ſis Domine Deus noſter Rex mundi, qui univerſa creaſti in univerſa in gloriam tuam. Benedictus ſis Domine Deus noſter, Rex mundi Creator hominis. Benedictus ſis Domine Deus noſter, qui creavit hominem ad ſimilitudinem ſuam & ad ſimilitudinem imaginis archetypi ſui, & præparavit ei ex ſe ipſo ſtructuram ſeu ædificium uſque in ſæculum. Benedictus ſis Domine Deus noſter Creator hominis. Gaudendo gaudebit, & exultabit ſterilis, colligendo liberos ſuos in ſinum ſuum in lætitia. Benedictus ſis Domine Deus noſter, qui lætari facit Sion in liberis ſuis; lætando lætari fac par hoc amatum, juxta lætitiam à te donatam creaturæ tuæ in horto Eden ab antiquo. Benedictus ſis Domine Deus noſter, qui lætari facis Sponſum & Sponſam. Benedictus ſis Domine Deus noſter, Rex mundi, qui creavit gaudium & lætitiam Sponſo & Sponſæ, exultationem, cantum, hilaritatem, jubilationem, amorem, fraternitatem, pacem & amicitiam. Confeſtim Domine Deus noſter audiatur in urbibus Judææ, & in plateis Jeruſalem vox gaudii & lætitiæ, vox Sponſi & Sponſæ, vox affectus mutui Sponſorum ex thalamo ſuo, & pueri è choro modulationis ſuæ. Benedictus ſis Domine Deus noſter, qui lętari facis Sponſum cum Sponſa (c).

Eas benedictiones ſummopere obſervant Rabbini, quippe quas ab Eſdra derivatas credunt (d). Sed recentiores ſuſpicamur.

c *Vide Talmud ad tit.* Cetuboth. *Vide & Selden.* Uxor. Hebr. l. 2. c. 12.

d *Maimon. Halach Kiriath Schemai.* c. 1. 6. 7.

LII Por-

Porro verba illa, *Confeſtim Domine Deus noſter audiatur in Urbibus Judæ & in plateis Jeruſalem vox gaudii, & lætitiæ, vox Sponſi & Sponſæ*, ſatis deſignant recentiorem eſſe formulam everſione Jeruſalem & Judæorum omnium diſperſione. Vetuſtiores planè benedictionum formulas exhibet Scriptura, in ea qua fratres Rebeccæ ſorori imprecati ſunt, cum ad Sponſum Iſaacum iret. *Soror noſtra es creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum* (e). Cùm Ruth Booz nupſiſſet, omnes qui ante fores Urbis fortè aderant, ita novæ nuptæ (f) fauſtè acclamarunt: *Faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur in domum tuam, ſicut Rachel & Liah, quæ ædificaverunt Domum Iſrael* (perpetuâ nempe filiorum ſerie) *ut ſit exemplum virtutis in Ephrata* (œconomiæ nempe maritaliſque virtutis) *& habeat celebre nomen in Bethelem, fiatque domus tua ſicut Phares, quem Thamar peperit Judæ, de ſemine quod tibi dederit Dominus de hac puella &c.*

e Gen. 24.

f Ruth 4. 11.

IN LIBRUM SAPIENTIÆ

PROLEGOMENON.

Scriptos à Salomone, vel ipſi attributos Libros, vetus & conſtans Eccleſiæ conſuetudo *Libros Sapientiales* denominat. Patribus non rarò ſub generali titulo *Sapientia Salomonis* laudantur [a]. Eccleſiæ autem ſtilo *Sapientia Salomonis* nomine non Opera tantùm ejus Regis deſignantur, ſed Liber etiam Eccleſiaſtici, ſicut & alterum Opus, de quo nobis eſt in præſentia ſermo, excellentiæ quodam privilegio *Liber Sapientiæ*, vel ut legunt Græci, *Sapientia Salomonis* appellatum. Alter tamen à Salomone ejus Author habendus eſt, nemine ſcriptum ab eodem Rege aſſerente; quanquam ab omnibus velut ſumma axiomatum & ſententiarum ipſius ſuſpicitur. Obtinet etiam apud Priſcos (b) nomen *Panaretos*, i. e. virtutum theſaurus, ſive documentorum collectio. Nec aliter planè nomen *Sapientia* hîc uſurpatur, quàm pro Religione, pietate, timore Dei & juſtitia, diverſâ planè ſignificatione quàm quæ eidem voci apud Paganos tribuitur, cùm apud illos vix unquam Religionem ſonet & ſolidæ virtutis exercitium, ſed potiùs ſterilem quandam notionem veritatum generalium, & moralis diſciplinæ ac virtutis planè naturalis, illuſtrando intellectui aptam, voluntati verò ad virtutem inclinandæ ineptam.

a Tertull. l. 1. de Præſcr. c. 7. Cypr. lib. 3. teſtim. c. 15. Ambr. de Parad. c. 7. Hilar. in. Pſ. 127. Clem. Alex. Stro. l. 6. Orig. l. 5. de Princip. Alii.

b Athan. in ſynopſ. Epiph. de Pond. & Menſ.

Unus Authori eſt ſcopus, ut Reges Optimates, & Judices terræ quà verbis, quà opportunis documentis, quà adhortationibus ad ſtudium Sapientiæ impellat (c). Salomonis nomen, quo majorem apud illos obtineat authoritatem, uſurpat (d). Præceptorem & Dominum agit, omni tamen faſtu remoto. Principem quemdam magnum in exemplum adducens, qua ille viâ ad culmen gloriæ, honoris, famæ, divitiarum, ſapientiæ & eloquentiæ pervenerit, fuſiùs demonſtrat (e). Quæ illa? Sapientia una eſt, inquit Author, cui Vir ille magnus omnia ſua accepta debet referre; quam viam ſi quis alius tenere voluerit, ipſe non imparem aſſequetur felicitatem. At enim difficilis eſt, & ardua [f]: falleris ò bone, inquit, namque ſolâ à Deo precum monetâ emitur ſapientia, quin & illâ quærentium ſtudia præveoit, atque obvia venientibus ſincero animo occurrit.

c Sap. 5. 1. & 6. 1. 2. 3. 50. 21. 22.

d Sap. 7. 2. 3. & 9. 7. 8.

e Sap. 7. 1. &c.

f Sap. 1. 2. & 6. 14. & 7. 7. 8.

Adhiet ſimul animum Author removendis obviis quibuſcunque in hac viâ obſtaculis, quæ tamen omnia ipſi ſibi opponunt mortales, nulla ponuntur à Deo [h]. Fruſtra homines accuſant naturam, ejuſque imbecillitatem & corruptionem. Letho, & peccato nullus patuit à Deo in mundum aditus, ſed illis fraude Dæmonis & pravitate hominum præſtructa via. Deus enim hominem creavit innocentem (i), & immortalem, ille verò ſuo crimine, è dato ſibi privilegio excidit. Quorſum hæc? an propterea omnis illi præcluſus ad ſapientiam aditus? Minimè hoc quidem; ope enim Dei ad illam poteſt admitti, ejurato priùs crimine, & dolo. Gaudet Deus ſincero famulatu, & recto corde; abhorret autem ſapientia ab animo corrupta, & doloſa.

h Sap. 1. 3. 4. 12. &c. & 2. 24.

i Sap. 1. 14. 15. & 2. 23.

Verſo deinde ſtilo adversùs incredulos, animæ immortalitatem aſſerit, eos pariter caſtigans, qui beatitudinem ſuam in eo conſtituunt, ut voluptatibus penitùs ſe dedant; in ſuum caput mortem provocare aſſerit, atque partibus ſe Dæmonis tradere, qui pravitate ſuâ, & invidiâ hominem in ſummum malorum pertrahere nititur (k). Exhibet virum juſtum invidiâ, obtrectationibus, injuſtis damnationibus, & morte ipſâ violentâ oppreſſum; quæ ſanè omnia mirè quadrant cum Hiſtoria Paſſionis Jeſu Chriſti (l). Impios ad judicium Dei, & extrema in altera vita ſupplicia provocat; neque minùs angentur, ait, viſâ Juſtorum beatitudine, cujus ipſi futuri ſunt teſtes (m). Sanctorum deinde proſequitur felicitatem, quos exhibet in ſtatu perpetuæ pacis, gaudii, & gloriæ, æternâ beatitudine fruentes, Eos Reges, eos Judices in Cœlo repræſentat glorioſum imperium obtinentes, & eò glorioſius, quò magis in terra temnebantur [n]. Laudes proſequitur virginitatis quam incontinentiæ & adulteris (o) opponit, adulteris, inquam, quorum poſteros mala omnia, brevior vita manet (p).

k Sap. 2. 1. &c.

l Sap. 2. 13. &c.

m Sap. 5. 2. &c. & 6. 6. 7.

n Sap. 3. 1. &c. & 4. 7. 8. & 5. 16. 17.

o Sap. 3. 13. 14. & 4. 5. &c.

p Sap. 3. 16. 17. & 4. 3. &c.

Ma-

Magnificis verbis Sapientiam effert, vel ea illi tribuens, quæ ſoli Divinitati, cujux emanatio eſt, propriè deberi ſcimus. Hanc enim relevat titulo Spiritûs Dei, Spiritûs Sancti, Creatoris, qui omnia ſimul, & amplitudine ſuâ replet, & intuitu luſtrat, cui nihil impoſſibile, eſſentiâ ſuâ ſingularis, effectibus multiplex (q). Odor eſt, inquit, Sapientia, vapor è virtute Dei elevatus, ſplendoris ipſius emanatio, candor lucis æternæ, lucidum ſpeculum Majeſtatis Divinæ, imago ejus Bonitatis, quæ una in ſe multa ſimul, & omnia poteſt, & invariata innovata omnia. Nemo à Sapientia alienus à Deo amatur (r). Per Sapientiam Deus hominem creavit, eâdemque utitur jugi throni ſui aſſiſtrice. Quare Deum rogat Author, ut Sapientiam è ſummo Cælo ad ſe demittat, cujus ductu utatur & diſciplinâ (s).

q *Sap.* 1. 6. 7. & 7. 22.
r *Sap.* 6. 25. &c.
s *Sap.* 9. 2. &c.

Quæ ex ea Sapientia comparantur hominibus commoda, experimento ſuo relevat (t). Adam in profundum malorum dejectus, Sapientiâ relevante recreatus eſt (u). Noe per Sapientiam placuit Deo, in medio generationis corruptæ incorruptus ipſe ſervatus (x); Abraham & Loth ambo Sapientiæ opem experti ſunt; ille in generali Mundi depravatione juſtus, hic incendio Sodomitico illæſus. Recitat hiſtoriam Jacob, & Joſeph, ſicut & Moyſis, ac Hebræorum in Ægypto & in deſerto; percurrit clariora in eorum ſavorem à Deo ſacta prodigia; quippe quæ totidem Sapientiæ decora videantur. Sedulam inſtituit comparationem inter diſſitas illas Providentiæ vias, per quas Deus Ægyptios & Hebræos deduxit; his enim ſe benevolum patrem, illis juſtum judicem exhibuit. Idololatriæ ab ipſa origine hiſtoriam retexens, quę inde mala, quæ abſurda, quæ pernicioſa ſequuta ſunt omnia, exponit (*), ejus ſimul exitium & everſionem prędicens (†). Tum proſequitur Idololatrarum cæcam agendi rationem ſupra homines, eò lugendam magis, quò nullam prætendere poſſunt excuſationem, quin in Creaturis noverint Creatorem (y). Tandem nullus eſt in Scriptura Liber, in quo auguſtiora de Deo grandioribus verbis prædicentur (z).

t *Sap.* 7. 11. 12.
u *Sap.* 10. 1. 2.
x *Sap.* 10. 4.
* *Sap.* 13. 11. 12. & 14. 14. 15. & 15. 7.
† *Sap.* 14. 12. 13. &c.
y *Sap.* 13. 1. &c.
z *Sap.* 11. 22. 23. & 12. 1. 2. 15. . . . 19.

Occurrunt tamen in Opere quędam, unde ſuſpicio aliqua de authoritate ejus Libri creatur. Quæ ibi de origine Idololatriæ ſcripta ſunt (a), hęc ſingulari Diſſertatione in examen revocabimus. Operoſior eſt diſquiſitio illius, quod apud Authorem legimus cap. 8. 19. 20. 21. *Sortitus ſum animam bonam; & cum eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.* Sed ibi ſermo eſt de dotibus animę, naturâ inſinuante, inditis, non verò de dotibus ſupernaturalibus moralibus animę ſimul & corporis (b).

a *Sap.* 14. 15.
b *Vide Comment. ibid.*

Alibi verò tradit cap. 10. 14. Joſephum ſceptrum ſimul & diadema Ægyptium tenuiſſe, quod pręter fidem videtur librorum Moſaicorum. De Iſraelitis in Ægypto ſub Pharaone, quaſi de viris probis, & nullius criminis reis agit (c); cùm alioqui teſtimonio Ezechielis (d), aliorumque Prophetarum in ipſum idololatriæ crimen prolapſos conſtet. Probat Hebręorum furtum, quo Ægyptiorum res ſubripuerunt (e); id enim tanquam debitum laboribus ipſorum pręmium, & ex acceptis injuriis levamentum aliquod habendum cenſet. Plura hiſtoriis à Moyſe deſcriptis addit. Perſuaſum habuiſſe videtur, Abrahamum Turris Babelicę conſtructioni ſynchronum vixiſſe; quanquam ita ſe, qua erat ſapientiâ & prudentiâ, gubernavit, ut inter pronos ad Idololatriam populos penè ſolus ſteterit (f). Chananęos accuſat Magicę ſuperſtitionis (g), eoſdemque traducit, quaſi gentem carnivoram (h), muſcas & veſpas colentem (i), quorum criminum nunquam in Scriptura accuſantur. Colebant quidem Philiſtęi Beelſebub Deum muſcarum; ſed gens illa originem de Chanaanitide non referebat.

c *Sap.* 10. 15.
d *Ezech.* 20. 8. & 2. 3. 3. & 16. 1. 2.
e *Sap.* 10. 17.
f *Sap.* 10. 5.
g *Sap.* 12. 4.
h *Ibid. verſ.* 5.
i *Ibid. verſ.* 2. 3. 24.

Aſſerit ignem illum, quo imbre & grandine admixtâ Cęlum pluit in Ægyptum (k), pepereiſſe inſectis ad Ægyptiorum perniciem immiſſis, quaſi ſcilicet muſcę, ranę & cętera hujus generis ſubſtitiſſent adhuc (l), nec Moyſe exterminante jam periiſſent (m). Mannam deſcribit veluti dapem in Cęlo paratam ad cibum Angelorum, in qua ſapores omnes quoſcumque optarent, Hebręi experirentur (n); cùm tamen Moyſe referente Num. 11. 8. conſtet, mannę ſaporem ad panem oleo ſubactum acceſſiſſe, ejuſque faſtidium tenuiſſe tandem Hebręos; & ita tenuiſſe, ut ne reſpicere illam adhuc ſuſtinerent (o). Plura apud illum de ſpectris, Ægyptiis objectis toto eo triduo, quo terræ faciem univerſam tenebrę occuparunt, nullâ niſi fulminum luce cimmeriâ illâ nocte intercinente (p). In hiſtoriis transfretationis Erythręi multa addit, quę fabulam ſubolere videntur, ut quę de herbis & arbuſculis imum maris fundum veſtientibus (q): Coturnices in Caſtra Hebręorum demiſſas, divino miraculo productas non ſecus ac ranæ & muſcæ in plaga Ægyptiaca, cenſuiſſe videtur (r).

k *Exod.* 9. 24.
l *Sap.* 16. 18. 19. 20.
m *Exod.* 8. 13. 14. 31.
n *Sap.* 16. 20. &c.
o *Num.* 21. 5.
p *Sap.* 17. 3. 4. 6. 15.
q *Sap.* 19. 7. 8.
r *Sap.* 19. 11. 12.

Verùm hiſce omnibus ſimul reponendum, 1. Naturalis juris poſtulare æquitatem, ut cùm de Authore vitâ functo, qui ſuam defendere cauſam non poteſt, agendum eſt, ejus verba benignâ quantùm fieri poteſt interpretatione molliantur, neque ad rigidum unquam ſenſum trahantur, ni fortè vis aperta veritati repugnet. Nihil autem ex iis, quæ in Librum opponuntur, ita pravum ſenſum refert, ut æquiorem non patiatur, & veritati conſonum (s). Ut quid igitur ex illis invidia in Authorem creetur? 2. Quod ad additiones ſpectat, ſolemne eſt Sacris Hiſtoriis, neque alienum omnino à Prophanis, ut omiſſa ab uno alterius ſedulitate ſuppleantur.

s *Vide Comment. in hunc locum.*

Dicet fortaſſe quiſpiam, hæc quidem vera eſſe cùm de Authoribus agitur ſynchronis, hiſtorias ſui temporis vel paulò vetuſtiores referentibus. Nobis autem, inquiunt, res eſt cum Authore longè ab ætate Moyſis remoto. Reſpondeo, rerum geſtarum memoriam duplici ad poſteritatem viâ

tranſmitti, ſcriptione nempè, & traditione: itaque ſi quæ in ſcriptis rerum monumentis deſiderabantur, hæc ad Authorem per traditionem deſerri potueront. Tandem ſi Dei inſpiratione ſcriptum eſt Opus, quod nos certum coſtituimus, & mox adductis rationibus probabimus, nihil eſt cur invidia in Authorem creetur, niſi ſi fortè aperta quædam in ejus Lueubrationibus repugoantia eum hiſtoria ſacra, & veritate ac Religione deprehendantur, qua de re ne hilum quidem in Libro Sapientiæ.

Quæ de Regno Joſeph in Ægypto leguntur, bæc non de imperio quidem diſpotico ſed ad nutum adminiſtrato intelligenda ſunt; qua etiam phraſi uſos novimus fratres ejuſdem Joſeph ad Patrem loquutos, Gen. 45. 26. *Joſeph filius tuus vivit, & ipſe dominatur in omni terra Ægypti.* Hebræi jugo tyrannico Pharaonis oppreſſi juſti erant & ſinè erimioe, non quidem eoram Deo judice, eujus flagello in pœnam admiſſæ idololatriæ eædebantur, ſed coram Pharaone cæteriſque Ægyptiis, quos nullo in ſe erimine provocatos, adverſarios experiebantur. Hebræorum furtum, quo Ægyptiorom utenſilia ſuſtulerunt, S. Scriptura nunquam accuſat, quin & Interpretes ſolidis congeſtis rationibus defendunt. Chaoanæos illorum eriminum reos non immeritò Author condemnat; quin & multò loquitur indulgentiùs, quàm cæteri eâ de re S. Scripturæ Libri. Additamenta ad biſtorias à Moyſe relataa jam ſupra defendimus. Reliqua in Commentario exegimus.

Viri quidam eruditi objectionem banc fiiam adversùs Authorem hujus Operis nobis propoſuerunt. Si alter eſt Libri Author à Salomone, ut quid ergo ſe tanquam Salomunis perſonam gerens obtrudit! Num Spiritus Sanctus hæc ſoggerit Sacris Authoribus, ut perſonam alterius mentiantur? Hiſce reponimus, Scriptorem hunc, quicumque tandem fuerit, nibil præſtitiſſe doloſum & mendax. Proſopopejam ſcribit, genus quoddam parabolæ imitatus, qua conciliandæ ſibi authoritatis gratiâ, ampliſſimi alicujus viri perſonam aſſumit. Ita pariter mulier illa Thecuitis (*t*) Davidem alloquens, viduatam ſe filio ſimulavit. Propheta Iſraelis vuloeratum ſe dixit (*u*), quòd captivum abire permiſiſſet. Nathan commiſſum à Davide cum Bethſabee erimen arguens, parabolam advenæ cujuſdam ementitur (*x*), ac tandem familiariſſimum eſt Propbetis, ut Deum, Moyſem, Abrahamum loquentes indocant.

t 2. *Reg.* 14. 4. *&c.*
u 3. *Reg.* 20. 35.
x 2. *Reg.* 12. 2.

Conſiliom fuit Authori ſcribenti, ut juſtam de origine & ſcopo veræ ſapientiæ ideam Paganis ingereret. Deperierunt Græci Philoſophiam; ſed in ea, qua tenebantur, veri illius Authoris ignoratione, ſuâ illam induſtriâ ſe comparaturos ſpondebant. Quare Author Sapientiæ donum eſſe Dei demonſtrandum aggreditur. Quid autem Sapientia apud Paganos? aliis ſterilis rerum contemplatio, aliis ad arbitrium præſcripta moralis ſcientiæ diſciplioa, ipſas aliquando humanas vires excedens, quæ erat Stoicorum ſapientia: aliis virtus naturalis, vitam honeſtam ad rationis normam dirigens. Authori aliter viſum; namque & Sapientiam proponit ſupernaturalem, & Deum illi finem ejuſque ſanctitatem ſcopum conſtituit. Idololatriæ dedecora ab ipſa origine, miros progreſſus, horrorem & confuſionem revelans, ipſam deſtruere nititur. Si homines, & Philoſuphi potiſſimùm ignorationem Dei cauſentur, illos eo nomine criminis reos dicit, quippe qui nec Dei ignorationem ullam prætendere, nec Creatoris io Creaturam transferre cultum poſſunt impunè. Tandem adverſam ſtatuit ſententiam opinioni Epicureorum, & Saducęorum, animę immortalitatem, ac poſt obitum judicium, & pœnarum pręmiorumque retributionem negantium. Stilum etiam acuit in præcipuos Philoſophorum errores, ſolidum ad philoſophiam iter ſimul demonſtrans. Dogmata de peccato originali, de lapſu & pœnitentia primi Parentis, de pœnarum præmiorumque retributione in altera vita diſertiùs ibi, quàm alibi unquam in Veteri Teſtamento, traduntur. Præclarum ſanè monumentum ad aſtruendam vetuſtatem & veritatem eorum dogmatum apud Judęos.

Sex priora capita veluti præfatio toti Operi præfixa, novem priora Proverbiorum capita compendiariò continent, quibua etiam atque etiam urgentur Reges, ut ſe totos ſtudio ſapientiæ impendant. Septimo & octavo capitibus Salomon (hoc enim nomen Autbor prætendit) exemplo ſuo propoſito, qoam tenuerit viam ad ſapientiam, exponit. Latè proinde perſequitur flurentiſſimi Regni ſui felicitatem, ſcientiæ ſuæ gloriam, quæ omnia ad fidem ſunt tertii Regum. Quâ religioſus Princepa ad Deum uſus eſt precatione, dum Regnum iniret, de qua 3. Reg. 3. 6. 7. 8. 9. hæc paraphraſtico ſtilo recitatur cap. 9. Tandem à decimo capite eadem precatio continuatâ ſerie uſque ad Libri exitum perſeverat, in qua, variis propoſitis exemplis, utilitas Sapientiæ etiam atque etiam adſtruitor; ſtultorum ac impiorum vitia exaggerantur, propoſitis unà ſimul Juſtorum & Sapientum virorum præmiis. Finis Operis deeſſe videtur, ſive quòd ab Authore ad calcem deductum non ſit, ſive quòd abſolutum ab ipſo mutilum ad poſteros pervenerit. Neque enim incepta, & ad calcem uſque Libri deducta oratio ſuo termino clauditur, cùm alioquin claudeodam conſilium Authoris exigeret.

Prætereunda hìc à nobis de Autbore Libri, & tempore ſcripti Operis diſquiſitio, qua de re in peculiari Diſſertatione commodiùs agetur. Textus originalis Gręcus eſt, qualis ad noſtram uſque ætatem perſeverat; neque enim ſcriptum unquam Opus Hebraicè videtur, quidquid Authores nonnulli contenderint (*y*). Nulli enim, vel ſaltem rari in eo Libro Hebraiſmi, nullę ad genium linguæ conſtructę periodi. E' Prophanis etiam quandoque phraſes derivantur, uti illæ de Gigantibus in aquis Diluvii demerſis (*z*); de fluvio Lethe, vel oblivionis (*a*); de Regno Adis, vel Plutonis [*b*]; de ambroſia &c.

y *Iſid. l.* 1. *Offic. c.* 2. *Lorin. Praf. in Sap. Vide Sixt. Sen. l.* 8. *Bibliot. Bellarm. l.* 2. *de Verb. Dei cap.* 13.
z *Sap.* 14. 6.
a *Sap.* 17. 13.
b *Sap.* 2. 14.
c *Sap.* 19. 20.

Digitized by Google

(*e*) &c. Non rarò Platonem habuiſſe præ oculis Author videtur, vel ſaltem gnaviter ſe in ejus lectione exercuiſſe. Stilus rotundus eſt & tumens epithetis, obſcurus tamen quandoque, & nunquam non poeticus. Judęos Opus non latuit, cùm ab eorum Authoribus interdum laudetur; ſed è Græco ad illos derivatum eſt. Rabbi Moyſes filius Nachman (*d*) laudat *ex magna Sapientia Salomonis* verba illa cap. 7. 7. *Invocavi, & venit in me ſpiritus ſapientiæ &c.* quæ ille verba Syriacè, vernacula Hebræorum linguâ Jeſu Chriſti ætate recitat.

d Vide Cornel. à Lapid. Præf. in Sapi. pag. 4.

Scripturæ teſtimonia crebrò occurrunt; ſemper tamen juxtà Septuaginta. Ita e. g. Sap. 5. 10. 11. 12. 13. vita hominis umbrę comparatur, navi fluctus ſcindenti, avi aerem ſulcanti, ſagittæ rectà ad ſcopum tendenti, quæ omnia deſumpta ſunt Prov. 30. 19. quo in loco Sapiens juxta Septuaginta enumerat quatuor, quæ ipſe cogitatione minimè aſſequitur: *viam Aquilæ in aere, viam anguis ſuper terram, navis in mari, & adoleſcentuli in juventute ſua:* Hebræus autem legit: *Viam viri in Virgine.* Illud Sap. 2. 12. *Circumveniamus juſtum, ne è manibus noſtris dilabatur, quoniam inutilis eſt nobis*, ex Iſ. 3. 10. juxta Sept. derivatum eſt: *Alligemus juſtum, quoniam inutilis eſt nobis:* cùm Hebræus habeat: *Dicite juſto, quoniam bene.* Quæ de plagis Ægypti, nempe de muſcis, & ſcyniphibus ibidem referuntur, è Septuagiota petita ſunt. Quæ de Idolis capp. 42. & 44. omnia totidem ferè verbis recurrunt in Iſaia, Jeremia, Baruch, & Pſalmis (*e*).

e Iſ. 44. 9., Jerem. 11., Baruch. 6. Pſal. 113. vel 114.

Latina vulgata Verſio alium habet à S. Hieronymo Authorem; manet etenim ex veteri Vulgata obtinente in Eccleſia, ante S. Doctorem, & ab ignoto Authore primis Eccleſiæ ſęculis ex Græco adornatà. Latinam linguam minùs Author ille callebat; quare voces adſciſcit minùs elegantes (*f*) t *honeſtatem* ponit pro divitiis; *honeſtum* pro locuplete; *reſpectum*, ſive *viſitationem* pro punitione; *ſupervacuum* pro adverſario, & nocivo; *ſupervacuitatem* pro gloriæ fuco & jactantià. Textui originali religiosè adhæret, ut verba ipſa reddere curet; quare ſermonis ornamenta omnia, & periodos ad genium linguę Latinę volens libenſque negligit. S. Hieronymus in Prę- fatione ad Libros Salomonis, profitetur quidem recenſuiſſe ſe ad veterem Verſionem Septuaginta Proverbia, Eccleſiaſtem, & Cantica; abſtinuiſſe verò à Sapientia, & Eccleſiaſtico. Variantes modicæ ſunt in Exemplaribus Græcis, abundant tamen in Latinis, eum plures reſultent ex Editionibus Complutenſi, Antuerpienſi, & Sixtina ann. 1590. In Biblis Clem. VIII. & in Vulgata correctæ ſunt [*g*].

f Sap. 16. 9. & 19. 16.

Ejus Libri authoritas non æquè ſemper unanimi conſenſu in Eccleſiis recepta eſt; cum enim omnes æquè Chriſtiani convenirent his Libris recipiendis, qui Hebraicè ſcripti, & in Hebræorum Canone relati, Synagogâ tradente, ad Eccleſiam tranſmiſſi fuiſſent; in cæteris verò Græcè ſcriptis, uti Sapientiâ, & Eccleſiaſtico, non una eſſet omnium Eccleſiarum ſententia; ſuſpendendum judicium ſuum in ea re tandiu cenſuit Eccleſia, quandiu poſt longas meditationes, & diſcuſſiones veritatem in aperto non poſuit. Quæ anceps, atque diutina Eccleſiæ deliberatio ſatis probat, non fortuito illam caſu nec indiſcuſsâ causâ ſententiam tandem ſuam protuliſſe. Librorum primis Eccleſiæ ſæculis raritas, Eccleſiarum inter ſe diſtantia, cogendorum Conciliorum difficultas in cauſa fuerunt, cur ſingulæ Eccleſiæ ſuam retinerent traditionem, hiſce Libris probandis rejiciendiſque; donec tempore & diſcuſſione explorata veritas, unanimi omnes conſenſu, & regulâ conciliravit.

g Præcipuas in Comment. in extrema ora Codicis adnotavimus.

h Hieron. in Prolog. in lib. Salom. Lyran. Dion. hic. Galatinus l. 1. de Arcan. cap. 4. Vives in Auguſt. de Civit. l. 17. cap. 20.

Quæ contra hujus Libri authoritatem proferuntur, ſunt, 1. vix credi potuiſſe, Philonem Judæum, cui Opus tribuitur à nonnullis (*h*), Divina inſpiratione in ſcribendo uſum fuiſſe; vir enim fuit Judæorum Sacris ad obitum uſque addictiſſimus, à Jeſu Chriſto & Evangelio alienus. 2. Ancipites hærent veteres PP. (*i*), an Librum recipiant, quem proinde ad Authores dubios, & à pluribus Eccleſiis non probatos rejiciunt (*k*). Quin & recentiores quidam Interpretes, uti Lyranus hic, & Cajetanus in Eſther ad fin. è numero Canonicorum expungendum cenſent. 3. Deeſt in canone Judæorum, quos latuiſſe Opus ante Chriſtum videtur. 4. Ipſe ſuam Liber notam reprobationis exhibet; plura enim offert ex Evangelio, & Scriptis Apoſtolicis expreſſa; repugnantia etiam nonnulla cum veteribus & Divinis Scripturis, additamenta tandem conſultò, uti quidem videtur, appoſita. Sed hiſce ſatis repoſuimus in corpore hujus Prolegomeni; quæ verò de Philone, atque de locis ex Evangelio, & Libris Apoſtolicis in Sapientiâ expreſſis, in Diſſertatione de Authore hujus Libri fusè tractabimus. Accuſationes falſitatis in hunc Authorem ſupra diluimus. Modò agendum de Judæis, atque Veteribus quibuſdam, apud quos hujus Operis authoritas nutat.

i Athan. in Synopſi, Epiph. lib. de pond. & menſur. Hieron. Prolog. Galeato, & in Zach. 8. & 11. & ep. 115.

k Jo. Damaſc. l. 4. de Fid. Cath. c. 18. Melito epiſt. ad Oneſim. Orig. in Pſ. 51. Euſeb. l. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 28. & Laodicena Synod. Athan. Epiſt. Feſtal. Gregor. Nazian. Cyril. Jeroſolym. &c.

Judæorum authoritas nunquam magni in Eccleſia habita eſt; maximè recentiorum Judæorum, quorum livor & prava in Religionem Chriſtianam ac fidem ſtudia exploratiſſima ſunt. Apoſtoli, quibus ſanè major debetur fides, plura ex eo Opere in rem ſuam derivarunt (*l*); è quibus potiùs deductum quidquid in Sapientia legitur, nonniſi gratis, & repetito, ut ajunt, principio aſſereretur. Ex Apoſtolis autem ad Fideles Liber ille devênit, acceptumque ab Eccleſia veluti Divinum depoſitum, ſervatum ſemper, & tanquam Scriptura Divina habitum eſt. Teſtimonio quorumdam Veterum de authoritate ejus ambigentium, turbam opponimus Scriptorum omnis ætatis, unanimi conſenſu inter Libros Canonicos hoc Opus cooptantium (*m*). Tandem, ut aliquorum ſcrupulos evellamus, qui ex Antiquitatis dubitatione ſibi etiam in ea re ducunt ambigendum, afferimus in medium Concilium Carthaginienſe III. an. 397. Sardicenſe an. 347. Conſtantinopolitanum *in Trullo* an. 692. Toletanum XI. an. 675. Florentinum an. 1438.

l Confer Matth. 13. 43. Juſti fulgebunt ſicut Sol in Regno Patris eorum; cum Sap. 3. 7. Fulgebunt Juſti & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Et Matt. 27. 43. Confidit in Deo, liberet nunc ſi vult eum; dixit enim: Quia Filius Dei ſum; cum Sap. 2. 18. Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illum. Et Rom. 1. 20. Inviſibilia enim ipſius per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur &c. Sap. 3. 1. Vani autem ſunt homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei &c. Rom. 11. 34. Quis enim cognovit

&

Digitized by Google

& Tridentinum ſeſſ.4. in quorum canone Divinarum Scripturarum ſuus eſt Libro Sapientiæ locus. Inter Veteres PP. nemo fermè hunc illaudatum præterit; quorum alii genuinum Salomonis Opus, alii Prophetæ cujuſdam, omnes tamen Sacri Authoris cenſuerunt. Poteſt etiam hic revocari argumentum à præſcriptione deductum; neque enim fas eſt adverſarios accuſantes contra receptam tot ſæculorum poſſeſſionem admittere. Oſtendant illi contra noſtrum jus monumenta, ſi quæ habent; falſi arguant, & refutent tot Concilia, tot Authores Eccleſiaſticos ſapientiſſimos ęquè ac doctiſſimos, noſtram perſuaſionem tuentes. Contra illos priùs quàm contra nos cauſa augenda eſt.

Prophetica etiam oracula in hoc Opere expreſſa, & à Patribus agnita, authoritatis ipſius monumentum ſunt apertiſſimum. Eorum loco haberi poſſunt ea, quæ de futuro Idololatriæ excidio (n), de Judicio Dei in impios (o) ibidem leguntur. Quod tamen maximè Doctores, ac Veteres etiam Patres detinuit, oraculum eſt de ſupplicio Juſti (p), adeò expreſſum, ut ipſam penè Dominicam paſſionem oculis ſubjicere videatur; quod ſanè adeò apertum futuri oraculum Grotio viſum eſt, ut adjectum ab aliquo Chriſtiano poſt obitum Servatoris locum crediderit. Vix eſt tamen, ut ejus Authoris ſuſpicio aliquid apud Lectores valuerit, cùm totius Libri contextui Oraculum illud ſummè cohęreat. Sanè aliter Patribus creditum eſt [q], teſtimonium illud, vel oraculum in Jeſu Chriſto impletum Judęis & Paganis objicientibus.

Neque Rabbinis Opus illud penè rejicitur. Ex eo teſtimonium in Præfatione in Pentateuchum à Moyſe filio Nachman laudatum ſupra adduximus; & Joannes Picus Mirandulanus (r) perhibet, apud Judæos legi conſueviſſe Librum *Sapientiæ* Hebraicum, Opus, ut illi quidem autumant, è medulla Legis Moſaicæ à Salomone deductum; ſed illud ſatis à noſtro differt. S. Iſidorus Offic. l. 1. c. 12. Sixtus Senenſis Bibl. l. 8. hęr. 9. Chriſtophorus à Caſtro, Conſalvus Cervantes, Joannes Lorinus in ſuis Præfationibus ad hunc Librum contendunt, ſcriptum priùs in Hebræo Librum, deinde à Septuaginta Gręcę linguę traditum fuiſſe. Sed horum opinio longiùs, quàm par eſt, excurrit. Hebræi Opus illud legunt è Græco in Hebraicum tranſlatum; & bonâ fide agnoſcunt, nunquam in Canone Hebraico receptum Opus fuiſſe.

ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? &c. Sap. 9. 13. Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? &c. Epheſ. 6. 13. 16. 17. Accipite armaturam Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo &c. Sap. 5. 18. 19. Accipiet armaturam Zelus illius &c. Hebr. 1. 3. Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus. &c. Sap. 7. 26. Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei Majeſtatis, & imago bonitatis illius.

m *Vide Lorinum Præfat. in hunc Librum, Corn. a Lap. P. Alexan. in V. T.*

n Sap. 14. 13.

o Sap. 5. 1. 2. 18. & 6. 6. 7.

p Sap. 2. 12. 14. &c.

q *Tertull. contra Marcion. L. 3. Clem. Alex. Strom. l. 5. Lact. lib. 4. cap. 16. Cypr. de Sion, & Sina. Ambroſ. l. 2. Offic. c. 6. & 7. Author Oper. imperf. in Matth. hom. 43. Cyril. in Iſai. 59. Aug. de Civ. Dei l. 17. cap. 20. & l. 12. contra Fauſt. c. 44.*

r *Præfat. in Heptapla apud Cornel. hic.*

DISSERTATIO

DE AUTHORE LIBRI SAPIENTIÆ.

SI tota hujus rei controverſia inter Catholicos Authores de authoritate Libri nihil ambigentes verteret, non eſſet planè cur operoſiorem ea de re Diſſertationem inſtitueremus, quàm quæ à nobis antea, de authoritate plurium Sacrorum Librorum ab Eccleſia ęquè ac ab Heterodoxis probatorum; quanquam alioqui Scriptorem habeant dubium, & incognitum. Semel ac enim de ſcripto, Spiritu Sancto Authore, Libro inter partes convenit, non eſt cur negotium fieri debeat de certo determinando organo & inſtrumento, quo Deus uſus eſt. Verùm illam agitamus quæſtionem, in qua plures de Scriptore Operis in ſe potiſſimùm diſputationem ideò ſuſcipiunt, ut ejus authoritatem oppugnent, & obſcuri Authoris patrocinium aſſumant, quò apocryphi notam Libro inurant. Horum auſis ut occurramus, Diſſertatione hac ſuſcipimus demonſtrandum, Librum Sapientiæ, quanquam ignoto Authore ſcriptum, ſuam tamen obtinere inter cæteros Sacræ Scripturæ authoritatem.

Pluribus Catholicis Scriptoribus non alium hujus Authorem quęrendum viſum eſt, quàm Salomonem, à quo, inquiunt, Hebraicè ſcriptum Opus, à Septuaginta unà cum cæteris ejus Authoris; Græcè redditum eſt (a). Sub ejus nomine frequenter à Veteribus PP. laudatur (b); neque alium fermè præfefert titulum in Exemplaribus Græcis. Non aliam ſanè perſonam, quàm Salomonis, ſuſtinet ubique Author, ut apertiùs ſe prodat in hoc Opere Salomon, quàm in aliis quibuſcumque Libris (c). Conſtat etiam inter omnes, indignum non eſſe Opus viro ſapientiſſimo, atque eruditionis gloriâ inſigni; neque à Salomonicis abludere ejus axiomata, & ſententias. Si Græcum tantummodò Libri Exemplar maneat, non ſtatim inferendum eſt, inquiunt hujus ſententiæ patroni, nunquam Hebraicè ſcriptum Librum fuiſſe. Quot enim ſuperſunt hodie Libri in alium ſermonem tranſlati, quorum textus originalis periit? Quot inſuper Libri certo cuidam Authori ſine controverſia deputati, obſcuriores exhibent genuini operis characteres, quàm qui hunc Librum Salomonis eſſe demonſtrant? Hæc ſpecioſiora ſunt pro hac ſententia argumenta.

Quibus reponimus, vix fieri potuiſſe, ut genuinus Salomonis Liber, & ex Hebræo à Septuaginta in Græcum tranſlatus adeò Judæos latuerit, ut nullum haberet in eorum canone locum. Quis autem ſe vidiſſe

a *Sixtus Senen. Bibl. l. 8. hæreſ. 9. Chriſtoph. à Caſtro hic, Conſal. Cervantes Præf. in lib. Salom. Roger. l. de lib. canon. c. 24. Salmer. t. 1. Proleg. 8.*

b *Tertul. de Præſcrips. c. 7. Cypr. de teſtim. l. 3. c. 15. 52. 58. Ambr. de Parad. c. 7. Hilar. in Pſ. 127. Clem. Alex. Strom. l. 6. Origen. de Princip. l. 1. Athan. in Synop. Baſil. l. 5. contra Eunom. c. penultimo. Vide Cornel. à Lapid. & Lorin. hic.*

c *Sap. 7. 1. &c. & 9. 7. &c.*

diſſe Exemplar illud Hebraicum unquam jactavit? Ne verbum quidem eâ de re apud Interpretem. Latuit in ea lingua Joſephum, Philonem, S. Hieronymum (d). Facilè igitur ounquam ſcriptum fuiſſe perſuademur; maximè cum phraſes, ſtilus, & cætera omnia nihil Hebraicum, Græcum verò plurimum ſapiant. Teſtimonia Scripturæ è Septuaginta laudantur, ſicut & loca quædam decerpta è Libris diu poſt Salomonem ſcriptis. Nonniſi autem temerè accuſarentur Judæi in odium Chriſtianorum hujus Libri authoritatem, & oracula in obitu Jeſu Chriſti impleta obtrudentium, Textum originalem ſuppreſſiſſe. Res eſt enim hæc ardua, atque vix perſuadenda, cujus hypotheſis ſexcenties everſa, vix ampliùs ſuſtineretur. Fac voluiſſe Judæos, an ne potuiſſent? fac potuiſſe, quid profeciſſent, relictâ Græca ejuſdem Operis Verſione unà cum aliis pluribus Scriptis, quibus non minùs luculenter Religionis noſtrę veritas adſtruitur?

Patrum authoritas uniei eſt quidem momenti ad veritatem fidei, & authoritatem Textûs aſſerendam; quin & in ea re maximè defertur uniformi, & conſtanti illorum aſſenſui; cùm verò de aliqua criticâ veritate res eſt, maximè ſi in ſententias abeant planè diverſas, non eſt cur de eorum authoritate fieri debeat prejudicium. In hac quæſtione Veteres neque ſatis conſtantes, nec uniformes loquuntur; aliqui enim abjudicant à Salomone opus (e); alii ambigunt; nemo ſatis conſtanter rem aſſerit. Laudant illi quidem pro recepto in Eccleſiam more *Librum Sapientiæ Salomonis*, quo generali nomine non unum hunc Librum intelligunt, ſed & Proverbia, & Eccleſiaſtem, ac tandem Eccleſiaſticum (f). Titulus Græcorum Exemplarium nullo validiori eſt argumento, quàm ipſum Salomonis nomen ab ipſo ſibi Scriptore in Opere vindicatum. Solemne erat Antiquis, Operibus ſuis nomen illius inſeribere, cujus perſonam in eodem Opere loquentem inducebant: ita Platonis Dialogi præſeferunt nomina Socratis, Timæi, Protagorę; & Ciceronis Liber de claris Oratoribus nomen Bruti; alterum ipſius opus nomen Hortenſii; ac tandem Xenophon Librum ſuum, quo optimum Principem formavit, Cyrum, (cujus potiſſimę ſunt in Libro partes) inſcripſit. An proinde hiſce Authoribus deputaretur Opus, & non potiùs Platoni, Ciceroni, & Xenophonti, qui Lucubrationibus ſuis externa nomina indiderunt? Teſtatur apertiſſimè S. Hieronymus, nomen Salomonis adſcititium eſſe Libro, & ementitum (g).

Quę in Libro apparet cum ſententiis & ſtilo Salomonis conſonantia, abundè demonſtrare videtur alterius fuiſſe à Salomone Authoris. Neque enim Princeps diſertiſſimus è ſuis libris ſententias excerperet, nec alibi expreſſa repetere voluiſſet; nunquam etiam potuiſſet loca ex Iſaia, & Jeremia laudare, utpotè illis Prophetis vetuſtior (h). Manet tamen apud nos eadem Operis ęſtimatio idemque meritum; fatemur enim ſuo titulo, nempè Sapientiâ Salomonis, non indignum; quin & parenti fœtum tribuimus longè illuſtriori & ſapientiori, nempè Spiritui Sancto, Authorem Operis afflanti, quemadmodum & Salomoni ſcribenti præſto fuit. Prætereundum hìc cenſeo, quod eſt alibi animadverſum, de phraſibus Paganicis, quibus Opus aſpergitur, ut de Rege *Adis*, vel Plutone, de *ambroſia &c.* quæ porrò fabellæ Salomone recentiores videntur; quemadmodum & eandem recentiorem ætatem ſapiunt, quæ de roſeis corollis leguntur cap. 2. 8. (i).

S. Auguſtini ea fuit ſententia, ut Author ſcripti Operis idem haberetur ac Eccleſiaſtici, nempe Jeſus filius Sirach (k); brevì tamen errorem ſenſit, cujus palinodiam recinens in l. 2. Retract. cap. 14. fatetur quidem multò probabilius eſſe, alium à Jeſu filio Sirach Authorem habuiſſe Librum Sapientiæ; nil tamen eâ de re ulteriùs addit. Sed extra controverſiam ponit idem Auguſtinus, hunc Librum, ſicut & Eccleſiaſticum, Authorem habuiſſe Divino Spiritu afflatum (l): *Quoniam in authoritatem recipi meruerunt, inter Prophetas numerandi ſunt.* Alibi verò ſcribit, veteres Eccleſiaſticos Authores, temporibus Apoſtolicis proximos, authoritate hujus Libri uſos fuiſſe, veluti divinitùs ſcripti Operis; quare, inquit, probandus omnino eſt Liber, & è Canone Scriptorum Sacrorum non expungendus (m).

S. Hieronymus in Prol. Galeat. tradit; *Nonnulli Scriptorum Veterum hunc eſſe Philonis Judæi affirmant.* In hac ſententia fuerunt Authores poſt ipſum plures. Sed hanc aliqui veluti pernicioſam opinionem, authoritatem Divini Operis evertentem, rejecerunt; quippè quæ Authorem Libri habeat Judæum nullo Dei Spiritu inter ſcribendum afflatum (n); alii verò eam prorſus amplexi ſunt (o); quanquam ſanior illorum pars hunc Philonem, de quo S. Hieronymus, vetuſtiorem fuiſſe ſuſpicatur altero Judæo Philone, ſcriptis Lucubrationibus notiſſimo (p). Plures enim cognomines viros diſtinguunt; primum Ptolemæo Philadelpho coævum, & è numero, utì quidam ferunt, Septuaginta Interpretum; alterum, quem Biblium Joſephus & Euſebius appellant; tertium tandem, qui ſub Philonis Judæi nomine celebratur: quartus Philo Author Libri de Anima, de quo in Libro *Juchaſim*, ſub ſecundo Templo florebat.

De primo Philone cùm nulla in antiquitate ſit mentio, nihil eſt cur ejus ætas ad Philadelphum & Septuaginta Interpretes ſtatuatur; facilè nec eo tempore, nec alio quocunque in vivis egit. Alter Philo è Biblo oriundus, religione erat Paganus, ac vertendæ è Phœnicio in Græcum Hiſtoriæ Phœnicię operam impendit (q). Apud Joſephum eodem in cenſu habetur (*) ac Demetrius, & Eupolemus; ambo verò cum à Sacris Hebræis alieni fuiſſent, neque ſatis noſſe eorum Libros, neque Populi hiſtoriam calluiſſe potuerant. Porrò talis Vir ſcribendo Operi ſacro & prophetico

d *Epiſt. ad Paul. ſeu prolog. galeat. Apud Hebræos nuſquam exſtat, & ipſe ſtilus Græcam eloquentiam redolet.*

e *Hieronym. in prolog. Galeat.*

f *Aug. de Civit. l. 17. cap. 20. Alii duo, quorum unus Sapientia, alter Eccleſiaſticus dicitur, propter eloquii nonnullam ſimilitudinem, ut Salomonis dicantur, obtinuit conſuetudo, non autem eſſe ipſius, non dubitant Doctiores.*

g *In Prolog. Galeat. Alius Pſeudepigraphos, hoc eſt, falsò inſcriptus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur.*

h *Confer. Sap. 3. 14. cum Iſa. 56. 4. & Sap. 9. 23. cum Iſ. 40. 13. & Sap. 13. 11. & 14. 8. cum Jerem. 10. 3. 4. 5. & Bar. 6. 3. &c.*

i *Vide Tertull. de coron. Militis cap. 9. qui recentiores illas autumat Iſa. & captivitate Babylonicâ.*

k *De doct. Chriſt. l. 2. c. 8. Illi duo Libri, primus qui Sapientia, alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur; nam Jeſus filius Sirach eos ſcripſiſſe conſtantiſſimè perhibetur.*

l *De Doctr. Chriſt. l. 20. c. 6.*

m *Id. de præd. cap. 14. Quem ſibi antepoſuerunt etiam temporibus proximi Apoſtolorum egregii Tractatores, qui eum teſtem adhibent, nihil ſe adhibere niſi Divinum teſtimonium crediderunt.*

n *Jacobus Faber Vien. ep. apud Lorin. hic præf. cap. 2.*

o *Ita Lyr. hic Galat. de arcan. Cath. Fidei l. 1. c. 4. Vives l. 17. c. 20. in Auguſt. de Civit. & alii quidam.*

p *Ita Dried. de Eccleſ. dogm. l. 1. c. 4. Michael Medina de recta in Deum fide l. 6. c. 12., Genebr. ad ann. 3860. Pamel. in notis ad S. Cyprian. de Mortal. n. 43. Caniſ. de locis l. 1. c. 11. & alii paſſim.*

q *Euſeb. Præpar. l. 1. c. 6.*

* *Lib. 1. contra App.*

tico impar erat prorſus. Supereſt ergo Philo Judæus Alexandrinus, primo Eccleſiæ ſæculo in vivis agens, qui pro Judæis Alexandrinis ad Imperatorem Caligulam legatione functus eſt anno Æræ 40. Plura in prima ætatis juventa Opera ſcripſit, ſed deinde rebus Gentis ſuæ gerendis occupatus, operam non ſanè inutilem illis impendit. Euſebio & S. Hieronymo authoribus (r), Vir ille cùm ſecundâ legatione ad Claudium Imperatorem ſuogeretur, neceſſitudinis vinculum cum S. Petro conciliavit. Quin, ſi fides ſit Photio, Chriſtianis myſteriis initiari ſe paſſus eſt; quanquam poſtea graviùs fortè habitos Religionem deſeruit. De hoc viro tanquam ſui temporis ampliſſimo agit Joſephus l.8. cap. 10. ejuſque Opera perſpicuitate & candore ſtili maximè laudantur. Allegoricam methodum in interpretatione Scripturarum affectat, quam deinde Veteres PP. Eccleſiæ imitatos fuiſſe, cum Libros Sacros allegoricâ ratione exponerent, Photius animadvertit (s). Sed quæ de Religione Chriſtiana Philonis, ſicut & de conſuetudine ipſius cum S. Petro feruntur, fabellæ loco ab Eruditis noſtræ ætatis habentur.

r Euſeb. Hiſt. l. 2. c. 17. Hieron. de Script. Eccleſ. cap. 11.

s Cod. 105.

Quò de tota hac controverſia pleniùs cognoſcamus, an ſcilicet Philo iſte Librum Sapientiæ ſcripſerit, quatuor hæc potiſſimùm ſpectanda ſunt. 1. An in præceptis, axiomatis, & ſententiis conveniant. 2. An idem ſit utrinque ſtili ſapor. 3. An in toto Libro character planè contrarios Philoni, ejuſque ætati appareat. 4. Tandem animadvertendum eſt, cujus ſint authoritatis Scriptores, huic Authori Opus deputantes. Nunc de ſingulis ſigillatim.

Author Libri Sapientiæ Deum exhibet rerum omnium Authorem, & Servatorem, juſtitiâ & ſapientiâ præſtantem, qui omnia æquè providentiâ ſuâ curet; Deum qui nihil præferat hominum felicitati, qui juſtos omnes & ſine crimine creavit; qui invitus penè & eorum pravitate, atque exuberante jam nequitiâ ad ultionem cogitur; cui Authori accepto refertur Sapientia verax; & bona univerſa non in ſe continet tantùm, ſed & in alios vix rogatus effundere gaudet. Conſonat prorſus Philo; ſed cum Judæum Authorem eadem ſentire pro Religionis ſuæ inſtituto par ſit, nihil eſt cur in conferendis ejus locis operam inutilem ponamus.

Hominum anima juxta Sapientiæ effatum immortalitatis dote prædita eſt, quæ corruptibili corpori revincta, ejus pondere fatiſcens ad terram frequenter trahitur (t). Æternæ illa quidem felicitatis capax eſt; ſed criminum quandoque merito ſupplicia in ſe & mala interminabilia provocat. Si Creatoris ignorationem prætendat, nulla ſanè eſt cauſatio; cum ex agnitis Creaturis, nullo negocio ad Creatoris cognitionem deveniatur (u). Paria legas apud Philonem de homine, corpore tanquam indumento ſeu veſtimento aliquo amicto (x); verùm, ait, Sapientis anima virtutibus tanquam clamyde paludatur. Alibi verò ſcribit veniſſe nos in Mundum tanquam peregrinos, & Sapientem ita in corpore, & in terris agere, quaſi in alienam regionem veniſſet; Cœlum enim ut veram patriam ſuam reſpicit (y).

t Sap. 9. 15.

u Sap. 13. 1. &c.

x Philo de Profugis. Vide & de confuſ. linguar. pag. 159. E. F.

y Ita de agricult. pag. 153. Vide lib. de ſomniis pag. 459.

Alibi (a) duo animarum genera diſtinguit, quemadmodum & Geniorum totidem, nempè Angelos bonos & malos. Scatet, juxta Authoris ſententiam, aer totus hiſce Spiritibus, ſive Geniis utriuſque indolis; quorum alii in corpora deſcendunt, alii verò plurimùm à corpore abhorrent. Porrò ex iis, qui in corpora illabuntur, eamque veluti ſedem conſtituunt, celſâ quadam philoſophiâ exculti ſemper corporis reſolutionem meditantur; quò ſcilicet vitam ſibi promereantur incorruptibilem & æternam. Alii verò pondere carnis oppreſſi, ſtudium negligunt Sapientiæ, atque totos ſe caſui deducendos committentes, in corpora & ſenſibilia, ſive in fucum, jactantiam & divitias rapiuntur. Hæc Authoris ſententia cum Sap. 8. 19. 20. quadrare videtur, ubi Salomonis perſonam agens, ait Sapiens: *Sortitus ſum animam bonam; & cum eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum*. Conſtituiſſe hic ſibi Author videtur animarum præexiſtentiam, quarum aliæ bonæ, aliæ malæ fuerint, non naturâ quidem & neceſſitate, ſed arbitrio & voluntate. Porrò idem ſenſiſſe Philo in locis laudatis certò nobis perſuademus.

a De Gigant. pag. 222. & 223. Edit. Petri de la Roviere a. 1613. Geneva. Vide & de Confuſ. ling. pag. 270. C. D.

Laudes in Sapientiam apud Authorem Libri collatæ, ipſiſſimæ in Philone recurrunt. Hanc enim Philo dono à Deo conceſſam animabus ab ipſis crepundiis in bonum inclinatis, atque contemplationi vacantibus aſſerit (b); addit produiſſe illam ante omnia ſæcula (c): quippe quæ cum Mundus crearetur, miniſterium ſuum exhibuerit (d); quare Deus univerſi pater eſt, inquit, matriſque loco Sapientia habenda. Sapientibus unicè regnum, & jura in populos deferenda ſunt (e); ſolique verè divites cenſendi (f). Nihil niſi divinum, ait, in Sapientia, nihil acquiſitu facilius; ſemper eſt enim optantibus præſto, neque ullo unquam tempore palæſtram ſuam claudit (g); ſed auditores quoſcunque & quocunque tempore libens amplectitur, atque inſtructionibus juvat. Sapientia dulcedine ſuâ, & meracis doctrinæ liquore omnes inebriat; omnes ad potandam ſcientiam invitat; omnes, ut bona interminabilia comparent, etiam atque etiam hortatur. Regibus author eſt Philo, ut cæteris præſtare potiſſimùm Sapientiâ nitantur (h), in qua unicè gloriam ſuam, & felicitatem conſtituant. Jovat Principem non humana tantùm, ſed & divina callere, ut in medio populi tanquam lex animata obſervetur (i). Hæc totidem ferè verbis in Principe optimo à Sapiente expreſſo recurrunt.

b Philo de Profug.

c Phil. de Temulent. p. 190. D.

d Idem, Quòd deterior potiori inſidiari ſoleat p. 128. Vide de Charit.

e Idem de Agricul. pag. 150.

f De plantatione Noe p. 174.

g Quod omnis probus liber.

h De Temulentia pag. 200.

i Idem de Vita Moſis l. 2.

Author Sapientiæ de Verbo Dei ſic agit, quaſi de re ab eo, à quo prodit, & à quo miſſum eſt, diſtinctâ. Virtute pollet ſummâ & ſupernaturali. Hoc Verbo paſtos aſſerit Iſraelitas in deſerto (k); hoc amuleto à vulnere ſerpentum convaluerunt (l); ejus gladio primogeniti Ægyptiorum ex-

k Sap. 16. 26.

l Sap. 16. 12.

Digitized by Google

extincti ſunt [m]; ejus tandem miniſterio omnia è nihilo producta [n]. Hiſce, ſi aliàs unquam, Philonis ſententia conſonat; quem proinde apertam hauſiſſe Verbi Divini cognitionem ex initio Evangelii S. Joannis autumarunt nonnulli. Nec defuerunt qui crederent, ipſum Evangeliſtam doctrinam ſuam & phraſes ex eodem Philone expreſſiſſe. Itaque Verbum Divinum fugere tradit hominum obtutum, quippè quod imago ſit expreſſa Dei & rerum omnium creator (o). Addit alibi, Verbum longè mundum univerſum excedere, ac vetuſtate, & amplitudine creaturas omnes vincere (p). Eo ſemel prolato diviſa ſunt & ſeparata elementa [q], & variæ materię Univerſi portiones in ſuos ordines, certoſque locos diſtributæ. Addit Verbum è Deo genitore prodiiſſe, ſicut & Verbo authori tum Orbis univerſi productionem, cum & ipſi in univerſa Mundi regna imperium referendum (r). Cum de Iſaaco ageret; ſcribit illum nunquam à debitâ in Deum fide receſſiſſe, ſed Verbo Divino mediatori adhæſiſſe; quod ſcilicet Verbum ad nos ſe demittens nos etiam edocendos aſſumeret in eo, quod optimum eſſet, & quid in ſingulis rerum articulis facto eſſet opus, inſtituit: neque enim dedignatur Deus, ait, noſtris ſe ſenſibus ſubmittere Verbi ſui miniſterio virtutis ſtudioſis opem præſtans (s).

Alterius vitæ pœnæ, & præmia, ſicut & juſtorum retributio & gloria conceptis verbis exprimuntur Sap. 5. 2. &c. nec minùs diſertè apud Philonem de profug. & de confuſ. lingu. Tradit enim Philo, elementa, aerem, ignem, aquam ſimul in ultionem impiorum conſpirare; militant enim, inquit, Deo, à quo in uſum hominum deſtinata ſunt, ut debitam pro vitio ingrati animi, & pravitate illorum exigant ultionem (t). De Cain agens ait, homines arbitrantes corporis mortem ultimum eſſe malorum, nihil cogitare de eo, quod ſubeundum illis ſupereſt coram terrifico ſupremi Judicis tribunali; cum alioqui mors ceu velitatio quædam futuræ cladis habenda ſit. Quænam verò clades illa, & ſupplicium? jugis mors, per ſingulas æternę vitæ periodos continuata (u): mors ſemper permanens, & mors ut ita dicam, immortalis. Duo enim ſunt mortis genera: corporea nempe, quæ in medio eſt, atque in bonam, ſive deteriorem partem trahenda. Reſtat altera, quæ mors eſt jugi vitâ continuata, ſummum planè malorum reputanda.

Docet alibi impios vel productâ ad extremam ſenectutem vitâ nunquam non mori; Juſtos viciſſim vel ſenſibili defunctos vitâ, vivere ſemper vitâ perpetuâ, & interminabili. Ejus rei exemplum exhibet in Nadab & Abiu filiis Aaronis, qui in prima ætatis juventa decedentes, immortalitate, & incorruptibili coram Domino vitâ fruuntur (x). Addit alibi diuturnam vitam non annorum numerum ſed actos in juſtitia, & probitate dies conſtituere (y); quæ ſanè phraſes omnes è Sapientia expreſſæ videntur, ubi hæc recurrunt cap. 4. 7. &c. Non crines cani, ſed vita ab omni crimine immunis, & animi candor ſenem virum efficiunt; ſibi carum hominem in prima ætatis juventa è mundo revocaſſe Deum, metu ne quid corruptionis contraheret; tandem qui vitam agit perfectam, illum omnia ſenilis vitæ privilegia adſciſcere.

m Sap. 18. 15.
n Sap. 9. 1.
o Phil. de Mundi Opiſic. pag. 5.
p Idem lib. 2. Legis Allegor. p. 71.
q Idem · Quis rer. divin. hæres.
r De opif. Mun. pag. 3.
s De ſomn. pag. 448.
t De Vita Moſis l. 3. p. 478.
u De Præm. & pæn. pag. 713.
x De profug. pag. 358. Vide & Quis Divin. Rer. hæres?
y De Abraham

Quæ Sap. 13. legimus de idololatria, & idololatris ſimillima ſunt iis, quæ à Philone initio Libri de Monarchia diſputantur, ut eadem in mente agitaſſe uterque Scriptor, ſive alter ex altero profeciſſe videri poſſint. Uterque enim hominum ſtultitiam depingit, quippe qui Dei nomen aſtris conceſſerint, cùm potuiſſent mente ſupra creaturas elevatâ ad ipſum Creatorem, & Moderatorem aſcendere. Locus eſt enim in Libro Philonis de Decalogo pag. 754. & 555. edit. Pariſ. ſimillimus Sap. 15. 15. ubi Numinum imbecillitas penè oculis ſubjicitur, quæ oculis, auribus, manibus, & pedibus inſtructa, vitæ tamen functionibus peragendis ſint prorsùs inepta. Infiniti eſſemus, ſi loca ſingula in utroque parallela congerenda fuiſſent; ſed ſatis attulimus, ut de utriuſque conſenſu judicium feratur.

Modò de hiſtoriis in Libro Sapientiæ recurrentibus, quæ Moyſis fidei repugnantes videntur, nonnulla animadvertenda. Philo de Joſepho agens, tradit illum à Rege Ægypti conſtitutum *Proregem, ſeu, ut meliùs dicam, Regem ejuſdem regionis* (a). Et plagas Ægypti deſcribens tradit, in regione ſupra Memphim nunquam Cælum pluere, nec hyeme unquam horrere. Quare, ait, nova aeri facies immutata eſt, & naturæ ipſius indolem variari contigit, cùm juſſu Moyſis tonitribus omnia, fulminibus, pluviâ, & grandine inhorruerunt; & quod maximo fuit prodigio, neque imbres ingruentes ignem fulgurum extinguebant, ac inter medios ignes grando concreſcebat (b). In Sap. 16. 18. & 19. 20. paria obſervata recurrunt.

Notat Philo (c), toto triduo tenebrarum Ægypti nec ignem incendi præ nimborum denſitate potuiſſe; quod item legas Sap. 17. 5. De Manna ſimillima utrinque; illam enim non hominum induſtriâ, ſed Cælitus demiſſam eſcam deſcribit Philo (d); addit inſuper de Profug. pag. 367. protendiſſe illam Divinam Sapientiam, & Dei Verbum, & imperium è Cælo miſſum: quæ ſanè quadrant cum verbis Moyſis, docentis non in ſolo pane vivere hominem, ſed etiam in verbo Dei. Veſtes Summi Sacerdotis figuratâ & allegoricâ interpretatione exponens, totum in illis Univerſum expreſſum unà cum Authore Sapientiæ obſervat (e). Veſtes enim omnes ſimul mundum, ſingulæ verò varias ipſius partes exprimunt. Ita *Poderis* ſive tunica hyacinthina colore ſuo aerem refert, malogranata limbum ipſius ornantia aquam reddunt; florès terram, tintinnabula harmoniam exprimunt ex œconomia partium Mundi, & bene diſpoſitis rebus expreſſam. Deſunt quidem in Textu Hebræo poma granata, & tintinnabula; ſed Philo fidem

a De Joſeph. pag. 424.
b Philo De vita Moſis l. 1. p. 481.
c De Vita Moſis l. 1. pag. 482.
d De congreſ. quær. Erudit. gratiâ.
e De vita Moſis l. 3. pag. 519.

f *Exod.* 28.

Septuaginta ſequutus eſt (*f*). Referunt hęc omnia ea, quæ Sapiens brevioribus verbis cap. 58. 24. ſcripta reliquit: *In veſte poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum.*

Animadverſione plurimâ dignum eſt, Philonem verba ipſa Sapientiæ nunquam laudare, quod ſanè obſervaſſet ſi è Sapiente ſententias referre vel eum Authorem ſequi voluiſſet. Eædem ſunt apud utrumque ſententiæ, methodus, guſtus, iidemque quamvis diverſis expreſſi verbis conceptus; quemadmodum ſolent Authores eoſdem conceptus de eodem argumento in variis ſcriptis Operibus exprimere. Hæc itaque ſpectaſſe eos credimus, qui de Philone, atque Authore Sapientiæ unum, eumdemque Scriptorem fecerunt.

Sed ſtili inter utrumque Authorem diſcrepantia validiſſimo eſt argumento, quo unus ab altero diſtinguatur: id tamen priſcos illos Authores à ſua de hac re ſententiâ non retraxit, quanquam alioqui de ſtili diverſitate, non minùs ac Scriptores noſtrates, ferre judicium noſſent. Ipsâ enim orationis ſtructurâ reclamante, obſervarunt per intervalla in eodem Libro magnificas illas, atque epithetis turgentes Philonis periodos, vividas & patheticas in picturis phraſes. Si reliqua autem magis ad gravitatem, & ſententias compoſita videbantur, quàm cætera ejuſdem Authoris Opera; hæc ſanè de induſtria à Philone affectata crediderunt, quippe qui prętenſo Salomonis nomine, ad hanc ideam orationem ſuam componeret. Hæc facilè tota fuit ratio de ſtili diſcrepantia inter utramque Lucubrationem, diſcrepantia, inquam, tota ex argumento Libri, & conſilio Authoris proveniens. Diſſitos enim, planèque varios affectat characteres Author, cum Orationem, cum præcepta, cum epiſtolam, cum carmen ſcribit; in omnibus tamen unus eſt idemque Scriptor.

Quanquam autem Liber certi temporis, & loci indicia rara ſubjiciat, aliqua tamen in illo ſubodorari eâ de re licet. Vivebat Author in regione pagana, & facilè in Ægypto; quandoque enim in idololatriam Ægyptiorum invehi deprehenditur, carpens bruta, aquam, ignem, ſerpentes, & perniciofas vilcſque beſtiolas in aris conſecratas (*g*). Vivebat quo tempore Judęi ſummo habebant honori Paganorum religionem (*h*). Idolorum originem accerſit è conſecratâ à parente ſuperſtite, & de filii letho dolente ejuſdem filii memoriâ (*i*). Quadrant hæc cum ſumma quæ Ægyptii in defunctos tenentur, obſervantiâ, ſicut & cum iis, quæ de Iſide, & Oſiride ſummis ejuſdem gentis Numinibus, feruntur; quorum alterum in populo regnaverat, illa Regi Ægypti, nupta conjugis ſui memoriam cultu ſuperſtitioſo conſecraverat. Occurrit etiam apud illum neſcio quæ oppreſſio & perſecutio, qua populus à Principibus Paganis affligebatur (*k*). Conſonant hæc omnia ætati Philonis, cùm ſcilicet in Judæos in Ægypto, & Judęa Imperatores, Præſides, atque vulgares populi omnes conſpirarent.

g *Sap.* 11. 16. *&* 16. 2. 9. *Confer Philon. de Decalog. pag.* 582. *&* 583.

h *Sap.* 13. 1. 28. *&c. &* 14. *&* 15. 8. *&c.*

i *Sap.* 14. 15. *&c.*

k *Sap.* 15. 14. *Omnes enim inſipientes, & infelices ſupra modum animæ ſuperbi, ſunt inimici populi tui, & imperantes illi. &c.*

Si verò Author poſt Jeſu Chriſti obitum ſcribebat, & noſſe paſſionis ipſius hiſtoriam & deſcribere in perſecutione illâ Juſti ejuſque ſupplicio poterat (*l*). Facilè etiam cùm præ oculis haberet Chriſtianæ Religionis exordia, & prodigia Evangelii prædicationem conſequentia, augurari ſibi poterat imminentem Idolorum & Idololatriæ everſionem (*m*). Tandem cùm ſub Imperatoribus ſæviſſimis, & Idololatris ageret, maluit ſub Salomonis perſona inſtructiones ſuas occultare; ſuumque conſilium magis magiſque celaturus, ſtilum etiam affectavit, ut antiquitatis quendam aerem, & authoritatem ſpiraret. Tutum etiam vix fuiſſet, quantùm conjicio, tunc temporis in media urbe Alexandrina Librum Græcè ſcriptum ad Principes dirigere, in quo Idola, & Idololatria liberioribus verbis ab Authore reprehenderentur. Faciliùs Salomon hæc loquens, tutiùſque audiretur.

l *Sap.* 2. 10. *&c.*

m *Sap.* 14. 13.

Cum S. Hieronymus referr, Veteres nonnullos Scriptores authorem Operis Philonem Judæum habuiſſe, nullus dubito, quin Philonem Alexandrinum deſignaret. Ecquis enim alter eo nomine tunc temporis innotuerat? Cum autem laudati ab illo ea de re Authores omnium primi diſertè de Authore ejus Operis in Eccleſia vulgato loquantur, eorum ſanè authoritas maximi reputanda eſt; ex eo potiſſimùm quòd poſt ea tempora nemo alium certum ejuſdem Scriptorem prodidit unquam. Ea eſt harum veritatum indoles ut quò magis ad originem ſuam accedunt, eò majorem veritatis fidem obtineant. Porrò eorum Scriptorum ætate recentiſſima erat ejus rei traditio, ac facilè ex ipſis Apoſtolorum ſæculis in Eccleſiam derivata. Philonis meritum ſatis prædicant magnifica illa de viro Authorum veterum elogia. Non defuiſſe qui crederent ſacris Chriſtianorum addictum fuiſſe, adductis ſupra Euſebii, & S. Hieronymi idem aſſerentium teſtimoniis, probavimus. Calluiſſe illum Veterum leges omnes & doctrinas Euſebius eſt author (*n*), eloquentiam ejus laudat, ſententias, conceptus, in Scripturis eruditionem, ſicut & Libros Sacros interpretandi rationem (*o*). Si in Catalogo operum Philonis apud S. Hieronymum, & Euſebium, alioſque Liber Sapientiæ deſideratur, hujus rei in cauſa fuiſſe potuit, quòd cùm eâ ætate inter Scripturas Divinas reſciendum eſſe Opus ambigeretur, abs re prorsùs videri poterat, ſi inter Opera Authoris Judæi appareret.

n *Præpar.* l. 7. *cap.* 12.

o *Idem Hiſt. Eccle.* l. 2. c. 18.

Hęc ferè ſunt quæ Philoni Opus vindicant; ſed non tanta profectò, quæ Librum eidem Scriptori adjudicent. Obſtat, & ſemper obſtabit Judaicæ Religionis in Viro profeſſio, quam ſanè uſque ad vitę exitum ſervavit, quanquam alioqui eâ etate viveret, quam pluribus annis Chriſti obitus præceſſerat. Si Evangelii veritatem novit, non illi ſanè tantum detulit, quantum debuerat. Non eſt igitur cur per eum virum locutum credamus Spiritum Sanctum, ut Eccleſiam doceret, ejuſque operâ paratum Librum inter ſacros haberi voluiſſe. Harum ſanè rationum pondus

non

non ſentiunt, qui Sapientiam à Libris Sacris abjudicant; ſed in illos hæc habemus in promptu: 1. Stili diſcrepantiam, 2. Silentium Authorum, ac potiſſimùm Euſebii, & S. Hieronymi, ſicut & Photii, Suidæ, aliorumque, inter Opera Philonis nullum huic Scripto locum eſſe permittentium: 3. Loca ex eo Libro in Evangelio, & Epiſtolis Apoſtolicis laudata, quæ ſanè Opera ſeu Philonis Operibus vetuſtiora ſunt, ſeù modico planè tempore poſt ejus Libros ſcripta. Vide hæc loca in Prolegomeno ſuperiori expreſſa. Favet igitur illi inconſtans planè traditio, cui ſi conſenſus aliquis ſententiarum adſtipuletur, non ita tamen hæc Philoni peculiaria ſunt, quin pariter in Job, Proverbiis, Platone, Eccleſiaſtico, & Macchabæis paria liceat obſervare (p). Apud ſingolos illos conceptis verbis pœnæ, & retributiones expreſſæ in altera vita leguntur; Sapientia Deo coæva, Verbum Dei potentiſſimum, Sapientiſſimum, quod creare omnia, ſervare, inſtruere etiam, punire, præmio donare novit. Communia hæc ſunt axiomata apud Judæos ejus ætatis, quæ fortè ipſe Philo ex iiſdem Scriptoribus didiciſſe poterat.

p Confer. Sap. 7. 25. cum *Eccli.* 1. 5. & *Eccli.* 1. 9. 10. cum *Sap.* 1. 5. &c. & 7. 22. 23. & 12. 2. &c.

Apud Origenem nihil ſatis certi proditur, quemadmodum & apud cæteros poſt ipſum Patres de Authore ejuſdem Operis. Nihil tandem ultrà fateri cogimur ex hucuſque deductis, quàm quòd Philo ſatis cum Authore Sapientiæ conſonat, quà in methodo, quà in ſententiis ferè omnibus; vixiſſe quin etiam Authorem Sapientiæ in Ægypto ætate non multùm remotâ, & poſt adornatam à Septuaginta Verſionem. Si quis autem ſtudium adhibeat in colligendis utriuſque Authoris variantibus, plura facilè congereret. In Sapientia puerperii tempus intrà decem menſium periodum clauditur (q); in Philone verò intra ſeptem definitur; ut ſi quæ terminum illum tranſgreſſa, nempe ſi octavo menſe mulier enitatur, dilati nimiùm puerperii incommoda proles ſentiat, vel plerumque vitam non proroget (r). Diſcrepant etiam in ſententia de hominum formatione, ejuſque cum Deo ſimilitudine; in ea eſt enim Author Sapientiæ opinione, ut homo productus dicatur ad Dei immortalis, & innocentis ſimilitudinem (s). Ejus nempe hominis corpus è terra deductum in terram reducendum ſtatuit (t), cùm viciſſim anima à Deo egreſſa Deum repetat poſt mortem. Philoni verò ita conſtitutum eſt, ut totam Dei cum homine ſimilitudinem ad animam à Deo tantùm ab exordio creatam, inſitamque ab illo in bonum indolem referat (u). Addit tamen acceptos à Deo in ſocietatem conſtruendi hominis Angelos pravos, quibus authoribus accepto refereodam eſſe illam in malum propenſionem. Quæ planè ſententia perniciosam illam de duobus principiis bono pravoque, à Manichæis aſſertam deindè hæreſim, inſert.

q *Sap.* 7. 2.

r *Philo de opif. Mundi pag.* 28. *Edit. Pariſ.* & *l.* 1. *allegor. Leg. p.* 42.

s *Sap.* 2. 23. 24.

t *Sap.* 15. 8.

u *Philo de Opif. Mundi pag.* 16. & *de confuſione Lingu. pag.* 346.

Grotio Præfat. Sap. Opus eſſe Judæi creditur, Hebraicè ſcriptum poſt Eſdræ ætatem, & ante Simonem Summum Sacerdotem; quare Libro Eccleſiaſtici, quem ordine præcedit, vetuſtius arbitratur. Verſionis in Græcum Authorem fuiſſe credit Chriſtianum aliquem in eadem lingua exercitatiſſimum, à quo liberiùs redditum Opus, abſque eo quòd verbis originalis ſerviret; hinc, ait, nonnulla è medio Chriſtianiſmo in Librum derivata ſunt. Huc referenda quæ de Judicio ſupremo Juſtorum, impiorumque, pro meritis retributione in eo Libro diſertiùs, quàm in aliis quibuſcumque Hebræorum exprimuntur.

De hoc Grotii ſyſtemate univerſo nullam proferre poſſumus ſatis firmam conjecturam. Opus enim Hebraicè ſcriptum fuiſſe nonniſi divinaodo aſſereremus; cùm Veteres omnes quà Judæos quà Chriſtianos eâ linguâ ſcriptum latuerit. Porrò ſi quod unquam fuiſſet, Judæi ne commiſiſſent, ut periret? Nullum Hebraiſmi vel ſermonis cujuſdam exotici veſtigium in Verſione Græcâ apparet. Chriſtiana autem dogmata, quæ in Verſionem irrepſiſſe Grotius autumavit, recurrunt etiam in Libris Macchabæorum, in Philone, eorumque pars etiam apud Platonem legitur. Namque in Macchab. lib. 2. cap. 6. & 7. in Eccli. 18. & 24. 31. 32. & 31. 10. &c. in Philone in locis ſupra laudatis, teſtimonia legimus diſertiſſima de vita Juſtorum æternâ, quemadmodum & æternis impiorum ſuppliciis. An igitur propterea recenſita à Chriſtianis Opera illa ſuſpicabimur? Vivida illa Juſti pictura, perſecutionibus, & calumniis afflicti, ac tandem violentâ morte oppreſſi, nonne etiam à Platone de Rep. l. 2. exhibetur, ex quo in Ciceronem de Rep. l. 3. & Senecam (x), derivatam ſcimus? Scitum eſt etiam, quantum veteres Græci ipſique Judæi Scriptores doctrinæ hujus Philoſophi ſtuderent; nec abs re prorſus ſuſpicaremur, Operis hujuſce Scriptorem conſecrandam duxiſſe hanc de Viro Juſto ideam, latiùſque explicandam in Opere hoc Divino ſuſcepiſſe, aſſertâ in hunc modum è captivitate qua, apud Paganos tenebatur, in libertatem veritate. Ita S. Paulus conceptus interdum, & verba ipſa prophanorum Authorum conſecravit (y).

x *Apud Lact. L.* 6. *c.* 17. *ex Senec. libb. Mor. Philoſ.*

y *Tit.* 1. 12.

Cornelius à Lapide Præfat. hìc autumat, eum Librum Græcè ſcriptum, Judæum habuiſſe Authorem poſt regreſſum è captivitate Babylonica circa tempora Ptolemæi Philadelphi; neque abs re eſſe arbitratur, ſi è numero Septuaginta Interpretum aliquem crederet, vel ſaltem alium quemcumque Sapientem Judæum, qui pro Rege Ægypti ad ſcribendum ſe contulerit; eſt enim Opus, juxta ac ſupra animadvertimus, ad inſtitutionem Principis deſtinatum. Refert Ariſtæas, Philadelphum propoſuiſſe ſingulis Interpretibus quæſtionem de optima Reipublicæ adminiſtratione. Opinionis verò, quæ olim increbuerat, de Philone ejus Libri Authore, in cauſa fuiſſe exiſtimat æquivocationem in nomine Salomonis. Cum enim Salomon alio nomine *Jedidiah* 2. Reg. 12. 35. appellaretur, quæ poſterior vox Dei amicum ſonat, & Græci id ipſum explicent nomine *Philos* ſive *Philo*; Rabbini Philonem appellaturi, nomen Jedidiah uſurpabant. Quare lecto no-

Digitized by Google

nomine *Sapientia Jedidiah*, interpretati ſunt: *Sapientia Philonis*.

His conjecturis nihil deeſt præter rationes, & petita è re argumenta. Quara in re ambigua à dubio non recedamus, libenteſque profitcamur ignotum eſſe hujus Authorem, quamvis Divinum alioqui Opus ſit & canonicum, cum nihil in eo deſideretur quod Divini Operis numeros impleat. Divinis eſt enim inſtitutionibus refertiſſimum, apertiſſima de Jeſu Chriſto, ejuſque Paſſione Oracula, ac tandem veritates exhibet æquè juſtis, ac ſanctis recreandis, terrore verò impiis afficiendis utiles. Accedit Eccleſiæ authoritas, qua in Catalogum Divinorum Librorum cooptatur. Vixiſſe Authorem poſt Septuaginta, è quibus etiam tunc teſtimonia laudat, cum ab Hebræo recedunt, nullus dubito. Scribebat eo tempore, quo allegoriis Eruditi delectabantur. Tandem excercuiſſe ſe gnaviter demonſtrat in ſcriptis Philoſophorum, & Poetarum Græcorum; qui omnes characteres recentiorem produnt Authorem. Equidem ætate poſteriorem crederem Scriptore Eccleſiaſtici, quem ſub Rege Ægypti Ptolemæo Epiphane, & Syriæ Antiocho Epiphane conſtitui; quaro vivere potuit ſub Macchabæis.

DISSERTATIO
DE ORIGINE IDOLOLATRIÆ.

DUos vel tres Idololatriæ fontes indicat Author Sapientiæ. Primus eſt mœſti parentis de amiſſo acerbo funere filio mixtus amore dolor; quæreodo enim ſolatio ſimulacrum erexit filii ſui, cui unà cum univerſa familia divinos honores impendit; ex familia ſuperſtitio in Urbem derivata, & è Numine unius familiæ totius Reipublicæ Deus effectus eſt (*a*).

a *Sap*.14. 15.

Secundus, ſculpti alicujus Operis elegantia, quam ſanè dignam Divinitatis ſedem ſtulti homines arbitrati ſunt (*b*).

b *Sap*.13. 13. 14.

Tertius, quod in idem ferè recidit (*c*), cum nempe figulus ſimulacrum ſcitè adeo efformavit, ut proinde Divinitati conſecrandum cenſuerit.

c *Sap*.15.7.8.

Calvinus invidiam in Librum Sapientiæ creaturus, quò illum è Canone expungeret, autumavit deprehendiſſe ſe in aſſignanda Idololatriȩ origine apertiſſimum in Libro errorem; quare decepti Authoris fœtum alienum eſſe à Deo, omnis veritatis Authore, contendit (*d*).

d *Inſtit. lib*.1. *cap*.11. §.8.

Honorem Sacri Authoris, ſimulque Eccleſiæ univerſæ, authoritatem Libri tanquam divinam recipientis, vindicaturi, noſtram hanc Diſſertationem inſtituimus de Idololatriæ origine, in qua ne lato quidem ungue à veritate receſſiſſe Authorem ſuſtinemus, oſtendentes noluiſſe illum omnes Idulolatriæ cauſas recenſere, ſicut neque primam originem ejus rei indicare contentum, exempla quædam exhibuiſſe craſſioris illius ſuperſtitionis, Divinos honores fato jam functis mortalibus, atque ſculptis marmore ſimulacris impendentis. Quanquam ſtultum hoc Idololatriæ genus recentius ſit præ altero, quo ſpiritus, aſtra, & elementa colebantur. De his ergo in præſentia. Epicurei, & quicunque Religionis naturalis ſyſtema ſibi fabricarunt, ſtatuunt hominem fortuito caſu emerſiſſe, ſicut & reliquas Orbis partes univerſas, eumque fortuito caſu & per gradus ad uſum ſermonis, ad leges vitæ civilis, ad cultum Deorum & Religionem perveniſſe. Ita ex illis unus ſenſit Statius Theb. l.3.

Primus in orbe Deos fecit timor.

Et Horatius.

Jura inventa metu injuſti fateare neceſſe eſt.

Homines ſomniorum phantaſmatibus turbati, ait Lucretius, Deos ſibi ad arbitrium fabricarunt [*e*]. Cum autem inſomniis ſpectra quædam ſibi obverſantia animadvertiſſent, quæ corporis proceritate juſtam hominum ſtaturam excederent, ſicut & elegantiâ cæteris præſtarent, vera eſſe quæ videbant rati, Deos ſibi conſtituendos ſuſceperunt. Hinc ſtatuæ, Templa, & per univerſum Orbem Altaria. Aliis interea impoſuit certus aſtrorum motus, ſulgor, & nitor, ſicut & amplitudo, cujus impares erant naturalem rationem aſſequendo; quare in eam venerunt cogitationem, ut à potentiſſimâ quadamre hæc omnia dirigerentur; vel ſaltem aſtra totidem eſſent Numina, quæ homines in ſuâ continerent poteſtate.

e *De Rerum natur. l*.5.

Sed quantum illi in origine religionis errabant! Non ſanè habendi cupido, non timor, non error, non caſus Numinis ideam, & potentiſſimæ rei conceptum hominibus indidit. Hoc enim altâ mente inſculptum gerentes, prima Religionis ſemina è primo ortu referimus. Hæc verò ratione fota gratiâ excluduntur. Quò homines de Numinis exiſtentia ſibi perſuadeant, ipſi ſe conſulant, tum & creaturas reſpiciant, ac tandem rationem docentem audiant. Potiſſima Idololatriæ origo ea cenſenda eſt, quæ ex oppreſſis naturalis rationis igniculis reſultavit, rerum divinarum ignoratione frigidoque illo torpore, qui homines reddit ſegniores excolendis il-

illis veritatis ſeminibus à natura in eorum meote jactis.

Porphyriua vir doctus, cùm iniquiſſimo eſſet in Chriſtianos animo, ſimulque intelligeret quantum è re Chriſtianorum fuiſſet impium illud abſurdum craſſumque Idololatriæ commentum, cujus ipſe totam ſenqiebat vim, aliud planè à vulgari diverſum excogitavit Religionis ſyſtema. Uſus eſt in eam rem authoritate Theophraſti [*f*], qui primorum hominum Religionem deſcribens, alterius ſanè ſuperſtitionis ideam ingerit, quam quæ deindè obtinuit. Olim, juxta Theophraſtum, nulla erant ad cultum propoſita ſimulacra, nulla operabantur mortales ſacra eruenta, omnia aberant Templa, Aræ, & Sacerdotes deſtinati. Recentiora ſunt, addit, nomina, genealogiæ, atque variorum Deorum inter ſe diſtinctiones. Unum, primumque rerum omoium principium debitâ puràque ſubjectione & cultu agnoſcebatur; oblatæ illi herbæ, lac, fructus; puræ, & inſontes manus levabantur ad Cælum; non intermixti liquores libabantur; quiſque verò ſui erat ſacrificii Sacerdos. Hanc religionem Porphyrius probavit, in qua potiſſimum, putumque ac genuinum Paganiſmum volebat agnoſci. Hæc inſuper Religio erat Sapientum & Philoſophorum; quare, addit Porphyrius, quam vos impetitis, Chriſtiani, Religio populi eſt vulgaris, & indocti.

f Vide Porph. de Abſtin. anim. & apud Euſ. Præp. Evan. l.1. & 4. & alibi ſæpius.

Utitur non rarò Euſebius teſtimonio Tepphraſti, & Porphyrii idololatriç arguendæ ſimul & ab uſibus in eorum ſuperſtitione regnantibus, planè oppoſitis primorum hominum religioni demonſtrandis. Sed alia planè erat Porphyrii mens; valde enim caviſſet, ut homines ad uſus primevæ Religionis Veterum Patriarcharum revocaret, uti Adam, Abel, Seth, Henoch, Noe, quos ille ne norat quidem; ſed in ſe ſuſcepit à conflata de multiplicitate Deorum & cruentorum ſacrificiorum invidiâ Paganiſmum vindicare, ſimulque voluit Paganiſmum ſuum reformatum & è vulgari ſubductum magis magiſque commendare. Sed nobis planè non imponet; ſemper enim contra ipſum aſſeremus, nullam talem Religionem, qualem ille depingit, ullibi apparuiſſe; cujus exempla, ſi quæ fortè inveniſſe ſibi confidat, hæc petita ſunt omnia è vera Religione, & veteribus Patriarchis, quibus nihil erat cum Paganis commune. Colebant illi non Cælum & aſtra, ſive confuſam primi principii notionem, ſed Dominum Deum Omnipotentem Cæli terræquæ creatorem. Cultus ille longè erat à ſuperſtitione, nec hominum arbitrio ſed ex Dei præſeripto inductus. Fruſtra Porphyrius aliique laborarunt, quò ab impacta criminis accuſatione Paganiſmum purgarent. Fontes habuit Idololatria errorem & licentiam; in decurſu acceſſit ſtultitia & crimen; devolvitur in impietatem, & atheiſmum.

Novam de paganiſmi origine ſententiam Philoſophorum alii invexerunt (*g*); malè enim congeſtam tot portentoſarum fabularum ſtruem non ſuſtinentes, horrentes inſuper ad objecta de Numinibus crimina, & indigno Diis cultu, ſimulque moleſtius ferentes vagantem in incertum eorum genealogiam, commodum ſibi duxerunt, ſi alios habere ſe dicerent Deos, quàm quorum invidiâ onerabantur; neque eorum cultum impendere ſe profitebantur hominibus, ſed aſtris & elementis; quem enim Jovem appellabant, ipſum eſſe dicebant Cælum; Neptunus aqua, Apollo Sol, Diana Luna, Juno aer, Vulcanus ignis, & ſic de ſingulis. Sed Aſtrorum cultus, non minùs quàm Simulacrorum ſive hominum rationi videtur repugnans; imò potiùs præ hominum deteſtabilior, præſtat enim Creaturam ratione utentem colere, quàm inanimem. Sol hominum ſervituti deſtinatus eſt, quare nec homine potiorem meretur honorem. Operam ergo perdebant quicumque fabulam, & Theologiam Paganorum operoſâ diſquiſitione explicandam aſſumpſerunt; qua in re, ait Cicero, ita ſe habere videntur, quaſi ſe fabellis futilibus & ſtultis ſerias explicationes dare laborarent (*h*). Paganorum Religio tumultuario opere conſiſtit, neque enim Sapientes & prudentiâ præſtantes viri totum fabricarunt ſyſtema. Primus ejus Author nullam habuit certi ſyſtematis ideam. Vulgus enim indoctus & ſuperſtitioſus Idola primus invexit; Sacerdotes, lucelli cupidi, in abſurda opinione gentem foverunt; acceſſerunt Principes politicâ ratione ducti; Sapientes adjecti ſunt, metu ne invidiam in ſe populi crearent: quanquam, ut vera dicam, nunquam illi feriò & datâ operâ idololatriam amplexi ſunt, cujus tamen cæremonias, turbam ſequuti, exequebantur, thure Deum colentes exteriùs, quem intus in mente deridebant.

g Vide S. Aug. toto libro 7. de Civ. Dei.

h De Nat. Deor. l.3. Magnam moleſtiam ſuſcepit primus Zeno, deinde Chryſippus, Commentitiarum fabularum reddere rationem. Vide ſi placet Cheremonem apud Porphyrium laudatum ab Euſeb. prop. l.3. c.3. pag.92. 93. Item pag.100. 101. 108.111.

Erant inter eos, qui rudem illum cultum vulgo relinquentes, ad ſpiritualia mentem elevabant; quare cùm ſimulacro Jovis coram proſternerentur, mentem tollebant ad Deum, quem Cæli Creatorem agnoſcebant. Quo ſimul facto, & ſe è reliqua turbâ ſubducere, & cultum ſuum è communi fæce vindicaſſe ſe autumabant (*i*).

i Ovid. l.2. de Pont. Epiſt 8.

Felices illi, qui non ſimulacra, ſed ipſos,
Quique Deum coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum,
Quos dedit ars, votis effigiemque colo.
Sic homines novere Deos, quos arduus Æther
Occulit, & colitur pro Jove, forma Jovis.

Quod tantundem eſſet, ac ſi Jupiter ubicumque ille inveniretur, plus aliquid mereretur honoris, quàm ejus ſimulacrum, vel fas eſſet elatâ ad originalia mente, cultum impendere in virum corruptum & impium. Hanc enim habemus ideam de Jove cæteriſque Numinibus ex hiſtoria & ipſa Paganorum Theologia.

D. Clericus (*k*) vetuſtiſſimum idololatriæ genus illud habendum eſſe contendit, quod Angelis ſummum impendit honorem. Horum ſanè cultus vetuſtiſſimos eſt ſine controverſia; cœpit autem primùm ex debita illis obſervantia, quam ſibi beneficiis no-

k Cler. Index Philolog. ad hiſt. Philoſoph. Orient. in voce Angelus & aſtra.

nobis impenſis opeque præſtitâ conciliaverant. Seoſim hæc obſervantia degeoeravit in cultum veluti ſecundarium, & cum certâ quadam ſubordioatione ad præſtitam ſupremo Numini venerationem; tandem in cultum nulli ſubordinatom & abſolutum. Eodem com Angelis cenſu habitæ ſunt animæ corporibus ſolutæ, maximè Principum. Venit deinde in mentem, num animæ iſtæ, vel Genii è corpore ſeparati Aſtris quibuſdam conjungerentur, quorum eſſent veluti animę, eaque deinde opinio obtiooit. Diluculò apud Orientales Angeli innotuerunt, quibus nihil frequentius in eorum Theologia, nee rarius in S. Scriptura. Ex Oriente in Græciam invexerunt Pythagoras & Plato, qui in ea fuerunt opioione, ex aere ſive Cœlo aoimas in corpore demitti, atque ad propria ſtatim remeare poſt corporum reſolutionem. Aſtra verò animâ prædita eſſe habebant perſuaſiſſimum; & in ipſa Scriptura popularia quædam dicta deprehendemus, quæ huic opinioni ſavere videotur. Hinc aſtra colendi anſa data eſt. Ex aſtris tranſlatus in Reges cultus; qua enim obſervantiâ in viventes ſubditi tenebantur, hanc neque poſt eorum deceſſum depoſnerunt. Ita ſenſim adoleverunt cultus Beli Regis Babyloniæ, Oſiridia Regis Ægypti, Jovis Regis Cretæ.

Vetoſtiſſimum primumqoe Idololatriæ footem conſtituit Voſſius de Idololatria *l. 1. cap. 1.* in recepta de duplici principio, bono nempè & malo opinione. Cum enim bonom æquè & malum regnare in mundo homines animadvertiſſeot, oec uoi eidemque Numioi ambo illa deberi arbitrarentur; vix enim fieri poſſe rebantur ut è bono Deo tanquam fonte malus eſſet rivulus; duo æqualis potentiæ, ęterna pariter, ſed indolis planè oppoſitæ numina invexerunt, quorum illud malo, alterum bono præeſſet; mutuò inſuper inter ſe committerentur, alterum altero deſtroere adnitente. Ex utrioſque ſimultate quin & bello factum eſt, inquiunt, ut tandiu mundi creatio differretur; neque enim priùs commiſſum eſt, ut mundus prodiret, quàm ut bonum illud Numen malo alteri prævaleret; ſed victus licèt malus ille Genius, creatum opus omni, quo potuit, malo aſperſit. Hoc vetuſtiſſimum juxta Voſſium tum Paganæ Superſtitionis ſyſtema, cùm prima abſurdæ illius Religionis origo.

Huic ſemel inductæ Religioni altera acceſſit, cultua nempè ſpirituum & maximè Dęmonum, ac tandem animarum Heroum. Conjecturas haſce ſuas nullo exemplo fulcit Voſſius; nec enim certum aliquid in re vetuſtiſſima ſuppetit, ſed conjecturas conjecturis tantùm confirmat.

Rem totam Patres (*l*), qua parte moralem reſpicit, conſiderantes, ſcitè animadverterunt, invectam ex peccato & corruptione hominum in Mundum Idololatriam. Elatæ mentis tumor, effrænis in voluptates licentia, & omnis impatiens voluntas imperii, totidem idololatriæ fontes habeodæ ſunt. Quandiu enim homioes igniculos rationis, atque amoris & timoris Dei prima ſemina foverunt, & perſiſtere io obſequio, & cavere à tanto crimine, ne debitum Creatori cultum in Creaturam transferrent, viſi ſunt. Sed vix laxatis arbitrio fręnis, ut ſe quocumque ferret voluntas, rapi permitterent, ſtatim pro cujuſque genio Numina iovecta, quę fovere voluptates, non cohibere timore & authoritate ſuâ poſſent. Religionem ſibi commentitiam formarunt, legeſque præſtituerunt injuſtas. Cùm enim partim ab inſculpta in mente Numinis ideâ ſeſe liberare non poſſent, partim verò amore licentię raperentur, quam habebant de vero Numine notionem, debitumque in illum cultum ad ſenſibilia & temporanea tranſtolerunt. Confusâ interim & vagâ retentâ ideâ Summi boni, ſupremæ bonitatis, recti ordinis, ejuſque ſapientiæ, quæ omnia dotes ſuot peculiares Divinitatis, Dei nomine prodigâ liberalitate rea illas donarunt, in quibus primores aliquaa lineas ejus excellentiæ deprehendiſſe ſibi viſi ſunt.

Sanior Scriptorum para cenſet, Aſtra prima omnium honores ſibi Divinos merito excellentiæ ſuæ, cui Divinum aliquid ineſſe videretur, ſibi à ſtultis hominibus vindicaſſe; certus nee interruptus motus, nitor conſtans, beneficia in uſus hominum collata longè plurima, ipſa animantium & plantarum conſervatio craſſiores illas mentes rapuerunt. Hæc ſanè Numina erant clementiâ prædita, commoda, utilia, quæ nihil exigebant, vetabant nihil, genio indulgebant, nullumque voluptatibus imponebant frænum. Opportuna ſanè Numina mortalibus licentiæ amantibus, & voluptatum cupiditate raptis. Aſtrorum cultom ponè ſequutus eſt elementorum, ignis, aquę, aeris, terrę, ventorum, cujus invehendi iiſdem ducebantur rationibus. Plus nimio earum dotibus rapiebantur mortales, & beneficia ab illis repenſa majori obſequio compenſata voluerunt. Acceſſit de eorum natura ac primi rerum omnium principii ignoratio: Hæc omnia impulerunt homines, ut in eodem Numinum cenſu elementa cum Aſtria cooptarent. Commodiſſima erat Religio, & è re cupiditatis fuerat, ſi Deos ſibi proponeret ad ſuum arbitrium mutoſque.

Neque is licentię terminus: tranſlatum Dei nomen rebus inanimatis, ut amnibua, ſylvis, fontibus, datum eſt animantibus, quà utilibus, quà perniciofis, illis in gratiam accepti beneficii, his ne nocerent. An impenſus hominibus cultus brutorum & elementorum honorem præeeſſerit, in medio relinquimus. Sed certum ſtatuimus & inconcuſſum, hoſce omnes coltus ſuperſtitioſos remotiſſimam ſibi vindicaſſe antiqoitatem, ſicut & tranſgreſſis ſemel eâ parte rationis limitibus, nullam ſervarunt homines ultra regulam & modum. Quidquid ſoccurrebat, huic ſtatim offerebantur thura: nemora, lapides, metalla, bruta, membra ipſa corporis humani (*m*), & turpiſſima etiam vitia conſecrata ſunt. Ita Venus turpes voluptates ſacro nomine velavit; ultio & ambitio in Marte culta eſt; crapulam Bacchus in Aras extulit.

Cul-

l Athan. orat. contr. Gent. n. 8. 9. 10. Euſ. præp. l. 1. cap. 6. Auguſt. de Civ. Dei l. 7. c. 33. & 39.

m *Athan. Orat. contr. Gentil. n. 9.*

Cultus hominibus impeoſus plures habuit eauſas, e. g. amor Sponſę in Sponſum. Ite Venus Adonidem celeberrimum totius Orientis Numen, Iſis Oſiridem in toto Ægypto inclytum conſecravit. Timor etiam ſuperſtitum Regum, ſive amor in mortuos, homines vel graios pellexit, vel aſſentatores impulit, ut bonos maloſque Principes in Aras extollerent. Metus divinos honores impiis, amor bonis conciliavit. Aliam ejus rei origioem indicavit Sapientia 14. 15. nempè amorem Patris ſuperſtitis in filium immaturo fato pręreptum. Afflicti enim cordis ſolatium quęſiturus, exprimendam ſibi filii imaginem curavit, quo coram proſtratus, quod Dei erat in mortalem hominem contulit. Ite planè Synophanes Ægyptius inter Deos habendum curavit filium ſuum (*n*), & Cicero idem ſibi præſtandum ſumpſit cum Tulliole filie ſua, quam omnium primus veluti Numeo invocandam ſuſcepit (*o*).

n Dinophan. Lacedæm. apud Fulg. de Diis gentium init.
o Tull. apud Lact. l. 1. cap. 15. de falſ. ſup.

Sed quo primùm tempore ſuperſtitio incœpit, quibus deinde gradibus erevit? Autumarunt Rabbini, idololatriam ante diluvium obtinuiſſe, unumque fuiſſe ex criminibus, quibus Deus provocatus aquas diluvii immiſit. Coofonat huie Judæorum opinioni idea, quam ſubjieiunt Sacræ paginæ, & Prophani de priſcis illis Gigantibus, viris audacibus, tumidis, impudentibus & procaeibus. Exponunt io eum ſenſum locum Geneſeos [*p*], quem è Textu originali ita reddunt: *Tunc cœptum eſt prophanari nomen Domini*. Sed interpretatio illa nonniſi fermè in Scholis Rabbinicis proponitur; aliter enim Patres & Interpretes Chriſtiani ſententiam expoſuerunt. Græci legunt: *Hic ſpernavit invocare nomen Domini*; Aquila: *Tunc cœptum eſt invocari Nomen Domini, ſive diſtingui nomine Domini*. Eo ſcilicet titulo glorioſo homioes Dei ſervitiis eddicti ab impiis diſtinguebantur. Filii Seth & Enos communi *Filiorum Dei* oomine, poſteri Cain *Filii hominum* vocabantur. Hic poſterior ſenſus priori præſtat. Nec tamen inde aliquid inſeras, quaſi nulla ex tunc idololatria obtineret; ſed nihil inde pro illa infertur.

p Gen. 4. 26. As huchal lis ſobeſchen adonai.

Patribus nonnullis (*q*) invectæ primùm idololatriæ author poſt diluvium creditur Sarug avus Thare, & à Noemo ſeptimus; ſed hujus opinionis nullum habemus documentum. Diſertè quidem Joſue 24. 2. 14. aſſeritur, Thare patrem Abrahami, & ipſum Nachor Paganorum ſacris addictos fuiſſe; paria etiam de Abrahamo inſinuat; undè facilis conjectura vetuſtiſſimam eſſe mali illius originem, quippè quòd jam inde longè latèque obtinuiſſet. Idem ante nos animadvertiſſe Joſephus viſus eſt (*r*), tradens Abrahamum omnium primum ſiogularem Deum propugnaſſe, cujus unius manu fabricatum Univerſum ſtetiſſet. Avitam hanc ſuperſtitionem ſervavit familia Nachor, regionem Tranſeuphratheam incolens, quemadmodum ex ſublatis furto à Rachele Idolis ſeu Teraphim Labani patris ſui intelligimus [*s*]. Facilè etiam concedit ſanior Patrum & Interpretum pars, Abrahamum ejuſque parentem cœptum diù ante ipſos errorem ſequutos fuiſſe. Fateor quidem alis de Abrahamo aliam ſtetiſſe ſententiam (*t*), avitam ab illo ſedem deſertam ſuſtinentibus, perſecutionis ea de re in ſe concitatæ evitandæ gratiâ; ſed ea noo afferuot ſuæ opioionis documenta, quæ invitos cogant.

q Epiph. de hæreſ. l. 1. Suidas in Sarug.
r Antiq. l. 1. c. 9.
s Gen. 31. 19.
t Achior apud Judith 5. 6. 7. 8. Hebræi plerique.

Nemrod roboſtum illum venatorem, juxta phraſim Gen. 10. conſtitutæ Idololatrię primum authorem receptior ſententia tenet. Vir ille omoium mortalium primus, ait Joſephus (*u*), homines in Deum animavit, ad condendam Turrim Babelicam temerario auſu hortatus. Fertur & ignis cultum, qui loogâ ętate maoſit, io Chaldæm invexiſſe (*x*); adduntque in eundem ignem injectum Abrahamum divioo prodigio illæſum receſſiſſe (*y*). Harum tamen ferè omnium traditionum ſubleſta eſt fides, quippè quæ ex Rabbinorum traditione derivatur. Quanquam verò non inviti eredimus Nembiodum ioter præcipuos turris Babelicæ hortatores fuiſſe, nullo tamen argumento perſuaſum habemus, iovectæ io Chaldæam idololatriæ authorem habendum, licèt fuiſſe author potuerit; neque enim hîc de eo, quod fieri potuit, ſed de eo, quod factum eſt, agimus.

u Antiq. l. 1. c. 5. Vide Aug. l. 16. de Civit. c. 4.
x Hugo Victorin. in Gen. 10.
y Rabb. in Bereſchit. Rab. & Hieronymus QQ. Hebr. in Gen.

Alii Idola repetunt ex Cham filio Noe (*z*); alii ex Chanaan ejus filio (*). Ferunt Cham ipſiſſimum eſſe Zoroaſtrum totâ antiquitate celebratiſſimum; æquè tamen iis, qui de illo agunt, ignotum. Cham aothorem dicunt magiæ, & veneficarum artium, quæ ad illam referuntur, adduntque Chanaan ſuperſtitionem provexiſſe & cultum Idolorum per Phœniciam, & in Chananæos poſteros ſuos, ex quibus authoribus longè latèque per Orbem propagata fuit. Sanchooiato apud Euſ. Præp. l. 2. ſyſtema exhibet propè abſolutum Theologiæ Phœniciæ, quo cœpiſſe in regione idololatria ferè ipſi mundo coæva traditur. Quantum verò ad eos, qui Cham, & Chanaan authores idololatriæ malunt, cùm dicti ſui nulla afferant documente, certam ſane à nobis fidem non extorquent; de Sanchoniatone autem ſcimus cooſictum credi à Porphyrio Scriptorem, qualem ounquam rerum natora vidit.

z Caſſian. collat. 8. c. 21.
** Lact. de falſa Relig. l. 2.*

Nec meliorem ſanè merentur fidem aſſerentes Nioum Aſſyriæ Regem mortalium omnium primum homines conſecraſſe [*a*]. Ninus, inquiunt illi, Templum patri ſuo Belo excitavit, quod inviolabilis aſyli privilegio donatum voluit. Sed Ninus Judicibus Iſrael ſuppar erat, juxta Chronologiam Uſſerii (*b*); quare non potuit primus invectæ idololatriæ author haberi, quippè quæ vetuſtiorem haberet originem non in Ægypto tantùm, ſed & in regione tranſeuphrathæa, quemadmodum ex Teraphim ab avita domo à Rachele ſublatis (*c*), & à Jacob unà cum aliis idolis à familiaribus ſuis, è regione tranſeuphrathæa delatis, in Chananitide ſub terra deſoſſis (*d*) intelligimus. Tandem in ſuperioribus innuimus, Idolorum cultum in Meſopotamia in domo Thare, ejuſque filii obtinuiſſe. Maneat igitur certom, diu

ante

a Ambroſiaſt. in cap. 1. Ep. ad Rom. Cyril. contr. Jul. l. 3. Hieron. in Oſee 2. Euſ. Chronic.
b Regnum Beli confert ille ad *A M.* 2682. *& Nini ad* 2737.
c Gen. 31. 19.
d Gen. 35. 4.

ante Belum, & Ninum idololatriam innotuiſſe. Fatemur quidem in obſcuro adhuc eſſe, an homines jam inde divinis honoribus colerantur; fieri enim potuit ut ante Belum aſtra tantùm, & elementa familiaria eſſent ejus regionis Numina. Sed in re dubia nihil certi aſſerere audemus.

Ad Ægyptum nos conferamus oportet, ut certius aliquid ea de re inveſtigemus. Joſephi ætate deteſtabilem illum morem non adhuc familiarem in Ægypto fuiſſe, Grotius in Gen. exiſtimavit. Ex tunc tamen propenſiſſimam illam gentem ſcimus in magiam, divinationem, auguria, interpretationem ſomniorum; cujus rei argumentum eſt ea, quam Pharao intendit curam, ut ſomnii ſui ænigmata panderentur (e). Ex tunc eadem obtinebant Sacerdotum Ægyptiorum privilegia [f], quæ diu poſt manſiſſe apud Herodotum legimus (g), ac primum conceſſa ab Oſiride Diodorus Siculus l.1. eſt author. Inter Ægyptios etiam & Hebræos ea tunc adeò non conveniebat, ut ne cibum quidem unà capere ſuſtinerent: cujus rei nulla fuiſſe alia cauſa videtur, quàm quòd Ægyptii bruta quædam animalia colerent à Judæis mactationi & ſacrificiis deſtinata. Inſuper certum tenemus, Hæbreos contractâ in Egypto lue ad Idola proruiſſe, quod vitio illis à Prophetis vertitur (h); & in vitulo aureo in itinere per deſertum paulò poſt exitum ab Ægypto (i), ſicut & ex Idolis ſecum in eodem itinere in ædiculis delatis (k), arguitur. Idem produnt Leges Moſaicæ, quæ regnantem jam Idololatriam præſupponunt, longâque ætate jam obtinentem in Egypto, Chanaanitide, regione Madian, & Moab; Idololatriam, inquam, non aſtrorum tantùm, & elementorum, ſed brutorum etiam & hominum.

e Gen.41. 8.
f Gen.47. 21. 22.
g L.2. c.37.
h Ezech.16.3. 4. 5. Amos 5. 25. 26.
i Exod.32.4.5.
k Amos 5. 25. 26. Acta 7.42.

Caveri jubet Moyſes (l) à cultu ſimulacri cujuſcumque, viſibile aliquid, ſive cœleſte, ſive terreſtre, ſive aquatile exhibentis. Eâ Lege intercidit ur populo cultus aſtrorum, animalium, & piſcium. Vitulus aureus Apim Deum Ægyptium exprimebat (m); ædicula Moloch, de qua Amos 5.25. 26. facilè ſacrum Solis ſimulacrum claudebat. Cavat inſuper Moyſes, ne hircis, quemadmodum olim factum erat, ſacrificia offerrentur (n); mortuus ille, cujus lugere funus populus prohibetur Levit.19. 28. Oſiridem referebat; Beelphegor cujus myſteriis Hebræi pellicentibus fœminis Madianitis initiati ſunt (o), Adonidem. Moloch cruentum illud Numen, cui humanis victimis ipſâ Moyſis ætate litabatur, familiare erat ejus ætatis Idolum (p). Chananæi, referente Authore Sap. 12. 8. 23. 24. 27. muſcas & alia inſecta conſecraverant. Apud eundem Authorem 13. 2. 3. & 15. 18. 10. & 16. 1. 2. Ægyptii ejus ætatis exhibentur omni criminum cœno obvoluti, habentes Numina è brutis conſecrata, nec tantùm mitibus, ſed & perniciosiſſimis & exitialibus. Major regnabat in Chanaanitide corruptio, in qua Aras ſubverti omnes, ſacros lucos ſuccidi, Idola & ſepulchra ſuperſtitioſa vaſtari Moyſes Deut.7. 5. & 12. 3. præcepit. Mentio eſt etiam apud illum de ſeptis ignem æternum Soli ſacrum conſervantibus (q).

l Exod.20. 4.
m Exod.32. 4. 5.
n Levit.18. 7.
o Num.25. 2. 3.
p Levit. 18. 21. & 20. 2. &c.
q Levit.26.30.

Hæc certiſſima, quæ unquam aſſignari poſſit, idololatriæ epocha; quanquam non ea eſt, quæ originem & exordium erroris, imò nec etiam progreſſum doceat. Abſolutam enim jam & provectam exhibet ſuperſtitionem, cum jam aſtra, homines, & bruta divinis honoribus gauderent; magia, divinatio, & impietas ad ſummum malorum deveniſſent; ſicut & turpiſſima quæque vitiæ ſuperſtitioſæ cultûs propagines, nihil unde creſcerent, haberent ultra (r). Nihil æquè certum, ac vetuſtum apud profanos Authores occurrit.

r Sap.14. 12.

Theophraſtus apud Porphyrium (s) tradit, jam inde ab infinita propemodùm ætate Ægyptios, mortalium illos ſapientiſſimos, Deorum cœleſtium cultum, & ſacrificia in ſuis focis oblata adoptaſſe; non ſacrificia quidem thuris, & aromatum, (quæ recentiora ſunt) ſed virentium herbarum, quas puris manibus lectas Cœlum versùs elevatas offerebant, veluti naturæ primitias; terre enim, antequam animalia generaret, plantas produxit. Plantas igitur integras cum foliis, & radicibus evellentes igni imponebant, eo Sacrificio Numinum ſibi opem imploraturi. Nec minor erat illis cura æternos ignes ſive in Templis, vel in ſeptis ad id conſecratis ſervere. Abhorrebant autem adeo, ait ille, ab hac thurium, & cruentorum ſacrificiorum, quæ hodie obtinet, profuſione, ut maledictis onerarent quicumque à veteri iſtâ conſuetudine recedere auſi fuiſſent, cujus hodie ne memoria quidem ſupereſt. Sed & Porphyrium, & Theophraſtum provocemus, ut vel unum exemplum proferant cultûs eorum, quos appellant, cœleſtium Deorum, apud veteres Ægyptios, ſicut & Religionis illius commentitiæ, quam illi ſibi in mente ſuâ fabricarunt. Non ſunt impræſentiarum hypotheſes atque præclaræ rerum ideæ excogitandæ: rerum geſtarum veritatem quærimus, & documenta. Certiora profert Scriptura remotiſſimæ ætatis, ultrà quæ, ſi quid habet Porphyrius, & Theophraſtus, nullo tamen ſatis firmo documento aſſeruntur.

s Apud Euſ. Prep. l.1. c.9. p.28. 29.

Diodorus Siculus l.1. author eſt, Oſiridem Regem Ægypti inſigne Templum excitaſſe Jovi & Junoni parentibus ſuis; binas in eo ædiculas Jovi conſecraſſe, quarum alteram de nomine Jovis cœleſtis, aliam Jovis Ammonis appellatam voluerit. Oſiris diu ante Moyſem vivebat, ejuſque ætate aliorum etiam Deorum in Ægypto cultus obtinebat. Jupiter Ammon judicio plurium Eruditorum ipſiſſimus eſt Cham pater Mezraim & Regni Ægyptiaci primus author. Phoronæus ſive Meropis omnium mortalium primus Templa in Ægypto erexiſſe, Arnobio contra Gent. lib.6. creditur; ſuppar erat autem Abrahamo, cum Apim, qui Meropem habuit deceſſorem, ad ætatem Iſaac Euſebius conferat. Apud Lucianum (*) legimus, Cyniram Veneris Templum longè vetuſtiſſimum in monte Libani conſecraſſe; ſed hujus viri ætas

* De Dea Syr.

ętas, juxta ſupputationem doctiſſimorum Chronologorum, cum bello Trojano componitur: quare nullum remotiſſimæ antiquitatis privilegium ex epocha ejus Templi Veneri concederetur. Refert etiam idem Author, non defuiſſe, qui primum Templi Deæ Syrię authorem Deucalionem crederent, quem virum alii cum Noe confundunt. Sed hujus opinionis nullum exiat documentum.

Rudis illa Idololatria mortales & ſimulachra Divinis honoribus colens, nec recens in Græcia inventum eſt, nec minoris vetuſtatis, quàm ut apud Chaldæos, Phœnices & Ægyptios obtineret. Docuiſſe ſe Græcos duodecim maximorum Numinum doctrinam ſimul & ſuperſtitionem jactitant Ægyptii (t). Se etiam primos Authores gloriantur Templorum, Altarium & ſimulacrorum. Aſſentiuntur & Græci, plura ſe recepiſſe ex Ægyptiis profeſſi; ſed quo potiſſimùm tempore, incertum. Belli Trojani ętate Gręcorum religio jam tota obſinebat; non enim duodecim majores Dii deſiderabantur, non Sacerdotes, non ſacra, non Augures; & hæc è remotiſſimâ ętate invecta. Heſiodus Homero ſuppar, Theogoniam nobis reliquit partim veram, partim commentitiam, quæ à remotiſſimis fontibus Paganorum Deos deducit. Sed facilè ab exteris Genealogias haſce & traditiones acceptas Græci adoptarunt; quemadmodum ex Ægypto deduxiſſe illos nomina Deorum Herodotus ultrò fatetur (u); tradit enim cęremoniarum patrem ad Cadmum & Phœnices in Bœotiam ab illo deductos repetendam fuiſſe; quemadmodum Bacchi ſolemnia (x) à Melampo inſtituta, & à Cadmo juxta Herodoti conjecturam adoptata. Deorum verò chronologiam adeò in Græciam celebrem, recentius Gręcorum inventum eſſe cenſuit, nec niſi poſt adſcitos Deos ab Ægypto (y). Quin & ipſorum Ægyptiorum confeſſione, commentitia illa Numina totidem erant veteres Regionis Principes, quorum illi ætatem & genealogiam deſignabant. Repetebant illos quidem ex remotiſſima origine; ſed vetuſtatis licèt privilegio donati, ſemper tamen mortales erant, in cenſum Numinum adlecti, quorum alter alterum genuerat. Hoc ſanè apertiſſimum eſt documentum vanæ & commentitiæ eorum gentium religionis, & Theologiæ.

t *Herod. l.2. cap.4.*

u *L.2. cap.50.*

x *Idem l.2. cap.4.*

y *Idem l.2. cap.145.*

Sunt qui maluerint Idololatriæ originem è Phrygiis repetere (z); alii accerſunt è Meliſſo Rege Cretæ. Gręci tradunt (a) Cecropem Regem ſuum omnium primum ſimulacrum conſecraſſe, cui nomine Jovis donato hoſtiis immolatis litarit. Alii dedicata primùm ſimulacra Dædalo authori tribuunt (b): ſed vir ille ſculpendi arte eximius, veteres quidem ſtatuas exquiſitiori artificio reformavit, non primus invexit. Ante illum uno ęquabili lapidis ductu exprimebantur ſimulacra, qualia etiam noſtrâ ętate ſpectamus in quibuſdam Ægyptiis monumentis, junctos ſimul pedes & brachia lateribus veluti glutine referentia. Rudem etiam ſculpturam Dædalus ita reformavit, ut expreſſa ſcalpro ſimulacra propiùs ad naturam accederent (c). Quadrant hæc cum traditis Sap.13. 21. de artificio & ſolertiâ ſculptorum, quorum expreſſa elegantiſſimo opere ſimulacra multùm Idololatriam provexerunt; eleganti enim contubernio delectari Deos rudes populi opinantes, in eâ maximè ſententiâ confirmati ſunt ex Oraculis, quæ à ſimulacris illis reddi credebant.

z Lege, ſi lubet, *Corn. à Lapid. in Sap.* 21.

a *Cyrill. contr. Jul. l.1.*

b *Jul. Hygin. l.2. fabul. cap.* 274.

c Vidè *Marſham. Can. Ægypt. Sæcul.* 11.

Prætereundam cenſemus originem Idololatriæ apud Romanos, Scythas, Germanos, Gallos & Africanos; præterquamquòd enim illorum de veteri religione res minùs ſunt exploratæ, perſuaſiſſimum etiam habemus, Orientem citiùs, & maximè Chaldæam, Phoeniciam & Ægyptum, quàm Occidentales Populos erroris contagionem ſenſiſſe. Quare, ut Authoris Sapientiæ de origine Idololatriæ ſententiam ab invidia liberemus, non aliò quàm apud Orientales Populos divertendum eſt nobis. Audiſis ea de re Euſebium Præpa. l.1. cap.6. & 9. Perſuaſum habet vir ille doctus, Idololatriam in Ægypto cœpiſſe, ac deinde contagione Phœniciis communicatam, unde poſtea ſerpſit in Gręciam, ex qua tandem Barbaræ gentes infectæ ſunt. Stupentes Ægyptii ad aſpectum, fulgorem, certiſque regulis directum Aſtrorum motum, in eam venerunt ſuſpicionem, an Soli & Lunæ Divinum aliquid ineſſet; huic autem Aſtro nomen Oſiridis, alteri verò Iſidis tribuerunt.

Sed negocium facit operoſiſſimum ætas hujus Numinis, quorum illum Regem fuiſſe Ægypti, alterum Reginam, nemine diffidente, intelligimus. Porro Oſiris ipſe in inſcriptione columnæ erectę in Nyſa Arabiæ Urbe, ita de ſe profitetur. *Mihi pater Saturnus Deorum omnium ultimus. Sum verò Oſiris Rex, qui univerſum peragravi orbem uſque ad deſertos Indorum fines.... Sum autem Saturni filius grandiſſimus, germen ex pulchro & generoſo ortum, cui non ſemen genus fuit. Neque ullus eſt in Orbe, ad quem non accesſerim, locus.* Et in altera columna ibi poſitâ: *Ego Iſis ſum Ægypti* Regina à Mercurio (ſive Thauto) *erudita. Quæ ego ligavi, nullus ſolvere poterit. Ego ſum Saturni Deorum omnium ultimi filia grandiſſima, ego ſum Oſiridis Regis uxor & ſoror. Ego ſum Hori Regis mater.* Habemus hic apertiſſimum de ordine & genealogia eorum Numinum monumentum. Conſtat autem horum ætatem Aſtrorum in Ægypto cultum præceſſiſſe. Tunc enim primò collata Aſtris hominum nomina, ex quo cultus olim Aſtris impenſus ad homines tranſlatus eſt. Cùm verò ſuccurrit, ut bruta ſimul conſecrarentur, illud etiam inſinuatum voluerunt, Deos ſcilicet, ſæviente Titanûm in Cælum bello, tutum ſibi effugium in corpora brutorum quęſiviſſe, ex quo Divini honores brutis collati. Conſtat planè dogma de Metempſycoſi in Ægypto plurimùm invaluiſſe, quod multum ad legenda in cenſum Deorum bruta contuliſſe facilè credimus.

Phœnices, Euſebii judicio, primò Solem & Lunam coluerunt. Quin & vetuſtiſſima fuiſſe Græcorum Numina Solem,

Non Lu-

Lunam, Aſtra, Cælum & Terram, Plato autumavit (d). Ignota erant olim nomina Saturni, Jovis, cæterorumque Deorum, recentiori deinde ætate celebratiſſima: ne veniebat quidem in mentem, ut Numinibus illis conſecrarentur Aræ & Templa, erigerentur ſtatuæ, quarum vel ars, ſicut architectura, ac pictura, ignorabatur.

d In Cratyl. apud Euſeb.

Non abs re prorsùs de eodem argumento philoſophatur Lactantius, de falſa Religione l.1. c.15. Priores illi homines, inquit, ſylveſtrem agebant duramque vitam: nulli ſubditi Regi, nulli vitæ inſtitutori; quare cum primùm contigit, ut regendi populi vir aliquis ſibi curam aſſumeret, traditiſque præceptis ad commodiorem inſtitueret vitam, in hunc, ſive accepti beneficii memores, ſive aſſentationis gratiâ Dei nomen, & ſupremos honores contulerunt. Cùm autem ſublatos illos viros acerbo fato dolerent, mœſtitiæ ſuæ ſolatium quæſivarunt, conſtitutis ſibi imaginibus, ſive virorum ſimulacris, quæ amiſſorum memoriam revocarent. Neque is finis; exuberantis enim amoris exceſſu, quos homines habuerant beneficos, hos ſibi Deos ut inſtituerent, adducti ſunt. Neque id quidem gratuitò; viſum eſt enim eo propoſito exemplo poſteros ad virtutem, & in Republica gerenda clementiam animare. Ita ſenſim ſuperſtitio & Idololatria gliſcens per totum Mundum irrepſit, cum eam, qua in veteres Principes tenebantur, obſervantiam teneris Infantibus parentes inſinuarent.

Erant Numina univerſis ferè Gentibus communia, oti primi Authores, & Principes magnarum Gentium, ex quibus deductæ in varia Orbis loca coloniæ, Religionem ſimul propagarunt. Aliorum cultus certis cujuſdam regionis, Urbis, Inſulæ limitibus definiebatur. Ita Ægyptii Iſidem, Mauri Jubam, Macedones Cabyram, Carthaginienſes Uranum ſive Cælum, Latini Faunum, Sabini Sancum, Romani Romulum, Athenæ Minervam, Samos Junonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Bacchum, Delphus Apollinem peculiaria Numina habebant.

Filiorum in Parentes amor Idololatriæ provehendæ plurimùm contulit. Liber, Pan, Mercurius, Apollo, parentem ſuum Jovem Mortalium omnium Primi coluerunt. Æneas Divinos honores Anchiſi Parenti decrevit.

Nunc pateras libate Jovi, precibuſque vocate
Anchiſem Genitorem.

Et Æneid.5. circa initium, vota illi nuncupari jubet:

Poſcamus ventos, atque hac mea ſacra quotannis
Urbe velit poſitâ Templis ſibi ferre dicatis.

Cicero in Conſolatione in obitu Filiæ ſuę Tulliolæ ita apud ſe reputaſſe prodit (e): *Cum verò & mares, & fœminas compluress ex hominibus in Deorum numero eſſe videamus, & eorum in Urbibus atque agris auguſtiſſima delubra veneremur; aſſentiamur eorum ſapientiæ, quorum ingeniis & inventis omnem vitam legibus & inſtitutis excultam conſtitutamque habemus. Quòd ſi ullum unquam animal conſecrandum fuit, illud profecto fuit. Si Cadmi progenies, aut Amphitryonis, aut Tyndari in Cælum tollenda fuit, huic quidem honos certè dicandus: quod quidem faciam: teque omnium optimam, doctiſſimamque approbantibus Diis immortalibus ipſis, in eorum cœtu locatam ad opinionem omnium mortalium conſecrabo.*

e Apud Lact. loc.cit.

Ex hac Ciceronis commentatione facilè intelligimus, nihil niſi certum aſſertumque ſtatuiſſe Authorem Sapientiæ, cum inter primas idololatriæ origines locum habuiſſe voluit patris in filium inſaniam potiùs quàm amorem; ex quo univerſa in hunc Scriptorem creata invidia evaneſcit. Non ille quidem negat, alias etiam fuiſſe idololatrię cauſas, cum ille unam potiſſimam diſertè aſſignet, deſcribens cultum à Chananæis & Ægyptiis in Aſtra, elementa & bruta impenſum (f). Neque id ſibi præſtituit conſilium, ut de omnibus ſingillatim idololatriæ cauſis diſſereret, id enim ab argumento Operis alienum fuiſſet; cum enim propoſitum tantùm haberet, ut idololatriæ abſurda omnia in conſpectu legentium poneret, ſatis erat hæc innuiſſe. Idololatria, quacumque demum ex parte reſpiciatur, nullam poteſt cauſationem obtendere; æquè enim ſemper humano ſpiritui erat invidioſum, quòd debitum Creatori honorem in Creaturam tranſtulerit, ſurdis auribus neglectis creaturarum omnium clamoribus illis: *Ipſe fecit nos, & non ipſi nos;* neglectis quin etiam propriis cordis vocibus, diſertè ſatis exprimentibus ſummam rerum omnium perfectionem Deum eſſe. Probro etiam nunquam illi non dabitur, quòd in mediâ luce cæcutiens, Deum ſolum æternum, immutabilem, infinitum, increatum, immortalem non viderit, neque intellexerit Dei nomini atque honoribus imparem ſemper futurum ſive hominem quemcumque, ſive brutum, ſive quampiam ex rebus à Deo conſtitutis.

f Sap.13. 1. 2. 3. Aut ignem, aut Spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam Rectores Orbis Terrarum Deos putarunt.

IN

IN LIBRUM ECCLESIASTICI
PROLEGOMENON.

ARTICULUS PRIMUS.

Titulus, & Conſilium Operis.

a *Iſid. Hiſpal. Raban. l.5. de Univer.c.3.*

* *Ita Complut. & PP. Græci paſſim.*
b *Edit. Rom.*
c *Ita Hieron. Præf. in Libb. Salom. & Græci paſſim.*

TItulus *Eccleſiaſtici*, apud Latinos vel uſum in cœtibus religioſis in Eccleſia habitis (*a*) prodit, vel inditus Operi eſt, quò à Salomonis *Eccleſiaſte* id eſt concionatore, diſtingueretur, cum alioqui idem ſit utriuſque Operis ſcopus, ut ſcilicet traditis ad officia vitæ inſtitutionibus & regulis, ad ſapientiam viam muniat. Inſcribitur apud Græcos (*): *Sapientia Jeſu filii Sirach*, ſive tantùm (*b*) *Sapientia Sirach*, vel *Panaretos Jeſu filii Sirach* (*c*), *Panaretos* Græcè ſonat omnium virtutum collectio, ſive liber omnia vitæ officia docens. Vidiſſe ſe Opus idem Hebraicè inſcriptum *Parabola*, teſtatur S. Hieronymus ibid. qui etiam interdum eundem Librum laudat ſub nomine *Sapientia Salomonis*.

Collegit in eo Opere Author plurima ad omnia vitæ officia, & hominum ſtatus præcepta; nec intra moralem tantùm diſciplinam ſe continet, ſed civilem etiam, & politicam amplexus, omnibus in quacumque vitæ neceſſitate præſto ſe exhibet. A` conſilio Operis Salomonici in eo diſſert, quòd de ſingulis quibuſque articulis differat, ut totum Opus in ſingula capita uno ſimul contextu colligata diſtribui poſſit; cum viciſſim Salomon ſtilo utatur breviori, nec unà contextûs ſerie juncto. Olim ſingulis Eccleſiaſtici articulis ſinguli imponebantur tituli, quorum magna pars ſupereſt in Græco Editionis Romanæ, & in Veteribus Mſs.

Præfatio totum Opus præcedit, in qua poſt celebratas Sapientiæ laudes, ad præcepta ſtilus vertitur, pluraque ad præcipua vitæ officia utiliſſima præſcribuntur. Idem ſequitur Operis tenor uſque, ad caput 24. unde Sapientia hortatorium ad virtutem ſermonem propoſitis variis ad illam regulis, & præceptis inſtituit. Verſo deinde ſtilo author à *cap.*42. 15. primùm Dei laudes proſequitur, deinde intexit illuſtrium virorum gentis ſuæ hiſtoriam poſt Adam, Enoch, Noe, uſque ad Simonem II. filium Oniæ II. nonnullis Jeſu filio Sirach annis ætate ſeniorem. Clauditur Opus in poſtremo capite porrectâ ab Authore ad Deum precatione, qua gratias Deo agit, ex evitato ejus ope diſcrimine, creatâ ſibi coram Rege ab invidis adverſariis calumniâ. Tum & omnes ad ſapientiam invitat. Quare non abs re cum Viro eruditiſſimo credimus [*d*], Jeſum filium Sirach in eo Opere unicè Salomonis conſilium affectaſſe; primò ſcriptis, quod ab illo etiam factum ſcimus, *Parabolis*, ſive præceptis moralibus; deinde *Eccleſiaſta* ſive concione quadam, in qua Sapientiam verba facientem inducit; tandem *Cantico* in laudem Dei, & inſignium gentis ſuæ virorum.

d *Valeſ. Not. ad Hiſt. Eccleſ. Euſ. l.4. cap.22.*

ARTICULUS II.

Author Operis.

e *Innoc.1. Ep. ad Exuper. Concil. Carthag. 3. Origen. hom. 8. in Num. & hom. 5. in Ezech. Baſil. Regul. fuſius diſput. reſp.17. Chryſoſt. in Pſal. 134. Hilar in Pſal. 144. Cypr. l.3. Ep. 9. Optat. l.3. contra Donat. Leo Magn. Ser.2. de Quadrag. & alii.*

NOn defuerunt inter Veteres plures (*e*) qui ex argumenti ſimilitudine, ſive quòd Liber unà cum Salomonicis in eodem volumine jungeretur, eidem Regi tribuerent. Sed Salomone multò recentiorem eſſe illius Authorem certò certiùs ſcimus; laudatur etiam in eodem Salomon ipſe, & Reges poſteriores; laudantur & Prophetæ, virique inſignes, ante & poſt captivitatem Babylonicam clari, ſicut & Simon Summus Sacerdos paulò Macchabæis vetuſtior. Tandem aliqua de ſe prodit Author, quæ Salomoni nullâ ratione conveniunt. Quare ut Salomoni tribuantur ſimilitudo tantùm quædam cum Operibus ipſius, & argumenti cognatio efficere potuit; quod in cauſa fuit non rarò, ut adſcititium Authoris nomen alieno Operi inſcriberetur. *Duo Libri, quorum unus ſapientia, alter Eccleſiaſticus ſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur*, ait S. Aug. de Doctrina Chriſtiana l.2. c.8.

Grotius, & Druſius, ſicut & inter Veteres S. Iſidorus Hiſpalenſis de Eccleſ. Offic. l.1. c.12. negant Jeſum filium Sirach nomen eſſe Authoris hujus Operis; ſed Interpretis, qui Græcè vertit, regnante in Ægypto Ptolemæo Evergete. Sed certior, & recepta magis opinio, Authorem agnoſcit Operis Jeſum filium Sirach, & Interpretem alterum Jeſum Authoris ex fratre nepotem; en autem hujus ſententiæ

documenta. 1. Interpres in ſua præfatione diſertè aſſerit ſcriptum Hebraicè Opus ab avo ſuo Jeſu (*f*). 2. Author in cap. 50. 29. de ſe ſcribit (*g*); *Doctrinam Sapientia, & diſciplina ſcripſi in Codice iſto Jeſus filius Sirach;* & in fronte capitis 51. *Oratio Jeſu filii Sirach;* ſicut & in capitis hujus decurſu ita de ſe loquitur, ut omnia cum reliquo opere quadrent. Ita e. g. itinera ſua pro ſtudio ſapientiæ ſuſcepta proſequitur (*h*); ſicut & ſtudia, & perſecutiones à ſe toleratas. 3. Tandem in eam ſententiam vulgò noſtrâ ætate omnes iverunt; neque abludunt Patres, cum exactiùs rem diſquirendam ſuſceperunt. Videſis Euſebium in Chron. S. Hieronymum in Dan. 9. S. Aug. de Doctr. Chriſtian. l. 2. c. 8. S. Athan. (*i*) S. Epiphan. hæreſ. 8. alioſque plures.

S. Athanaſio, S. Epiphaoio, & S. Joanni Damaſceno (*k*) ea ſedit ſenteotia, Jeſum filium Sirach filium babuiſſe, & nepotem eodem nomine, & cognomine. Malunt alii, ſeniorem Jeſum Libri Authorem patrem habuiſſe Sirach, & filium alterum Sirach, ex quo natus *Jeſus filius Sirach*, qui Opus vertit. Ne verò oominum ſimilitudo confuſionem ingereret, nos, rejectis incertis, certis tantùm inhærebimus, Operis Authorem appellantes Jeſum filium Sirach; Interpretem verò tantùm *Jeſum*, cujus poſtremi viri parentem tanquàm in Scriptura ignotum præteribimus. Hujus Interpretis nomen nullo ſatis certo monumento ſervatum eſt; quod enim in Præfationis capite ſeriptum legimus, deſideratur in Græco Editionis Romanæ.

Ex Rabbinis & ipſis Chriſtianis Authoribus quidam autumant, *Ben-Sira* Judęum, duplicis proverbiorum alphabeti Scriptorem, eundem planè eſſe virum eum Jeſu filio Sirach, quemadmodum ex ſententiarum utriuſque, & nominum ſimilitudine colligere ſibi videntur; affinia ſunt enim *Ben Sira*, & *filius Sirach*. Poriò duplex illud alphabetom, Hebraicum alterum, illud Chaldæum, unà cum Verſione ſua Latina Fagius edendum curavit Iſnæ 1542. Parallelas utriuſque ſententias, Ben-Sira, & Eccleſiaſtici, refert Cornelius à Lapide ante Commentaria ſua in Eccleſiaſticum; è quarum tamen affinitate, quanquam non levi, nihil tamen ſibi in patrocinium hujus ſententiæ collegiſſe idem Cornelius videtur. Si Judæis fides, Ben Sira avum habuit Jeremiam, & filium Uziel, ac nepotem Joſephum; quæ ſi commentitia oon ſint, planè conſtat, Jeſum filium Sirach Authorem Eccleſiaſtici multò recentiorem eſſe prę Ben-Sira; ille enim vivere debuit ſive inſtante, ſive paulò poſt captivitatem Babylonicam; hic verò poſt Alexandri Magni, & Monarchiæ Ptolemæorum in Ægypto ætatem.

Mihi tamen perſuaſum eſt, duos hoſce Scriptores in unum eundemque virum componendos, cùm Judæi rerum Chronologicarum, & veterum genealogiarum imperitiſſimi, variis ſelectis è libro Eccleſiaſtici ſententiis nomen Ben-Sira inſcripſerint, quod erepto ſtatim viro alteri ab Authore Eccleſiaſtici, & provectioris ætatis tribuerunt. Porrò Librum Eccleſiaſtici Judæos non latuiſſe, ex S. Hieronymo Præfat. in Libb. Salomonis, vidiſſe ſe perhibentis Hebręum Eccleſiaſtici Codicem inſcriptum, *Parabola*, intelligimus. Hebraica etiam teſtimonia ſæpiùs laudant Rabbini (*l*); nec Gemarra ſilet, agens dè lege Talmud lectionem Librorum exterorum prohibente, *velnti*, addit Gemarra, *Ben Sira*. Addit rationem de inhibitione ejuſdem Operis, ſed implexam, quam R. Salomon expoſiturus, obſervat, rejectum illud Opus è Canone Scripturarum, quòd de perſonarum Divinarum multiplicitate diſertiùs loqueretur (*m*). Idipſum etiam oos obſervavimus in *Eccl.* 4. 9. & 34. 5. & 51. 14. Malunt alii damnatum Opus in Talmud alium eſſe Ben-Sira, & præcepta quædam magiæ continere; ſed hæc vana ſunt commenta, & ludificationes; vera enim excludendi Operis cauſa ſunt teſtimonia à nobis in Jodæos laudata pro aſtruendo SS. Trioitatis dogmate. Teſtatur Cornelius à Lapide iocidiſſe ſe Romę in ſcripta quædam *Ben-Sira*, quibos quæſtiones & problemata proponuntur, ſed futilia planè & abs re, quæ Autborem proderent multò Opere Eccleſiaſtici recentiorem.

Genebrardus in ea eſt ſententia (*n*), Jeſum filium Sirach genus traxiſſe Sacerdotale è Jeſu filio Joſedech, qui ſacris præfuit poſt regreſſum è captivitate. In Exemplaribus quibuſdam Græcis apud Druſium ad cap. 50. 35. ejus genealogia ita ducitur, ut avus viro illi tribuatur Eleazar, pater Sirach Jeroſolymita (*o*). Sed hæc omnia ſimul, exceptis iis quæ de patria viri traduntur, fidei ſunt ſubleſtæ. Nunquam enim Author de Sacerdotali genere ſuo ſermonem habet, quod tamen diſſimulandum ab illo nunquam videretur. Illud tantùm de ſe memoriæ proditum reliquit, ſtudio ſcilicet ſe totum & itineribus tradidiſſe (*p*); multa ſubiiſſe diſcrimina (*q*); calumniis apud Regem delatum in tantum deveniſſe periculom, ut niſi promptâ Dei ope ſubveniretur, mors ſibi oppetenda fuiſſet (*r*). Prophetam agit (*s*), & veluti à Deo inſpiratum; tandem oepotis ipſius teſtimonio vir erat profundæ io Scriptura literaturæ famâ inſignis (*t*). Iſpe etiam de ſe addit, omnium poſtremum apud Hebræos ad morales ſententias ſcribendas ſe contuliſſe (*u*). Hæc de Authore certa traduntur.

Stilum ſuum ad Proverbia Salomonis componere ſtudet, cujus Operis ſententias plurimas in ſuum Librum convertit. In elogio Sapientiæ texendo ſtilum & artem Salomoniei (*x*), & Authoris Sapientiæ (*y*) affectat. De patre & filio tanquam diſtinctis viris agit apertiùs (*z*); nec niſi temerè aſſeruit Grotius, loca quędam in Opere recenſendo à Chriſtianis adjecta io Librum irrepſiſſe. Alludit quandoqoe ex Hebræo ad Græcum, ſive è Græco ad Hebræum, ot cum de Sapientia dicit, abditam illam eſſe & occultam, quemadmodum

f *Præfat. in Eccli.*
g *Eccli.* 50. 29. *Edit. Rom.*
h *Eccli.* 51. 18. collatum cum 34. 9.
i *In Synopſ., ſeu in ea Præfat., quæ præfigitur Libro Eccli. in Edit. Complut.* 4.
k *De Fide Orthod. l.* 4. *c.* 18. Vide etiam *Procop. Præfat. in Gen. Antioch. hom.* 8. *Caſſiod. Inſtit. l.* 1. *c.* 13. *Peluſiot. l.* 4. *Ep.* 228.
l Vide *Cornel. à Lap. ad calcem Comment. in Eccli. Addit. de* Ben-Sira.
m *Cornel. Ibid.*
n *Chronol. pag.* 16.
o *Ita Baſil. Ald. & Mſ. Pal.*
p *Eccli.* 51. 18. collatum cum 34. 10. 11. 12.
q *Eccli.* 34. 13.
r *Eccli.* 51. 5. 6. 7. 8.
s *Eccli.* 39. 16. 17. & 24. 46. & 50. 30.
t *Eccli. Præfat. & cap.* 51. 22. 23.
u *Eccli.* 33. 16.
x *Prover.* 8.
y *Sap.* 7. 21. 22. *& ſeqq. & cap.* 8.
z *Eccli.* 51. 14.

dum ex nomine proditur, ubi præ oculis haboiſſe intelligimus, nomen *Sophra* compoſitum cum Hebræo *Zaphnrab*, abditum (*a*). Ac cum *Men*, menſem, derivat ex Mene, ſive Meni, Luna (*b*). Sedit Authori ea veterom quorundam Philoſophorum ſententia, quæ Mundum ęquilibrio ſuſtineri, ac virium ęqualitate tenuit, ut adnitentibus aliis, ſeſiſtentibus cæteris, omnia in ſuſpenſo ſtarent (*c*).

a *Eccli.* 6. 23.
b *Eccli.* 43. 8.
c *Eccli.* 42. 25. & 33. 16.

ARTICULUS III.

Tempus ſcripti Operis.

TRes ſunt de tempore ſeripti Operis ſententiæ: 1. Scriptum Salomoni deputans ad ejus Regnum revocavit. Sed hæc vana ſunt, uti ſupra ſatis oſtendimus. 2. Ejus ætas cum ſummo Sacerdotio Eleazari, ſive Regno Ptolemæi Regis Ægypti componitur. 3. Revocatur ad ętatem Oniæ III. filii Simonis II. & Antiochi Regis Syriæ. Eſt igitur otraqun hæc ſententia in examen revocanda.

Satis Author inſinuat vixiſſe ſe poſt Simonem Summum Sacerdotem, cujus velut hominis vitâ functi laudes proſequitur (*d*). Jeſus ejus nepos, & Operis ex Hebræo in Græcum Interpres, in Ægyptum venit, atque ad ſcribendum ſe contulit ſub Ptolemæo Evergete (*e*), qui deceſſorem habuit Ptolemæum Philadelphum. Definienda eſt igitur ætas Jeſu filii Sirach inter Sacerdotium Simonis, & Regnum Evergetis, nempe intra A. M. 3715. quo fato ceſſit Simon I. Juſtus, & 3783. qui emortoalis eſt Ptolemæi Evergetis juxta ſupputationem Uſſerii. Ita planè nobiſcum ſentiunt pleriquc veteres, atque recentiores Chronologi (*f*), & Interpretes, qui unum cenſent cum virum è Septuaginta Interpretibus, ab Eleazaro Summo Sacerdote ad Ptolemæum Philadelphum miſſis. Occurrit ſanè nomen Jeſu in Catalogo 70. Interpretum apud Ariſtæam.

d *Eccli.* 51. &c.
e *Eccli. Præfat.*
f *Torniell. ad ann.* 3798. *Genebr. ad an.* 3797. *Cornel. hic Palae. Janſen. Emanuel Sà.*

Quicumque Jeſum filium Sirach poſt ætatem Simonis II. revocant, his quidem utuntur principiis, unde conſecutiones planè contrarias deducunt. Cum enim circa ea tempora duo innotuerint Simones ſummi Sacerdotes Judæorum, duo inſuper Evergetes Reges Ægypti, ex hiſce duobus nominibus Simonis & Evergetis oppoſita planè inferri potuerunt. Quò igitur certam de Authoris ætate ſententiam feramus, conſulendum eſt ejus opus, atque rerum ab illo geſtarum hiſtoria. Inſinuat ille, eâ ætate gentem ſuam in ſummam deſolationem deveniſſe (*g*); ita enim orationem ſuam ad Dominum convertit: *Miſerere noſtri Deus omnium, & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum: & immitte timorem tuum ſuper gentes, quæ non exquiſierunt te, ut cognoſcant quia non eſt Deus niſi tu, & enarrent magnalia tua. Alleva manus tuas ſuper gentes alienas, ut videant potentiam tuam. Sicut enim in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ſic in conſpectu noſtro magnificaberis ab eis, ut cognoſcant te, ſicut & nos cognovimus, quia non eſt Deus præter te, Domine. Innova ſigna, & immuta mirabilia. Glorifica manum & brachium dextram; excita furorem, effunde iram. Tolle adverſarium, & affiige inimicum. Feſtina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua. In ira flammæ devoretur, qui ſalvatur, & qui peſſimant plebem tuam, inveniant perditionem. Contere caput Principum inimicorum, dicentium: Non eſt alius præter nos. Congrega omnes tribus Jacob, ut cognoſcant quia non eſt Deus, niſi tu, & enarrent magnalia tua; & hæreditabis eos ſicut ab initio. Miſerere plebi tuæ, ſuper quam invocatum eſt nomen tuum; & Iſrael, quem coæquaſti primogenito tuo. Miſerere Civitati ſanctificationis tuæ Jeruſalem, civitati requiei tuæ. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloriâ tuâ populum tuum. Da teſtimonium his, qui ab initio creatura tua ſunt, & ſuſcita prædicationes, quas loquuti ſunt in nomine tuo Prophetæ priores. Da mercedem ſuſtinentibus te, ut Prophetæ tui fideles inveniantur, & exaudi orationem ſervorum tuorum.* Et cap. 35. 22. 23. 24. *Dominus non elongabit, ſed judicabit juſtos, & faciet judicium; & fortiſſimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorſum eorum. Et gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem ſuperborum, & ſceptra iniquorum contribulet; donec judicet judicium plebis ſuæ, & oblectabit juſtos miſericordiâ ſuâ.*

g *Eccli.* 36.

Hæ populi oppreſſi & afflicti voces. Sub Eleazaro autem, & regnante Ptolemæo Philadelpho quietæ erant res Judæorum non in Judæa tantùm, ſed in Syria, & in Ægypto. Non eſt igitur cur ad eam ętatem revocemus Jeſum filiom Sirach, eo tempore ſcribentem, quo rebus Judæorum afflictis, ipſe ſe oppreſſum Regum ſuperborum jugo gemebat: nempe cùm extranearum gentium tyrannide premerentur, & opprimerentur, & calumniis affligerentur Judæi.

Sed ſatis functo Simone II. Judæorum res in Judæa, Syria, Ægypto turbatæ ſunt; quin & eo Pontifice Ptolemæus Philopator Judæos Ægyptios conterendos pedibus Elephantum damnavit, quemadmodum in Libro tertio Macchabæorum fusè relatum legimus. Idem Rex aditum in Sanctuarium Templi tentavit, dum ſacris præeſſet Simon II. quem temerarium viri auſum deploravit facilè Jeſus filius Sirach cap. 50. 4. &c. Cum autem renitentem ſibi Summum Sacerdotem nactus fuiſſet, ejus rei invidiâ Judæos Ægyptios oneravit, excitatâ, quam innuimus, perſecutione. Poſt hæc, jugum Syrorum afflicta Judæa ſubivit. De Simone II. quatuor filii relicti ſunt: Onias III. Jaſo, Menelaus, Lyſimachus.

Onias III. altâ pace ſub Seleuco Rege Syriæ fruebatur (*h*); brevì tamen afflictio ſucceſſit ſub Antiocho Epiphane; namque à Sacerdotio remotus idem Onias, neci eodem Rege authore Antiochiæ traditus eſt. Jaſon Summum Sacerdotium traditâ Regi Ægypti pecuniâ invaſit; inva-

h 2. *Macchab.* 3. 1. &c.

ſit

Digitized by Google

ſit eadem arte & Menelaus, pulſo Jaſone. Tandem Lyſimachus ſacra Templi Æraria diripiens, lapidibus confectus eſt. Viris illis perniciosis, excidio Reipublicæ natis, authoribus fœdus cum externis populis junctum eſt, invectæ Jeruſalem Græcorum ceremoniæ; ex quo factum, ut Judæi quamplurimi ab avitis ritibus & religione deſciſcerent, in ultimum ferè malorum gentem ſuam adducentes, quemadmodum fusè relatum eſt 2. Macch. 4. 1.2.3.5.7. 23.33.

Antiochus Epiphanes, omnium, qui Judæos afflixerint poſt captivitatem, longè iniquiſſimus, Regnum Syriæ inivit anno 3828. poſt obitum Simonis II. 22. Hæc facilè epocha ſcripti à Jeſu filio Sirach Libri conſtituenda, unde etiam exordium ducit perſequutio in Summum Sacerdotem Oniam ante ejus necem. Cum enim præ oculis haberet Author Judęos à religione deſciſcentes, cum afflictas gentis ſuę res cerneret, ac ferè ſe furoris impiiſſimorum hominum victimam expertus eſſet; id eſſe futurorum malorum adhuc pręludium cenſuit. Quare ultimum Patrię ſuę excidium, & rerum ſacrarum deſolationem, quam imminentem prędidebat, ducens pręveniendam, in Ægyptum ſeceſſit, ubi poſtremos vitæ ſuę annos digerendo Operi impendit. Inde veluti è ſpecula gentis ſuæ mala proſpiciebat, quarum miſeratione ductus, ſupplicationem illam ſuam in calce Operis deſcriptam, ſicut & alteram capp. 35. & 36. ſupra à nobis relatam, habuit.

Hanc, quam firmavimus, ſententiam doctiſſimi quique noſtrę ętatis Chronologi & Interpretes ſequuntur (i). Huic etiam accenſemus quicumque in ea ſententia ſunt, nempe Jeſum filium Sirach elogium intexuiſſe Simonis II. non Simonis I. ſive Juſti; quamquam de reliquo aliquid à noſtro ſyſtemate alienum ſuſtinent.

i *Grot. Boſſuet, Serar. in Macchab. Uſſer. Chronol. Raban. Hugo, Lyran. Dionyſ. hîc. Et ex Antiquis Euſeb. & Hieron. in Chron. Beda de ſex ætatibus Mundi.*

ARTICULUS IV.

De Verſionibus Græcis & Latinis Eccleſiaſtici.

JEſus Scriptoris ejuſdem Operis nepos in Præfatione Libro præmiſſâ, ſatis apertè aſſerit, ſe Eccleſiaſticum ex Hebręo in Græcum ſub Ptolemæo Evergete vertiſſe. In Ægyptum ille ſeceſſit anno 38. Ptolemæi VII. Evergetis ejuſdem cognominis ſecundi. Hebraicum Exemplar, cujus ille verſionem adornavit, ſcriptum facilè erat Syriaco, Hebræis tum temporis vernaculo, ſermone; quemadmodum & Syriacus erat Codex S. Hieronymo viſus. Facilè etiam S. Doctor non aliud vidit Opus, quàm alphabeticum *Ben-Sira*, hodie uſque Syriacè ſcriptum apud Hebræos ſervatum. Integrum enim Opus Hebraicum prorsùs interiit, & Textus Græcus, qualem nos habemus, originalis habetur, vel ſaltem tanquam unica Verſio ex originali adornata.

Porrò is Græcus Interpres ſtilo utitur duro & implicato, eamque ſcribendi rationem ſequitur, ſaporis Græcę linguæ prorſus jejunam, & verbis originalis unicè inhærentem. Hinc factum, ut ſalebræ quandoque in lectione Operis occurrentes, Lectorem morentur, ſyntaxis etiam peccet non rarò; uno verbo Hebraiſmis totus contextus ſcatet, & phraſibus barbaris, ac irregularibus.

Verſionis Latinæ ſive Author, ſive tempus latent, ſed vetuſtiſſimam eſſe conſtat & primis Eccleſiæ ſęculis adornatam; quippe quòd in veteribus Patribus uniformia ſatis teſtimonia laudentur. Supereſt noſtrâ ętate eadem, quæ olim obtinuit, non enim huic recenſendæ laboravit S. Hieronymus. Additamenta quamplurima deprehenduntur, ſive quòd Interpres ad majorem Operis fidem plures ejuſdem ſententiæ verſiones dare voluerit; ſive non ſatis mentem Authoris expoſuiſſe priori verſione metuens, alteram addiderit; ſive gloſſas quaſdam, & expoſitiones ſubjicere iiſdem ſententiis voluit; ſive tandem hæc alienâ manu in orâ exemplaris appoſita, tandem injuriâ Amanuenſium in Textum irrepſere. Illud planè conſtat, additamenta hæc omnia, quæ magno numero ſpectantur, nonniſi fermè repetitiones, ſive expoſitiones referre ſententiarum, ſive quæ antea appoſitæ, ſive quæ infra ſubjiciendæ.

Porrò Verſionis hujus Authorem confundendum facilè credimus cum Interprete Libri Sapientiæ; utrobique enim quædam recurrunt voces huic Scriptori peculiares; utì *honeſtare*, pro locupletare; *honeſtus* pro divite; *honeſtas* pro divitiis; *reſpectus* pro à Deo expetita ultione; *monſtra* pro miraculis; *interrogatio* pro pœna. Eadem utrobique religio ſpectatur in vertendis ſingulis Originalis vocibus, ſicut nec ſo Sapientia rata ſunt additamenta quædam, ex ipſo, utì quidem videtur, Verſionis Authore derivata. Parem quoque ambo affectant ſtili inſuavitatem, & ambiguitatem, quamquam Sapientię præ Eccleſiaſtico felicior ſit ſtilus, quòd Græcum habeat elegantius.

Hæc autem additamenta, in Latina Verſione frequentiſſima, à Græca uſque adeò aliena non ſunt, quin aliqua in ea deprehendantur, quæ fruſtra in Latina quęras, & à nobis ſuis locis Lectori obſervanda exbibita ſunt. Variant etiam ſæpiſſimè inter ſe Græca Exemplaria. Editio Romana Sixti V. puriſſima eſt omnium; Complutenſis ad Vulgatæ fidem exactior. Variantia in Exemplaribus Græcis magno adeò numero ſpectantur, ut omnia retuliſſe arduum nobis viſum ſit; quare præcipuis adnotatis, reliquas omiſimus. Qui pleniùs eâ de re inſtrui cupit, adeat Notas Hæſchelii, & Druſii, qui argumentum fuſiùs proſequuntur. Nec prætereundum ducimus, in optimis Græcis Editionibus capitum ordinem inverſum occurrere à verſu 26. cap.30. uſque ad cap.36. qua de re conſule Grotium (k). Olim varii in Græco tituli præfixi erant, varia ab Authore agitata argumenta diſtinguentes; è quibus plures adhuc ſpectantur in Editione

k Vide etiam *noſtrum Comment. ad finem cap.30.*

Ro-

Romana, maximè poſt capp. 18. & 19. Dolemus autem, non omnes ſupereſſe, quò exactior ſervaretur ordo in capitibus diſponendis, qui ſanè capitum ordo contextui rectè non ſervit.

Geminæ Præfationes toti Operi præponuntur; quarum altera in Latinis Exemplaribus Vulgatę, & in Gręco Editionis Romanæ legitur. Canonicam obtinet authoritatem Scriptoribus nonnullis (*l*), utpotè quæ pars ſit Operis canonici; quamquam alium habeat ab Authore Libri Scriptorem, nempè Jeſum Authoris nepotem, ejuſdem Operis Interpretem. Alii tamen Divinam ab illo authoritatem abjudicant (*m*), nec immeritò, cum Authorem habeat non Sacrum. Altera Præfatio in Græco Polyglottorum Antuerpienſium, & in Græcis Editionibus idem exemplar ſecutis legitur; deeſt tamen in Editione Romana, ſicut & in vetuſtiſſimis, optimiſque Exemplaribus. Scitum eſt, nullo penitùs refragante, derivatam illam è Synopſi S. Athanaſii nomine inſcriptâ; quare neque canonica eſt, neque majorem vindicat authoritatem, quàm ipſe Synopſis Author mereatur. Nos Gallicè tranſlatam dedimus cum notis. Ejus Author geminos Jeſus filios Sirach agnoſcit, Authorem nempè Operis, & Interpretem; quę ſanè ſententia plures obtinuit patronos, maximè apud Gręcos; ſed Interpretem avo ſuo cognominem fuiſſe, nullo ſatis firmo documento docemur; quin nec ſatis de nomine Jeſu conſtat, cujus tota fides ex Græcis monumentis, & traditione repetitur. Utraque hæc Pręfatio deeſt in Verſionibus Syriacis, & Arabicis.

l *Vide Gretſ. Defenſ. Bell. t.1. l.1. c.14. pag.268.*

m *Cornel. à Lapid. ad caput Prologi, Janſen. aliiſ.*

ARTICULUS V.

De authoritate Eccleſiaſtici.

DEſiderari Opus illud in Canone Hebræorum conſtat inter omnes; & cum alioqui ejus ſententias non rarò laudare Hebræi deprehendantur, ejus tamen authoritatem longè habent à Divina. Veteres Eccleſiæ Patres, qui ſcriptum Librorum Sacrorum Catalogum poſteritati tradiderunt (*n*), cum intra fines tantùm Judaici canonis ſeſe continuerint, volentes eos tantùm exhibere Libros, qui nullâ controverſiâ apud Judæos æquè, ac Chriſtianos recipiebantur, Eccleſiaſticum excluſerunt. Apertiùs aliquid de eodem Libro aſſerit S. Hieronymus Pręf. in Libb. Salom. legi nempè in Eccleſia: *ad ædificationem plebis, non ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam.* Hunc Librum, quemadmodum & alterum Sapientiæ appellant Veteres *Libros contextatos*, ſive *Libros Eccleſiaſticos: Non canonici, ſed Eccleſiaſtici à Majoribus appellati ſunt*, ait Ruſinus in expoſit. Symb.

n *Melit. Ep. ad Oneſim. Origen. Expoſit. 1. Pſal. Athan. Ep. feſtal. Author Synopſis ſub ejus nomine, Nazian. carm. ad Seleuc. Cyril. Jeroſol. Epiph. de pond. & menſ. Damaſc. de Fide Orthod. l.4. Conc. Laodic. cap. ult. Hilar. Præf. in Pſſ. Rufin. Expoſit. Symbol.*

Hodie tamen receptum in Eccleſia Catholica dogma tenet, hunc Librum parem habere authoritatem cum cæteris in Canone Judæorum receptis Scripturis. Nullo etiam negocio demonſtraretur è teſtimoniis Patrum omnium ſæculorum, ſicut & omnium Eccleſiarum traditione, ſcriptum illud ſemper canonicam obtinuiſſe apud Eccleſiaſticos Scriptores authoritatem. Quin & Patres ipſi, quos tanquam ejus authoritati iniquiores ſupra laudavimus, teſtimonia ex eo deducunt, tanquam è Sacrâ Scripturâ petita. Hæc obſervare licet apud Origenem (*o*), in S. Athanaſio de Virginibus ex Eccli. 13. 1. in S. Cyrillo Jeroſolymitano Cathech. 6. ex Eccli. 3. 13. 22. in S. Gregorio Nazianzeno contra Julian. Orat. 1. ex Eccli. 3. 11. in S. Hieronymo in Ep. ad Julian. cujus hæc ſunt verba: *Divina Scriptura loquitur: Muſica in luctu intempeſtiva narratio.* Idem eſt apud S. Epiphanium Ancorat. c. 12. ex Eccli. 3. 22. 23. in S. Damaſceno Orat. 1. de Dormit. Deiparæ ex Eccli. 11. 30. in S. Hilario in Pſ. 140. ex Eccli. 28. 28. 29. aliiſque.

o *In Ezech. hom. 11. Quid enim ait Scriptura? quid ſuperbis terra, & cinis, & in vita ejus projecit interanea ejus. Ex Eccli. 10. 9. 10. Vide & contra Celſ. l. 6.*

Spectatur traditio Græcę Eccleſiæ in teſtimoniis S. Clementis Alexandrini Strom. l. 1. c. 8. & l. 7. Euſebii Cæſarienſis Præp. l. 8. c. 8. S. Iſidori Peluſiotæ Ep. 106. ex Eccli. 25. 12. S. Baſilii Magni in cap. 8. Iſaiæ, & Regulis brevior. q. 104. S. Gregor. Nyſſeni hom. 3. in Eccl. S. Cyrilli Alexandrini Orat. Epheſi habitâ, antequam à Comite comprehenderetur; S. Joannis Chryſoſtomi hom. 13. ad populum (*p*); S. Ephrem adversùs improbas mulieres, S. Anaſtaſii Antiocheni in Hexaemer. l. 9. ut cæteros jam laudatos omittam.

p *Vide & Hom. 15. ad eundem populum.*

Eccleſiæ Latinæ Occidentalis teſtimonia frequentia ſunt, & perſpicua. De ſententia Eccleſiæ Africanę nihil eſt quod ambigamus, poſt expreſſam luculenter fidem ſuam in Conc. III. Carthaginenſi can. 47. ubi in Canone Scripturarum quinque Salomonis Libri recenſentur, videlicet Proverbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Sapientia, & Eccleſiaſticus. Tertullianus (*q*), & S. Cyprianus (*r*) frequentes ſunt in teſtimoniis ex eo petendis; & quod maximè animadvertendum eſt, idem S. Cyprianus cæterique in Concilio coacti pro controverſia de Baptiſmo Hæreticorum dirimendâ, opinionis ſuæ patrocinium potiſſimum quærebant ex illo Eccli. 34. 30. *Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lavatio ejus?* Hoc planè teſtimonium, niſi ex Opere canonico petitum, facilè planè eludere potuiſſent ſententiæ contrariæ patroni; quod tamen ab illis nunquam factum ſcimus. Quin & S. Auguſtinus de Baptiſmo l. 6. c. 34. ſedulò omnia S. Cypriani cæterorumque argumenta ſolvens, non minori curâ teſtimonium illud exponendum aſſumit.

q *De Exhort. caſtit. c. 12. ex Eccli. 15. 18.*

r *Ep. 65. & de Opere, & Eleemoſ.*

Cum maximè ferverent de gratia diſputationes ſub S. Auguſtino, Vir ille ſanctus ex eodem Libro, non ſecùs ac ex aliis Sacrę Scripturæ, teſtimonia pro libero arbitrio adſtruendo promebat (*s*). Paria obſervabat S. Proſper ejus diſcipulus in Gallia, dum ſtilum adversùs Caſſianum acueret (*t*). Idem præſtitit Caſſianus ipſe (*u*), S. Fulgentius de Remiſſ. peccat. l. 1. c. 12. Optatus contra Parmenianum l. 3. ex Eccli. 3. 33. & 29. 15. S. Ambroſius de bono mortis c. 8. & l. 4. de Fide c. 4. S. Paulinus, ſeu alius Ep. ad Celantiam, S. Leo Ma-

s *De grat. & lib. arbitr. l. 2. c. 11. ex Eccli. 15. 1. & alibi ſæpiùs.*

t *Contra Collat. n. 40. & alibi ſæpiùs.*

u *Collat. 13. c. 12. Collat. 6. c. 16. Collat. 2. c. 13.*

Digitized by Google

Magnus ſerm. 91. ex Eccli. 38. 30. Julianus Pomerius de vita Contemplativa l. 1. c. 8. Salvianus ad Eccleſiam Cathol. l. 3. aliique plures de authoritate hujus Libri ne ambigentes quidem.

Accedit conſenſus Eccleſiarum Galliæ, & Germaniæ in Concilio Francfordienſi coeuntium (x), Hiſpaniarum in Concilio Toletano VIII. can. 9. ex Eccli. 29. 1. Orientalium in Concilio Epheſino act. 7. in Ep. Synod. ad Synod. Pamphiliæ; quæ omnes veluti canonicum Opus, ac paris cum reliquis Scripturis authoritatis laudant. Tandem Concilium Tridentinum Seſſ. 4. in Canonem Scripturarum hunc Librum adlegit, omni perplexitate ſubmotâ, quę animos quorumdam è nonnullis Veterum teſtimoniis detinebat.

x Conc. Francford. ex Eccli. 3. 22.

DISSERTATIO

DE FUNERIBUS ET SEPULTURIS Hebræorum.

QUæcumque politiores gentes nihil unquam habuerunt antiquius, quàm ut mortuorum ſepulturas curarent. Hanc tantùm curam ſolæ mortalium gentes quædam barbaræ, uti Scythæ, Thraces & Hircani, unà cum humanitate ipſa exuerunt. Cæterùm Hebræis adeò res cordi fuit, ut nullis per Orbem populis neque Ægyptiis, omnium ſuperſtitioſiſſimis, concederent. Ad id officii tum plura utroſque illos populos impellebant, enim illud potiſſimùm, quòd de animæ immortalitate recta ſentirent (a). *Animas*, ait Tacitus Annal. c. 5. de Judæis, *prælio aut ſupplicis peremptorum æternas putant. Hinc generandi amor, & moriendi contemptus.* Condendo in tumulum corpori Saræ uxoris ſuæ Abraham duplicem ſpeluncam, ut ſibi etiam ſuiſque locus maneret, ſoluto pretio êmit. Fratres ſuos Joſeph obteſtabatur, ut ex Ægypto ſecedentes, unà ſecum in Terram Promiſſionis cineres ſuos deſerrent (b). Ampliſſimorum virorum, & illuſtrium fœminarum ſepulchra ſedulò in S. Scriptura notantur; in qua pariter ultimi ſupplicii loco privandi impii honore ſepulchri denunciantur (c). Mortuorum luctus & ſepulturam curare, ſicut & dapes ad tumulos afferre, potiſſima erat piorum hominum occupatio (d).

a Herod. de Ægyptiis l. 2. c. 123.

b Gen. 23. 4. de Abraham, & Gen. 50. 24. de Joſeph.

c Eccle. 6. 3. Jerem. 8. 2. & 22. 14. & 2. Mac. 5. 10. & 9. 4.

d Tob. 1. 20. & 2. 10. & 6. 18.

Vix animam efflaverat quiſquam, ſtatim res omnes & utenſilia ejus cubiculi labem quandam contrahebant, non niſi poſt ſeptem dies eluendam (e). Idem & cum iis ſervatum, qui cadaver, vel ſepulchrum, ſive oſſa aliqua defuncti contigiſſent. Hic autem expiationis ritus. Aſſumptum aliquid cineris vaccæ ruſæ die expiationis ſolemnis à Summo Sacerdote immolatæ, in vas aquâ plenum injiciebatur. Hac deindè aquâ intincto hyſſopo à viro mundo aſpergebantur cubiculum, utenſilia, & quidquid aliud maculam contraxiſſet. Statæ erant huic cæremoniæ dies tertia & ſeptima; cujus poſtremæ diei expiatione peractâ, balneo omnia eluebantur, quà vir pollutos, quà ejus veſtes; poſt hæc pura omnia. Ex Rabbinorum doctrina labes de mortuo tunc demum contrahebatur, cum defunctus ex Judæis eſſet (f); Pagani enim, inquiunt, ſuperſtites quidem, accedentes ad ſe omnes inquinant; poſt obitum puri ipſi nihil contingentibus labis inferunt; cum viciſſim Iſraelitæ ſuperſtites odorem puritatis exhalent, quo per nares ſanctitas inſinuatur; defunctorum verò cadavera, quòd Spiritus Sancti unà cum anima avolantis contubernio privata ſint, nonniſi corruptionem ſpirant & tabem. Sexcenta hujus ſaporis vendidant de eodem argumento Judæorum Doctores, quæ frivola ſunt maximè & inutilia; cum poſt Templi everſionem hæ cæremoniæ omnes apud Judæos obſoleverint (g).

e Num. 19. 14. 15.

f Vide Jo. Nicolai de Sepulchr. Hebr. l. 3. c. 3. Baſnag. Hiſtor. Jud. l. 7. c. 25. Gal. loco.

De funerum apparatu rituque pauca Scriptura, plurima Rabbini (h). Graviter decumbens Iſraelita coram decem viris & Rabbino ad id accitis crimina ſua confitetur, cujus confeſſionis formula rudibus & indoctis alphabetico ordine digeſta eſt, ſingulis alphabeti literis ſingula & frequentiora crimina continentibus. Doctiores per ſe vitæ ſuæ crimina, non de ſcripto, recitant, eâ planè diſciplinâ quæ apud nos ſervatur. Fidei quædam profeſſio ab ægroto exigitur; exquiriturque potiſſimùm, num venturum Meſſiam expectet; tum æger Deum rogat, ut corporis & animæ ſibi valetudinem reſtituat, quemadmodum olim Ezechiæ (i); poſcere autem ſe, addit, ſiquidem hora ſuprema jam venerit, ut crimina quæ toto vitæ decurſu ſive prudenti ſive imprudenti obrepſerunt, morte ipsâ eluantur. Orationem demum claudens, concedi ſibi poſtulat locum in Paradiſo, & in ſæculo futuro ſedem, quæ Juſtis reſervatur, ſicut & tutum ad vitam æternam iter demonſtrari. Poſt abſolutam hujus precationis formulam, amici Synagogam petentes, pro ipſo, ſed alio obtento nomine, Deum rogant, eo veluti indicio inſinuantes, in alterum illum virum, priori vitâ reformatâ, tranſiſſe.

g Vide Leo. Moden. Cærem. Jud. p. 1. c. 8.

h Vide Buxtorf. Synag. Jud. cap. 35. & Leon. Moden. p. 5. c. 8. Baſnag. Hiſt. Jud. to. 5. l. 7. c. 24.

i 4. Reg. 22. 1.

Viris religionis ſive literaturæ famâ inſigni-

ſignibus ſupremum ſpiritum actoris aſſiſtere in religionis partem ducunt, ſperantes inde ſibi ſanctitatis plurimum proventurum, juxta illud *Pſ.48. 11. Non videbit interitum, cum viderit Sapientes morientes.* Nihil hic detortam explicationem moramur, contenti Judæorum ritus exponere. Sunt qui morientes oſculentur, quaſi ultimos halitus excepturi; quod è veteri more petitum eſſe intelligimus ex Philone Jacob inducente, in argumentum luctûs pro inopinato de Joſephi obitu nuncio, id ſibi in memoriam revocantem, nempe nec decedentis oculos clauſiſſe ſe, nec ſuprema dediſſe oſcula (*k*). Sunt qui in hunc ſenſum exponant illud Deuteron. 34. 5. *Mortuus eſt Moyſes jubente Domino*, vel juxta Hebræum, *Juxta os Domini*, nempè *in oſculo Domini*: ita, inquam, exponant, quaſi Deus ſupremo hoc humanitatis officio dignati amicum & in oſculo ejus animam excipere voluerit. Joſeph defuncto jam patri ſupremum oſculum impreſſit (*l*). Nihil eo more apud Paganos familiarius; ſupremum decedentium ſpiritum oſculo legebant; ſupremoſque excipiebant ſpiritus in ſignum amoris & charitatis (*m*).

k *Philo de Joſeph.*

l *Gen. 50. 1.*

m *Statius.*

Hærentemque animam non triſtis in ora mariti

Tranſtulit.

Eadem mortuos oſculandi cæremonia olim ad Chriſtianos, ne Sacerdotibus quidem exceptis, derivata (*n*); quod deinde Concilii Antiſſiodorenſis can. 12. ſanctione vetitum eſt. Egredientem jam animam adſtantes ſciſſione veſtium proſequuntur, quæ olim ſinceri doloris ſignificatio, hodie verò mera eſt cæremonia, cùm & pretioſioribus veſtibus ſedulò parcere curent, & imum veſtium limbum ad latitudinem circiter palmæ ſcindant. Ex Rabbinorum verò doctrinâ ſciſſionem illam in obitu extranei poſt 30. dies ſarcire licet; in obitu conſanguinei proximioris nunquam licet. E' veteri conſuetudine receptum tenent, omnem, quæ fortè in domo fuerit, aquam in vicinia effundi, ſive eam ſignificationem intimi doloris exhibentes, ſive eo indicio de obitu alicujus dato, vicinos ad lacrymas provocaturi. Rabbini tamen docent (*o*), contractum ab ea aqua virus, quòd Angeli interfectoris gladium eluerit; hinc, ne cui noceat, projicitur. De Angelo mortis ſermo eſt in Græco Job cap. 20. 15. & 23. 23. 24. & nos fuſiùs agemus in Diſſertatione de cæde exercitûs Sennacherib.

n *Dionyſ. Areop. Hierarch. Eccleſ. c. 7.*

o *Buxtorf. Synag. Jud. c. 35.*

His peractis, ſolum panno inſternitur, depoſitique ſuper illud cadaveris os ſudario obducitur; neque enim defuncti vultum aſpicere fas eſt. Cauſam addunt hujus cæremoniæ, ne ſcilicet longioris inediæ, & durioris vitæ malis extenuata egenorum facies ob adſtantes magis confundatur. Dein pollex manus interiùs replicatur, quem ſitum cum rigentes digiti ægrè patiantur, filaminibus quibuſdam è flocco Taled ejuſdem defuncti continentur; ſic autem coactus pollex figuram aliquam nominis *Saddai* reddit. Reliqui digiti, præter pollicem, manent extenti rigenteſque, quò ſcilicet, inquiunt Rabbini, documento ſint, homines, cùm fatis cedunt, omnia ſimul deſerere; cum viciſſim infantes ſtricto pugno naſcantur, ut eo naturæ magiſterio diſcamus ingredi illos terram in poſſeſſionem divitiarum omnium à Deo immiſſos. Incenditur cereus, ſive lucerna, & ad pedes, ſive ad caput defuncti, quandiu in terra jacet, apponitur; neque enim idem eſt omnibus Hebræis in ea re uſus. Ratio hujus cæremoniæ portentoſa. In Collatione habita cum Judæis coram Pontifice an. 1412. accuſantur, quòd incendendum cereum illum crediderint, ut viam monſtret animæ priſtinum corporis domicilium quæritanti; fiet enim faciliùs, ut luminis ductu rectâ ad illud ducantur (*p*), ſi alioqui diſpoſitæ ſint ad ejus ingreſſum. Reponebant tamen Judæi, eam à ſe calumniam amoventes; id enim fieri à ſe dicebant, ut ſortilegorum abſurdas opiniones riderent, autumantium ex incenſo coram defuncto cereo ſeparatam à corpore animam vehementer torqueri.

p *Salom. Ben Virge Schebet Juda c. 292. Hæc accuſatio frequens legitur apud Anthores, & Turca, authore Pokokio, in ea ſunt ſententia, ut anima toto ſeptimanæ ſpatio circa tumulum errent. Not. Miſcel. p. 150.*

Secundùm hæc, calenti aquâ, in qua herbæ odoratæ, & aromata, corpus abluitur, quæ ſanè conſuetudo apud Judæos vetuſtiſſima (*q*), Paganos ipſos non latuit. Ad fœminas plerumque munus illud demandatur, ad quas etiam ſpectat femoralia defunctis, & ſubuculam inducere (*r*). Sunt tamen qui viros viris lavandis, fœminas fœminis deſtinatas contendant (*s*); ſed priorem obtinuiſſe apud Judæos æquè ac Paganos conſuetudinem, ex pluribus teſtimoniis convinci videmur. Socrates, antequam cicutam biberet, corpus ſuum lavit, ut ſcilicet ejus lavandi poſt obitum labore fœminas relevaret (*t*). Supra induſium veſtis alia brevior carbaſina additur, quali utebatur veſte defunctus ille, dum viveret, die Expiationis ſolemnis: additur & *Taled*, quadratus nempe pannus cum anſulis ad latera; ac tandem album quoddam capitis ornamentum. Tum feretro imponitur, cujus imus fundus linteo obducitur; addito etiam & altero linteo, quo totum corpus tegitur. Addunt nonnulli, comam defunctis abſcindi ſolitam, antequam tumulo inferrentur [*u*].

q *Act. 9. 37.*

r *Leo Mode. Baſnag. in loc. cit.*

s *Baron. a. 34. ex Rab. Jacob, & Maimonid.*

t *Plat. in Phædr. p. 115.*

u *Meſ. Ægypt. Halac Ebel, c. 4. & Gejer de Luctu c. 5.*

De feretris, ornamentiſque eorum, qui funus comitantur, non una eſt ratio. Si vir literatus obierit, Libris ornatur feretrum; ſi ampliſſimus aliquis vir, feretrum alicubi acutam exhibet formam. Interdum pullum aliquod ſtratum totum funus tegit. Tradunt veteri olim conſuetudine ſervatum, ut defunctorum corpora pretioſiſſimis, & ornatiſſimis veſtibus inducerentur, cujus pompæ diſpendio cum indigentes non ſufficerent, ſolum vertere cogebantur (*x*). Sed, addunt, Gamaliel Doctor pernicioſam conſuetudinem abrogavit, conſtituens, ut corpus nonniſi lineo tegeretur: qui deinde mos adeò obtinuit, ut nec cum Regibus alia ſervaretur conſuetudo; ſimplici enim obvoluti linteo tumulo inſerebantur. Sed variant in ea re Scriptorum ſententiæ: quæ prior propoſita eſt, ſaniorem habet eorumdem Scriptorum partem (*y*). Regum ca-

x *Vid. Jo. Nicolas de Sepul. Hebr. l. 4. c. 10.*

y *Menoch. l. 8. de Repub. Hebr. c. 5. 4. 3. Schikard. in jure Reg. p. 417.*

cadavera diademate redimita, & ſceptrum tenentia mandari ſepulturæ Schikardus animadvertit, reliquæ verò eorum veſtes, quòd nemini poſt eorum mortem illis uti fas eſſet, igni abſumebantur. Sed operæ pretium eſt lectores monere, hæc omnia nonniſi Rabbinorum fide in rebus vetuſtis ſuſpectâ tradi. Narrat Joſephus, in eodem cum Davide tumulo ingentes auri theſauros reconditos [z], qua in re Hiſtorici fides nutat. In funebri pompa Herodis Magni (*), idem Hiſtoricus teſtatur, ad pompam & magnificentiam nihil reliqui factum fuiſſe; Regalia omnia ornamenta expoſita, cum ad tumulum cadaver inferretur; feretrum ſolido auro conſtitiſſe gemmis ornatum, velo purpureo auro ornato obductum cadaver, quod in lecto jacebat purpureâ veſte amictum, cum aureo diademate, & ſceptro. Legimus 2. Par.16. 14. cadaver Regis Aſa lectulo impoſitum fuiſſe aromatibus perfuſo. Paria de lectis mortuorum legimus apud Veteres Romanos & Græcos: ſed & plures ad augendam funebrem pompam lectos adhibitos fuiſſe, cum viri aliqui inſignes ad tumulum ducerentur, ſcimus. Apud Rabbinos lecti nomen uſurpatur de feretro, quo corpus ſepulturę infertur.

z Antiqu. l. 16. c. 11.
* De Bel. l. 1. c. ult. ad fin.

Servatum olim eundem in funere clariſſimorum Doctorum apparatum, quem in Regum, comminiſcuntur Hebræorum Doctores (a), nempe igni traditos eorum lectos, omnes veſtes & utenſilia, condita ſericis integumentis obvoluta cadavera; nihil tandem fuiſſe magnificentiæ, quod cum illis omitteretur. Sed vana tradidiſſe illos ex totius antiquitatis ſilentio ſuſpicamur. Abarbanel ad 1. Reg.2. aliique nonnulli credunt, Samuelem pallio ſuo involutum ſepulturæ mandatum fuiſſe; facilè quòd eâ veſte amictus conſulenti per Pythoniſſam Sauli apparuerit. Sed alii nihil tale factum tuentur, quòd nefas eſſet hominem in Cana condere; utrumque æquè vanum. Nihil enim de hac hiſtoria memoriæ traditum eſt. Quo habitu amicta Judæorum cadavera ſepulturæ olim mandata fuerint, res eſt obſcura; facilè tamen idem apud illos mos, ac apud Ægyptios & reliquos ferè omnes populos obtinebat, ut lineo palliarentur. Docent ex Rabbinis nonnulli [b], nefas eſſe hominem veſtimento ex lino ſimul, & lana contexto obvolutum condere ſepulchro; id vetitum alii negant, cùm viventibus quidem ea veſtium ratio interdiceretur (c), pro defunctis verò nihil cautum.

a Abod azara c.1. fol.11.
b Vide Baſ. nag. Hiſt. Jud. l.7. c.24. n.9.
c Deut.22. 11.

Non latuiſſe etiam Hebræos uſum condiendorum cadaverum, exemplis quibuſdam docemur; quamvis nec vulgo recepta eſſet conſuetudo, nec ſatis apud illos frequens. Joſephus corpus Jacob parentis ſui pro recepto in Ægypto, ubi deceſſerat, more condiendum curavit (d), idemque cum illo cæteriſque Patriarchis ibi fato functis ſervatum facilè credimus. Fuſiùs alibi proſequuti ſumus, quo olim artificio cadavera ſalirentur (e), ut incorrupta manerent (f). Non deſunt qui Regum Juda cadavera ita curari conſueviſſe aſſerant, quod ſe intelligere credunt ex funere Regis Aſa, cujus corpus aromatibus magnâ copiâ ſparſum pyræ impoſitum fuit (g); cùm viciſſim Joram ejus Regis nepoti honorem illum populus denegaverit (h): *Non fecit ei Populus ſecundùm morem combuſtionis exequias, ſicut fecerat majoribus ſuis*. Peruot cadavera illa non priùs imponi pyræ conſueviſſe, quàm condirentur, & aromatibus delibuta eſſent. Iiſdem aromatibus delibutum ſcimus Jeſu Chriſti cadaver, quod etiam idem Jeſus Chriſtus condiendum prædixerat, eâ ſcilicet occaſione, qua Maria pedes illius unguento perfundebat (i). In uſum ſepulturæ ejuſdem Nicodemus ſibi comparavit centum libras myrrhæ & aloes; & mulieres ad ſepulcrum venientes autumarunt facilè eo honore adhuc caruiſſe Jeſu Chriſti cadaver, quòd fortè Sabbati pervigilio id non licuiſſet; quare aromata neceſſaria ſecum deferenda curarunt. Tandem S. Joannes 19. 40. inſinuat, vulgò apud Judæos eam conſuetudinem obtinuiſſe, cum narrans hiſtoriam Joſephi ab Arimathia, & Nicodemi, Chriſti corpus linteis quibuſdam ſive inſtitis unà cum aromatibus obvolventium, ſubdit: *Sicut mos eſt Judæis ſepelire*. Antonius Margarita narrat, quo primùm ad cœmeterium corpus delatum eſt, in ædicula quadam deponi, ubi vexati ovi liquore unà cum vino admixto totum linitur; dein lineis conſuetis obducitur. In capite tantùm inungi conſueviſſe poſt abſciſſam defuncti comam, & antequam pheretro imponatur, Buxtorfius eſt author. Porrò unctionem hanc ex veteri condiendorum corporum conſuetudine manſiſſe facilè crediderim; manſiſſe, inquam, tantùm apud quoſdam Germaniæ Judæos.

d Gen.50. 2. &c.
e In Comment. ad Gen.50.
f Sebuccbus Sacroe. Eleochiſm. Mietotheca &c.
g 2. Par.16. 14.
h 2. Par.21. 19.
i Matth.26. 12.

Cæterùm condiendorum corporum apud Judæos ratio planè abludit ab ea, quæ in Ægypto obtinens apud Herodotum *l.2. c.86. 87. 88.* deſcribitur. Totus condiendi corpus J. Chriſti apparatus erat oleum, & liquida quædam aromata, quibus perfuſæ inſtitæ corpus ſtringebant. Hæc porrò tanta non erant, ut corpus à corruptione & tabe ſervarent; ſed continebant aliquanto, nec totum momento reſolvi permittebant. Remiſſum aliquid fuiſſe ea hac conſuetudine cum Lazaro facilè credimus, cùm quatriduanus fœteret (*). Totum corpus, excepto capite, longis faſciolis, qualibus pro infantibus utimur, obvolvebatur; capiti verò ambiendo lineum quoddam veluti ſudarium paratum erat. Legimus hæc omnia ſatis disertè in Evangelio, ubi de ſepultura Servatoris (k), & Lazari reſurrectione (l). His omnibus, faſciis nempè & ſudario, ſuper impoſitum dicunt linteum aliquod lineum, quod Evangeliſtæ *Sindonem* appellant (m), & nos *Sudarii* nomine deſignamus; Sudarii, inquam, cujus expreſſæ ſimilitudines in pluribus Eccleſiis ſervantur.

* Jo.11. 39.
k Jo.19. 40. & 20. 5.
l Jo.11.44.
m Matth.27. 59. Marc.15. 46. Luc. 23. 53.

Longè alia curandi corpora mortuorum obtinet apud Judæos noſtri temporis conſuetudo, quemadmodum facilè ex collatione eorum, quæ ſupra à nobis fusè diducta

ducta

Digitized by Google

ducta ſunt, intelligimus. Contingit non rarò, ut faſciæ illæ pretioſæ & ornatæ, quibus Legis volumina obducuntur, cùm vetuſtate fuerint detritæ, in uſus mortuorum adhibeantur (*n*). Sed hæc rara ſunt, & uſus faſciarum noſtrâ ætate in defunctis nullus eſt, ſiquidem (quod maximè animadvertendum eſt) Judæi noſtræ ætatis de veteribus conſuetudinibus deceſſerunt, quo magis magiſque ſe variorum locorum uſibus accommodarent.

Defunctorum corpora aliquo temporis ſpatio expoſita relinquebantur, antequam ſepulturæ inferrentur. Abraham funus Saræ curavit, locum ſepulturæ à filiis Heth ſoluto pretio emit, hiſque peractis tum demum corpus conditum eſt (*o*). Corpus Jacob 70. dierum ſpatio circiter retentum eſt, antequam in Chanaauitidem ad tumulum avitum deferretur (*p*). Tabithæ cadaver lotum priùs in conclavi ſolarii ſuperioris expoſitum detinebatur (*q*). Solebant interim coram expoſito corpore lamentationes & ploratus ingeminari, quorum frequens eſt in S. Scriptura mentio. Hæc tamen in funeribus ſolemni ritu celebratis; frequentiſſimè defunctorum corpora actutum ſepulchro condebantur. Ananias ante pedes S. Petri exanimis concidens (*r*), ſtatim tumulo illatus eſt; quod etiam cum Saphira ejus conjuge ſervatum, quæ poſt tres à viri obitu horas ſimili cum illo fato interiit (*s*). Emortualem foveam condendo ſummo diluculo cadaveri junioris Tobiæ paraverant (*t*). Hodiè etiam apud Perſas cadavera ſtatim ſepulturæ mandari ideò ſervatur, quòd ſtatim tumeſcant, & corrumpantur (*u*). Eodem ferè inſtanti quo filia Jair deceſſerat, cum muſicis inſtrumentis cantores, ad pompam ſepulturæ acciti ſunt. Qui ſibi necem intuliſſent, ad horrorem criminis demonſtrandum, ſepulchro nonniſi poſt ſolis occaſum inferebantur, teſte Joſepho de Bello l.3. c.14. Idem ſervatum cum ſontibus, Judicium ſententiâ capitali ſupplicio damnatis (*x*). Proximiores Defuncti conſanguinei altiores emittebant voces, & ejulatus, tundebant pectus, evellebant crines, ſcindebant veſtes, corpus incidebant, & cineri aſſidentes caput pulvere inſpergebant. Falſo nuncio de obitu filii Joſeph ad Jacob delato, ſtatim miſerrimus pater ejulare, abſcindere veſtes, induere cilicium, & diuturniorem luctum trahere (*y*). Ne quid ſimile in öbitu Conſanguineorum præſtet Summus Sacerdos, ne ſcilicet abſcindat veſtes, & luctum cujuſquam agat, Moſaicâ Lege cautum eſt *Levit.21.10.11.* cautum & vulgaribus Sacerdotibus, ne comam vel barbam radant, neve inciſiones faciant in funere propinquiſſimorum (*z*).

Cæteris nihil eâ de re cautum, niſi tantùm, ne quid audeant ſimile in ſuperſtitionibus Adonidis, quod Numen de ridiculo appellatum eſt mortuum (*a*): *Super mortuo non incidetis carnem veſtram.* In reliquis igitur funeribus nullam doloris ſignificationem alienam à ſe arbitrabantur Judæi. Deventuros Judaros in ultımas angustias oraculo prædicens Jeremias 16. 6. inter cætera minitatur futurum, ut nullo ætatis & ſexûs diſcrimine paſſim perimantur, priventurque dein honore ſepulturæ, à nemine eorum funera curentur; nullum fore, qui corpus incidat, qui crines evellat in eorum funeribus lugendis.

n *Maimon. de Leg. cap. 50.*
o *Gen. 23. 3.*
p *Gen. 50. 3.*
q *Act. 9. 37.*
r *Act. 5. 6.*
s *Act. 5. 10.*
t *Job. 8. 13. 14.*
u *Chardin Iter Perſic.*
x *Deut. 21. 23.*
y *Gen. 37. 34.*
z *Levit. 21. 5.*
a *Levit. 19. 28.*

Familiaria erant hæc omnia apud Tyrios [*b*], Moabitas, Ammonitas, nec infrequentia Judæis: *Omne caput calvitium*, ait Jeremias ad Moab (*c*), *& omnis barba raſa erit, in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium.* Has inciſiones ſibi vetitas ex verbis Legis jam à nobis laudatis Judæi noſtrates arbitrantur. Idem lugendorum funerum apparatus apud Herodotum l.2. c.85. 86. cùm de Ægyptiis agit, deſcribitur. Cùm vir aliquis non è vulgo obierit, omnes è familia fœminæ caput & vultum pulvere fœdantes, Urbem ejulantes diſcurrunt; tectum habent vultum, pectus nudatum, quod identidem tundunt; magno verò propinquorum ſatellitio comitatæ prodeunt in ſcenam. Interim viri ex alio Urbis latere diſcurrentes, pectus nudatum percutiunt, altè ejulantes, caſum familiæ ſuæ miſerabiliter lamentantur. Ceſſant cùm primum mortuus in feretro deponitur.

Cum igitur ad tumulum deferendi corpus hora advenerit, propinqui & amici omnes ad pompam funebrem accurrunt. Ita deducendo Jacob ad tumulum non familiares tantùm, ſed & domeſtici, Satrapæ aulæ Pharaonis, & Optimates Ægypti convenerunt [*h*]. Lugendo funeri Abner juſſu Davidis exercitus omnis abſciſſis veſtibus, ſacco indutus, & altè ejulans pompam funebrem ſequebatur (*i*). Nec David ipſe abfuit, defuncti laudes pro concione celebrans. Celebravit etiam & laudes Saulis & Jonathæ ſcripto in eam rem lugubri Cantico (*k*); laudavit ſtudium civium Jabes Galaad, qui id commiſerunt, ut è mediis hoſtibus ſubducta corpora illorum Principum, regali tumulo juxta ſuam Urbem decorarent (*l*). Vidua Naim unà cum frequenti populo filii ſui funus ſequebatur (*m*). Arcentur ex doctrina Rabbinorum à funebri pompa defuncti adverſarii; adduntque Talmudiſtæ (*n*), Jacob in ipſo mortis limine filios ſuos oneraſſe mandatis, ne Gentiles ad defunctum corpus ſuum accedere permitterent, metu ne Dominum arcerent. Quoad hoſtes, excludendos edicunt, metu ne in manes defuncti aliquid intentarent. Curari jubent, ut in pedes cadaver efferatur.

Vix è domo educto cadavere, culcitræ omnes replicantur (*o*), volumenque è ſtragulis factum ſuper ſtramineam culcitram abjicitur, additur & incenſa lampas ad lecti caput, quæ totâ hebdomadâ luctûs ardet. Tum lecti omnes domus proſtrati (*p*). Hæc tamen alii præſtanda edicunt cùm primum cadaver effertur, alii verò cùm foſſa aggeſtâ terrâ æquatur. Addit Buxtorfius, ſervari ſolitam quibuſdam in locis hanc cæremoniam, ut contra elatum ex æde cadaver fictile vas projiciatur, quod in ſolum decidens confringitur; quaſi ſci-

b *Ezech. 27. 17. 28. 32.*
c *Jerem. 48. 37.*
h *Gen. 50. 7. .... 11.*
i *2. Reg. 3. 31.*
k *2. Reg. 1. 17. &c.*
l *2. Reg. 2. 4. 5.*
m *Luc. 7. 11. &c.*
n *Beraſchit. Rab. ſect. 100.*
o *Leo Moden. p. 4. c. 9.*
p *Geier. de Luctu Hebr. c. 18. ex Maimonide.*

licet eo emblemate mortem exprimere voluerint, niſi aliam habeant in mente rationem arbitrariam.

Funus deducere viri probi argumentum eſt apud illos; quare certatim omnes accurrere, ſimulque feretro pro ſua ſinguli vice humeros ſubjicere contendunt, in partem honoris reputantes, ſi ſupremum illud officium in mortuum rependerint. Iſta ſe à Patriarchis cæteriſqueViris ſanctiſſimis Eccleſiæ Judaicæ accepiſſe gloriantur. Nec rara ſunt ea veteribus Chriſtianis exempla, ſicut & quædam hujus generis non infrequentia apud Paganos. Præter amicos & propinquos, doloris ſui argumenta ejulatu & gemitibus exhibentes, erant & Prçficæ, mercede ad lugendum conductæ: Jerem. 9. 17. 18. *Hæc dixit Dominus exercituum Deus Iſrael: Contemplamini, & vocate Lamentatrices, & veniant: & ad eas, quæ ſapientes ſunt, mittite, & properent: Feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentum: deducant oculi noſtri lacrymas, & palpebræ noſtræ defluant aquis. Quia vox lamentationis audita eſt de Sion.* Et Amos 5. 16. *In omnibus plateis planctus: & in cunctis, qui foris ſunt, dicetur: Væ væ: Et vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui ſciunt plangere.* Et Ezech. 27. 29. 30. 31. caſum Tyri exhibens, concurſum facturos dicit gubernatores navium nautaſque, ut potentiſſimæ Urbis fatum lugeant: *Et ejulabunt ſuper te voce magnâ, & clamabunt amarè, & ſuperjacient pulverem capitibus ſuis, & cinere conſpergentur: & radent ſuper te calvitium, & accingentur ciliciis, & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amariſſimo. Et aſſument ſuper te carmen lugubre, & plangent te. Quæ eſt ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?* Joſephus hiſtoricus de Bello l. 3. c. 11. narrat, falſum de morte ſua nuncium Jeroſolymam delatum graviter adeò cives accepiſſe, ut ad triginta dies luctum prorogarent; nec defuiſſe viros, qui conductis tibiâ cantoribus, majori pompâ funera celebrarent.

In Evangelio Matthæi 9. 23. legimus, deductam ad funera duodennis puellæ turbam ludentium tibiâ; qua in re Paganorum conſuetudinem imitatos Hebræos credimus, cùm nullum ejus maneat in Veteri Teſtamento veſtigium. Hujus per totum Orientem recipiendæ conſuetudinis Grçci, Romanique authores fuerunt. Ovidius Faſtorum l. 6.

Cantabat mœſtis tibia funebris.

Et Triſt. Eleg. 1.

Tibia funeribus convenit iſta meis.

Funera hominum provectioris ætatis buccina comitabatur; juniorum verò tibia, ait Servius in Æneid. 5. Apud Romanos cautum erat, ne major numerus quàm decem tibiâ canentium in funeribus adhiberetur. Apud Hebræos nefas erat minùs quàm duos in funeribus uxoris adhibere; quibus addendæ erant Præficæ, nunquam ab ea pompa removendæ [q]. De reliquo conditiones locorum, & perſonarum ſervabantur (r), eâ tamen lege, ut ſi Matrona aliqua virum genere inferiorem duxiſſet, in ejus funeribus non viri, ſed ejuſdem fœminæ conditio ſpectanda eſſet. Solemne eſt enim apud Judæos, Sponſam quidem ſuperiorem viri conditionem ſequi, inferiorem vel in ipsâ morte non ſequi (s).

q *Miſna tit. Cethuboth c. 4.*

r *Gemar. Babyl. ad tit. Cethuboth. c. 4. fol. 28.*

s *Gemar. ibid.*

Olim publicos luctus Hebræi in tecta domorum agebant. Iſai 22. 1. *Aſcendiſti & tu*, ait, *de Jeruſalem omnis in tecta! Clamoris Urbs frequens, Civitas exultans.* Et de Moab c. 15. 3. *In triviis ejus accincti ſunt ſacco: ſuper tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus deſcendit in fletum.* Eâ occaſione, ſicut etiam cum in Urbe aut vico inclytus aliquis deceſſiſſet, officinæ omnes claudebantur, quemadmodum & in obitu Druſillæ ſervatum à Judæis Alexandrinis Philo Judæus in Flac. p. 953. eſt author; & in magno Urbis Jeruſalem infortunio annunciat Iſaias 24. 10. fores domorum omnes claudendas, ut nemini aditus pateat. Laudat S. Epiphanius hæreſ. 9. quæ eſt Samaritan, legem quandam Moſaicam his verbis conceptam: *Si tranſierit mortuus, occludite januas ac feneſtras, ne domus inquinetur.* Jeremias in Cantico Jeroſolymæ mala deplorans c. 9. 17. hæc inter cætera habet: *Vocate Lamentatrices, & veniant ..... docete filias veſtras lamentum, quia aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras diſperdere parvulos de foris, juvenes de plateis.* Quibus verbis præ oculis habuiſſe Propheta videtur legem à S. Epiphanio laudatam.

Quicunque in pompam aliquam funebrem caſu inciderint, inquit Joſephus, debent ſe honoris gratiâ cæteris adjungere & lacrymas lacrymis miſcere [t], quem morem ſpectaſſe facilè videtur S. Paulus Rom. 12. 15. proverbii loco illud uſurpans: *Flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus.* Et Jeſus Chriſtus Matthæi 11. 17. *Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis, lamentavimus, & non planxiſtis* (u). Eccleſiaſtes 12. 5. *Quoniam ibit homo in domum æternitatis ſuæ, & circuibunt in platea plangentes.* Et Zacharias 13. 12. 13. luctum celebrem deſcribens, ait: *Planget terram familiæ, & familiæ ſeorſum ... domus David ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum.* Lamentabantur & mulieres Jeroſolymitanæ, Jeſum Chriſtum ad ſupplicium proſequentes (x). Inſtantem etiam mortem ſuam doluit filia Jephte paterno voto immolanda (y). Neque ab ea lege exemptas fuiſſe pauperculas Hebræorum fœminas tradit Maimonides, jubebantur enim illæ geminos lamentatores, atque lamentatricem conducere; pro ditioribus verò divitiarum modus ſervandus erat.

t *Contr. Appion. l. 2. p. 1075.*

u *Vide & Luc. 7. 32.*

x *Luc. 23. 27.*

y *Judic. 37. 11.*

Solent in quibuſdam locis cereos, ſive faces incenſas funeri dedocendo geſtare, teſte Leone Modena p. 4. c. 8. n. 5. cujus tamen cæremoniæ nullum apparet in Scriptura veſtigium, ſicuti neque apud Judæos omnes obtinet, cum plura ſint loca, in quibus nullus eſt, nec eſſe poteſt, ſi maximè vellent, cereorum apud Judæos uſus.

In

In Concilio Narbonenſi ann.589. c.10. legimus, Judæos olim in deducendo ad tumulum defuncto neque muſica inſtrumenta, muſicaſque cantilenas adhibuiſſe; eoque nomine reprehenduntur, quòd invectis ante aliquos annos Canticis, à vetere conſuetudine receſſerint. Cavet inſuper, ne id unquam in poſterum audeant, decretâ in tranſgreſſores multâ ſex unciarum argenti, loci Domino ſolvendâ. Porrò hunc morem cereos incendendi derivaſſe potueſunt Judæi ex veteri jam inde à conceſſa Eccleſiæ pace, receptâ in Chriſtianos conſuetudine, cujus etiam apparent veſtigia in mandando ſepulturæ corpore S. Paulæ, qua occaſione Sacerdotes lampades, cereoſque geſtantes, piæ fœminæ parentarunt. Idem ſpectamus in Eccleſia Græca S. Chryſoſtomi ætate. Solebant autem plenâ jam die condi ſepulchro corpora; & cum maximè funera eſſent conſpicua, Virorum ſcilicet ſive dignitate, ſive literaturâ inſignium, per vias & loca Urbis frequentiſſima deducebantur. Deſcribunt Doctores Judæi funebres Rabbinorum pompas, eaſque apparatu magnifico celebratas jactitant. Nec me fugit, Tobiam (z), noctu curaſſe defuncta mortuorum corpora; ſed temporis Judæis infeſtiſſimi ratio habenda erat, cum ſcilicet ſepulturæ eorum corpora mandari criminis loco haberetur.

z Tob.2.4.

Varia erant in Palæſtina ſepulchrorum genera; vulgaria nempè in agris effoſſa, alia in petris montium exciſa. Cameræ enim efformabantur in monte in unam vel plures cellulas diſtinctæ, quarum ſingulę ſingula erant monumenta. Earum tamen ſitus, forma, & ornamenta pro artificis peritia, & perſonarum dignitate, locorum ſitu, petrarumque diſpoſitione variabant. Abraham ſoluto pretio duplicem cavernam èmit juxta Hebron, quæ in ſepulchrum Saræ (*), ſicut & Abrahami, Iſaac, & Jacob, ceſſit. Filiorum tamen Jacob ſepulchrum in Sichem fuiſſe ex teſtimonio S. Stephani Actuum 7. 16. intelligimus. Porrò hoc ſepulchrum Abrahamo comparatum ſpelunca creditur in petra exciſa & in binas cameras diviſa, quibus plures cellulę, totidem nempè monumenta, reſpondebant. Aaron fatis functus, in monte Hor in Arabia ſepulturæ mandatus eſt, nec alibi facilè quàm in ſpelunca ejuſdem montis (a). In aliam ſpeluncam ad radices montis Phaſga Angelorum miniſterio Moyſis corpus illatum (b). Spelunca etiam ſive camera in aliqua petra exciſa in ſepulchrum Eliſeo obtigit, quò projectum feſtinatò defuncti cujuſdam corpus, vix Prophetæ oſſibus contactis, vitales ſpiritus reſumpſit (c). Sepulchra Regum Juda in petra exciſa ſpectabantur, cujus generis cameræ hodie uſque affabrè exciſę iter agentibus per ea loca monſtrantur (d). Tandem Jeſu Chriſti ſepulchrum in petra erat exciſâ, quam ſibi Nicodemus omnibus aliis ad id uſque excluſis, paraverat [e]. Ejuſdem tandem operis fuiſſe credimus Lazari ſepulcrum; lapide enim ab oſtio remoto, Lazarus veluti recluſis foribus egreſſus eſt (f).

* *Gen.*23. 18. 19.
a *Num.*20.28. *Deut.*10.6.
b *Deut.*34.6.
c 4. *Reg.* 13. 21.
d *Vide noſtr. Comment. in* 5.*Reg.*2.10.
e *Joan.*19. 41.
f *Joan.*11. 38.

Erant interdum loca ſepulchris in Urbibus addicta, uti Regum Juda, quæ Jeroſolymis (g) & in hortis regiis fuiſſe ſcimus (h). In monte Templi ſive proximè ad locum ſanctum, ſepulchra quædam ſita Ezechiel 43. 7. 9. inſinuare videtur; futurum enim prædicit Deus, nequaquam ultra ſacri montis religionem cadaveribus Regum iri violatum. Interdum in hortis juxta Urbem ſepulturæ corpora mandabantur. Vulgarium ſepulchra ſive cœmeteria extra Urbem rejecta erant, ibique varia variis aſſignata. Suus enim erat pro civibus locus, ſuuſque ibi pro ſingulis familiis ſitus; alia item pro Judæis advenis, alia pro Paganis (i), ſeorſum enim habebant ab Hebræis originis ſepulchra. Cura autem imprimis habebatur, ne ſepulchra in regiâ viâ eſſent, metu ne fortè aliquis imprudens ſuper illa tranſiens pollueretur. Sed nihil erat, quòd juxta viam poni vetaret, cum maximè ſigno aliquo ita diſtinguerentur, ut fallere neque imprudentem poſſent. Si omne abeſſet indicium, tum maximè cum in imo ſolo jacerent, extimâ ſuperficie dealbabantur, uti ferunt, innovatâ ſingulis annis Februarii menſe picturâ (k). Ad hunc morem alludens Jeſus Chriſtus Matth.23. 27. exprobrat Phariſęis dealbati ſepulchri hypocriſim; in extimâ enim ſuperficie nitentia, intus tamen mortuorum oſſa, & ſaniem continent. Alibi etiam Luc.11. 44. eoſdem Phariſæos latentibus cæciſque ſepulchris comparat, quæ imprudentes, ſi fortè illac tranſiverint, polluunt.

g 3. *Reg.*2. 10. & 11. 43. & 14.31. & 15. 8. & 24. 12. *paſſim*.
h 4. *Reg.*21. 18.26.
i *Matth.*27. 7.
k *Baſnag. hiſt. des Juifs l.*7. *c.*25. *n.*9. & *Jo. Nicol. de Sepulchris Hebr. l.*4. *c.*3.

Pleraque tamen & celeberrima Palæſtinę ſepulchra in cavernis conſtituebantur, totam artis elegantiam intus recondentia; ſi quid tamen eſſe poteſt elegantiæ in camera ſummo quidem opere, nec modicis impenſis in monte exciſâ, defunctis mortuorum corporibus recondendis, in qua cæca ſemper nox regnabat. Ne etenim magnifica ſibi Hebræi conſtruerent ſepulchra, ab inſitâ genti prudentiâ retrahebantur. Fatemur quidem ſupereſſe hodie nonnulla ſingularis prorsùs ſtructuræ & artificii; ſed horum recentiſſimę ſunt deſcriptiones, ab otioſis facilè ingeniis exercitationis gratiâ potiùs, quàm rei veritatis docendæ exhibitæ. Celebratur monumentum Rachelis juxta Bethel, cui ſanè fœminę erectam juxta tumulum columnam ſive monumentum legimus Gen.35. 20. Porrò ſepulchrum illud ſuâ quoque ętate ſpectari Benjamin Tudelenſis (l) aſſerens, teſtatur, duodecim ibi lapides pro numero filiorum Iſrael conſtitutos ſupereſſe; conſtare autem monumentum illud eleganti quadam teſtudine, quatuor columnis ſuffultâ. Celebrantur etiam ſepulchra Samſonis [m], Azaelis (n), & alterum quod ſibi Abſalom vivus poſuerat, quanquam poſt obitum alibi ſepulturæ mandaretur (o). Monumentum illud appellatur in Sacro Textu, *Manus Abſalom*, ſive quòd opus eſſet ejuſdem Principis, ſive quòd in ſepulchrum ejus deſtinaretur. Sepulchra Macchabæorum in Modin armis & navium ſculpturis, quemadmodum ſolet cum viris belli lau-

l *Itiner. p.*47.
m *Judic.* 16. 31.
n 2. *Reg.*2.32.
o 2. *Reg.*18. 18.

laude inſignibus, ornabantur (p); quod unicum eſt ſepulchrum, cujus ſtructura non lateat. Ædificatum eſt Simonis, ad guſtum Græcorum in Syria tunc dominantium fabricatum. Sepulchris in petra excidendis plures regulas præſcribunt Rabbini (q), quamquam nec de amplitudine cameræ, neque de ſito, ac numero cellularum non ſatis inter illos convenit. Nec ſanè certi aliquid definire poſſunt, vario enim locorum ſitui, & perſonarum cenſui reſpondere debuerant.

Poſt gentis diſperſionem, Judæorum omnium unicum fuit votum, ut in Palæſtina defunctis corporibus ſuis ſepulchrum contingeret. Dogmate enim certum conſtituitur apud illos, Hebræis omnibus, qui in reſurrectione partem aliquam cupiunt, opus eſſe, ut in terra ſancta ſepulturam obtineant (r). Qua inducti perſuaſione non deſunt etiam noſtrâ ætate Judæi, qui optati ſepulchri potiundi ſpe in extrema ſenectute itineris illius incommoda alacres ſuſcipiunt. Arbitrantur verò illi futurum, ut ſi alibi vitam agere contigerit, ſaltem poſt obitum per certos quoſdam canales in ea loca devolvantur. Vix hæc in animum induxiſſe integram gentem nobis perſuaderemus, niſi conceptiſſimis verbis à pluribus Scriptoribus unanimi conſenſu aſſererentur (s). Appellant devolutionem illam *mortuorum circumvolutionem*, ſive *cavernarum circumvolutionem* (t); adduntque extremo diei articulo, qui ad vitam regrediatur fore neminem à Judaicæ religionis profeſſione alienum. Alia ſexcenta hujus ſaporis narrant, quæ præteriiſſe non pigebit.

Nulla erat conſtituta lex, certa ſepulchris loca decernens; quare modò in Urbibus ſpectabantur, in hortis domorum, in agro, in montibus, juxta viam, ſub arboribus. Regum Juda ſepulchra conſtituta erant Jeroſolymę (*); Regum Iſrael Samariæ (†). E Regibus Juda alii ſepulturæ mandati ſunt in hortis Regiis (§): Samuel in ædibus ſuis (u), id eſt, ni mea me fallit conjectura, in domeſtico horto; Aaron (x), Eleazar (y), Joſue (z), Jeſus Chriſtus [a] in montibus; Debora (b) Nutrix Rebeccæ, & Saul (c) ſub arboribus; Rachel juxta viam Bethleem (d). Alienigenæ fatis functi Jeroſolymæ in valle Hinnon, uti ferunt, ſive Cedron [e]. Eo loci conſtitutus erat ager figuli emptus pretio triginta argenteorum, quos ſibi in pretium divenditi Jeſu Chriſti ſolutos Judas ad Sacerdotes retulit (f). Ibidem etiam fuiſſe credunt cœmeterium plebejum Jeroſolymę. Non rarò juxta, non ſupra tumulum, columna vel petra ſtatuebatur.

Cum Rex Joſias lapidem quendam ſepulchralem inter ſepulchra Sacerdotum Paganorum ſpectaſſet, cujus viri eſſet monumentum illud interrogavit (g), atque ſibi reſpondentes audivit recondi in eo virum Dei, qui miſſus à Deo ad Jeroboabum, venturum annunciavit Joſiam Regem Juda, qui Dei honorem aſſereret, atque ſuper Altare Bethel oſſa Pſeudo-Prophetarum combureret (h). Epitaphia addebantur in hanc plerumque formulam concepta: *Lapis iſte appoſitus eſt ad caput N. filii N. ſepulti die N. anno N. qui requieſcit in horto Eden cum omnibus Juſtis, qui ibi à principio fuerunt. Amen, amen, Sela*; ſive: *Ejus anima alligetur in horto Eden. Amen, amen, Sela*; ſive tandem: *Monumentum iſtud, ſive ſtatua erecta eſt juxta caput illuſtriſſimæ, ſanctiſſimæ, puriſſimæ Virginis Rebeccæ filiæ Sancti Samuelis Levitæ, quæ obiit bonâ probitatis famâ, die ſeptimâ menſis Thebet anno 135. Ejus anima ligetur in horto Eden. Amen, amen, amen, Sela*. Sed hæc epitaphia, & formulæ recentiſſimæ ſunt, nec ſatis inter ſe conveniunt. Nulla epitaphii veſtigia extant apud Veteres; eorum enim loco habebant ſepulchrum, quod conceptiſſimi epitaphii loco erat. Traditione enim receptum tenebatur, hunc lapidem, hanc columnam, talem cavernam certi hujus viri mauſoleum eſſe. Benjamin Tudelenſis iter agens in Paleſtina hanc inſcriptionem Abrahami ſepulchro appoſitam legit: *Hic eſt ſepulchrum Abrahami beati Patris noſtri*. Sed hæc recentiora ſunt.

Cœmeteria appellantur à Judæis *domus viventium*, quò certum de fide reſurrectionis documentum exhibeant (k). Cùm eò pompa aliqua funebris pervenerit, ad defunctos ibi ſepulturę mandatos converſi, tanquam ſuperſtites in hæc verba alloquuntur (l): *Benedictus Dominus, qui vos creavit, pavit, nutrivit, ac tandem è mundo per ſuam juſtitiam eduxit. Ille veſtrum omnem numerum ſervat, ille conſtituto tempore vos ad vitam revocabit. Benedictus ſit Deus, qui & mortem inducit, & vitam reſtituit*. Religiosè tumulos obſervant (m), ut nec trajicere illos, nec deducere ſupra aquęductum, vel regiam aliquam viam, ſtruem lignorum ponere, paſcere oves, duo mortuorum corpora alterum ſupra alterum in eadem foſſa, etiam poſt diuturnam temporis ætatem, ſibi permiſſum arbitrentur. Religionis pars eſt apud ipſos conſtruere Synagogas, ſive Proſeuchas juxta ſepulchra Sanctorum, & virorum inſignium totius gentis. Ita conſtituta ſpectatur Synagoga juxta monumenta Ezechielis, Zachariæ, Mardochæi, Eſther. Frequenter juxta ſepulchra oraturi conveniunt, perſuaſum habentes, quemadmodum certum nos etiam tenemus, plurimam ſitam eſſe in precibus vim, nec modici eſſe nobis momenti ſanctiſſimorum virorum preces (n).

An unquam ſaltem rarò aliquo exemplo contigerit, ut Judæorum corpora igni traderentur, non ſatis convenit inter Scriptores. Servatum id in veteribus quibuſdam Hebræorum Regibus, ut ſcilicet igni, priuſquam ſepulturę, traderentur, ex monimentis quibuſdam inſinuatur. Cives Jabes Galaad rapta è mœnibus Bethſan Saulis & Filiorum corpora combuſſerunt (o). Incenſæ pyræ Aſa Regis Juda corpus traditum eſt (p); quo honore privatum fuiſſe Joram ejus Nepotem conceptis verbis expreſſum legimus 2. *Par.* 21. 19. Diem clauſurum in pace Sedeciam, atque Regio

p 1. *Macchab.* 13. 19. & *Antiqu.* l. 13. c. 11.

q Vide *Nicolai de Sepul. Hebr.* l. 3. c. 11.

r Vide eundem *loc. cit.* c. 13. *pag.* 185. *Buxtorf. Synag.* c. 35. *Mulleras Judaiſm.* l. 1. &c.

s R. *Salomon in Gen.* 47. 29. *Abarbanel*, & *alii*.

t *Giglot hammetim*.

* 3. *Reg.* 2. 10. & 11. 43. & 14. 31. & 15. 8. & 14. 22.

† 3. *Reg.* 16. 18. & 20. 21. 37. & 4. *Reg.* 10. 35. & 13. 9. 13. &c.

§ 4. *Reg.* 25. 18. 26.

u 1. *Reg.* 25. 1.

x *Numer.* 28. 33. 36. *Deut.* 10. 6.

y *Joſ.* 24. 33.

z *Joſ.* 24. 31.

a *Matth.* 27. 6. *Marc.* 15. 46.

b *Geneſ.* 35. 8.

c 1. *Reg.* 31. 13. & 1. *Par.* 2. 11.

d *Gen.* 35. 19.

e 4. *Reg.* 23. 6. & 2. *Par.* 34. 4.

f *Matth.* 27. 7.

g 4. *Reg.* 23. 17.

h 3. *Reg.* 13. 2.

k *Leo Moden.* p. 5. c. 8.

l *Buxtorf. Synag.* cap. 35.

m *Ligfoot. Cent. Corogr.* cap. 100.

n *Vide Baſnag. hiſt. des Juifs* l. 7. c. 24. *num.* 24. & *Nicolai de Sepulc. Hebr.* l. 4. c. 6.

o 1. *Reg.* 31. 12.

p 2. *Par.* 16. 14.

gio ejus cadaveri parentandum, non omiſſà corporis combuſtione, juxta receptam in deceſſoribus conſuetudinem, Jeremias 34. 9. prædixit. Amos 6. 10. ingenti quadam lue vaſtandam urbem Jeroſolymam denuncians, futurum prædixit, ut frequens decem viris familia, ne uno quidem reliquo, deſolaretur: *Et tollet eum* (nempè poſtremum ex decem) *propinquus ſuus, & comburet eum, ut efferat oſſa de domo; & dicet ei qui in penetralibus domûs eſt: Numquid adhuc eſt penes te? & reſpondebit: Finis eſt*. Nequicquam tamen hiſce, apertiſſimis licèt exemplis repugnantibus, contendunt quamplures, morem cadavera comburendi, vel nunquam apud Hebræos obtinuiſſe, vel raró (*q*). Exempla verò laudata non de corporum combuſtione illi interpretantur, ſed de aromatibus, & facilè etiam ædium utenſilibus & veſtibus, quæ juxta cadavera cremabantur. Laudant in hanc ſententiam Chaldæum, & Rabbinos. Sed apertior videtur Textûs fides, quàm ut omnis concrematio corporis apud Hebreos exulaſſe credatur; quanquam non ita combuſta credimus, ut in cineres redigerentur: facilè conſumptâ igni carne, nuda oſſa unà cum cineribus in tumulum inferebantur.

q *Vide Gejer. de luctu Hebraor. c.6. §.6. Nicolas l.2.c. 3. de Sepulchr. Hebr. Baſnag. Hiſt. des Juifs l.7. c.33.*

Deducto ad cœmeterium funere, emiſſâque ad mortuos, quam ſupra recitavimus, prece, deponitur cadaver, ſtatimque ſi rerum geſtarum gloriâ defunctus ille utcumque claruerit, ejus laudes è cœtu aliquis funebri oratione proſequitur; quem ſanè morem tenent è vetuſtiſſimis repetitum fontibus, quemadmodum ex Scriptura, Authoribus Eccleſiaſticis & Prophanis docemur. Apud Ægyptios judicium ferebatur de Rege illo defuncto, antequam corpus ſepulturæ mandaretur (*r*). Fas erat unicuique ejus memoriam ſive laudibus celebrare, ſive etiam vituperare pro geſtis rectis praviſque. Quod autem in Regibus, datâ proportione cum privatis ſervabatur. Vetus eſt etiam funebrium elogiorum mos in Eccleſia Chriſtiana. Extant adhuc elogia illuſtrium quorundam defunctorum, inter quæ ſervata legimus in Scriptura elogia Saulis, Jonathæ (*s*), Abner (*t*), Joſiæ (*u*), Judæ Macchabæi (*x*). His peractis, foſſam illam feralem circumeunt Judæi, prolixam quandam orationem ſimul recitantes (*y*), quam *juſtitiam judicii* ideo appellant, quòd de æquitate Divini judicii in mortuum pronunciati gratias agant. Incipit oratio ab illo Deuter. 32. 4. *Dei perfecta ſunt opera*. Supponitur capiti defuncti anguſtus quidam ſaccus terrâ oppletus, clavis feretrum firmatur; tum ſi vir aliquis deceſſerit, decem viri feretrum decies circumeunt, precem quandam pro defuncti anima recitantes. Propinquior inter Cognatos veſtis ſuæ angulum ſcindit. Sed hæc ab omnibus æquè Judæis non ſervantur. Demittitur deinde in tumulum cadaver, id obſervantes, ut vultum habeat ad Cælum converſum; ſubclamantibus interim omnibus: *Ite in pacem*, ſeu potiùs juxta Talmudiſtas: *Ite ad pacem*. Id etiam ſuperſtitionis à quibuſdam

r *Diodor. l.1. Herod. l.2.*

s 2. *Reg. 1. 18.*
t 2. *Reg. 3. 33. 34.*
u 2. *Par. 35. 24. 25.*
x 1. *Macch. 10. 11.*
y *Buxtorf. Synag. Jud. cap. 5.*

obſervatur, ut defuncti vultum ad orientem convertant; ſed hæc impunè ab aliis omittuntur. Projiciendæ primò ſuper cadaver terræ munus eſt propinquioris inter cognatos, à quo veluti emiſſo ſigno, certatim deinde ſequuntur omnes terram palâ vel manu aggerentes, quouſque reliquo ſolo foſſa adæquetur. His peractis, retrorſum incedentes è cœmeterio ſe recipiunt; id tamen obſervantes, ut antequam exeant, quiſque ter carptas herbas retrò projiciat, addentes: *Florebunt ſicut fœnum terræ* (*z*); quod ſervari à ſe dicunt, ut eo documento ſpem reſurrectionis demonſtrent, ſimulque illud ingerant (*a*): *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tanquam flos agri*. Cinere etiam caput aſpergunt, ut nunquam excidat è memoria illud; *Pulvis ſumus, & in pulverem revertemur* (*b*). Sunt qui ultimum vale dicant defunctis in hæc verba: *Sequemur vos juxta ac natura ordo repoſcet*. Antonius Margarita Germanus (*c*) è Judæo Chriſtianus, narrat poſt abſciſſas in cœmeterio veſtes, omnes ingenti edito ſtrepitu clamanteſque ſe è loco recipere, metu ne fortè audire contingat clamores defuncti, cujus corpus terrâ preſſum, muribus naſi extremitatem admordentibus, inquietatur. Habent enim perſuaſum, iis, qui clamores illos caſu audierint, intra 30. dierum ſpatium fatalem horam imminere. Chriſtianus Gerſon narrat, è cœmeterio reduces ſeptem vicibus in via aſſidere, quò ſcilicet, inquiunt, Dæmonibus funebrem pompam comitantibus ſe recipiendi, atque ad propria remeandi tempus permittatur (*d*).

z *Pſalm.* 56. 16.
a *Iſa.* 40. 6.
b *Gen.* 3. 19.
c *Apud Gejer. de Luctu Hebr. c.6. §.17.*
d *Chriſt. Gerſ. pag. 1. Talmud. Jud. c. 36.*

Secundum hæc, Synagogam petunt; namque ea, quæ de legali impuritate è funeribus contractâ in lege ſancita ſunt, hæc contrario uſu abolita ſupra jam animadvertimus. Antequam locum ſanctum ingrediantur, manus lavantes pronunciant illud Iſai. 25. 8. *Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi ſui auferet de univerſa terra; quia Dominus loquutus eſt*. Vix igitur Synagogam ſubeunt, aſſidentes novem vel ſeptem vicibus locum immutant, ſimul etiam recitantes in defuncti ſolamen precem illam, quam vocant *Sanctam*, miſcentes interdum ſententias aliquas concepto dolori ſuo relevando aptas, veluti [*g*]: *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi, in protectione Dei Cæli commorabitur*. Tunc propinquiores cognati in ædes ſuas ſe recipientes, terræ aſſident (*h*); detractiſque calceamentis, appoſitum ſibi panem, vinum, & ova toſta guſtant, juxta illud Proverb. 31. 6. *Date ſiceram mœrentibus, & vinum iis, qui amaro ſunt animo*. Qui conſuetam benedictionis formam ſuper cibum pronunciat, apta ſimul ſolando afflicto verba permiſcet. In Oriente & alibi etiam non infrequenter ſolent domeſtici & amici toto hebdomadæ ſpatio prandium cœnamque largiorem ad propinquos defuncti mittere; nec raró ipſi non invitati accedunt, quò ſcilicet ſolamen aliquod mœſtis afferant.

g *Pſal.* 90.
h *Leo Moden. p.4. c.9.*

Cibi

Cibi olim in luctu deguſtati impuri cenſebantur; ſed hæc in deſuetudinem jam abierunt: *Sacrificia eorum*, ait Oſeas 9. 4. *quaſi panis lugentium: omnes qui comedent eum, contaminabuntur*. Et Iſraelitæ in ſolemni precationum formulâ cùm primitias offerunt, proteſtantur (*i*): *Non comedi ex eis in luctu meo, nec expendi quicquam in re funebri*. Deus Ezechieli 24. 17. luctum celebrare vetans, *Nec amictu*, inquit, *ora velabis, nec cibum lugentium comedes*. Porrò convivia illa lugubria erant mœſtiſque clamoribus intercepta: *Rugiunt ſicut in cœna mortui* (*k*). Et Dominus ad Jeremiam 16. 5. 7. *Ne ingrediaris domum convivii*, (aliàs domum luctus) *neque vadas ad plangendum, neque conſoleris eos, quia abſtuli pacem meam à populo iſto* .... *Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper mortuo; & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſuper patre ſuo, & matre*.

i Deut. 26. 14.

k Baruch 6. 31.

Receptam apud nos conſuetudinem inviſendi propinquos defuncti, ut ſolaminis aliquid mœſtis afferatur, ſpectare licet in hiſtoria filiorum Jacob, patrem interitum filii ſui Joſeph, quem à beſtia voratum credidit, lugentem ſolaturi venientium (*l*); ſicut & in altera fratrum Ephraim, dolentem patrem de nece filiorum, quos Gethæi peremerant, convenientium (*m*). David miſſis legatis cum Ammonitarum Rege de obitu patris ipſius doluit [*n*]. Amici Job, audito amici caſu, ſtatim accurrerunt, doloris ſui argumenta exhibituri (*o*). Propinqui & amici Lazari, auditâ viri morte, Bethaniam ſtatim venerunt, viduatas fratre ſorores Mariam, & Martham ſolaturi (*p*).

l Gen. 37. 35.

m 1. Par. 7. 22.

n 2. Reg. 10. 2.

o Job. 2. 11.

p Joan. 11. 31.

Archelaus poſt celebratum totâ hebdomadâ funus Herodis, magnificentiſſimo epulo populum excepit, quem morem inter Judæos ejus ætatis, teſte Joſepho, receptum, ut ſcilicet largiori epulo defuncti propinqui reficerentur, pluribus tenuioris cenſûs non ferendorum ſumptuum cauſam fuiſſe idem Joſephus animadvertit (*q*).

q De bello l. 2. c. 5.

Alter etiam apud Priſcos mos obtinebat, ut ſcilicet dapes, & vinum ſuper mortuorum ſepulchra conſtituerentur. Tobias 4. 18. filium ſuum monet: *Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam Juſti conſtitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus*. Eccli. 30. 18. *Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi appoſitiones epularum circumpoſita ſepulchro*; & 7. 37. *Gratia dati in conſpectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam*. Baruch 6. 26. *Sicut mortuis munera eorum illis apponentur* (nempè Idolis); & infra verſ. 31. *Rugiunt* (Sacerdotes Idolorum) *clamantes contra Deos ſuos, ſicut in cœna mortui*. Scitum eſt apud Paganos eundem morem regnaſſe, ſicut & apud Chriſtianos; quanquam apud iſtos æquè ac Judæos convivia iſta pietatis eſſent, alendis pauperibus deſtinata (*r*). Sed in abuſos pietate degenerante factum eſt, ut convivia apud Afros contrariâ lege S. Aug. aboleret [*s*].

r Chryſ. in Matth. & alibi. Aug. de Civ.

s De Civ. l. 8. c. 27. & alibi.

Toto luctûs tempore propinquiores defuncti, uti parentes, filii, conjuges, fratres, ſorores domi ſe continentes, & terræ aſſidentes cibos deguſtabant. Vultum habebant velatum (*t*), totoque luctus tempore neque operibus vacabant, neque Legis lectioni, nec conſuetis precibus, domeſticiſque curis; lectos habebant incompoſitos, pedes nudos, caput coopertum; uſus conjugii nullus; capillos gerunt intonſos, ungues non abſcindunt, ſalutatio nulla, nullus balneorum uſus, à novis albentibuſque veſtibus abſtinent; nemo cum illis colloquitur, niſi antea ab illis provocatus; ſcriptum eſt enim Jobum amicos ſuos primùm compellaſſe (*u*). Si caput quaſſarint, eo indicio ſolatium ſibi afferre creduntur; ſi quieverint, ſolatium ab aliis quærere (*x*). Quicunque illos ſolaturi conveniunt, ſolo, quemadmodum & mœſti illi propinqui, aſſident. Bis ſingulis diebus mane & veſpere decem ſaltem homines eò venientes, conſuetas preces emittunt, Pſalmum 48. recitant; cùm neque exire domo, neque Synagogam petere, exceptâ die Sabbati, luctum agentibus liceat. Cùm igitur domo egreſſi Sabbato Synagogam veniunt, turbam habent amicorum comitantem, eâdemque die amicorum viſitationibus præ cæteris diebus frequentantur.

t Ezech. 24. 17. *Nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes*.

u Job. 3. 1.

x Maimonides, Geſer. de luctu Hebr. c. 6.

In veſtibus nihil habent peculiare, ſed conſuetum regionis morem ſervant; familiarior tamen in luctibus Hebræorum pullus color (*y*). Poſt hebdommadam ad Synagogam ſe conferentes, lampades incendi, preces & eleemoſynas pro Defuncti ſolamine offerri curant. Paria in exitu menſis & anni repetunt, quibus diebus ſi fortè Defunctus Rabbini munus obierit, vel dignitate aliquâ functus fuerit, funebri elogio ejus laudes celebrantur. Solent filii ſingulis diebus mane & veſpere undecim menſium ſpatio in Synagoga orationem Kadeſch animæ parentum ſuorum ſuffragium recitare; nec deſunt qui ſingulis annis recurrentes emortuales alterutrius parentis dies eſuriales habeant.

y Job. 30. 28. Pſ. 34. 14. & 37. 7. & 41. 10. Jerem. 8. 21. Malac. 3. 14. Eccli. 19. 23.

Quanquam totâ ſeptiduo funera lugeri ſueverunt, breviori quandoque luctu juſta peracta videntur. *Fili, in mortuum*, inquit Eccli. 38. 16. 17. *produc lacrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundùm judicium contege corpus illius, ut non deſpicias ſepulturam illius .... Et fac luctum ſecundùm meritum ejus uno die, vel duobus propter detractionem; à triſtitia enim feſtinat mors*. Sed præſcripſiſſe Author videtur regulas, quibus in funere cariſſimorum dolor temperetur, non morem innuiſſe contra veterem conſuetudinem. Alibi enim conceptis verbis exprimit: *Luctus mortui ſeptem dies* (*z*); totum illud temporis ſpatium lacrymis dediſſe Author reprehendit; ſed ita indulgendum cenſet naturæ, ut una vel altera dies dolori concedatur, (vix enim acerbum adhuc dolorem poſſet quis ſtatim continere) ac deindè in auxilium veniant mœrentis ratio ſimul & Religio.

z Eccli. 22. 7.

Docent etiam Rabbini, probantque plures doloris gradus; tres priores dies lacry-

crymis & animi ægritudioi indulgeri permittunt; ſeptem inde dies remiſſiores duci jubent; tandem triginta dierum ſpatio luctum agi leviorem volunt. Hujus luctûs varias periodos Scriptura etiam inſinuat. Amiſſum filium pluribus annis Jacob flevit, non antea dolori finem impoſiturus, quàm ipſe vitam clauderet (*a*). Ejus verò, nempe Jacobi, funus 70. dierum ſpatio in Ægypto plorarunt, prorogatuſque eſt deinde ad hebdomadam luctus in area Athad in Chanaanitide (*b*). Luctus pro funere Moyſis & Aaronis intra 30. dies defioitus eſt [*c*], quam periodum Sapientibus ſatis eſſe dixit Joſephus in lugendo cariſſimorum funere (*d*). Interdum non definito dierum numero complores doloris dies in Scriptura ſignificantur. Septem dies implevit funus Saulis (*e*), Judith (*f*), & Herodis Magni (*g*). Quod ad Paganos ſpectat, Simonides unam diem dolori præſcribit. Ovidius de luctu Orphei in funere conjugis:

a *Gen.* 37. 36.
b *Gen.* 50. 3. 11.
c *Num.* 20. 30. *Deuter.* 34. 8.
d *Antiq. l.* 4. *cap.* 8.
e 1. *Reg.* 31. 13.
f *Judith.* 16. 29.
g *Antiq. l.* 17. *cap.* 10.

.... Septem tamen ille diebus
Squallidus in ripa, Cereris ſine munere ſedit.
Cura dolorque animi, lacrymæque alimenta fuere.

Solebant interdum propinqui Defuncti ad tumulum lugendi gratiâ venire. Maria ſoror Lazari domum egreſſa in occurſum Chriſti venientis, ad fratris ſepulchrum ploratum ire credebatur (*h*). Solent noſtrâ etiam ætate Syrorum fœminæ, ſatellitio aliqoo comitum adhibito, ſepulchra propinquorum frequentare, næniis quibuſdam ejulaturæ. Obtinet hodie uſque conſuetudo publico ſolemoique luctu mortoos plangendi in Oriente ferè univerſo, quemadmodum & in Græcia, Dalmatia, Bulgaria, Croatia, Servia, Valachia, Illyrico, oeque latet Turcas & Perſas.

h *Joan.* 11. 31. *Vide Gejer. de luct. Hebr. c.* 6.

Dogma de Paradiſo, Inferno, & Purgatorio ſanctum erat apud Judæos (*i*). Illum vocant *hortum Eden*, ſedemque conſtituunt viris probis beatitudine atque Dei viſione potientibus; alterum *gehennam*, quem locum tormentorum impiis ſtatuunt. Sed qui æterno ſupplicio addicantur, rari ſunt, inquiunt Judæi; alii ad certum tempus damnantur, quibus proinde Infernus Purgatorii loco habetur, neque enim alterum ab altero locus, ſed ſuppliciorum duratio diſtinguit. Habent autem perſuaſum, Judæos omnes, modò ſe ab hæreſis crimine ſervent immunes, totumque id habuerint ſanctum, quod tanquam majoris momeoti à Rabbinis præſcriptum eſt, ad Purgatorium damnari poſſe, ad Inferoum non poſſe. Alia eſt Talmudiſtarum ſententia à Buxtorfio Synag. Judaicæ cap. 35. relata, autumantium, animas è corpore egreſſas nil latere eorum, quæ in toto terrarum orbe contingunt, quippè quæ integro anni ſpatio per orbem vageotur, antequam in Cælum recipiantur. Interim illæ ſæpè, inquiunt, ad ſepulchrum ventitant, per regiones diſcurrunt, eventuum omnium teſtes oculatæ. Uno verbo tenent, nunquam aoimas in Cælum aſcendere, niſi corpore priùs in cinerem reſoluto, juxta illud Salomonis Eccle. 12. 7. *Et revertatur pulvis in terram ſuam unde erat, & Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Addunt inſuper (*k*), poſt conditum ſepulchro Judæi cadaver, Angelum mortis continuò ſuper foſſam aſſidere, ſtatimque animam in corpus regredi, jacenſque cadaver relevare. Tunc Angelus ferreâ catenâ arreptâ, cujus media pars alget, media candeſcit, valido corpus ictu percutit, valido, inquam, adeò, ut omnia continuò oſſa disjungat, tertioque iterum ictu vibrato, carnis reſolutis compagibus totum in cinerem abeat. His ritè perſolutis, omnes boni Angeli ſimul accurrentes, partes iterum omnes compingunt, reſtauratumque in tumulo reponunt. Hæc quidem in omnibus, ſed viri probi ingentium eleemoſynarum privilegio eximentur. Apud Turcas non abſimilis fabella vulgata eſt (*l*), de duobus Spiritibus atris & liventibus, qui in tumulo unà cum defuncti corpore reconduntur. Ibi conſtituti aſſidere defonctum jubent, ejuſque cauſâ cognitâ, ſi nullius criminis reum deprehenderint, quieſcere io pace permittunt, ſin minus, ambas aures ingenti malleo percutiunt, cujus doloris acerbitate ejulare miſerè Defunctus cogitur.

i *Leo. Moden. p.* 4. *cap.* 10.
k *Elias in Thisbi. Vide Buxtor. l. cit.*
l *Pokok. Not. Miſcel. p.* 241.

DISSERTATIO

DE RE MEDICA VETERUM Hebræorum.

POſt prnnonciatam æquo judicio Dei in hominem mortis ſententiam, duræ neceſſitatis jugum ſubire mortales coacti ſunt, ut ſingulis nempe diebus manum cum morte, atque mortam inducentibus morbis conſarere cogerentur. Hanc pugnam meritò appellamus naturalam illam medicinam, quæ omnibos retrò ſæculis, atque intar omnes Mundi populos obtinuit. Ante Adami lapſum, præſentiſſimum vitæ ſervandæ remedium Daus in arbore vitæ paravit; inſita enim pomo hujus arboris vis erat, ut primæ juventutis florem vireſque ſervaret iotactas; ſi ad præſcriptum tamen Dei eo remadio uti homines voluiſſent. Sed præcipitato coosilio Divinis joſſionibus poſthabitis, cùm præſcriptum à Creatora tarminum uſu vatiti pomi prævertiſſent, quod priùs habebant vitæ remedium, pernicioſiſſimum virus ſibi poſteriſque omnibus experti ſunt.

Medicinę origo juxta Hebręos.

Inventæ medicinæ Aothorem Deum ipſum, vel, ſi mavis, Adamum Judæi reputarunt. *Honora medicum propter neceſſitatem*, inquit Eccli.38. 1. 2. *etenim illum creavit Altiſſimus; à Deo eſt enim omnis medela*. Nec niſi è Cælo receptum illud donum medicinæ Pagani arbitrantur, primores illos Medicos in Deorum cenſum adlegentes. Afflictis Mortalium rebus Adami crimine Deus miſeratus, noluit promptæ mortis ſupplicio perfidioſum hominem perimere. Vitam miſero ſervavit, dato ad reſipiſcentiam & pœnitudinem ſpatio; viva etiam detinuit illa ſpeculabilium ſcientiarum lumina, quæ antea in ipſa hominis creationa indiderat; iiſque affulgentibus Adam rationem invenit animalia cicurandi, agros colendi, medendorumqua morborom, ſi quæ fortè incidiſſent, aptiſſimam. Uſu & experientiâ tot annorum acceptam rerum hanc cognitionem excoluit, quibus utriſque adiumentis medicinæ exercitium non modicè iuvatur.

Ex Adamo deinde in poſteros hæreditario jure tranſmiſſam medicinam quanquam Hiſtoriâ ſilente, ne ambigimus quidem. Moyſes ipſe, licèt alioqui primos rerum inventores ante Diluvium ſolertiſſimè deſignat (*a*), ut neque primos paſcendorum ovium, muſicorum inſtrumentorum, liquandi matalli Authores ſileat, de Medicis atque pharmaais ſanctum obique ſilantium affectat. In toto Geneſis libro prima de Medicis mentio in obitus Jacobi hiſtoriâ occurrit (*b*). Parentis defuncti cadaver aromatibus condiandum da more ejus regionis, de quo vide Herodotum l.2. c.86. 87. 88. & Diodorum l.1. arte ſarvorum ſuorum *Medicorum*, Joſeph curavit.

a Gen. 4. 20. 21. 22.

b *Gen.* 50. 2.

Obtinebat jam eâ ætate, ſicut & diu antea, medicina apud Ægyptios, eoſque quos Medicos Moyſes appellat, aromatibus vel etiam ſale cadavera condientes, morbos etiam tractaſſe ne ambigimus quidem. Vaterum plerique ioventæ medicinæ honorem tribuerunt Hermeti ſive Mercurio Triſmegiſto (*c*), quem Virum Ægyptii appellant Thautum; nec facilè alius eſt à Chanaan filio Cham. Porrò Cham Pater eſt Ægyptiorum per Mezraim, & Chanaoæorum ſive Phœnicum per Chanaan. Ex quo ſanè vetuſtiſſima medicinæ origo aſſeritur. Thautus, ſiva Mercurius à conſiliis arat Chrono, alio nomine Saturno ſive Noe (*d*), quæ varia nomina unum eundemque virum produnt. Hunc aundem à ſecretis fuiſſe Oſiridis, ſiva Iſidis filiorum Saturni natu majorum, & Ægypti Regum Diodorus Siculus l.1. eſt author. Malunt alii totam eam rem Oſiridi & Iſidi accepto referre. Ipſa de ſe Iſis in lapide poſito Nyſæ in Arabia tradit, patrem habuiſſa Chronon, conjugem Oſiridem, præceptorem Thautum, & filium Horum. Vide Diodorom l. 1. Di Iſide in urbe Nyſa Sanctus Clemens (*e*), & S. Cyrillus Alexandrini aaodem ſcientiam accarſuot ab Api.

c Vide *D. Le Clere hiſt. Medicin. p.* 1. *pag.* 20. 21. *Gallicè*. *Galen. Orat. ſuaſ. ad art. Clem. Alex. Strom. l.*6. *Martian. Capella de nete Gram. l.*3.

d *Vide inſerpretem à Diodoro relatam in hae verba: Mihi pater Saturnus eſt omnium Deorum altimus. Ego ſum Rex Oſiris, qui arma per univerſam terram intuli. Ego ſum filius Chronoe natu major.*

e *Strom. l.*1. *pag.*307.

Sed Plutarchus de Iſide, Ægyptiorum teſtimonio fretus, ambos iſtos Viros Apim, & Oſiridem confundendos cenſet. Apis auditorem habuit Æſculapium medicinæ gloriâ celabratiſſimum. Quod ad Iſidem ſpectat, medicinæ intima pervaſiſſe fœminam illam, eidemque plura medicamina deberi, Diodorus Siculus l.1. & Manetho apud Euſ. Præp. l.2. eſt author. Ejus rei merito, inquit Diodorus, Iſidis nomen in Deorum cenſum referri, ejuſque Numen ab ęgris implorari, nec fruſtra, uti quidem creditum, contigit. Ab Iſida derivata ſcientia in Horum, ſive Apollinem ejus filium, quemadmodum ab Oſiride didicerat Æſculapius. Eo veteras medicinæ apud Ægyptios fontas, juxta priſcos Scriptores.

Erat

Erat in honore ars apud Ægyptios, cujus myſteriis latè inſtructus creditur Moyſes, in omni Ægyptiorum ſcientia exeultiſſimus (*f*). Id lepræ exemplo, atque ratione ejus curandæ, diſtinguendæque in libris Moſaicis traditâ (*g*), diſcimus; diſcimus & ex cautione ab eo præſcriptâ in conſuetis mulierum incommodis (*h*). Non deſunt etiam qui credant, Moyſem Chymicæ etiam myſteriis fuiſſe initiatum, quemadmodum ex redacto in pulverem aureo illo vitulo ab Aarone (*i*) conflato, & ab eodem Moyſe ad potandum Hebræis Idololatris tradito, collegiſſe ſibi videntor. Quæ de medicina Moyſis, ſicut & omnigenâ Ægyptiorum ſcientiâ, diximus, apertiſſimo S. Clementis Alexandrini teſtimonio confirmantur (*k*). Nec ſanè in dubium revocari poteſt, virum illum calluiſſe non ſcientias tantùm, quæ ad religionem, & politiam pertinent, ſed eas pariter quæ naturæ intima pervaderent. Ita ingenium habuiſſe Phyſicis ſcientiis excultum ſatis demonſtrant ea, quæ de puris, impuriſque animantibus, quemadmodum & de corporis vitiis Sacerdotes à miniſterio arcentibus, ne quid de cæteris dicam ſupra recenſitis, docet. Quæ de correctis amaricantibus aquis in Mara, projectione cujuſdam ligni, præſtita ab eodem legimus, hæc inſitæ cuidam ejuſdem ligni naturali & medicinali virtuti accepto retuliſſe videtur Author Eccli. 38. 4. 5. Non deſunt, qui arcano cuidam medicinæ, & chymicæ ſecreto deputent collatam ænei ſerpentis erectione è volitantium anguium veneno ſanitatem (*l*).

Certos quoſdam fuiſſe Medicis Ægyptiis Codices Sacros, quibus ſervandâ ſibi artis præcepta docebantur, Diodorus Bibl. l. 1. eſt author: quæ ſanè præcepta ſi quis in tractandis morbis ſervaſſet, huic omnia ſalva erant, ſive ægrotis valetudo, ſive mors obtigiſſet; cum viciſſim ab illis exorbitaſſe, vel collatâ ægrotis ſanitate, capitale haberetur. Homerus [*] inſinuare videtur, Ægyptios ferè omnes medicinam profiteri, & ita profiteri, ut nullibi peritiores Medici invenirentur. Frequentiſſimos ſanè in ea regione Medicos fuiſſe ex Herodoto docemur (§). Cùm ſingulis corporis partibus ſingulisque morbis ſui eſſent Medici peculiares, ità ſui erant pro capitis, oculorum, dentium, ventris morbis. Sed hæc longè aliena ſunt à Moyſis ætate, & in Strabone legimus (*m*), obtinuiſſe olim apud illos, ut ægros in foro exponerent, quò ſcilicet obviis quibuſve commodum eſſet, ut ſi quid ſcirent remedii, proponerent: quod etiam à Babyloniis (*n*), Gallis, & Luſitanis (*o*), ſervatum eſt. Repugnant iſta quidem cum traditis à nobis ſupra de medicinæ vetuſtate apud Ægyptios; quod anſam dedit Caſauboni conjecturæ, autumantis pro *Ægyptiis* legendum eſſe *Aſſyriis*; cùm maximè neque apud Strabonem, neque apud Diodorum, ſive Herodotum ſimilè aliquid de Ægyptiis proditum, cùm peculiariùs de illis agerent, legatur.

Poſt Ægyptios, vetuſtiores medicinæ aſſertores credimus Chaldæos, & Phœnices, quibuſcum erant Hebræorum commercia conſtituta, eâdemque occaſione facilè & medicinæ artem didiciſſe potuerant. Porrò primum regionis Medicum Cadmum venerantur Phœnices (*p*), ſicut & eâdem ratione Bacchum colebant Aſſyrii, Lybes, & Indi. Coævus erat Moyſi Cadmus; ſed multò illo vetuſtior Bacchus, ſi Criticorum conjectura valeat, virum illum cum Nemrod confundentium, cum alii non deſint, qui Moyſem ipſum eo nomine deſignatum credant. Hæc planè omnia ſatis produnt medicinæ in Oriente vetuſtatem, antea apud illos obtinentis, quàm ut in Græcia prodiret celebratiſſimus ille Chiron præceptor Herculis, Ariſtæi, Theſei, Telamonis, Teucri, Jaſonis, Pelei, Achillis, & Palamedis. Horum Virorum Epocha non latet, cùm plures Trojæ obſidioni adfuerint. Reſtat modò ut eam quæſtionem tractemus, an ſcilicet Hebræis ex ipſis gentis crepundiis methodus aliqua medicinæ, & quænam illa, tum & Medicinam profitentes viri fuerint. Cujus rei rariora afferri poſſe à nobis documenta, quàm ut Lectorum vota omnia expleant, in tanto Scriptorarum ſilentio, in ipſo ſermonis veſtibulo ultrò fatemur.

In univerſa Patriarcharum hiſtoria ne verbum quidem ullum occurrit de Medicis, & Medicina, quamvis frequens ibi de morbis, uti Iſaac, Abimelechi, Rachelis mentio recurrat. Dignum etiam animadverſione arbitror, Joſeph operâ quidem Medicorum uſum in condiendo aromatibus cadavere parentis; an verò ægrotanti Medicos adeſſe voloerit, non legimus. In Lege duo tantùm ad Medicinam ſpectare videntur. Sancitum eſt Exod. 21. 18. 19. eum qui alterum in rixa ita læſerit, ut decumbere cogat, atque læſus deinde convaleſcens vel ſcipioni ſaltem innixus valeat prodire, non capitali quidem ſupplicio multandum, ſed, inquit, *operas ejus & impenſas in Medicos reſtituat*. Ita reddunt Vulgata, & Interpretum plerique (*q*); Hebræus tamen contractior eſt (*r*): *Ceſſationis tempus reſtituet*; ad literam; *Ceſſationis tempus reſtituet, & ſanabit illum*; i. e. impenſas curationis ſuppeditabit, ſeu curationi ipſius operam dabit. Luculentiſſimum iſtud, quantùm aliud nullum, de medicina teſtimonium videtur.

Alius de medicina locus Levit. 13. & 14. ubi de lepra agitur, apparet. Varia ibi morbi illius genera, ſigna & ſymptomata luculentiſſimè recenſentur; nihil omiſſum de notis ineuntis, veteraſcentis, & ſeſe remittentis morbi. Sed hìc ego nihil de curatione lego; quin nec noſſe aliquid eâ de re Moyſes videtur; cùm internoſcendi tantùm morbi rationem Sacerdotibus præſcribat, quo ille ſcilicet ſtatu fuerit, an eo laborantes puri habendi eſſent, vel impuri, an ab hominum commercio ſegregandi &c. Leproſos habebant Judæi veluti Dei vindicis flagello percuſſos: *Nos putavimus eum veluti percuſſum à Deo*, ait Iſai. 53. 4. Quare caviſſe Hebræos, illorum

f *Actuum* 6. 22.
g *Levit.* 13. 14.
h *Levit.* 12. 15.
i *Exod.* 32. 20.
k *Strom. l.* 1.
l *Num.* 21. 8. 9.
* *Odyſ. D.*
§ *L.* 2. *c.* 8.
m *De Luſtr. l.* 3. *pag.* 115.
n *Strab. l.* 16. *pag.* 746. *l.* 1. *c.* 19. *Herod. l.* 2. *c.* 197.
o *Strabo l.* 3.

p *Plutar. Symp. l.* 3. *q.* 1.
q *Septuag. Chal. Syr. Arab. alii plerique.*
r *Rab ſchifro jitben Verapo jerape.*

curationi, utpotè quos ſupernaturalis morbi genere laborare arbitrarentur, manus admovere, R. Manahem ad Levit. 13. eſt author. Auditâ à Rege Iſraelis cauſâ adventûs Naamani Samariam, lectiſque Regis Damaſci ad ſe literis, poſtulantibus ut virum illum à lepra curaret, *ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Nunquid ego Deus ſum, ut occidere poſſim & vivificare?* (s). Jeſus Chriſtus curatis leproſis quibuſdam, unum illud eſſe voluit prodigium certum aſſertumque, quo ſe Meſſiam demonſtraret (t).

s 4. *Reg.* 5. 7.

t *Matth.* 11. 5.

Quæ Moyſes edicit de abſtinendo à fœminis ſtatim à puerperio (u), ſive menſtruo incommodo laborantibus, illa pariter argumento ſerviunt. Hæc enim omnia veluti totidem amuleta, ſi nomen illud uſurpare fas eſt, habenda, quibus peſtis ſeu contagionis ex ea re provenientis virus arcetur. Nec abs re eodem medicaminum nomine cenſeri poſſent, quæ ipſe Legiſlator præſcribit de coma leproſorum abradendâ, de claudendis leproſis, eorum poſt receptam valetudinem luſtrationibus, & admittendorum in conſortium hominum ceremoniationibus.

u *Levit.* 15.

Quod in ſuperioribus adduximus exemplum de viro recepto gravi vulnere laborante, ſatis demonſtrat non defuiſſe tunc temporis, qui luxata membra componerent, vulnera lenioribus adhibitis remediis temperarent. Hujus rei peritia hodie Chirurgos, olim abſolutiſſimos Medicos reddebat. Chiron, Machaon, Podalirius, Pæon, Æſculapius nihil ultra quàm peritiores erant Chirurgi [x], cùm ſola noſſent vulnera tractare, teſte Plinio l. 29. c. 5. Podalirius, & Machaon filius Æſculapii, Agamemnonis in expeditione Trojana ſocii, nunquam in peſtem interniſque morbis, ait Celſus, artem ſuam exercuerunt; vulnera tantùm tractaſſe contenti. Quin & medicinæ œconomiam ignorabant adeò, ut Machaoni recepto in humeris vulnere laboranti potum permitterent è vino & comminuto caprino caſeo confectum (y).

x *Vide Le Clerc. Hiſtor. Medicina Galliè.*

y *Hom. Iliad.* 11.

Apud Hebræos cum de morbis ſermo occurrit, uti de febribus, malaciis, peſte, dolore capitis, ſeu viſcerum, nunquam de pharmacis aliquid legitur; frequenter viciſſim de illis, cum de vulneribus, confractione, ſive ſtupore agatur. Aſa podagrâ laborans, Medicorum opem quæſivit; quod vitio illi in Scripturâ vertitur, quaſi uñâ hac re Deo minùs fidere videretur (a). Joram, recepto inter bellandum vulnere, Jezraelem curationis gratiâ ſe recepit (b). Ezechias ulcere gravi afflictus, applicato caricarum cataplaſmate, ab Iſaia ſanitati reſtitutus eſt [c]. *Tempus eſt occidendi*, ait Eccle. 3. 3. *& tempus ſanandi*. Porrò vir iſte, nempe Salomon, omnia ſibi naturæ abdita habebat reſerata, cum de plantis omnibus diſſeruiſſet (d); quare medicinæ ſecreta planè noverat. Mirari autem ſubit, Judæos præſcripta ab eo pharmaca omnia, atque medendi rationem adeò neglexiſſe, ut nullos haberet in gente Diſcipulos. In Prophetis enim, qui poſt illum floruerunt, nihil legimus, niſi ſi quid de vulneribus oleo, & faſciis tractatis, medicaminibus ex reſina conſtantibus, herbis tandem & plantis ad valetudinem, & medicinam conferentibus. Sincerum cordis gaudium, Salomone teſtante (e), carnis ſanitati confert; additque, ſermonem probum (f) ita habendum quaſi arborem vitæ, nempe arborem fructus ferentem ſalubres. Stomachi nimio ingeſto cibo gravati faſtidium, procurato vomitu relevari idem Scriptor Proverb. 23. 8. ſuadet, quod etiam monet Eccli. 31. 25. iis, qui in convivio plus nimio ingurgitaverint; quæ tandem ex venere & voluptatibus proveniunt incommoda Sapiens percenſens, morbum deſcribit oſſa ſimul & carnem abrodentem [g].

a 3. *Reg.* 15. 23. & 2. *Par.* 16. 12.

b 4. *Reg.* 8. 29. & 9. 15.

c 4. *Reg.* 20. 7. *Iſai.* 38. 8. 21.

d 3. *Reg.* 4. 33.

e *Proverb.* 14. 30.

f *Proverb.* 15. 4.

g *Prov.* 5. 11.

Alliganda à Domino vulnera populi ſui, ac tandem ſananda Iſaias 30. 26. prædicit. Et Jeremias 8. 21. *Super contritione filiæ populi mei contritus ſum, & contriſtatus, ſtupor obtinuit me. Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut Medicus non eſt ibi? Quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?* Et cap. 14. 19. *Expectavimus pacem, & non eſt bonum; & tempus curationis, & ecce turbatio. Nunquid projiciens abjeciſti Judam, aut Sion abominata eſt anima tua? Quare ergo percuſſiſti nos ita, ut nulla ſit ſanitas?* Et cap. 30. 12. 15. *Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua, plagâ inimici percuſſi te, caſtigatione crudeli. Obducam cicatricem tibi, & à vulneribus tuis ſanabo te.* Et cap. 47. 11. *Aſcende in Galaad, & tolle reſinam, filia Virgo Ægypti, fruſtra multiplicas medicamina; ſanitas non erit tibi.* Et 51. 8. 9. *Subitò cecidit Babylon, & contrita eſt. Ululate ſuper eam, tollite reſinam ad dolorem ejus, ſi fortè ſanetur. Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata; derelinquamus eam, & eamus unuſquiſque in terram ſuam.*

In his omnibus unus tantùm eſt ſermo de vulneribus, confractionibus, ſtupore; & quænam pro illis medicamina? Reſina, & faſciæ. Oleum addit Iſaias 1. 6. *A planta pedis uſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas, vulnus & livor & plaga tumens non eſt circumligata, neque fota oleo.* Rationem farciendi confractiones proſequitur Ezechiel 30. 21. *Fili hominis, brachium Pharaonis Regis Ægypti confregi, & ecce non eſt obvolutum, ut reſtitueretur ei ſanitas, ut ligaretur pannis, & faſciaretur linteolis, ut recepto robore poſſet retinere gladium.* Et cap. 47. 12. Arboris cujuſdam meminit fructûs gratiſſimi ſaporis, cujus folia præſentiſſima ſunt morborum medicamina. Certe illud Tobiæ adoleſcentulo mittens Raphael apprehendens exenteravit, ſervarique mandavit jecur, tanquam præſentiſſimum curandis morbis remedium. Nec fruſtra ille, cùm & expellendo Dæmoni, & reſtituendis cæco Tobiæ luminibus deinde valuerit (h). Nec ignoti erant Medici ætate Oſee, in quam rem ille cap. 5. 13. *Et vidit Ephraim languorem ſuum, & Judam vinculum ſuum. Et abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad Regem ultorem; & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſolvere poterit à vobis vinculum &c.*

h *Job.* 6. 5.

In morbis intima tantùm depaſcentibus etiam gravioribus arduiſque, nullus erat

me-

medicinæ uſus. In ea enim, qua tenebantur, cauſarum ejus morbi ignoratione, quærendo à Deo, ſive ab ejus Prophetis auxilio religioſiores efficiebantur. Non deerant tamen qui ad ſuperſtitiones incitarentur, ad Magos, Idololatras, Veneficos, ſicut & ad muſicam. Ille quo Jobus affligebatur, immiſſus erat à Dæmone morbus, ſed Dæmon opprimendo viro nonniſi cauſas naturales armavit. Ad eas ille anguſtias redactus, nunquam ſibi ex remediis opem quæſivit; nihil etiam tale ſuccurrit Amicis; ſed omnium una erat ſententia, impetrandam à Domino valetudinem. Moralem tantummodò ejus mali rationem quærunt; an ſcilicet illud in ultionem criminum à Deo immitteretur, ſive tantùm periculi de virtute viri fortis faciendi, atque virtutis Dei exerendæ gratiâ. Inſultantium ſibi Amicorum ſermonis pertæſus Jobus, dixit experiri ſe illos *Medicos fruſtraneos* (i). Lepra, morbi genus frequentiſſimum ac pernicioſiſſimum apud Hebræos, peculiaribus carebat Medicis ſimul & remediis; cùm enim certa exhibita fuiſſent morbi documenta, ſtatim miſeri ab omnibus deſerebantur, metu ne contagione morbus propagaretur [k].

i *Job.*13.4. *Hebr.*

k *Levit.*14.

Amnon Filius David, plus nimio ſororem Thamar deperiens, tabe & mœrore infectus ægritudinem contraxit (l); nulla tunc mentio de pharmacis, ſive de medicis. David ad ſolandum ægrotum veniens, ne medicaminum quidem meminit. Quæſivit unicè Amnon, ut accitæ ad ſe ſororis manu deguſtare ſibi liceret ſorbitiunculas, & cibum. Abias filius Jeroboami Regis Iſrael æger decumbebat [m], ſtatimque uxor Jeroboami ab eo miſſa ad Ahiam Prophetam accurrit, adoleſcentuli valetudinem deprecatura. Cum è ſolario ſuperiori domûs in inferius conclave Ochozias Rex Iſrael præceps corruiſſet, certos miſit viros ad conſulendum, opemque implorandam Beelzebub Dei Accaronitarum (n). Saniori conſilio Hazael Rex Damaſci opem Prophetæ Domini procuravit (o). Naaman Syrus è Damaſco in Regionem Iſraeliticam venit, morbi ſui remedium ab Eliſeo imploraturus (p). Filius Sunamitidis fœminæ, quæ Eliſeum hoſpitio receperat, vehementi dolore capitis abreptus, in ipſis matris ulnis exanimis concidit. Volavit illa ad Prophetam, qui ſtatim in ædes ejus ſe conferens, filium incolumem matri reſtituit (q). Joram Rex Juda poſt toleratam integro biennio dyſſenteriam, vi morbi tandem oppreſſus eſt (r). Ozias Rex Juda in ultionem uſurpati muneris Sacerdotalis, quippe qui offerendum ſibi Domino thymiama arrogaverat, leprâ percuſſus eſt [s]. In his omnibus non vulgarium virorum morbis, altum eſt de medicaminibus, & Medicis ſilentium. Inter Præfectos Aulæ Regum Juda, Davidis, Salomonis, cæterorumque poſt ipſos, nullus erat Medicorum locus. Sed nunquid propterea nulli erant in Regione Medici? Non hoc ego quidem autumaverim; ſed rari, eorumque peritia in eo tota verſabatur, quemadmodum ſu-

l 2. *Reg.*13. 2. 4. 5. 6.

m 3. *Reg.*14. 1.5.

n 4. *Reg.*1.2.

o 4. *Reg.*8.7.

p 4. *Reg.*5. 5. 6.

q 3. *Reg.*17. 17.

r 2. *Par.*21. 15. 18. 19.

s 2. *Par.*26.19.

pra etiam animadverſum eſt, ut membra recomponerent, vulnera ſanarent.

Aliud erat apud Hebræos Medicorum genus; venefici ſcilicet, qui ſuis artibus jactitarent ſe colubros ſiſtere, frænumque, ne morderent, imponere, ac tandem neſcio quæ carmina obmurmurantes, morſibus eorum mederi. Fuſiùs hoc argumentum pertractavimus peculiari Diſſertatione in Pſalmos. Quod ad morſus venenatos attinet, nihil ad id uſque medicina excogitaverat; *Ego immittam vobis*, inquit Jerem.8. 17. *ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio*. Et Job 45. 25. de Crocodilo: *Concident illum Amici?* (Hebr. Excantatores). Et Eccle. 10. 11. *Si mordeat Serpens in ſilentio* (Hebr. cui non eſt incantatio), *nihil eo minus habet, qui occultè detrahit*. Et Pſal.57. 5. ita Pſalmiſta de hoſtibus ſuis: *Furor illis ſecundùm ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter*. Ac tandem Eccli.12. 13. *Quis miſerebitur incantatori à Serpente percuſſo?*

Quærebatur etiam in morbis magorum opera, quamquam non ita apertè ejus uſus in S. Scriptura exprimitur. Salomonem obtinuiſſe à Deo virtutem pellendi Dæmones, tum & mala, quæ illis authoribus in homines inferuntur, removendi à Joſepho docemur (t). Scripſit igitur carmina, & exorciſmos in morbos Dæmoniacos præſtantiſſimos, quorum vi maligni Spiritus nunquam regreſſuri pellerentur. Hæc ſanandi ratio, addit ille, hodie uſque apud nos obtinet; hiſce enim oculis vidi Eleazarum virum Judæum coram Veſpaſiano, ejuſque filiis, militiæ Præfectis, tum & militibus quampluribus, Dæmoniacos frequenti numero ſanaſſe. Offerebat ille naribus Dæmoniaci annulum inſertam habentem, loco gemmæ, radicem à Salomone indicatam. Pronunciabat nomen ejuſdem Principis, ſicut & quædam præſcripta ab illo verba: ſatis hæc: nam ſtatim Dæmoniacus in terram concidens, incolumis deinde relevabatur. Dabat vir ille luculentiſſimum veritatis ſimul & artis ſuæ documentum; vas enim aquâ plenum in loco aliquo diſtanti conſtitutum invertere abeuntem Spiritum jubebat; eodemque articulo, quo Dæmoniacus relevabatur, ſpontè ſua effundi vas, nullo movente, adſtantes mirabantur. Hanc Joſephi ſententiam, tribuentis Salomoni vim aliquam in morbos magicam, ne probemus, religione abſterremur. Habemus enim perſuaſum, virum illum, de quo Hiſtoricus, magiæ artibus valuiſſe, quas nomine & authoritate Salomonis, uti Magorum omnis ætatis mos eſt, honeſtabat. Solemne eſt enim Magis viri alicujus inſignis nomen obtendere, quò indoctis rudibuſque grandi illâ ſpecie imponant.

t *Antiq.* l.8. *cap.*2.

Hiſce ſuperſtitioſis medicaminibus ſaniori conſilio alia ſubſtituta ſunt remedia non improbâ arte parata, aliquâ datâ occaſione dæmoniacis juvantia. Cùm Saul tetro quodam melancholiæ morbo agita-

taretur adeò, ut à Dæmone vexatus, nec abs re prorsùs, cum & Dæmonem haberet obſidentem, videretur; utebatur nequam ille ſpiritus pravâ humorum corporis ejuſdem Regis œconomiâ, ut miſerum torqueret: quare requiſitus David muſica quædam inſtrumenta coram illo pulſans, tumultuantes compeſcebat humores, ſimulque afflictum ſolabatur. Jeſus Chriſtus, ejuſque Apoſtoli prodigio quandoque ęgritudinem hanc tunc temporis familiarem depulerunt (*u*). Solo enim pronunciato Jeſu Chriſti nomine ejuſque authoritate abire Dæmones cogebantur; quod ſanè medicamen eſt pręter omnes medicinæ regulas valens; & in Diſſertatione de Medicina ſola quadam rei affinitate deducendum. Sed animadvertere operæ pretium eſt, in ea fuiſſe perſuaſione ejus ętatis Hebræos, ut latentes omnes & incurabiles morbi Dæmoni authori deputarentur. Legimus ſanè in Evangelio, epilepticos, ſurdos, mutos, lunaticos, maniâ laborantes, torquentem in ſe ſpiritum malum expertos fuiſſe; quo ſtatim à Jeſu Chriſto ſive ab Apoſtolis pulſo, ſalva erant omnia. Legimus de muto Dæmone (*x*); de altero balbutiente (*y*); de homine ſpiritu ægritudinis afflicto (*z*): & S. Paulus 1. Cor. 5. 5. inceſtuoſum illum Corinthium Satanæ permittens, tradere ſe dixit virum hunc infeſtiſſimo adverſario *ad interitum carnis*. Et S. Marcus 3. 10. de morbis corporis agens, *plagas* à Deo miſſas appellat (*).

u *Matth.* 9. 32. 33. & *Luc.* 11. 24.

x *Matth.* 9. 32. 33. & *Luc.* 11. 24.

y *Marci* 7. 32.

z *Luc.* 13. 11.

* *Ita & c.* 5. 29. 34. *Luc.* 7. 21.

Fruſtra quis vulgi errorem & phantaſiæ deliria ſuſpicabitur; quaſi nec Saul, ſicut nec epileptici, lunatici, & muti Evangelii inſidentis ſpiritus livore torquerentur. Facilè enim credimus permiſiſſe Deum, ut eâ ætate Dæmones corpora illorum agitarent, qui Divinam in ſe ultionem criminibus provocaſſent; ſive ut exemplum ejuſdem ultionis, & timorem mundo ingererent. Veteris enim Legis ſpiritus erat, ut rigidam ſemper auſteritatem exhiberet. Erant Hebræi jugo ſervitutis premendi, ac pœnarum ſenſibilium flagello, quas illi homines rudes & carnales unicè graves ſentiebant, cogendi. Porrò illi morbos habebant veluti Divinæ ultionis flagella, improbis ſpiritibus tanquam adminiſtris utentis; eamque in populo opinionem fovendam Dominus cenſens, Dæmones quandoque immittebat, corpora hiſce morbis inflictis torquentes (*a*).

a *S. Hieron. in Matth.* 9. 4. *Et datur nobis intelligentia propter peccata pleraſque evenire corporum debilitates; & idcirco forſan dimittuntur prius peccata, ut cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur.*

Ut ad magica remedia, unde digreſſi ſumus, regrediamur, animadvertere juvat Medicos egiſſe interdum eos viros, qui ſimul magiam, non fictam illam, profitebantur. Zoroaſtes inter primos medicinæ inventores, nomen habet & inter Magos celeberrimum. Circe, & Medea, ambæ medicinâ claræ, & pluribus medicis operationibus inſignes, magiam æquè profitebantur. Apud Ægyptios, teſte Origene l. 8. contra Celſ. Dæmones, ſive Numina aeris 36. numero cenſebantur. Quorum ſinguli, diviſo in totidem partes hominum corpore, ſingulis portionibus pręerant. Dæmones illos peculiari nomine vernaculâ linguâ appellantes Ægyptii invocabant; ejus potiſſimùm opem flagitantes, cujus dominio pars corporis ægritudine affecta ſubjiciebatur.

Æſculapius, authore Pindaro (*b*), febres omnes, ulcera, vulnera, dolores pellebat, ſive dulcia quædam veneficia adhibens, ſive mites potiones, remediiſque in extima corporis ſuperficie applicatis, ſive tandem inciſionibus. Fluentem è vulnere Ulyſſis cruorem ope incantationum prohibitum narrat Homerus (*c*). Salutaria morbis interdum reputabantur verba quædam, ſive arte magicâ parata carmina; quemadmodum apud Catonem legimus ea, quæ ſuper *luxatum* membrum otioſi homines obmurmurabant (*d*). Quæ verba interdum in Amuletis quibuſdam ſcripta, ſuper affectas morbo partes ponebantur, ſive collo appenſa geſtari conſueverant. Hae arte parata medicamina appellabant *Taliſmannos*, *Amuleta*, *Phylacteria*.

b *Pyth. Ode* 3.

c *Odyſſ. T. ſeu* 19.

d *De re Ruſtic. art.* 160.

Ne ambigimus quidem, Hebræos pro ea, qua tenebantur, ſuperſtitione, rudique rerum ignoratione, hæc ſimul omnia remedia adoptaſſe. Vidimus in ſuperioribus, non deſuiſſe apud illos contra morſus anguium excantatores, neque pellendis Dæmonibus, annulo quodam ſuperſtitioſo adhibito, Magos. Sunt qui ſerpentem æneum Moyſis pro Taliſmanno habuerint. Sed hæc omnia curandorum morborum remedia Dæmonis invocatione valentia, Lex Domini damnat deteſtaturque (*e*). Cùm rudiores populi æneo Moyſis ſerpente abuti viderentur, abolendum mandavit Ezechias [*f*]; ſicut & ejuſdem juſſu igni traditos ferunt Libros à Salomone de arcanis naturæ ſcriptos; videbantur enim multi plus ſibi opis ſperare ex inſpecta virtute herbarum, quàm collocatâ in Deum fiduciâ. Quod accerſebatur è muſica remedium, ingenuum magis minuſque criminoſum videtur; ſcitum eſt enim, quantum muſica Davidis contulerit agitatæ Saulis melancholię compeſcendæ (*g*). Hanc ſanè valuiſſe plures Medici agnoſcunt in morbos corporis è turbata ſpiritûs œconomiâ provenientes; quippe quæ omnia in ſuos ordines redigat. Id ſe experimento noſſe Galenus (*h*) profitetur; pluribus enim, quibus ſpiritûs ægritudo corporis œconomiam turbaverat, muſicę remedio juviſſe ſe dicit. Si quis autem, addit, remedio illo probando Medicorum authoritatem deſideret, ille habet Æſculapium patrię meæ Numen, hoc uno ſolamine afflictum ægritudine ſpiritûs corpus relevans. Obſtetrices Athenienſes, Platone teſte, facilè reddebant puerperium ope quorundam aromatum, carmina quædam ſimul obmurmurantes (*i*). Videſis noſtram Diſſertationem de efficacitate Muſicæ Veterum Hebræorum.

e *Levit.* 26. 6. *Deut.* 18. 10. 11. *Levit.* 19. 31.

f 4. *Reg.* 18. 4.

g 1. *Reg.* 16. 23.

h Vide Galen. *de Sanit. tuenda l.* 1. *c.* 8. *Et le Clerc, hiſt. Medicine l.* 1. *p.* 72. 73. *Galliceè.*

i *Plat. Theætet.* p. 149.

Recepta igitur erat apud Hebræos ſententia, morbos plerumque Dei vindicis eſſe flagella, cujus eſſent adminiſtri, & tortores illi, quos Dæmones vocamus; quemadmodum etiam in ſuperioribus demonſtratum eſt. Adam, ſub ipſum veluti peccati limitem, mortis pœnam in ſe pronunciatam ſuſtinuit (*k*). Abimelech vix raptâ

k *Gen.* 3. 3. 19.

ptâ

piâ Sarâ, quam ſororem non coniugem Abrahami reputaverat, vindicem Dei manum in ſe expertus eſt (*l*). Ægyptii nolentes Divinis juſſionibus morigeros ſe præbere, variis plagis percuſſi ſunt. Her & Onan crimine deteſtabili id committentes, ne filii è Thamar naſcerentur, ſubitò correpti perierunt (*m*). Maria ſoror Moyſis, vix à murmure in fratrem, leprâ obductum corpus exhorruit (*n*). Eandem lepræ ultionem exeruit Deus in Azariam Regem Juda, reum attentati muneris Sacerdotalis in oblatione thymiamatis (*o*). Philiſthæorum anus pudendâ plagâ percuſſus eſt, quòd ſcilicet illi minùs religioſè Aream obſervaſſent (*p*); eandemque curioſiùs ſcrutantibus Bethſamitis capitale fuit (*q*); nec mitiùs cum Oſa actum eſt manus in illam protendente (*r*). David quod vanâ aliquâ curioſitate populi cenſum indixiſſet, ingenti ſuorum clade erratum expiare coactus eſt (*s*).

l *Gen.* 20. 4. 5.
m *Gen.* 38. 9. 10.
n *Num.* 12. 10.
o 2. *Par.* 26. 59.
p 1. *Reg.* 5. 6.
q 1. *Reg.* 6. 19.
r 2. *Reg.* 6. 7.
s 2. *Reg.* 24.

Amici Jobum tot oppreſſum malis & ærumnis inviſentes, eo indicio reum alicujus inſignis criminis arguebant. Rex Joram impietatis & idololatriæ reus acerbiſſimo diſſentariæ morbo contabuit (*t*). Quid Nabucodonoſor? nonne impietatis & criminum ſuorum pœnam morbo, & metamorphoſi luit? Quid David? nonne criminis ſui cum Betbſabee merito, morbo ſimul & morte filii ex eo concubitu nati punitus eſt? Tandem familiares ſunt hæ loquendi formulæ in Sacris Libris (*u*): *Dominus eſt qui mortificat, & vivificat, qui deducit ad inferos, & reducit; Dominus eſt vita, & mortis, ſanitatis, & morbi, utriſque pro arbitrio imperans*. Judæis denunciat futurum, ut refractarios inſanabilibus morbis puniat, morigeros valetudine ſimul & incolumitate donet.

t 2. *Par.* 21. 18. 19.
u Vide Levit. 15. v6. & 26. 26. 21. 18. *&c.* *Deut.* 28. 27. 35. 39. & 29. 22. *Job.* 5. 18. *Iſai.* 19. 22. & 30. 26. & *in Pſ. paſſim* 5. 3. & 40. 5. & 106. 30.

Hæc ęquè regnant in Novo, & Veteri Teſtamento; & Jeſus Chriſtus receptam hanc opinionem non ſemel confirmaſſe viſus eſt; iis, quos incolumes reſtituerat, etiam atque etiam commendans, ne quid ultra criminis admittant; veluti inſinuans morbi cauſam omnem peccato deputari. Allatum ad ſe paralyticum ita afflatur (*x*): *Fili, remittuntur tibi peccata tua*; & cùm graviùs hæc verba accepiſſe adſtantes viderentur, adjecit: *Quid eſt facilius dicere, remittuntur tibi peccata tua; an dicere ſurge, & ambula?* Occaſione autem viri cujuſdam à crepundiis cæci, Chriſtum interrogant Apoſtoli Joan. 9. a. 3. *Rabbi, quis peccavit, hic, an parentes ejus, ut cæcus naſceretur?* Ac ſi haberent perſuaſum, latentis cujuſdam criminis vel filii vel parentum malam fuiſſe propaginem hanc, qua juvenis tenebatur, cæcitatem. Sed errantes docet Chriſtus, demonſtrans nullius criminis merito morbum hunc viro obtigiſſe; ſed Divinæ providentiæ conſilio factum eſſe, ut ad exhibendum Divinę virtutis documentum cæcus naſceretur. S. Paulus morbos, & mortem ipſam plurium Chriſtianorum deputat minori illi, quam in Euchariſtia recipienda exhibebant, religioni. Cùm Herodes Rex Judeæ perſecutioni indictæ in Apoſtolos alterum atque alterum crimen adjeciſſet, ut necis S. Jacobi fratris S. Joannis, carcerationis S. Petri, graviſſimam in ſe Dei vindicis manum ſenſit (*y*); dum enim verba ad populum Cęſareæ haberet, inter ipſos plaudentis populi voces acclamantis Dei ſe verba non hominis audire, ſubitò percuſſus ab Angelo, pernicioſo adeò morbo contabuit, ut vorantibus vermibus aliquanto poſt tandem abſumeretur; quippè qui, inquit Textus Sacer, *non dediſſet honorem Deo*. Eandem omnibus perſuaſionem ſtetiſſe in extremo Herodis Magni morbo, Joſephus teſtatur (*z*), ut ſcilicet criminum ſuorum & crudelitatis merito à Deo puniretur.

x *Matth.* 9. 2. 3.
y *Actuum* 12. 23.
z *Antiqu. l.* 17. *c.* 8.

Non repugnaverim quidem, horum exemplorum plurima Divino eſſe prodigio deputanda, nec Judæos ita reputantes audeam reprehendere; ſed omnia ęquè prodigia credere vix aſſentior. Inter plura enim miracula, plures etiam naturales morbos agnoſco; & (ne prodigia non neceſſaria accumulem) maluerim ego Deum, cùm hominem morbo aliquo percuſſiſſe legimus, id commiſiſſe tantummodo, ut morbum illum à natura induci in pœnam præcedentium criminum permitteret. Nihil de meo hoc judicio reliquis impoſitum volo; ſed conjecturam meam prodo, quam cæterorum examini permitto, metu ne irreligioſus in Sacras Scripturas videar.

Ita ſemel Hebræi de cauſa morborum perſuaſi, in eam quoque opinionem venerunt, ut morbos omnes tum inuſitatos, cùm vulgares pravis Angelis tribuerent. Erat, juxta illos, Angelus exterminator, Angelus ultor, Angelus mortis. Cædem primorum natu in Ægypto [*a*], Sennacheribi (*b*), luem in Populum graſſantem (*c*) Angelo ultori, ſeu exterminatori ferunt acceptam. Erant, & ſunt etiam noſtrâ ętate in ea ſententia, ut Angelum mortis homines gladio ſuo perimere (*d*) fœdumque cruore gladium aquâ, quæ fortè in ędibus occurrit, eluere arbitrentur. Humor, qui ferali gladio adhæſerit, virus eſſe pręſtantiſſimum rati, id ſummâ curâ efficiunt, ut totâ, quæ fortè domi occurrerit, aquâ ſtatim ab obitu Defuncti effusâ, diſcrimen omne evitent.

a *Exod.* 12. 29.
b 4. *Reg.* 19. 35.
c 3. *Reg.* 24. 16.
d Vide *Job* 32. 33. 23. *Pſ.* 34. 5. *Prov.* 17. 1. *Dan.* 13. 55. 59.

Credunt inſuper, morborum, quos alioquin naturalibus, praviſque affectionibus Medici tribuunt, ſive Dæmonem, ſive Lunam in cauſa fuiſſe; quemadmodum de morbo Saulis, & de hypocondriacis affectionibus ſtatuunt. Fatemur quidem, plures fuiſſe hujus generis morbos Dæmoni authori tribuendos, ipſo docente Evangelio; ſed vix poſſumus in animum inducere, ut omnes ex iiſdem cauſis derivandos credamos. Rodis populus noſtrâ etiam ætate Dæmoniacos habet plurimos, qui inter ſtultos, & maniâ laborantes meritò rejicerentur; plus illi belleboro, purgaminibus, & focillis, quàm exorciſmis ſolemnibuſque Eccleſiæ precibus, nonniſi exigente neceſſitate, ſive apertâ utilitate adhibendis, juvarentur.

Alia etiam vetuſtiſſimâ accepta traditione inter Judæos opinio fertur, cujus in ipſa Patriarcharum hiſtoria veſtigia appa-

rent

rent; eos videlicet, qui rem aliquam inſuetam per viſum ſpectarint, mortem imminentem manere. Agar, objecto ſibi per viſum Angelo, ferale mortis ſuæ omen ſe recepiſſe putabat; ſed ab Angelo confirmata, cum tandem animos reſumpſiſſet, prodigii loco habuit, vidiſſe ſe Deum, nil incommodi expertam (*f*). Jacob gratias Deo agebat eo nomine, quòd vidiſſet *Deum facie ad faciem: & ſalva*, inquit, *facta eſt anima mea* (*g*). Deus ipſe ita ad Moyſem locutus, profitetur: *Non videbit me homo, & vivet* (*h*). Hebræi Moyſem rogabant, ut ipſe loquendi ad populum munus aſſumeret; ſi fortè enim Deus ipſe per ſe loqueretur, certam ſibi mortem timebant (*i*). Manue pater Samſonis, ejuſque conjux, quòd Angelum vidiſſent, ferale ſibi illud ominabantur: *Morte moriemur, quia vidimus Dominum* (*k*).

f *Gen.* 16. 14. 15.
g *Gen.* 32. 30.
h *Exod.* 33. 20.
i *Exod.* 20. 19.
k *Judic.* 13. 20.

Qui verò medicinam inter Hebræos, quemadmodum & de Græcis ſcitum eſt, profiterentur, viros fuiſſe non vulgares, verbis quibuſdam Scripturæ inſinuatum videtur. Ejus enim artis præcepta neque à Principe aliena eſſe arbitrabantur, cum Iſ. 3. 6. legamus: *Apprehendet vir fratrem ſuum, domeſticum patris ſui: veſtimentum tibi eſt, Princeps eſto noſter; ruina autem hæc ſub manu tua*: [nempè membra noſtra è lapſu afflicta medicaminibus fove] *Reſpondebit in die illa dicens: Non ſum Medicus, & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum; nolite conſtituere me Principem populi*. Et Oſee 5. 13. vitio Iſraelitis vertit, quòd ſpem illi omnem in Aſſyriis collocaſſent: *Et vidit Ephraim languorem ſuum, & Juda vinculum ſuum; & abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad Regem ultorem; & ipſe non poterit ſanare vos, nec poterit ſolvere à vobis vinculum*. Et Zach. 11. 16. *Ego ſuſcitabo Paſtorem in terra, qui derelicta non viſitabit, diſperſum non quæret, & contritum non ſanabit*. Jerem. 6. 14. *A Propheta uſque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum; & curabunt contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax pax* (nempè vulnus obducitur) *& non erat pax*, (& recrudeſcebat).

Licèt autem olim, & noſtrâ etiam ætate, peritiſſimi medicinæ profeſſores Judæorum aliqui maximè in Oriente habeantur; in Rabbinorum tamen Libris minùs æqua de Medicis leguntur; cum Medicos ad illos amandent, quos excluſos pronunciant à Regno, apprecantes illud: *Medicorum optimus in Inferno demergatur; ſplendidè enim vivit, nec morbum timet; neque cor ſuum coram Domino conterit, pauperrimque, opem ſuam illi denegans, interficit*. Si quis verò de peritia Medicorum Judæorum conjecturam capere è peritia Rabbinorum in rebus anatomicis voluerit, nil planè de illis magnificum opinabitur. Receptum eſt enim inter eos, in ſpina dorſi os quoddam, nomine *luz*, inſertum eſſe, quod veluti radicem & centrum omnium partium corporis habent; inde cor, jecur, cerebrum, verenda, & quid non? Quod autem maximè ejus oſſis virtutem commendat, illud eſt, nempè integrum vel in medio igne nunquam non manere, ut germen ſit reſurrectionis, è quo iterum reſolutum corpus, veluti è ſemine planta, pullulet. Enumerant autem in corpore hominis 148. oſſa, & 365. venas, ſive ligamenta.

An veteres Hebræi recentioribus præſtarent in Medicinæ peritia, ambigimus; illud tantummodo aſſerendum eſt nobis, autumaſſe illos, uti Veteres ferè omnes, corporis humani fœtum in utero Matris coagulatione quadam ceu lactis innareſcere (*l*); cui deinde Dominum pellem, nervos & tendones inducere. Addebant oſſa, cum ſalva ſunt omnia, ſucco quodam madeſcere; areſcere verò continuò ac corpus vitiatur (*m*): ſicut etiam medullâ oſſium affectâ, crudelibus morbis totum corpus torqueri (*n*); vitioſum illum calorem, quem inflammationem vocamus, oſſibus adhæreſcere (*o*); oleum, quo extima pellis fovetur, ad uſque oſſa penetrare (*p*). Uno verbo valetudinem omnem, morbumque ex oſſium habitudine rectâ pravâque deducunt. Quin etiam umbilici œconomiam plurimum ad valetudinem conferre, Salomon inſinuare videtur (*q*); ſicut & illum unctione fotum plurimùm contuliſſe reſtinguendis depaſcentibus viſcera ardoribus (*r*). Vitam conſtituebant in ſanguine (*s*). De venis & ſanguinis emiſſione ne verbum quidem in Scriptura.

l *Pſ.* 138. 15. *Job.* 10. 10. *Sap* 2. 1.
m *Job.* 20. 11. & 21. 24. & 33. 19. *Prov.* 3. 8. & 15. 30. & 17. 22. *Eccli.* 26. 16.
n *Prov.* 12. 4. & 14. 30. *Habac.* 3. 16.
o *Jerem. Thren.* 1. 13.
p *Pſ.* 108. 18.
q *Prov.* 3. 8.
r *Cantic.* 7. 2.
s *Deuter.* 12. 23.

Familiariſſimum ſimulque celebratiſſimum Hebræorum remedium erat reſina montium Galaad (*t*), quemadmodum ſupra etiam inſinuavimus. Nec ſanè Medici diffitentur, varia reſinæ genera confragoſis oſſibus, ſtupori membrorum & plagis mederi. Non deerant etiam apud illos herbæ & plantæ ſalubres, cujus generis nos medicinales, illi *arbores ſeu ligna vitæ* (*u*), appellabant; ſicut viciſſim *arbor mortis* apud illos erat, quæ nobis eſt planta virulenta & pernicioſa. Author Eccleſiaſtici (*x*), ligni virtutes proſequutus ſcribit, Unguentarium variarum rerum admixtione pharmacum quoddam ſalutare componere, cujus odor per totam terræ faciem diffuſus, undique pacem & lætitiam ſpiraret: continuò tamen monitum ſubjungit ſalutare, ut ſcilicet primò omnium ægrotus valetudinem à Deo deprecari ſtudeat, illud etiam committat, ut pœnitudine eluere crimina, oblationes in Templo fieri ex ſimila, opimiſque pecudibus procuret; veluti ſi è Mundo egreſſus, jam coram Deo adſiſteret. Nec tamen iſta prohibent, addit, quin à Medicis opem imploret; à Deo enim Medicus creatus eſt, ſuaſque pro valetudine infirmi preces ad Deum interponet. Tandem maximum aliquod Divinæ ultionis documentum in impios exhiberi precatus, optat ut impius *in manus Medici incidat*.

t *Jerem.* 8. 22. & 46. 11. & 51. 8.
u *Prov.* 3. 18. & 11. 30. & 13. 12. & 15. 4. *Ezech.* 47. 12.
x *Eccli.* 38. 7.

DIS.

DISSERTATIO

DE RE CIBARIA HEBRÆORUM.

VEterom Hebræorum mores rituſque adeo à noſtris abhorrent, ut ſine ingenti collato in eam rem ſtudio penitùs explorata hæc haberi noo poſſint. Si quis autem perſunctoriè ea tantùm noſcere contentus, cætera duxerit negligenda, ille planè nunquam intimum Scripturę, jogi fermè allegoriâ eò ſpectantis, ſenſum aſſequetur. Inter hęc autem, quę ad Hebręorum mores ſpectant, res eorum cibaria tantò eſt prę cęteris Eroditorum occupatione dignior, quantò frequentiùs in Scriptura recurrit, majorique eſt indagine tum verborum ambiguitate cùm ex difformitate morum ſcrutanda. Variante enim fortunâ ejus rei conſuetudo apud Judæos variavit. Abraham è Chaldæa oriundus, regionis morem & ipſe tenuit, & ad filios tranſmiſit. Ejus poſteri cum Chanaoæis & Phœnicibus tum ſedes cum in multis mores habuerunt communes. In Ægypto plura ex iocolis adoptarunt. Dein Moyſes invecto ciborum delectu, aliiſque in Lege ſancitis, novam induxir œconomiam; non uſque adeò tamen ſtabilem, quin plurimùm pro locorum varietate variarit. Tranſlati enim in Babyloniam, Aſſyriam, ſicut & Ægyptum aliaſque Orbis regiones Judæi, mores eriam ad loca conformare ſategerunt; quanquam certis quibuſdam & uniformibos legibus inhærentes, ſemper à reliquis earum regionum incolis diſtinguereotur.

Illud igitur in hac Diſſertatione conſilium babuimus, ut varias, pro varietate temporis, Judæorum in re cibaria conſuetudines proſequamur; an ſcilicet aſſidentes, ſive accumbentes cibum caperent, quem locum io menſa haberent honoratiſſimum, quas ante cibum ſervarent luſtrationes; quas & quantas apponerent dapes, comedendi horas, vaſa in eum uſum &c. Veteribus novas conſuetudines adjiciemus, quò ex utrarumque comparatione difformitas ſive uniformitas intelligatur.

Convivia veterum Hebræorum.

Veterum Hebræorum convivia, quorum eſt in Scriptura mentio, neque gentis politiam, neque in re cibaria guſtum ſatis commendant. Abraham tres Angelos, quos ſob viri ſpecie hoſpites exceperat, lauto convivio refecturus, ſubeinericium panem, opimiorem vitulum feſtinato opere parans, unà cum lacte, & butyro menſas inſtruxit [a]. Porrò convivium illud quantò erat dapium numero pauperius, tantò fuit earumdem dapium opimitate ſolemne; namque tria farinæ ſata, quæ ſupra 28. pintas ſingula implebant, integrumque vitulum tribus convivis (Abraham enim ſtans hoſpitibus miniſtrabat) appoſuit. Joſeph fratres ſuos in Ægypto convivas adhibens (b), quintuplo majori quàm cæteros fratres epulo Benjaminum donavit. Sauli aſinas patris ſui quæritanti Samuel quartam vituli partem appoſuit [c]. Is honor hoſpitibus ejus ætatis. Apparent ejus moris veſtigia apud Homerum, ubi pro viri dignitate victimæ ampliores minoreſve in conviviis adhibebantur. Eumenes convivam habens Ulyſſem, quem hoſpitio receperat, quanquam aliuqui virum minimè noſſet, pingue convivium inſtruxit; integrum apponens dorſum ingentis quinquennalis porci è grege ſelecti (d). Nec in cibo tantùm ſervata quantitas, ſed etiam in potu, ut convivæ dignitàti reſponderet. Ampliſſimi enim viri plenum ſemper ſcyphum coram ſe habebant; cùm interim cæteris identidem tantùm miniſtraretur (e).

a *Gen.* 18. 6. 7.

b *Gen.* 43. 34.

c 1. *Reg.* 9. 24.

d *Homer. Odyſſ.* 14.

e *Hom. Iliad.* 4. *Vide Cantic.* 7. 2.

Dapum convivis aſſignata portio.

Dapum inter convivas portiones aſſignare, Architriclini partes erant. Quin & obtinuiſſe olim creditur, ut ſinguli ſeorſum prandentes, poſitam haherent ante ſe menſam, cui eolæ apponerentur. Eius rei apparent veſtigia in convivio, quo Joſeph fratres ſuos in Ægypto excepit (f); ſeorſum enim ſinguli fratres aſſidebant, ſicut & Ægyptii, & ipſe Joſeph ſeorſum, poſitas ante ſe menſas habebant. Superſtitione quadam inducti Ægyptii renuebant menſam babere communem cum Joſeph, ejuſque fratribus; non enim cibos capiebant Ægyptii cum Hebræis. Joſephus verò ut ſolus pranderet in cauſa habuit, quòd fortè ampliſſimam illam dignitatem gereret. Singuli autem fratres ab Ægyptiis & à Joſepho ſegregati, ſervato ętatis ordine ſedebant, aſſignato cuique ab ipſo Joſepho loco, quaſi ipſe ſingulorum ætatem non ſine ingenti eorumdem virorum admiratione noſſet. Cum omnes aſſediſſent, dapes omnes coram Joſepho appoſitæ ſunt, à quo in ſingulos convivas diſtributæ. Elcana Pater Samuelis epularum partem duabos oxoribus aſſignavit (g). Apud Homerum ſingulis convivis ſua erat menſa, & Architriclinus portiones miniſtrabat. Menſa Regum Perſarum omnibus illis epu-

f *Gen.* 43. 34.

g 1. *Reg.* 1.

lis inſtruebatur, quæ deinde per Aulicos dividebantur (*h*): quod etiam hodie in quibuſdam Orientis regionibus obtinet (*i*). Idem ſervatum in Aula Salomonis, ex ingenti farinæ copia, & carnium, quæ in ſingulos dies ſuppeditabatur colligimus. David convivam habens Miphiboſet, regias dapes ſufficiebat. Textus habet ad literam: *Super menſam Regis veſcebatur* (*k*). Rogat David Salomonem, ut filios Berzellai eodem honore dignetur [*l*]. Jezabel menſæ ſuæ dapibus paſcebat 450. Prophetas Baal, ſive 400. Prophetas Deæ nemorum, ſive Aſerah; qui omnes, ait Scriptura, *comedunt de menſa* (ad literam *in menſa*) *Jezabel* (*m*).

h *Athen.* *l.* 4. *c.* 10.
i *Chardin.* *Itiner.* *in Calchidem Gallicè.*
k 2. *Reg.* 9. 7. 10. 11.
l 3. *Reg.* 2. 7.
m 3. *Reg.* 18. 19.

Hebræorum dapes.

Sed quænam dapes illæ? Omnium exquiſitiſſimæ hædi videntur, è quibus unum paravit Rebecca, ut Jacob, eo allato, paternam benedictionem ſubriperet [*n*]. Paſchale convivium agno, ſive hædo juxta Moyſis præceptum inſtruebatur (*o*). Hædum attulit Samſon munus recèns ductæ uxori, quam ſibi antea habuerat infeſtiorem (*p*). Manue coctum hædum Angelo ſibi de futura prole nuncianti appoſuit (*q*). Queritur frater filii prodigi de patre ſuo, à quo nunquam unicum hædum impetraverat, ut geniale cum amicis epulum inſtitueret [*r*]. Scitum eſt, tria tantùm ex animalium domeſticorum genere in cibum permitti, nempe quod ex vacca, ove, & capra naſcitur: plura tam è ſylveſtribus, quàm ex domeſticis vetabantur, facilè etiam ante latam à Deo Legem; quemadmodum intelligimus ex dato Divinitus Noemo præcepto, ut ſcilicet in Arca 14. animalia pura, bina verò impurorum paria ſervaret (*s*). Legimus 3. Reg. 4. 22, 23. in menſam Salomonis impenſas ſingulis diebus 30. menſuras ſimilæ, ſicut & farinæ duplum. Porrò menſura reddebat 298. pintas cum media pintæ parte, hemiſextario, & ampliùs aliquanto. Præter hæc, ſufficiebantur 10. ſaginati boves, 20. boves è grege, 100. arictes, præter eos, qui venatione capiebantur, cervos, damas, capreolos, alites. Cùm Arca Domini ſolemni apparatu deduceretur, ſingulis Iſraelitis juſſu Davidis diſtributa aſſati bovis portio (*t*). A ſanguine non abſtinebant tantùm, ſed cautè etiam obſervabant, ne quid illius in carnibus cibo deſtinatis remaneret, qua de re infra. Adeps victimarum ſacrificio reſervabatur (*u*), ſed exceptis victimis, ejus uſus ſingulis permiſſus. Facilè credimus delicatiſſimam, & optimam victimæ portionem Deum ſibi reſervaſſe, inter quas primas habere poterat adeps; quare cum alicujus convivii apparatus deſcribendus eſſet, eo utebantur epitheto: *Convivium pinguium* (*x*). Queritur Deus per Prophetas, minùs pinguibus victimis ſibi litari (*y*). *Qui diligit epulas*, ait Proverb. 21. 17. *in egeſtate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.* Hinc Deus arietis caudam in ſacrificiis nunquam ſibi non reſervavit, quippe quæ arvinoſa eſſet maximè; reſervavit & renes cum adipe illos operiente (*z*).

n *Gen.* 27. 9.
o *Exod.* 12. 5.
p *Judic.* 5. 11.
q *Judic.* 13. 5. 19.
r *Luc.* 15. 29.
s *Gen.* 7. 2.
t 2. *Reg.* 6. 19.
u *Levit.* 3. 16. Vide *Comment. in hunc locum.*
x *Iſai.* 25. 6.
y *Malac.* 1. 13. 14.
z *Levit.* 4. 10.

Panis veterum Hebræorum.

Panis ſingulis plerumque diebus parabatur; referebat autem placentulas quaſdam arentes, tenues, & fractu non difficiles; è placentis verò aliæ ſubactæ erant oleo, aliæ frixæ oleo, aliæ tantùm oleo illitæ. Panis azymus, & ſubcinericius nec infrequens habebatur nec inſuavis. Simila oleo frixa, ſive tantùm aſperſa, à noſtro quidem guſtu aliena eſt maximè; Hebræo verò apprimè ſapida; adeò mores mutationem ſubeunt, & de guſtibus nulla præſcribitur regula. Panis, quacumque tandem arte confectus, nunquam ab oblationibus Templi Domini excludebatur; ex quo facili conjecturâ intelligimus, quidquid exquiſitiſſimum apud Hebræos erat, totum in pane comprehendi. Nomine farinam ſecundariam, ciceres, lenticulas, & cætera leguminum genera, quorum maximè uſus erat ruri & in itineribus. Davidi furorem Abſalomi declinanti Berzellai obviam accurrens, attulit farinam, frumentum, frumentum igne toſtum, frixos ciceres, fabas, lenticulas, & alia legumina, adjectis inſuper melle, butyro, pinguibus vitulis, & ovibus (*a*). Eâdem occaſione Siba munus Regi obtulit 200. panes, 200. alligaturas uvæ paſſæ, ſicut & totidem recentis uvæ caniſtros cum utre vini (*b*). Ita planè & Abigail eundem Regem Saulem fugitantem proſequuta eſt 200. panibus, duobus vini utribus, 5. coctis arietibus, 5. menſuris farinæ hordeaceæ, 100. alligaturis uvæ paſſæ, & 200. maſſis caricarum (*c*). Viri illi, quos Saul in itinere offendit, cum ad inviſendum Templum Domini pergerent, ſinguli tres hædos, totidem panes, & vini utrem habebant [*d*]. Uxor Jeroboami ſub ementitis ſpoliis ad conſulendum Abiam Prophetam pro valetudine filii ægrotantis miſſa, munus de more regionis attulit 10. panes, placentam, uvas, & vas melle plenum (*e*). Eo gentis priſcorum morum delicias, & conviviorum apparatus.

a 2. *Reg.* 17. 28.
b 2. *Reg.* 16. 1.
c 1. *Reg.* 25. 18.
d 1. *Reg.* 10. 3.
e 3. *Reg.* 14. 1. *&c.* *Vide Græcum hujus loci.*

Dapum Sapimenta.

Omnia ſimul eorum ſapimenta ſal, mel, oleum, butyrum. Aromatum in cibis ne veſtigium quidem in S. Scriptura. In conviviis Sponſæ Cant. 5. 1. 2. nihil apparet præter fructus, mel, vinum, lac. Mellis uſus fermè in ſapimentis continuus, nec rarior eſt hodie in Palæſtinâ, ejus liquoris feraciſſimâ. Convivium Sapientiæ, de quo Prov. 9. 2. 5. victimis ſive jugulatis pecudibus inſtruebatur, vino affuſo. Tauros & volatilia in eum uſum parata legimus in Evangelio Matt. 22. 4. Vini uſus olim, & noſtrâ etiam ætate in Oriente infrequens erat, quòd in torridâ regione vinum frequentiùs ingurgitare, ſicut & meracum bibere, minùs ſalubre habeatur. Quare nunquam niſi multâ aquâ dilutum guſtabant, niſi ſi quando hauſtus delibaretur in quibuſdam ſolemnibus ſtatiſque conviviis, prandii ſcilicet ſigillum (*f*). Admixta vino aromata, ſive ejus generis alia potum reddebant delicatiſſimum (*g*). Vinum è palmis, vulgare illud apud Hebræos, nomine *ſekar* in S. Scriptura deſignatur (*h*), ubi non raſò mero junctum legitur. Celebrabantur vina Libani & Chelbon; nec minùs lau-

f Vide quæ adnotavimus ad Eſth. 5. 6.
g *Cant.* 8. 2.
h *Levit.* 10. 9. *Num.* 6. 3. *Deut.* 14. 26. *&c.*

Digitized by Google

i Oſe.14. 8. Ezech.28. 18. Gen. 49. 11. Iſai.5. 2. Jerem.2.21.

laudabantur vina Sorec (i).

Elixatæ vel aſſæ carnes parabantur; quanquam & ſapimentis conditas aliquando deguſtaſſe, ex hiſtoria Rebeccæ carnes ad guſtum Iſaaci, ſibi experimento cognitum, parantis intelligimus. Manue pater Samſonis hædum elixatum in olla afferens, ſacrificium Domino obtulit (k). Filii Summi Sacerdotis Heli, cùm plurima in Tabernaculo Domini iniqua, tum illud flagitioſiſſimum commiſerunt, ut ſcilicet famulorum operâ carnes ex ollis eorum, qui ſacrificia obtulerant, rapientes, non coctas ſe dapes, ſed crudas accepturos dicebant; quippe quas vellent ad ſuum guſtum parare (l). Agnus ſive hędus Paſchalis aſſabatur.

k Judic.13.19. 20.

l 1. Reg.2. 15.

Augebant conviviorum celebritatem muſica, tripudia, cantilenæ, unguentorum deliciæ. Fœmina illa proſtituta Prov.7.17. laſcivientem adoleſcentulum invitat ad lectum myrrhâ, aloe, cynnamomo delibutum; addit obtuliſſe ſe hoſtias ſalutares, quò pingui illum convivio recrearet. Mulier criminoſa Luc.7. 37. pretioſo unguento Jeſu Chriſti pedes unxit, eoſque deinde promiſsâ comâ abſterſit. Idem præſtitit cum Jeſu Chriſto officium Maria ſoror Lazari (m). Amos 6. 5. ebrios Ephraimitas eo nomine reprehendit, quòd in conviviis ſuis muſica inſtrumenta poſcerent ad voluptatem, ne Davidi quidem canendi palmam conceſſuri. Adverſarios ſuos inter potandum cantilenas in ſeipſum admiſcere, Pſalmiſta Pſ.68. 13. conqueritur.

m Matth.26. 7. Marc.14. Jo. 12.

Hora prandii.

Prandii hora conſueta in meridie. Meridiano convivio Joſeph fratres ſuos excepit (n). Nihil boni ſperari jubet Salomon Eccle.10. 6. de illo Regno, cui adoleſcens imperaverit, & cujus Principes exoriente mane comederint. Iſai.5. 11. *Væ*, ait, *qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & ad potandum*. Tandem S. Petrus Act.2. 15. impactam ebrietatis calumniam diluit, quòd hora diei tertia, nempè juxta noſtram ſupputationem, nona matutina nondum effluxiſſet. Idem Apoſtolus è ſolario domûs Simonis Coriarii horâ meridianâ ad prandium in cœnaculum inferius deſcendebat (o). Seniores ſive Judices Babylonici, qui vitium inferre Suſannæ tentarunt, ſubeunte meridie in ædes ſuas ad cibum capiendum ſe receperunt (p). Cùm Angeli circa eandem horam ad tentorium Abrahami divertiſſent, vit ille pius hoſpites ad prandium invitavit dicens, quòd ad ſe diverterent eo temporis articulo, niſi ad cibum capiendum, nihil eſſe (q). In Evangelio (r), disertè prandium & cœna diſtinguuntur; quo ſanè argumento intelligimus binas juſtas refectiones ſingulis diebus à priſcis ſervatas, è quibus meridianâ eſurialibus diebus ſubductâ, altera tantùm veſpertina retinebatur. Meridiana refectio jentaculi potiùs loco, quàm juſtæ refectionis erat, manente hodie uſque apud Turcas more (Tavernier hiſtoria Septi Magni Turcæ c.3.) ut dapes carnium & orizæ pulmentum nonniſi poſt quintam horam veſpertinam menſæ apponantur. Matutinum igitur convivium apud viros ſplendidiſſimos inſtruitur herbis, leguminibus, fructibus, bellariis: vulgares in eum uſum parata habent olera, cucumeres, pepones. Ex Rabbinorum doctrinâ, die Sabbati & magnæ alicujus feſtivitatis cibum capere ante meridiem nefas; cavendum inſuper fuerat, ne antea corpus cibo curaretur, quàm cæremoniis Templi peractis. Hunc morem ſpectaſſe credunt Apoſtolum Petrum Interpretes quidam, cùm de ingurgitato vino accuſatus dixit, nihil eſſe cur ejus criminis notam ſubiret, nondum ſubeunte horâ diei ſextâ, neque ejus diei, quæ feſta eſſet, officio Templi abſoluto (ſ). Ad eundem etiam ſcopum collimaſſe volunt aliqui Phariſæorum querelas, de vellicatis die Sabbati ſpicis triticeis Apoſtolos accuſantium; quaſi ſcilicet religionem diei feſti, horam cibi prævertentes, violaſſent. Sed nullum apparat in Scriptura veſtigium de conſtituta hora capiendi cibi diebus feſtis ſervandâ.

n Gen.43. 15.

o Act.10. 9. 10.

p Dan.13.7.8.

q Gen.18.1. 2.

r Luc.11. 37. & 14. 12. Vide Menoch. de Repub. Hebr. L.6. cap.3.

ſ Vide *Hammond. ad Matth.*12. 8.

Solebant, antequam menſę accumberent, hoſpitum pedes lavari: nullus erat enim tibialium tunc temporis uſus, ſed nudis cruribus atque ſandalis tantùm protectis pedibus incedebant. In ſolemnibus conviviis fœminæ ſeorſum à viris diſcumbebant; in nuptiis tamen, & conviviis inter cognatos nunquam excludebantur. Mappularum uſus in menſis Hebræorum, quemadmodum & Græcorum ac Romanorum, nullus. Spongias ad detergendas menſas legas apud Homerum.

Locus honoratiſſimus.

Locus inter plurimos convivas honoratiſſimus in capite tabulæ ad parietem, & in imo aulæ. Hunc Samuel aſſignavit Sauli, antequam in Regem Iſraelis virum inungeret (u); nec alterum ipſe Saul poſt obtentum Regnum inter domeſticos diſcumbens tenebat (x). Olim menſæ aſſidere convivæ ſolebant, quod ſub Salomone obtinuiſſe ſcimus (y). Apud Amos 6. 4. 7. Tobiam 2. 4. & Ezechielem (z) ſermo eſt de lectis convivalibus; ſed rarus illorum uſus, cum apud Authores ejus ætatis, ſive etiam recentiores ſervatam aſſidendi conſuetudinem noverimus. Familiarios lectorum uſus in Evangelio apparet. Jeſu Chriſti convivali lectulo accumbentis pedes Magdalena pretioſo quodam unguento perfudit (a). Accubuiſſe etiam oportuit Chriſtum in cœna ante Paſſionem, Joannes enim ſimul & infra accumbens, caput ſuum in ejus pectus reclinavit (b). Magnificis inſtratis lectis accumbebant convivæ ab Aſſuero invitati, quemadmodum & lectuli aderant in convivio eidem Aſſuero unà cum Amano ab Eſther præparato (c). Sed hæc Perſarum exempla ſunt, quamvis alioqui aptiſſima ut moris vetuſtatem apud Orientales demonſtrent.

u 1. Reg.9.22.

x 1. Reg.20. 25.

y Prov.23. 1.

z Ezech.23.41. *Sediſti in lecto pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante te.*

a Matth.26.7.

b Jo.13. 25.

c Eſth.5. 6. & 7.8.

De Rege quodam convivii ſermo eſt Eccli.32. &c. conſtituto nempè ut convivii rationem omnem haberet, legeſque præſcriberet convivales. Sed hæc Græcorum moribus familiaria, ne unum quidem habent apud Judæos exemplum. Ità vero Scriptor ad Ægyptiorum mores alludens: *Rectorem* (Græcus *rectorem convivii*) *te poſuerunt? noli extolli: eſto in illis quaſi*

unus ex ipſis. Curam illorum habe, & ſic conſide, & omni curâ tuâ explicitâ recumbe, ut læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem conſequaris corrogationis. Loquere major natu, decet enim te. Primum verbum diligenti ſcientiâ, & non impedias muſicam. Ubi auditus non eſt, non effundas ſermonem, & importunè noli extolli in ſapientia tua. Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio muſicorum in convivio vini. Adoleſcens loquere in tua cauſa vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. In medio magnatorum non præſumas; & ubi ſunt ſenes non multùm loquaris. Horâ ſurgendi non trices; præcurre autem prior in domum tuam, & illic avocare, & illic lude. Et ſuper his omnibus benedicito Domino, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis. Haſce convivis leges præſcribit Sapiens, cùm ſcilicet convivia communi ſymbolâ inſtruebantur.

Hæc autem obſervato digniſſima in Scriptura & veteri Hebræorum hiſtoria: repuſavi modò quædam ex Authoribus delibanda de recenti Hebræorum conſuetudine. Culinæ utenſilia omnia ne cujus unquam uſibus, niſi fortè Judæi, deſervierint, ſedulò cavent; ſunt etiam multò in fictilibus religioſores, quæ ſi acceperint calidum aliquid continentia, ſtatim in terram projecta confringunt, metu ne quid vetitum à Lege retinuerint. Si verò è metallo confecta vaſa nacti fuerint, ſive etiam lapidea, cùm non facilè noxiâ imbuantur qualitate, quemadmodum ſolent fictilia, ideo igne ſive calenti aquâ purgata permittuntur. Statim verò ac culinarium aliquod utenſile emunt, ſive vitreum illud, ſive fictile, ſive metallinum, mari ſive flumini, vel multæ affuſæ aquæ immergunt, quaſi ſummam in illis munditiem affectantes. Sua habent vaſa pro lacticiniis, cæteriſque ejus generis, ſua pro carnibus; vetitum enim ſibi eſſe credunt unà ſimul carne lacteque veſci. Stata ſunt etiam utenſilia pro ſolemnitate Paſchali, quæ ne contigiſſe quidem fermentatum panem debent (*d*). Religioſiora ſunt hæc, imo & ſuperſtitioſiora, quàm ut à veteribus Hebræis obſervata credamus.

d *Leo Moden. par.* 1. *c.*3.

Undecima matutina hora pro capiendo cibo in Talmude determinatur (*e*): ſi quis ultra diſtulerit, de ſalute ſua periclitaturus creditur; eſt enim, inquiunt, famis oſtium patens, & corpus nutrimentum efflagitat. Si denegetur, illud in ſe converſum ſe ipſo nutritur; quemadmodum in urſis ſæviente hyeme ſolet contingere. En præclara Judæorum Philoſophia. Antequam menſæ aſſideant, potiſſima illis cura, ut manus lavent. Plura in eam rem levia prorſus & puerilia præſcribunt Rabbini, apertiſſimum de ingenio illorum documentum. Si quis manus lavare neglexerit, ille nihilo minoris criminis reus eſt, quàm cujus fœmina proſtituta damnaretur, ait Rab. Jore in Talmud. Panem tangere lotis quidem, ſed non benè abſterſis manibus, perinde eſt, ait Rabbinus alter, ac ſi impurum aliquid comederetur (*f*). Quicumque lotis ritè manibus diſcumbit, ſalva ipſi ſunt omnia, nihilque ipſi è cibo periculi imminet. Cavendum tamen ne cùm manus lavantur, annulus digito inſertus habeatur; facilè enim ſub illo purulentum aliquod retineretur. Narrant Rab. Jeſua in carcere detentum, cum arctam adeò aquam haberet, ut vix ad arcendam è ſiti mortem ſufficeret, maluiſſe tamen de vita periclitari, quàm ut officio lavandi manus deeſſet. Illud dignum tanto Rabbino effatus: quicumque illotis manibus veſcitur, ille dignus eſt morte (*g*). Eadem ſuperſtitioſa Judæorum lotio frequenter in Evangelio recurrit (*h*). Ubi etiam illud obſervatum legimus, ut manuum extremitate prius ablutâ, aqua deinde ad cubitum deduceretur, majoris ſecuritatis gratiâ. Priùs autem lavant famuli, deinde filii, omnium poſtremi mater ac tandem Pater. Abſolutâ cœnâ, iterum lotio manuum vultuſque.

e *Tract. de Sabbat. c.*6.

f *Tract. Sotab c.*8.

g *De Rabb. Abiba in Talmud. Tract. Erubim. c.*2. *Vide Interpp. in Marc.*7. 3. 4.

h *Matth.*15.1. 2. 3. *Marc.*7. 2. 3. 4.

Ritus menſæ aſſidendi.

Statim à manibus ablutis menſæ aſſident, nequid enim ſpatium temporis inter hæc duo intercedat, ſedulò cavent. In menſa panis integer adjecto ſale apponitur, qui ſcilicet panis à Patre familias, ſive à Rabbino, ſi fortè adſit, acceptus medius finditur, ita tamen, ut partes maneant indiviſæ. Tum poſito iterum in menſa eidem pani manus imponens, benedictionem pronunciat, his verbis conceptam: *Benedictus ſis, Domine Deus noſter, Rex mundi, qui producis panem è terra.* Hanc orationem claudentes convivæ, reſpondent *Amen*; ſtatimque Rabbinus fruſtulo aliquo panis accepto, illud in ſale, ſive in jure carnium immergit, atque ori tacitus imponit. Dein panis in fruſtula diviſus, inter Convivas diſtribuitur. Porrò hiſce præſtandis cæremoniis, duo ſaltem vel tres convivæ menſæ adhibendi ſunt. Si unus adfuerit, ſeorſum benedictionem pronunciat. His ritè peractis, Rabbinus utrâque manu vas ſive calicem vini capiens, dexterâ manu elevatâ ita benedicit: *Benedictus ſis, Domine Deus noſter, Rex mundi, qui vineæ fructum creaſti.* Eadem ſervatur benedictionis formula, cùm cervifia ſive confectus è cedro potus apponitur, & cum ad potandum ſinè cibo invitantur, eâ tamen occaſione ſingulis ſeorſum precantibus. Super aquam nulla benedictio. Hæc omnia excipit integer Pſalmus 22. *Dominus regit me, nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocavit.* Leviter inter ſe diſcrepant Leo Modena (*i*), & Buxtorfius (*k*); ille enim ab aſſidentibus recitari Pſalmum teſtatur, addens inſuper, Patremfamilias è benedicto pane tantum ſingulis convivis diſtribuere, quanta eſt olivæ magnitudo, ex quo, inquit, capiendi cibi exordium ducitur. Teſtatur etiam iteratis potionibus iterari etiam benedictionem ſupra deſcriptam. Buxtorfius verò aſſerit, recitari à Judæis benedictionem aptam rebus quibus adſcribitur; quam, ait, toties iterant, cum novæ dapes, ſive novum vinum nunquam antea deguſtatum apponitur.

i *Cæremon. Jud. par.*2. *c.* 10.

k *Synag. c.*7.

Plu-

In conviviis modeſtia.

** Vide Buxtorf. loc. cit.*

Plura à Rabbinis præſcribuntur (*), ut modeſtiæ & temperantiæ leges in convivio ſerventur. Jubent tabulam veluti Altare Domini ſuſpici, ſal enim veluti ſacrificiorum ſymbolum habendum eſt. Monent, ut inter cibos capiendos oculi Dei in convivas intenti reſpiciantur, juxta illud Deut. 14. 23. Ezech. 41. 22. *Et comedes in conſpectu Domini tui.* Paterfamilias longiorem aliquam moram in menſa trahit, ſi fortè mendicus aliquis cibo juvandus apparuerit. Ne cibi ad ſatietatem uſque capiantur curandum eſt; ſcriptum eſt enim Deut. 15. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ*, i. e. non deerunt viri, quibus ad ſatietatem panis non ſufficitur. Summâ religione obſervari panem jubent Talmudiſtę (*l*). Quare, inquiunt, neque ſuper panem aliquid apponendum eſt, neque panis cæteris rebus ſubjiciendus, quò magis promineat, neque projiciendus in aliquem, veluti canem, ut abigatur; his enim omnibus ſumma panis religio violaretur. Pronunciant autem futurum, ut quicumque panem contempſerit, ille tandem in egeſtatem incidat. Quin & Angelum credunt huic muneri deſtinatum, ut ſcilicet in eos, qui panem projiciunt, ſive in terram incauti decidere permittunt, ſeverè animadvertat [*m*]. Obſervat ille ne quid contra eas pręſcriptas regulas committatur, tranſgreſſores miſerrimâ corripiens egeſtate. Docent Eliam Prophetam conviviis omnibus adeſſe, ſicut & ſingulorum Angelos tum temporis dicta omnia & facta convivarum notare. Si quid minùs honeſtum pravumque loquantur, prompti ſtatim accurrentes Angeli mali diſſidia inter illos & querelas exſuſcitant. Ea de Angelis opinio convivas detinet, ne vel retrò, ſive à latere reliquias cibi projiciant.

l Tract. Berachot.

m Talmud Tract. Cholim c. 8.

Quid convivio peracto ſervetur.

In exitu menſæ fruſtulum aliquod panis ſuperſit curant, ut 2. Par. 3. 10. ad literam impleant: *Ex quo cœperunt offerri primitiæ in Domo Domini, comedimus & ſaturati ſumus, & remanſerunt plurima.* Alius eſt ſanè hujus loci ſenſus; ſed omnium ſuperſtitionum ſuarum authoritas è Scripturis à Judæis repetenda eſt. Quamquam alii hujus fruſtuli in menſa reliqui rationem ducant ex benedictione poſt prandiom recitandâ, quæ ſcilicet in vanum recideret, niſi aliquid remaneret in menſa. Cultros claudunt, quòd ſcilicet menſa Altaris Domini ſimilitudinem referat; ne ferrum autem in Altari ponatur, cautum eſt. Recitant nonnulli Pſalmum 66. *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis.* Tum Paterfamilias vitreum calicem aquâ priùs ablutum, affuſo dein mero plenum in altum elevans, intonat: *Domine, illum benedicamus, de cujus bonis nos comedimus.* Cęteri ſtatim: *Benedictus ſit ille, qui bonis ſuis nos complevit, & bonitate ſuâ pavit.* Continuat ille poſt hęc prolixam orationem, datoque ſingulis vini ejus calicis hauſtu, ipſe reliquum potat, totaque dein cęremonia abſolvitur.

Paulò aliter Buxtorfius; narrat enim è menſa ſurgentes ante gratiarum actionem & benedictionem manus lavare, qua cęremoniâ peractâ, Paterfamilias orationem recitat, Deo gratias agens, qui bonitate ſuâ homines & creaturas ſimul omnes ſatiat; qui Patres ſuos ex Ægypto eductos in poſſeſſionem Chanaanitidis immiſit, fœdus cum populo ſancivit, fœderatiſque Legem tulit, adjectâ promiſſione, ut in æternum, ſe curante, ſervaretur. Rogat deinde, ut miſeratione urbis Jeruſalem & Templi tangatur, ut proſtratum Davidis ſolium viventes adhuc reſtitutum aſpiciant, ut Eliam mittat & Meſſiam, eductoſque è diuturna captivitate ſoletur, ut ab egeſtate faciat immunes, ne ſcilicet ſive eleemoſynam corrogare, ſive mutuò aliquid à Chriſtianis accipere, (quos ſub nomine carnalis populi, & maledictæ creaturæ diris devovent) cogantur. His precibus alias adjungit poſtulantes, ut à Domino ſuſtentari, atque à jugo Chriſtianorum relevari mereantur; ut avitæ religionis ſedem repetant; ut largo benedictionum imbre menſam, unde cibos aſſumpſerunt irroret; ut tandem divitiis omnibus boniſque populum ſuum velit cumulatum. Claudunt adſtantes orationem ſolemni illo: *Amen*; ſimulque adnectunt verba Pſal. 33. 10. 11. *Timete dominum omnes ſancti ejus, quoniam non eſt inopia timentibus eum. Egueruut* (Hebr. leunculi) *& eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Menſam carnibus ſimul & piſcibus inſtruere vetitum.

Olim Rabbini conſtituerant, ne in eadem menſa caro ſimul & piſces haberentur; id enim valetudini contrarium dictitabant, & inducendæ lepræ periculoſum; ſed hodie lex contrariâ conſuetudine abrogata eſt. Induxerunt primò morem, quò Legi in ſpecie ſaltem aliquid deferrent, ut quoties volebant carnibus ſimul & piſcibus veſci, os priùs manuſque lavarent, tandem arentis panis fruſtulo accepto, & calice vini epotis tutus erat à carnibus ad piſces tranſitus. Poſtremò omni abolitâ cautione, nihil eam legem curarunt.

Lac, butyrum, caſeus.

Religioſiùs alteram legem obſervant, ne lacte, butyro, ſive caſeo unà cum carne veſcantur. Nihil ſanè eâ de re ſatis expreſſum in Lege, hæc tantummodo ferente Exod. 23. 19. & 34. 26. *Non coques hædum in lacte matris ſuæ*; i. e. non occides paſchalem victimam, non coques eum adhuc ab ubere matris dependet; vel ſaltem illam non coques in lacte matris ſuæ. Verùm Judæi literæ rigorem ſectati, omnem lactis cum carne uſum vetitum ſibi autumarunt; quare nullum apud illos carnis ſapimentum lacte conditur, nuſquam eâdem horâ carnem caſeumque deguſtant, jubentes non modicum temporis intervallum ambo illa diſterminare (*n*) t altera pro carnibus, altera pro lacte, ſive butyro olla; alia etiam utriuſque utenſilia, ut neque communi utantur ſive in agro, ſive in ædibus cultro. Si caſu aliquo contingat, ut in vaſe aliquo lacti deſtinato caro apponatur, non ab ejus cibo tantummodo abſtinendum, ſed nullis deinde uſibus vas illud erit, quin & fictile confringitur.

n Vide Leon. Moden. c. 6.

Ca-

Digitized by Google

Caſeum, cujus ipſi coagulum oculati teſtes non exploraverint, vetitum ſibi ducunt, metu ne fortè lac aliquod vetiti alicujus animalis habeat admixtum, vel ſaltem pellis aliquid in coagulo latuerit; quę ſimul ab imprudentibus unà cum caſeo deguſtata reos prævaricatæ Legis damnet. Accedit alia timendi ratio, ne ſcilicet lebes idem pro caſeo, qui fortè pro elixandis carnibus, adhibeatur. Quem itaque caſeum oculati teſtes exploraverint, hunc ſigno aliquo appoſito diſtinguunt. Cavent ne communi igni juxta poſitum lac & carnes decoquantur; ſicuti ne communi utraque fercula menſæ apponantur; vel ſi fortè appoſita fuerint, curant ſaltem diſtinctæ ſubſint utrique mappæ, neque è regione, vel juxtà poſita ſe invicem reſpiciant (p). Quicumque carnes deguſtaverit, illi unius vel etiam ſex horarum ſpatio (quæ eſt ſuperſtitioſiſſimorum religio) à lacticiniis abſtinendum; quanquam & in eodem convivio utrumque permittitur, modò fricatis dentibus & ore, arentiſque panis fruſtulum mandentes, odorem omnem & ſaporem carnium abſterſerint.

p *Buxtor. Synag. Jud. c. 26.*

Sanguinis uſus, interdictus.

Quæ in Lege conceptis verbis exprimitur ſanctio, ut à ſanguine abſtineant Judæi, religioſiùs ab illis ſervatur; nullum enim terreſtre animal in cibum adhibere ſuſtinent, quin priùs jugulatum ab omni ſanguinis admixtione repurgetur. De piſcibus nihil curant, rati nihil de ſanguine piſcium in lege caveri; quippè qui alterius ſit à ſanguine terreſtrium naturæ. Jugulari autem animal non niſi à peritiſſimis datum, cùm plura ſint minutiſſima obſervanda, puta aptum tantæ rei tempus, locus ſelectus, benè limatus culter, quò citò ſanguis & non interruptus diffluat. Excipiendus eſt autem ſive in cinerem, ſive in terram ſanguis, exceptuſque ſtatim operiendus. Neque ritè jugulare, aut è vena animalis ſanguinem haurire vulgaris peritiæ & eruditionis res eſt. Amplioribus voluminibus grandis hæc ſcientia continetur, ubi minutiſſima quæque Doctores proſequuti ſunt; tiſque à ſtudioſis Judæis evolutis, cùm intima ejus ſcientiæ pervaderint, accedente inſuper exercitationis peritiâ, teſtimoniales literas à Rabbino accipiunt, quibus publicum documentum de viri ſolertia reddatur, idoneuſque habeatur ab omnibus, ut jugulare animal & ritè exanimare, tum ab eo jugulata tutò poſſint à Judæis in cibum adhiberi. Jubentur autem quicumque eas literas acceperunt, ſcriptas de cęremoniis ritibuſque Lanionum leges evolvere, ſemel quidem ſingulis recurrentibus ſeptimanis primi anni; ſecondi verò ſingulis menſibus, ac tandem reliquo vitæ ſpatio quater in anno. Libri hujus titulus inſcribitur: *Hilchoth ſchechiloth & bedicoth*; i. e. leges ſervandæ in jugulandis animalibus, inſpiciendis ſi fortè vitio aliquo ad maculam inducendam laboraverint.

Laniones, & animalia examinantes.

Lanionibus hiſce varii pro varietate animalium ſunt cultri, ampliores in boves, minores pro pecudibus inferioribus. Acutiſſimos adhiberi oportet, & minimè dentatos, alioquin haberentur impuri, ſicut neque carnes in cibum permitterentur. Primò omnium jugulandæ pecudis ligant pedes; dein in terram proſtratę uno ictu jugulum amputant, nempe œſophagum, aſperam arteriam, & vaſa illis juncta; ſuſpenſam poſt hæc in aera victimam ſedulò inſpiciunt, num vulneris aliquid habuerit, ſivè quid in veſſiculis ſanguinis retineat. Si fortè enim ſimile quid deprehendatur, tunc interdictæ carnes, cæteris tamen à Judæis permiſſæ. Idem & in avibus ſervabatur. Cautum eſt, ne eâdem ſimul die mactetur vacca cum fœtu; quemadmodum nec ovis vel capra cum catulo. Si quadrupes vel avis purus morticina fuerint, ſive alio quodam mortis generę, ac Judæis præſcripto interciderint, nefas Judæis ex illis deguſtare. Si ulcere aliquo in pulmonibus, vel alibi, ſive etiam interno aliquo vulnere vitientur, eſto interdicta. Idem cautum ſi os aliquod confractum fuerit in membris à Rabbinis indicatis, ſive fortè animal in mortis diſcrimen veniſſet.

Quò Legem ſanguinem vetantem exactiùs obſervent, præter deſcriptas ſupra cautiones, illas etiam addunt, evellendi ſcilicet ampliores venas, nervos, & adipem. Immergunt dein victimam aquæ, ac ſemel lotam iterum lymphâ puriori lavant. Tum ſiccanda exponitur in lamina, poſt laminam in vaſe perforato, quò ſcilicet ſanguis omnis effluat. Demum unius ſive duarum horarum ſpatio evoluto, in cibum permittitur

Ab adipe & poſteriori femoris parte abſtinent.

A' poſteriore femoris, qua coxendicibus jungitur, parte abſtinent, memores hiſtoriæ Jacob, qui poſt luctam cum Angelo, contractum ejuſdem Angeli tactu femur retulit (q). Sed in Italia eam inverunt rationem, ut detracto femoris nervo, tutò deinde cætera devorent. Hæc tamen peculiarem exigunt artem, non omnibus Judæis cognitam. Solent interdictam hanc partem femoris Chriſtianis vendere, quam priùs maledictis onerasse feruntur, quin & urinâ maculaſſe in invidiam nominis Chriſtiani (r). Adipem bovis, agni, capræ vetitum ſibi Levit. 3. ult. cenſent: *Omnis adeps Domini erit in cunctis habitaculis veſtris, nec ſanguinem, nec adipem omnino comedetis*. Hæc tamen non niſi de victimis ſacrificii præſcripta facilè judicamus. In ſacrificiis enim ſanguis, & adeps victimarum ſoli Domino reſervabatur.

q *Gen. 32.*

r *Buxtorf. Synag. c. 27. ad finem. Judæi omnes quotquot à fide Judaica ad Chriſtianam ſe converterunt, ſcribunt unanimiter, eos carnes iſtas priùs maculare, & ut liberi ipſarum ſuper eas mingant curare, maledictionéque ſuper eas dicentes, ut emptor Chriſtianus carnes illas edens mortem edat, optare.*

Ova.

Eò uſque conceptum in ſanguinem horrorem provexerunt, ut vel ab ovo in quo fortè tenuis aliqua ſanguinis macula apparuerit, abſtineant. Quare antequam ovum igni ſubjiciant, excludunt, & contentum liquorem in lance repandentes, vel ex uno in aliud ovi putamen tranſferentes, ſedulò inſpiciunt, num aliquid ſanguinis latuerit; quod æſtate maximè ſolet contingere. Si pullum aliquem gallinaceum mactaverint, ovis quibuſdam fœtum, ova illa ſtatim aquæ, deinde ſali immergunt, ut ab omni ſanguine repurgentur.

Animalia pura & impura.

Cautum eſt Hebræis, ne in cibum adhibeant quadrupedem, non bifido ungue gradien-

dien-

dientem, neque ruminantem. Abſtinent à ſue, lepore, cuniculo, cæteriſque Levit. 11. expreſſis, quanquam alioqui noſtrâ ætate ignotis. Carnivoras aves rejiciunt, ſicut & piſces ſine ſquammis, & aliis, ac tandem omnis generis reptilia. Fit inde, ut dapes omnes non coctas à Judæis recuſent, ſicut & caveant ab utenſilibus culinariis, mutuo ab aliis quàm à Judæis acceptis, veriti ne quid ex vetitis cibis maculæ, ſeu vetiti ſucci contineant; quin & ab alienis etiam cultris ſe contineant. Cùm ruri morantur, ipſi ſibi dapes parant, emptis ad eam rem vaſis fictilibus novis, nulliſque uſibus antea addictis. Emunt animalia, piſces, & aves adhuc viventes, mactatis enim paratiſque ab aliis nunquam uterentur.

Panis.

Solebant olim Hebræi ex farinę aquâ ſubactæ maſsâ primitias Sacerdotibus & Levitis Domini offerre, juxta præceptum Legis Num. 15. 20. Quantum autem offerrent, nihil præſcriptum à Moyſe. Sed quadrageſimam, & ſexageſimam partem DD. determinarunt. Hodie, ut legis memoria aliqua maneret, ex farinę aquâ ſubactæ maſsâ modicam aliquam portionem crudam igni abſumendam injiciunt. Sed ejus cęremoniæ nulla eſt obligatio, niſi farinę aquâ ſubactæ maſsâ 40. ovorum molem æquaverit. Præceptum iſtud ex tribus unum reputatur, quod fœminas adigit; conficiendi enim panis munus ad fœminas plerumque ſpectat (s). Quanquam autem aliorum miniſterium in re cibaria reſpuere ſoleant, in itinere tamen confecto à Chriſtianis pane veſcuntur.

s *Leo Moden. par. 2. c. 9.*

Azyma.

Totâ Paſchæ octavâ exordio facto à meridie prævigilii, ab omni fermentati panis uſu abſtinent. Hujus præcepti à Moyſe dati Exod. 13. 15. 16. religionem exactiùs obſervaturi, domum univerſam ſedulâ, quin ſuperſtitioſâ perquiſitione evertunt, ut ne mica quidem panis fermentati remaneat. Exordium perquirendi ante duos vel tres dies capiunt, ſingula ſcrutantes omnia, ſummoventes è loco armaria, arcas, ſellas. His peractis, ahenum aquâ plenum ad ignem ſuſpendunt, ut calenti aquâ vaſa omnia mundentur. Poſt calidam affundunt frigidam (t). Lavant etiam merâ aquâ utenſilia omnia, quæ ahenum non capit, uti menſas, ſellas &c. Quò autem mundiora ſint omnia, forcipe quadam apprehenſam ferri lígulam, ſive lapillum igne candentes ſuper utenſilia aquâ abluenda ſuſpendunt, quaſi igne & aquâ purgaturi omnia. Lavant & ahena ebullienti intus aquâ, atque injectis candentibus carbonibus &c. Ea eſt Hebræorum in fermentum ſuperſtitio.

t *Vide Buxtorf. Synag. c. 12.*

Potus vinum.

Ex Rabbinorum doctrina interdicitur Hebræis vinum, aliorum quàm Judæorum manibus expreſſum. Apud Orientales ea lex etiam obtinet, apud Italos contrariâ conſuetudine abolita eſt (u), illud prætendentes, Rabbinos, dum legem illam conſtituerunt, in media verſatos fuiſſe idololatria, quacum nullam volebant conſuetudinem. Hodie verò populi, quibuſcum vivunt Judæi, ab idololatria alieni ſunt, juxta ac Rabbini declararunt. Cęterùm vinum maximi æſtimant; ſcriptum eſt enim Pſ. 103. 15. *Vinum lætificat cor hominis;* & alibi Judic. 9. 13. *Lætificat Deum & homines.* Quoſdam in vino ritus obſervant, e. g. ineunte & exeunte die aliquâ feſtâ, in conviviis nuptiarum, & circumciſionis, cùm ſcilicet conceptæ quædam benedictiones ſuper vinum pronunciantur, & pòſtquam vinum hauſerint, benedictionem recitant.

u *Leo Moden. p. 2. c. 8.*

DISSERTATIO

DE SYSTEMATE MUNDI EX VETERI Hebræorum ſententia.

Res eſt admiratione digna, cur in Mundo poſitos, Mundi ferè omnia lateant. Poſtquam tot annos & ſæcula in diſputationibus de Mundo trivimus, juxta illud Eccl. 3. 11. *Mundum tradidit diſputationi eorum*, ægrè habitudinem & ſtructuram terræ, quam colimus, habemus exploratam, quin nec niſi ejus ſuperficiem, minimamque proinde Mundi partem colimus. Reliqua omnia ad ſyſtemata reducta ſunt, coactique ſimplices hypotheſes de illis formare, ab omni præcludimur ſpe, ut temporis beneficio certiora tandem aliqua aſſequamur. Omnia quæ veteres eâ de re excogitavere, ſicut & inventa omnia illorum, ſæculorum ſucceſſu everſa ſunt, atque novis ſuccedentibus hypotheſibus, noſtrâ ætate rejecta. Idem etiam timendum nobis, ne fortè ſcilicet novis invectis theſibus, noſtra omnia aboleantur. Semper tamen plena tenebrarum res erit, atque arduis difficultatum ſalebris impervia. Videtur planè Deus elegantiâ & magnificentiâ operis ſui adeò delectatus, ut ſibi ſoli artificium omne cognoſcendum, atque inſpiciendam omnium motuum & revolutionum rationem ſervaverit. Guſtum tantùm, & ejus rei tenuem radium nobis permittit, quantum ſcilicet ſatis eſt agnoſcendæ Artificis ſapientiæ, non quantum noſtris votis, atque omnia explorandi prurituì ſufficiat. Univerſi ejuſque partium ſtu-

ſtudium una eſt ex laborioſis illis occupationibus, quibus Deus homines exercendos tradidit juxta illud Eccle. 1. 13. *Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.* Quantùm homines in eâ re laboraverint, tantùm ſibi laborandum eſſe ſentient: *Multa abſcondita ſunt majora his, pauca enim vidimus operum ejus* [a].

[a] Eccli. 43. 36.

Nemo unquam à SS. Scriptoribus exegit ſive rigorem aliquem philoſophicum, ſive exactam illam loquendi rationem, quam humanarum ſcientiarum præceptores eorumque diſcipuli ſectantur. Spiritus S. omnibus ſimul verba faciens, omnium captui quâ doctis quâ indoctis ſeſe accommodat. Sunt qui populares tantùm loquendi rationes uſurpent, uti vulgus indoctum; ſed illud æquè philoſophicis & elatioribus phraſibus impar eſt. Quare ne quid rudes fugiat, totuſque demum Univerſus ex Oraculis Divinis proficiat, ſapientiſſimi fuit Numinis, ut ad ſimplicium captum ſe ſe accomodaret, atque exhibitâ rerum maximarum ideâ Sapientum ſimul meditationes detineret. Noſtri verò poſt hæc muneris eſt, ut plenam bonitate & indulgentiâ oeconomiam vultu in terram prono veneremur.

Quæ hucuſque philoſophati ſumus non ſatis attendentes Commentatores quidam, ad explorandum latentem obſcuriſſimorum verborum ſenſum ſe contulerunt. Quare vocem illam vulgarem, qua Author ſacer uſus eſt, offendentes, pro eo quòd loquentis ſpiritum penetrarent, omnem verterunt curam, ut vocis tantùm ideam exprimerent; ideas ſimul Religionis & philoſophiæ omnes ad illam accommodantes. Ita e. g. dum Scriptura prædita intelligentiâ bruta exprimere videtur, inſtructum corpore Deum, animâ prædita inſenſibilia; prompti accurrunt Interpretes, monentes hæc omnia popularia eſſe, atque ad captum vulgi potiùs quàm ad veritatem accommodata. Optimè illi quidem; ſed oportebat ulteriùs, ut ideas ſimul eâ de re populi exponerent, an vera illi ſentirent, vel falſa; poſt hæc omnia, ſi res ferret, eorum opinionem refutare. Nil tamen apud illos tale; ſinguli Authorem Sacrum ad propriam ſententiam detorquent; ſinguli de ſua opinione illis imponunt; loquentem induxerunt Moyſem & Salomonem, veluti transformatos in Ptolemæum, Galilæum, Copernicum, ſive Carteſium. In primo capite Geneſeos ſinguli ſuum creati Mundi ſyſtema legiſſe ſibi videntur. Prodiit non ita pridem Liber inſcriptus: *Carteſius Moſaiſans*, quo Mundi Moſaici ſyſtema cum Carteſiano componitur.

Neque impræſentiarum legem imponere nos aliis audemus, cæteris prudentiores nos doctioreſque jactantes. Fatemur quin etiam in vulgarem ſæpè abreptos ſententiam, quæ cæteri de Schola ſentirent, & ſenſiſſe nos olim, & cum noſtris præjudiciis Sacros Authores compoſuiſſe. Verùm collatis inter ſe variis Scripturæ locis, ubi de partibus Univerſi, intelligimus tandem de Mundi ſyſtemate veterum Hebræorum ſententiam aliam planè eſſe à noſtris ſyſtematibus, & accidere non rarò, ut Textum torqueamus, illum noſtris præjudiciis mancipantes. Quod detegendo errori nobis contulit maximè, vagante ſque mentis noſtræ ideas determinavit, lectio fuit Patrum, & veterum Philoſophorum, quorum iſti, Philoſophi, eaſdem Iſraelitarum de ſtructura mundi opiniones ſive traditione ſive aliter acceptas ſecuti ſunt; illi verò, nempe Patres, pro ea, qua tenebantur, in Scripturas ſacras obſervantiâ, vetitum ſibi eſſe rati, ut earum ſenſum ad ſuos detorquerent, literæ authoritatem in primis ſibi præferendam ſumpſerunt, primam illam ſecuti ideam, quæ legentibus ſeſe ultro offerebat; ex qua junctum conſtanſque ſyſtema, veterum Hebræorum perquàm conforme ſtatuerunt. Quare nos in præſentia poſt adductos Scripturæ teatus, ejus hypotheſim ex ſimilitudine cum hypotheſi veterum Philoſophorum, & Patrum explicabimus. Id erit noſtræ hujus Diſſertationis argumentum & methodus.

ARTICULUS I.

Mundi Creatio.

TOtam creati Mundi hiſtoriam apertiſſimis verbis explicat Moyſes Gen. 1. 1. &c. *In principio creavit Deus Cœlum & terram. Terra autem erat inanis & vacua,* (Hebr. in chaos) *& tenebræ erant ſuper faciem abyſſi; & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: Fiat lux; & facta eſt lux. Et diviſit lucem à tenebris, appellavitque lucem diem, & tenebras noctem.* Hæc primę diei opera. Alterâ die Dei juſſu ſtetit firmamentum, mediumque conſtitutum eſt inter aquas inferiores, & ſuperiores, quod Cœli nomen obtinuit. Tertiâ die aquæ in locum unum ſeceſſerunt, arentem terram relinquentes. Quartâ micant aſtra diu noctuque terrę invigilantia. *Fecit Deus duo luminaria magna; luminare majus, ut præeſſet diei;* (nempe ſolem) *luminare minus, ut præeſſet nocti*, (nempè lunam & ſtellas). Quintæ diei opus ſunt piſces, aveſque. Sextæ homo & animalia terreſtria.

Mirati ſubit ſimplicem adeò hiſtoriæ narrationem variis diſſitiſque ſingulorum Philoſophorum ſyſtematibus ſervire potuiſſe; ut omnes ſimul Philoſophi ſuam in Moyſe hypotheſim legiſſe ſibi viderentur. Exhibet Hiſtoricus ſapientiſſimus Dominum veluti potentiſſimum opificem, intentum priùs materiæ diſponendæ, atque in certos ordines dirigendæ, cui operi plurium dierum ſpatio inſumpto, tandem veluti jam completo requievit. Docet creaſſe Deum noctem diemque, antequam ſolem & cætera radiantia corpora formaſſet; quod non ita facilè aſſequimur; ſolem & lunam tanquam duo maxima luminaria exhibet, illud tacitè inſinuans, lunam, aſtra omnia, & ſtellas magnitudi-

ne

ne ſuâ plurimùm ſuperare, quod evidentiſſimè totius Aſtronomiæ obſervationibus repugnat. Tandem terram inducit veluti immani conſtantem corpore, cujus ſervitiis cæteras Deus creaturas deſtinarit; cum alioqui exploratiſſimum ſit, terram nonniſi minimam eſſe totius univerſi portionem. Nihil præterea apud illum de Angelis, cæteriſque Spiritibus, quanquam ex ejus Libris bonorum malorumque Spirituum veritas addiſcatur. Sed non eſt nobis in præſentia quęſtio de veritate ſive falſitate hypotheſis Hebraicæ, eam tantùm exactè deſcripſiſſe contenti.

Creati mundi idea per omnes latè populos propagata, vivida ſemper apud omnes fermè manſit, quemadmodum è ſyſtematibus veterum propè omnium intelligimus; & probant hypotheſes Ægyptiorum apud Diodorum Siculum lib.1. Phœnicum apud Sanchoniatonem (*), Chaldæorum, cujus extant varia eâ de re fragmenta, paucis ante annis impreſſa apud Stanlæum hiſtoriæ Philoſophicę par.13. Idem cum Hebræis eâ de re ſenſiſſe Idumæos ex Job 38. 4. &c. intelligimus. Græci, veteribus alioqui traditionibus præ barbaris iniquiores, quemadmodum Oraculo exprobrante accuſati ſunt (*b*); æquiùs tamen eam traditionem ſervarunt, ut ex ſyſtemate plurium ejus gentis Philoſophorum conſtat (*c*). Ex his fontibus hauſerunt Latini ſyſtema illud, quod Ovidius in ſuis Metamorphoſibus egregiè proſecutus eſt. Conveniunt ferè omnes, mundum exordium habuiſſe aliquando. Diſſident verò in ejus Authore conſtituendo; alii enim ejus rei meritum referunt in ſummum atque potentiſſimum Numen; alii in animam mundi; alii in motum; ſunt qui in aera, ſunt qui in amorem, quo fovente movetur chaos, & fœcundatur, ut tandem terram gignat, & animantia. Epicureorum ſententia tenet, materiam æternitati coęvam fortuito caſu in mundum coiviſſe. Nihil tandem certi eâ de re; vagantibuſque Philoſophorum opinionibus determinandis nunquam à Religione ſuppetiæ petitæ ſunt. Non eadem planè fuit apud Hebræos errandi licentia, quod excellentiæ eorum ſyſtematis præ aliis documentum eſt pręclariſſimum. Eadem apud illos conſtanſque de graviſſima hac controverſiâ, nempè de mundi creatione, ſententia; ratum ſemper habuerunt, viſibilia & inviſibilia omnia in unum Deum authorem eſſe referenda; quod etiam potiſſimum Religionis ſuæ dogma habuerunt. Uno Dei omnia valentis verbo chaos ac cætera deinde omnia è nihilo emerſiſſe ſuſtinent (*d*), totamque mundi molem unici *fiat* pronunciatione conſtare, & nihilo operoſiori negocio omnia Dei potentiâ conſervari, ne in nihilum recidant; ac tandem ejus voluntati & providentiæ omnia ſubmitti. Hæc ſententia Hebræorum omnis ævi & regionis.

(*) *Apud Euſeb. Præpar. Evang. l.1. c. 10.*

b *Porphyr. ex oraculo Delphico apud Theodoret. ſerm.1. cont. Gent.*

c *Vide Ariſtoph. & Euſeb. Præpar. cap.7. & 14. & Tull. l.2. Academ. QQ.*

d *Pſal.32. 6. Verbo Domini Cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

ARTICULUS II.

De terra, ejus forma, & quiete.

TErram ſemper exhibet Scriptura veluti immani conſtantem corpore molem, quam undique mare alluit, & pelago innatantem; non rarò etiam in medio vacui ſpatii & nihili ſuſpenſam inducit; utramque enim ſententiam apud Hebręos obtinentem animadverto. Apud Job (*e*), & Iſaiam (*f*), non obſcuris verbis inſinuari videtur, terram in medio aeris inviſibili quadam & potenti dexterâ teneri ac regi; quamvis Scriptores cęteri ſuper aquas extenſam, ſive conſtitutam aſſerant. Job: *Qui extendit Aquilonem ſuper vacuum, & appendit terram ſuper nihilum.* Iſaias. *Qui menſus eſt pugillo aquas, & Cælos palmo ponderavit; qui appendit tribus digitis molem terræ.* His omnibus phraſibus illud inſinuari credimus, quod maximè arriſiſſe Veteribus infra demonſtrabitur, terram nempe in medio ſuſpenſam libero in aere fluctuare. Verùm quæ de fluitatione terræ aquis innatantis aſſeruntur, & numero vincunt & perſpicuitate. Pſal.33. 2. *Ipſe ſuper maria fundavit eum,* (Orbem terrarum) *& ſuper flumina præparavit eum:* & Pſal.135.6. *Firmavit terram ſuper aquas.* Job, cujus de conſtituta terra teſtimonium ſupra citavimus, cap. 38. 4. 5. ait: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi, ſi habes intelligentiam. Quis poſuit menſuras ejus, vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt, aut quis demiſit lapidem angularem?* Et Iſaias 40. 21. *Numquid intellexiſtis fundamenta terræ? Quis ſedet ſuper gyrum terræ, & habitatores ejus ſunt quaſi locuſtæ?* His ſanè geminis Textibus terra exhibetur veluti ædificium ſtabile, & inconcuſſum; utrinque verò nihil de aquis legimus. Salomon in Proverbiis (*g*): *Quando appendebat fundamenta terræ,* (ſive quando *fodiebat*) *cum eo eram.* Jeremias 31. 37. *Si potuerint inveſtigari fundamenta terræ deorſum, ſi Cæli ſurſum, & ego abjiciam univerſum ſemen Iſrael.* Vehementem aliquem terræ motum, qui montes finderet, exprimere volentes ſacri Scriptores, concuſſa dicunt fundamenta terræ, & hiſcente ſolo fontium ſcaturigines patuiſſe (*h*). Apertiſſimè pro ſententia terram ſuper aquam conſtituente Jonas 2. 7. ita enim ille de ſe, cum in ventre piſcis clauſus detineretur. *Ad extrema montium deſcendi, terræ vectes concluſerunt me.* Queritur Propheta veluti captivum ſe detineri in imo ſub terra carcere, ad ima depreſſum, ubi terræ & montium fundamenta & univerſam molem hanc Orbis ſuper ſe poſitam videbat, pręcluſâ ſibi omni libertatis ſpe. Tenent Perſę terram cucumerem aquis innatare. Chardin Scientia Perſarum tom.2. c.11. pagin.153. Gallicè.

In ipſo hujus abyſſi orbiſque centro, ex Hebręorum ſententiâ, infernus conſtituebatur,

e *Job.26. 7.*

f *Iſa.40. 12.* Hunc textum ita reddunt nonnulli: *Menſurat pulverem terræ in trientali.*

g *Proverb. 8. 29.*

h *Pſal.17. 8. Iſai. 24. 18. Pſal.81. 8.*

tur, locus ubi damnati Gigantes ſortem ſuam lamentabantur: Job 26.5. *Gigantes gemunt ſub aquis; gemunt tyranni & ſupebi populorum dominatores, qui deſolatam terram & oppreſſas nationes conculcaverunt.* Huc ſpectant Prophetę (*i*), exhibentes Reges Tyri, Babylonis, & Ægypti in tenebris denſiſſimis & carceribus ſqualentes. Eò loci damnantur impii & perditiſſimi quique, ubi ſe nullâ factâ exeundi ſpe clauſos in perpetuum lugebunt (*k*). Hunc tandem Pagani appellant *nigrum Tartarum*, *regnum Plutonis* vel *Ades*. Conſonat Poetarum Gręcorum, & Latinorum Theologia cum iis, quę ex Scriptura alibi attulimus. Ex Patribus alii infernum ſub terram deprimunt (*l*), alii ad imum abyſſi, alii extra terram (*m*), in iis, quas appellant tenebras exteriores, quam poſtremam ſententiam tuebantur ii, qui ſolem circa terram minimè torqueri credebant; antipodaſque extra terram rejectos in locum perpetuâ nocte cęcum amandabant.

i Iſa. 14. 9. Ezech. 28. 10. & 31. 18. & 32. 19.

k Prover. 2. 18. & 9. 18. & 21. 16. Pſal. 87. 11. & 70. 20. Iſai. 26. 14.

l Vide Aug. Retract. lib. 2. cap. 24.

m S. Chry. Ho. 31. in Epiſt. ad Rom. Origenes Tract. 33. in Matth.

Ita conſtituta terra immobilis manet & inconcuſſa Eccle. 1. 4. *Generatio præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum ſtat.* Et Pſal. 103. 5. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſeculum ſeculi.* Pſal. 118. 90. *Fundaſti terram & permanet.* Si verò conſtantem hanc ſtabilitatis ſuæ legem terra aliquando tranſgreſſa videatur, ut in terrę motibus accidit, Domino concutienti deputandum eſt. Irato enim oculo Deus terram reſpiciens, horrore illam ingenti concutit. Pſal. 113. 7. *A' facie domini mota eſt terra, à facie Dei Jacob.* Pſal. 103. 32. *Qui reſpicit terram & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant*; & 1. Par. 16. 30. *Commoveatur à facie ejus omnis terra, ipſe enim fundavit orbem immobilem.* Jerem. 10. 12. *Qui facit terram in fortitudine ſua*: & 51. 15. *Prudentiâ ſuâ extendit Cælos.*

His ſemel apud ſe conſtitutis, cavebant Hebræi ab accipiendâ ſententiâ, quę Antipodas, ſphæricam terrę figuram, & rotantem circa illam Solem, & Lunam induerit. Erat igitur juxta illos terra planâ ſuperficie conſtans, niſi quantùm à prominentibus montibus aſperabatur. Quare in Hebræo cum de terra ſermo, nunquam occurrit vox, quæ *orbem*, & *globum*, quę voces ſunt Latinorum, referat. Namque Hebræum *Thebel*, quod reddi ſolet *orbis*, ſonat potiùs admixtionem quandam, ſeu terreſtrium Creaturarum cœtum; & in textu Originali legimus quandoque Terram ita ſuper aquas extendi, ut metallum ſuper incudem malleo percuſſum ducitur. Iſai. 42. 5. *Creans Cælos, & extendens eos*; & Pſ. 13. 5. 6. *Qui firmavit terram* (Hebr. *qui extendit*) *ſuper aquas.* Porrò utrinque eadem vox Hebræa redditur in Vulgata *firmamentum*, quaſi ſcilicet terræ facies ita aquas inferiores reſpiciat, quemadmodum firmamentum ſuperiores. Sicut enim ſuperiores aquas firmamentum velut agger impoſitus frænat, ita terræ moles aquis ſuperimpoſita prohibet, ne ſuperiora tenentes univerſum in priſtinum chaos demergant. Quæ huc uſque adduximus, teſtimoniis infra laudandis probantur: Vide Job 38. 4.

De figura terræ nihil ſatis exactum licet obſervare, interdum enim quadratam conſtituiſſe videntur; *Congregabunt electos à quatuor ventis* (à quatuor angulis) (*n*). Salomon regnaturus ſuper univerſum orbem ita deſcribitur Pſal. 71. 8. *Dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Conſtituunt enim mare Mediterraneum ad Occidentem, Caſpium ſive Pontum Euxinum ad Orientem, en duo maria. Euphratem ad Septemtrionem ſtatuunt; ita enim Scripturæ phraſi ſitus deſcribitur (*o*); ac tandem orbis extrema collocant in finibus Arabiæ Felicis ad Oceanum; quæ ſanè orbis figura ad quadratum accedit. Sed apertiora in eam rem ſuppetunt teſtimonia. Scitum eſt ex veterum Geographorum ſententiâ [*p*], terram habitabilem in longum multò, quàm in latum, magis prorogari, Plus nempe ab Oriente in Occidentem, quàm à Septemtrione in meridiem excurrere. Conſtituebant ſcilicet illi terræ ſibi tantùm cognitæ dimenſionem.

n Matth. 24. 31. Apoc. 7. 1. & 20. 7.

o Jerem. 1. 13. & 3. 12. 18. & 47. 2. & 50. 3. & paſſim.

p Strab. lib. 20. pag. 79. Dionyſius Perieget. Cicer. Somn. Scipionis.

ARTICULUS III.

De Mari.

TErra, quam undique mare cingit, ampliſſimæ cujuſdam inſulę ſpeciem prębens, aquis undique permeantibus, atque pelago innatans, ne errabunda vagetur validâ Numinis dextrâ continetur. Suos habebat mare terminos; hinc terram habitabilem, hinc aliam terram, cui Cæli extremæ oræ incumbunt. Hæc pluribus Scripturæ textibus inſinuari videntur. Proverb. 8. 27. *Quando certâ lege & gyro vallabat abyſſos.* Job 26. 10. *Terminum circumdedit aquis*, & 38. 11. *Uſque huc venies, & non procedes ampliùs; hìc confringes tumentes fluctus tuos.* Gemina ſunt alia plura Scripturæ loca, uti Pſal. 32. 7. Proverb. 8. 17. Jerem. 5. 22. in quibus omnibus, quantùm capio, duo, mare claudentes, termini apparent; intimus alter terra habitabilis, alter verò extimus terra nobis latens, & inacceſſibilis conſtituitur, Juſtorum poſt obitum plena deliciis ſedes. Hæc diximus juxta ſententiam Eſſeniorum, à Joſepho de bello lib. 2. cap. 7. pag. 788. relatam, mirè ſyſtema à nobis propoſitum confirmantem. Ideam hanc ſibi quoque formaſſe Veteres ex Coſma Monacho Ægyptio lib. 4. pag. 186. &c. intelligimus. Nomina circuli, lineæ circumvallationis, quibus Scriptura terminos maris deſignat, documento ſunt, Hebræos ſphæricam terræ figuram vel ſaltem ad ſphæram accedentem concepiſſe. Ita ſemel perſuaſi, cum vaſtum aliquod Principis imperium per hyperbolem exaggerare vellent, dicebant (*q*): *Dominabitur à mari uſque ad mare*; nempe intra duos Oceanos. Maris extrema terminus habebantur, unde ulteriùs excurrere nemini mortalium permiſſum eſſet. Pſal. 138. 9. *Si aſſumpſero pennas ut aquila,*

q Pſal. 71. 8. Vide Amos 8. 11. Micha. 7. 12. Zach. 9. 10.

Digitized by Google

la, & volavero in extremis maris; etenim illuc manus tua deducet me. Ut pluvias & nubes è mari aſcendiſſe demonſtrent, hae utuntur phraſi (r): *Educes nubes ab extremo terra*, i. e. à mari, quod ultimus eſt terræ babitabilis terminus.

r Job.20.5. 10. Pſal.123. 7.

Moyſes Gen. 1. 2. terrę ſtatum ſub ipſo exordio deſcribens, ait, abyſſum terram obvolviſſe (s).

s Gen.2. 2.

Pſal. 103.6. *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus ejus*. Volens Deus arentis elementi faciem revelare, ruere juſſit aquas, ejus ſuperficiem obducentes, in abyſſi voraginem Gen.1. 9. 10. Quibus juſſa complentibus, emerſit ſubitò terra, veluti inſulæ, quas è fundo maris ſuper ejus ſuperficiem extolli attoniti nautæ ſpectarunt.

Accerſunt è mari Judæi fontes omnes, fluvios, & aquarum venas, quæ in amnes & torrentes fluunt. Eccle.1. 7. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Id autem Sapientiæ Divinę accepto Proverb.5. 20. refertur. Jacob poſtremam benedictionem Joſepho filio precaturus, ſperare jubet benedictionem è *Cælo ſursùm*, nempe imbres & rorem (t), *& abyſſi jacentis deorſum*, nempe aquarum ubertatem cęco meatu è mari, cui terra innatat, deductarum.

t Gen.49. 25.

Paria Moyſes precatus eſt in Tribum Joſeph paulò ante obitum (u).

u Deut.33. 13.

Et cum diluvium Gen.7. 11. deſcribit, ita rem narrat: *Cataractæ Cæli apertæ ſunt, & rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ*, i. e. aquarum nimbo è Cęlo excuſſo, acceſſerunt aquę ex inferiori pelago proſilientes, quę in torrentis modum diruptis aggeribus erumpentes, terram omnem demerſerunt. Ceſſantibus imbribus (x) Deus abyſſi oſtia concluſit, ne conſtitutos ſibi aggeres pręter grederentur, mandans.

x Gen.8. 2.

Cùm res itaque ita haberent ſeſe, non eſt cur vehementer miremur, ſi nuſquam appareant hodie quatuor illa flumina Paradiſi terreſtris (y), ex eodem loco & eodem fonte, ſicut olim ante diluvium, profluentia.

y Gen.2. 10. 11.

In tanta enim eluvione, atque turbatione rerum fontibus obſtructis, juxta ac Moyſes inſinuat, conſertiſque terrę ſtatis, novas ſibi vias aquę aperuerunt; unde factum, ut novos alveos, veteribus obſtructis, atque fontibus immutatis, amnes ſibi formarent. Cùm etiam exacto diluvio Dominus novas illas ſcaturigines claudens, tantum aquarum dilabi permiſiſſet, quantum humectandę terrę ſufficeret, veteres fontes aliò planè tranſlati a priſtinis oſtiis magno ſpatio receſſerunt. Superſedemus hìc à falſitate vel veritate hypotheſis Moſaicę diſcutiendâ, illud demonſtraſſe contenti, quò magis veritas narratę ab illo hiſtoriæ de primæva quatuor fluminum habitudine conſtet, nimirum etiam poſt diluvium illorum amnium fontes in eadem adhuc regione ſpectari, pro magna illa rerum turbatione non ſatis diſtantes. Quando res eſſet noſtrâ ætate explorata, fontes aliunde quàm rectà ex ipſo mari (quæ fuit Hebræorum ſententia) deduci, negari tamen non poteſt, niſi pervicaciùs Moyſi aſſerenti fidem denegemus, fontes in extrema mundi circumvolutione turbatos diſruptoſque fuiſſe, nec aliter ſanè accidiſſe in tanta aquarum inundatione potuit; cùm enim ſubterranei aquarum alvei tantam aquarum vim continere non poſſent, regurgitarunt undique, noviſque apertis meatibus veteres etiam plures, ut ferè accidit in alluvionibus, obſtruxerunt. Ita planè conciliari poteſt hiſtoria Moyſis cum fide rerum, quas poſt diluvium noſtrâ etiam ætate ſpectamus.

Regiones omnes nonniſi maritimo itinere adeundæ *Inſularum gentium* nomine à Judæis deſignantur. Terram enim reſpiciebant veluti ampliſſimo continentis tractu prorogatam, quam perluerent flumina & lacus, generali vocabulo *maria* appellata. Præter iſta maria, aliud agnoſcebant, magnum mare, variis inſulis, è continenti divulſis, diſſeminatum. Quod autem de illis vulgatum eſt, nimirum inſulæ nomine omnes regiones maritimas, eorum ſermone ſignificari, id planè verum non eſt, ſi exacta rerum notio attendatur. Habebant enim illi eamdem Inſularum ideam, quam cæteræ per orbem nationes, quanquam è geographiæ imperitia atque maritimorum itinerum deſuetudine factum ſit, ut non rarò imprudenter inſulæ nomen continentis quibuſdam, ſed maritimis itineribus adeundis, maritimis regionibus tribuerent; rati à continenti diſterminari, quę alioqui cum illo jungebantur. Ita e. g. poſteros Javan frequentaſſe inſulas nationum (z), nempe Aſiam minorem, Inſulas Archipelagi, Peloponneſum ſcribunt: & Jerem. 2. 10. nomine *Inſulæ Cethim* Macedonia deſignatur, ſicut & Ezech. 27. 7. *Inſulæ Eliſa* eſt Elea in Peloponneſo.

z Gen.10. 5.

Danda eſt facilè errantibus venia, cùm paria apud Veteres occurrant peccata, immo & majora in rebus Geographicis, quæ ſanè minori veniâ digna ſunt, cum in majori ſæculorum luce erraverint, quàm quæ Authoribus ſacris affulſerit, atque inter excultiores populos, quàm Hebræi haberentur. Si quid autem erroris eſt eâ de re in Libris Sacris, id ſanè vulgo deputandum, non Scriptoribus, qui ad captum Lectoris ſtilum ſuum accommodare debuerant.

ARTICULUS IV.

Cæli & Aſtra.

TRes Hebræorum ſententiâ alter ſuper alterum Cæli conſtituuntur. Primum cæteris depreſſius, aer eſt, per quem locum *aves cæli* volitantes diſcurrunt (*), occupant nubes terram irrigantes, ibidemque vapores, & nos juxta eorum opinionem formantur.

*Gen.1.26.28. & 2. 19. & paſſim.

Alterum Cælum ſublimius firmamentum appellant, quod inſertas continet ſtellas, atque perambulant ad pręſcriptum ſummi rerum Arbitri Luna pariter & Sol. Locum ſuprà firmamentum occupant aquę ſuperiores, de quibus infra. Tertium tandem Cęlum omnium ſublimiſſimum, ſedes eſt Summi Numinis (a), quò raptus, Apoſtolus, ineffabilia & arcana verba audivit [b].

a 3. Reg.8 23. Deut.10. 14.
b 2. Cor.12.4.

Digitized by Google

(*b*). Quod ad aerem ſpectat, nemini ignotum eſſe arbitror Cæli nomine apud Hebræos deſignari. De firmamento Moyſes Gen. 1. 7 8. teſtatur, poſt conſtitutum illud à Deo, nomen Cęli ab ipſo inditum retuliſſe, Solis, Lunæ, & aſtrorum ſedem conſtitutum fuiſſe, mediumque tandem collocatum dividendis aquis inferioribus à ſuperioribus. Diù olim diſceptatum eſt apud veteres Chriſtianos de natura & dotibus firmamenti, nec magis ętate noſtrâ ſive inter Judæos, ſive inter Chriſtianos Interpretes convenit. Sunt qui concretam ſolidamque glaciem eredant, ingentem aquarum vim cohibentem, ne inferiùs decidat (*c*): alii verò malunt firmamentum ex igneâ quadam materiâ componere [*d*], alii ex aqoa (*e*); alii è vaporibus aeris (*f*), ſive fumi; alii tandem è mixturâ quatuor elementorum, ſive ut alii malunt, ex quinto quodam elemento ab aliis quatuor diverſo.

Ex conſtanti tamen Scriptorarum tenore diſcimus, veteres Hebræos in ea fuiſſe ſententia, ut crederent firmamentum ſolidiſſimo quodam corpore compactum, quò ſuperimpoſitam aquarum molem ſuſtineret. Nec malè quis juxta eorum ſententiam veluti ingentem concameratum fornicem conciperet. Ita planè ſenſiſſe viſus eſt Joſephus Antiq. lib. 1. cap. 1. narrans Deum obvoluiſſe Cælum glaciali quâdam teſtodine. Vox Hebręa *Rakiach*, quam reddunt *firmamentum*, ſonat potiùs metalli laminam malleo ductam. Job 37. 18. comparat Cęlos æneo cuidam ſpeculo malleo fabricato. Iſaias 40. 22. joxta Septuaginta, Syriacum, & Arabicum, habet: *Extendit ut cameram Cælos;* inde veteres Patres ferè omnes ſuas de firmamento ideas hauſerunt. Narrat Moyſes Gen. 7. 11. Deum, poſtquam conſilium de immittendo diluvio iniviſſet, recluſis Cæli cataractis aquarum torrentem demiſiſſe. Rogans Iſaias 44. 1. ut Deus è Cęlo deſcendat, ita votum ſuum exprimit: *Utinam diſrumperes Cælos, & deſcenderes.* Jeſu Chriſti è Baptiſmi lavacro deſcendentis vertici Spiritus Sanctus diſruptis Cælis deſcendens ante omnium oculos inſedit, ait S. Matthæus, 3. 16. & Marc. 1. 10.

Fatemur quidem Cælos interdum expanſo velo comparari Pſal. 103. *Extendens Cælum ſicut pellem, qui tegit aquis ſuperiora ejus.* Jerem. 51. 15. *Qui fecit terram in fortitudine ſua, & præparavit orbem in ſapientia ſua, & prudentiâ ſuâ extendit Cælos,* Iſaias 34. 4. *Et complicabuntur, ſicut liber, Cæli, quia dies ultionis Domini.* Tandem quem locum ſopra ex Septuaginta laudavimus, *Extendit ut cameram Cælos*, Hebręus reddit: *Extendit Cælos ut tenue aliquid*, i. e. velut carbaſum, ſeu tenuem aliquam pellem. Sed in his omnibus textibos ſumma Dei potentia potiùs relevatur, qui Cælos formavit ſolidos, vaſtoſque, ita facili negocio, quàm ſi tenue aliquod velum expandendum eſſet. Hæc tandem omnia mirè adſtruunt hypotheſim, quæ firmamentum ceu concameratum quendam fornicem, duabus terris ultra & citra Oceanum incumbentem, conſtituit.

c Joſeph. Antiq. l. 1. c. 1. Sever. Gabal. Orat. 2. Cyr. Jeroſ. Catbec. 6. Novat. l. 2. de Triait. c. 8. Ambroſ. l. 2. c. 4. Hexaem. Hieron. Ep. 82. ad Oceanum. Theod. q. 2. in Gen. Marii. Vict. l. 1. Carm. in Gen. Coſm. Ægypt. l. 10. Beda Hexaem. Raban. in Gen. 1. Honor. Auguſtodun. l. 2. de Imag. Mundi, Procop. in Gen.
d Hidelb. Taron. tract. Theolog. c. 23. Hugo Victorin. Hil. in Pſ. 122. & alii.
e Vide Damaſcen. l. 2. de Fide c. 6.
f Baſil. Hom. 3. in Hexaem. Greg. Nyſſen. in Hexaem. Euſ. Præp. l. 11. c. 16. Aug. Oper. Imperf. in Gen. ad lit. Ruper. in Gen.

Ita planè nos docere Scriptura videtur, quæ duo cameræ cæleſtis latera infinito inter ſe ſpatio diſterminari notavit [*g*]: *Si ad cardines Cæli fueris diſſipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus.* Educturus ſe Deus in Babylonem minitatur hoſtes è ſummitate Cæli (*h*); & Pſ. 18. 7. diurnum ſolis curſum ita deſcribit: *Exultavit ut gigas ad currendam viam, à ſummo Cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus, nec eſt quì ſe abſcondat à calore ejus.* Job 26. 11. *Columnæ Cæli contremiſcunt, & pavent à nutu ejus;* & David. 2. Reg. 22. 8. *Fundamenta montium concuſſa ſunt, & conquaſſata, quoniam iratus eſt* (*i*). Hæ planè omnes loquendi phraſes exprimunt ædificium, cujus fundamentis concuſſis, totam deinde molem ad ſummum uſque faſtigium conenti neceſſe eſt. Cælum enim veluti tectum imponit ædificio, terra fundamenta, & colomnas ſuſtinet: *Cæli Cælorum*, ait Eccli. 16. 18. *Abyſſus, & univerſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu illius commovebuntur.* Porrò ſi illi eamdem ac nos Cælorum ideam habuiſſent, quaſi ſcilicet terram veluti in circuli meditullio conſtitutam ita ambirent, ut nulla ſui parte illam contingerent, nunquam ſanè in animum inducere potoiſſent, ut terra furore Domini correpta, totam poſſet Cæli machinam concutere. Neque ea ſententia adeò fuit Hebræis peculiaris, quin plores haberet apud Philoſophos aſſertores.

His autem ſemel conſtitutis, tanquam ejos ſententiæ neceſſariæ conſecutiones inferuntur ſolida immotaque Cæli conſiſtentia, ējuſque ab omni admixtione ſecreta puritas. Sunt enim glacies immanis, ſolidiſſima, ut frangi nunquam ulla vi poſſit; neqoe fieri ſanè poteſt, quin immobiles ſint & inconcuſſi, ſi terræ ultra Oceanum conſtitutæ innitantur, ſulcianturque columnis Dei ipſius manu firmatis. Prov. 3. 19. *Dominus ſtabilivit Cælos prudentiâ.* Oculis ſpectaſſe ſe Deum, cum Cælos firmaret, & conſtitueret, Sapientia gloriatur, Prov. 8. 27. Si quando in Scriptura ſtabile aliquid ſolidumque deſignandum eſt, permanſurum dicitor cum Cœlo. Pſ. 88. 30. de Regno Meſſiæ ſub Salomonici ſymbolo agens: *Et thronum ejus ſicut dies Cæli;* & Moyſes Hebræos ita affatur: *Terram, quam juravit Dominus Patribus tuis, ut daret eis, quandiu Cælum immineat terræ.*

Aquæ ſuperiores Firmamento incumbentes, veteres recentioreſque Interpretes mirè torſerunt; alii ipſiſſimas eſſe nubes autumarunt, alii vapores [*k*]. Sed veteres Hebræi rem planiùs concipientes, ſimplices & meras aquas fluidas, & ejuſdem planè cum cæteris naturæ ſupra Cælum conſtitueruot. Id planè ex ipſa Scriptura ultrò inſinuari videtur, malueruntque ſanior veterum PP. pars (*l*). Moyſes Gen. 7. 11. dilapſas inde aquas in terram diluvio inundante narravit; ait enim, diſruptis Dei virtute Cæli cataractis, aquarum torrentem Deum in terram immiſiſſe. Has aquas Deus juxta phraſim Pſ. 32. 7. in theſau-

g Deut. 30. 4. & 2. Exod. 19. 9.
h Iſa. 13. 5.
i Hebr. n. habet: fundamenta Cælorum.
k Vide Auguſt. de Gen. ad Lit. l. 2. cap. 5.
l Juſt. ſeu alius QQ. ad Orthodox. q. 93. Antioch. in Hexaem. Baſil. hom. 3. in Hexaemer. Nyſſen. in Hexaem. Ambr. in Hexaem. l. 2. c. 3. Severi. Gabal. orat. 2. De Creat. Theod. q. 11. in Geneſ. Procop. Beda Raban. in Geneſ. Vide & Aug. de Gen. ad lit. l. 2. cap. 1.

Digitized by Google

ſauris ſuis continet: *Ponens in theſauris abyſſos*; & Pſ.41. 8. mala in ſe inundantia exaggerans, ait: *Abyſſus abyſſum invocat in voce cataractarum tuarum; omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.* Oſee 2. 21. habet, nubes ſiccitatis tempore hiſcente in Deum ore clamare, ut aquis demiſſis, ex ejus theſauris irrorentur. Nubes ipſæ Prov.8. 28. exhibentur tanquam canales ex abyſſo ſuperiori in terram aquas deducentes. Alibi verò deſcribuntur nubes tanquam utres dimiſſas è firmamento aquas continentes (*m*). Deus immiſſurum ſe in terram ſterilitatem ita planè denunciat; ait enim clauſurum ſe Cælum, ne pluviam ſtillet (*n*), commiſſurum ut Cælum aheneum, & ferreum ſit ſuper eos (*o*). Nec aliunde quàm ex abyſſo ſuperiori rorem ipſum deducebant [*p*]. Uno verbo, ſicut Oceanum inferiores, ita Firmamentum ſuperiores aquas ſuppeditare credebant.

m *Job* 37. 11. & 38. 37. *juxta Hebr. Pſ.*17. 13. & 4. *Reg.*22. 12.
n 3. *Reg.*8.35.
o *Levit.*26.19.
p *Deut.*33.28.

Sol & Luna tanquam animâ & intelligentiâ prædita à Judæis credebantur, *tanti* planè eorum voce Dei laudes quà latè patet terrarum orbis, celebrari (*q*). Credebant inſuper ortûs & occaſûs ſui tempora aſtra illa habere perſpecta (*r*); nec cæcâ planè ratione Divinis juſſionibus obſequi, ut eo jubente ſtare, retrogredi, tenebras pleno die inducere, Domini furorem denegato lumine exprimere noverint (*s*). Gemina illa Aſtra tanquam Rex & Regina Cœlorum exhibentur (*t*), quæ partitio imperio diem moderantia, alterum diei, alterum nocti præſit; juncto verò Regno Aſtris, Hebræorum ſtilo dictis *militia Cæli* (*u*), imperarint. Utraque hæc perpetuo motu occupata, terræ tamen circulum nunquam complent; namque juxta ac ſupra obſervavimus, inferiorem terræ partem Cæli non ambiunt.

q *Pſ.*18.5.
r *Pſ.*103. 19.
s *Joſue.*10. 12. 13. *Abac.*3. 11. & 4. *Reg.* 20. 9. 10. 11. *Iſa.* 38. 8. *Amos* 8. 9. *Jerem.* 15.9. &c. *Joel.*2.10.
t *Gen.*1. 16. *Pſ.*135. 8.
u 4. *Reg.*17. 4. & 21. 3. 5. & 23. 4. 5. & 2. *Par.*33. 3. *Iſ.* 34.4. *Jerem.*8. 2. & 19. 13. & 18.5.

Quam autem viam Sol ab Occidente in Orientem deſignet, nullo ſatis aperto Scripturæ teſtimonio docemur: ſingularia prorſus eâ de re Veteres prodiderunt, infra à nobis afferenda. Ita Scriptura (*x*): *Cæli enarrant gloriam Dei....... Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam..... In fines orbis Terræ verba eorum. In ſole poſuit tabernaculum ſuum* (Dominus), & *ipſe* (ſol) *tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultavit ut gigas ad currendam viam, à ſummo Cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus.* Hæc menſura & terminus curſûs ſolaris. Sapiens in Eccle. 1.4. 5 apertiùs aliquid pandit: *Oritur ſol & occidit*, (*y*) (phraſis eſt in Scriptura frequentiſſima) *ad locum ſuum revertitur, ibique renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem, luſtrans univerſa in circuitu: pergit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur* (*z*). Depingitur planè his verbis aſſidua rapiduſque Solis curſus ex oriente in Occidentem, è meridie in Septemtrionem rapti. Prior ille motus ſatis omnibus patet, regreſſus verò ex occidente in meridiem, & ad Septentrionem non item.

x *Pſ.*18. 6.
y *Hebr. ad liter. Oritur & perveniet ad locum ſuum.*
z *Hebr. Pergit & revertitur anhelans.* Multi reddunt vocem Ruach ventum. Sed cum verba & adjectiva quibus jungitur, maſculina ſint, nos reddere maluimus anhelum, veluti ſynonymum Schoeph.

Duo olim celebrabantur apud Veteres ſyſtemata. Erant qui crederent, ſolem cum primùm ad Occidentem perveniſſet, in mare demergi, ut curſûs æſtum atque radiorum diurnam erogationem, aquarum elemento refrigerare, ejuſque humiditate lucem reparare potuiſſet (*a*). Ita verò reſtitutis omnibus, per latentes cæcaſque vias in priſtinum locum reſtitui ſolem credebant. Aliorum ſyſtema ita fermè concipiebatur: cùm primùm ſol ad occidentem perveniſſet, porrectum ad meridiem montem offendebat in conum, ſive in pinum deſinentem; poſt illum montem totâ nocte percurrens, ſub ipſum exorientis diei articulum in Orientem reſtituebatur, majori minorive ſpatio curſu emenſo, quò breviorem ad montis cacumen, vel infra illud longiorem viam tenuiſſet (*b*). Quid Hebræi ſentirent, in medium relinquendum duxi; potuit facilè Salomon ſignificaſſe, Solem ſingulis noctibus alterno curſu meridionales ſeptentrionaleſque terræ partes percurriſſe, ut ſcilicet quo tempore noctem unum clyma teneret, alterum diem haberet.

a *Hom. Iliad.* Th. *V.*485.
b *Coſmas Ægyp.* l. 4. *Coſmogr. pag.* 186. &c.

Solis & Lunæ eclypſes prodigii loco habuiſſe Judæi videntur, perinde eſſe rati ſive aſtra curſum ſiſterent, vel retrogrado curſu ferrentur, ac paterentur eclypſim. Amos 8. 9. *Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet ſol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis* (*c*). Interpoſitione manuum Dei inter montes & aſtra cauſari eclypſim Job 36. 32. inſinuare videtur: *In manibus abſcondit lucem, & præcepit ei ut rurſus adveniat*; & 9. 7. *Qui præcipit Soli, & non oritur, & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.* Ad captum vulgarium magis loquitur Ezechiel 32. 7. cùm eclypſim objectu nubium cauſari deſignat; in obitu enim Pharaonis Regis Ægypti funus naturam univerſam celebraturam dicit: *Et operiam*, addit, *Cælum, & nigreſcere faciam ſtellas ejus. Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum.* Joel tribus in locis Solis & Lunæ fulgorem obductum, tanquam apertiſſimum Dei in homines furentis documentum exhibet (*d*).

c *Vide & Jerem.*15. 9. *Iſ.* 13.10.
d *Joel.*2. 10. 31. & 3. 15.

De tonitru plus aliquid quàm de naturæ phænomeno ſuſpicabantur, rati furoris eſſe Dei datam hominibus ſignificationem. Quare nullo alio in Scripturis appellatur nomine, quàm *Vocis Domini* (*). *Super hoc*, ait Job.2. 37. &c. *expavit cor meum, & motum eſt de loco ſuo. Audite auditionem in terrore vocis ejus, & ſonum de ore illius procedentem. Subter omnes Cælos ipſe conſiderat*, (Hebr. *extenditur*) & *lumen illius ſuper terminos terræ. Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non inveſtigabitur cùm audita fuerit vox ejus. Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia.* Ejuſdem phænomeni naturam & effectus latè perſequitur Pſal.28. *Vox Domini ſuper aquas, Deus majeſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas.* (nempè tonuit ſuper aquas in firmamento conſtitutas) *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Libani. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani, &*

* *Pſ.*17.14. & 18. 3. &c. *Exod.*9.23. & 20.18.

di-

Digitized by Google

dilectus quemadmodum filius unicornium. Vox Domini concutientis deſertum, & commovebit Dominus deſertum Cades. Vox Domini revelabit condenſa.

Fulgura non alio frequentiùs nomine deſignantur, quàm ignearum ſagittarum & jaculorum Domini. Deut. 32. 22. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo,* [Domini] *& ardebit uſque ad inferni noviſſima. Sagittas meas complebo in eis.* 2. Reg. 22. 15. & Pſ. 17. 15. ait David: *Intonuit de Cælo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam. Miſit ſagittas ſuas, & diſſipavit eos, fulgura multiplicavit & conturbavit eos;* & Pſ. 7. 14. impios affatur: *Niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit; arcum ſuum tetendit, & paravit illum. Et in eo paravit vaſa mortis,* (arma ad occidendum directa) *ſagittas ſuas ardentibus effecit;* & Pſ. 143. 6. *Domine deſcende, tange montes & fumigabunt. Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos; emitte ſagittas tuas & diſſipabis eos.*

Quid pluviæ, ventus, nimbi, glacies, iris? quid, inquam, in ſententia veterum Hebræorum, niſi à Deo immiſſa vel puniendis impiis flagella, vel juvandis bonis datæ à Deo ſignificationes? (e). Ita de illis agunt Hebræi, quaſi portentoſum aliquid & divinum non naturale & commune præſeferrent. Eccli. 43. 13. &c. *In verbis Sancti ſtabunt* (ſtellæ) *ad judicium, & non deficient in vigiliis ſuis. Vide arcum, & benedic eum; qui fecit illum valdè ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. Imperio ſuo acceleravit nivem, & accelerat coruſcationes emittere judicii ſui. Propterea aperti ſunt theſauri, & evolaverunt nebulę ſicut aves. In magnitudine ſua poſuit nubes, & confracti ſunt lapides grandinis. In conſpectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aſpirabit Notus.* Vide etiam Pſ. 147. 15. 16. Grandinem ergo ita concipiebant Hebræi, veluti ſi eſſent ex immani glaciei monte avolſæ portiones; quemadmodum è lapicidinis exſcindi petræ & in hoſtem torqueri conſueverunt.

e *Vide Pſ.* 134. 7. & 147. 15. 56. 17. *Jerem.* 10. 13. & 51. 16. *Eccli.* 43. 53. *&c.*

ARTICULUS V.

Conſenſus Veterum Philoſophorum & Patrum cum Hebræorum Syſtemate.

QUod huc uſque propoſuimus Mundi ſyſtema, apud vetuſtiſſimas gentes prioreſque Græcię Philoſophos fermè idem obtinuit. Phœnices, ſi fides ſit Sanchoniatoni, ſeu potiùs Porphyrio, qui Authorem illum procudit, omnium rerum principium agnoſcunt chaos, ſeu confuſam corporum congeriem (f). Indi, authore Megaſthene apud Strab. l. 15. omnia ex aqua prodiiſſe rati, eandem cum priſcis Græcorum tenuiſſe ſententiam creduntur; quippè qui aquam & chaos pro eodem videntur uſurpaſſe: ità planè ſolent Homerus, Heſiodus, & Thales inter ſe ſe conciliari. Homerus rerum, Deorum, hominumque omnium parentem conſtituit Oceanum (g). Heſiodus primum omnium chaos emerſiſſe cecinit (h). Thales materiam gignendis rebus ſuppeditaſſe aquam autumavit (i). Sanior tamen Scriptorum pars ſuſtinet (k), quod chaos Priſci appellabant, ipſam fuiſſe aquam; quam ſententiam mirè fulcit Moyſes Gen. 1. 2. chaos abyſſi nomine deſignans: *Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.*

f *Euſ. Præp. l.* 1. *c.* 10.

g *Iliad.* 14.
h *Heſiod. Theogon.*
i *Thales apud Plut. de Placit. Phil. l.* 1. *c.* 3.
k *Plutar. lib. Aquane an ignis ſit utilior?*

Thales (l), *& Stoici*, ait Seneca nat. qq. l. 6. c. 6. *Terram totam ſubjecto judicant humore portari, & innatare... Hac unda ſuſtinetur orbis, velut aliquod grande navigium, & grave.* Manilius Aſtronom. l. 4.

Ipſa natat tellus pelagi luſtrata coronâ
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.

l *Thales apud Ariſt. de Mun. l.* 2. *cap.* 13.

Zeno, quem Stoici ducem ſequuntur, (m) continens in centro mundi immotum conſtituebat, aqua in ſphœram circumfuſa terram ambiebat, ut ambo hęc elementa centrum haberent commune, atque terra Oceano innataret. Illa ambo elementa veluti in ſinu clauſa aer continebat. Homerus, cujus ſententiam Strabo l. 1. & laudat & amplectitur, ambiri terram Oceano ſcriſit, & Seneca Tragicus in Oedip. Act. 2.

m *Laert. in Zenone l.* 7.

Oceanus clauſum dum fluctibus ambiet orbem.

Chardinus in ſuo Itinerario in Perſidem, receptam eſſe inter Perſas opinionem narrat, terram aquis velut cucumerem aliquem innatare; i. e. mediam tantùm aridę portionem aquam in ſinu ſuo continere: S. Petrus in priori Epiſtola 3. 5. docet, *Terram de aqua, & per aquam conſiſtere;* immergitur ſcilicet & aquâ veluti penetratur &c.

Plura in hoc argumentum Prophanorum Authorum teſtimonia congerenda eſſent; ſed iſta ſatis ſuperque. Patrum de ſitu terræ par fuit eademque ſententia. Theodoretus in illud Pſ. 135. 6. *Qui firmavit terram ſuper aquas*, portari terram aquis ſuſtinet S. Hilarius in Pſal. 135. *Terra ſuper aquam pendula firmitate conſiſtit.*

Animadvertimus, in ſyſtemate Hebræorum terram fundamentis quibuſdam in ipſo aquarum alveo conſtitutis inniti. Paria legas apud Philoſophos. Xenophanes Colophonius (n), quò ſe ab omnibus difficultatibus de innatatione terræ ſuper aquas expediret, hanc rationem iniit; nempè fundamentis inconcuſſis & profundiſſimis terram ſuſtineri. Anaximenes, Anaxagoras, Democritus apud Ariſtotelem loco citato, inniti terram aeri ſuſtinent; ad immenſam enim altitudinem elatus aer immani huic moli portandæ par eſt. Thales ejuſque ſectatores autumarunt, *terrarum orbem aquâ ſuſtineri, & vehi more navigii, mobilitateque ejus fluctuare tunc, cum dicitur tremere.* Senec. qq. natural. l. 3. c. 13.

n *Apud Ariſt. de Cælo lib.* 2. *cap.* 13.

Plato in Timæo, Ariſtoteles, Empedocles, Anaximander, cæterique ſupra à nobis laudati, quos Veterum plerique ſequuntur, de immobilitate & inconſtantia terræ eandem tenent cum Hebræis ſententiam. Quid potiſſimùm terram fulciret,

&

& contineret immotam, ne quęſtione diſcutiendum quidem cenſet S. Baſilius in Hexaem. hom.1. & S. Ambroſius in Hexaem. l.1.cap.6. n.22. Si enim, inquiunt, dixerimus aere ſulciri; ſtatim reponetur quînam fieri potuerit, ut aer tenue oppidò & ſubtile corpus immanem illam compactamque molem ſuſtineret? Si in aquis fluitare reſponderimus; paria opponent. Tandem ſi quis firmius aliquod fundamentum quæſiverit, quæret alter viciſſim, cuinam fundamento fundamentum illud innitatur, & ſic deinceps. Reſtat igitur ut curioſitati fręnum imponatur, prematurque ſilentio quod aſſequi verbis non poſſumus (o). Ex his planè colligimus, Patres illos non ambigere quidem de terræ immobilitate, ſed dubios verſari, an aeri, an terræ, an alteri cuiquam fundamento innitatur; plerique tamen aerem aquæ præferunt, omniumque ſententia Antipodas prorsùs rejicit.

o *Vide Baſ. loc. cit. Ambroſ. in Pſal. 118. Ser. 12. Auguſ. lib.13. De Civit.c.18. & lib.16. cap. 9. Vide Bed. de nat. rerum cap.95. Bruno Signiac. lib.4. Sent.cap.3.*

Porrò de Antipodis ſententia tanquam inſolens & religioni repugnans habebatur. Videſis Thaonem apud Plutarchum de facie in orbe Lunæ; Lactantium Inſt. lib.3. cap.24 S. Auguſtinum de Civit. lib.16. cap.9. Zachariam Papam epiſt.10. ad S. Bonifacium Moguntinum anno 748. Procopium in Gen. Quando autem eò adigamur, ait S. Auguſtinus, ut terram conciperemus rotundam, propiùs tamen eſt vero, ut pars noſtro hemiſphœrio averſa obduci aquis, quàm hominibus, & brutis culta credatur. *Quid illi*, ait Lactantius, *qui eſſe contrarios veſtigiis noſtris Antipodas putant? num aliquid loquuntur? An eſt quiſpiam tam ineptus, qui credat eſſe homines, quorum veſtigia ſunt ſuperiora quàm capita! Aut ibi quæ apud nos jacent, inverſa pendeant?*

Multò etiam ab ea de Antipodis ſententiâ alieniores ſunt, quicunque terram planę eſſe figuræ arbitrati, inferiorem ejus partem negant circumfuſo Cælo ambiri; quemadmodum nec Solem, & aſtra circum terram torqueri. Eſt autem communiſſima apud Veteres (p) opinio, quemadmodum etiam ſpectare licet in Coſmographia Coſmæ Monachi (q), & in figuris terræ ab eo delineatis, & à Montſaucone in Editione ejuſdem Operis vulgatis. Rati igitur Cælum terramque continuari, cameram quandam ab his conſtitui arbitrabantur, cujus concameratus ingenſque fornix Cælum eſſet, terra & mare pavimentum. Habuit hæc opinio aſſertores viros omnes doctos uſque ad decimum quintum ſæculum; ut Toſtatus Epiſcopus Abulenſis in Gen. cap.1. paulò ante detectam Americam, opinionem de rotunditate terræ rejiceret, veluti temerariam, & fidei pernicioſam. Illud autem maximè animadvertendum eſt, Patribus, ut in hanc ſententiam inclinarent, in cauſa fuiſſe Divinarum Scripturarum apertam, ut ipſis quidem videbatur, authoritatem.

p *Cleomenes Cycleces theorias l.1. Horat. l.1. carm. Ode 21. Lucan.l.9. Pharſal. Terrarum primam Libyen, nam proxima Cælo eſt, Ut probat ipſe calor. Sil. Ital. l.3. Ad finem Cæli medio tendatur ab Urbe Squalentes campi. Plin. l.2.c.78. Æt hinc per vices ne ſideris culo re torrentur.*

q *In nov. Collect. Græcor. PP. Vide Notas D. Bernardi de Montfaucon in eundem Lib.*

Fontium, fluminum, aquarumque omnium terram perluentium originem Oceano deputarunt cum Hebreis veteres etiam Philoſophi. Plato docet terram infinitis propemodum meatibus perviam eſſe, veluti ſpongiam (r), ut acceptam ex una parte aquam ex altera reddat. Eſſe autem, addit, plura ſub terra receptacula variis continendis aquis deſtinata; quorum alia calidas habent, alia frigidas, puras, luteaſque. In centro terrę ſitus ęſt *Tartarus*, omnium ſcilicet aquarum commune receptaculum, ex quo omnibus ſuper terram fluminibus aquæ ſuffectæ. Cùm autem, addit, immenſa illa aquarum vis baſi careat & fundo, perpetuâ agitatione commota aſſiduum illum fontium, & fluminum circulum efficit. Plinius lib.2. cap.65. ita mentem ſuam explicat. *Cùm terra arida & ſicca conſtare per ſe & ſine humore non poſſet, nec rurſus ſtare aqua ſine ſuſtinente terra, mutuo complexu junguntur; hac ſinus pandente, illâ verò permeante totam intra, extra, infra, venis ut vinculis diſcurrentibus, atque etiam in ſummis jugis erumpente.* Virgilius Georg.4. V.366.

r *Plato Phed. pag.111. 112.*

Speluncisque lacus clauſos lucoſque ſonantes,
Omnia ſub magnâ labentia flumina terrâ
Spectabat diverſa locis...

Servius in eundem locum obſervavit, non fabellam aliquam poeticam effinxiſſe Vatem, ſed opinionem retuliſſe vetuſtiſſimam è Theologia Ægyptiorum deductam, unde Thales ſuam illam ſententiam hauſit de Oceano rerum omnium principio. Homerus ferè totidem (s) verbis ac Salomon in Eccleſiaſtico, eandem ſententiam exprimit; ex Oceano enim omnia deduci ait flumina, ſicut & maria ſingula, fontes & puteos.

s *Iliad.21.*

Quod ad Syſtema Cælorum attinet, eadem fermè, quæ in Scriptoribus Sacris, apud Veteres obſervavimus. Illos enim ſolidos, immotos, & concamerati fornicis inſtar terram tegere autumarunt. Ennius:

Quaque freto cava cęruleo cortina receptat.

Hæc autem adeò Priſcis illis erant perſuaſa, ut contrariæ ſententiæ aſſertores contemptu, & miſeratione dignos cenſerent. *Ubi ſunt, qui mobiles Cælos putant, ſphęricos & circulares?* ait S. Chryſoſtomus hom.14. in Epiſt. ad Hebręos, & hom.17. in eandem. Quod verò, inquit Lactantius Inſtitut. lib.3. cap.24. Veteres in eum errorem adduxit, ut crederent Solem, & aſtra circa terram torqueri, illud reputandum eſt, nimirum videntes Solem, Lunam, & aſtra ſimul omnia ſingulis diebus oriri ex eodem fermè horizontis loco, & occidere, terram veluti pilam rotundam conceperunt, quam aſtra quælibet diurno curſu, veluti circulo deſcripto, mediam exciperent; ignorantes quam potiſſimùm viam tenerent, ut ex Occidente in Orientem reſtituerentur. Ita ſemel perſuaſi, in Antipodum ſententiam venerunt, rati averſam nobis terræ portionem ſuis eſſe cultoribus habitatam. Quid dicam, addit Lactantius, de illo hominum genere, niſi illud, ſemel præſtructis erroneę alicujus opinionis fundamentis, errores inde erroribus coagmentaſſe? *At ego*, addit, *multis argumentis probare poſſem, nullo modo fieri*

Digitized by Google

vi poſſe, ut Cælum terrâ ſit inferius.

Pſeudo-Athanaſius in Pſal.103. 3. non obſcuriùs locutus, Audiamus, inquit, quid nos docet Propheta, ut Barbarorum ora obſtruamus, temerè prorſus aſſerentia, Cælum infra terram deſcendere. Propheta exertâ contra illos voce elamat: *Dominus extendit Cælum ſicut pellem, vel ſicut expanſum velum*. Porrò qui expanſum velum dicit, hemicyclum exprimit non ſphæram perfectam. Quid Iſaias 40. 22. *Qui extendit velut nibilum* (Hebr. velut cameram) *Cælos, expandit eos ſicut tabernaculum ad habitandum?* Cælum planè non gyrat, ſed immobile perſeverat, juxta Prophetam: *Cælum firmavit ſuper ſtabilitatem ſuam*. Videſis Pſeudo-Juſtinum in quæſtionibus ad Orthod. q.93. 94. Severianum Gabalenſem orat.3. de Creat. S. Cæſar. Dialog. 1. q.97. & 98. Procop. in Geneſ. Diodorum Tharſenſem apud Photium Cod. 223. Theodorum Mopſueſtenum apud Joannem Philoponum (t), alioſque permultos, qui concamerato fornice Cælum terræ ſuperimponi autumarunt. Euſebius in Commentario in Pſalmos fatetur, eam fuiſſe plurimorum ſententiam, ut mundus figurâ ſphæricâ continerentur, terramque veluti in ſinu Cælum contineret. Sed in Commentario in Iſaiam cap.40. contrariam opinionem tuetur. S. Hieronymus in Epiſt. ad Epheſ.5.4. Cælum velut concameratum fornicem habentes *ſtultiloquii* damnat; ſed in cap.3. 18. inſinuare videtur, Cælum latiùs quàm terram non patere; quanquam ſphæricum à nonnullis reputari fatetur.

t De Mundi Opif. lib.3. cap.9. 10.

Ex iis, quæ hucuſque deduximus, in aperto eſſe cenſeo, Hebræorum ſyſtema, quale ſupra expoſuimua, ſatis conveniſſe cum ſyſtemate veterum Philoſophorum; quæ planè ſimpliciſſima eſt hypotheſis, prona, & facilis, ad populi captum maximè accommodata, ut ſcilicet ille dignam de ſapientia, & virtute Dei, ſimulque de imbecillitate ſua, atque debitâ in Deum obſervantiâ ideam concipere valeat. Maximè igitur condocebat ad finem à Spiritu Sancto intentum, deducendi ſcilicet homines in Deum per timorem, & amorem, juxta illud Eccle.12. 13. *Finem loquendi omnes audiamus: Deum time, & mandata ejus obſerva: hoc eſt enim omnis homo.* Porrò in his rebus error nullius eſt ad æternitatem obtinendam momenti. *Dicendum eſt*, ait S. Auguſtinus de Geneſi ad lit. l.2. c.9. *hoc de figura Cæli ſciſſe Authores noſtros, quod veritas habet; ſed Spiritum Dei, qui per ipſos loquebatur, noluiſſe iſta docere homines, nulli ſaluti profutura.*

Nec eſt cur dicatur, Sacrorum Authorum dictis in ea re veritati & experientiæ repugnantibus, nihil eſſe cur deinde in cæteris major illis fides debeatur. Quæ enim ab illis dicuntur, non ita planè narrata ſunt, tanquam vera aſſeruerint; ſed his tantùm veluti hypotheſibus conſtitutis, non propriam ſententiam, ſed vulgi opinionem expoſuerunt. Ne uno quidem capite Scriptura inſtruendos homines eâ de re datâ operâ ſuſcipit, cum ad noſtrum ultimum finem ea noſſe, vel ignoraſſe perinde habeatur. Quis, rogo, eam legem imponeret Philoſophis, & Theologis, ut verba ad populum facientes, uſitatis in Schola, ſicut & in Libris de arcanis naturæ ſeu myſteriis Religionis ſcriptis, verbia utantur? Quæ verò Sapientibus, & Philoſophis permiſſa ſont, hæc Sacris Scriptoribus denegemus, qui plurium utilitati ſcribentes, ad captum ſeſe vulgarium & ſimplicium accommodant?

IN PROPHETAS PROLEGOMENA

ARTICULUS PRIMUS.

Nomina Prophetarum. Variæ notiones vocis prophetare. *Varia Prophetarum diſcrimina.*

PRophetæ nomen juxta vim Græci vocaboli virum futura prædicentem ſignificat. Olim apud Hebræos *Videntes* audiebant; quaſi ſcilicet homines Divina intuentes: *Qui Propheta* [*Nabi*] *dicitur hodie*, ait Author 1. Reg. 9. 9. *vocabatur olim Videns* (*Roeh*): *loquebatur unuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite eamus ad Videntem*. Nomen *Nabi* latiſſimam habet ſignificationem; non enim exprimit tantummodò virum futura prædicentem, ſed hominem etiam à Deo inſpiratum ejuſque nomine loquentem. Abraham Prophetæ Domini nomen obtinet (*a*); ſicut & Aaron frater Moyſis, qui conſtitutus fratris ſui interpres, ejus ad populum verba exponebat: Exod.7. 1. *Ecce conſtitui te*, ait Deus ad Moyſem, *Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta tuus.* S. Paulus eodem titulo ornavit vatem quendam Paganum (*b*), quòd ſcilicet Pagani Vates ſuos ceu viros Divino œſtro afflatos Diiſque charos habebant. Factum eſt etiam, ut abuſione quadam viri ſeductores Divina jactantes, Prophetæ nomine

a *Gen.20. 7.*

b *Tit.1. 12. Dixit quidam proprius eorum Propheta.*

ne in Scriptura appellarentur.

Deſignantor etiam, nec rarò, Prophetæ appellatiooe hominis Dei, Angeli Domini &c. Angelus Domini veniſſe perhibetur è Galgalim in locum nomine *Boſchim*, ut ad populum verba ſaceret [c]. Aggæus 1. 12 ſe ipſum nominat nuncium, ſeu Angelum Domini. Malachias adventum S. Joannis Baptiſtæ oraculo prędicens, Angelum Domini venturum annunciat (d). Tandem inter Prophetas minores noviſſimus Malachiæ, nempè Angeli, nomine cognoſcitur; cum alioqui ipſe credatur à nonnullis (*) Eſdras, ſtudio legis & amore notiſſimus.

c *Judic.* 2. 1. *Vide etiam Judicum* 5. 25.

d *Malac.* 3. 1. Collatum cum *Luc.* 1. 76.

* *Hebr. apud Hieron. in Malach. Ita & Chald.*

Prophetare Hebræorum ſermone non eſt tantùm venturi arcana pandere, ſed eorum etiam quæ vel noſtrâ ætate vel elapſo jam tempore, nobis tamen abdita, contingerunt. Iſaias 44. 7. &c. Dei virtutem exaggerans, omnia illi explorata eſſe dicit, quæ in mundi exordio contigerunt. Milites Jeſum Chriſtum oculis velatum cædentes dicebant: *Propheiiza nobis, quis eſt qui te percuſſit* (e). Cùm divini Spiritûs œſtro afflati Prophetæ motibus aliquando agitarentur inſolitis, ideo moribus uſurpatum eſt, ut mali ſpiritûs agitatione vexati prophetare dicerentur. Ita prophetaſſe dicitur in domo ſua Saul cum tetro melancholiæ ſpiritu agitaretur (f). Prophetæ etiam audiebaot, quicumque caotare, choreas ducere, inſtrumentis canere noviſſent *Cum ingreſſus fueris Uebem*, ait Samuel ad Saulem 1. Reg. 10. 5. 6. *gregem Prophetarum deſcendentium de excelſo obviam habebis, ante eos Pſalterium, & tympanum, & tibiam, & citharam, ipſoſque prophetantes, & inſiliet in te Spiritus Domini, prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.* Filii Aſaph conſtituti ſunt, ut *prophetarent in citharis, & pſalteriis, & cymbalis*, 1. Par. 25. 1. Non rarò etiam apud S. Paulum in eo ſenſo uſurpatur, ut ſonet Scripturarum ſenſum pandere, pios ſermones miſcere, verba in Eccleſia ad populum babere (g). Extraordinarium eſt quod legimus Eccli. 48. 14. ubi prophetare eſt miracula patrare: *Corpus Eliſei mortuum prophetavit.* Prophetaſſe etiam legimus ibid. 49. 18. oſſa Joſeph; quippe quæ vades fuiſſent factæ ab illo fratribus ſuis promiſſionis, cum moriturus ſuperſtites ipſos mandatis oneravit, ut ex Ægypto egredientes oſſa ſua ſecum io Chanaanitidem deferrent.

e *Luca* 22. 64.

f 1. *Regum* 18. 10.

g 1. *Cor.* 11. 14.

Erant etiam apud Prophanos *Videntes*, *Propheta*, *& Prophetia*, ſed diverſæ oppidò à Judaicis. Propheias appellabant Paganoi Sacerdotes Fanorum (h), eos maximè, qui claris oraculorum famâ ædibus inſervirent, uti Dodonęæ, Delphicæ, Clariæ. Olim Ægyptii ſolebant Videntes nuncupare, qui apud illos deinde Prophetæ vocati ſunt. Inter Videntes recenſent Saphim Regem ejuſdem regionis (i). Rex Amenophis, optans ut inter *Videntes Deorum* cooptari mereretur, voti compos factus eſt, eà cooditione, ut totam regionem è leproſorum, & impurorom homioum fœce purgaret (k). Sacerdotes Ægypti plerique Prophetæ appellabantur, quorum

h *Feſtus. Antiſtites Fanorum Oraculorumque .... Propheta, Sanctæ caſtè qui purant loca.*

i *Manetho apud Joſeph. l.* 1. *Contra Appion.*

k *Idem ibid.*

vitæ genus durum planè & aſperum, ſtudiumque deſcribit Porphyrius, ſeu potiùs Chæremoo apud eundem de Abſtin. l. 4. S. Clemens Alexandrinus l. 1. & 6. Stromatum, de Thalete narrat, cooſuetudinem habuiſſe eum Prophetis Ægypti, ſicut & Pythagoram præceptorem audiviſſe Sonchedem Archiprophetam Ægypti; quem Archiprophetam alibi dicit omnia vectigalia regionis curaſſe. De oraculis Paganorum, eorumque, quos vocant, Enthuſiaſtis infra diſſeremus.

Dei Spiritus, quanquam maximè omnium ſingularis, variis operationibus unus ſufficit (l). Interdum per quietem ſeſe communicat, uti Abrahamo, & Jacob, Gen. 15. 12. & 28. 12. Interdum per viſum ſeſe revelat, uti olim Iſaiæ 6. 1. Joel 2. 28. oraculo prænunciat Judæis futurum, ut juvenes eorum viſionibus Divinis donentur, Senes verò Divina patiantur per quietem. Interdum in extaſim rapiebantur, ut S. Petrus Act. 10. 11. Solebat etiam Deus in nube apparere, uti Abrabamo (m), Job (n), & Moyſi (o). Solebar conceptis vocibus loqui: ita è medio rubi ardentis Moyſi locutus eſt [p]; è medio oubis Abrahamo (q); per quietem noctis Samueli [r]. Sed loquendi familiarior ratio intima cordis inſpiratio habebator; cùm ſcilicet iotimo lumine illuſtrato ſpiritu Prophetarum, deinde volontas excitabatur, quò auditas in corde voces promerent. Ita planè veros Prophetas Divinoque Spiritu afflatos credimus Scriptores omnes Librorum Canonicorum Veteris Novique Teſtamenti, ſive illi futura pandant, ſive præterita, ſive ſuorum temporum hiſtorias narrent, vel tandem moralia ac pietatis axiomata, aut pia quædam Cantica ſcribant.

l *Sap.* 7. 22. *Spiritus Sanctus unicus & multiplex.*

m *Gen.* 16. 10.

o *Job.* 40. 1.

o *Exod.* 13. 21. *& paſſim.*

p *Exod.* 3. 2. *&c.*

q *Gen.* 22. 11. 12.

r 1. *Regum* 3. 4. *&c.*

Tria ſunt S. Auguſtino Præf. in lib. 19. contra Faoſt. Prophetarum genera: Prophetæ Judæorum, Paganorum. & Chriſtianorum. De primis ſatis in Veteri Teſtamento. Paganorum Prophetæ ipſiſſimi ſunt eorum Divini, & Poetæ. Prophetæ verò Chriſtianæ religionis mittendi pręnunciantur à Jeſu Chriſto ad Judęos Matt. 23. 34. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas & Sapientes & Scribas &c.* De quibus etiam Apoſtolus 1. Cor. 12. 28. *Poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundùm Prophetas.* Porrò viros illos cognoſcimus tamquam Authores Librorum Canonicorum, viros Apoſtolicos, & lumine ac Spiritu Dei afflatos. De variis prophetandi rationibus agit idem S. Auguſtinus de diverſis qq. ad Simpl. l. 2 q. 1.

Sexdecim Prophetarum Scripta in Veteri Teſtamento exhibentur; quorum priores quatuor Majores ex amplioribus Lucobrationibus vocantur, ſcilicet Iſaias, Jeremias, Ezechiel, & Daniel; duodecim reliqui Minores dicti ſunt, videlicet Oſee, Joel, Amos, Abdias, Michæas, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, & Malachias. Judæi è numero Prophetarum Danielem expungunt; quippe cujus conditio commodior fuerit, quàm ut Prophetarum ſoleret. Sed his Eccleſia mi-

minimè permota, Danielem oraculorum ipſius mettto inter Majores Prophetas cooptavit.

Unicus vel ſaltem potiſſimus Danielis ſcopus eò tendit, ut maximorum Imperiorum vices, Eccleſiæ conſtitutionem prędicat. Iſaias elogium meretur Prophetæ miſerationum Domini; reditum è captivitate Babylonis nunquam non oggerit, ejuſque obtentu deſcribit Mundi per Jeſum Chriſtum redemptionem. Jeremias totus eſt in deplorandis Patrię ſuę ęrumnis, ſimulque gentis ſuæ captivitate, eodemque eſt apud Prophetas loco, quo apud Apoſtolos S. Paulus, deſtinatus nempe à Deo, ut Prophetam Gentilium ageret, quod ab illo pluribus in locis Oraculorum ſuorum inſinuatum eſt (*s*). Ezechiel inſtituendis, vindicandis, ſolandiſque Judæis captivis deſtinatus eſt, eòque proinde Oracula ejus omnia tendunt,

a *Jerem.* 15. 10, & 6. 18. & 25. 54. 15.

ARTICULUS II.

De Veſuſtate & ſucceſſione Prophetarum apud Hebræos &c.

VEræ Religionis apertiſſimum argumentum eſt Prophetiæ ſinceritas; quare ſicut omnium ſæculorum ſucceſſioni par ſuit vera Religio, ita etiam non imparem ætatis vetuſtatem obtinet Prophetia. S. Clemens Alexandrinus & Origenes hom. 2. in Cant. Prophetarum caput io primo hominum parente conſtituunt, cujus Oraculum agnoſcunt in illis verbis Gen. 2. 24. *Relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ.* Io imponendis aptis quibuſque animalium naturis & ingenio nominibus ſingulari ſe præditum ſapientiâ & lumine demonſtravit. Imminentia corruptis hominibus mala Henoch in fragmento Oraculi ſui, in Epiſtola S. Judæ v. 14. 15. ſervato, prædixit. Noe Patriarcha juſtitiæ præco à S. Petro Epiſt. 2. cap. 2. 5. dictus, diluvium prænunciavit hominibus, curamque ſuam omnem impendit, ut errantes ad mentem revocaret, ſed fruſtrà (*t*) Poſt diluvium Abraham à Deo ſuſcitatus, Prophetæ ab illo nomen obtinuit Gen. 20. (*u*). Prophetans Iſaacus, filii ſui Jacob decora atque potentiam prædixit (*x*). Jacob ad obitum decumbens, futurorum ſibi arcana plurima patentia ſingulis filiis revelavit (*y*). Joſephus à teneris unguiculis prophetiæ dono claruit; quippe qui futuram potentiam ſuam per quietem intellexit (*z*), ſicut poſtea viſa ab aliis per quietem acceptâ divinitus virtute interpretabatur; quod ipſi fortunarum omnium occaſio fuit & initium.

t *Vide Philon. Quis rer. Divin. hæres*, pag. 517.
u *Vide & Pſ.* 104. 15.
x *Geneſis* 22. 27.
y *Gen.* 49.
z *Gen.* 37.

Ad id uſque temporis verbalis erat Prophetia, vel ſaltem nihil ejus argumenti ſcriptum antehac apud Hebręos novimus; ſed aliquibus poſt obitum Joſeph annis, cùm veritates ſeneſcere, & Patriarcharum Religio è mentibus & cordibus Hebræorum dilabi viderentur, Deus Moyſem ſuſcitavit, ut Leges ſuas rogaret, ſimulque certam quandam Religionis, & Reipublicę formam conſtitueret. Nemo ſanè meliùs Prophetæ dignitatem præ Moyſe ſuſtinuit: Num. 12. 7. 8. *Si quis fuerit*, ait Dominus, *inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes, ore enim ad os loquor ei; & palam, non per ænigmata & figuras, Dominum videt.*

Aaron ejus frater, & Maria ſoror ambo Spiritu Sancto afflati pariter prophetabant. Moyſem in Prophetę munere excepit Joſue, (†); ſuccedunt deinde Judices, quorum pleriſque, eos maximè, qui præclariſſimis geſtis populi gloriam auxerunt, veluti Othonielem, Aod, Samſonem, Barac, inter Prophetas Judæi recenſent. Nihil tamen de prophetia Judicum in Scriptura, unâ exceptâ Deborâ, quæ prophetaſſe Scripturę apertis verbis aſſeritur (*). Sub Judice Heli, uti legimus 1. Reg. 3. 1. *Sermo erat pretioſus, non erat viſio manifeſta.* Sed poſt manifeſtatum Dominum Samueli, Prophetarum numerus crevit in tantùm, ut ſub ejus diſciplina plures ſimul viverent. Quare à Samuele uſque ad captivitatem conſtans Prophetarum ſeries deduci commodè poteſt.

† *Eccli.* 46. 1.
* *Judic.* 4. 4.

David utramque dignitatem, Regiam ſimul & Propheticam, in ſe uno conciliavit; eoque regnante Gad, & Nathan ſimili prophetiæ dono claruerunt. Salomon parentis veſtigia eâ in re preſſit. Sub eo Rege Addo, Ahias aliique nonnulli: Semejas ſub Roboamo claruit; Semejas, inquam, (niſi fortè malueris Jeddo ſive Addo rem tribuere) qui Jeroboamum vitulis aureis in Bethel ſacrificia offerentem conveniens, verbis miniſque caſtigavit (*a*). Sub Aſa notus eſt Hanani, & Azarias; ſub Joſaphat Jehu filius Hanani. Elias, Eliſeus, eorumque diſcipuli frequentiſſimi Regnum Juda & Iſrael ſub Achab, & Jezabele illuſtrarunt; quo ſimul tempore florebat Michæas filius Jemla (*b*). Oſeam, & Amos audierunt Jeroboam II. Rex Iſrael, & Oſias Rex Juda; nec ab ea ætate remotus fuit Jonas Propheta. Succeſſerunt ſub Joathan, Achaz, & Ezechiâ Regibus Juda Michæas, & Iſaias; ſub Manaſſe Oſai; ſub Phacee in Samaria Oded; labente Ezechiæ Regno, Nahum; ſub Joſia Jeremias, & Sophonias, ſicut & Holda Prophetiſſa. Jedelias vir Dei notus eſt ex Jeremiæ 35. 4. Sicut & labente Joſiæ Regno, atque ineunte Joakim, Habacuc prodiit.

a 1. *Regum.* 13. 1.
b 3. *Regum.* 22. 8. 9.

Ezechiel ſcribebat in Meſopotamia, quo tempore Jeremias & Baruch Prophetas Jeroſolymæ agebant. Abdias florebat in Judæa poſt captam Jeroſolymam ante deſolationem Idumęæ per Nabuchodonoſorem. Captivitate Babylonicâ premente, Daniel Suſis agens prophetabat. Tobias inter Prophetas jure reputaretur: ſcribebat autem diù ante Danielem, in Ninive, ſive in Aſſyria agens. Aggæus, & Zacharias premente & poſt exitum captivitatis Babylonicę floruerunt. Aliquanto poſt illos ſub Nehemia Malachias claruit. Hunc ordinem adductis rationibus aſſeremos in Prolegomenis ad minores Prophetas.

S. Epi-

S. Epiphanius in fragmento apud Coteler. in not. can. Apoſt. L.4. c.6. numerat uſque ad 73. Prophetas, & 10. Prophetides, 1. Adam, 2. Enoch, 3. Noe, 4. Abraham, 5. Iſaac, 6. Jacob, 7. Moyſes, 8. Aaron, 9. Jeſus vel Joſue, 10. Heldam, 11. Modam, 12. Job, 13. Samuel, 14. Nathan, 15. David, 16. Gad, 17. Idithun, 18. Aſaph, 19. Heman, 20. Æthan, 21. Salomon, 22. Achias, 23. Sameas, 24. Oded ſeu *Hodeth* vir Dei, 25. Heli Summus Sacerdos in Silo, 26. Joad, 27. Addo, 28. Azarias, 29. Anani aliter Azarias, 30. Jehu, 31. Michæas, 32. Elias, 33. Oziel, 34. Eliad, 35. Jeſus filius Ananię, 36. Eliſeus, 37. Jonadad, 38. Zacharias aliter Azarias, 39. Alter Zacharias, 40. Oſee, 41. Joel, 42. Amos, 43. Abdias, 44. Jonas, 45. Iſaias, 46. Michęas, 47. Nahum, 48. Habacuc, 49. Obed, 50. Abdadon, 51. Jeremias, 52. Baruch, 53. Sophonias, 54. Urias, 55. Ezechiel, 56. Daniel, 57. Eſdras, 58. Aggęus, 59. Zacharias, 60. Malachias, 61. Zacharias pater S. Joannis Baptiſtæ, 62. Simeon, 63. Joannes Baptiſta, 64. Enos, 65. Mathuſalem, 66. Lamech, 67. Balaam, 68. Saul, 69. Abimelech aliter Achimelech, 70. Amaſa, 71. Sadok, 71. Senex ille, qui Bethel venit, 73. Agabus, de quo in Actibus Apoſtolorum.

Hæc Prophetidum nomina, 1. Sara, 2. Rebecca, 3. Maria ſoror Moyſis, 4. Debora, 5. Olda, 6. Anna Samuelis mater, 7 Judith, 8. Eliſabeth mater S. Joannis Baptiſtæ, 9. Anna Phanuelis filia, 10. Maria Dei Mater (b).

b *S. Clem. Alexan. l.1. Strom.* numerat 35. Prophetas poſt *Moyſem.*

Apud Judæos Megillah c.1. numerantur 48. Prophetę & 7. Prophetiſſæ. Prophetæ ſunt 1. Abraham, 2. Iſaac, 3. Jacob, 4. Moyſes, 5. Aaron, 6. Joſue, 7. Phinees, 8. Elchana, 9. Eli, 10. Samuel, 11. Gad, 12. Nathan, 13. David, 14. Salomon, 15 Addo, 16. Michæas filius Emla, 17. Abdias, 18. Ahias Silonites, 19. Jehu Hanani filius, 20. Azarias filius Oded, 21. Chaziel filius Mataniæ, 22. Eleazar filius Dodo, 23. Oſee, 24. Amos, 25. Michęas Moraſtites, 26. Amos, 27. Elias, 28. Eliſeus, 29. Jonas, 30. Iſaias 31. Joel, 32. Nahum, 33. Habacuc, 34. Sophonias, 35. Jeremias, 36. Urias, 37. Ezechiel, 38. Daniel, 39. Baruch, 40. Neria, 41. Sarajas, 42. Machaſias, 43. Aggæus, 44. Zacharias, 45. Malachias. 46. Mardochæus. His etiam ad numerum 48. explendum Hanamcelem Jeremiæ parentem, & Sellum Holdæ virum adjungunt.

Prophetiſſæ ſunt 1. Maria Moyſis ſoror, 2. Debora, 3. Anna, 4. Abigail, 5. Holda, 6. Eſther. Adduntur etiam ad ſeptenarium explendum Obſtetrices Ægyptiæ, quas prophetico ſpiritu afflatas ferunt.

En longa ſatis & conſtans Prophetarum ſucceſſio, quamvis fortaſſe quorundam nomina non ineptè reſecarentur. Cenſus, quem nos ex Scriptura duximus, certior habendus. Poſt Malachiam nuſpiam Prophetę apparent, ſed Spiritum ſuum Deus è populo reduxit; quamquam alioqui Spiritu Divino afflati Scriptores aliqui eo temporis ſpatio prodierint, uti Author Libri Eſther, Judith, Macchabæorum, Sapientiæ, & Eccleſiaſtici. Prophetiæ Spiritu ceſſante, ſtudium Legis in populo ſucceſſit; eò tantò viderentur Legum Divinarum ſtudioſiores Iſraelitæ, quantò olim in illas refractarii. Vetera Oracula ſatis antehac neglecta in pretio haberi cœperunt, pluſque aliquanto contulerunt Prophetæ poſt obitum ſuum Religioni conſervandæ, quam ante, dum viverent, valuiſſent. Meſſiæ expectatio, quem propediem venturum non dubitabant, oppreſſos alioſque populos mirè ſolabatur. Sed eo temporis intervallo id accidit, quod nunquam antehac in Iſrael; nempe ſectarum & ſententiarum in rebus Religionis varietas & diviſio. Prophetæ ad id uſque metu populos continuerant; ſed data deinde ſingulis interpretandarum Legum libertas, populos in partes diſtraxit. Malè conſtitutę & ſuperſtitioſæ traditiones invaluerunt, cœptæ interpretationes falſæ unà & pernicioſæ. Is erat Reipublicæ Judaicæ in tres ſive quatuor ſectas diſtractę ſtatus, cùm Jeſus Chriſtus in mundum venire dignatus eſt. Regulis etiam diſciplinæ moralis corruptiſſimis utebantur, & dato falſis traditionibus loco, veræ ſimul recedere coactæ ſunt.

ARTICULUS III.

Vitæ genus, ſtudia, malorum perpeſſiones, & inſpiratio Prophetarum.

Nihil in univerſa Hebræorum Republica auguſtius, quàm Prophetarum dignitas. *Ipſi eis erant Philoſophi, ipſi Sapientes, ipſi Propheta, ipſi Doctores probitatis ac pietatis*, ait S. Auguſtinus de Civit. l.18. c.14. Horum ſanè præſtantiſſimorum virorum ſermonibus & oraculis, Numinis majeſtas ſub ipſis veluti Iſraelitarum oculis ponebatur. Erant veluti objecti aggeres pro Religione adversùs Principum impietatem, privatorumque hominum pravos, & corruptiſſimos mores. Vitæ genus, aſpectus, & ſermones, omnia ad inſtitutionem & Propheticam agendi rationem conferebant. Suſcitabantur à Deo in medio populi, ut eſſent apertiſſimum præſentiæ ſuæ atque viva ſuæ voluntatis documenta. Accidebat non rarò, ut ea quæ Prophetis contingebant, oraculum eſſent eorum, quę univerſę genti imminebant. Querenti Jeremię de comminantibus in ſe perſecutionem adverſariis, Dominus reſpondit cap. 15. 19. 20. 21: *Si converteris, convertam te, & ante faciem meam ſtabis*, (nempe liberabo te) *& ſi ſeparaveris pretioſum à vili*, (nempe ſi verbis meis & vocationē ad munus Prophetæ, ut par eſt, detuleris) *quaſi os meum eris.* (nempe voluntatum mearum interpres) *Convertentur ipſi ad te, & tu converteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum æreum fortem, & bellabunt adverſum te, & non prævalebunt, quia ego tecum ſum, ut ſalvem te.* Vide etiam Iſai.49. & 50. & 61.

Quanquam Prophetarum magna eſſet in Populo authoritas, eorumque dicta certa-

Digitized by Google

tim populus, & religioſiſſimi quique Principes reciperent, aſperum tamen, angoſtum, & multorum perſequutionibus incommodum vitæ genus agebant. A' Populo ſegregati plerumque ſedes habebant in agro, vel in cœtu Diſcipulorum ſuorum, nunquam non intenti ſive manuum labori, ſive precibus, ſive ſtudio, ſive inſtitutioni. Quanquam non ita operi erant addicti, ut eas artes exercerent, ſive quæ nimis mentem elevant, ſive quæ ſpiritûs libertatem Prophetæ neceſſariam impedirent, Eliſeus ad munus prophetę vocatus, aratrum dimiſit 3. Reg. 19. Zacharias 13. 5. ait; *Non ſum propheta, homo agricola ego ſum*; & Amos 7. 14. vocatus à Deo ad munus Prophetæ, reſpondit ſe prophetam non eſſe, quippe qui paſtoritiam exerceret, & ficulneas curaret. Filii, ſive Diſcipuli Prophetarum, ſub Eliæ, & Eliſei inſtitutionibus viventes, ipſi ſibi cellulas cæſâ ad id lignorum ſtrue ædificabant (*e*).

e 4. Reg. 6. 1. 4. ...

d 4. Reg. 1. 8.

Elias confectum è pellibus veſtimentum induebat (*d*), nec alio plerumque cæteri Prophetæ, cum Zacharias 13. 4. de Pſeudo-Prophetis, verorum Prophetarum habitum non mores imitantibus, pronunciaverit: *Nec operientur pallio ſacceo, ut mentiantur*. Sacco etiam veſtiti inducuntur in Apoc. 2. 3. Reliquum vitæ genus veſtibus reſpondebat. Quæ ſolebant pauperibus dari munera, hæc etiam Prophetis data ſunt, uti panis [*e*], & primitiæ (*g*). Anguſtum illud Eliſei conclave frugi admodum, & modeſtâ ſupellectili Sunamitis inſtruxit (*h*). Nec ille ſanè ditiorem permiſiſſet, qui opulentis Naamani muneribus recuſatis, Giezi ea acceptantem diris devovit (*i*). Quantum à fœminis abhorrerent, exemplo Eliſei in hoſpitam ſuam diſcimus; nunquam enim cum illa, niſi Giezi miniſterio, loquutus eſt. Verebatur inſuper fœmina coram Propheta ſe ſiſtere, & cum tandem amor verecundiam viciſſet, volentem Prophetæ pedes tangere Giezi prohibuit (*k*). Non tamen omnes æquè Prophetæ continentiam ſectati ſunt, namque de uxore Iſaiæ ſermo eſt Iſ. 8. 3. & Oſee Oſe. 1. 2. ac tandem de conjuge alterius Prophetæ, quæ, amiſſo viro, ære alieno, impar alioqui ſolvendo, gravabatur 4. Reg. 4. 1. Sed in cœtu Prophetarum nullus erat fœminis locus. Quàm verò frugi vitam ducerent, ex univerſa eorum hiſtoria ſatis intelligimus. Scitum eſt quid de colocynthidibus ad fratrum refectionem paratis narratur 4. Reg. 4. 38. 40. Eliam iter agentem Angelus ſolo pane, & aquâ pavit (*l*). Habacuc pulmentum tantummodo Danieli attulit [*m*]. Abdias ſolo pane & aquâ Prophetas in cavernis latentes aluit (*n*).

e 1. Reg. 9. 7. 8.
g 4. Reg. 4. 42.
h 4. Reg. 4. 10.
i 4. Reg. 5. 26. 27.
k 4. Reg. 4. 27.
l 4. Reg. 19. 6.
m Dan. 14. 32.
n 4. Reg. 18. 7.

Non rarò Adverſarios in ſe provocabant Principes, quorum ſcelera liberioribus verbis caſtigaverant. Nec æquiorem experiebantur Populum univerſum ex correpta ejus impietate concitatum. Plures violentâ morte oppreſſi ſunt; *alii diſtenti ſunt* (Græcè, fuſtibus cæſi ſunt) *non ſuſcipientes redemptionem, ut meliorem invenirent reſurrectionem*. Alii ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres. *Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti; quibus dignus non erat Mundus. In ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cavernis terræ*. Inter tot mala, & ludibria præſentiſſima, tamen Spiritûs libertatem poſſidentes, mortem temnebant, obviam procurrentes diſcriminibus & tormentis, Dei ſemper Legem vindicantes, contemnentes divitias, hominumque favores & dignitates, eâ ſpiritûs virtute, quæ Adverſarios terreret omnes, & in deſperationem adigeret.

Eorum Ædes, & Diſcipuli tutiſſimum erant contra impietatem præſidium ſimul & aſylum. Eò conſulendum Dominum veniebant, eò ad audiendas Legis lectiones (*o*). Palęſtræ erant virtutis, & innocentiæ ſedes. Quanquam prophetiæ gratia non induſtrię ſtudiis, ſeu voluntatis humanæ merito obtineatur, plerumque tamen ſolebat Deus Spiritum ſuum filiis, ſeu Diſcipulis Prophetarum communicare, ſive morum puritate & ſanctitate delectatos, ſive quòd ad ſapientiam & ſocietatem Prophetarum invitatio, præludium eſſet conferendi mox prophetiæ ſpiritûs divinitùs datum.

o 4. Reg. 4. 23.

Non deſunt inter Rabbinos, qui prophetiæ gratiam referant ad indolem, ſtudium, variaſque exteriores rerum cauſas [*p*]. Ut aliquis, inquiunt, in Prophetam aſſurgat, referre oportet à natura vividam phantaſiam, ratiocinandi ſolidam facultatem, ſtudio inſtructam, validamque corporis habitudinem. Debet autem collatas à natura dotes indefeſſâ ſtudii exercitatione excolere; alienum ſe continere à voluptatibus, ſimulque temperare ſe à cibo potuque. Ne quis in ea re proficiat, unicè obſtant agitatæ vehementibus animæ paſſionibus commotiones; furor, triſtitia, dolor, exilium, divitiarum opulentia, & dignitatum titillationes Divini Spiritûs impreſſiones in anima Prophetarum impediunt. Eâ ratione perſuaſi Hebræi, Danielem & Davidem è numero Prophetarum ſubducunt, alienam nimis ab agreſti, & ſimplici Prophetarum conſuetudine vitam agentes. Quamvis autem hæc ita ſe habeant, arbitrantur viciſſim ſpiritum prophetiæ nunquam reſidere, niſi ſuper homines ſapientiâ, divitiis & potentiâ pręſtantes.

p *Maimon. more Nebochim p. 2. cap. 8. & 32. & 36. & Grot. ad Sap. 7. 27. Vide Kimchi & Ligfoot. & Baſnag. hiſtor. Judæor. l. 6. c. 18. Gallicè.*

Sed illud incommodi hiſce Hebræorum animadverſionibus accidit, ut omnes fermè Scripturæ authoritati repugnantes deprehendantur. Maxima Prophetarum pars tenuiſſimi erat cenſûs; nec deſunt exempla, quibus aliquando loquutum Deum per viros ſceleſtiſſimos diſcimus, uti per Balaam, & Caipham, de quibus legimus Matt. 7. 22. *Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?* Quæ dicunt de ira, triſtitia & dolore, hæc ſanè magis congruere poſſunt veritati, cùm vehementes animæ agitationes S. Spiritûs impreſſionem aliquando prohibuerint, ut exemplo Eliſei in-

Intelligimus, qui indignatione quadam commotus, agitationi Spiritûs ſopiendæ, muſici cujuſdam inſtrumenti cantorem adhibuit (*). Quod autem de exilio addunt, nihil planè ad rem; cùm David Saulem perſequentem, ſicut & filium Abſalomum arma inferentem fugiens, plures pſalmos dictaverit; & Jeremias, Ezechiel & Daniel in ipſo exilii & captivitatis dolore ab oraculis fondendis non abſtinuerint. Extant etiam Cantica longè plura à Sacerdotibus & Levitis in captivitate Babylonicâ concinnata.

* 4. Reg. 3. 15.

Eſt itaque prophetia gratis omnino, & intrà humanæ induſtriæ meritum conceſſum à Deo donum, quamquam alioqui nec ſtudium, nec indefeſſam mentis intentionem excludat. Res enim obtinenda eſt precibus, vitæ innocentiâ atque aſſiduâ in refrænandis paſſionibus exercitatione. Daniel nec à precibus, nec à jejunio ceſſabat, ut eorum merito revelari ſibi myſterium ſeptuaginta hebdomadum Jeremiæ obtineret [q]. Jeremias Spiritûs Sancti opportunum illapſum precariò impetravit (r). Zacharias in ſtudio prophetiæ gnaviter ſeſe exercuit (s); eandemque veterum Prophetarum fuiſſe occupationem S. Petrus Ep. 1. c. 10. 11. teſtatur. Omnem illi teponebant curam, ut virorum divinorum oracula aſſequerentur; quare ſingula diſcutientes, tempora & occaſiones notabant ſingulorum, qui prophetico Spiritu enunciabantur, eventuum. Daniel futuri Sanctorum ſtatûs oraculum minimè aſſecutus, pandi ſibi illud rogavit; qua de re Angelum reſpondentem audivit, ut temperaret, quippè quæ arcana eſſent non niſi præſtituto divinitùs tempore revelanda [t]. S. Joannes Apoc. 5. 4. per viſum ſpecta vir clauſum quoddam volumen, nec à lacrymis temperare potuit, eo quòd nemo illud aperire valuiſſet.

q Dan. 9. 2.

r Jerem. 33. 3.

s 2. Par. 26. 5.

t Daniel. 12. 8. *Ego audivi & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit poſt hac?*

Non rarò Deus alteri revelavit, quod alteri non permiſerat. Samuel primò autumaverat, Regnum Iſraelis deſtinatum à Deo juveni natu majori inter liberos Iſai (u). Jeremias 42. 5. &c. revelari ſibi à Domino poſcens quid reponeret Judæis ſe poſt captam Jeroſolymam conſulentibus, cùm orationi decem dierum ſpatio inſtitiſſet, voti tandem compos factus eſt. Iſaac benedictionem ſuam Jacob, quem Eſau filium ſuum natu majorem credidit, largitus eſt (x). Jacob Ephraimum fratri præponendum cenſuit, contra Joſephi ſententiam, quanquam alioqui Joſeph communem cum patre Prophetiæ ſpiritum habebat (y). Nathan Davidem è ſua ſententia allocutus, probari à Domino dixit ejus conſilium de Templi ædificatione (z). Propheta ille ad Jeroboamum Regem Iſrael miſſus, primò quidem Spiritûs Sancti verbis locutus eſt; deinde tamen dolo cujuſdam Pſeudoprophetæ decipitur (a). Fatetur Eliſeus, celatam ſibi à Domino doloris fœminæ Sunamitidis hoſpitæ ſuæ cauſam. Tandem ſi Dei Spiritus præſto ſemper Prophetis fuiſſet, ut quid phraſes illæ in eorum ſcriptis familiariſſimæ, *Spiritus Domini*, ſive *manus ſuper me* [b]? Hæc ſanè argumento ſunt apertiſſimo, ait S. Hieronymus in Ezech. 11. [c] *ob humanam fragilitatem & vita hujus neceſſitates interdum* (Spiritum Sanctum) *receſſiſſe ab eis*.

u 1. Regum 16. 5. 6.

x Gen. 27. 22. 23.

y Gen. 48. 18. 19.

z 2. Regum 7. 3.

a 3. Regum 13.

b 4. Reg. 4. 27.

c *Vide & Epiſt. ad Damaſum q. 3. Orig. in Num. hom. 6.*

Cùm autem Spiritûs illapſum paterentur, ejus tamen œſtro non adeo rapiebantur, quin reſiſtere valuiſſent. Factum id quidem ſcimus cum Sacerdotibus, & fœminis Sacris Deorum initiatis, quos adeò impotenter raptos legimus, ut ne reſiſtere quidem poſſent, etiamſi maximè voluiſſent; mentis enim & ſenſuum impotes facti, ne loquendi quidem liberam habentes facultatem, tanquam mera automata agebantur. *Spiritus Prophetarum*, ait Apoſtolus 1. Cor. 14. 32. *Prophetis ſubjecti ſunt*. Et Eccleſia Montaniſtarum errorem damnat, tribuentium Prophetis utriuſque Teſtamenti ea, quę de Pſeudo-Prophetis tantummodò, ſive Sacerdotibus Apollinis feruntur, ut ſcilicèt Spiritûs mali agitationibus impotenter raperentur (d). Noſtri enim Prophetæ quietum placidumque Spiritûs Sancti illapſum recipiebant, & in tranquillo ac ſereno mentis culmine manentes, altâ cordis pace fruebantur. Ipſi ſui compotes erant, debitâ tantùm in Deum obſervantiâ inducti ad loquendum, ut Spiritus Sancti ductum ſequerentur. Si fortè Spiritûs, quo animabantur, operatione, ignota ſibi arcana quædam exprimerent, latentis ſenſûs expoſitionem ſupplices deprecabantur, quemadmodum factum legimus à Daniele 9. 22. 23. & 10. 1. &c. & Zacharia (*). Neminem Deus invitum ad Prophetiam cogebat. Jonas ſeſe in tutum recepit, ne ad Ninivitas, quò à Deo mittebatur, verba faceret (e). Iſaias 6. 8. 9. ipſe ſe ultrò obtulit, ut munus Prophetæ obiret; Moyſes verò, & Jeremias (f) illud à ſe munus deprecabantur.

d *Vide S. Hieron. Præfat. in Iſa. in Nahum, in Habac. Orig. to 6. in Jo. & l. 7. contra Celſum. Ambroſ. in Pſ. 39. Chryſoſ. & Baſil. in Pſ. 44. 2. &c.*

* Zach. 1. 9. & 4. 4. & 6. 4. 5.

e Jonas 1. 2. 3.

f Exod. 3. 11. &c. Jere. 1. 5. &c.

ARTICULUS IV.

Prophetia veritati Religionis aſſerendæ confert. Prophetarum certa fides apud Hebræos. Dotes veri Prophetæ.

CUm eò potiſſimùm ſpectare noverimus Prophetiam, ut latentia lumini naturali arcana revelet, unicè à Deo repetendam apertiſſimè conſtat, ut nunquam proinde ſine vera Religione eſſe poſſit. Poterit quidem Satanas latentia hominibus arcana quandoque revelare, poterit latentes, ſed à cauſis ſibi exploratis ſuæque poteſtati ſubjectis, effectus prædicere; ſed verum Prophetam agere non poterit. Ad Prophetiam enim ſpectat res prorsùs latentes apertâ quâdam certâque fide revelare, quamquam alioquin nullam habeant cum cauſis ſecundis atque naturalibus conjunctionem. Nihil enim contra naturę leges audet Aſtronomus, ſi futuram ſolis eclypſim; nihil Philoſophus, ſi pendentem à cauſis ſibi exploratis effectum prædixerit. Verùm ſi vatem prædicentem audiamus fortuitum quemdam effectum, è cauſis liberis, & in

uttam-

utramque partem diſpoſitis pendentem; id autem pluribus ante ſæculis ab illo revelatum conſtet; ſi ortum hominis, cujus ipſe nomen, victorias, res gerendas, obitumque prænunciaverit; ſi prodigium aliquod præſentis temporis circumſtantiis prorsùs repugnans; nihil ego tunc humani ſuſpicor, ſed omnia ad Deum duxerim referenda: apertiſſimè illud veræ Religionis argumentum agnoveris, utpotè omnium prodigiorum maximum & ſupra hominum fidem. *Annunciate quæ eventura ſunt nobis*, ait Iſai. 41. 23. ad Idola, *in futurum & ſciemus quia Dii eſtis vos*. Auſpices Babylonii ultrò fatebantur rerum futurarum arcana Dei eſſe non hominis pandere [g]; & Daniel poſt expanſum Nabuchodonoſoris ſomnium, cultui ab eo Principe & Sacrificiis non impar habitus eſt (*). Fatetur inſuper idem Rex, Danielis Deum cæteris omnibus præſtitiſſe: adeò verum eſt illud Tertulliani Apolog. cap. 20. *Teſtimonium veritatis eſt veritas Divinationis*.

g *Dan. 2. 11. Non invenietur quiſquam, qui indicet illum in conſpectu Regis exceptis Diis, quorum non eſt cum hominibus converſatio. Vide Hieron. in eum locum.*

* *Dan. 2. 46.*

Eâ perſuaſione inducti primi illi Idololatriæ Authores, Numinum Myſtæ, veteresque legum Conditores è re ſua eſſe cenſuerunt, ſi leges tanquam oracula, & cæremonias tanquam revelatos ſibi divinitus ritus proponerent; ſummamque conciliarunt famam Magiæ, Divinationi, Auguriis, & Pſeudo-Prophetiis. Minos dictitavit poſt conſultum integro noveonio Jovem, legem Cretenſibus ſcripſiſſe. Lycurgus datis à ſe legibus authoritatem apud Lacedæmonea conciliaturus, tanquam oracula Delphici Apollinis tradidit. Numa Pompilius conſuetudinem ſimulavit cum Ægeria Nympha. Oracula omnia ſuum habebant peculiare Numen; nihil enim reliqui fecerant Sacerdotes illa procudentes, ut populum in ea perſuaſione detinerent. Eâ animorum diſpoſitione uſus Dæmon ambiguis quibuſdam oraculis credulos fallebat. *Callidè qui illa compoſuit oracula, perfecit, ut quodcumque accidiſſet, prædictum videretur; & hominum & temporum definitione ſublatâ adhibuit etiam latebram obſcuritatis*. Cicer. de Natura Deorum lib. 2.

Hebræorum Prophetis nihil tale invidiam, & ſuſpicionem creabat; non error, non ambiguitas, non dolus. Prophetiæ veritatem eventuum fides probabat. *Propheta, qui vaticinatus eſt pacem*, ait Jerem. 28. 9. *cum venerit verbum ejus, ſcietur Propheta*. Et Dominus per Moyſem ad populum loquutus Deut. 18. 22. *Hoc habebis*, ait, *ſignum, quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus non eſt loquutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit*. Infeſtiſſimi Chriſtiani nominis Adverſarii nunquam tamen id committere potuerunt, ut oraculorum Veteris Teſtamenti aſſertę eventu fidei refragarentur. Porphyrius l. 12. in Danielem apud S. Hieronymum Præf. in Dan. contendit, eam, quam Danielis nomine habemus, prophetiam ab Authore quodam ſub Antiocho Epiphane poſt rei eventum procuſam eſſe: quod quidem viri impii dicterium id ſaltem probat, eorum Oraculorum adeò apertam eſſe ab eventu fidem, ut denegari eorum veritas nullâ aliâ ratione niſi apertiſſimo commento potuerit. Commentum eſt enim putidiſſimum, quod Porphyrius excogitavit de procuſis poſt eventum Oraculis.

Palàm in ipſa populi frequentia loquebantur Prophetæ, ſive in Templo, ſive in Aula Principum, ſive in foro, ſive in via, ſive in portis Urbis (h). Quare ſi quid errata illos contigiſſet, malæ fidei plures nacti fuiſſent teſtes & accuſatores. Neque palàm loqui contenti, Oracula ſua ſcriptis mandabant, legenda ſingulis tradentes; quin & ipſi coram frequenti populi concione recitantes. Ex his etiam quædam in publicis gentis Commentariis ad perpetuam rei memoriam ſcribebantur. Interdum teſtes in ſcribendo adhibebant, atque ſcripta ſuo nomine, & temporum notâ conſignabant Iſai. 8. 2. Jubebantur interdum à Deo Oracula illa in ſcripta redigere, ut certa conſtaret Prophetiæ fides cum eventu collata (i). Addebant exactam anni & diei adſcriptionem. Quot ſanè teſtes contra illas, ſi quid veritati repugnaſſe deprehenderentur? Ezechiel (*) ad ripas Chaboræ, longiſſimo à Jeroſolyma intervallo conſtitutus, certam diem totamque obſidionis ejuſdem urbis hiſtoriam proſequitur (k): ſcribebat autem imparatus & veluti tumultuario opere. Quæ immediatis ſuccurrebant, hæc currenti ſtilo dictabant [l]. *Ex ore ſuo loquebatur, quaſi legens ad me omnes ſermones iſtos*. Deus eorum verbis loquitur, minitatur, inſtruit; ſemper tamen ſupremi gradûs majeſtate ſervatâ. An hominum induſtriâ fieri unquam potuiſſet, ut paris ſemper dignitatis & majeſtatis tenor in eorum ſcriptis regnaret? Idem ſemper in illis veritatis, & ęquitatis character, vix calliditate & dolo exprimendus; ſententiarum gravitas, & periodorum majeſtas, vis, & efficacia talis emicat, qualem nunquam fraus & impoſtura aſſequeretur. Raro illi argumentis, aliiſque ad perſuadendum artificiis utuntur. Veluti legatione Summi Numinis fungentes, imperioſâ quadam gravitate ſive verba ad Principes habuerint, ſive ad populos, loquuntur.

h *Jerem. 25. 2. & 27. 16. & 44. 24.*

i *Iſai. 30. 8. & 34. 16. Daniel. 12. 4. Jerem. 30. 1. 2.*

* *Ezech. 20. 49. & alii paſſim.*

k *Ezechiel. 24. 2.*

l *Jerem. 36. 18.*

Quanquam Pſeudo-Prophetarum numeros apud Iſraelitas plus nimio excreviſſet, nunquam tamen eò temeritatis venerunt, ut oracula ſua ſcriptis tradere auderent. Metuebant ne tandem fallente oracula eventu, fraudis ſuæ pœnas luere cogerentur (m). Nullum faciebant finem exclamandi in ſeductores illos veri Prophetę omnes, æquè Principes & Magiſtratus in eos animantes, turpia, ſi quę commiſiſſent, geſta omnia exponentes, ac tandem imminentes eorum exitus denunciantes (n). Ferebant viciſſim in ſocios prophetiæ laudis teſtimonium (o). Alter alterius Oracula laudabat, quin & ejus utebatur authoritate, cum ſibi de eodem argumento agendum fuiſſet (p). Iſte planè oraculorum conſenſus ac revelationum affinitas apertiſſimum, ſi aliud ullum, ſinceritatis, & veritatis eſt argumentum.

m *Deut. 23. 5.*

n *Ezech. 13. 17.*

o *Ezech. 38. 17.*

p *Michææ 4. 1. &c. Iſai. 2. 3. 4. Jerem. 48. 29. Iſai. 26. 6.*

Cùm

Cùm Prophetę Judæis futurorum oracula panderent, ſive Spiritu Prophetico agebantur, ſive non, ait Origenes contra Celſum l.1. Si futura annuncianda ſumpſerunt, id planè ſine peculiari Dei inſpiratione fieri non potuit; ſi verò nullam futurorum ſcientiam habebant, quinam fieri potuiſſet, ut in tantam opinionem apud Hebræos devenirent? Qua planè hebetudine Hebræi fortuito caſu oracula fundentes admirabantur? Addit etiam Origenes, ad ſinceritatem Judæorum Prophetarum demonſtrandam, nunquam fieri potuiſſe, ut gens illa in medio Paganarum gentium, conſulendis Divinis & Aruſpicibus addictiſſimarum, à Prophetis ſe continerent. Si enim, inquit, Iſraelitæ uni inter omnes Prophetis pro rebus publicis privatiſque conſulendis caruiſſent, vix ſe potuiſſent continere, quin ad Divinos, & Oracula Paganorum, ſive in medio gentis conſtituenda, ſive ſaltem conſulenda confugerent. Quare Moyſes cavens ne Judęi Magos conſulant, alterum ſibi parem Prophetam à Domino ſuſcitandum pollicetur. Et volentibus falſos Deos conſulere exprobrant Prophetæ, utì olim Elias ad Legatos Regis Ochoziæ 4. Regum 1. 3. *Numquid non Deus in Iſrael, ut eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron?*

Et l.3. contra Celſum idem Origenes ita eâ de re diſſerit. Non fortuito planè caſu Prophetæ Oracula plenâ deinde fide impleta fuderunt, ut de ortu Meſſiæ è Virgine parente, de paſſione, nece & reſurrectione ipſius. Neque etiam temerè egerunt Judæi, cùm, Prophetis aliis rejectis, alios ſummo honore receperunt, ut eorum ſcripta eodem loco ac Moſaica haberent. Qua enim ratione potuiſſent inviolatam Religionem ſuam ſervare in medio gentium verſantes, quæ Oracula ſua jactitabant, niſi peculiares habuiſſent in ſua Republica Prophetas? Proſequitur deinde eorumdem Prophetarum laudes, qui omnia in ſuum caput mala provocare potiùs maluerunt, quàm Sancti Spiritûs incitamentis de annunciandis populo Oraculis, atque poſteritati tradendis, reſiſterent. Celebrat etiam gentis Judaicæ conſtantiam, quæ capitis ſui diſpendio avitæ Religioni Scripturarum authoritate atque prodigiis ſuffultæ adhæſit: adeò verum eſt Religionem illam nec hominum arbitrio neque laſcivientis ingenii pruritu invectam ſtetiſſe.

Eodem argumento utitur Lactantius (q), Hebraicis Prophetarum oraculis aſſerendis, nempè & rerum illa eventu, & inter ſe conſenſu præſtare. Nihil, ait ille, iſtis oraculis gravius, nihil in illis ſuſpicioſum. Quis porrò in animum induxerit, fieri unquam potuiſſe, ut quiſpiam non futuros tantùm eventus prædicendos ſibi ſumpſiſſet, ſed neque ſatis cohærentes, & uniformes ſcriberet ſententias, dum furore emotam mentem agitatumque ſpiritum ad res dictandas conferebat? Quid, rogo, magis à Prophetiæ ſpiritu alienum, quàm decipiendi conſilium, cùm Prophetæ nunquam non laboraverint, ut homines à ſpiritu deceptionis removerent; cùm ad prædicandam veritatem miſſi omnem ponerent curam, ut impoſturam, & mendacium omne eliminarent? Lucelli amor & ſacra auri fames homines plerumque ad decipiendi conſilium inducunt. Abſint ſordes illæ à Prophetis, quos amor muneris ſui obeundi eò quandoque deduxit, ut neceſſaria etiam ſæpè ad vitæ ſuſtentationem obliviſcerentur. Adeò à cogendis divitiis animum habebant alienum, ut neceſſariam etiam diurni cibi curam ſæpiſſimè exuerent. Deus ſibi ſuſtentandos certo temporis articulo eos viros ſuſcipiebat, cujus illi providentiæ adeò deferebant, ut nec inquietum, nec ſollicitum eâ de re animum habere ſuſtinerent. Munus autem gerebant hominibus infeſtiſſimum, quod in viros illos non rarò tormenta inducebat, & mortem; adeò erant impiis inviſi cæteroque hominum generi minùs jucundi. Adde inſuper non defuiſſe inter Prophetas, qui ſupremâ Regiâque dignitate eminerent, longiſſimè proindè ab omni cupiditatis & ſeductionis ſuſpicione remotos. Hęc Lactantius Divin. Inſtit. lib.1. cap.4.

q Lib. 1. de divin. Inſtit. cap. 4.

Sed quinam, inquies, characteres veri Prophetæ, quibuſque potiſſimùm indiciis à ſeductoribus fuerant diſcernendi? 1. Dum eorum dictorum fides cum eventu conſtaret, nihilque proderent Religioni rectiſque morum legibus repugnans. Eâ enim conditione ſecretâ, eventûs ſinceritas non uſque adeò aſſertam Prophetiæ fidem reddebat, utì obſervat Moyſes Deut.13. 1. &c. *Si ſurrexerit in medio tui Prophetes aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prędixerit ſignum, atque portentum evenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos .... non audies verba Prophetæ illius, ſed virum impium interficies.* Cautiores etiam contra Pſeudo prophetarum & Confictorum miraculorum aſtus nos reddens Jeſus Chriſtus Matt.7.15. & 24. 24. judicium de illis ex eorum operibus inſpectis & doctrinâ capiendum præcipit. Si Angelus de Cœlo aliter ac doctrinam ab Apoſtolis traditam docuerit, hunc diris devovendum Apoſtolus ad Galat.1. 8. mandat. Nihil igitur habenda ſunt miracula, nihil impleta oraculorum fides, ſi recta ſanaque doctrina traditæ à priſcis Prophetis conformis non fuerit. 2. Vocandus eſt etiam à Deo quicumque ad Oracula fundenda ſe confert; ejuſdem vocationis & miſſionis documenta ſive prodigiis ſive Oraculis certâ fide impletis exhibuiſſe oportet; vel ſi omnia abfuerint, debet ſaltem à Prophetis ſupremoque Religionis Antiſtite probari. 3. Facilè etiam inter veros Prophetas habendus fuiſſet probus aliquis, ſanę mentis, ſapienſque vir, ab omni cupiditatis & ambitionis ſuſpicione alienus, qui ſermones ſuos omnes certo quodam veritatis atque Divinorum Oraculorum ſapore aſperxiſſet.

Ultro quidem fatemur, vitæ frugi atque modeſtæ characterem non neceſſarium eſſe ſinceræ prophetię argumentum; cùm nota ſint virorum quorundam ſceleſtiſſimorum exempla, quibus Deus, in promendis

Digitized by Google

dis Oraculis ſuis, inſtrumentis eſt uſus, ut eum Balaam, & Caipha factum ſcimus. Sed hæc rara ſunt exempla, vixque fieri potuiſſe credimus, id committere voluiſſe Deum, ut ſimplex populus diutiùs in ea perſuaſione detineretur, ſuum ſcilicet Sanctum largitum fuiſſe Spiritum viris ſceleſtiſſimis, atque penitiora arcanorum ſuorum ſecreta talibns revelaſſe, eorumque propterea miniſterio uti voluiſſe, docendis populis, reducendiſque ad rectos juſtitiæ calles errantibus. Tandem ii ſimul omnes characteres, vel ſaltem plures in eodem homine juncti, ſatis ſuperque populum in cognitionem veri Prophetæ poterant deducere; vel ſaltem, ſi poſt hæc in errorem labi contingeret, juſtam habuiſſet erroris ſui excuſationem.

Verùm ſi ea, quæ ſupra demonſtravimus, vera ſint, quemadmodum ne ambigendi quidem locus remanet, Prophetas nimirum Divini Spiritûs illapſum pro dato temporis intervallo ſenſiſſe, ut quandoque ſuo ſpiritu, non Divinitus dictata, loquerentur; quomodo deſtinatos ſe ad munus Prophetæ, atque afflari quandoque Divino Spiritu certò exploratòque Prophetę ipſi noſcere potuerant? Poterant his potiſſimùm indiciis. 1 Cùm prodigio aliquo vocabantur, ut Iſaias, Jeremias, S. Joannes Baptiſta, ex ipſo matris utero ad prophetandum deſtinati (r). Daniel certum vocationis ſuæ indicium habuit è prodigio fornacis ardentis, atque Gabrielis Angeli ſibi per viſum apparentis, certumque eâ de re teſtimonium ferentis alloquio (s). 2. Cùm alterius Prophetæ invitatione ad id munus vocabantur, utì eum Elias Eliſeum in curru ſuſtulit (t). 3. Cum ab altero Prophetâ legitimo recipiebantur, ejuſque probabantur teſtimonio, certamque ab eventu fidem Oraculis ſuis habebant. 4. Cùm intimo lumine illuſtrari ſe, atque confortari ſentirent, ſubitoque veluti aſpectu latentia, futura, & à cognitione remotiſſima intuerentur. 5. Cùm intimo animi ſenſu raperentur in amorem Dei, novoque in illum ſtudio incenderentur; cùm impelli ſe forti ſuavique impreſſione ſentirent (u); cùm dilatarentur corde, os recluderetur, atque impavidi omnium in ſe mala provocarent, ſi quando in diſcrimen ſive gloria Dei, ſive ejus miniſterium veniſſet.

Alia etiam documenta exhibet Origenes (*), recti pravique ſpiritus motionibus diſcernendis. Si Propheta nullam ſentiat agitationem, atque in recto Spiritùs, judicii, & libertatis culmine maneat; ſi utilia prodat, & non infimi momenti ad bonum publicum, & Religionem, vix perſuaderi unquam poſſumus, ut aliter quàm revelatione Spiritus loquatur. Hi ſimul omnes characteres irrefragabile ſunt documentum de illapſu Divini Spiritus in Prophetas; nec tamen ſi aliqui tantùm abfuerint, jure de ſinceritate ejuſdem Prophetæ poſſumus ſuſpicari.

r Jerem. 1. 4. Iſai. 49. 1. &c. Luc. 1. 13. &c.

s Daniel. 9. 21. 22.

t 3. Reg. 19. 34.

u Greg. l. 4. Dialog. cap. 48. Sancti viri inter illuſiones atque revelationes, ipſas viſionum voces aut imagines intimo ſapore diſcernant; ut ſciant vel quid à bono Spiritu percipiant, vel quid ab illuſore patiantur.

* De Princip. l. 1. cap. 3. & contra Celſum l. 7. pag. 334. Edit. Cambrig.

ARTICULUS V.

De claritate & obſcuritate Prophetarum. Varius eorum ſenſus. Omnes in Jeſum Chriſtum collimabant.

PRo varia quidem ratione Veteris Teſtamenti vaticinia clara ſimul habenda ſunt, & obſcura. Quæ olim ante Chriſti adventum obſcuriſſima cenſebantur & planè repugnantia, modò in apertam veritatem poſt Chriſtum devenerunt (x). Exhibentur ſimul elatioris dignitatis atque viliſſimæ demiſſionis ideę; ſervitutis, & Regni; vitæ & mortis; Divinitatis & humanitatis; Iſraelis ſervati, ſimul & reprobati; hæc omnia in unam Jeſu Chriſti perſonam conciliata, in apertam lucem prodierunt. Prophetarum oracula, quæ à cęteris divulſa atque ſejuncta vix aſſequeremur, cum aliis apertiſſimis collata ſtatim ſe produnt. *Prophetia ad Meſſiam ſpectantes*, ait vir doctus (y), *alia aliarum rerum oracula habent adjuncta, ut earum veritate inſpectâ, de illis etiam argumentum haberemus; neve particularia rerum Oracula ſuo fructu carerent*. Peculiaribus rerum oraculis coram ipſis Judæorum oculis impletis, veritas Oraculorum Meſſiæ, quibus priora illa naturali, & neceſſario nexu jungebantur, magis magiſque aſſerebantur.

Sancti Spiritus in omnibus ſimul Oraculis illud potiſſimùm fuit conſilium, ut apertiſſima de veritate Religionis, de Meſſia, atque Eccleſia documenta exhiberet. Eò Scripturarum omnium varietas per diſſit tamen vias collimat. Aliæ enim rectâ ad finem tendunt, aliæ per diverticula. Quæ minoris momenti oracula videntur, hæc aliorum veritati aſſerendæ ſerviunt. Iſaias tanquam finem ſibi peculiarem & ſingularem prædicit liberationem Achaz, everſionem Regum Samariæ & Damaſci, quarum impleta veritas argumentum erat ortus Meſſiæ è Virgine parente, quem ille ſimul eodemque tempore prænunciavit. (z). Ex iis duobus ſibi præſcriptis à Propheta finibus, ille qui proximus ſpectabatur, nulli erat obſcurus; alter verò magis remotus vix olli pervius, altero fulcitur (*).

Nec ſolos Judæos Prophetæ ſpectabant, cum ſæpè ad alias etiam exteras nationes converterentur; utì ad Tyrios, Ægyptios, Idumæos, Babylonios, Moabitas, Syros &c. de quarum gentium hiſtoria nihil fermè novimus, niſi quantum è Prophetarum Hebræorum ſcriptis habemus exploratum. Omnia autem iſta conſilio Sacrorum Scriptorum ſerviebant; nempè demonſtrandæ atque aſſerendæ veræ Religioni. Porrò è re ſapientiſſimi Numinis fuit, ut veritatis ſuæ documenta non ex Hebræis tantummodo, ſed & ab extraneis nationibus repeteret. Quinimo, cum olim Jeſu Chriſti Eccleſia è Judæis æquè

&

x Vide Theodoret. in Iſai. 29. 52. Aug. Tract. 9. in Joannem. Lege Libros omnes Propheticos, non intellecto Chriſto, quid tam inſipidum & fatuum invenies?

y Paſchal Medit. pag. 15. n. 13. Gallicè.

z Iſai. 7. 8. & 9.

* Vide S. Hieron. initio Comment. in Amos 7. & in Iſai. 37. 30. & in Oſee 2. 2. & Riber. prol. 10 Comment. 12. Prophetarum.

Digitized by Google

& gentilibus colligenda eſſet, opportunum planè & neceſſarium videbatur, ut ſingulæ illæ gentes domeſtica, ut ita dicam, & aperta haberent de veritate ipſius argumenta. Factum inde, ut cum de Regno Meſſiæ Oracula in eiſdem Libris continerentur, in quibus imminentia in illas gentes mala referebantur; factum, inquam, inde ut horum veritate plus nimio & ſub eorum oculis impletâ, eò adigerentur populi, ut Jeſu Chriſti veritatem volentes nolentes crederent.

Cum Judæorum populus deſtinatus eſſet à Deo, ut Divinorum Oraculorum depoſitum ſanctè cuſtodiret, tum & in ſe ipſo documentum veræ Religionis præberet (*a*), ut videret nec tamen cognoſceret, audiret nec intelligeret, par ſanè fuit, vaticinia illa unà ſimul & claritatem & obſcuritatem præſeferre. Cum gentis politiam diſponerent, ambages omnes abeſſe neceſſe erat; cùm verò de Regno Meſſiæ aliquid proderent, tunc ſacrâ caligine obvoluta omnia. Liberatorem venturum rotundis omnique captui pronis verbis aſſerebant; ejus tamen dotes atque totam venturi in mundum hiſtoriam per ænigmata tantùm prodebant, ut hodie uſque, poſt tantam ſæculorum lucem, in lectione Moyſis & Prophetarum expanſum habeant ante oculos velum, veritatem necdum aſſequentes (*b*). In hiſce planè Divinis Oraculis ſatis eſt claritatis pro iis, qui de ſalute ſuâ laborant ſollicitè; ſed & obſcuritatis tantum, quantum ſat eſt, ut contradicendi diſpendio ſuo anſam incredulis relinquant. Judæis ipſo Prophetarum ævo ad Oraculorum arcana penetrandi plurimum commodi præ nobis accedebat; ſicut viciſſim nobis etiam plura imprætentiarum ſuppetunt ad eam rem, quæ illis defuerant. Hiſtoriam illorum temporum, nonniſi ſub obſcuris verbis à Prophetis aliò ſpectantibus indicatam, vix conjecturâ aſſequimur. Quidquid autem ad Meſſiam pertinet, ejus adventum, paſſionem, reſurrectionem, vocationem gentium, Judæorum reprobationem, Eccleſiæ conſtitutionem, nobis planè præ Judæis, & facilè etiam præ ipſis Prophetis, planius eſt & apertius.

a August. de Conſenſu Evangeliſt. l. 1. cap. 11. Cui (Meſſiæ) Prophetando venturo gens una deputata eſt, cujus Reipublicæ tota adminiſtratio Prophetia eſſet illius Regis venturi, & civitatem Cæleſtem ex omnibus gentibus conditurì.

b 2. Cor. 3. 13.

De noſtræ ætatis Judæis ſunt qui affirment, ne legere illos quidem vel ſaltem raró Prophetas; quaſi ſcilicet nequid de Meſſia detegant, metuentes (*c*). Solemnis eſt etiam apud illos maledictio in eos, qui tempus adventûs Meſſiæ exactiùs ſupputant. Servili quodam interpretationis genere oracula illa exponunt, ceu homines non planè in eorum lectione inſtructi, ſed tantùm è Parentum quorundam relatione, atque corruptâ pluribus fabellis traditione rem tenentes.

c Buxtorf. Synag. Jud. cap. 3.

Cùm igitur ea fuerit, qualem huc uſque expoſuimus, vaticiniorum indoles, continuò intelligimus duplicem plerumque in illis ſenſum diſtingui oportere, Literalem nempè ſeu hiſtoricum, punctum aliquod hiſtoriæ Sacræ Judæorum, ſive Meſſiæ, ſive externarum gentium inferentem; penitiorem atque excellentiorem alterum, ſpiritalem & generalem, qui ſemper Religionis ſtatum, adventum, & Regnum Meſſiæ reſpicit. Ita e. g. cum oriturum Meſſiam è Virgine Parente Iſaias prænunciat cap. 7. 14. & David de Regno Jeſu Chriſti Pſal. 109. ejuſque paſſione Pſal. 21. loquitur, nullum ſibi alterum proponebant in hiſce Oraculis finem, metam ſuam omnem in Supremo illo Liberatore collocabant. Cùm verò idem Iſaias 44. 28. & 45. 1. &c. victorias Cyri & libertatem ab eodem Rege Judæis in Babylonia captivis concedendam proſequitur, cùm Pſalmiſta Pſal. 44. magnificentiam Regni Salomonis exaggerat, dictorum omnium duplex eſt ſenſus: alter hiſtoricus in Cyro, & Salomone verſans, è quo ad altiora aſſurgendum, nempe ad alterum ſenſum, quem potiſſimùm Sancti Spiritûs conſilio ſpectabat, ſcilicet ad Jeſum Chriſtum, ſub nomine & figura illorum Principum exhibitum. Hoc eſt omnium ſimul Prophetarum conſilium.

Profectò ſi unicum tantùm in vaticiniis ſenſum agnoſcamus, tunc ſanè pro certo conſtituendum eſt, nunquam veniſſe Meſſiam, ait Paſchalius, (*d*). Si verò duos diſtinguamus, veniſſe Jeſum Chriſtum ne ambigendi quidem locus remanet. In eo igitur tota quæſtio verſatur, an ſenſuum diſcrimen illud admittendum ſit, an hiſtoriæ apud Prophetas deſcriptæ res ſint tantummodo ſive etiam figuræ; ut planiùs dicamus, an intimius aliquid præter id quod legentibus proditor, quærendum ſit, vel intra obvii ſenſûs fines nos tantummodo contineamus.

d Medit. cap. 13. n. 2. Gallicè.

Cùm epiſtola aliqua magni momenti intercipitur (*e*), ejuſque lectione, quamquam apertiſſima ſit alioqui, diſcamus penitiorem aliquem & occultum ſenſum in verbis quærendum eſſe, quo neglecto eos, qui epiſtolam viderint, perinde ſe haberent ac ſi non vidiſſent, qui audierint veluti ſi non audiſſent; ecquid tunc in mentem nobis veniret, niſi illud, duplicem diſtinguendum eſſe in epiſtola ſenſum? quod tunc maximè nobis ſuccurreret, ſi in literali ſenſu plurima apertiſſimâ contradictione repugnarent. Jeſus Chriſtus & Apoſtoli tandem appoſitum ſigillum removerunt, diſruptoque velo, latentem literæ ſenſum panderunt.

e Paſchal. ibid. c. 13. n. 7.

Antequam hiſce Oraculis implendis deſtinatum tempus veniſſet, quamquam de eorum fide nihil nobis fuiſſet ambigendum, nullum tamen de eorum veritate documentum exhiberi poterat, ait Origenes (*f*); rerum eventus expectandus fuit. Viri etiam illi, qui in partem prædicti à Prophetis eventûs veniebant, in ſua tantùm parte occupati, cum omnes verterent in ſua mala curas, ad omnia ſimul mentem conferre non poterant. Quare res tota illis imprudentibus præteriit (*g*). Si quis verò extra tot malorum aleam poſitus totum ante hiſtoriæ eventum ſimul intuetur; ille facilè mentem ad ſingula adhibebit, atque intellectâ rei alterius cum altera relatione, oraculi ſenſum aſſequetur. Fatentur nec ſemel Apoſtoli (*h*), minimè aſſecutos ſe quorundam Oraculorum, quo maximè tem-

f De Princip. l. 4. c. 7.

g Boſſuet Praf. in Apoc. Art. 21. Gallicè.

h Joan. 2. 22. & 12. 16.

pore implebantur, ſenſum, quorum tandem veritatem tunc primò habuerunt perſpe-ctam, cum poſt obitum & reſurrectionem Domini, mentem ad exacta retro tempora converterunt. Via aliter contigiſſe de priſcis illis Oraculis credimus. Populi nihil ultra ſpectarunt quàm præſentem rei eventum, in litera Prophetiæ deſignatum. Alter, in quem potiſſimùm Spiritus Sanctus intendebat, ſenſus primò poſt adventum Jeſu Chriſti ſine ambagibus prodiit.

In expoſitione Scripturarum duo ſunt à SS. Patribus indicati ſcopuli ſolerter cavendi; 1. Omnia ad literam intarpretandi pruritus: 2. Omnia ad Jeſum Chriſtum referendi affectatio. Poſſet & tertius addi, ſi ſcilicet duplex ſenſus omnibus de Jaſu Chriſto Oraculis tribuatur ita planè, ut omnia eâ de re Veteris Teſtamenti habere credantur alterum literalem, & hiſtoricum ſanſum, neque ad Jeſum Chriſtum, niſi ſpirituali & figuratâ interpretatione, referri.

Porrò ſcopulus iſte poſtremo loco indicatus, non minùs ac duo illi pernicioſiſſimus eſt, omnique eſſe conatu removendum, ex abuſione virorum quorundam Eruditorum noſtræ ætatis intelligimus. Cl. Boſſuet Epiſcopus Meldenſis ſtrenuè Grotium, quem pernicioſiſſimum harum literarum expoſitionum vindicem habebat, oppugnandum ſuſcepit. Fatetur ille quidem, plurima eſſa in Scripturis Oracola duplici illo ſenſu, quem Grotius agnovit, facilè exponenda (i); nec diffitetur contingere quidem ſæpè, ut totus Pſalmus ad Jeſum non ſpectet; quanquam alioquin da illo per intarvalla loquatur; ſicut & oracula da illo obvio ſenſu exponenda ad alia interdum divertere. Poſitum eſt enim in moribus Prophetarum, ut ex humanis ſtatim evolent ad Divina, & è ſimplici ac hiſtorico ſenſu ſubitò ad Jeſum Chriſtum ſive ad aliud quodcumque convertantur. Sed æquè certum conſtituit, plura eſſe da Jeſu Chriſto tantummodò proprio & directo ſenſu exponenda, quæ nonniſi obliquè tantummodo Davidi & Salomoni accommodati potuiſſent. Ita planè vir ille doctus methodum Grotii ad axactas veritatis leges redigit & moderatur.

i Vide addenda in Pſal. pag. 611. 612.

Idem Præſul (k), alibi mentem ſuam eâ de re explicat, cujus hìc ſententiam operæ pretium eſt referre. Concilium Tridentinum, inquit ille, firmitatem traditionis & irrefragabilem ſanctorum Patrum authoritatem in exponendo Scripturæ ſenſu in eo potiſſimùm conſtituit, ſi unanimia omnium ſententia de rebus fidei & morum conveniat; in expoſitionibus literalibus & hiſtoricis, in quibus nil plerumque ad dogma, ſiva authoritatem, ſed omnia fermè ad ſimplicem conjecturam pertinent. SS. Patrum, etiamſi unanimes ſint, authoritas nil facit ad fidem. Adde ſingularem unius prophetiæ literalem applicationem alias etiam ſimul & multiplices quandoque admittere. Quare ne quid moremur authoritates in utramqua partem congeſtas, illud ſtatuamus oportet, ſedulò diſtinguendum eſſe inter authoritates SS. PP., & eorum dogma; ſicut & inter privatas illorum ſententias, atque unanimem omnium conſenſum. Quis planè ignorat Scripturarum penè infinitam fœcunditatem, quam ſingularis planè ſenſus non expleat (l)? Quis ignorat, Jeſum Chriſtum ejuſque Eccleſiam iis Oraculis deſignari, in quibus ad literam de Salomone, Ezechia, Cyro, Zorobabele aliiſque agitur? Conſonant eâ in re Catholici, Proteſtanteſque ſimul omnes.

k Præfat. in explicationem Apoc. art. 13. &c. Gallicè.

l Confer S. Aug. Conf. l. 12. cap. 24. 25. 30. 31. & l. 1. de Doctr. Chriſt. cap. 36. & l. 3. cap. 27.

Inter oracula Prophetarum alia Religionis fundamentum ipſum reſpiciunt, ut de adventu Meſſiæ & diſperſione Judæorum &c. oracula (m). Horum ſenſus neque Sanctos Patres latere potuerat; perinde enim eſſet ac ſi Religionis præcipuum dogma ignorarent. Quare horum ſenſus potuit quidem accedente ſæculorum luce clariùs maniſeſtari, rem tamen tenera Patres atque in ſuis Scriptis prodere oportebat.

m Boſſuet ibid. art. 17.

Illud etiam conſtituendum eſt, alia ex Oraculis non dogma quidem, ſed ædificationem reſpicera, non ipſum Religionis fundamentum, ſed acceſſoria, uti de Ninive, Babylone, Tyro &c. prolata Oracula. Horum expoſitio ex hiſtoria repetenda eſt, nec è Sacra tantummodò, ſed etiam ex Prophana. Conſtat inter omnes, eorum ſenſum indagare ſingulis eſſe permiſſum. Quando verò quiſpiam affirmaverit, Patres in ea re non ſatis attendiſſe omnia, plus aliquid reliquiſſe quærendum, quàm ſedulitate ſuâ invenerint; ille planè eò minùs è debita in tantos viros obſervantiâ receſſiſſe credendus eſſet, quò ultrò fateretur, ea, quæ in hoc ſacræ eruditionis ſtudio de ſuo invenit, illorum ſe laboribus & ſtudio non debere.

Ex quo tertia demum veritas deducitur; ſi quando enim contingat, Orthodoxos in expoſitione horum oraculorum nova quædam reperiſſe, non inde tamen permiſſam eredimus facultatem, ut nova quoque dogmata pro ſuo arbitratu ex eiſdam oraculis procudant. In expoſitione Sacræ Scripturæ non ita Patres literalam ſenſum relevant, ut nihil inde exponendum relinquatur; niſi ſi fortè agatur de aſſarendo quodam Religionis dogmate ſive de Hæreticis revincendis. Toti ſunt enim alioqui in morali ſenſu pandendo. Ita Præſul ille doctiſſimus, cujus retuliſſa hìc totidem ferè verbis ſententiam operæ pretium duxi, quippe qui præſcriptas ab illo regulas in meo iſto Commentario ſecutus ſum; nec deſunt viri quidam iniquiùs ferentes, ſi fortè in alicujus ſententiæ nihil ad fidem & dogmata conferentis expoſitione à Patrum interpratatione recedatur.

Hilarius in Pſal. 63. n. 2. 3. damnare eos quidem non audet, qui omnia in Pſalmis relata ad Jeſum Chriſtum referre ſatagunt, credere ſe tamen rem fore pernicioſam ſignificat, nec citrà diſpendium veritatis de Divinitate & Incarnatione ipſius id poſſe committi, ut omnia ad Jeſum Chriſtum trahantur. Malle proinda ſe addit, ut omnia, quæ ad Jeſum Chriſtum pertinent, ea demum de illo exponantur; in cætera pronus literæ ſenſus attendatur. S. Iſidorus Peluſiota l. 2. Ep. 195. & l. 3. Ep. 339. ve-

vereri ſe dixit, ne omnia conantes ad Jeſum Chriſtum deflectere, anſam præbeamus Religionis noſtræ adverſariis, ut apertiſſimis etiam de illo teſtimoniis refragentur. Utraque extrema æquè vitioſa cenſet S. Auguſtinus de Doctr. l.3. cap.9. ſive quòd omnia ad literam exponantur, ſive quòd omnia deflectantur ad allegoriam. *Literam ſequi*, ait, *& ſigna pro rebus, quæ iis ſignificantur, accipere ſervilis infirmitatis eſt*. Impingit in eum ſcopulum pars ſanè magna recentiorum Interpretum, grammaticalibus expoſitionibus plus nimio indulgentium. *Inutiliter*, addit idem Auguſtinus, *ſigna interpretari malè vagantis erroris eſt*.

Origenes, quem virum alii, & fortè immeritò (*n*), de affectatis plus nimiò allegoriis accuſarunt, plures admodum appoſitas regulas in eam rem præſcribit. Jubet igitur, ut apertus ad literam Librorum Sacrorum textus, ſenſum literalem ædificandis Fidelibus idoneum offerens, non niſi literali expoſitione pandatur. Sanior autem Scripturæ pars eam expoſitionem ſuſcipit (*o*). Alibi etiam, nimirum contra Celſum l.1. pag.39. 40. Ed. Cantab. obſervat, Hebræorum Prophetas variè de Jeſu Chriſto locutos, interdum ſub ænigmatum & allegoriarum velamentis, interdum ambagibus amotis. Tandem, ait ibid. l.2. Judæi, infeſtiſſimi licèt Chriſtiani nominis adverſarii, nunquam tamen commiſerunt, ut aliis meliùs quàm Jeſu Chriſto convenire vaticinia demonſtrent; ſatis habentes ſi expoſitionem aliquam detortam & ſingularem invehant, quam Chriſtianorum interpretationibus opponant.

n *Vide Apolog. Orig. in Epiſt. dedic. Geneb. ad Carolum IX. & Origeniana. Huetii & Riberam præſud. 1. in omnes Prophetas.*

o *Hom. 12. in Num.*

Patres, & Commentatores, duos, tres, ſive quatuor ſenſus in oraculis Prophetarum diſtinguunt. Docet S. Hieronymus ad Hedibiam reſponſ. ad 12. difficul. in expoſitione Divinarum Scripturarum literalem ſenſum potiſſimùm attendendum eſſe; 2. ſenſum tropologicum, ſive figuratum; 3. Senſum ſpiritualem, vel anagogicum. Monet inſuper ad Oſee 11. in expoſitionibus figuratis non omnia ad literam exponenda eſſe de viro, cujus eſt in litera ſermo, & ſub cujus perſona figura Jeſu Chriſti, ſive Eccleſię innuitur; alioquin, ait, non typus erit, ſed hiſtoriæ veritas. *Typus enim partem indicat. Quòd ſi totum præcedat in typo, jam non eſt typus, ſed hiſtoriæ veritas appellanda eſt*.

S. Auguſtinus de Civit. l.17. cap.3. tres etiam Scripturarum ſenſus agnoſcit; ſunt enim quædam Jeroſolymam terreſtrem deſignantia; ſunt quæ Cœleſtem; ſunt quæ utramque. Priora literalem hiſtoricum ſenſum circa temporalem Judæorum politiam verſantem conſtituunt. Secunda figuratum ſenſum reddunt; tertia tandem Textum ad utrumque ſenſum accommodant. Addit, non defuiſſe inter Authores Chriſtianos, qui crederent nihil eſſe in Sacris Libris, quod ad Jeroſolymam Cœleſtem non referretur; i.e. hiſtorias reſque omnes in Libris Veteris Teſtamenti relatas, totidem fuiſſe res ſpirituales & myſticas deſignantes; adeo ut, inquit Auguſtinus, juxta eorum ſententiam duos tantùm pro tribus ſupra indicatis Scripturæ ſenſibus diſtingui oporteret.

S. Thomas 1. par. q.1. art.10. tres etiam agnoſcit Scripturæ ſenſus ex uno eodemque literali ſenſu deductos, nempè allegoricum, moralem, & anagogicum. Conſonant hæc cum recepta Commentatorum ſententia, quatuor Scripturæ ſenſus enumerante, videlicet literalem, figuratum, moralem, & anagogicum. Poſſent tamen commodè quatuor ad duos reduci, nempè ad literalem & figuratum; quæſtio eſt enim de vocibus.

Sunt verò Prophetiæ, quæ unum tantùm & literalem ſenſum patiuntur; aliæ tres admittunt; aliæ duos, ſive tres; qui omnes pro literalibus haberi poſſunt. Daniel cap.9. 27. prædicit abominationem deſolationis in loco ſancto; cujus Oraculi veritatem applicat Author 1. Macc. 1. 57. perſecutioni ab Antiocho Epiphane motæ, & Jeſus Chriſtus Matth. 24. 15. deſolationi in ultima obſidione Jeroſolymæ ſub Romanis; ac tandem pars Interpretum non modica perſecutioni ſub Antichriſto. Nihil hîc repugnans, nihil figuratum; tres enim ſunt reapſe verę, & genuinæ hiſtorię.

ARTICULUS VI.

Methodus Patrum in expoſitione Propheticorum oraculorum.

QUO tempore Jeſus Chriſtus in mundum venire dignatus eſt, vulgò Judæi in expoſitionibus allegoricis & figuratis Scripturæ occupabantur. Semel enim perſuaſi, Authores Sacros, dum ad ſcribendum ſe conferrent, duplicem fermè ſenſum in mente habuiſſe, & præter literalem obviumque ſenſum, alterum majoris momenti occultaſſe, parcendum ſibi non eſſe laboribus duxerunt, quò è puteo veritatem extraherent. Jeſus Chriſtus ita diſpoſitis Judæorum animis accommodandum ſe duxit; quare docuit e. g. hiſtoriam Jonę figuram eſſe ſepulturæ & reſurrectionis Meſſiæ (*p*). Interdum verba ad populum faciens, à literali & hiſtorico ſenſu ſtatim ne monitis quidem auditoribus, ad ſpiritualem, & figuratum tranſitum faciebat; ita e. g. poſtquam venturum Eliam dixit, *qui omnia reſtituet*, addidit ſtatim; *ſed dico vobis quia Elias venit* (*q*). Hîc ſanè poſtquam de vero Elia locutus eſt, ſtatim ad alterum Eliam, à priori illo per figuram indicatum, nempè ad Joannem Baptiſtam convertitur. Ea exponendi ratio frequentiſſimè in Epiſtola ad Hebræos recurrit. Jungitur Melchiſedech cum Jeſu Chriſto, vetus cum novo Sacerdotio, cum Synagoga Eccleſia; quæ ſanè ita mixta & confuſa ſunt, ut nonniſi in eo Scripturarum loquendi genere inſtructis pervia eſſe poſſent. S. Paulus ad Galat. 4. 24. figurato ſermone exponit hiſtorias Agar, & Saræ, Jacob & Eſau. Eandem methodum ſecutus Philo Judæus, ut ſcilicet omnia quæcumque è libris Sacris proſequitur, ad allegoriam detorqueat; hunc inſuper fuiſſe morem Eſſeorum à patribus & prædeceſſoribus ſuis acceptum idem Philo te-

p *Matt. 12. 39. 40. 41. Jonas 1. 2.*

q *Matth. 11. 14. Marc. 9 11. 12.*

r *De vita contempl. pag. 898. & 901.*

ſtatur (r). Axiomate receptum erat apud illos, Scripturam veluti animal quoddam exhibert, cujus litera corpus eſſet, latens verò ſenſus anima.

Ex Philone acceptum morem totam deinde Eccleſiam adoptaſſe Photius autumat. Sed allegoriarum exordium apud Judæos multò Philonem præceſſit, ut ex Libro Sapientiæ 18. 24. conſtat. Ejuſdem Philonis teſtimonio diſcimus, Therauperis hunc exponendi Scripturas morem arripiſſe, acceptum ex Libris Authorum ejuſdem ſectæ, quos apud ſe magiſtrorum loco ſervabant (s). Joſephus [t] non rarò explicationes allegoricas admittit, ſaſſus Legem Moſaicam ſimilis generis continere plura, quę ſingulari Opere complexurus ſe pollicetur [u]. Produnt hæc guſtum Judæorum ejus ætatis. Patres igitur hunc ab Apoſtolis morem receperunt, & Apoſtolus 1. Cor. 10. 11. tamquam certum conſtituit, omnia in figura contigiſſe Judæis: *Omnia in figura contingebant illis.* Quare Patres, ut Scripturas ad allegoriam detorquerent, nihil morabantur, quamquam alioquin cum de convincendis Judæis, Paganis, ſive Hęreticis res eſſet, alteram ſibi methodum proponebant. Namque Scripturas ad literam interpretati, ſententias expreſſas adhibendas ſibi ducebant, oſtendentes Oraculorum fidem in Jeſu Chriſto impletam fuiſſe, oggerentes inſuper receptam Eccleſiæ traditionem in Scripturæ loca, quibus Hæretici abutebantur. Morales & allegoricæ interpretationes, moribus quidem juvandis, confirmandiſque iis, qui alioqui perſuaſi ſunt, atque demonſtratæ jam veritati illuſtrandæ ſerviunt; aſſerendæ autem Religioni contra adverſarios, nunquam non ſibi caventes à veritate, non ſerviunt. Excipi tamen ab ea regula debent textus à Jeſu Chriſto & Apoſtulis expoſiti, qui iis teſtimoniis, tanquam omnium exploratiſſimis, contra Judæos utuntur, contra Judæos, inquam, perſuaſos alioquin eorum Oraculorum ſenſum ad Meſſiam referendum. Quare ſuis illos armis & argumentis conficiunt.

s *Philo de Vita contemplat. pag. 893.*
t *Antiq. l. 3. c. 9. & de bello l. 6. c. 6. in latino.*
u *Joſephus Prolog. in l. 1. Antiquit.*

Contra Paganos verò oſtendunt Patres, ſervari apud Judæos in Sacris eorum Libris certa futurarum rerum Oracula, unanimi totius gentis conſenſu recepta, quorum veritas non magiſtrâ tantùm rerum experientiâ, ſed etiam prodigiorum fide aſſerta eſſet (x). Hæc autem Oracula omnia in Jeſu Chriſto impleta demonſtrabant; ex quo ineluctabili planè argumento conficiebant, nullum alium expectandum eſſe orbis univerſi Liberatorem, pro ſalute generis humani mittendum. Ita S. Juſtinus Apol. 2. eo adducto loco, *Foderunt manus meas & pedes meos*, atque ad ſenſum demonſtrato, nunquam in Davide hujus Oraculi veritatem omnem apparuiſſe, ſicut nec in alio quopiam Veteris Teſtamenti Viro Juſto, ſtatim infert Jeſum Chriſtum verbis illis deſignatum fuiſſe. Interdum plura ſimul vaticinia jungunt, quorum alterum alterius ſenſum pandit. Davidi oriturum Meſſiam è genere ipſius Deus prædicit 2. Reg. 7. 12. 13. & 23. 1. 2. &c., & Iſaias (y), natalium ipſius prodigia omnia narrat, prænuncians oriturum illum è Virgine parente de familia David.

x *Vide exordium Dialogi S. Juſt. in Tryphonem.*

y *Iſai. 7. 14.*

Accedebat non rarò, partem ejuſdem Oraculi de Davide, Salomone, Jona ſive Jacob &c. exponi; partem verò, ad ſublimiorem ſenſum ſe convertentes, ad Jeſum Chriſtum referebant. Cum enim ſententię verba non poſſent omnia Patriarchis Veteris Teſtamenti congruere, Jeſum Chriſtum in ſubſidium adduci oportebat, quem veluti typum deſignaſſe ſummos illos Viros norant. *Hunc eſſe enim ſciebunt*, inquit S. Hieronymus in Daniel. 11. *morem Scripturæ Sanctæ, ut veritatem futurorum præmittat in typis.* Ita quę in Pſal. 72. leguntur, non omnia poſſunt ad literam Salomoni quadrare, cujus neque permanſurum eſſet cum Sole Regnum, neque Imperium illius ad utrumque mare, ſive à flumine uſque ad extrema mundi prorogandum &c. Hęc quidem omnia partim quidem, & veluti ſub figurarum velamentis *in Salomone præmiſſa ſunt, ut in Domino Salvatore perfectius implerentur.*

Demonſtrabant pariter Gentilibus, prophetias, utpote Dei ipſius per Prophetas loquuti opus, parem cum illo veritatem habuiſſe oportere. Nunquam id commiſſum fuiſſe, ut Divina illa Scripta à quopiam ſive ante ſive poſt Chriſti adventum corrumperentur. Non ante, neque enim divinare quis poterat venturum tandem illum in mundum; neque ſi divinaſſet, tam vividis coloribus depingere illum unquam valuiſſet. Poſt ejus verò adventum, Judæi, qui Meſſiam & reprobare, & cruci ſuffigere auſi fuerint, ſibi planè caviſſent, ne Meſſiam illum ad ſenſum in Oraculis ſuâ operâ procuſis demonſtrarent. Antequam veniſſet, agnoſcebatur à nemine; poſtquam veniſſet, recipiebat illum nemo.

Cum Judæis verò illud armorum genus tractabant Patres, impletam ſcilicet in Jeſu Chriſto Oraculorum veritatem. Neque unum tantùm, ſivè alterum in illo quadraſſe Oraculum demonſtrabant, ſed conveniſſe omnia, nec unum ab illo abſuiſſe è Meſſiæ characteribus; eaque ſimul omnia adeo in illum collimaſſe, ut in neminem alium meliùs. Laborantibus Judæis eadem Oracula ad alios detorquere, Patres inanem illorum conatum atque mendaces expoſitiones ſub oculis ponebant. Methodum in ea re Apoſtolorum ſecuti ſunt, maximè S. Petri Act. 2. 26. 27. veritatem reſurrectionis Jeſu Chriſti ex illo Pſalmi 15. 8. 9. demonſtrantis: *Caro mea requieſcet in ſpe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ &c.* Eâ occaſione ita diſſerit Apoſtolus: *Liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus eſt, & ſepultus; & ſepulchrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem. Propheta igitur cum eſſet, & ſciret quia jurejurando juraſſet illi Deus, de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus, providens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.*

Digitized by Google

nem. Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus.

Servabatur apud Judæos conſtans quædam & uniformis de ſenſu Oraculorum traditio. Eâ amotâ cùm ſinguli pro ſuo arbitratu peculiares traderent Libris Sacris expoſitiones, Librorum Sacrorum veritas ſeminarium fuiſſet diſſenſionum, & controverſiarum fomentum; quare maximi fuerat apud eos momenti, ut varia ſenſuum libertas ad unum certum determinaretur. Quo tempore Magi Jeroſolymam venerunt, receptum erat apud Judæos (z), Meſſiam è Bethleem proditurum, juxta illud Michææ 5. 2. *Et tu Bethleem terra Juda nequaquam minima es in principibus Juda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.* Certum etiam tenebant, Meſſiam è familia David proditurum; nec è Virgine parente oriturum inviti credebant. Senſum igitur Oraculi Iſaiæ 7. 14. ad Meſſiam traditio determinaverat: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.*

z *Matth.* 2. 5.

His animi diſpoſitionibus opportunè uſus Chriſtus tendentes in Emaus Diſcipulos inſtruebat, Scripturas de ſe prolatas interpretatus (*a*). Eandem etiam opportunitatem captavit, demonſtrando in verbis Iſaiæ Jeſu Chriſto Philippus Diaconus in familiari cum Eunucho Reginæ Candacis colloquio (*b*). Eandem traditionem certos quoſdam ſenſus figuratos certis quibuſdam Scripturæ textibus determinantem, ſicut & loca quædam de Meſſia exponentem, Author Epiſtolæ ad Hebræos ſibi in ſcribendo præponit; cùm alioqui quædam laudet omni amotâ traditione non planè ineluctabili evidentiâ de Jeſu Chriſto exponenda. Ejus ætatis Judæi quantumvis increduli negare quidem non audebant, in iis oraculis Meſſiam ſpectari; ſed perfrictâ fronte contendebant, cum Jeſu Chriſto non ita prorsùs quadrare, ut illi potiùs, quàm alteri meliùs convenirent. Receſſerunt temporis ſucceſſu ab ea ſententia, contendentes, in iis textibus ne de Meſſia quidem ſermonem haberi, quemadmodum etiam noſtræ ętatis Judæis viſum eſt.

a *Luc.* 24. 27. *&c.*

b *Act.* 8.

Controverſias noſtrâ ętate tractantes Scriptores vim aſſecuti hujus demonſtrationis, ex conſenſu & traditione veterum Judæorum deductæ, ineluctabile planè Rabbinis conficiunt argumentum ejus generis, quæ ad *hominem* appellant. Armarunt igitur contra Judæos authoritatem Targumim, Talmudium, & veterum Rabbinorum. Accidit olim, ut *Judeus* quidam ea adducto à Rittangelo teſtimonio *Targum* (*c*) ita premeretur, ut argumenti pondere oppreſſus clamaret: *Actum eſt de nobis, niſi alterum loco ſenſum inveniamus.* Id ſanè familiare eſt Judæis artificium, ut pondere noſtrorum argumentorum oppreſſi, authoritatibus opponant authoritates, callidiſque expoſitionibus apertiſſimam ſententiarum veritatem eludant. Suppetunt quidem, ſed rara admodum, bonæ fidei Judæorum exempla, qui imponi ſibi neceſſitatem credendi è demonſtrata veritate permiſerunt.

c *Baſnag. hiſt. Judaor.* l. 4. c. 3. a. 1. *Gal. Ibid.*

Cęteri enim adeò obfirmato ſunt in ſuis præjudiciis animo, ut apertiſſimorum etiam argumentorum pondus immoti ſuſtineant. Plus adhuc inſiſtendum fuiſſet in oraculis in Novo Teſtamento deductis, quæ ſanè ex unanimi Judæorum ætatis Jeſu Chriſti & Apoſtolorum conſenſu ad Meſſiam ſpectabant. Statim enim ac Judæi recentiores Evangelia, & cæteros Novi Teſtamenti Libros tanquam meras, ſed veridicas hiſtorias habuerint, pro veritate Jeſu Chriſti demonſtrandâ nihil ultra quærendum eſt nobis. Apertiſſimè veritas, quà prodigiis, quà impletâ in Jeſu Chriſto Oraculorum fide, quà etiam aſſenſu Veterum Hebræorum, teſtimonia illa ad Meſſiam referentium [*d*], evincitur.

d *Grot. Præfat. Comment. in Vetus Teſtam. Judæis convincendis vel pauca, Chriſtum & tempus, quo is venturus erat, directè deſcribentia, ſufficiunt.*

Vix tamen aliquis ſperandus erit noſtris Scriptoribus fructus, ſi cauſam tantummodò egerint, adductis ſolùm Scriptorum & Grammaticorum ejuſdem gentis teſtimoniis [*e*]. Res eſt enim conficienda ex authoritatibus Novi Teſtamenti, ſimulque Veteribus Verſionibus quas ipſi eorum patres probarunt, & ante excitatas inter nos & illos controverſias adornatis. Conveniendum eſt etiam, antequam ultra procedatur, de principiis, quorum inter arguendum uſus eſſe utrinque poterit; neque enim his in medio relictis, quidquam utraque diſceptationum pars proficiet. Si enim e. g. Judæus Novum Teſtamentum inter fabellas amandaverit, quidquam ex ejus adductis authoritatibus valuerimus? Facerem igitur diſceptationi exordium à conſtituta primùm veritate & authoritate atque Divinitate ejuſdem Operis; vel ſaltem Judæum urgebo, ut ipſe mihi authoritatem Veteris Teſtamenti demonſtret; ſeu tandem, ſi ille agnoſcere eam veritatem bonâ fide detractaverit, utrimque ſaltem conveniemus, ut Liber ille tamquam veridica hiſtoria habeatur. Quæ ſi ſemel à Judæo evicerim, argumentorum illum pondere conficiam. Primum deducam ex rebus geſtis, & prodigiis Jeſu Chriſti, quibuſcum vaticiniorum omnium veritatis quadrat; alterum ex ipſa Veterum Judæorum confeſſione, quæ planè de Meſſia exponenda eſſe Oracula illa convenit. Cùm autem alioqui ne ambigendi quidem locus remaneat, omnia in Jeſu Chriſto impleta fuiſſe; ſtatim evincam non alterum quærendum eſſe venturum in mundum Meſſiam.

e *Voſſ. de Sybill. Orac. cap.* 24. *Vide etiam Baſnag. hiſt. Judaor.* l. 7. c. 34. a. 30. 35.

Scitè admodum loquitur Tertullianus, de diſputationibus contra Hæreticos ſuſceptis agens (*f*). Scriptura ad Hæreticos non pertinet, quare nec uti illius teſtimoniis contra nos valent; vel ſaltem ſi illa adhibere voluerint, debent omnes ſimul Scripturas, non earum tantummodo partem, debent etiam in ſenſu Eccleſię laudare. Quid enim ſine his valeant Scripturæ? Paria etiam de Judæis uſurpanda ſunt. Si nobiſcum diſceptare maluerint, debent omnes æquè Scripturas, quà Veteris, quà Novi Teſtamenti recipere. Quo enim jure poſſunt in rem ſuam contra nos vetus Teſtamentum laudare, cum nos contra ipſos Novo utentes non ferant? Nos unum ſine altero planè non recipimus. In univerſa

f *De Præſcript.*

au-

autem diſputatione illud ſemper ſervandum eſt, ut vel illi noſtra principia convellant, vel ſimul nobiſcum admittant.

Generatim autem loquendo, ſenſus figuratus argumentum planè demonſtrativum nuo conficit. Textus adhibendi ſunt expreſſi, literales, in quibus explorata omnia. Quanquam traditione & conſeoſu veterum Hebræorum, vel ſimilium accedente, ex figurato etiam ſenſu non ſpernenda ſaltem contra Hebræos argumenta deducuotur. Pari etiam privilegio, cùm expoſitio aliqua allegorica io Veteri Teſtamento à Jeſu Chriſto vel Apoſtolis adducta legitur, non infimum authoritatis pondus obtinere cenſenda eſt; quemadmodum etiam non aliud eſt judicium ferendum de conſenſu uoąoimi SS. Patrum, cùm oraculi alicujus ſeoſus ad dogma, ſed ſpirituali & figuratâ locutione, refertur. Ita nullum eſt io Veteri Teſtamento expreſſius Vaticinium de futura Meſſiæ poſt tres dies ab obitu reſurrectione, quàm Jonæ io ventre ceti hiſtoria; quamquam hæc ad reſurrectionem Jeſu Chriſti nonniſi figuratâ expoſitione trahuotor. Sed huic figuræ certam aſſertamque authoritatem vindicat non traditio Judæorum tantùm, ſed & expreſſus Jeſu Chriſti & Apoſtolorum, ac tandem unanimis SS. Patrum conſenſus. Sunt igitur moderato quodam temperamento accipienda, quæ vulgato omnium ſermone feruntur, nimirum allegoricum ſenſum conficiendis demonſtrativis argumeutis ineptum haberi.

IN ISAIAM

PROLEGOMENON.

QUatuor majorum Prophetarum primus Iſaias, è tribu Juda & è genere Regali David, patrem habuiſſe fertur Amos filium Regis Joas, & fratrem Amaſiæ Regis Juda. Addunt inſuper alii, Iſaiam filiam ſuam locaſſe Manaſſi Regi Juda (a). Rabbioi conſtitutam à ſe regulam ſecuti, Patres nempe Prophetarum, cùm proprio nomine in Scriptura exprimuntur, ſimili cum filio privilegio donatos fuiſſe, putant Prophetæ Iſaiæ parentem Amos Prophetę munere claruiſſe (b). S. Auguſtinus de Civit. lib. 18. cap. 27. aliique nonnulli cenſent, Prophetam Amos ipſiſſimum fuiſſe Iſaię parentem; quorum tamen opiuioni ne aſſentiamur facit diverſa ſcribendi ratio, qoa duo illa nomina exprimuntur (c). Sicut etiam quod de Amos Propheta, Iſaiæ coævo, animadvertimus; nimirum nonniſi biennio ante eundem Iſaiam Prophetam agere cœpiſſe, ſi vera ſint ea quæ de epocha ioiti muneris ab Iſaia cum anno 25. Ozię componenda feruntur; exordium enim prophetandi duxit Amos biennio ante terręmotum ſub Ozia (d); nempe anno 23. ejuſdem Regis.

a Hieron. in Iſai. l. 3. c. 20.

b Vide Hieron. plur. in loc. & maximè in Iſai. 37. 2. & 38. 1. Epiph. de vita, & morte Prophet. & Clem. Alex. Stroma. l. 1.

c Hamoz Pater Iſaiæ. Amos Propheta.

d Amos 1. & Zacha. 14. 5.

Sunt etiam qui maluerint, Iſaiam alterum hunc Prophetam tempore prævertiſſe; credunt enim, eam, de qua in fine capitis primi Iſaiæ, ſiccitatem, apud Amos etiam tamquam rem, quæ exacto retro tempore contigerit, deſcriptam legi. S. Hieronymus ad Damaſ. de Seraphim & Calculo, poſt Euſebium Cęſarienſem Comment. in Iſai. 6. inſinuare videtur, Iſaiam tamdiu à fundendis oraculis abſtinuiſſe, quandiu Rex Ozias leprâ percuſſus in pœnam (e) audaciæ vixit: ſed & idem alibi apertiſſimè aſſerit (*), quinque prioribus Iſaię capitibus Oracula contineri ſub Ozia prolata; ſicut & ſextum ea complecti, quæ emortuali ipſius anno ab eodem Propheta annunciata ſunt. Nobis ea ſedet opinio, exordium ejus Prophetæ componendum eſſe cum inito à Joathan Regno, ſtatim poſt obitum Oziæ; inceptumque munus continuaſſe ſub Achaz & Ezechia, ſpatio circiter 62. ſive 63. aonorum. Joathan 16. annis regnavit; totidem Achaz; & Ezechias 29; qui annorum numerus ſummam conficit 61. annorum. Ejus obitum conſigoamus ad annum primum vel ſecundum Manaſſis.

e 2. Par. 26. 20. 21.

* In Iſai. 6. init.

Duo fuerunt Iſaiæ filii, quos ambos figurato nomine appellavit, priorem nempè *Scar-Saſub*, oempè reliquum redibit; alterum *Chaſ-bas* nempè feſtioa prædare (f). Fœminam nomine Prophetiſſam duxit (g); quam eodem cum viro Spiritu prophetandi donant Rabbini. Longo annorum ſpatio prophetavit Iſaias, oempè 90. aoois, juxta Chronicum Alexandrinum, exordio facto ab anno 25. Oziæ (h), & clauſo cum vita munere anno ſecundo Regni Manaſſe, à quo ſcilicet Rege neci traditus fuit. Sed hæ temporis adſcriptiones incertæ omnes. In capite ſexto Iſaię hiſtoria legitur miſſi ad prophetandum viri, appoſitâ temporis notâ, nempè ipſo obitûs Oziæ anno; ex quo inſiouatur, nunquam ante illud tempus ad prophetandum virum illum acceſſiſſe. Quare ab ea epocha exordium muneris Iſaię ducendum cenſuerim, ea, quæ quinque prioribus capitibus leguntur, ad primum annum Joathan Regis Judæ refereos. Quæ ab eodem Propheta deplorantur mala, quæque Regoum Juda depopulabantur crimina, tempus deſignant exeuntis Ozię Regni; tempus ſcilicet Regno Judę iniquiſſimum. Legimus 4. Regum 15. 37. ſub Joathan Rege duos ſimul exercitus, oempè Phacee Regia Iſ-

f Iſai. 7. 3. & 8. 1.

g Iſai. 8. 3.

h Ita Hebræi: Hieron. in Iſai. 7. & alii paſſim.

rael

Digitized by Google

rael, & Raſin Regis Syrię, totam illam regionem miſerandum in modum depopulatos fuiſſe; ſed hæc ad exitum Regis illiua, non ad exordium pertinent. Bello etiam afflictos legitur 2. Par.27. 5. 6. ab Ammonitis, qui excuſſo jugo, utì facilè eredimús, ab illo defecerant.

Tota Prophetiæ Iſaiæ ſeries in octo partes commodè diſpeſcitur. Prima omnes complectitur prophetiat ad Regnum Joathan filii Oziæ Regis Juda pertineotes. In primis ſex capitibus, ſermonem unicâ & continuatâ ſerie junctum continentibus, acriter invehitur Propheta in Hebræorum erimina, quorum merito mala in illos divinitùs imminere prædicit, vaſtandumque annunciat Regnum Iſrael: ac tandem poſt diſſolutam ſævam tempeſtatem, ſperandum monet tranquillom Regni ſtatum. Porrò Regnum illud Ezechiæ fuit, axpraſſa Regni Jeſu Chriſti figura.

Altera prophetiæ pars Regnum Aehaz ſpectat, quę ſaxprimis illis ſuccedentia capita complectitur. Deſcribit Iſaias obſidiooem Jeroſolymæ ab exercitu Phacee & Raſin (*i*). In pignus promiſſæ immioentiſqua libertatis Regni Juda, axhibet Propheta Oracnlum de futura Emmanuelis narivitata. Geminos, quos babuit ex oxore, filios myſtiels nominibus, futuram Regni liberationem exprimentibus, appellavit. Verſo deinde ſtilo, imminentas Regnorum Syriæ & Iſrael calamitates prænunciat (*k*); frangenda etiam addens aornua Aſſyriorum, quibus Deus oltioni de impiia ſumendæ tanquam flagello utitur (*l*). Scitum eſt quid paſſi fuerint Judæi à Teglatphalaſſare, Salmanaſſare, ae deinde omnium poſtremò à Sennacheribo. In hos Reges caput 10. impenditur. Claudunt (*m*) hæa omnia exhibitæ promiſſiones de Rege Sapiente, juſto, forti, pio, à quo reſtituenda in priſtinum omnia, revocandi captivi Judæi, & Iſraelitæ per quatuor mundi angulos diſperſi. Sequitur Canticum gratiarum actionis (*n*). Porrò Rex ille ab Iſaia promiſſus, Meſſias cenſendus eſt, ab Ezecbia per figuram expreſſus.

i *Iſai.3.& 8.3.*
k *Iſai.9.*
l *Iſai.10.*
m *Iſai. cap.11.*
n *Cap.12.*

Tertia, quæ proximè ſuccedit, propbetiæ pars, inquior aſt in Babylonios (*o*), in Pbiliſtæos (*p*), in Moabitas (*q*), in Damaſcum (*r*), Samariam (*s*), & Ægyptum (*t*). Pertinent bæc omnia ad annum emortualem Achaz, initumque ab Ezecbia Regnum (*u*). Non eodem tempora ſingula impleta ſunt, ſed ſuo quælibet, quemadmodum nos alibi explicare cooati ſumus. Autumavimus autem horum malorum partem ſub Salmanaſſare, Sennacberibo, Aſſaradone immiſſam; reliqua pertinera ad Nabucbodonoſorem, Darium Medum, & Cyrum.

o *Iſai.13. 14.*
p *Cap.14. 29.*
q *Cap.15. & 16.*
r *Cap.17.*
s *Cap.17. 3. &c.*
t *Cap.18. & 19.*
u *Iſai.14.28.*

Longo poſt tempore Iſaias oracula ſua iterum vertit in Ægyptum, Babyloniam, Cedar, Arabiam, Jeruſalem, Tyrum, in orbem denique univerſum, & quandoque in ſolam Judęam; quæ omnia latè aontinentur capite 20. uſque ad totum 24. Sequitur deinde cap. 25. & 26. Canticum actionis gratiarum pro reſtituto in libertatem Juda, exactâque à Deo de hoſtibus ſuis ultione. Capita 27. & 28. aontinent minaa in Reges Babyloniæ, & Ægypti, qui ambo Habræos aſſlixerant. Oracula de reditu Juda, & Iſrael, ſicut & Rege pio atque ſapiente, ſub obtentu pretioſi lapidis in fuodamentis Sion locati deſignato, Iſai. 20. 1. Poſtrema hæc Oracula pronunciavit Iſaias poſt deletum Sennacheribum, & poſt annum 57. Ezechiæ. Hic finis partis quattæ ejus prophetiæ.

Eodam tempore ſub Rege Ezecbia quinta pars exorditur, verſaturque in bello Sennacberibi contra Judæam. Componenda autem videtur cum anno 12. Ezechię, ſecundo ante ſuſceptum bellum (*x*).

Primò igitur Propheta, verſo in Jeruſalem ſtilo, Urbem inundaturum denunciat armorum torrentem, atque arctiſſimâ obſidione premendam, cujus tamen exitus multo futurus eſſet quàm exordium felicior. Vitio vertit Ezechiæ, quòd ad Ægyptios converſus potiùr quàm ad Deum, opem illorum contra Aſſyrios imploraſſet (*y*). Quare furorem in ſe Domini Judęos concitaſſe, quippè qui in Ægypto duxerint coofidendum; quamquaio ad Deum reduces læta omnia ſperare pollicetur (*z*). Poſt confectum bellum lætam orituram in Regno Ezechiæ proſperitatem, juſtitiam, & pacem (*). Invehitur in Sennacberibum, & quæ cum illo conſpiraverant, gentes (*a*). Portandam eſſa Idumææ pœnam de ſua in fratres Judęos ſęvitiâ (*b*). Succedit in capite 35. tanquam epilogus univerſę hujus prophetię, addito veluti Cantico, quo lęta omnia Judę promittuntur. Accedunt his omnibus quatuor capita prorſus hiſtorica, totam hiſtoriam aorum, quę in ſuperiobus ab Iſaia prædicta ſunt, complecteotiu (*c*); quæ ſanè adjecta credimus ſive ab Authore, ſive ab aliis, qui ejus Opera recenſuerunt.

x *Iſai.29. 1. Additus annus ad annum; Solemnitates evoluta ſunt &c. Iſai. 31. 10. Poſt dies, & annum vos conturbabimini.*
y *Iſai.29. & 30.*
z *Iſai.31.*
* *Iſai.32.*
a *Cap.33. 34.*
b *Iſai. cap. 34. 6. &c.*
c *Iſai.36. & 37. & 38. & 39. Quatuor iſta capita à capp. 18. & 19. & 20. quarti Regum totidem ferè verbis deſcripta ſunt.*

Sexta pars vel ſextus ſarmo, qui in eo Libro inſtituitur à capite 40. uſque ad 45., totus eſt in demonſtranda Dei & Religionis Hebraicæ veritsta, ſicut & ſalſitate ſuperſtitionis Idololatricæ (*d*). In libertatam & ſalutem reſtituturom Deum populum ſuum captivum pollicetur. Annunciat adventum Chriſti ejuſque dilecti ſamuli (*e*); à quo ſperari jubet, ut ralevato electo populo ſuo, Idololatria ęternâ confuſione opprimatur. Quæ ſequuntur capita 45. & 46. & 47. & 48. tamquam ejuſdem orationis pars babentur; cum Iſaias & Cyri Regnum annuneiat, & liberationem populi, ſicut & exitum Bal, Babylonis, & Idolorum, & Judæorum reditum, quæ ſanè omnia non Idola quidem, ſed Deus præſtabit. Quare Dei ſummam poteſtatem ſummis laudibus relavat; ſicut & Idololatriæ vanitatem verbis veluti depingit.

d *Iſai.40. & 43. 11. 12. & 44. & 41. & 44.*
e *Cap.42.*

Poſt caput 49. uſque ad 56. 9. Iſaias, veluti Meſſiæ figura, deſtinatum ſe divinitus ab ipſo matris utero ad propbetiæ munus narrat; addit miſſum ſa à Deo non ut annunciet tantùm exitum Jacob è captivitate, ſed etiam gentium ſalutem, & ab arrora reſipiſeentiam. Quanta autem affulget lux felicitatis Jeroſolymæ poſt captivita-

vitatem! Si quid malorum perpeſſus eſt Judas, id criminibus ſuis ferat acceptum (f). Proſequitur deinde perſequutiones & mala, quę ipſe, figuram gerens Chriſti Domini, à Judęis in prędicationem ſuam iniquioribus paſſus eſt (g). Luctu oppreſſam Sion ſolatur, conſtantem felicitatem annuncians, ſimulque omnem transferendum in adverſarios luctum prodens (h). Apertiſſimè, & ſine ambagibus loquitur de egreſſu Judæorum è Babylone, excuſſo Aſſyriacæ ſervitutis jugo (i). Incredulum populum ſuum ſuggillat, atque inferenda Meſſiæ mala omnia depingit (k); quamquam, ait, ab illo unico ſalus eſt attendenda. Stylum deinde occupat (l) in deſcribenda proſperitate Sionis, tamquam figuræ Eccleſiæ; iterumque futuram gentium converſionem pollicetur. Quas habeant dotes illi, quibus felicitas promiſſa eſt, omnes deſcribit; nempè quicumque legi Jeſu Chriſti morigerum ſe in omnibus præbuerit, ille, cujuſcumque tandem conditionis fuerit, bonis omnibus cumulabitur (m). Hæc ſumma eorum, quæ continentur in ſeptimâ parte Operis: facilè ad idem Ezechiæ Regnum pertinent.

Omnium poſtrema pars occupatur in adventu Meſſiæ, reprobatione Judæorum, & Eccleſiæ conſtitutione; quidquid tandem in Iſraele implendum fuerat poſt ſolutam captivitatem uſque ad planè conſtitutam Eccleſiam, id totum Iſaias proſequitur. Exordium ſermonis facit ab invectiva in Duces & Paſtores Juda, canes mutos & vigiles cæcos (n); quibus proinde furorem Domini denunciat. Vitio vertit populo & hypocriſim, & calumnias, & diviſiones (o). Quid efficiat Deo accepta jejunia, & Sacrificia, demonſtrat. Venturum pollicetur Servatorem, qui criminibus omnibus expirtis, ſanctitatem, atque fidelitatem adducet in populum (p). Hujus autem Liberatoris verbis magnificis adventum deſcribens, in occurſum ejus venturas dicit univerſas orbis nationes; qui enim eâ datâ occaſione Jeroſalem ſive ad Eccleſiam ſe conferre abſtinuerit, ille in ſe mala omnia provocabit (q). Munera omnia exhibet divini hujus Servatoris, ejuſque Miniſtrorum, ſicut & Regni ipſius felicitatem [r]. Quare, ait, nunquam à clamando ceſſavero, annunciandoque Juſti ſeu Meſſiæ adventu, niſi cum primùm impleta hęc omnia videro; cùm ſcilicèt felicitate, & benedictionibus Jeruſalem univerſa exundabit (s).

Videre ſibi videtur Meſſiam victoris more ex Idumęa venientem, tinctum ſanguine purpureum paludamentum trahentem (t). Veniat, rogo, ſtrenuus ille ductor, veniat ſuppetias populo ſuo laturus, populo, inquam, ſuo ſummis calamitatibus oppreſſo; Jeruſalem everſæ & deſolatæ & Templo igni vaſtato (u). Inſinuare videntur hæc omnia iniquiſſima illa ſub Macchabæis tempora, ſicut & in eodem capite deſignari Antiochi Epiphanis perſecutio & liberatio Iſraelis à Juda Macchabęo procurata. Rogenti Prophetæ Dominus reſpondit, ſceleribus ſe populi ſui provocatum juſto in illos furore exarſiſſe (x); quare rejectis illis, convertiſſe ſe ad aliam gentem, alienam antea, modò fidelem & domeſticam. Omnia tamen proſpera ſperari jubet in Jeruſalem. Tandem prophetiam ſuam claudens Iſaias, & reprobationem Judæorum & Sacrificiorum, atque rituum legalium vanitatem indicat (y); magis enim Deum delectari dicit earum virtutum, quas enumerat, oblatione. Iterum deinde Domini adventum, Gentium converſionem, obſtinatorum Judæorum mala annunciat; ſimulque Eccleſiam Jeſu Chriſti deſcribit ſub figura Jeruſalem reſtitutæ, quò in cultum Domini omnes undique gentes conveniant.

f Iſai. 50.
g Cap. 50. 4. &c.
h Cap. 51.
i Cap. 52.
k Cap. 53.
l Cap. 54. & 55. & 56. 1. 8.
m Iſai. 56.
n Iſai. 56. 9. &c. & 57. 2. &c.
o Cap. 58. & 59.
p Cap. 59. 20. 21.
q Cap. 60.
r Cap. 61.
s Cap. 62.
t Cap. 63.
u Iſai. 64.

Hoc prophetiæ Iſaiæ ſyſtema eſt univerſum, cujus ſex priora capita ad Regis Joathan, totidem quę ſequuntur, ad Achaz, reliqua ad Ezechię tempora conſignantur. Illud potiſſimùm prę oculis habuit Propheta, ut ſcilicet captivitatem Babylonicam, & reditum prænunciaret; ad hoc enim potiſſimùm deſtinatum ſe noverat; quippè quę duæ eſſent apertiſſimæ figuræ, exprimentes generis humani lapſum in peccatum, & futuram per obitum Jeſu Chriſti reparationem. Ad id muneris deſtinatum ſe à Domino, ad quod antea nemo, narrat Propheta, ut captivitatem Babylonicam, & ab ea liberationem Judæis prædiceret (z). Nec ſanè parùm juvat, quò ejus Vatis prophetiæ omnes jungantur conferanturque, ut univerſum ejus operis ſyſtema atque partis cum partibus affinitas explorata habeatur. Ingenuè enim fateamur oportet, nihil magis obſtitiſſe, ne Oraculorum ſenſus pervaderetur, quàm quòd partes à partibus nimium haberentur diſtractæ, & ſingulæ ſeorſum inſpicerentur, pro eo quod uno ſimul intuitu omnia ponerentur ſub oculis. Semper enim ac objectum per partes ſpectatur; vix ſatis juſta de illo formaretur idea. Omnia priùs ſimul juncta conſideranda ſunt; deinde ſingula inſpicienda: ita enim pars partem illuſtrat.

In Oraculis ad Regnum Joathan, Achaz, Ezechiæ, Captivitatem Babylonicam, & liberationem per Cyrum pertinentibus unicè ſpectatus eſt à Propheta Meſſiæ adventus, atque generis humani redimenda captivitas. Eò collimant omnia, idemque unicus finis prophetiæ ipſius univerſæ conſtituendus: quo amoto, obſcura omnia; minæ ejus factæ, promiſſiones, atque expreſſæ vividis coloribus picturæ omnes, ſeu vero majores ſunt ſive minores: juſtæ tantùm & ad literam cum Jeſu Chriſto, ejus Eccleſiâ, obitu, morte, paſſione, & victoriis ipſius quadrant; cęteris omnibus non niſi figuratâ quadam loqutione convenirent. Plus eo Prophetâ, quàm cæteris aliis uſos fuiſſe Scriptores Novi Teſtamenti, S. Auguſtinus de Civit. lib. 18. cap. 29. obſervat, eùm expreſſiora habeat Oracula, quorum merito Evangeliſta potiùs, quàm Propheta appellaretur (a).

Receptâ apud Judæos, Patrumque Eccleſiæ conſenſu (*) traditione fertur, Iſaiam ſerrâ diſſectum ſub initium à Manaſſe Re-

x Cap. 65.
y Cap. 66.
z Cap. 48. 5. &c.
a Auguſ. ibid. Ita ut à quibuſdam Evangeliſta, quàm Propheta potiùs diceretur. Hieron. Epiſ. 127. Idem Præf. in Iſai. Sicque exponam Iſaiam, ut illum non ſolum Prophetam, ſed Evangeliſtam, & Apoſtolum dicam. Vide & Theodoret. Præf. in Iſaiam.
* Origenes in cap. 23. Matth. & in Epiſ. ad Jul. Afric. & hom. in Iſai. Tertull. lib. de Patientia cap. 14. & Scorpiac. 2. 8. Juſtin. contra Tryphon. Chryſ. ad Cyriac. Hieron. l. 15. in Iſai. Auguſ. l. 18. De Civit. cap. 24. Pſeudo-Epiph. & Doroth. de vita & morte Prophet.

Regnum interiiſſe. Hanc hiſtoriam eraſiſſe è Libris Sacris, tamquam genii ſuæ invidioſam, Judæos accuſat S. Juſtinus Martyr. Narrant autem, impium hunc Principem anſam parandæ viro neci ſumpſiſſe ex eo, quòd dicentem audiverat Iſaiam cap.6. 1. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*; ex quo falſitatis Virum Sanctum Rex arguebat ex eo Moyſis teſtimonio Exod.33. 20. *Non videbit Deum homo, & vivet*.

Sed hæc in ſpeciem quidem ſceleſtus obtendit; re enim iniquiſſimo erat in Prophetam animo, liberiùs ſcelera ſua caſtigantem. Exponunt autem de illo, quod Epiſt. ad Hebræos 11.37. legitur: *Secti ſunt*. Nec Veteres latebat hoc ſerræ ſupplicium (*b*). Solebant hominem medium ſerrare. Addunt ex Patribus nonnulli (*c*), ſerram illam è ligno confectam, ut prolixiori ſcilicet, & ſæviori ſupplicio perimeretur. Vide, ſi lubet, noſtram Diſſertationem ad Deuteronomium de ſuppliciis Hebræorum. Ferunt, viri cadaver ſepulturæ datum fuiſſe ſub quercu fullonis ſive *Rogel*, non longè à Jeruſalem ad torrentem Siloe, in latere montis Sion. Hæc omnia ſcimus ab Authoribus parùm aſſertis, nempè Pſeudo Epiphanio, & Dorotheo, qui in eodem loco jacuiſſe Prophetam ſuâ ipſorum ætate autumarunt. Reclamant Scriptores alii, contendentes diù antea tranſlatum fuiſſe Paneadem ad fontes Jordanis, unde poſtea deductum ferunt Conſtantinopolim, anno 35. Theodoſii Junioris, nempè 442. Chriſti, vel circiter.

b *Vide Daniel.* 13. 55. *Matt.* 24. 51. *Valer. Max. lib.*9. *cap.* 2. *Sueton. in Calig. cap.* 27.

c *Juſtin. in Dialog. Hieron. lib.*15. *in Iſai. ad finem.*

Plura de rebus à ſe geſtis Iſaias ipſe narrat, de ſe tanquam figuram Chriſti Domini gerente ſcribens. Ab ipſo igitur matris utero appellatum ſe à Domino teſtatur, à quo ſive impoſitum nomen obtinuiſſe, vel ſaltem Deo nomen ſuum ſuccurriſſe perhibet; addens accepiſſe, eodem donante, os velut acutum gladium ſcindens, & divinâ obumbrante manu protectum, ut ſagittam in pharetra, ita ſe in Domini manu contineri [*]. Et cap.50. 4. Ego, ait, doctè & copioſè loquendi facultate à Domino inſtructus, oppreſſis multorum rebus ſuppetias ferre aptiſſimus habeor; apertis auribus ejus inſtructionem avidè teneo; quo verò tempore ad munus Prophetæ miſſus ſum, vidi Dominum magnifico ſolio aſſidentem, Cherubim coronâ circumdatum, terram tanquam ſcabellum calcantem (*d*). Quo territus aſpectu, væ mihi, dixi, quòd hucuſque tacuerim, quòd polluta labia habuerim, atque in medio populi polluta labia habentis ſederim; & cùm talis ego, Dominum ipſum exercituum meis oculis aſpexi. Ita ego mecum ipſe querebar, cum unus è Cherubim ex ipſo Domini tribunali advolitans, candentem lapidem ex Altaris igne deductum gerens, os meum contigit, ſimul addens, hujus igniti calculi piamine omnes expurgatas eſſe ſordes, & crimina. Continuò Iſaias vocis ſonum exaudiſſe ſe narrat, quærentis ecquem virum ſuo nomine miſſurus fuiſſet? Obtulit ſe ſtatim Propheta, acceptuſque, ire juſſus eſt, atque denunciare populo, ut audiens non audiret, atque videns non intelligeret. Mandatis etiam oneratus eſt, cordi hujus populi cæcitatem induceret, auribus ſurditatem, ne fortè contingeret unquam, ut ſive oculis videret, ſive auribus audiret, ſive mente aſſequeretur; ac tandem reſipiſcentes Deum ſibi, invitum licèt, propitium efficerent.

* *Iſai.*49. 1. *&c.*

d *Iſai.*6. *&c.*

Fusè alibi proſequitur aſpera omnia, quæ ſibi à populo fuerunt ſuſtinenda (*e*); ut corpus traderet percutientibus, maxillas barbam evellentibus, averſo ſtaret vultu ad opprobria immotus, atque ſputa viliſſimorum ſuſtinens; quæ omnia mala ita conſtanti vultu, Domino virtutem inſpirante, ſuſtinuit, ut ſcopulus eſſet in mediis fluctibus immobilis. Queritur cum Deo (*f*), fruſtra ſe laboraſſe, toties verba faciens ad populum pervicacem, & incredulos nactum auditores. Cui Dominus in ſe tantùm illi eſſe unicè confidendum reſpondit, à quo ſuus eſſet Propheta conſtitutus, non ad Domum Jacob tantummodo, ſed ad univerſas etiam mundi nationes in viam ſalutis dirigendas. Addit, (*g*) Dei Spiritum ſedem in ſe uno conſtituiſſe, cujus gratiâ inunctus mœſtis ſolandis, ſpe libertatis relevandis captivis, iiſque, qui detinentur in carcere, prænunciando anno remiſſionis, & diei ultionis exigendæ de hoſtibus populi Dei, valuiſſet. In his tamen omnibus de ſe minùs, quàm de Jeſu Chriſto loquitur Propheta; quippè qui illius, & in perſona, & in rebus geſtis toleratiſque malis figuram ſuſtineret.

e *Iſaia* 50. 60.

f *Iſaia* 49.

g *Iſaia.*61. 1. *&c.*

Prætereundum hîc duximus, occaſione belli per Sennacheribum geſti quæ fuerint Iſaiæ in Republica partes, quibus minis Ezechiam terruerit, & quo prodigio obtentam ab Ezechia ſanitatem, & obtinendam demonſtraret. Satis enim hæc omnia per ſe exploratiſſima ſunt (*h*).

Paulò poſt hæc omnia, ineunte Regnum poſt Sennaccheribum Aſſaradone, Iſaias juſſu Domini, nudis pedibus & ſine veſtibus (ſuperioribus credo) triennio ambulavit, documentum eâ re exhibiturus, in quas demum ærumnas deventuri eſſent Ægyptii, & incolæ regionis Chus, quam Vulgata reddit Æthiopiam; nos verò deſignare credimus partem illam Arabiæ ad latus Orientale Maris rubri, Ægypto inferiori finitimam. Hujus hiſtoriæ occaſione intelligimus, ſaccum ſive habitum pœnitentiæ vulgarem fuiſſe Prophetæ veſtem: *Solve ſaccum de lumbis tuis, & calceamenta tua de pedibus tuis* [*i*].

h *Vide* 4 *Reg.* 18. 19. 20. *Iſai.* 36. 37. *&* 38. *&* 39.

Cum principibus viris ita agebat Iſaias, ut Principatum ſentire non videretur. Achaz gravioribus verbis de impietate, & increduli animi pervicaciâ redarguit (*k*); Ezechiam de implorata Ægyptiorum ope (*l*), atque de inani gloriolæ jactantia in reſerandis theſauris ſuis coram Legatis Regis Babyloniæ (*m*). Quantâ autem animi authoritate audaces illos viros Sobna & Eliacin repreſſit (*n*)? Paucis verbis eximii viri characteres delineat Eccli.48. 27. illud de ipſo prodens: *Spiritu magno vidit ultima, & conſolatus eſt lugentes in Sion.*

i *Iſai.*20. 1. 2. 3. Tenent multi ita Prophetam triduo tantùm inceſſiſſe. Vide comment.

k *Iſai.* 7. 13.

l *Iſai.*31.

m 4. *Reg.*20. 12. *&c. Iſai.* 39. 5. 6.

n *Iſai.*22. 15.

Nec ſanè alio conſilio excitatus videtur à Deo vir tantus, niſi ut ſolvendæ captivitatis, adventûs Meſſiæ, & vocationis gentium ſpem afflictis mortalibus faceret.

Cæteri Prophetarum ferè omnes nullo alio argumento de veritate miſſionis ſuæ perſuadere poterant, quàm quòd Oraculorum ſuorum fidem ab eventu peterent. Iſaias, præter hæc omnia, prodigia patrandi virtute, qua plurimùm fulciebat Oracula ſua, præſtabat. Ita & valetudinem à morbo prædicit Ezechiæ, ſimulque promiſſis ſua fides ſtetit; neque his contentus, prodigium altero prodigio de retrogradatione ſolis, ſive ejus umbræ cumulavit. Nec ſanè poterat aliter eum viro agi, quàm ut ſua Oracula, ab eventu, poſt plura demum ſæcula ſperando, pendentia, prodigiorum argumento ſtabiliret. Quî enim eâ vi deſtitutus, auditoribus veritatem vaticiniorum, quæ ipſi minimè viſuri eſſent impleta, perſuaſiſſet; utì Redemptorem è Virgine oriturum, Babylonicam Captivitatem, ex eâque regreſſum &c?

Præter vaticinia ſua, quæ ſuperſunt, Librum ſcripſit Iſaias de Geſtis Oziæ in 2. Par.26.22. laudatum. Origenes in Matth.23. & Epiſt. ad Afric. S. Hieronymus in Iſ.64. Epiphanius hæreſi 40. & 67. Librum quendam commemorant inſcriptum: *Aſcenſio Iſaiæ*; nec diſſimilis tituli Librum apocryphum vulgatum ſcimus Venetiis, ſub nomine: *Viſio Iſaiæ* (c). Commune eſt enim omnium ſeculorum fatum, ut magnis Viris affigantur opera tantis nominibus indigna, quibus ſcilicet Operi alioqui ſpernendo authoritas concilietur. Apud Judæos quoſdam author reputatur Proverbiorum, Eccleſiaſtę, Cantici Canticorum, & Libri Job; ſed Eccleſiæ authoritas nil viro imponit, niſi quod inſcriptum ejus nomine habemus, opus Propheticum.

c *Vide Sixt. Senenſ. Bibl. Sacr. in Iſai.*

Vir eſt S. Hieronymo omnium Prophetarum tum ingenio, cùm eloquiî puritate præſtantiſſimus. *Quid loquar*, addit ille, *de Phyſica, Ethica, & Theologia? quidquid Sacrarum eſt Scripturarum, quidquid poteſt humana lingua proferre, & mortalium ſenſus accipere, hoc volumine continetur*. Ita ille Præfat. in Iſa. Cujus nobiliſſimo de Viri eloquentia judicio, gemini accedunt doctiſſimi quique noſtræ ætatis Critici. Grotius in 4. Reg.19. 2. ita de illo: *Huic ego Græcorum Demoſthenem comparo. Puritas Hebraiſmi in Iſaia, Atticiſmi in Demoſthene. Magnificus dicendi character, frequentia ſchemata, & maximè deinoſis illa, rebus indignis, aſperis, invidioſis vim addens. Sed Iſaiam etiam natalium dignitas, & regia affinitas ornabant*. Quadrant in eum virum, quæ de Meſſalla Corvino Quintilianus l.10. c.1. *Nitidus & candidus, & quodammodo præferens in dicendo nobilitatem ſuam*. Sanctius in Iſ. Prolegom. deprehendiſſe ſibi videtur in viro ſtilum ornatiorem, nitidioremque, cæteroquî autem majori pollentem gravitate & authoritate, quàm in alio unquam, qui noſtrâ ætate ſuperſit, Hiſtorico, Poetâ & Oratore. Nunquam alibi invenies plus varietatis & nobilitatis, atque paris argumento dignitatis. Is eſt tandem in omnî ſermonis genere, qualis neque Græcus, neque Latinus nemo uſquam.

Verſio Græca Iſaiæ in noſtris Bibliis plurimùm diſcrepat ab Hebræo. Quæ vertendi libertas unde nam Interpreti permitteretur, incertum. Fruſtrà autem eſſemus, ſi omnes inter hæc duo Exemplaria variantes recenſendas aſſumeremus, cùm nimis longè à noſtro argumento abducti, Lectorem detineremus nimis diſtractum à ſerie expoſitionis literalis & hiſtoricæ, unicè à nobis propoſitâ. Vide, ſi lubet, eâ de re Leonem à Caſtro.

CON-

CONSPECTUS

HISTORIÆ PROPHANÆ ORIENTALIS à Salomone ad Captivitatem Babylonicam, ad illuſtrandam hiſtoriam Hebraicam in Prophetis expreſſam.

PRophetarum ſtudium arduum efficit maximè imperitia, qua laboramus, hiſtoriæ earum gentium, quibuſcum Hebręis commercium, ſicut & illæ, quibus offundimur, tenebræ in nomina, tempora & res geſtas in Scriptis Propheticis expreſſa. Toto eo ſpatio ab Abrahamo ad Davidem uſque excurrente, omnia plana ſunt in hiſtoria Hebræorum, quippe quæ res geſtas unius gentis contineat, nullo adhue commercio cum cæteris per orbem nationibus junctę. Nihil hìc operis locandum in concilianda hiſtoria ſacra cum Prophana, quæ ſanè tam remotam antiquitatem non vindicat. Fruſtra quis apud Græcos & Romanos hiſtorias quærat expeditionis Amraphelis Regis Sennaar, & Arioch Regis Ellaſar, Codorla-homor Regis Elam, Thadal Regis Gentiom, ſuſceptæ in Reges Sodomæ & Gomorrhę, alioſque Pentapolis Principes fœderatos. Nec ſapientior efficieris, ſi apud illos ſeruteris Imperium, & Monarchiam Nemrod, cæterorumque poſt ipſum, ſicut & ſubactæ ab Hebræis Chanaanitidis, & regionis Amorrhęorum, quorum Reges magno ſanè numero ii trucidarunt.

Occurrit apud Judices *Chuſan Raſathaim* Rex Meſopotamiæ, de quo ne veſtigium quidem apud Veteres. Nec ſanè magis nota apud illos Regna Idumęæ, Philiſthęorum, Amalecitarum, Madianitarum, Moabitarum & Ammonitarum. Quanquam autem ignota eſſent apud illos, Regna tamen erant florentiſſima, negociorum commercio cum Hebręis juncta. Sed, dicam iterum, eo Prophanorum ſilentio factum eſt, ut ſtudium veteris Hiſtoriæ difficultatibus expeditum multò ſit pronius; quare totum negocium ad recentiorem ętatem reducitur.

David & Salomon Reges, quà rerum geſtarum glorîâ, quà Regni amplitudine potentiſſimi, in hiſtoria tamen externa tantùm non ignorantur. In hiſtoria quatuor ſummorum Imperiorum, nempe Aſſyriorum, Medorum, Perſarum, & Chaldæorum, nullus illis locus, quamquam alioqui & amplitudine & potentiâ debitus, aſſignatur. Davide rerum potiente, Syriam dimidiato imperio tenebant Adarezer Rex Damaſci, & Thou Rex Emath, quorum primum tributarium Hebræis, alterum fœderatum ipſe ſibi David adjunxit (*p*). Neque hæc tantùm; ſed prorogatis ultra Euphratem Regni finibus (*q*), Ægyptum & Phœniciam quietos ſibi populos, potentiam ſuam vereri coegit, cæteraſque omnes finitimas gentes ſuo adjecit Imperio. Paternæ ditionis fines Salomon non ſervavit tantùm, ſed multùm etiam victoriis provexit (*r*). Quid tunc vaſtum illud Aſſyriorum Imperium, adeò ab amplitudine & potentia celebratum? An fortè tanti hujus Regni potentia tota colligebatur in Amraphel Rege Sennaar, ſivè Babylonis, Arioch Rege Ellaſar, Codorla-homor Rege Elamitarum, de quibus Gen. 14. & Chuſan-Raſathaim Rege Meſopotamiæ, de quo Judic. 3. 8.? Toto à Nemrod uſque ad Manahen Regem Iſrael intervallo (*ſ*), ex Aſſyriæ Regibus ne unius quidem Regis Aſſyrię nomen legitur in Scriptura. Noti deinde ſunt Teglatphalaſſar, Salmanaſar, Sennacherib, & Aſſaradon; ſicut & Merodach Baladan Rex Babylonis ſub Ezechia (*t*). Succeſſit poſt hæc omnia Nabuchodonoſor, in Libris Sacris celebris, & Prophanis non ignotus. Poſt Nabuchodonoſorem, ordine regnarunt Evilmerodach, Balthaſar, Darius Medus, Cyrus, & Perſæ. Ita planè totum ſchema florentiſſimorum Imperiorum in S. Scriptura exhibetur.

Quod ad Ægyptios attinet, quanquam remotiſſimam ſinè controverſia vindicent Imperii ſui antiquitatem, prima tamen ejus crepundia tenebris adeò ſunt obvoluta, ut ne diſcerni quidem poſſint. Impunè omnes in eorum Dynaſtias inferre manum, ſuęque eos voluntati obſequentes reddere permittuntur. Seſac omnium Regum Ægyptiorum primus arma in Judæam intulit, ſuſceptâ in Roboamum filium Salomonis expeditione (*u*). Longo poſt tempore Pharao Nechao bello Joſiam fregit (*x*); tandem *Hophre*, idem vir qui apud Prophanos *Apries*, adversùs arma Nabuchodonoſoris Jeruſalem ſuppetias laturus veniens, prælio victus receſſit [*y*]. Nihil ultra in Hiſtoria Sacra de florentiſſimo

p 2. *Reg.* 8. 5. 9. *&c.*

q 2. *Reg.* 8. 3. *&* 3. *Reg.* 10. 16. *Pſ.* 59.

r 3. *Reg.* 4. 24. *&* 9. 17. *&c.*

ſ 4. *Reg.* 15. 19.

t 4. *Reg.* 20. 12. 12.

u 3. *Reg.* 14. 25.

x 4. *Reg.* 23. 29.

y *Jer.* 44. 30.

illo Regno; quæ ſanè minora ſunt, quàm ſatis explicandis Prophetis adjumenti ex ea ſuppetere nobis cenſeamus. Quare alibi quærenda ſunt ea, quæ in obſcuro verſantur, ut per rectum veritatis tramitem tutiùs deducant.

Poſt bipartitam Hebræorum Monarchiam, quam primus David conſtituens & regens, integram deinde Salomoni filio tradidit, de florentius illius Imperii gloria plurimùm detractum eſt. Stetit tamen aliquandiù, donec ſemper in deterius prolabens, armis tandem Regum Aſſyriorum, & Babyloniæ cedere coacta eſt. Gemina hæc florentiſſima Imperia, accedentibus etiam pro ſuo jure Ægyptiis, & Syris, diutiùs inter ſe de regionis illius poſſeſſione diſputarunt. Reges Damaſci nunquam ab affligendis, infeſtandiſque Regibus Iſrael, & Juda ceſſarunt; quibus cùm ſe impares noſcerent Hebręi, arma pro ſe Regum trans Euphratem appellarunt. Conſilium illud utrique perniciosum ceſſit, Syris nempè, & Hebręis; illi enim victi in dominium victoria conceſſerunt, Hebræi verò ab armis Regia Damaſci liberati, ipſos libertatis aſſertores graviores hoſtibus in ſe experti, dominatores pati coacti ſunt. Etenim poſt oppreſſam gentem immodicis vectigalibus, illorum libertatem ſervitute commutarunt, coactoſque loco cedere, in regionem Tranſeuphratæam identidem tranſtulerunt.

Ditionem Judaicam Ægyptii primò ſub Roboamo ingreſſi ſunt, ingentique diviſſimâque prædâ relatâ, victores deinde in ſuam regionem ſeſe receperunt. Venerunt iterum ſub Joſia, cùm ſcilicet Nechao exercitum ad Euphratem ducens, tranſitum à Joſia Rege Juda rogavit, prohibituſque arma in Judæos intulit eo ſucceſſu, ut ipſum Regem Joſiam commiſſo prælio necaverit (z). Hujus victoriæ iure ſubjectam ſibi Judæam omnem poſſidere Ægyptius autumavit; quare rerum ſe inſcio potitum Joachaz veniens à Regno amovit, ſecumque in Ægyptum adduxit (a). Ejus loco ſuprema poteſtas in Joakimum ab Ægyptio collata eſt, oneratâ priùs regione tributo 100. talentorum argenti, adjecto auri talento. Nec tamen diutiùs Ægyptii Judæam tenuerunt; namque Nabuchodonoſor Rex Babylonis armis in eam Regionem ingreſſus, totam ſubjecit, ampliori Ægyptiorum ditione ad anguſtiores terminos redactâ [b]. Tentarunt deinde Ægyptii, ut præſcriptos ſibi à victore fines pervaderent, junctiſque cum Regibus Juda armis, in Babylonios moverunt; ſed fruſtra illi, quin & graviora in ſe Regis illius arma experti, colla ſubmittere Ægyptii, Judæi verò Regni ſedem Jeroſolymam tradere, atque è patrio ſolo vertentes, in Tranſeuphratæa ſecedere coacti ſunt.

z 4. Reg. 23.

a 4. Reg. 23. 30. 35.

b 4. Reg. 24. 6. 7.

Ita inter ſe de imperio Palęſtinæ potentiſſimis illis Regibus decertantibus, mutuas ſimultates Reges Iſrael, & Juda exercebant; concurrebant etiam aliquando Reges illi cum Philiſthæis, Idumęis, Ammonitis, & Moabitis. Quibus veluti crebris levibuſque velitationibus vires utriuſque partis etiam atque etiam affligebantur, ut faciliorem moventibus in regionem illam victoriam tandem præbuerint. Sed eâ de re integram dabimus diſſertationem ſuper duodecim Minores Prophetas.

Hæc de univerſa Hebræorum hiſtoria attingere viſum eſt nobis, ſub uno veluti conſpectu exhibentibus rei geſtæ ſeriem à Davide uſque ad captivitatem Babylonicam, ſimul oſtendentibus, quid fuerit hujus gentis cum aliis Regnis affinitatis. Sed fuſiùs ſingula proſequamur oportet; quare poſt relatam prophanorum Authorum hiſtoriam, ſimul jungemus ea, quæ apud ſacros Authores, ſicut etiam apud Prophetas, leguntur. Plura namque apud hoſce poſtremos ſuccurrunt, fruſtrà alibi quęrenda, quippe qui non intra Judaicæ ditionis fines tantummodo Prophetam agere ſuſtinuerunt, ſed aliarum etiam gentium futuros eventus prævidentes, annunciandos illos aggreſſi ſunt. Id maximè ſpectatur in Jeremia, è multiplici Oraculorum ad gentes ſpectantium varietate, Propheta gentium jure meritoque nuncupato.

§. I.

Imperium Aſſyriorum.

Conſtitutum à Nino filio Beli Aſſyriorum Imperium in Aſia majori duravit, authore Herodoto lib. 1. cap. 95. ſpatio 520. annorum. Ninus Regnum habuit, ſive juxta nonnullos (c) 52. annos, ſive juxta alios 17. tantummodo (d); quo temporis intervallo dilata eo authore pomeria, atque magnificentiùs ornata urbs Ninive, diu ante operâ Nemrod (e) conſtructa. Uſſerius componit Nini exordia cum A. M. 2737. ſub Judicibus Deborâ & Barach.

c Jul. Afric. & Euſeb.

d Diod. l. 2. Dionyſ. Halicar. hiſt. Rom. initio.

e Geneſ. 10. 9. 10.

Vacuum obitu Nini Regnum Semiramis ejus uxor adiens 42. annis tenuit, fœmina aucto Imperio Aſſyriorum, quod florentiſſimum Niniæ filio reliquit, illuſtria. Hujus alioqui celebratiſſimæ Monarchiæ, Nini, & Semiramidis, cæterorumque poſt ipſos, ne verbum quidem in Sacra Scriptura, niſi cùm ſub Propheta Jona Regem quemdam Aſſyriæ, ſed ſuppreſſo nomine, meminit (f). Porrò ibi Urbs Ninive exhibetur amplitudine florentiſſima, cui nihil deerat ad delicias, & voluptates. Accidit tamen, ut Jonâ ad pœnitudinem de criminibus voluptuoſum populum revocante, Rex inſignibus dignitatis ſuę depoſitis, atque ſacco indutus, ſua & cæterorum ſcelera cineri inſidens lugeret, indicto omnibus jejunio tam hominibus quàm jumentis. Principis exemplum cæteris ſecutis, Deus tot lacrymis flexus imminenti in ipſos flagello abſtinuit. Legitur etiam alter Rex Ninive, nomine *Phul*, ſub Manahem Rege Iſrael, 50. circiter annis poſt Jonam. Is igitur ditionem Iſraeliticam ingreſſus (g), ut ſuis partibus faveret à Manahem collatis 1000. talentis argenti invitatus eſt. Ad illum ſpectant verba

f Jonæ 2. 3. Florebat Jonas ſub Regibus Ozia Rege Juda & Jeroboamo II. Rege Iſrael circa *A. M.* 3180.

g 4. Reg. 15. 19. & 1. Par. 5. 26.

Oſeæ

Oſeæ 5. 13. *Et vidit Ephraim languorem ſuum; & abiit ad Aſſur, & miſit ad Regem ultorem.* Suſpicantur nonnulli, *Phul* ſive cum Patre *Sardanapali*, ſive eum eodem ipſo Sardanapalo, veteribus Scriptoribus notiſſimo, confundendum. Fatemur quidem, Patrem hujus Regis *Anacindaxarem* ſive *Anabaxarem* appellari Athenæo lib. 12. cap. 7. ſed non unum fuiſſe ejus gentis vetuſtiſſimis Regibus nomen, ſimulque externa virorum nomina miſerè à Græcis corrupta, conſtat.

Auctis in immenſum Ninivitarum criminibus ſub Sardanapalo, Deus ejuſdem gentis adverſarios in illos armavit. Arbaces Mediæ Præfectus (*h*), indignè ferens Principem in intimis aulæ receſſibus voluptatibus tabeſcentem, fœdere inito cum Beleſi Præfecto Babyloniæ, ambo excutiendi fœdiſſimi jugi conſilium ſuſceperunt. Quare ingenti comparato exercitu, Ninivem arctâ obſidione prementes, in eas anguſtias miſerum Principem redegerunt, ut uno eodemque loco divitias ſuas omnes, Regium Palatium, ac ſe tandem concremaret (*i*). Diviſo igitur inter Arbacem & Beleſim Imperio, illi ceſſit Media, quam liberam pronunciavit, huic Babylon, ubi 14. annis regnavit. Ninivem permiſerunt Nino Juniori, veterum Aſſyriæ Regum heredi, qui priſcæ Monarchiæ gloriam non indignè ſuſtinuit. Ita factum eſt, ut è reliquiis veteris Monarchiæ Aſſyriorum tria formarentur Imperia, nempè Ninive, Babylonis, & Medorum. De ſingulis impræſentiarum agendum eſt, ut quæque rerum cum Judæis ſocietatem aliquam habuerunt.

h Vide Athenæum ibidem.

i Vide Cteſiam, & Uſſer. ad A. M. 3254.

Beleſis apud Iſaiam 39. 1. & 4. Reg. 20. 12. Baladan, apud Prophanos Nabonaſſar (*k*), conſtituto Babyloniæ Imperio ſedem Regni habuit Babylonem urbem diu antea ab Aſſyriis conſtructam (*l*). Merodach Baladan, filius ſive nepos Beleſis, conſuetudine junctus videtur cum Ezechia Rege Juda, quocum de obtentâ prodigio valetudine gratulatum Legatos miſit (*m*). De cæteris Babyloniæ Regibus uſque ad Aſſaradonem ne verbum quidem ultra in S. Scriptura.

k *Hipparch. Ptolem. Cenſorin.*

l *Iſai.* 23. 13.

m 4. *Reg.* 20. 12.

Ninus junior, qui labentem Aſſyriæ, & Ninive Monarchiam ſuſtinere permiſſus eſt, in Scriptura appellatur Teglatphalaſſar [*n*]. Imperium habuiſſe videtur toto Oriente celebratiſſimum, cum Ezechias Rex Juda ſuppetias imploraturus contra Raſim Regem Damaſci, & Phacee Regem Juda, non alterum quàm illum Regem adivit. Venit illicò, adductoque ipſe per ſe in Damaſcum exercitu, urbem delevit, Regem occidit, incolaſque omnes ultra Euphratem deduxit, ac tandem Regni Damaſceni ſive Syriaci nomen ipſum extinxit. Verſis deinde armis in ditionem Phacee Regis Iſrael, prælio victum parte ſubjectarum Tribuum deductâ in Tranſeuphratæam privavit. Inde dein victoriæ verſus in Achaz, quo provocante in finitimos Judææ Reges armaverat, ut armis ab ipſo parceret, conceſſâ Sacri Ærarii prędâ tantùm impetratum eſt. Vectigalis igitur Achaz Aſſyriis manſit; quod anſam dedit ſubinde Aſſyris, ut in Judæam deindè venientes, paulatim priùs & per partes, ac univerſam tandem everterent.

n 4. *Reg.* 15. 29. & 16. 7. 10. *&c.* & 1. *Par.* 10. 6. & 2. *Par.* 28. 20.

Salmanaſar rerum potitus poſt Teglatphalaſſarem in Syriam veniens A. M. 3280. Moabitidem deſolavit, juxta vaticinium ante triennium ab Iſaia 16. 1. factum. Secundùm hæc, Syriam obſidens, triennii patientiâ tandem expugnavit; eâque obtentâ victoriâ, reliquas Tribus in Tranſeuphratæam traduxit (*o*). Is exitus Regni Iſrael anno 3283. Ne eodem fato Ezechias Rex Juda obvolveretur, ſingulari Dei providentiâ factum eſt; quamquam non ità ejus injurias evaſit, quin vectigalibus pendendis Salmanaſari, quemadmodum Achaz deceſſori, cogeretur. Ita redux Salmanaſar victorem exercitum Ninive reduxit.

o 4. *Reg.* 17. 5. & 18. 25.

Sed vix depoſitis armis, novam iterum expeditionem in Palęſtinam ſuſcepit, ferendis ſuppetiis populis Gitthæis ab Eluļęo Rege Tyri oppreſſis (*p*). Porrò Gitthæos ipſos eſſe Cyprios Scaliger arbitratur; vel Philiſthæi ſunt, & maximè Gethæi, uti Uſſerio magis probatur ad An. 3287. Vicit pariter Phœnices; quibus rebus compoſitis Ninive tandem quievit.

c *Vide Menand. apud Joſeph. Antiq. l.* 9.

Paulò pòſt plurimis maritimis Urbibus, excuſſâ Tyriorum dominatione, ad Aſſyrios rebellantibus, ut novos ſubditos Salmanaſar ſuſtineret, accepta ab illis claſſe 60. ſive 70. navium, inſtructâ 800. nautis Phœniciis, cum Tyriis 12. Naves ducentibus prælium init; à quibus victus diſſipatuſque, in poteſtate hoſtium 500. ſuorum captivos reliquit. Quare temperavit quidem à ſuſcipienda Tyri obſidione, ſed diſpoſitis ad fontes militibus, aquâ prohibere cives conatus eſt. Eluſerunt Regis conatus Tyrii, effoſſis in ipſa Urbe puteis. Hujus temporis ſunt infauſta illa Iſaiæ in Tyrios vaticinia, in capite 23. relata. Ita verò turbatâ regione, Ezechias opportunum ſibi duxit, ut arma in Philiſthæos inferret, de quo bello lege 4. Reg. 18. 8. & Joſeph. Antiq. l. 9. cap. penult.

Sennacherib rerum poſt Salmanaſſarem potitus, bellum in Aſiam univerſam, & Ægyptum intulit (*p*); quo ita occupato, uti facilè credimus, Ezechias excutiendi jugum Aſſyriorum, ac denegandi Sennacheribo vectigalia occaſionem captavit. Quò autem Aſſyriorum arma faciliùs ſuſtineret, fœdus iniviſſe in communem hoſtem cum Regibus Ægypti, & Cbus in Scriptura inſinuatur (*q*). Venit igitur in Judæam Sennacherib; occupatiſque præcipuis ejus regionis Urbibus (*r*), & facilè in itinere Damaſco ſubactâ (*s*), ab obſidione quidem Jeruſalem temperandum duxit, ratus malum ab ipſa radice exterminandum. Quare omnem Ezechiæ ſperandi anſam præciſurus, redigendis in ordinem Ægyptiis arma convertit. Id bellum triennio occupavit Aſſyrios, juxta Beroſum apud Joſeph. Antiq. l. 10. cap. 1. quo temporis intervallo Ezechias muniendæ Urbi, ut diuturnæ obſidioni par eſſet, nihil reliquum fecit (*t*). Poſt triennium Sennacherib, ducto ex Ægypto in Judæam exer-

p *Beroſus apud Joſeph. Antiq. l.* 10. *cap.* 1.

q *Iſa.* 30. 1. *&c.* & 37. 9. 13. & 4. *Reg.* 19. 9. & 18. 24.

r *Iſ.* 10. 28. 29. & 4. *Reg.* 18. 13.

s *Vide Comment. Iſa.* 17. 5.

t 2. *Par.* 32. 2.

Digitized by Google

exercitu, meridionalis oræ Urbes obſidendas ſuſcepit; fruſtra nonnullas; quaſdam verò non pœnitendo labore. Metuens igitur Ezechias, ne quid ſibi deterius contingeret, ſtatuit pretio ſoluto periculum redimere. Numeravit proinde Regi 300. talenta argenti, & 30. auri (u); ſed nec ingenti pecuniâ alter contentus, quanquam alioqui non majorem ſummam antea exegiſſet, miſſo Rabſace Regem ad deditionem ſolicitavit. Sed Iſaias territum minis Aſſyrii legati Ezechiam confirmatum, adjecta promiſſione de liberanda mox à periculo Urbe, atque evacuanda hoſtibus regione, re negata remittere Rabſacem juſſit (x). Oraculo ſua fides; nam occurrentem Sennacherib Tharacę Regi Chus, ſuppetias Ezechiæ ferenti, Angelus Domini noctu ſilentio exercitu exuit, ad 185000. Aſſyriorum trucidatis (y). Eâ clade affectus Sennacherib, actutum Babylonem ſeſe recepit, ubi ipſo ſuorum filiorum gladio interemptus eſt 55. diebus, poſtquam Ninive revertiſſet.

u 4. *Reg.* 18. 14.

x 4. *Reg.* 19. 21. *&c.*

y 4. *Reg.* 19. 35.

Primo ejus belli anno Ezechias lethali morbo correptus, nuncium futuræ mortis ab Iſaia non ſine lacrymis excepit. Eius tamen dolore permotus Deus, Prophetę verbis renunciari ægro juſſit, ſe quindecim annorum ſpatio ejus vitam prorogaſſe; cuius vaticinii pignus acciperet in prodigio umbræ ſolis ſeptem lineis recedentis (z). Ejus prodigii ſama Babylonem uſque delata Regem Merodach-Baladan excitavit, ut miſſis Jeroſolymam Legatis gratulatum veniret Ezechiæ de impetrata valetudine, ſimulque de veritate vulgati jam prodigii quæſiturus (*). Eâ legatione Rex plus nimio ſibi adblanditur, & Legatos accepit honorificè, & indulgentiâ in ipſos quadam theſauros Regiæ domûs omnes coram illis expandit. Rem graviter tuliſſe Deum Iſaias Principi manifeſtavit, ſimul denuncians futurum, ut divitiæ ipſius omnes in poteſtatem Babyloniorum venirent (a).

z *Vide* 4. *Reg.* 18. & 19. & 20. *Iſ.* 36. & 37.

* 4. Reg. 20. 12. & 2. *Par.* 32. 31.

a *Iſ.* 38. & 39. & 4. *Reg.* 20. 12.

Occiſo igitur parricidio Sennacherib, fœdati patrio ſanguine filii Regno caruerunt, coacti ſalutem ſuam in montibus Armeniæ fugâ quærere. Regno igitur ſuffectus eſt Aſſaradon, alter ex ejus filiis (b), *Suragon*, vel *Sargon* appellatus Iſai. 20. 1. Regnum ad 29. annos prorogatum illuſtravit expeditione in Philiſthæos; atque operâ Tarthani copiarum ſuarum Imperatoris captâ Azotho urbe illarum gentium non infimâ [c], movit etiam in Ægyptios, regionem Chus (d), & Idumæam (e), illatæ ab illos injuriæ in Senacheribum patrem ultionem expetiturus. Tandem captâ Jeroſolymâ, ejus Regem Mrnaſſem captivum deduxit Babylonem (f); quamquam ejur expeditionis tempus multò ſeriùs, quàm priorum illarum conſignandum eſt. Tandem Imperium Babylonicum antea diſtractum, deficientibus ex genere Beleſis hæredibus, ſibi nec ſine armis vindicavit, quemadmodum ex Iſaia 23. 13. conſtat. Miſſos etiam ſcimus ab eodem Rege Sacerdotes Domini ad inſtruendos Cuthæos, quorum coloniam Salmanaſar in Samaritidem duxerat (g). Manaſſes è captivitate Babylonica eodem, quo adductus eſt, anno redux, Jeroſolymam venit (h).

h *Iſ.* 38. 36. *&c.*

c *Iſai.* 20. 1.

d *Iſai.* 20.

e *Iſai.* 34.

f 2. *Par.* 33. 11.

g 1. *Eſdr.* 5. 2. 10.

h *Uſſer. ad A.* 3327.

Saoſduchin poſt Aſſaradonem Regno ſuffectus, 20. annis juxta Ptolemæum rebus præfuit. Idem creditur, qui Judith 1. &c. Nabuchodonoſor appellatus eſt; idemque qui poſt ſubactum Arphaxadum Regem Medorum, nempè Dejocem, juxta Herodotum lib. 1. cap. 102. univerſi ſibi Orbis Imperii procurandi conſilium agitavit. Miſſo eâ de re Holoferne cum validiſſimo exercitu in Syriam & Palæſtinam, cum eas provincias brevì ſubactum iri autumaret, conſilio fruſtratus eſt. Namque obſidens Bethuliam Holofernes occi traditus eſt, atque diſſipatus fugatuſque exercitus, juxta ac in Libro Judith, non ſine difficultatibus tamen alibi in examen revocandis, narratur (i).

i *Vide Proleg. in Judith.*

Chinaladon, alio nomine Sarac, duo ſimul Imperia, Aſſyrium & Babylonicum, poſt Saoſduchin habuit, cui nihil fuit, quantum ſcimus, cum Judæis negocii; ſed bellum contra Nabopolaſſarem Satrapam Babyloniæ & Aſtyagem filium Cyaxaris Regis Medorum ſuſtinuit (k). Appellantur don illi Principes in Scriptura (l), *Nabuchodonoſor*, & *Aſſuerus*. Mutuo fœdere conjungebantur ex nuptiis initis inter Amyit filiam Aſtyagis, & Nabuchodonoſorem filium Nabopolaſſaris. Horum igitur copiis arcta obſidione concluſus in urbe Ninive Chinalrdon, tandem & Imperium & Urbem dedere coactus eſt. Ita bipartitum iterum Imperium, cùm Nabopolaſſar Ninive & Babylone, Cyaxares in Media finitimiſque provinciis regnaret.

k *Alexan. Polybiſt. apud Syncel. Vide Uſſer. ad A. M.* 3378.

l *Tob. ult. Dan.* 20. 1.

§. II.

Imperium Chaldaorum.

NAbopolrſſar ad Regnum evectum Nabuchodonoſorem filium ſuum in Syriam & Palæſtinam miſit, cujus armis in tranſitu præſidium Carchemiſię urbis ad Euphratem, à Nechao Rege Ægypti relictum, deletum eſt (m). Producto deinde in Judęam itinere, captus Joakim filius Joſiæ Regis Juda (n), non priùs dimiſſus eſt, quàm regionem tributariam faceret (o). Triennio victoris legem Joachimus ſuſtinuit. Dein ratus expeditionem in Ægyptios & Aſſyrios mox parandam Regem detinere, impoſitum jugum excuſſit. Sub idem tempus contigit, immanem illam ſtaturm ex variis metallis conflatam Nabuchodonoſori per quietem demonſtrari, cujus myſtici ſomnii omen Daniel 2. 1. ... 46. explicavit.

m *Vide Jerem.* 46. 2.

n 4. *Reg.* 24. 1.

o *A. M.* 3398. Hic ſtatuendum exordium 70. annorum, captivitatis à Jeremia 25. 1. 3. 11. 12. & 26. 1. prædictæ. Quo ſimul anno Daniel cum aliis pluribus captivus Babylonem deductus eſt. *Daniel.* 1. & *Jerem.* 25. 1.

Accitus igitur eâ occaſione iterum in Judæam Nabuchodonoſor, ad urbem Jeroſolymæ cum exercitu ſucceſſit; eâque expugnatâ perduellionis reum Joakimum occidit, atque vacuo Regno *Joakin* ſive *Jechoniam*, alio nomine *Coniam*, impoſuit. Mox verò præſtitæ in Judæos indulgentiæ pœnitens, amotum Jechoniam Babylo-

lonem educi unà cum parte Optimatum & Civium ejuſdem gentis imperavit. Suffectus eſt tamen Regno atque Jeroſolymę relictus Sedecias patruus Jechoniç, Anno 3405.

Secundùm hæc, Nabuchodonoſor ne diutiùs Babylone quietus maneret, certior factus eſt, Phœnices, Syros, Ægyptios, Arabes, Judæos excuſſo jugo rebellaſſe. Quare ſtatim Jeroſolymam ſe conferens, expugnare urbem aggreſſus eſt. Accepto verò nuncio, auxiliares copias pro Judæis ab *Apriæ* Rege Ægypti, in Scriptura *Pharaone Hophra* (p) ſive *Ephręo*, deduci, arma in illum vertit, atque prælio victor, juxta vaticinium Jeremiæ loc. cit. iterum proſequuturus urbis obſidionem ſe contulit. Biennii labore circiter tandem Jeroſolyma expugnata eſt A. M. 3416. ſimulque fugâ dilapſus Sedecias, tandem captus in urbem Reblat ad Nabuchodonoſorem raptus eſt. Cùm miſer coram Victore ſtetiſſet, coactus jugulatos ante ſe filios triſti ſpectaculo ſuſtinere, ac tandem ipſe luminibus orbatus atque catenis oneratus, Babylonem tranſlatus eſt, ubi diem clauſit extremum. Jeruſalem funditus everſa, Templum in cineres favillaſque redactum, Optimates in Transeuphratæam deducti miſerum rei humanæ ſpectaculum exhibuerunt. E gente florentiſſima viles tantùm calones ſub Præſide Godolia filio Ahicam in provincia relicti ſunt (q). Sed Godolia demum proditione Iſmaelis filii Nathaniæ occiſo, reliqui populi pars in Ægyptum unà cum Jeremia ſeſe recepit [r]. Quod autem remanſerat populi, nonnullis poſt annis à Nabuzardano Babylonem transferri contigit (s).

p *Jerem*. 44. 30.

q *Jerem*. 40. 5.

r *Jerem*. 43. & 44. & 46.

s *Jerem*. 52. 30.

A. 3519. nempè triennio poſt captam Jeroſolymam, obſidio Tyri à Nabuchodonoſore ſuſcepta eſt; quam Urbem poſt 12. annorum patientiam tandem decimo tertio obſidionis anno expugnavit. Nec tamen totis illis duodecim annis ab aliis bellis vacavit, cum & moviſſe illum in Sidonios, Ammonitas, Moabitas, Idumæos arma conſtet (t). Harum expeditionum hiſtoriam fruſtra alibi quęrendam legas apud Prophetas Jeremiam 43. & 44. & 46. Ezechielem 26. & 27. & alios, ut & Abdiam toto capite. Demum ab occupatione Tyri liberatus Nabuchodonoſor, arma & deſolationem in univerſam Ægyptum intulit [u]. *Apries* ſive Ephræus ab Adverſariis interemptus (x), vacuum Regnum æmulo ſuo Amaſi reliquit. Interim Nabuchodonoſor ingenti reductâ captivorum prædâ, Babylonem reverſus eſt.

t *Joſeph. Antiq. l*. 10. *cap*. 11. *pag*. 345. *Ezech*. 25.

u *Vide Ezech*. 29. & 30. & 31.

x *Jerem*. 44. 30. *Ezech*. 32. 24. 20. &c.

Tot igitur inflatus victoriis Nabuchodonoſor, ambitioſum illud cœpit conſilium, ut Babylonem ſuperbiſſimam Univerſi Urbem redderet. Quare opera ſupra fidem ingentia molitus ita ſe ſuſpiciebat, quaſi ſupra mortalium omnium conditionem aſcendiſſet. Deus, ut elatos illos ſpiritus pondere aliquo deprimeret, ſomnium capienti per quietem oſtendit ingentem quandam arborem (a) mox ſuccidendam. Continuò verò Rex emotæ mentis factus, integro ſeptennio ad belluæ conditionem redactus eſt (b). Tandem ad ſanitatem mentis revocatus, non diu poſt obiit anno Regni 43. A. M. 3443.

a *Daniel*. 4. 7.

b *Daniel*. 4. 32. 33.

Evilmerodach ad ſuprema evectus, Regnum biennio, juxta Beroſum, tenuit. Jechoniæ Regi Juda parcens, vitam libertati reſtituit (c). Poſt ejus obitum Regnum ad Balthaſarem filium devolutum eſt, cujus tempore Daniel quatuor Imperiorum ſucceſſiones, & eventus omnes per viſum ſpectavit (d). Eâdem nocte, qua vaſa Templi Domini prophanaverat, gravem in ſe Dei manum expertus Balthaſar interemptus eſt [e]; aſſumptuſque ad Regnum Darius Medus, alio nomine Aſtyages avus Evilmerodachi (f). De Dario Medo nos in articulo ſequenti.

c *Jerem*. 52. 31.

d *Dan*. 7. & 8.

e *Dan*. 5. 30.

f *Dan*. 5. 30. 31. *Iſai*. 13. 1. &c.

Antequam verò Nabuchodonoſoris ſucceſſores relinquamus, operæ pretium eſt animadvertere, Hiſtoricos prophanos neque inter ſe neque cum Hiſtoricis Sacris ſatis in ea re convenire. Megaſthenes apud Euſebium Præp. lib. 9. cap. 41. ſtatuit Evilmerodachum filium eſſe & ſucceſſorem Magni Nabuchodonoſoris, ſimulque interfectum narrat Nerigliſſoris fratris uxoris ſuæ proditione. Nerigliſſor poſt occupatum 4. annis Regnum, permiſit Labaſſoaraſcho; iſque poſtremus proditione conjuratorum correptus eſt. Dein aſſenſu eorumdem conjuratorum Nabonidus Babylonius, ſive Nabannidoch aut Labinitb, juxta Herodotum, ex ipſis unus ad Regnum evectus eſt. Porrò vir iſte nullâ ſanguinis affinitate conjunctus erat cum Laboroſoarchodo ſive Labaſſoaraſcho. Cyrus Nabonidum bello victum cum in poteſtatem ſuam redegiſſet, humaniſſimè habitum in Caramaniam relegavit. Eadem, ſed fuſiùs, narrat Beroſus apud Joſephum contra Appion. lib. 1. pag. 1045. Interfecto, ait ille, merito ſcelerum & crapularum ſuarum poſt duos Regni annos Evilmerodacho ſucceſſore Nabuchodonoſoris, proditor ejus & uxoris frater Nerigliſſor Regnum quadriennio occupavit. Huic jure filii ſucceſſit puer adhuc Laboroſoardochus in quo ſævæ & pernicioſæ indolis apparentibus indiciis, conjuratione factâ poſt novem annos Regni ſublatus eſt. Regnum deinde ad Nabonidum, à genere Regio alienum, delatum, quocum anno Regni ipſius 17. Cyrus Rex Perſidis confligens, ſecundo bello ſuperior, atque devicto Rege cum reliquis copiarum Borſippum confugiente, Babylonem ſibi jure victoriæ adjecit. Eâ Cyrus potitus, ſtatim exterioribus mœnibus, metu ne quid validioribus munitionibus confidens auderet, dejectis, rectâ Borſippum cum exercitu contendit. Nabonidus ſuſtinendæ obſidioni imparem ſe ratus, victoris Cyri manibus ſe committens miſericordiam imploravit. Nec fruſtra; cùm ab illo habitus humaniter, Caramaniam reliquæ vitæ ſedem obtinuit.

Omnia hæc nomina, tùm & tempora conciliari cum Hiſtoria Sacra atque Hiſtoricis de rebus Cyri agentibus, vix ac ne vix quidem poſſent. Nec planè mirandum eſt, ſi tanta hodie varietas apud Hiſtoricos de rebus geſtis ejuſdem Principis appareat,

Digitized by Google

reat, cùm jam inde ab ætate Herodoti (*g*), qui ſanè vetuſtiſſimus eſt ejuſdem argumenti Hiſtoricus, ejuſdem Regis geſta trifariè narrarentur. In tanta ſententiarum varietate ipſe ſe quod probabiliſſimum videbatur, elegiſſe profeſſus eſt; ſed numquid proinde veritatem tenuit? An fortè illo poſteriores ætate Megaſthenes, & Beroſus meliora prodiderunt? Omnia nos quæ apud Authores veteres leguntur, aſferemus in medium; conabimur deinde ſingula ſuo ordine digerere, atque certos quoſdam hiſtoriæ articulos eligere, omnibus aſſertos, neque Syſtemati Hiſtorico Scripturæ repugnantes. Sed altiùs hiſtoriç exordium repetendum eſt.

g *L.s. cap.95.*

§. III.

Imperium Medorum.

MEdi oſque ad Sardanapalum Syriæ Principibus ſubjecti, poſt defectionem Arbacis, atque coactum ab illo vitam ſibi Sardanapalum adimere, in libertatem, eodem agente Arbace, reſtituti ſunt (*h*). Primus Author conſtitutæ Medorum Monarchiæ 350. annorum ſpatio duraturæ, Juſtino authore, ſive juxta Herodotum 550. tantùm (*i*), is habetur. Poſt illum nuda quatuor Regum Mediæ nomina, apud eundem Herodotum, ſcilicet Dejoces, Phraortes, Ciaxares, & Aſtyages. Diodorus Siculus l.2. decem recenſet; Euſebius & Syncellus octo. Fatetur tamen Herodotus, Medos ante Regnum Dejocis liberos non exiguo temporis ſpatio manſiſſe. Porrò Dejoces & urbe Ecbatanis conditâ (*k*), & armis ad fluvium Halym uſqoe provectis claruit. Regnaſſe fertur annis 53. Illum excepit Phraortes, adjectis Imperio Medorum Perſis illuſtris; unde exordium cœpit Regnum Medo-Perſicum, de quo Authores nonnolli (*l*). Succeſſit ordine Cyaxares, à quo capta Ninive auctumque diſpendio Imperii Ninivitiei Medorum Imperiom. Idem creditur cum priori *Dario* Medo apud Æſchylum. Filio Aſtyagi, viro in hiſtoriis celebratiſſimo, Regnum reliquit, qui ſanè Aſtyages alteram è geminis filiabus Amyit nuptui tradidit Nabuchodonoſori magno; quo conjugio natus Evilmerodach Rex Babyloniæ (*m*). Filiam alteram Mandanem duxit Cambyſes Rex Perſidis (*n*), è qua natus Cyrus. Avus igitur maternos pari gradu fuit Aſtyages Cyri ſimul & Evilmerodachi. Caruiſſe filiis Aſtyagem Juſtinus non obſcurè aſſeruit; ſed Cyaxarem onicum filium ſuum illi tribuit Xenophon, Regni deinde ſucceſſorem; quocum nos conveniamos oportet, ut hiſtoria Sacra cum Prophana concilietur.

h *Juſtin. l. 1.*

i *Herod. l.s. cap.94.*

k *Herod. l.s. c.530.*

l *Vide Marſham. Can. Ægypt. Saeul. 18.*

m *Alexand. Polyhiſt.*

n *Juſt. l.1. aliique.*

§. IV.

Perſarum Imperium.

CYrus Filios Cambyſis, dominationis Medorum pertęſus, Perſas in idem defectionis conſilium unà ſecum armavit; ductoque contra Aſtyagem avum ſuum maternum exercito, Regem prælio victum vivum ſervavit, ſimulque donavit Hircaniæ Præfecturâ, illud ſibi in præmiom victoriæ capiens, ut Perſas in libertatem, Medos tributarios redderet. Verùm urbes Medorum jam Imperio ſubjectæ, brevì Perſarum jugum exeuntes, arduum Cyro negocium effecerunt (*o*). Iis tamen reductis, arma vertit in Babylonios, quibuſcum fœdere junctus Cręſus auxiliares copias ducens, victus fugatuſque iter in ſuam regionem vertere coactus eſt. Quare Cyrus bellum Babylonicum perſecutus, cum tandem omnia compoſuiſſet, expeditionem ſuſcepit in Cręſum, nec ſanè cæteris ipſius victoriis inferiorem. Hucuſque Juſtinus: paria fermè Herodotus l.s. c.578. quanquam bello Babylonico prævertit expeditionem in Cręſum, & in Lydiam. Addit inſuper l.1 c.74. 77. Regnum Babyloniæ tunc habuiſſe Labynithum; ac Cyrum levi quadam de cauſa adductum, Gindum amnem in 360. canales diſſipaſſe: quo tandem opere peracto, Babylonem cum exercitu venit, ubi prælio hoſtes fractos intra urbis mœnia neceſſariis omnibus refertiſſima concluſit.

o *Juſt. l.s. Civitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem ſuam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt. Quæ ut multorum bellorum Cyro cauſa, & origo fuit.*

Cùm itaque prorogari diutiùs obſidionem intelligeret, Euphratis aquas per expreſſos canales in lacus quoſdam circumjacentis agri deduci juſſit. Ita demum tranatu facilem amnem reddens, per ejus alveum, & cataractas aquam in urbem deducentes, ipſe cum exercitu interiora penetravit. Eo ſtrategemate citra ſanguinis diſpendium in poteſtatem victoris venit Babylon, urbs illa ſoli vaſtitate ampliſſima, adeo ut exercitus hoſtium media illius tenens in extremis ejus angolis verſantes cives lateret. Accidiſſe verò hæc narrat Herodotus, qua die annuæ cujuſdam ſolemnitatis recurrentis Feſtum Urbem totam occupabat. Ita Herodotus, qui de Labynitho Rege Babyloniç nihil ultra prodit.

Xenophon pluribus adjectis Cyri hiſtoriam ornavit, quippè qui optimi Regis exemplar in Cyro tradendum potiùs quàm texendam ejus Regis hiſtoriam ſibi propoſuerit (*p*). Apparet ille quidem hiſtoriam ex Herodoti fide tenuiſſe, cui plura de ſuo adjicienda cenſuit (*q*). Tradit Cyrum parentes habuiſſe Cambyſem Regem Perſarum, & Mandanem filiam Aſtyagis Regis Medorom; ſilet etiam qoa demum ratione pupulus adhuc ille expoſitus, adhuc tamen fortunę beneficio ſervaretor, ac deinde ab Aſtyage avo agnoſceretur. Illum enim 12. annis natum dedoctum ad aulam Aſtyagis unà cum matre ſua Mandane commemorat. Deiu ad Cambyſem Pa-

p *Cicer. ad Quintum fratrem: Non ad fidem hiſtoriæ, ſed ad effigiem juſti imperii.*

q *Xenophon l.s.*

Patrem in Perſidem rediit. Secundùm hæc, Aſtyage Rege Medorum vitâ functo, Cyaxares filius ſuccedit. Porrò neque de hoc filio, neque de regio titulo Cambyſi Patri Cyri donato, ne verbum quidem apud alios hiſtoricos.

Hiſtoriam ſuam proſequutus Xenophon, addit l.3. Aſſyrios Reges poſt prorogatum imperium in Syros, Arabes, & Hircanos conſilium agitare cœpiſſe de ſubigendis Medis, quos unicè victoriarum ſuarum curſus potentiâ ſuâ refrænaſſe arbitrabantur. Hæc ſubodoratus Cyaxares Rex Medorum, muniendum ſe duxit contra potentiſſimum adverſarium, qui per ſe formidabilis vires etiam augere moliebatur, advocatis in ſocietatem belli Lydis, Caribus, Phrygibus, Paphlagoniis, Indis etiam & Cilicibus. Cyrus ætatem agens 40. annorum à Patre Cambyſe cum 30000. Perſarum miſſus, arma cum avunculo Cyaxare junxit. Primò igitur bellum illatum in Regem Armeniæ, quem victum amicum & fœderatum Regibus Medorum reddidit (r). Pari etiam ſucceſſu movit in Chaldæos, quos cum Armenis reconciliavit; pari etiam cum Aſſyriis, quos priori prælio afflixit.

r Xenoph. l.3.

Rex ille Aſſyriæ, de quo Xenophon, dubio procul habendus eſt Evilmerodachus, ſive Balthaſar; nullus enim tunc alius Aſſyriis Rex præfuiſſe poterat. Vix autem probabile credimus, quod de victoriis Regis Babyloniæ in Syros, Arabes, & Hircanos, ſicut & de ſuſcepto conſilio expeditionis in Medos, narrat. Diu enim antea Nabuchodonoſor Imperio ſuo adjectas illas provincias hæreditario jure ad filios tranſmiſerat, qui ſanè ne cogitaſſe quidem de augendo Imperio videntur. Quæcumque autem fuerit movendi arma in Babylonios apud Medos cauſa, factum conſtat; nec ſanè minùs creditur, Cyrum ab exercitu non abfuiſſe; namque ſatidico quodam effato, quod Nabuchodonoſor aliquanto ante obitum ſuum tempore pronunciavit, hæc potiſſimùm referuntur: *Mulus Perſicus* (Cyrus) *veniet, qui durum cervicibus veſtris jugum imponet. Atque hujus cladis author etiam erit Medus, quo auto Aſſyrii magnopere gloriabantur*, (s). Bellum hoc Medorum & Perſarum in Babylonem non obſcurè exprimitur Iſa. 13. & 14. & 21. & 45. & 46. & 47. ſicut & Jerem. 50. & 51.

s Megaſthen. apud Euſeb. Præp. l.9. c. 41.

Sed ad Xenophontem regrediamur. Cyaxares & Cyrus ex hiſce in Aſſyrios victoriis proſperum capientes omen, Babylonem dedocere. exercitum ſtatuerunt (t). Priùs tamen illata à Cyro arma in Cræſum Lydiæ Regem (u), cujus expeditionis hiſtoriam fuſè proſequitur Herodotus, Xenophon, aliique; nos verò, utpotè à noſtro argumento alienam, prætereundam duximus. Secundùm hæc, ductus à Cyro in Babylonem exercitus, Phrygas, Cappadoces, Arabes in ipſo itinere ſubegit (x), propiuſque tandem accedens Babylonem, caſtra ad ejus mœnia locavit. Capta ſtratagemate Urbs, quemadmodum ſupra expoſuimus; namque per expreſſos canales

t Xenoph. l.5.

u Xenophon l.7.

x Xenophon l.7. pag.188.

doctâ Euphratis aquâ in foſſas, opus Semiramidis diù ante Babylone regnantis, amni alveus tranabilis factus, exercitum hoſtium per cataractas in urbem admiſit, quo die læta recurrentis anni ſolemnitas cives habebat occupatos. Rex Babylonis in ipſa aula occiſus eſt, eam exigentibus ab ipſo ultionem injuriarum, quas ſibi ab eo acceptas querebantur, Gadata & Gobria Babylonii, qui duo viri ea de cauſa à Rege deficientes ad Medos tranſierant. Urbis & ædium omnium præda militibus & Ducibus permiſſa; impoſitum Babyloniis tributi, & colendorum agrorum penſum; quicumque verò è Perſis novam hanc ſedem eligere maluiſſent, illi tamquam regionis domini ab incolis habebantur.

Tota ejus expeditionis gloria ad Cyrum ſpectat, authore Xenophonte, apud quem nihil de *Cyaxare*, ſive cum de bello Lydio, ſive cum de Babylonico ageretur. Prodit ſolummodò, Cyrum poſt captam Babylonem, compoſitiſque omnibus in Perſidem reducem, in Mediam ad inviſendum avunculum ſuum Cyaxarem veniſſe (y), à quo & oblata victori filiæ connubia, & Media in dotem; carebat enim liberis Cyaxares. Cyrus avunculum amplexatus, dixit habere ſe pro ipſo paratas Babylone Regias ædes & ſatellitium, ubi & manere ipſi liberum, & Regem agere, ſiquidem voluiſſet, permitteretur.

y Xenophon l.8. pag.227. 228.

Verùm, quidquid demum fuerit, an ſcilicet Cyaxares expeditioni Babylonicæ interſuerit, ſive non, illud conſtat ex Dan.5. 31. ſucceſſiſſe illum in Regno poſt Balthaſarem; atque unicum totius ditionis Regem habitum; ſicut & annum primum Darii Babylone componendum eſſe cum tertio Cyri in Perſide; quemadmodum ex cap 9. & 10. & 11. Danielis intelligimus. Ex ſerie etiam ejuſdem Prophetæ apparet, eodem anno Darii primo Cyrum excutiendæ ſervitutis conſilium agitare cœpiſſe; ut ſcilicet avunculo Dario ſuccedens, duo Regna Medorum, & Aſſyriorum in ſe uno conciliaret. Vide Dan.10. 13. Quamquam enim Cyrus Regium titulum in Perſide obtineret, non ita tamen regnabat, quin alterum haberet ſupra ſe Regem; & prohibente Dario, Regis Medorum & Perſarum titulum capere nunquam permiſſus eſt. Daniel.6. 8. 12. 15. Nec à vero prorſus abludere videtur, Cyrum in avunculum moviſſe, cui tandem aliquot poſt annis in Regno ſucceſſiſſet. Daniel.13. 65.

Quo primo anno Cyrus Babylone regnavit [z], Judæos libertati reſtituit, quod ab illo datum genti privilegium, non pro Tribu Juda tantùm, & Iſrael valuiſſe credimus, ſed pro cæteris etiam populis à Nabuchodonoſore cæteriſque poſt illum Regibus in captivitatem deductis; cujus noſtræ opinionis documenta alibi aſſeremus. Aliquanto poſt Hebræorum in Judæam reditum, gentis illius adverſarii Cyri religioni imponentes, dolo extorſerunt ab illo edictum, quo Templi ædificatio interdicebatur (a). Quo genere mortis obierit, variorum narratione incertum eſt; morbo deceſſiſſe tradit Xenophon lib.8. Supplicio

z 2. Par.36. 22. & 1. Eſdræ 1.1.

a 1. Eſdr.4. 5.

cruels ſublatum maluit Diodorus l.2. Obtruncatum à Tomiri Regina referunt Herodotus, Juſtinus l.5. & Valerius l.9. cap.10. Quam etiam fœminam præciſum viri caput in vaſe ſanguine pleno demergentem ſimul illud effatam dicunt: *Satia te ſanguine, quem tandiù ſitiſti*. Spiculo vulneratum narrat Cteſias l.11. in prelio cum Derbice; quo accepto vulnere poſt triduum interierit. Alii alia malunt.

Fruſtra lectores conciliari à nobis varias haſce opiniones expectarent; fruſtrà enim moliremur. Præſtat eorum, quę de Cyro referuntur, partem rejeciſſe, ut reliqua adoptentur. Quæ certiora & ſeligenda videntur, hæc arbitramur. Seriem trium Regum Chaldæorum Babylone regnantium exhibet Scriptura; videlicet Nabuchodonoſor (*b*), Evilmerodach (*c*), Balthaſar (*d*), Darius Medus (*e*) Balthaſarem excepit, Cyrus Darium ſive Aſtyagem (*f*); ambo enim hæc nomina ſimul confundenda ne ambigimus quidem. Darium habet Textus Hebræus, Aſtyagem Grecus Danielis.

b *Dan.5. & paſſim.*
c 4. *Reg.25. 27. & Jerem. 52. 31.*
d *Dan.5. 5. 30. 31.*
e *Dan.5.31.*
f *Dan.13. 65.*

Porrò Aſtyagem alterum ſanè fuiſſe oportet ab alio ejuſdem nominis, patre Amyit & Mandanis, & avo Evilmerodachi & Cyri; quando enim Nabuchodonoſori ejuſque geminis filiis nonniſi 45. ſive 50. Regni annos ſimul tribueremus, (neque enim minores poſſumus) (*g*), oporteret Aſtyagem Ninivæ obſidionem ſuſcepiſſe 52. annis natum; namque poſt 50. annos, cum ætatem ageret 62. annorum, Balthaſſari ſucceſſit (*). Hæc autem dubio procul falſa ſunt; cùm eo tempore filiam baberet nubilem, quam Nabuchodonoſori elocavit. Oportet igitur alium Cyaxarem Xenophontis admittere filium Aſtyagis & avunculum Cyri. Cyaxarem hunc, quem nos Darium Medum appellamus, ſucceſſiſſe conſtat Balthaſari, Cyri in Regno Babylonico deceſſori.

g Regnavit Nabuchodonoſor, quemadmodum è variis Scripturæ locis colligimus, 43. annis. Nec minores quàm 5. ſive 10. anni tribuerentur Evilmerodacho ſimul & Balthaſari.
* *Dan.5. 31.*

Series Regum poſt Nabuchodonoſorem in Beroſo & Megaſthene ſuſpicionis arguitur, ex illo Scripturæ, Jerem.27. 7. de Nabuchodonoſore: *Et ſervient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus, donec veniat tempus terræ ejus & ipſius*. Evilmerodach ſatis è Scriptura innoteſcit (*h*), quem totius hiſtoriæ prophanę conſenſus filium tribuit Nabuchodonoſori (*i*). Balthaſar filius etiam ejuſdem Regis appellatur, ſcilicet nepos ipſius, juxta Scripturæ phraſim (*k*). Legimus 2. Par.36.21. *Si quis evaſeeat* (ex Judęis) *gladium, ductus in Babylonem ſervivit Regi & filiis ejus, donec imperaret Rex Perſarum*. Nullum ſuppetit documentum, quo Nabonidem ſive Labynithum cum Balthaſare confundamus; genus enim, & locus mortis Nabonidi nimis diſcrepat ab eo quod de Balthaſare legimus in Daniele.

h 4. *Reg. 25. 27. Jerem.52. 31.*
i *Beroſ. Megaſth. & Polyhiſt.*
k *Baruc. 1. 1. 11. Dan.5. Sub umbra Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & ſub umbra Balthaſar filii ejus.*

Si quis igitur retinendos cenſuerit Neriglifforem, Laboroſoardochum, & Nabonidum, ita poteſt hiſtoriam Sacram, juxta Cl. Du Pin ſyſtema, conciliare (*l*). Nabuchodonoſori poſt 43. Regni annos ſucceſſor ſtatuendus Evilmerodachus ejus filius, qui 2. integros annos, & tertii anni aliquid in Regno exegit. Ipſiſſimus eſt autem Balthaſar, non raro filius Nabuchodonoſoris in Daniele 5. 11. 12. appellatus. Fulcit eam conjecturam, quòd Evilmerodachi nomen nuſquam legitur in eodem Propheta. Is occiſus à Neriglifſore fratre uxoris ſuæ Regnum proditori permiſit, qui 4. annis regnavit. Poteſt etiam non incongruè Rex ille filius Nabuchodonoſoris Magni appellari, cujus filiam duxerat. Laboroſoardochus ejus filius regnavit 9. menſibus, quo conſpiratione Optimatum Babyloniæ interfecto, ex conjuratis unus Nabonidus 62. annis ſenior, Babylonius ille quidem, ſed origine Medus, filius Aſſueri ſive Oxyaris Medi, Regno ſuffectus eſt. Idem vir *Naboaidum* audit apud Babylonios, *Darium* apud Medos, *Lebynit* apud Herodotum. Babylonios legibus Medorum & Perſarum moderatus eſt, ac 17. annos in Regno exegit. Tandem Cyrus Imperium Babylonicum adjungere ſibi meditatus, expeditionem illam ſuſcepit; atque poſt captas Suſas procedenti obviam occurrit cum exercitu Nabonidus, commiſſoque prælio victus Babylonius in arcem Borſippum aufugit. Eo amoto, Cyrus Babylonem contendens, poſt expugnatam urbem rectà Borſippum cum exercitu petiit. Nabonidus deditione factâ Caramaniæ præfecturam à victore obtinuit. Ita Hiſtoria Sacra conciliatur. Cyrus verò eâ expeditione confectâ, dominium ſibi totius Orientis adjecit, quemadmodum ipſe de ſe in edicto pro Judæis lato, in hæc verba: *Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus* [*m*].

l *Bibliot. Hiſtoricorum to. 2. pag.812. 813. Gallicè.*
m 1. *Eſdra 1. 2.*

Cyrum excepit Cambyſes ſævitiâ ingdolis & crudelitate nulli ſecundus. Non improſpero eventu cum Ægyptiis conflixit; cui tandem Regioni in poteſtatem redactæ trienoio imperavit. Sub hæc tempora partem copiarum duxit in Æthiopes, commiſſiſque cum exercitu Ducibus diripiendum mandavit Templum Jovis Ammonis. Sed ambo hæc bella infeliciùs ceſſerunt; namque miſſas in Templum Ammonis copias arenæ turbo in deſertis oppreſſit; quas verò in Æthiopes ipſe ducebat, commeatuum penuriâ non ſine ingenti ſuorum pernicie tandem reducere coactus eſt. Omnium in ſe horrorem crudelitatis meritò provocavit, odium ſceleribus, & contemptum amentiâ. Sororem, quæ unà erat & uxor, nomine Meroe, interfecit, occidendum etiam mandavit fratrem ſuum Smerdim; ex Optimatibus quàmplures interemit; nec à Numinibus Ægyptiis abſtinens, ſcommata in ipſos plura, & indigna quædam jactavit. Tandem certior factus, Smerdim fratrem ſuum incolumem ſervari ac Babylone regnare iter in Regnum repetiit. Sed cum Ecbatana ad radices Montis Carmeli veniſſet, diem clauſit extremum. Deſignari hunc Regem credimus ab Ezechiele 38. & 39. ſicut & à cæteris Prophetis, nomine Gog. Principis Magog. Videſis noſtram Diſſertationem de eodem argumento.

Cambyſe ſublato, Imperium invaſerunt ſeptem Magi, aſſumptâ Smerdis fratris Cambyſis perſonâ credulis imponentes. Per hæc tempora Samaritani, quibus proſperę

Ju-

Judæorum res ingratæ accidebant, gentem apud Magos accuſarunt, atque obtento ab Arthaxata, ex illis uno, edicto, deſiſtendum ab ædificatione Templi & munitione urbis mandarunt (n). Ita intermiſſum opus uſque ad ſecundum Darii filii Hyſtaſpis annum ceſſavit.

n 1. Eſdra 4. 7. 56.

Tandem Magorum dolo comperto, Regnum ad Darium filium Hyſtaſpis delatum eſt. Raptim hæc omnia delibamus, nihil enim habent cum hiſtoria Judæorum affinitatis. Rex ille agnita facultate, quam olim Judæi de reſtituendo Templo à Cyro impetraverant, opus proſequi (reſumpſerant enim monentibus Aggæo, & Zacharia [o], tunc temporis Jeroſolymæ prophetantibus) permiſit. Porrò Darius iſte idem eſt ac Aſſuerus conjux Eſther (p), qui meritum de Amano ſupplicium exegit. Illum excepit Xerſes, quocum nihil peculiare fuit Judæis. Artaxerxes poſt illum regnans, Hebræis plurimùm ſavit; namque Eſdram priùs [q], deinde Nehemiam in provinciam remiſit (r), auctum reſtituendorum mœnium facultate. Imperium Perſarum longo etiam poſt tempore manſit: ſed fruſtra & præter argumentum totam hîc Regum illius ſeriem duceremus. De Monarchia Græcorum ſatis egimus in Daniele.

o Agga. 1. 2. 3. & 1. Eſdr. 5. 1.
p Vide Eſth. 5. & 7.
q 1. Eſdr. 7. & 8.
r 2. Eſdr. 1. 21.

§. V.

Imperium Ægyptiorum, quantum ad res Judaicas pertinet.

POſtquam ab Ægypto ſolum verterunt Hebræi, nullam deinceps retinuerunt communionem cum Ægyptiis uſque ad Regnum Salomonis. Rex ille junctis connubiis cum filia Pharaonis (ſ), commercium etiam inſtituit inter utraſque gentes equorum ſimul, & mercium (t); ex quo inter gemina hæc Regna convenire cœptum. Rex Ægypti captas à ſe Philiſthæorum urbes quaſdam in dotem filiæ ſuæ Salomoni nuptæ aſſignavit (u). Sed laxari aliquanto mutuum illud amicitiæ vinculum, Salomone adhuc in vivis agente, viſum eſt, quòd Pharao in ſua regione excipiendum permiſerit Jeroboamum filium Nabat (x), ſicut & filium Regis Idumææ (y). Hæc diviſionis ſemina in apertum tandem diſſidium eruperunt ſub Roboamo Salomonis ſucceſſore, cùm Seſac Rex Ægypti, ducto in Judæam exercitu, poſt direptum Regium & Sacrum Ærarium prædâ onuſtus regreſſus eſt.

ſ 3. Reg. 3. 1. & 7. 8.
t 3. Reg. 10. 28. 29.
u 3. Reg. 9. 26.
x 3. Reg. 11. 26.
y 3. Reg. 10. 18. 29.

Labentibus Regnorum Iſraelis rebus, cùm utriuſque provinciæ Reges impares ſe contra vires Aſſyriæ & Chaldææ, quibus premebantur, ſentirent, ſuppetias à Regibus Ægypti implorarunt: quod ipſis ſemper fatale accidit. Non ceſſabant Prophetæ exprobrare genti vanam illam, quam in Regibus infidelibus repoſuerant, confidentiam [z]. Ezechias nullâ rerum ſuarum utilitate fœdus init cum Sennacheribo Rege Ægypti (a); nullâ Oſee etiam Rex Iſrael cum Sua Rege Ægypti fœderatus (b). Joſias Rex Juda tranſitum Nechao Regi Ægypti, in Aſſyrios proficiſcenti, interclуſurus, commiſſo prælio ad Mageddo vulnere confectus occubuit (c). Poſt eam acceptam victoriam, Nechaus urbe Cadyti ejus regionis munitiſſimâ, facilè eâdem ac Cades in Galilæa, alio nomine Cedes Nephtali, potitus eſt; productiſque uſque ad Euphratem armis Carchemiſiæ in ſuam poteſtatem reductæ præſidium reliquit. Redux deinde cum in Judæam veniſſet, amoto *Sellum* alio nomine *Joachaz*, quem ad ſolium Judei extulerant, Eliakim, ſive Joakim ſuffecit, impoſito etiam Regioni tributo (d).

z Iſai. 36. 6. Ezech. 29. 6. Iſ. 30. 2. Habac. 2. 25. Oſee paſſim 7. & 8. & 9.
a Jerem. 44. 30. & 4. Reg. 18. 21.
b Oſee 7. 11. & 8. 13. & 9. 3. & 12. 9. Jerem. 2. 18. & 4. Reg. 17. 4.
c 4. Reg. 23. 29. &c.
d 4. Reg. 23. 35.

Cum Præfecti Syriæ & Phœniciæ à Rege Babyloniæ ad Regem Ægypti defeciſſent, Nabuchodonoſor à Patre Nabopolaſſare Rege Aſſyriæ miſſus, primo ſtatim impetu Carchemiſiam, deinde verò totam latè regionem inter Euphratem & Nilum paternæ ditioni reſtituit (e).

e Vide Jerem. 45. & Antiquit. lib. 10. cap 7.

Defuncto Neacho paternum Regnum Pſammis ejus filius obtinuit, quod ſexennio obtentum (f), tandem fato cedens, *Aprie* filio ſuo, in Scriptura *Pharaoni Hophra* ſive Ephræo (g), reliquit. Hic juncto cum Sedecia, & Rege Chus fœdere, in Nabuchodonoſorem armavit. Interim Nabuchodonoſor ducto in illos exercitu Jeroſolymam obſidione cinxit; quam defenſurus veniens Ægyptius, repulſus ab adverſario, iter in ſuam regionem vertere coactus eſt. Nec ibi diutiùs quievit, cùm Nabuchodonoſor, reductis in poteſtatem Jeruſalem & Tyro, Ægyptum ingreſſus eſt, eâdemque regione captâ direptâque, ingentem captivorum Ægyptiorum prædam reduxit; quo tandem ſua fides ſtetit Oraculis Jeremiæ, & Ezechielis (h). *Apries* deinde ab Amaſi æmulo ſuo oppreſſus, vacuum illi Regnum permiſit.

f Herodot. l. 2. c. 159. 160. 161.
g Jerem. 49. 50.
h Jerem. 43. & 44. & 46. Ezech. 29. & 30. & 32.

Jugum Aſſyriorum ſub Nabuchodonoſore cæteriſque poſt illum ad Cyrum uſque, ſuſtinuit Ægyptus (i). Labentibus Cyri annis, dominationis extraneæ pertæſa deſcivit, eique propterea reducendæ Cambyſes validiſſimum armavit exercitum; cujus viribus impares Ægyptii in arbitrium victoris ſæviſſimi ſimul & impotentis concedere coacti ſunt. Rebellarunt iterum ſub Dario filio Hyſtaſpis; nec ab eodem Principe morte prohibito in ordinem redacti, Xerſis ejus filii potentiam ſenſerunt (k). Quare iterum ſubjectis jugo cervicibus, iterum ſub Artaxerſe Longimano relevati ſunt, ſumptiſque armis ac junctis fœderis ſocietate Græcis, ſexennale bellum ſuſtinuerunt. Cedentes tandem, priſtinis ſervitutis vinculis victas dederunt manus; & quamquam propriis parentes Regibus, Perſas tamen dominos ad Artaxerſem Ochum uſque ſuſtinuerunt. Ab illo quartò jam deficientes, non meliora tantùm edocti, ſed Regno penitus deſtructo, Ægyptus in Provinciam redacta eſt (l).

i Xenophon Prol. Cyropæd. & lib. 8. ejuſdem.
k Herod. lib. 7. cap. 7.
l Diod. ad An. 3. Olymp. 107.

DISSERTATIO

IN ILLUD ISAIÆ

Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Iſaiæ 7. 14.

REgni Juda proſtratis tebus, Achaz armis Regum Samariæ, & Damaſci preſſus, cum imparem ſe validiſſimis illis adverſariis ſentiret, de imploranda Regum Aſſyriæ ope conſilium agitabat. Cum Dominus ad Iſaiam 7. 3. 6. *Egredere*, ait, *in occurſum Achaz, tu, & qui derelictus eſt Jaſub filius tuus; & dices ad eum: Noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium iſtorum, in ira furoris Raſin, Regis Syriæ, & filii Romeliæ; non enim ſtabit & non erit iſtud eorum in Juda conſilium.* Juſſiones executioni mandavit Iſaias; & cùm pollicenti Achaz fidem renueret, adjecit Propheta ℣. 11. *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni ſive in excelſum ſupra.* Et *dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.* Et *dixit: Audite ergo Domus David: nunquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum; ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, butyrum, & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum; quia antequam ſciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu deteſtaris, à facie duorum Regum ſuorum.*

Coram duobus teſtibus ſcripſit deinde Propheta verba illa: *Velociter Spolia detrahe* (m); tunc accedens ad Prophetiſſam uxorem ſuam, fœtam illam filio reddidit, quem deinde in lucem emiſit: *Et dixit Dominus ad me*, addit idem Propheta: *Voca nomen ejus; Accelera, ſpolia detrahe, feſtina prædari; quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ coram Rege Aſſyriorum.* Verba deinde apud populum Juda habens Propheta Iſai. 8. 18. annunciavit: *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in ſignum, & in portentum Iſrael, ad Dominum exercituum, qui habitat in Sion.* Proſecutus deinde, expoſuit ultionem Domini in caput duorum Regum imminentem, cùm & proſpera omnia à Regno Juda ſperanda adjecit cap. 9. 6. 7. *Parvulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Et factus eſt Principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium David & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum. Zelus Domini exercituum faciet hoc.*

Heæc tota Prophetiæ ſeries in examen revocanda, quam totam oculis ſubjectam habere oportet, ut rectum de illa judicium feratur. Una eſt Eccleſiæ Catholicæ de illa ſententia, ſpectari ſcilicet in vaticinio filii Dei Incarnationem, ejuſque è Virgine parente nativitatem. Veteres Patres totam Meſſiæ vindicant; nomine *Virginis*, quæ Emmanuelem concepit, deſignatam credunt Mariam Jeſu Chriſti parentem; quemadmodum illam agnoſcunt in *Prophetiſſa* capitis 8. Sicut de Filio Dei interpretantur filium, cui nomen, *Velociter ſpolia detrahe*. Duo Reges armis Judam opprimentes, ſunt ſcelera, idololatria, infidelitas (n).

Sanior tamen recentiorum Catholicorum Interpretum pars duas ibi perſonas, conceptum fœtum in lucem emittentes, diſtinguunt; alteram nempè Mariam Virginem, quæ Jeſum Chriſtum verum *Emmanuelem* peperit; alteram Prophetiſſam uxorem Iſaiæ matrem filii, cui nomen, *Velociter ſpolia detrahe*. Reges Judam aggreſſi, ſunt Phacee filius Romeliæ Samariæ Rex, & Raſin Damaſci. Iſaiæ filius futuræ mox liberationis Regni Juda pignus datus eſt; Deus enim fidem ſuam obligat Regi Achaz futurum, ut antequam puer à bono malum diſcernat, atque parentes nomine appellare norit, Regio Juda exactis duobus Regibus in libertatem aſſerenda eſſet, devictique hoſtes in prædam Regibus Aſſyriæ permittendi. Verus Emmanuel ille eſt, de quo cap. 9. dicitur: *Et vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi*, quem Principem filius Iſaiæ tamquam ſymbolum & imago deſignabat.

Veterum Hæreticornm quidam (o) contendebant, Jeſum Chriſtum è Maria qui-

dem

m Iſai. 8. 1.

n Euſ. & Hieron. in Iſai. 7. & 8. Aug. de Civit. l.17. cap. ult. Epiph. hæreſ. 78. Amb. lib. 1. in Luc. Tertul. de Trinit. Ita & Baſil. Cyril. Procop. alii.

o Cerinthus, Carpocrates, Hebionæ, Ebionitarum nonnulli.

dem parente non Virgine ex Joſephi conjugali propagatione quemadmodum cæteri homines, prodiiſſe. Quorum ſententiæ cum apertus Evangeliorum textus repugnaret, ideo cùm ſalva ejus authoritate eam ſuſtinere non poſſent, maluerunt vel Sacrum Librum recenſentes corrumpere, vel totum, vel partem rejicere. Eorum blaſphemiæ olim impietatis damnatæ apud Veteres, nullum, quantum ſcimus, noſtrâ ętate patrocinium nactę ſunt.

Diſſident inter ſe Judæi in hoc de ortu Meſſię argumento; alii enim è Virgine, alii è nihilo deducendum arbitrantur; junctia tamen viribus conveniunt omnes in Catholico dogmate refutando, nempè Jeſum Chriſtum verum eſſe Meſſiam, & è Virgine prodiiſſe. Contendunt autem oraculum Iſaiæ non Meſſiam, non Jeſum Chriſtum ejuſque natalia & matrem, ſed Ezechiam (*p*), ſive filium Iſaiæ (*q*) illum, cui nomen, *Velociter ſpolia detrahe*, ſpectare. Hunc illi ſenſum pronum & obvium eſſe è ſermonis contextu arbitrantur. *Vox Alma*, quam nos reddimus, *Virgo*, ſonat tantummodo *Juvenculam*; hìc autem denotat ſive uxorem Achaz, ſive Iſaiæ. Non recentiores iſta quidem Judæi excogitarunt; vetus eſt enim illorum commentum, de quo Tryphon in dialogo S. Juſtini.

p *Ita Triphon Judæus in Dialog. S. Juſtini, Hebræi apud Hieron. in Iſaiam, Kimchi.*
q *R. Salomon, Lipman. Menaſſe Ben. Iſrael, alii plerique.*

Si probandæ Meſſiæ nativitati è Virgine Parente nullum aliud ſuppeteret nobis quàm ex eo Vaticinio documeotum, arduo planè opere Judæi revincerentur. In ea enim, qua obfirmatum animum gerunt, obſtinatione, plures invenirent detortas explicationes, quibus veritatem eluderent. Sed ſi illi bonâ fide cauſam agere voluerint, vix erit, ut hujus veritatis documenta per totam undique Scripturam ſeſe offerentia agnoſcere recuſaverint; cum iis utatur phraſibus Sacra Scriptura, quæ proditurum Meſſiam inſuetâ quadam & legibus naturæ ſuperiori ratione planè demonſtrant. Ita quo tempore Jeſus Chriſtus in orbe apparuit, ad eam recipiendam veritatem omnes æquè Judæi inclinabant. Apoſtoli demonſtrandæ veritati pluribus congeſtis argumentis ſe totos contulerunt. Porrò ſi Judæi tunc de natalitiis Meſſiæ aliter ſenſiſſent, futurum ſcilicet ut è conjugio Meſſias prodiret, turbas conciviſſent in Apoſtolos. Rari & fortè nulli in animum ſibi potuiſſent inducere, quæ de Virginitate Mariæ ferebantur; eique probandæ etiam atque etiam Apoſtoli, & Evangeliſtæ inſtitiſſent. Igitur tunc temporis, ſi dogma illud non obtinebat, certè nulla contraria ſententia invaleſcebat apud Judæos, ut unam, ſive alteram opinionem admittere, perinde haberent.

Profectò ſi Meſſias communem cum cæteris hominibus naſcendi rationem ſortiri debuiſſet, teſtimonia Scripturarum de illo conciliari quî poſſent? Legimus ſcriptum, egreſſurum illum è genere Abraham, è Tribu Juda, & familia David, habendum ludibrio, injuriâ afficiendum, ac tandem nece perimendum. Legimus viciſſim Deum eſſe (*r*); Æternitati coævum eſſe (*s*); ejus eſſe ineffabilem nativitatem (*t*); prodiiſſe è ſinu æternitatis (*u*); tanquàm germen ex arida terra erupiſſe (*x*); tanquàm germen iterum è radice Jeſſe (*y*). Nuſpiam aliquid legimus de ejus in carne genitore; dicitur quidem genitus in ſinu aurorę; Dominus David appellatur (*z*); Filius Dei (***); nihil ab illo ſceleris commiſſum, nunquam dolum ex ore ejus prodiiſſe (*a*); ſummâ quadam excellentiâ juſtum vocari (*b*); noſtris ſe criminibus & ſceleribus oneraſſe (*c*), cum alioqui nemo hominum ſine peccato conceptus prodierit (*d*), nullus criminis maculâ immunis, nec infans unius diei (*e*). De Meſſia ſcriptum lego, ſemen illum eſſe mulieris caput ſerpentis contrituræ [*f*]; futurum, ut è Cœlo inſtar roris & pluviæ dilabatur (*g*). Omnia ſimul hæc nullo negocio conciliarem, iſta ſimul colligens; nempè Jeſum Chriſtum Æterno Patre ſatum ante omnia ſæcula, è Virgine Maria, mirâ quadam partûs ratione prodiiſſe; quæ planè Virgo è genere Abraham ex familia David ad Tribum Juda ſpectarit.

r *Iſ. 9. 6.*
s *Iſ. 9. 7.*
t *Iſ. 53. 8.*
u *Mich. 5. 2.*
x *Iſ. 53. 2.*
y *Iſ. 11. 1.*
z *Pſ. 109. 1.*
* *Pſ. 2. 7.*
a *Iſ. 53. 9.*
b *Iſ. 41. 2. 10. & 45. 8. & 51. & 15. &c.*
c *Iſ. 53. 5. 6.*
d *Pſ. 50. 7.*
e *Job 15. 14. 15. 16. & 25. 4.*
f *Gen. 3. 15.*
g *Iſ. 45. 8.*

Quod autem ad Oraculum Iſaiæ attinet, quando nos id Judæis daremus, deſignatam ad literam uxorem Iſaiæ, matrem Emmanuelis, alio nomine dicti, *velociter ſpolia detrahe*; quid inde illi? An fortè ex eodem oraculo excluderentur Jeſu Chriſti natalitia è Virgine parente? An fortè unus ſenſus alterum non patitur? Nonne illi, non ſecus ac nos, in ea conveniunt ſententia, prophetias ferè omnes ſenſum admittere duplicem, literalem, & figuratum? Illorum etiam confeſſione conſtat, e. g. Meſſiam è mortuis ad vitam fore revocandum; fruſtra enim alioqui conciliarentur Scripturę nunc de obitu ipſius, nunc de Regno illius æterno teſtimonium ferentes. Quæ cùm ita ſint, Judæi tamen nullum habent certius ejuſdem veritatis argumentum, quàm Jonę è ventre Ceti egredientis hiſtoriam. Hanc Parentibus illorum, reſurrectionem negantibus, Jeſus Chriſtus oggeſſit. Nihil eſt tamen hæc præterquàm reſurrectionis figura. Quare fateamur oportet, certum quoddam figurarum genus eſſe, è quibus validum ducitur argumentum; ſicut & quædam oraculorum genera, quorum fides, licèt in Veteri Teſtamento impleta conſtet, adhuc tamen in novo implenda per Meſſiam expectatur.

At enim quomodo conceptus cæterorum hominum more fœtus poteſt natalitia Filii è Virgine parente deſignare? Debuit Meſſiæ Parens eo privilegio donari, quo varia inter ſe oracula ſupra à nobis deducta conciliantur. Deus per figuras, & ſymbolum voluit dotem illam præmonſtrare; cum enim nil in natura exactè Virginis fœtę prodigium repræſentet, ideò oraculo prænunciari juſſit futurum, ut Virgo conciperet, & pareret filium. Sit, eſto, Virgo illa Uxor Iſaiæ, quę filium ad naturæ leges ediderit; an proinde fœtum Virginis parentis non deſignabit? Porrò verba ad literæ rigorem nonniſi cum Parente Virgine quadrant. Quot inſuper miracula huic figurativæ veritati demonſtrandæ in Uxore

re Iſaię patrata ſunt? Virgo potuit ſterilem Virginitatem ſervare; potuit concipere, nec tamen filium; potuit concipere filium nec tamen uſque ad partum perducere; potoit filius naſci, natuſqoe interire. Sed Iſaias hæc omnia uno ſuo oraculo ſuperat; ſuturum enim prædicit, ut Virgo concipiat filium, & filium à partu ſuperſtitem; quo noodum à bono malum præ ætate diſcernere valente, oeque Parentum nomina adhuc balbutiente, Judæ regio ab hoſtium timore relevabitor. En plura ſimol prodigia, quæ ſimul omnia Deos contulit uni Virginitati Parentis Meſſiæ demonſtrandæ, in fœtu juveneulæ Uxoris Prophetæ per figuram ſignificatæ.

Nil igitur pio Judæis, ſi fortè oraculi ſenſum ad literæ rigorem uxorem Iſaiæ deſignare dixerimus. Neque enim juxta præſtructa ab illis principia excloderetur, eodem ſimul oraculo natalitia Meſſiæ per typum filii Prophetæ deſignari. Æquè etiam potuit Virginalis Mariæ fœcunditas fœtu prodigioſo juvenculæ, ac tandem liberatio humani generis, excuſſis à Regno Juda hoſtibus, exprimi. Si quis enim figuras Veteris Teſtamenti planè & per omnia cum exemplaribus congruere exigat, illi ſanè nullæ in toto Veteri Teſtamento deprehenderentur. Quis enim neſciat, plures in imagine defectus occurrere, quibus ab origioalis perfectione illa decidit?

Quæ nos deneganda Judæis cenſuimus, hæc illis Grotio in Matt. 1. conceſſiſſe viſum eſt; quam tamen viri docti confeſſionem nihil iiſdem Judęis profuiſſe contendimus. Autumat igitur, *Emmanuel* alterum eſſe oomen ejuſdem filii Iſaiæ, appellati *velociter ſpolia detrahe*; cui frater alter ejuſdem Prophetæ filius natus major *Sear-Jaſub* acceſſerit. Totum autem Prophetiæ ſenſum ita reddit: Quò fidem ſuam liberaret Deus, futurum ſpopondit, ut antequam nubilis filia junctis connubiis conciperet & pareret, antequam ejus juvenculæ filios bonum à malo præ ætate diſtinguere noſſet, ſicut & balbutire parentum nomina, ab hoſtiom metu omnis Judæ regio liberaretur. Secundùm hæc, Iſaias puellam Virginem coram teſtibus duxit, quę conceptum filium, antea ſub nomine *Emmanuelis* prędictum, appellatum verò à parentibus, *velociter ſpolia detrahe*, peperit. Addit autem Grotius, hæc ad literam expoſita, commodè tamen elatiori ſenſu ad Meſſiam referri poſſe, ut quæ de puella uxore Iſaiæ, hæc de Virgine Matre Jeſo Chriſti; quæ de Emmanuele filio Iſaiæ, de Jeſu Chriſto filio Dei exponantur.

Hoc ſyſtema non recens quidem inventum eſt, cum S. Hieronymus in Iſai. 7. teſtetur: *Quidam ex noſtris Iſaiam duos filios habuiſſe contendunt, Jaſub, & Emmanuel*: quam relatam ſententiam S. Doctor nullà cenſurà, quin oec falſitatis inorit. Nos tamen ad eas anguſtias in explicatione hujus oraculi non redigimur. D. Boſſuet Epiſcopus Meldenſis, qui datâ operâ in hoc vaticinium ſcribendum aſſumpſit, duo ſimul ſpectata obſervat; præſentem nempe, & remotam alteram hiſtoriam. Quod oculis præſens ſpectabat, ortus erat filii Iſaiæ; ſive Regis Achaz, non enim qoem potiſſimùm ex illis deſignet oraculum apparet; ejus autem natalitia tanquam pigous liberationis Judæ exhibentur. Remotum illud, quod à Propheta ſpectabator, natalitia erant Jeſu Chriſti de Virgine parente, à quo peccati pondere oppreſſus mundus relevandus expectabatur. Primum illud veluti ſecundi illius pignus erat, & argumentum. Cùm David de adventu Meſſiæ ſermonem inducturus eſſet, primò ſibi loquendum cenſuit de Salomone filio ſuo; deinde ſubito velut impetu ad Meſſiam rapitur. Huic planè contrarius Iſaias; io exordio enim ſermonis de Meſſia agens, deinde de Achaz filio vel ſuo proſequitur. Filios Iſaię habuit populus tamquam prodigium, & pignus futuræ liberationis: eâ occaſione Dominus adventum filii ſui ejuſque natalitia è Virgine Parente in ſalutem totius generis humani prædicit.

Ne autem gemini Iſaiæ liberi eum Meſſia confunderentur, peculiaribus adeò characteribus ſingulos deſcribit, ut alterius alteri ne convenire quidem poſſint (*h*). h *Iſai.* 7. 14.
En quæ Meſſiæ tantùm aptantur: *Virgo concipiet & pariet, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*: & illud: *Adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes, & multas, Regem Aſſyriorum, & omnem gloriam ejus; & erit extenſio alarum ejus implens latitudinem terræ tuæ, ò Emmanuel* (*i*). i *Iſai.* 8. 8.
Eſt igitur Emmanuel Dominus & Princeps Regionis Juda, alter proinde à filio Iſaiæ, alter eſt etiam à filio Achaz, quemadmodum infra à nobis demonſtrabitur. Sed en apertius aliquid (*k*): k *Iſai.* 9. 6. 7.
Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus: & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum. Zelus Domini exercituum faciet hoc. An fortè hæc cum filio Iſaiæ, vel Ezechiæ, ſive alio qoocumque hominum quadrent?

Characteres geminis filiis Iſaiæ ita peculiares, ut ne confundi quidem illos cum altero, de quo hucuſque, permittant, ii planè ſpectantur: *Butyrum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum & eligere bonum. Quia antequàm ſciat reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu deteſtaris, à facie duorum Regum.* Poſtquam Propheta hæc Regi oracula pronunciaſſet, domui ſuæ ſeſe reſtituens, coram duobus teſtibus ſcripſit in Libro (*l*), l *Iſai.* 9. 1. 2. 3.
velociter ſpolia detrahe, quod nomen erat filii mox ſibi orituri, cujus verba fecerat ad Regem. Prophetiſſa ejus oxor concepit, juxta oraculi fidem, & peperit filium, aſſignato divinitus nomine appellandum. Tunc iterum Dominus factas antea promiſſiones innovans, futurum ſpopondit, ut antequam filius parentum nomina balbutiret, divitiæ Damaſci, & ſpolia Samariæ Regibus Aſſyriæ in prædam eſſent; quod biennio circiter

tcr

ter poſt impletum ſcimus in deſolatione Regnorum Samariæ, & Damaſci armis Teglatphalaſſaris Regis Aſſyriæ.

Filio Iſaiæ natu majori nomen fuit *Sear-Jaſub*, nempe, *Reliquum redibit*. Ex quo certum capiendum erat Regi & populo Juda argumentum, eos, quos præſentium temporum iniquitas ſolum vertere coegerat, ſive belli iniquioris neceſſitas in captivitatem hoſtium deduxerat, in patriam poſtliminio redituros. Eo filio comitatus Propheta Regem convenit, annuncians natalitia Emmanuel, & alterius, cui nomen, *Velociter ſpolia detrahe*. Amborum filiorum occaſione illud effatus eſt Iſaias: *Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in ſignum & in portentum Iſrael*. Erant enim reverâ gemina prodigia, & Oracula ſpirantia.

En igitur trium hominum characteres, *Emmanuelis*, *Velociter ſpolia detrahe*, & *Reliquum redibit*. Virgo Maria conceptum Emmanuelem ſive Meſſiam peperit; Propheτiſſa filium edidit, cui nomen, *Velociter ſpolia detrahe*. Ex his omnibus id reſultat: vir ille nomine Principis pacis, Conſiliarii, Dei fortis, Admirabilis expreſſus, alter eſt planè ab eo filio, quo nondum uſum rationis attingente, oraculis Iſaiæ ſua fides ex eventu conſtare debuiſſet.

Plura ſunt, quæ in hanc ſentcotiam congeruntur, nihil tamen ſolidi præter unicum argumentum, cujus nos totam vim pandimus. Emmanuel Regi Achaz totique domui David promiſſus, idem eſt de quo ſtatim ſubditur: *Butyrum & mel comedet: antequam ſciat reprobare malum & eligere bonum, derelinquetur terra à facie duorum Regum*. Neque enim aliter Prophetæ ſenſus conſtare videretur; quippe qui in eadem ſimul periodo priùs de uno, deinde tacitus ad alterum nullâ ratione cum priori connexum tranſiſſet. Porrò infans ille, quo nondum uſum rationis attingeote pacata ab hoſtibus ditio reddenda fuerat, ipſe eſt Iſaiæ filius, *Velociter ſpolia detrahe*. Eſt igitur Emmanuel ipſiſſimus Iſaiæ filius; quod planè ſtatim intelligimus, cùm gemini illi textus unâ ſermonis ſerie, quemadmodum & à Propheta pronunciati ſunt, juncti legantur. Conſtat enim in verſibus 14. 15. de eodem Emmanuele ſermonem fuiſſe.

Id etiam priſcis Eccleſiæ Patribus ex contextu ſermoois, & rerum ſcitè animadverſum eſt, ut gemini illi filii invicem diſtingui non poſſent, ſeu potiùs ut ex uno duo fruſtra redderentur. Quare ſemel applicato oraculi ſenſu, in quo de Emmanuele ſermo, ad Jeſum Chriſtum, conſequentem ejuſdem vaticinii ſeriem de illo expoſuerunt. Ita eorum quidem ſententiâ, quæ de Emmanuele in cap. 7. 14. 15. 16. & cap 8. dicuntur, ad Meſſiam referenda eſſe oportet; ſed de illo etiam dicta haberi neceſſe eſt, quæ in cap. 8. 1. 2. 3. 4. de filio Prophetiſſæ legimus, cui nomen *Velociter ſpolia detrahe*. His tandem cenſent adjungenda illa de Principe pacis, Conſiliario, Deo forti &c. (*m*). Norant enim SS.

(m) *Euſ. in Iſai. 7. & in Iſa. 8. 1. 2. Hieron. in Iſaë. 8. 1. 2. 3. pag. 75. 76. Promittitur ei Virgo paritura Filium, cujus nomen ſit Emmanuel... Rurſus ergo ſub alia figura partus deſcribitur Virginalis. Nempè cap. 8. 1. 2. 3. Ita Aug. de Civit. l. 17. c. ult. Epiph. her. 78. Euſ. l. 7. de Demonſtr. c. 2. Ambroſ. in Luc. c. 2. n. 41. Tertull. de Trinit. Ita & Cyrill. Baſil. Procop. Rupert.*

illi Viri vix fieri poſſe, ut hæ Oraculi partes divellantur, quin totum ſimul eorum ſyſtema atque tota vis Oraculi, de Meſſia prolati convellatur. Quæ argumentandi ratio apud illos multò conſtantior eſt, quàm recentiorum Commentatorum, qui authoritate Patrum primæ & poſtremæ prophetiæ parti de ortu Jeſu Chriſti exponendæ uſi, de reliquo, illis neglectis, novam ſibi viam ſtruxerunt.

Illud etiam contra idem ſyſtema ingerunt, nunquam fieri poſſe, ut Achaz & populus univerſus, quibus verba faciebat Iſaias, aliter Oraculum de Emmanuele intelligerent, quàm quòd naſciturus Prophetæ filius expectaretur. Proſtratis ditionis illius rebus, Achaz in ultimam deſperationem adducto, quòd imparem ſe duobus ſimul Regibus ſentiret, Iſaias ſolatium aliquod allaturus conſternatis venit. Erecti in ſpem animi prodigioſum aliquid è manu Dei expectabant, quò tandem priſtinæ felicitatis ſerenitas tot procellis afflicto Regno reſtitueretur. Oraculo prædicit Iſaias futurum, ut intra biennii ſive triennii ſpatium rebus hoſtium proſtratis, ejuſque diſſipatis viribus pax afflictis reſtitueretur. Hujus promiſſionis pignus exhibiturus, dandum mox infantem denunciat, nondum adhuc conceptum; quo nondum diſcernendi malum à bono facultate inſtructo, ſua futura eſſet oraculo fides. Nonne hiantes corvos decepiſſet Propheta, ſi promptam aliquam opem ſperantibus, cujus habituri eſſent veluti argumentum natalitia promiſſi Infantis, Meſſiæ adventum poſt ſeptingentos tandem annos implendum promiſiſſet?

Tandem, reponunt, vocem *Alma*, quam nos reddimus Virginem, maximum noſtræ hypotheſis fundamentum, variæ eſſe, ſi quæ alia uſquam, ſignificationis in Scriptura. Interdum enim exprimit Virginem clauſtro tutam, ab injuriis hominum caſtitatem defendentem; non rarò juvenculam, quæcunque tandem illa ſit, nihil ejus virginitate ſpectatâ; quandoque puellam quæ à virginitate exciderit. Uno verbo ſicut Græcum *Parthenos*, & Latinum *Virgo* abuſione quadam interdum de puella etiam matrimonio junctâ uſurpatur; ita pariter Hebræum *Alma* variè ſonat pro rerum connexione, & ſermonis contextu. Hæc omnia, allatis argumentis, ſtatim demonſtrabimus.

Cùm itaque in Prophetæ contextu jungatur vox *Alma* illi ſententiæ: *Concipiet & pariet filium;* ita accipienda eſt quaſi Virginem deſignet mox elocandam, quæ deinde conjugii fructum filium pariet; vel etiam puellam jam nuptam, futuram deinde conſuetis naturæ legibus matrem. Non aliter Rex Achaz cæterique vaticinii ſenſum aſſequi potuiſſent; ſatiſque ex contextu ſermonis vocis *Alma* ſignificatio determinatur. Si quid autem prodigii Rex expectabat, non illud erat, infantis è Virgine parente natalitia, ſed illud ſolummodo, nimirum aſſertionibus Prophetæ needum conceptum filium è puella oriturum, cujus exhiberentur natalitia, tanquam pignus & argumentum rei, quæ tum temporis expe-

pectationem omnem ſuperabat; nempè imminentis Regnorum Samariæ, & Damaſci excidii atque Judaicæ liberationis. En, inquiunt, prodigium.

Ut has difficultates eluamus, quædam in præſentia conſtituenda ſunt, quæ maximi eſſe momenti arbitramur, oraculorum ſenſibus promendis; nimirum Prophetis ſolemne fuiſſe Oracula ſua de Meſſia, cùm aliis de rebus agerent, pronunciare. Interdum deſcribenda ſibi proponunt munera ſua, quæ toleraverint mala, quas ad gentes functi ſint legationes, quas tulerint perſecutiones; deinde, veluti gradu facto, ad vitam, mortem, Paſſionem Meſſiæ aſcendunt. Nec rarò illis quidem vel oblatâ ſemel occaſione id accidiſſe conſtat, ſed veluti certam eam legem, ac methodum conſtituunt. Id olim S. Hieronymo cæteſiſque dein Commentatoribus obſervatum (n). Sapientiſſimus ille æquè ac ſanctiſſimus Scripturarum Interpres, illud etiam in Prophetis obſervatum promit in cap. 5. Malachię: *Sic futurorum texunt vaticinium, ut præſens tempus non deſerant*. Vaticinia igitur imminentes rerum eventus ita ſpectant, ut ſimul etiam futura proſpiciant; quo ſcilicet eventu præſentium rerum, fidem ſibi de futuris atque remotiſſimis concilient.

n *In Jerem. 8. & Iſai. 3. & 20. & in Nahum 2. Hinc vel maximè obſcuri ſunt Prophetè, quod repentè dum aliud agitur, ad alios perſona mutatur.*

Hæc generatim de vaticiniis Prophetarum obſervata ad præſens argumentum accommodanda ſunt. Intendens Propheta pignus aliquod futuræ mox liberationis Regi exhibere, oriturum filium in hujus rei argumentum prænunciat; quem planè filium ante quàm à bono malum præ ætate diſtinguere norit, promiſſa Regni felicitas conſequeretur. Sed plus aliquid deſpondenti animis Regi pollicetur Propheta: futurum nempè dicit, ut Meſſias è parente Virgine oriatur; dein vix delibatum illud argumentum in fulguris morem ſubitò deſerens, iterum ad natalitia filii ſui, veluti pignus demum implendi oraculi, regreditur. Emmanuel ſive Meſſias potiſſimas Prophetæ meditationes occupat; expectationem verò, & mentem Regis & populi arripit vaticinio prædictus ejuſdem Iſaię filius. Nihil duobus hiſce natalitiis commune; niſi ſi fortè filius Prophetę tanquam oblata aliqua occaſio habeatur, ni oraculum de Meſſia pręter naturæ leges gignendo promeretur.

Solent plerumque Prophetæ de argumento aliquo hiſtorico & literali agentes, opportunam capere occáſionem, ut de Meſſia aliquid prodant. Iſaias planè contrarius, annunciatis priùs natalitiis Jeſu Chriſti è Virgine parente, recidit tandem ad filium ſuum, veluti pignus futuræ liberationis Juda promiſſum. In hoc planè ejus vaticinium à cæteris omnibus diſtinguitur, quod pluribus negotium faceſſere in attingenda mente Prophetæ viſum eſt. Cum autem Vates ceu fulgure aliquo exhibito, quamquam alioquin vivido & luminoſo, Meſſiam indicaſſet, metu ne quis fortè minùs advertens deciperetur, in idem identidem argumentum recidit, novos ſemper illius characteres depromens, quibus ſcilicet tandem Meſſias ab omnibus agnoſcatur. Hunc enim Deum fortem, Principem pacis in ęquitate, & juſtitia conſtitutum ſolium tenentem quod in æternum maneret, appellat. Quis, rogo, non Meſſiam à cæteris omnibus diſtinctum agnoſcat?

Poſſunt igitur verba illa: *Virgo concipiet & pariet, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*, ſivè abſoluto aliquo ſenſu & à reliquo contextu divulſo ſpectari, nec alteri tunc omnino quàm Meſſiæ è Virgine Parente nato quadrabunt; ſivè cum reliquo ſermonis contextu, & cum oraculo de filio Iſaiæ conjuncta, & tunc planè, ut de Meſſia prolata agnoſcamus, atque alterum planè ſpectare, quàm qui reliquo ejuſdem capitis, & cæterorum ſubſequentium contextu præfertur, ſolâ Jeſu Chriſti, Apoſtolorum, & Patrum Eccleſiæ authoritate perſuadebimur. Porrò vaticinium illud ex iis reputandum, quorum duplex eſt ſenſus, alter ad literam, alter traditione indicatus; è quibus alter ab eventu poſt remotum aliquod tempus implendo pendet, alter mox complendus expectatur. Eo ſemel admiſſo, duos ſub nomine Emmanuelis expreſſos viros agnoſcamus oportet, hunc planè ad literam proditum, nempe Meſſiam; alterum ſermonis conextu indicatum, nempe filium Iſaię.

Ille Deum habet patrem, matrem Virginem, atque totius humani generis ſalutem operaturus eſt; hic è Propheta & Prophetiſſa natus, divinarum promiſſionum pignus eſt & argumentum. Quod in eo vaticinio agnoſcimus, id in omnibus metaphoris & allegoriis ſpectatur, ut duplex ſub earum vocibus ſenſus lateat. Cum dicimus e. g. *fulmen belli*, duo quædam grammaticali ſenſu planè diſcrepantia exprimimus, quæ tamen in unam ideam ſtrenui alicujus militis junguntur.

Quamquam aliam iniviſſe viam in expoſitione ejuſdem prophetię Patres Eccleſiæ videntur, quàm quæ vulgo hodie à noſtris Commentatoribus tenetur; non id tamen reputandum eſt, quaſi inter ſe utrique committantur, vel Eccleſia in eo argumento aliquid variaſſe credatur. Unâ ſemper conſtantique ſententiâ tenuit Eccleſia, vaticinium illud Jeſu Chriſti è Virgine parente fœtum exprimere; ſed Patres, quibus ſolemne erat ſenſui literali figuratum conjungere, è re eſſe cenſuerunt, ſi figuratum æquè ad omnem Prophetæ contextum extenderent; omnia de Meſſia, illa etiam quæ ad literam filium Prophetæ deſignabant, interpretantes. Paria in aliarum rerum interpretatione ſervarunt. Semel perſuaſi Salomonem Meſſiæ typum exhibere, omnia, quæ ad literam ad Regem illum referebantur, figurato ſenſu de Jeſu Chriſto expoſuerunt. Non eſt igitur cur invidia in nos creetur, quaſi invicem repugnantia promamus, ſi literali ſenſui inhærentes, ea quæ de filio Iſaiæ apertiſſimè pronunciata eſſe intelligimus, illi vindicantes, nihil Jeſu Chriſto tribuamus, pręter ea, quæ literâ demonſtrante de illo prolata eſſe noſcuntur. Nec tamen planè negamus, quæ hiſtorico ſenſu filium Iſaiæ produnt, per figuram Jeſu Chriſto convenire, quemadmo-

modum & Patres interpretati ſunt.

Ultro autem fatamur, Achaz cætarnſque populos Prophatam auſcultantes, totoa in expectatione filii Propheiæ occupatos fuiſſe; ſed horum in ea re mentam ſequi quis cogit? Quin & varba ipſa Prophatiæ ad alia deducuns. Cum anim da partu fœminæ conjugatæ agendum eſt, an fortè illâ phraſi utimur: *Virgo concipiet & pariet filium?* Et ſi Emmanual idem eſt vir vocatua poſtea s *Velociter ſpolia detrahe*; ut quid ſub nomine Emmanuelis promiſſus, cum poſtaa in dias luminis auras venit, non idem Emmanuelia nomen à Patre ſuo obtinet? Quomodo in Iſaiæ filium quadrare verba illa magnifica credi poterant: Admirabilia, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacia, qui ſedebit ſuper ſolium David?

Licèt autem Judei Jeſu Chriſto coævi, ceterique, qui ad lectionem Iſaiæ ſe conferebant, non ſatis fortaſsè noſcerent futurum, ut Meſſias è Deo ſatus Deus foret, atque è Virgine Parente naſcaratur; myſterium tamen aliquod in illis verbit ſuſpicatos conſtat s *Virgo concipiet & pariet filium*; ita enim de Jeſu Chriſto locutos Joan. 7. 27. legimus. *Hunc ſcimus unde ſit. Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit unde ſit.* In ipſo autem miſſionis ſuę exordio non ſibi laborandum cenſuit Jaſus Chriſtus, ut torum Incarnationis & natalium ſuorum prodigium axponeret (o). Myſterium illud plures diſcipuli ejus ignorarunt, rati è parente Joſepho prodiiſſe. Cum S. Philippos ſe agnitum illum convenit, tanquam Prophetam habuit: *Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Propheta, invenimus Jeſum filium Joſeph à Nazareth* (p). Sola ajus inſpecta prodigia totam illi Meſſiæ opinionem conciliabant, nequa conſulere aa de re ſingulas Oraculorum partes opus fuit; pro datâ enim occaſione tandem reſarandæ fuerant. Quare opportunum ejus rei tampos axpectandum erat. Tandem S. Matthæi Evangalium valuti radußo valo totum Oraculum expandit, fidei dogma conſtituit (q). Ante id temporis res atas pluribus quidem intar fidales in ambiguo poſita: exeuti dubia oportebat longâ miraculorum ſucceſſione. Invabi myſterium illud primò decebat ſub connubii velamentis occultatum; atqua ipſe tandem Mariæ conjux teſtis comparandus erat virginitatis Sponſæ ſuæ, unde totum generationis Jeſu Chriſti prodigium peteretur. Hanc Meſſiæ parentem nullo ligandam conjugio nunquam Prophetæ revelarunt; nec virginitas & connubium duo ſunt inter ſe repugnantia.

Traditione è priſcia Patribus acceptâ aſſerit S. Chryſoſtomus [r], ſpeciali providentiæ ſuæ conſilio noluiſſe Deum, ut ſtatim Judæia parantis ſuæ & prodigioſæ generationis arcanum proderetur, cui tam ſublimi veritati ferendæ nunquam adhuc pares fuiſſent. Satis igitur habuit, ſi primò Jeſum promeret tanquam filium Joſeph & è familia David hæredem; reliquis ad opportunitatem temporis reſervatis. Porrò veteres iſtos Patres non alios facilè cenſeo quàm S. Ignatium Martyram Epiſcopum Antiochenum epiſt. ad Philadelph. Origenem in Luc. hom. 6. & fortè S. Baſilium hom. de humana Chriſti gener. apud quos paria legas. Docent atiam S. Hilarius in Matt. can. 1. S. Ambroſius l. 2. in Luc. de inſtit. Virg. cap. 6. aliique plurea (ſ), id commiſiſſe Deum, ut Virgo alioqnin puella, quam illibatum ſemper virginitatis florem ſarvaturam norat, viro elocaretur, quò ſcilicat genarationis Meſſiæ arcanum ipſos Dæmones lateret, oibilque eo partu honor Mariæ periclitaretur, utpote ſub velamentis conjugii occultato: prodigiis aoim Filii Virginitate Mariæ nondum revelatâ, quid aliud quàm fœmina corruptiſſima haberatur?

Oraculum igitur generationem Meſſiæ è Virgine parente prænuncians, non ita erat omnibus exploratum, ut ea veritas nemiaam lateret. Id enim hominas ſi volgò noſſent, invidiam eâ de re in Meſſiam creaſſent, quem ex utroque parente genitum autumabant; nec id unquam commiſiſſet Jeſua Chriſtus, ut patrem ſuum appellarent Joſephum, nec matrem ſuam voluiſſet communem aliquam fœminam eredereut, uxorem Joſaphi, quæ connubii ſui fructum Jeſum Chriſtum genuiſſet. Nec tamen id etiam habebant exploratum, communi ſciliaat hominum viâ Maſſiam in mundum venturum fuiſſe; vix enim alioqui ſe continuiſſent Judæi, quin rejiciendi Evangelii inde argumenta ducarent, quòd natus in illo Jeſua Chriſtut à Virgina parente, contra id quod de Meſſia futurum credabant, lagaretur. Res igitur erat, ſicut & aliæ plures, ambigua, quam longa rarum eventuumque ſeries tandem explicaſſet. Ita planè accidit, ot plurium oraculorum, quæ repugnantia intar ſe & vix intellectui pervia vaticinari videbantur, veritas tandam advantu Jeſo Chriſti, ains vitâ, paſſiona, & morte in apertom produceratur. Nihil ſanè aliud posuit in cauſa fuiſſe Apoſtolis, na Mariæ virginitatem, atque prodigioſam Jeſo Chriſti generationem dapromerent, nec ferrent illuſtre veritati taſtimonium, Deoque gloriam conciliarent. Omnas enim humanæ prudentiæ leges jubebant, ingratam veritatam ſilentio ſupprimi, na fortè propagationi fideś in Judæoa, & Paganos obſtaculum poneretur.

Inter Judæos recentiores non ſatis de genaratione Meſſiæ è parente Virgine convenit; alii enim pro illa, numerus ſanè major contra allam producitur. Laudantur Rabbi Hunna, & Joſue [t], qui ex vaticinio Jerem. 31. 22. *Fœmina circumdabit viram*, hanc Paranti Meſſiæ dotam aſſeruot. Nullum habitura exemplum intar hominea Meſſiæ natalitia R. Jodem in illud Pſal. 84. 12. apud Galatinom lib. 8. cap. 2. *Veritas de terra orta eſt, & juſtitia de Cælo proſpexit*, ſcribens affirmavit, quòd ſcilicat, ait ille, ſine corporum commiſtione genarari illum continget; & R. Barachias in illud Pſal. 109. *Ex utero ante luciferum genui te*, docet ſine coitu humano, ſed Divino quodam prodigio Meſſiam oriturum. Fruſtra Rabbini nun-

o Boſſuet expl. in illud Iſaia Oraculum pag. 8. 9. 17.

p Jo. 1. 45.

q Boſſuet loc. cit. pag. 20. 26.

r Chryſ. hom. 3. in Matth.

ſ Hieron. in Matt. Theoph. in Matt. Bernard. ſuper Miſſus eſt.

t Vide Galat. l. 1. c. 14. Sanctem Pagnin. Comment. in Pſ. apud P. Landriani tract. 1. de Virginis partu c. 4. &c. Mediolani 1639.

omnia hæc teſtimonia ſuſpicionis accuſant, ab impoſtore aliquo, ſiva Judæo ad Chriſtianorum partes deficiente, procuſa comminiſcentes.

P. D. Ignatius Landriani Olivetanus in Opere de Virginis partu à ſe ſcripto tract. 1. cap. 4. fruſtra ſe in ſcriptis Judæorum laudata à Galatino aliiſque teſtimonia quæſiviſſe fatetur, ratus proinde operâ recentiorum Rabbinorum poſt Galatinum ex ſcriptis illis eraſa, nuſpiam deinceps apparuiſſa. Ipſe verò alia nonnulla è Judæis Cabaliſtis in medium adducit, obſcuriſſima alioqui, & quæ vix præterquàm Hebraicè ſcripta intelligerentur; verſantur enim omnia in vocibus & literis Hebraicis variè inter ſe comparatis. Fruſtra etiam, atſi maximè poſſemus, à nobis hìc omnia exponerentur, cùm ſoli Judæi Cabaliſtæ bis poſſent, veluti argumento, uti vocant, *ad hominem*, revinci; quoad cæteros Rabbinos nihil valent niſi res, & literalia documenta.

Sed nobis ſanè conſultiſſimum ſimul & expeditiſſimum videretur, ſi hiſce omnibus in medio relictis, ad alia nos conferremus. Quando enim de conſenſu quorundam parvo numero Rabbinorum conſtaret, levis tantùm ex ea re præſumptio reſultara in alios poſſet, quibus vaticinium illud aliter ac nos exponere, & ſcripta illa à nobis oppoſita ſuſpicionis arguere viſum eſt. Ad rem magis contuliſſe cradimus authoritatem Septuaginta, & Caldæi, vetuſtiſſimorum omnium, qui noſtrâ ætate ſuperſint, Authorum apud Judæos. Illi anim reddunt æquè ac nos: *Virgo concipiet & pariet*. Præter bæc, Veteres quidam RR. ſuppetunt in Talmud ad Meſſiam reſerentes caput. 9. Iſaię, quod ſanè continuatio eſt ſermonis cap. 7. & 8. ubi de eodem argumento. Tandem paria ſenſiſſe Judęos ſuorum temporum Tertullianus lib. contra Jud. cap. 9. & Euſebius Cęſarienſis Demonſtr. lib. 7. cap. 7. quarti ſęculi Scriptor, pro ſuâ quiſque ætata teſtantur. Hęc Judęis bonæ fidei revincendis ſufficerent; ſi enim obſtinatâ mentis pervicaciâ rem agere voluerint, nihil erit quod contra illos valeat.

Porrò ſyſtema illud jamdiu à Judæis excogitatum, nimirum infantem promiſſum cap. 7. 14. 15. cujus deinde natalitia narrantur cap. 9. additis magnificis, & ampliſſimis titulis, alterum non indicari quàm Ezechiam filium Achaz, ſyſtema, inquam, illud falſitatis nullo negocio arguitur. Natus eſt enim Ezechias 8. ſive 10. annis antequam pater Regni Juda ſolium aſcenderet; regnaſſe autem illum conſtat, cum ab Iſaia oraculum Emmanuelis mox orituri accepit. Fruſtra igitur Iſaias ajus natalitia vaticinaretur. Narrante Scriptura ſcimus, Achaz non niſi 16. annis regnaſſe; ſicut & patrium Regnum adiviſſe Ezechiam 25. annorum ætatem agentem; quare ante obtentum à Patre Regnum natum illum conſtat. Porrò Oraculum hoc Iſaiæ ad primum ſive ſecundum annum Achaz pertinet; ergo &c. Fateor quidem, Scripturæ verbis ſubobſcurè ſignificari, alterum fuiſſe huic Regi filium, ſed qui patrię hæreditatis jure Regnum adiret, ſolus legitur Ezechias. Quare Oraculum Iſaiæ de filio (u), appellato *Principe pacis, qui ſuper ſolium David ſedebit, & corroborabit Regnum ſuum in judicio & juſtitia uſque in ſempiternum*; non alteri potuiſſet quàm Ezechiæ quadrare. Legimus etiam 2. Par. 28. 3. de Achaz: *Luſtravit filios ſuos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Iſrael*. Ex his planè filiis nemo prophetico vaticinio deſignatur.

u Iſai. 9. 6. 7.

Nec ego pervicaciùs contenderim, vocem Hebræam *Alma* nunquam niſi virginem planè talem deſignare; facilè conceſſerim abuſione quâdam interdum uſurpari de adoleſcentula, non quidem virginitate inſpectâ ſed ætate (x). Nullus tamen dubito, quin propria, & genuina hujus ſignificatio ſit, *Virgo*, nec alterum ſuppetit Hebręis vocabulum, quo innupta puella expreſſiùs deſignetur. Derivatur *Alma* è radice, quę ſonat occultum & clauſum eſſe; mos eſt enim Judæis, in toto pariter Oriente familiaris, ut in ædium parte, quæ matribus illatum aſſignantur, puellæ Virgines detineantur, veluti in clauſtro. Id ſexcentis Scripturæ locis proditur. Amnon filius David ſororem ſuam ex eadem matre ſatam deperiens, nullam optatâ puellâ ſpem potiundi relinqui ſibi querebatur (y), quia cum eſſet virgo, arduum cenſebat quippiam inhoneſtè agere cum illa: puellæ ſcilicet arctâ cuſtodiâ & viris impervià in ędibus clauſæ detinebantur.

x Prover. 30. 19. *Viam viri in adoleſcentia*. *Hebr. in adoleſcentula*, *Behalma*.

y 2. Reg. 13. 2. *Ki bethulah hi*.

Hinc 2. Macc. 3. 19. ſicut & 3. Macc. 1. 18. puellę virgines *conclusæ* appellantur. Eodemque utitur epitheto Eccli. 9. In ſecretioribus ędium penetralibus detineri illas, continentes ſe ne pudorem ſuum viris proderent, Philo teſtatur (z). Obſervat inſuper S. Hieronymus, Iſaiam in eo Oraculo abſtinuiſſe à voce *bethala*, quæ de puella tantùm uſurpatur; ſed uſum voce *alma*, quæ virginem deſignat, nunquam in apertum oculis hominum prodeuntem (a). Hæc eſt genuina ſignificatio vocis in lingua Punica, quam eandem origine cum Hebræa, & Phœnicia ſcimus. Sanior & univerſa ferè veterum Interpretum, ac recentiorum turba reddit *Virginem*; & Aquila, qui ſemel & iterum vertit *adoleſcentulam*, Geneſis tamen cap. 30. 29. reddidit *Abſconſam*. Jure igitur meritoque nos eandem retinemus ſignificationem, donec de contrario non conſtiterit.

z Contra Flac. & de Specia. lib. Legib.

a Hieron. in Iſai. 7. *Ergo Alma non ſolùm puella, ſed cum epitaſeb Virgo abſcondita dicitur, & ſecreta, quæ nunquam virorum patuerit aſpectibus, ſed magnâ parentum diligentia cuſtodita ſit*.

Reapſe enim quanquam Latinum *Virgo*, ſonet quandoque fœminam non virginem, ſicut & puella fœminam nuptam; nemo tamen ſatis ex his convincere potuerit, veram & genuinam ambarum vocum ſignificationem non eſſe hujus quidem Virginam reapſe talem, alterius adoleſcentulam nondum viro elocatam. Solus tantùm verborum contextus aliam geminis hiſce vocabulis ſignificationem conciliare potuiſſet. Ita Judith 16. 14. legimus: *Filii puellarum compunxerunt eos*: & Joel. 1. 8. *Plange quaſi virgo accincta ſacco ſuper virum pubertatis tuæ* (b). Utrinque planè ſermo eſt de fœminis jam nuptis. Apud Virgilium Paſiphao trium liberorum mater, virgo appellatur. Eclog. 6.

b *Ali Kelbthulah*.

Ab

Digitized by Google

Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit!

Et Georg. 4. da Euridice uxore Orphei.

Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas altâ non vidit in herbâ.

Plura, ſi ad rem noſtram opus eſſet, exempla aongereremus (*e*). His planè ſatis demonſtratum arbitror, abuſione quâdam voces aliquas aliter uſurpari, quamquam alioqui aſſertæ ſint & mioimè ambiguæ ſignificationis. Ita atiam S. Paulus, quamquam alioqui natom è Virgine Chriſtum ſciret, ſcripſit nihilominus da illo: *Natum ex muliere* [*d*]. Et S. Lucas de Virginitate Mariæ alioqui optimè meritus, ſalutantem in hæc verba Mariam Angelum Gabrielem inducit: *Benedicta tu inter mulieres* (*e*).

c Horat. lib. 2. Ode 29. Quæ tibi Virginum, Sponſo, barbara ſerviet? *Varro de re ruſtica, lib. 2. cap. 10. Nec non etiam hoc, quas Virgines ibi appellant, annorum 20. quibus mos eorum non denegavit ante nuptias, ut ſuccumberent quibus vellent &c. Aul. Gell. lib. 12. cap. 1.* Non rarò fœminas ſtatim à puerperio puellas ounaupat. *Et Virgil. Georg. l. 3. de Hero uxore Leandri, Nec moritura ſuper crudeli funere Virgo.* d *Galat. 4. 4.* e *Luc. 1. 28. Vide etiam ver. 42.*

Quò igitur genuinam ſentantiæ alicujus mentem aſſequamur, taxtus priùs, deinda contextus, idea & mens Authoris expendenda, in quibus circumſtantiis rem ſcripſerit; demum illi adhibendi in conſultationem, qui meliùs noſſe earumdem vocum ſignificationem præſumuntor. Nobis autem favent hæc omnia. Vox *Alma* ſonat apertiſſimè & conſtanter Virginem. Fateor quidem jungi illi ſantentiæ: *Concipiet, & pariet*; ſed divino prodigio fieri poterat, ut aadem Virgo ſimul eſſet & mater. Favent etiam huic ſignificationi ipſe tamporis circumſtantiæ. Iſaias prodigium ſe aliquod exhibiturum Regi pollicetur: illud nempe, de fœtu & partu Virginis. A' vero igitur non abhorret, totam prodigii expectationem ad Virginis partum refereodam eſſe. Idem colligas ax ioſpecto ſermonis contaxtu; ubique enim legentibus ingeritur ioſans homine ſuperior, & prodigio natus.

Si verò Judæorum Interpretes vetuſtiſſimi, nempe Septuaginta, & Paraphraſtes Caldæus conſulantur, eos quidem lego Hebræum *Alma* reddere Virginem. Inclinabant in eam ſententiam de ortu Meſſiæ è Virgine parente Judæi Jeſu Chriſto coævi. Apoſtoli, & Evangeliſtæ, quamquam alioqui nullâ ad id cogerentur utilitate, altè tamen & uſque ad effuſionem ſanguinis Mariæ Virginitatem proclamarunt. Joſephus Mariæ conjux, qui injurias thalami ſui æquiori animo ferre minimè pateretur, qui pariter nihil è re ſua reputaſſet, de Virginitata uxoris teſtimonium dicere, qui oe viſis quidam maximis Jeſu Chriſti prodigiis, & ante aſſertum Jeſu Chriſto Meſſiæ titulum obierat; Joſephus, inquam, omnium primus Mariæ integritatem, & Jeſu Chriſti prodigioſam generationem teſtimonio ſuo aſſeruit. Mahometus ille virginitatis oſor ne refragari quidem huic veritati audet. Aſſerit, & tanquam dogma fidei eredendum proponit Eccleſia Chriſtiana, non aliam eſſe hujus Oraculi ſignificationem omni remoto dubio perſuaſa. Hæc ſatis ſuperque, quò docilis & præjudicils vacua mens perſuadeatur.

DISSERTATIO
DE DISSIPATO EXERCITU SENNACHERIB. Iſai. 37. 36.

Excuſſo Aſſyriacæ dominatioois jugo ab Ezechia, Sennacherib Rex Aſſyriorum in Judæam cum axercitu venit (*). Quam tamen antequam redigendam io poteſtatem aſſumeret, arma priùs inferenda duxit in Ægyptum, quocum, ſicut etiam cum Rege Chus, Ezechias belli ſocietatem inierat. Poſt afflictam igitur triennio Ægyptum (*a*), arma vertens in Judæos, potiſſimas regionis Urbes adomuit. Ezechias interim proſtratam Ægyptum fœderatam ſuam cernens; pacis conditiones à Sennacheribo quæſituros legatos miſit. Convenium inter illos, ut Aſſyrii, reductis armis 300. talentorum argenti (*b*), & 30. talentorum auri (*c*) ſummam reciperent. Verùm poſt ſolutam à Judæis pecuniam, Aſſyrius miſſis tribus Præfectis, Rabſace, Rabſari & Tarthano, Judæis deditionem injunxit. Regis juſſa Rabſaces inſolentar adeò axpoſuit, Deo oblocutus, ut exhorrens & conſternatus Ezechias, ſciſſis veſtibus & ſacco indutus ad Templum Domini opem à Domino impetraturus accurrerat; ſimul jubens Iſaiam Prophetam acciri, quem de re tota certiorem faceret. Propheta annunciandum Regi mandavit, cur terrora minarum Sennacherib commoveretur nihil eſſe; ſciret enim, coactum hoſtem rebus ſuis conſulere, Jeroſolymam relicturum intactam; quin & in regionem ſuam profugum, gladio tandem perimendum.

* *4. Reg. 17.*

a Beroſ. Apud Joſephum Antiq. lib. 10. cap. 2. Herod. lib. 2. cap. 142. b *Reddunt* 1460156. *Libras, & 5. Solidos Gallic.* c *Reddunt* 2085937. *libras, & 50. ſolidos Gallic.*

Rabſaces quidem nullo ab hoſtibus accepto reſponſo, ad Regem ſe contulit, qui ſolutâ obſidione Lachis, Lobnam Urbem è Meridionalibus Juda tentabat. Simul autem audiens Sennacherib, Tharacam Regem Chus, nempa illius Arabiæ partis, quæ ad inferiorem Ægyptum porrecta, plagam Orientalem extremæ oræ maris rubri tenet, Thatacam, inquam, auxiliares copias ad Ezechiam ducere (*d*); occurrendum hoſtibus duxit, ſcriptis tamen priùs literis ad Ezechiam minacibus oppidò, & blaſphe-

d *4. Reg. 19. 9. 20.*

phemia in Deum. Redditas eas literas Ezechias in Templum intulit, & coram Domino ſtatuens, divinam ejus opem etiam atque etiam imploravit. Tunc Iſaias deſpondentem animis Regem confirmaturus miſit, ſimul denuncians ſuppetias Jeroſolymis Dominum laturum, tum & commiſſurum, ut coactus referre arma Sennacherib, nullam illaturus eſſet Jeroſolymæ injuriam. Oraculo ſua fides; per quietem enim ejuſdem noctis Angelus Domini deſcendens, hoſtes inſigni cæde ita proſtravit, ut 185000. hoſtium deſiderarentur; coactuſque ſtatim pedem referre in patriam Sennacherib, aliquandiu poſt filii ſui gladio extinctus eſt. Hæc hiſtoria deleti exercitûs Senacherib, quam nos in examen revocandam ſuſcipimus, utpote apud Scripturam, Interpretes, & hiſtoricos prophanos non unâ ratione deſcriptam. Singulas hîc circumſtantias explicabimus, diſſitas variorum opiniones pro viribus conciliaturi.

Qui primus noſtras meditationes exercet, Angelus in cædem Sennacherib deſcendens occurrit; hunc enim Interpretum nonnulli bonum Angelum credunt, ſive nempe Gabrielem populi Dei propugnaculum, vel Michaelem Synagogę Patronum. Alii malum Angelum, eundem facilè quem authorem cædis primorum natu in Ægypto

e Exod. 12. 29. Vide Pſ. 78. 49.

ſuſpicantur (e). Ex veteri traditione receptum tenent Hebræi igne cœlitus dilapſo, ita correptos Aſſyrios, ut in cineres favillaſque redactis corporibus, veſtes remanerent intactæ; quare colligendæ prædæ accurrentes Judæos, excuſſo cinere omnes ſibi veſtes habuiſſe. Cenſent autem, quod etiam pluribus Interpretibus creditum, inſignem hanc exercitûs Aſſyrii cladem, in ipſa Jeroſolymæ obſidione contigiſſe; adduntque, Sennacherib adhibitis tantum 10. ſuorum, præcipiti fugâ ſaluti ſuæ conſuluiſſe, reliquis omnibus abſumptis (f).

f Hebræi apud Hieron. in Iſ. 10. 6. Vide & Auth. ſerm. ad fratr. in Eremo. Hugo Card. in 4. Reg. & alii.

Laudant in hanc ſententiam illud Iſaiæ 10. 16. 17. 18. 19. *Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem; & ſubtus gloriam ejus* (nempe ſub veſtibus ſplendidiſſimis) *ſuccenſa ardebit quaſi combuſtio ignis. Et erit lumen Iſrael in igne, & Sanctus ejus in flamma; & ſuccendetur, & devorabitur ſpina ejus & vepres in die una. Et gloria ſaltûs ejus, & carmeli ejus ab anima uſque ad carnem conſumetur; & erit terrore profugus. Et reliquiæ ligni ſaltûs ejus præ paucitate numerabuntur, & puer ſcribet eos.*

Verùm S. Hieronymus in Iſ. 33. 3. è Judæorum relatione accepiſſe ſe dicit, Angelum Gabrielem deſcendiſſe à Deo vindicem in Aſſyrios, quem Angelum deſignatum cenſent nomine *Hamon*, ſive multitudinis; in Iſaia enim quo loco legimus, *A voce Angeli fugerunt Populi*; Hebræus habet: *A voce multitudinis fugerunt &c.* quæ verba 70. & alii Interpretes exponunt de terrore, qui ſubitò in Aſſyrios incuſſus omnes in fugam vertit, donec occurrente Angelo exterminatore, omnes interempti ſunt.

In mutuam cædem ſæviiſſe Aſſyrios Interpretum alii malunt; orto enim inteſtino diſſidio, deſtinata hoſtibus arma in ſe ipſos verterunt. Quod enim in ſubito terrore, cæciſque nocturnis tumultibus accidere ſpectamus, ut ſinguli obvios quoſque, quà adverſarios, quà amicos offendant, ita etiam inter Aſſyrios factum credunt. Suffragatur Iſaias 9. 3. 4. 9. *Lætabuntur coram te* (Populus tuus) *ſicut exultant Victores captâ prædâ, quando dividunt ſpolia. Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & ſceptrum exactoris ejus ſuperaſti, ſicut in die Madian* (cum ſcilicet in mutuam cædem ſęvitum ab hoſtibus). *Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & veſtimentum mixtum ſanguine erit in combuſtionem, & cibus ignis.* Quaſi ſcilicet illud innuat Propheta, futurum ut veſtimenta crebris vulneribus lacerata, atque hoſtili ſanguine fœdata, ad nullos proinde aptas uſus igni traderentur.

Eandem ſententiam præſeferont alia Iſaię verba cap. 33. 4. *Congregabuntur ſpolia veſtra, ſicut colligitur brucus, vel cum foſſæ plenæ fuerint de eo.* Rejecta enim ad litos veſtimenta ſive incensâ pirâ cremantur, ſivè defoſsâ terrâ operiuntur, ne quid fortè corruptione ſuâ aeri noxæ inferant. Ita planè cum Aſſyriis accidit, ut eorum veſtes ſanguine fœdatæ, nequid fortè circumfuſo aeri virulentum ex eorum afflatu inducatur, ſive defoſsâ humo operientur, ſive igne cremabuntur.

Occiſos interno aliquo & imperceptibili ulcere intima depaſcente, Toſtatus & Salianus maluerunt. Eccli. 48. 24. habet: *Contrivit illos Angelus Domini*, veluti cùm fulmine aliquo tacti ſolâ viſcerum concuſſione atque delicatiſſimarum fibrarum diſruptione, ſicut & ſanguineorum vaſorum turbatâ œconomiâ perimuntur, ita planè & cum Aſſyriis factum ab Angelo Domini innuere Author videtur.

Joſephus in Beroſi ſententiam conceſſiſſe viſus eſt, cum ejus verba nihil de ſuo addito laudet. Narrat igitur ejuſdem Hiſtorici verbis, Sennacheribum arma ex Ægypto referentem ſociatis cum Rabſace Duce copiarum ſuarum, quæ ad obſidendam Jeruſalem veniebant, armis ad Urbem ſucceſſiſſe. Sed primâ obſidionis nocte ſubitâ divinitùs immiſsâ lue corrupto exercitu, ad 185000. virorum occiſi ſunt. Quare Rex cum reliquis copiis promptâ fugâ Ninivem ſe recipere coactus fuit (g).

g Antiquit. l. 10. cap. 2.

Rumorem aliquem de Sennacheribi in Ægyptum bello, ejuſque deleto divinitùs exercitu, Herodotus lib. 2. cap. 141. Sacerdotibus Ægypti referentibus, ſed non ſinè ementita fabellarum obtegumentia veritate, audierat. Ita totam eam hiſtoriam narrat. Sethon Rex Ægypti, ſimul & Vulcani Sacerdos, armis Sennacherib Regis Arabum & Aſſyriorum preſſus, atque militum ſuorum præſidio omni deſtitutus, in eis anguſtiis quid conſilii caperet incertus, Divinam ſibi opem enixis precibus imploravit. Cum poſt abſolutes preces in ſomnum reſolutus dormiret, Vulcanum per quietem vidit, à quo bono animo eſſe juſſus; commiſſurum enim ſe dicat, ut à Sen-

na-

Digitized by Google

nacherib armis protegeretur. Igitur Sethon ad pugnam cum paucis ſuorum voluntariis procedens, Peluſium uſque pervenerat; cùm eâdem nocte murium campeſtrium exercitus in caſtra Aſſyriorum ſubrepens, raptim cordas arcuum, pharetras, lora ſcutorum abroſit; quare manè ſurgentes hoſtes armorum robore deſtituti, fugâ ſe ſubducere coacti ſunt. Spectabatur in Templo Vulcani ſimulacrum Regis Sethonis, lapideum murem manu tenens, hac adjectâ inſcriptione: *In me quis intuens pius eſto.*

Sed Iſaias 29. 6. 7. & 30. 30. & Pſ. 75. 6. 7. 8. 9. 10. diſertiſſimè aſſerunt, totam hanc Aſſyriorum cladem ſubito nimbo adjectis fulminibus deputandam: *Et erit ſicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te; & ſicut favilla pertranſiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt. Eritque repente confeſtim, à Domino exercituum viſitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis, & tempeſtatis, & flamma ignis devorantis. Et erit ſicut ſomnium viſionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel* (id eſt contra Urbem Sanctam). *Sicut ſomniat qui eſurit, & comedit; cum autem fuerit expergefactus, vacua eſt anima ejus; & ſicut ſomniat ſitiens, & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus, adhuc ſitit, & anima ejus vacua eſt; ſic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.*

h Iſai. 30. 31. 32.

Hæc ſine ambagibus nimbum aliquem deſignant; ſed expreſſius aliquid (h). *Et auditam faciet Dominus gloriam vocis ſuæ,* (nempè fulgura tonitrui ſui) *& terrorem brachii ſui oſtendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis: allidet in turbine & in lapide grandinis. A voce enim Domini pavebit Aſſur, virgâ percuſſus, & erit tranſitus virgæ fundatus, quam requieſcere faciet Dominus ſuper eum, In tympanis & citharis, & in bellis præcipuis expugnabit eos. Præparata eſt enim ab heri Topheth, à Rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta ejus ignis & ligna multa: Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.* Alludit hìc Propheta ad ea, quæ in valle Thopheth ſpectabantur, ubi ſcilicet igne, qui Moloch perpetuò ardebat, humanæ victimæ in Sacrificium Numinis cremabantur. Cùm autem ſacrificia illa præſtarentur, ne fortè exaudiri miſerorum ejulatum contingeret, prohibebat tympanorum atque inſtrumentorum muſicorum fragor. Ferunt etiam, perpetuum arſiſſe ignem in eâdem valle abſumendis morticinis, quæ ex Urbe efferebantur. Porrò exercitus Sennacherib inter fragores nimborum & tonitruum ita planè deletus eſt, ſicut ad ſonum inſtrumentorum ſacræ Numini victimæ abſumebantur.

In Pſalmo 75. nempè in cantico eâ occaſione concinnato, hæc legimus: *Habitatio ejus* (Dei) *in Sion, ibi confregit potentias arcuum, ſcutum; gladium, & bellum. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: turbati ſunt omnes inſipientes corde. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt, qui aſcenderunt equos. Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi: Ex tunc ira tua. De Cœlo auditum feciſti judicium: terra tremuit, & quievit, cùm exurgeret in judicium Deus, ut ſalvos faceret omnes manſuetos terræ.*

Varias haſce ſententias conciliare, tum per ſe arduum, cùm nobis nullâ neceſſitatis lege impoſitum eſt. Quòd enim inter varios Interpretes & Commentatores non conveniat, frequentiſſimè accidit. Satis ſuperque habebimus, ſi ea omnia quæ de hac hiſtoria in Scriptura exhibentur, ita cum veritate conſtare demonſtraverimus, ut nihil habeant repugnans, nihil non veriſimile. Porrò exercitum ultra 185000. virorum, variis conſtantem gentibus, diſſitis inter ſe moribus, & ingenio, in media regione hoſtili, atque inter hoſtes, allato de ingruentibus validiſſimis hoſtium copiis nuncio, ſubito terrore conſternatum, agentibus bonis ſivè malis Angelis, ſicut etiam ſubito exorto tempeſtatis nimbo, intempeſtâ nocte turbatum in mutuam cædem irruiſſe, nec mira nec ſine exemplo res eſt. Fieri etiam poterat, ut ingruentibus fulminibus, procellâ, grandine atque imbribus, divulſiſque lapidibus, cum quiſque pro ſua ſalute ſollicitus huc illuc in tenebris diſcurreret, præcipitatione opprimeretur. Potuit etiam, & quotidiano exemplo accidere diſcimus, dilapſus è Cœlo ignis, parte quadam caſtrorum correptâ, milites non infrequentes abſumere; ſicut & tonitruum concuſſio potuit multorum ſpiritus intercludere. Quis tandem in animum non induxerit, potuiſſe Angelum mortis plurimos intimo & imperceptibili ulcere percuſſos, abſque eo quòd in extima cute aliquid appareret, quod maximè ſentit S. Hieronymus, perimere? (i).

i *Hieronymus in Iſai. 37. Centum octoginta quinque millia fortiſſimorum virorum ab uno Angelo unâ nocte cæduntur, & abſque vulneribus occiſorum mors ſæva diſcurrit, excludens animas Dei voluntate,*

Varia hæc cædis illatæ genera variis Scripturæ locis ſupra à nobis laudatis exprimuntur. Nunc enim Hebræi inducuntur ſpoliis cæſorum hoſtium ditati; nunc eorumdem hoſtium veſtes vulneribus laceratę & ſanguine fœdatę in pabulum ignis tanquam inutiles omninò deſtinatę. Hæc omnia ſatis conveniunt hypotheſi à nobis conſtitutę, nempè de exercitu deleto partim fulminibus, & tonitruis, partim Angeli ultoris gladio, partim igne, partim enſe & præcipitiis.

Sed ea, quæ de Angelo exterminatore diximus, maturiori examine diſcutienda ſunt. Huic enim Authori Scriptura tribuit cædem primorum natu Ægypti (k), Iſraelitarum obmurmurantium in deſerto [l], Iſraelitarum, quos in ultionem inſtituti cenſus in populo à Davide Dominus peremit (m). Nec alteri accepto referuntur Jobi calamitates (n). E' Græco ejuſdem Jobi 20. 15. diſcimus, eam olim ſtetiſſe Judæis ſententiam, ſuum eſſe Angelum ejiciendæ è corporibus animæ deſtinatum. Alibi etiam, capite nempè 33. 23. legimus futurum, ut ſi fortè mille Angeli mortis Juſtum peremptori venerint, nunquam tamen virum percuſſuros, ſi fortè ille in ſe ipſum ſe recipiens, de redeundo ad Domi-

k Exod. 12. 29.
l Pſal. 77. 49. & 1. Cor. 10. 10. & Judith 8. 21. 25.
m 2. Reg. 24. 16.
n Job 1. 12. 12.

Digitized by Google

num cogitaverit. Si homini fatebitur peccatum ſuum, ne in mortem cadat Angelum prohibiturum. Hunc ipſum Angelum ſtricto gladio ſævientem in populum ſuum, deſideratis parvo temporis ſpatio 70000. virorum, David ſpectaverat (o); & Job impios concitaturos in ſuam necem Angelos exterminatores denunciat (p). Pſalmus 34. 5. 6. de perſequtoribus ſuis, ait: *Angelus Domini coarctans eos*. Salomon in Proverbiis 17. 11. habet: *Semper jurgia quærit malus; Angelus autem crudelis mittetur contra eum*. Eodem Angelo crudeli, Angelo necis, perimente occiſi ſunt priores illi Saræ filiæ Raguelis conjuges, quos in primo ad thalamum ingreſſu necabat (q). Hunc deinde Angelum Aſmodæum in deſerta Ægypti relegatum vinculis alligavit Angelus Raphael (r); ſonat enim Aſmodæus, vaſtator, exterminator. Hæc de Angelis mortis vetus Judæorum ſententia.

Manet ea pariter apud Hebræos perſuaſio; namque aſſidere credunt ad caput lecti, cum fortè vir aliquis ad obitum decubuerit, Sathanam ſive Angelum mortis gladium evaginatum ſtringentem; è cujus extremitate tres guttæ fellis dependeant (s). Vix en viſo Angelo, ægrotus ingenti horrore correptus os diducit; ſtatimque promptus Sathanas tres lethales guttas immittit, è quibus una miſerum extinguit, altera atrum illum colorem affundit, tertia tandem aptam inducit diſpoſitionem, ut ſtatim in pulverem redigatur. Statim ac animam hauſto felle æger efflaverit, Angelus malus nihil habet antiquius, quàm ut aquâ fortè in ædibus occurrente, lethalem gladium eluat. Hinc virus ab aquis contrahitur, ſtatim proinde, ne cui noceant, in ſubjectam viam diſſipandis. Hęc apud omnes latè Judæos recepta tenentur. Addunt inſuper Judæi, canes aſpectu ejuſdem Angeli mortis horrendum latrare; quare ſi fortè audiri canes latrantes circa ædes ægroti contigerit, malo id omini vertitur (t).

Docent etiam, hunc exterminatorem Angelum nihil in Judæorum gentem poſſe (u); cum enim, inquiunt, pravus Spiritus cum Deo queſtus ſit, fruſtra ſe in mundo eſſe, Ego, reſpondit, Deus, te creavi, quò potentiam tuam in cæteros homines, ſolis exceptis è radice Iſrael gentibus, exerceres. Factum indè, ut principis Mundi nomine donaretur. Eorum tamen confeſſione ſcitum eſt, privilegium illud ſolis Hebræis manère, quos fortè in regione Iſrael obire contigerit. Illos enim occidit gladius acutus, & benè limatus; cæteros extra eam regionem mactat gladius *Sammaelis* confractus & obtuſus. Manet etiam defunctis ſecunda alia mors in ſepulchro, quò Angelo deducente anima venire cogitur, unà cum corpore judicium ſubitura. Ea de cauſa, inquiunt, cavit Joſephus (x), ne in Ægipto terrâ impurâ, ubi ſecunda illum mors manſiſſet, ſepeliretur.

Non abludunt ab hiſce Judęorum opinionibus Platonici (y), qui in ea fuiſſe ſententia videntur, Angelum illum, quo adſtante, homo, dum viveret, uſus eſt, ejus animam poſt obitum ad judicii locum deducere. Hunc Angelum animas è corpore ſeparantem, ac deinde evocantem appellat Tertullianus de Anim. cap. 53. *Evocatorem animarum*. At probine an mali Angeli munus eſt? Mali autumant plerique Patres, & Interpretes, adjecto omnium Rabbinorum conſenſu; neque enim invidioſum munus alii quàm maligni ſpiritus ſuſtinuiſſent: ſed negocioſa tamen ea res eſt. Nemo ſanè dubitat, potuiſſe Deum potentiam & actionem ſuam per bonos Angelos adminiſtros exercere. Ita referente Moyſe Exod. 11. 4. & 12. 12. 29. legimus Dominum per ędes Ægyptiorum diſcurrentem omnes majores natu ejuſdem gentis interfeciſſe, quod à verbo Dei, è ſcabello pedum Domini deſcendente, executioni mandatum dicit Author Sapientiæ cap. 18. 14. 15. Exhibet autem Verbum illud veluti militem, armis nullâ juncturâ colligatis munitum, qui in mediam regionem ſaltu deſcendens, acutumque, & bene limatum gladium, tenens omnia cædibus & ſanguine repleverit. Statura autem viri, addit, immanis eſt adeò, ut terram pedibus, cervice nubes teneat. Ita planè exterminatorem Angelum concipiebant, Angelum, inquam, quem ad ultionem de exercitu Sennacherib capiendam Dominus miſerat.

Cùm Scriptura de cæde exercitûs Sennacherib nos inſtruit, non ita tamen accipienda eſt, quaſi unius mortis genus, ſed potiùs omnia ſimul, quibus homines ſubjecti ſumus, deſignet. Sive enim perimi gentem contigerit peſte, morbo, gladio, unus eſt Angelus mortis, qui gladium ſuum exeruit. Vel Aſſyrii in mutuam cædem intempeſtę noctis horrore ſęvierint, ſive tonitru, fragore, & concuſſione ſpiritus intercluderentur; ſive igne cœlitus dilapſo, ſive fulgure, ſive immiſſis intimis ulceribus interierint, ſive è ſaxis pręcipites ſe dederint; unus eſt Angelus mortis varias inferens cædes. Ita omnia Scripturæ loca, ubi de hac re ſermo, & variæ ac in ſpeciem repugnantes Commentatorum opiniones conciliantur.

Sola Rabbinorum opinio cum Scriptura minùs conſtare poſſe nobis videtur. Quòd enim Aſſyriorum corpora ita in cinerem favillaſque redacta ſint, ut intactæ veſtes manerent; quas deinde veſtes colligentes Hebræi, excuſſo pulvere integram ſibi illarum prædam habuerint: id planè laudatis ſupra Scripturę teſtimoniis repugnare arbitror. Ut quid autem prodigia ſine neceſſitate multiplicentur? Non obſcurè Iſaias ingentem veſtium prædam, utpote atro interfectorum cruore fœdatam, & vulneribus laceratam nonniſi ignis pabulum futuram prędicit. Nec minùs diſertè narrat panicum illum terrorem, quo ſubitò turbati Aſſyrii cæcis invicem vulneribus ſeſe confecerant. Tandem fulmen & ignis è Cœlo dilapſus ac tonitrua valent quidem ſine externo aliquo vulneris indicio homines perimere; non tamen juxta DD. Hebræorum ſententiam in cineres favillaſque redigere.

Re-

o 1. *Reg.* 24. 16. & 2. *Par.* 21. 30.
p *Job* 36. 24.
q *Tob.* 3. 8.
r *Tob.* 8. 3.
s *Buxtorf. Synag. cap.* 35. *pag.* 507.
t *Vide Henric. Bromel. Diſſert. de Angel. exter.*
u *Ligfoot. Hor. Hebr. in Jo.* 12. 31.
x *Gen.* 50. 24.
y *Plato in Phedone.*

Digitized by Google

Reſtat inſuper aliquid in examen revocandum, quo nempè loco memorabile illud excidium contigerit? Sub ipſis Jeroſolymæ mœnibus in obſidione Urbis per Rabſacem, cùm ſcilicet Aſſyrii caſtra haberent in valle Joſaphat & Tophet, ſive Hinnon, ad Orientem & meridiem Urbis, ſenior Judæorum & Interpretum Chriſtianorum pars autumat. Favere videtur Iſaias 30. 33. *Præparata eſt ab heri Topheth, à Rege præparata, profunda, & dilatata.* Eò etiam ſpectaſſe creditur Joel 3. 2. 12. *Congregabo omnes gentes, & ducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus. Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Joſaphat; quia ibi ſedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu.* Feruot inſuper, Judæos mane ſurgentes coronâ cadaverum Aſſyriorum cincta mœnia ſpectaſſe, lætoſque ad colligenda ſpolia cecurriſſe.

Nobis tamen certa ſtat ſententia, nec Sennacheribum, nec Rabſacem unquam ad obſidendam Jeroſolymam ſucceſſiſſe. Rabſaces quidem mandatis à Rege oneratus, ejus Urbis deditionem petiturus cum copiis nonnullis venerat; (*) rediit deinde mane alterius diei ad exercitum in Lachis. Comperto tamen, Sennacheribum ſolutâ obſidione ejus Urbis ad tentandam Lebnam tranſiſſe, eò ad Regem ſe contulit. Accidit interim, ut nuncius de Tharaca Rege Chus auxiliares copias ad Hebræos deducente veniret, cui Sennacherib occurrendum ſtatuit. Priùs tamen miſit plenas faſtu literas ad Ezechiam, reduces ſe copias Jeroſolymam deducturum, Urbem lege victoris habiturum minitatus. Eâ occaſione Iſaias Regi ſpondet, nunquam commiſſurum Sennacherib, ut Jeroſolymam obſidione ſeu vallo cingat, nec hoſtilem quidem ſagittam in illam proficiendam; nunquam recludendas ſceleſtiſſimo hoſti Urbis illius fores, ſed verſo itinere illum ad propria remeaturum. Eâdem nocte, i. e. tertiâ vel qoarta die poſt reductas copias è Lebna in Tharacam, Angelus Domini deſcendens ultore gladio 185000. Aſſyriorum trucidavit (z); qua clade affectus Sennacherib, magnis itineribus Ninivem contendit. In via igitur Ægypti, non juxta mœnia Urbis, memorabilis illa clades accidit.

* 4. Reg. 18. 17. *Miſit Rex Aſſyriorum Tarthan & Rabſaris, & Rabſaces cum valida manu Jeruſalem.*

z *Vide* 4. *Reg.* 19. 8. 9. . . . . 20. . . . . 35.

Ambages omnes ſubmovet Iſaias 10. 24. 25. *Noli timere populus meus habitator Sion, ab Aſſur: in virga percutiet te, & baculum ſuum levabit ſuper te in via Ægypti. Adhuc enim paululum modicumque, & conſummabitur indignatio, & furor meus ſuper ſcelus eorum. Et ſuſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum, juxta plagam Madian in petra Oreb, & Virgam ſuam ſuper mare, & levabit eam in via Ægypti.* Supra jam animadvertimus, hanc Aſſyriorum cladem comparari à Propheta cladi à Madianitis acceptæ, quos in mutuam cædem ſæviiſſe ſcimus, clangore 300. buccinarum militum Gedeonis, ſicut ſubito incenſarum lampadarum objectu, turbatos (†).

† *Judic.* 7. 28.

DISSERTATIO

DE FORMA JESU CHRISTI

Eleganti, nec ne? Ad illud Iſaiæ 52. 2. Vidimus eum, & non erat aſpectus, neque decor.

QUa Chriſtiani omnes ergà SS. Jeſu Chriſti Humanitatem tenemur, obſervantia, non ſine modeſta quadam circumſpectione ſermonem de illa nos habere permittit. Utrumque ſanè novimus, ſive parum, ſive extra modum aliquid dicatur, æquè in ea re invidioſum haberi; ſperamus tamen adeò nos calamum in officio retenturos, ut nihil extra præſcriptas à Religione metas excurrat. Solùm in Chriſto humanam naturam ſpectabimus, ejus corpus cum cæteris mortalibus elegantiâ præſtantibus, vel ſecus, comparabimus; ſemper tamen illum è vulgari hominum ſegregaturi, utpote quem Divinæ naturæ dignitas humanæ hypoſtaticè juncta privilegio faciat potiorem. Si quòd verò in præſentia obtendere velum huic Divinæ naturæ videamur, id planè eo conſilio præſtabimus, quò certiorem obtutum in ejus humanitatem, remoto Divinitatis fulgore, figamus.

Quid ſit potiſſimùm venuſtatem conſtituens, licèt inter varias, diſſitaſque gentes non ſatis conſtet; æquè tamen omnibus ſapor quidam pulchritudinis ſentitur; ut quicumque pulchro cenſentur aſpectu, ii ſanè omnibus placeant: quid autem ſit quod omnibus in ea re placeat, neque ipſe ſcirem, neque, ſi ſcirem, facilè definirem. Sunt qui ament nigricantem oris colorem, ſunt qui fuſcum, ſunt qui albicantem, ſunt tandem qui album. Aliis grandior naſus placet, aliis aquilinus, aliis brevior, aliis ſimus. Oculos alii malunt ſubnigros, alii nigerrimos. Conſtat tamen inter omnes, virum proceriori, atque bene conſtituto corpore, vultu ad majeſtatem;

&

Digitized by Google

num cogitaverit. Si homini fatebitur peccatum ſuum, ne in mortem cadat Angelum probibiturum. Hunc ipſum Angelum ſtricto gladio ſævientem in populum ſuum, deſideratis parvo temporis ſpatio 70000. virorum, David ſpectaverat (o); & Job impios concitaturos in ſuam necem Angelos exterminatores denunciat (p). Pſalmus 34. 5. 6. de perſequtoribus ſuis, ait: *Angelus Domini coarctans eos*. Salomon in Proverbiis 17. 11. habet: *Semper jurgia quærit malus; Angelus autem crudelis mittetur contra eum*. Eodem Angelo crudeli, Angelo necis, perimente occiſi ſunt priores illi Saræ filiæ Raguelis conjuges, quos in primo ad thalamum ingreſſu necabat (q). Hunc deinde Angelum Aſmodæum in deſerta Ægypti relegatum vinculis alligavit Angelus Raphael (r); ſonat enim Aſmodæus, vaſtator, exterminator. Hæc de Angelis mortis vetus Judæorum ſententia.

o 2. Reg. 24. 16. & 1. Par. 21. 30.
p Job 36. 14.
q Tob. 3. 8.
r Tob. 8. 3.

Manet ea pariter apud Hebræos perſuaſio; namque aſſidere credunt ad caput lecti, cum fortè vir aliquis ad obitum decubuerit, Sathanam ſive Angelum mortis gladium evaginatum ſtringentem; è cujus extremitate tres guttæ fellis dependeant (s). Vix eo viſo Angelo, ægrotus ingenti horrore correptus os diducit; ſtatimque promptus Sathanas tres lethales guttas immittit, è quibus una miſerum extinguit, altera atrum illum colorem affundit, tertia tandem aptam inducit diſpoſitionem, ut ſtatim in pulverem redigatur. Statim ac animam hauſto felle æger efflaverit, Angelus malus nihil habet antiquius, quàm ut aquâ fortè in ædibus occurrente, lethalem gladium eluat. Hinc virus ab aquis contrahitur, ſtatim proinde, ne cui noceant, in ſubjectam viam diſſipandis. Hæc apud omnes latè Judæos recepta tenentur. Addunt inſuper Judæi, canes aſpectu ejuſdem Angeli mortis horrendum latrare; quare ſi fortè audiri canes latrantes circa ædes ægroti contigerit, malo id omini vertitur (t).

s Buxtorf. Synag. cap. 35. pag. 507.
t Vide Henric. Bromel. Diſſert. de Angel. extrr.

Docent etiam, hunc exterminatorem Angelum nihil in Judæorum gentem poſſe (u); cum enim, inquiunt, pravus Spiritus cum Deo quereretur, fruſtra ſe in mundo eſſe, Ego, reſpondit, Deus, te creavi, quò potentiam tuam in cæteros homines, ſolis exceptis è radice Iſrael gentibus, exerceres. Factum indè, ut principis Mundi nomine donaretur. Eorum tamen confeſſione ſcitum eſt, privilegium illud ſolis Hebræis manere, quos fortè in regione Iſrael obire contigerit. Illos enim occidit gladius acutus, & benè limatus; cæteros extra eam regionem mactat gladius *Sammaelis* confractus & obtuſus. Manet etiam defunctis ſecunda alia mors in ſepulchro, quò Angelo deducente anima venire cogitur, unà cum corpore judicium ſubiturn. Ea de cauſa, inquiunt, cavit Joſephus (x), ne in Ægipto terrâ impurâ, ubi ſecunda illum mors manſiſſet, ſepeliretur.

u Ligfoot. Hor. Hebr. in Jo. 12. 31.
x Gen. 50. 24.

Non abludunt ab hiſce Judeorum opinionibus Platonici (y), qui in ea fuiſſe ſententia videntur, Angelum illum, quo adſtante, homo, dum viveret, uſus eſt, ejus animam poſt obitum ad judicii locum deducere. Hunc Angelum animas è corpore ſeparantem, ac deinde evocantem appellat Tertullianus de Anim. cap. 53. *Evocatorem animarum*. At probine an mali Angeli munus eſt? Mali nutumant plerique Patres, & Interpretes, adjecto omnium Rabbinorum conſenſu; neque enim invidioſum munus alii quàm maligni ſpiritus ſuſtinuiſſent: ſed negocioſa tamen ea res eſt. Nemo ſanè dubitat, potuiſſe Deum potentiam & ultionem ſuam per bonos Angelos adminiſtros exercere. Ita referente Moyſe Exod. 11. 4. & 12. 12. 23. legimus Dominum per ędes Ægyptiorum diſcurrentem omnes majores natu ejuſdem gentis interfeciſſe, quod à verbo Dei, è ſcabello pedum Domini deſcendente, executioni mandatum dicit Author Sapientiæ cap. 18. 14. 15. Exhibet autem Verbum illud veluti militem, armis nullâ juncturâ colligatis munitum, qui in mediam regionem ſaltu deſcendens, acutumque, & bene limatum gladium, tenens omnia cædibus & ſanguine repleverit. Statura autem viri, addit, immanis eſt adeò, ut terram pedibus, cervice nubes teneat. Ita planè exterminatorem Angelum concipiebant, Angelum, inquam, quem ad ultionem de exercitu Sennacherib capiendam Dominus miſerat.

y Plato in Phædone.

Cùm Scriptura de cæde exercitûs Sennacherib nos inſtruit, non ita tamen accipienda eſt, quaſi unius mortis genus, ſed potiùs omnia ſimul, quibus homines ſubjecti ſumus, deſignet. Sive enim perimi gentem contigerit peſte, morbo, gladio, unus eſt Angelus mortis, qui gladium ſuum exeruit. Vel Aſſyrii in mutuam cædem intempeſtę noctis horrore ſęvierint, ſive tonitru, fragore, & concuſſione ſpiritus intercluderentur; ſive igne cœlitus dilapſo, ſive fulgure, ſive immiſſis intimis ulceribus interierint, ſive è ſaxis pręcipites ſe dederint; unus eſt Angelus mortis varias inferens cædes. Ita omnia Scripturæ loca, ubi de hac re ſermo, & variæ ac in ſpeciem repugnantes Commentatorum opiniones conciliantur.

Sola Rabbinorum opinio cum Scriptura minùs conſtare poſſe nobis videtur. Quòd enim Aſſyriorum corpora ita in cinerem favillaſque redacta ſint, ut intactæ veſtes manerent; quas deinde veſtes colligentes Hebræi, excuſſo pulvere integram ſibi illarum prædam habuerint: id planè laudatis ſupra Scripturę teſtimoniis repugnare arbitror. Ut quid autem prodigia ſine neceſſitate multiplicentur? Non obſcurè Iſaias ingentem veſtium prædam, utpote atro interfectorum cruore fœdatam, & vulneribus laceratam nonniſi ignis pabulum futuram prędicit. Nec minùs diſertè narrat panicum illum terrorem, quo ſubitò turbati Aſſyrii cæcis invicem vulneribus ſeſe confecerunt. Tandem fulmen & ignis è Cœlo dilapſus ac tonitrua valent quidem ſine externo aliquo vulneris indicio homines perimere; non tamèn juxta DD. Hebræorum ſententiam in cineres favillaſque redigere.

Re-

Reſtat inſuper aliquid in examen revocandum, quo nempè loco memorabile illud excidium contigerit? Sub ipſis Jeroſolymæ mœnibus in obſidione Urbis per Rabſacem, cùm ſcilicet Aſſyrii caſtra haberent in valle Joſaphat & Topbet, ſive Hinnon, ad Orientem & meridiem Urbis, ſenior Judæorum & Interpretum Chriſtianorum pars autumat. Favere videtur Iſaias 30. 33. *Præparata eſt ab heri Topheth, à Rege præparata, profunda, & dilatata.* Eò etiam ſpectaſſe creditur Joel 3. 2. 12. *Congregabo omnes gentes, & ducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus. Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Joſaphat; quia ibi ſedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu.* Ferunt inſuper, Judæos mane ſurgentes coronâ cadaverum Aſſyriorum cincta mœnia ſpectaſſe, lætoſque ad colligenda ſpolia cucurriſſe.

Nobis tamen certa ſtat ſententia, nec Sennacheribum, nec Rabſacem unquam ad obſidendam Jeroſolymam ſucceſſiſſe. Rabſaces quidem mandatis à Rege oneratus, ejus Urbis deditionem petiturus cum copiis nonnullis venerat; (*) rediit deinde mane alterius diei ad exercitum in Lachis. Comperto tamen, Sennacheribum ſolutâ obſidione ejus Urbis ad tentandam Lebnam tranſiiſſe, eò ad Regem ſe contulit. Accidit interim, ut nuncius de Tharaca Rege Chus auxiliares copias ad Hebræos deducente veniret, cui Sennacherib occurrendum ſtatuit. Priùs tamen miſit plenas faſtu literas ad Ezechiam, reduces ſe copias Jeroſolymam deducturum, Urbem legeque victoris habiturum minitatus. Eâ occaſione Iſaias Regi ſpondet, nunquam commiſſurum Sennacherib, ut Jeroſolymam obſidione ſeu vallo cingat, nec hoſtilem quidem ſagittam in illam projiciendam; nunquam recludendas ſceleſtiſſimo hoſti Urbis illius fores, ſed verſo itinere illum ad propria remeaturum. Eâdem nocte, i. e. tertiâ vel quarta die poſt reductas copias è Lebna in Tharacam, Angelus Domini deſcendens ultore gladio 185000. Aſſyriorum trucidavit (z); qua clade affectus Sennacherib, magnis itineribus Ninivem contendit. In via igitur Ægypti, non juxta mœnia Urbis, memorabilis illa clades accidit.

* 4. *Reg.* 18. 17. *Miſit Rex Aſſyriorum Tharthan & Rabſaris, & Rabſacen cum valida manu Jeruſalem.*

z *Vide* 4. *Reg.* 19. 8. 9. . . . . 20. . . . . 35.

Ambages omnes ſubmovet Iſaias 10. 24. 25. *Noli timere populus meus habitator Sion, ab Aſſur: in virga percutiet te, & baculum ſuum levabit ſuper te in via Ægypti. Adhuc enim paululum modicumque, & conſummabitur indignatio, & furor meus ſuper ſcelus eorum. Et ſuſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum, juxta plagam Madian in petra Oreb, & Virgam ſuam ſuper mare, & levabit eam in via Ægypti.* Supra jam animadvertimus, hanc Aſſyriorum cladem comparari à Propheta cladi à Madianitis acceptæ, quos in mutuam cædem ſæviiſſe ſcimus, clangore 300. buccinarum militum Gedeonis, ſicut ſubito incenſarum lampadarum objectu, turbatos (†).

† *Judic.* 7. 18.

DISSERTATIO

DE FORMA JESU CHRISTI

Eleganti, nec ne? Ad illud Iſaiæ 52. 2. Vidimus eum, & non erat aſpectus, neque decor.

QUa Chriſtiani omnes erga SS. Jeſu Chriſti Humanitatem tenemur, obſervantia, non ſine modeſta quadam circumſpectione ſermonem de illa nos habere permittit. Utrumque ſanè novimus, ſive parum, ſive extra modum aliquid dicatur, æquè in ea re invidioſum haberi; ſperamus tamen adeò nos calamum in officio retenturos, ut nihil extra præſcriptas à Religione metas excurrat. Solùm in Chriſto humanam naturam ſpectabimus, ejus corpus cum cæteris mortalibus elegantiâ præſtantibus, vel ſecus, comparabimus; ſemper tamen illum è vulgari hominum ſegregaturi, utpote quem Divinæ naturæ dignitas humanæ hypoſtaticè juncta privilegio faciat potiorem. Si quòd verò in præſentia obtendere velum huic Divinæ naturæ videamur, id planè eo conſilio præſtabimus, quò certiorem obtutum in ejus humanitatem, remoto Divinitatis fulgore, figamus.

Quid ſit potiſſimùm venuſtatem conſtituens, licèt inter varias, diſſitaſque gentes non ſatis conſtet; æquè tamen omnibus ſapor quidam pulchritudinis ſentitur; ut quicumque pulchro cenſentur aſpectu, ii ſanè omnibus placeant: quid autem ſit quod omnibus in ea re placet, neque ipſe ſcirem, neque, ſi ſcirem, facilè definirem. Sunt qui ament nigricantem oris colorem, ſunt qui fuſcum, ſunt qui albicantem, ſunt tandem qui album. Aliis grandior naſus placet, aliis aquilinus, aliis brevior, aliis ſimus. Oculos alii malunt ſubnigros, alii nigerrimos. Conſtat tamen inter omnes, virum proceriori, atque bene conſtituto corpore, vultu ad majeſtatem

&

& gratiam compoſito, ampliori oculo & vivido, ore ad normam amplo, colore modeſto & delicato, toto tandem corporis geſtu ingenuo, firma & robuſta valetudine, huoc apud omnes æquè elegantem hominem haberi; ſicut viciſſim nemo eſt, qui male conſtructum hominem, juſto breviorem, ſervili ore, & corporis habitudine, male firmo greſſu, nec bene diſpoſitâ membrorum oeconomiâ, auſteriori & ingrato vultu, non fœdum & inelegantem appellet. Verùm inter hæc duo veluti extrema medium aliquid inter elegantem ingratumque hominis aſpectum conſtituitur, qood ſanè medium multi tenent, nec de elegantia ſe jactantes, nec ſanè turpes haberi patienter ferentes.

Quicumque pro elegantia aſpectûs Jeſu Chriſti ſententiam tulerunt, hi ſanè nihil deſideratum in illo contendunt ex his quæ gratiam hominia aſpectui conciliant. Illum cæteris præſtare hominibus pulchritudine Pſalmiſta in Pſal. 44. 3. diſertè teſtatur: *Speciosus forma præ filiis hominum.* Feliciſſima ſanè erat ejus corporis œconomia, cùm omnes abeſſent cauſæ, ſive dum fœtus formaretur, ſive dum in lucem veniret, ſive tandem cùm vitæ ſpatium conficeret, quæ corporis elegantiæ ſive inducendæ officiunt, ſive inductę jam nocent; nihil enim ad frugiem ſobriamque vitam habendam ſibi reliquum fecerat. Frugi etiam probiſque parentibus natus eſt; nulla fœtûs ſive partûs incommoda mater ſenſerat; rectam ejus phantaſiæ habitudinem turbaverat nihil: quæ utraque cauſa magni eſt ad eam rem momenti. Jeſus Chriſtus matrem habuit Virginem frugi, æquè modeſtam, ac puram, cujus phantaſiæ ſerenum nulla à peccato originali inducta nubes offuſcare potuerat. Multùm ſanè ad valetudinem rectamque corporis conſtitutionem, ſicut & ad pulchritudinem nocent ſive exceſſus hominum, ſive morbi, ſive ſexcenta alia, quæ in hoc vitæ curſu adverſa patimur. Omnia æquè aberant à Jeſu Chriſto; quare nihil fuit, quin omnibus numeris ſpecioſiſſimus eſſet.

S. Hieronymus in Matth. 9. ea de re ſcribens, ait: *Certè fulgor ipſe, & majeſtas Divinitatis occulta, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad ſe videntes trahere poterat aſpectu. Nitebat*, ait idem in Matthæum 25. 12. 53. *fulgor quidam cœleſtis, & divina quædam in vultu majeſtas, quæ latentem Divinitatem prodebat.* Qui enim potuiſſet aliter (*a*) Apoſtolos ſtatim ad ſui ſequelam allicere, qui proſternere ſolo aſpectu milites in horto Olivarum, ſi nihil ſupra hominem in ejus vultu ſpectaretur? Rex Abgarus, authore S. Joanne Damaſceno de Orthod. fide lib. 4. cap. 17. (*b*) ad ejus effigiem pingendam virum miſit, qui ejus vultûs nitore attonitus percolſuſque, dio prohibitus eſt; donec Jeſus nolens pium Regem ſpe ſua & religione fruſtrari, aſſumptæ telæ, & vultui admotæ ipſe ſui voltûs imaginem impreſſit.

a Idem Epiſt. ad Principiam.

b Niceph. Hiſt. Eccl. lib. 2. cap. 7.

Refert Nicephorus, S. Lucam pictas à ſe imagines Jeſu Chriſti, SS. ejus Parentis, & Apoſtolorum reliquiſſe, ex quibus deinde per univerſum Orbem tanquam ex archetypis plures diffuſas imagines derivatas. Ita verò Jeſum Chriſtum ipſe depingit (*c*): *Porrò effigies Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſicut à Veteribus accepimus, talis propemodum: Egregiis & vividoque vultu fuit. Corporis ſtatura ad ſpithamas prorſus ſeptem* (id eſt ſeptem pedes 12. digitorum). *Cæſariem habuit ſubflavam, ac non admodum denſam, leniter quodammodo ad criſpos reclinantem. Supercilia nigra non perinde inflexa. Ex oculis ſubflaveſcentibus mirifica promanabat gratia. Acres it erant, & naſus longior. Barba capillus flavus, nec admodum demiſſus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Novacula enim in caput ejus non aſcendit, neque manus aliqua hominis, præterquam Matris in tenera duntaxat ætate. Collum fuit ſenſim declive, ita ut non arduo & extento nimium corporis ſtatu eſſet. Porrò frumenti referens colorem, non rotundum, aut acutam habuit faciem, ſed qualis matri ejus erat, paululum deorſum verſum vergentem, ac modicè rubicundam. Gravitatem, atque prudentiam cum lenitate conjunctam, placabilitatemque iracundiæ expertem præſeferentem. Perſimilis denique per omnia fuit immaculatæ ſuæ Genitrici.*

c Niceph. l. 1. c. 40.

Sanctus Bernardus ne dubius quidem ſummam Jeſu Chriſto venuſtatem & gratiam aſſerit, in tantum ut ſcriberet ſerm. 1. in Feſtis omnium SS. *Adhærebant ei* (Urbes nempè & vici) *affata pariter & aſpectu ipſius delectati. Cujus nimirum vox ſuavis, & facies decora.* Verba ipſa deſcripſiſſe videtur ex S. Chryſoſtomo in Pſ. 44. qui detineri homines tradit, & veluti clavis Servatori affigi, potenter adeò illos amor & gratia illius tenebat. Et in Matth. 7. hom. 28. habitu corporis fuiſſe dicit ad gratiam & amorem compoſito, ut ne aſpici quidem & non amari potuiſſet. Et in Pſalmum 44. verba Iſaiæ, *Vidimus eum & non erat aſpectus*, exponens ait: *Non dicit de deformitate, abſit, ſed de ejus contemptione; quæcumque enim erant vilia, & contemnenda pervaſit.* S. Baſilius de humana Chriſti generat. ad fin. docet, ſenſiſſe Magos ipſam pueri divinitatem, in præſepi jacentem intuitos; Magorum enim oculos perſtrinxit fulgor pueri oculis nunquam non ſpectatûs.

Aelredus Abbas Rivallenſis, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Eboracenſis in Anglia, duodecimi ſæculi Scriptor, luculentum tradidit teſtimonium opinionis ſuo tempore receptæ de ſpectata Jeſu Chriſti pulchritudine; ita enim habet Serm. ſeu Tract. de Jeſu duodenni, Dom. infra Octavam Epiph. *Credo in illo ſpecioſiſſimo vultu tantam gratiæ cœleſtis elegantiam refulſiſſe, ut omnium in ſe converteret aſpectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæſo, quemadmodum à ſingulis trahitur. Senes oſculantur, amplectuntur juvenes, pueri obſequuntur.* Cùm autem, proſequitur, unà cum parentibus ſuis Jeroſolymam veniret, eſſet autem in moribus poſitum apud Judæos, ut viri ſeorſum à mulieribus peregrinationem illam inſtituerent, quò religioſiùs mente

&

& corpore puro de cæremoniis & Sacrificio participarent; puer Jeſus, nondum præ ætate Legis diſpoſitioni ſubjectus, viris indiſcriminatim, & mulieribus adjungebatur. Omnes enim certatim blandum, elegantem, ſuavemque puerum ſecum habere, itineris faſtidium levaturum, certabant. Accidit proinde, ut alter cum altero venire puerum reputantes, errandi cauſa utrique parenti traderetur, nec primâ die ejus abſentia ab illis ſentiretur.

S. Laurentius Juſtinianus primus Venetiarum Patriarcha, qui ſæculo decimoquinto florebat, ita habet de hoc argumento, tract. de Caſto Connubio: *Quis unquam illo pulchrior? Quis modeſtior? Quis ſapientior? Ornatus in moribus, maturus in greſſibus, in ſermonibus facundus, in converſatione circumſpectus, in redargutione ſeverus, in exhortatione blandus, in collocutione ſuaviſſimus, & in omne opere venerandus; aſpectus illius venuſtate plenus, humilitate verecundus, ſuavitate refertus, & totâ elegantiâ decoratus: labia illius lilia diſtillantia, verba vitæ æternæ emanantia, mel & lac eructantia. Illud quidem reſonabat in ore, quod latebat in corde; ideo ſolabatur mæſtos, infideles illuſtrabat, cunctoſque ad ſe accedentes reddebat benevolos: ſermonibus quoque ſuis audientium corda ad mundi animabat contemptum: ad virtutum profectum inſtruebat, maximè enim de Regno Dei loquebatur & de gaudiis Paradiſi. Quis autem non langueſceret? Quis jucundo non inebriaretur amore, ſi videret Verbum ambulans, ſapientiam loquentem, unigenitum Dei cum peccatoribus converſantem?* Quanquam autem potiſſima ejus Authoris cura verſetur in dotibus ſpiritalibus Jeſu Chriſti depingendis, ſubinde tamen plura tangit, quæ venuſtatem ipſius præ filiis hominum commendant. Accedit ad hæc omnia receptus in omnibus Eccleſiis mos ita pingendi Jeſu Chriſti imaginem, ut ad venuſtatem & majeſtatem compoſitum vultum exhibeat, quod de recepta apud omnes perſuaſione, tum de veteri ea de re traditione, non minimum eſt documentum.

Neque enim ita reputandum eſt, quaſi ſcilicet Veteres imagines Jeſu Chriſti ad vivum expreſſas procurare ſibi neglexerint. Scita ſunt, quæ de Abgaro curante ſibi depingi imaginem filii hominis leguntur. Mulier Hęmorrhoiſſa ab incommodo morbi Jeſu Chriſti beneficio ſanata, receptæ ab eo ſanitatis monumentum erigi ſtatuam Servatoris curavit, quæ uſque ad Julianum Apoſtatam ſtetit (*d*). Alexander Severus Imperator inter varias Numinum & Summorum Virorum Jeſu Chriſti imaginem repoſuit in Larario; nec ſanè illam, ſicut & alias in eodem loco, ſine coltu negligebat (*e*). Mulier quædam Chriſtiana, ſed hæreſi Carpocratianâ infecta, adjunctas habebat imagines Jeſu Chriſti cum Homeri & Pythagoræ (*f*); & noſtrâ etiam ætate ſpectatur Romæ imago Beatæ Virginis puerum Chriſtum in ulnis geſtantis, opus, uti ferunt, S. Lucæ. Non abludit igitur à vero, ſi in Eccleſia ex veteri traditione recepta credatur perſuaſio de ſpectatâ Jeſu Chriſti formâ.

d Theophylact. in Luc.

e Lampridius in Alexan.

f Iren. lib. 1. ubi de hær. Carpocr. Epiph. hæreſ. Auguſ. de Hæreſ.

Porrò ſi compoſitus ad majeſtatem, & authoritatem vultus, ſi grata in verbis perſuaſio, partes reputandæ ſunt pulchritudinis & perfectionis virilis; hanc Jeſu Chriſto dotem, ſi alteri unquam, concedendam ne ambigimus quidem. Suppetunt enim ejus rei documenta in hiſtoria Evangelii, ubi de ejectis è Templo mercatoribus & negotiatoribus (*g*). Vix enim potuiſſet obſtinatos pellere, niſi priùs vultûs majeſtate & nitore perculiſſet. Paria credere pronum eſt in eo, quod militibus ad capiendum Jeſum Chriſtum venientibus in horto Oliveti accidit, quos ſcilicet injecto verbo & majeſtate ſuâ terrore reſupinos ſtravit (*h*). Verba ad populum habentem apprehendi, miſſis ad id viris, Judæi præceperant; nemo tamen auſus eſt manum in illum immittere, neminem unquam ita loquutum obtendentes.

g Jo. 2. 14. 15.

h Jo. 18. 6.

Virum fuiſſe corporis habitudine deſpicabilem neque Julianus Apoſtata, neque Judęi ſive Pagani, infeſtiſſimi illi Jeſu Chriſti, & Religionis Chriſtianæ adverſarii, unquam exprobrarunt. Quanquam alioqui nihil omitterent, quo illi invidiam crearet; hunc adulterum accuſantes (*i*); hunc virum rudem & nullo ſtudio excultum, Magum, ſeductorem [*k*]; hunc mentis emotæ & abreptum à Dæmone (*l*); Pſeudo-Prophetam, prodigiorum inanem jactatorem, voracem, ebrioſum (*m*). Hiſtorias quaſdam ad ejus ludibrium de vita, geſtis, & obitu ipſius confinxerunt Judæi (*n*); quid non? Nunquam tamen alicui ſuccurrit, ut deformitatem vultûs, & neglectam corporis habitudinem exprobraret, quaſi ſcilicet ejus calumniæ ne levis quidem anſa obtrectatoribus ſuppeteret.

i Tertull. de Spect. cap. 30. Hier. Ep. 1. ad Heliod.

k Cyrill. l. 5. in Iſai. Procop. in cap. 53. Iſaiæ.

l Matth 11. 18. Jo. 8. 24. Juſtin. Dial. cum Trypb.

m Matth. 11. 14.

n Vide Toledos Jeſu & Baſnage, Hiſt. des Juifs l. 6. c. 27. 28.

Hanc hiſtoriæ circumſtantiam, non contemnendam quidem, de inelegantia ſcilicet formæ Jeſu Chriſti, utique non neglexiſſent Evangeliſtę, Apoſtoli, cęterique hiſtorię Eccleſiaſticæ Scriptores; apud quos ne deſideramus quidem veſtium S. Joannis Baptiſtę formam; nihilque prætermiſſum de iis, quæ ad ortum ejus Sancti Viri, & Servatoris, ſicut & ad mortem ejuſdem Jeſu Chriſti ſpectant: ibi de tunica incontextâ, de veſtium diviſione ſortis arbitrio commiſsâ, de laboribus, de itineribus, de cibo, de ſomno; quæ ſanè omnia ſcire lectoribus minùs conducebat.

Si Jeſus Chriſtus invenuſtam formam præ ſe tuliſſet, ſive id ejus electioni & potentiæ tanquam homini Deo deputaretur, ſive naturali cuidam neceſſitati, tanquam homini è Virgine parente nato. Utrumque autem æquè abeſt à vero. S. Spiritus, quem Jeſus Chriſtus parentis loco habuit, nonniſi perfectiſſimum fœtum compingere potuit; neque Jeſus Chriſtus tanquam homo potuit deformitatem eligere, quæ nihil ejus conſiliis fuiſſet profutura, nocuiſſet autem aliquantum; potuit enim avertendis ab illo animis plurimum valere, quòd ſanè fini à ſe præſcripto & ab Æterno Patre pręſtituto repugnaſſet. Debuit laborri & tormentis perferendis par eſſe; qua-

re valida corporis temperamento inſtructum fuiſſe oportebat. Debuit populos & docere & ſibi conciliare; quare vultu ad gratiam compoſito, ſuadela verbis addenda erat.

S. Thomas 3. par. q.14. ar.4. egregiè demonſtravit, Jeſum Chriſtum unà cum hominum exuviis aſſumpſiſſe pariter defectus naturæ humanæ communes, veluti ſitis, famis, laboris & quietis neceſſitates; qui verò ſingularibus tantùm hominibus peculiares ſunt, uti cæcitatem, ægritudinem, deformitatem &c. reliquiſſe omnes, & eos maximè, qui conſiliis ſuis repugnaſſe viderentur. Quare & deformitatem rejeciſſe par fuit, utpote quæ conſilio ſuo repugnaſſet maximè. At enim humilitatis & pœnitudinis ſpiritu, quò paternæ juſtitiæ ſatis faceret, humilem illam & contemptibilem formam elegerat, ſimul exemplum ſe præbens gloriolæ è corporis habitudine eleganti contemnendæ. Sicut & omnibus abjectis divitiis paupertatem elegerat, ut exemplo illo inſinuaret, divitiarum gloriæque ambitionem eſſe contemnendam. Si enim ea fuiſſet Chriſto ratio deformitatem eligendi, cur planè non fuiſſet ægritudines omnes atque peculiares quorumdam corporum imbecillitates aſſumendi?

Neque ii ſumus, qui illam in Jeſu Chriſto vultus gratiam conciliemus, quæ muliebre aliquid & affectatum carnalibus oculis capiendis, & mollioribus excitandis affectibus plurium valeret. Invidioſa utique ea res fuiſſet, & adverſariorum obtrectationibus prona. Quid enim tunc non latraſſent adverſarii dum fœminarum ſatellitio ſtipatum cernerent, dum paſſim cum omnibus colloquentem, utentem hoſpitio Marthę & Marię, ferentemque fœminam pedibus accidentem lacrymis pedes lavare, tergere comâ (e); ſicut & alteram alabaſtrum unguenti pretioſi capiti ſuo affundentem. Nonne invidiam in illum creaſſent, quaſi laſcivientis formæ blanditiis molliorem ſexum alliceret? Nunquam verò eam invidiam ſubiiſſe legimus; ut argumentum ex eo ſilentio ducatur apertiſſimum, virili præditum formâ virum nihil præ ſe tuliſſe, quod non ætati ſuæ, muneri ribuſque gerendis conveniret. Nitor micabat ex oculis & majeſtas quædam, ad gratiam & ad venerationem compoſitus, ut intuentibus obſervantiam ſimul & amorem inſpiraret.

(e) *Luc.*15. 37. 38. *Matt.*26. 7.

Hæc ſunt, quæ pro Jeſu Chriſti formâ congeruntur, nec omittunt ſpectatum nonnullis viris Sanctiſſimis per viſum Jeſum Chriſtum jucundo atque florenti ſupra fidem vultu ſeſe obtuliſſe. Sed hæc minora ſunt, quàm ut alicujus ad rem præſentem habeantur momenti. Alius eſt enim Jeſu Chriſti inter mortales agentis, alius in Cęlo regnantis ſtatus; ut nihil dicam de hiſce viſionum generibus, quæ ſanè fidei ſunt ſubleſtæ, multumque ad eas pingendas imagines confert hominum phantaſia, variis præjudiciis, variiſque corporis diſpoſitionibus ſerviens. Quæ igitur de Chriſti formâ vulgò recepta eſt ſententia, ea planè communi omnium plauſu probatur; nec aliam patiuntur viri pietati atque orationi prorſus addicti.

Contraria verò de Chriſti minùs ſpectatâ pulchritudine gratiâ & populi favore, minùs valet. Vix enim apud Chriſtianos invenias id ſibi ſuſcipientes, ut contra Servatoris formam confligant; vixque aliquos id revocantes in dubium ſine ſtomacho ſuſtinentes. Nihil in cathedris frequentius ſonat, quàm hujus hominis Dei ſpecioſi præ filiis hominum elogia; pietatis & religionis Libri utramque de illis paginam implent. Fateamur tamen oportet, quæ contrà ſpeciem Servatoris afferuntur momenta, ejus eſſe ponderis, ut adverſam opinionem ex æquo ut minus ſuſtineant.

Iſaias 52. 13. 14. 15. & 53. 1. 2. 3. &c. Redemptoris humani generis imaginem his verbis depingit: *Congregabit vos Deus Iſrael; ecce intelliget ſervus meus. Exaltabitur, & elevabitur, & ſublimis erit valdè. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum. Iſte aſperget gentes multas* (nempe beneficiis), *ſuper ipſum continebunt Reges os ſuum: quia quibus non eſt narratum de eo, viderunt; & qui non audierant, contemplati ſunt. Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti: Non eſt ſpecies ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum deſpectum & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem; & quaſi abſconditus vultus ejus & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Et nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras &c.*

Verba iſta Prophetæ eò magis ad rem præſentem valent, quò ipſis fatentibus Patribus, & Commentatoribus, ita de Jeſu Chriſto prolata ſunt, ut præter illum nemini quadrent. Non ſemel autem in illis ingeritur inelegantia vultus, in quo nil ſanè ad amorem & deſiderium ſui ſpectatur. Idem Apoſtolus inſinuat ad Philipp.2. 7. Chriſtum humanâ naturâ indutum, ſervilem formam aſſumpſiſſe. Jo.20. 15. legimus Mariam Magdalenam viri ſpecie illuſam, hortulanum reputaſſe illum, quem demum Chriſtum novit. De pulchritudine ejus ne verbum quidem ullibi locorum in Evangelio; cum interim nihil omittant Evangeliſtæ. Matth.17. 2. Marc. 9. 1. totam transfigurationis hiſtoriam deſcribunt; quo tacito documento inſinuant, alterum eâ temporis circumſtantiâ, quàm ſoleret, apparuiſſe. Nitor tunc fulgebat in vultu, ut ſolem radiantem crederes, candor niveus in veſtibus.

Abarbanel in Iſ.53. vidiſſe ſibi videtur in oraculo Prophetæ virum vultu, & habitu corporis neglectum, melancholiâ tetrum, & corpore imbecillem; quod ſibi validum eſſe argumentum credit, ut ea Prophetæ verba à Meſſia detorqueat, quem ſapientum Chriſtianorum conſeſſio aſpectu decorum, & ad gratiam compoſito depingit. Bonus ille quidem Judæus, ſed malus Logicus.

Vetuſtiſſimi è Patribus, quorum magni

eſſe

eſſe momenti authoritas in ea re debet, utpote quòd adhuc ſupereſſent recentiſſimâ, & puriſſimâ traditione confirmata monumenta, quæ indubiam reddebant de forma Chriſti fidem, veluti ſtatuę & imagines è vivo expreſſę; veteres, inquam, illi expreſſum pro inelegantia Jeſu teſtimonium ferunt. S. Irenæus l.3. c.29. nov. edit. pag.222. olim. c.21. ita ſcripſit in rem noſtram de Chriſto: *Homo indecorus & paſſibilis...... Dominus Sanctus, mirabilis, & conſiliarius, & decorus ſpecie.*

Hanc vultûs & natalium Jeſu Chriſti obſcuritatem vitio Chriſtianis vertebat Celſus Epicureus; quod ex vulgato rumore acceptum contra Divinitatem J. Chriſti tanquam telum jaciebat (*p*). Quis enim ita impius, ille calumniabatur, unquam induxerit in animum, ut credat Spiritum S. malè compactum adeo ſibi contubernium elegiſſe? Planè ſi vir ille vulgarem mortalium conditionem exceſſiſſet, conditionis ſuæ inſignia non recuſaſſet, procero & bene conſtituto corpore ſpectandum offerens ſeſe, cui nihil deeſſet ad gratiam, non vox, non indoles, non eloquentia; quare nec Deum fuiſſe oportet.

p *Orig. cont. Celſ.*

Ad hoc Origenes fateri ſe dixit, Jeſum C. formâ ineleganti fuiſſe, ſed in iis quæ ad genus & familiam ſpectant, nonniſi per calumniam obſcuritatem à Celſo objici, ſicut & eâdem fide de humili illius ſtatu quædam jactaſſe. Iſaiam verò oraculo ſuo tantùm prænunciaſſe futurum, ut J. Chriſtus neque formâ ſpectatâ, neque inſuetis corporis dotibus ſupra mortale ſeſe extolleret. Fatetur igitur Origenes, nil ſingulare in vultu Jeſu Chriſti apparuiſſe, quod latentis divinitatis indicia proderet.

Clemens Alexandrinus, Origene vetuſtior, in Iſaiæ vaticinio prænunciatum agnoſcit, nil in carne J. Chriſti, quod oculos caperet, ſpectandum. *Vidimus eum*, ait Propheta, *& non erat aſpectus, neque decor* (*q*). *Quis autem Domino præſtantior? Sed non carnis pulchritudinem, quæ viſione apprehenditur, ſed veram animæ & corporis oſtendit pulchritudinem, animæ quidem beneficentiam, carnis verò immortalitatem.*

q *Pædag. l.3. cap.1.*

Et Strom. l.1. Philoſophi ſententiâ laudatâ, ſapienti ſcilicet nil ad pulchritudinem deeſſe, nihil etiam defuiſſe Juſtis concludit, ut venuſtiſſimi haberentur, etſi indecoro eſſent aſpectu; morum enim ſanctimonia, & ad normam recti conſonata vita pulchritudo eſt. Laudat in eam rem illud Iſaiæ: *Aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.* Et l.3. Strom. *Ipſe qui eſt caput Eccleſiæ, in carne quidem deformis, & ſpecie carens tranſiit, docens nos reſpicere ad id quod eſt Divina cauſa, inaſpectabile, & incorporeum.* Et l.6. Strom. *Jam verò Dominus non fruſtra voluit uti vili & humili forma corporis, ne quis ſpeciem laudans, & admirans pulchritudinem, abſiſtat ab iis, quæ dicuntur; & attendens iis, quę relinquuntur, ab iis abducatur, quæ percipit intelligentia.*

S. Cyrillus Alexandrinus paria ſenſit cum Origene, & S. Clemente. Hujus ſunt verba in illud Pſalmi: *Speciosus formâ præ filiis hominum* (*r*). *Nemo poteſt dubitare, quin pulchritudo intelligatur de ea, quæ eſt in gloria, & natura Deitatis omnia ſuperantis, quandoquidem carnis gloriationem nemo adſcripſerit Chriſto, nec in gloria ipſius cenſuerit. Abſit hoc, totum enim myſterium incarnationis ſuæ eſt exinanitio & humiliatio, ſicut ſcripſit de eo Iſaias Propheta: Et vidimus ipſum, & non habebat ſpeciem, neque pulchritudinem.*

r *Lib.2. Glaphyr. in Exod.*

Tertullianus cæteris diſertiùs idem aſſeruit; ita enim de Chriſto: *Vultu & aſpectu inglorius* (*s*). Et adverſùs Judæos: *Ne aſpectu quidem honeſtus*; & de Carne Chriſti: *Adeo nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cœleſtis claritatis.* Id autem, addit ille, quando ſub ipſis ferè oculis non exhibuiſſent Prophetæ, abundè tamen perſuaderent tormenta, quibus afflictum ejus corpus confectum eſt. *An auſus eſſet aliquis ungue ſummo perſtringere corpus novum, ſputaminibus contaminare faciem non merentem?* Voluit J. Chriſtus in ſinu Matris concipi, voluit præſcriptum puerperio tempus expectare; voluit augmentum ætatis, adoleſcente ſenſim corpore, ſentire. Adultus jam prodere ſe atque in publicum oſtendere non feſtinat: *ſed contumelioſus inſuper ſibi eſt*, nempe ſervilis vultûs ignobilitate (*t*).

s *Tertull. de Idololatr.*

t *Idem de Patientia.*

S. Auguſtinus Serm.20. de verbis Apoſtoli, decorem quidem in Chriſto agnoſcit, non tamen in corpore: *Ut homo non habebat ſpeciem, neque decorem. Sed ſpecioſus forma ex eo, quod eſt præ filiis hominum.* Et in Pſalmo 128. *Et ipſe Sponſus non carne, ſed virtute formoſus.* Addit in Pſal. 127. Judæos nunquam commiſſuros, ut manus in illum injicerent violentas, ſiquidem noſſent internam ejus cordis pulchritudinem. Quidquid autem in extima corporis ſuperficie parebat, illud norant tantummodo: *Niſi fœdum putarent, non inſilirent, non flagellis cæderent.* Et de verbis Apoſt. Serm. 20. deformitate Chriſti reddi nos formoſos docet. *Si enim*, ait, *ipſe deformitatem recuſaſſet, formoſitas noſtra nos perdidiſſet; ille enim deformis in cruce appenſus, deformitate ſuâ formoſos nos reddit. Imitemur igitur atque complectamur deformem Jeſum in hac vita, cruci inhæreamus, atque in ejus paſſione gloriemur.*

Idem S. Doctor Serm.95. in recenti Collectione Operum illius primò vulgato, conciliaus duos ſimul Prophetas Iſaiam, & Pſalmiſtam, quorum primus omnem ab aſpectu Chriſti gratiam ablegat, alter ſpecioſiſſimum præ filiis hominum celebrat; docet Pſalmiſtam de Jeſu Chriſto Deo egiſſe: *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*, juxta Apoſtolum ad Philippenſes 2. 6. Prophetam verò humanam ipſius naturam præ oculis habuiſſe, de qua ſcriptum legimus ad Philippenſes 3. 7. *Semetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Concordant ergo*, ſubdit Auguſtinus, *ambo pacifice. Quid eſt ſpecioſius Deo? Quid deformius Crucifixo?*

omnia hæc teſtimonia ſuſpicionis accuſant, ab impoſtore aliquo, ſiva Judæo ad Chriſtianorum partes deficiente, procuſa comminiſcentes.

P. D. Ignatius Landriani Olivetanus in Opere de Virginis partu à ſe ſcripto tract. 2. cap.4. fruſtra ſe in ſcriptis Judæorum laudata à Galatino aliiſque teſtimonia quæſiviſſe fatetur, ratus proinde operâ recentiorum Rabbinorum poſt Galatinum ex ſcriptis illis eraſa, nuſpiam deinceps apparuiſſe. Ipſe verò alia nonnulla è Judæis Cabaliſtis in medium adducit, obſcuriſſima alioqui, & quæ vix preterquàm Hebraicè ſcripta intelligerentur; verſantur enim omnia in vocibus & literis Hebraicis variè inter ſe comparatis. Fruſtra etiam, etſi maximè poſſemus, à nobis hìc omnia exponerentur, eiim ſoli Judæi Cabaliſtæ his poſſent, veluti argumento, uti vocant, *ad hominem*, revinci; quoad cæteros Rabbinos nihil valent niſi res, & literalia documenta.

Sed nobis ſanè conſultiſſimum ſimul & expeditiſſimum videretur, ſi hiſce omnibus in medio relictis, ad alia nos conferremus. Quando enim de conſenſu quorundam parvo numero Rabbinorum conſtaret, levis tantùm ex ea re præſumptio reſultare in alios poſſet, quibus vaticinium illud aliter ac nos exponere, & ſcripta illa à nobis oppoſita ſuſpicionis arguere viſum eſt. Ad rem magis contuliſſe credimus authoritatem Septuaginta, & Caldæi, vetuſtiſſimorum omnium, qui noſtrâ ætate ſuperſint, Authorum apud Judæos. Illi enim reddunt æquè ac nos: *Virgo concipiet & pariet*. Præter hæc, Veteres quidam RR. ſuppetunt in Talmud ad Meſſiam referentes caput.9. Iſaiç, quod ſanè continuatio eſt ſermonis cap.7.& 8. ubi de eodem argumento. Tandem paria ſenſiſſe Judços ſuorum temporum Tertullianus lib. contra Jud. cap.9. & Euſebius Cçſarienſis Demonſtr. lib.7. cap.7. quarti ſçculi Scriptor, pro ſuâ quiſque ætate teſtantur. Hçc Judçis bonæ fidei revincendis ſufficerent; ſi enim obſtinatâ mentis pervicaciâ rem agere voluerint, nihil erit quod contra illos valcat.

Porrò ſyſtema illud jamdiu à Judæis excogitatum, nimirum infantem promiſſum cap.7. 14. 15. cujus deinde natalitia narrantur cap.9. additis magnificis, & ampliſſimis titulis, alterum non indicari quàm Ezechiam filium Achaz, ſyſtama, inquam, illud falſitatis nullo negocio arguitur. Natus eſt enim Ezechias 8. ſive 10. annis antequam pater Regni Juda ſolium aſcenderet; regnaſſe autem illum conſtat, cum ab Iſaia oraculum Emmanuelis mox orituri accepit. Fruſtra igitur Iſaias ejus natalitia vaticinaretur. Narrante Scriptura ſcimus, Achaz non niſi 16. annis regnaſſe; ſicut & patrium Regnum adiviſſe Ezechiam 25. annorum ætatem agentem; quare ante obtentum à Patre Regnum natum illum conſtat. Porrò Oraculum hoc Iſaiæ ad primum ſive ſecundum annum Achaz pertinet; ergo &c. Fateor quidem, Scripturæ verbis ſubobſcurè ſignificari, alterum fuiſſe huic Regi filium, ſed qui patriç hæreditatis jure Regnum adiret, ſolus legitur Ezechias. Quare Oraculum Iſaiæ de filio (*u*), appellato *Principe pacis, qui ſuper ſolium David ſedebit, & corroborabit Regnum ſuum in judicio & juſtitia uſque in ſempiternum*; non alteri potuiſſet quàm Ezechiæ quadrare. Legimus etiam 2. Par. 28. 3. de Achaz: *Luſtravit filios ſuos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Iſrael*. Ex his planè filiis nemo prophetico vaticinio deſignatur.

u Iſa. 9. 6. 7.

Nec ego pervicaciùs contenderim, vocem Hebræam *Alma* nunquam niſi virginem planè talem deſignare; facilè conceſſerim abuſione quâdam interdum uſurpari de adoleſcentula, non quidem virginitate inſpectâ ſed ætate (*x*). Nullus tamen dubito, quin propria, & genuina hujus ſignificatio ſit, *Virgo*, nec alterum ſuppetiç Hebrçis vocabulum, quo innupta puella expreſſiùs deſignetur. Derivatur *Alma* è radice, quç ſonat occultum & clauſum eſſe; mos eſt enim Judæis, in toto pariter Oriente familiaris, ut in ædium parte, quæ matribus illarum aſſignantur, puellæ Virgines detineantur, veluti in clauſtro. Id ſexcentis Scripturæ locis proditur. Amnon filius David ſororem ſuam ex eadem matre ſatam deperiens, nullam optatâ puellâ ſpem potiundi relinqui ſibi querebatur (*y*), quia cum eſſet virgo, arduum cenſebat quippiam inhoneſtè agere cum illa: puellæ ſcilicet arctâ cuſtodiâ & viris imperviâ in çdibus clauſæ detinebantur.

x Prover. 30. 19. *Viam viri in adoleſcentia. Hebr. in adoleſcentula, Bebalma.*

y 2. Reg. 13. 2. *Ki bethulah hi*

Hinc 2. Macc. 3. 19. ſicut & 3. Macc. 1. 18. puellç virgines *concluſæ* appellantur. Eodemque utitur epitheto Eccli. 9. In ſecretioribus çdium penetralibus detineri illas, continentes ſe ne pudorem ſuum viris proderent, Philo teſtatur (*z*). Obſervat inſuper S. Hieronymus, Iſaiam in eo Oraculo abſtinuiſſe à voce *bethula*, quæ de puella tantùm uſurpatur; ſed uſum voce *alma*, quæ virginem deſignat, nunquam in apertum oculis hominum prodeuntem (*a*). Hæc eſt genuina ſignificatio vocis in lingua Punica, quam eandem origine cum Hebræa, & Phoenicia ſcimus. Sanior & univerſa ferè veterum Interpretum, ac recentiorum turba reddit *Virginem*; & Aquila, qui ſemel & iterum vertit *adoleſcentulam*, Geneſis tamen cap. 30. 29. reddidit *Abſconſam*. Jure igitur meritoque nos eandem retinemus ſignificationem, donec de contrario non conſtiterit.

z Contra Flacc. & de Special. lib. Legib.

a Hieron. in Iſai. 7. *Ergo Alma non ſolùm puella, ſed cum epitaſeb Virgo abſcondita dicitur, & ſecreta; quæ nunquam virorum patuerit aſpectibus, ſed magnâ parentum diligentia cuſtodita ſit.*

Reapſe enim quanquam Latinum *Virgo*, ſonet quandoque fœminam non virginem, ſicut & puella fœminam nuptam; nemo tamen ſatis ex his convincere potuerit, veram & genuinam ambarum vocum ſignificationem non eſſe hujus quidem Virginem reapſe talem, alterius adoleſcentulam nondum viro elocatam. Solus tantùm verborum contextus aliam geminis hiſce vocabulis ſignificationem conciliare potuiſſet. Ita Judith 16. 24. legimus: *Filii puellarum compunxerunt eos*: & Joel. 1. 8. *Plange quaſi virgo accincta ſacco ſuper virum pubertatis tuæ* (*b*). Utrinque planè ſermo eſt de fœminis jam nuptis. Apud Virgilium Paſiphae trium liberorum mater, virgo appellatur, Eclog. 6.

b *Hi Ebthulah*

Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit ?

Et Georg. 4. de Eoridice uxore Orphei.

Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas altâ non vidit in herbâ.

Plura, ſi ad rem noſtram opus eſſet, exempla congereremus (*e*). His planè ſatis demonſtratum arbitror, abuſione quâdam voces aliquas aliter uſurpari, quamquam alioqui aſſertæ ſint & minimè ambiguæ ſignificationis. Ita etiam S. Paulus, quamquam alioqui natum è Virgine Chriſtum ſciret, ſcripſit nihilominus de illo: *Natum ex muliere* [*d*]. Et S. Lucas de Virginitate Mariæ alioqui optimè meritus, ſalutantem in hæc verba Mariam Angelum Gabrielem inducit: *Benedicta tu inter mulieres* (*e*).

Quò igitur genuinam ſententiæ alicujus mentem aſſequamur, textus priùs, deinde contextus, idea & mens Authoris expendenda, in quibus circumſtantiis rem ſcripſerit; demum illi adhibendi in conſultationem, qui meliùs noſſe earumdem vocum ſignificationem præſumuntur. Nobis autem favent hæc omnia. Vox *Alma* ſonat apertiſſimè & conſtanter Virginem. Fateor quidem jungi illi ſententiæ: *Concipiet, & pariet*; ſed divino prodigio fieri poterat, ut eadem Virgo ſimul eſſet & mater. Favent etiam huic ſignificationi ipſę temporis circumſtantiæ. Iſaias prodigium ſe aliquod exhibiturum Regi pollicetur: illud nempe, de fœtu & partu Virginis. A' vero igitur non abhorret, totam prodigii expectationem ad Virginis partum referendam eſſe. Idem colligas ex inſpecto ſermonis contextu; ubique enim legentibus ingeritur infans homine ſuperior, & prodigio natus.

Si verò Judæorum Interpretes vetuſtiſſimi, nempe Septuaginta, & Paraphraſtes Caldæus conſulantur, eos quidem lego Hebræum *Alma* reddere Virginem. Inclinabant in eam ſententiam de ortu Meſſiæ è Virgine parente Judæi Jeſu Chriſto coævi. Apoſtoli, & Evangeliſtæ, quamquam alioqui nullâ ad id cogerentur utilitate, altè tamen & uſque ad effuſionem ſanguinis Mariæ Virginitatem proclamarunt. Joſephus Mariæ conjux, qui injurias thalami ſui æquiori animo ferre minimè pateretur, qui pariter nihil è re ſua reputaſſet, de Virginitate uxoris teſtimonium dicere, qui ne viſis quidem maximis Jeſu Chriſti prodigiis, & ante aſſertum Jeſu Chriſto Meſſiæ titulum obierat; Joſephus, inquam, omnium primus Mariæ integritatem, & Jeſu Chriſti prodigioſam generationem teſtimonio ſuo aſſeruit. Mahometus ille virginitatis oſor ne refragari quidem huic veritati audet. Aſſerit, & tanquam dogma fidei credendum proponit Eccleſia Chriſtiana, non aliam eſſe hujus Oraculi ſignificationem omni remoto dubio perſuaſa. Hæc ſatis ſuperque, quò docilis & præjudiciis vacua meos perſuadeatur.

c Horat. lib. 2. Ode 29. Quæ tibi Virginum, Sponſo, barbara ſerviet? *Varro de re ruſtica, lib. 2. cap. 10. Nec non etiam hac, quas Virgines ibi appellant, annorum 20. quibus mos eorum non denegavit ante nuptias, ut ſuccumberent quibus vellent &c. Aul. Gell. lib. 12. cap. 1.* Non raro fœminas ſtatim à puerperio puellas nuncupat. *Et Virgil. Georg. l. 3. de Hero uxore Leandri, Nec moritura ſuper crudeli funere Virgo.*
d *Galat.* 4. 4.
e *Luc.* 1. 28. *Vide etiam ver.* 42.

DISSERTATIO

DE DISSIPATO EXERCITU SENNACHERIB. Iſai. 37. 36.

EXcuſſo Aſſyriacæ dominationis jugo ab Ezechia, Sennacherib Rex Aſſyriorum in Judæam cum exercitu venit (*). Quam tamen antequam redigendam in poteſtatem aſſumeret, arma priùs inferenda duxit in Ægyptum, quocum, ſicut etiam cum Rege Chus, Ezechias belli ſocietatem inierat. Poſt afflictam igitur triennio Ægyptum (*a*), arma vertens in Judæos, potiſſimas regionis Urbes edomuit. Ezechias interim proſtratam Ægyptum fœderatam ſuam cernens; pacis conditiones à Sennacheribo quæſituros legatos miſit. Convenium inter illos, ut Aſſyrii, reductis, armis 300. talentorum argenti (*b*), & 30. talentorum auri (*c*) ſummam reciperent. Verùm poſt ſolutam à Judæis pecuniam, Aſſyrius miſſis tribus Præfectis, Rabſace, Rabſari & Tarthano, Judæis deditionem injunxit. Regis juſſa Rabſaces inſolenter adeò expoſuit, Deo oblocutus, ut exhorrens & conſternatus Ezechias, ſciſſis veſtibus & ſacco indutus ad Templum Domini opem à Domino impetraturus accurreret; ſimul jubens Iſaiam Prophetam acciri, quem de re tota certiorem faceret. Propheta annunciandum Regi mandavit, cur terrore minarum Sennacherib commoveretur nihil eſſe; ſciret enim, coactum hoſtem rebus ſuis conſulere, Jeroſolymam relicturum intactam; quin & in regionem ſuam profugum, gladio tandem perimendum.

Rabſaces quidem nullo ab hoſtibus accepto reſponſo, ad Regem ſe contulit, qui ſolutâ obſidione Lachis, Lobnam Urbem è Meridionalibus Juda tentabat. Simul autem audiens Sennacherib, Tharacam Regem Chus, nempe illius Arabiæ partis, quæ ad inferiorem Ægyptum porrecta, plagam Orientalem extremæ oræ maris rubri tenet, Tharacam, inquam, auxiliares copias ad Ezechiam ducere (*d*); occurrendum hoſtibus duxit, ſcriptis tamen priùs literis ad Ezechiam minacibus oppidò, & blaſphe-

* 4. *Reg.* 17.

a *Beroſ. Apud Joſephum Antiq. lib.* 10. *cap.* 2. *Herod. lib.* 2. *cap.* 141.
b *Reddunt* 1460156. *Libras, & 5. Solidos Gallic.*
c *Reddunt* 2085937. *libras, & 10. ſolidos Gallic.*
d 4. *Reg.* 19. 9. 10.

phemis in Deum. Redditas eas literas Ezechias in Templum intulit, & coram Domino ſtatuens, divinam ejus opem etiam atque etiam imploravit. Tunc Iſaias deſpondentem animis Regem confirmaturus miſit, ſimul denuncians ſuppetias Jeroſolymis Dominum laturum, tum & commiſſurum, ut coactus referre arma Sennacherib, nullam illaturus eſſet Jeroſolymæ injuriam. Oraculo ſua fides; per quietem enim ejuſdem noctis Angelus Domini deſcendens, hoſtes inſigni cæde ita proſtravit, ut 185000. hoſtium deſiderarentur; coactuſque ſtatim pedem referre in patriam Sennacherib, aliquandiu poſt filii ſui gladio extinctus eſt. Hæc hiſtoria deleti exercitûs Sennacherib, quam nos in examen revocandam ſuſcipimus, utpote apud Scripturam, Interpretes, & hiſtoricos prophanos non unâ ratione deſcriptam. Singulas hic circumſtantias explicabimus, diſſitas variorum opiniones pro viribus conciliaturi.

Qui primus noſtras meditationes exercet, Angelus in cædem Sennacherib deſcendens occurrit; hunc enim Interpretum nonnulli bonum Angelum credunt, ſive nempe Gabrielem populi Dei propugnaculum, vel Michaelem Synagogę Patronum. Alii malum Angelum, eundem facilè quem authorem cædis primorum natu in Ægypto

e Exod. 12. 29. Vide Pſ. 78. 49. ſuſpicantur (e). Ex veteri traditione receptum tenent Hebræi igne cœlitus dilapſo, ita correptos Aſſyrios, ut in cineres ſavillaſque redactis corporibus, veſtes remanerent intactæ; quare colligendæ prædæ accurrentes Judæos, excuſſo cinere omnes ſibi veſtes habuiſſe. Cenſent autem, quod etiam pluribus Interpretibus creditum, inſignem hanc exercitûs Aſſyrii cladem, in ipſa Jeroſolymæ obſidione contigiſſe; adduntque, Sennacherib adhibitis tantum 10. ſuorum, præcipiti fugâ ſaluti ſuæ conſuluiſſe, reliquis omnibus abſumptis (f).

f Hebræi apud Hieron. in Iſ. 10.6. Vide & Auth. ſerm. ad fratr. in Eremo. Hugo Card. in 4. Reg. & alios.

Laudant in hanc ſententiam illud Iſaiæ 10. 16. 17. 18. 19. *Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem; & ſubtus gloriam ejus* (nempe ſub veſtibus ſplendidiſſimis) *ſuccenſa ardebit quaſi combuſtio ignis. Et erit lumen Iſrael in igne, & Sanctus ejus in flamma; & ſuccendetur, & devorabitur ſpina ejus & vepres in die una. Et gloria ſaltûs ejus, & carmeli ejus ab anima uſque ad carnem conſumetur; & erit terrore profugus. Et reliquiæ ligni ſaltûs ejus præ paucitate numerabuntur, & puer ſcribet eos.*

Verùm S. Hieronymus in Iſ. 33. 3. è Judæorum relatione accepiſſe ſe dicit, Angelum Gabrielem deſcendiſſe à Deo vindicem in Aſſyrios, quem Angelum deſignatum cenſent nomine *Hamon*, ſive multitudinis; in Iſaia enim quo loco legimus, *A voce Angeli fugerunt Populi*; Hebræus habet: *A voce multitudinis fugerunt &c.* quæ verba 70. & alii Interpretes exponunt de terrore, qui ſubitò in Aſſyrios incuſſus omnes in fugam vertit, donec occurrente Angelo exterminatore, omnes interempti ſunt.

In mutuam cædem ſæviſſe Aſſyrios Interpretum alii malunt; orto enim inteſtino diſſidio, deſtinata hoſtibus arma in ſe ipſos verterunt. Quod enim in ſubito terrore, exercituſque nocturnis tumultibus accidere ſpectamus, ut ſinguli obvios quoſque, quà adverſarios, quà amicos offendant, ita etiam inter Aſſyrios factum credunt. Suffragatur Iſaias 9. 3. 4. 9. *Lætabuntur coram te* (Populus tuus) *ſicut exultant Victores captâ prædâ, quando dividunt ſpolia. Jugum enim oneris ejus, & virga humeri ejus, & ſceptrum exactoris ejus ſuperaſti, ſicut in die Madian* (cum ſcilicet in mutuam cædem ſęvitum ab hoſtibus). *Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & veſtimentum mixtum ſanguine erit in combuſtionem, & cibus ignis.* Quaſi ſcilicet illud innuat Propheta, futurum ut veſtimenta crebris vulneribus lacerata, atque hoſtili ſanguine fœdata, ad nullos proinde aptandos uſus igni traderentur.

Eandem ſententiam præſeferunt alia Iſaię verba cap. 33. 4. *Congregabuntur ſpolia veſtra, ſicut colligitur bruchus, vel cum foſſæ plenæ fuerint de eo.* Rejecta enim ad litos veſtimenta ſive incensâ pirâ cremantur, ſivè defoſſâ terrâ operiuntur, ne quid fortè corruptione ſuâ aeri noxæ inferant. Ita planè cum Aſſyriis accidit, ut eorum veſtes ſanguine fœdatæ, nequid fortè circumfuſo aeri virulentum ex eorum afflatu inducatur, ſive defoſſâ humo operientur, ſive igne cremabuntur.

Occiſos interno aliquo & imperceptibili ulcere intima depaſcente, Toſtatus & Salianus maluerunt. Eccli. 48. 24. habet: *Contrivit illos Angelus Domini*, veluti cùm fulmine aliquo tacti ſolâ viſcerum concuſſione atque delicatiſſimarum fibrarum diſruptione, ſicut & ſanguineorum vaſorum turbatâ œconomiâ periuntur. Ita planè & cum Aſſyriis factum ab Angelo Domini innuere Author videtur.

Joſephus in Beroſi ſententiam conceſſiſſe viſus eſt, cum ejus verba nihil de ſuo addito laudet. Narrat igitur ejuſdem Hiſtorici verbis, Sennacheribum arma ex Ægypto referentem ſociatis cum Rabſace Duce copiarum ſuarum, quæ ad obſidendam Jeruſalem veniebant, armis ad Urbem ſucceſſiſſe. Sed primâ obſidionis nocte ſubitâ divinitùs immiſſâ lue corrupto exercitu, ad 185000. virorum occiſi ſunt. Quare Rex cum reliquis copiis promptâ fugâ Niniven ſe recipere coactus fuit (g).

Rumorem aliquem de Sennacheribi in Ægyptum bello, ejuſque deleto divinitùs exercitu, Herodotus lib. 2. cap. 141. Sacerdotibus Ægypti referentibus, ſed non ſinè ementita fabellarum obtegumentia veritate, audierat. Ita totam eam hiſtoriam narrat. Sethon Rex Ægypti, ſimul & Vulcani Sacerdos, armis Sennacherib Regis Arabum & Aſſyriorum preſſus, atque militum ſuorum præſidio omni deſtitutus, in eis anguſtiis quid conſilii caperet incertus, Divinam ſibi opem enixis precibus imploravit. Cum poſt abſolutas preces in ſomnum reſolutus dormiret, Vulcanum per quietem vidit, à quo bono animo eſſe juſſus; commiſſurum enim ſe dixit, ut à Senna-

g Antiquit. l. 10. cap. 2.

na-

nacherib armis protegeretur. Igitur Sethon ad pugnam cum paucis ſuorum voluntariis procedens, Peluſium uſque pervenerat; cùm eâdem nocte murium campeſtrium exercitus in caſtra Aſſyriorum ſubrepens, rapiim cordas arcuum, pharetras, lora ſcutorum abroſit; quare manè ſurgentes hoſtes armorum robore deſtituti, fugâ ſe ſubducere coacti ſunt. Spectabatur in Templo Vulcani ſimulacrum Regis Sethonis, lapideum murem manu tenens, hac adjectâ inſcriptione: *In me quis intuens pius eſto.*

Sed Iſaias 29. 6. 7. & 30. 30. & Pſ. 75. 6. 7. 8. 9. 10. diſertiſſimè aſſerunt, totam hanc Aſſyriorum cladem ſubito nimbo adjectis fulminibus deputandam: *Et erit ſicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te; & ſicut favilla pertranſiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt. Eritque repente confeſtim, à Domino exercituum viſitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis, & tempeſtatis, & flammæ ignis devorantis. Et erit ſicut ſomnium viſionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverant contra Ariel* (id eſt contra Urbem Sanctam). *Sicut ſomniat qui eſurit, & comedit; cum autem fuerit expergefactus, vacua eſt anima ejus; & ſicut ſomniat ſitiens, & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus, adhuc ſitit, & anima ejus vacua eſt; ſic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverant contra montem Sion.*

h *Iſai.* 30. 31. 32.

Hæc ſine ambagibus nimbum aliquem deſignant; ſed expreſſius aliquid (*h*). *Et auditam faciet Dominus gloriam vocis ſuæ,* (nempè fulgura tonitrui ſui) *& terrorem brachii ſui oſtendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis: allidet in turbine & in lapide grandinis. A voce enim Domini pavebit Aſſur, virgâ percuſſus, & erit tranſitus virgæ fundatus, quam requieſcere faciet Dominus ſuper eum. In tympanis & citharis, & in bellis præcipuis expugnabit eos. Præparata eſt enim ab heri Topheth, à Rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta ejus ignis & ligna multa: Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.* Alludit hìc Propheta ad ea, quæ in valle Thopheth ſpectabantur, ubi ſcilicet igne, qui Moloch perpetuò ardebat, humanæ victimæ in Sacrificium Numinis cremabantur. Cùm autem ſacrificia illa præſtarentur, ne fortè exaudiri miſerorum ejulatum contingeret, prohibebat tympanorum atque inſtrumentorum muſicorum fragor. Ferunt etiam, perpetuum arſiſſe ignem in eâdem valle abſumendis morticinis, quæ ex Urbe efferebantur. Porrò exercitus Sennacherib inter fragores nimborum & tonitruum ita planè deletus eſt, ſicut ad ſonum inſtrumentorum ſacræ Numini victimæ abſumebantur.

In Pſalmo 75. nempè in cantico eâ occaſione concinnato, hæc legimus. *Habitatio ejus* (Dei) *in Sion, ibi confregit potentias arcuum, ſcutum; gladium, & bellum. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: turbati ſunt omnes inſipientes corde. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt, qui aſcenderunt equos. Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi: Ex tunc ira tua. De Cælo auditum feciſti judicium: terra tremuit, & quievit, cùm exurgeret in judicium Deus, ut ſalvos faceret omnes manſuetos terræ.*

Varias haſce ſententias conciliare, tum per ſe arduum, cùm nobis nullâ neceſſitatis lege impoſitum eſt. Quòd enim inter varios Interpretes & Commentatores non conveniat, frequentiſſimè accidit. Satis ſuperque habebimus, ſi ea omnia quæ de hac hiſtoria in Scriptura exhibentur, ita cum veritate conſtare demonſtraverimus, ut nihil habeant repugnans, nihil non veriſimile. Porrò exercitum ultra 185000. virorum, variis conſtantem gentibus, diſſitis inter ſe moribus, & ingenio, in media regione hoſtili, atque inter hoſtes, allato de ingruentibus validiſſimis hoſtium copiis nuncio, ſubito terrore conſternatum, agentibus bonis ſivè malis Angelis, ſicut etiam ſubito exorto tempeſtatis nimbo, intempeſtâ nocte turbatum in mutuam cædem irruiſſe, nec mira nec ſine exemplo res eſt. Fieri etiam poterat, ut ingruentibus fulminibus, procellâ, grandine atque imbribus, divulſiſque lapidibus, cum quiſque pro ſua ſalute ſollicitus huc illuc in tenebris diſcurreret, præcipitatione opprimeretur. Potuit etiam, & quotidiano exemplo accidere diſcimus, dilapſus è Cœlo ignis, parte quadam caſtrorum correptâ, milites non infrequentes abſumere; ſicut & tonitruum concuſſio potuit multorum ſpiritus intercludere. Quis tandem in animum non induxerit, potuiſſe Angelum mortis plurimos intimo & imperceptibili ulcere percuſſos, abſque eo quòd in extima cute aliquid appareret, quod maximè ſentit S. Hieronymus, perimere? (*i*).

Varia hæc cædis illatæ genera variis Scripturæ locis ſupra à nobis laudatis exprimuntur. Nunc enim Hebræi inducuntur ſpoliis cæſorum hoſtium ditati; nunc eorumdem hoſtium veſtes vulneribus laceratę & ſanguine fœdatę in pabulum ignis tanquam inutiles omninò deſtinatę. Hæc omnia ſatis conveniunt hypotheſi à nobis conſtitutę, nempè de exercitu deleto partim fulminibus, & tonitruis, partim Angeli ultoria gladio, partim igne, partim enſe & præcipitiis.

i *Hieronymus in Iſai.* 37. *Centum octuaginta quinque millia fortiſſimorum virorum ubi uno Angelo una nocte caduntur, & abſque vulneribus occiſorum mors ſæva diſcurrit, excludens animas Dei voluntate.*

Sed ea, quæ de Angelo exterminatore diximus, maturiori examine diſcutienda ſunt. Huic enim Authori Scriptura tribuit cædem primorum natu Ægypti (*k*), Iſraelitarum obmurmurantium in deſerto (*l*), Iſraelitarum, quos in ultionem inſtituti cenſus in populo à Davide Dominus peremit (*m*). Nec alteri accepto referuntur Jobi calamitates (*n*). E' Græco ejuſdem Jobi 20. 15. diſcimus, eam olim ſtetiſſe Judæis ſententiam, ſuum eſſe Angelum ejiciendæ è corporibus animæ deſtinatum. Alibi etiam, capite nempè 33. 23. legimus futurum, ut ſi fortè mille Angeli mortis Juſtum perempturi venerint, nunquam tamen virum percuſſuros, ſi fortè ille in ſe ipſum ſe recipiens, de redeundo ad Domi-

k *Exod.* 12. 29.
l *Pſal.* 77. 49. & 1. *Cor.* 10. 10. & *Judith* 5. 11. 25.
m 2. *Reg.* 24. 16.
n *Job* 1. 12. 2. 12.

num

num cogitaverit. Si homini fatebitur peccatum ſuum, ne in mortem cadat Angelum probibiturum. Hunc ipſum Angelum ſtricto gladio ſævientem in populum ſuum, deſideratis parvo temporis ſpatio 70000. virorum, David ſpectaverat (o); & Job impios concitaturos in ſuam necem Angelos exterminatores denunciat (p). Pſalmus 34. 5. 6. de perſequtoribus ſois, ait: *Angelus Domini coarctans eos.* Salomon in Proverbiis 17. 11. habet; *Semper jurgia quærit malus; Angelus autem crudelis mittetur contra eum.* Eodem Angelo crudeli, Angelo necis, perimente occiſi ſunt priores illi Saræ filiæ Raguelis conjuges, quos in primo ad thalamum ingreſſu necabat (q). Hunc deinde Angelum Aſmodæum in deſerta Ægypti relegatum vinculis alligavit Angelus Raphael (r); ſonat enim Aſmodæus, vaſtator, exterminator. Hæc de Angelis mortis vetus Judæorum ſententia.

o 2. Reg. 24. 16. & 1. Par. 21. 30.
p Job 36. 14.
q Tob. 3. 8.
r Tob. 8. 3.

Manet ea pariter apud Hebræos perſuaſio; namque aſſidere credunt ad caput lecti, cum fortè vir aliquis ad obitum decubuerit, Sathanam ſive Angelum mortis gladium evaginatum ſtringentem; è cujus extremitate tres guttæ fellis dependeant (s). Vix en viſo Angelo, ægrotus ingenti horrore correptus os diducit; ſtatimque promptus Sathanas tres lethales guttas immittit, è quibus una miſerum extinguit, altera atrum illum colorem affundit, tertia tandem aptam induerit diſpoſitionem, ut ſtatim in pulverem redigatur. Statim ac animam hauſto felle æger efflaverit, Angelus malus nihil habet antiquius, quàm ut aquâ fortè in ædibus occurrente, lethalem gladium eluat. Hinc virus ab aquis contrahitur, ſtatim proinde, ne cui noceant, in ſubjectam viam diſſipandis. Hæc apud omnes latè Judæos recepta teneotor. Addunt inſuper Judæi, canes aſpecto ejuſdem Angeli mortis horrendum latrare; quare ſi fortè audiri canes latrantes circa ædes ægroti contigerit, malo id omini vertitur (t).

s Buxtorf. Synag. cap. 35. pag. 507.
t Vide Henric. Bromel. Diſſert. de Angel. exter.

Docent etiam, hunc exterminatorem Angelum nihil in Judæorum gentem poſſe (u); cum enim, inquiunt, pravos Spiritus cum Deo quererentur, fruſtra ſe in mondo eſſe, Ego, reſpondit, Deus, te creavi, quò potentiam tuam in cæteros homines, ſolis exceptis è radice Iſrael gentibus, exerceres. Factum indè, ut principis Mundi nomine donaretur. Eorum tamen confeſſione ſcitum eſt, privilegium illud ſolis Hebræis manère, quos fortè in regione Iſrael obire contigerit. Illos enim occidit gladius acutus, & benè limatus; cæteros extra eam regionem mactat gladius *Sammaelis* confractus & obtuſus. Manet etiam defunctis ſecunda alia mors in ſepulchro, quò Angelo deducente anima venire cogitur, unà cum corpore judicium ſubitura. Ea de cauſa, inquiunt, cavit Joſephus (x), ne in Ægipto terrâ impurâ, ubi ſecunda illum mors manſiſſet, ſepeliretur.

u Ligfoot. Hor. Hebr. in Jo. 12. 31.
x Gen. 50. 24.

Non abludunt ab hiſce Judæorum opinionibus Platonici (y), qui in ea fuiſſe ſententia videntur, Angelum illum, quo adſtante, homo, dum viveret, uſus eſt, ejus animam poſt obitum ad judicii locum deducere. Hunc Angelum animas è corpore ſeparantem, ac deinde evocantem appellat Tertullianus de Anim. cap. 53. *Evocatorem animarum.* At probine an mali Angeli munus eſt? Mali autumant plerique Patres, & Interpretes, adjecto omnium Rabbinorum conſenſu; neque enim invidioſum munus alii quàm maligni ſpiritus ſuſtinuiſſent: ſed negocioſa tamen ea res eſt. Nemo ſanè dubitat, potuiſſe Deum potentiam & ultionem ſuam per bonos Angelos adminiſtros exercere. Ita referente Moyſe Exod. 11. 4. & 12. 12. 23. legimus Dominum per ædes Ægyptiorum diſcurrentem omnes majores natu ejuſdem gentis interfeciſſe, quod à verbo Dei, è ſcabello pedum Domini deſcendente, executioni mandatum dicit Author Sapientiæ cap. 18. 14. 15. Exhibet autem Verbum illud veluti militem, armis nullâ juncturâ colligatis munitum, qui in mediam regionem ſalto deſcendens, acutumque, & bene limatum gladium, tenens omnia cædibus & ſanguine repleverit. Statura autem viri, addit, immanis eſt adeò, ut terram pedibus, cervice nubes teneat. Ita planè exterminatorem Angelum concipiebant, Angelum, inquam, quem ad ultionem de exercitu Sennacherib capiendam Dominus miſerat.

y Plato in Phædone.

Cùm Scriptura de cæde exercitûs Sennacherib nos inſtruit, non ita tamen accipienda eſt, quaſi unius mortis genus, ſed potiùs omnia ſimul, quibus homines ſubjecti ſumus, deſignet. Sive enim perimi gentem contigerit peſte, morbo, gladio, unus eſt Angelus mortis, qui gladium ſuum exeruit. Vel Aſſyrii in mutuam cædem intempeſtæ noctis horrore ſævierint, ſive tonitru, fragore, & concuſſione ſpiritus intercluderentur; ſive igne cœlitus dilapſo, ſive fulgure, ſive immiſſis intimis ulceribus interierint, ſive è ſaxis præcipites ſe dederint; unus eſt Angelus mortis varias inferens cædes. Ita omnia Scripturæ loca, ubi de hac re ſermo, & variæ ſe in ſpeciem repugnantes Commentatorum opiniones conciliantur.

Sola Rabbinorum opinio cum Scriptura minùs conſtare poſſe nobis videtur. Quòd enim Aſſyriorum corpora ita in cinerem favillaſque redacta ſint, ut intactæ veſtes manerent; quas deinde veſtes colligentes Hebræi, excuſſo pulvere integram ſibi illarum prædam habuerint: id planè laudatis ſupra Scripturæ teſtimoniis repugnare arbitror. Ut quid autem prodigia ſine neceſſitate multiplicentur? Non obſcurè Iſaias ingentem veſtium prædam, utpote atro interfectorum cruore fœdatam, & vulneribus laceratam nonniſi ignis pabulum futuram prædicit. Nec minùs diſertè narrat panicum illum terrorem, quo ſubitò turbati Aſſyrii cæcis invicem vulneribus ſeſe confecerunt. Tandem fulmen & ignis è Cœlo dilapſus ac tonitrua valent quidem ſine externo aliquo vulneris indicio homines perimere; non tamen juxta DD. Hebræorum ſententiam in cineres favillaſque redigere.

Re-

Reſtat inſuper aliquid in examen revocandum, quo nempè loco memorabile illud excidium contigerit? Sub ipſis Jeroſolymæ mœnibus in obſidione Urbis per Rabſacem, cùm ſcilicet Aſſyrii caſtra haberent in valle Joſaphat & Tophet, ſive Hinnon, ad Orientem & meridiem Urbis, ſentior Judæorum & Interpretum Chriſtianorum pars autumat. Favere videtur Iſaias 30. 33. *Præparata eſt ab heri Topheth, à Rege præparata, profunda, & dilatata.* Eò etiam ſpectaſſe creditur Joel 3. 2. 12. *Congregabo omnes gentes, & ducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus. Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Joſaphat; quia ibi ſedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu.* Ferunt inſuper, Judæos mane ſurgentes coronâ cadaverum Aſſyriorum circa mœnia ſpectaſſe, lætoſque ad colligenda ſpolia cucurriſſe.

Nobis tamen certa ſtat ſententia, nec Sennacheribum, nec Rabſacem unquam ad obſidendam Jeroſolymam ſucceſſiſſe. Rabſaces quidem mandatis à Rege oneratus, ejus Urbis deditionem petiturus cum copiis nonnullis venerat; (*) rediit deinde mane alterius diei ad exercitum in Lachis. Comperto tamen, Sennacheribum ſolutâ obſidione ejus Urbis ad tentandam Lebnam tranſiſſe, eò ad Regem ſe contulit. Accidit interim, ut nuncius de Tharaca Rege Chus auxiliares copias ad Hebræos deducente veniret, cui Sennacherib occurrendum ſtatuit. Priùs tamen miſit plenas faſtu literas ad Ezechiam, reduces ſe copias Jeroſolymam deducturum, Urbem lege victoris habiturum minitatus. Eâ occaſione Iſaias Regi ſpondet, nunquam commiſſurum Sennacherib, ut Jeroſolymam obſidione ſeu vallo cingat, nec hoſtilem quidem ſagittam in illam projiciendam; nunquam recludendas ſceleſtiſſimo hoſti Urbis illius fores, ſed verſo itinere illum ad propria remeaturum. Eâdem nocte, i. e. tertiâ vel quarta die poſt reductas copias è Lebna in Tharacam, Angelus Domini deſcendens ultore gladio 185000. Aſſyriorum trucidavit (z); qua clade affectus Sennacherib, magnis itineribus Ninivem contendit. In via igitur Ægypti, non juxta mœnia Urbis, memorabilis illa clades accidit.

* 4. Reg. 18. 17. *Miſit Rex Aſſyriorum Tarthan & Rabſaris, & Rabſacen cum valida manu Jeruſalem.*

z Vide 4. Reg. 19. 8. 9. . . . . 20. . . . . 35.

Ambages omnes ſubmovet Iſaias 10. 24. 25. *Noli timere populus meus habitator Sion, ab Aſſur: in virga percutiet te, & baculum ſuum levabit ſuper te in via Ægypti. Adhuc enim paululum modicumque, & conſummabitur indignatio, & furor meus ſuper ſcelus eorum. Et ſuſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum, juxta plagam Madian in petra Oreb, & Virgam ſuam ſuper mare, & levabit eam in via Ægypti.* Supra jam animadvertimus, hanc Aſſyriorum cladem comparari à Propheta cladi à Madianitis acceptæ, quos in mutuam cædem ſæviiſſe ſcimus, clangore 300. buccinarum militum Gedeonis, ſicut ſubito incenſarum lampadarum objectu, turbatos (†).

† Judic. 7. 18.

DISSERTATIO

DE FORMA JESU CHRISTI

Eleganti, nec ne? Ad illud Iſaiæ 52. 2. Vidimus eum, & non erat aſpectus, neque decor.

Qua Chriſtiani omnes ergà SS. Jeſu Chriſti Humanitatem tenemur, obſervantia, non ſine modeſta quadam circumſpectione ſermonem de illa nos habere permittit. Utrumque ſanè novimus ſive parum, ſive extra modum aliquid dicatur, æquè in ea re invidioſum haberi; ſperamus tamen adeò nos calamum in officio retenturos, ut nihil extra præſcriptas à Religione metas excurrat. Solùm in Chriſto humanam naturam ſpectabimus, ejus corpus cum cæteris mortalibus elegantiâ præſtantibus, vel ſecus, comparabimus; ſemper tamen illum è vulgari hominum ſegregaturi, utpote quem Divinæ naturæ dignitas humanæ hypoſtaticè juncta privilegio faciat potiorem. Si quòd verò in præſentia obtendere velum huic Divinæ naturæ videamur, id planè eo conſilio præſtabimus, quò certiorem obtutum in ejus humanitatem, remoto Divinitatis fulgore, figamus.

Quid ſit potiſſimùm venuſtatem conſtituens, licèt inter varias, diſſitaſque gentes non ſatis conſtet; æquè tamen omnibus ſapor quidam pulchritudinis ſentitur; ut quicumque pulchro cenſentur aſpectu, ii ſanè omnibus placeant: quid autem ſit quod omnibus in ea re placet, neque ipſe ſcirem, neque, ſi ſcirem, facilè definirem. Sunt qui ament nigricantem oris colorem, ſunt qui ſuſcum, ſunt qui albicantem; ſunt tandem qui album. Aliis grandior naſus placet, aliis aquilinus, aliis brevior; aliis ſimus. Oculos alii malunt ſubnigros, alii nigerrimos. Conſtat tamen inter omnes, virum proceriori, atque bene conſtituto corpore, vultu ad majeſtatem, &

& gratiam compoſito, ampliori oculo & vivido, ore ad normam amplo, colore modeſto & delicato, toto tandem corporis geſtu ingenuo, firma & robuſta valetudine, hunc apud omnes æquè elegantem hominem haberi; ſicut viciſſim nemo eſt, qui male conſtructum hominem, juſto breviorem, ſervili ore, & corporis habitudine, male firmo greſſu, nec bene diſpoſitâ membrorum oeconomiâ, auſteriori & ingrato vultu, non fœdum & inelegantem appellet. Verùm inter hæc duo veluti extrema medium aliquid inter elegantem ingratumque hominis aſpectum conſtituitur, quod ſanè medium multi tenent, nec de elegantia ſe jactantes, nec ſaoè turpes haberi patienter ferentes.

Quicumque pro elegantia aſpectûs Jeſu Chriſti ſententiam tulerunt, hi ſanè nihil deſideratum in illo contendunt ex his quæ gratiam hominis aſpectui conciliant. Illum cæteris præſtare hominibus pulchritudine Pſalmiſta in Pſal. 44. 3. disertè teſtatur: *Speciosus forma præ filiis hominum*. Feliciſſima ſanè erat ejus corporis œconomia, cùm omnes abeſſent cauſæ, ſive dum fœtus formaretur, ſive dum in lucem veniret, ſive tandem cùm vitæ ſpatium conficeret, quæ corporis elegantiæ ſive inducendæ officiunt, ſive inductę jam nocent; nihil enim ad frugiem ſobriamque vitam habendam ſibi reliquum fecerat. Frugi etiam probiſque parentibus natus eſt; nulla fœturę ſive partûs incommoda mater ſenſerat; rectam ejus phantaſiæ habitudinem turbaverat nihil: quæ utraque cauſa magni eſt ad eam rem momenti. Jeſus Chriſtus matrem habuit Virginem frugi, æquè modeſtam, ac puram, cujus phantaſiæ ſerenum nulla à peccato originali inducta nubes infuſcare potuerat. Multùm ſanè ad valetudinem rectamque corporis conſtitutionem, ſicut & ad pulchritudinem nocent ſive exceſſus hominum, ſive morbi, ſive ſexcenta alia, quæ in hoc vitæ curſu adverſa patimur. Omnia æquè aberant à Jeſu Chriſto; quare nihil fuit, quin omnibus numeris ſpecioſiſſimus eſſet.

S. Hieronymus in Matth. 9. ea de re ſcribens, ait: *Certè fulgor ipſe, & majeſtas Divinitatis occulta, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad ſe videntes trahere poterat aſpectu.* *Nitebat*, ait idem in Matthæum 21. 12. 13. *fulgor quidam cæleſtis, & divina quædam in vultu majeſtas, quæ latentem Divinitatem prodebat*. Qui enim potuiſſet aliter (a) Apoſtolos ſtatim ad ſui ſequelam allicere, qui proſternere ſolo aſpectu milites in horto Olivarum, ſi nihil ſupra hominem in ejus vultu ſpectaretur? Rex Abgarus, authore S. Joanne Damaſceno de Orthod. fide lib. 4. cap. 17. (b) ad ejus effigiem pingendam virum miſit, qui ejus vultûs nitore attonitus percolſuſque, diu prohibitus eſt; donec Jeſus nolens pium Regem ſpe ſua & religione fruſtrari, aſſumptæ telæ, & vultui admotæ ipſe ſui vultûs imaginem impreſſit.

a Idem Epiſt. ad Principiam.

b Niceph. Hiſt. Eccl. lib. 2. cap. 7.

Refert Nicephorus, S. Lucam pictas à ſe imagines Jeſu Chriſti, SS. ejus Parentis, & Apoſtolorum reliquiſſe, ex quibus deinde per univerſum Orbem tanquam ex archetypis plures diffuſas imagines derivatas. Ita verò Jeſum Chriſtum ipſe depingit (c): *Porrò effigies Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſicut à Veteribus accepimus, talis propemodum: Egregiois vividoque vultu fuit. Corporis ſtatura ad ſpithamas prorſus ſeptem* (id eſt ſeptem pedes 12. digitorum). *Cæſariem habuit ſubflavam, ac non admodum denſam, leniter quodammodo ad criſpos reclinantem. Supercilia nigra non perinde inflexa. Ex oculis ſubflaveſcentibus mirifica promanabat gratia. Acres ii erant, & naſus longior: Barba capillas flavens, nec admodum demiſſus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Novacula enim in caput ejus non aſcendit, neque manus aliqua hominis, præterquam Matris in tenera duntaxat ætate. Collum fuit ſenſim declive, ita ut non arduo & extento nimium corporis ſtatu eſſet. Porrò frumenti referens colorem, non rotundam, nec acutam habuit faciem, ſed qualis matri ejus erat, paulùm deorſum verſum vergentem, ac modicè rubicundam. Gravitatem, atque prudentiam cum lenitate conjunctam, placabilitatemque iracundia expertem præſeferentem. Perſimilis denique per omnia fuit immaculatæ ſuæ Genitrici.*

c Niceph. l. 1. c. 40.

Sanctus Bernardus ne dubius quidem ſummam Jeſu Chriſto venuſtatem & gratiam aſſeruit, in tantum ut ſcriberet ſerm. 1. in Feſtis omnium SS. *Adhærebant ei* (Urbes nempè & vici) *affatu pariter & aſpectu ipſius delectati. Cujus nimirum vox ſuavis, & facies decora.* Verba ipſa deſcripſiſſe videtur ex S. Chryſoſtomo in Pſ. 44. qui detineri homines tradit, & veluti clavis Servatori affigi, potenter adeò illos amor & gratia illius tenebat. Et in Matth. 7. hom. 28. habitu corporis fuiſſe dicit ad gratiam & amorem compoſito, ut ne aſpici quidem & non amari potuiſſet. Et in Pſalmum 44. verba Iſaiæ, *Vidimus eum & non erat aſpectus*, exponens ait: *Non dicit de deformitate, abſit, ſed de ejus contemptione; quæcumque enim erant vilia, & contemnenda pervaſit*. S. Baſilius de humana Chriſti generat. ad fin. docet, ſenſiſſe Magos ipſam pueri divinitatem, in præſepi jacentem intuitos; Magorum enim oculos perſtrinxit fulgor pueris oculis nunquam non ſpectatus.

Aelredus Abbas Rivallenſis, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Eboracenſis in Anglia, duodecimi ſæculi Scriptor, luculentum tradidit teſtimonium opinionis ſuo tempore receptæ de ſpectata Jeſu Chriſti pulchritudine; ita enim habet Serm. ſeu Tract. de Jeſu duodenni, Dom. infra Octavam Epiph. *Credo in illo ſpecioſiſſimo vultu tantam gratiæ cæleſtis elegantiam refulſiſſe, ut omnium in ſe converteret aſpectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæſo, quemadmodum à ſingulis trahitur. Senes oſculantur, amplectuntur juvenes, pueri obſequuntur.* Cùm autem, proſequitur, unà cum parentibus ſuis Jeroſolymam veniret, eſſet autem in moribus poſitum apud Judæos, ut viri ſeorſum à mulieribus peregrinationem illam inſtituerent, quò religioſiùs mente

&

& corpore puro de cæremoniis & Sacrificio participarent; puer Jeſus, nondum præ ætate Legis diſpoſitioni ſubjectus, viris in diſcriminatim, & mulieribus adjungebatur. Omnes enim certatim blandum, elegantem, ſuavemque puerum ſecum habere, itineris faſtidium levaturum, certabant. Accidit proinde, ut alter cum altero venire puerum reputantes, errandi cauſa utrique parenti traderetur, nec primâ die ejus abſentia ab illis ſentiretur.

S. Laurentius Juſtinianus primus Venetiarum Patriarcha, qui ſæculo decimoquinto florebat, ita habet de hoc argumento, tract. de Caſto Connubio: *Quis unquam illo pulchrior? Quis modeſtior? Quis ſapientior? Ornatus in moribus, maturus in greſſibus, in ſermonibus facundus, in converſatione circumſpectus, in redargutione ſeverus, in exhortatione blandus, in collocutione ſuaviſſimus, & in omne opere venerandus; aſpectus illius venuſtate plenus, humilitate verecundus, ſuavitate refertus, & totâ elegantiâ decoratus; labia illius lilia diſtillantia, verba vitæ æternæ emanantia, mel & lac eructantia. Illud quidem reſonabat in ore, quod latebat in corde; ideo ſolabatur mæſtos, infideles illuſtrabat, cunctoſque ad ſe accedentes reddebat benevolos: ſermonibus quoque ſuis audientium corda ad mundi animabat contemptum: ad virtutum profectum inſtruebat, maximè cum de Regno Dei loquebatur & de gaudiis Paradiſi. Quis autem non langueſceret? Quis jucundo non inebriaretur amore, ſi videret Verbum ambulans, ſapientiam loquentem, unigenitum Dei cum peccatoribus converſantem?* Quanquam autem potiſſima ejus Authoris cura verſetur in dotibus ſpiritalibus Jeſu Chriſti depingendis, ſubinde tamen plura tangit, quæ venuſtatem ipſius præ filiis hominum commendant. Accedit ad hæc omnia receptus in omnibus Eccleſiis mos ita pingendi Jeſu Chriſti imaginem, ut ad venuſtatem & majeſtatem compoſitum vultum exhibeat, quod de recepta apud omnes perſuaſione, tum de veteri ea de re traditione, non minimum eſt documentum.

Neque enim ita reputandum eſt, quaſi ſcilicet Veteres imagines Jeſu Chriſti ad vivum expreſſas procurare ſibi neglexerint. Scita ſunt, quæ de Abgaro curante ſibi depingi imaginem filii hominis leguntur. Mulier Hæmorrhoiſſa ab incommodo morbi Jeſu Chriſti beneficio ſanata, receptæ ab eo ſanitatis monumentum erigi ſtatuam Servatoris curavit, quæ uſque ad Julianum Apoſtatam ſtetit (*d*). Alexander Severus Imperator inter varias Numinum & Summorum Virorum Jeſu Chriſti imaginem repoſuit in Larario; nec ſanè illam, ſicut & alias in eodem loco, ſine cultu negligebat (*e*). Mulier quædam Chriſtiana, ſed hæreſi Carpocratianâ infecta, adjunctas habebat imagines Jeſu Chriſti cum Homeri & Pythagoræ (*f*); & noſtrâ etiam ætate ſpectatur Romæ imago Beatæ Virginis puerum Chriſtum in ulnis geſtantis, opus, uti ferunt, S. Lucæ. Non abludit igitur à vero, ſi in Eccleſia ex veteri traditione recepta credatur perſuaſio de ſpectatâ Jeſu Chriſti formâ.

d Theophylact. in Luc.

e Lampridius in Alexan.

f Iren. lib. 1. ubi de hær. Carpocr. Epiph. hæreſ. Auguſ. de Hæreſ.

Porrò ſi compoſitus ad majeſtatem, & authoritatem vultus, ſi grata in verbis perſuaſio, partes reputandæ ſunt pulchritudinis & perfectionis virilis; hanc Jeſu Chriſto dotem, ſi alteri unquam, concedendam ne ambigimus quidem. Suppetunt enim ejus rei documenta in hiſtoria Evangelii, ubi de ejectis è Templo mercatoribus & negotiatoribus (*g*). Vix enim potuiſſet obſtinatos pellere, niſi priùs vultûs majeſtate & nitore perculiſſet. Par a credere pronum eſt in eo, quod militibus ad capiendum Jeſum Chriſtum venientibus in horto Oliveti accidit, quos ſcilicet injecto verbo & majeſtate ſuâ terrore reſupinos ſtravit (*h*). Verba ad populum habentem apprehendi, miſſis ad id viris, Judæi præceperant; nemo tamen auſus eſt manum in illum immittere, neminem unquam ita loquutum obtendentes.

g Jo. 2. 14. 15.

h Jo. 18. 6.

Virum fuiſſe corporis habitudine deſpicabilem neque Julianus Apoſtata, neque Judæi ſive Pagani, infeſtiſſimi illi Jeſu Chriſti, & Religionis Chriſtianæ adverſarii, unquam exprobrarunt. Quanquam alioqui nihil omitterent, quo illi invidiam crearet; hunc adulterum accuſantes (*i*); hunc virum rudem & nullo ſtudio excultum, Magum, ſeductorem [*k*]; hunc mentis emotæ & abreptum à Dæmone (*l*); Pſeudo-Prophetam, prodigiorum inanem jactatorem, voracem, ebrioſum (*m*). Hiſtorias quaſdam ad ejus ludibrium de vita, geſtis, & obitu ipſius confinxerunt Judæi (*n*); quid non? Nunquam tamen alicui ſuccurrit, ut deformitatem vultûs, & neglectam corporis habitudinem exprobraret, quaſi ſcilicet ejus calumniæ ne levis quidem anſa obtrectatoribus ſuppeteret.

i Tertull. de Spect. cap. 30. Hier. Ep. 1. ad Heliod.

k Cyrill. l. 5. to. 5. in Iſai. Procop. in cap. 53. Iſaiæ.

l Matth 25. 18. Jo. 8. 24. Juſtin. Dial. cum Tryph.

m Matth. 11. 14.

n Vide Toledos Jeſu & Baſnage, Hiſt. des Juifs l. 6. c. 27. 28.

Hanc hiſtoriæ circumſtantiam, non contemnendam quidem, de inelegantia ſcilicet formæ Jeſu Chriſti, utique non neglexiſſent Evangeliſtę, Apoſtoli, cęterique hiſtorię Eccleſiaſticæ Scriptores; apud quos ne deſideramus quidem veſtium S. Joannis Baptiſtę formam; nihilque prætermiſſum de iis, quæ ad ortum ejus Sancti Viri, & Servatoris, ſicut & ad mortem ejuſdem Jeſu Chriſti ſpectant: ibi de tunica incontextâ, de veſtium diviſione ſortis arbitrio commiſsâ, de laboribus, de itineribus, de cibo, de ſomno; quæ ſanè omnia ſcire lectoribus minùs conducebat.

Si Jeſus Chriſtus invenuſtam formam præ ſe tuliſſet, ſive id ejus electioni & potentiæ tanquam homini Deo deputaretur, ſive naturali cuidam neceſſitati, tanquam homini è Virgine parente nato. Utrumque autem æquè abeſt à vero. S. Spiritus, quem Jeſus Chriſtus parentis loco habuit, nonniſi perfectiſſimum fœtum compingere potuit; neque Jeſus Chriſtus tanquam homo potuit deformitatem eligere, quæ nihil ejus conſiliis fuiſſet profutura, nocuiſſet autem aliquantum; potuit enim avertendis ab illo animis plurimum valere, quòd ſanè fini à ſe præſcripto & ab Æterno Patre pręſtituto repugnaſſet. Debuit laberi & tormentis perferendis par eſſe; quare

ſe valido corporis temperamento inſtructum fuiſſe oportebat. Debuit populos & docere & ſibi conciliare; quare vultu ad gratiam compoſito, ſuadela verbis addenda erat.

S. Thomas 3. par. q.14. ar.4. egregiè demonſtravit, Jeſum Chriſtum unà cum hominum exuviis aſſumpſiſſe pariter defectus naturæ humanæ communes, veluti ſitis, famis, laboris & quietis neceſſitates; qui verò ſingularibus tantùm hominibus peculiares ſunt, utì cæcitatem, ægritudinem, deformitatem &c. reliquiſſe omnes, & eos maximè, qui conſiliis ſuis repugnaſſe viderentur. Quare & deformitatem rejeciſſe par fuit, utpote quæ conſilio ſuo repugnaſſet meximè. At enim humilitatis & pœnitudinis ſpiritu, quò paternæ juſtitiæ ſatis faceret, humilem illam & contemptibilem formam elegerat, ſimul exemplum ſe præbens gloriolæ è corporis habitudine eleganti contemnendæ. Sicut & omnibus abjectis divitiis paupertatem elegerat, ut exemplo illo inſinuaret, divitiarum gloriæque ambitionem eſſe contemnendam. Si enim ea fuiſſet Chriſto ratio deformitatem eligendi, cur planè non fuiſſet ægritudines omnes atque peculiares quorumdam corporum imbecillitates aſſumendi?

Neque ii ſumus, qui illam in Jeſu Chriſto vultus gratiam conciliemus, quæ muliebre aliquid & affectatum carnalibus oculis capiendis, & mollioribus excitandis affectibus plurium valeret. Invidioſa utique ea res fuiſſet, & adverſariorum obtrectationibus prona. Quid enim tunc non latraſſent adverſarii dum fœminarum ſatellitio ſtipatum cernerent, dum paſſim cum omnibus colloquentem, utentem hoſpitio Marthę & Marię, ferentemque fœminam pedibus accidentem lacrymis pedes lavare, tergere comâ (o); ſicut & alteram alabaſtrum unguenti pretioſi capiti ſuo affundentem. Nonne invidiam in illum creaſſent, quaſi laſcivientis formæ blanditiis molliorem ſexum alliceret? Nunquam verò eam invidiam ſubiiſſe legimus; ut argumentum ex eo ſilentio ducatur apertiſſimum, virili præditum formâ virum nihil præ ſe tuliſſe, quod non ætati ſuæ, muneri rebuſque gerendis conveniret. Nitor micabat ex oculis & majeſtas quædam, ad gratiam & ad venerationem compoſitus, ut intuentibus obſervantiam ſimul & amorem inſpiraret.

(o) *Luc.25. 37. 38. Matt.26. 7.*

Hæc ſunt, quæ pro Jeſu Chriſti formâ congeruntur, nec omittunt ſpectatum nonnullis viris Sanctiſſimis per viſum Jeſum Chriſtum jucundo atque florenti ſupra fidem vultu ſeſe obtuliſſe. Sed hæc minora ſunt, quàm ut alicujus ad rem præſentem habeantur momenti. Alius eſt enim Jeſu Chriſti inter mortales agentis, alius in Cęlo regnantis ſtatus; ut nihil dicam de hiſce viſionum generibus, quæ ſanè fidei ſunt ſubleſtæ, multumque ad eas pingendas imagines confert hominum phantaſia, variis præjudiciis, variiſque corporis diſpoſitionibus ſerviens. Quæ igitur de Chriſti formâ vulgò recepta eſt ſententia, ea planè communi omnium plauſu probatur; nec aliam patiuntur viri pietati atque orationi prorſus addicti.

Contraria verò de Chriſti minùs ſpectatâ pulchritudine gratiâ & populi favore, minùs valet. Vix enim apud Chriſtianos invenias id ſibi ſuſcipientes, ut contra Servatoris formam confligant; vixque aliquos id revocantes in dubium ſine ſtomacho ſuſtinentes. Nihil in cathedris frequentius ſonat, quàm hujus hominis Dei ſpecioſi præ filiis hominum elogia; pietatis & religionis Libri utramque de illis paginam implent. Fateamur tamen oportet, quæ contrà ſpeciem Servatoris afferuntur momenta, ejus eſſe ponderis, ut adverſam opinionem ex æquo ut minus ſuſtineant.

Iſaias 52. 13. 14. 15. & 53. 1. 2. 3. &c. Redemptoris humani generis imaginem his verbis depingit: *Congregabis vos Deus Iſrael; ecce intelliget ſervus meus. Exaltabitur, & elevabitur, & ſublimis erit valdè. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum. Iſte aſperget gentes multas* (nempe beneficiis), *ſuper ipſum continebunt Reges os ſuum: quia quibus non eſt narratam de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati ſunt. Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti: Non eſt ſpecies ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum deſpectum & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem: & quaſi abſconditus vultus ejus & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Et nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras &c.*

Verba iſta Prophetæ eò magis ad rem præſentem valent, quò ipſis fatentibus Patribus, & Commentatoribus, ita de Jeſu Chriſto prolata ſunt, ut præter illum nemini quadrent. Non ſemel autem in illis ingeritur inelegantia vultus, in quo nil ſanè ad amorem & deſiderium ſui ſpectatur. Idem Apoſtolus inſinuat ad Philipp.2. 7. Chriſtum humanâ naturâ indutum, ſervilem formam aſſumpſiſſe. Jo.20. 15. legimus Mariam Magdalenam viri ſpecie illuſam, hortulanum reputaſſe illum, quem demum Chriſtum novit. De pulchritudine ejus ne verbum quidem uſſibi locorum in Evangelio; cum interim nihil omittant Evangeliſtæ. Matth.17. 2. Marc. 9. 1. totam transfigurationis hiſtoriam deſcribunt; quo tacito documento inſinuant, alterum eâ temporis circumſtantiâ, quàm ſoleret, apparuiſſe. Nitor tunc fulgebat in vultu, ut ſolem radiantem crederes, candor niveus in veſtibus.

Abarbanel in Is.53. vidiſſe ſibi videtur in oraculo Prophetæ virum vultu, & habitu corporis neglectum, melancholiâ tetrum, & corpore imbecillem; quod ſibi valido eſſe argumento credit, ut ea Prophetæ verba à Meſſia detorqueat, quem ſapientum Chriſtianorum confeſſio aſpectu decorum, & ad gratiam compoſito depingit. Bonus ille quidem Judæus, ſed malus Logicus.

Vetuſtiſſimi è Patribus, quorum magni

eſſe

eſſe momenti authoritas in ea re debet, utpote quòd adhuc ſupereſſent recentiſſimâ, & puriſſimâ traditione confirmata monumenta, quæ indubiam reddebant de forma Chriſti fidem, veluti ſtatuę & imagines è vivo expreſſę; veteres, inquam, illi expreſſum pro inelegantia Jeſu teſtimonium ferunt. S. Irenæus l.3. c.19. nuv. edit. pag.212. olim. c.21. ita ſcripſit in rem noſtram de Chriſto: *Homo indecorus & paſſibilis ...... Dominus Sanctus, mirabilis, & conſiliarius, & decorus ſpecie.*

Hanc vultûs & natalium Jeſu Chriſti obſcuritatem vitio Chriſtianis vertebat Celſus Epicureus; quod ex vulgato rumore acceptum contra Divinitatem J. Chriſti tanquam telum jaciebat (p). Quis enim ita impius, ille calumniabatur, unquam induxerit in animum, ut eredat Spiritum S. malè compactum adeo ſibi contubernium elegiſſe? Planè ſi vir ille vulgarem mortalium conditionem exceſſiſſet, conditionis ſuæ inſignia non recuſaſſet, procero & bene conſtituto corpore ſpectandum offerens ſeſe, cui nihil deeſſet ad gratiam, non vox, non indoles, non eloquentia; quare nec Deum fuiſſe oportet.

p Orig. cont. Celſ.

Ad hoc Origenes fateri ſe dixit, Jeſum C. formâ ineleganti fuiſſe, ſed in iis quæ ad genus & familiam ſpectant, nonniſi per calumniam obſcuritatem à Celſo objici, ſicut & eâdem fide de humili illius ſtatu quædam jactaſſe. Iſaiam verò oraculo ſuo tantùm prænunciaſſe futurum, ut J. Chriſtus neque formâ ſpectatâ, neque inſuetis corporis dotibus ſupra mortale ſeſe extolleret. Fatetur igitur Origenes, nil ſingulare in vultu Jeſu Chriſti apparuiſſe, quod latentis divinitatis indicia proderet.

Clemens Alexandrinus, Origene vetuſtior, in Iſaiæ vaticinio prænunciatum agnoſcit, nil in carne J. Chriſti, quod oculos caperet, ſpectandum. *Vidimus eum*, ait Propheta, *& non erat aſpectus, neque decor* (q). *Quis autem Domino præſtantior? Sed non eminente pulchritudinem, quæ viſione apprehenditur, ſed veram animæ & corporis oſtendit pulchritudinem, animæ quidem beneficentiam, carnis verò immortalitatem.*

q Pædag. l.3. cap.1.

Et Strom. l.2. Philoſophi ſententiâ laudatâ, ſapienti ſcilicet nil ad pulchritudinem deeſſe, nihil etiam defuiſſe Juſtis concludit, ut venuſtiſſimi haberentur, etſi indecoro eſſent aſpectu; morum enim ſanctimonia, & ad normam recti conformata vita pulchritudo eſt. Laudat in eam rem illud Iſaiæ: *Aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.* Et l.3. Strom. *Ipſe qui eſt caput Eccleſiæ, in carne quidem deformis, & ſpecie carens tranſiit, docens nos reſpicere ad id quod eſt Divina cauſa, inaſpectabile, & incorporeum.* Et l.6. Strom. *Jam verò Dominus non fruſtra voluit uti vili & humili forma corporis, ne quis ſpeciem laudans, & admirans pulchritudinem, abſiſtat ab iis, quæ dicuntur; & attendens iis, quę relinquuntur, ab iis abducatur, quæ præcipua intelligentia.*

S. Cyrillus Alexandrinus paria ſenſit cum Origene, & S. Clemente. Hujus ſunt verba in illud Pſalmi: *Speciosus formâ præ filiis hominum* (r). *Nemo poteſt dubitare, quin pulchritudo intelligatur de ea, quæ eſt in gloria, & natura Deitatis omnia ſuperantis, quandoquidem carnis gloriationem nemo adſcripſerit Chriſto, nec in gloria ipſius cenſuerit. Abſit hoc, totum enim myſterium incarnationis ſua eſt exinanitio & humiliatio, ſicut ſcripſit de eo Iſaias Propheta: Et vidimus ipſum, & non habebat ſpeciem, neque pulchritudinem.*

r Lib.1. Glaphyr. in Exod.

Tertullianus cæteris diſertiùs idem aſſeruit; ita enim de Chriſto: *Vultu & aſpectu inglorius* (s). Et adversùs Judæos: *Ne aſpectu quidem honeſtus*; & de Carne Chriſti: *Adeo nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cœleſtis claritatis.* Id autem, addit ille, quando ſub ipſis ferè oculis non exhibuiſſent Prophetæ, abundè tamen perſuaderent tormenta, quibus afflictum ejus corpus confectum eſt. *An auſus eſſet aliquis ungue ſummo perſtringere corpus novum, ſputaminibus contaminare faciem non merentem?* Voluit J. Chriſtus in ſinu Matris concipi, voluit præſcriptum puerperio tempus expectare; voluit augmentum ętatis, adoleſcente ſenſim corpore, ſentire. Adultus jam prodere ſe atque in publicum oſtendere non feſtinat: *ſed contumelioſus inſuper ſibi eſt*, nempe ſervilis vultûs ignobilitate (t).

s Tertull. de Idololatr.

t Idem de Patientia.

S. Auguſtinus Serm.20. de verbis Apoſtoli, decorem quidem in Chriſto agnoſcit, non tamen in corpore: *Ut homo non habebat ſpeciem, neque decorem. Sed ſpecioſus forma ex eo, quod eſt præ filiis hominum.* Et in Pſalmo 118. *Et ipſe Sponſus non carne, ſed virtute formoſus.* Addit in Pſal. 127. Judæos nunquam commiſſuros, ut manus in illum injicerent violentas, ſiquidem noſſent internam ejus cordis pulchritudinem. Quidquid autem in extima corporis ſuperficie parebat, illud norant tantummodo: *Niſi fœdum putarent, non inſilirent, non flagellis cæderent.* Et de verbis Apoſt. Serm. 20. deformitate Chriſti reddi nos formoſos docet. *Si enim*, ait, *ipſe deformitatem recuſaſſet, formoſitas noſtra nos perdidiſſet; ille enim deformis in cruce appenſus, deformitate ſuâ formoſos nos reddit. Imitemur igitur atque complectamur deformem Jeſum in hac vita, cruci inhæreamus, atque in ejus paſſione gloriemur.*

Idem S. Doctor Serm.95. in recenti Collectione Operum illius primò vulgato, conciliaus duos ſimul Prophetas Iſaiam, & Pſalmiſtam. quorum primus omnem ab aſpectu Chriſti gratiam ablegat, alter ſpecioſiſſimum præ filiis hominum celebrat; docet Pſalmiſtam de Jeſu Chriſto Deo egiſſe: *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*, juxta Apoſtolum ad Philippenſes 2. 6. Prophetam verò humanam ipſius naturam præ oculis habuiſſe, de qua ſcriptum legimus ad Philippenſes 3. 7. *Semetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Concordant ergo*, ſubdit Auguſtinus, *ambo pacifici. Quid eſt ſpecioſius Deo? Quid deformius Crucifixo?*

Nihil hîc ego de Imaginibus, quas jactitant; de ſudariis impreſſam Chriſti faciem repreſentantibus, neque de nummo illo vetuſtiſſimo apud P. Vavaſſorium De forma Chriſti cap.2. qui ſcilicet nummus P. Sirmondo, dum Romæ verſaretur, exhibitus Chriſti vultum præſeferebat ad ſeveritatem potiùs & auſteritatem, quàm ad gratiam & amorem compoſitum. Hujus enim generis monumenta, quorum plerumque nihil minus eſt quàm aſſerta vetuſtas, ſuſpecta ſunt Eruditis. Sudaria verò imagines quidem ſunt, quarum arbitrio vix ac ne vix hujus rei controverſia committeretur. Nihil enim in illis (quando exploratæ eſſe antiquitatis fateremur) niſi malè expreſſæ quædam lineæ, quæ vix prima vultûs rudimenta deſignant.

Ex his, quantùm arbitror, ſatis colligimus, veteres Patres, ſententiæ de pulchritudine Chriſti parum faviſſe, parum etiam primos illos Fideles, quibus eâ de re creata à Paganis invidia. Neque id exprobrantibus, veritatem negabant Chriſtiani: quæ ab illis probro eſſe credebantur, hæc ſibi Chriſtiani glorioſa cenſebant. Plus enim ad admirationem & divinitatem Jeſu Chriſti commendandam faciebat, ſi vilis ille, & contemptibilis homuncio, nihil habens adjumenti ſive ex generis qualitate ſive ex induſtria, ſcientiæ famâ & gratiâ tantum nihilo ſeciùs valuiſſet, ut hominum immenſam turbam ſibi devinciret, cœleſtem adeò doctrinam per mundum ſpargeret, totumque demum univerſum tam prodigioſâ reformatione immutaret. Hæc enim, quæ in viro eloquentiſſimo, venuſtiſſimo, cui nihil deeſſet & ſtudii & eloquentiæ & authoritatis miracula fuiſſent: quis non magis in eo viro emicare obſtupuiſſet? Appollonius Thyaneus vir formâ ſpectabilis, eloquentiâ ſummus, præſtigiis, induſtriâ, fictorum miraculorum famâ illuſtris, nunquam tamen tantum valere potuit, ut ra. ſibi Diſcipulos adſciſceret: Cùm Jeſus Chriſtus nec aſpectu nec eloquentiâ gratus, excellentiâ doctrinæ & prodigiorum ſuorum omnem ad ſe mundum pellexerit. Hæc priſtinis illis Fidelibus veritatis Chriſtianæ fidem faciebant.

Vetus illa traditio cœpit tandem ſub ipſo S. Chryſoſtomi ævo ſenſim in adverſam opinionem degenerare. Sed S. Hieronymus eodem loco in Matt.21. ubi nitore quodam micuiſſe vultum Jeſu Chriſti aſſeruerat, cujus fulgore præſtricti negotiatores illi in Templo verſantes, ne pervicaciùs Jeſu Chriſto reſiſterent prohibiti ſunt; eodem, inquam, in loco fatetur, vilem adeò & contemptibilem intuentium oculis apparuiſſe Chriſtum, ut à ſupplicio crucis in illum decernendo Judæi non deterrerentur: *Mihi, inter omnia ſigna quæ fecit, hoc videtur mirabilius, quòd unus homo & ille tempore contemptibilis, & in tantùm vilis, ut poſtea crucifigeretur &c.*

Poſtquam opinio de ſpecie Chriſti præ filiis hominum ſuperiora tenuit apud Fideles, identidem tamen Scriptores prodierunt, qui veterem opinionem innovantes, eadem de hoc argumento, quæ Patres priſcorum ſæculorum, ſenſerunt. Michael Medina lib.2. de recta in Deum fide cap.7. qui Concilio Tridentino præſens adſtiterat, docet, illud fuiſſe corpori Jeſu Chriſti temperamentum, quod maximè conveniret homini ſapienti & ſtudiis dedito. Addit deinde nihil eſſe, quòd vanæ illorum perſuaſioni deſeramus, qui nullo fulti argumento autumarunt, Jeſum Chriſtum formâ ſpectabilem ſupra cæteros mortales fuiſſe; onde feliciſſimum ejus temperamentum colligere ſibi videntur. Hujus opinionis, inquit Medina, nullum eſt fundamentum, niſi in locis quibuſdam Scripturæ, ſive in ſenſu allegorico tantùm, ſive de ſpiritali ejus pulchritudine ejuſque Divinitate exponendis. Hæc ille, additurus pariter, ſi fortè ſuccurriſſet, contigiſſe non raro, ut ad gratiam compoſitus vultus pictaque vividis coloribus facies temperamentum haberet iniquius. Sicut viciſſim infelix oris habitudo feliciori gaudet humorum mixturâ.

Cornelius à Lapide in Iſai.53. 2. hæc de Jeſu Chriſto docet: *Non erat aſpectabilis; non habebat aliquid dignum aſpectu, quod oculos aſpicientium ad ſe traheret; ſed erat deſpectus.* Addit deinde, Iſaiæ vaticinium de Chriſti deformitate fidem ſuam habuiſſe & in paſſione ipſius & in reliqua ejus vita univerſa. Scitum, eſt eandem ſententiam in Diſſertatione ſpeciali, ad calcem Operum S. Cypriani à ſe editurum, D. Rigaltium aſſeruiſſe. Author Commentariorum in Iſaiam 53. ſub nomine S. Thomæ vulgatus, docet, Jeſum Chriſtum ſuam occuluiſſe ſub imbecillitatis velo pulchritudinem: non deerat viro ſive nitor, ſive gratia, ſed velamento paupertatis occultata. Nos, ait, illum in corpore vidimus, nihil ſpectavimus ejus majeſtatis, quam Vetus quidam Regi Priamo attribuit, qui vultu Regiam majeſtatem præferebat.

Poſſent in eam ſententiam plures alii Commentatores laudari, veluti Grotius, Mariana, aliique. Euſebius Cæſarienſis in illud Pſal.44. *Speciosus formâ præ filiis hominum*, docet verba illa non ad formam aliquam corporis, ſed ad immunitatem à peccato referenda, neque enim, ait ille, contrarius eſt Pſalmiſta Iſaiæ: *Vidimus eum & non erat aſpectus; non erat ſpecies ei neque decor.* Geminus eſt Euſebio Theodoretus in Pſal.44. neque diſſentit S. Baſilius in Iſa.5. cui tota Jeſu Chriſti venuſtas non in juſta membrorum œconomia neque colorum picturâ, ſed in natura Divina ſpectatur. Eadem legas apud Tertullianum in Marcionem lib.2. cap.17. S. Cyrillum in Iſaiæ 53. & lib.1. Glaphyr. in Exod. S. Ambroſium Epiſt.1. claſſ. Epiſt.29. ad Irenæum, S. Iſidorum Peluſiotam lib.3. Epiſt. 130. & Pſeudo-Hieronymum Comment. in Pſalmos, Pſal.44. alioſque non raros.

Eſt igitur cur diligenter diſtinguamus inter Iſaiæ vaticinium, quod ad literam interpretemur oportet, & de inelegantia aſpectûs Jeſu Chriſti à priſcis quam pluribus Patribus atque Interpretibus exponitur;

&

Digitized by Google

& ſententiam Pſalmi 44. de pulchritudine Jeſu Chriſti, quem ſcilicet textum Interpretes exponendum myſtico & figurato ſenſu de ſpirituali quadam Jeſu Chriſti pulchritudine à Divinitate & morum ſanctimoniâ petitâ conſentiunt. Primum illud vaticinium poteſt in argumentum adduci, alterum non, niſi moralem & figuratum ſenſum patiatur.

Hæc majoris momenti argumenta afferuntur pro ablegandâ à Jeſu Chriſto omni ſpectatę formę elegantiâ. Nunc laborandum eſt nobis, ut inter duas haſce ſententias media inveniatur, quæ nec fœditatem nec pulchritudinem, ſed medium quid Jeſu Chriſto tribuat.

Eſt quædam in hominibus venuſtas mollior planè & laſcivior, quàm quæ Jeſum Chriſtum deceret. Hanc ab eo prorsùs ablegamus, quippè quæ repugnet ideę de illo in Sacra Scriptura traditæ, cùm neque in laboribus, in paupertate, in rebus adverſis tolerandis exactæ vitæ conveniat. Hunc enim ſcimus virum fuiſſe dolorum & victimam expiandis morte ſuâ mundi ſceleribus deſtinatam; nimium proinde abhorruiſſe à blanditiis laſcivientis vultûs, à roſeis genis & riſu, quæ carnalem gratiam, & hominum molliores affectus pelliciant. Itaque ſi in eo viri pulchritudo conſtituatur, omnem à Chriſto ablegare pulchritudinem non inviti aſſentimur. Nihil ille ad acquirendam & augendam venuſtatem ſive ſtudii, ſive induſtriæ contulit; quin & laboravit plurimùm, ut ſi quam habuiſſet, penitus exterminaret. Si quis verò in aliam extremitatem recidens contendat, nihil fuiſſe in Jeſu Chriſto niſi fœdum, & deforme, triſtem illum & ſervilem retuliſſe vultûs corporiſque habitudinem, os auſterum & torvum, vocem aſperam, fractam, & inconditam; plenam invidiâ hanc illius picturam tamquam blaſphemam, & humanitati filii Dei injurioſam toto abjicimus ſpiritu.

Medium igitur quid ſtatuamus oportet, ut nihil ipſi ſive inſigniter fœdum, ſive egregiè pulchrum tribuamus. Viſus eſt igitur in mundo tanquam mortalium aliquis, juſtam hominum ſtaturam attingens, nihilque habens ſupra vel infra vulgarem, ſeu turpitudinem ſeu venuſtatem. Color erat viro, uti facilè credimus, fuſcus, inſtar Judæorum Palęſtinę; indolem ſpiravit facilè bellicam, & martialem Galilęorum, (*u*), juxta P. Vavaſſorium; juſtam hominum ſtaturam multùm ſanè non excedebat; ut quid enim alioqui Zacchæus ſpectandi viri gratiâ, cum præ turba non poſſet, ſycomorum aſcenderet (*x*)? Nec authoritati Nicephori, aliorumque ejus generis deferendum aliquid arbitramur; ſicut & ambigua ſunt argumenta in eam rem picturæ, ſudaria, & nummi; nulla enim exploratæ antiquitatis pictura, ſive ſcriptum aliquod authenticum ſupereſt, quo de forma Jeſu Chriſti ejoſque ſtatura doceamur. Quam Hęmorrhoiſſa ſtatuam erexerat, quam Alexander Mammæus in ſuo Larario ſervabat imaginem, quam Jeſus Chriſtus miſit ad Abgarum Regem, ſive Marcellina Carpocratiana colebat; hæc, inquam, omnia adeo intercidiſſe conſtat, ut nulla earum deſcriptio ſuperſit.

u *Joſeph. de bel. l.3. cap.4.*

x *Luc.19. 2. 3. 8.*

Quæ S. Joanne Damaſceno, & Nicephoro authoribus legimus de fulgore oris Jeſu Chriſti, quo perſtrictus, miſſus ab Abgaro pictor ab opere prohibitus eſt, hæc ſanè majora ſunt, quàm ut Authoribus hiſce ſequioris ætatis ſolis & ſine teſte credantur. S. Hieronymus, & S. Chryſoſtomus in ea fuerunt ſententia rutilantem è vultu Jeſu Chriſti fulgorem in ſuum amorem morales omnes rapuiſſe. Quæ ſi vera eſſent, de luce quadam oculos corporis perſtringente; non fuiſſet planè cur virum floccipendentes dictitarent Judæi Matth. 13. 53. 55. & Marc. 6. 3. *Nonne hic eſt Jeſus filius Joſeph, Fabri filius? Nonne ſorores ejus nobiſcum ſunt?* Si inſolito vultûs nitore occultæ Divinitatis ſpecimen exhibuiſſet, in tantam ne prorupiſſent audaciam Judæi, Romanique, ut manus in illum injicerent violentas (*y*)? Priſcis illis fidelibus neque ſtudium planè deerat, neque facultas noſcendi, quæ Jeſu Chriſto forma eſſet, ſtatura & majeſtas; nihil autem illi eâ de re ſpecioſum produnt. Quis credat unquam, illos, ſiquidem aliquid animadvertiſſent ſupra vulgare in imaginibus & ſtatuis Jeſu Chriſti, nihil curaſſe, ut tantæ rei memoria ad poſteros tranſmitteretur? Ex quibus omnibus illud conficitur argumentum, Jeſu Chriſti formam ęquè à ſingulari deformitate, & venuſtate abfuiſſe.

y *1. Cor. 2. 8. & Auguſ. in Pſal. 127.*

Plerique è Patribus, quorum ſupra in utramque ſententiam teſtimonia laudavimus, in hanc noſtram opinionem conveniſſe videntur, ſive cum eorum mens ſeriò in examen revocatur, ſive cum expreſſiùs mentem ſuam prodiderunt. Vaticinium illud Iſaiæ: *Vidimus eum, & non erat ei ſpecies neque decor*; revocant ad tempus Paſſionis, cùm ſcilicet probro, ictibus, & ſputis fœdato vultu triſte ſui ſpectaculum intuentibus præbebat (†). Alii verò exponunt de obſcuro, atque ab hominum luce, & ſuco vitæ genere, quod ſibi Dominus elegerat (*z*). Origenes fatetur quidem Scripturam de inelegantia aſpectûs Chriſti ferre teſtimonium; nuſpiam autem ibidem legitur, ait, fœdum aliquod, atque pigmęam ſtaturam illum præſetuliſſe (*); ex quo nihil ſupra vulgare in illo apparuiſſe ſatis deſignat. Hæc genuina Origenis ſententia. S. Clemens Alexandrinus, & Tertullianus de forma Jeſu Chriſti agentes, nimii quidem ſunt, quibus, ſi dicti ſui idoneum aliquod teſtimonium attuliſſent, ęgrè fidem addiceremus; nunc autem futiles adeò in illud rationes atque ultra intentum probantes adducunt, ut nihil illis deferendum credamus. Vix autem perſuaderemur, conſtitutis à Jeſu Chriſto conſiliis fœdioris vultûs deformitatem plurimùm contuliſſe. Abhorruit igitur à deformitate tantum quantum ab ejus neceſſitate abfuerat.

† *Theodoret. Euſebius. Hieron. in Iſai. 52. & 53. & in Epiſt. ad Principiam. & in Pſal. 44. Chryſoſt. in Matt. 8. homil. 28. Cyrill. in Iſai. 53. Procop. in eundem locum Bernar. Serm. 26. & 28. in Cantica.*

z *Chryſoſ. in Pſal. 44.*

* *Contra Celſum.*

S. Auguſtinus, & S. Bernardus ſuas laudes pulchritudini viciſſim, & deformitati pro ſua ſingulis ratione contulerunt. Poſſemus hîc in utramque ſententiam teſtimonia illorum recitare; nec id quidem inju-

ria

riâ à Sanctis Patribus aſſertum eſt; cùm utrumque illud conſtet, & deformem fuiſſe Servatorem, cui nihil erat ex laſciviendis oris blanditiis, quæ carnales oculos rapiunt; viciſſim autem formoſus haberi poterat, ſi illis compararetur, qui ſive à natura, ſive caſu aliquo fortuito aſpectûs deformitatem aliquam referunt. Utrumque legimus in Scriptura, & laudari Christum à venuſtate, & abhorruiſſe illum à nitore & pulchritudine. Pſalmiſta *ſpecioſum præ filiis hominum* commendat; Iſaias deſpicatum & inglorium hominem inducit: *Illæ ſunt duæ tibiæ quaſi diversè ſonantes, ſed unus ſpiritus ambas inflat*, ait Auguſtinus tract.9. in Epiſt.1. Joannis.

IN JEREMIAM
PROLEGOMENON.

JEremias Helciæ (a) filius, è Sacerdotali genere oriundus erat ex Anathoth, vico Tribûs Benjamin (b) tribus milliaribus à Jeruſalem Orientem versûs (c). Primam ætatis juventam agens ad munus Prophetæ vocatus eſt; cui deſtinatum ſe divinitus dicit, antequam in lucem ederetur (d); & cùm Deum primò invitantem audivit, mandatemque ut acceptas à ſe veritates Regibus, Principibus, Sacerdotibus & populo Juda nunciaret, ætatis imbecillitatem, nec dum palam loquendo aptam, cauſatus fuit (e). Agebat tunc annum ætatis decimumquartum, cùm Joſias jam à decimo tertio anno in Juda regnaret (f). Suſceptum munus habuit uſque ad captam Jeroſolymam. Quinque Lamentationum capita premente jam captivitate ſcripta ſunt, ſaltem anno poſt captam Urbem A. M. 3417. In 2. Macchab.2. ſermo eſt de Commentariis Jeremiæ poſt deſtructionem Jeroſolymæ ſcriptis.

Oracula ſua Jeremias ſcriptis mandare aggreſſus eſt primùm anno quarto Regni Joachim; voce enim tantummodò prolata antehac populo vaticinia tradebat. Rerum ab eo geſtarum ſeriem digerere in præſentia ex ejus ſcriptis conabimur; conſultiſque appoſitis in hac noſtra Diſſertatione notis, intelligent Lectores, quis ordo chronologicus capitibus ejus prophetiæ ſtatuendus ſit, & cujus potiſſimùm Regis tempus præſeferant.

Cùm Deus hunc virum ad miniſterium evocaſſet, ſimul illi ea quæ à Judæis toleranda ipſi erant mala, ſicut & Oraculorum omnium ſeriem oſtendit. Vidit igitur Propheta virgam vigilantem, vel juxta plures Interpretes, virgam amygdalinam, qua nulla eſt floribus proferendis præcocior, quo ſymbolo intelligeret Propheta quamprimùm ſe à Deo in publicum producendum. Spectavit & ollam ſuccenſam igne è ſeptentrionem exſufflato, ut imminentia Judæ mala per Caldæos gentem ſeptemtrionalem intelligeret. Adjecit deinde Dominus, conſtituiſſe ſe virum illum in murum æneum, & in columnam ferream, ut contra Duces, Principes, & populum Juda nequicquam ſe opprimentes ſtaret.

a S. Clemens Alexandrinus lib.1. Strom. hunc ipſum Helciam ſummum Sacerdotem credit, qui poſt inventum ſeſe Librum Legis, deinde diem clauſit. Conſentiunt Rabbini, Paulus Burgenſis, & Chaldæus, nec abludunt Sixtus Senenſis, & Maldonatus.

b Joſue 21.17. 18.

c Hieron. in Prolog. & in Jerem. cap.9.

d Jerem.1. 5. Antequam exires de vulva, ſanctificavi te.

e Jerem.1. 6. Neſcio loqui quia puer ego ſum.

f A. M.3375.

Mandatis dein (g) oneratus eſt, ut refractarium à Deo populum, Jeroſolymam veniens, gravioribus verbis caſtigaret. Id autem Jeremias prolixo ſatis ſermone exequutus eſt, quo poſt demonſtratam amplioribus verbis Dei in populum ſuum charitatem, cum iter habentes per deſertum Sinai, poſt excuſſum Ægyptiorum jugum, beneficiis illos proſequeretur; ſimul exprobrat ſcelera, pro illatis à Deo beneficiis à populo repenſa, novo planè, nec inter ipſos unquam Paganos ſpectato exemplo: plus enim, inquit, Numinibus ſuis deferre Paganos conſtat, quàm Domino Judæos. Adjecit, fruſtrà ſperare illos in ope Ægyptiorum, à quibus nihil ſibi ſpondendum, ſicut nec ab Aſſyriis antea quidquam impetraverant. Tum Propheta verſo orationis pondere in populum Juda, hortatur demum, ſiquidem malint, debitam criminibus ſuis ultionem per Caldæos imminentem evitent, lacrymis & pœnitudine ſcelera eluant. A cap.2. 1. uſque ad cap.3. 6. declamatorio ſtilo utitur; deinde ad Judicia gravitatem ſe componens, veluti ſententiam pronunciat, ſimulque populum ad officium revocat.

g Cap.1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6.

Nec eſt planè quòd miremur, cur Jeremias pariter & Sophonias Prophetæ coævi vehementi adeò oratione crimina Judæ ſub Joſiæ Regno proſequantur. Quanquam enim nemo eſſet eo Rege magis ad pietatem & probitatem factus; nihil tamen poterat corrigendis Judæorum moribus, quos vehementi adeò excitamento deceſſores Reges, & Manaſſis potiſſimùm exempla ad flagitia animaverant. Regnabat adhuc idololatria, & uſque ad annum Joſiæ 18. cum primùm Liber Legis repertus eſt (h), idolorum, Sacerdotum falſi Numinis, Divinorum colluvies totam Regni faciem deturpabat.

h Vide 4. Reg. 23. 4. &c.

Regnante Joſia juſſus à Deo Propheta in ipſis Templi foribus accedentem populum prolixâ ſatis oratione allocutus eſt, oſtendens nihil eſſe, cur tot criminibus implicati proſperum ſibi aliquid è Templi ſanctitate ſponderent; cùm maximè loci ſancti religionem in ſpeluncam latronum transformaſſent. Minatur Deus, eam ſe in Tem-

plum

plum ultionem exerturum, quam olim in Silo, nempe eo relicto abiturum. Tandem Jeremiam monet, ne precibus ſuis pro iniquiſſimo populo intercedat, qui nempè io tantum ſceleris prorupiſſet, ut militiæ Cœli aliiſque demum Numinibus exterois cultum impendens, eorum propbana ſimulacra in ipſo Templo conſecraſſet, & ſacrificia, in valle Topheth ſub ipſis Urbis mœnibus immolaſſet. Scirent, ſe id commiſſurum, ut exhumatis cadaveribus Regum Juda, Sacerdotum, Principum, Prophetarum & populi, Urbem ad inconditam ruderum ſtruem redigerat. Neque io Judęam tantummodo Propheta gravis invehitur; ſed in Ægyptum etiam, Idumęam, Ammonitidem, & Arabiam. Denique ſermonem cogens Propheta Judæos bortatur, ut abjectâ Idolorum vanitate, quam ſub illorum oculis ponit, ad Deum revertantur, ſuperfuſis regioni Aſſyriorum copiis alioqui prenas daturi. Rogat ille verò Deum, ut furoris ſui flagellum in exteras geotes excutiat, Judæis parcat.

In cap. 8. 13. ſententiam lego, qua facilis ducitur conjectura, ſermonem illum ad famem, per totam regionem ſub Joſia graſſantem de qua apertiſſimè Joel cap. 1. & 2. & 3. ſpectare. Nec invitus ſuſpicarer, minarum adversùs impios & idololatras partem exitum habuiſſe anno 18. Joſiæ (i).

i *Vide Commentar.*

Triſte legimus Oraculum in cap. 11. quod terribili verborum apparatu exponendum in Urbibus Juda, & Jeruſalem Deus Prophetæ commiſit. Porrò Vaticinium illud *Pactum* ſive fœdus vocitatum eſt; facilè quòd in memoriam revocet fœdus inter populum & Deum initum, cujus leges Judęi violaverant. Cùm autem iniquiùs Viri Oracula ferrent cives Anathoth, patriæ ejuſdem Prophetæ, ni deſiſteret, mortem minitati ſunt; quibus Propheta viciſſim annunciavit, illis necem imminere gladio ſimul & fame.

In cap. 12. graviùs ferre viſus eſt Jeremias tum mala & perſecutiones, quas à civibus Anathoth ipſe tolerabat, tum etiam impiorum & infidelium felicitatem; cùm viciſſim fidelis Deo populus ſterilitate & Cœli ariditate ſub Joſia affligeretur; eodemque ſpectant capita 14. & 15. Pathetico ibi ſtilo mala omnia Regni Juda deſcribit Propheta. Vetat Deus ne Jeremias preces ſuas pro Juda interponat, quibus ne tunc quidem veniam indulgeret, cùm à Moyſe & Samuele adhuc in vivis agentibus rogaretur; adeò ſedebat Deo ſententia, ut in orbem Jeruſalem, criminum Manaſſe filii Ezechiæ Regis Juda ream, animadverteret (k). Idcirco in hiſtoria Regum obſervat Scriptor, nequidquam in contrarium adnitente Joſiæ religione, adhuc tamen Deum, vindicem adversùs Judam manum, criminibus Manaſſe iratum, non reduxiſſe. Hujus furoris pars erat dira fames, quę per Regionem graſſabatur; reliquis adhuc durioribus in futurum, cum ſcilicet captivus populus adducendus eſſet, reſervatis.

k 4. *Reg.* 23. 26. *Verumtamen non eſt averſus Dominus ab ira furoris ſui magni, quo iratus eſt furor ejus contra Judam propter irritationes, quibus provocaverat eum Manaſſes.*

Cujus ſit temporis factum illud Propheticum, de quo cap. 13. nihil habeos cum cæteris omnibus connexionis, ambigimus. Juſſus à Deo Propheta, cingulum quemdam in ſpelunca ad Euphratem occultavit, quò deinde ſe conferens putridum comperit; eodemque ſymbolo intellexit, rejectum à ſe Judam Deum io exitium abire permiſiſſe, quem ſcilicet populum antea ſibi veluti cingulum obſtrioxerat. Sermonem deinde toto eo capite vertit Propheta monendis populis, ut reſipiſcentes ad Deum revertantur; ſimul addens minas de futuro Aſſyriorum flagello.

In capp. 16. & 17. cavet Deus, ne Propheta conjugio copuletur, & filios nutriat Jeroſolymæ, nęve committat, ut in domum ullam ingrediatur, ubi ſive lęta inſtruantur convivia, ſive funera lugeantur, quaſi mœſtis ſolatium allaturus; id ſcilicet deſignans, omnem ſe ſperandi anſam populo intercluſiſſe.

Iniquiùs triſtia hæc Prophetæ Oracula accipientes populi, inviſum ſibi virum omnibus conviciis & injuriis aggreſſi ſunt (l); cujus rei querelas cùm ad Dominum ferret Propheta, mandatis oneratus eſt, ut pro foribus Templi, unde Reges aditum habebant, (facilè pro foribus Aulæ) ſimul etiam pro foribus Urbis ſtans, coactum ibi populum hortaretur, ne Sabbati religionem vectatione rerum extra urbem violarent; renuenteſque morem gerere minitatur ſeverâ ſe ultione caſtigaturum, ac viciſſim morigeros præmio donaturum.

l *Cap.* 16. 13

Hæc ſeries Oraculorum cum Joſiæ Regno componendorum. Scita ſunt, quæ de infelici religioſiſſimi illius Principis obitu narrantur 4. Regum 23. 32. in prælio nempè commiſſo cum Neacho Rege Ægypti ad Mageddo, gravi confoſſum vulnere interiiſſe. Vacuum ejus ſolium habuit Sellum, alio nomine Joachaz inter filios Joſiæ natu minimus, Princeps, ſi quis alius, nequiſſimus, de quo ibidem cap. 18. *Fecit malum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerant patres ejus.* Ejus rei documentum exhibetur in his, quæ à Phaſſur paſſus eſt Jeremias, quę ſanè tanta ſunt, ut non ſub Joſia piiſſimo Rege, ſed ſub ejus filio ſubiiſſe Prophetam credamus.

Regnum Sellum.

Interim juſſus à Domino Jeremias (m) ad figuli officinam veniens, fictile vas in manu artificis obſervavit, quo, dum formaretur, confracto, ex eadem argilla alterum actutum efformatum eſt; quo documento didicit Propheta, reprobati populi Juda loco alterum à Deo ſoſcitandum. His omnibus grandis planè invidia in Jeremiam apud Judæos creata. Tum juſſus ille à Deo, fictile alterum vas coram Senioribus (n) & Sacerdotibus aſſumptum in Vallem Eonom contulit; ubi poſt recitatam triſtem futurorum malorum Iliadem, vas coram omnibus, in ſymbolum imminentis exitii, confregit. Inde ad Templum aſcendens palàm denunciavit futurum, ut nihil ex his quæ prædixerat, pervicaciæ illorum merito, irritum caderet.

m *Cap.* 18.

n *Cap.* 19.

Hæc ingratis auribus accipiens Phaſſur Princeps Sacerdotum, Prophetam percuſſit,

ſta-

o Cap.20. ſtatimque juxta Templi fores in carcere detineri juſſit (o). Sed mane alterius diei, eodem agente Phaſſur, liberatus, ad conſueta vaticinia redieos, captivitatem Sacerdoti ejuſque familiæ & amicis omnibus prædixit. Eâ occaſione Propheta, quo nihil firmius in reſiſtendo optimatibus, & populo, humaoi aliquid pati viſus eſt, plus enim nimio queſtus eum Deo de excuſſa in caput ſuum tot malorom procellâ apparet.

Regnum Joachim. Nechao Rex Ægypti ab expeditione Carchemiſiæ ad Euphratem redux, amoto à Regno Sellum, quem populus Joſiæ ſucceſſorem dederat, Joachimum Principem violentum & ſuperbum aſſumpſit. Cum igitur novus Rex dignitatis ſuæ inſignia
p Cap.22. ſumeret (p), Jeremias ante Palatii fores poſt acerbam ſcelerum Judæ expoſtulationem, Joachimum ad ſaniora conſilia revocat, fidem ſuam obligans futurum, ut ſi meliora elegiſſet, Reges adhuc eodem, quo priùs, apparatu in eadem Aula ſpectarentur; cùm viciſſim, ait, ſurdus meis monitis aures ſi præbueris omnia in ſolitudinem redigentur. Tum verſo ad populum ſermone cap.22. 20. *Nolite flere mortuum* [Joſiam]: *plangite eum* (Sellum) *qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatis ſuæ.* Dictis ſua fides, cùm Sellum in Ægyptum à Nechao tranſlatus ſupplicio vitam finiret.

Poſt hæc invectus iterum contra Joachimum, & ſuperba ædificia & vitam in avaritia & crudelitate actam exprobrat; ſciret tamen infelicem adeò ſibi exitum imminere, ut ne honore quidem ſepulturæ dignus habendus eſſet, cap.22.19. *Sepulturâ aſini ſepelietur putrefactus, & projectus extra portas Jeruſalem.* Nec meliora ſperare jubet Propheta Jechoniam filium Joachim, quem tradendum minatur in manus Chaldæorum, & ex filiis neminem in Regno Juda rerum potitos ſpectaturum.

Proximè ſuccedenti capite ambos illos Principes exhibet tanquam immites aliquos paſtores, qui non paſcere tantùm oves dedignantur, ſed & miſeras vorare non veren-
* Cap.23. tur (*). Quare abjiciendos ſe ſcirent, & locum facturos aliis paſtoribus, à quibus reliquiæ gregis meliora eſſent ſperaturæ. Verſus deinde in Pſeudo-Prophetas & Sacerdotes, quòd verbis ſuis adverſarios ſe præbuiſſent, verbis caſtigat.

Sub ipſum initum à Joachimo Regnum, Propheta ad Templum ſe conferens, augo-
q Cap.26. ſtæ molis everſionem, prædicit (q). Graviùs hæc ferentes Pſeudn-Prnphetæ & Sacerdotes, injectis in illum manibus, mortis reum denunciarunt; accurrunt ad judicium coram Principibus populi, quibus nihil ſe dixiſſe profitetur, niſi à Domino juſſum, ejuſque nunc verba denunciare, ut niſi prompta pœnitudine rebus ſuis providerint, oraculorum ſuorum veritatem experimento ſuo intellecturos. Eâ oratione pacati Principes, cauſam Prophetæ adjudicarunt; id à Propheta præſtitum agnoſcentes, ſicut Michæas Propheta ſub Ezechia ferendum montem Sion, veluti agrum, impunè pronunciavit. Inter eos, qui utilem Prophetæ operam eâ occaſione navarunt; Ahicam filius Saphan memoratur, qui ab iraſcentis populi, & in mortem illum poſcentis furore virum inſontem liberavit. Urgebant in illum exempla Uriæ Filii Semei, qui paria ante aliquod tempus oracula in Jeroſolymam jactaverat. Hunc Reges & Principes ad mortem deſtinaverant, nec aliter directum in ſe ſupplicium quàm promptâ in Ægyptum fugâ evitavit; fruſtra tamen, nam educi inde ad mortem Joachimus curavit.

Ante quartum annum Joachimi, contra Ægyptum, Philiſthæos, Tyrios, Sidonios, Gazenſes, Aſcalonitas, tum & contra Moab, Ammon, Idumæam, Damaſcum, Cedar, Aſor oracula fudit. Manebant omnes illas gentes ſuo ſingulas ordine dira Dei vindicis manu ſubeunda. Leguntur hæc omnia capp. 46. & 47. & 48. & 49. uſque ad verſ.34. hujus poſtremi capitis. Confer Jerem.25. 1.... 33. 14.

Anno Joachimi quarto Nabopolaſſar Rex Babyloniæ auctum Regiâ dignitate Nabuchodonoſorem filium ſuum in Syriam miſit (r). Quare annus iſte Nabuchodo- r A. M.3308.
noſoris regnantis primus cum primo 70. annorum captivitatis à Jeremia prædictæ convenit. Nabuchodonoſor in ſuam poteſtatem redactum Joachimum cum aliis Judæorum non infrequentibus, inter quos Daniel ejuſque ſocii, captivos habuit. Verùm ſoluto mox Joachimo, cæteros in captivitate retentos, unà ſecum magnis itineribus Babylonem deduxit; feſtinare enim cogebat vacuum Nabopolaſſaris obitu Regnum, quod ipſi hæreditatis jure debebatur. Regnum igitur ad triennium produxit Joachimus, quem nihilo meliorem habuit reſtituta dignitas, quàm aotea collata viderat.

Sub hæc tempora, Jeremias certo oraculo 70. captivitatis Judaicæ annos deſignavit; qoo elapſo ſpatio, inviſendos à Deo populos prænunciavit, quæ illis irrogaverant mala Chaldæi & Babylonii, viciſſim ab illis exacturo. Eodem tempore Propheta calicem iræ Domini ab ipſa Dei manu acceptum Chaldæis, Tyriis, Ægyptiis, Philiſthæis, Idumæis, Ammonitis, Moabitis, & Arabibus obtulit. Altera hæc in eos Populos oracula. Vide ſupra cap.9. Eodem ſimul anno quarto Joachim, juſſus eſt à Deo prophetias omnes ſuas, initio facto ab anno 13. Joſiæ, ſcriptis redigere (s). Has dictante, s Cap.36. 1.2.
Prophetâ, Baruch ejus diſcipulus excepit, exceptaſque juſſu ejuſdem Prophetæ in vinculis detenti in Templum lecturus venit.

Anno igitur quinto Joachim, eſuriali expiationis die legentem triſtia Jeremiæ vaticinia Baruch populus audivit. Re ad Magiſtratus & Principes, nunciante Michæâ filio Gamariæ, delatâ, vocatus Baruch, unà cum libro venit; nec Regem ſingula latuerunt. Interrogatus ab illis Baruch, quomodo Jeremias ſcripta illa dictaſſet, reſpondit, ita dictaſſe, ut non primò cudere, ſed tanquam è Libro verba legere videretur. Tum Principes actutum faceſſere Baruch juſſerunt, ſeque eum Propheta in-
late-

latebris continere, nec ſe prodere ultra juſſerunt. Liber ad Regem delatus; ut ejus tamen argumentum, auditâ trium vel quatuor pagellarum lectione, intellexit, confeſtim abrepto coltro diſciſſum, in ignem ante ſe poſitum projecit. Subinde Baruch & Jeremiam juſſit comprehendi, quamquam à Domino occultati fruſtra quæſiti ſunt. Abſumpti Libri damnum reparaturus Propheta, iterum eadem oracula, eodemque uſus Amanuenſi, adjectis quàm pluribus ex Dei mandato dictavit. Legimus cap. 31. mandatis oneratum Prophetam à Deo, ut hæc ſcriberet, quæ ipſe ſimul eodem Deo docente audiebat. Sed facilè caput illud, cæteraque deinceps ad Regnum Sedeciæ ſpectant.

Quæ leguntur cap. 35. an ad primam Chaldæorum in Judam expeditionem quarto anno Joachim pertineant, an verò ad alteram ſeptimo ejuſdem Regis anno, incertum. Propheta igitur juſſus à Deo Rechabitas in Templum introducit, qui oblatum à Propheta vinum recuſarunt, obtendentes ſe Jonadab è Patribus ſuis viri ampliſſimi præſcripta ſectari, à quo nullo prorſus vino uti, nec ſedem habere in domibus & Urbibus, ſed in Tentoriis tantùm permittebantur. Quod autem tum temporis Urbem incolerent, id metu Chaldæorum regionem infeſtantium factum eſſe dicebant. Jeremias eâ reſponſione auditâ, vehementi expoſtulatione Judæos aggreſſus eſt, qui legi Dei colla ſubmittere recuſarent, cum Rechabitæ Patrum ſuorum traditionibus tantoperè obſequerentur. Scirent igitur Judæi, ſe infauſta omnia manere; fauſta verò omnia, ſimulque æternam generis ſui ſucceſſionem Rechabitæ expectarent.

Regnum Jechoniæ.

Hæc de Jeremia ſub Joachimi Regno. Porrò Rex ille excuſſo Nabuchodonoſoris jugo deſciſcens, Chaldæos in Judæam provocavit, quorum armis cedere coactus, vitam ſimul & libertatem amiſit; poſt mortem honore ſepulturæ privatus, ſub dio computruit, impletâ infauſto eventu Oraculorum Jeremiæ fide. Patrem excepit filius Jechonias, tribus tantùm menſibus Rex. Nabuchodonoſor, expugnatâ Jeroſolymâ, à Regno illum amovit, ingentemque quà ſacram, quà prophanam Urbis prædam, victor unà cum majori Populi parte Babylonem in triumphum adduxit. Inter captivos celebrantur Mardochæus & Ezechiel. Legimus Baruchi cap. 6. Epiſtolam Jeremiæ ad captivos Babylone verſantes datam.

Regnum Sedeciæ.

Poſt Jechoniam Sedecias rerum potitus eſt. Secundùm hæc Deus geminos ficubus onuſtos caniſtros pro Templo poſitos Prophetæ oſtendit (t). Alter excellentiſſimi ſaporis fructus habebat, alter inſuaves; illis nimirum captivos è captivitate reducendos deſignantibus, his verò Judæos Jeroſolymæ, ſive in Ægypto agentes, quorum exitium divino conſilio decretum erat.

t Cap. 24.

Ineunti Regnum Sedeciæ Reges Moab, Ammonitidis, Tyri, Sidonis, & Idumææ Legatos miſerant, quos ad propria reduces jugo ſingulos donavit Jeremias, munus Regibus ſuis deferendum; ſimul Domini verbis annuncians, eos qui Nabuchodonoſori colla ultrò ſubmittere recuſaſſent, invitos ſub jugum reducendos. Eadem prædixit Sedeciæ Jeremias 27. Oracula in Elam, & temporis notas, nempe ineuntis Sedeciæ Regni, exhibent Jerem. 49. 34.

Sub ipſum ineuntis Sedeciæ tempus, Propheta vincula ſibi, & juga juſſus à Domino induxerat (u), imaginem ſe atque ſymbolum exhibens captivitatis Populo imminentis. Interim Hananias, filius Azur, Pſeudo Propheta palam in Templo venditans vaticinia, ſpopondit intra biennium vaſa Templi reſtituenda, & Jechoniam è captivitate reducendum; quæ cum audiret Jeremias, dixit, ſcire ſe cæteros ad id uſque temporis Prophetas eadem ſecum annunciaſſe Judæis mala; quæ verò proſpera prædiceret Hananias, hæc ab eventu fidem expoſcere. Tum Hananias abreptis confractiſque vinculis & jugo ligneo Jeremiæ: Ita planè, inquit, Dominus impoſitum Judæis à Nabuchodonoſore jugum confringet. Pedem à loco verterat Jeremias, cùm ſecreto Dei monitu redire juſſus, Hananiam allocutus dixit, pro jugo ligneo ab ipſo confracto cervices populi jugo ferreo Nabuchodonoſorem oppreſſurum; te verò, adjecit, nomine Dei decipiendis populis abutentem, manere ſcias ante anni exitum è vita deceſſum. Obiit, juxta oraculum, ſeptimo menſe, nempe duobus menſibus poſt Jeremiæ vaticinium.

u Cap. 27. & 28.

Sedecias anno Regni ſui quarto Babylonem legaverat Saraiam filium Neriæ fratrem Baruch, repoſcendis, uti facilè credimus, Templi vaſis à Nabuchodonoſore (x); quâ occaſione acceptâ, Jeremias vaticiniorum ſuorum in eam urbem exemplar ad captivos Babylone verſantes tranſmiſit; mandatis onerato Saraia, ut poſt lectum Judæis volumen illud, lapidi alligatum in Euphratem projiceret. Quam legimus Baruchi c. 1. epiſtolam, data creditur à Judæis Babyloniis ad prophetam, acceptæ ab eo epiſtolæ occaſione. Baruch iter habuiſſe cum cæteris fertur.

x Cap. 51. 59.

Alteram Propheta dedit epiſtolam ad Judæos unà cum Jechonia in Babylonia captivos (y). Hanc detulit Gamarias à Sedecia Babylonem miſſus. Monet autem Propheta Judæos, ut ſedem in ea regione ſtatuerent, & jungerent connubia, non enim priùs in patriam reſtituendos eſſe, quàm poſt exactos 70. captivitatis annos. Addit minas in geminos Pſeudo-Prophetas Babylonicos, nempe Achab filium Coliæ, & Sedeciam filium Maaſiæ, quibus, neglectis veris Prophetis, populus favebat; minarum autem hæc ſumma, ut ſcilicet ultimum ſupplicium ſe manere à Nabuchodonoſore ſcirent, cui vaticinio ab eventu fides manſit.

y Cap. 29. Incertum quo anno. Alia eſt autem epiſtola à priori per Saraiam miſſâ, Jerem. 50. & 51.

Hæc à Propheta ſcripta Semeias filius Nehelam Babylone verſans iniquiùs ferens, datis ad Sophoniam Summum Sacerdotem literis, graviùs illum accuſat, quòd Prophetam talia ſcribentem ſuſtinuiſſet, nec tamen audaciæ ſuæ pœnas in carcere detentum luere coegiſſet. Epiſtolam Summus

Sacerdos Prophetæ perlegit, qui à Deo juſſus alteram adjecit ad captivos epiſtolam, denuncians Semeiæ mortem in captivitate, ſicut & illum ejuſque poſteros antea delendos, quàm ut liberationem populi Judæ ſpectarent.

Obſidionem Jeroſolymæ ſuſceperat Nabuchodonoſor anno 18. Regni ſui, & 10. Sedeciç (z).
z Cap.32.
Expugnandam Urbem non ſemel tantùm, ſed crebrò Jeremias prænuncians, adeo cives in ſe concitavit, ut in atrio Aulæ carceris loco detineretur. Eò virum convenit Hanameel ejus conſobrinus, moneos devolotom ad eum jus emendi agrum in Anathoth patriâ ſua ſitum. Emit ille ab Hanameele, redactoque in tabulas inſtrumento pecuniam ſolvit; librum verò poſſeſſionis Barucho coram Hanameele & teſtibus tradidit in figlino vaſe ſervandum, ne fortè ſucceſſu temporis corrumpi illum contingeret. *Si quidem tempus erit*, ait, *cum poſſidebuntur domus & agri in terra iſta*. Ægrè dictis hiſce fidem præbebat ipſe Jeremias, quem proinde Deus prolixè confirmat toto eo capite (a), & ſequenti.
a Cap.33.
b Cap.34.
Eâdem obſidione perſeverante (b), Rex cæterique populi in cœtum coacti, conſultarunt de manumittendis omnibus captivis Hebræis ineonte jam anno Sabbatico, quod ſibi à Lege injonctum norant. Parendum Legi cenſuerunt, & captivi manumiſſi tamdiu liberi permiſſi ſunt, quandiu gravis mœnibus hoſtis inſiſtit. Sed reductis à Nabuchodonoſore armis, ut ducentem auxiliares Hebręis copias Ægypti Regem retunderet, Judęi eo meto liberati, captivos reduxerunt in ſervitutem, nihil Dei præcepta morati. Acrem eâ de re expoſtulationem inſtituens Jeremias, omnia in ſuum caput detorbanda mala ut timerent, illis prædixit.

Poſt receſſum Aſſyriorum, libertas Urbi ſimulque Prophetæ reſtitota eſt (c);
c Cap.37.
rogatus inſuper à Sedecia Propheta, ut ſe etiam atque etiam Deo commendaret. Miſſos ad eam rem à Rege viros renunciare juſſit Sedeciæ, Aſſyrios mox mœnibus graves adſuturos, à quibus expugnandam Urbem, atque in cinerem ſavillaſque redigendam ſciret. Cum verò poſt hæc Propheta in Anathoth patriam ſuam redire decreviſſet, à præſidiariis militibus pro ipſis Urbis foribus prohibitus eſt, ſpecie quidem quaſi ad Chaldæos defectutum prohiberent. Ejus cauſa Optimatibus commiſſa eſt cognoſcenda, quorum ſententiâ in carcerem conjectus adeo tetricum, ut ipſo demum capite Propheta periclitaretur. Aliquandiu pòſt clam à Rege accitus ſciſcitantem audivit, dum aliquid haberet novi ad ſe ſpectans, nonciaret. Equidem, ait Propheta, te Regibus Chaldęorum tradendum certò taneas: tum Regem rogare ne in eundem carcerem reduceretur. Ille roganti facilem ſe prębuit, juſſitque quotidiano pane ali, cibo adjecto qualis, in obſeſſa Urbe permittebatur; facilè enim credimus Nabuchodonoſorem intermiſſam obſidionem antehac reſumpſiſſe.

Igitur poſt deletas Ægyptiorum copias, Nabuchodonoſor gravior mœnibus inſtitit (d).
d Cap. 21.
Quare ad eas anguſtias redactus Sedecias, per Phaſſur & Sophoniam, Prophetam conſuluit, num proſperom aliquid per Deum Urbi ſperandum maneret. Jeremias nihil illis reliquum dixit, nihil Regi, nihil Optimatibus, nihil etiam populo, qui exitium ſuum in Urbe opperiri maluiſſet; reliquos qui ſponte ſuà Chaldæorum caſtra ſubeuntes ſe dedarent, illos ſaltem vitam manere.

Cùm verò minis denunciandiſque malis nullum modom ponere videretur, querelas eâ de re ſoas Optimates ad Sedeciam retolerunt; à quo in eorum poteſtate permiſſus Propheta, in arentem ciſternam ſed lutoſam funibus demiſſus eſt (e).
e Cap.38.
Re compertâ, per Abdemelech Æthiopem Sedecias educendum actutum præcepit, ne fortè in extrema, qua Urbs tota laborabat, panis caritate, fame enecari contingeret. Rorſus verò eductum Prophetam ſecretò interrogavit, nom æquiora ſibi aliqua ſperanda nunciaret. Qoem ille vitam ſperare juſſit, ſimulque Urbem ab occiſione immunem futuram, ſiquidem ultro ſe Chaldęis dedere maluiſſent; recuſantibus certam captivitatem & Urbis everſionem imminere. Hunc cum Rege congreſſum nemini mortalium prodere Jeremias à Rege juſſus eſt; ſimulque in atrio carceris manere præceptos, ubi ad captam uſque Urbem, anno ſcilicet Sedeciæ ondecimo, manſit.

Factus certior Sedecias teneri Urbis fores à militibus Nabuchodonoſoris, fugâ noctis ſilentio dilapſus, ad deſerta Jerichontina ſe conferebat; ſed fogienti inſtantes Chaldæi, tandem aſſecuti captivum ad Nabuchodonoſorem Reblatam in regione Emath rapuerunt. Illud captivo Principi ſupplicium à victore decretum, ut mactari ſingulos filios coram cerneret, ac deinde luminibus orbaretur; òrbatus autem oculis Babylonem deductus eſt. Devictam Regionem adminiſtravit Nabuzardanus, juſſus, collectis populi reliquiis, ingenuos viros Babylonem deducere, fœcem relinquere. Simul tamen mandatis oneratus eſt, omnem impendere curam, ut Jeremias ſervaretor. Hæc igitur in ſe recipiens Nabuzardanus, ſelectos ipſe captivos traduxit, reliquis in Judæa relictis præfecit Godoliam. Huic rebus Judaicis Præfecto hæſerunt Jeremias, & Baruch, ſicut & alii plurimi Judæorum, quos belli metus per finitimas regiones diſperſerat (f).
f Cap.40.

Inter hæc, Iſmael filius Nathaniæ genere Regio, invidiæ ſtimulis in Godoliam agitatus, dolo illum peremptūrus in Maſphat unà cum decem viris ſe contulit; ſtatimque Præſidem conveniens proditione occidit, ſublatis ſimul Judæis omnibus & Chaldæis, quos unà verſantes nactus eſt. Tum collectâ, quantam potuit, populi manu in Ammonitidem iter inſtituit; ſed euntem inſecutus Johanan filius Caree, & relinquere prædam & fugâ ſe unà cum 8. tantùm viris in Ammonitidem propere coactus eſt (*).
* Cap.4c.

Johanan coactâ ingenti Judæorum turbâ juxta Bethleem, Jeremiam conſuluit, manendum ne ſibi eſſet, an in Ægyptum ma-

maturandum? Propheta poſtulatis ad reſpondendum decem diebus, tandem verbis ſe Dei renunciare dixit, omnes gladio, fame, & peſte perimendos, ſiquidem in Ægyptum divertere maluiſſent; manentibus promptam Dei opem pollicebatur.

Surdis auribus (*g*) Prophetæ vaticinium excipientes populi Duces, fallendi conſilio illum oracula ſimulaſſe dictitabant; accuſantes inſuper, illum precibus Baruch perſuaſum, conſilio tendendi in Ægyptum adverſum ſe præbuiſſe. Eò igitur decretam profectionem nec Baruch nec Jeremias, inviti licèt, & reluctantes, cum illis recuſare potuerunt. Oraculis fundendis nunquam deſtitit Propheta in tantum, ut certum etiam locum demonſtraret, ubi Nabuchodonoſoris ſolium, cum in regionem veniret, erigeretur. Ægyptiis indicit, ut iiſdem malis & calamitatibus, quibus antea oppreſſos Judæos viderant, ſe quoque premendos timerent (*h*). Pharaoni Vaphrço eandem ſub Chaldæis Regibus captivitatem annunciat, qua in Sedeciam animadverſum antea norat. Tot malorum, quæ Jeremiæ oraculis prænunciabantur, tædio affectus Baruch, bono eſſe animo à Propheta juſſus eſt (*i*); quamvis enim ex iis quæ prædixerat irritum nihil futurum eſſet, ſciret tamen incolumem ſe inter tot ruinas à Domino conſervandum.

Hucuſque de hiſtoria & rebus geſtis Jeremiæ, quantum ex eius lucubrationibus colligere licuit. Quo genere mortis, tempore, & loco obierit, incerta omnia; ſunt qui lapidibus confectum dicant in urbe Taphni à Judæis, iniquo animo minas ejus & expoſtulationes ferentibus, ſcriptumque de illo automant ad Hebræos 11. 37. *Lapidati ſunt* (*k*). Sunt inter Rabbinos, qui rediiſſe ex Ægypto in Judeam aſſerant; contendiſſe Babylonem cum Sedecia, ibique vitam clauſiſſe tradit Abravanel. Creditum eſt à veteribus compluribus Patribus, adhuc ſuperſtitem Prophetam cum Elia reſervari [*l*], cum de obitu ipſius nihil habeatur in Sacra Scriptura, & interroganti Chriſto, quæ de ſe ipſo ferebantur vulgari apud Judæos ſermone, reſponderunt Apoſtoli, alios eredere illum Eliam, alios Jeremiam (*m*).

Caput 52. alium habere à Jeremia authorem videtur, cum rerum Jechoniæ & Sedeciæ veluti ſummam complexum, totidem verbis è duobus poſtremis capitibus quarti Regum deſcriptum appareat. Quin & in Exemplaribus Jeremię ante caput illud 52. ſcriptum legimus: *Huc uſque verba Jeremiæ*; unde firmior eſt noſtra conjectura, ſuccedens illud caput ab eo adjectum eſſe, qui Lucubrationes Propheticas recenſuit. Ampliorem etiam additionem nos in ſcriptis Iſaiæ deprehendimus. D. Huetius Epiſcopus Abrincenſis ſuſpicatur, adjectum caput hoc quinquageſimum ſecundum ab Eſdra, veluti præfationem ante ſubjectas Lamentiones.

Cùm eâ ætate floreret Jeremias, qua proſtratis Reipublicæ Judaicæ rebus, imminentium malorum eventus & prædicere Propheta, & ſpectare teſtis coactus eſt; quod atrocem viro invidiam apud Judæos conflaverat; hæc planè omnia acri illo & vehementi ſtilo conflando non modicè contulerunt; perpetuâ enim expoſtulatione utitur, totuſque ingenti illâ malorum ideâ Scriptor replebatur, quæ vividis ubique coloribus & pathetico ſatis ſtilo depingit.

Ex deducta verò huc uſque ſerie rerum à Jeremia geſtarum, facilè Lectores intelligent, nos capitum ordinem prævertiſſe; ex quo non inviti ſuſpicamur, plures ex ejus viri Lucubrationibus temporum injuriâ intercidiſſe. Illud ſaltem conſtat, ſeriem Chronologicam in illis deſiderari. Ex capitibus 29. & 50. & 51. deſumptæ ſunt geminæ illæ epiſtolæ Babylonem tranſmiſſę, quarum altera coram populo lecta, deinde juſſu Prophetæ in Euphratem projecta eſt.

Præter hæc omnia, plura etiam ſcriptis mandavit Propheta, uti Lamentationes, quæ ſub ejus nomine noſtrâ etiam ætate leguntur; funebre canticum in obitum Joſiæ (*n*), quod noſtrâ ætate deſideratur. Eidem etiam Authori tribuunt Pſalmum 136. ſicut & junctâ cum Ezechiele operâ alterum, nempe 64. concinnaſſe tradunt. Sunt etiam qui ab illo digeſtos credant tertium, & quartum Regum, quòd ſcilicet poſtremum quarti Regum caput idem recurrat in calce ejuſdem Prophetæ (*o*). Fortè tamen, quod veriſimilius credimus, poſtremum Jeremiæ caput è poſtremo quarti Regum derivatum eſt; quemadmodum non abſimili exemplo capp. 37. & 38. Iſaiæ ex iiſdem libris Regum deſcripta ſunt. Laudat ſcripta quædam ejuſdem Prophetæ 2. Macch. 2. 1. quæ noſtrâ quidem ætate interciderint; manebant tamen anno 188 Seleucidarum, Mundi ſempe 3880. Solemne eſt etiam PP. ut Baruch ſub Jeremiæ nomine laudent: quod ab illis non eo conſilio factum conſtat, quaſi vulgata ſub nomine Baruch vaticinia Jeremiæ deputanda crediderint; ſed potiùs quòd eo Amanuenſi uteretur Jeremias, ejuſdemque ſcripta ſtatim poſt illius lucubrationes ſubjicerentur; ac tandem quòd pars libri Baruch, nempe poſtremum ejus caput, epiſtolam continet à Jeremia ad Judæos Babylone captivos datam (*p*). Creditur diem in Ægypto clauſiſſe. Tertullianus, S. Hieronymus, Pſeudo-Epiphanius, Dorotheus (*q*), tradunt lapidibus in illum animadverſum, quòd liberiùs in ſcelera Judæorum inveheretur; adduntque ejus ſepulchrum Taphni gloria miraculorum claruiſſe, quæ maximè depulſis anguibus, & cocodrilis ſpectarentur. Legimus in Chronico Alexandrino, hunc Prophetam ibidem verſantem prænunciaſſe Sacerdotibus Ægyptiis futurum, ut ſubitâ terræ concuſſione eorum Idola dejicerentur, quo tempore Servator in Mundum veniens, in præſepi quodam infans jaceret. Eo vaticinio inſtructi, Virginis & Infantis in præſepe poſiti ſimulacrum divinis honoribus conſecrarunt. Ejus imaginis cauſam ſciſcitatus à Sacerdotibus Rex Ptolemęus, reſpondentes audivit, è veteri traditione à

Differt. Calmet. Tom. I. Aaaa 2 Jere-

g *Cap. 43.*

h *Cap. 44.*

i *Cap. 45.*

k *Hebræ. traditio, Tertull. adverſus Gnoſtic. cap. 8. Hieron. lib. 2. in Jovin. Pſeudo-Epiph. de vita & morte Proph. Doroth. in Synop. &c.*

l *Victorin. in Apocal. cap. 11. 3. Plures apud Hilar. in Matth. Can. 20.*

m *Matth. 16. 14.*

n *2. Par. 35. 25.*

o *Procop. Iſid. Kimchi, Toſtat.*

p *Aug. de Civit. l. 18. cap. 33. Chryſoſt. l. 2. contra Judæos, cap. 6. Clemens Alex. Pędag. l. 1. cap. 18. Ambroſ. Hexaem. l. 3. cap. 14. Ita Baſil. Epiph. alii.*

q *Tertull. Scorp. cap. 8. Hieron. in prolog. Epiph. & Doroth. & Iſid. de vita & morte Proph.*

Jeremia derivatâ rem ſe tenuiſſe. Addebant, Alexandrum Magnum, cum fortè ad tumulum ejuſdem Prophetæ ſe contuliſſet, auditis ejus viri de ſe oraculis, ejuſdem reliquias aſportari Alexandriam, & in magnificentiſſimo à ſe erecto tumulo recondi juſſiſſe (r). Hæc è Chronico Alexandrino deducta, dum nullum habeant veterem aſſertorem, fidei ſunt ſubleſtæ.

Eupolemus apud Euſebium Præpa. lib.9. cap.39. non ſanè in Jeremiam, cujus laudes proſequitur, iniquus, plura de illo narrat, fruſtrà alibi quærenda. Imminentem Judæis idolulatris exitum vir ille prænunciaverat, cujus rei merito ſententiâ Regis Joachim ad ignem mox fuerat damnaodus; ſed ab eo conſilio Regem abſterruit, quòd diceret, Judęos in captivitatem adductos iiſdem lignis, quibus ſibi piram conſtruxerant, uſuros, parandis cibis victoribus Babylonis, effodiendiſque in vicinia Euphratis & Tigridis ſuveis. Contigit reapſe, ut Nabuchodonoſor certior de hoc Jeremiæ oraculo factus, expeditione Judaicâ decretâ, fœderatum ſibi adjungeret Aſſibarum Medorum Regem, junctiſque cum illo armis poſt occupatam Samariam, Galilæam, Scythopolim, Galaaditidem, evertit Jeroſolymam, Joachimum omneſque templi divitias tranſtulit, ſolis exceptis Arcâ, tabulis Legis, & Jeremia.

Plura ſunt in hac hiſtoriâ conficta, & veritati planè repugnantia, utì quę narrantur de fœdere cum Rege Medorum, ſicut & de cauſa ſuſcipiendi ab Aſſyriis in Judæos belli; ut nihil dicam de occupata Samaria, quæ à Cuthęis Nabuchodonoſoris ſubjectis tenebatur, niſi ſi fortè, quod facilè credimus, tunc temporis nulla erant Samariæ niſi rudera. Quod ad Arcam & Jeremiam à Nabuchodonoſore relictum ſpectat, traditum id 2. Macch.2. 4. 5. 6. ubi legimus, Jeremiam aſſumptum ſacrum ignem in ciſterna quadam occultaſſe; tranſtuliſſe inſuper Tabernaculum, & Arcam in ſpeluncam montis Nebo, ubi olim Moyſes occubuerat, ibique ad hodiernam uſque diem celatam ſervari.

Non defuerunt inter Veteres (*), qui antequam planè conciperetur, reapſe tamen in rerum natura extitiſſe autumarunt, quod deſumpſiſſe ſibi ex illis Jerem. 1. videbantur: *Priuſquam te formarem in utero, novi te, & antequam exires de vulva, ſanctificavi te.* Qui verò è Patribus rebantur, ſuperſtitem adhuc Prophetam cum Elia manere, de illo ſcriptum interpretantur illud Apoc.11. 3. 4. *Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabant diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis.* Opinionem hanc quamvis ætate ſuâ, utì ipſe quidem fatetur, receptiſſimam, minùs ſe probare ſcribit S. Hilarius in Matth. Can.20. Porrò 2. Macc.15. 13. ſatis pro ejus obitu apertum eſt teſtimonium: *Hic eſt, qui multum orat pro populo, & univerſa Sancta Civitate, Jeremias Propheta Dei.* Ejus memoriam inter viros ſanctimoniâ inſigniores Veteris Teſtamenti coluit Eccleſia, quippè qui unus idemque & Prophetæ, & Virginis, & Martyris dotes in ſe conciliaverit, atque ab ipſo matris utero morum ſanctitatem retulerit (s).

Pedeſtri ſtylo potiùs, quàm ſublimi, ſi eum Iſaiæ, Oſeæ, aliorumque Prophetarum conferatur, juxta Hieronymum Pręfat. in lib.6. Comment. in Jerem. uſus eſt; cujus rei in cauſa idem S. Doctor credit eſſe humilem patriam, vicum nempè Anathoth, unde nihil ingenuum, nihil elegantiâ & puritate ſtili ſpectatum, quod maximè in amplis Urbibus & in Aula ſolet, derivari potuiſſet: *Sed*, ait, *quantum in verbis videtur ſimplex & facilis, tantùm in majeſtate ſenſuum profundiſſimus eſt.* Cunæus de Repub. Hebr. lib.3. cap.7. *Jeremiæ*, inquit, *omnis majeſtas poſita in verborum neglecta eſt, adeo illum decet ruſtica dictio.* Movendis affectibus, ac maximè ad miſerationem flectendis, valere illum Grotius autumavit, ut de illo dici queat quæ de triſti, & lugubri Simonidis ſtylo feruntur: *Triſtius lacrimis Simonidiis.* Namque in eo maximè valuiſſe Simonidem etiam Quintilianus animadvertit; ut nemo illo meliùs elegias & triſtes Lucubrationes ſcriberet (t). Excellentiſſimum hujus rei ſpecimen præbent Lamentationes Jeremiæ. Non defuerunt tamen, qui in eo Propheta ſtili granditatem obſervarent (u). Alii molliores affectus, & fervidos vividoſque motus in ejus ſcriptis animadvertunt (x). Verſio Greca Jeremiæ nec exacta eſt ſatis, nec ad literam, qua de re conqueritur S. Hieronymus Præfatione in Jeremiam Verſioni ſuę præfixâ. Frequentes etiam in illa tranſpoſitiones, maximè poſt cap.25. occurrunt.

r *Jo. Moſch. in prat. ſpirit. cap.77.* idem tradit, addens Jeremiæ memoriam ſummis honoribus coli in vico Alexandriæ, dicto Tetrapyrgo.

* *Orig. & ejus ſectatores apud Hieron. in Jerem. 1.*

s *Vide Hieron. in Jerem. 23. 6.* Filios eidem tribuit Paraphraſtes Chaldæus *in Jerem. 37. 12.*

t *Quintil. lib. 10. cap. 1. Simonides, tenuis alioqui, ſermone proprio, & jucunditate quâdam commendari poteſt; præcipua tamen ejus in commovenda miſeratione virtus, ut quidam in hac eum parte omnibus ejuſdem operis Auctoribus præferant.*

u *Sanct. Proleg. Dupin, Fraſſen.* Verùm D. Simonius in Epiſtolis Selectis *t. 3. Epiſt. 7. Supplem.* itemque *in Diſſert. Critic. ſub Reveliani nomine vulgata Francofurti 1688.* contendit, hanc illorum ſententiam è minori peritiâ linguæ Hebraicæ proveniſſe; opinionem illi mutarent, ſi in Hebraicę linguæ cognitione magis aliquanto profeciſſent.

x *Fleur. præfat. M. S. in Prophetas. Jeremia manſuetudinem, affectus teneros, fervidoſque motus.*

DIS-

DISSERTATIO

DE CHARACTERIBUS MESSIÆ juxta Hebræos Jeſu Chriſto recentiores.

CUm omnium Judæorum cujuſqua ætatis axpectationes in Meſſiam vertarentur, idaam de illo oon obſcuram babuiſſe credendi ſunt, certiſqua ipſum characteribns ab univerſa gente receptis deſignaſſe, quo certo indicio, ſi tandem in mundum vanirat, agnoſceratur. Maximum illud fidei dogma neminem latere oportuit; omniumque expectatio in aum tanquam Libaraiorem ab omnibus Scripturis promiſſum tendebat. Undiqua in Scriptura occurrunt expreſſis de illo characteribus apertiſſima, quamvis alioqui variis temporum & rerum circumſtantiis varia, ajuſdem tamen Spiritûs in omnibus Prophetis loquentis, vaticinia. Nunquam non ingeritur Meſſias, tanquam Deus & Homo, magnus ſimul & abjectus, Dominus ſimul & famulus; Sacerdos quin etiam & victima, Rex & Regi ſubjectus, morti obnoxius & mortis victor, dives & pauper, validus ſimul & imbecillis. Hæc inter ſa, ſed ſpecie tantùm, rapugnsmia, in uno Meſſia concilianda expectabaotur. Ipſi anim iidemqua Sacri Scriptores majeſtatem Regis & victoris, Meſſiæ tribuerunt, quem alioqui depingabant tanquam virum dolorum, noſtræ infirmitatis, contemptùs, & humilitatis axuviis velatum.

Norant atiam Judæi Jeſu Chriſto ſuppares ortum ductutum Meſſiam è Tribu Juda, Familiâ David (*a*), in vico Bethlaem (*b*). Norant manſurum illum pari æternitatis ſpatio (*c*); ejus adventum hominibus ignotum futurum (*d*), quamvis alioqui oraculum ille in Lege promiſſum de magno quodam Propheta impleret, (*e*). Eundem futurum ſciebant filium & Dominum David (*f*), miraculorum gloriâ coruſcaturum (*g*); poſt plurima perlata, è mortuis ad vitam deinde rediturum (*h*); omnia per ipſum reſtituenda [*i*]; Eliam habiturum adventus ſui præconem (*k*). Hunc eſſe agnum crimina mundi expiaturum (*l*); adventus ſui ergumentum in reſurrectione mortuorum, in reſtituta leproſis valetndine, in Evangelio annunciato pauperibus, exhibiturum (*m*). Jeſus Chriſtus Judæos ipſos provocat, ut veros in ſe Meſſiæ characteres noſcerent.

a *Matt.* 22. 42.
b *Matt.* 2. 5. *Mich.* 5. 2.
c *Jo.* 12. 34.
d *Jo.* 7. 27.
e *Jo.* 1. 45. *Deut.* 18. 28.
f *Matt.* 22. 42. *Pſ.* 109. 1.
g *Jo.* 7. 31.
h *Luc.* 24. 26.
i *Marc.* 9. 11.
k *Matt.* 11. 14 & 17. 10.
l *Jo.* 1. 29.
m *Matt.* 11. 5.

Scitum erat, Meſſiam non abolendæ Legi, ſed perficiendæ venturum (*n*); lapidem offendiculi futurum, in quem plures impingerent (*o*); eliminandam ab illo idolatriam, & impiatatem (*p*); certatim populos ad Dominum convolaturos (*q*); quamvis alioqui adverſarios & obtrectatores in ſe provocaturus aſſet, na Regibus quidem exceptis (*r*). Ejus cadaver immune norant ab incorruptione (*s*); genuinam Legis intelligentiam ab eo petendam (*t*). Tandem ne dubii quidem teoebant, Meſſiæ adventus ad ſecundi Templi ætatem ſpectare, & potiſſimùm circa ætatem Jeſu Chriſti proditurum, à quo atiam omnes demum figuræ implendæ fuiſſent. Quare Apoſtolis ea oracula prædicantibus, atque in Jeſu Chriſto impleta demonſtrantibus, nemo ſanè Judæorum coram reſtitit, contendens nihil horum Meſſiæ convenire; ſed hæc tantummodo obtrectatores oggerebant: Hæc quæ annunciatis omnia à Jeſu Chriſto inſigni impoſtore, Legis everſore, alieniſſima ſunt, quare alter ab illo Meſſias expectandus eſt. *In eo tantùm*, inquit S. Hieronymus Præfat. in Commen. lib. 6. Jerem. cap. 30. *Judæos inter & Chriſtianos certamen eſt, ut cum illi, noſque credamus Chriſtum Dei Filium repromiſſum, & ea quæ ſunt futura ſub Chriſto, à nobis expleta, ab illis explenda dicantur.*

n *Matt.* 5. 17.
o *Matt.* 21. 42. 44. *Pſal.* 117. 22.
p *Iſa.* 43. 24. 25. & 44. 22. & 60. 18.
q *Matt.* 12. 18. 25. *Iſai.* 42. 1.
r *Pſal.* 2. 2. *Act.* 4. 26.
s *Pſal.* 15. 10. *Act.* 2. 27.
t *Jo.* 4. 25.

At anim ſi Judæi æquè omnes id de Meſſia hababant exploratum, ut quid igitur Jeſum Chriſtum hiſce axpreſſum characteribus non agnoverunt? nonna in hunc hominem Deum omnia quadrabant futuri Liberatoris indicia? Fateor quidem mentibus Judæorum diſtinctam hanc & luculentam Meſſię ideam verſatam; ſed non deerant magno etiam numero Judæi craſſiores rudaſque, qui aliam planè ſibi da Meſſia ideam formaverant. Rati illi nihil niſi ſummum in Meſſia ſpectandum, proditurum credebant eo majeſtatis apparatu, ut nihil cæteris per orbem Regibus eâ in re concederet; quare nec defuturum illi Regnum in mundo, cui jura daret, non arma, quibus hoſtium Iſraelis cornua conſtringeret, non virtutem, qua parem ſummis Imperatoribus bellicæ laudis gloriam compararet, ac tandem nihil ſub eo Rege reliqui futurum Judæis ad gloriam, & felicitatem. Quidquid poterat ambitioſum animum occupare; quidquid axigendæ ultionis cupidus animus axpoſceret, ea omnia à Meſſia præſtanda facilè autumabant. Quod verò ad natalium ipſius humilitatem, & vitam ejus ingloriam pertinet, ejus illi quidem confuſam habebant ideam, & ad figutatum ſeorſum datorquebant;

bant; ot hanc veritatem veluti ex oppanſo velo translucentem reſpicere viderentur. Tandem eo velo reducto poſt Reſurrectionem Jeſu Chriſti, & conſtitutam Eccleſiam, tunc demum, ſin minus cæteri, ſaltem tamen Apoſtoli & Diſcipuli ipſam veritatis faciem ſpectarunt.

Cùm Jeſus Chriſtus in mundum veniſſet, omnium oraculorum fidem, eorum etiam, quæ de paſſione, atque humilitate ipſius à Prophetis prædicta ſunt, implevit. Humilis enim venit, inglorius, obſcurus, qui plurima toleraret, nec labori parceret, nullo ſatellitio, nullâ potentiâ, nullâ gloriâ, adeò ut omnia quæ in ipſo magna ſupra naturam & Divina nitebant, hæc veluti ſub obſcurâ caligine tecta & eclypſim paſſa viderentur.

His præ oculis Judæorum verſantibus, qui carneis oculis intuebantur, Judæi craſſiores ſcandalo quidem afficiebantur; quod etiam de Meſſia à Prophetis prædictum novimus. Prophetæ namque ita in apertum proditurum illum annunciarunt, ut contemptui habitus rejectuſque tandem ſupplicio perimeretur; illud in ſe uno ſimul conciliaturus, ut petra eſſet precioſa in fundamento conſtituta, & lapis ſcandali, in quem Judæi impingerent, ab ædificatoribus reprobandum. Neque Divini conſilii providentia aliter diſpoſuerat, ut Judæorum plerique, pervicaciæ ſuæ merito, ita viderent ut non intelligerent, ita audirent ut non perciperent, atque ita obſirmato in impietate corde à ſalute excluſi, novo populo, olim infideli & extraneo, modò in fœdus accito, concederent. Ita conſtant omnia quæ in ſpeciam repugnara videntur, ſive ea quæ ad Meſſiam pertinent, ſive ea, quæ ad Judæos; quorum alii Jeſu Chriſti dictis credulas aures præbuerunt; incredulas alii, quamvis alioqui utrique ea de Meſſia noſſent, quæ in Jeſu Chriſto exactè quadrabant.

Poſt Apoſtolorum prædicationem, Hebręi conceptæ olim opinioni pervicaciſſimè inhęrentes, obſirmatum habuere in impietate animum; & cùm iniquis oculis Eccleſiæ proſperitatem, per univerſum latè orbem, aliminatâ Idololatriâ & Judaiſmo, propagatæ aſpicerent, tum inſuper à Chriſtianis argumentis è Scriptura petitis premerentur, ut tandem varitatem Oraculorum in Chriſto impletam agnoſcerent; tantam non ferentes invidiam id ſibi ſumpſerunt, ut apertiſſimos alioqui Oraculorum ſenſus ad alia flectentes, aliò etiam Prophetas datorquerent, litem inſtituerent in verbulis; ac tandem fabellas quamplurimas de Jeſo Chriſto oggerentes, in ejus doctrinam crearent invidiam; novas eaſque abſurdiſſimas de Meſſia ideas procuderent; nihil morati traditiones, & ſententias Patrum ſuorum, quò nobis magis magiſque negociom faceſſerent.

Nec illis quidem ſtatim hæc omnia ſuccurrerunt; ſed identidem, & quaſi per gradus; ita in Paraphraſibus Chaldaicis, quæ ſine controverſia Libri ſunt poſt Scripturas apud Hebræos vetuſtiſſimi, nonnullis poſt Jeſum Chriſtum ſæculis concionati, plorima de Meſſia exponuntur, quæ temerario auſu à recentioribus Judæis aliò deflectuntur. Per gradus, uti jam innui, in tantum devenerunt pervicaciam, quantâ jam inde à pluribus ſæculis tenentur. Vetuſtiores Rabbini æquiores in ea re ſunt, quàm recentiores, ut in quibus olim Judæos habebamus adſtipulatores, modò refragatores ſuſtineamus. Trypho apud S. Juſtinum Martyrem agnoſcebat in Scripturis vaticinia, quæ Meſſiæ paſſionem deſignarent; quæ in præſentia à Judæis negantur,

Tredecim fidei articuli apud Judæos noſtræ ętatis recenſentur, quot planè etiam Maimonides numerat, & in Confeſſione fidei Judaicæ, exeunte Ærę Chriſtianæ ſęculo undecimo digeſſit. Hanc ſummo conſenſu Judæi acceptarunt probaruntque, eamque fidei profeſſionem à Judæis tenendam, illique immoriendum ſtatuerunt. Porrò duodecimus articulus, qui ad Meſſiam pertinet, in hæc Verba concipitur. *Meſſias venturus eſt, quem morantem licèt diutiùs, ſemper tamen expectabo, donec veniat.* Quicumque, inquiunt illi, de Meſſiæ adventu dubitarint, illi totam legem mendacii accuſant; ſed ejus adventûs certum tempus in Scriptura planè inveſtigandum non eſt.

Joſephus Albus, minùs ęquè ferens Meſſię adventum inter potiſſimos fidei Judaicæ articulos recenſeri, contendit in Collatione habita in Hiſpaniis coram Benedicto XIII. contendit, inquam, dogma illud in medio verſari, cui ſi quis fidem ſuam addicere recuſarit, ille non niſi modicum vulnus Legi infligit, ut non niſi ramo arboris avolſo intactam radicem ſervare videatur. Queritur ille, Maimonidem eo conſilio fidei articulos ad 13. produxiſſe, ut duodecimom de Meſſia procuderet. Judæorom quidam ambigunt, num Meſſias unquam venturos ſit; quippe cuius adventus juxta illos non niſi traditione teneatur, facilè nutanti & fortè confictâ (u). Sed ſi ambigua ſint hæc, quid erit in Scriptura, & traditione certum? Quid tandem fiet de Religione Judæorum, eâ de Meſſia perſuaſione ſublatâ?

u *Vide Baſnag. hiſt. Jud. l. 6. c. 10. n. 3.*

Clariſſimus Hillel, Chriſto, ſi Judæis fides, vetuſtior, contendit, fruſtra quidem nos Chriſti adventum opperiri, cùm noſtra omnium vota præoccupans in ipſo Ezechia jamdiu veniret (x). Alii pariter diu antea veniſſe tenent; ſed ſub terra latere, criminibus Judæorum prohibitum, ne prodeat, quod Rabbinis noſtræ ætatis pleriſque arridet (y). Jarchi docet, veterum Hebræorum ſententiam tenuiſſe, Meſſiam eâdem dia natum, qua Romanis evertentibus ultima Jeroſolymæ deſolatio inducta eſt. Sedem illi aliqui conſtituunt in Paradiſo tarreſtri, alii in loco ab hominum cognitione remoto & inacceſſibili.

x *Gemar. tit. Sanhedrin. c. 11. ſect. 36.*

y *Buxtorf. Synag. Judai. cap. 36.*

Romæ, ſi Talmudiſtis fides, morator, ubi inter leproſos & ægros verſans, præ ipſis urbis foribos Eliam, à quo manifeſtandus eſt, opperitor. Abravanel tempora diſtinguit adventûs Meſſiæ; tempus nempè neceſſitatis, & alterum tempus, quo ve-

ni-

nire maximè poterat. Poterat enim, ſi à criminibus Iſraelitæ reſipuiſſent. Neceſſariò venturus eſt, ſed temporis articulo in futurum expectando; nondum enim Iſrael Sabbati religionem, quo par eſt modo & ratione, ſervavit: id autem adventus ſui tempus præſcripſit Meſſias. Elias, inquiunt, totam duraturi Mundi periodum clauſit iotra ſex annorum millenarios; è quibus duo vacui, nempe ante Legem, elapſi ſunt; duo pleni, ſive ſub Lege; reliqui verò pro Meſſię Regno manent. Porrò juxta hanc doctrinam Eliæ, jam diu à pluribus ſæculis Meſſiæ Regnum obtinuit.

Alii retrahunt ejus adventum uſque ad labentem ſextum millenarium; ut ortûs ejus annum conſignent ad annum 3761. quę annorum ſumma cum periodo annorum 1713. quot à Chriſto nato elapſi ſunt, conficit ſummam annorum 5474. Quare illis tantùm manent 530. anni circiter.

Verùm juxta noſtram ſupputationem, quæ Jeſu Chriſti natalitia cum A. M. 4000. componit, ſi periodus 1710. annorum jungatur, impſendis ſex millibus annis deſunt 300. anni circiter. Vana hæc & Aggæi Oraculo apertiſſimè refragantia (z): *Hæc dicit Dominus: Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo Cœlum, & terram, & mare, & aridam Et movebo omnes gentes, & veniet Deſideratus cunctis gentibus, & implebo Domum iſtam* (nempe ſecundum Templum poſt captivitatem reſtitutum). *Magna erit gloria Domûs iſtius noviſſimæ pluſquam primæ*. Debuit igitur Meſſias ſub Templo ſecundo prodire; debuit præſentiæ ſuæ majeſtate gloriam ſacræ Ædis augere, atque intra modici temporis ſpatium Cœlum & terram concutere.

z *Agg.* 2. 7. 8.

Norant omnis ætatis Judæi, quantùm è re noſtra eſſet temporis orituri Meſſiæ ſupputatio; ſedulamque io eo operam poſuerunt, ut certius adhuc ejuſdem adventûs tempus juxta ſua præjudicia determinarent; ſed exitu ſemper ſupra quàm credi poteſt infelici, R. Kimchi, qui duodecimo ſæculo florebat, in eam opinionem deſcendit, Meſſiam, qui in limine eſſet, depulſurum è Judæa Chriſtianos, ibidem tum temporis regnantes. Exciderunt quidem ab ejus poſſeſſione Chriſtiani; ſed agente Saladino, qui jure armorum ante exitum duodecimi ſęculi illam ſobegit. David Maimonidis nepos, conſultus ab Optimatibus gentis ſuæ de tempore orituri Meſſiæ, plurima religioſo ſilentio tegenda, ne fortè unquam exteris inoteſcerent, revelavit. *Ne loquimini in Geth, neque palam annunciabitis in Aſcalon.* Quid autem ille ſando pronunciaverat? Nimirum Pincham ſive Phineem, quem vocabant, virum quemdam poſt 405. aonos à Templi everſione, in ſenectute jam filium genuiſſe, qui ſub ipſo pendorio loquendi facultatem obtinuit. Cum puer ille ad 15. annorum ætatem perveniſſet, diem clauſit, magnis priùs arcanis ad liberationem Iſraelis revelatis. Scripſit tamen hæc omnia vario linguarum ſermone, qoin & ſub verborom ambagibos adeò occultata, ut omnibus obſcuta oracula illa diu in ſitu & tenebris occulta jacerent. Tandem in ruderibus Urbis cujuſdam in Galilæa inventa, hanc legentibus ſententiam obtulerunt: *Ficus germinat ficus ſuos*; nempe Meſſias in limine eſt. Interim nondum Meſſias prodiit.

Rabbi Abraham inventam tradit Jeruſolymæ ſcriptam in pariete prophetiam, qua ferebatur Meſſias eodem temporis articulo proditurus, quo viſa olim, dum Joſue Chanaanitidem ſubigeret, & cùm Eſdras populum è Babylone reduceret, conſtellatio recurret, nempe, uti ibidem legebatur, anno 1359. Huic ſpecioſo commento fides deſiderata eſt ex eventu. R. Chanan in virum quendam incidit, Librum Romæ inventum habentem, in quo bellorum omnium exitum futurum legit ad A. M. 4291. i. e. Chriſti 531. pacatiſque demum omnibus, Meſſiam Regnum ſuum uſque ad exitum ſeptimi millenarii, Mundi ſupremi, initurum. Maimonides è Patribus ſuis accepta vaticinia nonnulla referens, illud ſibi intellexiſſe viſus eſt, Balaamum oraculum pronunciaſſe, quo prophetiæ donum tandiù in Iſraele manſurum poſt ætatem ſuam aſſereretur, quot ab exordio mundi uſque ad ipſum ſæcula fluxiſſent. Cum autem, juxta ejus ſupputationem, Balaam Prophetam ageret anno 1486. repetita ea annorum ſumma reddet 4976. nempe annum 1316. Sed his etiam nihil magis, quàm veritas defuit. Alii ærumnarum exitum compoſuerunt cum anno 1402. alii cum 1598. alii 5600. alii etiam multò ſeriùs.

Tantæ demum inconſtantiæ pertæſi, quæ nihil magis quàm eorum levitatem & in re tanti momenti ambages prodebat, ſolemni precatione diris devoverunt, quicumque Meſſiæ annos ſupputant; horum, inquit Gemara, oſſa comminuantur, & ſanie computreſcant; cum enim certum aliquod tempus determinari contigerit, nec eventus reſpondeat, ſtatim criminosâ quadam ſuſpicione de re totâ dubitatur.

De Meſſiæ Regno controverſia æquè diſſidentes Rabbinos inter ſe committit; alii enim Meſſiam concipiunt ceu Judæorum vindicem, qui proſtratos erigens, erecto à cervicibus eorum jugo, mundum univerſum opprimat; qui in pacato felicique Regno ſubjectos ſibi populos felices habiturus ſit. Malunt verò alii hominem concipere dolorum & pœnarum, ſub cujos vexillo ærumnæ omnes & infortunia militent. Ejus ętate dominaturam juſtitiam, æquitatem, politiam aliqui crediderunt; aliis verò contraria prorſus ſedet ſententia; ſub ipſo enim nihil niſi confuſum turbatumque expectandum cenſent; exulaturam ab eius regno æquitatem; eoque Iſraelem regente, poſtremum populi Judicem interiturum. Nec minùs inter eos conſtat de Regni illius ſpatio; namque ad quadraginta annos duraturum alii ſuſpicati ſunt, alii totum ejus ſpatium totidem diebus metiuntur, quot in ſeptem millenariis dies numerantur; alii pari tempore ju-

jura daturum credunt, quot à mundo condito uſque ad ipſum excurrerunt; ſunt tandem, qui ad æternos annos ejus Imperium perſcribant (a).

a *Baſnage hiſt. Jud. l. 6. c. 25. n. 3. nov. Edit.*

Quò verò vaticinia opinioni ſuæ repugnantia concilient, geminos invexerunt Maſſias, alterum poſt alterum, quorum hic humilis deſpicatuſque, alter glorioſus diveſque (b), uterque merus & ſimplex homo; hic non ſine liberis, & hæredibus deceſſurus. Prior è genere Joſeph de Tribu Ephraim Patrem habiturus eſt Uzielem, nomine verò appellandus Nehemias. Exercitum ab eo cogendum è Tribu Ephraim, Manaſſe, Benjamim ac parte Gaditarum, expeditionem verò ſuſcipiendam in Idumæos, quo Judæi nomine deſignant Romanos, & Chriſtianos (c); ex quibus omnibus, pluribus victoriis fractis, inſignem ducendum Jeroſolymę triumphum, inſignem, inquam, non captivorum tantùm numero, ſed Romani etiam Imperii dejecti ſpoliis, & Judęis reductis.

b *Abenezra in Pſal. 79. 18. Vide Muis in eundem Pſalmum.*

c *Hieron. in Iſai. 22.*

Armillum, quem Chriſtiani Antichriſtum vocitant, ſub eodem Rege è marmore quodam parente naſciturum addunt, vel, ſi mavis, proditurum; namque Deus creatum jam à ſæculo, in marmore veluti in alveo concluſerat. Tantum nactus adverſarium Nehemias conſertis cum ipſo manibus dimicabit, ejuſque diſſipato exercitu, Ducem habebit captivum. At poſtea ex ejus manibus elapſos, reparato bello cum hoſte confliget ſelicior exitu; Nehemias enim in eodem prælio hoſte imprudente, interibit. Defunctum ejus corpus Angeli efferentes, in tumulo veterum Patriarcharum recondent.

Tunc in ultimam deſolationem filii Iſrael redacti, ſalutem ſibi in locis deſertis quærere cogentur, ubi conſternati 45. dierum ſpatio latitabunt. Secundùm hæc, conſternatos Angelicę buccinę clangore Archangelus Michael ad lætiora revocabit, ſecundi Meſſiæ è genere David adventu annunciato. Prodibit igitur Meſſias Eliâ Prophetâ comitante, quem ex univerſo Orbe Judæi velut univerſæ Gentis Regem, & futurum Liberatorem ſalutabunt. Statim Armillus ad arma; ſed cum maximè ad pugnam ſe inſtruet, Deus pluviâ ſulphuris & ignis cœlitus demiſſâ, ejus totum exercitum diſſipabit, exterminabitque. Tunc ſecundus Meſſias è genere David priorem illum Meſſiam è Tribu Ephraim ad vitam reducet, diſperſos congregabit Iſraelitas; defunctos revocabit ad vitam; Templum Jeroſolymæ, juxta delineatum ab Ezechiele modulum, excitabit, ac tandem adverſariis omnibus diſſipatis, quà latè patet terrarum Orbis, Imperium ſuum prorogabit. Succedent cum Regina nuptiæ, atque plures è connubio, aliiſque uxoribus (plures enim ducet) filii hæreditario jure poſt ejus obitum regnaturi; communem enim habebit cum mortalibus omnibus exitum (d).

d *Vide Buxtorf. Synag. Jud. cap. 36.*

Fabellarum quæ de Meſſia, ejuſque rebus procuderunt Hebræi, hoc veluti ſpecimen exhibuimus. Alia enim venditant plura, illa maximè quæ de prodigiis Meſſiæ adventum præceſſuris comminiſcuntur. Sunt autem decem (e). Primum de ſuſcitatis tribus Regibus, qui ſub ementita pietatis larvâ populos ſeducent; adeò verò illi impotenti dominatu tyrannidem exercebunt, ut ab eorum violentiâ recipere ſe in deſerta loca, & cavernas Iſraelitæ cogendi ſint. Tunc ſublata omnia Iſraelitis, Rex, Princeps, Dux, Paſtor, Doctor, Synagoga. Venient per hæc tempora ab ultimis Terræ finibus nigerrimi quidam homines duobus capitibus, & ſeptem igneis oculis, trucique aſpectu monſtroſi, quorum aſpectum impavidus quiſque ne ſuſtinere quidem audebit. Divinæ Providentiæ diſpenſatione nonniſi trium menſium ſpatio Imperium illud durabit. Quis enim diuturnius tuliſſet?

e *Libell. Abkat Rochel apud Buxtorf. ibidem.*

Alterum prodigium in æſtu quodam intolerabili ſpectabitur, unde ſebres, peſtes, quid non? Sed eo flagello Pagani tantummodo corripientur; apertiſſimum planè documentum, vel ſalutare quoddam remedium pro juſtis Iſraelitis, quibus certa ſpes, ſolis juſtitiæ mox proditurì jam auroram adeſſe.

Tertium prodigium efficiet ſanguineus quidam ros, virus infeſtiſſimum Chriſtianis, cæteriſque per orbem gentibus; namque liquoris ſuavitate capti, illo epoto ſtatim interibunt, nec abſtinebunt impii Iſraelitarum veneni perniciem ſentientes.

Quartum prodigium ros alius, quo deguſtato viri, quibus juſtitiæ aliquid ineſt, è primi illius roris veneno periclitati convaleſcent.

Quintum. Sol denſâ tenebrarum caligine velatus, 30. dierum ſpatio lucem denegabit. Tot prodigiis territi Chriſtiani, victas tandem Judaicæ religioni manus tradent.

Sextum. Deo permittente Imperium Romanum eoſdem habebit cum Orbe fines, quod Princeps quidam violentus, & ſævus Rex omnium poſtremus novem menſibus tenebit. Surget enim tunc Meſſias è tribu Joſeph, cui nomen Nehemias, de quo nos ſupra, vocatiſque ad arma Iſraelitis omnibus, expeditionem in Romanum Imperium ſuſcipiet tam proſperam, ut occiſo Tyranno, omnia jure armorum ſubjiciat.

Septimum. Marmor puellæ figuram exhibens, ipsâ Dei manu mundi ineuntis exordio formatum, inſculptumque, ex quo nefario hominum impiorum crimine fœto, filius prodibit Armillus, quem Chriſtiani Anti-Chriſtum vocitant. Cujus porrò viri, decem ulnis proceri, ambos oculos palmi interſtitium diſterminabit, oculos, inquam, intra frontis capſulam altè defoſſos, ignitos, & rubeſcentes. Flava erit coma, vireſcent pedes, ac tandem bicipiti erit cervice monſtroſus. Hunc Romani Regem ſalutabunt; Chriſtiani Dominum agnoſcent, & Legis ſuæ Librum tradent. Miſſis Legatis eadem injunget Iſraelitis, eadem imperabit; ſed Nehemias filius Uzielis ducto contra illum Exercitu 300000. Ephraimitarum, manus pro Judæis conſeret, quanquam exitu infeli-

felici, ſublato non hominum tantùm manu Nehemia, quemadmodum ſupra fuſiùs narravimus. Armillus victoriæ opportunitate uſus, arma in Ægyptum ducet, quam ſuo ſubjugabit imperio; mox expeditionem in Iſraelem aſſumet.

Octavum. Clangente Archangeli Michaelis tubâ, ſubitò ſe verus Meſſias filius David, adjecto in ſocium Elia, exhibebit. Optimi Iſraelitarum in deſertis locis ſe continentes, eò venientem Imperatorem ſuum excipient. Nec mora; reductis ad arma Judæis, validiſſimum exercitum Jeroſolymam adducet. Occurret ſtatim Armillus; cujus tamen exercitus igne cœlitus demiſſo conflagrabit, uti nos etiam ſupra.

Nonum prodigium. Archangelus Michael, repetito buccinæ clangore, ſepulchra Jeroſolymæ omnia concutiet, ac exanimata Defunctorum cadavera revocabit ad vitam. Sed defuncti prioris Meſſiæ ad vitam reducendi pium officium ipſe Elias Propheta præſtabit; ſicut & Judæos omnes in ſua ipſorum ditione verſantes, univerſi Terrarum Orbis Reges triumphali pompa Jeroſolymam reducent.

Poſtremum tandem prodigium reddet tertiò clangens Angelica S. Michaelis buccina; ipsâ enim ſonante Dominus filios Iſrael in Paradiſum introducet, ubi nil illis ad felicitatem deſiderandum, cùm interim terrena omnia ſubitâ immiſsâ flammâ adeo abſumentur, ut neque cibi quidquam alendis cæteris Gentibus remaneat.

Audiamus modò, quo convivii ſolemnioris apparatu populum ſuum in Chanaanitidem coactum Meſſias filius David excipiet. Immanes omnes dapes ex immanioribus animantibus, piſcibus & avibus inſtructæ; vinum autem potabit, quod unquam fuerit exquiſitiſſimum, eodem nempe, quod ipſe Adam in Paradiſo ſibi expreſſerat, adhuc in ejus cella vinaria aſſervato. Opimus eâ occaſione bos *Behemoth* immolabitur, illa immanis corporis bellua, quæ coactum è mille montibus fœnum uno die devorat. Nunquam ille è loco movetur; & ne quid unquam ejus paſcuis defuerit, quantum ille per diem herbarum voraverit, tantum nocte terræ beneficio reparatur. Juncta erat mari bos fœmella, ſed metu ne omnium immanis belluæ genus propagaretur, ineuntis Mundi exordio occiſa eſt; cujus carnes ne ſale conditas aſſervaret, Deus prohibitus eſt, quòd ſciret ſalitas carnes vulgares eſſe nimiùm, neque ſolemnioribus conviviis cupedias eſſe delicatiſſimas. Adeò verò in re tam ludiera ſerii ſunt Judæi, ut inter eos non rari per ſibi debitam bovis *Behemoth* portionem ita jurent, quemadmodum Chriſtiani per gloriam & beatitudinem.

Ejus convivii ſolemnitatem augebit Cete *Leviathan*, immanis nempe bellua 300. leucarum ſpatium occupans. Porrò tota aquarum Oceani moles humeri hujus piſcis incumbit. Non deerat mari par fœmella, ſed metuens Deus ne fortè Terra his monſtris periclitaretur, neve monſtrorum genus totum occuparet orbem, fœmellam occidit, ejuſque ſalitas carnes convivio reſervavit. Tandem avis illa ab Iſraelitis necanda, nomine *Bar-Juchne*, immanitate ſuâ prioribus nil concedit, quemadmodum ex hiſtoria mox referendâ intelligimus. Fortè enim decidit ovum putre ex ejus nido in ſubjectum Libanum, moleque ſuâ per montium devexa provolutum, obvias 300. proceras Libani cedros dejecit. Cùm lapſu ſuo crepare contigiſſet, ſubitò erumpentis humoris torrente 60. ampliſſimos vicos inundavit, vaſtavitque, veluti ſubitò excuſſus aquarum nimbus. Si fortè avis illa per aera volitans alas explicat, earum objectu prohibitâ ſolis luce, nigra quædam caligo aerem occupat. Nimius eſſem, ſi ejus generis commenta omnia de Meſſia referrem; majora quin etiam adduximus, quàm quod eorum in re maximè ſeria ludicris demonſtrandis conveniret.

Harum traditionum, quæcumque demum illæ ſint, vetuſtas ex ipſo etiam Evangelio apparet. Portentoſa illa Judæorum commenta huic potiſſimùm cauſæ deputanda ſunt, quòd figurato ſenſu à Veteribus tradita, illi ad literam interpretantur. Olim ante Jeſu Chriſti ætatem futuræ vitæ felicitas, & Meſſiæ Regnum, adducto convivii lætiſſimi atque inſtructiſſimi emblemate exprimebatur; unde etiam imaginem Regni ſui deducere Chriſto, ut Judæorum moribus obſequeretur, viſum eſt (*f*). Nihil ille frequentiùs quàm eas nuptias, & convivia, quibus à Patre ſuo excipiendi eſſent electi, commemorat. Ille quidem Judæorum hac de re ideam non deſtruendam, ſed dirigendam ad rectam normam & ad ſpiritalem ſenſum ſuſcepit. Eliminandum tamen à mentibus Judæorum errorem duxit, quo nimirum omnes non Judæos à Regno Dei, & convivio Meſſiæ excludebant; monuit proinde Chriſtus, undique ex univerſo mundo convivarum turbam confluentem eodem convivio excipiendam, quo Abraham, Iſaac, & Jacob. Adjecit deinde aliud, quod vehementer timebant Judæi, nimirum filios Regni inter primiores ad convivium invitatos, fore demum excludendos ex aula convivii, atque ſub dio hyemalis noctis injuriis & horrori relinquendos.

f *Vide Matt.* 8. 11. 12. & 22. 2. *Apoc.* 19. 7. *Luc.* 14. 12.

Ex parabola decem Virginum [*g*] intelligimus, Meſſiæ ſive Sponſi adventum nocte intempeſtâ à Judæis expectati, quod conſtanti apud ipſos traditione receptum eſſe S. Hieronymus in Matt. 25. 6. teſtatur; unde etiam derivatum credit apud Chriſtianos, & ex ipſis Apoſtolis receptum morem, vigilias nempe Paſchatis ad mediam uſque noctem, quâ ſcilicet horâ venturus Dominus expectabatur, producendi. Vetus illa perſuaſio apud S. Chryſoſtomum pariter & Euthymium apparet [*h*]. Nocturnum hunc Sponſi adventum Chriſtiani de ſecunda Meſſiæ apparitione, Judæi de prima interpretabantur.

g *Matt.* 25. 1. *&c.*

h *In Matt.* 25. 6.

Retulimus ſupra ſyſtema quoddam hiſtoricum, quo repugnantia in ſpecie Prophetarum Oracula conciliandâ ſibi Rabbi-

norum nonnulli ſuſceperunt. Aliud modò adjungimus, explicandis 70. ſeptimanis Danielis (i), quas Meſſias ſtatim excipiet ab ejus gentis Doctoribus non infrequentibus excogitatum. Earum exordium ſtatuunt in everſione Templi Jeroſolymitani per Chaldæos, ex quo 4090. annos uſque ad everſionem Jeruſalem per Titum ſupputant (k). Duos verò conſtituunt Unctos ſive Meſſias; quorum primus, cum Cyro prorſus confundendus, in ſeptima hebdomada apparuerit; poſtremus, nempè juxta eorum ſententiam Agrippa II. in extrema Jeroſolymę obſidione interierit. Secundùm hæc *Dux*, ideſt Titus, Urbem ſanctam evertit; nunquam deinde reſtituendam uſque ad bellum Gog, & Magog, cùm ſcilicet hoſtes populi Meſſiæ gladio exterminabuntur. Ita bellè philoſophantur Salomon Jarchi & Abravanel, quos Præceptores Rabbinorum non infimi ſequuntur. Malunt tamen alii primum Unctum cum Joſue ſummo Sacerdote Eſdræ ętate confundere; alii cum Zorobabele, ſive Nehemia.

Sed hæc omnia æquè vana ſunt. 1. Exordium ſeptuaginta hebdomadarum conſtituendum eſt ab edicto de permiſſa Urbis reparatione, non verò, quòd Judæi malunt, ab Urbis everſione (l) 2. Contrahunt Judæi de induſtria Monarchiæ Perſarum periodum, Regum numerum è decem, ſive duodecim (m) ad quatuor reformantes. 3. Falluntur aut fallunt, cùm Agrippam II. Romæ occiſum cum filio Monbazo ſtatuunt anno captæ Jeroſolymæ per Titum; cùm & liberis caruerit Agrippa, & vixiſſet adhuc anno 14. Domitiani, diu nempè poſt captam Jeroſolymam, ut ex ejus nummis conſtat.

Quam nos tribuimus Meſſiæ divinitatem, hæc maximè Judæos contra nos provocat; hominem enim cum Deo conſociare, æquè moſtroſum eſſe cenſent, ac ſi duæ inſociabiles naturæ in unum centaurum coaleſcant (n). Id autem, inquiunt, nunquam à Prophetis commiſſum eſt, ſedulò inter Deum & David diſtinguentibus; hunc enim Dominum agnoſcunt, illum ſervum; Meſſias *David* appellatur, itemque ſimul & *Servus*. Bella ratiocinatio! Potuit nec abs re prorſus David ſervus appellari; potuit Meſſias æquè nomine David deſignari, cùm Rex ille illius eſſet imago. Deus alter eſt à Davide; diſtinguitur etiam, ſi mavis, à Meſſia; nihil hîc noſtræ fidei dogmatibus repugnans Jeſus Chriſtus nunquam non ingerit ſuam à Patre diſtinctionem. An verò potuit diſertiùs Meſſiæ Divinitas exprimi, quàm ab Iſaia. 9. 6. præſtitum eſt? ait enim: *Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Deus fortis, Princeps pacis, Pater futuri ſaeculi*. Et Jeremias 23. 6. *Et ſuſcitabo David germen juſtum*; & Iſaias iterum 45. 22. *Convertimini ad me, & ſalvi eritis, omnes fines terra; quia ego Deus, & non eſt alius*; & 35. 4. *Dicite puſillanimis: Confortamini, & nolite timere, ecce Deus veſter ultionem adducet retributionis; Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos*. Author Eccleſiaſtici 1. 4. quem Judæi laudant interdum, qui neque ut teſtis de receptâ ſuorum temporum opinione reprobari poſſet, hæc habet: *Prior omnium creata eſt ſapientia, & intellectus prudentia ab ęvo. Fons ſapientia Verbum Dei in excelſis*.

Neque de Meſſiæ divinitate Judæi tantùm recentiores ambigunt, cùm ejuſdem rei incredulitas Judæos etiam Chriſto coęvos tenuiſſe videatur. Aperta ſunt in eam rem Prophetarum Oracula, clara ſunt, ſed occupatæ præjudicio menti obſcura; quorum proinde inbecillitati indulgens Jeſus Chriſtus, nunquam ſatis apertum eâ de re teſtimonium protulit. Volebat, ait S. Chryſoſtomus, ſenſim aſſuefacere mentes hominum carnalium, ne excedens humanam omnem rationem, myſterium tandem detrectarent (o). Si Chriſtus oraculo Davidis illos revincendos ſuſcipit, victi Judęi quidem ſilent; nunquam tamen à veteri perſuaſione recedunt; nec audentes veritatem negare, admittere tamen refugiunt (p). Si Jeſus Chriſtus Dei ſibi authoritatem vindicans, peccata remittit, invidiam in ſe Judæorum creat (q). Inſignia ab eo patrata miracula nunquam tamen apud occupatas præjudicio mentes valent, ut Deum illum agnoſcant; & cum Deum ſe coram Summo Sacerdote profitetur, ille ad blaſphemiam inhorreſcens veſtes diſcindit (r). Apoſtoli quid de illo vulgò homines cenſerent interrogati, reſponderunt ab aliis Eliam, ab aliis Jeremiam, vel unum è Prophetis haberi. Expreſsâ Patris revelatione opus fuit, ut S. Petrus divinitatem Filii Dei agnoſceret, profiteretúrque (s).

Sed, ut ſupra etiam animadvertimus, quamvis clara quædam idea de Meſſia Judæorum mentibus inſideret, non omnes tamen æquè omnia de illo norant. Erant Judæi quidam craſſiores & rudiores, myſteriis Regni Dei concipiendis impares; erant peritiores & docti, qui omnia Prophetarum Oracula habentes explorata, de Meſſiæ divinitate ne dubitaſſe quidem videntur. Idem credebat & populus, ſed confuſâ quadam & implicatâ credulitate. Facilè etiam adeò ſe difficiles in agnoſcenda Chriſti Divinitate prębebant, quòd merum hominem vel ad ſummùm Prophetam haberent. Qui verò Meſſiam illum norant, Deum etiam ne dubii quidem credebant. Nunquam autem Apoſtoli adeò inſtitiſſent, ut rem illam inculcarent, niſi probè ipſi priùs perſuaſi omnino neceſſarium fuiſſe Meſſiæ, ut Deum gereret homini adjunctum. Maria ſoror Lazari ultrò fatetur in Jeſu Chriſto ęqualem Deo potentiam, utpote quem genitum è Deo vivo, & in Mundum veniſſe profitebatur (t). Cùm prodigia in obitu Jeſu Chriſti ſpectaſſet Centurio, divinitati ipſius teſtimonium tulit apertiſſimum (u). S. Petrus ſublimiora quàm reliqui è vulgo Judæi ſentiens, luculenter edicit, Chriſtum Filium eſſe Dei vivi (x). S. Thomas poſt tractatas manuum, & lateris cicatrices, exclamavit: *Dominus meus, & Deus meus* (y. Hoc Fidei dogma potiſſimùm in ipſo Evangelii ſui exordio conſtituit S. Joannes, nihilque frequentiùs inſinuat,

atque

i *Daniel. 9. 24. 25.*

k *Vide Baſnage Hiſt. Judaer. l. 6. c. 22.*

l *Daniel. 9. 25. Ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalem uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem.*

m *Cyrus, Cambyſes, Darius Hyſtaſpis, Xerſes, Artaxerſes Longimanus, Xerſes II. Ochus, Artaxerſes Mnemon, Artaxerſes Ochus, Arſes, Darius Codomannus.*

n *Judas Luſitani quæſtiones 13. ad Chriſtianos, qu. 1. 2. 4.*

o *Chryſoſt. in Matt.* Author Operis imperfecti in Matthæum autumat, eundem S. Matthæum ſuperfluum reputaſſe in exordio Evangelii de Divinitate Chriſti loqui; quòd ſcilicet non eſt ſcribere ſe Judæis de Meſſiæ divinitate perſuaſis. *Hom. 4. Initio.*

p *Matth. 22. 42. 43. ex Pſ. 109. 1.*

q *Luc. 7. 49.*

r *Matt. 26. 65.*

s *Matt. 16. 15. 16.*

t *Jo. 11. 20. 27.*

u *Matth. 27. 54.*

x *Matth. 16. 13. 16.*

y *Joan. 20. 28.*

atque adductis argumentis probat, quàm Jeſu Chriſti Divinitatem. S. Paulus luculentiſſimè illam adſtruit, ſive tanquam alibi adſtructam commemorat. Ubique in novo Teſtamento argumenta pro Divinitate Filii Dei oggeruntur. Ut quid hæc adeo inculcarentur, cùm potiſſimùm novis obtrectationibus anſam præberent opportunam; niſi eam rem maximè neceſſariam judicaſſent? Jeſus Chriſtus non paſſim quidem de illa ſibi loquendum cenſuit, interdum tamen & identidem eò recurrit. Vix eſt igitur, ut Judæi veteres Meſſiæ Divinitatem ignoraſſe credantur. Habebant id perſuaſum; nec Judæi recentiores niſi concepta quadam animi ægritudine in noſtros, eam ſibi veritatem negandam ſumpſerunt.

Namque, ut vera fateamur, Judæorum res religioſæ, atque Judaicæ Fidei dogmata temporum vices ſenſerunt; & alia Patribus, alia Diſcipulis ſtetit ſententia. Quantumvis enim avitis conſuetudinibus inhærere populi videantur, quamtumvis veteribus traditionibus deferre, in rebus tamen maximi momenti plurimùm à veteribus opinionibus receſſiſſe illos conſtat. Quæ enim pervicacia nunc veteribus præjudiciis inhærere cogit, hæc olim ab illis recedere, quò ſe magis magiſque opponerent Chriſtianis, coegit. Semel enim perſuaſi Chriſtum inſignem fuiſſe ſeductorem, ejuſque Religionem conſtituta Legis fundamenta ſubvertere, nihil reliquerunt intentatum, ut atrocem in illam & ejus authorem invidiam crearent. Pervicaciam ſubvertit pervicacia, totique profligandę veritati intenti, authoritatem ſuam deinde periclitari, variatis ſubinde ſententiis, ne ſenſerunt quidem.

Prophetę certos quoſdam nec ambiguos characteres Meſſiæ expreſſerant. Eos tanquam genuinos probaverant Judæi vetuſtiores; ac tandem in Jeſum Chriſtum quadraſſe omnes, quàm plurimi profitebantur.

Verùm recentiores Hebræi è re ſua eſſe cenſentes, ut hanc veritatem negarent, à Prophetis vetuſtiſſimiſque gentis Scriptoribus abalienati, receſſerunt. Si autem veritatis pondere coacti vetera Oracula de Meſſia interpretentur, eorum tamen vim eludunt, dictitantes, ſive Meſſiam jam ſub Ezechiæ perſona veniſſe, diemque ultimum clauſiſſe; ſive veniſſe quidem, ſed in hominum turba latentem, ignotum manſiſſe hominibus; ſive venturum tandem, cùm primùm Iſraelitæ totam Sabbati religionem impleverint; ſive venturum item ſexto demum Sęculi millenario. Alii certum tempus aſſignare refugientes, venturum dicunt ſeriùs citiùſve; ſi diſtulerit, non deſpondendum tamen animis; venturum enim tandem. Contendunt alii Oracula Meſſiam deſignantia, adeò cum aliis aliarum rerum immixta eſſe, & confuſa, ut ne ſecerni quidem poſſint; nihil ea in re veterum traditionibus, tanquam inconſtantibus deferendum; quare, inquiunt, fruſtra nobis Prophetæ objiciuntur, prius enim certum & genuinum eorum ſenſum vindicari oporteret.

Fatentur illi quidem, tempora pro Meſſia deſtinata omnia tranſiiſſe; interim venturum adhue expectant, in quo præcipuum fidei ſuæ dogma conſtituunt. Rogant ſingulis diebus Deum, ut adventum ſuum accelerans, ante in lucem veniat, quàm ipſi luci oculos claudant. Dilationis autem unicam cauſam crimina ſua eſſe fateotur, rati ei demum conditioni obnoxias eſſe promiſſiones de Meſſia latas. Sed quandonam immunem à criminibus univerſum habebunt? Si ad hoc uſque temporis Sabbati religioni implendæ impares fuerunt, quando tandem totam ejus perfectionem attinget? Qui verò hæc omnia cum iis, quę de tempore nati Meſſię narrant cohærere poſſunt (z)? Tunc enim, inquiunt, Sapientibus fato functis, alta Legis oblivio Doctorum etiam mentes tenebit; ejuſque loco hominum impudentia augebitur. Ingens erit panis & vini caritas; [guloſis hominibus omnia vaſtantibus, ait Gloſſa] tota Regni facies hæreticorum fœce, nemine repurgare audente, fœdabitur; Templum verò in locum tripudii commotabitur. Quînam hæc omnia cohærent cum pietate, religione, cæteriſque virtutibus, quibus allectus Meſſias in mundum tandem, juxta eorum ſententiam, veniet?

z *Vide Gemar. tit. Sota pag. 343. & Baſnag. hiſt. Jud. l. 6. c. 26. n. 3.*

Iidem verò qui auditâ cruce Chriſti ejuſque humilitate, & paſſione, ingenti ſcandalo afficiuntur, nonne ipſi plurium malorum colluviem ſub Meſſia Mundum inundaturam univerſum tenuerunt, in tantum, ut R. Ula exclamaverit: *Veniat quidem, ſed ego nunquam illum intuear!* namque Leonem fugiens, in ungues incidit urſi, & anguis morſu corripitur. Si gloriam ejus adeò exaggerant, ut quid illum aſino vectum, & lepræ ſcabie tabeſcentem inducunt? quid cum florentiſſimo ejus Regno bella, lues, peſtes? Quid decem illa prodigia ejus adventum præcurrentia, quorum pleraque funeſtiſſima ſunt, & perniciofa? Duo tantummodo viri in Chananitidem ingreſſi ſunt, cùm 600000. ex Ægypto egreſſi iter eò ſuſcepiſſent; ita pariter, ait R. Rabba, ſub Meſſiæ regno continget. Lætum Oraculum excipiant Iſraelitæ.

Spondent cæteroqui ſub Meſſia Hebræi victorias, felicitatem, immortalitatem, vel ſaltem diuturniſſimâ proſperitate felix imperium. Septem Meſſiæ glorioſa nomina tribuunt: *Æternus*, *noſtra Juſtitia*, *Germen*, *ſplendor*, *Conſolator*, *Elias*, *Silo*. Simul verò ſilentio premunt nomina *Emmanuel*, *Juſtus*, *Deus*, *Admirabilis*, *Conſiliarius*, *Pater futuri ſæculi*, *Pater Æternus*, & ſexcenta alia in Scriptura nota. Qui hęc omnia cum principiis ab illis conſtitutis cohæreant? Qui in merum hominem, qualem Meſſiam credunt, omnia ſimul quadrent?

Nil in Scriptura diſertiùs, quàm Gentium ad fidem converſio ſub Meſſia, unde illi nomen apud Aggæum 2. 8 *Deſideratus cunctis Gentibus*; apud Jacob Gen. 49. 10. *Expectatio Gentium*. Sed inſitum Genti in nos odium eos induxit, ut Meſſiam conciperent veluti Gentium omnium exterminatorem, cujus tota felicitas intra ſolos Judæos contineretur, geſta omnia termi-

rentur in reſtitutione Regni Juda, in reparatione Jeruſalem, & Templi, in parta Judęis, omnibus excluſis Gentilibus, temporanea tantùm & ſenſibili proſperitate. Tunc, inquiunt, Meſſias diſperſos per univerſsm Orbis faciem Judæos in unum cœtum revocabit; vitâ functos in dias luminis auras reducet; Templum excitabit, juxta normam deſcripti apud Ezechielem

a Ezech. 41.

Templi (a). Fines autem Imperii Iſraelitici ad utrumque mare protenſi, iidem erunt qui & univerſi. Hoſtes Iſraelis univerſi, Chriſtiani potiſſimùm, ultorem Meſſiæ gladium ſentient. Urbs Jeroſolymæ gemmis ędificata nitebit, è qua omnes exulare juſſi morbi, & vulnera; vitâ proinde diuturniore vivent Iſraelitæ, quanta ſolent quercus, ſive arbores aliæ diuturniores, nempè ad minus pluribus ſæculis, quemadmodum ante diluvium, adeo ut, inquiunt, puer 100. annorum ætate grandis, quaſi immaturo funere præreptus parentum lacrymis lugeatur, juxta illud Iſaiæ 65. 20. 22. *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit; ſecundùm enim dies ligni erunt dies populi mei.* Populo verò ſibi charo faciei ſuæ aſpectu dulcem adeò virtutis amorem inſinuabit Altiſſimus, ut ſimul inſitam in malum propenſionem ex eorum cordibus evellat. Hæc tamen omnia, uti lectores facilè intelligent, Hebræis favent non Paganis.

Abarvanel (b) decem Meſſiæ characteres deſignat, aptiores ille quidem, quàm qui à cęteris Rabbinis traduntor, cæteroqui tamen guſtum populi ſapientes. Neque enim uſquequaque à fabellis, atque ab inſitis Judæis omnibus præiudiciis immunes ſunt. Horum primus: oriturus Meſſias è genere Iſai, è domo David. 2. Reſtiturus prophetiam, quæ à ſecundi Templi per Romanos everſione in Iſraele abolita ceſſavit. 3. Sapientiæ illi plus multò, quàm cæteris omnibus ſuperat. 4. Modeſtus erit, ſibique imperare ſciens. 5. Juſtitiam colet, ut populi admirationem ſimul & amorem conciliet. 6. Miraculorum gloriâ coruſcabit; oris ſui halitu hoſtes occidet, & administros ultionis ſuæ habebit, præter angues & leones, ignem etiam è Cœlo demiſſum. 7. Pacata erit terræ univerſæ facies, ut perpetuum Sabbathum regnare videatur. 8. Gentes infideles, & Reges ultrò colla eius dominationi ſubmittent. 9. Decem Tribus è diſperſione congregatæ ſub Meſſia coibunt. 10. Quibus faciliùs reducendis, aquas Euphratis, ut olim Moyſes fratum Idumæum, diſſindet.

b In Iſ. 53. & Friſchmut diſſert. 2. de charact. Meſſ. Item Baſnage. hiſt. Jud. l. 6. c. 26. n. 12.

Hæc poſtremo loco ab Authore tradita deſumpta ſunt è Prophetarum quibuſdam phraſibus, qui de reditu Hebræorum è captivitate agentes, ſtilo quodam hyperbolico & figurato per diſſiſſas Euphratis aquas traducturum Dominum populum ſuum ſcripſerunt (c); quod quidem nunquam ad literam impletum eſſe, neque ut in futurum tempus impleatur datam ſpem ullam conſtat. Quid, quod neque huius Scriptoris authoritati ultro damus manere adhuc in Tranſeuphratæis ductas olim Hebræorum Tribus? Quam enim potiſſimum

c Iſ. 11. 15. 16. & 44. 24. & 50. 2.

regionem, quod Regnum tenent? Nos alibi luculenter demonſtraſſe confidimus (d), rediiſſe illas unâ cum Juda, & Benjamin; ſenſim quidem non eodem ſimul tempore omnes. Si quid autem reliquum eſt Iſraelitarum in iis Regionibus, hoc ſanè decem Tribus immeritò appellaretur (e).

d In Diſſert. de Reduct. decem Tribuum Exechiels praefixâ.

e Diſſer. in Regionem quò decem Tribus traducta ſunt, ad Paralip.

Tandem quemnam fidei ſuæ aſſertorem laudat Rabbinus in iis, quæ de Regno terreſtri Meſſiæ commentus eſt? Facilè enim aſſerimus ea, in quibus à noſtra ætate, & cognitione remotis neminem habituri ſumus refragatiorem. Porrò quæ Judæi de Regno Meſſiæ in terra ex Oraculis Prophetarum inferunt, hæc Chriſtiani malâ fide reddita contendunt; quare illi præpoſterè tanquam certum conſtituunt, quæ in dubium ab aliis revocantur. Potiori nos jure hæc omnia de Regno ſpiritali Jeſu Chriſti interpretamur; habemus enim adſtipulatores eorum veteres Patres, & Doctores, falſos ea, quæ nos Jeſu Chriſto tribuimus, vaticinia, hæc ad Meſſiam maximè ſpectare; profeſſos inſuper Jeſum-Chriſtum jam apparuiſſe. Quin etiam, niſi malâ illi fide agere nobiſcum voluerint, in eo ſaltem convenire debent, ut Evangelio eum auctoritatis gradum tribuant, quem cæteris vetuſtis hiſtoriis. Neque ultra aliquid nos ab illis exigimus, quò ad ſenſum oſtendamus, potiorem eſſe noſtram, quàm illorum cauſam. Vacuam illi præiudiciis mentem lectioni hiſtoriæ Jeſu Chriſti conferant, ſtatimque intelligent fruſtra alium ab Iſraele Meſſiam expectari.

Verùm non eâ tantùm nos æquitate indignos cenſent, ſed in tantam proruperunt erga nos audaciam, ut procuſa malâ fide de rebus à Jeſu Chriſto geſtis hiſtoriolas tanquam genuinas venditent. Ex Patrum relatione diſcimus, per ſubmiſſos emiſſarios id egiſſe Judæos, ut undique nomini Chriſtiano atrox invidia ſub ipſis Religionis initiis crearetur. Dictitabant nempè Diſcipulos inſignes eſſe impoſtores, qui Præceptoris ſui cadaver ſuffurati in vitam rediiſſe illum ſparſerunt (f). Poſt eam deinde ętatem hanc fabellam commenti ſunt (g), *Pandera* quidam Bethleemi incola, cum puellam viro Jochanan noptam deperiiſſet, è muliercula corruptâ habuit filium *Jeſua* ſive *Jeſum*. Cùm verò Pater fugâ ſe Babylonem præripuiſſet, puer Jeſus inter cęteros Diſcipulos ſcholam frequentans, in tantum proripuit audaciæ, ut erectâ cervice caput coram Sacerdotibus aperiret, quod impudentiſſimi erat hominis æquè ac flagitioſiſſimi, cęteris velato capite, & vultu ſeſe Sacerdotibus offerentibus. Ita creata de homine ſuſpicio eius natales explorandi occaſionem præbuit; nec diu ſtetit, quin vitium in apertum prodiret.

f Euſeb. in Iſ. 18. S. Hieron. ibid. Oecum. in epiſt. ad Rom.

g Toledos Jeſu vulgatus à Vagenſeilio t. 2. Operis ſui Tela ignea &c.

Tandem Jeroſolymam veniens, nomen Dei *Jehovah* ſubripiendi conſilio ſurtim in penetralia Templi ſeſe inſinuans intra diſciſſam corporis cutem ſanctiſſimum nomen occultavit. Eo artificio, accedente magicæ artis peritiâ, geminos leones prę foribus Templi conſtitutos, ut loci præſidium eſſent, & totamen ſancti nominis, eluſit. Rugiebant illi adeò horrendum, ut ne teminimi-

Digitized by Google

minireſcendi quidem facultas de reliquo præ horrore audientibus maneret. Eo, inquam, artificio Jeſus vigilem feſellit, ſtatimque ſe in Patriam conferens, mortuum revocavit ad vitam, leproſum mundavit. Horum miraculorum famâ populi in ſe favorem adeò conciliavit, ut aſino inſidentem in triumphantis morem Jeroſolymam deducerent.

Rerum tum temporis potiebantur Jeroſolymis Helena ejuſque filius Monbas, ſive Hircanus, apud quos agentibus Sacerdotibus delatus Jeſus, coram Regina ſeſe ſiſtens, cauſam ſuam prodigiorum potiùs, quàm argumentorum perſuaſione defendit. Ad hæc obſtupeſcere Sacerdotes, ſimulque quid ſibi rei agendum conſultare. Tunc è cœtu unus Judas in ordinem ſe illum redacturum dixit, ſiquidem nomen Jehovah diſcere permitteretur, ſimulque ipſi ſibi vellent totum ejus flagitii reatum imputare. Compos igitur ejus rei factus, Jeſum aggreſſus eſt, atque pronunciato ab utriſque Dei nomine, tanta utrumque terribilis ominis vis arripuit, ut in aera raperentur. Fruſtra Judas præcipitem agere adverſarium diutiùs molitus, tandem mingendi ſuper illum conſilium arripuit opportunum. Nec mora, uterque fœdo humore pollutus concidit. Jeſus actutum ad Jordanem volitans, ejus aquis lotus expiatuſque, iterum virtutem ſuam exeruit. Quare cum fruſtra in adverſarium prævalere Judas tentaſſet, fraude, quod vi non poterat, ſibi obnitendum propoſuit; namque in ejus partes tranſiiſſe ſe ſimulans, illum tanquam è diſcipulis unus perpetuò comitatus, quæcumque ipſe faceret, omnia *Sapientibus* prodebat. Accidit igitur, ut Jeſu fortè ad Templum ſe conferente, unà cum Diſcipulis omnibus, ab adverſariis omnes caperentur, ac continuò marmoreæ columnæ in urbe erectæ alligatus Jeſus, flagrorum animadverſioni ſubjectus eſt, tum & ſpineâ coronâ tempora circumdatus, aceto in ſiti potatus, tandem capite damnatur à Sanhedrin lapidibus confectus occubuit.

Defunctus poſt hæc corpus *in lignum* agendum erat, juxta receptum Hebræis morem, ſed lignum antea ab ipſo Jeſu, qui genus mortis ſuæ præviderat, magicis quibuſdam excantationibus per nomen *Jehovah* paratum, confractum ſubitò concidit. Continuò Judas ex horto ſuo ingentem aliquem clavum detractum, affigens parieti, defunctum viri corpus appendit. Veritus autem ne diſcipuli illud ſuffurati reſurrexiſſe palam dictitarent, ipſe clam è tumulo ſubductum in alveo quodam torrentis, factâ priùs aquarum diverſione, ac deinde priſtino illis curſu reſtituto, occultavit. Accidit nihilo ſeciùs, ut non invento corpore ſtatim fama reſurrectionis illius longè lateque ſpargeretur. Hunc rumorem credulis auribus excipiens Helena Regina, Filium illum Dei declaravit; ſed Judas proterviam Diſcipulorum Jeſu depreſſurus, cadaver illius e latebris eductum expoſuit, ac caudæ equi alligatum aduſque Reginæ palatium raptandum curavit. Tunc avulſi defuncto crines; cujus rei causâ Monachi abraſo capite incedunt. Nazaræi atrocem hanc ignominiam iniquè ferentes, diverſione factâ à Judæis deſciverunt.

Ludrica hæc hiſtoriola legitur in *Sepher Toledos Jeſu*, qui ſanè titulus imitatione quadam Evangelio S. Matthæi reſpondet. *Liber generationis Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Porrò regnaſſe ætate Jeſu Chriſti Jeroſolymis *Helenam & Monbam*, eâ, qua cætera, fide Author aſſeruit. Nunquam enim auditi ſunt Jeroſolymis Helena & Monbas Reges Judæorum, quamquam Helena Regina Adiabenorum, & Izates ſive Monobaſus ejus filius veniſſe Jeroſolymam aliquandiu poſt obitum Jeſu Chriſti legantur. Judæi natalem Jeſu Chriſti annum ad A. M. 3671. ſub Alexandro Jannæo conſignant, & Reginam Helenam 150. annis ſeriùs ſub Claudio veniſſe Jeroſolymam conſtat.

Extat alius Liber eodem titulo *Toledos Jeſu*, vulgatus à D. Huldrico anno 1705. in quo magis ad fidem Evangelii expreſſa legitur hiſtoria, non tamen ſine anachroniſmis, & mendaciis. Tempus nati & mortui Chriſti ſub Herode Magno conſignatur, ad quem delatam narrat accuſationem de adulterio Pantheris & Mariæ Matris Jeſu. Ejus rei furore, ſimulque dolore de fuga Pantheris percitus Herodes, in Bethleem actutum ſe conferens, omnes ejus regionis infantes ultore gladio trucidandos edixit. Præceptor Jeſu ſtatuitur Joſue filius Perachiæ, quem Akibas inſtituerat. Porrò Akibas ſub Adriano, integro poſt Chriſti obitum ſæculo florebat.

Author ſub nomine Jonathan coævi Jeſu Chriſto & Jeroſolymæ agentis vulgatus, narrat, Herodem Magnum conſuluiſſe, quid facto opus eſſet cum Jeſu Chriſto, Patres Vormatienſes, tum temporis per ſubjectam Cæſareæ regionem diſperſos. Quàm ineptus, Deus bone! Addit, Herodem ejuſque filium exercitum duxiſſe in Diſcipulos Jeſu continentes ſeſe in deſerto Judææ, quo loco vicus Hai ſpectatur; Jeſum Chriſtum ejuſque imaginem, ſicut & Mariæ parentis ipſius, colebant. Porrò Sectatores illi Jeſu, ſuppetias rogarunt adverſus Herodem filium à Rege Cæſareæ. Quis, rogo, iſte Cæſareæ Rex ſub Herode filio? an aliquis Germaniæ ſive Palæſtinæ Princeps? Nihil ex hiſtoria diſcimus.

Alterum adversùs hiſtoriarum Judaicarum fidem argumentum ex eo ducitur, quòd immane inter ſe diſcrepare intelliguntur. Namque hiſtoria per Vagenſeilium vulgata vitium natalium Jeſu Chriſti à Sacerdotibus proditum narrat; altera verò per Huldricum, ab Herode primùm, deinde ab Akiba deprehenſum tradit; Akibas enim Sacramento quodam doloſo, ſummis tantùm labiis concepto, arcanum è Maria parente Jeſu ſubduxit. Addit, Jeſum poſt deprehenſos furtivos ejus natales calvitio damnatum fuiſſe; quod ille ferens iniquiùs, pravam doctrinam diſſeminandam ſuſcepit. Deſiderantur hæc omnia in altera hiſto-

ria,

Digitized by Google

ria, quæ viciſſim maleficiorum ſcientiâ peritiſſimum Jeſum prodit, & furtim ſubducto nomine Domini miraculis pollentem. Subinde hiſtoria Huldrici addit, ſemel ſtatuto capiendi Jeſum conſilio, Judæos apud ejus hoſpitem pecuniâ corruptum agiſſe, ut medicatum illi vinum præberet, quo nominis ineffabilis oblivio induceretur; neque enim aliter in adverſariorum poteſtatem venire potuerat. Ad eam rem cœlitus impetrandam, decretum ſolemne Jeroſolymæ jejunium, ſpecie quidem divinę opi impetrandæ pro bello, quo Iſraelitæ ab infidelibus Regibus premebantur, revera ut à metu viri populus liberaretur.

Cum igitur Jeſus Chriſtus die Propitiationis convivium habuiſſet cum Diſcipulis, eo poto medicato vino, in adverſariorum manus incidit. Dilatum ejus ſupplicium à Rege uſque ad Feſtum Paſchatis, cujus temporis interjecto ſpatio miſſi per univerſum terrarum Orbem viri, ſi quis vellet rei patrocinium ſuſcipere, ut coram Senatu ſe ſiſteret, invitarunt. Conſultum eâ de re Sanhedrin Vormatienſe, non quidem ſupplicio perimendum, ſed arcto & perpetuo carceri tradendum Jeſum cenſuit. Regi altera ſedit ſententia; quare in crucem actus Jeſus, ſupplicio abſumptus eſt. Porrò quo tempore Jeſus Chriſtus occidit, nullum fuiſſe Jeroſolymis Regem tam certum eſt quàm quid aliud. Sed Judæi æquè omnia minora habent odio & invidiâ in Chriſtianos. Hiſtoria Vagenſeilii captum Jeſum à militum manu ſtatim poſt Feſtum Paſchæ commemorat; à quibus ſcilicet militibus partim in fugam actos Diſcipulos Chriſti, partim occiſos addit; tum verò lapidibus damnatum Jeſum Sanhedrini ſententiâ.

Nimius eſſem, ſi omnes æquè Judæorum eâ de re fabellas congererem. Quicumque illarum refutationem voluerit, adeat Authores eam rem proſequutos, ſive integras eas hiſtorias legat vel ſaltem earum epitomen, additâ eorum refutatione per Baſnagium hiſt. Jud. l. 6. c. 28. Nos hìc ſatis ſuperque ducemus, ſi generatim aliqua animadvertantur in ideam, quam de Meſſia formarunt Judæi, ſicut in calumnias, quas falſis rumoribus ubique de Jeſu ſparſerunt. Ex his enim ſpiritus illorum doloſus & mendax ſatis ſuperque convincitur.

Si Meſſiæ characteres ancipites ſunt & ambigui, ſi tempus pro ejus adventu præſcriptum defluxit, quod illorum ſententiâ certum eſt; quæ illis hodie ſpes eâ de re ſupereſt? Venturum ne unquam confident, ſi factæ de illo promiſſiones à certis quibuſdam conditionibus, nempe à pœnitudine, & reſipiſcientia populi pendent? Sive Patres eorum errare contigit in eo, quod ſibi formarunt, de Meſſia ſyſtemate, atque in ſenſu Oraculorum ad Meſſiam determinato; ſive planè Judæi recentiores falluntur, alios tribuentes Meſſię characteres, aliam de illo menti inducentes ideam. Porrò in re tanti momenti inſtabilis illa & minùs inter ſe conſtans gentis opinio nonne reprobationis, & cæcitatis Judaicæ argumentum eſt apertiſſimum? Quid ſibi expectandum ſit, planè ignorant; ſive ipſi, ſive Patres eorum in errore verſantur. Si eorum ſententia obtineat, actum eſt de Prophetarum Oraculis; ſi falſitatis convincatur, Jeſus Chriſtus verus eſt Meſſias.

Porrò erroris hujus univerſi duplex eſt cauſa, dolus nempè, & ignorantia. Ejus, qua gens univerſa laborat, ignorantiæ in tota hac Diſſertatione argumenta paſſim exhibuimus. Fruſtrà apud illos quæras hiſtoriam paulò diligentiùs expoſitam: fruſtrà petitum integrâ fide ex hiſtoria veteri documentum. Eorum doli & fallendi ſpiritus, in hiſtoriolis, quas de Jeſu Chriſto procuderunt, ſi aliàs uſpiam, elucet; quibus tamen ne rudioribus quidem imponeretur, adeò illæ fraudem ſuam in apertum produnt. Nec ipſi quidem ſuis hiſce artibus caperentur, niſi major eſſet cordis in malo pertinacia, quàm ſpiritûs errandi conſuetudine cæcitas. Quæ verò inſignis eſt gentis pervicacia & incredulitas, ea demum accepto ignorantiæ & nequitiæ ipſorum referenda. Quis, rogo, eos homines omni deſtitutos ſcientiâ & probitate ad bonam frugem reduxerit unquam? Quis argumentis illos revincat, cùm nec apertiſſimâ veritate moveantur, neque abſurda quæcumque objeceris, inſigniter ſtolidos terreant? Rerum turbata ſeries, inſignes anachroniſmi, putida mendacia, fabellæ vix ac ne vix quidem ſibi conſtantes, omnia hæc veritate ſancta ſunt apud ipſos. Apertiſſimos Scripturæ textus detortis interpretationibus corrumpunt; cùm interim pronas & ſimplices rejiciant. Si quid illis Patrum ſuorum authoritas negocii fecerit, eam continuò toto abjiciunt animo; ſi quid nobis res aliqua favere videatur, ſtatim illi ſive in dubium revocant, ſive à genuina ſententia mentem advertunt.

Ex his autem, quæ huc uſque deduximus, ſatis intelligere æquis Lectoribus dabitur, oppanſo ante lumina velo infelicem hanc gentem in tenebris verſari (*b*); b 2. Cor. 3. 15
nihil demum eſſe totam Hebræorum religionem, quàm pervicaciam & obſtinationem; reapſe nunquam ampliùs ab illis venturum Meſſiam expectari, nullam illius ideam luculentam ſervari, nihil tandem credi niſi corruptum, nihil ſperari niſi quod terrenum ſit & carnale. Fruſtrà illos ad ſpiritales ſenſus elevaveris; pariaque de Regno Meſſiæ concipiunt ac Mahometes de Paradiſo. Aperi, quæſo, Domine, obducta infelicium lumina, ut per totam terræ faciem coruſcantem lucem agnoſcant: aufer cor lapideum, & da illis cor carneum.

DISSERTATIO
DE RECHABITIS.

PArcè admodum Scriptura de Rechabitis: ſed ſatis illa, ut ſublimem de gente ideam concipiamus. Genus erat hominum frugi & modeſtum, duris ſe inediis, fugâ ab hominum conſortio, rerum omnium abdicatione exercens. Vitam agebant agreſtem ſub tentoriis, neglectis Urbibus & hominum commercio; ſine latifundiis, ſine domibus, ſine certis ſedibus. Habebantur ab omnibus tanquam Prophetarum imitatores, eorumque demum exemplar Eſſenii & Therapeutæ apud Hebræos, ac ſolitarii apud Chriſtianos ſectati ſunt (*a*). Quem intimo corde ſovemus, amor pro eo vitæ genere, cui nos ſumus addicti, amore proſequi nos pariter jubet omnia ſimilitudine quadam ad ipſum referenda. Glorioſum eſt nobis, ſi in eo quod Sanctiſſimum eſt & illuſtriſſimum in Veteri Teſtamento, in Elia, in Eliſæo, in filiis Prophetarum, in Rechabitis, in S. Joanne Baptiſta originem inſtituti noſtri & primos noſtræ profeſſionis Patres agnoverimus.

De origine Rechabitarum varia eſt variorum ſententia. Nonnulli è Tribu Juda viros accerſunt; quod Theodoreto viſum (*b*), eâ ductò opinione, quòd viri omnes longâ ſerie 1. Par. 2. deducti, ad eam Tribum pertineant; ex quo eadem inferenda cenſet de Rechabitis, quorum ibidem mentio occurrit. Sed deductis alibi argumentis demonſtravimus, Rechabitas origine *Cinæos* fuiſſe, & quanquam regionem Juda occupantes, adhuc tamen ad eam Tribum non ſpectaſſe.

Autumarunt alii Levitas eſſe, vel etiam Sacerdotes (*c*), ex illo nempe Jerem. 35. 19. perſuaſi: *Non deficiet vir de ſtirpe Jonadab filii Rechab ſtans in conſpectu meo cunctis diebus*. Ex Rabbinis quidam ſuſpicantur, Rechabitas jure connubii cum filiabus Sacerdotum, ſive Levitarum conjunctis, liberos genuiſſe Templi ſervitiis tamquam veros Levitas addictos. Quæ ſi vera ſint, oportuit ſanè, ut ſingulari quodam privilegio Rechabitæ ad ſacrum munus admitterentur; nihil enim ad eam rem conferebant, quòd è matre Levitici generis produiſſent; Patrem enim Sacerdotem ſeu Levitam habere opus erat.

Viſi ſunt aliis (*d*) ſervitiis Templi addicti Rechabitæ, ut inferioribus à Sacerdotibus & Levitis miniſteriis occuparentur, veluti Gabaonitæ (*e*). Nathinæi (*f*), cæterique vocati *filii ſervorum Salomonis* (*g*), quos ſanè conſtat ſecunda à Sacerdotibus & Levitis miniſteria obiiſſe, veluti ligna & aquam comportandi; id tandem agebant in Templo, quod mancipia in privatorum Ædibus.

Rechabitis tamen præſtantius erat quàm Gabaonitis & Nathinæis miniſterium, quippe qui concinendis laudibus Divinis occupabantur (*h*), nunquam tamen niſi ſecundo à Levitis & Sacerdotibus gradu. Quę tamen à me dicta ſunt, juxta fidem Vulgatæ & plurium Interpretum, legentium: *Canentes atque reſonantes atque in tabernaculis commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui venerunt de calore Patris domûs Rechab*. Hebræus quidem commodè eum ſenſum pateretur. Verùm Interpretes alii reddunt (*i*): *Oſtiarii, & in obſequiis manentes*, id eſt famuli, *atque in tentoriis commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui venerunt de Chamath, patre domus Rechab*. Quamquam enim oſtiarii munus Leviticum erat (*k*), poterant tamen ſecundo ab illis gradu alii etiam deſtinati, ut in publicis ſolemnitatibus prioribus hiſce miniſtrarent; ſcitum eſt enim, & nos ſupra inſinuavimus, plures fuiſſe in Templo ſecundo à Sacerdotibus & Levitis gradu miniſtros. Ita e. g. Samuel Ephraimita (*l*); Anna Propheteſſa è tribu Aſer (*m*); Gabaonitæ & Nathinæi, qui ab Iſraelitis origine alieni è Chananæis derivabantur (*n*). Hi omnes in Templo ſuo ſinguli ordine miniſtrabant.

Novum prorſus & inauditum ſyſtema de Rechabitis Bolducus invexit (*o*). Namque ab ipſis Antediluvianis gentibus eorum originem repetens, omnium Anthorem conſtituit Enos, è quo per poſteros traductum genus poſt diluvium, deinde per *Cinæos*, *Cinezæos*, *Hebræos*, ſive *poſteros Heber*, *Nazaræos*, *filios Prophetarum*, ac tandem *Rechabitas* perpetuo amne defluxit. Unde verò Rechabitarum nomen? Audias Bolducum. Cum Eliſeus raptum in Cœlum præceptorem ſuum Eliam ſpectaret, exclamavit: *Pater mi, Pater mi, currus Iſrael & auriga ejus* [*p*]. Pariter Rex Joas inviſens Eliſæum diſcipulum Eliæ, poſtremo illo, quo correptus erat, morbo laborantem, ejulabat: *Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga ejus* (*q*): Hebręus legit: *Pater mi, pater mi, Rechab Iſrael,*

upha-

a *Hieron. ad Paul. ep. 13. Noſter Princeps Eliae, noſter Eliſeus, noſtri Duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris & ſolitudinibus .... de his ſunt & filii Rechab, qui vinum & ſiceram non bibebant &c.*

b *Theodoret. 1. Par. init. Vide 2. Par. 2. 55.*

c *Hegeſipp. apud Euſ. hiſ. l. 2. c. 23.*

d *Vide Sanct. Corn. ad Jerem. 35.*

e *Joſue. 9. 27.*

f *1. Par. 9. 2. & 1. Eſdræ 2. 43. 58. 70. & 7. 7. 24. & 8. 20.*

g *1. Eſdr. 2. 55. 58. & 2. Eſdr. 7. 57. 60. & 11. 3.*

h *1. Par. 2. 55.*

i *1. Par. 2. 55. Thirathim. Schimatim ſuchathim.*

k *1. Par. 9. 17. & 16. 38. & 23. 5. & 24. 6. &c. 2. Par. 8. 54. & 22. 19.*

l *1. Reg. 1. 1. & 3. 1.*

m *Luc. 2. 3[illegible].*

n *1. Eſdr. [illegible] 43. 58. & 7. 7. 24.*

o *De Eccleſ. ante Legem l. 3. c. 16. pag. 472. & 473.*

p *4. Reg. 2. 12.*

q *4. Reg. 13. 14.*

upharaſchau, i. e. currus Iſrael, & ejus equi. En nominis Rechabitæ originem. Rechabitæ enim filii ſunt duorum Recheb Iſrael, i. e. duorum curruum Iſrael; nempe Eliæ, & Eliſei.

Joannes Jeroſolymitanus de Inſt. Monac. c. 25. Diſcipulos illos Eliſeo tradit, illos verò juxta Bolducum 1. Par. 2. 55. Diſcipulos tradit Eliæ. Hoc Bolducus ſingulari argumento ſententiam ſuam probat. *Hi ſunt*, inquit Scriptura, *Cinai, qui venerunt de calore patris Domûs Rechab*. Quis, rogo, calor iſte pater Rechabitarum, niſi Elias, de quo Eccli. 48. 1. *Et ſurrexit Elias Propheta, quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardens?*

Neque hæc ſatis Anthori, qui poſt derivat Rechabitas è curru Eliæ, *Phariſæos* ex equis ejuſdem currus deducit. Ipſi autem qui antea *Rechabitæ* appellabantur, deinde Phariſæi dicti ſunt, ductâ nominis etymologia ex *Pharaſchim*, i. e. equi currus Eliæ. Porrò Phariſæi, ſi Authori fides, nihil à Rechabitis abludebant, cum utrique à vino abſtinerent; cujus rei aſſertorem tradit Evangelium, ubi vitio vertiſſe Jeſu Chriſto Phariſæos legimus Matt. 11. 19. *Homo vorax, & potator vini*. Porrò, inquit ille, Jeſus Chriſtus Eſſeiorum ſectam profitebatur, ejuſque adverſarii Rechabitarum, quę eadem erat ac Phariſæorum gens, cùm perpetiamne deducta eorum ſecta longâ temporum ſucceſſione variorum nominum immutationem ſenſiſſet. Si quis talia audeat, nihil erit quod non inveniat in Scriptura.

Sed vera Rechabitarum origo in Cinęis ſtatuenda eſt (r), qui parvo numero Arabiam tenebant, ſive Madianitidis portionem. Jethro ſocer Moyſis, & Jonadab ejus filius Cinęi appellantur Judic. 1. 16. qui unà cum tota familia patris relictis ſedibus, Hebræis per deſertum in terram promiſſionis tendentibus accedentes (s), tandem cum illis Chanaanitidem ingreſſi, ſedes fixerunt ad litus occidentale maris Mortui, non longè ab Engaddi (t), in ſorte Juda; ac deinde ſucceſſu temporis interiora Arabiæ penetrantes, Saulis ætate Amalecitis immixti leguntur 1. Reg. 15. 6. Quare ab eodem Principe expeditionem in Amalecitas ſuſcepturo, ſe ab illis recipere juſſi ſunt. Porrò antequam in Chanaanitidem tranſmigraſſent, ad litus Orientale, ſive Meridionale Maris Mortui in Madianitide ſedes habuiſſe ex eo conſtat, quòd Balaam in montibus Moab conſtitutus, ſubjectam oculis eorum regionem ſpectaret (u).

r Ita Hebræi D. Thom. Hugo, Lyran. Dion. Cornel. alii.

s Num. 10. 29.

t Judic. 1. 16.

u Num. 24. 21.

Nec invitus crediderim, *Cinæos* Hebręorum ipſiſſimos eſſe Græcorum *Troglodytas*, quo nomine ſignificabant populos in ſpeluncis ſive locis ſubterraneis degentes. Moyſes enim, ſive Balaam apud illum, Num. 24. 21. 22. ita verſo ad illos ſermone affatur: *Robuſtum quidem eſt habitaculum tuum; ſed ſi in petra poſueris nidum tuum, & fueris electus de ſtirpe Cin, quamdiù poteris permanere? Aſſur enim capiet te*. S. Hieronymus deſcribens populos Judææ Meridionalis inſtar Troglodytarum in ſpecubus lociſque ſubterraneis habitantes inducit (x). Paria legas apud Bellonium Obſerv. l. 2. c. 65. nec aliud inſinuat nomen Cinæi, quàm viros in ædiculis ſeſe continentes.

x In Abdiam 1. Omnes Auſtralis Regio Idumæorum de Eleutheropoli uſque Petram & Ailam, in ſpecubus habitatiunculas habet, & propter nimios calores ſolis ſubterraneis ſuburbiis utitur.

Non eſt igitur cur vehementer miremur, ſi una eademque gens variis ſubinde appellata nominibus deprehendatur, ut Cuſchim, Madianitarum, Cinæorum, Salmoneorum. Poſtremum tamen perpetuò illis nomen à Chaldæo traditur. Alieno erant ab Iſraelitis genere, cùm potiùs affines eſſent Chuſch, ſive Madian, vel etiam Chananæis, cùm in populo recenſeantur quem jure hæreditatis traditurum ſe Abrahamo Dominus pollicetur (y). Sephora uxor Moyſis Chuſchitis appellatur Num. 12. 1. & Jethro ejus pater Cinæus dicitur Judic. 1. 16. tum & Sacerdos Madian Exod. 3. 1. Non infrequentes erant Troglodytæ in litore maris Idumęæ, maris Mortui, ſicuti & in tota fermè Arabia Petręa. Cinæi ſedibus lociſque carentes huc illuc vagabantur, modò ſedem ſibi eligentes in ſpecu, modò ſub tentorio, modò in nemoribus palmiferis. Heber Cinæus ſub tentoriis habitabat in medio Chanaanitidis, cùm ſcilicet Barac & Debora rerum potirentur (z). Poſt reductos è captivitate Hæbræos, viciniam Jabes Galaad tenuiſſe illos legimus 1. Par. 2. 55. Paulò ante obſidionem Jeruſalem, non longè ab Urbe habuiſſe tentoria conſtat ex Jerem. 35. 10. 11. quare occupantibus omnia hoſtibus, ex agro in Urbem tranſmigrare coacti ſunt. His omnibus documentis intelligimus, liberas fuiſſe populo ſedes, illudque vitæ genus ſervaſſe, quod hodie Saraceni, ſive Arabes Scenitæ, huc illucque, nullas habentes Urbes certaſque ſedes, diſcurrentes. Simili exemplo ſcimus, Hebræos toto quadraginta annorum ſpatio erraticam degiſſe vitam in deſerto, & Patriarchas in terra promiſſionis peregrinatos fuiſſe.

y Gen. 15. 19.

z Judic. 4. 11. &c.

Genus igitur ducebant Cinæi à Jobab, ſive Jethro ſocero Moyſis; & poſt ingreſſum Iſraelitarum in Chanaanitidem, regionem circa Mare Mortuum plerumque tenuerunt. Ab Iſraelitis verò nullâ potiori ratione diſtinguebantur, quàm agreſtis vitæ genere, & Urbium ædiumque neglectu.

Ea ſedit nonnullis (a) ſententia, Jobab ſive Jethro non patrem tantùm ſed & authorem ac inſtitutorem Rechabitarum fuiſſe, quippè qui alio nomine etiam Rechab appellaretur; ac tandem Jonadab illum ſub Jehu notum, inter poſteros ejuſdem, ſive Scripturę phraſi inter filios habendum. Addunt inſuper, veſtigia quędam inſtituti Rechabitarum ſpectari in Heber Cinæo, qui ædibus contemptis, ſub tentorio degebat, & facilè abſtinebat à vino, cùm Jahel Siſaram ſolo lacte potaſſet. Plus aliquid audet Sanctius, namque Madianitas omnes, quorum portio erant Cinæi & Jethro, Rechabiticæ vitæ genus ſecutos cenſet.

a Arias Montan. in Judic. 1. Vide Sanct. ad Hierem. 35. n. 5. 6. 7. Serar. Tribæres. l. 3. c. 9. Menerval. c. 53. 54. 55.

Duo Rechabitarum genera diſtinguenda cenſet Serarius loc. cit. veteres nempè & novos. Veteres ex Jethro repetit, agreſte vitæ genus, ſine certis ſedibus & poſſeſſioni-

Digitized by Google

nibus ducentes, virtutum & religionis exercitationibus penitus addictos. Recentiores Patrem habuiſſe inſtitutoremque credit Jonadab unum è poſteris Jethro & filium Rechab, qui veteribus gentibus nova plurima adjicienda cenſuerit. Juxta hanc hypotheſim Rechabitarum inſtitutum longiùs repetendum eſſet.

Sed communis recepta ſententia tenet, Jonadab filium Rechab (*b*) primum fuiſſe aothorem, qui veteribus populi inſtitutis & abſtinentiam à vino & ab exercitio colendi agri vacationem adjecerit, pro omni cibo ſpontaneos terræ gregumque fructus adhiberi permittens (*c*). Vivebat Jonadab ſub Jehu Rege Iſrael, quæ potiſſimùm epocha ſtatuenda, unde Rechabitæ ducaotur: *Jonadab filius Rechab pater noſter*, inquiunt illi, *præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos & filii veſtri uſque in ſempiternum. Et domum non ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis; ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, ut vivatis diebus multis ſuper faciem terræ, in qua vos peregrinamini.* Hæc Rechabiticæ vitæ inſtituta, quæ unis illis peculiaria erant, nec cæteris Cinæorum familiis commonia. Reliqui enim Cinæi erraticum vitæ genus ſine certis habitationibus degebant, ut de Nomadibus aliiſque pluribus earumdem regionum gentibus memoriæ proditum eſt.

b 4. *Reg.* 10. 15.

c *Jerem.* 35. 6. 7.

Porrò nullus dubitat, quin Jonadab vir eſſet ampliſſimus, & ſpectatæ virtutis, cùm numeroſæ poſteritatis, & in toto Iſraele & Juda florentiſſimæ in ſpiritu pater haberetur. Quo potiſſimum in loco ſedem haberet, incertum, cùm erraticam vitam non ſecùs ac ejus ſectatores egiſſet. Legimus 4. Reg. 15. 16. Jehu vindicem Dei in Domom Achab ſuſcitatum, Samariam veniſſe, ut in omnes Sacerdotes & Prophetas Baal ultore gladio animadverteret. Inter eundum Jonadab offendens, virum ſalutavit, quæſivitque: *Numquid eſt cor tuum rectum, ſicut cor meum cum corde tuo?* i. e. itane tu mihi, ſicut ego tibi devinctus ſum? *Et ait Jonadab: Eſt.* Tunc Jehu protenſâ in illom manu in ſuum currum aſſumpſit, addens: *Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino.* Utrique Samariam aſcendente, tota ſimul familia Achab & Sacerdotes Baal exciſi ſunt.

Duravit inſtitutum illud floruitque ultra ſpatium 300. annorum, adnſque nempe captivitatem Babylonicam. Cùm autem ſub Joachim Rege Juda, poſtremo ejus anno, Nabuchodonoſor arma duxiſſet in Jeruſalem, totam latè regionem tenentibus hoſtibus, Rechabitæ ſedem in Urbem tranſtulerunt, retento tamen priſtino more ſub papilionibus commorandi. Ejuſdem obſidionis tempore Jeremias juſſu Domini diſcipulos Rechab conveniens (*d*), in Templi cellaria, ubi vinum pro Sacrificiis ſervabatur, deduxit, oblatoque illis vino ad potum invitavit; cui illi: *Non bibemus vinum, quia Jonadab filius Rechab pater noſter præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii veſtri uſque in ſempiternum. Obedivimus ergo voci ejus, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus noſtris nos, & mulieres noſtræ, & filiæ noſtræ. Cùm autem aſcendiſſet Nabuchodonoſor ad terram noſtram, diximus: Venite & ingrediamur Jeruſalem à facie exercitus Chaldæorum; & à facie exercitus Syriæ manſimus in Jeruſalem.*

d *Jerem.* 35. 1. *&c.*

Tunc facto Domini verbo ad Jeremiam, ejus vocibus ita Propheta ad populos Juda locutus eſt. Quoaduſque obfirmato in impietate corde mandatis Domini refragatores eritis? Anne plus valebunt apud poſteros mandata Jonadab filii Rechab, à vino abſtinere jubentis, cujus verbis morigeros ſe ad hoc uſque temporis præbuerunt, quàm Domini ad vos, qui Prophetarum cæterorumque miniſtrorum ſuorum verbis admonuit, ut tandem relictis corruptionis veſtræ ſemitis, in rectam vos viam reducatis, abjectoque externorum Deorum cultu moribuſque, tandem ſaniora conſilia recipiatis; nec tamen æquas bis dictis aures adhuc præbuiſtis? Quare hæc Dei verbis, ait Propheta, vobis denuncio. Excutiam tandem in Judam & Jeruſalem flagellum, quod antea minatus ſum: *Vocavi eos illos, & non reſponderunt mihi.* Tum verſo ad Rechabitas ſermone ait: *Hæc dicit Dominus: Pro eo quod obediſtis præcepto Jonadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata ejus .... propterea non deficiet vir de ſtirpe Jonadab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.*

Hujus oraculi ſenſum alii aliter exponunt; ſunt enim, qui de munere judicandi, quod Rechabitis demandatum credunt, interpretentur (*e*); ſunt qui de perpetuo Nazaræatu, cui tanquam à vino abſtemios addictos volunt (*f*); ſunt etiam qui de munere canendi in Templo, juxta vim Textus Latini 1. Par. 2. 55. (*g*). Receptior tamen ſententia tenet, Rechabitas exinde deſtinatos fuiſſe muneri janitorum ſub Levitis exercendo. Aptiſſimi enim præ ceteris huic miniſterio habebantur, cum & domibus carerent, nec ſub tecto, ſed ſub tentoriis jacerent. Aptiſſimè etiam à vino abſtinebant, cujus uſus Sacerdotibus, & Levitis, quamdiu in Domo Dei miniſteriis occupabantur, interdicebatur. Porrò Dei voluntas Prophetæ ore manifeſtata ſatis habebatur, ut Rechabitæ à Levitico genere alieni, adhuc tamen ſacro muneri adducerentur.

e *Dion. Carthuſ. in Jerem.* 35.

f *Cornel. à Lapide ibid.*

g *Sanct. ibidem.*

Nec diù quieti in novi muneris poſſeſſione manſerunt; namque captâ Urbe occiſoque Rege Joachim à Nabuchodonoſore, Jechonias loco Joachimi in Regnum æquè ac in impietatem ſucceſſit; cujus proinde moribus poſt tres menſes & decem Regni dies provocatus iterum Nabuchodonoſor, Urbe expugnatâ, ditiſſima Templi vaſa, unà cum Rege omnibuſque Optimatibus, Babylonem tranſtulit; non niſi colonis lixiſque in Urbe relictis. Inter captivos memorantur Mardochæus & Ezechiel, nec immunes facilè relicti ſunt Rechabitæ, quorum nomina legimus in fronte Pſalmi 70. inſcripti: *Filiorum Jonadab & priorum captivorum*; quibus facilè verbis inſinuatur, deductos illos in capti-

ptivitatem ante poſtremam Urbis Jeroſolymæ everſionem populique captivitatem. Operæ tamen pretium eſt animadvertere, hunc titulum legi quidem apud Septuaginta ceteraſque ad illos expreſſas Verſiones; deſiderari verò in Hebræo, Chaldæo, & Syriaco. Aliter tamen primam hanc Rechabitarum captivitatem exponit S. Hieronymus ad Paulinum: *Hanc primam captivitatem*, ait, *ſuſtinuiſſe dicantur, quòd poſt ſolitudinis libertatem, Urbe quaſi carcere ſint recluſi;* nempè cùm regio hoſtilibus Aſſyriorum armis infeſtaretur.

Sive tandem in prima ſive in extrema captivitate, id tamen extra controverſiam poſitum eſt, Rechabitas eaſdem cum filiis Juda viciſſitudines expertos, tum in amiſſa tum in recepta cum illis libertate, quemadmodum ex fide 1. Par. 2. 55. conſtat: *Cognationes quoque Scribarum habitantium in Jabes, canentes atque reſonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui venerant de calore*, (Hebr. Chamath) *patris domûs Rechab.* Reſtituti igitur ad propria, priſtinum etiam jure poſtliminii obtinuiſſe munus videntur. Quid autem fuerit in cauſa, cur ſedes conſtituerent in Jabes Urbe Galaaditidis Transiordanâ, incertum.

Jure etiam meritoque in dubium revocatur, an in textu Paralipomenon nomen Jabes Urbem deſignet, an aliud quodcumque. Author traditionum Hebraicarum in Paralipp. autumat, nomen eſſe viri clari inter Cinæos, & Legis conſultiſſimi; ſicut reipsâ vir quidam illuſtris ejuſdem nominis occurrit ibid. cap. 4. 9. 10. Maluerunt alii Jabes cum Othoniele præceptore & magiſtro Cinæorum ſive Rechabitarum confundere (*h*).

Quæcumque demum ea res fuerit, poſt reditum è captivitate Babylonica nihil ultra memoriæ proditum eſt de Rechabitis in Sacra Scriptura; ſicut & in aliis Libris rara admodum de illis. Ne verbum quidem eſt apud Joſephum, quamquam non ſilet, quæ ſupra retulimus, de Jehu in ſuum currum aſſumente Jonadab, ſecumque Samariam adducente. Hegeſippus apud Euſebium (*i*) narrat, cum S. Jacobus ad ſupplicium raperetur, armatis in ejus necem Judæis, Sacerdotem è genere Rechabitarum clamaſſe; *Quid facitis? Juſtus Deum rogat pro vobis.* Porrò hunc Sacerdotem è filiis ſive poſteris Rechab fuiſſe legitur in Rufino æquè & in omnibus Exemplaribus Græcis; ſed in ſuſpicionem id revocat Scaliger (*k*) aliique nonnulli; nec planè ſatis exactum eſſe fateamur oportet, cum nec Leviticum nec Sacerdotale munus Rechabitis permitteretur. Facilè tamen deſignaſſe potuit Hegeſippus ſacrum aliquod munus inferius, ut miniſtri ſive oſtiarii Templi, quod ipſe abuſione quadam Sacerdotii nomine expreſſit, quaſi illud generatim de omnibus ſacris muneribus uſurparetur. Potuit etiam Sacerdos, quamvis genere à Rechabitis alienus, eorum tamen vitæ genus ſectari: quemadmodum enim in nova Lege plures religioſæ vitæ profeſſionem ſequuntur; ita plures Rechabiticam profitebantur in Veteri Teſtamento (*l*).

Autumànt nonnulli, *Aſſidæos*, de quibus 1. Macchabæorum 2. 42. & 7. 13. & 2. Macchabæorum 14. 6. patres habuiſſe profeſſionis ſuæ Rechabitas. Habemus tamen perſuaſum, Aſſidæos multò frequentiores fuiſſe, quàm Rechabitas, cum æquè omnes religioni, & pietati addicti eodem illo nomine deſignarentur. In eum ſenſum ſæpè vox recurrit in Pſalmis, & Paralipomenis. Quis autem dixerit, omnes religioſam piamque vitam exercentes Rechabiticum vitæ genus elegiſſe? Alii confundendos cenſent cum Eſſeniis [*m*]. Sed vitæ genere & profeſſione ſatis inter ſe utrique abludebant. Eſſenii etenim agreſte vitæ genus ſecuti, ſerendis agris exercebantur (*n*); nihil poſſidentes proprium, omnia in commune conferebant; carebant inſuper uxoribus & mancipiis; oblationes quidem, ſed non ſacrificia, offerebant in Templo, purioribus enim & ſanctioribus cæremoniis delectabantur, quàm Hebræorum reliqui. Sacrificia illi ſua ſeorsùm operabantur; curandiſque rebus, atque neceſſariis in ſingulos diſtribuendis certos habebant miniſtros deſtinatos. Non ſimul omnes in eodem loco, ſed variè per plura diſperſi habitabant, atque aliunde venientes fratres providâ charitate hoſpitio excipiebant. Hæc planè omnia à Rechabitarum moribus abhorrent; neque enim uxoribus & filiis carebant, ſicuti viciſſim omnibus deſtituebantur latiſundiis; à cultu agrorum vocabant, Urbes refugiebant ædeſque, nec ſeorſum illi & extra Templum ſacris operabantur, cùm potiùs ſervitiis Templi deſtinatos fuiſſe ſupra animadvertimus. A' vino abſtinebant quidem Rechabitæ; nihil autem tale de Eſſeniis apud Joſephum legimus.

Quid Rechabitis acciderit poſt exciſas res Judaicas, everſâque à Romanis Urbe, in hiſtoria quidem non legimus; ſed Benjamin in ſuo Itinerario teſtatur, vidiſſe ſe in Thema florentiſſimam Rechabitarum poſteritatem vaſtiſſimæ Regionis dominam. Sed huic Authori nihil magis quàm fides deeſt; quare potuit facilè plura nobis imponere in ſua de Rechabitis hiſtoria. Ita fermè rem deſcribit Itiner. pag. 75. 76.

„ Ex Pundebithâ ad Euphratem, in re-
„ gionem *S-ba*, hodie *Aliman* regionis
„ *Sennaar* finitimam veni. Inde unius dies
„ ſupra viginti per deſertum itinere, re-
„ gionem Judæorum Rechabitarum tenui.
„ Huic genti, cui alia appellatio *populi Thei-*
„ *ma*, quòd eorum regionis caput *Theima*
„ ſit; Princeps nomine *Hanan* hac ætate
„ præeſt. Urbs Theima amplitudine, &
„ incolarum numero floret. Regio 20. die-
„ rum itinere intra montes Septemtriona-
„ les longitudine excurreos, munitiſſimis
„ atque inſtructis Urbibus, nulli externo
„ Principi parentibus, frequens eſt. Inco-
„ las crebræ excurſiones quà in regiones
„ finitimas, quà etiam in diſſitas, aduſ-
„ que ſœderatos ſibi Arabes exercent;
„ ſunt enim Arabum quoddam genus, er-
„ raticam agentes ſub papilionibus vi-
„ tam, finitimas regiones direptionibus
„ infeſtantes. Porrò Judæi, de quibus mo-

dò

h *Petrus Martyr in Judic. 1. Rodolphus Hoſpinian. de orig. Monachatûs c. 7. Vide Serrarii Minerval. cap. 22.*

i *Hiſt. Eccle. l. 2. c. 23. Vide notas Valeſii in hunc locum.*

k *Animad. & Euſeb. in Elencho tribares, c. 25. Cornelius à Lapide in Jerem. 35.*

l *Theodoret. in Jerem. 35. alt. Hags in euad. loc.*

m *Ita ex Nilo & Saids Serarius l. 3. tribus. c. 9.*

n *Joſeph. Antiquit. l. 18. c. 2. & de Bello l. c. 13. & Philo lib. quòd omnis probus liber.*

Digitized by Google

,, dò, agros colunt, greges alunt; regio
,, enim optimis paſcuis abundat. Decimę
,, proventuum omnium in uſus cedunt cum
,, Diſcipulorum Sapientum, qui perpetuò
,, prædicationi incumbunt, tum Phariſæo-
,, rum, qui Sionis & Jeroſolymæ caſum
,, deplorant. Nullus hiſce viris, Phari-
,, ſæis ſcilicet, vini carniſque uſus, atra-
,, tæ veſtes, ſedes nullæ niſi in cavernis,
,, jejunia nonniſi Sabbato intermiſſa, pre-
,, ces pro obtinenda libertate, & regreſſu
,, Iſraelis è captivitate aſſiduæ.
,, Judæi omnes Theimæ & Thelimæ
,, 500000. hominum numero florentes,
,, eadem precantur. Illis Salomon frater
,, *Hanani*, de quo ſupra, præeſt; ambo au-
,, tem illi Principes expanſis tabulis genus
,, ſuum à Davide referunt. Eorum veſtes
,, atratæ ut plurimùm & attritę; jejunia
,, 40. dierum pro Judæis omnibus, qui in
,, captivitate detinentur, apud illos inſti-
,, tuta. Tota Regio 40. Urbibus, 200. vi-
,, cis, 100. arcibus frequens eſt; Metro-
,, polim habet Thenai; incolas verò Ju-
,, dæos 300000. circiter. Urbem Thenai
,, ambiunt inſtructiſſima mœnia, comple-
,, xu ſuo agrum cultûs patientem, atque
,, frumento uberem, longitudinis nempe
,, uti & latitudinis 55. m. paſſuum conti-
,, nentia (i.e. 5. leucarum diametrum, & 15.
,, ambitum dimetientia). Spectaculum ſui
,, præbent Ædes Principis Salomonis,
,, amœniſſimis viretis jucundę. Hæc Re-

chabitarum, ſi fides Itineranti Judæo ha-
beatur, Regio.

Nota eſt in Arabia urbs *Thema*, facilè
à Thema filio Iſmaelis (*o*) condita; de *o Gen. 25. 25.*
qua mentio occurrit Job 6. 59. Iſai. 21.
54. & Jerem. 25. 23. Nullo tamen argu-
mento diſcimus eâ fuiſſe amplitudine,
qua Benjamin deſcribit, nec unquam au-
ditum Rechabitis ſedem præbuiſſe. Om-
nibus ſilentibus, uni Benjamino ejus rei
fides eſto. Planè tanta Urbs & Imperium
non ita facilè homines noſtræ ætatis late-
ret. Suſpicarer non invitus, hanc Theimæ
regionem viginti dierum itinere porre-
ctam, Reges habentem potentiſſimos, 40.
Urbibus, 200. vicis, 500. arcibus, &
300000. Judæis imperantem, non alibi
commodiùs locandam, quàm in ſpatiis
imaginariis. Cur enim alioqui florens adeò
regio omnium Hiſtoricorum, Geographo-
rum, & Itinerantium oculos fugiſſet? Niſi
forrè malueris, hæc omnia ſimul poſt
duodecimum ſæculum ſubitò evanuiſſe.
Suſpectam etiam reddunt fidem ejus Au-
thoris quæ ab illo narrantur de genere
vitæ, veſtibus, profeſſione, jugibuſque eju-
latibus populi illius univerſi. Omnia nos
in medio relinquentes, ſingulis creden-
da pro ſuo arbitrio permittimus: nos in-
terim ambigui verſabimur, donec nova
documenta exhibeantur Rechabitarum,
ſive noſtri, ſive etiam ſęculi duodecimi.

DISSERTATIO

DE SCHOLIS HEBRÆORUM.

NIl habuerunt antiquius optimè inſtituti quique Populi, quàm ut inter potiſſimas Imperii curas, ſcholas juventuti inſtituendę haberent. In ſcholis enim formantur Sacerdotes, Judices, Magiſtratus & Populi; nec alibi Religionem diſcimus, Leges, Hiſtoriam, linguas, ſcientias, Reipublicæ maximè, & vitæ apprimè neceſſarias. Eâ perſuaſione inducti ſapientiſſimi quique Legiſlatores, & Principes, in id potiſſimùm operam ſuam omnem conferendam cenſuerunt, ut conſtituerent primò ſcholas; jam fundatas ſartas tectas haberent; nec modica illis cura, ut Academias erigerent, doctos Præceptores accirent, etiam atque etiam Juvenum profectui conſulturi. Parcimus hic ab aſſerendis aliarum Nationum exemplis, intrà ſolos Hebræos hujus diſſertationis limites conſtituentes. Perpetuam ſcholarum, & Prophetarum ſeriem à Moyſe uſque ad Jeſum Chriſtum demonſtrabimus, ſexâque deinde oratione, in examen revocabimus ea, quæ de ſcholis, ſtudiiſque ejus gentis, poſt diſperſionem illius ſub Romanis, ad uſque noſtram ætatem narrantur.

Illud commodi veteribus Hebræis præ omnibus aliis Gentibus, ad ſcholas quod attinet, accedebat, quòd Pręceptores nacti eſſent, cæteris omnibus merito & dignitate ſuperiores, Prophetas dico, & Sacerdotes Domini. Accedebat tota illorum ſtudiorum ratio in Lege Domini, & Oraculis verſans. Apud alias Gentes ſumma habebatur ratio Philoſophiæ, Aſtronomiæ, Geometriæ, Muſices, Rethorices, & Poeſos, quæ omnia ſatis neglecta apud Hebræos jacebant. Summa illis & unica ratio fuit Religionis; unde accepto referebatur ſumma illa in ritibus moribuſque priſtinis firmitas, & conſtantia, exactum in exercitio Legis ſtudium, & ſumma inſtituendæ juventutis cura; nec reliquis omnibus inferior amor in Patriam (*a*). Abraham, Iſaac, & Jacob Viri Theodidacti, inſtituendę familiæ ſuæ in cognitione & timore Dei curam ſuſceperunt. Quorum inſtitutis veluti per manus ad poſteros tranſmiſſis, iiſque viciſſim alios docentibus, factum eſt, ut incorrupta ſine ſcriptis traditio ad Moyſem uſque pervenerit; ad Moyſem, inquam, qui ad tradendam literis Legem non ſine

a Joſeph. contra Appion. l. 1.

ſine Domini juſſu ſe contulit. Vir ille Divinus toto vitæ ſuæ tempore interpretem agit Voluntatis Divinæ ad populum, quem viciſſim ſapientiâ ſuâ, conſtantiâ, & ſtudio morigerum ſemper Deo præbuit & obſequentem. Nunquam antea ſpectarunt homines Magiſtrum ſive rerum ſcientiâ peritiorem, ſive inſtituendis Diſcipulis majori curâ, ſtudioque adlaborantem. Nunquam toto vitæ ſuæ ſpatio ceſſavit à docendis, hortandis, corrigendis Populis, diſciplinæ ſuę, & inſtitutioni commiſſis.

Acciverat tamen in partem curarum in iis, quæ ad inſtituendos populos ſpectant, Aaronem fratrem ſuum, quod peculiari phraſi inſinuat S. Scriptura Exod. 7. 1. *Aaron frater tuus erit Propheta tuus*. Aliam oneris ſui partem depoſuit in humeris electorum quorundam virorum, quibus cognoſcendas dedit cauſas Iſraelitarum, ſe interim in aliis majoris momenti occupato (*). Tandem in deſerto Deus ſpiritûs viri illius ſapientiſſimi portionem tranſtulit in 70. ſelectos viros (*b*), qui nunquam deinceps à munere prophetandi, inſtituendique populi ceſſarunt. Deus fidem ſuam veluti obligaverat, nunquam commiſſurum, ut ſelectæ ſibi è cęteris genti deeſſet Prophetarum ſucceſſio populo inſtituendo, donec eximius ille Propheta (*c*) appareret, à quo aberrantes filii ad priſtinas Patrum ſemitas, & increduli ad fidem revocarentur (*d*). Conſtitit rei ſucceſſio à Moyſe adusque captivitatem Babylonicam, perpeti veluti amne continuata. Hanc Judæi terminant in Eſdra, & Nehemia, cæteriſque eorum ætate, Sanhedrin, à quo formatus Canon Scripturarum, conſtituentibus; ſed Eccleſia Chriſtiana inter Prophetas æquè recenſet & Authores Librorum Machabæorum, Sapientię, & Eccleſiaſtici, omnes planè multò Eſdrâ, & Nehemiâ recentiores; legimuſque pariter in Evangelio, ſub ipſum ortûs Jeſu Chriſti tempus Spiritum prophetiæ non ita planè Iſraelem deſtituiſſe, ut ſuos non haberet Prophetas in Zacharia patre S. Joannis, S. Eliſabethâ, S. Joanne Baptiſtâ, Annâ Propheteſſa, Simeone Juſto. Apud Joſephum l. 1. de bello cap. 3. & Antiq. l. 13. c. 18. celebratur etiam tanquam prophetiæ dono inſignis Hircanus Summus Sacerdos, & vir alius, nomine Jeſus, qui everſionem Urbis per Romanos diu ante prædixit (*e*).

Moyſi fatis functo in munere Prophetæ, nempe Doctoris, & Magiſtri Iſraelitarum, Joſue ſucceſſit [*f*]. Populum ille ſemper in officio quà prodigiis, quà authoritate, quà probitatis exemplo ita continuit, ut nunquam obſequiis Regis Domini deeſſent. Paulò ante obitum in cœtu Populi initum antea fœdus cum Domino innovavit (*g*); tantumque ſibi de populo ſuo ſpopondit, ut velut illum tentaturus proponeret: *Optio vobis datur: eligite hodie, quod placet, cui ſervire potiſſimum debeatis. Ego autem*, adjecit, *& domus mea ſerviemus Domino*. Seniores illi, qui Moyſem priùs, deinde Joſue audierant, integrum fidei, & Religionis depoſitum ſanctumque cuſtodierunt [*h*]. Sed illis fato concedentibus, ſenſim Populus corruptionem admittens, in contrarium licèt adnitentibus Prophetis, & Liberatoribus, datis temporum intervallis, à Domino excitatis, pejora ſemper de ſe timenda exhibebat. Donec excitatus à Domino Samuel, deploratis rebus promptâ ope, conſtitutis nempe Scholis, ſive cœtibus Prophetarum, quos inter vitam agebat; ſuccurrit.

* *Exod.* 18. 25.
b *Num.* 11. 25.
c *Deuter.* 18. 25.
d *Luc.* 1. 17. *Malach.* 4. 6.
e *Idem l.* 7. *de bello cap.* 12.
f *Eccleſ.* 46. 1. *Jeſus Nave ſucceſſor Moyſi in Prophetis.*
g *Joſ.* 24. 2. *&c.*

Ad illam maximè ætatem pertinent florentiſſimę Academiæ, tot præſtantiſſimorum Virorum, & Prophetarum Seminaria. Ex his una ſpectabatur in Najoth Ramatha, cui Samuel præerat; altera ſita erat in agro Jericho; ſicut & Bethel ſub Elia, & Eliſeo. Quin & frequentiſſimæ paſſim per totam Iſraelis ditionem occurrebant. Singulas ſingulis ejus regionis Urbibus fuiſſe, tradunt Rabbini; ſicut & ſuam fuiſſe peculiarem Eliæ in Monte Carmelo Ligfootus Centur. pag. 665. autumavit. Nos verò ea tantùm admittimus, quæ nullo ambigente in Scriptura expreſſa ſunt. Eò verò ad conſulendum Dominum de Oraculis futurorum veniebant Judæi; ſicut cùm Saul Samuelem convênit de Aſinis Patris ſui quæſituros (*i*); in morbis etiam oracula quærebantur, quod exemplo Jeroboami de morbo filii ſui conſulentis (*k*), Ochoziæ in lapſu ſuo eadem præſtantis (*l*), diſcimus. Conveniebant etiam Prophetas ſingulis diebus Sabbathi, & Neomeniarum, auſcultandi gratiâ; quemadmodum mulier hoſpita Eliſęi Prophetam adiviſſe ſcimus (*m*). Aggeres ſe præſtabant Prophetæ in idololatriam, ignorantiam, & licentiam; neque enim ſive Regibus impiis, ſive Populis corruptis indulgebant. Nec monſtri loco habeatur, ſi Propheta aliquis graviſſimis verbis, adjecto etiam minarum terrore, Principem in ſummo Throno aſſidentem caſtigaret. Deducto etiam quandoque è Cœlo igne, in homines impios, & audaces animadverterunt. Fidem, authoritatemque loquentibus conciliabant mira, & ſupra fidem prodigia; videbantur enim eorum imperio parère elementa, & ferociſſimę etiam belluæ dicto obſequentes ſubjici. Nequidquam tamen vel ſanctiſſimæ vitæ authoritas, vel miraculorum virtus, ſeu vis eloquentiæ, & favor populi ab impiorum perſecutionibus Viros Prophetas in tuto poſuit. Sæpe errare, fugâ ſaluti ſuæ conſulere, atque invidiâ potentium preſſi effugium ſibi in antria & in præruptis deſertis quærere coacti ſunt (*n*). Minora hæc præ majoribus; plerique ſupplicio vitam finientes, ſanguine ſuo veritatem confirmarunt.

En ſeriem ampliſſimam Doctorum, & illuſtriſſimam, ſi alia unquam, Scholæ ſucceſſionem. E tantis enim Præceptoribus non potuit niſi integrum, ſanctumque doctrinæ depoſitum à Deo ipſo acceptum tradi. Itaque fruſtra apud Hebræos quæras tantam opinionum varietatem, quam paſſim apud cæteros populos offendes. Nullæ apud ipſos in Religione ambages, & diſſenſiones, quæ externos Doctores inter ſe committunt. Sermo idem omnibus,

ita

h *Joſ.* 24. 31.
i 1. *Reg.* 9. & 10.
k 3. *Reg.* 14. 2. 3.
l 4. *Reg.* 1. 2. 3.
m 4. *Reg.* 4. 2. 3.
n *Hebr.* 11. 37. *&c.* & 4. *Reg.* 19. 4. 5. & 3. *Reg.* 18. 4. 13.

una omnibus ſententia, quòd omnes uno Spiritu docente inſtructi ſint. Quæ eorum religionem in partes diviſerunt Sectæ, diu poſt captivitatem invectæ ſunt.

Nomina Phariſçorum, Saducæorum, & Eſſeniorum primò poſt Macchabæos audiri cœperunt, cùm ſcilicet multò quàm antea rarior eſſet in Populo prophetia. Singulis hiſce ſectis peculiares erant ab aliis diſtinctæ Scholæ, & Diſcipuli; quanquam Divinæ Providentiæ rebus Hebraicis vigilantis curâ ſactum eſt, ut de eorum diſſidio nihil incommodi ſentiret, ſive ſidei unitas, ſive Religionis conſenſus. Omnibus unum erat Templum, eædem Synagogæ, cæremoniæ item, & Scripturæ; ſicut & ſide ſanctum erat utriſque, Meſſiam, Mediatorem, Prophetam, & Doctorem à Lege promiſſum tenebras tandem omnes diſcuſſurum, atque ſpiritus, & corda in unam ſidem, & ſententiam conciliaturum. Omnibus eadem perſuaſio, atque expectatio ſedebat, & diſcrepantes alioqui in id tandem conveniebant.

Alius traditionis, & doctrinæ canalis apud Hebrços erant Sacerdotes, quos Moyſes mandatis oneravit, ut Populum inſtruerent, deducerentque, non in rebus tantùm Religionis, ſed etiam in politicis, optimâque reipublicæ politiâ. Habebantur ipſo jore tanquam Magiſtri, & Judices Iſraelis: *Si difficile, & ambiguum apud te,*
o Deuter.17. 8. 9. 12. ait Moyſes (o), *judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram, & judicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus; venieſque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint, & docuerint te, ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, nec ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, & decreto Judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael.*

In partem igitur Sacerdotibus obtigerat ſtudium, inſtructio Legis, judicia, & mi-
p Deuter.33. 9. 10. niſterium verbi (p), paratos ſemper eſſe conſulentibus de quçſtionibus Legis æquè reſpondere. *Non enim peribit Lex à Sacerdote*, ait Jerem. 18. 18. *neque conſilium à Sapiente, neque ſermo à Propheta.* Quare dignitate exauthoraturum ſe profitetur Deus Sacerdotem ſcientiam negligentem
q Oſee 4. 6. (q), & per Malach. 2. 7. commiſiſſe ſe dicit illis depoſitum ſcientiæ, à quibus proinde Legem populus requireret. Sacerdotes, ait Joſephus contra Appion. l. 2. nunquam à ſtudio Legis, cçteriſque ſcientiis vacandum ſibi cenſent, illos enim Judices habent Hebræi, & ſi quid in Republica criminis committatur, correctores. His igitur tantiſque viris ſive Dei ſpiritu ſingulari afflatis, vel Sacerdotibus viris ampliſſimis, & graviſſimis in ſtudio Legis, rebuſque Divinis excultiſſimis, Præceptoribus & cuſtodibus doctrinç, Hebrços ſemper uſos fuiſſe conſtat.

Locus docendo deſtinatus Templum Domini habebatur; cum enim ex Legis prçſcripto ter ſingulis annis totidem ſolemnioribus diebus populi omnes eò convenire juberentur, eâ oblatâ occaſione nunquam à Sacerdotibus, & Prophetis ab annunciandis Divinis juſſionibus monendiſque Populis ceſſabatur. Evolvebantur inſuper volumina Legis Domini, quæ deinde populo exponebantur (r). Prophetæ r 2. Eſdr. 8. & 9.
etiam pro concione vitia, quæ fortè in gentem obrepſiſſent, ſive illa ad Idolatriam, ſive ad alia quæcumque pertinerent, graviſſimis verbis caſtigabant. Sacerdotum verò ædes, & aulæ, quò Sacerdotes cogebantur, itemque aulæ Templi, Senatui convocando deſtinatæ, totidem erant Scholæ, quas adire ſinguli permittebantur, quoties ambiguum aliquid in Lege, ejuſque exercitio occurreret. Quemadmodum enim ſupra etiam animadvertimus, nihil antiquiùs habebant Iſraelitæ, quàm ut Legibus & cæremoniis ferè unicè ſtuderent. Creduntur ſcholas habuiſſe non in Templo tantùm & Jeroſolymæ, ſed & in ſingulis etiam Urbibus Levitarum.

Suas etiam ſeorſum poſitas ſcholas habebant Prophetæ, veluti Aſceteria quædam, ubi unà cogebantur filii, ſive Diſcipuli Prophetarum. Celebratiſſimç pariter & frequentiſſimç ſub Samuele primum, deinde ſub Elia, & Eliſeo commemorantur. In agro conſtitutç viris frequentabantur vitam communem agentibus, pauperem oppidò & laborioſam; ita tamen ut ſimul quieti contemplationi, & ſtudio vacare poſſent; frugi enim illi, & modeſtiſſimi viri, paucis contenti, & ab inanibus curis vacui, poſt durioris vitæ occupationes, tempus norant vacandi ſpiritualibus exercitationibus. Eos proinde ultrò conſulebant populi, ſi quid in moribus, ſive in Lege dubii emerſiſſet; in his enim ſimul habebant exemplum vitæ probè & optimè inſtitutæ, ſimulque præſentis conſuetudinis normam, & pro futuris Oracula. Quare certiſſimi erant & abſolutiſſimi Legis Interpretes; omnia enim illorum omnium erant inſtitutio, mores, profeſſio, verba, Oracula, minæ.

Prophetarum Diſcipuli ſive eodem cum illis prophetiæ dono excellebant, ſive morum tantummodo & profeſſionis tantorum Patrum erant imitatores. Neque enim prophetiæ ſcientia auſcultandis Præceptoribus, quemadmodum ceteræ omnes, comparatur; ſed Spiritûs Sancti gratuitum eſt donum, ad arbitrium certis hominibus communicatum. Grotius in Sap. 7. 27. poſt Rabbinos contendit, raros fuiſſe Veteris Teſtamenti Prophetas, qui non ſerio & diutino phyſicæ & metaphyſicæ ſtudio antea ſe ad Prophetiam comparaverint; ut præter conſuetum uni Amos accidiſſe videretur, qui nullis antea excultus Prophetarum Scholis, in Prophetam elevaretur. Verùm inania ſunt hæc & abſurda. Jeremias ex ipſo matris utero ad munus Prophetæ deſtinatus eſt; Eliſeus nunquam ſub Prophetis ſeſe exercuerat. Quid David, quid Daniel, aliique multi?

His Prophetarum, quibus Sanctus Spiri-

ritus præerat, Scholis ſucceſſerunt Synagogæ. An illæ ante captivitatem? Vix in animum inducimus, Regionem univerſam tanto temporis ſpatio abſque Synagogis fuiſſe. Tanquam Synagoga profectò haberi poterat domus Eliſei, quò Suoamitis & Religioſi viri ſingulis Neomeniis & Sabbatis conveniebant (s). Ex Pſalmo 73. 8. ad Cantores ſub Aſaph directo, & iodu-ctâ jam captivitate ſcripto, intelligimus omnes regionis Synagogas in cioerem ſavillaſque à Nabuchodonoſore redactas. Judith inſomnem noctem tranſegit in Aula, ubi cœtus cogebantur: *In Eccleſia* [t]. Eadem loca Suſis ſub Eſther & Mardochæo ſpectabantur (u). Judæi captivi Ezechielem auſcultaturi interdum conveniebant (x); & S. Jacobus Act. 15. 21. *Moyſes*, ait, *à temporibus antiquis habet in ſingulis Civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* His documentis Synagogarum vetuſtas in Iſraele aſſeritur.

s 4. Reg. 4. 23.
t Judith 6. 21. 22.
u Eſther 4. 16.
x Ezech. 33. 21.

Si fortè alibi in Vulgata & apud Septuaginta nomen *Synagoga* occurrat, id poſitum eſſe conſtat deſignando loco, in quo populi cœtus habebantur. Poſt ſolutam captivitatem Synagogarum uſus increbuit, quæ loca babebantur orationis & cœtuum Religionis, ad Legis & cultûs Dominici controverſias determinandas. Legebantur ibi Sacræ Scripturæ, non ſine interpretationibus, conciones habebantur, & catecheſes ad populum. Tradunt Hebræi, Synagogarum numerum labente Reipublicæ tempore creviſſe adeò, ut ſola urbs Metropolis ad 394. juxta aliquos, ſive, ut alii malunt, ad 460. numeraret. Cujoſcumque generis artifices ſuam habebant peculiarem; nec infrequentes erant Synagogæ advenis deſtinatę (y). De Synagogis Jeruſalem lege Act. 24. 12. de aliis verò, ibidem impenſis Alexandrinorum fabricatis, meminit Talmuld; Synagoga Libertinorum celebratur Act. 6. 9. Præerant ſingulis Synagogis certi Judices, Patriarchæ, Præſides, Principes; aderant certi Apoſtoli, ac miniſtrorum alii, quos Angelos ſive Miſſos appellabant. De *Archiſynagogo*, Principe nempe Synagogæ, ſermo eſt Matth. 5. 22. 35. 36. Luc. 13. 14

y Fr. Burman. Diſſert. pag. 257. Vitringa de Synagog. Vet. l. 2. p. 2. c. 10.

Creditur Apoſtolus 1. Cor. 11. 10. Angelos hoſce Synagogę præ oculis habuiſſe, cùm fœminas velatas eſſe jubet *propter Angelos*. Judices Synagogæ animadvertebant in eos, qui aperto aliquo crimine Legem Dei violaſſent, ſive doctrinam ſanam pravis quibuſdam documentis corrupiſſent. Illorum ſententiâ lapidibus confectus eſt S. Stephanus (z), virgis cæſus S. Paulus [*]. Diutiùs diſceptatum eſt noſtrâ ætate de quibuſdam Miniſtris quos appellabant *Aves Synagogę* [a]; ſed hæc à noſtro argumento aliena prætermimus. Autumant Eruditorum nonnulli Synagogas ipſas Scholarum uſui ſerviſſe; quamquam interdum junctæ etiam habebantur Scholæ Synagogis (†).

z Act. 7. 57.
* 2. Cor. 11. 24. Vide & Matt. 10. 17. In Synagogis ſuis flagellabunt vos; & 23. 34.
a Vide Ligfootum, Vitringam, & tandem Baſnage hiſt. Jud. l. 9. c. 26.
† Vitring. de Synag. Judaic. l. 1. p. 3. c. 5.

Docendi methodus & diſciplina in Synagoga potiſſimùm ſervata ex Evangelio, & Actis repetitur. Cum Jeſus Chriſtus in Synagogam Nazareth patriæ ſuæ pro ſuo more veniſſet (b), & ad legendum acceſſiſſet, oblatum Iſaiæ Prophetæ Librum evolvit, aperuitque; poſt lectam Prophetæ ſententiam, iterum convoluto Libro, aliquid locuturus aſſedit. S. Paulus in Synagogam Antiochiæ Piſidiæ veniens (c), abſolutâ lectione Legis & Prophetarum, invitatus fuit unà cum Barnaba à Principibus Synagogæ, ut ſi quid haberet ad populi ędificationem, loqueretur. Officioſæ invitationi Apoſtolus obſequendum ratus, aſſurgens, porrectâque manu ſilentio indicto, Jeſum Chriſtum annunciandum ſuſcepit. Solebant etiam in Synagogis diſputationes inſtitui, magnâ animorum contentione, quod contigiſſe ſæpè S. Paolo aliiſque Apoſtolis, veritatem contra veterem populi perſuaſionem annunciantibus, exploratum habemus.

b Luc. 4. 16. &c.
c Act. 13. 14. &c.

Docent Hebræi (d), moribus ceptum fuiſſe ab ipſa Gamalielis ætate, ut ſtantes Legem auſcultarent; ideſt, ait Grotius in Acta 22. 3. dum Textus legeretur, omnes, quemadmodum nos ad Evangelium, ſtantes auſcultarent; viciſſim aſſidentibus omnibus, cùm Textui interpretatio ſuccedebat. Veniens in Synagogam Nazareth Jeſus Chriſtus, Textum quidem ſtando legit, dein convoluto Libro & miniſtro reſtituto, aſſedit (e). S. Paulus Act. 22. 3. de ſe tradit, Legi ſtuduiſſe ante pedes Gamalielis Doctoris; & Philone referente ſcimus, in cœtibus Eſſeniorum adoleſcentes aſſediſſe ante pedes Præceptoris Legem interpretantis, & ſenſus allegoricos & figuratos inſtar veterum Philoſophorum evolventis (f). Ambroſiaſter in 1. Cor. 14. geminas diſcipulorum claſſes in Scholis Hebrçorum diſtinguit: *Hæc traditio Synagoga eſt, ut ſedentes diſputent, Seniores dignitate in cathedris, ſequentes in ſubſelliis, noviſſimi in pavimento ſuper mattas.* Hactenus de veteri diſciplina Scholarum, & facilè etiam Synagogarum.

d Talmud. tit. Megillah.
e Luc. 4. 16. 20.
f Philo lib. quòd omnis probus liber.

Primum in ſubſelliis locum tenebat Princeps Synagogæ ſive Academiæ, factâ circum auditorum coronâ, quò ſinguli docentem commodiùs auſcultarent. Nec, Diſcipulis in pavimento ſedentibus, Doctor in cathedra ſedebat, inquit Talmud Thora cap. 4. §. 3. ſimul enim omnes, ſive cathedris, ſive pavimento aſſidebant. Receptum tamen priſtinis moribus fuerat, ut aſſidentem Doctorem ſtantes auditores auſcultarent, addunt iidem Thalmudiſtæ. Alter obtinuit uſus etiam ante everſum per Romanos Templum, Doctore æquè & auditoribus eundem, quem ſupra diximus, aſſidendi morem ſervantibus. Docebat autem Doctor ſive per ſe ſive per Interpretem (g): cùm per Interpretem, Hebraicè loquebatur, dictis ejus ab Interprete vernaculo auditoribus ſermone expoſitis; ac viciſſim ſi quid ſciſcitarentur auditores à Doctore, Interpres Rabbino exponebat, à quo deinde commiſſa reſponſa ferebantur.

g Ibid. cap. 4. §. 5.

Auctis in immenſum Diſcipulis, & Doctoribus, in varias demum ſententias abire cœptum eſt; quæ deinde opinionum diſcrepantia Academias ſive peculiares ſcholas invexit.

vexit. Mirabantor Judæi, quî potuiſſet Chriſtus, nullo Doctore audito, tantùo eloquio tantèque exponendi Scripturas facilite pollere (*h*). S. Paulus è Tharſo patriâ ſuâ Jeruſalem, urbem tum temporis ſapientiſſimorum Doctorum Scribarumque famâ celebrem, ſtudiorum cauſâ miſſus eſt.

h *Jo. 7. 15.*

Author eſt S. Hieronymus in Iſaiam c. 8. l. 3. paucis ante natum Chriſtum annis duos celeberrimos Rabbinos *Sammai* & *Hillel* florentiſſimas æquè ac celeberrimas Scholas inſtituiſſe, è quibus Sectæ Scribarum & Phariſæorum inter Judæos origines duxerunt. Illos excepit *Akiba*, quem, inquiunt, Aquila Proſelytus audivit; tertius ordine ſucceſſit Meir, quartus Johanan filius Zachai, quintus Eliezer, dein ordine Delphon, Joſeph Galilæus, ac tandem Joſue, qui ad captivitatem uſque Babylonicam Scholam moderatus eſt. Hanc ſucceſſionem Doctorum ſuorum digerebant Judæi, S. Hieronymi ætate. *Deuteroſes*, vel *Miſnam* accepto referebant *Samai*, & *Hillelr*. Sed noſtræ ætatis Judæis alia ſedet traditio. Quæ verò narrat S. Hieronymus de origine Phariſæorum, hæc minùs exactè ad veritatem dicta; namque multo vetuſtiores fuiſſe Phariſæos, ipſis ſaltem Macchabæis pares, in Diſſertatione de Sectis Judæorum adductis argumentis demonſtrabimus.

Poſt everſam Urbem totius gentis Metropolim, Academie literarum in Japhne (*i*), urbe Palæſtinæ, poſtea *Ivelin* (*), conſtituta eſt. Urbs hæc facilè confundenda cum *Japha*, cujus incolæ *Japhenis*; quam totius Galilææ florentiſſimam, & incolarum frequentiâ atque amplitudine ac tandem munitione, Joſephus de bello l. 3. c. 52. & de Vita ſua deſcribit. Aberat non longè à *Jotapata*; quo tamen ſitu potiſſimùm, incertum. Suſpicantur nonnulli, Gamalielem præceptorem S. Pauli in eadem Academia Sacras literas docuiſſe.

i *Vide Morin. Exercit. Bibl. l. 2. exercit. 2. c. 3. n. 2. &c.*
* *Benjamin Tudelenſ. iter.*

Celebratur, uti ferunt (*k*), eodem tempore altera Academie *Lydda* ſive *Dioſpoli*, quæ urbs erat Ephraimitica, 10. ſive 8. leucis à Jeruſalem, Septentrionem verſùs. Akiba ejuſdem Academiæ doctor laudatur, cui Gamaliel ſucceſſit, ipſe viciſſim relictam ab eodem Gamaliele in Japhne cathedram aſcendens. Fatis functo Gamaliele, ſucceſſit *Tarphon*. Sed quæ maximè eâ ætate florebat Academia, ſita erat Tiberiade ad mare Geneſareth, ſive ad lacum Tiberiadis. Doctorum ejuſdem Academiæ fama, quos hodie uſque Judæi maximè obſervant, frequentiſſimos undique diſcipulos eò acciverat, adeò ut ſcholæ Japhne & Lyddę in viciniis Tiberiadis, poſitæ, manerent auditore fermè deſtitutæ. Hanc Scholam moderabatur Judas Sanctus, diſcipulus Meir inter poſteros clariſſimi Hillel Senioris. Hunc excepit Chanina, illum Jochenan Doctorum Tiberiadis poſtremus.

k *Vide Baſnage hiſt. Jud. l. 7. c. 7.*

Miſnam, & Talmud Jeroſolymitanum ejuſdem Academię Doctoribus tribuunt; nec alibi à Maſſoretis punctuationem Textus Hebreię confectam ducunt; cum ad eam uſque ætatem in Hebræorum Libris vocalia puncta deſiderarentur. Sed poſtremum hoc in dubium à doctiſſimis Viris revocetur; quorum argumenta rem extra controverſiam adeò poſuiſſe videntur, ut vocalia puncta recentius eſſe inventum nec diffiteri cogamur.

Quod ad *Miſnam* attinet, hanc Patres ſub nomine *Deuteroſis*, ſive ſecundæ Legis noverunt. Euſebius in Iſ. 1. 52. vitio vertit Judæis, quòd vanis Deuteroſis ſuæ expoſitionibus genuinum Scripturæ ſenſum corrumpant. Quatuor ejuſdem Deuteroſis genera à Judæis laudari S. Epiphenius hæreſi 33. num. 9. eſt author; nimirum quæ Moyſis nomine inſcribitur; altera, quæ Akibę; tertia, quæ Addæ, ſive Judæ; ac tandem poſtrema, quæ liberis Aſſamunæorum, ſive Macchabæorum tribuitur. Quæ hodie extat Miſna, an eadem ſit cum illis, ſive omnes contineat, non facilè definimus; aſſenſu tamen omnium Eccleſiæ Patrum certum tenemus, fabellis totum confertum eſſe opus, & nullam in Eccleſia authoritatem unquam obtinuiſſe. Nec latuerunt S. Hieronymum ſcripta illa, à quo ſæpiùs quidem, ſed nunquam ſine contemptu producuntur. Illam enim tanquam perpetuam fabellarum anilium, & ſalacitetum fabulam ſuggillat, additque potiſſimos tam belli operis Authores laudari ab Hebræis *Bar-Akibam*, *Simeonem*, & *Hellem* (*l*). Porrò *Bar-Akiba* avus erat ſive pater Cl. Akibę; *Simeon* facilè confundendus cum *Sammai*, & *Hellet* cum Hillel clari nominis Rabbinis.

l *Hier. epiſt. ad Algaſ. q. 9. 10. & in Iſ. cap. 8. & Eccleſ. 7.*

Judas ſanctus poſt productam aliquo tempore in Academia Tiberiadis moram, Sephorim recepit ſeſe, Urbem Joſephi ætate munitiſſimam, & Metropolim totius Galilęæ habitam (*m*). Sita erat ad Septemtrionem Tiberiadis, & ad Occidentem maris Genezareth. Clariſſimi Doctoris fama frequentiſſimos Diſcipulos eò acciverat, ibidemque poſt 57. annorum moram diem clauſit. Hactenus de præcipuis univerſæ Palæſtinæ ſcholis.

m *De bello l. 3. c. 3. & l. 2. cap. 37. Antiq. l. 57. c. 12. & 58. cap. 3.*

Dum verò negocium hæc omnia conciliandi cum genuina Judæorum hiſtorie ſuſcipitur, ſaliva non raro conantibus hæret. Scimus enim, referente Joſepho, Urbes omnes Galilęæ, ac potiſſimùm Japham, Sephoram, & Tiberiadem, Romanorum armis everſas jacuiſſe non in prima tantùm regionis deſolatione ſub Veſpaſiano, & Tito, ſed & in altera tunc ſub Adriano, ut Judæis ne venire quidem in regionem impunè uſque ad quartum Eccleſiæ ſęculum integrum fuiſſet (*n*). S. Hieronymus præf. in Oſ. 1. ejuſdem ſæculi ſcriptor, raros fuiſſe inter Judæos Doctores animadvertit. *Dicerem quid ab Hebræorum Magiſtris vix uno, & altero acceperim; quorum & apud ipſos jam rara avis eſt, dum omnes divitiis ſtudent, & pecuniis.* Inſuper quò traditionem ſuam ſulciant Judæi, Doctorum ſuorum vitam longiùs adeò prorogant, ut eo maximè documento demonſtrent, nil ſe hiſtoriæ fide certum tenere, ſed omnia eorum fabellis, vel ſaltem anachroniſmis miſceri. Videſis Exercitationes P. Morini l. 2. exercit. 2. cap. 1. & 3. Academiæ Palęſtinæ, ne Judæis quidem refragantibus,

n *Euſeb. in Iſ.*

me-

medium tertii Eccleſiæ ſæculi non exceſſerunt.

Poſt abſolutum Talmudis Jeroſolymitani Opus, toto ſpatio 187. vel ſaltem 150. annorum nullum peculiare hiſtoriæ monumentum Hebræis ſupereſt (*o*); & poſt obitum Doctorum Palæſtinæ, de quibus ſupra, circa medium tertii ſæculi, altum adeò do illa regione ſilentium, quaſi nullos unquam Judæos incolas habuerit; quod animadvertiſſe operæ pretium fuit, ut inconſtantia in traditione ſcholarum Judaicarum intelligatur. His igitur Academiis Palæſtinis deſtituti Judæi novas quærunt in Tranſeuphatæa in urbibus Sora, Pundebita, Nahardea, Machuza, Peruz, Schibbur, quarum pleræque in Babylonia, & ad Euphratem ſitæ; quo tamen potiſſimùm loco, viros etiam doctiſſimos latet, ut poſt ſeriam rei diſcuſſionem nil ſe certi tradere potuiſſe affirmarint Bochartus, Vantilius, & poſt ipſos Cellarius (*p*); ſed per nos habeant licet Judæi iſtas Babyloniæ Academias, quarum epocham conſtituunt circa annum Chriſti 220. Authores verò illarum laudant RR. Rab, & Samuelem, Diſcipulos Judæ ſancti; occupaſſe autem perhibent 800. annorum intervallum uſque ad ann. Chriſti 1030. cùm ſcilicet Saracenis totam Babyloniam, & Perſidem jure armorum ſubjicientibus concedere ſcientiæ omnes coactæ ſunt.

o *Morin. p. 2. Exercit. Bibl. Exerc. 2. c. 8. n. 1. 8. & 10. & Baſnag. hiſt. Jud. l. 9. c. 3. n. 3. &c.*

p *Geograph. antiq. l. 3. cap. 16.*

Ex Scholarum trans Euphratem ruderibus formatæ ſunt Academiæ Ægypti, & Europæ, Hiſpaniarum potiſſimùm, quò Judæi refugientes ſe contulerunt. Clariſſimi quique Rabbinorum, quorum hodie ſcripta ſuperſunt, poſt ætatem illam floruerunt, uti R. Nathan Princeps Academiæ Romanæ, ſæculo duodecimo ineunte, qui poſt expoſitas omnes Talmudis voces, obiit Romæ an. 1106. Abenezra defunctus Rhodi a. 1174. Aſtronomiam, Medicinam, & Grammaticam callebat, qui præ cæteris optimè literalem Scripturæ ſenſum aſſequutus eſt. Eodem ſæculo floruit Moyſes Maimon, ſive Maimonides, natus Cordubæ a. 1131. ſive 1133. è Patre, ut ipſe quidem Pater jactitabat, Davidici generis; audivit Averroem, cujus viri longè lateque fama per Hiſpanias ferebatur; in Ægyptum deinde ſeſe recipiens, reliquum vitæ ſpatium ibidem confecit, ut non injuriâ appellatus eſſet Moyſes Ægyptius. Scientiâ, & peritiâ artis medicæ plurimùm claruit, quamquam meritam illam ſcientiæ laudem plurimùm vitaverit ſuſpicione cultæ ſaltem ſecretò Mahomethanicæ Religionis. Nihil ſanè incommodum ex pluribus ejus ſententiis Idololatriæ acciderat (*q*). Novam Alexandriæ Academiam fundavit, tanti Doctoris famâ florentiſſimam; callebat, uti quidem ferunt, non Hebraicam tantùm, ſed & Græcam, & Arabicam linguam. Obiit circa an. Chr. 1205. ſive 1208.

q *Vide Baſnag. hiſt. Jud. t. 7. l. 10. cap. 9. num. 7. &c.*

R. Salomon filius Iſaac, cognomento *Raſchi*, quòd ex compendioſo literarum proprii & paterni nominis complexu formatum eſt; dictus etiam *Jarchi*, quòd ſcilicet, inquiunt, oriundus eſſet Lunello in Provincia; quamquam alii virum acceſſunt Trojâ Urbe Campaniæ. Floruit eodem ſæculo duodecimo, coævus proinde Maimonidi, & Kimchi alteri clari nominis Rabbino, de quo infra. Porrò Raſchi varia Italiæ, Græciæ, & Palæſtinæ loca luſtravit; tandem in Ægyptum ſe conferens, Cl. Moyſem filium Maimonidis inviſit. In Scripturam, varioſque Talmudis Tractatus laboravit; diem clauſit Treviris annis natus 75. A. M. 1180. cujus deinde corpus Pragam tranſlatum eſt. Linguarum cognitione excultus, peritiſſimus inſuper in medicina, & Aſtronomia habebatur. Aliquo temporis ſpatio Synagogam Montis Peſſulani moderatus eſt; diſcipulos habuit RR. Davidem, & Jonam, qui doctrinam Maimonidis inſectati ſunt. Namque & ſcripta hujus Doctoris flammis tradiderunt, & anathemati devotos prononciarunt, quicumque eorum lectione delectarentur. Partes Maimonidis ſtrenuè defenderunt RR. Narbonenſes ſub ſignis Cl. Kimchi, unà cum pleriſque Rabbinis Hiſpanis pugnantes. Literalis illa concertatio, toto ſpatio annorum 40. duravit; tandem Maimonidi victoria adjudicata.

David Kimchi, cujus jam meminimus, patrem habuit Joſephum Kimchi Hiſpanum, iniquiſſimum Chriſtianorum adverſarium. Natus eſt Narbone, urbe eâ ætate Hiſpanis Regibus ſubditâ, ut ſimul unus, idemque Kimchi & ad Gallos ſpectaret, & ad Hiſpanos. Plurimos in Scripturam Commentarios elucubravit, quorum ſumma laus in ſenſu literali. Vir iſte doctiſſimus longè literaturæ famâ ſuperavit & Patrem Joſephum, & fratrem Moyſem, quanquam ambo operibus quibuſdam ſcriptis claruerunt. Ad ejus nomen Judæi feſtivè alludentes, ſonat enim *molendinarium*, ſive farinâ plenum, proverbio quodam vulgaverant, *nihil eſſe farina ſine molendinario*, ideſt ſcientiæ legis ſine Kimchi. Laudatur elogio Principis Grammaticorum, & Interpretum; floruit autem ab an. 1200. uſque ad 1250. circiter.

Non defuerunt tandem eo ſæculo apud Judæos Viri in ſingulis facultatibus doctiſſimi; in Grammatica enim excelluit Kimchi; Poeſis laude celebrabantur Judas Alcharizi, Hallevi, Joſeph Haddajan Cordubenſis: inter Aſtronomos, Abrahami Chiia, Abrami Maſi, & Abenezræ clariſſimum erat nomen. Apud Gallos Iſaacus ſenior eo maximè titulo inſignis, quòd 60. diſcipulos ita in ſtudio Gemaræ formaverit, ut parati eſſent de ſingulis propoſitis argumentis in utramque partem diſputare. Nec minori nominis celebritate claruit proximè ſuccedenti ſæculo ex ejus diſcipulis Judas Pariſienſis. Inſignes etiam Cabaliſtæ apud illos claruerunt; namque præter inſignem R. Salomonem Jarchi, habuit Gallia R. Gerſonem, quem alii natum Moguntiæ ferunt; certior tamen ſententia in Gallia prodiiſſe tradit. Opus vulgavit in Gallia *de Conſtitutionibus*, quod Judæis appellatur *Lumen captivitatis Gallicæ*. Adornata ab illo Legum Collectio non niſi poſt medium ſæculi 13. recepta eſt, cùm ipſe ſæculo 15. floreret; obiit enim ſive juxta

non-

nonnullos, A.5028. ſive juxta alios 40. annis ſerius.

Inter ejus Diſcipulos eminebat Jacob Filius Jekar, inſignis Muſicus, nec minùs celebris in definiendo, quid in ſingulis rerum eventibus Hebræis præſtandum eſſet. Judas Alabarcellonita, ſive Doctor Barchinone ſub R. Gerſone profecit unà cum Moyſe *Hadarſcian*, ſive Concionatore. Natus eſt Narbone, quò vel invexit, vel reſtituit ad id uſque neglectum conciones in Synagogis habendi morem. Porrò ſtudia in Galliis & Hiſpaniis vices Judæorum in illis regionibus ſecuta ſunt; quietis enim illis literæ floruerunt, rebus Judæorum turbatis jacuerunt.

Seriùs in Germaniam recepti ſunt Judæi, vel ſaltem Academiarum in ea regione epocha recentior eſt, quàm in Galliis, & Hiſpaniis; viciſſim tamen diutiùs ſubſtiterunt, minoribuſque vicibus turbatæ ſunt, & jam inde à ſæculo 13. celebres in ea regione RR. floruerunt. Una orbs Germeſheim geminos produxit, Baruchum & Eliezer de Germesheim ſive de Germeſimam: qui poſtremus vir ſub Moyſe filio Nachman in Cabala inſtructus, diem clauſit A.1260. annorum 70. ætate ſenex. Iſaac Viennenſis Lucubrationibus quibuſdam in Scripturam claruit. Potiſſimùm tamen occupabatur in deſcribendis Libris ad uſum Synagogarum regionis ſuæ, quò correctiores redderentur. Vixiſſe perhibetur circa A.1242. & inter Diſcipulos habuit Meirum Rottemburgenſem, qui præceptore ſuo longè ſapientior, Judex tandem & Doctor regionis ſuæ renunciatus eſt. Adulphus Naſſovienſis Imperator, ſeu potiùs Albertus Auſtriacus Filius Rodulphi, virum in carcerem conjecit an.1299. Præſtiterat R. Haſſer Hamburgenſis pro Præceptore ſuo cautionem; ſed cum certam pecuniæ ſummam à ſe antea ſolvendam nunquam comparare potuiſſet, Meir in carcere vitam abſolvit A. 1303. & Haſſer recipere ſe in Hiſpanias coactus eſt. Circa ea tempora A.1242. in Diœceſi Moguntina diſtinguebatur R. Amnon, quem Judæi Martyrem venerantur, omnibus enim pedum manuumque digitis amputatis Archiepiſcopi Moguntini juſſu, poſt ſævum ſupplicium toleratum in Celum coram univerſâ Synagogâ raptum fuiſſe perhibent.

Sæculis 16. & 17. nonnullos ex RR. doctrinâ celebres Italia ſpectavit; quos enim Daniel Bambergius Typographus Venetus immenſos erogabat ſumptus in impreſſione Bibliorum Hebraicorum, tum & Rabbinicorum Operum, iis undique Hebreos accivit. Narrant pluſquam 100. ex illis eiuſdem Typographi impenſis adductos, ut ſpecimina edendi Operis corrigerent, & novas inſuper Lucubrationes in uſum Judæorum ederent. R. David Ganz, Author Libri inſcripti *Germen David* impreſſi eius curâ A.1587. eodem tempore in Italia florebat. R. Zimcha, alio nomine Simeon Luzari, vulgavit Venetiis Socratem ſuum A.1638. Venetiis etiam ſedem habebat Samuel Nachmias, Theſſalonicâ licèt oriundus. Soncinum, Urbs licèt ignobilis, plurimùm tamen celebratur editione operum Rabbinicorum, curantibus Judæis è Spira digreſſis A.1490. Erat Judæis Synagoga Foro Cornelii conſtituta, quam Urbem patriam habuit Gedila vir clariſſimus è Luſitania oriundus, natus eſt autem A. 1500. è patre Academiæ & Synagogæ Neapolitanæ Principe, tempore quo Carolus V. Judæos omnes ex ea Urbe expulit A.1539. Synagogæ Mutinenſi præerat R. Samuel, qui A.1550. Judicium Salomonis vulgavit, quo in Opere jus canonicum Judæorum univerſum complexus eſt. Academiæ Patavinæ A.1558. præerat R. Meir, eandemque inſigniter commendarunt doctrinæ famâ celebres circa ea tempora Joſeph Patavinus, & Iſaac Phea.

Synagoga & Academia Mantuana diutinâ eruditionis famâ celebrantur. Leo Mantuanus, & Kolon ſæculo 15. illi præfuerunt; eum tamen in partes Hebræos diſtraherent, Ducis Mantuani juſſu ſolum vertere coacti ſunt. Excepit illos Moyſes Senior, vir eruditione inſignis. Tandem ne in afferendis ſingulis Doctorum nominibus nimii videamur, illud generatim ſtatuendum eſt, non deſuiſſe apud Judæos Doctores Europæos, à ſæculis 10. & 12. qui Eruditorum omnium aſſenſu judicii ac doctrinæ ſoliditate multò Orientales ſuperarunt. Quamquam, ut vera fateamur, multò illi & doctrinâ & ſoliditate ingenii inferiores videntur, quàm expoſcat Scriptorum de rebus maximè Religionis agentium ratio.

Digeſſimus conſtantem traditionem & ſucceſſionem Scholarum & Academiarum apud Judæos, ad noſtram uſque ætatem deductam. Diſpeſcunt autem illi ſeriem Doctorum ſuorum in 9. claſſes (r). Primam tenent Moyſes, Joſue, Eleazar, ac Septuaginta illi Seniores, quibus Dominus ſpiritum ſuum communicavit. Succedit altera è Senioribus conſtans, qui ex ipſo Moyſe, Joſue, & Eleazaro Legem Domini audierant; iiſdemque adjunguntur Judices 12. ab Othoniele ad Heli. Tertiam habent Prophetæ, per manus Patrum derivatam traditionem tenentes: horum ſeries à Samuele ducta, & in Ezechielem deſinens, Prophetas omnes complectitur à Samuele aduſque captivitatem Babylonicam. Quartam conſtituunt magnæ Synagogæ Patres, Aggæus, Zacharias, Malachias, Zorobabel, Mardochæus, Eſdras, Jeſus filius Joſedech, Saraias, aliique plures 120. numero. Horum ætatem plerique uſque ad Alexandri magni tempora prorogant.

r Vide Morin. Exercit. Bibl. l.2. Exerc.2. c.5.

Quæ proximè ſuccedit claſſis, ad *Sapientes Miſnæ*, ſeu viros, quorum eſt in Miſna ſermo, ſpectas. Solent eos viros appellare *Thanaim* ſive Traditionarios, quorum ætatem definiunt ab Alexandro Magno uſque ad Judam Sanctum, Principem Academiæ Tiberiadis, qui Miſnam digeſſit 120. annis circiter poſt everſionem Urbis per Romanos. Doctores loquaces, quos vocant *Amoraim*, nempè textûs Miſnæ interpretes, è quibus totum corpus Talmudis Jeroſolymitani pariter & Babylonici conſtat, ad ſextam claſſem referuntur, totum illud temporis ſpatium occupantem ab

obitu Jndæ Sancti uſque ad abſolntum Talmud. Sed hujus confecti Operis epocha incerta, cum alii ſuſceptum Talmud Jeroſolymitanum paulò poſt obitnm Judæ autumaverint; Babylonicnm verò non niſi 200. annis ſeriùs digeſtum eſt. Alii ejus exitum componunt eum tertin ſæculo Eccleſiæ, alii cum quarto, alii eum quinto. Pater Morinus non niſi ante exitum octavi ſæculi elucubratum defendit.

Hos Doctores Miſnæ Interpretes exeipiunt *Seboraimi*, i.e. Doctores dubii, ſive incerti, quorum etiam incerta epocha ob Perſarum Regis, uti quidem ferunt (a), perſecutionem. Poſt obitum Judæ Sancti, Scholæ & ſcientiæ, uti ſupra animadvertimus, in Tranſeuphratæa circa medium tertii ſæculi tranſmigrarunt. Octava claſſis eſt Sapienium *Geonim*, vel excellentium; quo ſe titulo diſtinxerunt Doctores Babylonii, agentes Soræ, Pondebitæ, Nabardæę, & alibi uſque ad annum 1037. Ultimam tandem claſſem babent vulgares Rabbini, apud Judæns hodie uſque agentes iis in locis, nbi Religionis ſuæ liberum exercitium obtinent. Porrò tota horum Rabbinorum gens in tres ſectas diſtinguitur, in Rabbaniſtas, Cabaliſtas, & Caraitas, quorum ſingulis peculiaris eſt agendi ratio. Rabbaniſtæ inhærent traditionibus & interpretationibus, contendentes traditiones omnes in Talmude relatas à Moyſe in monte Sinai inſtructo derivatas profluxiſſe, non ſecùs ac Legis doctrinam; quare eodem aothoritatis gradu, quo Legem ipſam, recipiunt. Cabaliſtæ latentis cujuſdam & myſticæ ſcientiæ arcanum cuſtodiunt, quod ſcilicet ſub verbulis quibuſdam, verborum luſibus, ſupputationibus, atque ad arbitrium excogitatis literarum conſimilium affinitatibus compendiiſque ſibi traditum ſibique reſeratum affirmant. Caraitæ literam Legis ſcriptæ præ ceteris tenent; traditiones verò non indiſcriminatim omnes admittunt rejiciuntque; quare inter Doctores omnes Synagogæ, ingenii indole & diſcretione præſtant.

a Vide Baſnag. hiſt. Jud. l.10. c.2. n.12.

Tres priores Doctorum claſſes à Moyſe uſque ad captivitatem Babylonicam certum ſucceſſionis gradum, ſicut & doctrinę, ſi quæ alia unquam, infallibilis traditionem conſtituunt; univerſa enim ejus anthoritas non ex alio repetitur, quàm è Spiritu Sancto Doctores ejus ſucceſſionis ſingulos aſſtante. Quamvis enim prona in fabulas Rabbinorum indoles tenebris quibuſdam aſperſerit ſucceſſionem Patrum oiagnę Synagogæ; veri tameo genuioæ traditionis radii internitent, eùm ad eam uſque ætatem Iſrael vera eſſet Ecelefia, nec ſpecialis Sancti Spiritûs Providentia ejuſdem Eccleſiæ Optimates penitùs deſtitoiſſet.

Verùm poſt Jeſum Chriſtum, Urbemque Metropolim à Romanis everſam, paſſim tenebræ, ſabellæ, & doli Hiſtoriam Hebræorum iovaſerunt, è quibus alta rerum ignoratio in eorum Scholis, in mentibns caligo. Lumine enim Sancti Spiritûs deſtituti, plenâ etiam in luce cæcutire coguntur, & ſpectra quædam ſectantes, veritati, quamquam alioqui pronæ, & nullibi non ſe eorum manibus offerenti, terga vertunt. Sive enim quis Libros ſpectaverit, quorum illi poſt Scripturas authoritatem ſuſcipiunt, ut Miſnam, Gemarram, Thalmudes, Targumin, ſive Commentarios in eoſdem Libros ab illis ſcriptos, ſive Hiſtorias, vel interpretationes Scripturarum, ſive de Dogmatibus ſcriptas controverſias, inſercta omnia anilibus, & pluſquam puerilibus ſabellis deprehendet. Undique ſeſe lectoribus ingerunt argumenta gentis pervicaciſſimæ, quæ criminum ſuorum merito, ſtolidæ mentis ludibriis relicta eſt.

Porrò corrumpendæ doctrinæ atque minnendæ Hebraicarum ſcbolarum gloriæ prima ratio, inſitæ genti io errorem pervicaciæ accepto referenda eſt. Poſtquam eoim in tantam prorupit audaciam, ut Jeſum Cbriſtum repelleret, ipſa viciſſim à Deo & veritate repulſam paſſa eſt. Alter exinde corruptionis ſons erupit, deſectus nempe infallibilis authoritatis, quam opinionum ſuarum certam regulam ſequerentur; eùm interim inſitis præjudiciis & magiſtrâ errorum ignorantiâ in ſiniſtra raperentur. Ex quo nempe concedere S. Spiritum doctrinæ bominum coegerunt, divinis traditionibus ſubſtituerunt humanas, & privatorum doctorum opiniones veterum Prophetarum ejuſdemque Moyſis authoritati prępoſuerunt; diſſidium, error, pervicacia & ignorantia omnia illorum invaſit. Cùm interim Eccleſia Catholica cootrariâ planè agendi ratione fidei depoſitum ſanctè ſervarit, ac Doctrinæ unitatem & veritatem in omnibus ſtudiis dogmatibuſque ſuis aſſeruerit.

DIS-

DISSERTATIO
DE RE VESTIARIA HEBRÆORUM.

DUo potiſſimùm veſtium genera apud veteres Hebræos ſpectantur; tunica nempè & pallium, quarum illam ſubuculæ loco habebant, pallio pro extimâ veſte utebantur. Nec alia erat familiaris veſtiendi ratio apud Ægyptios, Perſas, Babylonios, Græcos, & Orientales pleroſque, mares æquè, & fœminas. Quanquam muliebres veſtes, ac maximè pallium, alterius eſſent à virilibus formæ; & cùm rarò fœminæ eodem pallio uterentur, ideò ab Herodoto aſſertum legimus, Ægyptias fœminas unicâ tantum veſte uſas, cùm viri duplicem haberent (r).

r Herod. l.2. c.36.

Tunica ſimul & pallium veſtes illas componebant, quas Scriptura par veſtium ſeu *mutatoria veſtium*, integram nempè abſolutamque veſtem appellat. Ita Naamanum dono obtuliſſe Eliſeo legimus 4. Reg. 5. 5. *decem mutatoria veſtium*, nempè decem tunicas cum pari numero palliorum. Cùm verò non idem ac noſtrorum temporum uſus per eam ætatem obtineret, ut veſtes forficee componerentur & acu, neque toties mutarent veſtiendi mores, plures in uſum paratas veſtes, ſicut munus aliis tradendas, divites in ſuis veſtiariis reſervabant. Noſtrâ etiam ætate apud Turcas obtinet, ut Legati Principum, cùm abeundi licentiam ab iiſdem Turcis petierint, veſtimentis donentur.

Moyſe referente legimus, primævos mortalium patres amplioribus quibuſdam zonis è foliis ficuum pro veſte uſos (u), quas deinde Deus in tunicas pelliceas reformavit (x). Hæc primorum mortalium res veſtiaria tandiù obtinuit, quandiù linum, lana, & goſſypium concedere rude illud veſtium genus non coegit. Creditur Noëma ſoror Tubalchaim (y), eadem facilè quæ veterum Minerva, omnium prima nendi artem, ſimul etiam telas pannoſque conficiendi, inveniſſe; ſed ita in morem conceſſum eſt, ut primævæ etiam pelliceæ veſtes retinerentur, quemadmodum ex Levit. 11. 32. & 13. 48. 49. 51. 52. & 15. 17. Num. 31. 20. intelligimus. Prophetæ maximè pelliceis veſtibus delectabantur (z); nec inſuetæ erant apud Perſas, Gallos (a), Scythas (b), Æthiopes, Ægyptios, Arabes, quorum pleriſque noſtrâ etiam ætate eadem veſtiendi conſuetudo manet.

u Gen. 3. 7.
x Gen. 3. 21.
y Gen. 4. 22.
z Hebr. 11. 37. & 4. Reg. 1. 8.
a Cæſar Comment. l. 6.
b Juſt. l. 2. Senec. epiſt. 90.

Vulgares tunicæ lino goſſypiove conflabant; utriuſque enim generis patent in deſcriptione veſtium Sacerdotalium, & Leviticarum apud Hebræos. Mentio ibi de tunicis lineis, Hebraicè *Bad* (c), de carbaſinis, Hebraicè *Schesch*, quas tamen è goſſypio potiùs textas, ad Exod. 25. probavimus. Nec inviti concederemus aliquem fuiſſe, ſed rariorem lanæ uſum in tunicis.

c Levit. 16. 6.

Quæ leguntur Gen. 37. 3. de tunica Joſeph, & 2. Reg. 13. 8. de tunica Thamar filiæ Davidis, mirè torquent Interpretes. Hebræum enim habet *tunicam paſſim*, quod Septuaginta, & S. Hieronymus vertendum maluerunt *tunicam polymitam*; alii reddunt veſtem pluribus pannorum laciniis varii coloris, alii tandem tunicam opere phrygio ornatam. Moyſes de induſtria obſervat, hanc tunicam à parente Jacob filio Joſeph paratam, quòd eum præ ceteris fratribus amaret; ex quo atrox invidia in puerum apud alios fratres conflata. Author Libri Regum indicat, eâ tunicâ pro more regii generis fœminarum Thamarem indutam.

Non inviti credimus, *tunicas paſſim* ejuſdem fuiſſe generis cum iis, quibus Principes fœminæ hodieuſque in Oriente utuntur; conſtant autem longioribus quibuſdam ſubuculis è tela, radiis, vel lineis alterius coloris diſtinctâ, & ſæpè auro, argentoque variatâ. Virilis infra genua non deſcendit, quemadmodum & manicis eſt brevioribus, nec infra cubitum; muliebris longior, & manicis ad oram ampliſſimis, inde verò ad humeros uſque ſenſim ſtrictioribus. Aquila pro *tunica paſſim* reddit *veſtem ſtragulatam*; Symmachus tunicam manicatam. Herodotus tunicas Ægyptias lineas eſſe narrat (d), ad extremam oram laciniis ornatas.

d Herod. l. 2. cap. 81.

Alterius etiam generis tunicas, *ſtrictas* vel *arctas* vocant, in uſum Sacerdotum legimus Exod. 28. 31. Ambiguæ originalis voces Interpretes inter ſe committunt; alii enim veſtem ornamentis, & laciniis divitem reddunt; alii auro, gemmis, vel unionibus variatam; alii diſſeminatam pictis oculis veſtem, inſtar caudæ pavonis; alii verò veſtem radiis quibuſdam, vel aſperâ ſuperficie ſcitè diſtinctam. Nos in Commentario ad Exodum pro veſte texturæ firmioris, & fortè polymitâ interpretati ſumus.

Muliebres tunicæ virilibus per omnia ſimiles, nonniſi prolixitate, & ornamentorum genere diſtinguebantur. Quamvis enim utræque manicatæ eſſent, laciniis ornatæ, amplioribus tamen, & tenuioribus fœminæ utebantur. Hæc de illis produnt Iti-

Itinerantes, dictis ea de re Veterum per omnia adſtipulari. Ferventis regionis clyma leviores, ampliores ſque tunicas exigebat (e).

e *Manil. Aſtronom. l. 4.*

Et Syria Gentes, & laxo Perſis amicta,
Veſtibus ipſa ſuis hærens.

Sacrificium Antonini filii Moeſę Halagabalo Numini oblatum deſcribens, ait Herodianus; Myſtas exta victimarum ferentes ſtragulis tunicis amictos, & manicatis inſtar Phœnieum, diſtinctis in medio purpureâ quadam lineâ, ſeu fortè purpureâ quadam Zona adſtrictis; verbis enim ambiguis (f) utitur.

f *Herod. l. 5. cap. 13.*

Cùm domi ſe continerent, ſtragulam veſtem fluere permittebant; domo exeuntes, ſive in agrum tendentes, ſive itineri ſeſe accingentes, ne longior veſtis impedimento eſſet, ſive fluentem reducebant, ſive cingulo adſtrictam coercebant. Jeſua lavandis pedibus Apoſtolorum ſeſe componeos, depoſito pallio, lineo baltheo tunicam cinxit (g). S. Petrus in carcere detentus, accingere ſe ab Angelo, aſſumptiſque ſandaliis abire juſſus eſt (h). Jeſus Chriſtus vitio vertit Phariſæis, quòd ſtragulis veſtibus, ſive tunicis ſeſe oſtentarent [i], ſuperbiæ ſuæ fomentum, eamque, quam ſupra cæteros affectabant, authoritatem veſtium gravitate quærentibus. Interdum alia ſuper aliam tunica addebatur, maximè algente hyeme; ita cùm Sacerdos Caiphas loquentem Jeſum audivit, quaſi blaſphemantem ferre non poſſet, *veſtimenta ſua*, ſeu tunicas ſuas ſcidiſſe traditur Marc. 14. 63. Iter habentes ſuas habebant mutatorias veſtes, à quibus tanquam ſuperfluis abſtinendum mandans Jeſus Chriſtur, vetat Apoſtolis, ne duas tunicas deferant, ſed uni ſe Providentiæ totos committant (k).

g *Jo. 18. 10.*
h *Act. 12. 58.*
i *Marc. 12. 38. Luc. 20. 46.*
k *Matt. 10. 10.*

In tunicis album colorem amabant; quò ſpectat illud Eccleſ. 9. 8. ad jucundioris vitę amatores: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida*. Nec aliâ, quàm candidâ veſte inſignis curruque vectus Salomon ipſe prodibat, teſtante Joſepho Antiq. l. 8. c. 2. atque ſuffragante Jeſu Chriſto, qui Matt. 6. 28. univerſam Regis illius gloriam multùm liliis (floribus ſanè inſigni candore nitentibus) conceſſiſſe perbibuit. Angelos plerumque candida veſtis diſtinguebat (l); nec ſolemnes Terapeutarum veſtes, teſte Philone de Vita Contemplativa, alium colorem præſeferebant. In conſpectum Domini venturus populus lavare, ac mundarę veſtes à Moyſe jubetur. Apud Ægyptios, Babylonios, Græcos remotiſſimæ antiquitatis mos ille in Feſtis obtinebat, de quo Horat. l. 2. Sat. 2.

l *Dan. 2. 9. Jo. 20. 12. Act. 1. 10.*

Ille repotia, natales, alioſve dierum
Feſtos albatus celebret.

Interdum apud Hebræos tunicæ erant inconſutiles ad textrinam elaboratæ. Hujus generis ſpectabantur tunicæ Sacerdotales, & tunica Jeſu Chriſti, quemadmodum de illis in Exodo 28. de alterâ verò ex S. Joanne 19. 23. intelligimus (m). Ejuſdem operis tunicas ſimplices, & modicis adeò impenſis parabat, ut intra menſem à muliere conficerentur, Sacerdotibus Plato de Legi. l. 12. præſcribit. In lecto ita cubant Hebræi, ut nullâ tunicâ (n), aliâve veſte corporis nuda protegant, quod à noſtra ætate alienum, in tota antiquitate apud cæteras etiam gentes ſpectatur. Clauſa undique tunica & in ſuperiori tantùm parte ſciſſa, inſerto per foramen capite induebatur.

m *Vide noſtr. Comment. ibid.*
n *Cant. 5. 3. Expoliavi me tunicâ meâ, quomodo induar illâ?*

Cum ad agendum aliquid, ſive ad iter habendum ſeſe inſtruebant, cingulo adſtricta tunica corripiebatur. Porrò cinguli varium erat pro dignitate ſingulorum pretium. Magnificentiſſimis Optimates & divites utebantur. Pro Sacerdotibus prolixa, latiora, polymita, nec infirmi pretii, quemadmodum hodie etiam apud Orientales obtinent (o); principibus viris non diſſimilia erant, quamvis pretio majora, adſtrictumque tenebant, inter tunicam nempe & cingulum, enſem vel gladium. Mulier fortis, de qua Proverbiorum 31. 24. pretioſi operis cingula à ſe contexta Phœniciis Mercatoribus vendebat. Conſtabant autem lino opere phrygio, auroque diſtincto. Zonis aureis accinctos Dei Filium Angeloſque S. Joannes in Apoc. 1. 13. & 15. 6. ſpectavit. Pro crumenâ cingulo interdum utebantur, quod tum è pluribus Scripturę (p), tùm ceterorum populorum exemplis intelligitur.

o *Exod. 28. 4. 39. & 39. 5.*
p *Matt. 10. 9. Mar. 6. 8.*

Prophetæ & tenuiores quique pelliceis cingulis utebantur, quemadmodum de Elia & S. Joanne Baptiſta memoriæ proditum eſt (q); quin & funibus in lugendis funeribus adſtrictos Veteres colligimus ex Iſai. 3. 24. *Et pro zona funiculos*, ait ille ad filias Sion. Cum triſte aliquid acc idiſſet, ſacco accingebantur. Mandat Deus Iſaiæ 20. 2. ut ſublato è renibus ſacco, nudis pedibus ambulet, quò ſcilicet triſti eo habitu futuram Ægypti captivitatem deſignet. Porrò cam veſtium aſperitatem affectabant Pſeudo-Prophetæ, quò credulis populis oſtentatione vitæ rigidioris imponerent (r). Cæterùm in fervidis regionibus commodiſſimè accidebat tenuioribus agreſtibuſque viris, ut omni vel ferè omni veſtium pondere relevati, ſive in privatis ædibus ſive in agro vim æſtûs tolerarent (s). Plerumque omni veſte nudata captivorum utriuſque ſexûs corpora, quod quidem ingenuis fœminis moleſtiſſimum erat, & muliebri faſtui deprimendo perquàm incommodum, qua de re crebræ Prophetarum in illas minæ (t).

q *4. Reg. 8. Matt. 3. 4. Marc. 1. 6.*
r *Apoc. 11. 5.*
s *Vide 1. Reg. 19. 24. Job. 24. 9. 10. Iſai. 20. 2. Micha. 1. 8.*

Femoralia apud noſtrę ętatis fœminas Orientales obtinuere; ſed hujus moris apud Hebræos veteres nulla apparent veſtigia. Sacerdotibus quidem ad Altare aſcendentibus Moyſes Exod. 28. 42. & 39. 27. præſcribit; Hebręis etiam omnibus poſitum erat in moribus ut in equum aſcendentes, ſive in colendis agris ſeſe exercentes, femoralium ſive zonarum quoddam genus adhiberent, quibus renium nuda & coxendicum quoque protegerent. Jeremiar 13. 1. juſſus à Domino in ſpecu quodam ad Euphratem cingulum ſuum ſive femoralia occultavit; nec aliud fortè veſtium genus inſinuatur Act. 19. 12.

t *Iſai. 3. 17. & 20. 4. Jerem 13. 26. Thren. 4. 21. Ezech. 16. 37.*

ubi

Digitized by Google

ubi præſentiſſimum fuiſſe morbis remedium legimus ſudaria, & ſemicinctia, contactu corporis Apoſtoli conſecrata. Lino plerumque nativo colore conſtabant.

Puellis familiares erant anſulę, ſive zonæ ſinum & pectus ſtringentes; *Faſcia pectoralis*; incertum tamen cujus formæ & materiæ. Hebræum *petigil* Iſai.3. 24. quod S. Hieronymus & Symmachus reddunt *faſcium pectoralem*, apud Septuaginta eſt, *tunica clavata purpura*; apud Aquilam *cingulum exultationis*. Quo verò loco Jeremiæ 2. 32. S. Hieronymus habet *faſcia pectoralis*, vis Hebraici vocabuli ſonat potiùs monile, ſive anſulas; & facilè idem eſt quod apud Veteres *redimiculum*, vel *ſuccinctorium*, exhibeturque in tabula Iſidis. Porrò genus eſt prolixioris zonæ, quæ collum complexa & per ſcapulas deſcendens, ſupra pectus & infra mamillas decuſſatur; tum utriuſque oræ ad lumbos amplexu, velut cingulo quodam muliebris tunica ad pedes uſque pertingens adſtringitur; ſed de illa fuſiùs ad Exodum actum eſt.

Extimam veſtem viris potiſſimùm familiarem pallium exhibebat, laneum illud plerumque, ſivè pelliceum, colore vario. Precioſiſſima purpureo ſive rubro ſaturo nitebant. Duo hominum genera, pauperum nempè & locupletum, indicans Eccli. 11. 4. bis potiſſimùm characteribus utroſque deſignat: *Ab eo qui utitur hyacintho & portat coronam, uſque ad eum qui operitur lino crudo*.

De palliorum forma apud Hebræos non ſatis convenit. Dominus diſtinguendum populum hæreditatis ſuæ à cæteris ipsâ veſtium formâ decernens, jubet Hebræos ad quatuor pallii angulos vittas quaſdam hyacinthinas adjungere, ut & in veſtium extrema ora fimbriam; nihil tamen de colore decernit (*u*); utrumque, ne unquam populum ſe Dei eſſe & filios Domini obliviſcerentur. Porrò eas fimbrias ne reſpuiſſe quidem Dominus ex hiſtoria Hæmorrhoiſſæ, tactu fimbriæ illius ſanitati reſtitutæ, apparet (*x*). Pharisæi religionis ſuæ oſtentandæ gratiâ amplioribus utebantur (*y*). Minitatur Dominus exerturum ſe furoris ſui gladium in Iſraelitas, *qui induti ſunt veſte peregrina* (*z*).

u *Vide Num.* 15. 38. & *Deut.*22. 12.

x *Matt.*9. 20.

y *Matt.*23. 5.

z *Soph.*1. 8.

Facilè credimus, eas, quas Scriptura appellat [*a*] ſummitates pallii, Hebr. *alas pallii*, nihil aliud inſinuare quàm angulos, quibus annexæ anſulæ. Saul arreptis pallii Samuelis alis, virum abeuntem moraturus, vi in diverſa trahentium abſciſſas tenuit (*b*). Saul interiora ſpecûs, ubi David latitabat, cum ſubiiſſet, clam ipſum Davidem alas pallii præcidentem ne ſenſit quidem (*c*). Hæmorrhoiſſa furtim veſtimenti Jeſu Chriſti fimbriam tetigit; nec aliud ſibi remedium ad ſanitatem ægroti poſcebant, quàm ut vel *fimbriam veſtimenti ejus tangerent*. Pallium Summi Sacerdotis, ſuperiori foramine inſerendo capiti inſtructum, gemina inſuper alia addebat, ad utrumque latus unum, inſerendis brachiis; in reliquis clauſum. Pro anſulis ad quatuor latera oram pallii Sacerdotalis ornabant quædam poma granata phrygio opere expreſſa, adjectis altero ordine aureis tintinnabulis (*d*).

a 1. *Reg.*15. 27. & 24. 5. 12.

b 1. *Reg.*15. 25.

c 1. *Reg.*24. 52.

d *Exod.*28. 34. & 39. 24.

Judæi recentiores ornamento quodam utuntur, quod pallio veteri ſubſtitutum facilè credimus. Fruſtum eſt enim panni vel lini, quatuor anſulis ad latera inſtructum. Eſt autem duplicatum, cujus una pars anteriùs, poſteriùs altera pendet. Hærent autem ſcapulis ambæ illæ partes, funiculis quibuſdam utrinque devinctę. Vocitant ornamentum illud *barba canephot* (*e*), i. e. quatuor angulis ſive quatuor alis. Eſt autem, utì ſupra innui, brevior veteris pallii ſimilitudo, quæ proinde ad noſtras tunicas, ſive dalmaticas antrorſum & retrorſum pendentes, atque in ſuperiori parte foramine, inſerendo capiti inſtructa acceſſiſſe videtur. Nec ſanè ab eo veſtis genere abluſiſſe pallium videtur, niſi vittis ad quatuor angulos & laciniis in lymbo.

e *Buxtorf. Synag. c.*4.

Hæc tamen pallii deſcriptio mihi ſuſpicioſa arguitur, 1. Quòd pallium Orientale quadrato eſt oblongo, facilè in omnes figuras transformando; poteſt enim in omnem ſenſum torqueri, poteſt infra & in ſcapulis complicari; poteſt eodem caput obduci, ut in luctu, in pluvia, in æſtu ſolis; unco quodam hæret infra collum pectori & ſcapulis. Uno verbo pluribus idem ſufficit uſibus. 2. Scriptura de pallio agens indicat, totum eo corpus protegi, velari & indui, ſub pallio latere hominem, & aſſumi illud nullo negocio, ſtatimque dimitti; quæ ſimul omnia nunquam devincto corpori paludamento quadrant. 3. Tandem *Thaled* vel *Thalet*, quo Judæi orantes in Synagogis utuntur (*f*), vetus illorum pallium referre videtur, nec multum à pallio Orientali noſtræ ætatis abludit. Nullo ſuperiori foramine inſtruitur, ſed vel ſcapulis imponitur, vel capiti, ſive ante oculos pendet, quò ſcilicet aditu rebus exterioribus prohibito, mens intra ſe magis magiſque colligatur. Quare maluerim huic potiùs ornamento veteris Hebraici pallii ſimilitudinem vindicare, quàm alteri *barba canephot*.

f *Leo Moden. Carem. Jud. p.* 1. *n.*5. & 11.

Pallium muliebre ſeu velamen, quod faciei obducebant, quoties è domo in publicum prodirent, ſatis ab altero, de quo modò, diſtinguitur. Rebecca in occurſu Iſaacum proſpiciens, ſtatim faciem velavit (*g*); & Abimelech Rex Geraræ intelligens Saram à ſe raptam, conjugio cum Abrahamo copulatam, ſororem tantùm ipſius antea ratus, viro uxorem reſtituit, dono ſimul datis Saræ 1000. denariis argenti, quibus, ait, velum oculis tuis imponendum emas [*h*]. Thamar ampliori velo tecta, cum Juda incognita coivit (*i*). Jubet Apoſtolos fœminas nonniſi capite obducto velamine in Eccleſiam prodire (*k*). Quanta autem illud eſſet amplitudinis intelligimus ex Ruth, quæ non modicum frumenti ex Booz in pallio acceptum ad Socrum retulit. Omnium, qui Orientis loca peragrarunt, teſtimonio diſcimus, fœminas earum regionum univerſas ampliori aliquo velo tectas incedere; & Arabes quidem fœminas perpetuum vela-

g *Gen.*38. 14.

h *Gen.*20. 16.

i *Gen.*28. 14. 15.

k 1. *Cor.*11. 5. 6.

lamen ita obdocit, ut videndi quidem facultatem è duplici foramine ad oculos permittat; ſed texturâ quâdam è ſetis equinis foramina illa inſtructa, ne lumina quidem pervia relinquunt. Porrò pretioſiſſima eſſe oportuit & magnifica mulierum pallia, quarum nimium cultum luxumque in veſtibus Sacra Scriptura non ſemel reprehendit (*l*); vix enim aliter quàm de palliis ſeu velamentis hæc accipienda eſſe videntur.

l 2. Reg. 1. 24. *Jerem.* 4. 30. *Ezech.* 16. 20. 23.

Familiare erat Hebræis ut nudo capite incederent; nulla enim in vernaculo ſermone vocem norant, ornamentum aliquod capitis exprimentem. Unum tantùm capitis integumentum Sacerdotibus & Levitis peculiare innoteſcit, è lineo tantùm panno, vittâ alligato (*m*). Summus Sacerdos ditiori, & magis ornato utebatur, quod capiti adſtringebat, additâ laminâ quâdam aureâ ſupra frontem pendente, in occipitio duplici faſciâ revinctâ (*n*). Occurrit etiam in S. Scriptura Regium diadema, quod faſcia erat albens vel radiata, in occipitio alligata (*o*). Loco pilei ſive alterius integumenti uſi creduntur Hebræi faſciâ quâdam capiti circumvolutâ, quam non obſcurè innuit Ezechiel 24. 17. *Mortuorum luctum non facies, corona tua circumligata ſit tibi*: & ſudaria S. Pauli præſentiſſimum in morbis remedium S. Lucas Actuum 19. 12. commemorat; quæ ſanè de faſciis iſtis laneis ſive lineis, caput Apoſtolis obnubentibus, doctiſſimi plures Interpretes exponunt (*p*).

m *Exod.* 28. *Vide Comment.*

n *Exod.* 28. 4.

o 2. *Reg.* 1. 15. & 12. 30.

p *Oecum.* & *Sanct. in Acta* 20. *Hiſt. Scholaſt.*

Sed negocium in ea re facit, quòd Ezechielis teſtimonium non niſi pro eodem Propheta accipiendum eſt; viro nempe Sacerdote, cui proinde comam nutrire vetitum erat, injunctumque integumentum illud, quod vittâ adſtrictum gerebant Sacerdotes, quemadmodum ſupra innuimus. An igitur proinde & ceteri Iſraelitæ caput ſuum obnubebant, eum neque ab ingenti frigore, neque ab æſtu caput ſuum protegere, utpote comam nutrientes, tantâ qua Sacerdotes neceſſitate cogerentur? Quod verò ad S. Pauli ſudaria ſpectat, poterant eo nomine deſignari linei panniculi, abſtergendo manuum oriſque ſudori deſtinati, quemadmodum ipſo *Sudarii* nomine proditur.

Sedet igitur mente concepta jam ſententia, nullum obtinuiſſe capitis integumentum apud Hebræos. Si quid autem incommodi ſive ab æſtu, ſive ab ingruente hyeme iter habentibus accidiſſet, illi pallio ſuper caput reducto, novo veluti pilei genere occurrebant. Caput etiam tegebant in luctibus, & dum orationi vacarent, eo externo habitu Numinis majeſtatem ſentire profeſſi. Ita Moyſes ad rubum propiùs accedens (*q*), & David Abſalomi arma fugiens, (*r*), caput pallio obnupſerunt. Aman deducere per compita Suſarum Mardochæum ovantem juſſus (*ſ*), domum deinde regreſſus rei mœrore & tædio vultum contexit. Jeremias 14. 4. mœſtos colonos & populos tædio famis & ſterilitatis deſignans, ait: *Agricolæ operuerunt capita ſua.*

q *Exod.* 3. 6.

r 2. *Reg.* 15. 30.

ſ *Eſther* 6. 12.

Dùm lætum aliquid celebraretur, ſicut & in nuptiis conviviiſque, florum corollis redimiebantur (*t*). His igitur exceptis ſingularibus rerum eventibus, Hebræi nudo erant capite, Sacerdotibus exceptis, qui nudatum comâ caput certo genere tegumenti protegebant; quare viros caput tegentes probro capiti ipſos ſuo eſſe dixit Apoſtolus 1. Cor. 11. 4. & Sponſus Cantic. 5. 2. rore madeſcere comas ſuas proteſtatur, quòd totam noctem ſub dio exegiſſet. Nunquam Abſalomo triſte illud accidiſſet, ut in tranſitu comâ arborum ramis implicatâ medius inter Cęlum terramque ſuſpenderetur, ſi pileo uſus fuiſſet. Neque id tantùm ſolemne erat Hebræis, quin pluribus etiam Orientalibus familiare haberetur. Quicumque autem noſtrâ ætate thiarâ utuntur, comam ſibi præcîdunt; quare Iſraelitæ comam nutrientes nullum ſibi cidaris, ſive thiaræ uſum adſciviſſe credendi.

t *Sap.* 2. 8. & 2. *Macchab.* 6. *Iſai.* 61. 10.

Quæ tamen de viris dicta, non item pro fœminis valent, eùm plurimo capitis ornamento uterentur. Si qua fœmina, ait Apoſtolus 1. Cor. 11. 5. in Eccleſiam orandi gratiâ veniens, caput non obnubit, hęc capitis ſui gloriæ derogat; tantundem eſt enim ac ſi attonſa ſpectandam ſeſe præbuiſſet. Jezabel venientem Jehu Samariam opperiens (*u*), ſtybio oculos pinxit, caput multiplici ornamento inſignivit; nempe, uti facilè credimus, cidarim aſſumpſit, ſive mitram, adjectis etiam monili, inauribus cęteriſque narium & frontis ornamentis, de quibus non ſemel Scriptura; ſtybio verò ideò potiſſimum lumina pinxit, quò ampliora & nigriora apparerent. Judith (*x*) tentorium Holophernis petitura, comam excoluit, diviſiſque ſcitè intextiſque licio capillamentis, mitram pretioſam capiti impoſuit, quam pretioſis quibuſdam vittis innexam occipitio revinxit; addiditque deinde cultum omnem inaures nempe aureas & longas unionum ſeries. Baruch 5. 2. futurum annunciat, ut Deus tandem pallio juſtitię & coronâ ſive mitrâ decoris Jeruſalem ornet. Porrò pallium illud ipſiſſimum erat velum, quo Matronę velut paludatę in conſpectum prodibant.

u 4. *Reg.* 9.

x *Judith* 10. 3.

Iſaias 3. 18. &c. muliebrem omnem fœminarum ſui temporis cultum latè proſecutus, omnia ſimul, & torques & monilia, & armillas, & mitras commemorat; addens inſuper diſcriminalia, periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & ornamenta calceamentorum, & lunulas, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, acus, ſpecula, ſindones, vittas, theriſtra. Sæpè alibi locuti ſumus de annulis (*y*) naribus appenſis, ſive per utramque narem, ſive per alterutram inductis, ſive ad ſummum naſi demiſſis, ubi nunc oculorum vitra appenduntur. Comę nigreſcentes plurimi æſtimabantur (*z*), quas oleo & unguentis delibutas ſovebant, non fœminæ tantùm, ſed & viri; quod exemplo fœminę peccatricis id officii Chriſto impendentis (*a*), diſcimus. Pueri Salomonem

y *Geneſ.* 24. 47. *Prov.* 11. 22.

z *Cant.* 5. 2.

a *Luc.* 7. 37.

foràs

Digitized by Google

foras prodeuntem proſequuti, comas gerebant odoratis unguentis delibutas, aureoque pulvere aſperſas, quæ ſolaribus radiis percuſſæ radiabant inſigniter, ait Joſephus (*b*).

b *Antiquit. lib.8. c.2.*

Pullus color ſive nigreſcens apud Hebræos luctuoſus babebatur. Solebant etiam eâ occaſione ſacco indui, vel cilicio, nempè laneâ rudi & paonoſâ veſte; vel potiùs è pilis camelorum ſeu capræ contextis, quorum unicus erat ſive io luctibus, ſive in extremâ rerum familiarium anguſtiâ uſus. Quare luctum agentes plerumque ſacco accincti in ſacro Textu exhibentur; qua ſcilicet phraſi deſignatur pulla veſtis rudiſque, quæ in cinguli formam tunicæ ſuperimponebatur. Neque varius erat in ea re fœminarum à viris uſus rituſque.

Veſtes etiam Itinerantibus erant peculiares; quarum exempla ſuppetunt in hiſtoria Thamar (*c*), Judith (*d*), Mulieris viduæ, quæ à Joabo ſubmiſſa, de reducendo Abſalomo cum Davide egit (*e*). Porrò veſtes illæ à luctuoſis funeribuſque non abludebaot. Judith cilicio accinta ſingulos dies, Sabbato excepto, itemque primos menſium dies eſuriales habebat (*f*). Ita planè vita inſtituenda ab ea, quæ *verè vidua eſt & deſolata* (*g*). Facilis ea ſubit conjectura, viros poſito pallio triſtia luxiſſe, ut eâ occaſiooe tunicâ, cilicio, ſive atrâ pannoſâque veſte tantùm induerentur, adjecto demum cinguli loco funiculo ſive pelliceâ quadam zonâ. Familiare id veſtium genus Eliæ Prophetę (*h*), Joanni Baptiſtæ (*i*), cæteriſque Prophetam ſolo habitu ſimulantibus (*k*): *Non operientur pallio ſaccino ut mentiantur*. Septuaginta, Syriacus, & Arabs legunt: *Non operientur vellere ad mentiendum*. Nec alio otebantur pœnitentes amictu (*l*): *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis.*

c *Gen.38. 19. Vide & Baruc 5. 1. 2.*
d *Judith.10.2.*
e *2. Reg.14.2.*
f *Judith. 8. 6.*
g *1. Timoth. 5. 5.*
h *4. Reg.1. 7. 8.*
i *Matth.3. 4.*
k *Zacch.13.4.*
l *Hebr.11. 37.*

Non ſatis convenit inter Eruditos ao nudis ab omni tegumento pedibus incederent Hebræi. Nudis aſſerit Bochartus Jerozoic. p.1. l.2. c.50. ut non niſi in itinere tibialia induerent. Laudat in eam rem datum à Moyſe præceptum Exod. 12. 11. ut Hebræi agnum paſchalem deguſtaturi, calceamenta aſſumerent, quaſi itinerantium more inſtructi. Addit Juvenalis Satyr.6. illud de Hebræis.

Obſervant ubi Feſta mero pede Sabbatha Reges.

Demum adducit illud de Regina Beatrice Agrippę germanâ, quæ Hebræis veniam impetratura, nudis pedibus coram Feſto ſtetit (*m*).

m *Joſeph. l.2. cap.15. de bello Jud.*

Bynęo tamen alia ſedet opinio, autumanti Hebræos plerumque calceamentis uſos, non niſi in ſingularibus rei eventibus, veluti in luctu lugeodiſque criminibus, nudipedalia exercuiſſe. Ita David ex Urbe digreſſus nudis pedibus & ore velato, filii Abſalomi perfidiam lugebat (*n*). Si Judæi die Expiationis ſolemnis & in funeribus ſolo aſſidentes nudipedalia ſervabant (*o*), id ſanè luctui deputandum. Mandat Deus Ezechieli 24. 17. ne calceamenta detrahat, neque uxoris ſuæ funera lugeat; quo ſanè argumento diſcimus, eos ritus in luctibus ſolemnes apud Hebræos fuiſſe. Iſaias 20. 2. mandatis à Deo oneratur, ut detractis calceamentis, depoſitiſque veſtibus, vivam quandam imaginem futuræ captivitatis Ægypti & terrę Chus exhiberet: utrumque igitur familiare erat Hebræis. Cùm Moyſes ardentem rubum ſpectavit (*p*); cùm Joſue Angelum in vicinis Jericho obvium habuit (*q*), utrique ſanè calceamenta detrahere juſſi ſunt, quòd locum ſanctum calcarent. Iſraelitis iter agentibus per deſertum, nec veſtes, nec calceamenta defuiſſe, Domino beneficia ſua eidem populo exaggerante, Deuter.29. 10. diſcimus. Moyſes ſingulis Tribubus Iſrael benedictionem impartiens, calceandum prædixit Aſer ferro ſimul & ære (*r*). Cavet J. Chriſtus, ne Apoſtoli iter habentes calceamentis utantur [*s*]; & Hebræi ſicco pede amnem tranſiiſſe ſe deſignaturi, dicunt aquas calceatos tranaſſe (*t*).

n *2. Reg.15. 30.*
o *Buxtorf. Synag. cap. 35. Jonath. ad Levit. 16. 29. Braun. de veſte Sacerd. l.1. 7. 3.*
p *Exod.3.5.*
q *Joſue 5. 15.*
r *Deuter.23. 25.*
s *Matt.10.10.*
t *Iſ.11. 15.*

At enim his exemplis illud tantummodo inſinuatur, Hebręos cùm foras prodirent, calceamentis uſos, numquid etiam cum domi ſe continerent? En ejus rei exempla. Singula beneficia à Domino in populum velut in ſponſam ſuam dilectam, collata proſequutus Ezechiel 16. 10., illud etiam commemorat de calceamentis pretioſis cariſſimę conjugi dono datis. Filius Prodigus in patrias ſedes reverſus, novâ veſte, annulo, & calceamentis ab indulgentiſſimo Parente donatus eſt (*u*). S. Petrus ſomno, dum in carcere eſſet, reſolutus calceos habebat appoſitos (†). In cæremonia, qua vir aliquis fratris ſui ſine liberis decedentis uxorem viduam in conjugem aſſumere recuſabat, coram Populi cœtu calceos detrahebat (*x*). Proverbii loco obtinebat: *Non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamenti ejus*, (*a*), qua loquendi phraſi inſinuaretur, ſe viro alicui per omnia inferiorem reputare; ſimili etiam proverbiali formulâ uſurpabatur: *Ne calceamentum quidem accepit*, ideſt ne minimum quidem (*b*). Amos 2. 6. & 8. 6. ut Damaſcenorum, & Samaritanorum impotentem tyrannidem exprimat, vendidiſſe illos ait juſtum, & pauperem pro calceamento, nempè viliſſimo quoque pretio.

u *Luc.15. 22.*
x *Deut. 15.7. 8.*
(†) *Act.12. 8.*
a *Matt.3. 11. Marc. 1. 7. Luc.3. 16. Jo. 1. 27. Act 13. 25.*
b *Eccli.46.22.*

His omnibus ſatis ſuperque demonſtratum arbitror, & familiariſſimum apud Hebræos calceamentorum uſum ſive in ædibus, ſive in urbe obtinuiſſe. Nec me fugit, plurimos, quà veteres (*c*), quà recentiores Scriptores (*d*) autumaſſe, omnem ſibi calceamentorum uſum interdixiſſe penitus Jeſum Chriſtum; nec ſanè ulla de illis mentio in Evangelio, niſi fortè illud S. Joannis Baptiſtæ in eam rem laudaretur: *Non ſum dignus ſolvere calceamentum de pedibus ejus*. Verùm contraria ſedet ſententia S. Joanni Chryſoſtomo ad Pop. Antioch. homil.6. S. Auguſt. ferm. olim 42. de SS. cap.6. nunc ferm. 101. novæ edit. Paulo Burgenſi, Cajetano, Toleto, Barradio, Sopranis, Balduino de calceo antiquo cap.26. & Bynæo de calceo Hebræor. l.1.c.9.num.10. Nec contrarium planè Genti ſuæ morem adoptaſſe Chriſtus videtur, quem

c *Hieron. ad Euſtoch. de cuſtod. Virginitate. Diſcipuli ſine calceamentorum onere, & vinculis pellium ad prædicationem novi Evangelii mittuntur, & milites veſtimentis Jeſu ſorte diviſis, caligas non habebant, quas tollerent. Nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat ſervis &c.*
d *Ita Dion. Carth., Bonavent., Lyran.*

quem pariter S. Marci 6. 9. teſtimonio calceorum par Apoſtolis iter habentibus permiſiſſe intelligimus. Cavit tantummodo, ne plura haberentur, uti ſatis ab aliis Evangeliſtis innuitur.

Nec tamen vadem me exhibuerim, nunquam niſi calceatos Hebræos in ædibus ſuis manſiſſe; cùm nudipedalia in ædibus familiariſſimè obtineant in ſervidis regionibus, uti in Ægypto, & Judæâ. Conſtat inſuper, Sacerdotes in Templo nudis pedibus egiſſe (e). Mancipia, & captivi non domi tantùm, ſed foris etiam & in agro nonnulli diſcalceati agebant (f). S. Petrus in carcere eodem habitu ſeſe continebat (g). Sponſa in Canticis 5. 3. ne è lectulo ſurgat, cauſatur mox factam pedum ſuorum lotionem. Nihil moror receptam conſuetudinem nudatis pedibus accumbendi. J. Chriſtus, ejuſque Apoſtoli morem illum ſervarunt; neque enim aliter in lectis pro recepta eorum temporum conſuetudine recubuiſſent (h). Sed vetuſtiſſimâ conſuetudine mos obtinens pedes lavandi iis, qui ex agro veniſſent, ſatis probat, illos, ſemel ac ędes ſubirent, nudipedalia exercuiſſe (i). Idem pariter uſus nudis pedibus quà in domibus quà in Urbe agendi, commendatur longâ conſuetudine Lacedęmonum, Athenienſium, Romanorum, & Orientalium ferè omnium, quem pluribus laudarunt veteres Patres nonnulli, uti Clemens Alexandrinus Pædag. l. 2. cap. 11. & Tertullianus de Pallio, uti veterum Chriſtianorum, quantum ex Luciano in Philop. collegiſſe videmur, exemplum.

Quænam verò calceamentorum materia? Coriacea, ut autumat Bynęus de calceo Hebræorum l. 1. c. 2. quod exemplo calceamentorum Gabaoniticorum (k) probaſſe ſibi videtur, coriacea enim eredit. Idem etiam confirmat è frequenti pellium uſu apud Veteres; ſicut etiam quòd viliori pretio calceamenta venderentur (l), in tantum, ut res in proverbium abiret, quod ſupra jam inſinuavimus. Sed ejus argumenta non ſatis intentum evincunt. Neque enim Gabaonitarum calceamenta coriacea fuiſſe conſtat; poterant enim è fruſto aliquo panni, vel ſimili aliquo confecta eſſe. Ex locis Amos à Bynæo citatis, Gejerus de luctu Hebr. illud ſibi probandum cenſuit, non viliſſimos eſſe calceos, ſed potiùs preſioſiſſimos; neque hodie uſque calcei, licèt coriaceis utamur, adeo vilioris ſunt pretii, quales Bynæo reputantur. Quanquam enim proverbiali formulâ dicatur, detrito calceo vilius, nunquam tamen uſurpatum eſt illud *calceo vilius*. Nunquam ſanè in Scriptora calceamentorum materia ſatis exactè exprimitur; in Ægypto papyraceo junco intexebantur; ſpartea familiaria erant Hiſpanis; lineis uſos fuiſſe Divinos in Syria, & Phoenicia Herodianus teſtatur (m).

Quare non invitus ego conſenſerim, Hebræos ſandalia & calceos lineos, ſparteos, coriaceos, ligneos ſive alterius cujuſcunque materiæ ſimul omnes noſſe. Æquè enim familiaria genti fuiſſe ſandalia ex eo facilè intellexerim, quòd non ſemel in Textu mentio recurrat de corrigiis pedum, ideſt de vittis pedem aſtringentibus. Militares calcei ferro vel ære armabantur, quò ſpectat illud Deut. 33. 25. Moyſis ad Tribum Aſer: *Ferrum, & æs calceamentum tuum*. Æreis ocreis pedes, & crura Goliath protegebantur (o); Græci in obſidione Trojæ æreas loricas induerunt; ęreaſque pariter, ſive ex auricalco conflatas, ocreas inter Herculis arma recenſet Heſiodus (p).

Fœminarum calceamenta ornamentorum pretio virilia ſuperabant. Ezechiel 16. 10. Dominum ceu Sponſum inducens, munera Judęis, tanquam nuptę ſibi genti, largientem, inter cętera recenſet rubra ſive purpurea calceamenta; legunt alii calceamenta è pelle melis. Nos tamen veterem lectionem pręferendam cenſemus, ut ibi calceamenta purpurea exprimantur, ſive illa coriacea fuerint, ſive lanea, vel è goſſypio, linove. Porrò ſoleæ purpureæ olim familiariter obtinebant, iiſdemque pictis purpurâ coturnis, tanquam ſummæ dignitatis inſignibus, Imperatores utebantur. Viros locupletes Iſraelis olim ad Templum ſe contuliſſe ſingulis recurrentibus anni Solemnitatibus purpureis ſoleis nitentes, autumant Rabbini. Venerem deſcribens Phœnicis amictu Virgilius, addit ſimul.

Purpureoque altè ſuras vincire cothurno.

Et ſandalia Sponſæ in Canticis, quibus oculos Sponſi raperentur, eodem facilè colore nitebant. *Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, Filia Principis?* Porrò calceorum genus erat, non compreſsâ texturâ ſpiſſum, neque enim alioqui pedes tranſlucerent; ſed Phœnicio more contexta ſandalia ita raram exhibebant texturam, ut cruris, & pedis nuda mixta purpuræ intenitterent. Simili ornamento prodiit Judith, ad tentorium Holophernis ſe conferens; & cùm reliquo corporis cultu placeret, ſandaliorum tamen elegantiâ, juxta Scripturæ phraſim, Imperatoris oculos rapuit. Plutarchus Sympoſ. l. 4. narrat, Summum Judæorum Sacerdotem ſolemnioribus quidem diebus magnificè cothurnatum in Templo ſeſe præbere ſpectandum; ſed Hiſtorici quidem falſitatem arguit tum Sacra Scriptura, inter Sacerdotum veſtes minimè cothurnos recenſens, cùm Rabbini & Patres uno ſimul aſſenſu nudis pedibus Sacerdotes in Templo miniſtraſſe tradentes.

Tibialium uſus Hebræos latuiſſe creditur, eo potiſſimùm argumento quòd ex conſtanti recepta conſuetudine hoſpitum pedes lavarentur; cum enim ſandaliis laxioris texturæ uterentur, plurimum inter eundum pulveris contrahere pedes neceſſe erat. Licet etiam obſervare, ſtatim à detractis ſandaliis nudis pedibus Hebræos fuiſſe. Ita nonniſi detractis ſandaliis menſæ aſſidebant, poſtremâ Reipublicæ Hebraicæ ætate; ita pariter in Templo (q) verſabantur; eodemque habitu utebantur in luctu. Porrò ea paſſim conſuetudo, ut ſandaliis unice induerentur, per totum Orien-

tem

e *Exod.* 30. 19. *Rab. Greg. Naſ. in Cant. Theodor. in Exod.* 3. 4. 7. *aliiſque paſſim.*

f *Iſa.* 20. 2. & 2. *Par.* 28. 15.

g *Act.* 12. 8.

h *Luc.* 7. 38. *Jo.* 13. 4. 5.

i *Gen.* 18. 4. & 19. 2. & 24. 32. & 43. 23. *Judic.* 19. 21. & 2. *Reg.* 11. 8. &c.

k *Joſ.* 9. 5.

l *Amos* 2. 8. 6. *Eccli.* 46. 22.

m *l.* 5. *cap.* 13.

o 1. *Reg.* 17. 5.

p *Herc. Scutum ver.* 122.

q *Miſna in Maſſechet. Beracoth c.* 9. *Maimon in Hala. Beth. Habbechira c.* 7.

ſem obtinebat. Idem mos & in fœminis ſpectatus; quæ enim pro viris adducta ſunt argumenta, eadem & pro fœminis valent; quibus etiam aliud adjungitur peculiare, quòd ſcilicet pretioſis monilibus, ſive annulis tibias ornarent, quemadmodum ſupra ex Iſai.3. 16., & de nudis pedum Sponſæ per tranſverſam ſandaliorum loricam ſpectatis à Sponſo Cantic.7. 1. ſupra pariter obſervavimus.

IN LAMENTATIONES JEREMIÆ PROLEGOMENON.

Solemne erat Hebræis, ut in funere ampliſſimorum virorum, Principum, & Heroum, quorum clariſſimum erat in rebus bellicis nomen, funebres cantilenas pangerent; cujus generis quædam in Scriptura adhuc leguntur, ut Canticum in funere Abner (a), alterum in funere Jonathæ [b]. Quin & collectio funebrium cantilenarum adornata apparet ex illo 2. Par.35. 25. *Ecce ſcriptum fertur in Lamentationibus*. Neque hæc tantùm ad luctum agendum in funere ampliſſimorum virorum, quin & tetrico hoc carminum genere luxiſſe caſum & vices Urbium, gentium, & Principum etiam externorum Prophetæ videntur. Ita funebri, Cantico illugent Iſaias (c), Jeremias (d), & Ezechiel (e) deſolationem Ægypti Tyri, Sidonis, Babylonis, &c. Rarò etiam contingit, ut everſionem magnæ alicujus gentis prænuncient, quin ſimul funebri aliquo Cantico luctum agant, eodem pariter tempore & ventura mala prænunciantes, & tanquam jam impleta lugentes.

Porrò Jeremię Lamentationes fletus ſunt viri ſanctiſſimi, quo vices Jeroſolymæ proſequitur. Cùm verò multiplici malorum caſu Urbem illam jactari Jeremiæ ætate contigerit, quo tempore, & quâ potiſſimùm occaſione Lamentationes ſcriptæ ſint, ambigimus. Sunt qui cum Joſiæ obitu componant, cùm ſcilicet Rex Ægypti arma in Judæam inferens, pii Regis Joſiæ exercitum diſſipavit, Regem ipſum occidit, ac deinde ab expeditione Carchemiſię, redux, Jeroſolymâ occupatâ, tum & Judæâ universâ ſubactâ, vinctum Joachaz ſecum in Ægyptum adduxit (f). Omnia hæc ſimul mala, inquiunt, ſcriptis hiſce Lamentationibus luget Jeremias. Potiſſimam hujus opinionis ſuæ conjecturam ducunt ejus aſſertores ex illo 2. Par.35. 25. *Univerſus Juda & Jeruſalem luxerunt Joſiam, Jeremias maximè, cujus omnes Cantores atque Cantatrices uſque in præſentem diem lamentationes ſuper Joſiam replicant, & quaſi lex obtinuit in Iſrael.* Adducunt his omnibus argumentum ex ipſis deductum Lamentationibus, in quibus elogium texitur Regis, nulli alteri magis, quàm Joſiæ quadrans. *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus.* (†)

Malunt alii (*), Prophetæ luctum verſari in captivitate populi, ac vicibus tum Sedeciæ, cùm ſui ipſius; cujus opinionis ſuæ argumenta ex omnibus Lamentationum Capitibus deducere ſe poſſe confidunt. Quin & Lucubrationis hujus Præfatio, vetuſtiſſima illa ſanè, id aſſerit luculenter. Nec magis obſcurè eadem inſinuat Eccli.49.8. narrans, vias omnes Jeroſolymam deducentes deſertas hoſtes reddidiſſe, juxta Prophetæ Jeremiæ oraculum; quibus verbis ſpectatur illud Thren.1. 4. *Viæ Sion lugent, eò quod non ſint qui veniant ad ſolemnitatem.* Nihil ſanè frequentius in eodem ſcripto, quàm mentio de Jeruſalem, Templo, rebus everſis, deſtructis, prophanatis, deſolatis. Duo priora capita incommoda omnia obſidionis Urbis relevant; tertio deinde proximè ſuccedenti perſecutiones ſuas luget Propheta; quartum deplorat caſum & deſolationem Urbis & Templi, Sedeciæ item vices. Tandem quinto Operis capite precandi formulam digerit Vates pro Judæis in diſperſione, & captivitate agentibus; verſoque deinde ſtilo, crudelitatem Idumæorum deſolationem Urbis urgentium inſectatur, ſimul illos ultionis Domini flagellum manere prænuncians. Porrò hæc omnia aliò planè quàm ad exitum Joſiæ ſpectant, quo tempore Urbs pariter & Templum ſtabant, ſui erant in regione incolæ, nec adhuc ea acciderant captivitatis mala, quæ à Propheta deplorantur. Hæc nos in poſteriorem hanc ſententiam inclinarunt; an commodè ad difficultates diluendas, viderint Lectores.

Scriptum eſt ergo Canticum poſt urbis Jeroſolymæ everſionem; quin & poſtremum caput ſeriùs cæteris adjectum fuiſſe ex eo intelligimus, quòd deductum jam in captivitatem populum, partimque in Ægyptum tranſlatum (g), Templum in vulpium foveam redactum [*], conſtituit. Monſtratur hodie uſque in viciniis Jeruſalem fovea, ubi ſcripta à Jeremia vaticinia ſua ferunt, quo eodem in loco magnificum erexiſſe Templum Conſtantinum Imperatorem fama eſt. Sed hiſce popularibus traditionibus quis credat? Porrò Jeremias poſt captam Urbem in poteſtatem hoſtium unà cum captivis cęteris venit, nec niſi in Rama liberè abire permiſſus eſt, cùm Nabuzardan direptam & incendio deſolatam Jeroſolymam reliquit. A' capta Urbe uſque ad conceſſam viro ſancto libertatem, intereeſſit 35. dierum

a 2. Reg.3. 33. 34.
b 2. Reg.1. 18. 19.
c Iſai.14. 4. &c. & 15. & 16.
d Jerem.7. 29. & 9. 10. & 48. 32.
e Ezechiel.19. 1. & 28. 11. & 26. 17. & 32. 2.
f Hieron. in Zach.12. 11. Super quo (Joſia) Lamentationes ſcripſit Jeremias, quæ leguntur in Eccleſia, & ſcripſiſſe eum Paralipomenon teſtatur liber. Ita Chald. Interp. & Raban. & Maldon. & Figier. Thom. Bonavent. Hugo. Vat. Jan. Vide Joſeph Antiq. l. 10 c.6.
† Thren.4. 20.
* Hieron. in Jerem. Præf. Civitatis ſuæ ruinas quadruplici planxit alphabeto. Ità Theodoret. Procop. Olympiodor. aliique ferè omnes.
g Thren.5. 4. &c.
* Ibid. ver.18.

ciraiter intarvallum; quo temporia ſpatio commodum erat Jaremiæ lugubres illas cantilenas in ſolatium ſociorum ſuorum captivorum ſcribere.

Inſcribitur Opus à Græcis *Threni*, i. e. Lamentationes, à Judæis *Echa*, quòd prima in Textu vox illa occurrat; vel *Kinoth*, fletus, lamantationas. Stilo utitur Aothor vivido, molli, patherico, qoalem carminum hujuſce genus axpoſcit. Elagantiſſimum, aſt quantum aliud unquam in tota antiquitate carmeo, & movendis lacrymis aptiſſimum, quo ſcribendi genere excallabat Jeramias. Nec ſanè aliud unquam ſuit vel argumentum lacrymis digoias, ſeu Vates fletibus aptior.

Quatuor priora capita actoſtycho artificio digeruntur, quo ſcilicet vel ſinguli quique, vel bini recurrentes varſus, ax unâ elamenti Hebraiai literâ alphabeti ordine exordiontur. Tertii capitis tres ſuccedentes verſus ex eâdem litarâ ducuntur; ſunt antem omnes ſimul 66. verſus. Tandem quarto capita idam ordo, ac in primis duobus reſtituitur. Nihil ſiogulare ſpectatur in quinto Operis capite; ſed in vetuſtis quibuſdam Mſs. Latinis ſinguli recurrentes 22. verſus, præfixam habent Græci alamanti literam (*h*). Acroſtycho eodem cum cæteris ordine digeſtum eſſe noſtremum hoc caput ioſinuare videtur S. Hieronymua (*i*); ſad nihil planè ſimile in Hebræo ſpectatur. Porrò illud eſt in ſaria literarum elementarium ootandum, quòd in aapitibus ſacuodo, tartio, & quarto litara *Phe* præponitur literæ *Ain*; cùm viciſſim in priori capita poſtarior hæc illam præcedat; cujus rei cauſam quis oorit? Amanuenſes arorem hunc (errorem enim aredebant) reparaturi, utque ſuum reſtituerent alphabeti ordinam literis, non ſemel Taxtum everteruot turbaruntque (*k*), invitâ licèt & rapugnante contextûs & orationis ſarie. His tamen nequidquam obſtantibus, an Jeremias hunc eundem ordinem, quem modò teneot, litaris aſſignaverit, manet incertum. Facilè ax ipſo ſcripti, Operis tempore varietas iſta repetenda eſt.

h *Vide nov. Edit. S. Hieron. t. 1.*

i *Hieron. Præfat. in Lib. Reg. Jeremia Lamentationes & oratio ejus ejuſdem numeri texuntur alphabeto.* Sad & in multis locis non loquitur niſi de quatuor alphabetis Lamaotationū, e. g. in Præfatiooa ad Paulinum. *Quadruplex diverſis metris ve*&c*it alphabetum. Vide ad Paulam Urbicam.*

k *Vide notas D. Joann. Martianay in cap. 2. Bibliot. S. Hieron. p. 643.*

De Præfatione Lamentationibus præfixâ agimus in Commantario; Nuſpiam ſanè illa ſive in Habræo, ſive in Chaldæo; vel Syriaco legitor. Præter Græcām Verſionem à Saptuaginta adornatam, fragmenta Verſionis Symmachi ſuperſunt; rara vatò aliorum Intarpretum; quòd ſcilicet Origenes Verſiones Aquilæ & Theodotionis in Haxaplis ſervara naglexarit; an fortè quòd parum à Septuaginta variarent? Inde verò deducendum ſibi aliqoi arbitrati ſunt, nec Aquilam, nec Theodotionem vartandis Lamentationibus operam ſuam contuliſſe. Sed contrarium egragiè demonſtrat P. Montſaucon in Præfatione Hexaplorum.

Judæorum quidam aoutandunt, Lamantationas ipſiſſimum eſſe Opus, quod dictante Jeremia Baruch (*l*) ſcripto axcipiebat, cultro deinde ſciſſum & igni injectum à Rege Joachimo (*m*). Sed oulla aſt hujus opinionis veritas, & conjecturæ.

l *Jerem. 36. 4. 5.*
m *Ibidem ver. 22. 23.*

IN BARUCH PROLEGOMENON.

CLaro ortus genere Baruch, linguæ Hebraicæ ſciantiâ axcalluit (*a*). Patre genitus aſt Neria, & avo Maſaia, viro utroque in regiono ſua ampliſſimo; nec minùs illuſtris fuit dignitata fratris Saraiæ, qui ſub Sedecia inter viros Principes ſuum habebat locum (*b*). Porrò Baruch à ſacretis fuit toto vitæ ſuæ tampora & indiviſus Jaremiæ ad obitum ipſius comes. Sub Joachimi Regno omnia illius viri ſancti vaticinia ſcriptis redegit, & cùm in Templum ſecum tuliſſat ajus Operis volumen, aoram frequenti Magnatum & populi conciona axpandit legitque. Cum autam poſt hæc volumeo coram Rega Joachim delatum legeretur, offenſus Princaps gladio diſciſſum in ignem conjecit (*c*). Abſumptum itarum reparaturua Jeramias, novum ex integro, ſed ſuſius, Amanuenſi ſuo Baruch dictavit (*d*); dictavit autem quale nunc etiam ſupereſt.

Quæ erat Baruchum inter & Jeremiam rarum affinitas, gravas io Prophetam noſtrum perſacutiones induxit; nihil anim Jaramię malorum perſarendum fuit, quod item in Baruchum non radundaret. Quara, ita Deo permittenta, Baruch, cùm fortè die quadam animis deſpondaos ſuam, itemqua Patrię ſortem lugaret (*e*), confirmandus fuit à Deo verbis Prophetæ, & ita confirmandus, ut nihil ultra deinde movaratur.

Quarto Sedaciæ anno, Babylonem unà cum Saraia fratra ſuo (*g*) miſſus eſt, poſtulatum à Rega Nabuchodonoſora, ut vaſa ſacra Babylooem ab ipſo aſportata, quo tempore Urbem ſimul & Regem Jechoniam cœparat, ramittara dignaratur (*g*). Attulit unà paritar Propheta Epiſtolam Jeremiæ (*h*) ad Judęos io captivitate agentes, quo ille ſcripto & imminantia omnia io Babylonem mala expoſuit, & libertatis ſpem miſeris fecit. Juſſerat autam Propheta lactam captivis epiſtolam projici in Euphratem (*i*), qua da ra nihil à Barucho omiſſum. Ad ejus epiſtolę lectionem

a *Joseph. Antiq. l. 10. c. 55.*
b *Jerem. 51. 61. Princeps Menuchab.*
c *Jerem. 36. 1. 2. &c. 22. 23. &c.*
d *Ibid. ver. 27. &c.*
e *Jerem. 45. 2. 3.*
f *Jerem. 51. 59.*
g *Baruch 1. &c.*
h *Continetur Jeremia cap. 50. & 51.*
i *Jerem. 51. 63.*

Digitized by Google

dem Jechonias ceterique cum illo captivi (*k*) altè ingemuerunt, ac collatitiam pecunię ſummam Baruchi manibus commiſſam, io uſum ſacrificiorum Domini Jeroſolymam tranſmiſeruot.

Data inſuper eſt à captivis prolixior ad fratres Jeroſolymæ agentes epiſtola, in quinque prioribus Baruchi capitibus relata (*l*). Porro ſeriptum illud ab eodem Barucho digeſtom ne dubitamus quidem; ſicut & aſſerendum eâdem fide cenſemus, divino illum Spiritu afflatum, eâ expreſſiſſe pios & religioſos ſenſus, quos in captivis Babylonię animadverterat. In ipſo Epiſtolæ capite precibus fratrum Jeroſolymæ commendat Nabuchodonoſorem ejuſque familiam, quibus juſtum tenentibus imperium, pacatæ ditionis dulcem quietem captare ſe poſſe confidebant. Precum autem exigendarum in cauſa fuiſſe potuere, quæ ab eo Principe receperant Judæi beneficia, quippe qui vaſa ſacra libens remiſerat. Rogant aotem fratres captivi, ut ſua illa epiſtola legatur in frequenti concione, cùm ſcilicet populus diei feſti ſolemnia in Templo celebraret. Nec diffitentur crimina ſua, quorum merito juſtam hanc Domini ultionem in ſuum caput provocaſſent (*m*); veniam rogant pro commiſſis; tum & minas Prophetarum, qoas olim contempſerant, revocant in memoriam (*n*). Hæc in priori Epiſtolæ parte.

Secundæ partis exordium inſtituitur à capite 3. 9. ductum à ſingularibus Hebręorum ſupra cęteras omnes gentes privilegiis; quòd ſcilicet Legem Domini, genuinam ſapientiam, & veræ felicitatis fontem ac viam ſoli noſſent [*o*]. Monentur igitur Judæi, ut reſipiſcant tandem, atque criminibus abjectis dignos ſe præbeant, qui promiſſæ libertatis factâ ſibi ſpe tandem potiantur. Porrò hæc de futura tandem libertate promiſſio totum literæ epilogum occupat; variis enim aptiſſimis phraſibus eandem rem iterum atque iterum Author inculcat. Innuimus jam, hujus epiſtolę Authorem credi Baruchum, qui nunquam in ea non Prophetam agit, oracula ubique oggerens de captivitate ſolvendâ, & reſtituendâ Urbe, ęnigmaticâ ſimul phraſi, ſed non obſcurâ ſanè, Christi Regnum & Eccleſiæ conſtitutionem exprimens (*p*).

Jeroſolymam reverſus Baruch, charum ſibi Prophetam convenit, communes cum illo vices ſubituros. Ita copiis Nabuchodonoſoris obſeſsâ Urbe, cum Jeremias in carcerem conjectus eſſet, ſimili pariter cuſtodiâ detentus & Baruch. Poſt captam Urbem, quo erat obſequio Nabuzardan in Jeremiam, eodem pariter & Baruchum obſervavit (†). Eductus ergo è carcere, quocunque voluntas ferret, liberè abire permiſſus eſt. Cum reliquiæ populi ſecedere in Ægyptum decreviſſent, invito licèt ac pro viribibus renitente Propheta (*), murmur in Baruchum excitarunt, quòd ſcilicet eo aothore, eorum conſilia improbaſſe Jeremiam dicerent. Vicit tamen populi obſtinatio, quibus, oe fortè in effrænem licentiam, atque in Idololatriam prolaberentur, ad hærendum ſibi ambo Prophetæ cenſueruot. Manſit Baruch in Ægypto ad obitum uſque Jeremiæ, quo fatis functo, recepit ſe Babylonem. Sunt qui contendant, epiſtolam Jeremiæ, poſtremo hujus Libri capite recitatam, ab eodem Barucho delatam fuiſſe; ſed Græci textûs authoritate in eam ſententiam adducimur, commiſſam illam captivis mox Babylooem transferendis, antequam ambo Prophetæ in Ægyptum proficiſcerentur.

k Baruch 1. 3.

l A cap. 1. 10. uſque ad totum cap. 5.

m A cap. 1. 15. uſque ad cap. 2. 12.

n A cap. 2. 12. uſque ad c. 3. 9.

o A cap. 3. 9. uſque ad 4. 2.

p Lege finem capitis 4. & cap. 5 totum.

† Antiqu. l. 10. c. 11.

** Jerem. 43. 2. &c.*

q Hieron. Præfat. in expoſit. Jerem. Libellum Baruch, qui vulgo Editioni Septuaginta copulatur, nec habetur apud Hebræos, & Pſeudographam Epiſtolam Jeremiæ nequaquam cenſui diſſerendam. Idem Præfat. in verſione Jerem. Librum autem

Quo potiſſimum loco obierit Baruch, ambigitur: Babylone anno captivitatis 12. contendunt Rabbini; alii in Ægypto malunt. Emortualem ejus diem ad 28. Septembris, nullo, quantum ſcimus, fundamento, Martyrologia conſignant. Sed quantum de obitûs die in dubio verſamur, tantum & magis etiam conſtat, viri memoriam, apud Eccleſiam Judaicam, & apud Chriſtianam in benedictione eſſe.

Exemplar hujus operis Hebraicum intercidit, cujus locum tenet Verſio Græca vetuſtiſſima, ex Hebræo ſine controverſia adornata, uti ex frequentibus Hebraiſmis iotelligimus. Judæi, quibus ſanctum eſt Libros omnes non Hebraicè ſcriptos è Canone Scripturarum expungere, opus Baruch excludunt. Graviùs aliquanto in illod locutus S. Hieronymus, ſuſpicionem facit, num Operis authoritatem ſatis agnoverit (*q*). Nihil de illo apertius in vetuſtis Catalogis Sacrarum Scripturarum apud Patres & Concilia. Excidit è numero Sacrorum Librorum apud Proteſtantes, ſicut & Catholicos nonnullos (*). Ad epiſtolam Jeremiæ in ſexto Baruchi capite quod attinet, veluti ſpuria notari à S. Hieronymo videtur; omiſit Theodoretus in ſoo Commentario, ac tandem in variis Gręcis Exemplaribus deſideratur.

Sed ad illam viciſſim alludit non obſcurè Author ſecundi Macchabęorum (*r*); & ſtatim poſt Lamentationes Jeremiæ exhibent plura Exemplaria, cum interim in aliis eundem teneat ac in noſtris Bibliis locum. Nihil ſanè ætati, moribus Jeremiæ, ac tandem reliquis temporum circumſtantiis abſonum. Idem & de reliquo opere cenſendum eſt, cujus ſi fortè apertior in ſacris Catalogis mentio deſideretur, eius rei in cauſa fuiſſe oportet, quòd ſub uno eodemqoe Jeremiæ nomine utrumque opus comprehenderetur. Nec facilè ſatis luculenter inter hæc duo diſtinctum fuiſſet in Conciliis Florentino (*s*) & Tridentino ſeſſ. 4. niſi ſilentium illud ad pravas quaſdam conſecutiones deduci poſſe ab Hæreticis Patres animadvertiſſent. Sub expreſſo Baruchi nomine Opus non ſemel Patres laudarunt (*t*), frequentiùs tamen ſub Jeremiæ; & hodie uſque in Eccleſia aliquid legitur Baruchi ſub Jeremiæ nomine (*u*).

Nomine Baruchi inſcripta prolixa ſatis epiſtola apod Syros extat; in qua ita de Angelis ſermo, ut Chriſtianum Authorem prodat. Monachum quendam Syrum ſuſpicatur D. Huerius olim Epiſcopus Abrincenſis. Alia eſt prorſus epiſtola, ac ea quę recitatur in Græco & Latino noſtrorum Bibliorum.

Baruch Notarii ejus, qui apud Hebræos nec habetur, nec legitur, prætermiſſimus.

** Driedo lib. 1. de ſcript. & dogm. Eccleſ. cap. ult. Lyran. Dionyſ. Carth.*

r 2. Macchab. 2. 2. Invenitur in deſcriptionibus Jeremiæ Prophetæ: Et dedit illis legem, ne obliviſcerentur præcepta Domini, & non exerrarent mentibus, videntes ſimulacra aurea & argenta &c.

s In Decreto de Script. Sacr.

t Iren. l. 5. c. 35. contra hæreſ. Cyprian. l. 2. contra Judæos & Serm. de orat. Dominicâ. Clemens Alex. l. 1. Pædag. c. 10. & l. 2. c. 3. Euſ. l. 6. Demonſtr. c. 19. & l. 10. c. 3. Ambr. l. 1. de Fide c. 2. Idem in Pſ. 118. ſerm. 18. Jul. Firmic. ad finem Aug. l. 18. de Civit. c. 33. Chryſoſt. ſerm. de Trinit, & demonſtr. adverſ. Gentil. quod Chriſtus ſit modò. Baſil. l. 4. adver. Eunom. Epiph. hæreſ. 3. adverſ. Ebioneos. Ildefonſ. l. de Virgine Maria c. 6. Vide Maldon. in hunc Librum, & Bellarm. l. c. 8. de Verbo Dei.

u In Officia Sabbathi Pentecoſtes Proph. 6.

Nunquam Baruchi Opus Hebraicè ſcriptum defendit Grotius Prefat. in Baruch; quare digeſtum eredit à Judæo quodam, ut ſe in Gręcâ linguâ exerceret. Porrò Author Operis, ait Grotius, narrat, Baruchum anno quinto tranſmigrationis Jechonię Babylonem miſſum fuiſſe; quod recentior aliquis animadvertens, ratuſque Baruchum nunquam re ipſa veniſſe Babylonem ante poſtremam captivitatem ſub Sedecia, quędam in Texto adjecit, nullâ ceteris connexione cohætentia. Addit autem Grotius, poſt ea tempora Chriſtianos Amanuenſes è ſuo quędam pariter addidiſſe.

Debuit planè Grotius ſingularis opinionis ſuæ conjecturas proferre. Sed ille rem tantùm aſſeruiſſe contentus eſt, affirmans verſum 2. cap.1. ubi de Jeruſalem incendio abſumptâ ſermo, additamentum eſſe ſecundi illius Authoris, ſeu potiùs ejus, qui epiſtolam recenſuit; non enim, ait, niſi ſub Sedecia Urbs illa incendio vaſtata eſt. Obſervat pariter ver.38. cap.3. ubi poſt datam Jacob Legem à Deo, factum legimus ut Deus ipſe, *Poſt hæc in terris viſus ſit, & cum hominibus converſatus ſit*; obſervat, inquam, verba illa Chriſtianum Authorem exprimere. Aſſerit tandem, epiſtolæ Authorem multa è Daniele in Oratione, quam recitat capp.1. & 2. decerpſiſſe.

Hiſce Grotii objectionibus reponere in Commentario conati ſumus. Quòd oratio Baruchi ſimile quid cum altera Danielis præſeferat, alteram ab altera derivari non probat; communes erant enim orandi formulæ apud Judæos. Incendium Jeroſolymæ ſub Jechonia ſpecimen fuit tantùm illius vaſtationis, quæ deinde ſub Sedecia Urbem totam abſumpſit. Quem tandem à Chriſtiano quodam adjectum locum Grotius autumavit, parallelum eſſe credimos alteri ſententiæ in Prover.8. 30. 31. & Eccleſiaſtico 24. 13. 14. ubi legimus, Sapientiam, ſedem ſuam in Iſraele fixiſſe, quippè quæ ſuas habeat delicias inter filios hominum; ac tandem reſpondet alteri Sap.9. 10. 11. ubi Salomon mitti ſibi à Deo poſtulat Sapientiam, opem & conſilium præſtituram. Quis omnia ſimul hæc loca ſuppoſitionis arguat?

IN EZECHIELEM
PROLEGOMENON.

EZechiel, filius Buzi, è Sacerdotali genere (a) Sarera, oriundus (b), unà cum Jechonia Rege Juda captivus tranſlatus eſt Babylonem. Quo tempore ſolum vertere coactus eſt, prophetiæ munus nondum inierat; miſſum enim à Nabuchodonoſore in Meſopotamiam primò Dei Spiritus afflavit, quo tempore annum agebat ętatis 30. (c), ſeu potiùs poſt trigeſimum annum ab inito cum Deo fœdere Judæorum ſub Joſia (d). Quinque jam annos egerat in captivitate, ſuſceptumque munus integrâ 20. annorum periodo abſolvit, nempè ab A. M. 3409. uſque ad 3430. decimo quarto ab everſione Jeroſolymæ (e). Totus eſt in ſolandis fratribus ſuis unà captivis, quos de præſtita præcoci credulitate, ut ipſi quidem rebantur, ſuaſionibus Jeremię, ut ſe citiùs dederent Chaldæis, metu inſtantis everſionis Jeruſalem, animi ęgritudo, & mœror oppreſſerat. Cùm enim nihil proſpicerent quod fidem oraculis Prophetæ conciliaturum videretur, Ezechiel confirmandis in fide animis, noviſque oraculis veteribus, quæ jam fuderat Jeremias, & tunc etiam edebat in Judæa, confirmandis à Deo ſuſcitatus eſt. Autumat S. Hieronymus in Ezechielem 12. utriuſque hujus Prophetæ Ezechielis & Jeremiæ Oracula viciſſim tranſmiſſa, hujus videlicet Jeroſolymam, illius verò in Chaldæam, quò eorum conſenſu fides Judæorum ſimul & religio magis magiſque confirmaretur.

Cùm vehementiùs pro extirpanda idololatria inſtaret, neci traditus fuit à Principibus Populi (f); corpus ſepulturę traditum ferunt in eodem ſpecu ad Euphratem, in quo olim conditi Semus & Arphaxad. Monſtrant hodie uſque ejus ſepulchrum ad Euphratem in loco 15. leucis à Bagdad; quod retro ſitum eſſe poſt Synagogam Judæorum inter Euphratem, & Chaboram ornatumque ſciti operis fornice à Jechonia Rege, è carcere, Evilmerodachi Regis Chaldæę beneficio, educti Beniamin Tudelenſis aſſeruit. Summâ olim religione & frequentiâ locus colebatur, neque enim tantùm confluebant Principes captivitatis, qui annuum obſequium, non ſine ingenti ſatellitii pompâ, viro ſancto exhibituri veniebant; ſed etiam ejuſdem religionis æmulatio Perſas, Medos, cęteroſque populos tenuit. Accedebat lampas, perpetuo lumine Judæorum ſumptibus ardens. Autographum ejuſdem Prophetæ ſervare ſe in Bibliotheca, in loco ſupra tumulum inſtructâ, jactitabant Hebræi, quem Librum ſingulis annis ſtatâ die Expiationis ſolemnis coram frequenti populo lectitabant. Sed Hebræis hæc aſſerentibus quis credat?

Quæ Ezechielis nomine inſcripta ſunt Opera, hæc ſine controverſia Prophetæ genuina, nihil ad veritatem, & authoritatem reliquum faciunt. An verò omnia ejus viri ſcripta ſuperſint, in medio res eſt.

a Ezech.1.3.
b Pſeudo-Epiphan. vita Prophetar.
c Ezech.1.1. Et factum eſt in trigeſimo anno. Plerique apud Hieron. in Ezech. cap. 1. ver.1. &c.
d Hieron. ibid. Cald. Theodoret. Vat. Grot. alii plures. Vide 4. Reg.22. 15.
e Ezech.40. 2.
f Vide Vit. Proph. apud Epiph. & Beniam. Tudel. Itiner. Se Au. Martyrol.

Digitized by Google

g *Antiq. l.10. c.6.*

eſt. Joſephus (*g*) duos ab illo ſcriptos de captivitate Libros memorat. Superſunt quidem plura ejus Prophetæ capita de hoc argumento; ſed univerſum ejus Opus in duos libros diſtributum fuiſſe, ne veſtigium quidem ullum deprehendimus.

h *Ibid. l.10. c.10.*

Narrat alibi idem Joſephus (*h*), Ezechielem, & Templi everſionem, & nunquam viſurum Babylonem Sedeciam vaticinatum, ſuum hoc oraculum Jeroſolymam miſiſſe. Hujus rei nullum supereſt veſtigium in Scriptis Ezechielis. Ita pariter Epiſtolam ad Regem Juda ejus argumenti ab eo datam interiiſſe credimus. Pſeudo-Athanaſius in Synopſi autumat, gemina illa volumina, à Propheta ſcripta, penitùs interiiſſe. Et recentior alius Author temeritate ſuâ & opinionum inſolentiâ notus (*i*) demonſtrandum ſuſcepit, ſcripta illa Ezechielis nomine ad nos tranſmiſſa, fragmentum eſſe alterius ampliſſimi Operis; cujus rei argumentum ducit ab exordio primi capitis ita planè concepto: *Et factum eſt in trigeſimo anno*; neque enim conjunctio *Et* exordium eſt Libri, ſed potiùs partium connexio; ſicut nunquam factum ſcimus, ut in primo Operis veſtibulo certus quidam annus deſignetur, ne indicatâ quidem epochâ, unde ſupputatio illa ducatur. Obſervat inſuper in eam rem illud capitis 1. 3. *Factum eſt verbum Domini* (nempè factum frequentiùs) *ad Ezechielem Filium Buzi*.

i *Auctor. Tract. Theologico politici.*

Nihil planè moramur fieri potuiſſe, ut Ezechiel plus aliquid ſcripſerit, quàm noſtrâ ętate ſuperſit; ſed nihil pariter huic Scriptoris opinioni deferendum temerè cenſemus. 1. Potuit opus Ezechielis in duas partes Joſephi ętate diſtribui, quarum prima 39. priora capita contineret; ſecunda 9. poſtrema, quibus de reſtitutione Urbis, & Templi agitur. Author verò Synopſis authoritate Joſephi præpoſterè acceptâ fretus, autumavit ſcriptum ab Ezechiele alterum, quàm quod ſupereſſet, opus, quod deinde intercidiſſe ſibi perſuaſit. 2. Ezechiel everſionis Jeruſalem, & Templi vaticinium (*k*) in Judæam tranſmiſiſſe facilè potuit; neque tamen Joſephus unquam teſtatus eſt, miſſum à Propheta Jeroſolymam integrum opus, in quo nunquam viſurus Babylonem Sedecias legeretur. Facilè enim ſeu vivâ tantùm voce dedit hoc de Sedecia oraculum, vel epiſtolæ privatæ commiſit, nunquam in canone oraculorum ipſius cooptatæ; 3. Si conjunctio in fronte libri occurrens de integritate operis deceſſiſſe aliquid certo quodam argumento demonſtret, eadem ſtatim ſententia ferenda eſſet de Libris Joſue, Judicum, Jonę, primo Macchabæorum, aliiſque nonnullis, ſtatimque amplioris operis veluti fragmenta quædam habere illos oporteret, quod ſanè temeritatis eſſet non ferendæ. 4. Trigeſimus annus in fronte operis inſcriptus, quo potiſſimùm referendus ſit, prorſus quidem nos latet; ætate verò quidem Prophetæ res erat exploratiſſima. An ideo invidia in Librum crearetur, quòd aliqua contineat nobis prorſus ignota? Idem prorſus negotium poſteritati fiet in noſtris Epochis evolvendis, quod nobis in veterum chronologia nos tenet ſollicitos. 5. Dominum ſæpè aliàs Ezechieli locutum, nunquam legimus in Textu; quin potius verba illa: *Factum eſt verbum Domini ad Ezechielem*, hoc primitus verbum Prophetæ factum demonſtant.

k *Ezech. 17.*

Tradunt Judęi, Ezechielem famulitio Jeremiæ adſtrictum fuiſſe, & diu anceps hæſiſſe Sanhedrin, num ejus Librum in canonem Scripturarum reciperent. Inviſum enim habebant Prophetam, quòd obſcuritatem præ cæteris affectare, & Moyſi contraria plurima tradere videretur. Porrò exordium, & finis ejuſdem Prophetæ eâ obſcuritatis caligine obvolvuntur, ut veteribus ſimul, recentioribuſque Interpretibus crucem figat. Ejus lectio ante trigeſimum ętatis annum Synagogæ decreto interdicebatur (*l*). Hæc Prophetæ 18. 2. 20. ſententia: *Filius non portabit iniquitatem Patris ſui*, repugnare videtur Moyſis illi Exod 34. 7. *Qui reddes iniquitatem Patrum Filiis, ac nepotibus in tertiam, & quartam generationem* (*). Quædam innovaſſe Propheta videtur in præſcribendis ſacrificiis, poſt regreſſum à captivitate offerendis, ut in Commentario animavertemus. Levius etiam diſcrimen apparet in dimenſionibus Templi Ezechielis, & Salomonis, ubì cum de Altari Holocauſtorum, & amplitudine conclavium ad latera Templi agitur.

l *Hieron. in proœmio Ezech. & Comm. in cap. 1. In cujus interpretatione omnes ſynagoga Judæorum muta ſunt, ultra hominem eſſe dicentium & de hac re, & de ædificatione templi aliquid velle conari.*

* *Vide etiam Ezech. 46. 4. coll. cum Num. 28. 9. & Ezec. 46. 6. cum 28. 11.*

Nonne verò unus Deus, qui olim per Moyſem, idem etiam per Ezechielem loquutus eſt? An autem Deo lex ulla præſcripſerit, ne immutare quidquam, abrogare, & ſupprimere de legibus cæremonielibus audeat? Si docuiſſe aliquid ſuperſtitioſum, & erroneum Ezechiel argueretur; ſi authoritate ſuâ licentiam, idololatriam, ſcelera promoveret, his ſanè documentis apochryphum librum credere juberemur. Nunc verò contraria omnia; quid enim reliqui eſſe potuit ad ſanctimoniam, quàm morum regulæ ab illo præſcriptæ, quis illo fortiùs in crimina invehitur, quis apertiora vaticinia pronontiat de everſione Jeruſalem, captivitate Babylonicâ, ejuſque liberatione, reſtitutione Templi, adventu Meſſiæ, conſtitutione Eccleſiæ, & vocatione Gentilium ad fidem?

Omnium conſenſu, & jure quidem merito omnium Prophetarum eruditiſſimus habetur, ut juxta Pradi ſententiam nihil magis impervium Propheticum textum tam longo temporis ſpatio reliquerit, quàm rerum mathematicarum & architecturę tot ſæculorum ignorantia. Grotius hanc de illo ſententiam pronunciat præf. in Comm. in Ezech. *Valuit eruditione, & ingenio, ita ut (ſepoſito prophetię dono, quod incomparabile eſt) non immeritò Homero eum compares ob pulchras ennoias, comparationes illuſtres, magnam rerum multarum, præſertim architecturæ, cognitionem.* Potuit meo quidem judicio de illo uſurpari, quod de Alcæo Quintilianus: *Alcæus in parte operis aureo plectro meritò donatur, quâ tyrannos inſectatur. Multum etiam moribus confert, in eloquendo quoque brevis, & magnificus,*

&

Digitized by Google

& diligens, plurimùmque Homero ſimilis. Juvat admirari, quantâ ſpiritûs præſentiâ Reges Tyri, & Ægypti Propheta alloquatur; quantâ eloquentiæ vi percellat Principem Juda, totumque demum Iſraelis populum, ſive Idololatriæ, ſive effrenis licentiæ reum. Similitudinibus, metaphoris, & figuris præ cæteris Prophetis frequentior eſt; facilè quòd in Chaldæa agenti familiariſſimo ejus gentis ſtilo utendum videretur (*m*). Hæc de ejus ſtilo S. Hieronymus Pref. in Ezech. *Sermo ejus nec ſatis diſertus, nec admodùm ruſticus, ex utroque mediè temperatus.* Alii hos viro characteres aſſignant (*n*). *Gravitas & vis huic propria.*

m *Vide Baſnage Hiſt. Jud. c.56. a.2*

n *Flury not. Mſſ. in Ezech.*

o *Vide Hermipp. apud Joſephum lib. contra Appion. & Ariſtobul. Jud. apud Clement. Alex. l.1. Strom. & Euſeb. l.13. Præp. Evang. Huet. de Demonſtr. Evang.*

p *Selden. Syntagm. de Diis Syr. Gedefrid. Vrdelin. lib. de Pytagora Tetrachy.*

Sunt qui autumaverint, apud S. Clementem Alexandrinum Strom. l.1. Naaaratum Aſſyrium Pythagoræ præceptorem, cum Ezechiele confundendum. Pythagoras Chaldæam percurrebat, viros doctiſſimos ejus regionis inviſurus; quare conveniſſe Ezechielem, eumque Præceptorem audiſſe, inſigni ſapientiæ famâ clarum, par fuit. Ita perſuaſum tenent quicumque coævum Ezechielis Pythagoram autumant; nec alibi didiciſſe credunt Philoſophum illum ea, quæ de Moſaicis Legibus (*o*) norat, ac potiſſimùm illud de *Tetrachy* (*p*), ſive quaternario; nempè, ut ipſi quidem autumant, de nomine *Jehova*, quatuor Hebraicis literis conſtanti.

Verùm S. Clamenti Alexandrino alia ſedet ſententia, nunquam ſcilicet Pythagoram Ezechielem vidiſſe cenſens. Etenim ſi non priùs Babylonem venit Pythagoras quàm poſt confectam Cambyſis in Ægyptum expeditionem, ut ex Jamblico in ejus vita conſtat; ſi pariter Pythagoras eodem tempore in Italia verſabatur, quo Brutus Patriam à tyrannide Tarquinii relevavit, ut Cicero Tuſculan. QQ. lib.4. author eſt; vel ſi poſt quatuor à Numa generationes eò ſe contulit, ut Dionyſius Halicarnaſſæus l.2. eſt teſtatur; fruſtrà planè Philoſophus hic Prophetam noſtrum audiſſe aſſereretur. Namque anno à capta Jeroſolyma 14. Ezechiel vigeſimum muneris ſui annum agebat; & Cambyſes non niſi 50. annis poſt hunc annum 54. Ægyptum jure armorum ſubegit (*q*).

q *Vide Uſſer. ad A. M. 3480.*

Legimus in vitis Prophetarum Pſeudo-Dorothæi, & Epiphanii, plurimis claruiſſe Virum hunc in Chaldæa prodigiis; Tribus Dan, & Gad in Babylonia judicaſſe; ſimulqua in illos Idololatriæ crimine reos, immiſſis perdendis eorum filiis, & gregibus anguibus, animadvertiſſe; ac tandem in regione Spyrorum, ſive facilè Sapirorum ſepulturæ mandatum. Verùm tota eorum hiſtoria adeò malè ſibi conſtat, ut nihil gravius quàm par ſit, de illis cenſeamus, ſi totam fabellis & traditionibus popularibus infectam arbitremur.

DISSERTATIO

AN DECEM TRIBUS E' CAPTIVITATE reduces Regionem Iſraeliticam repetierint?

FAtis functo Salomone, decem Tribus excuſſo domûs David jugo, ſimulque avitâ religione deſertâ, in crimen prolapſæ ſunt; quanquam non ita multò poſt ipſæ viciſſim a Domino derelictæ, manibus adverſariorum permitterentur. Preſſi namque Reges Iſrael à Damaſcenis, opem Aſſyriorum Regum implorare coacti ſunt. Ita verò illos defenſores habuerunt, ut ſimul etiam tyrannos & oppreſſores nacti, tandem ſuis exſpoliati omnibus, patriiſque ſedibus orbati in Tranſeuphratæam tranſmigrarent. Primus horum malorum turbo excuſſus eſt in Tribum Ruben, Gad, & dimidiam Manaſſe, quæ ſimul omnes trans amnem morabantur, & Tribum Nephtali in ſuperiori Galilæa, quas omnes ultor Teglatphalaſſaris (*a*) gladius diſperſit; dein in reliquas totumque Samariæ Regnum Salmanaſſar non diſſimili ſupplicio animadvertit (*b*).

a 4. *Reg.* 15. 29.

b 4. *Reg.* 22.6. & 18. 10. 55.

Poſt narratam hanc decem Tribuum calamitatem, Scriptura tota in Regni & Tribûs Juda narrandis rebus occupata, utpote quòd ex illis Meſſias expectaretur, nihil de rebus decem Tribuum curavit ampliùs. Fruſtrà verò nos earum veſtigia conquiſivimus per univerſas Orientis Provincias, eas maximè quò tranſlatas illas è lectione Libri Regum ſuſpicabamur. Ubique occurrerunt quidem Iſraelitæ, nec tamen unquam inveniſſe contigit, quod maximè optabamus; nempe decem Tribus inter ſe diſtinctas, & diſtinctum Reipublicæ corpus conſtituentes. Reſtat, ut fruſtrà alio conquiſitæ, in ſua tandem ipſæ regione quærantur, quod facilè nobis felix fauſtumque eveniet.

Præjudicatæ quidem opiniones vehementer noſtris conatibus opponuntur. Id in adverſam planè ſententiam inclinaſſe Patres, & Interpretes ferè omnes oltro fatemur. Reſtitutas jure poſtliminii ſuis ſedibus decem Tribus nullibi legimus expreſſum. Quo demum Authore, quo Duce, quo tempore, quâ occaſione redierunt? Juſſus à Deo Oſee 1. 6. natum ſibi filium, *abſque miſericordia* appellavit; quo nominis oraculo de futuris ſibi eventibus Domus Ephraim inſtrueretur: *Non addam al-*

Digitized by Google

ultra miſereri Domui Iſrael, ſed oblivione obliviſcar eorum.

Joſephus, qui gentis ſuæ res florentiſſimas, quantùm aliàs unquam poſt captivitatem, ſpectavit (c), teſtatur, decem Tribus regiooem exilii ſui tenentes adeò in Tranſeuphratæis creviſſe, ut in immenſum peoè auctæ eſſent. S. Hieronymus in Oſee 1.6. diſertè teſtatur: *Decem Tribus uſque hodie Perſarum Regibus ſerviunt, & nunquam eſt eorum ſoluta captivitas* (d). Adſtipulaotur noſtrorum Ioterpretum plerique (e).

c *Antiquit. lib.10. c.15.*

d *Vide etiam in Ezechiel. 37. p.962. nov. Edit.*

e *Vide Sanct. in Oſe. Vat. alios.*

His tameo omnibus opponimus loca Prophetarum, à quibus de reditu decem Tribuom apertum teſtimonium prononciatom eſt. Idem Oſeas, qui cap.1. nullam expectandam veniam Domui Ephraim edixit, idem, inquam, verſ.10. pollicetur: *Et erit numerus Filiorum Iſrael quaſi arena maris, quæ ſine menſura eſt, & non numerabitur. Et erit in loco, ubi dicetur eis: Non populus meus vos; dicetur eis: Filii Dei viventis.* Et cap.11.10. 11. Deos furoris ſui gladium in Domum Ephraim ſe minimè exerturum dicens, addit: *Et avolabunt quaſi avis ex Ægypto, & quaſi columba de terra Aſſyriorum; & collocabo eos in domibus ſuis.* Lege etiam do redito è captivitate cap.13. 14. 15. & 14. 2.3. &c. ejuſdem Prophetæ. Amos 9.14. *Et convertam captivitatem populi mei Iſrael, & ædificabunt civitates deſertas & inhabitabunt...... & plantabo eos ſuper humum ſuam, & non evellam eos ultra de terra ſua, dicit Dominus Deus tuus.* Abdias verſu 18.20. *Et erit domus Jacob ignis, & domus Joſeph flamma, & domus Eſau ſtipula, & ſuccendetur in eis, & devorabunt eos..... & transmigratio exercitûs hujus filiorum Iſrael poſſidebit omnia loca Chananæorum uſque ad Sareptam.*

Iſaias 11. 13. florentes Iſraelitarum res poſt captivitatem proſecutus, ait: *Dominus levabit ſignum in nationes, & congregabit profugos Iſrael à quatuor plagis terræ, & auferetur zelus Ephraim, & hoſtes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim;* i.e. in unum Reipublicæ corpus Iſrael univerſus colligetur.

Eadem inſinuat Dominus, mandans Ezechieli ſuper gemina ligna ſcribere, in altero quidem: *Juda & Filiorum Iſrael & ſociorum ejus;* in altero: *Joſeph & cuncta domus Iſrael ſociorumque ejus;* ita verò inſcripta jungere præcepit, addens: *Facium eos in lignum unum, & erunt unum in manu Domini* (f). Addit Propheta cap. 16. 55. *Samaria & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem ſuam, & tu,* (Juda) *& filiæ tuæ revertemini ad antiquitatem veſtram.* Denunciat pariter, poſt deletum Gog ſolvendam captivitatem Jacob: Et *miſerebor*, addit, *omnis domûs Iſrael.* Tandem cap.48. ut diſertiùs reditum decem Tribuum exprimat, novis partitionibus Chananitidem diſtribuens, ſingulis duodecim Tribubus, quemadmodum olim à Joſue factum, ſingulas portiones aſſignat.

f *Ezechiel 37. 16. 19.*

Sed hæc obſcoriora ſunt præ Iſaia, qui nempe de tempore agens poſt ſublatum extremum adverſarium populi ſui, nempè Cambyſem; *Et erit*, ait, *in die illa, clangetur tubâ magnâ, & venient qui perditi fuerant de terra Aſſyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte Sancto Jeruſalem* (g).

g *Iſai.27. 12. 13.*

Gemina legas apud Jeremiam 31. 7. &c. *Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput gentium, perſonate & canite, & dicite: Salva, Domine, populum tuum, reliquias Iſrael. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ...... Adducam eos per torrentes aquarum in via recta; & non impingent in ea, quia factus ſum Iſraeli pater, & Ephraim primogenitus meus eſt.* Et cap. 3.18. *Ibit domus Juda ad domum Iſrael, & venient ſimul de terra Aquilonis ad terram, quam dedi patribus veſtris.* Horum omnium oraculorum fides expleta eſt, cùm Eſdras (h), impetratâ à Rege Artaxerſe facultate regrediendi in Judæam, omnes Judæorum & Iſraelitarum ſimul & Sacerdotum reliquias collegit, ne incolis quidem montis Caſpii neglectis.

h 1. *Eſdra 7. 28. Et confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, ego congregavi de Iſrael Principes, qui aſcenderent mecum. Et ibid. ver.7. Et aſcenderunt de filiis Iſrael, & de filiis Sacerdotum, & de filiis Levitarum &c. Et cap.8. 17. Et miſi ad Eddo, qui eſt primus in Chaſphia loco, ut adducerent nobis miniſtros domûs Dei noſtri &c.*

Idem Jeremias cap.16.14. *Dies veniunt*, ait, *& non dicetur ultra; Vivit Dominus, qui eduxit Filios Iſrael de terra Ægypti; ſed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de univerſis terris, ad quas ejeci eos.* Et cap.49. 2. *Dies veniunt, dicit Dominus, & auditum faciam ſuper Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumultum diſſipata, & poſſidebit Iſrael poſſeſſores ſuos.* Tandem cap.50. 4. 10. 20. *Venient*, ait, *Filii Iſrael, ipſi & filii Juda ſimul ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum ſuum quærent...... Et reducam Iſrael ad habitaculum ſuum, & paſcetur Carmelum & Baſan, & in monte Ephraim & Galaad ſaturabitur anima ejus. In diebus illis quæretur iniquitas Iſrael, & non erit; & peccatum Juda, & non invenietur, quoniam propitius ero eis, quos reliquero.*

Zacharias 9. 13. magnificis verbis redeuntes Judam & Ephraim atque reſtitutam urbem Metropolim proſequitur. *Quoniam extendi mihi Judam, quaſi arcum, & implevi Ephraim.* Et.10. 6. 10. *Et confortabo Domum Juda, & domum Joſeph ſalvabo; & convertam eos, quia miſerebor eorum; & erunt ſicut fuerunt, quando non projeceram eos..... Congregabo illos, quia redemi eos, & multiplicabo eos, ſicut ante fuerant multiplicati.*

Tobias vir, ſi quis alius, Propheta à Deo in captivitate excitatus, futurum pronunciat: *Quoniam omnes benedicentur & congregabuntur ad Dominum* (i). Et cap.14. 6. *Non excidet verbum Domini; & fratres noſtri, qui diſperſi ſunt à terra Iſrael, revertentur ad eam.* Azarias filius Oded Propheta Domini, ita *Aſam* Regem Iſrael ejuſque exercitum omnem affatur (k): *Tranſibunt multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & Sacerdote doctore, & abſque Lege. Cumque reverſi fuerint in anguſtia ſua ad Dominum Deum Iſrael, & quæſierint eum, reperient eum.*

i *Tobia 13.12. 17.*

k 2. *Par.15.1. 2. 3. 4.*

Michæas 2. 12. poſt prænunciatam decem

tem Tribuum captivitatem, ſolvendam tandem illam his verbis annunciat: *Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Iſrael; pariter ponam illum quaſi gregem in ovili, quaſi pecus in medio caularum. Tumultuabuntur à multitudine hominum. Aſcendet enim pandens iter ante eos: divident & tranſibunt portam, & ingredientur per eam, & tranſibit Rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.*

Vix aliud in Veteri Teſtamento vaticinium diſertiùs expreſſum teneretur, ſi unum excipias Meſſiæ adventum Regnumque, quàm quod de ſolvenda decem Tribuum captivitate prolatum eſt. Nobis verò apertius aliquid demonſtrandum ſuppetit, nempe impleta horum vaticiniorum ad literam fides. Poſſent enim alioqui obtendi vaticinia à conditionum eventu pendentia, quibus, ne implerentur, obſtiterint Iſraelitarum crimina, divinis promiſſionibus aggerem ſeſe opponentia. Quare non niſi probatioribus Iſraelitis contigerit, ut promiſſæ ſibi libertatis compotes fierent. Poſſet tandem Oraculorum fides tum demum implenda ſperari, quando in exitu ſæculorum una ex omnibus gentibus Eccleſia cogetur, reductoque tandem ſpatio veritas in ſcenam prodibit. Nos quidem hæc ultro damus, futurum agnoſcentes, ut tandem Iſraelitæ *noverint in quem transfixerunt*; ſed huic univerſi Iſraelis conſenſioni tanquam figuram aliquam præceſſiſſe regreſſum decem Tribuum è captivitate ante Chriſti adventum, demonſtrandum in præſentia ſuſcipimus.

Nec agendum hìc ducimus de Iſraelitis illis, qui poſt ſchiſma Jeroboami, ejus partibus deſertis ad Roboamum Regem Judam geminaſque Tribos avitæ religioni fideles deſciverunt (*l*). Convenit enim inter omnes, illos cum geminis Tribubus in unum corpus coaluiſſe, earumque fortunas ſecutos, unam cum illis captivitatem, ac deinde liberationem per Cyrum habuiſſe. Scitum eſt etiam, poſt Regnum Samariæ everſum, plures ex Iſraelitis in partes Regum Juda tranſiſſe (*m*); ſi qui verò reliqui in avitis ſedibus permanſerunt, illos in jus appellationemque Cuthæorum tranſiſſe, ceterarumque gentium, quę ex Tranſeuphratæis in Palæſtinam tranſmigrarunt (*n*).

l *Vide* 2. *Par.* 11. 13. 14. 15. 16. & 15. 9.

m 2. *Par.* 30. 5. 11. *Vide* & 34. 6.

n 4. *Reg.* 17. 24.

Aſſerendum eſt igitur nobis in præſentia, omnia hæc minora fuiſſe, quàm ut vim Propheticorum Oraculorum explerent; ſi quando enim concederemus, modicam Ephraimitarum, Manaſſis, Aſer, cæterarumque Tribuum portionem in Judę nomen appellationemque tranſlatos, eàdem cum illis libertate fuiſſe donatos; plurimùm tamen deeſſe crederetur ad explendam prorsùs ad literam oraculorum fidem, quorum eventus proinde in ipſo ſæculorum exitu Judæis omnibus ad fidem & Religionem converſis expectaretur. Nos ergo plus aliquid evincendum ſuſcipimus; contendimus enim faniorem duodecim Tribuum partem avitas ſedes ſolutâ capitivitate Babylonicâ repetiiſſe.

Luculenta ſanè in eam rem argumenta exhibent Libri Eſdræ & Macchabæorum, quæ unica ſunt canonica monumenta de rebus poſt captivitatem Babylonicam conſulenda. Legimus 1. Par. 9. 3. 4. cenſum Ephraimitarum, & Manaſſis, unà cum Juda & Benjamin Jeroſolymam migrantium. In Eſdra regreſſorum unà cum Zorobabele, in quo nomina etiam captivorum ex Elam (*o*), & Megbi (*p*), urbibus ſive provinciis Perſarum, recenſentur. Porrò regio Elam neminem latet, nec minùs in hiſtoria Perſicâ notum Megabyzi nomen. Mentio pariter ibidem occurrit captivorum è Thelmela (*q*) & Thelbarſa reducum, quæ nos loca proxima Cappadociæ credimus; mentio eductorum ex Aden & *Emer*, nempe, uti facilè credimus, è provincia Eden, & Armenia. Eſdras per Legatos ſuos invitavit diſperſos in montibus Caſpiis (*r*). Omnia planè hæc loca non Tribubus Juda & Benjamin, ſed decem Tribubus pervia fuiſſe inde conſtat, quòd decem Tribus in ea regione exilium ſubierint, quemadmodum è collatis ſimul Eſdra & 4. Reg. 17. 6. intelligimus.

o 1. *Eſdr.* 2. 7. 31.

p *Ibid. ver.* 30.

q *Ibid. ver.* 54.

r 1. *Eſdr.* 8. 15. 17.

Mentio etiam inducitur Iſraelitarum, qui ante tranſmigrationem ſedem habuerant in Nebo & Pahat-Moab urbibus Tranſjordanicis (*s*); & cùm cenſus inſtitueretur redeuntium è captivitate, non omnes quidem ut genealogiam ſuam ſive è Juda, ſive è Benjamin probarent, expoſcebantur, ſed ea res tantùm à ſingulis petita, ut probarent: *Utrum ex Iſrael eſſent* (*t*). Tandem cenſum illum claudit Eſdras 1. Eſd. 2. 70. his verbis: *Univerſuſque Iſrael in urbibus ſuis habitavit*. In primo verò Paſchate poſt captivitatem, in gratiam filiorum Iſrael celebrato, immolati ſunt 12. hirci caprarum, ſinguli nempe pro ſingulis Tribubus (*u*), parique vitulorum numero, è Babylone reduce Eſdrâ, litatum eſt.

s 1. *Eſdr.* 2. 29.

t *Ibid.* 11. 59.

u 1. *Eſdr.* 6. 56. 57. & 8. 35.

Cur autem, rogo, duodecim & hirci & vituli in Sacrificium oblati, ſi decem adhuc Tribus in Tranſeuphratæa detinebantur? Levitæ ſub Nehemia confeſſi ſunt crimina decem Tribuum, 2. Eſdræ 11. 29. Sub Macchabæis tota regio à Judæis & Iſraelitis tenebatur, nempe Galilæa univerſa, Phœnicia, Judæa, & montes Galaaditidis (*x*) quos ab hoſtibus oppreſſos Judas Macchabæus, ejuſque frater promptâ ope relevarunt. In celeberrima illa Verſione Septuaginta adornanda ſelecti è ſingulis Tribubus ſex viri, in Ægyptum ad eam rem deſtinati ſunt (*y*). In Evangelio Matt. 4. 15. memorantur Tribus Zabulon, & Nephtali, luce prædicationis Jeſu Chriſti illuſtratæ; & Apoſtolus cauſam ſuam defendens, invidiam ſubiiſſe ſe prodit, quòd ſpem affulſiſſe annunciaverit duodecim Tribubus Iſrael, cujus deſiderio noctu diuque tenerentur.

x *Vide* 1. *Macchab.* 5. 9. 55. *&c.*

y *Vide Ariſtea Hiſtor.* & *Joſeph. Antiquit. l.* 12. *c.* 2. *pag.* 389. & *ſeq.*

Verùm quo maximè tempore decem illæ Tribus redierunt? Facta enim à Cyro redeundi in Palęſtinam copia ad unicam Tribum Juda ſpectaſſe, pro ſingulari illa, qua Deus populum hunc ſuum dilectum proſequebatur benevolentiâ, creditur. Nos hanc Dei vigilem in Judam providentiam ultro agnoſcimus; ſed perſuaſum nihilominus

Digitized by Google

nus tenemus, Cyrum eodem ferè tempore eodemque pariter beneficio cęteros à Nabuchodonoſore ductos captivos donaſſe. Ita eo permittente reſtituti ſunt, quemadmodum alibi fuſiùs demonſtravimus, Moabitæ, Ammonitæ, Ægyptii, Phœnices, cęterique demum omnes.

Quare eodem ſimul tempore, quo Tribus Juda & Benjamin ad propria remearunt, Iſraelitæ pariter è reliquis Tribubus, quamquam de illis Scriptura ſilente avitas ſedes repetierunt. In Chronico Samaritano ſub A. 3905. legimus, Iſraelitas à captivitate rediiſſe, copiâ redeundi factâ à Rege Sauredio, vertente anno 35. Summi Sacerdotii ab Abdelo geſti; remeaſſe verò addit 300000. numero, unà cum familiis ſuis ſub Principe Ado Filio Simonis. Tantum ſanè populum in gratiam gentis ſuæ plus nimio exaggeraſſe Author videtur; nec vades nos pro reliquæ hiſtoriæ veritate exhibemus. Sauredius autem potuit *Aſſaradonem* ſive fortè Darium deſignare. At ſubleſtam Authoris fidem in medio relinquamus. Cum Tribus Juda, Levi & Benjamin non niſi per turmas & temporum intervalla avitas ſedes repeterent, plurimas adhuc ex illis ſub Dario Hyſtaſpis, Artaxerxe, & Alexandro, Regibus in Judæos propenſis, in Chaldæa manſiſſe conſtat. Ita pariter cum decem Tribubus actum credimus, ut ſenſim & per turmas in Patriam dilaberentur; quare nullum certum ejus rei tempus in hiſtoriis deſignari poterat.

Veſtigia tamen ejus rei non obſcura monſtrantur in Prophetis, & Joſepho. Iſaias poſt narratum disertè in cap. 26. reditum Judæorum è captivitate, & Babylonis deſolationem; proximè ſequenti capite commemorat futuros poſt reditum è captivitate gentis ſuæ eventus. Deſcribit infelicem perſecutoris exitum, atque exigendam à Domino ultionem pro ſanguine in Jeruſalem effuſo, atque vineâ ſuâ everſâ, diſſipatâque: nimirum Deum omnem regionem inter Euphratem Nilumque percuſſurum, commiſſurumque demum, ut filii Iſrael congregentur *unus & unus*. Hæc Prophetæ vaticinia impleta credimus ſublato Cambyſe, & Regnum ineunte Dario filio Hyſtaſpis, à quo reſtituta facultas excitandi Templi, tum & farciendorum mœnium Jeruſalem.

Ezechiel poſtquam fugandum Gog,
z *Ezech.* 39. 25. ejuſque exercitum prædixit (z), tunc demum futurum prodit, ut domus Jacob è captivitate reducatur, atque ſuper mala domûs Iſrael Dominus miſeratione tangatur: tunc demum Iſrael quietus in regione ſua conſidet, eductuſque è medio Gentium, & hoſtilis regionis, totum tandem criminum ſuorum probrum, ponduſque
* *Ezech.* 4. 5. 6. ſentiet. Alibi verò (*) Divino mandato oneratus eſt Propheta, in unum latus quieſcere toto ſpatio 390. dierum, totidem annorum numero annos iniquitatis Iſrael expreſſurus. Deinde immutato quieſcendi habitu, ſpatio 40. dierum in dextrum latus cubare jubetur, non diſſimili imagine ſcelera domûs Juda depingens. *Porrò*, ait, *diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi*. Iniquitatis autem nomine hìc Scripturæ phraſi ultio iniquitatis, ſive juxta alios, periodus ſcelerum, & idololatriæ Iſraelitarum deſignatur.

Hujus 390. annorum iniquitatis Jacob, & 40. Juda periodus unde nam repetatur, ubi pariter abſolvenda ſit, varii variè contendunt; una eſt tamen omnium ſententia, eo numero deſignari tempus oppreſſionis earum gentium, & pœnæ pro criminibus ſubeundæ. Prioris illius periodi exordium componit S. Hieronymus in Ezech. 4. cum prima captivitate ſub Phacee Rege Iſrael, ſubeunte in Galilæam, & Galaaditidem Teglatphalaſſare, atque verſantes in his regionibus Tribus aſportante (a); exitum verò conſignat poſtre- a 4. *Reg.* 15. 29.
mo, nempe quadrageſimo Darii Mnemonis anno; *quando* ſcilicet (ſub Eſther, & Mardochæo) *omnis Populus Judæorum de mortis periculo liberatus, recepit priſtinam libertatem*. Revocari etiam poſſe cenſet exordium ejus temporis ad oppreſſionem Iſraelitarum ſub Manahem [b], authore b 4 *Reg.* 15. 29.
Phul Rege Aſſyriæ; ejuſque exitum ſtatui anno 20. Aſſueri, cùm ſcilicet hiſtoria Amani, & Mardochæi, ſimulque procurata ab illo Iſraelitarum libertas contigit. Ad iniquitatem Juda 40. annorum quod ſpectat, id maximè revocandum cenſet ad primam captivitatem Judæorum ſub Jechonia, uſque ad exitum captivitatis anno primo Cyri. Juxta noſtram Chronologiam ſupputantur 43. ſive 44. anni à captivitate Jechonię aduſque obitum Balthaſaris (c). c *Vide Tabulam chronologicam in Danielem.*

Judæi perſuaſum habebant, referente S. Hieronymo, ab anno ſecundo Veſpaſiani, quo ſcilicet Templum everſum eſt, ſolidis 430. annis in oppreſſione manendum ſibi eſſe, quemadmodum eodem temporis ſpatio Ægyptiacam captivitatem Patres ſuos toleraſſe credebant. Huic periodo conficiendæ ſimul jungebant ſummam 390. annorum Iſraelis, & 40. Judæ. Verùm jam inde definita temporum periodus evoluta eſt, nihilque de priſtinis Judæorum ærumnis remiſſum. Eodem enim jugo ſervitutis, quo olim, oppreſſus miſerrimus Populus ingemiſcit.

Variant exemplaria Septuaginta in numero dierum, quo in latus ſiniſtrum Propheta cubavit (d). Legunt alii: *Dormies* d *Vide Orig. Polychron. Hieron. hìc, & Edit. Rom. Nobilii.*
ſuper latus tuum ſiniſtrum centum quinquaginta dies, & numero dierum tercentum nonaginta portabis iniquitatem Domûs Iſrael. Ita Editio Romana, & Theodoretus. In aliis exemplaribus altera ex iſtis ſupputationibus exprimitur, altera reticetur. Conveniunt alia exemplaria cum Hebręo, & noſtrâ Vulgatâ. Nequidquam autem variis hiſce lectionibus obſtantibus, Theodoretus fermè in ſententiam S. Hieronymi abit; namque periodum 150. annorum Iſraelis componit cum anno 5. captivitatis Jechoniæ; exitum ſtatuit anno Artaxerſis nono, cujus facultate auctus Nehemias ad reſtituenda Urbis Metropolis mœnia venit. Eadem fermè Maldonato arrident.

Qui verò nomine iniquitatis deſignatum credunt tempus prævaricationis Iſraelis, il-

illis non eſt unum certumque ejus temporis exordium. Repetunt RR. [e], ab Abimelecho Filio Gedeonis, quanquam periodum interjectam cenſeant in Samuele, Saule, Davide, & Salomone, quibus rerum potientibus eliminata omnia ab Iſraele idola; donec Jeroboamo ad ſolium evecto, unà cum illo & idololatria, & periodus iniquitatis rediit; ſub annum nonum Oſeæ unà cum everſo Regno Iſrael deſinens. Alii nomine *Iſraelis* (*f*) deſignatas credunt decem Tribus à Jeroboamo uſque ad Oſeam, ſicut & reliquias Iſraelitarum ab eo Rege uſque ad captam Jeruſalem; cùm ſcilicet earumdem Tribuum reliquiæ in unum corpus, nomenque cum Juda, & Benjamin tranſiviſſent. Totum hoc temporis intervallum 390. annorum deſiniunt, quam etiam periodum credunt Regni iniquitatis Iſrael, ſive illa in decem Tribubus ſeorſum agentibus, ſive immixtis cum Juda regnaret. Poſtrema hæc opinio recepta maximè & communis eſt.

e *Kimchi Rab, Salomon &c.*

f *Prado, Sanctius, Cornel, Tir.*

Verùm negocium in ea re, nec planè minimum, facit confuſa ſimul, alioquin à Propheta diſtincta Iſraelis, & Judæ iniquitas. Sollicitè eam rem cavit Uſſerius (*g*), quanquam alioquin ejuſdem ferè ſyſtematis aſſertor. Definit ille totam hanc periodum intra ſeparationem decem Tribuum à reliquis, & annum 23. Nabuchodonoſoris, quartum poſt everſam Jeruſalem, cùm ſcilicet Nabuzardanus reliquias Iſraelitarum,& Judæorum Babylonem tranſferens, regionem univerſam deſolavit (*h*). Eundem verò annum poſtremum ſtatuit periodi annorum 40. iniquitatis Juda, jam inde ab anno 18. Joſiæ (*i*), quo tempore innovatum cum Domino fœdus (*k*), ductę.

g *Ab anno* 3030. *ad an.* 3420.

h *Jerem.* 52. 3.

i *Ab anno* 3380. *ad an.* 3420.

k 4. *Reg.* 23. 2., *&* 2. *Par.* 34. 29.

Totus prophetiæ contextus in eam nos adducit opinionem, ut credamus, geminas diſtinctas periodos ultionis è geminis Tribubus exactæ ibidem inſinuari. Pronior hic eſt enim ſenſus vocis *iniquitas* in eodem textu. Et cùm Propheta de re futura, nec imminenti loquatur, potuit maximè deſignare captivitatem poſtremam decem Tribuum, cùm nempe Samaria ſub Oſee Rege expugnata eſt; ſicut & iniquitatis Judæ exordium ſtatuiſſe potuit à capta Jeruſalem ſub Sedecia. Inde verò uſque ad Regnum Darii Medi in Babylonia 40. circiter annorum eſt intervallum. Favit Rex ille Judæis; quare non incongruè ſub ipſo ſtatui potuit exitus expiationis ſolemnis iniquitatis ejuſdem gentis. A' capta verò Samaria ſub Salmanaſſare A. M. 3283. ſi quis annorum 390. periodum adjiciat, conficiet A. M. 3673. inſignem victoriâ Alexandri in Darium, atque obtento ab ipſo Aſiæ univerſæ Imperio. Porrò hunc eundem annum terminum facilè credimus conſtituendum captivitatis decem Tribuum. Vidimus in ſuperioribus fieri potuiſſe, ut Cyrus manumiſerit populos à Nabuchodonoſore in captivitatem deductos; nec inviti credimus, Alexandrum libertatis à ſe conceſſæ beneficium non in eos tantùm populos, qui intrà certi cujuſdam temporis limites in captivitatem adducti fuerant, contigiſſe, ſed ad omnes pariter captivos quoſcumque tandem prorogaſſe; vel ſaltem non inviſos ſibi Judæos illos ſingulari privilegio donaſſe.

Suffragatur noſtræ huic conjecturæ Joſephus, narrans Regem illum ſuſcepto reſtituendi Templi Beli Babylone conſilio, milites ſuos omnes cum populorum ingenti turbâ huic operi impendiſſe. Soli inter omnes Judæi manum operi admovere recuſarunt, vetitum ſibi cauſantes tum externorum Deorum cultum, cùm etiam ne aliquid in eam rem molirentur. Rex ſubito furore inardeſcens, graviſſimè populum habuit; dein verò æquior factus, quietos illos reliquit, ſimulque veniam regrediendi in regionem ſuam conceſſit. Vix regreſſi, nihil habuerunt antiquius, quàm ut ſummotis ſanis ariſque, avitas ſedes ab omni Idololatriæ eluvione purgarent (*l*). Narrat inſuper idem Joſephus, poſt captam Tyrum Alexandrum Jeroſolymam veniſſe, ubi non levibus beneficiis Judæos proſequutus eſt; nec illud minimum, quòd Hebræis Babyloniam incolentibus, ſuis legibus vivendi copiam fecerit (*m*). Hoc autem ab illo præſtitum poſt eam regionem adeptam, pretium victorię de Dario relatę, ne ambigimus quidem. Neque eius libertatis favor ſolis Judæis deputandus eſt, cum ęquè omnes in Babylonia verſantes atque in Mediam tranſlatos (*n*) ſpectet; quę ſanè regiones Iſraelitis decem Tribuum obtigerunt.

l *Cont. Appion. l.* 2. *pag.* 1049.

m *Antiq. l.* 11. *c. ult.*

n 4. *Reg.* 17. 6. *&* 18. 11. *Collocavit eos in Civitatibus Medorum.*

Poſt Alexandrum Magnum, Judæa novis in dies non Iſraelitarum tantùm, ſed & Judæorum Tranſeuphratæorum, ac per omnes Mundi partes diſperſorum (è quibus revocaturum ſe illos Dominus per Prophetarum oracula promiſerat) acceſſionibus frequentata eſt. Ptolemæus Philadelphus, ſi Joſepho Antiq. l. 12. c. 2. fides, Verſione ex Hebræo in Græcum Legis Judaicę procuratâ, Judæorum in Ægypto captivorum 120000. ſoluto à ſe pretio redempta, in Judæam remiſit. Neque munificentiſſimo Principi ſatis fuit, ut ſuum illud beneficium experirentur Hebræi in noviſſimis tantùm Regum Ægypti adversùs Syros expeditionibus capti; ſed omnes æquè ad id uſque temporis captivos liberos pronunciavit. Eam Judęorum liberationem ex Ægypto Prophetæ Zacharias & Oſea [*o*], oraculo non obſcuro (nec niſi poſt Macchabæos, ut Zacharias ſatis disertè) prædixerant.

o *Zacchar.* 10. 10. *&* *Oſee.* 11. 11. *Advolabunt quaſi avis ex Ægypto, & quaſi columba de terra Aſſyriorum & collocabo eos in domibus ſuis dicit Dominus. Vide Oſee* 11. 9.

Quamvis autem noſtra hęc opinio ſingularitatis accuſari poſſit, multùm anim à vulgari Interpretum ſententiâ recedit; illuſtres nihilominus nacta eſt apud Patres ſimul & Interpretes aſſertores. Theodoretus (*p*) non uno in loco perſuaſum habere ſe prodit, non infimam decem Tribuum partem è captivitate unà cum Juda & Benjamin rediiſſe, quamvis in unum populum cum Juda coaleſcentes in eandem pariter appellationem tranſierint. Nec planè ab ea ſententia Sanctius, Cornelius à Lapide (*q*), Grotius [*r*] abludunt, ſicut & totidem verbis, nec uno in loco, aſſeritur à S. Cyrillo Alexandrino in Oſee 1. 11. & in Prologo Zachariæ, Theodoreto, & Theophylacto in Oſee 3.

p *Theodoret. in Ezech.* 4. 6. *& in Jerem.* 50. 3.

q *Sanct. & Cornel. in Jerem.* 3. 18. *&* 31. 9. *In Ezech.* 4. 6. *& in Oſee* 1. 11. *Zach.* 8.

r *Grot. in Ezech. c.* 16. 53.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO
DE GOG, ET MAGOG ad Ezechielis 38.

NOmina Gog & Magog non in Veteri ſolùm Teſtamento ſed & in Novo innoteſcunt; illa enim Ezechiel in ſuis Vaticiniis, illa habet S. Joannes Apoc. 20. 7. Sed utrobique implexa adeo, ut Interpretibus omnibus inſolubile enigma videatur. Quò nodum explicandi ratio aliqua iniretur, Syſtemata huc uſque plura excogitata ſunt; alii enim præliis Gog & Magog motas ab Antiocho Epiphane in Judęos perſecutiones deſignari opinati ſunt, vel ſaltem quas Eccleſia Chriſtiana à Paganis, ſive Imperium Romanum à Gothis cęteriſque Barbaris toleravit, ſeu Turcharum in Aſiam & Europam excurſiones, ſeu tandem Antichriſti in Eccleſiam Tyrannidem. Nos, quamquam alioqui harum opinionum aſſertorea eâ qua par eſt veneratione ſuſpiciamus, plura tamen in eorum ſyſtematibus incommoda deprehendiſſe profitemur, ut neque ſyſtemata illa firmioribus nixa conjecturis magis cum verbis Prophetæ conſtare videantur.

Judæi cæterique, qui eos duces ſequuntur, Chriſtiani, contendunt nomine Gog deſignari Scythas ultra montem Caucaſum, & Paludem Meotidem, regionem ſecundùm mare Caſpium ad Indos uſque protenſam tenentes, quos tandem poſt 1000. annos Dæmon unà cum aliis gentibus multis in Sanctos armabit (*a*). Quod ad primam hujus opinionis partem ſpectat, nihil eſt in quo Veteres Gog pro Scythis uſurpantes non conveniant; quorum ſanè opinio huc uſque communiori ſuffragio probata eſt. Joſephus Antiquit. l.1. c.6. Theodoretus hic, S. Eucherius, Beda aliique nonnulli ad Gen. 10. 2. autumarunt, fruſtra alibi quàm inter Scythas & Tartaros Gog quærendum. Quod verò ad Regnum 1000. annorum, à bellis Gog & Magog excipiendum, fabella creditur, Judæis tantùm & priſcis Millenariis non autem à viro quopiam noſtræ ætatis rationis compote aſſerenda.

a *Hieron. in Ezech. 38. 1. Judæi & noſtri Judaizantes putant, Gog gentes eſſe Scythicas immenſas & innumerabiles, & has poſt mille annorum regnum eſſe à Diabolo commovendas, quæ veniant ad terram Iſrael, ut pugnent contra Sanctos; multis ſecum gentibus congregatis.*

Quicumque de Antichriſto oracula Ezechielis & S. Joannis interpretati ſunt (*b*), hoc ſibi commodi præ cæteris habent, quòd cum rerum eventu pugnare oracula illa argui nequaquam poſſunt. Quid enim in exitu Mundi futurum ſit, res eſt in incerto futurorum prorſus deliteſcens; quare ſtat illis pro ſententiæ ſuæ maximâ atque unicâ ratione, nihil ad hoc uſque temporis contigiſſe, quod ideam omnem Prophetæ expleverit, expectandumque proinde, ut in exitu Mundi congrua dictis Propheticis fides reſpondeat.

b *Vide Lyran. Burg. Maldon. Vatab. Clar. hic, Riber. in Apoc. 20. n. 36. &c.*

Sed hæc levia videntur cæteris nomine Gog deſignatum autumantibus Antiochum Epiphanem ſeu Gothos, ſive Turchas; illis enim impleta ad literam Oraculorum fides ſive ante, ſive poſt Jeſum Chriſtum, ſed ante Antichriſtum quidem, demonſtranda ſuſcipitur. Fatentur tamen illi calamitates Judæorum, ſive Eccleſiæ, imagine quadam expreſſâ deſignare mala ab Eccleſia & Fidelibus ſub Antichriſto ſubeunda, quæ præ oculis habuiſſe potiſſimùm S. Joannes videtur.

Romani (*c*) in Eccleſiam ęquè & in Synagogam gladium exeruerunt, ſed planè diſſimili in utriſque ſucceſſu. Judęi perſecutione tandem oppreſſi, nunquam ſe ab inducta olim calamitate relevarunt; Eccleſia verò Chriſtiana, virtute quadam ſuperiori & Divinâ invaleſcens, erectâ ſemper cervice non jugum tantùm recuſavit, ſed & perſecutoribus tandem ſuis impoſuit; & quos olim habebat adverſarios, filios tandem morigeros reddidit. Gothi (†) cæterique Septentrionales populi armorum ſuorum terrore olim & Eccleſiam & Imperium Romanum conſternarunt. Sed cùm Oraculi prophetici ſeries univerſa conferenda cum illis atque cauſatis ab ipſis in variis Europæ & Aſiæ regionibus malis ſuſcipitur, arduum id faceſſit aggredientibus negocium, quòd ad detortas plurimas interpretationes inducit.

c *Vide Euſ. Præp. Evang. l.9.*

† *Ambroſ. l.2. De Fide. Iſid. l.14. c.2. orib.*

Syſtema magis conſtans magiſque ad literam & communiùs probatum videtur, quod Ezechielis Oracula de Antiocho Epiphane uſurpanda defendit (*). Sed quatuor nec ſanè parum ardua illi objiciuntur: I. Gog lethali vulnere percuſſum in montibus Judęæ interiiſſe (*d*). 2. Ad Orientalem maris plagam ſepultum jacuiſſe [*e*], nec alibi quam in terra Iſrael (*f*). 3. Ejus exercitum Duce extincto fuſum penitùs diſperſumque, verſis in ſe armis mutuis vulneribus ſeſe confeciſſe (*g*). 4. Denique Iſraelitas collectis ſpoliis, arma eorum pluribus ſuccedentibus annis cremaſſe (*h*). Quintum aliud addendum videtur, Gog nempe non niſi conſilium diripiendæ regionis Iſraeliticæ cœpiſſe, adjectis minis (*i*), nihil tamen unquam ab

* *Sanct. Pet. Corn. Polan. Hulſius.*

d *Ezech. 38. 21. 22. & 39. 4. 5.*

e *Ezech. 39. 11.*

f *Ibid. 14. 15. 16.*

g *Ezech. 38. 21. 22.*

h *Ezech. 39. 9. 10.*

i *Ibid. 38. 11. 12. 13.*

ab eo executioni mandatum.

Autiochus verò & Templum diripuit & regionem oniverſam fœdiſſimè habuit. Diem autem clauſiſſe cùm in Tabes urbe Perſidis Tranſeophratęa ageret, tam ſcitum eſt quàm quid aliud (k). Poſt ejus mortem Philippus frater ejus collactaneus, cujus tutelæ & Regnum & filium ſuum Epatorem Antiochus commiſerat [l], copias in Syriam duxit, quò Lyſiam commiſſi ſibi muoeris uſurpatorem dejiceret (m). Proſtratis Judęorum rebus nihil commodi Antiochi Epiphanis obitus contulit; namque Eupator ejus filius, & Lyſias Regni Adminiſtrator armis ſemper & tyrannide & oppreſſionibus graves illis inſtiterunt. Nec Epiphanis morte aliquid ſive ejos axercitibus incommodi accidit, ſive Iſraelitæ relatis de illo ſpoliis nunquam triumphum egerunt.

k *Polyb. l.31. in excerpt. Valeſii &c.*
l 1. *Macc.6,* 14. 15.
m 1. *Macc.6,* 55. 56.

Nec me latet, ſingula hæc de victoriis Judæ Macchabæi ejuſque fratrum variis occaſionibus de Syris relatis exponi; ſed hæc contra fidem, quantum intelligo, Prophetæ, unum aliquod prælium deſignantis, cui Gog ipſe interfuit, atque ipſe vieiſſim totuſque exercitos deletus eſt, abſque eo quòd nullus ex adverſo Dux ſive exercitus Iſraeliticus duceretor: ejus enim delendi in cauſa fuit prodigium aliquod cæleſte, nullo ex hominibus auxilio petito. Deus enim ingentem hunc & variis conſtantem geotibus exercitum in ſe committeos, id egit, ut mutuis cædibus milites delerentur. Nihil ſimile in obitum Antiochi, cujus etiam Regis cadaver illatum videtur in tumulum patrum ſuorum Antiochiæ, funus deducente, cadavere priùs aromatibus curato, ipſo Philippo Regoi adminiſtratore ab Antiocho relicto, utì legimus 2. Macchab.9. 29.

Verùm non ſatis teputaodum eſt, vulgaria ſyſtemata ſuſpicionis arguiſſe; conandum ioſuper, ut aliud invehatur ex hiſtoria petitum, quod oonem ſimul exhibeat ideam prælii, atque diſſipati exercitûs Gog, quemadmodum apud Prophetam legitur. Quærendus eſt itaque Princeps aliquis potens, è ſeptemtrione deductus (n), cum florentiſſimo exercitu è variis collecto populis, nempe è Magog, Ros, Mnſoch, Thubal, Parſis, Cuſchim, Phut, Gomer, Thogorma, Seba, Dedan, & Tharſis (o); Princeps fui impos, atque Judæis infeſtiſſimus, ipſorum regionis diripiendæ conſilio, explendæ ſuæ, & fœderatorum ſibi populorum avaritiæ exercitum adducent (p); Princeps tandem Prophetarum oraculis prædictus [q], percuſſus, necique traditus in montibus Iſraelis (r), in orientali plagâ maris mediteranei ſcpultus (s); cujus exercitus igne cælitus demiſſo exterminaretur; milites enecti noiom habeant (t) in Judęa (u) ſepulchrum; quorum deinde ſpolia Iſraelitas ditaverint; oſſa verò collecta ſimulque cremata longioris temporis negocium Iſraelitis fuerint [x]. Hæc omnia expeditionem aliquam planè in hiſtoria illuſtrem deſcribunt.

n *Ezech.* 38. 15. *Venies de loco tuo à lateribus Aquilonis, tu & populi multi tecum.*
o *Ibid. ver.*2. 3. 4. 5. 6. 13.
p *Ibid.*9. 10. 11. 12.
q *Ibid. ver.*17. *Tu ille es, de quo loquutus ſum in diebus antiquis, in manu ſervorum meorum Prophetarum.*
r *Ibid.*39. 2. 3. 4.
s *Ibid. ver.*11.
t *Ezech.*39.12. 15. 16.
u *Ibid. ver.* 11. 12. 14. 15.
x *Ezechiel.*38.

Neque cjus rei vetuſtas adcò remota eſt, ut cognitionem omnes refugiat; potuit enim ante ſolutam captivitatem contigiſſe, cum tamqoam de re futura agat Ezechiel 38. *In noviſſimo annorum venies ad terram, quæ reverſa eſt à gladio, & congregata eſt de populis multis ad montes Iſrael, qui fuerunt deſerti jugiter.* Neque receotior eſſe poteſt Macchabæis hiſtoria, cùm res Judęorum poſt eam ætatem adeò in lucem expoſitæ ſint, ut vix ac ne vix quidem tam memorabile factum ſive latere ſive oblivione ſepeliri potuiſſet.

Nullum igitur aliud temporis intervallom aptius huic rei deputari poſſe arbitror, quam ex captivitate ad uſqoe Macchabæos ſpatium. Res Judęorum ejus temporis latent in obſcuro, cùm pauca admodom apud Authores Sacros legantur, & nulla apud Hiſtoricos prophanos; deſpicatiſſimam gentem, Regibus Perſidis ſubjectam negligentes: *Dum Aſſyrios penes Medoſque & Perſas Oriens fuit, deſpectiſſima pars ſervientium*, ait Tacitus hiſt. l.5. Porrò in Cambyſem ea omnia quadrant, quæ de Gog apud Prophetam memorantur.

Erat enim Princeps violentus, ſævus, &, ſi quis alius, impotentiſſimus; nihil in hiſtoria illios frequentius, quàm crudelitate & ſævitiâ factum aliquod memorabile (y). Ejus impietatis, impoteotiæ, & avaritiæ monumeota ſexcenta io Scriptis Veterum exhibentur. Nec ſævus in alios, æquior fuit Princeps io Judæos, quos in libertatem per Cyrum patrem ſuum aſſertos, facultate illis conceſsâ ædificandi Templi Domini interdixit. Pronas ille aures dederat adverſariis nominis Judaici infeſtiſſimis, qui creandæ in populum apud Regem invidiæ nihil fecerant reliqui (z). Valido exercitu comparato, Ægyptiacam expeditionem ſuſcepit; eas omnes gentes, quas ſopra deduximus, ſubjectas habens, omnes pariter ſub ſignis habuiſſe credendus eſt; pro recepta eorum temporum conſuetudine, ut gentes ad alicujus Principis ditionem pertineotes, Regi expeditionem aliqoam ſuſcipienti arma conjuogerent. Porrò ille ex Ægypto in Judæam redux, contracto dum equum aſcenderet vulnere, Ecbatanis in montibus Carmeli occubuit (a).

y *Vide Herod. Diodor. & Uſſer. ad A. M.* 3479. 3480. 3481.
z *Vide* 1. *Eſdr.* 4.
a *Herod. l.*3.

Temporum ſeriem ſatis exactè ſequutus Propheta videtur; namque captam priùs Jeruſalem deſcribit, deinde Babylooicam captivitatem, ac tandem Tyri, Ægypti, & finitimarum Judeæ gentium deſolationem. Excipit hæc omnia everſio Imperii Chaldæorum, & ſoluta Judæorum captivitas (b). Cùm partâ ex ea re quiete Judæi fruituri viderentur (c), nondum tameo plenè conſtituto Reipublicæ ſtatu, nec munitionibus reparatis; Gog copias ſuas turbandis eorum rebos adduxit, extrema minitatus, niſi Dei manus promptè accurrens terribilem hoſtem proſtraſſet, percuſſo in montibus Iſrael tyranno, ejuſqoe exercitu deleto (d).

b *Cap* 36. & 37.
c *Cap.*38.8. 9. 11. 14.
d *Toto cap.*37. & 39. *uſque ad verſ.*25.26.

Poſt memorabile illud & inſigne factum Orbem uoiverſum admiratione percelleus, Deus perfectam libertatem facturum ſe Judæis pollicetur, reductoſque in regionem

ſuam

Digitized by Google

ſuam univerſos largis benedictionibus cumulaturum (e). Tunc maximè Deus Prophetæ oculis ſubjecit ſchema Templi reſtituendi, quod ſanè excitatum eſt, poſtquam turbatæ Cambyſis obitu res compoſitæ ſunt (f). Darius filius Hyſtaſpis conceſſa olim Judæis privilegia rata eſſe jubens, nova inſuper maximè ad Templum ſpectantia plurima adjecit (g).

e *Cap. 39. 26. &c.*
f *Vide capp. 40. & 41. & 42. &c.*
g *1. Eſdr. 6. 1. & ſequ.*

Atqui Cambyſes Perſa erat, non Scytha, nihilque eſt affinitatis inter ejus & Gog ac Magog nomina. Quin nec Scythiam ſubjectam ſibi habuiſſe unquam videtur, in cujus expeditione Cyrum patrem ipſius obiiſſe ex Hiſtoricis nonnulli aſſeruerunt (h). Scitum eſt etiam, Darium filium Hyſtaſpis, qui poſt illum regnavit, adjiciendis ditioni ſuæ Scythis fruſtra laboraſſe (i). Ut quid igitur Ezechiel nomine Gog Cambyſem deſignaſſet?

h *Vide Juſtin. l. 1. Herod. l. 1. c. 204. Valer. Maxim. l. 9. c. 10.*
i *Herod. l. 4. c. 83. 85. 86. & ſequ.*

Sed facilè hanc objectionem diluimus. Patrum & Interpretum aſſenſu conſtat, nomen Gog (k) non peculiare aliquod viri alicujus hîc deſignare; ſivè id de Scythis uſurpent, ſive de Antiocho Epiphane, ſive de Romanis, ſive de Gothis, ſive de Turcis, ſive de Antichriſto. Planè adſcititium eſt, quemadmodum ſolent omnia in theatro, & tot alia myſtica & ænigmatica, non in Libris Sacris & propheticis tantummodo, ſed etiam apud Orientales frequentiſſima. Ita Jeruſalem *fornicaria* appellatur Ezechiel. 23. 5. 2.; Templum *Libanus* (l); Urbs & Altare, *Leo Dei* (m); Rea Ægypti, *Draco magnus* (Crocodilus) (n); Rea Tyri, *Cherubin* (o); Babylonis *Aſſur* (p); Roma, *Babylon* (q); Nero, *Leo* [r]; Babylon, *Chanaan* (s); Iſraelitæ, *Chananai* (*). Quid Daniel? nonne ſub objecta ingentis coloſſi è quatuor metallis imagine quatuor majora Imperia exhibuit? ſicut & poſt Nabuchodonoſorem Reges expreſſit ſimilitudine quatuor belluarum. Alexandrum Magnum ſub hirci figura; Darium noviſſimum Regem ſub ariete; Antiochum Epiphanem ſub *Regis impudici*? Quid Jeſus Chriſtus in Evangelio? Herodem *vulpem* appellavit. S. Joannes in Apocalypſi ſub inductis Gog & Magog nominibus perſecutores omnes Eccleſiæ ſuggillavit. Cur igitur Ezechiel, Propheta alioqui ſtylo ænigmatico familiariſſimè prę cęteris uſus, non potuiſſet Cambyſem ſub Scythæ nomine deſignare? Nec ſanè alio unquam aptiori Principis illius indoles moreſque exprimerentur.

k *Vide Aug. l. 20. de Civit. c. 11. Primas. in Apoc. c. 20. Haymonem, Bedam, Auſbert. alios plures in Apoc. & in hunc locum.*
l *Ezech. 17. 3. & Habac. 2. 17. Zach. 11. 1.*
m *Iſai. 29. 1. Ezech. 43. 15.*
n *Idem 29. 3.*
o *Idem 28. 14.*
p *Idem 31. 3.*
q *1. Petr. 5. 13.*
r *2. Timot. 4. 17.*
s *Ezech. 17. 4.*
* *Oſee. 17. 7. Daniel. 13. 56. Ezech. 16. 3.*

Norant profectò Orientales, noo tantùm nomen, ſed & indolem Scytharum è variis ejus gentis in ſuas regiones excurſionibus (t), quarum funeſta adeo relicta erant monumenta, ut Scytharum furor in proverbium abierit (u). Undique occurrebant deſolatæ Provincię, direpta Templa, majori etiam religione auguſta. Nec ab his malis immunes Judæi, quemadmodum & cęteri per Aſiam populi. Spectarunt enim ſub ipſis penè oculis ſuis vaſtatum Templum Aſcalonis (x), invitatoſque regionis amœnitate barbaros in ipſo Judæę ſinu, ductâ in Bethſan coloniâ, conſediſſe.

t *Vide Herod. l. 1. c. 103. l. 4. c. 12. & 7. 10.*
u *Vide 2. Machab. 4. 47. & Coloſſ. 3. 11.*
x *Herod. l. 1. c. 105.*

Hujus efferatiſſimæ gentis indolem retuliſſe Cambyſes viſus eſt. In Ægypto enim alta crudelitatis ab ipſo impreſſa veſtigia, ſævuſque viventibus inſiſtens, immanior & in mortuos, vel in ipſis tumulis illorum cineres inquietavit. Extractum enim è ſepulchro Amaſis Regis Ægypti hoſtis ſui cadaver, (y) turpiter cæſum fœdè habuit & inhumaniter. Ductam contra leges ſororem ſuam, deinde ſæviſſimo mortis genere enecavit; nec mitior in Smerdim fratrem ſuum, quòd ab illo virtute animi vinci ferret moleſtiſſimè. Nec ſacrilegas manus à religione abſtinens, Numina Ægyptiorum alia mactavit, alia Templis direptis (z) incendit. Nemo apud illum ſatis tutus, non amici, non viri conſiliorum maturitate graves, non neceſſarii; omnes enim æquè nullâ judiciali ſervatâ formâ, nullâ ſaltem in ſpeciem honeſtâ causâ adductâ, furore & ſtultitiâ impos trucidabat. Cui porrò meliùs, quàm ſæviſſimo Principi Gog vel Scythæ nomen quadraſſet? Scytharum nomine Orientales terrebantur, Cambyſis verò horrebant; quem pariter virum mortales univerſi deteſtabantur.

y *Herodot. l. 3. c. 16. Herod. in excerpt. Valeſ. p. 249.*
z *Herodot. à cap. 34. ad 28.*

Alter Cambyſem deſignans character ducitur ex ampliſſimo illo potentiſſimoque Imperio, deductoque è Septemtrione refertiſſimis inſtructo copiis exercitu. Solemne eſt in Scriptura Reges Chaldææ & Perſidis, copias in Judæam deducentes, nimbi, turbinis, ignis, torrentis, gladii è Septemtrione ingruentis nomine deſignare (a). E' Septemtrione irrupiſſe legimus Theglatphalaſſarem, Sennacheribum, Salmanaſſarem, Nabuchodonoſorem, Cambyſem; qui poſtremus Princeps, nec unicus eſt, nec poſtremus, qui poſt Ezechielem è Septemtrione eruperit; ſed unus tamen ex omnibus Regibus Tranſeuphratæis hoſtibus Iſraelis, in inviſa ſibi regione mortem oppetiit.

a *Iſai. 14. 31. 41. 25. Jerem. 4. 13. 4. 15. Ezec. 1. 24. 7.*

Populi in exercitu Gog Regem aliquem Orientis, Perſidem, Meſopotamiam, Arabiam, Regionem Chus & Saba, Armeniam finitimaſque provincias, Cymmerios, ac partem Scytharum ſubjectas habentem, omninò demonſtrant. Inſinuant etiam Regem fœdere conjunctum cum Saba, Dedan & Tharſis, ſub cujus inſignibus militarent etiam Græci, vel ſaltem inſularum incolæ (b). Magog Scythiam deſignat, cujus nomine cùm ampliſſimæ regionis tractus apud Veteres cenſeretur, nos tamen hìc deſignatos credimus Scythas Iſthmum inter, mare Caſpium, & Pontum Euxinum contentos; ſicut & alios Scythas, citeriores provincias Cambyſi ſubjectas incolentes; niſi fortè militaſſe ſub ejus inſignibus tanquam mercenarios milites Scythas credamus; neque enim ditionem ſuam ultrà Iſthmum prorogaverat, vaſtumque Scytharum tractum ab imperio ſuo habebat alienum.

b *Ezechiel 39. 6.*

Ros, Thubal, & Moſoch, quos populos nos ad Gen. 10. inter Armeniam, Colchidem, & Cappadociam conſtituimus, gentes erant Ezechielis ætate notiſſimæ, quas negociationis gratiâ Tyrum confluxiſſe unà cum cęteris plurimis idem Propheta commemorat;

rat; addens, in Empòrium conveniſſe equo vectas, loricâ, ſcuto, armiſque perpetuis protectas (c), mancipia, & vaſa ænea ferentes (d).

c *Ezechiel*. 38. 4.
d *Ezechiel*. 27. 13.

Paras, Chus, & Phut, Cambyſis exercitum augentes, deſignant Perſas & Arabes *Chuſchim*, ſive Scythas ad Araxem, poſteros Chus patris Nemrod; ac tandem Ægyptios *Phut*, Thebaidis ſive Æthiopiæ fines tenentes. Cùm enim Cambyſes Judaïcam expeditionem ſuſcepiſſet, exercitum ex Ægypto deductum variis ſubjectarum ſibi earum gentium copiis non modicè ampliaverat.

Gomer, Togorma, aliæquæ Septemtrionales gentes, ſub ejus ſignia certantes, populos deſignabant, quantùm conjicimus, loca circa Mæotidem paludem occupantes; quæ omnes gentes ſive ditioni Cambyſis ſubjectæ imperata facturæ venerant, ſive ſub ejus ſignis merebantur. Celebres autem erant populi eâ ætate, quà negociationibus, quà bellicæ virtutis laude; quare inter cæteros Mercatorea ad nundinas Tyri conveniſſe legimus (e). Porrò argumentum iſtud non niſi delibamus, ſatis habentes demonſtraſſe, in univerſa oraculi prophetici hiſtoria nihil eſſe, quod in Regnum Cambyſis ejuſque ætatem exactè non quadret (f).

e *Ezech*. 27. 14.
f Fuſiùs de his in Commen. ad cap. 38. Ezech.

Seba, Dedan, & Tharſis fœderata cum Perſis arma, ſub ejus ſignis voluntarii merentes, facilè junxerant. Seba enim & Dedan populi ſunt Arabiæ; cùm alioqui Arabes (g), viam ſibi ad Ægyptum ſternentes Cambyſes habuiſſet, ſuppeditatis per arida & inculta deſerta inter Palæſtinam & Ægyptum aquis. Cilices, nomine Tharſis deſignati facilè Cambyſis claſſem cum Phœnicibus & incolis Inſularum, de quibus Ezechiel, componebant. Claſſem illam Herodotus non obſcurè commemorat. Tharſenſes autem rei navalis ſcientiâ & commercio jam inde à multis annis claruiſſe tam certum eſt, quàm quid aliud.

g *Herod*. l. 3. c. 4. & 7. 9. 88.

Hæc Cambyſis in Judæam expeditio nuſpiam quidem apud Sacros prophanoſque Scriptores expreſſè legitur: ſed ab Herodoto fuſiùs deſcribitur ejus Regis in Ægyptum expeditio; quâ confecta redux, juxta eundem Hiſtoricum (h), diem clauſit Ecbatanis in Syria, nempè Ecbatanis in monte Carmelo, de qua Plinius l. 5. c. 64. (i). Eſdra authore ſcimus, interdictos ab eo Principe Judæos, ne Templi ædificationem proſequerentur (k); & apud Ezechielem laudantur vaticinia Prophetarum de finiſtris ejus Regis in Iſraelitas conſiliis, maliſque ab illo in populum imminentibus (l). Nec ſanè major populo nuper è captivitate reducto calamitas accidiſſe potuerat, quàm ut nullis auxiliis, nullius ope fultus validiſſimo hoſtium exercitu premeretur; conceſſa ſibi privilegia abrogarentur; optatam Templi & Urbis ædificationem intermittere cogeretur; ut vel ipſis latronum inſultibus pateret. Hæc à Cambyſe irrogata in Judæos mala, quemadmodum à Scriptura diſcimus.

h *Herod*. *lib*. 3. c. 64.
i *Stephan*. *in Ecbatan*.
k 1. *Eſdr*. 4. 17. 20. 21.
l *Ezechiel*. 38. 17.

Quod ad eam expeditionem, de qua in præſentiam, ſpectat, nihil ſanè de illa apud Eſdram ſive Nehemiam legimus, vel ſaltem nihil expreſſum eâ de re habetur in Libris illorum, qui noſtrâ ætate ſuperſunt. Sed hujus rei in cauſa eſſe potuit, quòd Deus mala ejus Principis conſilia præoccupans, ne quid Judæis ſiniſtrum contingeret, præcoci ejus morte curavit (m). Quot planè ſunt res majoris momenti in Judæa, quorum nulla ſupereſt niſi ex Vaticiniis Prophetarum, hiſce planè ſimilibus, cognitio?

m *Vide Ezech*. 38. 10. 11. 12.

Itaque ſi omnia de Gog ſcripta in Cambyſem quadrant; ſi partes oraculi ſingulæ planum habent in illo pronumque ſenſum; nihilque eâ in re hiſtoriæ fidei repugnat; ſi noſtra hæc hypotheſis apertior eſt & planior, nec à loco, tempore, & perſonis abludens; cùm viciſſim omnia alia ſyſtemata huc uſque propoſita, ardua contineant multa, quæque majori plauſu excipiuntur, hæc in rebus majoris momenti deficiant; cùm, inquam, hæc omnia ita ſe habeant, nobis ſanè excipiendum ſyſtema videtur, planèque demonſtraſſe confidimus, Cambyſem nomine Gog apud Ezechielem deſignari (n).

n Commentarii noſtri contextus, quo ſingula per partes explicantur, hanc ſententiam in apertiorem lucem ponit.

Veterem hanc Judæorum traditionem refert Theodoretus in Ezech. 38. & in Joel. 2. ad finem, & in Judic. 4. nempè poſt ſolutam captivitatem Babylonicam, adverſariorum nominis Judaici invidiâ factam eſſe, ut validus exercitus pellendo è Jeruſalem populo adduceretur. Sed provido in populum ſuum Dei conſilio factum eſſe, ut copiæ illæ omnes nihil molientibus Hebræis delerentur. Namque commiſſæ inter ſe gentes in mutua vulnera corruerunt adeò, ut omnes ad unum conciderent. Quare tantùm abſuit, ut Judæis ſiniſtrum aliquid contingeret, ut inſigne quin etiam commodum ex relatis ditiſſimis ſpoliis, perculſiſque Judaici nominis terrore finitimis, reportaverint. Vaga hæc & confuſa traditio fugacem aliquem veluti per nubes radium veritatis, quo liceat rem totam indagare, tranſmittit.

Monet Ezechiel ea quæ de bello Gog in Iſraelitas ipſe commemorat, hæc antea veterum Prophetarum oraculo annunciata fuiſſe (o): *Tu ergo ille es Gog, de quo locutus ſum in diebus antiquis in manu ſervorum meorum Prophetarum Iſrael, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te ſuper eos*. Expreſſam equidem legimus & aperto oraculo hanc hoſtium Iſraelitarum cladem in Prophetis Joele, Michæa, Iſaia, qui omnes Ezechiel vetuſtiores ſunt; & Zacharia, qui poſt illum & poſt captivitatem floruit; ac tandem in Authore Pſalmi 117. Ita igitur Joel 2. 30. 31. & 3. 15. 16. *Et dabo prodigia in Cœlo & in terra, ſanguinem, ignem, & vaporem fumi; Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, ait Dominus*. Joel. 3. 2. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Joſaphat* (in vallem Judicii); *in vallem conciſionis* (p). Hoc nomine facilè inſinuatur vallis Jezrael ſiva Eſdrelon ad Orientem Carmeli, ubi facilè Cambyſes caſtra habebat.

o *Ezechiel*. 38. 17.
p *Joel*. 3. 14.

Ad-

Addit deinde Propheta cap.3. 2. 5. 6. *Diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus & terram meam diviſerunt..... Argentum meum, & aurum tuliſtis; & deſiderabilia mea & pulcherrima intuliſtis in delubra veſtra.* Inſinuant hæc omnia mala à Nabuchodonoſore ſive ejus Ducibus captæ Urbi illata, cujus direpti Templi ſacra ſpolia in trophæum Beli erecta ſunt
q 4. Reg.25. 13. Dan.5.2.3. (q). Omnes ergo eas gentes Dominus in vallem Joſaphat ad judicium congregabit;
* Joel.3. 13. & quid inde? *Mitte*, ait, *falces, quoniam maturavit meſſis. Venite* (*) *& deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata eſt malitia eorum.*

Secundum hæc Deus fidem ſuam Iſraelitis obligans, cumulaturum ſe beneficiis populum, in monte Sion ei adfuturum, totamque demum regionem benedictionibus ſuis fœcundaturum; addens inſuper nunquam poſthac commiſſurum, ut prophano pede Urbis religionem hoſtes violarent. Conſonant hæc omnia cum iis, quæ apud Ezechielem poſt narratum excidium Gog leguntur. Nuſquam ſanè nomen ejus Principis in Joele legitur, ſed olim Septuaginta cap.2. 2. legerunt: *En bruchus*, vel locuſta, *qui venit irruens in Regem Gog.*

Alius pro ejus rei memorabili eventu laudatur Michæas, qui poſt annunciatam Judæ captivitatem, quæ deinde ſequetur poſt eam ſolutam, felicitatem deſcribit c.4. 11. 12. 13. *Et tunc congregata ſunt gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur, & aſpiciat in Sion oculus noſter. Ipſi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt conſilium ejus, quia congregavit eos quaſi fœnum areæ. Surge & tritura, filia Sion, quia cor tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas, & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum.* Porrò ſi quis tempora omnia ab exitu captivitatis uſque ad everſionem Jeruſalem per Romanos decurrat, nullum aptius inveniet vaticinio Michææ implendo, quàm ſub Cambyſe.

Conſonat Michææ Iſaias 41. 15. 16. *Ego poſui te quaſi plauſtrum triturans, novum, habens roſtra ſerrantia; triturabis montes & comminues, & colles quaſi pulverem pones. Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo diſperget eos: & tu exultabis in Domino, in Sancto Iſrael lætaberis.* Idem Propheta poſt prænunciatum excidium Babylonis à Perſis & Medis imminens (r),
r Iſai.14. 24. 25. addit eadem Dominum jurato denunciaſſe Aſſyriis, quos perdendos decreverat atque conculcandos ſub Judæorum pedibus in montibus Iſrael, confracto jugo quod ipſi populo impoſuerant. Et in cap.27. ſermonem habens de ultione è Rege Babyloniæ, Leviathani nomine deſignato, expetendâ, addit: *Viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi & forti ſuper Leviathan ſerpentem vectem, & ſuper Leviathan ſerpentem tortuoſum.* Iſrael verò eo metu liberatus gratiarum actionis Domino hymnum cantabit. Totus regionis tractus inter Nilum & Euphratem vaſtabitur, & Iſraelitæ ex Aſſyria, & Ægypto regredientur. Eâ occaſione concinnatus Pſalmus 117. tanquam gratiarum actionis pro victoria Canticum; vel ſaltem in eam ſententiam conveniunt Origenes in Catena Corderii, Theodoretus in Pſal.117. Beda in eundem Pſalmum.

Zacharias (s) Hebræos Babylone verſantes, quos fruſtra Eſdras & Zorobabel s Zach.2. 8. 9. 10.
ſollicitaverant, ad repetendas avitas ſedes invitat, pollicitus exerturum Deum gladium in Judaici nominis adverſarios, & quos olim oppreſſores habuerunt, illorum demum ſpolia collecturos, captivoſque habituros, quibus ipſi ſervierant. Et alibi: *Sedebit Jeruſalem ſecura* (t), *& erit* t Zach.14.12. 13. 14.
hæc plaga, qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ pugnaverunt adverſus Jeruſalem: tabeſcet caro uniuſcujuſque ſtantis ſuper pedes ſuos, & oculi ejus contabeſcent in foraminibus ſuis, & lingua eorum contabeſcet in ore ſuo. In die illa erit tumultus magnus in eis, & apprehendet vir manum proximi ſui, & conſeretur manus ejus ſuper manum proximi ſui. Hæc poſtrema verba non obſcurè demonſtrant, exercitum Cambyſis inter ſe commiſſum in mutua vulnera conciſiſſe.

E' noſtris Interpretibus plures hiſtoriam Judith poſt captivitatem rejecerunt; nec ſanè aliter de illa ſtatui potuiſſet, quàm ut ad tempus poſt ſolutam captivitatem everſum prophanatumque à Chaldæis Templum referretur, ſi fidem Græci textûs ſequamur. Petrus Comeſtor, & Dionyſius Carthuſianus (u) *Cambyſem* Regem Ninive appellant, quem Scriptura nomine Na- u Judith. 16. 31.
buchodonoſoris deſignat; ab eo verò miſſum Holofernem cum exercitu autumant. Quare locus ſuſpicioni datur, Authorem Libri Judith, quemadmodum ab Ezechiele factum eſſe novimus, veram Cambyſis hiſtoriam ænigmate quodam & figuratis verborum ambagibus occultaturum, quem Ezechiel ſub Gog nomine deſignavit, hunc Holofernis appellatione inſinuatum voluiſſe. Pluribus autem ad hæc perſuadebatur. Perſæ, quorum imperium Judæi cùm in Palæſtina verſantes, tum ultra Euphratem, nunquam tuliſſent, ut Hebræorum Numini caſus Regis ſui tribueretur. Quare hiſtoriam tradidiſſe ſermone omnibus noto & ſine ambagibus, plena diſcriminis res erat. Alioqui verò tam inſigne & memorabile Judæis factum in oblivione relinqui, vix ac ne vix quidem poterat: quare & indoli gentis, & politicæ cautioni conſultum erat, ut parabolicâ quadam & ænigmatica ratione veritas traderetur. Id ſanè plurimùm granditati rei augendæ conferebat.

Potuit verò Author quædam de ſuo adjungere, uti temporis, locique circumſtantias, nihil hiſtoriæ fide immutatâ. Quæ etenim majoris momenti ſunt ad hiſtoriam, hæc exactè ſatis exprimuntur. Magnus quidam Rex valido exercitu ſtipatus in agro Eſdrelon caſtra habet; infeſtiſſimus ille oppidò gentis & religionis Judaicæ adverſarius; eo verò neci tradito, ejuſque exercitu diſſipato, Hebræi hoſtilibus ſpoliis dite-

te-

Digitized by Google

teſcunt. Recens erant tum temporis captivitatis memoria; recens nec planè abſolutum Templi ædificium; rerum potiebatur Summus Sacerdos; Judæi ab Idololatria immunes, ſpes ſuas omnes in Domino collocabant. Singula hæc in hiſtoria Judith ſpectantur; ſingula etiam hæc in diſſipatum Cambyſis exercitum quadrant. Plura noverat Author ejus Libri nobis prorſus ignota; plura, quæ nobis negocium faceſſunt, ænigmaticâ quadam ratione adjecit.

Hæc à nobis conjecturâ quadam ita aſſerta ſunt, ut nihil veritati & authoritati ejus Libri derogent. Verùm conſtitutâ hypotheſi hiſtoriam Judith & Holoſernis poſt ſolutam captivitatem rejiciente, autumamus nihil ex hoc derogatum debitæ, qua in Eccleſiam, & Sacras Scripturas tenemur, obſervantiæ, ſi viam aliquam facilem in eamus, ut tandem aliquid aſſequamur de implexa admodum hiſtoria, ac certa eliciatur epocha rei maximè memorabilis, cujus non obſcura ediderunt oracula Prophetæ Joel, Michæas, Iſaias, Ezechiel, Zacharias; & vetus Hebræorum traditio memoriam conſervavit, quemadmodum ex Origene, & Theodoreto in Pſalmum 517. intelligimus. Hæc verò omnia Eruditorum cenſuræ ſubjecta volumus. Si Joſephus nihil eâ de re, ſicut & nihil de hiſtoria Judith literis conſignavit, hujus rei in cauſa fuiſſe poterat, quòd figuram à veritate diſcernere nunquam valuit, nec ſatis aſſequi veritatem nominis Gog apud Ezechielem, & nominis Nabuchodonoſor & Holoſernis apud Authorem libri Judith.

IN DANIELEM
PROLEGOMENON.

Daniel è genere David Regumque Juda prognatus, in prima adhuc ætatis juventa anno quarto Joachimi Regis Juda captivus Babylonem tranſlatus eſt. Selectus autem cum tribus aliis ſociis, ut in Aula Nabuchodonoſoris Principi ſerviret, liberaliter educatus eſt. Exculti præ ceteris in omnibus ſcientiis Chaldæorum, ſapientiæ ſibi plurimum compararunt; & quod caput eſt, in corruptiſſima Aula, morum ſanctimoniam ſervarunt, nullâ contractâ labe in tantum, ut à cibis etiam è Regia menſa ſibi conceſſis abſtinerent.

Primum Sapientiæ Danielis ſpecimen exhibuit innocentia Suſannæ contra obtrectatorum calumnias aſſerta, ſimul & vin-
a Daniel. 13.
dicata (a). Ingentem ſibi ex ea re viri ſapientis famam apud fratres ſuos Babylone comparavit, cum interim aliud accidit, quo idem ſibi nomen in Aula & apud viros Sapientes ejus Regionis peperit. Nabuchodonoſori per quietem objecta eſt ſpecies ingentis Coloſſi variis metallis conflati, qui avulſo quodam è monte lapide penitùs confractus, in cineres favil-
b Daniel. 2.
laſque redactus eſt (b). Summa erat Chaldæorum in ſomniis obſervandis ſuperſtitio, quò ſtudia ſapientum ejus gentis omnia collimabant. Exciderat Principi ſomnium; quare non interpretationem tantùm à Sapientibus exquirebat, ſed ut ſibi pariter in memoriam revocarent, quid potiſſimùm per quietem ſpectaſſet. Cum impoſſibilia exigeret, omnes capitali ſupplicio damnati ſunt. Daniel re intellectâ, ſtatim ad Regem convolat, cui & exponere ſomnium, expoſitumque interpretari unum idemque. Acclamare viro Nabuchodonoſor, ſummis honoribus cumulare, Præfecto provinciæ Babyloniæ conſtituto, & Principe Sapientum Divinorumque omnium apud Chaldæos.

Proſperitate ſuâ inflatus Nabuchodonoſor, Deum è mente excuſſerat, tum & omnem rerum à ſe geſtarum ſibi gloriam uſurpabat. Accidit inter hæc, ut per quietem proceram quandam arborem ſtatim dejectam, conciſamque ſpectaret, cujus radix in terra maneret, truncus verò ferreis æneiſque vinculis conſtringeretur
(c). Accitus illico ad interpretationem c Daniel. 4. 7. & ſeq.
ſomnii Daniel, Regi annunciavit, ingens aliquod malum in ejus caput imminere; ſciret proinde in brutum reducendum eſſe, & ex Aula pellendum, quare, ait, peccata tua eleemoſynis redime. Viri monitum ſurdis auribus excepit; quare cùm die quâdam Babylonem reſpectans Nabuchodonoſor de illa à ſe auctâ ornatâque ſibi plurimum gratularetur, continuò factâ ſibi voce audivit, è conſortio hominum Regnoque abigendum ſe, mox ad carpendas herbas in bovis morem redigendum. Dictis ſua fides; namque ſubitâ vi morbi emotæ mentis factus Nabuchodonoſor, belluæ morem indolemque induit. Extorris igitur ex Aula Urbeque, ſeptennii vitam errabundus in belluæ morem traduxit.

Septennio elapſo, Regnum recepit, atque aureâ ſtatuâ conſecratâ, mandavit, ut cùm primùm muſicorum inſtrumentorum concentus inſtreperet, proſtrati omnes quicumque imperio ſuo parerent, Idolum ado-
rarent (d). Aberat facilè Daniel, ejus verò d Daniel. 3.
ſocii juſſionibus Regis morem gerere recuſantes, in fornacem ardentem conjecti ſunt, quanquam in medio ignis incolumes ſervarentur. Prodigii granditatem admirans Nabuchodonoſor, Judæorum religio.

ſionem edicto commeodavit, in quo ſimul & ſomnium exciſæ arboris, & quæ deinde ſecuta ſuot, poſteritatis memoriæ commendavit (e).

e Dan.3. 98. &c. & 4. 1. &c.

Evilmerodachus filius Nabuchodonoſoris, patrio Regno adito, nihil de favore in Danielem remiſit. Biennio, juxta Beroſum, regnavit; viduatumque ejus morte imperium habuit Balthaſſar ejus filius, cujus Regis tempore plurima per viſum Daniel ſpectavit. Primò igitur ſub ipſum Balthaſſaris Regni initium quatuor animalia è pelago emergentia vidit, quibus portendi intellexit quatuor Imperia proximè ad Chaldæum Imperium ſuccedentia (f). Secundùm hæc, per hircum & arietem cornibus ſeſe mutuò impetentes, in ſomnis ſibi objectos, deſignari intellexit, hirco quidem Alexandrum Magnum (g), ariete verò Darium, Regum Perſarum poſtremum ab Alexandro victum.

f Daniel.7.

g Dan.8.

Lauto convivio quodam Balthaſſar Regni Magnates viros pariter & fœminas excepit; largiorique vino incaleſcens, juſſit afferri vaſa Templi Jeroſolymitani olim à Nabuchodonoſore Babylonem tranſlata. Cùm igitur convivis in ſacris vaſis miniſtraretur, ſubitò objecta manûs ſpecies hęc in pariete grandioribus characteribus ſcripſit: *Mane, Thekel, Pharez*. Arcanis notis evolvendis accitus Daniel, prodidit imminere necem, atque Regni in alium virum Regem tranſlationem. Nec oraculi fides diù deſiderata eſt; eâdem enim nocte Balthaſſare occiſo, Darius Medus, alio nomine Aſtyages, regnavit. Sub eo Rege integra manſerunt omnia ab aliis Danieli collata, quin & plurimùm auctæ dignitates & munera.

Ad illud tempus ſpectant viſiones Danielis in cap.9. & 10. & 11. & 12. expreſſæ. Angelus Gabriel Prophetæ per viſum aperuit myſterium Septuaginta hebdomadum, quæ annis non diebus conſtabant, iiſque evolutis Meſſias neci tradendus erat, ſacrificia ac Legis cæremoniæ abolendæ. Prophetæ deinde oculis objecta ſunt mala ab Antiocho Judæis inferenda, quibus ſanè præſignabatur, quid ſibi ab Antichriſto Eccleſiæ Jeſu Chriſti timendum eſſet.

Dario Medo vitâ functo, Cyrus in ſeunum Imperia Perſarum & Medorum conciliavit. Ejus edicto patrias ſedes repetendi data Judæis facultas. Sed Daniel Babylone manſit, cui nihil priſtinis honoribus & dignitatibus ſub Cyro detractum eſt. Ad eum Regem ſpectant hiſtoria Dei Belis & Draconis à Daniele occiſi, de quibus in cap.13.

Danielis fama, ipſo etiam ſuperſtite, increbuerat adeò, ut proverbio uſurparetur: quod ab Ezechiele in Regem Tyri per ironiam dictum novimus: *Ecce ſapientior es tu Daniele* (h). Ipſius etiam Dei dignum de viro elogium legimus Ezechielis 14. 14. 20. *Etſi fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job, ipſi juſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas*. Eundem Prophetam comparat Grotius Metrodoro Sepſenſi, viro Regi Mithridati adeò intimo, ut nihil majoris momenti Rex ille ſine ejus conſilio ſuſciperet. Sed Philoſophus quidem iſte invidiâ obtrectatorum oppreſſus, tandem juſſu Regis capitali ſupplicio interiit. Felicior Daniel, cui non ſemel paratum invidiâ obtrectatorum à Rege ſupplicium Deus ſemper avertens, ſiniſtri nihil accidere permiſit.

h Ezechiel.28. 3.

Ita cum eo viro egiſſe Deus videtur, ut Oracula ejus dignitati & muneribus reſponderent. Cùm enim Rempublicam adminiſtraret, & in ſplendidiſſima totius Orbis Aula verſaretur, Deus illi futuras Imperiorum vices Regumque expeditiones commiſit. Cùm verò populum ſuum ingenti amore proſequeretur, Deus illi adventum magni Liberatoris certumque ejus rei tempus reſeravit. Auctus verò à Deo ſomnia interpretandi virtute, plura hominibus occulta pandit. Permiſit Deus quandoque, ut myſticæ quædam ſomniorum ſpecies Regibus exhiberentur, quorum occultum ſenſum Danieli revelavit.

Rabbinorum quidam (i), olim nullum non moverunt lapidem, ut Danielem è numero Prophetarum excluderent. 1. Quòd Eunuchus eſſet, cujus generis omnes è cœtibus Iſraelitarum Moyſes excludendos præcepit (k). 2. Quòd extra Terram promiſſionis verſaretur, extra quam ſpiritus prophetiæ nemini datur. 3. Quòd tædium & mœror exilii vix Prophetiæ œſtrum pateretur. 4. Tandem quòd Daniel vitam egiſſet commodam & delicatam, ſummiſque ſemper dignitatibus parem, cùm alioqui Prophetæ deſpicatiſſimum auſterumque vitæ genus maluiſſent.

i Vide Hieron. Præfat. in Dan. & Theodoret. Præfat. Comment. in Daniel.

k Deut.23. 1.

Sed has calumnias in virum ſanctum ſolam Judæorum invidiam ſtruxiſſe Theodoretus in cap. ult. Dan. animadvertit; cùm enim apertum omnibuſque remotis ambagibus & Meſſiæ adventum, & certum ejus rei tempus prędixiſſet, è re ſua eſſe cenſuerunt, ſi virum communibus ſuis ſtudiis adverſum reprobarent. Contra ac veteribus Hebræis ante adventum Jeſu Chriſti accidit, qui novis hiſce præjudiciis nondum pręoccupati, Danielem non probaſſe tantùm, ſed multò etiam commendaſſe videntur. Magnificis verbis virum laudat Ezechiel 14. 14. 20. & 28. 3. Quicumque Canonem Scripturarum digeſſerunt, ſuum illi inter Prophetas locum dederunt. Mathathias Macchabæus Danielem ejuſque tres ſocios non ſine honoris elogio commemorat (l); & quod caput eſt, Jeſus Chriſtus Matt.24. 15. & Marc. 13. 14. Danielem addito Prophetæ titulo laudat. *Abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta*.

l 1. Macchab. 2. 59. 60. *Ananias, & Azarias, & Miſael credentes liberati ſunt de flamma. Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum.*

Joſeph Antiq. l.10. c.12. ita virum commendat: *Omnis eximia felicitas ut Prophetę excellentiſſimo contigit, & viventi tam apud Regem, quàm apud populum gratioſo; & poſt obitum ſempiternam memoriam conſecuto. Libri ejus, quos conſcriptos reliquit, etiam nunc apud nos leguntur, qui nobis certam fidem faciunt, quòd Deus eum eo eloquio miſcuerit. Non ſolùm enim futura prædixit, quemadmodum alii Prophetæ, verùm etiam tempus, quo eventura eſſent,*

præſiniit. Et cùm alii Prophetæ calamitates prædicerent, ideoque malam gratiam apud Reges & multitudinem vulgarem inirent; hic bonarum rerum Vates fuit, ut propter fauſtam ominationem quidem benevolentiam omnium ſibi conciliaret; propter eventuum verò certitudinem fidem ſibi apud univerſum mortalium genus compararet. Hanc de Daniele opinionem habebant veteres Judæi, à quibus non inter Prophetas tantùm, ſed & ioter ſummos Prophetas locum tenebat.

In Perſide verſatus Daniel, ibi tandem diem clauſit; neque enim utendum ſibi cenſuit facultate cæteris Judęis à Cyro permiſsâ, ſed ad obitum uſque longè ampliſſimis Reipublicæ muneribus gerendis occupatus, perpetuo ſavore pollebat Regum Chaldæorum, Medorum, & Perſarum, in quos Imperium Babylonicum tranſivit. Saniorem vitæ partem Suſis traduxit, ubi & plurima ſibi per viſum objecta ſpectavit. Quo anno, & an Babylone obierit, incertum. Affirmat Pſeudo-Epiphanius de vita & morte Prophetarum; Benjamin verò Tudelenſis aſſerit (*m*), vidiſſe ſe ejus tumulum io Chuzeſtan, quæ olim urbs Suſæ appellabatur, Metropolis Elamiticæ regionis. Spectari etiam ſuâ ætate turrim in urbe Ecbatanis Metropoli Mediæ, à Daniele, uti quidem ferebatur, ædificatam, Joſephus Antiq. l.10. c. ult. eſt author. Porrò opus illud elegantiſſimum ac ſolidum poſt tot annorum excurſum recens ædificatum primò ſpectantibus videbatur. Sepulchrum erat Regum Perſarum & Medorum, ejuſque cuſtodiæ Sacerdos è genere Hebræorum deſtinatus erat. Ita Joſephus.

Stilo utitur Daniel jejuno, languido, nec ſatis magnifico, ut genium & indolem vices ſuas in captivitate & exilio dolentis exhibere videatur. Verùm granditate rerum ſtili humilitas abundè compenſatur.

Inter opera Danielis nomine inſcripta, alia quidem ſine controverſia eidem Authori tribuuntur; de aliis verò diu diſceptatum eſt. Quidquid Hebraicè & Chaldaicè ex illis ſcriptum ſupereſt, nemine repugnante admittitur: quæ autem Gręcè tantùm ſcripta ſuperſunt, hæc non ab omnibus æquè probata ſunt. Hebræam maternam ſibi linguam adhibuit, quamquam ætate adhuc puer in Chaldæam translatus, cùm regionis linguæ aſſueviſſet nonnulla ex illa in ſuum Librum derivavit, maximè verba ſibi alicujus referenda ſuſcipiens, uti recitaturus edictum Nabuchodonoſoris (*n*), quod Chaldaicis literis mandatum fuiſſe conſtat; colloquium cum Magis à ſe factum, & Regibus Nabuchodonoſore, Balthaſſare, & Dario Medo (*o*); quæ omnia documento ſunt apertiſſimum de Scriptoris ingenuitate, quippe qui vel ipſa loquentium verba referre ſanctè ſibi ſuſceperit. Cùm verò hiſtoricum agit, facta referens non verba, & cùm vaticinia ſua recitat, mero Hebraico utitur. Vide Danielem 2. 4.

Verſus 24. 25. &c. uſque ad 90. capitis tertii, ſicut duo poſteriora capita, Gręcè tantùm ſervantur. Nihil autem eâ linguâ à Daniele ſcriptum conſtat; ſed facilè Hebraicis ſive Caldaicis literis ab illo mandata, ab alio demum Græcè expreſſa ſunt. Unde enim Græcum Theodotionis noſtrâ adhuc ætate ſervatum proveniſſet (*p*), ſi nullum unquam Originale Hebræum extitiſſet? Noſtrâ quidem ętate Originalia illa interciderunt, quamquam olim ſuppeterent. Luſus verborum Græcis ejuſdem Libri vocibus tantum expreſſus inter *Schinon* lentiſcus, & *Schiſei*, ſcindet (*q*), & inter *Prinon*, ilex, & *Priſei*, ſecabit, verſans (*r*), locum ſuſpicioni faciunt, num ex Hebręo Verſio adornata ſit; neque enim Hebræis vocibus verborum luſus illi valerent. Sed hæc tanta non ſunt, ut de toto Opere ambigamus; præſtat enim totam eam rem Interpreti deputare, qui luſum altero luſu reddidit; nihil detrahens hiſtoriæ veritati, quàm ut ex eo unico argumento de tota cauſa deteriùs judicetur. Hiſtoriæ quidem Suſannæ, Beli, & Draconis apud Joſephum deſiderantur, à quo facilè omiſſas credimus, quòd aliò quàm Hebræo ſermone expreſſa narratio in dubium à Judæis revocaretur. Porrò ex S. Hieronymi (*s*), viri, ſi ullus alius unquam, hiſce hiſtoriolis parùm æqui, ſingulares Judæorum de illis opiniones diſcimus. Alii enim duos illos ſenes tentatæ Suſannæ reos confundebant cum Sedecia & Achabo, quos Nabuchodonoſor in ſartagine frixit, ut Jeremias refert (*t*). Profectò quicumque eâ opinione tenebantur, totam Suſannę hiſtoriam admittebant, eo ſolo excepto, quod de ſeniorum ſupplicio ibidem tradito legitur. Nolebant enim lapidibus confectos, ſed ambuſtos obiiſſe; iiſdem damnandis non Jodæos, ſed Nabuchodonoſorem tuliſſe ſententiam. Iiſdem rationibus ducti reliqui Judæorum ferè omnes, totam hiſtoriam tanquam fabellam indignam, quæ in Synagoga legeretur, rejiciebant; oſtendentes nunquam committi potuiſſe, ut in alieno ſolo captivi Judices ſuos & Prophetas lapidibus impetere auſi fuiſſent (*u*).

Inter veteres Chriſtianos Scriptores de authoritate horum capitum, quæ Græcè tantùm ſcripta ſuperſunt, plurimùm diſceptatum eſt. Porphyrius, Chriſtiani nominis oſor, omnia hæc ad fabulas amandavit; ſicut & univerſam Danielis prophetiam poſt factum proculſam contendebat. Ejus calumniis ſeſe opponentes Euſebius, Apollinaris & Metrodorus, Danielis quidem ſcripta vindicarunt; de cęteris verò, nempe hiſtoriâ Suſannæ, Belis, & Draconis judicarunt, *non ſe debere reſpondere Porphyrio pro his, quæ nullam ſacræ Scripturæ authoritatem habeant*, ait S. Hieronymus Præfat. in caplan. Dan. Autumabant verò, hæc omnia literis mandata fuiſſe operâ Habacuc filii Jeſu è Tribu Levi; Danielem verò, de quo ibi, alterum planè eſſe à Propheta, quod ex inſcriptione apud Septuaginta deducebant; eſt autem inſcriptio ejuſmodi: *Prophetia Abacum filii*

m *Benjamin. Itineris* p.78. *Ita & Abulfarag.*

n *Daniel.* 3. 98. 99. 100. & 4. 1. 2. & *ſeq.* 34.

o *Dan* 2. 4. & *ſeq.* & 3. & 5. & 6. & 8.

p Vide Præfationem S. Hieronymi in Danielem, ubi inſinuare videtur, Septuaginta, Aquilam & Symmachum, ea capita Gręcè legiſſe, ſed obelo notata.

q *Daniel.* 13. 54. 55.

r *Ibidem ver.* 58. 59.

s *Hieron. in Dan.* 13. 4. *ex Origen. Stromat. l.* 10.

t *Jerem.* 29. 22.

u *Hieron. in Jerem.* 29. 22. *Unde à pleriſque ac penè omnibus Hebræis ipſa quaſi fabula non recipitur, nec legitur in Synagogis eorum. Qui enim, inquiunt, fieri poterat, ut captivi lapidandi Principes, & Prophetas ſuos haberent poteſtatem? Et in Jerem. l.* 2. p.435.

Digitized by Google

Jeſu è Tribu Juda. Homo quidam erat Sacerdoe nomine Daniel filius Abda, conviva Regis Babylonie. Verum Inſcriptio illa in noſtris Exemplaribus nuſpiam extat; nec ſanè alioqui magnam meretur fidem, utpote deducta è Verſione, olim Septuaginta nomen præferente, mendosâ illâ oppidò & fidei parum aſſertæ (*x*), quam Eccleſia ante S. Hieronymum, penitus deſeruerat, ut Verſionem Theodotionis, quamquam alioqui Chriſtiani nominis adverſarii, adoptaret.

x *Hieron. Præfat. in Dan.*

Julius Africanus in ſua ad Origenem epiſtola apertiſſimè Hiſtoriis hiſce refragatur, & S. Hieronymus Pręf. in Dan. *Apud Hebræos*, inquit, *nec Suſanna habet hiſtoriam, nec hymnum trium puerorum, nec Beli, Draconiſve fabulae.* Verùm ipſe Hieronymus ejus dicti in invidiam à Rufino vocatus, reſpondit: *Non enim quid ipſe ſenſiſſem, ſed quid illi contra nos dicere ſoleant, explicavi* (*y*). Et in Iſai. 3. 5. [z], tradit de illis: *In toto orbe diſperſa ſunt;* addens à Græcis omnibus, & Latinis, Syris pariter, & Ægyptiis legi, probarique. Addit inſuper, hiſtoriam Suſannæ in vulgatis Editionibus in ipſo Danielis limine ſpectari, ubi à Theodotione, tanquam in proprio ſibi loco (*a*), quippe quæ tempore præcedit, conſtituta fuerat.

y *Hieron. Præfat. in Daniel.*
z *Vide not. in eun. loc. nov. Edit.*
a *Hieron. in Iſai. 3. 1. Vide not. in eundem locum nov. Edit.*

Quod ad Julium Africanum ſpectat, Origenes ſcriptâ de hoc argumento epiſtolâ, ejus objectiones ita confutavit, ut ſimul veritatem hiſtoriæ Suſannæ aſſereret (*b*). Omnia verò quæ ab illo contra eam hiſtoriam diſputabantur, illam, & ſingulas conſenſu quodam, quæ in textu Hebraico deſiderabantur, hiſtorias oppugnabant. Profectò ſi omnia, quorum nullum ſupereſt Hebraicum exemplar, æquè rejicienda ſunt; quis unquam liber à labe erit immunis? Nonne traditio, & Eccleſiæ authoritas, quæ libros illos in canone recipit, ſatis habet momenti, ut ſuſpenſam eâ de re mentem determinet? Hìc ſanè, ſi aliàs unquam, locum habet illud Deut. 19. 14. *Non transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in poſſeſſione tua.* Adverſarium ſuum ponè ſequutus Origenes, nihil omittit eorum, quę ab Africano contra capitum, & hiſtoriarum, de quibus agimus, veritatem objiciuntur. His Origenis argumentis adjungi poſſunt teſtimonia Patrum Græcorum, & Latinorum omnis ætatis (*c*), ex illis ſententias tanquam è reliquis Scripturis canonicis laudantium.

b *Vide & tr. 31. in Matth.*
c *Vide Ign. Mart. Epiſ. ad Magneſianos, Athan. epiſt. ad Serapion. & ad Marcell., & in Synopſi, Ambr. l. 3. de Spir. S. c. 3., Tertull. l. de corona militis. Cypr. epiſt. 11., Clem. Alex. l. 4. Strom. Orig. ad Afric. & tract. 31. in Matth. & homil. 5. in Levit. Chryſoſt. hom. de Suſan. cujus meminit Georg. Syncell. Gregor. Nazianz. hom. 28. in laudem S. Cypr. Sever. Sulpit. l. 2. hiſt. Sacra, Ruff. l. 2. adverſ. Hieron. Aug. ſerm. 343. nov. edit. Fulg. ad Ferrand. Alcimus Avit. Vienn. ad Fuſcinam ſororem. Vide Natal. Alex. Eccl. Hiſt. t. 2. p. 323.*

Inſinuare videntur Talmudiſtæ, Danielis ſcripta à Patribus magnæ Synagogæ poſt captivitatem Babylonicam in Canonem Scripturarum cooptata fuiſſe, nec aliunde facilè quàm à Judæorum traditione S. Iſidorus Orig l. 6. cap. 2. didiciſſe potuit, ſcripta Danielis, & Ezechielis Synagogę Patribus, à nonnullis deputari. Id autem aſſerendum ſibi ducebant, quòd negarent prophetię ſpiritum extra terram promiſſionis communicari cuiquam potuiſſe. Validum omnino argumentum! Suſpicatur Spinoſa Tr. Teol. polit. cap. 10. pag. 830. ſeptem priora hujus Libri capita ex Annalibus Chaldæorum, poſt expiatum operâ Judæ Macchabæi Domini Templum, derivata fuiſſe. A' Daniele verò nonniſi quinque ſuccedentia capita ſcripta concedit. Conjecturam hanc ſuam ducit, quòd ſcilicet ſeptem priora capita Chaldaicè ſcripta autumaverit: quod ab illo quidem aſſertum veritati repugnat; totum enim primum caput, & tres priores verſus ſecundi Hebræum præſeferunt. Unde verò Mathatias Pater Judæ Macchabæi hauſerat, quæcumque ex capp. 3. & 6. Danielis laudat, ſi poſt obitum ejuſdem Mathatiæ, & Judæ Macchabæi ejus Filii, literis illa primò mandata ſunt? An ſatis eſt Spinoſæ res audacter aſſeruiſſe, ne minimo quidem dicti ſui aſſertore producto?

Inſcripta Danielis nomine vaticinia pſeudonyma eſſe, & ab Impoſtore quodam in Judæa ſub Antiocho Epiphane agente procuſa, Porphyrius commentatus eſt (*d*). Quò verò auram ſibi apud credulos captaret, res, quas oculatus teſtis ſpectaverat, fatidico quodam fuco obvolviſſe & ornaſſe, *ſi quid ultra verè opinatus ſit*, addebat Porphyrius, *quia futura neſcierit, eſſe mentitum.* Sed extra controverſiam poſitum eſt, Danielem diu ante motam ab Antiocho perſecutionem in Judęos, Babylone oracula fudiſſe, quæ planè ſi Porphyrius negare auſus fuerit, impudentiſſimus ipſe bipedum habebitur. Hæc ſi vera ſint, profectò tanti calumniatoris *impugnatio teſtimonium veritatis eſt*, ait S. Hieronymus, *tanta enim dictorum fides fuit, ut Propheta incredulis hominibus non videatur futura dixiſſe, ſed narraſſe præterita.*

d *Vide Hieron. Præfat. in Daniel.*

Danielis nomine alia quædam circumferuntur, Eccleſiæ authoritate nunquam recepta. In Decreto Gratiani c. 26. q. 7. confingitur Liber *Somnialia Danielis*; quem Authoris Chriſtiani recentiſſimi commentum eſſe, ex Veterum omnium de illo ſilentio D. Huetius deducit. Apud Pſeudo-Athanaſium in Synopſi t. 2. nov. Edit. occurrit Liber quidam apocryphus, ſed nobis prorſus incognitus, eodem Prophetę nomine inſcriptus.

Verſio Græca noſtræ ætatis à Theodotione, uti ſupra inſinuavimus, adornata eſt (*e*). Verſio Septuaginta diu antea intercidit; niſi ſi quę illius, ſicut & Symmachi & Aquilę, fragmenta in nova Hexaplorum editione ſervata ſunt. Sententię, quę in Hebræo deſiderantur, obelo quodam ſeu veru appoſito Origenes notaverat; cujus deindè exemplum ſequutus eſt S. Hieronymus in ſua Latina Verſione, ex Hebræo Chaldęoque adornatâ, junctis inſuper è Gręco & Latino additamentis.

e *Hieron. Præfat. in Daniel.*

DISSERTATIO

DE SEPTUAGINTA SEPTIMANIS DANIELIS.

ALiorum obſervatione ſcitum eſt, lata de Meſſia vaticinia eò apertiora eſſe, quò ad ejus tempora propiùs accedunt. Cujus rei documentum exhibet, ſi quid aliud, luculentiſſimum Liberatoris adventus ac Chriſti Domini interitus poſt evolutas 70. ſeptimanas Danielis oraculo pręnunciati. Apertam adeò veritatem & argumenti exinde in rem noſtram deducti pondus Judęi nunquam non ſenſiſſe viſi, nullum non moverunt lapidem, ut moleſtæ ſibi veritati tenebras offunderent. Patres & Authores Eccleſiaſtici viciſſim omnem poſuerunt operam, quò fidem oraculi in Jeſu Chriſto impletam demonſtrarent; quibus etiam in hac Diſſertatione nos adſtipulatores adjungimus. Eſt autem in ea re aliquid, de quo nemo in Eccleſia diſſentiat, nimirum de Meſſia latum eſſe oraculum; ſed ad eum ſcopum non omnes eâdem viâ collimantes, varia invexerunt ex variis deducta ſupputationibus ſyſtemata.

Cùm itaque Daniel oraculum Jeremię de relevanda Jeroſolyma poſt 70. annorum ruinam attentiùs legeret (*a*), Dominum ſupplex rogavit, ut ejus ſibi occultus ſenſus panderetur. Angelus Gabriel virum conveniens ita affatus eſt [*b*]. *Septuaginta hebdomades abbreviata ſunt ſuper populum tuum, & ſuper Urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo & animadverte. Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt, & rurſum ædificabitur platea & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus; & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et Civitatem & Sanctuarium diſſipavit populus cum Duce venturo; & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomoda una. & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & Sacrificium, & erit in Templo abominatio deſolationis; & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.* Sciſcitanti Prophetę Angelus non directè quidem ad quęſtionem reſpondit; ſed interroganti de exitu 70. annorum captivitatis poſt 6. vel 7. annos mox ſolvendę, Angelus eâ occaſione aliud longè majoris momenti myſterium, poſt 70. ſeptimanas reſerandum, pandit; interitum nempe Meſſię, ad quem oracula omnia & promiſſiones ſpectabant.

De hiſce ſeptimanis ex quo demum conſtarent, quod habuerint exordium, quem exitum, diù multùmque ambigitur. Origenes decem annos in ſingulos dies computans, ſeptimanas ſingulas ex 70. annis conſtavit, cui proinde tota 70. ſeptimanarum periodus ſummam conficit 4900., annorum (*c*). Ex ſingulis Jubilęis, nempe ex 49. ſive 50. annis, vel 7. ſeptimanis annorum ſingulas illas Rabbini conſtituunt (*d*); alii ex ſingulis ſęculis, quibus 70. ſeptimanę reddunt 7000. annos. Sanior tamen & recepta apud Interpretes ſententia dies pro annis deputat, ut 70. ſeptimanę ſummam conficiant 490. annorum. Hęc annos numerandi ratio peculiaris erat Hebręis, quibus annus Sabbaticus poſt ſingulas annorum ſeptimanas recurrebat (*e*). Quod autem Prophetam de ſeptimanis annorum loquutum demonſtrat, illud eſt, nimirum pro dimidio unius ſeptimanę tres annos & ſemis ab illo aſſignari. Legeſis cap. 9. 27. collatum cum cap. 12. 7. Stilo etiam Prophetarum dies pro anno deputantur [*f*]. Neque apud Prophanos ignota ſeptimanas annorum ſupputandi ratio. Varro de ſe ipſo loquutus (*g*), narrat ineunte duodecimâ ſeptimanâ, nempe anno 84. voluminum 70. ſeptimanas ſcripſiſſe, nempe 490. & Apollodorus [*h*] author eſt Cadmi ætate ſeptimanas ex 8. annis conſtitiſſe.

Exordium harum hebdomadum facilè, uti quidem apparet, determinaretur, vel iis ſaltem, qui ejus periodi exitum cùm Baptiſmo ſive exitu Chriſti componunt; nihil enim illis niſi retrograda ſupputatio conficienda eſſet. Sed eâ, in qua verſamur, Chronologiæ nocte factum eſt, ut plurimùm inter Commentatores in ea re ambigeretur. Ad exitum quod ſpectat, alii in Macchabęis terminant, alii in natalitiis Meſſiæ; alii in everſione Templi per Romanos; alii in exitu Mundi.

Joſephus & Porphyrius olim, referente

a Dan. 9. 2. *Ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum de quo factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta anni.* Vide Jerem. 25. 55. *Erit univerſa terra hæc in ſolitudinem & in ſtuporem, & ſervient omnes gentes iſtæ Regi Babylonis ſeptuaginta annis.* Et Jerem. 29. 10. *Cùm cęperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos.*

b Daniel. 9. 24... 27.

c *Origen. Tract. 29. in Matt.*

d *Rabb. apud Lyran. in Dan. 9. & Galatin. l. 4. c. 14.*

e *Levit. 25. 8. Numerabis tibi ſeptem hebdomadas annorum.*

f *Vide Ezech. 4. 6. & Apocal. 12. 6. & 13. 5.*

g *Varro apud A. Gell. l. 3. c. 10. Ex Varrone l. 1. de Hebdomadibus. Tum ibi addit ſe quoque jam 12. annor. hebdomadas ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomades Librorum conſcripſiſſe.*

h *Apollodor. Biblioth. l. 3. c. 4. Vide Suidam in Cadmo & Clement Alexan. l. 1. Strom.*

te

te S. Hieronymo Præf. l. 11. Com. in Iſai. hanc de ſeptimanis quæſtionem agitaverant; & ſi quis conjecturæ locus remaneat, exitum ſtatuerant in perſecutione Judaica per Antiochum Epiphanem; ad hanc enim Porphyrius ea omnia revocat, quæ in Libro Danielis leguntur (i); & Joſephus Antiq l. 10. c. ult. ad illam pariter refert deſolationem Templi & intermiſſa triennio ſacrificia; quæ omnia hujus Danielis prophetiæ veluti appendices haberi poſſunt (k). Eadem viſa ſunt Authori primi Macchabæorum 1. 17. eadem Sixtus Senenſis ſæculo 16. defendit; ſicut & noſtrâ ætate Eques Marshamus, Eſtius; nec prorſus abludit P. Harduinus, quemadmodum infra fuſiùs diſputabimus. Prætereundum hîc ducimus, Judam quendam, qui hoc argumentum ſub Severo Imperatore agitavit (l); quid enim ſentiret in ea re, incertum.

i *Porphyr. apud Hieron. Præfat. expoſitionis in Dan.*

k *Daniel. 9. 26. 27.*

l *Apud Hieron. de Script. Eccl.*

S. Hyppolitus Martyr ſupputationem ſuam ducebat ab anno 50. ante ſolutam captivitatem, ſimul ſtatuens poſt illam uſque ad natalitia Jeſu Chriſti 62. annorum intervallum; exitum verò poſtremæ hebdomadę ante exitum Mundi rejiciendum putavit. Sed hujus ſeotentiæ plura ſunt incommoda. 1. Plus nimiò eontrahit tempus illud quod à primo anno Cyri & ſolutâ captivitate ad uſque natalitia Filii Dei interjacet. 2. Reliquum verò temporis, exitum vaticinii ſpectans, plus nimiò contra mentem oraculi retrahit.

Julio Africano primus (m) hujus periodi annus componitur cum vigeſimo Artaxerſis, à quo impetrata à Nehemia ſacultas tum Judæam repetendi, cùm mœnia Urbis ſarciendi [n]; exitus verò ſtatuitur in obitu Chriſti, anno, ut ipſe quidem autumat, 15. Tiberii. Cenſet autem annos, de quibus apud Prophetam, lunares fuiſſe; quod item pluribus aliis Viris doctiſſimis viſum (o); ſatiſque conſtat, ejus ſyſtema præ Veteribus omnibus commodiſſimum eſſe; dignum proinde quod, paucis immutatis, plures doctiſſimi noſtræ ætatis Interpretes defendendum ſuſceperint.

m *Jul. Afric. l. 5. Tempor. apud Hieron. in Dan. 9.*

n *2. Eſd. 1. 1. & 2. 5. & ſeq.*

o *Peter. l. 2. in Dan. 3. part. Diſput. de 70. Hebdomad.*

Ducit eam periodum S. Clemens Alexandrinus Strom. l. 1. à primo anno Cyri Babylone regnantis, ſolutâ captivitate uſque ad everſionem Templi per Titum. Laudat in eam rem Eſdræ teſtimonium, facilè è quarto Libro petitum, quamquam fruſtra in impreſſis locus quæratur; inſinuare autem in illo Eſdras videtur futurum, ut Meſſias Jeruſolymis pareat, poſt 62. & ſeptem adhuc hebdomadas evolutas, quibus in Judæa à bellis vacatum; ſed nihil in eo teſtimonio ſatis diſtinctum, nihilque cohęrens ſupputationibus optimorum Chronologorum, à Cyro uſque ad poſtremam Templi everſionem, majorem multò, quàm 490. annorum ſummam conficientium.

Origenes in ea re variat; namque Strom. l. 10. (p) ejus periodi exordium conſtituebat primo anno Darii Medi, quo oraculum Danielis latum eſt (*), & exitum componebant cum Jeſu Chriſti natalibus. Sed tract. 29. in Matt. ab Adamo repetens Danielis hebdomadas, per totum ſpatium 4900 annorum ad uſque Chriſtum, ſive everſionem Jeruſalem deducebat; quod ab ipſo aſſertum eſt, juxta invectam à ſe ſupputationem, hebdomadam in 70. annos deputantem. Fruſtra abſurdam hanc opinionem refutandam ſuſciperemus.

p *Apud Hieron. in Dan. 9.*

* *Dan. 9. 1.*

Imperitiam ſuam in rebus Chronologicis & in hiſtoria Perſarum prodidit in ſuo ſyſtemate Tertullianus in Opere adversùs Judæos; periodum enim à Dario Medo (q) exorſus, ejus hebdomodam 62. & ſemis, nempe an. 437. ad uſque natalia Jeſu Chriſti perducit; aſſignatis pro Regno Darii annis 19. Obiiſſe verò ſtatuit Jeſum Chriſtum anno 15. Tiberii; atque inter Chriſti exordia & Urbis per Romanos everſionem conſtituit 53. annorum intervallum. Tot errores, quot verba in hac hypotheſi; nihilque ex illa commodi, niſi quòd jugem Eccleſiæ traditionem demonſtret de ſeptuaginta hebdomadis, ad Chriſti natalitia ſive obitum deducendis, earumque exitu in everſione Templi Jeroſolymitani ſtatuendo.

q *Videtur cum* Dario Notho *confudiſſe, ſed textus ad literam loquitur de Dario, quo regnante oraculum editum; conſtat autem ad Regnum Darii Medi ſpectare. Dan. 9. 1.*

Euſebius Cæſarienſis l. 8. Demonſt. Evang. & apud Hieron. in Dan. 9. tres hypotheſes adducit: 1. Exordium ejus periodi repetit ab anno primo Cyri; terminat autem hebdomadam 69. in Hircano Summo Sacerdote, quem poſtremum Unctum Domini ſive poſtremum verum Sacerdotem Judæorum deputat. Reliquam hebdomadam, à prioribus longo ſpatio avulſam, ita diſtribuit: Jeſus Chriſtus in exordio illius Baptiſmate tinctus eſt, in medio ejus ſpatio cruci ſuffixus; eâque exeunte fides Chriſtiana ab Apoſtolis annunciata.

Altera hypotheſis primam hebdomadam refert ad annum 6. Darii Hyſtaſpis, abſoluto Templo Jeroſolymitano memorabilem; tum 69. hebdomadam componi cum obitu Hircani Summi Sacerdotis; & reliqua deinde omnia, quemadmodum in priori hypotheſi, diſtribuit. Tandem in ultima hypotheſi liberam cuique facultatem permittit, ut quemcumque demum annum caput hujus periodi ſtatuat, ſive nempe primum Cyri, vel ſextum Darii Hyſtaſpis; exitum verò ſive ineunte, ſive abſoluto Hircani Sacerdotio. Septuageſimam verò hebdomadam cęteris diuturniorem 70. annorum ſpatio definit; ejus exordium in Baptiſmo Chriſti, exitus in Regno Trajani. Mirari ſubit, viro adeò rerum ſcientiâ & Chronologiâ perito hæc in eo argumento excidiſſe, ut ejus hypotheſes in tam multis peccarent. Monſtruoſum eſt planè illud de ſeptuageſimâ ſeptimanâ à cęteris avulsâ; nec ſanè minùs mirandum, quòd illius ſpatium longiùs quàm cęterarum protrahatur.

S. Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſ. 12. à Dario Medo, quem ipſe per errorem cum Dario Hyſtaſpis confundit, hanc periodum repetens, exordium Regni ejuſdem Principis conſignânt ad 66. Olympiadem. Ejus verò Regni octavo anno reſtitutam Urbem Jeruſalem cenſet; ac tandem natalitia Jeſu Chriſti componit cum 186. Olympiade; totumque temporis à Dario

rio

Digitized by Google

rio uſque ad natalitia Jeſu Chriſti intervallum 483. annis, nempè 69. ſeptimanis annorum dimetitur. Nihil verò reliquum addit de ſeptuageſima hebdomada, quæ potiſſimùm ad propheticum oraculum majoris eſt momenti. Gemina ferè habet Sulpicius Severus Hiſt. Eccl. à quo pariter ſilentio præteritur ſeptuageſima ſeptimana; totamque demum periodum repetit ab anno 12. Darii Ochi (corrige Hyſtaſpis) uſque ad everſionem Templi Jeroſolymitani, quam in exitu 69. hebdomadæ collocat.

S. Joanni Chryſoſtomo Hom. 3. adverſus Judæos, ſpatium eſt 483. annorum inter vigeſimum Artaxerſis & everſionem Templi per Romanos, quos duos terminos oraculo Danielis conſtituit. Exactius aliquid habet Theodoretus in Dan. 9. cui 62. Septimanæ annorum lunarium uſque ad obitum Summi Sacerdotis Hircani numerantur; hunc ille Sacerdotem non ſecus ac Euſebius poſtremum legitimorum Sacerdotum Hebræorum deputat. Exinde ad uſque prædicationem Chriſti ſpatium eſt Theodoreto 7. ſeptimanarum. Reſtat ſeptuageſima quam mediam jam evolutam Jeſus Chriſtus obitu ſuo conſecravit, Legiſque Sacrificia ad meritum & vim impetrandi quod attinet, ceſſarunt; aſſignato reliquo ejuſdem hebdomadæ ſpatio prædicationi Evangelii per Apoſtolos, & fœdere innovato cum Judæis illis, qui Chriſto per eam occaſionem ſeſe adjunxerunt.

r Aug. Epiſt. 107. nov. Edit. Vide & Hierony. in Dan. 9. p. 1114. nov. edit. Ubi de Apollonio Laodiceno.

Quidam apud S. Auguſtinum [r] totum hoc vaticinium de Antichriſto exponentes, periodi hujus exitum cum mundi univerſi excidio componunt. Quorum ille, ſicut & S. Hieronymus, impudentiam vituperat, audentes de rebus loqui humanam ſcientiam excedentibus, quas nonniſi divinitùs factâ revelatione doceremur. *Magis eligo cautam ignorantiam confiteri*, ait S. Auguſtinus, *quàm falſam ſcientiam profiteri*.

** Hieron. in Dan. 9. p. 1116. 1117.*

Veteres Judęi, authore S. Hieronymo (*), à Dario Medo, onde repetunt ſeptuaginta hebdomadas, uſque ad everſionem Urbis per Titum, aſſignant 62. ſeptimanarum intervallum. Octo reliquas excipit univerſæ gentis excidium ſub Adriano. Nec illi quidem negare audent Meſſiam, quamquam alium illum à Chriſto, Danielis oraculo ſpectari. Plus aliquid quàm è re ſua faſſos illos arbitrati Judæi recentiores, tenebras huic veritati offundere conantur. Sunt ex illis, qui tempus nati Meſſiæ jam inde evolutum affirment; ſed ne veniret, crimina obſtitiſſe. Alii diris devovent quicumque tempora ſupputarint, veriti, ne id ſtudii plus aliquid lucis, quàm è re illorum, veritatis amatoribus contulerit. Hillel tranſiſſe quidem præſcriptum à Prophetis adventûs Meſſiæ tempus fatetur; fruſtra proindè venturum Meſſiam expectari; veniſſe enim jam inde ſub Ezechia, quo tempore Prophetarum oracula omnia impleta ſunt.

† Seder. Olam Rabba cap. 29. 30. & Seder. Olam Sutha. Vide Ganz, Zemach, David.

Sed doctiſſimis Jùdæorum contrahere viſum eſt tempus inter Cyrum & everſionem Templi interjectum; quare totam Monarchię Perſarum à Cyro periodum intra 52. annos definientes (†), quatuor in illa Reges pro decem conſtituunt. Qua ſemel invecta Chronologiâ, fruſtrà quis à Cyro adusque Jeſu Chriſti obitum 486. annos numeraverit. Ducunt autem ſeptuaginta ſeptimanas à prima Templi everſione per Nabuchodonoſorem; ex quo ad everſionem uſque Templi per Titum ſpatium deputant 490. annorum. Geminos autem Unctos agnoſcunt, Cyrum, in ſeptima hebdomada; Agrippam II. poſt noviſſimam Urbis obſidionem Romæ occiſum. Excepit hæc omnia, inquiunt, everſio Urbis *per Ducem*; nempè Titum; quæ Urbis deſolatio ad uſque bellum Gog, & Magog, deinde à Meſſia exterminandorum, durabit. Ita planè philoſophantur cum RR. in gente ſua clariſſimis Jarchi & Abrabanel.

Tales adverſarios, quibus ſumma omnia, imperitia nempè, & pervicacia, fruſtra quis adductis argumentis refutaverit. Judæi enim nec prophanos Authores legunt, nec veram Chronologiam à limine quidem ſalutarunt. Authores magni & parvi Chronici Judæorum recentiores ſunt, quàm ut aliquid in eam rem conferant; ille enim ſæculo 12. hic ſexto ſcripſiſſe creditur (s). Porrò gemini illi Meſſiæ ab Hebræis inducti, nec menti nec verbis Danielis ſatis reſpondent. Quæ de occiſione Junioris Agrippæ per Veſpaſianum poſt noviſſimam Urbis Metropolis obſidionem narrantur, commenta ſunt Judæorum; namque ſatis quietam Romæ vitam duxiſſe Principem illum anno 14. Domitiani, ex nummorum fide intelligimus. Sed ille curarum æſtus, quo Rabbini jactantur, veritatis hujus oraculi indicium eſt, ſi quòd aliud, apertiſſimum; veniſſe enim jam inde à pluribus ſæculis Meſſiam nullo evidentiori argumento docemur, quàm quòd Rabbini offundendis huic veritati tenebris nihil relinquunt intentatum. Dionyſius Carthuſianus epiſtolam Rabbini cujuſdam ad fratrem quemdam ſuum refert, in quam ſuſpicionis aliquid apud me creat, major, quàm pro Judęo ſinceritas. En integram (t).

s Baſnage Hiſtor. Jud. t. 5. l. 6. c. 22. art. 18.

t Epiſt. Rab. Samuel. ad Rabb. Iſaac.

„ Ampliùs videtur etiam, Domine mi,
„ Danielis prophetiam, quæ ſcribitur 9.
„ capite, completam eſſe, ubi ſic dicit;
„ Poſtquam conſummatæ &c. Et non eſt,
„ Domine mi, dubium, quin deſtructio
„ perpetuæ deſolationis, ſit iſta captivi-
„ tas, in qua jam ſumus. Nam jam ſunt
„ mille anni, & apertè dicit Dominus per
„ Prophetam, quòd erit deſolatio perpe-
„ tua, propter occiſionem Chriſti; & ſi-
„ cut eſt deſolatio noſtra poſt occiſionem
„ Chriſti. Non comminatus eſt deſolatio-
„ nem perpetuam, niſi poſt occiſionem
„ Chriſti. Et ſi voluerimus dicere, quòd
„ ante occiſionem Chriſti fuerimus in de-
„ ſolatione, reſpondent nobis Chriſtiani,
„ quod antea illam mortem non fuit de-
„ ſolatio niſi ſeptuaginta annis; & poſt
„ hoc fuimus reducti in terram promiſ-
„ ſionis, & fuimus apud Deum in gratia
„ & honore. Certè, Domine mi, non vi-
„ di evaſionem contra populum, qui de
„ facto probat nobis, quòd poſt quàm
„ reædificatione Templi fuere completæ
„ ſeptuaginta hebdomadæ, (ſupple an-

„ no-

„ norum) quæ ſunt anni abbreviati, tunc
„ fuit Jeſus occiſus à patribus noſtris, &
„ poſtea venit Dux, ſcilicet Titus, &
„ populus, ſcilicet Romani, & fecerunt
„ nobis ſecundùm prophetiam iſtam. Ho-
„ die ſunt mille anni, & ſic in ira Dei
„ ſumus, & tamen in ipſo ſperamus. Et
„ ſi dicitur, quòd Chriſtus nondum ve-
„ nit, ſed citò ſit venturus, & habebi-
„ mus terram promiſſionis, & reædifica-
„ bimus civitatem, & habebimus gratiam
„ Dei, & honorem in terra noſtra, &
„ iſta deſolatio ſit temporalis & non per-
„ petua; reſpondeant nobis Chriſtiani
„ quæ adhuc occiſio Chriſti & adventus
„ Titi, & populi Romani & deſolatio
„ pejor, quàm iſta, in qua modò ſumus,
„ quia ſunt mille anni? Heu, mi Domine,
„ non eſt excuſatio ſeu evaſio conſonans.

u Lyran. Burgenſ. Vatab. Galat.

Quicumque ex noſtris Interpretibus (*u*) Oraculum Danielis cum hac Hebræorum Chronologia componere ſtuduerunt, revocare ſeptimanarum periodum coacti ſunt ad quartum annum Sedeciæ, ut ſcilicet ab ea epocha adusque Templi everſionem per Romanos, annorum 490. ſummam conficiant. Sed præſtat totam illam ſupputationem vitioſam oppidò rejicere, atque in ſerie Regum poſt Cyrum nodi hujus prophetiei ſolutionem requirere. Vix enim ambigitur, Angelum de re futura ſermonem instituiſſe, nec de re quacumque, & indeterminata; Ait enim: *ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem*. Inde repetendum eſt ejus periodi exordium, quod olim etiam veteribus Judæis viſum, iis maximè qui arma in Romanos ſumpſerunt. Sperabant enim mox proditurum Meſſiam, cujus ope proſtratæ illorum res erigerentur; uti inter ceteros teſtatum reliquit Rabbinorum hujus poſtremi ſæculi doctiſſimus (*x*).

x Menaſſe Ben-Iſrael de termino vitæ.

y Ita Jul. Afric. Chryſoſt. Theod. Beda, Carth. Rupert. Zonar. S. Anton. Galat. Peter. Uſſer. ad ann. 3550. Lamy. Appar. Chronologic.

Recepta communi ſuffragio noſtrâ ætate apud Theologos, & Interpretes ſententia (*y*) tenet, annum vigeſimum Artaxerxis Longimani cum primo Septimanarum componendum. Poſtremâ hebdomadâ Jeſus Chriſtus cruentum ſacrificium Patri oblatus, veteribus ſacrificiis, atque figuris finem impoſuit; atque in illo demum terminus impoſitus 70. Septimanis, ſive 490. annorum periodo. Neque eadem omnibus ſupputandi ratio placet; quin & in ea re tantum libertati datum, ut vix duo inter ſe omnino conveniant; quanquam ferè omnes in illud collimant, quod à nobis jam propoſitum eſt. Nec ſanè aliter meliùs dubia omnia ſubmoventur, atque hiſtoria ſacra cum prophana juncto fœdere conciliantur. Superſedemus tamen à moleſtis ſupputationibus afferendis, de quibus Chronologiſtę.

Illud tamen monendum operæ pretium duximus, totum opinionum diſſidium in novem, vel decem annorum diſcrepantia verſari. Tot enim ſuperaſſe videntur ſummæ 490. annorum inter 20. Artaxerſis adusque Baptiſmum, ſive prædicationem Jeſu Chriſti. Huic autem difficultati reſpondet D. Le Pelletier, allatis argumentis demonſtrans vigeſimum Artaxerxis in 2. Eſdræ 2. 1. & 2. 17. 18. decimum eſſe Artaxerſis ſine ſocio regnantis; par enim annorum ſpatium regnaverat cum Xerſe Patre ſuo, in ſocietatem acitus. Ita planè dubitationes omnes ſubducuntur. Obiit J. Chriſtus medio ſpatio poſtremæ hebdomadæ, nempe triennio & ſemis poſt prædicationem incœptam. Ejus obitu vetus fœdus abrogatum, novum ſanguine ipſius obſignatum eſt; abire juſſa ſacrificia, & cęremoniæ legales, novumque fœdus confirmatum Apoſtolorum operâ, quibus præconibus, & adminiſtris uſus eſt Deus, reducendis ad fidem Judæis, & Paganis, toto ſpatio trium annorum & ſemis poſt obitum Chriſti; quod reliqui erat fini poſtremæ hebdomadæ imponendo: evoluto eo ſpatio, Eccleſia Jeſu Chriſti ſemel conſtituta novis in dies acceſſionibus crevit.

Huic ſyſtemati ardua ſunt plura: 1. obitum Chriſti, firmatumque poſtremâ hebdomadâ fœdus, non ſtatim excepit ſive deſolatio Jeruſalem, ſive Templi everſio, pervicacium Judæorum diſperſio, ac tandem abominatio deſolationis; quæ omnia proximè obitum Meſſiæ conſequutura, & ante exitum heddomadarum implenda Daniel ipſe prædixerat. Ait enim Propheta: poſt Meſſiæ obitum, *Non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et Civitatem, & ſanctuarium diſſipabit Populus, cum Duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una; & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium; & erit in Templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.*

2. Nunquam eò pervenerunt ejus aſſertores, ut poſt ſeptuageſimam ſeptimanam ceſſaſſe prorſus ſacrificia Templi Jeruſalem demonſtrarent; cùm potiùs quatuor annorum decadibus poſt obitum Jeſu Chriſti perſeveraverint. 3. Quis ille *Unctus Domini* poſt ſeptimam hebdomadam, juxta Danielis oraculum proditurus, alter planè à Chriſto Domini poſt ſexageſimam ſecundam ſeptimanam neci tradendo? 4. Nulla ſatis congrua ratio afferri poteſt, cur Propheta ſpatium aſſignaverit 49. annorum, nempè 7. ſeptimanarum à ſecundo anno Artaxerſis pro reſtituendis mœnibus & munitionibus Jeruſalem, iniquiſſimis planè temporibus. 5. Tandem Propheta diſertè duos vaticinii ſui terminos diſtinguit, alterum poſt 7. alterum poſt 62. evolutas ſeptimanas; ex quo pariter geminæ memorabiles epochæ diſtinguendæ viderentur, cùm in vulgari hypotheſi nihil tale occurrat; neque enim 7. primas ſeptimanas factum aliquod inſigne à cæteris diſtinguit.

His fortè ducti rationibus recentiores quidam Chronologi, poſt 7. ſeptimanarum periodum conſtituunt perſecutionem Antiochi Epiphanis, quod olim etiam Porphyrio, Joſepho, & Authori primi Macchabæorum facilè viſum ſupra obſervavimus. Veterem hanc opinionem è ſitu & tenebris in lucem noſtrâ ætate Marshamus Can. Ægypt. ſecul. 18. pag. 568. &c. revoca-

eavit. Ita verò ille: Darius Medus, quo regnante Daniel oraculum ſuum edidit, apud Æſchylum in Perſis memoratus, Suſarum urbem expugnavit. Porrò Author ille autumat, tres illas ſeptimanas jejunii, à Daniela ſuſcepti (z), ex annis conſtitiſſe, productumque ab eo Propheta jejunium à capta urbe everſoque Templo per Nabuchodonoſorem uſque ad receptas à Dario illo Suſas, nempè 25. annorum ſpatio. Excepit deinde primo Darii anno (a) Danielis viſio, ex quo uſque ad primum Cyri Babylone regnantis 49. ſive 7. annorum ſeptimanas idem Marshamus enumerat. Porrò Cyrus ipſe eſt Unctus Domini: *Uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem*; vel ſi quis maluerit, tot annorum ſpatium conſtituendum eſt uſque ad reditum Zorobabelis & Summi Sacerdotis Jeſu, quos ambos unctos Domini Zacharias appellavit 4. 4. 2. *Duos filios olei*. Norat autem Daniel evolutas jam 3. ſeptimanas annorum, ſive 21. annos captivitatis populi, cùm ſcilicet Angelico illo eloquio dignatus eſt. Didicit autem ab illo ſeptem tantùm hebdomadas ſive 49. annos ſupereſſe, ut ſeptuaginta anni captivitatis à Jeremia prædictæ abſolverentur.

z Daniel. 10. 2. 3.

a Dan. 9. 2. 2.

Hebdomades ſexaginta duæ, quibus evolutis, *rurſum*, ait Propheta, *ædificabitur platea & muri*, ducendæ ſunt à ſoluta captivitate uſque ad primum annum Antiochi Epiphanis. Vix enim captivitate liberatus populus nihil habuit antiquius, quàm ut proſtratum Templum reparandum aggrederetur; quamquam ſæpiùs intermiſſum opus non niſi poſt 22. annos nempe ſeptimo Darii Hyſtaſpis ſteterit. Tunc cœpta ſacrificia 342. annis, nempe uſque ad Antiochum Epiphanem, doratura, illius injuriâ anno ſeptimo regni uſque ad ſecundum Judæ Macchabæi ceſſarunt. Eſt autem juxta Marshami ſupputationem ab anno primo Cyri uſque ad ſecundum Judæ Macchabæi 63. ſeptimanarum annorum, adjecto ſemianno. nempe 444. annorum & ſemis intervallum.

Ita verò hypoteſim ſuam probat: Templum Jeroſolymitanum everſum eſt anno 241. Nabopolaſſaris, Per. Jul. 4107. adde his 444. ſummam conficies aon. Per. Jul. 4551. qui nempe annus componitur cum ſecundo Regni Aſmonæorum, initi à parta Dei per Judam de Apollonio victoria (b), repurgatoque ab illo Templo, atque Sacrificiis reſtitutis.

b 1. Maccbab. 3. 2. & 4. 52.

Supereſt annus Per. Jul. 4552. cum ſecundo Judæ Macchabæi componendus. Porrò Regnum Aſmonæorum claudit Jeroſolymæ expugnatio per Herodem & Soſium Coſſ. Agrippâ & Gallo an. Per. Jul. 4677. Tota ejus Regni periodus authore Joſepho clauditur 126. annis, quibus detractis à ſumma 4677. annorum, ſupereſt annus 4552. primus initi à Juda Machabæo Regni.

Eo igitur quomodo, juxta eundem Scriptorem, tota ſeptimanarum Danielis ratio conſtat. 1. Septem ſeptimanæ ſive 49. anni à primo Darii Medi uſque ad primum Cyri excurrerunt. 2. Septimanæ 62. ſive anni 434. numerantur ab inito per Cyrum Regno uſque ad primum Antiochi. 3. Succedit ſeptimana, ſive 7. annorum periodos, ab Epiphane ad uſque prophanationem Templi deducens. 4. Jungitur hebdomadæ dimidium ſive 3. anni & ſemis, ut à prophanatione per Antiochum uſque ad expiationem Templi ejuſdem per Judam Macchabæum perveniatur. Exponit autem illud, *Chriſtus occidetur*, de Sacrorum ceſſatione & diſperſione Sacerdotum ſub Epiphane; legit enim cum Græco: *Unctio deſtruetur* (c). Ac tandem arbitratur idem Vatis oraculum, quod cap. 9. 24. 25. 26. 27. expreſſum eſt, priùs etiam occurriſſe legendum capp. 7. & 8. utrobique enim de perſeqoutione Antiochi in Judæos mota agitur.

c *Exolothreu-theſetai chriſma.*

Sed in eo ſyſtemate illud maximè vitioſum reprehenditur, quòd conſtitotam hucuſque Eccleſiæ authoritate ſententiam ſubruat; cùm enim multum ex illa commodi in Judæos & Paganos Eccleſia ſemper retraxerit, ab eo planè ſemel receptâ Authoris ſententiâ, totum oraculum intra fines Cyri, Epiphanis, everſioois Templi, & diſperſionis Sacerdotum reſtringente, decedendum fuiſſet. Actum eſt enim de Chriſto ejuſque obitu; actum de confirmato fœdere, everſo Templo; actum de oraculo Chriſtianę Religionis veritatem aſſerente. Confundendos etiam ſtatuit Darium Medum poſt Balthaſſarem regnantem, & Darium priſcum urbis Suſarum expugnatorem, quod ſanè ambiguum eſt pluribus. Multo etiam majoris indaginis res eſt, quod ab ipſo aſſertum, Regem illum nempè, quo rerum potiente Daniel oraculum edidit, & Cyri exordia ſolo 49. annorum ſive 7. ſeptimanarum intervallo diſterminari; repugnat enim huic Authoris opinioni hiſtoriarum & monumentorum, quæ ſuperſint, omniom fides. Ratum etiam conſtituit, quod maximè, & ægrè fuerat probandum, annos 70. captivitatis apud Jeremiam componi eum anno everſæ Jeruſalem per Nabuchodonoſorem. Noſtris enim Chronologis viſum eſt periodum illam ſtatuiſſe anoo 4. Joachim Regis Juda, & duodevigeſimo ante everſam urbem & Templum. Nec minori temeritate dimetitur 440. annorum intervallo totum illud ſpatium, quod inter Cyri crepundia & Judam Macchabæum interjacet; diſcrepat enim univerſa ejus Chrooologia ab Uſſeriana, intra 500. annorum ſpatium, non minùs 80. annorum diſſidio. Hæc ſanè majora videntor, quàm ut illius Scriptoris hypotheſim ſequamur.

Accuſatus à P. Lamy Oratorii P. Harduinus de aſſerto Marshami ſyſtemate egregiè ſe ipſom purgavit (d). Nec ſanè injuriâ, cum non ſemel nec una in re ab Anglo illo diſſideat; & quod caput eſt, defendit Harduinus oraculi illius fidem omnem impletam, in obitu Jeſu Chriſti everſâque Urbe & Templo in tanti parricidii ultionem: quòd autem ſub Macchabæis in Onia ſummo Sacerdote violatâque Templi religione per Antiochum Epiphanem contigit, non niſi emblemate quodam fu-

d *Harduin. de 70. hebdom. Dan. adverſùs R. P. Bern. Lamy. In edit. Operum Harduini apud de Lorme pag. 880. &c.*

tu-

Digitized by Google

turis Jeſu Chriſti eventibus(*e*), & iis quæ deinde expectanda fuerant, prælusiſſe. Hoc P. Harduini ſytema, cuio alioqui Marſhamus nihil aliud ſpectaret, quàm Macchabæos, nihil de futuris Jeſu Chriſti oventibus curans.

e *Harduin. Ibid. pag.* 885. *col.* 2.

Ita proinde totam hujus oraculi œconomiam exponit Harduinus in Chruoologia V. T. impreſsâ Pariſiis anno 1699. & fuſiùs in ejuſdem Operis Apologia adversùs P. Lamy. Angelus ita Danielem affatur: *Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo; Ego veai ut iadicarem tibi.* Chriſtus in gente tua ungendus eſt, neci tradendus in urbe metropoli. In ſceleris ultionem Deus urbem ſanctam Templumque ſubvertet, diſſipato inſuper populo tanti eriminis reo. Sed hæc longè majoris momenti alii in Meſſia implendis præludent.

Ducas igitur ſummam 70. ſeptimanarum ex annis conſtantium, quarum periodus figuras omnes Meſſiæ, plerumque poſt ejus obitum implendas complectetur. Ita verò ſeptimanas illas diſtribues. Priorum ſeptem caput eſt tempus ab oraculo Jerem. 25. 12. deductum, quo ſcilicet Propheta 70. aonorum captivitatem populo ſuo minatus, eo evoluto ſpatio ad propria revocandum prædiert. Porrò ſeptem illæ hebdomades fermè jam defluxerunt, cum in primum Cyri, nempe mei Uncti (*f*), aonum terminent. A primo Cyri & exitu 70. annorum captivitatis, ſuccedunt 62. annorum ſeptimanæ, quas excipiet Judas Macchabęus, alterè meis Unctis & figura Meſſiæ.

f *Iſai.* 45. 1.

Poſt ſeptem hebdomadum in Cyrum deſinentium periodum, *Sanctus Sanctorum ungetur*; nempe Joſue filius Joſedech Summus Sacerdos, ſacro muneri fungendo reſtitutus, victimas ut olim mactaoit. Poſt 62. ſeptimanas inter Cyrum & Judam alterum Sanctum Sanctorum ungendum necique tradendum ſcias; quod de Onia Summo Sacerdote accipiendum eſt neci tradito Antiochiæ (*g*), ante prophanatam ab Antiocho Epiphane Templi religionem. Summus ille Sacerdos meritorum ſuorum ṡovidiâ neci traditus dignam gerit figuram Jeſu Chriſti, ſupplicio in urbe Jeruſalem perempti; quemadmodum & prophanatio Templi ſub Antiocho Epiphane alteri præludit, occaſione captæ urbis Metropolis à Romanis. Hactenus doctus ille Jeſuita.

g 2. *Macchab.* 4. 32. 33. 34.

Non vacat io preſentia vitia omnia recenſere quę à P. Lamy in ea hypotheſi deprehenduntur: hoc tantummodo animadverſione dignum duco, numerari ab illo 62. hebdomadas annorum inter geminos Unctos nempe inter Cyrum & Judam Macchabæum. Quî verò potuerit Judas neci tradi exeunte ſexageſimâ ſecundâ ſeptimanâ? *Poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus*; cum ipſe in medio ſeptuageſimę ſeptimanæ reſtituiſſe ſacrificia Templumque expiaſſe dicatur? Verùm, inquit P. Harduinus, Chriſtus ille neci traditus exeunte 62. ſeptimanâ, ipſe eſt Onias Summus Sacerdos Antiochiæ peremptus. Si ergo Onias Uncti nomine à Daniele deſignatur, eur eodem nomine audiet Judas Macchabæus? Erantne duo ſimul Uncti, duoſque coęvos viros ejuſdem nominis, propheticum oraculum ad literam ſpectabat? Scitum eſt, Ooiam diem clautiſſe Antiochię 3. ſive 4. annis ante expiatum à Juda Templum. Adde verba illa, *Ut uagatur Sanctus Sanctorum*, ſive de unctione Sacerdotali, qua inauguratus eſt Jeſus Filius Joſedech exeunte 7. ſeptimanarum periodo uſurpari, ſive de initiato Onia poſt 62. evolutas ſeptimanas, quod utrumque arduum eſt & incommodum. 1. Pręter Scripturæ morem accidit, neque id unquam allatis ab Harduino teſtibus demonſtratur (*h*), ut Summi Sacerdotes *Sancti Sanctorum* titulo deſignentur. 2. Fallitur vir doctus, cùm inauguratum Oniam ſtatuit exeunte ſexageſimâ ſecundâ ſeptimanâ, namque eodem anno juxta P. Harduinum occiſus, Sacerdotium 30. annis antea ſuſceptum reliquit.

h *Harduini Defenſi. pag.* 887. 888.

Cęterùm ejus ſyſtema nihil habet fidei repugnans; ſtatuit enim Jeſum Chriſtum tanquam univerſæ propheriæ ſcopum, quò primùm collimaſſe Spiritum Sanctum defendit; nihil etiam invehit à moribus Prophetarum abhorrens, quibus ſolemne eſt, ut in inſigni aliquo Veteris Teſtamenti facto typum conſtituant & figuram Meſſiæ; ut eo ſcilicet oraculi fide demonſtratâ, æquioribus deinde mentibus alterius ſenſûs in Meſſia deinde implendi veritatem perſuadeant. Nihil etiam Fidei repugnare viri docti ſyſtema ex eo cnnſtat, quòd nullam planè ſententiam Eccleſia cæteris præferendam ſtatuerit; atque in varias opiniones abeuntes Patres, & Doctores Catholici integrum noſtris Interpretibus reliquerunt, ut quamcumque demum mallent, hypotheſim tuerentur: quare non deſunt Interpretes Catholici ejuſdem opinionis aſſertures (*i*). Nos eandem ideam ſecuti, alterum ſyſtema procudendum ſuſcipimus, fortè minoribus incommodis obooxium.

i *Eſtius, Sixtus Senenſis Biblioth. l.* 8. *Haret.* 12. *pag.* 644. *Harduin. locis cit.*

Angelus Gabriel Propbetam allocutus, veniſſe ſe à Deo interpretem dixit, ut poſtulata ab ipſo Propbeta omnia exponeret; nempe Jeremiæ oraculum de 70. annis captivitatis, quò Prophetæ vota tendebant (*k*). Eâdem acceptâ occaſione, alterum, ait Angelus, tibi myſterium pandam: *Septuaginta hebdomades* (annorum nempe, ſpatium 490. annorum conficientes) *abbreviata ſunt* (nempe conſtitutæ) *ſuper Populum tuum, & ſuper Urbem ſanctam tuam, ut conſummetur pravaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio* (Jeremiæ nempe, ſive aliæ Danielis) *& Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum* (Templo Domini ſcilicet vetus religio per expiationem reſtituatur). *Scito ergo & animadverte: Ab exitu ſermonis* (Jeremiæ facti de reſtituenda urbe poſt exitum captivitatis (*l*), *uſque ad Chriſtum Ducem*, à quo in libertatem reſtituemini (nempe Cyrum Unctum Domini) *hebdomades ſeptem* (ſive 49. anni) quibus evolutis *ædificabitur* Urbs, & Templum.

k *Cap.* 9. 5. 2.

l *Jerem.* 51. 59.

Poſt Cyrum, reſtitutoſque in libertatem Ju-

Judæos, ſuccedent hebdomades *ſexaginta duæ, & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum*; nempe rerum potientibus Perſis, & Græcis, negocium Judæis facient Samaritani, veteres Judæorum adverſarii magis quàm finitimi. Tandem *poſt hebdomadas 62. occidetur Chriſtus* (Onias ſummus Sacerdos Antiochiæ) *& non erit ei Populus*. (hæres è genere ſuo) *Et civitatem, & ſanctuarium diſſipabit Populus cum Duce venturo*, (Antiocho) *& finis ejus vaſtitas, & poſt finem ſtatuta deſolatio*.

Hebdomada hæc poſtrema confirmabit *pactum multis*, Domini nempe cum probis Iſraelitis (*m*), qui partibus Macchabæorum, & Religioni faventes, adverſarios ſe præbuerunt cęteris ab avita religione refractariis: *In dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium, & erit in Populo abominatio deſolationis* (Idolum Jovis in Templo conſtituetur), *& uſque ad conſummationem, & finem* (nempe hebdomadæ) *perſeverabit deſolatio*.

m 1. *Mac.* 2. 27. *Omnis qui zelum habet legis ſtatuens teſtamentum, exeat poſt me.* 2. *Mac.* 8. 1.

In eundem ſcopum collimant oracula omnia Prophetæ, quæ nempe referuntur in capp. 7. & 8. 9. 10. 11. & 12. Utique enim Daniel eventus omnes gentis ſuæ in Oriente à Cyro uſque ad Antiochum Epiphanem perſequitur. Idem autem factum variatâ pluries ſpecie exhibet, ut ſcilicet altiùs in mente hominum ejus veritas imbibatur. Semel & iterum Deus Danieli grande illud, & memorabile factum expoſuit. 1. Sub emblemate quatuor animalium è mari emergentium (*n*); 2. objectâ decem cornuum ſpecie (*). Triſtes illæ ac variæ futurarum calamitatum ſpecies menti Prophetæ obverſantes, in eas anguſtias virum redegerant, ut conſulenda Jeremiæ vaticinia ſtatuerit, quò exitum tandem captivitatis, futuramque Urbis, & Templi reſtitutionem ſcrutaretur. Cùm verò anceps ſollicituſque revolveret, num ſeptuaginta ab illo præſcriptum annorum tempus calamitatum prorogandarum deſignaret, ſive potiùs finiendarum periodum, querelas eâ de re ſuas cum Domino inſtituit. Heu Domine! nondum res Urbis proſtratæ reſtitutæ ſunt, nondum Populi captivitas ſoluta eſt, tu verò novum veteribus oneribus ſuperaddis, malis mala continuas! Quando ergo miſeris patiendi finis imponetur? Quando Liberator prodibit, *ut adducatur juſtitia ſempiterna?* Jeremias ſolvendam captivitatem poſt 70. annos prænunciavit; quis ergo annorum finis?

n *Daniel.* 7.

* *Dan.* 8.

Eâ acceptâ occaſione Angelus Gabriel docendum virum ſuſcepit de futuris poſt *Chriſtum Regem*, nempe Cyrum juxta vaticinium Iſaiæ 45. 1. 13. rerum eventibus, ad uſque *abominationem deſolationis*, totam ejus temporis hiſtoriam proſecutus, quod à reſtituta Jeroſalem & Templo ſub Cyro aduſque deſolationem ſub Antiocho interjacet. Hæc omnia peragenda ſpatio 70. ſeptimanarum denuncians, ita totum illud tempus diſtribuit. Poſt factum Domini eloquium ad Jeremiam, *ab exitu ſermonis*, uſque ad Cyrum Regem unctum, & à Domino pro reſtituendo in libertatem populo deſtinatum: *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro ... ipſe ædificabit Civitatem meam, & captivitatem meam dimittet*; hæc, inquam, duo *hebdomades ſeptem*, nempe 49. annorum intervallum diſterminabit.

Res planè congruit, namque ab anno captæ Urbis, Per. Jul. 4116. & Mundi 3416. aduſque primum Cyri, Mundi 3468. anni 49. interjacent. Porrò hæc annorum periodus non conficit quidem ſummam 70. annorum captivitatis apud Jeremiam; ſed ſeptem illarum decadum exordium conſtituendum eſt anno quarto Joakim, Mundi 3398 plurimis adductis in captivitatem Babylonicam Judæis memorabili [*o*]. Supra jam animadvertimus, S. Hyppolitum Martyrem ſeptem priores hebdomadas Danielis jam inde ante Cyrum duxiſſe, & Petrus Bleſenſis (*p*), verba illa uſque *ad Chriſtum Regem* de Cyro Rege Perſarum interpretatur.

o *Vide* 2. *Par.* 36. 6.

p *Petr. Bleſ. l.* 1. *adverſ. perfid. Jud. Ex Petro Alfonſ. Judæo converſo ap. Hardoin.*

Verùm quò 70. ſeptimanarum oraculum aſſequamur, ipſum conſuli Prophetam oportet. Narrat ille (*q*), ſe non planè aſſecutum hujus ænigmatis myſterium, inquietum animis iterum ad conſulendum Dominum ſe contuliſſe, votique tandem compotem factum Angeli Gabrielis eloquio didiciſſe omnia. Eo igitur revelante, brevioribus verbis intellexit Monarchiæ Perſarum everſionem, quę in Alexandrum tranſlata deinde cum ejus Imperio univerſo, in partes diffindenda erat. Secundùm hęc, fuſiùs Gabriel mala omnia exponit ab Epiphane in Judæos inferenda (*r*). Cum igitur Angelus myſterium 70. ſeptimanarum expoſiturus, nil niſi de perſecutione Antiochi diſſerat, conjecturæ non exiguus locus datur, eò tendere 62. ſeptimanarum periodum, à Principe uncto uſque ad abominationem deſolationis, nempe uſque ad Macchabæos evolvendam, ut ad Antiochum deducat.

q *Dan.* 10. 1. 2. 4. 12. 21.

r *Daniel.* 11. 12.

Hiſce 70. ſeptimanis peractis, ait Angelus, *Finem accipiet peccatum, & delebitur iniquitas, & adducetur juſtitia ſempiterna, & implebitur viſio & prophetia, & ungetur Sanctus Sanctorum*; quibus verbis ſpectatum credimus ad illud Jerem. 50. 18. 19. *Ego viſitabo Regem Babylonis ſicut viſitavi Regem Aſſur, & reducam Iſrael ad habitaculum ſuum. In tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Iſrael, & non erit, & peccatum Juda, & non invenietur, quoniam propitius ero eis quos reliquero.* Hæc Jeremias apertiſſimè de ſolvenda captivitate, evertendoque Cyri armis Imperio Chaldæorum; ſpectat autem oraculum ſive ad annum captæ Jeruſalem, ſivè ad alterum proximè ſuccedentem.

Horum igitur oraculorum fides implenda expectabatur ſive poſt evolutas ſeptem ſeptimanas, ſive 62. aliis ſuccedentibus elapſis. Ad noſtram hypotheſim pronius arbitramur, in exitu 7. ſeptimanarum impletum oraculum conſtituere; quod aſtruunt Iſraelis ſolutâ captivitate felicitas, Babylonis everſum Imperium, & calamitas rotundis verbis in oraculo ſub ea epocha

ex-

expreſſæ. Tunc ſanè Deus ſcelerum populi ſui oblitus, id commiſit, ut idulolatria è ditione Juda & Jeruſalem penitus abigeretur, ongeretur iterum *Sanctus Sanctorum*, Templo ſcilicet dedicato ſacrificia redintegrarentur.

Author 1. Maccb.1. 17. ſtatuit ad exitum hebdomadæ 62. quæ olim de abominatione deſolationis in loco ſancto prædicta ſunt; ait enim juxta Danielis oraculum: *Ædificavit Rex Antiochus abominandum Idolum deſolationis ſuper altare Dei*. Perſuaſum igitur habebat Author, Danielis ſeptimanas in ipſo Antiochi Regno deſiiſſe. Omittenda autem cenſeo argumenta Chronologica à Marshamo & P. Harduino in hanc ſententiam adducta, quibus ſcilicet initâ periodo illa à crepundiis Cyri, ad annum & 50. Epiphanis 2. Judæ Machabæi numerari annos 441. demonſtraut. Uſſerius tamen non niſi 372. annos recenſet.

Poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, i.e. Summus Sacerdos Onias; ac deinde alterâ proximè ſuccedente hebdomadâ, in medio ejus curſu ſacrificia in Templo ceſſarunt, locoque cedente religione, abominatio deſolationis ſucceſſit. Is rerum ſtatus tribus annis & ſemis, ad exitum ſcilicet ſeptuageſimæ hebdomadæ manſit; namque eo elapſo termino, Judas Macchabæus repurgato Templo, Sacrificia cultumque Domini revocavit, quemadmodum ex 1. Macchab.4. 36. 52. intelligimus,

De Uncto Domini hæc Angelus addit: *Et non erit populus, qui eum negaturus eſt* (s); ſeu potiùs non erit hæres, qui Summum Pontificatum poſt illum obtineat. Utrumque ad fidem veritatis. Cùm enim Onias Antiochiam ad cauſam ſuam defendendam veniſſet, Menelaum invaſi Sacerdotii, violatæque Templi Jeruſolymitani religionis accuſavit. Andronicus, qui Regis vicibus abſente Epiphane fungebatur, auro Menelai corruptus, Oniam dolo malo ex aſylo Daphnes, quò confugerat, eductum ſtatim neci tradidit. Erat Oniæ filius cognominis, qui cùm ſe fruſtra avitum Sacerdotium poſtulaturum intelligeret, æmulos nactus potentiſſimos in Ægyptum conceſſit, ubi comiter à Judæis exceptus, ædificato ibidem Templo Domini, ſacris illius præfuit. Ita planè ſua fides conſtitit oraculo, quo neci tradito Oniæ nullus futurus hæres prænunciabatur.

s *Daniel.*9.26.

Hiſce tamen conjecturis, non levibus planè nec futilibus, quibus exitus 70. ſeptimanarum in purificatione Templi per Judam Maccbabæum conſtituitur, nequidquam obſtantibus; tutiùs tamen ac optimum factu cenſemus ſi ejus periodi exitus conſtituatur in obitu Chriſti, initium verò anno 20. Artaxerſis Longimani; ſicut & ſeptuageſimæ hebdomadæ caput in Baptiſmo Chriſti, quâ medio ſui curſu evolutâ, Chriſtus obierit, atque inde poſt tres annos & ſemis tota tandem periodus abſolvatur. Neque nos incommoda hujus ſententiæ diſſimulavimus; ſed quæ, rogo, hypotheſis dubitationes omnes ſobducat?

Verba ipſa vaticinii pronum habent ſenſum in Jeſu Chriſtu & Meſſia vero Uncto Domini, expiandis ſceleribus Juda, Iſrael, atque omnium denique mortalium neci tradito. Cum illo enim perpetuò aſſedit juſtitia; ipſe Sanctus Sanctorum inauguratus eſt, ſive in re ſive in typo Eccleſiæ ſuæ, Eccleſiæ ſcilicet ſanguine ipſius ſurmatæ, purificatæ, & per Spiritum Sanctum veritate & gratiâ conſecratæ.

Norant Veteres Judæi Meſſiam circa ea tempora proditurum, quibus Jeſus Chriſtus apparuit; evidens planè argumentum, exitum 70. ſeptimanarum ad idem tempus Judæos illos conſtituiſſe. Veteres Chriſtiani omnes ita Oraculum interpretati ſunt; & ſub Auguſti ac Tiberii Regno in eam expectationem arrectæ gentes omnes venturum Deſideratum cunctis gentibus opperiebantur. Poſt hæc omnia, nihil ſupererat deſiderandum, quàm ut vir aliquis produceretur, in quem characteres omnes de Meſſia apud Veteres Prophetas expreſſi convenirent. Hæc ſatis eſſe videbantur, ut homines agnoſcere virum puſſent; & ſi qui noſcere recuſaviſſent, pervicaciæ accuſarentur. Prodiit interim in ſcenam Chriſtus qui magno prodigiorum apparatu Filii Dei & Meſſiæ perſonam geſſit. Omnes in illo ſpectabantur expreſſi à nobis characteres; ipſe eſt enim verus Chriſtus & Unctus Domini (t), neci traditus, ab omnibus derelictus, omniumque deſtitutus ope, ſed hærede & ſucceſſore relictu. Reliquit enim Eccleſiæ ſuæ Principes Apoſtolos, quos Patres conſtituit infinitæ propemodum turbæ Filiorum Dei, Fratrum & cohæredum Jeſu Chriſti (u). Ab illo data peccantibus venia, deleta iniquitas, expiata prævaricatio (x), ab illo æternum juſtitiæ Regnum in mundo conſtitutum eſt (y). Ejus necem ſequutum eſt excidium Urbis, & Templi, omni præciſâ redintegrationis ſpe, ſacrificia abrogata & penitùs ſuppreſſa; abominatio in loco Sancto conſtituta (z). Quid horum negare audeant Judæi? Simile neſcio quid ſub Macbabæis ſpectatum eſt, quod tamen futuris hiice tamquam figura quædam præluſit. Nunquam tamen Judæis venit in mentem, ut Meſſiam veniſſe per ea tempora defenderent. Interim Judæorum & Paganorum immenſa multitudo, quorum poſteritate Eccleſia Chriſtiana componitur, cauſam contra illos dicentes, Jeſum Chriſtum verum eſſe Meſſiam ex impleta Oraculorum in illo fide teſtantur (a).

t *Luc.*4. 17. *Act* 26. 27. & 10. 37. 38.

u *Rom.*8. 17. 1. *Petr.*3. 7.

x *Luc.*24. 45. 46. & *Rom.*3. 24. *Coloſſ.* 2. 2. 13. 14.

y *Luc.*5. 35. *Act.*2. 27. & *Rom.*2. 26. & 1. *Cor.*1.

z *Matth.*24. 15. *Marc.* 12. 14.

Qua ætate Jeſus Chriſtus prodiit, *percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judæâ profecti rerum potirentur*, ait Suetun. in Veſpaſ. cap.4. Unde, rogo, fama illa per urbem, niſi è Judæa, ubi vetuſtiſſima atque probatiſſima oracula ſervabantur? Cur eo potiſſimùm tempore rumor increbuit; niſi quòd viri ejus gentis doctiſſimi proditurum eo tempore Meſſiam certâ quâdam ex Oraculis Prophetarum deductâ traditione tenerent? *Pluribus*, ait Tacitus Hiſt. l.5. cap.14. *perſuaſio inerat, antiquis Sacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore*

a *Vide Matt.* 11. 53. *Hebr.* 1. 1. 2. *Rom.* 10. 4.

fore ut valeſceret Oriens, profectique Judæâ rerum potirentur.

Joſephus Judæus & Sacerdos, in religione gentis ſuæ inſtructiſſimus, tradit, nihil ſollicitaſſe magis Judæorum in defectionem animos, quàm quòd vaticiniis quibuſdam præpoſtero ſenſu acceptis, è Judæa oriturus Princeps totius orbis dominatione pollens ſpondebatur (*b*). Plures Judæorum Sapientes hæc pro ſe oracula interpretati, in expectationem temporalis cujuſdam Principis erigebantur, qui detracto genti ſuæ dominationis Romanæ jugo, Regnum per univerſum latè orbem propagaret. Hæc vulgò apud Judæos recepta perſuaſio; qua in re falli illos ita concedimus, ut neque Joſephus meliora auguraretur, oraculorum fidem in Veſpaſiano, cum ad Imperium in Oriente ſalutatus eſſet, impletam arbitratus. Magi Jeroſolymam poſt natum Chriſtum venientes, non aſpectu tantùm novi ſideris, ſed multo etiam magis ſparsâ novi Regis in Oriente proditurì famâ acciti ſunt [*c*]. Nec Romæ ignotum, quod in toto fermè Orbe divulgatum erat; namque Virgilius Eclog. 4. init. de natalitiis filii Pollionis uſurpat carmina illa Sybillæ, aureum ſæculum atque divinum quemdam infantem magnificis quibuſdam carminibus celebrantia:

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo.
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia Regna.
Jam nova progenies Cœlo demittitur alto.

b *De Bell. l. 7. c. 12.*

c *Matth. 2. 1. 2.*

DISSERTATIO

DE METAMORPHOSI NABUCHODONOSORIS.

POST prorogatos per univerſum latè Orientem Regni ſui fines Nabuchodonoſor Rex Chaldææ, faſtu tumens & ambitione Babylonem regreſſus eſt; paciſque ac victoriarum fructibus colligendis intentus, ornandæ ampliſſimæ Urbi curas omnes ſuas verterat. Accidit inter hæc, ut per quietem proceræ cujuſdam arboris dejectæ, confractæ atque conciſæ ſpeciem exhibitam cerneret; ejus arboris ſoli truncus & radix ſervati ſunt; ſed arbor everſa, vinculiſque ſive annulis ferreis & æreis conſtricta. Arcanum illud ænigma Daniel Regi pandens, arboris ſpecie Regem ipſum ejuſque Imperium deſignari ait; ſciret autem, Deum faſtu ejus ſtomachatum, ad agendam ferino ritu, longè à commercio hominum, in agro vitam ipſum damnaſſe (*a*). Ibi verò rore Cœli perfuſus, atque aeris injuriis expoſitus, herbam carpere in bruti morem cogeretur, donec ad mentem revocatus noſceret, mortalibus Regibus immortalem aliquem & altiſſimum dominari. Aliquanto poſt, Rex ille dum ſecum gloriabundus agitaret, quæ & quanta Babylone feciſſet, ſubitâ auditâ voce eaſdem ſibi minas intentari ſenſit. Nec mora, ſtatim in bovem transformatus, ex aula cœtuque hominum pulſus, ad belluarum ordinem redactus eſt.

Novum adeò mirumque factum pluribus conjecturis variiſque opinionibus occaſionem præbuit. Origenes (*b*) pro conſueto ſibi more arduos Scripturæ Textus ad allegorias flectendi, autumat Nabuchodonoſoris nomine Luciferi è Cælo lapſum à Propheta deſignari. Vix enim hiſtorico & literali ſenſu conſtare poſſe omnia, quæ apud Prophetam de hiſtoria illa leguntur, arbitratus eſt. Quî enim, inquit, fieri potuiſſet ut homo bovem indueret? Hæc Poetis quidem ſocios Ulyſſis, & Diomedis in aves lupoſque transformatos narrantibus ridemus. Tuliſſet ne verò Princeps delicatiſſimus atque mollioris vitæ deliciis aſſuetus, nudum integro ſeptennio injurias aeris tolerare, ſolis herbis agreſtibuſque fructibus depaſci? Quomodo tam longo temporis ſpatio derelictus, belluarum immanitatem ſuperaſſet? Eo verò abſente, quis Chaldæorum Imperium moderatus eſt? Fac autem abſuerit; quomodo à ſuis olim abjectus poſtea receptus, ſolio denuò impoſitus eſt? Tandem inſignem adeò & memorabilem hiſtoriam ſilentio ne preſſiſſent Hiſtorici prophani, cùm minoris momenti plura de eodem Principe literis conſignata poſteritati tradiderint? Ita diſſerit Origenes.

Sed neque de tanti Viri nomine, neque de ejus validis in ſpecie argumentis nobis cæteriſque hucuſque omnibus impoſitum eſt. Nemo enim huc uſque hujus hiſtoriæ veritati refragari auſus fuit, quamquam non ſine opinionum diſſidio: quod vix aliter crederetur de argumento adeò difficili & extraordinario. His tamen non rei ipſius veritas, ſed rei præſtitæ ratio negocium facit.

Sex in hoc argumentum variæ ſententiæ diſtinguendæ ſunt: 1. Origenis, de qua ſupra. 2. Bodini (*c*), autumantis Nabuchodonoſorem in verum taurum tranſiiſſe, ut formâ & mente pariter hominis depoſitâ, taurina omnia induerit; uno verbo ita corpore & anima in brutum tranſiiſſe, quomodo Alberto Pericof accidiſſe perhibetur (*d*). Cùm enim vir ille æquè locu-

a *Dan. 4. 32.*

b *Apud Hieron. in Dan. 4. pag. 1057. nov. Edit.*

c *Bodin. Dæmonolog. l. 2. c. 6. Vide Jo. Georg. Bachemm Diſſert. ſingular. de Metamor. Nabuchodon.*

d *Cluver. Appendic. ad Epitom. hiſt. l. 10.*

ſuples & avarus, onius noctis jacturâ gregem ſuum univerſum, plurium annorum ſudore, iniquitate, & ſcelere collectum amiſiſſet, moleſtè adeò & acerbè rem tulit, ut mœrore freneticus, in Cœlum globum tormentarium explodere auſus fuerit, ſimul indigna plurima jactans. Nec mora; ſanguineis quibuſdam guttis ſudare aer viſus; homo autem impius in caoem nigerrimum transformatus, morticina gregis ſui voraci dente laceranda canino more ſuſcepit. Hanc hiſtoriam Cluverius non ex fide teſtium utcomque, ſed oculatorum refert.

Alios autem juvat (e), metamorphoſim illam ad extimam tantùm corporis formam, non verò ad animam retuliſſe; quod etiam in Apulejo, vi carminum Magicorum in aſinum, corporis tantùm ſpeciei tranſlato, retentâ tamen hominis mente & ſpiritu, ipſe de ſe Apulejus de aſino aureo teſtatur. Ita etiam accidiſſe narrat S. Auguſtinus de Civit. l. 18. cap. 18. Viris quibuſdam Italis, qui poſt deguſtatum magicâ quadam arte paratum caſeum, equi ſpeciem ſubitò induiſſe ipſi ſe ſentiebant dolebantque; coacti enim erant in eum habitum Magis certo quodam tempore ſervire; quo evoluto, jure poſtliminii propriam formam recipiebant. Sed vir ſanctus doctuſque nonniſi præſtigio rem totam deputavit, quemadmodum infra demonſtrabimus. Herodotus (f) ex relatione Scytharum & Græcorum in Scythia commorantium narrat, Neoros ejus regionis populos, ſolitos quotanois in lupos tranſmutari, certâ quadam temporum periodo; qua elapsâ iterum homines.

e Vide Maldonat. hic, Tertull. de Pœnit. c. 12. & 13.

f Herod. l. 4. c. 105.

Familiare id in Livonia Gaſpar Peucerus teſtatur. Plinius, quem credulitatis non rarò viri docti accuſant, ipſe viciſſim eodem nomine, ſicut & mendacii. Græcos accuſat l. 8. c. 22. venditant enim illi, familiam eſſe hominum in Arcadia, cujus ſinguli lupum hac ratione induunt; nimirum, ſortitò vir è familia Antæorum eligitur, qui ad oram lacûs cujuſdam adductus, veſtibus ſuis in arbore ſuſpenſis natatu aqoam trajicit, atque in deſertum ſuccedens lupum ibi novennium agit. Si toto eo temporis ſpatio nunquam contingat, ut homini inferat injuriam, tunc ad lacum ſe reducit, & natatu aquâ trajectâ depoſitas veſtes humanamque formam reſumit, totidem annis, ſenior factus, quotis lupus fuerat. Ferunt Demarchum ſive Demænetum quemdam poſt deguſtata exta pueri in ſacrificio Jovis Lycei, ſive Lupi ab Arcadibus mactati, in lupum ſtatim transformatom, poſt decennium tandem hominis ſpeciem recepiſſe. Refert Bartholinus de morbis Biblicis cap. 13. Conſtantinum Manaſſem in ea fuiſſe ſententia, ut crederet Nabuchodonoſorem *de humana forma in porci figuram commutatum*.

Rabbinis nonnullis viſum eſt (g), promptâ metempſycoſi animam Nabuchodonoſoris in aliud corpus traducere; locumque ejus diſceſſu factum, ut bovis anima ſubſtitueretur, ex qua bovim mores indoleſque; quantum tamen hominis figura, quæ ſemper manebat, pateretur. Poſt evolutum ſeptennium, aoima ſuum repetens contubernium, bruti animam inigrare coegit. Hæc ſanè opinio Pythagoricis metempſycoſis aſſertoribus, adeòque & Judæis, olim & nunc etiam idem ſyſtema ſecutis, arrideret.

g Rabb. quidam apud Holſten.

Alii verò turbatum mentis ſtatum in Nabuchodonoſore autumarunt (h), ſicut & faſcinatione quâdam præſtrictos oculos intuentium; illi ut brutum ſe reputaret, his verò ut brutum videre ſibi viderentur. Omnia igitur juxta eos Authores integra erant, nihilque immutatum, niſi ſolæ opiniones. Legimus in vita S. Macarii, deductam ad virum ſanctum puellam, quam in jumentum transformatam parentes, & quicumque itineris ſocii ſe dederant, rebantur; cum interim nihil tale puellæ accidiſſet Vir Sanctus re intellectâ omni ſubmotâ ab eorum luminibus faſcinatione dolum prodidit. S. Auguſtinus nunquam ſibi in animum poteſt inducere, tantum valuiſſe Dæmones, ut homines in bruta transformarent; id enim ſupra eorum vires arbitratur (i): illud verò, quod de Magis Italiæ ſupra ex illo retulimus, præſtigium eſſe merum turbatæ hominum phantaſiæ arbitratur; mali enim Spiritûs ludibrio eqnos & aſinos inſuetis ſe ſarcinis oneratos credebant, cùm nihil reapſe in dorſo geſtarent.

h Medina l. 2. de Rectâ in Deum fide c. 7. Vver. de præſtig. Dæmon. l. 1. cap. 24.

i Auguſt. lib. 8. de Civit. c. 18. Nec corpus quidem ullâ ratione crediderim Dæmonum arte vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe converti.

Opinionem ſuam ſingulari quadam hiſtoria probat, quam præteriiſſe pœniteret. Pater Præſtantii cujuſdam vim Magicorum illorum carminum in ſe ipſo ſenſerat; ita enim inſueto ſomno correptus fuit, ut ſpatio quidem plurium dierum ne expergiſci quidquam potuerit. Evigilans tandem narravit, quo tempore ſomno teneretur, in jumentum tranſlatum, ſarcinam panis ad milites certæ turmæ unà cum certis deſignatis equis vexiſſe. Vera dixiſſe deprehenſus, ſomniaſſe ſe tamen in omnibus arbitrabatur (k). Quare ſive Dæmon oculos virum in lecto intuentium faſcinaverat, ſive id præſtigii iis accidit, qui vidiſſe ſe equum rebantur; eodemque Dæmonis ludibrio vir ille iter feciſſe ſibi videbatur, cùm interim quietus maneret.

k Auguſt. ibid. Quod ita ut narravit factum fuiſſe compertum eſt. Quæ tamen ei ſua ſomnia videbantur.

Denique recepta communi ſuffragio & maximè probata ſententia tenet (l), Nabuchodonoſorem Dei vindicis manu percuſſum in phreneſim incidiſſe; in eam nempè morbi ſpeciem, quam lycantropiam appellant; cujus vi turbata phantaſia, atque morbido ardore efferveſcens, bovis, lupi, felis, & canis non ſpeciem quidem, ſed mores indolemque reipſa ſibi adſciſcit. Ita Rex ſemel bovem ſe eſſe perſuaſus, cœpit curvato dorſo manibus pedibuſque reptare, herbas carpere, veluti cornu petare, in agro pererrare, cœtus hominum fugere, comam ungueſque ferino more negligere. Ad novum prodigium ſtupentes Babylonii, furentem alligaverunt, juxta ac Daniel inſinuat (m): *Alligetur vinculo æreo & ferreo*; nihilque cum illo mitiùs, quàm cum furente & maniâ laborante egerunt. Sed elapſus tandem, in agrum communem cum belluis vitam acturus convolavit.

l Hieron. Theodoret. Maldon. Perer. Cornel. Sanct. hic Franc. Valeſ. de Sacra Philoſ. c. 80. Mercurial. l. 6. Var. Lect. c. 20. D. Th. de regim. Princip. l. 2. c. ult. Rupert. de Trinit. lib. 6. de Vict. Verb. c. 29. Del Rio l. 2. Diſq. Magic. c. 18. Barthol. de Morb. Bibl. Vives, Leonard. Coquæus ad Auguſt. l. 18. de Civit. alii.

m Dan. 4. 12. Hieron. in Dan. 4. p. 1089. Cùm perſpicuum ſit omnes furioſos, ne ſe præcipitent, & alios ferro invadant, catenis ligari.

Digitized by Google

vit. Neque id morbis genus ignotum eſt Medicis, ſcriptiſque de Medicina Libris.

Cùm naturæ vitio morbus inducitur, ſanguini melancholico, diluto, arenti, fervido, unde morbidus quidam calor viſcera depaſcit, deputatur accepto. Solent eo laborantes inſolito quodam robore invaleſcere, ut vinculis catenisque fruſtra interdum vinciantur. Longam quandoque inediam & vigilias prorogant, nihilque ingentis frigoris ſentiont incommoda. Morbi autem periodus interdum intra plures annos, interdom paucis diebus abſolvitur; nec pharmaca vi morbi compeſcendæ deſunt. Sed divinitus immiſſa in Nabuchodonoſorem mania tandiù duravit, quandiù Oraculum diù antea latum definierat. Quæ tamen non prohibent, quin morbo inducendo ipſa corporis habitudo plurimùm contuliſſet, quibus Deus opportunè Regi ſuperbiſſimo in ordinem redigendo, uſus eſt.

Frequentiſſima ſuppetunt ejus morbi exempla. Aetios ex Galeno narrat (n), maniâ laborantes ita ſecum agi putare, quaſi in lupos caneſque transformati eſſent: noctu Februario menſe diſcurrere, & per ſepulchra oberrantes, hæc vel illa ſuffringere. Diogenes Laertius in vita Heracliti narrat, Philoſophum tetro quodam melancholiæ humore correptum, emoto mentis ſtatu miſantropum evaſiſſe, ut ne cuſtodiâ quidem inhiberetur, quin fugâ dilapſus ſeſe in montes ferino more herbis victitaturus proriperet. Homeros Bellerophontem exhibet arva & deſerta loca diſcurrentem, cor ſuum abrodentem, & cœtus hominum fugientem tetro melancholiæ humore maniâque agitatum (o). Sunt qui canis more latrent, ululent tanquam lupi, rugiant inſtar leonum, ex Urbibus ſeſe cœtibuſque hominum proripiant, nihil præter antra & deſerta quærentes. Alii errantis phantaſiæ ludibrio, è butyro, vitro, nive conſtare ſe credunt. Alii in elephantinam tubam naſum ſuum productum autumant; alii tandem perſuaſum habent largo imbre nimboque viſcera ſua perfundi. Spectati, olim qui viva ſe cadavera credentes, ab omni ſe cibo pervicaciſſimè prohiberent. Quædam morborum ſymptomata feles, cuniculos, mures, gallos gallinaceos ex hominibus reddunt. Quid tandem à turbatâ phantaſiâ alienum?

n Aetius l.6. c.21. ex Galen.

o Iliad.3.

Plerumque tamen ſolent eo morbo affecti ita perſuaderi, quaſi in bruta transmutarentur; nec tamen propterea à ſtatu mentis dejiciuntur, conati tantummodo illorum animantium mores indolemque affectare. Quare ſi ſpecies lupi obtinuerit, ululant illi, mordent, homines fugiunt, crudaſque maximè ovium carnes vorant; uno verbo, lupi ille moribus ſtudebit, & ceteroqui ſapiens in eo tantummodo deſipiet. Si cujus perſuaſione phantaſiæ illi errorem agnoverint, continuò valetudini reſtituuntur. Sed rarò id evincitur diſcurrendo; ſæpiùs purgamentis & refrigeramentis. Cùm Paſtor Melampus fortè vidiſſet capellas ſuas vorato helleboro repurgari, earum lacte paulò poſt deguſtatam eandem herbam expreſſo, potandas duxit geminas filias Regis Proeti. Porrò Principes illæ fœminę morbidæ phantaſiæ vitio in vaccas ſe transformatas credebant, quòd morbi genus irâ Bacchi ſive Junonis, qua elegantiores ſe puellæ jactitaverant, inductum è fabulis diſcimus. Melampi pharmacum præſentiſſimum fuit; namque reſtituto phantaſiæ ſtatu, ambæ illæ convaluerunt.

Sed hunc mentis ſtatum non ſecus ac ſermonis facultatem retinuit ne Nabuchodonoſor toto metamorphoſis ſuæ ſeptennio? Id ſanè è re videbatur divinæ providentiæ, quæ hominem in ordinem redigere, atque reſipiſcendi tempus concedere meditabatur. Tertullianus (p) perſuaſum habet, ærumnam ſuam ſenſiſſe Regem totoque ſeptennio egiſſe pœnitentiam; ſicut & ejuſdem exemplo in pœnitudinem verſos ſubjectos illi populos tantùm apud Deum valuiſſe, ut Regis ſanitatem à morbo, & reſtitutionem in Regnum impetrarent: *Pœnitentia Babyloniorum Regem in Regna reſtituit, diu enim pœnitentiam Domino immolarat, ſeptennii ſqualore exomologeſim operatus.*

p Tertull. de Pęnitentia c. 12. Vide Mal. don. hic.

Quid equidem profuiſſet virum puniri, ſi neque pœnam ſentire, neque agnoſcere potuiſſet; ſi in partem voluptatis phantaſiæ morbum accepiſſet, quemadmodum in aliis maniâ laborantibus obſervamus? An fortè aliquis ſemel perſuaſus lupum ſe, vel bovem induiſſe, moleſtiâ ex eâ re plurimâ afficitur? An hominem ſe non eſſe dolet? Ne cogitat quidem; nec unquam talem ſe fuiſſe in mentem fortè ſuccurrit. Accidit ut quiſpiam errantis phantaſię ludibrio excellentiſſimas tragœdias à peritiſſimis Tragœdis repræſentatas ſpectare ſibi videretur: ſolitarius totâ die in theatro agebat, identidem pro objectâ inanium ſpectaculorum ſpecie plaudens. Ejus amici propinato helleboro, aliiſque remediis adhibitis, ab errore virum revocarunt. Quare ille mœſtus ajebat: Horat. l.2. Ep.2.

.... Pol me occidiſtis, amici,
Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Si eum Nabuchodonoſore ita agebatur, miti profectò cum illo pœnâ ſævitum eſt; nihil enim ille de ſuo ſupplicio ſentiebat, in partem voluptatis habens, quod in pœnam erat impoſitum.

Sed contraria illis opinio prævaluit, habeturque perſuaſum, à ſtatu mentis emotum Regem toto ſeptennio brutum egiſſe. Ita ſermonis facultate amiſſâ, ut mutum bovem non in cibo tantùm, indole, actionibus, ſed etiam in voce exhiberet, quantum tamen figura hominis, deformata licèt, ſemper in viro manens pateretur. Quare manibus pedibuſque reptabat, comam ungueſque negligebat, ut etiam atque etiam bovi conformaretur. At enim ubi pœna & tumentis animi dejectio? An fortè levioris ſupplicii genus erat, talem tantamque ærumnam non ſenſiſſe, ſibique in eo conſtituto ſtatu placuiſſe? Quid unquàm

quam excogitari poterat triſtius, quàm miſeriam ſuam non ſenſiſſe? Fucoſa illa felicitas non fucatæ miſeriæ loco habenda eſt. Tertullianus ſingulari prorſus opinione autumavit, Nabuchodonoſorem ſpeciem tantùm bovis induiſſe, mente & intelligendi facultate retentâ; quod non ſingulare tantùm habendum eſt, ſed ambiguum etiam & erroneum.

Namque formam ille humanam retinuerat, plurimùm tamen deformatam; atque corpore adeò peſſimè diſpoſito, anima non aliter quàm carcere utebatur. Phantaſia ſemel turbata, nihil niſi tumultuarium menti exhibebat. Omnes homini ratione utenti peculiares functiones pererrare cogebantur, quòd ratio & mens omnis alto ſopore tenerentur. Eam tandem ſpeciem vir ille exhibebat, quam ſolent dormientes ſeu largiori epoto vino è ſtatu mentis deturbati, quibus neque ſe, neque alia noſcere ſopitis ſpiritibus & organis integrum eſt. In id unum ratione valebat, ut mores omnes indolemque bovis in memoriam revocaret, quo magis per omnia bruto aſſimilaretur. Ita ſemel errore conſtituto, rectè quidem ad vetera præjudicia, ad veritatem autem non rectè philoſophatus, aliiſque inſuper ex aliis conſequutionibus deductis, errorem altè perbibit. Is rerum ſtatus quanquam viro è ſtatu mentis emoto minùs ſentiretur, hæc tamen in re tantâ doloris vacuitas non minimum adjungebat doloris additamentum. Vix tamen à morbo cœperat convaleſcere, cùm ſe colligens, intellexit tandem quid ſibi eſſet faciendum. Id verò exhibitum in tanto Rege exemplum, Babylonios ſimul omnes in ordinem redegit, tum & in ventura omnia ſæcula ultionis divinæ timendæ monumentum reliquit, ne quis unquam mortalium erigere in Deum cervicem, Deum, inquam, tanto malorum pondere mortalium faſtum deprimentem, auderet.

Plura ex inſita ad fabellas indole Judæi huic hiſtoriæ addiderunt. Perſuaſum habent, toto ſeptennio vacuum paternâ valetudine Regnum Evilmerodachum ejus filium ſuſcepiſſe, tantâque ſubjectos ſibi populos tyrannide oppreſſiſſe, ut ſtatim poſt valetudinem prodiens Nabuchodonoſor, ingentibus populi ab Evilmerodacho abalienati ſtudiis ad Regnum repeteretur. Vix Regno reſtitutus pater, filium in arctum carcerem detruſit, ubi nactus Jechoniam Regem Judæorum, ſummam cum illo neceſſitudinem habuit. Factum inde ut aliquandiu poſt fatis functo Nabuchodonoſore, Evilmerodachus rerum potitus Jechoniam libertati reſtitueret. Metuens verò, addunt, ne, ſicut antea, Nabuchodonoſor iterum appareret, ejus cadaver in 300. fruſtula comminutum, devorandum vulturibus dedit; ut omnis de illo ſi fieri poſſet vel memoria aboleretur (q).

q Vide Hieron. in Iſai. 14. Lyran. in Iſai. 52. Toſtat. in 4. Reg. 25. Hiſtor. Scholaſt. in 5. Dan.

Ex eadem fonte, quantum conjicimus, deducta ſunt, quæ de forma in belluam tranſlati Nabuchodonoſoris feruntur. Sunt qui (r) in ſimilitudinem Cherubim apud Ezechielem r. humanam ſimul & leoninam, aquilæ & bovis in ſe uno formas conciliaſſe crediderint; quibus, inquiunt illi, animalium figuris crimina illius potiſſima, quorum merito plectebatur deſignata, nimirum faſtus, impotentia, crudelitas, & luxuria. Malunt alii (s) anteriora & caput vituli, poſteriora verò leonis viro aptare; digno ſatis emblemate turpibus ſenſuum voluptatibus, quibus addicebatur, tum & ſævitiæ atque impotentiæ, qua erat in devictos populos, deſignandis: namque luxuriam taurus, ſævitiam leo exprimit. Nihil horum ex Scripturæ fide, in qua de forma bovis ſive tauri viro inditâ ne verbum quidem.

r Vide Pſeudo-Juſtin. quæſ. 44. ad Orthod.

s Doroth. & Pſeudo Epiph. de vita & Morte Prophet. Ita & Chron. Alexan.

At enim ſi tota Regis metamorphoſis vitio errantis phantaſiæ accepto referenda eſt, cui bovis indoles affectata accedebat, ubi, rogo, prodigium? Nihil enim frequentius quàm phantaſiæ vitio correpti homines, quo ſi fortè laboraverint, continuò tranſlatos ſe in bruta autumant; id ſuper omnia conati, ut indolem etiam eorum brutorum exprimant. Nonne vidimus ætate noſtrâ viros, qui ſe tanquam equum curari, ceteraque ſibi præſtari omnia, quæ equis [t] ſolerent, jubebant? Quot etiam errantis phantaſiæ perſuaſione Deos ſe, Reges, Angelus, quamquam in cavea ſive in anguſto quodam conclavi recluſi, autumarunt?

t D. Bernier,

Optimè illi quidem; verùm & ſi aliud omne abfuiſſet miraculum, nonne prodigio ſaltem deputandum erat, viſum à Nabuchodonoſore, ac deinde à Propheta expoſitum, de metamorphoſi ipſius per ſeptennium, anno antequam contingeret, ſomnium? nonne prodigium eſſet, & quidem inſigne, totam ejus morbi periodum ita definiiſſe Prophetam, ut exordium ipſius exitumque deſignaret? Hæc omnia poterant incredulas mentes eò adduxiſſe, ut crederent, totam eam rem non cauſis à natura ordinatis, ſed divinę providentię conſilio faſtoſum Regem in ordinem redigere volentis, accepto eſſe referendam. Quando cęlitus tantùm factâ voce poſt annum à ſomnio Rex ille præmonitus fuiſſet, quam vocem ſtatim metamorphoſis ſecuta eſt; id unum ſufficeret, ut prodigium apertiſſimè demonſtraretur. Habuerit ille affecti ſanguinis vitio inſitam à natura in morbum propenſionem; quod tamen morbo ſubito corriperetur, nec facilè potuit anno ante eventum prænunciari, neque aſſignato adamuſſim tempore contigiſſe, ſi prodigium omne abfuiſſet.

Eſt igitur cur in ea re validam aliquam manum concipiamus, momento phantaſiam ideaſque omnes turbantem humorum oeconomiam ſubvertentem, ſanguinem, bilem noxio quodam fervore incendentem, qua tandem nova indoles novique planè à priſtinis repugnantes mores viro inducerentur. Poterant quidem diù antea ſanguis humoreſque eam ſibi habitudinem inducere; quòd verò ſubitò hæc omnia parerent, naturali planè ratione non poterant; quemadmodum inductus ſubitò morbus ut ſubitò removeretur, non niſi divino prodigio factum eſt. Qui enim aliter poterat fervor ſanguinis & humorum ſubito compeſci, vulnus tam altum

phan-

phantaſiæ illatum obduci, omnia in ordinem redigi, eademque omnia octennio ante à Propheta prænunciari? Dicant qui vacuam à præjudicio mentem babent, an hæc omnia naturæ ordioem non excedant? Quotus quiſque eſt experiiiſſimus Medicus, qui periodum morbi exactè adèo indicarit; tantùmque ſibi de arte ſua polliceatur, ut ad præſcriptum terminum valetudini reſtituendum ægrotum norit? An ille ſeire unqnam poterit, ad quem ſervoris gradum aſcendere debeant humores, ut ne minimum quidem tranſgredi audeant, & qoo deinde momento deferveſcant?

Bartbolinus de morbis Biblic. cap. 13. in ea eſt ſententiâ, morbum Nabuchodonoſoris tetro melancholiæ humore inductum; quo deinde peccante humore per eaoales capillorum, pilorum, & unguium corporis excreto, valetudo Principi reſtituta eſt. Eidem etiam diſſipando bumori plurimùm eontuliſſe pluvias & rorem, quibos ſæpè perſundebatur, arbitratus eſt; nee modicum etiam contulerit, addo ego, ſylveſtrium herbarum aptus purgandis humoribus ventrique laxando, accedente maximè ſrigore rigidioris aeris, cibus; norunt enim Medici purgamina omnia, quæcumque tandem fuerint, præſentiſſimum eſſe ad maniam pharmacum. Sed his etiam omnibus accedentibus, unus Deus poterat exactè momentum definire, quo poſt ſeptennium morbus terminaretur; eoque tantùm docente poterat hæc omnia Daniel prædixiſſe. Quare eâ ſaltem ratione prodigium aliquod eâ in re agnoviſſe cogimur.

Huic hiſtoriæ in dubium revocandæ ſilentium prophanorum Hiſtoricorum adducunt; ſed fruſtra illi, poſtquam noſtrâ ætate omnia Chaldæorum & hiſtoriæ Orientalis vetera monumenta interciderunt. Fae autem remanſerir quantum ſatis ſuiſſet, ut eius rei memoria ſervari poſſet: ſi apud illos fruſtra rem quæras, exactè adeò apud Danielem Authorem coævum & oculatum rei teſtem deſcriptam, omnis exinde invidia non in Danielem ereanda eſſet, ſed in alios eiuſdem regionis Authores, qui rem ad poſteritatis memoriam literis conſignare è re ſua eſſe non duxerint. Porrò in rebus hiſtoricis illa ſemper cęteris præferenda ſunt, in quibus majores veritatis characteres apparenr, minorique laborant ſive corruptionis ſive aſſentationis, ſive doli ſuſpicione. Daniel verò eas ſibi dotes vindieat, non ſupra cęteros tantùm, quorum ſragmenta de biſtoria ejus regionis ſuperſunt, ſed in ceteros etiam, qui rem literis conſignare potuiſſent; illuſtri enim genere natus, ampliſſimus habebarur in univerſa regione vir, ſavore Regum Chaldæorum pollens; pius item, rebus, quæ ſcribebat, coævuus, monumenta proferens authentica, & publiea, edictum nempè Principis, qood totum rerum eventum deſcribit. Præferat, ſi quis poteſt, æqualis meriti, ingenii, & dignitatis Hiſtoricum, res Nabuehodonoſoris narrantem, qui prodigium illud ſilentio preſſerit, de cujus deinde authoritate ſuſpicio in Danielem creabitur.

Verùm nunquam id eommiſit altum divinæ providentiæ conſilium, ut Sacræ Hiſtoriæ eâ ſaltem in re Prophana reſragaretur; namque in raris illis hodie extantibus hiſtorię Chaldaieę monumentis, unum ſervavit ſatis apertè hanc biſtoriam inſinuans. Alphæus apud Euſebium Præparat. l. 9. cap. ult. Megaſtbenem vetuſtum Chaldęæ hiſtoricum laudat, referentem, Nabuchodonoſorem poſt peractas expeditiones ſuas ad propria reſtitutum, divino ſubito œſtro abreptum exclamaſſe: *Babylonienſes, calamitatem vobis prædico, à qua nec Belus noſtri Pater, nec Regina Baltis nos poterunt probibere. Mulus Perſa bas regiones venturo tempore iavadet, & Deorum noſtrorum auxilio innixus, & Medorum viribus auctus, vos omnes in ſervitutem redi-get.* Hæe de Cyro è Perſâ patre & Medâ matre nato interpretanda ſuot. Poſt bæe dicta, ait Hiſtoricus, Nabuehodonoſor *evanuit.* Porrò œſtrum illud nihil eſt aliud, quàm primus morbi aeceſſus, quo actus Nabuchodonoſor in bovem tranſiſſe ſe ratus, è cœtu hominum toto ſeptennio ſeſe interdixit.

Quò autem noſtræ hypotheſi extrema manus imponatur, modò ſententiæ omnes illi oppoſitę refutandæ ſunt. Origenis idea, totam banc hiſtoriam ad allegoriam revocantis, nihil haberet ſatis novum, quod in viro allegoriarum ſtudioſiſſimo admiraremur, niſi rei veritatem negaſſe ille videretur. Nihil planè tàm repugnat ideæ figurarum & allegoriæ, quàm hiſtoria tam exactè à Propheta narrata, ſemel, iterum, & tertiò inculcata, in ſomnii interpretatione à Propheta anno antea prædicta, ac tandem datâ celitus voce altè Regi denunciata. Profectò ſi hæe ad allegoriam detorquenda ſunt, ubi veritas & hiſtoria?

Si quis autem inditam Nabuchodonoſori figuram bovis vel alterius belluæ contenderit, immutatâ etiam in hrutum hominis animâ, ille certè nullâ neceſſitate eoactus prodigia prodigiis cumulabit. Neque enim Prophetæ textus eò nos cogit, ut eredamus, quod vix fieri poſſe eoncipimus. Porrò illud axiomatis loco habendum eſt, ne adjectâ prodigiorum ſarcinâ delicatas molleſque incredulorum mentes opprimamus. Major eſt profectò Dei ſapientia, quàm ut miracula Omnipotentiæ ſuæ fruſtra prodigere credatur. Nonne ſuo ipſe conſilio repugnaſſet, ſi reo Nabuchodonoſori alterum ſubſtituiſſet, ut ejus loco ſaſtus illius pœnas ſubiret? Tunc planè ejus ſorti impius quicumque invideret, ſi ſceleribus ſuis expiandis ſperare tandem poſſet, ut ſtupiditatem hruti indueret; iſtâ enim leviſſimâ roleratâ pœnâ munda ſibi eſſe omnia, in priſtinum tandem ſtatum reſtitutus, confideret. Ipſe tandem Nabuehodonoſor hypotheſim illam evertit; ait enim, ſe erimen tandem ſuum noviſſe, ſublatiſque in Celum oculis, id taodem à Deo impetraſſe, ut in priſtinam eonditionem reſtitueretur (u).

u Dan. 4. 31. 32.

Æquiora multò ſenſiſſe videntur quieumque oihil immutatum in aoima autumantes, totam metamorphoſim in extima corpo-

Digitized by Google

poris ſuperficie agnoſcunt; quemadmodum de Actæone in cervum tranſlato, de Iphigenia in anguem, de Lycaone in lupum memoriæ proditum eſt. Æquiores, inquam, illi; aptum eſt enim hominis corpus, ut in varias formas tranſmutetur. Inſignis Phyſionomus indicanda ſibi in ore cujuſque hominis ſuſcepit lineamenta quædam brutorum, è quibus mores quoſdam in ſingulis hominibus deſignari credit, à bruto, cujus lineamenta præſeferunt, non abhorrentes. Hic Lupi ferocitate, hic Leonis, hic Urſi, iſte calliditate Vulpis, ille voracitate Porci diſtinguitur; quòd ſcilicet ſingulorum illorum animalium ſinguli lineamenta præſeferant. Huic opinioni favere aliquantùm Sacer Textus videtur; reſipiſcens enim Nabuchodonoſor, poſt impetratam criminum à Deo veniam, ait: *Figura mea reverſa eſt ad me*. Verùm ut plenus his verbis ſenſus conſtet, an fortè bovis figura Principi inducenda eſt? Satis eſt profectò, ſi errantis phantaſiæ judicio ipſe ſibi bovem induiſſe, cujus etiam indolem adoptaverit, viſus, errore demum correcto detractam opinione ſuâ hominis formam veluti ſibi reſtituerit, affectatos bovis mores negligens, hominiſque cultum, quem antea deſtituerat, reſumens.

Metempſycoſis juxta Pythagoreorum opinionem, non niſi poſt deceſſum inducebatur. Nec enim anima vivum corpus deſerebat, ut alteri locum faceret. Erat quidem Doctoribus Judæis familiaris opinio, animam quandoque in corpus animatum deſcendere, ut proinde duæ illic manerent animæ contubernales: ſed genus eſt Metempſycoſis toti antiquitati ignotum, cujus exemplum in Nabuchodonoſore exhibitum non credimus. Nec me latet, Philoſophos quoſdam in ea fuiſſe ſententia, vel ſaltem aliorum imputatione ſenſiſſe, aut ſeriò aut ſaltem errandi pruritu, accuſati ſunt, animas è corporis habitaculo egreſſas, liberas diſcurrere aliquando, vetuſque deinde contubernium repetere. Lepidas ſanè in ea re narrant hiſtoriolas, contigiſſe ſcilicet, ut animæ pruritu vagandi longiùs excurrentes, cùm non ſatis maturè ad corpus regredi potuiſſent, poſt longiorem protractam moram venientes, corpora comperiſſent ſive in pyra abſumpta, vel in ſepulchro condita, veluti machinas quaſdam inertes & vitali quodam motu igneque deſtitutas. Addunt de quibuſdam mulierculis veneficis in Dania, quas viri creduli pretio conducebant, ut geſta in regionibus remotiſſimis diſcerent; quorum illæ votis auditis ſtatim, ad ea loca animas legabant, brevì redituras vel ex locis 300. leucarum intercapedine diſſitis. Cùm tamen fabellis iſtis nec Philoſophi præſtantiores, nec Theologi ſatis delectentur, præſtat, ut metamorphoſi Nabuchodonoſoris explicandæ alteram planè rationem ineamus.

Quod tandem ad illorum ſententiam ſpectat, totam illam metamorphoſim conſtituentem in præſtigio, quo oculi Regem intuentium tenerentur, adjectâ facilè in mente Principis impreſſione quadam, illis non diſſimili, quibus ab Incantatoribus faſcinati in equos ſe vel aſinos tranſlatos, & ad ſarcinas vehendas coactos, immoti licèt, opinantur; quod, inquam, ad hanc ſententiam ſpectat, partem tantum difficultatis, vel, ſi mavis, nihil ab illa ſubductum querimur. Si enim bruti ſpeciem induiſſe Nabuchodonoſorem dixerimus; nulla erat faſcinationis in oculis intuentium neceſſitas. Nec ſanè major fuiſſet, ſi turbatæ phantaſiæ ludibrio novam ſibi formam Rex opinione tantùm ſuâ induxiſſet: ſive enim recta de illo adſtantes opinarentur, ſive non, ſemper tamen ille perſuaſioni ſuæ inhæſiſſet, bovem ſe eſſe arbitratus. Tandem ſi ſalva fuiſſent omnia, ſive in corpore ſive in humoribus ejuſdem Principis, fateor ego quidem, potuiſſe Dæmonem ita faſcinare intuentium oculos, ut bovem ſe cernere arbitrarentur; non tamen ſatis aſſequi poſſum, cur Rex ex aula faceſſere, & belluinam vitam toto ſeptennio agere, ſolis, hyemis, cęteriſque aeris viciſſitudinibus expoſitus, maluiſſet; eodemque deinde termino evoluto, protenſis in Cœlum manibus priſtinum vitæ habitum reſumpſiſſet, ac Babyloniis ſeſe exhibens Regno reſtitueretur.

Si quis verò contenderit, mutuâ faſcinatione Regem & populum ita detentos fuiſſe, ut alter ſe in taurum transformatum crederet, hi verò paria de ipſo ſentirent; ægrè fateor in animum inducerem, longâ adeò faſcinatione & populum univerſum & Regem teneri potuiſſe. 2. Ne leve quidem eâ de re veſtigium in Sacra Scriptura, ubi nulla de malis Spiritibus mentio; totum enim Divinæ potentiæ accepto refertur; potentiæ, inquam, tumidos & faſtoſos homines in ordinem redigentis, in impios condignâ ultione animadvertentis. Hæc ego omnia ſine faſcinatione, ſine inductâ metamorphoſi ſive metempſycoſi, ſolâ vi morbi exponenda ſuſcepi, quod proinde ſyſtema tanquam maximè ſimplex cæteris præferendum viſum eſt.

IN DUODECIM PROPHETAS MINORES
PROLEGOMENON.

DE ſingulis hiſce Prophetis acturi, fuſiort de omnibus ſermoni parcendum eſſe cenſuimus. Quare breviori hìc utemur. Omnes in unum Librum collecti ſunt, quanquam variâ ętate & loco vixerint, quòd ſcilicet ſinguli juſto Libro minores eſſent (*a*). Nihil habent in numero myſterii. Minores appellantor, non merito quidem & authoritate, ſed ſcriptorum mole. Nec ætate etiam à Majoribus Prophetis vincuntur; ex illis enim alii Iſaia vetuſtiores ſunt, plerique verò Jeremiam, Ezechielem & Danielem ætate ſuperant. Plurimi ſanè eorum ſcripta ab Eccleſia reputata ſunt, noo eo tantùm nomine, quòd plura ſervarint vaticinia de adventu, rebus gerendis, obito & reſurrectione Meſſiæ, ſicut & de vocatione gentium, reprobatione Judæorum, everſione Jeruſalem, cæremoniarum Legis abrogatione; ſed ideo pariter, quòd ab interitu plura hiſtoriarom mooomenta, ad Regna Juda, Iſrael, Babyloniæ, Nioive, Idumęę, Ægypti, Moab, & Ammom ſpectantia, vindicaverint; monumenta eò majori in pretio habenda, quò rariora ſunt ea, quæ cæteroqui apud hiſtoriam Sacram ſuperſunt, & nulla prorſus quæ apud Prophanam. Eo igitur Liber duodecim Prophetarum babendus eſt loco, quo ſupplementum hiſtoriarum ejus & cæterarum, qoæ deinde ſecutæ ſunt, rerum haberetur.

a Hieron. Prolog. 12. Prophet. Theodor. in Procem. Auguſ. lib. 18. de Civit. cap. 27.

Fruſtra e.g. quis deſcriptam exactiùs legeret hiſtoriam excidii Babylonis, Ninive, Tyri, Sidonis, & Damaſci, quàm apud Jonam, Amos, Sopboniam, Nahum. Quis Prophetarum diſertiùs de rebus Judæorum poſt ſolutam captivitatem, quàm Zacharias, Aggæus, & Malachias nos inſtruxit? Nonne apud illos leguntur expeditiones Alexandri Magni, Antiochi Epiphanis perſecutio, victorię Machabæorum, atque poſtremum Judæorum bellum per Romanos? Quæ ſanè omnia eò apertiora ſunt apud illos, quò magis ad exitum Veteris Teſtamenti accedunt; voluit enim Deus majori luce eorum ſcripta perfundere, quò ſcilicet Judæorum ſpes fulciretur, ne fortè integris quatuor ſæculis prophetiâ ab Iſraele faceſſere juſsâ, deficeret.

Horum Prophetarum pars in Regno Iſrael verſata eſt, quamquam alioqui illud in Religionis exercitio à Regno Juda ſeceſſionem feciſſet. Plures enim ſanctiſſimos viros Deus in eo Regno ſuſcitavit, qui nullam in ſchiſmate Jeroboami, neque in cultu vituli aurei partem habere ſuſtinuerunt. Oſeas & Jonas in Regno Samariæ vaticinabantur. Amos, vix ab inito Prophetæ munere è Regno pulſus, in ditionem Juda faceſſere coactus eſt. Joel, Michæas, Nahum, Sophonias, Habacuc ad Regnum Juda ſpectant. Habacuc, & Abdias excidium Jeruſalem oculis ſpectarunt, vitam etiam ultra eam ætatem prorogantes. Aggæus, qui ſtans primum Templum viderat, ſecundo poſt captivitatem excitando adſuit. Ad eam ætatem ſpectat Zacharias Propheta, quamquam in ulteriora vaticiniis ſuis excurrerit, cùm Aggæi oracula intrà Templi ædificandi limites contineantur. Malachias omnium poſtremus ſub Nehemia floruiſſe videtur; totuſque in criminibus Sacerdotum miniſterium ſuum non ſanctè obeuntium exaggerandis verſatur; ac tandem non obſcuro oraculo diem quandam Domini magnam prædicit, qua memorabilis de Urbe & Templo ultio armis Romanorum exigeretur.

Ordo duodecim Prophetarum in exemplaribus Græcis planè differt ab eo, quo in Hebraicis recenſentur (*b*); uterque verò diſcrepat ab ordine chronologico, in quem ſingulos digeſſimus, ut in Tabula infra appoſita. Apud Græcos quatuor majoribus Prophetis præponuntur; in Hebræo ſuccedunt Iſaiæ, Jeremiæ & Ezechieli; Danielem enim ſubjiciunt Libro Job, Pſalmorum, & Sapientialibus.

b Vide Hieron. Præfat. in lib. Reg. & in 12. Prophet. & in Joel.

Quis, quove tempore Prophetas illos recenſuerit, incertum. Communis ſententia attribuit Eſdræ, ſive Magnæ Synagogę, quæ ſingulos ordine, quem nunc ſervant, digeſſerit. Illorum omnium elogiom Jeſua filius Sirach Eccli 49. 12. his verbis complectitur. *Et duodecim Prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo; nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt ſe in fide virtutis.* Author 4. Eſdræ 1. 39. illorum meminit, nominibus laudatis juxta ordinem Bibliorum Græcorum. Hunc autem alium fuiſſe à magno Eſdra, poſt Jeſu Chriſti ætatem agentem, alibi obſervavimus.

XII. MINORES PROPHETÆ JUXTA ORDINEM QUEM TENENT

In Textu Hebræo & Vulgata	*In Exemplaribus Septuaginta.*
1. Oſee.	1. Oſee.
2. Joel.	2. Amos.

3.

Digitized by Google

3. Amos.	3. Michæas.
4. Abdias.	4. Joel.
5. Jonas.	5. Abdias.
6. Michæas.	6. Jonas.
7. Nahum.	7. Nahum.
8. Habacuc.	8. Habacuc.
9. Sophonias.	9. Sophonias.
10. Aggæus.	10. Aggæus.
11. Zacharias.	11. Zacharias.
12. Malachias.	12. Malachias.

JUXTA ORDINEM CHRONOLOGICUM.

1. Oſee vaticinatus eſt ſub Ozia Rege Juda, qui Regnum inivit A. M. 3194. & ſub Joathan, Achaz, & Ezechia Regibus Juda; rerum potiente in Iſrael Jeroboamo II. cæteriſque poſt illum uſque ad everſionem Samariæ A. M. 3283. Munus Prohetæ egit Oſee ſpatio circiter 85. annorum; vitam autem produxit facilè ultra 110. vel 120. annos. Hic tamen nunquam certum conſtituimus, quod ceteroqui dubium eſt & ambiguum, ut in peculiari ejuſdem Prophetę prolegomeno demonſtrabimus; nimirum in primo ejuſdem Prophetiæ verſu totam periodum miſſionis illius deſignari.

2. Amos Prophetam egit ab A. M. 3219. Oziç Regis Juda tertio & vigeſimo, ſexennio circiter ante obitum Jeroboami II. Regis Iſrael fatis functi A. 3220.

3. Jonas in Regno Iſraelis florebat ſub Joas, & Jeroboamo II. eodem circiter tempore, quo Oſee & Amos. Joas diem clauſit A. 3179. & Jeroboamus II. A. 3220.

4. Micheas vixit ſub Joathan, Achaz, & Ezechia Regibus Juda, quorum primus Regnum inivit A. 3245. & Ezechias obiit A. 3306. Ætate Jeremiæ ſuppar, quamquam in munere prophetandi tempore inferior.

5. Nahum ad Regnum Ezechiæ poſt expeditionem Sennacherib, i.e. poſt A. 3291. pertinet.

6. Joel ſub Joſia, Jeremiæ coævus, agebat. Confer Jerem. 12. & 14. & 15. cum Joel 1. & 2. Joſias rerum potitus eſt A. 3363.

7. Sophonias vivebat ineunte Joſia, & ante annum 18. ejoſdem Regis, cùm ſcilicet rebus Religionis in ditione ſua reparandis operam datet, nempe A. 3381. & ante captam Ninive A. 3378.

8. Habacuc in Judæa oracula ſundebat ineunte Regno Joachim, circa A. 3394. & antequàm Nabuchodonoſor in regionem veniret A. 3398.

9. Abdias Judæam præſentiâ ſuâ illoſtrabat poſt captam Jeruſalem A. 3414. & ante deſolatam Idumæam armis Nabuchodonoſoris, quinquennio poſt captam urbem A. 3410.

10. Aggæus ante captivitatem agebat, captivuſque Babylonem deductus, tandem Jeroſolymam rediit. Vaticinatus eſt anno ſecundo Darii Hyſtaſpis, nempe A. M. 3484.

11. Zacharias eodem tempore, quo Aggæus, Prophetæ munus obibat.

12. Malachias nullam quidem in ſcriptis ſuis temporis notam expreſſit. Si cum Eſdra confundendus eſt, quod non temerè prorsùs ſuſpicaremur, potuit ſub Nehemia, qui Judęam repetiit A. 3550. Prophetam egiſſe.

DISSERTATIO

DE STATU RELIGIONIS IN DITIONIBUS Juda, & Iſrael poſt factam utrimque ſeceſſionem.

NEmini ignotum eſſe arbitror, res Judæorum religioſas poſt obitum Salomonis, factamque per Jeroboamum filium Nabat ſeceſſionem, plurimum, ſi aliàs unquam, variaſſe; rari tamen ſunt, qui exactè ſatis norint, quas potiſſimùm vices ſubierint; quibus Authoribus inducta varietas, quibuſque gradibus ad eum tandem impietatis & irreligionis gradum pervenerint, ut Dei vindicis iram ambo hęc Regna in ſe tandem induxerint. Singola hæc nos in præſentia fuſiùs exponenda de utroque ſeorſum Regno acturi, ſuſcipimus.

REGNUM JUDA

QUantum Principis exempla in utramque partem agendis populis valuerint, nullo ſanè illuſtriori exemplo quàm Salomonis docemur. Vir ille, cujus ſapientiam æquè ac ſtultitiam, gloriam ſimul & exitium ignoraverit nemo, quem Cęlum eo conſilio ſoſtentaſſe videtur, ut ſpecimen exhiberet in quantam fortunam homo Dei gratiâ aſpirante erigeretur, ſimulque Deo manum reducente in quantum miſeriarum errorumque abyſſum ſibi ipſi relictus prorueret, vir ille, inquam, poſtremos vitæ ſuæ annos mulierculárum amore ac deinde Idololatriâ fœdiſſimè deturpavit (a). Eò etenim Rex ſapientiſſimus devenit, ut non amore tantùm muliercula-

a 3. Reg. 11. 4. Cùmque jam eſſet ſenex, depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos alienos &c.

rum captus, connubia à Lege interdicta, cum illis miſcuerit (*b*), addictaſque prophanorum Numinum cultui uxores adſciverit; ſed & Templa ſingularum Numinibus excitarit (*c*), quæ ipſe pariter cum illis deinde frequentabat. Ex eo tanquam primo omnium fonte derivata deinde mala omnia, quæ in torrentis morem univerſam Juda, & Iſraelis ditionem inundarunt.

b *Ibid. verſ.* 1. *Deut.* 17. 17. *Eccli.* 47. 21.
c *Ibid. ver.* 7. 8.

Pronus enim in idololatriam populus uno Prinicipum timore tanquam *fræno* continebatur; quo ſemel, ſive pravo eorum Principum exemplo, ſive indulgentiâ quadam & diſſimulatione laxato, effuſo in Idololatriam curſu proruerunt. Suſcitavit quidem Deus identidem Reges pios & religioſos, ſicut etiam Prophetas, qui minis, adhortationibus, authoritate habenas reducerent; ſed illis fato functis, tanquam laxatis iterum habenis, majori ſtudio ad priora ſtudia convolabant; ut ſub impio Rege compenſatum quod ſub pio detractum eſſet, noviſque additis criminibus veluti reparatam præcedentis temporis jacturam diceres.

Roboamus filius Salomonis, veritus, uti facilè crediderim, ne, ſi fortè qui in fide manſerunt, populos ad avitam religionem cogere voluiſſet, pravo decem Tribuum exemplo ad defectionem inclinarent, integrum ſingulis fecit, ut quamcumque tandem Religionem ſequerentur; qua deinde datâ viâ, omnis in ditionem Juda, non ſecus ac Iſraelem Idololatria perrupit (*d*). Tunc conſecrata in collibus, & ſub frondoſis quibuſque arboribus Altaria; paſſim luci, & Numinum ſimulacra, proſtitutæ fœminæ virique ſalacem Idolis cultum pro veteri incolarum Palæſtinæ olim depulſorum more præſtabant.

d 3. *Reg.* 14. 21. 23. 24.

Abias Roboamo patri non in Regno tantùm, ſed etiam in vitiis ſucceſſit (*e*). Venit tertius Aſa filius Abiæ, Rex pius & religioſus (*f*): Idolorum eluvione repurgatâ, ſalaces ſuperſtitiones abolitæ; amota ſacris Priapi, quibus præerat, ipſa Regis mater Maacha. Unâ tantùm in re dignus reprehenſione viſus eſt, quòd ſacrificia & peregrinationes ad juga montium adhuc permiſiſſet. Licèt enim cultui veri Dei addicta eſſent loca; inauſpicatò tamen Deus alibi colebatur, poſtquam Jeroſolymitanum Templum ad eam rem ipſe ſibi Deus deſtinaverat. Paternum exemplum pius Joſaphat ſequutus, Idololatriæ reliquias, quibus abolendis fruſtra pater ſuus laboraverat, repurgavit; quo tandem factum eſt, ut Religio floreret (*g*).

e 3. *Reg.* 15. 3.
f *Ibid. verſ.* 11.
g 3. *Reg.* 22. 43. 44. 47.

Quæ optimè pius Joſaphat conſtituerat, peſſimè filius Joram ſubvertit; omniaque in ditione Juda invexit, quæ antea Jezabel in Iſraelem deduxerat (*h*). Nam ductâ filiâ Achabi, ſimul cum illa Numinibus Phœnicum deteſtabili fœdere junctus eſt. Patris veſtigia legit Ochozias [*i*], qui pariter connubiis cum domo Achab junctis, aliena à ſe non duxit mala omnia, quæ peculiaria ſibi genus Achab habuerat. Ita Ochozias ſcelere cum eâdem domo junctus, eodem pariter cum illa ultionis genere implicitus eſt, interfectis à Jehu eâdem ſimul die Joram Rege Iſrael, & Ochoziâ Rege Juda (*k*).

h 4. *Reg.* 8. 18.
i 4. *Reg.* 8. 17.
k 4. *Reg.* 9. 23. 27.

Rerum potiente Athalia, cultus etiam Baal in Juda regnavit; ſed Joas ineunte, Jojada fœdus inter Dominum totumque Regnum innovavit, quo novo religionis ſtudio incenſus populus, Fanum Baal ejuſdemque ſimulacra ſubvertit, Mathan ejus Numinis Sacerdote ante ipſas aras morti devoto (*l*). Captum tam proſpero omine Regnum Joas tandiù tenuit, quandiu Sacerdos Jojada, qui Principis animo dominabatur, in vivis egit. Quamquam id in eo Sacra Scriptura, quod in cæteris Principibus Juda, reprehendit, nimirum edita loca ad Sacrificium Domini contra Domini præſcriptum reſervaſſe (*m*). Anno Regni 18. ſarcta tecta Templi reparanda, ordinem Miniſtrorum & ſacrificiorum innovandum ſuſcepit; uno verbo, quanquam non ſine crimine Joas vitam egerit, maximè vitâ functo Jojadâ Sacerdote, res tamen religionis ſalvæ ſub illo, quemadmodum & ſub aliis poſt ipſum, manſerunt (*n*).

l 4. *Reg.* 11. 17. 28.
m 4. *Reg.* 12. 2. 3.
n 4. *Reg.* 14. 1. 2. 3. 4. & 15. 3. & 16. 34.

In hiſtoria Azariæ, alio nomine Oziæ, legimus, Regem illum muneris Sacerdotalis attentati reum, quippe qui ingredi in Sanctum thymiamati Domino offerendo auſus, leprâ percuſſum, excluſumque ab hominum cœtu ſolitarium ad obitum uſque manſiſſe (*o*). Quo ſanè documento diſcimus, de cultu Domini in Juda nihil deceſſiſſe. Occurrunt nihilominus in ſex prioribus Iſaiæ capitibus plura, quæ ſub eo Principe in ditionem Juda licentiam invexiſſe docent. Expreſſa ibidem legimus injuſtitiæ, licentiæ, luxûs, ambitionis, avaritiæ cæterorumque ex opulentia & proſperitate deductorum vitiorum exempla. Declamat Propheta in Idololatriam, tanquam in vulgare gentis crimen (*p*). Quare ſi quid in Scriptura de pietate Oziæ legamus, id planè ad priores Regni annos referendum eſt, quo tempore conſiliis Zachariæ Videntis regebatur (*q*), antequàm ſuperbam cervicem in Dominum erigeret. Exitum Regni habuit neque felicem neque à licentia immunem; quamquam enim Idololatriæ crimen palam non regnaret, ſeorſum tamen & privatim tolerabatur.

o 2. *Par.* 16. 21.
p *Iſai.* 1. 28. 29. & 2. 6. & 3. 18.
q 2. *Par.* 26. 5. 16.

Achaz rerum potitus non eâ tantùm cautione Idololatriam permiſit; ſed omnia à deceſſoribus ſuis ſanctè conſtituta ſubvertens, Regnum ad priora ſtudia revocavit (*r*). Iterum ſub illo cultus Baal & Moloch; quibus filium ſuum per ignem traductum initiavit. In cacuminibus montium mactatæ victimæ; luci Idolis conſecrati. Cùm olim Damaſcum veniſſet, acturus Teglatphalaſſari gratias, quòd ejus armis à terrore exercitûs Syriæ & Iſrael liberatus fuiſſet; ſingularis operis Altari conſpecto, par ſibi Jeroſolymis excitari Sacerdotis Uriæ miniſterio curavit. Prophanum illud, veteri Holocauſtorum amoto, & in ſeptentrionali atrii plagâ relicto, in Templo Domini conſtitutum eſt (*s*).

r 4. *Reg.* 16.

Redux deindè Jeroſolymam, juſſis victimas non niſi ſuper novum Altare immolari, plura etiam in Templo innovavit; nihilque de priſtina impietate, atque in

s 4. *Reg.* 16. 10. 11. 12. & 2. *Par.* 28. 1. 2. & *ſeq.*

Deum

Deum perfidiâ decedere ſibi unquam paſſus eſt. Iſaias (t), ſub eo Rege in vivis agens, ejus imaginem ita depingit, ut Regem exhibeat pervicacem, perfidum, & juſſionibus Dei refractarium, nec Deo nec hominibus intolerabili peccandi licentiâ ferendum. Author quarti Regum cultum ab illo impenſum Numinibus Damaſci & Syriæ aſſeverat, quòd ſcilicet reputaret apud ſe Deos Syriæ cultoribus ſuis opem impendere. In eas anguſtias devenit, ut Sacrum omne Ærarium, quò avaritiam Regum Aſſyriæ expleret, illis tradere cogeretur. Occluſis Templi Domini foribus, ne ſtata Sacrificia offerrentur, neve lampades incenderentur, ac tandem thura in Altari thymiamatis arderent prohibuit. Viciſſim autem in angulis Jeruſalem & in Urbibus totius regionis erecta paſſim Altaria offendebantur (u). Is religionis ſtatus ſub Achaz.

t *Iſai.* 7. & 8. & 9.

u 2. *Par.* 28. 23. &c. & 29. 7.

Proſtratas igitur patris ſcelere Religionis res, Ezechias Imperio potitus erexit. Recluſæ ab illo Templi fores (x); reſtituta Sacrificia, expiatum reparatumque Templum, dejectæ Aræ, & Numinum Simulacra, miſſique tandem ad reliquias decem Tribuum in ditione reſiduas, poſt deductos fratres illorum in Tranſeuphrathea per Salmanaſarem; miſſi, inquam, qui ad Sacrificia & ſolemnia Domini invitarent. Eo tandem regnante, regnaſſe ſimul viſa ſunt Religio, Juſtitia, & Pietas, nihilque in illo vitii reprehenditur, quàm quòd plus nimio ſibi complacens, divitias ſuas omnes coram Legatis Merodach Baladan expandit (y). Dignus propterea, ut tanquam optimorum Regum Juda exemplar & idea proponatur.

x 4. *Reg.* 18. 4. 5. 6. & 2. *Par.* 29. & 30. & 31.

y 2. *Par.* 32. 31. & *Iſai.* 39. 2. & *ſeq.*

Illud tamen conſtat, ſub eo Rege ingentium ſcelerum exempla in Juda non defuiſſe. Iſaias toto capite 28. 7. &c. invehitur contra nimiam crapulandi licentiam, cui Judæi omnes, ne Prophetis & Sacerdotibus exceptis, indulgebant. Minas intentantes Prophetas Optimates de ridiculo agebant, quippe qui dolo aſſueverant, & cum morte fœdus junxerant: adeò verum eſt, ſub optimis etiam Principibus ſuum eſſe vitio locum, à quo vix ac ne vix quidem pelleretur.

Quod olim & ſæpè obſervatum eſt, filios nimirum raròo patrum moribus aſſimilati, id Manaſſis filii Ezechiæ exemplo etiam atque etiam confirmatur, è religioſiſſimo enim parente filius, ſi quis alius, ſceleſtiſſimus natus eſt. Nullum ab eo Idololatriæ genus alienum, nulla Templa à patre abolita ſub illo jacuerunt; ipſe inter cultores Baal & Aſtrorum; ipſe ſuperſtitioſorum lucorum conſecrator (z). Altaria Numinum & ſimulacra vel ipſum Templi atrium prophanarunt. Filium per ignem luſtravit, divinationes omnes, ſuperſtitiones, excantationeſque magicas calluit; nihil ſibi ad ſcelera reliquum fecit, ut vel Achaz iterum in vivis egiſſe diceres, vel Regem ipſo demum Achaz iniquiorem.

z 4. *Reg.* 21. 2. 3. & *ſeq.*

His omnibus alter malorum cumulus adjectus eſt, homicidia nempè & ſcelera, quibus populum ſuum implicuit. Deus impiuin Regem Aſſyriis permiſit, à quibus Babylonem captivus deductus, in vinculis detentus eſt (a). Quare tandem ad mentem revocatus, pœnitudine criminum conceptâ, veniam impetravit; ſtatimque Regno reſtitutus, invectum peſſimo exemplo ſcandalum, meliori vitâ reparandum ſuſcepit. Everſis proinde Aris & Idolis, priſtinam Domus Dei religionem, iterum inductis ſuper Altare Holocauſtorum ſacrificiis, reſtituit. Latis tandem edictis Domini cultum in univerſa ditione ſua aſſeruit. Unum hìc inter tot ſanctiſſimè à Rege conſtituta deſuiſſe viſum eſt, adhuc nimirum oblata in collibus & in vertice montium ſacrificia. Amon ejus filius prohis relictis, peſſima patris exempla ſecutus eſt, nec tamen pœnitentiam ejus proponendam ſibi unquam ſuſcepit (b).

a 2. *Par.* 33. 14. 15.

b 2. *Par.* 33. 21. 22. & 4. *Reg.* 21. 21. 22.

Joſias ſolidæ & ſinceræ Religionis laudem in Scriptura meretur; nec poſt Davidem alter majori dignor elogio. Fateamur tamen oportet, plura ſub eo Rege licentiæ, quæ olim ſub Amone patre ipſius per totam regionem diſcurrerat, veſtigia ſuperfuiſſe. Sophonias Propheta (c) in ipſis ejus Regis crepundiis & ante captam Ninivem in vivis agens, crimina Juda vehementiſſimis verbis reprehendit. Exprobrata ab illo Idololatria, Aſtris ſuper tecta Domorum impenſus cultus, ſacramenta in verba Melchom concepta, terga Domino verſa; uno verbo, Regni corruptiſſimi ideam exhibet. Vehementior etiam Jeremias picturam exprimit Regni, cui nihil ad ſcelera reliquum fuerat (d). Ex 2. Par. 35. 3. intelligimus ante annum 18. ejus Regni nondum Arcam Domini in Sanctuario clauſam ſervari conſueviſſe, ſed ferentibus Sacerdotibus per Urbes circumlatam; quod ſive lucelli captandi gratiâ, ſive ut eluderentur auſus impiorum id ſtudentium, ut Religio in Juda prorſus everteretur, factum credi par eſt.

c *Sophon.* 1. 1. 2. 3. 4. & *ſeq.*

d *Jerem.* 1.

Itaque non niſi poſt annum 18. ejus Regis (e) contigit, ut Rex ille auditâ Legis lectione, diſciſſis veſtibus Holdam Prophetidem, Dei voluntatem comperturus, conſuleret; fatebatur enim ſe & Judæos ditionis ſuæ omnes id commiſiſſe, ut ſcelerum ſuorum merito Dei terribilem ultionem in ſuum caput provocarent. Una poſt hac Regi cura, ut politiam quàm optimam & puram, meramque Religionem conſtitueret. Innovatum tunc cum Domino fœdus, everſæ Aræ, dejecta Numinum ſimulacra, ſucciſi luci, incendio abſumpta Idola, prophanata montium cacumina, quæ ad id uſque Sacrificiis Domini offerendis, ſed inauſpicatò, deſtinata fuerant. Tandem nullo meliori documento intelligimus, quouſque malorum Regnum Juda pervenerat, quàm ex relatione eorum, quæ ſanctè ac religioſè Joſias conſtituerat; malorumque quæ pius Princeps reformavit; Altarium tandem Templorum & Idolorum, quæ dejicienda curavit.

e 4. *Reg.* 22. 3. & *ſeq.*

Sed ne pium & religioſum Principem diutiùs Regnum haberet, ſcelera Juda effecerunt. Namque cum Nechao Rege Ægypti commiſſo prælio, gravi contracto vulne-

nere occubuit, unàque cum illo eodemque in tumulo Religio ſepulta. Nati enim ex illo filii rerum potiti, effuſo in Idolatriam curſu proruerunt (*f*); adiectis etiam ad malorum cumulum impotentiſſimæ licentię criminibus, quibus ut à Deo manibus Regum Chaldæorum permitterentur, veluti extorſeront. Horrorem ingeront quæ de malis ejus Regni apud Jeremiam & Ezechielem leguntur. Author 2. Par. 36. 14. &c. omnium illorum veluti ſummam complexus, narrat, Principes Sacerdotum unà cum Populo univerſo totam Idololatriæ eluvionem in Judam deduxiſſe; violatam ab illis Templi Domini religionem, ludibrio habitos à Deo miſſos Prophetas; ac tandem cùm ad malorum complementum veniſſent, hoſtium manibos à Deo permiſſi, ipſi in captivitatem, Regio in deſolationem, redactæ ſunt.

f 4. *Reg.* 23. 32. 33. & 24. 9. 19. & 2. *Par.* 34. 5. 9. 12.

Hæ religionis vices in Juda poſt initum à Salomone Regnum uſque ad everſionem Urbis, & populi captivitatem ſub Nabuchodonoſore. Cùm autem ultra eam ætatem duodecim Prophetæ minores, quibus in hac Diſſertatione noſtrâ ſervimus, non tranſcenderint, eos limites excedendos non duximus, tori diſſertationi modum hìc imponentes. Nonnulla modò de Regoo Iſrael, ſive decem Tribuum, proferamus in medium.

REGNUM ISRAEL SIVE DECEM TRIBUUM.

MAjora ſemper Religionis commoda in Regno Juda, quàm in ditione Iſrael fuiſſe, nemini ignotum eſſe arbitror. In Juda Urbs ſancta & Templum Domini conſtitutum; ibi Sacerdotes è genere Aaron ſpectabantur, viri ampliſſimi, docendis atque in officio continendis populis non genio tantùm & munere, ſed etiam proprii compendii gratiâ ſtudioſiſſimi. Seriem etiam Regum piiſſimorum Juda ſpectavit in Aſa, Amaſia, Oziâ, Joathan, Joas, Ezechiâ, Joſiâ. Nihil tale in Iſrael, ubi proinde major licentia longè latèque propagata. Seducendis populis Sacerdotes omnium primi intendebant; Reges impietati indulgentes, eò magis in ſuperſtitione confirmabantur, quò commodis ſuis ſervire illam magis credebant. Miremurne igitur, ſi licentia in Regno corruptiſſimo adeò invaluerit?

Jeroboam filius Nabat, primus Imperii Author, vir erat, ſi quis alius, ambitioſos, qui defectionis in ſuum Regem ſe Principem conſtituens, autumavit partum crimine Regnum non niſi crimine ſervari potuiſſe. Metuens enim, ne occaſione Solemnium Domini Jeroſolymam repetens populus, cæremoniis & Religione allectus, adhortationibus & minis Prophetarium perſuaſus territuſque, vel ſaltem priſtino in Reges Juda amore victus, deſertis tandem defectionis partibus in priſtinam fidem tranſiret; omne commercium inter duo Regna diremturus, novo cultu invecto, novam Regno ſuo religionem conſtituit, cujus pondere inſtabilis Iſraelitarum indolas firmaretur.

Sed vir politicæ ſcientæ peritiſſimus, optimum factu cenſuit, ſi inter utrumque extremum medio quodam temperamento uteretur. Norat enim fieri vix poſſe, ut ex uno in alterum extremum, maximè cum de Religione agitur, tranſiretur, abſque eo quòd ingentis diſcriminis alea ſubeunda fuiſſet. Quare integram reliquit populis ditionis ſuæ omnibus, ut leges judiciales & cæremoniales plures retinerent: Quin nec Sacrificia, nec religioſa convivia, ſolemnia Domini, cœtus Religionis aboliti [*g*]; his enim minimè arduis religionis exercitiis populi genius indulgeta Quicumque ex Sacerdotibus & Levitis avitam Religionem veteréſque ritus deſerere maluiſſent, illi in obſequium vitulorum aureorum retenti ſunt (*h*). Cęteri omnes ſaceſſere juſſi (*i*), quanquam nihil gravius ſtatutum eſt cum Iſraelitis, qui patriis ritibus inhęrentes, novum ritum priori abjecto adoptare recuſarunt. Horum pars in ditionem Juda ſeſe recepit (*k*), pars verò in Iſraele manſit.

g *Vide Amos* 2. 12. 32. & 4. 4. 5. & 5. 21. 23. & 8. 3. 5. 10.

h *Vide Ezech.* 44. 10. 11.

i 3. *Reg.* 13. 33. *Fecit de noviſſimis populi Sacerdotes excelſorum* &c. *Vide* & 12. 31. & 2. *Par.* 11. 13. 14. 15. & 32. 9.

k 2. *Par.* 2. 16.

Ita univerſum decem Tribuum Regnum ex tribus populorum generibus conſtitiſſe viſum eſt. Nimirum ex optimis Iſraelitis; quorum facilè Principes habendi ſunt Eliſeus, Elias, Oſée, Amos, Jonas, Tobias, Abdias Oeconomus Regis Achab, vir mulieris Sunamitidis, aliique nonnulli, qui exemplis & inſtructionibus Prophetarum in officio & fide continebantur; nihilque habebant commune cum ſchiſmate; & ſi quando permiſſa ipſis facultas, Jeroſolymam adoraturi veniebant; cœtus Prophetarum frequentabant, fidei depoſitum, ſicut & morum ſanctimoniam, religioſè cuſtodiebant; nihilque ſibi à Lege Domini interdictum ceu permiſſum indulgebant. Uno verbo, animæ erant à cęteris, tanquam portio electa Domini, ſegregatæ, *quæ non curvaverant genua ſua ante Baal* [*l*]. Sub Achab, cùm ſcilicet in ſummum malorum ventum eſſet, vetitum ſingulis ne aliam quàm Paganorum Religionem profiterentur, violentâ adeò perſecutione in veri Dei cultores commotâ, ut Elias unum ſe ex omnibus ſupereſſe, qui furorem Jezabel evitaſſet, arbitraretur (*m*); quamquam adhuc 7000. reliqua erant, eorum qui nullam ſibi cum Idolis partem voluerunt.

l 3. *Reg.* 19. 18.

m 3. *Reg.* 19. 10. 18. 22.

Sequuntur poſt illos Iſraelitæ imbecilles, qui cùm non ſatis virium habere ſe noſſent, ut pravis gentilium ſuorum moribus Regiſque juſſionibus & authoritati reſiſterent, pietatis ſcintillam quamdam erga Legem, Deique cultum cęteroqui intimo corde foventes, id ſibi permiſſum eſſe arbitrati ſunt, ut ſimulatione quadam uſi, veri Dei religionem cum ſuperſtitione aurei vituli juncto ſimul fœdere conciliarent; quorum proinde cultus impurus erat, & quâdam ſui parte ſuperſtitioſus. Frequentabant illi non ſine oblationibus Urbem Bethel, prophanis Numinibus ſacram; nec deſerebant montium crepidines cultui veri Domini dedicatas. Verùm illis jure meritoque ab Elia exprobratum eſt (*n*): *Claudicatis in duas partes*. Jurabant in verba *Jehovah* ſimul & & Baal ſive Moloch (*o*). Ad

n 3. *Reg.* 18. 21.

o *Sophon.* 1. 5.

(o). Ad illos Prophetarum minę & verborum caſtigationes potiſſimùm directæ ſunt; qui inter Domini cultum & Baal medii verſabantur. Habebantur enim tanquam palantes oves, quas ſummus paſtor ſuâ curâ non indignos cenſebat, & veluti conjux, quæ thori fidem minùs ſanctè cuſtodiſſet, cui tamen reduci Sponſus indulgendum ſtatuerat, perpetuo divortio removere non ſuſtinens [p].

p *Oſe.* 2. 5. 6. 14. 15.

Tertiam tandem Iſraelitarum claſſem conſtituebant authores fautoreſque ſchiſmatis, Pſeudo-Prophetæ, impii Sacerdotes, qui parum ſibi ducentes ſi publicum cultum vitulis, & Baal impendiſſent, illud etiam ſibi negocium ſuſcipiebant, ut unà ſecum ſimpliciores quoſque in errorem tum pravo exemplo cùm molliori quadam & indignâ indulgentiâ pertraherent. Horum numerus facilè cęteris in Iſraele præſtabat, nec ſcelere erant inferiores; quo etiam atque etiam creſcente, id tandem effecerunt, ut Deum ad populum ſuum deſerendum inducerent, veluti indignum ut providentiæ conſiliis regeretur; dignum verò ut ſeveriſſimæ ultionis exemplum tandem exhiberetur (q).

q *Ezech.* 16. 42. *Requieſcet indignatio mea in te, & auferetur zelus meus à te, & quieſcam, nec iraſcar amplius.*

Crimen huius populi in cultu vitulorum nullâ poteſt cauſatione leniri. Non enim alterum populo ſuo Numen Jeroboamus propoſuit, quàm quod Aaron in deſerto conſecraverat; utrumque verò cultum Apidis celebratiſſimi Ægyptiorum Numinis innovabat. Ex diuturnâ in Ægypto mora didiciſſe cultum illum Jeroboamus poterat, quemadmodum è ſimili cum Ægyptiis conſuetudine, Iſraelitæ impium cultum adſciverant.

Fruſtra proinde Moncæus de Vitulo Aur. & Grotius crimen Jeroboami mitigare vel excuſare leni quadam interpretatione conantur. Horum primus contendit, conſecratos à Rege vitulos figuram exhibuiſſe Cherubim Arcę impoſitorum; ratus proinde, Iſraelitas coram aureis vitulis cultum vero Deo intendiſſe; certumque conſtituit, Cherubim bovis figuram vel ſolam vel ſaltem cęterarum potiſſimam exhibuiſſe. Reum proinde Jeroboamum damnat ſchiſmatis, ab Idololatria verò excuſat. Hæc autem pro illo adducit. Quî fieri potuiſſet, inquit, ut populus avitis moribus pertinaciter inhærens, illis ſubitò derelictis, ſtatim ſe à cultu Domini ad Idola converteret? Quî jubenti Regi in re tam ardua promptè adeò paruiſſet? Nonne de Regno ſuo periclitaturus videtur Jeroboam, ſi contra veteres Leges moreſque aliquid ſanciturus à populo crederetur? Non defuerunt in Regno Iſrael nec infrequentes Prophetæ Domini, & viri quique religioſi, quos non niſi temerè Idololatrię, ſicut etiam ſervatæ cum viris impiis & Idololatris pacis & comunionis, accuſaremus. Quis unquam Prophetarum aureorum vitulorum cultum Idololatrię accuſavit? Cùm Elias inſigni illo prodigio collectos in monte Carmelo populos dicto obedientes habuiſſet, non recuſare cultum vitulorum aureorum coegit; vitio illis vertit tantummodo, quòd inter Deum & Baal claudicarent; ſi enim, ait, Deus id ſibi nomen non injuriâ adſciſcit; cur Baal ſequimini? ſi Baal Deus eſt, cur ergo unà cum illo Dominum colitis? Profectò ſi tertium fuiſſet Numen, non ſiluiſſet eâ occaſione Propheta; neque ſe continuiſſet quin ejus cultum exprobraret. Hæc potiſſima Authoris momenta.

Grotio alia ſedet minùs etiam probanda opinio (r). Jeroboamus è Tribu Ephraim originem ducens, gentis ſuæ authorem habebat Joſephum Patriarcham; quare ut gentilibus fratribuſque ſuis eò majorem de tanto viro opinionem ingereret, ſibi verò non temporarium Regnum pararet, proponendum Iſraelitis cultum ſuſcepit, ſub ea planè figura, qua olim Ægyptii colendum Joſephum Patriarcham, acceptorum ab illo beneficiorum merito, ſibi ſtatuerant. Ægyptiis enim effingere viri ſimulacrum ſub aſpectu bovis & Serapidis ſuccurrit. Quare uno eodemque ſimulacro Jeroboam & Patriarcham ſuum commendare, ſimulque veri Numinis memoriam cultumque Iſraelitis exhibendum cenſuit.

r *In* 3. *Reg.* 12. *Vide Eſpenc. Diſſer.* 5. *de orig. Arca.*

Non diſſimili ratione Imperatores Romani omni datâ occaſione, gloriam Ænee Trojani promovendam ſibi ducebant, veluti Principis illuſtris divinique generis à Deo ad Imperium Italiæ, ac Regnum Mundi in perſona poſterorum ſuorum gerendum deſtinati (s).

s *Æneid.* 1.

Naſcetur pulchrâ Trojanus origine Cæſar,
Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris.

Sed quanta, rogo, falſa, quanta incerta in hoc magni viri ſyſtemate. Res eſt dubia prorſus & incerta, quin etiam & falſa, quod ille certum conſtituit, nimirum Ægyptios ſub Serapidis figura cultum Joſepho impendiſſe. Numen illud inter vetera Ægyptiorum habendum eſſe non ſatis conſtat (t). Fac autem conſtaret; quâ ſatis firmâ conjecturâ ad Joſephum pertinere probaretur? Fac etiam probaretur; Serapidis figuram vitulum exhibuiſſe quis docet? Aliud ſanè ejus Numinis ſimulacrum depingit Macrobius Satur. l. 1. c. 20. monſtrum exhibens triceps, cui emicantem leonis rictum hinc inde ad latera fulciunt caninum caput ad dexterum, & lupi ad ſiniſtrum; totum verò reliquum ſimulacrum ingentibus ſpiris complectitur anguis, cujus caput ad dextrum figuræ latus apparet. Quid ſimile in aureis vitulis Jeroboami?

t *Vide Tacit. hiſt.* l. 4.

Moncæus etiam rem maximè ambiguam tanquam certam conſtituit, Cherubim nempè in bovem expreſſos. Nihil, inquam, magis incertum, nihil, ſi mavis, fabuloſius; quam enim figuram potiſſimùm Cherubim exhiberent, nemini notum eſſe arbitror; illudque generatim conſtituendum, vagam fuiſſe illorum figuram pro variâ diverſorum ideâ, qui ejus generis ſimulacra excudenda ſuſceperunt. Quando autem daremus Moncæo, vitulinum aliquòd Cherubim exhibuiſſe; quis virum docuit, vitulos aureos Jeroboami Cherubim Templi expreſ-

ſiſ-

giſſe? An unquam Scriptura hoſce Jeroboami vitulos Cherubim nomine vocavit? Noratne Rex ejuſque Opifices veram Cherubim Templi figuram, quam nemo ex populo & ex Sacerdotibus vidiſſe unquam potuit?

Quando verò hæc omnia fateremur; an proinde cultus ille à ſuperſtitione immunis haberi potuiſſet? Numquam enim Deus ſupremum cultum Cherubim impendendum conceſſit, quos alioqui generalis de non impendendo figuris & imaginibus cultu cautio non excludebat? At enim cultus ille non intra figuræ limites continebatur, ſed ad verum Deum tranſibat. Hæc dubia alioqui, tanquam certa ſemper conſtituuntur; quin & Deus nunquam id commiſit, ut ſub ſenſibilium imaginum figurâ coleretur: quippe qui imagines ſimul omnes & ſimulacra interdixerit. Cùm aureum vitulum Aaron conflavit, id tanquam injurioſum Deo atque idololatrum Moyſes caſtigavit [u].

u Exod.32. 4. & 5. Cor.10. 7.

Quod autem Prophetæ & religioſi quique in Iſraele verſantes cultum illum probaverint, uno tantùm Baal damnato, non niſi per ſummam impudentiam aſſereretur, neque enim probaſſe illum, ſed quacumque datâ occaſione damnaſſe credendi ſunt. An Eliam unquam, Eliſeum, Oſee, Amos thura illis adoleviſſe memoriæ proditum eſt? Quantâ verborum contentione Propheta Domini è Jeruſalem in Bethel miſſus ipſâ dedicationis eorumdem vitulorum die in impium cultum invectus eſt? Propheta è Bethel, qui alium è Juda venientem feſellit, nunquam coram vitulis proſtratus legitur (x); neque enim, ſi fortè eamdem religionem probaſſet, cùm dedicationis ceremonia ageretur domi ſe continuiſſet. Sed Oſee cap. 8. 4. 5. 53. in eoſdem vitulos invectum audiamus: *Argentum ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi Idola, ut interirent. Projectus eſt vitulus tuus, Samaria, iratus eſt furor meus in eos ...... Hoſtias offerent, immolabunt carnes, & Dominus non ſuſcipiet eas.* Et cap. 10. 5. 8. *Vaccas Bethaven.* (i.e. domûs iniquitatis, quo nomine probri gratiâ Bethel appellat) *coluerunt habitatores Samariæ. Luxit ſuper eum populus ejus, & æditui ejus, quia migravit ab eo. Siquidem & ipſe in Aſſur delatus eſt, munus Regi ultori.* Tandem cap. 8. 6. redigendum minatur *in aranearum telas vitulum Samariæ.*

x Ibid. ver. 15.

Propheta Amos in Bethel ſe conferens, Dei verbis annunciavit (*): *Demolientur excelſa Idoli, & ſanctificationes Iſrael deſolabuntur, & conſurgam ſuper Domum Jeroboam in gladio.* Non rarò Sacra Scriptura vitio vertit Jeroboamo, quòd peccatum in Iſraelem induxerit; non rarò exprobrat impiis Principibus, quòd impia Jeroboami veſtigia legerint.

* Amoſ. 7.

Fateamur ergo oportet, cultum aureorum vitulorum meram putamque Idololatriam reputandum fuiſſe; neque ſchiſmatis tantùm ſed etiam Idololatriæ decem Tribus damnandas. Regis quidem juſſiones ac pœnæ in tranſgreſſores inductæ leniendo illorum crimini aliquid valuiſſent; ſed nullâ ſanè cauſatione vindicamur, cùm de parendo divinis juſſionibus agitur.

Idem planè ſpiritus, qui Jeroboamum ad cultum vitulorum aureorum inſtar Apidis Ægyptii perduxit, animavit etiam, ut alterum planè Numen, nempè hircum, conſecraret. *Qui conſtituit*, ait Author 2. Par. 11. 15. *ſibi Sacerdotes excelſorum & Dæmoniorum* (Hebraicè hircorum) *vitulorumque, quos fecerat.* Extulit ille omnia Numina quæ olim Hebræi nequidquam vetante Moyſe in deſerto conſecraverant (y); quâ occaſione impias omnes falaceſque ejus cultûs appendices, quas prophani Scriptores (z) Mendeſiis populis Ægypti hircum colentibus exprobrarunt, induxiſſe Regem ne ambigimus quidem.

y Levit. 17. 7. *Nequaquam ultra immolabunt hoſtias ſuas Dæmonibus (Hebr. Hircis) cum quibus fornicati ſunt.*

z Herod. l. 2. c. 46.

Verùm ad hiſtoriam regrediamur. Jeroboamus ſemel ab avita Religione Iſraelitis abductis, & ad cultum vitulorum traductis, nihil ſibi deinceps curandum eſſe cenſuit, ut magnopere Religionis res curaret; eo ſolo contentus, ſi ab Urbe Metropoli adeunda ſe continuiſſent. Cùm enim Religionis negocium perindè ac politicam tantummodò rem haberet, ratuſque eo vinculo nihil ultra præſtari, quàm ut populi mutuò adſtringerentur, eò firmius Regnum paraturum ſe credidit, quò magis magiſque à Religione Juda Iſraelitas abalienaret; eodemque conatu ambos illos populos inter ſe divelleret, quò magis Iſraelitas ſuperſtitionibus implicaret. Quare è re ſua eſſe duxit, ſi proprio illos relinqueret arbitrio; qua datâ viâ univerſa editorum collium, lucorum, Altarium &c. colluvies in totam latè ditionem perrupit, levioris ingenii populo ad Religionem arbitrariam ſine delectu & vecordem convolante [a].

a 3. Reg. 13. 32. 33. & 14. 9. *Operatus es malum ſuper omnes, qui fuerunt ante te, & feciſti tibi Deos alienos & conflatiles &c.*

Itaque non Bethel tantùm & Dan, Urbes vitulorum aureorum religione inſignes, ſed & Galgala, Carmelus, Thabor, Maſphe in tranſjordanis, & Sichem frequentari cœpte ſunt. Uno verbo: nullus fuit locus claro aliquo Patriarcharum geſto, morâ, ſivè erecto ab illis Altari inſignis, quem peregrinationibus & religionibus Iſraelitæ non obirent. Exceptos tamen ſemper ab eo numero voluerim Prophetas, viroſque religioſos, depoſitum Fidei & Religionis à patribus ſuis acceptum ſanctè cuſtodientes.

Quod autem à Jeroboamo illatum eſt Religioni vulnus, nunquam convaluit. Nadab, qui proximè ab illo Regnum ſuſcepit; deceſſoris ſui veſtigia religioſiſſimè legit, cujus nimiæ fidelitatis merito illud à Deo impetravit, ut ipſe manibus hoſtium permitteretur, univerſaque Jeroboami domus ultimâ deſolatione exterminaretur [*]. Baſa ſecundus à Jeroboamo, non paria tantùm, ſed & iniquiora præſtitit (b), cùm ab eo neci traditus Propheta Jehu, ultionem Domini Regi minitatus, legatur (c). Qui poſt illum regnarunt Principes, omnes æquè impii, non Regum potiùs, quàm Tyrannorum ſeriem perpetuaront. Inter nequam tamen Reges nequiſſimus Amri id ſibi elogium vindicavit: *Operatus eſt nequiter, ſuper omnes, qui fuerunt ante eum* (d).

* 3. Reg. 15. 29.

b Ibid. ver. 34. & 16. 2.

c Ibid. 16. 7.

d Ibid. 16. 25.

Lon-

Digitized by Google

Longè tamen impium parentem poſthabuit impiiſſimus Achab, à quo ducta Jezabel filia Regis Tyri, invectus publicus & ſolemnis Baal Numinis Sidoniorum cultus (e). Sub eo Rege ſuſcitatur à Domino Elias, inter ſtudioſiſſimos æquè ac clariſſimos veteris Teſtamenti Prophetas recenſendus, qui impiis auſis Achabi, & Jezabelis adverſum ſeſe oppoſuit, atque inter medias furentis Regis, & Reginæ perſecutiones ac inſidias non ſine Divino prodigio illæſus ſervatus eſt. Eâ ætate adeò licentia latè pervaſerat, & tam alta Dei oblivio mentes Iſraelitarum cœpiſſe videbatur, ut ne reſiduum quidem Prophetam aliquem Domini ſupereſſe Elias autumaret (f). Jezabel pro viribus omnes perdendos enecandoſque ſuſceperat (g): qui ejus furorem evaſerant, in cavernis montium deliteſcere coacti ſunt. Conſtituti viciſſim à Regina 450. Pſeudo-Prophetæ Baal, & 400. Prophetę lucorum, quos Regio cibo paſcebat, iiſdemque adminiſtris cultui publico detinendo utebatur.

e Ibid. 16. 31. 32. 33.

f 3. Reg. 18. 22. & 19. 10.

g 3. Reg. 18. 4.

Eo pariter Rege, illuſtre illud factum, quo ab Elia aſſerta Religionis ſuæ veritas contra Prophetas & Sacerdotes Baal, exhibitum eſt. Deductus enim è Celo ignis Holocauſtum abſumpſit: quod fruſtrà tentaverant antea Sacerdotes Baal, implorato ejuſdem Baal Numine (h). Hiſtoria Naboth, injuſtâ ſententiâ, agente Jezabele, damnati, ſatis demonſtrat, quouſque religionis & juſtitiæ oblivio mentes Iſraelitarum teneret. Hæc tandem ad perpetuam rei memoriam de Achabo literis mandata leguntur 3. Reg. 21. 1. 24. *Non fuit alter talis ſicut Achab, qui venundatus eſt, ut faceret malum in conſpectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor ſua, & abominabilis factus eſt in tantum, ut ſequeretur Idola, quæ fecerunt Amorrhæi, quos conſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael.* Regni & criminum ſucceſſorem Ochoziam reliquit (i); quo regnante cultus pariter Baal regnavit; colles & edita quęque loca, ſicut & Altaria ſuperſtitioſa in Iſraele obtinebant.

h Ibid. cap. 18.

i 3. Reg. 22. 54.

Joram, qui poſt Ochoziam regnavit, pulſatas Religionis res aliquantùm reſtituit; Regnum enim nactus, in quo, contempto fermè Deo, omnia ad arbitrium Principis, non politica tantùm ſed & religioſa gerebantur, humanis potiùs, quàm Dei juſſionibus morigeros ſeſe præbentibus Iſraelitis, cultum Baal vel penitùs abolevit, vel plurimùm repreſſit (k). Statuas Phœnicii ejus Numinis ſubvertit, ſolo retento aureorum vitulorum cultu, quem Jeroboam filius Nabat invexerat. Ea erat illorum temporum conditio, ut in partem religionis haberetur, ſceleribus ſe totum non addixiſſe, & laudis erat non modicæ pro Rege Iſraelis, ſi repreſſa ab illo aliquantùm enormis licentia diceretur.

k 4. Reg. 3. 2.

Religioſi apud Prophetas cœtus ſub Joram frequentati ſunt, quos potiſſimùm diebus Sabbati & Neomeniarum adibant; quare mulier Sunamitis volens Prophetam die feſto adire, audivit à viro ſuo (l): *Quam ob cauſam vadis ad eum? hodie non ſunt Calendæ neque Sabbatum.* Leguntur etiam Prophetarum claſſes, miniſterium ſuum velut in tranquillo pacis exercentes, & in communi tanquam religioſam vitam profeſſi degentes (m). Joram ſummè Eliſeum obſervabat, & viciſſim ipſe à Propheta, quippè qui ſine controverſia Princeps eſſet omnibus, quotquot unquam in Iſraele regnaverant, minùs iniquus. Pietate enim & timore Domini inſtructus, cilicio ſuper nudum induebatur, cujus rei in obſidione Samariæ per Syros populus univerſus teſtis fuit (n). Delectabatur etiam audiendis iis quæ Dominus per Eliſeum patraverat (o); quibus tamen omnibus ne quidquam obſtantibus, eodem cum univerſa Domo Achab excidio, juxta Prophetarum vaticinium, implicitus eſt; neci enim à Jehu traditus, in agrum Naboti, quem olim Achab per ſummam injuriam uſurpaverat, projectus eſt.

l 4. Reg. 4. 22. 23.

m 4. Reg. 4. 38. & 6. 1.

n 4. Reg. 6. 30.

o 4. Reg. 8. 4. 5.

Proſcriptum antea per Joram Baalis in tota ditione Iſrael cultum, Jehu penitùs deinde ſubvertit (p). Cùm enim Joram mali radices evellere nequidquam tentaſſet, quòd Jezabele in vivis agente, vivere adhuc impium cultum neceſſe eſſet; Jehu à Deo miſſus excindendæ familiæ Achab, poſt trucidatos omnes ejus Regis filios, in unum coactos Sacerdotes omnes & Prophetas Baal, ſpecie quaſi de augendo Numinis cultu acturus, re tamen in Fano ejuſdem Numinis clauſos enecavit. Tum abolitum Templum, everſa Idola, locuſque Religioni conſecratus in ſentinam tranſlatus eſt (q). Ita cultus Baal in Iſraele ad tempus ceſſavit.

p 4. Reg. 3. 2.

q 4. Reg. 10. 19. 20. 21. &c. 28.

Sed vitulorum aureorum religioni nihil à Jehu detractum (r); quaſi religioni duceret, in veterem regionis cultum ab ipſo Jeroboamo Filio Nabat Imperii authore conſtitutum manum injicere. Quam Jehu cautionem cęteri, qui poſt ipſum regnarunt, ſervatam ſanctè voluerunt. Et ſub Joachaz omnium eorum primùm excelſa Bethel & Dan frequentabantur, lucus etiam Idolis conſecratus Samariæ memoratur (s); qua facile conjecturâ intelligimus, cultum Baal & Aſtaroth ab eodem Principe toleratum. Joas filius Joachaz Eliſeum obſervavit, à quo tribus victoriis fracturum ſe Reges Syriæ oraculo intellexit (t). Plus tamen apud illum pravæ majorum ſuorum exempla valuerunt, ut cultum vitulorum aureorum deſereret.

r 4. Reg. 10. 29. 30. 31.

s 4. Reg. 13. 2. 6.

t 4. Reg. 13. 14. 15.

Regnum Jeroboami II. non uno rei geſtę monumento celebratur. Sub eo Rege Prophetarum nonnulli egerunt, è quorum ſcriptis noſtrâ ætate extantibus intelligimus, feliciſſimum, quantùm alius deceſſorum nullus, Regnum Principem illum habuiſſe. Pluribus victoriis hoſtibus ſuis fractis, fines Imperii ſui longè latèque prorogavit. Verùm opulentia, otium & pax corruptionem, quemadmodum frequenter accidiſſe ſpectamus, in Regnum Iſraeliticum induxit. Acceſſit vitæ mollities, luxus, & injuſtitia (u); quamquam poſt ſublatum à Jehu Templum & Sacerdotes Baal, nunquam in Iſraelem inductus ejus Numinis cultus legitur. Illud etiam animadverſione dignum duco, plura ſub eo Rege à Lege Dei præ-

u Amos 2. 6. 7. &c. & 3. 9. 10. 14. 15. & 6. 4. 5. 6. 7. & 8. 4. 5.

ſcripta (*x*) in Iſraele obſervari; uti inaugurationem Nazaræorum, ſolutionem primitiarum, & decimarum oblationes, varii generis ſacrificia, Cantica Domini, Feſtorum & Sabbati obſervationes. Cæterùm effrenis licentia regnabat, edita loca & peregrinationes ſuperſtitioſæ frequentabantur. Præter Dan & Bethel, (*y*), celebratur Berſabee (*z*), quam urbem Juie armorum Rex ditioni ſuæ adjunxerat. Nota ſunt etiam excelſa Iſaac [*a*], quem locum olim Patriarcha erecto Altare conſecraverat, & luco implantaverat (*b*); peregrinationes etiam obibant in Maſpham urbem tranſjordanam, in montibus Galaad (*c*), fœdere inter Jacob & Labanum icto, erectoque à Jacob eâ de re monumento (*d*) nobilem; in Galgal (*e*), ſedem olim populi ſub Joſue, & deinde vitulorum aureorum Oſee ætate (*f*), in Thaborem & Carmelum (*g*); ac tandem in omnes montes Iſrael erectis Aris conſecratos.

x *Amos* 2. 11. 12. & 4. 4. 5. & 5. 21. 23. & 8. 3. 5. 10.
y *Amos* 7. 13.
z *Amos* 5. & 8. 14.
a *Amos* 7. 9.
b *Gen.* 25. 25.
c *Oſee* 6. 8.
d *Gen.* 31. 41. 46.
e *Oſee* 4. 15. & 9. 15.
f *Oſee* 12. 11.
g *Oſee* 5. 1.

Zacharias poſt illum Rex, & generis Jehu poſtremus, veſtigia Patrum ſuorum ita tenuit, ut omnia præter cultum Baal permitteret. Sanguis olim à Jehu in valle Jezrahel effuſus, in ipſum totamque Jehu familiam recidit (*h*). Sellum enim illâ exterminio deletâ rerum potitus eſt; ex quo demum tempore impunè licentia in Iſraele diſcurrit, omniaque ad homicidia & inteſtina bella converti viſa ſunt (*i*). Neque morum totiuſque Regionis corruptioni addi quidquam poterat in tantum, ut criminum horrore veluti provocatus Deus (*) populum ſuum dederit in manu Regum Aſſyriæ, qui regionem urbemque Samariæ vaſtantes, populum in Tranſeuphratæam captivum deduxerunt.

h *Oſee* 1. 4.
i *Oſee* 4. 1. 2. 3. *&c.* & 13. 1. 2. *&c.*
* 4. *Reg.* 10. 32. *in diebus illis cœpit Dominus tædere ſuper Iſrael.*

Horum malorum, quæ Divinam in caput Iſraelitarum ultionem provocarunt, imaginem ita depingit 4. Reg. 17. 8. &c. *Et ambulabant juxta ritum gentium, quas conſumpſerat Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, & Regum Iſrael, quia ſimiliter fecerant; & offenderant filii Iſrael verbis non rectis Dominum Deum ſuum, & ædificaverunt ſibi excelſa in cunctis Urbibus ſuis à Turre cuſtodum uſque ad civitatem munitam. Feceruntque ſibi ſtatuas, & lucos in omni colle ſublimi, & ſubter omne lignum nemoroſum; & adolebant ibi incenſum ſuper aras in morem gentium, quas tranſtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba peſſima irritantes Dominum, & coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus, ne facerent verbum hoc. Et teſtificatus eſt Dominus in Iſrael & in Juda per manum omnium Prophetarum & Videntium, dicens: Revertimini à viis veſtris peſſimis & cuſtodite præcepta mea, & cæremonias, juxta omnem Legem, quam præcepi patribus veſtris. Et ſicut miſi ad vos in manu ſervorum meorum Prophetarum. Qui non audierunt, ſed induraverunt cervicem ſuam juxta cervicem patrum ſuorum, qui noluerunt obedire Domino Deo ſuo, & abjecerunt legitima ejus & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & teſtificationes quibus conteſtatus eſt eos, ſecutique ſunt vanitates, & vanè egerunt & ſecuti ſunt gentes, quæ erant per circuitum eorum.*

Noviſſima hæc tempora ita deplorant Prophetę, quaſi Regnum confuſionis, abominationis, injuſtitię, violentię, Idololatriæ (*k*); nulla agendi regula, nulla propoſita ut imitarentur exempla, quàm Amri & Achabi. Optimi quique inter illos, & peſſimi ita planè diſtinguebantur, quemadmodum rhonchus à ſpina. Dolus omnia tenebat, ut ſinceritas, pietas, æquitas exulare cogerentur; quoſcumque mali ultores timere debuiſſent, illos tamquam authores duceſque ſequebantur; mutuis inſuper malis alter alterum provocabat, fovebat, tuebatur.

k *Mich.* 1. 7. & 3. 1. 2. 3. *&c.* & 6. 16. & 7. 1. *&c.*

Ezechiel 2. 3. populum illum exhibet veluti in pravo obfirmatum, nullis perſuaſionibus corrigendum, fidei deſertorem & prævaricatorem, qui à Domino deficiſcens, ultionem in ſe divinam jam inde ab initio provocaverat (*l*); qui Prophetarum & Dei vocibus ſurdas aures præbuerant, corde & fronte æneâ averſis omnibus reſtiterant (*m*); quorum regio omnibus Idololatriæ ſordibus ſcatens, paſſim occurrentibus in editis quibuſque locis ac nemoribus, poſitis impietati & ſuperſtitioni mauſolæis (*n*). Summam in ea, addit Ezechiel, obtinent authoritatem Pſeudo-Prophetæ, quorum verba auſcultantur, cùm interim Prophetæ Domini contempti neglectique jaceant, impii aſſentatorum laudibus foveantur (*o*): populus eſt tandem, cui nihil antiquius quàm ut excuſſo Domini jugo, reſciſſoque ſacro fœdere, arbitrio ſuo & voluptati vivat. Æger eſt deploratus, cui fruſtra pharmaca adhibeas; gens polluta, quam non antea expiaveris, niſi poſtquam inter nationes diſperſam infinitas propemodum pœnas dare coegeris; uxor infidelis, omnibus finitimis populis, quorum illa ſcelera non æquare tantùm, ſed & ſuperare ſtuduit, proſtituta (*p*); quę tandem eò ſceleris devenerit, ut infamiâ ſuâ ſcelera Gomorrhę, Sodomę & Ægypti minueret.

l *Ibid.* 3. 7.
m *Ezech.* 6. 3. *&c.*
n *Ezech.* 13. 16. & 14. 1. *&c.* & 20. 1. *&c.*
o *Ezech.* 21. 32. 33. *&c.*
p *Ezech.* 23.

Jeremias 2. 10. 11. ad alias per orbem nationes Judæos remittit, ut diſcant an unquam commiſſum ſit, ut priſtinâ religione deſertâ, ad aliam externam acceſſerint; quod tamen ab Iſraele factum queritur, cùm rejecto Domino fonte aquę viventis, confractas ſibi ciſternas continendis aquis ineptas effoderit. Similes fœminę perfrictę frontis & proſtitutę, quæ obvia cuique totam ſe committit; vaccæ indomitæ, quę confracto jugo petulans jactitat: *Non ſerviam*; vineæ manu Domini conſitæ, quæ pro uvis labruſcas ingrata produxit; Onagro indomito effręni, & brutali, in voluptates ſuas effuſo; adoleſcenti malè morato, qui excuſſo correctionis & obedientiæ jugo audacior in patrem inſurgit.

Ut intimiùs Prophetarum ſenſus pervadatur, atque oraculorum apud ipſos mens pateat, religionis in utroque Regno ſtatus ſub oculis ponendus eſt. Eò enim vaticinia illorum omnia potiſſimè collimant; quod in cauſa, fuit cur nos unâ veluti ſerie ea componeremus, quæ apud Scripturam apertiùs de illo argumento traduntur ad ætatem Prophetarum ſpectantia.

DISSERTATIO

DE IDOLOLATRIA ISRAELITARUM IN deſerto, ac potiſſimùm de Deo Rephan ſeu Rempha, ad Amos 5. 26.

NISI apertiſſimo Scripturarum documento extra controverſiam poſitum eſſet, Hebræos non ſemel tantùm & per tranſitum, ſed veluti de induſtria & conſuetudine Idola coluiſſe in deſerto, vix credulam mentem affirmanti addiceremus: adeò res ſupra fidem videretur. Quis enim unquam factum ſibi perſuaderet, ut ſub ipſis Moyſis oculis, in conſpectu Arcæ Fœderis, ſub ipſâ nubis noctu diuque protegentis umbra, inter media prodigia, Sacerdotes, Judices Dei Spiritu afflatos viroſque ſtudio Legis flagrantes, ac tandem invitis legibus, Idololatriam indictâ mortis pœnâ vetantibus: quis, inquam, credat Idola ſecum tuliſſe populum, quibus cultum ſuperſtitioſum & ſacrilegum impenderet? Hæc ſanè quanquam ſupra fidem videntur, non dubiâ tamen fide credenda ſunt poſt expreſſum Amos 5. 26. & à S. Stephano in Actibus Apoſtolorum 7. 43. confirmatum teſtimonium. Ita verò S. Stephanus illos compellat: *Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſidus Dei veſtri Rempham, figuras, quas feciſtis, adorare eas.*

Quam olim contraxerant in Ægypto habitudinem Idola colendi, nec minæ nec prodigia nec legum ſeveritas nec beneficia Domini excindere valuerunt (*a*). Cum Moyſes ſub ipſum ex Ægypto egreſſum Hebræos alloqueretur, in ipſo ſermonis veſtibulo illos hortatur: *Unuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abjiciat, & in Idolis Ægypti nolite pollui* (*b*). Fruſtra tamen ille. Adjecit Deus minas, ultionem ſuam tandem exerturum edicens; fruſtra etiam Deus. Quare ne obſtinatos ultionis ſeveriſſimæ exemplum poneret, ſola gloriæ ſuæ & majeſtatis conſideratio prohibuit. Ex Ægypto itaque veluti abſtraxit evulſitque juxta phraſim Ezechielis: *Ejeci eos de terra Ægypti*; dedoctiſque in deſertum leges ſuas & mandata tradidit. Verum ejus beneficiis pervicaciùs reſiſtentes, murmure in illum non ſemel ſublato, eò ultionem divinam adegerunt; ut non ſemel & iterum, ſed decies ſub ipſo exterminandi ingratos limine conſtitueretur. Fruſtra nihilominus omnia. *Poſt Idola cor eorum gradiebatur* (*c*).

a *Pſal.* 105. 7. *Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ.*

b *Ezech.* 20. 7. 8. 9.

c *Ezech.* 20. 16.

Vehementiùs etiam Idololatriam populo in Ægypto verſanti exprobat Ezechiel, proſtitutæ fœminæ moribus populi ſui ſcelera comparans (*d*); ſemel enim abrupto pudoris fræno in Ægypto, totum ſe licentiæ adeò commiſit, ut in ultimos exceſſus deveniret.

d *Ezech.* 1. 2. 19. 10. 21. *Vide etiam Ezech.* 16. 26.

Alterum ejus rei teſtem omni exceptione majorem, de adoptato Numinum Ægyptiorum apud Hebræos cultu, excuſſoque in deſerto obedientiæ Domini jugo, Joſue cap. 24. 14. exhibemus. Sed fruſtra argumenta in eam rem congerimus, cùm ipſe Moyſes in Libris ſuis apertè loquatur. Quoties ſublato murmure atque in apertam defectionem prorumpentes, querelas ſuas altè in Dominum extulerunt? Si Moyſes aliquo temporis ſpatio à caſtris abſtineat, ſtatim aureus vitulus ad cultum præponitur [*e*]. Propiùs ad regionem Moab accedentes, ad ſacra Phogor invitati, certatim ruunt; dein luxuriæ crimine implicantur (*f*). Fruſtra Moyſes leges & edicta congerit; extento illa collo abjiciunt, pravum illum iniquitatis curſum, quem olim ſuſceperant, nullâ interjectâ morâ proſecuti, prava cordis ſui vota vel ipſo invito Deo expleturi. Edicto cavet Moyſes, ut victimæ omnes præ foribus Tabernaculi ſiſtantur [*g*]; nec alibi quàm coram Domino victimæ illæ mactentur, quarum ſanguis in ipſa Ara offeratur; edicit ne ultra *immoleatur hoſtia Dæmonibus* (Hebr. Piloſis) *cum quibus fornicati ſunt.* Hæc autem omnia capitalia decernit: *Interibit de populo ſuo.* Quid autem populus? *Et portaſtis*, ait Amos 5. 26. *tabernaculum Moloch veſtro, & imaginem Idolorum veſtrorum, ſidus Dei veſtri.*

e *Exod.* 32. 4.

f *Num.* 25. 3.

g *Levit.* 17. 7.

Toto quadraginta annorum, quo in deſerto errarunt, ſpatio, arbitrario quodam, vel ſi malueris, irreligioſo politiæ genere uſi ſunt. *Numquid hoſtias & Sacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus Iſrael?* ait Amos 5. 25. *Non ſum locutus cum Patribus veſtris*, ait Dominus per Jeremiam cap. 7. 22. *Et non præcepi eis, in die qua eduxi eos de terra Ægypti de verbo holocautomatum & victimarum. Sed hoc verbum præcepi eis dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus.* Tandem Moyſes ſub ipſum vitæ ſuæ exitum ita affatus eſt Iſraelitas (*h*): *Non facietis ibi* (in terra promiſſionis) *quæ nos*

h *Deut.* 12. 8.

Digitized by Google

nos hic facimus hodie ſinguli, quod ſibi rectum videtur. Exploratum, eſt toto eo temporis ſpatio à Circumciſione & à Paſchate celebrando, jam inde amotis à Sinai caſtris ceſſatum fuiſſe. Sacrificiorum etiam aliarumque cæremoniarum leges, quamquam in deſarto latę, alterius tamen temporis obſervantiam exigebant; neque in itinere executioni mandari poterant. Sed quęnam hęc Numina Hebræorum in deſerto? Ægyptiaca, uti facilè credimus, quæ ſanè poterant ex ea regione regreſſi & coluiſſe priùs, & ſecum ad cultum devexiſſe. Aureus vitulus ad radices montis Sinai conſecratus, ipſiſſimus arat Apis celebratiſſimum in univerſa Ægypto Numen, quemadmodum communi ſuffragio recepta opinio tenet. Sed altioris indaginis ſunt ea, quæ ſupra ax Amos retulimus, cujus Textus ita ſonat ad literam: *Et portaſtis tabernaculum Regis veſtri baſi, veſtrarum imaginum, ſidus Dei veſtri, qua feciſtis vobis*: ſeu potiùs: *portaſtis Tabernaculum Regis veſtri, Chevan imaginem veſtrum, & aſtrum Deum veſtrum, qua feciſtis vobis*. En Numina ſolemni ritu circumlata, & ſub tentoriis repoſita; ſculpta ſimulacra, Aſtra, & Numen regiâ dignitate inſigne; quod ſanè Numen tanquam Regem ſuum cultores ejus agnoſcunt, ſub tentorio regio cultu ornato poſitum; & cùm ab exercitu expeditio quædam paratur, ſolemni pompâ delatum, eo planè ritu, quo olim Tabernaculum Domini & Arca in itinere per deſertum à Sacerdotibus & Levitis geſtabatur.

Ægyptiorum moribus conſtitutum eſt, ut Numina in plures claſſes diſtinguantur. Erant enim apud illos Idola in universâ ęquè regione venerationi exhibita; erant peculiaria regionis, ſive Urbis (*i*). Inter hæc Numina, alia ſupremum, alia inferiorem ordinem tenebant, recepto Græcorum more, apud quos Dii ſuperiores, & inferiores: *Dii minorum gentium*. Hic ad cultum propoſitus Crocodilus, illic hircus, ovis, felis, ibis, corvus, ſuus etiam cultus igni, terræ, aquæ; occurrebant quandoque mortales in Numen conſecrati, Iſis, Oſiris, Ammon.

i *Herod. l.2. c. 42.*

Taurus, vacca, ſol, luna, Oſiris, Iſis, ęquè omnibus Ægyptiis Numina erant communia, quibus parem fermè gradum obtinebant mortales in Deos conſecrati, aſtra, & bruta; quæ facilè omnia unum erant, idemque Numen, diverſo tamen nomine ad cultum propoſitum (*k*). Ita Oſiris primò colebatur tanquam Deus, qui in terra apparuerit; eidemque fatis ſancto, atque in Solem, quem ille veluti corpus ad arbitrium agebat, tranſlato aras conſecrarunt. Aliis verò ſubiit in mentem, ut idem Numen taurino corpore adorarent; quod enim in univarſa regione pulcherrimum eſt, & utiliſſimum animal illud etiam dignum Deo contubernium arbitrati ſunt (*l*). Ita unus idemque Deus multiplici Numine colebatur; quem ſpectaſſe Amos creditur, triplici illo, *Rex, veſtra imago, ſidus veſtrum*, eundem Oſiridem deſignans, ſeu quod idem eſt, vitulum aureum, Deum Apidem, Solem, Regem Oſiridam.

k *Vide Diodor. l.1. pag.7.*

l *Diod. l.1.*

Principem autem locum in univerſa ditione Numen illud tenebat (*m*), ut optimè Regis titulus apud Prophetam quadret. Iſraelitæ aureo vitulo in deſerto conſecrato acclamarunt: *Hi ſunt Dii tui, qui te eduxerunt de terra Ægypti* (*n*). Veterum Patrum plurique caput tantùm vituli vel tauri eâ occaſione aris impoſitum crediderunt; quod facilè deſignaſſe potuit Propheticum illud: *baſim Dei veſtri*. Maluerim ego tamen non tauri caput, ſed integrum ejus ſimulacrum, ſivè hominem taurino capita ad cultum Hebræis propoſitum fuiſſe (*o*). Taurus Apis effigiem Solis fronti inſcriptam gerebat (*p*), lunæ decreſcentis ad latera: ſi quis fortè taurus hiſce characteribus inſignis apparuiſſet, continuò tanquam Rex Oſiris eâ ſpecie aſſumptâ iterum ſe ſpectandum præbuiſſet, aris & focis colebatur.

m *Diod. l.1. pag.13. ſeu 19. Edit. Vechel. an.1604.*

n *Exod.32. 4.*

o *Vide dicta in Comment. ad Exod.32.*

p *Herod. l.3. c.28.*

Cùm Hebræi Numen ſibi conflatum in ædiculis circumgeſtarent, omnibus planè illud characteribus inſignitum voluiſſe credendi ſunt, quibus & cultores conciliaret, & Solis ſpeciem deceptis populis ingereret. Scitum eſt, in Ægypto moribus receptum, ſi alibi unquam, fuiſſe, ut Numina perpetuis emblematibus, tanquam diverſarum dotum eorumdem Numinum notis, inſculperentur; rarumque eſt Ægyptium Idolum, quod ſive capiti impoſitum, ſive pedibus inſtratum, ſive manu ſuſtentatum certum quoddam animal non præſeferat. Ex Ægypto petita ſuperſtitio certum quoddam animal ſingulis Numinibus deſtinandi. Sed plus aliquid Ægyptii ſibi arrogarunt; non enim ſingulis Numinibus animalia tantùm, ſed ipſa in Deos bruta conſecrarunt, eâ perſuaſione ducti, Deos nimirum olim bruti figurâ aſſumptâ inter homines apparuiſſe. Hæc nobis probabiliſſima viſa ſunt, quæ de Numine à Judęis in itinera ſecum advecto diſſererentur; ratumque ex his manet, Deum illum ipſiſſimum fuiſſe Apidem, vel Solem in ædicula, vel baſi impoſitum.

Solis figuram ita ab Ægyptiis expreſſam deſcribit Macrobius Saturn. lib.1. cap. 20. 21. Simulacrum erat, impoſitum capiti modium geſtans; ſeu mediâ capitis parte abraſum, lęvâ autem comatum; vel tandem animal triceps, in quo medium tenebat leoninum caput; hinc verò catellus mollis & feſtivus, inde lupus ferox & rapax. Sed in ſuperioribus jam animadvartimus, expraſſum ab illis ſolem ſub emblemate tauri, vel ſub Oſiridis figurâ; quare certò nunquam definiri poteſt, quam potiſſimùm figuram Numen Hæbræorum præſeferret, quando certò Solem exhibuiſſe conſtaret. Theologiæ hieroglyphicorum apud Ægyptios ſuę erant leges, ſive ad arbitrium, ſive certo quodam conſilio poſitæ; ſed omnia eâ de re incerta. Itaque & ſi nos in eam ſententiam inclinemus, cultum ſcilicet à Judæis Taurum, & Solam, nihil tamen certi definitum volumus, ſed eam opinionem ſelegimus tamquam omnium optimam, non tanquam certam.

Ex Ægypto etiam defluxit mos circumgeſtandi Deorum ſimulacra in tentoriis ſi-

ve

ve in curribus, in lectulorum formam inſtratis. Amos author eſt, delatum ab Iſraelitis Regem ſuum ſub tentorio; ex quo Tabernaculum Domini Dei Iſrael originem ſuam retuliſſe Scriptorum nonnulli (q) opinati ſuot; rati Moyſem, ut aliquid genio popoli ſui Ægyptiorum moribus aſſueto indulgeret, tentorium illud magnifico ſanè opere paraſſe, ut ſedem dignam conſtituerer Arcę Domini Iſrael io medio populi ſui regnantis. De more geſtandi in humeros Idola legeſis Iſaiam 46. 7. & Baruch. 6. 3. 25. Plerumque pretioſi operis velis vel umbellis protegebantur.

q *Spencer. l. 3. de Legibus Hebr. Ritual. Diſſert.* 1.

Meminit Herodotus lib. 4. conſueviſſe die quodam Feſto Iſidis ſimulacrum curru quatuor rotarum, quem Sacerdotes traherent, vectum circumduci. In publica quadam ſupplicatione geminos aureos canes accipitrem, & ibim delatos S. Clemens Alexandrinus Strom. l. 5. eſt author; & in Protrept. verba Menandri laudat, Deos iſtos ceu erraticos ſuggillantis, qui neque loco manera, neque Templum ſuum tutari poſſeot. In loculo, cui viri humeros ſobdebant, circumlatum Jovom Heliopolitanum in Ægypto, eo planè ritu, quo Romani Deos ſuos in pompa Circi efferebant, & nos Sanctorum loculamenta, apud Macrobiom Satorn. l. 1. legimus. Agrotem Phœnicum Numen inſigne, in ædicula tecta collocatum, curru à jugalibus circumvectum narrat Philo Biblius (r); & Servius ad Æneid. 6. aothor eſt, minutiſſima quædam Numina apud Ægyptios & Carthaginienſes velatis curribus devecta, ex motu vectoribus impreſſo oracula ediditſe. Nec ab bis omnibus Ammonis oraculum abluſiſſe ferunt (s); namque Sacerdutum humeris deſerebatur Numen referens à capite aduſque umbilicum arietem, & fiſcellæ cuidam, unda argenteæ plures pateræ ſivę argeoteæ lances pendebant, impoſitum; pro vario autem motu fiſcellæ impreſſo, de Numinis favore bonum malumque augurium à Sacerdotibus captabatur.

r *Philo Bibl. apud Euſebium Præpar. l.* 1. *num.* 10.

s *Curtius lib.* 4.

Veteribus Germanis, ait Tacitus de *Mor. Germ.* latens quædam Dea colebatur in ſacro ſibi luco Inſulæ cujuſdam Oceani reſidens, cujus Numini tectus currus, quem propiùs ſcrutari omnibus præterquàm Sacerdoti neſas, dicatus, geminis vaccis trahebatur. Porrò Sacerdos tempus obſervat, quo Dea currum illum geminis trahendum ſubit; tum Numinis religione plenus pompam comitatur. Ubique currus ingentis ſolemnitatis apparatu, publicæque lętitiæ ſignificationibus excipitur. Poſtquam verò iter ſuum confecerit, locum repetit, quaſi mortalium commercii pertęſa; ſtatimque currus, & currum protegens velum, quin & Dea ipſa in lacu quodam immerguntur, mancipiorum operâ lavanda. Mancipia poſt confectom opus ſtatim demerſa. Ex his omnibus ingens adeo religio gentis illius animos tenet, ut ne videre quidem abſque mortis diſcrimine myſteria illa ſibi fas eſſe autument.

Sulpicius Severos l. 1. de Vit. S. Martini narrat de Gallis quibuſdam ruſticis, eos *Simulacra Dæmonum candido tecta velamine miſerâ per agros ſuos circumferre dementiâ.* Hanc facilè ſimilitudinem referebant tentoria illa, tectæ ædiculæ, lecti, ſive geſtatoria Templa, quæ Iſraelitis iter habentibus per deſertum Amos exprobiavit.

Hebræorom nonnulli (*) tuentur, vocem *Siccuth*, quam nos reddimus tentoria, Idolum quoddam deſignare; nec facilè alter eſt Deus ab illo, quem 4. Reg. 17. 30. *Succoth-Benoth* appellat; & nos de Venere interpretamur. Sed opinionis hujus authoritas minor eſt, quàm ut aliam huc uſque aſſertam ſententiam rejiciamus.

* *Vide Hebr. Vatabl. Munſter.*

S. Hieronymus in Amos 5. 26. in ea eſt ſententia, Hebræos toto itineris per deſertum tempore, Sacrificia non Domino quidem, ſed Moloch, cujus Numen & tentorium unà ſecum ferebant, obtuliſſe. Addit inſuper, Deum illum nomine Aſtri, *Sidus Dei veſtri*, deſignari; Aſtrum verò ipſum eſſe *Luciferum* ſive matutinam ſtellam; cui Sarraceni ad eam uſque ætatem proſternebantur. Quæ ſi vera ſint, ex Arabibus deductum eſſet Numen, quam regionem tenebant tunc Hebræi, non ex Ægypto, unde jam pedem retulerant.

Septuaginta, Aquila, & Interpretes plerique in nomine *Melchom* ſive *Moloch* Deo Ammonitarum, cum S. Hieronymo convenientes, Numen illud ad Saturnom, non ad ſtellam matutinam referunt. Horum conjecturæ favet, quòd Moloch non ſecùs ac Saturno humanis victimis litaretur. Moloch ab Ammonitis populis Arabiæ, quam tunc regionem tenebant Hebræi, finitimis colebatur. Neque ignotum fuiſſe Hebræis Numen ex lato Moyſis edicto, cavente ne filii Moloch ſacris per ignem traducti initiarentur (t), intelligimus. Conſtat tamen Hebræum legere *Melchechem* Regem veſtrum, non *Moloch*; ſicut neque Moloch ſive Melchom Nomen eſſe Ægyptium. Pręſtat igitur, priorem ſententiam de Oſiride teneamus.

t *Levit.* 18. 21. & 20. 2. 3. 4. 5.

Quòd S. Hieronymus reddidit, *imaginem Idolorum veſtrorum, Sidus Dei veſtri*, in tota Prophetæ ſententia operoſiſſimum eſt. Ea verſio exactiſſima eſt & ad literam, ſed non omnes eodem ſenſu dictum interpretantur. Alii ſuſpicantur totum locum *Moloch, imaginem Deorum veſtrorum, Sidus Dei veſtri*, idem variis ſinonymis repetitum exprimere; ſtatuam nempè Saturni, inſculptam præferentem imaginem aſtri, eidem Numini conſecrati, ipſique in ſedem aſſignati.

Alii tria Numina iis verbis inſinuata malunt: 1. *Moloch* vel Oſiridem, 2. *Saturnum*, 3. *Aſtrum*: qualenam? incertum. Cur autem in expoſitione ejoſdem loci adeò torquerentur, & variis ambagibus obvolverentur Commentatores, in cauſa fuerant Septuaginta, vocibus ejuſdem Textûs immotatis. Namque inverſo verborum ordine reddiderunt: *Sidus Dei veſtri Rephan & imaginem eorum, quæ feciſtis vobis*. Porrò Deus ille Rephan, ſive Remphan, vel Romphan, doctiſſimos Criticos exercuit; & res eſt tam multis Scriptoribus exagitata, ambigua nihilominus adhuc & in-

eer.

Digitized by Google

certa, ut invitus idem argumentum tractandum ſuſcipiam, nihil habens ſive certius ſive melius proferendum, quàm quod ab iis, qui eandem ſpartam ante nos adornarunt, animadverſum jam fuerit.

Grotius perſuaſum habuit, *Remphan* ſive *Rhemvan* ipſum exprimere Numen, quod in 4. Reg. 5. 18. Remnon appellatum eſt; namque vocali u in v conſonum immutatâ, facilè in Hebræo legitur *Remvan*, nomen, ut ipſe quidem opinatur, Planetæ Saturni apud Syros, pro *Remon*. Remmon apud Hebræos ſonat, elevatio ejus, quòd ſcilicet Saturnus Supremum locum apud Planetas teneat. Alii nomen *Rephan*, derivant ex Hebræo *Rapha*, quod ſonat torpentem, ſolutum, fractum eſſe; Saturni ſcilicet curſus gravior eſt, minùſque, quàm cæterorum, expeditus. Capellius, Hammondus in Acta 7. 44. *Revaphan* quemdam Ægypti Regem fuiſſe, poſt fata ab incolis conſecratum arbitrantur. Diodorus Siculus (*u*) Regem Remphim poſt Proteum ſtatuit, ſed divinis honoribus indignum planè eundem Principem exhibet, neque enim ulli alteri rei ſtudebat magis, quàm ut avaritiâ & dolo incautos deciperet, nihilque habebat antiquius, quàm ut pecuniam cumularet, nec ſanè in uſum proborum hominum ſive Deorum unquam impendendam.

u *Diod. l. 1.*

Ludovicus de Dieu tanquam rarum ingenii ſui & felix inventum ex Alphabeto quodam Cophto, Romam ad Scaligerum miſſo, deprehendiſſe ſe jactat, *Rephan* loco Saturni inter ſeptem planetas accenſeri; quare Rephan Numen eſſe Ægyptium autumat, Saturnum referens. Huic conjecturæ vocabulum etiam quadrat; *Reph* enim Arabibus eſt voracitas; quid autem Saturno voracius? Verùm Scripti hujus antiquitas tanta ne eſt, ut probet, Septuaginta ætate Rephan eundem fuiſſe Ægyptiis ac Saturnum? Facilius ſuſpicaremur, Cophtos hanc ſignificationem tenuiſſe è novis quibuſdam Scriptoribus, quorum authoritas minor eſt, quàm ut fidem extorqueat. Quod ad voracitatem ſpectat, Saturnus Ægyptios filios voraſſe ſuos nuſpiam legitur. Nihil igitur ex ea ſententia certi.

Voſſius Rephan vel, Chevan, aut Chion, de Luna interpretatur (*x*); de Luna, inquam, ſine Sole nunquam vel raro ad cultum propoſitâ; ſicut & Iſidi ferè ſemper ſociatur Oſiris. Hebræum *Chion* & Græcum *Kion* columnam utrumque ſonat; ſcitum eſt autem, apud Veteres columnas & haſtas diu loco Numinum cultas (*y*); & potiſſimum Arabum Numen Alilat [*z*] vel Luna habebatur; certumque ferunt, populos illos lapidem coluiſſe (*a*), qui non ineptè nomino *Chion*, baſis, deſignaretur.

x *Voſſius de Idololat. l. 2. cap. 23.*

y *Clemens Alexand. Protreptic. p. 29. 30. Euſebius l. 1.*

z *Herodot. l. 3. c. 8. & lib. 1. cap. 131.*

a *Clemens in Protrep. p. 29.*

Si manus in Textum inferenda mihi eſſet, & nomini *Rephan*, ſive *Chevan*, vel *Kion* literam ſubſtituere liceret, legere maluiſſem *Chimah*, quod etiam legitur Job 9. 9. & 38. 31. ubi Plejades ſubeunte Vere exorientes eo nomine deſignantur. Aſtra illa appellantur in Job *deliciæ Chimah*, ex amœnitate facilè & deliciis ejus temporis. Syntaxis ejuſdem Textûs non facilè Idolum nomine *Chion* expreſſum inſinuare videtur; cùm potiùs parvulam quandam aram vel baſim ſimulacri deſignet. Nullum apud Prophetam Idoli expreſſum nomen legitur, niſi fortè Moloch; & illud etiam non peculiare eſt Numinis, ſed dignitatis; ſonat enim *Regem*: *Et portaſtis tabernaculum Regi veſtro, & baſim imaginum veſtrarum, ſidus Deorum veſtrorum.*

Ita verò locum Sapientiſſimi plerique Interpretes exponunt (*b*). Hebræi in deſerto Numinum ſuorum loculamenta ſub velo pretioſiſſimi operis deferebant, quemadmodum nos Sanctorum loculos; horum autem Deorum ſimulacra baſibus impoſita erant, vectabanturque vel humeris hominum, vel curribus, vel in lectis inſtratis, quemadmodum ſupra expoſuimus.

b *Jun. Tremel. Piſc. Hieron. in Amos 5. 26. Aqu. & Sym. Ipſum Hebraicum transferentes poſuerunt Chion; Theodotio Amauroſin, id eſt obſcuritatem.*

Alii tandem legunt in Hebræo (*c*) *Chevam* pro *Chion*, contendentes deſignatum eo nomine Saturnum Arabum, & Syrorum; nec ſanè negaverim, ipſum eſſe Saturni nomen apud Syros, Arabes, & Perſas (*d*). Ex ea conjectura locus alteri datus eſt (*e*), *Rephan* apud Septuaginta ex mendo Amanuenſium pro *Kephan* poſitum, tranſmutata K in P. Græcorum; quod ex ſimilitudine literarum in nominibus maximè barbaris & incognitis accidiſſe facilè potuit. Septuaginta ſive eorum Amanuenſes ph pro *V* conſona ſubſtituerunt, quemadmodum accidit ſæpè ut *Daſus* pro *Davus*, & *Serſus* pro ſervus ſcriptum legatur. Sunt etiam qui ex altiori fonte, quàm è Septuaginta, mendum derivantes ſuſpicantur, Interpretes illos in Hebræis Exemplaribus loco *Chevan* vel *Chion* legiſſe *Rephan*, quod factu poſſibile judicamus.

c *Chion. ſive Chevan. Ita Syr.*

d *Chevan. Vide Abenezra, Kimchi, Ludov. de Dieu, Grot. Caſtel. Lexicon & maximè Pocock. Lexic. fol. ult.*

e *Druſ. Mercer. Vitring. Livell.*

Nos facilè in eam ſententiam concederemus, quæ *Rephan* vetus eſſe mendum ſuſpicatur, ſive ex mendoſa lectione Textûs Hebraici, quo Septuaginta uſi ſunt, ſive ex Amanuenſium incuriâ derivatum, qui alterum barbarum nomen loco alterius itidem barbari ſubſtituerunt. Nec nobis perſuaderet ſive nominis *Raipha* apud Arabes ſignificatio, ſive Cophtici Operis à Ludovico de Dieu laudati authoritas, quarum prior conjectura omnium leviſſima eſt; altera verò nihil probaretur, quandiu apud veteres Ægyptios Rephan Saturnum deſignaſſe non demonſtraretur. Quandiu enim argumenta eâ de re deſiderabuntur, nobis integrum erit ſuſpicari, Cophtos nomen Rephan è Septuaginta deductum, Saturnum reddidiſſe, ex eo perſuaſos, quòd Arabes & Syri de Saturno interpretantur Hebræum *Chevan* vel *Chion*, cujus loco Septuaginta *Rephan* ſubſtituerunt.

Altera conjectura, qua nobis ſuſpectum nomen Dei *Rephan* efficitur, ſilentium eſt eâ de re Veterum; cùm ſub eo nomine nullum apud Ægyptios & Arabes Numen celebretur. Ignotum eſt etiam in univerſa Theologia Græcorum, Syrorum, & Chaldæorum, quamquam alioqui Septuaginta eo tempore florerent, cujus hiſtoria nec prorsùs latet, nec Ægyptiorum res Græcis Scriptoribus inexploratæ. Profectò ſi de Moyſis vel Amos ætate ageretur, al-

tio-

tioris indaginis res eſſet; ſed *Rephan* multò debuit quàm *Chevan* recentius fuiſſe cùm nihilominus lateat adcò nomen, ut nulla ejus memoria ſuperſuerit.

Unum eſt quod à ſententia in ea re proferenda nos remoratur, retinendumque perſuaderet nomen Dei Rephan; authoritas nempe S. Stephani in Actis (f), qui Amos laudans, nomen illud uſurpavit. Neque in animum induceremus, pravam lectionem ſecutum virum ſanctiſſimum, cùm maximè Divino Spiritu afflatus verba illa funderet. Sed his gemina opponimus: 1. Virum Sanctum Hebraicè, id eſt Syriace, uti quidem ſuſpicamur, Judæis in cœtu congregatis locutum, facilè *Chevan*, ut eſt in Textu Hebræo, non *Rephan* habuiſſe 2. S. Lucam, cùm literis ejuſdem verba mandaret, Verſionem Septuaginta in laudandis Sacræ Scripturæ ſententiis facilè ſequutum; cum de re ageretur neque ad fidem neque ad mores conducente, & cujus totus error in literulæ tranſmutatione verſaretur, deſignantis Pagani cujuſdam Numinis, ſed obſcuriſſimi nulliuſque ad Religionem momenti nomen.

f *Act.* 7. 43.

Nec infieias iverim, eundem Spiritum, quo olim afflante S. Stephanus loquebatur, ſcribenti S. Lucæ adſtitiſſe, quo docente poterat error Amanuenſium demonſtrari pariter & corrigi. Sed fac S. Scriptorem mendum deprehendiſſe; quid rem tam parvi momenti corrigendam perſuadebat? Quoties etiam Deus noſtris ſe præjudiciis accommodat? Nec rarò Verſio laudatur imperfecta licèt & mendoſa, cui uſus communis authoritatem utcumque conciliavit, maximè cum de re quapiam levioris momenti agitur. Quibus omnibus in utramque partem rectè ponderatis, fateamur oportet, depravationem Textûs Septuaginta aptiſſimè ad eam difficultatem expediendam in medium adduci potuiſſe, ubi pro Repban legendum conſtituatur *Kion* ſive *Chevan*.

Sed quis iſte *Chevan* Syrorum, & Arabum? Si peculiare Dei nomen eſt, & non vox baſim deſignans, ad Saturnum Ægyptium referendum cenſeo. Obtinuit enim ab ea gente in finitimos populos falſæ Religionis ſuperſtitio, ut totius Idololatriæ non Arabiam tantùm, Palæſtinam, & Syriam, ſed Græciam etiam aggreſſæ Ægyptus parens extiterit (g). Porrò Saturnus inter primos Ægypti Deos habetur. Sol omnium primus in ea provincia regnavit; dein Vulcanus; tertius Saturnus, qui ex Rhea ſorore itidemque uxore genuit Oſiridem, & Iſidem, alio nomine Jovem & Junonem Magnis bellis cum Baccho Rege Nyſę Saturnus iſte implicitus ſiniſtrâ ſemper fortuna uſus eſt (h).

g *Diodor. Sicul. lib.* 1. *p.* 8. 9.

h *Idem lib.* 3. *p.* 143.

Saturni Ægyptii figura nos latet; nullum enim veſtigium extat ejus rei ſive in nummis Ægyptiis, ſive apud Authores. Si Græcorum Numen referebat, notior eſt, quàm ut hìc exhibeatur: ſi Saturnum Phœnicium, ita Numen deſcribit Sanchoniaton apud Euſebium Præp. l. 1. num. 10. Quatuor oculis in capite inſtructus, duobus in anteriorem partem, duobus in poſteriorem obverſis, eo planè ordine, ut cùm gemini occluderentur, par alterum invigilaret, & viciſſim. In humeris duo alarum paria, ſingula in ſingulis humeris ſurgebant, alterutris extenſis aliæ demittebantur. Hæc omnia regiam illius dignitatem doteſque emblemate quodam exprimebant, attentam nempe ejus vigilantiam, providamque ejus in omnibus curam, ut præſto omnibus nullo ſibi dato quieſcendi ſpatio videretur. Præter hęc, geminæ alæ caput ornabant, altera meotis ejus volatum ſublimem, quo inferiora ſibi omnia ſpectabat, altera ingenium vividum igneumque depingens. Sed Authoris ea ſcribentis fides eſt ſubleſta, cui proinde eo nomine ſuſpicio creatur.

Nec diſſimulemus oportet, Saturni nomen inter vetera Arabum Numina nuſpiam legi (i). Noti gentium Dii Dionyſius, & Venus Cęleſtis (k); primum appellabant *Urotalt* alteram *Alilat*. Nec alterâ utebantur Religione Alexandri Magni ætate; Rex enim ille ad expeditionem in Arabiam ſuſcipiendam eo conſilio adductus eſt, quòd tertium ſe Numen apud gentes illas recipiendum cogitaret. Ex his autem in eam adducimur perſuaſionem, *Chevan*, ſi fortè Saturnum ſignificet, & à Judæis, in itinere per deſertum delatus conſtituatur, non quidem Arabum eſſe Saturnum, multoque etiam minùs Phœnicum, & Syrorum, ſed Saturnum Ægyptium. Quin potiùs, ut in ſuperioribus demonſtratum eſt, ea magis ſententia arridet, quæ Apidem vel Oſiridem, & Solem baſi impoſitum & in ædicula collocatum ſimulacrum defendit.

i *Herod. l.* 3. *c.* 8.

k *Strabo l.* 16.

Sermo eſt etiam apud Moyſem de vitulo aureo, cui impenſus ab Hebræis in deſerto cultus, & de *Beelphegor* Deo Moabitarum, in quem paulò ante ingreſſum in terram promiſſionis Judæi pariter inclinarunt. Tandem narrat veluti per tranſitum, Iſraelitas hircorum Numini Sacrificiis litaſſe. Hæc in examen revocanda ſuperſunt in diſſertatione de Diis exoticis, quibus Hebræi in itinere per deſertum votis & ſacrificiis ſupplicarunt. In Commentario ad Exod. 32. de figura aurei vituli diſſeruimus, an totum exhiberet vituli ſimulacrum, an caput tantummodo, ut pluribus inter Patres viſum eſt; an tandem homo eſſet vitulino capite, ut de Iſidis ſimulacro refert Herodotus l. 2. c. 41. Expreſſum Numen ad effigiem Ægyptiacorum & Patres vulgò tenent, & S. Stephanus in Actis 7. 39. 40. inſinuans rediiſſe illos corde in Ægyptum, & aureum vitulum conſecraſſe exaggerans. Ad Beelphegor quod attinet, congeſtis de hoc argumento in Diſſertatione de Chamos ſive Beelphegor, nihil addendum ſuccurrit.

Hirci ſive *piloſi* ſacrificiis in itinere per deſertum & religione culti, nemine ambigente, Deum Pan referebant, quem ſcilicet Ægyptii Faunorum & Satyrorum apud Græcos more, hędinâ facie & hircinis pedibus repreſentabant (l), quemadmodum nummorum fide certum diſcimus. Ad hæc omnia hirco etiam proſternebantur, cui potiſſimùm Numini deferebant ei-

l *Herod. l.* 2. *c.* 46. *Diod. l.* 1. *p.* 55.

cives Mendeſii, ut in nummis ejus gentia hirci figura cuſis apparet. Plura nec ſine horrore referenda de cultu illo in hiſtoria narrantur, quibus libenter parcimus. Hæc ſumma Judaicæ Religionia in itinere per deſertum.

DISSERTATIO

DE PISCE JONAM VORANTE.

HIſtoriam hìc agitandam ſuſcipimus, quam temerario auſu cavillis ſuis elevandam increduli, quique vacaum habent, ut ipſi quidem jactitant, à prejudiciis mentem, aggreſſi ſunt; & quaſi de relata victoria ſibi ipſis plaudentes, plenis buccis exaggerant abſurda omnia, quæ in ejus lectione ſe deprehendiſſe glorianaur; exploratum tenere ſe jactitantes, totam hanc de Jona tridui ſpatio in ventre ceti commorante ſabellam meram eſſe parabolam, ad arbitrium rei alicui inſinuandæ procuſam. Quàm bellè omnia? homo veſtibus implicitus, in mare dejectus nec tamen demerſus; vix enim aquas attingens, piſcem ingentis gulæ hiatu ſeſe excipientem nactus eſt, in cujus ventrem citra diſcrimen dilapſus, triduo veluti in eudia ſervatur eſt. Quantam hæc fidem reposcunt, hominem in ventre ceti clauſum vivere, nutriri, reſpirare potuiſſe; quin & preces Deo offerre, veluti in tetro quodam carcere clauſum, unde tandem effugium ſperabat (a)? Cui autem bono hæc omnia? ut ſcilicet Propheta rebellis & juſſionibus Divinis refractarius ſervetur, qui conſtitutum à Deo locum adire recuſans, ſe ſe ab ejus aſpectu fugâ ſubduxit. Ut quid tali viro ſervando tanta impendantor? Nimirum ut invitus licèt, Ninive adire compellatur; quaſi verò ad id officii præſtandum nemo aptus in Judæa Propheta ſupereſſet. Si nihil unquam in hiſtoria fabellam ſubolet, hoc ceteris præferendum eſt. Ita olim Pagani; ita hodie quoque veræ Religionis adverſarii: *Hoc genus quæſtionis multo cachinno à Paganis graviter irriſum animadverti*, ait S. Auguſtinus Epiſt. 102. in quæſt.6. de Jona n.30.

a Jonæ.2.2.3. &c. Oravit Jonas de ventre piſcis, & ait: Clamavi de tribulatione mea ad Dominum &c.

Verùm jam inde à pluribus ſæculis Religio Chriſtiana ſuper omnes impiorum cachinnos ſeſe extulit, infidelium calumnias evertit, exſufflavitque. Profectò, ait S. Auguſtinus ibid. n.31. tam arcto fœdere omnia Scripturæ miracula conjuncta ſunt, ut *aut omnia credenda non ſint, aut hoc cur non credatur cauſa nulla ſit*. Minorem ne fidem exigit, Jonam triduo in ventre ceti vitam tranſegiſſe, quàm Jeſum Chriſtum triduum in ſepulchro egiſſe, ac dein ſeſe in vitam aſſeruiſſe; ſicut & Lazarum quatriduanum ad vitam ejus virtute revocatum veniſſe? An minoris operæ prodigium eſt, Jonam ex anguſtiis piſcis eductum, quàm ex ardenti fornace illæſos Hebræos juvenes in Babylonia prodiiſſe?

Si noſtræ ætatis ſycophantæ omnibus æquè Scripturæ prodigiis fidem detraxerint, fruſtra pro iſto laboramus, nec ejus authoritas niſi aſſertâ divinitate Sacrorum Librorum demonſtraretur. Si verò Scripturas recipere ſe, ejuſque prodigia, nonnulla ſaltem, profitentur, cur huic præ aliis fidem denegaverint, ipſis probandum incumbit. Præſcribant illi terminos divinæ potentiæ & ad certum definiant, quid Deus maximè potuerit, quid ejus potentiam refugiat.

Neque in præſentia nos probandam veritatem & authoritatem Scripturarum ſuſcipimus; nimis enim longè evocaremur, & fruſtrà etiam, poſtquam eandem Spartam alii ante nos adornarunt. Quare eâ re tanquam certâ conſtitutâ, inquam ſanè omnes convenerint, quibus nihil ambigitur ſive de exiſtentia Dei, ſive de ſumma illius in omnia, quæ ſibi planè non repugnaverint, poteſtate; eâ, inquam, re conſtitutâ, demonſtrandum ſuſcipimus, nihil eſſe in eo prodigio repugnans, neque divinæ naturæ adverſum, quanquam leges Naturæ à Deo præſtitutas longè ſuperavit. Quo ſemel demonſtrato, reſultabit tandem, nullo jure detrahi hiſtoriæ fidei debuiſſe, quanquam non tanquam commune aliquod & vulgare factum, ſed tanquam divinum prodigium & ſupra naturam rem aſſerit.

Profectò cùm de prodigiis agitur, duo conſtituenda ſunt, repugnantia quidem in ſpeciem, re tamen amica, ſine quibus vix ac ne vix quidem miraculum ſtaret. 1. Demonſtrandum eſt, rem illam præſtitutas à natura leges ita excedere, ut fieri nunquam naturæ viribus potuerit. Illud idem, cui natura eſt impar, ſingularibus & ſupra naturæ ordinem legibus par extitiſſe. Porrò vitam aliquo temporis ſpatio produxiſſe ſub aquis Jonam, nullius prodigii res eſt; cùm exempla in eam rem ſuppetant peritiſſimorum urinatorum, ad aliquas horas & longius etiam temporis ſpatium ſub aquis veventium. Scripturæ quin etiam verbis intelligimus Jon.2. 1. *Et præparavit Dominus piſcem grandem, ut deglutiret Jonam*, ſtatim ac nimirum aquas ſubiit; quare omne ab illo diſcrimen demerſionis ſubductum eſt, altero tamen ſubeunte, nempè ne voracis monſtri ingluvie ſive abroderetur, ſive ſuffocaretur, ſive tandem in ejus ventre liqueſceret. Quanquam potuit & ſine miraculo fieri,

ut

ut integer neque dentibus comminutus io monſtri ventrem influeret. Solent enim carnivora monſtra vivam eſcam in ventrem tranſmittere, quemadmodum in luciis continuo experimento tenemus, ad quorum ſtomachum tranſmiſſi vivi quidam piſciculi adhuc palpitantes exenterato piſce appareot. Teſte etiam Rondeleto, monſtra quædam marina piſcatu apprehenſa ſunt, integro homine & loricâ armato in ventrem tranſmiſſo fœta. Vix etiam ambigitur, piſces eſſe adeò immanes, iotegro homini in ventrem traſmittendo pares. Totum igitur quod in præſentia operoſiorem diſcuſſionem exigit, illud eſt, nimirum Jonam potuiſſe toto triduo noctibus etiam junctis vitam in ventre ceti egiſſe.

In ipſo tamen limine operæ pretium eſt quęſiviſſe, quiſnam piſcis ille Jona devorato inſignis? varii enim eâ de re varia. Balænam communi ſuffragio recepta opioio præfert; id enim vox Evangelii *cetus* (*b*) plerumque ſignificat; quanquam & de monſtris quibuſque interdum uſurpatur. Hebræum *Dag Gadol* immanis piſcis, idem ſonat, ac Græcum Cetos, & Latinum Cetus, quæ vox æquè de immanibus quibuſque piſcibus, & cetaceis uſurpatur. Porrò Balæna immaniſſimus eſt omnium quot quot unquam noverimus, piſcis marinus. Ejus gulæ adeò immanis eſt hiasus, ut plures ſimul homioes cootioere poſſit. Auguſtinus de Balæna quadam, cujus ſcheletrum Carthagine ſpectabatur, ait: *Quanto hiatu patebat os illud, quod veluti janua ſpeluncæ illius* (nempe ventris) *fuit?* Olaus Magnus de piſcibus monſtroſ. l.21. c.25. 26. author eſt, Balænas ſeptemtrionalium regionum tam vaſtas eſſe immani corpore moles, ut ſi quando vi tempeſtatis dejectas in ſicco obire, ac deinde putreſcere contigerit, oſſa immanis piſcis, veluti rudera relicta à longè intuentibus tanquam vaſtæ aliquæ naves, vel amplæ qoædam domus, pluribus feneſtris, & conclavibus familiæ non infrequeoti continendæ inſtructæ, exhibeantur. Tradunt inſuper, Balænas, cùm tempeſtas ingruerit, catulos ſuos in gulam tanquam in arcem reducere, ut ab imminente diſcrimine in tutum reponant. Carent autem dentibus, ut nihil eâ de re detrimenti Jonæ timendom fuiſſet.

b *Matth.* 12. 40. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti.*

Profectò ſi de amplitudine eſophagi, & ſtomachi argumeotum ex oris hiatu capiendum eſt, magnam concipiamos oportet vaſtamque cavernam, quò ampla adeò janua aditum præbeat. In ingenti illo immaoique ſacco duas, vel tres herbarum ciſtas non rarò contineri narrant. Joannes Cabri Academicus Florentinus Balænam quandam ad Italiæ litora an. 1624. jactatam deſcribit, adeò vaſto gulæ hiatu, ut vel equo aſſidentem virom commodè tranſmitteret. Fatemur quidem, non in omnibus æquè locis ſimilis generis monſtra pelagum alere; ſed non ignota ſunt in Mediterraneo, & ad litora Phœniciæ, ubi Jonæ hiſtoria contigit. Eſt igitor, cur Balænæ ſtomachum ſubiiſſe Prophetam ſuſpicemur.

Quadrat etiam in eam ſententiam illud, quod de Balæna narrant, herbis nimirum, ſive maris ſpumâ, vel albentibus qoibuſdam piſciculis, ut halecibus, vel ejus generis inſectis, quæ appellant pulices marinos, belluam victitare. Tradunt eoim nunquam in ejus ſtomacho, cùm eum piſcem ſecari contigerit, reperiri grandiorem aliquem piſcem; ut proinde mirari non ſubeat, ſi Jonas illæſus à calore intimo piſcis, acidiſque ventriculi humoribus ſervatus eſt; quæ enim ſolvendis teouioribus cibis apta eſſe poterant, hæc incommodi aliquid viro aſferre ooo poterant.

Hæc quamvis aliquem veritatis guſtum ſapere videantur, nihil tamen fidei extorquendę apud noſtros Criticos, & Naturalis Hiſtoriæ Scriptores valuerunt (*c*). Cùm enim anguſtiori inſtructum eſſe gulâ monſtrum illud animadvertiſſent, eâ ſolâ ingeſtâ ratione pleroſque à communi ſententia abduxerunt. Contendunt nimirum illi, oihilo latiorem eſſe monſtri gulam, quam ſemipedis latitudine, minor ſanè hiatus, quàm ut homini tranſmittendo par ſit. Sanctè teſtatur Bartholinus, Balænas immaniſſimas licèt, quarum ſola lingua 28. olei dolia ſufficiat, ægrè humanum brachium in guttur admittere.

c *Vide Rondelet. Aldrov. Scalig. contra Cardan. Roch. de animal. ſacr. part. 2. lib. 5. c. 12. Druſ. in Jon. c. 2. Bartholin. de morbis. Biblic. art. 14.*

Verùm exploratum eſt, tunicam illam diſtendi plurimom poſſe, & mortui animalis eſophagum anguſtiorem eſſe, quàm viventis; cùm maximè cibum capere, & ab eo, ſi fortè majus aliquid voretur, diſtendi contigerit. Si enim à ſolo aſpectu judicium penderet, halecem piſcem alterum æqualis ferè molis vorare potuiſſe quis crederet; cùm tamen quotidiana rei experientia fieri id poſſe demooſtret?

Sed Recentiorum fidem ſequamur. Arbitrantur illi, piſcem Jonæ oon balænam fuiſſe, ſed alterum marinum mooſtrum, *canem carcariam* appellant, quatuor molarum ordinibus vel quinque in utraque mandibulâ inſtructum; molaribus ſanè acutis io cuſpidem deſinentibus & nonnullis digito oblongis. Eſophago & ſtomacho adeò eſt amplo, ut homines integros aliquando continuiſſe conſtet. Ferunt io ventrem ſimilis monſtri inſiluiſſe Herculem armatum, ac triduo ibidem manſiſſe, nec antea in lucem ſolemque regreſſum, quàm poſt exta ejuſdem mooſtri dilacerata; oihil autem ſubiiſſe illum incommodi ferunt, niſi quòd ejus intimo calore aliquid in coma paſſus fuerit (*d*). Quis non agnoſcat, hanc fabellam ex hiſtoria Jonæ derivari? Græci enim hiſtoriam à Phœnicibus facilè acceptam fabularum velaminibus occultarunt, miſſum narrantes à Neptuno *canem Tritonem* ſive canem Marinum, ut Herculem devoraret; ſed vir ſtrenuus in fauces piſcis armatus inſiliens, poſt tridui moram piſcem coegit viam paodere, quo innuimus ſtratagemmate.

d *Lycophron ad quem locum lege Tzetzes. Vide & Cyril. hic Grot. Bochart.*

Hoc ceti genus *lamiam* etiam appellant, de qua hæc ad noſtrum intentum apud Naturales obſerves. Immane adeò eſt monſtrum, ut nonnulla 4000. librarum pondus æquent, & vix unum duplici equo vecto

curru trahatur. Nonnulla piſcatu apprehenſa ſunt Maſſiliæ, & Niceæ, teſte Rondeleto, in cujus ſtomacho homines non integri tantùm, ſed quidam etiam ſuis armis inſtructus inventus eſt (e). Addit inſuper, alterum vidiſſe ſe in Santonia, nec ex immanioribus ſanè, cujus fauces homo ampliori corporatura influxiſſet. Si quis verò, ait, fręno interjecto eaſdem fauces aperiat, commodum ad ſtomachum cani aditum, ut cibo ibidem repoſito paſcatur aperiet. Dentibus eſt acutis, aſperis, craſſioribus, triangularibus, in ſicæ modum dentatis, bis triplicato ordine diſpoſitis; quorum primus ordo extra gulam paret. Secundi ordinis recti ſunt; alii verò interiùs curvati. Piſcis eſt omnium avidiſſimus, minimo temporis ſpatio alimenta decoquens.

e Refert P. Bylls Vide Rondelet. & Furetier.

Inter duas haſce ſententias, de *balæna* nempe & de *lamia*, judicium Lectori relinquimus; perinde eſt enim ad veritatem, ſive ad prodigium, cujuſcumque generis monſtrum Prophetam deglutiſſe dicatur. Salvâ enim manente prodigii veritate, integrum Criticis relinquimus, ut quodcumque demum monſtrum ſub communi ceti nomine in Scriptura expreſſum intelligant. Quòd verò inter ſeria aliquid Lectoribus detinendis miſceamus, audiamus quid Rabbini hac de re diſſeruerint. Tradunt illi, piſcem Jonæ alterius planè fuiſſe generis à cæteris piſcibus, quos in mari videmus; jam inde enim ab initio creatum cetum ad eam rem autumantes, toto 3000. annorum, & quod excurrit, ſpatio expectaſſe Prophetam dicunt. Laudant in eam rem illud Jonæ 2. 1. *Et præparavit Dominus piſcem grandem, ut deglutiret Jonam*. Singulare etiam aliquid tanto Rabbino dignum, ex Textu Hebræo obſervat R. Salomon Jarchi, nimirum piſcem in maſculino deſignari verſ. 1. *Erat Jonas in ventre Piſcis;* & verſ. 2. in fœminino: *Et oravit Jonas de ventre piſcis*. Unde varietas tanta? nimirum, ait Rabbinus, Jonas primùm in ventre maris receptus, commodam ibi habitationem nactus, preces ſuas Deo exhibere ne cogitavit quidem; volens proinde Deus, ut crimen ille ſuum agnoſceret, à priori ceto provocato vomito egeſtum fœmellæ vorandum tradidit, cujus ventre concepto jam fœtu pleno, cùm minùs commodo habitaculo uteretur, in eas anguſtias redactus Propheta ad preces tandem verſus eſt.

Non hîc ego egregii hujus Præceptoris in Iſraele ignorantiam demonſtrandam ſuſcipio, qui in ſtomacho concipere Balenam, ibique catulos ſuos nutrire autumavit: alia me ejuſdem ſaporis vocant. Certum conſtituit idem Author, piſcem Jonâ fœtum in Mare rubrum natatu devectum; quò verò ſpem viri aleret, nutantemque jam fidem confirmaret, permiſit Deus, ut in obſcuro ejuſdem piſcis carcere clauſus, ſuperno tamen irradiatus lumine fluctus illos alveumque videret, quem olim patres ſui ſicco pede tranſierant. Erant autem piſci ſeptem oculi, quibus tamquam feneſtris Propheta mare ipſum, ejuſdemque alvei altitudinem oculis dimetiebatur:

Spectatum admiſſi riſum teneatis, amici (f)?

f Horat. de Arte Poet. init.

Sed ad ſeria tranſeamus. Ex iis quæ hucuſque animadvertimus, nullo vel ſaltem non ingenti ſanè prodigio potuiſſe Jonam in ventre ſive balęnæ, ſive canis marini excipi, Lectores intelligent; modò tamen guttur balęnæ tantum extendi potuiſſe credatur, quantum capiendo homini ſufficiat. Reſtat nunc demonſtremus, quînam fieret ut homo, non dico ſine prodigio, ſed ratione ſaltem non repugnante, longiorem moram in ventre ejuſdem ceti protraheret: uno verbo, an valuerit homo Dei ope fultus intimo piſcis calori, & vi humorum concoquentium alimenta reſtitiſſe, reſpirandi interim facultate ſive non prohibitâ ſive prohibitâ quidem, ſed abſque viri diſpendio. Hîc nimirum omnia argumenta in prodigii fidem oppoſita majoris ponderis inſiſtunt.

Valuiſſe Deum, eâ, qua pollet, virtute acidorum humorum vim ita retundere ac hebetare, vel in ſtomacho maximè carnivoro & calidiſſimo, nullus dubito (g); quemadmodum enim voraci flammarum ardore in fornace Babyloniæ repreſſo tres illos juvenes illæſos ſervavit; quemadmodum è corpore S. Petri ſublato pondere, vel aquis ſupergredi virum juſſit, vel liquidum illud elementum ſtabile gradienti obſequium præbere coegit; ita pariter voracem viſcerum calorem in officio continuit. Nihil enim hîc ſupra vires Authoris naturæ, à quo omnis corporum actio accepto referenda eſt, cujus juſſu ſuſpenſa omnia manent, mutantur, ſive in totum ſive in partem, pro ejus arbitrio, qui omnia movet, & impreſſos olim motus pro libito dirigit. Reputandum cęteroqui non eſt, in ventriculo ceti intolerabilem adeò calorem ferveſcere, ut viventi corpori aliquid incommodi inferri valuerit: quod enim compactos alioqui cibos, & ſolida quæque alimenta diſſolvit, humor eſt ſalſus, mordax, abrodens, intimè ſeſe inſinuans; quo partim gluten diſſolvente, defluere totum corpus cogitur, tum vi ejuſdem humoris adeò omnia friantur, ut alendo animalis corpori apta ſint. Quod verò mortua alimenta concoquit, cave credas idem & in viventia corpora valere. Jonas in ventre ceti valido vegetoque corpore, non iners, & veluti inanime quoddam manebat; quare acidi corroſivi depellere à ſe injurias poterat; cùm interim nihil ſimile mortuis alimentis contingat.

g Theodor. in Jona 2.

Tandem ad reſpirationem quod attinet, eſſe quidem ſupra leges conſuetas naturæ fatemur, ut libera illius facultas homini in ventre ceti clauſo permittatur, vel ſaltem ſi quid illi reſpirationis permiſſum ſit, vix credimus aptum vitæ detinendæ & ſanguinis refrigerio, fluiditati & elaterio ad ſervandam corporis œconomiam, aerem trahere; quod tamen naturæ vires ſuperat, Deo pronum fuiſſe ne dubitamus quidem. Potuit ſummus ille rerum Arbiter

ita

ita ſanguinem Jonæ quietum retinere ut nullâ frequenti reſpiratione opus haberet, uti quotidiano experimento diſcimus, animalia quædam ſub terra eſſe, in imo aquarum gurgite pluribus menſibus manere, omni intermiſsâ reſpiratione, & genere quodam lethi ſive ſtuporis ita detenta, ut ſanguis ferè prorſus iners & ſine motu manere videatur, abſque eo quod ſive concreverit ſive refriguerit, ſed priorem recipere ſtatum valeat, cùm ſol propiùs ad nos accedens, terram & animalia calore ſuo foverit. Ita etiam accidiſſe legimus urinatoribus quibuſdam, plurium horarum ſpatio omni reſpirandi facultate interclusâ ſub aquis manentibus; ita etiam de infantibus vulgatum eſt, qui in utero matris detenti nullâ reſpiratione utuntur.

Veteres Medici perſuaſum habebant, pueris in eo ſtatu ſanguinem & cor prorſus quieſcere, inertibus etiam manentibus pulmonibus. Sed recentiores Anatomiſtæ, quibus conſtitutum eſt, neminem ſine circulatione ſanguinis vivere, pluribus experimentis demonſtrant, in fœtu ovalis cujuſdam foraminis beneficio ſanguinis quandam communicationem inter venam cavam & venam pulmonis detineri, qua ſanguis ex una in aliam tranſeat, abſque eo quòd longiori circulo in ventriculum cordis tranſmittatur. Obſervarunt etiam, maximam ſanguinis partem ex arteria pulmonis in aortam, medio quodam arteriali canali, Botalem vocant, deduci, ut breviori itinere non interrupta circulatio detineatur. Ita planè ſanguinis illa portio longiorem circulum per lobos pulmonis evitat, per lobos, inquam, quos tunc primò ſanguine oppleri inertiamque ſuam excutere conſtat, cùm trahendi aerem facultas inſaoti ſuppetit; tunc enim ſanguis è corde in arteriam, cujus eſt orificium in ventriculo cordis, compulſus, rectâ, quantum fieri poteſt, viâ in pulmones influit, inde iterum per ductum venæ pulmonariæ in cor; ex quo factum, ut canales ſanguinis communicationi in fœtu ſervientes occludantur & areſcant.

Fieri tamen caſu quodam poterit, ut canales illi intacti ſerventur, ex quo totum urinatorum miraculum, longiorem temporis moram omni interclusâ reſpirandi facultate trahentium, Phyſici exponunt. Neque nos probandum aſſumimus, Jonam ex illis unum fuiſſe, ſed nihil eſſe in ea re impoſſibile, ſi factum ſpectetur, nihil naturæ legibus repugnans contendimus. Quanquam circumſtantiis omnibus ſpectatis, fateamur oportet, hiſtoriam, de qua modò, conſuetas naturæ leges tranſcendiſſe, ut prodigium Divinum agnoſcere compellamur.

Plus nimio etiam in majus aucta difficultas de tempore, quo Jonas in ventre ceti moratus eſt, facilè videretur. Fateor ego quidem, expreſſis Scripturæ verbis totum illud ſpatium ita definiri: *Tribus diebus & tribus noctibus* (b): ſed numquid non idem & de tempore conditi in ſepulchro cadaveris Jeſu Chriſti, Matthæi 12. 40. 41. legimus? *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Solo autem 34. horarum circiter ſpatio in tumulo Filium Dei manſiſſe, ex eadem Scriptura ſcimus. Quid igitur non paria etiam de Jona ſuſpicari liceat? Sed nullâ neceſſitate breviare tempus cogimur; ex quo enim demonſtratum eſt, potuiſſe virum integrâ die illæſum detineri, potuit & triduum; utrumque enim æquè pronum Deo omnia valenti; magis enim & minus ei, qui omnia poteſt, æquè pronum reputandum eſt.

b *Jon.* 2. 1.

At enim à Sapientiæ Divinæ conſilio alienum videbatur, ut prodigium nullâ cogente neceſſitate impenderet. Eſto: Deus prodigio electum ſibi populum & in anguſtiis conſtitutum, in ipſis Ægyptiorm faucibus ſervaverit, nulla enim tunc ſalutis reliqua via ſuppetebat. Nec inviti etiam aſſentimur prodigio educendi aquas è ſilice, potandis ſcilicet in extremis ardentis ſitis anguſtiis Hebrçis; quid ni enim Deus virtutia ſuç brachium exerat, cùm nulla ſuppetunt naturalis opis adjumenta? Quid verò cogebat, ut Jonas immunis & tanto quidem prodigio ſervaretur? Nonne vir ille Deum in ſe, neglecto ejus mandato, concitaverat, ut criminis ſui merito fluctibus ſçvæ tempeſtatis atque marini monſtri injuriis permitteretur? Nonne commodius fuiſſet, ſeu vim tempeſtatis ſeprimere, ſeu navim in litora compellere, poſtquam Jonas reſipuiſſet, quàm ut tanto prodigio liberaretur? Potuit tandem alter loco illius Propheta in Urbe Ninive ſuſcitari. Sapientiſſimus rerum Proviſor ſimpliciſſimis viis & compendioſiſſimis delectatur; ut timeri jure meritoque poſſit, ne, dum ſummæ virtutis potentia commeodanda ſuſcipitur, ejus & ſapientiæ & providentiæ labis aliquid inferatur.

Totam hujus argumenti vim ſentire nos ultrò profitemur: ſed aliud planè quàm intentum noſtrum convincit; cùm illud velut immiſſum ſpiculum in adverſarios ipſos remittere valeamus, hæc oggerentes: Hiſtoria Jonæ, qualem deſcribit Sacra Scriptura, res eſt inconcuſſæ authoritatia certumque prodigium; Deus verò prodigiis temerè patrandis non delectatur. Habuit igitur, cur prodigium eâ occaſione operaretur. Nec ſanè ejus conſilium nos latet, quin plura etiam aſſequamur. Quamquam autem idem conſilium Dei ſcrutari refugimus, ita tamen de univerſa illa hiſtoria cogitandum eſt, quaſi ſcilicet Deus duplici adductus ratione ad prodigium induceretur. 1. Ut Ninivitas ad pœnitentiam adducens, futuris ſæculis ſinceræ illos pœnitudinis exemplum poneret. Quid autem hominibus perſuadendis valuiſſet magis, quàm ſi virum ſuadentem audirent, qui poſt exactum in ventre ceti tridui ſpatium, in dias luminis auras Divino prodigio evocante veniſſet?

Alterum, quod Deum impellere ad prodigium poterat, illud eſt, ut novum Oraculi genus de articulo noſtræ Fidei longè maximo, nempè de Reſurrectione Jeſu Chriſti exhiberet; neque enim in dictis fa-

ctiſque Dei per Prophetas præſentis temporis ratio tenenda eſt; nonnunquam illis futura, nempè Jeſus Chriſtus, exprimebantur. Neque Scriptura omnia ſemper exponit, ſive quæ hiſtoriam aliquam ab ea narratam præceſſerunt, ſive quæ deinde conſequuta ſunt. Quando verò nihil aliud Deum ad eam rem impuliſſet, quàm quod nos hucuſque adduximus, ſatis id profectò haberetur, cur maximum Omnipotentiæ ſuæ prodigium in liberatione Prophetæ exereret.

Hæc nos quidem Chriſtianis, Scripturarum authoritati deferentibus, nihilque niſi de ratione patrati miraculi ambigentibus. Quicumque verò eodem ſpiritu, quo Porphyrius, Julianus Apoſtata, & increduli quicumque, divinas hiſtorias deridiculo agentes earum veritatem cavillis impetunt, his planè apud Poetas, Hiſtoricos, & Theologos Paganorum multò hiſce portentoſiora tradi oggerimus (m). Supra innuimus hiſtoriam Herculis in ventrem canis marini à Neptuno immiſſi inſilientis. Nec prætereundas cenſemus Metamorphoſes omnes Jovis in taurum, cycnum, ignem, aurum; dentium anguis à Cadmo diſſeminatorum in homines armatos exilientium. In rem veniunt fœtum Baccho femur, fœtum Minervâ cerebrum Jovis. An hæc omnia minorem fidem, quàm Jonæ factum, exigunt? Quid porrò non portentoſum legas apud Authores Theogoniæ ſive genituræ Deorum, de Saturno, Jove, Baccho, Vulcano, Neptuno, Hercule, Mercurio, ac de ſingulorum metamorphoſibus? Hæc planè & alia ſexcenta naturæ vires ſuperantia pars ſunt Religionis Paganorum.

m *Hieron. in hunc locum.*

Sed quæ, rogo, comparatio inter ſanctitatem & gravitatem Religionis, ſicut etiam puritatem in Divinis Scripturis ubique regnantem; ac putida, ſalacia, animalia, puerilia, repugnantia, criminoſa, abominanda, quibus Libri Paganorum inferciuntur? Hæc tamen, quæcumque demum fuerint, populis traduntur credenda, tanquam ab Authoribus Paganis ſcripta; quamquam nullam etiam apud Paganos ſcripta illa ſive ſui, ſivè Authorum merito fidem obtinent; licèt non niſi ad crimen & licentiam animos diſponant. Porrò tota credulitatis Libris illis præſtandæ ratio petitur ex Dei potentia, cui nihil impoſſibile. Cur igitur quidquid ſacratiſſimum eſt in noſtra Religione, Deo authore conſtitutum, ludibrio habeatur, & mendacio? *Et quum turpibus credant, potentiâque Dei univerſa defendant, eandem virtutem non tribuunt & honeſtis*, ait S. Hieron. in Jon. 2.

Si quæ in Sacris Scripturis traduntur, apud Homerum, Heſiodum, Ovidium, Apollonium Thyanæum, aliumque Paganum Theologum Gentiles legiſſent, ſtatim illi in argumentum Religionis ſuæ prodigium illud vertentes, magnificis verbis amplificarent. Authorum ſuorum teſtimonio ſubnixi, credunt quidquid in fabulis legitur de Arione Numinum favore pollente, qui nempè in pelagum à nautis pecuniæ illius inhiantibus projectus, ſubeuntis Delphini dorſo exceptus, incolumis ad litus devectus eſt. Nunc verò cùm Propheta Hebræus gravis inprimis Scriptor & coævus, quæ ſibi maximè contigerant, poſteritati mandet, ejus narratio univerſa in dubium revocatur. Sed, ait, S. Auguſtinus Epiſtola 102. N. 32. *Ita videant Scripturas noſtras, dum per ſingulos dies variores pauciores que ſe videant, vel moriendo, vel credendo.*

Veterum nonnulli perſuaſum habuiſſe videntur, Jonam in ventre ceti obiiſſe (n). Pſeudo-Athanaſius in QQ. ad Antiochum ter obiiſſe Prophetam teſtatur. Primò Sareptæ in domo matris ſuæ, quam ipſiſſimam credit viduam, cujus filium, Jonam nempe, Elias ad vitam revocavit (o). 2. In ventre ceti, ubi, quantum ad homines, diem clauſit. 3. Cùm in exitu vitæ curſum abſolvit. S. Hilarius in Pſal. 68. n. 6. ait: *Imitator ille Dominicæ mortis, & temporis Jonas, mari merſus cetoque ſuſceptus, non tam in mari ſe, quàm in inferno poſitum teſtatur.* Tandem Author QQ. ad Orthodoxos q. 64. ita philoſophatur: Si Jonas verè diem non clauſit; quomodo mortis Jeſu Chriſti figuram exhibet? Si autem verâ morte oppetiit, quomodo in ventre ceti prodigio ſervatus dicitur?

n *Author Qu. ad Antioch. inter Opera Athanaſ. qu. 6.*
o *Reg. 17.*

Sed hiſce ſibi oppoſitis ſolidè idem Author reſpondit, dicens, in Scripturis non obitum quidem Jeſu cum Prophetæ obitu comparari; neque hunc alterius eſſe figuram in obitu, ſed non diſſimili illo temporis ſpatio, quo ille in ventre ceti, hic in ſepulchro detentus eſt. Si verò Jonas reipsâ mortuus in ventre ceti, deinde ad vitam revocatus fuiſſet; quid inter imaginem & exemplar, inter Dominum & famulum, inter Jeſum & Jonam diſcriminis intercesſiſſet? Opus fuit, Prophetam in ſinu piſcis ſepulturæ Jeſu Chriſti præluſiſſe; ſed ille vivus è tumulo, ubi mortuus jacuerat, propriâ virtute reſurgere debuit; cùm alter è ventre ceti non niſi Domino viam aperiente egrederetur, Domino, inquam, qui jam inde ab ea ætate cuncta juxta præſtitutum ab æterno conſilium ſuum, & noſtræ fidei magis magiſque fulciendæ, diſponebat?

DIS.

Digitized by Google

DISSERTATIO

DE NUMINIBUS PHOENICUM SIVE CHANANÆORUM.

EX quo ſemel de veteribus Pagaoorum Numinibus tractandum ſuſcipitur, plena ambagibus, ſabellis, ænigmatibus via decurrenda eſt; nihil enim in eorum Theologia, niſi denſis obſitum tenebris, affectatis myſteriorum & verborum ambagibus obſcurum, ut ſacrameota illorum plenè revelari vix ac ne vix quidem poſſiot. Hæc veterum indoles ut ſabellis omnia inſerciant, ait Strabo l.10. Non Hiſtoria, non Religio, noo Philoſophia ab ea labe immunis. Quod malum in cunctis regnans, apud Orientales maximè obtinebat, gentem, ſi quæ alia, ſabularum, allegoriarum, ſimilitudinum ſœcundam. Ex quo ſanè operoſiſſima efficitur veritatis à ſabellis, cùm de Religione ſive de eorum Numinibus agendum eſt, diſcretio.

Erant quidem olim Phœnicibus, quorum nos Theologiam exponendam aggredimur (*a*), ſincera hiſtoriarum monumenta, unde plurima noſtro argumento ſervientia derivari potuiſſent. Sed omnia noſtrâ ætate ioterciderunt, iis exceptis rariſſimis fragmentis, quæ apud Joſephum ſervantur. Thaautus, quem Ægyptii Thoth appellant, inſignis ſapientiæ laudem apud Phœoices obtinens, in ſe olim ſuſceperat, referente Porphyrio, curam, pedeſtrem geotis ſuæ Theologiam, quam ad id uſque teouerant rudes vulgareſque homines, apud quos ejus depoſitum manſerat, in lucem ſolemque transferendi (*b*). Poſt evolutas deinde plures generationes, Deus *Surmubels* unà cum *Thuro*, cognomento Chuſarth, muliere, velamina allegoriarum, quibus myſteria occultaverat Thaaut, detrahenda ſuſceperunt. Hæc Porphyrius, cui gemina paulò antę ex Sanchoniathone Euſebius retulerat (*c*); ait enim Thaaut, Numina variis induta figuris, quibus varię ipſorum dotes repręſentarentur, exhibuiſſe; nempe, uno verbo, Religionem Phœnicum pedeſtrem olim & ſimplicem myſteriorum caligine occultatam, anguſtiorem, utpote ſimplicium aſpectu minùs perviam, reddidiſſe.

a *Joſeph. lib.1. contra App. p.* 1042.

b *Apud Euſ. Præp. l.1. c. ulti. pag.*40.

c *Præp. l.1. cap. ult. pag.* 39.

Septem fratres Cabyri filii Sydec, adhibito etiam fratre ſuo Æſculaoio, ſcriptis mandarunt juſſu Thaauti totam hanc veterem Theologiam, quam deinde Filius Tabionis vetuſtiſſimus inter omnes Religionis Phœnicum Interpretes, ſimplicem meramque, inſertis allegoriis & ſabellis ex rerum natura petitis corrupit, deformatamque manibus Prophetarum ſacra Bacchi agentium ejuſque cęremoniis præſidentium commiſit. Illi pro eo, quo tenebantur, deſiderio Religionis majeſtatem etiam atque etiam prorogandi, alias ſuper alias ſabellas cumularunt, totamque deindè ſabulam ad poſteros tranſmiſerunt. Ita comparata Religio ad Græcos tranſivit, qui nova veteribus miſcentes, denſas adeò tenebras Theologiæ univerſæ offuderuot, ut tetrum quoddam chaos intuentibus videatur.

Sanchoniaton Berithinus (*d*), ante belli Trojani tempora rerum Phœniciarum abſolutam hiſtoriam meditans, ſingularum Urbium Tabulas undique excuſſit; conſultiſque pariter ſacris Commentariis in Templis aſſervatis, omnia collegit, quæ ad propoſitum ſervirent. Major tamen illi cura dirigendi quæ Thaautus ſcriptis mandaverat; perſuaſus viro illi clariſſimo primum inventarum literarum redactarumque ſcriptis hiſtoriarum honorem tribuendum. Nec modicè ad intentum conferre cenſuit ſtudium hiſtoriæ Judaicæ, quam è monumentis Jerombalis Sacerdotis Dei Jevo repetiit (*e*). Opus iſtud Sanchoniathonis Græcæ fidei redditum per Philonem Biblium à Porphyrio laudatur, ex quo ingentia quædam fragmenta in ſuum Opus de Præparatione Evangelica Euſebius tranſtulit (*f*). Totum Phœnicię Theologię ſyſtema apud Porphyrium in hoc potiſſimùm verſatur.

d *Id. Ibid. c.9. pag.*30. *&c.*

e *Ibid. paulò ſuperiùs.*

f *Idem Præp. l.1. c. ult.*

Tetricus quidam, niger, agitatuſque aer flamine quodam intimo commotus, unà cum chaos, obſcuro, & confuſo, rerum omnium principium ſtatuendum eſt. Cum enim flamen illud amore principiorum ſuorum incaleſceret, illis arctè devinctum, amplexu illo ſuo coituque omnia produxit. Omnium primus genitus eſt *moth* ſeu limus; ex quo bruta quæcumque animalia; demum ratione utentia, quæ *Zopha-ſemin* ſive Cæli contemplatores appellari placuit. Tertii ab his prodierunt Sol, Luna, & Aſtra. Animalia ratione prædita ſubito veluti tonitru quodam excitata ſeſe erigentia, greſſus explicare ſuper terram & mare exorſa ſunt. Primò ab illis coli cœptæ herbæ & plan-

tæ

tæ quà precibus quà ſacrifieiis, neque enim dignius aliquid divinis honoribus anguſtis illis mentibus occurrebat.

Ventus nomine *Colpias* cum uxore *Bau* ſive *Nox*, genuerunt *ſacalum* & *Primogenitum*, mortales ambos; à quibus deinde effuſi *Progenies* & *Generatio* priores Phœniciæ incolæ. In magna aquarum penuria maous ſuas ad Solem levaverunt, tati illum Cæli moderatorem, appellaruntque proinde *Beelſamen* i. e. Dominum Cæli, eundem planè ac Jovem Græcorum.

Sacalo & *Primogenito* liberi dati ſunt *Lux*, *Ignis*, & *Flamma* homines planè mortales; & illis viciſſim frequentes numero Gigantes, quorum nomina montibus, quos tenuerunt, indita ſunt, uti *Libano*, *Antilibano*, *Caſio*, & *Brathio*. Ex Gigantibus parentibus nati ſunt *Meramius*, & *Hypſuranius*, è proſtitutis quibuſdam fœminis eodem patre geniti. Hypſuranius Tyri ſedem habuit, qui cum fratre *Uſone* non ſemel commiſſus eſt. Porrò Uſo geminis erectis columnis, quarum alteram Igni, alteram Vento conſecravit, litatiſque ſacrificiis è ſanguine animalium venatione apprehenſorum coluit, inſignis eſt. Omnibus his poſt fata divini honores à poſteris conceſſi, conſecratis eorum memoriæ virgis, columnis, & ſolemnitis.

E genere *Hypſuranii* poſt plura ſæcula effuſi ſunt *Venator* & *Piſcator*, quibus venationis, & piſcationis inventio accepta referenda. Ex his gemini filii inventores ferri ejuſque, in varios uſus impendendi authores; horum primus *Chryſor*, idem nempe ac *Vulcanus* dictus etiam *Diamichius*. Ex Vulcano duo item, *Artifex* & *Terrenus*, è terra productus ſive Indigena, incertum tamen qua matre. Ex his pariter gemini alii, *Ager* & *Agricola*, cui poſtremo ſacratæ imagines, & ædiculæ geſtatoriæ ab animalibus devectæ; alterum utrique nomen erat *Palantes* & *Titanes*. Par alterum ex his poſtremis parentibus *Ultor* & *Magus*, agreſtium domorum & gregis utendi inventores. Tandem *Ultoris* & *Magi* filii nati ſunt *Miſſor* & *Sydic* i. e. facilè reſolvens, & Juſtus, ſalis adhibendi authores.

Ex Miſor natus *Thaauthus*, quem Ægyptii *Thoth*, Alexandrini *Thoyt*, Gręci *Mercurium* appellant. Ex Sidye genitt *Cabyri* ſive *Corybantes* ſeu *Dioſcuri* i. e. Caſtor & Pollux. Quo ſimul tempore nati *Elion*, nempe Altiſſimus & uxor illius *Beruth*; ex his verò *Cælus* & *Terra*, de quorum nomine, ea erant puerorum elegantia, appellata ſunt Cælum, quod oculis intuemur, & Terra quam incolimus. Cùm paterni Regni hęreditatem *Cælus* adiviſſet, *Terram* ſororem ſuam duxit, quo conjugio quatuor nati liberi, *Ilus* vel Saturnus, *Betylus*, *Dagon* ſive Deus frumenti, & *Atlas*. Hos è Terra conjuge, alios verò genuit ex aliis uxoribus liberos; quam injuriam cùm Terra ferre non poſſet, poſt oneratum injuriarum plauſtris virum, à conjugio diſceſſit.

Adoleſcens in virum Saturous, injuriam matri ſuæ illatam ulturus, bellum Cælo patri indixit, adhibito in ſocietatem armorum *Mercurio Triſmegiſto*, quo à ſecretis utebatur. Saturnum Parentem agnoverunt *Proſerpina* & *Minerva*, quarum prior adhuc puella immaturo fato prærepta eſt. In bello cum patre Saturnus jure armorum captam unam ex ejus concubinis Cælo jam fœtam, Dagoni fratri ſuo nuptui tradidit. Quare ſtatim à conjugio ex ea parente genitus eſt Demaroon. Cùm verò Saturnus ſuſpicioſum ſibi Atlantem fratrem ſuum haberet, captum altè in terram defodit. Comites habuit Satornus ſive *Ilus* viros nomine *Eloim*, ac ſi quis diceret *Ilienſes* vel Saturnianos. Porrò Deus ille arma & furorem in familiam ſuam vertit, ſuâ manu jugulato filio Sadid, & capite filiæ itidem ſuæ præciſo.

Interim Cælus ſolum vertere coactus, cùm Saturni vultum non ſuſtineret, ſubmiſſis tribus puellis filiabus ſuis, *Aſtarte*, *Rhea*, & *Dione* parricidium molitus eſt. Verùm Saturnus adeò ſibi ſorores ſuas devinxit, ut ſingulas conjugio ſibi copularet. Novâ injuriâ offenſus Cælos vi aggredi filium ſtatuens, fœderatos ſibi *Fatum* & *Pulchritudinem* in illum immiſit. Prælio victor Saturnus utrumque retinuit. Ex Aſtarte ſeptem filias *Titanidas* ſive *Dianas* appellatas, & *Cupidinem Amoremque* filios habuit: è Rhea ſeptem liberi nati ſunt, quorum poſtremus ab ipſo ſtatim ortu inter Deos relatus; nec Dione conjugium ſterile habuit.

Sydyc ſive Juſtus unâ ex Titanidis ductâ Eſculapium genuit. Alii etiam fuerunt Saturno liberi, ſcilicet *Saturnus*, *Jupiter*, *Belus*, *Apollo*, & aliquandiu poſt *Pontus*, *Typho*, & *Nereus*. Ex Ponto natus *Sidon*; ex *Demaroone Melicartus* i. e. *Hercules*. Inſidiis Saturni filii ſui Cælus captus virilibus amputatus eſt. Eodem tempore, quo Saturnus paternum Regnum tenebat, regnaſſe etiam conſtat Reginam *Aſtartem*, *Jovem*, *Demaroonem* & Regem Deorum *Adod*. Aſtarte juxta Phœnices eadem eſt ac Venus, eademque pariter Taurinum caput & cornutam frontem veluti Regium inſigne geſtabat. Hæc Sanchoniatho de origine mundi & Phœnicum Theologiâ.

Si hujus Authoris fides exploratiſſima eſſet, parum aliquid addendum reſtaret; ſed ejus authoritas Eruditis noſtræ ætatis ſuſpicioſa eo nomine efficitur, quòd fraude Porphyrii Chriſtiani nominis adverſarii ſuppoſitum nomen Eruditorum plerique ſuſpicantur; qui nempe Porphyrius hanc fraudem iniviſſe creditur, ut authoritatem Sacrorum Librorum Judaicorum minueret, ſimul & Religioni Jeſu Chriſti plurimum officeret, ſemel demonſtrato Abrahamum cum Satorno confundendum, Patriarcharum pariter & creati mundi hiſtoriam ex Phœnicibus derivari. In eo Syſtemate facilè Chaos *Bohu* de quo Geneſis 1. 2. Spiritus aquis ionatans (g), animalia tum bruta cùm ratione utentia, *tonitru quodam veluti è lethargo excitata* (h), nempe verbo Creatoris omnia valentis, deprehenduntur.

g *Geneſ. ibidem.*

h C. 1. *Sanchon. apud Euſ. l. 1. Præp. cap. ult.*

Ventus Colpias idem facilè eſt ac omnia

prę-

præſtans illud *Fiat*. *Col-pinb* Hebraicè eſt *verbum oris ſui*. *Primogenitus* eſt *Adam* è limo terræ eductus, atque inſufflantis Dei Spiritu animatus (*i*). *Calus Beelſamen* eſt Dominus totius univerſi author, quem primus homo vix formatus adoravit. Gigantum ne nomen quidem in Sacra Scriptura deſideratur. Poſt diluvium maximè celebrantur. *Memeum* eſt *Nemrod*; & ejus frater *Hypſuranius*, ſunt in opere Babelicæ turris coadjutores, mutuò ſe excitantes illis verbis Gen.11. 4. *Faciamus nobis turrim, cujus culmen pertingat ad Calum*; hoc enim ſonare videtur Græcum nomen *Hypſuranium*, ſupra Cęlum elevatum.

i Gen.2. 7.

Venator & Piſcator facilè ſunt conditores Sidonis, quo nomine Phœnicum linguâ deſignatur piſcatio & venatio. *Agricola* ipſe eſt Noe (*k*), à quo prima colendorum agrorum ratio cœpit. *Ultor*, *Magus* ipſi ſunt Ammon & Moab; Amynos enim Græcè eſt Ultor; & Moab Hebraicè ſonare poteſt *Magus*. Porrò ambo illi populi gregibus alendis ſe totos addixerunt (*l*).

k Gen.9. 10. *Cœpitque Noe vir agricola exercere terram*.

l 4. Reg.3. 4.

Miſor eodem penè literarum ſono exprimit *Mezor*, patrem *Mizraim* ſive *Ægyptiorum*. *Sidycus* apud Phœnices eſt Juſtitia, Apollodoro authore (*m*). Cinyras Rex Aſſyriæ filios habuit *Oxyporum*, & *Adonidem*, tres item puellas *Oxſediem*, *Laogorem*, *Braſiam*, quibus nominibus veſtigium exhibetur nominis *Sedic*, & *Berith* ſive *Beruth*, uxoris *Elion*. Porrò *Elion* Deus eſt altiſſimus in Scriptura non ignotus, *Berith* ſonat fœdus, ac de Baal-Berith ſermo eſt Judic.9.4. *Ilus* ipſe eſt Abraham, qui nempe patrem habuit Elion. Ex his planè ſatis intelligitur, è vera populi Dei hiſtoria omnia, quæ Sanchoniatonis nomine ſupponuntur, derivari, nec niſi occultandæ veritatis gratiâ Porphyrium iſta procudiſſe, quò ad Phœnices & Paganos omnia à Judæis & Chriſtianis Patriarchis tributa, referret. Quàm verò ſplendido mendacio Dagonis hiſtoriam confinxerit in Diſſert. de Numinibus Philiſtæorum demonſtravimus. Zedich ſive Zedech è Melchiſedecho transformatum eſt.

m Bibliot. l.3. c.13.

Quę nobis obtrudit de Cœlo Terraque, Deorum æquè, & hominum parentibus, ex Authoribus Prophanis, fabuloſis Hiſtoriis, & Theogonia derivatum eſt: *Principes Dei Calus & Terra* (*n*). Abrahami circumciſio ipſiuſque paratum de filio ſacrificium latet ſub fabella diſſecti in virilibus *Ili* vel Saturni, & ſublato ab ipſo infami ſanè parricidio Jeud filio ſuo unico ex Anobreth Nympha genito.

n *Varro de lingua Latin. Vide Ennium apud Lactan. de falſa Relig. lib.1. c.13.*

Pſeudo-Sanchoniaton tradit Saturno inditum à Phœnicibus nomen Iſrael; ſed ille duos viros Abrahamum & Jacob confundit. Temerè verò addit, inditum nomen *Eloim*, viris fœdere conjunctis cum *El* ſive *Ilo* vel Iſrael; quò ſcilicet nominis conjunctione animorum etiam demonſtraretur; Hebræi enim eo nomine verum Deum deſignant. Nec rarò de Angelis pariter, & Principibus, ſive Magiſtratibus uſurpant. *Bethyler*, Saturni, uti ferunt, inventum, hiſtoriam Jacobi, qui in Meſopotamiam proficiſcens lapidem conſecravit in Bethel, fabularum velaminibus obvolvunt. Totâ igitur Porphirii dolo procusâ Theologiâ rejectâ, Numina Phœnicum apud Scripturam & minimè ſuſpectos Authores inveſtigemus.

Primum quod de hiſce Numinibus in Scriptura animadvertendum occurrit, illud eſt, nimirum Numina Phœnicum eadem fuiſſe ac vetera Chananæorum, & Amorrhæorum, quas gentes Dominus coram populo ſuo diſperſerat. Cultu etiam ſimili colebantur, qualem nempe Scriptura graviſſimis verbis veteribus Chananęæ incolis exprobrat [*o*]. *Et abominabilis factus eſt* (Achab) *in tantum, ut ſequeretur Idola, qua fecerant Amorrhai, quos conſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael*. *Et fecit* [*] (Manaſſe) *malum coram Domino juxta abominationem gentium, quas ſubvertit Dominus coram filiis Iſrael*. Pręcipua illorum Numina *Baal*, *Aſtaroth*, Militia Cœli, Conſtellationes ſive *Mazeloth*, Adonis ſive Thammuz; nulla enim pręter hæc in Scriptura, quamvis in hiſtoria addatur Jupiter, Apollo, & potiſſimùm Hercules.

o 3. Reg.21. 26.

* 2.Par.33.2.

DEUS BAAL.

B*Aal* nomen eſt omnibus Paganorum Numinibus commune, apud eas gentes ſcilicet, apud quas lingua Hebraica, Chaldęa, Syriaca, ſive Phœnicia, variæ illæ quidem, ſed ex una omnes origine derivatæ obtinent. Nota ſunt nomina Baalzephon, Baalberith, Baalgad, Baal Deus Moabitarum (*p*), Belus Deus Chaldæorum, Beel-phegor, Beelſebub, & ſic de ſingulis. Verùm in Iſraele Baal excellentiâ quadam appellabatur Princeps & potiſſimum totius Regionis Idolum. Nullo alio nomine innoteſcunt Idola, ſive quod ſub Judicibus (*q*), ſive quod ſub Regibus ſuperſtitioſo cultu venerati ſunt. Huic verò diſtinguendo hæc potiſſimùm conferunt. 1. Quòd olim à Chananæis Numen illud coleretur. 2. Quòd humanis victimis ei litaretur. 3. Quòd ejus aræ ſive in tectis domorum ſive in editis locis erigerentur.

p Num.21.41.

q Judic.6. 25. &c. & 2. 11. & 3. 7. & 8. 33. & 3. Reg. 16. 31. & 18. 21. 22. & 22. 54. & paſſim.

Fruſtrà argumenta congereremus, demonſtraturi Baal vetus fuiſſe Chananęorum Numen, qua de re dubitationes omnes aperta Scripturę teſtimonia ſummovent. Jeremias collatus cum quarto Regum aliiſque Scripturæ locis ſatis diſertè oſtendit, illi Numini humanis victimis litatum fuiſſe: *Et ædificaverunt excelſa Baal, qua ſunt in valle filii Ennon, ut initiarent filios ſuos & filias ſuas Moloch* (*r*). Et cap.19. 5. *Ædificaverunt excelſa Baalim ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baalim*. Et 4. Reg.17. 16. *Adoraverunt filii Iſrael univerſam militiam Cœli, ſervieruntque Baal, & conſecraverunt filios ſuos & filias ſuas per ignem*. Quibus verò ejus, ſicut & Aſtaroth cultores implicarentur licentiæ criminibus, ſexcentis Scripturæ locis intelligimus. Huc ſpectat illud 3. Reg. 14. 24. *Effæminati fuerunt in terra* (*ſ*).

r Jerem.32.54.

ſ Vide etiam 3. Reg.15. 12. & 22. 47. & 4. Reg.23. 7. Oſee 4. 14.

Tan-

Tandem de excelſis locis in Iſraele conſecratis diſertè 3. Reg. 14. 23. *Ædificaverunt ſibi aras & ſtatuas & lucos ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem frondoſam,*

Sophonias diſertè de Aris in tectis domorum conſecratis cap. 5. 4. 5. *Diſperdam reliquias Baal, & nomina adituorum cum Sacerdotibus; & eos qui adorant ſuper tecta militiam Cœli*. Jeremias gemina habet cap. 59. 13. & Joſias aras omnes & ſtatuas Baal totiuſque militię celeſtis ſubvertit, in editis locis, & in tectis domorum conſecratas (*t*). Sed cui potiſſimùm Numini hęc ſimul omnia quadrent, inquiramus.

t 4. *Reg.* 23. 4. 5. 12.

Illud animadverſione dignum eſſe cenſeo ſub ipſum diſſertationis limen, nimirum veterem Orientalium ac maximè Phœnicum Theologiam ſatis à Græca nobis maximè exploratâ & familiari differre; quare ſi quis in Phœnicia Athenarum Numina quærere voluerit, ille certè errandi, ſeque inextricabilibus ambagibus implicandi viam iniret. Hinc enim errores omnes in eo ſtudii genere profluxerunt, quòd ſcilicet Græci ſingulis aliarum gentium Diis nomina, è ſua ipſorum Theologia deducta, tribuere affectarunt. Poſt Alexandri Magni victorias omnibus adprobare Religionem ſuam conati ſunt; vel ſaltem populos coegerunt, novis nominibus, veteribus eorum Diis aptatis, novis illos ritibus colere. Nihil ubique videre ſibi viſi ſunt niſi ſuum Jovem, Saturnum, Apollinem, Martem, Dianam, Mercurium. Levis quæcumque ſimilitudo ſive in rebus geſtis, ſive in nominibus, ſive in figuris & dotibus ſatis erat, ut Deus aliquis Phœnicum ſtatim transformaretur in Saturnum, Jovem, Apollinem; quaſi ſcilicet nullus eſſet Deus Græcam originem non referens, vel ſaltem gentes omnes in unam Religionem conſpiraſſent.

Porrò hæc Paganorum Numina homines exhibebant planè inter ſe diverſos. Inter Religiones Perſarum, Ægyptiorum, & Phœnicum olim affinitatis erat nihil. Nomina Deorum pleraque ex Ægypto in Græciam derivata Herodotus eſt author (*u*); cùm verò de comparandis inter ſe utriuſque gentis Numinibus agitur, ratio non conſtat (*x*). Itaque cùm nos Baal Phœnicum in examen revocandum ſuſcipimus, nullæ ejus dotes ſive in Saturno Græcorum, ſive in Apolline, & Jove inveſtigandæ ſunt; tota ejus comparatio inter Numina Orientalium finitimorumque Phœniciæ populorum verſabitur, ad uſque ea tempora aſcendentes, quantum tamen fieri poterit, quæ dominationem Græcorum in illis Regionibus præceſſerunt.

u *Herod.* l. 2. c. 4. & c. 50.
x *Idem* l. 2. c. 244. 245. 246.

Ea pluribus ſententia ſedet, Baal Phœnicum cum Moloch Ammonitarum, & Saturno Carthaginienſium confundendum, quod maximè probari autumant ex more victimis humanis litandi ſingulis hiſce Numinibus communi. Hæc veteribus Chananæis, quorum reliquiæ Phœnices ſupererant, vitio vertit Sacra Scriptura: *Non inveniatur, qui luſtret filium ſuum aut filiam, ducens per ignem* (*y*). Achab filium ſuum per ignem traduxit, *ſecundùm Idola gentium, qua diſſipavit Dominus coram filiis Iſrael* (*z*). Paria de Manaſſe leguntur 4. Reg. 21. 6. Huic Numini ejuſque cultui addictiſſimi præ ceteris fuerunt Reges decem Tribuum (*a*); ac ſolemne Phœnicibus fuiſſe tradit Porphyrius, ut ſiquid grave Reipublicæ ingrueret (*b*), ſive bellum, ſive peſtis, vel aquarum penuria, continuò amicorum ſuorum, cujus nomen ſortitò obtigiſſet, ſanguine Saturno litarent. Eodem mactandi homines Saturno more Cretenſes ſive Coretes tenebantur (*c*). Eodem pariter Rhodienſes, & Carthaginenſes, qui nempe poſtremi Colonia erant Phœnicum.

y *Levit.* 20. 2. 3. 4. *Deut.* 18. 10.
z 4. *Reg.* 16. 3.
a 4. *Reg.* 17. 17.
b *Porphyr. apud Euſeb. Præpar.* l. 4. c. 16.
c *Iſtrus apud Porphyr. Ibid. apud Euſeb.*

Mos olim obtinebat adeo vulgaris, ut nulla ferè regio victimis humanis non cruentaretur (*d*). Diodorus Siculus author eſt, paulò poſt Alexandri Magni deceſſum Carthaginienſes ab Agathocle Rege Siciliæ arctâ obſidione preſſos in eam veniſſe ſuſpicionem, ne Saturni in ſe iram concitaſſent, quòd ſcilicet ceſſatum eſſet à more litandi Numini ſanguine unius è liberis ampliſſimorum in urbe virorum; jam enim ab aliquo tempore non niſi è vulgari hominum fœce victima Saturno immolabatur; quare ut averſum Numen placarent, ſimulque errorem repararent, 200. filios ex clariſſimis Urbis familiis ad Aras mactarunt, adjectis ad cumulum Religionis 300. aliis, qui voluntariè ſe expiando crimini veteris Religionis deſertæ obtulerant. Efferatam gentis in ſanguinem libidinem repreſſit Agathocles, nunquam tamen veterem ſuperſtitionem è corde gentis ſuperſtitioſæ evellere potuit. Non niſi Tiberii ętate abolitum Carthagine barbarum hunc morem litandi homines Tertullianus Apolog. 2. eſt author. Hæc pro Baal cum Saturno Phœnicum confundendo afferuntur.

d *Vide Euſeb. Præp.* l. 4. *toto capite* 16. *ubi laudat Porphyrium, & S. Clementem Alexandrinum, Dionyſium Halycarnaſſæum, Diodorum Siculum.*

Malunt tamen alii in Baal Herculem Phœnicium agnoſcere (*e*), cujus nomen nuſpiam exprimitur in Libris V. T. Hebraicè ſcriptis; primumque in Libris Macchabæorum (*f*) occurrit, ubi de Jaſone fautores ſuos Judæos quoſdam Tyrum cum pecunia offerendis Herculi ſacrificiis mittente. Sed apud Authores Prophanos nihil frequentius, quàm de Hercule iſto Phœnicio. Menander Epheſius apud Joſephum (*g*) narrat, Hiramum Regem Tyri Salomonis amicum Templa lucoſque Herculi & Aſtarti dedicaſſe. Utroſque jungit, quemadmodum etiam in Scriptura juncta occurrunt nomina Baal & Aſtaroth. Cùm Alexander Magnus Tyri mœnibus cum exercitu ſucceſſit, nullâ ſe majori curâ teneri profeſſus eſt, quàm ut Templum Herculis ingredi & Sacrificia offerre permitteretur. Cùm verò Urbs obſidione premeretur, Apollo per quietem revelavit, agitaſſe conſilium recipiendi ſe ex Urbe, cujus proinde ſtatuam Tyrii apprehenſam vinculis aureis baſi alligarunt, commendatis iiſdem catenis arę Herculis, quò ſcilicet ille veluti patronus & cuſtos Urbis transfugam retineret (*h*).

e *Vide Fuller. Miſcellan.* cap. 7.
f 2. *Macchab.* 4. 19. 20.
g *Joſeph. contra Appion.* lib. 1. pag. 1043.
h *Vide Curt.* l. 4. *Diod. Plut. in Alexand.*

Carthaginienſes hunc Herculem Tyrium tamquam potiſſimum patrum ſuorum Nu-

men

men ſemper habuerunt; miſſiſque Tyrum ſingulis annis decimis omnium proventuum, veluti ſoluto tributo Deum perpetuo obſequio colebant. Cùm verò olim arctâ obſidione prĉmerentur, rati inviſos habere ſe Deos, ditiſſima munera ad Herculem Tyrium miſerunt; ad legationis ſplendorem mittentes pariter cĉtera Numina, ex aureis ĉdiculis & ex eorum Templis educta(*i*). Tandem Plinius l.36. c.5. narrat; *Ad Herculem Pœni omnibus annis humanâ ſacrificaverunt victimâ.* Templa Herculis Tyrii, & Aſtartes Sidonię tanquam ejus regionis ampliſſima celebrat Lucianus de Dea Syria; & Herod. l.2. c.44. oculatus teſtis ſpectavit Templum Herculis Tyrii, quod vetuſtiſſimum habebatur, ubi geminas columnas, auream unam, ſmaragdinam alteram poſitas admiratus eſt; atque ex relatione Sacerdotum ejuſdem Numinis ſtare Templum à 2300. annis didicit. Numinis ſimulacrum non clavâ & pelle leonis, inſtar Græci Herculis teſte Strabone l.15. diſtinctum, at ſeniorem nautam capite ferè decalvato, & ardore ſolis ambuſtum referebat.

i *Diod. l.20.*

Apud D. Vaillant (*k*) extat vetus Nummus Phœnicius, exhibens Herculem turrito capite, & longâ quadam veſte cingulo adſtrictâ velatum, barbatum, & in ſiniſtra manu tridentem. Numen erat marinum, à quo navigandi ars Phœnicibus tradita; cultum proinde inſignibus honoribus in omnibus maritimis Coloniis Phœniciæ originis, uti Carthagine, Gadibus, Tarteſſo. Hæc Phœnicum in Herculem ſuum religio, ejuſdem cultûs vetuſtas, Templa, & humanæ victimæ in eam perſuaſionem inducere nos potuiſſent, ut nomine *Baal* ſeu Domini in Scriptura deſignatum crederemus. Quid enim in cauſa fuiſſe poterat, ut vetuſtiſſimi, ſimulque celebratiſſimi in univerſa regione Numinis mentio nunquam fieret? Hercules ceu Tyri Rex habebatur, unde illi nomen *Melicertu*, ſive *Melekirthu*, Rex Urbis; & *Malic*, Rex, quod illi ab incolis Amathontis in Cypro inditum.

k *Hiſt. Reg. Syr. p.* 332.

Sed vulgaris, &, quantum conjicimus, certior opinio tenet, Phœnices, ſive Chananœos nomine *Baal* Solem, *Aſtarte* Lunam deſignare. Quam conjecturam cĉteris præferendam hæc potiſſimùm ſuadent. Orientales omnes inſito in cultum aſtrorum genio ferebantur. Sol & Luna potiſſima erant ejus gentis Numina, nec alter unquam Deus amplius regnum cultumque obtinuit. *Videntur mihi*, ait Plato in Cratylo, *Græcorum priſci Deos ſolos putaſſe eos, quos etiam his temporibus Barbarorum plurimi arbitrantur, Solem, Lunam, Terram, Stellas, Cœlum.* Cùm Scriptura ferè ſemper cultum Baal, Aſtartes, & Militię Cęli jungat, inſinuare videtur eam Paganorum ſententiam, quæ Solem & Lunam veluti Regem & Reginam Aſtrorum Cęleſtiſque militiæ ſuſpicit. Ita Manaſſes & coluiſſe Baal lucoſque illi implantaſſe, & obſequium impendiſſe Militię Cœli narratur(*l*); & paulò pòſt erecta ab illo in atrio Templi altaria toti Cœleſti Militiæ legimus.

l 2. *Par.*33. 3. 5.

Joſias, alter poſt Manaſſem Rex, ſcandalum patris in Juda abolere aggreſſus, neci tradidit omnes Idolorum Sacerdotes, *qui adolebant incenſum Baal, Soli & Lunæ & duodecim ſignis*, 4. Reg.23. 5. tum & juſſit *projici è Templo vaſa, quæ fuerant Baal in luco, & univerſæ militiæ Cœli*, exterminari equos, *quos dederant Reges Juda Soli, currus autem Solis combuſſit igni*. Moyſes Deut.17. 3. ultimum ſupplicium decrevit in eos, qui populum adigere tentaverint, *ut ſerviant Diis alienis, & adorent Solem & Lunam & omnem militiam Cœli*. Hæc apertè ſatis demonſtrant, Baal cum Sole confundendum; quod etiam cultûs illius hiſtoria luculentiori argumento confirmat.

Solemne erat Paganię Religionis dogma, ut in erigendis Aris & ſtatuis in editis quibuſque & patentibus locis Soli, cura omnis poneretur. Quare Hebræi in Montium celeberrimorum cacuminibus altaria Baal conſecraverant; cùm interim ſinguli privatæ Religionis gratiâ, privata in domorum tectis erexiſſent. Cùm verò Templum Domini edito colli ſub dio poſitum inſideret; ideò Regibus quibuſdam impiis ſuccurrit, ut ejus ſanctitatem collocato Baal ſimulacro violarent. Ita potiſſimùm à Manaſſe factum legimus 4. Reg.21. 5. & Jerem.32.34. Venturos tandem Chaldæos in ditionem Juda minatur Jeremias 32. 29. atque domos everſuros, in quorum tectis ſacra Baal fumabant. Joſias 4. Reg.23. 12. aras omnes ab Achaz in tectis Regiæ domus excitatas ſubvertit. Templis & aris Baal plerumque ſacri luci adjungebantur 3. Reg. 14. 23. Lucorum autem Religio plerumque Aſtartem Deam nemorum ſpectabat, i.e. Lunam, Deam inſociabili fœdere Baal junctam; illa verò umbria lucorum in ſuis myſteriis delectabatur, quemadmodum apertâ luce Sol gaudebat. Infames erant luci ſalaciſſimis voluptatibus, quas non ſemel vitio vertit Hebræis Sacra Scriptura. Porrò illis implantata erat ditio Juda & Iſrael univerſa, ut eorum frequentiam hac vel ſimili phraſi Sacra Scriptura expreſſerit (*m*): *Immolabat victimas & adolebat incenſum in excelſis, & in collibus, & ſub omni ligno frondoſo.*

m 4. *Reg.*16. 4. & 17. 10. & 2. *Par.*28. 4. *Iſai.*57. 5. *Jerem.* 3. 6. *Ezech.*6. 13. &c.

Aliud Baalis indicium ſunt victimæ humanę, quemadmodum etiam in ſuperioribus demonſtratum eſt. Hiſce verò cruentis Sacrificiis litatum Apollini vel Soli prophanarum hiſtoriarum teſtimonio diſcimus. Hominem ſacrificio immolatum in Heliopoli Ægypti tradit Porphyrius [*n*]; quem morem deinde Rex Amaſis ſuſtulit. Pari honore colebatur Bacchus, cognomento Omadius in Inſulis Lesbo, Chio, & Tenedo (*o*); eſt autem Bacchus numen cum Sole confundendum, quemadmodum ex Macrobio Satur. l.1. c.18. diſcimus. Apollo interdum humanas victimas exegit, ut ex Dionyſio Halycarnaſſęo Euſebius. Romæ Templum erat Apollini tortori ſacrum [*p*]. Mitra, nullo refragante idem ac Sol, humanis victimis colebatur (*q*). Arabes paribus ſacrificiis Deorum Numen agnoſcebant; quinam illi Dii? Sol nempè, & Luna ſub nominibus Dionyſii, & Alilat. Nec abs re conjiceremus, Baal Chana-

n *Apud Euſeb. l.4. Præpar. c.*16.

o *Euſebius ibid.*

p *Sueton. in Aug. c.*70. *Ca-ſurem eſſe Apollinem, ſed tortorem, quo cognomine is Deus quadam in parte Urbis colebatur.*

q *Pallas de Mitra Myſteriis apud Euſeb. loc. citat.*

næum, ſive Phœnicium alium à Sole non eſſe, & cum Moloc Deo Ammonitarum, cum Adad Syrorum, cum Oſiride Ægyptiorum, cum Dionyſio Arabum, cum Belo Chaldæorum confundendum (r). Videſis noſtram Diſſertationem de Moloch.

Deus Baal in patentibus clauſtris, Hebræis *Chamanim* [s], quæ Græcis *Pyreia*, ſive Pyratheis, colebatur. Loca illa perpetuum murorum ſeptum ambiebat, ſtatuas, araſque claudens, &, qui maximâ religione ſervabatur, ignem æternum. Non idem tamen apud omnes mos, ſed variis locis Orientis peculiaris (t). Nec idem ubique Numinis ſimulacrum: apud Tyrios erectę ejus loco haſtæ ſeu virgæ; deinde columnę; tandem ſtatuæ (u). Hiramus omnium primus ſtatuas Herculi conſecravit (x). De Ara Baal in monte Carmelo erectâ Veſpaſiani ætate traditum eſt (y): *Nec ſimulacrum Deo aut Templum (ſic tradidere Majores). Ara tantùm, & reverentia.* Ægyptii conſecrabant Soli obeliſcos, & Pyramides radios aſtri immitantes; interdum ſimulacrum erat hominis arietinis cornibus (z).

Hierapoli in Syria ſimulacrum itidem erat vultu oblongo, & acutâ barbâ, in capite fiſcellam geſtans. Totum autem protegebat lorica; in manu haſta victoriæ ſimulacrum ſuſtinens, alteram manum flos occupabat; tandem ſcutum capite anguino Gorgonidis inſculptum humeros protegebat. Apud Veteres nonnullos quadruplici facie inſtructum erat Baal (a); nec deſunt qui affirment, quadriforme Numen (b] in Templo Domini à Manaſſe collocatum; ut undique venientes veluti converſo vultu excipere videretur. In nummis Regum Syriæ, per totam latè Phœniciam obtinentibus, inſculptus cernitur Apollo muliebri pallâ velatus (c). Non enim abhorrebant ab eo Numine Phœnices, quòd unum idemque cum Baal haberetur. Vidimus qua olim ſuperſtitione fugam minantem Apollinem catenis vinxerint. Appioni mentio inducitur de ſtatua Apollinis Doræ Urbis Pheniciæ [d].

Nec prætereundum cenſemus, apud Septuaginta fœmininum articulum nomini Baal apponi; facilè quòd eo nomine Dea Aſtarte deſignaretur, ſive quòd apud Phœnices Numina ſub utroque ſexu colerentur.

r *Nonnus Dionyſiac.* 40. *Vide & Porphyr. apud Euſeb. Præpar.* 3. c. 11.
s 2. *Par.* 34. 4. *Iſai.* 27. 9. & 27. 8.
t *Vide Strab. l.* 15.
u *Joſeph. contra App. l.* 1.
x *Idem Antiqu. l.* 8. *c.* 2.
y *Tacit. Hiſtor. lib.* 2. *Vide & Sueton. in Veſpaſ. Apud Judæam Carmeli Dei oraculum conſulentem Veſpaſianum ita confirmavere ſortes, ut quidquid cogitaret volveretve animo, quantumlibet magnum id eſſet, proventurum pollicerentur.*
z *Euſeb. Præp. l.* 3. *c.* 12.
a *Euſt. de Engaſtrimytho.*
b *Vide Salian. ad A. M.* 3340.
c *Vaillant hiſt. Reg. Syr. p.* 241. 143.
d *Joſeph. lib.* 2. *contra Appion.*

ASTARTE SIVE ASTAROTH.

DEAM *Aſtarte* vel *Aſtaroth* non Phœnicum tantùm fuiſſe, ſed etiam Philiſthæorum, Scripturâ docente intelligimus. Æquè verò Authoribus Sacris & Prophanis celebratur. Arma Saulis in Templo Aſtaroth à Philiſthæis ſuſpenſa ſunt (e). Non rarò in Scriptura *Dei Sidoniorum* (f), ſive *abominationis Sidoniorum* (g) nomine deſignatur. Sed maſculinum nomen Deus non ſatis probat ejuſdem Numinis ſexum; carent enim nomine fœminino in Numinibus Hebræi; ſcitumque eſt cęteroqui, Numina apud Phœnices ęquè ſub utroque ſexu poſitis ſimulacris coli. Aſtaroth plurale nomen eſt, non tamen plures Deos deſignans; quemadmodum ſingulare Numen eſt *Baalim* vel *Elohim*, quamvis multitudinem exprimat. Plurale enim nomen, honoris, vel alterius fortè rei gratiâ, interdum Pagani Numinibus ſuis tribuebant (h); Aſtaroth autem ſonat gregem ovium ſive caprarum (i).

Titulo etiam *Reginæ Cæli* inſignitur (k), quòd ſcilicet Luna, Aſtartes nomine deſignata, Regina *militiæ Cæli*, ſcilicèt Stellarum & Planetarum, haberetur. In Libris Sacris non rarò eſt *Aſera*, *Aſerot* vel *Aſerim*, luci, ſive Idolum lucorum; ſolebant enim Orientales lucis pro Templo uti. Apud Septuaginta (l) loco *Aſera*, quod in Hebræo legitur, eſt *Aſtarte*; & indiſcriminatim utrumque nomen in Hebræo pariter uſurpari intelligimus; namque poſt deploratum Iſraelitarum crimen, qui à Domino ad *Balaim Aſtaroth* deſciverant (m), capite ſequenti (n) narrat, coluiſſe illos *Baalim* & *Aſerot*. S. Hieronymus utrobique poſuit Aſtaroth, perſuaſus ambo hæc nomina perinde uſurpari. Tandem indiſcriminatim ponitur *Baal* & *Aſtaroth*, vel *Baal* & *Aſera*, quorum Numinum priori Achab 450. Prophetas alebat, & Jezabel ejus uxor 400. in obſequium *Aſera* detinebat (o). Manaſſes altaria *Baal* excitavit, conſecravitque *Aſera* (p), ſive lucos Lunæ ſacros. Joſias projici è Templo juſſit (q) quidquid *Baal*, *Aſera*, & *Militia Cæli* in uſus ſacros ſervierat.

Quemadmodum Baal ſepta erant ſub dio poſita, & Templa in editis locis (r): ita etiam Lunæ vel Aſtaroth ſimulacra poſita erant in *Aſerim*, ſive in lucis denſis foliis umbroſis. Erant autem indiſſociabili fœdere juncta Numina; hærebant enim luci Lunæ dicati Templis Solis; & cùm Altaria Baal victimis etiam humanis fumabant; interim Aſtarti litabatur panibus, liquoribus & aromatibus (s); ejuſque potiſſimùm Religionem conſtituebat effrænis quædam licentia in tentoriis ad eam rem erectis, ſive in ſpeluncis ibidem exciſis: *Filii colligunt ligna*, ait Jerem. 7. 18. *& Patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ Cæli*: Duram etiam vicem ſuam dolent Judæi apud eundem Prophetam cap. 44. 17. &c. quam ex tunc ſubire coacti ſunt, ex quo libationes Reginæ Cæli ceſſarunt. Menſę pariter in tectis domorum inſtruebantur, ante fores, in veſtibulis, in triviis, ubi ſingulis Neomeniis Lunæ dapes apponebantur. Hoc convivii genus Hecatis convivium Gręci appellabant [t].

Veniam faciles dabunt lectores, ſi licentiam ſuperſtitioſam in lucis Aſtartes deſcribere prætermus. S. Hieronymus reddit quandoque Priapum nomen Hebręum *Aſera* (u); eo nomine impudicas illas ſuperſtitiones ſuggillans. Operæ pretium eſt animadvertiſſe, Baal & Aſtartem ita fœderata fuiſſe Numina, ut nomina ſæpè confuderint. Idolum à Gedeone dejectum, Aſeræ ſacrum fuiſſe ipſis Textûs verbis diſertè exprimitur (x); quoties verò lucus Baal ibidem appellatur? Apud Septuaginta fœminino articulo deſignatur, idem, quod

e 1. *Reg.* 31. 10.
f 3. *Reg.* 11. 5. & 33. 33.
g 4. *Reg.* 23. 13.
h *Ovid. Faſtor. lib.* 4. *Sæpè Palaſtinus jurat adeſſe Deos.*
i *Deut.* 7. 23.
k *Jerem.* 7. 18. & 44. 17. 28.
l 2. *Par.* 15. 16. & 24. 18.
m *Judic.* 2. 13.
n *Judic.* 3. 7.
o 4. *Reg.* 18. 19.
p 4. *Reg.* 21. 3.
q 4. *Reg.* 23. 4.
r *Iſai.* 27. 8. & 27. 9. *Vide ſupra.*
s *Vide Iſai.* 65. 11. *Qui ponitis fortunæ menſam, & libatis ſuper eam. Hebr. Qui ponitis Meni menſam.* Meni eſt Luna.
t De hoc fuſiùs in comment. ad Iſaiam & Jeremiam.
u 3. *Reg.* 15. 13. *Ne eſſet Princeps in ſacris Priapi*; & 2. *Par.* 15. 16. *Eo quòd feciſſet in luco Simulacrum Priapi.* Hebræus utrobique habet *Aſera.*
x *Judi.* 6. 25. *Deſtrue aram Baal, quæ eſt Patris tui, & nemus quod circa aram eſt*, Hebr. & *Aſeram, quæ ſuper eam eſt, ſuccide.*

Digitized by Google

quod nos huc uſque, inſinuans. Interdum Baal ſeu Apollo muliebri pallâ velatur, interdum Venus ſive Aſtarte armatum barbatumque Numen eſt (y). Simulacrum Templi Heliopolis mulier erat virili amictu (z). Dea Cœleſtis interdum Baltis vocitatur (*), ac ſi dicas, hera, Regina, uxor Baal. Itabal Rex Tyri, pater Jezabelis, à ſacris erat Aſtartes juxta Menandrum Epheſinum apud Joſephum contra Appionem, Ejus Numinis cultum per totam ditionem Iſraelis Jezabel mirè provexit.

Sunt qui Junonem & Aſtartem unum idemque arbitrentur: *Juno ſine dubitatione à Pœnis Aſtarte vocatur*, ait S. Auguſtinus q. 16. in Judic. Plerique tamen uſurpant pro Luna (a), Venere Cæleſti, Deâ Cæleſti Pœnorum, quam ipſiſſimam fuiſſe Lunam Herodianus autumavit (b). Numen illud in lucis colebatur, ut præcipuum eſſet Religionis in ipſum indicium, ſi quis impreſſa in carne arboris ſtigmata geſtaret. quemadmodum ſtigma hederæ Bacchi cultores inducebant. His ſtigmatibus inuſti *Dendrophori* (c) nempe arborum portitores appellabantur; quæ ſatis quadrant nomini *Aſera*, arbores ſive lucos deſignanti, Aſtarte in Scriptura tributo.

Theologis Phœniciis ea ſtabat ſententia, ut Aſtarte Venus eſſet Syria: *Venus Syria Tyroque concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe tradunt*, ait Cicero de Natura Deorum l.3. Nec aliud facilè erat Numen à Dea Syria, Venere Aſcalonitide, Alilat Arabum, & Iſide Ægyptiorum; quibus variis nominibus Luna exprimebatur: *quam Cæleſtem Afri, Mitram Perſæ, pleriqne Venerem colunt, pro diverſitate nominis, non Numinis varietate*, ait S. Ambroſius Ep.31.

Quædam modò de figura Aſtartes, quam Porphyrius capite bovino unà & cornuto ſuper indutam, tanquam Regium inſigne, cornua Lunæ exhibens, deſcribit; quo pariter capitis ornamento decorata Iſis Dea Ægyptia apud Herodotum. Simulacrum Veneris Architidis in Libano cultæ (quam ipſam credimus Venerem Aphec, ſive Aphacitidem apud Euſebium de Vita Conſtant. l.3. c.55.) deſcribens Macrobius Saturnal. l.1. c.21. velatam fœminam, vultu ſiniſtræ manui ſub velo incumbente, ore mœſto triſtique, qualem decebat Deam vulnere lethali confoſſum Adonidem ſuum lugentem, exhibet: lacrymas etiam ſtillaſſe pluribus viſum eſt.

Nummi quidam Tyrii [d], in honorem Demetrii II. Regis Syriæ cuſi, Aſtartem ſive Tyriam Venerem præſeferunt, pallâ velatam, quam veſtem pallium excipit ſuper lævum brachium reductum; manus læva in ſpeciem imperantis porrecta; dextro verò bacillum tenet, deflexum in crucis figuram. Ultrò hîc præterimus, quæ in Diſſertatione de Numinibus Phœnicum de *Atergatis* ſivè Derceto, cum Venere Tyria confundendâ, commentati ſumus. De Templo *Atergatis* in urbe Aſtaroth-Carnaim 2. Macch. 12. 26. mentio occurrit. Nec ita reputandum eſt, ut ejus ſimulacrum certum ubique eſſet & uniforme,

y *Macrob. Satur. l.3. c.8. Signum Veneris eſt Cypri barbatum corpore, ſed veſte muliebri, cum ſceptro ac ſtatura virili, ac putant eandem marem ac fœminam eſſe.*
z *Plin. l.5. c.23.*
* *Sanchon. ſeu Porphyr apud Euſeb. Præp. l. 1. c. ult.*
a *Lucian. de Dea Syr.*
b *Lib.5.*
c *Vide Theſaur. Henrici Steph.*
d *Vaillant. hiſt. Reg. Syr. pag.272. 273.*

ſed varium in variis urbibus, & regionibus; alii enim aliam ex ejus dotibus exprimebant. Interdum plura ſimul in unicum ſimulacrum conſerebantur.

ADONIS VIR ASTARTES.

ADonis Conjux Aſtartes in Sacra Scriptura modò *Idolum Zeli* (e), modò *Thammuz*, *Beelphegor*, *Mortuus* appellatur: qua de re videſis noſtram Diſſertationem in Chamos, ſive Beelphegor. Suſpiramur autem, conſecrata Aſtarti *Miphlezoth*, de quibus ſepè in Libris Regum, obſcœnas quaſdam expreſſiſſe figuras, ſimiles Priapeis, & Dionyſiacis; quas publicis ſupplicationibus Ægyptiæ fœminæ circumgeſtabant (f). Cum Iſis collecta Oſiridis viri ſui membra in Templo ſepulturæ mandaſſet, ex illis nullas portiones majori dignas honore, quàm illas, quas pudor occultandas jubebat, cenſuit. Eas igitur in Templis omnibus collocatas, ſacrificiis, ſimulque inſtitutis ſolemniis, & cæremoniis coluit (*). Exinde Græcorum mos cœpit, indigna plurima in myſteriis & in feſtis Bacchi exhibendi.

Bacchus vel Dionyſius, Priapus, Oſiris, Adonis, vana hæc nomina unum eumdemque Deum reddunt (g). Simulacra publicè per urbes agroſque circumferebantur, & initiationes quædam in ſolemnibus ſupplicationibus deferri conſueverant [h]. Hæc *Miphlezoth*, quæ ſæpiùs Hebræi in lucis conſecrabant, in lucis, inquam, non ferendâ licentia infamibus, quod ſæpè Hebræis exprobat Sacra Scriptura.

Sunt qui Hebræum *Miphlezoth* reddant terriiacula; ſolebant enim ſimulacra Priapi in agris hortiſque collocari, abigendis ſpectri terrore pueris, & avibus (i). S. Hieronymus eâ perſuaſione inductus nomine illo exprimi figuras quaſdam infames, reddit Priapum; quod noſtræ ſententiæ quadrat.

Hortorum Deus apud Prophanos Adonis conſtitutus eſt; & apud Veteres mentio occurrit de vaſis floriferis quibuſdam ſalaciſſimo Numini à fœminis oblatis; quæ illæ vaſa hortos Adonidis appellabant (k). Scholiaſtes Theocriti tradit, conſueviſſe in his feſtis hordeum, & frumentum in atriis ſeri; natum inde germen hortos Adonidis appellari. In Sacra Scriptura leguntor quandoque horti Diis conſecrati, quo nomine ſignificari hortos Adonidis ne dubitamus quidem. Iſaias 1. 29. *Confundentur ab Idolis, quibus ſacrificaverunt; & erubeſcetis ſuper hortis, quos elegeratis*. Et cap.65. 3. *Populus ad iracundiam provocat me, qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres*. Et cap.66. 17. *Qui ſanctificabantur, & mundos ſe putabant in hortis poſt januam*. Adonis in hortis colebatur, luna ſuper tecta domorum, Trivia, alterum lunæ nomen, poſt januam, erat enim janua lunæ ſacra. In Iſaiæ textu jam laudato appellatur *Achat* ſive *Hacuthe*; & alibi (l) idem Propheta poſt januam poſitum Idolum à Judæis narrat.

e *Ezech.8.3.5. Idolum zeli.*
f *Vide Herod. lib.2. c.48.49.*
* *Manetho Ægyptius apud Euſebium. Præp. lib.2. cap.1. Vide & Diod. Sicul.*
g *Auſon. Ogygia me Bacchum canit, Oſirin Ægyptus vocat, Arabica gens Adoneum.*
h *Vide Plutar. l.1. de cupiditate opum. Theodor. l.3. &c.*
i *Columel. l. 10. Arboris antiqua numen venerare Ithyphali Terribilis membri, medio qui ſemper in horto Inguinibus puero, prædone falce minetur.*
k *Vide Plutar. l. Cur divina vindicta in malos animadvertere differat. Vide, ſi lubet, Scholiaſt. Theocrit. & Theocritum ipſum Idyll. Adonid.*
l *Iſai.57. 8. Poſt oſtium retro limen, poſuiſti memoriale tuum.*

Menſas etiam in triviis *Meni* (m) ponebant, adjectis libationibus; qui ſanè mos apud Græcos obtinebat, quibus non ignotus ritus conſecrandi menſas *Hecatæ* ſingulis menſibus ineuntibus, ominis captandi gratiâ (n). *Portarum aras* evertiſſe Joſiam (o), in Libris Regum legimus; quas aras poſitas in introitu oſtii Joſue Principis Civitatis, ibidem exprimitur. Suus etiam cultus Apollini portarum Præſidi. Equos & currus ante fores Templi Domini, Soli conſecratos, (facilè munus Regum Joſię deceſſorum) quas idem Joſias ſubvertit (p). Apollini portarum præſidi addictos facilè credimus.

m *Iſai.* 66. 11. *Qui ponitis fortunæ menſam, & libatis ſuper eam.*
n *Fuſius hæc omnia in Comment. ſuper Iſai. proſequuti ſumus.*
o 4. *Reg.* 23. 8. *Et deſtruxit aras portarum in introitu oſtii Joſue Principis Civitatis.*
p *Ibid. ver.* 11. *Abſtulit quoque equos, quos dederunt Reges Juda Soli in introitu Templi Domini. Currus autem Solis combuſſit igni.*

Tales erant Dii Phœnicum, de quibus in Libris Regum & Prophetarum, iiſque ferè cæremoniis delectabantur: quæ in unum collecta locum omnia, & Authorum veterum parallelis illuſtrata non inviti Lectores patientur. Ezechiel (q), & Author Libri Sapientiæ culta (r), pariter à Judæis inſinuat viliſſima quæque animalia, ut muſcas & piſces, in Hebræo *Beelſebub* & *Dagon*; de quibus fuſiùs in Diſſertatione de Numinibus Philiſthæorum ad Libros Regum.

q *Ezech.* 8. 10. *Et ingreſſus vidi, & ecce omnium ſimilitudo reptilium & animalium abominatio, & univerſa Idola domûs Iſrael.*
r *Sapien.* 12. 8. 23. 27.

HISTORIA
GENTIUM JUDÆIS FINITIMARUM, Illuſtrandis Vaticiniis ad eas ſpectantibus.

NON intra limites tantùm ditionis Juda & Iſrael Prophetę Domini ſeſe continent, ſed ad finitimas Judæorum gentes quandoque Vaticiniis ſuis excurrunt; ſive obliquè tantùm, cùm ſcilicet res Judæorum cum hiſtoria ejuſdem gentis implicarentur; vel directè, ſi fortè ictum cum populo Dei fœdus, vel ſuſcepta in illos expeditio minas ſive inſtructiones à Prophetis expoſcerent.

Sicut igitur in fronte Majorum Prophetarum hiſtoriæ conſpectum dedimus maximorum Orientis Imperiorum, quantum ad res Hebreorum ſpectarent, perſuaſi fruſtra ſenſum Prophetarum explorari, niſi priùs idea quædam illorum conciperetur; ita planè novam aliquam hìc, neceſſariam tamen ad minorum Prophetarum interpretationem hiſtoriam Philiſthæorum, Phœnicum, Idumæorum, Ammonitarum, Moabitarum, Syrorum, quantum tamen rara monumenta illius hiſtoriæ hodie extantia permittunt, deſcribendam aggredimur.

Totum autem Opus ducemus non ex Authorum tantùm Prophanorum teſtimonio, apud quos rara de his gentibus, ſed etiam ex hiſtoria Sacra & Prophetis, apud quos plura. Quod autem hiſtoriæ deerit, ſive de rerum varietate ſive exactiore rerum deſcriptione, illud abundè ſupplebitur ex certa rerum, quas trademus, fide, utpote ex certis fontibus derivatâ.

Spectabunt in ea hiſtoria Lectores magnas rerum vices, quanquam parum exactè in veteri hiſtoria, qualis noſtrâ ætate ſupereſt, expreſſas; integras gentes edomitas priùs, ac deinde cervicem excuſſo jogo erigentes; captivas in regionem extraneam deductas, ac deinde poſt plurium annorum ſervitutem liberas poſt liminii jure propria repetentes; Regna olim florentiſſima poſtea deſerta adeò & deleta, ut ne veſtigium quidem, nec antiquitatis monumentum illorum appareat. Hæc verò omnia pluribus ante ſæculis Prophetarum Domini Oraculo prænunciata, quorum Oraculorum fides (utpote quæ cum vaticiniis Meſſiæ implicita eſſent) rerum futurarum oraculis certam fidem adſtruit, certumque & inconcuſſum pro noſtra Religione efficit argumentum.

In ipſo verò hiſtoriæ noſtræ limine operæ pretium eſt animadvertere, Reges Ninive & Babylonis, alio nomine Aſſyriæ & Chaldææ, aliud bellandi genus, quàm quod apud nos, obſervaſſe. Terrorem & deſolationem quà latè patebat hoſtium ditio, inferebant; tranſlatoſque devictæ regionis incolas, in alias terras veluti colonias deducebant. Ita factum à Theglathphalaſſare, Salmanaſſare, Nabuchodonoſore cum gentibus, de quibus in præſentia, novimus. Aliam bella gerendi rationem Cyrus ſequutus eſt; moderatè enim & benignè devictas gentes habuit, ut in Scriptura Principis modeſti, juſti, æquiſſimi elogium mereatur (*). Quin & propria repetere ferè omnes eas gentes permiſit, quas deceſſores ſui in Transeuphrateam traduxerant. Regreſſum Hebræorum in proprias regiones diſertiſſimè in Sacris Libris legimus; ſed & eodem privilegio alias etiam gentes donatas fuiſſe infra dicemus.

* *Iſai.* 40. 2. 10.

ARTICULUS I.

De Philiſthæis.

PHiliſthæi gens erat aliunde in Chananitidem deducta. Ex Inſula Caphtor accivit Scriptura (s); quo nomine deſigna-

s *Gen.* 10. 14. *Jerem.* 47. 4. *Amos* 9. 4.

Digitized by Google

gnatam credimus Cretam in Mediterraneo (*t*). Ezechiel 25. 16. & Sophonias 2. 4. *Cretim* ſive *Cretenſes* appellat. Inde digreſſi, pulſis Hevæis coactiſque in ulteriora Arabiæ ſeſe recipere, eorum regionem occuparunt (*u*). Valida erat fortiſque natio in Palæſtina Abrahami ætate, munitiſſimis Urbibus & Regibus ſuis potens (*x*); unde facilis conjectura, jam inde à multis ſæculis in eandem regionem tranſmigraſſe.

Inter populos anathemati devotos à Domino, & quorum ipſe regionem Judæis permiſit, Philiſthæorum nomen nuſpiam legimus; erat enim gens à maledicta Chanaanitarum progenie aliena. Non ſecùs tamen ac gentes alias, juſſus à Domino Joſue illos aggreſſus eſt (*y*), quòd ſcilicet conceſſam Hebræis regionem occuparunt; criminumque ac ſcelerum merito eandem in ſuum caput ultionem provocaverant, quam Amorrhęi & Chananæi (*z*). Verùm non multum illis incommodi arma Joſue intuliſſe, vel ſi multum, brevì propria recepiſſe Philiſthęos ex eo intelligimus, quòd ſub Judicibus, & Regnum ineunte Davide, Regibus etiam parebat Natio, totamque ditionem in quinque Satrapias veluti totidem provincias & modica Regna diſtinguebat.

In Judicibus legimus, 600. Philiſthæos (*a*) Samgar ſtricto vomere occidiſſe. Aliquibus poſt annis Philiſthæi & Ammonitæ junctis ſimul armis Iſraelitas oppreſſerunt (*b*). Ammonitarum tyrannidi in ordinem redigendæ Jephte à Domino excitatus eſt (*c*); in Philiſthæos verò Samſon arma tractavit (*d*). Ab eo viro, dum viveret, in officio deteoti, ejus etiam morte iniquiſſima tolerarunt; eodem enim cum illo fato occiſi ſunt viri quicumque ejuſdem gentis ampliſſimi. Nequidquam tamen; nam Heli ſummo Sacerdote, ſub Judice Samuele, & ineunte Saule, plura Judæis mala intolerunt. Sub Heli ingenti victoriâ fuſis Hebræis, Arcâ Domini inter captivorum ſpolia potiti ſunt (*e*). Verùm ſub Samuele Iſraelitæ imploratâ à Deo criminum ſuorum veniâ, juſſu ejuſdem Prophetæ in Philiſthæos moventes, ejus precibus illuſtrem victoriam reportarunt (*f*).

Quieta deinde omnia uſque ad Saulem ineuntem. Ille pluribus victoriis fractos Philiſthæos nunquam tamen continere adeò valuit, quin identidem regioni Hebræorum ſeſe ſuperfunderent. Inter eas victorias jure meritoque celebratur illa, cùm David Gigantem Goliath obtruncavit (*g*). Ex eo tempore ab armis in Iſraelitas inferendis abſtinuerunt; quanquam non ita manſit quieta gens Judæis infeſtiſſima, ut ab hoſtilibus omnibus ceſſaret. Tandem Saul armorum Philiſthæorum pondere oppreſſus, ipſe cum filio ſuo in prælio ad Gelboe necatus, illuſtriorem illis victoriam effecit (*h*).

David ſtatim ab inito Regno nec quietam provinciam reddere, nec Philiſthæos ad ſubeundum jugum ſolvendumque tributum (*i*), niſi poſt plura bella & victorias eogere potuit. Semel igitur ſubjecti, in fide manſerunt ſub Salomone cæteriſque poſt illum Regibus Juda, uſque ad Joram filium Joſaphat. Rex ille (*) capere in Philiſthæos arma, ſive quòd ab ipſo primùm ſive à Joſaphat patre ſuo rebellaſſent, coactus eſt; illud enim conſtat, Philiſthęos auxiliares copias duxiſſe Ammonitis, Moabitis cæteriſque fœderatis gentibus in prælio adversùs Joſaphat, de quo Pſalmus 82. & 2. Par. 20. 1. 2. 21.

Iterum cervicem erexerunt ſub Ozia Rege Juda, à quo ſub jugum redacti, in fide eo rerum potiente manſerunt (*k*). Proſtratis rebus Juda ſub Achaz, Philiſthæi ad cumulum malorum acceſſerunt, regionem fœdiſſimè excurrentes (*l*); ſed Ezechiæ ejus filii armis iterum ad officium rediere (*m*). Sub Manaſſe, quantum conjicimus, cervicem denuò erexerunt, atque labentibus Regum Juda annis, Philiſthæos alieno Imperio neglecto, ſuo arbitrio regi voluiſſe ſatis intelligimus. Neque Hebræorum jugum detrectaſſe tantùm viſi ſunt, ſed etiam Chaldæorum Orientis Imperium renuentium recuſarunt.

Plurima illis mala denunciant Prophetæ Iſaias [*n*], Amos (*o*), Sophonias (*p*), Jeremias (*q*) & Ezechiel (*r*), quòd ſcilicet iram in ſe Dei provocaſſent, horrenda plurima in populos Juda, dum proſtratę eſſent illorum res, exercentes. Eam pariter crudelitatis acceſſionem fecerant, ut ductos ex Juda captivos Idumæis infeſtiſſimis populi Dei hoſtibus vendidiſſent.

Sub ea tempora Pſammetichus Rex Ægypti in illos movens, Azotum poſt longam 29. annorum obſidionem cœpit (*s*). Nechao, qui poſt illum regnavit, ab expeditione Catchemiſię redux, jure armorum ſubegiſſe gentem fertur. Sargon ſive Aſſaradon Rex Aſſyrię, iterum armis Thartan Ducis ſui (*t*) Azotum expugnavit. Poſt captam Jeruſalem, Nabuchodonoſor perſeverante Tyri obſidione, quæ tredecim annis duravit, factâ copiarum diviſione, Philiſthæos cum aliis finitimis gentibus ditioni ſuæ adjecit. Non obſcurè in Scriptura [*u*] enim captivitas ſub Chaldæis, reſtitutaque ſub Cyro libertas legitur. Ita eaſdem ferè vices ac Judæi populus ſubivit. Poſt everſum Imperium Chaldæorum Philiſthæi, ſicut & Judæa univerſa, in fide Regum Perſarum, ad quos Imperium Babylonicum tranſlatum, manſerunt. Alexander Magnus gentem ſubjegit, & Urbem Gazam ſolam inter cæteras ejus gentis ſibi reſiſtere auſam evertit (*x*). Eo defuncto diviſoque ipſius Imperio inter Principes, Palæſtina modò in partem Regum Ægypti, modò Syriæ, pro ſorte belli ceſſit; victoris enim prædam Philiſthæi, ſicut etiam Judæi, ſemper auxerunt. Poſt perſequutionem ab Antiocho Epiphane in Judæos motam, cùm Aſmonæi ſive Macchabæi, occaſione diviſionis rerumque Syriæ & Ægypti affectarum captatâ, arma cœpiſſent, regionem Philiſthæorum aggreſſi ſunt, quorum varias ſingillatim Urbes ab illis evulſas ſuæ ditioni adjecerunt. Tryphon junioris

t *Vide Noſt. Diſſer. de Origine Philiſthæorum ad Lib. Reg.*
u *Deut.* 2. 23.
x *Gen.* 20. 18.
y *Joſue* 13. 2. 3.
z *Sap.* 12. 2. 3. 4. 22. 23. 24.
a *Judic.* 3. 31.
b *Judic.* 10. 6. 7.
c *Judic.* 11. 12.
d *Judic.* 14. 5.
e 1. *Reg.* 4. & 5.
f 1. *Reg.* 7. 3.
g 1. *Reg.* 17.
h 1. *Reg.* 28. & 29. & 30. & 31.
i 2. *Reg.* 5. 7. & 8. 1. &c.
* 2. *Par.* 21. 21. & 2. *Par.* 20. 1. 16.
k 2. *Par.* 26. 6. 7.
l 2. *Par.* 28. 18.
m 4. *Reg.* 18. 8.
n *Iſai.* 14. 28.
o *Amoſ.* 1. 6. 7. 8.
p *Sophon.* 2. 4 5.
q *Jerem.* 47. 1.
r *Ezechiel.* 25. 15.
s *Herodot. l.* 2. *c.* 157.
t *Iſai.* 20. 1.
u *Iſai.* 12. 14. 15. 16. & 25. 11. &c. & 27. & 50. 16.
x *Arrian. lib.* 2. *de expedit. Alexan. Strab. Geograph. l.* 16.

Digitized by Google

ris Antiochi tutor & Regni Syriæ adminiſtrator, Jonatham Aſmonæum præfecturâ totius oræ mediterraneæ à Tyro adusque Ægyptum, adeoque & totius Phœniciç ac regionis Philiſthçorum donavit (y). Ab eo tempore maxima Philiſthæorum portio Judæorum ditioni adjuncta eſt, uſque ad Jeroſolymæ everſionem (z); ut poſt reſtitutum Judæorum Regnum per Macchabæos, nuſpiam de Philiſthæis tanquam de gente, quæ ſui juris fuerit, legatur; ſemper enim cum Phœnicibus & Syris tanquam in unum corpus coaleſcentes confuſi ſunt. Ita ſua fides manſit Prophetarum Oraculis, quibus evertendi tandem Philiſthæi prænunciabantur.

y 1. Macch. 11. 59.

z Vide 1. Macch. 5. 65. 68. & 11. 61. & 13. 43. 44. Joſeph. Antiquit. l. 13. c. 21.

ARTICULUS II.

De Phœnicibus.

OMnium Chananeæ gentium celebratiſſimi Phœnices authorem habuerunt Sidonem, Urbis cognominis conditorem, & inter filios Chanaan natu maximum (a). Apud Veteres non rarò cum Philiſthæis confuſi, regionem obtinent intra montem Libanum ad ſeptentrionem, Gazam ſive lacum Sirbonem, aut montem Caſium ad meridiem. Exactiùs tamen utriſque populis à ſacris Authoribus diſtinctis, Phœniciæ is tantùm regionis tractus aſſignatur, qui ultra Carmelum montem & torrentem Ciſſon ad meridiem non porrigitur; reliquum ab eo monte ad ſeptentrionem, & uſque Gazam ad meridiem, ad Philiſtæos ſpectabat.

a Gen. 10. 15.

Quanquam inter gentes diris à Domino addictas Phœnices cenſerentur; à Joſue tamen bello petitos nuſpiam legimus. In ſuæ enim regionis anguſtiſſimis lateribus ſe ſe continentes, mercaturæ toti vacabant; omnem interim adjacentem poſt terga regionem colendam fruendamque Hebræis relinquentes. Sub Judicibus (b) Iſraelitas oppreſſerunt; & ineunte Samuele (c) fœdus cum Philiſthæis adversùs populum Domini junxerunt; ſed prælio victis Philiſthæis, nihil indè per Phœnices novatum eſt. Hiram Rex Tyri amicitiam Davidis (d), & Salomonis (e) coluit, non officio tantùm, ſed miſſis etiam ad utrumque Regem ſtrue lignorum & opificibus, ut ædificio Regiarum Ædium & Templi Domini ſerviret.

b Judic. 10. 12.
c Eccli. 46. 21.
d 2. Reg. 5. 11.
e 3. Reg. 5. 1.

Nuptiis Salomonis cum filia Regis Ægypti filias Tyri cum muneribus adfuiſſe legimus Pſal. 44. 13. Summam interceſſiſſe neceſſitudinem inter Hiram Regem Tyri & Salomonem, mutuòque ſe propoſitis ænigmatibus pro more eorum temporum amicè provocaſſe, ex ipſis Phœnicum Annalibus intelligimus (f). Ammonitæ, & Moabitæ in Joſaphat Regem Juda deficientes (*), auxiliares Tyriorum copias ſub ſignis habuerunt; ſed eo ſimul tempore Achab Rex Iſrael adeò familiariter Tyriis utebatur, ut Jezabelem filiam Regis Sidonis (h) duxerit, à qua Baal cæterorumque Phœniciorum Numinum cultus in Iſraelem invectus eſt.

f Joſeph. contra Appion.
** 2. Par. 20. 1. 2. 3.*
g 3. Reg. 16. 31.

Aliud etiam in Annalibus Tyriorum (h) legimus, fruſtrà in Scriptura repetendum. Salmanaſar Rex Aſſyriæ, qui poſtremos Reges decem Tribuum tandiù bello afflixit, donec captâ Samariâ populoque in Tranſeuphrathçam tranſlato, Regnum everterit; Salmanaſar, inquam, bellum intulit Eluleo ſive Eliſeo Regi Tyri. Occaſionem nactus eſt, quòd Princeps ille comparatâ claſſe in Githæos, qui jugum excuſſerant, navigaverat (*); eo enim abſente Aſſyrius Regionem depopulatus eſt; ſed tandem rebus compoſitis, exercitum reduxit.

h Menander Annal. Tyr. apud. Joſeph. Antiq. l. 9. c. 14.

** Uſſerius autumat Githæos ipſos eſſe cives Geth urbis Philiſthæorum. Sed quid opus fuiſſet claſſe redigendæ in fidem urbi non maritimæ? Meliùs Scaliger Cyprios arbitratur.*

Poſt aliquod temporis Urbes Sidon & Ace, quæ deinde Ptolemais dicta eſt, ac vetus Tyrus, unà cum aliis pluribus Phœniciæ à Tyriis deſciſcentes ad Aſſyrios tranſierunt; quare ſtatim Salmanaſar in Phœniciam ſe conferens, ſubigendis Tyriis Urbibuſque in fidem continendis venit. Nec ſegnes qui ejus partes ſequebantur Phœnicii; namque comparatâ claſſe 60. navium Salmanaſari acceſſerunt. Tyrii viciſſim pro virili ad pugnam ſeſe comparantes, claſſem in hoſtes 12. tantùm navium duxerunt; commiſſoque navali prælio, pauci in multos prævalentes adverſarios fugarunt diſſiparuntque, 500. ex illis captis. Spe ſuâ fruſtratus Salmanaſar, in Aſſyriam ſe recepit, relictâ parte copiarum in litore è regione Inſulæ, cui Tyrus inſidebat; ratus penuriâ aquarum laborantes cives (aquis enim carebat Inſula, niſi è continenti comportarentur) tandem deditionem facturos. Laxior iſta obſidio quinquennio duravit; ferendæque ſiti Tyrii coacti ſunt puteos in viva ſilice exſcindere.

Quem exitum expeditio habuerit, incertum; felicem Tyriis inde deducimus, quòd ineunte Regnum Sedecia Rege Juda, Tyriorum Legati Jeruſalem venerunt, conſulturi cum illo cçteriſque finitimis Regibus de bello Nabuchodonoſoris, iniquiora in illos moliti, ſuſtinendo. Deſciſcentis à Chaldæis Sedeciæ in partem conſilii venerunt (i); ſed totam belli Chaldaici molem in illum reliquerunt. Quin & inſultaſſe afflictis Judæis poſt captam Jeroſolymam, Prophetæ Joel 3. 4. 5. & Ezechiel 26. 2. iiſdem populis exprobrarunt.

i Jerem. 25. 22. & 27. 3.

Neque perfidus populus ſive divinam ultionem ſive furorem Nabuchodonoſoris his artibus effugit. Gnarus enim Nabuchodonoſor quid ſecretò Tyrii cum Sedecia conſpiraſſent, poſt confectam Judaicam expeditionem, Tyriam ſuſcepit. Erat Tyrus tunc temporis Urbs totius Orientis inſtructiſſima ſimul & florentiſſima, opibus referta, atque omnium etiam remotiſſimarum Provinciarum Emporium. Omnes populos eò ad nundinas venientes merceſque ſive comportantes ſive ementes Ezechiel fusè dinumerat. Ithobal, penès quem ſumma rerum poteſtas (k), Rex erat ditiſſimus & omnium facilè Principum magnificentiam ſuperans; tanquam Numen in medio Urbis & commercii ſui ſuſpiciebatur. Mercatores verò Tyrios veluti totidem Principes dixiſſes (l).

k Philoſtrat. apud Joſeph. Antiq. l. 10. c. 11. & contra Appion. lib. 1. pag. 1046.
l Vide Ezech. 26. & 27. & 28.

Nabuchodonoſor itaque exercitu Tyrum ad-

Digitized by Google

m *Philoſtrat. loc. cit.*

adductâ Urbem coronâ cinxit, ubi & 13. annorum patientiâ ſubſtitit (*m*); plura enim incommoda ſubeunda erant, ut ad Urbis in medio maris conſtitutæ mœnia exercitus ſuccederet. S. Hieronymus tradit in Ezechielem; & ipſe tandem Ezechiel cap. 29. 18. inſinuat, Tyrios, cùm in poteſtatem Chaldæorum venturos ſe tandem intelligerent, navibus pretioſiſſimis quibuſque oneratis, aliò transfugiſſe. *Ait Dominus ad me: Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſervire fecit exercitum ſuum ſervitute magnâ adversùs Tyrum; omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus eſt, & merces non eſt reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro, pro ſervitute, qua ſervivit mihi adversùs eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonoſor Regem Babylonis in terra Ægypti; & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet ſpolia ejus, & erit merces exercitui illius, & operi, quo ſervivit adversùs eam; dedi ei terram Ægypti, pro eo quòd laboraverit mihi, ait Dominus Deus.*

Armorum Nabuchodonoſoris in Phœnices movendorum in cauſa fuiſſe defectionem Satrapæ cujuſdam, præfecturâ ejus Provinciæ à Rege donati, Beroſus eſt author (*n*). Nec aliam inſinuare videtur Jeremias cap. 28. 3. &c. narrans, cum miſſi à Rege Tyri Legati ad Sedeciam, ineundo cum illo fœderi, veniſſent, Deum Prophetæ injunxiſſe, ut ſingulos Legatos (pluses enim à pluribus Principibus miſſi aderant) ſingulis jugis donaret, & ſimul adderet, jugum ferre illos dominationis Chaldæorum: quòd ſi recuſent, ſciant reducendos in captivitatem & ſervitutem. Regi verò Tyri & Sidonis (*o*) propinavit calicem iræ Domini, ex quo ad ebrietatem uſque potare cogebat. Quem igitur Beroſus Satrapam appellat, Jeremias, pro ſolemni Judæorum more, Regem nominat.

n *Beroſ. l.3. Rerum Chald. apud Joſeph. Antiq. l.10. c.11.*

o *Jerem.25. 22.*

Narrat igitur Beroſus, Satrapam illum Præfecturâ Phœniciæ, Ægypti, & Syriæ potientem, cùm à fide deſciviſſet, exercitum in ſe Chaldæorum à Nabopolaſſare Rege miſſum & à Nabuchodonoſore ejus filio ductum concitaſſe. Commiſſo prælio Satrapa in ordinem redactos, Provinciæ à fide abductæ ſub jugum miſſæ. Inter hæc Nabopolaſſar diem claudens, Regnum filio reliquit, qui rebus per Phœniciam & Ægyptum compoſitis, ſtatim ſe Babylonem contulit, amicis mandato oneratis, ut captivos Judæos, Syrios, Phœnices, & Ægyptios in Babyloniam, una cum victore exercitu seducerent. Non abſimile vero judicamus, Satrapam illum, ſive Regem adhuc in nova Tyro rerum potitum; niſi ſi fortè bellum ab Authore deſcriptum idem fuerit ac illud in Regem Tyri ſuſceptum, de quo Ezechiel.

Extra controverſiam poſitum eſt, Nabuchodonoſorem jam Chaldeæ Regno potientem arma & in Sedeciam, & in Tyrum moviſſe. Vaticinatus fuerat Iſaias cap. 23. 15. &c. Tyrum longâ oblivione 70. annorum detinendam, mox reſtituendam. Hujus tamen oraculum ita ſemper intelligendum cenſeo, ut everſionem veteris Tyri in continenti poſitę, è regione novæ Tyri in Inſula conſtitutę deſignet; Tyro enim novæ ſuos Reges etiam poſt expeditionem Nabuchodonoſoris manſiſſe, ex Annalibus Tyriis intelligimus (*p*).

p *Annal. Tyrior. apud Joſeph. l.1. contra App. p. 1046.*

Tyrus nova ſatis inſtructa erat Urbs, longè tamen minori, quàm priùs, gloriâ, cùm Eſdras & Nehemias Judæam repetierunt (*q*). Zacharias tanquam Urbem potentiſſimam & validiorem ditioremque in dies exhibet cap. 9. 2. &c. *Ædificavit Tyrus munitionem ſuam, & coacervavit argentum, quaſi humum, & aurum ut lutum platearum*; ſimul verò ultionem in illam Domini denuncians, evertendam, delendam, & in cinerem redigendam minitatur. Paria in illam vaticinia veteres Prophetæ ediderant (*r*). Utraque Tyrus ſuam calicis hujus Domini portionem exhauſit; namque alia vaticinia Salmanaſar & Nabuchodonoſor; alia verò Alexander Magnus implevit. Juſtinus l.18. author eſt, Tyrios poſt ſuſtentatum diù bellum à Perſis illatum, viribus & copiis exhauſtos, rebellantium in ſe mancipiorum furorem expertos, à quibus trucidati cives; Strato vir è genere Regio elatus, novus Rex impoſitus fuit. Hujus hiſtoriæ certum tempus latet.

q *1. Eſdr.3.7. & 2. Eſdr. 13. 16.*

r *Vide Iſai.23. Jerem.27. 47. Ezech.26. & 27. & 28. & 29.*

Antiocho Epiphane Judæos opprimente, Tyrios ſociatis cum cæteris hoſtibus Judaici nominis viribus, Iſraeliticam regionem infeſtaſſe legimus 1. Mac. 5. 15. & Joſephus con. Appio. l.1. generatim obſervat, eas gentes peſſimè ſemper in Judæos animatas, odii ſui argumenta plurima pro data occaſione exhibuiſſe. Sub Antiocho Rege Aſiæ, duodevigiti annis ab Alexandri obitu, novam ea Urbs obſidionem 15. menſium ſpatio toleravit (*s*). Poſt Antiochum Epiphanem res Tyriorum nullam habuerunt cum Hebræis neceſſitudinem; quare ab illis abſtinemus, rati ſatis eſſe ad illuſtrandos Prophetas eam hiſtoriam huc uſque deduxiſſe.

s *Diodor. Ann. 2. Olymp. 116.*

Sidon urbs Tyro vetuſtior; cujus eſt apud Homerum mentio (*t*), apud quem nihil de Tyro. Conditorem habuit Sidonem, inter filios Chanaan natu maximum (*u*); & Tribui Aſer, aſſignante Joſue cap. 19. 28. quamvis nunquam eâ potiti fuerint, in partes ceſſit. Tyrus, filia licèt val colonia Sidonis, multò quàm illa longo temporis ſpatio glorioſior fuit; quod illa graviter ferre viſa, bellum in æmulam intulit, Salmanaſare inſuper, cujus ſeſe ditioni adjunxerant, in illam provocato. Proſtratam tandem vidit ſub Nabuchodonoſore, qua de re triumphum agenti Iſaias exprobrat cap. 23. 4. *Erubeſce Sidon, ait enim mare, fortitudo maris dicens:* (nempe diviſiæ) *Non parturivi, & non peperi, & non enutrivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines;* ac ſi diceret: Populi, quorum nulla eſt cum Urbe neceſſitudo, ejus vices dolent; tu verò Sidon, mater & nutrix filiæ tuæ ærumnas ſiccis oculis aſpicis.

t *Homer. Iliad 6. ver. 743. & l.23. ver.289. Odyſſ. l.4. v.54. l. 15. v.114.*

u *Geneſ.10.15.*

Rex Sidonis unà cum Tyriis, Ægyptiis, Moabitis, & Ammonitis legatos ſuos ad Sedeciam miſerat, ut ad ineundum ſecum fœdus in Nabuchodonoſorem Regem

Chal-

Chaldǽæ ſollicitarent (x), Singulos illos Jeremias (y) jugo & catenâ, tum calice iræ Domini donavit; quibus futura ſub Chaldæis captivitas illorum deſignaretur (z). Poſt captam Tyrum, Sidon gravioribus conditionibus aſperum jugum Babylonicæ Regum ſubivit (a).

x Jerem. 27.
y Jerem. 25. 22.
z Ezech. 27.
a Ezech. 28. 21. Jerem. 43. 4.

Apries, qui poſt Pſammim in Ægypto regnavit, (ipſiſſimus eſt Pharao Vaphręus Jeremiæ [b]) referente Herodoto lib. 2. cap. 161. in Phœnices, Tyrios, & Sidonios bellum intulit, an ante obſeſſam à Nabochodonoſore Tyrum ſubjectamque armis ejuſdem Principis Sidonem, incertum. Victis proſtratiſque Judæis inſultaſſe Sidonios, Joel gravioribus verbis exprobrat cap. 3. 4. 5. exprobat & Ezechiel cap. 28. 24. Nec Deus inſultantibus illis pepercit, jugo enim Chaldæorum priùs oppreſſit, dein Perſarum; quamvis factæ in illos Prophetarum minæ (c) non niſi poſt plurium ſæculorum ſucceſſionem ad literam omnes implerentur.

b Jerem. 43. 4
c Zach. 9. 2. 3. 4. Ezech. 26.

Sub Artaxerxe Ocho Rege Perſarum, impotentem Satraparum Perſarum Præfecturam non ferentes Sidonii, icto clam cum Nectanebo Rege Ægypti fœdere, in apertam defectionem eruperunt (d). Quare inſtructâ ingenti claſſe, apprehenſum Præſidem ad ſupplicium fœdè raptarunt; tum cæſis arboribus è Regiis hortis, congeſtum equorum è regionibus pabulum injectâ flammâ abſumpſerunt. Malo in ipſa ſua origine extinguendo, proximiores Syriæ & Ciliciæ Satrapæ accurrerunt; ſed prælio victi à Tenne Rege Sidonis terga vertere coacti ſunt. Tandem Artaxerxes ipſe cum 300000. peditibus & 30000. equitibus, inſtructâ inſuper claſſe 300. navium, adjectis 500. onerariis, Sidonem mari terrâque aggreſſurus venit.

d Diodor. Sicul. ad ann. 2. Olymp. 177.

Neque Sidonii ſive in legendis copiis, ſive ad ſe defendendos ſegniores fuerant; ſed proditione Regis Ducíſque ſui traditâ Artaxerxi Urbe, factum eſt, ut Principis clementiam implorare cogerentur. Quare miſſi ad eam rem 500. Legati ſupplici habitu & olearum ramos in manibus tenentes, vix in conſpectum Regis venerant, cùm juſſu illius à ſagittariis confoſſi omnes perierunt.

Ante quàm Perſarum exercitus veniſſet, Sidonii ultrò naves ſuas incenderant, omnem ſibi fugæ ſpem præripere volentes. Quare ad ultimas extremitates adducti, monſtruoſum ab extrema deſperatione conſilium cœperunt; namque in ædibus ſuis unà cum fœminis & liberis clauſi injecto voluntario igne omnes perierunt. In eo incendio abſumpta ad 40000. hominum, quà ingenuorum, quà mancipiorum, ferunt. Ita ſua fides Prophetarum vaticiniis ſtetit.

Erexit nihilo ſeciùs caput, languidum licèt; cùm enim Alexander Magnus expeditionem Phœniciæ ſuſcepiſſet, adhuc ſubſiſtebat; citòque ſe Regi ſubmittentem Rex ipſe humaniter & benignè excepit. Succeſſione tamen plurium ſæculorum tandem factum eſt, ut poſt multas toleratas vices, tandem Tyrus & Sidon ad eum ſtatum, qualem jam inde à pluribus ſæculis ſcimus, redigerentur, nempè ſine nomine, ſine authoritate, viribuſque, propriis ruinis ſepultæ: *Dabo te in limpidiſſimam petram: ſiccatio ſagenarum eris, nec ædificaberis ultra; quia ego loquutus ſum, ait Dominus Deus.*

ARTICULUS III.

De Idumæis.

IDomæos genus àb Eſau vel Edom fratre Jacob & filio Iſaac ducere, tam notum eſt, quàm quid aliud. Primæ gentis ſedes in montibus Seir, ad meridiem Maris mortui & Jordanis; deinde in ſubjecta Paleſtinę arva ad meridiem Maris mortui deſcendentes, locum intra ditionem Juda, & Arabiam Petræam occuparunt. Duas enim Idumæorum regiones diſtinguere opus eſt, ut varia Scripturę loca conciliientur (e).

e Vide Gen. 32. 3. & 33. 2. & 3. Reg. 11. 18. & facilè Joſue 11. 17. & 12. 7. & 2. Par. 20. 2. 10. 22. 23. Thren. 4. 21. Ezech. 25. 8. & 35. 2. 3.

Imperium populi primò Duces, ſive Principes, dein Reges habuerunt, quorum longam jam ſucceſſionem numerabant, ex quo primus Iſraelitarum Rex Saul poſt Samuelem conſtitutus eſt (f). Quæ olim ſimultates inter Eſau & Jacob reum furto ſublatæ benedictionis Iſaac parentis, in poſteros etiam magis magiſque auctæ hæreditario jure tranſierunt. Cùm Hebræi iter haberent per deſertum, ne precarium quidem tranſitum, pretio etiam pro commeatibus promiſſo, ab Idumęis impetrare potuerunt (g). Quare circumducere iter per regionem Moab & Madian, ut in Chanaanitidem tandem ingrederentur, coacti ſunt (h); armis enim iter per Idumæam perrumpere à Deo prohibebantur.

f Gen. 36. 22.
g Num. 20. 14.
h Num. 22. 4. Judic. 11. 17.

Excurrentes ditionem Juda Idomæos Saul non oppreſſit quidem, ſed in ordinem tantùm redegit (*). David armis, incertum qua de cauſa, facilè tamen quòd Ammonitis in Davidem bellantibus faverint, ſubactos tributarios fecit (i). Ita ſua fides vaticinio Jacob: *Major ſerviet minori* (k).

* 1. Reg. 14. 47.
i 2. Reg. 8. 14. & 3. Reg. 11. 15.
k Gen. 25. 23.

Nec diù quieti manſere Idomæi, ſub exitu Regni Salomonis res novas moliri aggreſſi; Adad enim è Regio Idumæorum ſanguine, qui, vaſtatâ regione à Joab duce exercitûs Davidis, in Ægyptum infans tranſlatus fuerat, Adad, inquam, labente Regno Salomonis, in ſuam provinciam regreſſus Regem ſe ſalutari curavit [l]. Quod ego præſtitiſſe credo in Idumæa Orientali ad montes Galaad; cæteri enim Idumæi ad meridiem Palæſtinæ in obſequio Regum Juda uſque ad Joram filium Joſaphat manſerunt (m).

l 3. Reg. 11. 14.
m 2. Par. 21. 8. 9.

Joram armis illos reducere conatus eſt; fruſtra tamen. Amaſias filius Joas Regis Juda æquiorem in illos fortunam expertus, prælio 10000. illorum cecidit, Petram, quam ille Jectael appellatam voluit, poſt dejectos ex alta ſilice 10000. Idumæorum captiva, occupavit; tum & ſublatos ejus populi Deos ipſe ſibi Rex in Numina conſecravit (n). Nullus tamen par tot victoriis ſucceſſus fuit, ſemper enim Idumęi ſui

n 2. Par. 25. 14. 19. 20.

juris

juris manſerunt, ſimultatiſque ſuæ in Judæos exercendæ nullam occaſionem elabi paſſi ſunt.

Sævè & inhumaniter bello captos Iſraelitas habuiſſe, tum & Idumæis hoſtibus vendidiſſe, Amos 1. 11. Philiſtæis exprobrat. Idem etiam Propheta graviſſimis caſtigat minis Idumæos auſos gladium in Judæos frates ſuos ſtringere. Ozias Rex Juda urbem Elat ad Mare rubrum ab illis occupatam recepit (o); nec tamen diu tenuit; nam Raſin Rex Syriæ, pulſis Judæis, ditioni ſuæ illam adjecit (p). Sub Achaz Idumæi regionem Juda diſcurrentes, odii ſui ſęviſſima monimenta reliquerunt (q). Creduntur Sennacheribo inferenti in Ezechiam bello auxiliares copias duxiſſe (r); cujus inhumanitatis pœnas dare ſub Aſſaradone, altero poſt Sennacheribum Rege, ditionem eorum depopulante, coacti ſunt [s]. Unà cum cæteris finitimis Judææ gentibus, gravia in ſe Holophernis arma ſenſerunt (t).

o 4. Reg. 14. 22.
p 4. Reg. 14. 6.
q 2. Par. 28. 17.
r Herodot. lib. 2. cap. 141.
s Iſai. 11. 11. 12. 13. & 34. 1.
t Judith. 3. 14.

Regnum ineunte Sedecia, Rex Edom Legatos ſuos Jeroſolymam miſerat (u), jugo & catenâ futuræ, captivitatis ſub Nabuchodonoſore emblemate, niſi ejus jugum voluntariè ſubiiſſent, à Jeremia donatos. Nequidquam tamen minante Prophetâ, fœdus cum Sedecia ſtrinxerunt [x], quanquam non belli tantùm molem Hebræis poſtea reliquerunt, ſed etiam arma cum Nabuchodonoſore Judaicam expeditionem ſuſcipiente junxerunt; Regem in Judæos animantes, quò Urbem totam penitùs ad fundamenta uſque ſubverteret (y).

u Jerem. 28. 3.
x Jerem. 25. 14.

Nec perfidiæ ſuę pœnas evitarunt Idumæi, qui Nabuchodonoſoris jugum unà cum aliis Judææ finitimis gentibus quinquennio poſt captam Jeruſalem ſubire coacti ſunt [z].

y Pſal. 136. 7. Thren. 4. 21. 22. Abd. v. 11. Ezech. 25. 12. Jerem. 12. 6. & 39. 7.
z Abd. 1. Jerem. 39. 7. 10. 20. & 9. 26. Ezech. 25. 14. Joſeph. Antiq. l. 10. cap. 11.

Quanquam nihil expreſſum legimus de Idumæis unà cum cæteris populis in Transeuphratęam à Nabuchodonoſore translatis, quę tamen à Prophetis de captivitate omnium populorum Judęę finitimorum, eorumque tandem poſt captivitatem libertate pronunciata ſunt (*), hęc inſinuare videntur, communi cæterorum fato Idumęos implicitos fuiſſe. Nec tamen ita tranſlatam gentem credimus, ut reſiduus in provincia nemo ſupereſſet; ſcimus enim Idumæorum plures è gladio victoris ſeſe ſubducentes, lentim in plagam meridionalem Judæę irrepſiſſe, ut reduces è captivitate Judęi Idumęos offenderint, totum Meridionalem Judæę tractum occupantes, ab Hebron ſecundum Arabię latera excurrentem.

* Jerem. 12. 14. 15. 16. & 25. 1. &c. & 27. 7. & 50. 16.

Viribus & potentiâ valebant plurimùm, ut Judęis adverſariis terrorem inducere poſſent, cum Malachias ad Dominum 1. 4. diceret: *In quo dilexiſti nos? nonne frater erat Eſau Jacob?* (id eſt nonne Edon non ſecùs ac nos, regionem ſuam tenet?) Cui Dominus reſpondit: *Dilexi Jacob, Eſau autem odio habui, & poſui montes ejus in ſolitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deſerti. Quòd ſi dixerit Idumæa: Deſtructi ſumus, ſed revertentes ædificabimus quæ deſtructa ſunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Iſti ædificabunt, & ego deſtruam; & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus eſt Dominus uſque in æternum.* Quamvis enim Antiochus Epiphanes nihil in illos gravius egerit (a), cum interim Judæos ſæviſſimè haberet; nunquam tamen id impetrare potuerunt Idumæi, ut priſtinâ libertate receptâ, Reges ſibi & Principes imponerent. Nunquam non Dominos Ægyptios vel Syros paſſi ſunt, ac tandem, quod tantopere horrebant, Hebræorum jugum ſubierunt, ut ſua fides veteribus Oraculis maneret.

a Dan. 11. 4.

Judas Macchabæus bello gentem aggreſſus, non ſemel fregit (b); quæ ab illo proſperè ſuſcepta expeditio, à Joanne Hircano tandem, domitis Idumæis atque ad recipiendam circumciſionem adactis, confecta eſt. In fide manſerunt uſque ad everſionem Urbis gentiſque Judaicæ diſperſionem. Cùm ultimâ obſidione premeretur Jeruſalem, accurrentes Idumęi (c), arma ſumpſerunt pro conſervanda urbis libertate, quam veluti Metropolim totius generis Abrahami ſuſpiciebant. Ita nihil deſideratum vaticiniis Iſaac (d), & Bilaam (e), quæ potiorem futurum Jacob ſuper Eſau pollicebantur; ſicut etiam Oraculis Prophetarum Iſaiæ, Amos, Jeremiæ, Abdiæ, Ezechielis, quæ everiendam penitùs regionem, ut nomen ipſum extingueretur prænunciarunt; omnia ſanè hęc poſt plurium ſæculorum tractum luculentiſſimo documento impleta eſſe conſtat.

b Iſai 73. 1. & 1. Macc. 5. 3. 4. & 2. Macc. 10. 16. Joſeph. Antiq. l. 11. c. 11. Idem l. 13. c. 17. p. 450.
c De bello Jud. cap. 6.
d Gen. 25. 23.
e Num. 24. 18.

ARTICULUS IV.

De Ammonitis & Moabitis.

GEntium ſemper in S. Scriptura conjunctarum, quibus communia omnia, origo, regio, bella, vices, ejuſdem articuli fœdere hiſtoriam jungimus. Ex inceſto concubitu Loth cum geminis filiabus derivatos ambos exploratiſſimum omnibus eſſe cenſeo (f). Sedem habebant ad Orientem Jordanis & Maris mortui, inter Arabes Scenitas ad Orientem, & Tribus Gad, & Ruben ad Occidentem. Olim ante ſubjectam Iſraelitis Chanaanitidem, ſatis amplam regionis Ammoniticę, & Moabiticæ portionem Amorrhæi occupaverant [*]. Hanc Hebræi, pulſis Amorrhæis, jure armorum ſubegerunt; ex quo utriuſque gentis odium illud, quod ſubinde nec modico incendio exarſit in Hebræos.

f Gen. 19. 37. 38.
* Judic. 11. 13.

Altera etiam odii origo derivata ex impio Balaami conſilio, quo immiſſæ filiæ Moab in Hebræos, populum ad turpia, & idololatriam pellexerunt (g). Ad hæc, Moab Hebræos tranſitum depoſcentes non inurbanè tantùm dejecit, ſed & panem & aquam pretio ſibi petentes, in extrema commeatuum caritate, vacuos remiſit. Cujus inhumanitatis merito cavit Deus, ne Ammonitæ, Moabitæ unquam uſque ad decimam generationem in cœtum populi reciperentur (h).

g Num. 25. 1. 2. & 21. 25.
h Deut. 23. 3.

Eglon Rex Moab, junctis cum Ammonitis armis, inter primores poſt obitum Jo-

ſue Iſraelitis reſtitit, quos tamen, occiſo Eglone, Aod filius Jera ab oppreſſione relevavit. Iſrael ſumptis in Moabitas armis, commiſſo prælio, ad 20000. cæſis, pacem regioni 80. annorum ſpatio reſtituit (*i*). Tum Ammonitæ receptis animis jugum Tribubus transjordanis impoſuerunt; quin & potentiâ ſuâ freti recipiendam totam regionem ſuam, ab Amorrhæis priùs, deinde à Moyſe occupatam aggreſſi ſunt. Reſiſteodo eorum conatibus, Jephte à populo Dux electus, non ea tantùm, quæ Moyſes olim jure armorum vindicaverat, rata juſſit haberi, ſed commiſſo cum Ammonitis prælio, victos fractoſque magnâ regionis ſuæ portione ſpoliavit.

i *Jud.* 3. 15. *& ſeq. Jud.* 11. 1. 2. *& ſeq.*

Naas Rex Ammonitarum (*k*), viribus ſuis abuſus, aliquanto pòſt populos trans Jordanem vectigales habuit. Jugum etiam impooere civibus Jabes Galaad tentavit; tantâque impotentiâ & crudelitate uſus eſt, ut pacem ſuppliciter petentes non alio reſponſo dignaretur, quàm daturum ſe eâ conditione, ſi effoſſo dextro oculo, quod & ſupplicii fuiſſet intolerabilis & probri nunquam delendi, emerent. Animis ad hæc deſponderunt Galaaditæ: opem à Saule, Regnum tum primò ineunte imploraturi venerunt. Saul afflictis ſuccurrendum ratus, raptim collectis copiis, Ammonitas inſequutus eſt; eoſque incautos aſſequutus, fregit fugavitque, liberatâ ſimul ab ingenti metu Urbe: quare toto ejus Regni tempore quieta omnia ab Ammonitis manſerunt (*l*).

k 1. *Reg.* 11. 21.

l 1. *Reg.* 14. 47.

David quo tempore Saulem habebat infeſtum, imminentem capiti ſuo procellam evitaturus, in Ammonitidem & Moabitidem aufugerat; quos populos æquiores adeò nactus eſt, ut aſylum apud illos familiæ ſuæ univerſæ contra Saulis impotentiam obtinuerit 1. Reg. 23. 5. &c. Manſit apud illum accepti à Rege Ammonitarum beneficii memoria; illo enim ſatis functo, Legatos ad Hanonem Regem Ammonitarum ejus filium miſit, tum dolorem de morte patris ſolaturus, tum de inito ab eo Regno gratulaturus, 2. Reg. 10. 1. &c. Hanon malis conſiliis ſuorum præoccupapatus, non Legatos ſe recipere, ſed exploratores ratus, inclementer adeò viros excepit, ut abſciſſis veſtium laciniis, attonſâque barbâ, remiſerit. Quam acceptam injuriam ulturus David, bello in Ammonitas indicto, Rabbath urbem eorum Metropolim expugnavit, ac pluribus affectos cladibus regione universâ ſpoliavit. Manſerunt in obſequio Ammonitę & Moabitæ uſque poſt obitum Salomonis. Demum rerum potiente Roboamo, & ſubducto à decem Tribubus jugo domûs Davidicæ, Ammonitæ & Moabitæ Regibus Iſrael uſque ad obitum Achabi ceſſerunt (*).

* *Reg.* 28. 2. *&c.* 4. *Reg.* 1. 1.

Ochozias poſt Acbabum Rex, redigendis in fidem populis imparem ſe novit; ſed Joram Achabi filius, & frater Ochoziæ rerum potitus, junctis cum Rege Juda & Edom armis, expeditionem in illos ſuſcepit (*m*). Iter per deſertum habeant, ſed cùm ſeptem diebus proceſſiſſent, aquarum penuriâ laborare exercitus cœpit. Afflictis ſolandis fortè Eliſeus affuit, qui Domini verbis fodere canales & foſſas in eadem valle juſſit, mane aquis implendas. Adjecit inſuper, Dominum manibus illorum Moabitas permiſſurum. Dictis ſua fides; mane etenim Moabitę venientes, aquas, quæ rubræ à longè intuentibus è radiis orieotis Solis repercuſſis videbantur, ſpectantes, ratique tres Reges ſimul congreſſos & in mutuam cædem corruentes aquas ſanguine ſuo cruentaſſe, nihil ulteriùs diſpicientes, ſolutia ordinibus velut ad legenda ſpolia procurrerunt; ſed in hoſtes ioopinatò incidentes, palantes confuſique terga inſiſtentibus cædentibuſque vertere coacti ſunt.

m 4. *Reg.* 3. 4. *&c.*

Alterum ſub Joſaphat Rege Joda in Moabitas bellum ſoſceptum eſt, quod jam narrato præluſit (*n*). Cùm Ammonitæ, Moabitæ, & Idumæi in Judæam ſeſe ſuper effundentes, ad Engaddi uſque proceſſiſſent, Joſaphat Dei ope unicè fretus, inſtructam aciem in illos duxit. Vix in conſpectum hoſtium venerat, cùm illi inopinato terrore perculſi, nullo impellente, terga dederunt adeò effusè, ut incruentam victoriam largamque Judęis prædam relinquerent.

n 2. *Par.* 20. 1. 2. *Pſ.* 75. 7.

Moabitæ igitur & Ammonitæ, ut in ſuperioribus demonſtravimus, in ditionem Regum Iſrael concedentes, eaſdem cum illis vices ſubierunt. Theglatpbalaſſarem & Salmanaſſarem iniquiſſimos experti ſunt; quæ à Salmanaſſate inferenda mala ſpectaſſe creditur Iaias, iiſdem populis malum poſt triennium illis ſubeundum prænuncians (*o*). Hæc Salmanaſſaris tempeſtas, dum in Syriam & in terram Iſrael deturbaretur, aliquot ante poſtremam Samariæ obſidionem annis contigit.

o *Iſai.* 15.

Beoadad & Hazael Reges Syriæ Urbem Ramoth-Galaad fruſtra à Joram Rege Iſrael & Achabo propugnatam ſubegerant. Ejus belli hiſtoria latet; ſed Amos 1. 13. inſinuante intelligimus, Ammonitas & Moabitas oblatam eam occaſionem nactos, ut jugum Iſraelis excuterent, atque priſtiot in populum Dei odii documenta exhiberent, nihil reliqui ad crodelitatem feciſſe, ut vel ipſo fœminarum utero diſſecto, fœtum extinguerent. Vitio etiam Moabitis vertit idem Propheta, Regem Idumææ igne crematum in cineres favillaſque abiiſſe; quo ſpectatum creditur ſacrificium à Rege Moab de filio Regis Idumææ, cùm armis trium Regum preſſus, in ultimas anguſtas deveniſſet. Vide 4. Reg. 3. 27.

Bella verò & calamitates, quas Maobitis & Ammonitis inferendas Amos prænunciaverat, ipſiſſimas credimus, quibus Ozias, & Joathan Reges Juda [*p*], vel Salmanaſar, de quibus ſupra, vel ſaltem quibus Nabucbodonoſor quinquennio poſt captam Jeruſalem (*q*), eos afflixit.

p 2. *Par.* 16. 7. 8. *&* 27. 5.

q *Joſeph. Antiq.* l. 10. c. 11.

Poſt tranſmigrationem Tribuum Ruben, Gad, & dimidiæ Tribûs Manaſſe transjordanicæ, Ammon & Moab veterem ditionem ſuam ab illis relictam receperunt. Gravioribus verbis illos Jeremias (*r*) caſtigat, ultionem Domini, quam facilè Holopheroes exequutus eſt, cum ex Judith 5. 2.

r *Jerem.* 49. 1.

5. 2. & 7. 8. intelligamus, Imperatorem illum poſt aliquod tempus utrumque populum ſubegiſſe.

Legati Ammonitarum & Moabitarum cum cæteris jugo & catenâ donati ſunt à Jeremia (s), adjecto ſimul calice iræ Dei (*): moniti ſunt inſuper, ut quantociùs deditionem Nabuchodonoſori faciant; ni parcant, ſervitute & captivitate multandi. Monitis Prophetæ neglectis, fœdus cum Rege Juda, Ægypti, Tyri, Sidonis, & Edom in Chaldæos ſtrinxerunt. Sed cum verſam in Judæos belli molem, ac propè opprimendos vidiſſent, Sociorum mala negligere non tantùm, ſed etiam inſultare afflictis maluerunt (t). Id ferens Dominus indigniùs, eundem Nabuchodonoſorem immiſit, qui verſis in illos armis, captivos in Tranſeuphratæam traduxit. Eam tranſmigrationem ſæpiùs Prophetarum oraculis (u), ſicut & poſt captivitatem ſolutam in patriam regreſſum, præenunciatam novimus. Sed paulo altiùs res eſt repetenda (x).

s Jerem. 27. 2. 3. 4.
* Jerem. 25. 14.
t Ezech. 25. 3. 6. Jerem. 25. 14. Soph. 2. 8. 9.
u Jerem. 9. 26. & 12. 54. 15. 16. & 25. 51. 12. & 48.
x Jerem. 48. 47. & 49. 3. 6. 39. & 50. 56.

Cùm Nabuchodonoſor exercitum in Sedeciam alioſque fœderatos Reges ducere conſtituiſſet, in ipſo itineris ineundi articulo deliberaſſe legimus Ezech. 21. 20. 21. utrùm rectâ Jeroſolymam, ſeu potiùs Rabbath Metropolim Ammonitarum contenderet. Ut Jeroſolymam præponeret virgarum è pharetra eductarum ſors fluctuantem animum determinavit. Cùm obſidione urbs premeretur, plures Judæi in Ammonitidem ſeſe receperunt, tanquam apud fœderatum & amicum populum tutum præſidium habituri. Hujus rei vadem damus Jeremiam cap. 40. 11. & 41. 10. 15. quo authore etiam intelligimus, neceſſitudinem quandam inter utrumque populum intercesſiſſe. Neque teſtimonio Ezechielis, gaudium de ærumnis Judæorum & everſione Templi Ammonitis exprobrantis, hæc omnia repugnant. Utrumque enim contingiſſe poterat, ut aliis inſultantibus, alii afflictis ſuppetias ferrent.

Credimus non inviti, potiſſimam animandi in Ammonitas eoſque opprimendi Nabuchodonoſori cauſam dediſſe perfidiam Regis Ammonitarum in Godoliam, & Chaldæos, quos Nabuchodonoſor in Judæa poſt captam Urbem Metropolim reliquerat. Sed ultionem quinquennio à capta Urbe differre coactus eſt, quemadmodum ex Joſepho Antiq. lib. 10. cap. 11. intelligimus.

Perſuaſum habemus, Cyrum libertate utrique genti reſtitutâ, eodem quo Iſraelitas cæteroſque finitimos populos, beneficio in poſſeſſionem regionis ſuæ immiſiſſe. Scimus enim, poſt ea tempora Moabitas & Ammonitas pomeria ſua in dies dilataſſe, Urbes munitionibus auxiſſe, eâ planè acceſſione, qua res Iſraelitarum creviſſe ſpectamus. Tandem Regibus Perſarum ſubjectos, iiſdemque Satrapis, quibus Syria & Palæſtina, commiſſos legimus. Is rerum ſtatus uſque ad Alexandrum Magnum cui ſervierunt, permanſit. Eo fatis functo in Regum Ægypti partes, deinde Regum Syriæ conceſſerunt. Antiochus Magnus Rabbath Urbem illorum Metropolim mœnibus exſpoliatam, valido præſidio impoſito, ditioni ſuæ adjecit (y).

y Polyb. l. 5.

In perſecutione Antiochi Epiphanis tuta illis omnia fuerunt (z), ſive quòd impiis ejus mandatis morem ultro geſſerint, ſive quòd diu antea Græcorum religionem adſciverint, ſive tandem illos cogendi Regi opportunitas defuerit. Inter hæc, Ammonitæ in Judæos, montes Galaad tenentes, priſtini odii exercendi occaſionem oblatam excepere (a). Illis in ordinem redigendis Judas Macchabæus movit, pluribuſque urbibus ſpoliavit, nonnullos perdidit, magnam captivorum Iſraelitarum copiam in libertatem aſſeruit. Quid deinde utrique populo contigerit, hiſtoriâ ſilente ignoramus; quamquam extra controverſiam poſitum eſt, Aſmonæos Principes, ipſumque tandem Herodem regionem transjordanam uſque ad montes Galaad obſequentem habuiſſe.

z Dan. 11. 41.
a 1. Macc. 5. 6. . . . . 45. Antiq. l. 12. c. 12.

ARTICULUS V.

De Syris Damaſcenis.

NAtus è Semo Aram, incolas Syriæ & Meſopotamiæ poſteros habuit (b). Nos hiſtoriam cogimus ad Syros Damaſcenos, i. e. intra veteris Regni Damaſci fines, quòd regio eſſet Palæſtinæ propinquior, ejuſque gentis res magis ad Judæos ſpectarent, & frequentior de illis apud Prophetas mentio contingat.

b Gen. 10. 21.

Damaſcus, urbs ipsâ jam Abrahami ætate amplitudine & gloriâ celebris. Non defuerunt, qui poſt *Damaſcum* illius authorem, eundem Patriarcham regnaſſe crediderint (c). Joſephus Antiq. l. 1. cap. 7. conditam urbem ab Hus filio Aram natu majore teſtatur. Nihil de illa, nec de ejus politia in Libris Sacris, niſi uſque ad Regnum Davidis. Cùm Rex ille expeditionem in Adarezer Regem Syriæ Soba ſuſcepiſſet, Adad Rex Damaſci fœderatis Syris auxiliares copias duxit, utroſque verò ingenti victoriâ Judæus fregit (d). Hunc primum Damaſci titulum Regis aſſumpſiſſe, poſt Nicolaum Damaſcenum gentis ſuæ hiſtoricum & Herodi coævum Joſephus teſtatur (e).

c Juſtin. l. 36.
d 2. Reg. 8. 4. 5.
e Joſeph. Antiq. lib. 7. c. 6. Nicol. Damaſc. lib. 4. Hiſtoria apud Joſeph. ibid.

Manſit igitur Damaſcus in obſequio Iſraelitarum ſub Davide & Salomone. Sed factâ decem Tribuum à Juda ſeceſſione, cùm Urbs eſſet à ditione Roboami remotior, ſimulque turbarum Regni Iſraelitici opportuna ipſi præberetur occaſio, excuſſo dominationis Hebraicæ jugo, priſtinam libertatem recepit. Legimus 3. Reg. 11. 23. &c. labentibus Salomonis annis Deum adverſarium in eum Regem ſuſcitaſſe Razin filium Eliada, qui adhibitâ prædonum manu à Damaſcenis exceptus, & in Regem ſalutatus, ditionem Salomonis priùs, dein Iſraelitici Regni excurrit.

Aſa Rex Juda, infeſtum ſibi Regnique Baſam Regem Iſrael depulſurus, Benadad filium Tabremon Regis Damaſci, multo auro à fœdere cum Baſa divulſum, in

Digitized by Google

ejus ditionem immiſit [*f*]. Diu pòſt Benadad validiſſimum exercitum ex 32. fœderatorum ſibi Regum copiis in Samariam ejuſque Regem Achabum duxit. Achab viribus ad reſiſtendum impar, hoſti imperanti tradere aurum, argentum, uxores, filias, cenſuit parendum. Sed Rex Syriæ bis non contentus, annunciandum Iſraelitis præcepit: *Cras hac eâdem horâ, mittam ſervos meos ad te, & ſerutabuntur domum tuam, & domum ſervorum tuorum; & omne quod eis placuerit, ponent in manibus ſuis & auferent.*

f 3. *Reg.* 10.

Achab hoſtis dolum ſentiens, à quo captivitas ſibi immineret; de ſuorum conſilio ſuſtinendam obſidionem bellique eventum opperiendum ſtatuit. Arctâ igitur coronâ Urbe cinctâ res ad ſummas annonæ aoguſtias devenerat. Quare Achab animo deſpondens, cùm triſtia ſibi omnia jam deſtinaret, à Prophera quodam ſpe promptę victorię recreatus eſt. Nec vana nunciavit oraculum; nam Benadad ejuſque exercitus victus fugatuſque terga dare coactus eſt. Proximè tamen ſuccedente anno, iterum Benadad ad priora ſtudia (*g*); ſuſpicatuſque Deum Hebræorum in montibus invaleſcere, in agro confligere ſtatuit. Igitur Rex Iſrael ad Aphec in Syriam uſque progreſſus, conſertis cum Syro manibus, 100000. hoſtium cæſis, Regeque Benadad capto, inſignem victoriam reportavit. Intempeſtivâ Deoque inviſâ in victos clementiâ Acab uſus eſt; contentus enim exegiſſe ab hoſtibus Urbes Iſraeliticas jam ab ipſis occupatas, ſimulque ut vicos quoſdam Iſraelitis in Urbe Damaſci permittereot, quemadmodum ſuos habebant Syri in Urbe Samarię, nihil ultra quæſivit. Improbare Regis factum Deus per Prophetam quendam ſignificavit, ſimul denuncians, ejus vitâ rependendam vitam Benadad permiſſam.

g 3. *Reg.* 15. 28.

Solutus igitur captivitate Benadad, Urbem Ramoth Galaad cæteraſque, quas antea ſe reſtituturum promiſerat, retinuit. Armis recipiendam Achabus, viribus cum Joſapbat Rege Juda conjunctis, ſuſcepit. Maodaverat Syrus, ut in Regem Iſrael tota belli moles verteretur, curareturque ut quacumque demum ratione vivus, vel ſaltem mortuus in poteſtatem veniret. Monitos eà de re Achab, immutatis veſtibus ſe cęteris immiſcuit, rogans Joſaphat, ut ipſe ductorem Regiis inſignibus aſſumptis exercitui univerſo præberet. Tota igitur belli vis in Joſaphat, quem Iſraelis Regem credebant, verſa; qui ad ultimas aoguſtias redactus, edito clamore agnitus hoſtes aliò avertit. Tum fortuito caſu jactâ ſagittâ, quem hoſtes fruſtrà qoærebant, Achab vulneratus eſt, atque ad lethum confoſſus, ejuſdem diei veſpere interiit (*h*).

h 3. *Reg.* 22.

Poſt aliquot annos, Benadad expeditionem in Joram filium ac ſucceſſorem Achabi ſuſcepit (*i*). Sed Eliſeo conſilia omnia & inſidias hoſtis Regi Joram revelante, Benadad proditum ſe intelligens, Prophetam in ſuam poteſtatem reducere tentavit. Miſſas ad eam rem copias Eliſeus cęcitate primùm percuſſit, deinde incautos in mediam Samariam adducens, ſublato ex oculis velo, proprium periculum intueri juſſit: tum paſtos refectoſque liberos abire permiſit.

i 4. *Reg.* 6. 8. 9.

Succeſſit deinde mœnibus Samariæ cum exercitu Benadad (*k*); oec diu pòſt eâ anoonæ caritate urbs laboravit, ut mater quędam fame efferata filium ſoum mactare atque in cibum ſibi parare cogeretur. Rex Iſrael io ultimam deſperationem redactus, ad Prophetam Eliſeum, cauſam omnium malorum, ut ipſe quidem rebatur, in domo ſua occidendum miſit; ſed paulò pòſt præcipiti conſilio revocato, ipſe ad inhibendam exequutionem feſtinavit. Gnarus omnium Eliſeus, in domo ſua unà cum ſenioribus populi ſeſe continebat; ad quem cùm Joram veniſſet, audivit mane ſubſequeotis diei in tantam annonę vilitatem Urbem venturam, ut menſura farinæ frumenti, & doæ hordei ſiclo venderentur; quio & ab hoſtium metu Urbem liberam futuram. Nec vana nunciavit; nam intempeſtâ nocte Syri inopino terrore occupati, fugâ ſeſe prærípuerunt, caſtris & prædâ omni relictâ (*l*).

k 4. *Reg.* 6. 24. 25. & *ſeq.*

l 4. *Reg.* 7. 6.

Cùm Eliſeus Damaſcum veniſſet, Regem Benadad morbo laborantem nactus eſt; ad quem ſtatim Hazael unus ex Optimatibus ab ipſo Rege miſſus conſulendum de ejus valetudine venit. Vix in conſpectum Hazael venit, cùm obortis priùs lacrymis denunciavit, Regem quidem eo morbo non perimendum, qoamvis alioqui periturum ſciret. Adjecit verò ejus loco ipſum Hazael regnaturum, à quo plurima inferenda Iſraelitis mala. Hazael valetudinem Regi Prophetæ nomine annunciavit, ſed mane alterius diei ipſe madenti culcitrâ ori adſtrictâ ſpiritum decumbentis interclusit. Regnum dein invaſit.

Sed cordi erat Joram expeditio in Ramoth Galaad à Syris jam occupatam. Quare propiùs ad Urbem exercitu adducto, cum oppugnandam aggrederetur, vulnus lethale contraxit. Igitur Samariam corationis gratiâ delatus, Optimates ſuos ad proſequendam obſidionem reliquit. Interea Jehu, exercitùs loco Joram Imperator, clam in Regem manu Prophetæ ab Eliſeo miſſi inunctus eſt (*m*); totumque demum arcanum cum amicis communicans, ſtatim ab illis & cętero demum exercitu in Regem ſalutatur. Novus igitur Rex reducto ab obſidione exercitu in Joram proceſſit, qui unà cum Rege Juda & Prophetis Baal nece ſublatus eſt.

m 4. *Reg.* 8. 28. 29. & *ſeq.* & 4. *Reg.* 9. 1. 2. 3. 4. & *ſeq.*

Cùm Jehu confirmando ſibi Regno curas verteret, Hazael Rex Syriæ variis ſecundis præliis Iſraelitas affligebat (*n*). Proceſſerat uſque Geth urbem Philiſthæorum, cùm obſidendæ Jeroſolymæ conſilium inivit. Præſeotiſſimo periculo declinando Joas Rex Juda quidquid auri argentique io Sacris & Regis ærariis invenit, ad hoſtes miſit (*o*). Benadad filius Hazaelis, patris conſilia ſequutos, non infelicibus pręliis cum Regibus Juda & Iſrael conflixit (*p*): ſed illum triplici victoriâ ad reſtituendas Urbes patri ſuo captas Joas filius Joachaz Rex Iſrael adegit. Eâdem in Regem Syriæ fortunâ Jeroboam II. uſus eſt;

n 4. *Reg.* 10. 32.

o 4. *Reg.* 12. 17. & 2. *Par.* 24. 23.

p 4. *Reg.* 13. 3. 22. 25.

eſt; namque captâ Damaſco & Emath potiſſimis regionis Urbibus, Regno Iſraelitico, quales olim ſub Davide obtinebaur, limites reſtitoit (q).

q 4. Reg. 14. 25. &c.

Poſt obitum Jeroboami II. res Iſraelis propè ad exitium turbatæ ſunt; qua opportunâ occaſione captatâ, Syri Damaſceni exerere cervicem ſuſceperunt. Razin titulo Regis aſſumpto, initoque cum Phacee Regni Iſrael invaſore fœdere, ditionem Juda ſub Regibus Joathan & Achaz ſævíſſimè excurrit (r). Impar ad reſiſtendum Achaz, auxiliares copias à Theglatphalaſſare Aſſyriæ Rege poſtulavit (ſ); rogavitque ut Damaſcenam ditionem infeſtans, averſionem hoſtium faceret. Rex igitur Aſſyriæ in Razin profectus, Damaſcum cœpit, evertitque, Regem neci tradidit, Syros in Tranſeuphratæam captivos traduxit. Ita Oraculis Iſaiæ & Amos ſua fides (t).

r 4. Reg. 37.

ſ 4. Reg. 16. 7.

t Iſai. 7. 4. 8. & 8. 4. & 10. 9. & 17. 1. 2. 3. Amos 1. 3. 4.

Erexit iterum cervicem Damaſcus; urbs enim opportuniſſimo loco ſita, nullo habitatore relinqui non poterat. Captam credimus à Sennacheribo, exercitum in Ezechiam ducente, juxta ac Iſaias 9. 9. inſinuat (u). Holophernes pariter tempore Manaſſis ditioni ſuæ adjecit (x). Mercatores Damaſci ad Emporium Tyri venientes paulò ante captam eam Urbem à Nabuchodonoſore, Ezechiel 27. 18. commemorat. Damaſcenos armis Nabuchodonoſoris opprimendos Jeremias (y) prædixit; à quo facilè jure armorum coacti, ſicut & ceteræ regionis Urbes, jugum ſubiere. Poſt ſolutam captivitatem, novis malis opprimendos Zacharias 9. 1. prænunciavit: quod facilè ſpectat futuram ſub Ducibus Alexandri captivitatem [z). Ex eo tempore res Damaſcenorum à Judæis ſecretæ; quare nos hiſtoriæ hìc modum imponimus.

u Vide noſtrum Comment. ad Iſ. 17. 1.

x Judith 1. 7. 11. 17.

y Jerem. 25. 9. 10. & 27. 8. & 49. 23. 24.

z Plut. in Alex. & Q. Curt. l. 3.

IN OSEE

PROLEGOMENON.

OSee filius Beri, oriundus, uti ferunt [a], è Belemoth in Tribu Iſſachar; an fortè ex Belma ſive Belmeon ad Eſrelon in eadem Tribu (b)? Patrem habuiſſe Beram, de quo 1. Par 5. 6. Principem Tribus Ruben, Rabbini aſſeruerunt: quare pertinuiſſe debuit ad eandem Tribum atque originem retuliſſe ex Beel-meon in ſorte Ruben in Transjordanis. Sed hæc omnia dubia ſunt, nec ab Authoribus aſſettæ ſatis authoritatis tradita.

a Pſeudo-Epiph. de vita Proph. c. 11.

b Judith. 7. 3.

Vixit in Regno Samariæ, ſicut & vaticiniorum maxima pars Regnum illud ſpectat; quamquam plura etiam inter illa ad Regnum Juda pertinent. In fronte Operis paruiſſe illum ſub Regibus Juda, Oziâ, Joathan, Achaz, & Ezechiâ, ſicut ſub Jeroboamo II. Rege Iſrael, legimus. Profectò ſi regnantibus illis omnibus munere Prophetæ functus eſt, longè ſanè vitam produxit; nam ab ineunte Ozia anno 3194. uſque ad exitum Jeroboami II. anno 3220. ſpatium eſt 26. annorum. Exinde verò uſque ad Ezechiam Regem Juda a. 3306 adhuc 86. anni excurrerunt; ut tota ſumma ad 112. annos aſcendat. Si quid verò ex illis demas, ut 20. annos Ezechiæ & totidem Oziæ, neque enim per totum eorum Regum tempus propheta ſſe Oſeam legimus, ſpatium ſaltem 92. annorum reſtat. Adde pariter, Oſeam minus ſuſcepiſſe, cùm provectioris eſſet ætatis; in ipſo enim Prophetiæ exordio fœminam proſtitutam ducere juſſus eſt, è qua promptè ſatis liberos ſuſcepit. Quando igitur tunc temporis vigeſimum ſive vigeſimum quintum ætatis annum ageret, debuit vitam produxiſſe ad 115. ſive 117. annorum ſenectutem, quod ſupra eorum temporum experientiam videtur.

Vererum nonnulli dubitarunt (c), num inſcriptiones in fronte minorum Prophetarum eos haberent Authores, & non potiùs Eſdram vel alium quemcumque, ſcripta illa recenſentes. Ita e. g. quæ in fronte Libri Oſee legitur, ardua habet plurima; neque enim in Operis decurſu quidquam vel minimum legitur, diuturnum adeo Prophetæ munus deſignens. Ut quid inſuper nomina Regum Juda ſcriptum illud præſeferat, cum in Iſraele Propheta verſaretur? Prophetiam à verſu ſecundo exordium ducere ex illis verbis ſatis inſinuatur: *Principium loquendi Domino in Oſee: Et dixit Dominus ad Oſee.* Quidquid præcedit, totum æquè Opus ſpectat. Primum autem vaticinium ſpectaſſe videtur exitum Regni Jeroboam II. ait enim Dominus: *Viſitabo ſanguinem Jezrael ſuper domum Jehu* (d). Harum minarum fides non ſub Jeroboamo II. quidem impleta eſt, cujus fuit diuturnum, quietum, & feliciſſimum Regnum; ſed ſub Zachariâ ejus filio Regni ſucceſſore. Neque res eſt à Libris ſacris abhorrens, ut Librorum tituli alienâ manu inſerantur; plures enim hujus generis Pſalmis adjectos, & nonnullos Iſaiæ 21. 13. & 30. 6. animadvertimus.

c *Vide nov. Edit. Hieronym. pag. 727. Plerique dicunt, quòd ab Eſdra ſcriba in omnibus Prophetiis ſic fuerit titulatum, ut præſcripto cujuſque nomine, Prophetia, cujus ſit, ſequens noſcatur &c. Ita utrumque Exemplar. Hebr. veritatis.*

d Oſee 1. 4.

Primus inter Propphetas creditur, cujus ſcripta ſuperſint (e). Quamvis enim coævos habuerit Amos, & Jonam, utroſque ad ætatem Jeroboami II. ſpectantes, ſicut & Michæam, Nahum, & Iſaiam ſub Achaz & Ezechiâ agentes; iniviſſe tamen munus, & vaticinia ſua ſcriptis quàm alios

e *Hieron. in Oſee initio, Baſil. in Iſai. Rufin. Riber. Sanct. alii.*

Google

alios citiùs redegiſſe fertur. Oculatus teſtis ſpectavit non primam tantùm captivitatem quatuor Tribuum ſub Theglathphalaſſare, ſed etiam alteram decem Tribuum ſub Salmanaſare; cùm ſcilicet captâ Samariâ Regnum Iſrael penitùs extinctum eſt. Quin & poſt ea tempora oracula fudiſſe S. Hieronymus (f) autumavit.

Primus verſus cap. 1. obitum Zachariæ Regis Iſrael, & quæ obitum Jeroboami conſequutura fuerunt mala uſque ad verſum 6. perſequitur; deinceps uſque ad cap. 3. captivitatem Iſrael prædicit. Perſuaſum habemus, præ oculis habuiſſe aliquando primam captivitatem quatuor Tribuum ſub Salmanaſare; quamvis oracula illius ab aliis ſecundæ captivitatis diſcerni, vix ac ne vix quidem poſſint. Ubique ęrumnas & captivitatem Iſraelis tamquam commune malum ingerit; hìc totus verſatur, huc illius omnia recidunt (*), quamvis poſt tot mala relevandis animis, futuræ liberationis & ſolvendæ captivitatis ſpem excitet (§).

Perpetuus eſt ſcelerum Iſraelis, & Idololatriæ Ephraim inſectator; à quibus nihil alienum ſceleri, & abominationibus factum eſſe dicit. Exprobrat licentiam Gabaitis parem (g). Idola colebantur Dan, Bethel, & Samariæ; ſicut etiam Galgalis (h), in monte Thabor (†), Sichimis (i), in montibus Galaad (k), & Berſabeæ (*). Fruſtra illos conari demonſtrat, ut alienigenarum ope ab ultione ſe Domini ſubducant, cùm pro eo quòd Ægyptios, & Aſſyrios implorarent, à Deo potiùs roganda fuiſſet criminum pœnitudine venia (l). Monet inſuper poſt captam regionem ſuam in Egyptum confugientes non ſalutem ibi, ſed mortem inventuros (m). Dejiciendos aureos vitulos, proſtratoſque in Aſſyriam aſportandos prædicit (n).

Neque in ſcelera Regni Juda mitiùs invehitur, eos maximè verbis caſtigans, qui Galgalim (o) ad idola colenda frequentarent; ſuperventurum dicit cap. 8. 14. in regionem Juda Sennacheribum Regem Aſſyriæ; ac tandem, ſeriùs quidem quàm decem Tribus, cap. 1. 7. futurum ut ipſi quoque pari ſervitutis jugo, pari etiam ſolutæ captivitatis privilegio premerentur donarenturque (p).

Ejus vaticinia multâ caligine obvoluta ſunt (q): quod tum ex ipſa rerum natura, utpote qui multùm à noſtra cognitione remotas hiſtorias, parumque ex monumentis illorum temporum exploratas innuat; cùm etiam ex ipſa ſtyli indole derivatur. Libri Regum multò contractiorem hiſtoriam poſtremorum Regum Iſrael perſequuntur; ac viciſſim ne verbum quidem de illis in Paralipomenis. Ex quo operoſior Minorum Prophetarum interpretatio. Stylo utitur preſſo, & conciſo, deſultorio pariter, ſæpè ex uno in aliud argumentum, ex uno in aliud tempus perſonamque, non per viam ſed veluti per ſaltum tranſiliens. *Oſee*, ait S. Hieronymus Præf. in 12. Prophetas, *commaticus, & quaſi per ſententias loquens*. Obtruncatâ ſententiâ Lectorem ſuſpenſum, ejuſque prudentiæ, quod deeſt, ſupplendum relinquit. Interdum tamen plura miſcet vivida & audaciora, plures etiam ſatis concinnas addit ſimilitudines, quas applicandas Lectori relinquit; vel ſtatim ſignificatas deſerit; unde multum de illarum elegantia atque argumenti connexione Lectores fugit.

f *Hieron. in cap. 1. Oſe. Vide Uſſer. ad A. M. 3197.*
* *Oſee* 6. 8. & 2. 2. 3. .. 13. & 3. 1. 2. & 4. 3. 4. 5. & 5. 7. 8. &c. & 10. 2. & 11. 7. & 13. 11.
§ *Oſee* 1. 10. 11. & 2. 1. 14. .. 24. & 3. 5. & 6. 1. 2. 3. & 11. 10. 11. & 13. 15. & 14. 6. &c.
g *Oſee* 9. 9. & 10. 9. *Confer cum Judic.* 10.
h *Oſee* 4. 15. & 9. 15. & 12. 11.
† *Oſee* 5. 1.
i *Idem* 6. 9.
k *Oſee* 6. 8. & 5. 1.
* *Amos* 6.
l *Oſee* 7. 11. & 8. 9. 13. & 9. 3. & 12. 1. & 14. 4.
m *Oſee* 9. 6.
n *Oſee* 8. 5. & 10. 5. 6.
o *Oſee*. 4. 15.
p *Oſee* 10. 11.
q *Hieron. Præfat. in Oſee & in fine Comment. in cap.* 14.

IN JOELEM PROLEGOMENON.

JOel filius Phatuel, è Tribu Ruben (a), uti ferunt, ſeu potiùs Gad, (b) ex urbe ſive regione Betharan in transjordanis. Appellatur etiam *Betharamphte*; & ab Herode deinum *Livias*, ſeu *Julias* dicta. Vaticinia ſua in Regnum Iſrael edidiſſe S. Hieronymus (c), aliique plures autumarunt. Sed ejus vaticinii unicus ſcopus, quod alioqui certum exploratumque eſt ſolâ Libri lectione; Regnum Juda ſtatuendum eſt (d), quemadmodum ſanior Commentatorum pars ultrò fatetur (e).

Quo tempore vixerit, & munus inierit, variant Interpretes. Fames atque locuſtarum peſtis, quod tamquam malum præſens deplorat, unica conjectura eſt, unde dicatur de tempore Prophetiæ argumentum. Verùm, cùm eâ de re nihil habeatur in Sacra Scriptura expreſſum, nihilo minori negocio certa ejus rei epocha ſtatueretur. Famem deſcripſit Jeremias 12. 4. 13. & 14. 1. &c. alteram Amos 4. 7. 8. 9. altera ſub Joram 4. Reg. 8. 1. &c. legitur.

Viri quidam docti (f) opinantur, famem apud Joelem ipſam eſſe, quam Amos deplorat, queſtus nihilo ex ea re ſapientiores factos Iſraelitas. Inde verò deducunt, Joel aliquanto ſeniorem fuiſſe prę Amos; cùm poſtremus hic Propheta malum illud tanquam præteritum; Joel verò tanquam pręſens commemoret. Sed quid facient, quòd Amos, cum ſub Ozia Rege Juda, & Jeroboamo II. filio Joas Regis Iſrael vixerit (g), multò proinde ſenior eſt Joele, qui extincto jam Regno Iſraelis, quantum ex ejus Scriptis colligimus, munus Prophetæ gerebat (h)? Quantum ad famem, ſub Joram ſeptennii flagellum fuit; cùm fames ſub Joele uno vel altero anno du-

a *Ita Epiph. de vita Prophetarum, Doroth. in Synopſ. Iſidor. de ortu & obitu Proph. c. 40. Ita & Hebræi.*
b *Joſu.* 13. 27. *Num.* 32. 36.
c *Hieron. ad Paulin. Joel filius Phatuel deſcribit terram 12. Tribuum, erucâ, brucho, locuſtâ, erugine vaſtante conſumptam &c. Ita Theodoret. præfat. in Joel, & Amos. Remig. Lyr. Haimo, Burg. Rabb. quidam.*
d *Vide Joel.* 2. 1. 13. 14. 16. & 2. 1. 15. 16. 17. & 3. 6. 8. 17. 19. 20. 21.
f *Condom. & Uſſer. ad A. M. 3197. Vide etiam P. Pezron in Prophetas*, qui vaticinium Joelis componit cum anno 20. Ozię, & 36. Jeroboami 2.
g *Amos* 1. 1.
h 4. *Reg.* 8. 3.

Digitized by Google

duraret. Non eſt igitur altera cum altera confundenda.

Fames, de qua Jeremias capp. 8. & 14. & 15. & 16. ſub Joſia facilè, ſeu potiùs Sedecia, expeditione Nabuchodonoſoris in Judæos ineunte, contigit. Cùm verò nihil de certo ejus anno in Scripturis deſignetur, nihil exinde pro adſtruenda Joelis ætate ſapientiores efficimur.

S. Hieronymus (i) & plerique tum Veterum (k) tum Recentiorum, Prophetas Joelem & Oſee coævos ſtatuunt, juxta ſolemne Interpretibus S. Hieronymum ſequutis axioma: *In quibus tempus non præfertur in titulo, ſub illis eos Regibus prophetaſſe, ſub quibus & hi, qui ante eos habent titulos prophetaverunt.* Quæ illorum regula non uſque adeò aſſerta reputanda eſt, quin ſępiùs fallatur; uti, ſi alio nunquam, certè exemplo Jonę apertiſſimè demonſtratur; vetuſtior eſt enim quàm Amos, quamquam in cenſu Prophetarum inferior ordine ſtatuitur (l). Gręci quinetiam alium in recenſendis minoribus Prophetis ordinem ab Hebręo ſequuti, perſuaſum planè non habebant, Biblia Hebraica, quæ nos duces in Vulgata ſequimur, temporum ordinem tenuiſſe; neque enim aliter immutare illum auſi fuiſſent. Tandem ſi axioma illud ſemel ſtatuatur, alias Gręci, alias Latini conſequutiones deducent; quorum proinde alterutri errare cogentur. Nutat ergo hujus axiomatis fides.

i *Hieron. Præfat. in omnes Prophet.*
k *Theodoret. in Præloquio omni. Prophet. Clemens Alexand. lib. 1. Strom. Auguſt. de Civit. l. 18. c. 27. Ruſin. Grot. alii.*
l Amos vixit ſub Ozia Rege Juda, & poſt obitum Jeroboami II. quo regnante Joas vaticinatus eſt.

Judęi (m) perſuaſum habent, Joelem munus ſuum exercuiſſe ſub Manaſſe, poſt diſperſionem decem Tribuum; quorum ſane opinio multùm abludit à vero; ſiquidem vera ſint, ut ea quæ de fame apud hunc Prophetam leguntur, cum fame apud Jeremiam convenire: Deus enim Jeremiæ roganti, ut tandem oppreſſum malis populum relevet, proteſtatur, ſe criminibus à Manaſſe in Urbe commiſſis offenſum, diſperſurum tandem illos per gentes & populos (n).

m *Seder Olam, Kimchi, R. Salom.*
n *Jerem. 15. 4.*

Primum & ſecundum caput Joelis pathetico ſtylo proſequitur famem in Juda ex ariditate Solis, locuſtarum, & bruchorum vaſtatione deductam. Locuſtarum turbam veluti exercitum regiones vaſtantem, obſidentem Urbes, ædeſque ipſas infeſtantem deſcribit. Ventorum è plaga Maris mortui & mediterranea furentium turbine excuſſum eſt in Judam malum; quod acerbitate ſui ad luctum demiſſionemque animi populum deducens, id tandem effecit, ut calamitate depulsâ largior benedictionum imber arva perfunderet. Hæc omnia ipsâ Joelis ætate eodemque ſpectante contigerunt.

Ad ſublimiora deio argumenta verſus Propheta diem Domini prædicit, diem ultionis, à ſummo Judice in valle Joſaphat exigendæ; quibus oraculis ſpectatum credimus exercitum Cambyſis, in valle Jezrael, ſive in magno Campo caſtra habentem; quem exercitum ſubito turbine diſperſum fugatumque Ezechiel expreſſit cap. 38. 22. & Joel 2. 30. 31. tantùm inſinuavit. Plura identidem ſubdit, ad literam non niſi in Jeſu Chriſto & Eccleſia numeris omnibus impleta, uti e. g. cùm de Doctore juſtitiæ à Deo mittendo agit (o); de Spiritu Sancto ſuper omnem carnem effundendo (p); de ſalute omnibus nomen Domini invocantibus concedenda (q); de Jeruſalem perpetuo habitatore colenda (r); ac demum de ſalute pariter inde proventura (s).

o *Joel* 2. 23.
p *Idem ver.* 28. 29.
q *Ibid. ver* 32.
r *Joel.* 3. 20.
s *Joel.* 2. 32.

Stylo utitur magnifico, & figurato: allegoriam locuſtarum ſub exercitus ſpecie egregiè proſequitur. Res vividis coloribus ita pingit, ut non deſcriptæ, ſed ipſis oculis ſubjectæ videantur.

IN AMOS PROLEGOMENON.

AMos, quem alii præpoſterè (a) cum patre Iſaię (b) confundunt, oriundus erat, juxta communem ſententiam (c) è Vico Thecue in Tribu Juda (d) quatuor leucis à Jeruſalem meridiem versùs. Nos tamen eum locum ſedem fuiſſe Prophetæ, non patriam autumamus. Ortus eſt enim in ditione Iſrael, ad quam potiſſimùm Propheta deſtinatus erat. Amaſias Sacerdos Bethel virum ſanctum ad Jeroboamum II. Regem Iſrael accuſavit, calumniam ſtruens: *Rebellavit contra te Amos in medio domus Iſrael* (e). Dein quaſi ſententiam Regis ferret, denunciavit: *Qui vides, gradere, fuge in terram Juda, & comede ibi panem, & prophetabis ibi.* Quam ob injuriam queritur frequenter in ſuis Scriptis Propheta (f), graviter etiam invehens in ſcelera Iſraelitarum, veluti ſi omnia oculatus teſtis habuiſſet explorata. Primis viſionibus in Bethel dignatus eſt (g); quò non aliunde veniſſe, ſed veluti loci gentilis videtur. Non eſt igitur à vero abſimile, eandem regionem patriam habuiſſe; nec Thecue niſi pellente Amaſia veniſſe. S. Hieronymus in Amos 5. natum quidem in Tribu Juda aſſerit, nullâ tamen allatâ opinionis ſuę conjecturâ; ſed eâ tantùm ductus perſuaſione, quæ Prophetam è Thecue arceſſit.

a *Clemens Alexand. l. 1. Strom. Epiphan. de vit. Proph. Cedren. Compend. hiſt.*
b *Patri Iſaiæ nomen erat Amoz. Propheta verò Hamos.*
c *Hieron. Theodoret. alii paſſim.*
d 2. *Par.* 2. 11. 6. *Hieron. Mercer. Grot. alii.* Kimchi conſtituit in Tribu Aſer, & S. Epiphanius in Zibulon.
e *Amos* 7. 10. 15.
f *Amos* 2. 12. & 3. 7. 8.
g *Amos* 7. 10.

Paſturitiam agebat, compungendiſque ficubus agreſtibus, quo faciliùs matureſcerent, (h) juxta morem regionis, vitam toleravit;

h *Amos* 5. 5. & 7. 14.

vit; quare à munere Prophetæ alienus, nec patrem habuit Prophetam, nec Magiſtrum (*i*). Sed cùm maximè operi ſuo intentus vacaret, nihil tale cogitans, repente ad munus Prophetæ cęlitus evocatus eſt. Nec ſtatim ad loquendum facilis: non niſi Deo jubente atque Spiritu intimè impellente compulſus, tandem aſſenſum ſuum præbuit (*k*). Oracula fudit ſub Jeroboamo II. Rege Iſrael, & Ozia Rege Juda, biennio ante quam validâ terræ ſuccuſſione (*l*) ingenti horrore Jeruſalem conſternaretur (*m*); quod Joſephus (*n*), aſſentientibus veterum atque recentiorum Interpretum pleriſque, in tempus attentati à Rege Ozia muneris Sacerdotalis, oblatione thuris coram Domino, (*o*) confert. Uſſerius ad an. 3225. temerarium Oziæ factum rejicit poſt obitum Jeroboami II. cujus tamen argumenta nobis non perſuadent. Si factum illud Oziæ, & terręmotum, de quo Amos, ad annum 23. ejuſdem Regis conferamus, initum ab eodem Propheta munus ſtatuendum ad A. M. 3215. ſexennio circiter ante obitum Jeroboami II. Sed hanc epocham incertiorem eſſe ultro fatemur (*p*).

Prima Amos vaticinia in cap. 7. leguntur. Objecta per viſum Prophetæ ſpecies locuſtarum arva depopulantium (*q*); ignis etiam longè latèque ſuper regionem ardentis, ipſas abyſſi aquas exſiccantis. Tandem Deus ex alto mœnium faſtigio ſtantem ſe, atque trullam cæmentariam tenentem Prophetæ exhibuit (*r*), everſurum ſe loca à ſuperſtitioſis Iſraelitis conſecrata, domumque Jeroboam gladio exterminaturum minitatus. Viſiones ſuas altè in Bethel edicentem Amaſias Sacerdos Fani ejuſdem Urbis ad Regem tanquam perduellionis reum detulit (*s*). Namque, ait, ſeditioſis ſermonibus nec ultra ferendis omnia turbat, undique dictitans: Jeroboam gladio peribit, & Iſrael captivus extra regionem ſuam adducetur. Impudentiſſimè ille quidem; nunquam enim Amos gladio enecandum Jeroboamum edixerat; eam enim ultionem Domum Jeroboami non ipſum Jeroboamum manere vaticinatus erat. Quid Rex decreverit, ignotum; ſed Amaſias viſionarium hominem ſolum vertere, atque in regionem Juda concedere juſſit, monitum ne ultra committeret, ut vaticinari in Bethel auderet, ſedem religionis & Regni. Cui Amos proteſtatus, ſe neque Prophetam agere profeſſione, neque genere, ſed paſtorem eſſe, agreſteſque ficus compungentem, qui inopinato Domini afflatu è paſtore in Prophetam tranſiiſſet: dein ad Amaſiam verſus denunciavit futurum, ut ejus uxor in Urbe proſtitueretur, ejus filii & filiæ gladio perirent, poſſeſſiones funiculo in alios diſtraherentur, ipſe tandem in terra impura obiret; ac tandem Iſrael captivitate extra regionem ſuam premeretur.

Hæc Prophetæ verba acerbè adeò excepiſſe Amaſiam nonnulli ex Veteribus (*t*) tradunt, ut exturbari loquenti dentes, quò ad ſilentium adigeretur, præceperit. Plura illata viro ſupplicia alii teſtantur (*u*); addentes, Oziam filium Amaſiæ palo in tempora Prophetæ inclementer adacto, virum penè exanimem ſtraviſſe, deductumque in Thecue brevì penitus interiiſſe, ibique avito ſepulchro illatum. Verùm ſilentibus S. Scripturis, harum traditionum fidem ſuſpectam habemus. Opinamur quin etiam, Prophetam relictâ Bethel Thecuam ſe recepiſſe, ubi relata ſex prioribus Operis capitibus vaticinia fuderit. Octavum & nonum caput ad idem facilè tempus pertinent. Emortualis, natalitia, & functi muneris periodus æquè latent. Sunt qui duobus tantùm annis Prophetam egiſſe putent, toto nempè biennio, terręmotum in ipſo Scripti exordio expreſſum præceſſit (*x*). Alii intra annum ejus vaticinia omnia definiunt. Conjecturæ omnes, nihil certi.

Duo priora Scripti capita in Damaſcenos, Philiſthæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, Moabitas, populos Juda, & Iſraelitas decem Tribuum impenduntur. Illis verò omnibus mala minitatur, quæ inde per Reges Aſſyriæ, Chaldæos tantâ ferè omnium illarum Provinciarum clade illata ſunt. Dein tota ſermonis vis in Iſraelem coacta, quò maximè Prophetæ mens univerſa collimat; non poſtremam tantùm illorum captivitatem (*y*), ſed prænuntia etiam hujus calamitatis mala, poſt Regnum Jeroboami II. inferenda, vaticinatur (*z*). Addit Oracula de obitu Zachariæ (*), adventu Phul & Theglathphalaſſaris in ditionem Iſrael. Tandem ad lętiora converſus, ſolvendam captivitatem decem Tribuum enunciat (*a*). Acriùs in locupletes & avaros Iſraelitas invehitur, quibus ædium ſuperbiam, conviviorum apparatum, & in utenſilibus domorum nimium luxum (*b*), tum & vanitatem exprobat. Judices viros inſontes opprimentes, pauperes in ſervitutem vendentes caſtigat (*c*). Populum reum agit inceſtuum, & in Prophetas pervicaciæ [*d*]. Uno verbo ex ejus Prophetæ lectione intelligimus, florentiſſimum alioqui per eam ætatem Regnum Iſraelis immani criminum contagione elanguiſſe, longamque proſperitatem augendis ſceleribus, criminibuſque, ut ferè fit cùm timor Domini & juſtitia è corde hominum faceſſerit, valuiſſe.

Idololatriæ malum ejus Viri ætate non admodum in Iſraele invaluerat. Poſt Regnum Jehu (*e*), qui dejecto Templo Baalis, illius Sacerdotes exterminaverat, publicus ſuperſtitionum cultus ab eo tempore exulavit. Jeroboamus II. non alio nomine in Scriptura accuſatur (*f*), quàm quòd in errore Jeroboami I. nempè in cultu vitulorum aureorum, quem Amos pariter exprobrat Iſraelitis, perſeveraverit. Frequentabantur Urbes Dan, Bethel, Galgala, & Berſabee; ibique in illorum Deorum nomina jurabatur. Berſabee locus erat religioſus peregrinantibus, recens, nec ante Regnum Jeroboami II. quamvis eo tempore celebris, frequentatus (*g*). Veteris religionis veſtigia plurima in Iſraele adhuc manebant, quibus cul-

i *Ibid. ver.* 14.

k *Amos* 3. 8. & 7. 15.

l *Joel.* 1. 1.

m *Zach.* 14. 15.

n *Joſeph. Antiq. lib.* 11. *c.* 11.

o 4. *Reg.* 15. 5. & 2. *Par.* 25. 19.

p *Vide noſtr. Comment. in* 4. *Reg.* 15. 5.

q *Amos* 7. 1. 2.

r *Ibid. ver.* 8. 9.

s *Ibid. ver.* 10.

t *Cyrill. in Præfat. Expoſit. in Amos.*

u *Vide Pſeudo-Epiphan. de vit. Prophet. c.* 12. *Iſidor. de vit. & mor. SS. c.* 43. *Doroth. Synopſ. c.* 2. *Martyrolog. Rom. Prid. Kal. April. Chron. Paſch. p.* 147.

x *Vide Aviam Mont. Sanct. Prolegomen.* 4.

y *Amos* 4. 3. & 5. 1. 2. & *ſeq.*

z *Amos* 2. 13. 14. &c. & 3. 11. &c.

* *Amos* 7. 9.

a *Amos* 9. 14.

b *Amos* 3. 15. & 4. 1. 2.

c *Amos* 2. 5.

d *Ibid. ver.* 7.

e 4. *Reg.* 10. 18. *ſeq.*

f *Ibid.* 14. 24.

g *Amos* 5. 5.

cultum ſe Domino impendere perſuaſi, vanitatis à Propheta arguuntur; demonſtrat enim fruſtrà eſſe religionem, quam juſtitia & charitas non commendat (h).

Quamquam id potiſſimùm ſpectabat Amos, ut vaticiniis ſuis Iſraelitas juvaret, aliquandò tamen in Juda & finitimis Palæſtinæ Regnis verſatur. Primam domui Davidicæ gloriam, ejuſque ſuper Idumæam cæteraſque olim ſubjectas gentes Imperium reſtituendum prædicit (i). Phraſibus tamen adeò magnificis utitur, ut Meſſiam pariter & ejus Eccleſiæ conſtitutionem præ oculis habuiſſe videatur.

Imperitiori uſum ſermone S. Hieronymus Prolog. Expoſit. fatetur, illud Apoſtoli 2. Cor. 11. de ipſo uſurpans: *Imperitus ſermone, ſed non ſcientiâ* (k). In Comm. in Amos 1. 1. obſervat, apto profeſſioni ſuæ eloquio uti univerſos; ita Amos comparationes ex agro, cui maximè aſſueverat, ducere affectas. Et quidem totum ejus opus perpetuâ allegoriæ ſerie ad campeſtria utenſilia, tum & paſtoritiam, agreſtemque vitam alludit. Optimè quidem vir ſanctus, cum de ſtylo agitur; eandemque quam ille obſervavit pedeſtris eloquii ruſticitatem, in eodem Propheta vidiſſe ſibi plures ex Interpretibus viſi ſunt. Verùm S. Auguſtinus, qui eloquentiæ Hieronymianæ nihil concedebat, gnarus profectò quid de ſtylo Amos ſentiretur, ejus exemplum præ cæteris ſelegit, ut ad ſenſum demonſtraret, eloquentiâ quâdam naturali cum inſitâ quâdam prudentiâ deductos Prophetas, ut verba rebus aptarent in tantum, ut: *Iſti qui Prophetas noſtros*, ait, *tanquam ineruditos & elocutionis ignaros veluti docti diſertique contemnunt, ſi aliquid eis tale vel in tales dicendum fuiſſet, aliter ſe voluiſſent dicere? ..... Quid enim eſt quod iſto eloquio aures ſobriæ plus deſiderent?* Nobilis hujus eloquentiæ exempla proſequitur ex cap. 6. ejuſdem Prophetæ. Qua in re tamen non ita conſtituendum eſt, quaſi ſapientia divina eloquentiæ ſervire credenda ſit: *Non intentâ in eloquentiam ſapientiâ, ſed ſapientia non recedente eloquentiâ*. Tandem ita concludit: *Quapropter eloquentes quidem non tantùm ſapientes fateamur* (Sacros Scriptores) *tali eloquentiâ, qualis perſonis ejuſmodi congruebat*.

h Amos 2. 15. 12. & 4. 4. 5. & 5. 21. 22. 23. & 8. 3. 5. 10.

i Amos 9. 11. 12.

k 2. Cor. 11.

IN ABDIAM

PROLEGOMENON.

De geſtis, obitu, ætate, Patriâ & miſſione hujus Prophetæ, ſilente prorſus Sacrâ Scripturâ, nihil habemus, quàm quod Authorum Judæorum & incertarum traditionum fide parum quidem aſſertè memoriæ proditum eſt. Originem retuliſſe creditur è Bethacamar, ſive Bethacaron, juxta Sichem in Tribu Ephraim (a): quò etiam patrio ſepulchro illatum ferunt. S. Hieronymus (b), poſt veteres Judæos in eam ſententiam inclinaſſe videtur, quæ Prophetam cum viro cognomine Oeconomo domûs Achab, abſcondis in ſpeluncis 100. Prohpetis à Jezabele ad cædem deſtinatis illuſtri (c), confundis. Proſelytus etiam extitiſſe fertur, & onus idemque cum Centurione tertio loco miſſo ad evocandum Eliam è monte, quem virum Propheta ab igne, quo duo priores Centuriones interierant, immunem voluit (d). Malunt alii virum dare viduæ Sareptanæ (e), cujus filium Eliſeus è mortuis revocavit [f]. Qua poſteriori ſententiâ ſemel conſtitutâ, ſtatuimus etiam Abdiam filium habuiſſe Jonam Prophetam, cùm Judæis authoribus Jonas è vidua Sareptana matre prodierit.

Salomon docet, Abdiam Proſelytum fuiſſe, Idumæum, favore Principis in aula Achab & Jezabelis potentem, quod ille tanquam communi ſuffragio apud fratres ſuos receptum tradit. Hanc ſententiam fulcit Codurcus Præfatione ſua in Job: ſed ab aliis Rabbinis vulgò rejicitur. Sunt qui virum agnoſcunt (†) in Abdia illo, qui 2. Par. 17. 7. miſſus dicitur à Joſaphat per Urbes Juda, ut populos edoceret. Abdiam alterum ſuggerit Livellus ſub Joſia Rege Juda, Levitam, è familia Merari(*). Nos autem, ne conjecturas conjecturis cumulemus, ignorantiam ea de re faſſi, nullis addicti partibus, in re incerta judicium ſuſpendimus; hujus enim ambiguitatis nullum eſt argumentum certius, quàm opinionum varietas.

De tumulo Abdiæ Sebaſte, alio nomine, Samariæ, Palæſtinæ poſito, ſermo eſt apud S. Hieronymum [g], narrantem, à S. Paula unà cum ſepulchro Eliſei, & S. Joannis Baptiſtæ cultum, ubi teſtem etiam oculatam prodigiorum ibi gloriam ſpectaſſe idem Sanctus affirmat. Sed hunc Abdiæ tumulum à S. Paula viſum, loculum fuiſſe tantùm, ubi ejus olim cineres jacebant, agnoſcamus oportet; rerum enim potiente Juliano Imperatore, omnia Prophetarum ſepulchra, incenſis factis oſſibus, & cineribus unà cum prophanis animalium cineribus admixtis in ventum ſparſis, exſpoliaſſe circa annum 362. conſtat [h].

Qua tenemur incertitudine de obitu rebuſque geſtis ab Abdia, cur certum ejus

a Pſeudo Epiph. & Pſeudo-Doroth. Iſidor. &c.

b Hieron. in Abdiam, & Epiphan. Iſidor. Doroth. Chronic. Alexan. Rupert. Sixt. Senenſ. in Abdiam. Montan. in Præfat. in 12. Proph. Genebr. Chronic. ann 3272. &c.

c 3. Reg. 18. 4.

d 4. Reg. 1. 13.

e Lyran. in 4. Reg. c. 4. init.

f 4. Reg. 28. 22.

† Vide Sanct. Proleg. 2. num. 5.

* 2. Par. 34. 12.

g S. Hieron. princip. Comment. in Abdiam, & in Epitaph. Paulæ.

h Vide Julian. Miſopogon. & Baillet vit. SS. V. Teſtam. 14. Junii, & 19. Novemb. Gallicè.

miſſionis tempus ignoremus, in cauſa eſt. Si Oeconomum domûs Achabi geſſit, ſenior 100. annis quàm cęteros Prophetas, quorum ſcripta ſuperſunt, conſtitueretur oportet. Quicumque verò prædicta ab illo mala, ab Idumæis inferente Sennacheribo perlata, contendunt, illi Achaz & Ezechiæ Regibus Juda coævum faciunt. Nos ex ejus ſcriptis deduxiſſe confidimus, poſt everſam Jeruſalem eâdem, qua Jeremias, ætate vixiſſe. His autem perſuademur.

Abdias ultimum excidium Idumææ minitatur; in eam etenim ſuperventuros ſubito incurſu tanquam fures hoſtes, prędamque univerſam deportaturos, abdita quæque Idumææ ſcrutaturos, ac tandem Idumæos ipſos è regione ſuâ depulſuros prædicit (i). Hæc autem mala, inquit, in eorum caput ab ipſis fœderatis ſuis, eâdem cum ipſis menſâ utentibus imminent [k]: quod ipſis merito injuſtitiæ ſuæ & crudelitatis in fratres ſuos Juda exercitæ inferetur [l]. Exprobrat enim Propheta cædes & immania quæque ſcelera, quibus in miſeros ſævierunt, cùm ab hoſtibus fuſi, diſſipatique, atque Urbibus ſuis ſpoliati, tum & Jeroſolymâ inter victores ſorte diviſâ palantes fugerent; tunc enim Edom mixtus cum populi hoſtibus in eorum cædem conjurabat. Norint proinde, ait Abdias, Idumæi ſe in exemplum ultionis venturos (m), eodemque, quo cæteri, fato diſperdendos. Tunc malo ſuo diſcent, neque de Regno Juda deſolato plaudere, neque deductis in captivitatem inſultare, nec tandem per captæ Jeruſalem compita diſcurrent, nec exitus viarum obſidebunt, ut ſalutem fugâ quærentes (n) interficiant. Hæc planè omnia Judęos mala jam premebant, cum Abdias in Idumæos vaticinaretur; quare Jeruſalem jam captâ, Judas captivus detinebatur.

i Abdias ver. 5. 6. 7. 8. 9.

k Ver. 7.

l Ver. 10. 11.

m Abdias ver. 15.

n Ver. 12. 13. 14.

Poſt pręounciata deinde Idumæis mala à Chaldæis inferenda, alia deinde à Judæis imminentia perſequitur; prædicit enim futurum tandem, ut Jeruſalem reſtituatur, vetus ſanctitas & religio montis Sion redeat, totaque latè ditio olim à Jacob poſſeſſa veteres Dominos agnoſcat; atque ita reſtituti Iſraelitæ, veluti advecto in Idumæam igne, eorum regionem in paleæ modum accendant, juguinque Idumæis injiciant (o). Tandem non obſcurè prædicit futuram Judæorum & Iſraelitarum liberam in Patriam reſtitutionem. Ex his omnibus aperto ſatis argumento demonſtratur, Abdiam Prophetam egiſſe in Tribu Juda poſt captam Jeruſalem, eo temporis intervallo, quod inter captam Urbem uſque ad deſolatam Idumæam armis Nabuchodonoſoris, anno 23. ejuſdem Principis & 5. poſt everſam Jeruſalem & Templum (p); interceſſit. Nec eſt quod miremur, ſi Propheta poſt everſam Jeruſalem in Juda oracula fundebat. Jeremias à captivitate immunis fuit. Propheta Habacuc, de quo Dan. 14. 32. &c. in eadem regione vivebat, cum populus in captivitate detineretur.

o Ver. 17. 18. 21.

p Joſeph. Antiq. l. 10. c. 11.

Verſiculus quartus Abdiæ, ex Oraculo Balaam de Cinæis (q) deſcriptus videtur. Verſiculus 8. & ſeptimus cap. 49. Jeremiæ totidem ferè literis conſonat, quemadmodum & verſiculi 9. & 10. ejuſdem Prophetæ cum 5. & 6. Abdiæ; pariterque verſiculus 22. Jeremiæ cum 16. Abdiæ. Tandem verſiculi 1. 2. 3. 4. Abdiæ reſpondent verſiculis 14. 15. 16. Jeremię. Uter eorum ex altero tranſcripſerit, facilè definitur, cùm Jeremias Oracula in Idumæam funderet rerum potiente Joachim, vel ut ſeriùs, Sedeciâ [r]. Solemne eſt autem Prophetis, alterum alterius verba de eodem argumento uſurpare (s).

q Num. 24. 21.

r Vide not. Comment. in Jerem. 49. 1.

s Confer Mich. 4. 1. & Iſai. 2. 2.

IN JONAM
PROLEGOMENON.

IN univerſa duodecim Prophetarum hiſtoria nihil Lectorum admirationem occupat magis, quàm de rebus à Jona geſtis narratio. Eo conſilio à Deo vir excitatus videtur, ut luculentum de maximo & abſtruſiſſimo noſtrę religionis dogmate, nempe Reſurrectione Jeſu Chriſti, luculentum, inquam, in ſe præberet documentum. Voluit Deus in eo viro non ſimplici tantùm ſermone comprehenſam figuram exhibere, ſed ſpirantem quandam imaginem rerum futurarum exprimere; cùm ſcilicet poſt tridui moram è ventre ceti incolumem illæſumque eduxit (a). Quod verò ejus memoriam inter Prophetas veteris Teſtamenti egregiè commendat, illud eſt, nimirum unicum fuiſſe ad gentes miſſum Prophetam. Ninivitarum converſio veluti pignus habenda erat certum aſſertumque futuræ Infidelium ad fidem traductionis, atque Eccleſiæ Jeſu Chriſti ſuper everſæ Synagogæ ruinas erectionis.

a Auguſt. lib. 18. de Civit. c. 30. Jonas Propheta non tam ſermone Chriſtum, quàm ſuâ quadam paſſione prophetavit; profectò apertiùs, quàm ſi ejus mortem & reſurrectionem voce clamaret.

Galilæus erat genere, oriundus è Get-Opher (b), quam Urbem cum Jotapata, in bello deinde Judæorum cum Romanis, obſidione à Joſepho tantâ rei militaris peritiâ ſimul & virtute toleratâ, celebri (c), confundunt. Sita erat in Tribu Zabulon (d), ubi parvula regio Epher vel Opher, in qua Get, urbs Prophetæ patria.

b 4. Reg. 14. 25.

c Joſeph. l. 3. c. 11. 12.

d Joſue 19. 13.

tria. Hanc S. Hieronymus Præfat. in Jon. gemino à Sephori lapide Tiberiadem verſùs conſtituit. Quæ omnia apertiſſimè erroris convincunt opinionem Judæorum, Jeſu Chriſti ætate autumantium, neminem Prophetarum è Galilæa proditurum (e). *Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non ſurgit*. In Galilæa pariter Nahum ortus eſt, quamquam è Tribu Simeon originem referret. Sunt tandem, qui Malachiam è Tribu Zabulon, & urbe Supha accerſunt (f). Variant Rabbini de Prophetæ Jonæ origine; alii enim Viduæ Sareptanæ filium, quem Elias ſuſcitavit, conſtituunt (g). Ducuntur autem in eam opinionem à verbis ejuſdem Viduæ ad Prophetam poſt filium vitæ reſtitutum: *Nunc in iſto cognovi, quoniam verbum Domini in ore tuo verum eſt*; ex quo inditum eidem puero nomen filii *Amathi*, quod in Hebræo ſonat veritas. Bella conjectura! quæ ſola evertendæ Judæorum opinioni potiùs quàm confirmandæ ſufficeret, niſi à Scriptura duplici apertiſſimo argumento falſitatis argueretur. Primò enim Jonas oriundus à *Get-Opher*, loco planè à Sarepta remoto, dicitur. 2. Sub Joas & Jeroboamo Regibus Iſrael agebat, quorum poſtremus Regnum inivit poſt 60. annos à ſublato in Cælum Elia. Autumarunt alii; Jonam parentem habuiſſe mulierem Sunamitidem (h), cujus filium Propheta Eliſeus & naſci & triennio poſt extincto vitam precariò à Domino impetravit (i). Verùm altera planè erat Sunam à Get-Opher, ejuſdem viri patriâ (k); illa eſt enim Urbs Tribûs Iſſachar; hæc Tribûs Zabulonis. Non defuerunt, qui audiviſſe credant Prophetam illum ad Ramoth Galaad miſſum, ut Jehu in Regem Iſrael conſecraret (l). Hæc omnia eâdem fide traduntur, ac fabella de ortu ipſius in *Cariatham* ad Aſoth ad Mediterraneum (m), atque oraculum eidem viro imputatum in hanc ſententiam: *Cùm gentes plurimas Jeroſolymis conſpexeritis, ab occiduis nationibus funditus urbem delendam noveritis*. Sicut & alterum de evertenda Urbe Jeruſalem: *Cùm lapis miſerè plorare conſpicietur*; quibus verbis Jeſus Chriſtus lapis angularis deſignatur, ſuper prævisa mala urbis Jeruſalem lacrymas fundens, Luc. 19. 41. Sed apage apocrypha.

Certus annus miſſionis Jonæ in urbem Ninive ignoratur. Alii munus ſuſcepiſſe ætate adhuc immaturâ tradunt (n), alii primum ejus vaticinium illud ſtatuunt, quo prædicit Jeroboamum filium Joas Regis Iſrael veteres Regni fines ab introitu Emath aduſque Mare mortuum (o), reſtituturum. An verò oraculum illud ipſi Jeroboamo ſive Joas patri ejuſdem Regis, proſtratis Regni Iſrael rebus (p) commiſcerit, incertum. Quidquid ſit, illud eſt in comperto, vixiſſe ſub Joas & Jeroboamo II. Regibus Iſrael, coævoſque proinde habuiſſe Oſeam pariter & Amos. Deus illum mandatis oneraverat, iret Ninivem, palamque ediceret, urbem poſt 40. dies ſubvertendam. Tergiverſari ille ad hæc, & tamquam Sancti Spiritûs impellentis vim declinaturus, è regione ſuâ dilabi, conſcensâque in Joppe navi Tharſum Ciliciæ ſolvit. Vix iter inierat, cùm ſubita quædam tempeſtas oborta, navigium corripiens, nautis ſuſpicionem induxit, extraordinario aliquo caſu hanc ſibi calamitatem accidiſſe. Jactis igitur ſortibus, eo indicio Jonas deprehenſus eſt, qui fugæ ſuæ causâ expoſitâ ſuaſit, ut ſe in mari dejecto & mari & nautis quietem procurarent. Vix undas ruens attigerat, cùm marinum quoddam monſtrum ſubitò accurens, virum deglutiit, abditusque in immanis ventris clauſtro, tribus diebus & tribus noctibus illæſus ſervatus eſt. Poſt tridui carcerem, in littore expoſitus, ſalvus incolumiſque ire iterum Ninive à Deo juſſus, paruit. Urbem igitur ingreſſus, altè edixit futurum, intra quadraginta dies Urbem ſubvertendam. Ejus verbis territi Cives omnes, ne Rege quidem excepto, ad pœnitentiæ ſtudium converſi, Deum placare, ſimulque imminens jam flagellum evitare nec fruſtra conati ſunt. Jonas minimè impletam Oraculi ſui fidem intelligens, alio dolore ſauciatus, querelas ea de re ſuas ad Dominum tulit, verſabatur autem in parva caſa extra Urbem, quam virens quædam planta in Hebræo *Kikaion*, in latino *Palma Chriſti*, tegebat. Accidit ut vermis quidam radicibus ejus plantæ vitiatis, & demitti primùm, paſſiſque foliis laſſeſcere, ac demum areſcere coegerit. Eâ doloris acceſſione altiùs ejulans Propheta, quippe quem intolerabiles ſolis ardores urebant, cum Deo queſtus eſt, rogavitque, ut ſe tandem è vivis ſubduceret. Cui Deus: Tu ergo tanto doloris ſenſu tangeris, cùm amica tibi umbrâ ſuâ planta exaruerit, planta, inquam, quam nec coluiſti, ſed ſpontè unicæ noctis opificio terra emiſit; & quereris me tot populorum Ninive agentium miſeratione tangi, quorum tanta pars ſivè nullo impio geſtu me provocavit, ſivè ratiocinandi facultate caret; ubi tot bruta, opificium meum, genus animalium errandi incapax, in eâdem cum cæteris vitæ, non ſceleris communione verſantur?

Quid inde poſt functum Ninive munus ſuum Jonæ acciderit, incertum. Ejus ſepulchrum Moſul, quam veterem Ninivem credunt, Orientales oſtendunt, vitam egiſſe, ac tandem fato ibi functum perſuaſi. Locus eſt magnificâ erectâ Moſchæâ etiam Turcis religioſus. Palæſtini in patriam rediiſſe contendunt, ubi etiam S. Hieronymi ætate viri ſancti monumentum viſebatur. Noſtrâ etiam ætate Turcæ vicum *Get-Opher* tenentes, mauſolæum Jonæ cum ædicula ſubterraneâ intra Moſchæam tantâ religione venerantur, ut ne ingredi quidem calceatis pedibus permittant.

Pſeudo-Epiphanius, & Pſeudo-Dorotheus narrant, Jonam in Judæam regreſſum, cùm objectam à gentilibus ſuis oraculorum in Ninivem fallaciam exprobrantium dedecus ferre non poſſet, relictâ patriâ, Sur, facilè Tyrum Phœniciæ, unà cum matre ſua confugiſſe; ubi vitæ curſu

e *Jo. 7. 52.*

f *Pſedo-Epiph. & Pſeudo-Doroth. &c.*

g 3. *Reg. 17. 17. & ſeq. Vide Hieron. Præfat. in Jon. Pſeudo-Epiph. Pſeudo-Doroth. Quæſtion. ad Antioch. in append. oper. S. Athanaſ. quæſt. 63.*

h *Ita ex Patribus nonnulli.*

i 4. *Reg. 4. 16. 17. 36. 37.*

k 4. *Reg. 16. 17. 36. 37.*

l 4. *Reg. 9. 1. 2. & ſeq.*

m *Pſeudo-Epiph. Pſeudo-Doroth. & Chronic. Paſc.*

n *Pſeudo-Epiph. &c.*

o 4. *Reg. 14. 25.*

p 4. *Reg. 14. &c.*

ſu peracto, in tumulum Judicis Cenezæi illatus jacuerit. Iſte Cenezæus Judex facilè Othonielem Judicem Iſraelis, Cenezæum origine, deſignat (q); qui tamen è Tribu Juda, natus facilè ſepulturæ in regione ſua mandatus eſt; quare communem cum Jona ſepulchrum obtinere potuiſſe vix credimus. De reliquiis & cultu Jonæ conſulas Vitas Sanctorum V. T. D. Baillet ad 21. Septembris.

q *Judic.* 3. 9. 10.

IN MICHÆAM

PROLEGOMENON.

Michæas è Tribu Juda, è Moraſthi modico vico ad Eleuteropolim in plaga meridionali Jeruſalem oriundus, munus exercuit ſub Regibus Juda Joathan, Achaz, & Ezechiâ, 50. circiter annorum ſpatio. Hunc aliqui præpoſterè confundunt (a) cum Michæa filio Jemla, Prophetâ ſub Achab Rege Iſrael (b), cujus nulla ſcripta ſuppetunt. Pſeudo-Epiphanius, cæterique ejus fidem ſequuti, è Tribu Ephraim, & vico *Marathi* acceſſuor: ſed quis locus Marathi in Tribu Ephraim? Legimus quidem Joſue 15. 59. *Mareth*, ſed in Tribu Juda; & *Mareſa*, *Mareſſa*, *Mariſſa*, *Moraſthi* ad eandem Tribum ſpectabant. Quare Authores illos confudiſſe Mareſam cum Maratha facilè credimus. Neque inviti ſuſpicaremur, Moraſthi, Mareſſam, Mariſſam, Mareſam unum eundemque vicum ad Eleuteropolim deſignaſſe (c). Chaldæus habet *Mareſam* pro *Moraſthi* (d); quæ duo nomina ex eadem radice deducta unum idemque ſignificant (e). Pſeudo Dorotheus teſtatur, Prophetam ſepulturæ datum in Polyandro Enakim, nempe in Cœmeterio *Enacim*: quod in eam nos ſententiam adducit, ut Marathi in Tribu Juda ad Eleuteropolim, non ſecùs ac Mareſam & Moraſthi, conſtituamus. Nunquam enim Enacim in Tribu Ephraim ſedem habuerunt, ſed in montibus Juda, in urbe Ebron lociſque ſubjectis.

a *Athan. in Synopſ. Pſeudo Epiph. Pſeudo-Doroth. Euſeb. Chron. Alexandr. Sozomen. lib. 7. c. 29.*

b 3. *Reg.* 22. 8 *&c.*

c *Ita ſentiunt Vatablus, Montanus, Iſidorus, Maſius in Joſue* 15.

d *Chald. in Mich.* 1. 1.

e *Vide Mich.* 1. 14. 15.

Oracula dedit Michæas æquè in duo Regna Samariæ & Juda. Suppar fuit Iſaiæ, quamvis in Prophetiæ munere tempore inferior. Legimus apud illum ingens fragmentum ex Iſaia (f) deductum. Primò autem ærumnis Samariæ à Salmanaſare captæ, atque in acervum lapidum redactæ occupatur (g) Deinde obverſis in Judam oculis, adventum Sennacherib, inferendaque ab ipſo in Judæam mala non obſcurè minitatur (h). Dein iterum ad Regnum Iſrael, cujus regnantem paſſim licentiam corripit, adjectis de imminenti captivitate minis; ac inde orationem cogit poſt factas de ſolvenda demum captivitate promiſſiones (i).

f *Confer Mich.* 4. 1. *Iſ.* 2. 2. *&* *Iſ.* 41. 15. *cum Mich.* 4. 13.

g *Mich.* 1. 6. 7.

h *Mich.* 1. 9. 13. 14. 15.

i *Mich. cap.* 2. *per totum.*

Novum ſermonem cap. 3. ineunte exorſus, Judicibus & Pſeudo Prophetis Jacob crudelitatem & avaritiam exprobrat; paribus etiam in Principes Iſrael invectus, id tandem committendum dicit, ut Sion quaſi ager exaretur, & Jeruſalem in acervum lapidum, ac tandem mons Templi in excelſa ſylvarum redigatur.

Oraculum illud rerum potiente Ezechiâ à Propheta editum, Jeremiâ 26. 18. docente intelligimus. Ipſe enim Jeremias eo vaticinio opportunè uſus eſt; oſtendens enim paria ac Michæas in Jeruſalem ſe pronunciaſſe, ab imminenti ſub Joachimo letho ſeſe liberavit (k).

k *Jerem. Ibid. ver.* 6. *&c.*

Poſt triſtia in Judæam oracula, ad lætiora converſus Propheta, felicem adeò ſtatum prædicit, ut facilè legentibus innoteſcat aliò ſpectare virum, quàm tempora poſt captivitatem Babylonicam. Erat illi præ oculis Meſſiæ Regnum & Eccleſiæ conſtitutio (l). Cùm tamen tot felicitatum curſus brevi quadam calamitate intercipiendus eſſet, ita rem totam expoſuit, ut breviùs complexus videatur, quæ de bello Gog in Sanctos fuſiùs Ezechiel proſequitur. Vide Ezech. c. 38. & 39. Priſtina deinde ſtudia reſumens, oriturum dicit in Bethleem Principem ſuper omnem latè Iſraelem regnaturum (m), cujus futura eſſet coæva æternitati generatio. Ejus politiam omnem & Regnum inter utraſque mundi extremitates definitum proſequitur, Suſcitandos à Deo pandit ſeptem Paſtores vel octo Principes, qui regionem Aſſur & terram Nemrod jure armorum ſibi vindicabunt: quod nos de Dario Hyſtaſpis ac ſeptem conjuratis, Magorum neceſſione, Imperium Perſarum poſt extinctam Cyri familiam invadentibus dictum intelligimus. Tum ad Hebræos converſus Propheta, florentem eorum ſtatum poſt Regnum Darii & poſt Macchabæos deſcribit; plura identidem adjungens ad Eccleſiam Chriſti unicè pertinentia.

l *Cap.* 4. *uſque ad ver.* 11.

m *Mich.* 5. 2. *&c.*

Capita 6. & 7. tertiam & poſtremam orationem, ſeu potiùs prolixam contra iniquitates Samariæ querelam continent (†). Excurrit deinde ad everſionem & mala Babylonis (n), reſtitutionem Urbium Iſrael, Regni illius amplitudinem, incolarum felicitatem, uti & obtinenda à Deo beneficia; eo artificio ſingula proſequutus, ut futuram ſimul Iſraelis, ſimul Eccleſiæ felicitatem deſignet, hanc re & cumulatam, illam verò ſpecie tantùm & imperfectam.

† *Cap.* 6. *totum & cap.* 7. 1. . . 7.

n *Cap.* 7. 8. 10.

Tempus & genus mortis æquè latent.

Pſeu-

Pſeudo-Epiſphanius, & alīqui ex Græcis fidei nihilo certioris, dejectum narrant, mandante Joram filio Acbabi, ejus in dicendo carpendoque Regis ſcelera libertate offenſo. Addunt illi, ſepolturæ mandatum in cœmeterio, ſive juxta cœmeterium *Morathi* patriæ ſuæ. S. Hieronymus Epiſt. 27. ſeu Epitaph. Paulæ, ſepulchrum ejus Moraſthi ſpectari teſtatur; & Sozomenus lib. 7. cap. 29. tradit, viri Sancti corpus divinitùs revelatum fuiſſe Zebenno Epiſcopo Eleuteropolitano ſub Theodoſio Magno, eoque iodicio ioventum in loco, cui nomen *Beretſate*, quod facilè corruptione quadam ex *Moraſthi* formatum eſt. Porrò locum illum 10 ſtadiis ab Eleuteropoli ſitum dicit. S. Hieronymo urbs *Mareſa* gemino ab eadem urbe lapide diſtat, quod fermè in idem recidit.

Stylo utitur brevi, conciſo, præcipiti, obſcuro, Oſee ſtylo ſimillimo; quod autem vivido quodam igne inardeſcat, & ex uno in aliud ſubitò tranſvolet, ideò durius eſt, minùſque legentibus pronus.

IN NAHUM
PROLEGOMENON.

a *Nahum* 1. 1.

QUÆ ad vitam reſque à Nahum geſtas pertinent, æquè omnia latent. Unum hoc tradit Scriptura (*a*), nimirum ex Elceſai origenem duxiſſe; quanquam de nomine quidem, non de re etiam conſtet. Sunt enim, qui ortum in Begabor & patrem habuiſſe *Elkeſai* (*b*) contendant. Verùm S. Hieronymus & Interpretum plerique natum in Elceſai vico Galileæ, cujus veſtigia ætate viri ſancti ſupererant, maluerunt. Hujus loci nomen, cùm nuſpiam alibi in Sacra Scriptura, nec apud Joſephum legatur, ſitum habet incertum; nec magis conſtat de Begabor. Alii (*c*) conſtituunt ad Emmaus, duabus vel tribus leucis à Jeruſalem, ubi olim ſepulchrum Nahum in vico Betogabræ, hodie Giblin, juxta Emmaus monſtrabatur. Verùm Pſeudo-Epiphanius in Vitis Prophetarum, Begabaran in Transjordana rejicit; ex quo facilis conjectura, indicaſſe illum *Bethabaram*, in eadem regione ſatis proximè ad amnem ſitam (*d*). Sæpiùs litera *ain* pronunciatur, ut G; ita è Bethabara factum *Bethgabara*. Sed negocium facit idem Author, è Tribu Simeon virum accerſens; Bethabara enim nimis longè à regione ejuſdem Tribûs diſtabat; nec Elceſai minùs aberat. Verùm qui natum in Elceſai Prophetam conſtituunt, nibil de Tribu deſignant. Chaldæus pro Elceſai habet *Beth-keſſi*, & Targum *Bethr koſi*. Nihilo tamen ex ea re doctiores efficimur; cùm æquè omnia loca iſta lateant. Ferunt in pace diem clauſiſſe, atque in Begabara patria ſua ſepulturæ manda um.

b *Quidam apud Hieron. Pſeudo-Epiphan.*

c *Vide Quareſ. t. 2. pag. 306.*

d *Vide Hieron. in loc. Pſeudo-Iſid. Vit. Proph.* appellat Bethaſarim, ſeu Bethabarim; & Chronicon Paſchale Bethabaram.

Totum hujus Prophetæ opus, in tria capita diſtributum, perpetuam orationis ſeriem de everſione Ninive continet. Ita verò loquitur, quaſi ſi datâ operâ Ninivem ad oraculum ſuum altè edicendum ſeſe contuliſſet. Stylo utitur vivo, ſublimi, animato, pathetico, ut res ſpectaculo futuras Lectori veluti depingat; variato non ſemel vividis identidem igniculis argumento. Vix credo ſimiles ingenii igniculos apud prophanos, neque majorem in deſcriptionibus ſive magnificentiam ſive pompam occurrere. Quo tempore Propheta egerit, non ſatis inter Scriptores convenit. Captivitatem Ninive ante centum quindecim ab eventu annos prædixiſſe illum, Joſephus Hiſtoricus (*e*) teſtatur; quo ad Regnum Achaz Regis Juda deducimur: quanquam ipſe vetuſtiorem etiam, nempe ſub Joathan conſtituit. Judæi (*f*) ſub Manaſſe malunt. S. Clemens Alexandrinus Strom. lib. 1. inter Danielem & Ezechielem, premente ſcilicet captivitate; nos cum S. Hieronymo everſionem Ninive ſub Ezechia, poſt expeditionem Sennacherib in Ægyptum & Judæam, vaticinatum conſtituimus. Non obſcurè captam *No Ammon* (*g*), Urbem Ægypti exprimit, quam à Sennacheribo ante bellum in Ezechiam domitam ſcimus. Minas pariter audaciores Rabſacis (*h*), & violentum Sennacheribi conſilium, atque ſumptam de illo ultionem (*i*) veluti res jam præteritas commemorat. Innuit etiam diſperſionem & captivitatem Iſraelitarum (*k*). De Juda ſic agit, quaſi in regione ſua verſans, ſtata per annum ſolemnia celebraret (*l*). His omnibus inducimur ad conſtituendum Virum ante annum 15. Ezechiæ. Ninive captivitatem ab eo prædictam alteram planè fuiſſe oportet à prima ſub Sardanapalo (*m*) diù ante Sennacheribum. Altera proinde deſignanda erit ſub Nabopolaſſare, patre Nabuchodonoſoris Magni, & ſub Aſtyage patre Cyri; quæ componitur cum anno Per. Jul. 4088. & A. M. juxta Uſſerium 3378. nempè cum anno 16. Joſiæ Regis Juda, in quem Ninive everſionem S. Hieronymus Præf. in Joo. conſignat. Hanc urbem Tobias cap. 14. in Græco 16. captam à Nabuchodonoſore & Aſſuero dicit; quæ duo nomina pro Nabopolaſſare & Aſtyage uſurpantur.

e *Antiq. lib. 9. cap. 11.*

f *Seder Olam & Grot. hic. Vat. Mont. Sixtus Sen. Genebr.*

g *Cap. 3. 8.*

h *Nahum* 2. 13.

i *Nahum* 2. 11. & 1. 9. 11. 13. 15.

k *Nahum* 2. 2.

l *Nahum* 1. 15.

m *An. Per. Jul.* 3966.

Plura hujus obſidionis & ſingularia ex Nahum diſcimus; nimirum captam Urbem ex inundantium aquarum eruptione [*n*],

n *Nahum* 2. 6. 8. & 1. 8.

elauſtris ſuis pontibus, ſive aggeribus diſſectis; mœnibus inſuper latcritiis eam Urbem vallatam fuiſſe. Poſt extremam illam deſolationem, Urbs perpetuò jacuit; & Aſſyriorum Imperium inter Chaldæos & Medos diviſum conceſſit.

IN HABACUC

PROLEGOMENON.

NAtus in Betzac, ac Tribu Simeon, ſi fides ſit Pſeudo-Epiphanio, Dorothæo aliiſque ſimilis furfuris Scriptoribus, Habacuc, cùm gravem inſtare Urbi Jeruſalem Nabuchodonoſorem audivit, promptâ ſe fugâ ſubducens, Oſtracinam in Arabia ad lacum Sirbonem contendit. Ibi aliquo temporis ſpatio moratus, poſtquam Chaldæos everſâ Jeruſalem Judæam deſeruiſſe certior factus eſt, patriam repetiit, quo tempore Judæi, qui Babylonicam captivitatem effugerant, in Ægyptum ſeſe conferebant. Agreſtem ibi vitam colendis agris exercebat; & cum fortè prandium Meſſoribus deferret, accidit, ut ſubitò comâ capitis apprehenſus & in aerem ſublatus, Babylonem ad Danielem inter Leones clauſum transferretur. Cùm ex allato tanto miraculo prandio Propheta refectus eſſet, iterum Habacuc per aeris ſublimia traductus, Judæam tenuit. Ibi vitæ curſu confecto, biennio ante exitum captivitatis Babylonicæ in patria ſua ſepulturæ mandatus eſt. Plura illi non canonicę authoritatis vaticinia extra Librum ejus nomine ſcriptum vagantia tribuuntur; uti de futura mox Judæorum in Patriam reſtitutione; de ingenti quodam lumine gloriâque Domini in Templo ſtato quodam tempore ſpectandâ (Jeſum Chriſtum innuebat); de urbe Jeruſalem ab occidentali quodam populo evertendâ (Romanos intellige); tunc autem velum *Dabir* in duas partes ſcindendum; epiſtylia duarum columnarum ab Angelis in deſerto quodam loco occultanda, ibi ſcilicet ubi paulò ante captivitatem Tabernaculum fœderis repoſitum eſt. Scriptam etiam eidem Authori referunt hiſtoriam Suſannæ, Belis, Draconis, ſicut & tranſlationis ſuæ Babylonem; quibus omnibus opinionibus ex inſcriptione in Exemplaribus Græcis appoſitâ fides adſtruitur: *Prophetia Habacum, Sacerdotis Juda, ex Tribu Levi.* Hunc tamen Habacuc alterum alii putant ab Authore Operis, de quo modò. Ne verò incertis hiſce & apocryphis immoremur, ex ipſo ejus Opere res ab eo geſtas certamque ætatem explorabimus.

In ipſo Operis veſtibulo altè queritur Habacuc de ſcelere & licentiâ in Regno Juda impunè regnante (*a*); Deoque revelante didicit, inſignem regioni imminere per Chaldæos ultionem (*b*). Hæc ſatis expreſsè deſignant, munus ſuſcepiſſe Prophetam ante primum adventum Chaldæorum in Palæſtinam, anno tertio Joachim Regis Juda; quod maximè cum illorum opinione quadrat, qui coævum Jeremiæ Habacuc, & paulò poſt Ioſiam (*c*) floruiſſe conſtituunt. Victorias etiam Nabuchodonoſoris, ejuſque pariter metamorphoſim in bovem, ac tandem obitum prædicit (*d*).

a *Habac.* 1. 2. 3. 4.
b *Ibid.* 5. 6... 10.
c *Clemens Alexan.* l. 1. *Strom.* p. 92. *Theodoret. Præfat.* in *Habacuc.*
d *Habac.* 1. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Cùm verò graviter ferret Propheta, Principem quendam infidelem, ſubjectas ſibi gentes impotenter & impiè habiturum, ut ad cultum lignorum & lapidum invitos illos adigeret, ſeque verò omnium victoriarum ſuarum Authorem reputaturum; tot nihilominus ſcelerum merito pręmio & felicitate donandum (*e*); Deus puſillori indulgens, quid deinde Nabuchodonoſorem poſt tot felicitatum curſum maneret, aperuit (*f*). Quare riſui habendum ab exteris, inſultandum à ſuis, exſpoliandum ab iis, quorum ipſe prædas legerat, demonſtravit (*g*). Quod verò ad Joachim ſpectat, cùm ſceleſtiſſimi etiam Regis facta Prophetam affligerent, ait, omnia quę ab ipſo agitarentur conſilia, fruſtra univerſa futura (*h*). Tum in Principem quendam in ſanguine & iniquitate Urbis novæ fundamenta jacientem (Ithobalem Regem Tyri credimus) invehitur. Ejus divitias omnes igne vaſtandas denunciat (*i*). Inſtituta poſt hæc in quartum alium Principem accuſatio, reum inducte in amicum ſuum ebrietatis, quò probrum ipſius revelaret. Suggillatum hoc Oraculo arbitramur Regem Ægypti, qui adducto in defectionem adversùs Nabuchodonoſorem Sedecia, hoſtium arma in illum provocavit. Qua ille cęteros ebrietate affecit hac à Deo ipſum afficiendum pręnunciat (*k*). Neque ipſum tantùm, ſed omnes etiam Idolorum cultores exterminium manere, Dominus Vatis ore proteſtatur (*l*).

e *Ibid.* ver. 12. 13.... 17.
f *Habac.* 2. 1. 2. 3. 4.
g *Habac.* 2. 5. 6. 7.
h *Ibid.* 9. 10. 11.
i *Ver.* 12. 13. 14.
k *Ver.* 15. 16. 17.
l *Ver.* 18. 19.

Grandia hæc agitans Propheta, ſubito œſtro abreptus (*m*), Dei ad pietatem facti clementiam, qui dum maximè iraſcitur, mixtam plurimâ indulgentiâ ſeveritatem exercet, Cantico proſequitur. Vetera in Iſraelem beneficia magnificis laudibus extollit; faſſus ſolâ tot prodigiorum recenſione reverentiæ quodam terrore opprimi; ſperare ſe tamen addit, tantum ſe in vivis manſurum, ut fratres ſuos in exilio intueatur (*n*); ſe tamen cuniculorum agilitate donandum à Deo fore non dubitat, quò Chaldæorum Judæam vaſtantium

m *Habac.* 3. 2... 16.
n *Ver.* 16.

Digitized by Google

o *Ver.* 19.

tium manus effugiat (*o*). Nec ſperantem ſefellit eventus. Quamquam ipſe à Chaldæorum furore immunis, cùm deinde eorum metu patria ſolveretur, agreſtem vitam exercuit. Ad paſcendum Danielem Babylone verſantem prodigio vehente tranſlatus eſt (*p*); & vitam uſque poſt ſolutam captivitatem, vel ſaltem biennium ante produxiſſe potuit; namque ab anno primo Joachim, quocum initium ejus Prophetiæ componimus, ad captivitatem uſque ſolutam 70. annorum eſt intervallum. Vide tabulam Chronologicam Danielis.

p *Dan.* 14.

Ejus ſepulchrum non uno olim in loco monſtrabatur [*q*]; in *Ceila*, *Echela*, *Gabata*, in loco 12. ab Eleuteropoli lapide, ad viam Liddę & *Betzekar*. Sed Cela, vel *Ceila*, aut Echela una eſt, uti facilè credimus, eademque urbs; conſtat etiam Gabaat & Beth-ſecar proximas eſſe Ceilæ & Eleuteropoli: quare ſepulchrum Habacuc in his locis conſtitutum ideò affirmari poteſt, quòd in viciniis ſitum eſſet. Ejus corpus ibidem inventum regnante Theodoſio Seniore Sozomenus hiſt. Ecc. l.7. cap.29. teſtatur.

q *Vide Euſeb. & Hieron. in locis in Ceila, Gabaa, Echila.*

IN SOPHONIAM PROLEGOMENON.

Sophonias, filius Chuſi, nepos Godoliæ, abnepos Amariæ filii Ezechiæ è Tribu Simeon, ſi fides habeatur Pſeudo Epiphanio cęteriſque ejus furfuris, & oriundus è monte *Sarabatha*. Quis iſte locus, ſilente Scripturâ incertum: facilè *Saraa* juxta Eſthaol, in Tribu Simeon, cui nomini adjectum eſt *Beth*, ſive *Batha*, Domum vel moram ſonans, ut *Sarabatha*, ſit mora Saraa. Sed hæ meræ conjecturæ, quemadmodum nihil certiùs afferri poteſt de illo oraculo Sophoniæ adſcripto, quo opportunius fuiſſe dicitur, ſi Jeruſalem in longum & latum porrecta conderetur. Solemne etiam Judæorum axioma refert S. Hieronymus; nimirum nunquam in Scriptura patres vel avos Prophetarum exprimi, niſi fortè eodem Prophetiæ dono inſigniti fuerint (*a*); quod proinde in cauſa fuit, cur Chuſi, Amarias, Godolias, & Ezechias avi Sophoniæ in cenſu Prophetarum haberentur. Hæc tamen nihilo meliora ſunt, quàm quæ ab aliis de eodem Propheta ex illuſtri generæ nato traduntur. His enim ſucum fecit Ezechiæ nomen inter avos ejuſdem viri, malè cum Rege cognomine confuſum.

a *Hieron. Comment. in Sophon. initio. Tradunt Hebræi, cujuſcumque Propheta pater aut avus ponatur in titulo, ipſos quoque Prophetas fuiſſe.*

Paruit idem Propheta ſub Joſia; munuſque ante duodevigeſimum ejuſdem Regis annum, quo ille repurgandam ditionem ſuam invento legis Libro ſuſcepit (*b*), inviſſe, ex eo potiſſimùm deducimus, quòd ſcelera & licentiam in Magiſtratibus Juda ſimul & Idololatriam undique repugnantem acrioribus verbis reprehendit. Aliud etiam ejuſdem rei documentum præbent Oracula de futura Ninive captivitate, & imperii Aſſyrii everſione (*c*); utrumque enim non citiùs quàm ad 16. Joſiæ aſſignandum, ſi Nabopolaſſari in Chaldęos regnanti annos 21. cum Beroſo tribuamus (*d*). Componendus eſt igitur Sophonias cùm initio à Joſia Regno, quo Idololatria commune malum tolerabatur.

b 4. *Reg.* 22. 3. 20. 12. *&c.*

c *Soph.* 2. 13.

d *Apud Joſeph. l.* 10. *Antiq. c.* 2. *n.* 13.

In primo Operis capite omnes æquè populos ultioni cædique à Domino deſtinatos minis verbiſque exagitat; invectus potiſſimùm in Judam, & Philiſthæos, quos deſignat amaro illo dicterio: *Qui ingrediuntur ſuper limen*. Alterum caput in Philiſthæos impenditur, quibus Urbes evertendas & in poteſtatem hoſtium tradendas, quin & omnes à Judæis jure proprio occupandas prænunciat. Eadem pariter minatur Moabitis, Ammonitis, Æthiopibuſque, alio nomine Chuſim, nempe Arabibus, plagam orientalem versùs extremam oram Maris rubri tenentibus. Tandem ſuccedunt oracula de everſione Aſſyriorum, & Ninive. Tertium caput in duas partes diſtribuitur quarum prima invectivas & minas complectitur; in ſecunda verò ad contraria ſtudia verſus Propheta, factâ melioris ſtatus & ſolvendæ captivitatis promiſſione, Judæos ſolatur; plura tamen identidem admiſcet, non niſi de Eccleſia Jeſu Chriſti & futuro Chriſtianorum ſtatu ad literam intelligenda.

IN

Digitized by Google

IN AGGÆUM
PROLEGOMENON.

DE Patria, natalibus, & familia Aggæi nihil aſſertum. Sunt qui natum credant in captivitate Babylonica; rediiſſe verò cum Zorobabele aliiſque in 1. Eſdræ 2. 1. &c. recenſitis. Reduces illi è captivitate nihil habuerunt antiquius, quàm ut Templum repararent, brevique eò redactum eſt opus, ut ſtata ſacrificia reſumerentur [a]. Sed adverſariorum invidiâ maliſque eorum apud Aulicos officiis factum eſt, ut Cyrus conceſſam ante facultatem ædificandi Templi revocaret (b); quod Cambyſes poſt ejus obitum ratum eſſe juſſit; ut proinde opus ſpatio circiter 14. annorum intermitteretur. Verùm fatis functo Cambyſe, Dario Hyſtaſpis rerum potito, ſuſcitatur à Deo Aggæus (c), adjecto Zorobabele Principe Juda, & Jeſu filio Joſedech Summo Sacerdote, quò collatâ ſimul operâ intermiſſo diù ædificio ſuprema manus imponeretur. Exprobrat Aggeus Judæorum incuriam, qui ſtudiis omnibus verſis, ut amplas ſibi & commodas ædes inſtruerent, domum interim Dei deſertam propriiſque ruderibus ſepultam derelinquerent (d). Ob oculos revocat flagella ſterilitatis & ſiccitatis, quibus elapſis proximè annis ſegniores ad opus Deus revocaverat (e); ſcirent enim hæc omnia negligentiæ ſuæ merito in caput ſuum provocaſſe.

a 1. *Eſdr.* 3. 3. *&c.*
b 1. *Eſdr.* 4. 5.
c 1. *Eſdr.* 5. 1.
d *Aggæus* 1. 4.
e *Ibid.* 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

His Prophetæ verbis inducti Zorobabel Princeps Juda, & Jeſus Filius Joſedech Summus Sacerdos, unà cum optimatibus populi uno conſilio operi neceſſaria inſtruenda ſuſceperunt (f). Vix reſumpto opere, Deus ire Prophetam juſſit, ac renunciare populo, ut ſi quis eorum gloriam veteris Templi à Salomone excitati antea vidiſſet (g), cui impar ſecundum hoc Templum videretur, ille animis non deſponderet; decreviſſe enim Deum hujus ſecundi Templi gloriam præ illo augere, non auri quidem argentique fulgore, ſed præſentiâ *Deſiderati cunctis gentibus*, & pace ac proſperitate ex illo diffundendâ.

f *Agg.* 1. 14. *&c.* 2. 1.
g *Agg.* 2. 2. 3. 4. 5. . . . 10.

Geminas deinde quæſtiones Sacerdotibus proponit (h). 1. An totum quod à carne ſanctificata contingitur, Sanctitatem contrahat. Negarunt Sacerdotes. 2. An omne quod ab homine impuro contingitur, impurum item cenſendum eſſet. Affirmantibus illis, Propheta ex ea confeſſione argumentum deducit, omnia à populo neglectæ ædificationis Templi reo oblata Sacrificia oculis Domini minùs grata fuiſſe & accepta; ſicut viciſſim Sacerdotes perversâ cordis habitudine impuros maculâ ſuâ hoſtias etiam quodammodo vitiaſſe. Variis illos flagellis cecidiſſe Dominum, quò tandem à ſocordia excitarentur; cùm autem vocem Domini ſenſiſſent, meliora ſperare illos ac potiſſimùm terræ fertilitatem jubet (i). Tandem meritis laudibus virtutem Zorobabelis efferens, electum illum à Domino dicit, quem velut annulum in manu ſua pretioſum teneret, ex quo terribilem Judææ adverſarium, nempe Chambyſem, proſtravit (k). De tempore quo Aggæus obierit, nihil memoriæ proditum eſt. Sepulturæ mandatum Jeroſolymis inter Sacerdotes Pſeudo-Epiphanius aſſerit, unde facilis conjectura de Sacerdotali viri dignitate caperetur, ſi Authoris teſtimonium majoris eſſet ad fidem momenti.

h *Agg.* 2. 12. 13. 14. 15.
i *Agg.* 2. 16. . . . 20.
k *Ibid.* 20. 24.

Digitized by Google

IN ZACHARIAM PROLEGOMENON.

Zacharias, filius Barachiæ & nepos Addo, permiſsâ à Cyro Judæis omnibus patriam repetendi facultate ſub Zorobabele uſus eſt. Prophetam egit Jeroſolymis anno ſecundo Darii filii Hyſtaſpis, à menſe octavo anni Sancti, duobus menſibus poſt ſuſceptum ab Aggæo munus, cui tamen in hortando ad Templi ędificationem aliquibus annis ante intermiſſam (a), comitem ſe præbuit. De ejus natalibus, obitu, rebuſque geſtis nihil in Scriptura, nihil apud Scriptores ſatis exploratæ authoritatis.

a 1. Eſd. 5. 1.

Sunt qui natum aſſerant in Judæa ante traductum in captivitatem à Nabuchodonoſore populum; ſunt etiam qui Babylone è genere Sacerdotali affirment. Sozomenus l.9. c.17. & Nicephorus l.14. cap.8. narrant, ejus cadaver in tumulo inventum veſte albâ, quales Sacerdotes adhibent, eâdem, qua ſepulturæ mandatum fuerat, indutum. Sed illi cum Zacharia filio Jojadæ Summi Sacerdotis Prophetam cognominem confundunt. Namque Propheta filius Addo dicitur 1. Eſdræ, 5. 1. quod pluribus perſuaſit Zachariam genuinum habuiſſe parentem Addo, Barachiæ verò non niſi adoptione filium habitum fuiſſe; niſi potiùs, quę nobis ſedet opinio, maluerimus patris nomine apud Eſdram avum deſignari; ſolemne eſt enim Scripturę, ut avi parentum nomine appellentur. Qui Judęorum axioma ſequuntur, de cooptandis nimirùm inter Prophetas parentibus aliiſque Prophetarum neceſſariis, quorum nomina in capite Operis exprimuntur; illi Vatis privilegium tribuunt Barachiæ, & Addo; quin & eundem Addo Zachariæ patrem vel avum [illegible] credunt cum Propheta ad Jeroboamum miſſo, ut ſacrilegium illius in conſecratione aureorum vitulorum verbis caſtigaret (b). Alii verò noſtrum hunc Zachariam à Jeſu Chriſto Matt.23. 35. deſignatum credunt, cùm Zachariam quendam inter Templum & Altare occiſum commemorat. Sed falluntur: utrique vetuſtior eſt enim Jeroboamus, quàm ut poſſet ejus crimen ab avo Zachariæ caſtigari; quis autem Zacharias iſte à Chriſto deſignatus fuerit, Commentatores & Criticos inter ſe committit. Alii tandem Zachariam noſtrum confundunt cum altero Zacharia filio Barachiæ ad Iſaiæ ætatem pertinente (c); ſunt tandem qui cum Zacharia patre Sancti Joannis Baptiſtæ; quę ambo opiniones ipsâ ſui expoſitione refutantur.

b 3. Reg.13.1. 2. 3. & 2. Par.13. 15.

c Iſai.8.2.

Quo mortis genere obierit, incertum. Profectò ſi neci traditum inter Templum & Altare conſtaret, ſuum ipſi locum inter Martyres V. T. daremus; ſed in re adeò incerta & ardua nihil poſſumus certi conſtituere. Pſeudo Dorotheus ſepultum Betharię, 150. ſtadiis à Jeruſalem, tradit. Extat adhuc monumentum ad radices montis Oliveti, quod Zachariæ Prophetæ aſſerunt, aliud planè ab eo, de quo Sozomenus, poſito Caphar ſive Caphar-Zachariæ, in finibus regionis Eleuteropolitanæ; ſicut & alterum à ſepulchro Betharię, 550. ſtadiis ſive 5. leucis à Jeruſalem, de quo Dorotheus. Apertiſſimum planè documentum de inconſtantia hujus traditionis.

Eidem Prophetæ tribuit Pſeudo-Epiphanius oracula quædam ab ipſo prolata, cùm Babylone in Judæam veniret. Edixiſſe fertur, oriturum Jeſum filium Joſedechi, & Zorobabelem filium Salathiel; ſicut & victoriam Cyri de Crœſo & Aſtyage; ac tandem reſtituendum ab eo Principe, unà cum urbe Jeruſalem, priſtinum religionis & cęremoniarum cultum. Sed hæc, ſilente Scripturâ, fidei ſunt ſubleſtæ; totoſque proinde nos intentos occupat genuinum ejuſdem Prophetæ ſcriptum, cujus ſchema ſubjicimus.

In ipſo Operis exordio Zacharias Judæos hortatur, ut tandem in obſequium Domini redeant, neque ulteriùs committant, ut pervicaciam Patrum ſuorum, quos Dominus durè vexaverat, perennare velint (d). Poſt tres menſes Angelum adequitantem per myrtheta ad flumen implantata per viſum ſpectavit (e). Accedebat in obſequium Angeli aliorum Angelorum ſatellitium, omnem regionem compoſitâ pace quieſcere atque incolarum numero florere referentium. Ejus nuncii occaſione (f) Angelus Dominum rogavit, ut tandem Urbium Juda miſeratione tactus, jacentes erigi ſimulque reſtitui permitteret. Roganti facilem ſe præbuit Dominus, facultatem benignè permittens.

d Zach.1.1.6.

e Zach.1.7.11

f Ver.12. & ſeq.

Oblatæ deinde Prophetę quatuor cornuum (g), ſimul & totidem hominum malleis in eadem cornua armatorum ſpecies. His cornibus hoſtes deſignari populi diſper-

g Zach.1. 19. 20. 21.

ſperſores audivit; futurum enim, ut tandem omnes dejicerentur contererenturque. Obverſabatur etiam oculis Prophetæ vir funiculo Jeruſalem dimetiens; adjectumque oraculum, adeſſe jam tempus, quo Jeruſalem incolarum multitudine adeò coleretur, ut intra mœnium ambitum contineri omnes non poſſent; ac tandem Deum poſt exactam de Babylone ultionem, iterum in Jeruſalem ſedem conſtituturum, quam largo benedictionum imbre perfunderet.

Secundùm hæc, oblatus per viſum Summus Sacerdos. Jeſus filius Joſedec (h), qui coram Angelo Domini ſtans, Satanæ accuſationes ſuſtinebat. Immunis à crimine Judicis ſententiâ pronunciatus ſummo eſt honore affectus. Tum Deus fide ſuâ obſtrictâ promiſit, ſuſcitaturum *Orientem*, ſivè germen ſervum ſuum (i); illum verò ut gemmam habendum, ſuper quam, ait, *Septem oculi ſunt*. Spectavit etiam per viſum candelabrum ſepticeps (k), cujus utrimque latera geminæ olivæ tenebant, oleo in lampadas candelabri ſtillantes. Eo emblemate Jeſus Summus Sacerdos & Zorobabel deſignabantur. Liber volitans (l), in quo Judicium univerſæ terræ ſcriptum continebatur; vas fœminâ repletum; maſſa plumbi in orificium ejuſdem vaſis decidens, geminæ alatæ mulieres, figuræ ſunt, quorum interpretatio ex Commentario repetenda. Quatuor currus è montibus æneis egredientes (m), ſymbolum referebant Imperii Chaldæorum, Perſarum, Græcorum, Ægyptiorum & Syrorum, quorum ſingula ſuo quoque tempore in ultionem regionis Septemtrionalis & meridianæ à Domino immiſſi.

h *Zach.* 3. 1. 8.

i *Ibid.* 8. 9. 10.

k *Zach.* 4. 2. 14.

l *Zach.* 5. 1. 11.

m *Zach.* 6. 1. 9.

Recepto ab Holdai, Tobia, & Idaia auro, Zacharias geminas coronas conflavit (n); quarum alteram Jeſu Pontifici deſtinavit, alterâ reſervatâ *Orienti* ſive *germini*, quo nomine Zorobabel, Jeſu Chriſti typum exhibens, deſignabatur. Ambo verò hæc pietatis & liberalitatis trium illorum virorum monumenta in Templo deinde poſita ſunt.

n *Zach.* 6. 10. 15.

Anno quarto Darii die quartâ noni menſis, conſultus à Saraſar, & Rogommelech, aliiſque nonnullis an quinti menſis jejunium, quod ad eam uſque diem poſt Templi & Urbis everſionem ſervatum fuerat, ratum integrumque maneret (o). Juſſus à Domino reſpondit: 1. Jejunium illud hominum operâ, nihil Deo agente ſive jubente, inſtitutum (p): 2. Exercenda illis juſtitia, charitas, & ſcelera evitanda, quorum merito tot in caput ſuum calamitates patres ipſorum provocaverant. Scirent tamen, Deum totum ad pietatem & miſericordiam in populum ſuum verſum, reſtituere Urbes Juda atque fertilitatem effœtæ jam ac tandiu ſterili regioni reddere apud ſe conſtituiſſe: 3. (q) Quod tandem ad jejunia quarti, quinti, ſeptimi, & decimi menſis ſpectat, triſtes illos dies in lætos domui Juda tranſmutandos denunciat.

o *Ibid. verſ.* 4. 14.

p *Zach.* 8. 1. 18.

q *Ibid.* 18. 27.

Nonum caput in referendis Oraculis adversùs regionem Adrac, Syriam & Philiſthæos impenditur, quos poſtremos populos tandem in obſequium Hebræorum redigendos, atque in unum cum illis corpus coalituros edicit (r). Verſus dein ſermo, nec obſcurus oppidò, adducit Jeſu Chriſtum ſervatorem, tenuioris fortunæ virum, aſinæ & pullo ipſius inſidentem (s). Nec prætermiſſum Regnum Meſſiæ & ultio Domini de Antiocho Epiphane maliſque Iſraelis Paſtoribus repetenda, (t). Succedit deinde bellum Judæorum cum Romanis, ſciſſumque Dei cum populo ſuo fœdus. Adjectum pretium triginta argenteorum in pretium Summi Paſtoris deſtinatum; ænigma de tribus paſtoribus unius menſis ſpatio neci traditis; ac tandem de Paſtore inſenſato, cui gregis ſui curam Dominus dereliquit (u).

r *Cap.* 9. 1. 8.

s *Ibid.* 9. 10. 11.

t *Ibid.* 11. 17. *&* 10. 1. 12.

u *Zach.* 11. *per totum*.

Recentiores quidam Critici (x) ſuſpicati ſunt, capita 9. 10. 11. genuinum eſſe Jeremiæ; ſuppoſititium verò Zachariæ opus; S. Matthæus 27. 9. 10. laudat Jeremiæ nomine verſum 12. capitis 11. Zachariæ: præcedentia autem capita 9. & 10. unâ contextûs ſerie cum cap. 11. continuantur; ex quo illud conſequitur, ut tria ſimul capita uni eidemque Scriptori tribuenda ſint. Malumus tamen in Textu Evangelii mendum errore Amanuenſium, ſuppoſito Jeremiæ nomine, agnoſcere, quàm tria capita à Zacharia abjudicare. Quæ verò Authores iſti deprehendiſſe ſibi viſi ſunt in cap. 9. & 10. tamquam ab ætate Zachariæ aliena, atque tempus ante captivitatem indicantia, hæc ſatis aptè de tempore poſt captivitatem juxta noſtram hypotheſim uſurpantur.

x *Medus l.* 4. *Epiſ.* 31. *Hamm. in Matth.* 27. 10.

Caput duodecimum bellum Antiochi Epiphanis in Judæos, victorias Machabæorum & luctum in funere Judæ Machabæi perſequitur. In ipſo capitis limine ab 1. ad 7. florentes Judæorum res poſt Antiochi perſecutionem ad uſque obitum Meſſiæ deſcribuntur. Succedit v. 7. Meſſię obitus, accedunt duobus ſubſequentibus verſibus mala poſt ejus necem à Judæis ſubeunda, quæ deinde Propheta etiam in capite ſequenti deplorat. Nec prætermiſſa obſidio Jeruſalem à Romanis, tum adjecta Eccleſiæ Chriſtianæ felicitas, Gentilium ad illam reductio, perſequutiones in Fideles excitatæ, & ultio in perſequutores.

Fuſior eſt, & ſtylo utitur magis etiam quàm ceteri omnes Prophetæ minores obſcuro (y), interciſo, præcipiti & deſultorio. Hoc autem illi præ omnibus commodi accedit, quòd quanto illis Meſſię propinquior eſt tempore, ita in Oraculis de illo exactior, & magis expreſſus. Non enim apud Zachariam deſideres oracula de adventu, de obitu, de ingreſſu in Urbem, de pretio 30. argenteorum, quibus vênit, de poſtrema Urbis obſidione, de perſequutionibus in Eccleſiam Chriſtianam ſuſcitatis; oracula, inquam, plus quàm cæterorum Prophetarum luculenta.

y *Hieron. Præfat. in lib.* 1. *Obſcuriſſimus Liber Zacharia Prophetæ, & inter duodecim longiſſimus.* Vide etiam Præfat. in ſecundum Librum Commentar. in eundem.

IN

IN MALACHIAM

PROLEGOMENON.

EOrum, quæ ad Malachiam ſpectant, in ambiguo adeò verſamur, ut viri nomen ne ſatis quidem conſtet; quam enim obtinet denominatio, hæc munus potiùs deſigoare videtur, ſonat enim miſſus, Angelus, ſeu Propheta Domini, qood communem fuiſſe eâ ætate Prophetarum omnium appellationem ex Aggæo [*a*] iotelligimus. Septuaginta Hebræum *Malachim* reddiderunt *Angelus ejus*, eodemque, Angeli nomine noſtrum Prophetam laudant Patrom Græcorum & Latinorum nonnulli (*b*). Utroque, & Malachiæ & Angeli Domini utitur Scriptor 4. Eſd. 1. 41. utrumque etiam jungit Tertullianus; ſingulare verò Malachiæ adhibet S. Juſtinus Maryr, & S. Irenæus. Origenes ſeriò autumavit, non virum eſſe, ſed Angelum exuviis mortalibus indutum (*c*). Veteres Hebræi (*d*), Paraphraſtes Chaldæus, S. Hieronymus (*e*), Rupertos Abbas ſuſpicati ſunt Malachiæ nomine Eſdram deſignari. Hæc omnia nihilo certiori fide aſſeruntur, quàm quæ narrat Pſeudo-Epiphanius, Dorothæuſque, & Chronicon Alexaodrinum de Sapha urbe in Tribu Zabulon viri patriâ, cui ex docilitate morum, & ex præſentia Angeli ejuſdem Prophetæ verba viſibili ad Populum aſpectu coofirmantis Angeli nomen inditum. Immaturâ morte obiiſſe & tumulo parentum ſuorum illatum ferunt.

Quod in eâ re certum videtur, illud eſt, nimirum Malachiam ſub Nehemia, & poſt Aggæum, & Zachariam munus iniviſſe, quo tempore Templum jam reſtitutum ſtabat (*f*). Inter Sacerdotes & populum Juda licentia, quam actioribus verbis Propheta reprehendit, nimio obtinebat. Fœdus à Nehemia inter medios Sacerdotes & Optimates gentis ſuæ cum Domino innovarum ſpectaſſe videtur cap. 2. 4. &c. ſicut & de fame ſub Nehemia graſſante (*g*) aptè intelligenda ſunt verba capitis 3. 10. &c. Invehitur non rarò in Sacerdotes [*h*], qui ſceleribus ſuis Dei nomini invidiam creant fœduſque cum illo initum violaot. Plures irrepentes in Miniſtris Domini abuſus reprehendit (*i*). Ductas inauſpicato uxores alienigeoas Judæis exprobrat (*k*), in fratres inclementiam [*l*], in divortia facilitatem (*m*), in ſolvendis decimis & primitiis ſocordiam (*n*), pronam in murmur adverſus Deum indolem (*o*). Hæc omnia ſatis quadrant cum ſceleribus in populo ſub Nehemia gliſcentibus (*p*), ut & de ætate ejuſdem Prophetæ documeotum ſint apertiſſimum.

Omnium V. T. Prophetarum, quorum ſcripta ſuperſunt, noviſſimus Malachias 400. circiter annis Jeſum Chriſtum præceſſit, neque obſcuro prædixit oraculo divini Præcurſoris adventum, (*q*), tum & duplicem alterum Jeſu Chriſti (*r*). Horrorem poſtremi judicii ſub idea poſtremæ Romanorum in Judæos expeditionis exhibet, ſimul edicens Eliæ adventum, quo nomine ſimul & S. Joannem Baptiſtam & Eliam Prophetam deſignavit, quorum primus priorem Meſſiæ adventum, alter alterum ſub exitum Mundi præcederet. Poſt Malachiam nemo alius, quem noverimus, Propheta fidei ſatis aſſertæ uſque ad S. Joanoem Baptiſtam in Iſraele ſurrexit.

a *Agg. 1. 13. Dixit Aggæus nuntius Domini de nuntiis Domini. Vide etiam Malachiam 3. 1. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparavit viam &c.*

b *Clemens Alexand. lib. 1. Strom. Tert. contra Jud. c. 5. Malachiam Angelum unum ex 12. Prophetis.*

c *Origen. tom. 2. in Joan. Vide Hieron. in Agg. 1. Præfat. in Malach. Epiſt. ad Evagrium.*

d *Apud Hieron. in Præfat. Malac*

e *Idem ibid.*

f *Theodoret in Malach. Uſſer. ad An. 3583.*

g *2. Eſdr. 5. 2. & 13. 10.*

h *Malach. 1. 6. &c. & 2. 1. 2. &c.*

i *2. Eſd. 5. 12. & 13. 4. 5.*

k *Malach. 2. 11.*

l *Ibid. ver. 10. & cap. 3. 5.*

m *Ibid. ver. 13.*

n *Malach. 3. 10.*

o *Malach. 2. 17. & 3. 14. 15.*

p *Vide 2. Eſdr. 5. 1. & ſeq. & 9. 1. 2. & 13. 17. 19. 23. & 12. 43. 44. & 13. 10.*

q *Malach. 3. 1.*

r *Ibid. 1. 2. 3. 4. 5.*

Finis Primi Tomi.

Digitized by Google